Anul II, nr. 1 (12) • 1 ianuarie 1959 • Apare la 1 și 15 ale lunii • 16 pagini, lei 1,50

Proletari din toate țările, uniți-vă!

luceafărul

REVISTA a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

N. HILOHI: „Solia păcii"

MIHAI BENIUC

Soarele din urmă

Undeva prin grădina fermecată
A roditorilor ani care vin
Se coace pe-o creangă ca o gutuie
Și soarele meu cel din urmă.
Fi-va soarele dimineții
Cînd înfioară ciocîrlia văzduhul curat
Ori soarele unui crepuscul de iarnă
Fi-va soarele-n crucea nămiezii
Ori soarele din pîntecul nopții?
Oricare va fi, la oricare oră
Eu am să-l aștept liniștit
Cum n-am fost vr-odată-n viață.
Dar nu te grăbi, soare din urmă al meu;
Te pîrguie-ncet, pe-ndelete,
Rotunjește-te, coace-te,
Eu am încă treabă destulă.
Marea oștire a Revoluției
Are nevoie de orice soldat —
Nu să ucidă, să ardă, să darme,
Ci să ridice omul
Pe culmea omeniei,
Să șteargă din inimi cuvîntul stăpîn,
Să deie pîinea și vinul,
Căldura și lumina,
Frumusețea cîntecului și a livezii-nflorite
Celor ce-au muncit și muncesc
Și fetelor și fiilor lor.
Ce greu am trăit, ce superb am trăit!
Cutremure mari, uragane grozave
Mi-au desenat relieful prin ani
Și iată, am rămas ca Etna
Cu poalele verzi, palmieri, portocali,
Cu zăpezi ce-mi învăluie creștetul,
Dar clocotind încă de lavă fierbinte
Și rumenind cu scîntei
Întinderea nopții
Fumez liniștit cîte o dată.
Iar de m-am dezvățat să rîd
Și foarte arar zîmbesc
Știu în adînc să mă bucur
Cînd aurora-și desfășoară peste lume
Uriașa flamură de purpur.
Pe flamură-i luceafărul de ziuă
Și luna ca o secere
Și inima mea, ciocan care bate
În ritmul de asalt
Al muncitorilor și soldaților
Cucerind Palatul de iarnă;
În ritmul șarjelor de oțel,
Populînd nopțile cu stele fierbinți,
În China Populară;
În ritmul sondelor din Valea Prahovei,
La sfertul de veac
După luptele muncitorilor de la Grivița;
În ritmul înscris de Hrușciov
În planul de șapte ani,
Ori poate de două ori atît,
Ce ne mai despart
De răsăritul Comunei.
Cine mi-ar lua-o-n nume de rău
Dac-aș spune că vreau să ciocnesc
un pahar,
Tot peste-un număr de ani previzibil,
În Casa Albă
Cu secretarul partidului comunist
Al Statelor Unite din America de Nord?
Pîrguiește-te, coace-te fără grabă
Și rotunjește-te, soare măreț,
Ultimul meu,
Din ultima zi
Ce dormitează ca un mugure viitor
În codrul fără moarte
Al primăverii omenești.

SZEMLÉR FERENC

INSCRIPȚIE PE UN POM DE IARNĂ

Bradule, întinde-ți, ca o apă,
șatra ta de ramuri verzi și dese,
ca sub coviltirul ei să-ncapă
toți ce vin, cu drag, să te serbeze!

Dacă-ți cere-un călător odihnă
stînd la poala ta — să-l înconjoare
cu lumină dulce și cu tihnă,
ramurile-ți largi, ocrotitoare.

Noi puteri aicea să-și găsească
brațul lui și visele și dorul,
înainte, mîine, să pornească,
unde-l cheamă drumul, viitorul.

Munților, podoabă, stai acum
sus în stema țării, nestemată:
omului să-i fii un semn de drum,
paznic nalt, de veghe, viața toată.

Trunchiul să ți-l urci în zări semețe,
tuturor, povață și oglindă.
Rădăcina aspră să-i învețe
de pămînt mai trainic să se prindă.

Să dureze-n veac și să tot crească, —
dac-or fi zăpezi, ori numai soare, —
cum cu-o voioșie tinerească
stai și tu pe stînci și pe ponoare.

Și precum pădurea stăvilește
vînturile hohotind departe,
să-și păzească aprig, vitejește,
casa, țara lor, pînă la moarte.

Brațul lor să fie ramul care
poate ține-n brațe tot pămîntul:
„Muncă"! „Pace!"..., înflorit în soare,
mii de milioane-și suie cîntul!

În românește de Ion BRAD

ANUL NOU

I. D. BĂLAN

In virtutea unei tradiții seculare, noaptea care-ncheie anul are darul de-a răscoli profund sufletele oamenilor. Tîrziu, în crucea nopții, cînd pentru o clipă luminile se sting, glasurile comesenilor tac și-n strălucirea ascunsă a unei tulburătoare emoții, fiecare se vede pe sine așa cum e, cum a fost și cum ar vrea să fie. Solemnitatea acestei clipe unice de văpaie lăuntrică, niciodată n-a cunoscut semnificații mai umane, mai înălțătoare, mai încărcate de gînduri ca acum, cînd Anul Nou măsoară vîrsta și dimensiunile Omului Nou, cînd fapta individului se proiectează în conul de lumină al moralei proletare, pe ecranul imens al colectivității comuniste. Într-un atare moment, nici o conștiință cinstită nu se poate sustrage răspunsului sincer, pe care-l datorează întrebării tovarășilor săi de muncă: ce-ai făcut în anul care-a trecut, și ce vei face în anul care vine, pentru binele poporului, pentru triumful socialismului și pentru statornicirea păcii între popoare?

In liniștea desăvîrșită a acelei clipe de miez de noapte, muncitorii din mine și de la sonde, din uzine și de pe mărețele șantiere socialiste, lucrătorii din G.A.S., țărani din gospodăriile colective și individuale, activiștii de partid, intelectualii progresiști, studenții și elevii patriei noastre, militarii forțelor armate ale R.P.R., savanții, scriitorii și artiștii, raportează partidului, guvernului și poporului despre minunatele lor realizări:

Cu priceperea și eforturile noastre neprecupețite, cu ajutorul frățesc al Uniunii Sovietice și al celorlalte țări socialiste, am construit uzine și fabrici ultramoderne, am dat patriei cărbune și petrol mai mult, am înfrățit ogoare și-am desțelenit pămînturi împietrite de veacuri, am desțelenit conștiințe și-am semănat în ele idealurile unei lumi noi, socialiste, am făcut invenții și descoperiri științifice de răsunet mondial, ne-am însușit temeinic cunoștințele, urmînd îndemnul lui Lenin, am creat o artă și o literatură realist socialistă, sprijin nemijlocit al poporului, care, sub conducerea înțeleaptă a partidului, urmează drumul glorios al construcției socialiste. Toate aceste cuceriri — adaugă parcă într-un cor disciplinat militarii forțelor noastre armate, — noi le-am apărat și le vom apăra cu devotament, cu eroism și credință împotriva oricăror unelteri vrăjmașe, venite dinăuntrul sau din afara țării.

La bilanțul acestui an, oricine poate observa că vechea țară patriarhală, „eminamente agricolă", în care mizeria și sărăcia căpătaseră un fals nimb poetic, s-a schimbat din temelii.

Căutînd, în culegerile noastre de folclor, o urare tradițională pentru Anul Nou, am rămas surprinși de caracterul anacronic al majorității dintre ele. Căci, astăzi, cînd vechile colibe și bordeie, ori casele acoperite cu paie sînt rarisime, ce bucurie îi poate aduce cuiva o astfel de urare:

Cîte paie sus pe casă
atîția galbeni pe masă *etc?*

Am putea ura, în schimb, celor dragi un belșug pe care să-l comparăm cu sutele de mii de case noi, moderne, acoperite cu țiglă, ale oamenilor muncii, cu impresionantul număr de dispensare și spitale, ivite acolo unde veacuri în șir babele au stins cărbuni și-au fiert buruieni pentru descîntece, cu căminele de zi și cu căminele culturale, cu școlile care s-au ridicat în satele unde altă dată părinții duși la lucru pe pămînturile altora, își găseau seara, la întoarcere, copiii adormiți în copaie, sfîșiați de porci, unde generații în șir nu cunoscuseră slova, ținîndu-și socotelile administrative pe un răboj, prins după grindă, sate unde acum, datorită puternicei revoluții culturale, nu mai există nici urmă de analfabet.

Înlăturîndu-i pe exploatatori, în frunte cu acel ultim regișor de tristă memorie, poporul își înlătură, rînd pe rînd, prejudecățile de tot soiul, pe care de veacuri i le-a furișat în suflet, cu o diabolică perfidie, o mînă de escroci spirituali.

In pragul noului an, oamenii muncii au primit și au citit cu entuziasm și încredere Expunerea făcută de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej la ședința plenară a C.C. al P.M.R. din 26—28 noiembrie 1958. Proiectul planului de dezvoltare a economiei naționale pe anul 1959, „asigură, prin prevederile sale, dezvoltarea mai departe și într-un ritm mai intens a industrializării socialiste a țării și lărgirea bazei tehnice-materiale în agricultură, în vederea sporirii însemnate a producției industriale și agricole". E un proiect măreț pe măsura entuziasmului și energiei creatoare a poporului nostru, e o uvertură a fericirii, a bunei stări materiale și spirituale a celor ce muncesc, e un pas ferm și însemnat spre socialism. Asigurarea condițiilor obiective pentru colectivizarea agriculturii, creșterea volumului de investiții, care va asigura punerea în funcțiune, în anii 1959 și 1960, a unor importante obiective industriale ca hidrocentrala „V. I. Lenin" de la Bicaz, Fabrica de îngrășăminte azotoase de la Roznov, Fabrica de celuloză din stuf de la Brăila, Uzinele sodice de la Govora și Borzești, conducta magistrală de gaze Țicleni-București și altele, sînt numai cîteva mărturii ale puterii economice a patriei noastre, la care, în ceasurile de aduceri aminte și de petrecere din seara Anului Nou, ne gîndim cu mîndrie și cu nespusă încredere în viitorul nostru fericit.

Anul care s-a scurs e un an de victorii pentru patria noastră și pentru întreg lagărul socialist, în frunte cu Uniunea Sovietică și pe plan extern. Sputnicii sovietici care au umplut de bucurie întreaga omenire cinstită, au dus pînă dincolo de marginile lumii succesele științei puse în slujba păcii și progresului. 1958 a fost un an de înfrîngeri și insuccese pentru lagărul imperialist agresiv. În fiecare lună, în fiecare zi, în fiecare ceas, popoarele atîtea veacuri asuprite ale Africei și Asiei dau lovituri necruțătoare putredului sistem colonialist.

Sîntem convinși că anul care vine va aduce lumii noastre socialiste, izbînzi și mai mari, va intensifica lupta clasei muncitoare din țările capitaliste și ascuțind crizele și contradicțiile inevitabile capitalismului îi va apropia — acestui organism monstruos — cît mai repede sfîrșitul. Noi dorim pacea și-i sfătuim și pe alții s-o dorească. Și, fiindcă e obiceiul românesc să urăm de Anul Nou fiecăruia ceva, reproducem vechile, dar încă actualele stihuri ale înțeleptului Anton Pan, adresate cu un prilej similar „bătrînei Europe" (și de ce nu, și... îmbătrînitei Americi de astăzi): „Iar bătrînei Europe/ Îi dorim mai multă pace,/ Mai puțin război a face".

Oamenilor muncii de la orașe și de la sate, care constituie adevăratul izvor de inspirație pentru scriitorii noștri și tuturor cititorilor Luceafărului, le dorim LA MULȚI ANI!

180-213 a

o seamă de cuvinte

Alecu Ivan Ghilia:

CÎNTECE DE DRUMEȚIE

Chiar unui spirit care s-ar arăta ispitit mereu să claseze o operă literară în genuri și specii prestabilite, lucrarea lui Alecu Ivan Ghilia Cîntece de drumeție *i-ar da multă bătaie de cap. Să fie oare materialele, din care e alcătuită cartea, schițe? Să fie nuvele sau povestiri?... S-ar putea, dacă, pe alocuri, țesătura epică ar fi mai densă, dacă prezența directă a omului ar fi mai frecventă și uneori mai pregnant conturată. Să fie oare reportaje obișnuite sau, poate, note de călătorie? S-ar putea, și aceasta, dacă exactitatea faptelor și chipul unor oameni anumiți, cu buletin de populație, n-ar suferi o izbutită transfigurare poetică, dacă vibrația lirică atît de puternică și de autentică, din paginile cărții nu ne-ar îndruma mai degrabă către niște adevărate* imnuri *înălțate patriei socialiste, drumurilor, cîmpurilor, apelor și munților ei, satelor și orașelor, hidrocentralelor și gospodăriilor colective, în fine, omului nou de pe meleagurile ei.*

Dar problema clasificării, într-o asemenea împrejurare interesează prea puțin. Ceea ce reținem, totuși, dintr-o anume clasificare posibilă, este faptul că lucrarea aceasta intră în categoria cărților bune, cu tematică actuală, cu pronunțate note patriotice și educative.

Ghilia cunoaște drumurile țării cu tot farmecul lor poetic, cu toată vraja lor legendară, pe care ne-o transmite și nouă cu un remarcabil fior liric: „Drumuri glodoase de țară, în care roțile se-nfundă pînă-n butuc; șosele largi ca niște bulevarde, cu asfaltul mîngîiat de neostoitul zbor al mașinilor; poteci tainice de munte, scobite-n stînci, sub care pașii sună a gol, sau cusute ca o panglică cenușie pe firul apelor repezi, cărărui zburdalnice, șerpuind sprințare prin fînețe înflorite, pline de fîșîitul vesel al cosașilor și de cîntecul subțire și duios al unei fete; șleauri vechi, trudite, căptușite cu troscot și colb, hîrtopite și desfundate; drumuri nesfîrșite de cîmpie, triste ca însăși zarea, lungi ca dorul și-obositoare ca așteptarea, cît de bine vă cunosc, cît de bine!" *autorul cunoaște florile, buruienile, grînele și gîzele, peștii și animalele, munții și apele țării, cunoaște vorba și portul oamenilor de la munte și de la baltă; înțelege sufletul lor, îi e familiar mirosul reavăn al brazdei de pe pămînturile desțelenite de tractoare, ca și datele statistice privind viața seculară a unui oraș cu o istorică tradiție, ca Botoșanii.*

Ochiul scriitorului deprins cu informația reportericească, sezizează noul din agricultură, din viața Dobrogei colectivizate sau de pe șantierele unde se înalță hidrocentrale, ca cea de la Bicaz. Din păcate, Ghilia e, însă, prea mult ispitit de peisaj, de pitorescul exterior, care copleșește uneori adevăratele semnificații ale noului din viața oamenilor de astăzi. Citeodată natura umbrește chipul omului și exaltarea lirică estompează acuitatea observației profund realiste.

Deși aproape toate materialele cuprinse în volumul Cîntece de drumeție *au fost cunoscute rînd pe rînd de cititor, fie din* Contemporanul, *fie din* Veac Nou *sau din* Scînteia, *înmănunchiate, acum, într-un volum, ele ne apar într-o lumină nouă, cu semnificații ideologice și estetice mai adînci și mai complexe. Mai ales că o nouă intervenție a autorului se pare că pe unele le-a îmbunătățit substanțial. Totuși o anumită inegalitate, care nu e stridentă, există între unele materiale excelente și altele mai puțin expresive și mai deslinate. Cele zece capitole:* Cîntarea drumurilor, Cîntarea pămînturilor, Reportaj dobrogean, Orașe moldovenești, Schițe portretistice, Șantierul luminii, Hramuri moldovenești, Cîntarea Moldovei, Nopți ucrainiene, Nopți albe la Leningrad, *realizînd o interesantă sinteză de romantism și realism, ne îndreptățesc să așteptăm de la acest talentat prozator activ și însetat de a cunoaște țara, lucrări tot mai izbutite, mai ales că un viu neastîmpăr îl caracterizează cu prisosință:* „Setea, însă, care mereu m-a îmboldit să merg mai departe, spre alte zări, setea tainică, nepătrunsă, ce-mi umple ochii și sufletul de veșnic schimbătoarea culoare a cerului și-a pămîntului natal, setea aceasta nu mi-am potolit-o niciodată.

Și setea aceasta pe multe drumuri mă va mai purta". *Așteptăm de la scriitor să ne-aducă noi chipuri și imagini culese din peregrinările sale pe* „drumurile țării".

Cartea lui Ghilia e meritorie și se citește cu plăcere și interes.

I. D. BALAN

●

N. Moraru:

ÎN LUMEA CONTRASTELOR

In lumea contrastelor *nu e un memorial de călătorie în înțelesul dat noțiunii de către manualele școlare. Nu e nici o carte de informație strictă, notînd ordonat, doct și rece date în legătură cu realitățile contemporane ale Americii de Sud. Sau ca să folosim chiar autocaracterizarea autorului, cititorul nu va întîlni aici nici* „efortul unui om de știință și nici dezinvoltura unui literat". *N. Moraru s-a mulțumit, folosind cele mai variate modalități, să relateze succint cele văzute, aflate sau trăite în cursul celor cîteva luni petrecute în 1957 în Brazilia și Argentina.*

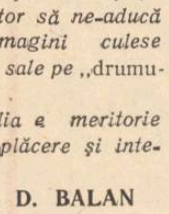

Adevărat ghid — de proporții, firesc, modeste —, cartea ne introduce în istoria celor două țări vizitate, ne furnizează amănunte cu privire la economia Braziliei, citînd cifre elocvente, schițează un compendiu al literaturii braziliene sau argentiniene actuale, descrie orașe ca: Rio de Janeiro, Sao Paulo, Buenos Aires, etc. etc. Nu uită niciodată să înfățișeze însă realitățile în toată complexitatea lor, insistînd mereu asupra contrastelor ce stăpînesc la ora aceasta America de Sud. Pe bulevardele largi, străjuite de monumente, de statui, de busturi, artiștii plastici își așteaptă clienții, sub cerul liber, oferindu-și tablourile la prețuri modeste. La 15 km. de Rio de Janeiro, unde e televiziune și helicopter, se ară cu plugul de lemn și domnește analfabetismul și cea mai neagră mizerie. In vreme ce unii sînt proprietari ai masivelor clădiri ale pe Avenida Vargas, un biet muncitor plătit cu 4000 cruzeiros pe lună e silit să-i dea pe toți pentru plata chiriei. Contrastele sînt specifice realităților feudalo-capitaliste și sînt întreținute ca atare, de cercurile interesate.

In această „lume a contrastelor", *N. Moraru a descifrat însă și sensurile ascendente pe care le urmează lupta celor mai buni fii ai celor două popoare. El a întîlnit aici oameni care militează pentru progres, pentru eliberarea țărilor lor de sub dominația dolarului, pentru ridicarea materială și spirituală a celor împilați. Unii din acești oameni sînt scriitori (ca Jorge Amado sau Rafael Alberti), alții sînt gazetari ca grupul adunat în jurul unor publicații, precum* Para todos *sau* Imprensa popular.

Desigur, lui N. Moraru i-au scăpat unele din aspectele caracteristice lumii sud-americane. Asupra altora el a trecut cu prea multă ușurință, mulțumindu-se abia să le sugereze. Timpul scurt petrecut în Brazilia și Argentina nu i-a putut permite o aprofundare multilaterală a problemelor ce poate că ar mai fi meritat să fie abordate.

Cartea rămîne însă un ghid util, izbutind să ne familiarizeze cu realități despre care pînă acum aveam prea puține cunoștințe.

CONSTANȚA CONEA

●

Francisc Munteanu:

CERUL ÎNCEPE LA ETAJUL 3

Ultima carte a lui Francisc Munteanu aduce în actualitate discuția raportului dintre autobiografie și fantezie creatoare. Desigur fantezia scriitorului creează o lume nouă, pornind însă de la fapte reale, în speță autobiografice. Amănuntul liric al unei întîmplări neînsemnate, de multe ori pierdută în subconștient, revine în mintea scriitorului cu intensități complexe și se transformă într-o construcție masivă, complicată de fantezie cu alte materiale memoriale, uneori episodice, întotdeauna veridice. In nuvela *Kilometrul 1314,* acțiunea acestui mic roman de o forță epică remarcabilă, se declanșează printr-un fapt divers: Un scriitor bulgar, cu care autorul se împrietenise, îi dă numărul de telefon; numărul începe cu 1314; cifrele îi amintesc de Kilometrul 1314; locul unde a murit un soldat rezervist, cu numele Gall, cu care transporta muniție pe Dunăre, în timpul războiului. Numele lui Gall i-a declanșat o amintire din copilărie, o imagine sumbră a unei nopți cînd tatăl scriitorului, sculptor decăzut, își bate soția, rostind acest nume. Mama scriitorului îi lămurește, autobiografic, o scurtă dar semnificativă idilă cu Gall. Această înlănțuire de momente, aproape o asociație de idei, este completată cu episoade de coloratură din viața eroilor nuvelei.

Desigur maniera e cunoscută, de la scriitorii antici pînă la contemporani, dar ceea ce dă nou Francisc Munteanu e totuși impresia lipsei de manieră, scriitorul prezintă lucrurile într-o spontană descifrare a lor, într-o căutare verosimilă de coincidențe. S-ar putea face cu succes o analiză a tonului firesc de o remarcabilă naturalețe, cu care tratează Francisc Munteanu coincidențele bizare tematic, cam polițiste dar veridice, salvate de suflul epic incontestabil cu care este înzestrat.

Cartea este o suită de nuvele și schițe, oarecum fișe complexe de roman; în toată atmosfera cărții respiri un aer de roman neîntregit. Faptele de viață fișate cu înălțări din cotidianul nud spre cotidianul veridic, evoluează palpitant spre sinteze dar nu reușesc să se sintetizeze; își caută parcă romancierul. Francisc Munteanu deși dă nuvele și schițe realizate la superlativ ca organizare epică trebuie să-și concentreze la o temperatură de romancier acest bogat material de viață rafinat în mod creator de fantezia sa caldă și umană.

Și aici ca și-n *Hotel tristețe* găsim aproape aceeași toponimie: Strada Semaforului, cursele cu șlepul pe Dunăre, Bratislava etc. Uneori peisajul și eroii amintesc de *Născut în Europa (Bou vagon)* alteori de peisajele din *Orașul de pe Mureș* sau *Fericitul negustor.* Toponimia și onomastica autobiografică dau uneori impresia unei repetări dar posibilitățile sale epice corectează ușor această imagine.

Frumoasa și complexa nuvelă care a și dat numele cărții are aceeași organizare de roman ca și nuvela amintită, dar are în plus momente mai palpitante pe plan psihologic, contraste și coincidențe, în care acțiunea se zbate pe muche de cuțit între autobiografie și literatură. Războiul, cu fantezia lui oarbă, e un capitol de crime psihologice, spirituale. Cu o ingeniozitate care se apropie foarte mult de poezie, dar și de experiență artistică, de meserie, Francisc Munteanu descifrează într-o întîmplătoare aventură în Bratislava consecințele grave pe plan spiritual ale crimelor războiului. Scriitorul e gata să profaneze clipa unei morți eroice, de o înaltă ținută morală, deoarece nu știa cu cine își începuse aventura. Linda, eroina aventurii era fiica unui om care-l salvase de la moarte.

Partea I a cărții e un exercițiu epic cu notații bine înregistrate dar mai facil decît finalul. Ultimele două nuvele sînt dense și impresionante prin condensarea materialului epic. Inegale ca realizare, toate schițele și nuvelele cărții aduc o lume și o viziune contemporană. Unele cu aspect de mică fișă epică *(Cicero din Moscova),* altele de amintire simplă *(Cum am hotărît să mă fac poet)* sau de intense semnificații etice *(O felie de pîine);* toate recomandă cu prisosință talentul acestui fecund și interesant prozator.

Trebuie să remarcăm ingeniozitatea și maniera inteligentă a lui Francisc Munteanu în a-și alege titlurile de cărți, care plac și atrag, leit-motivele lirice ale prozei sale, dar trebuie totuși să reținem că pe lîngă incontestabilul suflu epic care salvează de cele mai multe ori artificiile cu care-și construiește nuvelele, scriitorul nu se interesează prea mult de limba scrierilor sale. Se pare că nu-și revede la o lectură adîncită lucrările (v. pag. 118, rîndul 12). Cursivitatea expunerilor de fapte, ironia spontană și scăpărătoare, buna organizare epică, mesajul profund uman și actual al prozei sale solicită această preocupare.

EMIL MANU

●

Ion Gh. Pană:

260 DE ZILE ÎN LINIA I

Avem de a face în cazul acestei cărți, înainte de toate, cu un document uman simplu și mișcător, cu atît mai demn de apreciat, cu cît autorul, nefiind un încercat mînuitor al condeului, realizează totuși în paginile cărții, aspectul dramatic al războiului, dîrzenia cu care românii au luptat cot la cot cu ostașii sovietici, pentru zdrobirea definitivă a dușmanului comun.

Din noaptea istorică a lui 23 August 1944, care a însemnat o cotitură uriașă în viața poporului român, autorul, comandant al unei companii din Regimentul 34 Infanterie-Constanța, s-a aflat necontenit, timp de 260 de zile, în linia I, urmînd drumul eroic al diviziilor românești și al oștilor sovietice, prin Ardeal, peste munții Tatra, pînă sub zidurile capitalei cehoslovace.

Volumul are meritul de a da o imagine din interior, din miezul evenimentelor, a războiului pentru alungarea fasciștilor; autorul nu notează glacial și distant, cu tonul unui comunicat oficial, evoluția luptelor, ci trăiește cu pasiune fiecare victorie a subunității sale și a întregului front antihitlerist. Dîrzenia, voința de luptă, iată trăsături caracteristice ale ostașilor noștri care știau însfîrșit pentru ce luptă. *„Erau nerăbdători să ajungă pe front, să dea piept cu inamicul"* constată autorul, după ce stă de vorbă cu soldații.

Unitatea frățească dintre ostașii sovietici și cei români, felul în care cooperează cele două armate sînt lucruri pe care autorul le atestă în fiecare capitol aproape. Spiritul de jertfă, optimismul și curajul trupelor sovietice, produc o adîncă impresie ostașilor români, călindu-le tăria morală și capacitatea de luptă. Ultimul capitol al cărții, e închinat în întregime figurii căpitanului sovietic Makriţki Grigori, comunist, a cărui puternică personalitate îl face stimat și iubit de toți ostașii care l-au cunoscut. Momentul despărțirii, evocat în cuvinte impresionante, demonstrează legătura indestructibilă, ataşamentul puternic care s-a stabilit între ostașii sovietici și români, în vîltoarea luptei comune pentru nimicirea Germaniei hitleriste: *„In ziua aceea senină de vară, mîinile care se strîng puternic, cald, cu prietenie au format un adevărat lanț viu: legămîntul frăției de arme și al prieteniei veșnice".*

Modestă, ca încercare de literatură, dar deosebit de prețioasă prin semnificația ei, cartea lt. colonelului în rezervă Ion Gh. Pană, e un omagiu fierbinte adus ajutorului militar și strategic acordat țării noastre de către Uniunea Sovietică, și totodată un document grăitor despre evenimentele din perioada imediat următoare actului revoluționar al insurecției armate de la 23 August 1944. Prefața semnată de Aurel Mihale, e judicioasă și plină de înțelegere pentru carte și autor.

CEZAR BALTAG

●

Prezența cărții străine

E. L. Voynich:

TĂUNUL

Ethel Lilian Voynich mai păstra și acum trei ani, în cămăruța ei modestă de la etajul al 17-lea al unui bloc din New-York, un portret înfățișînd pe un tînăr italian din perioada Renașterii. După propria mărturisire, scriitoarea avea cînd lucra la Tăunul *întotdeauna în față acest portret. Nu întîmplător își alesese drept prototip un asemenea tablou: Italia veacului al XIX-lea avea nevoie de acei* „titani în gîndire, pasiune și caracter", *cum îi numise Engels pe oamenii Renașterii. Arthur, eroul romanului, citește de altfel, cartea lui Dante* De Monarchia *și vede că visul scump al unui stat italian unit și puternic care să fie condus nu de papă, ci de o putere laică, nu fusese împlinit nici la cîteva secole după moartea marelui florentin.*

Studiind filozofia la seminarul teologic din Pisa, tînărul crescut în două medii religioase deosebite, cel protestant al familiei și cel catolic al școlii, simte la un moment dat nevoia de a găsi o aplicare practică a cunoștințelor sale. El ia contact cu organizația revoluționară Tînăra Italie *înființată de Giuseppe Mazzini, neobositul militant pentru unirea patriei sale. Arthur își închipuie însă mișcarea tineretului italian ca pe o mișcare mai curînd religioasă decît politică. Divulgarea tainei spovedaniei de către un preot și încălcarea preceptelor bisericii de către Montanelli, spulberă însă orice urmă de credință religioasă din conștiința sa. Arthur află primul mare adevăr: religia era o formă de liniștire a spiritului revoluționar al maselor și totodată un instrument de oprimare a lor. Ca emigrant în America de Sud, duce viața unui nou picaro, avînd ocazia să vadă că pretutindeni cei mulți îndură foamea, mizeria și sărăcia. Arthur își dă seama că dreptatea națională și socială nu se poate obține decît pe calea luptei. Convingerea la care ajunge Tăunul, cu cîteva ore înainte de a fi condamnat la moarte este aceea că idealul religios și cel laic nu sînt conciliabile. Finalul cărții subliniază soliditatea convingerilor sale; Montanelli confirmă sentința morții propriului său fiu — și odată cu aceasta ni se dezvăluie și esența idealului său. In ultimă instanță,* Tăunul *este astfel un pamflet care demască esența reacționară a religiei și inumanitatea reprezentanților bisericii catolice.*

Arthur a trăit în conștiința cîtorva generații de revoluționari prin pasiunea și consecvența cu care și-a urmărit țelul, prin tenacitatea cu care a făcut față greutăților vieții, prin spiritul său ireconciliabil și prin luciditatea sa.

Inainte de moarte, el scria: „sînt cît se poate de fericit și împăcat... nu cer de la soartă nimic altceva... Eu mi-am împlinit partea mea de datorie, și sentința de moarte dovedește că mi-am împlinit-o cu prisosință".

Ne explicăm astfel ușor de ce Tăunul *a fost iubit de un erou ca Pavel Korceaghin care admira în el modestia și puterea de a pune interesele celor mulți mai presus decît interesele sale personale.*

IERONIM TĂTARU

●

Valentin Ovecikin:

O PRIMĂVARĂ BUCLUCAȘĂ

Impresionantă și copleșitoare în volumul lui V. Ovecikin este în primul rînd bogăția de fapte. Autorul a fost 6 ani președinte de colhoz; pornind să scrie cartea, el nu a avut nevoie să „inventeze" nimic; oamenii pe care i-a cunoscut, faptele lor oferindu-i un material epic masiv. *O primăvară buclucașă* este un exemplu strălucit a generozității cu care viața contemporană se oferă scriitorilor, ca sursă de inspirație.

Romanul lui V. Ovecikin este de o stringentă actualitate, reflectînd actualitatea imediată și răspunzînd operativ și din plin evenimentului politic din perioada respectivă. *O primăvară buclucașă* a apărut mai întîi în foileton în *Pravda* cam în același timp cînd la sate începeau să fie traduse în viață hotărîrile plenarei din septembrie 1953 a C.C. al P.C.U.S. Printre altele romanul oglindește, în lumina hotărîrilor plenarei, o problemă de mare importanță politică și economică, problema cadrelor de conducere în colhozuri. Spunînd acestea nu înseamnă că reducem valoarea cărții numai la promptitudinea cu care autorul a reflectat un moment al actualității, romanul lui Ovecikin avînd în substanța sa toate elementele capabile să-i dea o tinerețe fără bătrînețe, o valoare artistică remarcabilă.

Scrisul lui V. Ovecikin sobru, reținut, aparent lipsit de strălucire are ceva din febrilitatea, prospețimea, patosul și suflul agitatoric al reportajului cotidian. Un comentariu inteligent, vioi, sclipitor, presărat cu zicători și proverbe populare însoțește o acțiune dinamică desfășurată pe mai multe planuri. In *O primăvară buclucașă* nu vom găsi descrieri de natură „frumoase", nici scene „tari" sau „momente lirice". In schimb, fiecare pagină, străbătută de o poezie discretă, este o autentică „fișă umană". Rareori am întîlnit într-o carte un material de viață — ca să folosim o expresie devenită clasică — atît de bogat, de condensat, ca în romanul lui V. Ovecikin.

Cine citește *O primăvară buclucașă* — carte care urmărește activitatea de zi cu zi a unui activist raional — întîlnește nu numai o imagine largă, complexă a satului colhoznic, ci totodată unul din cele mai valoroase și mai interesante personaje ale literaturii sovietice actuale.

Comunistul Piotr Ilarionovici Martînov, cel care se întreba *„pentru ce existăm noi comuniștii dacă nu pentru a face viața bogată și fericită",* este numit secretar raional de partid în locul lui Borzov, om slab, anchilozat sufletește, căzut pradă formalismului. Curajos, inteligent, plin de inițiativă, Martînov spre deosebire de Borzov, nu pornește în munca ce-i este încredințată de la datele statistice sau de la instrucțiunile regionale. El își petrece zile și nopți în mijlocul oamenilor. Martînov socotește că activistul de partid trebuie asemeni scriitorului și poate chiar mai mult decît el să fie *„un inginer al sufletului omenesc".* Ca și scriitorul, activistul de partid nu are decît *„o singură armă — cuvîntul",* armă care trebuie să spună curajos și răspicat adevărul, să critice totodată necruțător orice manifestare incompatibilă cu etica socialistă. Va cunoaște pînă în cele mai mici amănunte aspectele negative din munca unor conducători și membri de rînd ai colhozurilor, și în special rezultatele nefaste ale formalismului considerat a fi *„cel mai mare dușman al nostru".* Martînov îi va critica aspru și îi va demasca fără cruțare pe cei care dau sarcini formale, pe carieriști, leneși, fricoși, înfumurați, necinstiți. Tot ce constituie o rămășiță a vechii mentalități, tot ce se opune mersului impetuos spre progres, este dezvăluit și condamnat neîndurător. Lovind puternic în aceste elemente înapoiate, — fără a cădea nici un moment în negativism, Ovecikin face o critică constructivă, în numele dragostei față de uriașele realizări ale Uniunii Sovietice, față de eroicul ei popor.

Pătrunsă de un înalt spirit de partid, cartea cunoscutului scriitor sovietic este un tulburător elogiu adus activistului de partid, comunistului care-și închină patriei tot talentul, toată viața sa.

C. ARMAȘU

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director: acad. Mihai BENIUC

COLEGIUL DE REDACȚIE

Dan DEȘLIU (membru în Comitetul de direcție); Mihu DRAGOMIR (membru în Comitetul de direcție); V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE (membru în Comitetul de direcție); Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS; Titus POPOVICI; Tiberiu UTAN; Haralmb ZINCĂ (membru în Comitetul de direcție).

Porcarul

ASZTALOS ISTVÁN

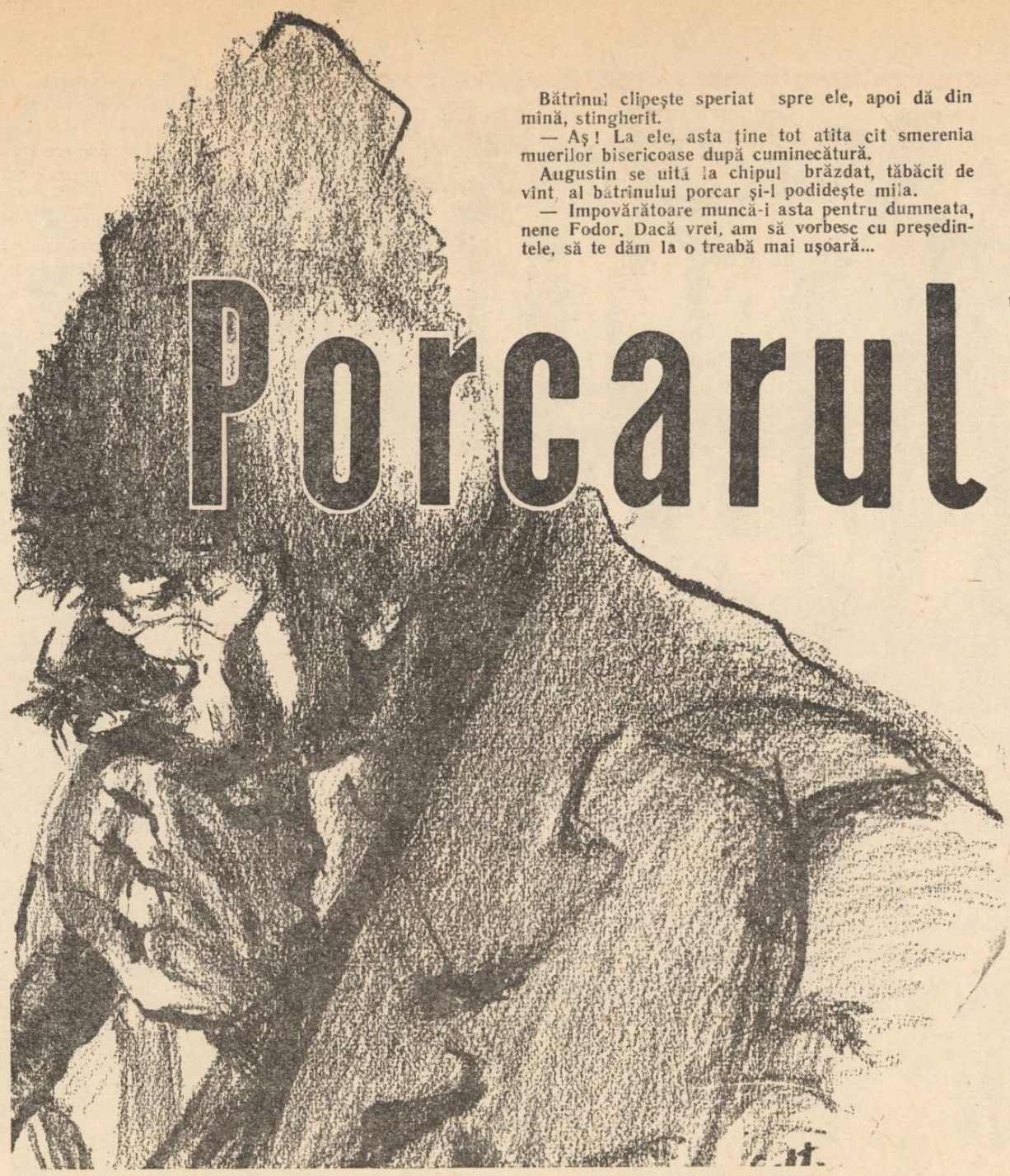

Bătrînul clipește speriat spre ele, apoi dă din mînă, stingherit.

— Aș! La ele, asta ține tot atîta cît smerenia muerilor bisericoase după cuminecătură.

Augustin se uită la chipul brăzdat, tăbăcit de vînt, al bătrînului porcar și-l podidește mila.

— Impovărătoare muncă-i asta pentru dumneata, nene Fodor. Dacă vrei, am să vorbesc cu președintele, să te dăm la o treabă mai ușoară...

Bătrînei i se revarsă rușinea în obraji. — Asta s-a și dumerit de ce dă ea tîrcoale pe acolo... — Mai întîi lasă capul în piept, dar apoi și-l ridică, fie ce-o fi: — Dacă s-a dumerit, n-are decît, cel puțin știe. — Vrea să fie amabilă, dar glasul îi rămîne uscat și, ceea ce e și mai rău, zeflemitor.

— Ce-i, au venit să mi te prindă furînd vremea?

Bătrînului nu-i plac asemenea vorbe. Le respinge deci:

— La noi nu se pomenește asemenea obicei.

Dat fiind că-i rost de împotrivire, femeia uită de toate și pe dată e în largul ei:

— Las-că știu eu cum merge la voi: fiecare-l îmboldește pe cel ce muncește, iar ceilalți fură vremea. Fiecare vrea normă pe degeaba... Cel ce-și bate joc de avere, nu-i vrednic de ea...

Omul îi taie vorba:

— Ai umblat atîta printre corbi, încît ai învățat să croncănești.

— Corbi? De ce? Sînt tot oameni și ei nu spun decît adevărul.

Chipul bătrînului devine amărui:

— Nici tu nu ți-ai lăsat limba în mă-ta.

Femeia nici nu-l ascultă. Începe să le înșire:

— Boroanele le-ați lăsat pe ogoare; puzderia de căruțe zac neîngrijite în bătătură, în ploaie; răsadnițele neacoperite și nepăzite, găinile au scurmat pînă la un fir bunătatea de răsaduri. Crezi dumneata că noi nu știm, nu vedem...

Fodor Ferenc se posomorăște de-a binelea. Cu atît mai mult cu cît ce mai veste-poveste, toate acestea sînt adevărate.

— Ce vedeți voi? — îi aruncă el cu aroganță. — Cucuta și bozia. — Deodată îl apucă mînia: — Și, dacă-i atîta de rău la noi în colectivă, la ce mai vrei să te încurci cu mine?...

Bătrîna simte că i-a înghețat sîngele în vine. Cum poate fi cineva atît de necioplit? Îi vine să se năpustească asupra lui cu ghiarele, dar apoi o podidește plînsul și se lamentează scîncind aproape:

— Nu-i chip să trăiesc, Ferenc! Îmi numără bucățurile din gură. Am înscris pămîntul pe numele lor și nu mai sînt nimic în casă. Le sînt o povară, îmi scot pe nas că mănînc.

Acum stă obidită înaintea lui Fodor Ferenc, plină de deznădejde.

El o privește printre gene. Nu-i place cînd plînge cineva.

— Hața! — strigă el la scroafe și de data asta cu totul fără motiv. Ele și-au făcut culcuș prin locurile mai adumbrite și s-au tolănit liniștite pe pămîntul plăcut, răcoros, scurmat proaspăt.

Pînă la urmă se întoarce spre femeie:

— Ei, vezi-tu, la noi nu se pomenește una ca asta. Nu există. Lucrurile astea și-au trăit traiul. Cine muncește își capătă cinstit partea lui, nu are nevoie de nimeni. Bătrînețea s-a ușurat grozav aici, crede-mă. Știi tu cît grîu mai am eu acasă? Și porumb și cartofi?... Duc trai legănat, Bori. M-am și gîndit să-mi cumpăr o vacă...

Bătrîna îl ascultă cu ochii pironiți pe el. Fața îi este numai pizmă și lăcomie. Bine i-ar mai părea să-l audă pe moșneagul ăsta rostind acum, pe dată, ceea ce ar dori ea, ceea ce o face să se abată de trei zile încoace, după așchii. Dar pentrucă el nu pomenește nimic de asta, își înghite lăcomia, scoate un oftat și-l întreabă ostenită:

— Și ăsta? Augustin ăsta? Ce fel de om îi?... Se spune că unde-i și el romîn, ține cu romînii.

Fodor Ferenc se indignează nevoie-mare:

— Ăsta?!... Pentru mine, Bori, ăsta-i mai mult decît feciorul meu. Pe ăsta-l doare de mine. Nu mai departe acuma a venit ca să-mi spună că-mi bagă muzică în casă. Ai să vezi tu ce fel de om îi...

Pe bătrînă cît pe ce s-o podidească lacrimile.

„Ai să vezi"... Păi, e bine atunci, totul e în bună rînduială. Omul ăsta contează deci pe ea...

Grozav îi vine să se pună iar pe plîns, și tocmai de aceea e încurcată de tot.

— Ei, eu mă duc — îngînă ea cu sfială, dar nu se urnește, ba dimpotrivă, îl lasă pe bătrînul Fodor s-o rețină și cu mîna.

— Nu te duce încă, nu-i nici o grabă cu așchiile alea...

O pipăie tot mai jos pe spinare. Trebuie să se uite omul ce-și aduce în casă...

— Tii, ce mai fată ai fost tu, Bori — spune el între timp, așa, ca să spună ceva. Și n-o mai pipăie pe spinare acum.

Bătrîna îl rabdă o vreme, dar apoi îl împinge de lîngă ea.

— Du-te, măi moșneagule, că atîta ne trebuie să ne mai vadă cineva...

Bătrînul rîde. Nu spune o vorbă. Doar rîde. Îi place că i s-au încins totuși și femeii obrajii.

Apoi pleacă Bódi Borbála. Merge țanțoșă, ca una care știe că se uită cineva după ea. Și nu un tercheaberchea, ci unul care are șapte măji de grîu. Și le are acum, cînd abia dacă mai sînt două luni pînă la seceriș.

În romînește de **ION URCAN**

---

[1]) Bö — larg, încăpător, amplu. Boris e diminutivul de la Borbala (Varvara). Joc de cuvinte. (N. Trad.)

Toată luna aprilie a fost ploioasă, dar pînă la urmă tot s-a răzbunat cerul. Nici pui de nor nu făcea gunoi pe cer și soarele strălucea din răsputeri. Vîrfurile crengilor au crăpat, au devenit mătăsoase, și pe sub tufișuri scăpărau albastru pumni întregi de toporași.

Fodor Ferenc, porcarul colectivei, e om de peste șaizeci de ani, fără un dinte și tare-i place căldura asta bună. Că și de data asta ar face și el, cu dragă inimă, cum face dulăul lui: ar zăcea tolănit cu burta la soare, dar lui nu-i dă mîna s-o facă și nici nu se cuvine. Îi sînt date pe mînă șaptezeci de animale, șaptezeci de scroafe de rasă, cu purcei. Numai scroafe de Bazna, albe cu negru, pînă la una, toate aidoma.

Dar numai pe dinafară-s uniforme; pe dinăuntru-s de șaptezeci de feluri. Aceea de colo, de pildă, o scroafă tînără de tot, e lăuză și de cum își aduce aminte de purcei, nici cît nici mîr, o zbughește în goană spre fermă. I-a tras pînă acuma vreo zece ciomege pe spinare, dar tot a zbughit-o și a unsprezecea oară. De cealaltă trebuie să aibă și mai multă grijă, nu cumva să sfîșie ciinele. E bătrînă, și se teme pentru purceii ei chiar și cînd nu sînt lîngă ea.

— Dare-ar dracu-n dragostea voastră de mamă! — le ocărăște el într-una.

Lui i se cuvine normă pentru sudalma asta: trei sferturi de normă pe zi. Iată de ce nu se cuvine să stea tolănit. Dacă-i atît de bine plătit, să stea-n picioare omul. Și asta, plata asta bună, îl îngrijorează acum, pe el, mai presus de orice. De anțărț, îl îngrijorează, din toamnă. Pînă atunci se temuse să nu-l fi amăgit doar: și-a dat bruma de pămînt și-o să rămînă despuiat la bătrînețe. Multe mai făcuseră și atunci să vuiască satul. Dar mai apoi la împărțeală, căpătase atîta grîu, porumb, bănet și altele, încît nu avusese loc în toată casa unde să le pună. Umbla pe porumb și dormea pe grîu. Nici cînd fusese el în floarea puterii, cînd mîna boii din zori pînă-n noapte, la seceriș, la treierat ori la căratul lemnelor la conac, nu cîștigase atîta. În prima clipă, nici nu știa ce să facă cu toate astea. E al șaselea an de cînd e văduv, cei doi fii îi sînt la oraș, iar fiică-sa, dimpreună cu bărbatul ei, în colectivă... Nu-i nebun să le părăduiască. Acum, face și el ca lupul fără dinți: dacă tot nu poate mușca din miel, îl linge. Păzește fiecare bob, cu gelozie. A vîndut cîtva din ele, și-a cumpărat cizme noi, straie noi, iar celelalte le puse bine, cu grijă. Cînd îl întreabă fiică-sa ce are de gînd să facă cu ele, se preface că nu aude întrebarea.

Dar mai mult și mai mult îl îngrijorează că tot au să prindă de veste într-o bună zi că lui i-au dat prea mult, că el nu-i vrednic de atîta... Și asta-i ceea ce nu-i dă liniște. Și de-a surda îi spune președintele, ba și secretarul organizației de partid, să se ducă acasă odată, că și-a făcut norma; nu și nu, stă pînă seara tîrziu la fermă și-și face de lucru pe lîngă scroafe.

În ultimele zile îl bate mult gîndul să vîndă prisosul și să-și cumpere o vacă și un ceas. Asta-i cea mai fierbinte dorință a lui. Unul ca al lui Guszti Gyuri, brigadierul. Și l-a cumpărat încă în toamnă, îndată după împărțeală. Îl poartă pe lanț, în buzunar. Îl scoate, îl privește, se uită printre gene la soare, apoi începe să strige: „Ce dumnezeu, uite ce tîrzie-i vremea și treaba nicăieri!" — Ei, asemenea ceas i-ar trebui lui.

Și acum, cu o căciulă de miel în cap, cu surtucul ponosit pe umeri își sprijină spinarea în bătaia razelor calde și plăcute ale soarelui, bărbia în bîtă și se gîndește cum să facă să-și cumpere ceasul.

L-ar cumpăra el cu dragă inimă, dar știe încă de pe acum că i-ar fi rușine să-l poarte. N-a mai avut ceas de cînd se știe pe lume și se teme că va fi luat în zeflemea...

— Bată-i dumnezeu să-i bată, ce oameni mai sînt pe lume! — tună el furios. — Ba apoi și cu vaca... Cît e ziulica, el nu-i acasă. Cine-ar mulge-o, cine-ar îngriji-o? Fiică-sa?... Doar n-o să-i cumpere vacă fiicei sale?!... Dare-ar dracu-n ea de viață, că nu mai merge așa, de unul singur!... — cugetă el mînios și, pentru că scroafa aceea tînără ascultă cu capul ridicat spre fermă, azvîrle deodată bîta înaintea ei, încît se trage numaidecît îndărăt între celelalte.

La vîjîitul bîtei, dulăul sare în sus speriat:

— Ei, trîndavul dracului! — îl ocărăște. Eu să le păzesc, hai? Tu să-ți încălzești doar purecii?... Iar acuma-mi stai cu botu-n pămînt, ha?... Știi tu, vorba domnului administrator Szalanki... Cine lasă ochii în pămînt, e bun de pălmuit. Dare-ar dracu-n el, pe unde-o fi! Ei, adă-mi bîta.

Și ciinele apucă delicat bîta în gură și cu capul ridicat, pășind cu băgare de seamă de parcă ar duce un pahar plin cu apă, i-o aduce.

— Ei, așa — îl laudă el și se sprijină iar în bîtă cu spinarea la soare.

O bună bucată de vreme nu se întîmplă nimic, apoi vede că iar vine bătrîna aceea, Böjdi Boris.

— Ptiu, drace! Că numai Böjdi Boris nu mai este ea; mai curînd Böjdi Borbala [1]) — rîde el, așa pe sub mustață. Dar, fosta-i lele cînd ai fost. Tii, ce fată a fost...

Îl unge la inimă faptul că iar a venit bătrîna. Nu se clintește. O urmărește doar cu coada ochiului cum vine. De aci, vede că are pe braț un sac. Vine în crîng, după așchii. În toamnă au cioplit acolo grinzi. Cu așchii uscate încropești cît ai clipi un pic de ciorbă... Dar dacă-i așa, ce zor-nevoie să facă atîta ocol pînă la el?

Tărășenia asta îl interesează din cale afară; de atîta așteptare aproape înțepenește.

— Uite, drace, că nici nu vine încoace... — i se topește deodată interesul. Într-adevăr, Böjdi Borbala se abate spre dreapta, între tufe.

Își încrețește fruntea mirat, apoi se întoarce, bănuitor. Bineînțeles vine cineva pe drum. Îl recunoaște de departe. E tovarășul Augustin, organizatorul colectivei. Romîn. Strungar. A fost trimis aici la ei, din atelierele din Dej ale căilor ferate. Om pirpiriu, te miri că are și umbră, dar bărbia îi este puternică, dîrză.

— Sfinții lui de ciine! — se uită el speriat la dulău. Din partea lui, aș putea fi răpit ziua-n amiaza mare. Iar asta mă prinde acum așa... Hei, șo pe dînsul! — Ține-i calea! — șuieră acesta și mai mînios, și ridică bîta.

Scroafa cea tînără observă numaidecît mișcarea, scoate un puternic grohăit și repezindu-și crupa la o parte, zvîcnește într-o latură, drept într-una care scurma fără nici o bănuială, lîngă ea. Asta grohăie și ea și zvîcnește brusc între alte două. La asta, grohăie și ele și, cît ai clipi, jumătate din turmă grohăie și sare. Totul se petrece atît de uniform, de parcă ar fi niște soldați la instrucție.

Ciinele le latră acum și le readuce grămadă și, pînă să ajungă tovarășul Augustin acolo, Fodor Ferenc, porcarul, lucrează de zor.

— Noroc, tovarășe, te-ai sculat?... Așteaptă îndată, numai să le strîng la loc... — îi strigă el din fugă și aleargă cu bîta ridicată după o scroafă, apoi după alta, apoi o alungă din urmă pe a treia; pînă la urmă îi ajută și organizatorul și aleargă trei în șaizeci de părți, pînă izbutesc, cu chiu cu vai, să strîngă turma la loc. Porcii s-au înghesuit cu crupele una într-alta și pîndesc nesiguri, cu ochii lor mărunți, să vadă ce-o mai urma acum oare.

Bătrînul își șterge fruntea, suflă greu și e foarte mulțumit în sinea lui.

— Nu-i chip s-o scoți la capăt cu ele — rostește el.

— Is sprintene afuristele. Ce li se năzare? — întreabă Augustin gîfîind.

— Nu-s toate pe o voie — glumește bătrînul. — Știi, la vremea asta li se-ncinge laptele și l-ar duce acasă, purceilor — explică el apoi tehnic și îl cercetează pe furiș să vadă de ce o fi venit încoace. — Hața, mă! strigă el la scroafa cea tînără, care ar vrea într-adevăr să pornească spre casă.

— Am plecat spre stăvilar și m-am gîndit să dau și pe aici — spune Augustin. — Vrei să-ți punem și dumitale difuzorul în casă?... îl întreabă el.

Bătrînul clipește des și cugetă: — Zău n-ar strica. A auzit el de asta...

— Bine-ar fi, dar cît costă?

Organizatorul face un gest din mînă.

— Cu cinci lei lunar poți asculta cîtă muzică vrei.

Bătrînului nu i se pare mult, dar tot întreabă:

— Și nu se poate nicidecum mai ieftin?... Să zicem cu trei...

Augustin rîde.

— Nu, nu se poate. Nu se poate nicidecum. Atîta costă pentru fiecare.

Bătrînul dă din cap aprobativ.

— Dacă-i așa, s-a făcut. Puneți-mi dacă-i așa.

Organizatorul se uită la scroafe.

— Văd că tot sau domolit, — spune el.

Bătrînul se zgîiește la el o vreme, încremenit, apoi deodată izbucnește spaima din el:

— Ia vezi-ți de treabă, nu cumva să faci una ca asta. Nu mă cruța tu pe mine...

E deznădăjduit de-a binelea.

Organizatorul îl privește mirat.

— Îți vreau binele doar. Am văzut și mai adineaorea cum...

— Ce știi tu ce-i spre binele meu — se rățoiește bătrînul.

Augustin se lasă păgubaș pînă la urmă, îl notează pe bătrîn cu privire la difuzor, își ia rămas bun și pleacă.

Bătrînul se uită îndelung după el.

— Cît pe ce s-o pățesc — cugetă el rușinat. Apoi se minunează. — Ciudat om... Ce cinste mi-a făcut să vină încoace la mine...

Deodată se înduioșează de tovarășul Augustin, că-i atît de slăbit.

— Vezi bine, că trebuie să bată atîtea drumuri, încît i se topește toată carnea. Ce să-i faci, mai sînt încă multe nelalocul lor în colectivă — cugetă el. — Se mai străduiesc încă mulți să tragă pe sfoară... Cum am făcut și eu adineaori... — La gîndul ăsta îi este și mai rușine. Încă nu ne-am deprins că asta și-a trăit traiul — încercă el să găsească o scuză. Clatină din cap. — Cum mai e și omul: nici măcar cu cei care-i vor binele nu-i sincer... Dă din cap, încuviințînd în sine-și: Zău, nu strică să mai arunce omul cîte o privire din cînd în cînd și în sufletul lui.

Dulăul latră spre tufe și deodată-i străfulgeră prin minte bătrîna:

— De-aceea mi te-ai ascuns tu, Böjdi Bori, care va să zică...

Își aruncă privirile spre tufe și într-adevăr, de acolo răsare Böjdi Bori, care e o vădană bătrînă. Așa, la trup, nici n-ar fi încă cine știe ce bătrînă, mai curînd fața îi arată vîrsta și asta unde e uscată, slabă și plină de amărăciune.

Strînge din buze cu asprime și vine așa pînă la bătrîn.

— Dea dumnezeu bine! — salută ea.

— Și ție, Bori! — o primește bătrînul și nu se poate răbda să n-o întrebe:

— După așchii ai venit, nu?

T. CARANFIL

ION ROBU LA PALAT

Nu știu pe unde vor fi acuma registrele acelea pline de o falsă aură, care stăteau deschise odinioară la Palat, la niște sărbători de calendar intim, cum erau onomasticile stirpei regești și zilele de naștere ale prinților. Nici nu știu dacă ele erau deschise la corpul de gardă ori în anticamera sălii tronului. Dar știu că a doua zi, gazetele publicau, probabil cu tarif de unică publicitate, în stilul unor grozav de importante comunicate, texte de acest fel: „Ieri, au semnat în registrul deschis la Palat dl. Cutare și Cutare..."

Un deputat trecut în registrul acela devenea peste noapte ministeriabil, un ministru semnat în același registru nu se mai temea de remaniere, iar un mare industriaș, avea toate șansele să devină un foarte mare industriaș. Registrul cu stemă era mi se pare o laică evanghelie de genuflexiuni, pupături de mîni, fringeri de șale și reverențe. Slugile Palatului care purtau înaintea numelui de familie vorba magică de „excelență" se prosternau în fața labei monarhice și se gudurau ca niște cățel dresați la circ, cu bățul, înjurătura și bucățica de zahăr.

Registrele acelea erau în vremea lor o agendă politică, un revers oficios al refrenului „pleacă ai noștri, vin ai noștri". Au plecat acele excelențe, a plecat monarhul și camarila, s-au topit în neant, iar registrele acelea pline de o falsă aură care stăteau deschise odinioară la Palat s-au scămoșat și s-au prăpădit.

În același Palat din inima Capitalei, s-a ivit în anii din urmă un registru nou. Milioanele de oameni care vin în șuvoi de cîteva sute pe zi, să se prosterne în fața împărățeștilor opere de artă, și-au trecut numele în registrele deschise la palat. Au fost înșesate de însemnări și semnături multe registre în acești ani. Undeva, într-unul din birourile Galeriei Naționale, am găsit un document de importanță istorică: primul volum al albumelor de impresii în care oamenii veniți să deprindă frumosul și gingășia au încercat să-și toarne în cuvinte emoțiile și bucuriile trăite în fostul palat domnesc. Am răsfoit primele pagini înscrise atunci, în mai 1950, cînd pentru prima oară s-au deschis porțile înalte de fier în fața muncitorilor și ostașilor, a țăranilor și studenților. Scria un cetățean pe nume Sas Teodor cu o ortografie de om proaspăt alfabetizat:

„În ziua de 23 mai 1950 am vizitat și ieu locul unde s-au boierit regele și me-am convins de viața care au dus, și cum au lăsat poporul în mizerie și am văzut pictura care reprezintă răscoalele țărănești".

Și mai jos:

„Eu țăran muncitor din plasa Pogoane, județul Buzău, pentru prima dată am vizitat palatul fostului stîlp al moșierilor și fabricanților. Sînt mulțumit și bucuros că acest palat este astăzi al nostru, al celor ce muncesc. Am rămas impresionat de tablourile marilor noștri pictori..." Parcă-l vezi pe omul cîmpului, cum urcă buimac de atîta fast și frumusețe scările de marmură cu balustrade elegant arcuite, cum trece din sală în sală la început cu sfială, apoi cu sentimentul crescînd că palatul acesta, cu toate nestematele sale îi aparține și lui, lui Ion Robu din Pogoanele — căci așa semnează.

„Mai am încă o dorință — continuă el. Să nu rămînă nici un țăran care să nu calce și el în acest palat regal. Să vadă cu toții marmura pe care cu nepăsare o călcau boierii în timp ce noi ne stingeam în pămînt, în bordeie".

Deodată însă tonul însemnării se schimbă. A văzut într-un colț, uitată cine știe cum, o stemă regală. „Ce caută stema în Palatul Republicii — scrie supărat și apoi poruncește ca un adevărat stăpîn: Trebuie să fie scoasă!" Ion Robu, om din plasa Pogoane cu nume parcă predestinat, își ia palatele în primire.

A fost acum opt ani. Ți-aduci aminte, Robule?

Zeci de asemenea albume voluminoase de impresii au încercat să întipărească în timpul acestor ani, stările sufletești ale fluviului de oameni care s-a scurs prin sălile Palatului în căutarea frumosului. În 1950, Palatul fusese vizitat de 128.000 oameni. În 1954, numărul total al vizitatorilor s-a ridicat la 258.620. Iar în 1956 la 484.982, aproape jumătate de milion. Din mai 1950 pînă în noiembrie anul acesta, Palatul a fost vizitat de aproape două milioane și jumătate de oameni.

Cei mai mulți dintre aceștia i-au descoperit aici pentru întîia oară în viața lor pe Grigorescu, Luchian, Brîncuși, El Greco, Rembrandt, Rodin. An de an s-au deschis secții noi: Galeria Universală, secțiile orientală, rusă și sovietică. Sălile muzeului au adăpostit zeci de retrospective și expoziții. Dacă în 1950 muzeul deținea 29.909 opere de artă, în trimestrul II 1957, avea 45.407 pînze și sculpturi. În septembrie 1951 în sălile sale erau expuse 389 opere de artă în timp ce în ultimul trimestru al acestui an numărul pieselor expuse crescuse de opt ori, trecînd de 3000.

Registrul a rămas deschis. Registrul a căpătat semnificația marilor cărți de istorie, în care se elogiază sufletul nemuritor al umanității așa cum el a căpătat viață și strălucire în piatră, în marmură și în pînza de in acoperită de culoare.

LUCIAN ZATTI

EDIȚIE SPECIALĂ

În ziua aceea cînd se sfîrșea luna decembrie, orașul părea mult mai agitat ca altădată. Prin văzduh dănțuiau fulgi mari și moi. Castanii de pe bulevardele gării și portului, își plecaseră ramurile împovărate de nea ca niște brațe neputincioase, obosite de o îndelungă implorare. Ruinele clădirilor zdrobite de bombardamentele războiului, hibernau ascunse sub zăpadă. Cîțiva stîlpi de beton, cu mingi albe și reci în vîrf — rămășițele renumitului „Hotel-Imperial". — aveau înfățișarea unor ciudați „i" neluați în seamă de nimeni.

Îmi făceam loc prin mulțimea de pe strada principală a orașului, cu gulerul paltonului ridicat și cu mîna în buzunar țineam strîns manuscrisul. Inima îmi bătea puternic. Îl vedeam în închipuirea mea pe patronul tipografiei, moțăind la biroul de lîngă soba din fund, cu ciocul alb, cu pantalonii „reiați" trași puternic în sus să nu facă „genunchi", cu valtrapii negri bine întinși peste pantofi și clipind din ochii lui ca de pisică speriată cînd o să mă vadă dînd buzna în tipografie.

La lumina palidă a unui bec se zărea atîrnînd din zid spre stradă o mînă disproporționată din lemn, cioplită de un sculptor fără talent și de care atîrna o firmă în formă de carte cu inscripția: „Tipografia Națională". Ajuns sub mîna caraghioasă, am auzit uruitul „planelor", țăcănitul mașinilor „tipograf", împletind același zumzet neîntrerupt și monoton.

Am împins cu genunchiul ușa, și-am intrat... Un val de căldură mă învălui. Miros de plumb și cerneluri... Tipografii aruncau tăcuți litere în vingalace, paginau, scoteau corecturi și spalturi. Mașina plană scrîșnea cu dinții de metal ai roților, în vreme ce „spetezele" plimbau prin aer paginile ziarului festiv de anul nou.

— Fraților! — strigai — scoatem ediție specială!

Tipografii mă priviră neîncrezători, de parcă ar fi vrut să spună: Asta ne mai trebuia acum, cînd de abia așteptam să ne ducem acasă!?

Fluturai manuscrisul.

— A abdicat regele!

Plana se opri. De pe podul de lemn de unde potrivea colile Gicu, mă privi cu un zîmbet de om uluit. Ca de obicei fața îi era plină de cerneală. În tipografie se făcu o tăcere adîncă. Nea Costică, paginatorul, se apropie și citi peste umărul meu manuscrisul.

— S-a comunicat la radio, nene Costică!

Trosni sec fotoliul șubred de lîngă soba din colț și o voce spartă bubui:

— Nu permit! Glume de prost gust! Les Majestate! E caz de poliție!

Întorsei capul. Patronul tipografiei, bolnav în ultima vreme de lumbago, cu palmele pe șolduri, cu pași mărunți și tîrșiți, veni spre mine. Nu știu de ce dar în clipele acelea mi-am amintit că redacția îi datora banii pentru 28 de tiraje și am fost convins că n-o să mai pomenească nimic de datorie. Îl privii cu o satisfacție răutăcioasă:

— A abdicat, domnule Borneagu... Ce crezi că-mi arde de glume? S-a comunicat acum un sfert de oră la radio.

Nenea Costică înălță din umeri:

— Dacă s-a comunicat, s-a comunicat, încercă el să întărească afirmația mea, dar ai auzit dumneata cu urechile dumitale?

— Da, cu urechile mele... Cred că se comunică din oră în oră.

Ciocul alb și mustățile îngălbenite de tutun tremurau.

— Ilie! Dă-mi paltonul și căciula. Apoi către mine: Nu crez pînă nu auz și eu!

— Du-te și ascultă, că doar stai la doi pași.

În vreme ce Ilie ucenicul se căznea să-l îmbrace, patronul vorbi sugrumat:

— Și... ce-o să facă el acum?

— Cine?!

— Regele!

— O să se ducă.

— Unde?

— De unde-a venit!

— Nu, nu vorbi, domnule, așa!

Apoi bolborosind nu știu ce, ieși din tipografie. Ușa deschisă cîteva clipe, lăsă să pătrundă înăuntru un val de aer rece, proaspăt și înviorător. Ștersei cu palma geamul aburit și-l privii pe patron pînă dispăru ca o umbră cocîrjată prin ceață, pe sub mîna disproporționată de lemn, ca o gheară.

Gicu, mașinistul, rîse și coborî de pe podul de lemn. Nenea Costică, paginatorul mă întrebă pentru ultima dată:

— Nene, spune drept, nu-i glumă?

— Ce dracu, nene Costică!

Era cu douăzeci de ani mai mare ca mine dar ne spuneam unul altuia „nene".

Albert Coroș, se apropie și privindu-l mustrător pe nea Costică vorbi:

— Cum o să fie glumă? Asta-i de glumă? A abdicat! Gata!

Apoi îmi ceru manuscrisul. Îl prinsei pe Ilie ucenicul, de mînă:

— Iliuță tată!

— Da.

— Te duci la administrație.

— Mă duc.

— Îi spui lui Herța că te-am trimis eu. Să ia din colț de la balul frizerilor, două kilograme de salam, cinci piini și niște vin. Îi ajuți să le aducă.

— Îi ajut.

— Îi spui să adune vînzătorii de ziare și peste o jumătate de oră să fie cu ei aici.

— Îi spun.

Și Ilie ucenicul o zbughi pe ușă.

— Formidabil!

— Ce-i formidabil, nea Costică?

— Chestia asta cu abdicarea!

Albert Coroș culegea literele zorit. Îmi plăcea foarte mult omul ăsta. Era tăcut, pot să spun chiar posac, și avea o vorbă a lui, un fel de glumă. Dacă-l întrebai: „Ce mai faci Albert?" îți răspundea încercînd să zîmbească: „Tot atît de bine". Era deșirat și slab, cu fața prelungă, ochi mari, albaștri, dinții lungi și lați dar foarte albi... Mă apropiai de el și privii cum așează literele în vingalace: „T-r-ă-i-a-s... citesc fraza pentru manșeta ziarului: „Trăiască Republica Populară Română!"... Republica populară! cît de noi păreau cuvintele!

După un sfert de oră plec în magazie și încep să număr coale de hîrtie din baloturi împreună cu ucenicii. Mă gîndesc: „Măcar să terminăm înainte de închiderea cinematografelor. Zece puști cu „specialele" la cinematografe, zece la gară, la accelerat, zece în centru, apoi sculăm cartierele. Bun..."

— Cîte numere tragem?

— Douăsprezece mii, Gicule!

Gicu aruncă un top de coale pe umăr și plecăm. Tipografia plină de puști.

— Cîți sînt, Herța?

— Treizeci.

Unii mai au în mînă colindele. Rid. Bun administrator! Lîngă un raft, damigeana, salamul. După terminarea ediției o să luăm o gustare cu toții.

— Herța, ia pușlii și fă cu ei repetiție în magazie!

Pricepe Herța despre ce e vorba. Clipește vesel din ochi și chiamă pușlii după el.

A apărut primul număr. Ne îngrămădim în jurul mesei de corectură. Albert se odihnește cu vingalacul în mînă. Citesc un titlu: „Actul de abdicare al regelui Mihai I". Din magazie se aud stridente glasurile puștilor: „Ediție specială! Ediție specială! Abdicarea regelui!" Rîdem toți. Al dracului Herța.

Mașina plană începe să rontăie. Gicu pune coale și mărește turația. Bine că nu e patronul aci să audă cum trosnește plana din încheieturi. Ilie privește cu ochi lacomi piinea și salamul.

— Iliuță, tată!

— Da.

— Pune pe biroul „jupînului" cîteva coale. Caută un cuțit să tai salamul și adună toate cănile.

Ilie aleargă ca un zbîrnel să facă treaba. Tai salamul și-mi aduc aminte că sînt așteptat de niște prieteni la revelion. Am să mă duc mai tîrziu.

Herța împarte puștilor foile. Și e o hărmălaie în jurul lui de-ți vine să-ți astupi urechile.

— Nene, dă-mi și mie o sută!

— Ăsta nu poate striga că-i bîlbîit!

— Uite-te, bă, pe unde calci!

— Tiriplic, merg și eu în gară!

Iliuță a adunat toate cănile, le-a pus pe birou și cu ochii lui vioi și negri mă privește întrebător. Îi fac semn cu mîna să aștepte și ies în stradă după puștii strînși ciorchine în jurul lui Herța. S-a făcut parcă mai cald. Ninge calm. Fulgi mari și moi au acoperit trotuarele.

Herța dă semnalul:

— Gata!

Puștii o rup la fugă spre centrul orașului scăldat în lumină.

— Ediție specială! Abdicarea regelui!

— Ediție specială!

— Speciala! Speciala!

Un puști cade și dispare pentru o clipă în zăpadă. De departe se aude tărăgănat „Mulți... ani trăiască... la mulți ani"... Ninge într-una. Ninge calm, cu fulgi mari.

Intrăm în tipografie. Tipografii s-au spălat pe mîini. Mașina continuă însă să înghită coale de hîrtie. Nicu e la datorie. Hotărîm să se facă cu schimbul la plană și ne strîngem în jurul biroului.

— Ia Ilie!

— Iau, mulțumesc!

— Ce mai faci, Albert?

— Tot atît de bine!

Albert însă e trist. Cred că are un necaz. Cine știe? Îmi pare rău de el.

— Noroc, Albert, noroc, nea Costică!

Cănile pocnesc surd. Curge vin pe biroul patronului. Albert bea vinul pe nerăsuflate. Întinde cana și ucenicul i-o umple iar. Într-un tîrziu se reazemă de soba care se răcise și începe:

— Îmi vine să urlu! Acum pot să urlu...

Tresar, tresar și tipografii. Îl privim mirați. Într-adevăr are ochii tulburi.

— Ce-i cu tine, Albert?

— Acum 20 de ani, continuă el, copilăream pe moșia domeniilor regale din Slănic. Tata era crescător de viermi de mătase. Era priceput. Mama murise de mult. Tatei îi spuneau argații „ungurul" fiindcă trăise multă vreme prin Budapesta...

Am lăsat cana pe masă și m-am așezat pe brațul fotoliului. Niciodată omul acesta tăcut n-a povestit măcar un crîmpei din viața lui. Și acum!

— S-a întîmplat că într-o zi, nu se știe cine, a intrat în biroul administratorului pe ascuns și pe tabloul din perete i-a făcut regelui mustăți cu cărbunele și i-a scos ochii cu creionul. Doamne, doamne! ce-a urmat! Au venit jandarmii și au făcut percheziții. Au legat oamenii în lanțuri și i-au snopit în bătaie să-l spună pe făptaș. Au venit și la noi. Eu m-am cuibărit în mijlocul patului. Parcă-i văd.

— „Ce poftiți de la mine? întrebă tata.

Plutonierul s-a uitat încruntat la noi toți. Îl chema Crețu. Nu știu dacă o mai trăi. Am să mă interesez...

Albert oftă adînc și învîrti cana cu vin pe masă.

— Se uită Crețu prin cameră, încruntat și se duce la raftul cu cărți. „Ce cărți ai aci!" „— Despre viermi"! Ia el cărțile una cîte una, le răsfoiește și le aruncă pe podele. Tremura inima în mine de frică... Odată, numai ce-l văd că sare un pas înapoi, bate cu palma într-o cărticică și țipă:

— Cine-i ăsta Șandor Pretofu?

— Sandor Petöfi, un poet maghiar, răspunde tata.

Majorul citește scrîșnind: „Trimiteți regii la spînzurătoare". ...Apoi strînge cartea în mînă: „Asta vrei? Na! Și-l izbește pe tata cu arma în cap. El se clatină și cade la picioarele lor. L-am auzit pe tata gemînd și apoi bocănitul cizmelor. Băgasem capul sub perină. S-au dus cu el. Am fugit la o femeie din sat. O văduvă. Cred că tata avea de gînd să se însoare cu ea. Mătușa Saveta, așa îi spuneam. Am aflat la o săptămînă că tatei o să-i dea drumul. Și într-adevăr i-au dat. Mătușa Saveta l-a luat acasă la ea. Nu mai mă cunoștea. Se uita la mine ca la un străin și-mi spunea. Știi, am un vierme aici în cap, mă roade și mă doare, nu vrei dumneata să mi-l scoți? Tata să-mi spună mie „dumneata"! Ce puteam să-i fac? Plîngeam. Plîngea și mătușa Saveta. „Poate-i trece nebunia", credea sărmana cu glas tare. Am să chem o femeie să-i descînte!

Într-o zi tata vine împleticindu-se din curte. Văzuse focul în vatră. Își ținea capul în mîini și țipa: „Am un cărbune aprins în cap! De ce mi l-ați băgat? Nu vrei dumneata să mi-l stingi?" Credeam că o să înnebunesc și eu de durere. Ce mai, într-o noapte s-a furișat din pat de lîngă mine și s-a dus la rîu să-și stingă cărbunele care-i ardea creierul. Acolo și-a găsit sfîrșitul. A căzut cu capul în apă și s-a înecat...

Ochii lui Albert erau umezi, chinuiți parcă de febră. Bău încă o dată, ne privi pe rînd și încheie aproape șoptit:

— Am plecat din sat. Eram ca Ilie ăsta cînd am intrat ucenic la o tipografie. De aceea cînd am auzit de abdicare am simțit cum se răscolește ceva în mine și ți-am spus: dă-mi mie să culeg ediția. Acum dracu știe de ce îmi vine să urlu? Și doar nu sînt beat, pe onoarea mea!

Tipografii tăceau. Numai mașina plană zornăia înghițind coalele de hîrtie. Pe Gicu îl schimbase o calfă. Nea Costică vru să spulbere mîhnirea din sufletele noastre și făcu ucenicului semn să umple paharele.

— Noroc!

— Noroc și la mulți ani!

— Ei, lasă Albert. Acum... ce mai faci?

— Tot atît de bine, se căzni el să zîmbească.

Acum vreo doi ani l-am reîntîlnit pe Albert Coroș. Tot într-o seară de sfîrșit de decembrie. Ningea bogat, cu fulgi moi. Mergeam pe strada Republicii, strada Doamnei de altădată.

M-am oprit în fața tipografiei. Eram din nou emoționat. O plasă dreptunghiulară de sîrmă ca un portal lega cei doi stîlpi de ciment de la intrare. De ea prinse două cifre și litere groase de aluminiu. Am citit: Tipografia „30 Decembrie"...

După ce salut omul din cabina de la poartă, intru în birourile tipografiei. Directorul se ridică de la birou și cu fața luminată de bucurie vine spre mine. Îmi strînge cu amîndouă mîinile dreapta. Mă măsoară de sus pînă jos. Am devenit acum un adevărat bărbat. Port pălărie. Nu mă pot stăpîni:

— Ce mai faci Albert?!

— Tot atît de bine!

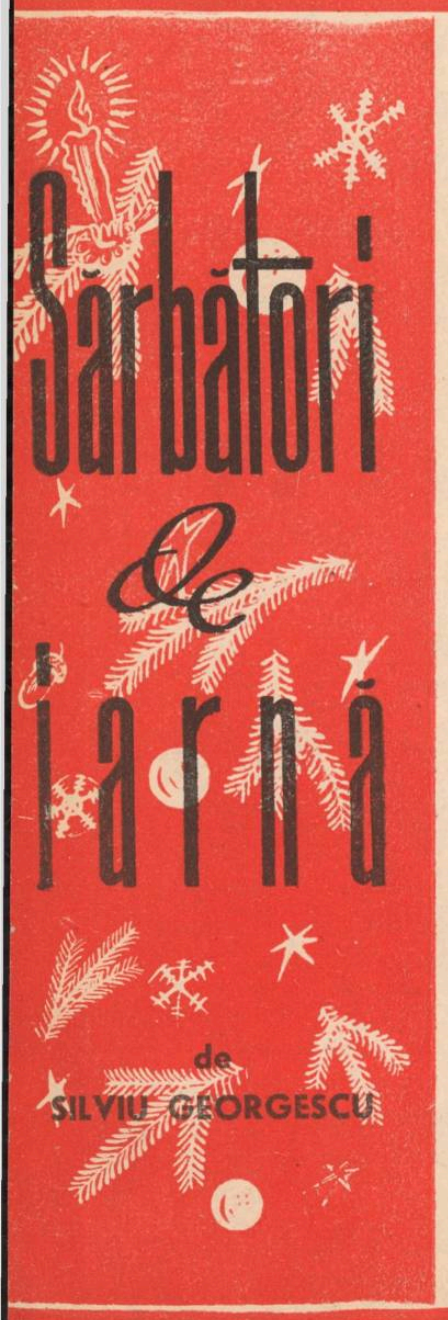

— Gheorghiță și mai cum, mă, uriașule?

— A' lui Cotarcea...

— Așa-i zice lui tac-tu?

Băiatul dă din cap. De asta-i arde lui acum? Stă aici locului, fiindcă... d-aia. N-are-ncotro. L-au lăsat ai lui să păzească cumpărăturile... Dar și așa, cînd și cînd tot mai zvîcnește de lîngă sanie ca să-și lipească năsucul de geamul înghețat al vitrinei de peste drum.

Zăpada cade domol.

— Ia steluțe! Ia artificii!...

Strigătele vînzătorilor răzbesc în răpăieli scurte peste hărmălaia nelămurită de glasuri, peste pocnetul bombe-tiribombelor și al lăzilor ce se trîntesc de trotuar.

— Cadouri! Treci la jucării, ia cadouri!...

Și lumina becurilor într-adins lăsate să ardă umple cu tresăriri multicolore globulețele și beteala din vitrine.

Gheorghiță numai ce a trecut înapoi drumul. Se uită dacă nu l-a văzut careva și încîntat începe să dea ocol saniei, cu pași de joacă, pocnindu-și palmele și călcîiele înghețate.

— A' lu' Cotarcea! răcnește pe neașteptate lîngă noi o namilă de om înfășurat în șubă și cu o căciulă care-l lungește încă o dată pe atîta.

„Ce faci, tu, acilea, mă, a' lu' Cotarcea?

— Păzesc! se grozăvește piciul. Și mă pune cu năsucul lui mic, ca și cum m-ar lua martor: — Este, nene, că păzesc?

— Taică-tu unde-i acu'?

— Cu muica. Tot după mașină. Au găsit una „Singăr" cu picior de lemn, cu... are și mașinărie d-aia dă brodat... De ocazie, da, — zice taica — e ca și nouă... Acolo ce luași?

Întrebarea e de prisos. Omul și-a îndesat mai bine căciula în cap și s-a mistuit în vălmășagul cumpărătorilor care ticsesc străduța îngustă.

Prietenul meu smiorcăie și-și trece repede pe sub nas mînecа lungă a cojocului.

— Neica Nicu, Nicu a' lu' Trocan, — mă lămurește el. — E cu taica-n brigadă. Băiat bun. Decît că se-nsoară cu Lița. O să fie vai de capul lui, zice taica...

Și din nou se pornește a bocăni pe lîngă sanie.

Mă încearcă o îndoială. Un gînd.

— Mă, a' lu' Cotarcea, — zic. Mă, spune drept! Tu n-ai mai fost pînă acum la oraș!...

— Ba, am fost, — se-mpotrivește el continuîndu-și joaca. Am fost și-n vară o dată, cu lobenițe... și acu de 7 Noiembrie, fusei... Decît că mai mult și mai mult îl ia dumnealor pe nana Colaie. Nana Colaie, adică ăl mare... frati-meu... Merge la școală...

Se oprește și mă înfruntă cu ochii lui albaștri și gravi:

— Da parcă ce, eu n-o să merg? Este că merg?...

Și n-apuc să zic „da", că Gheorghiță a și tras un chiot de bucurie.

— Pomu'! Uite pomu'!

În clipa următoare îl văd cocoțat, în genunchi, pe muntele de pachete din sanie.

— Colo, ia!, arată el peste forfota vie de pălării și căciuli. Uite-o și pe țața Lina de la „Cultural"... Țață Linăăă!... (Strigă) Și pe tovarăș' Bucșă contabilu'... ăla cu blană la balton... Facem pom la „cămin". (Mă lămurește). Un pom care nu se mai află... Deabia îl duc amîndoi, uite...

Și nu știu ce face, cum se smucește unul din cai, că odată numai ce-l văd pe Gheorghiță al meu clătinîndu-se pe o coastă, gata să vină cu nasul în leuca saniei. Noroc că sînt pe aproape.

— Vezi, mă' a' lu' Cotarcea, vezi? — îl dojenesc prinzîndu-l de subsuori și lăsîndu-l să lunece binișor la pămînt. Dacă-ți rupeai nasul? Uite, d-aia nu te ia nici ai tăi prea des la oraș, și-l ia pe frate-tău. Că ești un neastîmpărat, răule!

Copilul mă privește mirat.

— Ași, ce te potrivești!? Nu mă ia fiindcă n-are cine să vadă de ăle gîște. Nu mi-a spus mie muica?

— Ce ți-a spus?

— Mi-a spus!

Face o pauză ca să lase loc unui bătrînel care trece cu brațele amîndouă petrecute peste povara unui pachet cît toate zilele.

— Da' de-acum, gata! Nu mai avem gîște!

Și oftează ușurat.

Abia mă stăpînesc să nu izbucnesc în rîs.

— Ei, da' cum? zic. Le-ați mîncat?

— Ba nu le-am mîncat, că s-au chierdut ele. Singure s-au chierdut, este?

Și se apucă să-mi povestească că aseară, cînd să le-nchidă taică-su cu nana Colaie în coteț, ia gîștele de unde nu-s...

— Le-ați căutat bine, mă?

— In tot locul! mă asigură el. Decît să n-o fi apucat cumva prin vecini. A rămas ăl mare, nana Colaie, acasă să le caute la a lu' Șchiopu, la Păpăroaia...

Mă fulgeră scurt:

— Matale ce zici, le găsește?...

Dau să răspund, dar Gheorghiță e acum cu ochii pe sus. Urmărește zborul unui aeromodel. O fetiță cu căciuliță roșie și pantalonași lungi de flanel întinde mînuțele să-l prindă. Gheorghiță bate din palme. Pe la nas i-a trecut airoplanu?

— Vezi, vezi? îmi strigă el încîntat. Și cît m-am rugat de ei să mă ia astăzi încoace! Nimica, bre...

— Cum, mă, da' nu te-au luat?

Băiatul oftează adînc.

— Dacă, da tot nu mă luau ei, dacă nu rămînea ăl mare să caute gîștele... Eu zic că nu le găsește.

—Eh, — zic — dacă n-au murit...

— Cum... de ce să moară?

Se uită îngrijorat la mine. Numai la asta nu s-a gîndit pînă acum.

— Oameni răi, mă, Gheorghiță! Să nu le fi făcut careva de petrecanie.

Zăpada continuă să cadă. Fulgi mari lenevesc pe sus în adierea de scrînciob a vîntului. Băiatul a căzut pe gînduri. Îl văd cum se frămîntă de colocolo.

— Da' voi ați făcut colaci, mă' a' lu' Cotarcea? întreb ca să-i abat gîndurile.

Piciul îndreaptă tocmai pătura pe unul din cai.

— Oho! De mîine s-apucă muica de ei. Facem și plăcintă și cozonaci și... (Ridică spre mine fruntea încrețită) Nene!...

— Ei!

— Nimica!... Știi, avem un cuptor! Frigi în el și-un bou, zice taica... Gîștile mor greu, nene?

— De, mă, Gheorghiță!... — fac eu niteluș încurcat și mustrîndu-mă în același timp pentru ideea asta pe care am strecurat-o fără să vreau în mintea copilului. Mă uit la el cu cîtă nerăbdare îmi așteaptă răspunsul.

— Gheorghiță, fire-ai închinat! Unde ești Gheorghiță? auzim chiar în clipa aceea undeva, pe lîngă noi un glas subțirel și repezit de femeie.

— Olelei, asta-i muica! — se fistîcește copilul. — Vin, muică, acuși vin! strigă.

Și dă să fugă într-acolo. Șoviie... Mă privește neliniștit. Un fulg de omăt i s-a prins între genele lungi...

— Nene, spune el suflînd greu, dacă, hm... dacă bagi, să zicem, cătinel, una cîte una, ăle gîște în cuptor... și tragi p-ormă țăstu' la gură, să nu iasă... este că nu se moare, ce?...

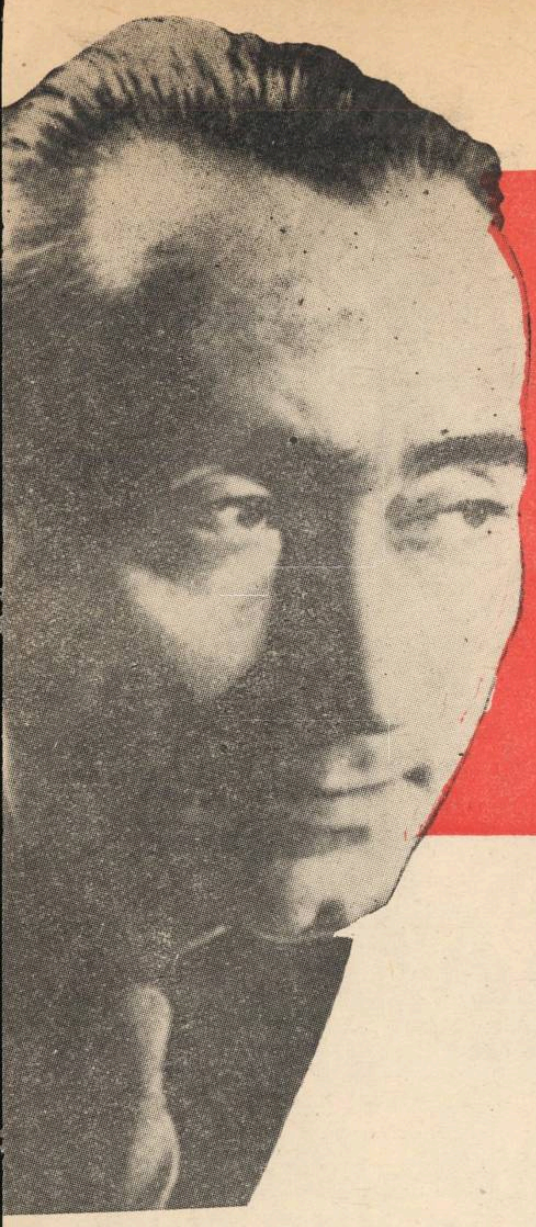

Victor Tulbure

Însemnare a călătoriei mele

După-amiază turcă

Lumina primăverii își sparge evantaiul
De zidul vechi ce urcă împrejmuind seraiul.
Impuns de minarete, de-abia se ține cerul.
Pe chei muiată-i larma și potolit deverul.
Tarabele sînt goale, bazarul doarme-n hrube
Și-n poarta lui milogii cu trupul plin de bube.
Pe-ntortochiate uliți, ce-n bolovani se-ncurcă,
Își culcă lenevia după-amiaza turcă.
Pietrarii-n colbul străzii prînzesc pe sub uluce
Și-apoi se trag la umbră să pufăie trabuce
In timp ce măgărușii, care-au păscut poteca,
Rămîn de-odată țepeni cu capu-ntors spre Meca,
De parc-așteaptă tihna și liniștea luminii,
Cu mîini la gură duse, s-o spargă muezinii.

Edicule

In lăcătele beznei întoarce vremea chei.
Urechea, ațintită spre veacuri, le aude.
Istoria coboară în negurile ei,
De ieniceri păzită și iatagane crude.

Din umbră-n umbră trece un duh nepămîntean.
Se-ntunecă privirea și inima se strînge
Și vaier este peatra și nu știi, din tavan,
Cad picături de apă sau picături de sînge.

Oare era amurgul la fel de purpuriu,
La fel era văzduhul sub îngrozite astre,
Cînd ți-au ciuntit coconii și te-au belit de viu,
Cinstite Brîncovene al întristării noastre?

Că mai răzbate jalea din ceasul tău cumplit,
Ca de blestem, și turnul cu fruntea-n colb se-azvîrle
Și suie buruiana pe zidul năruit
Unde și-ascund cu freamăt, neliniștea, șopîrle.

Netrebnicia țării va naște-aici doar spini,
Fîntîni de-or fi prin preajmă, nu le vor bea o gură...
Eu de-am avut o floare s-a vestejit în mîini,
Ochi de-am avut și ochii de lacrimi se umplură!

Nausica

Dulăii nu-s de aur ca-n povești,
Pe țărm feac, păzind ograzi de rigă,
Ci cîinii-s de pripas, cum mulți găsești
La praguri unde sărăcia strigă.

Stăpînul lor — moșneagul — e pescar,
Cămașa nu i-o parfumează mirtul —
Și pește cu năvodul prinde rar:
Abia cu ce să-și tîrguiască spirtul.

Sucind în mîini o foaie de tutun,
Își tot îndeamnă fata-n gînd, să vină,
Gătejele s-ațîțe sub ceaun,
Fiertura s-o îmbie pentru cină.

Dar fata nu-i.
In golful de smarald,
Mai ageră ca-n pomi săltînd pisica,
Cu trupul sărutat de vîntul cald,
Din ape iese goală Nausica.

Și sînii tari și-i reazămă de stînci
Și vede parcă, dincolo de vise,
Cum plin de spuma mărilor adînci
Se zbuciumă, rătăcitor, Ulise.

Și pare trupul ei, pe zări răsfrînt,
Sub cerul vechi, în înserarea brună,
Un tînăr palmier bătut de vînt...
Iar soarelui îi vine greu s-apună.

Cîntărețul orb

Se cufunda în bezne altarul lui Tezeu —
Visa peste milenii perdute Parthenonul.
In tîrg cerșeau săracii, cu frumusețí de zeu,
Iar bolta, cu reclame o împroșca neonul.

Sub antica arcadă a falnicei cetăți,
Văzui pe Terpsichora în deșănțate baruri.
Se-mpleticea desfrîul cu-americanii beți
Și pe dolari zarafii mizau, jucînd la zaruri.

O, Zevs! strigai, dar zeul era în mituri dus...
Pe uliție dosite mă izgoneau stridențe
Cînd iată că din neguri, din ev demult apus,
Mi se-arată în față un cîntăreț în zdrențe.

Era bătrîn ca vremea sau mai bătrîn ca ea,
Cu genele stufoase și goluri în orbită,
Cu tîmple viscolite de lună sau de nea,
Cu pleoapele uscate și barba încîlcită.

Imi spuse: „Penelopa așteaptă lăcrimînd,
I-e cinstea ne-ntinată și jalea o apasă.
Eroul rătăcește pe mări, dar în curînd
Va izbîndi furtuna și va veni acasă".

Pieri apoi moșneagul și, singur iar, pe drum,
Am străbătut cetatea de larmă înecată.
Jucau lumini în ceață și-necăciosul fum
Jos se tîra ca jertfa de ceruri refuzată.

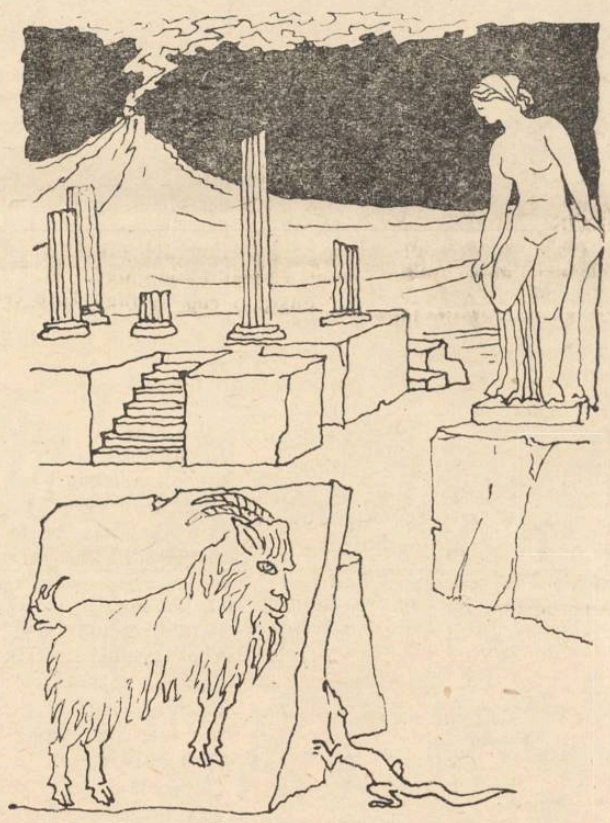

Pompei

Se fecundează gușteri pe umede poteci,
Sălbatică e vița de-un verde care doare
Și-i un sobor de umbre, un zbor de lilieci,
Și-ți pare înserarea că-i ultima-nserare.

Cîndva aceste uliți au răsunat de pași,
De cîntece voioase din hanuri luminate,
Treceau în rînduri strînse centurii de arcași
Și-n lectice ușoare, frumoasele, purtate.

Le mirosea veșmîntul aerian a nard,
A scumpe mirodenii, a lotuși și narcise —
Aici, au rîs fecioare. Aici, a plîns un bard.
Au pîlpîit speranțe. Se ofiliră vise.

Izvoare răcoroase țîșneau sub cer latin,
Se alungau, pe ziduri, oglinzile luminii.
Și cupele de aur se deșertau de vin
Ca să se umple iarăși, în vastele triclinii.

...Acum răsună golul trezit de pașii mei,
Vîslind înseamnă corbii, în zări, cernite puncte
Și-s ca un duh din noaptea trecutului Pompei
Venit să scurm cenușa unor iubiri defuncte.

Își fecundează gușteri veninul pe poteci
Și vița, disperată, se-agață, se destramă,
Cohorte-nnebunite de stranii lilieci
Cu țipete de spaimă se-alungă și se cheamă.

Și-o liniște de moarte, coboară. Rînd pe rînd,
In cerul deznădejdii se-aprind mărunte facle,
Peste-un Vezuv de gheață, sever și fumegînd,
Precum o lumînare la capul unei racle.

Fratele lui Haraşo!

— Scrisoare din Alexandria —

Prietene, copiii de-aici să vii să-i vezi!
Îi întîlnești cu droaia pe uliți și-n ograzi.
Gălăgioși — nu-i vorbă! — harapii mititei,
In tîrg sînt pretutindeni și portu-i plin de ei.
Cu cămeșuici mai scurte sau cu cămeși mai lungi,
Pestrițe și vărgate cu ale zebrei dungi,
Au dinții ca zaharul și zîmbet tare bun
Și fețele pîrlite de soare și simun.
Pînă în ceasul nopții oricare ți-ar fi ruta,
Cu tine-n pas sînt zece și te urmează suta.
Indepărtat ni-i graiul, firește, dar noroc
De mîini, că pot adesea să-i țină limbii loc.
Și totuși ei, din graiuri streine-au prins din zbor
Pe „haraşo" rusescul și te cinstesc de zor
Cu „haraşo" căci asta e, după dînșii, om —
Dar și îmbrăcăminte, mîncare, floare, pom;
E aer, foc și apă; cataarg și cargobot
Și steagul (dacă-i roșu). Deci „haraşo" e tot.
Iar unul, cu o palmă, decît ceilalți, mai sus —
M-a întrebat aseară de nu cumva sînt rus —
Căci vin dinspre Odesa vapoare-aici duium
Ca să descarce pîne, oțel, ciment, bitum.
Am zgîriat o hartă cu bățul pe nisip.
Carpații-aici și Prutul, și-o Dunăre-nfirip
C-un pui de deltă-n brațe (ca și bătrînul Nil)!
Silință-avui se vede cu-acel duios copil.
Și-a înțeles? Păi, ceata striga voioasă:
— O!
Acuma știu: el frate îi e lui Haraşo!

Desene de F. CALAFETEANU

Sandalele zeiței

In mine, ca-ntr-o scoică, noian de vremuri sună,
Cu tot ce-i nou sub soare și tot ce-i vechi sub lună.
Știu bine mersul lumii și tîlcul înțelegu-l.
Din petice și cioburi pot să-mi înjgheb întregul.

Prin ochii minții mele se perindară chipuri,
Tălăzuiri de ape și dune de nisipuri,
Orînduiri surpate și-nvălmășiri de gloate
Și străluciri și bezne — olaltă adunate.

Să aflu frumusețea de unde-și trage firul
De-andoaselea să număr ar fi, la secoli, șirul —
Și m-ai găsi, zeiță, pe-ngenunchiate dale,
Cu fruntea-mi aplecată pe albele-ți sandale!

Nici moartea, nici uitarea nu pot să le atingă,
Vin fulgere-mblînzite piciorul să ți-l lingă!

Țărîna generoasă, în pulberea-i bătrînă,
Ascunde iscusita și lăudata mînă
Care-a trezit cu dalta zvîcnirea petrei dure,
Să geamă omenește, să cînte-n unghiuri pure.

Rugăciune pentru ca mai ușor să doarmă Bălcescu în pămînt străin

Pămînt străin, fii gazdă acestui bun romîn!
Pe groapa-i neștiută, fă să răsară crînguri!
El și-a dorit poporul pe soarta sa stăpîn
Și a murit departe, necunoscut și singur.

Țărînă, fii ușoară pe somnul lui amar!
Ogoaie-l, glie bună, cum îți ogoi feciorul!
El fostu-i-a, în luptă, poporului stegar
Și a visat de aur să-i fie viitorul.

Fă și-un izvor să curgă, în preajmă, șopotit,
Să potolească focul atîtor guri uscate —
Și crește pîne bună din trupul lui cinstit,
De ea să aibă parte flămînzii de dreptate!

AUGUSTIN Z. N. POP

CHIPURI ȘI GÎNDURI DE LA EMINESCU ȘI VERONICA MICLE

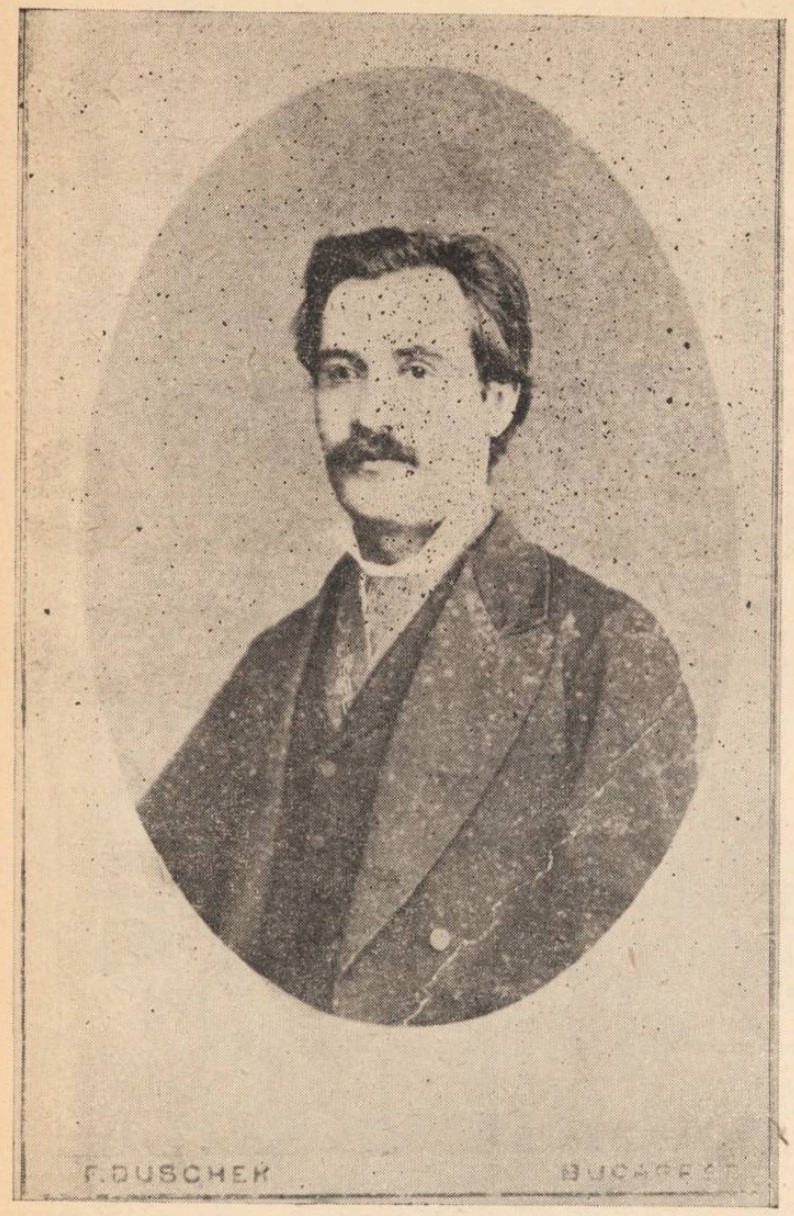

Fotografia autentică a lui Eminescu *(1879-1880), executată în atelierul fotografic F. Duschek (București), pentru tabloul colectiv din 1883.*

Cel mai popularizat dintre portretele lui Eminescu, supranumit „luciferian", îl dă fotografia-cabinet executată la Praga în 1871 în atelierul lui J. Tomas, unde se vor fotografia mai tîrziu și căminăreasa Raluca și Aglaia, sora ce-i urma ca vîrstă. Il înfățișează pe poet la douăzeci și unu de ani, frunte luminoasă, obraji rotunzi într-un zîmbet romantic, buze senzuale, ras, privire cutezătoare, părul terminat în chică schubertiană, sugerînd pe rapsodul iubirii veșnic tinere.

A doua fotografie a sa a fost făcută în orice caz înainte de 1881 după indicațiile de furnizor ale fotografului Franz Duschek din București. Ion Scurtu (1903) o aproximează: 1880—1883, Corneliu Botez (1909) o presupune: „din anii 1879—1880". E cuprinsă în tabloul „Junimei" și al revistei Convorbiri literare din 1883 (v. Convorbiri literare, an. 56, nr. 1, p. 8 și an. 70, nr. 1—5, tab. I) grupat și multiplicat de fotograful Brandt din Iași, la inițiativa și după stăruințele lui Iacob Negruzzi. Eminescu la data acestei fotografieri se găsea în plinătatea creației sale. Publicase: Venere și Madonă, Epigonii, Mortua est, Egipetul, Impărat și proletar, Floare albastră, Făt-frumos din tei, Călin, Strigoii, Rugăciunea unui dac, Foaie veștedă, Despărțire și altele. Era un nume acreditat în poezia vremii, verbul său acuzator îi adusese în presă, odată cu stima marelui cititor interesat în demascarea afacerismului liberalo-burghez și a putreziciunii culturii cosmopolite, și temerea adversarilor politici. Intre 1879—1880 definitiva ciclul Scrisorilor. In noaptea de 31 decembrie 1879 către 1 ianuarie 1880 Eminescu, strivit de greutăți materiale și sub presentimentul tragicului său desnodămînt, așterne pe hîrtie testamentul liric — poezia O, mamă...

Cel de-al doilea portret alterat de umbre în reproducerea grupajului junimist apare decupat, miniaturizat și cu intervenții idilizante în ediția princeps (Maiorescu) din decembrie 1883 și în ediția a doua (1885), cu variante de tăietură. Pentru cine dorește să urmărească modul cum s-a falsificat grosolan și s-a pus în circulație fotografia aceasta (cronologic a doua) a lui Eminescu, nimic mai simplu decît să deschidă Omagiu lui Mihail Eminescu, cu prilejul a 20 ani de la moartea sa, apărut din inițiativa „Comitetului comemorării — Galați", în horstextul dintre paginile 204—205, după care deformarea chipului marelui poet s-a continuat pînă la grotesc.

Ion Scurtu vede originalul fotografiei ce-l redă pe Eminescu în vîrsta „bărbăției" în colecția Virginia Micle-Gruber; totuși, în ciuda propriei valorificări: „Aceasta-i cea mai bună și cea mai credincioasă icoană a lui Eminescu, ceea ce mi-au mărturisit toți prietenii și cunoscuții lui", acest vechi eminescolog n-o reproduce în Calendarul „Minervei" pe 1903, unde-și publică nota asupra fotografiilor lui Eminescu — clișeul apărut în extras prezentînd neîndeminatice intervenții de pensulă asupra părului și sprîncenelor. In plus, Scurtu afirmă că pe verso fotografiei autentice ar fi citit autograful Veronicăi Micle:

LA PORTRETUL UNUI POET
(Michaiu Eminescu)

Privindu-ți fața de farmec plină,
Luci o rază în al meu sin;
Crudă fu însă a ei lumină,
Din piept ea-mi scoasă un lung suspin.

Dară suspinul, ce nălucire,
Sbură ca vîntul ce-a adiat;
N-a sburat însă și-acea simțire,
Ce-adînc în suflet l-a deșteptat.

Și-acum întreb: simțirea adîncă
Cum de se naște pentr-un portret,
Căci nu-ți văzusem ochii tăi încă,
Știam atîta că ești poet!

ceea ce e imposibil de susținut, strofa finală referindu-se la fotografia din adolescență, executată la Praga. Octav Minar reia afirmația în Veronica Micle, Dragoste și poezie, Buc., f.a., p. 93: „Mai tîrziu căpătînd portretul lui Eminescu, dînsa își dezvăluie cu entuziasm și sinceritate sentimentul de admirație pentru marele poet, scriindu-i pe fotografie următoarele versuri...", reproducînd de două ori în cuprinsul volumului fotografia discutată, cu retușări ample. Acest autograf n-a fost facsimilat și n-a intrat pînă în momentul de față în vreo colecție publică. Fotografia în discuție n-a apărut niciodată aidoma.

Ne facem o simțită datorie față de informația onestă, comunicînd alăturat fotografia neretușată a lui Eminescu pe care o reproducem după originalul păstrat în colecția Alexandru Struțeanu. Nimic mai firesc decît ca o fotografie autentică a lui Eminescu să se păstreze, pe linia moștenirilor de familie, la nepotul după fiică al lui Slavici: între 1877—1880 Eminescu muncise alături de Slavici la Timpul; împlineau în anii fotografierii un deceniu de prietenie și colegialitate literară; Eminescu fusese chiriaș al lui Slavici în trei rînduri.

Fotografia dintre 1879—1880, ce ne-a fost pusă la dispoziție cu multă solicitudine, nu mai expune un Eminescu falsificat în poza melancolicului, pomădat, cu mustața spilcuită sugerînd efeminarea sub obligațiile salonarde, ins căutat, mulțumit și elegant, cum îl transmit de la 1883 încoace zeci de reproduceri, ci pe omul muncit, cu părul și mustața în dezordinea obișnuită, cu sprîncene circumflexe, îmbrăcat în jachetă largă căzută în cute încă de la umeri, de parcă nici nu i-ar fi aparținut. Un Eminescu așa cum a fost, sărac, în conformitatea timidității specifice, care nu se-ndeamnă către ușa fotografului, ci e dus insistent de alții — în cazul de față de Iacob Negruzzi.

Restabilim, așadar, prin cea de-a doua fotografie imaginea veridică a lui Eminescu în epoca maturității creatoare, tot astfel cum G. Călinescu în Istoria literaturii romîne, Buc., 1941, p. 397, a publicat prima fotografie neretușată a poetului din perioada studenției vieneze.

In afara acestor două fotografii, chipul lui Eminescu ni s-a mai transmis și în alte două ocazii cînd prietenii aplecați asupra suferințelor sale, au ținut să-l fotografieze: odată la Iași în 1884 și, pentru ultima oară la București în 1888.

★

Cum numele lui Eminescu este fixat în capitolele marilor iubiri din literatura noastră alături de al Veronicăi Micle,

Fotografie inedită a Veronicăi Micle, *la vîrsta de 18 ani (Iași, 1868).*

comunicăm, — în considerentul aceleiași alăturări, — și un portret inedit al poetei. Fotografia, executată la Iași, e din 1868 reprezentînd o fetișcană de optsprezece ani, înaltă, mlădie, cu priviri sfioase, purtînd rochie neagră de epocă, fără detaliile luxului. Greu de crezut astăzi, după nouăzeci de ani, că tînăra prezentată în fața obiectivului fotografic număra cinci ani de căsnicie cu profesorul universitar Ștefan Micle, rectorul universității din Iași, și că era mamă a două fetițe: Valeria și Virginia.

Virginia Micle, fiica mezină, căsătorită cu Eduard Gruber, a păstrat scrisorile primite de poetă. In anul trecut, Biblioteca Academiei R.P.R. a cumpărat de la tov. Maria Senta Giurgea autografele scrisorilor reproduse trunchiat de Nic. V. Baboeanu în volumul Iubire-Durere, Buc., 1905 și, pe lîngă ele, încă patru telegrame ale Veronicăi Micle către Eminescu, după împăcarea lor din februarie 1882. Anul 1881 reprezentase un gol în corespondența dintre cei doi poeți, ca urmare a intrigilor convorbiriste și a obstrucției lui Maiorescu față de proiectul lor de căsătorie. Am tipărit cu trei ani înainte și s-a reprodus în facsimil (Eminescu, Veronica Micle și „Junimea", în Tînărul scriitor, an IV (1955), nr. 7, p. 73 și urm.) mărturia răspicată a Veronicăi către B. P. Hașdeu la 6 decembrie 1880: „Domnul Maiorescu a trebuit pînă și în privința căsătoriei mele cu Eminescu să-și ilustreze ființa, căci după numeroase expediente, a decis pe Dl. Eminescu a renunța la alianța proiectată".

La începutul lui 1882 cei doi dezbinați se dumiresc asupra răutății patronilor lor literari și se împacă. Publicăm aici prima scrisoare a Veronicăi Micle trimisă lui Eminescu după reluarea prieteniei. E inedită și grăitoare pentru repudierea

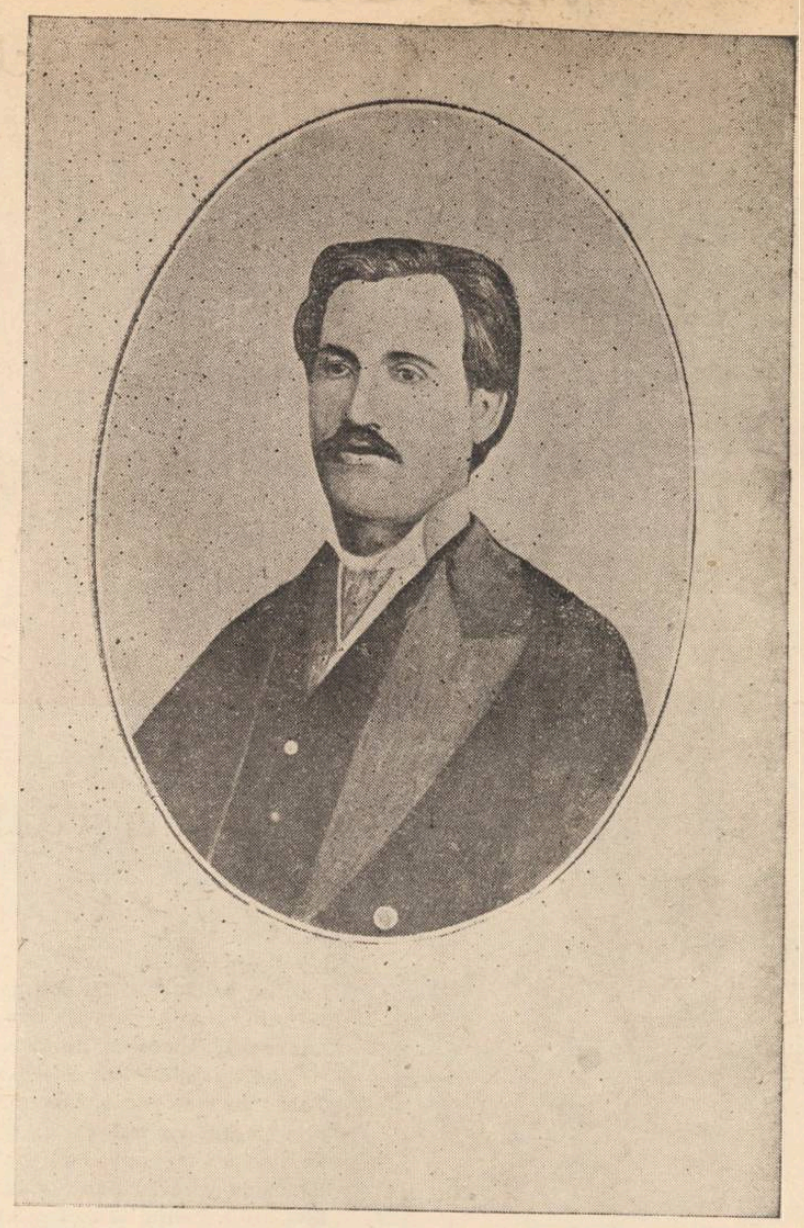

Fotografia lui Eminescu, *retușată pînă la falsificare în* Omagiul Gălățenilor *(București, 1909), și de-acolo generalizată în alte publicații.*

intrigilor ce le cauzase destule îndurerări, ca și pentru intensitatea sentimentelor dintre cei doi inspirați în depărtarea în care trăiau:

9 Februarie 1882 Iași.

Iubitul meu,

Eu știu bine ce ar dori Domnișorul și măsor adîncimea temerii tale că eu într-un ceas de rătăcire aș putea să te fac jertfa lui. Imi pare destul de rău, scumpul meu, că nu crezi în curetia sufletului meu față cu tine. Apoi făptuit-am vre odată ca cochetă cu tine? Și m-ai crede tu pe mine în stare de vreo injosită răsbunare ca să te nesocotesc față cu cineva și să-mi fac o glorie din faptul că mai sînt și alții cărora pot să plac?

La ce s-ar reduce atunci toată iubirea cîtă o am pentru tine? Crezi tu în ea? Sau crezi că joc o comedie? De ce ești slab tocmai acolo unde ar trebui să fii bărbat și pentru ce ai avut tăria de a mă lăsa să-ți plîng doi ani urmele tale, și azi cînd soarta ne-a reconciliat pentru ce mă turburi cu neliniștea ta, pentru ce te lași răpit de sentimentul dușman al ființei tale, de gelozie? Mițicule, dacă prin o sfîntă mărturisire, care pot să ți-o fac, aceea de a-ți jura o absolută credință trupească și sufletească, aș putea să-ți redau liniștea, eu cu drag ți-o fac și ceva mai mult, te rog să fii sigur, că deși m-ai făcut să sufăr, deși m-ai uitat de tot odată, nici odată eu nu te voi face să suferi nimic, și nici nu voi pune nimic mai presus de tine. Je t'aime tant que je suis incapable, tant que je suis avec toi, d'être abjecte. Domnului îi voi scrie să-mi trimită scrisorile prin poștă, îi voi spune că e superflu de a mi le remite personal, și presupune-mi te rog, atîta tact de femee, de a ști cum să-l pun în respect cînd întîmplător ar veni fără veste la mine. Dragul meu, am nesocotit persoane influente, jur pe cruce, pentru tine, de care atîrnă soarta mea și a copiilor mei și te-aș uita, crezi tu, pentru Domnul Cutare?

Mițicule iubit, pentru ce ai slăbăciunea de a te pune tu însuți mai pre jos de alții în afaceri de iubire? Pentru ce te depreciezi tu singur, cînd eu pun pe tine atîta preț, cînd eu te-am pus pe tine atît de sus?

Lasă-mi-te acolo unde iubirea mea te-a așezat — pe punctul cel mai înalt în lume și în sufletul meu. Și fii gentil și-mi scrie tot d-auna cînd primești scrisori de la mine, căci le poți da și la 10 sara la cutia **de la vagoanele ce pleacă spre Iași.**

Mimi mai vorbește cu Gane și Maiorescu despre pensiunea mea.

Lui Mihaiu Eminescu să-i spui că-l doresc, că-l iubesc, că-i sunt credincioasă ca un cîne, că-l sărut, că-l desmerd, că-l rog să-mi trimită poesia făgăduită și nefăgăduită.

VERONICA ta, care se stinge după tine.

Poeta va veni la București. Din discreție, Eminescu se mută de la Slavici în strada Buzești nr. 5. Stau cîteva zile împreună, după care Veronica Micle se reînapoiază la Iași. Ii scrie. Răspunsurile lui Eminescu întîrzie. Telegramele des expediate din Iași dau pe față neliniștea poetei față de lipsa veștilor de la Eminescu:

I

No 7798/1732
TELEGRAMMA
Dsale Eminescu
strada Buzeștilor 5
la Buk.
Presentată la Oficiul Jassy. Transmisă de Officiul J.
Nr. presentat 1732 Cl. p
No cuv. 9 Gl. T.
Data 17 187
Ore 4 m. 20 timpul
No. sosirei
Data 17/2 18 (82)
Ore 4 m. 32

TELEGRAMMA
Sosit sănătoasă Salutare
VERONICA

II

No 9829/2303
TELEGRAMMA
Dsale Eminescu
strada Buzeștilor 5
la Buk.
Presentată la Oficiul Jassy. Transmisă de Officiul J.
Nr. presentat 2303 Cl.
No. cuv. 19 Gr. T.
Data 21 18
Ore 5 timpul
No. sosirei
Data 3
Ore 5 m. timpul 48

TELEGRAMMA
Respunde-mi de ce nu scrii de 8 zile sunt neliniștită te salut
VERONICA

III

No. 1358/2742
Ad. No. 6000 din 25/2
TELEGRAMMA
D-sale Eminescu
strada Buzeștilor 5
la Buk
Presentată la Officiul Jassy. Transmisă de Officiul J.
Nr. presentat 2742 p.
No. cuv. 19 gr. T.
Data 26/2 18
Ore 11 Timpul 30 D.
No. sosirei
Data
Ore 12

TELEGRAMMA
Tăcerea ta m-au neliniștit fórte mult scrisorile nu mi le-a înapoiat. Scrie.
VERONICA

Adevărul era că, informat prin intermediari despre venirea Veronicăi Micle la București, despre împăcarea ei cu Eminescu și despre hotărîrea luată în comun ca să se căsătorească, Maiorescu uneltea din nou și cu succes pronunțat împotriva fericirii celor doi îndrăgostiți, lipsind astfel de unicul ei **fascicul luminos viața nefericitului rapsod.**

mențiuni critice • perpessicius despre

Poemul Putnei: o postumă mai puțin? (I)

Ca mîine, mai corect în vara anului viitor, se vor împlini două decenii de cînd, în primul volum al ediției critice Eminescu, drept a III-a anexă și sub titlul, și comod și provizoriu, *Poemul Putnei,* retipăream, folosind lucrarea memorialistului bucovinean T. V. Ștefanelli *(Amintiri despre Eminescu,* 1914, pag. 111-115), cunoscuta de atunci poemă *Inchinare lui Ștefan Vodă.* Desmormîntată dintr-o foaie volantă de epocă, pe care tot o mai păstra din vremea serbărilor de la Putna din 15/27 august 1871, al căror unul dintre cei mai ferventi inițiatori fusese Eminescu, poema ridica, atît prin înalta ei valoare cît și prin întreg cortegiul acela de „adevăr și poezie", pe care memorialistul izbutise să-l reconstituie, o serioasă problemă de paternitate. După ce evoca la distanță de mai bine de patru decenii și cu un real talent împrejurările, resuscitînd cu pregnanță silueta unui Eminescu, activ și enigmatic, în același timp, ținînd sub braț un vraf de foi volante, recitînd cu rara-i dicțiune, intrată de mult în legendă, poemul într-un grup de pelerini, sporit pe măsură ce versurile se acumulau și nemulțumit cînd la sfîrșit mulțimea îl aclamă iar memorialistul, luîndu-i urma, ține morțiș să știe de cine e poemul, Ștefanelli adăoga: „Și astăzi după atîția ani, scriind aceste rînduri, și avînd înaintea mea *același* exemplar de poezie ce mi l-a dat atunci Eminescu, mă întreb cine-i autorul acestei poezii pe care a împărțit-o Eminescu. Eram atunci convins că-i de Eminescu, care în modestia sa nu voiește s-o mărturisească, dar cu toate cercetările mele la Slavici și alții nu am putut afla autorul nici pînă azi. Poezia e tipărită în tipografia Buciumului Romîn din Iași și are 24 de strofe. Eminescu a împărțit-o în ziua serbării între public, dar în dările de seamă ce au apărut asupra serbării în ziarele din Romînia nu am aflat-o nicăieri reprodusă sau amintită".

In ce măsură problema acestei paternități putea să intereseze pe oricare dintre editorii sau comentatorii vieții și operei eminesciene, un mic istoric al chestiunii, dealungul anilor, o va lămuri cu mult mai bine. El este cu atît mai necesar, astăzi, cînd enigma e pe cale de a fi deslegată și misterul paternității, grație unor împrejurări fericite, pare-se, abolit. Incă din 1914, la puțin timp după apariția lui Ștefanelli, părintele Gala Galaction, pornind de la relatările memorialistului, se oprea, în prea frumoasa carte, ce închina vieții lui Eminescu, cu explicabilă tulburare în fața acestei „ode adînc emoționante", care „deși inconsistentă" în „întregimea ei" părînd să fie scrisă „dintr-odată și nemairevăzută", era totuși plină de „umbre și adîncimi vrednice de Eminescu". „Această odă, mai adăoga, în privința paternității căreia dl. Ștefanelli are astăzi îndoeli, nu poate să fie decît de Eminescu". Și după ce citează magnifica primă strofă („Și strunele plesnite și harfa desfăcută — In salcia pletoasă de care atîrna — L-a Isterului rîpe, acuma este mută — Și cîntul ei de aur nu pot a-l deștepta"...), cu gravele ei acorduri de orgă, preluînd o mare cantată, pe care le apropie de cunoscutele versete din psalmul *La rîul Babilonului...* și după ce afirmă că „în felul acesta, numai Eminescu putea să înceapă", încheia cum nu se poate mai judicios: „Critica ar face un serviciu literaturii noastre și admiratorilor lui Eminescu, dacă ar examina această poezie și s-ar pronunța definitiv asupra dreptului ei de a fi socotită ca o producție a lui Eminescu". Cînd, prin 1932, colegul nostru G. Călinescu începuse memorabila sa acțiune de dezintegrare a atomului eminescian, publicînd, înainte de a le fi integrat celor cinci tomuri ale *Operei lui M. Eminescu,* în periodicele timpului, masive și senzaționale inedite din manuscriptele poetului, îmi amintesc să fi dat, într-un articol de gazetă, expresie nădejdii că poate și perla, încă neautentificată a *Poemului Putnei* se va fi aflînd rătăcită prin valvele binecuvîntate ale vreunei scoici, încă neexplorată. Nu peste mult aveam să mă îmbarc și eu pe această nobilă galeră, a ediției integrale Eminescu și la capătul primului periplu puteam să atest, în ciuda unor afirmații contrarii (vezi: *Opere,* I, 498—499 și V. 56—57, nota), dar în bună cunoștință de cauză, că manuscrisele poetului nu tăinuiesc un astfel de mărgăritar. Insă nădejdea n-o pierdeam și-n așteptarea minunei care să-mi dea dreptul să pun căpăstrul pe fantomaticul inorog, peripatetizam în tovărășia lui Pompiliu Constantinescu, întorcînd argumentele pe o față și pe alta și întrecîndu-ne în delectarea superbelor cadențe. Desigur, conveneam amîndoi, poemul nu se menține tot timpul la aceeași înălțime dealungul celor douăzeci și patru de strofe, ba chiar uneori se poticnește și încă supărător și de neînțeles, ca în cele patru strofe (15—18: *O, mamelor romîne,* etc.) întru totul prozaice. In ansamblu însă, rezonanța acestei minunate cupole, operă a unui arhitect inspirat, cu toate clipele lui de distracție, nu putea fi tăgăduită. Mai rămînea să aflăm dovezile acestei paternități și ele nu puteau fi găsite deocamdată decît în anume apropieri, cu unul sau altul din textele poetului, cu anume imagini, cu anume preferințe lexicale, și cu anume artificii retorice proprii lucrului, și juvenil, și de improvizație. Este ceea ce încercam în cea de a treia anexă a primului volum din ediție, acum aproape douăzeci de ani, răspunzînd, s-ar zice, invitației prea bunului nostru mentor părintele Gala Galaction, formulată, cu două zeci și cinci de ani mai înainte, dar pe care n-o aveam, în timp util, prezentă în memorie. Așa că, după ce pledam în favoarea paternității lui Eminescu, încheiam, cîtă vreme autorul fără de nume al superbului text nu-și trăda identitatea, în singurul chip cu putință, lăsînd un loc mai mult sau mai puțin larg și celeilalte ipoteze a non-paternității: „Dar dacă, totuși, adăogam, poema nu e a lui Eminescu? Rămîne să vedem a cui e, pentru a i-o restitui cu toate onorurile, și pentru că e un veritabil tezaur, dar și pentru că a făcut obiectul admirației lui Eminescu. Și cercetarea trebuie să-și pună ca primă întrebare: *Cine, afară de Eminescu, dintre poeții noștri putea, la epoca aceasta să scrie un poem de amploarea, perfecțiunea și înalta inspirație a „Inchinării lui Ștefan Vodă"?* Și cu toate că răspunsul era implicat și de sine subînțeles, la cea de a doua retipărire a textului (vol. V, 57), tocmai pentru că trecuseră două decenii, în care timp poemul cîștigase în aromă și prestigiu, m-am simțit obligat să dau și răspunsul la întrebare: (Cine, afară de Eminescu putea... să scrie...? etc.) *„Și mulți își vor spune: nimeni".* Ceea ce, într-o variantă, adaptată scopului, spuneam dealtminteri și-n prefața aceluiași volum al V-lea. Vorbind de cele două apocrife, inserate la finele volumului, care, cu cît sînt mai abil calculate, cu atîta mai mult „nemulțumesc și irită", adăogam: „Dacă n-am stat la gînduri să înregistrăm la loc de cinste, în ciuda (și poate tocmai de aceea) minimului procent de incertitudine *Inchinarea lui Ștefan Vodă,* din 1871, supunînd-o examenului public și grăbind, în chipul acesta o clarificare, apocrifele, etc. etc.".

Așa se prezenta pînă mai deunăzi situațiunea acestei probleme a paternității *Poemului Putnei,* care ne-a preocupat aproape douăzeci de ani și căreia colegul nostru prof. D. Murărașu, editorul folclorului eminescian, i-a adus mult așteptata deslegare. Intr-o comunicare particulară, dsa a avut amabilitatea, pentru care îi aducem toate mulțumirile, să ne împărtășească această a dsale descoperire, ce, pentru importanța ei, pentru liniștea tuturor acelora, pe care această chestiune i-a interesat și pe care-i cred nu puțini și nu mai puțini pentru cît de multe și cît de variate probleme ridică, ni s-a părut că merită să fie făcută, cu un minut mai devreme, publică. Ipotezele cîte s-au brodat pe tema paternității acestui poem, ca și afirmația lui Ștefanelli, că în dările de seamă asupra serbării, tipărite în ziarele din Romînia, nu l-a aflat nici reprodus nici amintit, capătă, grație descoperirii prof. D. Murărașu, un răspuns decisiv: Poemul a apărut în *Telegraful* din București, I, nr. 21, de duminică 29 august stil vechiu, titlul: *La mormîntul lui Ștefan cel Mare,* în sub titlu: 15/27 august 1871, iar autorul: D. Gusti) așa dar la două zile după ce serbarea de la Putna avusese loc și cu toată surpriza, pe care nepregîndita întîlnire ne-o pricinuia, nu ne-am putut smulge plăcerii de a reciti, din nou, în toată a ei desfășurare, întreaga poemă. Mai e nevoie să spun? Poemul mi s-a părut, nu numai la fel de impresionant, dar, bizar paradox, chiar mai frumos ca-n trecut. Și, negreșit, că nu din pricina vecinătăților plane peste care își ridica înaltul creștet de granit. Atari fenomene se văd prea adesea petrecîndu-se, fie în natură, fie în lumea literelor, unde impresiile cîștigă sau pierd prin juxtapunere. Că lucrul n-ar fi de fel exclus nici de data aceasta, e de la sine înțeles, atît de bogată și mediocră în același timp, fu pletorica producție poetică la care istoricul eveniment de la Putna dădu naștere. Despre cele două imnuri ale lui Alecsandri, ce s-au bucurat și de privilegiul muzicei, se poate spune că sînt printre cele mai izbutite ale genului, convențional prin definiție, al poeziilor de circumstanță. *Telegraful* însuși publică, începînd din iulie, un bun număr de astfel de producțiuni. Paralel cu piese de folclor, sau de pseudo-folclor, precum *Cîntecul lui Ștefan Vodă* sau *Ștefan Vodă și Burcel,* poeți de o circulație curentă precum I. Grozescu, N. Scurtescu, necunoscuți ca Ioan Polescu sau veterani ca Dimitrie Bolintineanu versifică din obligație profesională. Deadreptul penibilă, *Monastirea Putna* a lui Bolintineanu sporește cu unul seria de eșecuri festive, în care, între alții, însuși marele Grigore Alexandrescu își are lotul apreciabil. Nu e întîia oară, cînd poezia se refugiază în proză. Mai multă poezie, în sensul emoțiilor tari, se întîlnește în schimbul de epistole și adrese dintre tînărul mandatar al comitetului Mihai Eminescu și veteranul bărbat politic Dumitru Brătianu, sau în cutare articol de Tocilescu, în discursul lui Xenopol, pe care Hașdeu totuși îl repudiază ș.a.m.d., așa cum la 1848 orice pagină de Bălcescu și de Kogălniceanu întrece cu mult și cele mai izbutite dintre compunerile în versuri.

Poemul Putnei, pe noul său titlu *La mormîntul lui Ștefan cel Mare,* de D. Gusti este o excepție de o atît de categorică strălucire, încît o datorie elementară de conștiință obligă la ceva mai mult decît o simplă înregistrare bibliografică și o simplă repunere în drepturi, a aceluia atîta vreme deposedat. Autorul *Poemului Putnei* are dreptul la un surplus de biografie și este ceea ce vom încerca în numărul viitor. Dar este oare cu adevărat D. Gusti autorul?

cronica literară

de cronicar

Anul literar 1958

Mai întîi, cîteva cifre privitoare la activitatea a numai două edituri: în anul ce s-a scurs, Espla a tipărit (în afara traducerilor din rusește) 328 de titluri, însumînd un tiraj de 3.366.500 de exemplare; Editura Tineretului a trimis în librării 401 scrieri în 6.380.000 de exemplare. Fenomenul, departe de a fi accidental, e comun, dealtminteri, ultimilor ani, atestînd interesul susținut pe care regimul nostru îl poartă, în cadrul revoluției culturale, acțiunii de popularizare a valorilor spirituale și de educare ideologică și estetică a marilor mase de cititori, mulți abia desprinși din bezna analfabetismului. Tradus în limbajul sec al statisticii, interesul acesta se materializează, luînd în considerație producția pe zece ani (1948-1958) a acelorași edituri, astfel: Espla a tipărit, în acest răstimp, 3.100 lucrări, într-un tiraj de 35.000.000 de exemplare, iar Editura Tineretului 3.412 cărți într-un tiraj de 53.782.000 de exemplare. Marea majoritate a volumelor publicate aparțin beletristicii și cu deosebire celei romînești. Adăugînd acestor cifre textele literare inserate cotidian, săptămînal, bilunar sau lunar în periodice, totalul devine impresionant și amețitor. Chiar limitîndu-l la spațiul anului 1958. Comentariile sînt, sub acest raport, superflue.

Esențială ni se pare însă, gîndindu-ne la producția literară recentă, nu numai cantitatea (cu totul remarcabilă) a scrierilor editate, ci mai ales calitatea acestora, concretizată în primul rînd în conținutul lor, în mesajul pe care-l comunică ele și în utilitatea social-educativă dovedită. Cu un prilej similar, Belinski nota, de altfel, în 1848: „Cea mai de seamă misiune a criticii este de a sublinia orientarea dominantă a literaturii de azi, trăsăturile ei generale, de a urmări manifestările ei, ideile care o însuflețesc și o pun în mișcare".

Anul 1958 a însemnat, în această privință, un an de certe biruinți. Bilanțul e, firesc, excedentar. Linia realist socialistă a literaturii noastre s-a întărit, legătura artistului cu viața și cu actualitatea a devenit tot mai temeinică, ajutorul dat de beletristică operei de construire a socialismului a fost tot mai eficient. Cu excepții neglijabile, poezia noastră s-a dovedit a fi eminamente militantă, cîntînd cuceririle revoluționare ale poporului, celebrînd frumusețile umane și peisajistice ale patriei, evocînd trecutul glorios și deschizînd perspective de vis spre viitorul luminos al comunismului. Tendințele moderniste, manifestate pe alocuri, au prins a a se destrăma sub presiunea de nestăvilit a orientării realist socialiste. Chemările evazioniste, paseiste sau strict intimiste, prezente în scrierile unora din tinerii amețiți de mirajul desuet al liricei minore dintre cele două războaie, sunînd în gol, s-au pulverizat în neantul de unde veneau, negăsind teren prielnic în sufletul entuziast al milioanelor de oameni ce edifică pe meleagurile noastre socialismul. Lirica patriotică, izvorîtă din necesitățile prezentului, răspunzînd operativ acestor necesități, ajutînd la călirea spirituală a cititorilor dornici a-și forma gîndirea, mentalitatea și simțirea în spiritul nou al epocii noastre revoluționare, a dominat, de altfel, suverană, producția poetică a anului. Natural, cîntarea n-a fost monocordă, iar tematica n-a cunoscut o singură dimensiune. Potrivit temperamentului său artistic, fiecare creator a înțeles să-și valorifice sensibilitatea în nuanțe proprii, inedite, certificînd marea varietate de stiluri individuale posibilă în cadrul practicării aceleiași metode a realismului socialist. Contribuția, în sensul acesta, a cîtorva poeți, romîni sau maghiari, din patria noastră a fost deosebită. Cităm: Mihai Beniuc, Călători prin constelații, *Mihu Dragomir,* Odă pămîntului meu *și* Pe drumuri nesfîrșite, *Victor Tulbure,* Poet și ostaș, *N. Tăutu,* Cînd au plecat cocorii. *Poezia militantă nu s-a limitat, în anul ce s-a scurs, numai la coordonata patriotică. Lirica cetățenească, transcriind sentimentele nobile ale omului nou, luptător pentru pace, pentru progres, pentru liniște și-a găsit interpreți valoroși în Eugen Jebeleanu, cu tulburătorul său poem* Surîsul Hiroșimei, *în Dan Deșliu cu volumul* Ceva mai greu *și cu deosebire în excelentul* Cîntec de ruină, *în Marcel Breslașu, cu* Dialectica poeziei, *în Cicerone Theodorescu cu* Oameni și dragoste, *Nina Cassian cu* Dialogul vîntului cu marea, *sau de Al. Andrițoiu cu* Porțile de aur. *Alături de aceștia problematica majoră a anilor noștri a fost servită cu succes în presa literară, de veșnic tînărul Tudor Arghezi, de Eugen Frunză, Tompa Lászlo, Majtényi Erik, Hajdu Zoltán, Szász Iánoș, Bartalis Iánoș, Veronica Porumbacu de Tiberiu Utan, de Ion Brad, de Aurel Rău, de Ion Bănuță, de Violeta Zamfirescu, Teodor Balș, Alexandru Lungu, Ștefan Iureș, Fl. Mihai Petrescu și de mulți alții. Secretul succesului realizat de ei se datorește, neîndoielnic, legăturii lor anteice cu masele, interesului vădit în urmărirea consecventă a chestiunilor de prim plan ce agită contemporaneitatea, în răspunsurile partinice și patriotice date întrebărilor ce frămîntă societatea noastră și umanitatea. Calități similare, izvorîte din același efort meritoriu de a ține pasul cu vremea, caracterizează, în ceea ce au ele mai rezistent, și culegerile antologice din lirica lui Demostene Botez* (Prin ani), *a Mariei Banuș* (Poezii), *a lui Radu Boureanu* (Umbra stelelor), *și a lui Méliusz József* Impreună cu lumea.

In epica publicată în anul 1958 am remarca, mai întîi, seria de volume din Operele *maestrului Mihail Sadoveanu și cu deosebire magistralul ciclu al* Fraților Jderi, *epopee a patriotismului ce-i însuflețea pe înaintași. Am remarca, apoi, printre lucrările apărute în romînește sau în limbile minorităților naționale, cartea de însemnări despre U.R.S.S. a lui Cezar Petrescu, tipărirea în romînește a romanului* Dincolo de barieră *de Nagy István, și în ungurește a notelor acestuia despre India, ciclul de nuvele și de schițe a lui V. Em. Galan, volumul de nuvele* Bătrînețe înfrumusețată *de Asztalos István, povestirile lui Remus Luca* (Timpul *și* Cămașa de mire) *nuvelele adunate de Szemlér Ferenc sub titlul* Bun rămas tinerețe, *cartea de călătorii în Georgia a lui Victor Kernbach, culegerea de nuvele a lui Huszár Sándor, notele de drum și reportajele lui Horia Liman, Szilágyi András, și Vasile Nicorovici, volumul* Cel din urmă Apostol *al lui Eusebiu Camilar, romanul lui H. Zincă,* Ultima toamnă, *povestirile lui Francisc Munteanu* (Cerul începe la etajul III), *cartea de nuvele a lui Aurel Mihale,* Nopți înfrigurate, *romanul* Să nu fugi singur prin ploaie *de Al. I. Ștefănescu, romanul lui Corneliu Leu,* Vîrsta de aur. *Un eveniment literar al anului l-a constituit, fără îndoială, romanul lui Titus Popovici,* Setea, *cea mai bună carte de proză tipărită, în 1958, de editurile noastre. In același an, Zaharia Stancu și-a început publicarea, în paginile* Gazetei literare, *a interesantului său roman-fluviu* Rădăcinile sînt amare *apărut apoi în patru volume cu prilejul „Săptămînii cărții romînești". In periodice, anul ce s-a încheiat ieri certifică prezența activă a lui Petru Dumitriu, (cu* Biografii contemporane) *Marin Preda, Kovács György, Sütö András, Eugen Barbu, Al. I. Ștefănescu, Dumitru R. Popescu, Dumitru Mircea, Traian Coșovei, Al. Ivan Ghilia, Petru Vintilă, Simon Magda, Pop Simion, Ion Lăncrănjan, Vasile Rebreanu etc. Evident, valoarea artistică a scrierilor pomenite, ca și a plachetelor citate mai înainte, este inegală. In toate pulsează însă străduința vrednică de laudă a literaților de a-și axa problematica pe realități familiare cititorului și de a sezisa necontenit, luminîndu-l, sensul ascendent al istoriei. Patriotismul socialist, ancorarea în actualitate, dorința permanentă de a zugrăvi caractere exemplare și de a ajuta prin cuvînt la prefacerea mai rapidă a cunoștințelor omenești, sînt dominate ce apropie, într-un unic front, eforturile fiecăruia din ei. Așa se explică și succesul pe care l-au avut lucrările enumerate, succes de care nu s-au putut bucura pe bună dreptate compunerile mediocre ale lui Octav Păscăluță, Iozefini și Pintilie sau Toma Spătaru. Adevărurile sociale sînt aici escamotate, viziunea e înecată în naturalism și obiectivism; puterea de a reconstitui, prin transfigurare artistică realistă, lumea obiectivă, este sub orice nivel.*

Dramaturgia originală a fost reprezentată, în anul 1958, prin cîteva reluări și printr-un număr redus de lucrări noi, nereținînd atenția spectatorului cu deosebire decît Răzeșii lui Bogdan *de Ernest Maftei, piesă inspirată din viața de azi a satelor noastre, în procesul lor de colectivizare. Dramaturgii au rămas încă datori spectatorilor dornici să vadă transpuse pe scenă situații reprezentative împrumutate actualității. Ne gîndim, de aceea, cu nostalgie, la anii cînd Mihail Davidoglu, Lucia Demetrius, Aurel Baranga, Laurențiu Fulga sau Horia Lovinescu se întreceau să aducă la rampă tipuri memorabile de oameni ai zilelor noastre. Poate că noul an va fi, sub raportul acesta, mai îmbelșugat.*

Anul 1958 a însemnat, ca precedentul, o afirmare a unității frontului nostru literar. Tineri și vîrstnici, scriitorii noștri au înțeles să fie prezenți cu contribuția lor în publicistică și beletristică. Alături de Tudor Arghezi și Ion Agîrbiceanu, în paginile Luceafărului *sau ale* Tribunei *s-au aliniat învățăcei încă ai muzelor, precum aceia lansați de revista noastră la „Steaua fără nume" sau de săptămînalul clujean la rubrica de „Condeie noi". Alături de G. Călinescu și de Perpessicius, preocupați de fenomenul literar contemporan și militînd pentru progresul necontenit al poeziei și epicii realist socialiste, și-au continuat activitatea lor susținută și forțe critice mai tinere ca Ovid Crohmălniceanu, Paul Georgescu, Radu Popescu, Bányai László, Balogh, Edgár, Vicu Mîndra, Mihail Petroveanu sau Savin Bratu. Unii, ca aceștia din urmă, și-au tipărit mare parte din foiletoane în volum, trezind vii discuții în presă. Alții, dintr-o generație și mai proaspătă (Al. Oprea, Andrei Băleanu, D. Costea, N. Barbu, L. Gavriliu, I. D. Bălan, Eugen Luca, Radu Enescu, Boris Buzilă, Al. Săndulescu, Dan Hăulică sau Teodor Vîrgolici) s-au arătat a fi interesați de cronica literară, de istoria literară sau de articolele de sinteză, probînd reale aptitudini. N-au lipsit însă, din păcate, în activitatea noastră, nici unele manifestări izolate, străine metodei realismului socialist. Cu ajutorul partidului, ele au fost însă depistate la timp. Tendințele „moderniste", estetizante, împăciuitoriste, eclectice, obiectiviste, de amorțire a spiritului de partid și de acreditare a perfidei teorii diversioniste a așa zisei „coexistențe pașnice" între ideologia marxistă și cea burgheză, strecurate în unele materiale inserate în* Gazeta literară, Tribuna, Steaua, Utunk, Neue Literatur *și, mai ales în numărul 4 al* Vieții Romînești, *au primit, prin articolul redacțional intitulat* Pentru întărirea principialității marxist-leniniste în critica literară, *publicat în* Scînteia *din 18 și 19 iulie 1958, o puternică și decisivă lovitură, ca și verbiajul pretențios și încîlcit practicat de unii cronicari sau autori de studii. Ajutorul dat de partid criticii literare a fost și de data aceasta salutar. Roadele sale s-au materializat în întărirea caracterului militant al criticii noastre, în atenția sporită dată de aceasta conținutului de idei și orientării operei luate în discuție.*

Privit în ansamblul său, anul 1958 a fost, în toate sectoarele sale un an de incontestabile succese. Linia realist socialistă a literaturii noastre s-a întărit, încercările vrăjmașe de a altera orientarea noastră au eșuat lamentabil, legătura artiștilor cu viața, cu poporul, a devenit și mai strînsă, eforturile oamenilor de litere de a interpreta realitatea din unghiul de vedere a ideologiei marxist-leniniste, au căpătat consistențe de nezdruncinat. Toate ne îngăduie să prevedem, pentru anul ce începe astăzi, succese și mai mari și mai răsunătoare. Plecarea scriitorilor la țară, într-o documentare nemijlocită și mai îndelungată, participarea lor directă la opera de socializare a satelor, contactul viu și activ cu realitățile și cu eroii care, în acțiuni revoluționare, schimbă fața societății noastre, sînt de bun augur.

ANGAJAMENTE

Interviu cu o carte de sugestii

de PETRU VINTILĂ

Am trecut poate de-o mie de ori prin fața ei și am crezut că e registrul contabilei, apoi am crezut că e caietul vreunui student uituc. De sute de ori poate că am trecut fără s-o iau în seamă, fiindcă era prea modestă și nu atrăgea atenția cu nimic.

Era uneori ca o varză cu filele înfoiate și cu marginile urechiate, alte ori era ca un caiet anonim de lucrări extemporale scăpat din tașca vreunui profesor de la liceul Lazăr. În jurul ei, pe standuri și în rafturile înalte, miile de cărți ale librăriei erau atîta de noi și de proaspete, atîta de atrăgătoare și de frumoase, încît ea părea, în încăperea aceea de noutăți editoriale, ca o hîrtoagă de anticariat. N-am răsfoit-o niciodată, cu toate că uneori, cînd am văzut aplecat asupra ei un umăr și un condei, mi-a venit nu știu cum, să văd și eu ce lucruri se scriu pe filele ei albe.

Ieri am trecut încă o dată prin fața acelei cenușărese care avea cîte ceva și din înfățișarea vînătă a unui dosar, și din aerul candid al unui caiet de școală și ceva din resemnarea cărții vechi de anticariat. Eram cu un picior în stradă, cînd m-am auzit chemat din urmă:

— Tovarășe X, dacă nu vă supărați, un moment!

M-am oprit și mi-am întors fața, să văd cine m-a strigat. Cumpărătorii de cărți, stăteau la standuri și cercetau volumele înșirate frumos. Erau preocupați. Nici unul din ei nu mă strigase. Responsabilul librăriei, tovarășul Gheorghe Rădulescu, un vechi amic al meu, se uita la mine, nițel contrariat.

— Ai uitat ceva? m-a întrebat el.

— Nu, dar mi s-a părut că mă strigă cineva.

— Eu am îndrăznit! a răsunat un glas, chiar de lîngă mine. Era cartea de sugestii a librăriei și, vă rog să mă credeți, luase dintr-odată înfățișarea unui tinerel cu fruntea înaltă și albă și cu ochii arși de o febră lăuntrică, așa cum sînt îndeobște adolescenții studioși, bibliofili și nițel poeți.

— Ce doriți? l-am întrebat surprins.

— Stau de cîteva luni aici și multe sute de cetățeni s-au oprit să consemneze pe fruntea mea dorințele lor privitoare la cărțile ce se vor tipări. Luați-mi și mie un interviu. În astfel de împrejurări știu că de obicei vă adresați numai scriitorilor, sau editorilor. Întrebați-mă și pe mine. S-ar putea să aflați lucruri interesante.

— De acord — am răspuns eu bucuros. Cu ce să încep?

— Cu pagina întîia.

Transcriu vorbă cu vorbă o telegramă literară trimisă „Cărții Ruse": „Solicit retipărirea romanului „Așa s-a călit oțelul" de N. Ostrovski. Semnat: Nicolaidis Manga, Piața Kuibîșev 30—32. Loco".

— Vă rog să întoarceți pagina.

M-am conformat cu un gest mașinal. Studentul Dănilă Ionel, din strada Micșunelelor 1, dintr-o uliță care e undeva prin Dudești-Cioplea, scrie ca dintr-un îndepărtat orășel de provincie, însă cu autoritatea morală a unuia care trebuie să fie luat în seamă: „Vă rog să comunicați rugămintea mea de a se retipări următoarele romane de Camil Petrescu: „Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război", „Patul lui Procust" și „Un om între oameni".

La una din pagini am dat peste această neașteptată tabletă interogativă și nițel cam critică, semnată nu de un student și nici de un profesor, ci de muncitorul Grozăvescu Mircea din strada Biserica Amzei nr. 2: „Au început să apară „Opere" de Honoré de Balzac, ajungîndu-se pînă acuma la volumul 4. Fiecare volum cuprinde aproximativ 5—6 povestiri. Volumele apar la intervale de timp de aproximativ un an (de ex. vol. 4). Dacă se intenționează să se publice toate povestirile lui Balzac (peste 100!) în cîți ani se va reuși să se publice opera completă a acestui scriitor? Multe povestiri au fost traduse și înainte, așa că nu se așteaptă după traducerea lor".

— Mai sînt însă și cereri absurde, mi-a atras atenția cartea de impresii, supărată că n-a putut răspunde cu un bobîrnac unui așazis doritor de literatură, care a cerut să se retipărească „Elevul Dima dintr-a șaptea" carte decedată de mult între rochiile de crinolină și între cutiile de pălării ale profesoarelor de dirigenție de odinioară de la „Madona Dudu" și de la „Notre Dame".

— E totuși o excepție. Îi dau numele aici (Ștefănescu Alex. din str. Popa Nan nr. 25) ca să-l fac de rîs la toate librăriile din țară.

— Aș vrea să amintiți și de studentul Ion Nica. Spirit neliniștit și cercetător, dorința lui exprimată aici e o poetică reacție în lanț. El vrea să apară în ediții noi: Engels „Dialectica naturii", Enrico Fermi „Fizica nucleară", Charles Nordman „Einstein și universul" și... Ionel Teodoreanu „La Medeleni".

— Dar despre cărțile scriitorilor contemporani?

— Da. Proiectantul Marinescu Pompiliu vrea să recitească romanul „Întunecare" de Cezar Petrescu, studentul Meculescu Dan din strada Vizante 5, vrea să reapară într-o nouă ediție romanul lui Radu Tudoran „Toate pînzele sus", iar Grigore Ștefănescu, „Note de drum din extremul occident" de Mihail Ralea.

Am vrut s-o mai întreb ceva, dar cartea de sugestii, modesta și tăcuta carte a trecut în mîinile unui cititor. Am privit peste umărul lui și am citit acest mesaj care se adresează nu unui scriitor anume, ci tuturora: „Vrem cît mai multe cărți inspirate din actualitate".

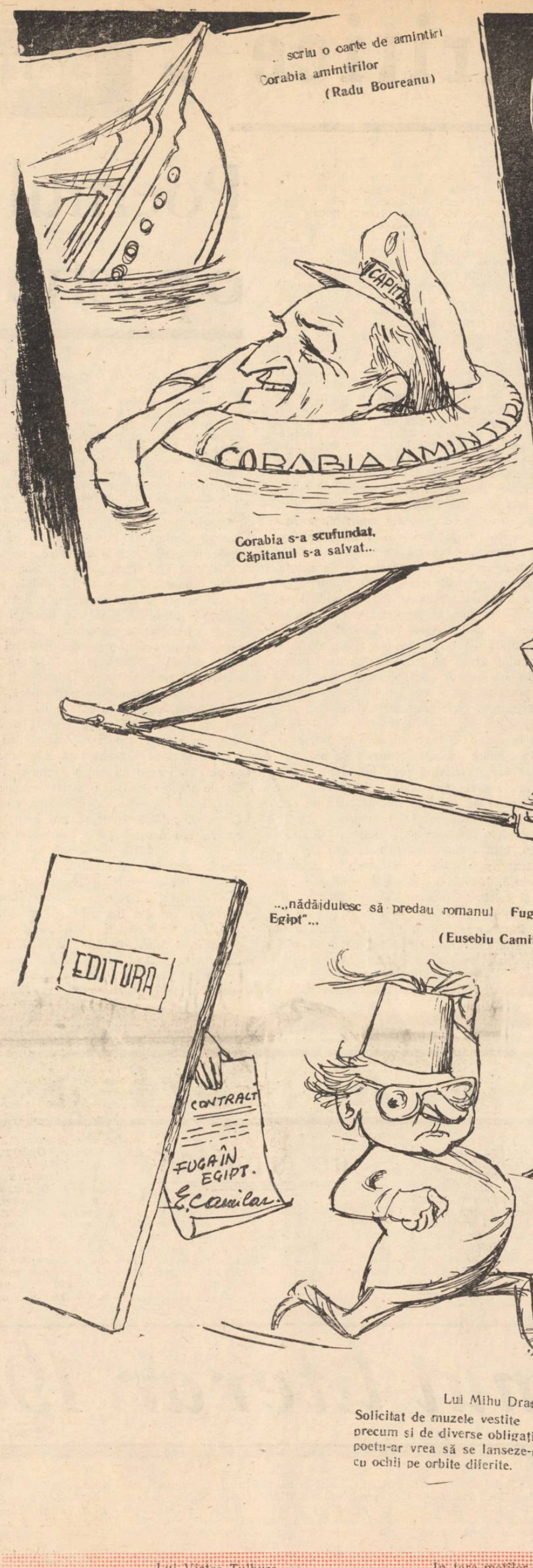

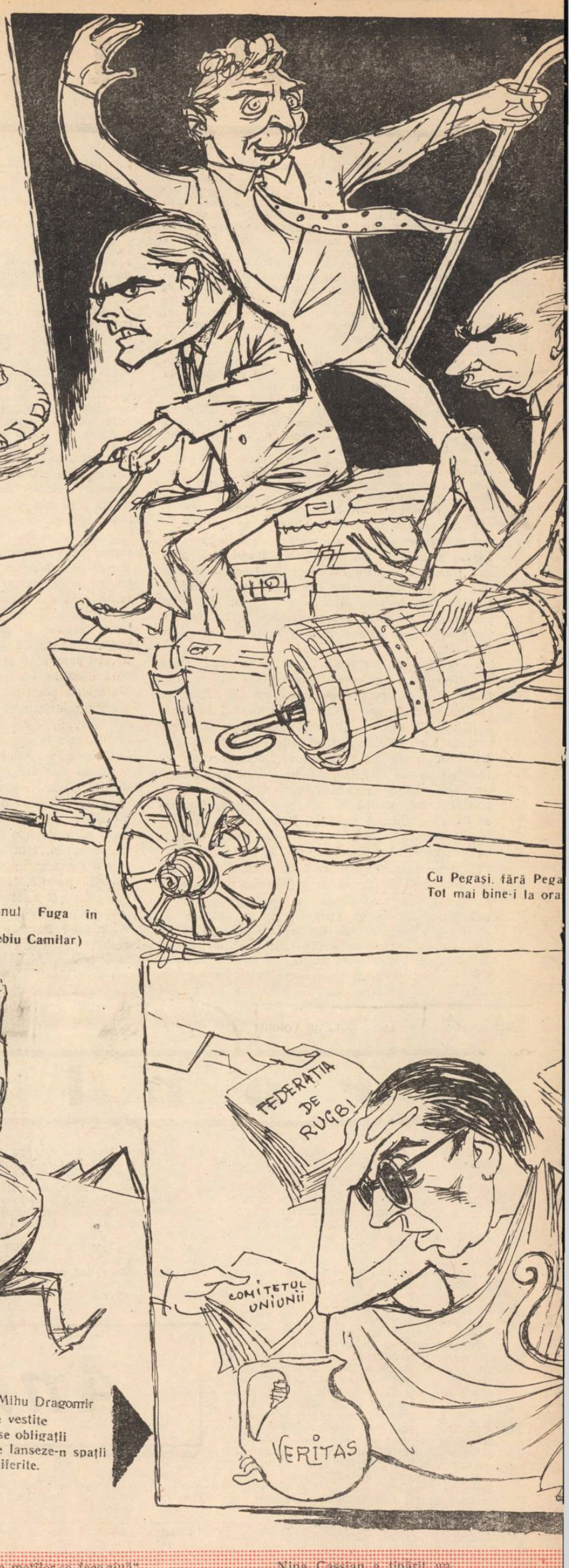

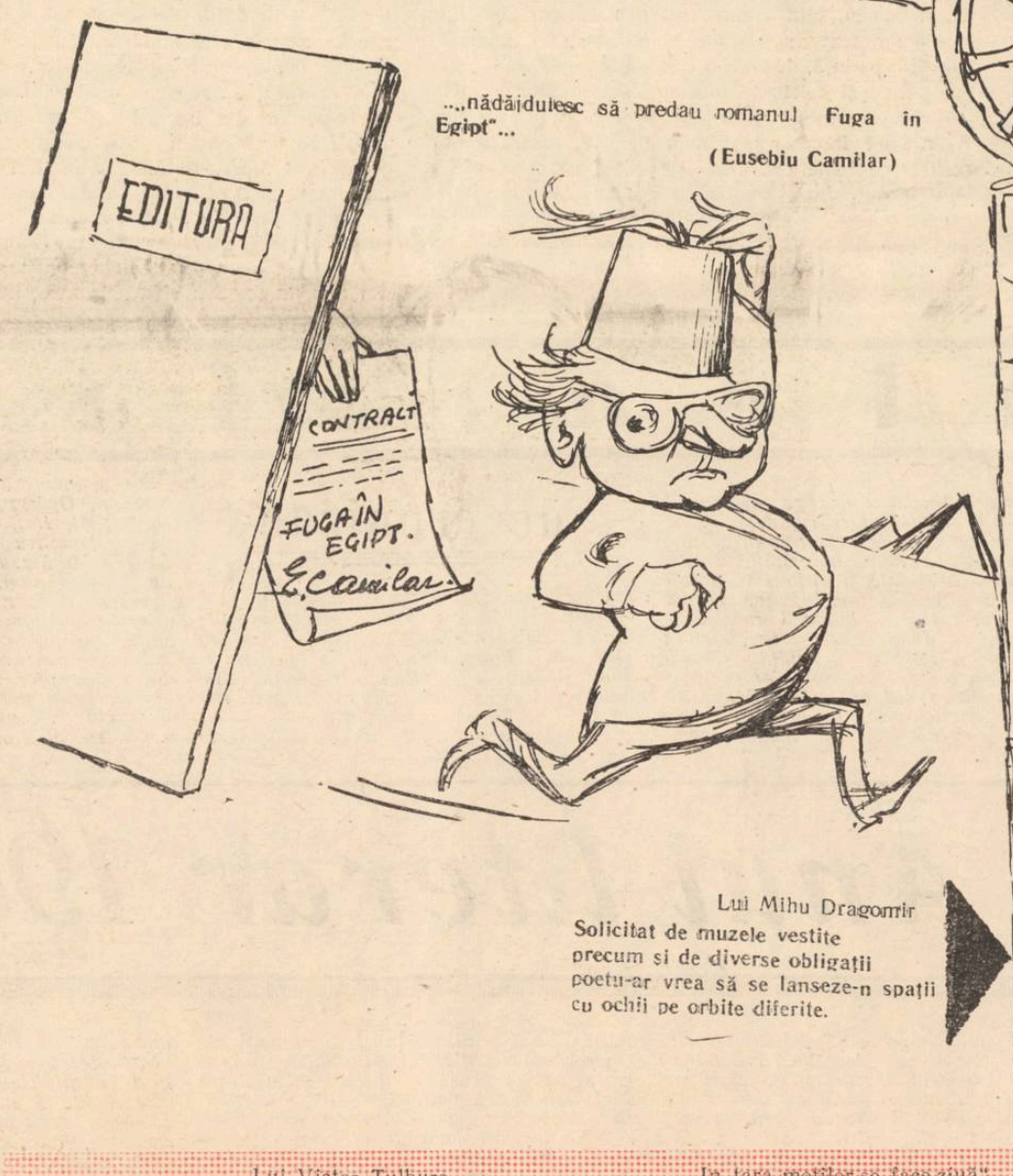

...nădăjduiesc să predau romanul Fuga în Egipt"...
(Eusebiu Camilar)

Lui Mihu Dragomir
Solicitat de muzele vestite
precum și de diverse obligații
poetu-ar vrea să se lanseze-n spații
cu ochii pe orbite diferite.

Lui Victor Tulbure
De găseam un pictor
să-i știe... măsura
Îi făceam figura
poate — și lui Victor.

Lui Tudor Mușatescu
Urare de revelion
La gîsca friptă pe curechi
Și la cîrnații cu usturoi
Să-ți fie vinurile vechi
Și glumele ceva mai noi.

„Ceva mai greu"
versuri de
Dan Deșliu
Cu ușoara stihuire
Poți să te distrezi mereu.
Dar să intri-n nemurire,
Vorba ta... „ceva mai greu".

„Fiul lui Monte Cristo"
roman de Teodor Constantin
În Franța, de gîndim puțin,
Dumas sînt doi: și fiu și tată,
Pe cînd în țara noastră, iată,
Avem un singur Constantin.

„În țara moților se face ziuă"
de Alexandru Andrițoiu
Poetul ce nu bate apă-n piuă
A declarat la ultimul pocal:
În țara moților se face ziuă,
Aidoma ca la Continental.

Unui poet care a publicat 12
poezii pe o pagină
Douăsprezece poezii,
Pe-o foaie de revistă plină!
Deci, fiecare poate fi
O poezie de duzină.

Unui critic cu activitate
întreruptă
El, unul dintre criticii temuți
A opinat că „vremea este rea".
E prima oară că-n doi ani băuți
Infine-a criticat și el ceva.

Nina Cassian a tipărit un
volum de versuri pentru copii,
în colaborare cu Nell Cobar.
Lui Moș Gerilă
Fetiței mele, eu te rog fierbinte,
Să-i dai ceva frumos de noul an,
Dar dacă pînă-atunci n-o fi cuminte,
Adu-i volumul Ninei Cassian.

Lui Zaharia Stancu
autorul romanului
„Rădăcinile sînt amare"
Maestre, mi-ai stîrnit o-ngrijorare
Pe care nu-i ușor să mi-o alungi
Nu-i bai că rădăcinile-s amare
Ci că sînt lungi.

„Statuile nu rîd niciodată"
roman de
Francisc Munteanu
E un echilibru și-n frumos și-n hîd
Și-n rău și-n bine — ca în toate cele.
Statuile nu totdeauna rîd,
Dar privitorii rîd ades de ele.

Chiar de cînd
Pe-autor îl u
Însuși el este
Cu modificări
De cînd stă l

E un autor —
cunoscut din
pînă dincolo
însă — numa

Floriane, înțe
la-nsurătoare
Dar ce ames
De ce nu-nc

CU PRILEJUL NOULUI AN, 1959, REDACȚIA REVISTEI LUCEAF

ITATE

văzute de Cik Damadian

Lui Marin Preda
romanului „Moromeţii"

izi romanul
i,
ul
reşti.

Lui V. Em. Galan

,
an
răzeşi.

Florian Grecea, autorul
volumului
ndidat la însurătoare"

ndidatura
necesar.
editura?
Statul Popular?

Lui Mihai Beniuc, director
al revistei „Luceafărul", autorul volumului „Călător prin constelaţii".

Condeiu-ţi, printre constelaţii,
a dovedit că-i plin de-avînt.
Dar ne-ntrebăm: Cînd zugrăveşti
un cer întreg, te mulţumeşti
doar c-un „Luceafăr" pe pămînt?

Lui Nicuţă Tănase,
autorul volumului
„M-am făcut băiat mare"

Ai afirmat convingător
Că eşti, în fine, băiat mare;
Arată-ne în continuare
C-ai devenit şi scriitor.

Lui Victor Kernbach, autorul
volumului de versuri intitulat
„Rime"

Era volumul la-nălţime
dacă-l lăsa numai cu rime.
Dar e păcat de el, să ştii,
că l-a stricat cu poezii.

Lui Neculai Tăutu, care-şi
joacă piesele pe scena
Teatrului Armatei

Colonelul literat
Este mult aplaudat
Pentru tot ce i se joacă.
Cred c-a dat ordin să placă.

Lui Laurenţiu Fulga, autorul
piesei „Ultimul mesaj"

Se-ntreabă azi întreaga naţiune
Ce-i titlul ăsta: Ultimul mesaj?
E o exagerare de limbaj,
Sau pur şi simplu e-o promisiune?

„Reţeta fericirii"
de Aurel Baranga,
director adjunct la Teatrul
Naţional

Conform unei fatale legi a firii
Ca autor, cît de fenomenal,
Nu poţi găsi reţeta fericirii
De nu eşti şi adjunct la Naţional.

Epigrame de:

DAN DEŞLIU
TUDOR MĂINESCU
MIRCEA PAVELESCU
GELU STOICESCU
AUREL STORIN
AL. O. TEODOREANU

UL UREAZĂ CITITORILOR SĂI NOI SUCCESE ŞI SPOR LA MUNCĂ

Datoria faţă de generaţie

de CORNELIU LEU

Chipul, caracterul, profilul psihic al unui tînăr reprezentativ pentru generaţia noastră mă preocupă şi pe mine aşa cum cred că-i preocupă pe cei mai mulţi tineri într-ale scrisului. Bineînţeles că aceasta nu este o problemă nouă; oricare scriitor realist, oricare scriitor care a simţit nevoia să se considere „secretar al societăţii", fie că şi-a formulat, fie că numai a intuit ideea asta, meditat sau nemeditat, cu voia lui sau obligat de talentul lui, restituie în ceea ce a scris o parte din suflul generaţiei sale.

In argumentarea acestei păreri, avem într-un fel şi exemplul prozei realiste romîneşti dintre cele două războaie mondiale. Autori diferiţi, stiluri diferite, maniere diferite, uneori chiar puncte de vedere diferite, au creat acea generaţie de personaje frămîntate de dorinţa de afirmare şi realizare socială, care-au culminat cu Ion al lui Rebreanu în ceea ce priveşte ţărănimea cu Gheorghidiu şi Radu Comşa ai lui Camil Petrescu şi Cezar Petrescu, în ceea ce priveşte intelectualitatea.

La conturarea acestor personaje, simbolice şi caracteristice, a contribuit prin încercări, tatonări şi frămîntări, întreaga generaţie de scriitori, realişti, despre care am amintit mai sus. Personajele amintite, sînt, după părerea mea, expresia maximă a unei realităţi care a preocupat destul de mulţi oameni, realizată cu forţa unor talente deosebite. De aceea ţinem să afirmăm că adevăratul chip al tînărului, care să reprezinte generaţia noastră, va apare în urma strădaniei tuturor prozatorilor actuali, de a-l afla, de a-l dăltui, de a-l cizela. Şi aceasta este, cred, în momentul de faţă, datoria noastră principală.

Este datoria noastră principală faţă de istorie şi faţă de societate, cu atît mai mult cu cît noi sîntem generaţia saltului calitativ al luptei revoluţionare a poporului nostru, şi personajele care vor rămîne, vor fi expresia acestei măreţe realităţi.

Da, sarcina noastră este de două ori argumentată: o dată prin datoria faţă de societatea din care facem parte şi a doua oară prin evenimentele deosebite, care caracterizează această societate.

A zugrăvi chipul unui om tînăr al epocii noastre, cu frămîntările, cu preocupările, cu posibilităţile lui de azi şi, mai ales cu conştiinţa lui clară faţă de aceste posibilităţi, poate însemna o revoluţie în istoria personajelor noastre literare, tot aşa cum cei care au luptat şi au făcut reale aceste posibilităţi au înfăptuit într-adevăr o revoluţie.

Ce înseamnă generaţia noastră faţă de celelalte?

Înseamnă prima generaţie care nu mai cunoaşte capitalismul decît ca o tristă amintire a copilăriei.

Înseamnă prima generaţie pentru care libertatea e un lucru normal de la sine înţeles, un atribut pe care-l capeţi odată cu văzul, cu auzul, un lucru la fel de simplu şi la fel de sigur ca şi convingerea că la douăzeci de ani vei fi mai înalt decît la zece.

Înseamnă prima generaţie pentru care ziua de mîine nu este o problemă.

Înseamnă, mai ales, generaţia care a crescut odată cu desăvîrşirea revoluţiei sociale din ţara noastră, deci generaţia care, pe măsură ce a crescut, a găsit condiţii din ce în ce mai apte pentru a se forma şi a se realiza, generaţia căreia cineva, un nepreţuit părinte îi netezea încă o porţiune de drum chiar cu un moment înainte de cel în care ea ajungea să facă un nou pas. Cuceririle, realizările clasei muncitoare condusă de partidul ei au venit şi s-au aşezat ca nişte trepte în faţa noastră, pe măsură ce noi urcam o scară necunoscută încă nici unor tineri din Romînia. Aceasta este deosebirea esenţială dintre noi şi generaţiile anterioare, această deosebire trebuie să o sezisăm noi în personajele care vor rămîne să înfăţişeze în literatură propria noastră problematică.

Pentru că e imposibil ca în aceste condiţii să nu se creeze o anumită mentalitate colectivă. Tineretul nostru are astăzi o mentalitate caracteristică lui, o mentalitate ale cărei trăsături specifice decurg dialectic din realităţile despre care am vorbit mai sus. Iar oglindirea chipului unui asemenea tînăr pe fundalul epocii lui, poate deveni unul dintre cele mai însemnate documente ale epocii noastre de transformări.

Cu o singură condiţie însă: să ne fie viu exemplu intransigenţa revoluţionară din decursul întregii lupte a partidului clasei muncitoare; să ducem, aş îndrăzni să spun, o justă politică de cadre cu personajele noastre, să amputăm orice transferuri frauduloase de mentalitate mic-burgheză care ne-ar putea face la un moment dat impresia că „dau complexitate" personajului. Tot ceea ce este caracteristic pentru generaţia noastră de tineri are fondul sănătos generat de certitudinile marilor transformări revoluţionare pe care le-a trăit din fragedă copilărie.

Rămîne ca acest fond sănătos care se desăvîrşeşte în viaţă să se desăvîrşească şi-ntr-o suită de tipuri literare.

Pentru că, numai printr-o preocupare electivă a noastră, a tuturor celor care vrem să înfăţişăm în scris problematica generaţiei noastre, numai printr-o reciprocă stimulare va putea apare personajul sau vor putea apare personajele care să rămînă mărturie a felului în care noi luptăm, muncim şi gîndim.

ÎN ZORI

de ION LĂNCRĂNJAN

Desen de MEDI DINU

A început toate au fost tulburi și nelămurite. Nu se știa anume despre ce-i vorba. In sat era larmă și învălmășeală. Se auzeau pe undeva strigăte și împușcături. Pe uliți umblau năuciți fel de fel de oameni, unii cunoscuți, alții străini de sat.

Șofron sta la poartă și se uita de-a lungul drumului. Nu s-ar fi clintit din loc pentru nimic în lume. Aștepta încordat, cu urechile ciulite. Se străduia din răsputeri să înțeleagă ceva din fierberea aceea, dar nu izbutea. Abia într-un tîrziu, după ce zgomotele s-au mai rărit și ulițele au rămas pustii, a priceput ce s-a întîmplat în sat. A priceput și nu i-a venit să creadă. S-a scuturat ca de friguri, parc-ar fi vrut să lepede de pe el o piele care nu era a lui. Și-a făcut apoi curaj și-a ridicat mîna în sus, mînios. „Ce-mi pasă mie!" ar fi vrut el să spună. Dar mîna nu l-a ascultat. S-a muiat pe neașteptate și a căzut încet în jos.

Deasupra satului se mai zvîrcolea încă vestea cea nouă. Bătea din aripi ca o uligaie. Și sărea dintr-o uliță într-alta, grăbită, mînioasă.

— S-a întors grofu la curte... S-a întors grofu... S-a întors Măria-Sa... S-a întors... S-a întors...

Cerul se însenină de vreo cîteva ori. Apoi se întunecă iară. Lumea întreagă se clătina și lui Șofron i se păru că se prăbușește pe nesimțite într-un gol nemărginit. Se clătină și tresări speriat. Vroi s-o strige pe nevastă-sa, dar își aminti că ea e plecată la oraș. Și-atunci, ca să nu steie locului și să fie la adăpost, se trase încet în curte și-ncuie portița în urma lui. O zăvorî bine și-o propti cu un par mare. Se întoarse apoi și porni grăbit către grădină. Se împiedică însă imediat și se opri să-și cerceteze piciorul lovit. Și nu se miră de loc că nu simte nici o durere. Incercă să pună la loc unghia care i se rupsese. Ar mai fi zăbovit mult acolo, dacă nu s-ar fi auzit pași pe uliță. De-acum nu mai era de glumit. Venea cineva către casa lui, în grabă, dupăind. „Cine-o fi?" se întrebă Șofron îngrijorat, uitînd de unghie și de toată bolmojala lui de mai înainte. Timp de răspuns nu mai avu. Se îndreptă de șale și se întoarse iute la poartă. Și-ndată ce ajunse acolo, se lipi de stîlp și se uită în josul uliței. La început n-a cunoscut muierea care venea fuga la deal. Apoi și-a dat seama că muierea aceea e Marița lui Izdrol. Și-a dat seama de asta și-a rămas nemișcat lîngă stîlp, ținîndu-se cu mîinile de nuielele vechi ale gardului.

Marița venea răsuflînd greu. Era grasă și suferea de astmă. Șofron o știa de cînd lucra la curte. Ea era și bucătăreasă și administrator în curte și dădacă la copiii domnului. De toate era și se purta rău cu cei de o seamă cu dînsa. Era lacomă și aprigă și nu se lăsa pînă nu-și îndeplinea planurile.,

Insfîrșit, așteptarea se frînse brusc. Marița ajunse la portiță și încercă imediat zăvorul. Își trase apoi sufletul și se înălță pe vîrfuri ca să vadă dacă e cineva prin curte. Șofron o simți cum îi cercetează curtea. Își aduse aminte de mîini și-și trase repede degetele înăuntru. Se lăsă apoi în jos și se cuibări lîngă stîlp, cu mișcări nesigure. In clipele acelea nu dorea altceva decît s-o vadă pe Marița plecînd de la poarta lui, ducîndu-se în fugă la curte. Dar Marița nici nu se gîndea să plece.

— Aha! a strigat ea îndată ce a văzut ușa tinzii. E-acasă ghiavolu!

Șofron a zîmbit, dar nu așa cum ar fi trebuit. Zîmbetul lui n-a fost batjocoritor și superior, ci dureros și stins. L-a simțit și el cum i s-a frînt pe față, cum s-a risipit și s-a pierdut. Și nu s-a mai gîndit la nimic și nici de clintit nu s-a clintit din loc. A rămas așa, ascultînd înfricoșat, așteptînd.

Muierea se mîniase și-ncepuse să-l ocărască.

— De bună seamă că ăsta stă ascuns pe undeva. Arză-l focu să-l arză și să-l pîrjolească! Mai bine mă trimetea după altcineva. Dracu să-l mai înțeleagă și pe tîrtoiul ăla de domn. „Să nu vii fără el!" Auzi aci! Ce mai poruncă. Fără cine să nu viu? Fără pîrțăitul lui Triplantici?

Marița lăsă portița și se duse la poartă. Și-ncepu numaidecît s-o zgîlțîie tare, ca pe-un lucru de nimica.

— Măi Șofroane, mă! Hai încoace, mă, numa o țîrucă... Hai, mă că eu nu te mînc, că n-am mîncat pe nimenea, nici cînd... N-auzi, mă?

Șofron sta neclintit lîngă stîlp și înghițea în sec. Își dădea seama că nu se comportă așa cum ar fi trebuit. Totuși, nu se putea stăpîni. Nu înțelegea de ce insista femeia aceea așa de mult și de ce nu-l lăsa în pace. Il durea un picior care începuse să-i amorțească. Se mișcă puțin ca să steie mai bine. Femeia tăcu și el tresări. I s-a părut că l-a simțit. Se înșelase însă. Ea s-a aplecat după o piatră în șanț. A auzit-o îndată ce a început să bată în poartă. De clintit însă tot nu s-a clintit din loc. Sta lîngă stîlp, cum stă puiul de găină lîngă o buruiană, cînd simte uliul. Femeia se oprea din cînd în cînd și aștepta. Apoi iar începea să bată, cu mînie, parc-ar fi bătut în poarta ei.

— Măi Șofroane, mă, hai încoace, mă, c-o trimes Măria-Sa după tine, mă... N-auzi, mă? Ieși dracului de pe unde-oi fi vîrît... Ieși și nu te mai izmeni atîta, mă.... Ori ți-o intrat democrația în cap, mă?...

Intr-un rînd a vrut să plece. S-a răzgîndit însă și a început să bată iară în poartă, mai tare decît înainte. Bătea și striga și bodogănea și suduia.

— Pîrțăitul ăsta stă ascuns pe undeva, — zicea ea în timp ce izbea cu piatra în scîndură. S-o pitulat, fricosul. Asta așa a fost de cînd îl știu. Or tremurat izmenele pe el totdeauna. Niciodată nu s-o știut învîrti în viață. Vai și-amar de capu lui. Nevolnicu și neajutoratu lui dumnezeu sfîntu... Măi Șofroane, mă, arză-te focu să te arză și să te pîrjolească și să te frigă...

O izbitură vrăjmașă îl făcu pe Șofron să tresară. Dar nu-l smulse locului. „Poate că pleacă blestemata asta! își spuse el în gînd. — Poate că se duce... Poate că pleacă..." Dar blestemata n-avea de gînd să plece. Il boscorodea și suduia cum îi venea la gură.

— Măi ăsta a lui Triplantici, ieși dracului de pe unde te-ai vîrît că nu-i slobod să merg la curte fără tine, mă... Trăsnească-te unu lui dumnezeu să te trăsnească și să te fulgere și să te spulbere de pe lumea asta, mă, că tu ești gozu și gunoiul vieții, mă... Tu ai fost totdeauna la coadă, mă, și la coadă ai să mori... Ori acum, de cînd cu „ăștia"... Du-te-n foc și-n pîrjol și nu te mai izmeni, mă, că nu-ți șade bine și hai la curte, că Măria-Sa nu vrea pe altcineva la cai, mă!...

Bătăile încetară. Femeia zvîrli piatra și porni pe uliță la vale, boscorodind și suduind.

Șofron se ridică încet de lîngă stîlp și se duse în cealaltă margine a curții. Se așeză pe un butuc, și-ncepu să-și răsucească o țigară, cu mișcări cumpănite și totuși atît de nesigure. După ce lipi țigara își dădu seama că n-are chibriturile la el. Vroi să se ducă în tindă după chibrituri. Dădu să se scoale și se opri, nehotărît. Zvîrli țigara de-o parte, dădu cu pălăria de pămînt și se duse în grabă către poartă. Trase zăvorul, luă parul în mînă și trînti portița de stîlp. Se sperie de propria-i hotărîre și nu mai îndrăzni să se uite pe uliță la vale. Se întoarse încet și se așeză din nou pe butuc. Luă apoi pălăria de jos, o scutură de praf și o puse alături de el, cerîndu-i parcă iertare, vroind să-i spună prin grija care i-o purta și prin felul cum a șters-o de praf, că el, Șofronu lui Triplantici, e un om bun, dar e necăjit și neajutorat, nu din cauza lui, ci din cauza vieții pe care a dus-o. Dar pălăria era nepăsătoare și rece. Părea mînioasă și străină. Necăjit, Șofron îi întoarse spatele și se uită către poartă. Și-abia atunci începu să-i pară rău că deschisese portița. Nu se mai sculă însă s-o închidă. Așteptă mai departe, șezînd pe butuc, ghemuit, ciucit, ca un copil bătut. Vroia să fie indiferent dar nu reușea. Ochii nu i se desprindeau de portiță. Se aștepta să-l vadă dintr-o clipă într-alta pe Măria-Sa groful. O cunoștea bine pe Marița lui Izdrol. Și-o auzea cum îl pîra și-l vorbea de rău și rîdea de el față de domn. Și-n sufletul său răsuna surd o întrebare care-i atîța neliniștea și durerea, o întrebare insistentă și aspră: „Iară începe hora? Iară începe? Iară?" Niciodată nu crezuse că va fi nevoit să-și mai înghită lacrimile și să-și ascundă bucuriile. Se obișnuise să trăiască altfel. Se obișnuise să fie și el om între oameni. Atîta timp cît a fost slugă a fost umilit de toți. De mic copil a intrat sub poruncă. La șase ani era porcar la curte. Pe urmă a fost grăjdar. Pe urmă vizitiu. Toți îl batjocoreau și-l băteau și-și făceau rîs de el. Și lui nu-i era chiar așa ușor. Era mărunțel și pricăjit. Fusese bolnav în copilărie, cînd era de vreo patru sau cinci ani. O iarnă întreagă a zăcut la pat. O auzea pe maică-sa cum se ruga pentru el.

— Scapă-l, doamne, și-l ia de pe lumea asta. Strînge-l la sînul tău și scapă-l și ia-l...

Veneau vecinele și se interesau de sănătatea lui. Intrebau dacă n-a murit. Iarna aceea n-o va uita niciodată. Și nici primăvara care i-a urmat n-o va uita. In primăvara aceea a murit maică-sa, pe neașteptate, parc-ar fi fulgerat-o. Ei au rămas apoi singuri și-au crescut ca vai de lume. Dumitru, Simion și Pătru și-au luat lumea în cap. Erau mai mari și le era mai ușor. El s-a alipit de curtea domnească pentru că n-avea altceva mai bun de făcut. Era flămînd și hăituit. Era copilul nimănui și-al tuturor. Și chiar de aceea aveau toți grijă de el. Toți îl luau în pleasnă, din răutate sau din prostie...

— Măi ăsta a lui Triplantici...

— Măi Șofroane ia-o la fugă...

— Măi pîrțăitule... Măi plantică...

A crescut sub poruncă și s-a învățat să nu fie lăsat în pace niciodată. Ceea ce n-a reușit să desăvîrșească slujba la curte, a desăvîrșit armata și anii de concentrare. Toate erau așa de bine puse la punct, încît în ziua cînd s-a pomenit slobod, Șofron s-a simțit ca un cal dezhămat. Groful a vîndut grădinile și conacul și pămîntul pe care-l mai avea și s-a retras la oraș. Neavînd încotro, Șofron s-a apucat și și-a făcut casă pe o bucățică de loc primită de la reformă. S-a însurat apoi cu Ruzalia Țuță. Era fecior tomnatec și nu-i era la îndemînă să steie tot singur. In afară de asta, Ruzalia era și ea necăjită și singură. Unii ziceau că e cam căhuie, de pe vremea cînd lucra la curte. Se spunea că nu vroia să știe de bărbați. I-ar fi sfîșiat dac-ar fi putut. Dar el n-a pus seama pe vorbele astea. Și nici nu s-a purtat urît cu femeia. Nopți în șir a mîngîiat-o pe ochi și-a ascultat-o cum îi plîngea sub braț. O înțelegea și nu știa ce să facă. Ruzalia fusese batjocorită de grof, într-o primăvară. Nici șaisprezece ani nu avea. De-atunci a rămas cam suferindă. Altfel poate că ar fi uitat, dar așa n-avea cum să uite. Și lui Șofron nu-i era de loc la îndemînă și-i părea rău că nu vor putea să aibă și ei un copil măcar. Viața lui intrase pe alt făgaș. Incepuse să-și facă și el planuri de viitor. Ii dădea curaj femeii și era duios față de ea și-o mîngîia și-i vorbea despre fetița pe care trebuia s-o aibă ei pînă la urmă. Chiar așa moale nu-i era că-i lipseau ba unele, ba altele. Ba n-avea o unealtă, ba n-avea vite la plug. Pînă la urmă însă a scăpat și de necazurile astea. S-a înscris în gospodărie chiar de la început și s-a așternut vîrtos pe lucru, în tăcere, ca mutul. A constatat după vreo doi ani de zile că oamenii din sat nu-l mai porecleau și-l strigau pe nume și nu-l mai luau în rîs. Era și el colectivist ca și ei și lucra în brigada lui Niculae Ciugudean. Ieșise la liman de-acum. Avea din ce trăi și nu se mai închina în fața nimănui. Dar nu asta era principalul, nu ăsta era lucrul cel mai de seamă. Mai de seamă decît grîul și cucuruzul pe care-l primea de la gospodărie, era prețuirea de care se bucura. Asta-i încălzea sufletul și-i dădea puteri de care el nu se crezuse niciodată în stare.

Odată, la o adunare generală, Ionu lui Covilă, președintele, l-a întrebat în toiul discuțiilor ce părere are el în legătură cu nu știu ce problemă.

— Tu ce crezi, Șofroane?

Așa i-a spus președintele, tare și răspicat. Lui nu i-a venit să creadă cînd a auzit. S-a ridicat imediat și a încercat să vorbească, dar n-a reușit. Inghițea necontenit în sec și simțea cum îl trăgeau vecinii de mînecă. S-au găsit vreo cîțiva care au început să rîdă pe seama lui și-atunci s-a sculat de lîngă el Niculae Ciugudean, vlăjganul cu care-și mîncase cojile împreună pe la curte. Era mînios Niculae. Se uita chioriș la cei care nechezau și-și dădeau coate. Pe urmă s-a răstit la ei. Oamenii s-au potolit, stînjeniți, iar Șofron a început să vorbească, uitîndu-se undeva în tavan ca să nu-și piardă șirul gîndurilor. Și-a spus și el părerea despre irigare și despre grădina de zarzavat. Preț de o jumătate de ceas a vorbit, fără întrerupere.

La plecare, Ruzalia l-a luat de mînă și l-a tras iute după ea, către casă. Nu i-a spus nici o vorbă de laudă. In noaptea aceea însă n-a mai plîns și nici nu s-a mai ferit cu sfială de el. Și lui i s-a părut că viața sa începe chiar din seara aceea de primăvară timpurie. Pe urmă și-a urmat drumul său, nestingherit, ca omul care a ieșit la larg. Ii venea să deie cu căciula după cîini de bucurie. Și-apoi, cînd nu se aștepta de fel, s-a întîmplat ceea ce el n-ar fi vrut să se întîmple. Liniștea și mulțumirea lui s-au spulberat deodată, ca într-un vîrtej. Fusese luat prin surprindere și nu-i era ușor de loc. Ii părea rău și-l ustura inima și nu știa nici el de ce. Ii venea să strige de necaz și de durere, dar nu putea. Sta deocamdată pe butuc și se gîndea la tot ce-a fost și-ar fi putut să nu fie și-n capul său se desfășura încet, cu întreruperi și opinteli, un film cenușiu și trist. Undeva în adîncuri răsuna surd o întrebare cunoscută: „Iară începe hora? Iară începe? Iară?".

Intrebările și gîndurile și toate simțămintele pe care le trăia, păreau nefirești. Totuși erau așa de limpezi și de usturătoare, încît el nu știa ce să facă și cum s-o dreagă ca să scape de ele. Pe ajutor nu se putea bizui din nici o parte. Era singur și pustiu. Și-n afară de el se părea că nu mai există nimeni. Insuși timpul se oprise în loc, ca să-l aștepte pe el, pe Șofron, pînă cînd s-o dezmetici de-a binelea. Dar el nu era încă în stare de asta. Se mai zbuciuma încă și se zvîrcolea îndurerat. Se zbătea în propria-i piele și se chinuia singur. Inima-l durea și capul îi vîjîia ușor. O ureche îi țiuia în răstimpuri și-o geană i se zbătea speriată. In fața lui sta un om pipernicit și fricos, fără privire și fără identitate precisă. Omul acela era el însuși, așa cum fusese pînă mai ieri alaltăieri. Omul acela ieșise parcă din pămînt și-i era străin și dușmănos. Se desprinsese de el și-l ținea de mîini și-l împiedica și nu-l lăsa să miște în voie, îi șubrezea hotărîrile și-i tulbura gîndurile. A vrut de vreo cîteva ori să se ridice și să se ducă să închidă portița. S-a răzgîndit însă și a renunțat. Omul din fața lui i s-a așezat în poală, cu mișcări moi, lînoase, iar el a rămas cu privirile pierdute în golul dintre stîlpi. Din golul acela trebuia să se ivească dintr-o clipă în alta, însuși Măria-Sa domnul. Șofron îi aude aievea pașii și-l simte apropiindu-se. Se scoală numaidecît în picioare, tresărind. Mai stă cît mai stă locului, apoi se duce grăbit către portiță, să-i iasă domnului înainte, să nu-l supere. Celălalt Șofron nu i se mai împotrivește acum. Dimpotrivă, îl duce de mînă, ca pe-un copil. Șofron umblă ca pe spini, dar nu se oprește. Se duce pînă la portiță, și se uită în josul uliței. Nu vede pe nimeni și zîmbește trist și-nchide încet portița, cu mișcări de om abătut, cu gesturi șovăitoare. „In zadar te mai nași pe lume, dacă nu poți fi om între oameni, dacă nu poți umbla cu fruntea sus pe sub soare!" Cam ăsta era înțelesul mișcărilor sale moi și dureroase, cam ăsta tîlcul de care se tot ferea el, de care-i era teamă. Altădată s-ar fi vîrît și în gaură de șarpe, dacă ar fi fost nevoie. Acum n-ar mai fi putut să săvîrșească asemenea faptă numai dacă ar fi trecut peste el însuși. De aceea nu-i era la îndemînă în nici un fel. Nicicum nu se simțea bine. Părăsise pînă una alta portița și sta năucit în mijlocul curții. Și-n clipa cînd auzi iarăși pași la poartă tresări și se uită iute într-acolo. Il văzu pe Ionelu lui Ciutălău stînd lîngă gard. Porni numaidecît către el, fără să clipească măcar din ochi, fără să mai înghită în sec. Era încruntat și necăjit. Ionel se prefăcu că nu observă asta. Zîmbi batjocoritor și-i făcu semn să deschidă. Șofron nu zise nimic. Puse mîna pe par, trase zăvorul și trînti portița de gard. Ieși apoi în uliță, cu parul în mînă și se propti în fața lui Ionel. Asta nici nu-l luă în seamă. Își netezi mustața zîmbind din nou, hotește, cu o clipire tăioasă în ochii săi mici și cenușii. Șofron se pierdu cu firea și-ncepu iarăși să înghită în sec, dălghinînd din ochi. Uitase de par și de hotărîrea lui de adineauri. Intreaga lui înfățișare exprima supunere, iar parul pe care-l ținea în mînă nu se potrivea de loc cu felul său de a fi. Se părea că-și bătuse cineva joc de el și-i pusese parul acela în mînă, ca să rîdă de el. Își dădea și el seama de asta și simțea, mai bine decît celălalt, că-i pus într-o situație caraghioasă. Se judeca cum judeci pe un străin, dar de stăpînit nu se putea stăpîni, nu-și putea face curaj, nu putea să fie așa cum ar fi vrut și-ar fi trebuit. Asta-l necăjea și-l atîța și mai rău. Indura totuși zîmbetul lui Ciutălău și nu zicea nimic.

— De ce mă ții la poartă, Șofroane? întrebă Ionel. Doar ești și tu gospodar acum, vorba aia...

„Va să zică nu l-a trimes spurcatu ăla de grof... Și eu care credeam".

Se dădu grăbit la o parte și-i arătă curtea. A vrut să fie stăpîn pe mișcările lui dar n-a reușit. Ionel a observat asta, dar n-a zis nimic. A început să-i laude gospodăria.

— Măi Șofroane, mă, da tu te-ai aranjat bine aici. Ce să mai zic, eu n-am mai fost de un car de ani prin marginea asta de sat... Da' grăjdutu ăsta cînd ți l-ai făcut? Da' pivnița și cămara?...

Șofron umbla după Ionel prin curte, cum umblă cîinele după stăpîn, cînd e flămînd. Ar fi trebuit să meargă el în frunte, că era la el acasă și gospodăria era a lui. Dar iată că nu era așa. El, Șofronu lui Triplantici, mergea în urma lui Ciutălău și nici nu prididea să-i răspundă la întrebări.

— **Și-n curte la tine-i curat, mă,** ca-ntr-o farmacie. **Toate-s la locu lor. Faină rînduială, n-am ce zice.**

Șofron nu mai înghițea în sec, dar nici bine nu se simțea. Nu înțelegea ce vroia Ciutălău. Nu era el omul care să-și răcească gura de pomană. Asta era în stare să te pîndească și-o sută de ani ca să te vîre la cada cu argăseală. Avusese crîșmă și atelier de cismărie și ucenici și slugi. Abdicase la timp și-și împărțise pămîntul în stînga și-n dreapta, iar mai apoi, cînd i-a venit bine, s-a înscris în gospodăria colectivă. Acum era socotitor. Muncea, nu-i vorbă, își vedea de treabă încît nu i se putea face nici un reproș. Sta de o parte însă, cum stă cîinele pe os. Aștepta ceva. Șofron avusese de furcă de vreo cîteva ori cu el și nu-l putea suferi. Il ura. Și-n ura lui de om care a stat multă vreme sub papucul altora, exista și-o răsucire dureroasă, tristă, vecină cu neputința și cu spaima. Era pățit și nu-i era ușor să se stăpînească. „Ce-o fi vrînd ăsta cu mine? De ce mi-o călcat pragul?" se tot întreba el necăjit și mînios. Ionel îi ghicea zbuciumul. Flecărea molcom și se uita cercetător prin curte. Din cînd în cînd îi arunca și lui cîte-o privire.

— Ai auzit, Șofroane? a întrebat el într-un tîrziu, pe neașteptate.

Șofron a tresărit și s-a uitat speriat la el. A vrut să întrebe ce s-a întîmplat, dar n-a îndrăznit. Și nici n-avea rost, ce-i drept, să mai întrebe. Se știa despre ce-i vorba: se întorsese groful la curte și Ionelu lui Ciutălău trecuse imediat de partea lui. Soarta lui Șofron era pecetluită de-acum înainte: va fi slugă pînă la moarte. Și nu va avea parte de nici o vorbă cumsecade și nici nu va putea să crîcnească măcar.

— Măi Șofroane, ia-o la fugă...

— Măi ăsta a lui Triplantici, ridică-ți izmenele...

— Măi ăsta... măi plantică... măi păduchiosule...

Toate i se învălmășesc în cap și el nu știe încotro să mai deie. Simte cum îl apasă în creștet privirea lui Ciutălău. Vorbele nu i le mai aude. Și nici zîmbetul nu i-l vede. Caută ceva pe jos, cu disperare, parcă de asta ar fi depins întreaga lui viață. In locul nesiguranței care-l stăpînise tot timpul cît umblase prin curte cu Ionel, îl cuprinse iarăși spaima și durerea. Mîna în care ținea parul i se muie încet, pe nesimțite. Nici nu simți cînd rămase fără par. Il auzi cînd căzu jos și tresări, încruntîndu-se.

— Să mergem, Șofroane, — spune Ionel încet.

— Unde? întrebă Șofron, înăbușit.

— La curte! Ne așteaptă Măria-Sa domnu... De-aia am și venit, ce-ai crezut? Ionel rîse iar, acru, dușmănos. — Eu o să am grijă de curte și de moșie, că Măria-Sa domnu e cam bolnav...

Șofron nu zise nimic. Porni către uliță cu mersul lui obișnuit, de om umil și mărunțel. Călca totuși destul de țanțoș și de hotărît. Vroia să pară cît mai impunător. Capul nu i se ridica însă chiar așa semeț dintre umeri. Și nici picioarele nu i se mișcau așa slobode. Mergea parcă s-ar fi dus la spînzurătoare. Ori cum o sucea, ori cum o dădea, tot nu se putea împăca cu gîndul că de-acum înainte va intra iarăși sub poruncă și sub bici. „Mai bine-mi leg o piatră de grumaz și mă țîp în Mureș!" se socotea el năucit. Își luă apoi seama și se mustră îndurerat. Se trase la o parte, lîngă portiță, îi făcu loc lui Ciutălău și așteptă pînă-l văzu ieșit în drum. Se retrase apoi în curte și puse mîna pe par. Crîșmarul dădu să se întoarcă și-mpinse brusc portița. Șofron se feri și-i ieși înainte, cu parul în mînă. I se vîrî sub nas, zbîrlit și amenințător.

— Nu merg, nicăieri, mă! spuse el, încet. Auzi?

Ciutălău se trase înapoi nedumerit. Nu știa nici el ce să mai creadă. Părea speriat. Șofron prinse și mai mult curaj și mai făcu un pas înainte. Il împunse pe crîșmar cu parul în burtă. Ciutălău se umflă în pene ca un curcan și împinse parul la o parte. Se întoarse apoi pe neașteptate și porni către curtea domnească, ciofăind.

— Ți-arăt eu ție, mă — spuse el depărtîndu-se. — Pun eu șeaua pe tine! Da ce crezi tu, mă? Ha?

Calmul și proverbiala lui stăpînire de sine se spulberaseră, parcă nici n-ar fi fost. Șofron văzu cum se ducea pe uliță la vale o mătăhală mînioasă. Și-i veni să strige de bucurie, parc-ar fi obținut o izbîndă nemaipomenită. In clipa cînd dădu să deschidă gura însă, glasul îi pieri și strigătul îi înțepeni în gîtlej. Pieptul i se umflă, crispat. In fața lui se mișcă moale umbra aceea înșelătoare, umbra celuilalt Șofron. In creier i se împlîntă, ca un piron înroșit, o întrebare spăimîntătoare: „Ce-am făcut, doamne? Ce-am făcut?..." Iarăși nu mai știa încotro să mai deie. Căuta ceva de care să se prindă, dar nu găsi nimic. Și-atunci, ca să scape de chin și de necaz, se agăță din nou de portiță. O cîntări întîi din ochi, pe urmă puse mîna pe ea. O suci în stînga și în dreapta fără nici un pic de grabă. O închise apoi încet, potrivindu-i zăvorul, așezînd-o cît mai bine între stîlpi, cu deosebit de multă grijă. Cînd dădu s-o proptească cu parul tresări și se opri, ascultînd. Se auzeau pe undeva pași. Lui Șofron îi era tot una de-acum. De fugit nu mai avea unde să fugă, așa că se întoarse și se uită către grădină. Și nu se miră de loc cînd îl văzu pe grof venind către el. Rămase înlemnit lîngă portiță, cu gîtul sucit, contorsionat. Își trecu parul în stînga și vroi totuși s-o șteargă. Se răzgîndi însă și se opri, scîncind. Se întoarse apoi încet și porni numaidecît către grădină. In șură se întîlni cu groful. S-a lovit piept în piept cu el, pentru că Măria-Sa nu l-a văzut, iar el n-a vrut să i se ferească din cale. Era pornit pe omor și strîngea parul în mînă, gata-gata să sfarme. „Fie ce-o fi! Mai bine mort decît slugă". Dar grofu nu s-a sinchisit și nu s-a speriat de el. L-a privit peste umăr, disprețuitor, apoi l-a luat la rost. Șofron s-a tras înapoi și-a vrut să ridice parul, deznădăjduit. Dar mîna i s-a muiat iară, parcă n-ar fi fost a lui. Necăjit și-nstrăinat, parul a căzut încet pe-o grămadă de gunoaie, la picioarele domnului. Groful a tresărit și-a zîmbit triumfător. I-a făcut apoi semn cu capul, scurt, fără nici o șovăire.

— Hai!

Șofron a pornit-o imediat după el. Și-n felul său de a merge și de a da din mîini era același Șofron de altă dată. Simțea și el asta și-i venea să plîngă de necaz. Nu putea, însă. Era prea încrîncenat. Se prăbușise ceva în sufletul lui, ceva la care ținuse mult de tot. Il dureau picioarele și-l ardea măduva din oase, parc-ar fi fost de jăratic. Abia mai răsufla. Dacă i-ar fi scos cineva curele de pe spinare, n-ar fi simțit durerea pe care o simțea acum. O adiere ușoară și subțire îi trecea prin cap și-i țiuia în urechi. Își aduse aminte de pălărie, dar nu îndrăzni să se întoarcă după ea. Păși mai departe, supus și-ndurerat.

In fundul grădinii, groful se opri. Zvîrli țigara din care fumase pînă atunci și călcă cu nepăsare cu cizma lui neagră peste spinii din gard. Șofron îl urmă și călcă și el peste spini, așa descult, cum era. Se sfii și scînci, dar nu zise nimic. Groful îl aștepta rînjind. Pe urmă îi făcu iar semn cu capul.

— Hai!

Altceva nu i-a mai spus. Și nici nu s-a mai uitat la el. Il simțea în urma lui și era mulțumit. Iar Șofron — ce să mai spună? — era așa de chinuit și de necăjit. Mergea în urma grofului, țopăind ușor, călcînd cu sfială, parcă i-ar fi fost teamă să nu se scufunde pămîntul cu el. Senzația stîrnită de înțepăturile spinilor era așa de vie în el, încît i se părea că poteca pe care mergea era plină cu spini. Nici după ce ajunse la curte nu se putu despărți de părerea asta. Țopăia în jurul cailor, înhămîndu-i și se lăsa cînd pe un picior, cînd pe altul, deznădăjduit. Abia după ce s-a suit pe capră și a pus mîna pe corbaci s-a simțit ceva mai sigur. De uitat însă tot n-a îndrăznit să se uite la grof. A așteptat pînă cînd l-a simțit că s-a urcat în docar. Pe urmă a atins caii cu corbaciul, grăbit.

— In Luncă, Șofroane! porunci disprețuitor stăpînul.

— In Luncă, Măria-ta ! In Luncă... — murmură Șofron îndurerat și-nvrăjbit.

Groful îl lăsă în pace un timp. Abia după ce au ieșit din sat a început să-l întrebe grăbit fel de fel de nimicuri. Îl împungea cu bastonul între coaste, de la distanță, boierește, fără să se clintească din poziția în care sta. Și-l întreba de unele și de altele. Pe toate vroia să le afle ciocoiul. Îl interesa cine-i tăiase arinii din zăvoaie și cine se mutase în casele slugilor din Dublihan. Și cu morile vroia să știe ce-i. Și cu fabrica de spirt. Șofron îl auzea dar nu-i răspundea. Nu vroia să-i răspundă. Mîna caii și tăcea. Simțea bastonul între coaste și-și mușca buza de jos, în neștire, și se încrunta. Dar de vorbit nu vorbea.

— N-auzi, mă ? stărui groful asupra unei anumite întrebări. — Ce-i cu șanțurile acelea ? Și cu pompele ce-i ?

Șofron se uită și el în dreapta drumului, pe furiș. Șanțurile acelea și pompele acelea făceau parte din sistemul de irigație la care lucrase și el din greu, pînă la uitare de sine. Șanțurile acelea și-ntreaga Luncă și-ntreg hotarul erau ale oamenilor acum, ale colectiviștilor. Erau și-ale lui. Și el mînca pită de-acolo. Și el era unul dintre stăpîni, cu drepturi egale, luat în seamă, cinstit. Avea oare vreun rost să-i spună grofului asta ? N-avea nici un rost! Cu groful trebuia vorbit altfel. Groful trebuia luat de guler. Dar el nu era în stare de-așa ceva. El sta pe capră și usta și scrîșnea.

— N-auzi, Șofroane ? — insistă groful. — Ori ai surzit și tu ?... Ori te-ai boierit ?

Șofron se întoarse încet și-i spuse peste umăr ce-i veni în minte.

— Pentru grădina de zarzavat. Măria-ta...

— Aha ! făcu ciocoiul. — Asta-i bună. Și eu m-am gîndit să cultiv legume aicea, dar am tot amînat. Asta o iau în primire așa cum se prezintă...

„O iei cînd mi-oi vedea eu ceafa ! îi răspunse Șofron în gînd. Atunci o iei !“ Groful rîse batjocoritor și se propti în spătar, ca să steie mai bine și să se poată uita cum trebuie peste cîmp.

— Ce-ați crezut, mă, spuse el mînios și bucuros în același timp, că de-acuma-i braica voastră ? V-ați suit ca găina pe balegă și-ați început să împrăștiați... Vă satur eu de bine... Pun eu șeaua pe voi... V-arăt eu bucurie... Auzi, mă ? Spune-ți și tu părerea, pîrțăitule... Ha-ha-ha... Pîrțăit ! Așa ți-o spus Marița, pîrțăit. Vine ea și-mi spune : „Pîrțăitul ăla se ascunde pe undeva, Măria-Ta“. Auzi, mă, pîrțăit !...

Rîsetul grofului, sacadat și aspru, tropotul cailor și plutirea repezită și lină a drumului care fuge pe sub docar... Și gîndurile lui Șofron și durerea care-l ține încremenit. Și mînia care nu-și găsise încă un loc de ieșire... Toate s-au strîns, toate-i sînt potrivnice și er nu știe cum să se descurce și nu mai poate de necaz că nu i-s slobode mîinile. Iar groful nu mai tace. Vorbește și rîde și-l împunge cu bastonul între coaste, din ce în ce mai vrăjmaș.

Șofron s-a ridicat de vreo cîteva ori pe capră, amenințător. A vrut să se întoarcă spre grof și să-l ia la părulală. S-a speriat însă de propria-i hotărîre. S-a speriat și s-a mgrozit și s-a așezat încet la loc, ustînd încruntat. „Așa am fost eu totdeauna !... așa am fost !“ se mustra el în neștire, din ce în ce mai atîțat. A vrut să înghită în sec dar n-a putut ; mărul lui Adam îi înțepenise în gît ; gura-i era uscată ca iasca, iar capu-i era gol. La un moment dat i s-a părut că se sufocă. Sughiță speriat și se cutremură scurt. Apoi se uită rușinat în jos, la drumul care fugea pe sub docar. Și ca să nu mai simtă bastonul bucucaș între coaste, îl împinse încet cu stînga, pe la spate. Groful rîse și-l atinse peste degete. Șofron își trase mîna, înfrigurat. Aduse degetele la gură și începu să sufle în ele, parcă i-ar fi fost degerate. „Așa am fost eu totdeauna : bătut de dumnezeu“ — bolborosea el încet, deznădăjduit. — „Soarele și dumnezău lui de grof ! Îl săr și-l mînc !“ I se părea că i se topesc degetele și nu știa ce să facă cu ele.

— Ia spune, măi Șofroane tot cu muierea aia trăiești ? întrebă ciocoiul liniștit, ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic.

Șofron nu răspunse.

— N-auzi, mă ?

— Aud... Tot cu aia trăiesc, Măria-ta...

Ciocoiul rîse iară, batjocoritor și-l împunse din nou pe Șofron între coaste, mai mult în glumă de data asta, cu prietenie.

— Și cum se ține, mă, că altă dată...

— Ce era altă dată ?

Intrebarea l-a descumpănit pe grof. Nu i-a venit să creadă cînd a auzit-o. S-a înălțat puțin din umeri și s-a uitat lung la Șofron. Acesta l-a simțit, dar nu s-a lăsat. Și-a mușcat buza pînă la sînge, scrîșnind.

— Ce era altă dată, Măria-ta ? a întrebat el înăbușit.

— Ce să fie, mă ? a răspuns groful cu indiferență. Pe Rozalia ta eu am început-o ! Auzi ?

In depărtare a șuierat un tren, scurt, ca într-o zvîcnire de spaimă. Sau poate că nici n-a fluierat. Lui Șofron însă, i-a trecut prin cap huiet ascuțit și răvășitor. Scîncetele i s-au topit în suflet și inima a început să-i bată mai grăbită, mai mînioasă, parcă l-ar fi certat. Durerea i se preschimbă brusc în mînie și mînia i se revărsă toată în mîna care ținea corbaciul, în mîna care putea să lovească. Șofron începu să bată caii, pe neașteptate, răsuflînd ușurat ca un om care a scăpat de la înec.

Groful se sperie și-ncepu să-i deie ordine scurte și aspre.

— Potolește-te, mă !... Nu mai bate caii... Șezi !

Și dacă văzu că nu i se dă ascultare, puse din nou mîna pe baston și i-l vîrî lui Șofron între coaste, mînios din cale afară. Șofron se întoarse îndată și-l plesni cu corbaciul. Groful căscă gura mare și se trînti numaidecît între perne, fără să-și deie seama, instinctiv. Șofron lăsă tăpleile și sări peste el. Îi smulse bastonul din mînă și-l mai lovi o dată peste cap. Apoi frînse codorîștea în două și i-o vîrî în gură, ca la un cîine, fără milă, suspinînd totuși, scîncind printre sudălmi.

— Te-nvăț eu minte, mă, ți-arăt eu ție domnie... Soarele și dumnezău tău de mișel !... Ți-arăt eu ție !...

Groful încercă să sară din docar, dar nu izbuti. Caii fugeau speriați, cu urechile ciulite, iar docarul trecea ca o nălucă de-a lungul cîmpului.

Șofron îl motroșea cu pumnii pe ciocoi, icnind și scîncind, suduind mereu. De la o vreme însă, după ce văzu că nu-l poate birui și că groful se pregătește să-l arunce în șanț, se opri și se căută la iuțeală după șerpar. Apoi se aruncă iară peste ciocoi, cu cosorul în mînă. Prinse momentul prielnic, și-mplîntă cosorul în ceafa ciocoiului. Trase apoi în jos, cu disperare, ca să-l spintece așa cum se cuvine. Se smuci însă mai tare decît trebuia și căzu jos. Se pomeni prins de mînă și se sperie. Se uită mirat în jurul său, ca un om venit de pe altă lume și-abia atunci înțelese că visase și că el, Șofronu lui Triplantici, era în pridvor, lîngă Ruzalia, în culcușul pe care și-l alcătuiseră de cu seară, după ce au venit de la lucru, de la grădina de zarzavat. Răsuflă ușurat și vroi să se întoarcă pe partea cealaltă. Dar nevasta nu-l lăsă în pace.

— Ce-ai pățit, Șofroane, de-ai tot ustat și-ai tot scîncit ? Cu cine-ai avut de furcă ?

— Cu un prieten de demult ! spuse Șofron încet, cu mîndrie însă, cu atît de multă mîndrie, de parcă totul s-ar fi petrecut aievea. I-am arătat eu lui !

Ruzalia rămase surprinsă. Se apropie de el și i se sprijini de umăr. Șofron își aminti de fetița despre care discutaseră ei amîndoi de-atîtea ori — și se întoarse zîmbind către ea.

In zare pîlpîia slab o geană de lumină viorie. Era în zori și stelele începuseră să pălească.

Probleme ale zborului interplanetar

Acum un deceniu, maselor largi le era aproape complet necunoscut acest nou termen — cosmonautica — care trăda existența unui domeniu misterios de preocupare științifică a cîtorva specialiști din întreaga lume.

Limbajul acestei noi discipline științifice în care legile formulate matematic ale mecanicii cerești, fizicii, chimiei, electronicei, etc. se întîlneau și erau folosite pentru rezolvarea unor probleme grandioase, părea nebănuit de complicat și de multe ori neînțeles. De aceea, omenirea ezita să creadă în rezultatele finale ale acestor cercetători care demonstrau că generația noastră va asista la primele etape ale zborului interplanetar.

Atunci cînd premizele teoretice ale cosmonauticei s-au fundamentat suficient, cînd s-a trecut de la faza calculului și studiului posibilităților, la concretizarea în proiecte și uzine de fabricare a primelor mașini cosmice (aceasta a avut loc aproximativ acum 5—6 ani); atunci cînd mii și zeci de mii de ingineri și tehnicieni din întreaga lume, s-au inițiat și au început să lucreze în acest nou domeniu, cosmonautica a intrat din ce în ce mai des în paginile periodicelor, în lucrările de popularizare și a devenit un subiect preferat al romanelor științifico-fantastice.

Această ultimă cale de familiarizare a maselor cu problematica cosmonauticii prin intermediul lucrărilor literare, a jucat în societatea capitalistă un rol diametral opus aceluia ocupat în societatea socialistă.

In Occident, romanele de science fiction, care nu puteau să reflecteze decît contradicțiile societății capitaliste, reluau „lupta pentru viață“ (struggle for life), contradicțiile economice, concurența existentă pe plan național și internațional și le transpuneau pe coordonatele universului. Briganzii cosmici și răufăcători ce evadau pe alte corpuri cerești, în căutarea minereului de uraniu din măruntaiele planetelor; lupta între expedițiile cosmice trimise în spațiul solar; lupta pentru baze militare pe planetele sistemului nostru, pe lună, sau direct în cosmos, pe cetăți-satelit înarmate cu bombe atomice, și care transformau spațiul cosmic în teatru de operațiuni militare ; toate acestea nu făceau altceva decît să reediteze vechile povești cu pirați și căutători sau istorioarele mai noi și mai moderne cu gangsteri și războaie atomice. Goana dintre automobilele poliției și bandiți era înlocuită cu o cursă fantastică a rachetelor cosmice pe întinsele spații siderale. Browning-ului i se substituiau mitraliere atomice, iar moartea eroilor se datora distrugerii costumelor de scafandru, în timp ce navele continuau să vagabondeze apoi ca niște epave mii de ani în spațiul cosmic.

In felul acesta cosmonautica — preocupare pașnică prin esența sa — a fost folosită pentru a da o nouă direcție psihozei războiului rece.

In lumea în care cuceririle științei înaripează libertatea omului cosmonautica a fost din primul moment concepută ca o concretizare a năzuințelor omului de a supune natura la scara universului. Romanele științifico-fantastice din lumea socialismului se axează pe dorința oamenilor de a realiza grandioase expediții științifice. Cosmonauții nu evadează de pe planeta noastră pentru a o părăsi definitiv, sub impulsul blazării, al dezamăgirii, al goanei după „aventura în sine“, cum se întîmplă cu eroii povestirilor din literatura similară din occident. Dimpotrivă, poartă cu ei, spre planetele îndepărtate, mesajul unor oameni dornici să cunoască mai mult și mai bine aceste spații neexplorate, legile care guvernează universul și, cu ajutorul lor, să realizeze o nouă treaptă de civilizație pentru planeta de unde au plecat.

Multă vreme, cititorul de rînd al acestui gen de literatură, privea „realitățile“ descrise de autori aproape cu același scepticism, cu același zîmbet ușor îngăduitor, cu care întorceau paginile cărților și cititorii de pe vremea lui Jules Verne.

Vineri 4 octombrie 1957, lumea întreagă a înțeles cu uimire că ne găsim în mod direct și practic într-o fază care marchează o nouă etapă a istoriei civilizației umane : zborul interplanetar.

Poate mai mult decît oricare altă măreață realizare a științei contemporane, decît dezintegrarea atomului, sau minunile chiberneticii, etc., cursa primului Sputnik a polarizat în jurul acelui punct luminos care se mișca pe cer, atenția sutelor de milioane de oameni.

In secolul trecut, astronomii explorau cu ajutorul aparatelor spațiul intersideral, în căutarea unei stele pe care savantul Leverrier o găsise numai pe hîrtie cu ajutorul unor complicate calcule matematice. In vremea noastră, 200 de milioane de oameni sovietici au trimis spre aceleași spații, steaua pe care o prevăzuse și o calculase Țiolkovski în mulți ani de migăloasă trudă științifică.

Pînă acum, cîmpul de activitate directă al astronomului era mărginit la tomurile de pe masa de studiu, sau la luneta instalată la cîțiva pași de birou; cerul întreg era cuprins în cîteva file de hîrtie sau în focarul unei lentile. Astăzi, nava astrală, — în forma ei incipientă — construită de oamenii sovietici, este gata și mîine îl va duce direct și nemijlocit pe savant în lumea pe care este chemat s-o cunoască, s-o cerceteze, s-o supună.

Mai mult decît atît, ea nu are numai rolul de a explora această lume cosmică ci și de a semnaliza de la vaste depărtări verificarea practică a acelor legi pe care minți luminate le-au studiat și formulat încă de mult.

Astăzi sîntem în sfîrșit siguri că Keppler a calculat just, că Galileu și-a jertfit viața pentru un adevăr, că ecuațiile lui Newton sînt corecte. Despre toate acestea și despre multe altele vorbesc semnalele emise de cei trei sputnici lansați în cosmos și interpretate de sutele de cercetători care le urmăresc de la stațiile de recepție de pe pămînt.

Primul an al erei cosmice a fost infinit mai fructuos în rezultate și mai multilateral în metodele de cercetare decît previziunile pe care le-au făcut cîndva cei mai îndrăzneți cercetători. Din punct de vedere tehnic, momentele cosmonauticei s-au succedat în acest an cu o viteză care a apropiat cu mult mai repede decît se prevedea clipa în care omul va porni spre cosmos.

Aceste multilaterale direcții în cosmonautică au fost condiționate în țara socialismului de ritmul uluitor al dezvoltării științei și industriei sovietice. Anul care s-a scurs de la 4 octombrie 1957 marchează realizarea primei și celei mai grele etape a cosmonauticei și anume, elaborarea tehnicii sateliților artificiali. Concomitent și paralel cu lansarea sateliților, în Uniunea Sovietică s-a operat asaltul cosmosului și pe alte planuri, cum ar fi realizarea unor rachete meteorologice de mare altitudine, echipate cu aparatură complexă de cercetare ; lansarea unor ființe vii la mari înălțimi și readucerea lor în bune condițiuni pe pămînt, etc.

Toate acestea demonstrează că știința sovietică posedă și pune la dispoziția civilizației umane premizele tehnice pentru construirea viitoarelor nave interplanetare cu pasageri.

Puterea uriașă a motoarelor rachetă-portsatelit de zeci de milioane de cai ; crearea unor combustibili de o putere calorică necunoscută încă; realizarea unor materiale de construcție rezistente la temperaturi de mii de grade ; elaborarea și construirea unor complexe aparate de cercetare, care au transformat sputnicii în adevărate combaine științifice ale cosmosului; punerea la punct a dispozitivelor de dirijare a rachetelor-portsatelit pe traiectorie, de o precizie foarte mare, capabile că conducă în viitor navele interplanetare prin spațiile nestrăbătute încă decît de mintea omului ; crearea cu ajutorul cabinelor cosmice trimise în universul apropiat, a acelor mijloace necesare pentru asigurarea vieții pasagerilor (deocamdată animale) în condițiile vitrege ale cosmosului (se știe că Laika, ca și animalele care s-au reîntors pe pămînt, Belianka și Pestraia, au avut de înfruntat zborul într-un spațiu practic lipsit de atmosferă, bîntuit de praf meteoritic și de radiații cosmice, la temperaturi neîntîlnite pe pămînt și aceasta atît la decolare cît și la aterizare, sub influența neexperimentală a imponderabilității, etc.); într-adevăr, toate acestea arată că știința sovietică a dobîndit pe uriașul front al cuceririi universului asemenea succese încît se poate trece direct și imediat la etapele următoare ale cosmonauticei.

Se cuvine să menționăm de asemeni unele realizări valoroase obținute în domeniul acestei discipline de către S.U.A. Cunoaștem de pildă, lansările unor sateliți artificiali de proporții reduse precum și încercările, deocamdată nereușite, de a trimite un satelit spre lună.

Ar urma aici în mod firesc și necesar, prezentarea cîtorva din perspectivele pe care viitorul ni le rezervă în ceea ce privește drumul nostru spre aștri. N-am fi primii care am face acest lucru. In trecut, prezentarea unor atari perspective era ocupația de predilecție a savanților care explorau universul numai pe hîrtie. Spre deosebire de noi, viziunile îndrăznețe și proiectele aidoma ale acestora se hrăneau doar din calculele teoretice și din imensa lor dorință și încredere în triumful științei.

Perspectivele noastre, ale acelor care am întors în calendar fila pe care stătea scris „4 octombrie 1957“ sînt însă altele. Ele nu izvorăsc numai din dorința fierbinte de a realiza un lucru, din optimism și speranță; ele se sprijină pe realitatea concretizată încă din primul an cosmic, în cuceririle științei, — și mai ales ale științei sovietice — în uriașa forță tehnică pe care oamenii sovietici au dobîndit-o în fabricile, uzinele, laboratoarele, institutele de cercetări, acolo unde s-au făurit elementele rachetelor care și-au luat zborul de pe planeta noastră spre cosmos.

Proiectul unei stații interastrale.

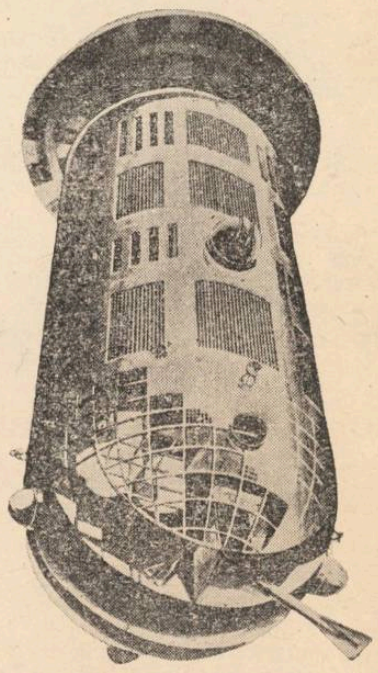

Prin extrapolarea atentă a realizărilor prezente în domeniul cosmonauticei se poate presupune că în viitorii zece ani se vor realiza cîteva momente noi și importante. De pildă :

— Va fi lansat primul om pe o rachetă cosmică, care îl va purta în spațiul atmosferic.

— Vor pleca primele rachete, avînd ca obiectiv luna. Vom avea probabil în această perioadă primele fotografii sau primele imagini televizate din lună.

— Vor porni primele rachete experimentale spre planetele apropiate de pămînt — Marte și Venus — și vom recepționa probabil semnale despre condițiile fizice din apropierea sau de pe suprafața acestor planete.

— Vom privi poate rotirea punctului luminos al întîiului satelit artificial al pămîntului care va avea pasageri la bord.

— Și poate vom...

Dar enumerarea se oprește aici. Nu pentru că n-am mai putea să continuăm cu visele înaripate despre viitorul cosmonauticei. Dimpotrivă, premizele pe care ni le oferă ritmul de dezvoltare al științei contemporane sînt atît de uriașe încît depășesc chiar posibilitățile celor mai avîntate previziuni științifice.

Dar, indiferent de previziuni, drumul început la 4 octombrie 1957 va duce indubitabil omenirea, în 1959 și în anii următori, spre o cunoaștere și spre realizări despre care putem spune într-adevăr și la modul cel mai propriu că nu are limite.

Prof. ing, PAUL IOANID
(candidat în științe tehnice)

O astronavă în drumul interplanetar.

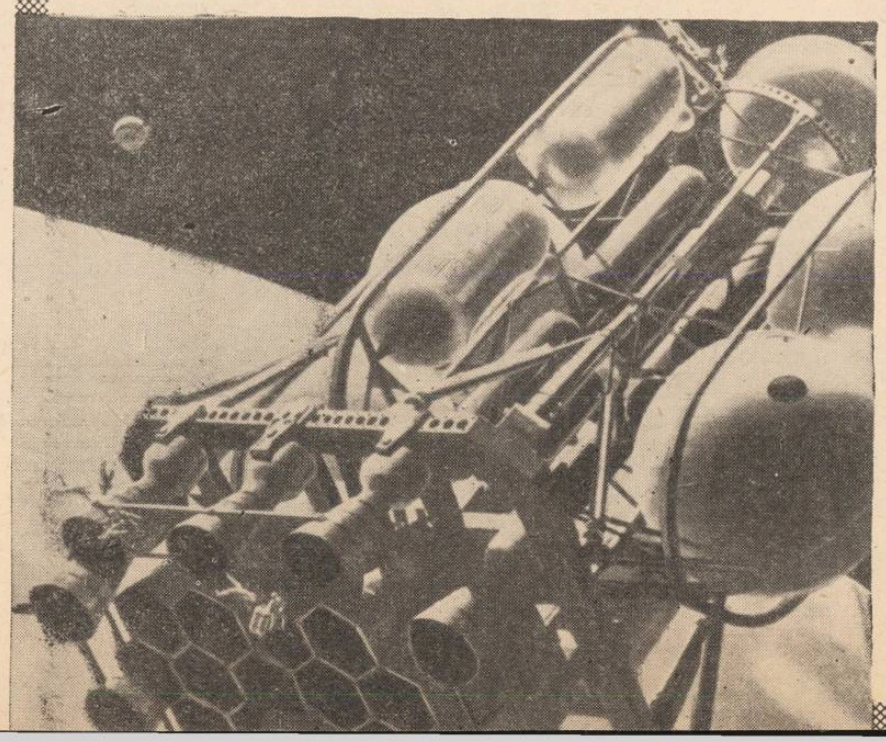

AFRICA NEAGRĂ

LIRIC

Liliniu Micaiea

(MOZAMBIC)

Șangana[1)]

1.

Pe apa rîului la vale
Alunecă Șangana în canoe
Și rîu-și mînă apele în voie
Și nici o piedică nu-i stă în cale;
Șangana în canoe
Cu rîul cel slobod la vale se-avîntă
Și, slobod ca și rîul, cîntă:

„O, locuri minunate-n care crește
Cajueiro cu rumene poame!
Oamenii noștri rabdă de foame;
Și-n țara noastră unde frumoși sînt chiar
și spinii
Stăpîni sînt străinii".

2.

Din munții unde-și are obîrșia
Coboară rîul răcorind cîmpia,
Cotind agale printre maluri verzi, —
Sînt însă oare-atît de verzi cum par?
Verdele lor e amar.

Pe apa rîului la vale
Alunecă Șangana în canoe
Și rîu-și mînă apele în voie
Și nici o piedică nu-i stă în cale.
Șangana în canoe
Cu rîul cel slobod la vale se-avîntă
Și, slobod ca și rîul cîntă:

„Pămîntul nostru-i roditor;
Ce semănăm, cu-mbelșugare crește;
Porumb semănăm, orez și bumbac,
Dar omul nostru-i tot sărac.
Bumbacul nu e pentru noi,
Doar bicele în spate-s pentru noi,
Pentru alții belșugul,
Pentru noi jugul".

3.

Femei își spală rufele la rîu;
La soare-apoi le-ntind, pe bolovani;
Copiii lor se bălăcesc în apă.

Le spune-atunci Șangana: „In rîu sînt
caimani,
Hrăpăreți, răi, cu dinții-ascuțiți;
Cel încolțit de dînșii nu mai scapă".

O, nu Șangana!
In Țara noastră mîndră și săracă
Copiii nu se tem de caimani;
Ei caimanilor le sar în spate
Și zburdă împreună și se joacă.
Dar cum se-arată-n preajmă vreun străin
Femeile își iau copiii
Și repede-i ascund ca de-un dușman;
De el li-i frică, nu de caiman.

După ce spală hainele de tină
Și-n apa rîului le limpezesc,
Uitîndu-se la apa de strălucire plină,
Femeile nădăjduiesc
Că tot așa și trupul țării lor
Se va spăla de tina străinimii
Și va fi iar strălucitor

Pe apa rîului la vale
Alunecă Șangana în canoe
Și rîu-și mînă apele în voie
Și nici o piedică nu-i stă în cale.
Șangana în canoe
Cu rîul cel slobod la vale se-avîntă
Și, slobod ca și rîul cîntă:

„De praf și tină-s hainele-mbicsite
Și fețele-s pline de praf și sudoare;
Și fața curată-a pămîntului nostru
Străinii o calcă-n picioare".

4.

Agale curge rîul către mare
Și cîntecul pe care-l cîntă Șangana
Răsună lung din zare pînă-n zare.
E-un cîntec de durere și minie.
Șangana-și cheamă frații la răscoală,
Pe frații lui negri îi cheamă
Cu glasul pămîntului,
Cu glasul pămîntului greu rănit,
Al pămîntului obijduit,
Scăldat în lacrimi, sînge și sudoare.

Pe apa rîului la vale
Alunecă Șangana în canoe
Și rîu-și mînă apele în voie
Și nici o piedică nu-i stă în cale.
Șangana în canoe
Cu rîul cel slobod, la vale se-avîntă
Și, slobod ca și rîul, cîntă:

„De cînd în țară au venit străinii
Pămîntul nostru clocotește
De zbuciumul mîniei și-al rușinii.
De jalea lui poporu-ntreg tînjește.
Dar va veni o vreme cînd dintr-însul
Va crește pîn-la ceruri copacul Libertății
Și va schimba în chiot de bucurie plînsu:".

5.

Și iată, glasul lui Șangana
E-acuma glasul celor mulți;
Pe calea străbătută de Șangana
Pornesc mereu alți oameni, tot mai mulți,
In tot mai multe canoe
Pe rîul ce-și mînă apele-n voie...

Peste colibe, pe cîmpii,
Și mai departe încă, pînă-la stele,
Răsună cîntecul a mii și mii
De vrednici fii
Ai Mozambicului, ai țării mele.
Și va veni curînd de tot o zi
Cînd tu, o Mozambic, vei auzi
Puternica, năvalnica chemare
A Libertății care-n veci nu moare!

In românește de **AL. PHILIPPIDE**

[1]) Erou popular al Negrilor din Mozambic.

David Diope

(SENEGAL)

Omul care a pierdut totul...

Atîta soare strălucea-n sălașul meu!
Cu trupuri zvelte, în feline grații,
Nevestele se-nmlădiau ca palmierii
Atinși de briza mătăsoasă-a serii...
Copii voioși, goluți, se zbenguiau în voie,
Se cufundau în fluviul adînc cu-albastre unde...
Pirogile semețe le înfruntau, eroic
Colțoșii crocodili cu patimi furibunde.
Și blîndul ochi al lunii, se aprindea în noapte
Privind cu o maternă-nduioșare,
Cum focuri liber se-nălțau spre zare,
Cum ritmic se-auzea tam-tam-ul, după datini,
Și dansul negru se pornea-n viltoare...
Nestăvilit și grav se întețea tam-tam-ul
In salve lungi de bucurii,

de fericiri,
de-nflăcărate patimi.

Intunecată, grea, se prăvăli tăcerea...
Se-nfioră și cerul nostru azuriu,
Păli și soarele-n sălașul meu pustiu
Adusu-ne-au străinii norii cotropirii,
In ochii lor ca un tăiș sclipește ura.
Cu buzele lor reci și palide, subțiri,
Ei pîngărit-au buzele ca mura
Ale negreselor cu trupuri de-abanos.
Copiii mei uitat-au zburda, rîsul zgomotos —
In fluviul drag nu își mai scaldă trupul.
Frumoasele lor trupuri ce luceau în soare,
Sînt strînse-acum de uniforme sumbre —
Ce amintesc a fierului culoare.
Cătușe grele inima mi-au ferecat-o.
Imi frînge sufletul cumplita lor povară,
Căci au tăcut străbunele tam-tam-uri,
Tam-tam-urile nopților de-odinioară...

In românește de
VALENTIN VASILIEV

Alda Do Espiritu Santu

(INSULA SAN TOMÉ)

Aqua Grande

Acolo, pe malul lui Aqua Grande,
Se pierde cărarea ce vine din sat.
Negresele-acolo, pe pietrele albe,
Puținele rufe-ale lor le tot bat.
Și vesele cîntă. Și cîntecul lor
Bătut e de vînturi precum o năframă
Și-n undele repezi ca peștii, spălat.
Negresele rîd, cu un rîs ce nu știe teamă
Și rufele lor pe încinsele pietre le-ntind.
Alături copiii prin valuri aleargă,
Să-ntreacă vîrtej parcă chiar fluviul de-argint.
Și înfășurați într-o horbotă albă,
Cu palma fac țăndări al apei cristal.
La umbră, un prunc al cuiva, gîngurind,
Se-agită în 'naltele ierbi de pe mal...

La ceasul întoarcerii însă, de-odată,
Se stinge pojarul de cînt pe drumeag,
Iar glasul îngheață ca aburu-n ger,
De cum trec de mizerul satului prag.

In românește de **NICULAE STOIAN**

Jan Joseph Rabéarivelo

(MADAGASCAR)

Filao[1)]

Sărmanul meu, Filao, tu frate-ntru durere
adus aici cu sila din țărmuri depărtate
îți clatină furtuna coroana ta stingheră
și seve-n solul aspru degeaba cați fîrtate.
Îți amintești Filao de orizonturi pure
și valuri ce în spumă fecioare par, marine,
de cerul cald ca sînul (ce-aicea-atît de dur e)
și țărmul cel de aur cu sevele divine.
Vai, în exil, aicea ți-s frunzele cenușă
și crengile uscate și coaja ta crăpată.
Deasupra-ți zboară păsări în goană jucăușă
dar în frunzișul veșted ele-adăpost nu cată.
Aidoma mi-i cîntul: născut în grea robie
pe lira cea străină răsună-ndurerat;
dar sîngele-mi ce arde în vers e seva vie
ce urcă-n trunchiul vieții fierbinte și curat.

In românește de **T. GEORGE MAIORESCU**

[1]) Filao — arbore tropical ce crește pe țărmul mării.

Marcial Sinda

(CONGO)

Daba

O-yò, he-le-lè, o-yò!
Nu auziți? — strigă daba,
Lovește pămîntul sărăcăcios,
Lovește pămîntul pietros,
Lovește greoi
In negrul pămînt,
Pămînt roditor,
Furat de la noi.

Daba-sapa noastră africană,
Daba-arma noastră pașnică

O-yò, he-le-lè, o-yò!
Nu auziți? — strigă daba,
De spaimă umplîndu-i pe toți.
Cu negru pămînt vă împroașcă-n
obraz.
O-yò, he-le-lè, o-yò!
Dacă ea a ajuns la necaz,

Dacă ea ajutorul ni-l cere,
Dacă ea să îndure nu mai are
putere,
Nu mai are puteri să muncească,
Daba-i va umple de spaimă pe toți.
Stăpînul se uită cu groază, pieziș,
La pașnicul, strașnicul ei ascuțiș.
O-yò, he-le-lè, o-yò!
Auziți, cheamă daba —
I-ar trebui o coadă mai bună,
Ar vrea să mănînce, să bea,
Strigătul încă-i se pierde
degeaba —
Nici nu vă pasă cît suferă ea.

. . . . . .

O-yò, he-le-lè, o-yò!
Ea strigă, e daba, — de foame
lihnită,
Ea strigă, e daba-trudită,

Ea strigă, e daba-n nesomn
chinuită
Ea strigă, e daba, — de pietre
tocită.

O-yò, he-le-lè, o-yò!
Nu auziți? — strigă daba.
Cînd să mai strige va osteni
In ochii stăpînilor o vom zvîrli.

O-yò, he-le-lè, o-yò!
Pînă cînd daba flămîndă va sta,
Liniște nu vă va da,
Da,
Liniște nu vă va da.
O-yò, he-le-lè, o-yò!

Nu auziți? — strigă daba!

In românește de **TIBERIU UTAN**

Mario de Andrade

(ANGOLA)

Cîntec pentru Sabal

Fiul nostru a plecat în insula
Ce i se spune Sfînta...
Departe de palmierii copilăriei
Vai, vai!
L-au trimis, în noaptea cîmpiei.

Fiul nostru a plecat în insula
Ce i se spune Sfînta...
Iar mama și-a ieșit din minți, plîngînd,
Vai, vai!
In clipa-n care l-a văzut plecînd.

Fiul nostru a plecat în insula
Ce i se spune Sfînta...
L-au tuns apoi și au căzut, vă spui,
Vai, vai!
Inele de-ntuneric, părul lui.

Fiul nostru a plecat în insula
Ce i se spune Sfînta...
Și a plecat, a dispărut de-acum
Vai, vai!
Cu trupul lui, corabia de fum.

Fiul nostru a plecat în insula
Ce i se spune Sfînta...
L-a pus la munci, de sînge negru, ud,
Vai, vai!
Îi șerpuia pe spate biciul crud.

Fiul nostru a plecat în insula
Ce i se spune Sfînta...
El, ochilor le-a poruncit să vadă
Vai, vai!
Căsuța sa, cu ușa spre livadă.

Fiul nostru a plecat în insula
Ce i se spune Sfînta...
Se-ntoarce fiu-acum, de bună seamă
Vai, vai!
Îl vom zări printre liane, mamă...

Fiul nostru a plecat în insula
Ce i se spune Sfînta...
Și a murit, n-o să mai știu, v-o spui,
Vai, vai!
Inele de-ntuneric, părul lui...

In românește de **GHEORGHE TOMOZEI**

Desen de F. CALAFETEANU

NOI LANȚURI RUPTE...

Anul 1958 a însemnat un important pas înainte în lupta de emancipare a popoarelor supuse jugului colonial precum și în eforturile unor state semidependente de a scutura înfeudarea menținută de regimurile lor politice. Astfel, Guineea a încetat în anul expirat de a mai fi colonie; alte posesiuni occidentale de pe continentul african se îndreaptă, încet dar sigur, pe aceeași cale; lupta poporului algerian este acum condusă de un guvern național; în Orientul Apropiat, Libanul a încetat să mai fie bază americană, și Irakul a întors spatele pactului de la Bagdad, iar frămîntările din sud-estul asiatic și din America latină indică și ele tendința de eliminare a influențelor imperialiste.

Anul care începe, deschide cele mai favorabile perspective năzuinței de eliberare a popoarelor, dorinței lor de pace și colaborare.

„Era colonialiștilor, vremurile cînd aceștia dispuneau de soarta țărilor și a popoarelor, croind și răscroind harta lumii după bunul lor plac, instaurînd peste tot regimuri reacționare urîte de popor, au dispărut pentru totdeauna.

Lupta de eliberare națională a popoarelor din Asia, din Africa și America latină constituie o mișcare de nestăvilit a epocii noastre".

N. S. HRUȘCIOV
(Declarații făcute ziaristului brazilian Murilo Marroquin de Souza)

LIBANUL: o greșeală de calcul a imperialiștilor

E. MIRONESCU

Intervenția militară americană în Liban a fost ordonată de Washington și a început în aceeași zi în care în Irak izbucnise revoluția ce avea să mătură regimul proimperialist și să instaureze republica. In acele momente, în Liban se desfășura, cu cea mai mare amploare, răscoala populară condusă de Frontul Unității Naționale pentru răsturnarea clicii Șamun-Solh, care legase țara la carul doctrinei Eisenhower. Imperialiștii americani, sub pretextul cererii lui Șamun, pe atunci președinte al Libanului, încercau într-un efort disperat să stăvilească cu tăvălugul agresiunii flotei a VI-a, a parașutiștilor și a pușcașilor infanteriei inamice debarcați la Beirut, mersul impetuos al evenimentelor în Orientul arab (nu declarase oare Eisenhower că „nu există în lume regiune strategică mai importantă"? afirmație la care vom adăuga că rezervele de petrol prospectate aci însumează 20 miliarde tone).

Inceptă în Liban, cruda și brutala agresiune imperialistă era îndreptată, de fapt, împotriva tuturor popoarelor arabe, a căror comunitate de interese, în lupta de eliberare din cătușele imperialismului, constituie un puternic factor ce contribuise la procesul unirii lor.

Intervenția militară a S.U.A. în Liban a durat 102 zile. Ea nu și-a ajuns scopul. Bilanțul ei este însă cît se poate de bogat în semnificații:

— Americanii au fost siliți în cele din urmă să părăsească Libanul. Frontul Unității Naționale n-a depus armele pînă ce ultimul „G-men" nu și-a luat tălpășița...

— Washingtonul n-a putut înăbuși revoluția din Irak, după cum n-a reușit să împiedice victoria mișcării populare libaneze. In locul lui Șamun, ca președinte al republicii, a fost ales generalul Șehab. In locul lui Solh, care a fugit în Turcia, parlamentul a acordat vot de încredere lui Karami, unul din liderii Frontului Unității Naționale.

— Cu ajutorul lui Șamun, ocupanții americani au încercat să provoace un război religios între creștini și musulmani. Nici aici n-au reușit. Opinia publică libaneză a izbutit să impună ca cel de al doilea cabinet format după preluarea puterii de către generalul Șehab, să fie un „guvern al concilierii naționale", condus de Karami. Politica acestui guvern, definită în declarația sa la instalare, corespunde în linii mari obiectivelor în numele cărora au luptat patrioții pe baricadele din Beirut și Tripoli: orientare spre lumea arabă, spre înțelegere și prietenie cu țările arabe independente, neutralitate în domeniul relațiilor internaționale.

— După cum remarca corespondentul din Liban al ziarului Times, actualul regim reprezintă o îndepărtare netă de la politica prooccidentală a clicii lui Șamun-Solh („neutralitatea Libanului este acum asigurată iar doctrina Eisenhower este literă moartă"). Lipsit de prezența ocupanților americani, Libanul se redresează rapid. Printre măsurile noului guvern se numără crearea unei comisii pentru epurarea aparatului de stat, iar în domeniul extern, reluarea relațiilor diplomatice cu R.A.U., retragerea plîngerii împotriva acesteia la O.N.U., precum și cererea cu privire la retragerea observatorilor O.N.U. sosiți în timpul evenimentelor recente.

— Libanul cunoaște abia acum aspectele adevăratei independențe, iar legenda pretinsului „noncolonialism" american s-a spulberat definitiv. Singurul sprijin al independenței Libanului și prieten al popoarelor arabe, care luptă pentru o dezvoltare de sine stătătoare, s-a dovedit a fi Uniunea Sovietică și întregul lagăr al țărilor socialiste.

Agresiunea americană din Liban ca și cea engleză din Iordania vor rămîne în documentele vremii ca o imensă greșeală de calcul a imperialiștilor. Actualul raport de forțe, care s-a schimbat în favoarea socialismului pe arena internațională, năvalnica mișcare anticolonialistă și antiimperialistă care se desfășoară în Asia, în Africa și în America Latină, creșterea forțelor păcii și progresului în întreaga lume — iată factorii constanți ai istoriei zilelor noastre. In lume există azi forțe capabile să stăvilească agresiunile unui imperialism care devine tot mai neputincios.

A DOUA CĂDERE A BASTILIEI

(Insemnări după o călătorie în Republica Irak)

D. POPESCU

Mă gîndeam, zburînd cu avionul, în noapte, pe cerul înstelat al Orientului, spre Bagdad la adînca semnificație pe care istoria a conferit-o zilei de 14 Iulie: cu aproape două secole în urmă, o uriașă explozie a zguduit lumea, trezind-o, prevestindu-i și mai marile zguduiri ce aveau să vină. Se prăbușeau zidurile blestemate ale Bastiliei, lăsînd pentru o clipă să strălucească soarele libertății. Omenirea n-a uitat acel măreț 14 Iulie.

Acum, după aproape două secole, se ridicaseră noi ziduri de Bastilie în Orient. Bagdadul dobîndise vechiul renume sinistru. Oamenii începuseră să-i spună „Bastilia Orientului". Dar, din nou, într-o impresionantă coincidență istorică, s-a abătut năpraznic furtuna aceluiași 14 Iulie, măturînd zidurile blestemate.

Aterizam la trei săptămîni după 14 Iulie 1958, în Capitala celei mai tinere republici din lume. (Cît de vertiginos curge fluviul istoriei: n-au trecut de-atunci decît patru luni, dar Republica Irak a și pierdut acest atribut; el a fost preluat de Republica Guineea).

Am fost însă martor, în timpul șederii mele în Orientul arab, la ecourile internaționale pe care le-a avut acest firesc eveniment al epocii noastre — căderea unei monarhii și proclamarea unei republici. El a alarmat întreaga lume capitalistă. El a demonstrat că abolirea oricărei instituții perimate este resimțită ca o dureroasă lovitură în toate organismele lumii burgheze. Se știe cum a reacționat Anglia, cum au reacționat S.U.A.

La începutul secolului al XX-lea, Irakul apărea pe harta economică a lumii în calitate de mare producător de petrol. Imperiul Otoman, în robia căruia poporul Irakului gemuse patru secole se destrăma. La 30 octombrie 1918, cînd poporul începuse să aspire la independență, s-a auzit însă pe pămîntul dintre cele două fluvii, răpăitul tobelor armatelor cuceritoare ale Majestății Sale Regelui Angliei. Generalul Maude punea stăpînire pe Mesopotamia. Și-a ridicat trufaș statuia pe un soclu din centrul Bagdadului și a plecat lăsînd trusturilor, curățat gata, un nou teren de jaf. S-a întors abia în 1920, el sau alt coleg din slujba Majestății Sale, pentru a scălda în sînge răscoala poporului irakian, care-și cerea dreptul la independență. Și în 1930 cînd, în afară de gloanțe, Anglia a trebuit să dea și promisiunea de a ceda rolul de țară mandatară a Irakului, smuls la conferința de la San Remo. Și apoi în 1941, cînd răscoala populară condusă de Rașid Ali Al Gailani amenința din nou interesele Angliei, și cînd soldații englezi au măcelărit poporul timp de 30 de zile, pentru a-i administra „o lecție exemplară".

Am văzut acum în centrul Bagdadului numai soclul pe care generalul Maude își cocoțase statuia. Aceasta fusese strivită în picioare de poporul a cărui revoltă nu putuse fi înăbușită.

Am văzut acum pe soldații Majestății Sale, pe urmașii generalului Maude, scăldîndu-se într-un mod cu totul lipsit de trufie, în șirandurile bazei militare de la Habania, pentru a-și alunga uritul, pentru a uita de orgoliul rănit. Am călătorit la această bază militară engleză, supraveghiată vigilent de trupele irakiene, împreună cu cîțiva ziariști englezi de la B.B.C. Făcuseră acest lung drum pentru a lua un interviu din care să reiasă că militarii din „Royal Air Force" au încă moralul ridicat. Aceasta pentru ridicarea propriului moral al stăpînilor de la Londra.

Am stat de vorbă în Irak cu oamenii din popor, cu muncitori, cu țărani, cu funcționari, cu soldați. Am stat de vorbă cu membrii guvernului. Și am văzut că ura, acumulată aproape jumătate de secol împotriva înrobitorilor de la 30 octombrie 1918, este o teribilă armă de luptă în mîna poporului. Cu ea și-a cucerit independența. Cu ea și-o apără. Am văzut că poporul consideră „pactul de la Bagdad" (care a rămas fără Bagdad) ca un act potrivnic intereselor sale.

Am văzut că odată sfîșiată perdeaua de minciuni, țesută de vechiul regim monarhic și de patronii pactului de la Bagdad, poporul a început să privească cu ochii mari, cu interes, curiozitate și simpatie spre lumea socialistă. Să dorească s-o cunoască mai bine, să se apropie mai mult de ea (ultimele schimburi de delegații, acordurile și tratativele economice cu țările socialiste o dovedesc).

De aceea evenimentele petrecute în Bagdad la 14 iulie s-au resimțit atît de dureros la Londra, la Washington și în toate organismele lumii burgheze. De aceea soldații Majestății Sale și ai Pentagonului au năvălit pe plaja liniștită a Libanului, au debarcat în Iordania (de unde au fost alungați de opinia publică mondială într-un mod deloc prestigios pentru ei).

De aceia „marea presă americană", pierzîndu-și capul, a început să recurgă la cele mai ridicule tertipuri și născociri (la Bagdad, am aflat că un ziarist american, care a vizitat orașul după revoluție, în perioada sărbătoririi profetului, cînd oamenii umblă după moda tradițională îmbrăcați în negru, a scris într-un mare ziar new-yorkez că a văzut cu ochii lui cum, sfîșiat de regrete, poporul irakian a „arborat doliul").

De aceea diplomații americani s-au transformat în bufoni, uitînd că nu sînt puși să joace într-o arenă de circ, ci în arena intereselor marilor trusturi (subsecretarul de stat Murphy, trimis să investigheze situația din țările arabe, s-a pomenit afirmînd ritos, în hazul general al arabilor, că evenimentele din Irak i-au produs „o deosebită satisfacție").

De aceea S.U.A. au organizat recentul complot împotriva regimului republican din Irak (demascat și nimicit de autoritățile irakiene).

De aceea a plecat William Rountree, un al doilea secretar adjunct al Departamentului de Stat, în Orient, reeditînd turneul lui Murphy (unde a găsit — după cum scrie „France Presse" — „o situație în mod serios evoluată, mai ales în Irak, căci revoluția din iulie a exclus această țară din rîndul ultimelor state favorabile Occidentului").

Dar reacțiile — atît de divers nuanțate — ale colonialiștilor înfrîngiați, față de abolirea instituțiilor perimate, față de actele de dreptate ale popoarelor, nu pot avea și darul de a împiedica procesele obiective ale istoriei.

Procesul de redeșteptare națională a lumii arabe n-a putut și nu va putea fi oprit, cu toate că reacții de antipatie, de toate gradele, au fost din abundență și vor mai fi în muribunda lume capitalistă.

IN ALGERIA lupta de eliberare continuă

A. CERNEA

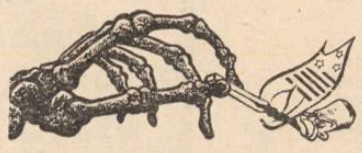

Chibritul incendiator de Arndt din „Neues Deutschland"

Constituirea „guvernului provizoriu algerian" a arătat că dorința și hotărîrea poporului algerian de a obține victoria în războiul de eliberare pe care-l duce împotriva colonialiștilor francezi nu numai că au rămas neatinse după patru ani de luptă eroică cu arma în mînă, dar sînt mai mari ca oricînd. Trebuie notat că această dorință și hotărîre nu exclud ci presupun tendința spre concilliere. Poziția noului organ reprezentativ al poporului algerian nu este nici fanatică, nici absurdă. Primul act al guvernului provizoriu algerian a fost de a repeta, prin conducătorul său, președintele Consiliului de miniștri Ferhat Abbas, oferta de tratative adresată guvernului francez în vederea terminării războiului. Această ofertă a fost sprijinită de hotărîrea guvernului provizoriu de a pune în libertate pe unii din prizonierii de război francezi.

Cum a răspuns partea franceză la toate acestea? După cum se știe, și după cum a subliniat Maurice Thorez la plenara din 4 octombrie a C.C. al P.C.F., de Gaulle a venit și s-a consolidat la putere, speculînd, printre altele, convingerea unei mari părți a opiniei publice franceze că el este singurul om politic burghez din Franța în stare să pună capăt războiului din Algeria. Este însă justificată această convingere? Politica algeriană a lui de Gaulle, deși include multe promisiuni și unele concesii limitate, rămîne totuși inacceptabilă pentru mișcarea de eliberare a poporului algerian. Programul economic al guvernului de Gaulle, expus în discursul său de la Constantine, este prea umflat — după socoteala ziarului patronal francez Les Echos, el ar comporta o cheltuială anuală de 470 miliarde franci — pentru a fi realizabil. Dar chiar dacă va primi un început de înfăptuire, acest program nu răspunde revendicării esențiale a poporului algerian: recunoașterea independenței sale naționale. „Oricît de generoasă ar putea fi oferta unei dezvoltări economice și sociale — scrie în legătură cu aceasta ziarul englez Manchester Guardian *— ea nu va pacifica țara atîta timp cît pare să nu existe nici o posibilitate a unor noi inițiative politice".*

Ori, o astfel de posibilitate nu a apărut încă la orizont. Oferta de tratative pe care de Gaulle a adresat-o reprezentanților poporului algerian a fost făcută de pe poziții de cuceritor și se reducea în fond la o cerere de capitulare. Alegerile organizate de guvernul de Gaulle în Algeria au fost o parodie înscenată pe fondul crîncenului război colonial care continuă. Ele nu au furnizat nici pe departe acel „interlocutor valabil" pe care colonialiștii francezi îl caută de ani de zile în Algeria, fără a-l vedea tocmai acolo unde el există realmente, adică în rîndurile mișcării de eliberare.

Fapt este că de Gaulle exprimă politica marelui capital francez și că poartă pe deasupra ipoteca aducerii lui la putere de către complotul ultra-colonialiștilor și fasciștilor din Algeria și Franța. Tot ceea ce de Gaulle a făcut pînă acum în Algeria constituie numai un joc al micilor concesii, cu scopuri de momire și dezbinare a mișcării de eliberare. Acesta nu constituie însă, în deosebi în actuala situație locală și internațională, o abordare realistă a problemei. Nu în acest fel vor fi create condiții în vederea unor tratative sincere și eficiente, pentru încheierea unei păci și a unei colaborări postbelice, de la egal la egal, de care atît Algeria cît și Franța au nevoie.

Poporul algerian nu este însă singur. Dezbaterile de la O.N.U., deși nu au dus nici în acest an la un rezultat concret și util pentru soluționarea problemei, au arătat încă o dată că lupta de eliberare a poporului algerian se bucură de sprijinul ferm al țărilor Africii și Asiei, al țărilor socialiste și al altor țări iubitoare de pace. In Franța însăși, procesul de clarificare a opiniei publice, proces condus de Partidul Comunist, care este și rămîne primul partid al Franței, va continua, exercitînd presiuni din ce în ce mai puternice asupra guvernului.

Toate acestea, și în primul rînd energia și abnegația poporului algerian, asigură luptei sale de eliberare condiții de bună dezvoltare în noul an.

STATELE UNITE ALE AFRICII

M. ROȘCA

Inițialele S.U.A. s-au citit pînă acum „Sta tele Unite ale Americii". Dar a și început să se profileze la orizont vremea cînd aceleași trei litere vor putea fi interpretate ca „Statele Unite ale Africii". Nu ne găsim în fața unei ipoteze conjecturale sau a unui pios deziderat, ci în fața unor fapte grele de consecințe. La 24 noiembrie, la Accra, președinții de consiliu ai Ghanei (stat care și-a cucerit independența anii trecuți) și ai Guineei (fostă pînă la 2 octombrie colonie franceză) au semnat o declarație menită să trezească ultimele vestigii de letargie ale continentului negru. Invocînd exemplul mai vechi al celor 13 colonii americane, a mintind tendințele recente ale popoarelor din Europa, Orientul Mijlociu și Asia de a se organiza în mod rațional și referindu-se la cunoscuta declarație a precedentei conferințe de la Accra asupra „personalității africane", Gwame Nkrumah și Sekou Touré au hotărît crearea unui nucleu al „Statelor Unite vest-africane" și au făcut apel la celelalte (deocamdată puține) state independente precum și la populațiile și liderii care se mai află sub dominație străină să se alăture acțiunii lor. Hotărîrea aceasta implică nu numai elaborarea unei constituții panafricane și adoptarea unui drapel comun, ci și contacte imediate pentru armonizarea politicii externe, economice și de apărare.

Desigur că greutățile formării și creșterii unității panafricane sînt numeroase și nu pot fi bagatelizate. Ghana este deocamdată dominion britanic și alăturarea ei de Guineea trebuie supusă aprobării ulterioare a tuturor statelor Commonwealth-ului. Pe de altă parte, Guineea, în ciuda represaliilor luate de guvernul francez (după ce a răspuns cu „Nu!" la referendumul gaullist din 28 septembrie și s-a constituit apoi ca republică independentă), și anume refuzul recunoașterii „de jure", rechemarea funcționarilor administrativi și a tehnicienilor, — și-a confirmat dorința de a rămîne totuși în zona francului și de a menține relații cu viitoarea „comunitate" franceză. Intre frontierele celor două state se găsesc cîteva sute de km. de teritorii în espectativă. Nivelul de trai al populațiilor respective și ideologia grupurilor conducătoare diferă destul de mult. Lipsa de cadre culturale și tehnice și imposibilitatea actuală a unor investiții masive pentru punerea în valoare a bogățiilor solului și subsolului, nu sînt factori neglijabili. Celelalte șapte colonii franceze din Africa de vest se mențin încă în „Comunitatea" centrată în jurul Parisului. Dar asemenea impedimente — numeroase și mari — nu se întîlnesc pentru prima dată. Exemplul sovietic mai vechi și cel chinezesc recent au dovedit însă că independența și energiile maselor populare au desființat cuvîntul „imposibil".

Așadar începutul a fost făcut. Statele Unite ale Africii intră acum în terminologia diplomatică și în conștiința politică a opiniei publice africane și mondiale. Ideea ispititoare, pe cît de temerară pe atît de grandioasă, a fost lansată. Drumul ei, în ritmul precipitat în care se desfășoară azi evenimentele internaționale și în care popoarele de culoare iau cunoștință de propriile lor forțe, făgăduiește să-și ajungă neapărat ținta. Este de pe acum evident că zilele colonialismului, oricît ar mai fi apărat cu armele sau camuflat sub condițiile ceva mai benigne ale „colaborării" cu metropolele occidentale, sînt numărate.

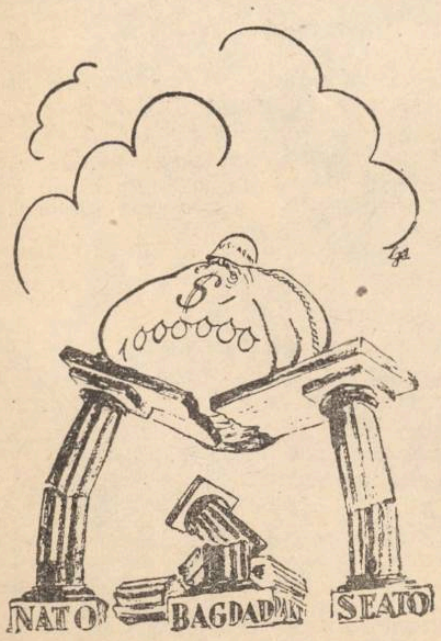

Desen de Iazdenski din revista „Neues Deutschland"

DINTRE SUTE DE CATARGE...

De-atunci fruntarii netrecute, 'n-tr-una
Le-a-ncrucișat cu Faima romînească,
Și ierburile rele și minciuna
Sub umbra ei au prins să se-ofilească...
Și cine zborul o să i-l opească
Cînd s-a-nălțat mai sus decît furtuna ? !

ZENO GHIȚULESCU

~

ȚARA FOCULUI
I. POPAS

Aici
Veacul și-a făcut scurtul popas
din drumul lung ce-l cutreieră racheta,
din amintirile vechi castelul și turnu-au rămas
să-nfrunte razele alfa, omega și beta.

Aici
Marinarii n-au debarcat pe țărmuri sihastre
și n-au plămădit ei locul întîior pietre
ci oameni vînjoși, în salopete albastre
în lupte clădit-au întîile vetre.

Zburdînd deasupra vapoarelor vieții
ce-și leagănă prova în pragul cetății,
pe bolta de-azur, cu fruntea înaltă
roșiatice plete de fumuri se scaldă.

VICTOR NIȚĂ

~

ÎNTÎLNIRE

S-au întîlnit brusc,
Pe bulevardul Marii Revoluții,
La numărul 1917.
El, stingher,
Era un înger căzut din cer,
Și avea aripi subțiri
Și inima albastră,
Asemeni nostalgiei azurului pierdut.
Celălalt,
Spătos și înalt,
Era muncitorul,
Și avea brațe puternice
Și inima roșie,
Asemeni focului ce-l stăpînea cu palmele.
. . . . . .
S-au măsurat din priviri
Și îngerul a întrebat cu buzele subțiri :
Tu, cu pielea ta neagră,
Tu, cu aripele negre ce-ți atîrnă spre țărînă,
Cine ești ?
Celălalt,
Muncitorul,
Spătos și înalt,
Hohoti scurt :
Cine sunt ?
Sunt Omul.
Ce vreau ?
Îl vreau pe Miine.
Și ce îndrăznesc ?
Iată...
Și mîinile lui puternice,
Smulseră îngerului stingher,
Aripele de cer.
. . . . . .
Și îngerul speriat,
Coti fugind,
La răspîntia Uitării
. . . . . .
Pe bulevardul Marii Revoluții
Porni,
De la numărul 1917,
Celălalt,
Muncitorul,
Spătos și înalt.
Porni,
Cu pasul rar și apăsat,
Stăpîn și uriaș,
Spre
Istorie.

MIHAI DRAGULANESCU

~

ÎN ORAȘUL MEU

În orașul meu, nopțile nu sînt nopți
Ci-s numai marame aeroase bătute cu stele,
Cu stele-n șiruri lungi, aburite,
Ca strugurii străvezii și copți,
Agățate de pîcla strălucitoare,
Aproape de oameni
Planînd peste trotuare.

În orașul meu, străzile respiră
Mireasma proaspătă ca obrajii unei fete,
Mirosul miilor de pași
Ce calcă sub ei ceața ca un burete.
În orașul meu, oamenii umplu străzile,
Cu multicolorul glasurilor,
Cu veșnica lor veselie
Revărsată prin marama bătută cu stele
Ca o ploaie de aur, rotundă și zglobie.

PENTRU TINE...

De-ai fi lîngă mine...
Am mușca din mărul acesta roș ca zorile
Ne-am zîmbi, cu gurile pline...
Tăcerea s-ar înfășura în aceleași cuvinte
Nerostite, plutitoare ca fantomele,
Străvezii, ușoare văluri de cadînă...
Gîndurile s-ar prinde zîmbindu-și ca doi copii.
Ne-am prinde șiroși de mînă...
Merele, roșii ca obrajii, s-ar ciocni...

De-ai fi acum cu mine...
Am săruta răcoroasele unde de noapte,
Fluierînd din frunzele sîngerii,
Călcînd pămîntul greu de șoapte,
Tăcerea din noi și ea ar grăi,
Domol, ca o-nflorire-n ai primăverii prag.
Copacii, bucuroși de-atîta fecundă tăcere,
Ar murmura
Plutindu-și mugurii de toamnă-n fața mea :
Mi-ești drag !

GALINA CIOBOTARU

~

ANA OLTESCU: *Sonetul toamnei* nu respectă nici măcar forma clasică a sonetului, iar antiteza stabilită în final e pur formală, nu se bazează pe elementele componente ale imaginei.

DOREL STĂNESCU: Pentru început, versurile sînt încărcate de promisiuni. Ai un dar al concentrării, pe care ar trebui să-l cultivi. Nu te rezuma, însă, la notații, încearcă să dezvolți ideea pînă la capăt. Notațiile, așa cum le folosești d-ta, creează atmosferă, dar aceasta nu este deajuns pentru împlinirea mesajului poetic. Vom reține cîteva poezii. Mai trimite-ne.

A. LEONTE: Cele două sonete au deschis prea larg porțile în fața locurilor comune. In versurile anterioare exista mai multă grijă față de vers. Utilizată pentru tematica abordată recent, sîntem siguri că va da rezultate bune. Așteptăm.

CONSTANTIN PANĂ: Versurile d-tale au multe contingențe cu proza, cîntecul se întrerupe ades lăsînd loc unei perorații neinteresante sau unor constatări de același gen. După un vers de oarecare gravitate, deși fără ecou poetic, ca *Mergeam cu Istoria înainte...*, urmează o constatare de un familiarism greu de admis: *„Și nu era posibil să mai rabd"*. Gesticulația este doar verbal gravă. *„Am salutat hotărît și solemn"* nu comunică nici hotărîre, nici solemnitate, deoarece versul renunță la imagine și nu are nici forța internă a ideii.

N. CHEPTĂNARU: Am transmis, opiniile d-tale tov. Nina Cassian, care îți mulțumește pe această cale.

OCTAVIAN VANA: *„Noaptea lăsîndu-se ca un vultur peste sat"*, nu mai este o imagine, ci o formulă la îndemîna oricui. O poezie-catren nu suportă asemenea facilități. Și, apoi, d-ta nu mai ești chiar la început!

ION NEGESCU: Mulțumiri pentru scrisoarea în care ai risipit atîta poezie. Te rugăm să treci pe la redacție.

MIRCEA CIȘMAN: Ultimele versuri trimise ne-au reținut atenția în același grad ca și cele precedente. D-ta nu mai ai nevoie de cuvinte încurajatoare, ci de un efort în plus. Sîntem siguri că îl vom putea constata cît de curînd.

AL. CONSTANTINESCU: Începînd cu titlul, *Debut titanic* stă sub semnul unui patos cam confecționat. Sînt și versuri izbutite, dar incandescența nu se obține din orice material. Poate ar fi mai nimerit să încerci imagini mai pe măsură umană, nu titanică.

MITU DRUMESCU: Versificația este absolut corectă, tematica ici și colo vestejită de desuetudine. O asemenea tematică își va face foarte greu loc în paginile noastre. Aptitudini există, dar se cer canalizate spre țelurile literaturii noastre contemporane.

VLAD VLADIMIR: Tripticul ne-a amuzat, dar prezentarea prea didactică ne oprește să publicăm ceva. Concluziile nu sînt la înălțimea intențiilor. Pseudonimul este ușor descifrabil.

CICA GRĂDINARU: Desprindem cîteva strofe pentru... ingenuitatea lor.

IN OCHII TAI

In ochii tăi citeam cîndva
Frumoase pagini nobile,
Și azi e slava tot așa,
Dar literele-s mobile.

Cîndva acești ochi aprindeau
In mine dulci miracole,
Azi lacrimile sterpe-i lau (sic!)
Și-mi sînt lacustre-obstacole.

Din *Răzbunătoarea* citățm numai o strofă, confecționată din același material:

Și-n miez de noapte încă tot risetu-mi strident
O să vibreze aprig în spartul tău timpan,
O să-ți fiu un diavol sperjur și permanent,
Femee rea și aspră cu suflet de catran.

Inovațiile ortografice sînt prea curajoase: lacri-mi, fragede-i, etc. Avem vaga bănuială că nu vor fi ratificate.

JEAN ANDREIȚA: D-ta cînți *„jalnicele stări"*, cîinii ce urlă *„a pustietate"*, *„vuiete stranii"*, *„amarul nedescris"*, etc. Suferința reală este, de obicei, mai pudică, nu lasă să zboare *„simbol nefericirii — un suspin!"* In scurta scrisoare însoțitoare, ne scrii că *„un om nu poate ține pentru el unele sentimente, e nevoit a le exterioriza"*. Cu totul de acord, dacă sentimentele merită să fie exteriorizate, și dacă exteriorizarea reușește să comunice sentimentele. De exemplu. Sentimentul: ură față de femeea ce te-a înșelat. Exteriorizarea:

Atîta zbucium ne-nțeles
S-a fost născut în tine,
Văzîndu-te atît de des
Comoară de cruzime.

Știam din ochiu-ntors pe dos,
Din gura-ți încleștată,
Din trupul de plăcere ros,
Că ești o fiară, toată.

Și vorba-ți ca un fruct prea crud
In suflet mă rănește,
Neliniștit tresar, asud,
Pămîntu-n jur rotește.

Efectul este invers proporțional cu intenția.

~

ENESCU

Din vatra strămoșească și săracă
Cu blide goale și cu plînș pe prispă,
Din visul robilor pe glia seacă,
Din bucuria mamelor de-o clipă,
Un cîntec nou în neguri se-nfiripă
Mai dulce ca un zumzet de prisacă...

Și nu e ghionoaia nici fiorul
Frunzișurilor nopților cu lună,
Ce-o inimă, născută din poporul
De opincari trudiți, ce pe-o strună
A prins durerea celor mulți s-o spună,
Ca pasărea măiastră să-și ia zborul.

Plugarului pe iaz cînd bate coasa,
Ea-i cîntă din brădet o doină veche...
Minerului îi spune de crăiasa
Adîncului, în șoaptă la ureche
Și munților de strajă-n albe zeche
Le-aduce nuni luceferi și mireasa.

Cu cîntul ei sudorile-n paftale,
Și jertfele de sînge în safire,
Le-a preschimbat să fie-ndemn și cale,
Urmașilor mereu o oglindire.
Și lumea săgetînd-o lat dă știre
Că-i soare pe-ale Istrului privale !

sensuri, așteptăm să vedem și alte încercări.

ANGHENE ION: Două dintre poezii sînt transcrise neîndemînatec după autori mai mult sau mai puțin cunoscuți. Iată ce a devenit *Dorința* lui Eminescu:

Hai cu mine-n codru verde,
La izvorul singuratec,
Unde nimeni nu ne vede
Decît teiul cela falnic.
Hai în brațele-mi întinse...

Stranie manieră de debut! Nu confunda biblioteca și masa de scris.

C. DORU: Sînt și unele note interesante, dar prea des aluneci în banalități, sau chiar în humorul fără voie, ca în această strofă:

Și acum, inima mea e o parte
Din acest soare ce-ncălzește alte inimi
Și luminează multe speranțe,
Printre ele ești și tu, o, Mimi...

GH. I. TARȚA: Manuscrisul s-a rătăcit, dar, găsindu-l, îți vom răspunde de îndată ce vom parcurge versurile, destul de numeroase.

TRAIAN MÜLLER: Influența lui Whitman nu trebuie să se manifeste prin amalgamarea poeziei cu proza, deși un mare poet ar putea scoate și dintr-un asemenea amalgam un pumn de diamante. La d-ta, lectura este tiranică, și versul se dizolvă într-o expunere greoaie, prozaică. Forma aleasă nu-ți ajută să te disciplinezi.

MIHAI PIRVULOIU: *Versurile de lut*, acceptabile ca formă, sînt lipsite de idei originale. *Amfora* este scrisă în mare grabă.

ION ARION: Pamfletul este inegal și, din păcate, pasajele realizate au nevoie de explicații și comentarii, în subsol, ceea ce nu va grăbi publicarea... Fabula utilizează elemente eterogene. Așteptăm noutăți.

ȘTEFAN CONSTANTIN: Înțelegem că fiecare corespondent așteaptă să i se comenteze fiecare poezie, dar sperăm că și

---

Impinși de-o boare ascunsă, nori negri și viscoși se înghesuiră într-o clipă deasupra văii, posomorînd cerul. Un fulger hăcui cătraniul bolții și tunetul urmă cutremurînd văzduhul. Iscată ca din senin, ploaia se slobozi vijelioasă în picături mari cît moneta de-un bănuț. Mitru mormăi o sudalmă înghițită de huruiala motorului și după ce mînui schimbătorul, apăsă brusc frîna. Tractorul opri poticnit.

— Asta-i venită pe furiș, ca moartea! rosti el înciudat și sări de la volan. In vreme ce scotocea în lada cu scule, femeia de pe semănătoare se apropie zgribulită.

— Eu mă adăpostesc Mitre acolo, că-i mai ferit, arătă ea cu mîna între roțile tractorului.

— Ferească domnul! Vrei să am de furcă cu bărbatu-to? Dacă trăznește în namila asta de oțel, te-alegi iască.

Mitru trase din ladă o prelată veche și ponosită și porni în goană spre tufărișul din marginea ogorului. Strigă în urmă:

— Vino, Ioană, că-ți fac eu scuteală!

Despături prelata și-o potrivi cu colțurile în două tufe, înjghebînd la repezeală un fel de cort. Ioana îl ajunse alergînd într-un suflet.

— Intră, hai! o îndemnă el apăsînd-o ușor de umeri. Femeia se strecură la fereală. O urmă de îndată și Mitru. Adăpostul era strîmt și scund. Se chitiră cu fața în sus îngrămădiți unul într-altul.

— Așa!... Acu' ploaie cît o vrea! rosti el ușurat.

Pămîntul tare îl bătea la ceafă. Pe îndelete, să nu răstoarne acoperămîntul își scoase bluza și-o așternu căpătîi.

— Na! Ține și tu!

Ascultătoare, femeia își înălță gîtul pînă ce Mitru îi îndesă un capăt sub cap, apoi se întinse la loc. Din pricina alergăturii, respira repezit. La fiece răsuflare, cămașa udă lipită de trup zvîcnea odată cu rotunjimea plină a pieptului. Mitru se ghemui într-o parte.

— Bună udătură la vremea asta... Barem să fi sfîrșit treaba, grăi el, să zică ceva. Tăcu. Tăcea și femeia. Mitru se lăsă purtat de gînduri. „Cum dracu m-am nimerit la lucru tocmai cu Ioana?... Și tocmai în pustia asta de holdă"... Vorbi cu glas tare:

— Ia ascultă Ioană, cine te-o trimis pe tine astăzi la semănat?... Ioana întîrzie o clipă răspunsul, apoi începu să turuie:

— Păvăluț!... Știi, președintele l-o mînat să predea sfecla la gară și-o zis să viu eu în locul lui. Am uitat să-ți spun că a sosit delegat de la fabrica de zahăr să preia recolta, că sîntem în întîrziere. Or vrut să te ia și pe tine cu tractorul la transport, da' președintele nu, că și semănatul îi problemă principală. Așa că or adunat atelajele cu cai și zicea că pînă...

Mitru n-o mai asculta. Ioana se apucă să povestească cite se petrecuseră pe la colectivă. In seara trecută el trăsese cu tractorul direct acasă și în zori plecase fără să mai oprească pe la gospodărie... „Hm! Păvăluț ăsta or îi prost, or se face!... Te pomenești că are vreo bănuială..." gîndi în sinea lui, Mitru. Pe urmă, amintindu-și de cum s-a purtat cu el brigadierul, îi păru că gîndește cu păcat. Acu-i anul, cînd s-a descorporat. Păvăluț l-a luat de mînă și l-a dus la președinte.

— Uite, Vasile! Omul acesta prețuiește mai mult decît un sac cu galbeni. Asta-i tehnician, frate! Tractorist calificat în armată și noi îl ținem pe căruță!

— Da unde ai vrea să-l țin, în fotel? a întrebat mirat președintele.

— Lasă Vasile că nu sîntem noi oameni de stat în fotel, știi tu bine. Eu ziceam să-l punem la volan... Președintele zîmbi.

— Tu, Păvăluț, ești ca ăla din poveste, cu șeauă dar fără iapă. O fi el tractorist da' ce pot face dacă n-am tractor?

— Cumpără!

— Cum?... întrebă mirat președintele și căzu pe gînduri.

Din ziua aceea, Păvăluț nu s-a lăsat pînă cînd colectiva n-a cumpărat tractor. Pentru munca cîmpului primeau ei tractoare de la S.M.T., dar mai aveau nevoie pentru atîtea altele.

Pe zi ce trecea între ei se legă prietenie, cu toate că la început, Mitru îl cam ocolise pe brigadier. Păvăluț era mai în vîrstă. Pînă la vremea să plece flăcăul în armată omul fusese ginere în alt sat. După ce i-a murit tata s-a întors acasă și-a întrat cu pămîntul rămas moștenire în colectivă. Socrii au tras de el o vreme să vîndă și să se întoarcă la ei. Dacă au văzut cu ce căpos au de-a face, și-au luat fata și l-au lăsat în plata domnului. Păvăluț a divorțat și s-a însurat de-a doua cu Ioana.

Uneori după o zi de muncă, Mitru și Păvăluț s-au învățat să cinstească un păhărel la cooperativă sau acasă la tractorist. De cîte ori brigadierul îl chema și la el, Mitru găsea pricină sau ocolea vorba. Intr-o zi Păvăluț l-a oprit în drum și l-a întrebat sfredelindu-l din ochi:

— De ce nu vrei să vii, mă?... Sau ți-e frică de muiere?

Pe Mitru l-a străbătut ca un junghi. A răspuns aspru:

— Ba mie nu mi-e frică de nimeni, să știi!

— Bine frate! Atunci hai cu mine!

Mitru n-a mai zis nimic. S-a dus. Cînd a intrat în casă, Ioana a făcut ochi mari și a clipit des. Păvăluț i-a privit o clipă pe amîndoi, apoi l-a bătut prietenos pe umăr:

— Am și uitat că voi v-ați avut cîndva bine. Ei, așa-i junele pînă ce se căpătuiește umblă ca fluturele din floare în floare. Lasă măi Mitre că te-oi vedea eu acușa cu nevasta în bandulieră, vorba lui fiertat Păsăriu, comandantul meu de grupă, ce-o murit la Debrețin... Numai că pînă la nuntă ne-o birui setea. Haide, Ioană și adu pălinca.

S-au așezat și-au băut. Din seara aceia Mitru venea mai des însoțindu-l pe brigadier. Ioana se învățase cu el ca oaspete. Le așternea pahare și purta grija să nu se golească sticla. Citeodată sta și ea cu un păhărel-două, ceasuri întregi, înainte. De atunci Păvăluț n-a mai pomenit de ce a fost între ei. Și nici ea nu l-a agrăit vreodată... Văzînd-o cum se perpelește să-i facă șederea plăcută, din cînd în cînd Mitru se pierdea cu gîndul în trecut și și-o aduna în minte așa cum o știuse cîndva, drăgăstoasă, zburdalnică și copilăroasă.

In cei patru ani care trecuseră, însă, Ioana se schimbase mult. Se împlinise la trup și devenise mai tăcută, lipsită parcă de voioșia ei de totdeauna. Pe alunița din colțul gurii răsăriseră trei firișoare de păr negru și bățos ce-i da chipului o înfățișare mai bărbată. Oricum, Ioana era parcă și mai frumoasă. Căzut pe gînduri Mitru o privea ca pe-o arătare din altă lume.

— Ce-i cu tine Mitre? Te-ai îmbătat? îl smulgea din visare glasul lui Păvăluț.

— Eram cu gîndul la păcătosul ăla de tractor. Trebuie să-i schimb o bujie, tresărea el iute să nu dea de bănuială.

— Mai lasă-l amarului că o fi destul cît îl călărești ziua întreagă. Mai bine toarnă!

Își turnau în pahare și ciocneau cu Ioana.

— Să trăiești Ioană!

— Să trăiți!... Să trăiești Pavele... și tu Mitre, răspundea ea moale în vreme ce în ochi i se zbătea parcă o umbră de întristare...

Femeia tăcuse de mult. In coaste Mitru simțea apăsarea molatecă și caldă a trupului ei voinic. Vru să se tragă mai într-o parte, dar ghimpii tufișului din stînga îi scormonira în umăr.

— Mitre, tu dormi?

— Ba!

— Da' ce faci?

— Ce să fac, mă gîndesc!

— Și pe mine mă lași să-mi răcesc gura de-a pomana.

— Da' ce ziceai tu? întrebă el într-o doară.

— Ei, povesteam de pe la colectivă.

— Aha!... Mitru tăcu. Privi liniștit ochiul de cer ce se zărea printr-o spărtură deasupra capului. Vocea ei se auzi iarăși:

— N-ai chef de vorbă, Mitre?

— N-am, Ioană!...

Tăcură din nou. Pe fiece clipă ploaia se dezlănțuia tot mai furtunatec. Sub ciocăneala neostoită a stropilor, pînza prelatei răspundea răpăind cu sunet de tobă. Ieșite de sub acoperămînt, picioarele lui Mitru încălțate în cizme și pulpele goale ale Ioanei odihneau alături scăldate în ploaie. Femeia își adună alene picioarele adăpostindu-le. In mișcarea ei, fusta alunecă dezvelindu-i genunchii. Mitru rămase cu privirea ațintită asupra lor și simți cum o înfiorare ascunsă îi da ghes. „De ce dracu nu-și trage poala?" se întrebă el în gînd. „Să nu fi luat seama?"... Cu coada ochiului căta la Ioana. Femeia privea gînditoare o pată de ulei dintr-un colț al prelatei. „N-o fi observat!" își urmă el cugetarea. Numaidecît însă își simți privirea chemată înapoi.

corespondenții înțeleg că faptul este cu neputință. Versurile d-tale sînt îngrijite, demult trecute peste pragul încercărilor. Ideile de bază sînt rarefiate, însă, de generalități. Așteptăm altceva.

I. N. TISMANA: Este destulă migală în masivul teanc de versuri pe care ni l-ai încredințat. Să reținem două strofe:

In satul meu natal, biserica-i bătrînă.
Și casele-s bătrîne, și oamenii bătrini
Și luna e bătrînă, și cimitirul trist,
E tînăr numai codrul și apa din fîntîni.

Și:

Mi-e dat să cînt durerea, mîhnirea și
revolta,
Să samăn bucuria fără s-aștept recolta.

Majoritatea poeziilor sînt cuprinse în aceste perimetre tematice. Dacă nu vezi nimic tînăr în satul d-tale, în afară de pădure și apă, desigur că te simți menit să cînți mîhnirea. Dar privește mai atent: oare toți oamenii sînt bătrîni? Și oare toți bătrînii sînt chiar bătrîni? Oricum, fără intervenția institutului de geriatrie, bătrînețea pretimpurie a versului se poate vindeca prin contactul cu realitățile. Iar dacă nu se mai poate vindeca, nu realitățile vor avea de pierdut.

GALINA CIOBOTARU: Fiecare poezie este o promisiune, depășind pragul primelor încercări. Multă prospețime, versuri fluide și, ceea ce este de remarcat, idei prețioase și neexpediate în grabă. Inregistrăm cu bucurie acest început, cu toate inegalitățile lui. Maiakovski spune că *„prima lucrare este întotdeauna mai „proaspătă", deoarece acumulează rezervele adunate în întreaga viață de pînă atunci"*. Debuturile ireproșabile sînt nefirești. D-ta debutezi firesc, cu împliniri și defecte. Am dori să citim și alte manuscrise. Deocamdată, reținem *In orașul meu* și *Pentru tine*. Ne permitem un sfat: declară un necruțător război diminutivelor! *Păsărelele* trezesc un zîmbet nelalocul lui, în mijlocul unei melodii grave. Și prea sînt multe petale în versurile d-tale...

PETRE M. CRISTEA: Se simte că ai revenit asupra versurilor, încercîndu-le nuanțele. O notă bună, deci. Din acest punct de vedere ești, „pe calea cea bună" pe care o cauți. Ideile sînt, însă, prea vagi, nu ne fac să gîndim cu argumentele d tale poetice. O poezie care îți permite să reflectezi asupra ei, **chiar în timp** ce o citești, are cîteva valențe libere. Meditațiile d-tale sînt oneste, dar nu au substanța necesară. Poate mai tîrziu...

ILIE NEGURĂ: Scrise cu oarecare abilitate, versurile d-tale se pierd sub cernerea frunzelor uscate. In fiecare filă întîlnim cîte un *„suflet pustiu"*, sau o *„casă pustie"*, o *„creangă rece"* sau *„un cîine derbedeu"*. Altceva nu există în jurul d-tale?

G. TĂNĂSESCU: Asupra *„formației d-tale de mai tîrziu"* nu avem cum să ne spunem părerea. Sînt prea multe necunoscute în această ecuație. Asupra realizărilor actuale părerea noastră nu s-a schimbat, de la, răspunsul precedent.
Sînt cîteva luminișuri, dar versurile conțin impurități, pe lîngă unele stîngăcii admisibile. Influențe prea directe din M. Beniuc și Victor Tulbure. Artele poetice nu sînt cel mai indicat exercițiu, ne-am mai permis s-o spunem. Intîi creația poetică, și apoi teoretizarea ei în versuri.

NISTOR CONSTANTIN: Cugetările d-tale despre poezie sînt cel puțin stranii. De multe ori nu este indicat ca înmulțirea cărților să se facă în felul prescris de d-ta.

IULIU COMAN: In special poezia *Călăreții* vădește virtuți demne de reținut. Din păcate este o simplă creionare, un desen neterminat. Liniile fug de lumea ideilor, finalul ar trebui să fie un început. Mai trimite-ne.

IGNA RUDIU: Povestirea d-tale utilizează, în ceea ce are esențial, locuri devenite comune. Tratarea este, pe alocuri, convențională, în stilul reporterilor grăbiți. Dacă *„izvorul prințului"* ar fi avut și o valoare simbolică, tensiunea ar fi crescut mult.

GHEORGHE HOINARU: *Ispita* vine către noi pe drumuri bătătorite și de aceea nu reușește să ne surprindă. Personajele sînt abil prezentate, dar întrucît acțiunea lor e prea puțin interesantă, nu rămîn decît promisiuni.

VICTORIA POPESCU: Preocupările îți fac cinste, dar nu au, deocamdată, decît formale contingențe cu poezia. Vorbele se înșiruie în strofe, rimează, dar totul pare o lecție spusă pe de rost. Ai, desigur, destul timp în față. Folosește-l citind cît mai mult. După ce ai să parcurgi *Antologia poeziei romînești* de două-trei ori, vei vedea altfel lucrurile și sîntem siguri că și încercările d-tale vor căpăta alt timbru. Mai scrie-ne.

IOAN APETROAE: Am primit lucrarea și te rugăm să ne îngădui un răgaz pentru a o cerceta.

M. CZIRA: Rîndurile închinate lui Eminescu sînt emoționante, prin sinceritatea lor, dar nu depășesc cadrul unei încercări. Ideea care mijește în primele strofe ar putea fi dezvoltată. Mai trimite-ne.

B. GABRIELESCU: Un titlu inspirat contribuie la creearea atmosferei poetice, dar nu rezolvă ceea ce versurile au lăsat nerezolvat. S-ar putea întîmpla că timpul consumat pentru a găsi titluri bune, să fie sustras tocmai poeziei.

VIRGIL IONAȘCU: Cînd Eliade spunea *„scrieți băieți, numai scrieți"*, credem că gîndea la fel cu Cehov care afirma: *„Scrieți cît mai mult! Scrieți, scrieți, scrieți... pînă vi se vor rupe degetele. Principalul în viață este caligrafia!"* Una din marile erori ale tinerilor este obsesia tiparului, confundarea caligrafiei cu tipografia. Dacă le-ar sta în putință, mulți ar dicta versurile direct linotipistului. Acesta este și sensul curent al întrebării: „ai mai scris ceva?' Un poet care nu publică nici un vers cîteva luni este, pentru cunoscuți, un poet care n-a mai scris. Dar cîte regrete trezesc, mai tîrziu, versurile tipărite în grabă! Pentru ca primul sputnic să se înalțe în oceanul rarefiat al înălțimilor, a fost nevoie de ani îndelungați de trudă. De ce, atunci, un tînăr poet ar vrea să-și lanseze sputnicii fără nici o muncă prealabilă? „Sertarul" care atestă o viață dublă, sau așteptarea unui viitor îndepărtat, este o anomalie și roade conștiința, ca o boală nemărturisită. Sertarul care adună migala continuă, nobila încăpățînare de a supune lumea imaginilor, este tot atît de necesar ca hrana. Un poet fără un astfel de depozit este ca un alpinist mulțumit cu cabanele din preajma Bucureștiului. Da, principalul în viață este caligrafia!

M. ANTIPA: Originalitatea nu se poate inventa. Poetul trebuie să-și descopere, dintre nenumăratele glasuri ale prezentului, glasul propriu. Dacă glasul propriu va fi și original, toți îl vor auzi. Dacă nu... Să lăsăm confecționarea pe seama croitoriei, și a altor meserii similare. Poți săpa o fîntînă, dar nu poți inventa apa din ea.

MIHAIL CHIRA: Teoria și practica se unesc strîns, în versurile trimise. După ce stabilești un adevăr:

Un poet cînd n-are muză
N-are zîmbetul pe buză

ne arăți și revendicările poetului care și-a aflat muza:

Mai bine muză dragă
Să faci un gest decent
Și să-mi aduci în grabă
O! cît mai mult talent

Se pare, însă, că admiți și existența talentului nestrăjuit de muze:

Deci mîna ta de întîrzie
Voi renunța discret,
Mă las de vis, de poezie
Lipsind talentu-mi de poet.

Pentru că ne ceri *„sugestii, calificative, etc."*, dăm în locul lor, un citat edificator din chiar versurile d-tale:

Toți acei ce mă evită
Sînt oameni civilizați,
Merită profundă stimă
Și să fie lăudați.

ALEX. CROITORU, Văleni de munte; GH. I. FLEANCU, Drăgănești-Olt; CHIRA FURTUNA, Romanești-Craiova; SORIN GIȚU, Buhuși; C. ȚARĂLUNGĂ, Iași; GH. VOȘTINAR, Arad; GHEORGHE GH. CONSTANTIN, Buzău; I. PANDELESCU, Urziceni.

Deocamdată nu.

A. BAGHINĂ, Turnu Severin; M. ZLATE, Galați; CONSTANTIN DANEȚ-CEDAN, București; DAN AMARINEI, Ploești; MIRCEA MICU, Arad; LUCIAN BOLCAȘ, București; ION DUCULEȚ, București; PETRU NODIȘ, Fălticeni; TIBERIU CHRISTESCU, București.

Mai trimiteți.

MIHU DRAGOMIR

Mă uit pînă ce-o băga seama și s-o acoperi!" hotărî el amăgindu-se cu o scuză. Privind însă se pomeni iarăși tulburat. Infiorarea aceea se înmulțea într-o furnicare răscolitoare. Inchise ochii și strînse pleoapele.

— Mitruț... tu n-ai să-mi spui nimic?

La glasul ei moale, șoptit, Mitru tresări. Ii spusese „Mitruț", ca pe vremuri.

— Să-ți spun?... Ce să-ți spun?

— Știu eu, mă gîndeam așa. De cînd te-ai întors n-am stat de vorbă odată. M-ai tot ocolit!

Ioana vorbea potolit, foindu-se ușor alături. Poala fustei alunecă și mai mult. Mitruț își simți gîtlejul încleiat. Inghiți cu greu.

— Nu... n-am nimic... Dacă aș fi avut ți-aș fi spus. Femeia se aciui în sfîrșit și oftă adînc. Tăcură din nou. „Oare ce-o vrea să-i spun?... Ce așteaptă?..."

Picăturile de ploaie prelinse prin spărtura acoperișului, îi biciuiau într-una obrajii șerpuind pe după ureche, pe grumaji, sub cămașă. Se ridică într-un cot și-și șterse cu dosul pălmii șiroale de pe față. Ioana îl privea mută, supusă, întrebătoare. O răfulgerare orbitoare lumină cortul și o bubuitură năprasnică zgudui împrejurimile. Inspăimîntată, femeia se ghemui lîngă el, înlănțuindu-l cu brațele.

— Mitruț!... scînci ea încet.

— Ce-i Ioană?

— ...Mi-e frică!

Ioana își lipi obrazul de fața lui și drămuind o plăcere de mult jinduită îl mișcă încet milimetru cu milimetru. Pîndind atingerea buzelor, Mitru se trezi îndemnat s-o năruie, s-o strivească în încleștarea brațelor lui puternice... Deodată păli. Chipul lui Păvăluț îi răsări înainte rînjind a batjocură.

Mitru se prăbuși pe spate cu mîinile sub cap. Tîmplele îi zvîcneau năprasnic și o durere oarbă îi mușca creierul. „Cum să dau față cu el?... Cum să dau..." îl măcina aceeași întrebare chinuitoare. Figura lui Păvăluț îi apăru iarăși în minte. De data asta omul îl privea mut, cu tristețe sfîșietoare. „Ce vrei? Sînt și eu om!" țipă în el un gînd, ca o răzvrătire. Deasupra lui, proptită într-o rînă, Ioana aștepta rugătoare. Privirea lui Mitru rătăci pe chipul ei îmbujorat pînă ce nimeri alunița din colțul gurii. Pe măsură ce privea, fața Ioanei i se părea tot mai străină. O clipă i se năzări că firișoarele acelea de păr crescute acolo ca din senin, purtau toată vina. Vru să întindă mîna și să le zmulgă, dar își dădu seama că ar face o prostie.

— Mitruț, ce-i cu tine?... Tu nu vezi cum mă chinui...

Mitru se zmulse de lîngă ea și țîșni afară. Incet, încet ploaia rece îi potoli simțurile. Își desfăcu brațele și răsuflă o dată adînc. Aerul răcoros îi picura treptat în vine. Mintea i se limpezi. Răvășită, Ioana îi răsări înainte.

— De ce te porți așa, Mitruț?.. Vrei să te răzbuni?... Află că n-am nici o vină... Mă înțelegi? Vina o poartă soră-ta, factorița. Ochii Ioanei se încețoșară de lacrimi. Continuă sugrumată:

— De ce mă privești așa?... Află că-i așa cum îți spun! După ce s-a măritat cu Nuțu, cumnatul chiaburului, s-a făcut că nici nu mă mai cunoaște. Dacă vrei să știi ea mi-a oprit la poștă toate scrisorile care ți le trimeteam eu în armată și cele care veneau de la tine... Tu erai departe, Mitruț... credeam că m-ai uitat. Ochii lui Mitru scînteiară.

— De unde știi tu că Tița ți-a ascuns scrisorile? urlă el.

— De unde?... De la ea. Inainte de a pleca cu bărbatu-său la oraș, la două săptămîni după ce m-am măritat, mi le-a adus toate grămadă. Zicea că s-au rătăcit împreună cu altele într-o ladă... Mă dușmănea socotind că din pricina mea i-ai înduplecat pe ai tăi să intre în colectivă... Cînd le-am văzut am îngălbenit. Am plîns, am urlat... și n-am mai avut ce face. Vorbea repede pe nerăsuflate. Se întrerupse. Apoi continua șovăit. Dar... de uitat, nu te-am uitat Mitruț... Nici o clipă. Te-oi iubi cîte zile-oi mai avea.

— Ești măritată, femeie! îi azvîrli în obraz Mitru.

— Sînt! Și ce pot să fac? Il prețuiesc că-i de treabă, dar între mine și el n-o fi niciodată ce-a fost între noi. Ințelege-mă, Mitruț!

Istovită, Ioana se opri și-un hohot sălbatec îi zbuciumă ființa. Lacrimi mari îi șiruiră din ochi amestecîndu-se cu picurii ploii. Intr-o vreme plînsul Ioanei se molcomi.

— Mitruț spune-mi ceva!... Vorbește!...

Așteaptă o clipă, apoi se apropie un pas... Fă cu mine ce-i pofti!

Trezit din rătăcirea în care căzuse, Mitru vorbi apăsat:

— Atunci, ascultă Ioană!... Tot ce te-oi ruga, îi să taci... Să taci, Ioană! Să taci să nu te mai aud vreodată vorbind de ce-a fost... Mă pricepi? Fiecare doarme cum își așterne!... Nici mie nu mi-a fost ușor. Nu mi-a fost de loc... Da' acuma-i tîrziu...

Tăcu și privi în zare. Vinele gîtului umflate i se zbăteau dureros, iar ochii aveau o sticlire aspră, dîrză.

— Să nu-mi mai ieși, Ioană, în cale. Nu te rog, îți poruncesc!... Mă auzi? Cu viața nu-i de jucat, Ioană...

Mitru se opri și privi o clipă în ochii holbați ai femeii, apoi își înălță capul. Ploaia încetase ca prin farmec. Zbucnind de după un nor, soarele săgeta pămîntul. Mitru își îmbună chipul. Se plecă și luă de jos un bulgăr ud. Vorbi potolit:

— Ioană, ploaia asta-i aur...

In ochi îi lucea o umezeală ciudată. Strînse pumnul și strivi bulgărele. Huma moale se fărîmiță scurgîndu-i-se printre degete. Mitru azvîrli pămîntul din mînă și ridică privirea:

— Haida, Ioană!...

Cu pași repezi grăbi spre tractor. Urcă și porni motorul. Vlăguită, abia tîrîndu-și ființa, Ioana îl urmă în neștire, cățărîndu-se pe semănătoare. Icnind, tractorul se urni din loc și coborî, duduind la vale. Femeia se scutură rebegită de-un val de frig. Deasupra, soarele strălucea orbitor îmbrățișînd totul în lumina lui caldă.

Mircea MOISE

Desen de LIVIU POPA

Acum 50 de ani

Unul din principalii colaboratori ai ziarului Minerva, pentru partea literară, era Mihail Sadoveanu. Povestirea Un veteran, publicată în nr. 13 din 25 decembrie 1908, zugrăvea în culori impresionante destinul dramatic impus de societatea burgheză celor ce au luptat eroic la '77 pentru cucerirea independenței țării noastre, cum au mai făcut și scriitori ca Spiridon Popescu, Jean Bart și alții. Neculai Dominte, eroul povestirii lui M. Sadoveanu, este și el una din nenumăratele victime ale mincinoaselor promisiuni de împroprietărire a veteranilor în Dobrogea. Crezînd că, într-adevăr, va fi împroprietărit, Neculai Dominte părăsește plaiurile natale de pe malul Bistriței și îndeletnicirea de plutaș și vine într-un sat dobrogean de lîngă Dunăre. Promisiunile primite își dovedesc însă toată falsitatea și ipocrizia lor. Primarul satului îl repede cu brutalitate pe Neculai Dominte: „Aici nu mai este pămînt, tot îi dat..." Veteranul află adevărul de la ceilalți săteni: „Pămîntul tău l-au împărțit primarele, popa, notarul și cu perceptorul".

Prin povestirea sa, Mihail Sadoveanu se situa în problematica majoră a vremii sale, zugrăvind cu adînc realism și largă capacitate de emoționare soarta amară a țărănimii în trecuta orînduire burgheză.

Cu prilejul împlinirii a 12 ani de la moartea poetului I. Păun-Pincio, în ziarul Minerva nr. 18 din 1 ianuarie 1909, Dimitrie Anghel și Șt. O. Iosif semnau o scurtă și caldă evocare a bunului lor prieten dispărut prea de timpuriu.

Lucrările scriitorilor noștri de la începutul acestui veac, născuți din rîndurile clasei muncitoare sau legați direct de năzuințele ei de luptă, aveau într-adevăr o vie răspîndire în mijlocul celor cărora le erau destinate. Ziarul Romînia muncitoare nr. 69 din 18 ianuarie 1909, de pildă, informează că, la o întrunire a cercului muncitoresc din Brăila, ținută în ziua de 26 decembrie 1908, după discutarea problemelor de organizație, două muncitoare „au declamat cu multă simțire frumoasele poezii Bordei și mormînt de Neculuță și Lăutarul de Beldiceanu".

La 1 ianuarie 1909 a apărut primul număr al revistei ilustrate săptămînale Citiți-mă, care și-a încetat apariția după al cincilea număr. In nr. 3 din 18 ianuarie 1909 întîlnim însă poezia Somnul iubitei de G. Topîrceanu, poezie rămasă cu totul uitată în paginile acestei obscure publicații, nemaifiind retipărită sau introdusă în vreun volum.

La 8 ianuarie 1909 se împlinea un an de la moartea scriitorului Ranetti Roman. Intr-un scurt medalion publicat în ziarul Opinia din 9 ianuarie 1909, se scria: „Iubitorii de literatură așteaptă o edițiune a scrierilor, aproape toate epuizate astăzi". Un studiu bine întocmit asupra acestui scriitor și o ediție din scrierile lui ar fi binevenite și acum.

TEODOR VÎRGOLICI

RELIEF

Proza scurtă și actualitatea

I

Nu cred să greșesc susținînd că ultimul an a cunoscut un reviriment al prozei scurte. În revistele noastre literare, au apărut numeroase schițe, povestiri și nuvele, cu semnături de la Eusebiu Camilar și V. Em. Galan la tineri ca Dumitru Radu Popescu și Vasile Rebreanu. S-a acumulat un material literar bogat care s-ar cuveni supus analizei.

Dacă aș fi întrebat ce anume apreciez la proza scurtă actuală, aș răspunde: faptul de a fi depășit starea simplei transpuneri a faptelor brute din realitate. Povestitorii prelucrează acum întîmplările cunoscute nemijlocit, se eliberează de sub forța lor tiranică, le domină, realizează sinteze artistice. Bunăoară, nuvela lui Remus Luca Timpul (Viața Românească nr. 6/1958) nu se reduce la datele exterioare ale subiectului: o familie se destramă din pricină că bărbatul își neglijează soția. Rezumată astfel, anecdotica apare superficială, chiar frivolă. Remus Luca pătrunde în substanța aș spune filozofică a cazului. Eroul a avut posibilitatea ca după 23 August să-și realizeze mult doritul vis de a fi inginer. Dar construirea mașinilor începe să devină un scop în sine. El uită țelul căruia îi sînt destinate șuruburile și mecanismele. Între erou și ceilalți oameni se interpune parcă un geam opac. Ajunge un birocrat, se dezumanizează. Nu vrea să aibă copii deoarece aceștia i-ar răpi din „timpul" pentru cifre și scheme. În fond avem de-a face cu un individualist, propulsat doar de sentimentul propriei satisfacții. Mai devreme ori mai tîrziu el va intra inerent în conflict cu etica societății noastre. Și autorul arată cu subtilitate cum acest antagonism moral se reflectă chiar înăuntrul familiei. Pentru erou soția sa nu depășea valoarea unei mașini care-i aducea atunci cînd trebuia cafeaua, mîncarea, cămășile și ciorapii cusuți. Poate că în trecut o femeie s-ar fi mulțumit cu acest rol meschin. Dar soția sa — muncitoare apreciată — a căpătat conștiința demnității sale. Și cînd își dă seama că toate încercările ei de a-i schimba felul de viață sînt zadarnice, îl părăsește. Timpul aduce fericire doar atunci cînd este consacrat tuturor oamenilor și nu unui singur individ: iată concluzia nuvelei.

Aș vrea să mă opresc pe scurt și asupra schiței lui Al. Ivan-Ghilia Umbra (în Luceafărul, nr. 2/1958). Nici Ghilia nu se oprește la aspectul de suprafață al faptelor. În schița sa este vorba despre o femeie care după ce-și așteaptă chinuitor de mult soțul dispărut în război se îndrăgostește de un alt bărbat. Prozatorul subliniază însă ceea ce e universal în acest incident particular. Există un leitmotiv în povestire exprimat la un moment dat de un personaj: „Omul nu poate trăi singur. Singur se sălbăticește". „De durere te scapă numai... munca și oamenii". Și noile relații sociale din țara noastră fac cu atît mai adevărată această afirmație. În munca și frămîntările oamenilor liberi care se ajutorează reciproc devine vindecabilă orice durere. Această idee dă adîncime poetică și ideologică schiței, declanșează un fascicol puternic de lumină care alungă treptat „umbrele" existenței însingurate a eroinei. Atît Ghilia cît și Remus Luca gîndesc materialul faptic. Ei „ascut" situațiile de viață, le potențează, cu scopul de a scoate în evidență conținutul social al dramelor înfățișate. Se știe că naturalismul fotografic nu este capabil decît să înregistreze cutare sau cutare întîmplare din realitate. Dar și acestea apar ciuntite, mutilate, deoarece nu sînt privite de la înălțimea unui punct de vedere care să le ofere și aspectul determinărilor sociale. Trebuie să te ridici deasupra faptelor pentru a le putea zugrăvi fidel.

În exemplele citate autorii depășesc granițele naturalismului fotografic folosind cu curaj invenția epică. Situîndu-se deasupra limitelor cotidianului aceste schițe rămîn însă pe deplin veridice. Inventivitatea situațiilor și a caracterelor slujește tocmai la reliefarea legilor vieții sociale. Personajele nu sînt puse să gîndească, să simtă sau să înfăptuiască ceva ce nu ar sprijini mesajul de idei al povestirilor. De ce insist asupra acestui aspect? Deoarece în schițele publicate de presa literară se vădesc și tendințe reprobabile cum ar fi aceea de a alerga după o falsă atracțiozitate, colecționîndu-se tot soiul de fapte pestrițe și întîmplătoare, în afara unei semnificații clare și adînci. Ca exemplu se poate cita schița Drumul, de Dumitru Radu Popescu. Acest tînăr prozator s-a făcut cunoscut cititorilor prin publicarea unor schițe interesante despre realitatea zilelor noastre. Nici în Drumul nu se poate tăgădui intenția pozitivă de a se ocupa de o victimă a războiului, un ostaș care și-a pierdut mințile pe front. Dar care sînt împrejurările în care este situat personajul pentru a scoate la iveală fondul social al întîmplării? Mai întîi, Petre — acesta e numele eroului — are o conversație cu un păduche pe care-l îmbie cu multă solicitudine să i se plimbe în palmă. Îi face chiar destăinuiri ca aceea că ar vrea să-i ridice o statuie care să aibe ca soclu un om culcat la pămînt și cu mîinile întinse. (Să fi vrut autorul realizarea unei simbolistici care să blameze pe potentații războiului? Dar cît de rizibil este efectul!) Mai departe Petre se întîlnește cu o babă pe care o ia drept moartea. Situația e verosimilă în planul schiței. Dar intervine aplicația autorului către amănunte scabroase. Moartea — adică baba — e chestionată dacă are mamele au ba. Intors acasă o vede din nou în vis. De astă dată într-o postură și mai deochiată. Baba își scoate fusta pe care o așează pe un gard. Prilej pentru descrierea a o seamă de amănunte care nu fac cinste nici autorului și nici Tribunei, altădată aprig puritanistă.

În această schiță autorul n-a știut să găsească situațiile individuale care să exprime realist intențiile generale. Lipsa unei pătrunderi în conținutul întîmplării a încercat s-o suplinească prin detalii și incidente naturaliste. Arta realist-socialistă se caracterizează prin aceea că dezvăluie esența fenomenului, găsind acele expresii necesare atît pe plan individual cît și social. Încălcînd această lege, Dumitru Radu Popescu și-a ratat și scopul inițial: compunerea unei creații care să provoace ura cititorilor împotriva războaielor imperialiste. Drumul pe care s-a rătăcit în acest caz s-a dovedit a fi o fundătură.

AL. OPREA

Inițiative lăudabile

Tribuna *este de obicei o revistă interesantă, publicînd materiale ce reține atenția cititorului prin varietatea și noutatea lor.*

Remarca privește cu deosebire paginile închinate problemelor larg culturale, pentru că în privința beletristicii și a contribuțiilor de teorie literară sau a analizelor critice, cunoscutul săptămînal clujean este, cu excepțiile de rigoare, nu rareori tributar convenționalismului sau locului comun. Dar, nu asupra acestor aspecte (o oarecare înviorare e sezisabilă în ultimul timp) discutate, în lunile din urmă și de alți recenzenți ai Tribunei, *vrem să stăruim o clipă. Parcurgînd numerele 46 și 47 apărute la 15 și respectiv 22 noiembrie a.c., ne-am bucurat întîlnind aici două inițiative lăudabile. Una privește efortul* Tribunei *de a lansa condeie noi, cealaltă, strădania de a ajuta, prin articole competente, la luminarea unor probleme însemnate și interesante ale istoriei și evoluției literaturii noastre înterbelice.*

După ce, în primăvară și în vară, Tribuna *publicase încercările în presă ale unor debutanți, de data aceasta, inserează (în nr. 46) într-un grupaj, poezii ale unor membri ai cenaclului* Maxim Gorki, *cenaclu, dealtfel, cu bogată tradiție, martor al începuturilor artistice ale unora din cei mai cunoscuți colaboratori actuali ai* Stelei, *ai* Tribunei *și ai altor publicații literare.*

Evident, versurile tinerilor semnatari ai poezilor cuprinse în grupajul la care ne referim, nu sînt scutite de o serie de deficiențe, majoritatea de ordin artistic. Unele înecă ideea în prozaism (Petrograd 1917 *de Cecilia Grigorescu) altele sînt retorice* (Lumina *de Aristid Cerna) comunicînd în forme încă rudimentare ideea poetică. Fiecare în parte certifică însă prezența unei promițătoare sensibilități în curs de șlefuire și mai ales a străduinței de a fi ancorat, ca viziune, în actualitate. Am remarca în sensul acesta, mai ales poezia intitulată* Autumnale *și iscălită Marcel Mureșeanu.*

Al doilea material pe care l-am semnala cititorilor noștri e cel semnat de Mircea Croitoru în numărul următor al Tribunei. *E vorba de un articol intitulat* Literatura sovietică în Romînia între cele două războaie mondiale.

Problema, precum se știe, a fost pînă acum foarte puțin studiată de istoricii și criticii noștri literari. Întemeiat pe o bogată documentație, Mircea Croitoru, care și-a făcut studiile de aspirantură în Uniunea Sovietică, aduce o serie de contribuții importante, trecînd în revistă traducerile efectuate în acest răstimp din proza și poezia sovietică, și semnalînd cîteva din influențele certe exercitate de aceasta asupra unor scriitori romîni ca M. Beniuc, Geo Bogza sau Zaharia Stancu. N-ar fi rău dacă Mircea Croitoru ar dezvolta în numerele viitoare ale Tribunei, *cîteva din aspectele mai interesante ale acestor înrîuriri, de pildă aceea a reportajului lui Ehrenburg asupra reportajului lui Bogza sau a lui Maiakovski asupra lui Beniuc. Contribuțiile sale ar fi, neîndoielnic, binevenite, lămurind laturi mai puțin cunoscute ale secularelor legături culturale ce ființează între noi și marea noastră vecină de la Răsărit.*

CONSTANȚA CONEA

Utunk nr. 48

Săptămînalul clujean de limbă maghiară ne aduce cu fiecare număr un material în care se fac simțite problemele majore ale actualității noastre literare. Scriitorii grupați în jurul revistei Utunk *reiau în discuție dezbaterile aprinse din presa literară de la noi. Sîntem, deci, în fața unui ecou prelungit, ajungînd totdeauna la cititor cu serioase reflecții critice ale semnatarilor de studii, cronici și note critice. E cazul articolului* Hasznos kezdeményezés *(Inițiativă folositoare) pe care-l publică în numărul de față Lang Gusztav, analizînd critic șirul de eseuri pe marginea realismului socialist, început în* Gazeta literară. *Chiar dacă vin cu mare întîrziere, opiniile lui Lang Gusztav ajută la elucidarea problemei. Tot în legătură cu întrebările asupra literaturii contemporane, Csehi Gyula continuă studiul* Arta și estetica realismului nou, *de astă dată emițînd păreri referitoare la formulările datorite unor nume notorii ca sovieticii: V. Scerbina și Elsberg sau la teoretizările filozofului bulgar I. Pavlov.*

Utunk, *aproape de fiecare dată, prezintă în sumarul său tălmăciri din poezia și proza românească, statornicind cu ele prietenia dintre cititorii de limba română și cei de maghiară. Iată, în prima pagină, Kiss Jenö transpune poemul lui Mihai Beniuc din* Gazeta literară: Cuvintele și lumea comunistă, *Kiss Jenö, ale cărui merite se cunosc și de pe urma tălmăcirilor din Bacovia (în curînd va tipări un volum întreg), izbutește să redea întocmai, suflul larg și accentele de cutezanță, din textul original.*

În sectorul poeziei originale, Kányádi Sándor semnează ciclul A moszkvai Majakovsky muzeumban. *Cele trei poezii, scurte, autorul apropiindu-se în felul acesta de Horváth Imre, — care a declarat odată că nu poate să scrie poeme lungi, — sînt străbătute de un fior liric aparte. Bodor Pál publică o suită de 9 poezii sub titlul generic* Sziklak és fiuk *(Stînci și băieți) dedicată constructorilor de la Bumbești-Livezeni, suita încheindu-se cu minunatul* Cîntec al brigadierilor. *Totuși se simte, în strofele ciclului lăsată în așa de mare neîngrijire că uneori înundează cîmpiile și strică semănăturile...; de la un guvern, o mai repetăm, care privește cu impasibilitate tot ce este de folos comun fără a se gîndi și la pavajul ulițelor, ce te face să-ți urîști viața. (pag. 95—96).*

Călinescu: Merge și la Baden, localitate cu ape minerale. Se gîndește.., că guvernul principatului nu pune să se facă analiza apelor și nu folosește „bogății date de natură", că facem șosele de 15 ani și nu avem șosele că rîurile ce ar putea fi navigabile inundă semănăturile, că guvernul „privește cu impasibilitate" la stabilimentele publice din capitală ce cad în ruină și la pavajul ulițelor „ce te face să-ți urîști viața" (pag. 234).

Zalis: La Baden, localitate cu ape minerale, își amintește că și noi nu ducem lipsă de ele, dar guvernul Principatelor e indolent. Din pricina nepăsării lui n-avem șosele, rîurile ce ar putea fi navigabile inundă ogoarele, iar ulițele orașelor sînt așa de prost pavate că „te face să-ți urîști viața". (pag. 74).

După cum se vede, și un text și celălalt sînt tributare lui N. Filimon.

Mai departe, în ordinea obiecțiilor, despre Praga:

Filimon: De lași să cadă privirea pe zidurile ei (ale orașului Praga n.n.) și pe bastioane, mușchiul cel gros ce le acoperă, coloarea lor obscură și afumată și semnele de bombe ce se mai văd... (pag. 108—109).

Călinescu: Zidurile și bastioanele orașului cu semnele de bombe, cu mușchiul gros ce le acoperea (pag. 235).

Zalis: Filimon este impresionat de bastioanele și fortificațiile orașului acoperite de mușchi și mușcate de bombe. (pag. 74).

Nu are sens să continui a mai desfide și celelalte învinuiri mai mărunte ale lui I. Rotaru. Ele sînt de același calibru. Bunăoară expresia „confuză": „Vodă Caragea l-a uns boier cu barbă" aparține lui Ghica (ediția P. V. Hanes „Minerva" 1914, vol. III), iar conversația „înscenată" între Kövezdy și Filimon îl parafrazează pe Filimon (op. cit. pag. 45—55), deci nu mai este „înscenată".

Și încă ceva. Semnatarul acestor rînduri ori de cîte ori s-a folosit de izvoare străine le-a citat consecvent (am în vedere datele furnizate de studiile acad. Tudor Vianu, N. Iorga, G. Baiculescu, N. Vătămanu, Pr. Negulescu-Batiște ș.a.), după cum rezultă din parcurgerea pag. 15, 16, 20, 23, 102, 108, 120, 126, 189, 190, 197, 203 și urm. ale lucrării mele. În ce privește monografia acad. G. Călinescu, am apreciat explicit valoarea ei cu totul remarcabilă (cf. pag. 197): „Monografia apărută acum cîtva timp a acad. G. Călinescu constituie prin aportul ei prețios pași înainte în studierea lui Nicolae Filimon. Cercetările viitoare despre autorul **Ciocoilor vechi și noi** vor trebui să pornească de aici". Sub aceste auspicii mi-am situat public propria lucrare. Nu văd cum de bună credință fiind, se pot trece cu vederea exprimări limpezi, **definitorii.**

Lipsa de fundament științific și superficialitatea (textul lui Filimon nici nu a fost consultat, recenzentul mărginindu-se la comparații insinuante între varianta acad. Călinescu și cea a subsemnatului) mă îndeamnă să pun întrebarea: cui folosesc asemenea articole și ce urmăresc ele? Este probabil că în afara îndemnului la responsabilitate, asupra căruia s-ar cădea ca tov. Rotaru să mediteze, singurul folos al recenziei rămîne acela de a fi dus la precizarea unei chestiuni de principiu: cînd din lipsa unor izvoare auxiliare trebuie să reconstituim o biografie sau un moment biografic al unui scriitor clasic, sărac în mărturii colaterale, parafrazarea sau rezumarea textului inspirator — singurul apt să comunice impresii autentice — devine o modalitate obiectivă și un bun al tuturor cercetătorilor interesați. Urmează să-i individualizeze optica lor interpretativă, cît timp izvoarele rămîn limitate și aceleași.

Preocupările recenzentului ar fi trebuit să-l oblige la mai multă onestitate și competență atunci cînd și-a propus din proprie inițiativă să vină „în ajutorul tînărului autor".

H. ZALIS

Șezătorile Luceafărului

Socotind șezătorile și întîlnirile cu cititorii prilejuri fericite de mobilizare a oamenilor muncii în înfăptuirea marilor idealuri ale socialismului, pe care creația artistică le cîntă cu patos revoluționar, revista noastră a continuat seria lecturilor publice, organizînd între 29 noiembrie și 4 decembrie 1958, șapte șezători literare la Deva, Hunedoara, Petroșani, Blaj și Casa de cultură a studenților din București. La acestea au participat, pe lîngă poeții: Teodor Balș, Ion Brad, Dan Deșliu, Mihu Dragomir, Niculae Stoian, Neculai Tăutu, Victor Tulbure, Tiberiu Utan, Dragoș Vicol, Violeta Zamfirescu, o serie de tineri condeieri din orașele vizitate: C. Clemente (Deva), Victor Nițâ, Iv. Martinovici (Hunedoara), Grigore Blidăreanu, I. Străuț, Roman, studentul Sălăjan (Petroșani), precum și Emil Frățilă (Blaj) etc.

Deosebit de instructive, ele au avut darul să infirme prejudecata că poezia ar avea cititori puțini.

Sintetizînd dorința oamenilor muncii, tovarășul D. Lazăr — secretar al comitetului regional de partid Hunedoara — spunea:

„Așteptăm scriitorii să vină mai des în rîndul activiștilor și, mai ales jos, în focul muncii, unde ne vom întîlni în lupta pentru fericirea poporului".

T. B.

Iașul literar nr. 8-1958

Pentru mulți cititori, revistele din provincie rămîn un fenomen „local", regional, cu anumite restricții zonale împinse pînă la domiciliul actual al colaboratorilor sau pînă la o doză vizibilă de limbaj artistic dialectal. Constatarea, în parte, e adevărată. Publicația ieșeană de care ne ocupăm aduce, cum e și firesc, un anume specific moldovenesc în literatură. Dar ea înseamnă, totodată, tendința de afirmare comună în lupta pe care o duc scriitorii din țara noastră pentru crearea unei literaturi noi, realist-socialiste.

Privit din acest ultim punct de vedere, nr. 8 al Iașului literar *demonstrează că orientarea tematicii spre elementul* nou *din viața contemporană dă revistei o anumită prospețime și spontaneitate.*

Legătura vie cu viața, cu eroii epocii, cu faptele esențiale ale actualității, caracterizează sectorul de proză al revistei, unde citim: Unul dintre cei mulți *de Georgeta Sauciuc,* Irina are o reclamație *de Aurel Leon,* Scrisoare mamei *de Mia Dumitriu. E regretabil însă că aceste lucrări se păstrează mai mult la nivelul unor vagi schițe de reporter, rămînînd deficitare artisticește.*

Pe tărîmul poeziei, temele — și ele ale vieții contemporane — își găsesc mai curînd drumul spre versul plin de metafore, spre emoția autentică. Reținem cu deosebire Cîntec pentru China *de George Lesnea. Exuberanța lirică, farmecul spontaneității, caracterizează și poeziile semnate de Horia Zilieru, Andi Andrieș, N. Tașomir, Florin Mihai Petrescu. Deși mult mai realizate decît proza, nici poeziile nu sînt lipsite însă de anumite artificii de limbaj, de locuri comune, de discursivitate (mai ales cele ale lui Fl. M. Petrescu) de retorism, de stîngăcii stilistice:* „Am făcut multe, totuși ne cheamă ne-ncetat / Ceea ce-avem de-acuma-nainte de zidit" *(Fl. M. Petrescu) sau* „Că rîul împlinit din ploi nomad' / îmi caut drumul în eternul vad" *(H. Zilieru) sau* „La o fereastră-o fată udă flori" *(A. Andrieș) etc.*

Cronica literară cuprinde două analize judicioase pe marginea Setei *lui Titus Popovici (de Eugen Luca) și a* Paginilor critice *ale lui M. Petroveanu (sub semnătura lui Al. Andriescu).*

Întregul material dovedește că scriitorii ieșeni își consacră întreaga lor energie creatoare lucrărilor inspirate din actualitate. Mai multă exigență față de realizarea artistică a materialului, de ceea ce însemnează proza ca artă, de corectitudinea gramaticală a textelor (într-un centru cu o valoroasă tradiție lingvistică) ar ridica și mai mult prestigiul acestei reviste literare.

GH. POALELUNGI

FLORICA CORDESCU: Ilustrație la poemul „Surîsul Hiroșimei" *de Eugen Jebeleanu*

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.79.46; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an;
Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"

Proletari din toate țările, uniți-vă!

luceafărul

REVISTA a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

Anul II, Nr. 2 (13)
15 ianuarie 1959
Apare la 1 și 15 ale lunii
16 pagini lei 1,50

Poemul festiv UNIREA

de
RADU
BOUREANU

MOLDOVA

De la descălecare cînd Molda s-a-necat,
Cînd sîngerase zimbrul ca un amurg pe țară,
În brazdele rănite în plug de lemn, călcară
Țăranii ca-n amurguri de sînge, leat de leat.

Voievozii, iată-i; fresca de veacuri ni-i perindă;
Culorile, zugravul, din hronici le-a ales,
Cu sufletul în paloș, dar unii mult mai des
Și-arată-n frescă fața-n pălire suferindă.

Trec toți pe pod de slove cu zestre, cît au strîns;
De Domnul care doarme la Putna se pierdură
Și apele Moldovei în albie crescură
Pleoapele sub cușme pe-acesta cît l-au plîns.

Ca o muiere-n două de-un iatagan tăiată
Cu mijlocul în Milcov înfășurat ca-n brîu,
Zăcea prin veacuri țara sub un oghial de grîu;
Visase Ștefan Vodă să îl îmbine-odată.

Dar el își scrise veacul și visul și-a pierdut
Subpămîntean isvorul și-a Milcovului dungă
Își lunecă tăișul lucind în vremea lungă;
Și-au tras din sînge aur, sultanii, greu tribut.

ȚARA ROMINEASCA

La fel de bîntuită de flamura cea verde
Sta Țara Românească sub tui de beglerbeg,
Și dacă'n jilț Domnia domnea cu osul bleg
Vedea poporul, truda și taima cum și-o pierde.

Ca și-n Moldova, luna, cu-n ochi ce sîngera
Prin pustiile sate își rătăcea privirea;
Pe Dunăre, caicul turcesc venea cu știrea
Și cu firman, cînd Domnul cel nou se-nscăuna.

Dar se-ntîmpla ca Domnul cel nou să aibă osul
Nemăcinat de sluta lingoare sub giubea,
Și așezat în scaun din scaun drept sărea
Cu paloșul din țară tăind turbat prisosul.

Vlad, Mircea — și țăranii, moșneni clăcași
— oșteni;
Dar mai erau verigă-mprejur de tron, boierii,
Mai nesătui, mai aprigi decît arșița verii,
Mai fioroși ca lupii, cît vulpea mai vicleni;

Boierii din Moldova, din Țara Românească
Junghierele trădării în Milcov le-au muiat
Lăsînd să zacă țara cu trupul despicat
Și mai ușor, sultanii, pe rînd să cotropească.

MILCOVUL

Trecură, fără număr prin vadul lui rădvane
Și vechile chervane cu osia neunsă,
Făgașele tăiate cu jalea-n vad ascunsă
Din țările-amîndouă, răsnite și orfane.

Trecură oști din țara moldavă sau munteană
Să-mplinte chin de suliți vărsînd același sînge,
Că era vrajbă-n inimi, și-n vremile nătînge
Pupau în glod, boierii, papucul de sultană.

Odobeșteana pleoapă de munți privea-ncruntată
Șopîrla oțelie curgînd spre largul zării;
Hotar al sărăciei la căile pierzării
Pe șes, șopîrla apei cotea însîngerată.

De-ai fi chemat din basme-nsetarea lui Setilă
Ar fi trecut de maluri cu seceta pe buză
Că legăna șopîrla pe solzii ei o spuză
De vieți de robi pierdute prin veacuri lungi
de silă

Ar fi putut țăranii s-o soarbă și săracii,
Să-i secе-n vad hotaru-ntre țările-amîndouă;
Dar se sălta caicul turcesc — de lună nouă
În rîul ce-l umflase cu sîngele iflacii *.

*) Denumirea ce o dădeau turcii valahilor.

JALBA

Cînd se fierbea Unirea în Iași, cum spune
Creangă,
Boierii adunară din fiece județ
Cîte-un țăran de frunte, de duh, și mai isteț;
Că zvonul de trezire sunase din talangă.

Lăsaseră pe vatră și greu și întristare
Și țesătura roasă a straiului purtat,
Și se mirau cum domnii din tîrg i-au îmbrăcat
Să meargă-n chelburi albe de pîslă-n Adunare.

În hanul lui Bacalu, în miez de tîrg, în Ieși,
Stăteau într-o cămară, dînd roată lui moș Roată

În chelburile albe fruntași aleși din gloată...
Și către-un scrib, din mijloc, bătrînu-a zis:
„scriseși?"

„Scris!" zise și obrazul de tînăr catiheț
Se înălță spre roata de chelburi adunate
Căutînd tot peste umeri la vorbele-nșirate
Cu scrijelări din peană de giscă-n rînd citeț.

Catiheț la Socola, al lui Ștefan a Petrei
Pe jalba începută-nclinat silabisea
Să prindă cei din chelburi tot șirul pus în ea,
Durerea țărănimii, a țării și a vetrei.

...„Mai cerem, spuse Roată, să piară „boierescul"
Bătaia și tot birul din sînge vlăguit..."
Și multă vreme-n hanul Bacalu-a scîrțîit
Pe jalba lui moș Roată și-n inimi, țărănescul

Amar picat din peană cu sînge inegrit;
Și slovele din sînge-au strigat în Adunare...
„Cînd se fierbea Unirea" — dar cînd
pietroiul mare,
Pe umeri, tot țăranii, gemînd, l-au cumpănit.

DIVANUL AD-HOC

În tîrg la Ieși. În sala Divanului, Moldova.
Încremenit, tabloul, în leatul 57;
Privește-l! Prinde viață — se-ntoarce din marea
noapte
Învredniciții care îi pomenește slova.

Mitropolitul țării, episcopi, boierime.
În straie, după cinuri — bătrînii cu işlice
Privesc sanchiu la tineri-n straie venetice;
În chelburi largi și albe cîțiva din țăranime.

Cîrtesc bătrînii despre boierii cei mai tineri,
Cei lepădați de lege întorși din țara frîncă;
Cei juni se minunează că se mai află încă
Acești strigoi din veacul uitat al Sfintei Vineri.

Hăis, cea, le e vorbirea și mintea tot asemeni,
Se înțeleg ca gaia cu puiul de găină...
Și totuși îi îmbracă o singură lumină
Venită din cîmpie, din munții cei de cremeni.

Lumina e țîșnită dintr-o pornire-naltă;
Vor țările-amîndouă Unirea să se-ntîmple —
Și toată Adunarea, zugravul vechi o împle
De-o aură ce-i leagă în luptă laolaltă.

E lupta între timpul de față cu trecutul.
E vorbărie multă — că vorba lîncezise;
Acum, și gînd și faptă-s la porțile deschise;
S-or duce și firmanul și sila și tributul.

Vorbesc pe rînd boierii așa cum le e portul.
Pe unii duși pe limba cu-ntortochieri curioase
Nu-i deslușesc răzeșii, în chelburi largi, bătoase,
Dar marea zi albastră pe țară-și pune cortul.

Zugravul nu arată-n Divan, cum Ion Roată
Din Cîmpuri, de boierul cel megieș, fusese
Obrăznicit — că graiul lui strîmb nu-l înțelese...
Nici chelburile albe din Adunarea toată,

Precum că vodă Cuza luă mîna „mojicească"
Și peste boierime făcut-a legămîntul
Cu palmele bătute ce răscolesc pămîntul —
Zugravul vremii duse n-a stat să zugrăvească,

Și nu-i prinsă-n tabloul zugravului pornirea
Răsbătătoare-n veacuri, norodul și visarea
Ce-o dăltuiau cu munții și-o legănau cu marea
Și care-aduse-n ziua ghenarului „Unirea".

ACELAȘI DOMN

Ianuarie. Delatea lui Bucur, 59
Clădirea-i profilată pe cerul de oțel,
Divanul; și norodul cerc de oțel și el
Vrea domn pe vodă Cuza în țările-amîndouă —
Din sate din afară, țărani clăcași, poporul,
Meșteșugari, din urbea lui Bucur, negustori
În iarna care puse pe ramuri albe flori,
Pe Cuza îl cinstiră numindu-și domnitorul.

Vrem domn ca la Moldova! Boierii se înclină
Că freamătul de-afară e ca un viscol crunt
Și-s mulți ca-n spusa veche chiar dacă simpli sînt
Și-n aspra lor pornire ca-n iarnă e lumină.

DOI DOROBANȚI

Un drum desparte țara-n Focșani — și peste șanț,
De-o parte și de alta a drumului, veghează
Cu-același grai pe buză, cu-n dor ce-i depărtează,
Priveghetori de ură cîte un dorobanț.

Sînt puși să stea cu spanga înfiptă-ntr-o părere,
Și ce păzesc n-au seamă, și ce urăsc nu știu;
E veacu-n jumătate și-n suflet e tîrziu
O azimă-i orașul și-i frîntă de durere.

Înalți, dar fără soclu, ca două bronzuri vii,
Pîndind, nu știu că timpul a mai suit o treaptă,
Nu știu că năzuirea s-a prefăcut în faptă
Că s-anchegat pămîntul scăldat în ape vii.

Că-i una și Moldova și Țara Românească,
Și că păzesc năluca pustiului trecut:
Cînd iată: Făt frumosu-ntre ei a apărut
Fecioara întregită la nuntă să-nsoțească;

Că-i ia pe rînd de mînă și-i scoate-n largul drum,
Le poruncește domnul, că Cuza sta de față —
— Duceți-vă la vetre și vă-nturnați la viață!
E țara-ntreagă, vie, — și vii și voi acum.

Desene de
MARCELA
CORDESCU

INCHINARE

Am zugrăvit tablouri de viață întregite
Și dac-a fost zugravul din pensulă fugar
Lumina amintirii acelor zile-i far
Și-arată mai puternic culorile sfîșiate.

Pe fresca nesfîrșită ce-adună nou îndemn
E-atît de mare cîmpul visărilor plinite
Că zilele Unirii în strofe zugrăvite
Cu uriașe umbre, din vreme ne fac semn.

Dar azi cînd e dreptate-ntr-o largă omenire
Păcat că ești în noapte străvechiule zugrav
Că n-ai mai da culoare boierului trîndav
Nici zugrăvi țăranii cu greu-n cumpănire,

Paleta prăfuită în atelierul trist
S-a luminat de steagul ce incendiază norul;
Acum e fresca-ntreagă că e unit poporul
Cînd suie către stele elanul comunist.

o seamă de cuvinte

Al. I. Ştefănescu:

SĂ NU FUGI SINGUR PRIN PLOAIE

După lungi ani de muncă editorială, pe care o continuă şi acum, Al. I. Ştefănescu a început publicarea unei serii de cărţi (*Soare de August, Omul de pe catarg* şi recentul roman *Să nu fugi singur prin ploaie*) în care-şi propune să reconstituie literar perioada premergătoare şi imediat următoare actului eliberării patriei noastre.

Romanul apărut acum reprezintă deci materializarea unui vechi deziderat al scriitorului în sinceră străduinţă de a contribui la marea frescă a epocii socialiste din patria noastră. Faptul că Al. I. Ştefănescu a reluat o temă din cartea sa anterioară, extinzînd-o şi îmbogăţind-o cu noi aspecte, este semnul unei constante şi exigente preocupări scriitoriceşti. *Să nu fugi singur prin ploaie,* este un impresionant document dramatic. Autorul a îmbinat cele trei modalităţi de exprimare artistică într-un tot armonios, rotunjit. Povestea lui Lică Postolache, speculant şi exploatator al muncii „covrigarilor" pe care vrea să-i fericească cu „brăţara de aur a meseriei", în realitate însă supunîndu-i unui inuman „tratament", creşte aci pînă la valoarea unui simbol cuprinzător şi convingător al forţelor sociale care se înfruntau în cel mai ascuţit mod, între anii 1945—46. Eroii lui Al. I. Ştefănescu sînt nişte tineri pe care mizeria sutelor pustiite de războiul antonescian i-a gonit la oraş.

Ca şi în nuvelele anterioare, strada devine şi aci un mediu, care învaţă şi imprimă anumite comportări celor ce trăiesc în mijlocul ei. Nu este deci de mirare că în aerul tare al străzii se călesteşte conştiinţa revoluţionară a personajelor cărţii. Mai întîi simpli spectatori, se simt apoi atraşi tot mai mult de manifestaţiile care cer „guvern FND"; derutaţi de „patron" şi uneltele lui, „covrigarii" nu îndrăznesc să devină revendicativi, decît odată cu consumarea mută a unei tragedii: moartea unuia de-ai lor, victimă a inumanităţii patronale. Incercarea de „evadare" a eroului principal din cercul umilinţelor şi al exploatării, readucerea lui în bîrlogul sordid al lui Lică, cîndăşia între poliţia venală şi patroni, ar părea la un moment dat că va îneca pentru totdeauna aspiraţiile „covrigarilor". Dar strada le dă soluţia. Este de-ajuns ca unul să se-ntîlnească cu un fost „coleg" îmbrăcat acum în salopetă şi cu bocanci, ca scînteia să izbucnească.

Pe acest portativ, a cărui primă notă este disperarea, iar ultima, începutul însorit de viaţă, se desfăşoară romanul lui Al. I. Ştefănescu. Dar fiindcă povestea nu se sfîrşeşte, dimpotrivă abia începe, odată cu „evadarea" în masă a „covrigarilor", autorul a pus un punct temporar povestirii sale. Victoria cucerită de exploataţii lui Lică Postolache este prima verigă dintr-o serie. Cititorul bănuie că intenţia autorului nu a fost să se oprească aci. Problema tineretului care s-a integrat cu nelimitat devotament şi ca un pilon de nedoborît în complexa muncă de făurire a unei vieţi noi, nu se poate opri la o singură victorie, oricît de hotărîtoare. Viaţa nu are opriri definitive.

Cu *Să nu fugi singur prin ploaie,* Al. I. Ştefănescu, a găsit modalitatea realizării unui roman al tineretului, al creşterii şi devenirii lui. Cartea este un succes cert, care se cere exploatat. Cititorul care părăseşte ultima pagină o face cu convingerea că Al. I. Ştefănescu ne va da un nou roman care să continue mersul evenimentelor înfăţişate pînă acum.

TEŞU MILCOVEANU

●

Petre Solomon:

MARK TWAIN

Bibliografia în jurul lui Mark Twain e imensă. Ea merge de la dizertaţiile de mic amănunt, cum ar fi, de pildă, sursele de inspiraţie ale cutărui eveniment sau personaj, pînă la marile studii de ansamblu, asupra concepţiei filozofice a scriitorului sau a situaţiei operei sale în cadrul literaturii americane. In faţa unei asemenea pletore de lucrări, unele din ele semnate de nume mari, modestia lui Petre Solomon este explicabilă. Ce ar putea aduce într-adevăr nou a o mie şi una lucrare asupra unui subiect atît de discutat? pare a se întreba autorul. Dar, deşi explicabil, acest complex de inferioritate nu este cu nimic justificat. Petre Solomon porneşte de la cunoaşterea temeinică a operei lui Twain, de la examinarea atentă a circumstanţelor politico-sociale în care s-a desfăşurat bogata experienţă de viaţă a marelui umorist. Aceasta îi permite pe de o parte să dezvăluie preţiosul caracter autobiografic al operei, izvoarele inspiraţiei şi concepţiei sociale, pe de altă parte să ne dea o biografie vie, pregnantă şi să ne zugrăvească, pe cît de informat pe atît de amuzant, o importantă epocă istorică. Ambele aspecte erau de altfel demne de atenţia pe care le-o acordă autorul. Mark Twain nu este numai interesant pentru meandrele unei vieţi pline, dar şi pentru că opera sa marchează etapa de emancipare a literelor americane. Iar epoca sa, care pune capăt eforturilor de descoperire a Americii, înseamnă şi reorientarea noului continent spre lume, afirmarea lui pe arena imperialistă. Din acest punct de vedere, putem spune, fără teamă de exagerare că Petre Solomon şi-a luat greaua sarcină de a nu-l redescoperi pe Mark Twain. Nu în sensul revizuirilor operate după primul război mondial, cînd interpretările freudiste au alunecat în patologie. Nici în sensul unei romanţări, unde imaginaţia să supleeze cunoaşterii datelor certe. Ci, cu o intuiţie sigură dar conştientă de propriile ei limite, a pornit să degaje în imensul material faptic elementul caracteristic, să trieze faptele care vorbesc cel mai îndeaproape sensibilităţii omului de azi şi vederilor noastre social-politice. In aceasta constă incontestabila originalitate a lucrării lui Petre Solomon. Şi dacă adăugăm că evocarea aceasta a lui Mark Twain, a unui genial umorist, este făcută nu numai cu seriozitate ştiinţifică, dar şi cu un umor de bună calitate, credem că am subliniat principalele calităţi ale lucrării.

Ca un scenariu cinematografic extras dintr-un roman-fluviu, biografia de faţă ne înşiruie numai acele secvenţe care înseamnă într-adevăr o trăsătură aparte a omului şi o explicaţie plauzibilă a operei sale. Se perindă astfel în faţa noastră copilăria unui copil leneş dar prea viol pe lîngă un tată fantezist şi peregrinările unei familii de pionieri în numeroase aglomerări ale vestului sălbatec; bruma de învăţătură, alternată cu evaziunile şi cu îndoctrinarea biblică a „şcolii de duminică"; adolescenţa mizeră, de la ucenicia tipografică pînă la debutul precoce în ziaristică; colindarea neîncetată cînd prin marile oraşe ale Americii, cînd prin măruntele localităţi de provincie periferică; apoi episodul ceva mai îndelungat al pilotajului pe Mississipi, şi, după un intermezzo scurt şi quasi-romantic, în timpul războiului civil, goana după aur, tot atît de zădarnică ca şi tot ce întreprinsese pînă atunci. Anul 1863 este data cînd Samuel Clemens adoptă pseudonimul de Mark Twain, după care reporterul unei mici foi de provincie porneşte la cucerirea pieţii literare americane. Intîlnirea cu Bret Harte, debutul zgomotos cu Broasca săltăreaţă *la* Saturday Press, *călătoria în insulele Sandwich, noua carieră de conferenţiar adulat, voiajul în Europa şi în Orientul apropiat încep să definească opiniei publice silueta noului scriitor...*

O viaţă bogată, o cunoaştere amplă a oamenilor şi a situaţiilor, de la simpli mineri la preşedinţii de republică şi împăraţi, de la lupta pentru o simplă bucată de pîine pînă la bucătăria partidelor, mecanica politică şi raporturile internaţionale au făcut din Twain un duşman al cupidităţii şi cruzimii, al ipocriziei şi perfidiei, un demascator al pseudo-democraţiei, al războiului imperialist.

Scriind cu conştiinciozitate şi dragoste această biografie, Petre Solomon umple un gol real în literatura noastră, unde Mark Twain a început a fi cunoscut mai temeinic abia de scurtă vreme. Şi trecînd în revistă aşa zisele „aventuri ale umorului", de la gluma frustă la sarcasm şi de la satiră la tragism, autorul reuşeşte în acelaş timp să ne dea un fel de tipologie a umorului, un fel de cheie care ne explică de ce trebuie să-l situăm pe Twain alături de Plaut sau Molière, de Swift sau Cervantes, de Shaw sau Caragiale.

M. ROŞCA

Vladimir Colin:

BASMELE OMULUI

Basmele Omului *îl consacră definitiv pe Vladimir Colin ca scriitor pentru copii. De altfel, încă de la primul volum de* Basme *(1953), Vladimir Colin a început să treacă printre cititorii mai mici drept autor preferat. Cărţile sale sînt pretutindeni solicitate şi în librării nu se mai găsesc de mult nici exemplare din volumele mai recente:* Nemaipomenita bătălie dintre Papură-Impărat şi Pintilie, Poveştile celor trei mincinoşi, *etc.* Basmele omului *sînt rodul unei experienţe artistice relativ îndelungi şi de netăgăduit. Colin are de acum opinii estetice proprii despre basm. (Vezi:* Problemele şi drumurile basmului cult, *E.S.P.L.A. Mica Bibliotecă Critică). Cartea în discuţie este alcătuită conform unor exigenţe bine chibzuite şi verificate. Aşa cum se remarca şi într-o recenzie apărută în* Gazeta Literară, *întîlnim aici contopite într-o substanţă epică nouă, vechi personaje, semnificaţii, simboluri din basmele populare. Valorile folclorice trecute prin filiera creatoare a concepţiei scriitorului se îmbogăţesc, capătă sensuri noi, apropiate de adevărul ştiinţific, de epoca noastră.*

Meritul lui Vladimir Colin este de a fi dat acestor sinteze un caracter omogen, nelăsînd să se întrevadă influenţele, planurile iniţiale. Atunci cînd atenţia povestitorului nu e destul de concentrată asupra unităţii fireşti a fiecărui basm în parte şi a cărţii în totalitatea ei, avem de-a face cu episoade mai puţin reuşite. Căci în alcătuirea la care ne referim, totul se încadrează într-o ritmică proprie, într-o atmosferă specifică numai poveştilor cuprinse aici. Dimensiunile vechii lumi a basmelor sînt corectate după ipotezele ştiinţifico-fantastice moderne, fără a se ieşi din ceea ce are propriu specia literară ce le revendică. Deşertul vorbelor rostite, Marea de lacrimi, *ne duc cu gîndul la acele ipoteze — einsteiniene emise în legătură cu conservarea imaginilor în cosmos şi eventuala lor reajungere prin depăşirea vitezei luminii.*

Un atare conţinut nou impunea după cum era de aşteptat şi expunerea lui într-o limbă adecvată care să utilizeze, alături de expresii arhaice, construcţii lingvistice noi. In numele unei false autenticităţi, mimînd vorbirea directă populară, Vladimir Colin abuzează cîteodată de termeni arhaici şi regionali care sparg acea unitate tonală despre care am încercat să vorbesc. Dacă ar trebui să specificăm basmele care ne-au plăcut mai mult am nota următoarele titluri: Deşteptăciunea proştilor, Fluierul pădurii adormite, Cioplitorul din cetatea cea albă, Fierarul şi moartea. *Alături de ele însă pot fi găsite şi altele pe care fantezia copiilor e posibil să le aprecieze mai entuziast decît noi.*

PETRE GRIG

Prezenţa cărţii străine

Leonid Leonov:

DRUMUL SPRE OCEAN

Literatura utopică scrisă în epocile care au premers societăţii socialiste plasa lumea viitorului undeva într-o insulă sau într-un teritoriu izolat şi nedefinit. Caracteristica acestei lumi era aceea că n-avea nici o atingere cu realitatea şi trăsăturile ei constituiau negativul trăsăturilor societăţii feudale sau capitaliste căreia aparţineau plăsmuitorii ei literari.

Viitorul omenirii se identifică cu comunismul şi acesta, ţel al luptei concrete a milioane de oameni ai muncii, nu mai are un caracter fictiv şi nu mai poate fi situat pe o insulă fără coordonate care să se numească Utopia sau altfel.

Lumea nouă de mîine, are în romanul lui Leonov, contururi precise nu atît prin descrierea ei, cît prin zugrăvirea contemporaneităţii, a prezentului în care scriitorul descifrează germenii viitorului.

Romanul transmite cititorului imaginea ritmului trepidant, nervos, în care se desfăşura începutul construirii socialismului în U.R.S.S. E perioada cînd „se scria în ciornă istoria epocii. Se grăbeau s-o scrie cît mai trăiau cei care luaseră parte la evenimente" *(la Revoluţie n.n.). Şi e nerăbdător s-o scrie şi tineretul, care după expresia ziaristului Perespkin socoteşte că* „e timpul să aibă un trecut al său". *In anii aceştia munca este mai mult decît oricînd o creaţie (cuvîntul e frecvent în roman) şi fiecare realizare a oamenilor măsurîndu-şi însemnătatea prin raportarea la perspectiva viitorului capătă semnificaţii bogate şi adînci.*

S-ar putea vorbi despre o anumită interdependenţă între profilul caracterelor făurite de Leonov şi dimensiunile timpului. Gleb Proloklitov este un caracter trunchiat pentru că lui, prezentul socialist şi viitorul comunist îi sînt inaccesibile şi-l derutează. De aceea, arată autorul, singura modalitate de certitudine este pentru el refugiul în trecut: „Gleb voia să-şi vîre degetele în funestele urne ale trecutului ca să se încredinţeze iar şi iar că mai trăieşte încă". *Pohvisnev, intelectual care şi-a irosit viaţa în preocupări mărunte şi n-a îmbrăţişat niciodată o idee căreia să i se dăruie total, nu are nici un suport pentru o cît de redusă coeziune sufletească. In mijlocul contemporanilor se simte ca un exemplar al unei serii umane dispărute* „pus parcă deoparte pentru vreo experienţă", *iar viitorul şi-l reprezintă tenebros ca o catastrofă de proporţii apocaliptice. Pentru el, spre deosebire de Gleb, nici măcar trecutul nu e un teritoriu cert. Pohvisnev află acum la bătrîneţe, că femeia pe care o iubise şi a cărei memorie o venerase o viaţă întreagă, îl înşelase cu duşmanul său, profesorul Dudnikov.*

In contrast cu Gleb Protokli-tov şi Pohvisnev se dezvăluie cititorului personalitatea viguroasă şi armonioasă a comunistului Kurilov. Pentru acesta trecutul, prezentul şi viitorul se îmbină într-un tot unitar prin subordonarea lor unui ţel înalt, umanitar: lupta pentru comunism. Trăind între contemporanii săi, ancorat strîns în actualitate, Kurilov e în acelaşi timp „omul-munte de pe ale cărui piscuri ţi se deschide viitorul". *Tocmai pentru faptul că el trăieşte adînc prezentul căruia i se dăruieşte, Kurilov este un om al lumii de mîine în care face adeseori incursiuni imaginare (şi paginile care descriu această lume sînt de o remarcabilă poezie).*

Kurilov este deci un vizionar. Incursiunile sale în viitor dovedesc acea capacitate a comuniştilor de care vorbea Lenin, de a visa, însă nu un vis sterp, rupt de realitate, ci un vis care să fie o prelungire a acestei realităţi.

N. VELEA

●

S. Obraztov:

LONDRA

In locul unui ghid de factură clasică a Londrei, aşa cum sîntem deprinşi îndeobşte, cartea artistului şi regizorului Obraztov e mai mult un jurnal de impresii şi aspecte, luate pe viu, din ceea ce a văzut, a aflat şi a înţeles, în răstimpul a două călătorii făcute în capitala Angliei. Aşa se explică caracterul de naraţiune literară a acestor pagini, în care autorul nu-şi propune să cuprindă toate aspectele şi laturile oraşului. El ne zugrăveşte doar climatul spiritual, concepţia despre viaţă şi lume a cetăţeanului englez. Cu un ascuţit spirit de observaţie, umor şi causticitate, cînd e cazul, Obraztov ne înfăţişează ceea ce l-a izbit ca o notă caracteristică la unii oameni, instituţii de artă şi politice, din oraşul metropolă. El trece sub lupa observaţiei sale laturile negative şi pozitive ale aspectelor întîlnite, se opreşte asupra unor curiozităţi ale acestei societăţi. De pildă faptul că spre a proteja chipurile, smerenia religioasă, duminica sînt interzise spectacolele de teatru, chiar cînd e vorba de Macbeth a lui Shakespeare, în schimb, pe ecranele cinematografelor rulează filme-revistă în care defilează femei despuiate. Studenţii englezi mai sînt obligaţi şi acum să poarte în incinta universităţii, pălăria şi tichia proverbială, ca în evul mediu. Autorul descoperă, cu plăcere, că deşi anumite cercuri din Anglia practică dezinformarea cetăţeanului englez, pentru a-i impune o atitudine de rezervă faţă de oaspeţii sovietici, marea masă a cetăţenilor englezi atunci cînd iau cunoştinţă de realizările dobîndite în Uniunea Sovietică, îi arată interes şi prietenie. Creionînd portretul unui militar, care aflînd în tren cu cine călătoreşte, sare din vagon la prima staţie pentru a asista la reprezentaţia artiştilor sovietici, sau vorbind despre scrisorile entuziaste, primite la hotel, despre cetăţeni care-l acostează spre a-şi exprima sentimentele, despre cei care după spectacol şi unii chiar în timpul cît are loc, stau între culise spre a urmări jocul şi totodată mînuirea păpuşilor, aceasta întrucît în Anglia nu există un teatru stabil de păpuşi, ci doar formaţiuni ambulante, Obraztov creează pagini de proză autentică, de reportaj literar în adevăratul sens al cuvîntului.

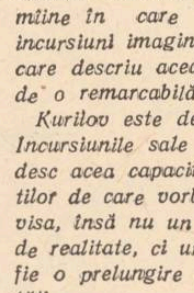

Volumul este un îndreptar artistico-social, preţios, tocmai pentru că vedem oamenii, oraşul şi instituţiile sale, în existenţa lor de fiecare zi, în faptele mărunte, cotidiene. Cartea se remarcă prin aceea că accentul cade pe moravurile, ticurile şi tipicurile engleze.

Pentru a nu dezminţi pe re-porter, documentarul social şi uman e împodobit cu 60 de imagini fotografice, adăugînd textului expresivitatea peliculei, la ceea ce S. Obraztov a încercat să zugrăvească expresiv şi captivant, complementul unor imagini vizuale.

CAMIL BALTAZAR

●

Lessing:

OPERE, I-II

Preţuim ca un dar cu totul neprevăzut apariţia celor două volume ale operelor lui G. E. Lessing, — în traducerea lui Lucian Blaga studiu introductiv de Paul Langfelder, — în care sînt cuprinse *Dramaturgia de la Hamburg, Laokoon* şi *Variate-Scrisori* (dintre acestea din urmă nelipsind cele *„referitoare la literatura cea mai recentă"*) în primul volum şi *Samuel Henzi, Philotas, Minna von Barnhelm, Emilia Galotti, Natan înţeleptul, Faust, Spartacus* (proiect de dramă) *Epigrame, poezii şi fabule,* — unele din ele numai în fragmente, — în volumul al doilea.

Dramaturgia hamburgheză (Hamburgische Dramaturgie), rod al perioadei cînd Lessing deţinea calitatea de consilier artistic pe lîngă *Teatrul Naţional* din Hamburg, fără a fi un studiu metodic şi minuţios de cănoane estetice, cuprinde, de fapt, problemele de bază ale esteticii dramei şi teatrului. Probleme legate de alcătuirea unui repertoriu de piese originale germane, orientarea literaturii germane pe un drum nou, lupta împotriva imitării tragediei clasice franceze, valorificarea legilor aristotelice în condiţii specifice de loc şi timp sînt doar cîteva din ideile ce merită a fi subliniate. Plecînd de la *Poetica* lui Aristotel, aplică principiile **acestuia cu totul altfel** decît clasicii francezi, găsind pe unele din ele tot atît de permanent valabile ca şi *Elementele* lui Euclid. Opera de artă nu trebuie să imite natura, ci să aleagă şi să ordoneze ce este esenţial de ce este nesemnificativ, ce este general, de ce este întîmplător. De acord cu ideea lui Diderot de a aduce pe scenă aşazisele „stări sociale", adică profesiile, Lessing consideră că personajele nu trebuie să reprezinte caractere excepţionale, desăvîrşite sau abstracte, ci reale şi veridice: *„cine zugrăveşte o excepţie, zugrăveşte incontestabil ceva care se depărtează de ceea ce e firesc".*

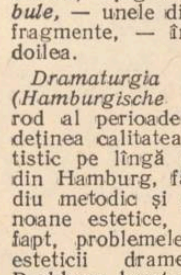

Aşadar, scena nu are nevoie de generalizare abstractizată sau de personaje aduse în stadiul personificării, ci în tipicitatea lor.

Opinia că pictura este o poezie mută, dupăcum poezia este o pictură vorbitoare, datorită lui Simonide, n-a putut fi zdruncinată de nimeni pînă la *Laokoon-ul* (1766) lui Lessing. Cel care s-a folosit de exemplu dramei shakespeariene pentru a înlătura suveranitatea clasicismului francez în teatru caută acum ca din valoarea estetică a materialului, să creeze o filozofie a artei. Dar, cu toată distincţia pe care o stabileşte între artele de succesiune şi cele de simultaneitate, Lessing ajunge tot la concluzia anticilor: evocarea sensibilă a obiectului. Poezia şi pictura capătă linii de demarcaţie în *Laokoon* dar numai cu privire la mijloacele întrebuinţate, scopul rămînînd acelaşi, unitar, *ut pictura poesis.* Şi unitatea poeziei cu plastica va dăinui pînă la Th. A. Meyer şi M. Dessoir.

Istoria doctrinelor estetice înregistrează ca mai veche şi mai cunoscută, clasificarea artelor, făcută de Lessing, în arte ale succesiunii (poezia, muzica) şi ale simultaneităţii (pictura, sculptura, arhitectura etc.) Se cuvenea ca studiul introductiv să analizeze *Laokoon-ul* şi să arate în ce măsură ideile exprimate de Lessing mai sînt astăzi preţuite sau preţioase. Aceeaşi observaţie şi pentru *Dramaturgia de la Hamburg* sau *Scrisorile referitoare la literatură.* Autorul prezintă cu competenţă principalele opere *Minna von Barnhelm, Emilia Galotti, Natan înţeleptul* etc., dar nu analizează în mod suficient de pe poziţiile esteticii zilelor noastre şi nu demonstrează cît şi ce reprezintă moştenirea literară pe care o datorăm lui Lessing.

GH. POALELUNGI

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director: **acad. Mihai BENIUC**

COLEGIUL DE REDACŢIE

Dan DEŞLIU (membru în Comitetul de direcţie); **Mihu DRAGOMIR** (membru în Comitetul de direcţie); **V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE** (membru în Comitetul de direcţie); **Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS; Titus POPOVICI; Tiberiu UTAN; Haralamb ZINCA** (membru în Comitetul de direcţie).

PLANETA ROȘIE

Violeta ZAMFIRESCU

Fulger spre lună

Lună, lună, lună,
Cine-ți mai împreună
Mîinile să te fure de cîntec și rază ?
Cui îi mai verși peste pleoape auriile ape ?
Azi la amiază,
Se rotea în pajiștea ta
Un soi de cometă, sau fulger, sau stea
Migălită de om.
Acum către seară
Ace subțiri, hărăzite să pipăie nemărginiri,
Încep să tresară.
Și le-ascultă pămîntul.
Au e foșnet de pom
Sau fior de izvor,
Sau un praf meteor ce adie ca vîntul ?
Visez uneori cum prin spații tot urc,
Și descurc fumul legendei cîntată la noi
Cu ciobanul și turma de oi ce-ți cutreieră drumul.
Lună, lună, tu cobori prin ferestre
Cu aceleași de veacuri, borangicuri măiestre,
Tot ca-n basmul Ludmilei, tot ca-n basmul Ilenii
În fluviul tăriei te miști de milenii.
N-ai știut că exiști
În visul de zbor al cutezătorilor comuniști.
Privirea-nsetată să afle pătrunde-n magnetice, cosmice unde.
Brațul priceperii te-a ajuns, te-nconjoară,
Ciudată, minunată fecioară.
Mințile-au scăpărat fulgere,
Și iată-le, tună,
Spre țărmul tău, lună.

Tiberiu UTAN

Făt-Frumos

În luptă dreaptă de-i să te măsori
aruncă buzduganul de trei ori
ca-n basmele copilăriei mele
o dată pînă-n lună,
o dată pînă-n soare,
o dată pînă-n stele.

L-am aruncat — răspunde Făt-Frumos —
îmi ațînuse cale
un ins lăudăros
pe-un pod de Zi și Noapte, într-o vale.
Zvîrlirăm buzduganul, pe rînd, în înserare,
o dată către lună,
o dată către stele,
o dată către soare.

Al meu în soare mase.

Cînd zorii străluciră, de mătase,
văzui că buzduganul lui — măciuca
întoarsă-ntr-o băltoacă, — era abia cît nuca.

Din fluieru-i de os
cîntînd, trecu spre zare Făt-Frumos.

3 ian. 1959

Ion BĂNUȚĂ

Iubind-o pe Selene

De mult, în cer văzînd-o pe Selene,
iubirea mea i-o dărui în rime
și-argintului din nopți ce suie-alene
mă-ncredințai, să nu mă știe nime !

De dragoste, de sălcii și de lacuri,
i-am spus povești, visînd întotdeauna,
cum și-au visat poeții-atîtea veacuri,
mesajul lor să li-l citească luna.

Dar azi imi dete veacul fericirea, —
și nu-s măsurători ca s-o măsoare —
să cînt racheta cosmică, — Omenirea,
ce i-a dat aripi, spre-alte lumi să zboare.

Mă-nchin acestei — Omeniri, și slavă
nepieritoare îi urez, mă jurui,
căci trimițînd spre lună noua navă,
și-al meu mesaj se vă deschide-n juru-i.

Și-n clipa dulce, de răgaz, chiar luna,
aflînd de dragoste, — a cîta oară ? —
cercînd condeiul îmi va scrie, buna :
— Te-aștept, poete, ca să vii pe sară !

Grăbit, — precum românul e din fire —
pornind, eu n-am să uit să-mi iau cotnarul.
Și-mbrățișînd-o pe Selene, din iubire,
pentru Soviete-am să ridic paharul.

MIHAI BENIUC

MESAJ IN SPAȚIILE COSMICE

De am să strig în cosmica tăcere
La despărțire, oare pînă unde
Răzbi-va glasu-mi dureros în sfere
Și cine oare-atunci îmi va răspunde ?

Sînt anii de lumină miliarde
Și galaxii, și alte galaxii !
In lumea lor, ce-i lampa mea ce arde
Slab luminînd pe filele tîrzii ?

Durata mea, tărîma de țărînă
Rodind amar și vise pentru cîntec,
Cît poate-n veșnicie să rămînă,
Ce poate fi-n al spațiilor pîntec ?

Trist dialog, în care tu cu tine
In roluri vechi sînteți actorul nou !
In sala goală nimenea nu vine
Să mai privească jalnicul tablou.

Injugă tu trufia ta la muncă,
Ia cheia schivniciei unde-ai stat,
In fundul unei mlaștini o aruncă
Și-n geamuri scrie gros : „De-nchiriat !"

Nu sîrmele ghimpate iluzorii
Să-ți încunune fruntea ca un tiv,
Ci soarele, cînd vin voioși cocorii, —
Iar tu să ari ogoru-n colectiv.

Să cînte alții dragostea cu bube,
Tristețea parfumaților amanți, —
Tu dă cărbuni din subterane hrube,
Ori fă tunele pe sub munții-nanți.

Să cînte fă izvoarele-n turbine,
Țițeiul să se-avînte spre văzduh,
Ori fă tractoare, cîrduri, în uzine,
Ca-n Deltă cormoranii printre stuh.

Iar dacă vrei să cînți, atunci cîntare
Strunește pe măsură și s-o suni
Ca escadrilele sclipind în soare —
Curent s-o faci la'naltele tensiuni !

Și ține-te străin de orice slavă,
Știind că-i gata-ntîiul ei baraj,
Doar cînd trimiți cu prima astronavă
In cosmicele spații un mesaj.

Ion BRAD

Nou albatros

Și iată veni ceasul cînd primul albatros
Ia-n piept furtuna-albastră a genunii,
Trimis de omul liber, în calea nopții scos,
Să fluture drapelul de foc spre munții lunii.

Îi auzim prin ceruri avîntul vuitor
Topit în zbuciumarea oceanului de astre.
Privirea omenirii — pe urma lui condor —
Se-ntoarce încărcată de pulberile-albastre.

Prin rece praful cosmic înoată el precum,
Cîntînd, ostașii roșii, alt'dată, prin omături.
Întors c-o rădăcină spre slăvi, e-același drum.
Luceferii, aceiași bărboși, se dau înlături.

Sus, albatros al nostru ! Vis, lopătar superb,
Cu telegarii-n cale și Helios îți iasă !
Sub tine cîntă lumea, sus cerurile fierb
Și îți întind, din stele țesută, larga plasă.

Lovește-o cu aripa și treci în zbor rotat
Ducînd spre soare visu-ndrăznet ce n-are moarte !
Cum totdeauna-n calea luminii ne-a-ndreptat
Așa arată brațul lui Lenin : mai departe !

Aurel STORIN

O nouă planetă

N-am purtat pe umeri praf de stele,
nu le număr, nu știu cîte sînt.
Dar sînt mîndru c-a ajuns la ele
steaua mea de-aici, de pe pămînt.

Papagalii nu mi-au tras bilete,
zodiile nu le știu prea bine.
Dar elipsa-acestei noi planete
trece și prin inimă la mine.

Nu e ea strălucitoare poate,
nu se vede ea prin depărtări.
Dar mi-e cea mai dragă dintre toate
stelele, clipind în înserări.

Și-o admir, și o slăvesc, și-o cînt,
și-o ascult prin spații, fiindcă ea,
poartă de aici, de pe pămînt,
Roșie, neînvinsă,
— steaua mea.

Teodor BALȘ

Sub steaua lui polară

Înflorat de veghe-am stat și eu
S-ascult cum umblă-n ceruri Prometeu,
Să văd cum între taină și mister
Aprinde constelații noi pe cer
Și-n spații sfîșiate de lumini
Spre salba lunii fulgeră-nălțimi.
Cu casca la urechi am stat să prind
Dezlănțuirea cosmică vuind.
Nepămînteanul geamăt dintre stele
Se revărsa în simțurile mele
Ca vuietul de orgă ce sfîșie
A catedralei stinsă veșnicie.
Simții atunci prin ceru-nalt și rece
Solia mea de foc și vis cum trece,
Impărăția tainei cum se stinge
De pîntecul rachetei cînd se-atinge
Și zeci de milioane ani-lumină
Supuși, spre solul meu cum prind să vină
Trăgînd, pe firul lor, tot mai aproape
Planete noi din cosmicele ape.
O, dulcele meu sîmbur de visare,
Ți-am dat puteri să treci din soare-n soare,
Puzderiile astrelor de gheață
Să le-ncălzești și să le-ntorci la viață,
Să faci din stele porturi în tărie
Escadrelor în drum spre veșnicie.
O, dulcele meu sîmbur de visare,
Octombrie mi te-a-nălțat spre soare :
Sub steaua lui polară ține-ți mersul,
Eliberînd de taine Universul...

Nichita STĂNESCU

Ritmuri pentru bucurie

Bucuria izbînzii a crescut în noi, ca arcul zării,
ca jurămîntul dat Comunismului,
ca spațiul dens din fața mării.

În noaptea asta, somnul s-a desprins de pe frunți
fără sunet, căzînd peste lespezi.

O, de-aș putea, munților-nalți,
mărilor mari,
spune-o-aș,
ca pe un chiot de Călușari,
ca pe-o strigătură din Ouaș.

Cerule, oierule,
aburinde cerule !
Stea iscînd din gîndul nostru
ți-am trimis să-ți afle rostul.
Grinzile tăcerii tale
să mi le răstoarne-n poale,
să ți le prăvale-n mare.
Jocul tău de jar și fum
mai aproape ni-l făcum,
clătinatele oglinzi
între gene să ne-ntinzi.
Rotitoarele pămînturi
răzimate-n patru vînturi,
învelite-n ceruri multe
le-nvățarăm să ne-asculte,
că ne-ai stat atîta vreme
dincolo de ochi și gene,
cu miratele poene.

Gheorghe SCRIPCĂ

Argintul stelelor...

Și iată, Omul și-a întins măreț,
O mînă peste harpa selenară,
Și-n zborul uimitor de îndrăznet,
Țîșni din pumnul globului — afară !

Și au vibrat pe strunele de-argint
Sublimele lui marșuri către stele.
Abisurile-acum nu ne mai mint,
Nici mitul nu mai poate să ne-nșele !

Dar ce imagini poți să mai croiești
cînd ai lăsat în urmă-nchipuirea,
cînd, dînd în lături porțile cerești,
în zbor de basm despici nemărginirea !...

Ce odă poți să-nalți atît de viu
stindardului și stelei, ce, spre soare
în Univers — ca-n viața noastră-nscriu
avîntu-acestor aripi legendare !...

Dar oare nu visăm ? E-ntr-adevăr
trimisul Terrei printre aștri-n slavă ?
...Simțim argintul stelelor în păr
Și-n inimă — zvîcniri de astronavă !...

Violeta ZAMFIRESCU

Intrecere

A fost odată unul,
pe nume,
Maiakovski,
mi se pare ;
Și-o vorbă-avu, dar una
cum nu-s pe lume zece :
„America cea iute de picioare
O vom ajunge,
o vom și întrece !"
Și domnii-au rîs :
fantasme de bard,
și-atîta tot !
Cine-ar zvîrli pe-asemeni proorociri un ban ?!
Dar Maiakovski-a fost,
mult mai curînd,
socot
Cel mai exact
ma-te-ma-ti-ci-an.
Un adevăr știa el,
mai clar și mai presus
Ca Postulatul anticului Euclid,
Pe care îl aflase cîndva, de Lenin spus, —
O cheie pentru cîte-s
și cîte încă nu-s :
— „Există un asemenea Partid !"
Și-a auzit cine-a avut urechi.
Iar azi,
să vadă,
cine ochi buni are !
Că nu-ndrugase
niscai basme vechi
Cu care-mbîi copiii
la culcare.
De mult era platforma
pentru lansare
gata,
În văzul lumii-acolo,
pe puntea Aurorii ;
Și în Octombrie-atunci,
cînd tunul detunat-a,
Tot universu-a fost brăzdat
de traiectorii.
Neabătut
urmînd știutu-i drum,
De-al soarelui potop incandescent
neșters,
Din inimi chiar
racheta
porni în zbor acum,
Rotind o coadă de păun
prin univers.
Și salutînd din mers
pitica lună,
S-a dus să stele la taifas
cu soarele.
Americă,
tu cea de gură bună,
Poftim,
dacă te ține picioarele !

4 ian. 1959

EXCELSIOR!

de

PETRU VINTILĂ

Unul din visurile ancestrale ale omului a fost elevația. E cunoscută în mitologia Eladei antice povestea îndrăzneață și dramatică a lui Icar, a acelui temerar astronaut cu aripi fragile ca de fluture, căruia Soarele i le-a ars pentru că s-a apropiat prea mult de nimbul său incandescent. Icar însă, a fost răzbunat; visul lui superb a fost împlinit în ziua a doua din acest an de glorie și speranțe, 1959.

In ziua aceea, tulburată de emoție, uluită și mîndră, întreaga omenire a ascultat cuvintele sobre și patetice ale comunicatului sovietic, în legătură cu lansarea unei rachete cosmice.

Nu știu, mitologia nu spune, cu ce viteză a zburat spre Soare Icar cel îndrăzneț, vizionarul și generosul Icar, dar știu că racheta cosmică sovietică a ajuns în a treia zi de zbor a ei spre Soare la fantastica distanță de peste 500.000 de km. De la aripile de ceară meliferă ale lui Icar, pînă la racheta cosmică, înzestrată cu cele mai puternice motoare din lume și cu un laborator de o tehnică și sensibilitate unică, drumul ei mi se pare aidoma cu acela de la preistorica praștie de cînepă împletită, pînă la catapulta care aruncă în spațiul interplanetar un astru nou, făurit sub cupolele de rubin ale Moscovei. In aceste zile sistemul solar a fost îmbogățit cu o planetă nouă, iar omul, într-un pas superb de gigant, a intrat pentru prima oară în Univers, supunînd legile care păreau în glaciala lor fixitate, implacabile. Cu cei 11,2 km. pe secundă, a fost sfărîmat lanțul gravitației pămîntești.

Sute de ani poeții au cîntat luna și mirificul spațiu selenar, au cîntat spațiul galactic al Căii lactee, au cîntat Luceafărul și Ursa Mare, dar iată că dintr-odată, în ziua de 3 ianuarie a putut fi văzută și fotografiată Cometa artificială, creată cu o aparatură specială de către racheta cosmică, în centrul triunghiului format din stelele Alfa-Boarului, Alfa-Fecioarei și Alfa-Balanței. Mii de ani Soarele a fost venerat în altare, a fost cîntat în poeme, rînduri-rînduri, omenirea s-a uitat spre el plină de fericire și speranță, dar iată că dintr-odată o nouă planetă a început să se rotească în jurul lui, iar inginerul și poetul de pe Pămînt îl cercetează cu această înaltă și sensibilă antenă. Mirat el însuși, Soarele nu mai îndrăznește să ardă aripile acestui Icar modern.

Acest mesaj generos și îndrăzneț, superb și fantastic, nici nu putea să pornească din altă parte a Pămîntului, ci numai de acolo unde omul își închină de 40 de ani încoace geniul său clocotitor celui mai nobil țel al omenirii : păcii și progresului comunismului. Intreaga omenire salută acest zbor grandios cu strigătul de bucurie și speranță : Excelsior ! Mai sus ! Tot mai sus !...

Slavă Partidului Comunist al Uniunii Sovietice!

UN SECOL DE LA UNIREA

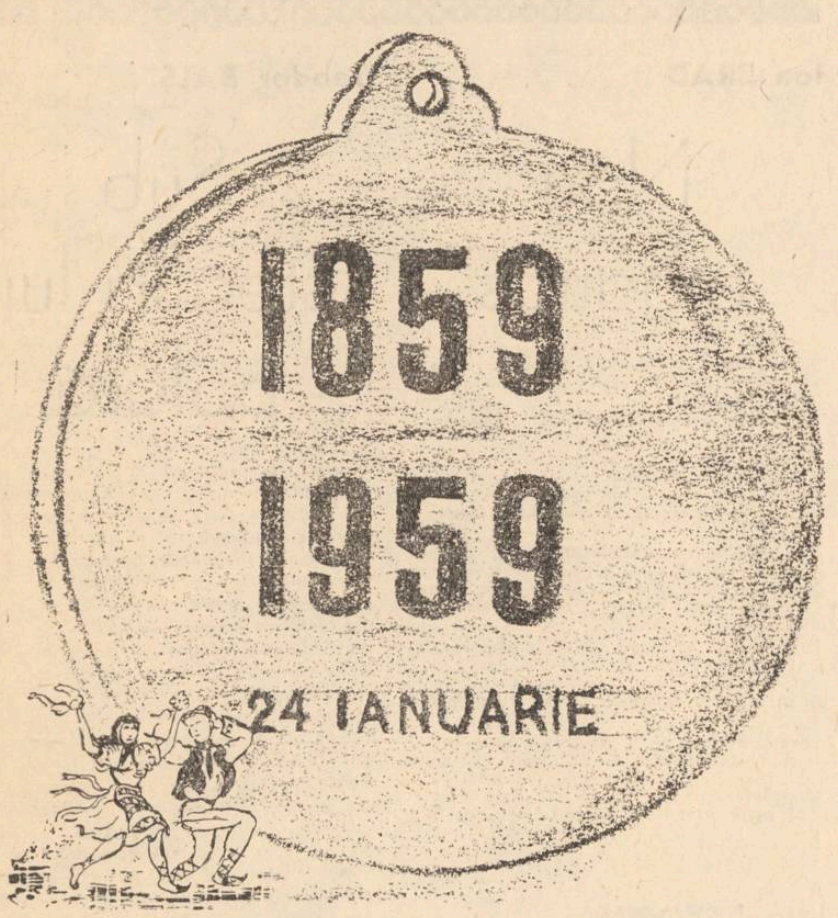

IDEEA UNIRII ȚĂRILOR ROMÎNE ÎN POEZIA VREMII

De puține ori, în istoria poporului nostru, un mare eveniment politic s-a bucurat de adeziunea atît de entuziastă a scriitorilor, cum s-a bucurat Unirea Țărilor Romîne. Ideea unirii a înflăcărat toate condeiele cunoscute ale epocii, a înaripat gîndurile și sentimentele artiștilor și, ceea ce se întîmplă foarte rar, a stimulat spre poezie o mulțime de anonimi, care nu scriseseră, probabil, niciodată vreun vers. Astfel că nume atît de cunoscute ca V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu și alții ca D. Dăscălescu, G. Sion, C. D. Aricescu se însoțesc în paginile publicațiilor vremii cu nume care nu ne spun nimic, neconsemnați în istoriile literare: D. Miclescu, Em. Cobălcescu, D. Idieriu, Iernescu, G. Nichitaki etc. In fruntea ciclului de poeți pregătitori ai Unirii din 1859 trebuie pus, fără îndoială, acel care a acompaniat cu lira sa inspirată mai toate evenimentele progresiste ale sec. al XIX-lea, Vasile Alecsandri. Încă din 25 mai 1856, cu ocazia înființării societății „Unirea" din Iași, participanții au depus jurămîntul în versuri improvizate de „bardul de la Mircești", jurămînt care a fost, după aproape trei ani, transformat în realitate: *„Sub acest măreț castan / Noi jurăm toți în frăție, / Că de azi să nu mai fie / Nici Valah, nici Moldovan. / Ci să fim numai romîni / Intr-un gînd, într-o unire, / Ca să ne dăm mîni cu mîni / Pentru-a țării fericire".*

Se știe să la 30 mai 1856 s-a încheiat tratatul de la Paris, prin care se prevedea alegerea în Țările Romîne a unor divanuri ad-hoc, avînd între altele, scopul rezolvării problemei Unirii. In presa din cele două Țări romînești și mai ales în revistele cu orientare progresistă *(Steaua Dunării, Concordia, Dîmbovița, Naționalul)* a început o înflăcărată campanie pentru ideea Unirii. Această campanie de presă a folosit într-o largă măsură arta în general, dar, mai cu seamă, literatura. Ni se pare pilduitor faptul că, în urma unui articol intitulat *Unirea Principatelor* (semnat T. Aslan) și în care se spunea că *„acum e momentul sau niciodată de a pune cea dintîi piatră la un monument ce e menit de a ne atrage lauda, iubirea, și veneрația urmașilor noștri".* (Steaoa Dunării. 7 iunie 1856) în numărul imediat următor al aceluiași ziar (9 iunie) apare celebra *„Horă a unirii"* a lui Alecsandri și în numărul din 12 iunie, dialogul *Păcală și Tîndală* al aceluiași scriitor. Fără a ne opri pe larg asupra valorii mobilizatoare a *Horii Unirii* ne limităm a sublinia că efectul ei, datorită legăturii organice cu aspirațiile progresiste și populare, precum și prin imensul prestigiu al autorului, a fost, pur și simplu uriaș (în aprecierea aceasta trebuie să avem un cuvînt de laudă și pentru cel care a compus muzica, Al. Flechtenmacher). Toate mărturiile epocii atestă că *Hora Unirii* devenise cel mai popular cîntec al vremii. Explicația trebuie, evident, căutată și în simplitatea și accesibilitatea acestei poezii: *„Măi muntene, măi vecine / Vino să te prinzi cu mine / Și la viață cu unire / Și la moarte cu-nfrățire".* Răspîndirea *Horei* lui Alecsandri se mai poate aprecia și după numeroasele variante care au apărut ulterior. Un oarecare Em. Cobălcescu alecsandrinizează astfel într-o *Horă de unire* apărută în *Zimbrul și vulturul:* (17 dec. 1858) *„Brav războinic, măi muntene, / Viteaz mare, moldovene, / Hai la horă de dulceață, / De frăție, de viață" /.* Multe din aceste variante n-au creatori cunoscuți, ceea ce presupune convertirea lor în folclor, așa cum este acea *Horă națională moldo-romînă* tipărită în broșură și distribuită gratis de librăria George Ioanid în timpul lui ianuarie 1859, pe aceeași melodie a lui Flechtenmacher.

La un an de la semnarea tratatului de la Paris, în 30 martie 1857, în paginile ziarului *Concordia,* Gr. Alexandrescu publică poezia *Unirea Principatelor* ce are o mare rezonanță prin patetismul ei, asemănător celui din *Anul 1840* patetism care, pe poetul lucid și satiric, îl cuprindea din cîte se vede, numai în vîltoarea marilor momente: Cîțiva ani mai tîrziu, într-un articol din *Independența* (1 mai 1861), conștient de finalitatea politică a poeziei sale, Gr. Alexandrescu declara că *„a îndemnat la această unire pe toți adevărații romîni, afară de trădători".*

Desigur că mișcarea unirii a avut și numeroși trădători, care puneau mai presus decît interesele patriei interesele lor personale, meschine. Intîlnim în presa vremii o mulțime de articole scrise de poeți în care se combătea individualismul și trădarea cauzei populare. Iată ce scria D. Bolintineanu, în primul număr al *Dîmboviței* (11 oct. 1858): *„Orice interes personal, orice vis ambițios, orice cugetare egoistă ar prezida la alegeri, ar fi o crimă".* George Crețeanu, cel care a avut un rol atît de însemnat în făurirea *Junimei romîne* de la Paris, unionist convins, încheie astfel una dintre poeziile sale: *„Lăsați intriga bacersa, calomnia-n veninată, / Ci, în cugete curate, pentru țară conlucrați".*

Intre cei care se raliau, aparent, idealurilor unirii erau și mulți demagogi care făceau zarvă în jurul acestui eveniment spre a-și mări averile. Acesta e tipul demagogului din *O profesiune de credință* a lui Alexandrescu. După Alexandrescu, D. Dăscălescu schițează un tip asemănător în *Cîntec nou pentru domnii alegători: „Cu-așa chip v-o slujbușoară / De-aș putea eu înnădi / Negreșit că biata țară / Foarte mult ar propăși".* In același Cîntec al lui Dăscălescu, demagogul își dă pe față toate gîndurile întocmai ca Samson din fabula lui Alexandrescu, ceea ce demască adevăratele țeluri pentru care luptă burghezia parvenită: *„Eu egal c-un coate goale? / Eu tot una c-un țăran? / El făcut din lut de oale, / Iară eu din porțelan?"* Asupra acestor demagogi și trădători precum și asupra separaților declarați își varsă ura atîtea condeie care trec, brusc, de la entuziasm la revoltă Iată ce scria D. Dăscălescu, odată cu apariția broșurii antiunioniste a lui N. Istrati: *Cvestia dzilei în Moldova: „Patimi cumplite mă împresoară, / Rele amare mă necăjesc, / Pe țeară răii văd c-o omoară / Cum s-ar putea oare să nu vorbesc? Muzo! E vreme / Cînd țara geme, / Cînd țara piere, / Să scriu cu fiere".* Același Dăscălescu (este interesant că era fiu de răzeș și că a fost destituit din funcția de magistrat pentru lupta unionistă) în excelentul pamflet *Strigoii* avertiza pe cei din *Obștească Adunare: Deputați! Grija e mare / Căutați bine printre voi; / In Obștească Adunare / Am văzut cîțiva strigoi".*

Entuziasmul popular pentru unire a fost uriaș. Explicația acestui entuziasm trebuie căutată în conștiința îndreptării orînduielilor sociale, în credința că se va instaura o nouă eră, de dreptate socială și libertate. Glasul lui Constantin Tănase, în numele deputaților clăcași, este reprezentativ: *„Pînă astăzi toate sarcinile cele mai grele, numai asupra noastră au fost puse și noi mai de nici de unele bunuri ale țării nu ne-am îndulcit; iar alții fără să fie puși la nici o povară, de toată mana ei s-au bucurat".* In aceeași vreme într-un entuziast manifest poetic, A. Lăzărescu se adresa direct deputaților săteni, invocînd vechile drepturi răzășești: *„Săteni, ce națiunea la vechi drepturi vă cheamă, / Vă dă iar moștenirea ce altă dat-aveați".* Insuflețirea și rolul maselor populare în timpul lui ianuarie 1859 sînt atestate în numeroase versuri scrise imediat după 24 ianuarie, (cazul poeziei: *24 ianuarie 1859* de C. D. Aricescu). Entuziasmul popular în momentul alegerii lui Cuza este fără precedent, fiind născut din aceeași convingere în schimbarea stării sociale, în aplicarea de către domnitor a unei justiții democratice. In afara celebrului discurs al lui M. Kogălniceanu, ținut cu prilejul alegerii ca domnitor în care îi recomanda să fie *„bun și blînd mai ales pentru acei pentru care mai toți domnii trecuți au fost nepăsători sau răi",* numeroși scriitori au scris articole și poezii prin care elogiau actul patriotic al alegerii lui Cuza ca domnitor al Țărilor Romîne, recomandîndu-i însă cum să guverneze. Cezar Boliac, de pildă, într-un articol din *Rominul* ura domnitorului: să *„meargă totdeauna înaintea dorințelor naționale, fără să se osenească! Libertățile publice fie gardia sa și libertățile individuale agenții săi. Luxul său fie simplicitatea, egalitatea, mîndria sa".* Numele lui Cuza a intrat în tradiția populară și a inspirat numeroși poeți.

Numele lui Cuza este adesea asociat cu ideile de dreptate și libertate: *„Cuza! nume ce răsună în tot sufletul ce bate / Pentru sfînta libertate și dreptate-n țara sa, / Pe-ale nemuririi aripi Romînia azi străbate / Și prezice că un soare mai frumos va lumina",* (C. Odobescu: 24 ianuarie 1859).

Unirea a adus însă, în curînd, dezamăgiri. De teama maselor populare care-și dovediseră rolul lor imens în realizarea unității naționale, burghezia și moșierimea au format acea *„monstruoasă coaliție",* care a ținut în continuare împilat poporul. *Strigoii* de care vorbea Dăscălescu înainte de unire, sînt descoperiți de poet și în noua Adunare, întocmind legile în favoarea lor: *„Mai ziceam parcă odată / La legi nouă, oameni noi! / Insă dacă ochiul cată, / Vede încă mulți strigoi!".*

Cu toate neajunsurile și neîmplinirile sale, Unirea Țărilor Romîne este unul dintre actele de seamă din istoria poporului nostru și care a dovedit, odată mai mult, forța uriașă a maselor populare. In realizarea acestui act un rol dintre cele mai de seamă l-a jucat literatura și, mai ales, poezia. In epoca dintre 1856—1859, s-a creat o poezie politică în sensul cel mai strict al cuvîntului, o poezie care a fost una dintre armele cele mai eficace în rezolvarea marilor probleme politice. Astăzi, cînd în perspectiva istorică, Unirea din 1859 ne apare ca unul dintre actele care au grăbit eliberarea națională și socială a poporului nostru, ne dăm seama că un rol mai nobil și mai măreț decît acela de a fi un mijloc de agitație politică, nu-și putea asuma poezia și nici o altă artă.

Cercetarea unor poeți neînsemnați, care poate n-ar fi scris un vers dacă nu s-ar fi socotit angajați cu toată ființa lor în efervescența evenimentelor politice, ne pare a da un răspuns categoric la o problemă fundamentală a esteticii: arta nu s-a născut datorită unui așa zis „instinct estetic" cu care ar fi hărăzit omul și nici prin coborîrea unui „har divin" asupra creatorilor, ci arta este rezultatul necesității oamenilor de a-și exprima aspirațiile și gîndurile în realizarea cărora ei adaugă contribuția spiritului lor care devine astfel o forță materială.

Desigur că versurile multora dintre poeții citați sînt stîngace, necizelate, așa cum sînt, totdeauna, începuturile. Dar din ele străbate cu putere tăria credinței într-o cauză măreață și dreaptă, tendința de a fi în același timp artiști și cetățeni. Ceea ce este suficient pentru a-i aminti cu recunoștință și admirație totdeauna, și, mai ales cînd prăznuim evenimentul la făurirea căruia ei au fost părtași vrednici și entuziaști.

Astfel că prezicerea lui C. D. Aricescu este și sentimentul pe care-l încercăm astăzi la un secol de la 25 ianuarie 1859: „In litere de aur va scrie veritatea / Aceea zi de augustă; iară Posteritatea / Depune-va ghirlante p-a bravilor morminte, / Și-n Panteonul țării a lor sacre-oseminte" (24 ianuarie 1859, Dîmbovița, 4 febr.).

POMPILIU MARCEA

KOGĂLNICEANU ÎN LUPTA PENTRU UNIRE

Revoluția culturală de la 1840 a pregătit conștiințele pentru revoluția politică de la 1848, iar tezele programatice ale acesteia încep să fie transpuse în viață abia în ianuarie 1859, cînd se pun temeliile statului nostru centralist. Scriitorii noștri de frunte s-au solidarizat cu patos cetățenesc cu luptele pe care masele muncitoare le-au dus pentru cîștigarea libertăților sociale.

Unirea Țărilor Romîne este enunțată numai ca postulat în Regulamentul Organic. Unirea fusese „dorință" la 1848 și Vasile Alecsandri a exprimat-o deslușit după ce trecuse munții și participase la adunarea de pe Cîmpia Libertății, scriind în Foaie pentru minte, inimă și literatură, *nr. 24 din 14 iunie 1848,* „Hora Ardealului", „Horă" *care în perioada Divanurilor ad-hoc devine a „Unirii", cîntată „nebunește" la spectacole, întruniri și de tarafuri va fi interzisă de caimacamii Vogoridi și Balș.*

Unirea a fost crez după 1855, an hotărîtor în strîngerea rîndurilor, în organizarea acțiunilor și în profilul tacticei față de separatiști. Căpetenie a unioniștilor, ca mereu în ultimii cincisprezece ani, se află Mihail Kogălniceanu, iar monitor de luptă Steaoa Dunării *(1 octombrie 1855—11 septembrie 1856, înlocuită după 4 decembrie 1856 și pînă-n 1 mai 1858 cu* L'Etoile du Danube). *Chiar în program marele patriot lămurea asupra condițiilor în care apărea publicația:* .

„Steaoa Dunării" *esă într-o epohă din cele mai însemnate ale lumii moderne.*

Țelul politic al „Stelei Dunării" *este de a ținea pre publicul romîn într-o cunoștință lămurită și continuă nu numai despre întîmplările cele mai importante ale zilei, dar totodată și despre spiritul și tendințele marilor luptători" și în care Unirea reținea obiectivul de fond:*

„Unirea Țărilor Romîne este doar dorința vie și logică a marii majorități a romînilor. „Steaoa Dunării" *este jurnalul Unirei. Prin aceasta ea nu urmează unei utopii; ea apără numai interesul vital al patriei. Unirea Țărilor Romîne este singurul mod în stare de a consolida naționalitatea romînilor, de a le da demnitate, putere, mijloace pentru a împlini misia lor pe pămînt.*

Unirea Moldovei și a Valahiei singură va depărta conflictele viitoare pe țărmurile Dunării și ale Mării Negre, singură va consolida pacea din Orient.

Politica noastră din lăuntru va fi cu totul de legalitate și de bună rînduială. Ca jurnal literar „Steaoa Dunării", *chiar din început, se pune alături cu opiniile și tendințele* „Romîniei literare". *In deplin acord cu poporul nostru poet și redactorul ei, credem că literatura românească trebuie să se adape la izvoarele naționalității, adică în istoria, moravurile și credințele țării noastre. Vom combate dar, din toate puterile noastre, direcția falsă ce o parte din scriitorii de astăzi se încearcă a da limbii și literaturii".*

Cînd cenzura încercă la 24 ianuarie 1856 să suprime publicația, impunîndu-i adversari de concurență literară și ideologică, Kogălniceanu riposta netemător Secretariatului de stat al Moldovei printr-o adresă cu litere de foc:

„Eu cunosc dritul guvernului de a-mi impune ori ce censori, dar îmi cunosc și mie dritul de a-mi închide jurnalul înaintea unei aseminea censuri. „Steaoa Dunării" *dacă ar suferi să se cercetese de asemine persoane, cu totul opuse principiilor ei, ar ajunge întru (adevăr) a fi un jurnal cu o tendință nepotrivită cu împrejurările din afară. A mă supune unor asemine censori, ar fi a-mi prostitua simțenia și curățenia ideii. De aceia rog respectuos pre onorabilul Secretariat de Stat ca să binevoiască a retrage o măsură ce este în însușire de a ne compromite pre toți în ochii Europei, de a ne compromite chiar în ochii noștri înșuși. Dee-mi censori cît de aspri, dar frați în principii și în speranțe. Ear dacă este ca măsura să se păstreze în toată puterea ei, apoi, pînă la noul așezămînt al presii, eu prefer să-mi sfarm pana și să-mi suspendeze jurnalul, decît să recunosc de censori persoane onorabile, o mai adaog, dar adversare în credință și-n simțimente politice cu acele ale jos iscălitului". (Bibl. Acad. R. P. R.,* Arhiva M. Kogălniceanu — *fost* Ms. rom. 1173, *fila 238).*

Campania lui Mihail Kogălniceanu în Steaoa Dunării *și a tovarășilor săi de luptă a promovat și difuzat ideea Unirii în Moldova. Separaților marele istoric le-a stat bărbătește înainte, soldat credincios al poporului în drumul spre domnia de reforme a lui Alexandru Ion Cuza. El a păstrat tot timpul legătura cu unioniștii munteni și vom desprinde dintr-un ciclu de corespondențe inedite raportările sale asupra situației de fapt, ca și asupra țelurilor politice comune făcute la 6-18 fevruarie 1856 lui C. A. Rosetti:*

„Crede-mă că de două luni sînt fără somn, fără prînz, numai ca să pot face ceva. Este prea greu, dar poate tot voi izbuti. V. Alecsandri a sosit aseară de la București și acolo nu se face nimic pentru națiie, toți gîndesc numai la domnie. La noi efervescența este mult mai mare, fiindcă Ghica, după ce ani întregi ne-a înșelat, acum și-a dat masca jos de pe față. Toți, dar, mari și mici, sînt hotărîți a lucra.

Mulți din patimă, dar și mulți numai din amoare pentru patrie, calitate pre care romînul cel mai degradat a păstrat-o în inima sa. Silința mea este de a uni toate partizile într-o singură mare partidă, aceea a nației. In cîteva zile sper că-ți voi putea

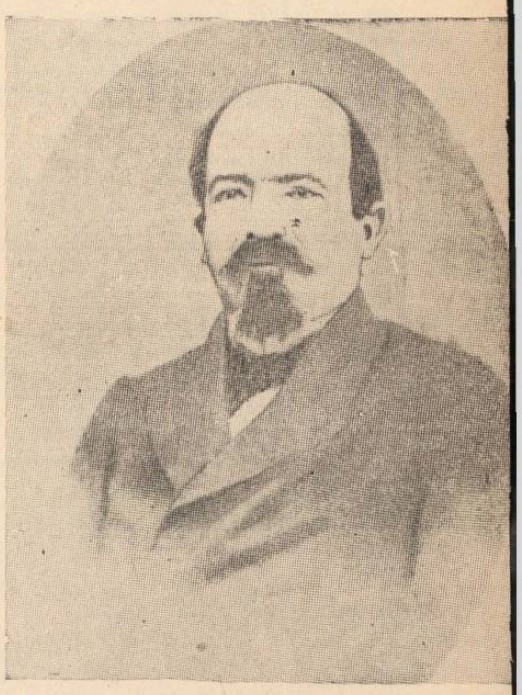

trimite o adresă către membrii conferinților. Pînă acum am izbutit ca și cei morți, cu Mitropolitul în cap, și cei mici au primit programa următoare:

Unirea principatelor;
Neutralitatea principatelor;
Autonomia principatelor;
Sistem reprezentativ.

. . . . . .

Socotința mea este că pentru ca să putem restabili un ordin de lucruri despre dorințele noastre, trebuie să răsturnăm piedicile ce ne stau în contra, adecă domnii de astăzi. Al vostru (Barbu Știrbei — *n.n.*) *este un brigand, s-a sfîrșit; al nostru* (Grigore Al. Ghica — *n.n.*) *este un* chevalier d'industrie, *care exploată sentimentele cele mai nobile. A făcut un spital de incurabili cu banii țării, nu pentru ca să facă bine, dar pentru ca sub vălul filantropismului să deșerte mai bine casele publice de bani. A oborît sclavia; a căutat*

Unirea în revistele craiovene

Problema unirii, care frămînta, acum o sută de ani, Țările Romîne, angajate în lupta hotărîtoare pentru realizarea năzuințelor poporului, a găsit ecou nu numai în coloanele ziarelor și revistelor vremii, dar ea a preocupat și generațiile următoare, acordîndu-se un loc de cinste în multe din paginile revistelor secolului nostru.

Astfel, în prima decadă a veacului nostru, cu prilejul semicentenarului Unirii Țărilor Romîne, în revista craioveană *Ramuri* găsim material documentar privitor la lupta patrioților romîni din epoca unirii și la persoana Domnitorului Cuza.

De la simpla mărturie culeasă și transmisă de Petre Danielescu (Ramuri an. IV, p. 61) privitoare la vizita lui Cuza Vodă la Craiova, sau *„O felicitare a Comisiunei de la Focșani către Vodă Cuza"* (id. ibid. p. 87) și pînă la *Corespondența lui Kogălniceanu din anii Unirii* (id. ibid. p. 88) și emoționantul document consemnat în articolul *Un aprig susținător al Unirii: Episcopul Melchisedec"* (p. 75), paginile revistei craiovene din anul 1909, acordă un deosebit interes luptei patriotice dusă de tinerii intelectuali, care se afirmaseră încă cu prilejul revoluției de la 1848.

Corespondența lui Kogălniceanu din anii Unirii, cu diferite personalități marcante din viața politică a vremii, referitoare atît la actul unirii, cît și la reformele sociale, inițiate și susținute de marele bărbat de stat, publicată la paginile 88 și 313 din revistă, în anul 1909, pune în lumină frămîntările politice, sociale și naționale ale poporului nostru de acum un secol.

Figura Domnitorului Cuza îndeosebi în persoana căruia poporul întruchipa realizarea năzuințelor sale, devenise o figură populară, iubită și cîntată de popor. *Felicitatea Comisiunei de la Focșani către Vodă Cuza,* publicată în revistă la p. 17, exprimă nu nu. mai urările de bine către Domn, dar în același timp face și o aluzie îndrăzneață la împlinirea unirii adevărate, care avea să vină în curînd. *„Dacă Comisiunea Centrală a Principatelor Unite,* — se menționează în documentul publicat, — *a simțit vreodată greutățile poziținil violate ce-i este făcută și care o țin în depărtare de celelalte corpuri politice ale Statului, aceasta este negreșit astăzi, cînd țara serbează ziua onomastică a aleasului ei și cînd Comisiunea Centrală s-ar fi socotit fericită de a putea face Înălțimei Voastre felicitațiunile sale de aproape și din viu grai".* Deși obligată să funcționeze la o *„distanță depărtată",* Comisiunea Centrală *„nu poate să lase să treacă ocasiunea ce i se înfățișează"* pentru a asigura pe Domnitor de respectul și devotamentul ce i le păstrează *„nu numai ca Principe, dar și ca un principiu, ca simbolul Unității Naționale".* Si felicitarea continuă în cuvinte aluzive, cu privire la înfăptuirea unirii adevărate, astfel: *„Dorințele cele mai vii ale Comisiunii Centrale vor fi împlinite, cînd ea, împreună cu celelalte corpuri politice ale Statului, întrunite împrejurul tronului național al Înălțimei Voastre, va putea a vă rosti de aproape aceste simțiminte",* terminînd cu expresiunea încrederii poporului în alesul său, urîndu-i să trăiască pentru a putea îndeplini *„misiunea de a conduce la liman o acțiune bătută de atîtea vifore".*

In aceeași revistă craioveană, din anul 1909, la pagina 61, se publică o informație cu privire la venirea lui *Cuza Vodă la Craiova,* informație reprodusă și în *Biblioteca folcloristică* nr. 4, vol. I, pag. 36, tipărită la Tipografia *Fulgerul* în același an, la Craiova. *„Cuza, fostul Domnitor romîn,* — se spune în informație — *a venit la Craiova în luna mai anul 1860... Din cotro va fi venit în oraș, lumea de azi nu mai știe; știe însă numai că tot orașul Banilor era în picioare".* Și pentru a arăta dragostea de care se bucura Cuza în mijlocul poporului, mărturia culeasă de Petre Danielescu din Craiova, continuă astfel: *„Bărbați de toate vîrstele, femei și copii, cu țărani de la sate, s-au strîns la cîntarul de piatră* (pe atunci cîntarul public al orașului, așezat cam pe unde azi se află *Parcul Tineretului,* fosta grădină publică Mihai Bravu n. n.) *în cîmpia netedă de lîngă biserica Obedeanu".* Și cum se vestise toată suflarea că are să vină Vodă Cuza *„ca din pămînt au ieșit în cîmpie toate cetele de*

...ĂRILOR ROMÎNE

ca prin acest act să-şi tragă simpatiile Europii. Pentru că în No. 6 am zis două cuvinte în contra timbrului, *o monstruozitate într-o ţară unde judecata se vinde ziua mare, el mi-a încetat „Steaoa", cu toate că a fost aprovată de censură. Fiindcă toată lumea a fost strigat în contra acestei măsuri arbitrare, el a dat un decret pentru libertatea presei, nu că doară să ne o deie, dar pentru ca să-şi dreagă* busuiocul *în cel întîi moment...*

Astăzi în chestiile sociale *sînt deosebite partizi în Moldova. In chestiile politice te încredinţez că există numai una, partida patriei. Toţi s-au dezgustat de Domn; nimini nu mai vra domnie, afară de doi, trei, dar şi aceştia se ruşinează de a o spune. De această mişcare trebuie să ne folosim. Trebuie pe Ghica să-l combatem cu armele cu care ne atacă. Cu presa el se prezintă ca om liberal, ca reformator; el a oborît sclavia". (Bibl. Acad. R. P. R.,* Coresp. inv. 11678).

Peste mai bine de un an tot Kogălniceanu se adresa conducătorului unioniştilor valahi, lui Ion I. Filipescu, la 29 mai 1857, sub starea de spirit a încordării de front faţă de politica reacţionară a lui Vogoridi, sprijinit de Austria, Turcia şi Anglia, şi de o mină de oameni peste care torentul Unirii avea să treacă strivitor:

„Iţi scriu cu sufletul îndurerat. Trăim o epocă la care nu ne-am fi aşteptat. Presiunea morală pe care Vogoridis, cel tînăr, o exercită asupra sărmanei Moldove, este cu mult mai îngrozitoare decît aceea a miinii înarmate şi care lovea a ienicerilor bătrînului Vogoridis, care apăsase asupra părinţilor noştri în 1821.

Listele vor apare săptămîna aceasta. Toţi oamenii noştri, tot ce este independent, cinstit, inteligent, alăturat ţării sale, au fost şterşi. Tot ceea ce oameni devotaţi şi hotărîţi de a nu închina armele adversarilor noştri au putut s-o facă, noi încă am făcut-o de-a nu obţine nimic altceva, decît un pic de justiţie, un pic de dreptate şi de libertate, Caimacamul, puternic pe sprijinul Austriei, Turciei şi... trebuie s-o spun... Angliei, merge înainte. Nu ne-ar mai rămîne decît un mijloc: revoluţia... dar trebuie să ne abţinem, pentru că asta se vrea, pentru că se face orice pe lume ca să ne înfunde. In fiecare seară este întrunire la tipografia lui Asachi unde se întocmesc listele. Această întrunire este compusă din domnii: Vogoridis, agentul Austriei, Vasile Ghica şi Istrati. Aceşti domni schimbă, şterg, modifică, măresc sau prescurtează listele, fără conştiinţă şi fără ruşine! Ce va produce un atare Divan? căci nu e vorba de Unire *sau* Separatism. *Mai sînt de asemenea chestiunile reorganizării, autonomiei etc. Cînd toată lumea este îngrădită, valeţii domnului Vogoridis vor avea să hotărască asupra viitorului bietei noastre ţări!"* (Bibl. Acad. R.P. R., Coresp. inv. 12059).

Caimacamii îl şantajaseră şi economic după cum reiese dintr-o scrisoare de expuneri confidenţiale, trimisă lui Costache Negri la 28 august 1856, în care relatează:

„Mă găsesc în trista şi aspra nevoie de a o face. Se pare că eu am nenoroc cu toate guvernele. Căimăcămia, în ceea ce mă priveşte, s-a hotărît să urmeze exemplul domniei. Domnul Balş mă prigoneşte mult pentru o rată restantă de postav pe care i-o datorez încă şi mă ameninţă că-mi vinde la mezat fabrica. Deja Consiliul a discutat asupra arestării mele. Motivele sînt destul de murdare ca să ţi le comunic prin scris; îţi este de ajuns să ştii că am fost bolnav şi că, oricît m-ar costa, eu trebuie să fac tot posibilul pentru a nu pierde o fabrică care m-a costat zece ani din existenţa mea şi în care se găsesc investite averea mea întreagă şi dotele soţiei mele şi surorii mele! Pentru a preveni lovitura care mă ameninţă mi-s de trebuinţă întreaga energie şi toate resursele mele". (Bibl Acad. R. P. R., Coresp. inv. 12024).

Negri îi era tovarăş devotat de luptă încă din 1848, îl ţinea sfătuitor de rară distincţie şi i s-a adresat întotdeauna cu încredere de părtaş dăruit cauzelor mari ale patriei. Pe cînd acesta se găsea trimis la Constantinopol îi scrisese între 1855—1856 numeroase epistole cu privire la Steaoa Dunării.

Incheia plin de înflăcărare agitatorică o scrisoare la 19 decembrie 1855:

„Unirea şi unirea *şi totdeauna* unirea *aceasta va fi mîntuirea noastră, aceasta va fi fericirea patriei comune". (Bibl. Acad. R.P. R.,* Coresp. inv. 12023).

Iar cînd Negri, pentru moment, adoptă atitudinea retragerii la Tîrgu-Ocna, înăcrit de ambiţiile unora şi reacţionînd potrivit temperamentului său discret, unionistul M. Kogălniceanu îl recheamă la datoria neostenitelor cetăţeneşti pentru marea cauză:

„Imi spui, scumpul meu Negri, că eşti liniştit la Ocna. Poţi să fii, trebuie să fii cînd ţara nu este? Eu cred că te înşeli asupra simţirilor tale. De asemenea, scumpul meu Negri, foarte departe de a te încuraja ca să te ţii în retragerea pe care ţi-ai ales-o, în numele tuturor amicilor noştri politici eu te îndemn s-o părăseşti cît mai curînd. Noi ne-am pus în gînd să ridicăm un edificiu naţional; abia dacă noi i-am pus temeliile. Noi avem datoria deci să continuăm munca noastră; şi pînă la terminarea lui mai e mult de făcut. Nu trebuie să te ţii de fel izolat, căci dacă toată lumea ar face ca tine atunci Străjeştii, Tzigara şi compania vor fi ei care se vor ocupa de treburile ţării. Ei îşi vor face interesele şi noi ăştilalţi vom rămîne cu braţele încrucişate.

Dar ne-ar condamna proprii noştri copii. Şi aceşti oameni care au avut încredere în noi, aceşti locuitori din judeţe, aceşti tineri din ministere, departamente, atît de plini de încredere nu ne-ar arunca ei cu pietre, dacă noi i-am părăsi? Deja cei mai curajoşi au fost exilaţi, alţii au fost hăituiţi din casă în casă". (Bibl. Academiei R.P.R., Coresp. inv. 12025).

In memorabila şedinţă din sala „Elefantului" din Iaşi, Kogălniceanu, la apelul făcut de Vasile Alecsandri, renunţă la domnie. Unioniştii hotărîră candidatura unică a colonelului Alexandru Cuza, care se alege la 5 ianuarie 1859 domn al Moldovei, primul cuvînt de omagiu rostindu-i-l Kogălniceanu şi tot el avea, după îndoita alegere de la Bucureşti din 24 ianuarie, să dea printr-o scrisoare, păstrată în ciornă, primele sfaturi noului investit, la sosirea acestuia în Bucureşti (februarie 1859):

„Poporul este îmbătat de entuziasm. Incă de astăzi de dimineaţă oraşul este în sărbătoare. Toată lumea a ieşit pe stradă. Veţi primi o ovaţie cum niciodată un print în Principate, dar ce spun eu, în marele state n-a avut. Reacţionarii se urneau din loc şi băgau intrigi pînă aseară. Astăzi sînt loviţi pînă la încremenire! Ei nici nu mai credeau în sosirea Voastră, ba încă şi începuseră să semneze proteste colective. Părerea tuturor oamenilor cu judecată este ca Alteţa Voastră să spună clar şi precis că ales prin mandatarii legali ai celor două popoare moldovean şi muntean, prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională veţi apăra şi autonomia ţării şi drepturile pe care le deţineţi de la naţiune şi că sînteţi hotărît să întrebuinţaţi asprimea contra tuturor celor care atîţă la intrigi. Fiţi foarte serios cu marii boieri de aici. Mina Dumneavoastră binevoitoare, tonul Vostru familiar faţă de ei ar fi interpretate ca un semn de slăbiciune.

In schimb, Principe, cu partidul naţional, cu negustorii, cu poporul, fiţi aşa cum aţi fost la Iaşi. Toate inimile vă vor fi cîştigate". (Bibl. Acad. R. P. R., Arhiva M. Kogălniceanu).

Şi sînt de reţinut la prilejul centenarului Unirii, actele reformatoare prin care acelaşi mare moldovan a slujit domnia lui Cuza: secularizarea averilor mănăstireşti, reforma agrară, reorganizarea armatei şi a învăţămîntului primar, lupta deschisă împotriva monstruoasei coaliţii, care, alăturate activităţii neostenite pentru înfăptuirea statului centralist, fac ca scriitorul Mihail Kogălniceanu să binemerite recunoştinţă ca luptător pe baricadele cetăţeneşti.

AUGUSTIN Z. N. POP

SENSUL UNIRII

Trecuse aproape un mileniu de cînd poporul nostru se formase, dar încă mai continua să trăiască despărţit din punct de vedere politic în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Şi totuşi avea aceeaşi origină, vieţuia aproape compact pe acelaşi teritoriu, era închegat într-o unitate etnică, vorbea aceeaşi limbă, avea aceleaşi obiceiuri, aceeaşi comunitate culturală.

Prelungirea acestei despărţiri politice timp de atîtea veacuri a fost consecinţa constituirii separate pe vechiul spaţiu dacic a celor trei state feudale: Transilvania, Ţara Românească şi Moldova şi a existenţei lor îndelungate. Interesaţi în dăinuirea separată a acestor trei state au fost atît feudalii locali, pentru a-şi menţine privilegiile lor teritoriale, politice şi economice, cît şi puterile suzerane care le-au subjugat curînd după întemeiere şi tindeau să le ţină în stare de vasalitate veşnică. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, Transilvania se afla sub „jugul de fier" habsburgic, iar Ţara Românească şi Moldova sub dominaţia otomană, sub care zăceau de peste patru secole.

Dacă pe plan politic, turcii le-au lăsat celor două ţărişoare o brumă de semi independenţă, scump răscumpărată prin plata unui „haraciu" mereu majorat, pe plan economic ele au devenit „chelarul" imperiului otoman, fiind stoarse de toate bogăţiile printr-un monopol jefuitor.

Toată povara a apăsat firesc asupra poporului, care a avut de îndurat încă de pe atunci o dublă exploatare: cea boierească şi cea turcească. Pentru înlăturarea jugului turcesc, poporul a luptat fără preget, răspunzînd ori de cîte ori a fost chemat la această luptă de voievozi cutezători ca Mircea cel Bătrîn, Ştefan cel Mare, Ioan Vodă cel Cumplit şi Mihai Viteazul. A luptat necontenit şi pentru scuturarea jugului boieresc dinăuntru, îngreuiat şi acesta din ce în ce mai mult. În anul 1821, la chemarea de luptă a lui Tudor Vladimirescu încearcă să pună capăt acestei duble exploatări. La conducerea luptei poporului trece după răscoala din anul 1821, burghezia, noua clasă care începuse a se forma spre sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi era stînjenită în dezvoltarea ei atît de menţinerea relaţiilor feudale, cît şi de continuarea dominaţiei otomane. Din punct de vedere economic, această dominaţie a fost înlăturată prin tratatul de la Adrianopol impus Turciei de către Rusia (1829). Din punct de vedere politic, cele două Ţări Române au rămas şi după aceea vasale Turciei, continuînd să plătească tribut, dar au obţinut o autonomie administrativă.

Astfel s-au creat condiţii prielnice pentru dezvoltarea schimbului de mărfuri şi deci pentru dezvoltarea economică spre capitalism a celor două ţări, cerută de noile forţe de producţie. Această dezvoltare fusese împiedicată nu numai de monopolul turcesc, ci şi de sistemul economic feudal, caracterizat din acest punct de vedere, printr-o „reţea de pieţe locale", dublată de o reţea de vămi interne. Prin cele două regulamente organice puse în aplicare în anul 1831 în Ţara Românească şi în anul 1832 în Moldova, dar care erau aproape aidoma, s-a dat curs tratatului de la Adrianopol. Ele cuprindeau dispoziţiuni importante care au înlesnit în perioada premergătoare Unirii Ţărilor Române dezvoltarea comerţului, industriei, agriculturii, oraşelor şi căilor de comunicaţie. Au fost desfiinţate atît vămile dinăuntrul fiecărei Ţări Româneşti, cît şi vama dintre ele, adică acele bariere de tip feudal care stăteau în calea dezvoltării comerţului. Aceste prevederi au fost concretizate printr-o convenţie vamală, făcîndu-se astfel începutul creării pieţii naţionale unice, care era condiţia absolut necesară pentru formarea statului naţional.

Dezvoltarea agriculturii, care a avut drept urmare o agravare a exploatării ţărănimii; dezvoltarea manufacturilor, atît prin înmulţirea lor, cît şi prin introducerea maşinilor şi chiar a forţei aburului, dezvoltarea comerţului interior şi exterior, toate acestea au constituit factorii economici care au impus ca în locul celor două state feudale să se simtă din ce în ce mai presant nevoia unui singur stat, de astă dată capitalist.

Clasa interesată întîi de toate în înfăptuirea acestui stat era burghezia, care continua să fie nemulţumită nu numai pentru că vechile state feudale nu mai corespundeau acestei baze economice şi frînau dezvoltarea capitalismului, dar şi pentru că aparatul central de conducere al acestora era monopolizat mai departe de către boierime. La această nemulţumire s-au adăugat şi privilegiile economice pe care boierimea continua să şi le păstreze.

Înlocuirea vechilor state care constituiseră instrumente puse în slujba boierimii pentru a-i asigura exploatarea şi oprimarea maselor ţărăneşti era firească şi dorită şi de popor. Cei care nu se mai bucurau de niciun drept, ci erau copleşiţi numai de obligaţii, cei care constituiau turma de robi a boierilor, îşi vor exprima în divanul ad-hoc al Moldovei acest deziderat suprem: **„să nu mai fim ai nimănui, să fim numai ai ţării şi să avem şi noi o ţară!"**

Ideea unirii Ţărilor Române a fost vag formulată mai întîi în cele două regulamente organice, unde au fost prevăzute **„începuturi de o unire mai de aproape între amîndouă principatele"**, constînd într-o administraţie absolut asemănătoare, dar totuşi separată. Era de aşteptat ca reprezentanţii marii boierimi, care au redactat regulamentele organice, să limiteze unirea Ţărilor Române numai la aceasta.

Ideea Unirii Ţărilor Române este din ce în ce mai prezentă în scrierile din perioada premergătoare revoluţiei din anul 1848 şi din deceniul următor. Numele de **Romînia** pentru cele două ţări române de dincoace de Carpaţi, iar de multe ori incluzînd şi Transilvania, este întrebuinţat din ce în ce mai des în operele scriitorilor paralel cu numele de „romîni" pentru întregul popor.

În nomenclatura presei şi revistelor din aceiaşi vreme, se observă aceeaşi preocupare, începînd chiar de la primele două ziare apărute în anul 1829, intitulate **Curierul Românesc** şi **Albina Românească** pînă la **Romînia literară** a lui Vasile Alecsandri.

Dar Unirea Ţărilor Române trece din ce în ce mai mult din sfera ideilor în domeniul faptelor. Cererea pentru unire n-a fost înscrisă în programul revoluţiei de la 1848 din Muntenia şi Moldova dar a fost exprimată deseori prin ziarele revoluţiei, prin scrierile conducătorilor şi chiar prin unele manifestaţii.

La marea adunare populară ţinută în Cîmpia libertăţii de la Blaj la 3/15 mai 1848, romînii ardeleni şi-au exprimat această dorinţă prin strigarea: **„Noi vrem să ne unim cu ţara".**

După înfrîngerea revoluţiei de la 1848, foştii conducători ai revoluţiei îşi continuă activitatea în emigraţie. În centrul activităţii lor stă Unirea Ţărilor Române pe care vor s-o realizeze cu sprijinul marilor puteri din apus. Spre deosebire de marea majoritate a emigranţilor, care legau reuşita acţiunii pentru unire de acest sprijin din afară, democratul revoluţionar N. Bălcescu căuta să se bizuie întîi de toate pe lupta poporului, îndemnîndu-l să fie gata pentru o revoluţie viitoare. Toate scrierile şi articolele publicate de el în emigraţie, constituie un înflăcărat îndemn în acest scop. Ideea de „unitate naţională" avea pentru el un conţinut mai larg, însemnînd totodată „unitatea socială" sau „domnirea democraţiei" sau „domnirea poporului prin popor".

Momentul pentru a se face începutul înfăptuirii Unirii Ţărilor Române a venit curînd după aceea, datorită unei împrejurări externe şi anume tratatului de la Paris din anul 1856. Cu acest prilej, marile puteri europene au luat în seamă năzuinţele poporului nostru, precum şi cererile reprezentanţilor burgheziei române aflaţi în emigraţie. În desfăşurarea evenimentelor unele dintre marile puteri ca Anglia, Turcia şi Austria s-au împotrivit însă dorinţei poporului romîn pentru unirea Ţărilor Române, sprijinind reacţiunea antiunionistă sau separatistă dinăuntru. O atitudine favorabilă au avut Franţa, cu unele fluctuaţii, şi Rusia.

Divanurile ad-hoc constituite în anul 1857, — cel din Moldova după anularea primelor alegeri măsluite de către partidul antiunionist — au exprimat dorinţa maselor pentru unire. În afară de aşa zisele „mari dorinţi", în divanul ad-hoc al Moldovei s-a trecut şi la unele deziderate de reforme burghezo-democratice, datorită faptului că aici a existat un animator în acest sens, cum a fost Mihail Kogălniceanu, alături de care se mai găseau C. Negri, V. Mălinescu ş.a.

Pentru Kogălniceanu, exponent al burgheziei industriale, „partida unirii" era totodată şi „partida progresului". Kogălniceanu era sprijinitor al introducerii capitalismului în ţara noastră în locul feudalismului ruginit, dar evita calea revoluţionară, preconizînd calea reformelor de sus în jos.

Nu tot aşa concepeau unirea cei mai mulţi dintre exponenţii burgheziei din Ţara Românească aleşi în divanul ad-hoc. Pentru liderul burgheziei de aici, I. C. Brătianu, înfăptuirea statului naţional aproape că excludea reformele sociale. Va mărturisi-o, dealtfel, el însuşi că pentru el chestiunile sociale erau „numai secundarii".

Totuşi cei cîţiva deputaţi care au reprezentat ţărănimea aproape simbolic în cele două divanuri, au luptat pentru Unirea Ţărilor Române, în nădejdea că aceasta va fi urmată şi de reforme sociale, între care întîi de toate emanciparea şi împroprietărirea clăcaşilor. Spre consternarea lor însă, au constatat că această acută reformă a fost ignorată atît în divanul ad-hoc al Ţării Româneşti, cît şi în acela al Moldovei. Atunci ei şi-au dat drumul glasului lor de protest. Iată de ce, după închiderea divanurilor ad-hoc, foştii reprezentanţi ai ţărănimii s-au retras dezamăgiţi pe la vetrele lor.

Dorinţa pentru unire exprimată în divanurile ad-hoc şi adusă la cunoştinţa conferinţei de la Paris, n-a fost însă aplicată decît sub formula unei quasi uniri, care a constat numai în nume, cele două Ţări Româneşti urmînd să-şi aleaga fiecare domnitor separat, să aibă fiecare guvernul său, capitala sa etc.

Dar ceea ce n-a admis conferinţa de la Paris, au realizat masele populare, care, prin lupta lor, au determinat la 24 ianuarie 1859 alegerea aceluiaş domnitor: Alexandru Ion Cuza. Astfel a fost încrustată pe răbojul istoriei noastre una din cele mai mari biruinţe repurtate de popor în decursul veacurilor.

Numai că statul pentru a cărui înfăptuire a luptat poporul la 24 ianuarie 1859 va constitui o deziluzie mai mult. Noul stat a fost transformat de burghezie în colaborare cu moşierimea într-un instrument pus în slujba lor şi care va fi folosit pentru înăbuşirea luptei ţărănimii şi proletariatului.

Numai statul socialist va satisface năzuinţele de veacuri ale poporului.

Conf. univ.
GH. GEORGESCU-BUZĂU

Desen de LIVIU POPA

Fiii voştri vor ascunde a lor frunte în ţărînă,
Dacă voi acum veţi pierde marea cauză română,
Prin meschine interese ce-n mici inimi locuiesc;
Timpul trece, omul piere, dar a patriei iubire
E averea cea mai rară, cea mai scumpă moştenire,
Ce de la părinţi de merit nobili fiii o primesc.

...ăutari şi toate tarafurile de ...intăreţi, cu tot felul de ...trumente româneşti". In ...ălmăşeala care domnea prin...re oameni *„cînd a venit ...omnitorul mult aşteptat au ...nceput mai întîi lăutarii să ...inte şi tobele să bată. Lu...nea striga cît o lua gura, de ...redeai că tot pămîntul se ...ălta în sus!"* Prins în horă ...u poporul, Cuza a ju...at alături de ţărani şi tîrgo...eţi, cîntînd *Hora Unirii.* Şi ...ărturia se încheie astfel: *„Şi-au jucat mult şi bine ...ină seara craiovenii, căci ...şa Domnitor frumos, de viţă ...omînească nu mai văzuseră ...i pînă atunci, pe pămîntul ...or".*

Dar pentru a se înfăptui a...eastă unire, a trebuit o ...uptă dîrză şi neînfricată a ...atrioţilor romîni din vremea ...ceea. O astfel de figură de ...uptător neînfricat pentru ...auza unirii a fost episcopul ...Melchisedec a cărui cuvîntare ...ostită în catedrala din Huşi, ...a 29 iunie 1856, este repro...usă la pag. 75—76 ale ace...iaşi reviste, din anul 1909. ...upă ce se adresează boieri...r moldoveni, îndemnîndu-i ...ă dea mîna cu boierii mun...eni, pentru *„a declara noble...a română înaintea noblete...lor europene"* şi a ajuta patria, *„să se facă cinstită, mare şi puternică"*, vorbitorul grăieşte poporului: *„Ce voiţi voi sătenilor? Voiţi voi oare să fiţi orbi totdeauna, sclavi în rînd cu dobitoacele; să robiţi braţele voastre şi să vărsaţi sudoarea voastră în folosul străinilor ce încalcă ţara noastră cînd vor? Voiţi ca pe totdeauna să fiţi slahorii, podvodarii lor şi în loc de plată să nu luaţi decît...e, fuire şi lovire şi tratare de dobitoace? Dacă voiţi a lăsa aceste dureri şi fiilor voştri ca moştenire şi ca ei să vă blesteme în loc să vă pomenească că i-aţi născut, apoi strigaţi şi voi unire cu fraţii voştri din Valahia şi UNIREA aceasta vă va deschide şi vouă o cale luminoasă şi vă va face să gustaţi din rodurile dreptăţii şi a libertăţii, pe care voi încă nu le-aţi gustat de mult".*

Iată numai cîteva momente din lupta şi manifestările poporului din vremea unirii, al căror ecou străbate şi în paginile revistelor craiovene de acum 50 de ani.

C.D. PAPASTATE

NICULAE CRISTEA

Am trecut deunăzi, după foarte mulţi ani, pe strada Ţepeş-Vodă. Cartier de muncitori de pe lîngă Hala Traian şi veche mahala bucureşteană cu case mărunte, umbrite de oţetari şi de sălcîmi, cu curţi în care trebăluiesc gospodine harnice, cu copii umplînd cu larma lor tot văzduhul.

Dintr-o astfel de curte, acum două decenii, cîteva mii de muncitori, prieteni şi cunoscuţi l-au condus într-o zi de primăvară, la cimitirul sărac de la o margine a Capitalei, pe desenatorul Niculae Cristea.

Dricul alb — ca de ginere nefericit — străbătea cu îndureratul convoi, străzile prost pavate pe atunci, acordurile fanfarei pe care o adusese unul din prieteni pentru adolescentul doborît prea de timpuriu de boală, se amestecau cu plînsetele şi lacrimile noastre.

Fiu de muncitor ceferist, Niculae Cristea învăţa să devină inginer chimist, pasiunea lui cea mare era însă pictura. Din buzunarul lui nu lipsea niciodată carnetul de schiţe pe care-l scotea de cîte ori întîlnea una din imaginile dureroase ale vechii orînduiri. Il impresiona suferinţa omenească, fiinţa asuprită a exploatării capitaliste, decorul mizeriei în care acesta îşi ducea viaţa.

Nic. Cristea — Muncă

Carnetele lui de desen se umpleau mereu cu această umanitate, desen care era, în acelaşi timp şi un necruţător pamflet împotriva acelora care o schimonoseau atîta. În expresia chinuită a eroilor lui Niculae Cristea, se întrezărea totuşi strigătul lor de revoltă, năzuinţa lor pentru o lume mai bună, mai dreaptă şi mai luminoasă pentru ei.

Aceste vehemente strigăte de revoltă trebuiau auzite de cît mai mulţi. Şi Niculae Cristea le transpunea în desene din tuş negru şi le publica în revistele progresiste de pe atunci, lîngă cele ale lui Georg Grosz, Käthe Kollwitz, Zille, Frans Masserel, Perahim, V. Kazar, V. Dobrian, Al. Mărculescu şi alţii. Cele ale lui Niculae Cristea se deosebeau parcă de ale celorlalţi: ele înfăţişau peisajul uman romînesc citadin, proletariatul şi lumpen-proletariatul, lumea mahalalelor apăsate de beznă şi foamete. Erau desenele unui luptător şi revoltat, care, arătînd hidoşenia orînduirii burgheze, chema la acţiune împotriva ei.

Autoportret

Aducîndu-mi aminte de toate acestea constatam cu adîncă remuşcare că pe Niculae Cristea l-am uitat. Este adevărat că Uniunea artiştilor plastici a dat unei săli de expoziţie numele lui, dar este prea puţin.

Idealul pentru care a luptat Niculae Cristea în cei mai frumoşi ani ai adolescenţii lui, a biruit. La despărţirea de el, în faţa mormîntului, i-am făgăduit că vom duce lupta lui mai departe şi că vom învinge.

„Dar durerea noastră este şi mai profundă — spunea la despărţire Alexandru Sahia, care şi el — vai! — trebuia să-l urmeze pe acelaşi drum numai după cîteva luni — pentru că odată cu Niculae Cristea pămîntul înghite un element rar, o nădejde reală a generaţiei noastre de desenatori, şi, mai ales, un luptător pentru cauza clasei celor necăjiţi.

Toate desenele şi schiţele lui Niculae Cristea sînt inspirate din lumea tragică a lucrătorilor şi ţăranilor, a căror viaţă se scurge amara şi slută, iar din rodul muncii lor, beneficiază alţii.

...Toate pînzele lui poartă pecetea revoltei contra rostului acestei lumi, vitregă pentru cei mai mulţi. El, în pumnul strîns de muncitor, în figurile supte de foame, dar oţelite de voinţă, era conştient că ajută la instaurarea unei lumi mai bune, în care suferinţele maselor dispar iar ura dintre neamuri este smulsă din rădăcină.

...El a rămas fidel clasei din care a făcut parte, pînă în clipa prăbuşirii lui fizice.

Pentru toate aceste înalte daruri, el va rămîne înscris în istoria artelor şi a umanităţii.

A căzut înainte de vreme. Sarcina trudnică, dar eroică, a luptei lui, ne rămîne nouă, acelora, care aparţinînd clasei lui Niculae Cristea vom lupta pînă la izbîndă, sprijiniţi pe adevărurile istoriei, vom lupta să realizăm, la ceea ce Niculae Cristea a năzuit şi a schiţat în pînzele lui".

„Niculae Cristea ai căzut şi ne-ai lăsat să continuăm lupta. Iţi promitem să fim victorioşi" — scria un altul din prietenii lui.

Acum, cînd părăseam strada Ţepeş Vodă, cuprins de aceste gînduri, cu imaginea chipului blînd al lui Niculae Cristea, din apropiere s-a auzit sirena unei fabrici şi gîndul m-a dus la muncitorii de astăzi, biruitori ai idealului lui „Tăchiţă", constructori ai vieţii luminoase pe care el împreună cu ei a năzuit-o.

Şi am încercat o nouă părere de rău; că el nu se poate opri, cu carnetul lui de desenator, înaintea lor.

Gheorghe Dinu

Tipicul în dramaturgia noastră contemporană

Problema tipicului e direct legată de sarcina principală a literaturii realismului socialist, care constă în reflectarea veridică a realităţii în dezvoltarea ei revoluţionară, căci tipizarea e — după formula criticului sovietic I. Maseev — *„legea fundamentală, obiectivă, a creaţiei literare"*.

Plecînd de la constatarea că munca şi lupta pentru socialism e baza acţiunii colective în lumea ce construieşte o viaţă nouă, *„eliberată nu numai de cătuşele materiale, dar şi de josnicele prejudecăţi ale burgheziei"* — după cum se exprima Gorki — eroismul omului nou apare drept principalul izvor, din care-şi trage inepuizabila-i sevă înnoitoare literatura noastră actuală. Fizionomia morală a eroului contemporan, caracterizată prin optimismul său creator, prin conştiinţa sa revoluţionară şi totalul ataşament faţă de lupta clasei muncitoare, impun literaturii noastre de azi redarea trăsăturilor lui esenţiale în complexul acţiunilor concrete, zugrăvirea luptei sale în multiplicitatea aspectelor vieţii, evitînd schematismul ce falsifică adevărata imagine a realităţii în creaţia literară.

Dramaturgiei noastre i-a revenit astfel sarcina de a reda aspectele esenţiale ale societăţii în plină transformare revoluţionară, scoţînd în relief valoarea factorului eroic inovator în viaţa socială. Urmînd exemplul scriitorilor sovietici, pe care Gorki îi sfătuia altădată *„să-şi caute inspiraţia şi materialul creaţiei în torentul larg şi furtunos al muncii"*, dramaturgii noştri au pus în centrul preocupării lor, efortul omului nou pentru construirea socialismului, în condiţiile luptei de clasă. Deaceea — pentru a reda un tablou veridic al marilor prefaceri revoluţionare — o operă literară trebuie să înfăţişeze ambii termeni ai contradicţiei dialectice pe plan social: eroul pozitiv ce făureşte viaţa nouă — în opoziţie cu rezistenţa înverşunată a lumii vechi, ai căror reprezentanţi nu se resemnează *„să părăsească scena istoriei fără luptă"*.

In primul rînd, însă, accentul trebuie pus pe cerinţele oglindirii tipice a realităţii revoluţionare. In adevăr, dacă tipicul implică redarea trăsăturilor caracteristice ale realităţii unui moment istoric, atunci valoarea artei realiste constă tocmai în faptul că ea descoperă şi pune în lumină înaltele calităţi morale ale omului nou, făcînd din ele un exemplu pentru întreaga societate, prin mijloace de autentică expresie artistică. Reflectarea opoziţiei dintre cele două laturi ale contradicţiei dialectice în procesul de transformare umană şi socială, trebuie să respecte esenţa revoluţionară a noului, forţa lui neînvinsă şi perspectiva victoriei, cu toate că elementele caduce pot să pară mai numeroase, în unele momente ale desfăşurării istorice a luptei de clasă. Ea nu are loc numai pe planul obiectiv al episoadelor concrete, ci în acelaşi timp e sezisabilă în procesele de conştiinţă, în frămîntările interioare, în care se ciocnesc concepţii de viaţă opuse, ducînd la clarificarea finală a atitudinii eroului pozitiv, pe linia marilor cuceriri ale clasei muncitoare.

Ca şi întreaga noastră literatură actuală, dramaturgia a abordat cu curaj tematica revoluţionară a contemporaneităţii, redînd în culori intense aspectele definitorii ale luptei de clasă şi reflectînd procesul de înnoire socială, atît pe planul obiectiv — concret al construirii socialismului cît şi pe linia problematicii morale, care exprimă transformarea conştiinţei umane în sensul noii concepţii de viaţă. Piese ca: *Minerii*, *Cetatea de foc*, *Oameni de azi*, *Mielul turbat* şi — sub un alt aspect — *Citadela sfărîmată*, indică cu claritate preocuparea majoră a unora din cei mai reprezentativi dramaturgi contemporani. Dar în dezvăluirea etapelor de formaţie a omului nou şi a afirmării sensului revoluţionar al epocii noastre, nu rareori constatăm un decalaj între atenţia acordată celor două categorii de tipuri umane, în avantajul reliefării elementului negativ, ostil vieţii noi şi forţei invincibile a lumii ce construieşte socialismul. Lipsa de individualizare tipică a eroului pozitiv în unele opere dramatice, manifestată în construcţia unor personaje schematice şi neconvingătoare pentru mesajul de idei pe care îl transmit, îşi are originea desigur într-o insuficientă cunoaştere a vieţii reale; dar ea izvorăşte în acelaşi timp şi dintr-o înţelegere simplistă a noţiunii de tipizare. E deci util să precizăm, că tipicul nu mai poate fi azi conceput ca un mijloc de concretizare a unor scheme abstracte, aprioric construite, cărora scriitorul urmează să le găsească un echivalent concret, ci dimpotrivă tipizarea trebuie să urmeze calea inversă a ridicării de la individual la general — fără a părăsi sfera individual-concretă în imaginea artistică.

Sub acest aspect, unele piese contemporane rămîn tributare unor procedee schematice, în care palida înfruntare a forţelor contrarii în conflictul dramatic se însoţeşte de o artificială şi neconcludentă prezenţă a eroilor destinaţi a fi purtătorii de cuvînt ai vieţii noi *(Schimbul de onoare, Indrăgostiţii, Oraşul în flăcări)*; fără a mai adăuga prezentarea în general stereotipă — de la aspectul fizic la comportarea morală — a activiştilor de partid.

Involuntara prioritate acordată pe alocuri personajului negativ în construcţia dramatică are, fără îndoială o explicaţie psihologică. El e un personaj în genere complex şi abil, care îmbină ura faţă de oamenii muncii cu o reală inventivitate în găsirea mijloacelor de acţiune — oferind astfel viziunii creatoare a scriitorului, multiple posibilităţi de caracterizare tipică (I. Stratulat din *Schimbul de onoare*, I. Cavafu din *Mielul turbat*). Chiar într-o piesă — din multe puncte de vedere remarcabilă — ca *Arcul de triumf*, în care autorul a conturat cu precizie poziţia de clasă a forţelor antagoniste într-un moment decisiv, scoţînd în relief acţiunea eroică a comuniştilor în preajma lui 23 August — figura luminoasă a Magdei Zapan se estompează treptat în desfăşurarea conflictului dramatic, fără a-şi fi valorificat întreaga bogăţie a trăsăturilor sale morale. In timp ce cinicul reprezentant al teroarei fasciste, Gr. Ciolac, care întruneşte toate tarele clasei exploatatoare, domină aproape toate episoadele acţiunii, devenind odiosul personaj central al piesei.

Interesul, pe care-l suscită psihologia personajului negativ însă, nu trebuie să ducă la supra-licitarea atenţiei faţă de factorul uman ce reprezintă o lume depăşită, inevitabil sortită pieirii. Sensul artei şi literaturii realismului socialist îl constituie relevarea factorului transformator al vieţii, care — chiar cînd nu se afirmă cu destulă putere — e *„germenul revoluţionar"* prin lupta căruia se pregăteşte victoria noului împotriva forţelor anacronice, legate de trecut. Aceasta trebuie să constituie baza principală a creaţiei artistice şi, în lumina ei, trebuie privită problema conflictului şi a gradului de însemnătate acordat personajelor în dramaturgia contemporană. In primele piese ale literaturii noastre noi *(Minerii, Cumpăna, Cetatea de foc)*, acţiunea sabotoare a duşmanului lumii muncitoare e vizibilă şi concludentă, fără ca personajele negative să treacă pe primul plan al acţiunii. Autorii au ştiut să păstreze locul central pentru a valorifica lupta plină de abnegaţie a eroilor pozitivi (Anton Nastai, Pavel Arjoca şi — în complexul dramatic specific: Petru Arjoca). Dar pe măsură ce tematica dramaturgiei s-a îmbogăţit cu variatele aspecte ale vieţii noi, corespunzătoare condiţiilor în care se desfăşoară lupta de clasă, primejdia alunecă şi pe linia caracterizării eroului prin elemente neesenţiale şi a explorării psihologice a proceselor morale — s-a făcut simţită. Uneori, aceasta din urmă s-a infiltrat pe linia unilateralei interpretări a conduitei umane, diminuată pînă la obsesie de o idee sau un sentiment firesc, dar care — exagerare — duce la deformarea profilului moral al tipului pozitiv (Panait Şerban — *Schimbul de onoare*). De aci schematismul personajului pe care limitele înţelegerii scriitorului îl sărăcesc de complexitatea calităţilor sufleteşti specifice eroului vieţii socialiste.

Căile care duc la alterarea tabloului autentic al vieţii contemporane nu sînt întotdeauna aceleaşi. Urmărind ampla desfăşurare a dramaturgiei nostre actuale, nu e greu de constatat că uneori chiar grija pentru oglindirea veridică a realităţii, tendinţa de a evita idilizarea şi acel fenomen de „poleire" a vieţii — prin care se ajunge la estomparea contradicţiei de clasă — duce la înfăţişarea unor aspecte lăturalnice, lipsite de semnificaţie umană şi revoluţionară. O avalanşă de personaje negative — rezultat al insuficienţei spiritului de observaţie obiectivă şi de selecţie a elementelor esenţiale — falsifică raportul real dintre cele două categorii de tipuri ce exprimă forţele antagonice şi întunecă perspectiva victoriei noului, determinată de desfăşurarea procesului dialectic în viaţa socială. Această prezentare a lumii actuale este departe de a reda esenţa eroismului revoluţionar al contemporaneităţii şi de a corespunde cerinţelor principale ale realismului socialist. In acest sens, exemplele nu lipsesc. Astfel, de exemplu, plecînd de la o temă justă, în piesa — sub multe aspecte valoroasă — A. Baranga îşi propune să sublinieze aspectul dăunător al izolării muncitorului de mase, (Marin Vuia) în munca de conducere a unei întreprinderi, precum şi deformarea mentalităţii sale sub influenţa unui efemer moment de rătăcire sentimentală, stigmatizînd această alunecare prin oglindirea comportării sale lipsite de înţelegere şi umanitate în viaţa familiala şi în relaţiile sociale apropiate. Dar cu toate că autorul trezeşte interesul pentru procesele morale ale vieţii contemporane, el nu reuşeşte să concentreze acţiunea în jurul unei probleme majore a actualităţii, să motiveze adînc şi convingător fluctuaţiile personajului în funcţie de elemente determinante în societate totul reducîndu-se la un sondaj psihologic care se manifestă printr-o sterilă agitaţie — şi dezvăluind înclinarea autorului către explorarea psihologistă atît de frecventă în teatrul anterior noii orientări a dramaturgiei originale. Deformarea vieţii sufleteşti a eroului, sub pretextul psihologizării lui, apare mai ales în piesa *Ce fel de om eşti tu?* (Ana Novac). Aci, optimismul eroic face loc îndoielii înseşi în forţele constructive ale socialismului — omul care îndeplineşte un rol social, cazul lui S. Madarosz, e copleşit de povara gîndurilor întunecate, desprinzîndu-se în atare măsură de spiritul revoluţionar al zilelor noastre, încît pare a aparţine vechilor categorii sociale înlăturate de mersul istoriei de la conducerea vieţii publice. Piesa aceasta a zugrăvit într-un mod cu totul denaturat realitatea actuală.

In fond, accentuarea unor trăsături neverosimile şi neconcludente pentru definirea tipului eroic al contemporaneităţii, duce la minimalizarea acţiunii colective de înnoire socială şi la slăbirea conflictului dramatic, la baza căruia rămîne, — mereu, opoziţia ideologică în problemele actualităţii. Construcţia şi relevarea caracterelor tipice e inseparabilă de tăria şi autenticitatea conflictului dramatic. Şi foarte adesea lipsa de viabilitate şi de intensitate morală a eroilor în dramaturgie, e consecinţa slăbiciunii conflictelor, reduse la simple înlănţuiri artificiale, neconvingătoare sau neverosimile, de situaţii.

In această direcţie, scriitorii noştri dramatici trebuie să adîncească sensul „tipizării" în opera literară. Părăsind facila tendinţă de alunecare pe linia explorării factice a unei psihologii lipsite de semnificaţie pentru epoca eroică a făuririi socialismului — e datoria noii generaţii literare să prelucreze uriaşul material de fapte caracteristice omului nou, lumii în plină construcţie revoluţionară, selectînd în imagini artistice, trăsăturile tipice ce dezvăluie esenţa socială a vieţii noi.

MIRCEA MANCAŞ

Şezătorile Luceafărului

Intîlnire cu sportivii

Un mare grup de scriitori, redactori şi colaboratori ai revistei noastre au avut deosebita bucurie de a se întîlni joi 7 ianuarie cu membrii clubului sportiv Dinamo.

Numeroşii sportivi dinamovişti care au participat la această şezătoare au cunoscut cu acest prilej unele dintre cele mai valoroase creaţii ale scriitorilor Radu Boureanu, Al. O. Teodoreanu, Mihu Dragomir, Dan Deşliu, Victor Tulbure, Niculai Tăutu, Haralamb Zincă, Tiberiu Utan, Ion Brad, Teodor Balş, Niculae Stoian.

Cuvintele călduroase adresate grupului de scriitori în încheierea şezătorii de către maestrul sportului V. Todorov au dovedit şi de această dată că preocuparea susţinută a revistei noastre pentru asemenea manifestări se bucură de o înaltă preţuire din partea cititorilor săi.

Mulţumim şi pe această cale conducerii clubului sportiv Dinamo pentru excelenta organizare a acestei neuitate şezători.

Acum 50 de ani

La 24 ianuarie 1909, se împlineau cincizeci de ani de la Unirea Ţărilor Romîne. Scriitorii noştri au participat şi ei cu entuziasm la sărbătorirea semicentenarului acestui mare şi important eveniment din istoria poporului nostru. In Capitală, în după amiaza zilei de 24 ianuarie 1909 s-a organizat o mare festivitate la Teatrul Naţional. In cadrul acestei festivităţi, după deschiderea oficială, Barbu Delavrancea a ţinut un înflăcărat discurs patriotic. In darea de seamă asupra festivităţii, publicată în ziarul Conservatorul *nr. 19 din 27 ianuarie 1909, se scria:* „D. Barbu Delavrancea a rostit o splendidă conferinţă, vorbind despre Unirea Principatelor Romîne şi de evenimentele cari au precedat acest mare act istoric. D. Delavrancea a descris starea celor două principate, în prima jumătate a secolului 19, a vorbit de evenimentele de la 1848, arătînd că unirea celor două ţări surori era idealul generaţiunei de la 1848, ideal care a putut fi realizat 11 ani după aceea, la 24 Ianuarie 1859. Conferinţa d-lui Delavrancea care a durat mai bine de două ore, a fost viu aplaudată de asistenţi".

In cadrul aceleiaşi festivităţi de la Teatrul Naţional, după conferinţa lui Delavrancea, actorii Olimpia Z. Bîrsan şi Zaharia Bîrsan au recitat amplul poem Carmen Saeculare *de Dimitrie Anghel şi St. O. Iosif, poem închinat Unirii. Poemul a fost publicat apoi în* Viaţa Romînească *nr. 1 din ianuarie 1909.*

Cu prilejul sărbătoririi semicentenarului Unirii Ţărilor Romîne, A. Vlahuţă publică articolul In zorii mîntuirii, *în revista* Luceafărul *nr. 4 din 16 februarie 1909. Scriitorul tindea să scoată în relief aspectul social al acestui mare act istoric. El arăta că masele ţărănimii asuprite vedeau în Unire un mijloc de cîştigare a dreptăţii şi libertăţii sociale şi politice. Referindu-se la plîngerile ţărănimii, făcute în şedinţa Divanului din Iaşi la 16 decembrie 1858, în care robii pămîntului arătau că* „pîne neagră şi amară numai noi am mîncat" *şi că voiesc* „să scăpăm, să ne răscumpărăm de robia în care sîntem", *A. Vlahuţă sublinia în articolul său:* „Erau dureri adunate de veacuri, în vorbele acestea. Pentru ntîia oară le spunea lumii cel ce nu se jeluise decît codrului; o doină e întreagă tînguirea aceasta, doină ce-a picat din sufletul poporului romîn cum pică lacrima din ochi".

Figurile luminoase ale celor ce s-au dăruit cu pasiune luptei pentru Unirea Ţărilor Romîne, sînt evocate de Emil Gîrleanu în articolul său Vodă Cuza şi Mihail Kogălniceanu, *apărut în revista* Convorbiri critice *nr. 1 din 25 ianuarie 1909, şi de Ilarie Chendi, în articolul* Alecsandri şi Unirea Principatelor, *publicat în revista* Ţara noastră *nr. 5 din 1 februarie 1909. In acelaşi sens merită pomenită şi modesta poezie* Cuza Vodă şi unirea *de Victor Munteanu apărută în ziarul ieşan* Opinia *nr. 635 din 22 ianuarie 1909. Revista craioveană* Ramuri, *urmărind specificul local, publică în nr. 3 din 1 februarie 1909, articolul* Cuza-Vodă la Craiova *de Petre Danielescu.*

La sărbătorirea semicentenarului Unirii toate revistele literare au publicat articole festive. Unele din ele au închinat un număr întreg acestui eveniment. Cu deosebire trebuie amintit numărul festiv al revistei enciclopedice populare Albina, *apărut chiar în ziua de 24 ianuarie 1909. La Giurgiu, apare un unic număr festiv din revista* Romînia viitoare, *în paginile căreia se reproduce şi povestirea* Moş Ion Roată şi Unirea *de Ion Creangă.*

Teodor Vîrgolici

CÎNTAREA ROMÎNIEI

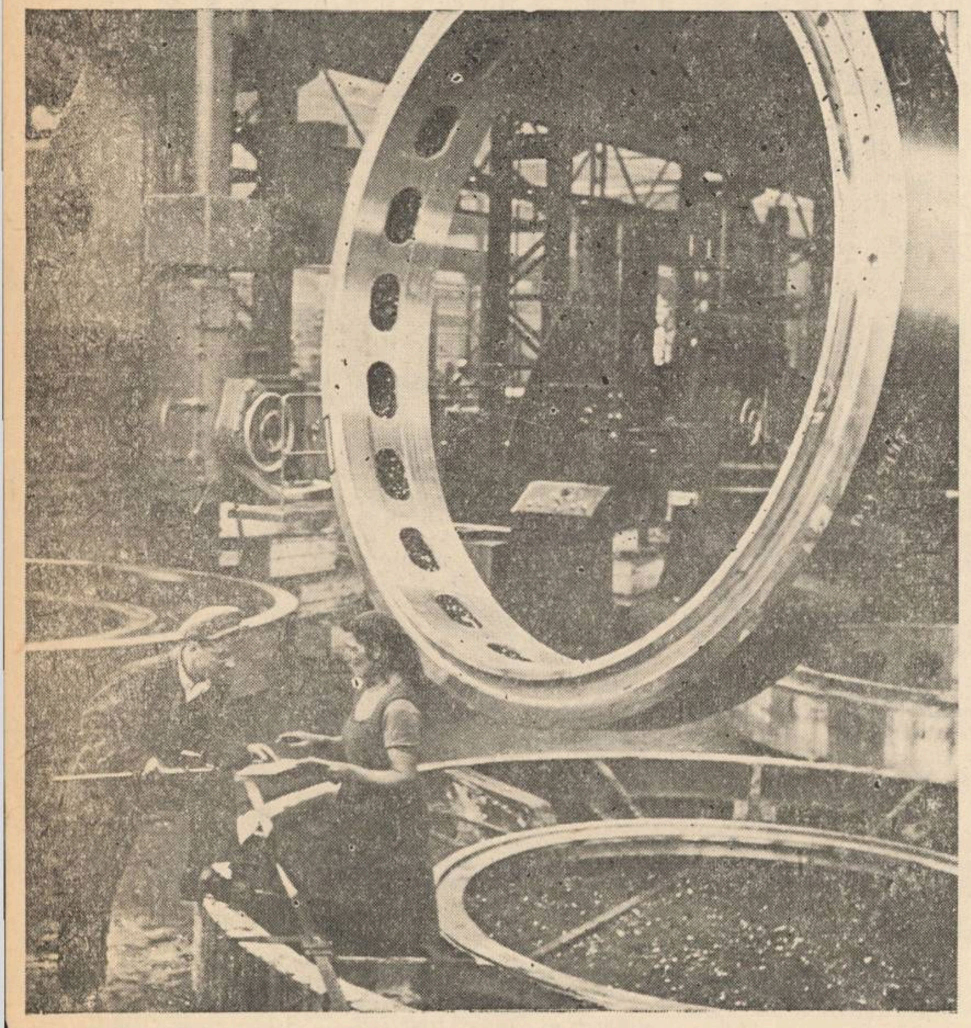

Intr-una din halele uzinelor „23 August"

Incepem cu acest număr o suită de reportaje grupate după locul lor de inspirație; dăruite cu un titlu comun „Cîntarea Romîniei", (titlu cules de sub un colb mai vechi de-o sută de ani,) reportajele acestea vor să înfățișeze viitorului niște pagini în care anii noștri să fie fixați ca pe-o placă fotografică. Vrem să celebrăm nu numai uluitoarea frumusețe a patriei noastre, ci mai ales să consemnăm pentru viitorime clipa, ceasul și anul în care apar noi orașe, uzine și hidrocentrale, să zugrăvim chipul fără seamăn al poporului care, descătușîndu-și uriașele sale izvoare creatoare, construiește cu patimă și îndîrjire, cu bucurie și speranță, socialismul pe aceste străvechi meleaguri. Cele cîte două pagini intitulate Țara Moților *ori* Țara Bîrsei, Regiunea Craiova *ori* Bărăganul, Orașe de provincie *ori* Țara Oașului, *nu vor avea pretenția unora de antologie definitivă, subiectele revenind cînd va fi nevoie, cu alte amănunte revelate altor reporteri.*

Năzuind să fie o operă de durată și colectivă, adresăm un apel scriitorilor de a lua parte la realizarea acestei încercări de vastă și temerară compoziție care vrea să fie o nouă „Cîntare a Romîniei".

1

BUCUREȘTI, INIMA PATRIEI

De la 3 pînă la 13

de FĂNUȘ NEAGU

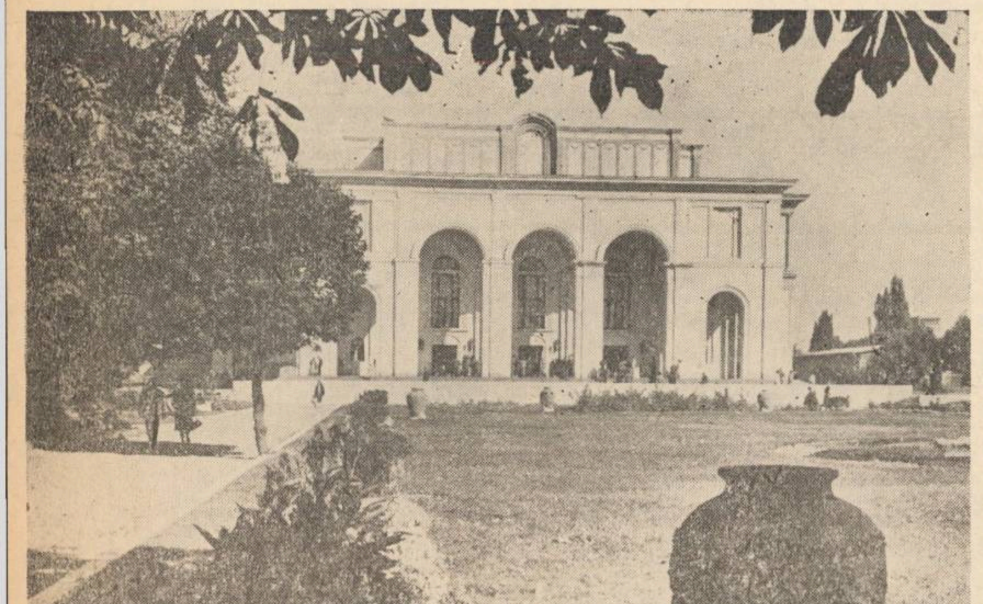

Teatrul de Operă și Balet

Blocuri muncitorești la Floreasca

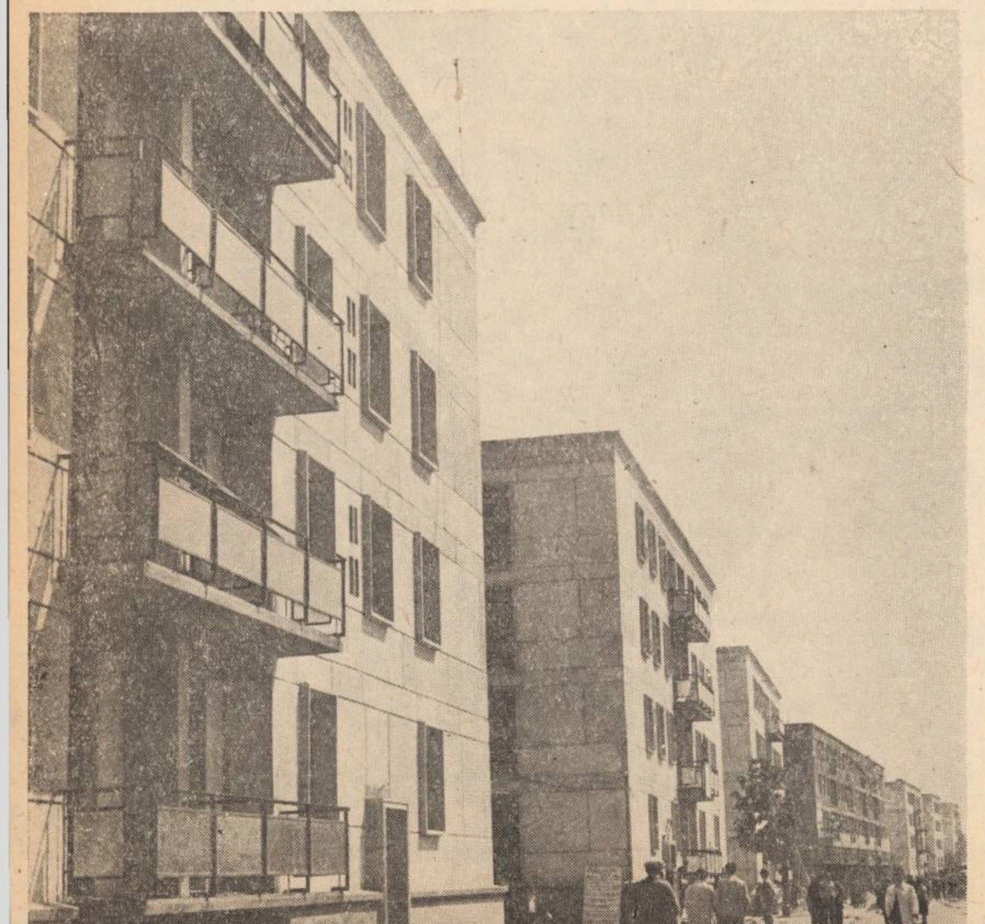

Seara, înainte de a mă culca, formez 05 și o rog pe telefonistă să mă scoale la orele 3 fix. Trebuie să scriu un reportaj despre întîiile ceasuri ale orașului.

Închid și mă culc, încredințat că am să dorm pînă a doua zi spre prînz. Dar telefonul sună la 3 fix și mă scoală.

— Bună dimineața, îmi spune telefonista. E vremea să pleci!

Mă scol, mă îmbrac repede și pornesc la drum.

ORA 4.

Sînt în Calea Griviței. Tramvaiele lunecă într-o parte și-n alta prin ceața cenușie, fără zgomot. Vatmanii din tura de noapte merg cu viteză scăzută și, din respect pentru somnul cetățenilor, evită, la cotituri, să bată în clopotele de semnalizare. (Aduc faptul acesta la cunoștința Sfatului Popular al Capitalei cu nădejdea că în 1959 va recomanda șoferilor să trîmbițeze cît au poftă, noaptea, numai dincolo de linia de centură).

E întuneric, ceață și frig — și asta cînd buletinul meteorologic prevedea îndreptarea vremii, vînt moderat și cer senin. Îmi ridic gulerul paltonului și mă gîndesc că cei ce ticluiesc buletinul ar trebui, pentru a nu mai fi pomeniți la vreme de noapte să împrumute metoda redactorului de la rubrica „Loto pronosport" care indică pentru 9 din cele 12 meciuri ale unei etape, toate variantele posibile: 1, X, 2.

Pe Calea Griviței roșii, pe vechea cale a negustorilor, e liniște. Înaintez învăluit în ceață și cercetez firmele. Pe distanța a șase stații de tramvai, o singură prăvălie particulară. Se vînd lumînări și ghirlănzi de măzăriche (boabe verzui de ceară fixate de o cunună) pentru mirese. Strîmbă, hîită, pe jumătate măcinată de ploi, prăvălia aceasta este poate tot ce se mai păstrează din calea negustorilor. Și nu-i nici un păcat.

Calea Griviței doarme. Trec pe lîngă Ateliere, spre Podul Basarab. De Atelierele Griviței se leagă paginile de luptă și de glorie ale clasei noastre muncitoare. Simt că trebuie să mă opresc o clipă și să le privesc.

Acum la Grivița se lucrează. Dinăuntru răzbate pînă în stradă, la mine, zgomotul înfundat, adînc, depărtat, al muncii. Ferestrele atelierelor, răsfrîngînd văpaia aparatelor de sudură, par făclii albastre în noapte. Într-o margine, cufundat în întuneric și ceață, străjuit de plopi, e staționarul în care fruntașii în muncă își petrec timpul liber dintr-o lună, sub atentă supraveghere medicală.

La podul Basarab o iau printre linii și pătrund pe peroanele Gării de Nord. Pe peroane e lume puțină. La fel și în sălile de așteptare. Asta mă nedumerește. Știu că trenurile, cînd pornesc din București, sînt întotdeauna încărcate. Intru să cer lămuriri șefului adjunct al stației. Pe șeful adjunct îl cheamă Andrei Chelaru și are 50 de ani. Scund, îndesat, cu fălci late și nasul roșu (cînd îl încearcă somnul și-l freacă între degete), tovarășul Chelaru îmi răspunde binevoitor la salut și mă poftește să iau loc. Biroul lui e mobilat simplu: o masă, patru fotolii și o canapea. Pe masă aburește o ceașcă de cafea.

— Găsesc că e lume puțină în gară. Care e explicația?

— Una singură: hotelurile. Sînt șase în apropierea gării.

Aflu apoi că în București sosesc zilnic 50.000 de călători și alți 50.000 pleacă. Se primesc de asemenea 4.000 colete și se expediază 4.000, ceea ce înseamnă o garnitură cu 16 vagoane de bagaje și mesagerii.

Mulțumesc pentru informații și vreau să plec. Șeful adjunct mă oprește.

— Să scrii în reportajul dumitale că în luna decembrie au întîrziat doar patru trenuri. Iar organele de control din gară n-au găsit pe nimeni fără bilet de peron.

Asta, gîndesc eu, fiindcă nu m-a întîlnit și pe mine controlul.

ORA 5 (?)

Ceasul de la Universitate indică pe o parte a cadranului 5,07, iar pe cealaltă 4,55. Al meu arată 5,02, iar cel din turnul Ministerului Agriculturii și Silviculturii — 4,57.

Aș da mult în clipa aceasta să știu ce oră este.

ORA 5,30.

Deger în strada Bibescu, în fața maternității de la Spitalul Brîncovenesc, fiindcă portarul, neclintit la datorie, a pus zăvoarele pe poartă și e hotărît să nu le dea jos. Între noi, ca un paravan, gardul înalt de doi metri. Totuși ne întindem la taifas.

Eu (în stradă, sugînd din țigară): Trebuie să mă lași, nene. Vreau să iau un interviu doctorului de serviciu.

El (înăuntru, privindu-mă printr-o crăpătură făcută cu briceagul între două scînduri ale porții, pe tonul cel mai cald cu putință): Joi, între orele 12-16. Pînă atunci nu se poate. Sau dacă nu poți joi, vino duminică.

Eu (fulgerat de-o ideie): Nu știi matale ce femeie a născut în noaptea aceasta și cum o cheamă?

El (dornic să mă servească): Au născut patru. Dar eu numai pe una o cunosc bine că mi-a dat bărbat'su ieri să-i duc un kil de portocale. Suzana Axinte îi spune, are 24 de ani și lucrează la o fabrică de confecții. Închipuie-ți dumneata că Axinte vroia să aibă băiat, adună de un an bani să cumpere motocicletă ca să-l plimbe pe ăl mic, și acum i-a dăruit nevasta o fetiță care atîrnă la cîntar 3,700 kilograme și țipă, domnule, ceva de speriat.

Eu (curios): Și ce, nu mai cumpără Axinte motocicleta?

El (lăbărțat): Nuuu. Nici vorbă. Adună bani mai departe ca să ia mașină. De, fetele sînt mai delicate.

ORA 6.

În sfîrșit noaptea lasă să-i cadă gluga, iar ceața dinaintea zorilor se face alburie și se rupe.

Sună sirenele. Cîntecul lor înalt se întinde peste oraș ca un abur de furtună. Nici cînd glasul sirenelor nu e mai limpede ca dimineața. Și nici un ceas din zi nu prețuiește și nu întrece în frumusețe pe cel dinaintea răsăritului. De pe Dealul Mitropoliei văd cum se ivesc dintre palele de negură viorie acoperișurile îngrămădite, turlele și plopii orașului negri, zvelți, înșirați în linie, sau strînși în pîlcuri, și cum din zeci de străzi lăturalnice curg spre marile bulevarde mulțimi de oameni, îndreptîndu-se spre locul de muncă. Măturătorii, ieșiți după miezul nopții, întrerup lucrul, se strîng în marginea trotuarelor și fumează. Știu că nu se cade să stîrnească praful în calea oamenilor și-i așteaptă să treacă.

Ascult tropotul neîntrerupt de pași, nemișcat și uimit, ascult marșul dimineții suind din caldarîm, marș cu acorduri grave pe care-l cunosc de demult și care de fiecare dată mi se pare nou și încărcat de necunoscut. S-a pornit vîntul subțire și uscat, dar glasul lui piere, nu se simte sub vuietul ce se îngroașă și se întinde către patru zări ale orașului.

Cobor în piața 28 Martie și mă amestec în mulțime, mă pierd în șuvoaiele cenușii. Oamenii nu se grăbesc, au vreme să ajungă (doar vatmanii gonesc acum cu viteză sporită și bat neîncetat în clopotele de semnalizare). Oamenii vorbesc tare, mușcă fără sfială dintr-un corn cu lapte, cumpărat în fugă, discută pe marginea știrilor din ziare, se bucură de puiul de ger care le ciupește obrajii și rîd fericiți cînd se opresc o clipă să admire orașul de basm al copiilor.

Oamenii trec mereu și în caldarîm răsună marșul dimineții. Vînzătorii de ziare fug dintr-o parte în alta, strigînd titlurile cu glasuri asprite de răcoare. În marginea pieții, pe taraba unei gospodării de stat, se vînd castraveți noi — 14 lei kilogramul — iar alături brazi pentru anul nou — și în aer miroase a fructe, a cetină, a rășină, și a pîine proaspătă, caldă.

O florăreasă a cumpărat un brad și-l joacă lîngă coșul ei cîntînd:

„Hai, bradule, hai,
Cum am să te tai.
Cu-n topor tăios
Cu-n flăcău frumos.
C-o bardă tăioasă,
C-o fată frumoasă".

Mă opresc și o întreb:

— Ce cîntec e ăsta?

— Balada bradului... hai, ia un buchet cu ghiocei. Proaspeți ghioceii! Și violete avem. Parfumate violetele!

Decembrie... ghiocei... violete.

Mi-e dor de-o ninsoare bogată, cu fulgi mari, de sănii și de-o cîrciumă cu țuică fiartă.

ORA 9,30.

Mă duc la Poșta centrală. Ușile din Calea Victoriei sînt închise (în sală se află Expoziția mărcii poștale romînești, de asemeni închisă), afiș care să te îndrume spre ceea ce cauți nu există și, ca să nimeresc intrarea la serviciul exploatării fac înconjurul clădirii prin străzile 30 Decembrie, Poștei și Stavropoleos. Dar pînă aici, vinovatul sînt eu, fiindcă dacă o luam în sens invers, ajungeam numaidecît.

Intru la serviciul exploatării. Înăuntru sînt două femei și un bărbat. Una dintre femei bate la mașină, alta țăcănește bilele abacului, iar bărbatul stă la fereastră, privește ușa restaurantului „Carul cu bere" și fluieră melodia „Căruța poștei". E înalt, are privire de vultur și început de chelie în creștetul capului. Nu știu de ce îmi vine să cred că e una și aceeași persoană cu vizitiul care suna din corn pe capra diligenței care, cu ocazia Centenarului mărcii poștale romînești, a făcut drumul de la București la Călugăreni cu surugii și călători înveștmîntați ca acum o sută de ani.

— Tovarășul?! mă fixează bărbatul cu privire de vultur.

Îi întind delegația de la revistă și-i spun că aș dori să știu cîte scrisori și telegrame pleacă și sosesc într-o zi prin Poșta centrală.

— Mda! face el. Ai nimerit unde trebuie și nu prea. Du-te întîi la direcție și pe urmă să vii aici.

— Dar dumneata nu mă poți servi?

— Pot și nu pot.

— Cum să iau asta?

— Ia-o cum vrei — și-mi întoarce spatele.

Mă duc la direcție. Secretara, o femeie voluminoasă, tronînd la o masă încărcată cu telefoane, mă fixează aspru și-mi spune să aștept.

— Pînă cînd?

— Pînă la ora 12!

Plec. Ies în stradă și ridic ochii spre fereastra din dreptul „Carului cu bere". Tipul pe care-l găsisem fluierînd „Căruța poștei", — tot acolo. Îi întorc de data asta eu spatele și intru în restaurant. Cer trei perechi de crenvurști.

— Și bere? Cîtă bere? insistă ospătarul.

— Trei halbe.

Restaurantul acesta cu vitralii la ferestre și picturi murale — grupuri de cheflii în mijlocul naturii, femei strivind strugurii la teascuri, lăutari călări pe butoaie, etc. — cu o scară de lemn sculptată, pornind din mijloc și sfîrșind într-un fel de pridvor de conac, cu ornamentațiile date în bronz auriu, este unul din cele mai frecventate localuri din oraș.

Mănînc și beau. La a treia halbă pufnesc în rîs. Îmi pare că-l văd pe Bîrlic legănîndu-se pe candelabrul din mijloc, așa cum apare în filmul „Două lozuri".

ORELE 10—11.

Pornesc mai departe să culeg date și aflu că:

— Cea mai înaltă clădire din oraș este „Casa Scînteii". Turnul ei măsoară 114 metri.

— Un reporter de ziar consumă în medie zece foi de hîrtie pe zi și scrie cel mult trei știri.

— Majoritatea întreprinderilor și-au îndeplinit planul anual de producție pe 1958 încă de la jumătatea lunii decembrie.

— La magazinul „Victoria" se vînd într-o zi mărfuri în valoare de 1.000.000 lei.

— Bucureștii consumă zilnic 19 milioane kilovați-oră și bucureștenii irosesc lunar 700.000 kilovați-oră. (Atenție la reșourile și fiarele de călcat uitate în priză, la radiourile rămase deschise și după încetarea emisiunii, precum și la becurile care ard pe unele străzi în miezul zilei).

— Într-o zi călătoresc cu tramvaiele autobusele și taxiurile 2.200.000 oameni (cîți dintre ei oare nu primesc restul din „lipsă de mărunțiș"?).

— La „Librăria Noastră" din strada Buzești se vînd zilnic cărți în valoare de 70.000 lei.

Nu izbutesc să aflu:

— Cîți oameni vizitează muzeele.

— Istoria turnului Bărăției.

— De ce autobusele, și în special cel cu numărul 47, sînt prost luminate seara.

— De ce „Informația Bucureștiului" apare în centru la ora 15 și în cartierele mărginașe abia a doua zi dimineața.

— Cîte convorbiri telefonice au loc în București, zilnic.

— Cum reușesc să îmbrace pantalonii cîțiva tipi de pe bulevard.

ORA 12,30.

Alerg la tipografie cu manuscrisul. Nea Sandu Ioanițescu, paginatorul, îl ia, îl răsfoiește, strîmbă din nas. Zice că plimbarea mea a fost scurtă, că trebuie să mai adaug 20 de rînduri, altminteri „nu iese pasența la pagină, dom'le". Și pornesc să-mi continui documentarea. Adică mă urc în turnul de la „Casa Scînteii" și, de la înălțimea celor 114 metri privesc o vreme orașul către care vin din toate părțile drumuri multe. Sus vîntul susură și clipocește și mînă pale de fum, le întinde peste îngrămădirea de case și arbori și pare că niciodată nu ajunge să dea de capătul străzilor. Sub soarele alburiu, de iarnă, lacurile din margine, Herăstrăul și Floreasca, pe malurile cărora plîng despletite sălcii, dorm liniștite. Iar mai departe, spre miazănoapte se întinde Bărăganul negru, legănat de vînt.

Și iarăși privesc drumurile. Ciudate nervuri ce se strîng toate ca într-un inel, căci de sus îmi pare că toate drumurile țării vin spre București.

ORA 13.

Mă îndrept spre casă.
Cerul e senin.
Lucește soarele.
Anul Nou n-o să vină cu zăpadă.
Și-mi pare rău.

PERIFERIA

de NICOLAE JIANU

„Mahala, mahala, cuib de vise..." Melodia se cînta cu alean lăutăresc în centrul orașului, pentru blazații localurilor de noapte, pentru citadinul sentimental în anii tragici ai războiului. Nu lipsit de sinceritate, de o poezie crudă și amară ca buruiana, melodramatic dar cu reținere, cîntecul acesta se desprindea din avalanșa de șlagăre cu optimism comandat, menite să incite spiritul naționalist-șovin, să învăluie în praf inima unei mulțimi înspăimîntate și cernite. Între două vaiete de sirenă, în beciuri, sub pămînt, tîrgoveții fredonau un cîntec care exalta viața simplă și aparent liniștită a mahalalei. Era refugiul iluzoriu al citadinului pîndit de moarte, încolțit de spectrul mizeriei, zăpăcit de vacarmul patriotard și soldățesc, de teroarea fascistă, de toată acea farsă tragică a „șovinismului" belicos și expansionist.

Dar pentru omul lucid cîntecul suna straniu, pentru că tocmai în acea vreme și mai cu seamă atunci, mahalaua, periferia, marginile orașului de Capitală, erau despuiate de orice urmă de poezie și aruncate în mizeria cea mai întunecată. Nu era o eroare de administrație, nici consecința unui buget de război, ci apogeul unei politici inițiată cu multe decenii în urmă și aplicată cu consecvență de toate partidele burgheze care-și împărțeau prada din patru în patru ani.

Ori de cîte ori proletariatul se mișca, îndată ce se arătau semne că acolo la margine trăiește o lume care gîndește și care amenință, în presă și în discursuri începeau să sune defăimările cunoscute: „pleava mahalalelor... scursurile periferiei". Prin asta se înțelegea: muncitori de la „C.F.R.", de la „Malaxa", de la „Regie și tramvaie", de la „Laromet", și „Lemaître", de la „Wolf" și „Mociornița", de la „Gagel" și „Herdan", mecanicii, lăcătușii, brutarii, zidarii, tăbăcarii, adică tot acel potop de brațe care dă viață orașului, care-l pregătea mîncarea și lumina, curățenia și căldura, care întreținea cu energia sa „centrul" negustoresc și cosmopolit, grăsimea și desfrîul „micului Paris".

În anii care urmară crizei capitalismului mondial, după 1930, burghezia înviorată dezlănțui o campanie de construcții și Bucureștii au cunoscut năvala blocurilor moderne, a sistematizărilor, a asanărilor de tot soiul, a expozițiilor care proslăveau armonia burghezo-moșierească.

Era vremea curbelor de sacrificiu, a concedierilor masive, a grevelor, a asasinatelor în masă, a cîrdurilor de invalizi și funcționari care mărșăluiau pe străzile orașului împleticindu-se de foame. Capitala creștea vertical în sus cu blocurile de speculă, în jos cu barurile și localurile de perdiție. Dar la numai un sfert de ceas de centru, spre Bucureștii Noi, spre Dămăroaia, spre Pantelimon și Vatra Luminoasă, spre Floreasca și Ferentari, începea întunericul, noroiul, bordeiele, tuberculoza și sifilisul. Speranțele acestei lumi, sănătatea ei morală și cîntecele ei, au umplut multe pagini care vor mărturisi mereu simpatia pe care i-au nutrit-o artiștii vremii. Doar mult mai tîrziu, acum, în zilele noastre, s-a putut spune adevărul întreg despre această lume, socotită a Bucureștiului, dar alungată mereu de la lumina orașului, de la muzeele și teatrele lui, de la bibliotecile și cinematografele lui, împinsă cu violență și ură dincolo de cercul de penumbră peste care se întindea tăcută și răbdătoare, flămîndă și zdrențuită, periferia, mahalaua.

★

La cinci sute de ani de la enigmatica sa naștere, Bucureștiul există azi ca un fenomen cu adevărat miraculos: periferia se înalță și intră în aria firească a orașului, respiră cu el, împrospătează atmosfera duhnită lăsată de stăpînul muribund, spulberă vestigiile monstruoasei lui concepții. Văd această periferie invadînd marile magazine, cumpărînd televizoare și mobilă, o văd în sălile de teatru și cinematograf, în muzee și parcuri. Exuberanța ei imprimă orașului ritmul pe care nu l-a cunoscut niciodată și creează atmosfera unei cetăți tinere și robuste.

La început au fost cîteva șantiere izolate, ca sîmburii unei nebuloase: Grivița, Ferentari, Vatra Luminoasă. Apoi s-au înmulțit, au cuprins orașul vechi din toate părțile: Floreasca, Vergului, Fundeni, Jilava, Grozăvești. În peisajul trist al periferiei s-au înălțat deodată marile cvartaluri de locuințe, au apărut teatrele de vară, casele de cultură, parcurile.

Iată, la kilometrul șapte, Bucureștii Noi, acolo unde văzduhul începe să simtă smîrcurile Colentinei și umbrele Mogoșoaiei. A fost cîmp, dezolante cariere de lut, bordeie, pîpirișuri. Primăvara, o baltă imensă cuprindea totul. În zece ani aici s-a ridicat un oraș, purtînd toate semnele febrei cu care omul periferiei își trăiește viața lui de acum. Alături de construcțiile statului, răsunătoare prin dimensiunile și sobrietatea lor, s-au ivit zeci de mii de locuințe individuale, de concepții arhitectonice foarte diferite, dar armonizîndu-se prin pitorescul pe care oamenii așezați aici îl păstrează încă din satele lor, din Gorj sau din Argeș. Cine a ascultat ziua și noaptea tumultul acestui vast șantier, acum cîțiva ani, a avut imaginea lumii descătușate, a simțit optimismul și puterea neistovită a mulțimilor care se legau de marele oraș. Acum e liniște. Copacii au crescut mari, se pavează și se canalizează străzile, se înalță antenele de radio și televiziune, se îngrădesc livezile, se ridică școli și se deschid magazine. Cartierul cel nou palpită, inima lui tînără bate odată cu inima cetății. Teatrul așezat ca pe o Acropolă în spațiul vast dintre blocuri, este de o frumusețe care întrece așezările vechiului oraș. În față Teatrul de vară, răsărind din umbra parcului crud încă, amintește amfiteatrele antichității. Muncitorul are oroare de aglomerările betonate și dragostea lui de libertate este ilustrată perfect în construcțiile degajate, în marile spații verzi, în lumina care scaldă fiecare cărămidă.

★

Făt-frumos, Ileana Cosînzeana, Moș Ajun... așa se chemau străzile din Ferentari. Aveau umor primarii Capitalei. Aceste personaje de poveste acopereau cu prestigiul lor diafan una din cele mai tragice realități. Pe strada Ileana Cosînzeana, după ploaie, mahalagii umblau pînă la genunchi în apă, copiii scoteau copăile și vîsleau, casele se risipeau ca niște ciuperci putrede. În cîteva zile apele se scurgeau, dar rămîneau noroaiele împuțite și negre și nu se uscau niciodată. „Bucureștenii" le băteau o viață întreagă cu picioarele lor și nu visau că va veni o vreme în care numele Ferentarilor se va lega de marile construcții ale socialismului și va rămîne în istoria orașului. Nu visau acești bucureșteni, dar privind acum lumea din balcoanele blocurilor, privind lumina și căldura în apartamentele lor, înțeleg că s-a întîmplat ceea ce Făt-frumos însuși n-ar fi putut face. Sigur că în acele locuri, urmele vieții înspăimîntătoare de altă dată stăruie cu tenacitatea lor virulentă, dar noul cartier va crește mereu, va veni spre centru, va înainta în cîmpie, topind sub strălucirea lui, negura mahalalei.

De acolo, dintr-unul din balcoanele Ferentarilor se vede pînă în groapa Vergului, pe unde a fost cîndva stăpîn unul Oancea. Oancea nu era nici moșier, nici industriaș, ci bandit. Ceea ce însemna cam același lucru. Oancea era expresia desăvîrșită a moravurilor care animau societatea vremii și toată ființa lui contrazicea poezia pe care mulți o atribuiau mahalalei. Pantelimonul, Groapa Vergului, Vatra Luminoasă, adunau laolaltă atîția hoți cîți nu avea Bucureștiul întreg. O mare plantație de duzi masca mizeria dimprejur și era culcușul borfașilor peste care domnea Oancea. În 1945 un glonte l-a făcut pe Oancea să muște pămîntul amar zămislit din gunoaiele orașului, însemnînd prin asta și sfîrșitul mahalalei. Peste cîțiva ani s-au deschis acolo marile șantiere care au cuprins cu repeziciune un pămînt blestemat și urît, l-au învălmășit și l-au prefăcut, l-au bătut cu compresoarele pînă cînd s-a supus. Acolo s-au înălțat sute de blocuri, marele stadion, turnul parașutiștilor, teatrul de vară, lacul și parcurile, bulevardele, școlile și spitalele.

Astfel, de la răsărit și de la apus, de la nord și de la sud, periferia, neagra și osîndita periferie, a venit cu oamenii ei vechi și cu monumentele noi, cu cîntecele și neostoita ei poftă de viață, cuprinzînd cu brațele puternice Cetatea lui Bucur.

De pe creștetul marilor clădiri care înconjoară orașul se zărește cupola Ateneului. De pretutindeni se vede Casa Scînteii, ea însăși ridicată la marginea orașului, acolo unde zarea se deschide și ochiul poate privi nestînjenit pămîntul pe care va crește capitala de mîine.

CE VEDE UN REPORTER IN BUCUREȘTI

Ultimul război mutase la un moment dat Bucureștiul de la partea sedentară pe linia întîia a frontului, între șrapnele și bombe brizante. Pirații cafenii ai lui Gerstenberg și ai baronului Killinger au căutat, în odioasa și murdara lor disperare, să transforme Bucureștiul într-o groapă. În vreo șaizeci ori șaptezeci de ceasuri au cărat nu știu cîte vagoane de explozibil, cu aviația, de la Băneasa, deșertîndu-le cu o crispată și sadică premeditare asupra marelui oraș ce ridicase steagul roș al insurecției populare antifasciste. Ofițerii hitleriști care putuseră fi văzuți la „Gambrinus" și la „Princiar", lipind călcîiele cizmelor și spunînd „Danke schön", vroiau să-și ia rămas bun de la București nu cu resemnarea învinsului, ci cu niște bezele aeriene, trimise din burțile de aluminium ale Stukas-urilor și ale Messerschmidt-urilor. Teatrul Național devenise pentru ei o fortăreață și umbra îndepărtată a lui Matei Millo spectrul unei armate justițiare. Cupola rotundă de clasică frumusețe a Ateneului, devenise în spaima lor de moarte cupola unei cazemate spirituale. Au căutat s-o arunce în aer. Biblioteca Academiei, devenise și ea un obiectiv militar, ca un depozit de arme. Milioanele de cărți, între care nu pe rafturile cele mai din urmă erau Schiller și Goethe, Heine și Herder, căpătaseră pentru unitățile SS ale baronului, înfățișarea a tot atîtea milioane de soldați dușmani. Trebuiau uciși.

Au prefăcut în ruină cîteva sute de clădiri mari și frumoase, unele de o valoare arhitectonică fără preț. Capitala a rămas de atunci ca după un cutremur, cu dealuri de moloz, cu maidane și locuri virane. În primii ani după război molozul a fost ridicat, dar au rămas locurile goale ca numeroși dinți extrași dintr-o gingie uriașă. S-a clădit mult spre marginile orașului și în răstimp de cîțiva ani, cîteva foste periferii: Vatra Luminoasă, Ferentari, Floreasca, Bucureștii Noi, au devenit niște cartiere moderne și civilizate. Dar centrul rămînea încă pe un plan secund. Cam de la echinoxul primăverii trecute, cam de la sosirea cocorilor și rîndunicilor, călătorii obișnuiți ai tramvaielor și mașinilor de pe arterele centrale au văzut uimiți cum se ridică blocurile pe fostele locuri virane. Un uriaș de beton armat cu balcoane de un romantism modern a crescut peste un parter ce se numea „Macul Roșu". Piața Amzei își întregește hemiciclul cu un bloc nou. De la Piața Mare pînă la Piața Romană oricine poate număra: un bloc gata terminat în fața Pieții de Flori, unul în cofraje lîngă magazinul București, încă unul pe Doamnei colț cu bulevardul, altul lîngă Scala, al șaselea terminat aproape, lîngă Patria, al șaptelea terminat peste drum de expoziția permanentă a Republicii Democrate Germane, altele două de o parte și de alta, ca o coroană dentară îmbrățișînd clădirea sus-pomenitei expoziții. Bulevardul 6 Martie e și el un șantier. Fosta grădină Progresul va adăposti un bloc, fosta terasă Colos altul, rotonda Kogălniceanu, capătă contur cu o clădire înaltă, pe locul fostei grădini „Balotă", iar spațiul „Paladium" unde fusese odată un circ, are acuma un bloc de vreo opt etaje. Mai jos, cam în fața Teatrului de Operă și Balet, un bloc își pune acuma acoperișul, ferestrele și parchetele.

În vecinătatea Gării de Nord, acolo unde știam un gard de scînduri cu afișe, s-a înălțat un blockhaus cu cîteva zeci de apartamente. Lîngă Institutul de Stomatologie s-au înălțat vreo două blocuri cu multe etaje. Francisc Munteanu mi-a povestit că plecînd astă vară în concediu, cînd s-a întors, pe un loc viran din preajma casei sale a descoperit o clădire în roșu, înaltă de nu știi cîte etaje. Aceleași surprinzătoare descoperiri le facem cu toții, după ce lipsim o vreme din oraș. Arhitecții și zidarii ne pun tot mai frecvent în niște mici abateri de la legile circulației. Trebuie să ocolim ulucile de papură în spatele cărora vuiesc betonierele și excavatoarele și intrăm în partea carosabilă a bulevardelor. Ieri cofrajul era la „a treilea". Azi e la „al patrulea". Se lucrează și noaptea, la lumina reflectoarelor. Locuitorii din vecinătate nu prea au somn cu atîta zgomot. Dar e bine să vezi construcțiile astea noi care vin să întregească peisajul citadin acolo unde erau goluri, acolo unde era un părculeț sui-generis, ori o „terasă" cu taraf, halbe și patricieni.

Între blocurile ce se înalță am vrea să vedem însă nu numai cubul practic și modern, ci și linia unei clădiri ca la Rucăr, un balcon ca la Călimănești și o coloană zveltă ca la Hurezu. Asta-i singura noastră dorință. Ea ține de Arhitectură, dar ține o leacă și de poezie. Arhondaricul de la Hurezu și linia superbă a palatului de la Potlogi, sînt mai frumoase de o mie de ori, pentru noi, decît nu știu care building newyorkez.

PETRU VINTILĂ

Această fermă auroră

Zenitul se răsfață-n senina lui mîndrie:
spre larguri Dîmbovița se-ndreaptă, încîntată,
visînd ca Bucureștiul doar din cleștar să fie,
porfir avînd pe frunte și geamuri de agată.

Cum blocuri cresc din muncă, romanțe cresc din liră;
eu voi cînta romanța victoriei visate —
zidarul meșter simte cum munca lui inspiră,
că visurile sale-s de visul meu legate.

Amiaza fericită-i în sine, și zîmbește,
cînd Bucur de pe stampe surîde tinerește —
cetatea sa ca-n basme-i cum n-a gîndit. Și iată,

surîsul său e tînăr ca noi, ca noi gîndește:
cocioaba își apleacă grumazul, înciudată —
majestuos orașul va fi... ca niciodată!

GEORGE DEMETRU PAN

mențiuni critice • perpessicius despre

Poemul Putnei: o postumă mai puțin? (II)

Intrebarea cu care încheiam prima parte a acestui articol va fi surprins, bănuiesc, pe mai mult de unul dintre cetitori. Căci dacă e de înțeles în titlu, ce rost mai are, după ce misterul a fost dezvelit, semnul de interogație? De unde certitudinea și ce anume o autoriză? Semnătura D. Gusti în josul unei poeme atît de desăvîrșite ca La mormîntul lui Ștefan cel Mare, în timp ce toate prezumțiile pledau pentru Eminescu, a fost de bunăseamă mai mult decît o revelație și încă una din cele mai senzaționale, ea constituie un adevărat șoc de grație, unul din acele traumatisme istoriografice, ale căror efecte nu se resorb chiar atît de lesne. Desigur, amorul propriu nu are ce căuta într-o chestiune, care, oricum, era de resortul tribunalului, cît timp nu fusese încă judecată.

Dar să nu exagerăm: între un pupil, pe care-l vezi ridicîndu-se sub ochii tăi și o fantomă a trecutului, a cărei identitate cel mult o bănuiai, diferența e mare și cu totul de altă natură și sentimentele...

Dar dacă, îndoială nu poate fi — cîtă vreme textul foaiei volante neiscălit, ca dealtminteri întreg maldărul împărțit de Eminescu la Putna, apare două zile numai după ceremonie, în Telegraful și sub semnătura D. Gusti, — amatorul de certitudini nu se poate, totuși, smulge dorinței de a cunoaște cît mai mult. Și în primul rînd: ce raporturi vor fi existat între tînărul de 20 de ani pătruns de frumusețea poemului ce recita pelerinilor și omul politic, fost ministru al guvernului Golescu în 1867, fost colaborator al Albinei și fost reductor al Zimbrului, acum în vîrstă de 53 de ani? Ce rațiuni de stat sau altminteri vor fi dictat anonimatul poemului în incinta mînăstirii și pe ce cale va fi ajuns el în coloanele gazetei bucureștene? Se va fi cules oare de pe una din foile volante, în josul căreia Eminescu va fi caligrafiat numele autorului sau autorul însuși, și de unde, își va fi expediat autograful? Va fi avut oare Eminescu el, care nu refuza nici sprijinul nici participarea, o cît de mică parte de contribuție, fie în compunerea, fie în retușarea splendidei piese de circumstanță? Și în cazul acesta, se va fi deplasat el, oare, la Iași și cînd, de oare ce foile volante sînt tipărite în tipografia Buciumului Romîn, unde pe vremuri se imprimaseră și Zimbrul și Foiletonul Zimbrului al căror redactor dinpreună cu T. Codrescu, fusese D. Gusti? Tot atîtea nedumeriri legitime, la care itinerariul eminescian, pe care istoriografii noștri îl vor reconstitui în detalii, așa cum în alte părți s-au și reconstituit, zi cu zi, și ceas cu ceas, itinerariile atîtor scriitori celebri, va afla poate un răspuns. Pînă atunci romancierii vor putea suplini fiecare după fantezia și după propriile lui preferințe. Dacă Parcele l-ar fi cruțat și dacă l-am fi ales arbitru, poate că Nicolae Iorga ar fi dat o sentință inspirată din cutare analogie, tot de el schițată. Vorbind de scriitorii moldoveni, luptători pentru Unire și avînd să judece, alături de poezia lui Vasile Alecsandri și alte compuneri, de ale barzilor ocazionali, Nicolae Iorga scria: „Insăși ziua cea mare a Unirii e prevestită într-o odă care trece subt numele lui Ioan Alecsandri, fratele poetului, acela căruia i se închină și amintirile de călătorie din Africa. Ea are ritmul și unele elemente din „Anul 1848" începînd chiar cu aceleași cuvinte. Cu greu am putea admite ca al doilea Alecsandri, care n-a fost însă străin de literatură, să fie autorul acestei frumoase bucăți poetice, plină de un puternic avînt și turnată într-un grai desăvîrșit".

Iar D. Gusti, nu e nici el străin de literatură. Raporturile lui cu muzele urcă cel puțin cu un sfert de veac înaintea evenimentului de la Putna, dacă ar fi să judecăm după unele producții din foiletonul Albinei și mai ales după strălucitul articol Critica criticii cu care Alecu Russo răspundea în Albina Romînească de la 14 februarie 1846, cronicei dramatice a lui D. Gusti despre piesa aceluia Băcălia ambițioasă, articol pe cît de violent pe atîta de savuros și-n fildeșul căruia monograma cronicarului dramatic, prinsă asemeni unei albine de aur, ar fi ajuns să-l ateste viitorimei și să-i salveze de la uitare, numele. Din fericire, pentru dînsul, D. Gusti avea și alte titluri, fără a mai vorbi de cel mai de preț dintr-însele, acela al odei de la 1871, decît mediocrele rînduri, fie cele puține ale așa-zisei cronici dramatice, ce cu bună dreptate aveau de ce să-l irite pe Alecu Russo, fie cele mai multe ale epilogului Răspuns la critica criticii ce tipărea peste o săptămînă în foiletonul Albinei:

„Odată cu binele, scria Alecu Russo în chip de preambul, s-au născut și răul, odată cu lumina s-au ivit întunericul, adică critica; de aceea de cînd lumea, critica a fost oarbă și șchioapă, cînd s-au iscălit D.G." Și, ca și cum n-ar fi fost destul, întreg articolul e țesut dintr-o serie de variațiuni pe aceeași temă, una mai categorică decît cealaltă. De pildă: „Critica rareori este cumpănită în lecții sau în laudă, dreaptă în judecată și învățată... nu-i destul de a ști carte și a scri, pentru a fi critică... mai trebuie neapărat judecată nepărtinitoare, cunoștința lucrurilor, a lumei și a oamenilor... cunosc mulți critici, oameni învățați și bele profesori, care la școala inimei omenești ar fi la a.b.c. sau: „Dl. D. Gusti n-au înțeles titlul piesei, pentru că nu înțelege oamenii". Ca să termine cu această apostrofă cam altitudinară, trădînd o susceptibilitate puțin comună, însă nu lipsită de farmec: „Domnule D. G. cînd am avè vreme să stăm de vorbă, ți-aș spune că n-ai idee de construcția unei piese, că nu înțălegi nici autorul, nici piesa, nici lucrurile, nici noima celor care se arată pe stenă, nici știința oamenilor, a lumei și alte multe, dar sînt încredințat că nu m-ai înțelege, precum nu înțelegi nici ce citești acum. Știu că la vîrsta d-tale (D. G. avea 28 de ani) îi greu de a învăța, îi mai lesne de a desface decît a face, discoasă decît a coasă; a critica decît a scri; de aceea te las în pace, sfătuindu te ca pe viitorime, să înțelegi ce critici, să nu mai dai iar peste rușînă".

In 1851, D. Gusti traducea una din primele cărți ale vicontelui Ponson du Terrail, care abia după aceea avea să se consacre unei lungi cariere de romancier popular, din opera căruia adolescența noastră își mai amintește, alături de haiducii la modă, fascicolele terifiante ale nu mai puțin celebrului Rocambole. De la Paris la Atena. Pelerinagiu de lainici se numește tălmăcirea și dacă ea nu adaogă nimic în lipsa ei de grație stilistică, atît de prezentă, totuși în alte tipărituri cirilice, de epocă, are însă meritul că păstrează dintr-un reprezentant tipic al romanului-foileton, o imagină mai pură, într-o limbă pe care evenimentele internaționale de după 1850, premergătoare Unirii, aveau să o scoată din anonimat. Un an mai tîrziu, în 1852, tipărește o Retorică romînă pentru tinerimea studioasă, ce va avea în 1876 o a doua ediție, în timp ce Geografia generală a Europei, Asiei, Africii, Americii și Oceaniei pentru clasele primare ajungea în 1867 la a 13-a ediție. Compilații, desigur, specifice unei literaturi didactice, așa cum se confecționa cu mult înainte de campania Contemporanului, ce viza mai cu seamă plagiatele manualelor universitare, cărțuliile acestea înțesate de date nu se răsfoiesc fără emoții. Deschid la paginile cu Patagonia, ținutul magellanic, exemplarul de geografie fost proprietate a lui Racoviță Gh., Huși, 1867 și-nainte-mi răsare silueta celuilalt Racoviță Emil, naturalistul de pe Belgica, care trei decenii mai tîrziu avea să dea o raită prin raiurile acestea primitive despre care avea să lase o relațiune dintre cele mai pitorești. Mai multă originalitate se află negreșit în Istoria Romînilor. Biografii romînești despre metoda catehetică pentru clasa 2-a primară și școalele sătești din Principatele Unite, partea I-a, edițională de T. Codrescu și D. Gusti, Iași, Tipografia Buciumului Romîn, 1859, dar trec cît mai repede ca să ajung la periodicele din preajma Unirii, Zimbrul și Foiletonul Zimbrului și prin ele la poezia lui D. Gusti. Despre ziarul acesta, mai mult sau mai puțin oficios, așa cum oficioase erau și periodicele lui Asaki, în examenul ce consacra presei romînești în Romînia literară din 1855, Kogălniceanu scria: „Zimbrul este cam spăriet, deși își arată cornițele în toate zilele; el s-a făcut cu totul mititel" și aluzia privea pățaniile cu cenzura și suspendările la care era expusă chiar o foaie a guvernului pe care încă din numărul 3 de la 15 ianuarie 1855, Romînia literară, revista lui Alecsandri, la rubrica Misceile, această bunică a Miscellaneelor lui Nicanor et comp. o punea în gardă să nu mai pățească ca acum doi ani, cînd fu obligată în termenii calamburului lui Alecsandri desigur, „de a face zimbre în loc de a face pe Zimbrul". Mai interesant decît ziaristul, e fără îndoială poetul D. Gusti și pentru a ne limita la un singur an, 1855, în care Alecsandri scrie unele din cele mai frumoase poezii de circumstanță, iată cum stau lucrurile. Las de o parte compozițiile, și convenționale și mediocre, fabricate între 1849 și 1854 (precum Osînditul din ocnă, Voacea bolnavilor la vizitarea ospitalului Sf. Spiridon, Imn la renturnarea prințului), cu care D. Gusti colaborează în compania lui Asaki, I. Poni, I. Ianov și a nelipsitului V. Alesandrescu, celebrul Pseudo-Ureche de mai tîrziu, la broșura votivă Buchetul poetic pentru principele domnitor Grigore A. Ghica v. v., la onomastica sa din 25 ianuarie 1855 și mă opresc la cele publicate în Foiletonul Zimbrului pe 1855 și îndeosebi la cîteva titluri. Poezia de dragoste oscilează între declarația nudă (Dulce-i, dulce-a ta privire / Ochii ți-s fermecători) fără destinație precisă, sau poate mult prea discretă, de vreme ce-i zice La... și oda simbolică La o lampă, în care factura e cu totul alta și o inițiativă lexicală, chiar barbară, ca „reziază", nu poate lăsa indiferent: „Lampă tremurîndă, vas misterios / ce în miezul nopții îmi redai o rază / De lumină dulce ca un dar frumos, / Tu te stingi ca steaoa cînd se reziază / Cerul de-a lui umbre, văl întunecos". Un drum la Paris în vara aceluiași an și pentru expoziția universală din 1855, cu oprire la Budapesta, de unde datează Rîndunica Dunării, cu reminiscențe de regie din Bălcescu murind și o alta la Ems, ale cărui virtuți terapeutice le cîntă în versuri și proză, îi inspiră două poezii de certă pondere. Prima, de un caracter politic, timid exprimat, D-alba lună, dedicată d-nei Z.K. (inițiale transparente!) invocă geniul tutelar al lunei să protejeze floarea Romînimei. Aluzia la viitorul ce se pregătea țării e clară: „Astă floare, Doamnă, este o viață / Care ne surîde încă-n viitor / Și bardul de cîntă vreo zi măreață / A patriei sale, cîntă din amor". A doua Palatul de industrie datată, sept. 1855, cîntă în accente inedite palatul expoziției universale din Paris și progresele industriale ale epocei. „Salutare vouă, mîini industrioase / Ce deschideți lumei un frumos destin" constituie un promițător debut pentru enumerația ce urmează: „Aurul și fierul, bronzul și argintul / Marmura și perla, durul diamant / Scînteiază-n totul și chiar și pămîntul / In palatul ista se pare-un brilant". Insă admirația poetului merge mai cu seamă, la progresele industriale datorate puterei aburului („Fierul țipă, geme, slăbit de-o putere / De abur, ce lumea îl neînsemna") și strofa de închinare din final cîștigă în patos, cetită în perspectiva zilei de mîine și a întrebuințării energiei nucleare în scopuri pașnice. „O voi, genii nalte, puteri creatoare / Inaintea voastră greul e ușor / Și voi, legiune de mîini lucrătoare / Sfărmați neputința astăzi prin vapor". Peste un sfert de veac aproape, mai exact la 5 iunie 1878, D. Gusti, închină zece strofe „lui V. Alecsandri", autorul Cîntecului gintei latine și laureatul de la Montpellier. Strofa penultimă nu mi se pare străină de dezbaterea ce ne interesează „La glasul astei lire cu strune fermecate / O lume-ntreagă pleacă cu dor, s-au alergat / Căci sărbătoarea-i mare, cînd tîmplele-argintate / A bardului, cu lauri din nou s-au încărcat".

Insă ce prețuiesc toate aceste gînguriri, atîtea din ele revelatorii, pe lîngă vasta orchestrație a Inchinării la mormîntu lui Ștefan cel Mare? Recitiți iarăși și iarăși superbul poem. Cu excepția celor patru strofe (15—18), de o atît de enigmatică paloare, restul e întrutotul magnific și vibrant ca o catedrală auind de cîntece. Hotărît lucru: toate biografiile și bibliografiile lui D. Gusti și Diaconovici și Rosetti-Max și Adamescu și cîte-or mai fi, trebuiesc refăcute. Viitorul dicționar biografic al Romîniei și viitoarea antologie integrală a poeziei romînești, trebuie să includă, chiar dacă un cît de mic dubiu cu privire la colaborarea lui Eminescu ar subzista, la loc de frunte și Poemul Putnei și numele lui D. Gusti, autorul uneia din cele mai frumoase creațiuni din lirica romînească. Așa cere dreptatea.

cronica literară

de I. D. Bălan

ALECU IVAN GHILIA: CUSCRII

Bogata și vertiginoasa dezvoltare, în ultima jumătate de veac, a romanului romînesc cu tematică rurală ar putea ispiti pe cineva să întîmpine o nouă creație, inspirată din același mediu, cu scepticele vorbe ale lui Guy de Maupassant: „După atîți maeștri, de atît de variate naturi și de un geniu așa de multiplu, a mai rămas ceva care să nu fi fost făcut sau spus?"

Mai sînt, fără îndoială, oameni care-și pun și azi o întrebare similară — (dată fiind și circulația pînă aproape de curînd, a unei păreri retrograde, în virtutea căreia țăranul ar fi incompatibil cu eroul de roman) — atunci cînd văd în vitrinele librăriilor a treia carte și primul roman al tînărului scriitor Alecu Ivan Ghilia: Cuscrii. Insuși titlul indică universul artistic și mediul acțiunii: satul. Ce pot s-aducă nou Cuscrii față de opera unor scriitori ca Slavici, Rebreanu, Sadoveanu, Agîrbiceanu, Pavel Dan, Zaharia Stancu, Eusebiu Camilar, Marin Preda, Petru Dumitriu, V. Em. Galan, Remus Luca, Titus Popovici și alții, care au închegat împreună o monumentală monografie a satului romînesc din ultimii cincizeci de ani? Și totuși se pot spune încă multe...

Fiindcă, dacă pentru lumea capitalistă, cu orizontul ei închis și cu relațiile sociale stereotipe, cu metode literare anacronice, sînt unele teme care pot secătui din punctul de vedere al artei, pentru lumea noastră socialistă, aflată în plină dezvoltare dialectică, în care fiecare zi obișnuită e mai bogată în evenimente decît oricare din biblicele zile ale „facerii", — izvoarele de inspirație nu secătuiesc, ci țîșnesc mai abundente în fiecare om, din fiecare cătun, din fiecare colț de țară. Transformări profunde, pline de zbucium și de lumină, încărcate cu epocale semnificații istorice și sociale, se petrec într-un an cît nu s-au petrecut într-un secol. Se năruie o lume veche și se clădește o alta nouă, socialistă. Se împlinesc visuri, se rezolvă probleme umane și sociale nedezlegate de veacuri, se descurcă destine, se leagă noi relații politice și sociale, se trezesc conștiințe și se deșteaptă simțul propriei demnități umane în tipuri în care, sub apăsarea exploatării, părea că ațipise definitiv.

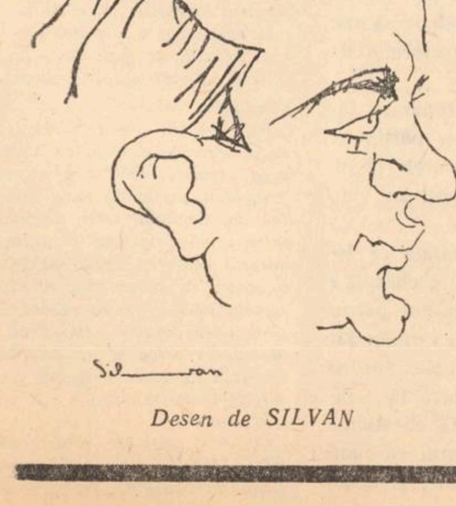

Desen de SILVAN

Altoit pe această latură obiectivă a realității noastre, care asigură bogăția, frumusețea și veșnica noutate a artei realist socialiste, talentul viguros al lui Alecu Ivan Ghilia a rodit un fruct, care va fi, incontestabil, gustat de cititori, alături de cele mai izbutite cărți ale literaturii noi. Infirmînd prejudecata atît de răspîndită la un moment dat a lui Guy de Maupassant, avînd talent, spirit de observație, modestie, seriozitate și putere de muncă, educate toate în spiritul moralei și al filozofiei marxist-leniniste — căci Ghilia face parte din tinerii formați cu exclusivitate în anii regimului nostru — tînărul prozator a scris o carte originală, capabilă să răspundă prin actualitatea ei unor probleme ridicate de romane a căror acțiune e mult anterioară Cuscrilor. Acțiunea se desfășoară în vara anului 1952, în satul Hîrtoapele (toponimic mult prea frecvent în proza moldovenilor) și se concentrează ca-ntr-un focar, în jurul înființării gospodăriei colective. E un moment crucial, de maximă încordare. Oamenii se frămîntă real, se zbat să se rupă de prejudecăți, să-și lămurească părinții care se opun, se autoanalizează, cumpănesc avantajele noii orînduiri, se ciocnesc și se înfruntă între ei pe principii economice și politice, pe străvechi patimi personale.

Fosta slugă a chiaburului Toma Bursuc, Ion Airine căruia „îi plăceau caii, cîntecele triste și-i plăcea grozav să muncească" este acum secretarul organizației de bază. Structura sa sufletească, sprijinită pe o cuceritoare frumusețe etică și pe-un nealterat ideal comunist, rolul său obiectiv, politic și social, în viața satului, impuneau autorului o mai pronunțată reliefare a acestui personaj, pe care l-am fi dorit principal, așa cum, dealtfel, îl cere însăși desfășurarea evenimentelor. Nu s-ar putea spune, însă, că figura lui e ștearsă, nerealizată; e mai degrabă ținută, oarecum, în umbra acțiunilor energice ale țăranului mijlocaș, Petre Istrate, care trece adesea, insuficient motivat, pe primul plan al acțiunii. Așezat, modest, înțelept și cinstit, plin de omenie și principialitate, Ion Airine lucrează chibzuit, fără ostentație și fără violențe inutile, pentru înființarea gospodăriei. E ajutat de oameni cinstiți și săraci ca Andrei Obadă, Lungu Pintilei și mai ales de mijlocașul Petre Istrate, om sincer, hotărît, sufletul colectivei, al cărei președinte trebuia să devină. Petre Istrate avea însă o situație dificilă. Fratele său pe care nu-l suferise niciodată, preotul Gheorghe Istrate, reacționar notoriu, era arestat de mulți ani. Tatăl, bătrînul Miron Istrate, cu sufletul la preot, se opunea din răsputeri înființării colectivei și deschidea zilnic cearta cu Petre. De cealaltă parte a bătăliei erau mijlocași șovăielnici sau de-a dreptul reacționari, patronați cu abilitate de fățarnicul chiabur Toma Bursuc, fost primar, proprietar de moară și de cîrciumă. Perfid, diabolic, intrigant ca Iago, înțelegînd amenințarea obiectivă a timpului, alcătuiește un plan de rezistență și de salvare, cu o spaimă și cu o ură fără margini „Dacă ar fi putut, dacă amenințarea aceea ar fi fost o ființă vie din carne și oase, ar fi sărit și ar fi rupt-o în bucăți, ar fi călcat-o în picioare. Dar amenințarea plutea în văzduh și nu putea fi alungată de nici o putere din lume, căci timpul era cu ea. Timpul care, își amintea el, fusese odată al lui. Timpul care i se supusese. Acum venise altfel de timp. Timpul altora. Timpul lui Airine și-al celorlalți".

Hotărît „să se țină pe picioare", Toma Bursuc trece la acțiune împreună cu fiul său, filfizonul seminarist Nelu, exploatînd atitudinea șovăielnică și micimea sufletească a unui Maftei Zvorîșteanu, fire nesinceră, orbită de mirajul averii, de propriul ginere, o brută, fostul plutonier de jandarmi Octav Vițelaru, de sora sa baba Leteroaia, prin care uneltește intrigi amoroase în familiile comuniștilor, de afaceristul Gavrilă Marchidan, și mai ales de fiul acestuia, arivistul Costin Marchidan care în planul vieții reale este, desigur, un exemplar singular în mediul pe care-l reprezintă în roman. Toată această galerie infamă, zugrăvită de Ghilia cu multă forță realistă pînă-n cele mai mici implicații sufletești, izbutește cu sprijinul lui Costin Marchidan, să-l excludă din comitetul de inițiativă și să-l treacă în rîndul chiaburilor pe Petre Istrate, făcîndu-l responsabil de prezența la închisoare a fratelui preot.

Satul (opinia publică) e prost impresionat. Ion Airine și alți comuniști cinstiți se opun dar sînt înfrînți pentru moment. Dușmanii încearcă să înființeze ei o gospodărie colectivă, unde să conducă oameni de-ai lor. Totul se destramă. Oamenii se retrag. Ion Airine începe contraofensiva și stabilește cu ajutorul partidului adevărul. Evenimentele încep să intre în matca lor normală.

Cititorul rămîne cu încrederea nezdruncinată în forța partidului, în capacitatea acestuia de a da o rezolvare dreaptă problemelor celor mai complicate ale vieții. Ghilia nu dă însă un deznodămînt idilic acțiunii, nu ne lasă cu impresia că s-au stins toate conflictele sociale, care alimentează încă lupta de clasă în lumea satelor. Cartea lui reflectează adevărul obiectiv al vieții, realitatea în esența ei dialectică.

Țăranii săi sînt oameni reali, autentici; nici sfinți, idealizați în scopuri diversioniste de tradiționaliști, nici primitivi văduviți de cea mai elementară mobilitate sufletească, simple viețuitoare conduse de instincte. Țăranul lui e un om social în toată puterea cuvîntului, plin de contradicții, frămîntat sufletește, diferențiat social, capabil să iubească cu gelozie othelliană (vezi dragostea lui Mitriță Zvorîșteanu pentru Ileana Istrate) să urască plin de patimă și să nu uite niciodată jignirile trecutului. Ghilia are capacitatea de a crea atmosferă. Eroii săi se mișcă firesc; din păcate, însă, unii încep să umble prea tîrziu, se conturează anevoie și-anevoie se integrează organic în acțiune, din pricina unei insuficiente precizări a relațiilor dintre ei. Dar mediul respiră aerul lui specific pînă-n cel mai mic amănunt; e grăitoare în această privință acea trezire a satului în lumina unei dimineți, izbutind ca de la prima pagină să te fure prin atmosferă, să te integreze în ea, să te oblige să participi la acțiune. Dar cele mai izbutite pagini în scopul creerii de atmosferă sînt acelea consacrate interiorului casei lui Toma Bursuc, minunat și original prilej de a fixa condiția socială a personajului, de-a indica relațiile, de a-i evoca trecutul. Pereții sînt căptușiți cu fotografii și fiecare fotografie pare o secvență elocventă a unei pelicule de film. In acest interior sumbru și în ruină ca și interiorul personajului, se desfășoară un adevărat film emoționant și enervant totodată. Deși Ghilia e un bun cunoscător al vieții satului sub orice raport, totuși preocuparea etnografică — în stare să ne plictisească în unele romane, — nu e excesivă ci ponderată, cu reale funcții estetice și implicații sociale bogate. Admirabila desfășurare a horei, nu e un scop în sine, ci un prilej fericit pentru dezvăluirea unor mișcări sufletești puternice, pentru caracterizarea diverselor tipologii sociale și umane. Conflictul lui Mitriță Zvorîșteanu cu Nelu Bursuc, e un mijloc de a contura personajele, de a le indica poziția lor de clasă. Ghilia se arată în multe ocazii și un bun analist al sufletului țăranului, asupra căruia s-ar cuveni să insiste totuși și mai mult, renunțînd la descrieri de natură prea lungi și uneori stereotipe.

Construcția cărții e solidă, conflictul bine condus spre desnodămînt, antrenant și captivant. Un singur capitol, IX, e ca un hiatus neplăcut în acțiune; autorul n-a izbutit să ne țină, peste un capitol, curiozitatea aprinsă pentru soarta lui Maftei Zvorîșteanu, expus înecului.

Prin spiritul ei partinic, prin justa oglindire a frămîntărilor din lumea satelor, prin profundul ei realism, prin ancorarea în cea mai strictă actualitate, prin valoarea ei literară, cartea lui Ghilia este incontestabil un mijloc eficace de educare a maselor în spiritul luptei partidului pentru colectivizarea agriculturii. Apropierea de realitatea actuală, înțelegerea ei dialectică, pasiunea partinică a autorului, iată secretul succesului cărții lui Ghilia. Iată cum bogăția și frumusețea vieții noi infirmă multe prejudecăți estetizante.

CUZA: Ce zici, Pisoschi? Nenorocită zi ar fi pentru conjuraţi dacă ar ataca palatul în noaptea asta, tocmai cînd sînt păzit de dragii mei vînători...

PISOSCHI: Creaţi de alteţa voastră!

ELENA: (Rugătoare). Tocmai de aceea, pentru că Lecca e de gardă, roagu-te cheamă-l să ia măsuri. Ţi-i devotat.

CUZA: (liniştind-o). Bine, draga mea, bine...

ELENA: Te rog, Pisoschi!

CUZA: (Lui Pisoschi, care e gata să iasă). Trimite şi după Haralambie să poftească la o cafea. Trebuie să fie la Hugues.

PISOSCHI: (iese).

ELENA: Şi Haralambie ţi-i devotat.

CUZA: Acum trei săptămîni, o venit la mine amărît că n-are bani să-şi facă uniformă nouă. Mi-o fost drag de el, că-i tare amorezat şi l-am trimis să şi-o comande pe socoteala mea.

ELENA: (Intre timp s-a ridicat şi face paşi, agitată). Ah, Alecule... de te-aş videa odată abdicat...

CUZA: Din păcate, Unirea nefiind acordată de către puteri decît pe timpul vieţii mele, s-ar putea ca, prin plecarea mea acum, toată lupta să fie reluată de la capăt. Şi n-aş vroi ca retragerea mea să slăbească acest drum al neatîrnării romînesti, pe care generaţia noastră, a 48-ului şi a Unirii, sprijinită de popor, l-o croit printre meandrele robiei.

ELENA: Da, dar neabdicînd, vezi cum eşti învinuit că vrai să-ţi asiguri ereditatea!

CUZA: Dacă aş fi vroit să mă acăţ de domnie, era simplu: nu făceam lovitura din 2 mai şi menţineam vechiul regim, care la rîndul său m-ar fi menţinut. Nu mai aveau nevoie de print străin, dacă-şi puteau păstra privilegiile prin mine...

(Intră camardinerul, cu cafele şi pahare pentru coniac).

ELENA: Ce-i Ştefane?

CAMARDINERUL: Pentru domnul colonel Haralambie şi domnul maior Lecca. Tocmai vin.

(Intră Haralambie, Lecca şi Pisoschi, iar Ştefan iese).

HARALAMBIE, LECCA. (Salută în poziţie).

CUZA: Intraţi, băieţi... (Lui Pisoschi). Tu, Culai, dacă ai de lucru...

PISOSCHI: Dacă alteţa voastră îmi permite...

CUZA. ELENA: Noapte bună.

PISOSCHI: (Salută şi iese).

(Imbrăcat în manta nouă, Haralambie are tot timpul un aer stînjenit. Lecca e umil, se încovoaie).

CUZA: Staţi, staţi, băieţi... O cafea, un coniac... (Le oferă ţigări). Ce mai nou? (I se opresc ochii pe mantaua lui Haralambie). A!.. s-o porţi sănătos, Haralambie.

HARALAMBIE: (Privind în jos). Să trăiţi...

CUZA: Să trăiesc, măi, să trăiesc... numai că auzi ce se vorbeşte: că s-ar pregăti pentru la noapte revoluţia mare... şi tu, comandantul trupelor garnizoanei, nu ştii nimic.

LECCA: (sărind). Revoluţie?

CUZA: (rîzînd). Uite, Lecca i-a şi măce'ărit pe toţi!

LECCA: Indop tunurile cu ei, măria ta!

CUZA: Lasă-i lui Haralambie tunurile că *el* e tunar... Ce zici, Haralambie? Văd că taci...

HARALAMBIE: Nici nu ştiu ce să zic, măria ta. Eu... eu n-am auzit nimic.

CUZA: Bine, măi... înţăleg să n-audă Beldiman, că-i prefect, înţăleg să n-audă Valentineanu, că-i şeful siguranţei...

ELENA: Principele glumeşte, da eu vă rog să fiţi foarte atenţi, pentru că am fost vestiţi că vor năvăli în palat la noapte.

LECCA: Cine, măria voastră? Cine, cînd sînt eu de gardă?!

HARALAMBIE: Nu credeţi, mărită doamnă. Poporul capitalei are admiraţie pentru măria voastră, iar domnitorul se poate bizui pe armata sa... legată prin jurămînt... Şi apoi, ca să ajungă cineva la măriile voastre, va trebui să treacă mai întîi peste corpul meu.

LECCA: Şi peste al meu!

CUZA: Vezi, Elena, că nu trebuie să fii neliniştită?

ELENA: Totuşi...

CUZA: Totuşi, băieţi... pentru ca principesa să poată dormi fără grijă... vă rog să îndoiţi garda palatului, în noaptea asta.

HARALAMBIE, LECCA: (S-au ridicat, au luat poziţie). Am înţeles, alteţă!

CUZA: (dîndu-le mîna la amîndoi). Şi să ne urăm o noapte bună.

HARALAMBIE, LECCA: Să trăiţi. (Se înclină apoi în faţa Elenei şi ies).

CUZA: Ar trebui să te odihneşti şi tu, Elena. Eu am să mai lucrez ceva, pînă m-a cuprinde somnul.

ELENA: Aş fi mai liniştită, dacă s-a auzi şi de la mine pasul santinelelor.

CUZA: Eu, cînd mă trezesc auzindu-le paşii noaptea, nu mai pot adormi.

ELENA: Ai insomnii din pricina cafelelor şi a tutunului. Ar trebui să te gîndeşti mai mult la sănătate.

CUZA: Draga mea, nu trebuie să ne temem de moarte... Moartea e în definitiv, un accident foarte suportabil. Şi dovadă e, că nimeni n-o murit pentru că nu l-o putut suporta — ci o murit tocmai pentru că l-o putut suporta.

ELENA: Alecule... astă seară faci glume sinistre...

CUZA: Poate... dar nu glumesc din cinism, cum mă învinuiesc unii. Drojdia care s-o depus pe sufletul meu se chiamă altfe, Elenă... Sînt profund desgustat... (îi mîngîie părul, o sărută). Noapte bună, Elena.

ELENA: Noapte bună.

(O conduce pînă la ieşirea din dreapta. Apoi, îşi aprinde o ţigară şi rămîne un moment pe gînduri. O vioară în surdină cîntă iar cîteva măsuri din *Legenda* lui Wienawsky. Cu melodia în minte, Cuza iese încet prin stînga).

CORTINA

TABLOUL VIII

(In noaptea de 10/11 februarie 1886)

In dormitorul lui Cuza.

Lîngă patul aşezat sub baldachin, se află în partea dinspre fund a scenei un paravan — iar în partea din faţă o mescioară joasă, pe care stă aprins un sfeşnic cu mai multe braţe.

Aproape de rampă un fotoliu.

Uşa din dreapta, pl. I., comunică cu salonaşul din tabloul precedent.

Prin perdeaua subţire a ferestrei, se vede că afară ninge domol.

Se aud paşii santinelelor.

(Cuza, în halat de casă, se plimbă prin cameră, cu o hîrtie în mînă. E gînditor. Se opreşte şi ascultă un moment paşii santinelelor; apoi se duce după paravan, de unde revine cu două pistoale, pe care le aşează pe mescioara de lîngă pat. Pe urmă priveşte pe fereastră ascultînd iar paşii, îşi aprinde o ţigară şi ia loc pe fotoliu, unde revede ce e scris pe foaia de hîrtie).

CUZA: Prin urmare... da... (citeşte) ....„de va trăi încă prea iubita mea soţie... se va bucura de tot uzufructul... iar după moarte"... (citeşte mormăind; apoi)... m'da... (Un orologiu al oraşului bate ora 4. Cuza se întrerupe. Apoi reia, citind întîi în gînd) M'da... m'da... (Tare) „Acest testament olograf... scris în întregul său... datat şi subscris de mine... s-o făcut astăzi...". (Cuza tresare, pentru că se aude un zgomot la uşă. Se ridică). Cine-i? (Nici un răspuns. Dar, strecurate printre canaturile uşii, apar două-trei baionete, care o forţează. Cuza pune mîna pe pistoale şi, înaintînd, mai întreabă o dată) Cine-i?... Trag! (Uşa e deschisă şi apar: colonelul Haralambie, maiorul Lecca, plus trei conjuraţi civili: Toderaşcu, Vlădescu şi Arghiropol, toţi cu pistoalele întinse — urmaţi de cinci-şase soldaţi vînători din garda palatului, care par uluiţi de prezenţa lor în dormitorul principelui şi se sfiesc să privească spre domnitor. Incremenit, Cuza are o exclamaţie de uimire, străbătută de un accent dureros) A!... Haralambie?... Lecca?... Voi?... Va să zică... (Scîrbit, aruncă pistoalele pe jos) De ce nu trageţi?... Hai! De la trădare pînă la crimă, nu-i *nici un pas!*

LECCA: V-am adus doar decretul de abdicare...

CUZA: De ce nu-mi răspunde Haralambie?... Nu cumva ţi-i ruşine, Haralambie?... Văd că Lecca e mai vorbăreţ... El n-are uniformă nouă, ca să şi-o păteze.. Pentru o femeie. Haralambie!... Să dai un jurămînt, pentru o femeie...

HARALAMBIE: (Glasul îi tremură) E voinţa poporului, alteţă...

CUZA: (privind soldaţii, care au tresărit) A poporului?

LECCA: (Fulgerînd cu privirea pe soldaţi) Drepţi!

(Aceştia stau înşiraţi în front de-a latul uşii).

CUZA: (Are un zîmbet — apoi, cu ochii la conjuraţii civili) Am o singură durere: că nu i-aţi lăsat numai pe ei, vechile lichele. N-aş fi vroit să văd că scumpa mea armată îşi calcă jurămîntul de credinţă. Daţi-mi decretul. (I-l dă Haralambie. Cuza citeşte decretul) „Noi, Alexandru Ion I, conform dorinţei naţiunii întregi... şi angajamentului ce am luat la suirea mea pe tron, depun astăzi 11/23 Fevruarie 1866, cîrma guvernului în mîinile unei locotenenţii domneşti şi a unui minister ales de popor"... L-o şi ales poporul, sau s-o ales singur? Ia spune, Lecca: hm?... care-i preţul trădării? Ia încovoaie-te o leacă, pentru că aici n-am masă pe care să semnez. (Lecca se întoarce cu spatele, făcîndu-se pupitru. Unul dintre civili se repede să-i dea lui Cuza călimară şi un toc). Nu... De la Haralambie... ca să-şi amintească. (Civilul dă obiectele lui Haralambie, de la care Cuza ia tocul şi îl înmoaie în cerneală. Apoi lui Lecca). Ceva mai mult, Lecca, aşa cum te încovoiai cînd veneai la mine să-mi ceri cîte ceva. (Lecca se încovoaie cît poate). O! nu chiar atît... niciodată nu ţi-am dat chiar atît de mult... puteai deci să nu trădezi. (Haralambie lasă capul în jos, Cuza semnează şi îi întinde hîrtia). Poftim colonele. Nu mai ai domnitor. (Soldaţii coboară căpetele).

LECCA: (Indreptîndu-se). Acum, vă rugăm să vă îmbrăcaţi în civil.

CUZA: (Are un zîmbet amar). Nu mă doare sufletul decît pentru ţară. Mai erau atîtea de făcut, pe drumul visat al neatîrnării... (Trece spre fund, după paravan. Tăcere, Haralambie, îşi pune decretul în manta. Lecca face semn soldaţilor să treacă în primul plan, făcînd front perpendicular pe uşă, în faţa ei, paralel cu rampa, cu feţele spre rampă).

VLADESCU: (frecîndu-şi mîinile, încet celorlalţi civili) Imi pare rău că nu l-am putut aduce şi pe fiu-miu Mitică, să se bucure şi dînsul cu întreaga naţiune...

(Cuza iese de după paravan. E îmbrăcat civil, Lecca e cu ochii pe soldaţi şi cu pistolul în mînă).

CUZA: (cu durere în glas). Acum, o să vă vină omul care vă trebuie, prinţul străin de inima ţării... pe care nimic nu-l va lega de ţăranul nostru... Şi veţi relua pămînturile.. veţi reînfiinţa boierescul... şi veţi desfiinţa legea electorală... Mi se sfîşie inima pentru cele trei milioane de ţărani, care rămîn pe mîna voastră... (Rămîne cu ochii pe soldaţi).

HARALAMBIE: (Arătînd lui Cuza să treacă spre uşă prin spatele soldaţilor) Vă rugăm... pe-aici, alteţă.

CUZA: (Se opreşte un moment în dreptul soldaţilor, la capătul frontului şi şopteşte) Băieţii mei... Dragii mei vînători...

LECCA: (Observînd mişcarea lăuntrică a soldaţilor, strigă) Drepţi! Capul sus!

(Soldaţii se supun maşinal. Cuza, urmat de Haralambie şi conjuraţii civili, iese încet prin spatele frontului. Soldaţii, simţindu-l trecînd şi forţîndu-se să ţină capetele sus, nu-şi pot însă opri lacrimile, care le umplu la toţi ochii).

CORTINA

ZILE ŞI NOPŢI LA CONŢEŞTI

de HARALAMB ZINCĂ

Mă trezesc chinuit de o întrebare: „Cu ce să încep?" Instructorul, plecat la raion, se va înapoia abia peste cîteva zile. Mi se pare că nimeni altcineva n-ar putea să mă introducă în „tainele Conţeştiului"... Cu ce să încep?" Indoielile îmi dau tîrcoale. M-am născut „la oraş". Am copilărit prin mahalalele Bucureştiului. Viaţa citadină, cu ritmul ei trepidant, mi-a intrat în sînge. Mi se pare că n-am să mă pot adapta mediului sătesc. Dar gîndul acesta mă înfurie, mă înverşunează. Urăsc steagul capitulărilor fluturat de unii intelectuali. Sar din pat, mă spăl, mă îmbrac în grabă. Apa rece mă înviorează. Afară geruieşte. Un soare cu dinţi îmi rînjeşte prin fereastră. Imi amintesc de Maiakovski. Nu ştiu cum trebuie să fi arătat soarele pe care poetul l-a poftit la „un ceai", dar pe acesta, ce-mi rînjeşte răutăcios, nu m-aş încumeta să mi-l fac oaspete.

Părăsesc încăperea. Pornesc pe drumul principal al comunei. Cercetez cu luare aminte fiecare ogradă. Imi place; case de oameni gospodari. In schimb, nu-mi plac cîinii: se reped la trecători cu nişte lătrături înfiorătoare.

Ajung la Sfat. Cîţiva ţărani se uită curioşi la mine. Le dau respectuos bineţe. Imi răspund cu acelaşi respect. Imi dau seama însă că i-am făcut şi mai curioşi. Secretarul Sfatului mă recunoaşte. Era şi el, în ajun, la sediul G.A.C.-ului. Ii spun că vreau s-o cunosc cît mai repede pe directoarea Căminului Cultural.

— Pe tovarăşa Cojocaru?! — îmi răspunde el. Da, se poate... Insă, cum să vă spun... e puţin în fierbere...

— Adică? Cum vine asta?

— S-a măritat zilele trecute, şi numai de Cămin nu-i arde. Dar trimit îndată după dînsa.

Nu plec din biroul secretarului. Aştept. Sătenii intră şi ies, într-un du-te vino continuu. Secretarul îi ascultă cu răbdare şi le dă răspunsul pe loc, calm, fără să se enerveze. Imi place omul ăsta gros, voinic, cu ochii puţin bulbucaţi, purtînd căciula împinsă pe frunte. Mă retrag într-un colţ şi ascult. O soră de la policlinică îi cere să mobilizeze croitoresele satului ca să termine perdelele de la Casa de naşteri. Un ţăran îi cere iscălitura şi ştampila. Altul intră cu un aer vinovat şi întreabă:

— M-aţi chemat, tovarăşe secretar?

— Ai luat un împrumut de la bancă?

— Da — răspunde omul după o clipă de ezitare.

— Ce-ai făcut cu banii?

— Am cumpărat o pereche de boi.

— Şi cu boii ce-ai făcut?

— I-am... vîndut — se bîlbîie cel întrebat.

— Ai dat banii înapoi la bancă?

— Nu.

— Ştii c-ai pierdut gajul?

— ...

— Ştii c-ai să ajungi la judecată?

— ...

— Nu ţi-e ruşine! Om în toată firea şi te ţii de prostii. Statul te ajută şi matale ce faci?... Taci? Poţi să pleci...

Rămînem cîteva minute singuri. Il întreb de cît timp este secretarul Sfatului.

— De cîteva zile. Inainte am fost dulgherul colectivei de aici, din deal...

Discuţia noastră este întreruptă de ţiriitul telefonului. Imi trec prin gînd lucrările literare din ultima vreme. Nu găsesc nici una închinată vieţii unui asemenea om, chemat să conducă treburile unui sat.

★

Directoarea Căminului este o învăţătoare din comună, fiica unui ţăran muncitor. De cum am zărit-o, mi-am dat seama că secretarul avea dreptate. „E puţin în fierbere!" Ii vorbeam, dar, de fapt, ea nu mă auzea. Cel puţin aşa mi se părea. Atunci, am felicitat-o. S-a luminat la faţă de plăcere. M-a invitat după amiază la şcoală, unde au loc repetiţiile echipei de teatru. O primă legătură a fost creată.

La despărţire, ea mi-a atras atenţia:

— Ştiţi, după bărbat, mi se spune tovarăşa Vijiială...

Doamne! n-o să pot să-i spun niciodată, tovarăşa Vijiială.

★

După întîlnirea mea cu directoarea Căminului, secretarul Sfatului îmi spune:

— Ştiţi, directoarea are o situaţie aparte. Ea este candidată de partid... Tatăl ei este membru de partid. Are cîteva hectare de pămînt. A intrat cu 25 de ari la o întovărăşire, iar cu 25 de ari la alta... Adicătelea... cum s-ar zice... şade cu fundul în trei luntri. Fata vrea să intre cu tot vămîntul la întovărăşire, dar bătrînul se încăpăţînează... nu vrea nici în ruptul capului.

Trebuie neapărat să-l cunosc şi pe tatăl fetei.

★

Intru într-o clasă şi mă aşez cuminte într-o bancă. Aici, la lumina lămpii de petrol, repetă echipa de teatru a Căminului. Atmosfera mă captivează de îndată. La ferestre, întunericul nopţii şi gerul. Pe catedră, o lampă de petrol aruncă umbre fantastice pe o hartă a Europei. Un tînăr — să tot aibă 19 ani — interpretează rolul unui bătrîn. O învăţătoare drăguţă cu ochi migdalaţi, o face pe „mătuşa Veronica". Toţi se mişcă uneori uşor, alteori stîngaci, sub supravegherea mai mult decît răbdătoare a unui învăţător mai în vîrstă — regizorul. Se repetă Tîrgul inimilor *de Tiberiu Vornic.*

După repetiţie, „actorii" se strîng în jurul meu, cerîndu-mi părerea. Aşadar, de la bun început, mă socotesc drept unul de al lor. Imi spun părerea şi încerc să-mi apropii oamenii. Am sentimentul că am izbutit. La rîndul meu, aflu că duminică 14 decembrie, Conţeştiul va găzdui un seminar la care vor participa bibliotecarii şi directorii Căminelor Culturale din raion. Referatul practic, urmează să fie susţinut de Căminul comunei gazdă. Gazdele sînt îngrijorate. Ingrijorarea lor mi se trasmite şi mie. „E vorba de comuna mea!" Mă surprind spunînd:

— Tovarăşi, hai să vedem împreună programul de duminică!

Aşa a început activitatea mea culturală în Conţeşti.

★

Conţeştiul are peste o mie două sute de gospodării. 206 familii sînt membre ale G.A.C.-ului „30 Decembrie". Alte 250 au format 9 întovărăşiri. In minte îmi stăruie titlul unei nuvele apărută în urmă cu ani: „S-a spart satul". Da, s-a spart, dar se reface pe baze mai trainice.

★

Repetiţiile la şcoală continuă. Corul este slab. E şi firesc. N-are un dirijor. Locul acestuia este ţinut de un învăţător, nu prea tînăr. Il văd cum se chinuieşte. Se foloseşte de o vioară cu care dă tonul. Tonul se pierde. „Dirijorul" se înfurie, înjură, coriştii fac haz, apoi exerciţiul este reluat.

In schimb, echipa de dansuri, formată din ţărani tineri, este foarte bună. Au executat un „brîu" care m-a uluit prin sincronizarea perfectă o mişcărilor.

Totuşi, programul este sărac. Am propus introducerea unor solişti vocali şi instrumentişti. Directoarea s-a uitat mirată la mine: „De unde să-i luăm?" Spre bucuria mea, răspunsul l-a primit chiar din partea unui consătean: „Să vrei numai şi să vezi cum îi mai găseşti". Directoarea a roşit: „Of, e tare greu".

Da, nu pare să fie prea încîntată de răspunderea pe care şi-a asumat-o.

★

A plouat toată noaptea. In zori a dat îngheţul. Poleiul i-a cam speriat pe ţărani. Dar un soare blînd, răsărit ceva mai tîrziu, a risipit îngrijorarea. Pămîntul respiră a primăvară.

★

Repetiţiile merg bine. Sînt mereu printre ei. Am organizat o şedinţă de instructaj cu responsabilii cercurilor de citit, care, duminică, au sarcina de a explica sătenilor situaţia Berlinului. Sînt 12 cercuri, conduse de tot atîţia învăţători. Sfatul meu, ca fiecare responsabil să aibă asupra sa şi o hartă a Berlinului, i-a încîntat.

Am hotărît să organizez cel de al 13-lea cerc pe care-l conduc eu.

★

O nenorocire. Marin Peţa, tînărul interpret al bătrînului Isac, s-a îmbolnăvit. A venit la repetiţie cu temperatură. Doctorul şi-a spus cuvîntul: „Sinuzită şi amigdalită". Piesa — baza programului de mîine — este ameninţată. L-am întrebat pe Peţa Marin:

— Ce faci, bade Isak, joci mîine ori nu?

Avea frisoane. Isi lăsase clapele căciulii peste urechi. Mi-a zîmbit strengăreşte:

— Am să joc!

Şi mi-a arătat în palmă două sticluţe cu Penicilină.

★

Astăzi, duminică 14 decembrie, comuna Conţeşti a cunoscut o zi bogată în activitatea culturală şi politică. Sus, în deal, la colectivă, a avut loc adunarea generală de împărţire a veniturilor. Iar în comună, s-a desfăşurat seminarul cu activiştii culturali ai căminelor. Tema seminarului: „Activitatea culturală în sprijinul transformării socialiste a agriculturii".

Am participat şi-n deal, şi-n vale, dornic de a mă pătrunde de suflul nou al satului nostru. Mi-am concentrat atenţia asupra seminarului unde am luat şi cuvîntul.

După amiază, am văzut cel mai frumos tablou din cîte am putut vedea vreodată: ţăranii comunei, îmbrăcaţi în haine de sărbătoare, aşteptînd să se deschidă porţile Căminului cultural. Nu m-am aşteptat să văd un public atît de numeros. Sala devenise neîncăpătoare. Priveam în jurul meu şi mă gîndeam cu emoţie la desfăşurarea programului artistic. Mai ales îmi era teamă de piesă, de tînărul Marin Peţa. Dar flăcăul nu s-a lăsat. A jucat cu temperatură.

Bravo Peţa Marin! Nu ştiu dacă vei deveni vreodată actor, dar că vei deveni un om dintr-o bucată, de acest lucru n-am nici un fel de îndoială.

Corul, echipa de teatru, dansatorii au trecut cu bine marea încercare a seminarului raional. Aceasta spre marea satisfacţie a tuturor, cît şi a mea, care astăzi mă simt în Conţeşti ca la mine acasă.

Seara a avut loc un bal. Orchestra era alcătuită din cîţiva lăutari. A fost mult tineret, multă înghesuială, multă veselie. Un ţigan cu scripca a venit lîngă mine şi mi-a şoptit la ureche:

— Tovarăşe scriitor, zău aşa, bagă-mă şi pe mine-n revistă, mînca-te-aş...

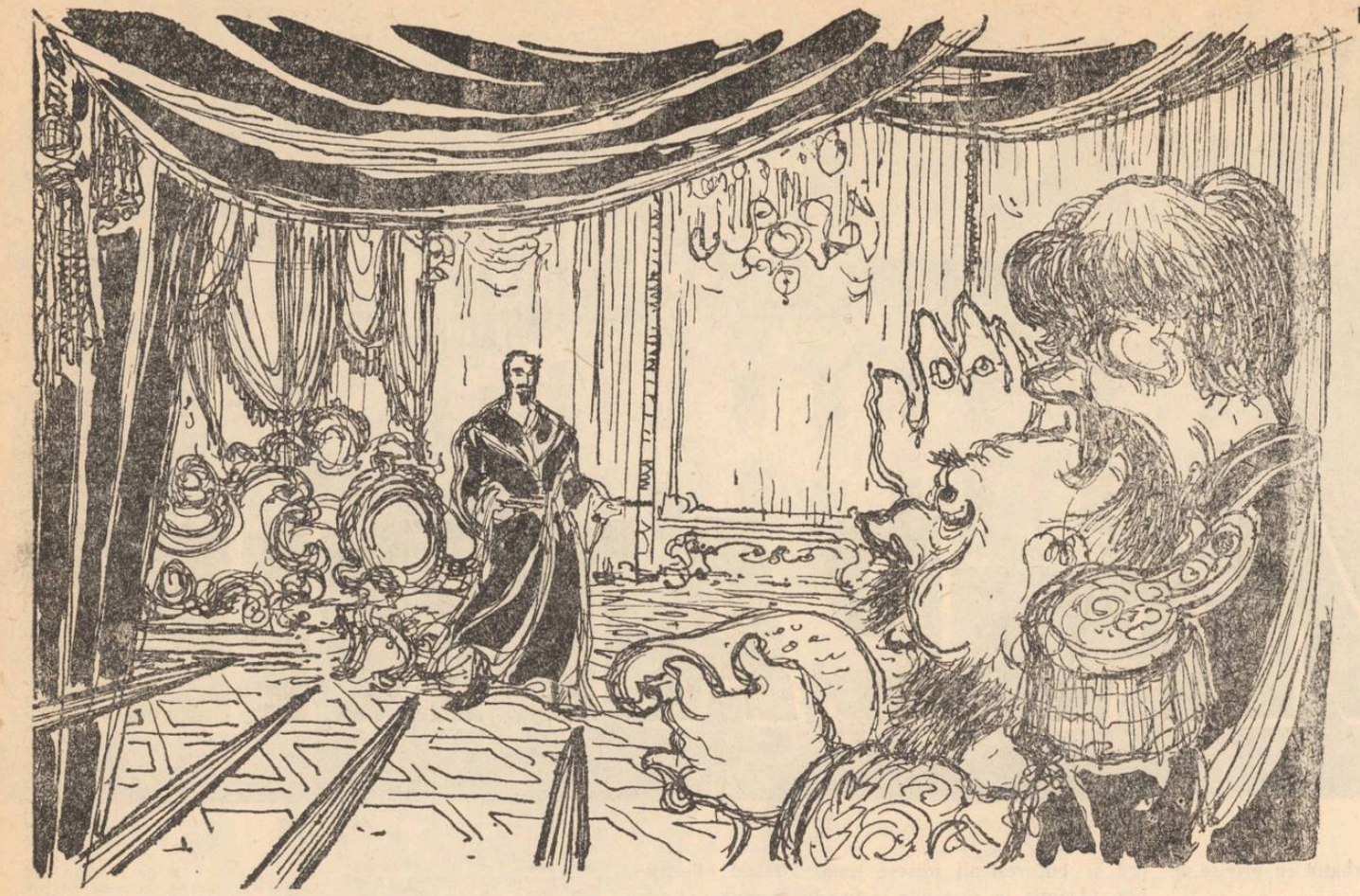

CUZA-VODĂ

ACTUL IV — COMPLOTUL ŞI DETRONAREA

de MIRCEA ŞTEFĂNESCU

TABLOUL VI

(24 ianuarie 1866)

Bal la Teatrul Naţional din Bucureşti.

În faţa cortinei netre, o canapea rotundă (de fapt: semicirculară), cu o plantă împunătoare la mijloc.

Poate un policandru, cu lumînările aprinse.

În culise: vals.

(Apar în ţinută de gală, agenţii diplomatici ai Turciei şi Austriei).

AG. TURCIEI: Nu vi se pare, domnule baron, cam exagerată nepăsarea principelui domnitor? Pe zidurile palatului se lipesc bilete de închiriat, dar aceasta nu-l împiedică să serbeze 24 ianuarie prin balul tradiţional al Teatrului.

AG. AUSTRIEI: Nepăsare... sau sfidare, domnu e consul? Hospodarul rîde de coaliţia partidelor, care vor să-l răstoarne. Ca o încununare a „faptelor sale împlinite" iată acum şi această inoportună înfiere a unui băiat, în care oamenii politici văd un prinţ ereditar, venit să trădeze ascunse scopuri dinastice ale domnitorului.

AG. TURCIEI: În privinţa aceasta se pare că alarma dată de presa austriacă grăbeşte acţiunea coaliţiei împotriva prinţului (cei doi diplomaţi ies. Alexandru Beldiman, prefectul poliţiei capitalei — 34 de ani, cloc, — în uniformă de mare ţinută trece agitat prin scenă, ştergîndu-şi fruntea de năduşeală. Odată cu ieşirea lui apar Cocuţa Vogoride şi agentul diplomatic al Rusiei).

AG. RUSIEI: Sînt convins, prinţesă de sinceritatea cu care alteţa sa nu se gîndeşte să-şi întemeieze o dinastie. Îndărjirea însă de ideea unei abdicări care ar impresiona poporul mărind încă simpatia pentru principe, coaliţia caută orice mijloc pentru înlăturarea neîntîrziată a domnitorului... De aceea, apelînd la prietenia care vă leagă de alteţa sa, vă rog stăruitor să-i repetaţi avertismentul meu. Informaţiile mele sînt confirmate şi de colegul meu italian.

COCUŢA: Ştiu. Şi cavalerul de Strambio este înştiinţat că cineva a fost cumpărat cu o mie de ducaţi, pentru a asasina pe principe astă seară, în bal. L-am vestit şi pe el, şi pe prinţesă. El însă... o rîs.

BELDIMAN: (apare agitat, ştergîndu-şi fruntea de năduşeală) Nu pot să conving pe alteţa sa să părăsească balul!

COCUŢA: Nici eu n-am izbutit, domnule prefect... Da spune-mi: sînt în bal unele figuri, care îţi par suspecte?

BELDIMAN: (desperat). Toate, doamnă prinţesă, toate îmi par suspecte! De trii ore şi jumătate îi scrutez pe toţi — şi, cu cît îi scrutez mai mult, am impresiunea că figurile lor se suprapun şi că toţi au una şi aceeaşi figură: din ce în ce mai suspectă! Da cum a să-i arestez pe toţi?... Chiar şi la alteţa sa, dacă mă uit mai lung, îmi pare o figură suspectă. Apoi, dacă nu pleacă, nu înseamnă că vrea să se sinucidă?... Mă ia la goană, doamnă prinţesă: „Ce te ţii de mine, Beldiman? De ce nu danţezi? Că eu, pînă la ora 2 din noapte, cînd după obicei jucăm „Hora" tot nu plec!" (se uită la ceas). Mai sînt unsprezece minute... De danţ îmi arde mie? (iese). (Iese şi Cocuţa, cu agentul Rusiei — şi, imediat apar dansînd Cuza şi Elena, el în uniformă de cavalerie de mare ţinută, ea în costum naţional. Cînd ajung pe la jumătatea scenei, ea se opreşte, îngrijorată).

CUZA: Nu-ţi fie teamă, Elena.

ELENA: Omule, omule... de ce nu te păzeşti? Se găseşte poate vreun nebun, care să tragă asupra ta...

CUZA: Românii nu sînt asasini.

ELENA: De ce nu vrei să plecăm?

CUZA: După „horă", draga mea... numai *după* „horă"... (reiau valsul şi ies).

(Reapare Beldiman, mereu agitat şi înnăduşit, urmărind discret perechea principiară. Dar şi în urma lui vin două persoane: cunoscuţii Vlădescu şi Arghiropol, care, după ce îl văd ieşind, se opresc o clipă în scenă).

(Orchestra atacă în culise, cadrilul englezesc „The Lancer's" — „Les Lanciers").

ARGHIROPOL: (se uită la ceas). Mai sînt zece minute. După „Lanciers", vine „Hora".

VLADESCU: Ştie Mitică. „Hora" e semnalul.

ARGHIROPOL: Numai să-şi aleagă bine loja din care să tragă... Dar n-avem încă adeziunea colonelului Haralambie. Ce face doamna Retzeanu?

VLĂDESCU: In orice caz, o avem pe pe a maiorului Lecca.

ARGHIROPOL: Nu e deajuns. Ne trebuie Haralambie. De el depind trupele garnizoanei. Numai el, care e cunoscut ca devotat lui vodă, poate chezăşui armatei necesitatea patriotică a loviturii... A! uite pe...

DIDIŢA: (Intră şi le face semn să iasă. Apoi, priveşte în aşteptare spre culisă de unde apare imediat colonelul de artilerie Nicolae Haralambie. E înalt, poartă cioc şi are un început de chelie. E îmbrăcat în uniformă nounouţă).

DIDIŢA: (dîndu-i mîna, pe care Haralambie i-o sărută curtenitor şi îndrăgostit). O, îmi iei ochii, colonele, cu fireturile acestea strălucitoare!

HARALAMBIE: În cazul acesta, prea ingrată doamnă, sînt gelos pe această uniformă, care vă împiedică să vedeţi că sub ea bate şi o inimă...

DIDIŢA: A sosit momentul să văd cît se poate conta pe această inimă lăudăroasă. Depinde numai de dumneata, să-mi arăţi dacă e o inimă plîngăreaţă sau o inimă de erou... (scrutîndu-l). Te-ai hotărît?

HARALAMBIE: Chiar dacă m-aş hotărî, încercarea e prematură. Răspunsul demn şi curajos, pe care l-o dat de curînd măria sa marelui vizir Fuad-Paşa, neîngăduindu-i a se amesteca în trebile noastre dinăuntru, o stîrnit entuziasm nu numai în ţară, de unde i s-o trimis sute de scrisori de credinţă, cu mii de semnături... dar şi în rîndurile celorlalte popoare dependente de poartă, care văd, toate, într-un asemenea răspuns, un pas spre împlinirea neatîrnării.

DIDIŢA: Eşti prea sentimental, colonele... N-ai stofă de erou!...

HARALAMBIE: Dacă sînt sentimental, doamnă, e numai datorită acestor doi ani de cînd vă iubesc fără speranţă.

DIDIŢA: (ispititoare). Speranţa stă la capătul oricărei iubiri, colonele. Însă ţi-am mai spus... dragul meu... că mie îmi plac oamenii tari, cu situaţiuni mari... Iar ce e fatal să se întîmple astă seară, tot se va întîmpla, cu sau fără dumneata. Numai că nu va însemna acelaşi lucru, *pentru* dumneata...

HARALAMBIE: (surprins). Ce vroiţi să spuneţi?

DIDIŢA: Cu sau fără dumneata, armata tot e cîştigată. Iar maiorul Lecca va fi ministru de război.

HARALAMBIE: (tresărind) Lecca, ministru!?

DIDIŢA: Iar dumneata, în loc să fii locotenent domnesc, vei rămîne... nici măcar colonelul Haralambie, ci *fostul* colonel Haralambie!

HARALAMBIE: (uluit). Locotenent domnesc? Eu?

DIDIŢA: Acesta este rangul pe care ţi-l oferă capii coaliţiei, dacă se pot sprijini pe dumneata. (insinuant'ă). Peste numai cîteva minute, colonele, poţi să fii locţiitor de domn — să devii „excelenţă" — alături de doi reprezentanţi iluştri ai celor două partide coalizate!

HARALAMBIE: Peste numai cîteva minute? Cum...?

DIDIŢA: Ascultă... La orele 2, cînd se va înteţi „hora" va trozni şi un foc de pistol.

HARALAMBIE: (tresărind) Atentat?

DIDIŢA: (cu dispreţ). Eşti cam sperios, colonele, pentru comandantul trupelor unei capitale! Poate vrei să ne denunţi... Tot se plimbă prefectul printre conjuraţi şi caută pe cineva care să-i deschidă ochii.

HARALAMBIE: Ştiţi bine că mi-aş da viaţa, pentru dragostea pe care v-o port... Tocmai de aceea, trebuie să vă opresc de la o asemenea greşeală!

DIDIŢA: Mulţumesc... dar nu pentru ca să ne faci morală ţi-am încredinţat o astfel de taină.

HARALAMBIE: Nu mă înţelegeţi... Vroi să spun că se cunoaşte că acest complot este pus la cale de nişte civili.

DIDIŢA: (plăcut surprinsă) A!

HARALAMBIE: In felul acesta, veţi face cel mult o crimă, dar vă veţi ridica armata împotrivă.

DIDIŢA: (agitată) Atunci, de ce nu te grăbeşti să ne sfătuieşti?

HARALAMBIE: A vă sfătui, înseamnă că am acceptat...

DIDIŢA: Pretinzi că mă iubeşti şi, în loc să ne vii în ajutor acum cînd mai sînt numai cîteva minute pînă la orele 2...

HARALAMBIE: Dar ce pot să fac?

DIDIŢA: Ascultă... (îşi lipeşte obrazul de-al lui). Mi-eşti drag... dar eu vreau să te văd ajungînd cît mai sus! Înţelege că nu mai e timp de pierdut! Vreau să fiu mîndră de dumneata! Vreau să te pot iubi ca pe un adevărat bărbat... hotărît... puternic... curajos! (se uită în ochii lui). Priveşte-mă în ochi! (îi susură). Iţi promit că vom fi fericiţi! Pricepi?... (cu o şoaptă poruncitoare). Să ţi-i trimit?... să ţi-i trimit? (îi sucşte mîna). Răspunde!

HARALAMBIE: (după o ultimă ezitare — pierdut) Te iubesc prea mult...

DIDIŢA: (se desprinde) Aşteaptă aici! (iese repede). (Rămas singur, Haralambie pare buimac. Se aşează pe canapea, îşi aprinde o ţigară — şi tresare la apariţia maiorului de vînători Dimitrie Lecca. Acesta e mic de statură şi belicos, cu atît mai ridicul cu cît parcă îl acoperă în întregime · ciocul lung şi mustaţa stufoasă).

LECCA: Să trăiţi domnule colonel... şi permiteţi-mi să vă felicit cu toată căldura mea sufletească!

HARALAMBIE: Să mă feliciţi, Lecca?

LECCA: Fiţi sigur, domnule colonel, că împreună cu ochii celorlalţi onoraţi viitori şefi ai noştri, ochii domnului Brăteanu sînt fixaţi de la Paris pe noi, gata să ne răsplătească pentru sfîntul nostru patriotism! (Apar: Todenaşcu, Vlădescu şi Arghiropol).

TOŢI TREI: Excelenţă...

HARALAMBIE: (tresare, dar se stăpîneşte) Domnilor, vă rog să nu vedeţi încă în mine decît pe colonelul Haralambie... De altfel, sîntem vechi cunoştinţe.

TODERAŞCU: Şi ne uneşte aceeaşi revoltă, domnule colonel!

HARALAMBIE: (încurcat) La asta nu ştiu ce v-aş putea răspunde...

LECCA: Răspunsul, domnule colonel, este săpat în sufletul dumneavoastră!

VLADESCU: Aşa este! Deşi ştim că cele două odioase reforme nu v-o atins direct...

ARGHIROPOL: N-aţi fost deputat...

VLADESCU: Şi nici moşier...

HARALAMBIE: Trăiesc din soldă, domnilor...

TODERAŞCU: Indirect însă, nu se poate să nu fi simţit şi dumneavoastră lovitura.

VLADESCU: Faceţi parte din aceeaşi familie socială cu noi şi astă familie o fost în plin lovită de ura domnitorului.

TODERAŞCU: Şi aiasta nu-i decît începutul! Nimini nu mai poate întrevedea pînă unde merg planurile ascunse ale unui om cuprins de beţia puterii.

LECCA: Domnule colonel, principele Cuza tot nu va mai putea domni. Nici Napoleon nu-l mai susţine.

VLADESCU: Iar Brăteanu negociază pentru suirea pe tronul Romîniei a prinţului Filip de Flandra.

HARALAMBIE: Şi ce încredere aveţi dumneavoastră într-un prinţ străin, necunoscut de nimini?

TODERAŞCU: Avem încredere în educaţia lui. Avînd înnăscut sentimentul regalităţii, va şti că nu poporul poate a conduce o ţară şi va şti a se încunjura de elementele de elită ale naţiunii!

ARGHIROPOL: (se uită la ceas). Domnule colonel, vă rugăm să vă decideţi! Noi am ales un moment în care o mare parte din presa străină va saluta acţiunea noastră de salvare a unui tron, pe care principele vrea să-l hărăzească familiei Cuza. E ştiut faptul că nu odată, în scrisorile primite de domnitor după răspunsl imperinent pe care l-a dat lui Fuad-Paşa, urările de fericire au fost adresate şi prinţului „moştenitor": Alexandru!

VLĂDESCU: Nu ne-o ajuns un Alexandru I, ne mai trebuie şi un al II-lea.

(Toţi îşi scot ceasornicele).

LECCA: Daţi-ne cuvîntul dumneavoastră, domnule colonel. Încă zece camarazi ai noştri s-au legat prin jurămînt să slujească acestei cauze patriotice.

HARALAMBIE: Numele lor?

ELENA: (agitată). Ei, Beldiman?

BELDIMAN: (ui Cuza, în poziţie de raport, cu mîna la cozoroc). Am onoare a raporta măriei voastre că, la inspectarea oraşului, s-o constatat că astă sară nu există caz de primejdie.

CUZA: (rîzînd). În sfîrşit, Beldiman, prima oară cînd nu te văd prăpăstios! N-a fi semn rău?

ELENA: Crezi în adevăr că-i linişte?

BELDIMAN: Linişte, alteţă! Absolut! (ui Cuza). Totuşi, rog pe măria voastră să nu mai iasă sara din palat, singur şi pe jos.

CUZA: Bine, am să ies călare.

ELENA: Ah, Alexandre...

CUZA: Iaca, bine: astă seară n-a să ies de loc. (Lui Beldiman). Şi dacă n-a să ies, a să fie bine?

BELDIMAN: A să fie bine.

CAMARDINERUL: (intră cu o cafea şi un pahar pentru coniac).

CUZA: (poftind pe Beldiman să stea). Atunci serveşte-te, rogu-te, cu un coniac, că-i fi îngheţat destul afară. Văd că tot fulguie.

ELENA: (agitată, după ce camardinerul l-a servit pe Beldiman şi a ieşit). Bine, da dacă-i linişte în oraş, atunci ce-o fost cu necunoscutul acela, care...

BELDIMAN: (care şi-a scos şapca şi acum stă). Cum s-o petrecut întocmai, alteţă?

ELENA: Pe la orele şăptă, cînd coboram cu principele la masă, un băiet de prăvălie, care a pătruns în palat...

BELDIMAN: Cum o pătruns în palat?

ELENA: Ştiu eu cum? Da cine nu pătrunde aici! (continuînd) ...ne-o aruncat la picioare un bileţel şi o fugit.

PISOSCHI: Biletul acesta, (i-l dă).

BELDIMAN: (citeşte). „Măria ta... Am venit a vă spune că 4.000 oameni înarmaţi cu puşti din cazarma Malmaison, vor năvăli în palat pentru a vă sili să abdicaţi, la o oră anumită din noaptea aceasta, cînd se vor trage clopotele de la toate bisericile". (sărind în picioare). N-a să le tragă, fiindcă a să le tai funiile!

CUZA: (mucalit). Bine, Beldiman, dacă le tai funiile, n-a să mai tragă *clopotele;* da puştile crezi c-a să mai tragă, fără funiile clopotelor?

BELDIMAN: (nedumerit). Ordonaţi?

ELENA: (încet). Alexandre...

CUZA: (cu bonomie). Lasă, Beldiman, nu te mai agita — dacă, după cum ai constatat personal, „nu există caz de primejdie".

BELDIMAN: (Elenei). Cum a să fie primejdie în astă noapte, înaltă doamnă? La capii opoziţiei, îi pitrecere; pe Luterană, concertează Wienawsky... pe Clemenţei, cu draperiile saloanelor larg deschise, îi bal în lege.

CUZA: (glumind). Deci iată palatul prins între două muzici! Desigur că Wienawsky cîntă *Legenda*... (rămîne pe gînduri).

(Vioară în surdină: cîteva măsuri din „Legenda" lui Wienawsky).

ELENA: (neliniştită). Ce-i, Alecule?

CUZA: (melodia încetează). Nimic. Îmi venise în minte *Legenda* lui Wienawsky. Frumoasă... Iar dincolo, valsuri... Îmi cîntă amîndoi capii coaliţiei! Asta în saloane... Da în subsoluri?

BELDIMAN: (surprins). În subsoluri?

CUZA: Glumesc, Beldiman. Du-te de te culcă. Între muzici, nu-i primejdie.

BELDIMAN: (luînd poziţie). Să trăiţi, alteţă! Şi asigur pe măria voastră că nu mă culc încă...

CUZA: N-ai luat încă masa?

BELDIMAN: (sincer). Nu.

CUZA: Atunci du-te la Hugues. Aş merge bucuros şi eu,... da nu-mi dai voie să ies pe jos... şi la Hugues nu pot să intru călare.

BELDIMAN: Să trăiţi! Mă închin, înaltă doamnă (iese).

ELENA: (care e permanent agitată, ca sub o presimţire rea). Ce ai vrut să spui cu subsolurile, Alexandre?

CUZA: E o taină veche. Pisoschi o ştie... da lui Beldiman nu i-o puteam spune, pentru că el e prefect şi nu trebuie să-i sară inima. Că pe urmă ia măsuri... şi dacă ia şi prefectul măsuri, atunci cine vrai să te mai apere?

ELENA: Pentru numele lui Dumnezeu, nu mai glumi!

CUZA: Scumpa mea... numai po'iţia mai crede că dacă în saloane se cîntă, dedesubt, nu se tipăresc manifeste, nu se strîng arme şi nu se pun la cale comploturi. Iar subsolurile din ţară se înfiinţesc cu ce'e dinafară... de pildă cu acele de la Paris, unde broşura lui Brăteanu stîrneşte împotrivă-mi cercurile napoleoniene... Dar asta nu trebuie să te neliniştească.

ELENA: Nu ştiu... aş vra să mă stăpînesc... da am ca o presimţire rea...

TABLOUL VII

(In seara de 10 februarie 1866).

In faţa cortinei netre, mobilă Gobelin: o canapea, între două fotolii. In faţa canapelei, o măsuţă joasă, cu cele trebuincioase pentru fumat, cu felegene de cafea şi cu un serviciu de coniac. Poate deasupra canapelei, o oglindă în ramă aurită.

Ne aflăm după cină, într-un salonaş de lîngă dormitorul lui Cuza, în palatul din Bucureşti.

(Cuza, Elena şi aghiotantul Pisoschi iau cafeaua. Se fumează şi se bea coniac, servit de camardinerul Ştefan care apoi iese. Cuza şi Elena arată ca port şi înfăţişare, ca în portretele oficiale din 1866).

ELENA: (neliniştită — după ieşirea camardinerului).

De ce a fi întîrziind Beldiman?

PISOSCHI: Desigur, inspectează oraşul, alteţă... să vadă dacă-i linişte...

CUZA: (calm). Dacă l-aţi spăriet, bietul om! Nu-i el de ajuns de prăpăstios, cînd mă conjură zilnic să mă feresc de vreun asasinat?

ELENA: Îşi face datorinţa de prefect. (lui Pisoschi). Cum l-ai înştiinţat întocmai?

PISOSCHI: Întocmai cum s-o întîmplat, doamnă... cum o pătruns în palat necunoscutul acela...

CAMARDINERUL: (apărînd). Domnul prefect de poliţie.

ELENA: În fine!

(Camardinerul iese, făcînd loc să intre lui Alexandru Beldiman. E în manta fulguită şi şapcă albă).

Desen de LIVIU POPA

DINTRE SUTE DE CATARGE...

R. MANTA : Epigramele d-tale nu sînt lipsite de haz, dar vizează o situaţie rezolvată, şi nu le putem, deci, utiliza. Important este, însă, faptul că ştii să plasezi o poantă. Aşteptăm lucrări noi.

MARIA D. MARIA : Cu toată bunăvoinţa, n-am găsit cheia imaginilor, şi credem că n-o vor găsi nici cititorii :

Aud un burghiu, o secure, un zar
Cum scormonesc şi cioplesc un far
Trăgînd la sorţi al cui să fie
Norocul ieşit din pălărie.

Un far scormonit, cioplit şi tras la sorţi ? Chiar dacă vrei să adaugi sensului binecunoscut un sens nou, se cere a-l plasa într-o asociaţie logică. Alăturarea elementelor, la d-ta, este total arbitrară. Să nu confundăm, totuşi, poezia cu enigmistica.

A. BOLOHAN : Versificaţie atrăgătoare, dar fără profunzime. Reţinem una dintre epigrame.

N. BOROZIA-POPI : Cam năstruşnică observaţia privind şobolanii care tresar din somn cînd răsar pe cer stelele ! Imaginea este nu numai disgraţioasă, dar ratează total intenţiile.

TICĂ MIHULESCU : D-ta îţi caracterizezi singur tonul scrisorii drept „fortissimo polemic", iar răspunsurile noastre drept „enigmistice". Motivul pare a fi acel **„deocamdată nu"** venit după un **„mai trimiteţi"**. Recunoaştem că un corespondent poate fi derutat de o asemenea succesiune, dar numai dacă nu ia în consideraţie lucrările trimise. Cînd spunem **„mai trimiteţi"** nu ne angajem de fel că răspunsurile ulterioare vor conduce lucrările din ce în ce mai aproape de publicare. Dorim, doar, să urmărim mai îndeaproape posibilităţile corespondentului respectiv. Desigur, putem greşi în aprecieri, şi tocmai deaceea nu ne hazardăm în respingeri categorice. Sînt corespondenţi care nu s-au lăsat descurajaţi după **„deocamdată nu"**, şi au trimis lucrări care au infirmat părerile noastre, ceea ce nu poate decît să ne bucure. D-ta vezi în cele două răspunsuri o contradicţie. Noi vedem o oscilaţie a lucrărilor d-tale. Sperăm că, într-un viitor apropiat, ne vei putea trimite şi lucrări mai concludente.

ANATOL GHERMANSCHI : Incercările sînt meritorii. Drumul ales este bun. Sfaturi ? Unul singur, banal, dar pe care am vrea să-l iei cît mai în serios : citeşte mult şi lucrează mult. Succesul imediat nu este întotdeauna şi cel mai substanţial.

DOINA CIRLIGELU : Cu greu poţi comunica o stare poetică ţesută cu diminutive : **păsărele, potecuţe**, etc. Ne ceri părerea asupra **„conţinutului"**, dar, pentru a-l cunoaşte, ne-am izbit de precaritatea mijloacelor de expresie.

DUMITRU CEPANARU : Nu lăsa totul pe seama metaforei, oricît ţi s-ar părea că spune de mult. Ai calităţi care se cer cultivate. Deocamdată reţinem „Definiţie".

~

Definiţie

Nu scară de mătase
ci trepte
scobite-n stîncă,
păstrează urma paşilor ce-i facem
în sus.

Nu apă lină, stătătoare sîntem,
nu-n vălurele calde
şi unsuroase înmuiem noi veacul nostru,
ci sîntem Dunăre
la Porţile de Fier !

~

HORIA I. POP : Răspunsul la care te referi era, bineînţeles, adresat altui corespondent. Răspunsul d-tale, în numărul viitor.

OANCEA IOAN: Una dintre strofe ne-a reţinut atenţia. Am dori să citim şi alte lucrări.

EMIL SABINESCU : Ne anunţi că trimiţi **„cele mai reuşite versuri pe care le-ai creat"**. Le-am parcurs cu atenţie, dar n-au avut darul convingerii. Să citäm, în întregime, **„Toamna"** :

Frunzele au ruginit,
Păsările au plecat,
Mîndrul codru s-a rărit,
Iar iubita... m-a lăsat.

Faptul, dacă este adevărat, are gravitatea lui. Versurile, însă, produc un efect invers.

MIHAIL COSTIN : Incercarea de a încrusta undele mării cu dalta este sortită eşecului.

DAN CHEŢA : Firimiturile trimise ne îndeamnă să aşteptăm mai mult.

TOLI COVALI : Pastelurile d-tale sînt de mult antedate. Trăim în 1959, şi nu numai calendaristic.

PETRU GHIŢĂ : De data aceasta, încercările sînt mai puţin greşite „din punct de vedere al rimei", într-adevăr, dar încă nu reuşesc să transforme constatările în poezie. Desprindem, totuşi, o strofă promiţătoare :

Parcă vorbesc cu toţi în versuri
Şi fiecare-ar vrea să spună
O vorbă ne-nţeleasă poate
Care-n urechi mereu le sună.

Este, aici, o idee extrem de preţioasă, şi propriile d-tale încercări fac parte din această poezie a nenumăraţilor constructori ai socialismului, munca liberă este soră bună cu poezia pe care, astăzi, o simţim pretutindeni. Mai trimite.

BOGDAN POPESCU : Ironia din finalul scrisorii este gratuită. Versurile sînt, însă, demne de atenţie. Reţinem „Grădina lui Galuzinschi" şi te rugăm să ne mai trimiţi.

~

Grădina lui Galuzinschi

Ruine. Ziduri strîmbe. Grea ca tuciul
apasă amintirea-ncrîncenată.
O lună de opal îşi ţese luciul
peste Doftana-n pulbere surpată.
Luceafărul şi-aprinde-n cer lampaşul
şi-n nimb de antracit scînteie „Haş"-ul.

Şi parcă peste ziduri năruite,
Peste vestigii de dureri şi-avînturi,
prin depărtări în somn încremenite,
străfulgerînd către tuspatru vînturi,
peste tăceri în aur pur scăldate,
tot mai plutesc ecouri vagi : „Nu baaateee !"

Dar ce văd ochii-n despletirea lunii,
între sinistrele dărîmături ?...
Sînt straturi de garoafe şi petunii,
mixandre, măghirani, bujori, răsuri,
ce luminoase-şi pîlpîie parfumul
şi către stele-adînci îşi taie drumul.

O grădiniţă-ntre ruine grele...
In apa morţii, — un plaur de viaţă...
Un licăr de lumină-ntre zăbrele,
şi printre bezne, clar de dimineaţă...
Slăvit să fie-n veacuri grădinarul
ce-a răsădit, printre călăi, nectarul.

A fost un vraci ? Un zeu a fost ? O fee ?...
Nu, a fost doar un om, un comunist
ce printre cucuvăi croia alee
de flori, spre-un viitor de ametist.
Grădina din Doftana, primăvara,
i se părea, privind prin ani, cît ţara.

Ci azi grădină ne e ţara toată :
un rai bogat de grîu şi trandafiri.
Iar Galuzinschi-şi face ochii roată
dintr-ale nemuririi împliniri,
şi crezul său de flăcări şi petale
răsună-n vîrf de deal, se-aude-n vale :

„De-s scrîşnete în zări, de-i plînş şi moarte,
de vă-ameninţă lupi şi bufniţi zorii,
purtaţi ştafeta vieţii mai departe,
iubiţi mireazma de azur a florii !"
...Şi limpedele glas prin văi pluteşte :
„Iubiţi şi apăraţi tot ce-nfloreşte !"

~

ARTUR NITULEANU : Avem impresia că, sub pseudonim, se ascunde un corespondent mai vechi. Dacă „Odihna soldaţilor" nu s-ar sfîrşi sub un cer atît de apăsător, ar putea vedea lumina tiparului. Mai trimite.

N. DINCA : Versificaţie aparent corectă, imagini din marele loc comun. n-ar urma confuzia „omului lipsit de soartă". Probabil ai subînţeles „soartă fericită", dar astfel de precizări nu pot fi lăsate pe seama subtextului. (Observaţii de amănunt : „un drum" cere, de asemeni o precizare. Ce fel de drum ? Deşi „rătăcire" se referă la nesiguranţa interioară, totuşi nu prea se potriveşte cu „mergeam-nainte").

Şi nu vedeam, orbit şi prost,
Lumina că răsare ;
Trăiam posac, indiferent
De-a lumii frămîntare.

„Orbit" are alt sens decît „orb" pe care se simte că ai vrut să-l întrebuinţezi. (Cealaltă apreciere te rugăm s-o radiezi singur). „Lumina că răsare" este o stîngăcie pregătind alunecarea întregii strofe în afara intenţiei poetice. De la „indiferent"... nu se mai poate vorbi despre improprietăţi, ci despre ceva mai grav.

Te rog să ierţi încercarea de a sublinia toate lipsurile, dar ne-ai cerut-o şi poate că îţi va folosi, cît de puţin am avea dreptate. Concluzie ? Aşterne-te pe muncă de lungă durată. Mai trimite-ne.

M. CZIRA : Vrem să încurajäm, atît cît ne pricepem, pe cei talentaţi, ceea ce nu înseamnă că „mîngîiem pe cineva în creştet". Coloanele revistei sînt deschise oricărui talent încă necunoscut, care se străduie să contribuie la literatura noastră nouă, realist-socialistă. Vom repeta aceasta ori de cîte ori va fi nevoie. Nu ne poate decît întrista faptul că un talent real se consumă în cercetarea umbrelor de pe alei, şi nu pierdem nădejdea că va auzi, cîndva, şi ritmurile infinite ale poeziei vii.

GELLU TEDU : Răspunsul pe care încerci să-l dai întrebării „ce este fericirea" nu este prea încurajator :

Să uit, pe veşnicie, încerc acuma eu,
Amorul nestatornic şi traiul ce e greu,
Căruia-n astă viaţă am fost victimă eu.

Nu putem observa decît că ai descoperit o diferenţă între trai şi viaţă.

I. CORNELIU : Ai entuziasm sincer, dar fără acoperire de idei.

P. LUNGU : Numai în „Invocaţie copilăriei" pluteşte printre versuri un sentiment real :

Mă văd încins cu-o sfoară albă
Cu sînul plin de prune coapte
Cînd de pe luncă cu măicuţa
Ne întorceam în miez de noapte.

Poezia trebuie să aibă, însă, şi o finalitate.

AURA COŞCIUG : Pentru cei 14 ani ai d-tale, încercările sînt mulţumitoare. O mare străduinţă spre corectitudine, unele idei mai îndrăzneţe, ca în „Vultur, rege al înălţimilor". Ici-colo, cîte un vers izbutit („cetina ce cîntă-n reci cuvinte"). Preocupările de genul „Iarna în cimitir" n-au nici un rost la vîrsta d-tale. „Gîndul vulturului semeţ" este mai indicat.

MARIA HOLBAN : Luna privind spre sfera ancestrală. — mi se pare o imagine cel puţin curioasă. In rest, gînduri obişnuite aşezate în formă de versuri.

G. DRAGĂNESCU : Parcă ar fi un fior, prea slab deocamdată. „Spinarea cerului", „roata imensă a soarelui" se încadrează în viziunea poeziei dar a permite aceluiaşi cer să-şi descheie „năsturelii" nu se mai potriveşte.

CONSTANTIN NASTAC : Subscriem aproape întreaga scrisoare şi sîntem convinşi că o asemenea atitudine îţi va prilejui succese categorice în activitatea d-tale. Din păcate, ideile, oricît de viguroase, nu trec direct în poezie, ci printr-o operaţie complexă, în care talentul constituie factorul prim. Poate că d-ta posezi acest factor, dar nu sîntem încă în măsură să ne pronunţäm, în urma lecturii unei singure poezii, avîntată ca sentiment şi nerealizată ca imagine. Omul care depăşeşte finitul, — da, este o afirmaţie de la care se poate porni. Dar a preciza că finitul este „îngust", ba încă şi „strîmt", strică toată baza de pornire. Cîntăreşte atent fiecare cuvînt.

DEM. SUCĂLEA : Sperăm că vom putea organiza o şezătoare literară şi în oraşul d-tale. Versurile sînt cursive şi... cam atît.

F. CULCEA : Povestind „prima iubire", ai găsit accente puternice, dar nu în sensul dorit. Desigur că este bine să te fereşti de „fiorul diavolesc" şi de „şerpoaica-nveninată", dar scopul se poate realiza şi fără mijlocirea versurilor.

VIRGIL N. STOIAN : Mai ales în „Despărţirile" sînt promisiuni pe care le-am dori confirmate. Cam multe digresiuni. Mai trimite.

PETRU MUSTA : Pentru început, — dacă eşti într-adevăr la început — o notă bună. „Poemul necunoscutului" este cam dilatat, dar finalul merită să fie reţinut :

S-a dus puritatea biografiei tale...
Doar pieptul sfredelit de gloanţe
Va fi veşnic o tînără floare a soarelui.

„Moartea tunarului" repetă tocmai versurile citate. Celelalte, sub nivelul pe care singur l-ai indicat. Credem că poţi da mai mult. Aşteptăm.

ION MURGEANU: „Norii fug pe cer cu vîntu-n dinţi", o imagine discutabilă, dar, oricum, mai de admis decît frunza care cade „galbenă, pasivă", pentru a rima cu... gospodăria colectivă.

NICULAE BARAT : Incercările d-tale „versiale" sînt — în afara citatei inovaţii lingvistice — rimări palide pe teme uneori prea importante pentru a fi astfel expediate.

L. CONSTANTINESCU : Ne ceri să răspundem „cinstit" la următoarele întrebări :

1) „Am talent ?
2) Ce să mai scriu, proză sau versuri ?"

Răspundem cît mai cinstit :

1) Din ceea ce am citit, credem că nu.
2) Poate teatru.

CONSTANT NICOLA : Pricepere există, dar mergi pe drumuri prea bătătorite. Mai trimite.

G. HINCU : Cred că versurile ar trebui trimise revistei „Rebus", poate acolo le vor da de sens.

A. LEONTE: Am reţinut un sonet şi aşteptăm un nou transport. Cantitatea nu ne sperie decît atunci cînd nu trece în calitate.

G. FRAGHEOR: Hotărîrea dumitale de a cînta „frumuseţile ce ne înconjoară, ţara mea, oamenii mei, izbînzile lor în construirea unei lumi noi", este cît se poate de nobilă. Iartă-ne însă dacă îţi vom răspunde deschis : dragostea pentru viaţa noastră nouă nu este o exclusivitate a poeţilor. Orice om al muncii şi-o arată, zi de zi, fără să scrie versuri, şi mai bine decît cele mai multe dintre versurile noastre. D-ta spui : vreau să învăţ cum se scrie poezia. Poţi învăţa să aranjezi cuvintele în formă de versuri, poţi învăţa să rimezi, poţi învăţa cîte ceva despre imaginea poetică, dar cu atît nu faci mai nimic. Aproape oricine poate învăţa să cînte la vioară, dar adevăraţii violonişti au ceva în plus. Poate că d-ta ai şi talentul necesar, nu l-am văzut, însă, în încercările trimise. Mai încearcă, şi vom fi bucuroşi să constatäm mîine că ne-am înşelat.

~

Cîmp colectivist

Doarme cîmpul, doarme somn adînc,
Grîul, iată-l, a săltat cît palma.
Norii poartă ploaia la oblînc
Şi o pierd prin pustă-n zbor de-a valma.

Doarme cîmpul... Numai vîntul şui
Cîntă-n plopi, c-un deget, ca-ntr-o lîră...
Nu-i vreo chingă de răzoare, nu-i :
Cîmpu-n voia lui acum respiră !

DIM. RACHICI

~

Trec iarăşi lîn...

Trec iarăşi în coloane plutitoare
Cu vîsle moi spre apele din sud
Şi soarele, cu aurul său ud,
Le picură din rame vîslitoare.

O mugurul care înfruntă crud
Stihiile sub proaspăta ninsoare !
Duc păsările — vestea-n depărtare
Şi viaţa noastră-n cîntec le-o aud ;

„Vom răspîndi şi-acolo primăvară,
Picîndu-ne din aripi aurii ;
Cum vă-nălţaţi, cum oamenii coboară

Spre case-n seri de pline bucurii.
Şi-om reveni, ca-n suflet o vioară,
În armonia marii simfonii".

I. ŢÎRLEA

~

Chemare

Mi-e inima strună ce cîntă
Un imn prin spaţiile noi.
A cosmosului lavă s-avîntă
Şi creşte al nostru convoi.

Sînt imnuri cîntate de valuri,
Pe-oceane cu fond de-ametist,
Pe cîmp, în uzine, pe piscuri,
Spre-acelaşi liman comunist.

GH ANDREI

~

GEORGE RADU : Versurile dovedesc lecturi susţinute. Continuă să citeşti, dar caută să desprinzi gîndurile proprii cînd te aşezi în faţa hîrtiei.

TIBERIU CRISTESCU : Progresul este evident, dar încă se mai cere muncă. Claritatea ideilor este întovărăşită, la d-ta, de explicaţii prelungite, care fac lectura obositoare. Abuzul de amănunte cu greu poate deveni o virtute poetică. Ne-am permite să-ţi recomandăm mai multă zgîrcenie în cuvinte, şi mai multă dărnicie în rime.

MIRCEA CIŞMAN : Ne-a surprins „micuţa pană", rime în genul „trezeşte-proslăveşte", ca şi „Nostalgie de toamnă". Nu cumva ne-ai trimis manuscrise foarte vechi ? Ne obişnuisem să deschidem plicurile d-tale cu încredere sporită, ceea ce şi scriam în numărul precedent. Considerăm o indiscreţie faptul că am citit aceste ultime manuscrise, şi aşteptăm altele, cît de curînd.

MIRCEA RADU IACOBAN : Schiţa este scrisă vioi şi convingător. Am reţinut-o, şi te rugăm să ne mai trimiţi.

ERNEST TROTUŞ : Povestirea are calităţi, dar prea se bazează totul pe întîmplare! In tren poate adormi oricine, nu numai un birocrat, — iar d-ta arunci toată greutatea subiectului pe acest fapt. Mai trimite.

Corneliu Stancu, Tîrnăveni ; **Gh. Cristoforos**, Cluj ; **Rucsandra Grigoriev**, Bucureşti ; **Ioan Iliescu**, Timişoara ; **Beti Iosif**, Cluj ; **I. Drăgănescu**, Bucureşti ; **Gh. Ţîru**, Oraşul Stalin ; **Savu R. Ioan**, Cîndeşti-Focşani ; **Ioan Limbeanu**, Oarda de jos ; **Gh. Suciu**, Bucureşti ; **V. Dascălu**, Bucureşti; **Ion Marinescu**, Chizid-Hunedoara ; **Cezar Florescu**, Tîrgovişte ; **Mihai B.**, Iaşi ; **Rusu F. Maria**, Mediaş; **Ghiţă Anemaria**, Ploeşti ; **D. Dumitru**, Bucureşti ; **Stelian Brînduş**, Cisnădie ;

Mai trimiteţi.

Dumitru Sanda, Bucureşti ; **Petre Mureş**, Bucureşti ; **Cleopatra Sorbală**, Bucureşti ; **G. H. Mihai**, Bucureşti ; **L. D.**, Iaşi ; **V. Marghita**, Ploeşti ; **Nicolae Belivacă**, Bistriţa ; **Alexandru Babeş**, Bucureşti ; **Ilie Popescu**, Timişoara ; **Emilian Timiş**, Lugoj ; **I. Brindescu**, Săvîrşin-Lipova ; **Ilie Sîrbu**, Ploeşti ;

Deocamdată nu.

MIHU DRAGOMIR

ATLAS LIRIC
INDIA

Shukanta Bhataciaria *)

Poştaşul de noapte

Aleargă pe-ntuneric un poştaş —
Sunînd din clopoţel, aleargă-ntr-una.
Cu mîinile-ncărcate cu veşti noi,
Din zare-n zare însoţeşte luna, —
Corabie purtînd pe bord scrisori.
Acest necunoscut, pe care-l ştie
O lume-ntreagă, trece nevăzut
In noapte, cu multipla lui solie.

Dar ce se-ntîmplă oare? Nu cumva
Sînt pe aproape zorii? Te grăbeşte,
Poştaşule, aleargă şi mai iute,
Cît noaptea neagră nu se risipeşte!

În urma lui, ca-n vis, copacii trec
În mută defilare. Lung e drumul
Şi, iată, zarea s-a împurpurat,
Incendiindu-i bolţii negre scrumul.
Surprinse, stelele clipesc din ochi
Văzîndu-l pe poştaşul care-aleargă
Asemeni unui cerb, din crîng
în crîng,
Cu inima bătîndu-i să se spargă.

Sat după sat rămîn în urma ta,
Poştaşule, dar calea-i încă lungă
Şi trebuie la-ntîiul ceas al zilei
Să fii în tîrgul, care te alungă.
Un felinar îţi clinchetează-n mîini,
Iar lampa licuriciului ţi-arată,
La rîndu-i, calea. Omule, curaj!
E încă noapte. Bolta-i înstelată.

În felu-acesta-ţi trec ai vieţii ani:
Descarci la poştă zilnica povară
A unei lumi întregi. Sub paşii tăi
Pămîntul, simţitor, se înfioară.
Dar pentru toate-aceste nopţi, trăite
În grea singurătate, nu primeşti
Decît salariul foametei cumplite,
Simbria deznădejdii omeneşti.

Soţia ta nu doarme nopţi întregi
De dorul tău. Cînd vei sfîrşi o dată?
Cînd răsări-va soarele-n sfîrşit
Deasupra vieţii care ţi-a fost dată?
În casa ta s-au aciuat demult
Mizeria şi Foametea. O ceaţă
Pe ochii tăi senini s-a aşternut
Şi nu mai vezi nimic, din marea
viaţă.

Tu, care duci atîţia bani în taşcă,
N-ai nici un ban al tău în buzunar.
Primejdiile ce le-nfrunţi în noapte,
Sînt, pentru tine, singurul salar.
Şi totuşi, nu de noapte, ci de zori
Te temi, ca de-un tîlhar la drumul
mare.
E oare, pentru că mai ai de mers
Şi pentru că e încă noapte-n zare?

Tu duci atîtea plicuri, încărcate
Cu-atîtea patimi, bucurii, dureri...
Dar ţie nimeni nu ţi-a scris vreodată
Povestea vieţii tale, nicăieri.
Şi totuşi, ea e limpede, citeaţă
În iarba-n care paşii ţi s-au şters.
În ochii mici ai stelelor se-aprinde
Compătimirea: mai ai mult de mers!
Doar cerul dimineţii îţi va scrie
Poate-o misivă de prietenie...

Poştaşule, de ce trudeşti atît,
De ce tot porţi o astfel de povară?
Priveşte bine-n jurul tău: curînd,
Mult aşteptata zi o să răsară.
Sînt roşii zorii şi în focul lor
Vor arde, sugrumate de lumină,
Şi zilele durerii tale mari.
Eu ştiu că ziua ceea va să vină,
E vremea, o, poştaşule, s-aduci
Acestei lumi o veste-adevărată,
O veste nouă cu adevărat,
De fiecare-n parte aşteptată!

în romîneşte de
PETRE SOLOMON

*) Poet musulman din Bengal; a murit bolnav de tuberculoză în 1946 la vîrsta de 21 ani.

Ali Sardar Djafri

Răsăritul şi Apusul

lui Jack Lindsay

Din acelaşi fir ni-e tors destinul, ţările sînt gemene pe lume,
Către aceleaşi culmi ne-avîntă gîndul, ard aceleaşi patimi fără nume,
Sînt la fel adîncurile, urcă din genuni aceleaşi vijelii,
Freamătă la fel sub vînt pădurea, iarba-ngînă-aceleaşi melodii.
Stelele sclipesc la fel de tainic, soarele acelaşi crug străbate,
Cu aceeaşi vîlvătaie arde străveziul cer pe înserate.
Calea vremii peste tot e-aceeaşi, pretutindeni veacurile-aleargă,
Inima ritmează-acelaşi cîntec, viaţa tuturor ne este dragă.
Lacrima neprihănitei Hiro, ce-n Pundjab trăi cîndva, de mult
Umezea şi geana Desdemonei, plînsul lor îngemănat l-ascult.
Dragostea-i podoaba vieţii noastre, e mîndria-ntregului pămînt,
In văpaia ei, în veci nestinsă, versul meu încerc să-l învestmînt.
Depărtate parcuri apusene, voi, grădini străvechi din Răsărit,
Primăvara, vă desmiardă vîntul de-opotrivă ramul înverzit.
Aeru-i înmiresmat şi proaspăt, limpezimea lui la fel ne-mbată,
Răsuflarea noastră-i o cîntare biruinţei vieţii închinată.
Vrerea voastră, Asie, Europă, nimeni n-o putea să o înfrunte;
Gîndurile noastre, peste-ntinderi, se aştern, strălucitoare punte.
Nu pămîntu-a zămislit pe-acela ce ne-mplîntă-n trup jungherul urii,
Demonul cel hîd, Capitalismul, e vrăjmaşul Vieţii şi-al Naturii.
Ochii lui au fulgerat şi-ndată sîngele-a umplut întinsa mare,
Valurile au crescut spre stele, înecînd oraşe şi ogoare.
Ne pîndeşte şi acum în noapte, cu privirea-i cruntă, de otravă;
Il înfricoşează marşul nostru, gîndul nostru săgetînd spre slavă.
Şi pe malul Dunării şi-al Djamnei, sînt aceleaşi nopţile de veghe,
Murmurul Tamisei îl ascultă Gangele, aici, la mii de leghe.
Ochii ard cu-acelaşi foc lăuntric, florile sclipesc la fel în ploaie,
Munţii toţi, învăluiţi în pîcle, seamănă cu tine, Himalaie.
Trece peste cîmpuri pîrjolite, vîntul tînguindu-se prelung;
Glasuri de drumeţi pierduţi în noapte, de departe pîn' la noi
ajung.
Cîrlionţii frunzelor de aur se alintă galeş în lumină,
Mugurii închid aceleaşi seve, fluturilor florile se-nchină.
In văzduhul azuriu se scaldă zînele cu trup diamantin,
Lotcile alunecă pe ape şi pescarii trag năvodul plin.
Slovele istoriei stau scrise, Anglie, pe prova navei tale,
Şi pe zidul templelor din Delhi, unde-a fost închisă-atîta jale.
Am privit cum ziua-ncet se stinge, lotuşii de-argint arzînd sub
lună,
Cupa am ciocnit cu tinereţea, ascultînd-o, tînăr, cum răsună.
Şi, în pragul porţii, dimineaţa ne îmbrăţişa ca o femeie;
Noaptea-nchide genele ferestrei şi în vis ne-aprinde curcubeie.
Pruncii gunguresc molcom în leagăn... Glasul mamei ce descînt
înginã?
Peste scînteierea vie-a lunii ştiu că mintea noastră e stăpînă.
Armonii sublime de culoare scapără din inimile noastre:
Uneori, în lacrima durerii scînteiază cerurile-albastre.
Pribegeşte-n ţara ta Zuleika şi prin codrii noştri Robin Hood,
Flautul îşi deapănă povestea, glasurile strunelor se-aud.
Amintirea dragostei apuse stăruie-n priviri; dar ne e dor
Pururi de neliniştea iubirii, de cuvîntul ei mistuitor.
Cei bogaţi şi necinstiţi, ca viermii-n fructele livezii se ascund;
Cînd îi vom stîrpi, vom stringe-ntreaga roadă a pămîntului
fecund.
Nu vrem uraganul să ne stingă flacăra ce-n vetre arde dreaptă,
Ştim că-n drumul nostru spre lumină cîteodată moartea ne
aşteaptă.
Nu îşi drămuiesc vitejii viaţa, lasii doar plăcerea o cerşesc;
Ei n-aud cum în străfundul zării valuri de lumină clocotesc.
Ochii voştri, fete indiene, sînt adînci ca apa din lagună;
Din privirea fiicelor Tamisei, cerul peruzelele şi-adună.
Intr-un fel croit îţi e veştmîntul, în alt chip croită-i haina noastră,
Vinul bun nu-l judeci după cupă, nici parfumul florii după glastră.
Peste tot, umanitatea-nvie, flutură în zare-aceleaşi flamuri,
Vorba „adevăr" la fel răsună-n graiurile miilor de neamuri.
In grădini pustii şi înghetate, mugurii pe crengi s-au desfăcut;
Luminoasei primăveri a lumii, inimile noastre-s veşnic scut.

In romîneşte de **DAN GRIGORESCU**

Rabindranath Tagore

PĂSĂRELE RĂZLEŢE

XXIV. Odihna aparţine muncii, tot astfel cum pleoapele aparţin ochilor.

XXV. Omul e copil din născare, puterea lui e puterea de a creşte.

XXX. „Lună, pentru ce aştepţi?" — „Ca să salut soarele, căruia trebuie să-i fac loc".

XLIII. Peştii din ape sînt tăcuţi, dobitoacele de pe pămînt sînt gălăgioase, păsările din văzduh cîntă. Dar Omul poartă în el tăcerea mării, gălăgia pămîntului şi muzica văzduhului.

XLVIII. Stelelor nu le e teamă că ar putea să pară nişte licurici.

LXV. Iarbă măruntă, paşii tăi sînt mici, dar sub ei se aşterne, supus, pămîntul.

CIII. Rădăcinile sînt nişte ramuri crescute-n pămînt.
Ramurile sînt nişte rădăcini crescute-n văzduh.

CXXIX. Posibilul pune Imposibilului întrebarea: „Unde sălăşluieşti?" „In visele neputincioşilor" — răspunde Imposibilul.

CXXXIV. Rădăcinile ascunse în pămînt nu cer nici o răsplată pentru roadele cu care încarcă ramurile.

CLXXXV. Sînt norul de toamnă, golit de ploi. Caută-mi plinătatea în lanul de orez.

CXCIX. „Mi-am pierdut stropul de rouă!" i se plînge floarea cerului din zori, care şi-a pierdut toate stelele.

CCXXX. Să vadă spinii, numai cel care are ochi pentru a vedea trandafirul.

CCCXVI. Istoria omenirii aşteaptă, răbdătoare, triumful omului umilit.

în romîneşte de **PETRE SOLOMON**

Vallathol

Celor care vor război

Voi, cobre ale junglei, cu limbi otrăvitoare,
Voi, care doar la chipuri a oameni semănaţi,
Voi, ce visaţi în taină, dorind cu-nverşunare
Ca în veninul vostru o lume să-necaţi,

In gîndurile voastre un singur ţel se-arată:
Cu orice preţ să-nvingeţi, ca să serbaţi apoi
A morţii neagră nuntă, de sînge-mbelşugată,
Cu hulpava drăcoaică a cruntului război.

Dar căpătîiul vostru, cu stropii-aromei sfinte
Ce-o-mprăştie safranul, nu va mai fi stropit, —
Ci doar cu sînge tînăr, clocotitor, fierbinte,
Jertfit pentru războiul de glorie lipsit.

Şi nu vor fi flăcăii întîmpinaţi în cale
De veselele coruri cîntate de fecioare,
Ci bocete de mame şi-a văduvelor jale
Vor ţine loc la nuntă de chiot şi strigare.

Mai albe decît neaua de flori în primăvară,
Vor străluci întinse pe cîmpii răscoliţi,
Rînjite cranii fără de nume şi de ţară,
Cu ochii smulşi de stoluri de vulturi hămesiţi.

Iar cărţile, mormane, de flăcări mari încinse,
Din biblioteci distruse de crunta-vă urgie,
Vor lumina mai aprig ca torţele aprinse
Nedemna sărbătoare schimbată în orgie.

Doar şoimii şi şacalii vor şti să vă aclame,
Făcîndu-şi din carnagiu ospăţul lor regal,
Şi mirilor cînta-vor a lor epitalame,
Cu glasuri răguşite, la patul conjugal.

Din lava-nflăcărată a bombei ce-a erupt,
Un nor imens urca-va, înalt, de necuprins,
Şi peste-ospăţul vostru, cum n-a mai fost văzut,
Drept baldachin de nuntă, va sta mereu întins.

In orice zi şi noapte, nu vă gîndiţi voi, oare
Să pregătiţi ospăţul acesta blestemat,
Gătindu-vă în grabă, dorind cu-nfiorare,
Ingrozitoare nuntă de flăcări şi de iad?

Dar planul vostru mîrşav se pare-a fi zadarnic,
Această neagră nuntă nu va mai fi niciodată.
Vînt proaspăt, vînt puternic, în mari speranţe
darnic,
Va izgoni toţi norii de pe acest pămînt.

în romîneşte de
TAŞCU GHEORGHIU

Desen de F. CALAFETEANU

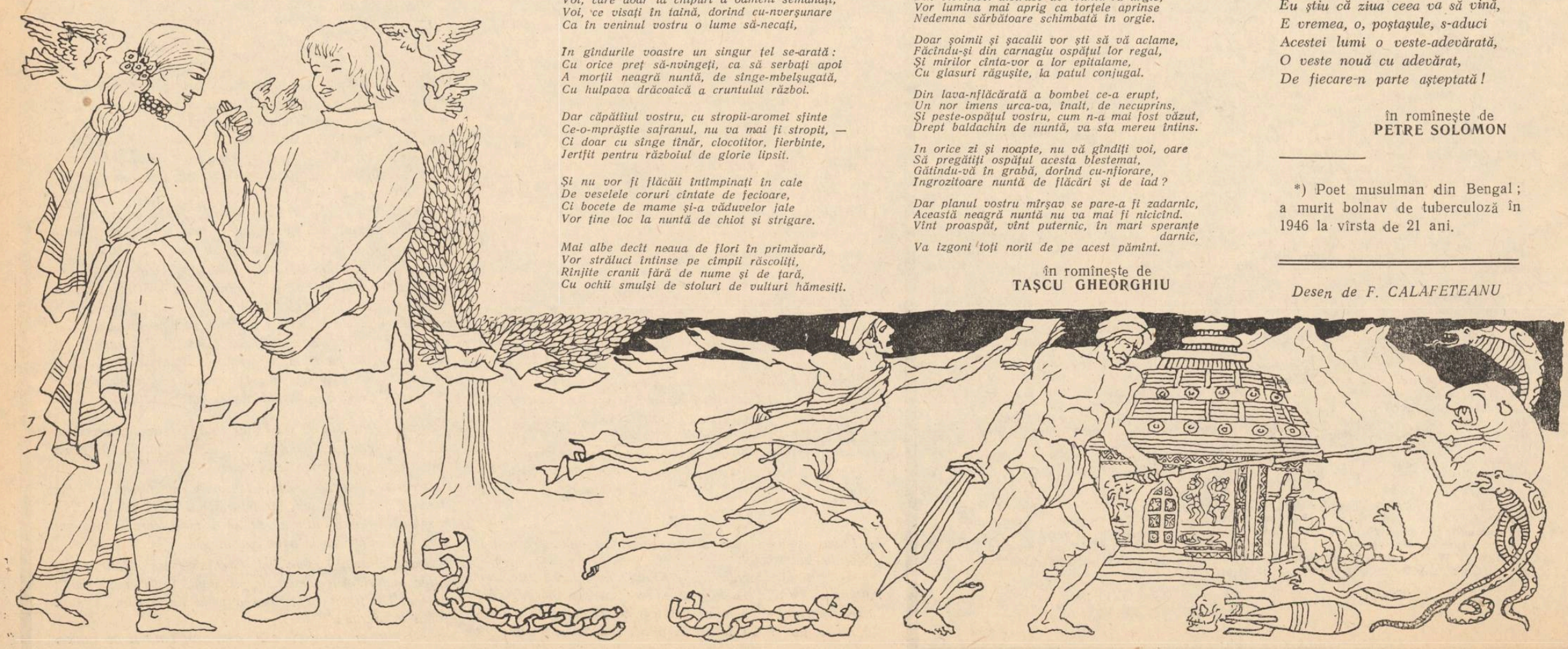

Proza scurtă și actualitatea (II)

Vorbeam în numărul precedent despre tentația care există la unii dintre povestitori și nuveliști de a culege incidente și detalii minore, pestrițe și întîmplătoare care nu numai că nu contribuie la exprimarea cu maximum de relief a ideii poetice dar o dispersează și cîteodată o compromit. Cu tristețe trebuie să remarc că și unul dintre fragmentele **Biografiilor contemporane** de Petru Dumitriu poate să încurajeze obiectiv atari tendințe. Mă refer la episodul din închisoare, din fragmentul apărut în **Gazeta literară**, unde a fost aruncat comunistul Toma, care a vrut să treacă clandestin granița pentru a se înrola în brigăzile internaționale din Spania. Între descrierea gîndurilor eroului despre soția rămasă în țară, despre munca sa de partid de pînă atunci, scriitorul intercalează amănuntele unei scene de pederastie. Desigur, orice împrejurare de viață poate fi adusă în opera literară. Nu există în acest sens prohibiții. Dar toate trebuie să fie necesare atît pe plan individual, cît și social. Or, în presa literară, au văzut lumina tiparului, după cum am arătat, materiale scurte care cuprind întîmplări lipsite de o semnificație clară politico-ideologică. Un alt exemplu. Nu sînt de acord în întregime cu critica adusă de Ion Lungu schiței lui Francisc Munteanu **Kilometrul 1314**, prezentată ca un fel de cumul al carențelor scrisului acestui prozator, etichetată brutal: obiectivism. Dar nu pot să nu observ că unele din întrebările criticului clujean asupra schiței erau pe deplin justificate. Francisc Munteanu, răsfoind printre însemnările găsite în hîrtiile biroului său, dă peste o carte de vizită a unui scriitor bulgar al cărui număr de telefon îi amintește brusc de o întîmplare petrecută la Kilometrul 1314. Și este relatată o scenă dramatică din primăvara anului 1942 cînd eroul se afla pe un șlep care transporta un număr impresionant de obuze.

Cu dreptate, Ion Lungu întreba ce-a vrut să documenteze autorul? În schița lui Francisc Munteanu faptele sînt nude, nu sînt organizate, amestecate cu altele în scopul sublinierii unui mesaj social-ideologic. Din păcate, tendința către factologie, către cazuistică, o întîlnim chiar și în schițele împlîntate în cea mai vie actualitate. Astfel este schița lui Costache Anton **Necazuri.** Costache Anton a semnat mai multe schițe frumoase despre realitatea satelor noastre (citez numai **O lacrimă** apărută în **Gazeta literară**). Și în **Necazuri** se ocupă de viața țăranilor colectiviști — domeniu în care scriitorii pășesc încă cu destulă timiditate. Dar pe ce anume își însăilează naratiunea autorul? Un colectivist operat, nu mai are voie timp de trei-patru ani să mai lucreze rămînînd să fie retribuit din fondul special al gospodăriei. Un motiv pentru zbuciumate frămîntări, între altele și pentru că în această perioadă, realizînd multe zile-muncă, ar fi putut cîștiga o avere. Noaptea îl găsește pe un ogor. Începînd să sape, ajunge la concluzia că medicii l-au mințit. Dimineața pornește la prășit cu colectiviștii. Dar o durere năprasnică îl doboară... Iată tot subiectul schiței. Mi se pare clar că lipsește o finalitate. Un prozator, în zilele noastre, nu se poate însă limita la simpla înregistrare a întîmplărilor din viață. El trebuie să ajungă la un anumit nivel de abstractizare, ca să-l numesc așa, de la care poate pătrunde în adîncul relațiilor sociale și fixa aspectele esențiale din societate. În scrisorile lor asupra piesei lui Lassalle, Marx și Engels aduceau tocmai această obiecție că tragedia lui Sikingen era determinată de motive întîmplătoare — viclenia eroului — și nu de cauze social-istorice, adică de faptul că se ridicase împotriva orînduirii existente dar în calitate de cavaler, de reprezentant al unei clase pe cale de dispariție. Iar în privința pasiunii pentru detalii nesemnificative, Engels îi scria lui Lassalle: **„Pe bună dreptate, vă împotriviți relei individualizări, dominante acum, care aleargă numai după mici fleacuri pretins profunde și care sînt o notă esențială a literaturii muribunde a epigonilor".** N-aș vrea să se creadă însă, cumva, că aș opta pentru schițele și povestirile curățite de elemente întîmplătoare în care totul este supus unei determinări absolute ca în ecuațiile matematice. Nu există necesitate pură. Aceasta se realizează printr-un șir de întîmplări. Important e să se găsească acele situații care oricît ar fi de neobișnuite să-ți dea senzația de veridicitate, să exprime necesitatea social-istorică. Cine citește **La Răzeși** de V. Em. Galan, nu poate să nu observe că autorul a apelat la împrejurări oarecum excepționale. Acțiunea se petrece într-un sat de foști răzeși care, odată cu desființarea vadului de la Prut, a decăzut într-o stare de cumplită înapoiere. Vădenii nu trec hotarul satului decît cînd se duc în armată. În fața grămezilor de bani ai lui Prisac — ne aflăm în plină inflație — rămîn înfrigoriți, neștiind nimic despre ceea ce se petrecea pe cuprinsul țării. Dar tocmai aici se fac mai vizibile efectele catastrofale ale secetei din 1946 și totodată importanța evenimentelor social-politice din acei ani care-și trimit ecourile pînă și în aceste primitive sălașuri omenești. Iosub Prisac atinge proporțiile unui simbol al micului proprietar hrăpăreț. Ros de patima de a avea bani și de a domina, nu se dă înlături nici de la crime. Copiii i-au fugit în lume, iar soția s-a spînzurat. În al doilea an de secetă se întoarce în sat cu trei cai, un argat, bani și alimente. Folosindu-se de neștiința țăranilor, pune stăpînire economică și morală pe sat. Văzîndu-i bănetul neobișnuit — în fond de o valoare redusă — sătenii ajung la concluzia că Prisac a găsit o comoară. Împărțind cîte un pumn de uruială și răspunzînd în doi peri, el întreține această credință. Pentru sat Prisac apare drept singurul reazem în acele zile de foamete. Noaptea țăranii au halucinații și văd flăcările comorii lui. Ba unii ajung pînă acolo că-și aduc singuri soțiile și fiicele pentru a fi amante ale lui Prisac. Conflictul cu acest speculant odios este fixat chiar în familia sa. Sora lui Prisac este căsătorită cu un țăran comunist, care lucrează pe un șantier la Mărășești. Și acel care-l va înfrunta cu aprigă ură, este băiatul adus ca argat de la Iași. Desigur, toate aceste situații se ridică deasupra aspectelor cotidiene, dar îngroașă cu atît mai mult trăsăturile acelei perioade istorice. Este pur și simplu cutremurătoare istoria acelui comunist care, bolnav și de plămîni, moare nemîncînd nimic, deoarece nu vrea ca întovărășind carele cu ajutoare să ceară de mîncare. Pînă la urmă, și acești țărani înapoiați, dar mîndri de obîrșia lor răzășească, ajung la concluzia că singura ieșire din foamete o constituie ajutorul muncitorilor de la oraș. Cînd își dau seama că Prisac i-a înșelat și și-a însușit ajutoarele trimise de C.A.R.S., se răzbună groaznic: dau foc casei, iar pe Prisac îl bat crîncen, îi taie limba și apoi, în gerul de ianuarie, îl leagă fedeleș de un copac. Este manifestarea unei uri anarhice, haotice, dar care prefigurează în adîncul ei încadrarea și a acestui sat în tumultuoasele evenimente revoluționare ale țării. De aci provine profunda rezonanță actuală a nuvelei. Pentru că actualitatea unei creații nu constă numai în faptul că se ocupă de întîmplări din istoria contemporană ci în prelucrarea, în situarea acestora în cadrul unor determinări sociale profunde. Schițele și povestirile, așa după cum s-a văzut, au posibilitatea de a acționa cu rapiditate asupra ideilor și sentimentelor scriitorului. Dar tocmai de aceea trebuie ca într-un spațiu scurt să se cuprindă marele adevăr al vieții noastre.

AL. OPREA

RELIEF

Memento

La 3 ianuarie, Tribuna a apărut cu al 100-lea număr al său. Contribuția Tribunei la promovarea unei literaturi strîns legate de problemele majore ale actualității, la oglindirea artistică a luptei eroice a poporului nostru pentru construirea socialismului, a fost, prin aceste 100 de numere împlinite, substanțială. Urăm publicației săptămînale clujene noi succese în muncă.

★

Cu numărul din 4 ianuarie Scînteia tineretului **a ajuns la al 3.000-lea număr. De la apariția primului număr din** Scînteia tineretului **și pînă în prezent, cititorii tineri și virstnici au găsit oglindite în organul central al Uniunii Tineretului Muncitor, problemele cele mai arzătoare ale vieții noastre. Ziarul și-a cîștigat prin promovarea și dezbaterea problemelor la ordinea zilei, puse de lupta pentru construirea socialismului, sute de mii de prieteni. Literatura a ocupat în** Scînteia tineretului **un loc de cinste. Cele mai valoroase creații ale scriitorilor noștri au fost publicate și dezbătute pe larg în ziarul ce a împlinit acum 3.000 de numere. Luceafărul salută apariția celui de-al 3.000-lea număr al** Scînteii tineretului **și urează colegiului redacțional, spor la muncă.**

L.

Consecvențe

Gazeta Literară *nr. 51 (1958) se ocupă de studiul tinerilor cercetători C. Otobîcu și M. Mitran;* Despre limbajul criticii literare (Limba română *nr. 3/1958). Fără îndoială unele obiecții ale cronicarului revistei sînt îndreptățite. Nu asupra lor vrem să stăruim ci asupra titlului formulat cu evidente intenții disprețuitoare:* C. Otobîcu față cu limba. *De vreme ce lucrarea e semnată de doi autori de ce în titlu apare numai unul? Numai fiindcă construcția numelui sè pretа la un titlu batjocoritor? Sau fiindcă din relații personale primul autor era mai cunoscut celui care a scris articolul? Asemenea întrebări ni se par firești întrucît în același număr, într-o notă redacțională,* Gazeta Literară *se ridica cu indignare împotriva notelor de rea credință prin care* „Pînă se clarifică denaturarea, pînă se decide cineva să intervină, impresia s-a sedimentat și discreditarea poate continua, chiar dacă în urmă „presupunerile" inițiale se prăbușesc". *Ca să ne exprimăm cu cuvintele* Gazetei literare, „Ironia disprețuitoare cu care e gratificat" *unul din cei doi autori ai articolului* „suna cu totul străin într-o publicație destinată să promoveze relații tovărășești... desfășurînd lupta de opinii în limitele polemicii principiale".

G. P.

Noul dicționar al limbii române

A apărut de curînd Dicționarul limbii române moderne **într-o excelentă execuție tehnică și cu un conținut științific la nivelul celor mai bune lucrări lexicografice contemporane. Într-un volum de aproape o mie de pagini peste cinzeci de mii de cuvinte care formează lexicul limbii noastre moderne sînt explicate clar și concis, lămurindu-se toate sensurile lor, cît și bogăția de expresii, locuțiuni, forme și construcții gramaticale și stilistice caracteristice limbii noastre. Dicționarul într-un volum, recent apărut, conține pentru mai buna înțelegere a explicațiilor date, și peste 3000 de ilustrații și cîteva planșe în culori. El nu reprezintă o simplă rezumare a Dicționarului în 4 volume, apărut între 1955 și 1957, ci o prelucrare, o completare și o îmbunătățire a acelei lucrări, după observațiile critice care au urmat după apariția celor 4 volume.**

„Dicționarul limbii române moderne" înlătură o lipsă a celui precedent: indicarea etimologiei cuvintelor pentru ca cititorul să poată cunoaște numaidecît originea, sursa cuvintelor existente în limba de azi. Bineînțeles că, fiind totul condensat într-un volum, în noul Dicționar al limbii române moderne nu s-au putut da decît rar citate din autori. Cînd însă explicațiile nu pot lămuri pe deplin sensul și funcția sintactică în context a unor cuvinte se dau și scurte exemple (mai ales la prepoziții, conjuncții, pronume). Lucrarea astfel întocmită va fi de un folos deosebit pentru toate categoriile de cititori. Definițiile sînt redactate într-un stil accesibil. Chiar la cuvintele tehnice, la neologisme al căror înțeles este uneori atît de greu de redat în termeni de circulație curentă s-au găsit formulări adecvate care să satisfacă exigența științifică dar și să lămurească în mod corespunzător înțelesurile cuvintelor.

„Dicționarul limbii române moderne" va fi un prețios instrument de cunoaștere a bogăției limbii române, a progresului civilizației moderne, un auxiliar și un îndreptar pentru cei ce urmăresc necontenit ridicarea nivelului lor cultural. La baza întocmirii lui stă dorința de a pune în mîna cititorilor o lucrare utilă, o mică enciclopedie care dacă a urmărit întîi explicarea cuvintelor, nu a putut neglija nici lămurirea noțiunilor legate de civilizația modernă. Toate explicațiile au fost controlate de specialiști cu înaltă calificare, încît lucrarea prezintă garanțiile unei elaborări serioase. Ea va constitui și un mijloc practic de cultivare a limbii. Deși în formă concentrată, Dicționarul **a indicat formele literare corecte, lăsînd la o parte variantele arhaice sau regionale.**

Au trecut cîteva decenii de la publicarea Dicționarului enciclopedic ilustrat al lui A. I. Candrea. Cititorii de diferite categorii au cerut mereu un dicționar bine întocmit, ușor de mînuit, accesibil, redactat după toate cerințele lexicografiei moderne. Cea mai mare parte a acestor cititori caută în dicționar lămuriri cu privire la înțelesul cuvintelor mai rare, indicații despre construirea în frază a cuvintelor, dar și despre originea cuvintelor. Dicționarul apărut acum răspunde în mare măsură acestor cerințe. Dacă el nu este perfect, fiindcă e greu de făcut un dicționar perfect din toate punctele de vedere, el este o operă perfectibilă în edițiile ulterioare. Uzul și circulația lui în mase va demonstra atît utilitatea Dicționarului cît și slăbiciunile lui. Criticile dornice să-l îmbunătățească în părțile discutabile vor constitui contribuții de preț la perfecționarea Dicționarului **în viitor.**

GH. B.

„Moromeții" de M. Preda în limba germană

Zilele acestea a apărut la Berlin în editura *Volk und Welt* în traducerea lui Leo Wilhelm Hornung cartea lui Marin Preda *Moromeții* sub titlul *Schaten über der Ebene.*

Din primele zile romanul lui Marin Preda s-a bucurat de un succes deosebit, considerat de cititorii germani ca una din cele mai bune cărți traduse în R. D. Germană.

Ediția a apărut în condiții grafice deosebite, legată în pînză cu o supracopertă semnată de Rolf Müller, frumos ilustrată, reprezentînd o scenă rustică, cu oarecare aproximație românească. Pe talonanele supracopertei este publicată fotografia autorului însoțită de considerații asupra operei și cîteva date biografice.

In cele 335 de pagini, frumos imprimate, cu o tehnoredactare artistică sobră, Hornung a reușit să dea o traducere clară, păstrînd specificul vieții noastre rurale pe care o cunoaște destul de bine.

In vizita făcută pentru documentare în țara noastră, în august 1957 și în corespondența purtată cu lingviști, folcloriști, istorici români și în special cu autorul, traducătorul și-a verificat lucrarea cu seriozitate și migală, nealterînd cursivitatea epică specifică lui Marin Preda. La sfîrșitul cărții Hornung dă un mic glosar de nume comune și proprii necesare cititorului german în înțelegerea cărții: C.A.M., mămăliga, ciorbă, Averescu etc.

E necesar să arătăm că Leo W. Hornung a ajuns prin traducerea *Moromeților* la a treia traducere din limba română (N. Jianu *Cumpăna luminilor,* 1956, Eugen Jianu *Povestiri de vînătoare,* 1957). In prezent pregătește traducerea romanului *Setea* de Titus Popovici.

In cadrul colaborării culturale româno-germane, traducerea *Moromeților* constituie un moment important. Prin această traducere numele unuia din cei mai talentați prozatori români contemporani capătă o circulație internațională.

EMIL MANU

Traduceri în limba bulgară

Numărul de lucrări beletristice românești care au trecut mai ales în ultimii ani granița țării noastre, este foarte însemnat. Iată cîteva date în legătură cu cărțile românești apărute în ultima vreme în R. P. Bulgaria.

Interesul general al cititorilor din R. P. Bulgaria se îndreaptă mai ales spre scriitorii contemporani, și în special spre numele reprezentative ale literaturii noastre. — In 1954 a apărut în editura „Narodna Kultura" romanul Nicoară Potcoavă *de M. Sadoveanu, într-o ediție tradusă și îngrijită de Vasile Hristu. Un an mai tîrziu a apărut în traducerea lui Iordan Stratiev* Nada florilor, *iar anul trecut editura* Bulgarska Kniga *a editat* Povestirile din război *traduse de P. Truforin.* Baltagul *și* Mitrea Cocor *s-au bucurat și ele de o înaltă prețuire în rîndurile cititorilor bulgari.*

Colectivul secției traduceri al editurii Narodna Kultura *a arătat un deosebit interes pentru opera lui Liviu Rebreanu. Nu de mult au fost traduse romanele* Pădurea spînzuraților *și* Ion, *iar anul trecut Iordan Ghergana Stratiev au dat o reușită traducere a romanului* Răscoala.

In cursul anului 1956 au fost tălmăcite în limba bulgară romanele Apostol *de Cezar Petrescu,* Bărăgan *de V. Em. Galan și* Pasărea furtunii *de Petru Dumitriu, iar în 1957* Moromeții *lui Marin Preda.*

Un loc de seamă îl ocupă cele două antologii ale literaturii române, una mai veche, intitulată Antologie de poezie românească *apărută în 1955, în editura* Bulgarski Pisatel *și alta mai nouă închinată anului 1907 și apărută anul trecut în editura* Narodna Kultura. *In special aceasta din urmă s-a bucurat de o largă răspîndire în rîndurile cititorilor bulgari. Intocmită cu o deosebită atenție și grijă, antologia 1907 cuprinde un număr dintre cele mai bune lucrări de poezie și proză scrise la noi pe tema anului 1907. La loc de frunte se află poeziile 1907 de A. Vlahuță (în traducerea lui Boris Struma),* Noi vrem pămînt *de G. Coșbuc,* 1907 *de T. Arghezi (tradusă de Veselina Gheorghieva); Natalia Bărcova, semnează traducerea unui fragment din* Bijuterii de familie *de P. Dumitriu, iar Spaska Kanurova un fragment din* Zorii robilor *de V. Em. Galan. Antologia mai cuprinde un număr de traduceri din operele lui C. Mille, N. Iorga, N. D. Cocea și alții. Criticul și istoricul Vasile Hristu, care a publicat în cursul anului trecut un studiu intitulat* Poporul român și războiul de eliberare 1877—78, *semnează nota introductivă* Răscoala țărănească din 1907 reflectată în literatura română, *precum și cîteva scurte date biografice, menite să dea o idee despre viața și activitatea scriitorilor cuprinși în volum.*

OLIMPIA ȘERBAN

O propunere

In scurta sa existență, Alexandru Sahia a desfășurat o activitate publicistică deosebit de bogată și variată, asupra căreia trebuie să ne oprim astăzi cu o vie atenție și dragoste. O latură mai puțin cunoscută a activității sale publicistice este aceea de critic literar. Printre periodicele la care Al. Sahia a colaborat cu articole de critică literară se numără și revista **Rampa.** Aici, începînd din 6 martie 1931, Sahia semnează împreună cu Eugen Jebeleanu, aproape zilnic, rubrica **Mișcarea literară,** în care se înserau cronici, recenzii, note, polemici, diverse comentarii asupra operelor și scriitorilor din acea perioadă. Pentru cunoașterea temeinică, amănunțită, a activității publicistice a lui Sahia, socotim că ar fi poate potrivit ca Eugen Jebeleanu să consemneze într-un articol care anume este partea de contribuție a bunului său prieten din ceea ce au semnat împreună. Este singurul în măsură. In felul acesta, atît cercetătorul literar cît și cititorul obișnuit vor putea cunoaște mai adînc, mai complet, opera lui Sahia în care aflăm primii germeni ai realismului socialist din literatura noastră.

T. V.

FLORICA CORDESCU: Ilustrații la poemul „Surîsul Hiroshimei" de Eug. Jebeleanu

La a doua ediție a Alexandriei și Esopiei

Alexandru Machedon cel viteaz și Esop cel înțelept, au intrat în tradiție ca simboluri ale înaltelor calități ale poporului. Cercetările, au subliniat marea adeziune a poporului nostru la cele două cărți populare Alexandria și Esopia care în vremile de grea urgie din trecut, constituiau temeinic îndemn la luptă și sursă de alinare a suferințelor morale.

Amintirea lui Alexandru Machedon și a lui Esop a rămas atît de trainică încît și astăzi cărțile istorisind isprăvile lor sînt citite cu nesaț.

In trecut, poporul neștiutor de carte a aflat și transmis minunatele întîmplări din Alexandria și Esopia, din om în om. Astăzi, cînd analfabetismul este de domeniul trecutului, Alexandria și Esopia sînt tipărite în tiraje pe care nu le-au mai cunoscut în existența lor multiseculară din trecut. Ediția prelucrată a celor două cărți de către maestrul Mihail Sadoveanu ca și cele două ediții succesive ale Alexandriei și Esopiei, îngrijite de Dan Simionescu și respectiv de I. C. Chițimia, au apărut în peste o sută de mii de exemplare. Semnificația acestui fapt nu poate scăpa nimănui.

Poporul alege din patrimoniul cultural acele opere care prin conținutul lor constituie o pildă vie de eroism și înțelepciune. El știe să deosebească ceea ce e bun de ceea ce e rău în aceste cărți. Din lectura Alexandriei și Esopiei trebuie deslușite înțelesuri profunde în strînsă legătură cu viața plină de patos a zilelor noastre. Iată de ce interesul pentru aceste două cărți se menține atît de viu în masele cele mai largi ale poporului nostru.

MITU GROSU

„Biblioteka Narodnaia Rumînia"

O dată pe lună, cititorii moscoviți, cei din nordicul Leningrad ca și cei din însoritul Tașkent, s-au obișnuit de la o vreme să cumpere din librării niște cărticele de buzunar care se tipăresc pe malurile Dîmboviței, la București. E vorba de colecția Biblioteka Narodnaia Rumînia, **care apare ca supliment literar al revistei** Romînia Populară.

Au apărut aci, în traduceri excepționale și în tiraje mari, culegeri de proză sau de versuri din: Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Camil Petrescu, Gala Galaction, Zaharia Stancu, Maria Banuș, Francisc Munteanu, Istvan Astalos etc. Ele alcătuiesc un mesaj înflăcărat al literaturii noastre noi, realist socialiste, adresat marilor noștri prieteni din răsărit.

Scrisorile nenumărate care vin din Uniunea Sovietică în legătură cu această colecție, arată că volumașele ei modeste și discrete se bucură de o profundă apreciere în rîndul cititorilor sovietici care le așteaptă cu sporit interes și cu prietenească bucurie. Ele contribuie astfel la cunoașterea peste hotare a literaturii noastre noi, la întărirea și dezvoltarea neîncetată a legăturilor culturale cu Marea Uniune Sovietică.

P. V.

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an;
Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"

IERONIM ȘERBU

Desen de TIA PELTZ

ÎNTR-O ZI DE NOIEMBRIE

Ștefan străbătu peronul Gării de Nord; cadranul luminos al ceasului arăta 11 noaptea. Se urcă într-un taxi, dînd adresa străzii Traian, pe lîngă Foișorul de foc. Acolo ședea o bătrînă mătușă, într-o casă veche, posomorită, cu jaluzelele veșnic trase, izolată de un gard ce-o ascundea vederii străinilor. Dinăuntru nu răzbătea afară nici un zgomot, nici un glas omenesc, încît aveai impresia că dincolo de poarta zăvorîtă nu locuia nimeni. Un salcîm scorburos, strîmb, își suna crăcile negre și scheletice, în curtea goală.

Aci trase Ștefan. Căută o sonerie; nu era. Bătu cu pumnul în uluci. Nici o mișcare. Ploaia țîrîia necontenit, scurgîndu-se în stropi deși pe mantaua de cauciuc. Casa era cufundată în întuneric și de nicaieri nu se ivea vreun semn că trăia cineva înăuntru.

„Pe semne că doarme", își spuse Ștefan, și înteți loviturile. In sfîrșit, o lumină slabă se aprinse în marchiza cu geamurile colorate. Văzu o femeie în vîrstă, acoperindu-se cu un șal, apoi îi auzi pașii țîrșiți pe cărarea de cărămidă. Cînd fu lîngă poartă, înainte de a trage zăvorul, îl întrebă:

— Tu ești, Fane?

— Eu sînt!

— E, hai, intră. La o oră mai potrivită nu puteai să vii. Ai picat cu noaptea în cap.

— N-am avut alt tren și mîine dimineață vreau să fiu la uzină. Te-am sculat din somn?

— E! m-ai sculat din somn... Eu nu mai dorm de mult.

— Ai cumva insomnii?

— Bătrînețea...

Mătușa bombăni nemulțumită. Ștefan o urmă în marchiză, își scoase mantaua și puse geamantanul într-un colț. O pisică neagră, cu blana răpănoasă, i se frecă de pantaloni. O alungă cu piciorul. Îl izbi în nări un iz de aer stătut, îmbîcsit, și-un miros ascuțit de urină. Pretutindeni se adunase praful, pe mobilele învechite, pe fotoliile cu fundul stricat, pe lămpile demodate, cu abajururi de mătase, de care atîrnau ciucuri lungi și încurcați.

— Îți place aici? îl întrebă mătușa, clipind cu subînțeles.

— Nu, miroase urît. Să deschidem puțin ușa, să intre aer că mă sufoc.

— N-o ținea prea mult deschisă că se face frig. Ia loc aici, la masă. Vrei să-ți încălzesc puțină ciorbă, a rămas de la prînz?

— Nu mi-e foame. Am mîncat în vagon-restaurant.

— Dar o cafea bei?

— Asta da.

— Atunci așteaptă; mă duc s-o pregătesc.

Între timp, Ștefan cercetă c-o privire curioasă, ironică și dezamăgită cele trei încăperi vagon din care se compunea casa, lucrurile din jur, uzate de vechime, covoarele roase, fotografiile îngălbenite. Aici unde se afla el era sufrageria, în stînga dormitorul, iar în dreapta biroul lui Cicerone Popescu, fostul bărbat al mătușii Sofia. Ștefan ar fi vrut să regăsească ceva din încîntarea temătoare încercată în copilărie la vederea atîtor minunății; obiectele erau la locul lor, neclintite, parcă ar fi încremenit odată cu timpul. Numai o pulbere fină se așternuse peste ele. Iată vitrina cu geamuri de cristal, înapoia căreia străluceau cești aurite, suporturi de argint, bibelouri de porțelan, pahare cu picior înalt, fine și străvezii. Pe scrinul de lîngă fereastră zăcea ceasul de bronz, îmbrăcat într-o carapace de sticlă. La fel și vasul cu pagodă, parcuri și chinezi în vestminte aurite, stătea în același ungher al odăii, pe un postament de lemn lustruit. Vitrina era acum crăpată; lipseau cești, bibelouri și pahare, ceasul își încetase bătăile în sicriul de sticlă, o toartă a vasului era spartă, aurul se stinsese. Cu ce ochi se zgîise altă dată la aceste lucruri! Era de mult, în copilărie, cînd casa mătușii Sofia i se păruse un palat pe lîngă chițimia din hanul de pe Griviței în care locuiseră ai săi. Iar acum, după atît amar de ani, o revedea la dimensiunea ei reală, încărcată, întunecoasă, tristă în uzura-i înaintată.

Ștefan contempla toată această adunătură de vechituri, purtînd semnul descompunerii, cu un amestec de dezgust și satisfacție, dominate de sentimentul inutilității. „Pentru hîrburile astea... o viață de om", se gîndea, revenindu-i în minte imaginea mamei sale—sora mătușii Sofia,—care muncise pînă la ultima suflare la mașina de cusut, neîmpăcată și prea mîndră ca să-i ceară vreun ajutor. Și într-o clipă simți că aci nu va putea trăi, că nu va suporta casa asta posomorîtă, neîngrijită, fără aer, în care încă mai plutea duhul maniacului Cicerone Popescu.

Cînd apăru mătușa Sofia cu cafelele, resentimentul împotriva ei slăbi, căci nu mai avea înaintea sa femeia de altădată, trupeșă, atrăgătoare, cu pielea măslinie, așa cum o mai păstra în amintire, ci o bătrînă grasă, puhavă, cu obrajii veșteji, în care doar ochii rămăseseră frumoși, dar cu o privire tulbure, rătăcită. Ea se așeză greoi, cu brațele pe masă.

— Zi-i ai venit, spuse după o pauză, sorbindu-și cafeaua.

— Am venit

— Te-ai făcut inginer.

— M-am făcut.

— Tare greu trebuie să-ți fi fost. Da' nu prea ești vorbăreț. Las'că am eu leac pentru dezlegat limba. O drojdie bei?

— Nu beau!

— Hm! așa zi-i nu bei. N-ai năravul lui tat-tu. Ala bea de stingea, d-aia a pătimit biata maică-ta. Și eu beau, dar acum mi-e tot una. Haide, nu vrei o drojdioară? îl îmbie iar bătrîna, vrînd să se ridice.

— Stai jos, mătușă. Nu te osteni degeaba. Ți-am spus că nu beau.

Bătrîna nu-l ascultă. Se duse la bufet, scoase o sticlă pe jumătate golită, un pahar și se întoarse la masă, cu mersul ei tîrșit. Casa era învăluită într-o lumină palidă, bolnavă; odaia din spatele lui Ștefan era înecată în obscuritate, iar în cea din față, în care locuia mătușa Sofia, ardea o candelă sub un tablou mare, populînd-o cu umbre indecise.

Ștefan văzu cum tremurau degetele bătrînei în timp ce-și turna băutura. Ea răsturnă paharul pe gît dintr-odată, cu o expresie de plăcere, apoi îl fixă pe Ștefan cu o strălucire nefirească în ochi. Fața îi încremenise ca o mască.

— Ce te uiți așa la mine? rînji.

— Dar unde vrei să mă uit?

— Mă mai alint și eu, de cînd am rămas văduvă. Și tu ești singur pe lume. Nu mă mai ai decît pe mine. Unchi-tu, din partea lu' tat-tu, mecanicu' ăla... cum îi zicea?

— Dumitru.

—Așa, așa, e ăl de te crescu. A murit și el sau mai trăiește?

— A murit la bombardament, sînt patru ani. Dar ce-ți veni să-ți amintești acu' de ei. Cînd au fost în viață, nu prea-ți păsa de nici unu', ușa dumitale le-a fost întotdeauna închisă, sau ai cumva remușcări? spuse Ștefan, răutăcios.

O scînteiere de ură îi aprinse sufletul, dar se stinse imediat la vederea înfățișării jalnice, decăzute, a acestei femei, transformată ea însăși într-o ruină de acel bărbat mohorît și despotic.

— Nu eu le-am închis-o, nu eu; murmură bătrîna, agitată. Eu nu sînt chiar atît de singură, rosti apoi fără sens, cu o voce de taină, îi visez în fiecare noapte pe toți, toate neamurile, numai pe dumnealui, nu. Uite, măcar odată să-mi apară și dumnealui în vis, degeaba, nu vine! O fi cale lungă de pe tărîmul morților și el și în viață a fost un prăpădit, așa că n-o fi avînd putere. Dumnezeu să-l ierte că m-a mîncat de vie. Pe maică-ta o visez cel mai des. Tace, nu scoate o vorbă; e tot așa blajină, răbdătoare. Se uită într-una la mine, lung, lung și mustrător; privirea ei e grea, atît de grea că mă deștept din somn, abia mai pot să respir de parcă aș avea un bolovan pe piept.

— Incetează, mătușă! strigă înăbușit Ștefan, răscolit de o durere surdă și adîncă.

Bătrîna se sperie și se holbă la el. Începu să plîngă.

— Nu te supăra, Fane, băiatule. Eu sînt o bătrînă cu mințile împrăștiate, nu te mai am decît pe tine pe lume.

Pe Ștefan îl cuprinse mila, oboseala și deși văzu că bătrîna își uscase repede lacrimile, spuse cu părere de rău:

— Să nu mai vorbim despre asta. Eu mă duc să mă culc, sînt frînt.

— Bine, Fane. Patul e desfăcut, culcă-te sănătos.

Mătușa Sofia îl urmă ca o umbră, aprinzînd lumina. Era o încăpere cu tapet albastru închis, cu geamurile la stradă, modest mobilată, fără să fie sărăcăcioasă. Avea un divan, două fotoliuri, îmbrăcate în creton cu florile decolorate de atîta spălat, o masă de birou, un șifonier cu oglindă și-un covor oltenesc destrămat. Pe pereți atîrnau diferite fotografii, de familie, printre care era și una de nuntă a mătușii Sofia, încadrată într-o ramă lată de bronz. Mirele în haine negre, cu beteală de argint la rever, stătea în picioare; era țeapăn, slab, cu pomeții osoși și privirile sticloase sub sprîncenele îmbinate și negre. Cu un braț se rezemase de speteaza scaunului, ca și cînd ar fi vrut să pună stăpînire pe femeia tînără, cu pieptul plin, care zîmbea cu buzele ei cărnoase, senzuale, întoarsă puțin din profil spre bărbatul firav și posac.

Ștefan îi întîlni privirea uscată, rea și se încruntă. Mătușa Sofia îl observa pe ascuns, cu pleoapele strînse. In ochii ei, cu pielea încrețită la margini, sclipi o lumină vie, ascuțită, și nu știai dacă privirea e adresată tînărului sau omului din fotografie.

— Ce-ar fi să-l scoți de-aici. Ține-l dacă vrei, la dumneata, în cameră.

— Mde! Am să-l scot, oftă mătușa Sofia. Nu l-ai uitat.

— Nu.

— Neam al dracului. Incă-i mai porți dușmănie. Și măcar să-l fi cunoscut, că erai de-o șchioapă și n-ai stat la mine decît vreo două săptămîni.

— Destul ca să-l ții minte o viață întreagă. Mă pîndea ca pe-un hoț, îmi număra dumicații la masă și nu s-atingea de mine ca de-un cîine rîios. Iar cînd se întîmpla să mă bage în seamă, nu mă scotea din „bă, vagabondule!". Era un cuvînt care-i plăcea mult. Și nici cu mama nu s-a purtat mai omenește.

— Ce tot îndrugi acolo, de unde știi tu?

— Nu te mai preface. Mi-a povestit tot, d-aia nu ți-a mai călcat pragul vreo douăzeci de ani. Cînd venea la dumneata, ăsta o urmărea cum pășește în casă, să nu-i murdărească covoarele, să nu spargă vreun vas și nici măcar banii pe cămășile pe care i le cosea nu-i dădea întregi. Intotdeauna o înșela la socoteli, era învățat să ciupească de ici, de acolo, ca la primărie, ca să adune, să strîngă, zgîrcitu'! Mama tăcea și înghițea de nevoie și fiindcă nu voia să bage zîzanie între voi. Iar cînd dumneata erai plecată prin oraș, o primea în bucătărie ca pe-o slugă. Și dumneata te-ai molipsit de la el, îi luaseși apucăturile.

— Inveninat mai ești. Dacă maică-ta s-a măritat cu-n coate-goale, d-aia a tras sărăcie. N-a putut și ea să găsească un bărbat mai acătării, să se fi rostuit, nu să se chinuiască, să sufere ca o mucenică, lăcrimă din senin mătușa Sofia, înduioșată.

— Și ce mare lucru a fost de capul ăstuia? Un contopist! Un pleșcar!

— Era șef de birou la primărie, rosti c-o secretă mîndrie bătrîna.

— Asta te-a dat gata. Ai vrut să fii cucoană și te-ai rupt de neamuri, de sora dumitale, ți-era rușine de ea, nu-ți mai aduceai aminte cînd lucrați amîndouă la un atelier pe Smîrdan, desculțe și nemîncate, îi aminti Ștefan cu cruzime, răzbunînd umilințe vechi, ale lui, ale mamei sale.

— Tremuram de frica dumnealui. Nu-i ieșeam din cuvînt. He, he, asta la-nceput, pe urmă... rîse ciudat mătușa Sofia.

— Las' c-ai plătit și dumneata. Ce viață ți-a făcut...

— Am plătit, e drept, dar a plătit și dumnealui.

Bătrîna se opri, pironindu-l lung pe bărbatul bățos și uscat din fotografie; ea își îndreptă spatele și-l înfruntă cu-un aer de triumf rece, sălbatec. Apoi, aplecîndu-se spre Ștefan îi șuflă la ureche, misterios:

— Dacă te-ar vedea în așternutul dumnealui, s-ar răsuci în groapă.

Și ieși, chicotind înveselită de idee.

★

A doua zi, în zori, Ștefan își bău ceaiul și plecă. Uzina se afla la marginea orașului, dincolo de linia ferată. De pe șoseaua noroioasă, cu plopi tineri, despuiați și uzi, de-o parte și de cealaltă a drumului, zări mai întîi coșurile semețe ca niște turnuri roșii, aruncînd trîmbe enorme de fum negru și gros. Fumul se legăna ca o funingine deasă, compactă, plutea o vreme deasupra clădirilor, apoi se înălța către cerul vînăt și murdar, destrămîndu-se în văzduh. Ploaia încetase; peste tot pămîntul era moale, clisos, bătucit de bocanci.

Ștefan mergea pe bordura de piatră, ferindu-se mereu de autocamioanele care zdroncăneau și împroșcau bucăți de noroi apătos. Cînd ajunse în curtea vastă, tăiată de-o linie ferată interioară care ducea în hala mare a uzinei, fu surprins de frămîntarea, de îmbulzeala oamenilor. Era o forfotă neliniștită; unii se strigau, grăbiți, alții alergau în goană spre hală, se îngrămădeau, ca și cînd s-ar fi petrecut ceva neobișnuit acolo. Agitau mîinile în aer, se chemau cu glasuri tari. Mereu răsăreau alți muncitori, cu figuri minate, nehotărîte, luîndu-se după ceilalți. In curînd se adunaseră atît de mulți, din ungherele cele mai neașteptate, încît vrînd să răzbească printre ei, Ștefan se pomeni purtat, împins în aceeași direcție cu șuvoiul uman. Intrebări și răspunsuri iuți se întretăiau ca niște scurte fulgere deasupra mulțimii:

— L-au prins cu ocaua mică pe Tase cantinierul.

— Il burdujesc ăi de la cuptor.

— Așa-i trebuie, că ne dă numai lături.

— Te scoli de la masă mai flămînd decît te-ai așezat.

— Unde e să-i ating și eu una să mă țină minte.

— Așa, fraților, să-l zvîrlim afară.

Ștefan se opinti, încercă să opună rezistență, dar fu tîrît mai departe, înghiontit. Cineva de lîngă el, strigă:

— Ce v-ați pornit ca proștii? I-au făcut de petrecanie lu' Gavrilă!

— Cine?

— Ei, na! Dac' am ști, ar fi vai de mama lui.

— Cum mă? Gavrilă? Cînd?

— Astă noapte.

Se iscă o învălmășeală de glasuri care se preschimbă într-o zarvă, din care nu pricepeai nimic. Oamenii schimbau fețe uluite, unii înjurau, alții se încruntau furioși, dar nu încetau o clipă să preseze spre intrare. Intrebînd pe unul, pe celălalt, Ștefan află pe scurt istoria lui Gavril al Lupului. Fusese un laminorist destonic, dar cu cîteva luni înainte de naționalizare îi prinsese brațul un valț și i-l rupsese. Cînd se însănătoșise, noul director Medrea, îl numise paznic, să nu rămînă omul fără pîine. Și astănoapte, niște necunoscuți îi veniseră de hac. Il găsise paznicul de schimb, întins la pămînt, cu țeasta găurită. O lăsase văduvă pe nevastă-sa, Tinca, țiganca, lucrătoare și ea în fabrică.

— Vezi, mie de Tinca mi-e, vorbi în batjocură un omuleț negricios, zbîrcit, cu dinții stricați.

— Ce-ai mai vrea să fii tu ăla, rîse un bărbat tînăr. Noroc de tine că nu vrea ea, altminteri te-ar isprăvi repede.

— Tu vorbești, mă? își suci gîtul omulețul negricios. Tot te-ai ținut de fustele ei pînă ți-ai ros pingelele și degeaba.

— Ia mai tăceți naibii. N-aveți pic de rușine. Deasta vă arde vouă acum? se răsti un muncitor mai în vîrstă, îndesat, cu capul puternic și osos, cu privirile negre, focoase.

— Lasă bre, nea Duna, n-o lua și dumneata așa, rosti moale, rușinat, cel tînăr.

— Dar cum s-o iau? Pe mine se încrîncenează carnea și voi.

Omulețul negricios făcu cu ochiul, un alt muncitor zîmbi răutăcios, ridică din umeri, ca și cînd ar fi spus: „Las' că te pricep eu".

Se făcu însă tăcere în jurul lor. Intîlnire. fețe mute, închise, dușmănoase. Se simțiră izolați și încet, încet se strecurară pierzîndu-se în mulțime.

— Ferește, duba! strigă cineva. Uite c-a și venit să-l ia.

Mașina închisă înainta greu prin desimea muncitorilor. Oamenii o înconjurară pe de lături, îmbrîncindu-se, năvălind care mai de care în uriașa hală. Aici se strînseră, se înghesuiră unii-n alții, zbătîndu-se să ajungă mai în față, să vadă mortul de-aproape. Ștefan nu știa cum ajunsese în primele rînduri. Se feri să nu dea peste trupul lui Gavrilă al Lupului; mortul avea obrazul tumefiat, cu pielea albastră și nările mari, umflate. Mustața castanie îi stătea cu vîrfurile în sus, țepene, ca de sîrmă. Alături, chincită, îl jelea încetișor, în limba ei, o femeie îmbrăcată într-o haină bărbătească, strîmtă și uzată. Pe cap purta o basma neagră, lucioasă, înnodată moale sub bărbie.

Ștefan nu deslușî nimic deosebit la ea; era o biată făptură omenească și vorbele auzite pe seama ei se potriveau mai degrabă unei alte femei. Ședea îngenunchiată pe cimentul gol, cu spatele încovoiat, cu mîinile adunate la piept, umilă și neînsemnată. Dar cînd se înălță din mijloc, cu o mișcare șerpească, privind înainte, imobilă, îi apăru ca întruchiparea unei zeități întunecate și răzbunătoare. Avea un obraz lat, cu pomeții ascuțiți, de culoarea argilei arse, în care străluceau doi ochi verzi, cu sclipiri sălbatece, neasemuit de frumoși. Statura ei era dreaptă, mîndră, și-și ținea pleoapele ușor strînse, dînd privirii o tărie insuportabilă.

In hală, rostogolirea asurzitoare a țevilor încetase, cabinele macaralelor încremeniseră, sus, între traversele de oțel, ca niște uriași lilieci negri, agregatele masive zăceau mute și inerte, întreaga larmă a uzinei se stinse. In fund doar duduiau grozav cuptoarele și zvîrleau flăcări prin gurile închise; la scurte intervale, lumini roșietice se proiectau pe pereții de sticlă, scînteind ca rubinul, aprindeau scheletul de fier al halei într-o bruscă incandescență. Apoi, pentru o secundă, totul pierea în întuneric, ca numaidecît să reînvie strălucitor, sub puterea focului. Cuptoarele trimiteau pînă aici o suflare de aer fierbinte, înghițită de șuvoiul rece ce venea de-afară, prin poarta înaltă a halei, pe unde necontenit se îngrămădeau oamenii.

Ștefan se întepeni zdravăn pe picioare, ca să nu fie dat de-o parte de cei care se îndesau în spatele lui. Se auzeau murmure, șoapte, trecînd de la unul la altul, răspîndindu-se prin mulțimea care nu-și mai găsea astîmpăr. Cineva spuse:

— Il duc la morgă, îi face autopsia.

— Chestia asta nu rămîne așa, o să fie cam groasă, prevesti un altul, mohorît.

— Păi, cum adică? Ne și omoară, mă! răbufni o voce aspră, spartă.

— Știi cu ce l-a omorît? se vîrî un altul în vorbă, înalt, uscățiv, cu ochii holbați. Cu cîrligul de trag țevile stoparii. Așa să știi. L-au găsit în noroi, lîngă mort. Avea urme de sînge închegat.

— Sst! Tăceți, mă, uite și Medrea.

Din vălmășagul de oameni se desprinse un bărbat în plină putere, sur la tîmple, cu o față atît de brăzdată încît ai fi zis că era crestată cu cuțitul. Era în figura lui ceva reținut și energic, dar cum pășea încet, îngîndurat, cu capul vîrît între umeri, părea întors în sine, ducînd o povară nevăzută. Nu era singur, ci însoțit de alți doi, șterși pe lîngă el. Ștefan nu-i luă în seamă, interesîndu-se cine era acel Medrea al cărui nume fusese rostit cu un anume respect.

— E tovarășul director.

Tînărul inginer se uită la el, atras de înfățișarea-i concentrată și matură; se uită la muncitorii din juru-i, la chipurile lor smolite, rotunde, colțuroase, prelungi, purtînd semnele oboselii și ale încordării. Stăruia în aer o atîtare surdă, intensă; duduitul cuptoarelor strecura această atîtare în vinele, în sîngele oamenilor. Tușeau sec, hîrîit, mormăiau înfundat sau tropăiau cu bocancii pe ciment.

Bărbatul cu fața ridată făcu un pas înainte, cu bărbia înfiptă în piept. Se opri la căpătîiul mortului, își ridică fruntea, apoi scoase o hîrtie din buzunar și cîteva clipe așteptă răbdător și calm. In sfîrșit, zgomotele se domoliră și liniștea cuprinse primele rînduri, se întinse pînă la cei din fund, lăsîndu-se apăsătoare ca o lespede deasupra întregii adunări. In mijlocul acestei tăceri aproape solemne, se ridică un glas viril, stăpînit, pe care oamenii îl ascultau gravi și înnorați; vorbea Medrea.

„La miezul nopții. l-a omorît... Unde mă aflam eu atunci?... Băteam cu pumnul în poarta mătușii... Tot așa țîrîia ploaia, era urît și întuneric... Tare aș vrea să scormonesc în creierul lor, să aflu ce gîndesc despre întîmplarea asta cumplită... E atmosfera încărcată aici, mocnește ceva dedesubt"...

Glasul lui Medrea pătrundea treptat în conștiința sa și cuvintele nu mai erau doar o înșiruire de sunete, ci totul căpăta pentru el limpezime și înțeles.

...„a fost un simplu muncitor, cu inima curată, curajos, care și-a făcut datoria pînă la capăt. A primit sarcină de la partid să păzească poarta dinspre cîmp. Dușmanii l-au omorît, dar el trăiește în fiecare dintre noi, în fiecare comunist, în fiecare muncitor cinstit"...

Ștefan pierdu iar firul cuvîntării, dar pe nesimțite se înnegură; la picioarele sale zăcea întins pe ciment trupul acela neînsuflețit, acoperit cu pătura pînă la gît. Nu-și putea desprinde privirile de pe chipul lui tumefiat, cu pleoapele grele și vinete căzute în orbite, cu mustățile țepene, cu vîrfurile în sus. La căpătîi continua să fie veghiat de femeia îmbrăcată cu haină bărbătească, frîntă deasupra lui ca o salcie neagră. Ea nu-și mai bocea mortul, ci sta nemișcată, cu ochii larg deschiși și pustii. Numai cînd, după sfîrșitul discursurilor, se apropiară doi vlăjgani cu targa să-l ridice, Tinca scoase un țipăt lung și sfîșietor:

— Gavrilăăă.

Un asemenea glas nu-i mai fu dat lui Ștefan să audă; era puțin răgușit de tutun, dar cald, cu inflexiuni profunde, izvorît din feminitatea ei cea mai ascunsă. Peste țipătul femeii răsună dominîndu-l, șuierul metalic al sirenei, neîntrerupt și lugubru. Unii dintre muncitori își coborîră fruntea în pămînt, alții stăteau nemișcați, cu fețele înlemnite, crispate. Ascultau vaierul sirenei, înfiorați, descoperindu-și pe rînd capetele, ca pentru un ultim salut. Șuierul sirenei vibra atît de puternic în hală, încît parcă ar fi țîșnit din mijlocul oamenilor, care instinctiv se strînseră și mai mult, formînd un bloc compact și viu.

Ștefan își încleștă dinții, simțind că face parte, că se confundă, că se topește în această mulțime fremătătoare...

Fragment dintr-un roman în pregătire.

o seamă de cuvinte

Eminescu în ediție definitivă

Povestea publicării Poeziilor lui Eminescu în volum ar putea constitui subiectul unei pasionante monografii literare. Odiseea editorială a versurilor lui, desfășurată pe parcursul a trei sferturi de veac, — de la prima înmănunchiere într-un volum și pînă la admirabila ediție bibliofilo- populară, publicată recent de E.S.P.L.A. și care face cinste atît editorilor cît și industriei noastre poligrafice, — nu are asemănare în întreaga istorie a literaturilor lumii. Am schițat altă dată într-un studiu ocazional (vezi Viața Românească, noiembrie 1949) felul cum au fost editate Poeziile lui Eminescu în decurs de 60 de ani (1884—1944) în epoca regimului cultural al burgheziei. Chiar atunci cînd editori conștiincioși, conduși de un sever spirit de răspundere (Ibrăileanu, Botez, Călinescu, — Bogdan Duică sau Scurtu mai înainte) tindeau să rezolve dificultățile — imense, e drept — prin alcătuirea unor ediții minuțios cîntărite cuvînt cu cuvînt și silabă cu silabă, ei nu izbuteau totuși să cadă în întregime de acord asupra spinoaselor probleme ridicate de o asemenea complicată întreprindere. Pentru ducerea ei la bun sfîrșit se cerea o rîvnă și o devoțiune fără margini, un consum de energie și o muncă încordată de ani de zile, eforturi pe care numai un pasionat al problemei le putea depune. Perpessicius este acest pasionat. Ediția lui din 1939 — pentru antume, urmată în 1952 de aceea a postumelor — avea să fie ultimul cuvînt în materie de „arheologie" eminesciană, cum singur își definește neobosita și nobila-i patimă dovedită în travaliul de descifrare a manuscriselor poetului.

S-ar fi putut crede că odată cu apariția ediției critice Perpessicius, odiseea editorială a Poeziilor lui Eminescu a luat sfîrșit. O experiență prea tristă și prea îndelungată, recompensată de progresul obținut prin această ediție, îndreptățea asemenea speranță. Dar ea nu s-a realizat nici de data asta.

Cu prilejul centenarului din 1950, problema editării Poeziilor a revenit din nou în discuție. Se ivea acum nevoia alcătuirii unei ediții științifice prin aplicarea învățăturilor leniniste în domeniul cercetării și revalorificării moștenirii culturale, spre a prezenta cititorilor noi din țara noastră un Eminescu situat în adevărata lumină și semnificație a creației sale lirice, așa cum nu mai fusese niciodată prezentat mai înainte. Sarcina alcătuirii acestei ediții și-a luat-o atunci criticul N. Moraru. El a pornit însă de la o nouă consultare a manuscriselor, călăuzit de ideea de a realiza o sinteză între textul îndeobște cunoscut al poeziilor și variantele de la Academie, aducînd unele contribuții revelatorii menite să contureze conținutul ideologic, ocolit cu premeditare de vechii editori, ai liricii eminesciene. Oprindu-ne numai asupra componenței volumului — particularitățile de text fiind cu neputință de analizat într-un articol succint — vom observa că ediția din 1950 cuprinde 77 poezii antume, incluzînd numai trei din lotul poeziilor din adolescență și 21 postume (dintre care 9 inedite). Ediția Moraru a fost publicată simultan într-un al doilea tiraj, cu o prefață de Mihai Beniuc (Editura de Stat, 1950), semn că ea era așteptată cu nerăbdare de un mare număr de cititori. În anii 1951 și 1952, ea a fost reprodusă, fără nici o modificare, în tiraje sporite (E.S.P.L.A., colecția Biblioteca pentru toți), însoțită de astă dată, de o prefață ocazională a maestrului Sadoveanu. Ediția „centenară" s-a bucurat, așa dar, de patru tiraje populare, la care trebuie adăugat un al cincilea, de lux, ilustrat și limitat la un număr de 3.000 exemplare. (Editura de Stat, 1950).

În 1953 ea suferă însă unele modificări. Aceeași colecție (Biblioteca pentru toți) publică o ediție nouă, întocmită după textul Perpessicius (1939), fără prefața Sadoveanu, dar menținînd același număr de antume (77), în timp ce numărul postumelor era redus la 17 (prin suprimarea a șase bucăți și adăugarea altora două la cele din ediția centenară). În afară de revenirea la textul ediției Perpessicius, deosebirea nu era deci prea mare.

Ediția din 1955 (tot Biblioteca pentru toți) se deschidea cu o nouă prefață de Mihail Sadoveanu și se distingea de precedentele prin numărul sporit al antumelor (88) în rîndul cărora erau incluse 13 poezii din adolescență (în loc de 3), precum și Mănușa (după Schiller) omisă mai înainte, iar la postume se publicau 20 de bucăți, prin suprimarea uneia din ediția precedentă și adăugarea altora patru noi. Această ediție a fost reprodusă fără nici o schimbare în 1956 și 1957.

În 1958, purtînd subtitlul de „ediția II-a revăzută", cu mențiunea „ediție îngrijită de Perpessicius" și avînd în frunte o prefață de Tudor Arghezi, ea a păstrat același număr de antume (88), dar a sporit numărul postumelor la 30, prin adăugarea a zece bucăți noi (printre care și între păsări suprimată în ediția precedentă). Aceasta este ultima ediție populară a Bibliotecii pentru toți.

Între timp (în 1954), loturi importante din poeziile lui Eminescu au mai fost publicate în colecții separate ca: Antologia poeziei românești (54 antume și 6 postume), colecția Albina (15 antume și 1 postumă), manualul de literatură română (19 antume și 2 postume) și culegerea din colecția Cele mai frumoase poezii (Editura Tineretului 1958, 22 antume și 2 postume). Confruntarea poeziilor reproduse în aceste colecții scoate la iveală deosebiri atît în privința alegerii bucăților (mai ales în cazul postumelor) cît și a textului, chiar după ce ediția din 1953 adoptase textul Perpessicius.

Din toate acestea reiese limpede un lucru: editarea Poeziilor lui Eminescu n-a fost scutită nici în ultimii ani de unele ezitări, ceea ce făcea ca fiecare ediție nouă să capete un profil diferit față de edițiile precedente.

De trei sferturi de veac de la apariția primei ediții, ne putem exprima astăzi convingerea că s-a ajuns, în sfîrșit, la capătul acestor peripeții editoriale. Apariția splendidei ediții bibliofile-populare, (întocmită după textul ediției Perpessicius, lipsită însă, în mod inexplicabil, de o prefață), cuprinzînd poeziile antume și toate cele 170 de postume publicate în ediția Academiei R.P.R. (1952) precum și un mare număr de Anexe (52 din 93), ne îngăduie să afirmăm că de aici încolo problema mult discutatei ediții definitive rămîne pentru totdeauna rezolvată. Actuala ediție a ESPLEI tipărită pe hîrtie biblie, într-un volum de 650 pagini, reprezintă nu numai o victorie poligrafică, dar și una de ordinul istoriei literare. Ea pune capăt unei dispute de lungă durată și în același timp strînge pentru prima dată într-un singur corp întreaga creație lirică eminesciană.

Apariția acestei ediții înseamnă, așa dar, nu numai o performanță, de care sîntem mîndri, a poligrafiei noastre, — ea rezolvă totodată și o importantă problemă a istoriei literaturii române moderne.

PERICLE MARTINESCU

Victor Ion Popa: TEATRU

Alături de Camil Petrescu, Mihail Sebastian și George Mihail Zamfirescu, figuri reprezentative ale teatrului românesc dintre cele două războaie mondiale, se înscrie și Victor Ion Popa. Atît prin creația sa dramatică, precum și prin activitatea sa regizorală, Victor Ion Popa s-a dăruit cu pasiune formării unui repertoriu original, legat de problemele actualității vremii sale, promovării unei producții dramatice cu mesaj realist, năzuind să ridice arta scenică la un nivel cît mai înalt, atît în ceea ce privește interpretarea, cît și în ceea ce privește prezentarea tehnică. Ca și Camil Petrescu sau George Mihail Zamfirescu, Victor Ion Popa respinge importul de piese decadente din apus ca și producțiile autohtone bulevardiere, pledînd cu hotărîre pentru o dramaturgie originală, care să corespundă problemelor vieții și oamenilor din acea epocă, gustului, sentimentelor și năzuințelor marelui public. În articolul Teatrul pentru azi — pentru noi, *publicat în revista* Vremea *din 1 mai 1932, Victor Ion Popa arăta în mod clar că publicul* „vrea suferințe pe care să le înțeleagă, răspunsuri care

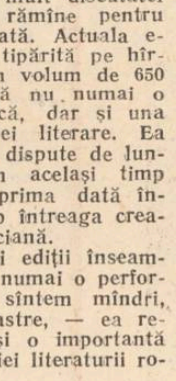

să fie nemărturisit rumegate în el și oameni, mai ales oameni, pe care să-i simtă vii și trainici nu în creierul lui ci în inima lui, în inima inimii lui... Trebuiește înfrățită sala cu scena și asta nu se poate izbuti decît făcînd din scenă oglinda sălii".

Aceste idei l-au călăuzit pe Victor Ion Popa în crearea multora din piesele sale. Trei din acestea — Ciuta, Mușcata din fereastră *și* Take, Ianke și Cadîr, *reprezentative pentru activitatea de dramaturg a lui Victor Ion Popa, au fost reeditate în recentul volum de* Teatru, *apărut la E.S.P.L.A., sub îngrijirea lui Ștefan Cristea și cu o prefață semnată de Sanda Radian.*

Victor Ion Popa și-a axat piesele sale pe ideea umanității, reliefînd sublimul sufletului omenesc, afirmînd biruința dragostei, a tinereții și-a demnității asupra prejudecăților și moravurilor rigide, învechite, asupra intereselor meschine, ariviste și a mentalității retrograde, naționaliste. În piesa Take, Ianke și Cadîr, *dramaturgul demonstrează convingător că tinerețea și dragostea, bazate pe o etică profund umană, pe idealuri curate, biruie ridicolele prejudecăți naționaliste. Victor Ion Popa pleda, prin piesele sale, pentru înlăturarea convenționalismului burghez, pentru respectarea demnității umane, a dragostei și a tinereții. Conflictele pieselor sale evoluează aproape întotdeauna pe coordonate sociale. În* Ciuta, *de pildă, descompunerea morală a familiei burgheze este evidențiată pregnant, în mod critic.*

Limitele concepției ideologice a scriitorului s-au răsfrînt și asupra creației sale. Lipsa de perspectivă, neadîncirea conflictelor de clasă, accentele de naturalism, se fac uneori simțite în piesele lui V. I. Popa, umbrind mesajul, în general realist, al creației sale.

TEODOR VIRGOLICI

Zaharia Stancu: RĂDĂCINILE SÎNT AMARE

Rădăcinile sînt amare constituie — așa cum s-a mai subliniat — o experiență literară cu totul nouă în proza noastră. Exigențele prin care critica acceptă și încadrează, de obicei, produsele artistice ce țin de specia romanului, reclamă întotdeauna mobilitate, altminteri se pot transforma oricînd în canoane neputincioase. În cazul de față avem de-aface cu o mare sinteză creatoare, fascinantă prin diversitatea planurilor, seducătoare prin amploarea ei. Zaharia Stancu a realizat o frescă vastă.

Ne aflăm în prima jumătate a secolului XX. Pe orizonturile sociale ale țării își proiectează profilul și mai pregnant două clase principale: proletariatul și burghezia. Zaharia Stancu demonstrează un adevăr în aparență simplu: cucerirle prezentului nu sînt decît rezultatul luptei îndelungate și neîncetate dusă de către clasa muncitoare, de către comuniști în anii de cruntă ilegalitate împotriva nedreptății și asupririi. Rădăcinile, într-adevăr sînt amare, ele au trebuit să crească pe un sol puțin fertil, în trecutul întunecat, cînd fiecare gest, fiecare aspirație spre viitor se plătea cu ani grei de temniță. Acele figuri luminoase de comuniști mînate de năzuința spre mai bine, spre viitorul fericit al poporului — Licu Oroș, Marișca Balint, Iovca Silef, creionate măiestrit în paginile celor patru volume apărute pînă acum, revin mereu ca un leit-motiv peste mulțimea oamenilor și faptelor înfățișate. Alternanța dintre prezent și trecut, — trecutul apropiat ori mai îndepărtat, — realizată printr-o arhitectonică neobișnuită, dă romanului caracter de simfonie. Evocările converg spre același punct: prezentul — explicarea, certificarea viabilității lui. Scriitorul extrage sau reconstruiește tablouri petrecute cu mulți ani în urmă pentru a reliefa semnificația actului prezent. Un amănunt prilejuiește o amintire, care la rîndu-i se ramifică, aidoma reacției în lanț, pentru a reveni pînă la urmă la forma inițială. *Rădăcinile sînt amare* încep înfățișîndu-l pe Darie reîntors la Omida în mijlocul celor care l-au văzut sau urmărit formîndu-se. Își rememorează viața trăită. Lumea prinde contur și din străfundurile memoriei ies la iveală suferințe și bucurii, înfrîngeri și victorii, drame și comedii. La unele Darie a participat direct — romanul este oarecum autobiografic, — dar chiar ca martor el are ce povesti, are ce acuza și ce susține. Parcurgem istoria plastică a Romîniei de după primul război mondial. Ceea ce la început părea firav, fără perspective, asaltează cu încetul vechea matcă impunîndu-se biruitor; clasa muncitoare sub conducerea partidului său de avangardă preia, spre sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, conducerea întregii vieți politice, sociale, și economice. Ca într-un caleidoscop de proporții gigantice ne sînt înfățișate pe rînd diversele fațete ale aceluiași tot unitar — secolul XX. Edificiul prezentat contopește într-o substanță epică omogenă pagini de satiră suculentă, episoade memorialistice, descrieri, mici schițe, portrete sau adevărate poeme în proză. Urmărindu-se evidențierea principalelor coordonate ale epocii descrise, capitolele sînt orînduite conform unei construcții neobișnuite. În ele se înregistrează fragmente din existența unanimă a societății, a diverselor personaje.

Rădăcinile sînt amare vin să exemplifice sensul transformărilor petrecute la noi după 23 August 1944, ca rezultat al destrămării inevitabile a orînduirii burgheze. Pas cu pas sînt urmărite toate simptomele viitoarei prăbușiri a societății burghezo-moșierești. Capitolele care înregistrează scenele crude de schingiuire a comuniștilor, călcarea peste orice poate ține de personalitatea umană, de omenesc, asasinatele acuză strigător, dezvăluiesc încă odată funcția odioasă a statului capitalist.

Prin noua sa lucrare Zaharia Stancu completează tabloul realizărilor obținute de beletristica românească nouă, cu o imagine de ansamblu, extrasă din interiorul agitatei jumătăți, scurse, a veacului XX. Conflictul grandios, schițat doar, în aceste prime patru volume, dintre proletariat și burghezie, va culmina la sfîrșit prin victoria definitivă a proletariatului. Originalitatea acestei inițiative poate fi, însă, de pe acum prevăzută și semnalată ca un incontestabil succes.

GH. ACHIȚEI

Theodor Constantin: FIUL LUI MONTE CRISTO

Theodor Constantin dăduse anul trecut cititorilor un foarte bun roman de aventuri *La miezul nopții va cădea o stea,* demonstrînd pilduitor că, împrospătat cu o optică nouă, genul acesta, compromis într-o vreme de romanul polițist de duzină, poate sluji unor scopuri nobile, generoase.

Theodor Constantin a revenit de curînd în librării cu un nou roman, care prin conținutul său, degajă un profund rol educativ.

Străduința tînărului Radu Mînăilă de a-l descoperi pe ucigașul tatălui său asasinat în împrejurări tenebroase, dă conținut dramatic acțiunii, care evoluează cînd precipitat și palpitant, cînd lent și ocolit, dar mereu învăluită în primejdie și mister. Ca și în *La miezul nopții...* autorul uzează de procedeele genului. În nopți oarbe, bîntuite de furtuna răsună ucigătoare împușcături. Cavouri liniștite sînt transformate în tainice adăposturi pentru bande de spioni periculoși. Se descifrează texte scrise cu cerneală simpatică între rîndurile unor volume inofensive. Au loc urmăriri nocturne și se înregistrează dispariții senzaționale. Spioni aflați în solda a diferite agenturi se lichidează reciproc și indivizi aparent banali ascund în fizionomia de părinți model sau mahalagii bonomi și guralivi, criminali încercați.

Din păcate, autorul a ținut să-și încarce fabulația cu o adiacență sentimentalo-lirico-romanțioasă care stînjenește epica și degradează pe alocuri acțiunea; sfîrșitul dulceago-lacrimogen amintește de recuzita înjghebărilor minore ale unui gen căruia Th. Constantin îi restituie, de fapt, potențele primare, curățindu-l de zgura nocivă și melodramatică.

Aceste carențe, Th. Constantin trebuia să le evite, cu atît mai mult, cu cît, *Fiul lui Monte Cristo* dezvăluie reale calități scriitoricești. Autorul creează memorabile portrete umane, lucrate cu penel fin și colorat. Unchiul Iancu și Răducu, Rocambole și Șuncărică, mama și Catina, sînt prezențe vii, cu o personalitate a lor, excelent fipizate în maniere, limbaj și comportament. Bine surprinsă e de asemenea atmosfera Brăilei (orașul acțiunii), portul cu pitorescul și specificitatea-i distinctă. Se simte mirosul și boarea Dunării, e percepută viermuiala pestriță a portului, se aud cîntecele marinarilor beți și icnetul hamalilor încărcați cu poveri, răsună sirenele vapoarelor care ancorează sau pleacă în larg și vezi amestecul ușor cosmopolit al orașului.

Era tocmai de aceea de dorit ca autorul să nu-și fi încărcat volumul cu fapte și procedee ca cele semnalate mai sus. O spunem pentru că Th. Constantin poate da mai mult genului.

Z. ORNEA

D. Almaș - M. Mancaș: FREAMĂTUL LUMINII

Să notezi impresiile unei călătorii pe drumurile moldovene, de la obîrșiile Bistriței aurii pînă la confluența cu Siretul, pe meleaguri străbătute cîndva de Vlahuță și de Hogaș, înseamnă să te supui, mai mult decît altii, cu bună știință, unei permanente confruntări cu literatura clasică a genului. În asemenea împrejurări, exigențele călătorului din zilele noastre trebuie să crească, criteriul selecției impresiilor căpătînd o importanță sporită. Preocuparea sa centrală va rămîne descoperirea și aprofundarea aspectelor noi, compararea lor cu notațiile celor care au trecut prin aceleași locuri cu o jumătate de veac în urmă.

Nu s-ar putea afirma că autorii Freamătului luminii *au neglijat întru totul consemnarea semnelor noului, că nu au vibrat în fața transformărilor uluitoare pe care le cunoaște astăzi Valea Bistriței. S au străduit să urmărească fenomenul de transformare a unui ținut înapoiat, interesant doar pentru turist, pentru etnograf sau pentru folclorist, într-o regiune cu adevărat industrială.*

Astfel, capitolul referitor la lucrările hidrocentralei de la Bicaz, numeroasele pasaje referitoare la pătrunderea tot mai accentuată a civilizației în satele bistrițene, în locul întunericului și al analfabetismului se citesc cu îndreptățit interes. Dar observația lor nu ajunge decît rareori pînă la esența acestui proces de proporții fără precedent.

Poate că această deficiență esențială provine din modul în care cei doi autori au conceput orînduirea impresiilor de drum. Dar, în orice caz, ea e rodul unei inexplicabile atracții către „pitoresc", către descrierea de natură. Fără îndoială că, în fața tumultului pietrificat al munților Bistriței, în contact cu viața oamenilor de prin părțile acelea, legați încă de unele forme tradiționale, înclinarea spre amănuntul romantic e firească. Dar aceasta nu justifică omiterea unor detalii extrem de grăitoare, reflectînd dezvoltarea vieții noi.

La impresia de insuficient, contribuie și stilul voit poetizat, încărcat cu metafore grandiloc-vente. Cei doi autori au brodat reportajul în jurul unei excursii pline de peripeții (autentice, ne asigură ei). Rezultatul a fost că atenția cititorului e solicitată în primul rînd de povestire, de aventurile eroilor. Din păcate, nici povestirea nu e capabilă să compenseze insuficiența datelor reportajului propriu-zis. De cele mai multe ori, ea se întemeiază pe procedee cunoscute, amintindu-l cu prea multă stăruință pe Hogaș, comparație care nu se rezolvă, evident, totdeauna în favoarea Freamătului luminii. *Uneori (de pildă în schițarea portretului lui moș Costache), autorii se îndreaptă spre Creangă și spre moș Nichifor al său. Dacă toate acestea ar avea numai rolul de a crea un fir de legătură între datele unui reportaj despre viața nouă a oamenilor Văii Bistriței, observația, recunoaștem ar fi lipsită de obiect. Dar, atîta vreme cît, după toate aparențele, aventurile romanticului grup de turiști ocupă, în intenția lui D. Almaș și M. Mancaș, centrul volumului, avem dreptul să reproșăm cărții insuficiențele acțiunii.*

Înclinarea spre romantic și pitoresc se reflectă și în limba folosită de autori. Vrînd să dea impresia autenticității, ei abuzează obositor de termeni dialectali (ciorobar, horbor, hultoană, a se ghilosi etc.).

Autorii rămîn datori cititorilor colecției Patria noastră *în care s-au editat pînă acum lucrări valoroase (dacă ar fi să amintim numai însemnările lui V. Nicorovici), o relatare bogată, plină de conținut, despre viața nouă a oamenilor din ținuturile Bistriței făcută cu mai puțină grabă.*

DAN GRIGORESCU

Prezența cărții străine

Jan Neruda: POVESTIRI DIN MALA STRANA

„Sînt sărac și mă trag din clasa muncitoare: toată viața am fost muncitor. Așadar, cum să nu înțeleg și să nu iubesc pe muncitorul nostru? Trebuie să rămîn lîngă voi, iar voi trebuie să mă considerați ca pe unul dintre ai voștri! Sînt în întregime al vostru — și chiar de aș avea zece vieți, pe toate le-aș dedica muncitorului ceh și luptei pentru înflorirea patriei noastre! Tot ceea ce este glorios în istoria cehă a pornit de la cei de jos. Și tot ce se va ridica trainic și frumos, tot din popor va ieși... de aceea am mare speranță în viitorul poporului". Acestea sînt cuvintele lui Jan Neruda — unul dintre cei mai valoroși scriitori clasici cehi — pe care le-a adresat în 1884, cu șapte ani înainte de a muri, unui muncitor aparținînd cercului social-democrat: Budislav, din Roudnice.

Desfășurîndu-și activitatea în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Jan Neruda a fost martorul decăderii societății burgheze, intuind rolul pe care avea să-l joace clasa muncitoare în eliberarea poporului de sub exploatarea internă și externă. Alături de intelectualii progresiști, Jan Neruda a dus o rodnică activitate pentru luminarea poporului. El a înțeles care trebuie să fie menirea scriitorului în societate, arătînd că numai scriitorul care-și ajută poporul să cunoască realitatea, îl ajută și în lupta lui pentru o viață liberă.

Deși copil, în 1848 ia parte la revoluție, ajutînd la ridicarea baricadelor.

De la primele sale versuri publicate în 1858 în volumul Flori de cimitir, Neruda își manifestă atașamentul față de oamenii simpli, participînd la necazurile și lupta lor.

Scrise în anii 1875 — 1877 — Povestirile din Mala Strana readuc aspecte de viață, oameni și fapte, din copilăria scriitorului. Dar să-l lăsăm pe Jan Neruda să ne spună ce sînt povestirile sale: „Cu multă părere de rău trebuie să spun că sînt povestiri de tot felul și pot să adaug că nici una dintre ele nu este bine privită de cercurile înalte. Eu scriu numai despre „cei de jos", pentrucă în ei găsesc mai multă omenie decît la „cei de sus". La „cei de jos" sentimentul nu are niciodată mănuși, iar adevărul are întotdeauna mai multă greutate". După cum vedem, nu avem de a face cu descrieri idilice de locuri și tipuri pitorești. Scriitor realist, Jan Neruda, demască diferite tipuri și categorii sociale, mînuind cu pricepere ironia și sarcasmul.

Caracterul realist al operei lui Jan Neruda este reliefat și de limba și stilul în care e scris. Atît lucrările sale în proză cît și cele în versuri sînt scrise într-o limbă simplă, concisă, populară.

Opera lui Jan Neruda se caracterizează, în primul rînd, prin umanismul ei. Marea sa dragoste pentru oamenii simpli pentru tot ce e legat de viața lor, de credința nestrămutată în eliberarea omului de exploatare, își are izvorul în lupta poporului din care s-a născut. Jan Neruda a scris și numeroase foiletoane, în care a condamnat războiul de jaf și cotropire, făcînd dovada unui profund umanism.

GEORGE SANDA

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director: acad. Mihai BENIUC

COLEGIUL DE REDACȚIE

Dan DEȘLIU (membru în Comitetul de direcție); Mihu DRAGOMIR (membru în Comitetul de direcție); V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE (membru în Comitetul de direcție); Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS; Titus POPOVICI; Tiberiu UTAN; Haralamb ZINCA (membru în Comitetul de direcție).

VORBEȘTE MAMA

Desen de *Jan Cerny*

Vă povestesc această întîmplare, fiindcă știu că vă îndeletniciți cu scrisul și pentru că-mi dau seama că este timpul ca ea să treacă de pragul singurătății mele nemîngîiate. E sarcina dumneavoastră să pătrundeți slovele mele nemeșteșugite și să le insuflețiți prin arta cuvîntului; și vă rog să dați acestor cuvinte toată revolta și tăria, toată tristețea și îndemnul lor, tot ce se poate desprinde din istorisirea acestei întîmplări. E nevoie de aceasta, căci, poate abia atunci, oamenii vor da crezare celor ce voi povesti.

Locuiesc într-o clădire cu multe etaje, întocmai unei femei ce trece neobservată în viață și nu atrage prin nimic deosebit luarea aminte a celor din jur... O dată, de două ori pe zi, vecinii mei au prilejul să mă zărească, atunci cînd plec după cumpărături cu sacoșa și cînd mă reîntorc la domiciliu fără a zăbovi prea mult. Umblu încet; sufăr de inimă și respir anevoie...

— Bătrînica de la parter se duce după cumpărături — așa se spune despre mine

Intr-o zi, însă, nevasta întendentului află din întîmplare data nașterii mele și, uimită, bătu din palme:

— Doamne, sînteți atît de tînără! Și păreți așa numai din pricina părului încărunțit.

— Asta-i din altă pricină... îi răspund eu; de altfel, nici nu sînt tînără. Uneori mi se pare că am o mie de ani.

O pufni rîsul, dar în același timp mă cercetă oarecum nedumerită și întristată, ca și cînd m-ar fi compătimit. Și, mă rog, de ce să mă compătimească? Viața mea n-a fost întotdeauna așa cum este acum. Trăiam bine cu soțul meu; iar cînd am născut copilașul, am încercat clipe de adevărată fericire...

A venit războiul. De bună seamă că nici asta nu spune nimic deosebit; l-am trăit cu toții și știm prea bine cum a fost... Dar nu vi se pare oare că nu-i destul să rostești așa simplu: război? Nu e decît un cuvînt, cîteva silabe, care nu exprimă însă, nici pe departe, toată grozăvia pe care o cuprind. Război nu este cuvîntul potrivit, cred că e prea ușor; ar trebui să scrîșnească, să zăngăne, ar trebui să doară, să duhnească a praf de pușcă și a sînge încins — și încă n-ar reda mare lucru față de realitate.

Soțul meu a luptat în război; dar nu cu arma în mînă, — asta n-a fost cu putință la noi; a fost prins și osîndit la moarte pentru activitate ilegală, iar eu am rămas singură cu copilul.

Trebuie să zugrăviți bine o asemenea întîmplare: razele soarelui scaldă în lumina lor o cărăruie din parc, în mijlocul căreia se zbenguie, zglobiu, un copilaș; copilașul chiuie și strigă, fluturînd mîna ca o aripioară. Cine ar crede că-i o cărăruie din parcul unde se sapă tranșee antiaeriene și unde oamenii vlăguiți își ațintesc privirile ostenite în pămînt? Trenulețul care pufăie pe șine, e un lucru atît de minunat și lumea atît de frumoasă... frumoasă.

In fereastră ciripește vrăbiuța!...

Degețelul durduliu al copilului urmărește rîndurile dintr-o carte, sare grăbit peste filele tipărite, se oprește mulțumit în dreptul pozelor atît de frumoase; oameni în automobile, un vizitiu cu biciul în mînă, un vaporaș pe apă... Și iată că degetul nu mai e deget, ci s-a prefăcut deodată în coșar și coșarul se cațără pe scară: un, doi... un, doi...

— „Măicuțo, unde se culcă coșarul? Cine atinge steluțele de pe cer? Iar soarele e mai mare decît farfurioara mea?“

Dar de ce vă istorisesc atît de mult despre toate acestea?... Pentru că mi-am văzut puiul mergînd la moarte. Pășea cu privirea lui uimită de copil, pășea uluit de tot ce vedea împrejur, pășea ținîndu-se de mînă cu alți copii și toți se aliniau într-o coloană lungă; se duceau la moarte și erau atît de micuți, atît de plăpînzi, atît de lipsiți de apărare!

Băiețașul meu... Nu, nu vă fie teamă, nu voi plînge; doar glasul îmi tremură. Plînsul m-a părăsit de mult, mi-a rămas numai groaza și ura.

Ceea ce vă povestesc acum, să zugrăviți cît mai limpede și adevărat. Locul era mohorît; un drum pustiu, pe care se zvîntase noroiul, întovărășea calea ferată. Pe acest drum clisos călcau piciorușele copiilor; deasupra cerul era tulbure, în jur totul era încremenit, nici măcar frunza nu foșnea în tăcerea de spaimă și vîntul parcă era stingherit, era într-o ațipire, iar pomii stăteau neclintiți; de n-ar fi avut rădăcini adînc împlîntate în pămînt, ar fi luat-o la goană, mînați de groază... Numai coloana aceea se mișca, coloana copilașilor care au văzut prea multe lucruri înspăimîntătoare pentru vîrsta lor. Pășeau tăcuți, fără nici un țipăt, pentru că nu pricepeau ce se întîmplă, mergeau așa încolonați, ținîndu-se de mînă, ca atunci cînd ies de la școală. Iar cei care-i supravegheau, bocăneau greoi cu cizmele lor potcovite. Așa să scrieți și să spuneți: copiii mergeau la moarte.

I-am zărit pe cînd eram mînată — împreună cu alte femei, în vagoane cu ferestruici zăbrelite, — pe un drum nesfîrșit de lung, — spre locul morții, loc căruia ei îi spuneau „locul de destinație“. A fost un drum cumplit: am îndurat setea, foamea, cîteva dintre noi au și pierit, dar durerea cea mai crîncenă a fost că ne-au smuls copiii. Nesiguranța aceea era înspăimîntătoare: ce se va întîmpla oare cu ei? Îi vor întemnița între zidurile reci ale orfelinatelor și de bună seamă îi vor pedepsi cu asprime. Era cu adevărat sfîșietor, dar ne însuflețea totuși o mîngîiere: toate vor putea fi răbdate... toate... numai copiii să scape cu viață. Cît despre noi... nici nu ne mai păsa.

Apoi, coloana aceea de copii a trecut prin preajma liniei ferate; mergea tăcută pe lîngă „trenul morții“ care stătea aici înțepenit de multă vreme; coloana pășea tăcută pe drumul la capătul căruia se înălțau niște coșuri fumegînde.

Cînd ne-am bulucit la ferestruica zăbrelită, i-am văzut și eu pe copiii aceia; ba, mai mult, mi-am zărit chiar propriul copil. „Băiatul meu!“... am strigat; și într-o ultimă străfulgerare a conștiinței, l-am zărit întorcîndu-și capul, de parcă m-ar fi auzit. Dar chiar în acea clipă, celelalte femei m-au smuls de la ferestruică; voiau și ele să privească copiii și parcă-și pierduseră mințile deodată. Zăceam încremenită pe podeaua vagonului, mă călcau în picioare, nu mai știam de mine nimic, nimic... Mai tîrziu am aflat că plînsul și vaietele răsunaseră atît de înspăimîntător, încît s-a dat pe loc ordin de plecare; plînsul mamelor se revărsa ca un torent și plînsul acesta nu-l puteau stăvili nici sudălmile, nici bătăile, nici împușcăturile.

Femeile începură din nou să se îmbărbăteze una pe cealaltă — căci un singur lucru nu se curmă niciodată: nădejdea. Își spuneau că nu erau copiii lor. Spuneau că nici eu nu mi-am putut recunoaște copilul; el nu era acolo; nici nu fusese vreodată; asemenea întîmplări nu sînt cu putință. Nu, n-au fost copiii noștri, nu puteau fi, deoarece cu ei se vor purta mai cu blîndețe, îi vor închide în orfelinate, dar îi vor lăsa să trăiască.

— „Nu, nu sînt copiii noștri“, repetau cu îndîrjire femeile, „erau niște copii străini“.

Cum adică, străini? Doar ni s-a strîns inima cînd i-am zărit!

Așadar, într-o asemenea coloană a mers copilașul meu, băiețașul cu părul bălai, zîmbetul meu drag care se întreba îngrijorat unde se duc la culcare stelele. Și dacă n-a fost el, a fost altul. Moartea însă a fost aceeași pentru toți, moartea copiilor duși în coloane, — copii cărora le ieșeau degetele prin găurile ciorapilor, copii care își ștergeau cu palma năsucul mînjit, copii cu părul ciufulit și aspru cum e cuibul de vrabie. Există oare cuvinte care să cuprindă și să înfățișeze această grozăvie? Oare se poate zugrăvi ceea ce au simțit mamele în clipa aceea?

Cel mai îngrozitor e însă că am supraviețuit, că n-am pierit, cu toate că inima încetase de mult să mai bată. Poate că morții i-a fost rușine să mă privească în față și în felul acesta am rămas în viață și m-am înapoiat din acest prăpăd. Dar băiețașul meu nu s-a mai întors. Iată, asta-i toată întîmplarea: mi-am văzut mergînd la moarte copilul.

Dar de ce vă povestesc toate acestea? De ce vreau să așterneți pe hîrtie această istorioară crudă, chiar dacă, — și asta de bună seamă — oamenii vor ofta, zicînd că în ziua de azi ar prefera să citească povestiri mai vesele, despre dragoste și despre lucruri minunate?...

...Pentru că astăzi se vorbește de un nou război.

Pentru că gîndul meu se îndreaptă către atîtea femei, ai căror copii se trezesc cu același zîmbet pe buze ca și băiețașul meu odinioară, adorm la fel de osteniți, au jucării asemănătoare și pe frunțile lor adie zefirul visurilor copilărești.

Să scrieți răspicat că pentru toate aceste femei eu stau de veghe! Dar și ele să vegheze! Să scrieți că în vreme ce se zvonește despre un nou război și armele prind să zăngănească, eu port în mine strigătul pușcanilor uciși. Să se gîndească și ele la strigătul acela. Și ori de cîte ori mă poartă pașii prin parc, eu nu-i văd pe copiii zglobii care se joacă acolo, ci pe acei care n-au supraviețuit războiului; văd coloanele celor osîndiți la moarte, pe ale căror fețe se citea uimirea, îi văd pe acei care în pragul morții întrebau dacă soarele e tot atît de mare cît farfurioara lor.

Stau veșnic trează și iau aminte la urletele celor care doresc un nou război, eu, mamă în vîrstă de o mie de ani, răzbită de o mie de dureri. Mormintele copiilor mei nu le poate nimeni socoti, pentru că toți acei copii care au murit, au fost ai mei și nimeni nu mi-l va putea reda pe acela care se lipea de mine cu mînuțele lui bucălate.

Război... Una ca asta nu trebuie să se mai întîmple! Pașii copilașilor care au fost tîriți la moarte răsună ca un semnal de alarmă: „Nu trebuie să mai fie război! Nu trebuie să mai fie război!“...

Priviți-mă: îmi deschid brațele, le deschid ca să opresc toată grozăvia aceasta. Și o voi opri. Iar de va fi nevoie, îmi voi înfige aceste mîini bătrîne, care niciodată nu-mi vor mai mîngîia pruncul, în beregata celor ce-ar încerca să pornească furtuna.

In romînește de **J. GROSU**

de **JIRI MAREK**

---

scrisoare din praga

PROBLEMELE POEZIEI CEHOSLOVACE CONTEMPORANE

Expresie a epocii, a năzuințelor, sentimentelor și gîndirii maselor populare, poezia cehă postbelică a atins cele mai înalte culmi ori de cîte ori a păsit strîns legată de mersul obiectiv al istoriei. Faptul acesta este dovedit în mod grăitor chiar de opera acelor poeți care, în timpul și în urma războiului, au rătăcit pe drumul lor creator printre meandre și n-au mers totdeauna drept înainte.

Astfel, poezia lui Vladimir Holan a început prin a fi foarte abstractă, inaccesibilă maselor largi de cititori și cu trăsături subiectiviste. De asemenea, după o perioadă intermediară, încheiată cu volumele Documentul *și* Pana de corb, *adică după un intermezzo de poezie măreață, în care epoca contemporană pulsează în toată monumentalitatea ei, Holan a început să se piardă iar în sfere subiectiviste și metafizice și accentul poeziei sale a devenit tot mai pesimist.*

O evoluție tot atît de dramatică poate fi urmărită la Frantisek Hrubin. Volumul său Noaptea lui Iov *n-a reflectat numai lupta îndîrjită cu fascismul german, dar și renașterea interioară a poetului, trezirea lui la conștiința socialistă. A urmat apoi o perioadă de criză a optimismului, destul de puternică, totuși nu în măsură să-i sugrume atitudinea activă față de patrie, dragostea de oameni și înțelegerea străduințelor lor actuale. Un nou avînt al forței sale de creație în volumele* Cîntecul meu *și* Metamorfoza, *l-a făcut să exprime o personalitate mult îmbogățită prin contactul cu frămîntările și credința maselor. Și despre poezia lui Frantișek Halas se poate spune același lucru: unitatea de luptă cu poporul i-a insuflat certa ei măreție.*

Dar în anii următori luptei pe planul eroic și monumental, cînd reflectoarele s-au mutat pe planul prozaic al eforturilor de fiecare zi pentru desăvîrșirea revoluției socialiste, pentru o nouă morală și pentru învingerea lipsurilor concrete și a obstacolelor mărunte, poezia s-a trezit în fața unor noi sarcini, necunoscute pînă acum și a trebuit să-și caute și drumuri noi. Străduința categorică a poeților de a contribui la schimbările revoluționare ale societății, dorința lor de a fi de real folos acesteia, exprimînd realitatea obiectivă a vieții, a dat poeziei o nouă strălucire. Totuși, în unele cazuri și după un răstimp, a dus la o sărăcire a vieții lor interioare, la o îngrădire a tematicii la domeniul luptei de clasă și a noilor relații sociale. Principiul partinității comuniste, care a contopit într-un larg șuvoi poeții cehi și slovaci, n-a fost întotdeauna însoțit, așa cum se cerea, și de mijloace expresive originale. El s-a manifestat uneori numai prin trăsături exterioare, cu caracter agitatoric. Tematica a vizat trezirea conștiinței cetățenești, lupta împotriva imperialismului și a războiului, proslăvirea construcției socialismului, prietenia cu Uniunea Sovietică și celelalte democrații populare. Fapte zguduitoare ca războiul rece, agresiunea împotriva Coreei, exploziile nucleare, lupta de eliberare a popoarelor coloniale, au lărgit orizontul politic al poeziei. Multe poezii cehe și slovace, glasuri ale timpului lor, au militat entuziast pentru pace și progres. Autorii lor se numără atît printre maeștrii încercați de talia unui Konstantin Biebl (Fără frică), *Vitezlav Nezval* (Cîntecul păcii) *și Maria Puimanova* (Un milion de porumbițe, Praha. Surîsul Chinei), *cît și printre poeții tineri, ca I. Skala, J. Pilar, V. Skolandy, I. Fleischmann sau printre debutanți ca P. Kohout și St. Neumann. Iar printre poeții slovaci s-au evidențiat cu deosebire Milan, Lajciak și Ctibor Stitnicky.*

Bineînțeles că rezultatele acestei creații de amploare n-au avut totdeauna aceeași valoare artistică și, în puține cazuri, au fost chiar temporare, dar izbînzile unui Biebl (Fără frică) *și Kaimar* (Visul cehi) *s-au impus întregii poezii cehe ca un etalon de măsurare a exigenții artistice. Poezia acestuia din urmă, deosebit de combativă și orientată strict partinic, a utilizat cu succes versul liber, imaginile poetice bogate, registrul ei mergînd de la monumentalitate pînă la umor.*

Încă înaintea Congresului al XX-lea al P.C.U.S., poezia cehoslovacă a început să-și lărgească orizontul tematic, să-și îmbogățească sfera emotivă. Lirica pasionată și nestăvilită a lui Oldrich Mikulașek, accentele duioase ale lui Jaroslav Seifert (Mama), *s-au făcut din nou auzite. Poeți tineri ca Miroslav Florian și Milan Kundera s-au concentrat asupra exprimării universului lor intim. Dar uneori aceste tendințe au dus la cealaltă extremitate: limitarea la tematica intimismului, la amintiri din copilărie, la peisagism, tonul coborîndu-se citeodată pînă la idilă.*

Un echilibru sănătos între individualitate poetică liberă și conștiința socială și partinică, reprezintă Vilém Zavada. In ultimul său volum Flori de cîmp, *poezia lui adîncă se concentrează în egală măsură asupra omului și dramelor lui interioare cît și asupra destinului țării sale. De asemenea, Vitezslav Nezval, în ultima fază a creației sale, a atins un echilibru armonic între fantezia neliniștită și dîrză a unei puternice personalități și între menirea social-politică a poetului.*

In Slovacia, poezia socialistă a scos la iveală talentele lirice ale unui Jan Kostra, Pavel Horov și Stefan Zavy. Dovadă a faptului că așa zisa poezie politică nu înseamnă cu orice preț înăbușirea valorii artistice în avantajul menirii agitatorice și educative, că aceste două aspecte nu se exclud, este opera poetului slovac Vojtech Mihalik sau aceea a poetului ceh Ivan Skala. In sensul acestei poezii socialiste care exprimă în mod armonic atît personalitatea poetului cît și tendințele progresiste ale societății, se desfășoară în ultimii ani (mai ales după Congresul al XX-lea al P.C.U.S.) și creația a numeroși poeți din generația mijlocie.

Grupul poeților mai tineri, intruniți în jurul revistei „Kveten“ (Mai) luptă împotriva schematismului și pune accentul pe fenomenele vieții cotidiene și pe contradicțiile acesteia. Acest grup se străduiește să afirme încrederea în viață, în puterile omului și luptă să învingă scepticismul în ceea ce privește posibilitatea înlăturării războiului. Aceste trăsături sînt caracteristice pentru cele mai reprezentative volume ale poeților Jiri Sotola (Lumea noastră cea de toate zilele), Karel Siktanc, Miroslav Cervenka și Miroslav Holub.

Un fenomen asemănător se observă și în poezia slovacă. Amintim în acest sens pe poeții tinerei generații: Milan Rufus, Ivan Mojik, Jan Turan, Stefania Partoșova și Viliam Turcany. De altfel nici poeții generației mijlocii, ca Andrej Plavka, Jul. Lenko, Vladimir Reisel, M. Razusova, Martakova și Krista Bendova nu s-au situat pe o linie prea depărtată de aceasta.

In literatura ambelor popoare se remarcă o continuă frămîntare impulsionată pe de o parte de Congresul al XX-lea al P.C.U.S., pe de altă parte de Congresul al II-lea al scriitorilor cehoslovaci (1956). Ambele evenimente au avut ca urmare directă adîncirea conținutului de idei în poezie, lărgirea mijloacelor artistice, exprimarea mai degajată a trăsăturilor individuale ale personalității creatoare, străduința spre atingerea unui grad mai înalt de adevăr, spre o valoare durabilă a operei poetice. S-au înmulțit și condeiele care luptă împotriva tendințelor subiectiviste, împotriva tendințelor de a atrage poezia de pe pozițiile avansate ale luptei în atmosfera de tihnă și liniște. Poezia cehoslovacă este purtată și ea de șuvoiul măreț al construcției sociale, de patosul umanist al socialismului.

Dr. Frantisek Burianek
șeful catedrei de literatură cehă
de la Facultatea de Filologie
din Praga

DOUĂ MONUMENTE

de **MIHAI GAFIȚA**

Eram încă în preajma monumentului ridicat la Zvolen în amintirea ostașilor romîni căzuți în iarna și în primăvara 1945 pe pămîntul Cehoslovaciei. Pietrele albe, semănate în iarba de un verde sănătos și în pietrișul cenușiu, erau umede de ceața care stăruise pînă către amiază. Atunci au străbătut prin norii ridicați sus și parcă transparenți în înălțimi, razele unui soare molatec, blînd, de început de toamnă. In mai puțin de un ceas apoi, dealurile din jurul orașului, — unde avuseseră loc mari bătălii cu 15 ani în urmă, — au fost scăldate în lumina mierie, prin care am mers, însoțiți de umbrele noastre lungite peste cîmp, în dreapta, pînă la Sliaci.

Asfințitul ne-a găsit în această tihnită așezare balneară cu vedere largă asupra regiunii deluroase de la poalele masivului Kremnițke cu creste cuminți, pline de pășuni bogate.

Era o pace de început de toamnă, în care am avut o clipă senzația că nu mai auzi decît povești potolite despre întîmplări plăcute și nu am cum întîlni decît admirabilul peisaj al Slovaciei centrale, cu uzinele în mijlocul unor grădini bogate, cu monumentele vechi și castelele împungînd cerul de pe toate culmile, cu oamenii vrednici și pașnici. Căci nimic în preajmă nu mai aducea aminte de cele petrecute în vara 1944. Totul era acum solid întemeiat, vădind marea putere a acestui popor, care construiește socialismul și care a ajuns la o treaptă înaltă de progres demnă de toată admirația.

A doua zi, într-o lumină de toamnă tot atît de blîndă, aveam să cunosc una din jertfele cu care poporul Cehoslovaciei a plătit drumul său pînă la viața de azi. Dincolo de Sliaci, cu puțin înainte de a intra în Banska-Bistrița, am poposit înaintea unui monument din piatră, ridicat într-o pajiște singuratică, la umbra unui cring; un șanț de-o sută de metri poate, cu întrebuințare inexplicabilă, ne însoțește drumul de la șosea pînă la monument.

Aici au fost împușcați de fasciștii germani și de cei localnici o mie de locuitori din Banska-Bistrița, într-o singură zi, ca represiune pentru acțiunile partizanilor. Nu știu dacă printre cei o mie au fost și partizani; dar au fost bătrîni și femei și copii. Au fost înșirați, serii după serii, de-a lungul șanțului; au clămpănit mitralierele și gloanțele au mușcat, **ucigînd.** N-a scăpat nimeni; a curs sîngele val în lungul șanțului. Asasinii nu s-au mai ostenit să îngroape uciși. Erau încredințați că nimeni n-a știut și nu va ști cine a tras, care au fost călăii. Aproape 14 ani, pînă în primăvara lui 1958, crima săvîrșită la Kremnicika a rămas învăluită în taină.

Monumentul de la Kremnicika este ridicat în amintirea împușcaților din 1944 ca să nu-i uite nimeni, ca să se știe că pentru alungarea fascismului și instaurarea regimului de democrație populară poporul a plătit un preț greu. S-a păstrat și șanțul pe care l-a acoperit iarba.

Pe călăi nu-i vom ierta niciodată. Mai ales aici am căutat semnificația monumentului de la Kremnicika...

★

Un alt monument a cărui înfățișare îmi stăruie în fața ochilor, e acela de la Strecino. Un castel vechi de sute de ani străjuiește de sus priveliștea. Castelul e în ruină; s-au prăbușit turnuri, se văd spărturi în ziduri. Dar își păstrează încă semeția de altă dată, deși astăzi uzinele de la Jilina din apropiere l-au întrecut în măreție. Jos, la o sută sau două sute de metri, dincolo de prăpastie, drumul îngust, șerpuitor de-a lungul rîului, nici lat, nici prea adînc pe care în anii noștri au fost construite o duzină de centrale electrice; și dincolo de rîu valea se deschide primitoare, ca întreg peisajul Cehoslovaciei.

Pe-aici este singura trecătoare dinspre Tatra către Moravia, de-a curmeșizul munților Mala Tatra — Micii Tatra.

Spre stînga, mult deasupra acestei stînci pe care o privim aplecată amenințător deasupra drumului, e monumentul închinat unor partizani francezi. Ei au oprit aici coloane ale hitleriștilor, aruncînd grenade, secerînd cu mitraliere, aruncîndu-se ei înșiși cu sticle incendiare asupra tancurilor, atunci cînd nu era altceva de făcut. Fugiseră din lagărele de prizonieri, găsiseră adăpost la partizani, în munți și pe la casele locuitorilor din această regiune a Slovaciei. Au înțeles să apere aici libertatea lor și onoarea patriei lor, căzînd pentru libertatea poporului cehoslovac. Cum îi va fi chemat? Cum arătau la față, ce gînduri de viitor îi însuflețeau?

Pe ei, pe fiecare în parte, i-au uitat poate oamenii din împrejurimi; și-i amintesc foștii partizani, cîți n-au fost secerați de mitralierele hitleriste și acum poarta cu pioșenie flori la monumentul singuratec de la Strecino. Dar poate că și ei nu-și mai aduc aminte chipurile și vorba melodioasă a grupului de francezi care a căzut la Strecino, barînd drumul coloanei de călăi.

Jertfa lor însă n-o va uita niciodată nimeni. Și nu va uita și nu va ierta nimeni pe acei care-au aprins în lume pojarul încheiat în primăvara lui 1945.

Am privit mult harta Cehoslovaciei în aceste zile, cît i-am străbătut priveliștea. Am găsit însemnate atîtea locuri și evenimente care ne vorbesc deopotrivă nouă și cehoslovacilor. Nu numai prin jertfe pe care le simțim comune; nu numai printr-o lumină familiară a peisajului, adesea prin mlădierea asemănătoare a vorbirii. Dar mai ales prin cauza comună a libertății, păcii și socialismului, care a ridicat odată popoarele noastre și le-a apropiat și le-a înfrățit pentru totdeauna.

MARIA BANUȘ

Un ghiocel

Am ieșit din pădurea de brazi în poiană.
Mirosea a pămînt, a ninsoare.
Un ghiocel m-a-ntîlnit pe cărare.
Avea strajă coif mic și alb ca o broboană.

— Bine-ai venit, străine!
— Bună să-ți fie inima, voinice!
— Ce vești ne-aduci în sihăstrii, pe-aice?
Să fie-adevărat
Ce a zvonit o țarcă?
Mie parcă
Nici nu îmi vine
Să spun ce povestea;
De niște zmei...
De-o bubă rea...

Cic-a ieșit pe lume
Odată cu atomii
— Ăia-s zmei —
Și că-și clocește ouăle
Și-n apă,
Și-n vînt,
Și pe pămînt.
Și mai zicea
Că nimenea nu scapă
De venin,
Că mor și pomii,
Mor și ghioceii....

Își întoarse gîtul străveziu
Și mă privea
Cu îndoială.
— Nu se poate,
Nu-i așa?
Țineam privirile plecate.

Atuncea el,
Cu-o forță
De care nu-l credeam în stare,
Își scutură cu-nverșunare
Căpșorul apărat
De coiful alb;
Întocmai ca un ied,
Mi se uită în ochi
Adînc și cu mustrare:
— Eu, eu nu cred.

Mirosea a pămînt și-a ninsoare,
A clorofilă fragedă, de lapte.
De-abia ieșisem
— Și ce greu —
Din noapte,
Și eu și el.
— Nici eu nu cred, nici eu.

EUGEN FRUNZĂ

Hamburg — centru

Reclame, reclame pe ziduri, pe cer.
E vară și seară.
....Eu umblu stingher.

Reclame, reclame în orice ungher.
Se cască, se-agață,
...Eu umblu stingher.

Reclamele mușcă din stele ce pier.
Și țipă și-aleargă.
...Eu umblu stingher.

Pistoale, corsete, coșciuge, piper,
Peruci, „Coca-cola"...
...Eu umblu stingher.

Cu ghiare, cu boiuri, cu șolduri-mister
Reclame, reclame...
...Eu umblu stingher.

Ah, iad de reclame!... O cruce de fier
Rînjește-n vitrină.
...Eu umblu stingher.

Și caut un cîntec. E vară și ger.
Și caut zadarnic.
...Și umblu stingher.

R. F. Germană, iunie 1958.

VERONICA PORUMBACU

Corzi întinse

E-atîta poezie difuză-n jurul meu,
încît mă-nebunește, ca nopțile de vară
cu stelele puzderii, pe care nu le poți privi pe toate-odată.

E-o poezie-n arbori, în oameni, în culori,
în aburul ce suie de vreme din pămînturi,
ca holde viitoare, pe care nu le poți cuprinde dintr-odată.

E-atîta poezie pe schele, către zori,
încît amețitoare e forfota ce-ascunde
conturele atîtor clădiri ce nu le poți zidi eu însămi toate.

E-atîta poezie difuză-n jurul meu
că sunetele sute se-nvălmășesc pe strune
și corzile întinse să se rupă rămîn adesea mute..

Dar cînd încep să cînte și zid și cîmp și stele
mă schimb în vasta hartă a lucrurilor toate
și eu sînt numai corzile pe care își trece mîna țara.

ALEXANDRU ȘAHIGHIAN

Trecură oameni...

Coclite bălți, stătute, cu mirosul urît,
Zăceau pe-aici, odată, sub buruieni amare.
Prin putredele ierburi, cu mersul lor tirît,
Se strecurau reptile și se-nnodau la soare.
Chiar berzele-ndrăznețe călcau încet, sfîrîite,
In universu-acesta de silă și gunoi.
Gemeau pămînturi sterpe, din vremuri vechi strivite
Sub apele bolnave și lespezi de noroi.
Cînd Dunărea, din matcă svîcnea învolburată,
Pe holde revărsîndu-și belșugul adunat,
Creștea prăpădul. Omul, cu țarina sub baltă,
Încremenea-n cîmpie cu chipu-ntunecat.

Din tot ce-a fost meleagul înțelenit, hain,
Nici urmă nu rămase. Azi bălțile sînt aburi.
Unde domnea cucuta umflată de venin,
Se-nclină spicul pîinii, sînt sere și răsaduri;
Și tufele de roșii cu rodii mari de foc,
Își risipesc rubinul pe vastele ogoare.
Muri îngemănată și papura. In loc —
Porumbul își răstață pădurile de soare.
Cartofii dorm sub plăpumi de țărnă, albi și grei
Pe unde pipirigul își înfigea tulpina
Pe mii și mii pogoane, de-aleargă ochii mei,
E viața care naște belșugul și lumina.

Trecură oameni vajnici prin locul cu poveri
De neteziră smîrcuri și ridicară stavili;
Și dăruiră țării basmaua de cîmpie.
Străvechile pămînturi din mlaștina de ieri,
Răstoarnă-n straturi, vara, prisos de avuție.

Gospodăria agricolă de stat „Dunărea"-Brăila
Iunie 1958

CEZAR DRĂGOI

Amintiri din copilărie

Fiicei mele — Casandra

1. Către copilărie, înapoi, duce un pod cu umbre, care se curbează peste ani — asemeni unui curcubeu.
Mă întorc și eu — uneori — la prea fericiții ani, pășind cu sfială și nu fără oarecare spaimă, pe jumătatea intactă a podului meu.

La celălalt capăt al podului, mă întîmpină bucuroase
și îndiosătoarele mele jucării
și umbrele prietenilor mei...
Foștii mei soldați de plumb îmi dau onorul, iar bătrînul
și credinciosul meu cal de lemn se arată a fi,
din nou,
gata de drumeție.

2. Imi amintesc cum, pe atunci, evadam în țara de dincolo de zăplazurile posomorîte ale livezii și străbăteam nevăzut puntea pe care mi-o arunca la picioare curcubeul — complicele meu.
Biruiam șopîrlele (puțin îmi păsa de platoșele lor bătute cu smaralde!) și — cu o cruzime mai mult decît înfiorătoare, pentru vîrsta mea — retezam cu nuiaua capetele palide de ură ale cucutelor aflîfate împotriva mea de zmeu!

Luam legiuita vamă din laptele fermecat al poveștilor duminicale. Și încă nu începusem să fac vreo deosebire între ale mele
și
ale tale!

Alergam cu palma întinsă prin toată ograda,
ca să prind hotarul dintre ploaie și soare...
Și noroc că niciodată nu mi-a căzut în mînă că — cine știe ce s-ar mai fi ales din lumea omului mare!

3. M-am trezit, într-o bună zi, sub stejarul din bătătura satului, martorul tuturor horelor și tăinuitorul încă nedescoperit al unor lovituri — pe la spate — de cuțit.

Priponită de stejar și umflată de lucerna zorilor înrourată, vaca mă privea
și cu nările ei trandafirii
și cu ochii ei mari în care lumina zilei sfîrșea speriată.

Cînd vraciul satului a crestat-o să-i ia sînge,
grumazul ei alb și ușor arcuit, cu lacrimi roșii, a prins a plînge.

M-am prăbușit cu nasul în colbul în care — din veac — flăcăii jucau sîrba bărbătească...
Dar — nici peste ani — nu mă umilește nevrednicia mea de atunci, copilărească!

4. Mama apărea și dispărea ca o zînă,
lăsîndu-mi o strachină cu cireșe rotunde în mînă.

Și se pornea pe cele patru roți, în tropotul șovăitor al calului și sub un balon de pînză impermeabilă și neagră —
să vindece două circumscripții de malarie și pelagră.

Cînd, deasupra porții, răsărea din nou poclitul negru al trăsuricii obosite, asemeni unui negru și diformat soare,
se făcea în casă sărbătoare...

Intîile lacrămi le-am văzut în ochii mamei într-o seară, cînd mi-a povestit o poveste ciudată —
cu un copil care a plecat pe lumea ceialaltă.

Și mă mîngîia cu mîinile ei moi
pe care — în zadar — i le-a întins ca să-l întoarcă înapoi...

5. I-am mazilit pe foștii și inofensivii mei soldați de plumb (și azi le cer iertare!)
într-o ladă cu boarfe și jucării...
Își pierduseră hazul căci, de-a-lungul satului, mărșăluiau adevărații soldați de plumb: vii!

O nuia cu funcție dublă
— cînd de sabie,
cînd de cal —
mă întovărășea în toate acele bătălii, care
— deși nu-s încă menționate în vreo cronică contemporană —
au avut loc în fiecare dimineață
pe deal.

Călăream nuiaua de alun și aidoma unui ostaș
al măritului Ștefan cel Mare,
urlam războinic:
— Taie!...
Bate-i!
Dar — mărturisesc cu mîna pe inimă — n-am întîlnit niciodată un cal mai năzdrăvan decît genunchiul tatei!...

Pe tata, îl vedeam din ce în ce mai rar... din ce în ce mai rar...
Și tata se juca de-a războiul!..
(Un joc pe care oamenii mari îl numesc
— manevre regale —
mi-a explicat mama, cu un zîmbet amar).

...Zvastică, zvastică
— foarfece blestemat —
firul copilăriei mi l-ai tăiat!...

6. Cînd
— din cînd în cînd —
bătea cîte o tobă: bum-bum și iar bum!...
Iar goarnele împlîntau cuțite sonore în pîntecul obez al cerului, sub cingătoare, sub curcubeu —
țîșneam în poartă, căutînd zădarnic
— printre cele o mie de mii de chipuri ale soldaților — și chipul tatălui meu.

Colbăiți, sub zarea de plumb, mărșăluiau soldații de plumb
și — printre ei —
nedeslușit
și tata...
Sinistru ofta gamela turtită, iar bidonul coclit scrîșnea cînd îl lovea
— cu muchea strălucitoare —
lopata!

..Zvastica, zvastica
— foarfecele blestemat —
firul copilăriei mi l-a tăiat!

7. O femeie din sat cînta un bocet lung și sfîșietor,
pe care îl ascultam
pe jumătate uimit
pe jumătate înspăimîntat:
— Te-ai dus, bărbate, te-ai dus... Și voi, fiilor, lumina ochilor mei, cui m-ați lăsat?... Of, Doamne, moartea la ce m-a uitat?!

Am rămas ca un pom părăsit de păsările cîntătoare
și m-am uscat!...

8. Aș fi vrut să pricep!... Unul din ochii mei să fie asemeni soarelui de pe cer,
care pipăie cu razele sale toate minunile care se nasc, sau pier.

Iar celălalt ochi, ca o lună să fie
și cîte le ascunde noaptea soarelui — să le știe!
Și așa a fost să fie!

SFIRȘITUL COPILĂRIEI

Dar, cînd am priceput, m-a părăsit copilăria înspăimîntată
și s-a dus și luna,
sprijinindu-se între doi plopi, ca între două cîrje — însîngerată...
Și poveștile au murit...
ca o pasăre săgetată, ca lumina lămpii în care uleiul s-a sfîrșit!

Vă întreb
oameni
cine îmi va mai întoarce copilăria mea furată,
jumătatea mea sfărîmată de curcubeu?!...

Copiilor li se cuvine copilăria deplină
și nu voi îngădui să ți-o fure războiul, fetița mea, copilul meu!

CONSTANȚA BUZEA

Intîiul univers

la str.
I. Eliade Rădulescu nr. 17

Odaia cea mai strîmtă din Obor
Mi-a-ngrămădit între pereți-i cu tapetul șters
Intîiul univers
Și soba cea mai ciudată din lume
S-a grăbit să-l afume.

Dar poate că nu mi s-ar fi părut atît de ciudată,
Dacă n-aș fi ascultat în preajmă-i
In fiecare noapte cîte-o poveste-adevărată.
Și dacă spinările și vremea ursuză
Nu i-ar fi desprins vopseaua,
Cum o mînă aspră ceafa oului fierbinte
Răscopt în spuză,
Dar parcă era harta unei mări necunoscute,
Serbînd furiile fluviilor tremurătoare
Care curgeau negre și calde prin fiecare crăpătură...

Intîiu-mi univers
Oglindit bucată cu bucată în ochii mamei cu licăr ostenit,
Cînd povestea,
Dar nesfîrșit de larg, întreg în închipuirea mea —
Lumea poveștilor adevărate
Care nu aveau niciodată sfîrșit...

Fătul meu Frumos cădea cu capul în piept
Și iar se ridica.
Cosinzeana mea cu mîinile ferecate
In mii de lacăte,
Il aștepta.
Și eu îl așteptam!
Și mama îl aștepta!...
Și lumea îl aștepta!...

II

Cînd mi s-au deschis ochii
Amiaza flutura în fereastră o batistă albastră,
Impărțită în patru de crucea cercevelei.
Poveștile adevărate
Care nu aveau niciodată sfîrșit,
Au lunecat pe fluviile tremurătoare
Care curgeau negre și reci prin fiecare crăpătură...

Desene de RODICA CIOCIRDEL

Era atîta lumină afară
Curiozitatea m-a îmbrîncit pe scară,
O treaptă, a doua și iată-mă ieșită în lume
Intîi am făcut cunoștințe.
Primul nume
A fost al meu.
Copiii l-au cîntat cu făptură mirată,
Parcă le poposiseră rîndunelele glasului
Pe toate sîrmele portativului dintr-o dată.

Iată-mă ieșită în lume cu alai de prieteni —
Un roi de albine tinere care-și caută casă
Și cărora nu le pasă
Că viața le tîrnuie ghemul...

S-a ridicat maiul războiului
Și a căzut cu șuier de hulă.
A izbit și ne-a speriat bucuria.
Zadarnic a vrut copilăria
Să ne mai prindă-n căciulă.

III

Odaia cea mai strîmtă din Obor
Care mi-a-ngrămădit între pereții cu tapetul șters
Intîiul univers
Rămîne-n urmă,
Dar întîi-mi ani
Pe care i-am uitat atunci în drum —
Castane — aveau curînd să-nalțe
Lăstarii amintirilor de-acum.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

luceafărul

REVISTĂ a UNIUNII SCRIITORILOR din R.P.R.

Anul II
Nr. 3 (14)
1 februarie 1959
Apare la 1 și 15
ale lunii
16 pag. lei 1,50

Congresul comunismului

de MIHAI BENIUC

Niciodată un eveniment n-a fost salutat cu mai multă demnitate, cu un gest mai măreț decît Congresul XXI al P.C.U.S. În cinstea lui a fost lansată de către savanții sovietici prima rachetă cosmică. Cu fruntea înclinată, întreaga lume recunoaște și sublimul care învăluie ca un nimb acest fapt și însemnătatea în propășirea omenirii, ca un început al unei epoci de glorioase cuceriri ale științei. Salutul e pe măsura luptei comuniștilor și a înaltelor lor idealuri omenești. Iar cine se gîndește puțin, nu poate să nu-și dea seama că toate congresele anterioare, toată lupta de la Marx începînd a comuniștilor, toate faptele și toată cugetarea lui Lenin, tot elanul revoluționar al maselor muncitorești și țărănești din Rusia, culminînd în actul Revoluției din Octombrie 1917, toate realizările de apoi, toate congresele pînă la al XXI-lea, tindeau ascendent spre un eveniment ca lansarea rachetei cosmice, răsărit în fruntea planului sovietic de 7 ani, ca o stea, adevărată stea, purtătoare însă a semnelor conștiinței omului, a biruinței necesare și sigure a comunismului.

Cunoscute sînt de-acum în lumea întreagă cifrele pe care tovarășul Hrusciov în raportul său la Congresul XXI le va pune în discuție comuniștilor. Faptul este important, pentru că în aceste cifre sute și sute de milioane de locuitori ai planetei noastre văd nu numai năzuințele pașnice și constructive ale Uniunii Sovietice, împreună cu ale întregului lagăr socialist, ci văd și garanția înfăptuirii acestor năzuințe. Căci nimeni nu se îndoiește, după experiența de peste patruzeci de ani cu cei ce îndeplinesc comandamentele Revoluției din Octombrie, că cifrele indicate în plan se vor întruchipa în fapte. Aurora prevestește răsăritul. Primele raze oblice ale soarelui, înainte de răsărit, răsfrînte de straturile de densități diferite ale atmosferei, ne fac să-l vedem apărînd înainte ca el, de fapt, să se fi ridicat deasupra liniei orizontului. Dar nimeni nu se îndoiește că el răsare. Cifrele planului economic și cultural de șapte ani al Uniunii Sovietice, fac, ca niște raze, să apară la orizont soarele comunismului. În termenii prevăzuți el va răspîndi din plin căldura sa peste popoarele sovietice, înfăptuitorii acestui soare, cum ei au fost înfăptuitorii primului satelit artificial al pămîntului și înfăptuitorii primei rachete cosmice, rotindu-se azi, în sistemul nostru planetar, cu stema Uniunii Sovietice în jurul marelui astru.

Congresul XXI, care se deschide acum la Moscova, înseamnă deschiderea largă a drumului către comunism de pe ultimele trepte, suite cu gigantică trudă și cu lupte grele, ale socialismului biruitor. Nici drumul înainte nu este ușor. Popoarele sovietice, călăuzite de partidul lui Lenin, nu jucîndu-se au făurit socialismul, după Revoluția din Octombrie, nu glumind, au înfrînt pe cotropitorii fasciști și au refăcut groaznicele distrugeri ale acestora; și nu fluierînd au eliberat atîtea popoare ale Europei, scăpîndu-le de jugul hitlerismului și salvînd civilizația Europei de barbaria „herrenvolkului", a SA și SS, educați de Hitler în crimă și bestialitate! La Congres vor participa mulți din aceia pe al căror piept strălucește steaua de erou al Uniunii Sovietice, oameni care au contribuit cu vitejia și sîngele lor nu numai la salvarea patriei, ci și la libertatea noastră, a celora bunăoară din Romînia și au redat liniștea, asigurîndu-le viața la sute de mii de familii, chiar acolo de unde pornise în campania sa nimicitoare, fascismul. La Congres vor fi desțelenitorii de semănături, maiștri ai recoltelor bogate, constructori ai uzinelor supra-tehnicizate, dezlănțuitorii și îmblînzitorii energiei nucleare, vor fi reprezentanții tuturor acelora, care, din vechea Rusie, sub țari numită închisoare a popoarelor, au făcut Uniunea Sovietică, pămînt al frăției dintre oameni, al dreptății sociale, al muncii libere de exploatare, al tehnicei și științei care explorează pînă la ei inabordabilele spații ale cosmosului, ai artei și literaturii, care, în lumea întreagă, însuflețește milioane de oameni în spiritul dragostei de muncă, de pace și de progres. Îmi imaginez imensa bucurie, la Congres, a revoluționarilor care au luptat alături de Lenin în anii grei și a tuturor activiștilor, care din Sahalin pînă în Bielorusia și de la Polul Nord pînă-n podișul Pamirului întreține flacăra vie a spiritului de luptă revoluționar, a muncii făcută cu conștiință comunistă, a tenacității, consecvenței și înțelepciunii leniniste.

În zilele Congresului, cîte milioane de inimi nu vor bate în ritmul accentuat al revoluției în marș spre comunism. Și nu numai în Uniunea Sovietică, ci pe toată întinderea pămîntului. Furnalele, care au populat ca furnicile China, vor pîlpîi mai tare. Mai puternic va gîlgîi țițeiul din sondele Romîniei. Vor fremăta mașinile din uzinele Cehoslovaciei, din minele Poloniei, din fabricile Ungariei, de pretutindeni unde socialismul a prins cheag și s-a cristalizat în forță conducătoare; de pretutindeni unde bate o inimă de om iubitoare de dreptate socială, de muncă fără exploatatori, de libertate și independență națională; de pace și trai bun, mereu sporit, pentru toți cei ce muncesc în toată lumea.

Vor fi desigur și ponegritori destui, pe de lături, orbiți de propria lor prostie sau plătiți de cei ce vor să trăiască din profituri, chiar dacă pentru aceasta ar trebui să piară de foame sau în războaie milioane de oameni și să ardă în flăcări sute de orașe, mii de sate. Dar numărul lor se împuținează și veacul lor apune. Știința învinge, știința pusă în slujba omului și folosită cu omenie. Lupta pentru pace crește, îndesindu-și rîndurile, sporindu-și avîntul. Țările socialismului se întăresc; se îmbogățesc și devin de nebiruit în propășirea lor socialistă. Uniunea Sovietică este în frunte. Învinge comunismul.

PARTIDULUI

de
AL. ANDRIȚOIU

În fiecare dintre noi
trăiau, nu doar un om, ci doi.
Am fost și eu cu dublă viață,
priveam în mine și vedeam
ca printr-un dureros ochian
un alt eu însumi, cu-altă viață.

Eu ziceam nu, el zicea da,
și astfel totul se-ndoia, —
strigam și mi-ascultam ecoul,
dar el altfel suna în hău.
Eram și lașul și eroul
și omul bun și omul rău.

Partidule, în vremuri noi,
doar tu ne-ai împăcat cu noi,
sădind în suflete-armonie.
Tiparul veacului măreț
ne umple azi de poezie,
de sens, de miez, de frumusețI.

Privim în preajmă, cu nesaț,
Și înșine sîntem mirați
de ce-am făcut și ce vom face.
Marmoreenele clădiri
peste ruinele posace
sînt semnul marii-ntineriri.

Prin sate trec și prin cetăți
oamenii noii demnități
cu frunțile înnobilate.
Sînt toți de măreție plini.
Și-n marea lor simplicitate
ei, zilnic, citiresc lumini.

Sînt toți un om adevărat,
un singur om. Ne-am bifurcat
doar sufletele cu măsură.
Iubire-avem pentru popor,
pentru vrăjmași încinsă ură.
E legea mea și-a tuturor.

Prin tine, sîntem armonii,
desăvîrșite omenii
și pașnic semn și frumusețe, —
căci tu, partidul creator,
ne-ai dat eterna tinerețe
și suflul vast, înnoitor.

Prin tine, devenim eroi,
căci tu ne-ai împăcat cu noi
și ne-ai statornicit cu timpul.
Minuni creem pe-acest pămînt
și ni se pare-atît de simplu
încît le-nfăptuim, cîntînd.

ALECU RUSSO

„Ostaș al propășirii"

100 de ani de la moartea scriitorului

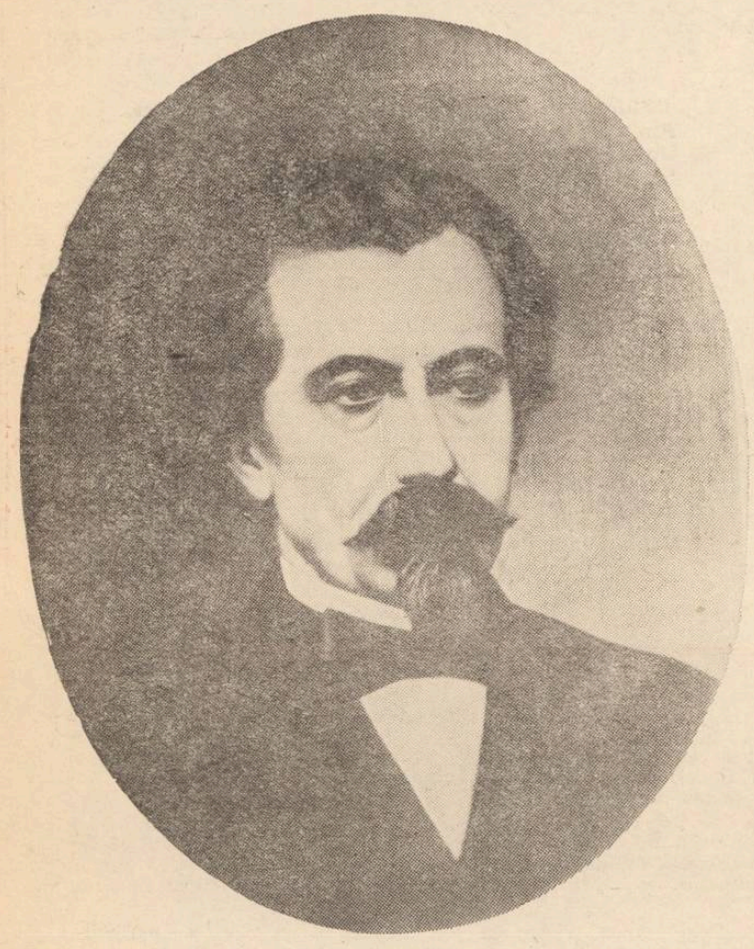

La cîteva zile numai după unirea celor două țări românești, la 4 februarie 1859, se stingea la Iași, în casa surorii sale vitrege Paulina Duca, ros de ftizie, aproape sărac, Alecu Russo, unul dintre sinceriii și entuziaștii luptători pentru Unire. Interesat și el, după cum reiese și din laudele pe care nu le precupețește la adresa ziarului unionist Steaua Dunării, de ideea unirii Țărilor Române, ca și prietenii săi Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Alexandru Ion Cuza, — Russo n-a mai putut fi în ultimele luni totuși în inima evenimentelor ca aceștia. S-a bucurat însă, desigur, pe patul de moarte, în aflarea veștii celei mari și a închis ochii fericit, el, luptătorul de la 1848, dezamăgit de turnura luată de evenimentele de-atunci — că, în sfîrșit unirea se făcuse și că pe tronul țărilor unite se urcase bunul și vrednicul lui prieten Alexandru Ion Cuza, cu care împărțise o vreme amarul exilului și în Ardeal și dincolo de hotare, în Franța cea ospitalieră.

Murea tînăr, la vîrsta la care murise și Eminescu. Numai peste o lună, la 17 martie, ar fi trebuit să împlinească 40 de ani. Intelectualitatea românească a timpului pierdea în Alecu Russo un cap bine organizat, o minte de-o logică rar întîlnită. Scriitorul fusese unul dintre cei mai culți oameni ai generației sale. Mintea lui cuprinzătoare a fost receptivă la multe idei înaintate. Iar bogăția gîndurilor sale, Russo a prezentat-o întotdeauna cu limpezime și simplitate.

Scriitorul era înzestrat cu un deosebit simț al adevărului și nu ezita să-i dea glas adevărului, oricare ar fi fost riscurile care ar fi putut decurge din dezvăluirea lui. Surghiunirea la Soveja, după reprezentarea în 1846 a comediei satirice Pivnițerul Vadră sau Provincialul la Teatrul Național, considerată o provocare la adresa domniei despotice a lui Mihail Sturza, o denunțare a jafului ciocoiesc care domnea în țară, îl amuză mai mult decît îl indignează. Personal, se pătrunsese de „axioma aceea a înțeleptului: că cel care poate să audă adevărul fără să se supere a și pornit pe drumul înțelepciunii", cum ne arată el în Iașii și locuitorii lui în 1840.

In societatea românească a timpului său, Russo găsea destule motive să fie nemulțumit. Orînduirea socială era „strîmbă și nedreaptă". Libertatea, „slobozenia" cum îi zice Russo, era gîtuită. Poporul suferea jugul greu al exploatării boierești, după cum sub jugul monarhilor și claselor exploatatoare gemeau toate popoarele lumii. „Domnii și boierii neamurilor ziseră între dînșii: să nu lăsăm popoarele noastre în odihnă, căci odihna deșteaptă gîndirea și gîndirea mînă la faptă..." scrie Russo în Cîntarea României. Scriitorul cunoștea bine complotul acesta al celor puternici pentru ținerea poporului în bezna ignoranței și-l denunța ca pe unul dintre primele izvoare ale nedreptății sociale: „strîmbătatea izvorîște din silnire, din pizmă, din jefuire și din neștiință". In ciuda afirmațiilor istoriei literare burgheze, poemul Cîntarea Românie, departe de a fi numai o trecere alegorică în revistă a evenimentelor mai importante din istoria poporului, de la cucerirea Daciei de către armatele cotropitoare romane pînă în zilele autorului și o lirică evocare a peisajelor patriei, este și un mesaj plin de căldură pe care, în spiritul revoluționarilor de la 1848, Russo l-a adresat poporului. Evocînd trecutul, Russo lansează în același timp prin poemul său și cutremurătoare avertismente la adresa claselor exploatatoare din timpul său, vizează pe aceia care întrețin orînduirea nedreaptă a vremurilor sale.

Este adevărat, uneori e îndurerat de imaginea prezentului, scîrbit și revoltat de aspectele dezgustătoare ale vieții de huzur și de trîndăvie, de abuzuri și de asupriri a claselor posedante din timpul său (vezi Iașii și locuitorii lui în 1840 etc.). Russo se refugiază sentimental în trecut și, constatînd totodată, marile prefaceri, pe care le-a suferit societatea moldovenească în „larma ideilor noua", nu se sfiește să-și mărturisească mîhnirea care-l pătrundea văzînd „risipirea cea iute a trecutului" (Studie moldovană). Ceea ce regretă el mai ales este părăsirea tuturor obiceiurilor părintești (Studie moldovană, Amintiri), depărtarea de „fizionomia poporală", înstrăinarea „claselor cultivate" de popor: „Pe cît boierul crește în idei și în învățătură, pe atît poporul rămîne în urmă", scriitorul fiind conștient că huzurul boierului e întotdeauna în dauna poporului. Dar ar fi greșit să credem că Russo are față de trecut atitudinea unui conservator, a unui ruginit, neînțelegător al vremurilor noi. Condamnînd ruptura totală cu trecutul, căci „fără trecut societățile sînt șchioape", arătînd pe bună dreptate că „națiile care au pierdut afiliația năravurilor pămîntești is nații nestatornice, sau, precum zice vorba cea proastă, nici turc nici turlac" (Studie moldovană), Russo e conștient însă că deplîngerea trecutului numai de dragul trecutului e cu totul fără sens.

Manifestîndu-se ca un acerb adversar al naționalismului șovin, Russo combate cu tărie atitudinea de subapreciere a naționalităților conlocuitoare, afirmînd contribuția acestora la închegarea poporului romîn, a limbii lui, la îndeplinirea grelelor „sarcini ale țării". Apropiindu-se de înțelegerea conținutului just pe care trebuie să-l aibă adevăratul patriotism, scriitorul ridiculizează pe aceia care, surprinși în furia lor xenofobă cu false și demagogice argumente, se lamentează că atacul îndreptat împotriva lor lovește în prestigiul „neamului" însuși, în ai cărui apărători nechemați se erijează.

Cu o apreciabilă pricepere a ceea ce trebuie să însemne limba literară a unui popor și cu mult bun simț, ridiculizează el latinismul lui Timotei Cipariu, italienismul lui Ion Eliade Rădulescu și fonetismul exagerat al lui Aron Pumnul.

Infocat apărător al limbii vorbite de popor, Alecu Russo știe că adevăratul creator al limbii e poporul: „Poporul e un mare neolog cînd îi face trebuință — scrie Russo în studiul său Poezia popoarelor, el răstoarnă sistemele învățaților, cînd ele nu sînt întemeiate pe logică și își formează o limbă curată, expresivă, armonioasă, căci îi place armonia".

Cerînd o literatură inspirată din viața înconjurătoare, din realitățile noastre, Alecu Russo își precizează atitudinea sa în sensul promovării unei literaturi militante, opusă celei atemporale și exotice, ruptă de existența însăși a poporului din care scriitorul face parte. Militînd pentru o literatură națională, originală, Russo e convins ca și Kogălniceanu cu care se aseamănă adesea în păreri că „tălmăciri, imitații, cercări, deși vrednice de laudă, nu alcătuiesc o literatură". Laudă, de aceea, așa cum face în Critica criticii publicul care încurajează producțiile naționale.

Spirit pătrunzător — cum îl caracteriza G. Ibrăileanu — Russo ne apare, prin multe din lucrările sale, un adevărat precursor al criticii românești, al criticii noastre literare combative și analitice, al criticii „logice" după expresia lui Russo însuși. Conștient de rolul determinant al criticii, el atrage atenția că fără critică pericolul săvîrșirii greșelilor de tot felul ar fi incomensurabil.

Spațiul nu ne îngăduie să stăruim și asupra altor merite ale lui Alecu Russo. El n-a fost numai un teoretician multilateral, un polemist inteligent și temut, dar și un scriitor înzestrat cu multă sensibilitate, la fel de receptiv în fața spectacolului măreției sălbatice a naturii, ca și la frumusețile unei opere literare. Fără a fi fost creator de opere beletristice propriu zise incadrabile în clasicele specii literare — poate cu excepția magistralului poem Cîntarea Românie — Alecu Russo este, totuși, o personalitate înzestrată cu multe resurse scriitoricești.

Emil BOLDAN

VICTOR EFTIMIU
la 70 de ani

V. Eftimiu a început să scrie în primii ani ai acestui veac, în preajma lui Coșbuc, Macedonski, Chendi, Iosif, Goga, făcîndu-și ucenicia literară la maeștrii vremii. Legat de atîtea școli și ateliere, poetul și-a modelat inspirația cînd lîngă lirica lui Anghel și Iosif, cînd lîngă parnasianismul și neoclasicismul francez, cînd în euforia poemelor lui Minulescu, cînd în apropierea trubadurului magistral. De aci caracterul profund contradictoriu al poeziei sale, de aci unele limite greu de depășit într-o asemenea ambianță literară. A ales acea poezie lirică cantabilă, plină de sonuri muzicale, preferînd-o cîteodată numai pentru melodia formală ori pentru străluciri verbale. In genere poezia lui V. Eftimiu e stăpînită de patos, de entuziasm, de sentimente care nu se sting. Rămînînd în cele din urmă credincios poeziei adevărate el s-a sustras tuturor înrîuririlor nefaste ale poeziei decadente, cultivate cu stăruință între cele două războaie. Poezia lui Eftimiu, caracterizată printr-o anume noblețe sufletească, îmbină visuri poetice de viitor cu avîntul dragostei față de om, căutarea frumuseții ca o rezultantă a activității umane cu o ardentă chemare la iubirea patriei noastre. Odă limbii române *— titlul volumului antologic de versuri al creației sale poetice vechi și noi — însumînd toate aceste valori este un adevărat imn adus geniului creator al poporului. Increderea în frumos, slujind prin el omul, l-a ferit de căutările de dincolo de artă ale tuturor soiurilor de „inovatori".*

Alături de poezie, Victor Eftimiu a desfășurat o bogată activitate ca dramaturg, între feerie

și comedie, între evocare și satiră socială; și astăzi aceasta prevalează poezia și restul preocupărilor sale artistice. E meritul său incontestabil de a fi căutat izvoarele teatrului în folclor și de a fi dat după Alecsandri mari realizări dramatice, inspirate din creația poporului. Cîteva piese lucrate în spirit folcloric, păstrînd însă acele elemente fundamentale ale creației anonime au rămas, de la premieră, în repertoriul aproape permanent al scenei românești, și Inșir-te mărgărite *intră printre piesele cu afiș permanent la Național. E desigur, o mîndrie pentru scriitor de a fi reușit să se impună în literatură prin acele opere care au plecat de la poeții baladelor și doinelor. In timp ce atîți autori dramatici își căutau subiectele în teatrul bulevardier occidental, în teatrul de senzații și de prost gust, la modă, Eftimiu — cînd Delavrancea compunea marea trilogie a Moldovei — relua tradiția teatrului lui Alecsandri, și prin* Inșir-te mărgărite *desăvîrșea această speță dramatică, căreia îi dăduse viață înaintașul său.*

Victor Eftimiu e scriitorul care a reușit în literatura dramatică românească să creeze cîteva piese de valoare cu un pronunțat specific național, tocmai prin apropierea de creația populară.

Cînd nu pleacă de la folclor, subiectele sînt luate din istoria națională, din antichitate; reluînd motivele clasice, se încumetă în tratarea marilor mituri, se oprește în prezent, scriind cu plăcerea de a rîde de o lume meschină, lumea burgheză a intereselor și afacerilor, criticînd filistinismul și politicianismul burghez, diverse aspecte ale societății trecute. Desigur că în teatru, ca și în proză, scriitorul, tributar vremii sale, a făcut concesii presiunii unui anume gen de proză, însă nu acestea dau tonul operei sale. Ceea ce a rămas și ceea ce domină în creația dramatică a lui V. Eftimiu este teatrul realist, evocator al trecutului, al vieții poporului prin imaginea folclorică și a lumii burgheze prin satiră și comedie.

După eliberare, scriitorul și cetățeanul, care suferise de pe urma convingerilor sale democratice în timpul dictaturii fasciste, înțelegînd sensul prefacerilor revoluționare, a intrat în frontul intelectualității legată de popor care slujește azi poporul. Entuziasmul său a fost captat în entuziasmul general al maselor pentru a construi o patrie nouă socialistă. Numărul volumelor apărute în această perioadă e ilustrativ pentru orientarea și aderența scriitorului la noua orînduire, iar retipărirea volumelor din trecut, prin selecție valorică, dovedește prețuirea de care se bucură pentru activitatea creatoare precedentă, pentru cel mai bine de o jumătate de secol de muncă închinată literaturii românești; titlul de academician ce i s-a conferit de către Academia R.P.R. e summul de recunoștință și de stimă. In linia creației sale vechi, cu sublinieri mai adînci a fenomenului social și cu o altă optică a interpretării, continuînd într-un mod ideologic superior preocupările artistice dinainte, Victor Eftimiu a publicat în ultimii 15 ani poezii cu un conținut nou (13 Decembrie *și alte poeme), teatru* (Haiducii, Doctor Faust vrăjitor), *povestiri* (Păunașul codrilor, Voievodul dreptății, Prichindel, Epurașul de turtă dulce, basme), *studii și comentarii* (Akademos) *etc. etc.*

Sărbătorirea septuagenarului îl găsește pe scriitor cu același suflet tînăr și generos, cu bucuria împlinirii aspirațiilor sale din trecut, înflăcărîndu-i visurile îndrăznețe și realizările gigantice, patosul romantic și cîntecul muncii libere din țara noastră,— acestea fiind materia incandescentă a unei noi Ode a limbii române.

Marin BUCUR

Acum 50 de ani

Incă din perioada de început a activității sale creatoare, Mihail Sadoveanu s-a bucurat de o largă popularitate și prețuire atît în rîndurile publicului cititor din țara noastră cît și din alte țări. Traducerea povestirilor sale în diferite limbi străine demonstrează în mod cert că era considerat, încă de pe atunci, un scriitor reprezentativ al literaturii românești. Astfel, în biblioteca **Reklam** din Lipsca, apăru la începutul anului 1909, un volum cu opt povestiri ale lui M. Sadoveanu, traduse în limba germană. Volumul era însoțit de o prefață semnată de ilustrul filolog german Gustav Weigand, ceea ce constituie o probă evidentă a prețuirii deosebite acordate scriitorului nostru peste hotare. Ziarul **Minerva** care aducea această știre, reproducea în traducere, în numărul său din 14 ianuarie 1909, cîteva pasaje din prefața lui Gustav Weigand, din care desprindem și noi următoarele: **„Sadoveanu are un extraordinar talent de povestitor și se pricepe mai cu seamă să descrie în mod plastic persoanele și să descrie în culori cu adevărat poetice poezia naturii, așa că scurtele lui povestiri și schițe au un farmec nespus, care influențează asupra naturelor simțitoare. Iar persoanele și descrierile lui nu sînt deloc productul fantesiei rătăcitoare, ci sînt luate din adevărata viață..."**

In ziarul **Minerva** nr. 23, din 7 ianuarie, 1909, întîlnim poezia **O floare** de G. Topîrceanu. Poezia a rămas uitată în paginile ziarului, nefiind reprodusă în nici unul din volumele antume sau postume ale poetului. Dar ultimele ei două versuri, ușor modificate au fost introduse în ciclul de **Catrene**, din volumul **Balade vesele și triste**. Deoarece poezia respectivă este foarte puțin cunoscută o reproducem în întregime:

Lîngă plopii de la poartă
M-am oprit o clipă-n loc, —
Vîntul clatină la geamuri
Un mănunchi de busuioc.

Și privașul negru-nchide
Florile-adormite-n glastră...
Numai floarea cea mai mîndră
A fugit de la fereastră!

Multe din ziarele și revistele noastre literare de la începutul acestui secol urmăreau cu interes evenimentele vieții și evoluția scrisului lui Maxim Gorki. Uneori comentariile pe marginea acestor fapte se refereau în mod indirect la realitățile din țara noastră. De pildă, comunicînd știrea că poliția din Neapole l-a somat pe Maxim Gorki să părăsească orașul, revista **Țara noastră** în nr. 8, din 22 februarie, 1909, făcea aluzii evidente la lipsa libertății cuvîntului din vremea de atunci la noi. **„Scriitorul de reputație universală Maxim Gorki** — se scria în revistă — **a fost somat de poliția din Neapol, unde petrecea iarna, să părăsească orașul. Aceasta ca un răspuns dat guvernului rus care a lansat un mandat de arestare contra lui. Dealtfel întîmplarea aceasta nu poate decît să ne edifice asupra libertății cuvîntului și din Rusia".**

Dintre periodicele literare care publicau traduceri din scrierile lui Maxim Gorki, în 1909, menționăm în primul rînd **Noua revistă română.**

Teodor VÎRGOLICI

AȘA SÎNT EROII?

de ION BĂIEȘU

octore, zici c-o să mai fie bun de ceva piciorul ăsta al meu?

— O să mai fie — îi răspunse doctorul zîmbind. Nu-i chiar așa grav, n-ai nici o grijă.

— Atunci totul e-n regulă.

Și Simion adormi mulțumit. Era frînt de oboseală. Din cauza durerilor și a drumului (făcuse 30 de kilometri într-un camion care-l zdruncinase groaznic) nu dormise aproape două nopți. Cînd se trezi, după vreo douăsprezece ore de somn, se simți ametit de lumina și albul salonului. Uitase unde e rănit. Se pipăi pe piept și pe cap, dar cînd își văzu piciorul țeapăn și pus în ghips se liniști. Își aduse aminte totul. Era într-o simbătă. Abia se înserase și odată cu întunericul începuse și o ploaie mărunță și rece, care pătrundea haină și dușmănoasă prin pufoaice. Cu încă vreo doi brigadieri, Simion ridica spre terasament o traversă. Băieții erau cam zgribuliți, obosiți, lemnul cam ud. Au scăpat traversa din mîini și i-a căzut lui pe picior. Simion a simțit o durere surdă, care l-a secat la inimă, apoi s-a așezat jos și a început să geamă. Băieții l-au dus pe brațe pînă la tabără. Abia a doua zi a putut să plece la spital cu un camion. Pînă atunci s-a chinuit tot timpul. Acum însă se simțea bine. Piciorul ședea țeapăn în bandajul de ghips și Simion îl privea amuzat de parcă n-ar fi fost al lui. N-avea curajul să-l miște. In salon mai erau numai două paturi, dintre care unul liber. Celălalt bolnav, un bătrîn care suferea de stomac, rezolva mai tot timpul singur probleme de șah în curte, la aer.

Simion stătu singur cuc aproape toată ziua, cu privirea în tavan, fără să se gîndească la nimic precis. Starea aceasta placidă i se păru odihnitoare și reconfortantă la început. A doua zi însă începu să se frămînte. Cînd veni sora să-i facă injecție o opri puțin.

— Nu vrei să stai nițel de vorbă cu mine? Simt că înnebunesc aici singur.

— Pot să stau, dar nu mult. Am treabă.

Era o fată mărunțică, cu părul castaniu, tăiat scurt, băiețește, cu fața rotundă și bronzată și cu o privire blîndă și înțelegătoare. Avea o mînă ușoară și Simion o aștepta parcă cu plăcere să-i facă injecțiile.

— Cam cît crezi că am să mai stau aici așa, ca un mort în coșciug?

— Eu știu? Vreo trei luni.

— Trei luni? Imposibil!

— Nu-i mult. Ai o fractură. Dacă nu stai liniștit se vindecă mai greu.

Simion o privi lung, stînd pe gînduri.

— Cum te cheamă?

— Olimpia.

Simion o privi iarăși lung, gînditor.

— Te rog să-mi cumperi și mie niște țigări și ziare. Și mai vino să mai stăm de vorbă, dacă ai timp.

Pe la prînz sora îi aduse trei pachete cu țigări „Olt" și Scînteia Tineretului.

— Nu știai că eu fumez „Mărășești"? o întrebă el serios.

— Nu știam. Nu mi-ai spus asta.

— Da, ai dreptate. Nu-i nimic, le fumez și pe astea. Am vole să fumez în salon?

— Nu prea. Așa, mai la geam, se poate.

— Ce să fac. Dacă nu pot să mă mișc, fumez aici.

Simion desfăcu ziarul. Olimpia ședea în fața lui timidă, neștiind ce să facă.

— Hm, zîmbi Simion și-i arătă cu degetul prima pagină a ziarului. Ai văzut?

— Ce să văd? întrebă fata mirată.

— A scris despre noi în ziar.

Și-i arătă un titlu mare, în dreapta: „Vitejia tinerilor brigadieri de la Ozana".

— Despre brigada mea scrie aici. Cu ăsta, cu ziaristu' care-a scris, am dormit o noapte în același pat. Așa a vrut el. Toată noaptea am bodogănit, m-a sucit pe toate fețele.

Apoi, în timp ce citea, exclama după cîte-o frază:

— Aha, uite-l și pe Trică! Cînd s-o vedea ăsta-n ziar i se umflă inima ca un balon.

Fata îl asculta în picioare, alături, privindu-l puțin nedumerită. După ce termină de citit, Simion exclamă clătinînd din cap indulgent:

— Frumos.

— Scrie despre dumneata acolo? întrebă sora, încruntîndu-se, pentru că avea impresia că n-a înțeles ea bine despre ce-i vorba.

— Da, despre brigada mea.

— Lucrezi pe șantier?

— Da.

— Ești brigadier?

— Ihî.

— Imi dai și mie ziarul să citesc?

— Da' să mi-l aduci repede înapoi!

— Numaidecît.

Olimpia se duse în camera de gardă și citi tot reportajul. Rămase uimită; tot ce se spunea acolo i se părea un lucru atît de extraordinar încît simțea nevoia să mai arate și altcuiva. Îi duse ziarul doctorului de serviciu, un om înalt și subțire, care mormăia tot timpul, morocănos.

— Citiți puțin aici. Scrie despre brigadierul ăla pe care-l avem în rezerva 7. El e ăsta, Simion.

Și puse degetul pe numele lui.

Doctorul se uită pe articol cîteva minute, citind frazele disparat, atît cît să-și dea seama despre ce-i vorba.

— Bravo lui. Cum se simte?

— Bine.

Îi înapoie ziarul și intră grăbit în alt salon. Fata se duse la Simion și-i dădu ziarul.

— E adevărat tot ce scrie-aici?

— Da, e adevărat. Numai că...

Vroise să spună că prea-i făcea niște zmei, dar renunță.

Pe urmă Simion rămase pe gînduri, privind-o absent.

— E o fumăraie aici! Ai fumat prea mult, îi spuse fata încet, fără dojană, ca să nu-l supere.

— Ce să fac altceva?

— Să-ți aduc o carte?

— Adu-mi.

— De care vrei? De aventuri?

— Indiferent. Numai să nu mă plictisească.

Fata îi aduse 20.000 de leghe sub mări de Jules Verne. In ziua aceea, pînă noaptea tîrziu, Simion citi. Dar se simți obosit. Nu era obișnuit să citească prea mult. Totuși a doua zi spre seară o termină. Mai începu una, un roman mare și greoi, de Zola. După vreo sută de pagini se simți însă istovit și o părăsi.

— Olimpia! o strigă el. Nu pot să mai citesc. Mă doare capul. Ce să fac?

— Stai liniștit.

— Stau, dar... pînă cînd? Mă ia dracu-aici.

— Să-ți dau niște cîrje ca să te mai plimbi prin salon?

Simion strîmbă din nas.

— Nu-mi arde de nimic. Aș vrea să scriu o scrisoare. M-ajuți?

Olimpia aduse hîrtie și creion.

— Spune, că scriu eu.

— Bun. Scrie-acolo la început data și tot ce trebuie. Pe urmă zi cum oi vrea. Dragii mei, frații mei, oricum...

— Nu-i mai bine „dragi tovarăși"?

— Da, e bine și-așa. Noi între noi ne zicem „măi frate". Da' acuma zi așa, „dragi tovarăși". Pe urmă scrie: „Aflați despre mine că o duc bine aici". Bine pe dracu! Mai bine-aș sta într-o țeapă decît în pat. Așa. „Piciorul merge și el spre bine. Ce mai faceți voi? Ce face Trică Olteanu, Caranfil? Da' Roșioru? Ați văzut ziaru'? Ce zice Trică? Îi place? Mai trageți de el dimineața să se scoale? Caranfil s-a-nvățat să se spele pe picioare? Mă, dacă pierdeți steagul vă..." Auzi, Olimpia, nu te supăra, dar noi așa vorbim între noi, mai românește. Așa, cum am spus acolo? „Dacă aud că pierdeți steagul vă jumulesc". Așa merge, nu?

Olimpia zîmbi.

— Merge, dar... de ce să-i jumulești?

— Așa glumesc eu cu ei.

— Păi dacă or fi alții mai buni, le ia steagul.

— De ce să fie alții mai buni? Ce, ei sînt ciungi, ologi? Scrie acolo să nu-mi sufle nasu-n fasole tocmai acuma cînd mai sînt cîteva luni pînă la terminare, că așa olog cum sînt mă duc pînă la ei și... le-arăt eu lor! Așa. Pe urmă întreabă dacă am vreo scrisoare de-acasă. Să mi-o trimită aici. Da nu cred eu că mi-au scris ei că nici eu nu m-am omorît cu scrisul de vreo șase luni.

— Așa rar scrieți acasă?

— Păi ce să le spun? Sîntem vreo șapte frați, plecați prin toată țara, unu-i student tocmai la Moscova. Dacă ne-ar scrî ăi bătrîni la toți regulat, s-ar ține toată ziua numai de scrisori.

— Nu le scrii că ești în spital?

— Lasă să nu mai știe. Pe urmă cred cine știe ce prostii, că mi-am rupt gîtul. Mă mai pomenesc cu mama tocmai pe-aici. Scrie acolo la băieți că mi-e dor de ei de crăp și că stau aici ca pe ace, simt că riiez. De-abia aștept să-mi treacă porcăria asta de picior. Să-mi scrie neapărat ce fac în fiecare săptămînă, ce procente au, toate socotelile brigăzii. Salutări lui tovarășu' Gavriș. Asta-i comandantul. Și la toți băieții pe care-i cunosc. Pe urmă — asta la P.S. — spune-i lui Trică să-mi încuie el valiza c-am uitat-o deschisă. Asta-i tot.

★

Zilele treceau anevoie. După o săptămînă de ședere în pat, Simion avea impresia că e în spital de luni de zile. Trîndăvea toată ziua și se gîndea, visa aiurea cu ochii deschiși. Îi treceau prin minte tot felul de bazaconii, ca oricărui om care n-are ce face. Se gîndea ce-ar fi să se inventeze o mașină de montat automat o cale ferată, ca toate trenurile să meargă numai pe sub pămînt, ca să nu mai facă zgomot și să fie conduse automat de un singur om care să stea în centrul țării și să apese pe niște butoane. Altă dată se gîndea dacă nu cumva ăi doi cu care cărase el traversa îi dăduseră drumul intenționat să cadă pe piciorul lui. Cu o zi înainte se certase cu ei din cauza unei bețiii pe care-o făcuseră și-i amenințase că-i dă afară din brigadă. „Dar nu se poate, imposibil" — își răspundea singur.

După două săptămîni, într-o duminică, Simion se trezi în dormitor cu vreo douăzeci de oameni înveliți cu niște halate albe puse strîmb în spinare. În urma lor, Olimpia venea zîmbind misterios. Era brigada lui, care venise să-l vadă. Se făcu atîta gălăgie în salon, încît cineva deschise ușa și pișii spre ei enervat. Simion se trezi înconjurat de toți, împingîndu-se ca s-apuce fiecare să dea mîna cu el. Vorbeau toți deodată, așa că nu se putea înțelege nimic. Simion se răsti la ei.

— Măi, ia lăsați gălăgia! Disciplina! Să vină întîi șefii de echipe să dea raportul.

Trică, un oltean mărunțel, iute ca un titirez, la care Simion ținea mult, se înființă primul.

— Tovarășe comandant al brigăzii a doua, zisă și „atomică" — completă el zîmbind spre cei din spate — echipa întîia, cu un efectiv de unsprezece oameni, dintre care toți prezenți, a venit să vă vadă cum vă simțiți cu laba piciorului stîng. Procentul pe ultima decadă — 1,75.

— Bravo, Pișcot! Nemotivate cîte ai avut?

— Una singură.

Și-i șopti la ureche să n-audă și sora.

— S-a-mbolnăvit Caranfil de... Știi tu de ce. S-a-ncurcat cu una și...

— Bine, măi Țiști-biști. Altul la rînd. La zi, Grigore aghiazmă, cum merge?

— Unu optzeci, tovarășu' comandant — rosti Grigore, un băiat solid, cu obrajii roșii și grași, cu o figură de mutulac, și apoi se retrase de-a-ndăratelea.

— Bine, e-n regulă. Va să zică cu procentele stați bine. Da' cu restul?

— Tovarășu' comandant, intră Trică din nou în față, prăpădindu-se de rîs. Roșioru a primit o caricatură de la o gagică.

— Ce gagică, mă? Așa ai învățat tu să vorbești?

— Adică de la una, el știe cine e. O am la mine.

Și-o scoase din buzunar să i-o arate. Roșioru, care era la spate, i-o smulse din mînă și vru s-o rupă. Vreo patru inși tăbărîră pe el și-l apucară de mîini. Olimpia se sperie.

— Vă rog, fără scandal!

— Măi, ia astîmpărați-vă! se răsti Simion.

— Măi Roșiorule, dă mă, să văd și eu caricatura, că doar nu ți-o mănînc. Ți-o dau înapoi.

Ezitînd, rîzînd și el dinainte de ce-o să fie, Roșioru, un băiat înalt, cu o față simpatică, roșu la față și cam timid, îi întinse hîrtia. Pe o coală de aritmetică, o mînă desenase în grabă un om cu capul în formă de con, cu un picior mai lung și altul mai scurt care ducea o roabă. Dedesubt erau vreo patru versuri, care nu rimau, scrise de o mînă stîngace, nu prea obișnuită cu tocul, pe care Simion nu reuși să le deslușească.

— Ce scrie, mă, asta aici?

— Zice că Vasile s-a lăudat că e șofer pe camion, față de ea, și cînd colo ea l-a văzut într-o zi cum cără la roabă.

Brigada rîse în hohote, pe toate vocile. Roșioru ședea în mijloc, fistichi, se uită speriat spre Olimpia, apoi începu să rîdă și el.

— Vasăzică așa, Roșiorule, te-ai lăudat că ești șofer? îl întrebă Simion, care-l știa pe băiat de cînd venise pe șantier în ițari și cu opinci mirosînd a argăseală.

— Nu m-am lăudat, nea Simioane (așa-i spuneau cei mai mulți dintre băieți, pentru că era ceva mai în vîrstă decît ei). Dracii ăștia au aranjat ei scrisoarea.

— Mă, da cu steagul cum ați făcut de l-ați pierdut?

— Cum să-l pierdem, nea Simioane. Păi, ce-avem voie să-l pierdem? Plecăm cu el la Bicaz, înapoi.

Cu cinci luni în urmă, la începutul primăverii, Simion venise aici cu vreo zece brigadieri de la Bicaz, „nucleul", cum îi numea Gavriș.

Brigada adusese pentru Simion și niște daruri, pe care i le aranjară în ordine ca într-un bazar, pe patul de alături — o oglindă, un pieptene, săpun, o pereche de ciorapi („e de nailon, nea Simioane, pe ochii mei, — îl asigură Trică) un fular, zece pachete de „Mărășești" cu chibrituri și o cravată.

— Poate vrei și mata să te pui la fix într-o zi, cu vreo ocazie — îi spuse Roșioru, făcînd cu ochiul spre Olimpia.

Simion ieși și el, sprijinit de doi băieți mai zdraveni, pentru prima oară afară, prin curte. Se plimbară puțin, discutînd veseli. Apoi, spre seară, Simion le spuse să plece.

— Duceți-vă că pînă ajungeți acolo se-nnoptează. Dacă nu găsiți nici o ocazie?

— Păi cînd am venit am avut vreo ocazie?

— Ați venit voi pe jos atîta drum?

— Nu, cu helicopterul.

— Voi sînteți nebuni! Mîine o să fiți obosiți morți, n-o să mai fiți buni de nimic. Hai, dați-i drumul.

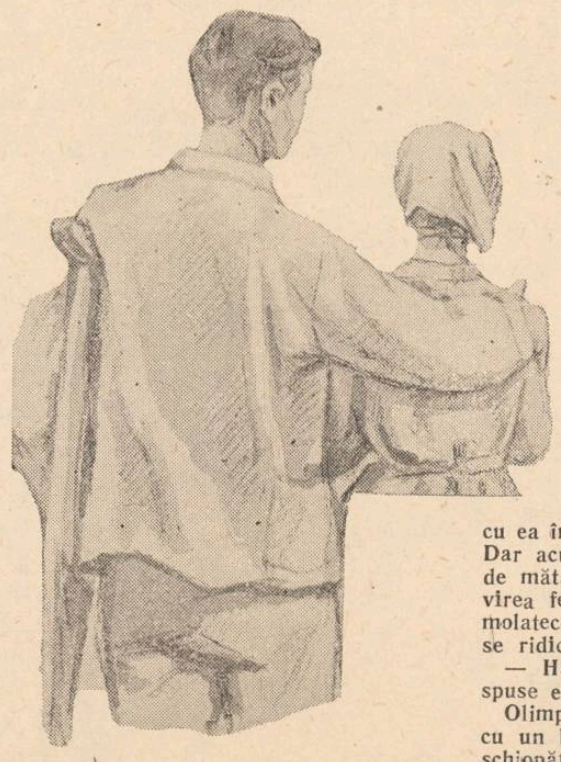

Desene de OCTAV ILIESCU

Simion rămase singur la poartă cu Olimpia care se uita după băieți, nedumerită: „Oare ăștia-s eroii ăia despre care s-a scris în ziar?"

Simion era trist, amărît. Ar fi fost în stare să plece cu băieții lui înapoi pe șantier și pe jos, numai să scape de spital. Olimpia încercă să-l înveselească nițel.

— Îți pui diseară cravata?

Simion clătină din cap posomorît.

— N-am chef de cravată.

Cînd ajunse în salon se trînti pe pat și rămase nemișcat, cu privirea în tavan. Olimpia se așeză lîngă el.

— Nu vrei să vorbești cu mine?

— Ba da, răspunse Simion tresărind. Cîți ani ai tu?

— Douăzeci.

— Douăzeci. Ești mai mică decît mine cu cinci ani. Cînd eram ca tine, de douăzeci de ani, eram tocmai la Hunedoara. Lucram pe furnalul șapte.

— Ce făceai acolo?

— Eram sudor. Lucram tocmai la patruzeci de metri înălțime, legat de mijloc c-o frînghie. Odată era să cad. Frînghia s-a frecat de-un fier ascuțit și s-a tăiat. Am căzut vreo cinci metri în gol. Pe urmă m-am apucat de ceva. In secunda aia, cît am căzut în gol, la ce crezi că m-am gîndit? M-am gîndit la mama. Cînd eram mic, m-am suit pe un stîlp de telegraf și-am căzut. Cînd m-a ridicat din praf, mama mi-a spus: „Ai să crăpi odată, că prea ești al dracului!". Mama era amărîtă rău atunci. Avea șapte copii mici pe cap și tata era pe front. Și atunci, cum îți spuneam, m-am gîndit că mama o fi avut dreptate. O să crăp, că prea-s al dracului, prea mă bag peste tot. La Bicaz m-am rostogolit cu un camion pe o coastă. (Știu și șoferia). N-am avut nimic, nici eu, nici camionul. Pe un alt șantier s-a dărîmat un mal peste mine. M-au scos băieții de sub pămînt ca pe un schelet din preistorie. Te pomenești că odată și odată mi se-nfundă. Nu crezi?

— Nu.

— De fapt nici eu. Ce sînt părinții tăi?

— Eu n-am părinți. Sînt făcută din „flori".

— Ce fel de „flori"?

— Un sergent și-o servitoare. Mama m-a dat la o femeie, care m-a crescut. Nici n-am văzut-o vreodată.

— Ți-e dor de ea?

— Numai cînd plîng.

— Dar de ce plîngi?

— Așa, cîteodată se mai întîmplă...

— Nu-ți place aici?

— Imi place, dar aș vrea să plec. Mi s-a urît.

— Unde să te duci?

— Io știu? Undeva, unde e lume multă, gălăgie... Pe șantier e frumos?

Simion rămase puțin pe gînduri, încruntat.

— Nu știu cum să-ți spun. Eu de șase ani și ceva sînt mereu numai pe șantiere. Am trăit tot felul de întîmplări, am văzut tot felul de oameni. Cred că nu se poate spune că pe șantier e frumos. Nu-i bine spus așa. Frumos poate să fie într-o excursie, de pildă. Pe șantier e altfel, e greu, muncă multă, oboseală, nervi. Pe șantier e frumos numai cînd termini lucrarea să zicem și toată lumea e veselă, aruncă șepcile în sus. Incolo... Ai fost vreodată pe șantier?

— Nu. Dar m-aș duce.

— Hm! Ce să faci acolo, să muncești?

— Da.

— N-ai rezista. La început ți-ar place, dar pe urmă... Ca să fii brigadier trebuie să te formezi mai întîi, să te aspreți puțin. Acolo nu-i o joacă. Tu ești prea firavă.

— De unde știi asta?

— Toată ziua citești romane. Mie nu-mi plac oamenii care citesc prea mult. Inseamnă că ei cred că viața e numai așa cum scrie-n cărți.

— Dacă vrei să știi, am fost și eu odată la muncă voluntară.

— Nu-i tot una.

Apoi rămaseră multă vreme tăcuți. Olimpia îl privea lung, cu ochii ei căprui-închiși, umbriți parcă tot timpul de gînduri numai de ea știute. Simion, așa cum era, solid, cu pieptul lat, mușchiulos, cu gîtul gros și cu fața lui rotundă și cafenie de vînt și soare i se părea, întins pe pat, un uriaș din poveste pe care niște pitici l-au legat cu frînghii de mătase și care, cînd va vroi el, se va ridica și le va frînge. Olimpia se simțea străină față de el, fricoasă. Prea era sigur de el cînd vorbea cu ea sau cu alții și-avea o privire severă, precisă, care o descumpănea. In afară de asta, prin el vedea pentru prima oară în viață un om despre care s-a scris, un om care e considerat un erou. Era, într-adevăr, în ochii ei un uriaș atotputernic, care, dacă ar vrea, ar lua-o în brațe ușor, ca pe un fulg și-ar pleca cu ea în lume, fără să se poată împotrivi. Dar acum uriașul era legat de frînghiile de mătase ale piticilor din poveste. Privirea fetei se împăienjeni de imaginile molatece ale acestei visări și, cînd Simion se ridică din pat, tresări speriată.

— Hai să mai ieșim puțin afară — îi spuse el oftînd.

Olimpia se ridică și Simion o prinse cu un braț după umăr. Mergea încet, șchiopătînd. Ieșiră afară pe o alee acoperită cu ramuri de aguzi. Simion nu îndrăznea să se sprijine pe ea. Era atît de micuță, încît abia-i ajungea pînă la umăr. Dacă ar fi strîns-o nițel ar fi pierit sub mîna și sub pieptul lui lat și puternic.

mențiuni critice • perpessicius despre

MIHU DRAGOMIR: Pe drumuri nesfîrșite (Versuri)

Mihu Dragomir e originar din Brăila și singur acest titlu, pe care mai mult de unul din poemele sale îl atestă, ca pe-un rubin montat cu artă în blazonul său de baștină, ar fi de ajuns să ne cucerească dintru început și pentru totdeauna, cu toate că — la fel cu Barbu Nemțeanu, poetul răpus de timpuriu, a cărui celebră anatemă împotriva Galaților, vestit „oraș de negustori", marchează totuși c-un punct negru filele de aur ale fostei reședințe a pîrcălabului Alexandru Cuza, — și noi am cunoscut oțetul și fierea cu care, de cînd e pămîntul pămînt, oricare urbe natală obișnuiește să ude buzele odraslelor ei crucificate, mai cu seamă cînd ele sînt sau promit să fie din ginta blestemată a albatrosienilor. Orașul atîtor cetățeni de onoare, după formula lui Cicero din discursul său pentru poetul Archias, îmi este, în ciuda multelor resentimente, prea drag ca să nu fiu sensibil oricărui vers și cu atît mai mult unei cariere poetice, ca aceea a lui Mihu Dragomir, care-l evocă și-l glorifică în atîtea din poemele sale. Cînd Mihu Dragomir amintește într-un moment al copilăriei sale de Piața Săracă, tresar și mă trezesc spunînd ca Odobescu-n paradisul Bărăganului: et in Arcadia ego. Așa-i zicea într-adevăr, dar poate că cel ce-i născocise numele voise să predea o lecție de relativitate; săraci erau clienții, în timp ce bogățiile întinse pe tarabă inaccesibile. Intors din război, poetul face un drum la mormîntul tatălui său și drumul acela către cetatea de sub pămînt din bariera Galaților l-am bătut și eu nu odată. „In ce Pompei străvechi, sub lava rece, — cristalizați am stat un ev rigid?" se întreabă tînărul poet, într-un poem (Oraș bătrîn) al primului său volum Prima șarjă (1950), punînd în cumpănă „coarda de elegii" a orașului de altă dată cu orașul trepidant de șantiere, ca o Cartagină în plină reconstrucție. „Cetate cu salcîmi și paludisme / — de-un secol pitorescul pelagros / te-a gîtuit estetic, ca-ntr-un clește, / și te-a necat în praf romanțios" se spune tot acolo și-n notele acestea lacustre și de stepă în același timp, regăsesc Brăila noastră de pe vremuri. „Pontoane noi pe țărmuri s-or ivi, / sirene lungi vor împleti văzduhul, / nu toamna-n limbi de flăcări va cosi, / ci fabrici de hîrtie-or smulge stuhul", e una din strofele pastelului ce închină, în același volum de debut, Bălții și ea cuprinde, sudate într-o vignetă sintetică, trecutul și prezentul. Căci în locul arcadelor de apeducte romane cu care stufu arzînd împodobea, în toamnă și uneori în miez de iarnă, noaptea de catran a bălților, combinatul de la Chișcani și-a suprapus geometria lui modernă. Poeziei romantice a fantasmelor i se substituie actualitatea nu mai puțin poetică, de vreme ce din celuloza după care am tînjit o viață întreagă se va plămădi din belșug hîrtia viitoarelor poeme. Iar Dunării, acest Eufrat al Europei, cum îi spunea Cantemir în al său roman alegoric, fără de care nici obîrșia nici așezarea schelei brăilene nu poate fi concepută Mihu Dragomir îi consacră întîiul din cele șase cînturi ale Odei pămîntului meu (1957) ultima, cronologicește și desigur cea mai prețioasă a sa culegere de poezie. Dar despre aceasta mai departe.

Mihu Dragomir e la al optulea volum de poezie: șase culegeri de sine stătătoare Prima șarjă (1950), Stelele păcii (1952), Războiul (1954), Tudor din Vladimir (1954) Pe struna fulgerelor (1955), Odă pămîntului meu (1957) și două antologii: Versuri alese (1956) și Pe drumuri nesfîrșite (1958) și, dacă ne oprim la datele acestea, oarecum de librărie, o facem mai puțin din conștiință bibliografică și mai mult pentru că atît titlurile cît și treptele cronologice răspund, în chipul cel mai plastic, evoluției însăși a poeziei lui Mihu Dragomir, pe care dealtminteri cele două antologii, operă de selecție și

Desen de SILVAN

critică a poetului însuși, o favorizează și o limpezesc. Fără a intra în prea multe detalii, pe care locul de față nu le îngăduie, să spunem totuși că în timp ce întîia antologie din 1956 spicuia în ordinea apariției volumelor, cea de a doua Pe drumuri nesfîrșite, orînduiește materialul spicuit mai mult pe teme ciclice, precum: Pămîntul cîntecului, Răscrucile lumii, ale căror titluri delimitează în evoluția poetului mari sectoare biografice, completate cu două din titlurile ultimelor volume: Războiul și Oda pămîntului meu și că arhitectura aceasta mi se pare una din cele mai fericite. Căci, pe de o parte, războiul ocupă în viața și în poezia lui Mihu Dragomir o poziție dominantă, iar Oda pămîntului meu reprezintă sub toate raporturile o sumă, nu numai a temelor și motivelor sale de inspirație, dar și a realizărilor sale lirice. Și aici poate că s-ar cuveni schițate două observații. Încă din prefața primei antologii, Mihu Dragomir simțea nevoia să vorbească despre revizuirea a două din poemele sale: Războiul și Tudor din Vladimir. Dacă pentru cel de al doilea poem era vorba de „o lungă perioadă de documentare, reconstruire" etc. pentru cel dintîi revizuirea nu s-ar fi putut face „decît după apariția celei de a doua cărți, încă în stare de proiect". Din nefericire proiectul acela nu s-a realizat, deoarece Pe drumuri nesfîrșite antologia de astăzi, dacă selectează un număr de poezii din Războiul ea nu adaogă nimic peste și regretul nostru e cu atît mai mare, cu cît, dacă este în opera lui Mihu Dragomir un volum care ar fi avut nevoie de o mai totală refontă — și întru aceasta poetul a văzut just, — apoi acela este Războiul. Desigur, lirismul e, prin definiție autobiografic, însă nu tot ce e autobiografic e prin aceasta chiar și liric. Iar Războiul lui Mihu Dragomir e cel mult un jurnal inform, cu prețioase jaloane biografice, negreșit, dar din care lipsește partea cea mai de preț a poeziei: emoția. Cu excepția cîtorva versuri, aparținînd Războiului, dar în realitate debitoare tot peisajului natal („Hei, dumbrăvi ale celor optsprezece ani, străzi brăilene cu salcîmi și castani, — primăvară cu parfum de baltă renăscută, — zile pe care amintirea le sărută"), vibrația lirică e departe de a fi avut cînd să se cristalizeze. Sub raportul acesta, e chiar interesant de notat o experiență pe care această de a doua antologie ne-o oferă. In ciclul „Răscrucile lumii", cu poeme datate: 1938 și altele nedatate aici, dar subdatate în prima antologie: 1945—1947, drept prime producții și așezate înaintea extraselor din întîiul său volum, precum: Numele vieții și Tinerețe crîncenă, se află o poezie de patru strofe, Răsnit, ce nu poartă dată, pe care Războiul nu o include, în care nu totul e deopotrivă de retușat, dar a cărei cea de a patra strofă ar satisface, prin justețea notației și prin intuiția biologică ce surprinde, pe oricare dintre scriitorii combatanți de la Henri Barbusse pînă la Camil Petrescu: „In valul ultim de singurătate, — năpraznic gîndul a țipat din febre — Și singur m-am luat atunci în spate — ca orbul și ologul din proverbe". Iar a epiloga pe tema acestui adevăr științific și a ilustra clipa și chipul în care Lazăr se învie singur din morți, ne-ar duce prea departe.

In schimb, ce fericită idee a avut Mihu Dragomir cînd a trecut în filele antologiei de față, întreaga elegantă plachetă, și mă gîndesc la prezentarea grafică, Oda pămîntului meu, din 1957. Un recensămînt minuțios al tuturor frumuseților de detaliu cîte se cuprind în textura acestui curcubeu multicolor, cu care poetul îmbrățișează, într-o vastă adorație, toate divinitățile pămîntului romînesc s-ar impune și el i-ar sublinia și mai mult caracterul unitar și constanta lui elevație. In lipsa unui atare examen, mă voi mărgini să citez, de ici de colo, cîte una din splendidele strofe, cărora alexandrinul nostru autohton le împrumută ceva din calma ondulare a Dunării. „Las vîsla, cîteodată și mă preschimb în val... — Și Dunărea-n răsuflu-i mă soarbe liniștită, — și dus încet spre mare de moalele cristal — citesc povestea lumii în cifra deslușită" e întîia lovitură de baghetă a poemului și-n ritmul acesta legănător, pe care măsurile următoare îl prelungesc din strofă în strofă, poetul invocă geniul tutelar al Istrului: „Au cine ți-au dat nume de fată și băiat, — un nume de planetă, de cîntec și de floare? — Din vîrste neștiute pe-ai mei i-ai legănat — și ne-ai luat de mînă mergînd spre marea mare". O strofă cu reminiscențe istorice juxtapune ecouri romane și sonorități din războiul pentru independență: „Picioarele de piatră, foind acum de raci, — au fost odată poduri, ducînd armate-n spate, — trufașa barabaftă așteaptă-n van un vraci — s-o mai ridice-n ziuă spălînd-o de păcate" și cititorul străin de partea locului va fi uimit să afle că, departe de a avea proporțiile și statura apocaliptică a unui cuirasat, „trufașa barabaftă" din versul poetului nu-i alta decît zveltul vas de război Lufti Djelil, ceva mai mare ca un remorcher, mai curînd țanțoș decît trufaș, din stampele de epocă, scufundat pe canalul Măcinului la începutul războiului din 1877 și pe care, de bunăseamă, o dragă milostivă îl va readuce într-o bună zi pe linia de plutire. Și totuși poetul are dreptate, cînd alături cu alte mituri anexează și această iasmă a trecutului, amintind de tristul ev al raialelor și al capitulațiilor. Bărăganul, dealurile, munții și așezările ce concresc sub ochii poetului își au fiecare cîntul lor de slavă, oficiat în aceleași strălucitoare odăjdii, brodate cu rare și sugestive imagini. Și dacă, de pildă, strofa ce încheie cîntul „cîmpiilor", nu este de aceeași intensitate, metaforic vorbind, ca aceea de la sfîrșitul „munților", căci între salvele de tun ale norilor „salutînd" bogăția Bărăganului și tulnicul străbun ce menește comorile ferecate ale Omului, proprietatea e de partea celei din urmă, meditația poetului nu este, aici și acolo, mai puțin patetică și expresia mai puțin prestigioasă. Desigur, văzut din afară, din goana trenului pentru a spune astfel, bărăganul poate să pară trist, monoton, lipsit de farmec. Insă pentru cel ce a respirat colbul lui și s-a pătruns de zările lui nesfîrșite, bărăganul e un continuu pretext de poezie, așa cum pentru Gogol și Turgheniev era stepa. „O, toamna nu e tristă de loc în Bărăgan" / nu e numai un vers frumos dar și concluzia prea firească la capătul apologiei, cu care Mihu Dragomir vrea să-și convingă oaspetele, străin de partea locului: „De-ai să-nțelegi, de-aicea nicicînd n-ai vrea să pleci — și-ai să colinzi cu mine grădina fermecată; — aici în cenușiul banal al toamnei reci — e-un Luchian cu toată culoarea revărsată" și regretul meu e că nu pot cita toate acele prezențe pe care poetul le convoacă și pentru care află cuvîntul magic: „Eu știu și cine doarme acolo sub gorgan — eu știu și cine doarme sub crucea-n cîmp, pustie: — e pretutindeni semnul aceloraș țărani — care-au gîndit cu coasa, și-au scris cu plugu-n glie". Și același regretul că nu pot cita din multele strofe magnifice ale celorlalte cînturi, decît una din Munții: „Celui mai nalt din piscuri, și celui mai temut, — i-am spus, ca mie, Omul, așa cum i se cade — Cu lacrimă de rîuri în mine-am plîns, tăcut, — mi-am căutat norocul în urlet de cascade" și una din Eu: „Imi place cînd o fată la-ntîiul ei amor, — visînd un zbor în lună pe care-l va și face, — își pune-n sîn petale de izmă și-alior, — ca și stră-stră-bunica, robind pe la conace", — mult prea puțin, firește, dar suficiente, bănuiesc, să sugereze atît virtuțile plastice ale poeziei lui Mihu Dragomir cît și variatele ei aspecte. Dintre care unul, și încă dintre cele mai de seamă, este chiar acesta al călătoriilor cosmice.

Energia nucleară folosită în scopuri pașnice și aspirațiile interplanetare au fost întotdeauna printre temele de predilecție ale poeziei lui Mihu Dragomir. „Știu că n-am s-ajung să zbor spre Marte, — deși zboru-acesta l-am rîvnit" scria poetul pe vremea cînd nici sputnicii, nici racheta cosmică nu evadaseră din fantezia noilor demiurgi, însă credința lui nu era mai puțin fermă decît a marilor săi confrați Sully Prudhomme (și mă gîndesc la stanțele închinate victimelor curagioase de pe aerostatul Zenith) și Jules Laforgue, care, deși convins de imposibilitatea promenadelor stelare (Nu, n-am s-ajung să umblu prin stelele frumoase), nu era totuși mai puțin încredințat de izbînda zilei de mîine: „Căci sigur astrii-odată își vor întinde punte. / Atunci s-o face poate Internaționala — Ce ne-o tot cîntă bieții idealiști de frunte, — Cînd înfrățiți cu toții vor da spre cer năvala!" Poemele ce Mihu Dragomir a tipărit de curînd fie în Viața Romînească (Cuvînt pentru supunerea atomului), fie în Gazeta Literară (Muzica sferelor), unele din cele mai desăvîrșite ca execuție și mai generoase, în concepție, nu numai confirmă toate visurile (racheta cosmică, de nu mă-nșel, se numește Visul), dar și deschide o nouă eră în poezia, și pînă acum temerară, a lui Mihu Dragomir.

cronica literară

AL. SĂNDULESCU: G. TOPÎRCEANU

de I. D. Bălan

Deși nu ne despart decît abia două decenii de moartea lui G. Topîrceanu, fixarea imaginii reale a personalității sale în configurația literelor romînești se cerea cît mai degrabă îndeplinită. Poetul Baladelor vesele și triste, *al* Parodiilor originale *și al* Migdalelor amare, *autorul unor interesante pagini de proză și-al unor articole pline de spirit și de observații pătrunzătoare, ca toți scriitorii dotați cu un anume spirit inovator și cu o neastîmpărată ironie, a avut darul, și nesansa totodată, de a provoca în conștiința contemporanilor reacții dintre cele mai felurite.*

Prietenii din cercul Vieții romînești, *stăruind fără rezerve critice, numai pe fondul novator, original al poetului, l-au plasat în primul plan al poeziei noastre, creînd în jurul lui o aureolă de mit și de legendă; detractorii, stăruind exagerat pe unele scăderi reale ale poeziei sale, pe-o anume superficialitate jovială, pe evidentul tribut ce-l datorează poeziei lui Eminescu și altor înaintași, l-au vrut un epigon, acreditînd ideea absurdă în funcție de care umorul n-ar fi propriu poeziei, avînd chiar o influență nefastă asupra ei. Istoria literară cunoaște, firește, studii fundamentale, datorate lui Ibrăileanu, Călinescu, Ralea, și-n vremea din urmă lui Constantin Ciopraga și Ov. S. Crohmălniceanu, fără a avea însă nici unul un caracter monografic, exhaustiv.*

In general, însă, în jurul interpretării lui Topîrceanu domnea un arbitrar inadmisibil.

In fața acestei realități era necesară o lucrare care, bazîndu-se pe documente inedite, pe-o exegeză profundă, obiectivă, și competentă a operei, să poată scoate, din atîtea păreri contradictorii, imaginea reală a lui G. Topîrceanu.

Tînărul cercetător și istoric literar, Al. Săndulescu, s-a dedicat de cîțiva ani unei munci grele dar ispititoare, cu dorința de a aduce în fața cititorilor „un Topîrceanu pe care puțini îl cunosc în multitudinea preocupărilor sale — e drept, inegale, — dar nu mai puțin semnificative... un Topîrceanu mai grav decît poezia sa umoristică, mai aplicat nuanții artistice... un scriitor nou și original, ca puțini din aceeași familie de spirite din literatura romînă.

Săndulescu s-a străduit să demonstreze cît de profundă este această originalitate și care-i sînt limitele, urmărind sistematic și obiectiv drumul vieții și al creației autorului. Problemele de metodă, atît de controversate în cazul efectuării unor atari cercetări, nu i-au stingherit munca. Bazîndu-se pe o analiză marxistă a epocii și a fenomenului literar, Săndulescu s-a oprit la metoda de lucru care a convenit mai mult spiritului său și care era mai imperios cerută de obiectul cercetării. Compoziția cărții se bazează pe două mari capitole: unul privind Viața *și altul,* Opera *scriitorului, împărțit în* Poetul, Prozatorul, Criticul și polemistul. *Metoda a fost bine aleasă iar planul lucrării e în stare să evidențieze personalitatea și notele specifice ale creatorului. Al. Săndulescu a ținut seama de faptul că impartialitatea și exactitatea în redarea faptelor, interpretarea lor științifică, de pe o poziție fermă* ideologică, concizia *stilului, simplitatea și claritatea, sînt cerințe elementare ale unei biografii.*

Biografia înfățișează viața unui om cu scopul de a-i descoperi caracterul; evidențiindu-i însușirile morale și intelectuale îi stabilește caracteristicile. trăsăturile specifice, raportîndu-l la mediul din care-a ieșit, la acțiunile sale și la idealurile spre care tinde. De aceea, efectuarea unei biografii nu poate fi o înșiruire seacă de date ci o creație bazată pe documente, solicitînd spirit de observație și de selecție, cunoștințe psihologice, istorice și sociale, în fine, putere de pătrundere și de evocare. Biografia unui scriitor înregistrează acele date din viața și activitatea sa, care sînt în stare să explice formarea lui ideologică și intelectuală, să ducă un plus de lumină în analizarea operei.

Biografia lui Topîrceanu nu era ușor de alcătuit. Tot timpul vieții sale scriitorul fiind extrem de discret și de zgîrcit chiar, cu datele care-i priveau biografia, făcînd o taină din propria-i existență și mai cu seamă din copilăria sa. Se cunoaște alarmarea poetului la vestea că P. Locusteanu care alcătuia o antologie a Umorului romînesc, *intenționa să-i publice biografia.* „Te rog mult — îi scrie Topîrceanu — să nu-mi dai nici un fel de biografie. Dacă spui că sînt „contemporan în viață" ajunge".

Astăzi, după ce posteritatea l-a consacrat, Al. Săndulescu i-a reconstituit viața în liniile ei esențiale, explorînd în acest sens documente inedite, acte din registrele de stare civilă, cataloagele de la școlile pe unde s-a perindat, corespondența, amintirile și mărturiile contemporanilor, presa și opera scriitorului. Al. Săndulescu indică, sigur pe cunoștințele sale, arborele genealogic, debutul literar, prieteniile, ziarele și revistele la care a colaborat sau pe care le-a condus Topîrceanu, participarea sa la războiul din 1913, de care se leagă Pirin Planina, *prezența în redacția* Vieții Romînești, *factorul hotărîtor în dezvoltarea și afirmarea personalității sale. Acest bine organizat și solid curriculum vitae ne pregătește căile cele mai accesibile spre miezul operei topîrceniene, care a ieșit la lumina zilei sub semnul clasicilor: Grigore Alexandrescu, Bolintineanu, Alecsandri, Eminescu, Coșbuc și al unora care activau mai intens chiar în acea perioadă: Al. Macedonski, Duiliu Zamfirescu, Șt. O. Iosif, O. Goga, operă care mai tîrziu își găsește formula originală, impunîndu-l pe Topîrceanu ca pe un poet aproape singular în cadrul literaturii noastre. Singular nu înseamnă însă excepțional; și e bine că istoricul literar a înțeles acest lucru, în stare să-l ferească de exagerări. In această parte a monografiei, înțelegînd termenul în accepțiunea lui estetică, adică studiu particular, aprofundat închinat analizei operei unui scriitor, Al. Săndulescu dă adevăratul examen al priceperii și gustului său. Și trebuie subliniat că exercițiul critic, prezența sa în analizarea și cercetarea fenomenului literar actual, i-a fost de un real folos istoricului literar, ajutîndu-l în formularea judecăților de valoare, în stabilirea trăsăturilor specifice ale scriitorului. Analiza e făcută judicios și sistematic, se pornește, de obicei, de la formulările strălucite ale unor critici înaintași și se îndreaptă treptat spre observații personale, inteligente și aplicate la obiect.*

Constatările caracterizatorii, privind conturarea deplină a personalității poetului, în drumul de la epigonism spre sine însuși, sînt exacte, logice și capabile să fixeze locul particular pe care Topîrceanul îl ocupă în istoria noastră literară.

Săndulescu are gust și pricepe tehnica citatului ilustrativ și convingător. Se veade aceasta, în chip deosebit, în analiza Parodiilor originale. *Știe, observînd cazurile particulare, să generalizeze, să tragă concluzii logice și exacte. Totuși analiza operei nu e scutită pe alocuri de unele contraziceri și ezitări în formularea opiniei critice.*

Astfel, dacă se demonstrează atît de convingător și de inteligent descendența poeziei topîrceniene din marile figuri poetice ale literaturii noastre, atunci nu se mai poate accepta atît de ușor teza că Topîrceanu ar fi un „poet neoclasic", *mai ales că nici unul din cei amintiți nu aparțin cu nimic clasicismului (afară, poate de Duiliu Zamfirescu și Coșbuc).*

Studiind interesanta proză a lui Topîrceanu, Al. Săndulescu, făcînd dovada aceloraș calități, izbutește să-i dezvăluie toate valorile intrinsece, estetice și sociale, insistînd mai mult decît în analiza poeziei asupra caracterului său protestatar și critic. Se stăruie, cu bogate rezultate, asupra lucrării Pirin Planina, *socotită drept o încununare a activității de prozator a lui Topîrceanu* „fiind o sinteză a artei sale de povestitor memorialist", *și asupra romanului satiric neterminat* Minunile Sfîntului Sisoe.

Partea din monografie închinată Criticului si Polemistului, *densă, bine scrisă, cu remarci inteligente, ni se pare totuși prea sumară față de valoarea reală a activității pe acest tărîm a lui Topîrceanu. Mai ales concepțiile sale estetice consacrate rîsului se cereau mai larg dezbătute și mai mult reliefate, dată fiind gîndirea înaintată a lui Topîrceanu în acest sens.*

Cercetător serios, capabil să urmărească multă vreme o problemă și să strîngă în jurul ei o informație bogată, ajungînd la concluzii critice judicioase, Al. Săndulescu și-a însoțit monografia de numeroase note și comentarii, de o interesantă Anexă *și de-o* Bibliografie *impunătoare. Cu toate astea se pot semnala unele omisiuni și unele indicații eronate. Exemplificăm cu cîteva cazuri, cu convingerea că vor servi la îmbunătățirea unei noi ediții.*

Lipsește, de pildă, din bibliografie și din comentariu, poezia O floare, *publicată în ziarul* Minerva *nr. 23 din 7 ianuarie 1909, și uitată acolo, afară de două versuri, reluate într-un catren din* Balade vesele și triste; *a fost omisă de asemenea o foarte interesantă prezentare făcută de G. Topîrceanu în* Calendarul Minervei *pe anul 1916, p. 279—280, la romanul* Neamul Șoimăreștilor, *unde întîlnim o pătrunzătoare caracterizare și o anticipație interesantă referitoare la dezvoltarea talentului lui M. Sadoveanu:* „Romanul istoric — *zice Topîrceanu* — este un gen în care marele nostru scriitor poate izbuti prin excelență. Puterea de evocare, talentul epic și iubirea trecutului pe de-o parte, iar pe de alta observarea asiduă a realității și darul de a crea tipuri, oameni vii, din umbrele trecutului, sînt calități care indicau pe M. Sadoveanu ca pe singurul dintre scriitorii noștri de astăzi, menit să încerce și să izbutească în acest gen".

Din neatenție, desigur, o cronică la Migdale amare *apărută în nr. 4 din 12 martie 1932 p. 3, e trecută la cele din 1933, iar articolul* „Pe un volum de Eminescu", *cu subtitlul „Insemnări inedite și alte digresiuni cu privire la „arta nouă" indigenă", apărut în* Viața romînească *nr. 10 vol. XXVII, 1912 p. 79, e considerat nesemnat și trecut fără subtitlu lămuritor, la aparițiile în revista* „Ramuri".

Sînt cîteva observații care nu pot umbri cu nimic reala valoare a lucrării lui Al. Săndulescu, studiul cel mai solid de pînă acum, dintre cele închinate lui G. Topîrceanu.

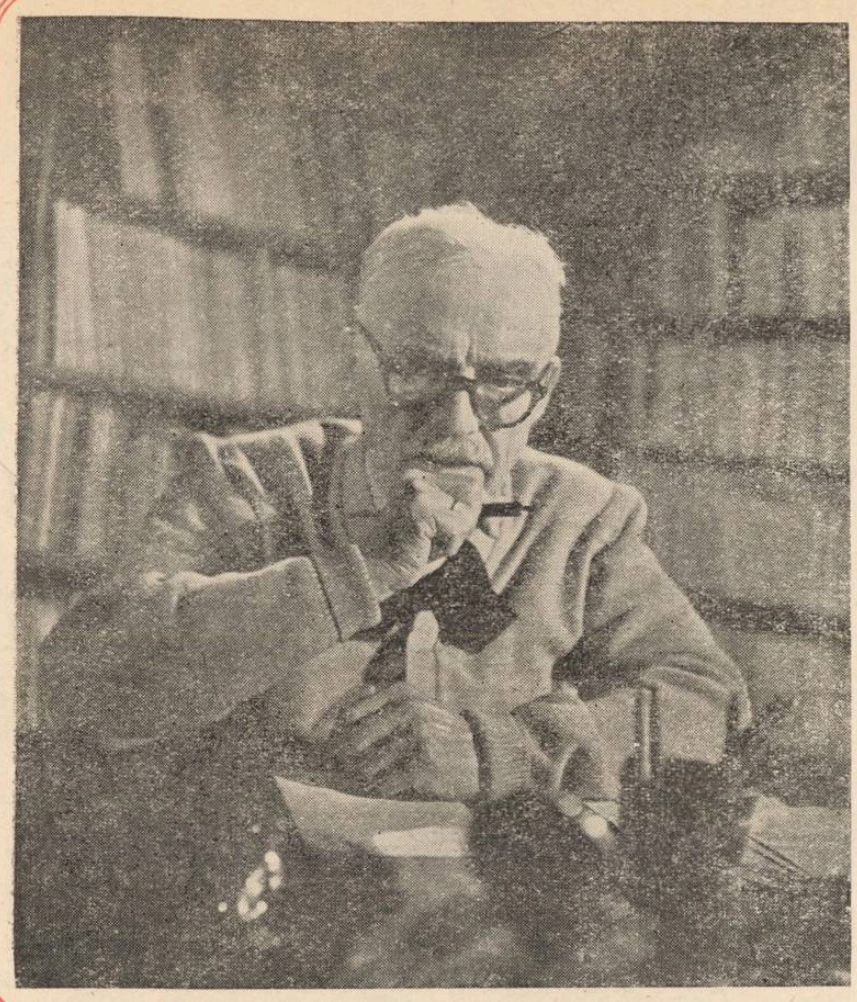

Doi psalmi de Tudor Arghezi

Tudor Arghezi ne-a dăruit spre publicare un Psalm, cu data anului de scriere 1958, şi l-am rugat să ne îngăduie, ca să reproducem odată cu tipărirea lui şi unul din psalmii săi mai vechi. Plăcerea pentru cititor va fi îndoită, atît pentru calitatea deosebit de înaltă a stilului arghezian cît şi pentru concepţia poetului, limpezită după lungi şi zădarnice căutări, în curs de o viaţă, a divinităţii. Dealtfel de la căutarea neîncununată de biruinţă, poetul, a cărui desăvîrşire în timpul nostru, în Romînia socialismului, s-a manifestat în cărţi excelente ca 1907 *sau în* Cîntare omului, *nu putea isprăvi decît în certitudinea că trebuie distruse, nu piedicile dintre om şi ficţiunea ipotetică urmărită, ci trebuie dărîmată însăşi ficţiunea. Alchimia şi-a trăit traiul şi am pătruns în era fizicei atomice. Cînd o dragoste veche s-a sfîrşit, poţi fi sigur că a început una nouă. Tudor Arghezi se înscrie pe orbita timpurilor noi, în mijlocul poporului său care-şi croieşte drumul în istorie, de sine stătător, prin sine şi prin prietenii săi, constructori de planete şi de viaţă nouă.*

L.

Te drămuiesc în zgomot şi-n tăcere
Şi te pîndesc în timp, ca pe vînat,
Să văd : eşti şoimul meu cel căutat ?
Să te ucid ? Sau să-ngenunchi a cere.

Pentru credinţă sau pentru tăgadă,
Te caut dîrz şi fără de folos.
Eşti visul meu, din toate, cel frumos
Şi nu-ndrăznesc să te dobor din cer grămadă.

Ca-n oglindirea unui drum de apă,
Pari cînd a fi, pari cînd că nu mai eşti ;
Te-ntrezării în stele, printre peşti,
Ca taurul sălbatec cînd se-adapă.

Singur acum, în marea ta poveste,
Cu tine am rămas să mă măsor,
Fără să vreau să ies biruitor,
Vreau să te pipăi şi să urlu : „Este l"

1927

Călare-n şea, de-a fuga pe vînt, ca Făt-frumos,
Am străbătut şi codrii şi ţara-n sus şi-n jos,
Dar ajungînd în piscuri, de rîpi încrucişate,
Să birui înălţimea văzui că nu se poate.

In strălucirea nopţii, mari stelele şi oarbe,
Chemîndu-mă-n tărie prăpastia mă soarbe.
Am apucat pe drumul pustiei, cel mai lung,
Şi tot nu pot pe nici o potecă să te-ajung.

Te-am urmărit prin stihuri, cuvinte şi silabe,
Ori pe genunchi şi coate tîrîş, pe patru labe.
Zărind slugărnicia şi casna mea umilă
Ai să primeşti flămîndul, mi-am zis, măcar de milă.

Incerc de-o viaţă lungă, să stăm un ceas la sfat
Şi te-ai ascuns de mine de cum m-am arătat.
Oriunde-ţi pipăi pragul cu şoapta tristei rugi,
Dau numai de belciuge, de lacăte şi drugi.

Invierşunat de piedici, să le sfărîm îmi vine.
Dar trebuie,-mi dau seama, să-ncep de-abia cu tine.

1958

RAIUL ARE PORŢILE STRÎMTE

de ALEXANDRU STRUŢEANU

Se înserase pe nesimţite. Vîntul nopţii sufla rece şi umed. In momentul cînd să intre în bloc, o umbră îi ţinu calea.

— Cati, şopteşte o voce cunoscută.

Femeia se opri : silueta, cu trenci cîrpăcit şi pălăria mult trasă pe ochi, face un pas.

— Cati... sînt eu, Vlaicu.

Vlaicu ! Fratele lui Alexandru... închis în 39 pentru agitaţiile studenţeşti de la Universitate ! Se spunea că ar fi comunist... Băiatul îi strînge braţul cu putere.

— Nu pot sta aici, în stradă. Să urcăm sus.

Aproape o tîrî pînă la etajul 2. In apartament, aprinse lumina şi-l privi înspăimîntată : barba în ţepi îi da obrazului galben şi slab o expresie de amară sălbăticie. Vlaicu îşi scoase pălăria şi roti o căutătură cercetătoare prin apartament : radio-ul, Gallé-ul, pick-up-ul şi telefonul au dispărut. Pe pereţi mai există un singur tablou. Parchetul e gol. Camera pare despuiată, ca în preajma unei plecări.

— Unde-i Andi ? întreabă scurt Vlaicu.

Femeia a primit lovitura direct, în inimă. Intreba de Alexandru, de frate-său. Şi înainte, tot de el întreba, niciodată de ea.

— Nu te supăra, se moaie băiatul, nepricepîndu-i paloarea întinsă pe obraji. Trebuie să înţelegi, Cati : am nevoie de voi, de tine şi de Andi. Eri mi-au dat drumul de la Lugoj — vin de la gară.

Cati pune pachetul cu foiţă pe masa unde odinioară se afla radio-ul. Ar vrea să tremure — dar glasul ei e şters. Repetase fraza, altora, de-atîtea ori.

— Alexandru a murit anul trecut, pe front.

Geo a murit în ianuarie, ar mai vrea să adauge — deşi Geo fusese totdeauna un simplu nume şi o cunoştinţă anonimă. Dar morţii războiului acesta, inutilii morţi ai războiului acesta, înviau în fiecare frază rostită, înviau la fiece colţ de stradă — urlau în cerurile pregătite primăverii, ca şi cum ţineau cu tot dinadinsul să înştiinţeze pe cei din ţară că primăverile aşteptate şi de dînşii în gropile dărîmate de exploziile brandurilor şi a anticarelor, primăverile acelea după care tînjeau între moarte, noroaie şi vînturi îngheţate, nu aveau să le mai vadă niciodată. Spre moarte plecase şi Bosch, acum trei luni de zile. Primise doar două scrisori de la el : ultima e în poşetă... „Pînă cînd nu te vei elibera de dorinţi, viaţa nu o vei putea considera decît ca o înfrîmgere — şi sfîrşitul ei te va îneca în tristeţe. Eu sînt un eliberat, madame ; pentru mine, sensualitatea nu mai există. Dorinţa imortalităţii personale şi egoiste a dispărut. Succesul, iubirea de a trăi, de asemenea. Invingînd toate astea, devii un înţelept şi ai atins Nirvana budhistă : pacea sufletească. Şi totuşi, deşi m-am eliberat, sînt un înfrînt. Infernul părăsit anul trecut — ca să-l cunosc şi mai bine anul acesta — m-a dezmembrat cu o forţă care ştiu bine că mă va ucide. Dar poate şi moartea e singurul lucru valabil în întreaga noastră existenţă. Vorbesc despre mine". Recitise scrisoarea de multe ori şi o ştia pe dinafară. Uitîndu-se la Vlaicu, se gîndea la Bosch şi la cuvintele scrise ei. Băiatul o privea drept în ochi.

— Iartă-mă, spuse — şi vocea lui nu era emoţionată. Şi după o tăcere : Să nu crezi că-s insensibil, Cati. Am suferit destul în închisoare. Tace din nou. Repetă apoi încet : Vasăzică, Andi e mort. Cînd am venit de la gară, n-am îndrăznit să intru, mi-era teamă de portar, nu ştiu. M-am uitat la ferestre şi n-am văzut lumină. V-am aşteptat. Vroiam să vorbesc cu fratele meu.

— Ce ai de gînd, acum ? şopteşte femeia.

— Nimic, rîse celălalt. In momentul acesta nu vreau decît să dorm : ca o bestie. Să mă trezesc mîine şi să simt că lumina care intră pe geam, e lumină adevărată. O să dorm aici. N-am unde să mă duc.

— Poate ţi-e foame, şovăie Cati.

— Nu mi-e foame.

Se întoarce cu spatele la ea — şi nu mai scoate o vorbă.

In timp ce ea bate la maşină — a doua zi urma să predea o lucrare urgentă — îi aude vocea din odaia alăturată, biblioteca lui Alexandru, unde-l culcase pe canapea :

— S-au rărit şi cărţile în rafturi. Apartamentul e gol. O duci prost ?

Ea bate înainte. Tîrziu, el tuşeşte, — tuşea sec, urît — şi mormăie :

— La Lugoj mă loveau peste boaşe cu o vergea de fier. Era unu, Moşu, care a jurat să mă ucidă. Ţipam ca o fiară.

Oftează şi rîde rău.

— Dar am tăcut. Noapte bună.

Cati încetează să mai bată la maşină, la ora două. O doare gîtul şi spatele. Se dezbracă şi stinge lumina. In tăcerea vibrînd la vîjîitul vreunui automobil întîrziat afară, femeia priveşte tavanul, în beznă. Bătăile inimii şi le aude în coşul pieptului, amestecate cu ticăitul ceasului deşteptător. Vocea lui Vlaicu răzbate deodată de dincolo :

— Tu trebuie să fii tare nefericită, Cati. Sînt unii care cred în himere. Pot să jur că faci parte din categoria asta.

Ea închide ochii şi se miră : a început să plîngă. Terorizată, îşi astupă gura cu marginea plăpumii, să nu-şi dea seama celălalt.

A doua zi coboară devreme de tot şi cumpără lapte şi cîteva chifle. Cînd revine, Vlaicu e îmbrăcat. Fierbe laptele şi vrea să-l servească, dar zbîrnîie soneria. Băiatul îi face un semn şi trece în bibliotecă, lăsînd uşa întredeschisă. In pragul antreului se profilează statura unui bărbat cu ochelari, îmbrăcat într-o haină ponosită de casă, cu brandemburguri.

— E a treia oară că sun la dumneata, zice tipul, fără nici un fel de salut sau introducere. Electrica s-a închis din pricina dumitale, apa o s-o închidă şi p-aia, — de chirie nu mai vorbesc. Ce ai de gînd ?

— Mîine cred c-o să am bani, răspunde nesigur Cati.

— De luni de zile tot spui aşa. Blocul nu aşteaptă. Doar eşti văduvă de război, ai pensie. O adulmecă, iritat. I se pare totuşi, că a fost prea aspru. Cu o voce un pic îndulcită : am auzit că vînduşi Gallé-ul. Păcat, ţi l-aş fi luat eu — şi ne aranjam. Bine, vin mîine.

Femeia închide uşa. Vlaicu a ieşit din bibliotecă.

— Cine era ?

— Proprietarul.

Are un ton obosit.

Băiatul ia cana cu lapte şi bea. Incruntă din sprîncene.

— Pensia o mai primeşti ?

— Nu, mi s-a tăiat de două luni.

— Eram sigur, rînjeşte el. Te cheamă Stavăr. D-aia ţi-au luat şi telefonul şi celelalte.

— De unde ştii ? tresare Cati.

— Au rămas prizele — şi e o hîrtie pe birou.

Işi îmbracă trenciul, îşi pune pălăria în cap.

— Unde te duci ?

— Treburi, răspunde Vlaicu. Ai vreo cheie să-mi dai, dacă mai întîrziu prin oraş ?

— Nu-i periculos ? îl priveşte lung, Cati.

— Nu. Ai sau n-ai ?

Cati îi dă cheia de jos şi de la apartament. El se întoarce la unsprezece noaptea, întinzîndu-i trei sute de lei.

— Poate-ţi sînt de folos, spune nepăsător. Nu te deranja pentru mine : am mîncat în oraş.

Trece în bibliotecă — şi ea îl aude cum se descalţă. Ce-a vrut să spună cu „de-aia ţi le-au luat, d-aia ţi-au tăiat pensia că te cheamă Stavăr ?" Ştia că o dăduseră afară şi din serviciu ?

Cei trei sute de lei o frig ca nişte cărbuni. De unde-i avea ? In odaia cealaltă, droturile canapelei scîrţîie. Cati pune încet banii pe masă — şi se uită la monede : nişte jalnice monede, din acelea scoiorîte prin buzunare de veste soioase, în bodegi de miez de noapte. Alături, Vlaicu tuşeşte, răsucindu-se pe-o parte şi pe alta.

Femeia se apucă să bată în continuare restul de pagini. Lucrul mecanic o absoarbe . Intr-un tîrziu, ridică ochii : simte o prezenţă în cameră. Rezemat de pervazul uşii, Vlaicu o privea nemişcat — şi ea tresări, într-un fior. Băiatul era îmbrăcat cu o pijama de-a lui Alexandru, — şi-avea aceeaşi ochi ; o clipă, crezu că-i bărbatul ei.

Vlaicu se desprinse de uşă şi veni la ea. Obrazul lui slab şi scolfîlcit părea separat de trupul material — cei puţin ochii-i încercănaţi dau această iluzie. Zîmbi ştirb — căci dinţii din faţă şi-i pierduse în închisoare.

— Culcă-te. Lasă drăcia asta în pace.

Incearcă să acopere maşina de scris cu husa de muşama.

— Trebuie să şi mîncăm, se căzneşte să-i răspundă la zîmbet femeia.

— O să mîncăm, Cati. Se zice că-i unul acolo sus, care are grijă şi de păsările cerului, deşi ele nici nu ară, nici nu samănă, îşi strînge Vlaicu buzele dispreţuitor. Să-l vedem.

Cati oftează.

— De ce mi-ai dat banii — şi de unde-i ai ?

El înălţă din umeri. „Cum seamănă cu Alexandru !"

— Din lume. Am şi eu faliţii mei. Astăzi. Mîine or să dispună ei falimentul altora. Şi tu mi-ai dat bani... ţii minte ? Eram în anul I, ţi-am spus că-mi trebuiau pentru cursuri, că-mi furase în tramvai bursa. Din banii aceia, laolaltă cu alţii, am tipărit nişte fituici. După aceea am fost arestat. Da' să lăsăm astea : culcă-te.

Femeia îşi trece mîna prin păr. Nu avea cum să le deosebească în mîngîerea degetelor, însă le văzuse în oglindă, cînd se pieptăna : mulţimea firelor albe. La nici treizeci de ani.

— De ce mi-au tăiat pensia şi de ce mi-au luat telefonul ? şopteşte. Tu ştii.

Privirile lui Vlaicu se voalează. O cută gravă îi răsfrînge colţul gurii în sus.

— Crezi că asta-i important ? Am spus şi eu o vorbă. Se mai zice că morţii poruncesc celor vii. La Lugoj au murit trei inşi lîngă mine, cu dinţii strînşi. Un cuvînt nu le-a scăpat de pe buze. Mi-au poruncit şi mie să tac.

Incepe să tuşească. Termină, se şterge la gură cu mîneca pijamalei şi dă iar din umeri.

— Alexandru e mort — şi-mi porunceşte şi el să tac. Dac-ar fi trăit, ţi-ar fi spus-o. Nu a văzut niciodată fondul lucrurilor — şi l-ar fi lăsat toţi în pace. Poate l-ar fi dat afară — şi astăzi, în papuci, ţi-ar fi învîrtit tăieţeii la plita de gaz. Culcă-te. Facem noi rost de bani.

Autoritar, a acoperit Remingtonul şi o sileşte să se scoale în picioare.

— Nu am iubit niciodată în viaţa mea, spune Vlaicu, fără să se uite la ea — şi am douăzeci şi trei de ani — şi un plămîn prin care fluieră vîntul... Dar mai gîndesc, şi mai sper. Gîndesc şi sper mai mult ca înainte. Şi dacă am să mă îndrăgostesc de cineva, aş dori să fie ca tine, Cati. Noi doi am putea face lucruri mari împreună.

Trei săptămîni se scurseră, aproape la fel. Băiatul pleca dimineaţa şi se întorcea noaptea tîrziu. Odată îl întrebase îngrijorată :

— Unde pleci mereu ?

— La prieteni, răspunsese. Nu-ţi bate capul.

Intr-o sîmbătă, îl aşteptă pînă la 12 noaptea. Incasase o mică sumă de bani — şi pregătise o masă care-i irosise jumătate din banii primiţi. Era bucuroasă şi mîndră de sticla de vin negru înfundat ce trona printre farfurii. La douăsprezece şi jumătate încă nu venise. Se dezbrăcă, îngîndurată. După vreun sfert de oră prinsese zgomotul unui automobil oprindu-se în faţa blocului. „A luat un taxi", se gîndi — şi aşteaptă să audă cheia învîrtindu-se în broască. „Mîine dimineaţă o să bea vinul".

Zbîrnîitul soneriei în liniştе o făcu să sară jos din pat, buimacă. Aprinse lumina şi-şi îmbrăcă în grabă capotul peste cămaşa de noapte. Soneria sună iar, nervos, apăsat. „A uitat cheia acasă sau a pierdut-o".

Deschise Yalele. Trei necunoscuţi o priveau din cadul uşii. Cel mai mărunt din ei, un tip cu pălăria dată pe ceafă şi cu un fular ieftin de mătase vegetală albă la gît, înaintă — şi ca din întîmplare puse piciorul între prag şi uşă.

— Doamna Caterina Stavăr ?

Avea o voce puţină şi mieroasă, de scopete.

— Da, spuse încet femeia, înfricoşată. Ce doriţi ?

— A, nimic, susură vocea dulce a tipului cu fular alb. Presiunea piciorului i se accentuă şi uşa se deschise de tot, obligînd-o să facă un pas înapoi. Nimic, doamnă. Vrem să vedem o fişă de imobil.

Cei trei sînt acum în antreu. Tipul cu fular alb a închis ochiul drept.

— ...Fişa de imobil a „tovarăşului" Vlaicu Stavăr, adăugă brusc, deschizîndu-şi ochiul. Bănuiesc că are aşa ceva — deşi şoarecele care s-a jucat odată cu pisica, se ascunde şi-n mormînt să nu mai dea nas cu ea.

Ceilalţi rînjesc.

— De vreme ce l-aţi găzduit şi sînteţi rude, o să ne-nţelegem noi. „Tovarăşul" ăsta Vlaicu — pronunţă cuvîntul tovarăş cu o inflexiune ciudată — a avut prea curînd pofta să se joace cu pisica după ce ea pusese ghiara pe el şi-l lăsase. Ei, tinereţea ! In patru ani tot nu-ţi vine mintea la loc : romantisme studenţeşti. Aşa-s comuniştii ăştia : nu se vindecă...

Tipul îşi trece limba peste buze — şi-i măsoară formele trupului.

— Fiţi amabilă şi îmbrăcaţi-vă mai gros, doamnă, închide iar ochiul drept. Mergeţi cu noi.

Cati păleşte, deodată : a înţeles.

(fragment din povestirea cu acelaşi titlu)

Tiparul rusesc şi romînesc din secolele XVI-XVII

de DANIELA BRATU

G. I. Koliada (Ivan Feodorov şi tiparul în unele ţări din răsăritul Europei, *p. 32-54) în* Probleme de istorie, *Bucureşti, 1958, nr 3, articol reprodus din VESTNIK ISTORII MIROVOI KULTURI, Moscova, 1958, nr. 1, consideră pe Ivan Feodorov, care a trăit la jumătatea secolului al XVI-lea, nu numai un artist tipograf, autor şi editor, dar chiar şi un profund umanist. El a tipărit o „gramatică", ce poate fi considerată ca primul manual al limbii literare a slavilor de răsărit şi de sud, precum şi al poporului romîn. Exprimîndu-şi talentul şi calităţile artistice în ornamentarea cărţilor de cult, singura formă a culturii tipărite din acea vreme, Feodorov, deşi cunoaşte stilul ornamental apusean, a subordonat modelele străine, artei naţionale ruse. O singură tipăritură de felul celor arătate mai sus, cuprinde un număr imens de iniţiale ornate, aproximativ 1400. In secolele XVI-XVII. grafica lui Feodorov rămîne un model pentru tiparul moscovit. Inainte de 1581, Feodorov vine în Romînia unde caută texte corecte ale cărţilor biblice. Coresi a luat ca model de ornamentare, grafica lui Feodorov. După 1588, tiparul romînesc se întrerupe aproape 50 de ani, din cauza secătuirii economice a Ţării Romîneşti de către turci. Ucraina contribuie prin Petru Movilă la reînnoirea tiparului romînesc. Lui Matei Basarab şi Vasile Lupu li se trimit tipografii complete.*

Vignetele şi desenele cărţilor ce apar la Streatin şi Krilos, sub îngrijirea lui Balaban din Lvov au influenţat parţial cărţile romîneşti din secolul XVII. O tipăritură din vremea lui Matei Basarab e trasă pe aceleaşi plăci, care fuseseră folosite anterior în tiparniţa din Kiev. Cartea de învăţătură *de la Iaşi (1643) are xilografiile lucrate de Ilia, cel mai bun gravor ucrainian. Pe filele 250 verso şi 333, întîlnim o copie excelentă a unei vignete din cărţile tipărite de Feodorov. Indreptarea legii (Tîrgovişte, 1652) reproduce vigneta lui Feodorov, însă modificată în chip artistic.*

G. I. Koliada găseşte în Bibliografia romînească veche de I. Bianu şi Nerva Hodoş, reproducerea unei vignete, care provine din Biblia *de la Ostrog (1581). In împodobirea ei grafică, Feodorov a avut un rol însemnat. Tipografii şi gravorii romîni au cunoscut acest izvor atît de bogat prin eleganţa ornamentaţiei lui.*

Frontispiciu din PRAVILA de la Govora, 1640.

In deceniile 6 şi 7 ale sec. XVII, unele iniţiale romîneşti provin din tipăritura de la Ostrog. „Captaţi de marea eleganţă a iniţialelor de la Ostrog, diferiţi artişti iau iniţialele ca exemplu şi creiază pe baza lor iniţiale proprii, asemănătoare în esenţă şi deosebite în detaliu".

Măiestria grafică a lui Feodorov se reflectă şi în cartea din Polonia şi Lituania. Grafica lui Feodorov n-a pătruns în tiparul din ţările slave din sud, deoarece în Balcani, ca şi în Veneţia, activitatea tipografică dispare la sfîrşitul sec. XVI-lea.

Prin dezvoltarea producţiei tipografice de la Moscova, din Bielorusia, Ucraina, unde Ivan Feodorov pune bazele trainice ale tiparului, sînt sprijiniţi şi slavii din sud. Cartea a devenit „armă spirituală", ajutîndu-i pe aceştia din urmă în lupta împotriva turcilor, salvîndu-i de la desnaţionalizare.

Studiul semnat de G. I. Koliada aduce o nouă lumină în cercetarea mijloacelor tipografice ale tipăriturilor din secolele XVI şi XVII, reliefînd spiritul tradiţional de colaborare culturală, care a stăpînit şi a condus pe cei mai buni reprezentanţi ai culturii şi artei celor două popoare vecine, romîn şi rus.

FĂNUȘ NEAGU

COPACUL și UMBRA

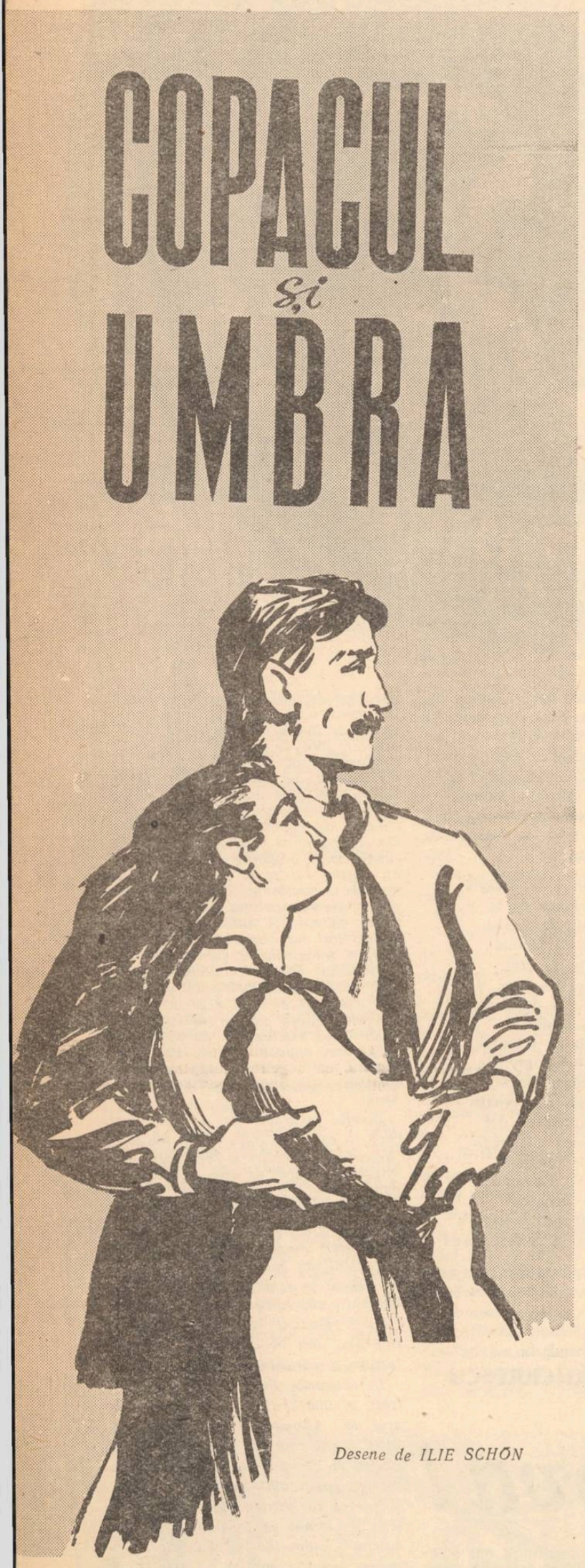

Desene de ILIE SCHÖN

Tîrziu, pe înserate, Mitu Ceairu se întoarse de la sesiunea deputaților comunali, flămînd și mirosind a fum ca un țigan șătrar. Voica îi puse pe masă o strachină de ciorbă cu slănină și trecu lîngă sobă să-și continue lucrul la vîrtelniță. Era femeie tînără, spătoasă, întărită de muncă, lată în șolduri, cu obraji cărnoși în care luceau ochii verzi, alungiți. Arăta ca și cum ar fi fost supărată și Ceairu, cunoscîndu-i firea se prefăcu la început că nu bagă în seamă; rîse în mustață și-o privi scurt pe sub sprîncene, parcă i-ar fi spus: lasă, domnule, știu eu că ziua întreagă nu ți-ai adunat o clipă picioarele de pe drumul de la cămară la vatră, și de aici afară, la vite sau la fîntînă, dar știu la fel de bine că nu ești supărată, că tu îți faci o bucurie din toate treburile cîte se adună pe capul tău. Văzînd-o însă că tace mereu și nu-i aruncă măcar o privire, Mitu se încruntă, se posomori. Fața-i lungă, cu pomeți proeminenți, se înăspri. La colțurile ochilor mari, blînzi, pielea se adunase în cute mărunte.

Voicăi îi păru rău de el și opri roata vîrtelniței.

— Mitule, chemă ea în șopată.

Omul puse lingura pe masă și așteptă. Voica își netezi părul la tîmple, surîse și obrajii i se învăpăiară.

— În seara asta, Mitule, am simțit cum bate copilul cu piciorușele în pîntece. Parcă m-a tăiat un junghi. De trei ori a mișcat.

Mitu simți că-i năvălește sîngele la inimă, că-l cuprinde amețeala și-l furnică în trup o bucurie cum nu mai avusese niciodată. Va să zică asta fusese taina și viclenia ei. Se ridică, luminat la față, făcu doi pași, îngenunchie și-o luă în brațe ca s-o strîngă lîngă el, s-o legene și s-o sărute pătimaș pe gură, pe păr, pe obraji. Să fi putut, ar fi băgat-o sub haină la piept, s-o știe acolo mereu, numai a lui, caldă, moale, cu răsuflarea fierbinte, să-i soarbă mirosul acela dulce, înțepător de femeie și să-i asculte la nesfîrșit vorba șoptită pe care i-o spusese adineauri, în care desluși-se fericirea și spaima ei că va fi mamă.

În timpul acesta, afară, pe prispă, lătră cîinele și se auzi zgomot de pași.

— Dă-mi drumul, zise Voica gîfîit, vine cineva.

— E Achim Pandrea, spuse Mitu. Eu l-am chemat. Du-te și deschide-i... Zicea că azi la prînz a trosnit gheața pe rîu și am hotărît să mergem în noaptea asta amîndoi să tragem la mal lemnele pe care le aduce apa. Deschide-i și pe urmă caută-mi o pereche de pantaloni vechi.

Cînd Achim intră în odaie, Mitu se apucase din nou să mănînce, aplecat peste strachina cu ciorbă. Achim dădu bună seara, trecu pe un scaun, după ușă, și-și puse căciula pe genunchi. Scund, gras, cu trupul otova, era îmbrăcat cu un cojoc tălat în poale și cu pantaloni bufanți, bazonați, la șezut și în genunchi, cu meșină. În picioare avea bocanci soldățești, cu ținte. Nu se scuturase de noroi la prag, și, după cîteva clipe, pe prișuri, la picioarele lui, i se lățea o băltoacă.

— Ai ascuțit, Achime, ostia și cangea? — întrebă Mitu.

— Ascuțit.

— Ți-am spus azi să pui și-o pînză la felinar. Știu că ai un petromax vechi. Pînza de la el s-o fi pus, că e deasă și nu răzbate vîntul la flacără.

— Am făcut totul cum trebuie. Am fost și pe la gîrlă. S-a rupt gheața de tot. Sînt două ceasuri de cînd a început să curgă. Da, de-acum putem să zicem că ne-a ajuns primăvara.

Voica se întoarse și-i întinse lui Mitu pantalonii pe care-i ceruse. Ceairu și-i trase în picioare peste cei care-i purtase ziua. Pe lîngă Achim, care se sculase să aprindă o țigară de la lampă, era mai înalt cu un cap. Avea brațe lungi, umerii joși și lați și gîtul subțire, vînjos, numai mușchi și tendoane. Cît fusese flăcău, nu se găsise unul în tot satul să-l dovedească la bătaie. Mulți îi purtaseră sîmbetele, căci era colțos fără pereche, dar nu îndrăzniseră să-i țină calea, fiindcă-l știau în stare să dărîme taurul cu un pumn. Dealtfel, pe el îl chema totdeauna măcelarul să-i atîrne porcii în cinghel. Pe atunci, Mitu nu se temea de nimic. Cu brațele lui a scăpat de la moarte patru flăcăi. Aștia patru au băut la cîrciumă o noapte întreagă și, dimineața, beți turtă, le-a venit poftă să se plimbe prin sat cu docarul primarului. S-au urcat și dă-i drumul! Doi țineau hățurile și doi plesneau cu bicele. Cînd au intrat pe ulicioara ce duce în malul rîului, caii au rupt dîrlogii. Flăcăii habar n-aveau încotro se îndreaptă; strigau, chiuiau și cîntau.

— Săriți jos mă! răcneau oamenii de prin curți, îngroziți. Săriți că dați de malul gîrlei!

Dar ei nu vedeau, n-auzeau.

Atras de hărmălaie, Mitu a ieșit la podișca din fața casei. Docarul se apropia în goana mare. Dîndu-și seama de primejdie, Mitu se aruncă dintr-o parte, curajos, apucă dîrlogii și suci caii spre poarta curții lor, care se nimerise să fie deschisă. Trei dintre zurbagii au scăpat teferi. Celui de-al patrulea, o roată de la docar i-a fracturat mîna. Acesta era Achim. Cînd s-a trezit din beție, de bucurie c-a scăpat cu viață, Achim a făcut jurămînt să-l slujească pe dumnezeu pînă la adînci bătrînețe. Și s-a ținut de cuvînt: s-a făcut dascăl în sat.

După ce s-a însurat, Mitu s-a înscris în partid și s-a potolit, s-a astîmpărat, nu mai fărîma gardul cu omul la mînie, ocolea de departe certurile și încăierările. Cu trei luni în urmă, fusese ales secretarul organizației de bază și pornise să înființeze gospodărie colectivă în sat. Adunaseră pînă acum, la comitet, 26 de cereri și fixaseră inaugurarea într-una din primele zile ale lunii martie... Începutul îl făcuseră chiar cei din comitet: Ceairu, Mohreanu, Lepădatu, Mihalcea.

Isprăvind cu îmbrăcatul pantalonilor, Ceairu trecu la fereastra din austru și-și plecă urechea să asculte. Ploaia, care de cu seară se potolise, începuse să fiarbă iarăși. Sus, în gura hornului, scheuna vîntul ca un cîine și acoperișul de tablă trosnea de parcă l-ar fi călcat în picioare turme de oi.

— Auzi, mă, Mitule — zise Achim rotindu-și ochii mici, gălbui, ca de porc — înainte de-a pleca, să-ți spun una: acum un ceas, a venit la vărul Emil, care-i locțiitorul tău în comitet, alde Jarca să dea și el cerere de înscriere în gospodărie. Era acolo cu amîndoi feciorii. Bătrînul a pus hîrtia pe masă și-a scos de sub cojoc o sticlă de rachiu... Parcă veniseră în pețit. Și sfîrși rizînd: bate lumea spre noi, tăticule, mai repede decît credeam.

Voica potrivea jurubița de bumbac pe fusele înfipte în crucea vîrtelniței. Se întoarse spre Achim cu fața împietrită, rea, batjocoritoare:

— Alde Jarca! Ia te uită! Vine hultanul la cloșcă și ea-l bagă la căldurică, sub aripa unde dorm puii. Tu vrei, Achime, să începem gospodăria cu alde Jarca?!

— Nu ne trebuie, rosti Mitu aspru, înfășurîndu-se în cojoc. Cererea aia s-o pună alde Jarca în cui, la icoană.

— Nu te lega de icoane, se supără Achim.

— Nu mă leg. Am zis așa o vorbă. N-am nimic cu icoanele tale, cu alde Jarca am ce am.

— Pentru ce-a făcut, a pătimit.

— A fost legionar, i-o reteză Mitu. La rebeliunea din 1941, a plecat călare la oraș, cu arma, ca un turbat.

— Nu-i lucru dovedit că, acolo unde-a fost, a omorît și-a jefuit, îl apără Achim pe Jarca.

— Da? Și-atunci de ce crezi tu c-a făcut doi ani închisoare? De florile mărului? întrebă Voica.

— Se mai înșeală și judecătorii, Voică. Știu eu. Și Jarca nu-i chiabur. N-are situație, tăticule. A avut el ceva osîndă, dar acuma a dat-o jos. Și-apoi, Mitule și Voică, Jarca e om priceput și harnic. Pune-l să-ți răstoarne pămîntul cu fundul în sus și ți-l răstoarnă. Asta, mă, trage ca un bou, și prin zloată și prin praf.

— Dascăle! se aprinse Mitu. Ești un prost, auzi? Cîntă! îi porunci el, așa cum făcea pe vremea cînd erau flăcăi, se certau și vroiau să se împace. Haide dă-i drumul! Cîntă!

Achim Pandrea lungi gîtul, își umflă pieptul și începu cu glas tunător:

„Prea Sfîntă Născătoare de Dumnezeu".

— Stai, făcu Mitu rîzînd, nu zici bine. Cum vine aia: născătoare de dumnezeu?

— Dar tu cum ai vrea? se întărîtă Achim. Cum să zic altfel? Fătătoare de draci?

— Născătoare de om, mă. Christos a fost om, n-a fost dumnezeu. Da' hai să mergem.

— Păi, să mergem... Bună seara, casă cinstită și gazdă frumoasă.

Voica se apropie de Mitu și-i petrecu brațele pe după gît.

— Rămîi acasă, rosti ea cu glasul moale. Asta nu-i vreme să stai pe malul gîrlei. Mi-e frică singură.

Mitu-i desfăcu brațele și-o împinse ușor pe pat.

— Haide, fii cuminte. Încuie ușa după noi și culcă-te. Să te odihnești că, mîine cum s-o lumina, plecăm la cumătrul Gheorghe la Dăiești ca să-i plătim să ne facă un leagăn pentru copil.

Voica mai rămase încă o vreme lîngă vîrtelniță, depănînd jurubițe de bumbac și, cînd simți că i se îngreunează pleoapele, stinse lampa și se vîrî în pat. Uitase să fixeze obloanele în belciuge și vîntul le izbea de perete. Un fulger se frînse pe fereastră, luminînd o clipă odaia și numaidecît se rostogoli tunetul. „Tună, vine primăvara se bucură femeia... Primăvara". Apoi gîndurile i se încîlciră și adormi.

*

Mitu și Achim străbătură prin întuneric ulița mare și ajunseră în marginea satului, la Achim. Acesta ședea într-o curte cu văru-său Emil, pe care aveau, împreună, act de proprietate. Împreună stăpîneau și livada ce începe în spatele caselor și sfîrșește în malul rîului. Locul acesta, altădată plin de bozii și mărăcinișuri, l-au cumpărat verii, la întoarcerea din armată, cu banii adunați de pe urma țigărilor, pe care le vindeau, cu de douăzeci de ori prețul, dezertorilor închiși la Comenduirea Pieței, unde ei au făcut de gardă vreme de jumătate de an. De treaba aceasta, în afară de unul din feciorii lui Jarca, leat cu ei, nu știa nimeni în sat. A lui Jarca vîrîse și el degetul în miere și nu vorbea, cu toate că uneori, cînd se uita la casele lui alde Pandrea, amîndouă de zid, cu balcoane, cu flori de lemn, rotunjite din fierăstrău, la costoroabe, îl rîcîia pe inimă și simțea, așa, o pornire să-și verse năduful în gura mare.

— Hai înăuntru, zise Achim, cînd fură la poartă. Cît pregătesc eu felinarul și iau ostia și cangea, tu te mai încălzești și fumezi o țigară.

— Mă trage gîndul să intru la Emil, spuse Mitu, să văd ce-a vrut alde Jarca. Și ce i-a răspuns Emil.

— Fii serios, tăticule, răspunse grav Achim, vărul Emil are copil mic, de țiță, îl trezești și bîzîie pîn-la ziuă —și-l împinse pe Mitu în odaia de lîngă bucătărie, neîncălzită... Ia și fumează, zise Achim, punînd tabacherea pe masă, și ieși.

Mitu se așeză pe divanul din colț și așteptă. Nu se știe de ce îi venea peste mînă în odaia aceasta înghesuită cu lucruri de preț, însă vechi, grosolane. Dușumelele scîrțîiau la orice mișcare, tavanul se înclina la mijloc și între grinzile crăpate se vedeau broboane de rășină închegată. Încăperea i se părea străină, îl apăsa pe suflet cu tristețe și pustiu. „De ce naiba, domnule, n-atîrnă ăsta de perete o hîrtie de prins muște. Cel puțin, ai asculta cum se zbate musca să scape și ți-ar trece de urît. Ai știi că nu ești singur". Îl pufni rîsul: „Ia te uită ce idei îmi trec astăzi prin căpățînă!"

Între timp Achim fugise la văru-său Emil ca să-i spună că Mitu nici nu vrea s-audă de cererea lui alde Jarca.

— Ce dracu ne facem? izbucni văru-său. Dacă nu ne băgăm acolo oamenii noștri, mai va să ajungem noi în posturile alea grase. Nu mai pupi tu, vere Achime, scaunul de socotitor. Alde Jarca știe să-i facă pe oameni să joace cum vrem noi. În grajd, la coada cailor, ai să-ți faci veacul.

— Păi da, fiindcă nu știi să bați cu pumnul în masă! se înfurie Achim. Cînd vorbește Mitu, stai ca o momîie, vai de capul tău, și nu zici nici pîs. Trebuie să le facem loc la alde Jarca lîngă noi, auzi?

— Să le facem, mă, da' cum? Dă-te tu pe lîngă Ceairu, cată-i în coarne, îmbrobodește-l, descîntă-l, zi-i de dragoste, fă-i ce vrei, numai adă-l de partea noastră.

— O să-l descînt. O să-i zic și de deochi, mama lui! înjură dascălul și plecă la Mitu, trecînd mai întîi prin magazie, ca să ia lucrurile de care avea nevoie.

— Am stat cam mult, tăticule, să mă ierți, zise el intrînd la Mitu, dar nu găseam otgonul. Știi că e nevoie și de otgon, să legi ostia cînd o zvîrli în lemnele pe care le duce apa prin mijloc.

Ieșiră și apucară pe cărarea din livadă, luminîndu-și calea cu felinarul. Mitu înainte și Achim după el. Ploaia curgea de sus, uricioasă, rece, piezișe, răsucită de vînt. Devale, dincolo de coama răchitelor, rîul slobozit din chingile gheții, mugea, se zbătea, vuia. Mitu și Achim păși ră cu grijă pînă în cotul unde apele o cotesc brusc la stînga. Acolo începe un grind pietros, umbrit de doi nuci, care se avîntă în albie ca un cal însetat. În el se spărgeau sloiurile și se izbeau lemnele. Ajungînd sus, Achim ridică felinarul la tîmplă. În geana de lumină gălbuie, Mitu zări două buturugi care se roteau într-un șuvoi, aproape. Se propti bine pe picioare și le trase cu cangea de-a lungul malului, pînă într-o scobitură, de unde le ridică, icnind, cu brațele și le aruncă în livadă.

— Cu alea două, zise Achim, cînd Mitu se întoarse la el, îți focul o săptămînă la două case. Dacă avem noroc, ne aprovizionăm în noaptea asta, cu lemne, pentru toată primăvara.

— Norocu-i apă trecătoare, dascăle, glumi Ceairu, și-și bătu palmele să și le dezmorțească.

— Ai spus vorbă dreaptă, mă, îl aprobă Achim. Uite eu... dar nu mai putu continua din pricina tusei.

— Ei, zi, ce-i cu norocul tău? insistă Mitu.

— N-am avut, răspunse Achim amărît, după ce-i trecu accesul de tuse. Ție-ți vine să rizi. Mă vezi gras și zici: ăsta numai de noroc să nu se vaiete. Dar nu e așa. Am opt pogoane de pămînt bun, unt și măduvă, să-l ungi pe pîine, și-l dau. Adică l-am dat. Dintr-un condei l-am dat. Am iscălit și nu-l mai am.

— Dascăle, ție-ți pare rău, mă, că te-ai înscris în gospodărie?

— Nu, răspunse Achim sec. Dar vin și zic: de ce alții, pe care-i trage ața la noi, și au pămînt la fel ca al meu, numai bob negru, să nu fie primiți?

— Vorbești de alde Jarca, așa-i? Hei, dascăle, mi se pare mie c-am să te pun să-i zici o evanghelie pe malul gîrlei. Bine, mă, tu ești prost?! Cum îți vine ție să-i dai drumul lupului în stînă. Nu căta la el că tace. Tace și coace. Alde Jarca vrea să intre la noi ca să roadă pe dinăuntru, la adăpost de bănuieli. Da' de cînd te are pe tine prieten alde Jarca? Văd că-mi vorbești tot timpul despre el. Ți-ai mînjit gura cu dulceață din borcanul lui?

— Să lăsăm astea, făcu Achim. Ți-a cășunat ție pe alde Jarca, nu știu cînd și unde, și gata, nu-l mai uiți.

— Asta așa este. Îl țin minte că era primar și ne-a vîndut patru oi fiindcă n-am avut cu ce le scoate de la oborul de gloabă. Le găsise păscînd în livada lui. Și dacă am făcut gălăgie, ne-a luat calul la rechiziție.

— Știu, zise Achim, a făcut și prostii, da' nu-i om rău. Și ți-am mai spus, de-aia vreau să-l luăm la noi, că trage la greu ca un bivol. Dacă e nevoie să-i legi într-o zi de gît clopotul bisericii, îl duce. Da' să-l lăsăm să doarmă, că l-o fi bușit sughițul de cînd îl pomenim. Spune-mi mai bine, cine s-a hotărît să fie socotitor?

— Pînă acuma, nu s-a hotărît nimic. Mă gîndeam să-l propun pe Mihalcea. Tu ce zici? E dat în mă-sa Mihalcea ăsta, cînd e vorba de armetică. La școală, mi-aduc aminte, tu spuneai cel mai frumos poezii și Mihalcea rezolva toate problemele dintr-o suflare.

— Mihalcea?! se miră Achim. Nu face, tăticule. Are-o gură de fuge toată lumea. În zori, cînd se scoală să dea la cai îl aud tocmai de la mine cum răcnește: „hei, murgule, talane, primește!"

— Nu, zise Mitu, e bun. Și-apoi e singur în sat, n-are neamuri pe care să le părtinească.

În vremea aceasta, venea la vale, prin mijlocul rîului, o stivă de lemne, prinsă în scoabe și piroane, smulsă din vreo gospodărie pe care apele, umflîndu-se, o răvășiseră. Căci se întîmplă în zilele dezghețului să fie smulse, de-a valma, căpițe de fîn, lemne, cuști de păsări, scocuri de moară. Valurile le înhață și le poartă, răsucindu-le, ca să le părăsească departe, în vreun petec de prund.

Ceairu își sticli ochii în întuneric și îi porunci lui Achim, cu glasul asprit de răcoare, să-i dea ostia. Achim i-o întinse și Mitu pipăi înfrigurat nodul otgodului legat de coada ei. Îl mai răsuci o dată, să țină, apoi prinse capătul slobod al frînghiei în mîna stîngă și, cumpănind ostia în dreapta ridicată, păși încordat pe munchia grindului pînă unde acesta începea să coboare, pregătindu-se să arunce fierul în grămada de lemne. În dreapta lui, prin întuneric, sloiurile zgîriau malurile, se încălecau trosnind, pîrîiau, foșneau, fișîiau.

Achim vru să împingă felinarul în față, dar Mitu îi strigă să-l ascundă, fiindcă lumina-l încurca. punea între el și țintă o pînză gălbuie, uleioasă pe care nu putea s-o străbată cu privirea.

— Să-l ții ascuns că te ia mama dracului, zise Mitu, — și Achim, ascultător, duse felinarul la spate și făcu doi pași înainte, cu grijă să nu alunece.

Mitu mai așteptă cîteva clipe, ca să se obișnuiască cu întunericul și, deodată, făcîndu-și vînt, repezi ostia a cărei pană vîjîi prin aer, ca o piatră trimisă din praștie. Fierul se înfipse și pătrunse adînc. Între timp Achim ridicase iarăși felinarul la tîmplă. Mitu se întoarse și-l înjură. Ceva zvîcni în Achim care, furios, năuc, se lăsă dintr-odată pe spate și zvîrli cu forță felinarul înainte. Ceairu dădu să se ferească, dar în clipa aceea otgonul se întinse brusc, omul simți o smucitură în mînă, alunecă, își pierdu echilibrul și se prăvăli în vîltoarea apelor, acolo unde se ciocneau sloiurile.

— Cangea, mă! răcni în cădere.

Achim înțelese că-i cerea cangea ca să se atîrne de ea. „Doamne, îi fulgeră prin gînd, se înecă" și înfricoșat de ce făcuse, se lăsă în genunchi și înaintă de-a bușelea prin noroi, cu cangea în mînă. Apoi alt gînd i se furișă în creier. „Vrea să-l pună socotitor pe Mihalcea" și se opri.

Jos, în apă, pe Mitu îl loveau din toate părțile sloiurile. Ameți și căzu la fund ca să nu mai iasă niciodată la suprafață.

Cînd își dădu seama de asta, Achim simți că i se răsucesc mațele în stomac. Vărsă și gemu lungit pe burtă în mîzga de pe grind. Sta așa ca o rimă, nemaiavînd glas să strige și nici pic de vlagă în oase. Altădată Mitu îl salvase de la moarte, și el...

Tîrziu, Achim s-a tîrît în curte, ca un cîine schilod și cînd a fost în pragul ușii s-a prăbușit. Văru-său Emil, ieșit afară să-și facă nevoile, a dat fuga spre el, înspăimîntat.

— Ce e mă, ce-ai pățit?

— Mitu... S-a înecat

Emil se lăsă cu spatele pe perete și închise ochii.

— I-ai descîntat de deochi, vere, și n-a avut leac.

*

După al doilea cîntat al cocoșilor, Voica avu un vis frumos. Se făcea că plecase cu Mitu pe cîmpul de dincolo de rîu, ca să dea foc buruienilor de pe locul unde trebuia să semene orzul. Un murmur dulce, îndepărtat și odihnitor, al vîntului de primăvară se topea în pletele sălciilor și-n cerul înalt, plin de mireasma tulburătoare a crengilor de plop, înfloreau stelele. Era de vreme, nu se vedea nici un om pe aproape și Mitu îi spuse femeii:

— Anul ăsta lumea e mai leneșă. Altădată veneau flăcăii pe cîmp de la miezul nopții.

Apoi îi ceru smocul de cîlți înmuiați în gaz, ea i-l dădu, el îl aprinse și se aplecă să-l poarte pe la rădăcina ierburilor. Vilvătaia se întinse repede și omul porni în urma ei, cu mîinile înfundate în buzunare, trăgînd adînc în piept aerul răcoros și proaspăt al zorilor cu urme de fum. Voica mergea lîngă el tăcută, cu ochii plini de bucuria celei dintîi dimineți de primăvară petrecută pe cîmpul larg. Își simțea sufletul ușor, ca odinioară cînd era fată și alerga cu prietenele ei într-acolo unde

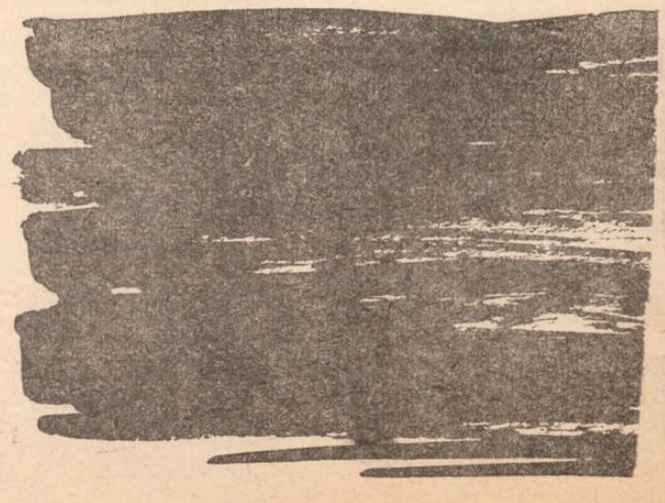

Cîntarea Romîniei

OLTENIA

Cetatea banilor — cetate industrială

Cei mai mici au șapte ani, iar cei mai mari doisprezece. E o zi de iarnă cuminte. Soare, iar adierea, abia simțită, împrăștie iz proaspăt de pămînt dezmorțit. Învățătorul s-a așezat pe-o bancă. El are ochii blînzi și vocea guturală:

— Stoian!

— Prezent!

— Ia să-mi spui tu mie, elev Stoian, cine au fost frații Buzești?

— Frații Buzești au fost sfetnicii credincioși ai lui Mihai Viteazul, bănișor al Mehedințului, ban al Craiovei, domn al Țării Romînești — răspunde copilul sigur, așteptînd încuviințarea ochilor blînzi.

— Și?...

— Și spaima turcilor, completează un neîntrebat.

Bătrînul învățător, căruia i se cuvin toate onorurile pentru iscusitul său procedeu pedagogic, are predilecție pentru unele expresii și le folosește ori de cite ori vine cu pîlcul de copii în locurile fostei bănii a Olteniei, în parcul din fața clădirii Glogovenilor, unde Tudor Vladimirescu a fost fecior în casă, sau în preajma clădirii în care au ținut sfat, la 1848, membrii guvernului provizoriu.

— Iată, copii, acestea sînt „arhivele istoriei", care mărturisesc despre întîmplări de demult...

Apoi, începe o incursiune în istorie, de la banul Craiovescu, de la rădvanele grecești și florentine, nemțești și ungurești, care în drumul lor prin Craiova i-au îndemnat pe localnici spre negoț și meșteșugărie, pînă la Craiova acestor zile.

De curînd însă, l-am întîlnit pe învățătorul cu ochii blînzi și vocea guturală, înconjurat de copii în fața unui ciudat schelet metalic ridicat în ghiarele macaralei din incinta fabricii Electroputere. Încercînd o asociere între postura învățătorului care vorbea cu înflăcărare în fața „arhivelor istoriei" și cea a învățătorului mirat și reținut în fața unei ciudățenii metalice, mi s-a părut prozaică vizita pe care o făcea la fabrica Electroputere.

Dar m-am mustrat pentru acest gînd; învățătorul venise să învețe, deopotrivă cu elevii lui, o nouă lecție de istorie... Sau, mai precis, cum a început istoria Craiovei ca oraș industrial. Afirmația ar fi fost socotită paradoxală în vremea cînd burtă-verzimea pusese Olteniei blazonul de „colț de țară eminamente agricol". Dar azi, cînd istoria Craiovei industriale o scriu hornurile noilor fabrici care împung cerul, sondele tinerelor schele petrolifere, păienjenișul de șosele și căile ferate, ea are o adîncă semnificație.

— Ce-i fierăria asta, tovarășe învățător?

— ?!

În locul învățătorului îi răspunde lui Stoian, de data aceasta, un dispecer îmbrăcat în halat albastru:

— E scheletul metalic al unuia din tramvaiele electrice pe care le construim la Craiova.

De-ar fi aci, în inima Olteniei, numai această fabrică în care muncesc, deocamdată, cîteva mii de muncitori și tot așa am putea vorbi despre Craiova ca oraș industrial. Imensele hale, în care s-au instalat freze și raboteze, ghilotine care foarfecă metalul în zeflemea,— acești coloși de metal supuși — te fac să regreți pentru o clipă că natura l-a creat pe om atît de mic la statură. Insul aflat de puțină vreme în aceste nesfîrșite hale, constată noțiunea de grandios împlinită perfect. Într-un loc te cheamă reflexele multicolore ale șpanurilor care dănțuiesc de-a lungul lanțului de strunguri „Iosif Ranghet". Peste oameni și mașini aleargă, în lină legănare, o uriașă „broască țestoasă" de metal, ancorată de transportorul mînuit de o fată cu basma înflorată. Dacă ai să fii însoțit de dispecerul de care vorbeam mai înainte, afli că „broasca țestoasă", în limbaj tehnic, se numește carcasă, cămașa metalică, care va îmbrăca trupul unui motor electric de mare capacitate.

În incinta fabricii, undeva printre grămezile de balast și stivele de cărămidă cu care se vor înălța noile construcții impuse de dezvoltarea fabricii, stau răsturnate cîteva roabe vechi și greoaie. Dispecerul a oprit grupul de școlari și se apropie de învățător:

— Cu cîțiva ani în urmă construiam în fabrică doar roabe.

Învățătorul nu se miră. În anii aceia nu aveam excavatoare, nu aveam buldozere și betoniere. Începusem asaltul reconstrucțiilor și construcțiilor. Pe șantierele țării au prins bine lopețile, casmalele și roabele voastre — pare să spună tăcerea învățătorului și privirile lui.

— Acum, construim transformatori de înaltă tensiune, motoare electrice pentru Vietnam, China, India, R. D. Germană și Ceylon. Acum, construim tramvaie electrice, aparataj pentru locomotiva „Diesel", așa cum s-a stabilit la Plenară.

Învățătorul nu poate cuprinde măreția cutezanței de a construi aci, în inima Olteniei, echipament electric pentru primele locomotive Diesel, care vor alerga pe drumurile de fier ale patriei în acest an. Pe el îl interesează prea puțin că o asemenea locomotivă are 114 tone și că puterea ei de tracțiune este de 2—3 ori mai mare ca a unei locomotive obișnuite, cu aburi. Patriotismul lui e alimentat de satisfacția că undeva, în Ceylon, un om, care nu ne cunoaște graiul, va reuși să descifreze pe plăcuța de alamă a unui motor electric: „Fabricat în R.P.R.".

Există undeva, în labirintul acestei fabrici, o sală imensă și parchetată. Nu s-a organizat niciodată o serată dansantă, cu toate că afli aci un mare număr de fete. Toate sînt vesele și, multe, frumoase. În această sală s-a înființat noul atelier de bobinaj. Fetele au învățat taina broderiei firelor de cupru pe inima motoarelor electrice. Munca e plăcută și, dacă ai îndemînarea lor, a celor din brigada Nicoliței Dumitrescu, poți depăși norma cu 40%, fără prea mare efort. Dacă ai îndemînarea lor, cum am spus.

Ți se mai tolerează o glumă în atelierul acesta, dar poți să fii chiar cel mai vestit electrician — dacă vii cu o cheie de mînă și te plimbi de-a surda să vezi care e cea mai frumoasă dintre fete, apoi să știi că Angela Milițaru nu vrea să-și dezică numele de familie și te-alungă. Și, în definitiv, vorba ei: întîlnirile, după ce sună fabrica. Fiecare lucru la vremea lui.

De-ar fi să vorbim numai despre Electroputere — așa cum spuneam la început — și tot ar fi destul să demonstrăm că orașul Craiova a devenit un centru industrial. Dar el ține pasul cu celelalte orașe ale țării. A început să-și întindă periferiile.

Craiova și-a aruncat drum de asfalt peste apele Jiului și s-a îngemănat cu orășelul fabricilor de la Podari. În zilele acestea, meșterul Iosif Beer desface aci ultimul cofraj al fabricii de zahăr „Livezi", legănat abia perceptibil de trepidațiile uriașelor cazane care transformă sfecla în cristale dulci. Alături, în secția de distilerie a fabricii de uleiuri comestibile, cineva a scris cu creta pe o cisternă: „În 1959 trebuie să fie lichidat importul de ulei!" Și pentru ca această sarcină să fie îndeplinită, comuniștii Ion Manea, Constantin Prunoiu, împreună cu cîțiva tineri, au smuls acoperișul fabricii și au început lucrările de supra-etajare.

În Podari s-au finisat blocuri și coloniile muncitorești, în proiectele cărora arhitecții au pus multă fantezie.

Un bătrîn cărăuș, care povestește oricui are timp să-l asculte că așezarea lui a fost botezată Podari, pentru că oamenii de aci te purtau de la un mal la altul al Jiului cu podurile de lemn, cînd veneai la bănie, a găsit un înțeles adînc în împlinirile noastre.

— Au durat în Podari, cîrmuitorii noștri, fabrici noi și au adăugat la ele una de zahăr ca să ne fie traiul mai dulce!

Ceasornicul arată o oră la care, dacă te afli în Craiova, îți dai seama că ești oaspetele unui oraș cu adevărat industrial. La ora aceea, își împletesc glasurile, dincolo de acoperișurile clădirilor, sirenele care-i cheamă pe muncitori la fabrica Independența, la I. C. Frimu sau la tînărul Depou de locomotive. La ora aceea, pornesc elegante autobuze să-i poarte pe muncitori spre Podari. De peronul gării se desprind trenuri marșrutizate, care duc petrolul oltenesc spre rafinării, vagoane cu mașini agricole dăruite de muncitorii uzinei 7 Noiembrie Bărăganului pornesc spre India sau Ceylon, transformatori de înaltă tensiune.

Puțin mai tîrziu, un clopoțel de bronz cheamă în clase elevii unei școli de la marginea Craiovei. Cei mai mici au șapte ani, iar cei mai mari, doisprezece. O voce guturală întreabă:

— Ce fabricăm noi la Craiova, Stoian?

— Transformatori și motoare electrice, pentru cele mai îndepărtate țări de pe glob.

— Și locomotive „Diesel", completează un neîntrebat.

— Și pe ele ce stă scris?

Răspunde în cor toată clasa:

— Fabricat în R.P.R.!

Lucian ZATTI

Desene de TIA PELTZ

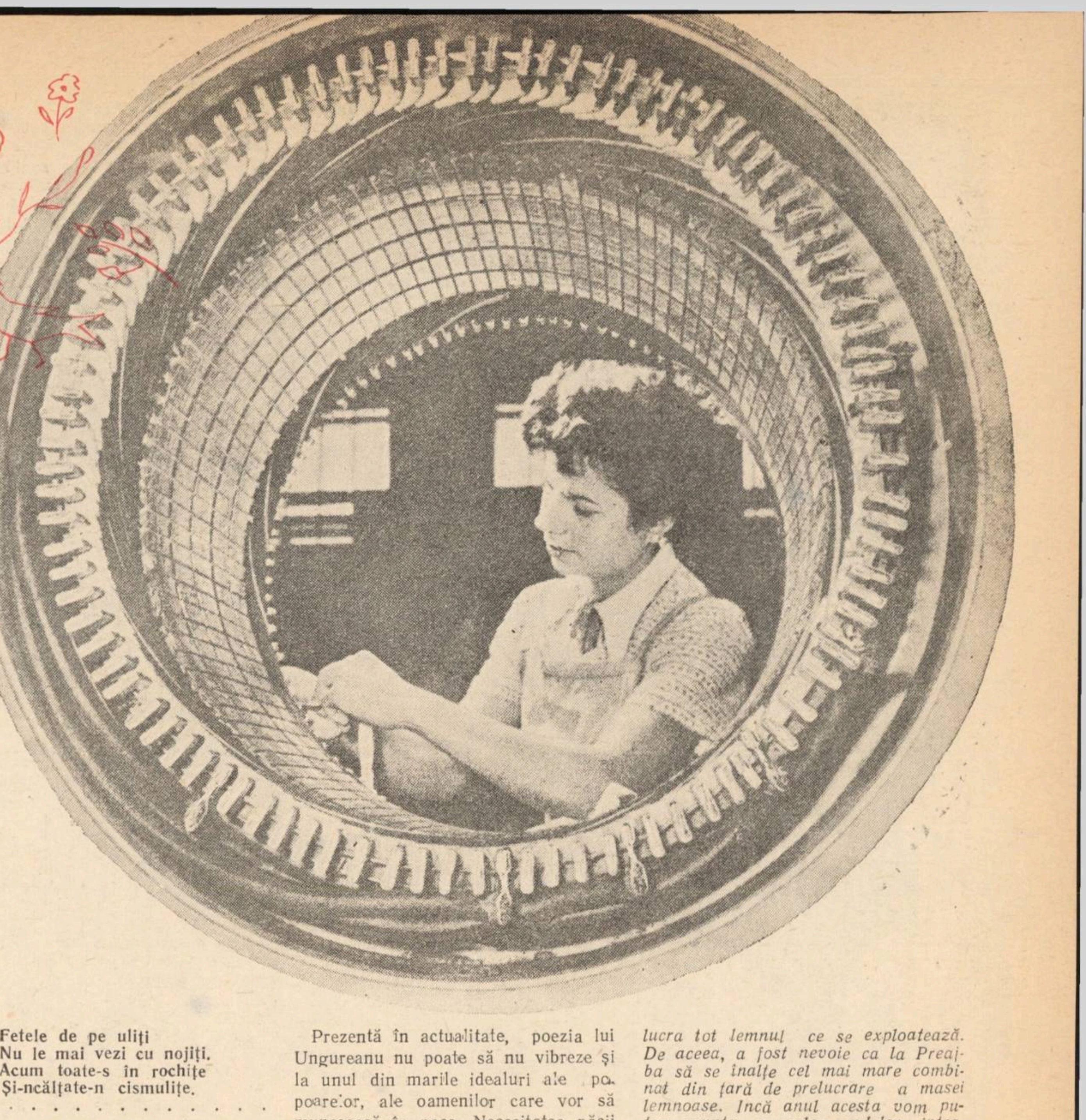

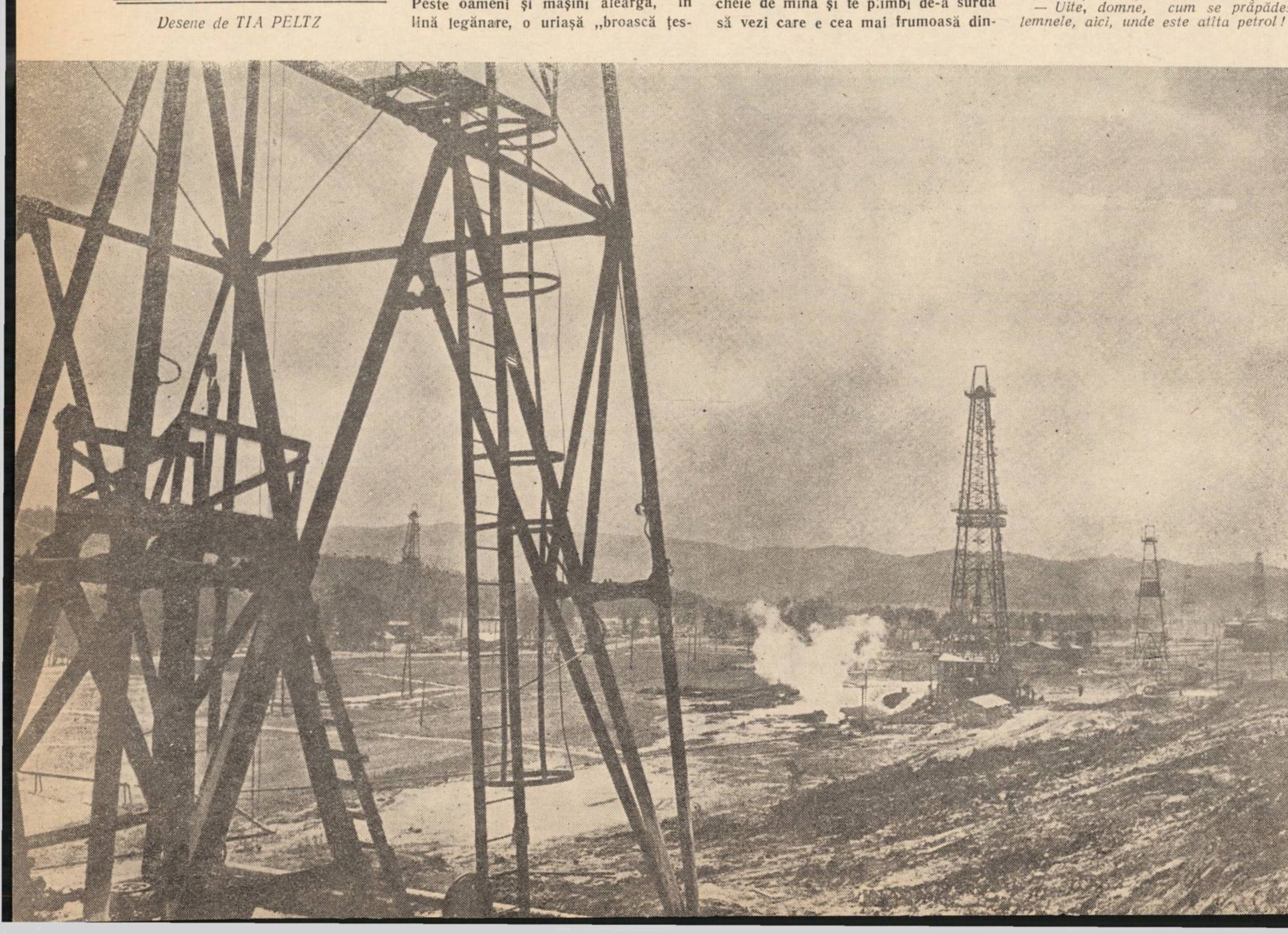

Simboluri dintr-o stemă

Prăvălia sătească e plină de femei: așteaptă pîinea. Brutăria e la a treia casă de Oficiul de Foraj. Un om spintecă în șosea lemne lungi de un metru și le stivuește lîngă ușă. Saci de făină închid drumul, lasă numai o trecătoare îngustă spre sala unde se frămîntă aluatul. Cu cîtva timp în urmă, pîinea o făcea un om. Acum lucrează cîțiva „specialiști" aduși de la oraș. Cuptorul, mare și adînc, e luminat electric. Pîinea nu mai miroase a gaz. Se scot trei și patru serii de pîini pe zi. Inginerul mecanic al Trustului, plimbîndu-se pe șosea în așteptarea unei mașini să-l ducă la Tîrgul Jiu (Rio de Jii, cum l-a numit un șmecher cu fantezie), remarcă necăjit:

— Uite, domne, cum se prăpădesc lemnele, aici, unde este atîta petrol!

Observația e adevărată, deși, deocamdată, la Zătreni, inoperantă. Călcăm pe un pămînt fabulos. Un pămînt care ascunde enorme pungi de petrol. Un cer întors. În întunericul de sub noi, petrolul sclipește cu miliarde de stele uleioase, învăluite în nori de gaze. Cînd se spune că socialismul deschide noi orizonturi, aceasta nu este numai o imagine. Spre deznădejdea defăimătorilor și „specialiștilor" în pronosticuri asupra datei cînd Romînia va rămîne fără petrol, pe harta țării a apărut un nou orizont: Oltenia petroliferă. Și nu se tipăresc nici un fel de acțiuni. Nu se produce panică la Bursă. Nu se fac cadouri miniștrilor pentru obținerea concesiunilor. Nu se sinucide nimeni. Nu-și face iluzii de sporire a bijuteriilor nici o metresă de bancher. Nu se îmbogățesc peste noapte nici cutare, nici cutare. Se îmbogățește țara. Și dacă e să ne menținem în limbajul bursei, atunci putem spune bucuroși: cresc acțiunile socialismului.

Inginerul își continuă ideea:

— Sau să folosească motorina! Mare lucru să tragă o țeavă și să pule un injector. Dar lor le trebuie țeava să facă porți.

Poarta de care e vorba (intrarea la Oficiu) este, dacă vreți, expresia cea mai simplă a unui arc de triumf: o țeavă îndoită în formă de U cu picioarele în pămînt. Aici a fost odinioară un gimnaziu. Tichie de mărgăritar! Cîțiva boernași cu ambiții nepoleoniene, țineau ca Zătrenii să fie centrul de plasă. Trei-patru case mai arătoase, un monument al eroilor din 1916-1918, pe ulițele care se pierd în cîmp zeci de case necăjite, cîteva mijlocii, cu acareturi multe, ale chiaburilor și în plin centru — gimnaziul! La o populație, în acele vremuri, în proporție destul de mare analfabetă și semianalfabetă, un gimnaziu! Grandomania micilor boernași, aspirația lor spre „neobișnuit", avea însă o sursă mai puțin nobilă decît la Raskolnicov — și el discipol al lui Napoleon. Cînd pășești pe treptele Dispensarului și punctului de pediatrie, în mozaicul roșu de la intrare, citești această emblemă cu litere negre: „Banca Oltețul". Erau proprietari de bancă, nu puteau să nu fie și proprietari de gimnaziu. Mai încolo, într-o casă arătoasă, secția „Bunuri" a Oficiului. Și în alta, prăvălia sătească.

Poate că inginerul mecanic al Trustului n-are întru totul dreptate. Oltenilor le plac lucrurile frumoase. Casele, chiar cele mai necăjite, sînt zugrăvite pe din afară în culori vii. Pe garduri — unele vechi, putrede — încîntă ochiul desene primitive, tradiționale, făcute cu var, din bidinea. Poarta Oficiului — de altfel deloc pretențioasă — este o includere în peisaj a industriei. Poate că e o dovadă de pătrundere a psihologiei localnicilor, din partea celor care au făcut-o. Dacă e și puțină îngîmfare, poate că nu e întru totul condamnabilă: și în lucrurile mici se exprimă sentimentul de putere al unei clase tinere, în plină afirmare. De ce nu un arc de triumf acolo unde într-o zi va gîlgîi în valuri petrolul!?

Pînă vine pîinea, femeile se foiesc prin prăvălie. A sosit încălțăminte și sticlărie. Încălțămintea s-a pus în rafturi. Cîteva se înghesuie acolo și trec în revistă marfa: pantofi bărbătești cu crep, ghete de copii, pantofi de damă, gri și beige, cu tocuri trei sferturi, cizme de cauciuc, galoși. O femeie, cu părul strîns într-un fișiu colorat, pe care se disting siluetele Turnului Eiffel, Turnului Spaski, cupola lui The Big Ben din Londra și cuvîntul pace în toate limbile, se entuziasmează:

— Vai, uite ghete negre! Am să-i spun să-mi pună deoparte.

Așteptase cu precădere ghete negre. Exclamația avea multe surse, unele mai vechi altele mai noi. Copiii mergeau la școală, începuseră ploile, pe aici drumurile nu cunoscuseră decît atelajele drept credincioșilor avuți, în drum spre mînăstirea Polovragi, carele cu boi, spre Tîrgul Cărbunești și Tîrgul Jiu, încărcate cu mere Ionathan, London Peipping, Parmen, sau Calville neige, cu pere Curé, sau Duchesse D'Angouleme, Bergamotte sau Crassane, cu piersici Early, Sneed, Amsden, conduse de țărani care mîncau sub covîltir mere porcești. În timp ce carele, plecate cu două zile înaintea zilei de tîrg, străbăteau drumurile de humă, în sălile gimnaziului din Zătreni sunau duios aceste cuvinte ale nobilului gînditor Rousseau: „Pămîntul nu-i al nimănui, iar roadele lui sînt ale tuturor". Iar la bancă, boernașii citeau spiritele din gazeta financiară și se distrau „enorm".

— Ce este abuzul?

— Un drept exercitat de altul.

— Dar cecul?

— Un răvaș de dragoste.

Cele mai grele atelaje erau căruțele cu butoaie de vin Crîmpoșie, Braghina, Sauvignon, Pinot gri. Cereale, puține. E semnificativ că nicăieri după zece zile de călătorie în lung și în lat într-un triunghi geografic de zeci de mii de hectare nu s-a profilat la orizont silueta paralelipipedică de beton a vreunui siloz. În schimb s-au arătat turlele negre, argintii, sau roșii — după vechime — ale sondelor. Cele mai multe, situate la distanțe mari de calea ferată, în regiuni „excentrice" — adică în afara drumurilor de acces. Privind terasa Oltețului pe o zi de ploaie, ai o vedenie: pe multimilenarul pămînt rural al acestei părți de Oltenie, se deschid chiar atunci în lutul pastoral, muiat de ape, drumuri. Drumurile vechi sînt desfundate de autocamioane cu cauciucuri duble, gemînd sub greutatea utilajelor în valoare de sute de milioane, made in R.P.R. Glodul placid, lipsit de perspectivă, e dinamizat, rostogolit pe sute și sute de kilometri. Țăranii tineri, întorși de la militărie, trec gardul ogrăzii și se angajează ca sondori. Prima treaptă a meseriei se învață repede. Tații, care sînt mai isteți, știu scrie și socoti, trec și ei gardul, angajîndu-se ca paznici. Copiii merg la școală. A merge la școală nu este numai o obligație, e o problemă de viață, de viitor. Fără școală nu poți ajunge inginer petrolist, maistru sondor, inginer mecanic, motorist, șofer, pontator, contabil și nici chiar sondor de rînd. Și, uite aici, sub glodul ăsta, se bănuiește atîta petrol cît n-are Oltul apă! Ehe! Ai auzit că pe Pămîntul Ghimbașului au dat gazele? Aici o să trebuie oameni, nu glumă. Într-o vreme, încă memorabilă, viitorul se profila, simbolic, sub forma unei cobilițe. Pentru asta nu trebuia să știi nimic de era terțiară, de formarea scoarței, a rocilor, despre caracteristicile helvețianului sau sarmaticului, despre micropaleontologie, despre migrația petrolului și despre metodele de prospectare seismică a scoarței pămîntului din jurul Zătrenilor și Țiclenilor. O dată cu trecerea cobiliței la muzeu, partidul a pus premizele introducerii Olteniei în marele circuit industrial al țării. Viitorul oltenilor se profilează nu numai sub forma unui fulger (vezi „Electroputere"-Craiova) ci și, de acum înainte, sub forma unei turle de sondă. Cînd citești în documente de partid despre creșterea clasei muncitoare în cîțiva ani cu sute de mii de oameni pe întreaga țară, trebuie să te gîndești neapărat și la Oltenia industrială. Între cobiliță și sondă este un drum de cîțiva ani: distanța este însă de ordinul istoriei.

Toamna, cînd încep ploile, mamele cumpără ghete pentru copiii care merg la școală. De ce negre? Chestie de gust.

Un țăran schiop, cu un coș din care se arată o pălărie bleumarin de pluș peste niște pachete, cere două chile de grăsime.

— Merge! Merge! îl admiră vînzătorul, cu ochii la coș.

Țăranul își arată gingiile, „of":

— Am și eu o sondă... Mă, mai dă-mi și mie o hîrtie să mai învelesc o dată untura asta.

Am și eu o sondă. Adică pe pămîntul meu s-a instalat o sondă. Trustul arendează pămîntul conform legii. Scara plății pleacă de la pămînt nefolositor, de bătătură, pășune, pămînt cultivabil, livadă. Într-o zi au venit topografii, și-au instalat teodolitele, s-au chiorît prin ele și au scris în hărțile lor. În altă zi, au apărut niște mașini ciudate, un fel de autocamioane, cu alte alea pe ele și niște motoare care fac corent și au început să sape o gaură mică în pămînt, de-i zicea prospecție! Seismică? Așa, așa!

Și în altă zi, țăranii au fost chemați la sfatul popular și li s-a împărțit bani. Pe urmă, inginerii, mecanicii, maiștri sondori, aduși de pe Valea Prahovei, laboranții de noroi, au fost cazați la țărani cu chirie în regulă, chitanță și tot dichisul. Periodic, țăranii își ridică sumele cuvenite. Și cum deabia alaltăieri a fost zintîi, prăvălia e plină de lume.

Gestionarul vine de afară, transpirat și strigă:

— Mă, care sînteți la pîine?

Femeile se înghesuie cotcodăcind spre tejghea. Gestionarul le oprește elanul:

— Ia puneți mîna să cărăm întîi sticlăria asta, că pîinea e dabi pe drum. Da' încet să nu se spargă.

Gospodărește, femeile cară pachetele ușoare cu sticlărie, din care ies mustăți de paie. Chicotesc măgulite, că au fost puse să facă o muncă „oficială". La București o asemenea scenă e imposibilă. Dacă te uiți bine, observi că între pachete, foarte puține conțin sticle de lampă. Un obiect care nu mai are căutare. I-ai putea zice: un obiect primitiv.

Între timp, din fața brutăriei, pornește spre prăvălie o căruță acoperită cu o pînză albă, groasă, din care ies aburi. Un miros amețitor de pîine caldă umple văzduhul umed de ploaie. În dreptul Oficiului de Foraj, omul de pe lîngă cai se ferește de mașinile care ies pe sub arcul de triumf și atacă, săltînd ca pe valuri, hîrtoapele drumului, așternut prin mai mult de zece sate, pînă la Tîrgul Jiu. Sătenii știu după mașini că directorul, un fost maistru sondor, și inginerii, semănînd toți a lucrători de rînd, se duc departe, spre sonde și se întorc abia cînd începe să se întunece. Din partea cealaltă, apare mașina Trustului să-l ia pe inginerul mecanic. Cam cu întîrziere. Șoferul se scuză, arătîndu-și dinții albi:

— Curcile!

Într-adevăr, nu numai hîrtoapele nu îngăduie viteze mari, ci și curcile. Șoferii pilotează cu îndemînare printr-un nesfîrșit harem de curci. E epoca curcilor. Pe aici, finii, duc nașilor ori 11 (unsprezece), ori 13 (treisprezece) păsări, din care cel puțin patru curci, bașca fructele, vinul. Strașnică afacere instituția de naș! Fruntașii de odinioară ai satului înțelegeau să-și vîndă scump pielea de porc cu care se făleau finii: am naș pe cutare! Investițiile cerute cîndva de nășie, le scot, precum se vede, cu vîrf și îndesat. Sondele vor stinge încetul cu încetul acest obicei. Generația următoare de localnici va înțelege că și aceasta este o formă de exploatare.

Din curtea prăvăliei sătești, cîțiva oameni cară cu spinarea lăzi cu mere spre autocamionul care a adus încălțămintea și sticlăria. Aici este și punctul de achiziționare a produselor agricole. Alături, în curtea Oficiului de Foraj, dintr-un furtun de patru țoli, înșurubat la o cisternă oprită în drum, izbucnește cu forță în rezervorul instalației de încălzire centrală, un șuvoi sclipitor de petrol.

Mirosurile pătrunzătoare, se amestecă în aer mai puternice decît cel de umezeală al ploii. Fructe, petrol, pîine. Simboluri dintr-o stemă. Petrolul nu vine de departe.

H. ROHAN

Un rapsod popular: Gh. Nistor Ungureanu

Citindu-i poeziile și cunoscîndu-l personal pe ciobanul Gh. Nistor Ungureanu, ai impresia că te afli în preajma unuia dintre brazii de înălțime. Și acum, la 56 de ani, îmbrăcat în suman și ițari de dimie seină, cu mersul săltat ca unul învățat să urce și să coboare potecile căprioarelor, cu mișcări simple, imaginea acestui om amintește de îndemnul pe care el însuși îl dădea brazilor.

Leagănă-te brăduleț,
Cît ești mîndru și semeț!

Viața lui urmează, în linii mari, destinul celor ce au fost cîndva exploatați:

Am trecut lume prin tine
Năcăjit și vai de mine,
Năcăjit și supărat
C-am rămas copil sărac,
Am trăit printre străini,
Ca iarba prin mărăcini,
Tot cu grijă și cu chin.
Ca iarba, de boi bătrîni,
Nici mîncată, nici lăsată,
Numai iarbă judecată!

(„Doina mea")

Părinții lui au fost clăcași pe moșia Săftoiu (boier din Tg. Jiu) și l-au crescut pe Gheorghe laolaltă cu alți opt copii, cu greu:

Vai, săraca biata mumă,
Mă scălda, mă legăna
Și din gură cuvînta:
— Tu să pleci de lîngă mine,
Că m-am săturat de tine,
De cînd ai fost de trei zile!
Mă legăna c-un picior,
De mine nu i-a fost dor,
Că-s al nouălea ficior...

(„Doina mea")

Doi dintre frații mai mari ai ciobanului ajung în casa lui N. Titulescu, la București, unul secretarul acestuia, celălalt „fecior de masă". Din îndemnul acestor doi frați, dat părinților săi, Gheorghe a fost trimis la Tg. Jiu, la școală.

Revoltat de umilirea pe care i-o provocau burghezii și boierii orășelului printr-o bogăție afișată cu ostentație și dispreț — umilire căreia nu i s-a putut adapta — Gh. Ungureanu fuge cu un ciopor de oi, care tocmai trecea pe acolo, în vara acelui an:

Tîrgule, rămîi cu bine,
Că tu nu fuseși de mine,
Cum n-am fost nici eu de tine,
Fugind tot spre răsărit,
Năcăjit și amărît,
Sărăcuț de maica mea.

Mă băgai la cioban slugă,
Îmi deteră cață, glugă,
Și mă puseră la trudă.

Lipsit de posibilitatea materială de a mai reveni, n-a putut învăța niciodată mai departe.

Cu excepția anilor de armată și a celor cinci luni de zile, cînd, în anul 1929, lucrează la încărcarea tuburilor de oxigen în fabrica „Sfinx" din Ploiești, pentru a-și achita niște datorii, Gh. Ungureanu își practică meseria de cioban cu simbrie în munții Paringului, cu domiciliul permanent în același sat în care s-a născut, Larga-Mușetești din raionul Novaci.

În măreția peisajului de munte, cu treceri bruște de la liniștea senină la furtună: **Cînd venea ruperi de nori / Pe toți ne treceau fiori / Și bieții de mielușei / Se făceau ghem pe sub stei**... Ciobanul a gîndit multe poezii, reluîndu-le din cînd în cînd, șlefuindu-le și completîndu-le după cum și le mai amintea, sau cum i-o cerea experiența de creație îmbogățită.

De cea mai mare importanță rămîne faptul că, în anii noștri, poeziile lui Gh. Ungureanu își îmbogățesc tematica. Ziarul citit la timp, lecturile pasionate ale cărților de istorie și geografie, apoi impresiile directe căpătate în cursul nenumăratelor sale drumeții, toate acestea fac ca opera lui poetică să oglindească din plin viața nouă a poporului nostru, deseori prin analogie cu trecutul:

Fetele de pe uliți
Nu le mai vezi cu nojiți.
Acum toate-s în rochițe
Și-ncălțate-n cismulițe.

. . . .

Cu vrednicii comuniști
Vin brigăzi de utemiști,
Ară șesul cu tractoare,
La uzine fac motoare
Și munciră și mai mult
Băgînd trenul la Surduc,
Pe al Jiului uluc.
Străpung munți,
Pășesc vîlcele,
Întind poduri și tunele.
Pe sub schitul „Locuri rele"
Zidesc mîndre viaducte, —
Ciment cu piatră cioplită.
Fac și sonde la Bilteni
Mai bogate ca-n Moreni,
...Iar la Schela, sus pe plai,
Și pe la Șaua lui Crai,
Pe unde-a trecut Mihai,
Cu viteji și căpitani,
Acum trei sute de ani,
Azi sînt falnice șosele,
Unde urcă zissuri grele
Stalinețe și motoare
Cărînd la materiale
Pentru-naltă tensiune.
Și-aduc rază de lumină,
Din Vulcan de la uzină.
Căci Partidul Comunist
Făcu din Gorju lipsit,
Brazdă de crin înflorit.

(„Istoria timpului modern").

Prezentă în actualitate, poezia lui Ungureanu nu poate să nu vibreze și la unul din marile idealuri ale popoarelor, ale oamenilor care vor să muncească în pace. Necesitatea păcii e expusă simplu în aceste versuri inspirate de revederea locurilor pe care s-au purtat lupte grele cu prusacii, în primul război mondial:

Sus pe culmea lui Drăgoi,
Plînge-un cioban de la oi,
Că pe munții de pe-aici,
Numa oasă de voinici.
De la Buliga la deal,
Și din Streaja-n spre Vulcan.
Văd tranșee de dușmani,
Proiectile și ghiulele,
Ba și schije de șrapnele,
Numai oasă neîngropate
Și numai obuze sparte,
Ba și cioburi de grenate.
Haideți fraților, cu noi,
Sus pe culmea lui Drăgoi,
Oasăle să le-ngropăm,
Ghiulelele să le-adunăm,
Ele trebuie turnate,
Să facem pluguri și sape,
Că noi luptăm pentru pace!

Versurilor le este adăugită această impresionantă notiță informativă: „Scrisă la borna de pe culmea Drăgoiului, hotar cu Dumitra, la 31 mai 1958, fiind cu mioarele la pășune".

Sina DĂNCIULESCU

Aici Craiova!

În sala Filarmonicii de stat Oltenia s-a așternut liniștea. Dirijorul a ridicat bagheta și, la semnul lui, orchestra atacă primele acorduri din oratoriul „Tudor Vladimirescu" de Gh. Dumitrescu. Sunetele grave, prelungi ale chemării la luptă înfioară inimile, răscolesc amintiri de mult uitate, apropie de prezent unul din momentele cele mai de seamă din viața Olteniei: Răscoala pandurilor. Ascultînd Oratoriul te simți mai puternic, mai mîndru. De aceea un fragment din această operă muzicală a fost ales ca semnal al postului de radio Craiova. De aproape cinci ani, în fiecare zi, semnalul și formula „Aici Craiova" afirmă pentru pasionații radioului de pe toate meridianele globului, existența uneia din regiunile cele mai bogate ale patriei noastre. Bogată astăzi, dar săracă și jefuită, în trecut, de boieri și arendași.

Oltenia pelagrei, a tuberculozei și malariei, a clăcașilor care fugeau de pe moșiile boierești căutînd mai binele aiurea, trăiește doar în amintirea participanților la răscoalele țărănești din 1907, în amintirea comuniștilor închiși de fasciști în lagărul de la Tîrgul Jiu, în amintirea mamelor care își plîng feciorii morți în cel de al doilea război mondial. De aceea, din cînd în cînd, în fața microfonului vin veterani ai răscoalelor țărănești din 1907, comuniști, și povestesc nepoților cum a fost Oltenia altădată.

Acestei Oltenii de demult noi îi opunem fața de azi a locurilor unde s-a născut Tudor, unde Bălcescu a ridicat steagul revoluției. În eter se răspîndesc vești despre înnoirile ce le înfăptuiesc oltenii sub conducerea înțeleaptă a comuniștilor. Astăzi, afli că în Gorj, unde pînă și titlul de „boier de gorj" era sinonim, în trecut, cu omul care nu are după ce bea apă, se înalță, ca o pădure, turlele sondelor petrolifere. Turboburul se înfige adînc în pămînt și face ca de la 1800—2500 de metri să irumpă la suprafață, cu o presiune de zeci de atmosfere, gaze de sondă și țiței. Alături de sonde, pe malul Jiului, excavatoare puternice și buldozere, înlătură pămîntul și fac să strălucească, în bătaia soarelui, straturi groase de lignit. Cupele acelorași excavatoare mușcă lignitul și îl așază pe benzi rulante uriașe ca să fie încărcat în vagoane. Cu șuier prelung, locomotivele aleargă, cu încărcătura prețioasă, spre cazanele de aburi ale termocentralelor și spre furnalele țării.

Mai sus de Rovinari, pe valea Tismanei sau la Cioclovina, în bazinul Curmăturii și Negomanului, microfonul surprinde țipătul strident al fierăstraielor electrice, heirupul țapinarilor care dau drumul la bușteni din vîrful muntelui. Facem cunoștință cu cea de a treia bogăție a Olteniei: lemnul. Joagărele din munți, sau fabricile de prelucrare a lemnului din Filiași ori Turnu Severin, nu pot prelucra tot lemnul ce se exploatează. De aceea, a fost nevoie ca la Preajba să se înalțe cel mai mare combinat din țară de prelucrare a masei lemnoase. Încă anul acesta vom putea anunța, pe calea undelor, intrarea în funcțiune a fabricii de placaj. Valoarea lemnului va crește astfel, Oltenia va deveni mai înfloritoare. Dar în regiunea Craiova nu se valorifică numai bogățiile naturale. În anii noștri, s-a creat o industrie de mașini și aparataje electrice, de mașini și unelte agricole. La Turnu Severin, microfonul surprinde șuierul vapoarelor ce încarcă și descarcă mărfuri trebuincioase șantierelor socialismului. Tot aici, aproape în fiecare lună, apele bătrînului Danubiu sînt despicate de navele ce le lansează constructorii de la șantierele navale. Vase pescărești, cargouri de 1200 tone, motonavele de 2000 tone înalță, pentru prima dată, pavilionul romînesc în rada portului severinean.

Emoția te stăpînește cu atît mai mult cu cît îți aduci aminte că, înainte de naționalizare, șantierele nu făceau decît reparații de vase. De pe puntea de comandă căpitanul privește spre țărmul romînesc și prin fața lui se desfășoară un peisaj mirific. Undeva, departe în zare, se profilează crestele munților, iar aici, aproape, se întinde bogata cîmpie dunăreană. Ogoarele ei sînt brăzdate de tractoare, în vii, culegătorii string rodul. În trei raioane, toți țăranii muncitori s-au unit în forme socialiste de lucrare a pămîntului.

În raioanele Gura-Jiului și Băilești, ei înalță diguri puternice pe zeci de kilometri, ca să ferească 24000 ha. terenuri de inundații. Acum întocmesc planuri de viitor cum să smulgă pămîntului mai multe roade, și pentru că oltenilor le place, cînd stau de taină, să închine și un vin bun din podgoriile Dăbulenilor, Segarcei, ori Corcovei și să asculte un cîntec vesel, ei deschid aparatul de radio la postul Craiova. Pe scala unor aparate mai vechi, Craiova nu e notată, dar olteanul recunoaște emisiunea după semnal, după cîntecul ce curge pe strunele viorii lui Marin Piculeață, Gh. Dineri sau Ion Bîrsan. În ultima vreme, ascultătorii radioului Craiova au fost puși în încurcătură. Au ascultat cîntecele a două cîntărețe: Maria Lătărețu și Gena Bîrsan. Redacția le-a cerut să deosebească pe interprete. Din cele cîteva sute de răspunsuri, foarte puține au fost corecte. De ce? Pentru că cele două cîntărețe au copilărit împreună pe malurile Gilortului, au cîntat împreună și au mare asemănare la voce și e greu să le deosebești. E greu să le deosebești, pentru că valoarea interpreților de cîntece populare, pe care i-a dat regiunea Craiova, este foarte apropiată chiar și atunci cînd unul cîntă pe posturile centrale și altul pe postul regional. Această asemănare este deocamdată în cîntec. Oltenii vor, ca asemănarea să fie în toate domeniile, și de aceea muncesc cu hărnicie să ridice regiunea la nivelul celorlalte regiuni ale țării. Atunci, formula „Aici Craiova" își va găsi pe deplin justificarea.

Marinca ION

Dar sîmburul luminii...

de EMIL GIURGIUCA

In orice-i dat i-ascuns un înțeles
Și pentru om sînt toate cîte sînt.
Dar sîmburul luminii necules
De unde îl vei scoate? Din Pămînt?

E drept, în piatra muntelui adînc
Dorm învelite în luciri de nea
Și plugul alb cu botul fumegînd
Și pana ce va scrie stanța ta.

Ci dacă săpătorii taie cale
In munți de piatră unde-s ațipite
In roci străvechi surîsuri siderale
Ca să le-ntoarcă lumii, înmiite,

Poeții scot, din inimile lor,
In care-ți regăsești și tu surîsul,
Mărgăritarul mare, orbitor,
Cristalul pur rodit în vreme: Visul.

I se părea că cerul se unește cu pămîntul și poți să-l atingi cu mîna. Fugeau așa pînă picau de oboseală, apoi se luau să culeagă flori ca să-și împletească cununițe pe care și le prindeau în păr și-și închipuiau că sînt îngeri.

Intre timp apăruseră focuri pe toată cîmpia. In lumina lor, se iveau și dispăreau chipuri de oameni ca niște umbre uriașe și mișcătoare pe o țesătură de basm. Iar copiii forfoteau în tot locul, ca sarmalele într-o oală. Unul dintre ei bătea din răsputeri cu ciocanele într-o tobă.

— Auzi, Mitule, băiatul nostru cît de tare lovește? Ție-ți seamănă, să știi...

Bam-bum, suna toba, bam-bum.

Izbiturile se repetară și mai puternice și Voica sări din pat speriată. Bătea cineva în ușă.

— Tu ești, Mitule? întrebă ea somnoroasă. Așteaptă, vin îndată și-ți deschid.

Aprinse lampa, îmbrăcă repede o fustă, luă o broboadă pe umerii goi și deschise. In odaie pătrunse Achim Pandrea și, după el, văru-său Emil, unul mic, crăcănat, slab, cu privirile ascuțite.

— Ce-i cu voi? întrebă Voica nedumerită. Și Mitu unde-i?

— S-a întîmplat o nenorocire, Voică, spuse Emil, scoțînd căciula. Mitu al tău s-a înecat.

Femeia dădu un țipăt de groază și căzu moale pe pat. Leșinase. Emil luă cana cu apă de pe masă, o vărsă pe fruntea ei și se apucă să-i frece tîmplele, lovind-o ușor peste obraji, ca s-o aducă în simțiri. Achim, care nu-și venise încă în fire după întîmplarea cu Mitu, fugi, înfricoșat, în vecini, să ceară ajutor.

Achim se întoarse după un sfert de ceas, văzu că odaia se umpluse de femei și înțelese că vestea morții lui Mitu era de-acum cunoscută pe toate ulițele. Voica se trezise și plîngea cu hohote. Cuprinsă de disperare, da mereu să se repeadă la ușă, vrînd să iasă să-și pună capăt zilelor. Oamenii o întorceau cu greu înapoi și ea își smulgea părul, blestema, se smucea, se zbătea să scape.

— Doamne, șopteau babele închinîndu-se și-și ștergeau ochii cu cașmirele, resemnate, înfricoșate.

„S-a adunat tot satul, gîndi Achim, parc-a bătut clopotul." Și se feri de lume, într-un colț al odăii, aproape de văru-său Emil, care se ghemuise pe un scaun, cu căciula între genunchi. Era lume multă înăuntru, era lume și-afară, în curte. Achim îi auzea pe oameni vorbind, șușotind, dar nu înțelegea nimic. Cineva-i pomeni numele, dincolo de prag și el nu fu în stare să se uite cine e acela de-l pomenește și ce vrea de la el. „Lumea ținea la Mitu, se gîndi, și-a venit s-o mîngîie pe Voica". Dar pe el de ce-l vorbeau? Ce-aveau cu el?

După o noapte de nesomn, Achim avea obrajii fleșcăiți, ochii mici, gălbui, duși în fundul capului, buzele vinete, crăpate de vînt și de friguri. Mustața înspicată îi cădea peste colțurile gurii, pleoștită. Ar fi trebuit să doarmă, știa că un ceas de odihnă l-ar înviora, dar îi era teamă să meargă să se lungească în pat, îi lipsea curajul să stringă pleoapele și să rămînă pe întuneric cu gîndul care nu-i dădea o clipă pace: că șoväise să-i întindă cangea lui Mitu — și sta aici, ascultînd bocetul Voicăi care-ți sfîșia inima. I se păru deodată că în odaie adia miros dulceag, nesuferit de mort. Îi pătrundea în nări, în piept și-l îngrețoșa. „Ce dracu, mortul nu-i aici, de unde vine asta?" se întrebă el și scoase o țigară. O aprinse, trase din ea, dar nu-i ajută la nimic. Duhoarea se făcea parcă tot mai pătrunzătoare. Atunci făcu semn unei babe și-o întrebă:

— De ce n-ați aprins tămîie? Puneți să ardă tămîie.

— Nu se poate maică, îi răspunse bătrîna. Întîi să vină popa. Doar ești dascăl și știi.

Achim se aplecă și-l înghionti pe Emil în spate.

— Vere, du-te și adă-l pe părintele să facem slujbă.

Emil își încheie cojocul și se strecură afară. Atunci, Voica dădu un țipăt înăbușit: Nu mă lăsați singură, oameni buni!

— Lasă, nu plecăm, încercară s-o liniștească femeile. Stăm, draga noastră, iaca închidem ușa.

„Nu, ar fi vrut să strige Achim, dați-o de perete că mă înăbușă duhoarea mortului" — dar tăcu, căci lîngă el apăruse vecinul alde Voică, un bătrînel cu bărbuță roșcată, de țap și Jarca, înalt, spătos, cu pleoapele umflate, rînjind de i se vedeau dinții îngălbeniți de tutun, înnegriți de vin.

— Dumnezeu să-l ierte, zise Jarca în șoaptă și scoase de dedesubt o litră de rachiu.

Bău din ea vecinul, cu spatele la lume, să nu se vadă, apoi i-o trecut lui Achim și acesta o răsturnă pe gît. La sfîrșit se scuturâ și sforăi ca un cal cînd îi dă pleava în nări, apoi închise ochii și tăcu, simțind că se liniștește. Jarca sta pe vine, parcă i-ar fi fost frică să nu fie văzut și se uita la Achim dintr-o parte, și lui Achim i se părea că-i face semn din ochi, hotește.

— Du-te! îi spuse lui Jarca, apropiindu-și mustața de urechea lui. Pleacă! Ce cauți tu aici?

Jarca se prefăcu că n-a înțeles și, la rîndul lui, șopti în urechea lui Achim:

— Mihalcea cu Mohreanu și cu Lepădatu au plecat călări în josul malurilor gîrlei ca să caute trupul mortului. N-are lovituri, așa-i? Nu se cunoaște.

— Du-te dracului! hîrîi Achim și se lăsă cu fruntea în palmele împreunate pe genunchi.

— Te las, gata, te caut diseară, spuse Jarca, tot în șoaptă, și se furișă afară din odaie.

Trecu multă vreme și Achim nu ridică fruntea din palme. O făcu doar atunci cînd Voica, observîndu-l că rămăsese înăuntru, se îndreptă spre el, cu brațele desfăcute, gemînd înăbușit:

— Achime, cum ne-a lăsat el, Achime?!

Achim tresări, se înfioră și se feri de ea. Dar îi văzu ochii largi, pustii, fixați asupra lui și simți că iar își pierde liniștea. I se făcu frică și scînci, suspină, iar lumea crezu că nu mai are glas de durere. In gîndurile lui, locul lui Mitu îl lua acum Voica. „Ce-o să zică, Voica, doamne, cînd au s-o întrebe de mine?"

Veni părintele și Achim trebui să se scoale. Se duse la el, clătinîndu-se și-i sărută dreapta uscată, noduroasă, cu vine albastre. Popa scoase odăjdiile, le despături și le îmbrăcă. Apoi luă cădelnița și închină în patru părți. Achim sta în picioare, la spatele lui, cu ochii ațintiți pe peretele de la răsărit pe care una din babe atîrnase la repezeală o icoană, fiindcă Mitu le dăduse jos, și la răstimpuri lungea gîtul și răspundea fornăit: „Miluiește-l, doamne, pre el" — și în tot acest timp o întrebare prostească i se rotea în cap: „Cînd a putut Voica să îmbrace rochie neagră?!"

Voica, lîngă pat, sprijinită de-o mătușe de-a ei, ținea fruntea în îndoitura brațului și plîngea stins, cu părul atîrnîndu-i despletit pe umeri și pe piept.

„Mi-e frică de ea, și ea tare-i necăjită", se gîndea Achim și nu înțelegea de unde-i vine frica, apoi își aminti de vorbele lui Jarca și înțelese că-i era frică de lume, de sat, îi era frică de alde Mohreanu, de Mihalcea, de Lepădatu.

Slujba de îngropăciune se sfîrși și lumea din odaie se rări.

— Hai, Achime, să mergem și noi acasă, îi spuse văru-său Emil, care ascultase slujba în tindă și intrase să-l ia.

Achim se lăsă purtat de braț de către Emil, ca un copil, și cînd ajunse acasă în odaia lui se întinse îmbrăcat pe pat, sfîrșit.

— Bagă de seamă, zise Emil, o să se facă anchetă. O să vină la tine șeful postului de miliție și-o să-ți ia declarație. Să fii cu luare aminte, să-ți măsori fiecare cuvînt.

— Tu crezi că l-am omorît? Am zvîrlit cu felinarul în el și-a căzut.

— Nu cred nimic, i-o retează văru-său.

— Alde Jarca a venit și mi-a rîs în nas.

— Alde Jarca e omul nostru. Vine diseară aici pentru altceva, nu pentru tine. A tăiat o vacă și vrea să-i scoatem adeverință de la sfat ca să se ducă să vîndă carnea la oraș. Sfatul are angajați niște rudari care fac cărămida pentru căminul cultural și vrea să-i dăm hîrtie că le duce rudarilor carnea în contul arvunii. Nu de alde Jarca trebuie să-ți fie frică. Vreau să știu ce-ai să-i spui judecătorului de instrucție, c-o să vină și ăsta.

— Să vină, tăticule. Ceasul rău a fost, și asta am să-i spun. Acolo, pe mal, eu și Mitu ne-am ținut mai mult de discuții. „Mă Achime, zicea Mitu, pe tine o să te punem socotitor că ești dat dracului". „Da', crezi tu, zic c-o să corespund eu în funcția asta?" „Cred zice, pun mîna în foc pentru tine"...

— Da vere Achime, e bine așa, zise Emil. Și acum, culcă-te ca să fii cu capul limpede.

— Dar Voica? întrebă Achim. Voica ce-o să facă?

— Voica?! rîse Emil. Cînd cade copacul, vere Achime, îi cade și umbra.

*

In inima ei, Voica parcă nu credea că Mitu s-a sfîrșit, că nu mai este. Sleită de gînduri, sfîrșită de puteri, o ținea în picioare nădejdea deșartă că tot ce se întîmplă în jurul ei este o închipuire, un vis urît și că în curînd Mitu o să se întoarcă. Il și vedea pășind în odaie, plecîndu-se de mijloc ca să încapă pe ușă. Ud, tremurînd de frig, bărbatul se așază alături de cuptor, cu mîinile întinse la plită și ea dă fuga să-i tragă cizmele, îi aduce ciorapi de lînă, moi, călduroși și primeneli curate, scoate apoi din dulap o sticlă boșolcată, plină cu țuică, pîinea și o fîșie de slănină și i le pune dinainte, pe masă.

Visul cel urît se prelungi însă peste zile și peste nopți. După o săptămînă era tot singură și nădejdea i se topi. Ochii ei verzi, alungiți, străluceau adînciți de o tristețe negrăită. Slăbise, se făcuse palidă, îmbătrînise parcă, măcinată și uscată de durere. Ca să n-o înnebunească urîtul, o oprise pe mătușă-sa să stea cu ea și bătrîna o mustra mereu că rămîne ceasuri întregi dusă pe gînduri și plînge.

Sîmbătă, la sfîrșitul săptămînii, veni la ea judecătorul de instrucție, însoțit de șeful postului de miliție, și-o întrebă dacă Mitu fusese certat cu Achim și dacă ea, Voica, n-are cumva bănueli că Achim i-a dat brînci lui Mitu în apă.

— Doamne ferește! răspunse Voica, nu cred una ca asta. Cînd erau flăcăi, Mitu l-a scăpat pe Achim de la moarte și asta, tovarășe judecător nu se uită așa ușor.

După amiază, pe încinate, sosi și Achim. Spunea că trecuse pe drum, o văzuse la geam și intrase. Se liniștise. Obrajii lui erau din nou rumeni și ochii mici, gălbui, ca de porc, îi sticleau veseli în cap. Voica îi arătă un scaun să stea și-i povesti că dimineața o vizitase judecătorul.

— Știu, răspunse Achim, înclinînd capul cît o ciutură. Pentru mine a fost. Au bănuieli. Tu ce le-ai spus?

— Nimic.

— Mă gîndesc, făcu Achim, rîzînd, că i-ai spus tu ceva, că doar n-ați stat să vă uitați unul la altul. A murit bărbatu-tău, și într-o săptămînă ai ajuns să nu mai semeni cu ce-ai fost odată. Și poate că nici gîndurile tale nu mai sînt ce-au fost. Astăzi stam și mă socoteam: am fost numai noi doi pe mal, eu și Mitu, și Voica, în durerea ei, multe poate să zică.

— Te-ai gîndit cu păcat, Achime.

Achim mai întîrzie puțin și plecă. Voica nu ieși după el cum s-ar fi cuvenit, ci rămase mai departe, la geam, așa cum o găsise Achim. Primăvara, pe care o vestise tunetul într-o noapte, de curînd, punea stăpînire pe toată firea. Ciorile nu se mai ridicau în stoluri negre peste sat, cerul se deschidea larg, senin și vrăbiile, cîte scăpaseră de ger și de cleiul întins pe zăpadă de către copiii neastîmpărați, ciripeau voios sub streașina casei.

Stînd și privind sfîrșitul zilei, Voicăi îi veni în minte că Mitu a sărutat-o prima dată într-o seară de primăvară. Se întorceau din cîmpie, de la plug, căruță după căruță. Caii, obosiți, trăgeau din greu, și ei, ca să le ușureze povara, se dăduseră jos și mergeau pe delături. Era după asfințitul soarelui. O pîclă subțire luneca peste întinderi, răsăreau stelele și se lăsase răcoare. Mergeau tăcuți. Pe un dîmb, departe, cineva aprinsese un foc, iar în partea lui miază-noapte, la cornul caprei, se zvîrcoleau fulgere albastre, ascuțite ca limba șarpelui. Cînd au fost aproape de stat, Mitu a venit lîngă ea, s-o întrebe dacă i-e frig, și-a scos haina și a vrut să i-o pună pe umeri. Ea a dat să se ferească și el a cuprins-o în brațe și a sărutat-o. Apoi, prefăcîndu-se speriat, s-a tras în afara cărării și i-a cerut iertare. „De ce?" — a rîs Voica, și Mitu, neștiind ce să-i răspundă, a sărutat-o încă odată.

O trezi din gînduri mătușă-sa, care se întorcea de afară, aducînd într-o căciulă pui de găină, abia ieșiți din găoace. Voica îi răsturnă pe pat, rîzînd că-i vede așa mici și neajutorați, luă unul în palme și-și lipi obrazul de puful lui moale, luluind.

— Auzi, Voică, spuse bătrîna, cică în seara asta o să se hotărască cine să fie socotitor și brigadier. Îi cere la o școală la regiune, pentru două săptămîni și trebuie să le știe numele.

— In seara asta? întrebă Voica mirată. De unde știi?

— Așa-i spunea Achim vecinului. Cică la el, la Achim, se string oamenii să hotărască

— Achim e tot la vecinul, mătușă?

— Nu. A plecat cu alde Jarca să-i cheme și pe ceilalți care-au dat cerere.

— Cu alde Jarca? se miră Voica. Da' ce caută alde Jarca la adunare?

— Păi dacă s-a-nscris și el, răspunse bătrîna.

Voica se dădu jos din pat.

— Mă duc și eu, spuse. Adă-mi șalul. E în ladă, dincolo.

Bătrîna încercă s-o rețină, spunîndu-i că ce se făcea acolo era treabă de bărbați, dar totul fu în zadar. Voica vroia să afle ce e cu alde Jarca. Atunci bătrîna îi aduse șalul, o ajută să și-l înnoade la spate și-o petrecu pînă la uliță.

Voica ajunse la Achim pe înnoptate, găsi poarta nezăvorîtă și nu mai strigă; intră, aruncînd cîinilor, ca să-i liniștească, bucățele de pîine.

In odaia de la față, luminată de-o lampă cu abajur de hîrtie înflorată, cu canaf pe margine, se adunaseră, pînă în ceasul acela, nouă oameni. Unii se așezaseră pe scaune, alții pe pat; vreo cîțiva ședeau pe vine, lîngă sobă.

Achim și văru-său Emil ședeau la masă. In mijloc, pe masă, era o tavă încărcată cu pahare și o mușoaică pîntecoasă, plină cu vin. Achim purta bundă nouă, prinsă în copci, cizme și brîu lat de piele, bătut în cuie de alamă. Emil era numai în cămașă, cu gulerul desfăcut și mînecile suflecate și părea pus pe chef. La spatele lui, rezemat de tăblia patului, vopsită în verde, Voica îl zări pe Jarca bătrînul, care la apariția ei își strîmbase mutra nemulțumit și-l lovise ușor în coaste cu genunchiul pe Emil: „adică, ce caută asta aici, mă?"

Fumul de țigară urca în șuvițe albastre și-n rotocoale spre tavan.

— Bună seara, zise Voica, scoțînd obrazul din șal. Iaca, picai și eu nechemată. Cum vine asta Achime, se adresă ea lui Achim, ai trecut pe la mine și nu mi-ai spus nimic de adunare?!

Achim se sculă în picioare și-și mută greutatea trupului de pe un picior pe altul, vădit încurcat.

— De, zise el, tu jălești, ești în doliu, și-aici, cum vezi, s-a lăsat cu un pahar de vin. Ce-o să zică lumea, mîine, dacă află că ai fost aici? Io-te, muierea, o să zică, în loc să-i poarte pomenile lui bărbatu-său, a pus coada pe spinare și fuga la taifas cu alții, cu hăndrălăii. De ce să dai tu de mestecat la gura lumii?

— Da, aprobă Emil, nu se cade. Dar acum, fiindcă tot ai venit, uite scaunul meu, ia-l și stai pe el.

— Nu, răspunse Voica, întîi să plece alde Jarca. Alde Jarca a fost legionar, a oropsit lumea, n-are ce căuta în gospodărie. Mitu l-ar fi zvîrlit pe ușă de nu-și aduna nădragii.

— Leagă clanța sări Jarca, făcînd un pas spre ea. Ori crezi că dacă ai rămas fără stăpîn n-are cine să-ți mai frîngă coastele?! Ia vezi!

Emil îi puse mîna în piept și-l sili să se așeze pe pat. Apoi se întoarse spre Voica, cu ochi mustrători.

— Lasă omul în pace, Voică. Te știam femeie cu judecată.

— Să iasă afară! se înfierbîntă Voica. Nu-l primim în gospodărie. N-avem nevoie de el.

Emil se înfipse înaintea ei, cu fruntea năclăită de sudoare și fața roșie ca jupuită de piele.

— Vorba asta s-o spui cînd ești în casă la tine. La noi, la mine și la vărul Achim, să taci. Nu ne trebuie scandal aici și dacă nu știi să-ți ții gura, te poftesc să-ți iei tălpășița!

— Stai, tăticule, se amestecă Achim, luați-o mai încet, ce dracu!

Dar Emil nu mai putea fi oprit.

— La urma urmelor, strigă el, nici nu ținem adunarea acum. Ne-am strîns ca să bem un pahar de vin și nu ne trebuie muieri. Le avem pe ale noastre dac-am fi vrut să bem cu muierile pe genunchi.

Strivită sub ocară, Voica își pierduse graiul. Da îndărăt, spre ușă, ferindu-se, temîndu-se parcă să nu fie lovită. Obrazul i se golise de sînge și buza de jos îi tremura, iar degetele ei căutau cu înfrigurare să potrivească ciucurii șalului în nod, la spate.

— Bine, vă las, rosti ea, stăpînindu-și lacrimile. Mă duc. Da' n-o să fie așa cum vreți voi!

Sfîrșind, apăsă pe clanță și ieși în tindă unde se izbi de o putină, iar de-acolo, afară în întunericul nopții.

Achim, speriat, dădu buzna pe urmele ei, stîrnind cîinii, și-n uliță o ajunse.

— Voică! Mă, tăticule, stai o leacă. De ce să ne certăm? Zău, că n-are rost. Hai îndărăt să împăcăm lucrurile. Nu lua în seamă ce-a spus vărul. Era la supărare și cîte nu spune omul la supărare!

Vorbea, pășind de-a-ndaratelea în fața ei, în timp ce cu mîinile încerca s-o oprească.

Dar Voica îl ocoli și-și urmă drumul mai departe pe cărarea zbicită de vînt din care suia, ca un abur, mirosul amar, sălciu al pămîntului în primăvară. Vedea că lui Achim îi e frică, simțea că Emil tot din frică se năpustise la ea, și lucrul acesta îi da tăria să-i înfrunte. Un singur lucru nu-l înțelegea ea: de ce alde Mihalcea, Mohreanu și Lepădatu nu scoseseră o vorbă tot timpul.

Achim stătu în loc, descumpănit, privind-o cum se topește în negura nopții, apoi se întoarse în curte, înjurînd. La poartă, dădu peste alde Jarca, rezemat de stîlp, cu țigara în colțul gurii și se apropie de el, să-l recunoască.

— Eu sînt, mă, Jarca. Emil se zbate să-l țină înăuntru pe Mohreanu. Mihalcea și Lepădatu au plecat. Mi-a zis așa Emil, să te iau și pe tine și să mergem să-i ungem tîrfei lui Ceairu pereții cu păcură, să zică lumea mîine că se întinde cu flăcăii.

— Degeaba, răspunse Achim, tot n-are să tacă.

— Știu asta. Da' n-o să mai fie nimeni care s-o creadă. Găsesc eu și-un băiat care să spună că s-a culcat cu ea. Am parale să-l plătesc cît cere.

— Du-te singur, zise Achim. Eu nu pot, mi-e frig și mi-e rău. Ia dihonița și du-te.

— Ești tîmpit, ți-e frică, aia e! zise Jarca. Da' nu te las. Mergi cu mine!

— Zău nu pot, scînci Achim. Mi-e rău.

— Du-te-n măta! îl înjură Jarca.

Jarca luă vasul cu păcură și plecă, iar Achim intră în grajd și se lungi în iesle. Îi era silă să se întoarcă în casă la Emil. „Ce să fac acolo!" O ușoară fierbințeală îi încingea tîmplele și gîtul. „Asta-i frica, se gîndea. Are dreptate Jarca. La mine frica parcă-i boală". Și tremura îngrozit de puterea Voicăi. „Văru Emil zice: cînd cade copacul îi cade și umbra. Omul nu-i copac. Și Voica nu-i umbră, vere Emile"... Achim rîse straniu, sticlindu-și ochii, și-și adună genunchii la gură, dîrdîind.

. . . . . .

In odaia ei, Voica așternea scrisoare pe hîrtie către primul secretar al Comitetului raional de partid:

„Veniți la noi. Mîine, poimîine, cît mai repede, căci se petrec aici lucruri dintre cele mai urîte"...

ATLAS LIRIC
UCRAINA

Maxim Rîlski
Cuvînt despre patria = mamă

Slăvire-acelui tainic ceas
Cînd pămînteştile covoare
În drumul ce-l bătu Taras
Întinsu-i-s-au sub picioare,
Spre-a le uda la orice pas
Cu lacrimile lui amare.

Slăvire stepei dragi oricînd
Ce-n chinuri roadele îşi gată,
Ea, mare-nvolburată dînd
Cetăţii Hersonului roată,
Spre Niprul cel puternic, blînd,
Plecîndu-şi mijlocul de fată.

Slăvit să fii de mii de ori,
Ca soarele pe-nalta-i cale,
Ca strigătul de şoim prin nori,
Suris al gliilor natale,
Tu cîntec ce stîrneşti viitori
Cînd vremea se urneşte-a jale.

Slăvire vouă, urme, mii,
De Scovoroda [1]) înşirate,
Cînd colinda peste cîmpii
Cu traista de merinde-n spate,
În căutarea apei vii
Cea dătătoare de dreptate.

Slăvire săbiei de-oţel
Sclipind spre izbăvirea ţării
Şi calului, viteaz şi el
Miniei înspumate-a mării,
Poltavei îngrijind cu zel
Livezi cu poame acătării.

Primească-al inimii prinos
Sevcencianul vers ce tună
Şi-al lui Francó greoi baros,
Măiastra lui Lîsenko [2]) strună
Şi laurul ce maiestos
Pe Zankove¦kaia-ncununã [3]).

Slăvire trudei grele dar
Împovărînd de roadă ramuri,
Umbroasei frunze de arţar
Şi luminţelor din geamuri,
Şi Kremlinului legendar
Împresurat de roşii flamuri.

E-aici, în Kremlin, gîndul sfînt
Şi vrerea omului de pace,
Şi tot ce-i viaţă pe pămînt,
Tot rodul ce-n cîmpii se coace,
Supuse cruntei sorţi nu sînt
Nici ceţii ce-n văzduh mai zace.

Slăvire cîmpului cu flori
Şi apei clare ca lumina,
Şi celor ce ne-ndurători
Din cale nimicesc jivina.
Slăvită fie-ntre surori,
Ea, maica noastră, Ucraina.

În romîneşte de
NICULAE STOIAN

1) Mihail Savici Scovoroda — poet şi filozof (1722—1794).
2) Compozitor ucrainean, autorul operei Taras Bulba.
3) Mare actriţă ucraineană.

Vladimir Sosiura
Stejarul

Clătinîndu-şi creştetul stufos
Ginditor rămase-n zori stejarul —
Blestemată urmă a săpat
Glontele în scoarţa lui, amarul...

Reavăn aromea pămîntul ud,
Toamna ceţuri prinseră s-o-mbrace
Cînd pe-un partizan, pe-un luptător
Îl aduseră călăii-ncoace.

Buzele-i ardeau de-atîta chin,
Vîntu-i răvăşise cîrlionţul.
Palmele-asudate, mîngîiau
Scoarţa aspră, cînd prin frunte, glonţul

Flacără fierbinte-a detunat;
Prin copac nu a putut răzbate
Către cel ucis, stejaru-a-ntins
Crengile, ca nişte mîini de frate.

Gata să îi sară-ntr-ajutor,
Vrînd să-l ţină drept, să îl cuprindă.
Seva a ţişnit, zvîrlind din trunchi
Glontele, cum ai zvîrli o ghindă

Pe o brazdă caldă, în ogor.
Nori treceau pe bolta-ntunecată...
Ghinda asta n-o să deie rod
Pe pămînt sovietic niciodată!

Crengile stejarul le-a-nălţat,
Cu tăria parcă pus pe harţă.
Dar, ca nişte amorţite mîini
Le lăsă peste rănita scoarţă.

În romîneşte de
TIBERIU UTAN

Pablo Tîcina
Bruma

Cît e tînăr fiecare,
Păru-i negru, glasul tare.
Armonie şi culoare!
Păru-albeşte însă-acuma,
Parcă l-ar tot bate bruma, —
Bruma albă, argintie.
Asta e! Cum vrai să fie?!
Inimă, nu bate tare.
Vine în întîmpinare
Vîrsta iernii, trecătoare.
Înţeleg.
N-am ce mai face...
Spune mintea ce nu tace, —
Mintea veşnică şi cruntă...
Fie, zic, — mintea-i căruntă
Însă sufletul, —
tot arde!
Sună-n el aceleaşi coarde.
Sînt cam trist?
Dar asta ce-i?!
Brazi-s tineri, şi-n furtună,
Verzi şi tinerei...
Poate c-am cîntat la lună,
Nebuneşte,
trist, dulceag?
Judece poporul drag,
Dar şi-albina are-un rost.
Gîndu-ndemn e la mişcare
Şi îndemn la muncă-a fost.
Cui i-e teamă de furtună
Bucurii în viaţă n-are.
Ca nisipu-i...
Ca o dună.
Inima-mi tot cîntă-un cînt:
— „Brazii şi în iarnă sînt
Tineri,
Verzi şi tineri sînt".

În romîneşte de
DEMOSTENE BOTEZ

Insănătoşire

Cu iarna-i primăvara-n cumpănire,
Se dau parcă-ntr-un scrînciob amîndouă:
Cînd fulgii suri încep să se prefire,
Cînd sclipitor, aprilul darnic plouă.

Şi ochilor le este dat să vadă
Inveselit cum rîde orişicine,
Că trece-al muncii zvon din stradă-n stradă,
Ca vinul vechi prin sîngele din vine.

A viaţă iarăşi mugurii dau semne,
Sub ropotul de picături-puzderii;
E timpul deci ca paşii-mi să se-ndemne
În spre livada albă-a primăverii.

Iar slovele-mi cu glas de foc şi-aramă
Să fie-acum la postul lor, se cere,
Între colhoznici şi viteji de seamă
Şi-ntre fierarii din ateliere.

Pe-a zilelor tot mai albastră mare
Sînt veşnic ale muncii dragi vîntrele...
O, strălucire-a ploii roditoare!
O, trainică putere-a ţării mele!

În romîneşte de
ANTON A. ILIESCU

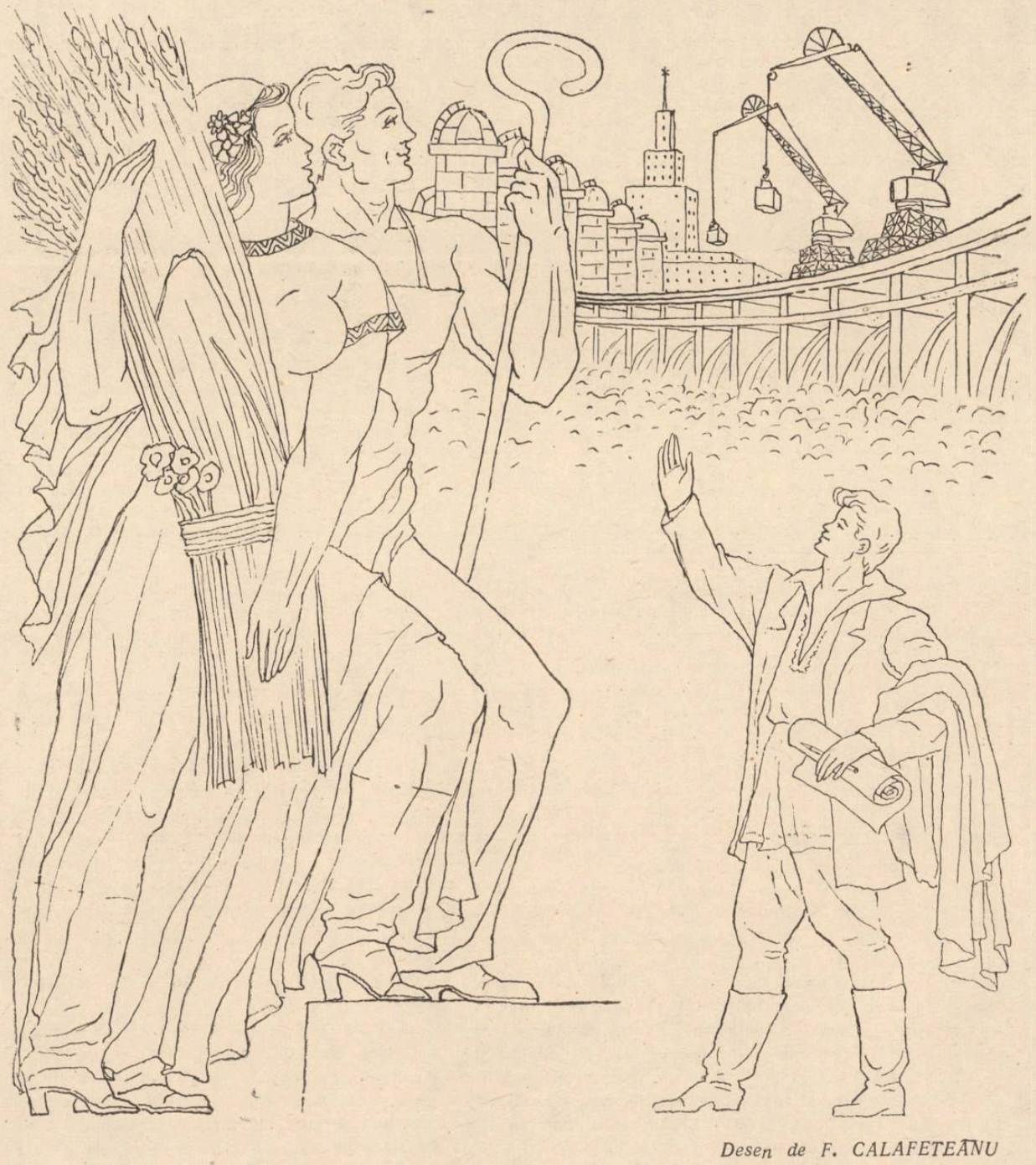

Desen de F. CALAFETEANU

Petro Doroşko
Eu azi trăiesc

Nu dau uitării zilele de ieri
Şi truda din trecut n-o lepăd, cînd
Nisipuri scormoneam din răsputeri
A apei licărire căutînd.

Cînd muncitori şi ingineri, de zor,
Îi măsurau întinderile ţării,
Cînd stratosfera fu străpunsă-n zbor
Şi-afundele imperii ale mării.

Cînd în Pamirul alb, ascuns privirii,
Pe scări de gheaţă lucie urcam
Şi-n numele dreptăţii, fericirii,
Muncitoreasca pîine o-mpărţeam.

Cînd corp la corp ne războiam cu vîntul,
Cu valuri reci, cu flăcări şi furtuni...
Zilei de ieri nu i-am uitat avîntul
Şi lungul şir de jertfe şi minuni.

Dar nu trăiesc din amintirea lor
Şi sufletu-n ecouri nu mi-l moi.
Ce s-a făcut, făcut e. Sînt dator
Să caut şi să aflu lucruri noi.

Nu prin răscruci mi-e rostul, picotind,
Ci drum să tai în sol înţelenit,
Cuptoare noi dator sînt să aprind,
Să scot din bob recoltă înzecit.

S-adun în pagini tot. Şi să deschid
Cu mîna mea îndepărtata zare.
Căci, înălţînd nemuritorul zid,
Eu azi trăiesc. Cu ziua viitoare.

În romîneşte de
GEO DUMITRESCU

Ivan Nehoda
Răsărit în grădina de vară

În tinereţea lui adeseori
trecea pe-aici în preajma — atîtor trecători
şi desena, Şevcenko —
nebănuite linii
prindeau, multicolore, mişcările luminii
acelei depărtate aurori
de el întîmpinată pe-aleile grădinii...
. . . . . .
O nouă zi spre slavă în azururi
a profilat ciocanul şi secera de-a pururi...
Lumina ei în jurul meu aeve-i
acum cînd trec pe ţărmurile Nevei.
De pe oglinda Nevei liniştite
cu apele-nghemate şi tăcute,
zăpada zboară dusă de vînturi înainte,
ca în vîrtejul vremilor trecute
zăpezile aducerii aminte.
Şi lîngă ţărmul de zăpadă
— Cum nu-i aici Sevcenko, în timpul meu, s-o vadă!
Stă „Aurora" — care-a dat sub soare
întîia aurore uimitoare.

În romîneşte de
ION HOREA

Mikola Bajan
Stîncile de la Dover

Privesc cum se înalţă peste valuri
Cretacicul gigant, urcînd pe stînci;
Rînjesc deasupra larmei de pe maluri
Prăpastiile albe şi adînci.

E zidu-nalt de calcar ce-mpresoară
Străvechea Albionului cetate;
Cu-acelaşi scut s-a-ncins şi-odinioară
Semeţul brit în veacuri depărtate.

Aceştia-s stîlpii porţilor engleze...
Sub ei se zbate, ferecată, marea;
Privesc: lumina-ncepe să vibreze
Şi cade peste valuri înserarea.

La Dover, la Calais, îşi împlîntase
Războiul, steagul său întunecat.
Albeau pe ţărmuri mii şi mii de oase
Sub pasul morţii veşnic ne-ndurat.

Şi de trei ori în fiecare zi
Se arcuiau în vechile oraşe,
Prin pîcla rece-a orelor tîrzii,
— Punţi sumbre — traiectorii ucigaşe.

În sînge se schimbase-ntreaga mare
Şi sîngerau şi stîncile de var;
Din bombele lui Krupp, nimicitoare,
Explozia creştea, cumplit stejar.

Războiul sfîşia cu gheara-i lungă
Înneguratul Angliei pămînt;
Ruini se-nalţă, cerul să-l străpungă,
Mormane de cenuşă gem sub vînt.

Nici cazemata — arsă jumătate —
Nici malul ros de vreme, năruit,
Nici policemenii-n haine demodate
Vrăjmaşul la hotare n-au oprit.

Ştiai, bătrîne ţărm, o, Albion,
Că alte plaiuri soarta ţi-o croiesc:
Gorganele rotunde de pe Don,
Pelinul stepei, largul rîu rusesc?

N-au izbutit fasciştii să-ncătuşe
Canalul cu talazuri sunătoare:
Îi preschimbase Volga în cenuşe...
Britanie, mai ţi-aminteşti tu oare?

1948.

În romîneşte de
DAN GRIGORESCU

ANUL LITERAR SOVIETIC 1958

Dacă, lăsînd frîu liber imaginaţiei, ne-am închipui o clipă că sîntem în posesia unui „seismograf literar", ni s-ar înfăţişa un grafic puţin obişnuit, cu vibraţii de înaltă intensitate, înregistrînd recentele succese ale literaturii sovietice. Întrucît noţiunea de „recent" este elastică şi relativă, o vom circumscrie la coordonatele anului 1958. Nu pentru că aşa ar cere tradiţia, dar generozitatea deosebit de fecundă a acestui an pe tărîmul creaţiei literare, s-a soldat în ţara celor mai îndrăzneţe cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii cu un bilanţ valoric care îndeamnă să fie consemnat.

Cert este că cele mai multe apariţii beletristice din reviste, ca şi publicaţiile editoriale în decursul anului de curînd încheiat, vădesc excepţionala efervescenţă a energiei creatoare canalizată spre temele majore ale contemporaneităţii; maturitatea gîndirii artistice care pătrunde în cele mai diverse aspecte ale vieţii şi activităţii omului, forţa mesajului care transmite postulatele etice ale comunismului în chiar procesul înfăptuirii lor, — într-un cuvînt, acea legătură organică a scriitorului sovietic cu tot ce reprezintă viaţa, realitatea, cuceririle materiale şi spirituale ale poporului în drumul său istoric.

O simplă investigare a cîtorva din cele mai reprezentative producţii sovietice de proză, poezie sau dramaturgie, apărute sub semnul anului 1958, ne-ar duce la constatări revelatoare. Dacă parcurgi paginile unor opere substanţiale ca: Fraţii Ersov *de Vsevolod Kocetov,* Bătălie în marş *de Galina Nikolaeva,* Cînd se contopesc rîurile *de Petrus Brovka,* Meditaţie *de F. Panfiorov,* Cutezanţa *de Anna Kopteaeva,* După nuntă, *de D. Granin sau* Departe, în spatele frontului *de Boris Polevoi, descoperi universuri noi, ce te fac să măsori cu gîndul dimensiunile încă nebănuite ale realităţii în plină mişcare revoluţionară.*

Aceste dimensiuni sînt luminate de profilul moral al eroului-om şi al omului-erou totodată, care se mişcă, acţionează, se zbuciumă, suferă sau se bucură nu sub imperiul unei fatalităţi inexorabile şi iraţionale, ci ca o individualitate conştientă în angrenajul complicatului mecanism social. Registrul tematic al literaturii sovietice actuale, registru care îmbrăţişează domeniile atît de variate ale vieţii şi activităţii omeneşti, se valorifică în primul rînd prin prezenţa elementului uman, a omului viu, cu toată adîncimea lui sufletească, cu bogăţia cerinţelor sale spirituale, a omului capabil să-şi învingă slăbiciunile, poznirile egoiste şi să rezolve propriile lui conflicte şi contradicţii lăuntrice, pentru a-şi afirma misiunea constructivă de factor conştient, slujitor al progresului.

Aşa este inginerul Bahirev, figura centrală din romanul Galinei Nikolaeva, Bătălie în marş; *inginerul Bahirev, cu riscul de a-şi periclita situaţia, înfruntă rutina, inerţia, carierismul şi orgoliul nemăsurat al adversarului său Valgan, directorul uzinei de tractoare, consacrat cu titlul de laureat şi al cărui nume „a răsunat în anii războiului în întreaga regiune a Uralului". Această ciocnire a tendinţelor contrare, care pun faţă în faţă* noul *şi* vechiul, *atinge forme dramatice, angajînd destine omeneşti, determinînd un adînc proces de formare a caracterelor, definind poziţia fiecăruia în raport cu ceea ce serveşte drept fundal al romanului, adică procesul tehnologic propriu-zis.*

S-ar putea spune că în anul 1958 s-a evidenţiat tipul eroului literar a cărui esenţială însuşire este tăria morală, fermitatea. *Aceşti eroi sînt oameni cu convingeri ferme, oameni convinşi de dreptatea cauzei în numele căreia militează, pentru că — aşa cum în momente de grele încercări cugetă Bahirev — ei simt un sprijin temeinic şi nezdruncinat în* „unitatea poporului, în puterea de monolit a partidului..."

Materialul uman din care s-au plămădit „fraţii Erşov", oţelari la o mare întreprindere industrială din sudul Uniunii Sovietice, are la izvoarele lui o îndelungată tradiţie de luptă revoluţionară. Prin prizma conştiinţei lor de adevăraţi comunişti se reflectă frămîntările societăţii sovietice în preziua Congresului al XX-lea al P.C.U.S. şi în perioada ce i-a urmat. Cartea lui V. Kocetov are darul de a captiva atenţia cititorului prin tensiunea maximă a luptei de idei — o luptă aprigă care se declanşează în cadrul unor evenimente legate de marea bătălie a poporului sovietic pentru transpunerea în viaţă a hotărîrilor Congresului. Alţii, ca oportunistul Orleanţev sau pseudo-inventatorul Krutilici, care încearcă să-şi clădească propria prosperitate, călcînd interesele colectivităţii sovietice, lovind printr-o subtilă urzeală de intrigi în cei mai buni fii ai clasei muncitoare, n-au sorţi de izbîndă. Şi nici n-ar putea să aibe, pentru că acţiunile lor de subminare se sprijină pe temeliile putrede ale revizionismului. Romanul Fraţii Ersov *ilustrează în esenţă lupta împotriva revizionismului în domeniul artei, literaturii, ştiinţei, ca şi pe întreg frontul ideologic, fiind în egală măsură o carte consacrată clasei muncitoare ca şi intelectualităţii sovietice.*

Caractere tari, întrunind duritatea oţelului şi puritatea diamantului, se nasc şi se călesc tocmai în această epocă de măreţe transformări care definesc tot mai precis contururile viitorului comunist. Le găsim şi pe ogoarele colhoznice din care se inspiră piesa lui Nikolai Virta Orizonturi nemărginite, *exprimînd prin triumful comunistului Matvei Hijneakov voinţa poporului, încrederea lui neclintită în partid, încredere care regenerează forţele morale ale oamenilor, înarmîndu-i cu vigilenţă şi dîrzenie revoluţionară.*

Viaţa intimă, personală cu complicatele coliziuni sufleteşti legate de problemele dragostei, ale căsniciei, constituie greutatea specifică a romanului Annei Kopteaeva Cutezanţa. *Drama personală a doctorului Arjanov, se împleteşte în canavaua romanului cu imperativele etice şi sociale înalte, care izbutesc să-l zmulgă pe acest devotat slujitor al ştiinţei, ca şi pe soţia lui, Varia, din ghiarele disperării şi ale decăderii morale.*

Ar fi multe încă de spus despre atmosfera plină de vrajă poetică şi de sensibilitate artistică ascuţită ce se degajă din romanul Cînd se contopesc rîurile — *prima operă în proză a poetului bielorus Petrus Brovka, operă pătrunsă de spiritul internaţionalismului şi al unităţii între popoare.*

Trecutul istoric este prezent în literatura sovietică ca o sursă şi ca o motivare totodată a cuceririlor de astăzi. De aceea au aceleaşi puternice rezonanţe de actualitate atît romanul de mare vigoare epică al Vandei Vasilievskaia In lupta fatală — *o evocare a luptei Partidului Comunist al Poloniei în 1925 — ca şi epopeea revoluţionară cuprinsă în cartea lui Stelmah:* Cu preţul sîngelui.

Aceste cîteva spicuiri din producţia literară sovietică pe anul 1958 — la care se alătură multe alte lucrări propuse recent spre apreciere Comitetului de decernare a „Premiului Lenin" — demonstrează un fenomen a cărui semnificaţie merită a fi reţinută: aceste lucrări reprezintă, în dezvoltarea realismului socialist, o importantă etapă pătrunsă de hotărîrile istorice ale Congresului XX şi care culminează cu ritmul clocotitor al dezbaterilor ce au avut loc în cadrul congreselor scriitoriceşti unionale din perioada premergătoare celui de-al XXI-lea Congres al P.C.U.S.

Poate fi ceva de mai stringentă actualitate, decît a oglindi adînc şi multilateral frămîntările, năzuinţele şi marea frumuseţe morală a omului nou — constructor al comunismului? Răspunsul ne este sugerat şi de interesantul roman al prozatorului cazah Muhanov (Şcoala vieţii), *dar mai cu seamă de admirabila figură a scriitorului militant Mihailov, creată de I. Kalinin în romanul său* Ogor aspru.

Iată cum se profilează în linii de ansamblu, drumul ascendent al literaturii sovietice — literatură ale cărei sensuri majore îi conferă valoarea şi autenticitatea unui document artistic viu al epocii noastre.

Tamara GANE

SPRE CEA MAI MARE VICTORIE

Cînd vor apare aceste rînduri, lucrările Congresului al XXI-lea al P.C.U.S. vor fi în toi. Fiecare din trecutele congrese ale înţeleptului partid al bolşevicilor, au jalonat drumul glorios al poporului sovietic, al omenirii muncitoare, spre culmile comunismului. Congresul al XXI-lea va intra însă în istorie ca acel Congres care a inaugurat perioada unei construcţii intense, desfăşurate, a comunismului, făcînd din visul de altădată al utopiştilor, din previziunile ştiinţifice ale lui Marx şi Lenin, o perspectivă concretă şi apropiată.

Acum ştim cu precizie. În timp de 12 ani sau chiar mai devreme, Uniunea Sovietică, prima ţară socialistă, lăsînd în urmă cea mai puternică ţară capitalistă — Statele Unite — se va situa pe primul loc în producţia mondială, atît în ce priveşte producţia globală, cît şi în ce priveşte producţia pe cap de locuitor la toate produsele importante, realizînd cel mai înalt nivel de trai din lume. Va fi atunci un moment culminant în istoria omenirii — momentul victoriei socialismului în întrecerea paşnică cu capitalismul.

Etapă decisivă spre acest moment istoric este planul de 7 ani (1959—1965), căruia Congresul al XXI-lea îi dă în aceste zile formă definitivă.

Înfăptuirea septenalului a şi început odată cu noul an. Intrarea lui în acţiune a coincis în mod fericit şi simbolic, cu lansarea navei cosmice, care a devenit, prin geniul şi voinţa omului sovietic, prima planetă artificială a sistemului nostru solar. Startul — spun sportivii — hotărăşte în bună măsură rezultatul cursei. Noul astru a fost un start de cel mai bun augur pentru noua şi hotărîtoarea etapă a cursei paşnice dintre cele două sisteme. Astfel început, cine ar putea spune cu ce se va încheia septenalul în ceea ce priveşte zborurile în univers? În ceea ce priveşte însă întrecerea paşnică, ştim bine, cu acea certitudine pe care ne-a dat-o experienţa trecutelor cincinale, cîteva lucruri esenţiale şi anume:

— că prin creşterea cu 80% a producţiei globale, va apare alături de actuala industrie sovietică, atît de puternică şi de modernă cît este astăzi, o soră a ei geamănă, aproape tot atît de puternică şi de modernă; comunismului i se făureşte o gigantică bază tehnico-materială;

— că în 1965, U.R.S.S. va produce mai mult fier, mai mult cărbune, mai multe textile decît S.U.A.;

— că Uniunea Sovietică va întrece actualul nivel al S.U.A. în ceea ce priveşte producţia pe cap de locuitor a principalelor produse agricole (inclusiv lapte, carne etc.);

— că se va apropia de nivelul S.U.A. atît ca volum global cît şi ca producţie pe cap de locuitor — la ţesături, îmbrăcăminte şi încălţăminte;

— că vor fi construite aproximativ 15 milioane locuinţe la oraş;

— că vor fi tipărite 1 miliard şase sute de milioane de cărţi;

— că în cursul septenalului şi în cîţiva ani următori se vor realiza ziua şi săptămîna de lucru cele mai scurte din lume.

Toate aceste prevederi de astăzi şi înfăptuiri de mîine sînt puse în slujba omului sovietic, a binelui şi fericirii lui. El se apropie pas cu pas de comunism. Căci aşa cum arăta tovarăşul N. S. Hruşciov — „a spori an de an capacităţile industriei noastre, a creşte producţia de cereale, carne, unt şi alte produse, de îmbrăcăminte şi încălţăminte şi alte mărfuri, a construi mai multe locuinţe, şcoli, instituţii culturale, a edita mai multe cărţi şi a realiza mai multe filme bune — aceasta este tocmai construirea comunismului".

Fiecare din prevederile susmenţionate ale septenalului constituie un izvor de bucurie şi mîndrie pentru oamenii muncii de pretutindeni, de încredere în justeţea şi triumful leninismului. Există o cifră care ne interesează în mod deosebit pe noi cei care trăim într-o ţară socialistă — aceea care arată că, în 1965 ţările socialiste în ansamblu vor produce mai mult de jumătate din întreaga producţie mondială. Astfel, în numai şapte ani de aci înainte, se va asigura superioritatea absolută a sistemului socialist asupra sistemului capitalist în ce priveşte producţia materială — sfera hotărîtoare a activităţii omeneşti. În această epocală realizare îşi găseşte expresie rodnicia relaţiilor de într-ajutorare frăţească dintre toate ţările socialiste, ajutorul substanţial pe care-l primesc din partea Uniunii Sovietice, faptul că ele înaintează mînă-n mînă şi vor intra concomitent în comunism.

Grandioasele perspective deschise de planul septenal în faţa popoarelor Uniunii Sovietice şi din toate ţările lagărului socialist au impresionat adînc popoarele ţărilor care au scuturat sau sînt pe cale să scuture cătuşele colonialismului; ele înţeleg tot mai bine că tăria lagărului socialist este şi propria lor tărie.

Desigur, acum nu se mai găsesc profeţi mincinoşi care să declare, ca pe vremea primelor cincinale, că proiectele sovietice sînt pure „speculaţii". Acum, chiar şi New York Times, care altădată a proorocit de 91 de ori, în doi ani, prăbuşirea regimului sovietic, îşi anunţă cititorii că: „acum pare a fi sigur că dezvoltarea economică a Uniunii Sovietice (prevăzute de septenal) se va realiza". Şi ziarele americane cîntăresc efectul îndeplinirii septenalului sovietic asupra conştiinţei umanităţii: „El va mări atracţia politică pe care o exercită sistemul comunist nu numai asupra ţărilor slab dezvoltate, ci chiar şi asupra ţărilor mai sărace din Europa — scrie Christian Science Monitor. Mai este oare de mirare că septenalul sovietic a provocat coşmaruri magnaţilor trusturilor americane, care — după cum s-a exprimat New York Times — „simt pe ceafa lor răsuflarea colosului economic sovietic"? Mai este oare de mirare că „minţile luminate" ale occidentului, — de la economişti la oameni politici, inclusiv secretarul general al N.A.T.O. şi preşedintele Italiei — s-au întrunit la Roma pentru a elabora „metode practice" de a face faţă întrecerii lansate de U.R.S.S. prin noul plan septenal? Eforturile lor s-au dovedit zadarnice: occidentul nu a găsit mijloacele pentru a răspunde chemării sovietice — a scris Le Monde.

U.R.S.S. a lansat într-adevăr o chemare; ea are cel mai profund caracter paşnic, umanist. „Moscova are nevoie de pace pentru îndeplinirea măreţului plan de 7 ani — scrie ziarul liberal grec Elephteria. Numai diplomaţia mioapă a lui Dulles vede o primejdie de război unde nu există". Planul septenal răsună ca o vibrantă chemare la întrecere, la coexistenţă paşnică. De pe urma acestei chemări, întreaga omenire nu ar avea decît de cîştigat. Este pozitiv lucru că se-nmulţeşte chiar şi în occident numărul acelora care îşi dau seama că singura soluţie posibilă este aceea a coexistenţei şi întrecerii paşnice. Cît priveşte pe aceia care nu vor să înţeleagă încă adevărul fundamental al zilelor noastre, pe ei îi aşteaptă cea mai cruntă deziluzie. Fie că vor, fie că nu, socialismul va repurta una după alta biruinţele certe din 1965, din 1970. Congresul al XXI-lea va intra cu siguranţă în istorie ca Congresul victoriei socialismului în întrecerea paşnică cu capitalismul.

I. FÎNTÎNARU

FEDOR GLADKOV

Literatura nu este o meserie, literatura înseamnă slujire a poporului tău... In zilele noastre scriitorul este un revoluţionar, un luptător, el trebuie să fie un leninist... El nu se poate mărgini să observe, el trebuie să acţioneze..." — definise cîndva Fedor Gladkov rolul scriitorului sovietic şi în primul rînd al său propriu. Căci toată activitatea de peste o jumătate de veac a acestui fruntaş al literaturii sovietice s-a desfăşurat tocmai sub semnul luptei şi al acţiunii, al participării cu cordeiul sau arma în mînă, cu fapta sau cuvîntul, la înnoirea lumii, la făurirea unei societăţi noi. Debutul său literar a coincis cu activitatea sa revoluţionară ilegală, urmată de arestări şi surghiunuri. Anii Revoluţiei şi ai războiului civil, ani „de înflăcărată participare la luptele revoluţionare" — după mărturisirea lui Gladkov însuşi — i-au îmbogăţit nemăsurat experienţa de viaţă şi experienţa literară. Impresionat de avîntul creator al omului sovietic liber, care înnoia faţa patriei sale ridicînd giganţi ca Dneproghes sau Magnitostroi, Gladkov proslăveşte munca poporului său ziditor al socialismului în romane ca *Cimentul* şi mai ales *Energia*. Prezenţa şi participarea la evenimentele cele mai de seamă din viaţa ţării şi a poporului său au devenit pentru Fedor Gladkov un imperativ major, o datorie şi în acelaşi timp condiţia esenţială a progresului său ca scriitor: „Ca să înţelegi toate procesele şi toată dezvoltarea vieţii — spunea el —, ca să fii cu adevărat în inima realităţii, trebuie să te afli în rîndurile masei care acţionează şi să fii, neapărat, în avangarda ei.

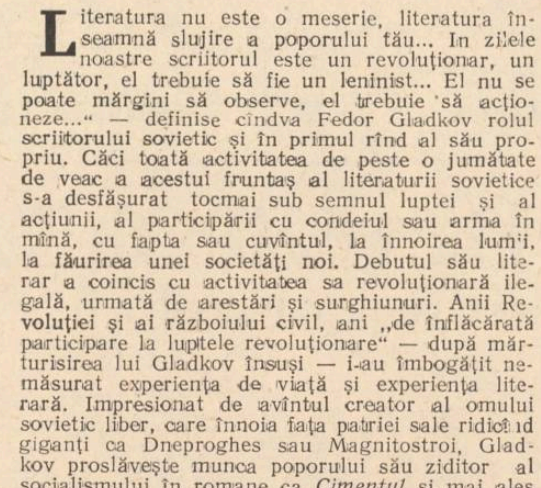

Trebuie să intri în acest detaşament înaintat chiar din primele ceasuri ale mobilizării, să iei parte la toate operaţiile de luptă şi să te retragi ultimul în atelierul tău, ca acolo să scrii poemul închinat luptei trăite".

Opera lui Gladkov s-a născut din această cunoaştere temeinică a realităţii înconjurătoare, din această pătrundere adîncă în procesele contemporaneităţii, din această „legătură multiplă cu problemele cele mai arzătoare ale zilei de astăzi". „Scriitorul — spunea Gladkov — trebuie să fie cronicarul prezentului". Şi în nuvelele şi povestirile de început, scrise înainte de 1917 *(Spre lumină, Trei într-o colibă, Fiul meu, Lovitura)* tînărul scriitor dăduse dovadă de o cunoaştere temeinică a adevărului vieţii, a suferinţelor şi durerilor încercate de oamenii din popor. Dar mai ales în anii de după Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie s-a afirmat Gladkov ca un talent original, ca un scriitor inovator, şi această afirmare a mers tocmai pe linia pronunţatei actualităţi a temelor ce aborda. Astfel răsunetul puternic pe care l-a avut romanul *Cimentul* se datoreşte, între altele, faptului că autorul a ridicat şi „a dezbătut cu multă vigoare tema cea mai importantă a conteporaneităţii — tema muncii" (Gorki).

Mobilizînd atenţia cititorilor săi asupra unei probleme-cheie pentru acea epocă, Gladkov a tratat-o cu toată ascuţimea pe care ea o comporta şi în viaţa de fiecare zi a Uniunii Sovietice, prezentînd atitudinea faţă de muncă drept o piatră de încercare, un criteriu de verificare a aţaşamentului oamenilor faţă de idealul socialist şi faţă de noua Putere Sovietică. Aderarea la frontul muncii însemna sprijinirea noului Stat, pe cînd refuzul de a munci echivala cu o trădare. Dar în acelaşi timp, scriitorul a relevat în munca lui Gleb Ciumalov, a lui Luhava, a Daşei, a tuturor celor ce ridică din ruină şi repun în funcţiune fabrica de ciment, toată poezia acestei munci, toată bucuria pe care ea o aduce omului şi mai ales toată forţa de înrîurire, de stimulare şi de trezire a omului la fapte măreţe, forţă ce sălăşluieşte în muncă.

Această poezie a muncii, a entuziasmului creator, de care se simte însufleţit un colectiv întreg, este zugrăvită cu multă vigoare în romanul *Energia*. Entuziasmul în muncă al maselor populare constituie cu adevărat un preţios şi nesecat izvor de uriaşă energie umană, îndreptată spre construirea vieţii noi, spre construirea societăţii socialiste.

Şi în discuţiile cu caracter teoretic şi în practica creaţiei sale, Gladkov a arătat de nenumărate ori importanţa pe care o prezintă pentru literatura realismului socialist rezolvarea problemei eroului pozitiv. Acest erou al epocii socialiste e înfăţişat de scriitor ca un om „de mare energie creatoare", un om pentru care „a trăi înseamnă a te mişca înainte, împreună cu întreg poporul, împreună cu întreg colectivul" şi ale cărui „scopuri şi interese personale se confundă cu scopurile şi interesele colectivului, cu scopurile şi interesele obşteşti". Cu asemenea calităţi şi-a înzestrat Gladkov eroii principali din romanele *Cimentul* şi *Energia* — Gleb Ciumalov, Daşa, Miron Vataghin, Katia Bîcikova, Vakir — exponenţi ai unei noi mentalităţi şi atitudini faţă de viaţă, expresie a unei conştiinţe noi. Eroii aceştia întrupează calităţile esenţiale şi cele mai preţioase ale omului format în noua societate socialistă: optimism, energie, entuziasm în muncă, avînt în creaţie, năzuinţa de a făuri, de a zidi, de a construi. In acelaşi timp eroul epocii noi este un om cu o concepţie înaintată, ştiinţifică despre lume şi viaţă şi în mod firesc drumul său de muncă şi de luptă se desfăşoară sub semnul ideologiei comuniste, sub îndrumarea teoretică şi practică a Partidului. Sub semnul aceleiaşi ideologii trebuie să se desfăşoare, de altfel, şi activitatea scriitorului în societatea socialistă: „Ca să poţi înţelege realitatea zilelor noastre — afirmă Gladkov — trebuie să ai, în afara spiritului de observaţie, şi o concepţie comunistă despre lume şi viaţă".

Conţinutul înalt de idei al operelor literaturii realist-socialiste era indisolubil legat pentru Gladkov de o formă artistică desăvîrşită. Exigent faţă de propria sa creaţie, bun cunoscător şi iscusit mînuitor al limbii ruse, el cerea scriitorilor sovietici să lupte pentru o limbă cît mai curată, cît mai bogată, cît mai expresivă şi mai viguroasă, să se străduiască să scrie opere cît mai interesante, cît mai originale şi mai variate.

Şi cea dintîi pildă o oferea el însuşi prin romanele şi povestirile sale. Creaţia lui Gladkov este — într-adevăr — cel mai convingător argument împotriva criticilor burghezi, care vorbesc despre o pretinsă nivelare, uniformizare, lipsă de varietate şi originalitate a literaturii sovietice. Ce poate fi mai diferit de *Cimentul* şi *Energia* decît trilogia autobiografică: *Poveste despre copilărie, Volniţa şi Vremuri de restrişte*, care aparţine aceluiaşi Fedor Gladkov? Imaginea actualităţii — alături de tablouri din trecut, din viaţa Rusiei de la hotarul sec. XIX şi XX, din viaţa oamenilor ruşi în ajunul lui 1917. Alături de luptători comunişti ca Gleb Ciumalov sau Miron Vataghin — chipuri de oameni lipsiţi de conştiinţă de luptă sau a căror conştiinţă abia se trezeşte, este încă haotică, lipsită de un ţel precis (Grigorii Bezrukov, Hariton, Taras, Ignat, Karp Ilici etc.) Alături de eroine libere, stăpîne pe soarta lor, luptătoare şi constructoare ale lumii noi ca Daşa Ciumalova — femei cu totul supuse, înrobite, temătoare, sau altele în sufletul cărora răsvrătirea abia a prins să se înfiripe (Prascovia).

Gladkov năzuia totdeauna spre subiecte şi teme noi, se străduia să îmbogăţească literatura sovietică cu opere originale, deschizătoare de drumuri noi.

„A fi cu adevărat creator — obişnuia el să spună — înseamnă să făureşti lucruri noi, originale, cum nu s-au mai scris".

Cuvîntul blînd şi sfătos, plin de înţelepciune şi adînc principial al lui Fedor Gladkov, pe care aşteptam cu nerăbdare să-l auzim adresîndu-ni-se de la tribuna celui de al treilea Congres al Scriitorilor Sovietici, nu va mai răsuna. Moartea l-a răpit dintre noi. Dar opera sa rămîne pildă şi îndemn, adresate de un clasic al literaturii realismului socialist generaţiilor viitoare; şi, prin ea, Gladkov va fi pentru noi totdeauna viu.

Tatiana NICOLESCU

DINTRE SUTE DE CATARGE

FLORU MIHĂESCU: Deocamdată nu publicăm traduceri decît în cadrul paginilor *Atlas liric* și *Călătorie în...* Cînd va fi cazul vom cerceta, deci, și traducerile d-tale. Celelalte versuri sînt tributare locului comun. In privința fragmentului de roman, te rugăm să aștepți răspunsul pînă la numărul viitor.

DORU *ZLĂTARU:* N-am primit corespondența în cauză.

L. *M. ZĂRESCU:* Desigur că trebuie să mai încerci, dar nu la modul *„să vedem ce va ieși"*, ci cu seriozitatea pe care ți-o dă hotărîrea de a parcurge un drum lung și presărat cu obstacole. Prea multă discursivitate, argumentarea se pierde printre cuvinte. Deși se utilizează, expresii ca *„n-a știut vorbi"* par forțate, atîta vreme cît există *„n-a știut să vorbească"*. Dar nu acesta este răul cel mare.

V. PANDELE: Credem că este nedreaptă aprecierea d-tale asupra „ironiei inevitabile față de un începător". Nu intră în vederile revistei noastre. Versurile sînt, așa cum singur le prezinți, „prea modeste", cu imagini inadmisibile astăzi (*„cîntîndu-ți sub fereastră, în noapte, serenade"*) sau jocuri facile de cuvinte (*„visuri uriașe și totuși ușurele"*).

F. GHEORGHIEVNA: Nu prea știu cum arată un *„farmec ursuz"*, și nici un dans țărănesc *„în pași de cadril"*. In ciclul *Copilărie* sînt cîteva accente mai autentice. (*„Cum treceam, cu inima pustie / eu, copil, peste copilărie"*). Impresia generală este de ciornă, nu se simte stăruința de a elimina impuritățile primei creionări.

STELIAN FETELCA: D-ta ai darul metaforei, dar o întrebuințezi fără discernămînt, nesupunînd-o unei idei clare. Alteori transcrii observații de cel mai pur prozaism. Incearcă să construiești o argumentație poetică, de la observație la concluzie. Reținem *Instantaneu*, în care se văd și calitățile și defectele condeiului d-tale, în actuala perioadă.

SERGIU ȘERBAN: Fără să conțină o idee nouă, versurile sînt scrise oarecum convingător, în afară de distihul de început și sfîrșit, mult prea banal față de rest.

PETRU THEODORU: Versificație promițătoare dar fără indicii de profunzime. Mai trimite.

PETRU NEDIȘ: Cam neclare versurile d-tale din *Acesta-mi este țelul.* Nu credem că este indicat să îți propui un țel ca: *„Și primele iubiri să le îndemn să zboare / Cu versul nou spre mari dezamăgiri"*. Din rest reiese că ai vrut să spui cu totul altceva, ceea ce înseamnă că trebuie să revezi cu atenție încercările în drumul lor spre poezie. Desprindem o strofă mai realizată:

Nu rătăcesc prin visuri iluzorii
Și nici cu lauri vreau să mă-ncunun,
Ci vreau să stau la sfat cu muncitorii,
Din faptele de lupte și de glorii
Să-nvăț mereu, și cîntece s-adun.

Străduiește-te să pornești de la acest nivel în sus.

ANCA ILEANA MIHAIL: Atitudinea este cît se poate de clară, dar, așa cum este prezentată, ține mai mult de morala practică decît de poezie. Ferește-te de *„frățioare"*, etc.

R. MANTA: D-ta vrei să știi dacă epigramele trimise au *„ceva haz"*. Au. Mai trimite-ne.

L. P. TOMȘA: De data aceasta sînt mai puțin reușite. Catrenele au calități, dar nu îndeajuns pentru a le reține. *Indemn* reia imagini cunoscute, iar *La Peleș* suferă de prozaism. Mai trimite-ne.

N. TITU: Oscilațiile tematice dovedesc o încercare de a ieși din confuzii. Mai mult curaj, însă! Nu vedem ce poate ieși din:

Pe clar de lună-o umbră singuratică
Pe-un zid își profilează trupul rezemat,
O muză-i cîntă-n noapte fantomatică...
Himericul cor cîntă și-i rîde amar.

ALEX. CHIRIACESCU: Posibilități evidente, dar, deocamdată, o aglomerare verbală care întunecă imaginea. Ecoul nu poate fi *„cîntul de-nceput"* decît prin forțarea noțiunilor. Reținem două poezii și te rugăm să treci pe la redacție.

PETRICĂ M. VLAD: Este și aceasta o soluție:

Cînd te-ntîlnesc pe tine
Devin tăcut, timid,
Și-aproape că îmi vine
Să fug ca Baiazid.

Înțelegem nerăbdarea d-tale „oceanică", dar și d-ta ar trebui să înțelegi răbdarea noastră. Versurile par a fi scrise pentru a alina suferințe intime:

In deplina armonie vorbele nimic nu spun,
Ci-ntețit de simțuri oarbe, lasă-mă să fiu nebun!

Cum nu nouă ni se adresează, așteptăm altceva.

ST. A. BANARU: Sînt presărate multe invitații la frumusețe în ultimele versuri. La *Unii oameni...*, ca și la *Frămîntare*, finalul s-ar cere revizuit. Primul în sensul dezvoltării către o idee majoră, cel de-al doilea pentru a elimina comparația (*„sălbatec ca mistreții"*) care zadarnic își caută locul acolo. Reținem două poezii și te rugăm să ne mai trimiți.

I. S. RICHTER: Trascriem o strofă promițătoare:

Mi-e bătătorită palma ca un drum.
Privește jarul ce-am în ochi acum,
Cînd am ucis stăpîna vremii îndoială,
Mi-am pus la nuntă roșie beteală.

Dacă ai fi dezvoltat prima imagine, credem că poezia ar fi cîștigat simțitor.

WLADE PUK: Se pot imagina preocupări mai serioase decît acelea de a găsi răspunsuri la întrebările *„ce e ușa"* și *„ce e fereastra"*. Dacă vrei să practici, în continuare, humorul macabru, nu ne mai trimite.

C. ROUREANU: Dacă sînt primele încercări, merită să continui.

ȘTEFAN STĂTESCU: Parcă nu este ceea ce așteptam de la d-ta...

I. BURCĂ: Am primit-o mult prea tîrziu, și în orice caz ar mai fi fost de lucru.

MAGDALENA EREMIA: S-au scris prea multe epigrame pe această temă.

TR. DUȚESCU: Ne întrebi *„dacă cele trimise fac obiect de merit a fi publicate sau nu"*. Nu.

PAVEL LUNGU: Numai *Preludiu* aduce o undă de poezie, dar finalul e confuz.

CĂLIN ION: Ne scrii: *„nu am încă teme pe care să le dezvolt"*. Cum crezi, în cazul acesta, că vei putea scrie poezie? Teme există la tot pasul, se cere numai să le receptezi.

DAN CHEȚA: Imposibil să ne putem pronunța asupra crîmpeielor de vers pe care ni le-ai trimis. Așteptăm un transport mai substanțial.

T. N. COVALI: Am răspuns și la scrisorile precedente. Mimarea versului popular nu are nici o valoare poetică. Pare ușor tocmai pentru că nu este.

ALEXANDRU ROGOZ: Bănuiala că *„încercarea nu va corespunde exigențelor"* s-a adeverit întru totul. N-ar fi fost astfel dacă tema ar fi fost tratată cu seriozitate. O spunem pentru că am întîlnit și versuri realizate.

MONICA PROFIRIU: O „licărire" se întrevede. Dacă este sau nu vorba despre talent, se va vedea mai tîrziu.

A. BĂGHINĂ: Epigramele au poante prea cunoscute. Nici versurile nu sînt mai noi.

LUCIAN BOLCAȘ: Sentimentele pe care le enumeri — mîndrie, bucurie, admirație, respect — există în versurile închinate de d-ta planetei artificiale. Din păcate, tensiunea poetică este scăzută, ideea n-a trecut în imagine.

FĂRCUȚĂ T. GAVRIL: Intenții bune, dar nu sînt respectate cele mai elementare reguli ale versificației. *„Zăpezii"* nu rimează cu *„vremii"*, nici *„os"* cu *„adaus"*. Lectura este, deocamdată, singurul sfat pe care-l putem da.

OVIDIU GEORGESCU: Iată două versuri din *Pesimism:*

La fel, întunecat de-un soare,
Uitat în beznă am rămas.

Cum poți fi întunecat de soare? Și dece, în loc să lupți împotriva gîndurilor negre, le mai și dedici versuri? Cititorii noștri au alte preferințe.

~

INSTANTANEU

Trenul nărăvaș gonește spintecînd cărările...
Șinele, pe-alocuri își trosnesc reumatismele,
Ochi de lumini ridică somnoroase gările,
Munți pleșuvi, gonind cu trenul, își arată prismele.

Luna călătoare-avară, strînge bani de stele,
Un pîriu pășește-n roci, discutînd cu drumul...
Caiere de fum în urmă dărăcesc tunele,
In luleaua gîndului mi-a rămas doar scrumul.

STELIAN FETELCA

~

ATUNCI

S-a scris atunci cu sînge și sudoare
S-a scris atunci, sub ploaie de șrapnele,
Dar simfonia comunistei stele
Răsună pînă azi biruitoare.

Căci volbura de foc din răsărit
Nimic în lume nu-i s-o poată-nfrînge.
Atunci oțelul s-a călit cu sînge
Și sîngele de-atunci s-a oțelit.

Făuritorii noilor istorii
De-atunci spre soare frunțile ridică;
De-atunci 'ucește steua bolșevică,
Rubin născut din salva „Aurorii".

Din salva ei s-a înălțat spre cer
În veacul luminos al dezrobirii,
Istoricul triumf asupra firii,
Al omenirii cosmic mesager.

S-a scris atunci, în zile de urgie,
Crescută din al tunurilor cînt
Și răsuna-va veșnic pe pămînt
Al Omului și-a Vieții melodie.

VLĂSTAR

Vezi pruncul ce se joacă pe trotuar?
În mîna-i slabă ține soarta lumii
Și bulgări plămădiți din negrul humii
Sub degetele-i mici, de aur par.

Vlăstar crescut la rădăcina vieții,
Ridică vesel mîinile spre soare,
Simbol al evurilor viitoare
Spre cer se-nalță imnul tinereții.

CHIRIACESCU ALEXANDRU

~

DORINȚA

Uneori aș vrea să fiu o pasăre
Să mă-nalț către soare
Și să beau seninul
Ca pe o băutură tare și-amețitoare;
Să zbor pretutindeni
Și nicăieri
Spre pustiurile calde
Străjuite de piramide și palmieri...

Dar cînd privesc în jurul meu,
Mă scutur de vise
Ca de zăpadă
Și mă vreau om, cu porțile inimii deschise.
Vreau să simt
Cum fericirea oamenilor mă dezmiardă,
Vreau să plîng odată cu ei,
Vreau viața să mă ardă
Cu milioanele ei de scîntei.

LINIȘTEA

Liniștea e o pasăre albă
Ce vislește arar.
În calea ei vînturile dispar
Iar norii se topesc în văzduh.
Apele încremenesc în pădurile de stuh...
Sălciile privindu-se în apă ca Narcis
Îmi par niște statui ca de vis.
Sunetele se destramă în caer
Și culorile se estompează
Ca și cum o ceață ar pluti în aer.
Dar deodată
Un greier se aude: cri-cri!
Și liniștea — pasărea albă —
Moare pe cîmpii.

ȘT. A. BANARU

~

ANTON GRECU: Ideea nu este rea, dar se pare că nu ai încă mijloace pentru a o trece în poezie. Transcriem finalul, care ni se pare mai izbutit:

In clara înserării armonie
Degeaba-mi spui, Hamlet, povestea ta—
In zborul tău incert de ciocîrlie
Te-ai prăvălit întocmai ca și ea.

Continuă, și mai trimite-ne.

IANCU LEFTER, Albești — Vaslui;
ION ALEX. TINO, Pompei — Satu Mare;

Mai trimiteți.

T. POPESCU, București;
VASILE CORDOS, Arad;
CONSTANTIN NISTOR, Cluj;
MARIA PLEȘA, Codlea;
C. POPESCU; V. PORUMBOIU.

Deocamdată nu.

Mihu DRAGOMIR

CUVINTE POTRIVITE...

Se împlinesc zilele acestea 25 de ani de cînd în vitrinele librăriilor a apărut o carte, ciudată pentru unii, intitulată Cuvinte potrivite și... încrucișate, purtînd semnătura maestrului Tudor Arghezi. Evenimentul a consacrat strînsa relație dintre poezie și sportul intelectual al careului de cuvinte încrucișate. Cum volumul a devenit de mult o raritate, spicuim, la trecerea unui sfert de veac, cîteva rînduri din prefața care, în felul acesta, argumentează și introducerea acestei rubrici în revista noastră.

„Intr-o bună zi, s-a intercalat între o ușe de redacție și subsemnatul, figura unui tînăr smead, categorică și voluntară. Era figura d-lui Rebus.

— După socotelile mele, domnule, d-ta poți face niște definiții bune la cuvintele mele...

N-am înțeles și mi s-a părut că tînărul, care ar fi aflat că am prieteni printre medici, ar fi dorit pe căi indirecte să-i prezint pe unul din ei.

Dintr-o servietă, atunci scoase el revista de specialitate, pe care o scrie și o conduce de cîțiva ani și care mie unuia îmi era inaccesibilă. Dar opera există în carnea și oasele ei. Are cîteva mii de cititori constanți, s-a impus atenției unei edituri: orice discuție de a fi sau a nu fi devine sterilă.

— Uite, eu fac faguri de ăștia, și-i umplu cu litere de astea. D-ta ai să faci altceva: nu o să-ți trăznească prin cap să faci miere: în dreptul cuvintelor, gata făcute, ai să pui judecăți, glume, sentințe și spirit, dacă există la dumneata această materie primă a inteligenții — și asta e tot ce trebuie.

Intimidat, i-am cerut d-lui Popescu Rebus, un răgaz, mărturisesc, ca să mă pot scăpa de el:

— N-ai vrea să mă lași nițel să răsuflu? — zisei.

— Cu toată plăcerea — răspunse d-l Rebus. Am cîștigat ceva, izbutind să te tulbur. Așa încep cuvintele încrucișate: te revoltă, te indignează și te seduc...

Domnul Popescu-Rebus era psiholog.

Seara, m-a durut capul și am fost întrebat acasă, ce am.

—Ia, niște definiții de niște cuvinte încrucișate...

Declarația mea păru senzațională, și m-am simțit îndesat de înpunsătura unui termometru.

— Poate vrei un ceai cu rom mai mult și o aspirină?

— Mi-a spus Rebus că la cuvintele lui se potrivesc definițiile mele...

Criza era evidentă și, pe departe, fusei luat la descusut: ce vorbă e aia Rebus? Ce-s definițiile? Ce înseamnă cuvintele?... Pus dinaintea altor probleme casnice, făceam impresia că funcțiunile mele cerebrale nu lăsau de dorit. Dar vorbești cu un om despre toate și ți se pare de înțeles și normal, pînă ce ai zis muscă sau corcoduș: de aci se încep strechea și nebunia lui...

Am simțit că sînt pus sub observație, mîngîiat orgolios cu introducerea d-lui Popescu-Rebus: „Stați că vă dau eu gata cu niște definiții!".

O scîrbă, totuși irezistibilă, de pătrat și încrucișat m-a stăpînit cîteva zile. Intr-o seară, pe un caiet cu pătrate, mă pomenii că vîr consoane și vocale între linii. Vream nu numai să-i dau definiții d-lui Rebus, dar să-i și surprind secretele toate. Rezultat lamentabil, agravat de faptul c-am fost descoperit de copiii mei, care m-au trădat decepționați, afirmînd că „tata a început să se joace singur", semn clinic caracteristic.

Odată, mi-a trimis domnul Rebus o problemă de încercare și i-am reexpediat-o definită...

— Merge? l-am întrebat.

— Nu numai că merge, dar merge foarte bine, mi-a răspuns.

Dacă zice că merge, Popescu-Rebus știe ce zice, am judecat.

— Dar știi domnu'e Popescu, am pe limbă, nu știu cum să zic, ca un gust de stupiditate.

Venea dela gustul biberonului, din care începeam să sug atît de tîrziu".

Argheziană

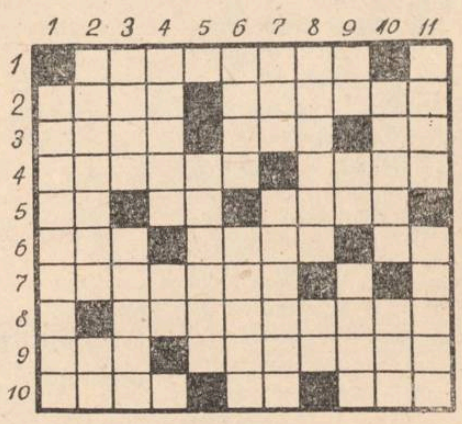

ORIZONTAL: 1. Arbori care au precedat umbrela. 2. Retevei tăios. — Beșică țipătoare. 3. A căzut în inel un strop de iaurt din ciutura lunii. — Un păianjen cu coajă care se mănîncă fiert. 4. Glasul minios al vîntului (pl.). — Om de ciocolată. 5. Frînghie de apartament. 6. Nu i se tăia capul. — Tătuți. 7. Horă cu hangul ei propriu. 8. Căruță cu caii în ea. 9. Cerb de gheață. — Intre firmament și pălărie. 10. Umple lumile și este gol. — Un cui care se bate de-a-ndoaselea. VERTICAL: 1. Jucărie de-a vorba. 2. Un pom în care cresc păpuși. 3. Val de entuziasm. — Sfori cu rădăcini. 4. Niște fecioare zvelte cu amforele purtate pe creștet (sing.). 5. L-a plămădit mama dintr-un sac întreg de mălai. Altfel nu ieșea nici așa de gros, nici așa de mămăligă.... 6. Salată de alice. — Ispite culinare. 7. Rege antic și nume de femeie. — Flori și crîmpeie de azur pe pînză. 8. Sinonimul și antonimul lui deșcă (pl.). 9. Sinonimul unui cunoscut arbore de culoare. 10. Cîini melancolici din familia berzelor. — Pe harta Asiei centrale, sau în liliac. 11. Buchet agricol. — Se zice despre un automobil care n-a stat în magazin.

Prof. N. Gh. Popescu-Rebus

N.R.— Careul conține unele imagini din „Cartea cu jucării", cît și definiții extrase din volumul „Cuvinte potrivite și... încrucișate".

Cuvintele de două litere nu sînt definite, ele rezultînd în mod firesc din încrucișare.

STEAUA fără NUME

IN LOC DE REPORTAJ

de MIRCEA RADU IACOBAN

Cred totuși că vicovenii pun prea multă răutate cînd spun că din locomotivele de pe aici poți alege numai fluierul. E drept, constructorii au îngrămădit pe cele trei osii și căldarea și rezervoarele de apă și cărbunii, iar cînd să mai adauge și tenderul, au văzut că-i inutil. Așa că, bietele mașini au rămas ca niște ciini fără de coadă; de cîte ori le vezi ai impresia să le lipsește ceva. Dar cînd se suie în marchiză cîte un mustăcios de mecanic dornenean, atuncea să te ții! Tremurînd din toate încheieturile și pierzînd aburi prin toți porii, mașinile suie destul de repejor coastele neliniștite ale muntelui. Atunci, vezi cîte un vicovean deschizînd fereastra, apreciind viteza și mormăind:

— Hm! al dracului! Asta mai seamănă a mecanic, nu a babă!

Dar oricare ar fi viteza și oricît de strict ar fi urmărit timpul de mers, la auzul fluierului ascuțit și subțire, orice vicovean care se respectă nu se poate abține să nu comenteze:

— Io-te mă, ce țipă spurcăciunea!

Astăzi, mașinuța pufăind ca ditamai pacificul, mă luase din Putna. Vizitasem fabricile de cherestea, dar reportajul nu voia să se înfiripe. Acel „ceva" ce-i lipsea nu apărea și pace! Ba, necăjit, am trecut și pe la chilia lui Daniil Sihastrul, poate cine știe de unde răsare ideea. Fabrici moderne, cantine curate, mașini noi. Dar despre astfel de lucruri am scris și după ce vizitasem fabricile fălticenene și după ce fusesem la Dorna, la „Bernat Andrei". Parcă-l văd pe Filipescu strîmbînd din nas și spunînd că „Nu merge!". Necăjit, m-am urcat în vagonul arhaic și am intrat într-un compartiment gol, cercînd să rumeg aici în liniște materialul. Notasem totul: indicii depășiți, materialul economisit, mașinile nou primite și totul părea în regulă. Foc de regulă! Am lăsat încîudat în servietă caietul meu cu veleități de carnet de reporter și mi-am aruncat ochii pe fereastră. Munții, cu surpăturile lor golașe se repezeau în urmă, făcînd loc liniei cu șinele subțiri ca pumnalele cercaziene.

In dreapta, o răritură vădea tufele smeurișului. „Iar ajung la Suceava fără reportaj! Și — bată-l focul de cap —, dar carnetul e plin de cifre, care așteaptă numai „prinse".

Frînele prind mai întîi să gîdile roțile, apoi le îmbrățișează cu putere și, vibrînd, trenul se oprește în Gura Putnei. Ca de obicei, jumătate din sat e la gară, pentru a admira „Expresul de Nisipitul". Priveam și eu fotele înflorate și bondițele cu grijă alcătuite, cînd ușa compartimentului se deschide și vîră capul un flăcăiandru cu pălărioară verde:

— D-apoi, eu mă mut la dumneavoastră, că-i mai lărguț!

Și, fără să-mi aștepte încuviințarea, dispare pentru a reveni cu un sac țeapăn pe care îl saltă cu greutate în plasă. Parcă cunoscîndu-mă de cînd lumea, mi se adresează:

— Mă duc la ai mei, să mai arunc o vorbă.

Aud scîrțind ușa compartimentului vecin și prin peretele subțire de lemn răzbat risetele flăcăilor. Năcăjit că m-a deranjat din „încadrarea" cifrelor, încep să iscodesc sacul țeapăn și nefiresc de umflat. „Ia uite pramatia — îmi spun — nu s-a putut lăsa de vechiul obicei! Iar a luat leațuri sau scîndurele de le fabrică. Parcă n-ar avea ce pune pe foc!" Și în minte mi se adună crîmpeie din povestirile țapinarilor despre zilele lui Forăscu, patronul care punea jandarmii să răscolească curțile oamenilor în căutarea leațurilor dosite. Parcă-i aud pe țapinari suduind și mormăind: „Ia-le, zilele mamii lui, ia-le și aruncă-le dacă nu-ți trebuie! Are și așa Forăscu de unde bea la București!". Dar astăzi, cui furi, mă întreb necăjit, gata să-mi transform reportajul în foileton. Tocmai cînd mă gîndeam cum să-l iau mai bine pe flăcău, acesta deschise ușa, săltă sacul și zise:

— No, de-acuma vine Bivolăria. Bună sara!

— „Ia mai stai puțin" — îi zic — și-mi compun o figură îngăduitoare. De la fabrică vii?".

— De la. Sună răspunsul apăsat și puțin mirat.

— Și pe-acolo, cum îi?

— Da 'mneata, ce mă iscodești? Nu-i nici grădiniță de copii, da' nici ca pe vremea lui Forăscu. Dacă muncești ca lumea, o duci omenește.

„Cum să-l mai iau? îmi frămînt creierii. Decis s-o termin „tare", mă încrunt:

— Dar fabrica, de ce o furi, mă, tovărășelule?

— Cum? și face un pas spre mine, amenințător.

— Iac-așa, N-ai lemne acasă? Ce-ți trebuie leațuri? Cari cu sacul ca pe vremea lui Forăscu, ai?

Incepînd să se dumirească, flăcăul mută ochii de la mine către sacul cu pricina și prinse a zîmbi.

— Cam bagi oamenii în sperieți, dumneata. Vezi, nu-i mai fă hoți pe țapinari, că nu-s toți molii ca mine, și, nu de a'ta, da' n-o să-ți meargă bine! Da' pe ce lume trăiești dumneata, tovărășe? Drept cine ne iei să ne furăm căciula? Și, împingînd sacul către mine:

— Io-te-ți leațurile!

Cînd mi-am aruncat ochii asupra sacului desfăcut, pariez că figura mea de reporter încercat nu denota prea multă istețime. Frumos orînduite, sacul cuprindea vreo cîteva zeci de cărți noi, cu coperțile lucitoare. Deasupra, zîmbea coperta atît de cunoscută a „Străinului" lui Titus Popovici.

— Duc cărți la țapinari, că-s bibliotecarul fabricii!

Și zîmbind mai departe, flăcăul își aburcă sacul pe umeri și ieși pe culuar. Iar eu, le-am dat naibii de procente și am scris povestioara asta în care e vorba de un flăcău și de un reporter tînăr.

Tot spunea Florescu că din mine nu iese ziarist bun, cît îi lumea!

ADY ENDRE

patru decenii de la moartea poetului

Acum patruzeci de ani, la 27 ianuarie 1919, s-a stins din viaţă Ady Endre, cel mai mare poet al literaturii maghiare de la începutul veacului al XX-lea şi, desigur, unul dintre reprezentanţii de seamă ai literaturii universale.

Ne-a părăsit timpuriu. De ar mai fi în viaţă ar fi împlinit pe la sfîrşitul anului trecut, vîrsta de 81 ani. Gîndeşte-te, cititorule: el a fost cam din aceeaşi generaţie, căreia îi aparţin Sadoveanu, Gala Galaction, Arghezi de pildă... Este deci oarecum contemporanul nostru, deşi de momentul morţii sale ne desparte aproape o jumătate de veac.

Cît de prezent este el în viaţa noastră de toate zilele, ne-au dovedit-o sărbătorirea de acum un an şi ceva, cînd întreaga noastră Republică şi-a adus aminte de anul naşterii sale, evocîndu-se, pe coloanele tuturor publicaţiunilor noastre, de orice limbă, figura luminoasă a marelui scriitor şi revoluţionar; cînd un poet ca Beniuc a închinat poeme iubitului înaintaş, cînd un alt poet, ca Jebeleanu şi-a reînnoit devotamentul cu care timp de mai bine de un deceniu îşi sacrifică o importantă parte a talentului pentru tălmăcirea măiestrită a operei marelui dispărut, cînd întreaga ţară şi-a adus prinosul de recunoştinţă aceluia, care prin scrisul şi fapta lui a contribuit poate cel mai mult alături de Bartok Béla, la prietenia dintre două popoare, legate unul de altul prin atîtea tradiţii comune de-a lungul istoriei.

Republica noastră ştia şi ştie că Ady Endre este mai mult decît un prilej de aniversare sau de comemorare a unui mare poet, poate geniu al unei alte naţiuni, al omenirii. El fiind într-o măsură şi al nostru, sărbătorirea sa constituie un eveniment familiar, cu caracter mai intim decît aniversările obişnuite.

Meleagurile ţării noastre păstrează vie amintirea paşilor săi. Satul său natal, căruia puterea populară i-a atribuit numele poetului, şcoala veche din Zalău, sălile palatului de justiţie din Timişoara, mai ales străzile şi clădirile din Oradea (de unde, la un moment dat, în 1903, se pregătea pentru o călătorie de studii în Rusia, plină de revoltă) ne vorbesc şi azi cu glas limpede despre acel vis al său:

Din Eriu cineva porneşte,
Şi-n sfîntul Ocean s-afundă.

Această prezenţă veşnică printre amintirile noastre îl face pe Ady Endre un simbol al prieteniei, al frăţiei de nezdruncinat dintre poporul romîn şi poporul maghiar şi al comunităţii de luptă a celor oprimaţi, oricărei naţiuni ar aparţine ei. Tocmai fiindcă a fost revoluţionar, putea să întrezărească prăbuşirea superstiţiilor şovine, spulberarea urii naţionaliste, venirea acelor vremuri cînd politica de stat a ţărilor prietene nu va fi distrugerea oamenilor de altă limbă, de altă origine, de alte obiceiuri, ci egalitatea în drepturi a tuturor celor ce-şi construiesc prin munca lor un viitor mai fericit.

Un merit am: adînc văzut-am —
Iubit-am lumea mult suferitoare,
Pe-ai viitorului curaţi ostaşi.
Oh, oşti neprihănite proletare,
Cîntaţi!

exclamă poetul, definindu-şi fără greş poziţia în vîltoarea luptei de clasă ce se desfăşoară înaintea izbucnirii primului război mindial. Această clară luare de poziţie revoluţionară îi dă putere să nu greşească niciodată în principiile fundamentale ale convieţuirii popoarelor şi — ceea ce ne interesează în primul rînd — în ceea ce priveşte raporturile dintre cele două popoare vecine.

Mesajul lui răsună clar şi astăzi, peste o jumătate de veac. Avem de învăţat de la el şi astăzi o lecţie continuă şi de perspective măreţe: aceea a solidarităţii de luptă între popoarele dezrobite de cătuşele exploatării. Desigur că atît în opera, cît şi în viaţa sa se găsesc contradicţii, sînt părţi care nu ne mai sînt pilduitoare, dar în ansamblu, viaţa sa, integralitatea operei sale ne inspiră acea încredere adîncă în rezolvarea tuturor antagonismelor chinuitoare pe vremuri, a contradicţiilor existente cîteodată şi azi (şi în viitor, cît omul va exista pe acest pămînt), pe care încredere poetul însuşi şi-a turnat în cuvinte nepieritoare:

Stea roşie, tu scapără domnind!
De cînd e omul om şi-n sus priveşte,
Doar steaua roşie i-a fost nădejde.

Această lecţie a umanismului strălucitor a îndemnat poeţi şi traducători de diferite limbi şi naţiuni să încerce tălmăcirea slovelor ungureşti ale poetului în multe alte graiuri, de la germană la spaniolă, de la franceză la olandeză, de la scandinavă pînă la chineză şi japoneză, de-a lungul deceniilor ce au curs din momentul dispariţiei poetului. Acest îndemn al revoluţiei proletare şi-a găsit drumul în

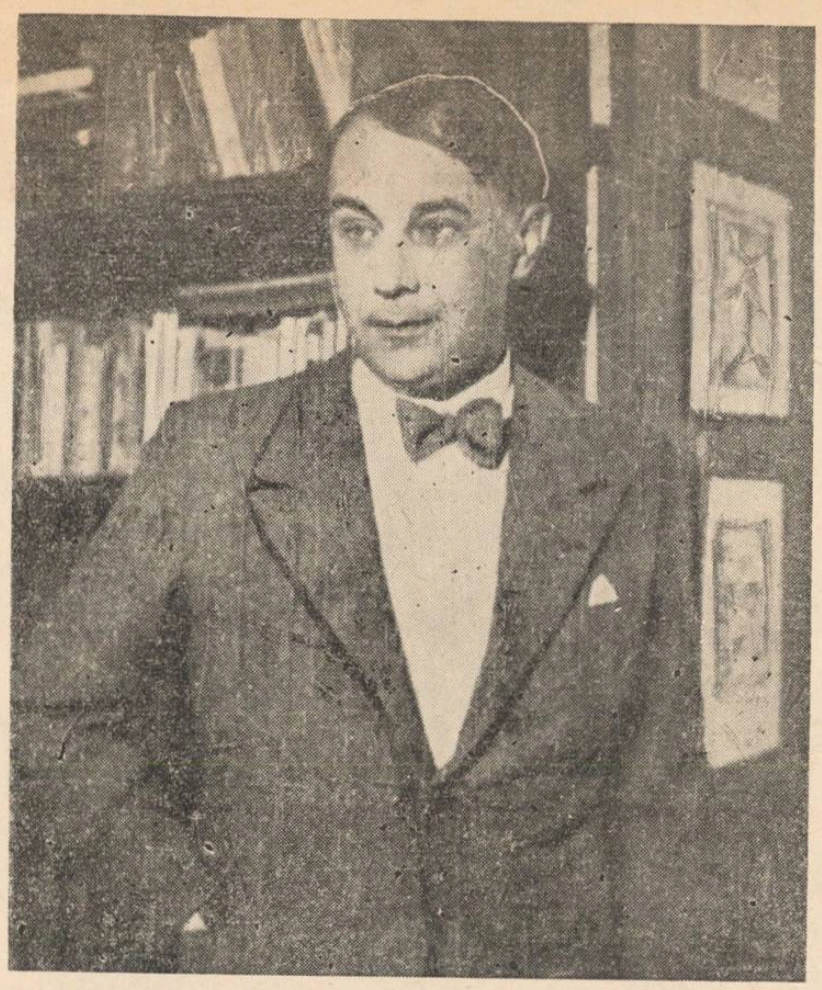

atîtea şi atîtea tălmăciri romîneşti ale celor mai de seamă poeme din opera vastă a lui Ady, tălmăciri încoronate de un întreg volum: traducerile bine cunoscute şi mult apreciate ale lui Eugen Jebeleanu.

Acest volum apărut acum patru ani, nu are pînă azi nici egal, nici continuare. Deocamdată nici nu vedem cine ar putea rîvni la egalitate — tălmăcirile lui Jebeleanu ne redau în romîneşte un Ady atît de autentic, încît va trece mult timp pînă ce-i vom fi găsit rivalul. Dovada: citatele din prezentul text.

O continuare însă s-ar impune — poate. Selecţionarea judicioasă şi strictă făcută de Jebeleanu la timpul său a corespuns pe deplin nevoilor cititorilor romîni. Prin ea aceştia au căpătat o impresie succintă, dar justă asupra operei poetului. De atunci au trecut însă ani; progresul nostru în fapte şi idei s-a accelerat şi ar trebui, eventual, o lărgire a cîmpului de vedere în acest univers poetic atît de întins şi numai în parte cunoscut.

După traduceri voluminoase în limba cehă şi în limba slovacă, nu de mult a apărut prima culegere din Ady şi în Uniunea Sovietică (Martînov cu 40 poeme, Tihonov, Inber, Isakovski). Acest fapt ar putea să fie un îndemn în reluarea activităţii unora dintre tălmăcitorii lui Ady în romîneşte, pentru a crea o imagine şi mai fidelă a acestui poet, drag tuturor celor ce iubesc pacea, prietenia dintre popoare şi libertatea celor scăpaţi din robia exploatatorilor.

Opera (poetică şi publicistică) a lui Ady nu şi-a pierdut nimic din vigoare şi actualitate, în timpul celor patruzeci de ani, trecuţi de la moartea timpurie a sa. Cea mai demnă păstrare a amintirii sale ar fi, continuarea cu perseverenţă a muncii de tălmăcire din valoroasa-i operă. Să vie deci talente noi, talente tinere şi să-i dedice cîte o părticică a trudei lor! Ady în aceşti tineri avea încredere. In ei şi-a văzut viitorul, scriind:

Da, voi trăi, vă spun, şi voi învinge,
Cu dreptul vieţii mari şi dureroase.
Ocara voastră nu mă mai atinge:
Mă apără a tinerilor inimi.

Szemlér FERENC

Doi prieteni romîni ai lui ADY ENDRE

Numele lor coincide cu acela a doi mari poeţi romîni de la începutul veacului: Octavian Goga şi Emil Isac. Amîndoi din Ardeal ca şi Ady, amîndoi au cunoscut şi iubit literatura maghiară şi au tradus din capodoperele ei militînd — primul, e drept numai pînă la un punct, cel de-al doilea însă toată viaţa — pentru interesele clasei asuprite şi prietenia dintre naţionalităţile conlocuitoare din Ardeal. Prietenia dintre ei şi autorul *Cîntecului iacobinului maghiar, „nepotul opincar al lui Gheorghe Doja"* care militase pentru înfrăţirea popoarelor romîn şi maghiar de pe aceeaşi baricadă de idei pentru dărîmarea temniţei habsburgice, era deci firească. Mai mult, s-a putut vorbi şi de o înrudire între folosirea psalmilor curuţilor din timpul luptei pentru libertatea poporului maghiar de sub conducerea lui Francisc Rakozi şi folosirea tonului mesianic în poeziile de revoltă socială ale poetului de la Răşinari. Dar cele de mai sus explică în acelaşi timp şi de ce Ady nu uită să-l dojenească atunci cînd Octavian Goga, omul politic, rătăcise pe drumul şovinismului şi oportunismului, (cf. ziarul *Világ* nr. 22 din 25 ianuarie 1914) întrebîndu-se cum poate autorul *clăcaşilor*, ale căror suferinţe le cîntase pînă atunci în nemuritoare versuri, *„să-şi vîndă neamul de opincari, pactînd cu duşmanii democraţiei şi ai libertăţii, urmaşii sălbatici ai feudalilor, care vînau iobagii, cum vinează azi vulpile"*.

De acum, raporturile dintre cei doi poeţi se vor răci pentru a înceta, în flacăra primului război mondial, cu totul. Totuşi, amintirea vechii prietenii va rămîne. Ca un semn, de pioasă aducere aminte fratele poetului romîn, depune în 1919, din partea acestuia, la mormîntul poetului maghiar din Budapesta o coroană de flori cu inscripţia „Lui Andrei Ady, poetului şi prietenului. Octavian Goga". Iar în 1924 acelaşi va publica în paginile revistei *„Cultura"* din Cluj, care milita pentru înfrăţirea culturală a tuturor naţionalităţilor din Transilvania, traducerea romînească a poeziilor *Korán jöttem ide; A Hortobágy póetája; A Krisztusok mártirja; A magyar Ugaron; A Tisza-parton*, sub titlurile *Tîrziu* (p. 26) *Poet şi Martir* (p. 27); *Ogorul unguresc* şi *Ce caut?* (p. 25). „Introducerea" lui O. Goga se încheia cu elogiul *„Celui mai de seamă reprezentant al liricii maghiare moderne şi unul din marii autori ai poeziei contemporane"*, cu constatarea că *„traducerea poeziilor lui e o necesitate pentru toţi care vor să pătrundă fibrele intime ale sufletului din vecini"* şi cu promisiunea, care nu s-a realizat însă niciodată, a unei analize amănunţite a operei lui Ady.

Mult mai trainică, ca fiind bazată pe o neabătută comunitate de idei a fost prietenia care l-a legat pe Emil Isac cu marele poet maghiar. In serile lungi de iarnă, regretatul poet clujean ne-a vorbit în repetate rînduri şi entuziast de talentul poetic deosebit al lui Ady, de sentimentele profunde ale acestuia pentru poporul nostru pe care-l cunoştea şi aprecia încă din copilărie, ne-a arătat fotografii şi scrisori ale acestuia.

Emil Isac a tradus din Ady, a scris despre Ady, este poate poetul romîn cel mai influenţat în opera sa de Ady. Ca şi poetul maghiar, Emil Isac îşi făcuse ucenicia în Franţa, ca şi el militase pentru ideile socialiste într-o vreme în care unii poeţi ardeleni îşi căutau un loc sub pulpana partidului „Naţional", ca şi el se pronunţa pentru înnoirea formei cu un conţinut revoluţionar. Primele note prin care poetul maghiar era făcut cunoscut publicului din Romînia, apărute în 1911 în revista *Viaţa nouă* din Bucureşti, lui îi aparţin. Iar la articolul lui Ady despre Goga de care am mai amintit, Emil Isac răspunde cu o lungă scrisoare deschisă pornită din inimă, publicată de *Facla* lui N. D. Cocea din 10 Februarie 1914. *„Iubite Ady* — scria printre altele Emil Isac — *bolnav, am citit minunata dumitale scrisoare pe care ai adresat-o marelui meu duşman şi eminent prieten: Octavian Goga. M-a înduioşat scrisoarea aceasta... Iubite Ady, minunată, fierbinte ţi-a fost scrisoarea. N-aş putea-o uita chiar să vreau, cum în zadar încerc să uit pescarii nopţii de lîngă Tisa, care mi-au fredonat poveşti duioase, pe cîte o luntriţă dunăreană... Dar cît de frumoasă şi puternică îmi pare scrisoarea dumitale — tot atît de tristă este soarta ei — cuvintele frumoase sînt acorduri trecătoare în sufletul unui artist, care gîndeşte frumos... In zadar ai scris atît de frumos pentru noi, valahii împilaţi... în zadar vrei să fim fraţîni, noi valahii sclavi şi voi ungurii sclavi — actualii stăpîni ai Ungariei joacă la porunca lui Tisza. Şi ceea ce vrea Tisza se va întîmpla nu ceea ce visezi dumneata... şi dacă va fi „pace" — pacea aceasta nu va fi solidaritatea sufletelor cinstite şi nu va fi întruchiparea cugetului modern ci va fi prieteneasca întîlnire a intereselor oligarhilor maghiari, cu interesele feudalilor romîni, arhiereii noştri sfinţi...*

Foarte departe — în ceaţa albastră a viitorului, este adevărata vrere a celor buni... Trebuie să sosească focul curăţitor, focul libertăţii, care să mistuiască în flăcări miile de castele şi mînăstiri, trebuie să sosească revolta uriaşă a sufletelor care să gonească din biserica Adevărului, Libertăţii şi Artei, pe toţi fariseii, trebuie să sosească revoluţia, căci o dorim cu toţii, dumneata, Ady şi sutele de mii de admiratori ai tăi îi ai — care nu vreţi să creştem din poporul nostru, lichea şi domn, ci fraţi de suferinţă şi bucurie".

In încheierea notelor de faţă publicăm în traducere două scrisori trimise de marele poet maghiar prietenului său romîn şi păstrate azi în arhiva acestuia din urmă. Cea dintîi o carte poştală ilustrată poartă data poştei *„1913 Budapest"* şi este legată de venirea poetului romîn în capitala Ungariei şi apropiata sa întîlnire cu Ady. Cea de-a doua, probabil anterioară, vorbeşte de transpunerea în romîneşte a uneia dintre piesele din tinereţe ale lui Ady de către Emil Isac pentru încurajarea teatrului romînesc din Ardeal. Autorul nu uită să arunce aci o săgeată la adresa celor din *„Oraşul blestemelor"*, Budapesta imperiului Austro-Ungar.

„Dragă Emil Isac, sînt un om fără patrie, fără cămin şi nu pot rămîne multă vreme într-un loc. Dar dacă d-ta vei veni în Octombrie voi rămîne aici, respective voi fi aci în Budapesta. Crede-mă că pe d-ta te voiu aştepta şi ne vom strădui ca să nu te simţi strein. Adresa mea pentru corespondenţă este Nyugati Otel (Hotelul de Vest). Ady Endre.

„Dragul meu prieten şi frate, astăzi regret sincer că am întrerupt călătoria spre Cluj. Dar poate peste cîteva zile (Vă voi înştiinţa prin telegramă) voi fi acolo. Planul dvs. este splendid şi am început deja să scriu direct pentru teatrul romînesc o scurtă piesă — Pe mine însumi... acea piesă într-un act despre care dv. aţi auzit; a fost scrisă cu 13 ani mai înainte şi este un fel de mărturisire copilărească despre Ady de atunci. Dar aş vrea (şi ar fi o minunată palmă pentru Budapesta) să scriu ceva de seamă, mai ales dacă dvs. aţi traduce. Adresa mea este Ermindszent jud. Sălaj (Dv. ştiţi) şi doresc foarte mult ca să ne întîlnim cît mai curînd şi să stăm de vorbă cu acea prietenie şi frăţie cu care rămîn al dvs. Ady.

P.S. Dacă vrei tălmăceşte această scrisoare în termenii ei, cei mai intimi.

Nicolae LIU

PROBLEMA TINERETULUI IN OCCIDENT

de DEMOSTENE BOTEZ

Starea de spirit a tineretului din Occident, este tot mai des subiectul unor articole pline de îngrijorare şi de studii analitice în care se caută cu luminarea, cauzele.

Şi totuşi, tot ceea ce produce acest fenomen de dezorientare, de cinism precoce, de nihilism sufletesc şi de amoralitate sinistră care merge pînă la crimă, rămîne intact, neatins, în plină floare, fiindcă starea aceasta de spirit este legată de stilul de viaţă capitalist, de lipsa lui de scrupule, de etică, de umanitate.

Poate, chiar conştiinţa pe care o are acel tinerel că, în climatul în care trăieşte, nu există valoare morală demnă de cinstire, şi că el nu poate singur face nimic pentru a schimba o stare de lucruri cu rădăcini în cele mai adînci straturi sociale, îi dă această deznădejde exasperată care duce la toate viciile.

Fenomenul nu este relevat numai de pedagogi şi psihologi. El a intrat în arta vremii ca un material caracteristic epocii şi stadiului actual al capitalismului.

De la puritatea de vis, de imaginaţie şi de basm a lui Allain Fournier, literatura în care apare tineretul ca erou principal, a ajuns la „Bonjour tristesse" a Françoisei Sagan. Succesul acestui roman a fost explicat prin aceea că el ar reprezenta mentalitatea curentă a tinerei generaţii din care autoarea face parte, cu imoralismul, cinismul şi anti-romantismul ei.

Editorul capitalist care nu aşteaptă decît să speculeze atracţia imoralităţii s-a grăbit să tipărească şi să înconjoare de cea mai deşănţată publicitate acest tablou degradant. Pe domnul Julliard nu-l interesează problema socială ci momeala pe care ea o reprezintă pentru tinerii cititori, adică tirajul. Extrag şi citez dintr-un articol care denunţă socoteala editorului rutinat chiar în acest caz faimos al Françoisei Sagan, atunci cînd s-a decis să-i publice primul volum şi cîntărea tirajul, adică şansele de cîştig:

„Trebuie să prind marele public. Care ar fi elementele pentru asta? Sărace de tot. Autoarea are o familie cu stare şi unită; viaţa ei, fără întîmplări excepţionale. Nimic patetic. Sînt însă două elemente sigure: tinereţea autoarei şi imoralitatea operei". (Louis Sapin).

Imoralitatea operei nu-i precum vedeţi, un motiv pentru a lăsa opera să moară de asfixie într-un sertar, ci unul determinant pentru publicare şi garanţia certă a succesului!

Apoi, bătrînii critici, în pragul senilităţii s-au întrebat în cronicile lor, după docta citire a „operei": „E oare cu putinţă ca tineretul actual să fie atît de la punct cu treburile amorului?" — (Louis Sapin).

Aceste precizări sînt ale unui publicist francez. Dar în acelaşi număr al revistei „Arts", autoarea însăşi le completează cu prilejul unui interviu, într-un mod foarte concludent, cum dealtfel sînt şi întrebările:

„Intrebarea: Succesul dumneavoastră ar putea să vă dea sentimentul că faceţi parte dintr-o anumită categorie socială şi să vă dea dreptul la indiferenţă, sentiment foarte obişnuit la Paris... dar problemele sociale, evoluţia economică, vă interesează?"

Răspunsul Françoisei Sagan: (scurt dar cuprinzător!):

— Astea-s probleme care mă jenează".

Ce sărăcie spirituală şi umanitaristă pentru cineva care, zice-se, ar reprezenta culmea potenţialului tinerei literaturi din Occident!

La o altă întrebare cu privire la preferinţele de a frecventa anumite cercuri intelectuale şi moderne, „marea" scriitoare, pe care o jenează „problemele sociale", răspunde: „Eu frecventez mai degrabă barurile, nu cercurile de intelectuali. Prefer să văd beţivi".

Ce uşor este să te grăbeşti să generalizezi!

Fireşte că în societatea capitalistă de astăzi, în descompunere, fenomenul anarhiei morale a tineretului este o realitate. Dar aşa să fie tot tineretul? In asemenea societate iau fiinţă, rezistă şi luptă, celulele organismului social de mîine. Tineretul muncitor, tineretul progresist, nu suferă de plictis, nu-i clientela barurilor şi nu agrează alcoolicii. El îşi pune problema generaţiei sale, cu toate datele ei, just chibzuite, şi se desolidarizează manifest, violent chiar, de tineretul pradă tuturor viciilor.

Iată, în această privinţă, ca o ilustrare, scrisoarea studentului de la litere din Paris, Robert Lorho, care se ocupă de Françoise Sagan şi de emulul ei în pictură, morbidul Bernhard Buffet, ce se bucură de acelaşi inexplicabil succes:

„Mă îndoiesc că noua generaţie ar fi reprezentată de Sagan şi Buffet. Vă amintesc că nu tineretul e cel ce a făcut succesul acestor doi artişti, ci cronicarii, criticii din presă şi de la radio care aparţin generaţiei dinainte. Mă îndoiesc deci ca gusturile lor să samene cu ale noastre. Pe de altă parte, dacă un anume tineret burghez care moare de plictiseală găseşte asemănări între purtarea lui şi aceea a personajelor tinerei romanciere, celălalt tineret, şi cel mai important ca număr, nu se recunoaşte acolo unde aţi vroi să fie".

„In ce priveşte „fenomenul" Sagan şi Buffet, trebuie să ştiţi cît este de suspect succesul lor imediat la un public orbit de publicitate plătită şi de strălucirea titlurilor de-o şchioapă. Sagan şi Buffet au ales calea cea mai uşoară, şoseaua naţională, la iarmarocul vanităţilor ocupă standul cel mai comod, iar în sala de spectacole fotoliul de orchestră. Dar cu cît este mai greu drumul cîtorva artişti care vor avea nevoie poate de douăzeci de ani pentru a zidi o lume care să fie într-adevăr după chipul sufletului profund al oamenilor timpului nostru. Aceia au ales cărările de munte iar în sala de spectacole, strapontinul. Aceia sînt adevăraţii noştri purtători de cuvînt. Ei nu ne diformează, ei nu ne vor face niciodată să credem că lumea aceasta este sub vraja viciului şi a boalei; ei nu cred asta, şi ei sînt cei care au dreptate. C ne-ar veni însă să-i viziteze în umbra lor? Nimeni nu are nici acest curaj nici această onestitate".

Societatea capitalistă, burghezia îmbuibată va continua să-şi crească tineretul ei, rupt de lume şi de viaţă, plictisit şi dezorientat, plin de vicii şi de păcate, dar odată cu ea, din mijlocul clasei muncitoare şi a dezmoştenîţilor se ridică un tineret, pe care Françoise Sagan nu-l cunoaşte căci nu l-a întîlnit nici în baruri nici în circiumi.

Romanul acestora rămîne de scris şi, poate s-a şi scris, dar fără surlele publicităţii venale, şi fără ca un editor iubitor de arginţi, să-i sconteze succesul, fiindcă pe cititorul burghez, virtutea îl jenează, aşa cum o jenează pe Françoise Sagan, problemele sociale.

RELIEF

Texte, sau versuri pentru muzică ușoară?

Ne-am bucurat ori de cîte ori am citit, în paginile ziarelor sau revistelor, aprecieri judicioase despre creațiile compozitorilor noștri de muzică ușoară, fie că erau favorabile, fie că aduceau o critică întemeiată, ne-a bucurat că în buna măsură cele mai cunoscute ansambluri de muzică ușoară și-au revizuit și îmbunătățit repertoriul. Cu toate acestea nu putem fi pe deplin mulțumiți cu nivelul general la care se prezintă acest gen al muzicii. Un destul de recent articol, apărut în Scînteia tineretului (nr. 2933, din 15.X.1958), intitulat Să împiedicăm strecurarea influențelor decadente în muzica ușoară, atrage atenția, și pe bună dreptate, asupra cîtorva creații de muzică ușoara profund dăunătoare, tributare unor concepții nesănătoase, adevărate porți deschise decadentismului.

Pînă nu de mult, publicațiile de specialitate neglijau în mod cu totul nepermis o obligație firească, aceea de a tipări, fie chiar și într-un subsol, numele autorilor de texte. (Neglijența ar putea fi, cu multă bunăvoință, explicabilă, dacă ținem seama că majoritatea textelor ce însoțeau muzica ușoară erau de un nivel supărător de scăzut, uneori o revoltătoare înșiruire de cuvinte). În urma unor critici care atrăgeau atenția asupra acestor omisiuni nu de mica importanță, numele au fost consemnate, alături de cele ale compozitorilor, sub formula: „Text de..." sau, foarte rar, „Versuri de..." Așa s-a acceptat, vrînd-nevrînd, titulatura de „textier", în care intrau otova o seamă de mînuitori de condei certați cu poezia și cu cele mai elementare cunoștințe gramaticale, alături de scriitori de certa valoare. Cu timpul însă, formula „Text de..." a dispărut, dar din păcate dispariția ei în favoarea variantei „Versuri de..." nu a însemnat și dispariția unor texte poetice confuze și necorespunzătoare. Împotriva acestor texte sînt îndreptate observațiile critice de față, și în general împotriva a tot ce poartă încă pecetea celei mai crase superficialități. Avem o poezie lirică bogată, o seamă de tineri poeți și-au cîștigat de mult simpatia cititorilor există chiar versuri meritorii, ale unor autori care abia de curînd au făcut primii pași, în sfîrșit cele mai bune condeie pot contribui la ridicarea calitativă a poeziei ce ilustrează muzica ușoară. De altfel, începutul s-a și făcut. Alături de cîntece ca Iubirea mea de Ștefan Kardoș, Am adormit tîrziu de Radu Șerban, Noi doi de Hilda Jerea, sau Cîntecul deltei de Elly Roman, ilustrate de versuri ale unor scriitori consacrați, ca Eugen Frunză, Radu Boureanu, Vlaicu Bîrna, Cicerone Theodorescu, Ștefan Tita, putem cita cu aceeași plăcută satisfacție În amurg de Aurel Giroveanu, sau S-a întîmplat într-o gară, de Radu Șerban, cu fericita colaborare a unor poeți necunoscuți: Constantin Titus și Dan Cuniță. Nu ne vom opri să cităm deocamdată, nici măcar parțial, vreuna din poeziile amintite, creații intrinsec meritorii. Oricare din ele ar putea fi însă citată în întregime. Dar din păcate există încă numeroase texte de muzica ușoară deficitare, necorespunzătoare ca nivel artistic, nerealizate, puerile sau goale de conținut, agramate chiar, adevărate mostre de siluire conștientă a noțiunii de poezie. Cuvintele par poate prea aspre, dar cine a parcurs cele cîteva note — e drept, puține la număr — din presa noastră, referitoare la asemenea texte, nu poate uita amărăciunea cu care autorii notelor constatau rușinoasa existență a textelor incriminate. Nu este permis ca astăzi, cînd muzica ușoară cunoaște un real avînt, să mai existe versuri proaste, texte ce nu au nimic comun cu cele mai elementare noțiuni ale creației literare. Un text slab poate atrage după sine o muzică slabă, sau, sub alt aspect, o melodie bună poate fi pur și simplu chinuită și falsificată de un text necorespunzător. Pentru a ilustra cît de importantă este colaborarea dintre compozitor și versificator, e deajuns să cităm cîteva păreri ale compozitorului sovietic Anatoli Novikov publicate în interviul ziarului Romînia liberă, nr. 4375 din 2 nov. 1958: „Un loc important în cîntec — subliniază Anatoli Novikov — revine textului. Atitudinea lipsită de răspundere a poeților față de text poate avea o influență nefastă asupra calității cîntecului. Nu e bine cînd în cîntec pătrund versuri dulcege. E greu să scrii muzică bună cu astfel de texte. Cînd însă simte mîna fermă și sigură a poetului, compozitorul lucrează bine și cu spor".

Dar să trecem la fapte. Un prim exemplu: Cum să fac să mi te scot din gînd? (Tango-Biguina). Muzica: H. Mălineanu, „versuri": Jak Fulga.

După un început de cea mai crasă banalitate, supărător prin fiecare cuvînt parcă anume ales din recuzita diletantismului:

„Cum să fac să mi te scot din gînd
Și liniștea să-mi dai?
Nu e drept eu să trăiesc plîngînd
Și tu habar să n-ai"

autorul, dînd curs dramaticei întrebări enunțate mai sus, în dorința de a nu mai iubi (de ce oare?), pentru că în felul acesta să-și găsească mult dorita „liniște", ajunge, pe căile cele mai drepte ale logicii formale, la concluzia filozofică:

„O să-mi treacă, știu prea bine,
Asta-i legea dorului!...
Și-o să rîd chiar eu de mine,
E la mintea ori și cui! **(n.n. a „cocoșului").**

Dar dacă suferindul erou formulează cu bună știință — și vai! atît de prozaic — această concluzie, cine-l obligă să-și molesteze creierii cu întrebarea Cum să fac să mi te scot din gînd? **Autorul! Adică cel care, credincios principiilor logicei sale personale, răstoarnă în cupletul aceluiași tango tot ce a construit cu atîta trudă, ca un adevărat geniu neînțeles. A rămas stabilit deci că eroul se zbate să elimine din gîndurile sale persoana iubită. Cupletul însă ne lasă nedumeriți, și pe bună dreptate ne întrebăm: Oare de ce s-o scoată din gîndurile sale, cînd:**

„O seară lîngă tine și îmbrățișarea ta,
Mai cald, mai minunat, ce poate fi?"

Dar dacă „nimic nu poate fi mai cald ca o seară lîngă tine", **atunci de ce atîtea frămîntări? Și fiindcă e inutil să căutăm un înțeles în alte versuri ca**

„Dar te-ntrebi vreodată, cît? mi-e inima grea,
De cîte ori te aștept și tu nu vii?...

e bine să trecem direct la „Încheiere", așa cum se specifică în text, o „încheiere" într-adevăr impresionantă pentru profilul de papă-lapte incoherent al eroului:

A!
A! Mi-e necaz, dar degeaba vorbesc.
A! Nu știu mîine, dar azi te iubesc!"

Asemenea banalități se pot întîlni încă în diverse „producții poetice" de acest gen. Un cuplet ca Revăd chipul drag / Peste creste de munți brumării **(„munții brumării" fiind cu totul accidentali — n.n.)** / Și zile-n șirag / Eu doresc lîngă mine să vii / În noaptea caldă **(?)** aștept să treci / Înveselind calea **(?)** mea, / Din înfloritele poteci **(?)**, / Să vii spre mine-aș vrea, **semnat de Ion Socol (la** Visare de Hilda Jerea), **se poate lua de mînă cu memorabila** Din o mie de motive **de Traian Piperea (Muzica: Noru Demetriad), rizibilă de la un cap la altul. Să începem cu primele motive care l-au adus pe eroul lui Traian (Titi) Piperea la convingerea că iubește:**

„Primul, că mi-ai plăcut
Chiar din primul minut.
Iar următorul, vezi bine
Este că-mi placi tot mai mult.

Nu găsim cuvinte pentru a cataloga o asemenea versificație. E totuși mult prea puțin față de monstruozitatea strofei următoare, în fața căreia orice comentariu este de prisos:

Alt motiv, de bună seamă,
Este că m-ai sărutat
Fără ca să-ți fie teamă
Că te-ntreb de celibat (!!!!!)

și așa mai departe.

Bunul simț refuză să accepte astfel de mostre (la care putem adăuga texte ca Nu știu vorbe care nu s-au spus nicicînd **de Aurel Storin — muzica: H. Reininger, —** Oftez, oftez, **de Olga Brateș — muzica de Puiu Rubinstein) adevărată bătaie de joc, ce nu poate să ne insufle decît cea mai firească indignare.**

Nu ne găsim în fața unei practici generalizate. Mare parte din textele slabe au dispărut odată cu dispariția unor creații de muzică ușoară pe măsura textelor ilustrative. Totuși, existența încă a numeroase asemenea „producții" nu poate să ne lase indiferenți. Și dacă în presa noastră s-a semnalat în cîteva rînduri pericolul real pe care-l constituie pentru masele de ascultători, atît anumite elucubrații muzicale tributare decadentismului, cît și textele scrise fără o fărîmă de responsabilitate, apoetice, confuze, dăunînd, în esență, scopului educativ al muzicii ușoare, — sîntem convinși că atît publicațiile de specialitate cît și iubitorii de frumos vor căuta să ia poziție fermă împotriva a tot ce nu este în spiritul sănătos în care trebuie să se dezvolte acest gen al muzicii.

Const. OLARIU

„Luminița" la 10 ani

Revista celor mici, Luminița **editată de C.C. al U.T.M. a împlinit de curînd 10 ani de activitate. De la primele pagini ale** Pogoniciului **cum se numea la început și pînă la ultimul număr festiv, scos în excelente condiții grafice, revista a militat mereu prin formele ei specifice pentru educația comunistă a celor mai mici cititori. Și-a îndeplinit cu cinste un rol dificil, tocmai fiindcă e vorba de înmănunchierea alfabetului mai multor arte, într-un limbaj accesibil copiilor, chemat să comunice un conținut cît mai bogat în idei și sentimente.**

O bună parte din colaboratorii cei mai asidui și valoroși ai Luminiței **sînt prezenți în numărul festiv, nr. 1 din acest an. Lista lor începe cu maestrul Tudor Arghezi și continuă cu Cicerone Theodorescu, Otilia Cazimir, Marcel Breslașu, Nina Cassian, Al. Andrițoiu, Octav Pancu-Iași, Ion Brad, Mihai Stoian și continuă pînă la Rusalin Mureșanu, Mihaela Monoran, Gh. D. Vasile, Horia Aramă și alții mai tineri.**

Majoritatea materialelor din acest număr sînt inspirate din actualitate și efortul pentru accesibilitate și varietate este cu totul remarcabil. Ilustratorii merită, de asemenea, toate felicitările.

La acest popas aniversar, dorim revistei Luminița **noi succese în nobila misiune de educare a numeroșilor săi cititori, viitorii cititori și colaboratori ai Luceafărului și-ai celorlalte publicații literare.**

L.

O antologie a liricii universale

Franyo Zoltan, bine cunoscut traducător de poezie, poet el însuși, a terminat și mai are încă în lucru, o culegere de poezii din lirica mondială. E, desigur, o operă de proporții uimitoare, cu scopul de a face cunoscută, celor ce citesc în limba maghiară, poezia tuturor popoarelor din cele mai vechi timpuri. Alături de nume de poeți, din care s-au ales texte reprezentative, se găsește și producția populară a diverselor popoare.

Pînă în prezent a ieșit de sub tipar primul volum, de 318 pagini, elegant tipărit la Cluj. Al doilea volum va cuprinde, în continuare, poezia universală mai aproape de zilele noastre, ca al treilea tom, și ultimul să fie închinat exclusiv liricii romîne, din care Franyo Zoltán a tradus timp de aproape patruzeci de ani.

Franyo Zoltán depune de ani și ani de zile o muncă susținută. Orientalist, ne descoperă toată gama de mari frumuseți a literaturilor din Asia și Africa.

În acest prim volum de care ne ocupăm aici doar în treacăt, e inclusă poezia vechiului Egipt, a Eladei (de la Kallinos la Mesomedes) din lirica latină, cea hindusă, arabă, persană (remarcăm un capitol al cîntăreților din Persia pentru libertate și slăvitori ai revoluției). Paginile ce încheie volumul sînt rezervate Japoniei.

Nu trebuiesc uitate notele, bogate, cu date biografice, cum folositoare o socotim și tabela cu numele celor antologați după alfabet.

În literatura naționalităților conlocuitoare din țara noastră, lucrarea lui Franyo Zoltán constitue un eveniment însemnat.

P. P.

Pagina culturală a ziarului „Elöre"

Elöre, consacră săptămînal una din pagini, problemelor culturale.

Pagina culturală a unei gazete are menirea să ajute la difuzarea literaturii, să discute asupra ei, să dezvolte probleme în legătură cu realismul socialist și să publice poezii, nuvele sau schițe.

Printre colaboratorii paginii culturale de care ne ocupăm, se găsesc nume bine cunoscute: Szemlér Ferenc, Horváth István, Franyo Zoltán, Majtényi Erik, Szász János, Méliusz Jozsef, Lörinczi László etc. Pe mulți dintre ei îi citim frecvent în *Utunk, Igaz Szo* și uneori *în Korunk.*

Pagina aceasta mai este, ca oricare alta de aceeași natură, pragul pe care pășesc debutanții, ca să ajungă a publica în periodice.

Cotidianul maghiar din Capitală tipărește un număr impresionant de traduceri din poezia și proza romînească. Semnatarii lor sînt verificați printr-o îndelungată experiență. La valoarea transpunerilor am adăuga și promptitudinea apariției, nelăsîndu-se a trece decît foarte puțin timp de la data cînd originalul se publică. Dăm numai un exemplu. Mihai Beniuc semna în *Contemporanul* poezia *Îndemn,* ca a doua zi ea să poată fi citită în *Elöre* sub titlul (firesc) *Biztato.* Traducătorul, Majtényi Erik este, ca și în lucrările originale, de-o hărnicie pilduitoare. În treacăt amintim că a transpus pînă acum poemul *Bălcescu* de Eugen Jebeleanu, o culegere de versuri din opera acestuia, un volum din poezia Mariei Banuș. Mai sînt în proiect: Magda Isanos, Șt. O. Iosif ș.a.

La fel de fecund este și Szemlér Ferenc, traducînd în *Elöre* (toate exemplele din însemnarea de față sînt luate din cursul anului 1958) *In Opressores* de Coșbuc, după ce cu mult înainte semnase în aceeași pagină culturală, poezia *Patria* a lui Vasile Alecsandri. Datorită lui Szemlér Ferenc a apărut în oficiosul *Elöre* și ciclul, conținînd *Az ör* (Paznicul), *Teljesülés* (Împlinire) *și Régészet* (Arheologie) de Tudor Arghezi.

Adesea citim aici (în transpuneri, firește) versuri de Ion Brad, Tiberiu Utan, Al. Andrițoiu, A. E. Baconsky etc.

Franyo Zoltán, emerit și prodigios traducător, a publicat în același loc serii întregi de poezii, din limbi diferite, printre care și *Cîntec pentru 7 Noiembrie* de Dan Deșliu.

O seamă de nuvele, de reportaje și-au găsit de asemenea spațiu în *Elöre* prin munca stăruitoare a lui V. Andràs Jànos sau Zsigmond Kàlmàn.

Aspectul grafic al paginii devine și mai atrăgător cînd se reproduc lucrări de artă plastică. Grigorescu, Iser, Jalea, Ivancenco, Vlasiu, Ladea, Georgeta Russu ș.a. se înșiră și ei în rîndurile celor reproduși.

PETRE PASCU

Precizare

În Apendicele **ediției** Opere **de Gr. Alexandrescu (E.S.P.L.A., 1957) la pag. 511, îngrijitorul ediției (I. Fischer) discutînd în legătură cu poezia** Unirea Principatelor **tema unirii în poezia vremii, spune: „Ideia unirii a fost cîntată de poeții vremii. Cf., de exemplu, LA UNIRE a lui Bolintineanu precum și poeziile reunite în volumul POEZII ALE SCRIITORILOR DIN EPOCA UNIRII, Vălenii de Munte, 1909". În legătură cu această din urmă trimitere avem de observat următoarele: volumul la care se referă editorul și care cuprinde aproape o sută de poezii, nu conține decît în mod cu totul întîmplător cîteva poezii despre unire: trei aparținînd lui G. Sion, una lui G. Tăutu și una lui Ioan Al. Lepădatu. Mai mult: unii dintre poeții prezenți în acest volum au scris numeroase poezii pe tema Unirii (D. Dăscălescu, G. Tăutu etc.) și, cu toate acestea, ei sînt reprezentați în volum prin poezii despre iubire, lilieci, vînătoare, și despre orice, în afara unirii. Și, în sfîrșit: volumul include pe boierul și poetul antiunionist Nicolae Istrati, autorul mult discutatei broșuri** Despre chestia zilei în Moldova **— în care acesta s-a făcut ecoul reacțiunii separatiste și despre care nu ne putem închipui cum putea să „cînte ideia unirii".**

M. POMPILIU

Mărturia unei prietenii

În numărul 9/1958, Viața Romînească *publică o serie de traduceri din lirica contemporană bulgară. Aproape concomitent în revista bulgară* Plamăk (Flacăra) *(nr. 11), închină un impresionant număr de pagini literaturii romînești contemporane.*

În acest număr proza noastră este reprezentată prin povestirea Moș Andrei *din volumul* Nopți înfrigurate *de Aurel Mihale. Ghergana Stratieva cunoscută prin traducerile ei din limba romînă reușește să dea o excelentă transpunere în limba bulgară a originalului.*

Poeta Stanka Penceva semnează traducerea poeziilor Cîntare *de Tudor Arghezi și* De vorbă cu tine *de Veronica Porumbacu, iar poeta Neviana Stefanova traduce* Pădurea Carpaților *și* În fața sarcofagului lui Dimitrov *de Szemler Ferenc. Tînărul poet Kliment Tacev a locuit aproape doi ani în țara noastră, dorind să ne cunoască limba și să înțeleagă caracteristica vieții noastre. Acest lucru îl ajută să traducă cu precizie și înțelegere poeziile* Patria *și* Iubito nu mai sîntem tineri *de Mihai Beniuc și* Romantica *de Mihu Dragomir (al cărui titlu în versiune bulgară este* Visătorul.)

Sub titlul Trei tineri romîni *Anghel Teodorov traduce* Sufletul nostru *și* Deschizători de drumuri *de Nina Cassian,* Poetul *de Victor Tulbure și* M-au întîmpinat cu toată frumusețea lor *de Cezar Drăgoi, însoțindu-le cu o scurtă dar elogioasă prezentare a celor trei poeți pe care îi cunoaște personal.*

La rîndul său Victor Tulbure semnează în Viața Romînească *traducerea poeziilor* Întrebări *de Dimităr Polianov și* Vacanța *de Ludmila Isaeva. Lirica Elisabetei Bagreana, una dintre cele mai sensibile și talentate poetese, care se bucură de o largă prețuire nu numai în R.P. Bulgară dar și în Uniunea Sovietică, este reprezentată prin poezia* Soldatul sovietic *tradusă de Aurel Storin. Valentin Deșliu traduce atent și cu măiestrie mai ales prima parte a poeziei* Poteca partizanilor *de bătrînul luptător și poet Mladen Isaev. Tinerii poeți sînt și ei prezenți, reprezentați fiind de Lăcezan Stancev cu poezia sa,* Peste graniță *tradusă de Vasile Chiriță și* Vitia Rakovsk *tradus de Dan Deșliu* (Unde?). *În sfîrșit Ion Horea traduce* Eșalonul *de Anghel Teodorov* Noul locatar *de Nicolae Maragozev și* Ecoul *de Stoica Doncev.*

După cum se vede simpla enumerare este destul de elocventă și face aproape de prisos orice comentariu. Traducerile acestea au un mare și esențial merit: acela de a continua tradiția legăturilor de prietenie între țările noastre.

OLIMPIA ȘERBAN

Un prieten se plimbă prin București

În tălmăcirea lui Tașcu Gheorghiu, ultimul număr pe 1958 al revistei Viața romînească *oferă cititorilor săi ciclul de notații lirice* Un poet străin se plimbă prin București, *aparținînd cunoscutului poet cipriot Th. Pieridis. Iată cu ce simțăminte este întîmpinat poetul din îndepărtata insulă mediteraniană de către gazde:* „Cît despre noi, noi spunem / că o inimă imensă s-a deschis / cum se deschide, largă, poarta unei case / cum se deschid, deodată două brațe / cum se deschide, caldă, o iubire". (Internaționalism proletar, *V.R. p. 94*). *Numai un prieten bun se putea apleca cu atîta sinceritate și cu atîta receptivitate asupra sufletului acestui popor. În elanul construcției socialiste a Bucureștilor, Th. Pieridis desprinde* „că betonul, cărămizile și fierăria / pot întocmi și ele o grădină plină de mireazme" (Se construiește în București, *id. p. 93*), „că marea călătorie către fericire / începe de la pîine, / de la uzine, / de la statisticile cenușii / așa cum fluviul trebuie de la izvor să înceapă / dacă-a vroit vreodată să ajungă-n mare" (Uriașa navă, *id. p. 94*). *El recunoaște în fiecare om al muncii care îi iese în cale pe* „proprietarul" „uzinelor, vapoarelor, podurilor, minelor", *ș.a.m.d.* „Acest proprietar nespus de bogat / mai are încă un nume" — *adică poporul, sugerează poetul.* (Proprietarul, *id. p. 97*). *Ciclul lui Th. Pieridis îmbogățește cititorul cu o nouă certitudine: încă un om de cultură ca atîția alții din lumea capitalistă, și-a mărturisit prietenia, sincera admirație față de poporul romîn, constructor al socialismului. În schimb, poetul a cîștigat prietenia, dragostea, stima sutelor de cititori ai revistei, așa după cum eroicul său popor a cîștigat de mult prietenia, dragostea, stima, întregului popor romîn.*

În Atlasul *său liric, revista noastră a înmănunchiat cu cîteva luni în urmă în pagina* Bucuroși de oaspeți *un număr de tălmăciri din cîțiva poeți străini (Alberti, Scipaciov, Neruda, ș.a.) care în versurile lor, cîntă frumusețile patriei noastre, lupta hotărîtă pentru socialism a poporului nostru. Citind înflăcăratul mesaj al lui Th. Pieridis, amintindu-ne acea pagină a* Luceafărului, *ne-am îngădui să sugerăm Editurii de Stat pentru literatură și artă alcătuirea unei culegeri de versuri (de ce nu i-am zice chiar* Bucuroși de oaspeți?) *care să ofere publicului romînesc în traduceri cît mai îngrijite, cele mai reprezentative poeme despre țara noastră ale prietenilor de peste hotare. Ar fi aceasta încă o grăitoare mărturie a prestigiului internațional, neîntîlnit în întreaga sa istorie, pe care Romînia l-a dobîndit în numai cincisprezece ani de democrație populară. Pe cînd o asemenea culegere? Poate chiar în cinstea marei noastre sărbători naționale, cînd va fi aniversată a cincisprezecea oară eliberarea patriei noastre de sub cizma hitleristo-antonesciană.*

I. MARA

Concluzii

Revista noastră a publicat două puncte de vedere deosebite în privința lucrării **Nicolae Filimon** de H. Zalis, unul aparținînd tov. I. Rotaru, celălalt autorului. Socotim necesar a publica și punctul de vedere al redacției, încercînd a lămuri în spiritul obiectivității, această dispută.

Vom porni de la faptul că H. Zalis reproșează lui I. Rotaru, ignorarea intenționată a textului de bază de la care ar fi plecat cei doi autori — G. Călinescu și H. Zalis — text care ar fi cauza acestor similitudini.

Dacă deschidem **Excursiunile** lui Filimon ca — de pildă — capitolele XI, XII, XIII, constatăm că autorul lor este destul de amănunțit și chiar stufos, pierzîndu-se în fel de fel de digresiuni. Filimon face un întreg istoric al invenției mașinilor cu aburi, se descriu cîmpiile și orașele Ungariei, se emit considerații asupra plăcerii de a călători. Oprirea trenului în stația Wagram dă — în fine — prilej excursionistului să scrie un scurt istoric al lui Napoleon Bonaparte. E notată acolo chiar și o scurtă povestire pe aceeași temă cu Friedrich Staaps, în legătură cu eroismul Evelinei Kovacs, fata-husar, care uimise pe Napoleon prin curajul și patriotismul ei. Prin urmare memorialistul oferă suficient material pentru a solicita ochiul criticului în fel și chip. De ce deci s-a întîmplat ca tov. Zalis să se oprească exact la aceleași momente pe care le citează și acad. G. Călinescu? De ce, mai ales, se exprimă în exact aceleași cuvinte, atunci cînd rezumă, parafrazează și comentează cele trei capitole? **(De la Peste la Viena, călătorul sosește cu trenul; e dezamăgit... la stațiunea Wagram prilej de meditație privind odiseea napoleoniană etc.)** Credem că nu poate fi vorba de o influență de sintaxă și vocabular de la Filimon către cei doi comentatori, deoarece Filimon e destul de prolix, amănunțit și nu pronunță niciodată vorbele **dezamăgit, prilej, epopee, odisee** etc. E poate o coincidență, dar îndeajuns de supărătoare.

În continuare H. Zalis consideră că i se pun în sarcină lucruri „mărunte". E oare lucru mărunt să afirmi că turcii erau comandați la Călugăreni de **„vestitul Soliman"?** (pag. 59), sau e nimerit să-l prezinți pe Nicolae Filimon, într-o scenă de confesiune intimă, recitind versuri din Shelley în traducerea lui Petre Solomon? (pag. 183). Credem că nu. Erori de acest gen se mai găsesc în lucrarea lui H. Zalis și am mai cita pasajul din care s-ar putea crede că Dinu Păturică putea să frecventeze Bufetul de la Șosea care, după cum se știe a fost construit mult mai tîrziu de arhitectul I. Mincu.

Extinzînd cercetarea se constată că orice coincidență dictată de hazard între lucrarea acad. G. Călinescu și aceea a lui H. Zalis, este exclusă. Astfel textul Călinescu rezumînd și comentînd documente (la care trimite neconteni, pe tot parcursul lucrării), glăsuiește la un moment dat astfel: (pag. 226 loc. cit.):

„Maria preoteasa (mama lui Filimon n.n.) lăsase prin diată să i se dea numai cinci sute de lei „căci fiind înzestrată de trei ori și-a luat partea la moștenire cu prisos". Cum acestea sînt scrise într-un zapis de danie iscălit de N. Filimon, foarte cu grijă în ceea ce punea pe hîrtie cînd era vorba de chestiuni de soiul acesta (doc. 41) înseamnă că Elena a fost măritată și de trei ori și-a pierdut zestrea mișcătoare, bani, trusou.. Filimon, văzînd-o săracă în 1862 îi dăruiește, fără drept de vînzare, un loc în lățime de douăzeci de stînjeni din grădina lui (doc. 41)".

Și în textul **Zalis** (pag. 10, loc. cit.):

„Maică-sa (mama lui Filimon n.n.) lăsase prin diată să i se dea 500 de lei „căci fiind înzestrată de trei ori și-a luat partea de moștenire cu prisos". Cum însă Elena si-a pierdut de trei ori zestrea, banii și trusoul, Filimon, grijuliu cu prestigiul rudelor apropiate, văzînd-o săracă, îi dăruiește în 1862 fără drept de vînzare, un loc de douăzeci de stînjeni din grădina lui" (fără nici o trimitere la document).

Iar în alt loc (pag. 228) în studiul acad. G. Călinescu se spune:

„Din faptul că Nicolae Filimon se joacă pe Minee, Penticostare și alte cărți sacre, iscălindu-se cu felurite nume, mai toate cu puncte de plecare în „popă" (Nicolae Popescu, N. Pop, N. Popovici, N. F. Papadopol, Nicolaos Popidis, Nicolaos Papadonat, N. Mihăescul, N. Filimonescu, N. Filimonidu) s-a născut bănuiala că N. Filimon a urmat Colegiul Sf. Sava, întrucît un Nicolae Papadonat urmează clasa I de umanioare în 1831—1832 și a doua în 1833, luînd la „egzamenul general" din 1833 premii pentru geografie și hronologie (doc. 78)".

Zalis (pag. 17).

„Din faptul că pe nenumărate cărți sacre s-a iscălit cînd Nicolae Popescu, N. Pop, N. Papadopol, Nicolae Popidis, sau N. Papadonat N. Filimonescul, N. Filimonidu etc. se bănuia că el ar fi acela care potrivit unor acte, s-ar fi numit Nicolae Papadonat, urmînd Colegiul Sfîntul Sava, clasa I-a de umanioare din anul școlar 1831—1832 și a II-a, luînd la „egzamenul general" din 1833 premii pentru geografie și biologie" (fără nici o trimitere la documente n.n.).

Neglijînd aparatul critic, tov. H. Zalis își însușește pe deplin la pag. 15, un lung paragraf ce aparține de fapt lui Cezar Bolliac:

„Dascălul Matei era înalt, uscat, cu giubea verde și cu căciulă casclicească. El învăța pe copiii romînilor din acea mahala carte grecească. Dascălul Matei avea un arsenal de instrumente și de unelte pentru diferite torture și un regulament complet despre administrarea acestor unelte la aplicarea fiecărei torture după gradul culpei.

„Unul dintre articolele acestui regulament era acesta: cînd un copil merita falanga, era permis unui amic al său să vie să-i ceară iertare de la dascăl, însă acel amic devotat trebuia să se supună el însuși, pentru acest devotament prietenesc al său, a mînca pe o palmă sau pe amîndouă — după gradul de culpabilitate a amicului său — cîte o lopățică. Lopățica era o mașina rotundă de lemn de stejar, cît fundul unei farfurioare de ceașcă de cafea, cu găuri pe dînsa și cu o coadă lungă" și imediat în continuare, de astă dată între semnele citării dar fără trimiterea reglementară: **„Cînd primeai una din acelea pe palmă — își amintea Bolliac, — îți sărea stele verzi din ochi și-ți îmbla furnici prin palmă toată ziua".**

Textul din Bolliac:

„Dascălul Matei era un dascăl înalt, uscat, cu giubea verde și cu căciula casclicească. El învăța pe copiii romînilor din acea mahala carte grecească.

„Dascălul Matei avea un arsenal de instrumente și de unelte pentru diferite torture și un regulament complet despre administrarea acestor unelte la aplicarea fiecărei torture după gradul culpei și **după cualitatea culpabilului.**

„Unul din articolele acestui regulament era acesta: Cînd un copil merită falanga era **liber** unui amic al său să vie să-i ceară **ertarea** de la dascăl, însă acel amic devotat trebuia să se **supuie** el însuși pentru acest devotament **amical** al său, a mînca pe o palmă sau și pe amîndouă, — după gradul de culpabilitate a amicului său — cîte o **lopățică.** Lopățica era o mașină rotundă de lemn de stejar cît fundul unei farfurioare de ceașcă de cafea, cu găuri pe dînsa și cu coadă lungă. Cînd primeai una de acelea pe palmă, **îți sărea stele** verzi din ochi și-ți **îmbla** furnici prin palmă toată ziua".

Nu poate fi vorba în cazul acesta de o neglijență tipografică, prin omiterea semnelor citării, nu poate fi vorba, nici de o rătăcire a fișelor monografistului care ar fi putut lua, din greșeală, la un moment dat, un citat extras din **Buciumul** pe seama sa. Astfel, după cum se poate vedea din sublinierile noastre, unele cuvinte și expresii sînt înlăturate: **„era un dascăl", „după cualitatea culpabilului"** etc. Tot astfel prin aducerea stilului pașoptist la zi, în „modernizarea" tov. Zalis „era **liber** unui amic să..." devine „era **permis** unui amic", **„ertarea"** devine **„iertare", „supuie"** devine **„supună",** „devotament **amical"** devine „devotament **prietenesc"** etc. În schimb în cele două șiruri așezate între ghilimele de către tov. Zalis nu s-a schimbat nimic: „îți **sărea** stele verzi din ochi și-ți **îmbla** furnici prin palmă" etc.

La drept vorbind însă, în cazul de față nu se poate ști precis cine a fost păgubit: Cezar Bolliac sau G. Călinescu? Pentru că textul se află citat și în **Studii și cercetări,** tomul amintit la pag. 226—227 cu trimitere la **„Buciumul nr. 3 din 5 ian. 1863"** unde poate fi găsit în cadrul unui foileton intitulat **Dascălul Matei sau inventorul girantului responsabil.** Acad. G. Călinescu nu schimbă nimic din textul **Buciumului,** în afară de ortografie, de îndreptarea unei greșeli de acord și de evitarea unei cacofonii **(„ceașcă de cafea"** în loc de **„ceașcă cu cafea").** Menționăm că aceste îndreptări apar întocmai și în textul însușit de H. Zalis.

Din cele arătate pînă acum reiese că tov. Zalis nu se poate sustrage majorității obiecțiilor făcute de către tov. I. Rotaru.

Lucrarea **Nicolae Filimon** este în mare parte tributară studiului semnat de acad. G. Călinescu și o mai mare rigoare științifică va înlătura pe viitor astfel de dependențe directe. Vom fi bucuroși să înregistrăm, cît de curînd, o nouă, valoroasă și personală lucrare a tov. H. Zalis, căruia nu-i lipsește nici pasiunea, nici puterea de muncă.

RED.

PENTRU ANUL 1959
abonați-vă la
luceafărul
9 LEI–3 LUNI
18 LEI–6 LUNI
36 LEI–UN AN

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an;
Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"

Proletari din toate țările, uniți-vă!

luceafărul

REVISTA a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

Anul II Nr. 4 (15)
15 februarie 1959
Apare la 1 și 15
16 pag. lei 1,50

Totul pentru fericirea omului

de DUMITRU CORBEA

Fiecare Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, așa cum este cunoscut, a avut însemnătatea lui în perioada istorică dată. O mare însemnătate istorică a avut și Congresul al XX-lea, care a pregătit și a pus premisele Congresului al XXI-lea. Marxism-leninismul s-a îmbogățit cu idei și teze noi în perioada de timp dintre cele două congrese. S-a dat un răspuns hotărît revizioniștilor, condamnați și de Consfătuirea partidelor comuniste și muncitorești de la Moscova. În afară de grija pentru puritatea ideologică a detașamentului înaintat al clasei muncitoare, partidul și guvernul Uniunii Sovietice au pus bazele unor noi reorganizări ale industriei, agriculturii, construcțiilor, învățămîntului. Aceste hotărîri au izvorît din practica trecerii de la socialism la comunism.

Raportul prezentat de Nikita Hrușciov la Congres este plin de idei noi, plin de pasiune, de forță constructivă, de sentimente umane. Raportul este pătruns de grija și dragostea pentru omul muncitor sovietic. Planul septenal este planul fericirii oamenilor care îl vor aduce la îndeplinire. Congresul are valoare nu numai pentru Uniunea Sovietică și țările de democrație populară, ci pentru întreaga omenire progresistă. El va rămîne ca o școală de înaltă pregătire ideologică, de gîndire marxist-leninistă, în care practica a oglindit ideea cu strălucire creatoare. Jaloanele lui luminoase au fost văzute de toți oamenii cinstiți din lumea întreagă care se opun planurilor războinice ale capitaliștilor. Numai pe imperialiștii războinici i-a neliniștit și-i neliniștesc hotărîrile Congresului al XXI-lea. Planul septenal le dă coșmaruri. Li-i frică de atomul care este pus în slujba păcii și fericirii oamenilor; li-i frică de sateliții pămîntului și de rachetele cosmice; li-i frică de reducerea zilei de lucru, de reducerea săptămînii de muncă a muncitorilor sovietici.

În vreme ce în țările capitaliste, în special în Statele Unite se încearcă a se forma o psihoză de ură războinică împotriva comuniștilor, cu milioane de șomeri, cu segregație și linșaj, cu exerciții de apărare pasivă și fuga în adăposturi subterane, în Uniunea Sovietică se discută despre prezent și viitor și se elaborează un grandios plan de construcții pașnice.

Privirile milioanelor de muncitori din lumea întreagă sînt ațintite spre Moscova, capitala primului stat socialist, capitala primului stat comunist din lume. Ei văd că pe steagurile roșii stă scris cu litere de foc: „Am biruit în Octombrie. Am biruit în Războiul de Apărare a Patriei. Am biruit în construirea socialismului. Vom birui și în viitor...“

Planul septenal nu-i planul unor visători cu plete lungi din lumea capitalistă. Nu-i o utopie. El este izvorît din realitate, ca o cerință firească. Milioanele și milioanele de hectare desțelenite, cele 40 apartamente care se construiesc la Moscova în fiecare zece minute, nu sînt o utopie. Nu-i utopie nici centrala electrică atomică, nici spărgătorul de gheață atomic, nici mările artificiale, nici rachetele balistice. Nimic nu-i utopic în acest grandios plan de șapte ani. Planul se va realiza. Poporul sovietic îl va realiza. Realizările prezentului stau mărturie pentru viitor. Poporul sovietic și popoarele țărilor de democrație populară, care nu peste mult vor trece și ele la construirea comunismului, formează marea și neînvinsa echipă de șoc a erei atomului și rachetei cosmice. Uniunea Sovietică a trimis mesagerii săi în univers, care zmulg tainele cerului și arată omului că raiul lui este pe pămînt.

Cum va arăta Uniunea Sovietică peste șapte ani? Moscova își schimbă fizionomia aproape în fiecare oră. Peste șapte ani atunci cum va fi?

Nici oamenii sovietici nu vor mai fi cum sînt astăzi. Li se vor crea tot mai multe mijloace pentru a se transforma în procesul muncii. Li se va pune la dispoziție nu numai abundență de bunuri materiale, dar li se va pune la dispoziție și o abundență calitativă de bunuri spirituale.

Construirea comunismului presupune și un înalt nivel ideologico-politic, o tehnică înaltă, o cultură înaltă. Mai presupune și impune o conștiință și o etică deosebite, conforme cu cerințele societății sovietice, comuniste. Comunismul nu se construiește decît de oameni pregătiți și conștienți. Așa i-a visat Lenin pe constructorii comunismului. Un rol deosebit revine în această privință scriitorilor, oamenilor de artă.

Tovarășul Nikita Hrușciov, în raportul său pune și problema educării oamenilor în spiritul patriotismului sovietic și internaționalismului, în spiritul principiilor morale ale societății noi, în spiritul marxism-leninismului. Jean Jaurès a dat o strălucitoare interpretare ideii de patrie și patriotism la muncitori. „Socialismul nu se mai desparte de viață, nu se mai desparte de națiune. El nu dezertează din patrie; el se slujește de însăși patria pentru a o transforma și mări“. Jaurès contrapunea aceste cuvinte reacționarului Proudhon, care, în naționalismul său, ar fi vrut să nu se mai formeze alte națiuni, iar acele formate să fie subordonate națiunilor mari.

Și astăzi adepții lui Proudhon visează o unitate mare umană sub steagul unei țări puternice capitaliste. Și astăzi se aud glasuri în apus că socialismul și comunismul s-ar importa din afară, din țările comuniste. Acești domni n-au decît să-l citească pe Jaurès. Teoriile lui despre patrie și patriotism sînt argumentate și trainice. Proletariatul n-a urît niciodată patria căreia aparținea, ci a urît burghezia, capitalismul, care erau stăpînii deplini ai țărilor și patriilor lor. Scriitorul și gînditorul francez a dat un conținut mai înalt cuvintelor lui Tudor Vladimirescu: „Patria este norodul, nu tagma jăfuitorilor“. Muncitorii din Uniunea Sovietică au patria lor. Ei au zidit această patrie. Ei au apărat-o. În timpul războiului de apărare a fost verificat acest patriotism. Patriotismul și internaționalismul proletar i-au făcut pe oamenii sovietici să vină în ajutorul țărilor robite de fasciștii hitleriști, eliberîndu-le și dîndu-le putința de a-și construi o viață nouă.

Peste șapte ani nici țările socialiste nu vor mai arăta cum arată. Planul pe 1959 expus de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, ne arată că și țara noastră ținteşte spre desăvîrșirea construirii socialiste, care va pune bazele spre trecerea la comunism.

Peste șapte ani, lumea socialistă luată la un loc, va produce peste 50% din producția totală a lumii. Atunci se va putea privi și mai de aproape țelul final: ajungerea și depășirea Statelor Unite în ceea ce privește producția pe cap de locuitor. Se va intra astfel într-o nouă eră, era comunismului biruitor.

RODICA SEVERINEANU:

VASILE ROAITĂ
LA SIRENĂ

KISS JENŐ

Un oraș mereu altfel

Amintindu-mi de Hunedoara

Orașu-acesta-i schimbător mereu.
Pe străzi, prin piețe, i-am trecut și eu.
Aici sînt altfel ceasul, ziua, luna,
Cuprins de vrajă m-am uitat într-una.
Mereu e altfel, nou, necunoscut.
Uimit, să-l tot privesc, atît am vrut.

Pe unde-am coborît întîia oară
Și unde este astăzi vechea gară?
Am revenit la ea, ca altădată,
Dar noi lumini, peroane noi mi-arată.
Spre inima orașului — și el,
Drum vechi, înnoroit, e azi altfel.
Asfalt l-a înzăuat și nu noroi,
Păzit e-n lung de frunți de case noi.

Intors curînd, de dor, văzut-am cum
Orașul schimbător e altu-acum.
Cu blocuri zvelte se mîndrea colina,
Un nou furnal își clocotea lumina,
Din coșul cocseriei temerare
Hățișuri mari de fum suiau în zare,
Incolăcite umbre de argint
Al soarelui tăciune adumbrind.
Nici seara-aceea n-am s-o uit de loc
Cînd și-a-nzecit ghirlandele de foc
Centrala nouă; zumzăind ciudat
Orașul cu lumini l-a fulgerat...

Și-n timp ce mă plimbam aici hoinar,
Mai drag mi-a fost orașu-acesta iar.
Că-i nou mereu și veșnic schimbător,
E însăși preschimbarea-n aprig zbor,
O luptă fără clipe de răgaz,
Larg viitor ivit încă de azi,
Bătrînul trunchi în mii de flori rîzînd.

...La tine, drag oraș, mă-ntorc curînd!

In romînește de ION BRAD

o seamă de cuvinte

Barbu Lăzăreanu :

„GLOSE ȘI COMENTARII DE ISTORIOGRAFIE LITERARĂ“

Barbu Lăzăreanu, vechiul militant socialist, prieten și tovarăș de luptă al lui I. C. Frimu, colaborator al *„Romîniei muncitoare"*, — a fost în același timp, un neostenit, un pătimaș cercetător al bibliotecii. Manuscrisele eminesciene ca și publicațiile românești din veacul trecut l-au avut mereu aproape. Aplecat *„pe galbenele file"*, Barbu Lăzăreanu a descifrat noi tîlcuri ale unor fapte pînă la el uitate, necunoscute, a lămurit controverse, a luminat unghere ale istoriei literare, contribuții pentru care nu-i putem fi decît recunoscători.

Fără să îmbrățișeze probleme de ansamblu, *„glosele"* și *„comentariile"* sale mărturisesc o îndelungată și neistovită rîvnă întru adîncirea unor aspecte ale operei marilor clasici români ai secolului al XIX-lea, chiar dacă uneori în sfera cercetării pătrunde anecdoticul și faptul mărunt, nesemnificativ. E o muncă de care istoria noastră literară are nevoie spre a putea realiza marile și documentatele sinteze. O însemnare despre *„dicționarul de rime"* al lui Eminescu, o notă filologică despre celebrul „horum-harum", un document necunoscut în legătură cu *Hora unirii* a lui Alecsandri, o observație despre vocabularul lui Creangă, sau o comunicare despre literatura antimonarhică, — iată numai cîteva elemente, singure în stare să ne schițeze portretul cărturarului, al iubitorului de literatură, care a fost Barbu Lăzăreanu. Asemenea oameni pasionați, doritori să cunoască și să facă la rîndul lor cunoscut patrimoniul nostru cultural, sînt pilduitori, prin consecvența cu care și-au urmat îndemnurile tinerești, prin asiduitatea muncii căreia s-au dăruit. In Barbu Lăzăreanu regăsim chipul unui om învățat ce s-a consacrat cărților, de dragul lor, dar și de dragul celor pe care a vrut să-i lumineze prin carte. Conferențiarul de la universitățile populare nu și-a găsit adevărata menire decît acolo, în mijlocul mulțimii dornice să-l asculte, în mijlocul maselor și alături de ele, în lupta pentru o viață mai bună. Barbu Lăzăreanu n-a fost un cercetător, „de cabinet" cum se spune, ci un intelectual profund legat de viața politică și socială a timpului său.

Culegerea de articole alcătuită de Ion Crișan și George Baiculescu oferă cititorului actual roadele unei munci fără îndoială utile prin conținutul ei informativ și pilduitoare prin semnificația sa etică.

S-ar fi impus poate o selecție mai riguroasă care, sîntem siguri, ar fi fost numai în folosul volumului.

Oricum, cartea rămîne un instrument de lucru, la care apelezi cu încredere în fața omului de știință și cu respect pentru entuziastul militant social, precursor al culturii noastre de azi.

AL. SĂNDULESCU

●

Acad. M. Ralea și Const. I. Botez :

„ISTORIA PSIHOLOGIEI“

Deși disciplina este destul de recentă, s-au scris numeroase istorii ale psihologiei, pe țări, pe epoci, pe curente. Dacă un Pillsbury în S.U.A. sau, mai recent, în Franța Reuchlin, s-au încumetat să întreprindă lucrări de sinteză, n-au atins nici pe departe amploarea și detaliile lucrării de față. Dar valoarea acesteia nu este considerabilă numai în ceea ce privește documentarea și proporțiile. Acad. M. Ralea și C. I. Botez sînt inițiatori în ceea ce privește explorarea marxistă a psihologiei. la noi. De la primele concepții presocratice și pînă la cercetătorii români actuali, reconsiderarea critică de pe pozițiile materialismului dialectic urmărește pas cu pas lupta continuă dintre materialism și idealism, „dezvoltarea unei psihologii științifice materialiste sau, mai bine zis, a materialismului în psihologie".

E drept că teoriile psihologice din filozofia țărilor Orientului nu intră în cadrele acestei lucrări, după cum psihologia sovietică mai recentă, deși amplu citată în bibliografie nu se bucură de aceeași atenție și în text; cu toate acestea autorii întreprind pentru prima dată la noi într-o lucrare de acest fel analiza gîndirii psihologice a revoluționarilor democrați ruși, examinarea rolului lui Secenov și Pavlov în dezvoltarea concepțiilor psihologice contemporane sau integrarea psihologiei românești în ansamblul gîndirii universale.

Precum se știe, ieșind din limitele filozofiei, psihologia n-a fost rezervată numai specialiștilor. Biologi sau fiziologi, neurologi sau psihiatri, pedagogi și artiști și-au spus și ei de multe ori cuvîntul, cîteodată hotărîtor. Așa că lucrarea de față, făcînd o excursie prin cele mai variate domenii, oferă la drept vorbind un vast și extrem de interesant compendiu de istorie a culturii, care poate interesa o sferă foarte largă de cititori. In sfîrșit, încă o preocupare și nu dintre cele mai puțin importante, este situarea permanentă a gîndirii psihologice în raport cu configurația istorică a vremii respective, considerarea ei ca fenomen de suprastructură.

Concepută în două părți, de proporții aproape egale, lucrarea prezintă mai întîi primele concepții ale gînditorilor antici, insistîndu-se asupra liniei materialiste Democrit—Aristot—Epicur, reliefîndu-se rolul contribuțiilor medicale ale unui Hippocrat sau Galen. Nu scapă atenției nici evul mediu și renașterea, pentru ca apoi, de la Bacon la Locke, trecînd prin Hobbes și școala cartesiană să se ajungă la vederile materialiștilor francezi din sec. al 18-lea, la iluminiști și la gînditorii ruși Lomonosov și Radișcev. Partea a doua pune în lumină aportul hotărîtor al materialismului dialectic, al gîndirii lui Marx, Engels și Lenin, după care psihicul este considerat ca o însușire a materiei superior organizate iar conștiința ca un produs al istoriei sociale. Din acest punct de vedere sînt trecute în revistă curentele psihologice ale secolului trecut, pozitivismul și evoluționismul, psihologia lui Herbart, Lotze și Maine de Biran, asociaționiștii, gînditorii progresiști ruși (Herzen, Bielinski, Dobroliubov, Cernișevski), psihologia experimentală germană, cea psihopatologică franceză (ambele în lumina progreselor fiziologiei sistemului nervos). Psihanaliza, behaviorismul, gestaltismul, hormismul și alte tendințe din psihologia burgheză contemporană formează obiectul unor capitole aparte. Capitolele finale sînt consacrate lui Secenov, Pavlov și școlii românești.

După cum se vede deci, avem a face cu un tratat exhaustiv, care întrunește un enorm bagaj de date și fapte. Intr-un stil cursiv, de sobră eleganță și mare limpezime, „Istoria Psihologiei" de Acad. M. Ralea și C. I. Botez își păstrează în permanență atractivitatea, o caracteristică esențială a acestei calități noi și necesare.

M. ROȘCA

●

V. Em. Galan :

„DE LA POTOP ÎNCOACE“

Nuvela **La răzeși** — punctul de gravitate al întregului volum — pare a fi una din cele mai reușite piese ale genului din ultimul timp : arhitectonica solidă, bine proporționată, detaliile expresive, sensibilitatea artistică evidentă și stăpînire matură a mijloacelor de expresie. E, într-adevăr, o nuvelă care răspunde la un nivel înalt exigențelor literaturii noi, în care patosul și convingerea comunistă a prozatorului sînt demonstrate cu posibilitățile superioare oferite de metoda de creație realist-socialistă. Dacă am încerca să extragem în cîteva cuvinte, coordonatele majore ale acestui volum de nuvele, prima este, desigur, combativitatea comunistă, crezul partinic al prozatorului, comunicate într-un mod firesc, artistic. Urmează, firește, acele note distincte care întregesc individualitatea sa artistică și anume simplitatea, mobilitatea cinematografică a acțiunii precum și acea tensiune dramatică specifică prozei sale. Comunistul în scrierile lui Galan e o conștiință dinamică, antrenată în dialectica evenimentelor.

La răzeși e o construcție în care s-au armonizat toate aceste elemente, pentru a scoate în relief procesul interior și complicațiile psihice care nasc pe omul cu o înfățișare morală superioară : comunistul. Cît i-a trebuit argatului pentru ca pornind de la condiția mizeră de slugă la un chiabur să ajungă a dori să primească carnetul de partid, este istoria trezirii și împlinirii sufletești a țăranului sărac de odinioară. V. Em. Galan e un analist căruia nu-i scapă detaliile, frămîntările în surdină, care pot duce la efecte explozive puternice. Acestea sînt urmărite cu luciditate autorul căutînd cele mai îndepărtate izvoare ale unei atitudini tîrzii, pentru ca pe urmă să stabilească cursul ce-l formează această irumpere de energie înmagazinată în personajul său pozitiv.

Finalul nuvelei **La răzeși**, care e o piesă de virtuozitate, este magistral plasat, după o pregătire minuțioasă. Strigătul neașteptat al tînărului care e **„poate comunist"** pentru Vădeni, deoarece preia, spre păstrare, carnetul de membru de partid al streinului găsit mort, e scînteia care s-a produs în lunga cioc-nire dintre el și Iosub chiaburul, ultima dovadă pe care parcă o așteaptă pentru ca acest salt în conștiința lui să se producă. O anume simbolistică a personajelor e cultivată cu discreție. Iosub e „răzeșul" pe care goana după înavuțire îl face odios, chiaburul

cu o înfățișare oribilă rezultată din propria-i fire, fără caricatură și șarjă din partea scriitorului. Iosub Prisac își însemnează traiectoria de la condiția micului proprietar la condiția exploatatorului. Situația mizeră a țăranilor din satul respectiv îi pune în dependență de acest potentat al satului. Nemulțumirea risipită și revolta neorganizată, vor fi depășite de această forță nouă a argatului comunist. Din momentul în care în Vadul vechi a apărut omul cu o altă fizionomie etică, ascensiunea lui Iosub e retezată, și drumul satului va apuca spre un punct cardinal nou. De fapt, nuvela e relatarea artistică a apariției mișcării comuniste la sate. Nu trebuie uitate scenele uluitoare și anume atunci cînd argatul se luptă să rupă cu plugul o brazdă din pămîntul întărit ca o cremene în chinuri și într-o încordare ucigătoare.

Și celelalte schițe sau nuvele, sînt interesante.

Schița, mai mult umoristică, **Marin,** ca și celelalte două **Alegeri** și **...ca scaiul** sînt lucrări satirice de valoare. Mai pregnant acest fenomen se observă în **A cincea roată la căruță,** în care umorul rece se îmbină cu analiza unei situații dificile. Băiatul venit pentru prima dată pe teren, încearcă să aplice niște formule abstracte, care idei preconcepute, e stîngaci ori prea, îndrăznet, gata de a comite greșeli exagerînd ori diminuînd lucruri, caracterizează pe oameni după prima aparență, se înfilăcărează prea repede sau se închide în sine cînd nu trebuie. Comunistul Turcu îl familiarizează cu realitatea, cu practica muncii colective. In totul e o împletitură inteligentă de situații, încontinuu plasînd un element inedit și neașteptat, cu o motivare logică, într-un stil limpede care demonstrează posibilitățile artistice oferite de **genul scurt** atunci cînd ele sînt folosite cu iscusința și gustul unui scriitor talentat.

M. BUCUR

●

Petru Vintilă :

„LINIA VIEȚII“

Talentatul prozator Petru Vintilă este înainte de toate un excelent reporter. Lucrul acesta ni se pare vizibil în toate volumele sale de proză ; bogăția și acuitatea observației gazetărești sînt puse la el totdeauna în slujba unei subtile analize psihologice. Caracterele se conturează prin întîmplări neașteptate, prin dialoguri fugare dar pline de substanță, în așa fel încît tot timpul ai impresia că urmărești un narator pe care exigențele îndeobște cunoscute nu-l pot pe deplin încadra.

Linia vieții, *noul său volum, reface în întregime drumul de la reporter la artist. De aici ritmul susținut și ascendent, oarecum cotidian, al nuvelelor din această carte. Caracterele sînt urmărite cu ochi de reporter și realizate cu experiența artistică a unui scriitor matur. Insuși titlul* Linia vieții *ne arată dintru început că avem de-a face cu un condei exersat în a diseca gazetărește lumea, oamenii, evoluția lor. Personajele se mișcă în condiții social-economice concrete și atitudinea lor față de acestea este dictată de interese ce le fac să se situeze într-un sens sau altul al „liniei vieții". Invalidul Florea Gh. Iovan și fiul său Stan își găsesc repede drumul în sensul dezvoltării vieții lor în condițiile noi, create după eliberarea patriei noastre. Trecerea la împărțirea moșiei lui Valoșescu* (Pămîntul), *reacția acestuia, copleșit de forța uriașă a țărănimii sprijinită de muncitorime, efervescența maselor populare, descrisă într-o memorabilă scenă de stradă în care se înfruntă mulțimea cu grupul izolat al acelora ce prin venirea la putere a unui guvern democrat își vedeau periclitate pozițiile* (Seceta), *sînt notate cu acuitate deosebită de Petru Vintilă. Prozatorul știe să discearnă din mulțimea de fapte și reacții sufletești numai pe cele reprezentative. Cunoștința foarte completă aproape profesională a mediului în care își plasează personajele, cunoștința hrănită și din izvoare livrești, reține atenția în cele două nuvele ce descriu avatarurile Păunei Varlam. Ființă anacronică mergînd împotriva curentului vieții, fostă soție de plutonier major, Păuna își propune drept ideal îmbogățirea. Pătrunsă în lumea cojocarilor prin căsătoria cu Dionisie Popovici și apoi cu calfa acestuia, Dimitrie, Păuna prilejuiește autorului ei pe lîngă realizarea unui portret ale cărui trăsături : energie, voință, o anumită inteligență, ce ține mai mult de tact, amintesc de Mara lui Slavici, și o descriere foarte precisă și exactă a lumii cojocarilor, lume ce se bucură de o lungă tradiție în istoria și literatura noastră. Prăbușirea completă a Păunei este semnificativă pentru destinul tuturor celor ce se împotrivesc tumultului vieții noastre noi.*

Există în nuvelele lui Petru Vintilă nu numai o cunoaștere foarte amănunțită, aproape profesională, după cum am arătat, a mediului social, dar și o mare varietate de fapte și întîmplări, care sînt aglomerate într-un spațiu foarte restrins. Arta scriitorului ni se

pare să stă tocmai în acea că a ținut să-și dozeze cu pricepere materialul, organizîndu-l în așa fel încît să evite profilaxitatea. Personajele își definesc profilul moral în vîltoarea evenimentelor, în ciocnirea uneori violentă, alteori liniștită, dar totdeauna de un dramatism și dinamism necontestabil. Ceea ce mi se pare esențial și definitoriu pentru arta de gazetar și scriitor al lui Petru Vintilă, este prospețimea și autenticitatea notației. Scriitorul însoțește personajele sale, cînd cu încredere cînd cu bucurie, cînd cu ironie și dispreț cînd cu durere și compasiune. De aici o foarte bogată nuanțare a ritmului narațiunii care din domolit și lent evoluează spre dinamic și dramatic, făcînd din aceste nuvele o lectură pasionantă.

D. PETRESCU

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director : acad. Mihai BENIUC

COLEGIUL DE REDACȚIE

Dumitru CORBEA (membru în Comitetul de direcție); **Dan DEȘLIU** (membru în Comitetul de direcție); **Mihu DRAGOMIR** (membru în Comitetul de direcție); **V. Em. GALAN ; Silvian IOSIFESCU ; Aurel MIHALE ; Mihai NOVICOV ; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS ; Titus POPOVICI ; Tiberiu UTAN ; Haralamb ZINCA** (membru în Comitetul de direcție).

Victor Vîntu :

„LA MASA DE LUCRU“

La masa de lucru — Dialoguri despre literatură *este o carte de călătorie în U.R.S.S. bine scrisă și cu totul promițătoare pentru autor. Victor Vîntu înțelege să facă din reportaj adevărată artă literară. Ca în orice reportaj artistic, ficțiunea nu lipsește cu desăvîrșire. Ea constă de astă dată în o anume uimire a autorului care, cu toate informațiile bogate ce posedă cu privire la lucrurile văzute, știe să* redescopere, *într-o optică proprie, Țara Sovietelor, oamenii ei și mai ales pe scriitorii ei.*

Sub raportul conținutului de idei al cărții, „Dialogurile" lui Victor Vîntu cu scriitorii sovietici prezintă un interes deosebit. Ele înfățișează un aspect înaintat al relațiilor dintre literatura noastră și marea literatură sovietică, de la care scriitorii noștri au avut și au atît de mult de învățat. Cîteva probleme ies în relief și se impun cu putere oricărui cititor. Astfel, toți scriitorii sovietici interviați de Victor Vîntu, vorbesc de necesitatea legăturii strînse și permanente între literatură și viață. Din punctul acesta de vedere „Dialogurile" sînt extrem de interesante față de sarcinile care stau în fața scriitorilor noștri în momentul de față. „Primejdia cea mai mare — *arată Ilya Ehrenburg* — este profesionalizarea. Or, scriitorul trebuie să ia parte activă la viață". *Ca exemple strălucite în acest sens autorul* Furtunii *citează pe Stendhal și pe Cehov. Mihail Isakovski creatorul* Katiușei *și al atîtor cîntece atît de populare între oamenii sovietici, arată că poetul trebuie să-și formeze mai întîi o* biografie *pentru că* „viața în primul rînd, îi modelează personalitatea". *In această privință Boris Polevoi e un exemplu edificator. Reporterul recunoaște a nu se putea despărți de imaginea scriitorului în tunica-i de ofițer, luptător pe frontul antifascist, deși Polevoi cel văzut la Moscova poartă cămașă în pătrățele și cravată vișinie. Leonid Leonov, la care reporterul poposește cu îndelungată simpatie, găsește că scriitorul trebuie să aibă chiar mai multe* profesiuni, *una singură nefiind de ajuns pentru a interpreta artisticește* „tot ce se petrece în lume", *„chimia vieții" de azi.*

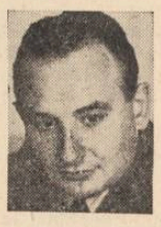

Strînsa legătură dintre artă și viață este chiar una din trăsăturile fundamentale ale realismului socialist, asupra căruia reporterul face ca scriitorii să se pronunțe. In genere, scriitorii interviați de Victor Vîntu manifestă o anume reținere față de teorii. Cu atît mai mult însă răspunsurile lor sînt interesante pentru teoreticieni. Părerea lui Ehrenburg, de pildă, e că teoreticienii nu prea țin seama de realitate. In fond, totul se dovedește prin opere : „existența ideii socialismului cît și a realismului e dovedită din plin de cărțile realismului socialist". *După Nikolai Pogodin* „cheia realismului socialist" *este* „evidențierea tendinței pozitive din realitate". *Dramaturgul declară că pe vremea cînd scria* Aristocrații *și* Orologiul Kremlinului *nu și-a pus prea multe probleme teoretice.* „Viața însă, practica artistică m-au silit să le scriu așa și nu altfel — și ele s-au dovedit a fi realist socialiste". *O permanentă preocupare a scriitorilor sovietici este problema măiestriei artistice. Respingînd cu hotărîre epigonismul sterp, Isakovski arată în același timp că tînărul scriitor trebuie să cunoască tot ce s-a făcut pînă la dînsul pentru a-și putea desăvîrși arta. Leonid Leonov pune mare preț pe talent :* „A avea talent în literatură... înseamnă a avea asul în mînă și a-l trînti pe masă... Cînd a apărut Lev Tolstoi, la masa literaturii stăteau jur împrejur Shakespeare, Goethe, Cervantes și toți ceilalți... Atunci Tolstoi a scos din buzunar asul, l-a trîntit pe masă și le-a spus: „Faceți-mi loc!"

Sînt multe și interesante ideile culese de Victor Vîntu în reportajul său. Noi am evidențiat aici cîteva. Autorul „Dialogurilor" le face însă adînc simțite și înțelese pentru că — după cum am mai spus — știe să redescopere *la fața locului pe unii dintre cei mai cunoscuți scriitori sovietici. Așadar arta reporterului stă în prospețimea impresiei care duce pe cititor la fața locului și în multe cazuri îl face să vadă și să simtă* din nou. *Pînă și versurile citate din Maiakovski sau Pușkin ne surprind, în textul reportajului lui Victor Vîntu, și le citim așa cum le-a simțit turistul, cutreierînd Moscova sau Leningradul, aceste fețe ale aceleiași medalii, între care — cu matur simț al compoziției — autorul așează dialogurile sale cu scriitorii sovietici.*

ION ROTARU

●

S. K. Ghil :

„ȘASE ANI CU LENIN“

Amintirile șoferului lui Lenin, adunate în povestiri simple, fără alte preocupări, decît acelea legate de relatarea credincioasă a faptelor, întăresc încă o dată convingerea că în scurte momente de răgaz ale marelui conducător al proletariatului, istoricul și poetul pot afla, deopotrivă, elemente de o mare forță revelatoare. Tocmai pentru că mai ales în anii de după Revoluție, despre care vorbește cartea lui Ghil, imaginea pe care ne-am făcut-o despre Lenin e aceea a unei încordări supraomenești într-o luptă cu dușmanii de tot felul ai Revoluției. Personalitatea sa era solicitată de problemele cele mai complexe ale construirii și consolidării unei orînduiri noi. Ce putea însemna, în asemenea împrejurări, „moment de răgaz" asociat cu numele lui Vladimir Ilici? Marele merit al cărții lui Ghil este tocmai acela că fără să scadă nimic din dimensiunile uriașe ale figurii lui Lenin, le luminează din unghiuri noi, contribuind astfel la accentuarea unor trăsături cunoscute.

Fiecare clipă din viața lui Lenin are aceeași semnificație copleșitoare, de grijă necontenită pentru cei care îl înconjurau, pentru muncitorii și țăranii cărora le dăruise întreaga sa putere de luptă. Din acest punct de vedere, „moment de răgaz" nu există. Nu poate exista întrerupere în lupta aceasta pentru lumină și pentru dreptate. Fără vorbe mari, fără gesturi grandioase, cu o simplitate măreață, Lenin săvîrșea cel mai mare miracol al omenirii. Dragostea sa pentru tot ce se leagă de cuvîntul om nu va rămîne o simplă trăsătură a unei afectivități deosebite ; ea se va realiza în cadrul luptei pentru victoria unei idei mari. Astfel încît și în clipele de odihnă, Lenin rămînea tot marele revoluționar ; în cuvintele lui cele mai simple se descifrează dragostea pentru oamenii din jurul său, pentru fericirea popoarelor lumii.

Acesta e sentimentul dominant cu care parcurgi paginile cărții lui Ghil : ai în fața ta un suflet mare, atotcuprinzător, plin de o incomparabilă dragoste pentru oameni. Modestia și dragostea aceasta a lui Lenin sînt ilustrate aici de fapte inedite. Convalescent, refuză fructele trimise de un sovhoz și le expediază pe loc unei creșe. Intr-o perioadă în care benzina era o mare raritate, muncitorii din Baku îi trimit lui Lenin o cisternă. Lenin le mulțumește, dar trimite darul unui oficiu de repartizare a combustibilului și lubrefianților. Lenin rămînea mereu la fel de convingător ; personalitatea sa a fost fără conținut unul din argumentele cele mai puternice ale unui adevăr : comuniștii sînt oameni plămădiți dintr-un alt material.

S. K. Ghil nu e, nu a avut pretenția să fie, scriitor. E doar un om care a avut norocul să trăiască în preajma lui Lenin, să-l vadă aproape în fiecare zi timp de de mai bine de șase ani. Insemnările sale însă depășesc valoarea pur documentară. Ele consemnează cîteva din paginile mai puțin cunoscute ale unei vieți dăruită în întregime, clipă de clipă, ideii revoluției, ideii de umanitate.

DAN GRIGORESCU

PARTINITATE ȘI ACTUALITATE

Expunerea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej în fața plenarei Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn din 26—28 noiembrie 1958, a evidențiat cu o deosebită precizie și claritate succesele însemnate obținute de poporul nostru pe calea construirii socialismului și sarcinile mărețe ce ne stau în față pentru anii viitori și pentru o perspectivă mai îndelungată de timp. Datele expunerii constituie elementele unui grandios poem care vorbește despre saltul uriaș petrecut în viața acestei țări, socotită cu ani în urmă ca deținătoarea unor triste recorduri privind mizeria, sau analfabetismul. Poporul condus de partidul clasei muncitoare, a dat prin faptele de zi cu zi, prin marile realizări de pe cuprinsul întregii țări, o ripostă hotărîtoare tuturor acelora care au privit neîncrezători sau dușmănos capacitatea noastră de a deveni o țară înaintată din toate punctele de vedere. Poet și prozator, mînuitor al condeiului, te simți înaripat, parcurgînd filele acestei expuneri de o hotărîtoare importanță pentru viața poporului nostru și alături de harnicii constructori ai socialismului, oțelari din Hunedoara, colectiviști din Dobrogea, muncitori de pe marile șantiere, scriitorul conștient se străduie să realizeze opere de înaltă valoare artistică, pătrunse de un puternic spirit de partid, pentru a sprijini operativ și eficace, efortul întregului popor. Modalitățile și căile de participare activă a scriitorilor noștri la marile probleme ale actualității socialiste, au fost amplu dezbătute în ședința lărgită a comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor.

Referatul tov. Mihai Beniuc, prim secretar al Uniunii Scriitorilor, analizînd învățămintele ce se desprind din expunerea tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej, a arătat că toate prevederile de viitor cuprinse aici sînt sarcini de o excepțională însemnătate menite să aducă un nou avînt al producției și să asigure o creștere considerabilă a nivelului de trai al celor ce muncesc.

„Documentele partidului nostru, hotărîrile Congresului al II-lea, expunerea tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej la Plenara din noiembrie, îndreptar în esență pentru viața economică și pentru baza materială a vieții culturale, constituie în același timp un îndreptar și pentru întreaga noastră mișcare culturală. Iar literatura ocupă o poziție în întîia linie a vieții noastre culturale."

Această poziție avansată de luptă va fi întărită și mereu depășită, pe măsură ce scriitorii vor pătrunde mai adînc înțelesul a două cerințe hotărîtoare pentru înflorirea scrisului lor: actualitate și partinitate.

„Actualitate și partinitate — iată cuvintele cheie ale literaturii noastre noi! Cuvintele acestea puse în practică de scriitorii noștri, au asigurat succesele de pînă acum ale literaturii noastre și totodată asigură gloria ei viitoare; dar în același timp, cauzează multă fiere și venin dușmanilor noștri."

Scriitorii noștri sînt pe deplin conștienți de rolul măreț ce le revine în marea bătălie de construire a socialismului. Ei știu că au datoria să mobilizeze masele, să educe neîncetat cu scrisul lor pe oamenii muncii și totodată să învețe necontenit de la ei.

Analizînd succesele obținute, acad. M. Beniuc a spus: „Actualitatea zugrăvită în literatură și fermitatea partinică a scriitorului constituie forța literaturii noastre. Fără acești doi piloni, la care se adaugă al treilea ,talentul scriitorului, literatura noastră n-ar fi atît de temeinică ,n-ar fi înscris atîtea succese pe orbita valorilor culturale."

Acad. Mihai Beniuc a vorbit apoi de succesele hotărîtoare obținute de literatura noastră realist-socialistă și s-a oprit asupra măsurilor concrete pe care conducerea Uniunii Scriitorilor le ia pentru a asigura și a înlesni poeților, prozatorilor și criticilor, cunoașterea vieții și a realizărilor noastre noi.

După ce a subliniat succesele deosebit de prețioase repurtate în anii din urmă de literatura noastră realist-socialistă, succese datorite conducerii înțelepte de către partid și participării nemijlocite la marile chemări ale actualității, acad. Mihai Beniuc a stăruit asupra unor lipsuri care mai persistă în viața noastră literară. Apariția unor lucrări necorespunzătoare, ploconirea în fața unor false valori, estetismul și apolitismul cîtorva tineri, șovinismul de care au dat dovadă unii scriitori, spiritul regional îngust, exigența slăbită a unor publicații și reviste literare etc. Pentru a remedia aceste lipsuri, acad. Mihai Beniuc a arătat că scriitorii au datoria să-și însușească mai temeinic metoda realismului socialist, să aprofundeze neîncetat trăsăturile ei esențiale și să le aplice cu fermitate în practică. În același timp scriitorii trebuie să devină activiști culturali, să participe cu entuziasm la munca maselor, să fie în permanență în mijlocul vieții. Ei au datoria să răspundă atenției și sprijinului efectiv pe care forurile noastre de conducere au dat-o și o dau în permanență înfloririi literaturii, cu opere de reală valoare scrise de pe pozițiile de luptă ale proletariatului, inspirate din viața noastră de azi.

Scriitorii care au luat apoi cuvîntul au subliniat adeziunea lor totală și nedesmințită la marea bătălie pentru construirea socialismului, înnoind angajamentul de a lupta fără preget sub steagul partidului clasei muncitoare, pentru o literatură pătrunsă de spiritul realismului socialist, reflectînd la un înalt nivel artistic realitatea vieții noastre noi.

ION ISTRATI

Propriile noastre îndemnuri

Referatul tovarășului M. Beniuc despre **Literatura de actualitate și partinitatea în literatură**, ca și discuțiile purtate cu acest prilej, au avut și au nu numai darul de a impulsiona și mai mult rîvna creatoare a scriitorilor, dar și calitatea de a preciza sarcinile noastre literare al căror sens major constă în reflectarea contemporaneității noastre socialiste. Printr-o fericită coincidență, fructuoasa dezbatere a avut loc în ziua în care, de la înalta tribună a celui de-al XXI-lea Congres Extraordinar al P.C.U.S., tovarășul N. S. Hrușciov a arătat limpede că întreaga muncă ideologică a partidului și statului sovietic **„are menirea să dezvolte noile calități ale oamenilor sovietici, să-i educe în spiritul colectivismului și dragostei de muncă, al internaționalismului și al patriotismului socialist, al principiilor moralei societății noi, în spiritul marxism-leninismului".**

Ca important mijloc de cunoaștere și ca un deosebit de prețios instrument de influențare a vieții sociale, literatura noastră realist-socialistă, călăuzită de către partid, este chemată să îmbine armonios zugrăvirea bazei materiale și tehnice, din ce în ce mai avansată, a statului nostru democrat-popular, cu înaltul nivel al conștiinței noi, socialiste, care îi caracterizează tot mai înviderat pe oamenii muncii din patria noastră. Drept aceasta, ca unul care socotesc că partidul marxist-leninist al clasei muncitoare din țara noastră este părintele meu sufletesc, descifrez în vastul program al construcției comuniste, prezentat de tov. N. S. Hrușciov la Congres, propriile mele năzuințe spre atingerea țelurilor nobile de progres și bună stare la care ne conduce cu înțelepciune Partidul Muncitoresc Romîn. De altminteri, în treacăt fie spus, am încredințarea că măcar o seamă din cei mai realizați eroi pozitivi ai cărților noastre posedă cel puțin parțial, ceva din propria noastră psihologie. Or, această psihologie nouă, această continuă afirmare a concepțiilor și normelor noastre de luptă și de comportament socialist nu reprezintă altceva decît suma unor cîștiguri morale, rezultate din directa și activa noastră participare cetățenească la uriașul proces revoluționar de edificare a socialismului. Așa stînd lucrurile, abordarea cu precădere în operele noastre a tematicii pe care ne-o oferă zi de zi vasta epopee a zidirii socialismului, înseamnă însuși graiul inimii noastre. Privind și analizînd prin această prizmă cele mai remarcabile succese ale literaturii noastre, nu e greu de aflat „secretul" care le conferă netăgăduita valoare artistică. Cunosc însă, și cazuri în care ca, de pildă, la noi la Iași, anumiți literați din cei săptămînali sau lunari și care încă nu s-au învrednicit nicidecum în ultimii zece ani să vadă o gospodărie colectivă, ori o întreprindere industrială, practică, tocmai din pricina necunoașterii vieții, un soi de pernicios artizanat literar. În virtutea acestuia, ei scriu... poeme, cercînd a-l slăvi bunăoară pe „Omul zăpezilor". Alteori, din cauza unei înțelegeri primitive vroind să reflecteze abundența bunurilor de larg consum de pe piața noastră, ori binefacerile revoluției noastre culturale, scriu poezii despre crema de ghete, despre merele și castraveții murați de la „Aprozar", despre pictori cu brațe amputate, ș.a.m.d. toate însă dovedindu-se producții confecționate în birou, lipsite de sens și de vlagă artistică și care, evident, n-au nimic cu actualitatea. Exemple de acest fel mai există dar numele ce ar fi pomenite nu au circulație literară, iar lucrările n-au identitate poetică. Există însă și exemple de altă categorie, exemplele însuflețitoare ale marei noastre literaturi, făurite sub îndrumarea partidului, în ultimii 15 ani. Ele alcătuiesc zdrobitoarea majoritate și demonstrează necontenita înflorire și dezvoltare a artei noastre pe drumul realismului socialist. Trăsătura caracteristică a acestor opere literare constă în dragostea cu care autorii lor urmăresc biruințele oamenilor muncii pe tărîmul construcției noastre socialiste.

AL. JEBELEANU

Poezia actualității

Portretul acesta se desprinde din îndatoririle dar și satisfacțiile noului scriitor. Referatul primului secretar al Uniunii a arătat realizările pe diferite genuri ale scriitorilor din frontul unic al literaturii noastre, în care creatorii legați de popor de toate vîrstele își dau mîna. El a subliniat îndeosebi afirmarea și creșterea unor tinere talente viguroase care de la începutul carierii lor au înțeles să realizeze pe scriitorul vieții noastre de azi atît în operă cît și în chemarea lui socială.

De asemenea referatul a arătat că plenara C.C. al P.M.R. din 26—28 noiembrie 1958, asigură, pe un drum sănătos, îmbogățirea literaturii noastre cu opere valoroase, menite să dea pilde și să crească în spiritul moralei comuniste imensele mase de cititori. Dacă dușmanii noștri de astăzi, cei de pe la diferite voci radiodifuzate de pe meleaguri streine, încearcă să minimalizeze sau să atace această creștere a literaturii noastre, aceasta înseamnă că ei simt cumplit deșertăciunea și absurdul poziției lor, de pe care nu le mai rămîne decît o jalnică împroșcare cu venin.

De obicei cînd se vorbește despre literatura de actualitate se spune că reportajul ar fi genul cel mai operativ. Și într-adevăr, reportajul poate oglindi rapid transformările ce se petrec în realitatea zilelor noastre. Dar tot așa de bine, ba, chiar cu mai multă sensibilitate, vibrează poezia, în fața marilor realizări ale construcției socialiste. Să ne amintim numai de Maiakovski, al cărui vers a participat cu atîta căldură la frămîntările și la luptele poporului sovietic. Poezia lui Maiakovski a fost întotdeauna actuală, întotdeauna fierbinte. Sau să luăm ca exemplu poezia militantă a lui Mihai Beniuc, care e mereu prezent pe baricade. N-aș putea spune că, chiar cea mai fidelă cronică a actualității ar fi în stare să-l întrecă, în ceea ce privește reflectarea problemelor de azi. Poeții au toate motivele să creadă în capacitatea artei lor de a se situa în permanență în actualitate, bucurîndu-se de o largă influență asupra conștiinței maselor populare. Căci poezia, pe lîngă faptul că apare în presă, poate fi recitată, sporindu-și astfel forța educativă.

Și în ultima vreme, revistele literare publică tot mai multe poezii inspirate din realitățile construirii socialismului. Mihai Beniuc, Cicerone Teodorescu, Radu Boureanu, Victor Tulbure, Mihu Dragomir, Nina Cassian, Ion Brad, Nicolae Tăutu, Veronica Porumbacu, Tiberiu Utan, Ion Bănuță, Teodor Balș, .și mulți alții, răspund cu entuziasm la chemările actualității. Cu toate acestea și în poezie, muncitorul, principala forță care construiește socialismul în țara noastră, apare destul de rar. Unii poeți, susținînd că ei au legături permanente cu un anumit sector de viață, nu mai consideră necesar să-și îmbogățească experiența. Cunoașterea vieții cade pe planul al doilea, iar poetul se rătăcește în exerciții sterile.

Poetul nostru de azi este înainte de toate cetățean al unei țări socialiste. El trebuie să se bucure și să sufere împreună cu poporul, trebuie să se integreze în activitatea de fiecare zi a celor ce muncesc, înregistrînd transformările din societate cu inima unui om politic înaintat, luminat de partid. Mai citim în reviste poezii în care se descrie fumul sau coșul unei uzine. Și poetul respectiv susține că el s-a documentat „pe teren". Dar ce a văzut el nou în această uzină? Asemenea stihuri nu găsesc nici un ecou, în sufletul nimănui.

S-a vorbit la ședința lărgită a Comitetului Uniunii Scriitorilor, de poezia devitalizării practicată la **Steaua** îndeosebi. Poezia aceasta era într-adevăr ștearsă, uniformă și goală de conținut. Apar însă în publicațiile noastre și unele poezii care se vor de actualitate, dar care nu seamănă nici măcar cu cele mai neizbutite articole. Versuri neinspirate, fără o trăire intensă, fără sensibilitate. Producțiile acestea chinuite sînt tot atît de inactuale ca și poeziile devitalizate. Fiindcă de fapt nici în rimele lor nu pulsează nici un fel de viață. Sînt versuri searbede și reci, de care cititorul se simte strein și plictisit.

E, fără îndoială falsă, teoria acelora care susțin că pentru o poezie bună ai nevoie de „distanță". De foarte multe ori nu timpul e vinovat pentru o poezie palidă, ci lipsa de conștiinciozitate artistică sau chiar lipsă de talent.

Poeții pot să se bucure că arta lor e capabilă să răspundă operativ problemelor actualității. Cititorii se bucură și ei cînd poetul le transmite raza de aur a artei, ce le pătrunde în suflet.

ION MARIN SADOVEANU

Orientarea cea mai bună

De curînd, în cadrul unei ședințe lărgite a Comitetului Uniunii Scriitorilor din R.P.R., academicianul Mihai Beniuc, prim secretar al Uniunii, a prezentat referatul intitulat Literatura de actualitate și partinitatea în literatură. *Referatul primului secretar al Uniunii și-a luat sarcina a preciza problemele literaturii noastre de azi în lumina documentelor plenarei C.C. al P.M.R. din 26—28 noiembrie 1958 și a expunerii tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej, prim secretar al C.C. al P.M.R.*

După cum și titlul referatului arăta, problemele esențiale ale literaturii noastre sînt: actualitatea, *adică cercetarea aspectelor vieții contemporane resfrînte în oamenii de la noi, ziditori ai socialismului, și* partinitatea, *adică neîncetata creștere a omului și viziunii sale despre viață și univers conform cu învățătura leninistă și prezentarea lui ca atare. Materialul care stă la dispoziția scriitorului e vast ca și viața însăși, concentrat totuși în două aspecte esențiale ale muncii: munca ogoarelor și munca fabricii. Acestea sînt cele două sectoare de bază în construirea vieții noi, socialiste, în țara noastră. Dar aceasta nu împiedică, după cum spuneam, ca aspectele să fie infinite, aduse de întrepătrunderea atîtor sectoare de activitate, care, fie la orașe fie la sate, împlinesc într-un tot organic viața însăși a poporului nostru de azi. Și firește că în orice sector am privi, oricîte unelte, mașini și instrumente am întîlni ca auxiliare de neînlăturat, ceea ce rămîne o constantă prețioasă, punctul cel mai de atracție pentru un scriitor e tot OMUL în devenirea lui, sub toate aspectele lui.*

Viața, astăzi la noi, își modifică neîncetat aspectele din cauza marilor prefaceri realizate într-un ritm rapid. E firesc deci ca și omul să se schimbe odată cu ele. Ceea ce era valabil în descrierea unor personaje la începutul campaniei de socializare a muncii agricole, de pildă, este astăzi întrecut. Probleme noi se pun în stările diferite de lucruri, și odată cu ele probleme noi în transformarea oamenilor. Dar constatarea aceasta n-ar împlini decît una din sarcinile scriitorului, adică aplecarea lui asupra vieții reale și consemnarea ei în forme de artă superioară. Cititorii noștri, cer mai mult de la un scriitor de astăzi și anume ei cer ca el să-și completeze această primă trăsătură a îndeletnicirii sale cu una și mai importantă: cu aceea de deschidere a unor largi perspective de viitor constructiv, pe baza premizelor pe care viața i le pune astăzi la îndemînă. Într-un anumit sens călăuză în viața sufletească și morală, în creșterea omului nou, acesta trebuie să fie scriitorul de azi în înțelesul realismului socialist, care presupune și activarea aceasta a gîndurilor, a voințelor, a entuziasmelor din partea scriitorului. Și în felul acesta el se dovedește a fi un scriitor cu adevărat partinic, creînd lucruri scrise de pe pozițiile celei mai înaintate ideologii despre lume și viață. Scriitorul trebuie în acțiunea aceasta de îmbold, de vastă și plăcută pedagogie colectivă pe care o împletește în opera sa, ca pe o supremă faptă politică și de înaltă valoare, să prețuiască pe omul cel nou și să-l întărească în etica lui de astăzi, care în primul rînd este o etică a muncii, a omeniei și a luptei.

POP SIMION

Pîinea și sarea prozei noastre

Oamenii care trăiesc în nordul țării au o vorbă a lor cu care își îmbărbătează feciorii atunci cînd aceștia se hotărăsc să iasă în lume, să scoată grăunțe de plumb și aramă din adîncurile minelor, să taie păduri de pe frunțile de piatră ale Vișăului, ori cînd coboară la cîmpie cu coasa pe umăr, să taie iarba dulce din lunci. Vorba asta a oamenilor care trăiesc în nordul țării sună așa:

— Du-te fătul meu și te freacă pogan de viață, că numai așa te vei ridica om în lume.

Acest înțelept și străbun îndemn al oamenilor din nordul țării poate fi într-un anume fel și azi folositor pentru mulți dintre noi. Știindu-l încă de acasă, eu m-am prins de tînăr să-l împlinesc, ucenicind la școala prozei de actualitate, slujind povestirea, schița, reportajul. Ca scriitor, a te freca zdravăn de viață nu înseamnă altceva decît a participa cu tot entuziasmul făpturii tale la marile transformări revoluționare care au loc în patria noastră.

Vreau să spun cîteva cuvinte despre practicarea de către scriitor a reportajului, ca mijloc eficace pentru studiul actualității și cale potrivită pentru formarea receptivității creatorului față de fenomenul nouăi.

Criticii literari au obiceiul să spună ades că reportajul, gazetăria, în general, e o școală pentru scriitor. Fără îndoială că au multă dreptate criticii în cazul acesta. Nu putem să nu fim de acord cu ei și atunci cînd ne demonstrează că în felul acesta scriitorul în devenire are prilejul să acumuleze multe „documente umane", *un vast* „material de viață", *care va constitui probabil carnea și sîngele unor viitoare romane. De asemeni e neîndoios faptul că activitatea gazetărească e un excelent* „exercițiu" *de prozator, o treaptă evolutivă necesară pentru* „întîiele experiențe", *pentru acea* „autodescoperire" *a posibilităților încă neverificate, pentru* „disciplinarea" *talentului viitorului autor de romane.*

Și totuși, îndrăznesc să afirm că nu acestea sînt cele mai importante învățături pe care le oferă activitatea reportericească. Ceea ce mi se pare prin excelență important este că reportajul, avînd ca obiect realitatea vie, nouă, izbutește să te integreze efectiv în mîzgul operei de transformare socialistă, să-ți transmită psihologia înaintată a constructorilor, spiritul revoluției. Ce poate să pasioneze mai mult decît să faci portretul inovatorului, al omului veșnic nemulțumit cu ceea ce a realizat, să alcătuiești monografia unei mari uzine care are vîrsta anilor noștri liberi, să scrii reportajul-poem al Bistriței care a intrat într-un nou ciclu al existenței sale, să istorisești cum o comună a fost colectivizată complet, ori să aduci mărturii emoționante despre munca anonimă, dar eroică a activiștilor de partid, care înflăcărează inimile și conștințele. De altfel, eu cred că orice scriitor bun trebuie să fie înainte de toate un bun reporter. Reportajul practicat de către scriitori, e cel mai bun agitator, propagandist și organizator pentru creația literară de actualitate. Operînd cu faptele încă fierbinți, deprinzîndute să distingi ceea ce au ele esențial, nou și revoluționar, activitatea reportericească e capabilă să furnizeze într-un timp relativ scurt, idei de povestiri mai ample, de nuvele și chiar de roman. Reportajul mi se pare, de asemeni, un fericit antidot împotriva falsei teorii a „distanței", potrivit căreia creatorul ar avea nevoie de un răstimp mai îndelungat în care să se sedimenteze observațiile, cunoașterile efectuate asupra realității. De asemeni o seamă de lucrări valoroase ale literaturii noastre noi, ca Străinul *și* Setea *de Titus Popovici,* Bărăgan *de V. Em. Galan,* Pasărea furtunii *de Petru Dumitriu,* Nopți înfrigurate *de Aurel Mihale,* Desfășurarea *de Marin Preda,* Cuscrii *de Al. Ivan Ghilia, — ca să ne referim numai la proză — sînt tot atîtea mărturii în acest sens.*

Spirit de partid și actualitate, iată două criterii esențiale pentru activitatea unui scriitor care vrea să slujească prin opera sa marile transformări revoluționare din țara noastră, care vrea să izbutească să scrie lucrări ale realismului socialist. De fapt, în practica scriitoricească aceste două idei — spirit de partid și actualitate — se contopesc într-un tot organic, formează o splendidă reciprocitate. Spiritul de partid al creatorului de literatură trebuie să însemne în primul rînd a gîndi și a judeca prezentul asemeni partidului, iar această gîndire, această judecată să se manifeste deplin în substanța operei literare. Spiritul de partid este o condiție primordială pentru reflectarea justă, adevărată a actualității.

Călăuzit de ideologia marxist-leninistă, de înțeleapta învățătură a partidului nostru, îmi propun să-mi aduc mereu aminte de bunul îndemn al oamenilor ce trăiesc în nordul țării, să-mi însușesc felul de a trăi, a gîndi, a vedea și a judeca al celor mai înflăcărați constructori ai lumii noi — comuniștii. Îmi propun ca spiritul de partid, ancorarea în actualitatea revoluționară a țării să fie pîinea și sarea istorisirilor mele.

EMINESCU
în limba rusă

PE MARGINEA UNEI EDIȚII DE VERSURI

Editura de Stat pentru literatură artistică" din Moscova a dat la iveală, spre sfîrșitul anului 1958, o nouă culegere a versurilor lui Eminescu. Alcătuitorul ediției, Iurii Kojevnikov, e un tînăr cercetător care s-a făcut cunoscut în ultimii ani prin studiile sale despre literatura română. Redacția traducerilor aparține lui I. Mirimski.

Noul volum reprezintă un eveniment cultural de seamă, care va contribui neîndoios, într-un mod substanțial, la o și mai temeinică închegare a legăturilor literare romîno-sovietice. In primul rînd pentru că e cea mai completă culegere din poezia lui Eminescu din cîte au apărut nu numai în U.R.S.S., dar, în general, — în străinătate. Volumul conține 127 poezii dintre care 80 publicate în timpul vieții lui Eminescu și 47 postume. In comparație cu ediția Perpessicius, ediția rusă cuprinde aproape toate titlurile din volumul I, cu excepția cîtorva poezii din tinerețe, a două-trei poezii din epoca maturității și a adaptărilor. Din postume, au fost alese foarte multe. In afară de poeziile larg cunoscute, găsim și titluri ca: Horia, Cîntecul lăutarului, De vorbiți, mă fac că n-aud... De ce mă-ndrept s-acum... Cărțile. In ferestre despre mare, Oricare cap îngust, Urît și sărăcie, Și oare cît n-ați înțeles... și altele.

O particularitate a ediției ruse constă în faptul că alcătuitorul ei a renunțat la împărțirea tradițională în două cicluri: antume și postume, orînduindu-le cronologic. In datarea postumelor, după cît se pare, s-a ținut seama de ediția Perpessicius.

Pînă în 1944, poezia lui Eminescu a fost puțin cunoscută în U.R.S.S., fapt determinat în cea mai mare măsură de politica dușmănoasă față de Uniunea Sovietică pe care a dus-o stăpînirea burghezo-moșierească de atunci. Abia după eliberarea țării noastre au început să apară unele traduceri în publicațiile literare. Activitatea aceasta a cunoscut o primă încununare în 1950, cu prilejul centenarului, cînd întreaga presă sovietică a închinat articole substanțiale marelui poet național al Romîniei, publicînd și numeroase tălmăciri. In același an a apărut primul volum de versuri cuprinzînd 40 de traduceri semnate de N. Aseev, I. Mirimski, A. Globa, A. Martînov, I. Kojevnikov, A. Apro, D. Alexandrova, A. Gatova ș.a. Volumul acesta (tirajul — 10.000 de exemplare) s-a dovedit a fi foarte util la vremea lui.

Volumul din 1958 este nu numai rodul unei munci îndelungate, depusă cu toată seriozitatea, dar și expresia unei admirații nețărmurite față de marele nostru poet. De altfel, aceasta este și atitudinea unanimă a cercurilor literare sovietice față de poezia lui Eminescu, care este prețuit ca un reprezentant de prima mînă a literaturii mondiale, fiind inclus în manualele și crestomațiile de literatură universală întocmite pentru uzul studenților, etc.

Pentru înțelegerea și răspîndirea poeziei lui Eminescu în cercurile largi de cititori din Uniunea Sovietică este mai mult decît binevenită prefața. Iurii Kojevnikov a reușit să explice foarte bine substanța, noutatea și farmecul poeziei lui Eminescu. E rodnică și atrăgătoare încercarea de a cerceta „romantismul complicat al lui Eminescu", în „legătură strînsă cu felul în care aprecia poetul anul 1848 și Comuna din Paris". Totodată, Kojevnikov raportează mereu creația lui Eminescu la realitățile românești, respingînd — și pe bună dreptate — părerile simpliste ale acelora care explică laturile negative ale ideologiei lui Eminescu doar prin influența nefastă a unor filozofi idealiști. Eminescu era prea legat de poporul român, pentru ca o simplă „influență" să poată altera substanța mesajului său. Lipsa de perspectivă nu venea de-afară, ci izvora nemijlocit din împrejurările românești, într-o epocă de după prăbușirea idealurilor revoluționare ale anului 1848, dar înainte de afirmarea proletariatului ca o clasă puternică de sine stătătoare. Iată de ce nu poți să nu fii de acord cu prefațatorul atunci cînd spune, în legătură cu Impărat și proletar:

„Există părerea, izvorîtă uneori din dorința de a-l „reabilita" cu tot dinadinsul pe poet, că Maiorescu și alți membri „ortodocși" ai „Junimii" ar fi exersat o presiune asupra lui Eminescu, obligîndu-l să adauge sfîrșitul pesimist al poemului. Dar pare cu totul neverosimilă o atare siluire a voinței poetului, care declara răspicat că nimeni n-o să-l facă „să se ia dup-a lui flaut", care scria despre Maiorescu și junimiștii: „Din îndemnul lor n-am scris nici un rînd, nici n-am fost inspirat..." Concepția istorică a lui Eminescu a rezultat din reacțiunea directă, dureroasă, a poetului însuși față de evenimentele vremii... Desnădejdea lui a fost produsul epocii, a acelei epoci în care, de două ori lupta avîntată a poporului pentru triumful dreptății, a fost înfrîntă. Această deznădejde el a turnat-o într-o formă idealistă".

Tocmai pentru că se bazează pe o atare concepție riguros științifică și se călăuzește în aprecierea creației lui Eminescu de estetica marxist-leninistă, I. Kojevnikov reușește să comunice cititorului rus o imagine reală a măreției lui Eminescu, explicînd de ce, în ciuda limitelor și rătăcirilor vremii, marele nostru poet a reușit să exprime cu atîta forță credința în geniul creator al poporului. Prefațatorul vede în legătura cu poporul și cu creația folclorică principalul izvor dătător de viață al poeziei lui Eminescu.

Aprecierea aceasta găsește o strălucită confirmare în versurile incluse în volum. Despre traduceri se poate afirma (provizoriu evident, pentru că o apreciere definitivă necesită un studiu de confruntare mult mai îndelungat), că sînt admirabile. Pînă nu de mult se spunea adesea la noi că Eminescu ar fi intraductibil pentru că poezia sa conține... prea multă muzică. Traducerile sovietice desmint o atare părere sceptică. Fiecare poezie a fost tradusă respectîndu-se cu strictețe ritmul, metrica, succesiunea rimelor. Fiecare poezie „sună" în rusește ca și în românește, poate fi recunoscută la lectură chiar și de cei care nu cunosc limba rusă. Cu toate acestea (adică în ciuda faptului că traducătorii și-au acordat prea puțină „libertate" de mișcare), și imaginile (metaforele, comparațiile, epitetele) sînt redate exact, dacă nu cuvînt cu cuvînt, cel puțin cu ajutorul unor echivalențe foarte apropiate. Atmosfera eminesciană este respectată cu sfințenie, ceea ce dovedește că fiecare poezie a fost resimțită în rusește. Merită o mențiune specială iscusința cu care aproape fiecare traducător a știut să descopere imaginile-cheie, îndreptîndu-și eforturile spre traducerea cît mai fidelă a acestora. Aproape de fiecare dată cînd textul românesc trăda intenția poetului de a pune un anumit cuvînt în rimă, această intenție a fost respectată. O altă dovadă a grijii pentru traducerea cît mai fidelă a specificului eminescian o găsim și în modalitatea aleasă pentru redarea elementelor folclorice. Traducătorii au introdus cu multă discreție și mult simț al măsurii cîteva elemente de stil folcloric rusesc (absolut necesare pentru a ajuta pe cititorul rus să se transpună în atmosfera folclorului în general), dar, pornind de la acestea, au pus accentul puternic pe motivele folc orice românești. Din acest punct de vedere semnificative sînt traducerile poeziilor: Ce te legeni, codrule și Miron și frumoasa fără corp.

Volumul conține atîtea realizări ireproșabile, încît aproape că ne vine greu să citîm numai cîteva din ele. Totuși, vom menționa pînă la reluarea temei: Scrisoarea III-a (I. Mirimski), Luceafărul (I. Kojevnikov și I. Mirimski) Somnoroase păsărele (I. Mirimski) Și dacă ramuri... (E. Alexandrova), Pe lîngă plopii fără soț (G. Perov). Mai slabă ne pare Glosa (S. Șervinski).

Volumul editat la Moscova e un dar de preț, care ne umple inimile de mîndrie și de recunoștință. E un dar care bucură, dar și obligă.

Mihai NOVICOV

Literatura noastră în U.R.S.S.

Intîlnire cu
„UN OM ADEVĂRAT"

Cu prilejul unei recente călătorii de studii ce am întreprins în U.R.S.S., am ținut să leg și cîteva contacte literare menite îndeosebi să-mi aducă lămuriri suplimentare cu privire la difuzarea cărții românești în principalele centre unionale. Urmăream cu grijă librăriile dedicate în special răspîndirii scrierilor aparținînd democrațiilor populare, mă interesam de cărțile ce se vînd mai mult, fie în original, fie în traduceri, discutam cu lectorii de limba română de la universitățile sovietice asupra interesului stîrnit de literatura noastră. Izbutisem să-mi schițez o imagine aproximativ veridică, pe care mi-au confirmat-o și unele cadre didactice predînd istoria literaturii de peste hotare înglobînd în cursurile lor și date despre literatura românească.

Mi-am dat cu ușurință seama că unii dintre autorii noștri erau bine cunoscuți sovieticilor, ca de pildă maestrul Mihail Sadoveanu, a cărui fotografie putea fi văzută în principalele chioșcuri de ziare din Moscova, Leningrad sau Chișinău alături de cele mai de seamă portrete ale scriitorilor sovietici, sau M. Beniuc, despre ale cărui versuri întrebau cu viu interes tinerii studenți ai universității din Moscova, amatori chiar de elemente biografice mai amănunțite privind bunăoară pe Camil Petrescu ori pe scriitorii mai vechi colaboratori ai „Vieții Românești" dintre cele două războaie.

Eram satisfăcut de constatările pe care cele cîteva lecții de literatură română actuală ce le ținusem la Leningrad și Moscova și care fuseseră urmate de întrebări insistente ale tinerilor studioși — le confirmaseră. Inregistrasem cu plăcere nu numai o curiozitate întîmplătoare, ci un interes viu și susținut. Pe cînd mă aflam la Moscova, în noiembrie și decembrie trecut, voluminoasa antologie cuprinzînd interpretările în rusește ale liricii noastre de la începuturi și pînă astăzi erau serios comentate de cercurile cunoscătoare și nu lipseau nici unele critici privind calitatea traducerilor. Apăruseră de curînd și transpuneri ale nuvelelor lui Delavrancea și un Eminescu prefațat de tînărul nostru prieten Iurii Kojevnikov care se ocupă cu atîta pasiune de sectorul literaturii românești. Numeroase și repetate semne deci, ale unui interes stăruitor pentru strădaniile scrisului nostru. Voiesem totuși să-mi întăresc și mai mult toate aceste date și informații trecînd și pe la Uniunea Scriitorilor din Moscova, pe la sectorul ce se ocupă îndeosebi de problemele literaturii democrațiilor populare și mă anunțasem prin interpretul și prietenul Jurii Petrovici Zaiucinkovski, *harnicul lector de limba română al Universității moscovite.*

Nu mică mi-a fost bucuria cînd am aflat că voi fi primit de Boris Polevoi însuși, unul din secretarii Uniunii, căci el se ocupa cu problemele ce mă interesau. A fost o întîlnire ce merită a fi povestită mai pe larg pentru că dezvăluie nu numai pe scriitor, ci și pe om, pe un „om adevărat" de felul celora pe care știe să-i evoce mișcat Polevoi.

Inalt, smead, trecut de miezul obișnuit al vieții, romancierul e o gazdă prietenoasă și volubilă. Își amintește îndată de Romînia în care fusese cu mai multe prilejuri, de maestrul M. Sadoveanu pe care-l găzduiește el cînd vine la Moscova, îmi arată portretul scriitorului romîn aflat pe un perete al biroului său și, dintr-o dată, aproape speriat, ca și cum ar fi făcut o ireparabilă greșeală de protocol, își părăsește scaunul de dincolo de masa de lucru și se așează repede lîngă mine, observînd că prietenii nu se cade să fie despărțiți prin distanțe potrivite mai degrabă diplomaților. Convorbirea noastră dobîndește astfel pe neașteptate un alt ritm, determinat de vioiciunea accentuată a gazdei.

Polevoi își continuă mai întîi amintirile despre Romînia, evocînd oameni și locuri într-un ton luminos și vesel, plin de sinceritate și căldură, apoi îmi răspunde amplu la întrebările privitoare la difuzarea cărții românești în U.R.S.S. Imi confirmă astfel de îndată impresia că e vorba de o acțiune largă, planificată, care se desfășoară pe etape și care depășește sensibil interesul cu totul sporadic de acum un deceniu. Mi se oferă chiar date statistice pe ultimii doi ani și îmi pot da seama că valorile clasice și cele proeminente ale actualității noastre se bucură de considerația pe care o merită. Boris Polevoi e preocupat de modalitățile continuării planului său de lucru în acest domeniu și vrea să îmbunătățească neapărat și calitatea traducerilor prin referate externe mai numeroase, prin confruntări între diferitele variante. El cere și sprijinul nostru, al celor de la noi, care cunosc cele două limbi în cauză, fiindcă nu e vorba doar de o oarecare politețe literară, ci de o muncă serioasă pe care o sărvîrșește cu dragoste și entuziasm.

Romancierul trece apoi la problemele ce frămîntă Uniunea Scriitorilor sovietici în preajma congreselor republicane în pregătire pe atunci și în urma tezelor tovarășului Hrușciov, comunicîndu-mi preocupări interesante pe care vreau să le transmit mai departe.

Iată — mi se spune — tezele cu privire la septenal ne pun în fața unor probleme deosebite la care ne gîndisem — e drept și pînă acum — dar care abia de azi înainte iau proporții tulburătoare. Imaginați-vă — continuă B. Polevoi — consecințele magnificului nostru plan. Oamenii sovietici vor avea mai puține zile lucrătoare pe săptămînă și mai puține ore de muncă în fiecare zi. Cu ce-și vor umple ei timpul liber? Ce vom putea noi scriitorii să le dăruim? Cum vom izbuti să onorăm, cu exactitate, doleanțele lor culturale și literare? E limpede că numărul cititorilor va crește și, adaugă zîmbind romancierul, și al scriitorilor iviți dintre ei. Ce teme i-ar putea interesa mai mult, în ce direcții să le sprijinim formarea și evoluția? Și scriitorul rămîne concentrat în sine și tulburat. Ii simt parcă răspunderea viitoare, grija de a se încadra cît mai exact printre eforturile actualității imediate. Scriitorul și cetățeanul sînt deopotrivă și simultan prezenți, contopiți luminos în aceeași făptură a unui „om adevărat".

Imi dau atunci seama cu bucurie că și răspîndirea cărții noastre în U.R.S.S. va avea de cîștigat de pe urma felului de a fi al omului ca și a planului în care se pregătește a se încadra și-mi imaginez o zi nu prea depărtată cînd numele scriitorilor români și titlurile principalelor lor opere vor deveni familiare, cu totul, cititorilor sovietici.

AL. DIMA

DE AMICITIA

PREZENȚE ALE CULTURII ROMÎNEȘTI LA MOSCOVA

Moscova este orașul în care, deși te afli la două mii de kilometri de țara ta, deși auzi vorbindu-se o altă limbă, n-ai nici o clipă sentimentul apăsător că ai fi străin. Și nu-i vorba doar de semnificațiile vestitului oraș-roșu.

Chiar de la sosire, nu departe de hotelul „Național" lîngă grădina Kremlinului, Alexandrovskaia — fost loc de reculegere al țarinelor — te întîmpină expoziția de artă plastică din țările socialiste, unde flutură, vesel, ca un salut de bun venit, și steagul Republicii noastre. Inăuntru nici n-ai crede că te afli într-o simplă sală de expoziție. Paltonul trebuie să-l lași la garderobă. Iar la etaj găsești un restaurant în toată legea. O lumină mată, calmă, învăluie sălile într-o culoare odihnitoare. Aici ai ocazia să-i cunoști pe moscoviți. Spre deosebire de aerul grav, meditativ, al leningrădenilor, moscoviții îți apar mai meridionali, vioi, curioși, emotivi și expansivi. Ii vezi discutînd cu aprindere în jurul vreunui tablou, însemnîndu-și cu o mină serioasă, concentrată, observații în carnețele și umplînd sălile cu un zgomot înăbușit dar agitat ca murmurul albinelor cînd roiesc. Cu emoție observ afluența vizitatorilor în pavilionul picturii, sculpturii și graficei românești. Și o surpriză: în fața sculpturii lui Szobotka Andrei **Se naște o ideie** întîlnesc o vizitatoare care știe românește. O cheamă Nina Galat. Este muncitoare. A lucrat cîțiva ani la fabrica de penicilină din Iași. Discutăm asupra tablourilor expuse. Ii plac în deosebi pînzele lui Corneliu Baba, ale lui Ciucurencu, iar, dintre creațiile tinerilor, portretul studentului de Sabin Bălașa și schițele lui Constantin Baciu. Imi atrage atenția și asupra sculpturii Leliei Zuaf **Primăvara vieții:** o femeie care-și ridică fățul într-un gest de supremă fericire. Părăsesc expoziția rămînînd cu o impresie nedefinită dar puternică de ceva luminos, primăvăratic și masiv, viguros.

Afară este un ger rusesc, un ger uscat care-ți lasă pe obraji urme de mușcătură. Moscova, scăldată într-o lumină feerică, te seduce însă la hoinăreală. Lîngă cinematograful „Metropol" dau peste o vitrină luminoasă cu inscripția pieselor care se joacă pe scena teatrelor din Moscova. Prilej de alte revederi dragi. Scrise cu litere rusești citesc titluri ca: **Titanic vals** de Tudor Mușatescu (la „Teatrul Armatei"), **Nota zero la purtare** (la „Teatrul pentru copii"). Apoi mult apreciata **Steaua fără nume** a lui Mihail Sebastian — de mai mulți ani continuă să rămînă în repertoriul teatrelor — și **Citadela sfărîmată** de Horia Lovinescu. (După cum am aflat mai tîrziu, „Teatrul Mic" se ocupă cu punerea în scenă a **Scrisorii pierdute**, iar maiestrul Zavadțki intenționează să aducă la lumina rampei o piesă a lui Victor Eftimiu).

Lîngă statuia lui Dolgoruki — întemeietorul Moscovei — ale cărui trăsături aspre le-a îndulcit promoroaca albă, găsesc librăria țărilor de democrație populară. Este de ajuns să mă opresc în fața standurilor cu cărți în limba română, pentru a fi chestionat în cea mai corectă limbă natală dacă sînt român, cînd am venit, cît stau, etc. Povestesc despre ultimele cărți apărute în București, îmi exprim impresiile asupra iernii rusești și cumpăr un album cu reproduceri din Aman.

A doua zi trebuie să merg la **Goslitizdat** — Editura de stat pentru literatură. Mai înainte de a mă îndrepta către metrou, cercetez vitrina cu cărți dintr-o librărie apropiată, căutînd traduceri din literatura română. Tocmai cînd, resemnat, eram gata să apelez la ajutorul vreuneia dintre vînzătoare, zăresc sub o copertă cu motive naționale poeziile lui Gheorghe Coșbuc. Deschid la **Nunta Zamfirei** și versurile pe care le citesc îmi sugerează pe deplin ritmul domol, tărăgănat și în același timp săltăreț, de horă, al textului autohton. Continui cercetările și am o bucurie copilărească atunci cînd descopăr un volum de Delavrancea și altul de Vlahuță. Iar în colțul ultimilor apariții: poeziile lui Eminescu. Iau în mînă cu anumită sfială cartea cu coperta simplă, albastră, tăiată într-un colț de un peisaj romantic: luna, niște sălcii aplecate asupra unui lac, o barcă. Un studiu introductiv scris după cît am putut să-mi dau seama cu mult entuziasm de Iurii Kojevnicov. „Luceafărul" și-a păstrat același nume în rusește, explicîndu-se în subsol că e vorba de o denumire populară specifică. Recit mai multe strofe — se pare cam tare — căci atrag atenția vînzătoarei care, ghicindu-mi naționalitatea, îmi așează în brațe masivul volum al **Antologiei poeziei românești.** După cîte am auzit, Antologia s-a bucurat de o primire călduroasă. Poetul Dolmatovski a înserat în presa sovietică aprecieri elogioase. Iar cunoscutul scriitor bielorus Petrus Brovka, într-o scrisoare adresată ambasadei, și-a exprimat bucuria pe care i-a pricinuit-o lectura acestei culegeri din poezia românească. Timpul nu-mi permite să continui plăcutele investigații.

La editură am ocazia să văd cea mai recentă traducere din literatura noastră: volumul de poezii a lui Mihai Beniuc. O copertă în două tonuri: alb și roz. La mijloc o dungă, în care se schițează imagini din peisajul țării. Drept introducere: un mișcător cuvînt al poetului către viitorii cititori din Uniunea Sovietică. Discuția pe care o am cu redactorul pentru literatura română, A. Sadețki, îmi pune la dispoziție date impresionante din planul editorial. Astfel, într-un timp apropiat, va apărea **Antologia nuvelei românești,** în două volume, de la Costache Negruzzi pînă la cel mai tînăr nuvelist contemporan. Este deja gata un volum cu **Basme populare românești** — mi s-a spus, admirabil ilustrat. Se lucrează la o culegere amplă din versurile lui Arghezi, la traducerea romanelor lui Rebreanu **Ion** și **Răscoala** și dintre cele ale lui Cezar Petrescu: **Intunecare.** Se proiectează o **Antologie a prozei contemporane** și alta a **Poeziei noi din R.P.R.** O seamă de poeți ca Maria Banuș, Demostene Botez, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Dan Deșliu își vor vedea traduse versurile. Și aceasta numai la **Goslitizdat.** Editura **Iscustvo** trebuia să scoată zilele acelea un volum cu piese din noua dramaturgie românească, iar editura **Inostranaia** lucra la traducerea **Cronicii de familie.** După cum mi-a declarat tov. Sadețki, aceste date vor fi considerabil mărite în următoarele luni, planul de șapte ani avînd ca scop și lărgirea, fortificarea legăturilor dintre țările lagărului socialist.

Intors la hotel, aflu că, dacă aș fi venit cu o oră mai devreme, aș fi putut vedea la televizor piesa lui Al. Mirodan **Ziariștii.** De la fereastra camerei, am priveliștea clară a expoziției de artă plastică, unde văd fîlfîind mîngîietor steagul Republicii noastre și amestecîndu-și faldurile, în lumina roșie a reflectoarelor, cu ale celorlalte steaguri ale țărilor socialiste.

AL. OPREA

perspective

economice

O grandioasă etapă istorică

O importantă trăsătură a perioadei istorice pe care o parcurgem constă în realizarea de către U.R.S.S. a trecerii treptate de la socialism la comunism. In raportul tov. N. S. Hruşciov la Congresul al XXI-lea al P.C.U.S. sînt arătate sarcinile ce vor fi înfăptuite pe acest drum, în cadrul planului de şapte ani (1959-1965), în uriaşa operă de construire a bazei tehnico-materiale a comunismului.

Problema fundamentală a şeptenalului constă în dezvoltarea accelerată a economiei naţionale în drumul ei spre comunism, problema cîştigului maxim de timp în întrecerea economică paşnică dintre cele două sisteme, sistemul mondial al economiei socialiste şi sistemul mondial al economiei capitaliste.

Trecînd la sarcinile concrete prevăzute în raport pentru perioada 1959-1965, de la început trebuie arătat că, odată cu realizarea acestor sarcini, se va înfăptui o creştere uriaşă a forţelor de producţie, ceea ce va dezvolta multilateral şi puternic baza tehnico-materială a comunismului. In perioada aceasta, volumul producţiei globale a industriei se va mări cu aproximativ 80%. Volumul investiţiilor va spori de 1,8 ori în comparaţie cu anii 1952-1958, ceea ce revine la un volum relativ egal cu investiţiile care s-au făcut în U.R.S.S. în toţi anii puterii sovietice.

O imagine a acestei uriaşe dezvoltări ne-o dă compararea cu ritmul de dezvoltare a celui mai înaintat stat capitalist, S.U.A. In timp ce producţia industrială în S.U.A. a crescut în perioada 1952-1958 în total cu 11%, adică cu 1,5% ca ritm de creştere mediu anual, (iar în 1958 a înregistrat o scădere de circa 7% în comparaţie cu 1957), ritmul anual mediu de creştere a industriei sovietice a fost de 11%, nefiind în nici un an sub 10%. Ca rezultat al acestui ritm de dezvoltare, imposibil de realizat în ţările capitaliste, spre perioada de sfîrşit a planului de şapte ani, se va ajunge ca U.R.S.S. să producă, pe cap de locuitor, mai multe produse industriale decît produc în prezent cele mai dezvoltate ţări capitaliste din Europa, luate la un loc. După îndeplinirea sarcinilor prevăzute în şeptenal, ţinînd seama de ritmul de dezvoltare a industriei, care este de 4-5 ori mai rapid decît ritmul care se dezvoltă industria americană, Uniunea Sovietică va ajunge în 3-4 ani să întreacă producţia globală a industriei din S.U.A. Raportat la cap de locuitor, în decurs de cel mult 2 ani, U.R.S.S. va ajunge Statele Unite şi în ceea ce priveşte producţia industrială. Cu alte cuvinte, în anul 1970 va fi îndeplinită sarcina economică fundamentală de a ocupa primul loc în lume, în privinţa volumului absolut şi al producţiei pe cap de locuitor, în aşa fel ca poporul sovietic să aibă cel mai înalt nivel de trai din lume.

Un aport hotărîtor, concomitent cu industria, în realizarea acestei sarcini fundamentale şi a victoriei în întrecerea paşnică cu capitalismul, îl va aduce şi agricultura. Intr-adevăr, încă din 1958, agricultura Uniunii Sovietice a atins nivelul agriculturii americane la producţia de lapte, iar din 1957 şi la producţia de unt. Producţia agricolă va spori puternic, ceea ce va permite să se acopere nevoile crescînde ale populaţiei cu produse alimentare şi resurse de materii prime agricole destinate industriei. Volumul producţiei globale a agriculturii în ansamblul său va creşte de aproximativ 1,7 ori în 1965 în comparaţie cu 1958. Un rol important în dezvoltarea agriculturii va reveni mecanizării şi electrificării, precum şi sporirii cantităţii de îngrăşăminte chimice şi altor produse furnizate de către industrie.

La baza acestei uriaşe dezvoltări stă desigur efortul conştient al tuturor oamenilor muncii conduşi de Partid, ceea ce asigură mai departe creşterea cantitativă a producţiei, concomitent cu adînci modificări calitative care vor avea loc în perioada 1959-1965.

Se vor dezvolta mecanizarea şi automatizarea completă a producţiei, specializarea şi cooperarea în industrie, sporind cu precădere producţia în ramurile cele mai eficiente din economia naţională, accelerînd progresul tehnic în toate ramurile producţiei materiale.

Odată cu crearea bazei tehnico-materiale a comunismului, în această perioadă se va realiza o adevărată revoluţie tehnică, dîndu-se precădere dezvoltării industriei grele, respectiv industriei mijloacelor de producţie şi, în cadrul acesteia, construcţiei de maşini, ramură care asigură în fapt acest progres tehnic. Ca rezultat al acestor dezvoltări şi al pasului uriaş ce-l va face progresul tehnic, va spori ritmul de creştere al productivităţii muncii. Pe cap de locuitor, productivitatea muncii va creşte în industrie cu 45-50%, ceea ce va duce la un spor şi mai mare al producţiei pe oră, întrucît este prevăzut să se introducă ziua de lucru de 6-7 ore şi săptămîna de lucru de 5 zile.

Un element de o deosebită importanţă în realizarea acestui ritm de dezvoltare a producţiei industriale în perioada viitorilor 7 ani, îl constituie pasul mai departe în repartizarea raţională a forţelor de producţie pe imensul teritoriu al U.R.S.S., noi resurse naturale ale solului şi subsolului fiind valorificate şi atrase în circuitul economic. Intr-adevăr, peste 40% din totalul investiţiilor prevăzute în şeptenal sînt destinate valorificării bogăţiilor din Siberia, Urali, Extremul Orient, Kazahstan şi Asia Centrală. Industria din Siberia, de exemplu, va creşte de 2 ori mai repede decît industria din R.S.F.S.R.

In dezvoltarea planică proporţională a economiei naţionale, progrese uriaşe vor înregistra şi celelalte ramuri ale producţiei materiale, cum sînt transporturile, construcţiile etc. Ca rezultat al acestei dezvoltări, va creşte nivelul de trai al poporului sovietic. Aşa, de exemplu, producţia ţesăturilor de bumbac, de lînă şi încălţăminte de piele va depăşi producţia înregistrată la aceste produse în ultimii 10 ani. La sfîrşitul şeptenalului, U.R.S.S. va atinge în acest sector nivelul înregistrat de S.U.A. atît ca producţie globală cît şi ca producţie pe cap de locuitor. Tot în perioada aceasta, se vor construi cca. 15 milioane locuinţe, ceea ce este menit să contribuie la îndeplinirea unuia din obiectivele trasate de P.C.U.S. ca, în următorii 10-12 ani, să fie lichidate complet lipsurile în acest domeniu.

Pe baza creşterii producţiei socialiste, veniturile reale ale muncitorilor şi funcţionarilor, calculate pe cap de locuitor, urmează să crească în cei 7 ani cu cca. 40% pe calea sporirii salariilor, a pensiilor şi ajutoarelor şi a scăderii continue a preţurilor din alimentaţia publică. De asemenea, veniturile reale ale colhoznicilor vor creşte cel puţin cu 40%, ca urmare a creşterii producţiei agricole şi a ridicării productivităţii muncii. In domeniul ocrotirii sănătăţii populaţiei, investiţiile capitale destinate construcţiei de instituţii ale ocrotirii sănătăţii, de instituţii de asigurări sociale, sportive şi în industria medico-farmaceutică, vor reprezenta peste 25 miliarde ruble, ceea ce revine la 80% mai mult decît s-a realizat în perioada 1952-1958.

Măreţele sarcini pe care le prevede raportul tov. N.S. Hruşciov, sarcini care, aşa cum a dovedit experienţa de pînă acuma, vor fi nu numai îndeplinite dar şi depăşite, întăresc şi mai mult sistemul mondial al economiei socialiste şi, prin aceasta, lupta pentru pace. Oamenii muncii din ţara noastră privesc cu admiraţie şi mîndrie realizările Uniunii Sovietice, deoarece sînt o chezăşie a propriilor lor succese pe drumul construirii socialismului.

Roman MOLDOVAN

pedagogice

Şcoala sovietică şi construirea socialismului

Raportul prezentat de tov. N. S. Hruşciov la Congresul al XXI-lea al P.C.U.S. arată că ţara socialismului victorios a păşit acum într-o nouă etapă a vieţii sale, etapa cea mai importantă, în care se desfăşoară construirea societăţii comuniste.

Construirea comunismului presupune crearea bazei economice a societăţii comuniste, dezvoltarea ştiinţei, înflorirea culturii socialiste, formarea omului comunist.

„Construirea comunismului, spune tov. N. S. Hruşciov, nu numai că presupune o dezvoltare fără precedent a ştiinţei şi culturii, dar deschide şi perspective nebănuite pentru cea mai deplină şi multilaterală dezvoltare şi punere în valoare a tuturor aptitudinilor şi talentelor creatoare ale omului".

Faţă de sarcinile noi pe care le pune dezvoltarea intensă a construcţiei comuniste în etapa care urmează, P.C.U.S. şi întregul popor sovietic cer ca şcoala să educe un om demn de măreaţa epocă a comunismului.

In toate etapele dezvoltării statului sovietic, şcoala sovietică a rezolvat cu succes, sub conducerea înţeleaptă a P.C.U.S. şi a Guvernului Sovietic, sarcinile care i-au revenit în instruirea şi educarea tinerelor generaţii. In Uniunea Sovietică s-au dobîndit succese mari în domeniul învăţămîntului, în ridicarea nivelului general de cultură al poporului. In anii regimului sovietic a fost înfăptuită în U.R.S.S. o adevărată revoluţie culturală, care a însoţit şi sprijinit revoluţia economică. Şcoala sovietică a jucat un rol de seamă în asigurarea victoriei socialismului în U.R.S.S. Invăţămîntul sovietic s-a dezvoltat necontenit.

Viaţa merge impetuos înainte. In etapa actuală şcoala sovietică trebuie să răspundă unor sarcini şi mai mari. Cuceririle ştiinţei şi tehnicii în U.R.S.S., dezvoltarea accelerată a mecanizării, automatizării şi chimizării producţiei, dezvoltarea la maximum a electrificării, aplicarea largă a electronicii, a instalaţiilor de calculat şi rezolvat diferite probleme, schimbă în mod radical caracterul muncii. Munca se bazează din ce în ce mai mult pe ştiinţă şi tehnică. Activitatea muncitorilor şi colhoznicilor se apropie tot mai mult de munca inginerilor, a tehnicienilor şi a altor specialişti. Perspectivele dezvoltării tehnico-economice a Uniunii Sovietice pun cerinţe tot mai înalte faţă de toţi oamenii muncii sovietici.

Transformarea comunistă a societăţii este indisolubil legată de educarea omului nou. Munca cere muncitorului un sistem de cunoştinţe şi deprinderi tehnice de care să se poată folosi în munca productivă, iar pe de altă parte dobîndirea şi asimilarea acestor cunoştinţe şi deprinderi nu se mai poate asigura în afara muncii productive în care ele se aplică.

In procesul de dezvoltare a societăţii pe drumul socialismului şi comunismului, şcoala şi munca productivă se apropie şi se unesc, nu mai pot fi despărţite; munca cere ştiinţă şi tehnică, iar şcoala care pregăteşte pentru muncă trebuie să îmbine învăţămîntul cu munca productivă bazată pe ştiinţă şi tehnică. „Legătura învăţămîntului cu munca productivă, spune N. S. Hruşciov, nu reduce ci, dimpotrivă, sporeşte importanţa cunoştinţelor dobîndite".

La baza programului amplu de reorganizare a şcolii, potrivit legii aprobate recent de cea de-a doua sesiune a Sovietului Suprem, stă principiul marxist-leninist al îmbinării învăţămîntului cu munca productivă.

Pentru a întări pregătirea pentru muncă şi pregătirea politehnică a elevilor, a asigura înarmarea lor cu cunoştinţe, pricepere şi deprinderi necesare în viaţă, în activitatea practică, şi a ridica, în acelaşi timp, nivelul de cultură generală al maselor, în U.R.S.S. se trece de la învăţămîntul general şi obligatoriu de 7 ani la cel de 8 ani, care să educe elevii multilateral, să le creeze o bază trainică de cunoştinţe generale şi politehnice, să-i pregătească pentru o activitate obştească utilă.

In comunism munca va fi o necesitate vitală a omului. Fiecare membru al societăţii comuniste va munci pe măsura puterilor şi capacităţii sale. De aceea, sarcina principală a şcolii este să pregătească bine tînăra generaţie pentru viaţă, pentru munca productivă, să educe tineretul în spiritul atitudinii comuniste faţă de muncă. Se consideră necesar ca, încă din primii ani de studiu, copiii să fie pregătiţi în sensul că ei trebuie să participe în viitor la munca utilă a societăţii. Intregul tineret între 15-16 ani, la absolvirea şcolii de 8 ani, trebuie să se încadreze într-o muncă folositoare societăţii, pe puterile lui şi toate studiile viitoare (medii şi superioare) să fie legate de munca în producţie, în economia naţională. Orice muncă în fabrică sau în colhoz, în întreprinderi industriale, în sovhoz, staţiune tehnică de reparaţii sau în instituţii, munca cinstită, utilă societăţii este o datorie sfîntă a fiecărui om care trăieşte în societatea socialistă şi se bucură de binefacerile ei. Fiecare om, care trăieşte în societatea comunistă, trebuie să contribuie prin munca sa la construirea şi dezvoltarea continuă a acestei societăţi.

In felul acesta, învăţămîntul (de 8 ani, mediu şi superior) va juca un rol mai activ în întreaga activitate creatoare a poporului sovietic, pentru înfăptuirea comunismului.

Pentru a lega mai strîns şcoala de viaţă, învăţămîntul cu munca în producţie, se prevede că principala formă de învăţămînt mediu pentru majoritatea tineretului o constituie şcolile serale pentru tineretul muncitor şi sătesc, care, după absolvirea şcolii de 8 ani, va merge în producţie. Un loc important îl ocupă şi cursurile fără frecvenţă. Prin planurile de învăţămînt, programele şcolare şi prin organizarea muncii în şcolile medii, se va ridica nivelul învăţămîntului general şi politehnic şi se va asigura îmbinarea învăţămîntului cu munca productivă, cu însuşirea unei profesiuni.

Aplicînd aceleaşi principii în învăţămîntul superior, formele concrete ale îmbinării învăţămîntului cu munca în producţie vor fi stabilite în funcţie de profilul şcolii superioare. Şi aci calea cea mai indicată este îmbinarea învăţămîntului cu munca productivă după sistemul învăţămîntului seral şi al învăţămîntului fără frecvenţă în primii doi ani şcolari. Munca studenţilor în producţie va constitui o parte organică a planului de studii, a pregătirii lor ca specialişti cu înaltă calificare. Numai astfel tinerii specialişti vor putea folosi în întregime tehnica cea mai nouă şi vor putea crea cît mai repede tehnica viitorului.

Astfel reorganizată, şcoala sovietică traduce în viaţă indicaţiile lui Lenin cu privire la faptul că numai în munca comună cu muncitorii şi ţăranii poţi deveni comunist.

Îmbinînd sistematic învăţămîntul cu munca productivă — ca principală parte componentă a pregătirii tineretului pentru viaţă — şcoala sovietică pregăteşte constructorii comunismului.

Anghel MANOLACHE

politice

Triumful ideii de pace

In evul capitalist drumul păcii a fost agitat şi nesigur. „Pace" s-a numit pauza dintre două războaie. Ea a fost floarea palidă răsărită timid în pragul zidului sumbru al conflagraţiilor. Predicatorii politici, religioşi, sociali, au promis „pacea veşnică" dar nici unul n-a putut s-o dea, fiindcă n-avea de unde. Marx şi Engels, primii, au smuls problema din împărăţia frazelor nebuloase, lacrimogene, înşelătoare; dezvăluind originea de clasă a războiului, au demonstrat că pacea nu poate fi instaurată decît odată cu victoria socialismului în lume.

Zilele acestea, sub ochii noştri, Congresul al XXI-lea, pe baza condiţiilor noi, a scurtat acest termen, l-a apropiat, a arătat că *„încă înainte de victoria deplină a socialismului în lume... va apare posibilitatea reală de a exclude războiul mondial din viaţa societăţii".*

Incinte de a analiza temeiurile acestei teze, să observăm că, în perioada planului septenal şi a celor cîtiva ani care urmează, „s-a aglomerat" rezolvarea unor probleme care preocupă omenirea de multe mii de ani: în această perioadă am avut primul zbor în cosmos, în această perioadă se iveşte putinţa eliminării războiului, în această perioadă, prin întrecerea nivelului economic al Statelor Unite de către U.R.S.S., se va confirma definitiv şi în mod concret superioritatea mult visatei orînduiri fără de exploatare.

Tocmai acest factor — socialismul, comunismul, nivelul nou de dezvoltare — e determinant, în ultimă instanţă, pentru celelalte probleme, între care şi cea uriaşă, vitală, a păcii. N-a fost totdeauna aşa.

A fost o vreme cînd socialismul reprezenta abia 0,50% din producţia industrială a lumii — atît era ponderea industriei sovietice în 1920 — şi cînd nu putea înrîuri îndeajuns evenimentele mondiale înspre pace. Pe atunci, pacea ducea o existenţă precară, sectorul socialist al lumii mai suferă încă loviturile marilor tîlhari imperialişti.

A venit o vreme cînd industria sovietică a ajuns să reprezinte un procent întreg din cea mondială, apoi două, trei, şi aşa mai departe. Analizînd situaţia, Partidul Comunist spunea pe atunci că victoria socialismului este pe deplin asigurată — pe plan *intern*. Insă pe plan *extern*, nu exista asigurare deplină, deoarece pe plan extern existau tîlhari puternici. In lume, capitalismul, fiind cel mai puternic pe atunci, dădea tonul; desigur, nu putem schematiza, nu totul depindea de forţele de producţie: oamenii muncii, lupta lor pentru pace, cuvîntul lor, aveau un mare rol. Totuşi, cînd Uniunea Sovietică a ajuns să reprezinte 10%! din producţia mondială, cînd avîntul noului sistem social ameninţa să devină ireversibil, imperialismul a izbutit în cele din urmă să declanşeze clasica maşină de război germană.

Aşadar atunci, socialismului — care se baza pe simpatia oamenilor muncii şi pe contradicţiile dintre imperialişti — i-au fost de ajuns 10% din producţia industrială mondială pentru a face praf falnica şi pînă atunci neînvinsa maşinărie hitleristă de asalt.

In prezent, socialismul — reprezentat de U.R.S.S., de China, de celelalte ţări ale marelui lagăr, printre care şi R. P. Romînă, — are o greutate specifică de mai mult decît o treime din producţia industrială mondială, iar la sfîrşitul şeptenalului va avea mai mult de jumătate, adică grosul a ceea ce se produce în lume.

Iată baza de la care pornim cînd apreciem în procente şi planuri şansele şi siguranţă mult mai mare a păcii. Acestor procentaje şi planuri economice, care înseamnă baza, li se adaugă lupta forţelor iubitoare de pace din însăşi ţările capitaliste, acţiunile ţărilor foste coloniale, care sînt solidare cu noi în multe probleme cruciale ale păcii, superioritatea morală a lagărului socialismului, care nu încetează de a face propuneri concrete şi de a da dovezi palpabile ale voinţei sale de a asigura pacea. Pe asemenea fapte se bazează raportul tovarăşului N. S. Hruşciov atunci cînd spune: *„Noul raport de forţe va fi atît de evident, încît pînă şi imperialiştii cei mai obtuzi îşi vor da limpede seama de zădărnicia oricăror încercări de a dezlănţui războiul împotriva lagărului socialist. Bazîndu-se pe forţa lagărului socialismului, popoarele iubitoare de pace vor putea atunci să oblige cercurile războinice ale imperialismului să renunţe la planurile unui nou război mondial".*

Desigur, cît timp există capitalism, va exista şi posibilitatea inversă, a unor acţiuni nebuneşti, aventuriere — care nu vor face decît să accelereze pieirea capitalismului — şi tocmai de aceea vigilenţa nu va fi schimbată din post decît atunci cînd va seca însuşi izvorul războaielor.

★

Unele ziare occidentale trec sub tăcere *caracterul prin excelenţă paşnic* al unui plan care face să răsară ca din pămînt 15 milioane de apartamente, care dezvoltă uriaşe forţe productive şi cheamă poporul la cucerirea celui mai înalt nivel de trai din lume. Aceste ziare, neobservînd factorii morali, politici şi chiar economici din raportul lui N. S. Hruşciov, citează unilateral un pasaj situat în altă parte a raportului, unde se vorbeşte despre producţia în masă a rachetelor. Desigur, rachetele îi neliniştesc pe unii oameni care sînt ceva mai aproape şi decît luna şi decît soarele şi care ştiu că orice acţiune agresoare le va fi curmată imediat. Dar — contrar atitudinii de şantaj şi ameninţări pe care o avuseseră S.U.A. atunci cînd se considerau unice posesoare ale armei atomice, — U.R.S.S. nu înţelege prin pace o politică în care cel puternic îi dictează celui mai slab; deşi încă de pe acum balanţa se înclină de partea lagărului socialist, raportul lui Hruşciov nu propune decît soluţii echitabile şi nu cere decît tratative pentru realizarea lor.

Aşa sînt propunerile de dezarmare, de creare a unei zone denuclearizate în Europa, de rezolvare a problemei germane, de creare a unei zone a păcii în Pacific, de lichidare a „războiului rece" şi de intensificare a comerţului, propuneri care pornesc de la premisa egalităţii părţilor şi a căror îndeplinire ar putea fi uşurată prin tratative la un nivel înalt.

Intr-un cuvînt, raportul lui N. S. Hruşciov reafirmă principiul leninist al coexistenţei, cheamă iar la întrecere paşnică şi cuprinde ca temă nouă asupra păcii, posibilitatea asigurării ei chiar înainte de victoria socialismului în întreaga lume.

Această temă nouă dă aripi constructorilor socialismului şi comunismului, arătînd că, de cîştigul de timp în întrecerea cu capitalismul, de îndeplinirea şi depăşirea planurilor noastre economice, sînt strîns legate toate perspectivele păcii, ale străduinţilor noastre. Cu cît vor fi mai evidente succesele construcţiei noastre, bogăţia creată de socialism şi comunism, superioritatea formelor sale de viaţă, cu atît va continua, năvalnic, să crească prestigiul noului lagăr apărut în lume, lagărul socialist, cu atît vor creşte forţele păcii.

Astăzi pacea nu mai este simplul răgaz dintre două războaie: ea este propulsată activ de către popoare, ea are ca bază trainică lagărul socialist. „Socialismul şi pacea sînt de nedespărţit" — aceste cuvinte ale tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej rezumă sensul uriaşului program constructiv dezbătut de Congresul al XXI-lea.

Sergiu FĂRCĂŞAN

POLITICUL ŞI ACTUALITATEA

de ION VITNER

Discuţiile în jurul unei literaturi, axată în primul rînd pe problemele majore ale construirii socialismului, dau rod, şi rezultatele, sîntem convinşi, vor fi din ce în ce mai bogate în viitorul apropiat. De altfel există în momentul de faţă o generaţie de tineri scriitori de mare talent, a căror existenţă se identifică istoriei dezvoltării socialismului în ţara noastră. Ei au deschis ochii asupra vieţii în socialism ; socialismul este climatul lor social şi spiritual firesc, trecutul grevînd foarte puţin memoria lor juvenilă. Ei constituie speranţa pentru o bună literatură a edificării complexe şi grele pe pămîntul romînesc, a orînduirii visată de secole.

Problema, evident, comportă date care trebuiesc studiate cu atenţie. Nu orice fenomen al prezentului este şi actual. În prezent există o oarecare doză de lest aparţinînd trecutului şi care va fi aruncată pe măsură ce construcţia socialismului va căpăta spaţiu tot mai larg. Literatura noastră este încă datoare, în sensul cel mai acut al cuvîntului, clasei muncitoare din ţara noastră, opere în care hegemonul nouii orînduiri să-şi afle o nemerită reflectare.

Dar şi în literatura cu privire la ţărănime, nu întotdeauna accentul este pus pe elementele cu totul noi, cari au apărut în conştiinţa şi sensibilitatea sătenilor. Fenomenele luptei pentru socializarea agriculturii care se dă în lumea satelor, sînt surprinse cu mai multă sau mai puţină ascuţime, dar reflexul acestui proces în psihologia ţărănimii este, de multe ori, palid sau timid. Ori, eroul literar nu trăieşte decît prin armonia perfectă dintre gest şi viaţa interioară. Dacă echilibrul dintre aceste două zone de manifestare este deplasat unilateral, personajul literar încetează de a mai exista şi de a mai fi memorabil. Funcţia militantă şi educativă a literaturii este şi ea stînjenită.

Este greu de a spune exact, ce trebuie făcut pentru a ocoli astfel de impedimente. Critica nu poate oferi reţete şi nici nu trebuie să o facă. Dar poate atrage atenţia asupra unor date absolut necesare fenomenului artistic.

Unul din acestea este datul politic.

Gonit din artă de către Maiorescu şi critica estetizantă, reintrodus de către Gherea şi estetica materialistă, politicul nu mai sperie astăzi pe nimeni cînd este vorba de artă. A devenit lămurit faptul că fără orientare politică, literatura realismului socialist este cu neputinţă de a fi realizată. Tot astfel fără partinitate, expresia militantă, filozofică şi estetică a politicului, afirmat deschis ca aparţinenţă la lupta clasei muncitoare.

Pornind de aici mă gîndesc la enorma importanţă a datului politic pentru configurarea sensibilităţii omului în lumea contemporană, potrivit intereselor pe cari le apără. Adică la reflexul politicului în psihologia umană, în intimitatea proceselor sale sufleteşti. Politicul, în secolul nostru, secol al marilor şi decisivelor lupte politice, este un element hotărîtor al umanului. El oferă conţinut, relief şi particularitate umanului şi inumanului, el le diferenţiază, el le determină destinul istoric.

Politicul nu mai este o umbră a omului, ci omul însuşi.

În examinarea atentă a acestui dat, aflăm şi elementul calitativ nou pe care literatura realist-socialistă l-a adăugat patrimoniului nostru realist. Se întîmplă un fenomen care nu se poate să nu fi impresionat pe acei cari creează în domeniul criticii literare. Atunci cînd dorim să stabilim filiaţia literară a unui erou impresionant dintr-o carte contemporană, nu o mai putem face recurgînd la modele ale trecutului decît în mod silit şi mecanic. Ceva ne împiedică. Acel ceva este faptul că prezentul literar şi-a creeat propria lui tipologie literară foarte diferită de aceea a trecutului. Alături de eroul romantic, de omul de prisos al realismului critic (în diferitele lui ipostaze), a apărut tipul militant şi constructiv al realismului socialist. Importanţa politicului, în definirea exactă a mentalităţii şi sensibilităţii noului tip, este decisivă. Dar fără un exemplu concret, lucrurile pot fi mai greu înţelese. De aceea prezentarea unuia din eroii proeminenţi ai noii noastre literaturi, va lămuri mai bine problema decît abstracţia generalizărilor. Acest erou este Mitru Moţ. El aparţine lui Titus Popovici şi romanului său Setea.

★

Figura lui Mitru Moţ nu poate fi apropiată de aceea a lui Ion, mare creaţie indiscutabilă a lui Rebreanu, dar neavînd nici o contingenţă cu noua tipologie literară, apărută sub impulsul realismului socialist. În general, între arta juvenilă şi atît de matură, în acelaşi timp, a lui Titus Popovici şi aceea a lui Rebreanu nu pot fi stabilite filiaţii aşa cum s-a încercat de către o parte a criticii literare. Am sentimentul că o serie întreagă de creaţii ale prozatorilor foarte tineri sînt determinate în momentul de faţă de marea experienţă literară generată după eliberare, prin îndemnul şi orientarea dată de partid. Titus Popovici în realizarea lui Mitru Moţ este mai curînd beneficiarul apariţiei în literatura noastră a unor creaţii ca Mitrea Cocor de M. Sadoveanu, Desculţ de Zaharia Stancu, Moromeţii şi Desfăşurarea de Marin Preda, care au deschis noi perspective în străvechea tipologie ţărănească, predominantă în literatura romînă. Mitru Moţ este în esenţă un Mitrea Cocor ardelean, învestit bineînţeles cu toată subtilitatea caracterologică atît de proprie prozei lui Titus Popovici.

Dacă aceasta este filiaţia personajului atît de interesant al romanului Setea, ce aduce nou Titus Popovici în realizarea lui Mitru Moţ ? Printr-o foarte fină îmbinare de planuri psihologice şi etice, de reacţii în conştiinţa eroului, datorate tumultului istoric, romancierul a întregit şi a făcut sensibilă o întreagă mutaţie de valori în personalitatea atît de complexă a ţărănimii exploatate.

Fixat de veacuri asupra ideii de pămînt, fără de care existenţa sa este de neconceput, ţăranul sărac se trezeşte, în epoca noastră, animat de ideea şi sentimentul puterii, sentiment şi idee pe care i le conferă lupta şi activitatea clasei muncitoare. Mitru Moţ este un Anteu, ţinut de veacuri la distanţă de pămîntul care constituie vitalitatea şi forţa lui invincibilă. În contact cu acest pămînt, prin intervenţia comuniştilor, el îşi recapătă uriaşa forţă ameninţată în trecut cu dispariţia, devine putere.

În Mitru Moţ realitatea istorică, socială, economică şi politică, înfiorător de aspră, de dureroasă, a pămîntului, se irizează într-o întreagă gamă de valori. Aspiraţia către libertate şi pămînt devine voluptate a proprietăţii strict individuale, pentru a se transforma în voluptate a puterii personale, apoi în conştiinţă a puterii de clasă, care generează, cu greutate, dar în acelaşi timp cu certitudine, conştiinţa proprietăţii şi puterii colective. Din această irizare, sub interferenţa evenimentelor istorice, Titus Popovici creează un erou captivant şi durabil.

Destinul istoric al lui Mitru Moţ, în orînduirea burghezilor şi a moşierilor, este să fie slugă, pentru că nu are pămînt, nici vite de muncă, nici instrumente ale muncii agricole. Cu acest destin implacabil Mitru Moţ nu se poate împăca. De aceea, prin conştiinţă şi sensibilitate el este un răzvrătit. Bătrîna Ana Moţ este uimită de purtarea orfanului : „care nu voia să priceapă că e slugă şi-şi ţine capul sus, parcă ar fi fost din viţă de grof". Pentru Emilia, Mitru este „strolimbat". Dar el are, extrem de vie, conştiinţa situaţiei lui, de sărac şi exploatat : „de slugărit nu scapi, ca de sfrenţie... / Eu nu mi-s zdreanţa nimănui" îi spune Floriţii, soţia lui. Iar lui Traian, cumnatul său : „....eu nu pot fi slugă, pricepi-mă pe mine. Nu pot şi gata. Nici dacă bagi cuţitu-n mine. Oi mînca iarbă, băligar, da mie nu mi-a porunci nime !". De aici ura sa împotriva lui Cloambeş, din cauza căruia a trebuit să plece în război. Războiul i-a distrus lui Mitru bruma de avere şi acum trebuie să fie slugă la chiabur. În figura lui Mitru Moţ este concentrată demnitatea umană şi revolta nativă a proletariatului agricol. Imensa lui aspiraţie către libertate stă la baza teribilei lui impulsivităţi şi trezeşte în Mitru nu numai ideea revoltei („— Mai dă-mi şi pace. Am gînduri. Tu nu pricepi..." îi spune furios Floriţei, care caută să-l domolească) dar şi întregul fond anarhic dăruit de individualismul ţărănesc. El se gîndeşte chiar, la un moment dat, să devie haiduc sau hoţ, dar respectul fundamental pentru muncă, pe care-l are, îl împiedică să fie jefuitor. Scena tîrgului de la Tîrnăuţi este elocventă. Îndemnat de prieteni şi ameţit de alcool, el fură cu dezgust, din casa unei bogătaşe, cîteva boarfe pentru Floriţa. Din lupta care se dă la Tîrnăuţi între comunişti şi reacţiune, Mitru reţine însă lecţia puterii. Acolo comuniştii, cu ajutorul masei, au înlăturat pretorul, care împiedica exproprierea moşiei lui Papp de Zerind. Mitru meditează asupra puterii politice, la modul individualist şi anarhic. Reîntors în sat, cu ajutorul lui Gligor, deţinător al unei forţe fizice impresionante, transformat în adjunct şi putere executivă a lui Mitru, el îl înlătură pe Sofron din postul de primar şi-l alungă din sat pe Gociman, jandarmul, teroarea săracilor din Lunca. Mitru se instaurează primar, cu de la sine putere. Scena este de un efect remarcabil, printr-un amestec de comic şi solemnitate. Mitru ar putea, simplu, să utilizeze împotriva lui Sofron şi Gociman forţa fizică. Dar el, în trecut, a fost umilit de aerul grav al puterii celor doi şi la rîndul său, devenit putere, îmbracă haina demnităţii. Alungarea primarului şi jandarmului se face cu solemnitate şi pentru că puterea presupune şi o anume demnitate vestimentară, Mitru împrumută hainele mai bune ale lui Gligor. Gestul său este anarhic, fără îndoială, dar important este faptul că el, ţăranul sărac, a devenit putere şi autoritate. În această clipă pentru el, regimul exploatării a încetat să mai existe : „Şi amu ascultă aici (îi spune lui Gociman) : domnia voastră s-o gătat pe vecii vecilor. Vine altă domnie, care nu vă sufere... v-aţi bătut joc de noi, ăia sărmanii în fel şi chip. O fost destul. Ia-ţi boarfele şi ce-ai adunat din hoţii şi du-te...".

Este momentul în care încetează şi vechiul său fatalism ţărănesc, manifestat în convorbirea cu George Teodorescu („— Lăsaţi, dom' director, nu-i dreptate în lume... Nici nu poate fi...") şi tendinţa spre umilire, din şiretenie (vezi dialogul cu Emilia cînd cere pămîntul în arendă), în contradicţie cu demnitatea şi revolta sa nativă. Odată cu gestul său profund anarhic şi individualist încetează însă şi individualismul său ţărănesc. Devenit comunist, înţelege că puterea este manifestarea disciplinată a unei colectivităţi şi nu a indivizilor izolaţi, de unde caracterul politic a comportării individuale : „— ...Că de aceea se adună oamenii într-un partid, să fie mai mulţi, altfel fiecare ar face partidul lui şi s-ar omorî oamenii pentru un pahar de apă".

La Mitru, demnitatea personală a devenit demnitate de clasă. În luptă cu duşmanul el este acum reprezentantul unei forţe colective invincibile şi de aceea îşi poate permite, uneori, să zdrobească adversarul numai cu puterea nimicitoare a sarcasmului ţărănesc. Dialogul său cu Spinanţiu, emisarul baronului Papp de Zerind, este unul din momentele de mare umor ale romanului Setea.

Momentul culminant al evoluţiei sale îl aflăm în episodul cu moţoganii. Pentru a-i transforma din robi şi aliaţi (prin conştiinţă primitivă) ai baronului, în aliaţi ai ţărănimii sărace, trebuie să li se dea şi lor pămînt, din moşia lui Papp de Zerind, considerată de luncani ca un patrimoniu exclusiv al lor. Episodul face parte din marile scene nodale (una din particularităţile construcţiei româneşti a lui Titus Popovici) în care, prin presiunea colectivităţii umane, se modelează personalitatea individuală. Mitru Moţ, preşedintele comisiei de împroprietărire, se află în cea mai teribilă dilemă a existenţei sale. Moţoganilor nu li se poate da pămînt, decît ştirbind şi cantitatea de pămînt ce i se cuvenea lui, pămîntul rîvnit o viaţă întreagă. Dezbaterea interioară este aprigă, dar momentul extrem de încordat cere decizii rapide. Mitru „simţi că se rupe ceva în el" şi luînd cuvîntul cere să se facă dreptate şi moţilor năpăstuiţi. Setea de pămînt s-a istovit şi în locul ei apare, şi la Mitru Moţ, setea după dreptatea socială, autentică, în sens socialist. Prin tribulaţii individuale, Mitru Moţ a ajuns la înţelegerea comunistă a marilor transformări sociale pe care le trăieşte. În ţăranul setos de proprietate individuală, intuim participantul de mîine la realizarea proprietăţii colective asupra pămîntului, la eliberarea deplină a ţărănimii muncitoare din robie.

Notă asupra terminologiei critice

de Acad. TUDOR VIANU

Într-o notă asupra lui Voltaire, aşezată de Goethe la sfîrşitul observaţiilor sale asupra Nepotului lui Rameau *de Diderot, pe care a tradus-o în limba germană mai înainte ca originalul francez să fie cunoscut, scriitorul s-a amuzat să constituie o listă de calităţi artistice, atribuite deopotrivă lui Voltaire, cu excepţia primei şi a celei din urmă. Iată această listă, în traducere :* Adîncime, geniu, intuiţie, sublimitate, naturaleţe, talent, merit, spirit, spirit împodobit, spirit sănătos, sentiment, sensibilitate, gust, bun gust, inteligenţă, adevăr, proprietate *(de termeni)*, ton monden, curtenie, varietate, abundenţă, bogăţie, fecunditate, căldură, magie, graţie, amabilitate, uşurinţă, vivacitate, fineţe, strălucire, relief, petulanţă, picanterie, delicateţe, ingeniozitate, stil, versificaţie, armonie, puritate, corectitudine, eleganţă, desăvîrşire. *Am căutat să dau traducerea cea mai exactă a bogatei nomenclaturi critice a lui Goethe, deşi faptul că nici unul din termenii înşiraţi nu este însoţit de vreo explicaţie, face transpunerea lor într-o altă limbă destul de dificilă pe alocuri. Privesc deci această listă în limba romînă şi o analizez ca atare. Este una din cele mai bogate pe care am întîmpinat-o sub pana unui critic pentru caracterizarea unui scriitor. Ea poate fi utilizată pentru a ne lămuri unele din particularităţile vocabularului în critica literară, categoriile cu care lucrează aceasta, izvoarele caracterizării critice, stilul critic.*

Prima constatare care se poate face este că Goethe admiră în Voltaire nu numai calităţi estetice, dar şi calităţi intelectuale (adîncime, spirit, spirit împodobit, spirit sănătos, inteligenţă), *apoi calităţi morale* (merit, noblete) *şi calităţi sociale, care erau desigur ale vremii sale. Celelalte atribute stabilite de Goethe aparţin toate sferei estetice, dar se referă fie la însuşirile operei, fie la însuşirile artistului şi, anume, la aspecte felurite ale puterii lui de creaţie. Însuşiri ale operei, referitoare la particularităţi ale organizării ei, susceptibile de a fi constatate obiectiv sînt* varietate, abundenţă, bogăţie, strălucire, relief, stil, versificaţie, armonie, puritate, corectitudine, desăvîrşire. *Printre însuşirile artistului unele sînt cu totul generale, în sensul că nu pot fi legate de o impresie particulară, ci rezumă o serie bogată de impresii culese de-a lungul parcurgerii operei întregi. Aşa sînt* geniu, talent, intuiţie, sentiment, sensibilitate, delicateţe, graţie, fineţe. *Alte însuşiri ale artistului se referă la conţinuturi sufleteşti, ca* sublimitate, adevăr, *altele la daruri ale expresiei, precum* uşurinţă, proprietate *(de termeni), altele la funcţiuni sufleteşti, de pildă la funcţiunile afectivităţii* (căldură, magie), *sau la funcţiunile imaginaţiei* (vivacitate, petulanţă, picanterie, ingeniozitate). *Mi s-a părut, examinînd cu atenţie seria terminologică a lui Goethe, că o intenţie de clasificare există şi în ea, totuşi nu foarte riguroasă. Autorul pare a voi să respecte o ordine care înaintează de la atribute generale la unele speciale şi de la unele care nu pot fi constatate decît prin acte de simpatie cu artistul, la altele susceptibile de a fi stabilite obiectiv, din detaliile expresiei. Ordinea aceasta nu este însă strictă şi o nouă clasificare a terminologiei goetheene, după criterii ca cele de mai sus, este posibilă.*

Examinînd cuvintele din lista lui Goethe din punctul de vedere al formei lor, observăm alături de cuvinte primare, de elimoni (geniu, intuiţie, talent, merit, spirit, sentiment, gust, inteligenţă, adevăr, căldură, magie, graţie *etc.*) *cuvinte derivate* (sublimitate, naturaleţe, sensibilitate, fecunditate, vivacitate, picanterie, ingeniozitate, puritate, corectitudine *etc.*), *expresii formate din două cuvinte* (spirit împodobit, spirit sănătos, bun gust, proprietate de termeni, ton monden). *Altă dată, într-o analiză a portretului clasic, am arătat că vechii scriitori îşi compuneau portretele prin alăturări de substantive, nu prin caracterizări adjectivale. În portretul Cardinalului de Retz, la Rochefoucauld scrie :* Cardinalul de Retz are multă înălţime şi întindere a spiritului, mai multă ostentaţie decît adevărată mărire a curajului. Are o memorie neobişnuită : mai multă forţă decît politeţe în cuvinte ; umoarea comodă, virilitate şi slăbiciune etc"[1]). *Puneam în legătură această procedare a portretiştilor clasici cu psihologia facultăţilor, dominantă în epocă de unde putem culege exemple ca cele de mai sus. Goethe aparţine, după cum se vede, aceleiaşi faze a portretului moral. Punîndu-se tot din punctul de vedere al unei psihologii a facultăţilor, caracterizările lui sînt tot substantivale şi atunci cînd nu găseşte substantive etimoni, le sporeşte pe acestea prin substantive derivate sau prin expresii substantivale, redate de noi în traducere prin substantiv + adjectiv.*

Toate cuvintele din lista lui Goethe exprimă cîte o valoare şi dacă ni le închipuim introduse într-o frază, ele pot deveni numele predicative ale unor judecăţi de valoare. Acestea sînt, în adevăr, felurile de judecăţi mai mult utilizate de lucrările criticii literare. Chiar atunci cînd face o constatare, criticul literar preţuieşte, exprimă judecăţi de valoare, ca de pildă în propoziţii ca acele care ar dezvolta lista de atribute critice stabilite de Goethe : Voltaire are adîncime, sublimitate, naturaleţe, sensibilitate, bun gust, *etc. Criticul literar este un scriitor care preţuieşte, adică cineva care pune în legătură constatările sale cu idealurile omului, arătînd cum acestea se realizează sau eşuează în operele în faţa cărora s-a oprit cercetarea sa. Lucrul de care are mai multă nevoie un critic literar este deci o conştiinţă, adică un sistem activ al idealurilor umane, în opera de preţuire a literaturii. Din această pricină, problema terminologiei critice nu este o simplă problemă tehnică sau de expresie. Cine studiază stilul critic (o lucrare care se face destul de rar), stabilind mulţimea şi varietatea termenilor apreciativi de care se foloseşte un critic, ne dă în acelaşi timp o idee despre conştiinţa acestuia, despre idealurile de care dispune, adică în esenţă despre* etica *lui.*

Conştiinţa lui Goethe este foarte întinsă în preţuirile sale critice. Ce preţuieşte Goethe în Voltaire ? Pe artist, dar şi pe omul moral şi social, însuşirile expresiei, ale inteligenţei, ale afectivităţii şi ale imaginaţiei, pe omul întreg. Meditarea listei terminologice spicuite din operele lui Goethe m-a făcut să-mi spun că disciplina criticii literare este una din formele cele mai complete ale cunoaşterii omului. Ea nu poate fi practicată în cele mai bune condiţii decît de acel care dispune de conştiinţa cea mai bogată, de cel mai întins sistem de referinţe etice, care pentru timpul nostru nu poate să nu însemne cunoaşterea profundă a valorilor socialismului.

[1]) *Fazele portretului moral*, în scrierea mea : *Figuri şi forme literare 1946*, pag. 224.

Poezia actuală despre Unire

de GH. BULGĂR

Am citit în ultimele săptămîni reportaje, povestiri, comunicări şi studii documentate, menite să redea adevărata faţă de lumină a Unirii Ţărilor Romîne — eveniment important în istoria noastră. Am citit şi versuri închinate Centenarului. În ele s-au sintetizat admiraţia şi respectul contemporanilor pentru masele largi care au luptat atunci pentru înfăptuirea Unirii. Momentul festiv a generat o creaţie de certă valoare artistică.

Cine a urmărit această poezie închinată Centenarului Unirii a putut desprinde atît eroismul poporului care, prin lupta neînfricată a ştiut să impună realizarea acestui act măreţ, cît şi ideea continuităţii marilor tradiţii revoluţionare. Sugestiv este subliniată continuitatea aceasta de fapte măreţe în suita de poeme închinate Unirii de Radu Boureanu, publicate în **Luceafărul** (15 ian.) :

Lumina e ţişnită dintr-o pornire-naltă ;
Vor ţările-amîndouă Unirea să se-ntîmple —
Şi toată Adunarea, zugravul vechi o împle,
De-o aură ce-i leagă în luptă laolaltă.

Pe fresca nesfîrşită ce-adună nou îndemn,
E-atît de mare cîmpul visărilor plinite,
Că zilele Unirii în strofe zugrăvite
Cu uriaşe umbre, din vreme ne fac semn.

Interpretarea alegorică a faptului istoric a mers pe un făgaş de legendă şi de originală evocare a Unirii, în pagina antologică a poemului în proză semnat de maestrul Tudor Arghezi în **Contemporanul : Zimbrul şi vulturul,** din care citez un mic fragment : **„Şi-au înfipt un steag în unda mijlocului dintre cer şi tărîm. Fetele cu iie, fote şi catrinţă, s-au apucat numaidecît de cusut cu acul zugrăvirii pe mătase şi au pus cu arnici şi ibrişin capul zimbrului, boul, laolaltă cu Vulturul, înfrăţite pe pavăza de arătare în vileag, coarnele pe de-o parte, aripile întinse, pe cealaltă...**

Imbogăţit, basmul frumos creşte, se desfăşoară şi merge înainte. Şi va merge mereu..." Veacul care a trecut s-a umplut în adevăr de acest mers înainte al istoriei noastre.

Amintirea Unirii ne-a prilejuit să cunoaştem mai profund valoarea actului istoric care anunţa zile mai drepte pentru poporul romîn ; a reînviat în mintea noastră sacrificiul clăcaşilor, care au pierit în anonimat, transmiţîndu-ne mesajul solidarităţii populare a mulţimii însetată de viaţă mai bună şi de libertate. Un fragment din acest mesaj a transcris Victor Tulbure în versurile sale **Clăcaşii către divan** (în acelaşi număr din **Contemporanul**) :

Ne-nfăţişăm la pragul înaltului divan,
Că ne-a ajuns răbdarea la capăt de aman ;
Şi cerem ca norodul să fie-n drepturi pus,
Cuvîntul lui în obşte să poată fie spus.

Să se ridice biciul ce-atît ne-a ovilit,
Batjocorind părinţii şi părul lor albit.
Şi birul de tot felul să fie oborît
Şi boierescul care destul ne-a amărît...

În jalba aceasta erau dureri vechi, milenare, erau însă şi nădejdi de îndreptare, înşelate de guvernanţii burgheziei şi moşierimii. Împlinirea acestor vechi năzuinţe nu s-a realizat atunci. Unirea a dat însă speranţe vii asupriţilor din ţările dunărene. Momentul înfăptuirii acestei Uniri, alegerea aceluiaşi domn în amîndouă ţările romîneşti şi prin asta pregătirea înfăptuirii statului unitar modern, a însemnat o sărbătoare deosebită. Ea s-a desfăşurat cu un entuziasm uriaş în ţările subjugate şi exploatate sute de ani de cotropitori. O imagine despre amploarea acestei sărbători ne-o înfăţişează Tudor Măinescu în versurile :

Sub cerul larg se-ntinse hora,
Ardeau nădejdi în ochii tuturora,
Şi steaguri fîlfîiau în vîntul iernii
Din Dorohoi şi pînă-n Valea Cernii.
(Informaţia Bucureştiului 24.I.1959)

Amintirile în legătură cu această sărbătoare ale poetului Demostene Botez se leagă de Iaşi şi de casa Domnului ales acum o sută de ani, întîi în fruntea celor două ţări şi concomitent în fruntea ţării noi :

Aud şi dangăt depărtat de clopot
Deasupra Iaşului, ca-n zile mari,
Şi-mi bate în urechi al horei tropot,
Şi văd jucînd ţăranii în iţari.
(Gazeta literară, 22.I.1959)

Vreau să subliniez în această direcţie **Hronicul Unirii** de Neculai Tăutu. După ce se evocă succint momentul festiv de acum o sută de ani :

Revăd prin pîcla vremii pe-acei de-odinioară,
mii, năvălind s-aleagă pe Cuza şi Unirea,
ştergîndu-se-n asalturi de lacrimă şi sînge,
trecînd prin Milcov repezi ca-n vechi descălecate,
întrezărind pe culme de visuri izbăvirea ;
sperau, cîntau iobagii cu voci iluminate !
„Eu ţi-s frate tu mi-eşti frate,
În noi doi un suflet bate !"

poetul s-opreşte la alte cîteva momente istorice posterioare, pentru a surprinde, în continuare încleştarea dintre asupriţi şi asupritori, aşa cum ne-o mărturisesc documentele istoriei. N. Tăutu evocă în cîte o strofă inspirată ziua de 24 ianuarie a anilor 1859, întărirea exploatărilor maselor sub domnia lui Carol I, 1908, după masacrul răscoalei din anul precedent, cînd au fost împuşcaţi fiii lui Moş Ion Roată, 1920, după încheierea primului război, aducător de mari cîştiguri pentru unii şi de continue nedreptăţi şi asupriri pentru cei umili, 1934, după Griviţa eroică şi în fine ecoul contemporan al Unirii, la 24 ianuarie 1959 :

Urmaşii lui Roată din parlament şi pînă
în sfat la colectivă, la marea sărbătoare,
înalţă roş stindard, puterea lor stăpînă,
abia acum poftindu-l pe moş, de peste zare,
de ar putea o clipă să fie printre noi
la centenar, s-audă cuvintele şuvoi,
ca ploile de aur pe ţărna roditoare,
foşnind la fel în suflet ca-n holdele bogate :

„Eu ţi-s frate tu mi-eşti frate,
În noi doi un suflet bate !"

Va rămînea moşneagul prin veacuri printre noi !

★

Centenarul Unirii a fost sărbătorit de noi cu sentimentul unei totale adeziuni sufleteşti : am deschis o pagină glorioasă a istoriei şi ne-am regăsit înfrăţiţi cu luptătorii pentru dreptate, progres şi viitor. Am putut pune faţă-n faţă imaginea glorioasă a două momente istorice şi din drumul nostru de azi ne-am întors privirile către cei de ieri pentru a le arăta că idealurile Unirii au căpătat continuu confirmare în ceea ce prin munca înfrăţită a tuturor se realizează pentru fericirea omului, pentru împlinirea celor mai adînci şi mai sacre năzuinţe ale sale, cîntate de poeţii de acum o sută de ani ai Unirii, cîntate azi cu un sporit entuziasm de poeţii Centenarului Unirii Ţărilor Romîne.

Acum 50 de ani

Din 1893 cînd îşi tipăreşte ultimul volum de proză Hagi Tudose *şi pînă în 1908, Barbu Delavrancea absentează din cîmpul publicisticii beletristice. În 1908 revine însă la preocupările sale de creaţie, publicînd povestirea* Stăpînea *odată în* Viaţa romînească *nr. 6 din iunie 1908. Delavrancea abordează însă numai pentru scurtă durată genul epic. Începînd din anul 1909 se dedică cu pasiune creaţiei dramatice. În acest an vede lumina rampei şi a tiparului prima sa piesă de teatru —* Apus de soare.

La începutul lunii ianuarie 1909, Delavrancea „a cetit artiştilor Teatrului Naţional din Bucureşti piesa d-sale *„Apus de soare"* al cărui subiect este luat din zilele de pe urmă ale lui Ştefan cel Mare", *informează revista* Ţara noastră *în nr. 1 din 4 ianuarie 1909. Premiera piesei avu loc la 2 februarie 1909, bucurîndu-se de preţuirea unanimă atît a lumii artistice şi literare, cît şi a publicului. Cu prilejul premierii piesei* Apus de soare, *Al. Vlahuţă scria în* Universul *nr. 46 din 17 februarie 1909 :* „Piesa lui Delavrancea, intitulată aşa de frumos „Apus de **soare**", ştie singură să se apere şi să-şi facă loc între operele vii şi puternice cari împodobesc literatura noastră. Ea va trăi, cît va trăi limba romînească".

În anii următori, Delavrancea va dărui celelalte piese de teatru : Viforul *(1910),* Luceafărul *(1910),* Irinel *(1912) şi* Hagi Tudose *(1913).*

La începutul lunii februarie 1909, I. L. Caragiale îşi reluă colaborarea la ziarul Universul, *întreruptă cu un an în urmă, fapt semnalat de anunţul* Către cititorii noştri, *publicat în numărul 39 din 10 februarie 1909. I. L. Caragiale îşi inaugurează noua colaborare cu schiţa* Domnul X... *în nr. 45 al ziarului din 16 februarie 1909. Odată cu dramaturgul îşi încep colaborarea la* Universul *şi alţi scriitori din acea epocă. Al. Vlahuţă publică prima dată cronica dramatică la* Apus de soare *în nr. 46 din 17 februarie 1909. Ion Gorun publică povestirea* Salcîmul *sub titlul general* Lume necăjită, *în nr. 47 din 18 februarie 1909, iar George Ranetti nuvela* Afacerile domnului Artaxerxe *în nr. 51, din 22 februarie, 1909.*

În numerele următoare ale Universului *I. L. Caragiale tipăreşte bucăţile* Conferinţă, Orientale, Poeme în proză, Ion *şi altele, în nr. 73 din 16 martie 1909, începînd să publice corespondenţa sa cu Al. Vlahuţă sub titlul* Literatura şi politica.

În articolul Cum scriau clasicii noştri, *publicat în revista* Dunărea de Jos *din Galaţi, în nr. 7 din martie 1909, George G. Orleanu încerca cu evidentă reavoinţă să discrediteze pe clasici, pornind de la faptul că piesa lui C. Negruzzi* Muza *de la Burdujeni, este o adaptare după piesa* La Sapho de Quimpercorentin ou il ne faut pas courir plusieurs lièvres à la fois *de scriitorul francez Théodore Leclerq. Revista* Viaţa romînească, *în nr. 3 din martie 1909, p. 423 spulberă însă insinuările maliţioase ale lui G. Orleanu, arătînd că* Muza *de la Burdujeni* „este totuşi caracteristică pentru concepţiile lui C. Negruzzi, pentru că el, atît prin alegerea farsei pe care a tradus-o, cît şi prin limba pe care o pune în gura personajelor sale, se vede că a voit să ridiculizeze unele din apucăturile societăţii romîneşti de pe atunci, aceleaşi pe care le-a ridiculizat şi Alecsandri în comediile sale".

Teodor Vîrgolici

CÎNTAREA ROMÎNIEI

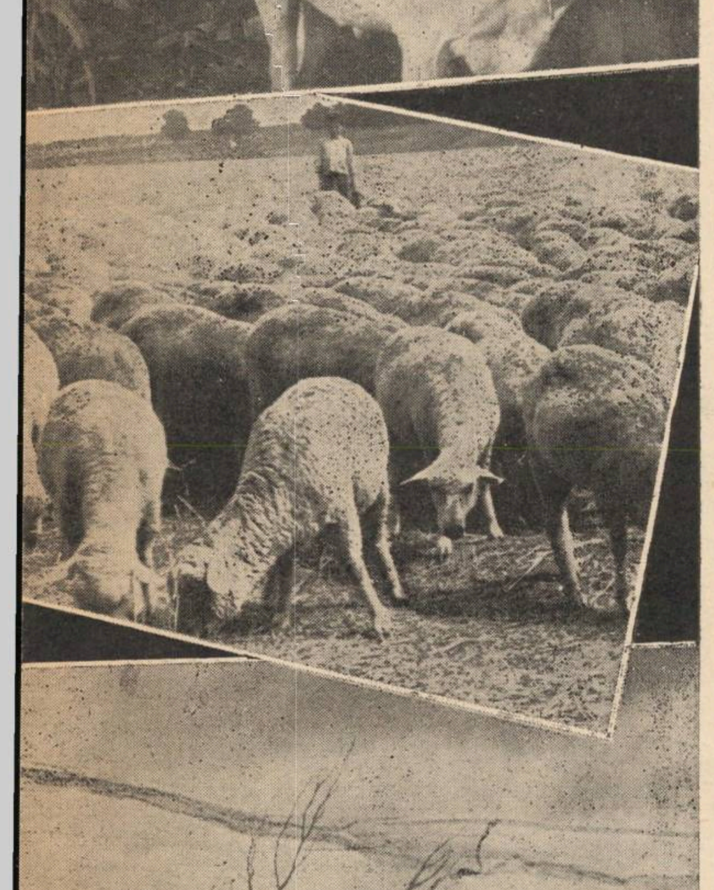

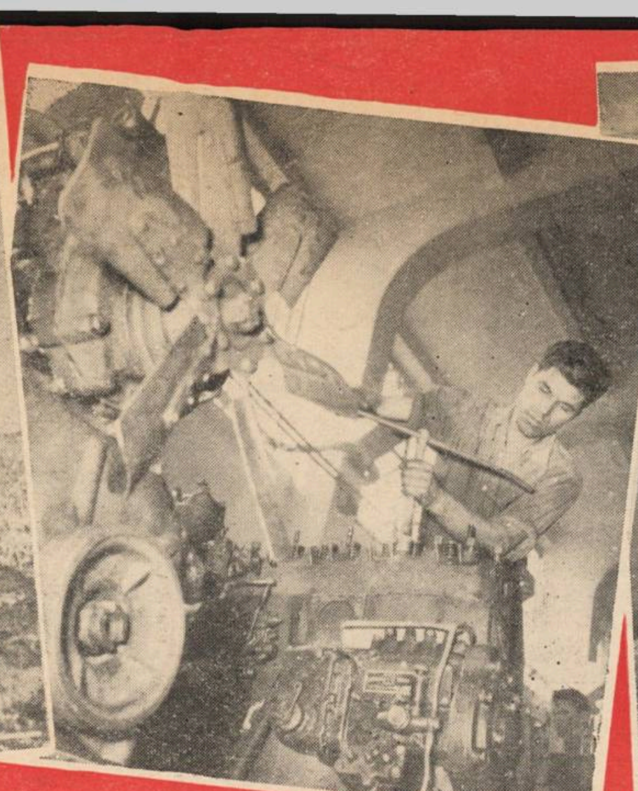

BĂRĂGANUL

ET IN ARCADIA EGO

(PARAFRAZĂ PE O TEMĂ DE ODOBESCU)

„Et in Arcadia ego! Şi eu am văzut cîrdurile de dropii, cutreierînd cu pas măsurat şi cu capul aţintit la pază, acele şesuri fără margini, prin care aerul, resfirat în unde diafane sub arşiţa soarelui de vară, oglindeşte ierburile şi bălăriile din depărtare, în cetăţi cu mii de minarete, în palate cu mii de încîntări...".

Acum, la 84 de ani de atunci, şi eu am fost în Bărăgan! Am fost în Bărăgan, l-am străbătut dintr-o parte în alta, în cruciş şi curmeziş, cu maşina şi cu piciorul, dar n-am văzut dropiile... n-am mai văzut acele cîrduri de dropii, cutreierînd cu pas măsurat şi capul aţintit la pază şesurile fără de margini... în locul lor am văzut tractoarele... RT-eurile greoaie, cu şenile puternice şi fumegînd de încordare şi presiune... U.T.O.S.-urile sprinţare şi Universalele elegante şi uşoare, gonind pe drumuri hîrtopite şi desfundate, cu roţile înfipte de-o palmă în glod, săltînd în cîrduri peste ţarini, peste acele şesuri fără margini, prin care aerul resfirat în unde diafane sub arşiţa soarelui de vară, oglindeşte grînele şi ninsoarea bumbacului alb din depărtare, în cetăţi cu mii de minarete, în palate cu mii de încîntări... Dar acele palate fermecate nu mai sînt un miracol amăgitor, un miraj al şesurilor goale, fără margini, al arşiţei şi al depărtărilor, ele s-au întruchipat din energia şi munca oamenilor, din beton şi fier, cărămidă şi sticlă şi s-au ridicat spre cer, zvelte şi trainice, menite să-nfrunte dezolanta pustietate a Bărăganului, şi timpul.

„Din copilărie şi eu am trăit cu Tămădăienii, vînători de dropii de baştină, care neam de neamul lor au rătăcit prin Bărăgan, pitulaţi în căruţele lor acoperite cu covergi de rogojină, mînînd în pas alene gloabele lor de căluşei...".

Acum în Bărăgan căluţii Tămădăienilor au început să dispară. Pe drumuri gonesc camioane şi maşini felurite şi şalupe rapide pe apele Borcei. La Cuza Vodă, colectiviştii au 300 de biciclete. La margini de drumuri staţionează vagoanele tractoriştilor. Tractoarele brăzdează Bărăganul dintr-un capăt în altul.

Et in Arcadia ego!

Şi eu am fost în Bărăgan! La Ciulniţa, Dragalina... pe Borcea cu şalupa, pe Rîul Rău şi pe Dunăre pînă la Ostrov şi pînă la Călăraşi... şi-n pămînturile fertile şi proaspăt renăscute la viaţă, de grinduri şi privaluri din balta Borcei, unde porumbul se face pînă la 10.000 de kilograme la hectar şi unde hălăduiesc în voie şi se-ngraşă cîrduri nesfîrşite de vite şi cai, turme de oi şi porci pe jumătate sălbăticiţi, cu rîtul scurt, gros şi puternic şi părul crescut ca o sîrmă ţepoasă pe spinare.

Malul de către sat, dinspre Dichiseni, coboară lin pînă la apă, prelungit cu o limbă gălbuie de nisip măcinat şi sfîrtecat de paşii oamenilor şi dobitoacelor aduse să se adape; dimineaţa e curată ca aurul şi blîndă, cu soare vesel; apa clipoceşte şi alunecă încet spre Dunăre, cîte un val transparent, chihlimbariu, se prelinge şi se risipeşte pe nisip adunîndu-se ca o dantelă spumoasă şi fină în urma copitelor rotunde de cal presărate pe tot malul; o femeie voinică păşeşte încet, legănat, cu cobiliţa cu căldările de apă pe umăr, apa se scurge şi-i udă pulpele pline, rotunde. E duminică. Mergem să vedem digul, dincolo, în baltă. Un vîslaş opreşte barca la ţărm şi ne face semn să urcăm. Urcăm; barca se leagănă şi se mişcă pe loc; vîslaşul lopătează şi tăiem apa de-a curmezişul prin vad. Celălalt mal e înalt şi abrupt, întărit cu garduri de nuiele şi pietre mari, ruginii, de-un roşu aprins, violet, care trădează de departe esenţa tare, de granit. Sînt aduse de la Măcin şi aşezate cu mîna să stăvilească apele Borcei dezlănţuite primăvara; porţiuni întregi de mal, din loc în loc, sînt astfel consolidate şi înălţate. Pe mal, la cîţiva metri deasupra se văd rămăşiţele vechiului dig; urme de saci putreziţi, cum au fost aruncaţi cu tot cu pămînt, primăvara, la dezgheţ şi lăsaţi acolo; după alţi cîţiva metri noul dig, negru, proaspăt ridicat, cu urmele adînci de brazde pe care le-a tras Stalineţul alături. Tractorul a trecut săpînd adînc pămîntul şi oamenii au venit din urmă cu lopeţi şi hîrleţe şi au ridicat ţărîna. Digul e lat, mare, înalt, de două sau de trei ori mai gros decît cel vechi şi tot pe atît de înalt. Se întinde din dreptul satului Dichiseni pînă către Rîul Rău, peste cinci kilometri. Mulţimea, în fund, pare neagră şi unduitoare ca liziera unei păduri. Un grup de fete de la o şcoală din Călăraşi cară pietre şi le aşează în marginea digului, la cotul care porneşte de-a dreptul peste baltă, spre Rîul Rău. Acesta e un braţ al Dunării. Se vede de departe, în zare, punctat de sălcii negre şi luminişuri de apă. Mai departe şi către dreapta, sub dealurile sure, domoale, topite în ceaţă, curge Dunărea. Intre Dunăre şi Rîul Rău (rău din cale-afară, toamna, pe vremea ploilor, şi primăvara la dezgheţ) şi Borcea, în faţa noastră, drept şi înalt şi negru, din pămînt proaspăt răscolit de plug şi de hîrleţe se înalţă digul nou, puternic, menit să apere tot pămîntul de aici pînă-n partea cealaltă a Borcei, spre Călăraşi, zeci şi zeci de hectare de teren arabil, fertil şi generos. Am văzut prin urmare digul de la Dichiseni... şi livada de 100 hectare de piersici de la gospodăria de stat Roseti... terenurile irigate ale aceloraşi gospodării şi marile mori plutitoare pe apele Borcei, cu aripile lor fantastice, uriaşe... pe şoseaua asfaltată de la Feteşti am gonit cu maşina cu 100 de kilometri pe oră şi m-am gîndit la cinegeticul Odobescu şi la Tămădăienii lui care străbăteau Bărăganul pitulaţi în căruţe acoperite cu covergi de rogojină, mînîndu-şi la pas gloabele pricăjite de căluşei...

„Bărăganul... spaţiu nemărginit; doar valurile de iarbă cînd înviate de o spornică verdeaţă, cînd ofilite sub pălitura soarelui, insuflă îngrijorarea nestatornicului ocean. In depistarea pe linia netedă a orizontului se profilează, ca muşuroaie de cîrtiţă, uriaşe, movilele a căror urzeală e taina trecutului şi podoaba pustietăţii...".

Spaţiul a rămas la fel de nemărginit, dar valurile verzi sau uscate de iarbă unde s-ascundeau pe vremea lui Odobescu cîrdurile de dropii, au dispărut, acoperite cu lanuri nesfîrşite de grîne şi porumbişti, tarlale de bumbac şi orezării şi vii întinse, încărcate, toamna, de ciorchini grei, dulci, zemoşi, şi vara în iunie, împestriţate de cîmpuri înflorite de maci şi muşeţel galben, parfumat, ca un covor unduitor de catifea. In depărtare, pe linia orizontului se profilează siluetele masive şi uriaşe (Semeteul, Gostatul, fabrica nouă de egrenat bumbac, Centrul mecanic de la Ciulniţa), noile podoabe ale vechii pustietăţi...

Călătorul care pleca cu trenul spre Constanţa, sau se-ntorcea de la Constanţa spre Bucureşti, acum zece sau cincisprezece ani, — nu neapărat în timpul lui Odobescu, — era izbit de dezolanta pustietate a Bărăganului care se-ntindea de jur împrejurul gării Ciulniţa. Ciulniţa — nume ciudat de sălbăticiune, şi de fată frumoasă, apărut ca o oază în pustiul copleşitor, în singurătatea de pămînt şi cer a Bărăganului. Soarele frigea iarba, vara, şi usca pămîntul, pe cînd iarna vîntul bătea dinspre mare, rostogolind ciulinii şi spulberînd zăpada. Cîmpul se-ntindea pînă-n zarea de cenuşă, gol, alb, sub cerul neguros şi vitreg. La doi kilometri, sau ceva mai departe — îndepărtat şi mai mult de ceţurile iernii — se desluşeau umbrele satului Dragalina. Asta era tot. Pămînt gol, pustiu, un sat pierdut în dezolanta pustietate şi o gară amărîtă, pustie şi ea.

„Trebuie să fii la Paicu în gura Bărăganului sau la Cornăţele în miezul lui, ca să găseşti cîte o mică dumbravă de vechi tufani sub care se adăpostesc turmele de oi la poale, iar mii şi mii de cuiburi de ciori printre crăcile copacilor. In orice alt loc al Bărăganului, vînătorul nu află alt adăpost spre a îmbuca sau dormi ziua decît umbra căruţei sale...".

In 1953 cînd a venit la G.A.S. „Partizanul", Triţă Făniţă noul director, gospodăria avea 3.500 de hectare; 12 tractoare (I.A.R.-uri şi 4 K.D.-uri) atît. Lumina electrică lipsea. Sala de mese abia-şi justifica numele. Pe unde se înalţă acum zidurile masive ale fabricii de egrenat bumbac, creştea porumb, şi vîntul, toamna, rostogolea ciulinii. Locuinţe, aproape că nu existau. Directorul dormea cu nevasta şi cu copilul într-o încăpere neîncălzită; era frig, viscolul cel mare îl prinsese fără un lemn; nevasta înfăşura copilul în blănuri şi-l ţinea pe cuptor. Acum copilul e mare, are cinci sau şase ani, îl vizitează pe tatăl său într-un birou luxos, cu aparat de radio, se opreşte în faţa garajului nou construit şi se uită ceasuri întregi la camioanele cu boturile lucitoare, noi nouţe, proaspăt sosite şi la tractoarele care se repară în curte, la centrul mecanic. Gospodăria are acum opti mii de hectare; 100 de tractoare, 8 camioane; şase secţii agricole şi zootehnice, lumină electrică; staţie de radioficare; la începutul anului viitor va fi gata clubul, un adevărat ateneu popular, un palat impresionant, peste drum de calea ferată, în faţa locuinţelor muncitoreşti, cu o sală de spectacole de 350 de locuri, săli de repetiţii, bibliotecă etc. Jur-împrejur în Bărăgan, pe raza celor opt mii de hectare se află sediile celorlalte secţii; hambare, pătule, grajduri mari, solide, zeci de clădiri; grajdul nou, experimental, construit din vălătuci groşi de paie, acoperit cu paie, de o formă interesantă şi ingenioasă, un adevărat complex (maternitate, crescătorie şi îngrăşătorie de porci) extrem de util, îndeosebi prin aceea că e călduros şi construcţia lui e foarte ieftină şi la îndemîna oricui. Imediat, în vecinătatea sediului central al gospodăriei se află fabrica de egrenat bumbac. Uzina electrică de aici aprovizionează cu curent tot colţul acesta de Bărăgan; S.M.T.; gara; centrul mecanic, moara, şcoala de mecanici agricoli, cele cîteva staţii de radioficare existente în comună, şcoala, căminul; G.A.C.-ul şi comuna însăşi. Intre gospodăria agricolă de stat „Partizanul" punctul cel mai îndepărtat de sat şi blocurile noi, splendide, dintre care blocul burlacilor, întins şi mare cît o cazarmă (toate locuinţe ale centrului mecanic) se întind, una după alta, în faţa gării Ciulniţa, pustie altă dată, clădirile noi, albe cu acoperiş de ţiglă roşie ale S.M.T.-ului şi fabricii de egrenat bumbac şi nu va fi departe timpul cînd toate locurile rămase încă goale între gară şi sat vor fi umplute de clădiri şi construcţii noi alcătuind laolaltă scheletul viitorului oraş socialist.

Aşa cum e astăzi, Dragalina constituie nucleul industrial al Bărăganului, locul interesant unde epoca noastră şi-a pus cel mai pregnant pecetea, creind o simbioză perfectă între munca agricolă şi cea industrială, locul unde satul capătă tot mai mult aerul şi fizionomia unei proaspete şi tonice aşezări citadine.

Et in Arcadia ego! Şi eu am văzut cîrdurile de tractoare şi maşini împînzind Bărăganul, acele şesuri fără margini pierdute în lanurile aurii de grîne şi-n ninsoarea albă şi pufoasă a bumbacului... am auzit motoarele duduind la fabrica de egrenat bumbac şi am stat de vorbă cu harnicii tractorişti şi cultivatori de bumbac... Am băut Muscat Otonel de la Ceacu şi am mîncat peşte dulce din Borcea şi dude coapte de la Dragalina... Et in Arcadia ego!

Al. Ivan GHILIA

NESTATORNICIA BĂRĂGANULUI

Am fost şi eu oaspetele Bărăganului. L-am văzut, l-am admirat sau m-am înfricoşat de el în diferite ipostaze. Bărăganul nu e întotdeauna primitor.

Iarna este bîntuit de năpraznice viscole. Crivăţul suflă ca-n pustiu, troieneşte întinderile, încît dacă soarele va lumina linţoliul zăpezii, ţi se va părea o oglindă cu reflecţii orbitoare. Casele se pitesc sub acoperişurile care-şi trag, pînă peste ochii ferestrelor, cuşme uriaşe de zăpadă; streşinile îşi pun bărbi mari astfel încît privite de la distanţă, aşezările dispar ca volum, rămînînd pentru orientarea drumeţilor, doar fumurile coşurilor. Trîmbele linoase, albastre, le destramă vînturile ca pe un nimic.

Am fost oaspetele Bărăganului toamna. Rodul atîrna greu: în pomi, în ogrăzi, în poduri şi pivniţe, în porumbare şi magazii. Cutreieram raioanele Slobozia şi Călăraşi, astăzi cooperativizate complet. Aici a izbîndit făgaşul socialismului; oamenii au apucat pe el cu încredere, învingînd îndoielile, inerţia. Numai în raionul Slobozia, în inima Bărăganului sînt astăzi 43 de gospodării colective. Fiecare are un tehnician agronom sau un inginer care-i ajută pe colectivişti să-i facă loc pe ogoare, ştiinţei agrotehnice, simbol al sporirii belşugului. Am cunoscut cîţiva preşedinţi care au absolvit şcoli înalte. Sînt adevăraţi oameni de ştiinţă. Gh. C. Tudor preşedintele gospodăriei din Poiana, Ion Florea de la gospodăria din Ceacu, decorat cu Ordinul Muncii clasa I, au absolvit o şcoală superioară agricolă de pe lîngă Institutul Agronomic „N. Bălcescu" din Bucureşti, Aur Baicu de la Călăraşii Vechi, comunistul îndrăzneţ şi cutezător, deputat în Marea Adunare Naţională, este un vrednic gospodar care a făcut din colectiva lui o unitate socialistă, milionară, model. Toţi sînt absolvenţi a unui fel de facultate. Roadele învăţăturii lor nu întîrzie să se arate.

Am cutreierat Bărăganul vara, pe arşiţă, cînd soarele aruncă cu dărnicie valuri fierbinţi de căldură, îl scorojeşte, iar drumurile le ridică-n văzduh, sub formă de pulbere albă. Am fost martor la sărbătoarea recoltei. E o serbare a veseliei, de care se bucură şi copiii. Am văzut cum, în locurile unde domneau ciulinii, unde treieratul se făcea cu îmblăciuul, se luptau cu [illegible]olta sute de tractoare şi batoze romîneşti, namile de fier care erau strunite după plac, de către fiii celor care cu 10—15 ani în urmă — dacă aveau — se omorau să scoată bobul, bătînd znopul cu îmblăciiul pe prispa de pămînt a casei. In cuprinsul raionului Slobozia sînt astăzi peste 400 de tractoare. Şi m-am gîndit atunci că nimic nu poate rămîne neschimbat. In stepa bălăriilor, ce păreau mii de minarete, s-au schimbat de la temelii locurile, oamenii, obiceiurile. Aşadar bătrînul Bărăgan a intrat în era marilor sale transformări.

Multă vreme nu mi-am dezlegat înţelesul cuvintelor pe care mi le-a spus moş Vasile Nedelcu, grăind despre faptul că Bărăganul e nestatornic, astă toamnă cînd am poposit în ograda gospodăriei colective, „Drumul Păcii" din Mărculeşti.

Dar ca să simţi cu adevărat cîteva clipe de înălţare sufletească, de emoţie, pentru a gusta cît de puţin din farmecul nesfîrşitului Bărăgan, trebuie să dormi la o stînă de oi de unde să te trezeşti în revărsatul zorilor. Numai aşa poţi lua parte la feericul spectacol pe care-l dă natura în stepa Bărăganului.

...Nici un zgomot, nici o şoaptă nu se aude. Cerul se aprinde la răsărit ca o imensă vatră de jăratic. Ceaţa [illegible] şi uşoară a dimineţii de toamnă începe să se retragă lăsînd în urmă căţărate de firele uscate de iarbă, mărgăritare de rouă. In întîile raze arborii din care au şi căzut cîţiva bănuţi de aramă, pomii cu frunzele lor poleite de rugina toamnei, par nişte podoabe strălucitoare de smaralde. Flori nu mai sînt. Rar de tot cîte una, într-un tîrziu îşi mai desface anemic petalele cerşind lumina şi căldura soarelui.

Mergem spre aşa-numitul val al Bărăganului care se înfăţişează ochilor impunător şi majestuos prin rîpa lui uriaşă ce pare să fie ruina unei cetăţi de proporţii cosmice. Ne apropiem de hotarul său şi privim încă odată această lume plină de basme. Ne-am depărtat aşa de mult încît nu se mai vede nici o aşezare omenească. Doar în zări nelămurit răsare din bătătoarele valuri de lumini ale stepei, silueta subţire şi neagră a cîte unei cumpene de fîntîni sau spinarea gheboasă a unei şire de paie. Nu se mai mişcă, nimeni şi nimic. Liniştea e profundă, apăsătoare. Auzim cum ne ţiuie urechile şi simţim cum ne bate inima, zvîcnind. La orizont cerul se îmbină cu pămîntul, într-o linie cenuşie, strivindu-se sub o tăcere de plumb.

Dar aceasta este numai o falsă impresie, pricinuită de imensitatea lui. Noi am văzut şi cunoaştem Bărăganul. I-am bătut drumurile. Şi dacă odinioară într-adevăr Bărăganul era o imensă întindere pustie de oameni şi de viaţă, o stepă nesfîrşită şi monotonă, acoperită de ciulini, peste care zburau sălbatic dropiile, locul de refugiu al geambaşilor, şi al hoţilor, azi faţa lui primitivă este cu desăvîrşire îmblînzită şi aşa cum am văzut, într-o neîncetată schimbare. Oamenii sînt cei care au zidit aici, pe vatra bordeielor de pămînt noi aşezări omeneşti, durabile. Ei sînt cei care i-au alungat pe boierii care lăsînd în paragină întinderi nesfîrşite cultivau numai pămînturile bune. Mîna harnicilor ţărani colectivişti a făcut ca azi să se întindă lanuri imense de grîu, păduri de porumb printre care urzesc drumuri prăfoase de ţară, drumuri de stepă, rătăcitoare prin holde şi livezi, prin ogoare, orezării şi bumbăcării, fără margini şi fără [illegible].

★

Mărculeşti, cam aici este inima Bărăganului. Pe aici a umblat la vînătoare Odobescu. Aici a văzut Panait Istrati mirajul ciulinilor, pe aici şi-a purtat paşii unul din rapsozii întinderilor şi cel care-a alcătuit descrierea nouă a vieţii Bărăganului, V. Em. Galan. Au văzut şi ei tot ce iese din firea lucrurilor, au bătut drumuri colbuite, au privit cum cumpenele fîntînilor îşi apleacă fruntea cuprinsă de arşiţă. Dar cîte n-au văzut?

Poate că l-au cunoscut chiar pe moş Vasile Nedelcu, pomicultorul gospodăriei colective din Mărculeşti. E un om straşnic. L-am privit între caişii lui pe cînd aceştia dădeau în floare. Erau acoperiţi ca de zăpadă şi moşul avea şi el zăpadă la tîmple. Văzîndu-l acolo în livada gospodăriei, cine-şi dă seama că el este unul din aceia care făuresc vegetaţia nouă a Bărăganului? In afară de sutele de hectare de pămînt, de un puternic sector zootehnic şi de alte ramuri anexe, bumbăcărie, orezărie, stupărit, colectiva din Mărculeşti are cea mai mare livadă din Bărăgan: aproape 50 de hectare de pomi. Dar ce este nou şi uluitor, ea are şi o pepinieră în care moş Vasile sădeşte mii de pomi, de toate varietăţile pentru stepa Bărăganului. El de fapt este şi un cercetător, un savant fără diplome şi şcoli. Dar rodul înţelepciunii lui înnăscute, a muncii lui pline de osîrdie, este tot aşa de mare şi de important pentru ţară, ca şi cel al unui om de ştiinţă. El vrea să schimbe peisajul stepei. Şi cum? Prin crearea de livezi, nesfîrşite perdele de pomi fructiferi; una dintre cele mai mari şi bănoase bogăţii. Adaptează la clima stepei soiuri de pomi ca: parmen auriu, ionatan, pere „cure" şi altele. El şi cu pomicultorul Gh. Cocoş. Ca să le arate colectiviştilor cîtă bogăţie aduce livada colectivei, el a arătat într-o adunare, acum vreo doi ani, că de pe cele 30 hectare de livadă s-au luat 417.600 lei. Cam tot atît cît s-a obţinut de pe cele 500 de hectare cultivate cu cereale. De aici, din livada şi pepiniera lui moş Vasile Nedelcu, pleacă în toate gospodăriile Bărăganului, în fiecare toamnă şi primăvară, vagoane de puieţi. Nu peste mulţi ani aceştia vor rodi, înmulţind dulceaţa vieţii. Perdele de pomi roditori vor creşte în stepă, vînturile se vor izbi de ele şi-şi vor domoli fuga pustiitoare. Atunci poate mulţi se vor gîndi că în inima Bărăganului este o colectivă care are un moşneag înţelept. De abia tîrziu m-am dumirit de spusa bătrînului cu nestatornicia Bărăganului...

O treabă asemănătoare însă de o importanţă pe scară naţională o fac cercetătorii de la staţiunea ICAR-Mărculeşti un puternic punct strategic în aprigă bătălie contra stepei aspre şi puţin roditoare. Aici, oameni în halate albe, cercetătorii, studiază condiţiile de climă şi sol, precum şi posibilităţile de extindere a anumitor soiuri de grîu, în Bărăgan. Aici au fost create soiurile noi: „Bărăgan 77" şi „A.15" care au dat rezultate uimitoare. Pentru a ne da seama vom arăta că odinioară doar pe o mică parte din stepa Bărăganului se cultiva grîu. Era mai mult porumb. De-aici şi zicala: mămăliga-i stîlpul casei. Nu erau soiuri de grîu aclimatizate şi cele care se cultivau după obiceiuri primitive, de-abia dădeau între 500—800 kg. la hectar. Soiurile create la ICAR Mărculeşti au ajuns la o producţie record de 2.500-3.000 kg. la hectar şi chiar mai mult. Slavă acestor cuceritori ai naturii. Deşi nu se face vîlvă mare despre activitatea şi rezultatele lor, putem spune că ceea ce fac ei acolo este o muncă patetică şi eroică. Stepa a fost cucerită şi îmblînzită. Mergeţi într-o primăvară în această parte a ţării şi veţi vedea tinere livezi înfrunzind şi dînd în floare, veţi întîlni noi ogoare date rodirii, grîne bogate şi tarlale de holde desfăşurîndu-se pînă la orizont. Bărăganul îşi schimbă faţa. Stepa a intrat în era uriaşelor sale prefaceri, în era socialismului.

Vasile CĂBULEA

FILE DIN JURNAL

11.XII

Satul e întins; sat de Bărăgan. Sat mare, peste 1000 de familii. Cojani, cum îşi zic ei pe-aici, spre deosebire de mocanii de la munte. Apa e proastă, sălcie, amăruie, pietroasă; săpunul nu face clăbuc. Acolo unde oamenii au aflat vreo pînză de apă mai curată au fost atît de însetaţi, încît au săpat zece, douăsprezece fîntîni în şir. Acum, sub cerul drept şi limpede de seară blîndă în cîmpie, cumpenele fîntînilor se-nşiră una lîngă alta ca nişte imense păsări odihnind într-un picior pe cîmpul negru. Prăjinile lor ca nişte nesfîrşite gîturi desenate cu tuş pe albastrul amiezii, se ridică în dezordine cînd mai drepte cînd mai îndoite, după cum le-a fost lemnul. Din pricina asta, fiecare părelnică pasăre are altă atitudine: una e obosită, alta atentă la ceva, una e gata parcă să-şi ia zborul, alta e precaută, una e supărată, alta priveşte nostalgic după cîrdurile de raţe care zboară. Uneori, cîte o cumpănă din acestea se apleacă; atunci pasărea pare că bea apă şi-i vezi ridicîndu-se bolovanul care ţine loc de tîrtiţă.

In liniştea lui neagră, Bărăganul pare să respecte popasul acestor necălătorite păsări.

Peisajul e mirfic. Preşedintele gospodăriei mi-a vorbit însă de o pînză de apă freatică pe care au de gînd la primăvară s-o descopere şi s-o folosească. Va fi mai puţin poetic dar mult mai bine pentru oameni.

14.XII.

Hotărît lucru: anul ăsta problema colectivizării a căpătat cu certitudine un caracter de masă. Colectivizarea nu mai este problema unui sat sau a unui grup de oameni dintr-un sat, ci problema numărul unu a fiecărui ţăran, indiferent dacă este sau încă nu este colectivist.

Am stat de vorbă cu un om care mi-a spus totul despre gospodăria colectivă din sat: cît are pînă acum în fondul de bază, şi cît s-a încasat la împărţirea veniturilor, ce îngrăşăminte s-au întrebuinţat şi care-i situaţia în sectorul zootehnic. La un moment dat l-am întrebat de cînd e colectivist.

— Eu?... a făcut el mirat; păi eu nu-s colectivist!...

Ei bine, întîmplarea nu m-a derutat decît pentru cîteva clipe. După aceea mi-am dat seama că părerea pe care o aveam despre caracterul de masă pe care l-a căpătat problema colectivizării, a devenit certitudine. Rareori întîlneşti ţărani necolectivişti care să nu cunoască zeci de amănunte în legătură cu problemele organizatorice şi economice ale gospodăriilor colective. Asta e cea mai bună dovadă a drumului sigur pe care ei se îndreaptă spre gospodăria colectivă.

15.XII.

Mi-a scris Alecu Ivan-Ghilia. El e la Dragalina ceea ce e cam tot una cu Ciulniţa, deci în miezul Bărăganului. Eu sînt la margine, dar ceea ce-mi spune el e perfect valabil şi aici şi cred că e perfect valabil în toată ţara. El constată în satul romînesc de astăzi prezenţa activă a comuniştilor. Intr-adevăr, aşa-i: „prezenţa activă". Partidul a crescut la sate nenumărate cadre de comunişti pregătiţi, conştienţi, hotărîţi. Oameni pe care poţi pune bază, oameni în care ţăranii au încredere aşa cum pot avea mai ales ţăranii, adică după ce s-au convins de nenumărate ori în chip practic de temeinicia spuselor lor. Deci oameni care ştiu să muncească, să fie exemplu. Imi aduc aminte de satul de acum 10—11 ani (oglindit şi-n literatură ca atare) în care, peste amorţeală şi aşteptare apărea ca un grăunte al noului, comunistul. Acum, putem spune că a dat rod grăuntele şi încă rod bogat!

18.XII.

Cum am notat şi acum cîteva zile: evenimentele din viaţa unei gospodării colective, evenimentele care consemnează pe zi ce trece creşterea nivelului de trai a fiecărui ţăran colectivist, nu mai pot fi indiferente pentru nici unul dintre ţăranii noştri.

Nea Ion Vapor e un cojan înalt, mustăcios, cu vorbă tunătoare. De aici şi porecla: vorba lui răsună ca duduitul maşinilor cu vapori care se foloseau la treierat.

Ei bine, azi dimineaţă, vocea asta tunătoare mi-a spus, neaşteptat de încet: „tovărăşele, mare prost am fost, tovărăşele... Şi iarăşi tovărăşele, mare prost am fost, tovărăşele!" cînd l-am întrebat de ce, mi-a răspuns convins: „Păi, mă gîndesc eu: de doi ani sînt în gospodărie şi am atîta belşug în casă; păi, ia închipuieşte-ţi ce bine era dacă mă înscriam acum patru ani!"

19.XII.

Formarea unei gospodării colective e un prilej deosebit de bucurie. Ţăranul care a gustat roadele muncii în colectiv se bucură că şi tovarăşul său se va înfrupta din ele. In acelaşi timp actul pe care îl fac noii colectivişti, îi confirmă şi lui temeinicia drumului pe care se află.

Mihălceul e comuna cea mai apropiată de Ciorăşti. Amîndouă se folosesc de aceeaşi staţie de cale ferată. Aseară, în faţa sfatului popular, s-a oprit un om încruntat şi-a spus pufnind pe nări:

— Auzi, drăcie!... Veneam de la gară. Veneam pe cărarea pe care o tăiem cu toţii peste tarlaua Mihălcenilor. Cînd colo ce să vezi: locul îngrădit!... Dar îngrădit, nu glumă; aşa ca la vreo şase pogoane!... Fir-ar să fie, acuma trebuie să ocolim tocmai pe la barieră!...

Cei strînşi acolo au rămas pe gînduri: „Da, avea dreptate; de acum înainte trebuiau să ocolească pe la barieră. Neplăcută poveste!.. Pînă cînd cineva şi-a dat seama:

— Măi, oameni buni, păi dac-au îngrădit înseamnă că s-au hotărît să-şi facă şi ei colectivă!...

— Aşa-i!... au declarat luminaţi şi ceilalţi. Şi nimeni n-a mai discutat de necazul cu ocolul pînă la gară, ci toată seara s-a comentat cu aprindere faptul că şi cei din Mihălceni porneau pe acelaşi drum cu Ciorăştenii.

20.XII.

— Ehe, mi-a spus gazda azi dimineaţă, vorbeau chiaburii că Mihălcenii au primit un împrumut mare de la bancă, acum la înfiinţarea gospodăriei şi vor avea de plătit pînă s-or usca. Aşa ne spuneau şi nouă cînd vroiam să intrăm în gospodărie: „Nu intraţi, că are datorii şi-o să vă uscaţi plătindu-le", dar uite că de-atunci gospodăria noastră aproape şi-a achitat datoriile, iar noi, nu numai că nu ne-am uscat, cum ziceau ei, dar iată că nu ne ajunge podul pentru grîul pe care l-am luat anul ăsta.

28.XII.

Lîngă şirul de fîntîni se află o poartă largă care se deschide parcă spre nesfîrşitul negru al Bărăganului. Azi au roit pe ea zeci de căruţe. Oborul larg al gospodăriei colective era plin de oameni. Magaziile căscau nişte porţi ca de sesam, cantaragiii strigau cifre şi ţăcăneau balanţe, caii înhămaţi nechezau, feţele oamenilor erau vesele, încîntate, glumeţe, bucuroase, entuziasmate.

Se împărţeau veniturile.

Căruţe pline porneau spre locuinţele colectiviştilor.

Totuşi, foarte mulţi oameni stăteau pe margini, zîmbitori, fără grabă, cu mîinile-n sîn.

De ce?

Erau colectivişti vechi, cu stagiu de doi-trei ani şi mai bine.

Ei priveau cu amuzament la alţii, pe feţele cărora se oglindea atît de limpede nerăbdarea.

Cînd i-am întrebat de ce stau de-o parte, mi-au răspuns:

— Lăsăm să ia întîi recruţii, cei care vin pentru prima dată la împărţirea veniturilor. Ei au mai multă nevoie. Noi... Noi mai avem în hambare pîine de anii trecuţi...

Corneliu LEU

CÎNTECUL MIRESEI SAU GENEZA UNEI POEZII

Mă întorceam acum doi ani dintr-un sat de pe Bărăgan în care bătălia pentru colectivizare era în toi. Aduceam cu mine în afara obişnuitului carneţel plin de tot felul de date şi titlul unei poezii: „Cîntecul miresei".

Desigur, îmi spuneam eu entuziasmat, nici nu se poate un titlu mai semnificativ pentru o poezie de colectivizare!

De curînd iată însă că se ivi prilejul de a trece prin locurile pe unde călătorisem cu doi ani în urmă; şi în minte îmi reveni iar titlul poeziei încă nescrise, „Cîntecul miresei", a cărui inspirată alegere aveam s-o verific aici zilnic.

De pildă, într-una din zile, aproape de sfîrşitul şederii mele la Platoneşti, comună unde fusesem repartizat să mă preocup de activitatea culturală, în oaiet îmi notasem următorul program:

a) o audienţă la preşedintă; b) asist la împărţirea veniturilor; c) seara, repetiţia echipei artistice.

Disdedimineaţă, aşa dar, am plecat în căutarea preşedintei.

La sediul gospodăriei însă, ia-o de unde nu-i. Chiar atunci plecase pe undeva, prin locurile pe unde se împărţeau veniturile. Peste tot trecuse dar nu mai putea fi găsită nicăieri. Pînă la urmă îi descoperisem un nou itinerar: pămînturile ce urmau să fie cultivate cu orez. Am pornit grabnic într-acolo însă şi de acolo plecase de-a dreptul peste cîmp, către Ţăndărei, unde trebuiau rezolvate „urgent" mai multe probleme legate de isprăvirea radioficării satului.

Cum pînă seara mai era timp destul am amînat îndeplinirea acestui punct din program şi am trecut la cel de-al doilea. Impărţirea veniturilor începuse de mult însă eu picasem în momentul cel mai solemn, m-a asigurat magazionierul. Tocmai atunci trăsese căruţa lîngă cîntar să-şi ia grîul recordmenul gospodăriei, Vasile Voinoiu, care făcuse împreună cu familia sa o mie zece zile-muncă, pentru care, numai grîu primea în total aproape şase mii de kilograme.

Urma la rînd Ion Ciupag, ciobanul gospodăriei care realizase singur nici mai mult nici mai puţin de 631 de zile-muncă, cifră care mi s-a părut din nou exagerată, fapt pentru care am cerut iarăşi lămuririle suplimentare. Şi mai mirat însă s-a arătat tovarăşul Ion Ciupag, aflînd că nu ştiam cum poate un om, şi mai ales ciobanul unei asemenea gospodării ca a lor, să efectueze peste 600 de zile! Acesta e un lucru cît se poate de simplu: randamentul oilor a fost sporit şi era la mintea cocoşului că trebuiau să sporească şi veniturile ciobanului.

Spre seară dădui iar o raită pe la gospodărie, nădăjduind că poate-poate, voi da de preşedintă. Preşedinta se mai afla încă acolo, dar, ghinion, nu mai putea întîrzia nici o clipă. Trenul nu putea aştepta. De data aceasta pleca la Bucureşti la sesiunea Marei Adunări Naţionale, căci, uitasem să spun, este deputată.

Necăjit oarecum am ieşit în răspîntia centrală a satului, unde se adunaseră cum se obişnuieşte în orice sat din Bărăgan, un ciopor de oameni.

Cocoţaţi pe stîlpi, băieţii de la centrul de radioficare Ţăndărei întreţineau cu fetele strînse în faţa căminului cultural o conversaţie presărată cu tot felul de complimente măgulitoare, la auzul cărora se cam încruntau cei vreo cincisprezece flăcăi ce aşteptau, ca şi fetele, începerea repetiţiei echipei artistice.

Un om venea dinspre gară cu paşi domoli şi trecînd pe lîngă noi dădu bineţe. Se întorcea bag seamă de undeva de la lucru, că cineva îl întrebă cum mai cîştigă, şi fără să mai aştepte răspunsul, îi spuse nu fără mîndrie:

— Leafă mai bună ca aici în gospodărie nu există, mă, ai auzit?

Celălalt vru pe semne să adauge că s-ar putea totuşi să mai existe dar văzînd certitudinea zdrobitoare cu care-şi afirmase prietenul său gîndurile, nu mai zise nimic. Prietenul său era unul din miile de fii ai Bărăganului care se cununase pe vecie cu gospodăria colectivă.

„Cîntecul miresei" nu mai era de mult o simplă metaforă, ci o realitate. Viaţa i-o luase poeziei înainte.

Niculae STOIAN

TEODOR BALŞ

Pămînturi noi

Pe-aici unde-au fost bălţile stăpîne
Mătasea broaştei va pieri sub grîne.
Hotarul Bărăganului mutîndu-l
Intoarcem de sub ape-n cîmp pămîntul;
Jilav şi ameţit, în pielea goală,
Respiră chinuit, ca după boală.
Pe şleahurile lungi, abia zbicite,
Sînt urme de şenile şi de vite
Şi-n urmă, urma carelor, strivită
Sub tălpile de fier şi sub copită.
Pe-aici au năvălit în lunca mare
Armatele de oameni şi tractoare
Să-mpingă printre sălcii balta oarbă,
Cu sila buza Dunării s-o soarbă.
Stă Bărăganu-ntins sub cer de seară.
Un vînt subţire umblă pe afară
In vreme ce tractoarele mai taie
Pămîntul, răscolindu-i măruntaie.
Deschide cerul ochii reci de stele
Şi Carul-Mare-ntoarce printre ele
Greoi, cîrmindu-şi oiştea lui strîmbă.
Jos, dîre lungi de reflectoare îmblă
Şi-n urma lor, brăzdarele-mpreună
Din cellalt cap de zare, pe sub lună,
Cinci cozi de arătură, umezite,
In pletele cîmpiei adormite.
Şi cum se duce-aşa cu luna-n faţă
C-un cîntec tractoristul se răsfaţă;
Un cîntec al pămînturilor scoase
Din luncile cu lintiţi, mlăştinoase,
Sub care au dormit de mii de veacuri
Dînd gene lungi de stuf pe ochi de lacuri.

★

Pe-aici unde-au fost bălţile stăpîne
Mătasea broaştei va pieri sub grîne.
Trezim din somn imensele pămînturi
Şi le-adunăm din cele patru vînturi
Să stea în trupul ţării, laolaltă,
Pămînturile-ntoarse-n cîmp din baltă.

mențiuni critice • perpessicius despre

P. P. PANAITESCU

DIMITRIE CANTEMIR, VIAȚA ȘI OPERA (I)

După recenta ediție a „operelor" lui Miron Costin, care întruneşte într-un singur volum totalitatea scrierilor, în proză şi versuri, ale strălucitului cronicar moldovean, victimă, precum se ştie, a domnitorului Constantin Cantemir, — istoricul şi slavistul P. P. Panaitescu tipăreşte în editura Academiei R.P.R. o monografie închinată vieţii şi operei lui Dimitrie Cantemir, voevod al Moldovei în două rînduri, născut în ţinutul Fălciului, unde-şi petrece copilăria şi adolescenţa, trăit ani îndelungaţi în atmosfera de intrigi dar şi de cultură a Constantinopolei şi sfîrşindu-şi viaţa, la vîrsta de cincizeci de ani, în Rusia, ca sfetnic al lui Petru cel Mare, la capătul unei existenţe, pe cît de scurtă, pe atîta de bogată în evenimente politice şi în mari şi variate fapte de ştiinţă. Ajuns la o experienţă de viaţă şi la o erudiţiune, singulare pentru cultura noastră la începutul veacului al XVIII-lea ; familiar, ca puţini alţii, al tainelor vieţii şi culturii musulmane ; temperament pe cît de lucid, pe atîta de temerar în descifrarea căilor de viitor ale politicei europene ; istoric, în egală măsură, al neamului său şi al imperiului otoman şi scriitor de excepţională originalitate şi de multiple coarde, de la vers şi proză ritmată la eseu filozofic şi de la pamfletul direct la vasta construcţie dedaliană a romanului alegoric — toate aceste aspecte ale unei personalităţi din cele mai prodigioase, atît naţională cît şi universală, ale vremii sale, istoricul şi slavistul P. P. Panaitescu le înfăţişează, cu acel spirit critic inflexibil, cu acea pătrundere mergînd pînă în măduva lucrurilor, cu acea perseverenţă logică şi cu acea sobrietate de expresie, aş zice stendhaliană, ce-i sînt proprii, într-un studiu monografic, nutrit la toate izvoarele, vechi şi noi, atîtea din ele inedite şi care reaşează figura, fapta şi opera lui Dimitrie Cantemir într-o lumină nouă.

La care din aceste aspecte, şi ele sînt cu mult mai multe decît a putut sugera schematica noastră enumerare, ne vom opri — iată întrebarea, atît de ispititoare e oricare din problemele, fie ea cunoscută, nesocotită sau obnubilată, cu care viaţa şi opera lui Dimitrie Cantemir a solicitat atenţia monografistului. Cum sîntem la o tribună literară şi cum problema aportului literar al lui Dimitrie Cantemir a preocupat întotdeauna, stilul său constituind şi astăzi nodul gordian încă neretezat al istoreii noastre literare, de bunăseamă către acest aspect ne-am simţi mai îndemnaţi şi despre *Istoria ieroglifică* mai mult decît despre *Istoria Imperiului Otoman* sau chiar despre *Hronicul vechimei Romîno—Moldovo—Vlahilor*, am fi ispitiţi să scriem. Deoarece, pentru a reedita butada lui Albert Thibaudet la moartea lui Anatole France, cînd, pus să aleagă din toată opera prestigiosului maestru, acel unic titlu care să-i supravieţuiască şi pe care s-ar încumeta să-l salveze de la potop, se opreşte la *Revolta ingerilor*, şi noi, într-o situaţie identică, n-am pregeta să purtăm, pe deasupra undelor unui ipotetic diluviu sau într-o ipotetică arcă a lui Noe, pe această miraculoasă floare rară a *Istoriei ieroglifice*, unică în istoria literaturii noastre, ale cărei arome n-au fost toate captate, dar pe care viitorul o rezervă, de bună seamă, unei înfloriri tot pe atîta pe miraculoasă, ca şi aceea a aloesului centenar, despre care vorbeşte Lamartine în admirabilul său elogiu pentru Mistral. Şi totuşi, de ce n-am spune-o ? A limita la o singură chestiune multiplicitatea aceasta de aspecte şi de sugestii pe care monografia de faţă le trezeşte şi le perindă, înseamnă a nedreptăţi de două ori. Intîi pentru că nu este capitol al monografiei în care istoricul şi slavistul P. P. Panaitescu să nu aducă peste ce se ştia, peste ce se ignora şi peste ce se tăcea, o informaţie nouă, un nou punct de vedere, o retuşare sau o revizuire, într-un cuvînt o nouă şi judicioasă interpretare. Şi după aceea, pentru că din toate aceste parţiale şi succesive secvenţe se alege un portret unitar şi de o rară complexitate, răspunzînd întru totul intenţiei premeditate a monografistului, atît de limpede şi de sugestiv exprimată în rîndurile liminare ale studiului său, variantă într-un fel a acelei legi de aramă *(sine ira et studio)*, pe care Tacitus, între alţii, a gravat-o pe frontonul operei sale istorice : *„Mai înainte de toate,* scrie monografistul, *am considerat pe Dimitrie Cantemir ca pe un om viu, cu slăbiciunile, dar şi cu marile lui merite, care-l ridică peste veacuri. Nu am şovăit să arătăm greşelile ştiinţifice şi chiar pe cele morale în activitatea lui Cantemir, pentru că nu am voit să-i ridicăm un monument, ci să scriem o carte despre un om care a trăit, a luptat şi a suferit, a urît şi a iubit şi mai ales a trăit întotdeauna în mijlocul societăţii.*"

Expunerea simultan cronologică, a celor două planuri, biografic şi de creaţie literară sau ştiinţifică, ilustrează fiecare dintre atributele portretului de mai sus şi regretul nostru e că nu ne putem opri, aşa cum s-ar cuveni, la fiecare din etapele acestei vieţi, aventuroasă în cel mai înalt înţeles al cuvîntului şi totuşi chibzuită, calculată şi călăuzită tot timpul de largi idealuri politice şi de mari aspiraţii literare şi ştiinţifice, pe care le realizează, aproape în integralitatea lor. A aminti totuşi cîteva din marile concluzii ale acestei docte monografii mi se pare că este şi cu putinţă, nu numai obligatoriu. Intîia lucrare, scrisă în romînește (şi greceşte) a lui Dimitrie Cantemir este : *Divanul sau gîlceava înţeleptului cu lumea, sau Giudeţul trupului cu sufletul* (1698) şi, deşi operă de tinereţe, îmbibată de religiozitate şi scrisă sub înrîurirea spirituală a dascălului său Ieremia Cacavelas, se dovedeşte a nu fi lipsită de originalitate. Cu toate că imitată după *Dioptra* lui Filip Solitarul, concluzia cărţii lui Cantemir e total diferită. In locul ascetismului şi claustrului, *Divanul* predică împăcarea înţeleptului cu lumea, lupta cu primejdiile şi păcatul, nu abdicarea. Ecouri ale filosofiei stoicilor şi continue referinţe la fruntaşii culturii păgîne sau eretice, de la Plato şi Seneca pînă la Erasm şi Wissevatius, vădesc o libertate de spirit care ne face, cum bine spune monografistul, *„să începem a întrevedea pe adevăratul Cantemir"*. Meditaţiile pe tema zădărniciei măririlor lumeşti *(„Unde Kiros şi Crisos ? Unde Xerxes şi Artaxerxes ?")*, cu infinitele variante de-alungul veacurilor ale motivului „ubi sunt", cărora Ramiro Ortiz le-a consacrat studiul său *Fortuna labilis*, ce se întîlnesc de astă dată şi-n poemul *Viaţa lumii* a lui Miron Costin, ca şi pasagiul soliei Sciţilor la Alexandru cel Mare, din Quintus Curtius care se găseşte tradus şi-n Miron Costin *(Graiul solului tătărăsc către Alexandru Machidon...* în *Opere*, ed. P. P. Panaitescu, pag. 315—317), ale cărui accente amintesc atît de aproape de celălalt apolog contemporan, tradus de Nicolae Costin din Guevara, al *„ţăranului de la Dunăre"* sînt indicii certe că tînărului cărturar nu-i erau străine lucrările marelui său înaintaş, cronicarul. Dincolo însă de identificările acestea presumptive sau categorice, de izvoare, mai preţioasă mi se pare concluzia *„Dar nimeni*, scrie monografistul, *nu a observat pînă acum un fapt evident : Divanul este prima carte românească originală de gîndire religioasă"*, înaintea *Didahiilor* lui Antim Ivireanul. Şi descoperirea, privind întîia lucrare în romînește a lui Dimitrie Cantemir, una din cele mai puţin acceptate sub raportul valorii ei, de istoria noastră literară, are de ce să bucure, iar meritul de a fi pus în lumină acest adevăr revine întru totul autorului monografiei de faţă. O altă concluzie de aceeaşi importanţă, pe care vechea istoriografie a lăsat-o în umbră, este aceea privitoare la atitudinea lui Cantemir faţă de marea boierime şi concepţia sa asupra monarhiei absolutiste şi ereditare, sprijinită pe *„boierimea mică, pe răzeşi şi pe acordul ţăranilor desrobiţi"*. Domnitorul, o spune în *Istoria ieroglifică*, trebue să-şi plece urechea la *„gurile norodului"*, să nu-şi exploateze supuşii, pentru că *„pungile de bani"* sînt *„sudorile săracilor"*, iar în *Descrierea Moldovei*, în accente, pe care Bălcescu le va intensifica mai tîrziu în *Question economique...*, vorbeşte de *„nedreptatea boierilor"* şi de *„jugul şerbiei"*, la care sînt aduşi răzeşii, cărora li s-au luat pămînturile. Evident, Cantemir nu e un democrat şi dacă concepţia lui monarhică nu e sinonimă cu aceea a despotismului luminat, din care filosofia iluministă de după dînsul va face un răsunător slogan, nu o precedă şi nu o prefigurează, totuşi, mai puţin. Este, ceea ce, mai la urma urmei, a intuit, cu pătrundere şi Mihail Kogălniceanu, cînd în şedinţa din 18 decembrie 1857, una din cele mai importante ale divanului ad-hoc şi în care se desbătea problema relaţiilor dintre proprietari şi săteni, spunea în inimosul său discurs, adresîndu-se delegaţilor pontaşi : *„Cu o sută patruzeci de ani înainte, domnul Cantimir a descris ticăloasa voastră stare"*. Dar pentru a urmări toată diagrama, şi mai ales pentru a coborî la explicaţia de adevărat, determinată atît de situaţia de Domn fără moşii a lui Dimitrie Cantemir cît şi de aspiraţiile lui politice, pe care pribegia din Rusia departe de a le anula, dimpotrivă le potenţează, şi pentru a înţelege cît de firesc se degajează, la capătul unei analize din cele mai stringente, concluzia după care *Descrierea Moldovei* ar putea fi privită ca o ilustrare şi ca o justificare a tratatului încheiat la Luţk, în 1711, între Petru cel Mare şi Cantemir, s-ar cere, de bună seamă, alt răgaz şi alt spaţiu. La fel şi cu celelalte, nenumărate, chestiuni deopotrivă de pasionante, precum a meritelor reale, pe care lucrări ca : *Istoria Imperiului Otoman* sau *Hronicul vechimei Romîno-Moldo-Vlahilor* şi chiar *Descrierea Moldovei* le păstrează, în ciuda progreselor ştiinţei, fie ea istoriografie naţională, feudală sau orientalistă. Mai presus de erudiţie, şi ea este enormă, şi mai presus de concepţii, şi ele sînt pentru timpul său revoluţionare, lucrările acestea preţuiesc şi vor dura deapururi prin contribuţia lor memorialistică, prin ceea ce martorul atîtor medii sociale şi politice şi actorul atîtor evenimente considerabile consemneaază şi atestă. La fel, şi cu marea problemă a pretinsei izolări în care ar fi trăit Cantemir după pribegia sa în Rusia, capitol oarecum senzaţional prin toate detaliile şi prin bogatul material, fie biografic, fie exegetic — atîta din el inedit — pe care istoricul şi slavistul P. P. Panaitescu îl pune la îndemîna viitorilor romancieri, dornici să se documenteze. La fel, cu concepţia despre cultură a lui Dimitrie Cantemir, cînd într-o notă a *Istoriei imperiului otoman* condamnă vandalismele Veneţienilor, ce bombardaseră monumentele de pe Acropole *„Amintirea acestor Veneţieni merită să rămînă neştearsă alături cu a lui Herostrat"* — cel ce dădu foc templului Dianei din Efes) oprobiu ce, mai tîrziu revine şi-n *Istoria arheologiei* a lui Odobescu sau cu conceptul despre civilizaţie, atît de clar exprimat în *„Hronicul..."* şi care este atîta de distinct de conceptul de civilizaţie la cronicarii anteriori. In definiţia (de la pagina 251) ce dă civilizaţiei şi-n care autorul monografiei vede *„poate cea mai de preţ parte a Hronicului"*, ca şi-n citatul socratic, cu care se încheie această definiţie: *„nu elin iaste cela ce în Ellada trăieşte, ce, acela ce obiceiele cele bune şi cinsteşe a Elinilor a învăţat şi le face"* — se oglindeşte umanistul desăvîrşit şi spiritul superior al excepţionalului om de cultură care a fost Dimitrie Cantemir. Şi la fel, pentru a sfîrşi cu regretele, şi cu acele detalii, rezerve, reproşuri sau nedumeriri, pe care le-am putea asimila şicanelor profesionale ale recenzentului, şi din rîndul cărora, desprindem deocamdată pe aceea, în care monografistul judecă cu severitate pe călugărul Anastase Condoidi, însoţitorul lui Cantemir în Rusia, om învăţat şi trecînd drept mare erudit, dar care nu poate fi decît „un pedant, dovadă că în opera sa poetică se află o poezie cu un subiect aşa de particular ca oda în cinstea cîinelui lui Dimitrie Cantemir". Ceea ce, fie zis în treacăt, mi se pare excesiv, — afară de cazul cînd poezia e categoric proastă —, deoarece scrisorile către patriarhul Hrisant Notara, la care trimete o referinţă a monografiei şi care s-au tipărit în Hurmuzache, sînt ale unui om de spirit şi de mari însuşiri literare, nu numai ale unui îndrjit cărturar.

cronica literară

Eugen Jebeleanu : Surîsul Hiroshimei

de I. D. Bălan

Noua carte de versuri a lui Eugen Jebeleanu Surîsul Hiroshimei *ar părea un titlu paradoxal, dacă* surîsul *n-ar fi expresia unor stări sufleteşti atît de complexe şi variate. Surîdem vesel, prietenos, indignaţi sau revoltaţi ; surîdem dispreţuind, condamnînd, blestemînd, ameninţînd ; surîdem cu povara desnădejdilor în suflet sau cu strălucirea orbitoare a speranţelor în ochi... Surîdem neîntrerupt ori de cîte ori cuvintele se arată neputincioase să ne exprime pe deplin un gînd sau un sentiment copleşitor. De aceea adeseori, psihologic vorbind, surîsul spune mai mult şi decît plînsul cel mai amar şi decît rîsul cel mai cu înţelesuri. Forţa lui trece pînă dincolo de viaţă şi unii morţi duc cu ei în neant un surîs în colţul gurii, ca un rezumat înţelept al unei îndelungi experienţe de viaţă. Aşa se explică poate* Surîsul Hiroshimei, *surîsul celei mai nefericite victime a demenţei militariste, al celei mai înspăimîntătoare catastrofe cunoscută de omenire.*

Eugen Jebeleanu, eminent cunoscător al valorilor şi nuanţelor estetice cuprinse în limba noastră, a încărcat Surîsul Hiroshimei *cu toate sensurile adînci şi tulburătoare ale acestui cuvînt. Viaţa sufletească a oamenilor şi a diverselor categorii sociale se mişcă astfel obişnuit, potolit uneori pe aceste căi ale surîsului, se precipită alte dăţi şi se agită, frămîntată de stări contradictorii, se dezvăluie în somn printr-un surîs sau se ascunde în trezie tot printr-un surîs. De fiecare dată, însă, surîsul are o altă semnificaţie :* „Surîsul pruncilor ce-adorm sătui", *surîsul statornic al Poetului, surîsul obosit al pescarului, surîsul amar şi îndurerat al omului* cal *se deosebeşte de surîsul rece, îngheţat, al capitaliştilor, sau de acela hidos al Demonului din a XX-a vale. Surîsul celor asupriţi e ca o platoşă puternică de apărare şi planează totodată ca o ameninţare gravă asupra exploatatorilor pe care-i înspăimîntă :* „fiece zîmbet costă o avere,/ fiece zîmbet poate să stîrnească hemoragii de aur/ oricăruia dintre ei/ fiece zîmbet poate oricînd să surpe/ secretul echilibrului". *Glasului Demonului din a XX-a vale, ca expresie a forţelor oarbe înapoiate, mărturiseşte ura neîmpăcată împotriva acestui surîs tonic, optimist, al oamenilor cinstiţi :* „Surîsul lor... cît îl urîsc de-asemeni... / E-n el atîta/ nesăbuită-ncredere-n lumină,/ atîta credinţă-n ceea ce/ li se năzare că-i statornicie/ în drumul lor ducînd pe stînca scară/, pe care eu/ neîncetat le-o rup/ şi care, totuşi, suie-ntr-una..."

Surîsul rezumă individualităţi, exprimă atitudini filozofice şi sociale, defineşte poziţiile de clasă ale oamenilor, în fine, viaţa lor.

De aci, poate, surprinzătoarea varietate ritmică în stare să exprime toate valorile ideologice ale acestei emoţionante suite lirice. Surîsul Hiroshimei, *e şi o inovaţie poetică, dar şi un sumum a ceea ce Jebeleanu a avut mai înaintat şi mai bun în creaţia sa anterioară : calda dragoste de om, înclinarea spre problemele grave, majore ale vieţii, atenţia faţă de expresia îngrijită, darul de a crea imagini surprinzătoare, de o rară plasticitate, în care un munte, de pildă, devine* „o colosală / cupă de beznă" *iar oceanul* „clătinătoarea fiară verde" *ca să amintim numai cîteva din zecile ce ar merita să fie citate.*

Cartea aceasta de versuri este rodul unei vizite făcută în 1956 în Japonia „muzeu viu al ororilor războiului". — *cum o caracteriza într-un interviu Eugen Jebeleanu — prilej cu care continua el* „am fost la Hiroshima şi-am măsurat cu ochii mei dimensiunile crimei". *Dimensiunile acestei crime oribile, cu toate implicaţiile ei sociale şi morale sînt zugrăvite cu o excepţională forţă emotivă în* Surîsul Hiroshimei. *

Această suită lirică se deschide solemn, o solemnitate dureroasă de requiem mozartian, prin Intîlnirea cu Hiroshima, *în care versul, prin valoarea lui intrinsecă, prin durerea surdă şi amară cu care e încărcat, ne obligă parcă să-l rostim în şoaptă, să nu stingherim liniştea morţilor amestecaţi în pulbere, pierduţi în valuri, spulberaţi în văzduh şi în ceţuri, în chip de umbră şi de fum, căci pămîntul Hiroshimei este un imens cimitir şi cerul ei un nesfîrşit cavou.* Urmează Sfîrşitul zilei *(e vorba de 5 august 1945, ajunul groaznicei catastrofe), desfăşurat în ritmul molcom, linear, în care pulsează obişnuit viaţa oraşului. Poetul stăruie intenţionat asupra acestei atmosfere calme, oarecum tihnită, în scopul reliefării cît mai pregnante a proporţiilor crimei săvîrşită de capitalişti cu un înspăimîntător sînge rece.*

Volumul continuă cu Zorile, Călăii, Noaptea soarelui, Cîntec de pomenire pentru morţii neştiuţi, Se înalţă oceanul *şi* Surîsul peste moarte. *Eugen Jebeleanu astfel, rînd pe rînd, stările sufleteşti a milioane de cetăţeni care vorbesc în şoaptă fie ca oameni nevoiaşi, exploataţi pînă la sînge de regimul capitalist, fie strigîndu-şi în cor revolta tragică sub înfăţişarea de victime ale* Călăilor, *fie ca prunci fără copilărie, fie ca mame care înnebunite de durere mai strîng în braţe doar umbra copiilor lor, fie ca cenuşă, fie ca muncitori conştienţi, care acuză crima de pe poziţiile lor cele mai înaintate. Glasul copiilor înecaţi în pîclă de fum e sfîşietor de dureros :* Ce deasă ceaţă, vai ce ceaţă deasă / Nu mai cunoaştem drumul către casă... Sîntem uşori şi ceaţa e ca fumul / Vai, unde-o fi, unde s-ascunde drumul ? Ce deasă ceaţă, vai ce ceaţă mare / Unde-i cărarea, doamnă-nvăţătoare?

Fără să puerilizeze Eugen Jebeleanu prinde admirabil într-o formulă atît de dramatică stilul, psihologia copiilor. Frecventele mirări naive „vai ce ceaţă deasă", „vai ce ceaţă mare", *întrebarea adresată învăţătoarei* „Unde-i cărarea, doamnă-nvăţătoare" *pe lîngă sentimentul autenticităţii sporesc şi tragismul situaţiei şi emoţia cititorului.*

Disperarea mamei cerîndu-şi fiul ucis, e redată cu aceeaşi forţă : „daţi-mi copilul / orişicum ar fi / de nu se poate pentru întreaga viaţă / (pentru această păcătoasă viaţă / şi-atît de scurtă chiar de-ar fi de-un veac) / măcar pentru o zi / pentru o zi, atîta cît să vie / spre mine, cum venea, / cu braţele întinse, ca de orb".

Păsările adresează parcă şi ele o interpelare criminalilor. „Vocile păsărilor din Hiroshima" *atît de neînsemnată realizare la o primă lectură superficială, dezvăluie, în fond, marea capacitate artistică a poetului :* „Unde, unde-s ? — Cine ? / Unde, unde-s ? / Cine ? Cine ? Unde-s ? / Cine, cine ? — Oamenii... / Nu ştiu. Uite fulgi de cenuşă... / au sburat toţi... / Unde, unde ? Nu ştiu. Să ne facem cuibul. / Unde, / unde, unde, / unde, unde ?.../".

Are ceva ostentativ onomatopetic acest dialog dens încărcat cu repetiţii şi întorgaţii scurte, nervoase, care dau senzaţia reală a hăului, a vacarmului, a neliniştii le făuresc / aşteaptă ca nişte / danturi de uriaşi / să-ntîmpine c-un zîmbet / galopu-nvingător al aurorei".

Oribila crimă s-a săvîrşit fulgerător. Acuzarea rămîne ca un memento, ca un ecou îndelungat peste veacuri. Surîsul Hiroshimei *e un vibrant şi neiertător act de acuzare a crimei, a masacrului bestial. Damnarea nu-i generată de dogmele rigide ale unei morale abstracte sau de principii etice fals umanitare. Damnarea asasinilor capitalişti se realizează în numele celui mai înălţător umanism, umanismul socialist. Criminalii sînt definiţi concret istoric, victimele lor de asemenea iar acuzarea are loc de pe o fermă poziţie de clasă.*

Jebeleanu demască esenţa militaristă, antiumană, degradantă a capitalismului, îngrozitoarele lui mascare şi crime. Prin aceasta şi prin tragismul său Surîsul Hiroshimei *rămîne un valoros poem politic care sădeşte în conştiinţa oamenilor încrederea în forţele păcii, îndemnul la lupta neînfricată şi hotărîtă împotriva războiului.*

Desen de SILVAN

ATELIER LIRIC

Statele Unite ale Americii

Langston Hughes

Lăsaţi America să fie ea însăşi!

Lăsaţi America să fie ea însăşi,
Lăsaţi-o să fie visul care-a fost,
Lăsaţi-o să fie pionierul ce-şi caută în preerie,
Dornic de libertate, un adăpost.

(America n-a fost niciciind pentru mine o singură Americă).

Lăsaţi America să fie visul făurit de-atîţi visători,
Lăsaţi-o să fie o patrie puternică a iubirii,
Unde oamenii să nu poată fi striviţi de semenii lor,
Cu-ngăduinţa monarhilor, sau pentruc-aşa poftesc zbirii.

(America n-a fost nicicînd pentru mine o singură Americă)

O, lăsaţi-o să fie o ţară în care
Libertatea să nu poarte a falsului patriotism cunună,
O ţară în care oamenii să trăiască slobozi
Şi să fie egali cu-adevărat, — nu doar să se spună.

(Pentru mine n-a existat niciodată egalitate
In această „patrie a celor liberi" — şi nici libertate).

Spune, cine eşti, omule care murmuri în noapte?
Şi cine eşti, tu, care tragi peste stele-un zăbranic?

Sînt albul sărac, înşelat şi dat la o parte.
Sînt negrul pecetluit de-al sclaviei harapnic.
Sînt indianul alungat de pe propriu-i pămînt.
Sînt emigrantul care se-agaţă de vane himere,
Pentru-a găsi peste tot aceleaşi prosteşti rînduieli:
Ciine pe ciine-l mănîncă, puternicii-i frîng pe cei lipsiţi de putere.
Sînt tînărul plin de nădejdi şi de vlagă,
Prins în străvechiul lanţ nesfîrşit,
Ale cărui verigi se numesc Putere, Hoţie, Profit —
Pune mîna pe aur, pe glii, pe munca semenilor tăi,
Implineşte-ţi poftele, jefuind lumea-ntreagă!

Sînt fermierul, rob al pămîntului său.
Sînt muncitorul, vîndut maşinii de-oţel.
Sînt Negrul, ce vă slujeşte pe toţi deopotrivă.
Sînt poporul de rînd, umil şi flămînd —
Da, încă flămînd, în ciuda marelui Vis,
Incă lovit şi-asuprit, o, Pionerі,
Sînt omul care n-a ajuns la liman, niciodată, —
Salahorul cel mai sărman, marfă mereu neguţată.

Sînt cel care, desprins de-ntunecatul ţărm al Islandei,
De şesul Poloniei, de pajiştea verde a Angliei,
Sau de coastele Africii negre, — a venit, mai ieri,
Să clădească „o patrie a celor liberi".

Liberi?
Cine e liber? Fireşte, nu eu,
Nici milioanele de şomeri,
Nici cei în care se trage cînd fac vreo grevă,
Nici cei ce nu se-aleg cu nimic de pe urma muncii lor grele.
In ciuda tuturor viselor noastre,
In ciuda tuturor cîntecelor noastre,
In ciuda atîtor drapele
Şi nădejdi purtate de noi,
Nu ne-am ales cu nimic —
Decît cu Visul, astăzi pe moarte.
Lăsaţi America să fie ea însăşi
— O ţară cum n-a fost încă vreodată,
Dar cum va trebui să fie cîndva —
O ţară în care fiece om să aibă parte
De libertate, — o ţară a mea,
A omului sărac, a Indianului, a Negrului, A MEA,
A faurului Americii,
A cărui sudoare, sînge, credinţă şi trudă,
A cărui mînă în fabrici, şi-al cărui plug înfipt în ţarina udă,
Vor aduce-napoi visul nostru, cîndva.

Turnaţi-mi în cap găleţi de ocări, nu m-atinge nici o ocară.
— Al libertăţii oţel nu prinde rugină.
De la cei ce trăiesc ca lipitorile pe spinarea poporului,
Ne vom lua înapoi ţara —
America!

O, da,
O spun fără înconjur —
America n-a fost niciciind pentru mine o singură Americă.
Şi totuşi, jur:
Ea va fi!

Călcînd peste moartea noastră cumplită,
Peste putregaiul de hoţie, minciună şi mită,
Noi, poporul, trebuie să cucerim
Pămîntul, minele, fabricile, fluviile,
Munţii şi cîmpia nemărginită —
Intreaga întindere a acestor state fertile —
Pentru a făuri din nou America!

In romîneşte de **PETRE SOLOMON**

Michael Gold

120 de milioane

„Iubeşte-ţi patria, America" — aşa mă îndemnau.
Dar unde-i oare, America aceasta?
Am pribegit între cele două oceane, dar nu am aflat-o.
Nu am aflat decît 120 de milioane de oameni
Strînşi laolaltă într-o ură de moarte,
Prinşi într-o încăierare sălbatecă
Pentru bani.

Nu numai o Americă;
Americile sînt mai multe:
Omul alb aprinde rugul sub tălpile negrului.
Patronul îi biciuieşte pe copiii cu trupuri firave.
Soldaţii trag în mineri.
Soldaţii trag în ţesători.
Soldaţii trag...
America e o ţară a vrăşmaşilor.

Văzut-am soarele străbătînd Munţii Stîncoşi,
Văzut-am cum arde pe cîmp lumina holdelor,
Văzut-am milioanele de flori ale Americii,
Şi-am ascultat cîntecele păsărilor ei.
Mie, muncitorului, mi-e drag
Pămîntul acesta minunat şi puternic.
Dar cum să-i îndrăgesc pe ucigaşii muncitorilor?

Nu pot, Americă, să mă închin Idolului tău de aur,
Dihania a cărei inimă e un motor Ford,
Şi care-n loc de creier are-un film producţie Hollywood.
Cetăţile prin care trece se prefac
In coşmaruri de maşinării dezlănţuite.
Liturghia ei slăveşte mantourile de blană, clorapii de mătase.
Cei ce se-nchină dihaniei îşi pun capăt zilelor
Cu minţile înceţoşate de spaime.
Iar victimele ei se sting de foame.

Cine a fost ucigaşul lui Sacco şi-al lui Vanzetti?
O, n-ai fost tu, bătrîne Mississipi!
Cine a stors aurul pămîntului?
Nu aţi fost voi, semeţilor Aleghani!
Cine a cîntărit cu bani moartea femeilor germane?
Nu, n-aţi fost voi, păduri şi cîmpii ale Americii.

Da, e un pămînt minunat şi puternic.
Dar lumea doboară sub povara urii pe noul tiran.
Europa şi Asia îţi sînt vrăjmaşe,
Obezâ Americă.
Sosi-va pentru tine ceasul înfrîngerii,
şi-al durerii.
Şi Lenin va umbla printre cei 120 de milioane,
Pretutindeni Lenin,
Lenin, Lenin.

Văd vîlvătaia şi cenuşa,
Imi văd patria ridicîndu-se din cenuşă,
Văd pacea răsărind pentru 120 de milioane,
Pe cerul Americii noi.
Văd strălucind ciocanul de aur al soarelui
Şi secera lunii pe cerul înalt,
Deasupra Americii noastre, a muncitorilor.

In romîneşte de **DAN GRIGORESCU**

Carl Sandburg

Un milion de tineri muncitori

Un milion de tineri muncitori, drepţi şi puternici,
zac ţepeni în iarbă şi pe drumuri,
Un milion de tineri muncitori sînt acum în pămînt
şi, cu vremea, trupurile lor putrezite vor hrăni
rădăcinile trandafirilor de culoarea sîngelui.
Da, acest milion de tineri muncitori s-au măcelărit
între ei, fără să-şi vadă vreodată mîinile înroşite.
O, dacă aceşti tineri,
ar fi ştiut măcar pentru ce se taie şi se căsăpesc unii pe alţii!
Regii rînjesc, kaizerul şi ţarul se bucură de viaţă, călătoresc
în automobilele lor capitonate, se desfată cu priveliştea
femeilor şi a trandafirilor, şi înfulică la micul dejun
ochiuri şi pîine prăjită cu unt proaspăt, citind ştiri
de pe fronturi în casele lor perfect izolate.
Am visat că un milion de stafii ale tinerilor muncitori se ridică
în cămăşile lor muiate în sînge şi strigă:
La naiba cu regii care rînjesc, la naiba cu ţarii şi kaizerii.

(Chicago, 1915)

Războaie

In vechile războaie, darabana potcoavelor
şi lipăitul picioarelor încălţate.
In noile războaie, bîzîitul motoarelor şi pasul roţilor de cauciuc.
In viitoarele războaie, roţi tăcute şi zăngănit
de fiare, nevisate încă de mintea omenească.

In vechile războaie, ciocniri de săbii scurte şi
ciumpăviri de obraji, cu suliţele.
In noile războaie, tunuri cu tragere lungă şi
ziduri sfărîmate, tunuri care scuipă metal
şi oameni care cad cu zecile.
In viitoarele războaie, noi morţi, noi proiectile tăcute,
nevisate încă de mintea omenească.

In vechile războaie, certuri între regi urmaţi de mii de oameni.
In noile războaie, certuri între regi urmaţi de milioane de oameni.
In viitoarele războaie, regi azvîrliţi în ţărînă şi milioane
de oameni uniţi de cauze măreţe,
nevisate încă de mintea omenească.

(1915)

In romîneşte de **PETRE SOLOMON**

Vachel Lindsay

Abraham Lincoln umblă-n miez de noapte*)

(La Springfield, Illinois)

In chip solemn şi rău prevestitor,
La miezul nopţii-o-nzăbrănită umbră
Tot umblă-n micul nostru tîrguşor, —
Pe lîngă vechiul Tribunal tot umblă.

Sau lîngă casa-n care-a locuit,
Ori în vreo curte unde-odinioară
I s-au jucat copiii. Umblă-aşa,
Pîn'ce se sting luceferii de ceară.

Un om slăbuţ şi oacheş. Şalu-i larg,
Jobenul lui ilustru, haina veche,
Vădesc în el pe blîndul avocat
Din preerii: *un om fără pereche.*

Nu-şi află somnul pe colina lui
Şi vine printre noi, ca altădată!
Iar noi stăm treji şi ne dăm jos din pat:
În faţa uşii îl zărim, deodată.

Plecat i-e capul. Cugetă la regi
Şi oameni; — cînd bolnava lume plînge,
Cum ar putea dormi? Prea mulţi ţărani
Se zbat, şi-n lume curge prea mult sînge!

Războinicii-i ard inima: pe mări,
Le vede flota răvăşind genunea.
Pe umerii-i înfăşuraţi în şal,
El poartă jalea şi amărăciunea

Nu va avea hodină pînă cînd
N-or răsări în Europa zorii
Nădejdii şi ai Păcii, — pînă cînd
N-or fi stăpîni pe lume truditorii.

Il doare-n suflet că mai vede regi,
Că tot ce a clădit aici, se darmă.
Au cine Pacea o va făuri,
Ca pe colina lui tihnit să doarmă?

In romîneşte de **PETRE SOLOMON**

*) Poezia a apărut în primul volum al poetului, cuprinzînd versuri scrise între anii 1909—1913 şi precum se vede în unele versuri, vizează stări de lucruri existente atunci.

Wiliam Faulkner

Ramura tînără*)

Işi ară ogorul, iar vîntul
Pe trudă, mirezme-i presară
Şi-i mîngîie umbra. Pămîntul
Sub tălpi se sfărîmă. El iară
Se-ntoarce cu plugul. E pace,
Şi visele-i zboară nsetate,
Spre pîinea ce-n spice se coace,
Spre inima brazdei, ce bate...
Dar iată! Din funduri de zare,
Cu ciocul de aur şi tină,
O pasăre neagră răsare
Şi tihna i-o soarbe, haină.
Un iepure sare din faţă
Şi-i curmă plugarului pasul,
Hîrjoana de spaime-l îngheaţă
Şi strigă plugarul; iar glasul
Îi cade ca frunzele moarte...
Atunci, din adîncuri răsună
Prietene voci... şi, departe,
Se mistuie pasărea brună...
Răspunsul, ce viaţa-l înscrie
Războinicei păsări, anume
Pe boltă, acesta să fie!
Citindu-l, să piară din lume!
Sub ceruri, să-şi unduie dealul
În linişte, coama verzuie,
Să susure vîntul şi valul,
Al fabricei fum să se suie...
Din huma-n mirezme bogată,
Plugarul să-şi soarbă cîntarea,
Să piară, hultanii de pradă
Ce-ar vrea să-i întunece zarea!

In romîneşte de
MADELEINE FORTUNESCU

*) Din volumul cu acelaşi titlu.

Claude Mc Kay

America

Mi-ai dat să muşc durerea ca pe-o pîine,
Cu colţi de tigru pieptul mi-ai rănit...
Dar neştirbită dragostea-mi rămîne:
Pămîntul tău de iad l-am îndrăgit.
Puterea lui în sînge-mi clocoteşte
Şi mă-ntăreşte ura să ţi-o-nfrunt;
El m-a-nvăţat să văd că-n mine creşte
Răscoala, duh răzbunător şi crunt.
Vrăjmaşii mei, ne-ncoronaţii regi,
M-au ferecat sub zidurile tale,
Cetatea crimei de vecii întregi...
Dar văd cum în ruină se prăvale
Sub paşii vremii — care-n veci nu iartă, —
Sub braţul nostru, aurita-ţi poartă.

In romîneşte de
DAN GRIGORESCU

Desen de
F. CALAFETEANU

Plecarea cocorilor

Baciul Ilie Poenaru ieșise la „pensie", cum zicea el rîzînd cu necaz pe sub mustăți. In asemenea clipe în ochi îi strălucea o luminiță de ciudă. Cei tineri îl scoseseră de la oierit, îl băgaseră la ajutorul pentru bătrîni rezervat de gospodărie și-i uraseră zile plăcute în acest amurg al vieții lui. Cînd se petrecuse treaba asta, Ilie Poenaru nu putuse spune nici da, nici nu. Pe deoparte dorise atît de mult să-și mai odihnească ciolanele bătrîne pe un pat omenesc. De atîția ani hălăduia doar sub cerul liber, în arșițe și viforе. Pe de altă parte însă, nu se putea smulge din viața pe care o dusese. Să se închidă între patru pereți îi era peste poate. Totdeauna pereții locuinței lui au fost zările fără de margini și acoperiș, cupola cerului. Zidurile căsuței lui unde-și ducea zilele băcița Natalia se prăbușeau pe el cînd pica acasă de paște sau de crăciun. Ei, dar pînă să se mai socotească el ce și cum, tinerii îl scoseseră de la tain, îi făcuseră un alt tain, al mușnegilor, și l-au trimis acasă. Acum, ce-i drept, s-au purtat cu el cuviincios. L-au adus de la gospodărie acasă cu droșca colectivei la care înhămaseră doi armăsari. Pe de lături, utemiștii gospodăriei, încălecați pe deșelate dar cu frîuri de nuntă în capul cailor, îl însoțiseră chiuind de-a lungul satului. Ieșiseră oamenii în pragul caselor și-l petreceau zîmbind cu privirile. Și el stătea în droșca cu arcuri, drept, cu bîta lui de corn între genunchi, cu amîndouă palmele puse pe măciulia bîtei și cu bărbia proptită în palme. Taman așa cum obișnuia să stea el și pe islaz cînd păștea oile. Ochii i se umeziseră și socotea înlăuntrul lui, uimit, că „iată, drace, toți or ținut la mine și nu mi-or spus nimica pînă acu'!" Un fir de mîndrie i se strecurase in suflet și acest fir se îngroșă atît de mult pînă ajunse acasă, încît atunci cînd baba lui îi ieși în întîmpinare, coborî din droșcă țeapăn, cu pălăria trasă pe o sprînceană, ca tinerii, și cu mîna dreaptă înfiptă în șerpar. Asta a fost în prima zi. Apoi, de a doua zi începu a se gîrbovi și a clătina din cap.

— M-or adus acasă cu alai — vorbea el cu baba — și gata, au scăpat de mine! Acu' babo, să mă tîrîi spre moarte în uitare și tăcere...

Ieșea în fața porții cînd tălăngile turmei se auzeau în liniștea înserărilor, răzbătînd tocmai din baltă. Privea de pe malul Dunării încolo, peste marea de stuf, spre Muntenia. Din stufării nu se vedeau oile, dar mirosul lor puțin acrișor, de lînă umedă și de tizic de strungă, îi umplea nările. Și rămînea așa să privească, amintindu-și zilele cînd el ciobănea, iar de pe pămîntul Dobrogei soața lui îl priveghea așa cum priveghea el acum depărtările. Apoi se întorcea acasă. Soarele îl bătea din spate, învăluindu-l în purpuriul apusului. Își privea umbra lungă, culcată la picioare și mormăia cuvinte numai de el știute.

De la o vreme se întristă și mai rău. Nu mai scotea o vorbă. Natalia îl privea neliniștită, dar nu îndrăznea să-l tulbure. Îi știa năravul și se temea de bruftuluială.

Veni și toamna și turma din baltă se trase către gospodărie în saialele mari de piatră și stuf. Dimineața se auzeau tălăngile și baciul Ilie ciulea urechea. O dorință aprigă îl sfîșia pe dinăuntru. Ar fi sărit din pat, și-ar fi luat bîta de după ușă și ar fi plecat la saiele să vadă ce și cum. Se stăpînea cu greu. Își rodea mustățile de necaz că-l vede Natalia.

Intr-o dimineață simți un junghi aspru în șale. Tresări dureros și-și înăbuși un strigăt. O suflare de gheață îi strînse inima ca într-un pumn de fier, oprindu-i bătăile. Natalia sări înfricoșată spre prichiciul cu icoana să aprindă o lumînare.

— Lasă, babo — mîrîi baciul Ilie cînd îi reveni glasul. — Nu în pat mă prinde moartea pe mine!... Stinge lumînarea.

Se îmbrăcă tăcut. Își luă bățul și porni spre gospodărie. Baba îl petrecu cu privirile. Moșul ei mergea țanțoș, cu umerii trași înapoi, cu fruntea sus.

La gospodărie, moșul nu se opri la birouri. Se duse drept la strungă. Dulăii îi ieșiră înainte și se gudurară pe lîngă el. Bătrînul nu le dădu nici o atenție. Atunci ciinii îl înconjurară, uitîndu-i-se în ochi. Colectiviștii care erau prin curte se uitară mirați la bătrîn. Veni și președintele Samoilă și-l luă de braț.

— Tu să dregi acoperișul strungii, Samoilă! — răbufni cu necaz baciul, eliberîndu-și brațul.

Se așeză pe locul mulgătorului din strungă și privi în sus.

— Să-l dregi, Samoilă, că vine iarna și strică și ce a mai rămas.

— O să-l dregem, baciule — spuse Samoilă. — O să-i facem zid de piatră și acoperiș de țiglă.

— Să-i faceți, băieții moșului, că acu' aveți cu ce — mai zise baciul surîzînd. Dar surîsul îi încremeni pe buze. Pumnul de fier îi strînse din nou biata inimă și nu-i mai dădu drumul. Bătrînul își dădu capul pe spate și ochii lui priviră înalturile. Oamenii ridicară și ei privirile, ciinii începură să latre furioși.

Un cîrd de cocori trecu pe deasupra strungii, jos de tot, la o zvîrlitură de băț. Trupurile lor subțiri, împinse de vîslitul greoi al aripilor mari, săgetau văzduhul ușoare și suple, înspre miazăzi. După ce trecură cocorii, Samoilă se uită la bătrînul baci și-i atinse umărul cu mîna, neștiind ce se întîmplă cu el. Ochii i se umplură de lacrimi.

Baciul Ilie Poenaru nu mai avea viață în priviri.

Dionisie ȘINCAN

SINGELE

Prima dată, l-au pus pe Drăgan în față. In primul rînd, între cei care duceau steagurile. Apoi s-au gîndit că se va trage și-ar fi posibil să-l împuște și l-au dus mai în mijloc. El se lăsa în voia tuturor, ca un copil rușinat. Nu mai zicea „nu trebuie, tovarăși", ci zicea „bine, tovarăși" parcă jenîndu-se acum pentru că atîtea mii de oameni avuseseră încredere în el, iar el se purtase așa, ca și cum ar fi făcut pe domnișoara năzuroasă. Mergea cu nasul lui bont aplecat mult în jos și se gîndea ce va face prima dată, ca să arate că merită încrederea oamenilor ăstora... Îi va aresta pe speculanți ; nu, nu-i bine, nu-i va aresta, dar îi va obliga să vîndă cu anumite prețuri — sau nu, tot mai bine să-i aresteze, dă-i în mă-sa!... îi va aresta și le va confisca marfa... nu, după caz, nu trebuie s-o ia cu otuzbirul ; oricum, marfa o să le-o confișteze, mama lor de pușlamale, și-o s-o vîndă la preț minimal... Și avea o față tare chinuită, tare încruntată, tare frămîntată.

Ducîndu-i cu ea, coloana curgea spre piața a cărei deschidere începuse să se vadă în vale. Casele vechi, înguste și înalte, cu podoabe de arhitectură demodată, păreau laturile de piatră ale unui canal pe care șiroia un șuvoi nestăvilit. Bătrîni și tineri, femei și bărbați, mai îmbrăcați și mai dezbrăcați, cu fețe avîntate, care încruntate, care voioase, conștienți de pericolul care-i aștepta sau de datoria pe care o aveau, oamenii curgeau în șuvoi, uniți cu toții într-un singur gînd : acela că, înfricați sau încrezători, avîntați sau temperați, pătimași sau lucizi, ei nu trebuiau să se mai oprească, nu aveau cum să se mai oprească.

De la ferestrele tuturor caselor îi însoțeau priviri, îi urmăreau priviri, îi iscodeau priviri. Iar de pe ușile multor case ieșeau alăturîndu-li-se alți și alți oameni. Și coloanele deveneau imense amestecînd în marșul lor hamali și sudori și nituitori și învățători, și cizmari și electricieni și marinari și elevi de liceu și femei cu copii în brațe și ostași eliberați și țărani din suburbii și invalizi și vînzători și zidari și tipografi și profesori și lustragii și ceferiști, și romîni și armeni și greci și turci și lipoveni și macedoneni și găgăuți și șepci și pălării și bășți și basmale și capele și capete cu păr blond, cu păr negru, cu păr castaniu, cu păr alb, cu păr cărunt, drept și cîrlionțat, zeci de feluri de culori, sute de feluri de haine, mii de chipuri și un singur glas care izbucnea în urale revărsîndu-se asupra întregei peninsule, coborînd pînă la apa mării, înfruntîndu-se cu valurile ei mohorîte și amestecîndu-se cu negurile depărtărilor ei de cositor.

„Trebuie să le-arăt că merit încrederea lor" își spunea Drăgan încruntat, privindu-și picioarele încălțate-n bocanci, care se-amestecau printre alte picioare încălțate tot cu bocanci sau cu pantofi, sau cu sandale chiar, sau cu scîlcieturi despre care nu mai puteai spune prea bine ce sînt. Și fața lui mare era grozav de chinuită, pentru că el nu prea știa dacă va reuși să arăte că merită încrederea. Prin cap îi vîjîiau tot felul de gînduri : o să facem comitete de control în fabrici... o să-i obligăm pe patroni s-aducă alimente — țăranii, oare sînt și țărani pe-aici?... Țăranii să pună mîna pe moșia generalului Macici, care-a fugit... și, plimbîndu-și limba prin gură, își dădu seama că va trebui să-și pună și dinții, nu putea s-arate-așa... O să se spună imediat că muncitorii au un primar ca o sperietoare!... Și-i veni să ofteze din greu, să se-ntoarcă și să protesteze iarăși : „găsiți unul mai arătos, tovarăși, zău ne facem de rîs, îi știu eu pe coconi, abea așteaptă să-și bată joc, tu-le paradisu mamei lor!..."

Dar nu avu vreme să mai chibzuiască. In flanc cu el veniră Chiru, Tebeică, Tase Mustăciosul, Noe și Iorgu-Macedoneanul, tovarășii lui de poștă, de jos, din port. Vorbiră ceva cu secretarul județenei și acela, după ce-i ascultă cu priviri surprinse, dădu din cap aprobator.

Atunci, cei cinci veniră mai lîngă Drăgan.

— Drăgane, îl trase Chiru de mînecă, îmbracă scurta asta de piele a lui Tebeică.

Și curios, și temător, înalt, slab, ciolănos, Tebeică se uita cu coada ochiului, așa cum mergea-ntr-o parte. Și pufni în rîs atunci cînd, exact cum se-așteptase el, Drăgan izbucni.

— Ce mă?!

Și era atît de uricios rostit acest „ce mă", încît și ceilalți patru pufniră-n rîs.

— Ți-am spus noi, Chirule!...

Dar Chiru nu se lăsă.

— Drăgane, zău ia scurta lui Tebeică ; lui nu-i vine bine, nu vezi că-i pentru unu solid ca tine?...

Drăgan se uita la el cu ochii rotunzi și ficși. Mergînd, nu prea puteau sta față-n față așa că ceilalți, curioși, întindeau gîturile uitîndu-se la el și așteptînd din moment în moment să-njure.

Dar în locul înjurăturii, în glasul lui își făcu loc mîhnirea. Se uită în jos, la bocanci, singurul lucru ca lumea de pe el, apoi la mantaua mi.itară cu poalele ferfenițite, și zise ca și cum ar fi constatat cu durere :

— Vi-i rușine cu mine?...

— Nu Drăgane, dar... Bi.bii rugător Tebeică, dezbrăcînd scurta și întinzîndu-i-o.

— Ce „nu", mă, ce „nu"?! Ce, nu văd eu?!... se sborși la el Drăgan mișcînd repede buzele subțiri.

Apoi, deodată-ntinse mîna și, gemînd ca și cum și-ar fi călcat toată voința-n picioare, smulse scurta din mîna lui Tebeică.

Îndreptate spre el de pe lături, din mers, fețele celor cinci rămaseră surprinse neștiind ce voia să facă. Și deodată se înseninară. Nervos, cu degetele lui mari, Drăgan își desfăcea nasturii de la manta.

— Drăgane, îi sări în față Tase Mustăciosul mergînd deandărătelea, stai să te pup! Drăgane, ești un om, Drăgane!... și, încruntîndu-se : apăi, dacă n-ai fi ascultat nici de noi cu care-ai muncit alături în fiecare zi, în fiecare schimb, zău că te-njuram! Și, repede, pînă să nu-și dea seama, îi schimbă și șapca cu a lui, care era mai nouă.

Drăgan se burzului din nou, dar nu avu ce să mai facă. In jur, toți cei care puteau să vadă, rîdeau.

— Ce, mormăi el, bosumflat ca un copil, încheind nasturii scurtei, am avut și eu palton nou, zău c-am avut, abea-l luasem în 43, cînd m-au agățat, dar la mititica am făcut schimb c-un dezertor fiindcă-mi rupseră ăia la o bătaie și haina și cămașa, și i-am dat paltonu' pe mantaua asta, pe-un pulovăr și pe două cămăși...

Cel mai fericit dintre toți era Tebeică.

„Are lunganul ăsta un suflet de aur", își spuse Drăgan privindu-l.

In acel moment, ultima casă înaltă, îngustă, cu balcoane pintecoase, păru să se dea laoparte și piața se deschise în toată lărgimea ei. Uralele izbucniră mai puternic, steagurile tricolore și roșii începură să fluture. In mijloc, înfipt pe soclu, Ovidiu gîndea la fel de damnat. In fund, cu arcade largi și multe acoperișuri de țiglă roșie, într-un stil quasi național, clădirea primăriei parcă aștepta nepăsătoare.

Și, deodată, făcîndu-i pe mulți să se-mpiedice, întreaga coloană se opri. Pe balcoane, pe scări, și chiar în piață, în uniforme negre, apărură marinari înarmați.

Un moment de liniște cenușie ca și văzduhul, apoi se auzi un glas :

— N-or să tragă ; ce, ei nu sînt toți frați de-ai noștri?!

Și, după încă un moment de asemănătoare liniște :

— Da, dar cineva trebuie să le spună asta!...

Drăgan simți prin tot corpul o furnicătură : veșnicul lui neastîmpăr. In sinea lui și începuse să strige : „Fraților, nu trageți, avem aceleași interese".

Și-o zbughi prin mulțime, deodată, repede, ferit, cu capu'n jos, ca un elev care fuge din rînd și-i sigur că profesorul îl va chema înapoi.

In urma lui și auzi glasuri :

— Unde se duce? unde se duce? Opriți-l!... Nu el; altcineva!...

Dar el dădu și mai tare din coate pînă se trezi singur, pe asfaltul gol.

Mulțimii, îi auzea doar murmurul. Pe marinari îi vedea bine, erau cu armele îndreptate spre el. „Mă vor împușca" își spuse. Și porni cu pași bocăniți înainte.

— Fraților, strigă el, nu trageți ; avem aceleași interese, fraților... mișcă o mînă prin aer, în vreme ce cealaltă, obișnuită cu buzunarul mantalei, îl căuta pe cel de la scurtă mai jos de tăietură. — Fraților, noi vrem să îndepărtăm specula din pricina căreia fac foame și familiile voastre, noi vrem să-i îndepărtăm pe cei care amînă înfăptuirea reformei agrare, de care voi și familiile voastre aveți atîta nevoie... Fraților...

— Fraților!...

Încă un glas răsună lîngă el. Tresări și se uită : roșu la față, venise și președintele sindicatului.

— Fraților, în vinele noastre curge același sînge, sîngele celor exploatați și jefuiți ; cei care v-au trimis să trageți sînt dușmanii și ai noștri, și ai voștri!...

— Fraților, interesul vostru e același, să nu mai facă patronii ce vor, să se înfăptuiască reforma agrară.

— Fraților nu trageți.

— Fraților...

— Trageți în ei! ce stați? Trageți în ei!

Zbierătul domină toată piața. Cu pistolul în mînă, un comandor apăru se pe treptele primăriei.

— Fraților...

— Trageți în ei, ce mai stați?

Cu mîinile încleștate pe arme, ostașii erau gata.

Intr-o clipă, Drăgan îi văzu cum pun arătătoarele pe trăgaci, cum ofițerul' face niște gesturi furioase, cum îndreaptă spre el țeava revolverului. In aceeași clipă, auzi și un pîrîit de încărcător descărcat în întregime, își și spuse „m-a lovit", dar și văzu cum, dintre mogîldețele negre, una sare la comandor și-i smulge pistolul din mînă.

Lîngă el bufni ceva. Președintele căzuse.

Dar nu mai avu vreme să se-aplece spre el pentru că un glas, de data asta de pe scările primăriei, al ostașului care smulsese pistolul comandorului, striga :

— Matrozi, nu trageți, nu trageți în frații voștri!..

Și, chiuind, Drăgan o rupse la fugă spre el.

— Uraaaa!...

Strigînd, chiuind, toată mulțimea năvălea în urma lui, îi lua pe marinari, îi săruta, îi ridica în brațe. Ovidiu era înconjurat din toate părțile de-o mare vie la care privea absent.

Drăgan se trezi sărutînd un sergent bărbos.

Și-l sărută, și-l sărută, pînă ce acela îl opri :

— Stai tovarășe să te leg, că-ți curge sînge din umăr.

— Sînge?...

Atunci deabea Drăgan își dădu seama.

— Și... Președintele?...

— Nu știu, cred că e mort...

Mulțimea năvălea, îi împingea pe treptele primăriei.

Mîinile lui mari împingeau ușile de stejar ale căror încheieturi pîrîiau. Spatele lui era apăsat de forța a mii de oameni.

Strigăte, urale, icnoli.

— Tovarăși, tovarăși, tovarăși... stați tovarăși, stați așa...

Cu fularul cadrilat înfășurîndu-i bine gîtul, chiorîndu-se prin vizorul unui aparat de fotografiat, Trifu striga ca-n gură de șarpe :

— Tovarăși, stați tovarăși, nu mă-mpingeți, tovarăși, vreau să imortalizez acest moment!...

Dar, pentru că mulțimea-l împingea înainte, el se tot vedea nevoit să strige.

— Tovarăși, stați tovarăși...

Ajunse astfel lîngă Drăgan.

— Tovarășe Drăgan, ce bine că te-am găsit, stai, stai așa, cu mîna pe ușă, să imortalizez acest moment istoric. Dar nu te mișca pentru că e cam întuneric și aparatul meu e cam slab.

Pîrîind și trosnind, ușa se deschise și mulțimea năvăli pe ea.

— Tovarășe Drăgan, nu stai, tovarășe Drăgan? Să te fotografiez!...

Îl apucă de mînă. Drăgan urlă ; simțise durerea din umăr. Și dădu drumul întregei lui aversiuni față de omul ăsta pe care nu-l înghițea.

— Idiotule, nu vezi că-mi curge sînge?!...

Trifu rămase uimit cu gura-ntredeschisă, cu fularul cadrilat înfășurat strîns în jurul gîtului.

— Domnu' Trifu, domnu' Trifu...

Un cetățean mărunțel în pufoaică rusească se-ndesa în el.

— Domnu' Trifu, m-a trimis domnul Segărcescu, vă așteaptă în strada Mircea la numărul doisprezece.

Trifu tresări, se făcu alb.

— Cine?...

— Domnul inginer Segărcescu...

Trifu înghiți în sec apoi luă o hotărîre :

— Nu cunosc nici un inginer Segărcescu, domnule, puterea e în mîna comuniștilor, iar eu sînt Anghel Trifu, ziarist comunist.

Și se depărtă repede, înfășurîndu-și și mai strîns fularul cadrilat.

Undeva fusese agățat un difuzor, și se trăgeau firele pe balconul primăriei de unde se aștepta să vorbească Drăgan.

★

Era seară ; în toate încăperile, pe toate sălile primăriei ardeau lumini bogate ca la baluri. Se terminase de multă vreme și mitingul, se terminase și discuția în care conducătorii partidelor de stînga împreună cu Drăgan puseseră la punct un plan de acțiune, dar mulțimea încă nu apucase să părăsească în întregime piața. Pe cele trei străzi principale care străbat partea peninsulară a orașului, oamenii urcau acum în sens invers îndreptîndu-se spre casele lor cu chipuri luminate, ca și cum ar fi dus cu ei o flacără nouă.

Cu fruntea lipită de-un geam din cabinetul primarului, Drăgan privea cum, în lumina serii, mulțimea încă mai părăsea piața.

Ușa se deschise și, pe ea, însoțit de cîțiva oameni, intră secretarul județenei.

Drăgan tresări și se-ntoarse către ei oarecum rușinat.

— Ce-i Drăgane, ce ne privești așa? întrebă secretarul.

— M-ați surprins într-un moment cînd sînt prea sentimental — recunoscu el mișcîndu-se masiv și zîmbind sfios.

— Cum adică, Drăgane?...

— Adică, tovarășe secretar, eu cînd am venit, cum nu sînt nici prea înalt, n-am putut vedea în spate cîtă mulțime pornise încoace, spre piață... Dar acum, acum mă uitam și-mi dădeam seama că sînt două ceasuri de cînd au pornit să golească piața și tot nu s-au terminat, și mă gîndeam și eu așa, cît de puternică e chemarea partidului nostru...

Dădu din umeri, tot rușinat de modul sentimental în care vorbise, parcă vrînd să spună : „făceți-mi ce vreți, ăsta sînt!"

Unul dintre cei care intraseră îi întinse un pistol.

— Ia pistolul ; ți-aș dori să n-ai nevoie de el, dar cine știe...

Îi strînseră mîna și plecară. Peste cîteva momente mașina lor se auzi jos pornind.

Și Drăgan, Gavrilă Drăgan, om nu prea înalt, grozav de lat în umeri, cu fața mare, rotundă, în mijlocul căreia creștea un nas bont, cu ochii ca două cerculețe negre peste care se pleoștea niște sprîncene scurte și late, rămase singur în cabinetul vast, îmbrăcat pînă la jumătatea pereților în plăci de stejar, cu tavanul pictat în chip de cer al cărui nori rozalii nu se mai vedeau din pricina lustrei imense din care se revărsa o lumină scînteietoare.

DINTRE SUTE DE CATARGE...

Petru Nodiș : Ne pare bine că ai revenit asupra versurilor. Dacă efortul ar fi fost mai susținut, și rezultatele erau altele. Ai îndepărtat unele versuri greoaie, dar graba încă se mai vede *(adînci-fierbinți, etc).*, iar imaginea buniculuj povestind este total neconvingătoare. Așteptăm altceva.

Florin Ionescu : Problema nemuririi a înăcrit viața multor poeți. Versurile pe această temă lasă un gust sălciu și cititorului și autorului, chiar dacă sînt scrise cu oarecare îndemînare :

...să învingi și legile supreme
Să strălucești deapururi, viu, în zare,
Luceafăr, nu steluță căzătoare
Același, neatins de neant și vreme...

Eminescu explică parcă altfel menirea poetului :

Putut-am eu cu lira străbate sau trezi
Nu secolul, ca alții, un ceas, măcar o zi?

Luceafărul nu-și pune problema să devină luceafăr.

Ioan Cazan : Cele două miniaturi *(„Bunicul"* și *„Tata")* sînt prea demonstrative. *„Balada lui Ștefan Plavăț"* conține versuri neușite, dar se lungește peste marginile substanței poetice și, din această cauză, lectura este obositoare. Nu lipsesc ideile, nici simțul versului, ci proporționarea imaginilor și exercițiul.

Carmen Georgescu : Inceputul are suavitate :

Fagure de miere-i dorul,
Limpede cum îi izvorul,
Numai mîndra mi-l alină
Legănat pe-a ei perină.
Bate vîntul peste fagi,
Mie brazi și fagi mi-s dragi.

Ai vrut, însă, să cuprinzi mult prea mult într-o singură poezie, și fiorul inițial se destramă. Mai trimite-ne.

Octavian Vana : Versurile au cîștigat în claritate, dar încă nu s-au desprins de unele imagini care circulă prin mai toate caietele poeților tineri. Așteptăm, cu încredere, altceva.

Gh. Tănăsescu : D-ta ai mult entuziasm, și poate că în el este și talent. Așterne-te, deci, pe muncă, neașteptînd alte satisfacții imediate în afară de cele pe care ți le oferă propriile d-tale constatări asupra progreselor obținute.

D. Rădulescu : Tabloul ales este mai mult decît anacronic :

Sub povara grea a lînii
Dorm oițele, visează,
Cînd pe cumpăna fîntînii
Rîde soarele-n amiază...
Cinci dulăi le stau de strajă,
Se rotesc pe lîngă ele.
Chiar și baciul, ca prin vrajă,
Adormi rupînd surcele...

Cu astfel de exerciții, talentul se sleiește repede.

Victor Nistea : Gesticulație obositoare, anemizînd bunele intenții.

Tiberiu Christescu : Desigur că este un progres, dar tematic nu ne poate încă satisface.

Dumitru Cepănaru : Fiecare poezie ne-a reținut atenția prin cîteva versuri. Mai realizată ni se pare *„Pe strada noastră"*, pe care o și publicăm. Scrisoarea la care te referi nu ne-a parvenit încă. Te rugăm să ne mai trimiți.

Hristache Lungu : Dacă *„Racheta"* ar avea alt final, am putea s-o luăm în considerație. Cealaltă, se bazează pe o poantă prea cunoscută. Mai trimite.

Damian Ureche : Aprecierile d-tale ne-au mîhnit profund. Am încercat să promovăm tot ceea ce ni s-a părut demn de luat în seamă (bineînțeles, în limitele priceperii noastre) și chiar d-ta ai fost publicat, încă în primele numere ale revistei, fără ca manuscrisul să poarte altă recomandație decît talentul ce se întrezărea. Zecile de nume apărute în cadrul acestei rubrici, sau în celelalte pagini ale revistei, dovedesc aceeași preocupare. De unde, deci, sentimentul de „părtinire" ? Apoi, avem credința că n-ai înțeles unele aprecieri ale noastre. Cînd am subliniat prezența unui cuvînt forțat ca *„omenime"*, în versurile d-tale, voiam să-ți atragem atenția asupra importanței fiecărui cuvînt. Desigur, îl putem corecta și noi, dintr-o trăsătură de condei, dar pericolul de a încerca să creezi termeni improprii rămînea întreg, pentru d-ta. Nu din cauza acestui cuvînt nu s-a reținut poezia, ci din cauza viciilor de fond. D-ta ne reprosezi că n-am răspuns „cu promptitudine și obiectivitate". Promptitudinea este în funcție de multele scrisori pe care se cere să le parcurgem lunar. Obiectivitatea noastră poate avea, bineînțeles, limite, dar oricum, d-ta nu te poți număra printre cei eventual nedreptățiți. Lasă deoparte „dezamăgirile", care nu rimează cu vîrsta și posibilitățile d-tale. Deocamdată, reținem două poezii. Mai trimite-ne.

Ion Van : Caietul trimis conține numeroase sclipiri dar, din păcate, n-am putut alege nimic, fie din cauza felului abrupt în care se sfîrșesc poemele, fie din cauza neclarităților. Te rugăm să treci pe la redacție, pentru a discuta mai pe larg.

Rucsandra Grigoriev : Destul de original sistemul d-tale de a ne trimite cîteva pagini dintr-o piesă, cu indicația *„continuarea altădată"*. Socotești că ai descoperit, în felul acesta, un nou gen literar ?

Apollo Belehan : Prezentarea d-tale ține loc și de răspuns :

Am pornit și eu în larg
cocoțat de un catarg...
Mai încet, mai pe tăcute,
fiindcă-s... unul... printre sute.

~

PE STRADA NOASTRĂ

Pe strada noastră
trec îmbrobodite cu năframa cerului
albastră,
tinere țesătoare
și culeg cu ochii garoafe
din răsăritul de soare.

Cine știe,
poate le vor țese
în pînza străvezie
a vîntului
ascunsă-n mînecile sumese.

Și mîine,
zglobia mea soră
mi se va lăuda
o oră
că-odată cu noua-i basma
s-au prăvălit zorile
și cerul în casă,
și cîmpul cu florile,
și că ea-i peste toate crălasă...

Pe strada noastră
trec țesătoare
cu ochii plini de cicoare
și de garoafe,
culese
din răsăritul de soare...

DUMITRU CEPĂNARU

~

PEISAJ NOCTURN

Își aprinde-orașul, astru după astru,
Stele ard pe stradă, stele la ferestre.
Cerul clar îmi pare că-i un lac albastru
Care oglindește stelele terestre.

ÎNAINTE PRIN TIMP

Destrămînd perdea de cețuri pale
Zorii ard cu sîngele-n obraz.
Ziua peste noapte se prăvale
Albă, ca o spumă de talaz.

Orizontul s-a deschis mai clar
Distilîndu-și puritatea-n slavă.
Am pornit cu-a visurilor navă
Peste veacul nostru, marinar.

Merg prin timp ca pe-un imens ocean
Mă privesc pietrificați Neptunii.
Nu mai pot, în valuri de mărgean
Să-și arunce aripa furtunii.

Mă îndrept spre-un țărm de viitor
Mă petrec cu zboruri albatroșii,
Îndrăgiră și-ei în zborul lor
Nava mea cu flamurile-i roșii.

Nava-i plină ; către țărm mi-o port
S-au aprins luminile în port.
Arde farul peste valuri clare
Ca un semn de liberă intrare !

DAMIAN URECHE

~

VESTE DE PE FRONT

Venise a doua scrisoare, un colț de ziar
Însemnat pe la margini c-un negru chenar.
Fără să scot un cuvînt
Îmi tremura pe buze zîmbetul frînt,
și priveam prin fereastra murdară,
departe,
acolo unde nori se tîrau pe pămînt,
fără să știu că acolo,
sau poate și mai departe,
atîrna într-o sîrmă ghimpată,
alături de-un om,
sfîrșitul cuvîntului
tată...

NICOLAE STOE

~

Gh Vulevanu : Credem că merită să continui, dacă ai și răbdare.

Adrian Păunescu : Sînt și versuri mai realizate, dar prea calci nepăsător peste cuvinte !

Sură-i bolța, sură, sură,
Și amarnic ceața cade,
Imprejur o albă bură
In albastre mascarade.

Repetînd un cuvînt, se întîmplă că nu-i sporești valorile, ci dimpotrivă. Chiar admițînd „mascaradele", d-ta susții că albul este albastru, ceea ce nu este prea convingător. Apoi, preferința d-tale pentru sonet: *„Imi place sonetul, că-i scurt, că-i sonet"*, sună a declarație de dragoste, e drept, dar, ca atîtea declarații, este tot neconvingătoare. Descoperirea d-tale ar putea să-ți fie fatală:

Și parcă într-însul, în doar patru strofe,
Trezite-s la viață și versuri amorfe.

Dacă sînt amorfe, nu forma de sonet le va învia.

Constantin Iovan Surcel : Vom răspunde prin poștă, așa cum ne-ai cerut. Vrem însă să ne arătăm nedumerirea față de afirmația atît de categorică : *„Intr-un timp, relativ scurt, de pelerinaj prin țară, am cunoscut viața cu toate longitudinile și latitudinile ei"*. Dacă ai o asemenea certitudine, nu te va servi, ci dimpotrivă, în munca de creație pe care ți-o propui (Nu spunem că te va deservi, deoarece unele unități comerciale folosesc acest termen într-un sens pozitiv, cu o încăpățînare dezarmantă). Pelerinajele au, de obicei, alt scop decît acela al cunoașterii vieții. Iar într-un timp *„relativ scurt"* nu poți descoperi decît întinderea necunoștințelor. Pentru un talent real, asemenea afirmații sînt ucigătoare.

Ion Butnaru : Sînt multe contradicții în scrisoarea d-tale. Concluzia ni se pare cam fantastică : „te-am determinat să-ți pierzi încrederea că poți fi folositor" etc. etc. Cînd vrei să cucerești necuprinsul domeniu al poeziei nu te poate descuraja trecerea cîtorva săptămîni. „Imputarea" pe care consideri că ne-o aduci este, iartă-ne, puțin cam pripită. Talentul nu se împacă cu goana, ci cu munca perseverentă, singura care poate reține, din cernerea anilor, grăunții metalului prețios. Versurile vor apare.

Ioan Ghiur : Ai ieșit în întîmpinarea răspunsului nostru propunînd trei formule posibile :

„Primul răspuns : Pentru început promițător mai trimiteți.

Al doilea răspuns : Aveți greșeli ortografice, poeziile sînt bune. Citiți, citiți mereu.

Al treilea răspuns : Sînt bune, mai trimiteți".

Pe care să-l alegem ? In fiecare este ceva adevărat. Greșeli ortografice există, nu ne putem reține să nu te sfătuim să citești, de trimis parcă ar mai trebui să trimiți...

Dusea Morgenstern : Părerile d-tale sînt prea de tot originale. Citățm : „...fiind ferm decis de a deveni un începător în ale scrisului, am trimis la patru reviste — două din București și două din provincie — diferite chestii pe care le-am scris..." Metoda de „a deveni începător" apare în adevărata ei lumină cînd aflăm că : „știu că n-am talent, însă sper că munca poate suplini talentul". Nu putem decît să fim de acord cu cele patru reviste care „au fost de altă părere" decît d-ta.

Nicolae Stoe : Subscriem întru totul la felul cum ți-ai organizat timpul de lucru. Roadele se văd. Reținem, deocamdată, „Veste de pe front" și te rugăm să ne mai trimiți.

Mihu DRAGOMIR

STEAUA fără NUME

Mărgărit Popa

Are toate atributele vîrstei de 12 ani : ciuf rebel, obraji sănătoși, picioare zdravene (fotbalul, una dintre pasiunile actuale), admirator al lui Dumas și Jules Verne, cucerit de fizică, amator de filme, și, bineînțeles, filatelist.

Pe deasupra, matematician, a definit singur și pentru sine, acum un an o regulă de divizibilitate cu 7 pe care o aplică astăzi aproape toată clasa de elevi dintr-a 6-a elementară a școlii din Dodeni.

Și parcă pentru a demonstra încăodată că poezia e ceva viu, generos, intens și cuprinzător ca viața însăși, pionierul Mărgărit Popa e și poet. Nu vrea să devină, nu știe că este ; este pur și simplu. Trăiește pe șantierul de la Bicaz, cunoaște construcția hidrocentralei, o iubește în felul lui, copilăros și înfocat, la fel cum iubește munții din jur, animalele pădurii, trecerea anotimpurilor, cărțile și cîte altele care-l încîntă și iscă în sufletul lui ritmuri și armonii de poezie.

Amintire de la Mare

Pentru bunicii mei

Vînturi calde și ușoare
Spuma valurilor bat
Valuri care duc în mare
Veștile de pe uscat.

Peștii argintii în cîrduri
Fulgerînd — apa străbat
Crabi de-oțel vin rînduri-rînduri
Pe nisip moale, curat.

Alge verzi și unduite
Se-ntretaie, se-mpletesc.
Frumuseți nebănuite
In adîncul mării cresc.

1957.

Noapte bună

Zice steaua mititică :
Oameni nu vă fie frică,
că la noapte nu-i furtună,
Noapte bună.

Doarme fumul în hogeac
Adormiți sînt peștii-n lac
Vîntul prin frunzișuri sună.
Noapte bună.

Doarme barza-n vîrf de casă
Alte stele-ncep să iasă
Doarme-n tufă o alună.
Noapte bună.

In zăvoi, sub lună nouă,
Uite-o umbră, parcă-s două,
Se desprind și se adună.
Noapte bună.

Numai Nică-i necăjit
Drept în casă e gonit
Cînd mai bine se juca.
Noapte rea !

1958.

STEAUA fără NUME

ION OPRIȘ

Visa de veacuri lumea...

Visa de veacuri lumea-ndrăzneala de vultani,
Covoare la picioare să i se culce norii,
Dar comunismul numai în patruzeci de ani
A căpătat puterea să stea la cot cu sorii.

Grăuntele ce poartă esența minții noastre
S-au năpustit spre soare din pămînteanul rug,
Vestindu-și deslipirea din hățurile-albastre
Și-apoi croindu-și mîndru, nepieritorul crug.

A fost doar începutul eroicilor vise,
Trimis-am o ștafetă, o jerbă de rachete
Spre lumile celeste pe care nu-ndrăsnise
Să le cuprindă cifra și oarbele lunete.

Vor crește către ceruri cristalice spirale
Și-n aer cosmodroame vor atîrna, stupine,
De unde și-or lua sborul spre florile astrale
Fulgerătoare nave, gigantice albine.

Mărire ție, veșnic, cosmonaut nocturn !
Vei hoinări prin stele ce nu-s trecute-n carte,
In deget îți vei pune inelul lui Saturn
Și vei culege alge din văile lui Marte.

Mărire ție, veșnic, cuceritor de spații
Ce-oi semăna pustiuri cu germeni pămîntești
Și-ntrezărind departe, nepămîntene nații
Cu steagul roș le-oi face chemări prietenești.

Cîntecul Pădurii

Ascultă simfonia pădurilor de fagi
Ce vine din străfundul pămîntului cu basme
Asemeni unui murmur înăbușit de magi
Și urcă spre vecie în dansuri de fantasme.

Frămîntu-i însoțise trecutele bejenii
Ce-au poposit trudite sub primitoarea cască.
Cu el a prins făptură povestea Cosînzenii
Și doina șuerată din frunza haiducească.

Aci, în templu-aceasta, cu stîlpii cîntători,
Prin care se prefiră în nimburi măestrite
Suvițe de luceferi și pulbere de zori
O inimă-i ascunsă în chivote-aurite.

De vei pleca urechea pe asprele frunzare
Simți inima de veacuri a celor mulți cum bate
Și urcă din istorii spre nesfîrșita zare
Prin miile de ramuri ce cîntă-mbrățișate.

Îți mulțumesc

Îți mulțumesc iubită ce trudești
Cu mine cot la cot pe-aceleași schele,
Pătrunși de-aceleași fibre pămîntești
Și aninați de-același tort de stele.

Cu tine-i, cerul aripă pe umăr
Și inima se-avîntă-n albăstrime,
E-un singur om mulțimea fără număr
Și orice om, un licăr de mulțime.

Tu nu-mi ceri niciodată în poeme
Să-ți nemuresc ca Dante amintirea,
Ci să trimit poetice trireme
Ca să colinde-n cîntec omenirea.

Dar de va fi să las și eu un semn
De foc, în trunchiul veacului ce vine,
Fii mîndră : tu i-ai fost îndemn
Și l-am crestat alături de tine.

...ŞI APA

de **CORNELIU LEU**

Primul reflex pe care-l avu, fu să plece şi el. Apoi, imediat, îşi dădu seama că, de atunci începînd acolo era biroul lui, şi-ncepu să se plimbe cu paşi nesiguri, cam crăcănaţi, în jurul mesei cu cristal. Se simţea prost faţă cu mobilierul ăla greoi. El era un om modest. Ca să alunge toate gîndurile astea, începu să revadă ce avea de făcut. Se duse la biroul masiv, luă o hîrtie şi-un creion, veni la masa cu cristal, se aşează la un colţ al ei şi vru să scrie. Dar prin mîna rănită îi trecu un fulger fierbinte. Oftă neputincios şi începu să recapituleze în minte.

Îl întrerupse zbîrnîitul telefonului.

— Allo, aveţi legătura cu Bucureştiul, aveţi legătura cu Bucureştiul...

Rămase surprins :

— Dar n-am cerut nici un Bucureşti, domnişoară.

— Nu-i nimic, vă cere Bucureştiul pe dumneavoastră, se auzi un glas răspicat la celălalt capăt al firului şi-un rîs scurt, puţin forţat amabil, Ha, ha, ha... vă surprinde domnule Drăgan ?...

— Ce să mă surprindă ?.. Cu cine vorbesc ?... întrebă el mai răstit decît ar fi trebuit.

La capătul celălalt al firului, glasul tuşi, apoi deveni sobru :

— La telefon colonelul Candrea. prefectul judeţului ;

— Da ?... făcu Drăgan de-a dreptul mirat.

— Da, domnule primar, rosti şi mai amabil glasul răspicat de dincolo, — ştii, eu mă aflu de cîteva zile la Bucureşti, am fost chemat la minister...

„A-ntins-o porcu', i-a fost frică, şi minte că e de cîteva zile" gîndi Drăgan şi, pentru asta, rosti în microfon un foarte răstit :

— Şi ?!...

— Şi... vreau să te felicit, domnule Drăgan, am auzit c-ai fost instalat primar. Să ştii că mă bucur foarte mult. Vreau să colaborăm în mod fructuos, cel dinaintea dumitale era cam papălapte, chiar mă gîndeam să propun acum schimbarea lui. Dar aşa... îmi pare foarte bine c-aţi fost oameni de acţiune... şi te felicit încă odată...

— ..

— ...şi acum te las, vin şi eu peste cîteva zile şi vom sta de vorbă mai mult ; la revedere şi, să fie-ntr-un ceas bun !...

La celălalt capăt al firului întreruptorul ţăcăni.

Drăgan, rămase cu receptoru-n mînă, uitîndu-se la el, cînd încă mirat, cînd bănuitor, cînd de-a dreptul fioros... Şi, deodată, îi veni să rîdă de unul singur.

„A-ntins-o, iar acum pipăe terenul dacă poate să se întoarcă sau nu" îşi spuse el. Şi-apoi : „mai bine-i spuneam stai acolo că luăm şi prefectura"... „ba nu, mai bine ca nu i-am spus, cu toate că mă mînca pe limbă să i-o spun". Dar îl cuprinse ciuda : „ştiu să vorbească, paradisul lor de burghezi !... Ştiu să se poarte, ştiu să-nvîrtă politica pe degete, ai văzut cu cîtă diplomaţie m-a luat ? !".

Şi, făcînd cîţiva paşi : „Ar fi trebuit să-mi bat şi eu joc de el, nu să-i răspund aşa, morocănos, ca mocofanul"...

Pe sală se-auzi gălăgie, bocănituri şi-un glas din gît.

— Lasă-mă, mă, că, ce, nu-l cunosc eu ?...

Se mai auziră ceva zgomote, apoi uşa se deschise şi-n cadrul ei apăru Cîrnu. Avea mantaua de ploaie desfăcută şi trăsăturile teribil de boţite că-ţi venea să rîzi de el ca de-o maimuţă.

— Ai... să trăieşti, domn primar !...

Drăgan pricepu că era beat şi-l privi crunt.

— ... ce, nu mă mai cunoşti, continuă Cîrnu cu glas certăreţ, închizînd uşa şi venind spre el — te-ai ajuns, 'te-n lampă ! ...eşti primar acum...

— Ce vrei, Cîrnule, ce vrei ?.. spune ce vrei şi lasă prostiile !...

— Ce vreau eu ?... se opri acela în mijlocul încăperii uitîndu-se împleticit şi vorbind asemenea ; apoi deveni grav : eu nu vreau nimic, eu am fost invitat la ora asta aici.

— Invitat ?... De cine ?

Pe Drăgan îl amuza, dar simţea că se enervează ; nu mai putea să suporte nişte prostii de om beat după o zi atît de încordată :

— Mă, te-au rănit, au tras în tine... se hlizi Cîrnu arătînd spre braţul bandajat al lui Drăgan. Parcă sfios, Drăgan, îşi trase scurta mai pe umeri.

— Spune, Drăgane, ţi-a curs mult sînge ?...

— Cîrnule, nu mă enerva; acuma, eşti beat, spune cine te-a invitat aici, şi du-te şi te culcă !...

Cîrnu se trîntise-ntr-un fotoliu de piele şi, beat, se chinuia să-şi aprindă o ţigară.

— Prostii, zise el dînd din mînă a lehamite, fleacuri !... Nu m-a invitat nimeni, sau, e ca şi cum nu m-a invitat nimeni, pentru că, cine m-a invitat nu mai este... acuma eşti tu, Drăgane, am auzit tot... şi-am venit la tine.

Drăgan nu-l mai întrebă ce vroia. Nu-i mai dădea atenţie. Se plimba prin cameră cu scurta pe umeri.

— Drăgane, veni Cîrnu după el, împleticindu-se, vreau să mă faci angrosist de peşte... Da, da, nu spune nu, Drăgane, fiind că poţi, Drăgane, tu eşti primarul nostru şi trebuie să ne faci pe noi...

— Fugi mă de-aici ! îi spuse Drăgan şi ca răspuns şi pentru că prea îi duhnea în faţă.

— Drăgane, nu fii scîrţan, Drăgane, ai pus mîna pe ciolan şi vrei să ţii fondurile numai pentru tine...

— Ce spui, mă ? !

Cîrnu se clătină, se-mpiedică şi căzu pe spate. Noroc de masa, de care reuşi să se sprijine.

— Stai mă, Drăgane, nu te burzului aşa, că mă sperii !...

— Spune ce vrei, sau pleacă !...

— Vreau să-mi dai şi mie din fondul... ştii cum îi zice... „pentru producţia de război"... Drăgane, ştii Drăgane, nu te burzului. Drăgane, tu eşti nou, poate că încă nici nu ştii : mie mi-a explicat Segărcescu, ăsta-i un fond, aşa... că-l împărţeau ei între ei, ziceau că-mi dau şi mie, da' să spun că procur peşte sărat, că peştele sărat e industrie, ălălalt, viu, e numai comerţ, iar fondul e pentru industrie... Zău Drăgane, am auzit eu azi dimineaţă cu urechile mele cînd explica primarul la telefon... Nu fi fraier, uite, eu ţi-am dat pontul, vezi, dar atinge-mă şi pe mine cu ceva.

Se opri singur, văzînd mînia fierbînd în ochii lui Drăgan.

Se opri la timp pentru că, în aceeaşi clipă, sub cerul cu nori roz care nu se vedeau din pricina candelabrului scînteietor, parcă din întreg acel vast cabinet, un glas uriaş urlă către el :

— Ieşi afară !...

Ferestrele zbîrnîiră şi Cîrnu se prăvăli pe-un scaun.

— Stai mă, Drăgane, nu urla aşa...

— N-ai ieşit ? ! ? !...

Mînia şi tensiunea acelei întregi zile, fierbeau în Drăgan.

— N-ai ieşit ? ! ? !...

Mîna sănătoasă căută în buzunar pistolul.

— Ieşi afară că de nu... scîrbă !...

Dar Cîrnu, în inconştienta lui beţie, se uita la el fix şi-ncerca să rînjească :

— Ce Drăgane, te-ai supărat c-am venit la tine beat ?... Am băut din banii liberalilor... ha,ha, ha !... Sanchi, ca să le adun partizani !... Şi, parcă atunci văzînd pistolul cu care Drăgan, cam supărat că avusese o asemenea ieşire, nu prea ştia ce să facă... Ce măăă ?... Vrei să mă-mpuşti ?... Hai, na, trage... trage... Clătinîndu-se, se ridică încercînd să-şi desfacă haina — trage, mă... poate curge şi din mine sînge, şi-ajung şi eu un erou, şi mă face primar, ca pe tine... Na, mă, trage, că te-ai ajuns acum.

Şi, bocănind pe parchet, veni după Drăgan care se-ndepărta scîrbit.

— Na, mă, trage, vrei să dau şi eu sînge ?... Dau !...

Obosit, Drăgan îşi coborî încet palma peste sprîncene, peste nas, peste bărbie şi se uită la el cu alţi ochi. serioşi, liniştiţi.

— Nu trag, mă, tocmai de asta nu trag... fiindcă din tine n-ar curge sînge ; din tine ar curge o apă murdară şi împuţită, asta ar curge !... Hai, cară-te... ieşi mă afară !...

Îl apucă de pulpană cu două degete, ca pe-o otreapă, şi-l scoase pe uşă.

Apoi o închise, se-ntoarse cu spatele la ea şi răsufla adînc. Se simţea foarte obosit.

Dar numai pentru o clipă. Imediat după aceea, pe faţa lui mare ca o lună plină apăru lumina unui gînd înviorător. „Împărţeau între ei fondul pentru producţia de război, fir-ar mama lor să fie de canalii !..."

După aceea se trezi spunînd cu glas tare :

— Ha !... Ia uite cu cinemi era mie ruşine că nu ştiu să mă port... Puşlamalele !...

Apoi, strîngînd buzele şi încruntînd sprîncenele îşi spuse iarăşi în gînd : „Păi noi, noi avem într-adevăr de organizat o lume, nu de furat !..."

Şi, cu întreaga conştiinţă a datoriei lui, păşi hotărît pe parchetul cabinetului său, ajunse la birou şi, aşezîndu-se în fotoliu cu toată siguranţa omului care are de făcut o treabă adevărată, apăsă pe butonul soneriei.

Intră o secretară tinerică şi speriată.

— Domnişoară, ai hîrtie şi creion ?

— Da.

— Bun scrie : Ordonanţa numărul unu... ai scris ?...

— Da, răspunse fata încă speriată.

— Bun ; mai departe : „In numele clasei muncitoare din oraş..."

Fata scrise, apoi se uită la el aşteptînd, fără să mai arate speriată. Chipul lui Drăgan dovedea un om hotărît, încrezător, pus pe treabă serioasă, şi atîta tot.

Scrisoare către un prieten

Bucu, 28 ianuar 958

Dragă prietene,

Iţi scriu din Bărăganul copilăriei tale, învăluit în zăpezile iernii... Satul unde voi sta o lună de zile este aşezat pe malul Ialomiţei. In tren, un bărbat peste măsură de înalt şi peste măsură de vesel, întovărăşit de ceva care aduce a damigeană (un borcan pîntecos, cîndva îmbrăcat în rafie, acum strîns cu nişte sfori uriaşe) a cîntat pentru inima lui, cum spunea (cînta în ultimul vagon, dar cred că a auzit şi mecanicul de pe locomotivă) „Mîndra mea din Ialomiţa", fericită creaţie pe care poporul o iubeşte şi fericit pont de reportaj. Din Slobozia Veche, un fel de Tîrgu-Neamţ valah, oraşel cu case albe, cu magazine, librării, restaurante, ziar local, monument de la 1916, autobuze, am plecat cu o maşină, spre ţinta călătoriei mele, satul Bucu.

La sfatul popular, enigmatic, n-am spus dintru început de unde vin :

— De la O.R.A.C.A. ?

— Nici pomeneală.

— De la Comraiprod ?

— Nu...

— De la Agevacop ?

— N-aţi ghicit !

— Atunci sînteţi în locul tovarăşului Popescu de la cinematografie, cu munca culturală.

Au început să mi-l laude pe acest Popescu, mi-au arătat plicuri de la el, scrise pe hîrtie violetă, recomandabilă parfumatelor scrisori de amor, mi-au spus că era bun, energic, frumos, făcea „poezii", nu dispreţuia vinul, se juca cu copiii etc. Care cum intra pe uşă mi-l lăuda. In sinea mea, îl „blestemam" şi căutam metodele prin care să mi-i atrag şi eu pe aceşti oameni minunaţi şi îndatoritori. Am înţeles curînd : trebuie să muncesc, aşa cum muncesc şi ei, fără zarvă, dar sigur, temeinic.

Şi era seară şi soba era aproape roşie şi cineva a aprins o lampă cu lumină smerită. Am ascultat cîteva convorbiri între preşedintele sfatului, tovarăşul Zotta, secretarul, „nea Fănică" şi oamenii veniţi la ei cu diverse probleme. E greu să redau în întregime totul. Am să încerc să mă rezum la anumite secvenţe din discuţii... Iată cîteva noutăţi :

„Nea Fănică" face un plan privind dezvoltarea satului Bucu în anii viitori, în lumina celor spuse de tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej la Plenara recentă. Se va termina construcţia căminului cultural; se vor mai repara cîteva poduri şi drumuri...

In sat se află un dispensar din ce în ce mai puţin solicitat.

Brigada utemistă de agitaţie l-a cam luat „în focuri" pe şeful gării. De ce ? Că sala de aşteptare are două uşi şi el nu deschide decît una. Cei care locuiesc în spatele gării trebuie să facă un mare ocol. Uneori, pierd trenul. După „premieră" şeful s-a făcut foc dar... a deschis şi a doua uşă. Notez. Critică eficace...

Brigada în cauză, pentru care eu am să fac un program nou, dar asta numai în cazul cînd mă pricep la „poezii", dacă nu mă pricep, fac utemiştii.

E un campion al zilelor muncă la colectiv. Impreună cu muierea şi băieţii lui (brazi) a făcut nici mai mult nici mai puţin decît 1.000 de zile muncă. Pentru asta primeşte zeci de saci de grîu, porumb, primeşte bumbac, brînză, vin, ţuică, lemne de foc, zahăr, în cantităţi impresionante şi bani cu care poate să ia maşină de cusut.

Aproape toţi colectiviştii au biciclete. Sînt întrebat dacă se găsesc la Bucureşti dinamuri cehoslovace şi muzicuţe cu schimbător,

Am devenit pentru o jumătate de oră, consultant ştiinţific. „Bate" televiziunea pînă la Bucu ? Oamenii vor să ştie, nu din simplă curiozitate. Vor să aducă lumina în sat şi cu lumina şi zîmbetul fascinant al lui Cleo Ştiber.

Sînt condus la gazda mea, unde, bineînţeles a stat fatidicul Popescu. Două ore vorbim despre el. Mi se arată o scrisoare violetă. Sînt convins că dacă mă duc la vecin găsesc şi acolo una. Gazda — colectivistul Dinu Ştefan — mă întreabă dacă servesc ţuica fiartă. Servesc. Incă un păhăruţ ? Incă ! Păhăruţul e un pahar de-o litră. Omul are doi copii încîntători care mă întreabă ce mai face nenea Popescu. Nu vor să creadă că deşi sînt cu serviciul tot în „Casa Scînteii" unde e şi el, nu-l cunosc. Nea Dinu are două îndeletniciri. Amîndouă poetice. Păzeşte satul, uneori, şi păzeşte poate, atunci cînd e de gardă, şi stelele rotitoare, şi este meşter la prepararea vinului. Ii ştie toate dichisurile, umblă cu butoaiele uriaşe cu evlavie şi gingăşie şi vinul — zice el — e foarte bun. A avut acum un an 320 de zile muncă şi a primit 34 de saci cu grîu. Restul, refuz să calculez. Are vacă, oi, porci, păsări, casă spaţioasă, rame (covoare) şi dragoste pentru colectivă. Nu l-am întrebat nimic, mi-a vorbit singur, socotea parcă de datoria lui să-mi povestească. E seară, noapte. Oră indefinită.

Camera mea, seamănă cu a bunicii tale sau cu a bunicii mele. Pat cu tablii de fier, soba uriaşă, albă şi bună, velinţe alese în război, cu galben şi roşu. Tablouri din iarmaroace, cu margini din fîşii de oglinzi, alcătuite din bucăţi de sticlă pisată, colorată. Tablouri de familie, mici, şterse de vreme. Flori de hîrtie pe la colţuri. Flori galbene şi albastre şi verzi. Hainele de sărbătoare în cuierul în formă de cal, acoperite cu o pînză albă.

E tîrziu... Lampa abia mai luminează. De mîine abia, încep munca. Am să-ţi mai scriu din Bărăganul potopit de zăpezi, am să-ţi scriu despre oamenii aceştia care înfruntă viscolul pentru a merge la spectacolele brigăzii de agitaţie.

Şi despre copiii satului.

Şi despre salcîmii cu umbră puţină, salcîmii galbeni ai amiezilor de vară, cu care te întîlneşti pretutindeni, adevărate cămile vegetale, răbdătoare şi bune...

La revedere, al tău

Gheorghe TOMOZEI

Urmaşii lui Vasile Roaită

Eu cred că toţi cei care călătoresc cu tramvaiul 6, cînd ajung în dreptul Atelierelor Griviţa Roşie, au emoţia acelora care intră pe neaşteptate într-un uriaş şi patetic muzeu de mărturii şi relicve unice. Eu însumi deseori am surprins discuţia unor necunoscuţi locuitori ai istoricului cartier, care îşi comunicau vechi aduceri aminte :

— Acolo sus era sirena lui Vasile Roaită.

— Iţi aminteşti ? La colţul acela al gardului au pătruns muncitorii de la „Gagel" şi muncitoarele de la „Regie" cînd ne-au adus pîine şi saci întregi cu ţigări.

— De aici a fost întoarsă compania din regimentul 21 infanterie care n-a vrut să tragă în grevişti. In curtea vastă a Atelierelor, acolo unde vara locul e plin de verdeaţă şi flori ca un parc, stau pe socluri monumentele lui Ilie Pintilie şi Vasile Roaită. Pe locul acela, cu 26 de ani în urmă au stat pichetele de autoapărare ale muncitorilor feroviari. Se ridicaseră, la chemarea Partidului Comunist din Romînia, împotriva exploatării sîngeroase, împotriva curbelor de sacrificiu, împotriva fascismului, pentru pîine şi pentru o viaţă mai bună.

★

Este instructivă şi cu osebire elocventă realitatea zilelor noastre. O relatez în cifre, pentru că sobrietatea lor telegrafică este plină de poezie, întocmai ca un tablou, ca o simfonie şi ca un volum de versuri.

— In anul 1958 s-au construit la „Griviţa Roşie" hale şi ateliere noi cu o suprafaţă de 8017 metri pătraţi.

— Tot în 1958 s-a inaugurat cantina cu o capacitate de 1200 locuri. Ea este cea mai modernă cantină din Bucureşti şi elegantă ca un restaurant de lux. Intreaga construcţie a costat aproape 10 milioane lei. Intr-o lună aci se foloseşte pentru prepararea mîncărilor cantitatea enormă de 65 tone de alimente !

— In primăvara anului 1958 s-au plantat pe cele 2 hectare de spaţii verzi din incinta Atelierelor, 550 arbuşti ornamentali 700 de arbori, 600 de conifere, 800 de trandafiri şi 50.000 de plante decorative.

— Muncitorii Atelierelor au realizat în 1958 economii în valoare de peste 13 milioane lei. Ei au primit Drapelul de producţie al Consiliului de Miniştri de întreprindere fruntaşă, pe ţară. La solemnitate, muncitorul Al. Dumitrescu de la uzina de tractoare din Oraşul Stalin (cea care a pierdut Drapelul) a spus : „Colectivul uzinei noastre nu va precupeţi nici un efort pentru a recîştiga înalta distincţie. Aşa că la anul, vă aşteptăm la Oraşul Stalin pentru a ne da înapoi Drapelul pe care l-aţi cîştigat". Muncitorii adunaţi în sală au răspuns : „Vom veni la Oraşul Stalin, dar numai în vizită. Sîntem hotărîţi să menţinem Drapelul şi nu-l vom ceda uşor altei întreprinderi".

★

In 1945 la Timişoara, un grup de poeţi a citit poezii în faţa muncitorilor de la Atelierele feroviare. Era îndată după război. Acoperişul halelor era spart de bombe, viscolul aducea zăpada înăuntru, era ger aspru, dar sutele de muncitori prezenţi au ascultat cu emoţie şi bucurie mesajul poetic ce li se adresa.

Azi la Timişoara se află Atelierele feroviare noi, iar crivăţul nu mai urlă prin acoperişuri. Cît despre muncitori, sînt sigur că au rămas aceeaşi devotaţi prieteni ai literaturii.

★

In ianuarie 1954 viscolul m-a surprins călător într-un tren accelerat ce venea de la Timişoara spre Bucureşti. Garnitura a fost blocată undeva între Turnu Severin şi Craiova. Pot oare uita vreodată eroismul mecanicului de locomotivă care a dus vagon cu vagon, în condiţii dramatice trenul întreg de la Filiaşi pînă în gara Craiova ?

Acum cîţiva ani un răufăcător a atacat pe împiegatul unei mici şi modeste staţii de cale ferată, undeva lîngă Buzău. Impuşcat mortal, împiegatul, cu ultimele puteri, a pus semnalul „linie ocupată" apoi prin telegraf a cerut ajutor. Locomotiva sosită la o jumătate de ceas după aceea l-a găsit mort pe împiegatul staţiei Stîlpu. Pînă în ziuă a fost prins şi tîlharul care l-a jefuit şi ucis.

E în povestea aceasta dramatică, în eroismul împiegatului mort la datorie, ceva din abnegaţia soldaţilor de pe marile fronturi. In orice caz este în ea un subiect excepţional de literatură.

★

De cîte ori călătoresc cu trenul mai ales noaptea, cînd cobor la ziuă în staţia de destinaţie nu mă pot opri şi în vreme ce lumea se îndreaptă grăbită spre ieşire ca să prindă autobusul şi tramvaiul, eu trec prin faţa locomotivei şi mă opresc în preajma ei. Văd faţa înnegrită a mecanicului pe care oboseala unei nopţi încordate şi nedormite a adîncit nişte cute întunecate, îl văd privind în tăcere mulţimea călătorilor, ori îl aud vorbind cu ajutorul lui. N-am văzut nici un mecanic nervos ori neserios. Toţi pe care îi cunosc şi i-am văzut au în ei ceva din asprimea, profunzimea şi gravitatea oamenilor deosebiţi, înzestraţi cu o tărie de caracter asemănătoare eroilor.

Petru VINTILĂ

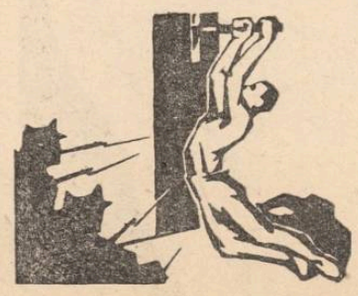

RELIEF

Problemele actuale ale teatrului

De vorbă cu Sică Alexandrescu despre REȚEAUA SUBTERANA de Mihai Beniuc

Începînd din acest număr, revista „Luceafărul" inițiază un ciclu de interviuri cu regizori, actori, scenografi, dramaturgi, privind problemele actuale ale mișcării noastre teatrale. Ne-am adresat mai întîi maestrului Sică Alexandrescu, prim regizor al Teatrului Național „I. L. Caragiale", care ne-a răspuns cîtorva întrebări privind piesa Rețeaua subterană **de Mihai Beniuc a cărei premieră va avea loc au peste multă vreme.**

Am vrea să ne împărtășiți surpriza prilejuită de cunoașterea lucrării dramatice de debut a lui Mihai Beniuc.

Cînd am ajuns la ultima replică și am închis mapa cu manscurisul piesei lui Mihai Beniuc, am rămas cu impresia că m-am întors dintr-o excursie în Țara Moților. Plăcută impresie. Mai cu seamă vara, la București, în luna lui Cuptor. Pentrucă această primă lectură s-a petrecut în luna iulie a anului trecut. Aerul de prospețime, adierea răcoroasă ce se desprinde din piesă — pe de o parte — simpatia ce mă lega de anumiți oameni cu care făcusem cunoștință în această excursie sau interesul ce mi-l treziseră alte figuri cam suspecte din partea locului — pe de altă parte — m-au îndemnat să recitesc Rețeaua subterană. *Am recitit-o cu aceeași plăcere.*

Oamenii de teatru, pe care meseria îi obligă să citească zeci de „piese" pe lună, numai ei pot înțelege ce lucru mare, ce lucru rar e să dai peste o piesă care „se citește cu plăcere". Piesa lui Mihai Beniuc îndeplinește cu prisosință această primă condiție. E un rezultat fericit pentru o lucrare dramatică de debut.

Conducerea teatrului, de acord cu autorul, după ce le-am comunicat părerea mea despre piesă, mi-au încredințat soarta lucrării proaspătului dramaturg, Mihai Beniuc. De atunci și pînă azi nu m-am mai despărțit de „Rețeaua subterană", căreia îi cunosc acum toate ochiurile, toate-ncheieturile. Și vă pot spune despre ea multe, și numai lucruri bune.

În primul rînd, oamenii care se mișcă în această „Rețea" sînt oameni adevărați, oameni vii cu sînge în vine, oameni ce trăiesc o viață adevărată, nu ființe de carton, plăsmuite într-un laborator literar, manechine um-

plute cu paie, care nu deschid gura decît ca să exprime sentimente pe care nu le au, sau să formuleze idei pe care nu le gîndesc.

N-am cunoscut prea de aproape țărani din munții Apuseni, dar citind piesa lui Mihai Beniuc am simțit că în „Rețeaua" lui sînt angrenați oameni autentici, care au între ei raporturi firești, ieșite din adevărate ciocniri de interese și tendințe. Oameni ce-și trăiesc viața lor adevărată, și care nu se mișcă silit, după un plan arbitrar voit de autor. Oameni ce ocupă poziții de clasă bine definite și care oglindesc o realitate existentă. Satul lui Mihai Beniuc e un sat din zilele noastre, frămîntat de probleme actuale, un sat în care viața ne apare sub multiplele ei aspecte, un mic univers complex agitat de lupte și pasiuni.

Care credeți că este aportul piesei la promovarea dramaturgiei inspirate din actualitate și exemplul ce ni-l oferă scriitorul cu această lucrare?

Pentrucă ați folosit cuvîntul „exemplu" să ne folosim de el. Socotesc că piesa lui Mihai Beniuc poate fi dată ca „exemplu" de cum trebuie înțeleasă actualitatea în teatru. O piesă actuală nu e neapărat necesar să fie un articol de gazetă pe teme actuale, căruia te silești să-i îmbraci o haină dialogată. Dramaturgia zilelor noastre se cere și e bine să izvorască numai din sbuciumul și frămîntările oamenilor de azi, din lupta lor pentru ce ar dori să fie mîine, pe scurt, să reflecte realitatea politică a timpului nostru. Dar asta cu mijloacele poeziei dramatice, nu cu arme pe care să le desprindă din panoplia oratoriei sau a ziaristicei. Pentrucă acestor arme — prețioase și stimate de toată lumea — nu le stă bine cînd se urcă pe scenă, zăngănitul lor e strident, zgîrie urechea, nu sună bine pe scîndura cu rezonanțe adînci a scenei.

Înțelegînd în felul ăsta actualitatea în teatru, „Rețeaua subterană" este o piesă a zilei de azi, este o piesă legată prin toate fibrele ei de clocotul politic al timpului nostru, o piesă actuală.

Ceea ce mi se pare cu totul deosebit în lucrarea de debut teatral a lui Mihai Beniuc este faptul că autorul izbutește să creeze un erou pozitiv în comedie, *lucru foarte dificil. Toma Căbulea, bătrînul țăran înțelept, plin de umor sănătos și de înțelegere adîncă a vremurilor noi, va rămîne în galeria de chipuri luminoase ale dramaturgiei noastre noi, alături de Spiridon Biserică al lui Aurel Baranga.*

Premizele de la care ați pornit și concepția dvs. regizorală?

Din tot ce-am vorbit pînă acum reiese gîndul regizorului ca și premizele de la care am pornit în construirea spectacolului. Ca întotdeauna, mă va conduce și de astă dată cel dinîi comandament al meseriei noastre: primatul textului. Aspectele luptei de clasă, atașamentul țărănimii sărace față de Partid, participarea țărănimii la construirea vieții noi, într-un cuvînt, punctul de vedere politic, care mustește din toate încheieturile piesei, a fost tot timpul pe primul plan al preocupărilor noastre și ne vom sili să-l ilustrăm în spectacol.

Cum vedeți desfășurarea forțelor actoricești în această piesă?

Actorii au fost din capul locului cuceriți de lucrarea lui Mihai Beniuc. Atît ei cît și regizorul o vor sluji, nu numai cu pasiune și devotament, dar și cu multă plăcere. Problemele foarte serioase pe care le tratează piesa, autorul a înțeles să le privească prin prisma comediei, a umorului și asta explică compoziția distribuției care cuprinde nume ca Vasiliu Birlic, Natașa Alexandra, Sylvia Dumitrescu, Eugenia Popovici, Marcel Anghelescu, Niki Atanasiu, Radu Beligan, Toma Dimitriu, Al. Giugaru, Al. Ghibericon și mulți alți artiști valoroși, ce vor apare în curînd în opera de debut în teatru a unui mare scriitor, prima piesă originală cu care se începe traducerea în fapt a programului anunțat de directorul nostru, Zaharia Stancu.

Cititorii noștri au deci prilejul să constate că REȚEAUA SUBTERANA, piesă inspirată din actualitatea socialistă, a prilejuit regizorului și actorilor o vie satisfacție și că munca depusă pentru transpunerea ei scenică se desfășoară sub semnul unei adeziuni sufletești rar întîlnite.

Salutînd interesul pe care unii din cei mai buni actori ai țării noastre îl acordă dramaturgiei realist-socialiste, așteptăm cu încredere premiera REȚELEI SUBTERANE.

Gheorghe STĂNESCU

„Șantier liric"

Implinind doi ani de activitate, cenaclul literar „Flacăra' *din Hunedoara publică în paginile ziarului local* „Uzina noastră" *cîteva dintre cele mai recente realizări poetice ale membrilor săi.*

Nu mică ne-a fost bucuria, descoperind în cîteva din aceste poezii, semne ale unui autentic lirism: sinceritate, căldură și o încîntătoare și tinerească viziune asupra vieții clocotitoare din jur. Asociate și cu un vizibil efort de limpezire a expresiei, virtuțile acestea au devenit la unii dintre cei publicați și mai evidente.

Deși picturale, descriptive, poeziile lui Iv. Martinovici sau Victor Nița, nu rămîn însă simple notații fugare, impresioniste; autorii lor surprind adesea imagini proaspete, vii, sentimente dragi oamenilor noi din patria noastră. „Nocturnă hunedoreană" *de Iv. Martinovici, în ciuda unor nefericite metafore* (țipătul de pescăruș al macaralelor *sau* „înfloare svîcnetul sînului în inima mea") *e un pastel liric cu certe frumuseți. Invitația adresată iubitei în cadrul orașului mistuit noaptea ca și ziua de patimi prometeice,* (Combinatul în noapte respiră/, în vuet de orgă marină/) *sună cald, convingător:* Semenii noștri) încă o șarjă au izvodit din furnale,/ pîine și trandafiri pentru visele tale/. *Mai grațios, lucrat în tonuri mai diafane, portretul sudoriței din poezia cu același nume, de Victor Nița, e inspirat de elanul și energia tinerească a unei femei-sudor, care lucrează pe o platformă de schelă, adîncită în vis, preocupată de creația ei.*

„Inchinare" *de Dan Constantinescu aduce pe linia unei discrete influențe eminesciene* („Dintre sute de catarge") *o interesantă notă de reflexivitate și de concentrare lirică. Dacă n-ar fi pîndit pe alocuri de o destrămare în abstract autorul acestei ode închinate tumultului veșnic al mării:* „Al tău frămînt/ I-atît de vast/ Că liniște/ Imi pare/ O Mare nesfîrșită,/ Sfîntă cutremurare/ *ar putea scrie poezii dense și pline de patosul vieții noastre. Stoian Giugescu în cele două poezii pentru copii:* „Concurs pe lac" *și* „Moș Pitic" *narează juvenil și are intuiția umorului infantil, deși impresia de facil întunecă pe alocuri aceste calități.*

O bună parte din versurile publicate de ziarul „Uzina noastră" *poate constitui astfel un început destul de promițător pe linia unei poezii active, militante, inspirate de actualitatea patriei noastre.*

VASILE NICOLESCU

Succese

Posturile noastre de radio au început acest an sub semnul unei vizibile înnoiri a modalităților de prezentare a emisiunilor culturale. O bună impresie a făcut și regularitatea cu care se transmit unele emisiuni fixe, precum și încadrarea lor în anumite rubrici sugestiv intitulate (*Izvoare fermecate, Ani de ucenicie, Bucuroși de oaspeți, Atlas literar, Album sonor,* etc.).

Remarcăm între acestea ingeniosul *Album sonor* în cadrul căruia eminente personalități literare ale lumii vor putea fi ascultate citindu-și propriile opere. Pînă în prezent abonații posturilor de radio au avut fericirea de a-i asculta pe Maiakovski și Fadeev, urmînd precum se anunță într-un program radio, ca în alte emisii să-i ascultăm pe Gorki, Eluard, Aragon...

Inițiativa aceasta merită continuată și lărgită în sensul cuprinderii unui număr cît mai mare de scriitori din întreaga lume.

O sugestie: ar trebui să se asigure un anumit echilibru între interpretarea autorului transmis și dublura românească.

A. A. ILIESCU

Maiakovski inedit

In colecția Moștenirea literară, *publicată de Institutul de literatură și limbă al Academiei de științe a U.R.S.S. a apărut de curînd al 65-lea volum dedicat lui Maiakovski. Volumul apare în condiții excepționale din punct de vedere tehnic și științific (628 pagini, fotografii, facsimile, toate inedite).*

Cercetătorii Institutului de literatură al Academiei de științe din Moscova (L. M. Rosenblium, Natalia Efros, A. D. Levin) au selecționat manuscrisele inedite ale marelui poet, publicînd cu adnotări cuvîntările, scrisorile, articolele, însemnările și interviurile mai importante.

Printre cuvîntări sînt citabile următoarele: Despre propaganda artistică la primul congres pe întreaga Rusie al lucrătorilor ROSTA *(19 mai 1920).* Despre dramaturgia lui A. V. Lunacearski *(26.XI.1920),* Despre discuția „Primele pietre ale noii culturi" *(9.II.1925),* Despre discuția „Politica teatrală a Uniunii Sovietice" *(20.X.1926).* A doua cuvîntare la Adunarea Federației unite a scriitorilor sovietici *(22.XII.1928) etc.*

Dintre scrisori amintim cîteva: Scrisoare către L. I. Brik, Scrisoare înainte de moarte, Maiakovski despre futurism *etc.*

Deosebit de valoroase sînt manuscrisele inedite, în special variantele elaborării poemelor Pentru aceasta *și* E bine.

Studiile, notele bio-bibliografice, indicațiile și comentariile volumului sînt deasemenea o valoroasă contribuție la cunoașterea vieții și operei celui mai mare poet sovietic. Volumul e un model de cercetare a manuscriselor unui poet, și programarea unei colecții similare de către Institutul de Istorie literară al Academiei R.P.R. ar contribui la cunoașterea materialelor inedite ale scriitorilor români.

E.M.

Numai ursuleți și motănei?

Educația comunistă a tinerei generații cu ajutorul teatrului a fost privită cu toată seriozitatea de forurile noastre de conducere.

Nu întîmplător revenea ca sarcină tuturor teatrelor de a juca

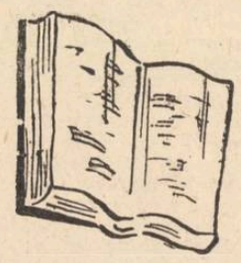

în fiecare stagiune și o piesă pentru cei mici. A fost această îndatorire împlinită? O privire, chiar sumară asupra repertoriului teatrelor noastre ne va edifica. Teatrul Național din București, Teatrul Municipal, Teatrul C.F.R. Giulești, Teatrul Evreiesc de Stat nu au prevăzut nimic la acest capitol în noua stagiune.

Zadarnic vor aștepta în această stagiune copiii oțelarilor din Reșița, ai minerilor din Petroșani sau Baia Mare, ai oamenilor muncii din Tg. Mureș sau Sibiu, cărora teatrele respective nu le pregătesc nici un spectacol pe măsura înțelegerii lor.

Teatrul Armatei din București a întreprins o inițiativă lăudabilă: după Pupăza din tei *joacă* Aventurile lui Tom Sawyer, *o prelucrare din Mark Twain și apoi, poate, cunoscuta dramatizare* Fiul regimentului *de V. Kataev. Se pare că și Teatrul Tineretului a început să fie convins că trebuie să joace și pentru cei mici: se reprezintă* Cravata Roșie *și apoi prima piesă originală pentru copii a acestei stagiuni* Racheta lui Tudorică *(anunțată de mai multe stagiuni).*

Din păcate, repertoriul adresat tinerii generații e încă — după cum se vede — insuficient conturat, el neabordînd principalele teme ale vieții copiilor și tinerilor noștri. Dînd dovadă de o minimă rezistență, foarte multe teatre abordează feerii urmărite mai mult de... părinții micilor spectatori, în loc de a reprezenta piese al căror erou să fie copilul nostru de azi — pionierul sau utemistul.

Piese ca Tînăra gardă *(T. Tineretului),* Familia *de Popov (T. C. Nottara) sînt lucrări dramatice a căror reprezentare a trezit și va trezi ecouri vii și emoționante în sufletele celor tineri.*

Și în repertoriul general al teatrelor noastre de păpuși, eroul contemporan, problemele vieții de școală sau de organizație pionierească lipsesc aproape cu desăvîrșire.

Luăm, de pildă, repertoriul pe anul acesta, al Teatrului din Baia Mare: Isprăvile lui Păcală, Poveste de iarnă, Ursuleții veseli, Artiștii pădurii; *iată și repertoriul Teatrului din Petroșani:* Micul Muck, Poveste de iarnă, Maitra.

Nici o piesă cu tematică actuală!

Și din păcate nici „prima noastră scenă" pentru păpuși, Țăndărică, în afara unei consfătuiri, nu a anunțat nimic concret.

Exemplele se pot repeta din păcate... Este grav că în tot repertoriul teatrelor noastre de păpuși nu întîlnim piese noi valoroase, inspirate din viața copiilor țimpului nostru, dedicate educației lor. Pretextul că asemenea teme nu prilejuiesc montări spectaculoase, a fost demonstrat de mult ca nefiind valabil. Cocoșeii, urșii, iepurii, motanii, șoricelii, trebuie să facă loc și eroului copil, mai mult, să-i dea locul de onoare care i se cuvine.

AL. POPOVICI

Omisiuni supărătoare

După multe discuții s-a reușit ca scriitorii să se bucure de un regim egal cu al compozitorilor în lucrările cu text radiodifuzate. Numele modeștilor „textieri" la cîntecele de masă, piesele de muzică ușoară, operete și operă, sînt anunțate nu numai cu prilejul emisiunilor, ci chiar în Programul de Radio. *S-au rezolvat astfel și drepturile de autor ale scriitorilor, adeseori discutabile.*

In ultima vreme însă Radiodifuziunea a revenit la vechea atitudine. Se poate asculta de pildă un cîntec de masă de Ion Chirescu căruia întîmplător i se anunță și autorul versurilor. Dar cînd se transmite o emisiune întreagă *de operetă (în ciclurile de sîmbătă seara) poți asculta de pildă* Lăsați-mă să cînt *de Gherase Dendrino aflînd numele tuturor interpreților, regizorilor, dirijorilor etc. afară de al... libretiștilor! De altfel autorii de operete se bucură de un regim „special" la Radio: în orice arie, duet, ansamblu sau fragment de operetă care se difuzează scriitorul rămîne anonim. Deschidem* Programul de Radio: *sîmbătă 6 dec. 1958* N-a fost nuntă mai frumoasă *de Nicolae Kirculescu, sîmbătă 27 dec. 1958* Ana Lugojana *de Filaret Barbu. Caseta care le anunță i-a omis pe libretiști! Probabil că genul e minor și textul nu contează la o operetă (după aprecierea direcției muzicale Radio).*

Dar și muzicologii au început să fie la fel de „bine" primiți în revista Programul de Radio. *Se fac emisiuni remarcabile, cu materiale documentare inedite, chiar* cicluri întregi *(unele mergînd pînă la o stagiune întreagă!) fără ca recomandarea din revistă să-i „recomande" pe autori. Efectele acestui „sistem" apar de aceea bizare: un cotidian al Capitalei, laudă pe două coloane cîte un ciclu de emisiuni, fără a avea posibilitatea să-l citeze pe... autorul emisiunilor!!*

Așteptăm revenirea la sentimente mai bune față de scriitori și muzicologi...

I.M.

Premiul Goncourt, un excelent prilej de afaceri comerciale

Și în acest an atribuirea cu totul arbitrară a premiului Goncourt a stîrnit în presa franceză discuții aprinse, pline de o ironie amară și vehemente proteste.

Sub titlul *Un produs Goncourt extra-pur,* Nicole Zande relevă în *France Observateur* cîteva din aspectele mai mult sau mai puțin scandaloase ale istoriei atribuirii acestui premiu. Ascunderea după o placardă a unui jurnalist în timpul desbaterilor juriului, includerea în juriu a șase reprezentanți ai casei Gallimard care aveau tot interesul să voteze pe scriitorul publicat de propria editură, reprezintă doar cîteva din aspectele de culise.

In felul acesta Francis Walder, autorul romanului *Saint-Germain ou la negociation* și beneficiarul premiului Goncourt, este scos subit din anonimat și lansat cu mult zgomot. Autorul, după cum arată M. Nadeau, nu este nici un tînăr debutant, deoarece are 52 de ani, nici un scriitor de profesie, ci un fost ofițer superior belgian și apoi diplomat, iar opera premiată nu e un roman în accepția clasică a cuvîntului, ci un mediocru eseu romanțat.

Dar afacerile rămîn afaceri. Cartea care zăcuse șase luni necumpărată în librării, fără să facă măcar obiectul unei modeste mențiuni în revistele și ziarele franceze, capătă subit o faimă excepțională. Modestul tiraj de 3.000 exemplare devine înfim, imprimeriile încep din nou să lucreze, se improvizează benzi cu mențiunea premiului Goncourt și în 24 de ore din cele 100.000 de exemplare nou tipărite, 60.000 sînt vîndute.

In felul acesta o operă minoră, considerată de M. Nadeau un amuzant exercițiu psihologic scris de un diletant fără pretenții, este declarată cel mai bun roman al anului 1958.

Reclama scandaloasă a presei burgheze, afacerile tenebroase și-au spus încăodată cuvîntul, adevăratele valori artistice presupunînd, poate, pentru ilustrii membri ai Academiei Goncourt un efort de discernămînt prea obositor și lipsit de amuzament.

Biserica apuseană și muzica ușoară

Un gazetar francez remarca nu de multă vreme faptul că instituțiile religioase din Franța acordă muzicii un loc din ce în ce mai important în procesul de educare a tineretului. Se tipăresc culegeri cu cîntece religioase, se imprimă discuri cu teme folclorice, se dau concerte, toate acestea avînd aceeași ținută „ideală" de propagare a misticismului în rîndurile tineretului.

Dar adolescenții, îndrăgostiți de jazz și ritmuri trepidante, încep să se plictisească de muzica monotonă și siropoasă, difuzată de forurile confesionale. In aceste condiții preoților în sutană nu le rămîne altceva de făcut decît să difuzeze învățăturile evangheliei în ritm de jazz. Zis și făcut, In Italia, din inițiativa unui preot din Milano, s-a organizat un festival cu cele mai cunoscute vedete ale muzicii ușoare, prilej cu care morala despre sgîrcenie se sugera în ritm de fox-trott, consecințele divorțului se relevau prin tonalitatea scăzută a tangoului, rumba, samba și „Boogie", constituind modalitățile de exprimare muzicală a învățăturilor biblice.

Exemplul preotului catolic din Milano a căpătat recent o largă circulație în Franța.

Mai poate oare reproșa cineva bisericii apusene că nu merge înainte, în „ritm" cu moda?

ROMUL MUNTEANU

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an;
Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"

Scriitorii, militanți ai cauzei socialismului

de DEMOSTENE BOTEZ

Ultimul comitet lărgit al Uniunii Scriitorilor din R.P.R. care și-a ținut ședințele la finele lui ianuarie, a auzit un raport al tov. Mihai Beniuc precum și cuvîntul unui însemnat număr de scriitori din cei mai de seamă, despre literatura de actualitate și partinitatea literaturii. Acestea sînt cele două probleme majore, esențiale ale literaturii noastre de astăzi. Actualitatea este, de la sine, fără nici o sforțare, marele rezervoriu din care se alimentează literatura. Asta a fost, de cînd lumea, adevărat pentru toate literaturile care au rezistat vremii și au străbătut secolele pînă la noi.

Operele de o „genialitate" efemeră au pierit într-un anotimp, fără rod, ca florile sterpe. Nimeni nu mai știe de ele

N-au rezistat vremii, în genere, decît operele care au consemnat fie actualitatea materială a timpului respectiv, fie actualitatea spirituală, ceea ce e tot una. Toate elucubrațiile pe marginea unor viziuni personale, — uneori pure aiureli, provocate fie de tare familiare, fie de droguri ingurgitate anume, — s-au risipit mai ușor și mai fără urmă decît cețurile.

Marii noștri clasici sînt toți realiști și cronicari de artă ai actualității lor. Actualitățile au devenit cu timpul, trecut, dar operele care le-au consemnat au rămas veșnic vii, reprezentative, dacă au izbutit să prindă esențialul timpului. Sînt ca acele portrete care păstrează și trec secolelor chipuri de mult îmbătrînite, sau dispărute, dacă arta a știut să dea viață eternă clipei actualității, momentului.

Societatea românească, schimbările ei de-a lungul timpului, se pot reconstitui de un cercetător atent și avizat, din operele clasicilor noștri, cu stilul de viață respectiv, cu orînduirea socială, cu tarele ei, cu oamenii care reprezentau clasele în conflict, cu obiceiuri, cu mentalități.

Cine rîvnește să puie în litere toate dispozițiile și indispozițiile „eului" considerat ca centrul pămîntului, arde de dorul de a scrie o literatură inutilă, de interes strict personal ,și care, în genere, dispare chiar înaintea „eului" foarte muritor, tocmai cînd crede că a apucat nemurirea de picior.

Îndemnul de a scrie despre actualitate, este îndemnul de a te salva de la o tragică deziluzie îmbrăcată în zorzoane de sticlă ordinară.

Partinitatea este într-adevăr o cerință a literaturii socialiste. Ea este punctul de definire în scriere, corespunzător punctului de definire în viața socială.

Eu cred că și literatura angajată, realismul critic de odinioară, presupuneau neapărat luarea unei atitudini din partea autorului, pentru una sau alta din părți. Marii noștri clasici în unanimitate nu au fost absenți în opera lor, nici indiferenți. Ei au luat, în conflictul social, partea cuiva: partea țărănimii muncitoare în contra boierilor exploatatori. Atitudinea aceasta nu milita pentru un partid, — dar ea însemna că autorul ia partea cuiva. Și mulți dintre marii noștri clasici și-au făcut din aceasta o datorie de conștiință, și au scris numai pentru a lua această atitudine, pentru a-și afirma poziția și pentru ca, oricum, prin opera lor să fie, cît de cît, în ajutorul clasei oprimate, care nu se mai simțea atunci atît de singură și de părăsită, și în care, și astfel, încolțea o nădejde ce însuflețea răscoale, răzmeriță și greve.

Să nu uităm că sîntem urmașii acestor clasici, care n-au crezut că e nevoie să fie îmboldiți pentru a lua poziția progresistă pe care au luat-o.

A venit 23 August 1944.

Atunci, pentru intelectuali, în general, și pentru scriitori în special, s-a pus problema: cu cine ești?! Acel „cu cine ești" despre care vorbea Gorki. Nu mai este vorba de criticat orînduirea nedreaptă, de făcut adică realism critic, ci de susținut din toate puterile o orînduire nouă, aceea întrevăzută prin visurile scriitorului progresist, realist critic de odinioară. Este vorba de construit ceva pozitiv: o societate nouă. Aceasta a pus problema cum să ajuți noua orînduire, pentru acel care a optat în conștiința sa pentru ea. Un scriitor de azi, după ce a primit socialismul cu amîndouă brațele, nu se poate duce acasă să se culce liniștit, considerînd că și-a făcut datoria lui obștească. El trebuie să lupte cot la cot cu întregul popor pentru noua orînduire, care este a lui, a conștiinței lui umane.

Poporul întreg, milioane și milioane, muncește cu înflăcărare pentru construirea socialismului. Ce să facă scriitorul care a optat pentru socialism? Să stea cu mîinile încrucișate și să se uite ca un fel de observator?

Cum i-ar sta?

Ce ar spune înaintașii lui, care au luptat în condițiuni mult mai grele?

El trebuie să facă totul pentru a se integra milioanelor de constructori ai socialismului. Să faca ceea ce se pricepe, cu unealta lui, la treaba ce i-a fost hărăzită, care-i breasla lui: să scrie, și să scrie în așa fel încît opera sa să însemne un ajutor la construirea socialismului, să aibă caracterul unei cărămizi la marele edificiu social ce se înalță.

Aceasta este posibil, dacă te integrezi vieții poporului, dacă îți apropii această viață.

Și, în discuțiile care au urmat în comitetul Uniunii Scriitorilor, zeci și zeci de scriitori au răspuns chemării acestui imperativ.

Da, scriitorii sînt participanți activi ai cauzei socialismului.

Dovadă că frontul lor, cu tineri cu bătrîni, este unitar, fără goluri.

Credința lor, și această unitate, sînt chezășie că ei vor putea înfrînge toate greutățile și că vor izbuti să dea opere de o asemenea valoare încît să fie demne să stea alături cu faptele atîtor eroi în muncă.

Pentru aceasta, pe această cale, au mereu îndrumarea Partidului, conducătorul încercat al întregului popor.

Desene de LIVIU POPA

ALFRED MARGUL-SPERBER

Scrisoare către cetitor

Ca să te-atragă scrisu-mi ce-ai vrea să afli-n el?
Eu sînt numai eu însumi, mereu, în poezie.
Dar oare nu-s cu tine, cu ceilalți toți, la fel?
Fiind numai eu însumi doar mie-mi plac, nu ție.

Tu propria ta viață ai vrea, cu drept cuvînt,
S-o vezi în tot ce versul meu spune cu tărie:
Trecutul, viitorul, puternicul avînt
Al păcii și al muncii dînd vieții bucurie.

Cum să croim alături și drumul tău și-al meu?
Noi trebue-ntr-o vastă și adîncă simpatie
S-aflăm o legătură ce, dăinuind mereu,
Spre țeluri luminoase năvalnic să ne-mbie.

Eu viața tuturora s-o cînt mă simt dator;
Oglindă omenirii vreau scrisul meu să fie;
Și-n cinstea lumii noastre în zbor spre viitor
Poemul meu să-nalțe o vie mărturie.

Iar tu pe tine însuți găsește-te în cei
Care muncind cu tine se-ntrec în vrednicie
Să construiască viața cea nouă cu temei!
Căci numai în ce facem noi toți e trăinicie!

Deci fie-atunci ca rima ce-ncheie versul meu
Să consfințească rodnic deplina armonie
A căilor pe care pășim și tu și eu,
Fiindu-ne partidul mereu lumină vie!

Traducere de Al. PHILIPPIDE

GEORGE DAN

Ostașii mei

Stihurile mele poartă salopete
Mirosind a flăcări, scînteind de pete,
Pete sînt și-n soare, pete violete...
Voi, ostași ai oastei noastre proletare,
V-am turnat anume în oțelul tare,
Și v-am pus în brațe rime-baionete,
Rimele științei — trenuri de rachete,
Care duc mesajul zorilor Comunii
Dincolo de roșia seceră a Lunii!
Versurile mele-s darul omenirii,
Manifestul roșu, pîinea, trandafirii
Lumii ce s-o naște și pe alte stele...
Aspre sînt, dar drepte stihurile mele,
Aspre sînt de luptă, drepte pentru viață
Cu dușmanii păcii de gîtlej se-nhață!
Aspri sînt ostașii mei armați în rime,
Dar sub salopete-i soare și-albăstrime.

ION BĂNUȚĂ

O amintire și un vis*)

In memoria lui Dumitru Popa, ce căzu la Grivița, în neuitatul februarie 1933.

O pleoapă cade — parcă-și stinge
seva —
și visul vine călător pe zare
și văd atelierul, strada, greva,
pe luptătorul Popa cum răsare!

— „De Grivița m-a prins nespus
un dor,
m-au aruncat călăii-n greul lut,
a fost în 33 cumplit omor
și gloanțele amarnic ne-au durut".

Dar poarta s-a deschis ca la un semn
și vremea nici că poți s-o mai
desnozi...
— „Pe-atuncea porțile erau de lemn
și-ardeau în ger păzite de zăvozi.

Aici, — nisip însîngerat a fost —
azi văd un crin de bronz, curat,
și inima-mi ce-a ars atunci cu rost
a înflorit în crinul rourat.

Dar cu palatul ăsta mîndru ce-i?
L-ați pus de viitor atît de-aproape!"
...Și inimi revărsau prelungi scîntei,
ca undele argint pe-ntinse ape.

Priveam tăcuți cantina ca de soare,—
un dar al timpului visat, de mult...
Sirena dase zvonul de chemare
și oamenii veneau în larg tumult.

A-mbrățișat prezentul cu privirea,
o lacrimă de aur s-a prelins
și s-a pierdut ca și nemărginirea:
— „Vă mulțumesc tovarăși,
am învins!"

*) Din ciclul „*Griviția eroică*".

PAUL COȘET

Crainicul vieții

Cînd zorii tresar,
din albe-nvelișuri
de nea,
sclipiri de amnar
destramă hățișuri
smolite,
și-o stea
coboară privirea
sub lungile-i gene
strivite.
Lucesc dinspre zare
frumoșii
tăi ochi, dimineață.
Lucească mai tare!...
Privește și-ascultă:
prin freamăt de viață,
sirena Griviței Roșii,
frumoșii
tăi ochi, îi salută!
Dar gîndul se strînge
și lunecă iară
spre clipa de sînge...
Sălbateca ghiară
stîrnită de-o haită
nebună
să pună
sirenii lui Roaită
căluțul tăcerii
nu poate.
Și glasul durerii
străbate
spre zorile noi:
șuvoi revărsat
din matca istoriei...
Privește și-ascultă:
sirena Griviței Roșii
frumoșii
tăi ochi, îi salută.

Și-n sufletul ei,
se-adună scîntei...
E-n strigătu' acesta, iubire,
e-n sunetul ei, dăruire,
e muncă și clocot,
al vremilor tropot,
comoară de viață și pîine,
prezentul și ziua de mîine!

ION ȚUGUI

Diminețile

Mi-s dragi diminețile,
Rîndunele străbătînd văzduhul
Cu ceața întinsă peste păduri.
Dar rîndunelele pleacă, ceața își dă
duhul
Stîncilor cununate cu tristețile...

Mai dragi mi-s macaralele
Urcînd în slavă aluatul plămădit din
ciment
Peste o lună, aceste gîturi de oțel
O să dispară,
Și-n locul lor, iluminînd în seară,
Un bloc gigant va urmări atent
Zborul norilor.

Socialismul și-a spart talazul de vis
Il văd peste țară cum
Aevea se ridică...
Și înțeleg de ce mi-s mai dragi
macaralele
Mult mai înalte decît teii și plopii
Insinguraţi la margini de drum.

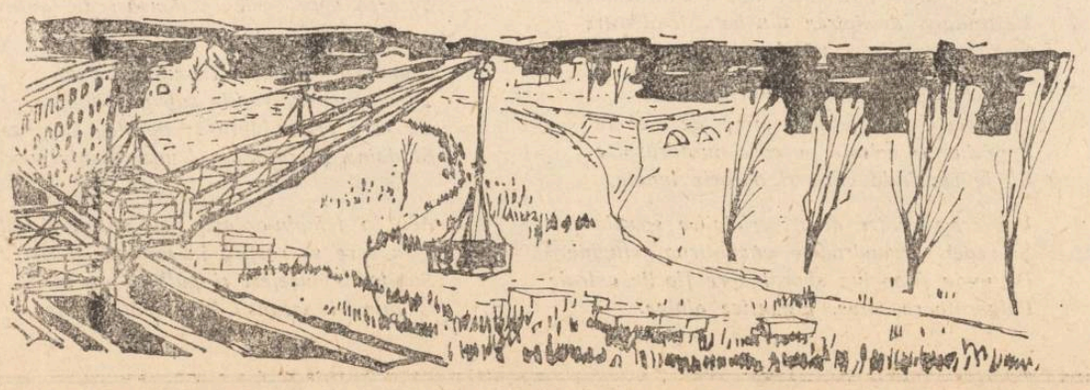

o seamă de cuvinte

Cicerone Theodorescu:
OAMENI ŞI DRAGOSTE

Cred că niciunul din poeţii noştri contemporani, poate cu excepţia lui Mihai Beniuc, nu şi-a judecat în atîtea rînduri creaţia poetică, aşa cum o judecă autorul volumului *Oameni şi dragoste!* Spre deosebire însă de Mihai Beniuc, pentru care revenirea la gestul său poetic este consemnarea unei noi atitudini, ori unei noi etape a luptei revoluţionare, într-o continuitate firească, Cicerone Theodorescu revede autocritic formule de cleştar, preţuite cîndva în structura lor minerală şi socotite astăzi depăşite, înundate, anulate de valul tumultuos şi fierbinte al vieţii şi luptei pentru înaltele valori umane.

Încă sub semnul acestor revederi autocritice mai stăruie şi volumul recent apărut, de o structură antologică, însumînd creaţia poetului pe o perioadă destul de întinsă. Cicerone Theodorescu este un sentimental pentru care viaţa reprezintă un permanent cîmp de cunoaştere şi o neobosită invitaţie. La o vîrstă destul de înaintată descoperă încă, mirat ca un adolescent, adevăruri elementare ale vieţii, supraveghiat însă de o cenzură intelectuală neînduplecată, care dă uneori pasiunilor răceală şi transparenţă, încadrîndu-le în formele comentariului lucid. Îngăduindu-mi un „dacă" fără intenţia unui paradox, aş spune că dacă dispoziţiile lirice iniţiale ale poetului n-ar fi reluate şi cîntărite cerebral, poezia lui Cicerone Theodorescu ar cunoaşte comunicarea directă de la suflet la suflet, mai intensă, mai caldă, cu infinit mai reale satisfacţii, fără ca prin aceasta să-şi reducă din sensurile etice, dimpotrivă. La această presupunere ne îndeamnă tot ceea ce aduce nou în poezia lui, *Oameni şi dragoste*. La o distanţă apreciabilă de volumele anterioare, printre stîncile Scylei şi Carybdei, ale căror protiluri glaciale mai persistă, trecă, dusă de impulsul originar al lirismului, poezia dragostei, a căminului, şi simţim apropiată căldura sentimentului şi lumina frumuseţii mai intensă în timpurile noastre. Această realitate a vieţii şi poeziei întăreşte şi justifică cele mai valabile sentimente civice, şi Cicerone Theodorescu dă o replică serioasă acelor care, aiurea, mai consideră că realismul socialist ar presupune reducerea tematicii poeziei la cîteva formule stereotipe şi nu ar vedea posibilă conjugarea sentimentelor de dragoste cu ideile revoluţiei socialiste. Desigur, acest aspect nu e inedit în poezia noastră nouă, nici chiar în poezia lui Cicerone Theodorescu. Prin *Oameni şi dragoste* însă, poetul formelor de cleştar de altă dată simte fiorii reînvierii, a regăsirii acelor forme intime şi durabile ale sufletului omenesc, în ipostazele noi ale omului eliberat de tot ceea ce-l umilea, ale omului ajuns pe ţărmul (real ori simbolic) al mării, orizont deschis către strălucirile şi frumuseţile nemaicunoscute ale existenţei. Poezia adolescenţei şi maturităţii, poezia muncii creatoare, poezia întîlnirii omului apropiat şi a îndîrjirii colective pentru atingerea marilor scopuri, poezia urii în faţa morţii, prezentă în urma dezastrelor războiului fascist, sînt temele fundamentale ale cărţii. În preajma lor sînt prezente rondelurile artei poetice care întorc mereu gîndurile poetului către funcţiile sociale ale scrisului său ori rondelurile satirice, prin care Cicerone Theodorescu cu pasiunea cunoscută, continuă opera de defrişare a uscăciunilor şi vechiturilor sociale, schiţînd zborul înalt al „pasării măiastre", simbol al omului, dragostei şi frumuseţii.

ION HOREA

●

Tema bucuriei

Există o temă afectivă, o mişcare lirică dominantă care declanşează viaţa proprie unei opere de artă autentică, susţine unitatea ei emoţională, sensul şi ecoul ei ideologic. Sadoveanu vorbea odată de însemnătatea unei puternice stări afective — „tonul operei — în stabilirea climatului necesar şi favorabil creaţiei: *totul depinde de rezonanţa primelor pagini scrise, dacă prind sau nu tonul care trebuie să mă introducă în climatul poveştirii*". Fusese chestionat asupra momentului prielnic elaborării, asupra condiţiilor inspiraţiei, gestaţiei şi redactării. In alt cadru (*Viaţa Românească* 6/1957) Marin Preda reia datele aceleeaşi probleme, relevînd înţelesul mai larg al termenului de „tonalitate" emoţională, ca factor unificator sub aspect ideologic şi afectiv. Estetica idealistă a speculat multă vreme în jurul naturii „muzicale" a acestei „tonalităţi" în care vedea un produs inefabil, o emanaţie a subconştientului creator; aşa încît se impune o precizare, capabilă să restituie termenului înţelesul său nemistificat. In cadrul realismului socialist, ceea ce trebuie să înţelegem prin „tonul" operei (de care au vorbit la noi Sadoveanu şi Marin Preda) reprezintă un mod particular de manifestare a conţinutului de idei, o expresie sensibilă a concepţiei noastre despre lume, un mod de a reacţiona în raport cu fenomenele realităţii; tema afectivă a operei literare nu este un produs arbitrar, formal, adăugat vieţii, ci expresia puternic individualizată a realităţii obiective.

Ni s-a părut că putem desprinde ca temă emoţională copleşitoare în *Desfăşurarea* de Marin Preda, *tema bucuriei*, manifestă în primul rînd în acea juvenilă, voioasă, limpede stare de spirit a eroului principal în procesul de eliberare, de restabilire a demnităţii sale umane. Dacă ar fi să numim într-un cuvînt tonalitatea operei, am zice, simplificînd oarecum lucrurile, că e tonalitatea dimineţii *„Uite, domnule, s-a făcut dimineaţă!"* Vă amintiţi probabil că această constatare mirată întîmpină, la începutul nuvelei, obişnuita ivire a soarelui, ca şi cînd fenomenul i s-ar fi arătat lui Ilie Barbu întîia oară în viaţă printr-un noroc cu totul şi cu totul neaşteptat. Sub semnul acestei bucuroase surprinderi, ne îngăduim a situa întreaga nuvelă fără să avem sentimentul că escamotăm, prin această simplificare voită, dramatismul profund al operei, complicaţia raporturilor umane sau că ascundem astfel cititorului fazele mai dure, fazele de eclipsă a bucuriei, momentele încordate, a meninţătoare, primejdioase, trăite de erou. Fundamentală rămîne bucuria, încununarea luminoasă, aproape de beatitudine, care domină ca un fascicol neîntrerupt victoria comuniştilor asupra forţelor ostile, descătuşarea omului, ieşirea sa din regimul umilinţei şi exploatării. Am citit nuvela de cîteva ori, la intervale prelungite, încît nu cred să fie vorba de o impresie oarecare; nu-mi amintesc dacă scriitorul spune explicit sau nu acest lucru, dar am avut deseori senzaţia că eroul său, deşi bine înfipt în planul vieţii reale, *pluteşte*, nu „merge" pur şi simplu, nu „păşeşte" ca toţi oamenii — mod de a spune că universul liber şi demn cucerit de Ilie Barbu, conţine anume licăriri de vis, promisiuni de bucurie neaşteptată, incredibilă. Remarcabil e faptul că Marin Preda obţine asemenea rezultate fără să altereze nimic din impresia de viaţă concretă, printr-o acumulare de observaţii foarte exacte, notate la scara celui mai consecvent realism. Acest neîntrerupt curent liric nu se suprapune ci se identifică perfect şi sub toate aspectele procesului de eliberare a omului muncitor de sub imperiul alienării, proces specific transformării socialiste a vieţii — şi liric dela sine, fremătînd de resurse poetice prin fondul însuşi al desfăşurării sale.

Tema lirică a nuvelei lui Marin Preda se confundă cu sensul nou, pe deplin conştient, liber al activităţii umane în socialism. Bucuria activităţii conştiente îngăduie eroului să se simtă liber, să se simtă bine, să se realizeze ca personalitate umană, exact pe un teritoriu în care Ilie Moromete se simţea străin, deloc în largul său. Moromete gustă din plin momentele de destindere, se simte liber şi cu adevărat el însuşi cînd are vreme de gratuităţi: iese în drum, îşi aprinde o ţigară, aşteptînd să se ivească un prilej de conversaţie. („lenea" lui Moromete!) El e bucuros în afara activităţii, în momentele *neproductive*, întrucît trăieşte în condiţiile alienării capitaliste cînd, după expresia lui Marx, omul *„se simte în largul lui abia în afara muncii, iar în muncă simte că nu-şi aparţine"*. Nici Ilie Barbu nu detestă „conversaţia" — fie şi gratuită — dar adevărata sa satisfacţie vine din acţiune, căreia i se dăruie cu adolescentă exuberanţă, deoarece abia în acţiune se simte el însuşi, se simte „acasă", poate dovedi că e *cineva*, înlăturînd impresia de cantitate neglijabilă, om fără drepturi şi fără cuvînt. Poate deci înfrunta autoritatea de tip chiaburesc a unora ca Enache, Bădîrcea, Voicu Ghioceoaia, poate dovedi că e mai puternic ca ei. Capătă accentul bărbatului important, al omului de stat animat de preocupări şi răspunderi. Se surprinde gîndind, în timp ce ascultă neluat în seamă convorbirea plină de gravitate a fraţilor Ciobanu: *„Uite că eu nu m-am gîndit la cine o să fie preşedinte. Bădîrcea? Nu ştiu, să vedem!"*. Cuvinte cărora li se conferă acea exagerată şi simpatică importanţă, accentul de gravitate propriu copiilor cînd ascultă conversaţia celor maturi; dar ingenuitatea, subliniată de scriitor cu ironică tandreţe, lasă deajuns să se vadă felul tulburător al momentului. Întreaga nuvelă este străbătută de farmecul acestei descoperiri, că *„uite, domnule!"* — el, Ilie Barbu se surprinde gîndind la asemenea lucruri, că— *„uite, domnule!"* — îşi poate şi el îngădui să judece cu maturitate, să zică *„nu ştiu, să vedem!"* întrucît o astfel de hotărîre nu se ia cu una cu două, impune un răgaz de meditaţie, de cumpănire a variantelor posibile, ca însfîrşit să aleagă soluţia cea mai convenabilă.

„Uite că eu nu m-am gîndit"
„Bădîrcea?"
„Nu ştiu, să vedem"
Aşa dar:
„Uite, domnule, s-a făcut dimineaţă!"

Sînt situaţii în nuvela lui Marin Preda, sînt ulmiri, revelaţii şi încîntări care aşezate după normele poeziei ar suna extrem de firesc. Se poate spune că bucuria uimită, pură, aproape copilărească a eroului în faţa unor raporturi umane noi reprezintă reversul liric a unei alte descoperiri, a unor alte uimiri, resimţite însă dureros şi teribil, în raport cu umilinţele şi nedreptăţile trecutului: *„să stai în faţa unei comisii de învăţători, să fi întrebat: „Elevul Ţurlea Ion, spune-ne DUMNEATA la ce an s-a urcat pe tron Dimitrie Cantemir...", să spui cine era Dimitrie Cantemir, comisia să zică BRAVO ŢURLEA, pe urmă să te întorci acasă, să mănînci tot ca şi mai înainte ciorbă de corcoduşe, apoi dimineaţa să te scoli şi să fluieri la poarta lui Enache ca să dea drumul la oi..." „Ţurlea nu pricepea cum se pot întîmpla toate acestea. Care era adevărul aici? Comisia de învăţători sau înjurăturile lui Enache? Comisia îi spusese „elevul Ţurlea...", „dumneata"... „Cantemir"... Enache: „pe mă-ta de Ţurlea, spune-i lui tac-tu..."* Vechea, dureroasa uimire faţă de nedreptate, neputinţa dureros resimţită de a admite şi a justifica nedreptatea, ne permite să înţelegem mai exact mecanismul tulburător al „mirărilor" prezente: *„uite că eu nu m-am gîndit"*.

La a treia ediţie, aproape şapte ani dela întîia sa publicare, *Desfăşurarea* lui Marin Preda face să răsune — cu aceeaşi vigoare şi poezie care sfidează firească uzură a timpului — tema bucuriei, tema noii geneze a omului în condiţiile socialismului. In intimitatea lui Ilie Barbu ne simţim tot atît de bine ca şi cu şapte ani în urmă, la apariţia nuvelei.

L. RAICU

●

CARTEA ROMÎNEASCĂ PESTE HOTARE

O frumoasă iniţiativă

Revista Narodnaia Rumînia *publică în suplimente o colecţie de literatură românească în limba lui Puşkin, Turgheniev şi Gorki. In curs de doi ani au apărut 24 broşuri, totalizînd cam 1400 pagini.*

Desigur un cititor neavizat în literatura română, din broşurile apărute în numai doi ani, nu poate avea perspectiva întregii noastre literaturi. In schimb el are prezentă complexitatea, bogăţia şi efervescenţa fenomenului literar românesc.

Alegerea bucăţilor e bine făcută, călăuzindu-se de criteriul valorii şi a necesităţilor de a completa opera scriitorilor deja traduşi în limba rusă. Astfel dacă din C. Negruzzi şi Al. Odobescu nu lipsesc nuvelele istorice, din Caragiale nu se publică operele dramatice, momentele şi schiţele, care sînt cunoscute cititorului rus, ci basmele marelui nostru dramaturg. Criteriul acuităţii interesului pentru actualitatea ţării noastre, aflate pe calea construcţiei socialiste, este evident în marele număr de bucăţi ale autorilor contemporani.

Dacă nu se poate obiecta nimic unor astfel de criterii de selectare, s-ar putea da unele sugestii. Editorii noştri ar fi bine să ţină seama că se adresează cititorilor din Uniunea Sovietică. Astfel nu ar trebui să lipsească unele bucăţi care ar putea interesa în mod special publicul rus. La Negruzzi e inexplicabilă omiterea nuvelei Calipso, *cunoscuta evocare a lui Puşkin.* Pseudokinegeticos *al lui Odobescu ar fi relevat felul în care Gogol şi Turgheniev se reflectă în conştiinţa scriitorului nostru. S-ar putea traduce nuvelele din viaţa pescarilor ruşi din ţara noastră (datorite lui M. Sadoveanu şi N. Dunăreanu). In primii doi ani de apariţie a colecţiei au fost alese în special povestiri, nuvele şi schiţe, ignorîndu-se dramaturgia şi romanul (reprezentat pînă în prezent numai de un fragment din* Rădăcinile sînt amare).

Prefeţele care însoţesc broşurile edifică, în mare măsură, pe cititor asupra autorilor. Unele din ele au totuşi scăderi. Citeodată nu este îndeajuns de clar subliniată importanţa scriitorului respectiv în evoluţia literaturii româneşti. Alteori în loc să fie emise judecăţi critice asupra bucăţilor traduse, se fac simple rezumate care ar putea scuti pe cititor de a mai parcurge toate paginile broşurii. Sînt şi prefeţe unde situarea în procesul istorico-dialectic al epocii în care s-a scris e insuficientă. Din fericire astfel de neajunsuri sînt rare. In prefeţe s-a ţinut seama că broşurile se adresează publicului din Uniunea Sovietică. Se vorbeşte minuţios de contactul lui Al. Odobescu cu Rusia. S-ar fi putut adăuga faptul că el a publicat unele articole acolo (Odobescu are un articol despre manuscrisele slave găsite de el la noi în 1860, în Drevnosti Moskovskogo Arheologhiceskogo Obstestva, *t. IV). In referinţele despre M. Sadoveanu nu se spune că a tradus versuri din A. S. Puşkin (M. S. Cobuz —* Crăiasa apelor *„După Puşkin"*, Revista modernă, *I, 1901, nr. 30, p. 1.) şi, împreună cu N.N. Beldiceanu a dat încă în 1900, transpunerea Povestirilor Vînătoreşti ale lui I. S. Turgheniev. Nu-i amintit că L. Rebreanu a tradus din Cehov, etc.*

Piatra de încercare a unei colecţii de literatură românească menită să apară într-o altă limbă, o constituie calitatea traducerii, nivelul ei artistic. Traducătorul, pe lîngă o perfectă cunoaştere a limbilor din care şi în care traduce, e neapărată nevoie să fie un scriitor încercat sau virtual, cu o puternică posibilitate de vibraţie în faţa operelor pe care le transmite în altă limbă.

„Narodnaia Rumînia" *a recurs la foarte puţini traducători, de fapt la doi, care şi-au asumat pînă în prezent răspunderea transpunerii a mai toţi scriitorilor oferiţi publicului rus. Astfel aceeaşi persoană a fost nevoită să intuiască şi să recreeze în limba rusă opere de o tonalitate atît de variată cum ar fi cele de Mihail Sadoveanu, Zaharia Stancu, I.L. Caragiale, Liviu Rebreanu, C. Negruzzi, Al. Vlahuţă, Remus Luca, Gala-Galaction, Camil Petrescu şi Al. Odobescu, o altă persoană traducînd din Petru Dumitriu, Marin Preda, Lucia Demetrius şi Sütö András, M. Sadoveanu, Gala Galaction, Zaharia Stancu, I. Agîrbiceanu şi Tudor Arghezi. Marele merit al celor doi traducători este că au dat în genere traduceri bune, deşi ar fi fost de dorit să fie foarte bune. Aceeaşi traducători au pagini transpuse impecabil şi altele convenţionale, slab expresive şi neconcludente ca transmitere a specificului scriitorului în cauză. Uneori astfel de alternanţe sînt chiar în traducerea aceleiaşi opere, dovedind o oarecare grabă, care scade efectul artistic. In astfel de cazuri, parafrazarea înlocuieşte traducerea, propoziţiunile sînt simplificate sau amplificate în detrimentul intenţiei artistice a creatorului. Pe alocuri sînt scăpări inexplicabile. Desigur că o traducere artistică e posibilă numai în transpunere liberă. Credem însă că e un abuz cînd în loc de* pe o vreme umedă *găsim* sub ploaie (*M. Sadoveanu* — Povestiri), *cînd* ocnă *se traduce prin* închisoare (*ibid.*), *cînd un om* din sălbătăcie *se traduce prin* absolut sălbatec (*M. Sadoveanu,* Judeţ al sărmanilor), *cînd* evgheniştii *(nobilii) e înlocuit cu* arhiereii *(Caragiale,* Kir. Ianulea), *etc. Călăuzit de traducător, un străin ar putea veni să se plimbe cu vaporul pe Bistriţa, deoarece cuvîntul* schelă *care are şi sensul de* port *dar e folosit de Al. Vlahuţă în înţelesul de* schelă de plute, *adică locul în care se construiesc plutele, e tradus prin* debarcader. *Sînt foarte depărtate de original versurile inserate în diferite opere în proză. Astfel epitetul* voinic *ce i se acordă lui Tudor Vladimirescu e înlocuit prin* drag, *dîndu-se astfel imaginea unui Tudor Vladimirescu de operetă, drăguţ (Gala Galaction,* Lîngă apa Vodislavei). *Uneori numele proprii sînt alterate. Astfel în loc de* Căprîştea *găsim* Căpreşti *(ibid). Folosirea unor cuvinte româneşti arhaice în unele traduceri şi explicarea lor în note e binevenită. Culoarea locală, a timpului şi locului acţiunii, e astfel realist transcrisă de traducător. Dar nu e o uniformizare în acest sens. Astfel sînt, pe bună dreptate, folosite în textul rus cuvinte ca:* mazil, vornic, logofăt, conci, biniş, serdar, sătrar, hora, jupîn, *dar* vistiernic *e tradus reducîndu-se astfel din aerul de vetustitate al nuvelelor lui Al. Odobescu. La Caragiale se păstrează* kir, clucer, aga, caimacam, icusar, fustanelă, *dar se traduc* meterhanea, levent, filotemie, hristoitie, *şi altele, caracteristice humorului caragialesc în basme, unde se dă colorit influenţei turco-greceşti la noi. Uneori cuvintele româneşti apar alterate. Astfel* cocoană *e transcris prin* cucona. *In transcrierea diftongului sînt inconsecvenţe. Astfel găsim* Mînjolă *dar şi* Marghioală *în aceeaşi broşură. Notele explicative sînt din păcate uneori insuficiente. Cuvîntul* zavera *explicat „romînească răscoală"* (Gala Galaction, Moara lui Călifar) *este de fapt slav şi folosit de romîni cu precădere pentru răscoala eteriştilor.*

Editorii au ţinut seama că refonta poeziei în altă limbă comportă mult mai multe riscuri decît transplantarea prozei. De aceea colecţia amintită a purces cu mari precauţiuni la publicarea de versuri româneşti. Afară de 10 poezii ale Mariei Banuş au mai apărut 38 de Tudor Arghezi. E bine că s-au reprodus transpunerile în ruseşte din marele nostru poet apărute în Antologhia rumîniskoi poezii *din Moscova, cărora li se adaugă altele traduse la noi. Ne oprim puţin asupra lor.* De-a v-aţi ascuns, Har, Ion Ion, Dudüia *şi* Lipsesc mormintele *sînt ceva mai bine transpuse. In schimb* Ex libris, *foarte depărtată de original, pierde forţa de sugestie şi ineditul expresiei. Insuşi sensul e diformat. Vioara din poezia lui Arghezi „singură ce cîntă" la traducător „povesteşte" „numai pe o strună". In* Cuvînt înainte *(1907) imaginea poetică a creatorului e dejucată „un mugur de foc ca un altoi / Pe vîrful unui fir de luminare" are forţă de germinaţie şi-şi „întinde văpaia grînelor aprinse" pe cînd compararea crîmpeiului de foc cu „o frunzişoară" care în traducere „înfloreşte" e ilogică şi lipsită de forţă sugestivă. In* Răzvrătitul, *cu ecouri arhaice, amintind de Antioh Cantemir în traducere, „o cocleală rămîne pentru noi" ajunge „cam greu", iar „bărăgane" corespunzînd în textul arghezian cu* şesuri, *se traduce prin numele propriu* Bărăgan *(la singular). In unele poezii (de ex. în* Cămaşa de nuntă) *tăierea în strofe a poetului, judicioasă la modul epic, e nerespectată. In altele,* (Cuvînt) *tradusă birocratic prin „Cuvînt introductiv" euritmia e depărtată de a originalului.*

Inainte de a încheia, menţionăm unele scăpări de vedere ale redacţiei. Pe coperta broşurilor nu e specificat: povestire, nuvele, schiţe, articole, fragment de roman — după caz. Nu toate suplimentele cuprinzînd mai multe titluri sînt însoţite de cîte o tablă de materii. Sub titlul Iţic Ştrul dezertorul *se publică şi* Catastrofa *lui Rebreanu, cu titlul* Alexandru Lăpuşneanu *apare şi* O alergare de cai *şi* Sobieţkii şi romînii *de Negruzzi. Cîte un „sumar" ar lămuri îndată pe cititor că e vorba de diferite nuvele. Schiţa „In străini" a lui Vlahuţă, tradusă prin* In familie străină *apare în tabla de materie cu titlul* In ţară străină, *deşi în bucată o fată se mărită doar în satul vecin. Pe ultima pagină a* Morii lui Călifar *de Gala Galaction abia se promite că* Moara lui Călifar *„va apare".*

Nu ne îndoim că scăderile inerente începutului, ca cele semnalate de noi, cu timpul vor fi înlăturate. De pe acum se poate observa că redactorii suplimentului literar îşi dau seama de seriozitatea răspunderii pe care şi-au asumat-o. Pe parcursul celor doi ani de apariţie se pot semnala destule îmbunătăţiri. Numai după cîteva luni tirajul a crescut de la 10.000 la 20.500 exemplare. Numărul de pagini al broşurilor a sporit. Se simte efortul de a da traduceri din ce în ce mai bune şi, desigur că pe măsură ce pregătirea şi selectarea traducătorilor se va desăvîrşi, se va ajunge ca în vestmîntul limbii ruse, operele scriitorilor noştri să fie totdeauna tot atît de expresive ca în original.

Apariţia suplimentelor revistei Narodnaia Rumînia *este de mare importanţă pentru propagarea literaturii noastre peste hotare. O astfel de publicaţie, pe lîngă aceea că lărgeşte mult cercul cititorilor de literatură românească, e o preţioasă contribuţie la consolidarea prieteniei poporului nostru cu cel sovietic.*

VALERIU CIOBANU

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director: acad. Mihai BENIUC

COLEGIUL DE REDACŢIE

Dumitru CORBEA (membru în Comitetul de direcţie); Dan DEŞLIU (membru în Comitetul de direcţie); Mihu DRAGOMIR (membru în Comitetul de direcţie); V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE; Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS; Titus POPOVICI; Tiberiu UTAN; Haralamb ZINCA (membru în Comitetul de direcţie).

MIHAI NEGULESCU

Peceți

Mă prinde seara singur în casa străjuită
De doi caiși, de poarta de fontă, de cișmea ;
Prietenii-s departe ; o ceată-nsufletită
Urmată de visarea mea.
Prietenii-s departe. Și, mustrător, regretul
De-a nu-i afla, se stinge în zarea unui gînd.
Imi văd pe masă mîna cum scrie, și cu-ncetul
Trecutele atingeri le simt în ea vibrînd.

Cînd neaua se strînsese pe galbene coline
Sub soarele în creșteri, simțeam adeseori
Cum o lumină rece din iarna stinsă vine
S-aducă-aminte neaua și să o urce-n flori...
Ce-a fost cîndva speranță se împlini-n strădanii
Și-n strîngerea de mînă au adormit peceți
Pe care niciodată nu le-nveliră anii
In straie de uitare și de ceți.

Aici e viu parfumul de flori, lîngă metanul
Din schela liniștită... De prin cîmpii revin
Atingeri, — mătăsoase ca soarele și lanul,
Aride ca pămîntul, — de mîini ce sapa țin...
Căldura palmei aspre ți-o simt în palmă, tată,
De cînd plecam la școală în prima zi pe ger ;
Și-această pîlpîire-ntunecată
E colbul de cărbune din palmă de miner...

Aici e dorul poate, de casă... Iar alături
Invenție, sinteze... In suflet de copil
Dor de călătorie... Și-n cîmpuri, prin omături,
In sufletul mecanicului, — un april...
Mîna păstrează ora de toamnă cînd orașul
Spre șantier școlarii de ieri și-i petrecea,
Și noua întîlnire, la munte, cînd barajul
Zidit de ei, o vale oprea în fața mea...

Cînd nu o simt aevea venind, ei n-au să cheme
In suflet nostalgia să-nscrie tresăriri,
Ei n-au de ezitare și de mirare vreme.
Ei luptă să înfrîngă tăria asprei firi.
Și totul : visul, dorul în suflet li se-nscrie
Firești și simple — floare aprinsă pe răzor,
Modestă, dar minune vie
Crescută-n dimineața de vise și de zbor.

Magia tinereții în palmă îmi înscrise
Insemne ce în suflet atîtea zări îmi pun —
Sînt creste și sînt drumuri, sînt chinuri și sînt vise,
Sînt raze ce mă scot pe drumul bun !
Prin palma mea atîtea iubiri își dară mîna...
Alintă umeri fragezi, lovește în mișei...
Speranța și durerile de totdeauna
Se-ncrucișează în căldura ei.

Sînt viața mea aceste însemne și impresii,
Trăiesc doar în prinosul de patos tineresc
Pe care-l dăm cu toții luminii și amiezii,
Construcțiilor care pe-aceste-ntinderi cresc.
Prietenii-s departe ; că nu-s cu ei, regretul
In floare se-nfiripă, sub zarea unui gînd.
Imi văd pe masă mîna cum scrie și cu-ncetul
Trecutele atingeri le simt în ea vibrînd.

ANGELA CHIUARU

Bunicii

In satul din Moldova, și-acum se țin de mînă,
sub tolul verde-al ierbii, pe-alocuri rupt, bunicii,
un cîntec de-altă dată salcîmul le îngînă,
și vîntul înfoiază rochița rîndunicii.

Și-ași vrea să-i văd, aevea, pe uliți cum coboară,
cu mîini tremurătoare și ochii plini de rouă,
cum trec de primărie, cotesc pe lîngă moară
și pașii lor deodată se-opresc la școala nouă.

Și ar intra-năuntru, cu-atîți țărani, bătrînii,
și-n cea din urmă bancă ar sta fără sfială,
cum trag în piept flăminzii mirosul cald al pîinii,
ar asculta acuma în scunda bancă goală.

ALEXANDRU LUNGU

Poeții Rusiei

Pe întinsele spații ale Rusiei
multe priveliști mi-au vorbit
în limbajul fugitiv, dar adînc al
călătoriilor —
despre poeții ei, atît de dragi inimii mele,
priveliștile tulburător mi-au vorbit.

Umbrele trecutului ca o rugină scumpă
așezate pe ziduri,
măreția în amurguri a statuilor,
ca și solemnitatea tumultuoasă a Volgei —
aminte-mi aduceau despre Pușkin.

În zăpezile viforîte ametitor
ale vîntului nordic,
în sclipirile legănătoare ale nopților —
privirile lui Blok le ghiceam
ca niște flori de iarnă necrezut de albastre.

Cînd luna rusească, rotundă și mare,
o întîlneam trecînd prin pădurile subțiri
de mesteceni —
privirile mele mîngîiau, mi se pare,
creștetul lui Esenin, de aur moale,
tremurător,
și melancolia lui neliniștită și-amară.
În simetria peisajelor industriale,
în vigoarea fremătătoare a construcției,
cînd cerul părea coborît lîngă oameni
sau lumea era înălțată spre cer —
pe Maiakovski, patetic și simplu, îl
salutam.

Pe întinsele spații ale Rusiei
priveliștile tulburător mi-au vorbit —
în orbitele repezi ale călătoriei
o priveliște, două, fiecărui poet i-au fost
evocare :
un surîs de aducere aminte
celor atît de dragi inimii mele.

Dar cele mai multe, cele mai copleșitoare
priveliști —
sute și mii alunecînd în lumina emoției,
fiecare făcînd să vibreze nemaiauzit
vioara profundă a inimii,
sute și mii de priveliști
de la tumultul tăcut al hidrocentralelor
la privirile atît de omenești ale oamenilor,
de la oceanele de grîne de belșug legănate
la zîmbetul senin al copiilor —
sute și mii de priveliști copleșitoare
pe întinsele spații
mi-au adus aminte de poetul cosmic al
Rusiei,
de Lenin mi-au vorbit cele mai multe
priveliști.

E. BAGRIȚKI

Glorie timpului veșnic în mers

Se împlinește la 16 februarie al acestui an un sfert de veac de la moartea talentatului poet sovietic Eduard Bagrițki, vreme în care versurile sale au pătruns în cercuri tot mai largi de cititori, atît din U.R.S.S., cît și din alte țări. Intrarea în rîndurile Armatei Roșii (1919) a reprezentat pentru poet un însemnat moment de cotitură în dezvoltarea sa poetică, l-a apropiat de năzuințele revoluționare ale poporului. Lozinca, poezia agitatorică, manifestul revoluționar, acțiunile culturale în rîndurile ostașilor roșii, educarea politică a scriitorilor tineri, iată numai cîteva aspecte din munca devotată pe care a desfășurat-o poetul ca ostaș în anii războiului civil și ai intervenției. Toate acestea au umplut de un conținut nou, într-adevăr poetic, poeziile de maturitate ale lui Eduard Bagrițki.

Nu încape îndoială că prin formula poetică cu totul personală, prin dramatismul momentelor evocate (să ne amintim **Moartea pionierei, T.B.C., Cîntare despre Opanas**), prin pasiunea cu care demască individualismul mic burghez și tot ce împiedică mersul înainte al societății socialiste, poezia lui Bagrițki va ocupa întotdeauna un loc distinct în lirica sovietică. Sugestiv și mobilizator, patetic și plin de duioșie în același timp, așa i se înfățișează cititorului versul lui Eduard Bagrițki, cîntărețul „veselului cîntec de glorie" al „timpului veșnic în mers".

TIBERIU UTAN

«Sotemkin»

Pe țărmul cu nisip mărunt și prunduri,
Cu jilăvimi și neguri strînse ghem,
Bufnește-un vînt iscat de prin străfunduri
Și, bocitoare, valurile gem.
Strîns în blindaj și zornăind din ghiare
De ancore, prin valuri ce nu dorm,
E el, pribeagul năpădit de sare,
Înaintînd prin negură, enorm.
Călîți prin vînt și spații nesătule,
Al cinstei cod știindu-l pe de rost,
Vă farmecă foșnirea tandrei hule,
Dar vă găsesc furtunile la post.
Cu o voință dură și tenace
Trecurăți prin sălbaticul șuvoi,
Și astăzi iată : libertatea-și coace
Nemaivăzute roade pentru voi.
Sînge-au vărsat bunicii și părinții,
Cu sînge-l răsplătirăți voi, nepoți,
Lansînd în zări lozinca suferinței :
Toți pentru unul, unul pentru toți !...
Și ați văzut cu ochii, voi matrozii,
Dușmanul sînge negru gîlgîind,
Cînd steagul vechi se zdrențuia-n explozii
Și se-nălța cel roșu filfîind.
Cu pescărușii țipînd, cu fum, cu gloanțe,
Cu salvele de tunuri pe nisip,
E-aproape dătătorul de speranțe :
Mult așteptatul libertății chip !
Surpe-se nori pe țărm, să-l înveșmînte,
Să clocotească-al mărilor cazan,
Și-n zori să urle tunuri și să cînte
Obuzele-n deșertul Berezan,
Și ardă-n port incendiile roată ;
Cu mîini de marinari și de clăcași,
Voi făuriți Rusia cuirasată,
Înverșunați, frenetici, pătimași !
Și dînd uitării chinul și măcelul,
Ieșiți acum triumfători în larg,
Cînd dimineața-și flutură drapelul
Pe Nava Libertății, la catarg !
1922.

În romînește de **IOANICHIE OLTEANU**

Er sei dein Glückstern[1]

In colecția unui amator de insigne privind activitatea muncitorească internațională se află o insignă emisă de o organizație locală a Partidului Comunist German în anii dinaintea aducerii la putere a fascismului. Curiozitatea ne-a îndemnat să reconstituim istoria acestei însigne pînă a ajunge în posesia colecționarului.

...Mă mai puteți asculta ? Înțelegeți ce vă vorbesc ? Sigur, vorbesc greu... inima... inima continuă să mă supere. Și cînd vorbesc mult îmi zvîcnește gata să-mi spargă pieptul. Un nod se ridică în sus, mă îneacă... Tu Karl, vei înțelege mai bine starea mea. Ești medic... Hans, la ce te gîndești, Hans ? La timpurile acelea ? Da, au fost grele, foarte grele, timpuri... Acum, cînd văd atîta seninătate în jurul meu, atîta liniște, gîndurile mi se adună și nu pot să nu vă spun cît de greu ne era nouă în anii aceia negri... Războiul Kaizerului pierdut de germani... bandele S.A.... cămășile brune... ciuma neagră a poporului nostru... Eram mulți comuniști, organizam demonstrații, mobilizam poporul la lupta pentru putere. Luptam cu gîndul la fericirea poporului nostru atît de zbuciumat... Lucrurile au luat o altă întorsătură. A urmat... Dar, mai bine să vă arăt semnul de pe mînă. D 142853. Dachau... Lagărul hitlerist așezat pe suprafața imensă de lîngă Dachau... în dreptunghiuri fixe, calculate la centimetru de specialiștii ordinei noi... Sîrma ghimpată, turlele de papă, spînzurătorile lucrate la vinclu, häftlingii[2]), zecile de mii de häftlingi... Voi nu puteți înțelege decît cu greu cuvîntul ăsta. Vă puteți imagina, cel mult, un costum vărgat, o bonetă, o pereche de saboți. Hainele astea acopereau pe luptătorii pentru binele Germaniei... Eu căzusem cu întreaga organizație locală din Rostock. Ne-au schingiuit, ne-au umilit. Ne-au închis la Dachau. Purtam numere, tatuate pe mînă, haine vărgate, eram häftlingi... Nădăjduiam totuși. Organizasem viața de partid, ridicam moralul tovarășilor noștri, credeam fierbinte în ziua eliberării. Și anii au trecut. Mi se păreau fără număr zilele... Cei mai mulți dintre noi au murit. Regimul de exterminare a stins viața lui Michael, tatăl tău, Hans. Cînd l-au închis, aveai mai puțin de un an. Acum ești băiat mare, aș putea spune, chiar om în toată firea... Da, om în toată firea... pentru că v-au îmbătrînit înainte de vreme timpurile grele prin care ați trecut...

Tot atunci au pierit și Frölich și Werner și Gustav și polonezul Kazimir. Strașnic băiat era Kazimir. De cîte ori ne rînduiam în Appelplatz[3]), Kazimir, un mare talent actoricesc îl imita perfect pe Blokälteste-ul Shein, un tip odios. Avea, în felul cum imita, un joc care declanșa rîsul și, oricît eram de amărîți, nu puteam să nu hohotim. Weiss, arhitectul, și el mort, modela din pămînt figuri de S.S. Cred că chipul lor realizat cu mare artă de Weiss ar fi stat bine într-un muzeu pentru a aminti germanilor cum arătau fiarele acelea... Și cîți nu au pierit dintre noi... A venit, în cele din urmă, războiul. Baraca noastră s-a populat cu cehi, polonezi și francezul Pierre. Ca să ne trecem timpul învățam limba natală a noilor tovarăși. Apoi m-am îmbolnăvit. Am fost internat în infirmeria corpului C. Patul meu era așezat lîngă al lui Müller. Îl întîlnisem la o conferință prin 1927. Mult timp mi-a trebuit pînă să descopăr în omul acela slab, cu părul căzut, plin de bube, pe tovarășul Müller. Am discutat cu el nopți în șir. Sănătatea lui devenea tot mai șubredă. Intr-o seară îmi mărturisi că-și simte sfîrșitul. Her Doktor hotărîse pentru a doua zi injecția ce avea să scurteze viața häftlingului Müller. Priveam cu durere pricinuită de neputință la omul acesta care, cîndva, era plin de veselie și de o rară energie. Atunci, în seara aceea, Müller mi-a dăruit insigna. O vedeți ? Ajutați-mă să mă ridic, trebuie să vă explic cîteva amănunte. Karl, fii bun te rog, așează-mi perina asta mai bine. Așa, mai sus puțin... Nu sînt un bolnav prea dificil, Karl ? „Er sei dein Glückstern" — scrie aici. Cuvintele acestea, — „să-ți fie steaua ta norocoasă" — înconjură steaua roșie a proletariatului iar motivele ornamentale, ca niște frunze de măslin, simbolizează pacea atît de mult rîvnită de poporul nostru. Gravată de priceputul Helmuth în 1923, a fost bătută în multe mii de exemplare de organizația noastră locală și dată simpatizanților. Müller, pe atunci activist sindical, a primit și el o insignă. Mai tîrziu a devenit membru al partidului... Chiar și este zgîriat aici, vedeți, mai sus puțin Hans, aici... Müller E. 1923... Mi-a povestit atunci, înainte de moarte, cîte a făcut pentru a salva unica și intima amintire a häftlingului Müller E. A purtat-o la gît, așa cum obișnuim noi să ne purtăm insignele. A ținut-o în locuri ascunse, la percheziții a așezat-o între dinți... N-au reușit să i-o descopere. Înainte de moarte a ținut să i-o dea unui tovarăș. Müller a murit. L-au dus din infirmerie. Avea privirea sticloasă, fața galbenă, plină de pete vinete...

Cît am mai stat la infirmerie, vreo cinci săptămîni, deseori priveam insigna, repetînd de nenumărate ori : „er sei dein Glückstern". Gînduri nebunești îmi treceau prin minte. Dorința fierbinte de evadare se învălmășea cu ura de moarte împotriva fasciștilor.

Cum am reușit să evadăm, am să-ți povestesc altădată...

Au urmat zile cumplite. Am stat în stufărișul lacului mai multe zile. Mă hrăneam cu lujere tinere de stuf și cu melcișori. Odată, am prins și un pește... S.S.-iștii ne urmăreau cu ajutorul cîinilor. Nu ne-au găsit. Făcusem din stuf tuburi lungi și ne scufundam în apă. Stăteam așa ore întregi. Apoi toate s-au liniștit... N-am mai auzit nici lătratul cîinilor și nici un alt zgomot. Munții de un albastru străveziu în zare erau limita orizontului nostru. Am hotărît să suim munții. Cînd vrei să fii liber, Hans, munții devin pitici, panurile cele mai măreț, realitate... Drumul a fost greu, chiar foarte greu. Făceam doar cîțiva pași și mă opream să-mi trag sufletul. Pierre, tăcut, mă sprijinea. Il vedeam cum suferă. Mîna i se învinețise de tot. Dar mai găsea tăria să mă sprijine și pe mine. Mergînd așa ne-au trebuit multe zile pînă să ajungem în munți. Recunoscusem, de la înălțimea lor, pămîntul bavarez. Ne aflam în Alpi, în munții pe care apoi nu i-am mai văzut niciodată atît de înalți și de nesfîrșiți ca atunci. Am găsit adăpost la o cabană ce o credeam părăsită. Trăia acolo o fată gheboasă și mută și surdă. Ne-a luat drept turiști accidentați așa că n-a pregetat să ne dea îngrijirile necesare. Pierdută în vîrf de munte, cabana nu intra decît arareori în atenția Reichpolizei-lor. Faptul că Marta — așa se numea fata — nu putea să vorbească și era și urîtă, i-a mînat pe „polizei" de multe ori spre alte locuri. Marta ne-a vindecat. Ne-a oblojit rănile. Lui Pierre i-a pus mîna între lopățele iar pe mine m-a legat strîns, strîns de tot, cu fețe mari. Acum poți înțelege Karl de ce s-au sudat atît de curios oasele mele...

Intr-o seară, am pornit la drum. Am tăiat munții de-a curmezișul, și în cîteva săptămîni am auzit vorbă italienească. Pierre avea planuri mari. Voia să ținem drumul mai departe, să plecăm spre Rusia. Doar acolo puteam fi liberi. Imi și făcusem un plan cum să străbatem din nou Alpii, munții Dalmației, Carpații și spunea Pierre, odată sîntem pe pămînturile rusești. Mult am visat noi în acele zile, Hans. Mult am nădăjduit să vedem oamenii sovietici, să-i îmbrățișăm... Vezi tu, Hans, omul, fără speranță, fără vise, e gol, nu poate rîvni nimic, nu poate ținti nimic...

Imprejurările ne-au împiedicat să punem în practică planul nostru. In orășelul Vincita, bersaglierii ne-au prins. Pierre a avut prezența de spirit să declare într-o italienească morocănoasă că sîntem dezertori, că eu, Vittorio, mi-aș fi pierdut graiul și auzul, că am fugit de pe frontul rus. Și atîta le-a impuiat mințile fasciștilor italieni încît aceștia, cu grabă, ne-au judecat și ne-au condamnat la moarte...

M-am întîlnit cu Pierre pe un cîmp. Execuția trebuia să aibă loc la două noaptea. Atunci a început prăpădul. Cădeau bombele peste portul deschis în marea Mediterană, totul era numai flăcări, fum și praf. Cei doi soldați care trebuiau să ne execute s-au aruncat la pămînt. Nouă nu ne-au dat voie să ne culcăm. Nu știu cum dar o trombă de pietre și nisip m-a săltat în sus. M-am trezit culcat pe pămîntul tare cu o durere strașnică la cap. De atunci, Karl, am cicatricea asta la obraz și aici, uite, pune mîna aici, la cap. Durerii violente de la cap, năucelii exploziei i-a urmat o liniște întreruptă din cînd în cînd de alte explozii mai îndepărtate. Am auzit vorbe, mi-am amintit din nou de ceasul execuției. Pierre discuta cu singurul soldat rămas în viață. Se numea Madiler Mario, era din Torino, lucrase ca montator la o mare uzină de automobile. Nu știu ce s-a petrecut dar Mario ne-a desfăcut legăturile și ne-a poruncit : plecați. Cuprinși de un simțămînt de recunoștință, am vrut să-l răsplătesc. Am scos dintr-un ascunziș insigna ce mă însoțise pretutindeni, i-am spus șoptit, Danke Genosse[4]), i-am pus-o în palmă și am plecat cu Pierre din nou spre munți.

A urmat un drum lung, plin de peripeții pe care, Karl, vi le voi povesti după ce ai să-mi vindeci inima. N-am plîns în ceasurile grele, negre, ale morții. N-am plîns cînd cuțitele durerii îmi sfîșiau carnea. Dar am plîns cînd am văzut ostașii sovietici, cînd am văzut stelețele roșii de la bonetele lor. Pentru că, Karl și Hans, oamenii plîng și de fericire. Iar eu și Pierre, nedespărțiți, am plîns atunci cu lacrimi fierbinți de fericire.

M-am reîntors în patrie. Am muncit un timp în aparatul de partid. Multe greutăți ne-a lăsat fascismul, războiul... Am fost după aceea trimis în muncă la securitatea de stat. Intr-o zi, mi-a căzut în mînă un dosar al Gestapoului. Mi-a atras atenția notația de sub numărul dosarului : Cazul „Er sei dein Glückstern". Le-am citit cu toată curiozitatea. Erau doar cuvintele de pe insigna despre care v-am povestit. In zeci de file se stabilea că la Gruppenführerul S. S. Wolff Amadeus, a fost găsită insigna comunistă „Er sei dein Glückstern". Pentru voi desprind doar esențialul : Gruppenführerul Wolff Amadeus se afla pe frontul rusesc cînd armata sovietică izbea fără milă armatele hitleriste și ale aliaților ei. Un detașament de italieni s-a risipit în debandadă. Wolff i-a împușcat pînă la unul. Și-a însușit drept pradă de război tot ce se găsea asupra soldaților italieni împușcați de mîna lui de gruppen S.S. Printre altele și-a însușit și o insignă. I-o fi plăcut gruppenführerului Wolff cuvintele ce le avea scrise pe ea ? Știu chiar din declarațiile lui Wolff aflate la dosar, că și-a legat-o la gît. La un control medical, un alt S.S.-ist care lucrase la Gestapou în problema suprimării comuniștilor, cunoștea semnificația insignei. N-a pregetat să informeze sturmbauführerul, iar condamnarea la moarte a gruppenführerului Wolff Amadeus a urmat scurt timp după aceea. De unde se crede că nu i-au dat crezare. Din dosar reieșea faptul imposibil de a găsi o „piesă" comunistă germană la un italian și încă o „piesă" identificată a fi din Rostock...

Ei, Karl, am să te rog să-mi dai medicamentul. S-a împlinit ora. Și se pare că medicamentul tău e foarte bun... dacă am putut să povestesc atît de mult... De ce ai rămas așa ? Te-au cam schimbat la față cele ce ți le-am povestit... Stai, dragule, încă nu e totul. In dosar am găsit insigna. Dar nu oricare dintre ele. Ci chiar pe aceea dăruită lui Mario. Bietul de el, și-a sfîrșit viața secerat de o mînă de german după ce o salvase pe a altuia... Pe dosul insignei scria „Müller 1923", iar dedesubt numele meu. Veniți mai aproape, să-l vedeți. L-am scrijelat cu un cui în timp ce mă aflam la cabană... Așadar băieți „er sei euer Glückstern"[5]).

Romulus ZAHARIA

1) Să-ți fie steaua norocoasă.
2) Deținut.
3) Platoul pentru apel.
4) Mulțumesc, tovarășe.
5) Să vă fie steaua norocoasă.

MUZEUL OSTROVSKI

Nicolai Ostrovski, dictînd dactilografiei romanul său Născuți din furtună

După ce debarci în portul Soci și mai ales după ce pornești să faci cunoștință cu orașul, această nestemată a litoralului caucazian, prima impresie îți este la fiece pas întărită de noi și noi descoperiri minunate. Te extasiezi în fața peisajului măreț în care se îmbină într-un tot armonios două elemente pe care noi sîntem deprinși a le evoca separat: crestele munților și întinsul mării, admiri vegetația bogată în care palmierii se înfrățesc cu chiparoșii, cedrii cu magnoliile, te impresionează ansamblul arhitectonic al orașului, de o grație și ingeniozitate remarcabile și te cucerește căldura, ospitalitatea, sufletul minunat al oamenilor sovietici.

O vizită la Soci prilejuiește o plimbare pe muntele Ahun, la o oră distanță de oraș, pe un drum de serpentine străbătînd pădurea. De o parte și de alta a drumului vezi smochini, nuci, peri, meri, pruni în stare sălbatică, plante subtropicale, flori de culori și forme neobișnuite. Lianele urcă în voie pe crengile copacilor, dînd decorului o notă fantastică. Iar de pe turnul din vîrful muntelui Ahun, de la o înălțime de 700 m., ți se deschide în față, pe o rază de aproape 75 km., o priveliște de neuitat. In fund, lanțuri de munți, trei șiruri în adîncime, se înalță la orizont. Iar dacă-ți rotești privirea de la vîrfurile acoperite de zăpadă veșnică ale lui Acișou sau Ahah, în față-ți apare fîșia aurie a peninsulei Adler scăldată de azurul mării.

Soci înseamnă desigur și apele curative de la Matesta cunoscute pentru efectele lor salutare. Soci înseamnă bogatul parc Dendrarii — cu adevărat, așa cum îi spune numele — un sobor al copacilor. Dar Soci înseamnă și muzeul lui Nicolai Alexeevici Ostrovski, muzeul celui ce a scris neuitatul roman al epocii sovietice — **Așa s-a călit oțelul.**

La Soci sînt multe locuri legate de amintirea lui Ostrovski. Aci a trăit el clipele grele ale țintuirii la pat și orbirii și tot aici, învingînd moralmente boala, a luat hotărîrea să scrie... Aci în casa din strada Orehovaia a fost terminat romanul **Așa s-a călit oțelul** și tot aici, în casa devenită astăzi muzeu, a dictat el primul volum al romanului **Cei născuți din furtună.**

Muzeul se găsește în ultima locuință a scriitorului.

Intrînd în fosta locuință a lui Ostrovski, te cuprinde o puternică emoție. Penumbra camerei, cerută de boala scriitorului, te înfioară parcă. Deslușești patul, alături masa de lucru cu mașina de scris, în spate un aparat de radio de tip vechi, în față harta Spaniei cu stegulețe înfipte urmînd frontiera războiului civil... Totul te transportă cu un deceniu și mai bine în urmă, cînd, în această cameră, scriitorul imobilizat și orb, dar plin de energie, de dorința de a munci, de a merge în pas cu vremea, repurta biruința asupra bolii și a morții, lucrînd pînă la 10 ore zilnic, dictînd romanul **Cei născuți din furtună.**

Alături o bibliotecă de aproape trei mii de volume îți arată cît de mare era setea de cunoștințe a lui Ostrovski, cît de larg diapazonul intereselor sale literare: Pușkin și Byron, Goethe, Calderon, Balzac, Flaubert, Maupassant, Gorki, Turgheniev Tolstoi, cărți despre renașterea italiană, volume de istorie a Rusiei, cărți ale clasicilor marxism-leninismului. Totul în această locuință pare a grăi despre munca încordată a unui om care a știut să dovedească că voința lui, dragostea lui de patrie, de partid și popor, devotamentul pentru cauza socialismului pot fi mai puternice decît infirmitatea, decît boala.

Și într-adevăr, nu există o caracterizare, o definire mai bună a personalității lui Ostrovski decît cuvîntul de luptător. Pînă în ultima clipă a vieții sale, el a rămas în front și a fost un luptător dîrz pentru construirea socialismului. Această imagine ți-o concretizează și confirmă din plin materialele expuse în cele patru săli spațioase ale muzeului propriu-zis. Fotografii, scrisori, documente, broșuri, articole tăiate din ziare, telegrame, toate la un loc evocă în chip foarte viu firul vieții și al creației lui Ostrovski. La această senzație de contact nemijlocit cu viața și opera scriitorului contribuie foarte mult și faptul că în fruntea muzeului, ca directoare a lui, se găsește sora lui Ostrovski, Ecaterina Alexeevna, iar printre colaboratorii științifici se află Alexandra Petrovna Lazareva, fostă secretară a scriitorului. Ei i-a dictat Ostrovski romanul **Cei născuți din furtună.**

Cu zîmbetul ei blînd și bun, cu o privire plină de căldură și liniște, cu vorba domoală, Ecaterina Alexeevna Ostrovskaia completează cu amintiri personale, cu amănunte pline de învățăminte comentariul documentelor.

Fotografiile ne aduc imaginea lui Ostrovski — adolescent, unul din primii comsomoliști din Sepetovka, apoi îl găsim în anii războiului civil, alături de tovarășii săi de luptă din brigada Kotovski. Il vedem muncind pentru, reconstrucția țării, organizînd tineretul în regiunile de frontieră ale Ucrainei, participînd la congresele și conferințele Comsomolului... Citim scrisori ce evocă vitejia și eroismul lui în luptă, entuziasmul și elanul în muncă. Documente îngălbenite de vreme atestă drumul de luptă și creșterea politică a lui Nikolai Ostrovski. Intre ele cel mai impresionant este carnetul de membru de partid primit în 1924, ca cea mai înaltă recunoaștere a contribuției aduse la întărirea Puterii Sovietice și la construirea socialismului. Mereu în rîndurile cele mai înaintate ale luptătorilor, Ostrovski este întotdeauna în mijlocul colectivității înconjurat de tovarăși, de prieteni. Simți că viața lui este un ecou nemijlocit al imperativelor majore ale epocii, că pentru el nu există alt țel, alt ideal decît idealul patriei sale pornite să transforme istoria omenirii.

Dar iată că această activitate intensă, acest mers în pas cu vremea și țara sa, sînt întrerupte în mod brutal de boală... La început imobilitatea completă, apoi orbirea... Ostrovski nu a cedat, nu a depus armele: „Boala căuta să mă înfrîngă, să mă scoată din front, dar eu îi răspundeam „nu mă predau", pentru că eram plin de încredere în victorie" — a spus mai tîrziu scriitorul.

Literatura este frontul pe care va lupta de acum înainte Ostrovski. In 1935, după apariția romanului. **Așa s-a călit oțelul,** scriitorul va declara: „Sînt foarte fericit. Tragedia mea personală a trecut pe planul al doilea în fața bucuriei minunate, unice, pe care ți-o dă creația și conștiința că și mîinile tale așează cărămizi pentru a înălța clădirea minunată pe care o construim cu toții și al cărei nume este socialismul".

Ecaterina Alexeevna Ostrovskaia ne-a evocat în amănunte emoționante atmosfera în care lucra scriitorul. Cuvintele ei sînt întărite de o sumă de piese expuse în muzeu. In primul rînd îți atrage privirea un transparent de carton, special confecționat, care îngăduia scriitorului orb să-și fixeze gîndurile pe hîrtie. Și alături, numeroase caiete, carnete cu foi îngălbenite pe care scrisuri și cerneli diferite au așternut dictarea lui Ostrovski, povestea lui Pavel Korceagin. Paginile dictate erau rezultatul unei îndelungate munci de elaborare interioară, cu atît mai grele cu cît scriitorul nu se bizuia decît pe memoria sa. De obicei dicta fragmente mai mari, cu o anumită unitate compozițională iar spre sfîrșitul orelor de lucru punea să i se recitească paginile scrise în ziua respectivă și făcea schimbări, corecta, șiliza. Ostrovski nu admitea să i se aplice alt tratament decît cel obișnuit pentru orice om al muncii din Uniunea Sovietică, perfect sănătos. Ziua lui de lucru începea și se sfîrșea conform programului general în vigoare.

Și paralel cu aceasta, Ostrovski ducea o intensă viață obștească; ca și pe timpul cînd era sănătos, lua parte la toate evenimentele mai importante pentru țara și poporul său: conducea cercuri de agitatori, se ocupa de educația politică a comsomoliștilor din Soci, participa prin radio la ședințele activului de partid din Soci, la conferința scriitorilor din ținutul Azov, la Congresul Unional al Scriitorilor, îndeplinea diferite sarcini de partid date de organizația orășenească Soci etc.

Sîntem deprinși să vorbim despre exemplul mobilizator al eroilor lui Ostrovski și să afirmăm pe bună dreptate această idee ca pe un adevăr care aproape că nu mai trebuie demonstrat. Dar de abia după ce vizitezi casa-muzeu de la Soci, îți dai seama cît de bogat și de concret este conținutul acestei afirmații. Zeci și zeci de scrisori de la muncitori, colhoznici, pionieri, studenți, intelectuali, ostași, de la oameni tineri și bătrîni, mărturisesc influența puternică pe care a exercitat-o asupra lor Pavel Korceaghin și, în general, romanul **Așa s-a călit oțelul.** Colegi într-ale scrisului ca Vera Ketlinskaia, Ana Karavaeva, Vilis Lațis, Vera Panova, Fadeev, Bezîmenski, Boris Polevoi, vorbesc despre învățămintele pe care le-au avut de cules din romanul lui Ostrovski și își exprimă admirația față de autor. O dragoste caldă și prețuire adîncă respiră din cuvintele lui Romain Rolland, Jack Lindsay, Willy Bredel, Mate Zalka sau Iulius Fucik.

Inainte de a pleca din muzeu te mai așteaptă o clipă impresionantă. Il auzi pe Ostrovski vorbindu-ți, îi auzi vocea rostind minunate cuvinte despre fericirea pe care ți-o dă viața trăită cu adevărat, în lupta pentru binele și libertatea omenirii întregi. Și încă mult timp după ce părăsești casa-muzeu îți răsună în urechi glasul scriitorului spunînd „Să știi să trăiești și atunci cînd viața devine de nesuportat. Să știi s-o faci folositoare", iar în minte îți stărue mereu chipul acestui om, a cărui existență eroică a devenit cu adevărat un simbol al lumii noi, al epocii socialiste.

Tatiana NICOLESCU

Amintirea lui BORIS LAVRENEV

Cei care l-au cunoscut în viață, i-au ascultat vorba plină de umor cald și o vervă sclipitoare, vor păstra, de bunăseamă, neștearsă amintirea omului cu gestul fin și delicat de artist, cu zîmbetul blînd, abia perceptibil, fluturîndu-i în colțul buzelor, cu privirea deschisă și inteligentă a ochilor expresivi, ce rîdeau parcă într-una în dosul unor lentile mari, aproape rotunde.

Boris Lavrenev era dintre acei oameni care, prin integritatea lor de caracter, inspiră stimă și admirație, oameni a căror imagine fizică sugerează un fond spiritual generos, a căror prezență are ceva reconfortant, solicitîndu-ți încrederea, cucerindu-te de la prima vedere, de la cea dintîi strîngere de mînă, prin optimismul contaminant și acea profundă înțelegere umană ce se degajă din întreaga lor ființă. Cuvîntul, ca și toată înfățișarea lui, de o eleganță sobră, nu avea nimic afectat, nu ascundea nimic sentențios sau convențional. Fire deschisă și dreaptă, el poseda darul incomparabil de a stabili cu interlocutorii săi o comuniune sinceră, firească, cu totul nesilită — ceea ce, de altfel, constituie un apanaj al scriitorilor sovietici, crescuți în etica socialistă. Mai deținea și secretul tinereții sufletești inepuizabile, al cărei farmec nu-l putea desminți nici vîrsta, nici omătul argintiu al părului.

Urmărindu-i evoluția scriitoricească, putem reconstitui pas cu pas momentele esențiale din activitatea acestui neobosit combatant care, cu arma condeiului, ca și prin specificul profesiei lui de marinar prin vocație, și-a legat organic viața de cuceririle revoluționare ale poporului sovietic. După cea dintîi experiență a frontului din primul război mondial imperialist, care-l pune în fața unor probleme vitale pentru destinul poporului rus, îl găsim, în anul hotărîtor 1917, în calitate de comandant la statul major al trupelor revoluționare din garnizoana Moscova. Apoi va fi prezent în diferite sectoare din Ucraina și Crimeia ale războiului civil, întîi ca artilerist, apoi în Flota maritimă, activînd concomitent în cadrul redacției ziarelor de front, o vreme fiind redactorul răspunzător pentru sectorul literar al Pravdei Turkestane.

Depășind etapa tatonărilor vagi și sporadice pe tărîmul poeziei, Lavrenev găsește în tumultul năvalnic al zilelor din Octombrie drumul spre o creație majoră. Incepînd din 1924, apar scrierile sale în proză — de predilecție genul scurt al schiței și povestirii — adevărate miniaturi picturale, vădind aptitudinile reale de pictor, pe care scriitorul le-a cultivat de-a lungul vieții. Talentul său robust de prozator și dramaturg în egală măsură, se afirmă dintru început în cîteva nuvele mai ample, impregnate de un remarcabil suflu epic-revoluționar ca: Vîrtejul, Al 41-lea **(amîndouă apărute în 1924), mai tîrziu** Cel de-al 7-lea însoțitor **(1927) și** Salvele de pe Neva **(1938).**

Substanța artistică a prozei lui Lavrenev poartă amprenta puternic colorată a vremurilor eroice cînd se plămădea o lume nouă, iar eroismul însuși al făuritorilor primului Stat Socialist în istorie, apărea învăluit în romantica furtunoaselor transformări.

Conflictele pe care este construită proza lui Lavrenev au la bază un dramatism interior, culminînd totdeauna cu momentul tensiunii maxime în viața și destinele eroilor. Acest dramatism, rezultantă a procesului social și psihologic, crește gradat pînă la deznodămîntul final — un fel de cotitură revelatoare, ca de pildă: momentul ciocnirii dintre marinarul revoluționar Vasili Guliavin și femeia-ataman din fruntea unei bande de anarhiști (Vîrtejul); confruntarea decisivă dintre cercetașul roșu Orlov (Alias Leon Couturier) și ofițerul albgardist Sobolevski, confruntare care îl va trezi pe intelectualul romantic Orlov din starea lui de individualism aventurier (Poveste despre un lucru simplu); în sfîrșit, plin de semnificație și dramatism zguduitor este conflictul dintre tînăra fată înrolată în unitățile armatei roșii — Mariutka — și prizonierul pe care ea avea misiunea să-l aducă la destinație — sublocotenentul Govoruha-Otrok din lagărul contrarevoluției (Al 41-lea). Un conflict în aparență personal, izvorît din pasiunea totală a acestei fete simple de pescari față de dușmanul său de clasă — este de fapt un conflict de esență istorică. Finalul nuvelei (ecranizată în două rînduri), demn de măiestria unui autentic dramaturg, rezolvă antagonismul de neîmpăcat dintre cele două personaje, focul de armă care doboară dușmanul — al 41-lea la număr — simbolizînd trezirea și eliberarea eroinei de sub dominația pasiunii oarbe și mistuitoare, transformarea ei într-o luptătoare fermă, lucidă, care știe în momentul decisiv să-și frîneze sentimentele personale în numele înaltei datorii cetățenești.

In capodopera genului dramatic, Ruptura **(1927), care a intrat de drept în fondul clasic al dramaturgiei realismului socialist, Boris Lavrenev atinge ascuțimea maximă în perceperea revoluționară a realității, izbutind să realizeze sinteza artistică a eroului — luptător comunist — în figura marinarului Artem Godun. Din dispoziția de forțe sociale adverse, care se delimitează cu precizie în focul Revoluției, se produce ruptura definitivă între lumea veche și cea nouă, dar totodată și o ruptură, o cotitură, în mentalitatea oamenilor. Intelectualul șovăielnic Berseniev aderă hotărît la cauza poporului, fiica lui, Tatiana, neputînd să mai suporte o existență falsă, în mocirla minciunii și ipocriziei, alături de odiosul Von Stube, își părăsește soțul, plecînd cu omul iubit — marinarul Artem Godun — purtătorul idealurilor superioare ale umanității.**

In dramele scrise ulterior: Dușmanii **(1929),** Noi vom trăi **(1930) sau** Inceputul noului drum **(1937), ca și în piesele consacrate temei Marelui Război pentru Apărarea Patriei:** Cîntecul marinarilor Mării Negre **și** Pentru cei de pe mare!, **dramaturgul creează caractere puternice, de o complexitate impresionantă, care se dezvăluie în raport cu postulatele etice ale noii societăți socialiste. Scrisă după război, piesa** Vocea Americii **pune în lumină procesele chinuitoare de conștiință ale tuturor oamenilor cinstiți din lumea imperialistă, dominată de puterea banului, de amoralitatea moravurilor burgheze. Prin factura ei artistică această piesă are aceleași rezonanțe de „dramă optimistă", pentru că, în pofida forțelor întunecate care încearcă să-l strivească pe ofițerul american cinstit Walter Keed, se desprinde limpede perspectiva triumfului dreptății.**

Scriitorul Boris Lavrenev, de două ori decorat cu Ordinul „Drapelul Roșu al Muncii" și de două ori cu Premiul Stalin, a adus în literatură peisajul litoralului Mării Negre unde și-a petrecut anii copilăriei, dar acest peisaj devine viabil, capătă dimensiuni și semnificații noi, datorită adierii înnoitoare a epocii în care a trăit autorul, datorită oamenilor noi care îl populează — oameni pentru ale căror idealuri a vibrat cu pasiune inima artistului și va continua să vibreze fără încetare prin mesajul pătruns de umanismul revoluționar al operei sale.

Tamara GANE

CARNET CULTURAL SOVIETIC

DIN INIȚIATIVA scriitorilor din Moscova, a apărut în cinstea Congresului al XXI-lea al P.C.U.S., o culegere de reportaje, schițe, povestiri și versuri, intitulată Oameni care pătrund în ziua de mîine. **Culegerea se deschide cu reportajul lui B. Polevoi** In pragul nemaiîntîlnitelor făptuiri, **celelalte reportaje fiind semnate de nume ca: M. Șaghinian, S. Garin, I. Iakovlev, S. Zalîghin. Versuri de N. Aseev, M. Dudin, E. Dolmatovski, L. Oșanin, M. Maximov; o schiță în versuri** Brigăzile se-ndreaptă spre comunism **de N. Flerov și povestirea** Cercetătorii **de G. Kononenko etc.**

TEATRUL DE DRAMĂ din Leningrad, a marcat marele eveniment al Congresului prin montarea piesei Apă vie, **după romanul** Pădurea rusească **de L. Leonov. Rolul prof. Vihrov este interpretat de actorul M. Ladîghin, al prof. Grațianski — de F. Nikitin, interpreta Poliei Vihrova fiind tînăra actriță A. Freindlih. Regia acestui remarcabil spectacol aparține lui I. Olșvangher, direcția artistică — lui A. Malkov.**

IN CAPITALA UNIUNII SOVIETICE s-au deschis în preajma Congresului șapte expoziții de artă: pictură, sculptură, grafică, stampe și gravuri. Cu același prilej au fost inaugurate alte șase expoziții individuale în diferite centre ale regiunilor: Moscova, Tambov, Tula și Kaluga.

Numele exponenților: Kukrîniksî, E. Kibrik, I. Romas, D. Nalbandian, A. Gherasimov și O. Vereiski

URIAȘUL PROGRAM de desfășurare a construcției comuniste, care a constituit obiectul discuțiilor la Congresul al XXI-lea al P.C.U.S., înregistrează o nouă etapă în dezvoltarea societății sovietice, anume: înființarea a 400 universități populare de cultură generală la sate și orașe. Scopul acestor universități este de a educa la un înalt nivel gustul estetic al oamenilor muncii, de a sădi principiile moralei comuniste la baza cărora stă concepția despre lume marxist-leninistă.

IN NUMĂRUL din 1 ianuarie 1959, revista Sovetskaia Kultura anunță că, în cursul anului 1959, vor avea loc la Moscova trei Decade de artă și literatură națională — decada azerbaidjană, uzbekistană și moldovenească.

O EXPOZIȚIE sovietică a realizărilor în domeniul științei, tehnicii și culturii va fi organizată la New-York în sala de expoziții „Coliseum". O expoziție similară se va deschide la Moscova în Parcul Sokolniki.

UNIUNEA SCRIITORILOR din U.R.S.S. împreună cu Institutul de Literatură Universală A.M. Gorki al Academiei de Științe, proiectează pentru luna martie, în preajma celui de-al 3-lea Congres al scriitorilor sovietici, o consfătuire teoretică cu privire la unele probleme ale realismului socialist.

In vederea acestei Consfătuiri au și fost pregătite o serie de comunicări. Revista Literatura i jizni (23 I 1959) publică parțial lucrarea lui I. Elsberg Novatorismul (despre unele trăsături ale realismului socialist).

LA CASA CENTRALĂ a scriitorului din Moscova, o seară a fost închinată creației poetului Stepan Scipaciov cu prilejul sărbătoririi a 60 de ani de viață. Literaturnaia gazeta din 17 I 1959, publică un articol omagial, semnat de V. Dementiev, în care se subliniază actualitatea nealterată a liricii lui Scipaciov, construită pe motive general-umane dar cu rădăcini adînci în universul spiritual al oamenilor sovietici.

Bibl. Reg. i

Proletari din toate țările, uniți-vă!

luceafărul

ANUL II Nr. 5 (16) || 1 MARTIE 1959 || APARE LA 1 și 15 ALE LUNII || 16 PAGINI – LEI 1,50

DUPĂ CONGRESUL AL XXI-lea

de GEO BOGZA

Acum, cînd avem dreptul să ne punem atîtea noi și îndrăznețe întrebări, îmi place uneori ca, urmărind cu mintea desfășurarea ulterioară a evenimentelor — sutele de milioane de tone de fontă și oțel, cu toate implicațiile lor terestre și cosmice — să mă întreb, pentru a-mi oferi cu anticipație clipa unei mari satisfacții: cînd va dispare oare din lume ultimul dușman al Uniunii Sovietice?

Pentru că, de la o vreme, mai exact din ziua de 4 octombrie 1957 cînd primul satelit artificial al pămîntului, cu neputință de negat, cu neputință de interpretat, cu neputință de escamotat, a deschis o nouă eră în istoria lumii, poate cea mai îndrăzneață dintre toate erele deschise succesiv de geniul omenesc, detractorii Uniunii Sovietice au început să se împuțineze, iar numărul lor a scăzut și mai mult odată cu primul zbor spre lună, și iarăși s-a redus în fața grandiosului plan septenal, încît e de presupus, dat fiind amploarea și ritmul evenimentelor, că va veni o clipă cînd, undeva, într-o ultimă redută, într-un ultim turn, ultimul dușman al comunismului va depune armele, recunoscînd, cel din urmă dintre oameni, ceea ce Romain Rolland și G. B. Shaw recunoscuseră printre primii: forța, măreția, invincibilitatea cauzei pecetluită de geniul marelui Lenin.

Cred că datoria scriitorilor care luptă pentru marea cauză a omenirii muncitoare e să creeze opere a căror necontestată valoare să contribuie — alături de rachetele cosmice, de săptămîna de cinci zile, de ziua de șase ore, și de tot ceea ce atît de măreț s-a pus la cale și se pregătește să vină — la dispariția din lume a celui din urmă dușman al comunismului.

SOARE ȘI OPTIMISM

de SZEMLÉR FERENC

Nu a fost, desigur, decît o întîmplare că, în timpul Congresului al XXI-lea, soarele s-a arătat pe cerul de iarnă al Moscovei în două rînduri — o dată în timpul cuvîntului de deschidere al tovarășului Hrusciov, a doua oară în timp ce dinsul trăgea concluziile dezbaterilor — aurind strălucitor turlele Kremlinului și ferestrele sălilor în care delegații și oaspeții ascultau mesajul comunismului ce se apropie.

Pentru un poet însă, asemenea întîmplări constituie un prilej fericit de a găsi ușor un termen de comparație, o imagine pentru a sugera atmosfera de optimism, de liniște și voie bună, pe care i-a inspirat-o întreaga desfășurare a congresului.

Fapt este, de altfel, că nici tovarășului Hrusciov nu i-a scăpat această întîmplare. A și menționat-o imediat, spre marea satisfacție a delegaților care ascultau concluziile dezbaterilor.

Este de asemeni adevărat că, dacă n-ar fi existat optimismul și siguranța inspirate de întregul Congres al XXI-lea, nimeni nu s-ar fi gîndit să invoace o comparație, oricîți sori ar fi apărut pe cerul Moscovei. Nu termenul poetic, ci realitatea este și va fi decisivă, realitatea concretizată în cifrele de control ale dezvoltării economice sovietice în cei șapte ani următori.

Optimismul Congresului, optimismul nostru și, în ultimă instanță, și optimismul meu personal, își are rădăcinile în această realitate. Sîntem siguri că prevederile șaptenalului vor fi realizate de făuritorii societății comuniste. Această siguranță a noastră se bazează nu atît pe frumusețea perspectivelor schițate de plan, cît pe seriozitatea cu care milioane de oameni înainte de Congres și sute de delegați în timpul acestuia, și-au analizat sarcinile ce decurg din cifrele de control și angajamentele care prevăd îndeplinirea lor fără de greș.

Este indiscutabil că sarcinile nu sînt ușoare; de asemeni este neîndoielnic că îndeplinirea lor de către oamenii sovietici ne stimulează și pe noi îndeplinirea sarcinilor noastre la timp și fără de greș. Sistemul economic socialist a încetat de mult să se limiteze la o singură țară. El a devenit un sistem mondial. Trebuie să participăm și noi într-o măsură oarecare la profunda schimbare a unei bune părți a feței globului.

Personal, mă bucur adînc că, pentru îndeplinirea sarcinilor ce ne revin, sîntem cu toții ajutați de spiritul de optimism de care vorbeam. Pentru noi, muncitori pe tărîmul literaturii, acest optimism este un bun fără de pereche. Nu încape îndoială că literatura are și ea o sarcină specială: ea trebuie să creeze opere de artă de înalt nivel, care să ajute poporul la înțelegerea vieții noastre noi, a eforturilor de construire a socialismului, a epocii în care se desfășoară în Uniunea Sovietică construirea societății comuniste. Iar optimismul ce ne insuflă dezbaterile și hotărîrile Congresului, ne va ajuta să ne călăuzim sigur printre fenomenele și contradicțiile vieții ca să le putem privi dintr-o perspectivă justă și, alegînd trăsăturile decisive și semnificative, să putem făuri poeme, romane, nuvele, schițe, reportaje, piese de teatru, demne de talentul nostru, al fiecăruia, dar mai ales demne de epoca în care trăim.

ION VLASIU: MATERNITATE (ghips)

NECULAI TĂUTU

Mărțișor 1946

Cu părul blond, în șal alb de ninsoare,
Cu noi la sat mergea în camion,
Purtînd în brațe-un maldăr de ziare,
Grădinărița-n vechiul ei palton.

Cu degete de frig învinețite,
Strîngea la piept, ziarele, în vînt,
Și cozile în aer despletite
Zburau din șal, cu sălcile în rînd.

In buzunar — un pumn uscat de pîine,
Iar tălpile pantofilor — subțiri;
Zîmbeau doar ochii holdelor de mîine
Și-ntrezăreau grădini de trandafiri.

Ne-am risipit prin ulițe, în ceață,
Ea dispăru sub șirul de castani,
Ducînd la piept, ca steaguri pentru viață,
Ziarele și optsprezece ani.

...Am dat de ea, tîrziu, într-o livadă,
Pe obrazul rece fulgula ușor,
Iar sîngele-i pe ultima zăpadă
S-a scurs, brodînd sărac un mărțișor.

Alături, pîinea neagră și uscată...
Ziarele ca albe mîini în vînt
O înveleau cu foaia înghețată,
Și ghiocei de lacrimi pe vestmînt.

Sînt ani de-atunci... Cresc holdele mănoase
Un monument de aur, foșnitor,
Și nu uităm că-n grîie de mătase
Am îngropat, de mult, un mărțișor!

Cînd trandafirii înfloresc în țară
Atît de roși din proaspătul răzor,
Imi pare că-i împarte-n primăvară
Grădinărița, astăzi, tuturor!

CE-AR FI SPUS AZI BĂTRÎNUL GOETHE?

de ALFRED MARGUL-SPERBER

La 21 februarie 1827, într-o miercuri, bătrînul Goethe — avea atunci 78 ani — discuta cu secretarul său Eckermann, pe care îl invitase la masă. Goethe „vorbi mult și cu admirație despre Alexandru von Humboldt... ale cărui păreri asupra proiectului străpungerii istmului Panama trezeau un interes cu totul deosebit pentru el". In legătură cu aceasta, bătrînul poet spuse: „Toate acestea sînt rezervate viitorului și unui mare spirit de inițiativă. Este însă sigur că, dacă ar izbuti o astfel de străpungere, în așa fel ca vasele de orice categorie și de orice tonaj să poată trece din Golful Mexicului în Oceanul Pacific, întreaga lume civilizată și necivilizată ar obține rezultate incalculabile... Aș vrea să trăiesc acea vreme; dar nu voi trăi pînă atunci. In al doilea rînd, aș vrea să ajung să văd realizarea unei legături între Dunăre și Rhin... Aș vrea să trăiesc aceste mari evenimente și, de dragul lor, ar merita să mai rezist vre-o cincizeci de ani..."

Nu este oare impresionat să-l vedem pe bătrînul poet preocupat atît de profetic de binele viitor al omenirii, pe care în nici un caz nu-i mai era dat să-l vadă? E același bătrîn Goethe care va scrie, la cîtva timp după aceea, nu mai puțin impresionantele și profeticele cuvinte, punct culminant al sfîrșitului lui „Faust":

„Un spațiu voi deschide multor milioane...
Aș vrea să văd asemenea devălmășie
Să locuiesc cu liberul popor pe liberă cîmpie
Acelei clipe aș putea să-i spun întîia oară,
Rămîi, că ești atîta de frumoasă!"

E același Goethe care-și alesese ca deviză a vieții și creației sale lozinca: „Care e datoria ta? Datoria zilei!"

Care dintre noi, impresionat de aceste cuvinte, n-a ajuns neapărat la ideea: ce-ar fi spus Goethe despre importanța istorică mondială a șaptenalului sovietic și despre toate celelalte probleme epocale ridicate de Congresul al XXI-lea al P.C.U.S.! Ce valoroasă îmbogățire a operei sale ar fi prilejuit bătrînului poet trăirea acestor evenimente! Cum l-ar fi lăsat pe Faust să-și termine vorbele sale dacă ar fi cunoscut cele cîteva fraze lapidare:

„In Uniunea Sovietică vor exista cea mai scurtă zi de lucru și cea mai scurtă săptămînă de lucru din întreaga lume. Aceasta va fi o mare victorie a socialismului, realizarea visului secular al omenirii muncitoare".

Cu ce însuflețire s-ar fi consacrat bătrînul Goethe acestei tematici minunate, el care, pe vremea cînd nu existau în lume decît începuturi modeste de socialism utopic, acorda cu entuziast interes, un larg spațiu acestei „actualități" în romanul său Anii de pribegie ai lui Wilhelm Meister!

Poate că l-am citat prea insistent pe bătrînul Goethe ca o chezășie că sarcinile care se pun azi la noi și pretutindeni scriitorilor progresiști nu sînt numai de azi lucruri de la sine înțelese. Congresul al XXI-lea al P.C.U.S. a fost pentru mine un eveniment hotărîtor și un izvor minunat de învățăminte asupra sarcinii mele de scriitor; el a ascuțit viziunea mea despre necesitatea concentrării asupra temelor și problemelor care sînt neîndoios mai principale, mai importante, mai frumoase și mai pline de poezie: acelea ale actualității nemijlocite a construcției socialismului în țara noastră, ale mărețului viitor al poporului nostru, pe care trebuie să le trăim în creație și devenire.

RĂSPUNSUL

de EUGEN FRUNZĂ

Nu e recomandabil să te iscălești pe carte la sfîrșitul lecturii. Mai cu seamă cînd e împrumutată. Orice bibliotecar pretinde să folosești cartea în chip civilizat și să i-o înapoiezi curată.

Ce te faci însă cu micile păcate ale copilăriei? Uneori, ele spun mai mult decît respectul rectiliniu față de regulile bunei creșteri. Și atunci, chiar și o pionieră excelentă caligrafiază, cu creion chimic, pe ultima filă a „Tinerei gărzi": „Aș vrea să fiu ca Zoia". Și semnează, modest, cu două inițiale.

Am întîlnit, cu ani în urmă, această carte atît de emoționant „maltratată". Bibliotecarul era supărat. Din punctul lui de vedere, era în drept. Eu însă am avut, încă o dată, revelația forței cuvîntului comunist din literatură. Aproape că aș îndrăzni să aplaud, în acest caz, indulgența. Aproape că aș dori, tuturor cărților noastre operații similare.

Pioniera de-atunci probabil că e studentă astăzi. Probabil că nu-și mai îngăduie astăzi, abaterea de-atunci. Dar în sufletul ei se înscriu și astăzi trăsăturile eroilor din cărți. Iar scriitorul timpului nostru, peste care fîlfîie steagul victoriei comuniste, are o datorie sfîntă: să sădească în suflete uriașa credință și energie și perspectivă a constructorului comunist.

Sîntem martorii și părtașii unei mișcări nemaipomenite. Se anunță, iminentă, radicala schimbare a destinului omenesc. In planul septenal sovietic nu e vorba numai de grandioasa dezvoltare a unui popor — un stegar în epocă — ci de desăvîrșirea unei cotituri în istoria mondială. Mi se pare de aceea depășită întrebarea: ce avem de făcut? Cel mai precis răspuns cred că se formulează de la sine, prin două cuvinte: să facem!

Urez tuturor confraților întru scris spor la muncă.

Pioniera de ieri, poate studenta de azi — milioane de oameni care schimbă fața patriei, în eroic avînt colectiv, ne cer fapta. Să scriem de la inima și în inima lor.

TIPURI DE ROMAN SPECIFICE EPICII NOASTRE ACTUALE

de DUMITRU MICU

Unul din neadevărurile proferate frecvent de către denigratorii realismului socialist e acela că metoda de creaţie călăuzită de filozofia marxistă şi întemeiată pe experienţa revoluţionară a clasei muncitoare n-ar fi adus, chipurile, nimic propriu — din punct de vedere artistic — în literatura contemporană. Reaua credinţă a celor ce emit asemenea afirmaţii e manifestă. Publiciştii şi criticii reacţionari, revizioniştii, care le cîntă acestora în strună, sfidează pur şi simplu, evidenţa. Cum poate cineva nega, bunăoară, contribuţia realismului socialist la dezvoltarea mijloacelor liricii mondiale, cînd poezia revoluţionară numără, în ultima jumătate de veac, printre reprezentanţii săi creatori îndrăzneţi nu numai de viziuni, dar şi de procedee poetice inedite, precum (amintind la întîmplare) Maiakovski, Aragon, Eluard, Bertholt Brecht, Josef Attila, Nazim Hikmet, Pablo Neruda, sau Mihai Beniuc? Oare nu în calitate de poet revoluţionar, de reprezentant al realismului socialist, a îmbogăţit Maiakovski lirica lumii cu noi tipuri de versificaţie, cu o nouă tehnică a creierii imaginii poetice? Experienţa lui Brecht, considerată sub aspectul ei strict artistic, nu e al unui artist revoluţionar? Exemplele se pot înmulţi. Ele infirmă total teza unui pretins conservatism practicat în cadrul realismului socialist în ceea ce priveşte mijloacele de expresie. Nu numai anumiţi scriitori burghezi (Proust, Gide, James Joyce) au fost preocupaţi de a înnoi tehnica unor genuri literare ci şi o seamă de artişti progresişti din diverse ţări, dintre care unii angajaţi direct în lupta clasei muncitoare. Şi dacă e să apreciem cu probitate contribuţia tuturor în această privinţă, constatăm că nu experienţele sterile efectuate în cuprinsul literaturii burgheze în plină decadenţă, ci tocmai experienţele scriitorilor revoluţionari au deschis şi deschid realmente drumuri noi creaţiei, întrucît acestea răspund unor necesităţi de conţinut.

Scriitorii ataşaţi clasei muncitoare contribuie şi au contribuit substanţial la perfecţionarea instrumentelor literaturii, dar contribuţia lor artistică nu se reduce numai la atita. Din cîte mişcări literare a înregistrat istoria, nici una n-a revoluţionat creaţia în asemenea măsură precum realismul socialist. Această metodă dispune de o optică nouă, fiindu-i astfel accesibile sensurile cele mai adînci ale vieţii, avînd posibilitatea (refuzată tuturor celorlalte metode, în ciuda pretenţiilor inverse) de a dezvălui realitatea în toată amploarea şi complexitatea ei. In lumina concepţiei despre lume celei mai înaintate: materialismul dialectic şi istoric, de pe poziţii partinice, literatura realismului socialist, militantă prin însăşi natura ei, aduce în ansamblul creaţiei artistice mondiale o viziune inedită, proprie, a vieţii, a omului, deschide orizonturi fără hotar cunoaşterii. Tocmai acestei literaturi să i se adreseze imputarea că i-ar lipsi fizionomia artistică particulară!

In domeniul literaturii, ca de altfel pretutindeni în viaţă, practica o ia adeseori înaintea teoriei. Limitîndu-ne la evoluţia literaturii noastre de după eliberare, recunoaştem că sîntem încă departe de a fi tras toate concluziile teoretice posibile din izbînzile obţinute pe planul creaţiei. Dacă examinăm bunăoară, romanul actual în perspectiva dezvoltării epicii realiste româneşti, observăm că, indiscutabil legată de proza anterioară, această specie (considerată în ansamblu), aduce în literatură ceva propriu, ceva cu totul nou. S-a şi vorbit, de altfel, şi pe bună dreptate, despre o „nouă şcoală a romanului românesc". Problema e vastă şi necesită studii de proporţii. Aş vrea doar să notez că — drept consecinţă a orientării literaturii pe făgaşul realismului socialist — istoricul literar poate consemna noi tipuri de roman românesc, ce reprezintă o contribuţie exclusivă a perioadei de după eliberare.

E. Lovinescu susţinea — în mod eronat — că, în evoluţia sa, romanul devine din subiectiv obiectiv, din rural citadin şi saluta cu un entuziasm fără margini (legitim, de altminteri, pînă la un punct) ciclul Hallipa al Hortensiei Papadat-Bengescu, văzînd în el o „frescă a vieţii urbane". Raţionamentele criticului în jurul epicii urbane, considerată superioară celei inspirate din mediul ţărănesc, sînt, evident contestabile şi s-au dovedit a fi infirmate de evoluţia epicii româneşti. Urbanizarea nu implică neapărat obiectivarea, iar obiectivarea (eliberarea de lirism) nu e în toate cazurile un semn al superiorităţii. Liricul şi ruralul Sadoveanu rămîne cel mai mare prozator român al secolului. Adevărat e însă că, depăşind prin Hortensia Papadat-Bengescu, Cezar Petrescu şi, ceva mai tîrziu, Camil Petrescu, sfera inspiraţiei rurale, romanul românesc se îmbogăţea ca specie epică principală, îşi sporea sensibil posibilităţile de a crea tabloul complet al societăţii româneşti. Din nefericire, în romanele apărute între cele două războaie, nu-şi găseşte oglindirea întreaga realitate citadină. Romanele Hortensiei Papadat-Bengescu fixează situaţii şi caractere din mediile burgheziei ajunse, aristocratizate; Cezar Petrescu înfierează cercuri politicianiste, literare, gazetăreşti, conturează figuri de briganzi ai afacerilor, de industriaşi; Camil Petrescu relevă drame intelectuale, pentru ca în scrierile lui G. M. Zamfirescu şi I. Peltz să apară periferia capitalei, iar în ciclul Copilăria unui netrebnic a lui Ion Călugăru să fie evocată uliţa calicimii din tîrgul de provincie. Inainte de toţi aceştia, oraşul de provincie, tîrgul vechi moldovenesc în speţă, îşi găsise evocatorul în Mihail Sadoveanu (Floare ofilită, Apa morţilor, Insemnările lui Neculai Manea). Pentru romancierii români dintre cele două războaie, chiar pentru cei mai legaţi de popor, viaţa proletariatului constituia însă un tărîm necunoscut sau, în orice caz, unul pe care n-au izbutit să-l picteze în autencitatea lui. Prozatorul care ar fi putut crea imaginea veridică a muncitorimii înaintate şi care, chiar a surprins unele aspecte ale luptei acestei clase — Alexandru Sahia — s-a stins înainte de a fi dat literaturii tot ce era capabil să dea. Romanul muncii, al vieţii şi luptei clasei muncitoare, este creaţia specifică a perioadei de după 23 august 1944. Prin opere epice ample cu subiect din viaţa uzinelor, marilor şantiere, minelor, şi altor sectoare ale producţiei socialiste apărute în anii socialismului, în literatura română şi-a făcut apariţia — odată cu o temă nouă — un nou tip de roman. Avem toate temeiurile să considerăm că, prin orientarea ei spre mediile muncitoreşti, specia romanului înscrie o etapă nouă în evoluţia ei — mai însemnată decît aceea marcată prin apariţia (între 1920—30) a primelor opere de proporţii inspirate din realitatea urbană.

Nu toate încercările scriitorilor contemporani de a zugrăvi lumea muncitorimii au fost încununate de izbîndă. Avem totuşi romane ale muncii remarcabile, precum La cea mai înaltă tensiune de Nagy Istvan, Drum fără pulbere şi Pasărea furtunii de Petru Dumitriu, Izvorul roşu de Nicolae Jianu parţial, In oraşul de pe Mureş de Francisc Munteanu. Indiferent însă de realizarea cutărei sau cutărei opere, merită toată consideraţia însuşi fenomenul preocupării romancierilor de viaţa clasei muncitoare. Romanul muncii e romanul viitorului. Chiar de n-ar fi apărut pînă astăzi nici un roman industrial realizat (şi realitatea e cu totul alta!), e limpede că epica românească de mîine se va îndrepta tot mai stăruitor spre uzine, fabrici, şantiere, spre industrie. Va face-o, deoarece, înaintînd spre socialism şi comunism Romînia va deveni, treptat, o putere industrială, însăşi agricultura fiind mecanizată se va ajunge în acest chip, în condiţiile dispariţiei deosebirilor esenţiale şi, în cele din urmă, a tuturor deosebirilor dintre oraş şi sat, la anularea diferenţelor dintre romanul citadin şi cel rural. Romanul românesc va deveni urban — dar nu în sensul preconizat de Lovinescu (orientarea spre mediul burghez în sînul căreia ar trăi cică oameni cu o psihologie mai complexă, mai rafinată), ci în sensul că orice sector din realitatea contemporană ar reflecta, în centrul său se vor afla muncitori înaintaţi.

Perioadei de după eliberare îi datorează epica românească şi înnoirea romanului lumii ţărăneşti. Opere ca Mitrea Cocor, Desculţ, Moromeţii, Setea, răstoarnă viziunea sămănătoristă a satului fericit în înapoierea lui, precum şi pe cea poporanistă potrivit căreia satul s-ar putea emancipa exclusiv prin sine, fără ajutorul oraşului, al muncitorimii urbane. Ele adîncesc şi îmbogăţesc imaginea satului plămădită în scrierile din trecut ale lui Sadoveanu, ale lui Rebreanu, Agîrbiceanu şi ale altor prozatori realişti. Putem vorbi de un nou tip de roman rural, fie şi referindu-ne doar la marile naraţiuni cu subiect din trecut şi, firesc, cu atît mai mult, dacă avem în vedere cărţile de inspiraţie rurală contemporană. Dar contribuţia specifică a prozatorilor actuali la înoirea romanului ţărănesc, nu afectează doar tematica şi perspectiva reflectării epice; este vorba în afară de asta, de fenomene precum creerea unei noi formule româneşti (condiţionate de tensiunea emotivă a rememorării) — epica de evocare a unei întregi comunităţi umane prin mijlocirea sensibilităţii infantile (Desculţ) sau descoperirea în sufletul ţăranului a unor resorturi ignorate anterior sau, oricum, cercetate doar întîmplător (Moromeţii). Acest din urmă fenomen merită, cred, o subliniere specială. Marin Preda a introdus în literatura noastră (nu numai cu Moromeţii, dar şi cu nuvelele cu teme din actualitate Desfăşurarea şi Ferestre întunecate) epica rurală de analiză psihologică. E un fapt cu totul remarcabil. Cînd vorbea despre pretinsa superioritate fatală a romanului citadin asupra celui rural, Lovinescu pornea de la ideea absolut neîntemeiată şi reacţionară că psihologia ţăranului ar fi, prin definiţie rudimentară, incapabilă să furnizeze date pentru un roman de observaţie morală mai complexă. Păreri asemănătoare despre universul sufletesc al ţăranului profesa acum vreo trei decenii, şi Camil Petrescu, excelentul pictor de mai tîrziu al vieţii de obidă şi al psihologiei clăcaşilor din secolul trecut. Cu ascuţimea sa caracteristică, G. Călinescu releva, în 1939 în Viaţa Romînească (articolul Camil Petrescu, romancier, din nr. 1 al revistei) carenţa logică a tezei după care sufletul rural s-ar deosebi în datele-i fundamentale de cel urban. Romanul şi nuvelele lui Marin Preda ilustrează tocmai acest adevăr. Ilie Moromete, Ilie Barbu, Vasile, sînt ţărani cu o viaţă sufletească ce poate constitui (şi constituie efectiv) obiectul unei stăruitoare explorări. Bineînţeles, valoarea scrierilor lui Marin Preda nu constă doar în acuitatea analizei psihologice, dar aceasta e o latură însemnată a lor.

Caracterul inovator al realismului socialist poate fi exemplificat nu numai prin referiri la opere orientate spre realităţi prezente sau apropiate de epoca actuală, ci şi prin cercetarea epicii de inspiraţie istorică. Romanul istoric este creaţia romantismului, incluzînd în această mişcare şi pe întemeietorul speciei, pe Walter Scott, din care, de alminteri, romanticii se revendicau. In modul în care este practicat de autorul lui Rob Roy şi de descendenţii lui, acest tip de roman poate fi socotit „o varietate a romanului de aventuri" (G. Călinescu). In literatura noastră, epica istorică dobîndeşte, în sec. XX, un caracter particular prin faptul de a primi amprenta unei personalităţi atît de originale ca aceea a lui Mihail Sadoveanu. Prin Mihail Sadoveanu, romanul istoric românesc devine realist, liric şi vizionar, încorporîndu-şi anumite atribute romantice. Cu apariţia trilogiei lui Camil Petrescu Un om între oameni, operă scrisă sub directa înrîurire a concepţiei marxist-leniniste, în literatura noastră se naşte un tip nou de roman istoric, caracterizat prin cea mai mare scrupulozitate în reconstituirea epocii din documente, prin tendinţa de a respecta adevărul istoric nu numai în esenţă ci (în limitele impuse de natura oricărei opere de ficţiune) chiar în detalii. In modul practicat de Camil Petrescu, romanul istoric uneşte rigoarea documentării cu intuiţia, cu imaginaţia creatoare. Ceea ce nu înseamnă, natural, că tipul de roman istoric reprezentat de creaţiile sadoveniene ar fi depăşit. Nu. Autenticitatea imaginii esenţiale a trecutului în operele lui Sadoveanu este (o recunosc specialiştii) desăvîrşită, numai că tehnica zugrăvirii e alta decît în Un om între oameni.

Subliniind existenţa celor trei noi tipuri româneşti amintite: romanul muncii, romanul rural psihologic şi romanul istoric de reconstituire ştiinţifică, n-am epuizat, firească, nici pe departe, contribuţia scriitorilor români contemporani la dezvoltarea speciei. Ar fi de vorbit spre exemplu despre romanul reportaj (v. articolele semnate de Silvian Iosifescu şi Eugen Jebeleanu în Contemporanul), despre locul Cronicii de familie în proza românească, despre construcţia originală a acestui roman, despre integrarea în cuprinsul său într-o viziune personală, clădită pe concepţia despre lume a partidului clasei muncitoare, a unor elemente clasice, romantice (shakespeariene), balzaciene şi moderne (proprii romanului realist occidental contemporan). Un tip de construcţie inedit în epica noastră, aduce romanul ciclic al lui Zaharia Stancu Rădăcinile sînt amare. Şi exemplele pot continua. Cu cît vom adînci mai mult studiul particularităţilor literaturii noastre şi ale literaturilor celorlalte ţări socialiste, cu atît se va releva mai clar faptul că realismul socialist e o metodă de creaţie ce revoluţionează atît conţinutul cît şi forma artei contemporane.

CAMIL BALTAZAR

Violoncel seral

Cînd seara, cu molatec braţ
Oraşul prinde să-l alinte,
Sorbi frumuseţea cu nesaţ
Şi n-o poţi tălmăci-n cuvinte.

Să laşi deschisă uşa larg
Şi storurile desfăcute,
În zvon de valuri ce se sparg
Ca mişcătoare, mari volute.

Ai să auzi şi glasul meu
Cu boarea mării, se aşează
Pe mîna, pe obrazul tău.
Prezenţa mea, domol, veghiază.

Cu moliciunile 'Selenii
Şi-al mării freamăt, calm, egal,
Făptura ta, clipirea genii.
Imens violoncel seral.

Te-mbie la visarea calmă
La gîndul înflorit deplin.
O, lasă mîna-n a mea palmă!...
In cerul serii luna-i crin.

Şi stelele năvodu-l trag;
Cînd se încinge bolta-n spuză, —
Cuvintele de dor şi drag
Imi flutură aprins pe buză.

INTRE FANTEZIE ŞI NECESITATE

de VASILE NICOROVICI

In momentul de faţă se scrie foarte mult reportaj. Deplasările în grup ale reporterilor, pentru a surprinde complex şi complet o realitate dată, a devenit un obicei. Au plecat şi poeţii, mai ales tineri, tot în grupuri, pentru a încerca acelaşi lucru, prin modalitatea specifică a versului. Dincolo de un tribut plătit de unii care mai privesc plecările pe teren ca o modă de moment, fenomenul, în ansamblu, demonstrează că reportajul a fost înţeles ca una dintre cele mai fecunde metode de studiu a realităţilor contemporane. Plecarea în masă a scriitorilor la sate, în urma chemării adresate de către Uniunea Scriitorilor, deşi are cu precădere un caracter obştesc, şi-a arătat de pe acum influenţa binefăcătoare, stimulînd, cum era şi firesc, scrierea unor reportaje pe teme actuale. In genere, se poate saluta, ca un cîştig realizat în ultimul timp, apropierea şi mai accentuată a reporterului de problemele concrete ale omului care construieşte socialismul. Reportajul literar s-a apropiat într-o şi mai mare măsură de spiritul grav, serios, militant, caracteristic în genere presei comuniste, devenind, prin urmare, mai partinic.

Totuşi, chiar în această situaţie, multe din problemele reportajului rămîn deschise. Şi e normal şi e bine să fie aşa. Literatura, mai ales cea realist-socialistă, presupune muncă de creaţie şi nu se poate mulţumi cu formule definitive. Una din aceste probleme în discuţie, ridicată de practica ultimilor doi-trei ani, se referă la mijloacele de investigare ale reportajului. Iat-o pusă-n ecuaţie:

Dacă reportajul constituie o modalitate de cunoaştere a realităţii, care sînt metodele cele mai eficiente prin care această cunoaştere se realizează? E mai bine ca reporterul să cutreiere cît mai multe localităţi diferite, sau să se stabilească un timp îndelungat într-o anumită localitate şi s-o studieze din toate punctele de vedere? Criteriul pentru soluţionarea acestei alternative, trebuie să se bazeze pe faptul că reportajul, ca orice gen literar, urmăreşte cunoaşterea lumii obiective prin intermediul generalizării artistice, a imaginilor tipice. Dacă este aşa, atunci avantajul celui care se fixează pentru mai mult timp într-un anume loc este evident. Reporterul care aleargă de ici-colo, surprinde doar nişte aspecte fragmentare, disparate, care cu greu pot fi „asamblate" astfel ca să dea o imagine a vieţii în formele ei tipice, ca expresie a unor adevăruri generale. El e pus în situaţia acelui botanist, care voind să studieze viaţa unei plante, culege de aici o rădăcină, de dincolo o frunză sau o floare, şi după ce şi-a adunat tot materialul constată că nu a înţeles tocmai ce e esenţial: cum se dezvoltă acea plantă, care e corelaţia dintre diferitele ei organe în cadrul procesului vital. Reporterul trebuie să studieze viaţa socială, să găsească anume categorii generale, pentru înţelegerea ei, şi pentru aceasta nu-i suficient să cunoască numai unele sectoare izolate, ci aş spune cu precădere, el trebuie să observe legăturile complexe şi intime, în veşnică schimbare de raporturi, ca în orice proces evolutiv, care se stabilesc între aceste sectoare. Ori tocmai această întrepătrundere complicată, care creiază specificul vieţii sociale, scapă reporterului rătăcitor.

Mi-aş permite să dau mai jos un citat din Lenin, care deşi se referă la domeniul statisticii, este extrem de concludent în problema ce ne interesează: „Faptele, dacă le luăm în ansamblul lor, în conexiunea lor, sînt nu numai „îndărătnice", dar şi absolut concludente. Faptele, dacă sînt luate în afara ansamblului, în afara conexiunii, dacă sînt fragmentare şi arbitrare, sînt tocmai o jucărie, sau ceva mai rău"... „trebuie să luăm nu fapte răzleţe, ci întreg ansamblul referitor la problema analizată, fără nici o excepţie..." (Lenin, Opere, vol. 23, pag. 270).

Cred că şi reporterul, ca şi omul de ştiinţă, trebuie să se supună acestei legi dialectice.

Ar fi greşit însă a se deduce mecanic de-aici, că aş opina pentru ideea că reporterul să se stabilească pentru toată viaţa într-un singur loc, sau să nu întreprindă călătorii pe itinerarii cît mai diverse. Dacă ar face aşa, el ar înceta de a mai fi reporter. Rămînerea într-un loc are o limită. Reporterul nu cunoaşte „teoria distanţei". In momentul cînd problemele supuse cercetării i-au devenit clare, consideră cunoaşterea suficientă, cel puţin pentru etapa dată, şi s-apucă de scris. Aprecierea concretă a acestui moment depinde de fiecare în parte. Sînt recomandabile şi călătoriile. Chiar pentru înţelegerea specificului unui anume oraş, e bine să cunoşti alte oraşe cu caracteristici diferite ori similare. Comparaţia face parte deasemeni din metodele de investigare. Dar, după opinia mea, aceste călătorii, prin locuri diverse, sînt mijloace ajutătoare, metoda esenţială rămînînd aceea care permite studiul în ansamblu şi în conexiune reciprocă a faptelor sociale. Reportajele lui Geo Bogza: Ţara de piatră, Lumea petrolului, Oameni şi cărbuni din Valea Jiului sînt exemple clasice pentru susţinerea acestei teze.

Trebuie să facem din capul locului deosebirea dintre divagaţie şi imaginaţie creatoare, prima fiind o expresie pur subiectivă, goală de conţinut, arbitrară, retorică, a persoanei reporterului, pe cînd cealaltă, un principiu activ, care îmbină în raporturi noi, inedite, datele realităţii obiective. Nu există realităţi schematice, ci numai modalităţi schematice de a privi lumea. Schematismul e un viciu al gîndirii, mai precis, o apatie a inteligenţii.

Realismul socialist, departe de a îndemna la scheme, se bazează pe materialismul dialectic, metoda cea mai cuprinzătoare dar şi cea mai subtilă cercetare şi de înţelegere a lumii. Parafrazînd unul dintre principiile acestei metode filozofice, se poate spune că imaginaţia creatoare a reporterului e condiţionată de înţelegerea necesităţii obiective. Reporterul e „liber" faţă de obiectul pe care-l descrie, adică poate face tot felul de asociaţii şi poate crea imagini interesante, numai în măsura în care a înţeles logica, sensul, „necesitatea" obiectului în cauză. In caz contrar obiectul îl stăpîneşte. Schematismul înseamnă tocmai tirania obiectului asupra raţiunii.

Ca să descrii un oraş care se clădeşte astăzi şi să înţelegi munca, bună sau rea a arhitecţilor, trebuie să ai noţiuni de urbanistică. Ca să pătrunzi activitatea unei întreprinderi industriale, luată ca un tot unitar, trebuie să-i cunoşti structura ei de organizare, modul de întocmire a planurilor, raporturile ei cu banca, ministerul de resort şi cu alte întreprinderi cliente sau furnizoare. Ca să te deprinzi cu generalizările istorice, să ai perspectiva fenomenelor sociale, a raporturilor de clasă dintr-o regiune oarecare sau dintr-un oraş, trebuie să-ţi placă lectura cărţilor de istorie şi oricît ar părea de ciudat, cunoaşterea lui Tacit sau Tuchidide, sau a istoriei Greciei antice, nu poate să nu-ţi fie folositoare. Pe scurt, nu este suficient să cunoşti numai principiile generale ale marxismului în privinţa vieţii sociale ci dacă vrei să fii dialectician adevărat, trebuie să ai o atitudine ştiinţifică, în fiecare din domeniile concrete de activitate economică, juridică, tehnică, etc., etc... Şi aceasta presupune înarmarea permanentă a spiritului de observaţie cu noţiuni de ştiinţă, deci studiu multilateral, tocmai pentru ca fantezia creatoare să se libereze de subiectivismul schematic şi divagator şi cîştigînd astfel stăpînirea asupra obiectelor materiale, să găsească acele metafore şi imagini anti-banale, electrizante care să cucerească pe cetitor şi să-l îndemne la transformarea lumii.

Cred că reportajul, cu toate succesele incontestabile cîştigate în ultima vreme, trebuie să se apropie şi mai mult de problemele concrete ale revoluţiei socialiste. Raportul tovarăşului Hrusciov la cel de al XXI-lea Congres al P.C.U.S., cît şi Expunerea din noiembrie a tovarăşului Gheorghiu-Dej, arată cît de multiple sînt sarcinile pe care şi le asumă comuniştii pentru a transforma lumea. Pentru a înţelege aceste sarcini în toată amploarea şi diversitatea lor, pentru a scoate în evidenţă rolul conducător al Partidului, care se manifestă în toate sectoarele vieţii sociale, reporterul trebuie să tindă să devină, prin studiu ştiinţific şi prin observarea vieţii, un om universal. E-n spiritul acestui secol, ca cetăţeanul simplu să se preocupe de toate problemele statului socialist indiferent de specializarea sa. Reporterul trebuie să fie în fruntea acestei direcţii, contribuind la formarea acestui larg orizont cetăţenesc. Astfel, ca oricînd să poată spune parafrazînd pe poetul latin: „Sînt comunist şi nimic din ce-i al comunismului nu-mi este străin".

Vînt de miază-zi

de EUSEBIU CAMILAR

După ce au ieşit Corcodel şi Ifrim, Tăun şi Caţaveică au rămas tăcuţi şi se pîndeau unul pe altul, pe întuneric. Tăun gîndea: „...mă duc la un vecin şi-l ţin de vorbă, să am martori că mă aflam la cutare om...“ „Eu, s-a hotărît Caţaveică, mă duc la Maftei, îl chem pe prispă şi-i vorbesc despre asolamente şi regulamente...“

Amîndoi au ieşit tăcuţi, şi au tăcut şi cînd s-au izbit unul în altul, cu umerii, din graba mersului.

In vremea asta, lui Onufrie îi cîrîiau maţele de foame. Zărea luminiţa din fereastra bordeiului şi se gîndea cum biata Rozalia îl aşteaptă cu masa pusă şi borşul trebuie să aburească acum spre grinzi!

Dar, iat-o pe Rozalia, pe buna lui Rozalia, venind cu mîncarea! După ce a horpăit zdravăn, că aproape îşi scăpa lingura pe gît, Onufrie a rostit înviorat:

— ...cel mai zdravăn borş din zilele noastre!

— Hei, omule, aşa spui după fiecare borş! De ce iese bun? Pun, ce pun toate gospodinele, şi al lor iese cum iese! Eu, omule, cu fiecare frunză de pătrunjel, cu fiecare frunză de leuştean, pun inimă! Parcă presar sare? Presar firimituri de inimă!

— Inima, ard-o focul s-o ardă! i-a răspuns el, abia după un răstimp. Eh, cum eşti şi tu, mîndro! Ce-ar fi Rozalie, acum aproape de bătrîneţă, s-avem şi noi un suflet la casă, un copil? In zilele lui, să spuie: „Părinţii noştri au pus umărul, au fost în frunte, demult, la întemeiere...“

Ea, a rîs, blînd, înroşită toată sub broboadă:

— Rămîi cu bine, omule! Am să mă culc pe prispă, să te simt cînd vii, după miezul nopţii...

Mai apoi, stînd cînd la un colţ al grajdului, cînd la altul, Onufrie privea lung luminiţa de pe deal şi-şi amintea vremea cătăniei, cînd a fost întîia dată santinelă: cu cîtă mîndrie se plimba la postul numărul 3, păzind coteţul de porci al colonelului! Avea credinţa că porcii aceia erau sfinţi şi el ar fi trimis glonţ în pieptul oricui s-ar fi apropiat! „Aşa eram atunci, aşa socoteam... Azi, păzesc fericirea, temelia gospodăriei!“ Şi tot mai repede umbla de la colţ la colţ, poate-poate l-ar aduce dracul pe careva! A privit spre steag şi abia-l deslueşea, îi auzea zbîrnăitul în boarea molcomă. „Cînd l-am pus sus, mirosea a busuioc...“.

A privit iar spre luminiţa unde-l aştepta femeia. Apoi s-a frecat pe la ochi şi, oare ce să fie? O flacără a ţîşnit şi creştea spre cer ca un copac roşu!... Un cîine a prins să urle, cocoşii au prins să cînte de miezul nopţii.

— Foc! foc mare! Foc! a răcnit careva şi satul s-a trezit, s-a trezit clopotul cel de cumpănă, răsunînd repede, în timp ce nişte femei strigau din fugă în sunetul căldărilor:

— ...arde! arde! arde la Onufrie...

— La cine? Unde? tot întreba Onufrie, repezit la gard.

— Arde la Onufrie...

— Doamne... la cine?

— La Onufrie, neghiobule... n-auzi? De la el, focul se poate întinde-n cîmp şi ard pînile albe... Strigaţi să tragă toate clopotele...

Onufrie s-a înşfăcat de furcă, se învîrtea împrejurul ei, ca-n jurul unui pripon, să n-o rupă la fugă... „Imi arde bordeiul... îşi spunea el; poate să ardă-n foc şi Rozalia... Fugi, Onufrie, fugi, ce te-nvîrţi ca mînzul la pripon?...“

A sărit în drum şi fugea din răsputeri, dar s-a oprit deodată... „Dar grajdul? Cum să-l părăsesc? Dacă vin duşmanii în lipsa mea?“

S-a întors, şi stătea la postul lui, şi i se scutura cămaşa de plîns, obrajii îi erau uzi şi abia vedea focul printre lacrimi.

— Du-te!... lasă... bordeiaş-bordei! murmura el, uitîndu-se la vacarmul ecîntei-lor. Intre cei patru pereţi ai tăi am cunoscut amarul!

Şi abia deslueşea oamenii, ca pe nişte gîze, învîrtindu-se în jurul trupului uriaş de foc, şi-i cîntau clopotele de îngropăciune.... „Rozalia! striga el. Cred că nu ţi s-a întîmplat nimic. Rozalia! Lasă, eu stau aici, şi păzesc binele! Vom avea, mîine, altă casă, cu ferești largi...“

Şi oricît încerca să se ia cu gîndurile, lacrimile îi curgeau tot mai bogate, dar

Şi Onufrie s-a împleticit mult pînă a ajuns la poartă, şi a zăbovit un car de vreme pînă a găsit clampa. In loc să meargă pe drumul drept, nimerea din şanţ în şanţ, şi oamenii se plecau asupra lui, cu felinarele, şi nu-l cunoşteau, pentru că pe obrazul lui colbul se amestecase cu lacrimile. La urmă, l-a cunoscut Ţupei, şi l-a luat în braţe ca pe-un copil, ori ca pe-un mort, şi-n timp ce-l ducea spre casa lui, spunea:

— Vezi? De ce au făcut aşa? Pînă azi n-am crezut în duşman! Nu credeam! Socoteam că-s vorbe goale, cînd colo, ia-n uită-te, de ce-s în stare! Partidul are dreptate! Dar de ce te-or fi aprins tocmai pe tine, Onufrie? De ce? pentru că cine era mai de credinţă partidului ca tine? Aşa! Stai, aici pe prispă! Eu înjug boulenii, să-ţi duc femeia la spital! Oh, Doamne!...

2.

Adunarea comuniştilor s-a petrecut în linişte, căci toţi erau apăsaţi de întîmplare şi de nemaipomenitul eroism al lui Onufrie.

— Şi bănuiţi voi cine a pus focul, şi de ce l-a pus tocmai la casa lui Onufrie? întreba Frunză, în drum spre gospodărie. Eu cred că dac-ar fi fost de gardă oricare dintre voi, vi se punea foc la casă... Nu credeţi că era o manevră, ca să rupă omul de la pază? Cine mai stă să păzească un grajd, cînd îi arde casa? Aşa s-au socotit duşmanii, numai că s-au izbit de credinţa unui adevărat comunist... Unde-i Onufrie?

vintele, nimic nu poate pune la loc lumina ochilor... Dar noi toţi suferim cu dumneata, tovarăşe Onufrie, şi ne pare rău! Cum ţi-am pune inima la loc, cînd ţi-a fost dărîmată aşa de rău? Vrei să vii în adunare? Vino între oameni...

— La ce? a întrebat Onufrie şi în umeri a avut un cutremur puternic. Mă roade cugetul! Dacă mă repezeam eu, poate nu se-ntîmpla... Socoteam: „îmi arde casa, dar rămîn să păzesc un lucru mai de preţ...“

— Hei, frate Onufrie! Mergi? Hai! Şi Frunză l-a ajutat să se ridice:

— Ce cuvinte să-ţi spun, prietene? Eu grăiesc, pe cînd dumitale îţi geme inima! Intr-un loc, chiaburii au dat foc grajdului plin de vite! Au ars vitele şi a ars un copil al paznicului! In altă parte, au tras cu pistolul automat în secretarul de plasă! Dar iată, bădică Onufrie; dacă lucrul acesta te poate mîngîia un pic, află că bolşevicii din Halmi te-au ales secretar de organizaţie... Te bucură asta, bădică Onufrie?

Insă Onufrie sta mut, căci prea mare-i era durerea.

Membrii gospodăriei colective se adunaseră şi stăteau rînduiţi pe scaune.

— Caţaveică îmi spunea că ni se poate pune foc şi nouă... striga Maftei, ridicîndu-se. Căci toată seara a stat la mine şi-mi spunea care-i deosebirea între un regulament şi un asolament. Imi spunea că regulamentul duce la bine, la ulciorul cu lapte dulce, pe cînd asolamentul...

Nimeni nu i-a răspuns, căci toţi se gîndeau îngrijoraţi că într-adevăr pot fi arşi...

Şi toată adunarea s-a ridicat, să-l laude pe viteazul şi încercatul Onufrie, care sta tăcut şi uneori umerii i se zguduiau. Cocoran a răcnit iar, cu ochii sticloşi:

— Amarnic, lumina mamei lor! Amarnic! Dar să-i zvîrlim unde or fi prundurile mai a..are, unde or fi mîlîştile pîn' la grumaz! Să le arătăm, că nu ne lăsăm, chiar dacă ne ard lumina ochilor!

— Mîine, ar trebui să începem secerişul şi încă n-avem hambar pentru cotele colectivului!

— Lasă, a răspuns Frunză, vă făgăduiesc... Unde-s tovarăşii muncitori de la oraş? Sindicatul Lemn vine cît aţi bate din palme şi în zece zile hambaru-i gata! Pornim secerişul! Golim lanul cu cele o sută de pogoane! Chiar azi, dăm de ştire lui Tăun şi lui Caţaveică, să treacă la seceriş...

— Facem contractul cu S.M.T.-ul pentru tractoare... a reluat Frunză. Cum se goleşte tarlaua, ieşim şi noi cu plugurile să zdrobim haturile! Să vadă duşmanii că la noi e faptă, nu vorbă...

Să aducem vitele! a spus Clip, înroşindu-se pînă-n sfîrcurile urechilor. Hei, Fosăilă! Sînt gata de mult, aducem şi fînul de care-i nevoie, şi zahareaua... Pe cînd hotărîm?

— Cred că peste cinci duminici! Numai bine se usucă pereţii, şi sfîrşim ieslele...

— Eu, flăcăilor, abia aştept s-aduc vitica... N-am să mă îmbogăţesc cu ea la bătrîneţe... O aduc, şi ce bine are să-i şadă rînduită la iesle...

— Hei, Tănăsoaie, lele! a răspuns Cocoran. Iapă cu şapte inimi...

— Eu am de spus doar cîteva cuvinte, a rostit la urmă, Onufrie. Pîn-acum îmi era ruşine că n-am boi şi vaci, unelte şi pămînt!

Ar mai fi vrut să adauge ceva, dar abia îşi înăbuşea geamătul. Cîţiva i-au deslusit cîteva cuvinte:

— Dar... pe ochii ei pierduţi... jur...

Cu greu l-au putut stăpîni, afară, după ce a zărit steagul de pe creastă.

— E tocmai şalul Rozaliei... a gemut Onufrie. Şi ea niciodată n-are să-l mai vadă, n-are să vadă grîul răsărind, n-are să vadă cum se joacă pruncii la grădiniţă...

— Fii tare, prietene, ochii ei s-au stîns pentru cea mai mare cauză...

Astfel i-a răspuns Frunză, dar şi-a dat seama că orice vorbe i-ar spune, nu l-ar mîngîia.

— Să avem grijă de Onufrie... a adăugat Frunză, încet.

Onufrie s-a oprit, s-a întors, a ridicat amîndoi pumnii:

— Sînt, deci, secretar de partid? Prea bine! Şi fără asta, eu, Onufrie, eram acelaşi! Dar şi mai cu sîrg, jur să n-am hodină nici în mormînt, dacă voi şovăi măcar o clipă, în faţa greutăţilor! Hei, şalul Rozaliei, şoimule! Vom răspunde loviturii! Intîi, vom aduce vitele şi uneltele! Vom ara haturile... Vom zvîrli duşmanii în spini, ca pe diavolii împieliţaţi! Acesta este răspunsul lui Onufrie, şi-i vai şi-amar de cei ce vor sta împotriva lui!

Vasile Frunză a fost chemat înapoi la tîrg, chiar atunci, şi s-a dus cu inima împăcată în ce priveşte starea partidului la Halmi.

Indată după plecarea lui s-a arătat la faţa oamenilor şi Ichim Corcodel, sprijinit în cîrjă, galben ca ceara, cu ochii scurşi în fundul capului. Abia grăia:

— L-au ars pe bietul Onufrie şi n-am putut fi la foc, că mă ghemuia al dracului vătămătura... Oare legea urmăreşte făptaşii?

Nimeni nu i-a răspuns. S-au despărţit pe rînd, fără să se uite la Corcodel, ca şi cum nici n-ar fi fost acolo.

— Cînd zvîrlim duşmanii în prunduri? a mai întrebat el, dar hotărît, nu vroia să-i răspundă nimeni. S-au copt grîiele, tovarăşi, şi ar fi bine ca peste-o săptămînă, chiaburii să se vaiete în piatră seacă...

„Nu-mi răspundeţi? Lasă!... s-a mîniat Corcodel, pornind înapoi. De bună seamă, au împotriva mea bănuială, şi dacă-i vorba că tot mă bănuiesc, încaltea

— Nu grăi tare, Feodoră! Am să-ţi spun o veste! Taci, mai încet... Ştii că au să vină să-ţi ia boutii? Bărbatul tău, Dumnezeu să-l ierte! a rămas bun înscris, aşa că trebuie să treci la colectiv tu! Indată, se predau vitele şi, mă-nţelegi? rămîi cu grajdul gol! Eu ştiu, Feodoră, cît de greu ai crescut cei doi boutii... Ce-nsamnă vitele la colectiv? Le strîng la un loc şi într-o noapte le iau pe toate şi le duc. Aşa! Asta vrei tu, să-ţi dai boulenii crescuţi cu trudă, cu nopţi nedormite, cu lacrimi? Mai bine vinde-i din vreme, mai bine ologeşte-i cu mîna ta! Dă-i casapului, ori îi laşi să piară la tine-n grajd...

— ...adevărat, domnule Caţavaică? Vasăzică, Hancu şi mort e bun înscris? Dar eu nu dau boutii, nu-i dau, chiar de-ar fi să verse pe mine uncrop, din cap pînă-n picioare... Nu-i dau, să ştiu că arde casa pe mine...

— Fiindcă veni vorba despre foc! Ai auzit? A ars casa lui Onufrie... Rozalia a rămas oarbă, i-au fost arşi ochii... Aşa pot păţi toţi! S-au băgat, tonţii, într-o dandana grozavă, se pun cu puterea boierilor...

— Domnule Caţaveică, eu, dacă-i vorba pe-atîta, îi vînd, îi mîn la tîrg, dar nu-i dau, căci sînt ai mei! Ştiam că dumneata faci cîteodată negustorie...

— Eu? Ferească sfîntul! Cine spune? Parcă-i chip să faci vr-o negustorie, cu comuniştii? Indată îţi trag cu legea spiculei şi te pun în lanţuri... Eu nu mă apuc de aşa ceva...

— Păcat, domnule Caţaveică... Dac-ai fi vrut, îţi vindeam dumitale boutii, să-i ia dracul! Mai bine să-i mînînce cîinii, decît să-i văd înjugaţi la care străine... Ii mîn prin fundul grădinii, pînă-n fundul grădinii dumitale...

— Şi ce să fac cu ei? Să-nfund ocna? Eu, de aşa ceva nu mă apuc, şi nici n-am bani să-i cumpăr! Se vede că ai cere cine ştie cît...

— Cine ştie cît? Ţi-i dau pe spiculă, să-i ia dracul, dar la colectiv nu-i dau! Să ţi-i mîn prin fundul grădinii, către seară?

— Hm! Ce să fac cu ei? Să mă prindă careva, să dau de dracul?

— Poate ai vr-un om de credinţă, să-i ia el în primire... Dumneata nici cu spatele nu ştii...

Caţaveică s-a prefăcut a gîndi adînc:

— Da, ca să-ţi fac un bine... Cel puţin să rămîi cu cîţiva bănuţi... Mînă-i prin fundul grădinii, drept la un om cu frica lui Dumnezeu, Niculai Bogatu!

Şi aşa a şi făcut nefericita Feodora! A mai mîngîiat o dată boutii, i-a legat pe amîndoi în funie şi i-a mînat, spre nenorocirea lor şi a ei, la omul cel cu frica de Dumnezeu. Cum i-a dat în primire însă, şi cînd boutii au întors capul spre ea şi au mugit, Feodora nu mai ştia ce-i cu dînsa. Abia într-un tîrziu s-a răzgîndit şi a luat-o la fugă, să-i afle, să-i aducă înapoi. Cînd a ajuns la apa Solcuţei, a aflat într-o poiană un cîrd mare, gata de drum. Caţaveică tocmai orbea boutii ei, cu o baionetă. Ea a ţipat o dată şi s-a întors în sat. La cine să se ducă? Cui să spună? I se împleteceau picioarele în faţa lui Onufrie, istorisindu-i totul, cu glas spart în ţipete. Abia atunci şi-au dat seama gospodarii că vitele din sat se fac nevăzute pe rînd.

— Fugi, şi ajunge-i, spre Rîureni! ţipa Feodora, în timp ce Onufrie sărea pîrleazul ca pălit de flacără. Aşa s-au însoţit cu el Clip şi Cocoran, şi au pornit în fugă pe drumul Rîurenilor. Cînd au ajuns cîrdul, l-au văzut pe Niculai Bogatu, mergînd înainte şi cîntînd cu glas limpede de arhanghel, stihuri tînguitoare despre sfîrşitul lumii. Un val de colb acoperea vitele.

— Opriţi! Opriţi! Opriţi! răcnea Onufrie, repezind moşneagul la o parte şi încercînd să oprească vitele.

— Sînt toate oarbe! a rostit Clip, îngrozit, în timp ce vitele se împungeau, mugeau de durere, împingîndu-se înainte ca o stihie.

— Şi aşa, dacă le-au orbit, duşmanii tot şi-au ajuns ţinta! a spus Clip, după ce l-a părăsit puterea spaimei. Satul are cu patruzeci de vite mai puţin...

In vremea asta, Niculai Bogatu cînta cu glas mai limpede, fără să-i pese de mugete şi de întrebările oamenilor. Unde-i Caţaveică? De unde să ştie el unde-i Caţaveică? Ce are el cu Caţaveică? Şi oricît l-au burduşit să-şi întrerupă cîntecul şi să răspundă, cititorul în gromovnice cînta mai tare şi mai tare.

Cîrdul a fost întors în sat, în ograda Sfatului popular, pîn-la limpezirea lucrurilor. Caţaveică s-a făcut nevăzut, chiar în noaptea aceea.

Cu ce măsură trebuia să plătească răilor, Onufrie? A chibzuit mult şi adînc, şi şi-a dat seama că împotrivitorii trebuie să-i simtă numaidecît autoritatea! I-a adunat în pripă, pe Tăun şi Trandafira, a poruncit să se arate numaidecît Linca şi Ilarie perceptorul, şi femeia lui Caţaveică, şi tot ce avea rău la ceasul acela satul Halmilor. Dac-ar fi fost după inima lui Onufrie, ar fi trebuit să le scoată şi lor ochii, ca şi vitelor nenorocite, căci mîinile tuturor lucraseră prin baioneta lui Caţaveică! Insă Onufrie s-a stăpînit, şi le-a grăit cu o linişte de moarte:

— Voi, rîia Halmilor şi a lumii! Oare ce pedeapsă vi se cuvine?

— Nouă? De ce? s-a mirat Ilarie perceptorul.

— Nouă? Pedeapsă? s-a mirat şi Trandafira lui Tăun.

— N-ai inimă! a reluat perceptorul, şi atunci Onufrie nu s-a mai putut stăpîni. S-a repezit spre răi cu amîndoi pumnii, însă iar s-a înfrînt şi s-a stăpînit:

— Oh, Dumnezeule! Aveţi noroc că este lege! Iată...

Şi Onufrie a întins braţul, spre Niculai Bogatu care mergea spre tîrg, între baionete, cîntînd cu glas limpede stihuri despre sfîrşitul lumii...

— Rîia Halmilor şi a lumii! a reluat Onufrie. Piedică a fericirii omeneşti! tuna el din glas, şi mulţimi de oameni se adunau, îngrozindu-se de vitele oarbe, ameninţînd răii cu pumnii.

— fragment —

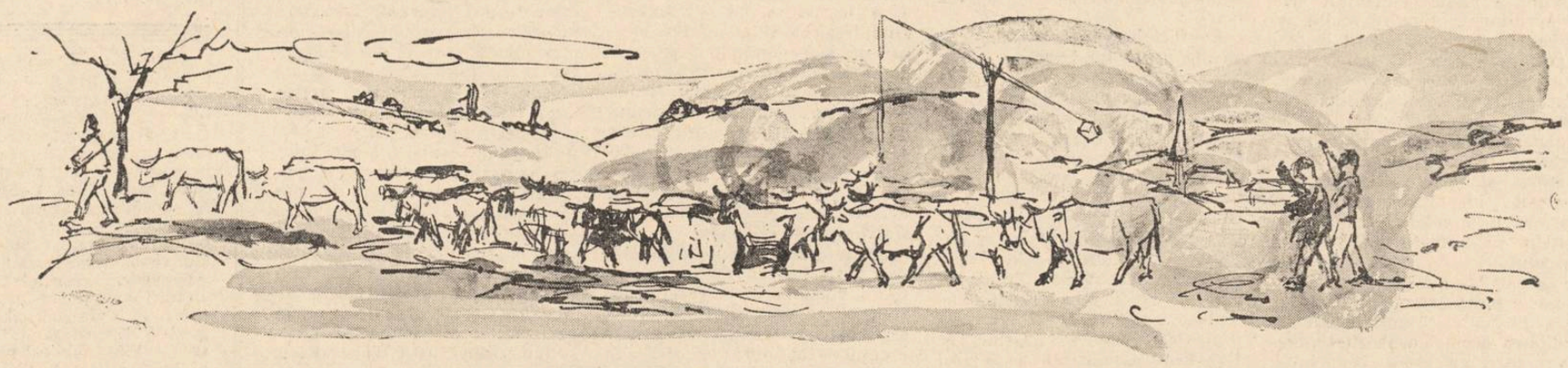

Desene de RODICA CIOCÎRDEL

sta la postul lui, stă, cu furca gata să facă la nevoie moarte de om!

Dar nimic nu l-a mai putut ţine în loc, cînd l-a văzut pe Cocoran apropiindu-se repede, mirosind a petică arsă.

— Onufrie, îţi trimite Rozalia cuvînt! Dă-mi mie furca! Iţi trimite cuvînt, că s-o ierţi... s-o ierţi, dacă ţi-a făcut vr-un rău...

— Dar ce s-a întîmplat?

Cocoran abia şi-a gîtuit un sughiţ de plîns:

— ...a nimerit-o flacăra între ochi!

— Na-ţi furca!... Eh, lume! Şi, ce trebuie să fac acum?

— Nu ştiu, Onufrie, nu ştiu! Chiar oarbă, se cheamă că trăieşte că-i auzi glasul... Ce să-ţi răspund, prietene? Du-te şi ia-o! Spune-i de la inimă, spune-i tot ce ai cald în inima ta...

— Stă sus la gospodărie şi geme... a răspuns Cocoran. Stă cu capul în pumni şi geme...

Au cotit la dealul Merilor, şi au intrat în ograda gospodăriei odată cu răsăritul soarelui. Onufrie sta pe pragul grajdului, cu capul în pumni, apoi i-a privit cu nişte ochi roşii, străini. Cînd l-a bătut Frunză pe umăr, el s-a ridicat şi a apucat printre pomi. S-a aşezat iar jos, în fundul grădinii, cît mai departe.

— Bădică Onufrie, l-a chemat blînd Vasile Frunză, apropiindu-se şi aşezîndu-se lîngă el pe iarbă. De bună seamă, dragul meu tovarăş... prietene...

Era stînjenit, nu găsea cuvîntul cald care să meargă la inima omului. A tăcut şi el şi abia într-un tîrziu a început iar vorba:

— De bună seamă, nici inima, nici cu-

Insă toţi erau îndîrjiţi, ura împotriva duşmanului le înăsprise gurile...

— Cîinii! a scrîşnit Clip şi Cocoran a adăugat:

— De-acum n-am să am hodină pînă nu-l prind, pîn' nu-l apuc de gît!

Vasile Frunză l-a întrerupt:

— In primul rînd, oameni buni, să ne gîndim la fapta lui Onufrie: a rămas la postul încredinţat, cu un preţ neînchipuit de mare... Tovarăşul Onufrie este de pildă un om cu inima lipită de năzuinţele noastre... Despre tovarăşul Onufrie se va grăi cu cinste, foarte multă vreme... Intîmplarea din Halmi e un semn că duşmanul e în stare de orice... Dar înainte de toate, să vă trăiască, oameni buni, noul secretar, bădica Onufrie!

— Intru mulţi ani! a răcnit Cocoran. Să ne trăieşti, frate Onufrie!

4.

Feodora era slăbită, cu frumuseţea stinsă. Vii, îi erau ochii şi îi sticleau puternic, uitîndu-se la cei doi boutii plăvani legaţi la iesle. Acum, cînd Hancu nu mai era, ea avea vreme destulă, să-i mîngîie pe grumaji, să-i adape, să le deie trifoieş proaspăt şi iar să-i mîngîie. La urmă, s-a dus sub streaşina casei, şi s-a întins pe-un tol, adormind lemn. Cît o fi dormit ea aşa, nu ştia, dar cînd a deschis ochii l-a văzut venind prin porumbişte pe Caţaveică.

să aibă pentru ce, cîinii! Cel puţin să împiedic aducerea vitelor! Trebuie speriate mai cu seamă femeile şi copiii, să nu se lase! Să plîngă, să bocească, să vadă şi oamenii din alte sate, şi să nu le trebuiască gospodărie colectivă, în vecii-vecilor!...“

mențiuni critice • perpessicius despre

ZAHARIA STANCU: Rădăcinile sînt amare (I)

Intîile patru vo'ume din romanul ce Zaharia Stancu a publicat, săptămînă de săptămînă, de-a lungul unui an încheiat, în paginile Gazetei literare, au apărut nu de mult şi verificarea ce adăstam, aceea anume a unei recitiri neintermitente, întru confirmarea primelor impresii, e astăzi fapt consumat. Nu-mi amintesc să fi citit cîndva vreunul din romanele-foileton, ce se tipăreau pe vremea adolescenţii mele în subsolul ziarelor de mare tiraj şi care dimpreună cu du'ceaţa de trandafir, cu cafeaua turcească şi cu taifasul interminabil constituiau divertismentul, prin excelenţă oriental, al bunicelor noastre. Atari ispite n-am cunoscut, oricine ar fi fost autorul şi oricît de amăgitor titlul. La fel cu obezul N. D. Popescu, benign autor de haiduci, pe care l-am mai apucat, student fiind, cetitor revărsat pe două scaune în vechea sală de lectură a bibliotecii academice, nici Dumas-tatăl, nici Ponson du Terrail n-au fost dintre familiarii mei, deşi aventurile celor trei muşchetari şi faima inextricabilului Rocambole pîndeau la toate răspîntiile. De Sherlock Holmes ştia şi ultimul tînc de pe băncile liceului, însă pentru noi, cei din ultimele clase, el era mai curînd o creaţiune a extraordinarului actor Petre Liciu, sosit cu turneul în schela noastră de la Dunăre, în urma nu ştiu cărui conflict cu direcţia teatrelor, decît ficţiunea labirintică a ingeniosului său izvoditor. Nu eram dispus să trădez nici pe Ombra, nici pe Paul şi Virginia, nici pe Manon Lescaut şi cu atît mai puţin pe Roxana, pe Ana Karenina sau pe Kitty, ca să nu mai vorbesc de eroinele autohtone, începînd cu Saşa Comănesteanu şi sfîrşind cu fata răzăşului de la Dăvideni, nefericita logodnică a celui mai mic dintre fraţii Potcoavă. În răstimpul dintre cele două războaie, am fost martorul cîtorva încercări de felul acesta, însă nici pe Adam şi Eva al lui Rebreanu, nici Revoluţia lui Dinu Nicodin nu le-am urmărit, zi de zi sau săptămînă de săptămînă, în foiletonul sau în vastele pagini ale ziarelor în care se tipăreau. Cu Rădăcinile sînt amare am cunoscut prima excepţie.

Căror pricini se datorează această experienţă excepţională, de bunăseamă că nu ar fi cu neputinţă de stabilit. Însă, oricît am zăbovi pe un drum sau pe altul, toate s-ar întîlni în acelaşi punct de răscruce, al interesului, pe care textul însuşi, cu felurite implicaţii, cu graţiile lui stilistice şi cu viziunea de ansamblu, pogorîtă încă din primele pagini, ca un magic clopot de cleştar, sub care se vor înscrie toate evenimentele, a răuşit să-l stîrnească dintru început. E drept că, în cazul lui Zaharia Stancu, mai era un motiv, aşa zicînd din afară, acea curiozitate elementară, proprie oricărui cetitor, iar cetitorului de profesie, am numit astfel pe cronicar şi, dacă voiţi, pe critic, — căci, aşa cum spunea despre sine Schiller pe care un accident al naturii îl menise poet şi nouă soarta ne-a hărăzit osînda cetirii cărţilor, „iscusita zăbavă" a cronicarului — cu mult mai proprie, chiar specifică. În fond, nu-mi era de fel indiferent să ştiu, sau cel puţin să intuiesc cu un minut mai devreme cum arată noua lucrare a unui autor, pe care l-am urmărit în pluralele sale manifestări de artă şi cetăţeneşti, al cărui cuvînt l-am auzit, în atîtea prilejuri, căzînd cu precizia neînduplecată a unui cuţit de ghilotină, care în ultimul deceniu ne-a dat cîteva cărţi remarcabile, începînd cu acel Desculţ, roman şi confesiune în acelaşi timp, în brazda căruia (Brazdă-ngustă şi adîncă era şi titlul unuia din cele mai dramatice capitole ale cărţii; episodul răscoalelor din 1907, la Omida şi al felului cum; sub ochii copilului, care nu va uita, operează cu justiţiabilă cruzime legea talionului) s-au prins şi au crescut, adînci şi vînjoase, şi rădăcini'e acestei noi cărţi, cu un atît de sugestiv titlu. Şi mai era ceva. Cărţi frumoase că va fi scris şi că va mai scrie Zaharia Stancu, de aceasta eram, ca şi numeroşii săi cititori, perfect încredinţat. Însă cartea ce se vestea trebuia să le cuprindă pe toate şi pentru că cele de dinainte o pregătiseră, iar gestaţia ajunsese la termen, dar şi pentru că epoca era a cărţilor comprehensive, şi de atitudine, a rechizitoriilor politice şi sociale, a marilor fresce de istorie contemporană, aşa cum scriitori din generaţii mai tinere, un Petru Dumitriu, cu a sa Cronică de familie, un Titus Popovici, cu ale sale: Străinul şi Setea nu numai îi indicaseră, dar îi şi jalonaseră drumul cu solide şi distincte pietre milliarii. Zaharia Stancu trebuia deci, nu numai să se încoloneze, dar — căci totul îl predestină la aceasta — el trebuia să ia şi comanda acestui glorios detaşament de şoc al romanului nostru contemporan.

Rădăcinile sînt amare purced de foarte departe, şi vor înainta de bunăseamă, cît mai departe, cu anexarea a noi şi noi spaţii epice. Aşa cum e conceput, noul roman al lui Zaharia Stancu, nimic nu-l opreşte să meargă în pas cu anii, cu viaţa, cu istoria curentă, ale căror anale autorul nostru este printre cei mai indicaţi să le redacteze. Intru aceasta Zaharia Stancu aduce, odată cu bogata sa experienţă de viaţă şi pasiunea ziaristului.

Desigur, nu vom cădea în păcatul de a socoti tot ceea ce Darie, memorialistul şi procuratorul lui Zaharia Stancu, povesteşte despre sine, ca perfect autobiografic, căci ar fi să nesocotim drepturile fanteziei, tot atît de legitime, dacă nu şi mai mult, ca acelea ale vieţii reale. Problema „memoriilor imaginare" despre care vorbea cîndva George Duhamel rămîne oricînd valabilă, constituind una din temeliile de beton pe care se ridică orice ficţiune de durată. Autentice sau nu, notate la timpul lor sau reconstituite pe bază de inducţie, după trecere de timp şi din perspectiva prezentului, paginile de jurnal ale primilor ani de după întîiul război mondial, cu care autorul întreţese şi alternează planurile romanului său, sînt tot atît de documentare, prin timbrul lor în primul rînd, ca şi amintirile, sorbite la sursă şi pe care autorul le derivă de îndată în complexul de irigaţie al vastului său latifundiu epic. Din amintiri, dealtminteri, şi din nevoia de a se purifica, eliberîndu-se de ele, s-a născut şi întîiul mare fragment al romanului de astăzi şi care nu este altul decît acela pe care Zaharia Stancu l-a inclus în amara confesiune din Desculţ, primul său succes răsunător şi care i-a durat şi faima de romancier, atît în ţară, cît şi dincolo de graniţă. Pînă la Desculţ, prozatorul Zaharia Stancu dăduse un singur roman, Oameni cu joben (1941), istoria unei familii de desaxaţi, povestită într-un spirit voit modern, propriu multor romane, străine şi autohtone, de epocă, care şi dacă reprezintă o planşă din albumul de cangrene al societăţii contemporane, era totuşi departe de a sugera, fie cît de vag, virtualităţile pe care, la timpul acela, le tăinuia în sine huma generoasă a cîmpiilor dunărene, cu aşezările lor omeneşti, în frunte cu Omida, satul de baştină al lui Darie şi cu nesfîrşita galerie de tipuri, pitoreşti sau aprige, de a căror posteritate primele patru tomuri din Rădăcinile sînt amare nu încetează să facă încontinuu mărturie. La finele acelui capitol, pe care l-am mai amintit (Brazdă-ngustă şi adîncă) şi-n care răscoalele ţărăneşti din 1907 aduc, oricît de înrudită cu cele ce se cunosc din romanele lui Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu sau Petru Dumitriu, o notă sanguinară atît de distinctă, totuşi, cînd, odată sfîrşită represiunea, şi tatăl lui Darie, dimpreună cu alţi consăteni sînt închişi şi torturaţi în şlepuri pe Dunăre, înfinit mai sălbatec de cum fuseseră revoluţionarii din 1848 în faimoasele ghimii, cît de pătrunzător răsună, ca un alt cîntec de leagăn, adaptat vremurilor, obsedanta litanie pe care mama lui Darie, cu obrajii ca pămîntul, cu ochii duşi în fundul capului, cu buzele crăpate de vînt şi trecîndu-şi mîna prin părul copilului ce stă să adoarmă, o murmură neîntrerup: „Să nu uiţi, Darie. Nimic să nu uiţi. Să spui copiilor tăi. Şi copiilor pe care-i vor avea copiii tăi să le spui. Auzi, Darie? Să nu uiţi... Să nu uiţi Darie..." Legatul acesta matern, inexorabil ca o imprecaţie, Zaharia Stancu l-a executat cu sfinţenie, în toată opera sa, începînd cu însuşi acest Desculţ în care ne-a plăcut să vedem un atrium al întregului ciclu, continuînd cu întreaga sa operă epică, fie că reeditează episoade înrudite, precum cel din Dulăii, preludiu al răscoalelor din 1907, fie că transpune în portativul de poem al Florilor pămîntului, un nou capitol din Desculţ, fie că porneşte într-o călătorie de lungă escală şi de variate latitudini, pe nava de mare tonaj a romanului de astăzi.

Ce reprezintă, sub raportul efortului epic, ultimul roman al lui Zaharia Stancu, fie şi limitat la primele patru volume de astăzi, vom avea prilejul să arătăm şi pe teren, nu numai prin afirmaţii, chiar dacă n-am fi niciodată mulţumiţi cu demonstraţia noastră. Căci oricît ne-am strădui, tainele de adevărat ale unei creaţii literare, raporturile ascunse dintre elemente, afinităţile misterioase ce determină o fuziune sau alta, felul cum se alege un portret, de ce cade o frază aşa şi nu altminteri, ca un fald de draperie sau ca o frunză muncită de vînt, toate aceste procese ale unei chimii arbitrare, nu le vom cunoaşte decît prin aproximaţii, ipotetic. Ce se poate, însă, afirma, fără teama vreunei desmînţiri, este că efortul acesta a fost considerabil şi că în realizarea lui s-au asociat toate virtuţile scriitoriceşti, şi ale poetului şi ale prozatorului şi ale ziaristului, ce duc bună casă, se susţin şi se completează în chipul cel mai fericit în personalitatea lui Zaharia Stancu. Cine a cunoscut graţiile agreste ale „poemelor simple", cu care Zaharia Stancu debuta prin 1927, înainte chiar de a cunoaşte, dacă e să credem unei pagini de jurnal inclusă în romanul de astăzi, farmecele şi ispitele poeziei mistraliene, va fi încîntat să se reîntîlnească cu poetul atîtor stanţe, admirabile prin discreţia lor, fie într-o pagină descriptivă, atent cizelată, fie într-un poem uşor modulat, ca adierea abia perceptibilă a unei miresme de cîmp, fie, mai cu seamă, în idila erotică a tătăroaicei Uruma din Sorg. Cine a iubit, pentru sobrul său patetism, primul act din marele rechizitoriu, pe care Zaharia Stancu l-a schiţat în Desculţ şi cine n-a uitat siluetele atîtor personaje, în portretizarea cărora romancierul a adus ceva din misterul picturilor rupestre, va fi mulţumit să afle că Rădăcinile sînt amare foiesc de mulţimea tipurilor (însuşi registrul de nume, de la sfîrşitul volumului IV şi ocupînd mai bine de cincizeci de pagini e o dovadă), unul mai conturat ca altul, nu numai din lumea satelor, în frunte cu neamul Ginjilor, de neuitată memorie, dar şi din aceea a magistraturii, a poliţiilor, a presei, a şcolilor ş.a.m.d. Inchizitori bestiali de specia inspectorului de poliţie Grunz, magistraţi de teapa procurorilor Pitroc şi Tretin, poliţicieni din ginta lui Paleacu şi a părintelui Firică, dascăli de lamentabila inconsistenţă a lui Turtulă, comunişti de integritatea lui Oroş sau zdrenţe de repulsia unui Dragalina Farcaş, creaţii feminine de puritatea morală a Rafirei, mama lui Oroş, munteanca din Condor, sau exemplare preistorice de categoria Mamiţei şi nenumărate mulţimi de ţară, cu care ne vom întîlni pe drumurile desfundate ale Moldovei de Jos, pe la Teliu, pe la Temeiu, pe la Blajini şi la Urlăvînt îşi au fiecare rostul lor bine determinat în economia romanului şi atestă, fiecare în parte, strădaniile încununate de succes, cu care Zaharia Stancu şi-a durat vasta sa construcţie epică, de-alungul deceniului scurs, de după apariţia romanului Desculţ. Pe atunci şi despre aceasta informează ultima filă a cărţii de acum zece ani, ciclul se numea O jumătate de veac, Desculţ era socotit întîiul volum al ciclului după care urma (copiez întocmai): Cîrtiţa (1917—1922); Căpăţîni (1922—1940); Dinamita (1940—1944) şi Răsare soarele (după 23 August 1944) şi înseşi aceste titluri şi aceste date arată oricui că şi dacă substanţa biografică şi istorică ar fi putut fi aceeaşi, distribuţia ei era cu totul altfel proiectată, iar rezultatele ar fi fost altele. Poate că partea ziaristului şi a cronicarului politic ar fi fost precumpănitoare. Însă: cine, ce ştie? Ce este sigur totuşi, cu cele patru volume, pînă azi apărute în faţă e că Rădăcinile sînt amare au adoptat o tehnică de cu totul altă natură şi că şi din acest punct de vedere Zaharia Stancu a adaos romanului său un farmec mai mult.

cronica literară

Ion Brad: Cu timpul meu

de I. D. Bălan

Cunoscînd îndeaproape creaţia anterioară a lui Ion Brad, am lăsat din mînă noua sa carte de versuri cu sentimentul că ne aflăm în faţa unui incontestabil succes. Recentul volum, rod al unei experienţe poetice fructuoase, ne înfăţişează un talent matur, cu un timbru original, cu un univers poetic propriu, cuprinzînd imagini proaspete, cu funcţii estetice inedite, de la daliile şi muşcatele din geamul casei de miner, de la murmurul Tîrnavei şi calmele linişti ale dealurilor ardeleneşi, de la înfăţişarea luminoasă a satului colectivizat în cimitirul căruia doarme mama poetului, sporind prin amintirea ei nota gravă, îndurerată din unele poezii, cum e acea excelentă elegie „Mamei, dincolo", pînă la imaginea înfloritoare a ţării noi, cu minunaţii ei mineri, oţelari şi constructori, cu fremătătoarele şantiere socialiste. Universul artistic al poetului nu e circumscris geografic numai pe graniţele patriei: călătoria în U.R.S.S., în Polonia, Germania răsăriteană, Italia a germinat partea finală a volumului care ne relevă, în ciuda unor căderi, potenţe poetice nebănuite la acest poet, decretat irevocabil de unii critici ca poet al satului. Îmbogăţindu-şi registrul liric, perfecţionîndu-şi mijloacele de expresie, înţelegînd mai adînc, mai dialectic, sensurile vieţii noastre, el se relevă acum mai mult poet al timpului său, poet al celor ce muncesc, cîntăreţ al partidului al cărui nume scump se întîlneşte în versurile sale cu simboluri dintre cele mai bogate:

„Înflorit pe buzele minerilor / Cuvîntul de mii de ori auzit, / care pune pe umerii ţării / Strai de lumină, / Părea că se naşte din nou / Acolo-n aerul vînzolit şi torid / Cuvîntul „Partid" /. Mai superb decît minunea florii de mină!"

Poetul a încercat în noul său volum o claviatură cît mai cuprinzătoare: de la poezia lirică de notaţie directă, la pastel şi poezia de evocare, uneori cu note de elegie, la versuri de atmosferă, la oda patriotică şi poezia politică, cetăţenească, angajată nemijlocit în lupta poporului pentru pace şi socialism. Aspectul poate cel mai nou şi mai interesant al acestui volum îl constituie poezia inspirată din viaţa oamenilor muncii.

Uneori, poezia noastră actuală, închinată vieţii muncitorilor, rămîne la suprafaţa realităţii, la înfăţişarea unor acţiuni exterioare, la generalităţi şi notaţii pitoreşti nesemnificative, sau, în cel mai bun caz, ancorează în regiunile pastelului citadin, cu sentimentul că rezolvă o problemă de mare actualitate. În recenta carte a lui Ion Brad se simte dorinţa, de cele mai multe ori realizată, de a înfăţişa viaţa muncitorilor în atmosfera ei specifică, în trăsăturile-i caracteristice, în acea splendidă curăţenie morală, care transpare cu un aer de rară omenie şi echilibru sufletesc din Casă de miner:

„Sub geam, la geam, surîd petunii,
Zvelţi irişi, dalii mari, muşcate,
Cu pruncii mulţi şi cu lăstunii
Şi flori de mină-amestecate.

In cuhnie spuzesc tăciunii.
Pendula din bătrîni tot bate.
Grav, ceasurile aşteptate...
Femei s-aud spunînd: Adu-ni-i,
Şi azi ca ieri, cu sănătate,
Lămpaş, din tainiţile lumii".

Ingenios, cu forţă lirică şi plasticitate este alcătuit portretul de Miner bătrîn *care, lucrînd de aproape o jumătate de veac în pîntecul întunecos al pămîntului:* „Din aramă ar fi putut înălţa / Fiecărui miner o statuie, / Din aur o statuie, propriului crez", / şi *care astăzi, ca un patriarh al minelor, îndrăgostit de meserie, conştient de sensul muncii sale, nu se mai poate despărţi de dogoarea adîncurilor:*

Intre munţii ce tac şi între omul sărac,
Tulnice, tulnice...

Daţi năvală în inima mea tocmai azi
Cînd prin stînci, prin nămol, peste munţii cu brazi
Spintecăm drumuri noi — fulgerate zigzaguri —
Din Ardealul bătrîn spre Moldova de veacuri,
Noi cei tineri cu bluzele din cerul de vară
Adunaţi ca de-un cîntec călător peste ţară".

Ion Brad cultivă poezia naturii cu vizibile implicaţii sociale, cîntă munca de pe ogoarele înfrăţite, cu imagini mai noi, mai neaşteptate, îndepărtîndu-se de baladă, care uneori ispitea la o anume superficialitate şi apropiindu-se de poezia profund lirică, evocă memoria bătrînilor săi, stăruie asupra unor mişcătoare note autobiografice privind anii copilăriei, ne înfăţişează un admirabil Tîrg de ţară, *cu toată învălmăşeala, culoarea, poezia şi pitorescul său aproape incomunicabil, nu fără cheltuială de umor şi spirit. În acest capitol de inspiraţie rurală, poezia roadelor, a belşugului de toamnă în colective, se remarcă în chip deosebit. Din ciclul satului poezia* „Mamei, dincolo" *este cea mai realizată şi mai răscolitoare. Sentimentul este intens încărcat cu durere şi totuşi străfulgerat spre final de-o caldă lumină optimistă. Imaginea concretă autentică şi tulburătoare, amănuntul, discret subliniat, creează colorit şi sporeşte sentimentul veridicităţii:*

„S-a aprins iarba pe mormînt — flacără verde în tină
Şi tu iar întîrzii, pînă cînd?
De ce tot asculţi ce descîntă salcia lină
Prin negrele ei rădăcini sub pămînt?
. . . . . .
Mă gîndesc uneori că-i fi prea obosită
Cîţi desagi ai cărat, cîţi feciori ai crescut.
Blestemată fii, vrăjitoare răchită,
Că-i dai umbră mamei nu la lumină, ci-n întunerecul mut!

Aş porni să te caut dar pe unde s-apuc?
Şerpii cărărilor fug în pămînt la orice mişcare.
Nu ştiu de ce mi-a spus un nuc
Că eşti la scos cînepă, că vine Tîrnava mare".

Credem că versurile acestea antologice, pline de simţire fac mărturia unei depline maturizări poetice.

Un semn al împlinirii artistice îl constituie fără îndoială şi atitudinea nouă a poetului faţă de folclor.

Incă de la primele încercări, Ion Brad, ca unul ce venea din lumea satului ardelean şi cunoscuse creaţia populară, în mediul ei natural, înainte chiar de-a cunoaşte buchiile, a fost vizibil înrîurit de versul cîntăreţului anonim. Aceste înrîuriri folclorice — ca şi la alţi colegi ai săi — stăruiau însă mai ales în aspectele formale ale poeziei, în cultivarea unor elemente prozodice simple, naive uneori, neînsuşite organic şi deci neprelucrate suficient. Acum însă, notele folclorice foarte variate şi numeroase, cu mici excepţii, au intrat structural şi organic în ţesătura imaginii artistice. De la folosirea unor personaje împrumutate lumii basmelor româneşti ca: Făt Frumos, Cenuşăreasa, cu simbolul cărora brodează pe beteală de legendă chipul patriei:

„Tărîm al luminilor pure, / Mireasă cu pletele verzi, de pădure, / Cenuşăreasă veacuri la rînd, / Căutată de Făt-Frumosul flămînd, / Fecior de prin părţile mele cu struguri şi vinuri. / Răstignit pe copaci, scuturat de febră şi chinuri, / Cu fruntea încununată de geniu, / Biciuit un mileniu, răzvrătit un mileniu", (Ţară) la comparaţii folclorice (Tîrg de ţară) *la simbolul împăratului care cu un ochi plînge, cu altul rîde* (Berlinul) *la apa vie, la metafore inedite (negrul de fum e imaginat ca Negru Împărat, pe care-l hărţuiesc zilnic muncitorii, prietenii copilăriei poetului („Negru împărat"), la atmosfera aceea sănătoasă, în care ospăţurile de la culesul viilor au ceva din măreţia baladelor haiduceşti, unde focul se aprinde cu iasca şi berbecul sfîrîie în ţeapă („Cules de vii"), peste tot e un tainic filon folcloric, care, conjugat cu lăudabilul efort al poetului de a-şi însuşi experienţa poeziei realiste culte, mai vechi şi mai noi, contribuie substanţial la conturarea personalităţii poetului şi la fixarea locului său cu peisajul liricii contemporane.*

Elocventă, în acest sens, ni se pare poezia Lună nouă — La primul sputnic — *în care poetul inovînd pe baze folclorice, răsturnînd sensul unor simboluri mioritice, aduce un cald elogiu ştiinţei sovietice cuceritoare a spaţiilor interplanetare:*

Visarea umblă astăzi cu paşi de-argint prin spaţii
Pe scări răsăritene sui a doua lună.
Cununa frunţii voastre aplecaţi-i,
Indrăgostiţi ai lumii, împreună!

Chiar dacă faţa nu şi-o culcă-n ape
Ca larg ovaiul stelelor bătrîne,
Prin ea castelul lunii-i mai aproape
Numai un pas, pe mine, vă rămîne.

Aprindeţi lumînările de nuntă!
Nuntaşi aveţi, de bună voie, sorii.
De dragul vostru, noua lună-nfruntă
Un cer cu mult mai nalt decît condorii.

Ion Brad este, deci, cu ultimul volum, mai mult un poet al timpului său, un liric cu o personalitate bine conturată în peisajul poeziei noastre actuale.

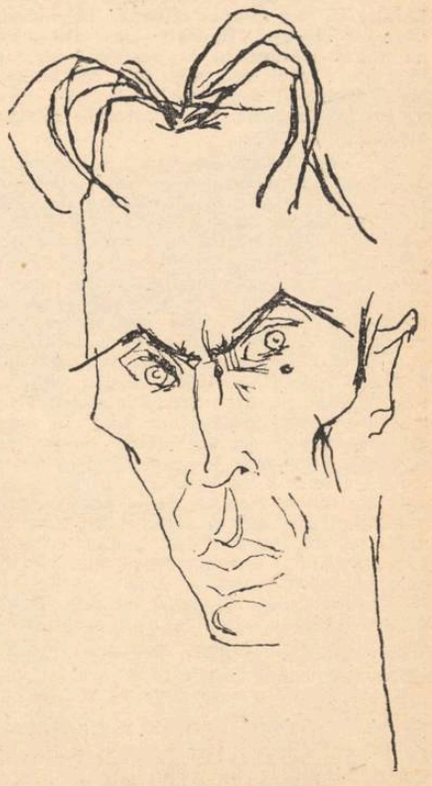

Desen de SILVAN

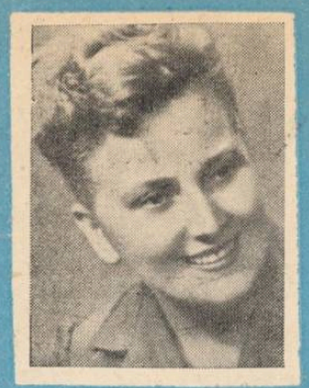

VIOLETA ZAMFIRESCU

CEASUL DE SLAVĂ

Sălbăteciunea

A fost mare-ncăierare de ape.
Noaptea și-a lipit obrazul de soare
Rămânînd albă-n țărînă.
Poate-atunci m-am scuturat de făptura mea veche
și-am țîșnit în picioare,
Mîndră zvîcnire a lutului.
Buzele mele nici nu știau să dezgroape
Sunetele-nceputului.
Vorbele umblau desperechete peste minuni.
Greu e să suni totu-n cuvînt.
Pipăiam cuiburi în ierburi.
In scorburi miere,
In ape cîte-o părere de stea.
Imi scînteia-n păr învolburarea de vînt.
Fierbintele soare
Mă-nfiora și mă orbea.

La țărmul cunoașterii

De nu-mi răsturnam pătimașe omul la piept
Poate nu m-ar fi iubit și urît atît.
In brațele mele nu s-ar fi răsfățat ca un prunc.
Nu m-ar fi ascuns, tremurînd de grijă în peșteră.
Învățam și eu să arunc
Săgețile după vînat.
Ajungeam poate de-atunci meșteră
La cioplit unelte, la pescuit, la arat.
Dar l-am amețit cu sărutul păgîn
Intr-un codru uriaș de sulfină.
Amarnică vină,
Greu de plătit.
De-atunci puternicul a jinduit să-mi fie stăpîn.
M-a lovit, m-a robit,
Mi-a fost dat să aștept,
Milenii să tot aștept, să amîn,
Strigătul meu răzvrătit.

De=atunci

Am pribegit din prag în prag,
Ulcior de lut vîndut.
V-am fost doar vin la desfătări,
Stăpîni din fel și chip de țări!
Eu, umilita de atunci, altcum nu vă cunosc.
Cînd frumusețea îmi rîvneați
Mă îmbăiați în mirt și mosc,
Mă zugrăveați și mă slăveați dumnezeiește-n cîntec,
Apoi, cu gloata de copii ce mă țineau de fustă
Mă alungați nepăsători,
Și înțeleam orașele cu obiditi și cerșetori.
Ca mamă, o, de cîte ori nu m-ați lovit în pîntec.
Ca soră, judecați-l doar
Pe ciinele de Amnon ce-a pîngărit-o pe Tamar.
Iubire?
Biet pîrîu subțire, secat de orice vînt.
Mă amăgeați cîteodată.
Dar cînd o gură de pămînt vă înghițea-naintea mea,
Și mîngîierea mîinii,
Sau rîsul meu, sau sînii mi-ați îndrăgit cumva,
Eram de vie îngropată cu vitele și cîinii.
Mi-ntreb azi zările și mersul, și soarele!
Cum am putut să nasc atîtea veacuri lumea
Ținîndu-mi vălul peste ochi,
Tîrîndu-mi sufletul tăcut?

Necesitate

De-am fost întîi Debora, nu știu.
Nici de-am fost Sapho cîntăreața.
Dar cît doream s-arăt cum gîndul îmi strălucește viu, întreg.
Și cum mă-ndeamnă-n rînd cu omul să ar, să samăn, să culeg!

Cînd drumul lumii-n povîrnișuri aluneca.
Sau era frînt,
Eu mă săltam de sub cîlcîie, mă înălțam ca din pămînt
Și clătinau în mine umbra un nesfîrșit convoi de roabe,
Dar am trudit s-aprind o torță
Și mîinile nu mi-au fost slabe.
Invinși păreau Cartaginezii cînd cozile i-am pus să-mi taie,
Cînd le-am făcut din ele frînghii pentru arcuri,
Ieșind pe cîmpul de bătaie.
Dacă-am pornit încet prin veacuri să-mpart sfielnic cîte-un sfat,
E fiindcă fruntea lumii plînsă de mîna mea s-a răzemat.
Și pruncii știu,
Cînd Franța-nvinsă își pierduse crinii,
Ca un arc eu am zvîcnit.

Am fost topită-n flăcările Ioanei d'Arc,
Mi te-ai plecat atunci spre suflet,
Tu, mîngîiere de stăpîn.
Am îndrăznit să-ți umblu-n vise,
Cu gîndurile să mă-ngîn,
săltînd privirea-ncrezătoare
Luptînd să te-nsoțesc pe munți..
Dar tu,
Tot urs ca-n alte veacuri, cercai potrivnic să mă-nfrunți.

Un pămînt se scufundă

Năvălesc iar apele.
Un pămînt se scufundă.
Din adînc iese altul.
Tună pe Aurora.
Tună.
Despică pămîntul, înaltul.
Veniți iute femei.
Sînt ei.
Au crescut copiii, chinuiții, frumoșii.
Copiii noștri-au crescut.
Smulgeți covoare, mătăsuri, brocate.
Imbrînciți netrebnicii-n vîltoare.
Cresc armatele roșii.
Copiii noștri sînt, vin.
Să le dăm de băut apă-albastră din ciuturi.
O, din vechile cnuturi
Nici un semn nu s-a șters.
Și prăpăd i-nconjoară.
Crengi, feriți-i pufin
Cît s-aprindă o țigară,
Au atîta de mers!

Uite drumul

Uite-i cîntă.
Uite-i cheamă.
Ne-arată drumul.
Poartă duiumul de oameni.
Mamă, nu vii?
Cel mai mic, cel mai drag dintre fii se avîntă cu ei.
Și iubitul.
Și-un frate.

Cu mîini tremurate
Imi arunc pe umeri broboada.
Imi las casa.
Uneori strada.
Alteori țara.
In tiparnițe vechi legănăm gînduri noi.
Incă un erou.
Doi.
Trei.
Curge prin aer floarea de tei.
Și e mai, și cîntă pămîntul.
Să alergăm, s-alergăm după soare.
Să trecem toate pragurile, să strîngem toate mîinile primitoare.
Omul, cum știe să zboare cînd vrea.

In trecerea mea

Cu ochii închiși jumătate, privesc Ursa Mare.
De-amarnice veacuri tot salt legătura cu vise în spate.
Cînd buzele mele îngînă pămîntu-amețite de vis,
Mă chinuie timpul ce-alunecă orb.
Sau zadarnic ucis.
Mă chinuie roaderea clipei ce-o pierzi și în pierdere știi
Cum zilnic pămîntul din tine se rupe-n țîșii.
In trecerea mea,
Nu mă tulbură vagi nostalgii de neant.
Da-ncerc teama,
Teama că timpul mă fură cu mîini de gigant
Truda vieții,
Eu o înalț spre un țel mai mare ca mine,
Și mult mai puternic, mai viu decît el.

Ceasul de slavă

Dușmanii au împușcat-o pe Olga Bancic,
au sfîșiat-o pe Zoia,
au topit oameni în cuptoare.
Prin cascada puterii
Au curs puhoaie de valuri amare.
Mamele-au plîns.
Pruncii au plîns.
Au plîns iubiții,
Și au plîns merii
Inecîndu-și florile în cerul de sînge al dimineții.
Dar fructul mic s-a încărcat de miez.
La masa vieții a vibrat cel mai puternic crez
Înălțați-vă glasul, popoare.
Fructul dulce s-a-ngreuiat de miez.
Crengi ridicați-vă mîinile.
Flori ridicați-vă fruntea.
A ieșit moartea în zori și-a cosit,
Dar n-a putut să doboare ceasul de slavă.
Ochii nu mai au somn.

Tălpile n-au astîmpăr.
Arde perna sub căpătîi.
Visele noastre sînt pîine de vise.
Sîntem argint trecut prin cuptorul de foc.
Sîntem văpaie.
Și ploaie.
Și lavă.
Femei și bărbați,
Bărbați și femei
Mînuim aceleași chei de aur ale priceperii
Țărîna sub pași nu mai alunecă.
Umple răsăritul cîntecul nostru.
Înăbușe-apusul.
Am făcut țăndări mitul răbdării,
Au fost întîi unu, trei, cinci,
Azi sîntem mii.
Incununăm apele mării cu păienjenișuri de nave,
In tîrguri
Dezlănțuim cîntul.
Silim creanga, pămîntul și vîntul
Să ne încunune masa cu cele mai proaspete bucate.
Și dăruim munții,
Dăruim toate minunile din cîmpii
Cu cei mai buni și rumeni copii.
Strălucirea inimii, truda mîinilor
Pălmuiesc obrajii vrăjmașilor.
Ei laudă aurul lor.
Noi cîntăm pacea, libertatea, iubirea,
Și nesătulul dor
Să dăltuim din nou chip mai frumos pămîntului.

Ridicați-vă frunțile, flori,
Ridicați-vă mîinile, crengi,
Înălțați-vă glasul, popoare.
E ceasul cînd pot dănțui și cînta pe imensa cîmpie a lumii,
Cînd pot bea din toate apele soare,
Cînd pot cîrmui cu iubitul în rînd,
Mai frumoasă, mai bună cum n-am fost nicicînd.
Cînd legăn livezile, grînele, oamenii
In brațele mele biruitoare.

Cu tine

Mi-e dragă mîngîierea,
Lumina,
Iarba verde,
Dar nu iert timpul care, pierdut, viața-mi pierde.
Eu scot tractoarele pe arătură.
Colind pe șantiere.
Sînt jude.
Sînt chirurg.
Cine-a scornit că ziua feminității piere
In splendida putere-a strălucitoarei minți?
Un glas al dușmăniei.
Sînt tot frumoasa Evă cu buzele fierbinți.
Dar nasc eroi.
Schimb rosturi.
Il nasc pe demiurg,
Feciorul biruinței și-al omenirii noi.

Rîd pe-nălțimea albă a mărilor cu tine.
Adun vibrația undelor și cîrmuiesc cu tine.
Și cînt pe toate frunzele pădurilor cu tine,
Cu tine-nalț orașe, rachete în tărie,
Și strigăte de bucurie-mi umplu gura,
Eu, zorii ca răsura-i beau pe nerăsuflate cu tine în cîmpii.

Pipăi aurul stelelor.
Cu gîndul,
Cu palmele vii,
Cu tine...

Desen de F. CALAFETEANU

ITINERAR PETROLIFER
MOINEȘTI-LUCĂCEȘTI-ZEMEȘ

de RADU COSAȘU

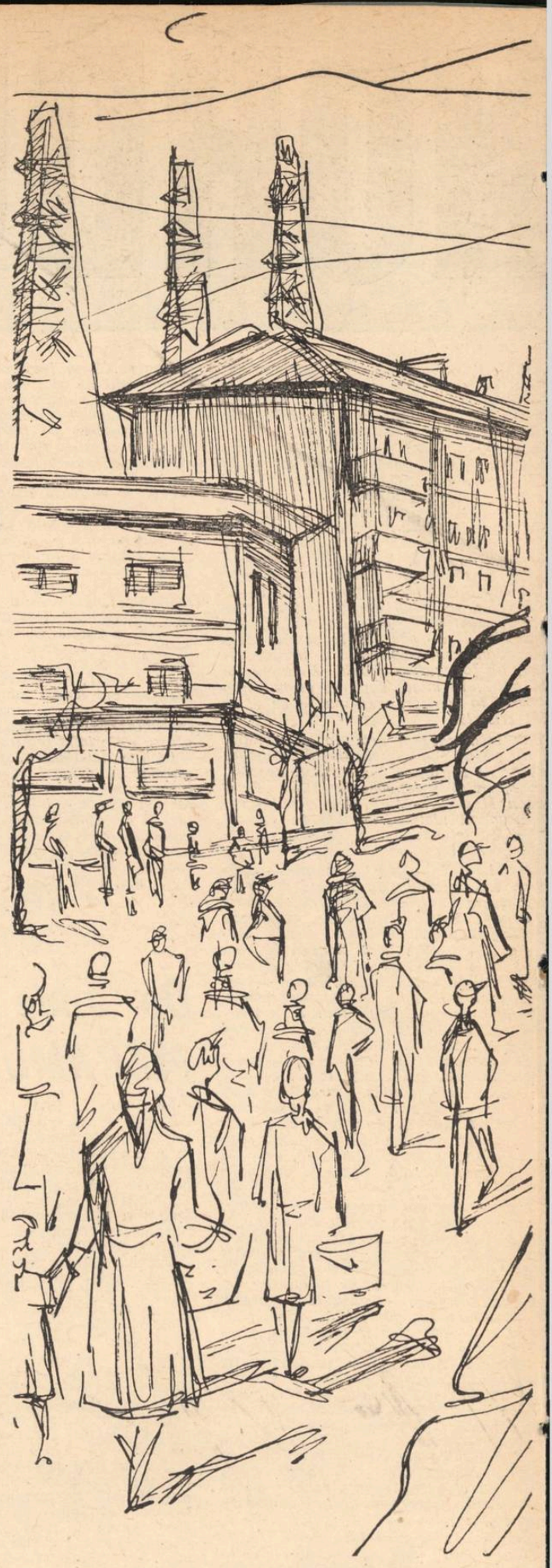

In dimineața zilei de 23 ianuarie 1959, la orele 12,10, secretarul de redacție al ziarului „Flacăra Moineștiului", organ al Comitetului raional de partid, a intrat în camera spațioasă a secției industriale și, ușor iritat, a atras atenția tovarășului Buznea, șeful secției, asupra lipsei de atenție cu care a verificat una din informațiile principale trimisă la secretariat pentru pagina întîi :

— Buznea, vezi că încă nu se pun în vînzare televizoare pentru public ; s-au dat prin virament cîtorva întreprinderi. Atît. Fiți mai atenți, ce dracu !

Buznea, figură deschisă, spirit poetic, l-a ascultat zîmbind, cum e ascultat orice secretar de redacție iritat, la Moinești ca și la București. Corectura, absolut necesară, nu i se părea totuși esențială ; după cum mi-a mărturisit, imediat ce secretarul de redacție a dispărut, aștepta televiziunea în Moinești aproximativ în jurul anului 2000, aproximație în care intra întreaga lui capacitate de a visa, de a merge înaintea realității. Ori, dacă primele programe de televiziune transmise de la București, aveau să fie captate la Moinești, în clubu-rile unor întreprinderi care primiseră aparatele prin virament, cum formulase clar secretarul de redacție, în ziua de duminică 25 ianuarie 1959 — termenii în care această mică revoluție urma să ajungă la public, să rămînă pe o bucată de hîrtie și de aici în istorie, nu mai însemnau nimic, în general. Omul avea perfectă dreptate. Evenimentele fundamentale în eroziunea lor cu timpul, cu obișnuitul, rămîn pînă la urmă nete, n-avem de ce să ne facem griji. Rămîn astfel :

— Primele sonde rotative au apărut la Zemeș în 1947.

— Primul dispensar la Zemeș a fost inaugurat în 1948.

— Primele puțuri de mînă au fost săpate în 1886.

— Televiziunea în Moinești în 1959. Ș.a.m.d.

Anul 2000 e luat mereu ca reper pentru desăvîrșirea tehnică, pentru împlinirea milioanelor de deziderate umane. Anul acela seduce prin armonia și rotunjimea cifrei. Am citit („Timpuri Noi" nr. 1/1959) o fantezie care prevedea decernarea premiului mileniului în anul 1999 ; premiul s-ar atribui unor tineri savanți care vor fi găsit modalitatea transmutării omului pe alte planete. Nu aceasta mi s-a părut însă esențial, ci premiza și anume : că pămîntul, după cum se va constata pînă în 2000, nu e de loc cea mai propice planetă pentru dezvoltarea vieții. Se va stabili că pe alte teritorii ale Galaxiei, condițiile pentru dezvoltarea noastră, a oamenilor de pe Terra, sînt incomparabil mai bune. Aici, pe pămînt, în afara luminii solare nu mai cunoaștem decît lumina uniformă a lunii ; dar pe alte planete, omul va trăi în condiții feerice, din punctul de vedere al climei, al hranei, al luminii. Pe acele planete sînt lumini de curcubeu — spunea fantezia — și în anul 2000, desigur, omul le va cunoaște, supunîndu-se de la retină pînă la psihologie, unei transformări formidabile.

Că vor avea, începînd de duminică 25 ianuarie 1959, televiziune — ceea ce poate că în orășel nu numai spiritul poetic al lui Buznea prevedea cu aproximație pentru anul 2000 — publicul o știa încă înainte de a apărea tipărit negru pe alb în „Flacăra Moineștiului". Vineri, după scena din redacție, am ieșit pe „strada Mare" și am auzit de cîteva ori oameni anunțînd unul altuia că „duminică, știi ; știu. Să vii..." Nu stăruiau, treceau mai departe, unii spre gară, alții spre Lucăcești ; căutau să-și ferească încălțămintea și îmbrăcămintea de noroiul lipicios ; era un dezgheț total, streșinile țîrîiau puternic, țurțuri cădeau de pe casele scunde ; camioanele zuruiau prelung din lanțurile înfășurate îndelung pe cauciucurile roților, împroșcînd în dreapta și în stînga ușile ceasornicăriilor, cizmăriilor și agențiilor Loto-Pronosport, geamurile croitoriilor în care au îngălbenit jurnalele de modă, afișele insistente de instructaj pompieristic, placartele U.C.F.S.-ului : „Vreți să fiți sănătoși și puternici ? Faceți sport !", „Femei ! Indrumați copiii voștri să facă sport !" Trăznea a gaz. Moineștiul era Moinești, „da-duminică... știi ; știu. Vii..." A, nu, nu erau lumini de curcubeu, cerul albastru, fără pată, căzuse în noroiul gros ; eram pe Terra, Terra noastră bună, Terra noastră dragă... „da-duminică, știi ; știu. Vii..."

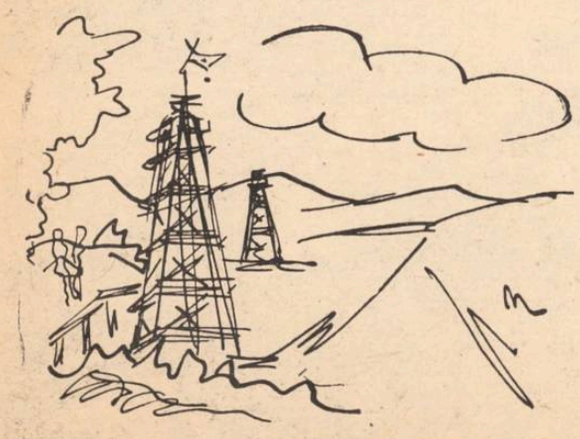

Desene de TIA PELTZ

In mirosul violent de gaz, pe pămînt, la Moinești se deschideau nuferii unei minuni. Socialismul transmută orașul acesta frămîntat pe o nouă planetă spirituală.

Față de Moinești-Lucăcești, la cîteva sute de metri, fostul cartier numit „găzărie", e realmente altă planetă, un orășel nou de la Alimentară și Oficiul poștal, pînă la creșă și Roentgen-ul serviciului de stomatologie al Policlinicii, separat de Roentgen-ul radiologiei. Sub zăpadă, la orele trei după amiază, pare un parc, o stațiune de odihnă, o apariție idilică înduioșătoare. Nu există noroi și sînt enorm de mulți copii pe străzile largi, pavate — Lenin, George Enescu, Olga Bancic. Sînt atîția copii, nici unul mai mare de 7-8 ani, încît toate mișcările, toate lucrurile din jurul lor devin pur și simplu frumoase. Intoarcerea unei femei cu un kilogram de carne, acasă ; întîlnirea cu soțul în fața blocului, zîmbetul lui, bulgărele de zăpadă trimis spre ea, pata albă rămasă pe paltonul ei bun ; oameni de zăpadă, desigur, cu oale sparte, vechi, pe cap ; copii la ferestre, urmele degetelor mici pe geamul proaspăt șters de mama ; perdeaua trasă la fereastră, toate ferestrele cu perdele curate, fine, foarte multe perdele fine ; strigătele altei mame către Anca, să vină să-și facă lecțiile, destul cu joaca ; Anca, bătînd din picior, că nu vrea să vină ; plînsul Ancăi ; săniuțele pe care dorm mogîldețe de cîteva luni, înfofolite pînă la nas ; din nou perdele, de data asta la geamuri deschise, respirînd în aerul amurgului, timpuriu, de ianuarie împrimăvărat ; Costel lăudîndu-se că a sărit 78 cm la școală ; Nelu care nu-l crede ; cojile de portocale care se desfac la creșă pentru gustarea de la orele 5 ; mirosul de gaz care mai joacă în atmosferă, ca o amintire ; omul de la canalizare aplecîndu-se într-un genunchi să ridice capacele canalelor, ca să se scurgă bine zăpada topită — toate se înscriu liniștite pe orbita acestei planete numită demult, în preistorie, „găzărie".

Dimineața, din fața cinematografului „23 August", la orele 6 fără un sfert, pleacă la Zemeș două autobuse ZIS ; noroiul a înghețat pe strada Mare a Moineștilor, mirosul de gaz pare de asemenea înghețat. Mirosul e acum tăios, ca o stalactită uriașă de gheață. Nestingherit de zuruitul de lanțuri al camioanelor, de țurțuri în dezgheț, de soare, de mișcarea zilei — țițeiul domină, olfactiv, de departe, orășelul abia trezit. Pe sub uși, printre canaturile de la ferestre, pe sub geamuri, mirosul pătrunde în camere, se strecoară în paturile calde. Oamenii nu-și dau seama ; aprind lumina și se pregătesc de plecare la trust, la oficiu, la Zemeș, la birou, în schelă. Pe strada Mare, lumină în cîte o vitrină a unei croitorii, a unei ceasornicării, la Loto, în dreptul unei reclame luminată toată noaptea — jucați, stăruiți, norocul o să vă surîdă. Lîngă sediul A.V.S.A.P., lipită de el, o vitrină uriașă — pentru realitățile locale — cu lupi, vulpi, căprioare împăiate, în penumbră, apariții neașteptate în muzica marșului serios care străbate orășelul. Difuzoarele sînt instalate pe două sonde dispuse în centrul Moineștiului ca un fel de arc de triumf. La „Leurgeanu Șt. atelier de flori artificiale" arde o lumină roșie în camera care se confundă cu atelierul. Luminate dinăuntru, florile din vitrină — ghirlande de hîrtie pentru nunți, botezuri și sărbători, — păpușa confecționată stîngaci, cu mîinile în sus, se conturează ca fulgi enormi, singulari, ai unei complicate ninsori interplanetare.

Autobusele trepidează, șoferii — cu mișcări nepurificate de somn — au făcut contactul, ca motoarele să nu înghețe ; unul cîte unul, urcă în autobuse în aceeași penumbră, muncitori, funcționari pentru Zemeș. Dialogurile se angajează fără încordare, sobre, oamenii strîngîndu-și mai bine pe trup paltoanele, căutîndu-și o poziție mai favorabilă pe bancheta de piele. La 6 fără un sfert punct, autobusele pornesc spre Zemeș. Farurile mai descoperă fulgerător, gesturile disperate ale cîte unui întîrziat ; ușile se deschid brusc, omul urcă fericit și toată lumea îi zîmbește lui sau mai ales întîmplării.

Infuzia cea mare de viață se face însă la Lucăcești, unde urcă un popor întreg. Orășelul e cu toate blocurile lui luminate — și încă odată ferestrele îi exprimă exact, ca întotdeauna, ochii ; becurile din camere strălucesc în perdelele fine, bec cu bec, cameră cu cameră, perdea cu perdea. Fiecare familie are pe cineva treaz, îmbrăcat, gata de drum spre Zemeș. Omul pleacă și lasă lumina aprinsă pentru următoarele evenimente din casă. Luminile Lucăcețiului, la orele 6 dimineața, par priviri încordate, stăruitoare, asupra zilei care mijește. In sfîrșit, în autobuse e gălăgie, înghesuială ; oameni rămași în picioare și dialoguri pe spațiu întins, de la un capăt la altul al mașinii. Incep glumele, tachinările, mai toate concentrate în jurul vînătorii, pasiune fundamentală pe meleagurile acestea ; cîte unul, ici colo, moțăie și, la vreun viraj, se trezește în hohotele de rîs provocate de cine știe ce enormitate cinegetică. Omul nu înțelege nimic și încearcă să moțăie din nou, pînă la Zemeș ; la urma urmei, e plăcut în autobus, cald — de la atîta omenire — și firește, mirosul cunoscut de gaz care ne însoțește peste tot, acum moale, parcă înmuiat de căldură, de glume. Afară, pe dealurile negre — sondele, cu cîte 4-5 becuri fiecare, sugerînd luminile de la intrarea unor cinematografe unde rulează spectacole tainice, la infinit. Cînd oprim în piațeta din fața birourilor oficiului nr. 1 Zemeș — marșurile de dimineață, transmise de radio București, continuă, iar cei care coboară din autobus își fac cu greu drum printre copiii Zemeșului, buluciți în jurul ușii, gata să năvălească în mașină, în călătoria lor spre școală. E 6 și jumătate, adică ora rapoartelor.

Directorul oficiului, inginerul-șef n-au sosit, sînt așteptați dintr-un minut într-altul ; la norme, la serviciul geologic, la planificare, la contabilitate s-au aprins luminile, s-au deschis registrele, dar figura proeminentă a clipei e funcționara din biroul inginerului-șef, care strînge rapoartele de pe întreg teritoriul oficiului. Se strîng „tălpile" zilei precedente — punctele maxime la care s-a ajuns cu forajul. In oficiu e liniște, miros de țiței ; mișcări lente, încă nu s-a intrat în ritm. Singură, funcționara aceea strigă, se zbate la telefon, încordată pe cifre, pe metri, pe știri, pregătind raportul :

— Cît ? Incă o dată... Incă o dată... Nu aud... Nu înțeleg... N-a venit. Cît, tovarășe ? 925...

In această primă oră de încordare a oficiului — la răscrucea romantică dintre zi și noapte, atît de prielnică evocărilor, trebuie să se știe că în 1959 se împlinesc 60 de ani de cînd aici la Zemeș, s-au săpat primele puțuri mai adînci de 100 de metri. Se săpa cu ciocanul și dalta, la duritățile se foloseau burghiul și dinamita ; se săpa vertical, urmărindu-se permanent umbra de la marginea puțului. Un om se lăsa în fundul puțului — puțarul fundaș — pe o frînghie, pe o funie de cînepă, numită șufă. Fundașul cobora în pielea goală, își punea doar pe spate un țuhal și o piele de vițel ; pe cap — o șapcă de tablă confecționată de tinichigiul satului ; se încingea cu 2-3 curmeie legate de șufă și cobora. Omul cobora — trebuie să se știe aceasta, chiar acum, la ora cînd funcționara noastră strînge „tălpile" — omul cobora după ce șufa se încercase în prealabil, la capete, de patru oameni, și numai în prezența șefului de taraf. Din toți termenii exploatării capitaliste, din toți termenii ei tehnici și populari — nici unul nu mi se pare mai oribil decît denumirea aceasta veselă de taraf, dată celui mai trist grup de oameni, aruncat în cea mai dantescă muncă. Tarafu avea fundași, puțari, gurari. Gurarul lăsa pe fundaș să coboare în puț pe șufă și din cînd în cînd aveau următorul dialog, neconceput de Dante și inimaginabil pentru funcționara din Republica Populară Romînă, Oficiul nr. 1 Zemeș, ianuarie 1959. Gurarul striga în timp ce frînghia se desfășura în puț :

— Te duci !

— Mă duc !

— Te duci ! urla peste un timp gurarul.

— Mă duc ! urla din puț, fundașul.

Și peste un timp iar. Unde se ducea ? In iad ? La lumina unor asemenea strigăte reale, în care ardea probabil cea mai adîncă groază omenească, oricare dintre acele coborîri în infern, închipuite de cei mai mari poeți ai damnațiunilor, apare paradisiacă, nevinovată.

Jos, la talpa puțului, diametrul 0,30 m, fundașul începea să lucreze cu dalta, cu dornuri numite țiuri, în care lovea cu boamba ; lucra trei ore la fund și pentru că strigătele lui nu mai puteau ajunge afară, la gură, dialoga cu suprafața, cu lumea, prin mișcarea șufei. Șeful de taraf stătea tot timpul cu ochii pe șufă. Tot timpul înseamnă 4—5 ani ; un puț se săpa zilnic timp de 4—5 ani. Unul, Buruiană, a săpat 3 ani și jumătate, 36 de stînjeni. Erau puțuri, ca Anăloaia, de 250 m adîncime. Cu vremea, — vremea însemnînd sînge, morți, 1905 cu sistemul canadian de forare, 1927 forajul cu apă, apariția „Stelei Romîne", distrugînd pe micii capitaliști, concesionînd marile moșii, — cu vremea s-a ajuns la 450—500 m forați în jumătate de an.

— Cît ? Nu înțeleg ! strigă funcționara Oficiului nr. 1, Zemeș la orele 7 fără un sfert dimineața, 21 ianuarie 1959. 1230... repetă : o mie...

— Te duci !

— Mă duc ! — îi răspunde un ecou, de pe altă planetă.

Zemeșul e un sat plus colonia pentru petroliști — două blocuri, cantină, cinematograf cu „Duelul", club, dispensar, inaugurat în 1948 și, în sfîrșit, birourile Oficiului. E de fapt un șantier ca orice șantier. In jur, dealuri înalte, frămîntate, sfîrtecate de sonde. La 7 dimineața, programul de marșuri se încheie și soarele e receptat de noroiul înghețat bocnă, de acoperișurile de tablă ale blocurilor, de tot ce e metal, de sonde — de toată fierăria lor pînă în turle. Baston, directorul Oficiului, sosește la birou cu o alură de general blînd, călit în războaie, care înțelege trupa și ofițerii, pentru că și el e om ; e un bărbat înalt, la 53 de ani, foarte voinic, rubicond, sanghin în obraji, lat în spete — o înfățișare de om care știe ce vrea și-i place grozav să trăiască ; e îmbrăcat în pantaloni bufanți, pufoaică verzuie și bocanci. Mișcări încete, înțelepte de general ; comunist, 36 de ani în petrol, fost muncitor petrolist, de 10 ani directorul oficiului. Ultima bătălie cîștigată e îndeplinirea planului pe 1958 la 29 noiembrie — și victoria asta, după cum simt, s-a transfigurat în liniștea mai adîncă cu care-și scoate căciula în birou, în liniștea cu care-și pune ochelarii și citește rapoartele, în înțelegerea cu care semnează, în 5—6 exemplare, ordinele către contabili. Și într-o bucurie mai ascuțită de viață. Aureolat de schema unei secțiuni geologice colorată intens și prinsă în pioneze în perete, exact deasupra capului său puternic — Baston îmi povestește ultima lui vînătoare, de duminică, în termenii cei mai serioși, o seriozitate, o sobrietate de rocă sub care gîlgîie subteran șuvoiul plăcerii, voluptății. Trecem la altele ; îl întreb care a fost cea mai grea clipă din viața lui de director. Baston mă privește condescendent și-mi spune : Toate... Dar cea mai mare bucurie, Își privește pumnul masiv și repetă : Toate. Ii cer referințe despre oficiu. Mă interesează cu deosebire forajul, forajul de explorare. Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în expunerea sa din 26 noiembrie 1958, a insistat pe forajul de explorare, subliniind neajunsul opririlor care duc la pagube nejustificate și la ridicarea prețului de cost. La Zemeș timpul neproductiv a scăzut, după cum s-a anunțat și în „Flacăra Moineștiului" : de la 34% în primul trimestru la 18% în octombrie. Și scurt, Baston mă trimite la secția a IV-a — Solonț, la inginerul Bîntu.

— Ce-i ? da, Bîntu... Vrei să fii azi liber ? Dar azi e ziua dumitale liberă ? Bine... E în ordine... Să fii sănătos...

Mic, blajin, neras, chip fără asperități, totuși foarte matur, cel puțin la 35 de ani — Constantin Bîntu închide receptorul, caută o țigară în buzunarele bluzei de vînt abundent pătată, o găsește și-l anunță pe celălalt inginer, Cojocaru, adjunctul lui, că azi, Hambic Ion are zi liberă. Și către mine, o explicație concisă cum se face că brigadierii lor — Hambic e brigadier — au prin rotație „liber", după un grafic întocmit special. Cît timp durează explicația — îl urmăresc pe Cojocaru. Ceva mai înalt ca Bîntu, față mongolică, pometi slabi, ieșiți în afară, ochi pătrunzători ; și el neras, barba în vîrtejuri pe maxilarele osoase. Nici el nu are mai puțin de 35.

Plecăm cu camionul secției sus la Solonț. Secția lor, a IV-a, foraj de explorare, e secția milionară a oficiului ; după ce la 1 septembrie avuseră 3 milioane de lei economii, la 1 noiembrie înregistrau 4.200.000. Decembrie a avut însă complicații — 200.000 lei cheltuiți în plus — ceea ce le dă mari bătăi de cap. Se analizează acum, de ce și cum. Probabil, după părerea lui Moraru, inginerul-șef al trustului, fost pînă acum cîtva timp inginer-șef la Zemeș, probabil că din cauza slăbirii controlului. Petrol înseamnă control. Altfel, foraj mereu peste plan — în iulie 800 m., în august 300, în septembrie alți 300. Timpii neproductivi reduși la maximum, dacă nu e prea mult spus „la maximum". Mai e loc totdeauna pentru reduceri. Observația din expunerea tovarășului Gheorghiu-Dej, citată mai sus, e foarte importantă pentru ei.

Pe camion, sub prelată, înconjurați de materiale,

Călătorie în NORDUL ȚĂRII

Minerii de la Săsar, sînt gata să coboare în mină.

Plecăm cu un autobus din Baia-Mare. Avem de străbătut muntele Gutin, din culmea căruia ni s-a spus că vom avea întreaga panoramă a Maramureșului: o serpentină de vreo 12 kilometri la urcare, ceva mai puțin însă la coborîre. Nici nu ne dăm seama ce repede am trecut la Baia-Sprie, și cum am ajuns, fumînd o țigară, la poalele masivului Gutin. Am urcat mai sus, dimensiunile sînt altele, perspectiva alta: Gutinul începe să-și exercite marea lui vrajă. Ne întîlnim cu țărani cu teleage, adevărați performeri ai acestor anevoioase drumuri în pantă. In stînga, într-o baie de lumină sticloasă, lunară, coamele împădurite ale Gutinului ne fac să amuțim de admirație. Incă patru kilometri, încă trei. De-a lungul serpentinei se deschid văi drepte, gigante, adevărate abisuri. E un peisaj de o cromatică severă, întunecată, la care amurgul adaugă și o notă de incertitudine și de mister. Dar, gata, sîntem în vîrful Gutinului și ne pregătim să admirăm panorama făgăduită. A asfințit cam de multicel, iar Maramureșul, ascuns de umbre prelungi și parcă tot atît de materiale ca niște voaluri, nu vrea să ni se dezvăluie astăzi. Facem însă cunoștință cu el în persoana lui Vasile Cestin, plimbăreț singuratic.

Plimbăreț? Doamne ferește! Cestin a urcat pe munte cu țapina lui nelipsită, avînd niscaiva treburi. Acum coboară în sat la Crăcești, să cumpere tutun pentru țapinari și ceva bucate de la cooperativă. Vasile Cestin ăsta este un flăcău tare ferches. Are pe cap pălărioară de paie, legată cu o panglică verde-roz, și-i îmbrăcat cu cămașă brodată și cu pantaloni foarte largi care nu-i trec prea mult de genunchi. Cînd se întîlnește cu un vecin, Vasile îi zice:

— Măi Ghio' (adică Gheorghe). Iar cela răspunde:

— Măi Va!

Predilecția pentru prescurtarea numelor proprii am băgat-o de seamă peste tot, în Maramureș. N-am băgat însă de seamă (poate că maramureșenii se supraveghiaza cînd vorbesc cu alții) ca această predilecție să meargă pînă acolo încît, după cum susținea un hîtru din autobus, întrebîndu-l pe cutare ce-a mîncat la cină, să-ți răspundă așa:

— Mămăli' cu brî' cu la'...

De la Crăcești și pînă la Sighet treci prin sate ale căror nume îți evocă parcă Bărăganul sau cîmpia olteană: Hărnicești, Giulești, Oncești, Budești. De altminteri nu numai Bărăganul e „pastișat" aci, ci și Sibiul: căci vei găsi în Maramureș niște Săcele și o Săliște ce te vor face, în primul moment, să te întrebi intrigat unde te afli.

Pe Valea Marei am văzut satul maramureșean „la el acasă". Nu e, desigur, un sat confortabil (primele case de cărămidă se ridică abia astăzi). E însă, fără doar și poate, cel mai pitoresc sat romînesc. Casa țărănească este aci întotdeauna construită din lemn. Podul înalt, acoperit cu șindrilă, tinda cu stîlpii săi supli, cu mare artă sculptați, dar mai cu seamă poarta mare de la uliță, pe care dalta cine știe cărui umil meșter rural a realizat adeseori capodopere, toate acestea dau satului din Maramureș un farmec arhitectonic fără egal. Caracteristic este, în aceeași măsură, și portul. Flăcăii poartă aci cămăși cu broderii la guler și la poale, izmene foarte largi și scurte, ce au cîteodată un fel de franjuri ca la perdele, trupul și-l strîng într-o curea lată, iar pe spate poartă „lecreul" sau „guba" o haină mițoasă care-ți face impresia unei piei de oaie ce a fost pusă pe umeri cu lînă cu tot. Femeile poartă, peste cămașa făcută dintr-o singură bucată, niște zaghii extrem de caracteristice pentru întregul Maramureș: sînt două fote pe fond negru și cu dungi late — roșii, galbene, verzi. Femeile mai poartă la gît „sgărdan", un fel de mărgele, iar pe cap năframă. Cu năframa asta e o poveste: fiindcă aici țăranii nu prea poartă verighete la degete, fata de măritat, ca să se deosebească de nevastă, lasă un colț al năframei să iasă afară din legătură, nevestele, dimpotrivă, își ascund după legătură amîndouă colțurile năframei.

Costumele cele mai frumoase mi s-au părut mai întîi a fi cele de pe Valea Marei. Am văzut apoi satele de pe Valea Izei și mi-a plăcut la fel și portul de acolo. Dar nimic nu mi s-a părut mai firesc, mai armonios și în același timp mai plin de fantezie ca acele cojoace ale maramureșenilor din Valea Vișeului. Și pretutindeni m-a mișcat distincția degajată cu care bărbații își poartă, pe un singur umăr, largile lor sumane: parcă sînt păstorii-împărați din niște basme bucolice.

Și apoi fetele din Maramureș sînt foarte frumoase. Au trăsături pline de puritate, obrajii plini de bujori ai muntencelor, privirea scînteietoare; mersul lor, suplu și plin de grație naturală, lasă să se vadă parcă armonia sufletului, calmul său, încrederea lipsită de ostentație în farmecul propriu. O asemenea fată se mărita atunci, într-un sat de pe lîngă Vișeu. Cînd spui nuntă spui tămbălău. Dar la nunta aceea nu era tămbălău: era o voioșie cîmpenească, fără nici o revărsare brutală. Nunta aceea era feerică și pură, ca un poem.

Dreptu-i că așa este: „Cîtu-i Maramureșul nu-i oraș ca Sighetul". Sighetul e

GEZA VIDA: Dans

un orășel cu „stilul" lui deosebit de al celorlalte orașe ardelenești, cu stilul acela care rezultă poate tocmai din sinteza mai multor gusturi: căci aici trăiesc romîni, ucrainieni și maghiari.

Am văzut în Sighet o ciudată biserică reformată, de o construcție cu totul aparte și din turlele căreia se înălțau un fel de măciuci; bizare mai ales erau cele opt animale al căror trup țîșnea din fiecare colț al celor două turnuri și a căror apartenență zoologică n-am putut s-o definim (erau oi? erau lupi?). Nu departe de acest monument, o placă comemorativă cinstește memoria „eroilor căzuți pentru libertate în anul 1848 — Asztalos Sándor și Moricz Samu". Dealtfel ideea libertății a continuat să fie trează prin părțile acestea și, în legătură cu asta, un confrate din Baia-Mare mi-a povestit că acțiunea de partizani a fost foarte puternică în timpul celui de al doilea război mondial și că la Moisei, lîngă Vișeu, hitleriștii au executat foarte mulți partizani, și apoi, în retragerea lor deznădăjduită, au incendiat satul. Nici nu e de mirare că oamenii aceștia ai muntelui, îndrăgostiți din totdeauna de libertate, s-au opus din răsputeri fascismului. Eroul lor legendar, Pintea-Viteazul, i-a învățat să nu-și plece niciodată grumazul.

Văzusem la Giulești o școală cu etaj de toată frumusețea și mai văzusem școli noi la Budești și Desești. Ajungînd deci la Sighet, am întrebat:

— Mai sînt analfabeți în Maramureș?

Mi s-a răspuns așa:

— In raionul nostru existau acum zece ani 28.316 analfabeți. Astăzi mai sînt 334. Dar bătrînii care nu mai pot pricepe slova

— Am văzut școli frumoase. Sînt noi?

— Cele mai multe. Am construit, în acești ani, 18 școli de patru ani, 7 școli de șapte ani, trei școli medii.

Am plecat din Sighet dis-de-dimineață, și acum mașina alunecă de-a-lungul frontierei, însoțind tot timpul curgerea cînd molcomă și cînd nărăvașă a Tisei. In față, ca o fortăreață a unei lumi de uriași, muntele Huta — semeț, robust, magnific. Trecem prin sate îngrijite, dar care nu seamănă parcă unele cu altele: satul Sarăsău ne place pentru buna lui întocmire, Cîmpulungul la Tisa ne place și mai mult pentru aerul lui periat și pieptănat foarte. Dar specificul maramureșan, așa cum l-am gustat pînă acum, nu-i nici vorbă, aci; „specificul" este mai încolo, la Săpînța, unde poposim o dimineață întreagă.

Gospodăria colectivă „Partizanii păcii": E prima dată cînd fac cunoștință cu Maramureșul altfel decît prin prisma folclorului. Acareturi numeroase, de toate felurile birouri, pătule, magazii, grajduri. Contabilul Ion Steț, un sătean ca toți sătenii din lume, vine cu un registru cît toate zilele „să ne informeze": cunoaște el ziariștii. N-apucăm să răsuflăm bine, și iată un pomelnic de „date" („avem date frumoase, cum să nu, avem date"!) Gospodăria are 272 hectare de fîneață, are 66 hectare de teren arabil, are livezi, vaci cu lapte, boi, cai, oi. Recolta: 1200 kg. de grîu la hectar (ei sînt la poale de munte), probabil 2000 kg. de porumb la hectar, fînul se cosește de trei ori pe an și dă în medie patru mii de kilograme la hectar. „Lasă datele, bade contabile, face, din fericire, vice-președintele gospodăriei, Gheorghe Fița. Mai bine să vadă dumnealor ce și cum". Bine zice vicepreședintele, mai bine să vedem ce și cum. Gheorghe Fița ăsta (căruia, pentru înlesnire o să-i spunem așa cum îi spune toată lumea acolo, adică Ghio') pare desprins din carnetul de schițe de studiu al unui pictor portretist. Fața lui este un mulaj pe care l-a plămădit cu geniu vîntul, sau ploaia, sau muntele. Din fața asta atît „de lucrată" de vreme, răsar niște ochi mici și albaștri, niște ochi de o bunătate care-ți merge parcă la inimă.

Ca să vedem „ce și cum", badea Ghio ne-a dus să-i vedem viței și caii, „lăptăresele" și mioarele. Am fost, așadar, și ne-am minunat foarte. Dar și mai mult ne-am minunat cînd badea Ghio ne-a arătat școala nouă-nouță, care, dovedindu-se neîncăpătoare în ultimul an, a făcut, cum zicea gazda noastră, „niște pui mititei": clasa a șaptea a fost construită la cîțiva pași mai încolo, dar, nefiind de ajuns nici cu asta, s-a mai făcut un pui de școală la doi pași mai departe. Cu badea Ghio ne-am dus apoi la brigadierul Turda, unul dintre colectiviștii care și-au făcut casă din cărămizi. Turda era pe cîmp, la niște oi, dar am găsit-o acasă pe Maria, soața brigadierului, îngrijitoare la „lăptărese" și mulgătoare. Mai erau acasă trei din cei patru copii ai brigadierului, toți școlari. Fiind poftiți în casă, am băgat de seamă prosperitatea familiei, aparat de radio, modern, mobilă de tip nou, o străduință în toate cele de a fi „ca la oraș". Și totuși... și totuși, lîngă becul electric atîrna o lampă cu gaz, încadrată, e drept, într-un soi de candelabru zornăind de alămuri.

— Dar asta de ce-o mai țineți? m-am mirat eu.

— Lampa? Ei, o ținem și noi așa... ca podoabă...

...Și atunci am înțeles, fără să fi fost vreodată în Anglia, cum ia naștere o tradiție.

Apoi badea Ghio ne-a dus acasă la dînsul, ne-a făcut cunoștință cu baba, și ne-a tratat cu mere crețești, cu prune brumării și cu lapte proaspăt. După această masă diuretică, la care badea Ghio a asistat privindu-ne cu cel mai părintesc zîmbet din lume, am cercetat cu de-amănuntul locuința, și am făcut acest lucru cu cea mai vie curiozitate. Căci, (atenție colecționari de obiecte folclorice!) are badea Ghio o colecție de farfurii și de vase pictate cu motive maramureșene, că i-ar sta bine chiar într-un muzeu veritabil! Iar colecția aceasta se întinde de jur împrejurul camerei celei mari, acolo unde badea Ghio și baba sa își duc traiul între hărnicie și bunătate.

Și la Vișeu este tot Maramureș, dar parcă aici este „altceva"; n-aș putea să definesc cum, dar parcă este un Maramureș „de tip Vișeu". Acum trei ani a fost aici un sat mare, iar acum este... un oraș mic. Intr-un timp spectaculos de scurt s-au pavat acolo cîteva zeci de mii de metri pătrați de străzi, s-a făcut ceva canalizare, s-au construit blocuri, magazine, restaurante, localuri de instituții. Ritmul de dezvoltare este așa de impetuos încît localnicii, adică cei care asistă zilnic la spectacolul transformării tîrgului lor într-o urbe cochetă, sînt cei dintîi care se miră. Am vizitat la Vișeu o fabrică interesantă. Această farbică produce trei sorturi de mărfuri: tanin pentru tăbăcării, morfină pentru spitale și un medicament pentru combaterea gălbezei la oi. La această ultimă secție, de aspect și de miros, firește farmaceutic, lucrează un ciorchine de fete, toate tinere și rumene în obraz ca într-o reclamă pentru vitamine, toate drăguțe și atrăgătoare în ținuta de lucru, curată și aseptică de parcă atunci ar fi fost scoasă din etuvă. Una din ele, Irina Vlasin, avea însă, sub șorțul albastru cu guler de școlăriță, toată arta populară de care vorbeam adineauri: și cămașa brodată, și fotele maramureșene, și gătelile celelalte. Această propagandistă zeloasă a portului popular, care n-are mai mult de 17 ani, lucrează la mașina de format capsule cu aceeași grație cu care acasă, desigur, țese singură „zeghiile"...

Există în Vișeu un cartier căruia îi zice „Țipterai". In Țipterai locuiesc „țipterii", o breaslă aparte, cu rădăcini în negura vremurilor. Țipterii sînt acei vestiți tăietori de pădure germani care au fost aduși și colonizați aici acum vreo două sute de ani (nici ei nu țin prea bine socoteala acestui timp) și care s-au specializat din tată-n fiu în „țipterit", adică în mînuirea țapinei, pînă la o virtuozitate fără egal. Țapinari mai renumiți decît țipterii, și în general mînuitori ai lemnului mai pricepuți decît ei, nu există în munții aceștia. La țipteri profesia s-a confundat cu personalitatea, a devenit... naționalitate și „culoare locală", a devenit blazon, chestie de onoare, calitate umană. Căci țipterul este țipter, după cum spaniolul este spaniol, sau după cum norveganul este blond, iar marocanul brunet.

Țipterii nu lucrează azi alandala, ci sînt angajații unei întreprinderi de stat care exploatează lemnul acestor munți și îl transportă. Pick Victor, țipterul pe care l-am cunoscut mai bine, este șef de exploatare la această întreprindere, continuînd însă, în ciuda acestei îndeletniciri noi, să rămînă țipter, cu toate drepturile morale pe care le implică această calitate.

...Și așa, cu „Rata" și cu căruța cu cai, cu trenul și cu vagonetul țipterilor, am descoperit înfsîrșit Maramureșul. Era în miezul unei toamne semețe, o toamnă de neuitat și care deborda, prin livezi, cu un fel de frenezie ce te uimea pur și simplu. Și m-am întors de acolo cu imaginea de neșters a acestei exaltări vegetale și cu un stăruitor parfum al înălțimilor.

Nicolae VĂLMARU

Baia Mare

Nucleul orașului din nordul țării, de sub culmea Gutinului, înconjurat de un relief variat și de-o sălbatică frumusețe, a fost la origină o „baie", adică o mină. De altfel, lanțul muntos care unește la nord Carpații orientali de cei apuseni, închizînd ca într-un inel podișul Transilvaniei (Rodna, Gutinul, Țibleșul și Oașul) este presărat cu mine, cu ocne de sare, în straturile-i geologice există aur, argint, zinc, aramă,... O mulțime de „băi" (mine) dintre care una se numea Baia Sprie, alta Baia de Arieș. Proporțiile justificau așezării de sub Gutin supranumele de „Mare".

Exploatările aurifere, extragerea zincului, aramei, plumbului, ocnele de sare, cunosc în Ardeal o vechime greu de apreciat în ani. Romanii n-au făcut decît să continuie o tradiție de mult cunoscută. Aurul din vechea Dacie a înviorat finanțele cuceritorilor.

Muzeul regional din Baia Mare, conservă în bună parte documente scrise și unelte, echipament de lucru, precum și unele stampe, legate de viața minerilor, adică a ocupației celei mai răspîndite în partea locului. Se știe că o parte dintre oamenii care se cufundau zilnic în pămînt, să taie cu unelte rudimentare stînca sau sarea, erau ocnași. Dar alături de ei erau și „oameni liberi" chipurile, care intrau în inima pămîntului pentru o bucată de pîine. Documentele nu amintesc de vreo deosebire între munca unora sau a altora.

Folclorul, legendele țesute în jurul băilor, sînt, fără excepție, îmbibate de tristețe, de groază. Munca în galeriile înguste, amenințătoare, însemna un blestem al sorții...

Sub culmea de un farmec rar, în pădurile căreia, vorba lui Mark Twain, piciorul omului încă nu pusese mîna, a apărut însă o așezare măruntă, din care se înălța, sfidînd cerul înnourat, un turn. E singura urmă care se mai păstrează în oraș alături de un dom al iezuiților; cîteva rînduri de case ale meseriașilor uniți în breaslă și cîteva edificii greoaie, clădite într-un stil incert, consemnează trecerea lentă a evului mediu. In adîncime, oamenii săpau înainte galerii întunecate sfredelind muntele ca să scoată aur, așa cum au apucat din părinți în părinți, muncă de cîrtiță. Răbufnirile erau sîngeroș reprimate.

E suficient să privești ceea ce a rămas din coloniile muncitorești, înșirate pe lîngă minele fostelor societăți anonime și vei înțelege ușor că minerii de aici au avut parte de-o viață aspră, cumplit de trudită, de-o existență precară, literalmente lipsită de orizont.

Baia Mare intră în noua epocă istorică așa dar, ca un orășel muncitoresc, locuit de romîni și unguri, deopotrivă de exploatați în trecutul întunecat și cu o nesecată sete de viață.

In anii noștri, populația s-a dublat, orașul, cu aspect de tîrgușor, a intrat în febra sistematizării moderne. A apărut pavajul, șirul de blocuri cu etaje împrumută un pitoresc inedit peisajului subcarpatic, circulația s-a dinamizat subit, transportul comun devenind o problemă de prim ordin, au fost lărgite parcurile care-și păstrează fericit caracterul natural, terenurile de sport, ștrandul, rețeaua de instituții medicale, școlile. Baia Mare a crescut uimitor de repede din stadiul de orășel, într-un adevărat oraș.

Metamorfoza aceasta poate fi comparată cu aceea a Hunedoarei și Reșiței... Statul nostru a creat și acestui oraș condițiile pentru o firească și rapidă dezvoltare, în primul rînd industrială. Industria aci, stăpînește și impulsionează. Industria a impus un ritm alert rețelei comerciale, transporturilor, circulației. Schimbări esențiale s-au produs în primul rînd în felul de viață și de lucru al muncitorilor.

Să vorbim despre unul dintre ei. L-am întîlnit înaintea intrării în șut, la gura minei „Petre Gheorghe". Un bărbat înalt, blond, cu ceva copilăresc în înfățișare. Poate unde-i voinic și timid. Il cheamă Petre Bocean II. Nu-i vorba decît de faptul că mai există un Petre Bocean, unchiul său miner ca și el. Petre Bocean II, deși foarte tînăr, conduce o echipă. Și-a început cariera în Baia Mare, ca apoi să plece pe unul din șantierele entuziaștilor constructori ai socialismului, la Salva Vișeu, să sape tunele pentru calea ferată. Șantierul, după cum o afirmă el însuși, i-a fost prima școală. A revenit la Baia Mare, în mină, după ce primul tren a șuierat în tunelurile străpunse de el în șistul cristalin.

Mina însă nu mai arăta ca-n copilăria lui. A găsit galeriile betonate, mijloace moderne de extragere a metalului, descreșterea efortului fizic considerabilă. Petre Bocean II s-a căsătorit, are o fetiță care-i seamănă uimitor. Cîștigă în medie 2.000—2.500 lei lunar. Are locuință confortabilă în noul cartier — Săsar.

Baia Mare, în afară de bogățiile subsolului, era cunoscută în Europa și ca o producătoare de fructe excelente. Perele pergamute, merele ionathane, călătoreau învelite în celofan la Viena, Berlin, Budapesta, București. Petre Bocean II nu le-a gustat în copilăria lui. Pentru el erau acre ca strugurii din fabulă. Poate din această pricină îi place să cumpere fructe, să le aibă mereu acasă; mărul roșu ionathan, para aurie și strugurii înveselesc din belșug copilăria fetiței. Termenul „orizont" a dobîndit o accepție nouă, nelegată necesar de adîncimile minei în care el coboară. Fiind fruntaș, Petre Bocean II e solicitat să urce la tribuna manifestațiilor festive, sub ușă poșta îi lasă invitații la recepții. Figura lui masivă, cu ceva copilăresc în trăsăturile-i blajine, exprimă o forță neînduplecată. Forță și încăpățînare.

Tot aci l-am cunoscut și pe Vasile Chiru. Pe vremea cînd în consiliile de administrație ale societății pe acțiuni „Petroșani", fosta stăpînă a minelor, tăiau cupoane și se încasau dividende, drumul străbătut de el ar fi stîrnit senzație. Ar fi fost de neimaginat. Fostul miner de atunci a trecut prin facultatea muncitorească, prin politehnică, a devenit inginer și conduce excelent, ca director al celor trei secții, fiecare cît o uzină de mare, ale minei „Petre Gheorghe". N-ai crede că omul acesta, trecut de patruzeci de ani, simplu, meditativ, își „vede" perfect întreprinderea. Și Petru Bocean II poate face asta. Nu-i nimic nou într-asta, spune el. O poate face și Erdös Elvira, muncitoare fruntașă de la întreprinderea „Gh. Gheorghiu-Dej", sau colega ei Cernișteanu Ileana, o poate face și Pataki Gheorghe, de la exploatarea minieră „Herja".

Atunci cînd numărul locuințelor clădite în „anii noștri", cum spun semnificativ muncitorii băimăreni, se ridică la 5200 apartamente și 10.700 locuințe individuale, într-o regiune relativ mică, muntoasă; cînd s-au înființat șapte spitale; cînd mortalitatea generală a scăzut considerabil, toate se pot face.

Industria a polarizat în jurul ei orașul. Baia Mare nu-și reduce însă preocupările numai la industrie. Nu-i indiferentă față de sat. Și, ca reședință de regiune, nici nu poate fi. Transformarea satului se face simțită. 31% din pămîntul regiunii a intrat în sectorul socialist, iar procesul e în curs de desfășurare. Efectul imediat e piața, belșugul. Pentru rețeaua magazinelor de desfacere: alimentare, textile, obiecte de uz casnic, nu există termen de comparație cu trecutul... ar fi cum ai compara o farmacie modernă cu arhaica spițerie...

Dar la Baia Mare călătorul va trebui să consemneze încă un aspect și nu lipsit de semnificații. In apropierea turnului medieval, ridicat de iezuiți, s-a clădit un teatru de stat. Greu se găsește un bilet. Abonamentele sînt din vreme asigurate. Minerii, muncitorii băimăreni, funcționarii, s-au apropiat în acești ani de Molière, de Shakespeare, de Bernard Shaw, îl cunosc pe Cehov, pe Gorki, pe Caragiale și Delavrancea. S-au familiarizat cu concertele filarmonicii de stat din Baia Mare. Se opresc în fața afișelor care programează clasicii muzicii universale, fredonează arii din „Rigoletto" și „Bărbierul din Sevilla". Și toate acestea sînt tălmăcite în limba maternă a fiecăruia. Se dezvoltă mișcarea artistică de amatori, există un cerc literar și se editează două ziare.

Celebritate în întreaga țară și-a dobîndit așa numita „colonie" a artiștilor plastici, de sub nu mai puțin celebrul deal al Florilor. Infiintată de maestrul Simon Hollassy, acum 63 de ani „colonia" a devenit azi centrul unei vieți artistice remarcabile. Sculptura viguroasă a lui Gheza Vida, care împrumută lemnului duritatea rocii, grafica originală reprezentată prin Paul Erdös, Veso Augustin, Vasile Kazar, se împletește cu creația mai veche a lui Alexandru Ziffer, Andrei Mikola. Tradiția realistă își are astăzi numeroși reprezentanți în pictură, grafică, sculptură. Baia Mare înseamnă în viața artistică a patriei un centru de primul ordin.

Inainte de a pleca din Baia Mare, mă reintorc la muzeul regional. Există acolo o stampă reprezentînd execuția răsculaților din 1848. E colțul cel mai cercetat. Alături, e un ciocan de miner și o hîrtie îngălbenită care vorbește de îndatoririle minerilor, numai de ele. Pe perete se află un ceas străvechi.

Nu mai bate...

Ștefan LUCA

De unde începe MARAMUREȘUL

Maramureș... Păduri și munți... Păduri de brad grave, majestuoase, păduri de fag cu șopot molcom, scuturîndu-și frunzele în apele Izei, Marei, Vișeului; munți cuprinși în cețuri albăstrii, înlănțuindu-se ca niște străvechi ziduri de cetate. Păduri și munți și, la poalele lor, ori sub streașina lor, așezările cu livezi și ogoare, cu pășuni fără capăt, cu turme de oi și cirezi de vite.

Vechiul Maramureș, ținut pierdut undeva în nordul țării, începea de la foame și boli. Or fi trăit „liniștiți" poate, oamenii de demult dînd rotunjimi lutului în ulcioare împestrițate, arînd puținul șes ce-l aveau, pescuind ori cioplind porți, pînă i-a blagoslovit lăcomia fabricanților de cherestea și a negustorilor veniți de peste munți ca lăcustele. Atunci Maramureșul a început a sărăci și mai mult. Oamenii lui au pribegit zeci de ani peste munți chinuiți de foame și măcinați de boli.

In satul meu de la poalele Oușorului bucovinean a poposit acum vreo douăzeci de ani un cîrd de maramureșeni, cosași și tăietori de pădure. Își părăsiseră așezările și-și căutau de lucru „dincolo de munți". Dincolo de munți însemna pentru ei dincolo de foame și de sărăcie, dincolo de piatră și de îngenunchiere. Socoteau că „dincolo de munți" cresc fînețe nesfîrșite și freamătă codri nepătrunși.

Pentru noi, cei de „dincolo de munți", Maramureșul era un tărîm al legendelor. De-acolo porniseră descălicătorii Dragoș și Bogdan, voevozi care au întemeiat Țara Moldovei, demult în vremurile apuse. Il credeam un tărîm al cîntecelor vechi și al basmelor tulburătoare. Dar întîlnirea cu acel grup de pribegi a spulberat dintr-odată toată poezia cu care aureolasem acel tainic și îndepărtat ținut...

Abia au poposit borșenii în sat că i-au și înconjurat jandarmii. In cîteva clipe i-au pus să se despoaie și să treacă prin fața unui plutonier major mic și pîntecos, unul cîte unul. Era un fel de vizită medicală pe care plutonierul major o săvîrșea mestecînd sudalme la nesfîrșit.

— Gușă?... Cu gușă merge! Pogribania!... Ai umplut-o cu tutun... cămilă!

— Care ești cu sfrențe?... Spune care ești cu sfrențe, n-auzi?...

Auzeau... Dar tăceau împietriți. Treceau rîul pe rînd, ca niște ocnași, cu trupurile costelive, pe sub privirile ascuțite ale majurului...

Dar, deodată, majurul a amuțit! A holbat niște ochi cît cepele și pe obraji au început a-i curge dîre de sudoare. In fața lui se afla o arătare înspăimîntătoare: o jumătate de om și o jumătate de cadavru. Plăgi monstruoase îi acopereau un șold și o parte a abdomenului. Plăgi supurînd, presărate din loc în loc cu bucăți de cîlți, murdare de sînge și puroi...

Omul se uita în pămînt; se uitau în pămînt și ortacii lui, cu resemnare. Știau că mai curînd sau mai tîrziu vor ajunge și ei la fel...

— De ce l-ați luat cu voi, bă? se trezi la o vreme majurul.

— Să se caute la doftor, a răspuns careva.

— Dar voi n-aveți doftori?

— Noi?!... s-a mirat întreg cîrdul, noi?!

O, cum s-a spart în țăndări atunci, în mine, imaginea Maramureșului, ținut al legendelor!...

Astăzi Maramureșul începe de la rod și de la tinerețe. Incepe de la livezi, de la turmele de vite de rasă brună, de la calea ferată Salva-Vișeu, pe care a desfăcut-o prin munți tineretul, de la pășuni și ogoare pe care le stăpînesc oamenii simpli; pentru întîia oară în istorie și pentru totdeauna.

Mă aflam, nu demult, la subfiliala din Sighet a societății științelor medicale. In comunicările lor, patru medici ai uriașului spital orășenesc amenajat în anii din urmă, arătau că astăzi în Maramureș sifilisul este aproape înfrînt, iar „gușa", a doua pacoste endemică a regiunii, a fost stăvilită. Generațiile tinere nu vor mai suferi de asemenea afecțiuni tiroidiene. Explicația? Maramureșul are astăzi medici, personal mediu, spitale, dispensare, farmacii, case de nașteri, laboratoare, policlinici. Mortalitatea generală a scăzut considerabil. La fel cea infantilă.

GEZA VIDA: Cap de țăran.

Trebuie să se știe că în anul 1944, de pildă, în raionul Sighet nu exista nici o casă de nașteri, nici un staționar de adulți, nici dispensare, nici spitale rurale, ca să nu mai vorbim de farmacii, laboratoare sau de stații de recoltare și conservare a sîngelui!...

In schimb existau 22.000 de analfabeți și alte zeci de mii de bolnavi care-și luaseră nădejdea că se vor mai vindeca vreodată.

E lesne de înțeles cîtă muncă au trebuit să depună cadrele sanitare și cîtă răbdare le-a trebuit să spulbere neîncrederea oamenilor precum și tradițiile „medicinei" empirice atît de puternic înrădăcinată în mentalitatea lor.

Medicul Vasile Săsăreanu, directorul spitalului din Sighet, mi-a istorisit o întîmplare hazlie în aparență, petrecută acum cîțiva ani.

La spital i s-a înfățișat un bărbat.

— Am venit să mă cauți, tovarășe doftor...

Medicul l-a „căutat". L-a sucit, l-a învîrtit, dar nu i-a găsit nimic.

— Ești sănătos, omule! Sănătos tun!

— Ba, mi-s bolnav!

— Nu ești bolnav de loc! E clar?

— Clar! Așa este... N-am nici pă dracu!

— Atunci?

— Păi să vezi dumneata... Nu eu, ci nevastă-mea e bolnavă.

A venit nevastă-sa. Medicul a consultat-o și pe ea și nici ea nu suferea de nimic.

— Hm! a făcut femeia. Dreptu-i că nici eu n-am nimic... Da-i bolnav pruncul. A căzut dintr-un pom și și-a zmintit o mînă.

— Atunci de ce nu l-ați adus pe el aici?... și-a ieșit din fire medicul.

— Păi am venit să vedem ce ni-i spune. Dacă-i zice că sîntem bolnavi noi, se cheamă că are dreptate baba-doftoroaia, că adică doftorii cei cu școli nu fac doi bani! No, dacă-i ghicit bine, om aduce pruncul!... Mulțam și voie bună!

Am poposit într-o duminică la spitalul rural din Ocna-Șugatag. Două clădiri albe, atrăgătoare, cu instalații moderne adăpostesc trei secții: de pediatrie, de medicină generală și de maternitate. O terasă splendidă oferă bolnavilor clipe plăcute de odihnă în soare și aer proaspăt...

Am întîlnit aici femei de prin Breb, Budești, Călinești, țărance ce în alte vremuri și-ar fi supus copiii priceperii unor babe cu descîntece și vrăji.

Toate acestea demonstrează un salt surprinzător al acestor oameni de la ignoranță și misticism la o înțelegere și o acceptare deschisă, flămîndă aș îndrăzni să spun, a cuceririlor științei și civilizației. Un salt de la preistorie la istorie!...

Ion Vișovan și Vasile Ciuc, doi maramureșeni voinici și aprigi, coborîseră unul din Breb, altul din Budești, să-și viziteze la spital nevestele și copiii. Ei, copiii, aveau nu știu ce boli ale vîrstei.

Odată ajunși la Ocna-Șugatag, cei doi bărbați îmbrăcați în straiele atît de specifice, maramureșenești, s-au oprit în fața celor două clădiri — una pe stînga șoselei, a doua pe dreapta și s-au întrebat:

— Al nostru-i fîrtate?

— Al nost! al cui altu?!

— Atunci, jos pălăria!...

— Jos!

N-am înțeles sensul acelui „jos pălăria!", decît în momentul cînd cei doi bărbați și-au scos căciulile ciobănești, să intre cu ele în spital. „Jos pălăria!" e un superlativ pe care maramureșeanul îl folosește ori de cîte ori e copleșit de admirație!...

...Cîți ani au trecut oare de cînd prin părțile acestea nu se pomenea picior de medic? Cincisprezece?... Atît de puțin?... Inteleg acum de ce pe pieptul medicului Vasile Paciu strălucește Medalia Muncii, de ce sora Rozalia Zaharovici nu vrea să se mute de-aici, și de ce oamenii își scot căciulile încă de la poartă cînd intră în cuprinsul spitalului.

Am străbătut Maramureșul toamna... Cît de tulburătoare sînt toamnele maramureșene!... Apele curg molcom purtînd frunza veștedă a pădurilor; dealurile și munții se-îmbracă în aur și chihlimbar; pășunile sună de tălăngi; livezile de cîntecele culesului. Oamenii își culeg comorile: munți de mere și nuci, roșii și galbene, se înalță pe ierburile moi, tomnatice; cazanele fierb palincă aprigă, porumbiștile foșnesc.

In fiecare toamnă maramureșenii își socotesc aurul. Aurul muncii lor. Și în fiecare toamnă aurul e tot mai mult. Alături de pîinea și sarea pămîntului se numără noi instituții sanitare: un dispensar la Strîmtura, case de copii, secții noi la policlinici și la spitale.

Maramureșul întinerește. Stăpîni între hotarele lui de pășuni și ape, oamenii nu mai pribegesc căutînd fînețe în codri nepătrunși de „dincolo de munți". Au acum și de unele și de altele, și ogoare și turme și inimi în care pătrunde generos soarele...

Porniți să-și descopere comorile de energie și creație, oamenii Maramureșului închină un gînd de dragoste celor ce luptă și veghează pentru sănătatea lor...

V. DRAGOȘ

DRAGOȘ VICOL

Cîte flori pe Iza-n sus...

Cîte flori au răsărit pe Iza-n sus!
Munți de mere, sate luminate,
turme și cirezi sub blînd apus
și păduri cu coame legănate!
Cîte flori, hei cîte flori pe Iza-n sus!

Unde ești pămînt sărac și ros
de desculțe tălpi și de sudalmă?
Proaspăt, grîul crește mlădios
Cu păduri de păpușoi de-avalmă.

Vîntul cînd coboară dinspre munți
printre holde-și poartă pașii-ntr-una,
plopii-și sună galbenii mărunți
stînd la porți pînă tîrziu, cu luna.

Pe Gutin, din cețuri, cîte-odat'
din mormînt de piatră și zăpadă,
iese Pintea, 'nalt și-mpurpurat
țara de sub munții lui s-o vadă.

Cată lung spre Tisa, spre Cosău,
cată înspre Iza și-nspre Mara
și săgeată fulger lung pe hău
să le-nstrune codrilor vioara!

Cîte flori, hei, cîte flori pe Iza-n sus
tinere și mîndre și bogate,
toate, noi cu inima le-am pus.
natul să se-mbucure de toate!
Cîte flori, hei, cîte flori pe Iza-n sus!

Dobrovolțul*)

— Iubitule, de ce te uiți mereu,
cînd înspre Țibleș, cînd înspre Vișeu?

— Aștept să vină frații de departe,
să merg cu ei călcînd și foc și moarte.

— De ce să sîngeri tu prin bătălii?
Hai să fugim în munții sinilii!

Vreau să-ți citesc în ochi frunza și marea,
de moarte ne desparte depărtarea.

Vreau mîna ta pe sîni, alintătoare,
ori culegîndu-mi stele din izvoare.

Nu te uita, iubitule, mereu,
cînd înspre Țibleș, cînd înspre Vișeu...

— Iubito, vezi tu codrii cei merei?
Eu văd departe, dincolo de ei!

Și dacă văd, m-oi duce prin furtună,
să-avem și noi pe-aicea vreme bună.

Te uită către Țibleș, colo, iată,
pe culme oastea roșie se-arată!

Rămîi cu bine!.. M-oi întoarce, doară
să te mîngîi în fiecare seară...

S-a dus iubitul și-a bătut pămînturi
prin vifore de foc și aspre vînturi,

Și tot visa, cu fiecare iureș,
senină vreme peste Maramureș.

Și s-a întors... Pe haina ostășească
luceferi înfloreau, ca și pe cască.

Dar cînd iubita-n brațe să și-o strîngă
flăcăul a întins doar mîna stîngă...

— Iubite!...
— Taci... ci taci... E-atîta soare
Că prețul dat de mine nu-i prea mare!...

Și l-am văzut și eu într-o livadă
a colectivei, printre meri și roadă

Și-am înțeles de ce s-a dus
Flăcăul „dobrovolț", atunci, spre-apus!...

*) Dobroveți: voluntari maramureșeni în Armata Sovietică în 1944.

Baia Mare de odinioară și panorama Băii Mari de astăzi.

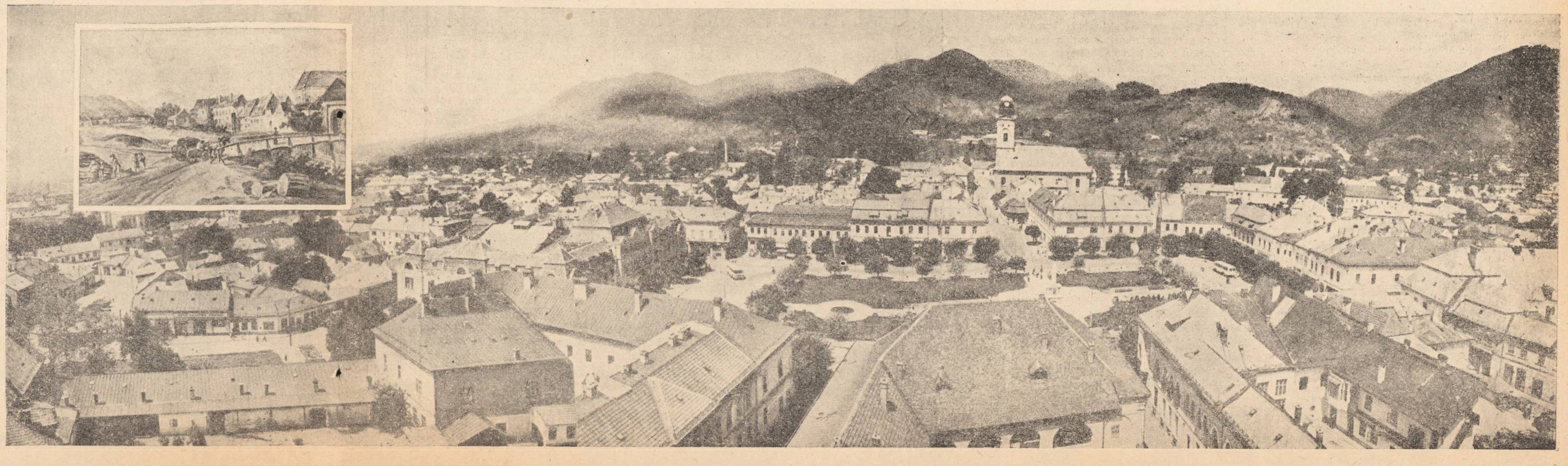

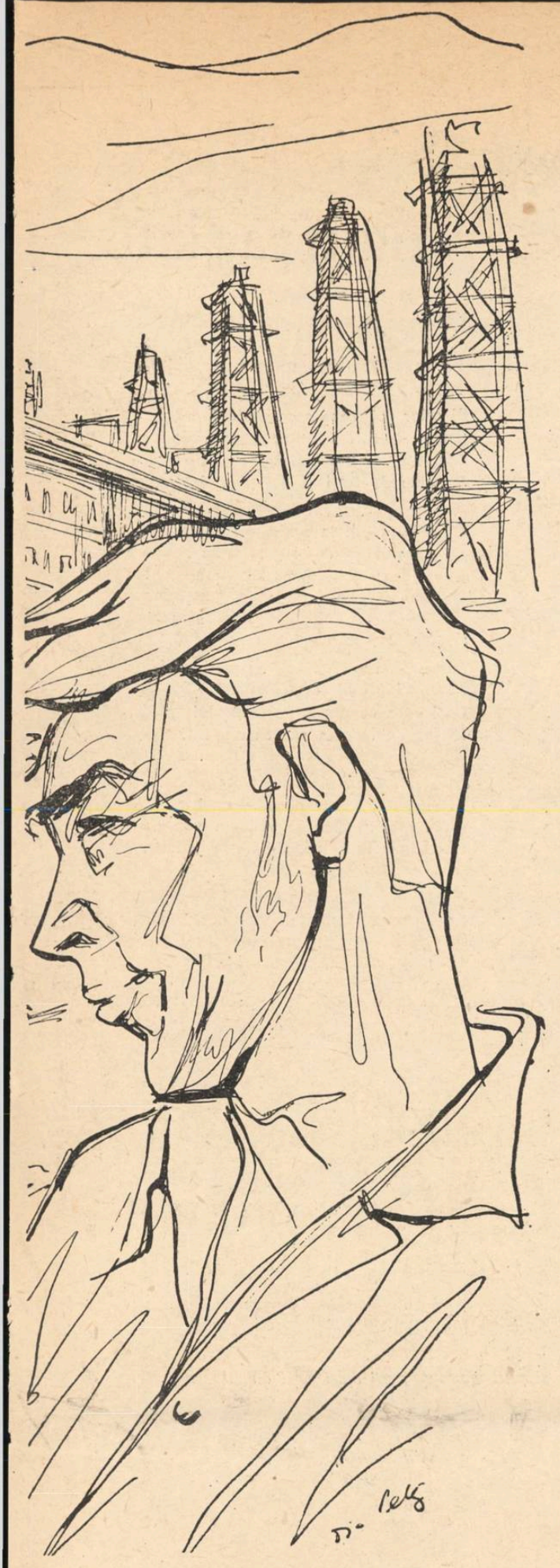

aflu vîrsta lor. Bîntu are 27 de ani, Cojocaru — 26! Amîndoi au absolvit Institutul de petrol şi gaze la diferenţă de un an, diferenţă care se păstrează şi în vechimea lor aici, la Zemeş. Nu-mi vine să cred; îşi dau cuvîntul de onoare. Maturizarea lor e totuşi impresionantă: dezinvoltura cu care discută despre milioane, calmul răspunderii, şi mai departe de cuvinte, feţele lor, nerase, cu cute adînci, muncite. Cum se explică? Cojocaru e căsătorit şi are un băiat de 1 an şi 3 luni, cam de cînd trăieşte la Zemeş. Bîntu are jumătate an de viaţă conjugală, locuieşte în Lucăceşti foarte mulţumit, nu se grăbeşte deocamdată cu urmaşii; insist, cum se explică? Amîndoi tac; nu-şi dau seama, cum nimeni nu mai simte pe aici mirosul de ţiţei. Camionul urcă serpentinele desfundate, spre 393, greu, enervîndu-l pe Bîntu. Cojocaru mă întreabă de Bucureşti, ce mai e nou, ce se mai întîmplă. Nu, nu are depresiuni — şi fixează maşina pentru carotajul electric care ne urmează la cîţiva metri. Cu un gest incert, din cap, mă îndeamnă să privesc în jur — locurile, drumul, peisajul. Peisaj fără măreţie, dealuri chinuite, cărări dificile. Ce-i cu asta? Aşa se explică. Asta-i munca. Nopţi la rînd telefoane acasă — de sus, de la sonde. Lui, la Zemeş sau lui Bîntu la Lucăceşti. Ceva nu-i în ordine, maistrul are vreo nelinişte, lipseşte nu ştiu ce — vino sus. Drum de cîţiva kilometri, în noapte, pe zăpadă, în ger, peste dealuri, treaz — cu maşina secţiei, dar de cîte ori pe jos! Şi asta noaptea, după ce oricum ziua a urcat de cîteva ori aceleaşi dealuri, aceleaşi drumuri. Înţelegi? Aşa se explică feţele, maturizarea. Îl întreb care a fost cea mai grea clipă pentru el, de cînd e aici la Zemeş. (E o anchetă pe care o efectuez printre oamenii şantierelor, ale cărei rezultate nădăjduiesc să le public cîndva). Cojocaru îmi cere să-i repet întrebarea:

— Dom'le, a fost vreun moment în care să-ţi vină să dai cu căciula de pămînt?

— A, nu.

— Dar cea mai mare bucurie?

— Au fost şi bucurii.

Cînd ajungem sus la 393 şi coborîm din autocamion — Cojocaru îi şopteşte lui Bîntu că la orele 2 şi jumătate are seminar la „Foale", cu utemiştii de acolo. Seminar la „Rolul Partidului". E 11 acum. Va avea maşină pentru 2 şi jumătate? Dacă nu, trebuie s-o pornească din timp.

La 393, la sonda 393, situaţia e următoarea: s-a forat mai adînc decît s-a prevăzut, adică s-a ajuns la 1520 m; urmează — înainte de termen — carotajul electric. E sau nu e ţiţei? Diaconu, maistrul sondor care ţine locul lui Hambic, pregăteşte cu ai lui carotajul electric. La cîţiva metri depărtare, lîngă un morman de saci cu ciment, maşina pentru carotaj şi-a deschis uşile şi de aici, de lîngă troliul sondei, se vede înăuntrul maşinii — metalul strălucitor al aparaturii, cadranele, tovarăşa Popescu, geologul oficiului cojind un ou fiert în aşteptare. Bîntu şi Cojocaru sînt lîngă Diaconu, la gura puţului; Diaconu are supărări cu „noroiul". De cîte ori introduce noroi în puţ, nivelul scade repede. Bîntu crede că e o pierdere în stratul productiv. Diaconu — un om tînăr, şi el la 27 de ani, profil marcat în linii tari — nu, nu crede că e pierdere în stratul productiv. Dă din nou drumul la noroi, — toţi patru privim înăuntru, pe gaura puţului; văd cum creşte negru, cu cîteva reflexe ale zilei furişată pînă în puţ, — noroiul; pe urmă, într-adevăr, scade. Bîntu îmi ţine un curs scurt despre importanţa noroiului în foraj, „sîngele forajului". Diaconu rămîne aplecat peste puţ, respiră adînc şi anunţă calm: Gaze. După aceea ridică ochii spre Bîntu. Bîntu respiră şi el şi aprobă: Gaze. Bîntu îmi spune că tatăl lui Diaconu — acum cîteva decenii — a murit asfixiat de gaze la gura puţului.

Pe cine mai impresionează azi — o sondă de explorare? Forajul de explorare? Reglajul noroiului în luptă cu gazele din adînc? Electricitatea trimisă să detecteze stratul de petrol? Ce mai înseamnă azi 1520 de metri în pirosferă, cînd în faţa noastră e deschis — concret — cosmosul, cu dimensiunile sale în ani-lumină? Oamenii se gîndesc la alte planete, unde-s lumini de curcubeu, toată ziua şi toată noaptea; poate că au început să se plictisească de lumina monotonă a zilelor pe Terra, de noroiul ei, de lumina zilei furişată în noroiul sondei, trimis spre adînc, spre ţiţei, spre necunoscut. Oamenii vor rachete. Dar o sondă de explorare e o rachetă, o rachetă spre un paradis unic, credeţi-mă. Avem geologia, geometria, fizica, chimia, trigonometria, carotaj electric şi radioactiv, ştiinţele cele mai exacte — şi totuşi cucerirea paradisului acela numit ţiţei e încărcată de aceleaşi emoţii ca zborul interplanetar. Nu vă luaţi după dimensiuni. Dimensiunile înşeală. Nu-mi spuneţi că zborul interplanetar e inedit. Ce înseamnă inedit pentru energia umană? Atunci după ce să ne ghidăm? Luaţi sudoarea lui Diaconu. Luaţi incandescenţa ochilor lui Cojocaru. Luaţi nările lui Bîntu. Luaţi-i pe toţi trei, aplecaţi peste puţ, aspirînd fericiţi petrolul, paradisul. Un paradis negru, uriaş în posibilităţi, şi care mai ales **ne trebuie.** Ne trebuie pentru lumea noastră, pentru socialism, cea mai bună dintre lumile galaxiei.

Pe drumul dintre 393 şi 391 — Bîntu îmi povesteşte despre acest Hambic, brigadierul de la 393, om în vîrstă, comunist, extrem de priceput. Hambic, Hambic, Hambic — caut în minte unde am întîlnit acest nume. Un Hambic a murit de mult la sondele de la Solonţ, într-o bătaie pe şufă. Era fundaş, cu un altul, Dumitrache; lucrau în puţ, cînd deodată au simţit erupţia de gaze. Au tras înnebuniţi de şufă, să-i scoată afară şi în groaza fantastică a clipei, bătîndu-se pe şufă, Dumitrache l-a împins pe Hambic pentru a mai uşura frînghia. Hambic a rămas pentru totdeauna în fundul puţului.

— Nu ştiu dacă-s rude, sînt mulţi Hambic pe aici. Să-l întrebăm.

Omul e azi liber şi nu vreau să-l tulbur.

— Da — Hambic ăsta, brigadierul, e grozav — continuă Bîntu; în primul rînd, tot ce aduci nou, e sucit şi răsucit. Ce facem, tovarăşe inginer, cu scula asta, că n-am mai văzut-o pe la noi. Facem aşa şi aşa, nene Hambic. Da crezi dumneata că se poate? Se poate, nene Hambic şi uite de ce. Pricepe imediat, are cap uşor. A, sigur că se poate, tovarăşe inginer; cum să nu se poată? Mai analizează cîteva minute piesa şi după aceea e încîntat de tehnică, de mintea omenească. Cel puţin, racheta cosmică l-a vrăjit: tovarăşe inginer, o să ajungem să facem şi oameni... E un om... De altfel, forţa secţiei noastre sînt brigadierii — toţi, cu excepţia unuia, comunişti. Hambic, Lazăr, Pralea, Spătaru... oameni minunaţi.

Lazăr Petre, brigadierul de la 391, are ceva de Mitrea Cocor — statură mîndră, bine legată, nas acvilin, profil tăiat în fier; îl găsesc cu urechea lipită de prăjină. Se forează intens la 391. Lazăr se sprijină pe prăjină, am impresia chiar că a îmbrăţişat-o şi ţine urechea lipită de metal, ascultînd forajul, înaintarea sapei. E o secundă, cu totul întîmplător. Gestul, reînviindu-mi dialogul de demult:

— Te duci!

— Mă duc!

se pierde printre lucruri, manometre, cabluri, planuri, căci poezia aici nu se mai observă, ca şi creşterea firului de păr din barbă. Poezia se absoarbe imediat, aici. Bîntu îl cheamă pe Lazăr şi-i înmînează un ordin al direcţiunii — observaţii, admonestări, măsuri împotriva unor indisciplinaţi. Lazăr citeşte cu o anume superioritate — nu mă priveşte; după ce parcurge prima pagină, zîmbeşte către Bîntu şi ridică din umeri — nu mă priveşte. Şi dintr-un salt, e iar lîngă prăjină. Ies cu Bîntu pe un podium, lîngă sondă; ne rezemăm de un parapet; aprinde o ţigară şi priveşte de sus noroiul, în hîrdaiele enorme de lemn. O masă organizată de noroi, peste care, liniştit, inginerul îşi scutură ţigara. Da, i-a fost greu, cum să nu-i fie greu, la început, primele trei-patru luni. Ca în armată, primele luni, cît eşti recrut. Pe urmă te adaptezi. E foarte interesant procesul de adaptare la mediu, la oameni, la sarcini. Mai ales la sarcini. Un „trebuie" îndeplinit e cea mai mare bucurie. Convertirea celor mai spinoase dificultăţi în bucurie e un act psihologic de şantier, adică de creaţie, numai aici cunoscut, un şantier socialist. Psihologie? A, n-a făcut psihologie. Mai are o facultate pe lîngă petrol şi gaze — fizico-matematici. Psihologia — numai aşa, îi place. Toţi facem psihologia cînd conducem o secţie, o sondă. Scrumul cade în noroi, îmblînzindu-l. Altă dată, noroiul acesta era realitatea teribilă a sondei, căci pentru fiecare, oricît de ignorant, definea o lume.

Peste cîteva zile, Bîntu îmi spune aceasta urmărindu-l pe Lazăr care iar s-a tras deoparte, să citească ordinul — peste cîteva zile îşi pune candidatura de partid.

La 367, se schimbă sapa, obişnuita operaţie de manevră. De departe, dintre crîngurile în care au apărut mîţişori, în timp ce prin văioage înzăpezite spargem gheaţa pîrîurilor — căci e un drum de la 391 la 367 —, auzim vuietul sondei, mişcarea violentă a macaralei, manevra. Ca să schimbi sapa, — unealtă dinţată cu totul rezonabilă, dacă te gîndeşti că în locul ei era, acum cîteva decenii, un om pur şi simplu, — trebuie s-o aduci la lumina soarelui, de jos, de la mai mult de un kilometru unde s-a ajuns cu forajul. Trebuie să ridici întreaga garnitură coborîtă în puţ, nenumărate prăjini puse cap la cap, să le demontezi, să fixezi noua sapă, s-o coborî înapoi, să remontezi prăjinile. O operaţie care pe hîrtie nu spune prea mult, dar care acolo la sondă, — cînd ştii că scurtarea timpului de manevră înseamnă scăderea preţului de cost, cînd brigadierul e un comunist ca Spătaru, — e desfăşurată într-un ritm fantastic. Un om la troliu, doi oameni la gura puţului, ridicînd, fixînd şi iar ridicînd „penele" — două piese grele de oţel — pe măsură ce prăjinile sînt montate; mai sus, la cîţiva zeci de metri, un alt om, podarul, care cu o agilitate excepţională prinde prăjinile la macara pentru a le coborî spre puţ, spre cei doi. Dar, peste toţi, Spătaru, un bărbat vîrstnic, înalt, cu o cuşmă teribilă, cu barbă nerasă, şi stropi mari, cenuşii de noroi în firele de barbă, pe haine, pe mîini. E dezlănţuit, omniprezent, sigur, stăpîn pe sondă, din adînc şi pînă în turlă, mai puternic decît macaraua în permanentă mişcare, mai întins în energie decît cablul. Strigă, dar nu furios, doar aşa ca să impulsioneze pe toţi cei din jur, murdari toţi de noroi, din creştet pînă în tălpi. Cerînd nu ştiu ce, către Dragomirescu, un tînăr, 23 de ani, totuşi electricianul şef al secţiei la 23 de ani, chip luminos, imberb, cu accente vagi de înăsprire:

— Mişcă, mişcă, dragă tovarăşe, ce dracu, că eşti şi dumneata plătit...

Deodată, întorcîndu-se spre sondorii care ung ghiventul din capul unei prăjini:

— Economie... cu economie, fraţilor... ungeţi cu economie. Mă, n-auziţi? Economii!

Il urmăreşte pe podar, şi e în el un arc, gata să-l lanseze pînă sus, lîngă muncitor; acela parcă simte şi munceşte în draci. Spătaru surîde înduioşat şi în zîmbet, din barbă, îi cad cîteva fire de noroi închegat. Bîntu îl bate pe umăr, Spătaru coboară privirea spre inginer, mai mărunt decît brigadierul:

— S-a făcut deviaţia?

— Făcut.

— Cum a mers?

— Perfect. Da nu ştiţi că tovarăşul director nu a vrut să mă creadă. Gata deviaţia? Gata, tovarăşe director... Şi surîde sever, într-o destindere marcată de aceleaşi fire de noroi care-i cad din barbă.

Lemnăria, cablul, macaraua, totul trepidează, inclusiv oamenii, Spătaru. Bîntu îmi explică tare că nici o sondă nu cade vertical, există totdeauna deviaţii, normale, care trebuie urmărite, corectate. Trebuie multă intuiţie în petrol, fantezie. In fond lucrăm cu necunoscute. Ştiu — o sondă e o rachetă şi, la lumina ideii lui Bîntu, a fanteziei, lucrurile din jur capătă o vibraţie în plus, odată cu jocul acelor pe cadranele aparatelor de lîngă troliu.

La o distanţă oarecare de 367, şapte-opt oameni bătrîiori sapă vatra unei sonde noi. Pămînt nivelat proaspăt, tăiat în dimensiuni regulate. Absolut nimic nu te lasă să întrevezi minunea care se va înălţa aici peste cîtva timp, doar din pămîntul bătătorit exală un aer cunoscut de ţiţei, sau poate mi se pare; e amintirea, amintirea născută din gesturile săpării unei vetre noi; amintirea atîtor morţi necunoscuţi nouă, ucişi în drumul spre paradisul negru. Exact acum treizeci de ani, în 1929, la Moldonafta 28 de la Solonţ, în cursul unei operaţii de torpilare cu dinamită, condusă de muncitorul Nicolae Comănescu, a avut loc o explozie îngrozitoare. Pe fundul puţului lucra o „lingură" care se încărca la suprafaţă cu dinamită. Dinamita se fixa cu un mai de lemn, de către Comănescu. Era el, împreună cu oamenii de corvoadă Dumitru Condreţ, Iacob Suţu şi Mihai Hambic. Sub primitivul mai de lemn, dinamita a explodat şi oamenii de corvoadă au sărit în aer; picioarele lui Comănescu s-au dus şi ele. Unde au căzut fărîmiturile de oameni? Poate aici unde săpăm în 1959 vatra unei noi sonde, poate acolo unde e acum punctul sanitar. De cîte ori natura, în simplitatea mişcărilor ei, nu are pătrunderea unui filozof! Era o lume macabră, — „Steaua Romînă", „Moldonafta", cu morţi şi sînge la tot pasul. Toader Mihăilă de la 39 Solonţ, a fost tras pe roata granicului, strivit şi proiectat în aer. Dîrlău de la 310 Zemeş a fost prins de volantă şi ucis, Nicolae Curelaru, omorît sub un trepied de sondă. Petrolul era o lume macabră, dar inflamabilă. In 1919, la Zemeş şi Solonţ au trebuit să fie aduse trupe ale regimentului 27 infanterie, — să-i potolească pe greviştii care se solidarizau cu cei din Prahova; în jurul birourilor „Stelei Romîne" de la Moineşti s-a postat un batalion de artilerie călare de la Bacău. Petrolul era inflamabil, Prahova era legată subteran cu Moldova, soldaţii au fraternizat cu muncitorii. Au ars multe revolte, a luminat tot timpul un spirit revoluţionar pe care nici reacţiunea, nici sindicatele galbene, nici social-democraţia de dreapta nu l-au putut stinge.

— Cunoaşteţi, de cînd sînteţi pe aici, accidente mortale? îi întreb deodată pe cei doi ingineri. Nu, amîndoi nu cunosc accidente mortale de cînd sînt la Zemeş. Problema e reducerea avariilor tehnice — începe Cojocaru. Coborîm spre Solonţ, sat albastru, mai toate casele date în albastru, cîştigat odinioară la cărţi, de la Iordache Pruncu, de o Sturzoaie celebră şi concesionat din 1893 „Stelei Romîne"... Cojocaru se grăbeşte, impacientat, spre seminarul de la „Foale". Trecem pe lîngă trepiede vechi, negre, ale unor sonde încremenite de pe timpul „Stelei Romîne"; par scheletele unor cadavre. Pe jos, fixate în ţăruşi metalici, cabluri lungi, uzate, se întind şi se desfăşoară încet spre cîte un hangar unde mai lucrează o instalaţie străveche, la 200 de litri pe zi. E un cimitir petrolifer, în care doar cablurile acestea mai tresar printre oasele unor animale preistorice.

— Şi va să zică nu cunoaşteţi accidente mortale.

Poate că săpînd vatra unei sonde noi, îngropăm — la fel de ciudat precum au murit — sondorii ucişi în urmă cu 30 de ani. S-au dezintegrat în aer şi au căzut pe pămînt ca meteoriţi macabri în universul de noroi şi gaze al „Stelei Romîne". Aerul ar fi trebuit să poarte cruci, ca în orice cimitir din pămînt şi flori. Capitalismul a strămutat aici ţintirimele în aer şi în adînc: Mihăilă, Condruţ, Suţu, Comănescu, Curelaru, Hambic...

Amza — chirurgie.
Marinescu — stomatologie.
Pîrvu — stomatologie.
Mircea — interne.
Agapi — radiolog.

Ftiziologie... Pe fiecare uşă a coridorului însorit, larg, cîte o carte de vizită a medicului şi a serviciului respectiv. Miros de policlinică, oameni liniştiţi în alb, curaţi, doctorii, printre bărbaţi în pufoaice uleioase, bine încotoşmănaţi, cu cizme de cauciuc, — sondorii, petroliştii; cu fişe-tip în mînă, căutînd serviciul cutare, pe tovarăşul doctor cutare. Fişele poartă numere care ajung şi la 11.000 şi cuprind întotdeauna, înainte de rubrica bolilor propriu-zise, condiţiile de viaţă, de alimentaţie, antecedentele pacientului; se trec în fişă cele mai mici dureri, orice intervenţii. Ciuhat, un om în puterea vîrstei, încărcător pe o maşină undeva la trust, iese de la stomatologie, urmat de specialist, Marinescu:

— Tovarăşe doctor, eu vreau să-mi pun dinţii la loc!

— Nici o grijă, lasă cîteva săptămîni să se cicatrizeze.

— Tovarăşe doctor, eu nu vreau să rămînă acolo locul gol...

— Tovarăşe Ciuhat, cînd îţi spun...

Inginerii noştri nu au văzut accidente mortale în petrol *) şi sînt concentraţi în direcţia avariilor tehnice, în reducerea preţurilor la costul forajului. Vechimea lor în cîmpul muncii, doi-trei ani, corespunde aproximativ cu vîrsta copiilor lor născuţi în blocuri şi mai tinere. Sîntem o lume tînără. Sîntem pe pămînt, în Republica Populară Romînă, la Lucăceşti, în ianuarie 1959, pe o nouă planetă spirituală, a socialismului.

---

*) *Sînt foarte tineri — îmi confirmă Marinescu, cînd îi comunic observaţia. Marinescu e născut în 1921 la Băicoi. El ştie ce înseamnă petrol şi accident mortal. Pentru prima oară a văzut o maşină de salvare la Băicoi, în 43, o maşină sinistră a „Concordiei", un dric zburător. Sînt foarte tineri. Am opt ani la Moineşti. Din 51, cînd policlinica aceasta nu exista.*

OCTAVIAN PALER

Scrisoare de dragoste

Nisipurile tale, Dobroge,
nu sînt ca toate nisipurile.
Nisipurile tale-s îngîndurate de multe legende
şi se cern din umbrele cetăţilor vechi
ca praful dintre foile unei cărţi de istorie.
Nisipurile tale se despletesc uneori, noaptea,
ca un foşnet de ierburi bătrîne,
şi atunci apele timpului care-au lăsat aceste nisipuri
parcă vin înapoi.

Fîntînile tale, Dobroge,
nu sînt ca toate fîntînile.
Fîntînile tale-s adînci,
nemaiîntîlnit de adînci şi de negre.
Am privit deseori în fîntînile tale
şi-n adîncimea lor gravă, nocturnă,
ţi-am întîlnit tot trecutul, Dobroge.

Salcîmii tăi, Dobroge,
au crescut gîrbovi, prăfoşi,
cum n-am mai văzut alţii.
Adeseori, cînd tăceri crepusculare se culcau
peste cîmpuri,
mi s-a cernut pe umeri amărăciunea salcîmilor
tăi.
Şi parcă venind ostenită din margini de zare,
te opreai să te-aşezi lîngă mine.

Aşa te-am cunoscut, odinioară, Dobroge;
ca o femeie care venea să ia apă din Dunăre,
ca o femeie care rătăcea pe drumuri de stepă,
ca o femeie care se uita visătoare de pe
ţărmul marin,
aşteptînd soarele cum aştepţi o corabie.

Şi aveai chipul trist şi uscat,
chipul uscat şi fierbinte,
înăsprit de plînsul mineral al nisipului.

Şi aveai ochii adînci,
adînci ca fîntînile negre
şi negri ca fîntînile adînci.

Şi erai îmbătrînită şi gîrbovă,
ca salcîmii chinuiţi şi prăfoşi.

Aşa te-am cunoscut odinioară, Dobroge,
săracă şi mîndră Dobroge.

Ţi-am ascultat plînsul împietrit în nisipuri,
ne-am odihnit pe marginea fîntînilor
nocturne
şi am stat de vorbă lîngă salcîmii bătrîni
şi-nsetaţi.

Şi acum nu te mai regăsesc nici în nisipuri,
Nici lîngă salcîmii cu siluetele gîrbove.

Acolo-ţi găsesc doar amintirile,
urmele paşilor vechi.

Ca să te-ntîlnesc mă culc în ierbile nopţii
să simt pe pleoape polenul luminilor tale
înflorite ca un cîntec pe corzile de vioară din
aerul stepei.

Ca să te-ntîlnesc trebuie să mă uit pe
ferestrele caselor noi,
să mă uit cum se-nclină trestiile zorilor albe
cînd iese un convoi de tractoare
şi să-mi acopere gîndul umbra pădurilor
tinere
legănate la pieptul tău cald.

Rătăcesc cu drumul prin stepă
şi te văd de o mie de ori,
grăbită să aşterni varul pe ziduri,
să aduni amiaza şi amurgul în struguri,
să coci pîine
şi să chemi copiii la şcoală...

Îţi speli din obraz uscăciunea
cu apa vie a vremilor noi.
Şi trupul tău se îndreaptă,
ridicîndu-se din ţărînă ca pădurile tinere.
Numai ochii tăi
rămîn visători şi adînci,
adînci ca fîntînile tale.

ATELIER LIRIC

Republica Democrată Germană

Bertolt Brecht

Lauda comunismului

E rațional. Oricine îl pricepe.
Nu ești exploatator, deci poți să-l înțelegi.
Și-ți este-adînc prielnic. Pricepe-l deci adînc.
Doar numai proștii spun că-i o prostie
Și numai cei murdari spun că-i murdar.
El este împotriva prostiei
Și împotriva murdăriei.
Exploatatorii spun că-i o nelegiuire.
Noi însă știm
Că e sfîrșitul tuturor nelegiuirilor.
El nu e rătăcire, e sfîrșitul
Oricărei rătăciri.
Și nu-i enigmă
Ci e deslegare.
Și este lucrul cel mai simplu,
Dar, ca să-l faci, îți cere muncă dîrză!

Traducere de **AL. PHILIPPIDE**

Desen de I. SOVONEA

Kuba

Stăpîn e doar poporul...

Stăpîn și domn poporul va fi în veci pe toate,
Pe munții-nalți, pe codri, pe mări cu-albastre unde,
Pe roada ce pămîntul din brazda lui o scoate,
Pe-averea ce-n adîncuri pămîntul o ascunde.

Arama care-așteaptă, din veac, căutătorul,
Trifoiul alb din cîmpuri ieșit în primăvară,
Tot ce-n registre scrie cu sîrg socotitorul,
Le stăpînește, astăzi, puterea populară,

Stăpîn e doar poporul pe-ntreaga țară-ntinsă,
Pe marea fără margini, adîncă, necuprinsă,
Iar brațul meu și gîndul doar lui îi aparțin
Și inima și arma doar lui i le închin.

Puterea care-nvinge în spații siderale,
A cărților știință, neprețuit tezaur,
Castele vechi și parcuri, uzine și furnale,
Oțelul cu-a lui forță, își află-n el un faur.

Republica Germană e-a-ntregului popor,
Și marea fără margini cu-ascunsele-i comori,
Iar brațul meu și gîndul doar lui îi aparțin
Și inima și arma doar lui i le închin.

Doar lui îi aparține a zilei fericire,
Și fericirea nopții învăluită-n pace,
Și bucuria iernii cu alba-i înoire,
Și luna Mai ce-n floare mirezmele-și desface.

Miracolul fierbinte al soarelui și-al vieții,
Aprinsa strălucire a verilor bogate,
Victoriile păcii, avîntul tinereții
În mîna lui poporul le ține-nmănuchiate.

Poporul stăpînește întreaga țară-ntinsă
Nemărginita mare, adîncă, necuprinsă
Iar brațul meu și gîndul doar lui îi aparțin
Și inima și arma doar lui i le închin.

In romînește de TAȘCU GHEORGHIU

Louis Fürnberg

Celui care nu s-a născut încă

Vei înțelege basmul nostru, oare?
Și visul nalt, urcînd înspre zenit?
Copilul meu, cînd te vei face mare
Acestea toate se vor fi-mplinit.

„Ce-i foame? întreba-vei într-o zi —
Și ce-s acelea învrăjbite oști?"
„A fost odată... ți s-o povesti —
Tu nu poți, pruncul meu, să le cunoști".

Durerea-adîncă-a nopții înghețate,
Trecutul de obidă și rușine,
In vremea ta vor fi de mult uitate
Tu, cetățene-al veacului ce vine.

N-or fi cruțați nici tinerii tăi umeri,
Nu voi putea să te răsfăț, copile;
Dar printre fii vrednici să te numeri
Acestor binecuvîntate zile.

In romînește de
DAN GRIGORESCU

Peter Huhel

Lenin la Razliv

— fragment —

Aici a trăit liniștit ca pădurea,
De zor tot scriind pe un trunchi de copac,
Și crengi pentru foc își tăia cu securea,
Privit printre sălcii de-un soare posac.
Aici, pe țărani ajutîndu-i la muncă,
Pe vînt a cosit nouă zile la rînd,
Mirozna otavei creștea peste luncă
Și coasele-n ierburi luceau, șuierînd.
Din greu pe atunci o ducea fiecare,
Iar el ajutor le dădea la săraci:
De vrea ca să aibă copiii mîncare,
Ii trebuie omului fin pentru vaci.

Și iată că peste pădure, tunînd.
Trecură și zilele verii.
Și văluri jilave căzură curînd
Din ceruri în apele serii...
Ce pas se aude? Al cui o fi oare?
Topește-ntunericul focu-ntețit,
Ceaunul murmură, fierbînd în furcare —
Rusia se-aude — la el a venit.
El vede prin flacăra de chilimbaruri
Cum vin din Cuban gîrboviții țărani,
Plutașii pe Volga, cu-o viață de-amaruri,
Cu zdrențe pe umeri, vînjoși, dar sărmani.
Și n-avea nici unul știință de carte,
Dar toți îi purtară — tot omul umil —
Din gură în gură, și pînă departe,
Tezele scrise-n april.

Creștea de șuvoaiele ploilor lacul,
Părînd că o mlaștină-și spumegă rana.
Și pînă și pîinea prindea mucigai —
Cîndva, un bătrîn, la Iasnaia Poliana,
Vorbise cu cerul, cătînd viitorul —

Ci Lenin vorbea, la Razliv, cu POPORUL!

1955

In romînește de BEN. CORLACIU

Günther Kunert

Balada corăbiei naufragiate

Cîndva lîngă-un țărm depărtat, pe-o furtună,
Zvîrli o corabie valul turbat.
Și-acolo-n nisip i-a fost dat să rămînă
Corabia-aceea cu botu-afundat.

Un steag flutura sus pe naltu-i catarg,
Steag roșu aprins, strălucind pînă-n zare,
Reci valuri pe puntea pustie se sparg
Matrozii plecară să ceară-ajutoare.

De strajă, pe bord, au rămas numai doi,
Cu sine să lupte pe țărmul străin;
Și nu le-a fost lesne tăcutul război
Cu vechi slăbiciuni ce în om se ațin.

Să plece, la voia-ntîmplării lăsînd
Corabia lor? Ce mai pradă ușoară!
Căci cei ce stăpîni sînt pe țărmuri, curînd
Pe nava-zălog ar întinde-a lor ghiară.

Și celor doi masa cam goală li-era;
Tutun — nici atît, iar odihnă, de loc.
Căci nu-i cu putință-mpăcare, cumva,
Departe de frați și de-al patriei foc.

Ci, iată, copiii la scaldă-au venit
Ei pîine și pești și-au adus de mîncare
Cînd joaca fu gata pe bord s-au suit
De masă-așternînd, sus pe punte, la soare.

Mîncară și cei doi cu oaspeții mici,
Și-atunci prețui fiece dumicat,
Căci ceea ce dînșii gustară aici
Lipsea de la cina săracă din sat.

Și zi după zi, uite-așa, trece-n zbor.
Ei nu pot clinti nemișcatul catarg...
Cînd, iată în zare se vede-un vapor,
Din Leningrad vine, și-i trage în larg.

Mult timp, cu privirea copiii ajung
La steagul plutind printre nori cenușii
Dar visele lor l-însoțiră-ndelung
Și după ce nava în zare pieri.

In romînește de
GEO DUMITRESCU

Bernhardt Seeger

Răspuns

Cît de bogat sînt astăzi!
Cireada, pe colină,
In boturi mari frămîntă nutreț înmiresmat.
Ivind știuleți de aur, porumbul se înclină,
și prin văzduhul verii maci roșii au vibrat.

Cît de-nțelept sînt astăzi!
Am tomuri mult mai groase
cu rînduri de funingeni pe coale de zăpezi.
Cad nopțile cu liniști și ore de mătase
și învățînd mă aflu, căci, învățînd, visezi.

Și cît de om sînt astăzi,
cum pom e pomul. Crește
adîncă rădăcina, răzbate-n glia mea.
N-am teamă de restriște căci mii de mîini mi-or crește,
cu mii de mîini de-odată eu mă voi apăra.

In romînește de
AL. ANDRIȚOIU

Lori Ludwig

Unei învățătoare

— fragment —

„Știi ce bogată sînt". Te-am luat de gît
In seara revederii. Ții tu minte?
Amurgul lin intrase pe fereastră
și aromea în cameră, cuminte.

Îți mulțumeam că m-ascultai tăcînd
cînd — îți vorbeam de viața-n doi, în șoapte,
și de iubirea mea. Dar m-am trezit
privind deodată-n ochii tăi, ca-n noapte.

„Mă iartă — de — eu trebuie să știu
ce pot stîrni cuvintele în tine.
Bărbatul tău e mort. Și l-ai iubit.
Îți da un sens al lumilor depline".

Tu ai făcut un pas. Și lîngă geam
mi-ai spus privind pe geam netulburată:
„Vream un copil... Am treizeci de copii.
Și eu îi cresc pe toți... Și sînt bogată".

In romînește de
VERONICA PORUMBACU

Iohannes Becher

Impărăția omului

Pîn-la culmea ce-am urcat
Nici odată nimeni n-a ajuns
Beznele ce-am explorat
Niciodată nimeni n-a pătruns.

Spațiile le-au brăzdat
Fulgerile noastre, iar și iarăși.
Om, de om e deșteptat,
Oamenii au devenit tovarăși.

Fost-a vreme pentru noi
In prefaceri ca acum bogată?
Sărăcie și război,
A stîrpit viața de-altă dată?

Fost-a cineva la fel
Încercat de-atîta stăruință,
Cine s-a învins pe el
Ca un om de azi, în suferință?

Fost-a omu-atît de tare
In puterea lui nebiruită;
A făcut vreo faptă mare
Ca aceea de-astăzi, înmiită?

O asemeni poezie
Și nici vis nu a mai fost vreodată.
Omu-și are-o-mpărăție;
Ea a fost acum întemeiată.

In romînește de
DEMOSTENE BOTEZ

Întîmpinînd 23 August

CÎNTECUL REVOLUȚIONAR DE MASE

O anchetă despre cîntecul de mase! Am inițiat-o cu scopul de a realiza în aceste cîteva pagini, nu numai o simplă etalare de nume și păreri, ci un schimb rodnic de idei și propuneri pentru îmbunătățirea calitativă a acestui gen mult dorit și mult cerut de masele largi. Urem ca răspunsurile de aici să aducă o contribuție prin soluții concrete, prin deziderate și chiar prin repetarea unor adevăruri arhicunoscute, dar neluate în seamă sau uitate, la îmbunătățirea calitativă a cîntecului de mase, factor important în educarea și mobilizarea oamenilor muncii în lupta pentru construirea socialismului. Cîntecul de mase, mijloc esențial în educarea comunistă a tineretului nu mai este o problemă de laborator. El interesează milioanele de oameni ai muncii care privesc cu atenție și dragoste activitatea creatorilor din acest domeniu. Ancheta va continua.

— Cîteva cuvinte despre succesele obținute pînă acum în domeniul cîntecului revoluționr de mase.

— Ce părere aveți despre textul cîntecelor?

— Care sînt, după părerea dumneavoastră, cerințele unui adevărat cîntec de mase?

— Ce formule de colaborare între poeți, muzicieni și interpreți propuneți?

SABIN DRĂGOI

Să însuflețească masele!

S-au scris cîntece de masă bune, mobilizatoare. Dar nu s-a reușit să se creeze un cîntec de mase purtat pe buzele întregului popor: scurt, concis, ca un adevăr exprimat în cîntec.

Textele cîntecelor în mare parte nu sînt destul de curgătoare, nu conțin muzica într-însele în stare latentă.

Să răscolească masele, să le însuflețească spre a acționa sub puterea cîntecului. Nu se pot da rețete. Aceasta se simte.

Prilejul spontan zguduitor stă la baza nașterii unui cîntec cu adevărat revoluționar, puterea de a exprima sentimentul general al maselor în momentul oportun de către poet și compozitor și nu voința și colaborarea între ei va duce la realizarea cîntecului revoluționar.

MARIA BANUȘ

Caracterul larg popular

Aș vrea să răspund global.

Am impresia că, în privința textului ce stă la baza cîntecelor de masă, s-ar putea răspunde ceva tot atît de simplu, dar primordial, ca și în cadrul anchetelor privind literatura pentru copii: mai întîi de toate, să fie literatură, slovă scrisă cu artă, cu emoție, cu patos revoluționar. Celelalte, foarte importante și ele, și necesare, vin în subsidiar: caracterul larg popular; construcția simplă, clară, cu imagini cuprinzătoare și generoase; mișcarea avîntată; muzicalitatea.

Nu orice poezie poate deveni cîntec de mase, dar orice cîntec de mase ar trebui să intre în sfera poeziei.

La noi, din păcate, se mai difuzează unele cîntece prozaice, plate, uneori triviale, care zgîrie urechea și lezează bunul gust.

Aceste triste producțiuni nu apar însă atunci cînd colaborează un adevărat poet cu un adevărat muzician.

Ce forme să ia această colaborare?

Rețetele nu mi se par recomandabile.

Salut orice întîlnire a muzicii cu poezia, menită să dea maselor cîntece frumoase, avîntate, de neuitat.

D. D. BOTEZ

Un imperativ

Este evident că în cei aproape 15 ani cari au trecut de la eliberarea țării noastre, cîntecul de mase a evoluat în chip cu totul remarcabil. In primii ani după 1944 numărul compozitorilor care scriau cîntece de mase era foarte redus: Matei Socor, Mauriciu Vescan, Ioan D. Chirescu, Vasile Popovici și alți cîțiva. Unele dintre acestea erau destul de reușite și au făcut — putem spune — epocă: *Partizanii păcii* de Chirescu, *Semna-vom apelul* de Anatol Vieru, *Sirena lui Roaită* de Vasile Popovici, *Cîntecul Ceferiștilor* de Alfred Mendelsohn și altele care, de altfel pot fi reluate ori cînd cu deplin succes, pentru că sînt bune și valoarea lor rămîne permanentă. Altele au căzut de la început, sau la scurtă vreme după apariția lor, fie că erau slabe, fie că textul nu mai era de actualitate.

Pe măsură ce timpul a trecut, însă, tot mai mulți și mai mulți compozitori s-au adăugat acestora. Pe de o parte au mărit rîndurile acei compozitori care înainte nu acordau suficientă atenție preocupării de a scrie cîntece de masă. De altă parte, s-a ridicat tineretul, la început timid, apoi tot mai avîntat și mai încrezător: așa au apărut Theodor Bratu, Zaharia Popescu, Emil Lerescu, Radu Paladi, Mircea Chiriac, Gheorghe Bazavan, Mircea Neagu, Laurențiu Profeta, Gheorghe Șoima, Gheorghe Vancu și mulți alții. Toți aceștia, odinioară tineri sînt astăzi compozitori formați. Lîngă ei iau loc treptat, treptat noile generații care — deși par a arăta o mai mare înclinație către muzica simfonică — se lasă totuși preocupate și de cîntecul de mase, gen atît de important în construirea societății noastre socialiste.

Odată cu creșterea numărului compozitorilor a crescut, fără îndoială, și calitatea cîntecelor: ele sînt mai îngrijit scrise, îmbrăcate într-o haină armonică mai evoluată, au o linie melodică convingătoare; în mai puține cuvinte, ele sînt scrise — în marea lor majoritate — cu destulă măiestrie. Cît despre numărul lor e aproape inutil să mai vorbim: nu a existat concurs, dată comemorativă, aniversare sau alt prilej, la care să nu se prezinte cîteva sute de cîntece de mase. Din acestea s-a ajuns, prin selecționare, la un mare număr de cîntece bune.

Totuși am și unele rezerve de făcut: în ciuda faptului că ele sînt mai interesante, mai înzestrate, mai frumoase, cîntecele noastre de mase sînt — cu puține excepții — mai puțin pătrunzătoare, fapt pentru care o parte din răspundere o poartă și poeții. Ele sînt cînd lirice, cînd grandilocvente, cînd de o solemnitate căutată. Afară de asta, o mulțime de aspecte ale vieții noastre au rămas și continuă să rămînă neglijate. Noi nu avem încă pînă astăzi un foarte reușit cîntec pentru mineri, unul pentru petroliști, un cîntec al electrificării, al aviației, etc. S-au scris destul de bune cîntece de pace și deasemenea avem un mare și frumos mănunchi de cîntece legate de colectivizarea agriculturii. La noi însă este un fel de modă: moda cîntecului de pionieri, cînd aproape toți compozitorii scriu numai astfel de cîntece, moda cîntecului de leagăn, a cîntecului satiric, ș.a.m.d. Avem, de exemplu, așa de puține cîntece ostășești bune!

Aș vrea să mai adaog că evoluția cîntecului de mase s-a datorat, în parte, și avîntului uriaș pe care l-au luat ansamblurile noastre corale, profesioniste și de amatori.

Bine înțeles că și textele sînt mai bune, mai artistice. Poeții noștri *descriu* anumite momente, le înfățișează cu o remarcabilă măestrie, dar, în afară de cîțiva, nu reușesc să miște, să emționeze. In această privință, părerile lui Isacovski sînt destul de elocvente, așa că e mai bine să le recomandăm acelora care, poate, nu le cunosc.

Imi vine greu să dau exemple de poezii bune și poezii slabe, pentru că nici nu le am la îndemînă în acest moment și de altfel, e o chestiune delicată care ar trebui discutată într-o ședință comună și nu prin presă. Totuși, am în minte cîteva din versurile scrise cu prilejul aniversării a 100 de ani de la Unirea Țărilor Romîne. Iată un exemplu:

Țara și-a schimbat obrazul
Zi de zi și an de an
Mărturie stă Bicazul
Din Moldova lui Ștefan.

Pe asemenea versuri e greu de scris muzică bună. Odată cu asta trebuie să ne convingem, în sfîrșit, că într-un cîntec de mase versurile au parte egală — în ce privește latura artistică și mobilizatoare — cu muzica. Banalul și cuvintele înșirate numai de dragul de a spune ceva, nu pot avea valoare, chiar dacă pe ele s-ar scrie cea mai fericită muzică.

Condițiile unui bun cîntec de mase sînt în general cunoscute. Dar pentru că mă întrebați, să recapitulăm:

1. Să aibă versuri bune, scrise într-o formă artistică superioară, cu imagini puține, cu una sau cel mult două idei de bază, concentrate în cel mult trei strofe pentru cuplet și una pentru refren; versurile să fie sprintene, avîntate și clare în expunerea ideilor; să-ți facă plăcere să le citești și să le reciți (deoarece compozitorul nu scrie numai acasă, la pian, ci chiar mergînd pe stradă, recitîndu-și versurile); să fie emoționante și expuse astfel, încît ideea conducătoare să meargă crescînd pînă la sfîrșit (mă refer la intensitatea emoțională).

2. Melodia să fie ușoară și să aibă caracter de spontaneitate; să nu fie sinuoasă și chinuită, ci simplă, suplă, caldă și la rîndul ei, emoționantă; ca și versurile, să-ți facă plăcere să o cînți; să nu fie banală, să nu repete formule cunoscute; pe cît e cu putință să aibă intonații specifice (nu spun neapărat populare), care să te facă să recunoști că este vorba de un cîntec romînesc; să aibă cel mult două idei, una pentru cuplet și cealaltă pentru refren (în momentul în care adăugăm o a treia ideie intrăm în formele mai mari, care depășesc cîntecul de mase propriu zis).

3. Inveșmîntarea armonică să fie ușoară și firească, dar mereu interesantă, artistică, evitînd banalul; mersul vocilor să fie gîndit și scris cu grijă, pentru că numai astfel cîntecul va putea fi îmbrățișat de mase.

4. In totalitatea lui, cîntecul trebuie să aibă o creștere a intensității emoționale (a tensiunii am spune în limbajul nostru muzical), ceea ce înseamnă că întotdeauna refrenul, care este partea cu care se termină un cîntec, trebuie să fie mai viguros, mai avîntat, mai pregnant.

Din proprie experiență constat că este mult mai bine să colaborezi cu un poet pe care-l cunoști și care te cunoaște. In felul acesta orice propuneri de schimbări în text, sau în muzică, sînt mai ușor de realizat. Desigur, mai sînt și alte formule: versurile publicate în reviste, volumele apărute, toate îți dau posibilitatea să-ți alegi poezii și să scrii muzică pe ele. Totuși colaborarea mi se pare mai fructuoasă. Cei doi creatori se sfătuiesc, își aleg o *temă*, se corectează unul pe altul, își fac propuneri etc.

HILDA JEREA

Cîntecul care cheamă la luptă

Este îndeobște cunoscut rolul mobilizator pe care l-a avut cîntecul de masă în mișcările sociale din secolele trecute. El a constituit, de la începuturile existenței sale, un puternic instrument de educare ideologică de unire și mobilizare a maselor populare în îndeplinirea unei cauze măreție.

Cîntecul romînesc de mase — *deși vlăstar al unui trecut de existență nu prea îndelungat, s-a dezvoltat repede, datorită bogatei tradiții muzicale ale înaintașilor noștri, valorificării cîntecului de luptă al clasei muncitoare și folosirii izvoarelor muzicii noastre populare — baza, obîrșia, pornirea creației noastre.*

Oricît de valoroasă ar fi muzica unui cîntec ea va rămîne fără ecou dacă se sprijină pe un text cenușiu. Crearea de cîntece de mase nu poate constitui o preocupare majoră *pentru compozitor și* minoră *pentru scriitor. Indiferent dacă muzica generează poezia sau invers, succesul sau insuccesul unui cîntec revine deopotrivă celor doi creatori — factori de egală răspundere.*

Cîntecul revoluționar este cîntecul care cheamă la luptă. Ca și simbolul pe care îl întruchipează el trebuie să fie dinamic, convingător și sincer. El va cuprinde masele numai dacă fondul său va fi autentic, tălmăcind conținutul său de idei într-o formă desăvîrșită.

Cînd el devine tălmăcitorul impresiilor de viață formată în decursul luptei și muncii poporului, el se impune prin trăsăturile sale naționale, căpătînd astfel o importanță și o valoare internațională.

Ar fi bine ca poeții și compozitorii să se aplece cu dragoste asupra studiului cîntecului revoluționar de-a lungul veacurilor, definind izvoarele genului, elementele care au contribuit la evoluția sa, definind apoi trăsăturile caracteristice acelui cîntec în care poporul să se descopere pe sine, viața sa, munca sa.

NECULAI TĂUTU

Apropierea de folclor!

Cîntecul revoluționar de mase a pătruns adînc în rîndul iubitorilor de muzică din țara noastră. Aș putea remarca marșul **Sub steagul partidului.**

Socotesc că marșurile, în general cîntecele de mase care au în melodia lor o exprimare legată de muzica folclorică, au o răspîndire mai bogată.

Cred că textul trebuie să fie mai întîi o poezie de sine stătătoare și nu o versificație minoră de platitudini lipsite de emoție și fior liric. Un text-poezie ar inspira mai mult și pe compozitor.

Nu-i întîmplător că **Sub steagul partidului** e compus după o poezie a lui Mihai Beniuc.

Una din cerințe am amintit-o la primul punct: apropierea de muzica folclorică.

Un bun cîntec de masă trebuie să fie reținut cu ușurință de la primele audiții.

Textul și melodia să exprime cele mai arzătoare dorinți ale poporului, în care oamenii să-și regăsească propriile sentimente și aspirații.

O singură formulă, indiferent dacă accentul va stărui pe primatul textului sau al melodiei, aceea care drept rezultat va avea un cîntec mobilizator și combativ. Care e acea formulă? Cred că diferă de la compozitor la compozitor, de la poet la poet și de la interpret la interpret.

RADU PALADI

Simplitate și spontaneitate

Cred că în ultimul timp s-a realizat un progres în creația cîntecelor de mase, în sensul că compozitorii se preocupă mai mult ca înainte de calitatea acestora. Exigențele biroului subsecției de muzică de mase a Uniunii Compozitorilor — în fruntea căruia lucrează neobosit maestrul Ion Chirescu, au crescut în ultimii ani. Selecționarea lucrărilor se face cu atenție tot mai mare și se tinde permanent la ridicarea cîntecului de masă pe o treaptă artistică superioară.

Există la noi o tendință de subapreciere a importanței textului în muzica de mase. La aceasta contribuie și faptul că versurile sînt de obicei rostite în chip neclar și confuz de către coriștii din ansambluri, iar dirijorii acordă prea puțină însemnătate acestui fenomen. Dar tendința de a despărți muzica de text mi se pare cu totul greșită. Nenumărate exemple din muzica vocală clasică ca și din cele mai bune cîntece și coruri contemporane dovedesc că într-o lucrare devenită cu adevărat populară, valoarea artistică a versurilor este la înălțimea muzicii.

Dacă încercăm să arătăm cum ar trebui să fie un cîntec de mase bun, ne dăm seama că se cer multiple calități pentru a crea o lucrare relativ mică și aparent destul de simplă. Oamenii refuză cîntecele banale sau construite după șabloane, deci originalitatea, prospețimea și noutatea cîntecului sînt calități neapărat necesare. Pe de altă parte însă, această dorință de nou nu trebuie să împingă pe compozitor la crearea unei muzici complicate, abstracte, cu orice preț „originală".

Simplitatea și spontaneitatea liniei melodice sînt — cred eu — cele mai de seamă calități ale unui cîntec bun. Aceleași însușiri trebuie să le îmbrace și versurile cîntecului, constituind împreună cu muzica un tot armonios.

Cred că colaborarea dintre compozitor și poet trebuie să fie permanentă și activă. E necesar să existe o întrepătrundere adîncă a muncii celor doi creatori.

In ce privește rolul interpreților muzicii de mase, — și în primul rînd rolul ansamblurilor corale — el este deosebit de mare. Coristul e primul și poate cel mai exigent ascultător al cîntecului proaspăt compus. Opinia lui este valoroasă deci atît pentru că vine de la un muzician competent, cît și pentru că exprimă vocea masei. De aceea schimbul de păreri, contactul permanent cu corurile profesioniste și cu cele de amatori, deplasarea la țară și cunoașterea căminelor culturale, a posibilităților și a nevoilor lor, este extrem de folositoare compozitorilor și poeților noștri.

PETRE GHELMEZ
student

Năzuințele poporului muncitor

Succesele obținute în țara noastră pînă acum în domeniul cîntecului revoluționar de mase nu pot decît să ne bucure. Compozitori de frunte ca maestrul Ion Chirescu, Matei Socor, Hilda Jerea și alții, au creat de atîtea ori cîntece de mase înaripate de cele mai înalte năzuințe ale poporului nostru muncitor, pe care acesta și le-a însușit cu multă dragoste. Dacă ar fi să dau numai un singur exemplu în acest sens, ar trebui să spun că aproape n-am luat parte la o manifestare artistică a unui cămin cultural, la care să nu fi auzit mobilizatorul Cîntec al partizanilor păcii de Ion Chirescu. Și cred că faptul nu-i deloc întîmplător. Compozitorul a reușit să surprindă în acest cîntec, una din cele mai arzătoare dorințe ale oamenilor muncii din patria noastră: dorința de pace!

Așadar, realizările frumoase ne bucură. Cred însă că viața nouă pe care o construim în această țară sub conducerea partidului nostru muncitoresc a luat-o totuși înaintea creatorilor. Fiindcă numai așa se poate explica lipsa unor cîntece de mase de o mare forță mobilizatoare în diferite domenii, cum ar fi cel al agriculturii, al construcțiilor pe marile șantiere naționale etc. Și de ce să n-o spunem, nu avem încă acele cîntece de mase, care să exprime toate gîndurile și aspirațiile tineretului nostru studențesc.

Aș zice, nu „texte" pentru cîntecele de masă ci poezii pentru aceste cîntece înțelegînd prin aceasta, că versurile trebuie să cuprindă înainte de toate o idee, care, la rîndul ei, să fie exprimată printr-o frumoasă modalitate artistică în așa fel, încît „textul" să poată fi reținut ca poezie de sine stătătoare. Claritatea a ceea ce vrei să spui, se impune mai mult ca oriunde, în versurile pentru cîntecele de mase.

Deși în acest domeniu nu s-a ajuns la elucubrațiile vizibile din „textele" pentru muzica ușoară, mai găsim uneori și aici destule versuri inexpresive, plate, care nu spun nimic. Și ele nu mai au ce căuta sub portativele compozitorilor, în vremea noastră, cînd exigențele auditorului format din marea masă a poporului muncitor de la orașe și sate, cresc din ce în ce mai mult.

Să fie mobilizator. Pentru aceasta trebuie să exprime o idee scumpă maselor populare către care se adresează. Să fie de o înaltă ținută artistică, și totuși să rămînă accesibil. Muzica, să sublinieze cît mai clar ideea poetică. Să aibă melodie. Să placă.

Inainte de a propune o formulă de colaborare între poeți și compozitori, aș fi bucuros dacă aș afla că s-a renunțat la o formulă de „colaborare" existentă pînă acum. Și anume aceea după care, compozitorul scrie muzica și apoi pornește în căutarea poetului salvator, căruia să-i dea „metrica versurilor" — calapodul — pe care acesta să însăileze o idee, care „să meargă". Cred că 99% din cîntecele lucrate după această formulă sînt sortite eșecului. In primul rînd fiindcă este foarte greu să scrii versuri încorsetate de o metrică în care de cele mai multe ori accentele cad anapoda, și în al doilea rînd nu văd cum ar putea poetul să concretizeze prin cuvinte, exact ceea ce a vrut să spună compozitorul prin imaginea muzicală care este atît de aeriană.

Cred că în acest sens trebuie să se pornească de la poezie. Muzica să nu facă altceva decît să sublinieze, să scoată în relief, cît mai bine și cît mai frumos posibil, ideea poetică. Mai mult decît atîta, atît poezia cît și melodia să fie generate de aceeași temperatură a inspirației. Dacă și poetul și compozitorul vor fi entuziasmați în aceeași măsură de aceeași idee poetică, rezultatul colaborării dintre ei în vederea unui cîntec de mase va fi negreșit pozitiv. Pentru acest lucru poeților noștri le revine în primul rînd sarcina să scrie poezii cît mai multe și cît mai frumoase, care să poată fi nu numai citite dar și cîntate.

DINTRE SUTE DE CATARGE...

V. Topală: Simple imitații după Alecsandri:

Fulgi uşori plutesc în aer şi-s-aşează pe pămînt,
Imbrăcînd pămîntul ţării cu un călduros veştmînt.

Din păcate, n-am găsit şi altceva.

George Spineanu: Sînt presărate, în caietul trimis, cîteva versuri promiţătoare **(Cum cîntă atomu-n turbine/ Mărind pojarul de stele)**, dar, în general, par a fi scrise sub impulsul unor idei încă neclare. Exprimarea greoaie **(În cer de inferne cadaverica umbră...)** nu este decît urmarea firească a grabei cu care ataci diferitele teme. Ingrămădirea unor noţiuni nu înseamnă mai niciodată bogăţie de idei. Care este logica internă a versurilor:

Iar mame, copii, şi cîmpuri, şi dealuri
Sînt palide, reci, tăcute, funebre.

Nu sînt decît vorbe apucate la întîmplare, de prin preajma temei propuse. Un asemenea procedeu nu poate să conducă la organizarea unei imagini. Alteori, imaginile sînt aparent organizate dar se clatină sub lipsa de sens:

Vînt de mai, suflare blîndă,
Tu trezeşti din hibernare
Iarba crudă şi plăpîndă
Ca un muc de luminare.

Colţul ierbii, simbolizînd viaţa, nu poate fi comparat cu un... muc de lumînare, simbolul stingerii.

Ion Popescu: Cînd spui **„au trecut milenii"** nu se mai poate adăuga **„de timp"** decît dacă acorzi timpului valori noi, ceea ce nu este cazul în versurile d-tale. Rimele de genul **scumpe — drum pe** nu sînt decît jucării pseudo-poetice fără nici o valoare în sine.

G. Hîncu: Sonetul **Deltă** seamănă cu un compendiu de botanică şi zoologie, iar finalul este confuz. In celălalt sonet, compararea dorului cu un „gîndac buimăcit" nu pare prea convingătoare.

Ovidiu M. Enescu: Intenţiile sînt lăudabile, dar, cînd vor să iasă din banalitate, combină imagini nefireşti. (Un bătrîn merge pe o cale ce pare un... trăznet!) Multă, multă lectură.

A. D. Mitru: Cam acelaşi răspuns ca mai sus.

N. Dincă: Bine orientate, încercările d-tale sînt totuşi lipsite de îndrăzneală, se menţin în cadre de mult ştiute. Povestea pescarului din Chişcani ar putea deveni cu adevărat interesantă dacă ar depăşi limitele unei simple naraţiuni.

Damian Nicolae: De ce trebuie să presupui că vei rămîne la nivelul actual? Ca început, versurile sînt demne de atenţie, dar se cere să te depăşeşti. **„In noaptea aceea"** s-ar putea publica, dacă s-ar înţelege mai clar despre ce moment este vorba. Refă-o, în acest sens, şi trimite-ne-o.

I. Soloviov: Prea fragmentare, şi prea idilice. Aşteptăm altceva. (Pe cît se poate, rugăm ca lucrările să fie dactilografiate).

Tene Florin-Sandu: Ne bucură că închini versuri lui Eminescu, dar citindu-le ne cuprinde tristeţea:

Poezia-i plină de stihuri poetice
Pulsînd viaţă prin dinamism şi graţie
Şi numai stereotipuri dinamice
Predomină plin de agitaţie.

Ce înţelegi d-ta prin „stereotipuri"? Iţi sugerăm să răsfoieşti un dicţionar.

St. A. Banaru: Din păcate în cele mai multe dintre discuţiile asupra versului alb se pune accentul pe culoare şi nu pe vers. Dacă nu cîntă, versul fie alb fie altminteri, nu ajunge la inima cititorului. Credem, totuşi, că versul alb trebuie să împlinească, într-alt fel, valorile la care renunţă de bună voie. Florile fără miros te cuceresc prin puritatea liniei.

Aman Alexandru: Corectă, dar nu mai mult.

Horia Ardeleanu: Aşa cum ne-ai propus, am considerat versurile drept o glumă. S-ar părea, însă, că poţi reuşi încercînd şi versuri propriu-zise.

Dan Cheţa: Faptul povestit este într-adevăr dramatic, dar nesusţinut de compoziţia schiţei. Mai trimite-ne.

Constant Nicola: Eşti în vădit progres. Am fi publicat **„De dragoste"**, dacă ultimele versuri nu banalizau imaginea generală. Incă un efort...

M. Dănău: Cam multă tristeţe, deşi ai vrea s-o combaţi. Cînd ai s-o birui definitiv?

Iancu Bărbulescu: Mărturisirea respiră o mare deznădejde:

De multe ori te-am părăsit
O, boală nebună a scrisului..

Ai dreptate, această boală este incurabilă. Deci, mai trimite.

Ovidiu Georgescu: Din fragmentul pe care ni l-ai trimis n-am putut reţine mai nimic. Pare scris în fugă şi rimele sînt pur şi simplu călcate în picioare cu o consecvenţă pe care am fi dorit-o prezentă în construirea imaginilor. Rima nu este absolut necesară, dar dacă te-ai hotărît s-o foloseşti se cere să-i respecţi legile.

Fati Vasile Petre: N-am înţeles afirmaţia d-tale: **„Poate aţi observat că mă lupt să găsesc o idee cît mai originală şi de aceea poate am neglijat conţinutul ca mod de exprimare"**. Asemenea păreri confuze pot să-ţi ridice în cale obstacole mari. E bine să discuţi cu profesorii d-tale nu numai versurile, ci şi aceste opinii.

Incercările sînt demne de atenţie. Nu-ţi crea false probleme, de genul: **„sincer vă spun că nu pot să mă despart de versul alb"**. Transcriem catrenul **„Sîngele lui"** mai mult decît îmbucurător pentru vîrsta d-tale:

Fiecare pas al omului cu picioarele frînte
Fiecare proteză de care s-atîrnă ca într-un cui,
Striveşte pămîntul cu ierbile sale cărunte,
Pămîntul în care s-a risipit sîngele lui.

Mai trimite-ne.

~

DEMNITATE

O inimă nu am să smulg niciodată
S-o pun lîngă inima mea ca să bată!

De nu va zbura către mine, uşoară,
Arzînd ca o torţă de purpură-n seară,
Eu n-am să cerşesc, văicărindu-mă, milă,
Cu fruntea tîrîtă-n ţărînă, umilă.

Chiar dacă durerea va fi mai cumplită
Decît o tortură de iad plămădită,
Chiar dacă voi şti că mă frînge trufia,
Că-n inima mea va muri ciocîrlia,
O inimă nu am să smulg niciodată
S-o pun lîngă inima mea ca să bată,
De nu va zbura către mine, uşoară,
Arzînd ca o torţă de purpură-n seara!

ST. A. BANARU

~

ÎN LOC DE JURĂMÎNT

Inima fie-mi o carte
Cu pagine noi, lapidare,
Sau pomul cu fructele coapte
Cu frunze puţine şi rare,
Cu poamele roşii şi mari
Hrănite de ani temerari.

Cîntecul fie-mi talazul
Ce poartă visarea străbună
Ce-mi spală, botează-mi obrazul
Să intru cu fruntea curată
Sub steagul pornit spre Comună.

PETRU NODIŞ

~

CHEMARE

Veniţi la mine, gînduri, apă vie!
Vă zbuciumaţi din nou sub a mea frunte,
Cîntaţi din nou ce-a fost şi ce-o să fie,
Prin evuri, temerar întindeţi punte.

Prin voi vreau să renască viitorul
Azi, din cenuşa lui „a fost odată"...
Cu filfîiri de aripi să-şi ia zborul
O pasăre măiastră, minunată.

Inalţă-te, Phönix al fericirii
In zboru-ţi plin de-avînt şi de lirism.
S-au strîns în el speranţele-omenirii,
Căci zborul se numeşte COMUNISM.

ALEXANDRU CHIRIACESCU

~

COMETA COSMICEI RACHETE

Privesc acum omagiul adus de om Fecioarei,
In zvelte constelaţii, spre sorii cei de foc;
In grabnica urcare preludiu-i doar splendoarei
Şi năzuinţei noastre ce-şi taie-n cosmos scoc.

Şi văd prin ani cum urcă, în repezi caravane,
Corăbii mari, astrale, clipind în alb salut.
Cînd noi din depărtare, le-om prinde pe ecrane,
Sărbătorind simbolic fantasticu-nceput.

DORIN MÎNĂŞTUREANU

~

Petru Nodiş: Versurile au început să răspundă gîndurilor d-tale. Este, însă, numai începutul... Mai trimite-ne.

Dorin Mînăsturanu: Ne-a interesat tot ce ne-ai trimis, deşi mai este de lucru la fiecare poezie în parte. Am ales, deocamdată **„Cometa cosmicei rachete"**. Te rugăm să ne mai trimiţi. Evită preţiozităţile.

Victor Moldovan: Scrieţi pe adresa Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Ioan Oancea: Cosmogoniile în versuri au un model prea strălucit în literatura noastră pentru a ne permite să le expediem d n vîrful condeiului. **„Pionul"** este un poem curios, cu unele imagini îndrăzneţe, dar cam confuz şi cu o morală minoră. Te rugăm să ne mai trimiţi.

Alexandru Chiriacescu: Ne pare bine că nu te desmînţi. Pastelurile, însă, sînt neizbutite, utilizează un desen sărac, lipsit de ideea care dă viaţă poeziei. Iţi publicăm **„Chemare"** în care simţim adevăratele d-tale resurse. Mai trimite-ne.

Petre Petrescu: Bineînţeles că există o tehnică poetică, ba chiar atîtea tehnici cîţi poeţi, ca să nu mai spunem că fiecare poet îşi schimbă neîncetat tehnica, dorind să şi-o perfecţioneze. Ceea ce se poate învăţa sînt numai cîteva elemente ca, să spunem, cifrele arabe, d.n care apoi poţi scrie orice număr. Dorinţa de a stăpîni o tehnică avansată este legitimă, dar tehnica poetică nu poate creşte din ea însăşi, cunoştinţele respective nu se înmulţesc prin sciziparitate. Cei care vor să-şi îmbogăţească tehnica versului, pentru ca apoi să-şi îmbogăţească versul, cad pradă unei iluzii nu se poate mai periculoasă. Dacă versul este debil, injecţiile cu rime, aliteraţii, comparaţii, etc., nu-l pot însănătoşi. Excesul de tehnică înseamnă mai totdeauna sărăcie de idei, poetul nu prea are ce comunica şi, dîndu-şi seama, desenează floricele pe marginea banalităţii. Există, la unii poeţi tineri de azi, tendinţa de a ciupi cîte un fragment minuscul din realitate, pe care îl ambalează în zeci de cutii, închise una într-alta, ca în glumele prieteneşti demult lipsite de haz. Desfăcînd ambalajele succesive, pe care, bineînţeles, le arunci pe măsură ce le-ai parcurs, ajungi în cele din urmă la un surogat de idee poetică, sărac şi foarte stînjenit de pretenţiile cu care a fost prezentat oamenilor. Este de preferat ideea puternică, imaginea robustă, chiar dacă ambalajul nu este de cea mai nobilă origină. Tehnica poetică este arta de a şlefui diamante, nu încercarea de a prezenta drept diamant o sticlă oarecare. Găseşte, deci, mai întîi diamantul, care are, oricum, valoarea lui intrinsecă, şlefuit sau ba. Nu tehnică poetică, ci poetică propriu-zisă. Poetul adevărat îşi făureşte singur tehnica, în funcţie de valorile pe care le-a descoperit.

Mihu DRAGOMIR

Intîlnire cu muncitorii „Griviţei Roşii"

Aspect din timpul şezătorii literare organizată de revista noastră la clubul **Griviţa Roşie**

O şezătoare literară este întotdeauna emoţionantă. Şi totuşi pentru cei ce au participat la şezătoarea organizată de revista noastră la clubul „Griviţa Roşie" în ziua de 13 februarie cu prilejul împlinirii a 26 de ani de la eroicele lupte ale ceferiştilor şi petroliştilor, emoţia a depăşit cu totul cadrul obişnuitelor manifestări de acest gen. Constatarea aceasta e deopotrivă valabilă atît pentru poeţii Cicerone Theodorescu, Maria Banuş, Mihu Dragomir, Dumitru Corbea, Nicolae Tăutu, Ion Bănuţă şi N. Ghercu, muncitor în complexul C.F.R. Griviţa Roşie, cît şi pentru ascultătorii lor, muncitorii „Griviţei Roşii", tovarăşi de luptă, fraţii, fii sau chiar nepoţii celor care în urmă cu 26 de ani au făcut ca „Griviţa Roşie" să devină pentru proletariatul din întreaga lume un simbol al luptei eroice împotriva exploatării capitaliste nemiloase împotriva fascismului criminal.

Tocmai amintirea acelor nepieritoare zile din februarie 1933 prezentă în inimile sutelor de participanţi, dădea acestei manifestări acel caracter solemn deosebit.

La crearea acestei atmosfere sărbătoreşti a contribuit şi conferinţa tovarăşului Dumitru Măciucăşanu, secretar al Comitetului raional de partid „Griviţa Roşie" care în deschiderea şezătorii a evocat în cuvinte emoţionante eroicele lupte din februarie 1933.

Anton A. ILIESCU

STEAUA fără NUME

ILARIE HINOVEANU

Oltenia

Întoarcere

Mă leagănă cîmpia pe cumpenile mute,
Fîntînile cu pleoapa mă cheamă în adînc.
Işi deapănă cîntarea prin foşnetul de plute
Broscoii-nfipţi cu ochii pe-al zărilor oblînc.

E udă coasa, friptă de boabele sudorii;
Pe limba-i sucul-ierbii îşi stinge strălucirea
Cînd gresia flămîndă îi macină culorii
Reflexele, — tăişul să scapere aiurea!

Lin ciutura desface în mii de curcubee
Rotirea undei scoasă din sevele argilei
Cînd buza istovită s-apropie să-şi bee
Imaginea topită în flăcările zilei.

Pe roţile de cară, durerile poverii
Işi deapănă fuiorul atîtor suferinţi,
De cînd le scăpărară cu bicele, boierii,
In inimile treze prin razele fierbinţi.

La cină tac Bîltenii şi limbile-n aring
Işi picură chemarea, cînd crapă mămăliga
Şi fierbe blidul rece pe focul din Paring
Prin care luna-şi suie pe creste tuturiga.

Spre Bîltenii de azi

Sirena taie brazde prin dealurile vechi
Şi timpul prins în frunze îşi clatină povara.
Nestăvilit ecoul îmi creşte în urechi
Cînd trenul lasă-n urmă, improvizată, gara.

Cuţit înfipt în vreme, să-i spintece trufia.
Cu strălucirea-i neagră e trenu-n lunecare,
Pe-aici, pe unde carul clăcaşului, moşia
Boierului i-o duse să zacă în hambare.

Mereu tot mai aproape sirena o aud,
Bîltenii urcă valea pe culmile-nsorite
Şi zeci de camioane trec pe asfaltul ud,
Iar timpu-n urma noastră loveşte din copite.

Cu drum de fier şi cale cu şale de beton
Izbim în frunte hăul trecutului ocol,
Prin jerbele luminii, al dimineţii zvon
Să verse-n poala ţării şuvoaie de petrol.

Din pragul zilelor de mîine

„Pămînt sărac" din vorba trecuţilor bancheri
Mirosul zilei aspre îl mai simţim prin aer.
Dar noi sorbim din vadul poverilor de ieri
Şi depănăm visarea din nesfîrşitul caer,

Căci noi, copiii brazdei din zările străbune
La jug lipiţi cu pirul şi miriştile-n ploi,
Săltăm în palmă astăzi vagoane de cărbune
In dar la prăznuirea cu vremurile noi.

Urcăm în creasta vremii pe scările de sonde
Să soarbă narea zării ascunsele puhoaie
Ţişnite-n legănarea din şesurile blonde.
Şi-n sînul pur al ţării să cadă în şuvoaie.

Confesiuni

de

ION FRUNZETTI

SUB IMPERIUL UNEI REVELAȚII

PRASSINOS :

Desen

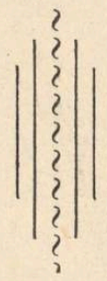

LIPCHITZ :

Figura 53

Intr-o cărțulie apărută în Franța, intitulată Note asupra picturii de azi, *un pictor al zilelor noastre (din țara aceasta care a dat pe Claude Lorrain și pe Poussin, pe David, pe Delacroix și pe Ingres), un pictor așazis „abstract", care a ajuns să fie la modă în ultimii ani, Jean Bazaine anume, își exprimă crezul său în materie de creație artistică. Ne-am aplecat cu interesul cald ce caracterizează curiozitatea istoricului și criticului de artă pentru orice mărturisire venită din partea unui creator, asupra acestor* Note.

Și iată că găsim în cărțulie mai mult decît mărturisiri ale unui artist despre creația sa, cum ne-am fi așteptat : Bazaine își desfășură între paginile 46 și 55, mai puțin de 10 pagini, sistemul său de înțelegere a artei și istoriei artei deopotrivă :

„Orice artă — scrie Jean Bazaine — este nonfiguративă".

— Ia te uită ! ? — am exclamat plin de o încîntată surprindere. Dar știi că are haz băiatul ? Și eu care am trăit 40 de ani fără să știu că orice artă etc...! Carevasăzică, dacă din întîmplare nu-mi cădeau în mînă Notele asupra picturii de azi *pe care „Editura Pragului"* (Editions du seuil) *a avut dărnicia s-o difuzeze în lume, muream fără să-mi dau seama în ce eroare am trăit o viață întreagă ! Bine, cel puțin, că mă voi putea deștepta acum, la bătrînețe, mi-am mai spus și m-am așternut harnic pe citite, ca nu cumva să mă afle moartea înainte de a-mi fi putut corecta opiniile eretice despre artă, în care am trăit și pe care le-am profesat verbal și în scris, în conferințe și în studii, în cărți și în articole, atîția ani și ani, păcătosul de mine...*

Bazaine, binefăcătorule, i-am șoptit înfrigurat, mîntuie-mă de erezie măcar acum, în al unsprezecilea ceas și arată-mi lumina cea adevărată a esteticii tale minunate ! Și Bazaine a continuat :

„Abstractă... este orice artă, sau nu există !" (Cîtă siguranță în afirmații ! Admirabil). *„E abstractă, în măsura în care ea nu este natura, ci o contracțiune a realității întregi !" — continua mentorul meu tardiv.*

Formidabil ! — am reflectat. Ce mai încolo-ncoace, am fost un prost și eu și toți profesorii mei de la care-am învățat că arta este o oglindire a realității concrete, prin imagini concrete. Cum de nu mi-am dat seama, atîta vreme, de adevărul simplu ca lumina zilei, pe care-l aflu azi : e limpede că, nefiind natura însăși, se cheamă că nu poate fi altfel decît abstractă ! Ce imensă eroare săvîrșeam nedîndu-mi seama de acest lucru mai mult decît evident !

„Imensa eroare — mă îngîna parcă textul lui Bazaine — este să continuăm a vorbi despre obiectul real, ca și cînd el ar fi fost vreodată „scopul" operei de artă, și n-ar fi fost întotdeauna un mijloc : arta, în toate epocile, a fost, întotdeauna, nonfiguративă !"

Aici cartea mi-a scăpat fără voia mea din mîini, și s-a rostogolit pe podea, lîngă bibliotecă. Ridicînd-o, m-am izbit cu capul de colțul dulapului în care stăteau rînduite pe rafturi cărțile mincinoase din care m-am tot hrănit, pînă la revelația adevărului, adusă de Notele *lui Bazaine. Le-am privit cu ciudă și cu ură, și să nu credeți cumva că resentimentele mele erau determinate de cucuiul pe care mi-l simțeam crescînd în frunte ! Nu : ciuda și ura mea față de aceste nevrednice cărți mincinoase avea o cauză pur morală și înalt intelectuală. Ele au fost pricina că n-am știut o viață, ce știu azi... De pe coperta uneia mă privea candid un portret de femeie din secolul al XV-lea flamand. M-am uitat chiorîș la coafura medievală cu văluri albe, scrobite, legate într-un anume chip, și mi-am reluat închiudat lectura. — Halal ! îmi ziceam, căutînd să regăsesc pagina unde întrerupsesem : halal !*

Te pomenești că nenorociții ăștia de pictori flamanzi, urmașii lui Van Eyck, despre care se vorbește ca de niște adevărați realiști, reformatori ai artei medievale și începători ai Renașterii în Țările de jos, habar n-aveau că nici nu sînt, nici nu vor fi vreodată considerați, artiști în adevăratul înțeles al cuvîntului, de vreme ce ceea ce fac ei este o pictură „în care obiectul real este scopul", ba chiar, cum s-a spus, manifestă un adevărat „fetișism al obiectului real". Săracii de ei ! Ce prost s-ar simți să afle astăzi că niciodată n-au fost artiști. Bine că-s morți de mult, — reflectam cu bunătatea înnăscută ce mă caracterizează. Și m-am înfundat din nou în lectură. Dar nu parcursesem un rînd, că am sărit de pe scaun ca străbătut de un curent electric. Iată ce-mi împărtășea Bazaine cîteva cuvinte mai jos :

„Van Eyck ar putea foarte bine să reprezinte, în orice istorie a picturii, ascuțișul extrem al abstracției..."

— Nemaipomenit ! — am murmurat. Să nu-mi dau eu seama nici de adevărul acesta, măcar după ce Bazaine m-a deșteptat, ca să zic așa, precum Kant, — „din somnul dogmatic"... ?

Eram pe drept cuvînt indignat de incapacitatea mea brusc vădită, de a mă descurca în problemele artei. De ce mi-am mai pierdut vremea încercînd a mă încredința și pe mine și pe cei dimprejur, că aș fi avînd vreo înclinare către aceste ocupații ermetice (cum bag de seamă) pentru un cap ca al meu ? Mai bine mă apucam de orice altceva, decît să fac istoria artei și să nu știu că Van Eyck este „la pointe de l'abstraction", vîrful extrem al abstracției în pictură !

Am ieșit din casă în culmea disperării. Nu m-am îmbătat în viața mea de unul singur, dar de data asta m-am vărît direct într-un local în care se serveau produsele M.A.T. și nu mi-am mai știut de știre pînă a doua zi de dimineață, cînd, cu gura coclită și cu sufletul stors de orice măduvă vie, pășeam ca o păpușă de iască pe caldarîmul înghețat, spre localul redacției unei reviste căreia vroiam să-i scutesc de azi înainte neplăcerea de a mai avea drept colaborator un om atît de puțin versat în problemele pe care se spune că trebuie să le știe... Cum, prin nu știu ce minune, cărticica lui Bazaine se afla încă asupra-mi, rămasă în buzunarul hainei, am scos-o ca să-mi scriu renunțarea la colaborare (demisia cum s-ar spune) punînd-o între hîrtia de scris și masa din redacție. Parcă era un făcut. Cartea s-a deschis singură la întrebarea care mă frămînta.

— Ce este arta abstractă ? (Căci, dacă orice artă e abstractă, este necesar să pricepem cum de nu bagă lumea de seamă, aidoma mie atîția ani, identitatea dintre abstracție și artă). Și răspunsul mi-a fost dat prompt : „Este lepădarea absolută a imitației... formelor provenind din natură".

— (Bine, dar Van Eyck, poanta extremă a abstracției, nu se lepădase de fel de imitația formelor provenind din natură, mi-am spus eu deconcertat). Și am citit mai departe : ...„această putere de a

interioriza și de a depăși planul vizual, pe care-o implică creația, nu este în funcție de gradul mai mare sau mai redus de asemănare a operei cu realitatea exterioară, ci în funcție de o lume interioară, care-o înglobează pe cea dintîi, și se dezvoltă pînă la purele motive ritmice ale ființei...", iar ceva mai încolo :

„această ispită de a face să țîșnească din sine, informe pentru lume, semnele însești ale celor mai secrete mișcări lăuntrice, este rațiunea de a fi a pictorului, de cînd există pictură".

Acum eram pe deplin lămurit. rațiunea de a fi a pictorului, de cînd există pictura, n-a putut fi alta decît ispita de a face să țîșnească din sine, informe pentru lume, semnele însești ale mișcărilor lăuntrice secrete... — repetam în extaz, cu ochii pierduți în gol, fără să văd pe peretele din față o pictură țîșnită cum nu trebuia, din altceva decît din mișcările ritmice pure ale ființei secrete lăuntrice a pictorului, și care, din această pricină, nu era de fel „informă pentru lume", cum am băgat de seamă mai tîrziu.

...Mai tîrziu, căci în clipa aceea a intrat bunul și vechiul meu prieten, secretarul de redacție, înmînîndu-mi un număr din revista Art et style, *recent sosită : Erau* desene ale pictorilor și sculptorilor din Paris, *64 la număr, planșe admirabil reproduse. Și m-am apucat să urmăresc în ele, felul cum țîșnise din sinea artiștilor parizieni semnele informe pentru lume ale mișcărilor interioare celor mai tainice...*

În felul acesta sper să mă reeduc pentru înțelegerea artei. Și să pot împărtăși, cumva, și altora, din revelațiile cu care mă desfăt. Cu atît mai mult cu cît, în prefața albumului, Conservatorul „en chef" al Muzeului Național francez de Artă Modernă, Dl. Jean Cassou, *literat și om de gust notoriu, ne asigură că „școala din Paris de astăzi (Bazaine et comp. N.R.) urmează drumul trasat de școala din Paris de ieri, fără să se poată nota, în cursul acestei frumoase istorii, nici cea mai măruntă ruptură, nici cea mai măruntă „défaillance".*

Intr-adevăr. O singură imagine, aleasă la întîmplare, demonstrează legătura cu splendida tradiție franceză, în care nimic n-a fost în afara abstractismului, de cînd există Franța și pictura. De la miniaturile ce ilustrau manuscrisele medievale, trecînd prin Jehan Fouquet și prin ceilalți splendizi portretiști ai curții din Paris, prin maestrul pietății din Avignon și prin maestrul din Moulins, Jean Pereal, prin nobilul spirit umanist al lui Poussin și prin nostalgia peisajului lui Claude Lorrain, prin frații Le Nain și prin Georges Dumesnil de la Tour, prin Watteau și Lancret, prin Fragonard și Boucher, prin Chardin și Greuze, prin David și prin Ingres, prin Delacroix și Géricault, prin Chasseriau și prin tot curentul romantic tîrziu, pînă la realiști, la Courbet, omul comunei din Paris, la Millet, la pictorii de la Barbizon, Théodore Rousseau, Daubigny, Troyon etc., prin Corot și prin Manet, prin tot ce a însemnat marea tradiție franceză, toate n-au avut decît un scop : să producă pictura „țîșnită din sine" cu ritmuri secrete și informe pentru lume, a lui Bazaine și a celor deopotrivă cu ei.

Am reprodus alăturat cîte ceva din măiestritele realizări ale școalei Parisului de azi, ca să fie pentru cititorii noștri vădită această splendidă continuitate cu tradiția picturii franceze, — „abstracte", cum am văzut, — de cînd există ea.

Scrisori de peste hotare

de

ROMUL MUNTEANU

Bibliografii tendențioase și comentarii lipsite de onestitate

Dacă s-ar face un bilanț al succeselor creației noastre literare, obținute în ultimii ani, fără îndoială că un loc de seamă l-ar ocupa și circulația cărții românești peste hotare, precum și succesele de care s-a bucurat.

De la bogăția traducerilor din limba rusă și germană pînă la cele făcute în limba franceză sau spaniolă, asistăm la o îmbucurătoare răspîndire a creației literare românești pe diferite puncte ale globului. De aceea, surprind cu atît mai mult opiniile ciudate și adeseori lipsite de onestitate ale unor romaniști vest-germani care, în pofida documentației bogate de care dispun și a cunoașterii limbii române, țin cu orice preț să informeze publicul german într-o manieră care nu poate onora pe un om de știință.

Iată de pildă ce a găsit Joseph Gregor să recomande din dramaturgia română publicului german, într-un voluminos ghid de teatru, intitulat *Der Schauspielführer,* (Band III, Teil II, Stuttgart, 1955). Locul de frunte îl ocupă *Meșterul Manole* de Carmen Sylva, apoi *Ivanca* de Lucian Blaga, după care urmează I. L. Caragiale, V. Eftimiu și... I. Sîngiorgiu, ale cărui elucubrații expresioniste se bucură de o generoasă mențiune.

În fața unei asemenea ierarhii de valori ne putem întreba pe bună dreptate care au fost criteriile estetico-științifice care au stat la baza recomandării *Meșterului Manole* ca operă de prim rang, cînd se știe că, începînd de la Delavrancea și pînă în zilele noastre, piesa amintită a fost mereu criticată, eșecul C. Sylvei fiind incontestabil. În schimb, teatrul lui Camil Petrescu, M. Sebastian, V. I. Popa, T. Mușatescu este cu desăvîrșire ignorat de autor.

Dacă informațiile din ghidul de teatru amintit au un caracter foarte limitat, în schimb bibliografia și scurtele comentarii apărute în *Archiv für das Studium der neueren Sprachen* (195 Band, 2—3 Heft, November 1958), are caracterul unei priviri mai generale, care cuprinde revistele românești de literatură, studiile de istorie și critică literară, antologiile, precum și traducerile făcute în limba germană între anii 1953—1956.

Klaus Heitmann, autorul acestei bibliografii, pare să aibă o largă orientare asupra literaturii române, precum și asupra discuțiilor de dată relativ recentă în legătură cu limba literară. O dovadă elocventă în acest sens o constituie studiul intitulat *Die Bemühungen um die Literatursprache in Rumänien* apărut în *Romaniche Forschungen* (Bd. 68, Heft 3/4). Din păcate însă, sinteza pe care se străduiește autorul să o prezinte cititorilor germani, în legătură cu discuțiile lingviștilor români despre limba literară, este simțitor păgubită de atacurile grosolane împotriva orientării marxiste a cercetătorilor români, de spiritul de șarjă și maliție care pune sub semnul întrebării multe din afirmațiile autorului, și așa lipsite de bază științifică.

Ținuta aceasta de spadasin ridicol, care vrea cu orice preț să lupte împotriva unor valori ce s-au impus cu sau fără voința lui, este vizibilă și în bibliografia nu de mult publicată. Oprindu-se, de pildă, asupra volumului I din *Istoria literaturii române*, autorul ține să precizeze că... „spiritul comunist" este dedus din orientarea generală a lucrării, în care scriitori ca Eminescu, Caragiale, Vlahuță, Coșbuc, sînt prezentați ca exponenți ai luptei împotriva nedreptăților regimului burghezo-moșieresc, iar Maiorescu ca un reprezentant al ideilor claselor stăpînitoare.

Ne întrebăm dacă nu cumva, potrivit dorinței cercetătorului german, rolurile scriitorilor amintiți s-ar fi putut oare inversa, ne întrebăm de asemenea dacă autorul n-a simțit profunda contradicție dintre afirmația sa despre autohtonismul culturii române și relațiile cu culturile țărilor vecine pe care le acceptă și pe care, în cazul literaturii ruse, le neagă — în altă parte — cu atîta ușurință.

Bineînțeles că, dacă Heitmann n-ar fi plecat adeseori de la idei preconcepute, ci de la specificul operei scriitorilor respectivi, concluziile la care ar fi ajuns erau cu totul altele. Orientarea marxistă are însă darul să-l supere pe cercetătorul german mereu. Ea îl „mîhnește profund" și atunci cînd semnalează traducerile lui G. Maurer însumate în două antologii de proză, cunoscute în R.D.G., ea îl supără și cînd apreciază activitatea de critic a lui Nestor Ignat, despre care spune cu regret că a aruncat în „oala cu lături a istoriei" opera unor fasciști notorii.

În schimb, antologia lui E. D. Tappe *Rumanian Prose and Verse*, apărută în 1956 la Londra, este elogiată pentru tendința de reabilitare a lui Maiorescu, renunțarea la publicarea unor texte din opera lui Delavrancea sau Slavici părîndu-i-se autorului de mai mică importanță.

Pornind de la asemenea criterii, autorul care se arăta entuziasmat de ideea popularizării creației valoroase a unui popor situat la limita răsăriteană maximă a ariei romanice (247), nu aduce reale servicii nici culturii române, nici cititorilor germani.

Aprecierile eronate, spiritul tendențios, toate acestea fac ca bibliografia și comentariile lui K. Heitmann, precum și ghidul despre teatru a lui Joseph Gregor, să nu poată fi folosite cu încredere de cercetătorii străini, lucrările respective rămînînd ca o simplă manifestare plină de subiectivism a unor spirite opace față de suflul nou al istoriei și față de adevăratele valori ale artei.

MUSIC :

Desen

Permanența comunistă

Va trebui odată să întocmească cineva un studiu asupra prezenței socialismului în literatura romînă, de la primii germeni, de la primele visuri inspirate din ideile lui Marx și pînă la beletristica și critica anilor din urmă, cînd, precum putem vedea, a devenit constantă „definitorie. O atare inițiativă ne-ar oferi prilejul să urmărim o evoluție grandioasă. Mai țineți minte acele versuri din Tradem?

Din idealurile voastre
O, visători flămînzi și goi,
Vor răsări, ca niște astre,
Senine lumi, cu oameni noi;

Vă mai amintiți de cîntecele Doftanei, înălțate cutezător dindărătul gratiilor ca simbol al unei forțe inepuizabile, al unei rezistențe glorioase. N-au trecut mulți ani de atunci. Aproximativ o jumătate de secol, pentru gîndurile timide ale lui Traian Demetrescu, aproximativ cîteva decenii pentru cîntecele din ilegalitate. Dar cîte s-au schimbat. 1944, 1945, 1946, 1947... Făceam atunci cunoștință mai temeinică cu versul viguros, nu întotdeauna șlefuit, mereu chemător însă, mereu fascinant și optimist ca purpuriul steagurilor, al lui A. Toma, Mihai Beniuc, Magda Isanos, Maria Banuș, Eugen Jebeleanu... Nu știu de ce dar întîi am cunoscut poezia. Primele figuri de comuniști, chiar stîngaci creionate în proză, le-am distins mai tîrziu — diferență de un an, doi, trei. Încercăm să găsim o tradiție pentru ceea ce momentul literar actual are mai semnificativ, mai caracteristic: permanența comunistă. Nu ni se pare nimic nefiresc. Intreg procesul parcurs își are corespondențe, explicații, în realitatea istorică romînească din această perioadă. Revoluția poate fi urmărită distinct dintru începuturi pe două planuri paralele: cel al realității și cel al fanteziei. Condeiul n-a făcut decît să însereze sentimente, aspirații, fapte, caractere oferite din belșug de însești transformările sociale prin care am trecut și trecem. Intr-un fel am verificat cu toții, și noi pentru a nu știu cîta oară, acea lege obiectivă a esteticii care considera arta ca o reflectare a lumii reale. Adam Jora înscrie biografia comunistului ieșit din închisoare odată cu eliberarea patriei. Existența lui rămîne de acum legată de celelalte eforturi pentru construirea societății noi. Licu Oroș, din Rădăcinile sînt amare, așișderea, George Teodorescu din Setea ia abia acum contact cu partidul și problemele puse imediat după războiu în fața clasei muncitoare și țărănimii sărace. Anton Filip trebuie să facă față sarcinilor de conducător al unei întreprinderi socialiste. Lazăr de la Rusca trece în legendă răpus mișelește pentru convingerile sale comuniste. Mîna care l-a ucis nu bănuise că îmbărbătați de gestul eroic al lui Lazăr, alte sute și mii de ostași credincioși ai partidului se vor ridica la loc.

Rînd pe rînd fiecare nouă acțiune de transformare socialistă a patriei a conturat noi caractere noi figuri ieșite din rîndul clasei muncitoare, a țărănimii muncitoare și intelectualității: (Karoly Bucsi, Ilie Barbu etc.). Dintre ele, cele mai luminoase rămîn, fără îndoială, cele ale comuniștilor. Beletristica romînească a cunoscut în acești ani un fenomen cu totul aparte: ridicarea figurii eroului comunist la proporții de simbol. Cultul pentru eroii clasei muncitoare, pentru cei situați pe primele poziții ale luptei pentru viitor ni se pare supremul mesaj pe care proza și poezia noastră contemporană îl transmite generațiilor ce ne vor urma. Niciodată și nici o literatură, pînă la apariția realismului socialist, nu a slăvit cu o așa vigoare memoria celor angajați sau căzuți în lupta pentru viitor. Anul literar 1958 a fost pe multiple fațete comentat, analizat; s-au enumărat aparițiile mai importante, s-au comentat titlurile reținute de către public, succesele prozatorilor, poeților, dramaturgilor și criticilor. Mai presus de toate, ni se pare însă, revelatoare pentru progresul înregistrat, prezența unanimă a socialismului ca realitate în volumele pe care publicul a avut ocazia să le cunoască. Nu am vrea să subliniem decît două tipuri impunătoare de comuniști: Licu Oroș și Ion Airine. Indiscutabil, ei vor intra în galeria numelor scumpe cu care noi, cei tineri, avem dreptul să ne mîndrim. Licu Oroș, întruchipează, oarecum, credința nestrămutată în cauza lui Lenin, devotamentul comunist nemărginit. Omul se confundă cu ideea, pe potriva lui de măreață și nici supliciile de la siguranță, nici manevrele reacționare de după eliberare nu-l pot îngenunchia, astîmpăra, supune. Ion Airine din romanul lui Alecu Ivan Ghilea se profilează ca un exemplu de sinceritate, modestie, înțelegere, de apărător și susținător al cauzei dreptății pentru care nu renunță și nu poate renunța, în al cărui triumf crede. Personaje de altă factură izvorîte din noul sol al literelor... Ele au devenit acum etaloane etice. Oricare ar fi înțelesul noțiunii de valoare luată în sens spiritual, el nu poate fi apreciat independent de asemenea prototipuri. Cei ce ne vor succede se vor mira probabil de amploarea procesului semnalat. Contururile abia le întrevedem — peste timp ele se vor definitiva. In istoria literaturilor, în istoria conștiinței, apare o nouă morală, un caracter nou: comunistul. Pentru noi el nu poate însemna altceva decît ceea ce Labiș spunea atît de emoționant în Prietenul Glad — eroul comunist Glad, nume cu rezonanțe scandinave simbolizînd în vechea mitologie nordică zeul, puterea luminii dătătoare de forțe — omul cu fruntea incandescent luminată, căzut pentru fericirea celorlalți. Integrată în coordonatele mari ale timpului și ale aspirațiilor progresiste ale scrisului nostru, creația literară actuală se definește ca o incontestabilă cucerire spirituală a cărei valoare rămîne în veci legată de tipul uman impus de noile condiții socale, de construirea socialismului și a comunismului: comunistul. Răsăritul lui e prea frumos ca să poată fi trecut în categoria efemerului, a muritorului. Tot Labiș, poetul generației noastre, nota undeva cu privire la frumusețea lumii socialiste ce se naște:

Tot ce-am putut să privesc
Mi s-a părut din cale-afară
De crunt ori dumnezeiesc —
Nu i-am dat voie să moară.

Drumul parcurs de prezența ideilor lui Marx și Lenin în literatura romînă, se situează sub perspectiva frumuseții. Existența lui e legată de existența celor mai acute năzuințe populare, de desfășurarea continuă a istoriei. In raport cu ceea ce s-a realizat pînă acum în viața practică, el nu constituie decît tendința reflectării frumuseții acestor realizări. Socialismul a devenit astăzi o prezență unanimă în literatură și în viață, în visuri și fapte. Adevărul nu poate fi conceput în afara lui. Și tot ce apare zilnic în librării și tot ce se discută și comentează în legătură cu scrisul, este legat de această prezență. Un univers nou, o tipologie nouă și bineînțeles o etică nouă a ieșit la suprafață în această ultimă jumătate de secol și s-a impus pretutindeni biruitor, împinsă de dialectica scurgerii timpului, de însăși istoria.

Gh. ACHIȚEI

RELIEF

Mesaj prietenesc

Filiala moldovenească a Academiei de științe a U.R.S.S. ne-a trimis de curînd primul volum de studii privitoare la Limba și literatura moldovenească. **Cuprinsul bogat și variat al acestei culegeri cuprinde contribuții originale care vor interesa un cerc larg de literați, linguiști, profesori și studenți. Semnalăm doar cîteva titluri în care contribuția scriitorilor la dezvoltarea mijloacelor expresive ale limbii e subliniată în planuri diverse, din puncte de vedere noi:** Cîteva considerații asupra formei operelor literare **(S. Berejan și I. Moriac);** Anturajul literar al lui K. Stamati-Ciurea la Cernăuți **(A. Sadovnic);** Considerații asupra studierii folcloristicii clasice moldovenești și românești **(B. Chiroșca);** Cu privire la sinonimia lexicală din prima jumătate a sec. XVIII **(A. Lazareva);** Neologismele și sinonimia **(V. Soloviov). Revista mai publică articole de gramatică (N. Korcinschi), de dialectologie (V. Sorbală, R. Udler), de metodică (M. Ignat). In capitolul „Cronică" ni se dau informații despre comemorarea la Chișinău a lui Ovidiu, N. Grigorescu, Barbu Delavrancea, etc.**

GH. BULGĂR

Scriitori romîni traduși în limba ucraineană

Revista **Vitcizna (Patria)** organ al Uniunii Scriitorilor din Ucraina, care apare la Kiev, acordă o atenție tot mai mare literaturii române, publicînd traduceri din opera scriitorilor noștri clasici și contemporani. Multe din aceste tălmăciri sînt semnate de Vladimir Pianov redactorul șef adjunct al publicației. El a dăruit cititorilor ucrainieni transpuneri ale unor pagini din I. Creangă, B. St. Delavrancea, M. Preda, T. Popovici etc. și de asemeni numeroase articole despre literatura romînă. La popularizarea literaturii noastre contribuie și poeții V. Svet și I. Goncearenko care se străduie să familiarizeze publicul ucrainian cu geniala creație eminesciană.

Vasili Svet și Ivan Goncearenko în numărul 12 al revistei **Vitcizna** învestmîntează într-o expresivă limbă ucraineană cîteva poezii de Dumitru Corbea **(Colectivistul, Frumoasa, George Enescu).** E o versiune meritorie, foarte apropiată de original.

S. I.

Repovestiri

In ultimii ani, datorită activității în domeniul traducerilor a Editurii de Stat pentru Literatură și Artă, au fost puse la îndemîna cititorilor din țara noastră numeroase opere de căpetenie ale clasicilor universali, precum și lucrări din cele mai valoroase ale scriitorilor contemporani de peste hotare. Eram convinși că și editarea unei capodopere cum e **Cîntecul Nibelungilor** va fi guvernată de aceeași grijă pentru exactitatea filologică, exprimată nu numai în tălmăcirea corectă a termenilor, ci și în respectarea cu fidelitate a caracteristicilor prozodice ale originalului.

Din păcate, ediția recent apărută și a cărei versiune romînească e semnată de Adrian Maniu nu răspunde decît într-o foarte mică măsură cerințelor unei tălmăciri dacă nu neapărat științifice (imposibă de altminteri de importanța deosebită a lucrării), cel puțin exacte și lizibile. Am citit cu atenție volumul pentru a ne da seama care sînt limitele „repovestirii" pe care Adrian Maniu o anunță încă de pe copertă. Adevărul e că, după cîte ne-am putut da seama, traducătorul abuzează într-o mare măsură de drepturile conferite de această formulă. Apreciem că editura a procedat foarte bine atrăgînd atenția cititorilor că nu se află în fața unei traduceri propriu-zise, dar nu înțelegem motivele care au determinat-o să recurgă la această soluție de transpunere în romînește a originalului german.

Repovestitorul modifică în întregime ritmul caracteristic poemei; în primul rînd, înfățișarea exterioară a versului. Strofa nibelungică e compusă din trei versuri trohaice de cîte 13 sau 14 silabe și un vers final care numără 15 sau 16 silabe. Poetul Adrian Maniu a înlocuit acest ritm (din motive nelămurite nouă) printr-o succesiune de dactili sau amfibrahi. Numărul silabelor crește la 24, 26 sau uneori și la mai mult. Impresia generală e aceea de monotonie; mai cu seamă că, odată cu sporirea numărului silabelor autorul versiunii romînești a fost obligat să introducă elemente noi, mai ales epitete care diluează inevitabil impresia originalului, accentuînd un element descriptiv mult mai puțin evident în poema germană în care primul loc îl ocupă narațiunea.

O altă obiecție serioasă pe care ni se pare că o putem aduce „repovestirii" lui Adrian Maniu este autohtonizarea uneori inexactă, aproape întotdeauna forțată. Citățm:

„Mai prejos nu era nici Rumhold-cuhnierul..."
(Ispr. I. str. 10, v. 1.)
„Cuhnierul" (termen inexistent) vrea să traducă germ. „Kuchenmesiter" nobilul care se ocupa de bucătăria seniorului „stolnic".

Isprava I, str. 11:

„Dernkwart le era armaș mare, nepotul era Ortewin din Metz pitar;
Sindolt-oțelitul avea pe seamă a ține dregătoria de vel-cupar;
Hunolt, nu mai prejos, veghea mai cu seamă rînduieli de căminărie..."
(Sublinierile ne aparțin, V.D.)

Nu insistăm asupra localizării nepotrivite a unor numiri de dregătorii, localizare care ne introduce într-o altă realitate istorică decît cea reflectată în original. Problema e evident greu de rezolvat. Dar avem impresia că soluția adoptată de autorul versiunii romînești corespunde unei concepții proprii de autohtonizare, de localizare. Chiar dacă el a îmbrățișat ideea aceasta, credem că nu ar fi fost inutile unele note de subsol în care să fi fost citați termenii originalului german.

Remarcăm însă două abateri de la sensul originalului. **„Truchsez"** a fost tradus inexact prin „pitar" căci nobilul german care purta acest titlu se îngrijea de sipetele seniorului și nu de bucătărie. La fel **„Kameraere"** care ar fi trebuit tălmăcit prin „cămăraș" și nu prin „căminar". Aceleiași exagerate autohtonizări îi aparține și folosirea lui „feți-frumoși" (1, 2, 4) pentru simplul **„Degen"** (viteaz) din original. De altminteri, Adrian Maniu traduce adesea acest termen prin „paloș", accepțiune pe care orice ediție comentată o atestă pentru o perioadă mult ulterioară compunerii poemei.

Urmărind obținerea unei rezonanțe arhaice, repovestirea ajunge nu numai la forme sintactice învechite (permise în măsura în care nu îngreunează lectura) ci și la transcrierea bizară a unor nume proprii, Hagen devine Hagăn (uneori, mai ales în titlurile isprăvilor, Haghen); Werbel Verbel; Islanda - Ostrov - țeară: Dietrich-Ditric etc.

Ediția publicată de E.S.P.L.A. e departe de a reprezenta o traducere poetică a celebrei epopei germanice. Arta ilustratorului A. Demian care semnează cîteva vignete sugestive, erudiția prefațatorului Edgar Papu, autorul unui substanțial studiu introductiv, nu pot salva volumul. Traducerea e greoaie, se citește cu efort. Editura a publicat-o pe o hîrtie atît de proastă încît versurile se zăresc și pe verso, îngreunînd și în acest fel lectura.

E.S.P.L.A. rămîne datoare cu publicarea unei traduceri exacte, cu reale calități literare a acestei capodopere. Publicarea versiunii lui Adrian Maniu rămîne dovada unei insuficiente exigențe filologice și literare.

V. DUMITRESCU

Sugestii

La începutul lui februar e Filarmonica din București a prezentat un concert simfonic popular. Program bine ales, soliști de frunte, dirijor impetuos, sală arhiplină, aplauze furtunoase, bisuri entuziaste. Ne alăturăm și noi bucuriei generale, felicităm pe cei ce au avut această inițiativă, dar fiind la început de drum ne vom permite cîteva observații și sugestii.

Pentru ca acțiunea aceasta de răspîndire a muzicii în rîndurile tineretului să fie permanentă și eficace se impun cîteva măsuri, mai întîi organizatorice.

1) Biletele difuzate de organizațiile U.T.M. și sindicate.

2) Toate orchestrele simfonice din Capitală, adică Radio, Filarmonica și Cinematografie să prezinte cîte un concert simfonic popular la două săptămîni (dacă se va obiecta că nu există timp suficient vom răspunde: dirijorii permanenți ai acestor formații să-și alcătuiască din bucățile cele mai accesibile cîntate în timpul stagiunii cîteva programe, sau, din cînd în cînd, să revină la o formulă frecventă în anii 1951/1953 la orchestrele simfonice și de studio radio, program format din trei sau patru „concerte").

3). Să se stabilească zile fixe pentru fiecare asemenea concert simfonic, iar programele să fie popularizate în primul rînd în întreprinderi.

4) Lucrările prezentate să fie însoțite de scurte explicații.

5) Membrii formațiilor artistice de amatori să se bucure de prioritate atunci cînd se repartizează bilete.

Și în sfîrșit:

Maeștrii George Georgescu și Constantin Silvestri să fie prezenți la pupitrul acestor concerte. Soliștii de mare valoare ai țării să nu lipsească nici ei.

Pe scurt: dorim o acțiune coordonată organizată și eficace.

Propuneri

Atragem atenția Institutului de Lingvistică al Academiei R.P.R. asupra unor noi descoperiri în domeniul lexicului limbii romîne ce trebuiesc neapărat înserate în dicționarele de specialitate.

In loc de **„regizor"** sau **„director de scenă"** să se folosească expresia **„punător în scenă"** și de asemeni să se afle un mijloc oarecare pentru întrebuințarea formulei **„Problemă adolescentină".** Ambele au fost întrebuințate în cronica dramatică difuzată la radio, duminică 15 februarie.

GHEORGHE MIRCEA

Genus irritabile vatum?

Am citit în numărul trecut al revistei Luceafărul, *mențiunile critice ale academicianului Perpessicius la noul volum de versuri semnat de Mihu Dragomir și intitulat* Pe drumuri nesfîrșite. *Și pentru că vroiam să cunosc evoluția artistică a poetului, am intrat în prima librărie și am cerut volumul.*

— N-a apărut, tovarășă!

Răspunsul a fost prompt și categoric. Dar același răspuns l-am primit în librăria a doua, a treia, mai în toate librăriile capitalei. Atunci, văzîndu-mă în situația de a umbla pe... drumuri nesfîrșite ca să găsesc volumul cu același titlu, am pornit să fac investigații mult mai largi ca să aflu — de astă dată — cauza neapariției lui. Și după multe căutări, l-am aflat zăcînd în secția de legătorie a tipografiei Apărarea Patriei *a M.F.A.-ului.*

M-am hotărît să iau un scurt interviu volumului naufragiat în lunga-i călătorie către apariție.

— Ați fost de mult tipărit? am început eu pregătindu-mi carnetul de notițe.

— Primele mele exemplare de semnal au fost gata la 2 august 1958, a vorbit volumul răsfoindu-și cu o anumită grație filele

proaspăt tipărite. Deși tirajul e mic, totuși întreaga ediție a fost legată în... trei luni de zile!

— Așa mult?

— Desigur. Și ca să vă convingeți întrebați Direcția Difuzării Cărții care abia la 12 noiembrie a ridicat tirajul.

— Și de ce n-ați apărut în librării încă de anul trecut?

— Pentru că Direcția Difuzării Cărții — pe bună dreptate — a refuzat să ne ia. Cum să stăm noi în rafturile librăriilor, murdare de cerneală tipografică, de clei, cu foile descusute, întinate? Așa dar am fost înapoiate ca să ni se facă o nouă toaletă. Ei, dar după patru zile cei de la D.D.C. iar nu ne-au primit.

— Răi oameni!

— Ba, ei nu-s răi, își fac datoria. Răi sînt cei din legătoria de aici care n-au făcut munca cum trebuie. Uite a venit pentru a doua oară comanda înapoi și stăm iar de trei luni fără să fim gata. In total avem o jumătate de an de cînd ni se tot prind coperțile și tot prinse nu sînt...

— Și cînd sperați să ne întîlnim în librării?

— Nu știu exact — mi-a răspuns volumul. Mai degrabă pot ghici douăsprezece rezultate exacte la Pronosport decît data asta!

Eram lămurită. Am plecat convinsă fiind că va mai trece vreme pînă să pot cumpăra cartea. Și mergînd pe stradă mă gîndeam: ce zic oare scriitorii cînd văd cît timp le stau cărțile în tipografii și cu cîtă lipsă de răspundere sînt tipărite? Horațiu l-a numit pe minuitorii condeului că fac parte din „Genus irritabile vatum"... Să fi avut oare dreptate? Nu știu. In general scriitorii nu sînt oameni supărăcioși. Dar Mihu Dragomir are tot dreptul să fie supărat. Pentru că însuși autorul „Ars poeticei" dacă ar ști de cînd stă volumul în tipografia din Dealul Spirii, cu siguranță că ar mai adăuga o satiră celor multe și celebre ale sale.

COCA IONUȚ

Așa să fie?

Citim în articolul „La București acum o sută de ani" de Dumitru Hîncu și Al. Leon publicat în revista „Veac Nou" din 23 ianuarie 1959: „Nerăbdarea bucureștenilor de a-și vedea Domnitorul de al cărui nume nici nu auziseră măcar pînă la 24 ianuarie..." *Așa să fie? Dacă am da crezare autorilor ar însemna că unirea celor două țări și dubla alegere a lui Cuza nu ar fi decît jocul hazardului și o pură întîmplare. Dar faptele istoriei ne arată că dimpotrivă bucureștenii „auziseră" de numele lui Cuza încă înainte de 24 ianuarie, fiind mereu cu urechile ațintite spre capitala Moldovei, pentru a afla cine anume va fi ales domn. Nu se spunea oare în corespondența din București a ziarului* Steaua Dunării *în ziua alegerii de domn la Iași* „de la o persoană bine informată aflăm că astăzi se și deschide adunarea la Iași. Nu e oare cu putință să înștiințați prin telegraf aicea despre principalele hotărîri? Aceasta ar fi de mare trebuință, căci lucrările Moldovei au influență asupra spiritelor de aici".

Mai mult, alegerea lui Cuza la Iași a fost cunoscută imediat la București și sărbătorită. Spuneau ziarele: „Românii din București au hotărît a serba această frumoasă alegere printr-un banchet ce se va da miercuri sau joi". *Au apărut articole închinate figurii lui Cuza (vezi cel semnat de G. Sion în* Românul) *iar Bolintineanu, martor ocular al evenimentelor și care se pare că știa ceva mai bine cum s-au petrecut faptele decît cei doi autori, spune clar:* „Pe d-altă parte poporul capitalei manifesta ideea în favoarea unirii țărilor prin alegerea Domnului Moldovei". *Din moment ce manifesta pentru alegerea lui Cuza înseamnă că bucureștenii „auziseră" de numele lui. Invers, adică să manifeste pentru alegerea unui om despre care nici nu știau că există, ar fi cam greu de închipuit!*

VASILE IONESCU

Literatură educativă?

Un copil de 13 ani din orașul american Pampleton, avid cititor al romanelor polițiste scrise de misteriosul Mister Misterfield (calamburul aparține autorului, Sergiu Milorian), îl împușcă pe librarul Morrisson, om deosebit de cumsecade. Numele asasinului este Page Masters și al complicelui, Robert Larsen (tot 13 ani). Mobilul crimei? Spiritul de aventură, dorința de a imita pe eroii cărților lui Misterfield, criminali monstruoși, sadici, vampiri, demenți. Cei doi copii sînt arestați, deferiți justiției și Page Masters este achitat (tatăl său, directorul băncii din Pampleton, cumpărase jurații și judecătorul), iar Larsen este condamnat la un an închisoare corecțională. Cît despre misteriosul romancier polițist, acesta e un fost deținut — Pat Browning, pe care editorul Baxter, în înțelegere cu avocatul veros Teatcher, îl ținea sechestrat într-un sanatoriu de nebuni, obligîndu-l să producă lunar cîte un volum polițist. Dintre profesorii școlii pe care o frecventează Page Masters și complicele său, Robert Larsen, singurul dușman activ al imundei maculaturi polițiste este Martin Evans, „porecliț" de băieți Marty (este oare Marty *o poreclă, și dacă da, ce sens o fi avînd?). Aliații lui sînt Bill Donovan, fiul unui tipograf și alți cîțiva băieți, grupați într-o asociație de detectivi particulari („Ochiul de Argus"). La început totul e o simplă joacă. Dar iată că Page Masters a asasinat un om. Atunci, „detectivii particulari" intră în acțiune serios. Ei dezvăluie poliției identitatea ucigașului; dezleagă misterul lui Misterfield; editează în 84 de exemplare un ziar în care arată că adevărații vinovați de omorîrea lui Morrisson sînt cei care propagă literatura polițistă; apără integritatea fizică a avocatului lui Larsen, Highlander, care urma să fie răpit chiar în dimineața procesului, probabil de oamenii avocatului rival Teatcher (autorul nu precizează).*

Cartea lui Sergiu Milorian, se vrea, pe de o parte, antrenantă ca un roman bun de aventuri (de altfel procedeele genului sînt utilizate din abundență, de cele mai multe ori însă în dauna logicii interioare a desfășurării acțiunii), pe de altă parte o satiră a educației burgheze, a rolului pe care-l joacă în viața școlarilor americani literatura polițistă. Ambiții care nu i-au reușit nici pe departe. Dar Sergiu Milorian ar mai vrea să includă în obiectivul satirei sale și cele mai însemnate sectoare ale vieții sociale americane: presa, justiția, etc. Realizarea rămîne, trebuie s-o spunem, hibridă și neconcludentă. Aglomerînd prea multe fapte, încîlcind firele narațiunii, autorul recurge deseori la soluții forțate, neverosimile, din recuzita unei literaturii de proastă calitate pe care încearcă fără succes, din păcate, să o satirizeze. Astfel, avocatul Highlander, personaj pozitiv, cere la proces achitarea copiilor acuzați de crimă și judecarea adevăraților vinovați (Baxter, Misterfield, Teatcher), ceea ce din punct de vedere juridic este o gafă (orice om lucid și-ar fi putut da seama că această cerere nu ajuta cu nimic desfășurarea procesului și că, pe deasupra, adevărații vinovați nu puteau fi niște persoane, oricît de odioase, ci întregul sistem social. Intervenția lui Highlander îi dă însă posibilitatea autorului să rezolve „misterul" lui Misterfield, care nu are de loc o legătură substanțială cu acțiunea principală a romanului.

„Romanul" lui Sergiu Milorian dovedește o grabă și o superficialitate demnă de blamat, conținînd neglijențe stilistice numeroase. Iată doar cîteva, luate la întîmplare: băiatul Midlin definește astfel o carte proastă: „După ce o citești, ești tot atît de prost ca și înainte! Ba chiar mai prost. Te simți ca un sac din care s-au scos cartofii" *(s. n. pag. 58). Oare într-adevăr un astfel de sac simte că a devenit mai prost? Directorul școlii, Schweitzer, personaj negativ, are capul „ras pînă la piele (s. n. pag. 105) și asemănător cu o „imensă bilă rotundă" (s. n. pag. 105) — ca și cînd ar exista și bile cubice!; cînd același Schweitzer se înfurie (la pag. 110), autorul ne comunică lapidar acest fapt: „Bila strălucitoare se făcuse de un roșu aprins". Un personaj își dă seama brusc de ceva și atunci „în ochii lui se aprind fanurile" (pag. 68).*

E inutil să continuăm.

Crede oare Editura Tineretului care a publicat acest roman confuz, lipsit de finalitate educativă, scris într-un stil defectuos, că nu trebuie să avem o exigență deosebită atunci cînd tipărim cărți pentru generațiile tinere?

ION MATEESCU

Tia Peltz: In stîna cooperativei de la muntele Colț

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an;
Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"

Proletari din toate țările, uniți-vă!

luceafărul

REVISTA a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

Anul II Nr. 6 (17)
15 martie 1959
Apare la 1 și 15
16 pag. lei 1,50

NINA CASSIAN

ASTRONAUTICA

Iată-ne dincolo de lună
pe orbita soarelui!
Am plecat de pe pămînt
— dar nu pentru că nu-l iubim
destul...
Nu, nu ne-am săturat de fructe,
de ciini și cai,
de iarbă, de zăpadă,
de glasurile noastre
mai pure decît timbrele astrale.
Dar am plecat
pentru-a afla!
Pentru-a cunoaște Spațiul și Timpul,
aceste două mari coordonate
ce ne delimitează viața
ca două săbii-albastre,
pentru-a le da în lături și a fi
mult mai aproape de eternitate.
Am plecat de pe pămînt
ca să ne-ntoarcem triumfal la el,
cum te întorci la casa părintească,
mai maturi, mai puternici și
recunoscători,
ca să ne scoatem casca de-astronaut
și părul să ne fluture în vînt
și să privim zăpada, caii, cerul,
cu ochi din cari știința n-a izgonit
candoarea,
și sărutînd pămîntul sovietic,
patetic, cum săruți obrazul mamei,
să-i mulțumim că ne-a născut,
că ne-a-nțărcat și ne-a lăsat să-l
părăsim
ca să ne facem drum spre nemurire!

Desen de VAL. MUNTEANU

În fața tineretului din țara noastră este larg deschis drumul spre viitor, spre țelul luminos și cel mai nobil — construirea socialismului și comunismului în scumpa noastră patrie.

Avem o țară frumoasă și un popor harnic. Socialismul a descătușat forțe uriașe, capabile să pună în valoare imensele bogății materiale și spirituale ale poporului nostru, în interesul întăririi puterii economice a patriei și al creșterii bunăstării oamenilor muncii.

Luminoasele perspective de dezvoltare ale economiei și culturii noastre socialiste deschid un cîmp larg de activitate tuturor oamenilor muncii din țara noastră, tineretului, specialiștilor din diferite domenii, intelectualității noastre.

(Din cuvîntarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la a doua Conferință pe țară a Uniunii Asociațiilor Studenților din R.P.R.).

GENERAȚIA CONSTRUCTORILOR SOCIALISMULUI

de MIHAI NOVICOV

Tinerilor le place adesea să se considere „generație“ Adesea îi auzim vorbind: „generația noastră!“ Și de cînd e lumea, fiecare generație se crede chemată a înfăptui ceva excepțional, ceva ce să depășească toate cuceririle trecutului...

Științific vorbind o atare pretenție e absurdă, căci după legea cifrelor mari pe pămînt se naște cîte o „generație“ nouă dacă nu în fiecare minut, cel puțin în fiecare zi. Dar foarte puține contingente de tineri se constituie în generații. Nici barem fiecare an nou nu aduce în lume o generație nouă. Generațiile sînt fructul istoriei — pentru ca oameni de aceeași vîrstă — sau de vîrste apropiate — să aibă dreptul să se considere o generație — ei trebuie să fi trăit împreună o puternică experiență istorică. Numai o atare experiență dă conținut termenului vag, aproape insesizabil: generație...

Așa a fost de pildă în istoria noastră națională generația pașoptistă, care și-a păstrat caracteristicile definitorii încă mult timp după consumarea evenimentelor care au sudat-o... În 1877 Vasile Alecsandri scria Ostașii noștri, dar mai era pașoptist...

Cealaltă generație era generația marii decepțiuni, generația lui Eminescu, generația celor care se încăpățînau să creadă și să caute chiar și atunci cînd piloanele idealurilor de ieri se prăbușeau, iar credințele noi întîrziau să se închege... („Voi credeați în scrisul vostru, noi nu credem în nimic.“) O imensă durere era partea acestei generații.

La hotarul celor două veacuri lupta clasei muncitoare a înarmat pe „semănătorii de visuri“ cu năzuințe și aspirații noi. Secolul XX își făcea apariția în istorie răscolind adînc sufletele oamenilor... Dar multe zboruri au fost retezate înainte de a lua înălțime... Încă o generație de învinși a îmbogățit literatura română cu tipul „inadaptabilului...“ Tragedia nu s-a mistuit totuși în neant. Din tumultuoasa frămîntare de după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, s-a născut Partidul Comunist Român... Fiii cei mai buni ai poporului au întrezărit printre neguri imaginea luminoasă a zilei de mîine. Dîrzenia lor i-a înarmat pe reprezentanții generației celor „născuți în 1914“.

Aceasta e generația imediat premergătoare aceleia ce încearcă să se constituie azi sub ochii noștri. Oamenii care au intrat în viață la vîrste de 16—17 ani în vălmășagul marii crize din 1929—33 sau în anii următori, care au ajuns să trăiască în prima maturitate „anii negri“ ai fascizării și ai războiului criminal antisovietic, au avut totodată imensa șansă și imensa bucurie să fie și înfăptuitorii prefacerilor revoluționare care au scos Romînia din epoca preistoriei și au adus-o pe drumul strălucitor al înnoirilor socialiste. Generația aceasta a fost prima — în istoria de atîtea ori seculară a poporului nostru — care și-a văzut idealurile împlinite. Se poate spune că nici o altă generație nu trăise o experiență istorică de asemenea amploare. De aceea nu e de mirare că noi și noi contingente de tineri se alăturau acestei generații, pe care am putea-o numi „generația lui 23 August 1944“.

Procesul de absorbire de noi și noi contingente de tineri de către o generație mai „vîrstnică“, nu putea însă continua la nesfîrșit. Pentru cei care au astăzi 18 sau chiar 21 de ani, luptele din 1944—1946 sînt deja istorie.

Formează acest tineret nou o generație? Pentru a avea dreptul s-o afirmăm, trebuie să o putem defini istoricește, adică să deschidem clar tinerilor de azi perspectiva acelei experiențe istorice prin care, și înlăuntrul căreia, ei vor deveni o generație.

Tinerii de azi — mă gîndesc mai ales la cei ce au acum între 17 și 25 de ani — intră în viață într-o epocă de o bogăție fără seamăn. E pe de o parte epoca unor uriașe cuceriri ale geniului uman, epoca energiei atomice și a zborurilor interplanetare, iar pe de altă parte epoca etapei hotărîtoare în întrecerea economică dintre sistemul socialist și cel capitalist, epoca în care U.R.S.S. — prima și cea mai puternică țară socialistă — a intrat în faza construcției desfășurate a comunismului. Peste cîțiva ani sistemul mondial al socialismului va deveni dominant pe glob. Toate acestea creează condițiuni deosebit de favorabile pentru ca și patria noastră să cunoască un ritm accelerat al construcției socialismului. Generația la care ne referim este generația care va trebui să valorifice întregul său entuziasm în uriașa operă de desăvîrșire a construcției socialismului.

Una din marile satisfacții ale zilelor noastre rezidă în senzația că tineretul devine tot mai conștient de nobila lui misiune. Năzuința de a aduce o contribuție cît mai substanțială în construirea socialismului devine motorul principal al entuziasmului tineresc. Asta se vădește în căutările creatoare ale tinerilor muncitori mereu preocupați să lucreze mai bine, să perfecționeze procesul de producție, să descopere rezerve noi în măsură să ducă la creșterea productivității muncii, la scăderea prețului de cost, la ridicarea calității; se vădește în rolul mereu mai activ al tineretului sătesc în lupta pentru transformarea socialistă a agriculturii, în forța de abnegație a tinerilor brigadieri de pe șantiere, în creșterea spiritului de răspundere al tineretului studios, în elanul de care dă dovadă în munca patriotică.

Tineretul se strînge tot mai puternic în cadrul și în jurul U.T.M.-ului, a acestei organizații de nădejde, care continuă tradiția eroică a tinerilor comuniști. Sub conducerea încercată a Partidului Muncitoresc Romîn, tineretul patriei noastre, participînd cu entuziasm la opera de construire a socialismului, luptă cu hotărîre împotriva tuturor manifestărilor degradante, împotriva ideologiei și a moralei burgheze, împotriva desfrîului și a huliganismului. În această luptă se călesc cadre de ispravă, cresc oameni dîrji, puternici, curajoși, inflexibili.

Procesul de constituire a unei noi generații în istoria patriei noastre e în plină desfășurare. Energiile tinerești clocotesc pretutindeni. Toată această experiență multilaterală își așteaptă cronicarul. Literatura poate și trebuie să joace un rol activ în clarificarea drumurilor de înaintare ale tineretului.

Oare cine va fi scriitorul care va lăsa posterității mărturia emoționantă a frămîntărilor clocotitoare din care se va naște generația constructorilor socialismului?

o seamă de cuvinte

Dimensiunea epică a unor reconstituiri

Volumul al XIV-lea din Operele maestrului Mihail Sadoveanu întrunește 4 cărți mai vechi, pentru a ne reda imaginea policromă a realității noastre de acum aproape un sfert de veac. Două aspecte se conturează clar și parcă simetric în paginile volumului: romanele Paștile Blajinilor și Cazul Eugeniței Costea (publicate întîi în 1935—1936) reconstituie într-o frescă sumbră și critică disensiunile mediului social burghez, iar povestirile din Istorisiri de vînătoare și din Valea frumoasei (din 1937—1938) evocă printr-o inepuizabilă forță stilistică, mereu nouă, mereu originală, plăcerile vînătorului și ale pescarului. Aceștia parcă saturați de drame citadine, de abuzurile politicienilor venali și de mizeriile administrației rău întocmite se retrag în colțuri ferite, primitive dar mărețe, în simplitatea și pitorescul de veacuri al naturii.

Conflictul dramatic nu este la Sadoveanu prea complicat, dar sensurile confruntării eroilor sînt adînci, pline de învățăminte. Adevărurile esențiale se luminează prin potențarea lirică a sentimentelor care stăpînesc pe eroi, prin conturul descriptiv întărit de hiperbola neașteptată și de unghiurile de lumină și întuneric pe care le surprinde artistul cu finețe și inventivitate, inegalabilă în epica noastră. În primul roman amintit, Constanța Corban înfruntă cu „îndărătnicie și caracter" pe vechilul Dragomir Tulbure, șiret, lacom, neomenos, gata să acapareze moștenirea la care se întorcea fata din străinătate. Din desfășurarea faptelor se confirmă ceea ce scriitorul spusese mai înainte: „apa și boierii curg la vale" și oricîtă abilitate și lipsă de scrupule ar avea vechilii, ciocoii, arendașii, valul afacerilor comerciale și industriale, lupta politică pentru situații și îmbogățire îi copleșește. Ironia autorului denunță păcatele caracteristice epocii: „Cîți nepoți și veri sînt în această familie, toți se îndeletnicesc cu politica în felul cel mai violent posibil. Ori de cîte ori sînt în opoziție, părîsc pe ceilalți de la guvern că ar fi cei mai nerușinați banditi din cîți se află pe lume. Același lucru îl spun și ceilalți cînd le vine rîndul de opoziție. Bătrînul îi ascultă pe rînd și are aerul că-i crede și pe unii și pe alții". (p. 41).

Lumea nu se compune însă numai din eroi care se înfruntă pentru interese materiale meschine. Constanța are un sprijin real în Luca Vrînceanu, om de cultură și mai ales de suflet, cu înclinări poetice. Sufletește mai robustă și mai atrăgătoare prin simplitatea și simțirea ei aleasă este Simioana. Ea întruchipează delicat peisajul și are ușurința versificării în genul folclorului. Narațiunea se colorează astfel mai accentuat liric ajungînd la un final pozitiv. Constanța își păstrează drepturile vechi.

Dimpotrivă, în al doilea roman întîlnim două acțiuni diferite dar legate între ele. Tatăl, Laurențiu Costea și fiica Eugenița Costea cad victime ale brutalității și instinctelor primare. Tatăl, casier general, cheltuiește nesocotit și din bani străini pentru a satisface capriciile soției sale Agripina, femeie mondenă, „ducesă", risipitoare și fără suflet; ea însă, cînd se descoperă deficitul din casa de bani a soțului, nu consimte la nici un sacrificiu pentru a putea acoperi lipsa fondurilor din casă. În fața perspectivei de a fi compromis, cu amărăciunea desconsiderării în familie, Costea se împușcă, iar mai tîrziu cînd Eugenița află toată istoria și cunoaște cine este tatăl ei vitreg, Columbaru, inspectorul care descoperise fapta tragică a adevăratului ei tată, cînd se vede suspectată de mama ei că ar avea legături sentimentale cu Columbaru, termină tot atît de tragic ca și fostul casier general, tatăl ei. Setea de bani, înclinația către aventură și lux, coeziunea afectivă formală, bizară, macină temeliile familiei Costea; e un caz tipic pentru familia burgheză din trecut. Oamenii și faptele lor sînt cîntărite de scriitor cu un aparent zîmbet de îngăduință, dar cititorul va trage concluzii severe în privința structurii morale a mediului social.

Concluzii optimiste și un cîștig poetic de adîncă desfătare sufletească întîlnim în celelalte două cărți care ne vorbesc despre plăcerile vînatului și ale pescuitului, despre minunile întîlnirii omului cu frumusețile și tainele naturii. Scriitorul își întoarce fața de la frămîntarea jalnică și zadarnică a tîrgoveților, a orașelor către un mediu nou și închină un imn naturii și îndeletnicirilor nevătămătoare ale omului: „În această carte vorbesc priveliștile și oamenii acestui pămînt. Munții în care au împietrit parcă îndrăzneli de gîndire singuratice; pîclele care acoperă liniștile văilor; apele care zvonesc cîntarea vieții etern înnoite; codri care suie rîpile și coboară văgăunile, deschizînd luminii poieni și grămădind întuneric în sihle nestrăbătute; satele înșirate pe coline, cu bisericile poetice; Dunărea și Marea; oamenii în costume pitorești răzînd clipei care trece...", cuvinte de laudă ale scriitorului pentru alte cărți, dar potrivite întru totul cărților sale în care s-au statornicit pentru vecie infinita sensibilitate a oamenilor acestui pămînt și caracterul grandios, original, al peisajului nostru cu infinite nuanțe de culoare și poezie. Ochiul vînătorului e pătrunzător și neadormit; el străbate nu numai întinderile geografice dar și negura trecutului ca să ne povestească despre „vînători moldoveni la Brașov, acum un veac", despre mai apropiatele legături ale scriitorului cu Ibrăileanu, despre Bistrița și despre Ceahlău.

Frumuseți noi și oameni vrednici se află și după ce treci munții ca să ajungi, departe în Ardeal în Valea Frumoasei. Scriitorul devenit pescar sau vînător, pe tărîmuri neumblate, se bucură de impresii vii. Retras apoi la masa de lucru ele capătă investitura artei și ni se dezvăluie în reconstituiri grandioase, în pagini de antologie cu putere de a trăi prin cuvînt și imagine în generațiile următoare.

GH. BULGĂR

●

Petre Sălcudeanu:

UN GRAM DE AUR

Petre Sălcudeanu încearcă, simplu și direct, din cîteva momente semnificative, să realizeze unele observații interesante asupra țăranului ardelean, din primii ani de după eliberare. Pe scurt, ca o caracteristică de prim plan, apare extraordinara nevoie a omului de a se împotrivi destinului și ca o conștiință firească, dorința lui de a lupta, de a nu se lăsa înfrînt.

În schițele „Vreau să trăiesc", Un gram de aur și Zbateri acțiunea pornește de la conflictul care există între chiabur și țăranul sărac, dar toată atenția autorului este îndreptată spre felul cum reacționează acesta din urmă. Formarea conștiinței de om liber și lupta lui împotriva destinului se realizează treptat. Din momentul cînd țăranii strîng aur din Arieș ca să-l dea chiaburului în schimbul unei felii de pîine, în timpul secetei, și n-au curajul să-l denunțe pentru crimă (Un gram de aur), pînă cînd Ilie Precup (Zbateri) pornește hotărît să facă rînduială în sat ca să nu mai sufere văduvele și copiii de pe urma uneltirilor chiaburești, a trecut cîtva timp. Din înfruntarea îndîrjită a celor două tabere sînt scoase și mai bine în lumină fizionomiile sociale. După un început atît de promițător, dezvoltarea schiței în așteptare pe linia semănătorismului, iscă nedumeriri.

Roșu pe alb este o întoarcere în timp, cu evocarea de către un deținut politic, a luptelor de la Grivița. În recunoaștere e cunoscuta temă a înfrățirii în luptă a doi oameni, care mai înainte se urau fiindcă iubeau aceeași femeie. Cu Condei ne întoarcem în lumea bacilor ardeleni. Singuratică, fără să-și găsească locul printre celelalte, este bucata intitulată Un om ciudat, cu o neînțeleasă izbucnire de ambiție și egoism pentru un om vrăjit de splendorile naturii.

Petre Sălcudeanu a fost atras de literatura pe spații restrînse. Schița are caracterul unui instantaneu. Apărînd ca forma cea mai simplă a genului epic, în sensul că nu implică o compoziție de natura polifonică, schița nu oferă totuși în micul ei tipar o posibilitate ușoară de realizare artistică. Trebuie să ai o strîngență deosebită în intuiție ca să prinzi un mic fapt divers în expresivitatea lui semnificativă.

Volumul de schițe al lui Petre Sălcudeanu este plin de prospețime, spontan, de multe ori captivant, ceea ce este foarte important pentru început. Este un exercițiu bun pentru încercări viitoare, care ar putea aduce autorului satisfacții mai mari și criticii material bogat pentru discuție.

CORNELIA ȘTEFĂNESCU

●

Un nou romancier: Dimos Rendis

Poetul sensibil și inedit al Genezei *e în* Ulița Piperului sălbatic *prozatorul sobru, care pornind de la propria sa experiență reconstituie una din cele mai dramatice perioade din istoria poporului grec. Conceput ciclic, acest prim volum al romanului cuprinde anii 1941—1943, anii ocupației fasciste. Dimos Rendis urmărește epoca prin viața unei singure străzi de la periferia Atenei, strada Oréas, sau cum îi spune autorul* Ulița piperului sălbatic. *De o parte familii de negustori — Dukas și Bokos — de alta muncitori ca Lambis și Nóndas Rovas, Eftihia. Pentru cei dintîi ocupația fascistă nu constituia o amenințare, de aici calmul și cinicile lor proiecte de prosperitate. Platon Dukas, negustorul rapace, chibzuiește cu voluptate cum să speculeze mărfurile. Bokos mai prudent se mulțumește să-l crediteze pe Platon Dukas al cărui fiu intrase în serviciul siguranței germane. La scurt timp după ocupația fascistă a luat ființă frontul național de eliberare (E.A.M.-ul) care cuprindea cea mai mare parte a populației grecești. Ulița Piperului sălbatic deveni atunci un focar al luptei patriotice. În casa lui Iotis Cocoșatul se țin ședințe, se tipăresc manifeste antifasciste. Tînărul Nóndas, după ce participă la sabotarea unei construcții cerute de ocupanți, se apropie de comuniști. Acest Nóndas entuziast și energic ni se pare personagiul cel mai interesant și cel mai bine realizat. El conduce echipe ale E.A.M.-ului menite să depisteze mărfurile dosite. Cu excepția celor două familii de negustori și a perfidului colaboraționist Nidis, erau cu toții amenințați să fie victimile foametei. Pentru a se salva de la moarte trebuia dusă o luptă eroică și cei mai curajoși dintre ei ca Lukas și Nóndas, organizează o echipă care pătrunde în depozitul lui Platon Dukas și distribuie populației înfometate toate mărfurile. Paginile în care Dimos Rendis descrie flagelul foametei în Atena sînt remarcabile. Eftihia ține cîtva timp în casă copilul mort pentru a obține infima cantitate de alimente pe cartela aceluia; o bătrînă moare intoxicată de emanațiile cadavrului soțului ei. În acest timp, comandamentul fascist începe deportările și executarea patrioților greci. Fiul negustorului Dukas însoțește echipele SS-ului și ia parte la uciderea compatrioților săi. Cu prilejul unei razii care avea ca scop deportarea unor patrioți din Ulița Piperului sălbatic, Thizeas Dukas e demascat ca agentul poliției fasciste. Comunistul Iotis îi smulge masca de pe față, sacrificîndu-și viața. Fire patologică, Thizeas cînd își dă seama că serviciile sale nu mai interesează comandamentul fascist se sinucide. Cu aceasta se încheie primul volum al romanului* Ulița Piperului sălbatic *care izbutește să fie o emoționantă reconstituire a luptei dusă de patrioții greci în timpul ocupației fasciste. În felul cum știe să susțină epicul, să definească personajele, să sugereze semnificații, Dimos Rendis ni se relevă ca un romancier autentic.*

LIVIU CĂLIN

Prezența cărții străine

●

Federico Garcia Lorca:

CARTE DE POEME

Figura impresionantă a poetului erou, ucis de fasciști acum aproape un sfert de veac, poate fi urmărită în culegerea de curînd tipărită de E.S.P.L.A. în tălmăcirea lui Teodor Balș. Înmănunchind poeme din ciclurile cele mai cunoscute ale lui Lorca, volumul desenează un convingător portret al îndrăgostitului de folclor spaniol, de oamenii pămîntului iberic, de libertate, care a fost autorul Cîntecelor țigănești.

Inspirația cîntecului popular e atît de pregnantă încît a îndreptățit afirmația că poezia lui Garcia Lorca ar reconstitui monografia cea mai completă a folclorului iberic. El a știut să asculte cu luare aminte cîntecele țăranilor spanioli și ale țiganilor și să deslușească în ele vibrațiile cele mai adînci ale unei dragoste pătimașe de viață, ale împotrivirii amare și neînduplecate, pricinuite de condițiile sălbatice de exploatare la care sînt supuși de feudali, de clerici și de burghezie. Lorca nu a fost, evident, un simplu culegător de folclor, pentru el, cîntecul însemna doar un punct de plecare al permanentei aprofundări a sentimentului. Lirica sa e maxima intensitate emoțională pe care o pot atinge versurile „cancionelor" hispanice. Nu numai faptul că eroii săi sînt acei ai poemelor populare; nu numai optica — uneori voit naivă — pe care o împrumută de la străvechile cîntece populare, ci mai ales profunda convingere că împărtășește soarta întregului său popor, dă poeziei lui Garcia Lorca acel caracter popular despre care s-a vorbit atît „Și sîngele meu peste cîmp / fie roua și dulcele mîl / în care-și înfig tîrnăcopul / țăranii-osteniți" (Greiere!).

Poemele sale au darul de a risipi legenda „mirificei Spanii" pitorești și carnavalești, înlocuind-o cu înspăimîntătoarea realitate a oamenilor care vagabondează cerșind pe drumurile Andaluziei, a țăranilor zdrobiți de asuprirea moșierilor. Ele deschid o perspectivă largă asupra vieții întunecate a unui popor care nu se lasă înfrînt. Tonul elegiac al celor mai multe creații poetice ale lui Lorca nu trebuie interpretat în sensul atribuit adesea de critica burgheză care-l socotește drept trăsătură definitorie a liricii sale. De fapt e tristețea copleșitoare a unui întreg popor obligat să trăiască în condiții umilitoare și care nu se dă învins. Acesta e sensul uimitoarei izbucniri de vitalitate din Bocetul pentru Ignacio Sanchez Mejias. Adevărul e însă că exegeții occidentali ocolesc cu grijă un alt aspect substanțial al operei lui Lorca: optimismul ei. Substituindu-i-se diverse explicații freudiene, i se neagă de fapt caracterul său mobilizator care constă într-o crîncenă încleștare cu viața. Într-o totală nesupunere în fața suferințelor la care-i condamnă societatea.

Cu atît mai puțin se supun țăranii versurilor lui Lorca dogmelor întunecate ale catolicismului din patria lui Loyola și Torquemada. În viziunea lor chipurile sfinților se aseamănă întru totul celor reprezentate în plastica spaniolă renascentistă: țărani osteniți de muncă, arși de soare, cu ochii negri în care stăruie o scînteie: dorința de viață. Îi simți mai aproape de păgînismul străvechi, de unde evadarea spre ateism e mai lesnicioasă. În noaptea martiriului Sfintei Olalia, „se-ncunună-n nard Mérida / și în nam de dud sălbatec" ca în vechea mitologie iberică.

Cîntecul eroilor e aspru, plin de durere, dar și de speranță. Poetul, martor și participant la frămîntările politice ale țării sale, și-a urmărit eroii pe drumul spre lupta pe care aveau s-o dea cu fascismul. El a urît de moarte pe dușmanii libertății și ai luminii. Deși nu totdeauna exprimat în mod direct, sentimentul acesta pare cu o stăruință impresionantă în opera lui Garcia Lorca.

Teodor Balș a știut să găsească aproape întotdeauna echivalențele de nuanță, prezentînd un Lorca însetat de viață și de libertate, îndrăgostit de popor. Alternanțele de lirism molcom și de izbucniri tumultuoase, au fost rezolvate de cele mai multe ori în favoarea celui dintîi. Traducătorul s-a dovedit un poet plin de resurse în schițarea delicată a lirismului lui Lorca, în latura sa mai puțin dinamică. Dar impetuozitatea versului marelui poet spaniol nu a trecut totdeauna în tălmăcire românească. Decalajul acesta ni se pare mai evident în poeme în care alternanța celor două modalități lirice e mai pregnantă. De pildă în ciclul dedicat lui Antonito el Camborio, în care pasajele de reală suavitate sînt redate în mod inspirat în ritm de cantilenă, în vreme ce în cele grave, tumultuoase, grandiloc-vența amenință să risipească impresia remarcabilă a primei categorii lirice. Oricum, volumul tradus de Teodor Balș, reprezintă o frumoasă realizare în domeniul tălmăcirilor din lirica universală, însemnînd un moment important în evoluția tălmăcitorului.

E vrednică de laudă și strădania editurii de a scoate la lumină o antologie reprezentativă. Am dori să se permanentizeze inițiativa de a se indica și numele autorului traducerii literale.

DAN GRIGORESCU

●

John Steinbeck:

BĂTĂLIA

Ne îndoim că titlul — articulat — al traducerii românești este fericit ales. Originalul american avea cel puțin meritul de a sublinia incertitudinea finalului. Nu avem într-adevăr a face cu „bătălia" hotărîtoare sau prin excelență, ci cu una din bătăliile pe care muncitorimea americană le duce în „lupta cea mare" împotriva capitalului. Iar dacă Steinbeck și eroii săi se îndoiau de rezultatele acestei bătălii de experiență și călire, din toate paginile cărții respiră încrederea în victoria desăvîrșită a proletariatului și conștiința că ea este în funcție de organizare. Din această cauză, principalii eroi ai romanului sînt niște organizatori ai muncitorimii. Nu întîmplător au fost ei aleși dintre comuniști. Dar, chiar dacă ne gîndim că evenimentele descrise se referă la lucruri petrecute în urmă cu un sfert de veac, este neîndoios că Steinbeck a văzut din afară partidul și că nu a cunoscut în deaproape metodele de lucru și de luptă ale comuniștilor. Partidul planează în tot cursul romanului ca o instituție vagă, ca o formulă mistică, ca un fatum, muncitorii, cînd nu lucrează ca niște diletanți, procedează ca niște anarhiști. Aceste deficiențe de optică politică sînt și limite ale romanului și Silvian Iosifescu — în prefața sa cuprinzătoare, limpede și judicioasă — le subliniază foarte oportun.

Ca mulți dintre scriitorii nord-americani, Steinbeck a cunoscut din proprie experiență viața muncitorimii, frămîntările și năzuințele ei. Pentru el exploatarea n-a rămas o simplă lozincă și capitalul un zeu intangibil. Printre tovarășii cu care a lucrat la construcția Madison Square-ului sau pe schelele ametitoare ale sgîrie-norilor, printre reporterii cu care, mai tîrziu, culegea impresiile greviștilor famelici, ideea unei vieți mai bune, mai demne, n-a fost de puține ori legată de idealurile comuniste. Așa că, dacă autorul Bătăliei n-a fost propriu zis legat de partid, dacă n-a sesizat perfect tactica acestuia, s-a convins însă atît de speranțele pe care și le pun în el muncitorii cît și de spiritul de sacrificiu al comuniștilor. Lucrurile se petrec într-o țară și la o vreme cînd noțiunea de comunist este sinonimă, în propaganda oficială și patronală, cu aceea de „vîndut Moscovei". Dacă nici azi, după un sfert de veac de la evenimentele povestite în acest roman, lozincile F.B.I.-ului n-au suferit modificări sensibile, la vremea Bătăliei cei doi organizatori de partid trebuie să-și ascundă foarte prudent apartenența politică. În valea Torgas, printre muncitorii agricoli prea puțin lămuriți politicește, organizarea unei greve de protest împotriva diminuării salariilor constituie uneori un risc nu numai din partea autorităților ci și a greviștilor ademeniți de o soluție de compromis, de osciorul zvîrlit filantropic masei înfometaților. Convingerea acestei mase, influențarea ei în sensul unei lupte unitare și perseverente, conducerea ei, printre avatarurile determinate fie de inerențele micimi omenești fie de lipsa de scrupule a contramăsurilor capitaliste, spre victoria finală, nu este un lucru facil și puțin riscant. Și acest lucru formează canavaua romanului.

Steinbeck mai interpretează psihologia masei prin prizma lui Gustave Le Bon și descrie comportarea ei prin prizma lui Zola din Germinal. E masa în care totalitatea acționează independent de voința fiecăruia din componenți, care se dezlănțuie ca un organism biologic orb și neraional. Unei asemenea mase i se adaugă organizatori care cred și susțin că toate mijloacele sînt bune dacă asigură drumul spre țel. Și prin aceasta autorul se depărtează, descriind munca comuniștilor, atît de concepțiile cît și de tactica de luptă a partidului. Dar, cu aceste rezerve esențiale, romanul rămîne totuși o lucrare interesantă. În primul rînd, pentru că este o descriere nudă a faimosului nivel de trai american, al mizeriei nefardate în care se mai zbat încă milioanele de șomeri hăituiți de foame și autorități de la un capăt la altul al Statelor Unite. În al doilea rînd, pentru că cele cîteva personaje care se desprind din masă sînt pregnant descrise — e drept, cu mijloace naturaliste încă — și trăiesc cu o vigoare pe care n-o putem da lesne uitării. Sînt oameni care suferă sau își permit mici bucurii și pe care chiar mărețele idealuri ce-i animă nu-i depărtează de tributul pe care-l dau zilnic sărmanei lor condiții umane. În al treilea rînd, pentru dramatismul intens, ce se degajează din paginile romanului, pentru măiestria cu care Steinbeck știe să-și gradeze acțiunea și s-o facă captivantă pînă la întretăierea respirației, fapt care explică, între altele, de ce a putut ajunge „best seller" pe o piață literară puțin receptivă la subiecte de genul Bătăliei.

În sfîrșit, nu putem încheia această scurtă prezentare fără a spune cîteva cuvinte despre stilul autorului. Steinbeck nu scrie, cum s-ar putea spune, „frumos". El face grăbit notații crude, sesizează aspectele caracteristice dar pur exterioare, amestecă fără rezerve observațiile cu frînturile de dialog în aceleași alineate. Nu-l interesează atît termenul propriu cît cel de efect și nu se dă în lături chiar de la mijloace care lezează gusturile mai rafinate. A-l traduce fidel pe Steinbeck înseamnă a înțelege perfect caracterele acestui stil, cu alte cuvinte a nu-l „stiliza". Din acest punct de vedere, traducerea lui Silvian Iosifescu, intuind intențiile autorului, a dat echivalența românească cea mai potrivită a Bătăliei.

M. ROȘCA

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director: acad. Mihai BENIUC

COLEGIUL DE REDACȚIE

Dumitru CORBEA (membru în Comitetul de direcție); Dan DEȘLIU (membru în Comitetul de direcție); Mihu DRAGOMIR (membru în Comitetul de direcție); V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE; Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS; Titus POPOVICI; Tiberiu UTAN; Haralamb ZINCA (membru în Comitetul de direcție).

ION PAS

Într-o toamnă, demult...

Tare ne era în toamna aceea, din urmă cu mai bine de patruzeci de ani, sufletul necăjit. Tare ne erau mădularele ostenite. Cînd ne uitam unii la alții și ne vedeam cu figuri livide, nebărbierite, cu ochii în fundul capului, cu veșmintele numai petic și glod, cu încălțămintea spartă, ne cuprindea mila și sila.

Hrana: tapioca plină de gîngănii, fasole cu bobul tare ca glonțul, pîine mucegăită — dar mai mult știuleți de porumb smulși de pe lanuri aflate în paragină.

Cine făcea rost de-un cartof — fie milogindu-se pentru el dinaintea vreunei colibe, fie șterpelindu-l — era socotit că apucase pe dumnezeu de-un picior. Ne-nfruptam și cu carne, carne de cal, atunci cînd un animal de la tun sau de la căruțe cădea vlăguit într-un șanț. Nu-și dăduse încă suflarea. Zvîcnea încă, purtîndu-și ochii triști de la cerul vînat la oamenii prăpădiți din juru-i care, neavînd timp să-i aștepte sfîrșitul, retezau cu baioneta, din coapsa-i încă vie, o curea pe care o frigeau, seara, la un popas.

Burnița zilelor leșioase, frigul tăios al nopților, dezolarea satelor și cîmpiilor, drumurile cu hîrtoape strecurau în suflet simțămîntul dezgustului de viață, iar treaba pe care eram puși s-o îndeplinim făcea să dospească în noi mai cu seamă rușinea.

Îndeplineam o treabă urîtă, pîndind pe la Hîrlău, pe la Dorohoi, Herța și Mihăileni, calea convoaielor de ruși care se retrăgeau, împresurîndu-i, luîndu-le armele, ba din cînd în cînd mantalele din spate și alte lucruri. Așa glăsuise porunca: să-i dezarmăm și să-i împingem, răsfirați, peste Prut. Porunca venise de la rege, de la comandanții noștri cei mari, iar ei o căpătaseră de la Scerbacev, de la Ragoza, de la Novițki, comandanții trupelor rusești de pe frontul romîn. Lor, generalilor lui Kerenski, le fugise pămîntul de sub tălpi după ce, luni de zile, încercaseră să-și asmută ostașii împotriva maximaliștilor și să-i silească să ducă războiul mai departe. Însă cuvintele lui Lenin: pămînt, pace și libertate — își făcuseră drum și cuib în sufletul soldățior. Nu mai voiau să lupte pentru arhiduci, duci, moșieri, fabricanți și bancheri. Simțămintele lor se îngemănau cu acelea ale milioanelor de ostași de pe fronturile întregii lumi, aruncați unii împotriva altora pentru a apăra interesele castei ce le jefuia munca și le oprima libertatea.

Cînd, în februarie, s-a auzit de răsturnarea țarului, și i-am văzut pe soldații ruși punîndu-și cocarde roșii la piept, cînd în cantonamentele și bivuacurile cu care ne învecinam i-am auzit cîntînd „Internaționala" și rostind cuvinte înflăcărate la întrunirile pe care le organizau în jurul unor tribune improvizate, noi, ostașii romîni, ne-am bucurat, iar gîndul tuturora era că poate vîntul stîrnit în țara lor se va întinde și-n locurile noastre. Firește, gîndul nu ni-l împărtășeam decît cu mare băgare de seamă — să n-ajungă în auzul ofițerilor și nici în al unor gradați.

Dar și mai-marii noștri cugetaseră că ideile revoluționare ar putea să se întindă în rîndurile unităților romînești — drept care grija lor cea dintîi a fost să ne despartă pentru ca să nu mai putem sta împreună de vorbă și nici să ne vedem. Am fost clintiți din locurile în care ne aflam și ni s-a împuiat capul cu prostii gogonate.

Fusesem băgați într-un război care ne pustiise și ne împuținase țara, bîntuiseră și seceraseră în lunile de iarnă molime grele, trăia lumea de rînd înghesuită în crîmpeiul de teritoriu rămas necotropit, îndura foamea, frigul. Alții, trîntorii și prădalnicii dintotdeauna, puși la adăpost, nu cunoscuseră nici urgia războiului și nici pustiirile bolilor. Rămaseseră, unii, sub ocupația germană, fraternizînd cu inamicul, benchetuiau în Moldova ceilalți. O parte dintre ei, în temerea că frontul se va rupe, trecuseră în Rusia sau plecaseră mai departe, în Franța și în Anglia, unde se înfățișau ca martiri, ceea ce nu-i împiedica să ducă aceeași viață de petreceri și-acolo.

Toate acestea erau știute de cel din urmă soldat, din tranșeele cele mai îndepărtate sau din spitalul cel mai oropsit de dinapoia lor. Era știut dezmățul de la Cotofenești și de la marile cartiere.„ Ehei, să isprăvim războiul și să ne răfuim cu boierii!" răbufneau necăjiții.

Cînd, în primăvară, vodă a dat încredințare soldaților țărani că, după ofensiva cea nouă și după biruință, vor căpăta pămînt, ei au gîndit că făgăduiala e mincinoasă. Au făcut totodată și legătura îndreptățită între vorba amăgitoare și întîmplările care se petrecuseră în Rusia: „A intrat frica-n rege și în boierii lui!"

Opreliștile n-au fost în stare să ascundă mai tîrziu că revoluția se întinsese și se adîncise în țara vecină. Așa-așa, e bine că nu se oprește, că merge mai departe. De pe urma ei vom folosi și noi, vor folosi și alții. S-a aflat de o manifestație a armatelor rusești pe străzile Iașului, în ziua de Intîi Mai, cînd au fluturat steaguri roșii pe sub ferestrele regelui și s-a strigat: „Să trăiască Republica!" Să trăiască, adică, republica romînă! Atunci regele și familia lui și generalii din preajma lui, și sfetnicii, și de asemenea Scerbacev, au fugit înfricoșați la Bacău, la cartierul lui Averescu.

Ideile maximaliștilor, cum li se spunea îndeobște bolșevicilor, cuprinseseră întreaga armată rusească din Romînia. Ofițerilor contra-revoluționari li se smulseseră galoanele. Nu mai cutezau nici dacă i-ai fi picat cu ceară să se-apropie de ostașii pe care-i avuseseră sub comandă.

Pe urmă, a venit ofensiva. Pentru că era vorba să-și apere mîndria și fărîma de țară ce le mai rămăsese, pentru că simțeau că trebuie să reteze mîna rapace a militarismului german, soldații romîni s-au bătut din îmbold propriu la Mărășești — și-au învins. Ajutor le-au dat neprecupețit, fără comandanții lor și împotriva lor, ostașii ruși care știau la rîndu-le că au în Kaiser și-n clica lui dușmani de moarte ai libertății și ai cuceritorilor lor.

Cînd, după biruință, am fost puși să facem treaba urîtă de care pomeneam, simțămîntul tuturora își găsea tălmăcirea în vorba rostită printre dinți: „Bine, dar ei ne-au ajutat. Așa îi răsplătim?".

Îndeplineam lucrul de mîntuială sub uitătura dușmănoasă a ofițerilor. Îi pipăiam pe ruși și, deși simțeam sub veșmîntul unora, un pistol, un pumnal, ne prefăceam că n-am băgat de seamă. Uneori ne frigea obrazul palma unui comandant mai ager: „De ce le-ați lăsat arma?"

Căpăta o sudalmă înăbușită, din partea noastră, vreunul de-al nostru care, prost fiind, se-arăta mai zelos.

Aceia dintre noi, încondeiați încă din întîiul ceas cînd îmbrăcasem haina militară, ca suspecți (avusese grijă Siguranța să vestească unitățile din care făceam parte, că fusesem socialiști) eram cu deosebire obiect de luare-aminte. Pe căi și prin legături care scăpau iscodirii ofițerilor, căpătam ziare și manifeste al căror cuprins ne lămurea asupra mersului întîmplărilor. Mergeau după dorința noastră — și nu numai după a noastră, a cîtorva, ci după a multora dintre cei împreună cu care ne aflam.

— Nu zău, au izbutit?

Era spre sfîrșitul lui octombrie. Stăteam oploșiți într-un sat cu bordeie dărăpănate. Ploua. Mușca vîntul. De cîteva zile nu mai făcusem nici o „operație", cu toate că pe șosea continuau să se arate coloane de soldați ruși. Ordin: nu se apropie nimeni de ei. Coloanele, spre deosebire de celelalte de pînă atunci, călcau cutezător. Cîntau. Nu bănuiseră că ne aflam acolo sau nu se sinchiseau de noi. Ordin: nu se leagă nimeni de ei.

Atunci, furișîndu-se cineva dintr-ai noștri la unii dintr-ai lor, a aflat vestea mare și a împărtășit-o cu suflarea tăiată.

Peste vreo săptămînă a ajuns în multe mîini și sub multe priviri un petic de hîrtie pe care erau tipărite cuvintele care au intrat și-au rămas în istorie:

„Guvernul provizoriu e răsturnat. Puterea de stat a trecut în mîinile Comitetului Militar Revoluționar. Victoria cauzei pentru care a luptat poporul... e asigurată. Trăiască revoluția muncitorilor și țăranilor!".

Dedesubtul acestor cuvinte — o semnătură: Lenin.

Eram atunci în marș spre cantonamentul care ne aștepta pentru un nou iernat. Cerul, vînăt. Pămîntul, amorțit. Fulguiri în văzduh. Dîrdîiam în mantalele subțiate, destrămate de multele etuve prin care trecuseră. Dar, deși cu figuri livide, nebărbierite, cu ochii în adîncul capului, deși înghețați și flămînzi, nu mai simțeam în noi sufletul necăjit. Nu ne mai era silă de viață. Îl îmboldea pe unul sau pe altul nevoia de a face o glumă. O făcea, arătînd cu cotul sau cu o clipire din ochi spre comandanții noștri care înaintau călări sau în trăsuri, posaci.

fi fost bine ca Vasile să hotărască în alt fel.

„Cine a mai rămas?... Bogătanii și cîțiva cu mintea boantă". Se uită la Vasile și parcă o duru sufletul. Îi străluceau ochii a boală și ținea buzele strînse. Așa era Vasile cînd se mînia pe el. Ilinca îl știa bine. Toată viața se uitase la omul ei ca la un dumnezeu. Nu că-i cîntărise faptele, dar le găsise totdeauna înțelepte. Și-i plăcea să se simtă la adăpostul puterii și înțelepciunii lui, așa ca într-un așternut cald. Acum îl vedea chinuit de-un gînd, același gînd care de-un an de zile se învîrtea prin casă ca o făptură vie.

— Treci și tu dincolo și pune masa.

★

Masa era așezată ca în fiecare an. Bătrînul sta în capul mesei privindu-i pe sub sprîncenele stufoase. Se bucura cînd îi vedea adunați în jurul lui. Copiii stăteau cuminți privind în farfurie. Numai Minel, cel mai mare, se uita la taică-său. Se uita într-un fel, că parcă vrea să-l întrebe ceva.

— Ce te uiți la mine?

Minel tăcu, lăsîndu-și privirea în jos.

— Dar voi de ce nu v-ați dus cu colindul? mai întrebă Vasile.

— Cum să ne ducem? răspunse Minel și pentru ceilalți. Cu cine? Sînt toți strînși la cămin. Acolo au pom de iarnă...

— Mda... — mormăi Vasile și-l străbătu un gînd dureros. Pînă și pe copii i-am lipsit de bucurie într-o zi ca asta.

Ciocniră cu toți și băură. Ilinca își aminti de o vorbă veche de-a lui: „Vinul cînd e singur și necîntat, — n-are nici un har". Atunci își lua Mărunțelu acordeonul în brațe și începeau să cînte. Mărunțelu își iubea acordeonul ca pe-un prieten. Nu era petrecere în sat de la care să lipsească el și cu Vasile. Se potriveau amîndoi la cîntec. Pînă la urmă se aprindeau și ceilalți și cîntau cu toții.

Vasile își turnă, bău, și iar își turnă. Ilinca îl privi cu teamă. Și-o fi pus în gînd să se îmbete!

— Cît e ceasul? întrebă el.

— Unsprezece, — răspunse Ilinca.

— Trece încet... mai spuse Vasile.

Se uită la bucatele de pe masă. Copiii mîncaseră puțin și se opriseră. Bătrînul lua încet cîte o îmbucătură și o ducea la gură. Într-un tîrziu spuse:

— Bune sînt sarmalele, Ilinco!

Femeia se lumină la față și-l privi recunoscătoare. Bătrînul a știut întotdeauna să-i spună o vorbă bună.

— Bune... spuse și Vasile și gustă. Își dădu seama că i-e foame și începu să mănînce. Ilinca își aminti de o altă glumă de-a lui Vasile. Pe semne, „sarmalele cresc pe lîngă vie, de-aia cer vin"... și-și umplea paharul și rîdea, și cînta. Acum însă nu spunea nimic.

Deodată sări Minel:

— Tată, e douăsprezece fără cinci.

Vasile se uită la el și zîmbi din colțul gurii. Bătrînul se ridică solemn, prinse în mîini damigeana și umplu toate paharele. Și Ionel, cel mai mic, avea paharul plin. La lumina lămpii, vinul din paharele ridicate străluci rubiniu, îmbietor. Bătrînul spuse cu vocea puțin răgușită și tremurătoare:

— Să fie belșug în anul care vine... și bucurie! Și voi, copii, să creșteți mari și să aveți mintea la carte! Și tu, Ilinca, să ai spor în tot ce faci!... Se uită la Vasile. Stătea în picioare, cu mîna pe pahar, cu gîtul încordat și aștepta ultimul cuvînt. Și ție, Vasile — urmă bătrînul — îți urez gînd bun în noaptea asta!...

Vasile îl privi în ochi, și ochii bătrînului licăriră parcă puțin triști.

— Să fii sănătos, tată — răspunse el și băură toți odată.

Întotdeauna în ceasul ăsta bătrînul era tulburat. Dar azi parcă era mai mult ca oricînd.

A îmbătrînit tata, — își zise Vasile.

Bătrînul se ridică încet și zise proptindu-și pumnii în masă:

— Eu, copii, mă duc să mă culc...

Ilinca îl privi speriată.

— Ți-i rău, tată?

— Nu mi-i rău, nu te-ngriji. Cu vin din ăsta în vine n-are cum să-mi fie rău... Da' pe semne că m-a răzbit. Altădată eram eu mai tare ca el, acum... e el mai tare ca mine, — și rîse bătrînește. Dar după ochii vioi mijiți a șagă, se vedea că nu crede de loc una ca asta.

— Culcați-vă și voi — spuse Vasile. Eu mai stau pe-afară.

Ilinca se uită la el întristată. Vasile se opri o clipă în fața ei. O privi în ochi. Ochii ei dintotdeauna buni și înțelegători, îl primiră ca într-o îmbrățișare. Vasile își lăsă mîna mare pe umărul ei, într-o mîngîiere stînjenită.

— Culcă-te — îi mai spuse odată în șoaptă. Se întoarse, își luă haina din cui și ieși îmbrăcîndu-se. Ilinca îl văzu cum aprinde felinarul în tindă și cum pornește cu el prin curte.

★

Aerul rece îi răcori tîmplele. Vasile răsuflă din tot pieptul, ca în preajma unei trînte. Porni cu felinarul prin ogradă. Îi dădu ocol și se opri la grajdul vitelor. Își trecu mîna pe crupa cailor. Pielea caldă, puțin umedă, zvîcni sub palma lui. Lumina felinarului căzu o clipă pe plugul pus într-un colț și se prinse pe cuțitul tăios. Își aminti de strălucirea brazdei proaspăt tăiată și întoarsă spre lumina soarelui și i se păru că se află pe cîmp. Simți și mirosul pămîntului reavăn și căldura lui aburită. Ieși încet din grajd, apoi din ogradă și porni pe uliță cu pași rari și apăsați. Mergea și-și spunea: „Și ce, dacă o să mă duc la ei o să mă alunge? Nu mă alungă. O să mă duc..." Și fără să-și dea seama grăbi pasul.

Cînd ajunse în dreptul căminului se opri și răsuflă din nou din tot pieptul. Se afla la capătul unui drum. Și se simțea limpezit. Cînd intră, toți se întoarseră spre el. În clipa de tăcere care urmă, Vasile se simți tulburat de o veche amintire din școală: ieșise pe scenă să spună o poezie. Aceeași tăcere plină de așteptare îl întîmpinase și atunci și tare i-a fost teamă în prima clipă. Acum ca și atunci parcă-i juca o ceață în fața ochilor. Gavrilă se ridică de la masă și veni spre el. Îl cuprinse pe după umeri și-l aduse între ceilalți.

— Bine-ai venit, Vasile — și la mulți ani!

Vasile îl privi în ochi și zîmbi larg pentru prima dată în noaptea asta. Se uită la ceilalți. Îl văzu pe Greabu, pe Mărunțelu, pe Marin. Zîmbeau toți așa, de parcă li se luase o piatră de pe inimă.

— Umpleți paharele, — spuse Gavrilă, să cinstim pe un nou venit în anul acesta.

Ciocniră și băură. Iar Vasile izbucni ca altădată:

— Vinul cînd e singur și necîntat, n-are nici un har!...

Mărunțelu își luă acordeonul în brațe și zise:

— Ce stai, Vasile, dă-i drumul!

Noapte de Anul Nou

de ION PETRACHE

Ilinca nu știa nimic. Ca în fiecare ajun de an nou, era copleșită de grija cozonacilor. Sta la gura cuptorului cu un pai de mătură în mînă, aprinsă la față și neliniștită. Scotea cîte un cozonac, îl înțepa cu paiul, îl cumpănea în mîini, apoi îl așeza în rînd cu ceilalți pe masă...

În odaie plutea un miros dulce-acrișor, de dospeală aromată și era cald. Vasile nu putea să stea în odaie de răul cozonacilor... Cum intra, cum îl lua mirosul și ieșea în tindă. „La ce bun atîta muncă?" ar fi vrut să-i spună, dar nu se-ndura. Asta era bucuria ei de anul nou: să facă bucate bune, să le înșire în toată casa și să-și închipuie ce-o să zică oaspeții, cum o s-o laude în fața ei și cum o să dea el din cap zîmbind mulțumit.

— Femeie proastă, — își zise necăjit Vasile. Dar își luă seama. Ce proastă? Parcă mie nu-mi plăcea? Îmi plăcea, că aveam de toate. Și acum am. Da — degeaba... Dădu din mînă a pagubă și intră din nou.

— Ce nu stai locului, bărbate? De dimineață te tot învîrți. Mai bine mi-ai aduce niște lemne să pun sarmalele.

Vasile ieși supus. E ziua ei de poruncă și ea știe și nu-l cruță. Tot anul tace ea și el poruncește. Da'n ultima zi își scoate pîrleala. Altădată îl înveselea, dar acum parcă-i face în necaz.

Îi duse lemnele și se uită la oala mare plină cu sarmale.

Vasile ieși iar în tindă și începu să socotească: „Ion Chițcaru a intrat... Marin al Giadăului a intrat... I-a văzut ieri pe uliță și le-a zis, ca în fiecare an. Și ei știau c-o să le zică și se uitau în lături. Pe Mărunțelu și pe Greabu i-a întîlnit azi. Toți i-au răspuns la fel: „Mulțumim, nea Vasile da' nu venim, că ne ducem la cămin"... Și parcă le părea rău că trebuie să-i spună așa, în față.

Vasile știa că cei de la colectivă se strîng la cămin de anul nou. Dar tot nu-i venea să creadă că n-o să vină la el. În fiecare an au petrecut la el. Erau prieteni vechi.

Cînd i-au spus că nu vin, i-a roșit obrazul de rușine. I-au spus așa că parcă îl mustrau. Și el știa de ce-l mustrau. Că doar i-au zis de-atîtea ori: „Hai, măi Vasile cu noi, nu te ține de-oparte". Din primăvară i-au zis. El nu, vrea să vadă cum or să iasă toamna. În toamnă cînd a văzut cum își cară oamenii rodul cu carele, el tot nu, că e mîndru și nu vrea să zică cineva că vine la de-a gata. Și așa încet, încet s-a pomenit singur. Pe cine să cheme acum? Mai sînt cîțiva care n-au intrat încă, da' nu-s oameni de felul lui. Tigău e zgîrcit și ursuz, n-ai ce vorbi cu el... Huțan e rău la beție, înjură din nimic, sare la bătaie, aia nu mai e petrecere... Androne, doarme de-a-npicioarele. Cu ceilalți nu se are bine de mult, că nu i-a plăcut niciodată omul lacom și hapsîn. Ba-i mai ia și-n rîs de multe ori, că umblă fudui și țepeni, parcă le-ar sta hectarele înșirate de la pîntec pînă-n nas, de nu mai poți ajunge pînă la nasul lor.

Vasile intră din nou în odaie. Ilinca ducea cozonacii unul cîte unul în odaia mare îi punea pe un ștergar alb și-i mîngîia ca pe niște copii.

Vasile se așează hotărît pe laviță. „Cum o veni Ilinca de dincolo îi spun, ce mai!... Acu' vine seara... Și parc-o vedea întinzînd masă mare... Asta n-ar mai putea-o răbda!"

— S-a închegat bine piftia — spune Ilinca venind de dincolo. Poți s-o ții pe muchie de cuțit!

Vasile se uită la ea și i se făcu gol în inimă. Cum să-i spună? De cînd s-au luat, n-a fost an în care să nu aibă oaspeți. Doar muncesc din primăvară pînă toamna tîrziu de se spetesc. Au vreo trei hectare de pămînt, o palmă de vie, grădină în jurul casei, și vite. Ilinca e harnică și iute la treabă. Îi place să muncească. Și lui îi place. De multe i s-a urît în viață dar de muncă, niciodată. Își privi mîinile. Mari, vînoase, cu bătături crescute din adînc, iar vîrfurile degetelor îngroșate cît niște cartofi noi. Mîini ca ale lui nu prea sînt în sat. Vasile știe și se ferește de bătăi. De muncă nu se ferește. Cînd apasă pe coarnele plugului, simte cum i se scurge puterea pe fierul plugului, pînă în brazdă, odată cu sudoarea. De aceea îi e drag pămîntul. S-a lipit cu sufletul de el și primăvara nu boabe de grîu, ci boabe din suflet parcă seamănă. De aceea i-a fost greu să intre în colectivă. A chibzuit în fel și chip. S-a sfătuit și cu bătrînul și cu cei de la partid și cu cei de la sfat. Pînă la urmă s-a gîndit. Lasă să înceapă ei, să văd cum merge anul ăsta, pe cine-și aleg președinte, cum se înțeleg, și pe urmă... Așa era felul lui. Pînă nu cumpănea de o mie de ori un lucru, nu era cu inima împăcată. După ce s-a întemeiat gospodăria și s-a ales președintele, i-a părut bine că n-a intrat. Nu că n-ar fi fost bun președintele. Gavrilă-i bun și cinstit om, dar toată viața lui fusese sărac. N-avusese decît un pogon, și acela cu pămînt slab. Cum o să se priceapă el să gospodărească atît pămînt cît s-a adunat la un loc?

Într-o zi, Gavrilă a venit la el.

— Măi Vasile, tu ești cel mai bun gospodar al satului...

— O fi, răspunse Vasile, înclinîndu-și capul într-o parte.

— Apoi, dacă ești, treci tu în locul meu.

Vasile l-a privit mirat.

— Da' ce-ți veni să mă ocărăști, nea Gavrilă?

— Ba nu te ocărăsc, nu vezi că te privesc în ochi? Da' știu că nu intri fiindcă n-ai încredere în mine.

Lui Vasile i-a fost rușine atunci.

— Da' de unde știi una ca asta?

— Știu, măi Vasile, c-am încărunțit privind în sufletul oamenilor. Pămînt am avut atît de puțin, că nu-mi încăpeau ochii în el, și atunci am privit la oameni și am aflat multe.

Acum își amintește de ochii aceia și se întreabă: „De ce n-am intrat atunci?"...

— Ce ți-o fi, bărbate, de tînjești așa? îl întrebă Ilinca așezîndu-se lîngă el.

Vasile se uită la ea și se gîndi: „Proastă mai e și muierea asta, de nu pricepe singură că n-are cine veni la noi". Dar pe urmă își reveni. „Ce proastă? Parcă eu am priceput pînă nu mi-au spus-o în față?"

— Mă gîndesc și eu, îi răspunse el sovăitor. De cîți ani ne-am luat noi?

Ea îl privi mirată.

— Ce-ntrebare e asta? Minel are 16 ani în primăvară.

— Da, 16 ani? Iacă, după 16 ani o să petrecem și noi anul nou singuri, Ilinco.

— Cum așa? — tresări ea speriată. Da' de ce-am muncit eu trei zile și am întors toată casa pe dos?

Lui Vasile i se făcu negru în fața ochilor.

— Da' ce, tu numai pentru străini muncești? Să vadă alții, să te laude alții... Da' bărbat n-ai?... da' tată n-ai?... da' copii n-ai?

Lui Ilinca îi dădură lacrimile dar tăcu. Văzuse o vînă zvîcnind la tîmpla lui Vasile. Știa că-i semn de mînie și nu voia să-l mai întărîte. Vasile nu era om rău, dar de mînia lui rară se temea. Și apoi să se certe tocmai azi... Nu li se mai întîmplase asta niciodată.

Dar Vasile se liniștise. Se pomenise strigînd la ea așa, din senin. Ce vină avea ea? Acum, se învîrtea prin odaie cu mîinile-n buzunare și-i părea rău. Ușa se deschise încet și intră bătrînul. Nu se uită nici la unul, nici la celălalt și înaintă încetișor și se așeză pe pat lîngă cuptor. Își scoase tabacherea veche și înnegrită și se apucă să-și răsucească o țigară. Nu-i plăceau țigările gata. El își tăia singur tutunul. Așa se obișnuise de tînăr, așa făcea și acum. După ce-și aprinse țigara se uită la Vasile. Ochii încă vioi licăriră sub sprîncenele stufoase. Dintre toții copiii, pe Vasile îl iubea mai mult. Îl iubea că-i semăna. Și la minte-i semăna. De cîte ori îl privea, parcă-și vedea tinerețea.

Ilinca se sculă și ieși închizînd încet ușa după ea.

— Ce țipi într-o zi ca asta? întrebă bătrînul încet.

— Sînt necăjit tată, asta-i...

— Că ești necăjit văd și eu, și știu și de ce. Eu am zis că nu mă amestec. De muncă nu mai sînt bun, iar pămîntul e al tău acuma, că tu singur îl muncești. Da' dacă te-ai hotărît într-un fel, și nu-ți iese la socoteală, apăi nu te certa cu alții care n-au nici un cuvînt în treburile tale.

— Parcă mata ai făcut altfel? Niciodată nu te-ai sfătuit cu mama.

— Nu, nu m-am sfătuit și am făcut rău. Are și femeia cap să gîndească că la necazuri are parte dreaptă cu tine, Ilinca tace, da' nu-i proastă, să știi!... Și-și ridică arătătorul în dreptul gurii.

Vasile dădu din umeri. Se auziră pași mărunți în tindă. Copiii năvăliră în odaie.

— Tată, să vezi ce e la cămin!... Toată lumea e acolo.

Vasile se uită pe geam. Începea să se însereze. Pe uliță treceau oameni, rîzînd tare. Femeile duceau cîte o legătură mare în mîini. Mergeau cu luare-aminte, parc-ar fi îndeplinit cine știe ce treabă de seamă. Vasile trecu în odaia mare. Ilinca stătea în întuneric cu fruntea proptită de geam. Și ea se uita la ei. Cînd îl simți pe Vasile se depărtă repede și începu să caute chibriturile. Vasile i le întinse. Îi simți mîinile reci, tremurătoare.

— Scoate hainele de sărbătoare...

— De ce? întrebă ea cu o speranță ascunsă. Văzuse copiii venind și se gîndise că poate, cine știe, au adus vreo veste.

— Vreau să mă îmbrac și eu ca lumea. Și tu, și copiii... O să petrecem noi și singuri.

Ilinca oftă, deschise dulapul și începu să înșire pe pat tot ce trebuia. Dar gîndul îi era la femeile care treceau pe uliță. În seara asta se gîndise și ea că poate ar

Desen de RODICA CIOCÎRDEL

Şalom Alehem

100 de ani de la naşterea unui mare scriitor

Tradus în mai toate limbile în care s-a îjdărit o literatură, împlinirea unui veac scurs de la naşterea acestui mare scriitor, va fi comemorată de toţi cetitorii în limba cărora a fost tradus.

Oricît de conştient de valoarea sa, desigur că iscusitul, dar modestul zugrav al unei lumi necăjite şi pînă la el puţin sau altfel cunoscute, nu va fi visat nici cînd, că după o sută de ani de la venirea lui pe lume, numele său va fi pomenit la cele patru puncte cardinale ale globului.

Cu toate că, în viaţă fiind, a cucerit aplauze şi a cunoscut notorietatea, nu se poate spune că a fost un răsfăţat al soartei. Dimpotrivă. Născut într-un mic tîrguşor al guberniei Poltava şi rămas de timpuriu orfan de tată, a trebuit să poarte grija unei numeroase familii, în care fraţii legitimi, naturali şi vitregi, atingeau la adunare cifra de circa douăzeci. Prigoana vitregii ocîrmuiri îl sileşte să ia drumul pribegiei. Moare la New-York în 1916.

★

Dorinţa de didacticească tihnă şi meteahna clasificării, a hotărît bună parte din critica şi istoria literară, să-l aşeze pe Şalom Alehem în raftul umoriştilor.

Umor avea el, ce-i drept, dar a-l categorisi umorist şi punct, mi se pare excesiv. Toţi oamenii inteligenţi au mai mult sau mai puţin umor, dar nu toţi sînt umorişti. Ş-apoi, pur şi simplu umorist e o etichetă care nu se poate aplica acestui scriitor. Printre rînduri, povestirile sale conţin un dramatism, mergînd ades pînă la tragic, care nu poate scăpa cetitorului atent. A nu reţine din scrisul lui decît latura anecdotică, înseamnă ori a nu-l pricepe, ori a-l nedreptăţi. Toţi rîdem, dar nu la fel şi nu din aceleaşi motive. Şalom Alehem a făcut pe mulţi să rîdă, dar cred că el rîdea foarte rar, dacă va fi rîs cu adevărat vreodată.

E un truism să spui că cea mai mare parte din oamenii care ştiu să provoace rîsul sînt trişti. Dar aşa este. Nu e obligator să fii vesel pentru a stîrni rîsul şi de multe ori e chiar recomandabil să nu fii. Am citit pe vremuri într-un almanah, o anecdotă în care, după o serie de încercări zadarnice de a lecui un pacient suferind de mizantropie, un neurolog, îi recomandă, ca ultim şi sigur tratament, să se ducă la teatru şi să asiste la un spectacol în care juca un renumit comic al epocii.

— Cu neputinţă i-a spus pacientul, eu sînt comicul!

E poate cazul lui Şalom Alehem. Spun asta, pentru că, fără îndoială că dacă n-ar fi ştiut cine e, mulţi profesori-doctori i-ar fi prescris, spre a-l înveseli, să citească propriile-i opere. Şi sînt foarte sigur că ele n-ar fi avut de ce să-l înveselească şi că nimic vesel nu i-ar fi amintit.

Ceea ce este în adevăr vesel la acest autor e prezentarea, sau mai bine zis aparenţa —, fondul, foarte rar, cel puţin în povestirile care mi-au căzut în mînă.

Ceea ce-l caracterizează în primul loc e veridicitatea tipurilor, dialogul viu şi în general o vervă susţinută şi împănată cu zicale în care au cristalizat observaţii milenare.

S-a spus despre Voltaire că întrebuinţa ca nimeni altul limba tuturor. Am impresia (după cît îmi îngăduie tălmăcirile prin care am luat contact cu scrisul său), că Şalom Alehem a mers pe aceeaşi cale şi că îşi cunoaşte bine folclorul. În opera sa, descrierea nu ocupă decît spaţiul redus pe care autorii dramatici îl acordă schiţării unui decor, în care urmează să se desfăşoare acţiunea. Se vede că el aude personagiile vorbind. Le-a văzut, le-a auzit, le-a înregistrat, le-a pritocit, le-a pus să repete şi-a notat. Aşa au făcut şi Cehov şi Caragiale şi Courteline. Aşa fac toţi scriitorii în stare să reclădească realităţi. Numai acest fel de personagii, luate din viaţă şi presate între două tartaje, se bucură de longevitate şi părăsind cărţile în care le-a închis autorul, îşi reiau prin veac, firul existenţii.

Îmi aduc aminte, că odată, în redacţia „Vieţii romîneşti" din Iaşi, G. Ibrăileanu povestea cum într-o zi, Caragiale vorbind de personagiile din opera sa, într-un acces de sinceritate şi iritare, a izbucnit, adresîndu-i-se:

— Îi urăsc mă, îi urăsc!

Gramatical ar fi fost, fiind vorba de personaje *să scriu* le *urăsc. Dar dacă aşa a spus Caragiale — şi aşa a spus — e o dovadă că el se gîndea la modele, adică la* oamenii *pe care i-a văzut în viaţă şi pe care îi ura, înainte de a-i fi concentrat pe scenă. Şi de bună seamă că exclamaţia maestrului se referea exclusiv la Cafavenci, Ipătescu, Farfuridi şi tutii quanti şi nici de cum la Ion din Năpasta şi nici la bravul cetăţean turmentat din „O scrisoare pierdută". Aceştia din urmă se bucurau de toată înţelegerea şi simpatia lui. La Şalom Alehem atitudinea e aceeaşi: înţelegere şi simpatie faţă de asupriţi, ură faţă de asupritori.*

★

Scriitorii din familia spirituală din care face parte Şalom Alehem au ca duşmani fireşti prostia, răutatea, ignoranţa, semidoctismul şi tot alaiul lor. Combătîndu-le, aceşti autori nu micşorează desigur numărul proştilor, dar le paralizează acţiunile. Ironia lui Socrate şi nu argumentele adversarilor au făcut să se prăbuşească sofiştii cu toţi Hippiaşii, Gorgiaşii şi Protagoraşii lor. De aceea socot că meritul acestui fel de scriitori e cu atît mai mare, cu cît ei ştiu mai bine ca alţii, atunci cînd pornesc la luptă, că pe astă lume răutatea şi prostia trebuie să fie înfrînte.

Al. O. Teodoreanu

Moştenitorii

„Meerii şi Şneerii"!... La drept vorbind, n-au fost decît un singur Meer şi un singur Şneer. Şi erau gemeni şi semănau atît de mult unul cu altul, încît a fost o vreme cînd nu puteai şti care-i Meer şi care-i Şneer. Se spune că în copilăria lor era cît pe ce să fie schimbaţi între ei şi poate chiar că au şi fost. Trebuie să ştiţi că mama lor era o femeie mărunţică şi pirpirie, săraca, dar tare puioasă. Cît a trăit, a turnat la copii cu nemiluita; în fiecare an cîte un copil. Dar copilul nu se chinuia mai mult de un an şi murea. Pînă ce, într-o zi, femeia a încetat să mai facă copii... Gata! S-a isprăvit! Aşa credea ea. Dar, minunea lui dumnezeu! La bătrîneţe s-a trezit cu doi dintr-odată. Şi fiindcă îi venea greu să alăpteze pe amîndoi, a trebuit să-şi tocmească o doică. Ce să facă? Unul din Casrilifca, oricît de sărac o fi, nici n-o să-şi arunce copiii în stradă şi nici pe mîini străine n-o să-i lase.

După ce a tocmit doica, mama şi l-a luat pe Meer (Meer era mai în vîrstă decît Şneer cu o jumătate de oră) şi pe Şneer l-a lăsat pe seama femeii. Dar, fiindcă nici doica nu era cine ştie ce zdravănă, amîndoi copiii — şi Meer şi Şneer — nu aveau ce suge şi mureau de foame amîndoi şi miorlăiau toată noaptea de te asurzeau.

Într-o zi, mama şi doica s-au apucat să scalde copiii. Bineînţeles, pe amîndoi într-o singură albie. După ce le-au scos cămăşuţele şi i-au băgat în apa fierbinte, copiii se umflară şi se făcură roşii ca focul: pesemne că baia le plăcea tare mult! Amîndouă femeile stăteau peste albie şi mereu turnau în ea apă proaspătă şi copiii nu mai puteau de bucurie. Dădeau din mîini şi din picioare, ca nişte broscuţe răsturnate cu burticica în sus. După aia, plozii au fost scoşi din albie, înveliţi amîndoi într-un cearşaf (într-un singur cearşaf), şi băgaţi în pat (într-un singur pat), ca să se mai usuce niţel. Dar cînd a fost să li se pună din nou cămăşuţele, nici mama, nici doica n-au mai putut şti care din amîndoi e Meer şi care-i Şneer. Aşa că femeile au început să se certe între ele.

— Ia-n te uită, aş putea să jur că ăsta-i Meer şi ăstalalt Şneer.

— Ce tot vorbeşti! Asta-i Şneer şi ăstălalt Meer! Nu vezi?

— Ptiu! Fire-ar a dracului de treabă! Ai înnebunit?

— Auzi vorbă! Am înnebunit! Ce-i poate trece dumneaei prin minte! Păi nu vezi după ochi, că ăsta e Şneer şi ăstălalt Meer? Ia-n te uită aici doi ochi!

— Grozav semn! Ce să-ţi spun! Desigur că are doi ochi, nu trei!

Şi nu mai isprăveau: una ba că Meer e Şneer, şi că Şneer e Meer, cealaltă ba că Şneer e Meer şi Meer e Şneer. Pînă ce bărbaţii găsiră un mijloc să se descurce. Nu degeaba, sînt bărbaţi!

— Ştiţi ce? Daţi-le să sugă. Şi o să vedem: ăla care o să se lipească de mama e Meer şi celălalt e Şneer. E doar la mintea omului.

Cum au simţit sînul, amîndoi mormolocii s-au repezit ca după o zi de post şi au început să sugă, smiorcăind, dînd din picioare şi mîrîind ca nişte căţeluşi flămînzi.

— Minunea minunilor! Ia-n uitaţi-vă cum a orînduit dumnezeu lumea!

Aşa au spus bărbaţii cu lacrimi în ochi şi numai aşa le veni pofta să vadă ce o să se întîmple dacă vor lua copilul din braţele doicii şi-l vor pune în braţele mamii, şi pe ăl din braţele mamii, în braţele doicii. Şi bieţii copii fură smulşi de la sîn şi schimbaţi: Şneer în locul lui Meer şi Meer în locul lui Şneer. Credeţi cumva că n-au vrut să sugă? Ba bine că nu! Şi încă cum!

De atunci şi-au dat seama cu toţii că degeaba îşi mai bat capul să ştie care e Şneer şi care e Meer. Şi s-au lăsat păgubaşi! Las' să fie Şneer, Meer şi Meer, Şneer. Şi aşa le-a rămas numele: „Meerii şi Şneerii", ca şi cum ar fi fost vorba de doi Meeri şi doi Şneeri! Fiecare dintre ei, adică era şi un Meer şi un Şneer. Nu o dată s-a întîmplat la şcoală ca dascălul să-l bată pe Meer, cînd trebuia să-l bată pe Şneer, sau dimpotrivă, să-l bată pe Şneer, cînd bătaia i se cuvenea lui Meer. Dar, ca să nu-i fie vreunuia dintre ei necaz de pomană, dascălul le zicea:

— Ştiţi ce, copii? Întindeţi-vă pe bancă amîndoi şi n-o să mai fie vorbă: ba că te-am bătut pe tine în locul lui ba pe el în locul tău!

Abia cu mult mai tîrziu, cam pe la vreo treisprezece ani, cînd Merii şi Şneerii au început să se ţină bine pe picioare, lumea a putut deodată să facă o deosebire între ei. Le creştea barbă! (Pe semne că s-au apucat prea de timpuriu să fumeze!) Lui Meer a început să-i mijească pe obraji şi pe sub nas un puf negru (dar negru ca cerneala!) iar lui Şneer un puf roşu (dar roşu ca focul!) Şi s-au pornit bărbile astea să crească aşa, că la cununie s-au trezit cu nişte bărbi — ce spun bărbi? — nişte mături! Unul o mătură neagră şi altul o mătură roşie, parcă le-ar fi atîrnat cineva măturile astea de fălci.

Mari sînt faptele lui dumnezeu şi nemărginite sînt minunile lui! Cine ştie ce s-ar fi întîmplat — doamne fereşte — dacă după cununie de pildă, Meerii şi Şneerii şi-ar fi schimbat nevestele între ei — vreau să zic, dimpotrivă: dacă nevestele şi-ar fi schimbat bărbaţii între ele. Nu ştiu cum e pe la voi, în oraşele mari, dar la noi, la Casrilifca, încă nu s-a pomenit o nenorocire ca asta. Fiindcă — să ne înţelegem: dacă eu sînt nevastă-ta, tu eşti bărbatu-meu! Şi dacă tu eşti bărbatu-meu, sînt eu nevastă-ta: Sau: dacă tu eşti bărbatulăleia, sînt eu nevasta ăstuia! Că se poate întîmpla ca bărbatu-meu să spună că n-are nimic nici împotriva nevestei ăstuia, ei şi? Da' eu unde sînt? Crezi tu că nu i-aş da îndată una peste bot?

Dar nu despre asta e vorba. Adevărata poveste abia de aici începe.

★

Pînă acum n-am pomenit nimic despre tatăl Meerilor şi Şneerilor, ca şi cum ei nici n-ar fi avut tată de cînd s-au născut. Dar la noi, aşa ceva nu se poate întîmpla, doamne fereşte! La noi încă nu s-a pomenit ca un copil să crească, fără să ştie cine e adevăratul lui tată.

În sfîrşit, Merii şi Şnerii au avut tată şi încă un tată arătos, reb Şimşin, om evlavios, cu barbă mare, stufoasă, o barbă să tot ai la ce să te uiţi! Reb Şimşin avea mai mult barbă decît obraz. Din pricina bărbii, mai-mai că nu i se vedea obrazul. De asta în Casrilifca nici nu i se zicea decît reb Şimşin Barbă.

Şi era acest reb Şimşin Barbă... atîta rău dacă ştiu ce era! Era un biet om care se necăjea de moarte pentru o bucăţică de pîine şi care, cît a trăit, s-a luat de păr cu sărăcia. O dată izbutea el să răpună sărăcia, o dată îl răpunea sărăcia pe el, aşa cum e obiceiul pe la ovreii noştri din tîrg, care nu prea se sperie de sărăcie. Îi arată cotul şi atît!

Şi a trăit reb Şimşin Barbă cît a trăit, pînă a murit. Iar cînd a murit, a fost cu mare cinste îngropat. L-a însoţit la groapă aproape tot tîrgul.

— Cine a murit?

— Reb Şimşin!

— Care reb Şimşin?

— Reb Şimşin Barbă!

— Aoleo! Vrasăzică, gata... S-a dus şi reb Şimşin Barbă! Dumnezeu să-l ierte!

Aşa-şi vorbeau oamenii între ei şi aşa plîngeau ei nu atît pe Şimşin Barbă, cît tîrgul care rămînea mereu cu un nenorocit mai puţin. Ciudaţi mai sînt ai noştri, ăştia din tîrg! După ce că sînt nişte calici, care în viaţa lor n-au mîncat o singură dată pe săturate, ar mai vrea ca nimeni dintre ei să nu moară. Atîta mîngîiere au: că lumea moare peste tot, pînă şi la Londra — şi că de moarte nimeni nu poate scăpa. Nici măcar Rotschild, care e mai mare decît împăratul. Cînd îi vine vremea să închidă ochii, e poftit frumuşel pe lumea alalaltă şi vrea, nu vrea, trebuie să se care de aici.

Acu să ne întoarcem la Meerii şi Şneerii noştri. Cît timp reb Şimşin Barbă trăia, Meerii şi Şneerii erau, aş putea spune, un suflet şi o simţire. Dar după ce reb Şimşin Barbă a murit, au început Meerii şi Şneerii să se împace între ei ca tusea cu junghiul. Oricînd îi apucai, erau gata să se ia de păr şi să-şi smulgă unul altuia barba. Ştiţi, poate, pricina? Mă rog, din care pricină aţi vrea să se certe între ei, după ce tatăl lor a murit?

Din pricina moştenirii, firească. E adevărat că reb Şimşin n-a lăsat nici păduri, nici pămînturi, nici case — şi avere în bani ghiaţă cu atît mai puţin. Dar să nu credeţi, doamne fereşte, că reb Şimşin Barbă n-a lăsat copiilor nimic. De pe urma lui reb Şimşin Barbă a rămas moştenire ceva pe care îl poţi schimba oricînd pe bani: n-ai decît să-l pui amanet, să-l închiriezi, ori să-l vinzi. Ce? Un jîlţ în sinagoga veche din Casrilifca, în faţă de tot, la peretele de răsărit. Era jîlţul al doilea după jîlţul rabinului reb Iosifel! Asta a lăsat moştenire reb Şimşin Barbă. Decît nimic, e bun şi atît!

Din păcate, reb Şimşin a uitat să spună cui lasă jîlţul: Meerilor sau Şneerilor? Pesemne că reb Şimşin nu se aştepta să moară. Uitase că moartea se ţine scai de tine la fiecare pas pe care-l faci. Astfel şi-ar fi scris testamentul, sau ar fi lăsat vorbă faţă de martori căruia din cei doi fii îi rămîne jîlţul.

Şi ce să vă spun? Cearta între fraţi a izbucnit numaidecît. Meer zicea că, după lege, jîlţul lui tat-său i se cuvine lui, fiindcă el e mai în vîrstă decît Şneer cu o jumătate de oră! Şi Şneer zicea: mai întîi nu se ştie care dintre noi doi e mai în vîrstă, fiindcă, după cîte spune mama, de cînd am fost schimbaţi în baie, s-ar putea întîmpla ca Şneer să fie Meer şi Meer, Şneer. În al doilea rînd, Meer are un socru bogat, care e şi el stăpînul unui jîlţ în faţă, la peretele dinspre miazăzi al sinagogii şi, fiindcă n-are nici un moştenitor — tot Meer va fi cel care va pune mîna pe jîlţ. Ar însemna, prin urmare, ca Meer să aibă două jîlţuri şi el, Şneer, nici măcar unul! Ei? Asta-i omenie? Asta-i dreptate?

Cînd auzi cuvintele lui Şneer, socrul lui Meer sări ca fript: „Auzi obrăznicie! Încă n-am nici patruzeci de ani împliniţi şi mai vreau să trăiesc... şi să trăiesc bine... şi mă-garii îşi împart averea mea între ei! Şi apoi, cine poate şti dacă n-o să mai am un băiat? E adevărat că eu n-aş vrea, dar nevastă-mea, ar putea să aibă nu numai unul, ci chiar mai mulţi! Auzi obrăznicie!" S-au băgat oamenii între ei să-i împace şi să-i îndemne ca unul să mai plătească celuilalt cît face jîlţul şi să se isprăvească odată cu cearta! E o socoteală cinstită, nu? Din păcate, însă, nici unul dintre fraţi nu vroia să i se pomenească de bani. Nu de bani era vorba! Banii sînt moft. Dar necazul! Lor le era mai mare necazul! De ce un frate să fie atît de încăpăţînat încît să nu-i facă celuilalt pe plac? Şi de ce în jîlţul tatii să stai tu şi nu eu? Fiecare din ei nu ţinea atîta să aibă el jîlţul, cît nu putea înghiţi ca celălalt să-l moştenească. Vorba aia: nici tu, nici eu! Şi Meerii şi Şneerii începură să se ia la harţă între ei şi să-şi facă unul altuia în necaz.

În cea dintîi sîmbătă după moartea lui Şimşin Barbă, Meer veni ceva mai devreme şi se aşeză în jîlţul tatălui său, ca Şneer să fie silit să stea toată vremea în picioare. În sîmbăta a doua, veni Şneer ceva mai devreme şi luă el locul tatălui său, ceea ce-l sili pe Meer să stea toată vremea în picioare. În sîmbăta a treia, Meer intră în sinagogă dis-de-dimineaţă, se aşeză în jîlţ şi fă-i ceva dacă poţi. În sîmbăta a patra, Şneer se înfipse în jîlţ şi mai devreme, şi poftim de-l mai urneşte de-acolo. În sîmbăta a cincea, Meer se grăbi să vină şi mai devreme... şi aşa mai departe, pînă ce Meerii şi Şneerii veniră într-o sîmbătă în acelaşi timp cu noaptea-n cap, se aşezară amîndoi la uşa sinagogii (sinagoga era închisă) şi începură să se privească unul pe altul, fără cuvinte. Dar cum? Ca nişte cocoşi, gata-gata să-şi sară în obraz şi să-şi scoată ochii.

Nu trebuie să uităm însă, că erau copii de neam bun, băieţi bine crescuţi, nu nişte haimanale, gata să se apuce, nici una, nici două, de bărbi. Stăteau şi aşteptau să vină Azriel, ceaţul, să deschidă uşa — şi abia atunci s-o vedea care apucă jîlţul mai întîi: Meer sau Şneer?

Cît zece ani li se părea fiecare minut! Ardeau de nerăbdare să-l vadă pe Azriel, ceaţul, cu cheile. Şi cînd Azriel, ceaţul, în sfîrşit apăru şi vru să descuie, nu putu cu nici un chip să bage cheia în broască, fiindcă amîndoi fraţii se proptiseră cu picioarele în uşă şi o împingeau, unul cu dreptul, celălalt cu stîngul şi taie-i, spînzură-i, nu vroiau să se dea mai încolo nici în ruptul capului.

— Ei? Şi cu ce o să vă alegeţi? făcu reb Azriel, care trase pe nas nişte tabac. Dacă o să-mi staţi amîndoi aşa, băgaţi în uşă, ca nişte ţapi, n-o s-o pot descuia şi o să las sinagoga toată ziua închisă. Spuneţi-mi şi voi! Treabă-i asta?

Meerii şi Şneerii n-au putut rămîne surzi la vorbele astea şi deodată se traseră amîndoi ceva mai îndărăt, unul în dreapta, celălalt în stînga, ca să-i facă loc lui Azriel. Dar cînd uşa se dădu la o parte, Meerii şi Şneerii dădură buzna înăuntru.

— Încetişor, că mă faceţi praf! zbieră Azriel ceaţul şi încă înainte de a putea să mai rostească o vorbă, se şi găsi lungit pe jos, sub picioarele lor.

— Încet! strigă el, iar, îngrozit. Am copii!... Nu mă omorîţi!

Dar ce le păsa Şneerilor şi Meerilor de Azriel, ceaţul! O singură grijă aveau: jîlţul tatei. Şi se repeziră amîndoi într-acolo, spre peretele de răsărit, săriră peste bănci şi peste pupitre şi cînd ajunseră la jîlţ, se aşezară amîndoi deodată în el, se sprijiniră cu spatele de perete şi cu picioarele de duşumea şi tot împingîndu-se, săriră unul pe altul, se apucară de bărbi şi începură să scrîşnească din dinţi şi să-şi zbiere unul altuia în obraz:

— Mai bine să crăpi, decît să ajungi să stai în jîlţul ăsta!

Între timp, însă, Azriel, ceaţul, se ridică de pe jos, îşi mai îndreptă niţel oasele şi se apropie de Meeri şi de Şneeri. Şi cînd Azriel, ceaţul, îi văzu cum se ţin unul pe altul de barbă, încercă mai întîi să-i ia cu binişorul:

— Ptiu, ruşine să vă fie! Doi fraţi, doi fraţi de sînge să se ţină de bărbi! Şi încă aici, într-un loc sfînt! Ptiu!

Dar Azriel pricepu că le vorbeşte în vînt. Dimpotrivă! Vorbele lui îi îndîrjeau şi mai rău. Şi se traseră Meerii şi Şneerii de barbă cu atîta furie, încît unul se trezi în mînă cu un smoc de păr negru (asta era barba lui Meer) şi celălalt cu un smoc de păr roşu (asta era barba lui Şneer). Amîndoi aveau obrajii plini de vînătăi, iar unuia dintre ei îi curgea sînge din nas.

Cîtă vreme lucrurile mai ţinură la barbă, palme, pumni, Azriel ceaţul putu să le mai arunce cîte o vorbă de mustrare. Dar cînd văzu sînge, Azriel nu mai avu inimă să rabde, fiindcă sîngele — chiar dacă ar curge din nas, e lucru tare urît! Pfui! Mai mare ruşinea! Şi fără să mai stea mult pe gînduri, Azriel ceaţul dădu fuga afară, apucă o găleată plină cu apă şi o vărsă peste amîndoi fraţii.

Lumea spune că apa rece a fost totdeauna leacul cel mai bun ca să-i readucă pe oameni în fire. Un om, oricît de mînios o fi, cum face o baie rece, se răcoreşte îndată şi începe să aibă gînduri mai limpezi, mai potolite. Aşa se întîmplă şi cu cei doi fraţi. Baia rece cu care i-a cinstit Azriel, ceaţul, pe neaşteptate, parcă trezi din somn pe Meeri şi Şneeri, care se uitară unul în ochii celuilalt şi se ruşinară tare. Şi chiar în aceeaşi seară de sîmbătă, Meerii şi Şneerii, însoţiţi de o droaie de cunoscuţi, se duseră la rabinul reb Iosifel, la judecată. Ce o spune rabinul, aşa să rămînă!

Dacă tîrguşorul Casrilifca n-ar fi aruncat undeva, într-un colţ blestemat, departe de lume şi dacă ar apare acolo gazete, omenirea ar fi avut mai mult de lucru cu rabinul reb Iosifel. Toate ziarele ar fi fost pline de el şi de isteţimea lui. Mari înţelepţi, vestiţi învăţaţi, oameni cu faimă din lumea întreagă, ar fi venit aici să-i audă cuvintele sfinte. Dar fiindcă tîrgul nostru, Casrilifca, e aruncat în colţul ăsta blestemat, departe de lume şi lipsit de gazetele lui, nimeni habar n-are de rabinul reb Iosifel. Gazetele de aiurea nu pomenesc niciodată de numele lui. Înţelepţii şi învăţaţii nu vin să-l vadă şi să-l audă. Fotografii şi desenatorii nu-i răspîndesc chipul. Şi rabinul reb Iosifel îşi trăieşte traiul liniştit, tăcut, fără gălăgie, fără tărăboi. Nimeni nu-l cunoaşte şi nu ştie ce ar putea povesti despre el, în afară de oamenii din tîrguşor, care nu mai pot după rabinul reb Iosifel al lor şi-i dau toată cinstea cuvenită (bani nu se găsesc în Casrilifca, dar cinste, cîtă vreţi!).

Cînd ajunseră la rabin, Meeri şi Şneerii găsiră casa plină de lume. Tîrgul întreg ţinea mult să audă cum va face rabinul reb Iosifel dreptate şi cum va împărţi un singur jîlţ la doi oameni!

Rabinul lăsă mai întîi pe impricinaţi să-şi descarce sufletul ca să se mai răcorească niţel. Asta era din totdeauna părerea rabinului reb Iosifel: oamenii să-şi verse năduful înainte de judecată — fiindcă după aia-i degeaba! Nu le mai poate ajuta la nimic! Apoi îl lăsă pe reb Azriel, ceaţul, să vorbească oricît o vrea, dacă-i face plăcere, Azriel e doar cel mai bun martor. După Azriel mai vorbiră şi alţii. Fiecare credea că în afacerea asta are şi el de spus un cuvînt. Şi nu numai unul, ci mai multe cuvinte. Dar rabinul reb Iosifel e un om care lasă pe oricine să vorbească. De mult am băgat eu de seamă că rabinul Iosifel e, în felul lui, un filozof. Ce-şi zice el? Că un om, oricît ar vorbi, — în cele din urmă însă tot trebuie să tacă din gură.

În sfîrşit, tot tîrgul vorbi şi vorbi — pînă tăcu. Şi cînd lumea tăcu, rabinul reb Iosifel vorbi Meerilor şi Şneerilor, rar şi liniştit, cum îi este obiceiul, cam aşa:

— Oameni buni! Iată cum stau lucrurile. După ce v-am ascultat pe voi amîndoi şi am auzit ce-au spus şi ceilalţi, văd că amîndoi aveţi dreptate, săracii de voi. Aţi avut, săracii de voi, amîndoi, acelaşi tată... şi încă un tată cumsecade, fie-i ţărîna uşoară! Dar din păcate v-a lăsat un singur jîlţ la amîndoi! Şi jîlţul ăsta al tatălui vostru vă e tare scump la amîndoi, fiindcă, la urma urmei, e un jîlţ la peretele dinspre răsărit al sinagogii! Un jîlţ al tău nu-i jucărie! Dar alta-i nenorocirea! Tot aşa cum un om nu poate să şadă în două jîlţuri dintr-odată, nu pot nici doi oameni să şadă într-un singur jîlţ. Ba, mi se pare că e mult mai uşor ca un om să stea în două jîlţuri, decît să stea doi oameni într-un singur jîlţ. Pentru că dacă un singur om ar avea, de pildă, două jîlţuri, el s-ar putea aşeza o dată într-un jîlţ şi altă dată în celălalt! Dar dacă doi oameni ar încerca să se aşeze în acelaşi timp pe acelaşi loc, asta nu se poate... Şi atunci, ce facem cu aceşti doi bieţi fraţi? Au avut, săracii de ei, un singur tată, care le-a lăsat drept moştenire un singur jîlţ... pe care îl vrea şi unul şi celălalt, pentru că, la urma urmei, e doar un jîlţ la peretele de răsărit al sinagogii! Ce spuneţi? Să se împartă între ei? Cum? Un jîlţ doar nu-i un măr, pe care-l tai în două şi spui: ţine tu o jumătate de jîlţ... şi ţine tu o jumătate de jîlţ! Dar un leac tot ar fi, ca să puteţi sta amîndoi la peretele de răsărit, jîlţ lîngă jîlţ. Iată care: fiindcă jîlţul tatălui vostru şi jîlţul meu sînt două jîlţuri lipite unul de altul, aşezaţi-vă frăţiorilor pe jîlţurile astea şi staţi sănătoşi cît vreţi... numai să n-aud că vă certaţi! Întrebarea e: dar eu, ce o să mă fac eu fără jîlţ! La asta o să vă răspund: unde scrie că un rabin, sau oricare altul, oricine o fi el, trebuie să aibă neapărat un jîlţ al lui şi neapărat la peretele de răsărit şi neapărat în sinagoga veche din Casrilifca? Să ne gîndim bine: De ce ne ducem noi la sinagogă? Să ne rugăm celui-de-sus! Dar unde se găseşte cel-de-sus? Peste tot: în lumea întreagă. Dar dacă-i aşa, atunci ce mi-i peretele de răsărit, ce mi-i peretele de apus, de miazăzi sau de miazănoapte, în jîlţul din faţă sau într-unul ceva mai înspre uşă? Ajunge să fii într-un loc sfînt şi să te rogi celui-de-sus... Într-o zi s-au înfăţişat unui împărat doi supuşi de ai lui cu o mare rugăminte. Deodată, cei doi au început să se certe între ei, să se ia la bătaie şi să-şi smulgă unul altuia barba şi au uitat cu totul pentru ce au venit la palat şi în faţa cui se află! Împăratul, bineînţeles, i-a săpunit aşa cum se cuvine şi a poruncit să fie alungaţi. Doar e la mintea omului: vreţi să vă rupeţi bărbile, duceţi-vă sănătoşi afară, în uliţă — şi smulgeţi-vă de cap, dacă vreţi, cît vă place. Ce căutaţi voi aici în palat, dacă nu ştiţi să vă purtaţi cuviincios?... Aşa şi cu voi! Duceţi-vă sănătoşi, acasă, copii, trăiţi în pace şi lăsaţi-l pe tatăl vostru, să stea liniştit acolo unde se află şi să pună un cuvînt bun pentru voi şi pentru noi şi pentru toţi ai noştri.

Aşa a judecat rabinul reb Iosifel pricina, după care toţi cei de faţă s-au risipit pe la casele lor.

Sîmbăta viitoare, Meerii şi Sneerii au venit la sinagogă şi s-au aşezat să-şi facă rugăciunea, chiar lîngă uşă. Cît s-au rugat de ei Azriel ceaţul pe de o parte şi rabinul reb Iosifel de cealaltă, degeaba a fost. Nici în ruptul capului n-au vrut să se aşeze la peretele de răsărit.

Cine vrea să cumpere un jîlţ la sinagoga veche, în preţul costului, să se adreseze copiilor lui reb Şimşin Barbă, Meerilor sau Şneerilor, fiindcă tot una e. Oricare din ei o să vi-l vîndă îndată, fiindcă nici unul nu vrea să se aşeze în el.

Stă gol un jîlţ şi-i păcat!

Traducere de **I. Ludo**

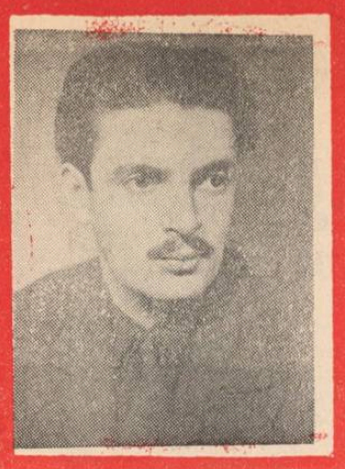

AL. ANDRIȚOIU

GENERAȚIA lui 23 AUGUST

Burg medieval

In miezul burgului medieval,
sub zările bătrînei Transilvanii,
un cavaler nocturn, plutind pe-un val,
ducea-n armură secolii și anii.

Sosise colbăit de veșnicii
în calea mea, contimporan cu slava,
ce căutam prin urbe poezii
în noaptea grea și verde ca otrava.

Vizeta de la coif și-a ridicat
dezvăluind doi ochi albaștri foarte,
care cu-n dor prelung și-nduioșat
priveau prin vremi de dincolo de moarte.

— Ci unde e castelul solitar
pe care se urca umbroasă, vița
și m-aștepta cu trupul de cleștar
ascuns în rochii de amurg, domnița?

Și unde-s lucitoarele armuri
și steagul terminat în limbi de șarpe,
și unde-s lăudații trubaduri
ce-nlăcrimau pe aurite harpe?

Și am ieșit din gangul adormit
pe-arterele orașului severe.
Luminile-n văzduh au strălucit,
și pulsuri lungi vibrau peste tăcere.

Sirene săgetau chemări pe cînd
prin sîrme de înaltă tensiune
trecea curentul fremătînd, cîntînd.
Releurile tăcăneau nebune.

Mașini duceau și grîne și hîrtii
și pîini și flori și sare și cărbune.
— Hei, cavalerule, de unde vii?
Și cine te-a trimis la mine, spune?

Nu-s grofii nicăieri! Nici nobili nu-s
și nici vlădicii de odinioară!
Cu osul frunții-mobilat și-au spus
toți șerbii verbul lor de foc și pară.

Blazoanele au prins rugină. Cresc
peste castele noile castele.
În humă doarme fostul os domnesc,
căzură prinții cum din cer cad stele.

Domnițele sînt apă și pămînt,
în roba lor de-amurg cîntară greieri.
Din cîte-au fost niciunele nu sînt,
degeaba burgul noaptea îl cutreeri.

El a pierit. Și zorii au chemat
orașul, tinerețea, la uzină.

. . . . . .

Nici umbra cavalerului ciudat
nu se vedea-n potopul de lumină.

Optimism

Voi trece pe partea-nsorită-a orașului
ca în viul clocot diurn
să mai simt cum se-așează pe mine
lumina.

Mă voi sui apoi într-un turn
cînd numai pe catapetesme
lumina-și plimbă auritele glezne.

Vezi, toată viața mea
s-a desfășurat, pretutindeni așa:
am căutat lumina
lina,
deplina,
cum, în deobște, se caută melodiile
cu clavirile
sau cu violina.

M-am urcat s-o ajung,
n-am coborît să o prind,
s-o pipăi,
s-o fur,
s-o întind
s-o destind, —
s-o închid în inimă și în cuvinte,
s-o simt înainte
aruncîndu-mi umbra în spate,
s-o simt în urmă,
prelungindu-mi umbra peste cetate.

S-o știu jur împrejur
ca pe-un cer
de azur.

Iar dacă n-am oprit-o totdeauna
eu sînt de vină.

O, optimism! Optimism! Optimism...!
Nesățioasă căutare de lumină.

Istorie sentimentală

Cînd o iubeai pe Albă ca zăpada
în vise, în povești și-n plăsmuire, —
iubirea-ți era netedă ca spada
și te priveai în recea-i strălucire,
cînd o iubeai pe Albă ca Zăpada.

Cînd a venit Ileana Cosînzeana
iubirea s-a întins ca o cîmpie,
iubeai frumos și nu știai ce-i rana,
ți-era iubirea doină care-mbie,
cînd a venit Ileana Cosînzeana.

Dar a venit și Chira Chiralina
să-ți stoarcă gemete, să-ți fure lacrimi,
iubirea-atunci și-a tulburat lumina
și-a înflorit în zbateri și în patimi
căci a venit și Chira Chiralina.

Ana-Maria, galeșă, văpsită,
femeia ce-ți dă opiu și minciună,
cu vocea sugrumată, frantuzită
prin sînge îți alunecă nebună,
Ana-Maria, galeșă, văpsită.

Dar a venit iubirea fără nume,
împrospătată, caldă și curată,
din lumea asta și din altă lume
căci lume-ai altă lume, e schimbată.
Și a venit iubirea fără nume.

O vei numi Marie, Zoie, Ană
și-i vei ceti în suflet ca în carte —
iubirea voastră fără de prihană
e-un drum de aur călător departe,
cu sensuri, cu-o Marie, Zoie, Ană.

Așteptare

Amintirii lui N. LABIȘ

Amintiri, furtuni pe-oglinda mării,
Joc de curcubee și de stele.
Deseori zăbranicul uitării
L-am topit cu lacrimile mele.

Căci plîngînd ne amintim mai bine
și iubim mult mai profund prin patimi, —
drumurile ni se fac mai line
și mai clare, cînd privim prin lacrimi.

Te-aș ruga să vii din cînd în cînd
ca un abur cald, ca o văpaie
și ca de-obicei, tăcut și blînd,
să îmi intri noaptea în odaie.

Ivăre pe ușă nu am pus,
cheia ușii doarme în saltare,
am adus țigări și-am mai adus
luna mare-n loc de luminare.

In bătaia lunii vom visa
iambi frumoși ca un galop de gală.
Inima mea stînd lîngă a ta
s-o schimba din nou, în vers, pe coală.

Am cerneală-albastră ca un lac
deci cu lac vom scrie poezie.
Iți voi spune glume să te-mpac
cot la cot sub luna aurie.

Iar cînd vei pleca în zori de zi
ca un joc de curcubeu și stele
vălul de uitări se va topi
iar și iar sub lacrimile mele.

Fîntîni

Zac zeități de piatră cu pleoapa
Ursuză, aplecată spre fîntînă
privind, din timp, cum îngenuche apa,
în fața lor, pe ciutura bătrînă.

Pe marmura sculptată elinește
crescură mușchi, licheni, coclează multă,
dar fiecare zeu se-nvrednicește
de-altarul lui și, visător, l-ascultă.

In preajmă numai sălcii plîngătoare
și pietre mute și pămînturi ude
și lenește nisipuri peste care
ca-n vată calci și pasu-ți nu se-aude.

Dar iată că în lumea asta moartă
și necuvîntătoare și mîhnită,
o fată albă amfora și-o poartă
și ciutura, simțindu-mi-o, palpită.

Cu brațul cald ea amfora-și așează
sub nervii apei. Apa-n vas murmură,
iar zeitățile, din timp, visează
că prind viață-n piatra grea și dură.

Ci fata pleacă. Apa se mîhnește
și joacă-n piatră și vibrînd o scurmă.
Ce știe fata? Ea, cîntînd, pășește
cu umbra zeităților în urmă.

Entuziasm

Am ostenit de-atîta nostalgie
deci treci prin nervii mei ca un curent,
în ritm de orologii — poezie,
desfășurată-n verb incandescent.

Adună-n vers ametitoare spații
și strînge timpii în esențe tari —
ecou acestei mari civilizații
în trap să-ți treacă tropii temerari.

Adesea am călătorit în viață
dar îmi plăcea să merg spre răsărit,
cu soarele necontenit în față
și noaptea-n urma mea necontenit.

Mă-mprejmuia oriunde fericirea,
întîneream în legănatu-mi mers,
și ca Ovidiu, mă-mbăta uimirea
că orișice-aș rosti se face vers.

Mîna cu spadă

Albă mînă nobilă, cu spadă,
stă de patru veacuri pe-un perete
izvorînd din mantii violete
gravă, inelată ca-n paradă.

Strălucesc inelele bogate
soarele se miră în paftale.
Iată-i, aspri, ochii dumisale
prin vizetă: fulgere-nghețate.

Curgerea de sînge, fu lăsată,
moștenire peste generații.
Fiii și nepoții, verii, frații
au apus cu spada ridicată.

Iconomi de glorie deșartă
au pîndit la drumul mare slava
s-o izbească-n frunte. Cu otrava
au momit-o, veșnici puși pe ceartă.

Și-au poftit poeți vestiți la lîră
să le cînte-n versuri osuarul.
Pentru stîrvuri au ciocnit paharul
și, scrîșnind, regatul și-l mărîră.

Ce-a rămas? O dîră sîngerie.
Șiu de scîrbă coborît prin vreme:
zdrențe, pirostrii și diademe
și armuri cu fața cenușie.

Mîna nobilă mai ține spada
dar, înspăimîntată o coboară.
A lovit, cîndva, ultima oară
Și pălind, a părăsit parada.

A rămas prin timp numai tabloul
iar pe degetele veștejite
zornăiesc inelele lovite
să nu-i uiți trecutului ecoul.

Desen de F. CALAFETEANU

Cu harfe mari s-acoperea Rusia
prin sîrme și releuri și vibra.
Părea că-și sună era simfonia
triumfătoare, pe de-asupra mea.

Un braț de demiurg chema lumina
iscînd, din ape prăvălite, foc,
de șapte ori pe Volga-n jos turbina
adună șapte stele la un loc.

Așișderi, Niprul, Donul duc la vale
solare dîre și stelar polei.
iar sus la zone septentrionale
întinde Irtis mîini spre Enisei.

Siberia umbroasă, ninsă, rece,
adună constelații omenești,
peste taiga, prin noapte, ziua trece
hotarul serii nu-l mai dibuiești.

Căci s-au unit, visînd, vizionarii
scrutînd limanul paradisiac
între nemărginitele fruntarii
din Eurasia. Din tot ce lac

se-nalță slava ca o frunte mare
și gloria — un braț leninian.
Mă îmbătam, prieteni dragi, de soare,
și-n versuri se schimba orice rostean.

Am ostenit de-atîta nostalgie,
deci treci prin nervii mei ca un curent,
în ritm de orologii — poezie,
desfășurată-n verb incandescent.

AL. ANDRIȚOIU

Locul și data nașterii: com. Vașcău, reg. Oradea, la 8 octombrie 1929.

Studii: a făcut studiile universitare la Cluj.

Debut: „Lupta Ardealului", decembrie 1949.

Colaborări: „Scînteia", „Viața românească", „Luceafărul", „Gazeta literară", „Scînteia tineretului", „Romînia liberă", „Tribuna", „Iașul literar" etc.

Opere: ÎN ȚARA MOȚILOR SE FACE ZIUA (E.S.P.L.A. 1952) DRAGOSTE ȘI URĂ, (Editura Tineretului, 1955) DARUL PRIMĂVERII, (Editura Militară, 1957) PORȚILE DE AUR, (Editura Tineretului, 1958)

Sub tipar: TINEREȚE FĂRĂ BĂTRINEȚE, (Editura Tineretului). VERSURI ALESE, DE IOSIF UTKIN (traduceri).

Distincții: Laureat al Premiului de Stat și Diploma de onoare a C.C. al U.T.M.

VASILE DOGARU
Dirijor al Corurilor
de la uzinele Republica
și Mao Țze-dun

Veniți în uzine tovarăși compozitori și poeți !

Lucrez de 13 ani în formațiile de amatori așa că am putut urmări îndeaproape evoluția cîntecului de mase în acest răstimp. Stînd de vorbă și cu tovarășii mei de muncă, care așteaptă nerăbdători crearea a noi cîntece inspirate din munca și lupta poporului pentru socialism, mi-am dat seama că multe din bătăliile pe care noi le-am dat în acești ani, au fost oglindite operativ de poeți și compozitori. Vreau să spun că s-au creat cîntece combative și mobilizatoare pe care formațiile corale de amatori le-au îmbrățișat cu multă căldură. Execu. tate în fața oamenilor muncii ne-am putut da seama că ele corespund năzuințelor, aspirațiilor și dorințelor de fiecare zi ale constructorilor socialismu. lui. Multe din aceste cîntece ne.au însuflețit și ne-au dat avînturi noi, melodiile lor fluturînd adesea pe buzele noastre. N.aș vrea să vorbesc numai în numele meu. Dar din cîte am observat în calitate de dirijor al corurilor de la Uzinele Mao Țze-dun și Republica, artiștii amatori au cîntat cu multă participare lucrări ce vor rămîne în repertoriul permanent al formațiilor noastre. Printre ele aș aminti Cîntecul partizanilor păcii, Sub al păcii stindard și Măreț pămînt al patriei iubite, datorate iubitului și mult respectatului nostru maestru Ion D. Chirescu, Steagul partidului de Matei Socor, Foicica bobului și Marșul lui Tudor Vladimirescu de Gheor. ghe Dumitrescu, Cîntecul prieteniei și Frumoasă ești patria mea de Radu Palladi, Sirena lui Roaită și Bădiță al meu de Vasile Popovici, etc. Sînt oare aceste cîntece suficiente pentru a răspunde cerințelor mereu mai mari și mereu mai exigente ale oamenilor muncii ? Desigur că nu. Mai ales că anumite sectoare de activitate de o importanță vitală în construirea socialismului, încă nu și-au aflat compozitorul și poetul care să le dea cîntecul mult așteptat. Eu aș vorbi despre o dorință a tovarășilor cu care lucrez. Anume, că pentru muncitorii din industria grea, nu sînt încă scrise cîntecele meritate. Credem că în cinstea lui 23 August vom putea prezenta un mare număr de cîntece de un înalt nivel.

Socotim că multe din textele cîntecelor de masă au calități deosebite ceea ce contribuie la pătrunderea lor rapidă în rîndurile maselor. Aș vrea să spun aici însă că observăm numeroase lipsuri în ceea ce privește concordanța textului literar cu muzica. De aceea, artiștii amatori și dirijorii întîmpină greutăți în învățarea rapidă, condiție esențială pentru un cîntec de masă. Unele texte sînt prea complicate sau au strofe care nu spun mare lucru și nu ne emoționează.

Aș răspunde foarte pe scurt. Un cîntec poate deveni cîntecul maselor largi populare, dacă este accesibil, dacă are o melodie clară, ușor de reținut și dacă este construit cu mijloace muzicale simple.

Se poate răspunde și mai scurt. Poeții și compozitorii să vină cît mai des în fabrici și uzine, pentru a cunoaște viața muncitorilor, entuziasmul lor în lupta pentru construirea socialismului și problemele care-i frămîntă. Din tumultul acesta creator de viață se vor naște cîntecele de masă mult așteptate.

MATEI SOCOR

Să ne îndeplinim cu cinste datoria

Voi încerca să răspund pe scurt la întrebările puse.

Cîntecul revoluționar de mase a avut întotdeauna un rol mobilizator în lupta poporului pentru o viață mai bună, liberă și luminoasă. Nu este nevoie să mai aduc exemple din istoria mai îndepărtată. După eliberarea țării, cum era și firesc, cîntecul de mase a luat la noi o mare dezvoltare. Faptul se explică prin aceea că poporul, care este creatorul tuturor bunurilor materiale și spirituale ale societății omenești, devenit stăpîn pe soarta sa, a imprimat creației artistice, ca și tuturor ramurilor culturii, o orientare nouă, socialistă. Îndemnul permanent al partidului, ajutorul dat poeților și compozitorilor în munca lor creatoare au dat roade fiindcă lor le corespund succesele obținute an de an în crearea bazei materiale a socialismului.

Întîmpinînd 23 August

CÎNTECUL REVOLUȚIONAR DE MASE

• Cîteva cuvinte despre succesele obținute pînă acum în domeniul cîntecului revoluționar de mase.

• Ce părere aveți despre textul cîntecelor ?

• Care sînt, după părerea dumneavoastră, cerințele unui adevărat cîntec de mase ?

• Ce formule de colaborare între poeți, muzicieni și interpreți propuneți ?

Sînt cunoscute largilor mase cîntecele însuflețite care au ieșit din colaborarea unor poeți ca Mihai Beniuc, Dan Deșliu, Marcel Breslașu, Maria Banuș, Eugen Frunză și a unor compozitori ca Ion Chirescu, Anatol Vieru, Radu Palladi, Vasile Popovici, Mauriciu Vescan și alții. Aceste cîntece au izvorît din legăturile strînse ale autorilor lor cu activitatea creatoare a maselor pe șantiere, în fabrici și gospodării agricole colective, în școli, în cazărmi peste tot unde pulsează viața nouă și liberă a poporului nostru, care luptă pentru socialism, pentru pace și prietenie între popoare.

In ultimii ani însă, numărul cîntecelor de mase, bine realizate, a scăzut. Ar fi greu să găsim exemple de asemenea cîntece larg răspîndite în mase în ultimul timp. Biroul secției de cîntece de mase a Uniunii Compozitorilor a raportat în decembrie că în cursul anului 1958 a analizat peste 500 de cîntece de mase. Totuși în ianuarie 1959, consfătuirea pe țară a activiștilor din munca de agitație politică și culturâ de mase constată că se simte o mare lipsă de cîntece. Contradicția e frapantă. Unii compozitori caută explicația în proasta difuzare a cîntecelor de către instituțiile și organizațiile interesate.

Se prea poate să fie defecțiuni în munca de difuzare. Nu pot să mă împac cu tendința de desființare a unor coruri muncitorești și cu punerea accentului pe formele de estradă ale activității amatoare. Dar în calitate de compozitor mă simt obligat a cerceta în primul rînd slăbiciunile cîntecelor de mase, care fac ca oamenii muncii să nu le cînte cu plăcere. Texte abstracte, uneori schiloade, melodii complicate, cu o întindere prea mare și multe alte neajunsuri, care ar putea fi rezumate la unul destul de general : necunoașterea vieții.

Nu încape îndoială că principala măsură de îndreptare este întărirea legăturii cu masele. Acestea merg înainte pe drumul socialismului. Nu sînt dispuse să ne aștepte în drum. E destul să ne răzletim de ele un timp, ca apoi să ne vie greu să le ajungem din urmă. Un început s-a făcut recent și la Uniunea Compozitorilor prin plecarea la țară a unui număr de compozitori. Cred însă că trebuie perseverat. Trebuie studiate formele variate ale muncii culturale de mase, care se desfășoară în sindicate, organizațiile U.T.M. și altele, în strînsă legătură cu sarcinile economice ale construcției socialiste.

Compozitorii, ca de altfel și poeții, trebuie să simtă rolul lor de activiști sociali, să intervină în activitatea amatoare ajutînd-o și învățînd din ea. Multe din trăsăturile estetizante, intelectualiste din gîndirea compozitorilor și din dezbaterile cenaclelor vor dispărea astfel treptat, făcînd loc unei mai juste înțelegeri realiste a sarcinilor noastre de creație.

In fața noastră stau bucuriile serbărilor care vor marca cea de a cincisprezecea aniversare a eliberării patriei. Poporul așteaptă să ne îndeplinim cu cinste datoria. Poeți și compozitori, într-o strînsă prietenie creatoare bazată pe conștiința noastră socialistă, să justificăm încrederea și tot ajutorul primit.

Să dăm poporului ce-i al poporului !

LAURENȚIU PROFETA

Din viața și lupta oamenilor muncii

Nu mă încumet a face o apreciere asupra stadiului actual al cîntecului de mase ci mai degrabă aș dori să relev cîteva probleme actuale ale acestui gen.

Poeții și compozitorii ce lucrează în acest sector de creație s-au străduit, și au reușit în ultimul timp, să creeze multe cîntece valoroase, lichidînd în bună măsură rămînerea în urmă ce s-a putut constata la un moment dat.

Din păcate multe din aceste cîntece sînt încă necunoscute marelui public. Atît Radio-ul cît și ansamblurile de cîntece continuă să dovedească o slabă operativitate în ceea ce privește difuzarea noilor cîntece, care de multe ori sînt „noi" numai cu numele, ele învechindu-se tot așteptînd „la rînd" pentru a fi executate și înregistrate.

Un alt fapt care împiedică pătrunderea cîntecului în masele largi este aranjamentul coral pretențios, dificil și greoi al multor lucrări care din pricina aceasta nu pot fi însușite de formațiile de amatori. Mă gîndesc nu atît la marile formații de amatori ci la zecile de mii de formații corale restrînse și la milioanele de tineri dornici să fredoneze un cîntec frumos acompaniindu-se la acordeon sau ghitară. La aceștia nu s-au gîndit prea mult editurile noastre cînd le-au trimis broșuri și antologii de cîntece redactate mult prea complicat.

Am lăsat pentru la urmă problema cea mai importantă : ar fi greșit să limităm explicarea slabei însușiri de către mase a unor cîntece, la învestmîntarea lor mai mult sau mai puțin înzorzonată ; de multe ori nu numai „haina" ci însăși constituția cîntecelor noastre nu este aceea a cîntecului de „cîntat" — care să fie imediat însușit și fredonat, ci a cîntecului de „ascultat", a cîntecului „de concert".

Dacă în domeniul cîntecului „de concert", putem spune că nu ducem lipsă de material, în domeniul cîntecului simplu, direct, capabil a fi învățat lesne de cele mai tinere formații ca și de nenumărații soliști amatori, situația repertoriului este nesatisfăcătoare.

Cred că în momentul de față principalul lucru este de a crea astfel de cîntece : simple, concise, ușor asimilabile, care să se impună prin melodia lor pregnantă, fără să fie nevoie ca aceasta să se sprijine în „cîrja" acompaniamentului și armonizării. Avem nevoie de astfel de cîntece care să redea aspecte din viața și lupta oamenilor muncii, din viața tineretului nostru.

Cred că e mai greu să scrii un text de cîntec decît o poezie pe aceeași temă. Aceasta, deoarece pe lîngă exigențele literare intervin cele legate de specificul genului și anume : imaginile poetice trebuie să aibă o limpezime atît de mare încît să fie înțelese de ascultător cu ușurință, „prinse" fiind „din zbor" în timpul audierii cîntecului ; e necesar să fie folosite cuvinte cît mai muzicale evitînd îngrămădiri de consoane greu de pronunțat ; în sfîrșit, o poezie pentru cîntec trebuie să aibă o perfectă simetrie între versurile diferitelor strofe, atît în ceea ce privește accentul cît și conținutul expresiv.

Unii din colegii noștri scriitori acceptă cu greu toate aceste „servituți" preferînd să lase friu liber fanteziei lor, neîncorsetînd-o în reguli atît de rigide... Totuși — în felul acesta, nerespectînd regulile genului — nu se pot scrie cîntece bune.

Și dacă e mai greu a scrie un „text" decît o poezie, cred că trebuie găsite și mijloacele de a stimula creația atît de dificilă a poeziei pentru cîntec.

Voi încerca să extrag răspunsul chiar din întrebare : Cred că un adevărat cîntec mobilizator de mase trebuie să fie : adevărat, adică frumos, original, inspirat, mobilizator adică plin de elan, de dinamism, de emoție (caracterul dinamic nu trebuie să excludă emoția, lirismul, orice cîntec — chiar și marșul — trebuie să aibă lirism, generozitate, pentru a putea convinge, pentru a mobiliza) și în sfîrșit — de mase, adică să se adreseze maselor, să fie capabil a le înflăcăra și aceasta nu o va putea face fără un mesaj viu, convingător, legat de viața și lupta poporului ce construiește socialismul, și fără o expresie simplă, directă care să se impună la prima audiție și să fie astfel imediat îndrăgită de mase.

Cred că ar trebui ca împreună să cunoaștem mai bine și să dezbatem problemele legate de genul cîntecului de mase, sub toate aspectele sale, de la cîntecul festiv la cîntecul agitatoric, de la cîntecul în stil popular sătesc la marșul muncitoresc revoluționar. Să audiem împreună cîntecele sovietice, cîntecele de partizani, cîntecele muncitorești de luptă internaționale, ca și cele mai reușite cîntece ale compozitorilor noștri. Trebuie să recunoaștem că mulți dintre poeți și chiar și dintre compozitori nefrecventînd spectacolele ansamblurilor de cîntece și neurmărind sistematic emisiunile radiofonice de cîntece, nu cunosc suficient de aprofundat specificul genului. Organizarea unor astfel de audiții și dezbateri ar contribui la dezvoltarea muzicii noastre de mase.

Aceasta în ceea ce privește documentarea : în ceea ce privește creația propriu zisă, cred că formula de colaborare ideală este aceea a lucrului împreună pe teren. Sînt convins că scriitorii și compozitorii mergînd în mijlocul oamenilor muncii în uzine, pe șantiere și pe ogoare, vor găsi nu numai cele mai bune forme de colaborare între ei, dar și acele teme vii, arzătoare, fără de care nu se pot naște cîntece da mase înaripate, care să fie îndrăgite de popor.

Eficiența reportajului

de NICOLAE ȚIC

Cîteva întîmplări, nostime și nu prea, petrecute în urmă cu vreo patru ani, m-au făcut să pricep efectele reportajului. Și să îndrăgesc reportajul. Scrisesem cîteva pagini despre o tînără colectivistă dintr-un sat ardelean ; insistam asupra muncii ei, a strădaniei de a se cultiva, etc, dar undeva, printre rînduri, se strecurase și o mărturisire cu totul delicată : spusese fata — și eu reprodusesem întocmai — că în ce privește măritișul ei, e cam greu... „că, vedeți dumneavoastră, eu nu sînt frumoasă..." La două zile după apariția reportajului, subsemnatul eram căutat de părinții fetei la Cluj. Aflînd că am plecat spre București, au vrut să m-ajungă din urmă Motivul ? Am scris că fata lor nu e frumoasă ; deci, fata va fi nenorocită pe viață. Doreau despăgubiri morale. (Cineva pretindea că bătrînul vroia să mă oblige să-i iau fata de nevastă).

In sfîrșit, cu ajutorul unui tovarăș activist din Cluj, lucrurile s-au potolit. Peste vreo două luni, am primit la redacție o scrisoare din partea fetei. „Mă căsătoresc cu X, activist din Cluj. Poftiți la nuntă". M-a bucurat fericitul deznodămînt, dar la nuntă nu m-am dus, de teama bătrînului...

A doua întîmplare : am scris despre un tînăr muncitor din Orașul Stalin. Intrebîndu-l dacă nu se-nsoară, mi-a răspuns: „Ba da, vreau, mi-am găsit fata... Vedeți, tot burlac, burlac, e greu... Tot singur... Și-apoi dimineața iei hrană rece, seara hrană rece... M-am săturat de-atîta hrană rece... Dar, tovarășe, nu pot să mă-nsor că n-am cameră bună". *Rezultatul : Mama băiatului, care se afla într-un sat din Moldova, a luat de urgență trenul și nu s-a oprit decît la Orașul Stalin. Așa rău s-o ducă băiatul ei ? Numai hrană rece... Pe de altă parte, conducerea întreprinderii s-a grăbit să-i dea băiatului o locuință. In sfîrșit, multă frămîntare în jurul acestui caz. Curînd, am primit o scrisoare de la băiat.* „Vezi ce mi-ai făcut ? Patru fete se țin de capul meu, să le iau... Fiecare zice că la ea m-am referit cînd ți-am spus nu știu ce... Acuma vino dumneata și descurcă situația..." *Nu m-am dus, ca să n-o încurc mai rău... Incă o mică întîmplare, de data asta fiind vorba de o cifră greșită. Am scris despre un tînăr, tot de la Orașul Stalin, și printre altele, treceam și o depășire de normă. Numai că această depășire aparținea altuia, băiatul despre care scrisesem fiind ceva mai slab în producție. Și iar o scrisoare :* „După o lună de zile, am ajuns la depășirea de care vorbeați. A fost greu, dar trebuia s-ajung, altfel rămîneam de rîs, și rămîneați și dumneavoastră".

Am ales aceste exemple la întîmplare ; ele pot părea mărunte — așa să fie ! — dar chiar așa, sînt concludente pentru ceea ce vreau să reafirm (observația aceasta s-a făcut de nenumărate ori) : că tot ce scrie reporterul de astăzi despre oameni adevărați, despre o realitate existentă, este citit, discutat ; că un reportaj — scris uneori în fuga condeiului poate stîrni aprige frămîntări, în bine sau în rău, că se iau măsuri, etc. A practica, deci, reportajul, în lipsă de altceva, sau a-l socoti doar un exercițiu mai mult sau mai puțin interesant pentru viitoare opere literare, e nedemn și dăunător. Fără nici o intenție de reproș sau jignire la adresa scriitorilor care nu servesc reportajul — de altfel, foarte puțini la noi — cred că a fi reporter astăzi este o adevărată mîndrie ! Aceasta, fiindcă reporterii, într-un fel, se află în linia întîi a frontului literar, consemnînd tot ce se realizează în țară, descoperind trăsăturile umane noi care se nasc și se precizează în procesul construcției socialiste ; și pentru că ei pot contribui rapid și eficace la propagarea a tot ce este nou, frumos și folositor, sprijinind astfel opera de educație comunistă a maselor. (Că nu toate reportajele care apar servesc această cauză, din pricini diferite — observații banale, sau observații abundente dar la fel de banale privind stările sufletești ale autorului cînd dă cu ochii de ceva, etc. — e adevărat ; reportajul nostru însă este servit acum de multe forțe scriitoricești, el se află într-o perioadă de înflorire și rezultatele remarcabile nu vor întîrzia să se arate).

Acordînd respectul cuvenit reportajului monografic, cu ample relatări istorice, tehnice, etc. — manifest predilecție pentru reportajul-portret, apropiat povestirii, schiței ; în mod deosebit mă interesează salturile calitative care se produc azi în conștiința oamenilor, surprinderea acelor trăsături care pun în valoare chipul omului nou. Uneori, pentru reporter, aceasta e o treabă foarte dificilă ; și e dificilă nu fiindcă realitatea n-ar oferi aspecte grăitoare — ci, mi se pare, din pricină că formația reporterului, pregătirea, agerimea sa de spirit lasă în unele cazuri de dorit. De aici, unele fapte cu caracter întîmplător capătă prioritate și servesc unor concluzii evident greșite ; de aici, banalitatea, echilibristica verbală, asociațiile fără sens — capătă un luciu de suprafață care ar vrea să înlocuiască observațiile interesante despre realitate pe care le așteaptă cititorii.

In numărul trecut al revistei „Luceafărul", vorbind despre reportaj („Intre fantezie și necesitate"), V. Nicorovici insista asupra pregătirii teoretice a reporterului — el trebuie să aibă cunoștințe de tehnică, economie, filozofie, etc. — pentru a se putea orienta just pe teren și a oglindi în scris într-un mod convingător dezvoltarea industrială a țării, etc. Firește, sînt observații, gîndite și folositoare, cu care toți sîntem de acord. Cred însă că este nevoie să insistăm și asupra formării reporterului ca om nou, a educării în spirit comunist. Ținînd seamă de adîncile prefaceri care se petrec în conștiința oamenilor, astăzi, ca reporter, nu poți lăsa mărturie adevărată asupra vremii fără a fi tu însuți un om care trăiește aceste prefaceri ; fără a fi înarmat cu documentele de partid, care te ajută să ai o imagine exactă, aprofundată a realității, și perspectiva viitorului. Sînt convins că numai pe această cale talentul reporterului se poate valorifica din plin ; și numai astfel reportajele noastre își vor atinge scopul.

Acum, în preajma celei de a 15-a aniversări a Eliberării, reporterii au împînzit țara. Eforturile tuturor se unesc în prezentarea omului nou, a comunistului și a acțiunilor sale. Aceasta mi se pare problema cea mai importantă ; și în legătură cu aceasta aș vrea să povestesc o întîmplare. In toamna trecută am stat de vorbă cu un comunist care, într-o împrejurare cu adevărat eroică salvase de la incendiu cîteva rezervoare de țiței. Aflasem despre om din cîteva știri publicate în ziare. Cînd i-am spus că sînt ziarist, mi-a răspuns : „Știu ce vă interesează, eu vă spun cum a fost, dar sînt sigur că n-o să scrieți nimic. Au vorbit cu mine vreo zece ziariști și scriitori, dar pînă la urmă n-au publicat decît scurte știri." *De ce ? am întrebat. — Păi de unde să știu eu ? — după care omul a relatat cum s-au petrecut lucrurile. In zece minute a terminat. Mai mult acțiuni tehnice — în timpul acestor acțiuni însă viața lui era în mare primejdie. (Cei care au anchetat pe urmă cazul, nu înțelegeau cum de omul a mai scăpat cu viață !) I-am pus zeci de întrebări : Cum de te-ai hotărît să salvezi rezervoarele ? Păi, treceam pe drum, ploua și am băgat de seamă că un rezervor s-a aprins de la trăznet. Și ce-ai gîndit, în timp ce acționai ? Nu prea am avut timp să mă gîndesc. Făceam așa sau altfel... Atunci i-am zis : Din ce mi-ai povestit dumneata, ar ieși un reportaj grozav de schematic și — am ieși prost amîndoi — și dumneata și eu ! El a rîs : Acum înțeleg de ce nu s-a scris despre mine ! Inseamnă că nu merit. Ba meriți din plin. Păi atunci ? s-a nedumerit el. I-am explicat, sumar, că greșala — și de aici insuccesul — gazetarilor care au stat de vorbă cu dînsul stă în faptul că ei nu s-au interesat decît de acest caz, neglijîndu-i viața, formația, o serie de factori care l-au pregătit pentru acest act de eroism. Intr-adevăr, viața acestui om ar fi scos din impas pe reporteri. (In cartea sa „Paralela 45°", Pop Simion a izbutit să ne prezinte un portret izbutit și convingător al omului în cauză, înfrîngînd astfel dificultățile în surprinderea unor trăsături morale noi). Ași spune, pe marginea acestui caz, că unui reporter neavizat, unele acțiuni ale muncitorilor noștri li s-ar putea părea întîmplătoare, fără legătură directă cu viața lor de pînă aici — și de aici înainte. O asemenea înțelegere superficială a realității duce la eșec ; și un reportaj prost, schematic, este o insultă la adresa omului despre care ai scris. Personal, n-aș vrea să-mi insult eroii.*

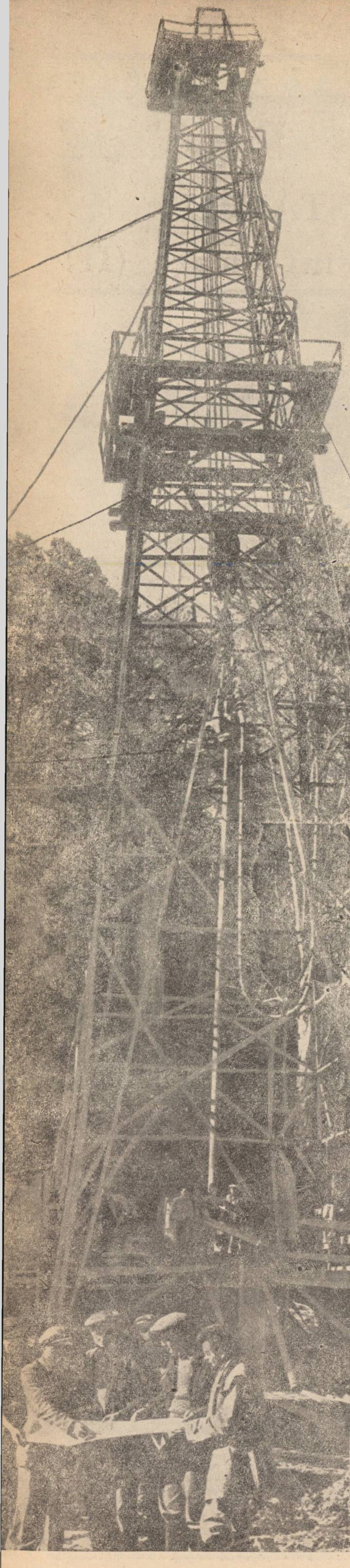

CÎNTAREA ROMÎNIEI

pe trotuș în sus...

Termocentrala din Borzești

In vara lui '44, Neculai Antohie avea 18 ani. Isprăvise cu multă trudă liceul — trecuse prin 8 clase cu două perechi de opinci — și se gîndea: „Drace! Moșu-meu Ion are-n pod hrisoave de răzășie de pe vremea lui Ștefan cel Mare... Oare ce-o să fac de acum înainte?" A găsit de lucru la o fabrică din Roman: salahor.

Toamna lui 1947 l-a prins în sat. Ogorul lor (două hectare) era galben ca foamea. Nu crescuse griul. Nu dăduse rod păpușoiul. Parcă o ploaie de apă tare arsese totul; cînd prefira pămînt printre degete, simțea-n nări miros de cenușă. A murit taică-su („Eu am mîncat!", mințise el ori de cîte ori feciorii se strîngeau la un boț de mălai) și l-au îngropat în curtea bisericii lui Ștefan. E o biserică mică, fără turle, doar cu două cruci înfipte-n șindrilă; dacă încap treizeci de inși înăuntru. Altar e stejarul legendei, retezat la cîteva palme deasupra pămîntului. După ce s-au închinat, patru frați s-au răspîndit care-ncotro. Neculai și mezinul, Valeriu, au rămas acasă. În casa de lut, în micul sat de șindrilă și lut.

Anul următor s-a întors la I.M.S. Roman. S-a calificat mecanic, pe urmă maistru mecanic. În toamna lui 1950, uzina l-a trimis la Politehnică.

În toamna lui 1952, la Borzești a început construcția marii termocentrale.

★

Primii constructori — doi delegați ai Ministerului chimiei, organizatori de șantiere cu vechi state de serviciu — au picat în Borzești la 9 septembrie, noaptea, la ora 2. Au bătut vreme de-o oră la o casă mai răsărită, a învățătorului Nicolae Geană; și îndurîndu-se să-i primească, bătrînul cu pince-nez i-a hrănit cu cîte o lingură de ceai de măceșe și cu unele întrebări despre viitoarea construcție, care n-au fost mai puține de-o mie. Apoi i-a măsurat de sus pînă jos, lung, nesfiit, încrețindu-și nasul, de începuseră oamenii să se simtă prost, — și le-a declarat, brusc, că le dăruiește două bănci de școală ca să-și întocmească „birourile". Lada de zestre a nevesti-si a devenit „casa de fier".

Și-au instalat birourile în conacul lui Bogdan, moșierul, unde-i astăzi casa de cultură a termocentralei.

Geană și-a luat bastonul și i-a întovărășit prin satul de lut. Bătea la porți și striga:

— „Hei! Moș Blîndule! Dă-ți băiatul la domnii, c-o să ți-l facă om!" Recruta cadre. A pus mîna pe umărul unui băiețandru scundac, negricios, care-i privea copleșit de respect:

— Asta-i cel mai bun elev al meu. Valeriu Antohie. O s-ajungă șef la turbinele dumneavoastră.

Organizatorii cu vechi state de lucru au zîmbit amuzați. Nu le-o luați în nume de rău! Pe locul unde-i azi termocentrala, foșnea păpușoiul în liniște deasă.

Privești astăzi termocentrala. Se vede de la zeci de kilometri pe palma cîmpiei, cub alb-cenușiu care sclipește sub cer. Apropiindu-te, tabolul sporește, înflorește, se precizează și își multiplică amănuntele pentru admirații tot mai adînci (o fereastră e cît o casă, stația transformatorilor e compusă din mii de tuburi de orgă, înfipte-n pămînt... și închipuiți-vă cum cîntă cerul aici!), dar n-o poți privi cum o privește Valeriu Antohie. Să-l vezi pe el admirînd-o; să-l vezi — cînd vine dimineața la lucru — cum o cuprinde cu ochii de parc-o cuprinde cu brațele. Căci el a muncit trei ani la construcția ei. El a arat hectarele astea pînă la 20 de metri-n adîncime. El le-a armat cu beton. Și tot el a înfipt schelele și stîlpii liniilor de înaltă tensiune, care se vedeau serile ca niște copaci ciudați, negri și sterpi. Între crengile lor amăgeau lumini milimetrice, fiindcă în serile primului an se lucra la flacăra lămpii cu gaz — și asta numai el a văzut-o.

Aici a învățat mult. A cîștigat bine. Și-a făcut cîteva rînduri de haine și, în 1955, i-a cumpărat maică-si o vacă roșcată.

★

In anul acela a absolvit și Neculai Politehnica. I s-a oferit un post în minister. „Pe dracu! Vreau să mă duc la Borzești". A fost trimis la Bicaz. Norocul lui. Noroc cu directorul cadrelor din Bicaz, fire sentimentală, care i-a aprobat îndată transferul.

Acum e șeful serviciului tehnic. Are-n sertar 24 proiecte de inovații — primite doar anul acesta — pe care le ia seara acasă, ca să le studieze pînă albește fereastra, pentru că toți 24 sînt borzeșteni: și Constantin Tătaru, și Nicolae Bratosin, și Oancă... Stă la blocurile noi din Onești, orășelul vecin. L-am vizitat. Apartament cu trei camere, calcio vecchio, multe bibelouri și măsuța televizorului cumpărată de-acum. A deschis încetișor un sertar și mi-a făcut semn hoțesc (nevastă-sa se întorsese cu spatele) să mă dau mai aproape. Nu era vin. Era un dosar albastru îngroșat de hîrtii. Om de 34 de ani, serios, cu cravată, cu burtă, „se ține de copilării", după opinia părții adverse. „Închipuiți-vă, nu mai vrea să stea-n bloc! Vrea casă în Borzeștii dumnealui!" Planurile sînt gata. Nu numai ale camerelor, dar ale tuturor detaliilor social-culturale: „Aici va sta televizorul. În colțul cela o canapea de piele. O s-o cumpăr. Ce-o să-i mai placă maică-mi să se odihnească pe ea! O măsuță cu broderie milaneză și o păpușă..." Hotărîri îndelung rumegate și de aceea irevocabile. Casa va avea grădină mare, și-n grădină o fîntînă arteziană, cu bazin pentru pești.

— Și ce, dragă — îi zîmbește nevesti-si, cu neprefăcută candoare — de ce n-ar avea și Borzeștii noștri case frumoase?

★

...Da. Printre dimensiunile noii noastre industrii circulăm, de multă vreme, fără emoții, și nu numai printre dimensiunile de beton și oțel „fi 35". Am învățat să descifrăm, să cuprindem (deși, poate, prea ne grăbim să spunem c-am învățat-o) și acea gigantică și subtilă dimensiune contemporană pe care o exprimă cuvintele: „omul nou". Dar cînd am văzut băiețandrii de 19—20 ani conducînd cazane de nu știu cîte etaje, care costă nu știu cîte zeci de milioane de lei, a fost revelator. Erau borzeșteni de 19—20 de ani! Flăcăii din satul de șindrilă și lut, unde pînă în zilele noastre nu se mișcase nimic din epoca bisericii fără turlă.

Toți oamenii termocentralei sînt tineri. În frunte cu inginerul Ciupuligă, directorul. De altfel ea a fost încredințată tineretului, acum un an și ceva.

La 22 de ani, Valeriu Antohie e mașinistul principal al turbinei numărul 2. (Deocamdată zbîrnîie doar două, dar vor fi șase). Montînd mașina, el i-a furat taina, ea inima. A rămas mereu lîngă ea.

Prin decembrie apăruseră „zaiurile", primele cristale albe pe Trotuș. S-au clădit cîte zece, cîte o sută. Au asaltat cu vuiet barajul. Au năpădit „casa sitelor", unde se cerne apa ce dă abur cazanelor. Prin nervii turbinelor, care-s expuși într-afară ca o ciudată inflorescență albastră, au trecut fulgere de foc violet și s-au scurs în pămînt. Primejdie! Bătaia uzinei nu trebuia nicidecum contenită. Asta ar fi dus la catastrofe acolo unde trimiteau energia, poate explozii la rafinăria vecină, poate... „Să vestim oprirea termocentralei? Nu!" Sute de oameni au alergat la baraj, cu ciocane, cu rîngi. Au spart ghiața. Au curățat sitele. Povestea s-a repetat de cîteva ori, în cîteva nopți, cînd îngheța și mercurul din termometre. În vremea asta, cei mai buni mașiniști au rămas străjeri în uzină: Dumitru Zgherea, Nikos Vajiadis, Ion Munteanu, Valeriu Antohie. Trebuiau să mențină „vidul": manevre ca să nu se răcească mașinile, ca să oblige mașinile la un minim de febră electrică, manevre foarte grele, sleitoare și complicate.

La zece pași de turbina numărul 2 era un zid de stufit. Dincolo de el, cerul gol. (Uzina se mărește mereu). Valeriu Antohie a stat trei zile și trei nopți în uzină. Înfierbîntat de efort, și-a lepădat haina, cămașa... Frigul l-a pișcat ușor. A patra zi clănțănea din dinți sub două pături de lînă. Directorul a dat două telefoane în dimineața aceea: la garaj și ministrului. „Pobeda" l-a dus la cel mai bun spital din București. Cei mai buni specialiști au ținut conferință la patul lui, în timp ce scincea intimidat: „Dar n-am nimic! O simplă răceală". A stat o lună la „Elias" (și turba: pentru o simplă răceală!), s-a tămăduit de reumatism și s-a îngrășat cu 5 kilograme. Cînd s-a întors, brigada de agitație l-a criticat pentru abatere de la protecția muncii...

★

Am intrat în sala comenzilor. Covoare persane. Mătase și draperii de pluș albastru la geamuri. Tapete de-un verde discret. Lumină dulce, cu vagi mistere, care curge lent prin tavanul de sticlă. E o liniște care țiuie.

Aparență doar. Înșelăciune. Liniște? Aici e cea mai mare mișcare. Față de ce-i aici, turbina-i moft. Sfîrîit de ibric. Prin aceste mari panouri indigo, rînduite de-a lungul pereților, cu tot felul de ceasuri albe și bijuterii roșii și verzi, trec poruncile ce năpustesc energia prin mii și mii de kilometri de cablu. Cele din stînga sînt pentru ceilalți coloși ai Borzeștilor: cea mai modernă rafinărie din țară, primul combinat de cauciuc, cea mai mare fabrică de sodă caustică, etc. Satul de lut ne va fi capitala chimiei. Gloria uitată-n cartea de citire renaște orbitor sub arcul voltaic.

S-a aprins un bec roșu la panourile din dreapta. Pe rolele laminorului din Roman se rostogolește un drug de metal; arde tot, galben și fierbinte ca soarele, cu fum, cu trenă de flacără verde. Cupele macaralelor din Bicaz varsă betonul vuitor în gura barajului. La Iași, la fabrica de antibiotice, un doctor tînăr scutură eprubeta care se colorează de o nouă substanță. Șantierul naval al Galaților: e gata un nou pescador. Întreprinderile din Bacău... Din Mărășești... Din Tecuci... La panoul din dreapta arde intens un bec roșu.

A bătut ora 3. Ușa sălii se mișcă mereu. Vin oameni. Vin oameni care au ieșit din schimb. Oaspeți: și Neculai, și Valeriu. Și Dumitru Zgherea, Gheorghe Iorga, Nicolae Artemie, Crîntea Ion, Dumitru Pileandră, Ion Crețeanu, Gheorghe Vasile — zeci de oameni, biografii identice cu ale eroilor noștri — care vin să vadă sclipătul roșu. Să vadă cum fulgeră puterea peste fosta Moldovă de lut. Cum prinde minunat înțeles cuvîntul partidului.

Puterea asta curge și-n vinele lor.

Ilie PURCARU

NECULAI TĂUTU

Șantierul Onești, 1957

Dormim în pături, pe bușteni,
nu pe saltea, pe brațe de lucernă,
ne învelim cu pleduri de oșteni
și buturugi sub cap în loc de pernă.

Și ploaia cade rece peste foc...
Mi-s ochii roși de fum și de scînteie
dar noi zărim orașul, bloc cu bloc,
imens crescut aici peste bordeie.

Sclipesc în rînd palatele, măreț,
din marmoră, din nea nepieritoare,
și-acolo unde-i mărul pădureț
va lumina neonul pînă-n zare.

Poate zîmbești, sau poate n-ai să crezi;
tot ce visăm la focul fără vatră,
cînd vii la anul iară, ai să vezi
cum visele au umeri tari de piatră.

Lîngă apa Trotușului

Inima, o veche moară, își bate aripile...
O aud cum macină, macină într-una.
În aur preface clipele, clipele,
și curge pe jghiaburi făina ca luna.

Poftiți oameni, intrați cu carele pline,
eu sînt morarul inimii mele
și scocul adînc, e-n sînge, e-n mine,
v-aștept să veniți cu grîu și cu stele.

Sat? Oraș? Șantier?

Operatorul de film e, în felul lui, un reumatic. Cea mai neînsemnată schimbare de vreme: un nor care mușcă o felie de soare, o boltă vineție, îi provoacă suferințe acute. La Onești, pe Valea Trotușului, în dimineața unui bolnăvicios sfîrșit de toamnă, mi-a fost dat să asist la o criză de reumatism... cinematografic. Eram într-o prospecție pentru un viitor film, cu un regizor și un operator. Obișnuit, într-o împrejurare ca aceasta nu faci decît să privești, să înțelegi, să memorezi. Abia mai tîrziu, după ce ți-ai stabilit ideea și „unghiul", vine din nou operatorul, aparatul scoate un țîrîit scurt, și gata imaginea. În prospecție, operatorul e tăcut și meditativ, economisindu-și erupțiile de pasiune pentru ceasurile și zilele apropiatei filmări. Pe operatorul nostru, contrar obiceiului, îl apucase erupția acum, pe loc. Omul cu aparatul se arăta zdrobit: timpul acesta imposibil dădea junghiuri reumatice peliculei. „Măcar o fărîmă, o biată fărîmă de soare"! îl vedeam văitîndu-se, cu aparatul la ochi și sărind în jurul movilelor de pămînt pe care un buldozer mătăhălos le lua în coarne.

Pe o parte a străzii — dacă se putea numi stradă frămîntul acela lutos — dormitau cîteva cocioabe prăvălite într-o rînă, cu cercevelele de culoarea pămîntului și cu zaplazurile putrede și știrbe. La portițe, tradiționala bancă de lemn, stropită cu noroi, și cîte-un dud scheletic. Sat moldovenesc. Dar n-aveai decît să descrii cu capul un scurt arc de cerc pentru ca să dai, pe partea ceealaltă a străzii, la cîțiva metri în fața cocioabelor, de oraș. Blocuri cu cornișe proaspăt tencuite, cu cercevele de un verde al ierbii crude — parter și trei etaje. Un trotuar de asfalt înconjura ca o ață cvartalul acesta, de-a lungul căruia, sub primul etaj, se-nșirau vitrine multicolore, cu stofe, brînzeturi, franzele și dulcețuri. Operatorului i se oferea, în schimbul a numai douăzeci de metri de peliculă, o imagine istorică. Vremea îi era potrivnică, azi-mîine avea să se sfîrșească atacul buldozerului asupra zaplazurilor și aveau să răsară pe locul cocioabelor schele, apoi noi blocuri, și gata... istoria va fi scrisă. Vezi dar — îmi ziceam în gînd, compătimindu-l pe operator — istoria trece nepăsătoare peste reumatismele tale.

Dacă intri în Onești dinspre apus, nimic nu te lasă să bănuiești că ar fi altceva decît unul din obișnuitele sate care beau apă din Trotuș. Ogrăzi rurale, orătănii, brîuri de porumbiște, case albe acoperite cu draniță. Un centru clasic: Sfatul popular și căminul, monumentul eroilor spălat de ploi. Sîmbăta, lîngă podul de lemn peste Cașin, se adună la tîrg sute de țărani în sumane de culoarea scoarței de stejar și, ca la orice tîrg, își petrec cîteva ceasuri în picioare, pe lîngă căruțe, vorbăreți și înfrigurați. Oalele, pielicelele de miel, covoarele de cînepă, brînza din ștergarele umede, sînt privite, pipăite, apreciate, cîntărite de zeci de ori — și, pe rînd, același om e vînzător și mușteriu, în această forfotă sobră, de pe urma căreia, la spartul tîrgului, nu mai rămîne decît un tăpșan de noroi bătătorit, amestecat cu zăpadă și paie. Dar pînă atunci, bubuie tiribombele, niște meșteri ai urîtului vînd tablouri pe sticlă reprezentînd în verde, galben și roșu, fecioare cu obraz ascuțit mirosind trandafiri ireali, se trage cîte o dușcă de țuică, se povestește că a lui cutare a plecat la oaste, și se privește cu nepăsare la copiii care se zbenguie de doi lei în bărcile zburătoare...

Dar în fiecare din acești țărani moldoveni, stră-strănepoți de răzeși, (cărora Ștefan le-a dat și le-a întărit cu zapis cîte-un petec sărac de pămînt lîngă Trotuș, însă nu i-a putut feri de robia în care aveau să-i ducă veacurile următoare de feudalism și capitalism) răsună, ca-ntr-o scoică, vuietul vieții industriale. Ei vin ca și odinioară la tîrgul de sîmbătă, vînd pielicele și oale, dar aproape nu există gospodărie țărănească în care să nu se simtă, într-un fel sau altul, marele act constructor ce se săvîrșește, aci, pe locul de baștină al lui Ștefan. Unii au cărat pămînt cu căruța, la fundațiile termocentralei, alții — prin exproprierea petecului lor din perimetrul uzinelor — au căpătat fie pămînturi mai bune, fie bani. A fost primul lor contact cu chimia. Feciorii s-au angajat la rafinărie, au căpătat carnete de calificare, umblă în pufoaice și cizme de cauciuc, și, din prima leafă, au adus cîte-un radio în casa bătrînească. Într-un fel sau într-altul, în forme atît de inedite uneori, chimia veacului XX a pătruns în gospodăriile urmașilor de răzeși. Chimia a adus oale emailate la Ferometal, dar în tîrg tot se mai vînd oalele de lut ars.

★

Dacă intri în Onești dinspre miazăzi, ai toate motivele să bănuiești că ar fi una din obișnuitele așezări crescute, în ultimii ani, pe temelia unei industrii. Un oraș ca Hunedoara nouă, ca adolescenta Victoria, ca Lucăceștii petroliștilor, ca Uricanii minerilor. Dinspre miază zi, pătrunzi de-a dreptul în incinta unor cvartaluri înalte, pe sub arcade italienești, cu un fel de loggii în care te-ai aștepta la o întîlnire nocturnă între Romeo și Julieta. La casa de oaspeți, versat în inițialele tuturor instituțiilor, portarul, după ce te înregistrează minuțios, îți pune în palmă cheia cu ciubuc de lemn, a unei camere cu studio modern, și-și continuă, în mica sală de club, partida de șah. La Alimentara se găsesc pînă și crenvurști — fiindcă industriei chimice trotușene n-are voie să-i lipsească nimic — ceea ce face ca delegații, gîndindu-se la drum, să nu uite a-și căptuși servieta cu pachețele cu delicatesuri. Pe prichiciuri sînt așezate ghivece cu flori și borcane cu murături. Copiii bat mingea, dar nainte de a intra în case sînt puși să-și șteargă tălpile de noroi, pe niște grătare de metal grațios plantate în fața tuturor ușilor.

Adevărata viață a noului oraș începe însă seara. Atunci e refluxul. Un întreg popor de oameni, în camioane, automobile, autobuze, pe biciclete sau pe jos, se întoarce de pe marile șantiere care se întind pe cîțiva kilometri de a lungul Trotușului. Săpători și directori, ingineri și montori, dulgheri și planificatori, sînt atrași ca de-un magnet — și atunci din orice parte ai intra în Onești, îți dai seama că te afli într-un oraș viu și trepidant, dominat de febra unei mari creații colective. Utemiștii de la rafinărie se îndreaptă spre sala căminului, unde a poposit o echipă din Bacău cu „Vicleniile lui Scapin", la consiliul sindical e o ședință, cofetăria se umple de lume.

Peste drum de cofetărie, un alt tinerel, Ghehaneș Ion, electrician la Rafinărie, grăbește pasul spre școală. Are 19 ani, și-i proaspăt candidat de partid; în ședința de primire și-a luat angajamentul să urmeze la facultate fără frecvență. Deocamdată e-n clasa a IX-a a liceului seral. Se muncește, se învață: chimia e pretențioasă, obligă. In aceeași bancă cu tînărul electrician stă un funcționar de la muncă și salarii, care, ca vîrstă, i-ar putea fi lui Ghehaneș tată. Se mai întîmplă, la unele lecții, că „fiul" îi suflă „tatălui"... Invățătura are mare trecere și la spațiul locativ; lui Ghehaneș i s-a repartizat o odaie separată, în noile blocuri, pentru a nu fi tulburat de la logaritmii săi.

Astfel, vechiul sat cu 400 de gospodării țărănești acum zece ani, a urcat mereu în grad, devenind astăzi un oraș „de subordonare regională", cu 18.000 locuitori din toate colțurile țării — o capitală a industriei chimice. Pe umerii noilor blocuri, antenele de televiziune sînt ultimile galoane ale orașului. Seara, la directorul combinatului chimic în construcție, Sava Costache — un muncitor care și-a scuipat plămînii în industria chimică burgheză — e un adevărat tele-club.

Lui Anton Bran care ducea la păscut în copilărie, pe malul Cașinului „patru gîște, că atîtea aveam noi cu totul", de multe ori nu-i vine să creadă că ceea ce se petrece în Oneștii de astăzi, e aievea:

— La noi, în '39, iobăgia era încă în floare. Se lucra în dijmă. Tata n-a avut pămînt. Luam în parte, de la brutar, o jumătate de hectar. Aveam opt ani și munceam la cîmp. Brutarul lua două părți, iar nouă ne lăsa una singură. De foame, oamenii culegeau păpușoiul crud și-l uscau pe cuptor. Păpușoiul putrezea și dădea pelagră. Toți erau bolnavi de pelagră.

Bran îmi deapănă simplu, înfiorat, aducerile-i aminte. Pînă și frumoasa legendă, pe care am citit-o cu toții în clasele primare, a cunoscut la Borzești implicațiile unei copilării tragice:

— Intrați în biserica lui Ștefan, continuă Bran, sub altar e o bucată de pluș care acoperă o piatră de gresie. În piatra asta e o gaură. Și dacă tragi mîna prin gaură, dai de putregaiul stejarului. Noi, cînd veneam aici, ne furișam în altar, să nu simtă popa, și ne umpleam buzunarele cu lemnul acela putred. Știți, mai veneau prin sat vizitatori care ne dădeau pe el cîțiva gologani și cumpăram cu ei pîine.

Anton Bran e președintele Sfatului Popular din Onești.

★

Dacă intri în Onești dinspre răsărit, te întîmpină o panoramă de șantier. Orașul însuși nu pare decît o prelungire firească a kilometrilor de construcție, a șoselelor brăzdate de caterpilare. Autobasculante vin și se întorc în spre oraș, făcînd să zăngăne geamurile mici cu mușcate și gutui, cu perdeluțe ca o horbotă ale micilor căsuțe moldovenești care par o cortină de catifea așezată ciudat între vălmășagul noilor cvartale și al combinatelor de pe Trotuș. Mașinile scot din oraș, în cupele lor de oțel, pămîntul luat în coarne de buldozer și aduc nisip de pe malul Trotușului. Un moșneag cu mustăți de voevod semnează foile de transport și supraveghează circulația dintr-o cabină de lemn, aflată la răspîntia unde gemuse de reumatism operatorul. Doi oameni cu serviete îi cer moșneagului un camion, urgent, pînă la „sodă". A spus tovarășul X ca să li se dea o mașină. Moșneagul știe că pînă-n prînz nici-un șofer n-are drum pînă la „sodă", dar, disciplinat, ierarhic, își face datoria. O basculantă... două... trei... șoferii îl refuză. In cele din urmă, moșneagul se apropie de oamenii cu servietă, deveniți nervoși, și le explică neputincios:

— Ei, domnilor ingineri, (pentru el fiecare om cu servietă e inginer) s-au făcut șoferii ăștia împărați!

Apoi își răsucește mustățile voevodale. Da, șoferii s-au făcut împărați, adică nu mai vor să facă taxiuri din autobasculante. Costă. De ce să bată zece kilometri cu mașina goală? Dacă ar căra pînă la sodă pămînt, ar fi altceva. Alminteri, o autobasculantă pentru doi domni ingineri, nu e rentabil.

Cuvîntul acesta magic — rentabilitate — din noua constelație a prețului de cost, începe să se audă într-un context din ce în ce mai gospodăresc. Așa, bunăoară, să încerce careva să-i obiecteze inginerului Cișmaș că noile blocuri, construite anul acesta nu mai au romantice coridoare cu loggii, gen Romeo și Julieta, că au dispărut bolțile italiene, că nu se mai văd sub cornișe jocurile în ceramică! Lecția anului 1958 a fost aspră pentru proiectanții de la Onești. In vreme ce zidarii se zbăteau să facă economii, micile jocuri arhitecturale a la Goldoni au adus apartamentul la prețul de 110.000 lei. Cu banii aceștia, trei familii în loc de una ar fi putut căpăta spațiu în noul Onești. Frenezia rococo-ului arhitectonic s-a întins și în perimetrul serviciului de aprovizionare. Nisipul, de pildă, în loc să fie luat de aici din Valea Trotușului, a fost adus cu onoruri tocmai de la Suraia, cărămida de la Cluj, oțelul de la Brăila. Dar lecția anului 1958 a fost aspră. Adio rococo, și loggii, și bolți de carnaval construite cu gîndul la gondolieri.

— După critica adusă în plenara din noiembrie, s-a reproiectat la noi totul. Mergem pe alte tipuri de construcție. Vom folosi și fundațiile prin construirea unui parter semi-îngropat, îmi relatează sobru, inginerul Cișmaș, un om tînăr și receptiv.

Onești e visul lui de constructor („nu plec din Onești pînă nu-l văd gata".) Iar a-l vedea gata, înseamnă a pune zdravăn umărul. Nu-mi plac cifrele la orice pas, dar faptul că se va construi în 1959 odată și jumătate mai mult decît în cei cinci ani dinainte, că oamenii care vor da țării, anual, peste 2 miliarde lei în produse chimice, vor locui bine — mi se pare un autentic titlu de glorie pentru orice constructor, și nu cred că se va plînge nimeni de inexistența stilizării goldoniene...

Orașul, care sporește în fiecare lună cu zeci de apartamente, visează de pe acum la viitoarele terenuri de volei și baschet, din incintele blocurilor (în locul actualelor grămezi de moloz), la brazii și trandafirii de mîine, la lumina fluorescentă...

Bordeele vechiului Onești vor dispare mîine toate, lăsînd locul unui oraș modern. Generațiile de mîine, care vor lucra sau vor veni să admire cetățile chimiei de pe Trotuș vor saluta oare prezența într-o piațetă — ca monument istoric — a ultimului bordei în care au locuit urmașii răzeșilor lui Ștefan?

Cînd își vor întoarce privirile de la istorica bisericuță a lui Ștefan către giganții chimiei de pe Trotuș; cînd își vor ridica privirile de pe bordeiul din piațetă spre blocurile orașului care se construiește în aceste zile, cei de mîine vor urca trepte ale cunoașterii și ale dragostei de țară.

Victor VÎNTU

Pe culmea Asăului

La Asău, gura de mină din bazinul Comăneștilor, am văzut un cal care dădea pentru prima oară cu ochii de lumina soarelui. Albul zilei îl nedumerea, verdele brazilor îl înspăimînta. Alerga hăbăuc fără direcție, făcea niște pași crăcănați așa cum se obișnuise să calce peste traverse și deodată se oprea privind cu uimiți ochi convecși metamorfoza din jurul lui.

Avea cinsprezece ani, iar cînd coborîse în mină se afla în pîntece de iapă.

Oamenii, însă, intră și ies din mină în fiecare zi și tot găsesc prilej să se minuneze.

Puțul de coborîre se află pe-o coamă din munții păduroși ai Trotușului. La picioare se deschide valea cu așezările. Se vede Asăul, se văd Comăneștii, se vede Rafira. Localități pipernicite, tupilate în văi cu păduri. Aveau case mici, de mineri amărîți, dar din dantelăria fierăstruită a pridvoarelor îți dădeai seama că sărăcia nu-i abrutizase, nu-i făcuse să uite ce-i frumosul. Al doilea și ultimul lucru frumos în viața lor de oameni vlăguiți în exploatări cu totul și cu totul primitive, era șirul de luminițe coborîtoare care pîlpîiau numeroase și timide pe coama muntelui la ceasul schimbului de noapte. Din besna satului, copiii și nevestele priveau pe ochiuri de geam cum cobora steluța-nsoțitoare a fiecăruia dintre părinții și soții ascunși în noapte.

Astăzi, oamenii care ies din mină văd de sus, de pe creastă, țigla roșie a sute de acoperișuri noi, cărămida, tot roșie, a altor case care se ridică. In mijlocul Asăului e un club nou, care se chemă „Șase august", ceea ce-i tot una cu Ziua Minerului și care-i unul dintre cele mai mari cluburi din regiune. Mai văd lumina electrică ce se aprinde pînă-n fundul Văii Arinului, orașul nou de vile care se ridică la marginile scundului Comănești, a doua școală construită-n Lucăcești și cele nouă magazine care există astăzi în Asău. Există. In anul de grație 1938 nu exista nici unul. Există, astăzi, cînd cel mai mic cîștig lunar al unui miner este de lei o mie trei sute șaisprezece.

Era într-adevăr impresionantă nedumerirea calului care ieșea după cinsprezece ani din mină, dar pentru mine a fost mai impresionant faptul că fusese pensionat înainte de termen. În bazinul carbonifer Comănești se zidește-n beton o largă galerie de coastă care leagă mecanic toate minele. Valea Trotușului capătă din toate punctele de vedere o amprentă modernă, de înaltă civilizație. Iar cine ar fi tentat să spună că civilizație e un lucru normal care nu presupune atîta epatare, e bine să se ducă să vadă urmele modului primitiv în care se lucra pe vremea societății belgiene. Nu de alta, dar pe atunci se spunea că Romînia e un fel de Belgie a orientului.

Astăzi, orice călător de bună credință care trece pe Valea Trotușului și vede traiul celor de-acolo, e imposibil să nu dorească Belgiei s-ajungă o Romînie a occidentului.

Corneliu LEU

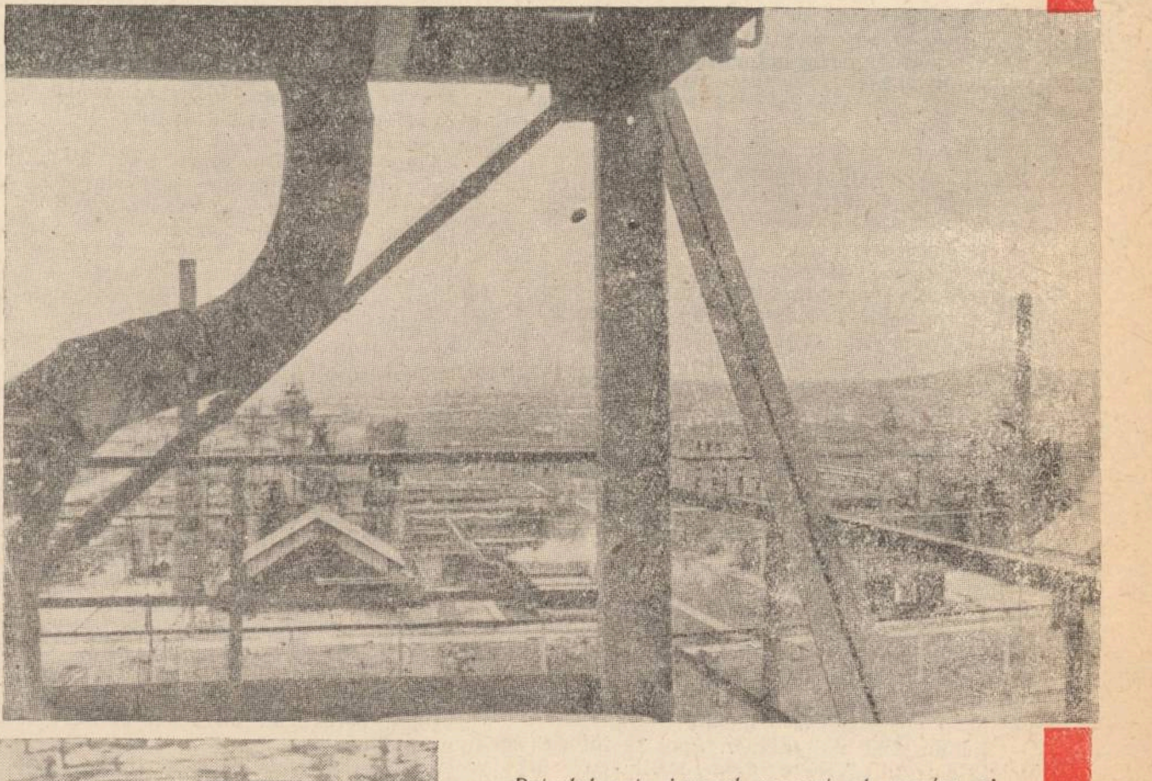

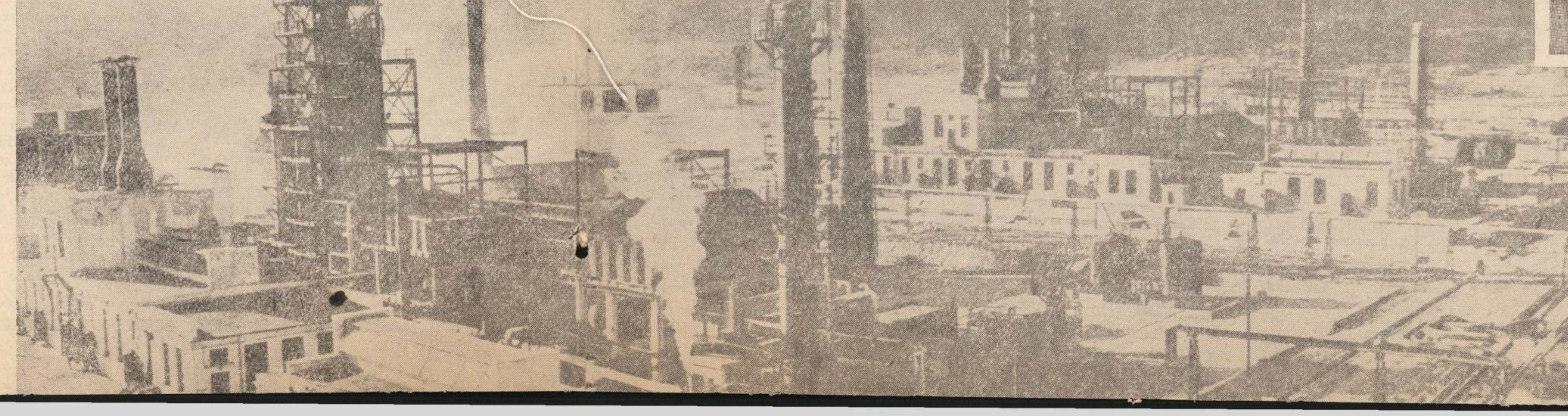

Petrolul este izvorul nesecat al acestor giganți răsăriți pe țărmul de piatră al Trotușului.

Lacurile subterane, detectate în straturile în care au dormit de mii de veacuri, circulă acum prin arterele conductelor spre rafinării și uzine.

Oamenii au schimbat peisajul, ridicînd orașe noi, făcînd să pulseze viața în ritmul trepidant și eroic al luptei pentru o patrie socialistă, acolo unde odinioară se întindea sărăcia cumplită.

„Orașele se întemeiază și se înfrumusețează din nou... oamenii cresc în îndestulare și se înmulțesc ca nășipul mării... pămîntul se acopere de holde aurite... volnicia domnește ca mai înainte, dar nu acea volnicie pruncă, floare plăpîndă a pustietății, ci slobozenia cea bărbată și luminoasă, sau puternică și cu rădăcină țeapănă și adînc înfiptă în pămînt"...

ALECU RUSSO: CINTAREA ROMINIEI.

mențiuni critice • perpessicius despre

ZAHARIA STANCU: Rădăcinile sînt amare (II)

Bogăția de evenimente a ultimilor cincizeci de ani, al căror analist și justițiar Zaharia Stancu se vădește cu fiecare nou capitol din Rădăcinile sînt amare, ca și multiplicitatea planurilor cîte se-ntretaie și se stratifică dealungul și dealatul vastului său roman, impun cronicarului delimitări și selecții, chiar preferințe, pe care însăși natura lucrurilor le recomandă. In fața torentului de impresii, ce se îmbulzesc sub condei, ca albinele la urdiniș, dinspre toate punctele cardinale, un act de autoritate e de dorit. Că Rădăcinile sînt amare e o frescă socială de mare amploare, ce va acoperi, în ciuda razei de timp, mai scurtă cu jumătate secol, o arie cu mult mai întinsă decît aceea din Cronică de familie iată ceea ce, încă de pe acum, se poate ghici. Neverosimil, la prima vedere, lucrul e totuși explicabil, dacă ne raportăm la distincția fundamentală ce deosebește un roman de celălalt. Epic, în integralitatea lui și eliminînd, cu bună știință orice element subiectiv, ce foarte rar și în proporții neglijabile, irumpe ici și colo în cîteva considerații teoretice, categoric parazitare, romanul lui Petru Dumitriu lasă fiecărui eveniment și fiecărui erou, de prim plan sau secund, întreaga autonomie a desfășurării sau evoluției lor. Retras la postul său de comandă și ferit de ochii cetitorului, ca o divinitate olimpiană pe promontoriul său învăluit în ceață, autorul dirige destinele, de la distanță, părtinind de sigur pe unii în dauna altora, căci și zeii au slăbiciuni omenești, dar lăsîndu-i să se descurce singuri și mascîndu-și cu abilitate preferințele. In timp ce Rădăcinile sînt amare este, înainte de toate, romanul lui Darie, iar Darie, așa cum glosează Zaharia Stancu, la locul respectiv din „tabloul personajelor", despre care spuneam că ocupă peste cincizeci de pagini, la finele volumului IV: „este personajul principal din roman, povestitorul. Prin persoana lui se face legătura între diversele planuri ale cărții". Ceeace este și just și just formulat, chiar dacă ceeace urmează („cunoscut cetitorilor din „Desculț". In „Rădăcinile sînt amare" îl aflăm în Rușii de Vede, după primul război mondial, elev la liceul local", după care: cifrele a zece din cele 40 de capitole pînă azi tipărite) limitează totul la un singur episod din cariera eroului. Insă, de bună seamă că lucrul se datorește unei lacune de redacție, suplinită poate de cifrele anexe, deoarece dacă este un personaj, prezent nu numai în fiecare capitol, dar chiar în fiecare din filele acestei cărți, apoi acela este Darie, povestitorul, id est Zaharia Stancu, romancierul. Și aici se cuvine, poate, să revenim la ceeace enunțasem de rîndul trecut, cînd vorbeam de noua tehnică, pe care autorul a folosit-o în acest roman. Tehnica aceasta este aceea a întrepătrunderii planurilor, cronologice sau tematice, și ea ni se pare cea mai apropriată unei ficțiuni cu atît de adînci rădăcini în solul, prin excelență liric, al amintirilor, al autobiograficului. Singură această alternare de planuri, și această variată folosire a lunetei, și nu numai de la capitol la capitol, dar și înlăuntrul aceluiași capitol, era în stare să înregistreze, dimpreună cu pulsul lor, cînd mai lent și cînd mai accelerat, întreaga diversitate a evenimentelor și toată gama variatelor lor timbruri. De aici și dramatismul funciar al narațiunii, chiar cînd o anume intenție, repetată pînă la manieră, cum e aceea a alegoriilor sau dialogurilor morale, despre cari vom mai vorbi, stînjenește oarecum povestirea și toarnă, ici și colo, oarecare plumb în aripi. Altminteri, din acest punct de vedere, al dinamismului acțiunii, al interesului nescăzut cu care se citește această lungă și complexă narațiune, autorul are perfectă dreptate, cînd, ajuns către sfîrșitul celui de al patrulea volum, în momentul în care directorul Uraganului, Onufrie Butaru și administratorul său Ciovică pun la cale o radicală schimbare la față în procesul Tia Cudalbu — Alion Drugan, se oprește o clipă, scriind următoarele: „Parcă îi văd pe unii dintre cetitorii mei, cum, odată ajunși aici cu lectura, o vor întrerupe (nu din plictiseală pentrucă această lungă scriere, după părerea mea, are destule defecte, însă nu e cîtuși de puțin plictisitoare) și se vor întreba etc. etc." **(IV. 351).**

Un astfel de popas, ce ține de problemele cîte frămîntă pe romancier și arta lui, și ne amintim să le fi întîlnit și la cei mari, un Dostoievski de pildă, dovedește că, odată cu anii de ucenicie ai lui Darie și cu educația lui sentimentală, în sensul flaubertian al cuvîntutui, Zaharia Stancu a scris și romanul unui romancier sau, mai curînd, romanul propriului său roman. Ceea ce ar fi voit să știe, întrerupîndu-și lectura, cetitorii pasajului de mai sus, era dacă cei doi gazetari, Onufrie Butaru și Norocel Tăunosu, în egală măsură amici și dușmani și în persoana cărora Zaharia Stancu a zugrăvit două din cele mai tipice exemplare ale ziarismului ignobil, dealtădată, vor fi existat de adevărat sau sînt simple plăsmuiri ale fanteziei scriitorului. Intrebare, la care Zaharia Stancu va răspunde în parte numai, cu ajutorul unor vechi pagini de jurnal din anii de debut ai acestor personagii, dar pe care o află nu se poate mai firească, de vreme ce și Desculț și Rădăcinile... sînt, după a sa părere, care e și a noastră, înțesate de astfel de „paranteze" (cum le numește dsa, în sensul de măști, sub care se travestesc fizionomiile autentice), care nu sînt, mai la urma urmei, altceva decît bine cunoscutele „chei", cu care unii și alții au încercat să descifreze criptografia atîtor creațiuni și care au alimentat întotdeauna, și din belșug, culisele vieții noastre literare.

„Iubite cititor, eu, Darie, care scriu această carte, bolnav și în satul meu Omida, îngrijit de soră-mea și de Filimona, vizitat din cînd în cînd, de Veve Orbul și de Cuculeț, precum și de alte neamuri, îți înțeleg întrebările", zice cu același prilej și-n continuarea citatului de mai sus autorul și dacă ne oprim la rîndurile acestea este pentru binecuvîntatul motiv că grație lor putem pătrunde în chiar inima cetății, la însuși izvorul acestui mare fluviu, cum se vestește a fi Rădăcinile sînt amare și care singur îi explică și sorgintea și debitul apelor sale. Intors, odată cu steaua Domnului din datinile de Crăciun, ca un alt fiu rătăcitor, după ani și ani de peregrinare, la vatra părintească sau, cum ar fi spus Cezar Petrescu, la locul unde au fost jurămintele („să nu uiți, Darie") bolind în patul în care s-au stins și părinții săi și veghiat de soră-sa și de iubirea, la fel de dogoritoare, în ciuda încercărilor, a Filimonei din adolescență, povestitorul află ambianța cea mai prielnică și decorul, s-ar zice simbolic, pentru resurecția epică ce întreprinde. Un copil dezghețat, nepotul unui prieten din copilărie care l-a scăpat pe Darie de înnec și-n care-i place să-și regăsească imaginea copilului care a fost; ploaia care bate în geam, cu îndîrjire și care-i învie în minte peripețiile campaniei electorale din 1946, pe drumurile desfundate ale Moldovei de jos, cu vînturile ei furioase, cu ploile ei nesfîrșite, cu glodurile, cu smîrcurile și cu oamenii ei la fel de insidioși și pîndind la tot pasul; o mușcată firavă hibernînd în fereastră dar mîndră de florile cu care răspunde soarelui — sînt tot atîtea pretexte solicitînd trecutul și favorizînd colloquiul umbrelor. Uneori lupta cu demonii trecutului este extenuantă și povestitorul o proclamă cu francheță. Viziunea pomului roșu, pe de altă parte, pe care l-a cîntat și-n tinerețe, îl ispitește din nou și cu toate că-i întrevede fructele dulci, deocamdată va cînta numai rădăcinile și rădăcinile pomului roșu sînt și ele amare. Radix amara, fructus dulcissimus spune legenda de pe una din planșele compendiului de logică al lui Cantemir și metafora e a fel de valabilă nu numai în ordinea spiritului, dar și în aceea a afectelor și cu atît mai mult în planul celor sociale și politice. Fierea ce s-a strîns, ca-ntr-o cupă prea plină de cucută, în inima lui Darie, e o tizană complexă, un filtru vrăjitoresc în care s-au macerat toate ierburile amare și ale răutății omenești și ale dezamăgirilor dragostei. Crescut de mic într-o societate întemeiată pe exploatarea sălbatecă, așa cum încă dela Dinicu Golescu și Nicolae Bălcescu istoria noastră cunoaște, și cum preludii ca acelea de la Troian, zugrăvit în Dulăii sau represiuni ca aceea din 1907, la Omida, zugrăvită în Desculț ilustrează, Darie va cuceri de timpuriu, însă cu prețul a cîte lacrimi și umilințe, nu e greu de imaginat, o stare de imunitate, o filozofie, un sînge rece, ce nu numai îl vor fereca în fața oricărei noi încercări, dar se vor transmite și viziunii artistice, modului în care experiențele de viață sînt turnate în ficțiuni, portretelor, dialogurilor, replicelor, cu un cuvînt întregului stil al operei, care este stilul Darie, stilul Zaharia Stancu. De aici, din viziunea aceasta și din starea aceasta de imunitate și umorul sau ironia, reținută sau crispată, în care sînt învăluite toate aspectele, familiare sau politice, mai recente sau mai îndepărtate, din Rădăcinile sînt amare. Recitiți marea scenă a întîlnirii lui Darie cu unchiul său Tone, birtașul și fiul bunicii de la Cîrlomanu, în clipa cînd tînărul, dornic de învățătură, revine la Rușii de Vede, unde, adolescent, mai făcuse un stagiu și se înscrie la liceul din localitate și cînd un blid de mîncare i-ar fi prins bine, la cruzimea cu care unchiul său îl alungă și, pentrucă nimic nu e mai eficace ca ironia („Din prag m-am întors și i-am spus dulce, dulce de tot: „Mulțumesc, dragă unchiule, din toată inima"), zvîrle cu halba după dînsul, dar din fericire nu-l nimerește și după aceea la scena agoniei unchiului Tone, veghiat de mamă-sa, apriga bunică de la Cîrlomanu, care nu varsă o lacrimă, dar nu trăiește mai puțin adînc toată drama, fie cînd își sărută copilul, agonizant, așa cum numai o mamă se pricepe, fie cînd spintecă tăcerea cu chiotul ei de fiară rănită, în clipa cînd fiul ei se stinge, și veți admite nu numai că ne aflăm în fața unei scene grandioase, comparabilă atîtor agonii și morți celebre în literatură, dar și că arta cu care Zaharia Stancu sculptează oamenii și caracterele este, în același timp, una de migăloasă observație, dar și una de infinite nuanțe. Scena, spuneam, se petrece la Rușii de Vede și micul tîrg din cîmpia Dunării își are în romanul lui Zaharia Stancu partea lui de glorie, literară în primul rînd. „O, Ruși de Vede — pierduți în livede" — de cîte ori n-am repetat distihul acesta, ce-mi evoca pagini descriptive din Gala Galaction (pădurea Didești, unde Darie și Valentina vin de hac țiganilor borfași, nu e prin apropiere?) și-n care-mi plăcea să văd un raiu năpădit de mălini, ca în cutare sat dinspre Dunăre, răsărit pe neașteptate din spuma florilor, într-o zi de vară. Ei bine, acest mic paradis artificial e un veritabil iad, însă un iad pe care Zaharia Stancu l-a pavat cu cele mai bune intenții. Aici Darie cunoaște întîiia confirmare a talentului său scriitoricesc în memorabila teză, repudiată de profesorul de romînă Casiu Turtulă, pe motiv că ar fi fost copiată. Scena în care, la contraproba cerută cu insistență de Filipache, Turtulă își cere scuze, nu e numai una de mare satisfacție pentru că ar fi biruit adevărul, dar și una de mare tristețe pentrucă dezvălue cu pregnanță un aspect din sinistra comedie a învățămîntului secundar de după întîiul războiu mondial, cu profesori declasați, cu școlărime promiscuă, cu improvizată cultură. Aici, librarul Papagal concurează în glorie statuia generalului Mantu, trăgînd de unul singur în oștile nemțești invadatoare, fără să-i pese de nenorocirile ce va aduce asupra tîrgului și de proasta faimă postumă, cu care aveau să-l gratifice concetățenii Rușani. Aici pictorul Caba va pune cruce idealurilor sale de artă, căci nu numai capitala dar și orașele de provincie, ca-n romanele lui Cezar Petrescu, își devoră victimele și va ajunge un mare zugrav de firme, fie pentru caretași — landoul roșu inspiră lui Darie un mic poem de rară delicatețe, — fie pentru antreprenorii de pompe funebre. Aici politicieni ca Paleacu își chivernisesc din umbră portofoliile ministeriale; aici trăiesc atîtea din eroinele și siluetele vieții sentimentale a lui Darie, fiecare cu partea ei de mister sau de grații: Valentina, ziua școlăriță, plină de rîvnă și noaptea femee de serviciu la madam Hans, patroana unei case cu fete, din puritatea morală a căreia Zaharia Stancu a realizat una din cele mai puternice creații din bogata sa galerie feminină (scena drumului în pădure, în tovărășia lui Darie atestă în acelaș timp cochetărie și castitate); fetele Scutelnicu, aceste Arnotence de Rușii de Vede; Despa, demoniaca soră a lui Filipache, sedusă și părăsită de profesorul Timon, sinucigîndu-se; Zoe, soția prin excelență sclavă și prolifică, bovariană de ultimul grad, mulțumită cînd i se spun basme romantice, și căreia Darie îi povestește admirabilul episod al tătăroaicei Uruma din Sorg, în care Zaharia Stancu a evocat, în atmosfera pură a unui epitalam, și spiritul aventurier al eroului său, și peisagiul marin care, de la Homer și pînă la Andersen, a generat atîtea povești cu sirene...

Insă drumurile lui Darie nu se opresc la Rușii de Vede.

cronica literară

de I. D. Bălan

Paul Georgescu: Incercări critice vol. II

Am auzit, nu odată, dacă nu chiar în original, arhicitata observație a lui Destouches „La critique est aisée et l'art difficile" *(* Le Glorieux, *act. II, scena V) — atribuită, aproape frecvent din eroare, lui Boileau — cel puțin ideea din ea, rostită de unii amatori de ordine rigidă și de ierarhizări prestabilite și, ca atare, neștiințifice și false, între diversele specii ale artei, cu intenția vădită de a minimaliza rolul criticii în dezvoltarea literaturii. Nu din interes profesional ci dintr-un elementar spirit de dreptate, trebuie să spunem că nimic nu e mai inexact, mai inutil și mai absurd ca pedalarea pedantă pe această butadă infirmată de practică. Critica e grea ca orice artă, făcută cu artă și dublată de știință. E ușoară dacă o faci superficial și fără răspundere, cum poate fi și poezia și proza și drama, într-o astfel de situație. O personalitate critică actuală se cade să împletească însușiri variate; se cere pricepere, gust, dragoste de literatură și de viață, multă judecată și bun simț, imparțialitate și puterea de-a intui regulile și condițiile esențiale ale artei, fără a fi dogmatic, independența spiritului, fără a fi extravagant, se cere să posezi simțul originalității și al actualității, să fii stăpîn pe cunoașterea intensă și aprofundată a literaturilor și, în fine, mai presus de toate, spirit partinic, clare idealuri politice și nestrămutată fermitate ideologică marxistă. Desigur e greu să întîlnești aceste calități în proporții egale la un singur om; adeseori, unele din ele rămîn într-un plan virtual și le putem constata numai urmărind activitatea mai multor personalități critice deodată. Frontul criticii noastre literare, în care Paul Georgescu ocupă un loc de frunte, posedă mult și multe din aceste cerințe. Paul Georgescu publică de curînd al doilea volum al* „încercărilor sale critice". *Repetarea titlului ar putea să-l surprindă neplăcut pe cineva care, cunoscînd bogata activitate a criticului, ar lua, totuși, termenul în accepțiunea lui curentă, ca o acțiune nesigură de a căror rezultate autorul însuși se îndoiește, mai ales dacă cititorul nu vrea să întrevadă în această formulare o discretă sugerare a modestiei. Cu minimă putere de pătrundere, oricine poate constata, însă, că titlul definește, de fapt, o specie critică, foarte caracteristică lui Paul Georgescu și anume* eseul, *adică — pentru a ne reîmprospăta definiția din dicționare — acel studiu de proporții restrînse asupra unor teme literare, filozofice, politice sau sociale, realizat cu mijloace artistice, fără intenția de a epuiza pe deplin problema abordată. Am greși însă, dacă, furați de ciudățenia aparentă a titlului, n-am sublinia îndeajuns bogata prezență a cronicii literare, a pamfletului, a articolului de probleme, aplicat la obiect, în care se studiază atent și minuțios opera concretă (vezi de pildă, cronicile la* Pe-un picior de plai *de Eugen Barbu,* Vîrstele anului *de Nina Cassian,* Lirice *de Veronica Porumbacu,* Alecu Russo — *monografie de Al Dima,* Un cîntec din ulița noastră *de Cicerone Theodorescu și altele), făcîndu-se generalizări interesante și adecvate, căutîndu-se specificul fiecărui scriitor, indicîndu-se posibila traiectorie a destinului său literar. Un poet profund original, de talia regretatului Nicolae Labiș, primește o caracterizare admirabilă:* „Stinsă-n deplină țișnire spre spații poetice, tulburător de înalte, poezia lui Nicolae Labiș este o invitație la incandescență. Poezia candorii lucide și mereu recucerite, poezia ataraxiei în vibrație, a permanentei căutări în sine, rezolvată prin integrarea în ritmul universal, poezie a marilor viziuni cosmice, poezia lui Nicolae Labiș e poezia contemporaneității, poezie contemporană. Imaginînd traiectoria surpată a mersului său, ni-l putem, cu dureroasă mîndrie, închipui ajungînd la un Faust sau la o *Divină comedia* romînească, modernă, comunistă". *(p. 264).*

Volumul mărturisește limpede preferința pasionată pentru creația tinerilor scriitori, grija partinică de a-i feri de influențe streine și de a-i ajuta să-și găsească drumul propriei personalități. Cronicile la cartea de reportaje Apele line *sînt adînci de Gheorghe Ștefan, la schițele lui Teodor Mazilu* Galeria palavragiilor, *sau la acelea ale lui D. R. Popescu din* Fuga *și la nuvela* A doua moarte a lui Anton Vrabie *de Nicolae Țic, uneori prin severitatea lor, alteori prin înțelegerea și calda dragoste a criticului au avut, fără îndoială, o contribuție substanțială la formarea acestora. Dacă se entuziasmează sincer în fața valorilor tinere reale, Paul Georgescu nu acceptă rebutul literar și mediocritatea; criticul manifestă față de lipsa de talent și superficialitate o severitate dreaptă, obiectivă, fără teama că descurajează pe cineva. Un roman cenușiu ca* Păunul de aur *de Octavian Păscăluță, compus după șabloane și lipsit de suflu original, de inedit și imaginație, e judecat ferm, fără ezitări eufemistice:* „Șovăind între romanul istoric de aventură, de tipar romantic, fresca realistă și biografia romanțată, autorul s-a încercat în evocarea vremii și a figurii lui Dimitrie Cantemir, folosind pentru aceasta șabloane ilustre și locuri comune, documentarea istorică de manual, povestirea greoaie, cu poticniri, dulcegăria sentimentală. Autorul, nu lipsit totuși de calități, a scris o carte mediocră, repetînd la un nivel artistic coborît ceea ce înaintașii lui au povestit cu strălucire". (p. 112).

Meritul lui Paul Georgescu în privința analizei, a exactității judecăților de valoare, stă în primul rînd în faptul că nu discută în afara obiectului cercetat, nu se pierde în generalități inutile și nu aleargă după definiții răsunătoare. Aplicat mereu la obiect, el generalizează pe baza elementelor concrete, particulare și specifice ale operei. Așa se explică siguranța observației și profunzimea judecăților critice. Așa se explică aprecierea de care se bucură criticul în rîndul cititorilor și al scriitorilor. Uneori, spuneau cei vechi, ațipește însă și bunul Homer... Atunci unele cărți lipsite de originalitate ca „monografia" lui B. Elvin despre Anatole France, sau volume modeste ca Zilele care cîntă, *aparținînd unui talent cert (A. Gurghianu), dar încă în căutarea propriului drum, sînt întîmpinate cu elogii exagerate. Acestea ne apar însă mai mult ca simple accidente în sistemul critic în general, bine închegat al lui Paul Georgescu.*

Sfera de preocupări a criticului e cuprinzătoare și variată. Alături de cronica literară întîlnim eseul pe o temă anumită îndreptat împotriva decadentismului, formalismului, impresionismului, prilejuindu-i prin opoziție, aprecieri generale, interesante și judicioase referitoare la literatura romînă actuală: „Literatura epocii noastre, structural antiidilică, nu poate fi decît o literatură a problemelor fundamentale, a confruntării omului cu el însuși în orele cele mai grele, a verificării omului în acțiune. O literatură gravă, esențială, densă, care disprețuiește facilitatea idilică și agilitatea formalistă" *(p. 10). E bine reprezentat și pamfletul politic, specie din păcate atît de necultivată la noi, spre pildă* Lăcustă și neantul, *sau acel excelent* Invers, *care sub o vizibilă și fericită influență argheziană, rămîn pe deplin originale și își ating cu eficacitate scopul.* „Ca să-și atingă scopul, *— spunea odată Tudor Arghezi în* Lumea *I, 11, 18 ian. 1925 —* pamfletul trebuie neapărat să concretizeze vizual și să corespundă egal cu obiectul: el se lucrează în adîncime, cu intuiția și cu imaginea. Pamfletul se învîrtește în jurul obiectului cu oarecare frumusețe de corb: între două zboruri circulare, ciupește, zgîrie, înțeapă, rupe. Pamfletul se lucrează cu undreaua, cu peria de sîrmă, cu răzătoarea sau cu fierăstrăul bijutierului: și uneori în clipele supreme cu uneltele măcelăriei".

Ni se face dovada unei inteligențe pătrunzătoare, exprimată într-o remarcabilă vervă stilistică. Poziția ideologică, disprețul, greața și ura față de trădătorii de patrie, se întruchipează astfel într-un pamflet care respectă cerințele esențiale ale speciei.

Imitînd cu ironie și sarcasm stilul involburat, neaoșist, fals și bombastic al detestabilor transfugi și apatrizi, autorul scrie: „Te-ai cam schimbat, colega, de cînd ai plecat de la noi — și nu prea. Glasul tău verde ca codrul apără acum democrația dar e ca catastrofa să nu se abată asupra celulei sîngelui învîrtoșat de furtuni. Și-apoi, numai boul e consecvent, iară tu vultur, colega, vultur ești și ca atare te deplasezi în străfundul boltei ideilor. Din stiloul tău curge baliga verde, neaoșistă din care scapără porunca vremii ce sfarmă piatră" *(p. 45).*

Paul Georgescu e un militant și un dăruit în tot ce scrie. Inteligența și pasiunea îl caracterizează. Din aceste trăsături, care ni se par fundamentale, derivă și specificul stilului său cu o construcție proprie, originală cu formulări științifice concise, gnomice uneori și totuși cu vădite implicații literare și de aceea sugestive. Stilul său plin de vervă și ironie trădează vocație, nu meșteșug căutat și căznit.

Realismul socialist se dovedește și-n critica literară ca și-n toate celelalte ramuri ale literaturii și artei, o metodă vie, atotcuprinzătoare, în stare să releve și să cultive talentele autentice, cu tot ce au ele mai original, mai novator.

Activitatea critică a lui Paul Georgescu, alături de celelalte realizări ale criticii noastre marxiste, este o confirmare categorică a acestui adevăr.

ATLAS LIRIC

R.S.S. Georgiană

Desene de PITA RUBIN

Grigol Abașidze

Eu — generația

Către tine,
tovarăș cu mine de-o seamă,
în al XXI-lea veac
voi veni;
în străvechi biblioteci
o s-auzi cum te cheamă
Cartea mea dintr-un raft prăfuit,
într-o zi.
Ca un plop,
atunci creștetul o să-mi salt către tine
Și prin timp te-oi privi,
frate-al meu neștiut;
Ca-ntr-un basm,
răsări-voi iar în vremea ce vine,
Punte largă zvîrlind
peste ani ce-au trecut.
Drumu-i lung și e greu:
cartea mea-i ostenită...
In spre tine-alergînd,
ea-ți aduce-o solie;
Viața noastră o simți
cum în pagini palpită.
Carte-aceasta a vrut
un prieten să-ți fie.
Și din filele ei
mărturii de demult —
Glas de clopot,
adînc,
pîn-la tine străbate;
Și în sunetu-i grav
urcă-al vieții tumult
Ce vibrat-a cîndva-n
inimi nenumărate.
Ierihonului
trîmbițe-i vestiră pierzarea;
Ci altfel izbucni
glasul cărții aceste.
Că din clopote noi azvîrlit-am chemarea
Ce sui
ca furtuna
peste-naltele creste.
Nu m-am cuminecat,
nici la preot n-am fost
Să-ngenunchi, umilit,
și să mă spovedesc;
M-am ivit pe pămînt,
împlinind un alt rost
Fericit că în prag primăverile cresc.
Mă născusem abia
cînd Octombrie-a aprins
Soare nou peste zări,
stea fierbinte, de jar;
Inainte de-a ști să citesc,
m-am deprins
Timpul să îl măsor
după-un nou calendar.
Ne-am croit singuri drum către ziua de mîine;
Erau ani de-ncleștări,
noi eram doar copii
Și adesea tînjeam după-un codru de pîine,
Dar, zîmbind fericiți,
ne ciopleam jucării.
Nu-s lumini fără umbre;
iată, zilele grele,
Anii de început, zorii patriei mele,
Ne răsar iar în gînd.
Bezna s-a așternut
Ca o lespede peste domnii de-odinioară;
Și pe șerbi
doar în cărți de demult
i-am văzut.
Iar în graiul gruzin
vorbe noi răsunară.
Cu vrăjmașii cei mulți ne-am luptat
și i-am frînt;
Noi aprins-am lumina-n sedii de comsomol.
Profesorul spunea:
viețuiesc pe pămînt
Două lumi:
noi — și ei,
de la pol pîn-la pol.
Harta-n zeci de culori
ai s-o vezi la muzeu;
Dar tu globu-l
vei ști
numa-n roșu-mbrăcat..
Pîn'la tine s-ajung?
Asta, vezi, e mai greu:
Cartea mea va veni
dintr-un veac depărtat.
Desluși-vei atunci
cum în slovele ei
Bate inima mea...
Pleacă-ți tînăra frunte
Peste cartea ce-a fost o grenată-n ani grei, —
Ca să treci în alt veac
pentru tine-am fost punte.
Cine va șovăi,
prins de-a spaimelor ghiară
Și-o trăda visele generației noastre,
In prăpăstii adînci,
ca nemernicii, piară!
Peste carte n-o trece-nspre zările-albastre.
Biruit-am rutina, putregaiul...
Privește:
Barierele vremii noi le-am spart
și-am trecut.
Glasul inimii noastre tu ascultă-l cum crește
Răspunzîndu-ți chemării,
frate-al meu neștiut.

In romînește de DAN GRIGORESCU

Galaction Tabidze

Stejarul

Stă ca o sentinelă peste văi
Stejarul cel bătrîn; se uită-n zare
Spre Caucaz; și soarele întâi
Pe el îl luminează cînd răsare.

Iar cînd se-adună nori și-i vreme rea
Și fulgere tot cerul îl despică,
El dîrz înfruntă încercarea grea
Și dacă moare, moare fără frică.

Izbit de trăsnet, s-a rostogolit
De pe pripor într-un șuvoi din vale
Și peste trupul rupt și pîrjolit
Tăcerea neagră-a morții se prăvale.

Din zare-n zare norii deși se-ntind.
Voinicul zace mort în văgăună.
De-odată cade-o stîncă bubuind
Și ca o salvă-n cinstea lui răsună.

In romînește de
AL. PHILIPPIDE

Iosif Noneșvili

Primăvara biruitoare

E luna-n care suie sălbatici trandafiri
Și cîntă-nebunită, în ram, privighetoarea.
Peste întîia iarbă cad ploile subțiri
Și meri cu floarea roză încing întreagă zarea.

Ne tulbură visarea, cu aripa-i de nea,
Suavă, rîndunica, și codrii-nalți, cărunții,
Verzi ramuri și albastre, apleacă-n calea sa.
Cîmpiile-o salută și o salută munții.

Dorm în pămîntul roșu ai Gruziei eroi.
Aripa rece-a morții nu le-a atins mormîntul.
Lucește-n văi Terekul netulburat de ploi
Și mărgăritărelul a-mpresurat pămîntul.

Eroii au la creștet o-mpurpurată stea.
Ei au iubit cu sete, cîntările ciangurii,
Torentul viu al apei, lumina serii, grea,
Și sărbătoarea florii din mai, și a pădurii.

Dar cei rămași să lupte, încununați de zori
Sosesc. Frumoase fete, sosesc victorioșii!
I-ntîmpinați cu stele în plete și cu flori,
Cu-al primăverii cîntec, cu vinurile roșii...

Curînd vor bate-n geamuri, nu legănate ploi,
Ci sclipete de săbii întoarse din război...

1945

In romînește de GHEORGHE TOMOZEI

Alio Mirțhulava

Rîul

Am fost și eu un rîuleț odată
S-a întîmplat s-alerg și eu, să zburd
Acuma unda mi-i înnegurată
Și murmurul greoi îmi e, și surd.

Atunci zimții spre-nalt cum mă ridică
Chemări, decît Elbruzul mai presus.
Chiar norii negri îmi știau de frică,
Săream ca tigrul.
Ca atunci azi nu-s.

Nu ocolesc nici sate, nici orașe,
Livezile-oglindesc într-a mea apă.
Alung din cîmp arșițe ucigașe,
Din seva mea și țarina se-adapă.
Mă duc, mă due, încununat de slavă
Și-o nostalgie mă încearcă-arare...

Dar ce-nfioară curgerea mea gravă?
E poate-un semn c-aproape sînt de mare?

In romînește de NICULAE STOIAN

Huta Berulava

Lui Lenin

Din veac sînt două date lîngă-olaltă
La moarte-nscrise-n blocul de granit:
A nașterii e una — iar cealaltă
E anu-n care omul a murit.

Cu una, numai timpul te petrece
Și-ți încununa viața pe pămînt;
O mie nouă sute șaptsprezece,
Slăvitul an, pe care-n vers îl cînt.

Decenii trec în ropot de cascadă,
Șiraguri trec, soroc după soroc,
Dar moartea-n veci nu va-ndrăzni să șadă
Cu nașterea-ți măreață la un loc.

In romînește de BEN CORLACIU

Marika Baratașvili

In sat

O, ale satului culori în liniștea-nflorită!
Trecînd în fugă peste rîu pe puntea arcuită,
Mă urc pe deal, acolo-n vîrf, bunica mă așteaptă,
Prietene m-adastă-n sat, și satul se deșteaptă
In zvon de clopoțel, — pe stîlp el sună-n limpezi valuri,
Cîndva un tăuraș zburda cu el de gît pe dealuri...
Văd curtea, casa cu cerdac, cărarea cea umbroasă,
O, dragi prietene, vin iar, mă-ntorc din nou acasă!...

Vom sta alături din nou pe cîmp și în pădure,
Cununi vom împleti din flori și vom culege mure,
Merindele le-om împărți ca-n anii fragezi iară,
Și-n chiote vom jefui a dudului comoară.
Și-n calde nopți de mai, cîntînd, vom ține luna trează,
Mîna-vom licuricii-n dans sub palida ei rază!...
Dar unde mi-e bunica, vai, prietenele nu-s!
Tăcută stau, privesc în jur, cu gîndu-n vreme dus.
Poteca iat-o, tot aici, pieziș pe coastă sue.
Dar curtea nu mai e și nici bătrîna casă nu-e.
E dudul doar. Dar zvon de car pe uliță nu-nvie,
Zadarnic caut azi aici zburdalnica pruncie.
Ca și-nainte, rîndunici țîșnesc în zbor, săgeată, —
Dar timpla le-a încărunțit copilelor de-altădată, —
Au treabă, nu vor alerga în calea mea, firește...
Și satul cît e de schimbat! Cum a-nflorit! Cum crește!
Spun parcă vîntului ceva bălane spice-n zare,
Vuește o elice-n nori și duduie tractoare
Mă-ntîmpinară totuși iar prietenele mele, —
O cîte-n ani am petrecut, victorii, clipe grele!...
— Ia spune-mi, ai copii?
— Oho! Am trei, și cel mai mare...
— Iar eu am șase, toți voinici, și care mai de care..
— Dar fata?
— S-a făcut pilot, cu norii să se joace...
Și-ncet:
— Crezi că va fi război?
— Eu cred că va fi pace.

Nici șapte nopți n-ar fi de-ajuns poveștile să-ncapă
Și cîntă greierul de zor, se uită luna-n apă,
Iar sub umbrela-i verde stă bătrînul dud și tace,
Poate că-n visul lui senin în prunci iar ne preface,
Cu leagăn, mingi și joacă-n cînt și-n unda cea albastră,
Și-aude chiuind sub el copilăria noastră...
Pătu'ul stelelor e gol, iar ceața se topește.
Și noaptea-n pace s-o lăsăm, că și ea-ncărunțește.

In romînește de GEO DUMITRESCU

Ghiorghi Leonidze

Primăvara la Kahetia

Acolo ce-i: un licăr drag, o stea,
Sau primăvara ce-a înmugurit
Sau poate este numai dragostea,
Ce-n drum cu viorele mi-a ieșit?

Au ploile inundă zările
Cu-al primăverii rîs sprințar,
Sau peste toate depărtările
Mă strigă tinerețea iar?

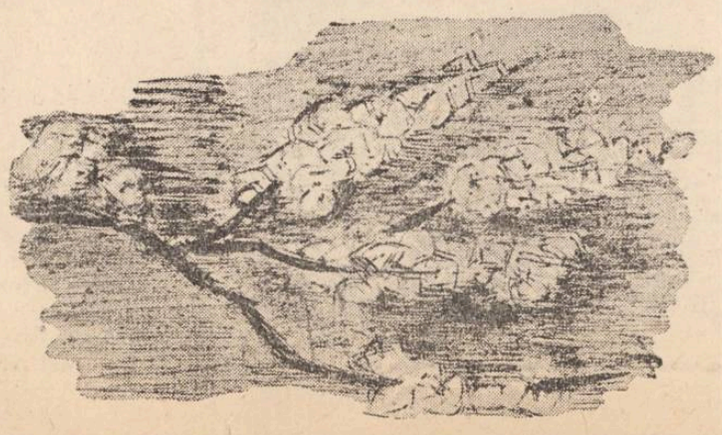

De pe Gambor scrutez Kahetia,
Ce mîndră-i! Uită-te și tu!
Inima cum să nu-ți desfete ea,
Iubirea ce-n adînc crescu?

Și primăverii înfloririle
Ca pe-o făclie ți le-aduc,
Ferindu-le duios sclipirile
Cu palma, ca de-un vînt năuc.

In romînește de
ANTON A. ILIESCU

COPIII

de **GICA IUTEȘ**

Desen de V. SAVONEA

Acțiunea romanului Cei de la Crisanta se petrece între anii 1948—1952. Membrii familiei Breb au slugărit din tinerețe pe lîngă ferma moșierului Cristu Crisanta. Dacă Rafila Breb nu va supraviețui umilinții și mizeriei exploatării, orfanul ei Mihălucă, fratele ei Gavrilă, Olimpia soția acestuia și Benoni fiul lor vor începe în anii puterii populare o viață nouă, omenească.

Singură Olimpia Breb nu se va putea bucura de viața cea nouă. Fire tainice, ciudate, o înlănțuiesc de trecut. Conflictul izbucnit în familie se va resfrînge mult asupra celor doi copii, care se vor înstrăina de casă. Ei vor căuta și găsi în școală, în organizația de pionieri și în mediul muncitoresc din afară, sprijinul și lumina copilăriei lor. Fragmentul ne înfățișează momentul cînd feciorul fugar al lui Crisanta se întoarce pentru a pune mîna pe aurul tăinuit de Olimpia. Din înfruntarea care are loc între fostul stăpîn și fostele slugi, din atitudinea curajoasă și hotărîtă a pionierului Mihălucă Breb se conturează nu numai desnodămîntul acțiunii ci și viitorul celor de la Crisanta.

●

În grajd era încă întuneric. Dar era căldură și plutea un miros dulceag de bălegar și paie încinse. Cînd Mihălucă intră înăuntru, zăngănind donițele, vacile întoarseră către dînsul boturile lor umede și mugiră blînd. Bîjbîi după o grindă unde știa că sînt chibriturile și aprinse gazornița cu apărătoare de vînt. Răsuflările vacilor plutiră pe deasupra ieslei, ca niște norișori albi și se mistuiră îndată undeva, către bîrnele trainice ale acoperișului. De dincolo, de după despărțituri, unul din cai sforăi ușor și lovi nerăbdător în jghiabul de lemn.

— Ho, ho, tată, că viu acum, spuse băiatul, imitînd întocmai vorba domoală a lui unchiușău.

Cu mișcări repezi și îndemînatice trase scăunașul cu trei picioare lîngă Domnica, vaca cea roșcată, îi spălă ugerul plin și puse cu băgare de seamă donița la îndemînă. Nimic nu arăta că este stăpînit de o neliniște fără seamăn. Numai inima îi bătea să-i spargă pieptul.

Fîșt, fîșt! Laptele alb și gros începu să i se scurgă printre degete, înspumîndu-se în vasul smălțuit. În curînd, aburul lui crud pluti ca o adiere, amestecîndu-se cu izul dulceag al bălegarului și-al paielor încinse... Fruntea băiatului se încreți și buzele i se răsfrînseră într-o mică strîmbătură nedumeritâ.

Lucă se gîndea. Se gîndea la ceva nespus de ciudat. Deodată tresări. Se auzeau pași. Sări în picioare. Negreșit că era unchiul. Avea să-l întrebe și dacă era adevărat, atunci... Deslușì pașii însă. Nu era unchiul.

— Băăă, Lucă, băăă!... Se auzi o șoaptă. Era Benoni.

Lucă se întoarse fără să răspundă.

— N-auzi, bă!

— Hm! Ce vrei? mormăi el fără chef.

Benoni intră săltîndu-și brăcinarul pantalonilor, care-i cădeau mereu. Smîrcîi emoționat pe nas:

— A zis mama să ne ducem îndată la școală.

— Cu noaptea-n cap? Ce să facem la școală? se miră el și împinse cu băgare de seamă la o parte donița plină.

— A zis că mulge ea vacile! Cică să plecăm la școală!...

— Dar ce-a apucat-o deodată?

Benoni își pierdu răbdarea:

— Hai să mergem, bă Lucă! Să-l lăsăm pe inginer să doarmă!

— Ce inginer?

— Asta care a venit la noi! E un inginer nou! O să stea la noi! Mi-a spus mămica! făcu el misterios și ochii îi jucară-n cap de bucurie! O să ne ia să vedem cum lucrează presa de nouă toli! Chii! Ce-o să-i mai facem în ciudă lui Orestel! Să nu se mai laude atîta cu tatăl lui. O să avem și noi un inginer în casă!

Lucă se răsuci pe scăunel și-l privi pe sub sprincene moracănos:

— Ești un prost! N-am nici o nevoie de inginerul tău. Nu ne-a făgăduit tovarășul inginer Ursea c-o să ne lase duminică dimineața să vedem presa? Și-apoi nu înțeleg... Cum să-l lăsăm să doarmă pe ăsta...

— Păi... să nu tropăim prin bucătărie! Știi, inginerul nostru e ostenit și mai are și picioarele degerate de pe drum!

Mihălucă mută mai încolo scăunașul cu trei picioare și-l așeză lîngă Vinerica. Vaca întinse botul și-i suflă în ureche. Băiatul o împinse cu răutate într-o parte și spuse liniștit:

— Eu nu cred că-i inginer. Apoi se înfurie, se răsti: Ce te uiți? Nu e inginer! Știu eu!

Benoni rămase cu gura căscată. Se scărpină, după obiceiul lui în chica bălană, ca întotdeauna cînd se gîndea profund. Apoi întrebă fără tragere de inimă:

— Dar ce e, mă! Mama mi-a spus că-i inginer!

Mihălucă nu răspunse. Se ghemuise tot sub burta vacii, cu sprincenele încruntate;

Fîșt, fîșt!... Laptele îspumat se revărsa în vălurele, făcînd deasupra bulbuci străvezii, spărgîndu-se îndată de pereții smălțuți ai doniței.

Benoni se chinci lîngă dînsul și așteptă... Pe urmă întrebă din nou dezamăgit:

— De unde știi tu că nu-i inginer?

Mihălucă întoarse către dînsul sprîncenele negre și îmbinate:

— Știu eu! Asta nu-i inginer! De unde și pînă unde s-a făcut Emilian a lui conu' Cristu inginer? N-ai auzit cum i-a spus mătușa? Domnișor' Emilian! E ofițer, nu-i inginer. Nu l-ai văzut în poză că e ofițer?

— Ofițer! se miră Benoni. Și de ce a venit?

— Poate c-a venit să mă ia!

Benoni se sperie:

— Să te ia? De ce să te ia? Eu cu cine am să rămîn? Nu te duce, măi Lucă! se rugă el fierbinte...

— Dar ce-s prost! Cum am să mă duc? Nu mă duc nici mort! Și dacă mătușa vrea să mă dea, fug și nu mă mai întorc niciodată acasă.

— Cum o să te dea? se revoltă grăsunul. Da' tătăica unde-i? Dacă te dă, fugim amîndoi. Fug cu tine!

— Vii și tu cu mine? se bucură Lucă. Fugim amîndoi. O să ne rugăm de mama Titinei să-ți facă și ție rost să intri la internatul școlii metalurgice...

Creștetul cel negricios și creștetul bălan se apropiară o clipă. Vinerica mugi stins și întoarse ochii umezi și galeși.

Alături, caii sforăiră. La vremea aceea stăpînul obișnuia să-i adape și să le aducă fîn proaspăt. De data asta stăpînul întîrzia.

Deodată însă, Benoni strigă uimit:

— Măi, dar Emilian nu-i mort? N-a murit în războI? Nu poate să fie el! Ce, a înviat?

Dar Mihălucă clătină din cap cu încăpățînare:

El e! Știu eu, el e! Și urmă în șoaptă cu încăpățînare: M-am gîndit eu la asta! Dar poate c-a fugit cu fasciștii atunci... Nu mi-a spus mie Tomeca că era prieten cu coloneii fasciști? Și adaugă cu ură: Din cauza lor a bătut-o cu biciul pe mămăica mea. Că n-a vrut să cînte la zaiafeturile lor!

Benoni înghiți în sec de uimire:

— Ți-a spus ție Tomeca? Și-acuma de ce-o fi venit?

— Poate că s-a întors să-și ceară iertare! șopti Mihălucă cu ochii strălucitori.

— De la cine să-și ceară iertare? întrebă Benoni, sorbind cu nesaț fiecare cuvînt.

— Poate că de la mămăica!

— De la mă-mă... Ce tot spui? Dar mătușa Rafila nu-i moartă? Adică... el n-avea de unde să știe că-i moartă! Sigur! se bucură Benoni. Poate c-a venit s-o ia de nevastă!

— Trebuia s-o ia atunci de nevastă! șopti Mihălucă îndîrjit. Dar atunci nici nu-i păsa! El era boier iar mămăica, o biată slugă la Crisanta! Strînse pumnii și se încruntă! Degeaba a venit! Eu nu-l iert. Mătușa n-are decît să-l ierte, unchiul la fel, dar eu nu-l iert! Mai bine plec de acasă pentru totdeauna decît să-l iert!

— Nici eu nu-l iert, dacă a bătut-o cu biciul pe mămăica ta, hotărî Benoni. Apoi întrebă din nou, pătruns de emoție: măi Lucă, dar tu ești sigur că-i Emilian a lui Conu'Cristu?

În clipa aceea răsună o detunătură și apoi ușa casei se auzi trîntindu-se cu putere.

— Ce s-a auzit? șopti Benoni speriat.

Zugrav urlă o dată jalnic și-i zornăi lanțul.

— Din casă s-a auzit! strigă Mihălucă sărind în picioare.

Și amîndoi se repeziră afară din grajd.

Zugrav îi simți și începu să se zbată în lanț, sărind neliniștit de colo pînă colo. Copiii se opriră în loc descumpăniți trăgînd cu urechea, zgribulindu-se de frig, cuprinși de neliniște. Ceva îi oprea parcă să se apropie de casă. Ușa era întredeschisă, deși o auziseră trîntindu-se... Vîntul umfla perdeaua albă de la fereastră și fîlfîirea ei ușoară părea că-i un semn pe care li-l face cineva dinăuntru.

În aceeași clipă, Gavrilă Breb ieși în fugă, cu capul descoperit, cu bundița descheiată la piept. Nu închise ușa, ci se năpusti pe scări, privind într-una spre drum. Cîinele schelălui și se zbătu din nou în lanț, gata să se sugrume, dar Gavrilă Breb părea că nici nu vede, nici nu aude. Se oprise brusc la un pas de ușă, cu ochii pironiți spre poartă. Dar la poartă nu era nimeni și drumul era pustiu.

Copiii alergară spre dînsul.

— Ai uzit și matale, tătăică? îl strigă Benoni poticnindu-se din fugă.

— S-a întîmplat ceva, unchiule? întrebă Mihălucă și-l apucă speriat de mînă. Dar el nu răspunse la strîngerea mîinii mici și vioaie. Se întoarse numai și bolborosi fără șir...

— Voi ați muls vacile? Voi.. erați? Da, da, voi sînteți aici... Apoi repetă încet, răgușit... Voi sînteți... și lacrimi mari i se prelinseră pe obraz.

— Ce-i tătăică? Ce ai? scînci Benoni, agățîndu-se de dînsul.

— Moare mamaita! răspunse el scuturat ca de friguri... Du-te Mihălucă! Du-te repede! Scoate calul, încalecă și du-te pînă la spital. Să vină Salvarea!

Dar cineva izbi ușa în lături, cineva, care pesemne ședea ascuns acolo, strigă cu glas surd, poruncitor.

— Adu copiii în casă, Gavrilă! Nu te juca cu focul!

Glasul acela îi încremeni de spaimă. Gavrilă Breb strînse copiii lîngă pieptul lui. Mihălucă îi simți mîna fierbinte și tremurătoare pe creștet.

Glasul sec și răgușit răsună din nou, fioros, neînduplecat:

— Grăbește-te și fă ce ți-am spus! Altminteri, pe dumnezeul meu că nu-mi mai pasă de nimic!

— Tătăicăăă! Mi-i frică! țipă Benoni îngrozit.

Taică-său se gheboșă ca sub lovitura unui bici și-i astupă gura cu palma.

— Taci cu tata! mormăi el duios, și-l luă în brațe. Vino Mihălucă, vino! Nu-ți fie teamă, că ești cu unchiul! și-l împinse înainte cu blîndețe pe Mihălucă care privea țintă umbra bărbatului înalt din dosul ușii. Băiatul era atît de îngrozit, că în momentul cînd intră pe ușă și perdeaua albă îi atinse obrazul înghețat se feri, ca mușcat de șarpe.

Emilian Crisanta se mișcă spre mijlocul odăii. Era desculț și părul îi cădea peste ochi. El simți privirea îngrozită a băiețașului și nu putu să i-o înfrunte. De furie, bărbia începu să-i tremure și spuse cu fălcile încleștate:

— De ce n-ați trimis copiii de-acasă, idiotule!

Gavrilă Breb îl lăsă jos pe Benoni, dar el își ascunse din nou obrazul la pieptul său și scînci:

— Nu mă lăsa tătăică!...

Taică-său îl dădu ușor la o parte și închise ușa cu băgare de seamă, ca și cum s-ar fi ferit să nu trezească pe cineva din somn.

De fapt, el încerca să se gîndească, să facă puțină lumină în mintea lui întunecată de nenorocirea care venise pe neașteptate. Căuta să-și dea puțin răgaz lui însuși, să cugete la o scăpare. Era un om blînd din fire, cu o minte greoaie, care-l vîra în impas cînd trebuia să ia o hotărîre imediată. De obicei chibzuia îndelung înainte de a lua o hotărîre. Firea lui cinstită și dreaptă îl oprea să se pripească, și nu-l ducea niciodată pe un drum greșit. Acum însă simțea că tot ce fusese liniștit înlăuntrul lui se tulburase într-atit, că nu știa ce are de făcut.

Cînd se repezise înnebunit pe scări, nu mai vedea înaintea ochilor decît sîngele de pe pieptul Olimpiei și nu voia decît să-i salveze viața. Pe urmă gîndul acesta dispăruse; la pieptul lui tremurau de spaimă copiii săi. Asta îl desmeteci și văzu lucrurile în lumina lor adevărată, îngrozitoare. Olimpia furase aurul lui Crisanta. Îl tăinuise ani de zile, îl mințise și el nu bănuise de unde se trage purtarea ei ciudată care era taina traiului lor chinuit. Acum totul se dezvăluise și prezența lui Emilian Crisanta îl orbea de mînie. Voia să-i tîrască pe toți în prăpastie, voia să le distrugă viața. În urechi îi rămăsese strigătul acela „Mi-i frică, tătăică!" Și acum el știa că trebuie să-și apere, să-și salveze copiii. Și ca să cîștige vreme, ca să poată chibzui, spuse cu glas stăpînit, monoton, omului care-i pîndea parcă aceste gînduri:

— Am să-ți dau tot... Tot, numai du-te...

Și în clipa aceea văzu limpede, că trebuie să facă totul ca Emilian să nu-i scape cu nici un chip: „Nu trebuie să-l las, se gîndi el înfrigurat. E un tîlhar! Singur a mărturisit că-i ucigaș. Eu n-am nici în clin nici în mînecă cu dînsul. Am să mă duc la fermă și-am să-i mărturisesc agronoamei. Ea o să mă ajute. N-o să mă lase. Eu nu-s vinovat". Dar cercînd să se dezvinovățească își aduse aminte de Olimpia, de aurul care se mai afla ascuns în casa lui.

— Am să-ți dau aurul gîfîii el disperat. Dar du-te din casa mea!...

Ca și cum i-ar fi ghicit gîndurile, Emilian Crisanta îi porunci printre dinți:

— Lasă copiii aici și adă bănuții.

„Ce aur? Ce aur? Despre ce aur vorbea unchiul? Al cui aur? se întreba Mihălucă năucit. Deci Emilian venise după aur? De unde avea unchiul aur? De asta o împușcase Emilian pe mătușa? Pentru aur?" Întrebările i se încîlceau în minte și nu putea să se desmeticească, să înțeleagă ceva.

Din odaia cealaltă se auzi un geamăt.

— Ea e! bîigui Gavrilă Breb și se repezi în ușa odăii de dormit. Ușa se lovi cu zgomot de perete. Benoni și Mihălucă voiră să se ducă după dînsul, dar Emilian ridică mîna și șuieră amenințător.

— Stați aici! Stați cuminți.

Ei înghețară de groază și se ghemuiră lîngă perete.

— Ce-ai făcut Olimpie? Ce-ai făcut cu viața noastră, nu te-ai gîndit la copii! se auzi dincolo în odaie, pe urmă răsună din nou un geamăt și suspinele ei înăbușite.

— Mămăicăăă! se tîngui Benoni și țîșni peste prag.

Emilian nu mai avu vreme să-l mai oprească. O mașină hurui pe drum. Sări în picioare și ascultă cu o privire cruntă. Era camioneta care ducea laptele la spital. Se oprise la poartă. Șoferul clacsonă odată și un glas subțire strigă:

— Mihălucăăă! heiii! apoi din nou: Benoniiii!...

Și iar răsună clacsonul nerăbdător.

Cu fața lividă, Emilian îl privi pe Mihălucă și îngînă:

— Cine-i? Cine strigă?

Mihălucă se lipi de perete, apoi încercă să se repeadă la ușă.

— Dacă te miști, te omor! șuieră celălalt si-l îmbrînci la loc, în colțul unde stătuse pînă atunci.

— Întîrziem de la școală, Benoniii, Mihăluccăăă!... N-auziți, somnoroșilor? strigă iarăși Titina și zgîlții poarta. Apoi îi spuse ceva lui Zugrav, care lătra și scheuna de parcă i-ar fi cerut ajutor pentru cei din casă.

Băiatul o auzi cum tropăie mărunt cu șoșonii ei îmblăniți pe cărăruia înghețată, pe care mătușa presărase cu cîteva zile înainte rumeguș de lemn, ca să nu mai fie alunecuș. Și deodată îi trecu prin minte, ca un fulger, un nume: Stavriade, Stavriade.

— Mihălucăăă! chemă fata din nou și glasul ei tremură limpede și puțin mirat.

Abia atunci el își aminti ce-i cu numele ăsta și se înfioră.

— Ajutor, Titina! Ajutor... El e ca și Stavriade... se zbuciuma toată ființa lui. Dar de pe buze nu-i țîșnea nici un sunet, parcă i se încleștaseră fălcile.

Benoni scînci stins din odaia cealaltă. Mătușa suspină jalnic, apoi unchiul șopti ceva și deschise fereastra.

Emilian izbi ușa cu piciorul și cu chipul crunt, schimonosit îl amenință gîfîind:

— Gavrilă, ia seama n-am ce pierde! Mai am două gloanțe!

Mihălucă îl auzi pe unchi strigînd răgușit:

— Titină nu-s acasă băieții! I-am trimis cu căruța pînă la farmacie. E bolnavă tușa Olimpia!

— E bolnavă, tușa Olimpia? spuse ea uimită. Apoi se înduioșă: Săraca de ea! Cînd mă întorc de la școală viu s-o văd!

— Așa, du-te fetița mea, du-te! făcu unchiul cu glas stins. Or să vină și băieții după tine!... Și unchiul închise fereastra cu putere.

Zugrav scheună din nou, poarta se trînti și motorul camionetei se îndepărtă huruind pe șosea.

Inima lui Mihălucă se frînse în două, parcă și fălcile i se descleștară într-un hohot de plîns. De ce mințise unchiul acum? De ce nu-l chemase în ajutor pe nea Gore șoferul. Era cu camioneta spitalului, putea s-o ducă pe mătușa la salvare...

Ce avea de gînd să facă unchiul? Ce legătură avea el cu Emilian? Emilian era rău și fioros. Și deodată strigă disperat:

— Unchiule, de ce nu l-ai chemat pe nea Gore în ajutor? Să-l ia de-aici pe ăsta... N-auzi unchiule?

Dar unchiul nu răspunse.

— De ce tătăică nu l-ai chemat? izbucni și Benoni de dincolo. O lași pe mămăica să moară?

Emilian oftă ușurat și rîse strîmb:

— Ați căpătat glas, puișorilor? Și-i făcu cu ochiul lui Mihălucă. Dar fruntea îi era plină de sudoare și obrazul bărbos îi era încă alb ca varul de spaimă.

Simțind că și lui îi e frică, Mihălucă se urni de lîngă perete și-i strigă cu ură:

— Ești un tîlhar! Un bandit! Un fascist! Da, un fascist! Ai fost prieten cu coloneii fasciști!

DIN TRE SUTE DE CATARGE...

G. IORDACHE: De ce ai intitulat „epigramă" aceste patru rînduri ?

In nătînga viziune
Poporul credea în babe,
Dar eu astăzi cred în tine
Care porți halate albe.

Humorul, cît este, se plasează în afara intențiilor d-tale. Celelalte versuri sînt și mai inexpresive.

DEM. FOCȘĂNEANU: A compara ochii plini de lacrimi cu iarba înrourată nu mai înseamnă de mult a face poezie. „Mamei" este un monolog banal și prozaic.

S. D. CONSTANTIN: „În furnal" debutezi promițător, cu o strofă închizînd mirări pline de prospețime. Aluneci însă, repede în constatări mai mult decît banale („Produs de fontă să sporească / Țara să se-mbogățească" etc.).

TRAIAN OANCEA: Ezitarea d-tale între „încercări" și „versificări" credem că se poate tranșa în favoarea ultimului calificativ. Intenții bune, fără îndoială, dar deocamdată n-ai reușit decît să grupezi cuvintele într-o aproximativă formă de strofă :

Mîndră și artistă-i primăvara
Cu belșug de soare și culori.
Însă veșnic nu-mi întrece țara,
C-omu-i mai artist de zece ori !

Poate mai tîrziu...

D. S.-Călărași: Manuscrisul d-tale, intitulat atît de sugestiv „Motivu (sic !) versului" nu ne-a permis, totuși, să înțelegem motivul pentru care ni l-ai trimis. Ne ceri un „verdiht". E simplu : învață măcar ortografia.

I. POPESCU: Tema proiectatei d-tale nuvele este interesantă. Rămîne să vedem dacă și nuvela va fi la fel, ceea ce îți dorim.

ION NEGUȚ: Promisiuni plăpînde, multe stîngăcii nepermise. Ne-a plăcut îndemnul pe care ți-l adresezi, și de-aceea îl transcriem :

Curaj, deci, tinerețe, curaj, și ne-înfricat
Tu ține cîrma strînsă și ochii-n patru zări,
Croiește-ți singur drumul, un drum cinstit, curat,
Cum te-a-nvățat partidul și frații muncitori.

MONICA PROFIRIU: Ideea este confuză, și cînd devine mai clară este greșită. Nu sînt, în jurul d-tale, atîtea teme clare și profunde ?

IULIU VUIA: Le-am citit cu interes și am reținut „Pusta", și „Prospețime" care ni s-au părut mai închegate. Defectul principal al celorlalte : ideea se rarefiază către final, în loc să se reverse într-o imagine puternică și nouă. Mai trimite-ne.

VICA RĂDOI: Povestirea „Prima iubire" ar fi bine să rămînă în ciclul „Amintirile mele", așa cum de altfel ai și indicat la sfîrșitul manuscrisului.

ALEXANDRU ALB: Este foarte greu să credem în sinceritatea declarației d-tale, după care revista noastră e socotită drept „cea mai valoroasă din punct de vedere literar și artistic", atîta vreme cît adaogi : „în fiecare săptămînă o cumpăr și o citesc în întregime cu nespusă încîntare".

După cîte ni se pare, revista apare odată la două săptămîni... Versurile sînt la fel de sincere ca și scrisoarea.

MARY AL. MARINI: Cele „două poezii creație proprie" sînt ceva mai slabe decît ați crezut...

WLADE PUK: Exemplele sînt convingătoare, dar încă n-am înțeles de ce ni le-ai trimis nouă și nu revistei în cauză.

ION GH. MEDREA: Ai trecut dincolo de simplitate, în sărăcie :

Eu am fost mic,
Apoi am crescut mare,
Așa a fost și lumea,
Intîi nimic
Apoi mai mare, tot mai mare.

Dacă nu simți de la început că „gînduri" nu rimează cu „haturi", e greu s-o înveți de la alții.

NICOLAE VINĂTORU: Nu genul poeziei ne interesează, ci realizarea ei. Cele două încercări trimise sînt prea timide pentru a ne putea pronunța. Mai trimite.

IONEL GRECULESCU: A cita, din memorie, versurile lui Eminescu nu-ți dă dreptul să le și semnezi :

Luna tremură pe ape
Numai tu nu te arăți,
Singur eu veghez în noapte
De-atîtea dăți, de-atîtea dăți.

Sau :

Să ascult cum valurile cad
Și răsună stîna
Cînd printre ramuri verzi de brad
Se clatină luna.

Anumite colaborări sînt nepermise.

R. A. NEAGOE: Increderea cu care ne scrii este molipsitoare : „Vă trimit o singură poezie, catarg pe care nu-l vor sparge nici vînturile, nici valurile". Cu unele ajustări, „catargul" d-tale va porni în larg.

GEO NIC. PREDA: Ai însoțit poezia de următorul comentariu : „Dacă titlul e de la Topîrceanu, observați că stilul e al lui Alecsandri". Am observat.

ANTON GRECU: Printre locuri comune sclipește cîte o strofă promițătoare :

Imi place
Viața ce tresaltă în timpi și în spații,
Imi place-al primăverii noastre avînt
Ce-n drumu-i adună alte constelații.

Lucrează cu mai multă atenție, și consultă-te cu tovarășii din cercul literar al orașului.

MUICA MOISE: Crezi că vei convinge cu versurile d-tale pe aceea ce te-a părăsit să revină la sentimente mai bune ? Să extragem cîteva „argumente" :

Nefiind de-acord cu nou-ți fel
De a iubi-nainte,
Eu n-am să-ți mai rămîn fidel
Acelorași cuvinte.

Mă părăsești din zi în zi
Și mă privești cu ură,
Ca-n perfidia ce-o deții
Să fii cu mine dură.

M-ai părăsit și m-ai lăsat
Din mîna-ți diafană,
Cînd încă nu ți-am arătat
Ce inima-mi emană.

Parcă nu ne vine să credem că versurile vor avea efectul scontat...

BETI IOSIF: De data aceasta, lectura ne-a surprins plăcut. Deși te mai lași atrasă de jocuri de cuvinte, versurile încep să se organizeze, tinzînd spre perspectivele poeziei autentice. Reținem două poezii, și te rugăm să ne mai trimiți.

I. BURCĂ: Pe cît este omenește posibil, nu am preferat un corespondent altuia decît pe măsura talentului respectiv. (Bineînțeles, atît cît îl putem noi recepta). D-ta consideri că am trecut prea repede, pe nedrept, peste lucrarea „Ogoare noi". Pentru a nu rămîne cu acest sentiment amar, să o analizăm :

Ară plugul, ară,
In pămînt mănos.
Fii slăvită țară,
Stat victorios.

Primele versuri au valoarea oricărei invocații populare (foaie verde, etc.) și cer, deci, să fie urmate de începutul propriu-zis al poeziei. D-ta, însă, adaogi o urare atît de generală încît se poate referi la orice sector al activității noastre. Crezînd că ai găsit cheia poeziei, faci din această urare tema principală :

Ară plugul, ară,
In pămînt curat.
Fii slăvită țară,
Stat adevărat.

Repetiția este, însă, mecanică, și variațiunile neîndemînatice. Socotind că înregistrarea unor realizări se transformă, de la sine, în poezie, d-ta consumi cuvintele în cel mai neconvingător chip posibil :

Nasc, în dispensare,
Fiice de țărani,
Creșe rîd în soare,
Pruncii-s dolofani.

(In paranteză fie spus, nașterile au loc în maternități, nu în dispensare).

Școlile prin sate
Au ferestre mari,
Becuri minunate
Rîd pe sub arțari.

(De ce „ferestre mari"? Deosebirea între ieri și azi, în privința școlilor, nu este dimensiunea ferestrelor, ci numărul școlilor, lichidarea analfabetismului. De ce rîd becurile „pe sub arțari" ? Important este să lumineze în casele oamenilor).

Am putea cita mai mult dar sperăm că și atîta este îndeajuns. Nu, n-am trecut „prea ușor" peste lucrarea d-tale în răspunsul precedent. Am neglijat-o, deoarece considerăm că poți mai mult.

STROE FLORIAN: Ne rogi să-ți comunicăm dacă lucrarea d-tale „poate fi numită poezie". Deocamdată sînt numai gînduri lăudabile, oarecum rimate.

VIRGINIA UNGUREANU: Un idilism supărător predomină versurile d-tale :

Pe potecuțe mici ce păreau nînse
Jucau zglobii, cu ochi scînteietori,
Două fetițe mici și mici feciori.

„Potecuțele" merg cu greu într-o poezie, dar mi-te cînd sînt și „mici"...

ION PIRVULESCU: Este foarte arbitrară definiția dată de d-ta poeziei :

O, versu-i mîngîiere a inimilor crude,
Iar rima rezonanța urechii ce-o aude,
O,-ntreaga poezie e-un chin sfîșietor
Imbălsămat de vise și roze și amor.

Dacă ar fi numai atît, n-ar fi cine știe ce...

PLANETA ROȘIE

O, planetă a nemuririi,
Te iubesc ca pe prima mea dragoste !
Te simt și-ți ascult semnalele
Cu febrilitatea cu care ascultam
Inima iubitei.

Te iubesc pentrucă
Ai fost dură din oțelul
Călit la focul revoluției,
Aprins la suflarea lui Lenin...

Te iubesc pentrucă ești
Mireasma curajului și-a vitezei,
Pentrucă ești în infinit
O bucată din glia roșie.

Te iubesc fiindcă
Flamura-ți roșie de pe bord,
A lovit în filiirea-i astrală
Fețele palide
Ale apusului,
Și le-ai smuls
Rînjetul dinților de metal galben
Impotmoliți în lacomul prînz cu aur.

Și te mai iubesc, Planetă Roșie,
Pentru că
Victoria ta
A înseninat
Fețele muncitorilor,
Ale savanților
Și-ale copiilor
Pe care i-ai învățat
Să creadă în vraja viitorului,
Și-n viața noastră de basm.

Și te voi iubi,
Pentru că
Odată, cîndva,
Voi putea
De-acolo din cosmos,
Să cuprind
Intr-o singură privire,
Pămîntul —
Devenit și el
Planeta Roșie.

R. A. NEAGOE

PROSPEȚIME

Noaptea întreagă, norii s-au stors de ploaie,
Noaptea întreagă de vară.
Și-nspre dimineață, vremea se-nbună.
Ce proaspătă-i vremea !
Pămîntul negru e umed
Ca un prunc abia din baie scos.
Pămîntul și-a spart și coaja de nori
Să se poată cerul răzima pe orizontul
De unde bolta-și suge seninătatea
Din oceanul fiecărui pic de rouă.
Și prospețimea asta grațioasă
Leită e primului sărut.

Atîta prospețime, inundă universul...
Și cîtă prospețime îmi va cuprinde versul ?

PUSTA

Imi vine pusta pînă-n pragul ușii,
Adoarme dealu-n partea cealaltă.
Mă scol grăbit, să scol și dimineața
Prea visătoare-ntinsă-ntr-o poiană.
Și pusta-i inundată-n cîntec
Și cîntecu-i topit în muncă.

IULIAN VUIA

IDENTITATE

De-ar fi să m-adun, din cîte-s în lume m-aș strînge,
Din inimi și stînci, din viscol, din zbor de lăstun,
Din pașii ne-ntorși — adesea petale de sînge —
Din toate, din toate m-aș strînge... de-ar fi să m-adun.

M-aș rupe din flori, din macii revoltei m-aș rupe,
Din sorii severi ai zilelor fără popas,
Din aurul stors în palmele albelor cupe,
Din toate, din toate m-aș strînge... că-n toate-am rămas.

M-aș cerne prin zări — statornic, multiplu ecou —
Din toate m-aș strînge... și-n toate-aș rămîne din nou...

ȘTEFAN IBĂNESCU

STEAUA FĂRĂ NUME

Pe cerul meu sînt Steaua fără nume
Născută la porunca unui glas ;
Mă cere prin furtună marea-n spume,
Izbind de mal talaz după talaz.

Mă cer păduri de brad, mă cer izvoare,
Mă cer și holdele cu rod bogat,
Și ochii visători de fată mare
La poartă așteptînd pe înserat.

Și-n prag, copil cu față-mbujorată
Mă-ntîmpină în serile de mai
Să-i spun povești cu „fost-a fost odată..."
Și să-l sărut pe părul lui bălai.

Doar ochii vineți cată-n altă parte
Cu scînteieri vrăjmașe de amar,
Temîndu-se de mine, ca de moarte.
Pe cerul meu, spre seară, cînd răsar.

Pe cerul meu sînt Steaua fără nume
Născută la porunca unui glas ;
Mă cere prin furtună marea-n spume,
Izbind de mal talaz după talaz.

BOROZIA-POPI

CONTEMPORANEITATE

Zîmbet arunc în vibrări de metal
Ecouri au zbaterea-n mine ;
Ceru-i cărunt, trece sufletul val
Adînc, se revarsă-n lumine.
Corabia viselor inima-mi ia
Și mi-o duce departe, departe,
Alături o pune pe punte să stea
Cu veșnicia, fără de moarte.

CĂLĂTORIE

Mă strînge șoseaua din părți și mă duc,
Tot zbor pe firul luminii ;
De umede straturi alăturea fug
Pe spițe de roți, măracinii...
Mi-e calul sirep și coama i-o prind,
Imi scapără părul în palmă.
Un vulture alb — în zare-l disting
Coborînd cu viteză de scamă...
Și-n urmă hangare eu las uneltind
Contra stelelor, în jur picurate ;
De hățuri sireapa mi-o trag și, grăbind,
Duc măracinii pe roate...

BETI IOSIF

TUNEL-IEȘIRE

Tot mai molcom în frunziș se zbate
Răcoroasa nopții aripă,
Iarba-i plînsă de stihii curate,
Flăcări trec spre cer în pripă.

Printre sălcii, ceața luntrea-și trage
Spre obîrșii, sus, în munte.
Parcă-ar vrea, pitindu-se-n viroage
Fața zilei să n-o-nfrunte.

Viața ierbii, deșteptată, crește
Pînă-n chiotul luminii
Ris de fiară, clipocit de pește,
Scîncet blînd pe mușchiul vizuinii.

Valea-ntreagă-i orgă de frunzare...
Scînteiază roua-n lacrimi reci...
Codrule — dar cînd veni-vor oare
Cerbii soarelui să-ți calce pe poteci ?

Prăvălită-n cheie, stînca veche
Zăvorește-al văii răsărit...
Dar tăcerea-mi bate în ureche :
Inimile văii s-au oprit.

Trăsnet... fum... pe namila de stîncă
Sfărîmată, chiule flăcăi ;
Și, prin rana muntelui adîncă,
Curg în vale albe vîlvătăi...

R. MANOLESCU

ALEX. ALBULEȚ: Dacă te-am sfătuit să ne mai trimiți, am făcut-o în credința că vom putea surprinde un progres. D-ta, însă, contemplînd natura, observi numai ciudățenii :

Sub pinii unde-am poposit
Țînțarii zboară în spirale,
Și merg în cîrd la otrăvit
La orice om ce-i iese-n cale.

Lasă țînțarii, mai cercetează gramatica limbii române, mai sfătuește-te cu prietenii, și apoi mai trimite-ne.

GHIȚĂ ANEMARIA: Nu putem decît să ne bucurăm că, în urma publicării unei poezii în „Scînteia pionierului", ai primit scrisori de la diferiți colegi din țară. (Poate că mai pui însă, și de la d-ta, afirmînd că primești zilnic cîte două-trei scrisori. Nu cantitatea ne va convinge, ci versurile d-tale !) La cei 14 ani pe care îi ai este greu să-ți dai seama cîtă poezie și cîtă zgură aduni în manuscrise. Va fi greu și mai tîrziu, dar trebuie să te obișnuiești cu gîndul că nu tot ceea ce așternem pe hîrtie este literatură. Nu știm cine ți-a dat sfaturile pe care ni le citezi, dar, crede-ne, a încercat să-ți facă un mare rău. Iată o idee otrăvitoare, pe care ar fi bine s-o lepezi cît de curînd : „Continuatorii în poezie nu se formează de înaintașii lor, se formează ei singuri : înaintașii s-ar putea să nu-i vadă bine pe cei ce le vor lua locul în curînd, întunecîndu-le tot ce ei înșiși cred că e lumină". Apoi, cine te-a învățat să întrebuințezi cuvinte cu dublu sens, să strecori insinuări, etc.? S-ar putea să ai talent, dar deocamdată nu l-am putut sezisa. In loc să dai lecții de morală scriitoricească, ar fi mai indicat să iei deocamdată lecții de gramatică. In loc să disprețuești „diplomele universitare-academice", ar fi mai indicat să-ți termini cu bine școala. Scrisoarea nu ne-a supărat. Ne-a întristat, însă, mult.

N. BOROZIA-POPI: In forma actuală, versurile sînt acceptabile. Mai trimite-ne.

PETRICA M. VLAD: Transcriem „Unui amic", sperînd că — în ciuda didacticismului prea evident — va putea folosi unora :

De ți-i rima perimată,
Versul lent,
Ritmul șchiop și fondul plat,
Incolor,
Nu mai scrie niciodată,
N-ai talent.
Și vei fi mai onorat
Pe-alt ogor.

Corespondenții care cer răspuns prin scrisoare sînt înștiințați că nu li se poate răspunde decît după rezolvarea corespondenții obișnuite, prin această rubrică. Rugăm, deci, a nu ni se cere răspunsuri prin scrisoare decît în cazuri care au o absolută nevoie de o astfel de rezolvare.

C. Alexandrescu, Turnu-Severin ; **Ștefan Constantin,** Ploești ; **Nicolae Arău,** București ; **Dinu Pleșoianu,** Craiova ; **Șerban Foarță,** Turnu-Severin ; **Alexandru Babeș ; Gheorghe Capșa ; I. Drăgănescu,** Urziceni ; **Ionel D. Bărboiu,** Cazaci-Tîrgoviște ; **Romulus Drăgan,** București ; **Alexandru Dumitra,** Craiova ; **Nellu Horotan ; I. Gh. Ivanciuc ; Antonia Maican,** Tulcea ; **Iulian I. Popescu, Reșița; Victor Val,** Sînnicolaul Mare ; **Ion R. Teleormăneanu ; Gheorghe Opriș,** București ; **Nicolaie Dincă,** Brăila; **R. N. Gruia,** Tg. Ocna ; **Constantin Pană,** Radovanu ; **Mitiță Cheptănaru,** Iași ; **Eusebiu Emanoil Flor; Ion Crudu,** București; **Ioan Oancea,** Bod ; **I. Pandelescu ; St. N. Sterian ; Al. Silvestru ; Florin Pucă,** București ; **Valeriu Olteni ; Rodica Vasiliu,** București ; **A. Băghină,** Turnu-Severin ; **Gligor Sava,** Bîrlad ; **Constantin Mărcușan ; Eusebiu Mihăilescu,** Tîrgoviște; **Gică Drăgănescu,** Chiselet-Oltenița ; **Florea Mihai,** Piatra Neamț ; **M. E. Botăriți,** Timișoara ; **Mihai Filimon,** Petelea ; **G. Hincu ; Ștefan Tascianu,** Făgăraș ; **Gelu Tedu,** Breaza ; **Maria Marinescu,** Bacău ; **Toli N. Covali,** București ; **Dan Cheța,** București ; **Corneliu Ionescu ; Mimoza Macrea,** Constanța ; **Grig. Olariu,** București ; **Ovidiu Hîrșoveanu ; Nicolaie Voicu,** Alexandria ; **Al. Bălănescu,** Tg. Lăpuș ; **Grigoraș Dumitru,** Iași ; **Dan Dimitriu,** București. Mai trimiteți.

Nicolaie Petrescu, Constanța ; **V. Marghita,** Ploești ; **Elena Bordescu,** Vaslui ; **C. E. Zăpădăreanu,** Ploești ; **Mihai Munteanu,** Dorohoi ; **Radu Vlaicu** Adjud ; **Luță Constantin,** Adjud ; **Mihai Cușmir,** București ; **Virgil Stoian,** București ; **Vasile Gussciac,** Moreni ; **Chira Mihail,** Gherla ; **Egan Stavăr ; Dumitru Ion** și **Dumitru Vasile,** Sfetești-Ploești ; **Ilie Iovan ; Gh. B. Negru,** Lerești Muscel ; **Vasile Cîmpeanu,** București ; **L. Diurpaneu,** Blaj ; **Damian Nicolaie ; Ion Călin,** București ; **Gheorghe Munteanu, Timișoara.** Deocamdată nu.

Mihu DRAGOMIR

„Luceafărul" pe marile șantiere din regiunea Bacău

Discutînd despre posibilitățile de lărgire ale sferei de acțiune a cuvîntului scris, Vladimir Maiakovski afirma într-un articol : „Fericirea micului cerc de auditori ai lui Pușkin este astăzi hărăzită tuturor". *Principiul acesta încetățenit de marele poet sovietic a fost îmbrățișat cu căldură, așa cum am mai arătat și altă dată, de redactorii și colaboratorii revistei noastre.*

Părerile unora despre limitata receptivitate a cititorilor față de poezie s-au dovedit neîntemeiate cu prilejul zecilor de ședători organizate de revista noastră pînă acum. Putem să spunem cu bucurie, că interesul față de asemenea manifestări a crescut foarte mult în ultima vreme. Remarcam, de pildă, în numărul nostru trecut afluența muncitorilor „Griviței Roșii" la ședătoarea organizată la clubul Uzinelor, nu de mult, precum și dragostea cu care numeroșii auditori au primit poeziile citite.

Nu au trecut însă decît două săptămîni de atunci și iată că din nou sîntem nevoiți să subliniem acest lucru, în urma turneului întreprins de revista noastră în regiunea Bacău. Tovarășii Dan Deșliu, Mihu Dragomir, Violeta Zamfirescu, subsemnatul și numeroșii poeți din localitățile unde au avut loc ședătorile, am fost martorii unei adevărate demonstrații de dragoste față de poezie, față de literatura noastră nouă.

Ca să ilustrăm afirmația noastră, sînt de ajuns cîteva amănunte. Concludent este, înainte de toate, numărul mare de participanți la aceste ședători, peste 2500, pentru care sălile au fost neîncăpătoare peste tot, și insistentele invitații ale muncitorilor de pe șantierele de la Bicaz, Stejaru, Săvinești-Roznov, de a reveni în mijlocul lor. Merită să amintim faptul că după ședătoarea ținută la Bicaz în fața a o mie de oameni, am fost solicitați să ținem neapărat și o ședătoare la Stejaru. Aici au fost necesare numai două anunțuri la stația de radioficare pentru ca în zece minute sala clubului șantierului să fie arhiplină. Era emoționant să vezi cum grupuri-grupuri de oameni se îndreptau grăbiți spre club, venind direct din schimb, încă îmbrăcați în salopete, de prin barăci, de la magazine, de peste tot. Aveai impresia că pentru o jumătate de oră totul rămăsese pustiu în împrejurimi.

Același entuziasm, la Săvinești, la Piatra Neamț, la Bacău. Un confrate de la „Scînteia Tineretului", prezent la cîteva din aceste întîlniri, a relatat deja într-un reportaj o întîmplare ce merită să fie reținută. La Săvinești, după ședătoarea noastră, s-a organizat un program artistic dat de excelenta echipă de estradă a Combinatului Chimic. Dar, după numai cîteva minute de la începerea acestui program, lumina electrică s-a întrerupt. Atunci am asistat la una dintre cele mai pitorești și mai ingenioase rezolvări a luminii scenice : două lanterne s-au ivit de îndată, una în fundul sălii și alta în primele rînduri ; la lumina lor talentații artiști amatori și-au desfășurat nestingheriți programul.

Am vrea să relevăm de asemeni contribuția însemnată care și-au dat-o la succesul ședătorilor noastre poeții de prin localitățile prin care am trecut : Tita Chiper și Victoria Ionescu, entuziastele redactoare ale ziarului „Constructorul Hidrocentralei", proaspăta noastră „stea fără nume" în vîrstă de 12 ani, Mărgărit Popa (căruia unul din oamenii de ordine de la intrare nu vroia să-i dea drumul în sală pe motiv că „e copil"), Vasile Muscalu, electrician la șantierul Tunel-ieșire, Nichita Bistriceanu și Silvian Ciubotaru de la Piatra Neamț, Radu Cîrneci, Aurel Stanciu, Ion Ghelu și Radu Felecan de la Bacău.

O explicație a reușitei acestei ședători constă desigur și în sprijinul ce ni l-au acordat organizațiile de partid, sindicale și de U.T.M., Casa regională a Creației Populare, și asemenea prieteni înflăcărați ai revistei, ca Olga Predescu, bibliotecara clubului de la Bicaz, cărora le mulțumim fierbinte.

Pe curînd, vești din alte localități.

NICULAE STOIAN

Tu ai aruncat-o pe drumuri pe mămăica mea! Eşti ca şi Stavriade.

Emilian Crisanta îl privi uluit, parcă nevenindu-i să-şi creadă urechilor. Abia atunci, îi cercetă cu luare aminte obrazul, sprincenele îmbinate deasupra ochilor albaştri, înlăcrimaţi şi strălucitori de ură. Şi urlă scos din fire:

— Taci, stîrpitură! De unde-l ştii tu pe Stavriade?

. . . . . .

Emilian era gata îmbrăcat de plecare. Atîta că era desculţ. Bocancii nu-l mai încăpeau. Picioarele i se umflaseră, degetele cu unghiile vinete nu se mai cunoşteau. Erau otova. Şi pe semne că-l dureau îngrozitor... căci mergea greu, păşea ca pe ace. Era furios ca un cîine turbat, legat în lanţ. Nu putea să plece în ciorapi. Ar fi dat de bănuit oricui. De furie, aruncase bocancii cît colo.

Unchiul pusese caii la căruţă şi plecase la tîrg să-i cumpere şoşoni de pîslă. Dar Mihălucă nu credea că el plecase pentru şoşonii lui de pîslă. Inima îi spunea că unchiul are altceva în gînd. La plecare Emilian îl ameninţase că dacă are de gînd să-l „dea în gît" o să fie rău. O să-l împuşte pe Benoni.

— Dacă faci prostia să mă denunţi, am să mă răzbun cum nici nu te gîndeşti. Ai să-ţi îngropi singur copilul! Ia seama. Trebuie să mă scoţi de-aici, fără să ştie nimeni nimic.

— Sperii degeaba copiii ăştia. Şi aşa or să te ţină minte cît or trăi. Ştii bine că am să fac ce vrei! Mă ai în mînă. Dacă n-ar fi copiii, puţin mi-ar păsa de mine!

Emilian rînjise batjocoritor:

— Eu îţi spun ce te aşteaptă! Douăzeci de ani de ocnă, pe puţin! Tăinuitor de aur! Aurul trebuia predat! Vai de capul tău! Şi zornăise cutia de tinichea în care unchiul ţinea mai de mult cuiele. Era plină cu bănuţi mici şi zimţaţi de aur. Cutia îl făcuse pe Mihălucă să înţeleagă totul. De asta îl bătuse mătuşa atunci! De asta îi strigase ea că o iscodeşte. Pe semne că atunci vroise s-o îngroape în vie. De asta era mătuşa aşa de nebună. Ţinea aurul ascuns şi se temea să n-o afle cineva! Abia acuma îşi dădea seama ce-nsemnau lacrimile şi teama ei de hoţi... Nu de hoţi se temea ea. Ci de Emilian! Ce-i trebuise ei aurul ăsta? Să-l ascundă şi să trăiască mereu cu groaza lui? S-o apese pe suflet. De asta vorbea ea mereu de moarte şi nimic nu-i mai tihnea. Din pricina ei se întîmplase toată nenorocirea. Numai ea era vinovată că Emilian îi poruncea acum unchiului şi-şi bătea joc de el, zicînd că sînt legaţi de capetele aceleiaşi funii. Dar ce legătură putea să fie între Emilian şi unchi? Unchiului nu-i trebuia aurul lui. Unchiul era brigadier şef la grădinăria fermei. Dacă mătuşa nu s-ar fi lăcomit la aurul ăsta blestemat, nici ea n-ar zăcea acum rănită de glonţul lui. Ar fi putut să-l dea afară din casa ei, să nu-l mai fi primit nici în ogradă Ea singură s-a legat de aceeaşi funie cu Emilian.

Acum unchiul fusese nevoit să înhame caii şi să se ducă după şoşonii lui de pîslă. Cînd îl văzuse că pleacă, Benoni se agăţase de dînsul plîngînd.

— Mi-i frică tătăică! Nu mă lăsa singur!

— Taci cu tata îl mîngîiase el. Nu rămîi singur! Eşti cu Mihălucă! Uite el nu plînge. Să aibi grijă de mămăica ta, să-i pui apă rece pe frunte! Mă întorc repede... Am să mîn caii cît oi putea. Mă duc să cumpăr şoşoni!

„Oare se dusese într-adevăr după şoşoni? Oare ce-avea de gînd să facă?" se gîndea Mihălucă într-una.

Copiii şedeau ghemuiţi pe patul fără saltea, cu genunchii la gură, vîrîndu-se unul în altul, mai mult ca să-şi dea curaj decît să se încălzească.

Mătuşa zăcea în aceeaşi stare, jos pe podea pe salteaua din care ieşeau smocuri de lînă. Unchiul tăiase salteaua cu foarfeca şi scormonise toată lîna ca să scoată fişicurile cu banii de aur pe care ea îi ţinuse ascunşi. Şi dulapul de haine era tras deoparte. Acolo, de sub o scîndură a dusumelei scoase cutia cu alte monede. Unchiul tăiase şi scotocise salteaua de fiecare dată cînd găsea cîte un fişic cu bani îl arunca la picioarele lui Emilian. Hîrtia unuia din fişicuri se rupsese şi banii rotunzi şi zimţaţi de aur se împrăştiaseră pe podele clinchenind. Emilian îi adunase unul cîte unul de jos şi rînjise în batjocură.

— Umblă încet cu banii poporului! Şi vezi că trebuie să mai fie! Mai caută... Văd că i-a împărţit în fişicuri a cîte 20 de bucăţi. Erau 1000 de bucăţi.

Mătuşa deschise deodată ochii şi încercase să se ridice într-un cot, dar n-avu putere...

— Îi dai lui? De ce-i dai? bîiguise ea cu glasul întretăiat: Omoară-mă Gavrilă! Omoară-mă mai bine. Îşi pierdu răsuflarea şi pe buze îi apăru o spumă roşietică. Dar ea făcu din nou o sforţare şi vorbise din nou. Glasul îi era ca o şoaptă:

— Nu!... Nu-i da putere cîinelui! Du-te şi-i predă la stat Gavrileee... M-auzi? Spune că eu sînt vinovată!

Dar unchiul nu se uită la ea. Smulgea smocurile de lînă din saltea şi scotea alte fişicuri de acolo, întunecat şi tăcut. Atunci ea răcnise odată:

— Copilaşul meu! şi sîngele o bufni pe gură.

— Moare, strigă unchiul cu privirea rătăcită şi se repezi la dînsa.

— Nu moare! spusese Emilian îndesîndu-şi buzunarele cu fişicurile. N-ai grijă! Glonţul i-a atins plămînul. De asta e atîta sînge. Şterge-o la gură şi pune-i o pernă sub cap.

Apoi umblase în cufăraşul de lemn cu care venise, scosese de acolo un sul gros de bandaj neîntrebuinţat şi-i înfăşurase braţul şi umărul mătuşii cu mişcări iuţi şi îndemînatece, şi-i oprise sîngele.

In timp ce-o bandaja îl învăţa pe unchi ca îndată după plecarea lui s-o ducă la un doctor particular să-i scoată glonţul. „Ăla n-o să fie nici măcar curios să ştie de unde-l are, dacă-i pui cîteva sute de lei în mînă... Şi de altfel n-ai decît să-i spui adevărul: dobitoaca, s-a împuşcat singură!" Şi umblînd din nou în cufăraşul lui, scosese şi o siringă şi-o fiolă mică, lăudîndu-se că dacă n-ar fi atîta grabă de plecare, chiar el i-ar opera glonţul cu mîna lui... „După trei ani de medicină, măcar să scot un glonţ, mă pricep! Am să-i fac o injecţie să-i întăresc inima! Dar n-am decît o fiolă! Poţi să treci pe la farmacie să-i mai iei una!" Şi-i scrisese pe-un petec de hîrtie ce injecţie trebuie să cumpere.

Prinvindu-l atunci puteai să crezi că i s-a făcut milă de biata mătuşă! Dar Mihălucă îşi dăduse seama că nu din milă o bandajase şi-i făcuse injecţia aceea. Puţin îi păsa lui de dînsa. El încercase doar să-l liniştească puţin pe unchi, să-l facă să creadă că rana mătuşii nu e gravă, să plece mai repede să-i aducă şoşonii ca să poată fugi... Şi unchiul părea că-l crede... Mihălucă îi urmărise toate mişcările şi inima îi dădea ghes să-i strige. „Mincinosule! Mătuşa o să moară! Nu-l crede unchiule!"

O aşezaseră jos pe saltea şi după ce Emilian îi făcuse injecţia aceea mătuşa părea că aţipise. Atît că gemea încet, nasul i se subţiase şi ochii cu ploapele vinete părea că i se înfundaseră în cap.

Mihălucă o privi şi simţi că i se face milă de dînsa. Oftă şi se dădu jos de pe pat ca să-i întoarcă şervetul ud, care i-l pusese unchiul pe frunte.

Emilian se mişcă pe patul din bucătărie unde şedea tolănit pe-o rînă, şi-l pîndi tăcut, scoţînd pe nas un rotocol mare de fum. Fumase atîta că prin uşa larg deschisă, lucrurile din casă pluteau ca-ntr-o ceaţă transparentă, albăstrie.

Mătuşa gemu de cîteva ori şi Emilian o înjură printre dinţi mormăind ceva despre faptul că ea era vinovată.

— De ce-o înjuri? se înfurie Mihălucă. După ce-ai împuşcat-o o mai şi înjuri!

— Iar ai căpătat glas? răspunse el în batjocură. Dacă vrei să ştii, ea a vrut să mă împuşte! Prin somn! Ostenit de drum, de-abia pusesem capul pe pernă, că ea, blestemata vine şi-mi vîră mîna în buzunar să-mi fure revolverul! Am vrut să i-l smulg din mînă şi ea, tîmpita, apăsă pe trăgaci. Glonţul, după cum vezi nu-i pentru cine se pregăteşte! Pentru cine-l nimereşte...

— Rîzi, mormăi Mihălucă, urcîndu-se îndărăt în pat. Mai bine te nimerea pe tine glonţul! De ce umbli cu revolverul în buzunar? Umbli cu revolverul fiindcă eşti bandit! Eşti ca Stavriade!

— Am să te croiesc peste bot! tresări Emilian şi mai scoase pe nas un rotocol de fum. Apoi îl întrebă deodată plin de seriozitate:

— De unde-l ştii tu pe Stavriade?

— Asta nu te priveşte! i-o reteză Mihălucă învelindu-l cu cuvertura de lînă pe Benoni care şedea ca înlemnit şi nu îndrăznea să facă nici o mişcare de frică să nu-l împuşte.

Emilian tăcu. Apoi se ridică de pe pat şi Benoni începu să tremure din nou. Se lipi de vărusău şi închise ochii înfiorat. Parcă se prostise de tot, atît de teamă-i era. Ca să-i dea curaj, Mihălucă îl înveli şi mai bine, apoi întrebă:

— Poate că acum vii să mă omori! Mie nu mi-i frică de tine! Eu ştiu cine eşti! Mi-a spus mie Tomeca.

Emilian se foi din nou pe pat şi întrebă uluit:

— Ce-ai spus? Mă ştii cine sînt? Tomeca ţi-a vîrît în cap prostiile alea cu coloneii fascişti? Şi de Stavriade tot el ţi-a spus? Apoi ca şi cum s-ar fi temut de răspuns, adaugă repede: Uite, m-am gîndit să-ţi dau ceva. Şi scoase capacul cutiei de tablă pentru care Mihălucă mîncase bătaie de la mătuşă. Băiatul ştiu că umblă în ea, pentru că bănuţii zornăiră. Il văzuse pe Emilian cum o vîrîse în căptuşeala scurteicii lui îmblănite. Scurteica o ţinea pe pat lîngă dînsul şi revolverul deasemenea.

Auzi din nou zornăitul monedelor şi în odaie zbură un bănuţ rotund de aur. Căzu pe podea în faţa patului şi rămase acolo ca o scînteie mică, galbenă, nestinsă. Apoi, zbură altul care se opri lîngă salteaua pe care zăcea mătuşa. Altul se rostogoli sub pat şi ultimul îl lovi pe băiat în piept şi rămase în faldurile cuverturii cu care era înfofolit Benoni. Era mic, rotund şi dinţat. Pe el se vedea un cocoş. Benoni întinse mîna, apoi şi-o retrase ca şi cum l-ar fi fript.

De dincolo, Emilian căscă de-i trozniră fălcile. Apoi rîse:

— Sînt pentru tine scumpule! Să-ţi cumperi o bicicletă!

Mihălucă luă bănuţul de aur, îl privi o clipă, apoi îl azvîrli cu scîrbă îndărăt în bucătărie:

— Nu-mi trebuie bicicleta ta! Asta nu-i ban bun!

De dincolo se auzi un hohot de rîs:

— Mă deşteptule, ăsta-i ban de aur. Face unul singur cît o sută de ceilalţi!

— Poate să facă şi-o mie! spuse băiatul îndîrjit. Nu-mi trebuie. Nici unchiului nu-i trebuie! Aştia-s bani furaţi! I-au otrăvit mătuşii sufletul!

— Ia uite ce filozof cu muci sub nas! Ia-i tu Benoni, că tot te-ai zmiorcăit pe gratis. Să-ţi cumperi bicicletă!

Benoni-şi zmîrcăi nasul şi prinzînd curaj îi aruncă şi el în obraz:

— Nici mie nu-mi trebuie bicicletă de la tine. O să ne cumpere tătăica nostru bicicletă, cînd o să ia primă la salariu.

— Va să zică amîndoi sînteţi boieri!

— Boier eşti tu! spuse Mihălucă jignit. Noi sîntem pionieri!

— Hm! sînteţi pionieri, mormăi Emilian posomorîndu-se. Dar eu ce fel de boier mai sînt? Ai mai văzut tu boier desculţ şi cu picioarele degerate?

Şi rostind cuvintele astea, Emilian Crisanta se simţi dintr-odată vlăguit de puteri. Şi ce somn îi era... Atît de somn.. Nu-şi putea lua privirea de pe chipul lui Mihălucă. „Are ochii Rafilei!" Se pomeni că-şi spune din nou „Are ochii Rafilei"...

Apoi iar îi reveni în minte Stavriade. Bine că m-am despărţit la timp de dînsul... Dar de unde-l ştie piciul pe Stavriade?

Căută să se scuture de gîndul acesta care-i tot da tîrcoale: „Ce-i cu mine? Mi-au slăbit nervii! Poate şi din cauza picioarelor.... Da, picioarele or să mă omoare..." Îşi frecă degetele amorţite şi inima i se strînse de milă pentru el însuşi. Se chinui să-şi reconstituie planul ce şi-l făcuse. Simţi din nou că Mihălucă îl privea ţintă, cu ochii aceaia neasemuit de albaştri. Ochii Rafilei... Şi deodată, chinuitoare, aprinsă, durerea picioarelor degerate îl săgetă în toate mădularele, furnicîndu-i pielea cu fiori de gheaţă şi se văită:

— Oh, cum mă dor picioarele!

Mihălucă tresări... Il pîndise tot timpul pe Emilian, căutînd să ghicească ce-şi tot spunea frămîntîndu-şi buzele... Poate că-şi făcea planul cum să fugă după ce unchiul avea să-i aducă şoşonii de pîslă...

Din clipa cînd el ieşise cu căruţa pe poartă, îl chinuia un gînd. Un gînd care îndată ce-i dădea tîrcoale i se răsucea în inimă ca un şarpe de foc, îi usca buzele şi-i zburlea părul de pe cap: revolverul. Dacă Emilian n-ar fi avut revolverul, atunci totul ar fi fost altfel. Fără revolver ce putea să facă? Nici să fugă nu putea cu picioarele lui degerate... De frică să nu-l împuşte pe Benoni unchiul trebuia ca o slugă să facă tot ce-i poruncea el: să-i cumpere şoşoni de pîslă, poate chiar să-l ducă şi cu căruţa la gară. Da, unchiului îi era frică de revolverul acela blestemat. De frică o minţise dimineaţa şi pe Titina! Atunci ar fi putut să ceară ajutor. Şoferul ar fi putut să-l ajute... Băiatul văzu limpede că dacă unchiul îl lasă pe Emilian să plece, abia atunci avea să fie şi el vinovat. Avea să intre la puşcărie din pricina lui. Pe urmă, îşi aminti iar de Stavriade. O bănuială cumplită puse stăpînire pe dînsul.

— Dar de ce ţi-au degerat picioarele? întrebă, — deşi ştia că răspunsul era cel de care se temea.

— Am mers mult şi-am stat în ger şi-n zăpadă!

— Unde-ai stat?

— In pădure.

— In pădure?

Poate că prin mintea lui Benoni trecuse aceeaşi bănuială. Luîndu-şi inima în dinţi, ieşi din muţenia în care căzuse şi-l întrebă deodată:

— Tu eşti fascist?

Emilian se ridică neliniştit de pe pat şi încercă să glumească:

— Ei drăcia dracului! Cu voi e mai rău ca la miliţie. Şi neliniştit şi tulburat, ca să-şi alunge toropeala somnului, începu să umble în ciorapi de colo pînă colo prin bucătărie călcînd caraghios pe călcîie, cu mîinile în buzunar. Apoi, oprindu-se în pragul uşii îi cercetă întunecat, cu luare aminte. Intr-un tîrziu începu să-i povăţuiască:

— Niciodată nu trebuie să spuneţi nimănui ce s-a întîmplat astăzi la voi în casă. Nu ştiţi, n-aţi văzut, n-aţi auzit nimic. Altfel o să intraţi toţi în puşcărie. Il vorbea mai mult lui Mihălucă. Şi unchiu-tău, şi voi amîndoi, şi ea!

Ca şi cum s-ar fi îngrozit de cele auzite, mătuşa deschise iar ochii mari, voi să se ridice, să spună ceva, dar gura i se umplu din nou de spuma aceea roză şi capul îi căzu îndărăt pe saltea. Pe bandajul de la umăr apăru o pată purpurie care se lăţi văzînd cu ochii pînă ce se năclăi cu totul de sînge.

— Moare mămăica! ţipă Benoni, izbucnind în hohote de plîns.

Emilian înjură şi veni repede, şchiopătînd:

— Ţuica! aduceţi-mi sticla cu ţuică!

Mihălucă alergă în bucătărie căutînd sticla în dulapul din perete. O găsi şi se grăbi să i-o ducă. In treacăt privirea îi fugi spre pat. Peste scurteica îmblănită văzu revolverul. Păşind peste prag, gîndul acela se înfiripă iarăşi, i se strecură din nou în minte ca un şarpe de foc. De emoţie, picioarele i se muiară. Ii dădu sticla şi-un fior îl scutură din creştet pînă-n tălpi.

— Să aduc un pahar! spuse el cu glas stins. Apoi, gîndul puse stăpînire pe dînsul cu atîta putere, încît mintea i se limpezi. Acum ştia ce are de făcut. Răcni înfrigurat la Benoni:

— Adă un pahar, nerodule! Şi-l îmbrînci spre bucătărie. Benoni se holbă la dînsul fără să înţeleagă nimic şi fugi să aducă paharul.

— Adă o lingură mai bine, fir-ar a dracului de viaţă, bombăni Emilian. Ţine dinţii încleştaţi de parcă aşi vrea să-i dau otravă. Puţin alcool i-ar face bine... Şi începu să fricţioneze tîmplele şi mîinile rănitei.

Emilian îşi dădu seama că rana era mult mai gravă decît crezuse... Şi se gîndi că Gavrilă întîrzie cu şoşonii. Dacă Olimpia murea înainte de plecarea sa, era pierdut.

— Lingură! repetă Mihălucă, tremurînd de spaimă şi nerăbdare. Se duse în bucătărie. Acolo trase puternic de sertarul dulapului şi zăngănind tacîmurile, îi şopti lui Benoni, care luase la întîmplare un pahar de pe masă.

— Fugi, fugi pe fereastră! Du-te la fermă după ajutor!

Şi-l lovi peste mînă. De-abia cînd paharul căzu pe podea şi se sparse în ţăndări, Benoni înţelese. Mihălucă bătu din picior şi răcni la dînsul cu disperare:

— Mălai crud! Nimic nu eşti în stare să faci fără mine! Dar sclipătul aprins al ochilor săi grăia cu totul altceva: „Fii curajos, Benoni! Fă ce ţi-am spus! Acum, nu întîrzia o secundă, prostuţule! Deschide fereastra!" Şi trînti din nou sertarul bufetului, ca şi cum ar fi vrut să acopere cu zgomotul tacîmurilor zdruncinate cuvintele acestea nerostite pe cît de poruncitoare, pe atît de rugătoare.

Benoni înţelese. Căscă gura de uimire şi groază şi se repezi la fereastră. Mihălucă trecu pe lîngă pat, întinse mîna, dar se răsgîndi. Păşi peste prag, şi în treacăt, ca din întîmplare trînti uşa.

Mătuşa gemu din nou. Emilian o apucă de cap şi descleştîndu-i gura cu coada lingurii, încercă să-i toarne alcoolul pe gît. Ea se înecă şi vărsă sînge.

De încordare, de frică, de mila ei, băiatului i se făcu rău. Se clătină pe picioare. Simţind că se petrece ceva cu dînsul Emilian ridică ochii.

— Mi-e greaţă! Imi vine să vărs, făcu Mihălucă, galben cum e ceara. Şi adunîndu-şi toate puterile spuse prefăcut, cu vicleniе: Şi Benoni, ăsta, nu-i bun de nimic! A spart un pahar! Mă duc să strîng. In bucătărie sînt numai cioburi pe jos. S-ar putea să te tai în ele! Şi arătă spre picioarele lui desculţe.

Emilian încuviinţă din cap şi încercă din nou să-i toarne mătuşii ţuică pe gît.

Mihălucă se duse. Apăsă pe clanţă uşor, deschise uşa şi o ţinu puţin să n-o ia curentul. Fereastra era întredeschisă. Benoni stătea călare pe pervaz încremenit ca o momîie de cîlţi. Era atît de schimbat la faţă că se temu că o să strice totul. Ii făcu un semn şi se strîmbă atît de urît la dînsul că el îşi reveni şi se lăsă moale de partea cealaltă. Pesemne că aerul tare şi proaspăt îl desmeteci, pentru că mişcările îi deveniră iuţi şi îndemînatice. Tupilîndu-se, se furişă fără zgomot ca o pisică spre scări. Atunci, dintr-un salt Mihălucă înşfăcă arma de pe pat. Fierul rece îl înfioră şi din nou îl cuprinse greaţa aceea care făcea să-i vîjie capul, îi golea inima de sînge şi-i muia picioarele...

— Hei, ce faceţi acolo? răcni deodată Emilian. De ce-aţi închis uşa?

Cînd el ajunse în bucătărie, Mihălucă abia sărise peste parmalîcul cerdacului, în curte, iar Benoni alerga spre poartă, uitîndu-se îndărăt, cu mutra lui caraghioasă de purceluş de lapte.

Zugrav scheună şi jucă în lanţ. Lui Mihălucă i se păru că scheaună şi joacă de bucurie.

— Lasă jos revolverul! strigă Emilian înnebunit de furie şi neputinţă. N-auzi, lepădătură!

Mihălucă nu-i răspunse. Dealtfel, nici n-ar fi putut să vorbească. Cu sprîncenele încruntate, ţinea arma îndreptată spre dînsul. Şi-n urechi îi pocneau bătăile inimii, ca nişte mici ciocănele mişcate de o putere tainică, minunată.

Emilian dispăru de la fereastră. Vîntul înşfăcă perdeluţa de marchizetă albă şi-o trase afară peste pervaz cu un foşnet scurt şi uscat.

Emilian se învîrti năuc prin casă, lovindu-se de mobile, ca un orb care nu ştie drumul. Privirea îi devenise fixă, sticloasă şi tulbure. Ştia că acesta era sfîrşitul. Pieirea lui. Privi faţa palidă, nemişcată, ca de marmoră a femeii care zăcea pe jos, pe podea, peste salteaua sfîşiată. Se uită la ea cu nepăsare aşa cum s-ar fi uitat şi la bocancul înecat în căldarea cu apă. Curentul de la fereastră mişcă unul din smocurile de lînă cenuşie, împrăştiate în toată casa. Smocul de lînă se opri lîngă picioarele lui. Il călcă absent sub talpă şi atunci simţi o durere vie, de parcă ar fi călcat pe tăişul unui cuţit. Cu un gest mecanic, ridică sticla de ţuică de jos şi-o duse la gură. O bău pînă la fund, cu înghiţituri mari şi lacome. Cînd o goli, se întoarse şi se apropie de fereastră. Rămase acolo înţepenit, lipit de perete, cu ochii goi şi sticloşi. In cele din urmă cu un gest mecanic dezechilibrat, aruncă sticla. Sticla zbură peste parmalîcul cerdacului, la o palmă de tîmpla băiatului, care se feri la vreme, sărind într-o parte.

Sticla se înfundă în mormanul de zăpadă sub care mătuşa îşi îngropase puiul de trandafir adus în toamnă de la Crisanta.

Vîntul fîlfîi perdeaua, zbătînd-o în colo şi-ncoace ca pe-un steag alb tremurător, iar băiatul cu cravata roşie la gît o privea într-una cu ochii lui albaştri strălucitori. Şedea neclintit, încordat ca un arc, gata să apese pe trăgaciul armei, pe care o simţea ca pe o viperă, căreia dacă i-ar fi slăbit strînsoarea s-ar fi întors negreşit să-l muşte.

Mîinile lui mici şi îngheţate nu tremurau.

Şi cînd deodată pe şosea se auzi huruitul unei căruţe care se apropia în goana cailor mînaţi nebuneşte, buzele lui murmurară.

— Mai repede unchiule, mai repede...

Emil Isac în mărturisiri

Se împlinesc cinci ani de la moartea eminentului poet şi publicist al Ardealului, regretatul Emil Isac. Cercetarea mai atentă a activităţii sale multilaterale şi încă insuficient cunoscute, ne dă convingerea că în literatura noastră militantă se înscrie cu litere mari o bună parte din poezia şi publicistica lui Isac, începînd mai ales cu volumul „Poezii — impresii şi senzaţii moderne" (1908) şi continuînd cu asidua sa colaborare la presa muncitorească şi de stînga („Romînia Muncitoare", „Facla" etc.) atît înainte de primul război mondial, cît şi mai tîrziu. Atras de variatele probleme sociale şi politice din acea vreme, Emil Isac a dat o atenţie deosebită problemelor culturii romîneşti nu numai din Ardeal, afirmîndu-şi adesori prin articole, scrisori deschise (cum ar fi cele trimise lui Octavian Goga, George Enescu, N. Tonitza, etc.), conferinţe, cît şi prin vasta corespondenţă particulară, crezul său artistic progresist, legat de năzuinţele înaintate ale poporului nostru. Sînt cunoscute de asemenea relaţiile sale cu reprezentanţii de seamă ai culturii altor popoare, consecventele luări de atitudine pentru înfrăţirea cu naţionalităţile conlocuitoare din ţara noastră.

Concepţiile progresiste ale lui Emil Isac au cunoscut o înflorire calitativ nouă după 23 August 1944, cînd artistul militant a servit în mod deschis înaltele idealuri ale clasei muncitoare, lupta întregului popor, condus de partid, pentru zidirea unei Romînii socialiste şi făurirea unei culturi noi.

Am socotit util, cu acest prilej, să reproducem cîteva fragmente dintr-o conferinţă cu caracter de mărturisiri artistice, ţinută la 28 noiembrie 1933, la Satul-Mare, pagini aflate în casa memorială din Cluj şi nepublicate încă. Alături de alte documente de acest gen, ele vin să limpezească şi mai mult crezul artistic al lui Emil Isac.

Ion BRAD

„Noua Revistă Romînă" şi „Viaţa nouă" a lui Densuşianu, cum şi poeziile mele mărunte şi proza din „Romînul"... au atras asupra mea furia tuturor zeilor din cafenelele de atunci... Şi azi mă amuză, cînd îmi reamintesc cu ce argumente lupţau contra mea zecii de critici sindicalizaţi anume ca să mă înjure. Esenţa esteticii mele ce putea fi? Cultul pentru frumos, lauda binelui, apărarea ideii.

„...Forma artistică a scrisului pentru mine nu exista nici atunci cum nu există nici azi în respectul absolut al obiceiului; nu am ucis de dragul unei rime perfecte niciodată ideea, şi consideram şi atunci, cum consider şi azi scrisul, ca un element de individualism artistic, pe care nu-l poţi învăţa, nici imita, cum nu poţi învăţa din carte dragostea şi nu poţi imita zîmbetul nimănuia. Intr-o lume atrofiată de convenţiuni ridicole, împestriţată de emblemele tuturor fariseilor culturali, fireşte, apariţia mea n-a fost chiar comodă...

„...Nu pot să nu-mi amintesc şi azi cu emoţie de iubirea părintească a lui Caragiale, pe care mă puteam răzima. Caragiale îmi citise cîteva mici efemeride din „Romînul" şi primii de la dînsul în primăvara anului 1911 o telegramă că ar vrea să mă cunoască. Intîlnirea noastră s-a făcut în toamna anului 1911 la Blaj, la adunarea „Astrei"... Vă închipuiţi cît de emoţionant a fost pentru mine, tinerelul ostracizat, să văd în faţa mea pe Caragiale, care şi atunci, ca şi mai tîrziu, era apărătorul altor altare dărîmate de indiferenţă...

„...Creaţiunea nu este absolută, foarte firesc, dar a pretinde numai de la o categorie de oameni, care sînt artiştii, totdeauna jertfă şi abnegaţiune apostolică, este iar una din farsele celor sătui de popularitate prin vicleană stăpînire a celor mulţi şi nepricepuţi. Un Enescu, cu vioara lui, a făcut cel puţin atîta folos culturii noastre în toate continentele, ca amabilul şi infailibilul protocol consular... Un Grigorescu, Luchian,... un Eminescu, Caragiale, Coşbuc... sînt şi azi, alături de marii campioni ai ideii culturale, idealul întruchipat al gînditorului de azi şi al luptătorului de mîine...

„...Lipsa de ideal care de fapt a început să facă ravagii în viaţa noastră publică de-o vreme încoace, ne obligă chiar pe noi, sufletele creatoare, ca să ridicăm perdeaua lucrurilor şi mulţimea să vadă ce se întîmplă între culise. Ne aruncă şi altfel viaţa torente de probleme în faţă. Ideile se ciocnesc, căci munca titanică a prefacerii se observă în dimensiuni necunoscute...

„...Am citit de un monstruos proces literar, în care ar fi fost condamnat Goethe pentru că în Faust a îndrăznit să ne arate pe Margareta — iar tot atunci odioasele cîrduri de flappere şi „vampe" năpădesc literatura europeană, atacă teatrul parizian, răstoarnă idealul vechei şi probatei culturi apusene, de dragul unei aventuri. Rolul artistului creator de orice categorie ca şi al intelectualului adevărat, este o luptă aprigă împotriva acestui exod de tîmpenie în viaţa popoarelor.

„...Am ferma convingere că artiştii nu s-au lăsat seduşi de antiintelectualismul actual, — în epoca telefonului, a telegrafului fără fir, a zborului stratosferic, — că o reacţiune a idealului este în marş... Imposibil ca geniul creator să nu aibă iar idealul vechi de-a înnobila viaţa... de-a rectifica divagaţia spre absurd a celor rătăciţi în adularea procesului de mistuire trupească... De aceasta poate unii dintre noi care avem greutatea idealului în condeiul nostru imaculat, nu ne-am prostituat scrisul de dragul unor sume fantastice... Boala de azi a omenirei cu febre parţiale, dacă este permis a spune astfel, este o boală de năravuri rele.

„...Să fiţi siguri că în ţara aceasta ca şi în toată lumea, sînt multe, multe suflete care caută şi azi idealul acolo unde trebuie să-l găsească: în respectul frumosului, al binelui... folosindu-se de tot efortul progresului ca să înalţe făclia luminei în orice întuneric i s-ar arăta".

RELIEF

Problemele actuale ale teatrului

Cu Horea Popescu despre autori și regizori tineri

Mi s-a părut pilduitor pentru activitatea unui tînăr regizor aflat la primii ani ai carierei sale, faptul că într-o singură stagiune prezintă publicului trei piese originale semnate de trei autori debutanți. De aceea, săptămînile trecute ne-am adresat tînărului regizor, — se numește Horea Popescu — cu dorința de a dezbate în limitele unei convorbiri fulger problema relației autor-regizor.

Care sînt posibilitățile de colaborare între regizor și dramaturgul începător?

Problema aceasta se înscrie, ca aspect particular, într-un cadru mai larg, privind, în general, relația regizor—text dramatic. Căci, fără a da o nuanță pejorativă cuvîntului, regizorul e chemat să colaboreze cu toți autorii de teatru, inclusiv cu cei clasici. E vorba de atitudinea pe care regizorul o ia în fața piesei și autorului, de viziunea în care înțelege să realizeze spectacolul. Firește, dacă autorul e contemporan, colaborarea devine cu atît mai activă, mai pasionantă, fiindcă între acesta și regizor se poate stabili un dialog viu, cu implicații și intervenții directe în text, din care spectacolul n-are decît de cîștigat. Iar dacă autorul contemporan e și tînăr și debutant, colaborarea, mai cu seamă cu un regizor la fel de tînăr, se poate, sau mai precis trebuie transformată într-un atelier comun de muncă. Regizorul are datoria, în asemenea cazuri, să corecteze lipsa de experiență a proaspătului dramaturg, adică să-l facă să gîndească și să vadă nu numai dramatic-literar, ci și scenic-teatral. E de remarcat faptul că și în cazul colaborării mele cu Ernest Maftei, experimentat actor dar autor debutant, problema de mai sus n-a putut fi cîtuși de puțin evitată, ceea ce înseamnă, că sezisarea diferențelor de nuanță sau chiar mai importante între textul scris și cel scenic, aparține exclusiv unei experiențe directe. Cert e, că dintr-o colaborare sinceră, pasionată, activă, a regizorului cu autorul debutant, acesta din urmă are multe de cîștigat și — de ce să n-o mărturisesc—și regizorul își trage învățămintele sale.

Rezultatele definitive nu s-au obținut cît ai bate din palme. Au intrat în joc argumente și contraargumente cu adevărat „dramatice". Dar „totul e bine cînd sfîrșește cu bine". E foarte important atît pentru autor cît și pentru regizor ca roadele conlucrării lor la o piesă să nu se limiteze aici. Deci, n-ar fi rău — spun asta fără să mă gîndesc la o normă strictă — ca aceiași autori tineri și aceiași regizori tineri să-și continue colaborarea în timp, familiarizîndu-se reciproc cu respectivele mijloace de creație și realizînd ceea ce s-ar putea numi autentice *prietenii artistice*, ca acelea pe care le-a înregistrat din abundență istoria teatrului. Mă gîndesc aci mai cu seamă la Maiakovski și Meyerhold.

Mai vreau să subliniez apoi și folosul pe care l-am tras eu ca regizor. Convorbirile cu autorii m-au făcut să înțeleg mai bine esența personajelor și relațiile dintre ele, m-au ajutat să pătrund și să discern cu mai multă exactitate sectorul de viață reflectat.

Cum apreciați efortul tinerilor dramaturgi la promovarea tematicii de actualitate?

Sînt de aplaudat autorii celor trei piese originale la care am lucrat și lucrez pentru că ei sînt cu adevărat ancorați în actualitate, două piese aducînd chiar problemele majore ale vieții noastre.

Piesa lui Ernest Maftei e axată pe o problemă de transformare a conștiinței unor țărani, vechi răzeși cu înscrisuri de posesiune a pămîntului de pe vremea lui Bogdan Vodă. Am dat acest cuvînt pentru a arăta că piesa lui Maftei se situează la întretăierea de planuri a două epoci istorice, care sintetizează două moduri speciiice de a concepe libertatea.

Răzeșiei — libertății devenite iluzorii în perioada burghezo-moșierească — i se opune adevărata eliberare: colectivizarea. Cu toată particularitatea ei, problematica piesei are o mare semnificație pentru țărănimea noastră care pășește azi pe calea socialistă a agriculturii.

Piesa lui Victor Bîrlădeanu nu vizează realitatea nemijlocită a patriei noastre, dar *Dansatoarea, gangsterul și necunoscutul* e un ecou al frămîntărilor care dovedesc că pretutindeni în lume se maturizează condițiile de elibenare definitivă a omenirii, de trecere revoluționară spre socialism și, cum noi sîntem solidari cu această luptă, socot că lucrarea sezisează o problematică actuală.

Critica dramatică și în special articolul apărut recent în *Scînteia* a arătat care sînt calitățile și slăbiciunile acestei piese, ce anume îi lipsește pentru a căpăta adevărată viață scenică.

In sfîrșit, piesa lui Paul Everac, la care lucrez în prezent, împreună cu colectivul Teatrului „C. Nottara" ne transpune în miezul pulsațiilor de muncă și viață ale Hunedoarei. Calitatea deosebită a acestei piese e de a vedea — paralel organic, evolutiv, creșterea calitativă a tehnologiei, a proceselor de muncă, odată cu călirea oamenilor, cu întregirea chipului lor moral. E o piesă plină de optimism, de încredere în puterea creatoare a oamenilor, în capacitatea lor de a purta această țară pe drumul luminos al socialismului.

Noile piese v-au permis soluții originale?

De ce nu! Aș spune că, dimpotrivă, tocmai pentru că e nouă, inedită, cel puțin ca tematică și ca univers de idei, de oameni — o piesă originală cheamă, ba chiar impune, formele originale.

„Răzeșii lui Bogdan" nu are nimic original pentru confrații care se așteptau la cine știe ce trucuri regizorale (lumini, efecte, turnante, practicabile) și în consecință, pot considera punerea în scenă demodată. Dar realismul strict al situațiilor și al eroilor — care nu lasă loc adevărurilor de simbol sau de metaforă, ne-a condus mai degrabă spre căutarea reflectării *autenticității* mediului și oamenilor. Deci, iată „formula": a pătrunde cît mai adînc în felul de a gîndi, de a vorbi și a acționa al „răzeșilor" pentru a-l reda cît mai fidel, cît mai pregnant, cît mai expresiv. Imi îngădui să cred că această preocupare face măcar cît o „îndrăzneală" regizorală!

„Ferestrele deschise" de Paul Everac, surprind în Hunedoara oameni și fapte care-mi sînt apropiate și cunoscute, pe cînd „Răzeșii" lui Maftei îmi erau mai puțin cunoscuți. Dar, pe cînd piesa lui Maftei are o construcție dramatică obișnuită, piesa lui Everac, prin originalitatea ei, îmi ridică necesitatea unor rezolvări de asemenea noi pentru mine și dificile și sub aspect tehnic. E vorba de a urmări evoluția a șase familii deodată, ceea ce e destul de greu pe scenă, fiindcă se cere o continuă și simultană individualizare și sintetizare a imaginii teatrale. In ce privește partea tehnică, sper să pot depăși aceste dificultăți prin concursul încercatului scenograf Tony Gheorghiu. Iar dacă soluțiile vor părea inedite, eventual asta se va datori tot faptului că textul piesei mi-a împins gîndirea spre ele.

Gheorghe STĂNESCU

Probleme ale literaturii în paginile revistei „Lupta de clasă"

Organele presei noastre centrale de Partid acordă o deosebită atenție dezvoltării fenomenului literar actual. Alături de Scînteia, care publică regulat cronici literare, recenzii, articole de analiză privind cele mai importante apariții și dezbateri literare, Lupta de clasă, organ teoretic și politic al C.C. al P.M.R. acordă un prețios ajutor muncii scriitorilor, cercetătorilor și criticilor literari prin studiile și comentariile competente, concepute în spirit marxist asupra problemelor de bază ale dezvoltării literaturii romîne contemporane. Ultimele numere ale Luptei de clasă **cuprind analize minuțioase la o seamă de opere apărute în cursul anului 1958. Valorosul roman** Setea de **Titus Popovici, volumul prozatorului Francisc Munteanu:** Cerul începe la etajul 3, **au fost pe larg comentate. Observațiile cu privire la** Cerul începe la etajul 3 **au sîrnit un viu interes printre scriitorii tineri. Ele cuprind învățăminte valabile și pentru alte experiențe beletristice, demonstrînd convingător cum goana după originalitatea cu orice preț, ruperea de viață, neînțelegerea misiunii educative a cărții, poate duce la confuzii și erori regretabile. Neînțelegînd esența majorității nuvelelor, un recenzent al volumului:** Cerul începe la etajul 3 **a publicat în nr. 1 al revistei** Luceafărul **un comentariu necritic, lipsit de spirit partinic.**

Numărul 2/1959 al Luptei de clasă, **înserează printre alte materiale articolul:** Cu privire la unele studii despre folclorul literar, **semnat de Ileana Vrancea.**

In revistele noastre de specialitate au mai apărut mici semnalări cu privire la greșelile comise ades de către unii folcloriști insuficient pătrunși de spiritul materialismului istoric marxist, influențați de teorii burgheze cu privire la dezvoltarea literaturii populare. Articolul Ilenei Vrancea vine să pună la punct, printr-o enumerare lărgită problemele la care ne referim. Autoarea atrage, pe bună dreptate, atenția asupra repetatelor dovezi de spirit neștiințific, de ploconire în fața unor teorii idealiste cu privire la originea și evoluția folclorului ce se fac simțite în studiile unor cercetători. Fără îndoială că din acest articol vor trebui trase concluziile cuvenite.

Scriitorii, criticii, cercetătorii și istoricii literari găsesc în asemenea articole publicate în Lupta de clasă, **un sprijin direct din partea Organului teoretic și politic al Partidului, ce li se acordă cu grijă părintească.**

In Lupta de clasă **nr. 2 se află de asemenea publicat studiul lui V. Em. Galan:** Unele probleme ale realismului socialist și revizionismul.

Literatura și arta realist-socialistă constituie pentru revizioniștii contemporani de tot soiul un continuu prilej de atacuri josnice, de mistificări grosolane, de calomnii deșănțate. E și limpede de ce. Urmașii lui Kautki și Bernstein văd în partinitatea comunistă a creatorilor sincer legați de interesele poporului un netăgăduit adevăr care infirmă fără drept de apel scornirile lor răuvoitoare. Recentul „Congres al scriitorilor din Jugoslavia" a dat ocazia unor „esteticieni", pretinși socialiști, să-și demaște fățiș concepțiile anti-marxiste în care persevorează. Fără îndoială, că în spatele pasiunii pentru „libertatea creatorului", atît de mult vînturată în presa jugoslavă înaintea Congresului, cît și în unele intervenții la raportul, de asemenea conceput în spirit revizionist, a lui Iosip Vidmar, recunoaștem cu ușurință tentative ale ideologiei burgheze de a submina forța principiilor atotbiruitoare ale marxism-leninismului. Organizatorii Congresului au ținut cu orice preț, ca aici, prin referatul ținut, prin discuțiile asupra referatului, cît și prin dezbaterile pregătitoare acestui eveniment, să concretizeze pe tărîmul artei și literaturii tezele revizioniste cuprinse în noul program al U.C.I. Că încercările lor au fost pînă la urmă, forțate de însăși dialectica împrejurărilor, sortite eșecului, dovedindu-se mai mult decît ridicole, e un lucru cît se poate de firesc. Făcînd caz de, chipurile, îngrădirea gîndirii scriitorului în țările socialiste prin îndrumarea artei de către partidul clasei muncitoare, prin spiritul de partid pe care-l afirmă scrierile noastre, organizatorii Congresului s-au transformat ei înșiși în niște unelte care încercau să forțeze scriitorii, să ia atitudine împotriva realismului socialist, în favoarea tezelor revizioniste cuprinse în programul U.C.I. Înainte ca Iosip Vidmar, președintele Uniunii scriitorilor de pildă, să-și fi rostit referatul, Borba **anunța cifra exactă a celor care vor lua cuvîntul la discuții. Și de această dată — ca un preludiu la ce avea să urmeze — speranțele au fost înșelate. In loc de 30 vorbitori, cîți se anunțaseră, n-au ajuns la tribună decît 19 — și aceștia de mîna a doua. Ceilalți s-au pierdut pe drum... Mulți scriitori, consecvenți convingerilor lor afirmate într-o seamă de opere valoroase, au renunțat să ia cuvîntul în sprijinul „teoriilor" revizioniste. Pînă la urmă, în sală n-au mai rămas decît o treime din participanții la Congres. Congresul s-a încheiat fără nici o rezoluție sau hotărîre, deși în planurile anterioare devenite publice, se prevăzuse și așa ceva, ba încă, inițial s-a format și o comisie în acest scop.**

In rîndurile scriitorilor romîni știrile parvenite de la Congresul scriitorilor iugoslavi în legătură cu atacurile la adresa principiilor de bază ale filozofiei noastre, ale metodei noastre de creație, au produs indignare. Articolul lui V. Em. Galan: Unele probleme ale realismului socialist și revizionismul **se face de fapt ecoul sentimentelor față de încercările revizioniste ale unor oameni din țara vecină de a denigra realizările noastre pe tărîmul artei și literaturii, de a denigra metoda noastră de creație, realismul socialist. V. Em. Galan trece în revistă principalele probleme și tendințe dezbătute sau ivite la congres. Cunoscutul prozator își manifestă dezacordul și disprețul față de încercările unor participanți la congres de a arunca cu noroi în principii scumpe nouă. Ceea ce caracterizează, ni se pare, acest articol și ce trebuie neapărat subliniat este faptul că V. Em. Galan reușește să arate convingător și cu o logică zdrobitoare esența burgheză a teoriilor revizioniste despre artă, pericolul pe care ele îl reprezintă prin haina aparent „marxistă" pe care încearcă s-o îmbrace. V. Em. Galan merge cu cercetarea pînă la a descoperi puncte comune între unele afirmații făcute la congres și declarațiile unor lideri imperialiști. Reluarea teoriei „artă pentru artă" de către revizioniștii jugoslavi, dovedește convingător situația lor de „teoreticieni". Cititorii găsesc în articolul amintit mărturisite convingeri care ne aparțin nouă tuturor.**

Ambele studii aduc prin conținutul lor o contribuție substanțială la elucidarea unor probleme de o deosebită importanță pentru scrisul și activitatea noastră prezentă.

GH. ACHIȚEI

Salut „Gazetei Literare"

La 18 martie se împlinesc cinci ani de la apariția „Gazetei Literare", *organ săptămînal al Uniunii Scriitorilor din Republica Populară Romînă. In jumătatea de deceniu care a trecut de la ieșirea de sub tipar al primului său număr,* „Gazeta Literară" *a militat activ și pasionat pentru promovarea și dezvoltarea literaturii noastre noi, partinice, pe drumul realismului socialist.*

„Gazeta Literară" *a militat pentru unitatea de nesdruncinat a frontului nostru scriitoricesc angajat sub steagul de luptă al partidului. In paginile* „Gazetei Literare" *au apărut producții semnate de veteranii scrisului romînesc, de scriitori ai generațiilor mijlocii sau tinere și de începători în literatură.* „Gazeta Literară" *a militat pentru dezvoltarea formelor publicistice operative, antrenînd pe scriitorii noștri la o participare activă la marile bătălii ale poporului nostru.*

Luptînd pentru o literatură realist-socialistă pătrunsă de un înalt spirit de partid „Gazeta Literară" *a publicat numeroase materiale de critică literară închinate problemelor actualității, deși paginile ei n-au fost ferite de unele greșeli și, uneori, de o mai slabă combativitate.*

„Gazeta Literară" *a publicat articole privind viața literară din Uniunea Sovietică și din țările de democrație populară. Va fi o sarcină a revistei de a îmbunătăți și a îmbogăți în permanență sectorul destinat dezbaterii creatoare asupra învățămintelor literaturii sovietice și a informării prompte asupra cuceririlor culturale din țările lagărului socialist.*

In ultima vreme, în activitatea „Gazetei Literare" *cititorii au putut observa preocuparea susținută pentru promovarea literaturii de actualitate, o sporită combativitate, o mai mare atenție dată problemelor contemporaneității. Dezvoltîndu-și cele mai prețioase realizări* „Gazeta Literară" *va duce și de-acum înainte o luptă neobosită pentru triumful literaturii realist-socialiste.*

„Luceafărul" *urează* „Gazetei Literare" *spor neîncetat în munca sa pentru a traduce cu maximum de eficiență în viață învățăturile Partidului Muncitoresc Romîn.*

Pe drum bun

O copertă atrăgătoare, de pe care privește grav și curajos Iovca Silef în viziunea Floricăi Cordescu anunță că începînd cu nr. 1 al anului 1959 Viața Romînească *a adoptat o nouă formulă grafică. Nu lipsită de eleganță, prezentarea revistei realizează distincția prin simplitate. Titluri creionate atractiv, frumos spațiate, inițialele sobre, literă aleasă, paginație aerată și ilustrații dau revistei o anume vioiciune reconfortantă, scoțînd-o din „morga" lineară în care se complăcuse atîția ani. Supărătoare excesul de negru pe care îl întîlnim obsesiv și obositor mai la fiecare pagină. Un colorit mai viu, variat ar fi binevenit.*

Reproduceri bine executate și competent alese întregesc imaginea noii formule grafice a Vieții Romînești, *fără a izbuti să înlocuiască însă dorita* „Cronică plastică" *din păcate avînd încă o apariție efemeră în paginile revistei. Am îndrăzni să amintim că valoroasa reproducere după* Noaptea la arie *a talentatului grafician Marcel Chirnoagă a mai fost publicată de curînd și în* Gazeta literară. *Din piesele expuse de pictor la Expoziția anuală de grafică din 1958 revista putea alege o lucrare inedită.*

ILIE ILIESCU

A. V. Lunacearski despre teatru și dramaturgie

In editura de stat „Arta" *din Moscova au apărut la sfîrșitul anului 1958 primele două volume din lucrările de critică teatrală ale lui Lunacearski. Primul volum prezintă articolele despre teatrul rus (prerevoluționar) și sovietic. Al doilea volum cuprinde articole asupra teatrului european.*

Cele două volume însumează peste 1500 de pagini într-o prezentare grafică de lux, sobru tehnoredactat. Ediția este îngrijită cu comentarii, note, indice și prefață de teatrologul Al. Deicea.

In primul volum, zece articole se ocupă de teatrul prerevoluționar rus, iar peste nouăzeci de articole tratează problemele teatrului sovietic. Volumul al doilea discută principalele probleme de creație ale teatrului european din diverse epoci.

Cele două volume de „articole alese" din seria de „studii dramatice" apărute în editura „Arta" din Moscova sînt un model de realizare editorială.

E. M.

Noutăți

Horia Bratu scrie în ultimul număr al Vieții Romînești un soi de bilanț aproximativ al anului literar 1958. N-am spune un soi și nici „aproximativ" dacă autorul respectiv ar fi avut grijă să-și redacteze în așa fel articolul încît să nu pună cititorul în fața unor dileme și șarade ce nu-și pot găsi explicații și rezolvări. Astfel dînsul ne informează că vrea să releve „cîteva tendințe ale prozei și poeziei" **în paragraful următor ni se spune că** „anul 1958 a fost anul unor progrese remarcabile din cel puțin trei genuri literare fundamentale: în proză, în poezie, în critica literară. În ce constă natura acestui progres?". **Ne-am aștepta să se vorbească deci și despre critică. In realitate articolul se ocupă de Proză, Rejortaj, Poezie și Teatru.**

Pe drum Horia Bratu și-a adus aminte că literatura anului 1958 a cuprins și lucrări de reportaj și teatru, dar a uitat că în aceste douăsprezece luni a existat critica.

Horia Bratu nu se oprește aici. După ce ne informează că „E și firesc ca la nivelul generației de la 23 august problema poeziei actualității socialiste să apară ca o temă a liricii patriotice în ton major Victor Tulbure și Mihu Dragomir reiau de fapt motive asemănătoare, primul lărgind considerabil aria poeziei patriotice". **Atunci cînd faci o comparație și începi să vorbești despre primul, fatal trebuie să spui ceva și despre al doilea. Numai că Horia Bratu este cuprins din nou de amnezie și uită pe cel de al doilea despre care nu mai pomenește nici un cuvînt.**

Dar ciudățeniile nu se opresc aici. Horia Bratu consideră toate volumele de poezie din 1958 drept „poeme" **și include printre aparițiile anului și** Inima bătrînului Vezuv **(care de fapt a văzut lumina tiparului în august 1957) și** Cîntec de ruină **de Dan Deșliu (apărut la sfîrșitul aceluiaș an). Asemenea „mici" erori ne-au pus pe gînduri asupra seriozității cu care este întocmit bilanțul. Exemple se mai pot da. Horia Bratu spune că acțiunea** Rădăcinilor **sînt amare se petrece numai între 1938 și 1946. Orice cititor chiar fără pretenția de a fi critic literar știe că romanul lui Zaharia Stancu acoperă o perioadă de timp mai mare cu cel puțin 20 de ani decît cea indicată de Horia Bratu. Tot despre noua creație a lui Zaharia Stancu aflăm că:** „Expunerea din „Rădăcinile sînt amare" trăiește, sub semnul revenirii al reîntoarcerii lui Darie în satul natal", **probabil că pentru Horia Bratu revenire și reîntoarcere sînt noțiuni complet distincte, după cum tot dînsul ne acreditează ideea că poate exista** „o mai mare vastitate a perspectivei". **Cea mai interesantă construcție stilistică o aflăm în chiar fraza cu care începe articolul semnificativă pentru graba și lipsa de atenție a autorului:** „Obiceiurile bilanțurilor anuale care acum douăzeci-treizeci de ani dominau odinioară presa literară".

S-ar părea că acestea sînt simple noduri în papură. Dar mi se pare totuși straniu ca să aflăm că Străinul **nu-i altceva decît** „roman psihologic de tendințe autobiografice", **iar despre** Groapa **să ni se spună că** „reprezintă afirmarea „unui puternic talent epic" **fără nici o rezervă critică iar despre valorosul volum de nuvele inspirat din actualitate** Fuga **de D. R. Popescu să aflăm numai că sînt** „scrise de un bun învățăcel al lui Rebreanu și Agîrbiceanu".

Cam puțin și cam sumar. Dacă mai adăugăm și „aproximațiile" **respective și inexactitățile și amneziile, avem o imagine a nivelului la care Horia Bratu a redactat** „anul literar" **al revistei** „Viața Romînească".

ION IONESCU

Statistică

Numărul 12/1958 al „Vieții Romînești" prezintă la „Revista Revistelor" două reviste romînești (Tribuna *și* Iașul literar) *și șase de peste hotare. In numărul 1/1959* Viața Romînească *prezintă la Revista Revistelor o revistă romînească* (Scrisul Bănățean) *și două de peste hotare.*

Și totuși se pare că în două luni de zile au apărut opt numere din Gazeta literară, *opt din* Contemporanul, *opt din* Tribuna, *patru din* Luceafărul, *două din* Steaua *etc.*

Ne-am permis să reamintim aceasta pentru că mergînd în asemenea ritm, numărul 2/1959 al Vieții Romînești probabil nu va mai prezenta nici o revistă din țară.

GH. MIREA

O necesitate imperioasă

Organizarea bibliotecilor de specialitate a căpătat în anii regimului democrat-popular o atenție deosebită, necunoscută în trecut. In aceste condiții s-au pus bazele unei muzicologii romînești, unde cercetătorii pot studia trecutul muzicii noastre. Recenta secție muzicală a Bibliotecii Centrale de Stat, utilată cu mijloace moderne de audiție (magnetofoane, căști, etc.), precum și biblioteca conservatorului „Ciprian Porumbescu" din ultimii 2—3 ani, oferă astăzi muzicologilor condiții optime de lucru.

Nu același lucru se poate spune — din păcate — despre secția muzicală a Bibliotecii Academiei R.P.R. Aici se află cele mai prețioase documente (manuscrise, tipărituri, fotocopii, etc.) din țară. De circa 5—6 ani însă, nu a mai funcționat serviciul de catalogare, astfel că un adevărat tezaur național nu poate fi explorat. Anul trecut au lucrat doi cercetători pentru inventariere, înregistrare și catalogare. Deși munca nu a fost dusă pînă la capăt, totuși de la 1 ianuarie a.c. și această operațiune s-a sistat. Și ca muzicologii să nu fie „supărați" cînd minuitorii de la ștampe nu-i pot servi cu materialul de la muzică (secțiile lucrează în aceeași încăpere) de o săptămînă această secție a fost... închisă!

O altă bibliotecă bine înzestrată se află într-o situație similară. La Uniunea Compozitorilor, după ce biblioteca a fost mutată într-un subsol, impropriu cercetării (nu există lumină, pian, spațiu, etc.), de curînd ea a început să fie „reorganizată" așa că... nu poate fi folosită. Curios aparte faptul că nici măcar muzicologilor, membri ai Uniunii Compozitorilor, nu li se împrumută cărți și note spre cercetare.

Se impun măsuri urgente de îndreptare.

C. E. V.

Recenzie la... recenzie

In *Viața romînească* nr. 1/1959, Eugen Simion, propunîndu-și să discute *Folclorul și civilizația* (acesta e titlul articolului) după cîteva fraze de început care nu pot aduce nici o lumină în această problemă, începe să discute cartea unui etnograf francez, René Nelli, intitulată *Le Languedoc et le comté de Foix. Le Roussillon.* Surprinzător însă, despre toată demonstrația etnografului francez, E. S. ne informează, mărturisind candid, dintr-o... recenzie despre această carte, recenzie apărută în *Les Lettres françaises* nr. 747 și semnată de Charles Camproux. Ceea ce ne apare interesant este faptul că E. S. face aprecieri cît se poate de categorice despre cartea lui Nelli, în care remarcă *„o poziție obiectivă, progresistă"*, ba, mai mult, asociind poziția lui Nelli celei a lui Belinski, etc., etc., (toate acestea, notăm, nu aparțin recenziei, ci recenzentului recenziei). Astfel încît dacă n-am ști din notă că rîndurile respective sînt marginalii la o recenzie, am jura că E. S. a transpirat mult asupra cărții lui Nelli. Este, în orice caz, interesant procedeul acesta de confecționare a unui articol și, conform acestei metode, ne întrebăm: ce-ar fi ca și la recenzia lui E. S. după recenzia lui Charles Camproux să apară o recenzie?

ȘTEFAN PETRESCU

Simple citate...

Fiul lui Monte Cristo de Th. Constantin este — după cum ne informează Radu Popescu — *„o carte de aventuri după toate regulile artei"*. Din aceste reguli lipsește însă — se grăbește să adauge cronicarul *Contemporanului* — *„aceea a concentrării și rapidității"*. Sau cum s-ar mai putea spune, cartea are toate calitățile în afara aceleia *„care în specia polițistă e indispensabilă"*. Limpede, deci!

Cartea dezvăluie cronicarului *„calități scriitoricești foarte promițătoare și foarte variate"*. Dar, să nu vă grăbiți să trageți concluzii. Ea *„nu corespunde, din punct de vedere epic, cerințelor genului"*. Cu alte cuvinte: autorul are talent dar în opera de față e invizibil. Și aici e limpede, nu?

In sfîrșit autorul *„e capabil de inventivitate și dinamism"*, dar (e neapărat nevoie de încă un „dar") în *Fiul lui Monte Cristo „puținul care se întîmplă nu duce la nimic"*. Adică: există inventivitate, dar puțină; cît despre dinamism, este foarte... sta**tic.**

Contradicții, veți spune. De loc! Consecvența lui Radu Popescu cu modul său paradoxal de a scrie...

ION CRISTEA

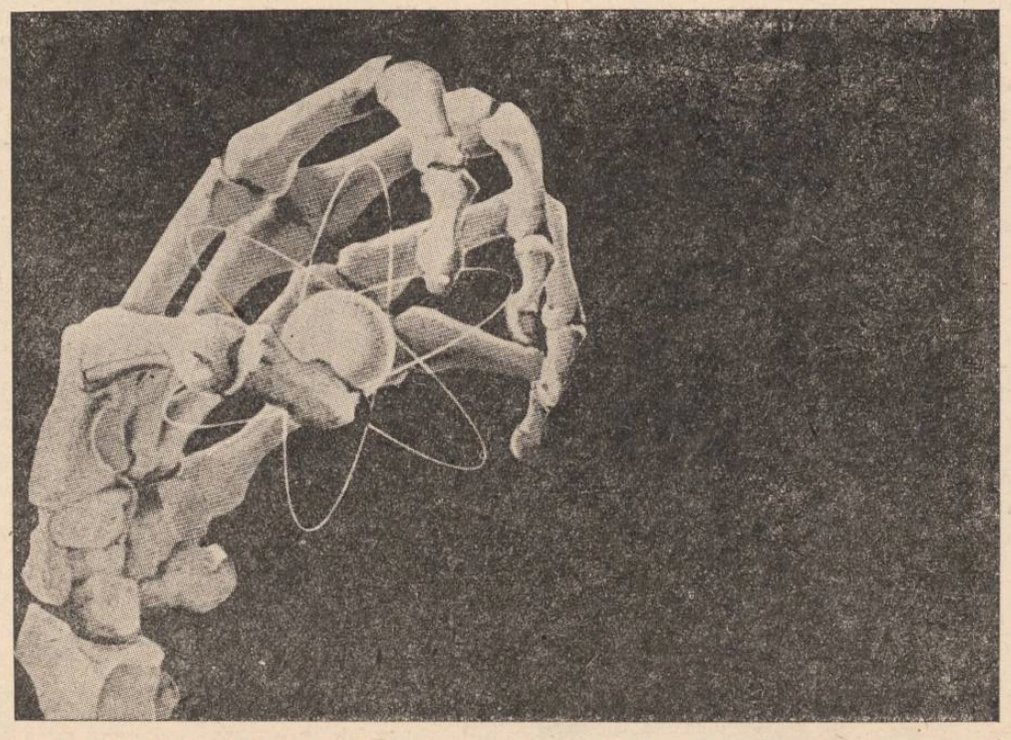

„Luați morții atomul!" — panou de DIETER LEHMANN

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an;
Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"

A. A. FADEEV

SCRISORI

„Cei trei mușchetari și D'Artagnan"

3 mai 1950.

...O să continui să depăn povestea tinereții noastre. Cînd i-ai condus dumneata la gară pe băieții noștri — împreună cu ei, adică cu Petea, Grișa, Isea și Sanea Borodkin, plecau ca partizani Zadelenov pe care îl cunoșteai și încă un elev de la Liceul Comercial, Adolf Feldger (acesta locuia pe Pervaia recika). Aceștia doi din urmă nu erau bolșevici și nu activaseră alături de noi în ilegalitate. Noi însă îi țineam întotdeauna ca rezervă, considerîndu-i „de stînga" în ceea ce privește concepțiile și atitudinea împotriva lui Kolceak. Ca vîrstă erau și ei pe punctul de a fi mobilizați (pe atunci se luau oameni în armată de tineri, chiar și elevi născuți în 1899 și 1900) și ei bănuind că noi avem legături cu ilegaliștii mărturisiseră deschis că ar prefera să meargă ca partizani.

Dar cînd eu am ajuns la Sucean, tot acest grup se destrămase. În cele cîteva săptămîni pe care le petrecuseră în Sucean, înaintea venirii mele, toți în afară de Dolnikov și Feldger luaseră parte la operațiuni de luptă. În ceea ce-l privește pe Dolnikov, acesta, fiind mai citit și mai „scriitor" decît ceilalți fusese lăsat la Statul Major pentru a ajuta la tipărirea (cu mijloace manuale) a ziarului Vestitorul partizanilor. Fiind înfumurat (lucru care s-a dovedit chiar de la început) și foarte puțin legat de popor, el a considerat aceasta ca o ofensă personală, întrucît tovarășii săi fuseseră trimiși să organizeze detașamente de partizani, iar el repartizat într-o astfel de muncă „măruntă", „în spatele frontului"; n-a înțeles toată frumusețea muncii ce i se încredințase, începuse să scîncească, să se vaiete și să fie cu ostentație inactiv. Timpurile erau grele și această atitudine a lui a făcut ca Petea, Grișa și Sanea, prietenii lui de „comună", să se poarte foarte rece cu el. Feldger a arătat destul de lămurit, chiar de la început, că el de fapt venise nu pentru a lupta, ci pur și simplu pentru a evita posibilitatea de a fi mobilizat în armata lui Kolceak. El refuza în mod hotărît orice sarcină care ar fi fost cît de cît periculoasă, nu era un agitator prea grozav, întrucît, deși băiat deștept, nu avea convingeri politice ferme, așa că băieții chiar de la început nu i-au arătat încredere. Zadelenov în schimb a fost trimis, împreună cu „puii de șoimi", la organizarea detașamentelor. Însă chiar de la primele ciocniri și lupte s-a dovedit un laș nemaipomenit, s-ar putea spune că era laș pînă-n măduva oaselor ca un smintit, ceea ce a stîrnit disprețul și ironiile tuturor.

Cînd detașamentul de partizani a propus acestui grup de elevi să delege dintre ei doi oameni, pentru muncă de agitație în mijlocul populației din îndepărtatul spate al frontului, în raionul satului Anucino, unde pe atunci se crea comitetul revoluționar regional, Feldger și Zadelenov s-au oferit singuri și băieții mei i-au „delegat" cu dragă inimă, pentru a scăpa pur și simplu de ei. Cînd am venit la Sucean, cei doi plecaseră deja la Anucino; Petea, Grișa și Sanea lucrau la oragnizarea detașamentului, iar Dolnikov se văita că, chipurile, fusese ofensat că nu l-au trimis să lupte! După protestele mele hotărîte, s-a supărat pe mine și pentru prima oară în viață ne-am certat urît de tot. Peste o săptămînă s-au întors în satul Frolovka (unde era Statul Major) Grișa, Petea și Sanea, iar noi, conform obiceiului, am convocat adunarea „comunei" noastre. I-am arătat lui Dolnikov în mod foarte hotărît că are o atitudine „intelectualistă" și i-am pus în vedere că vom rupe relațiile cu el, dacă nu-și va îndeplini îndatoririle. El ne-a răspuns că nu va lucra la gazetă. De atunci nu l-am mai salutat și n-am mai vorbit cu el.

În perioada aceea era un mare avînt al mișcării de partizani, se desfășurau mari acțiuni de luptă, detașamentele de represalii ale albilor erau distruse peste tot. Noi, cei patru, — „cei trei mușchetari și d'Artagnan", așa cum ne numeam noi în glumă — am fost incluși în detașamentul din Sucean ca soldați de rînd, în compania Novolitovsk, și am plecat către gurile Suceanului, unde am primit adevăratul botez al focului. Spre mirarea noastră peste cîteva zile, în companie la noi și-a făcut apariția și Dolnikov (reușise să se învoiască de la Statul Major). Desigur, dacă el s-ar fi dovedit a fi un tovarăș bun ca oricare altul, neînțelegerea dintre noi și el ar fi fost repede uitată. Dar el s-a dovedit a fi un „Mecik"*); în scurtă vreme era urît de toată compania și ruptura dintre noi și el s-a adîncit mereu.

Sînt pentru toată viața recunoscător destinului că i-am avut în anii de luptă pe acei trei prieteni! Ne iubeam nesfîrșit de mult unul pe altul, eram gata să ne dăm viața unul pentru toți și pentru fiecare în parte! Ne străduiam atît de mult să nu scădem unul în ochii altuia și aveam o grijă atît de deosebită să păstrăm onoarea fiecăruia dintre prietenii noștri, încît nu observam cum, treptat, educam unul în sufletul celuilalt bărbăția, curajul, voința și cum creșteam din punct de vedere politic. În general eram niște băieți strașnici, eram iubiți atît de cei din companie cît și de cei din detașament. Petr era mai mare decît Grișa și Sanea cu un an, iar decît mine cu doi; era un om foarte ferm, nu flecărea, era curajos dar stăpînit, și poate că tocmai datorită acestor calități ale lui n-am pierit noi în primele luni, atît de nemaipomenite erau împrejurările în care am nimerit datorită curajului nostru tineresc și nechibzuit.

Cît timp am fost împreună, noi adesea, în discuțiile noastre intime, ne întorceam la trecutul depărtat sau mai puțin depărtat, la zilele „comunei", îi condamnam pe cei ce se desprinseseră de ea, ne aminteam de fetele noastre... Dar pînă atunci multe se schimbaseră în sufletele noastre. Războiul este un mare și aspru educator. Pînă atunci trecuserăm deja prin multe greutăți și necazuri: văzuserăm cadavrele țăranilor mutilați de detașamentele de represalii, pierduserăm în lupte pe mulți dintre cei pe care începusem să-i iubim, aflaserăm despre arestarea în oraș a celor mai buni prieteni ai noștri ilegaliști, cunoșteam sălbăticiile nemaipomenite ale serviciilor de contraspionaj ale albilor. Și totodată din scrisorile prietenilor noștri — ilegaliști la Vladivostok — aflam cum cutare sau cutare, dintre foștii noștri tovarăși de școală, s-a înrolat în armata albă sau a intrat la școala de ofițeri, cutare s-a dovedit a fi laș, cutare se retrage pe tăcute rămînînd de o parte și toate acestea îndîrjeau inimile noastre. Multe din lucrurile din trecut ni se păreau puerile, naive, cerînd să fie verificate. Pe cîte unul din foștii noștri tovarăși acum l-am fi împușcat fără să șovăim dacă ne-ar fi căzut în mînă, pe unii îi disprețuiam, pe alții îi compătimeam că apucaseră altă cale decît a noastră.

De îndată ce albii au fost aruncați de pe mal și tot raionul Sucean a fost curățat de detașamentele de represalii, cei trei neînfricați „mușchetari" ai mei au fost trimiși de Statul Major la Anucino unde era mereu nevoie de oameni, întrucît lupte importante de partizani, pe vremea aceea, se desfășurau deja în apropiere de Nikolsk-Ussuriisk și Spassk. Sărmanul „d'Artagnan" rămase singur. Dintre colegii mei nu mai era în jurul meu nici unul din cei de o vîrstă cu mine. Pe atunci venise ca partizan și vărul meu Igor Sibirțev și alți ilegaliști pe care îi cunoșteam, dar ei nu erau de vîrsta mea ci de vîrsta lui Igor, adică cu patru, cinci ani mai mari; erau parte studenți, bolșevici, prieteni de-ai lui Igor, parte tineri muncitori cu care lucrasem împreună în ilegalitate, dar care erau mai în vîrstă decît mine. Cum era și firesc m-am atașat de ei, de acești oameni care îmi erau mult mai apropiați și prin ei am pătruns mai mult, mai adînc în mediul bolșevicilor maturi. Această apropiere bineînțeles mi-a fost de un mare folos în ce privește dezvoltarea mea intelectuală și în general dezvoltarea mea spirituală. M-am maturizat foarte repede, am devenit un om de voință, stăpîn pe mine, am depășit cu cîțiva ani din punct de vedere politic generația mea, am învățat să influențez masele, să lichidez rămînerea în urmă, rutina din oameni, am învățat să țin piept greutăților, mă surprindeam tot mai des dînd dovadă de unitate în luarea de hotărîri și căpătasem deprinderi organizatorice, într-un cuvînt deveneam treptat conducător politic din ce în ce mai conștient, deși de proporții destul de modeste. Pe atunci începuse prima înfrîngere mare a mișcării de partizani de către forțele armatelor japoneze.., au urmat săptămîni de grele înfrîngeri, de pierderi, de foamete, de groaznice (din punct de vedere al distanțelor și al ritmului operațiilor) peregrinări dintr-un raion într-altul... Și în această luptă înverșunată, în această lume nouă, cu totul matură și plină de o mare răspundere politică, în această lume cu noi prietenii și atașamente, pe fondul încercărilor comune, aproape de la sine, pe nesimțite pentru mine, chipul drag, minunat al primei mele iubiri se îndepărta, se tot îndepărta de mine în ceața unui trecut depărtat, depărtat, în ceața copilăriei de aur, care nu se mai putea reîntoarce, care plecase pentru totdeauna.

Au mai trecut după asta luni de mari încercări, de lupte, am fost rănit pentru prima oară, eram amenințați din nou de pericolul reinstaurării albilor (în Vladivostok exista un fel de bizar guvern coalizat în care intrau de la cadeți pînă la bolșevici). Serghei Lazo împreună cu vărul meu mai mare, Vsevolod Sibirțev, au fost arși de către japonezi în cuptorul unei locomotive și iată că din nou am ajuns la Vladivostok. Locuiam în vila Sibirțevilor, la km 26, unde am rămas aproape o lună; era în a doua jumătate a lui august și prima jumătate a lui septembrie din 1920. Era un timp minunat, însorit. Suferisem atît în acel an și jumătate care trecuse, că eram pur și simplu îndrăgostit de acest Vladivostok însorit, înconjurat de golfuri care sclipesc în soare. Nu-mi venea de loc să plec, dar atît eu cît și Igor și Tamara Golovnina trebuia să plecăm cu acte false, vizate de chinezi, prin Grodenkovo, Harbin, Sahalean, la Blagovescensk unde în timpul acela nu mai erau japonezi, ci se instaurase puterea noastră. Și iată că am locuit lîngă Vladivostok și chiar în oraș, aproape o lună, în inima mea nu mai era nimeni, repet, ea era liberă, dar nici prin gînd nu mi-a trecut să te caut...

Ceilalți băieți din „comună" n-ar fi putut pe atunci să te întîlnească chiar dacă ar fi vrut. Prima înfrîngere a mișcării de partizani din iulie 1920 îi surprinsese în timp ce se deplasau de la Spassk către nord și organizau detașamentele de partizani. Cu mari greutăți, în mod ilegal, ei au reușit să ajungă pînă la Vladivostok și, preschimbînd vechile acte false cu altele noi, au călătorit cu vaporul pînă la Nikolaevsk — pe-Amur. Acolo au intrat în legătură cu bolșevicii ilegaliști din localitate, apoi cu partizanii, și parcurcînd mai bine de o mie kilometri pe jos și o sută de kilometri cu vaporul pe Selemdja și Zee, au ajuns pînă la Blagovescensk, unde neam întîlnit la începutul lui octombrie 1920, pentru ca peste cîteva zile să ne despărțim din nou.

. . . . . .

Îți trimit cîteva fotografii de-ale mele, unele din tinerețe, altele mai mult sau mai puțin recente. (Pe verso se află data și unele indicații). Dacă vrei păstrează-le, dar nu și pe cea mare, unde sînt împreună cu cei doi fii ai mei. Aceasta este unică și știi și dumneata singură cît de mult dorești uneori să oprești, să faci să stea pe loc o anumită vîrstă a copiilor: c-o fi, c-o păți, dar tot te mai uiți din cînd în cînd la fotografie, și te înduioșezi...

SAȘA

*) Mecik — personaj negativ din volumul lui A. Fadeev „Înfrîngere". (Nota Red. Ruse).

In numărul 12/1958, revista sovietică „Iunost" (Tinerimea) publică nouă scrisori inedite ale lui Alexandr Fadeev, adresate prietenei sale din copilărie, Alexandra Filipovna Kolesnikova, membră a P.C.U.S., învățătoare în orașul Spassk-Dalnii din Siberia. În scrisorile sale, Fadeev își amintește cu multă dragoste de acest oraș care se leagă strîns de multe întîmplări din tinerețea de luptă a autorului Înfrîngerii, Ultimului din Udege și Tinerii Gărzi.

Prima dintre aceste scrisori poartă data de 1 iunie 1949; ultima — 16 martie 1956. Toate sînt cuprinzătoare nu numai în conținut, ci și ca număr de pagini. Dăm mai jos, în traducere, cîteva fragmente.

...Intreaga mea viață a fost o luptă...

16 martie 1956.

...Viața mea trece ca și mai înainte cu lungi perioade de boală, iar în perioadele cînd nu sînt bolnav (sau în acelea în care, deși bolnav, pot să lucrez) sînt foarte „aglomerat" de muncă. Această aglomerare, vrînd nevrînd, este cu atît mai greu de rezolvat, cu cît din ce în ce mai des și pe perioade mai lungi trebuie să ies din front și cu cît se adună atunci mai multe chestiuni nerezolvate. Bolile mele sînt aceleași — ficatul (hepatită cronică), inima (insuficiență cardiacă pe bază sclerotică). Acum aproape jumătate din timp mi-l petrec trăind o viață în „condiții obișnuite" și altă jumătate în spital. Ultima mea boală a fost deosebit de grea. Cu începere de la 13 ianuarie și pînă astăzi am fost internat în spital, unde am zăcut multă, multă vreme. Și voi fi lăsat să plec probabil, abia ultimele zile ale lui martie. În schimb m-am întărît de data aceasta ca niciodată. În prezent mă simt de minune.

Îți scriu atît de amănunțit despre aceasta pentru ca să vezi totul clar, să înțelegi și să nu te miri, să nu te simți jignită de lungile perioade în care nu ți-am scris. Trebuie să ții seama că pe lîngă ocupațiile obișnuite și foarte variate (deși ele în general sînt acum mai mult „de birou") nu-ți vine să-i scrii unui prieten apropiat, cînd ești bolnav prea des. Să trec sub tăcere acest lucru în fața unui prieten nu se poate, iar să sublinieze și să amintească în permanență îi este greu unui om cu firea mea, care înainte era foarte neastîmpărat, plin de viață și deprins să se simtă puternic, capabil de muncă, nu slăbit și „minor".

M-a emoționat și m-a tulburat acea scrisoare a ta în care îți manifestai neliniștea — acest cuvînt exprimă insuficient acea stare sufletească de care era pătrunsă scrisoarea ta...

Cu toate că nu am nici un fel de rană sufletească, lucru despre care o să mai vorbesc, mă simt cu toate acestea într-adevăr atras de locul meu de baștină. Îmi amintesc și visez atît de des la ele! La sesiunile Sovietului Suprem, la Plenarele Comitetului Central, la diferitele Consfătuiri Unionale, întîlnesc oameni din Extremul Orient — vechi și noi — și fiecare dintre ei mă cheamă să vin să-i văd. Chemarea ta cu alte cuvinte a căzut pe un teren mereu afînat. Sînt momente cînd pur și simplu mi-e dor de Extremul Orient.

Și cu toate acestea îmi este imposibil să plec acum. Ți-am explicat că din cauza împrejurărilor am scăpat momentul „pregătirii" romanului meu, atunci cînd Extremul Orient îmi putea servi, într-o oarecare măsură, ca material și pentru acest roman al meu. Acum, cînd sînt deja de mult „în acțiune", cînd primul meu proiect, precum și tot ceea ce am reușit să realizez după acest proiect, a suferit într-o mare măsură un fiasco (și despre aceasta ți-am scris), și cînd am pătruns deja de mult în miezul noului proiect și lucrez sistematic, o astfel de plecare în ținuturile natale m-ar face să-mi pierd firul. Noile impresii și trăiri îmbinate cu amintirile din copilărie și tinerețe (cu forța lor aș putea spune inegalabile) m-ar epuiza.

Cîteodată, deși îmi vine greu să recunosc, dar vîrsta mă forțează să apreciez conștient situația, mă conving din ce în ce mai mult că nu voi putea pleca curînd în ținuturile natale; nu mai devreme de vreo trei-patru ani, cînd romanul (în noua sa variantă) va fi complet terminat. Judecînd după toate aparențele, acesta va fi desigur ultimul meu roman bazat pe material „de actualitate" (voi încerca să termin primul volum pe la începutul anului 1957). După aceea voi termina „Udegheul". Și abia după aceea voi pleca! Voi pleca pentru multă vreme, deoarece îmi dau seama că eu, ca scriitor care mă apropii de 60 de ani, „în sfîrșit" trebuie să mă ocup de teme legate de trecutul meu. Acestea pot fi de asemenea inspirate din material de actualitate, dar avînd un colorit de data aceasta, mai mult autobiografic. Aceste teme întotdeauna au trăit în mine și se cer prezentate. De fapt am scris atît de puțin în viața mea! Dar tocmai de aceea pentru mine „e periculos" ca avînd o lucrare neterminată, al cărei loc de acțiune este Uralul, Moscova, Ucraina, Leningradul, să mă reîntorc acum în ținuturile natale...

Și acum să continui despre mine. Care sînt modificările ce au avut loc în lucrarea mea? Ținînd seama că eu scriu un mare roman și mă îmbolnăvesc deseori, mi s-a dat posibilitatea să-mi schimb în așa fel caracterul muncii, încît aceasta să nu mai fie legată de orele de birou și de deplasări repetate. În calitatea mea de secretar al Uniunii Scriitorilor ca totdeauna nu sînt scutit de ședințe... Acum însă eu îi primesc pe scriitori numai la convocarea mea și nu „de-a-valma", și pe deasupra îi primesc acasă; iar munca mea nu este o muncă administrativ-organizatorică, ci o muncă mai intelectuală: conferințe, articole, citirea manuscriselor, corespondență cu scriitorii din regiunile periferice, convorbiri cu scriitorii începători, foarte multă muncă redacțională, etc. În străinătate sînt acum trimis mult mai rar, — numai atunci cînd sînt sănătos și sînt de acord să plec. Dar în schimb trebuie să dau mai mult timp activității Comitetului sovietic pentru apărarea păcii și, mai ales, să mă întîlnesc cu delegații străine, ceea ce este un lucru destul de obositor, deși este important și adeseori interesant, instructiv. Dar ceea ce a luat proporții colosale — este corespondența variată cu cei mai diferiți oameni, ajutorul pe care îl acord acestor oameni în cele mai diferite probleme ale vieții. Nu mai vorbesc cît de mult a crescut numărul problemelor legate de activitatea mea de deputat, întrucît am fost ales pentru a treia oară în aceeași circumscripție și lumea mă cunoaște deja foarte bine în acele locuri din regiunea Cikalov. Dar pe semne că aceasta este soarta tuturor oamenilor „cunoscuți" cînd au ajuns „la o vîrstă respectabilă"... Sute și mii de cetățeni cu care m-a unit destinul, prin natura muncii în decursul întregii mele vieți, mi se adresează acum în cazurile grele din viața lor. În general am fost și am rămas un om bun la inimă și de aceea nu pot să-i refuz pe acești oameni. Cu atît mai mult cu cît am fost foarte sociabil în tinerețe și am fost prieten cu mulți oameni, m-am bucurat de ospitalitatea lor, am găsit eu însumi sprijin în clipele grele ale vieții mele!...

Se confirmă vechiul adevăr: cantitatea de muncă, mulțimea ocupațiilor nu depinde de funcția pe care o dețiі ci de caracterul omului și de atitudinea față de sarcinile sale. Un secretar de organizație de bază nu este mai puțin ocupat decît un secretar al C.C., proporțiile sînt doar diferite. Orice clasă de elevi ai avea și fie că ai fi șef de studii într-o școală sau director al învățămîntului public, totdeauna vei fi ocupată pînă peste cap. Așa se întîmplă și cu mine. Dar, bineînțeles, acum munca mea principală, care ocupă cea mai mare parte din timpul meu, este munca la roman. Și aceasta este, desigur, bine...

Acum să vorbim despre „stările de spirit", „frămîntările", „greutățile" mele. Dragă prietenă, nu cunosc toate acestea nici mai mult nici mai puțin decît toți oamenii, mai ales cînd acești oameni nu mai sînt tineri. Dar caracterul meu nu se schimbă și iubesc ca și înainte viața, știu să mă bucur de ea. Neplăceri și chiar complicații se ivesc uneori, alternînd însă și cu lucruri bune... Dar întreaga mea viață s-a desfășurat în luptă și m-am obișnuit. Altminteri viața mi s-ar părea săracă.

Ah, cît de mult (și mai ales — fără rost) m-am întins la vorbă, iartă-mă!... Toate scrisorile tale îmi sînt ca și înainte dragi, trezesc în mine cel mai viu interes și îmi fac multă plăcere. Cele mai calde salutări mamei tale...

SAȘA

Scriitorul, la vîrsta de 17 ani

Demonstrația de 1 Mai la Vladivostok, în anul 1917

o seamă de cuvinte

Pop Simion:

PARALELA 45⁰

Există un detaşament din ce în ce mai larg, al tinerilor reporteri, care, într-un fel sau altul, descind toţi din Geo Bogza. Printre cei mai harnici şi înzestraţi se numără şi Pop Simion. Cred că el a învăţat de la Geo Bogza lucrul cel mai de seamă: să nu imite, să fie el însuşi. Afirmaţia aceasta se poate uşor verifica. Oricine va parcurge volumul Paralela 45⁰ *se va convinge că e vorba de un talent original, cu multiple valenţe. Paginile sale sînt alerte, se citesc fără opinteli, nu suferă nici de încărcătura sufocantă a faptelor nule, nici de digresiunea lirică lăbărţată, vaporoasă şi inconsistentă.*

Capitol de capitol, de-a lungul celor opt „zone" înscrise pe firul nevăzut al paralelei 45⁰, ce ne străbate ţara, am avut impresia unei călătorii pe care reporterul o face întovărăşit de un aparat de filmat. Adică are la îndemînă mijloacele cele mai moderne pentru a transpune viu, direct, artistic, imaginile uriaşelor transformări economice, sociale, politice şi, nu în ultimă semnificaţie, morale, prin care trec oamenii de azi, constructorii unei lumi noi, socialiste. În rolul de operator, reporterul îşi dozează bine ritmurile, permiţîndu-şi cînd scene rapide, agitate, cînd desfăşurări lente, „cu încetinitorul"; se apropie uneori pînă la cel mai înîim detaliu, alteori se complace în vederi panoramice. Aş zice că întotdeauna primplanurile — figurile de oameni noi, înaintaţi, cuprinşi de febra creaţiei, a construcţiei, — sînt foarte reuşite. Să amintesc numai portretele atît de sigur schiţate în capitole ca: Omul care rîde, Ploaia de iunie *(în care este vorba de admirabilul gest eroic al unor petroliştî),* Gazetar de provincie, Fuga, Mînzul, *sau* Daria. *Sînt şi altele încă. Această calitate de a vedea totul prin om, de-ai ghici şi reda gîndurile, frămîntările, sentimentele, calitate pe care Pop Simion o are în mare măsură — cred că l-a determinat pe cronicarul* Gazetei literare *să vadă în el un romancier în devenire. Oricum, cartea lui de reportaje justifică pe deplin convingerea exprimată a criticului. Acestei calităţi se adaugă altele încă, printre care darul de-a nara, de-a reconstitui din lucruri mărunte viaţa trecutului, de-a evoca, precum şi capacitatea de-a trece firesc, de-a sări de la o întîmplare la alta, fără a şoca. Toate aceste trăsături specifice prozatorului nu slăbesc ci potenţează eficienţa reportajului.*

S-ar mai putea vorbi şi de alte calităţi ale cărţii lui Pop Simion, certă şi valoroasă reuşită a genului.

Cred că e bine însă ca tînărul scriitor să se gîndească serios la lipsurile semnalate în presa de partid, printre care, de bună seamă, cea mai serioasă e aceea ce se referă la insuficienta oglindire a rolului partidului în opera, peste tot întîlnită, de înnoire, de construire a socialismului.

Paralela 45⁰ *rămîne o bună suită de reportaje, un poem patriotic ce elogiază oamenii şi faptele lor, epoca noastră şi pămîntul bogat al ţării, cu căldură şi talent.*

ION BRAD

Pasiunea luptătorului

Pravda din 4 decembrie 1938 recenza o carte apărută nu cu mult în urmă. Recenzia se încheia astfel: *Volumul JURNAL DIN SPANIA este o carte admirabilă, înflăcărată, îndrăzneaţă şi plină de poezie*". Semnau această recenzie A. Tolstoi şi A. Fadeev.

După 20 de ani „Jurnalul" lui Mihail Koltov îşi mai păstrează întreaga actualitate, el nu rămîne un simplu document uman. Aproape zilnic, ziarele ne aduc ştiri despre lupta eroică, grea, a muncitorimii şi a întregului popor spaniol împotriva regimului de teroare al lui Franco, sinistră progenitură a fasciilor italiene şi a hitlerismului. Recentele greve din Barcelona, greva studenţilor madrileni din anul trecut, represiunile antimuncitoreşti ce nu contenesc, urmărirea sălbatecă a comuniştilor şi a activiştilor sindicali de către poliţie, toate acestea vorbesc despre un singur lucru: forţele democraţiei din Spania nu şi-au spus încă ultimul cuvînt. După cum nu şi l-au spus încă în Portugalia, sau în Germania Occidentală...

Internaţionalismul proletar, această solidaritate într-adevăr umană, întemeiată pe principiile luptei pentru libertatea şi fericirea celor ce muncesc, a insuflat nebănuită tărie nu numai luptătorilor cu arma, în tranşeele Madridului, ci şi oamenilor de cultură, scriitorilor, ziariştilor cinstiţi care se aflau în acele zile în Spania. Printre aceştia se găsea în primele rînduri şi Mihail Koltov, talentatul pamfletar format la şcoala *Pravdei* leniniste. *„Pe neaşteptate,* — însemna Koltov în jurnalul său din 24 octombrie 1936 — *a apărut Louis Aragon, împreună cu Elsa Triolet venind din Paris. Şi-a lăsat baltă toate treburile şi s-a hurducat prin toată Spania într-un camion, pentru munca de agitaţie... Aragon este furios din pricina poziţiei adoptată de guvernul Franţei, din pricina trădării oamenilor care se intitulează democraţi, patrioţi, duşmani ai fascismului".*

In scriitorii străini, veniţi la Congresul scriitorilor ce s-a desfăşurat la Valencia şi Madrid în iulie 1937 (*„încă un batalion internaţional de voluntari cu ochelari"* — îi numea Koltov pe delegaţi în luarea sa de cuvînt la acest congres), ziaristul sovietic vede adevăraţii soli ai popoarelor care şi-au trimis fiii, să apere Republica Spaniolă cu oţelul armelor şi al cuvîntului. Insemnările lui Koltov despre acest congres, la care, alături de scriitori spanioli, au participat, printre alţii, Martin Andersen Nexö, Anna Seegers, Egon Erwin Kisch, A. Tolstoi, consemnează unul dintre momentele ce vor face întotdeauna cinste breslei scriitoriceşti. Pe frontul antifascist, Koltov îl-a întîlnit şi pe Hemingway. *„A venit aici şi Ernest Hemingway. E un om înalt, cam stîngaci, dar voinic. A fost peste tot unde s-au dat lupte, s-a împrietenit cu Lister şi cu Lukàcs* (este vorba de scriitorul maghiar Maté Zalka, căzut eroic într-una din lupte, n.n.). *Rostind încet şi nostim cuvintele spaniole, el mi-a spus:*

— E o adevărată înfrîngere. Prima înfrîngere serioasă a fascismului din aceşti ani. Este începutul victoriilor asupra fascismului.

— Da — i-am răspuns eu modest — deocamdată e numai începutul.

M-a amuzat această modestie a mea, care ascundea o neînchipuită mîndrie. I-am bătut totuşi. I-am bătut ca pe nişte puişori, cum spune Lukàcs. Am văzut asta cu ochii mei. Am trăit s-o văd. Am început cu autobuzele de lîngă Talavera, am lăsat în urmă zilele întunecoase de la Toledo, ruşinea de la Aranjuez, tragedia Madridului părăsit, desnădejdea luptei de lîngă poduri; am cunoscut şcoala grea şi sîngeroasă de la Aravaca şi Majadahonda, am asistat la durerile facerii noii armate lîngă Los Ross, am trecut prin marea bătălie de pe Jarama, pentru ca astăzi să văd victoria asupra soldaţilor lui Mussolini". Pasiunea luptei pentru libertate şi pentru stăvilirea ciumei fasciste, iată mesajul luminos care străbate de la un capăt la altul cartea acestui admirabil reporter comunist.

Ce forţe s-au înfruntat în Spania? Intreg *Jurnalul* său este un răspuns. Pe de o parte, un mănunchi de ofiţeri rebeli, care şi-au recrutat cu forţa soldaţii din rîndurile armatei pe care o comandau, şi care au tîrît după ei sute de mauri dezorientaţi, minţiţi, plătiţi cu mărci germane devalorizate, tipărite în 1923. *„Ce oameni grijulii sînt nemţii! Au păstrat undeva, în depozite, maldăre din acest gunoi de hîrtii, pentru ca după 13 ani, cu mult cinism, să le dea drept plată unor asasini năimiţi, acestor mauri nenorociţi, ignoranţi şi înşelaţi!"* — nota la 24 noiembrie 1936 corespondentul *Pravdei* din Spania. Iar în altă parte, vorbind despre emisiunile postului de radio Tetuan, el relatează cu umor una dintre emisiunile adresate maurilor: *„Tetuanul transmite urlete şi dansuri acompaniate de tobă. Se explică pe larg în limba arabă că Goering-paşa i-a transmis lui Franco-paşa salamalecuri din partea şeicului Hitler, că colonelul Mahomed ibn Omar a fost invitat ieri la masă de Varela-paşa şi că toţi dreptcredincioşii trebuie să preţuiască această mare cinste".* Mussolini şi-a trimis diviziile cu care cotropise Abisinia, Germania hitleristă i-a înarmat pe rebeli cu cele mai moderne arme şi avioane, ambasadele occidentale acopereau sub drapelul statelor lor adevărate cazărmi ale coloanei a V-a în spatele frontului, toate acestea se petreceau sub ochii îngăduitori ai guvernelor burgheze din ţările Europei. De altfel, sub ochii îngăduitori ai aceloraşi guverne, împotriva voinţei popoarelor, îşi înscăunaseră puterea fasciştii germani şi italieni în acelaşi sfert de veac, aşa că poziţia lor faţă de Spania republicană nici nu era greu de înţeles.

Apare cu atît mai lesne de înţeles dragostea nepărmurită pe care spaniolii o purtau în acele zile de grea încercare Uniunii Sovietice, singura ţară din lume care în mod făţiş a luat apărarea democraţiei în Spania.

Principala forţă care a dat ripostă meritată ofiţerilor rebeli şi susţinătorilor lor din Germania şi Italia, a fost clasa muncitoare şi ţărănimea spaniolă, organizată şi condusă de Partidul Comunist. Koltov arată în repetate rînduri, rolul dezorganizator, trădător, pe care l-au avut în rîndurile armatei republicane anarhiştii şi elementele de dreapta din partidele care făceau parte din guvernul lui Largo Caballero. Luminoasele figuri ale comuniştilor spanioli, ale luptătorilor din Brigada II-a internaţională, figurile eroice ale ostaşilor din batalionul V şi din întreaga armată republicană, rămîn de neuitat după lectura *„Jurnalului din Spania".*

Din fericire ne găsim în faţa unei traduceri competente, care păstrează prospeţimea şi vioiciunea stilului lui Mihail Koltov.

TIBERIU UTAN

N. Petrovski şi A. Belov:

ŢARA MARELUI HAPI

Că autori de teapa lui Moreux, Schuré sau Stuart (care vedea în piramida lui Keops o prefigurare a istoriei universale) s-au aruncat cu fantezîile şi elucubraţiile lor mistice mai cu seamă asupra Egiptului, nu e de mirare. Istoria vechiului Egipt a fost învăluită pînă la Champollion într-o aureolă de legendă, iar descoperirile din epoca modernă, mai ales în ce priveşte cunoştinţele ştiinţifice şi arta Egiptului, au fost uneori atît de surprinzătoare, încît era de aşteptat să pună în mişcare imaginaţia înfierbîntată a unor cercetători şi vulgarizatori burghezi.

Departe de a se lăsa prinsă în această cursă, istoriografia marxistă îşi îndreaptă atenţia spre reconstituirea şi explicarea ştiinţifică, materialistă a istoriei poporului egiptean. Cartea scrisă de egiptologul sovietic N. Petrovski, în colaborare cu literatul Belov, păstrîndu-se pe terenul strict al faptelor şi folosind cele mai noi cuceriri ale egiptologiei, este o prezentare romanţată a vechiului Egipt, cu strălucita lui civilizaţie. Autorii folosesc o metodă originală şi liberă: ei întreprind o călătorie imaginară pe Nil, fluviul marelui Hapi, de la primele cataracte pînă la vărsare, fac incursiuni în viaţa de fiecare zi a poporului, descriu pe larg marile monumente artistice şi stăruie asupra unor evenimente mai importante, reuşind să dea o imagine cuprinzătoare a Egiptului antic, mult mai pregnantă şi mai vie decît cea pe care o poate da recele tratat de istorie. Astfel, cititorul e purtat de la Teba, grandiosul oraş cu o sută de porţi, prin Luxorul vecin cu pădurea lui de coloane; face un popas la Ahetaton, oraş al cărui nume e legat de aventura îndrăzneaţă a lui Amenhotep al IV-lea, „regele eretic"; e dus să se extazieze în faţa Sfinxului şi călăuzit prin tainicele galerii ale piramidelor; şi ajunge în cele din urmă în luxurianta Deltă, cu oraşele ei din perioada mai nouă a istoriei Egiptului, vizitate de Pitagora, Solon, Platon, care mergeau să se adape la fîntîna înţelepciunii verificată prin milenii, a vestiţilor preoţi.

De-a lungul acestei călătorii, cititorul face cunoştinţă cu sistemul de alcătuire a societăţii egiptene, cu nivelul atins de diversele ştiinţe care îşi au leagănul în Egipt: medicină, algebră, botanică, astronomie, cu religia, cu practica navigaţiei, a meşteşugurilor şi comerţului; nu sînt uitate nici arta culinară, moda, sporturile.

Autorii se ocupă şi de apariţia egiptologiei, evidenţiind contribuţia unor călători şi istorici ruşi la dezvoltarea acestei ştiinţe. Poate nici una dintre ştiinţele moderne n-a avut o naştere atît de dramatică şi de aventuroasă ca egiptologia, care, înarmată abia cu cîteva indicaţii vagi şi contradictorii ale lui Herodot şi Diodor din Sicilia, a întreprins cu o temeritate unică în istorie, dezgroparea şi scuturarea de nisip a unei întregi civilizaţii. Prezentarea mai ales a cercetărilor lui Champollion, care-şi consacră toată viaţa descifrării hieroglifelor, trezeşte în cititor respect şi atracţie pentru munca ştiinţifică, pentru romantismul aventurii intelectuale, presărată cu peripeţii la fel de senzaţionale ca descoperirile geografice, bunăoară.

Faptul că Editura Tineretului a pus la îndemîna cititorilor această lucrare, originală şi cuceritoare, trebuie salutat cu toată căldura. Păcat însă că traducătorii au folosit-o pentru exerciţii de stil ţircovnicesc, încercînd arhaizarea glumeaţă şi prin nimic justificată a limbii române. Astfel, lucrările ştiinţifice nu se elaborează, nici nu se scriu, ci „se întocmesc" de către „învăţaţi", ale căror metode pot să fie la un moment dat nu dominante, ci „atotstăpînitoare". „Dînd de rost" papirusurilor şi biciuindu-se fără milă, ei scriu despre Tutmes al III-lea, care „o pornea la drum lung către miazănoapte-soare-apune". „Norodul" egiptean e alcătuit mai ales din „truditori"; ei venerează pe zeul Nilului care toarnă dintr-un vas nu apă, ci „umezeală". În Nil trăieşte crocodilul, animal care „închide şi deschide gura sa". Şi mai ciudat sînt traduse fragmentele de texte vechi, care nu sînt niciodată reproduse sau citate, ci „redate": „Ale faraonilor morminte (...) mari is foarte (...) şi sus is ascuţite" (27—28). „Lîngă cele porţi adastă un stîlp" (...) iar altul adastă aproape de aista" (27). Un mare mag vorbeşte despre o „ţară bolîndă" (294).

Adînciţi în încercarea lor, traducătorii n-au mai avut cînd să dea atenţie regulilor elementare ale gramaticii şi logicii. Iată cîteva mostre: „tratatul lui Horapollonius (...) a fost tradusă în patru limbi" (48); „armatele lui Napoleon gospodăreau" în Egipt „ca la ei acasă" (60); „numele Alexandru Ptolomeu, Arsinoe şi încă multe altele se întîlneşte" (63); nişte rînduri de scrisoare „vorbesc în chip grăitor" (81); egiptenii se ocupau cu „avicultura (...) de gişte şi raţe" (255); „unde a dispărut acest oraş din Deltă şi al întregului Egipt?" (260); într-unul din „papirusurile care preamăreşte" pe scribi, aflăm „un tablou veridic asupra felului în care" etc. (266); „norii de săgeţi (...) produce panică" (318); „duşmanul (...) sînt mulţi cîtă frunză şi iarbă" (324), deşi avem de-a face cu o „armată (...) lipsiţi de un comandament" (327); „înnebuniţi de groază, jalnicele rămăşiţe s-au apropiat de Kadeş" (351); cerealele sînt „corpuri friabile" (374)...

Cred că n-are rost să mai continuăm...

În sfîrşit, trebuie să ne exprimăm regretul şi pentru uşurinţa editurii care se foloseşte de numele eminentului istoric, acad. E. Condurachi, dîndu-i drept consultant ştiinţific al unei cărţi în care numele unor orientalişti celebri sînt „redate" pocit (V. S. Golenişcev devine Golenischev, *Akerblad devine* Okerblad, *iar Silvestre de Sacy,* de Sassy,— *şi aceasta în tot cuprinsul cărţii, unde numele amintite se repetă de multe ori). Bănuiala că această carte nu a suportat un control ştiinţific e întărită şi de alte greşeli, greu de admis, chiar dacă (sau chiar fiindcă!) lucrarea se adresează unui public larg. Astfel, istmul nu e o fîşie de pămînt ce leagă două continente, ci probabil un canal („istmul ce leagă Marea Mediterană de Marea Roşie" (309); iar în altă parte (81) se vorbeşte de limbile* zendară *şi* pehlenă, *care ar putea fi identificate cu limbile zendă (limba Avestei) şi pehlevi.*

IOANICHIE OLTEANU

Studii de stilistică şi limbă literară

Sub auspiciile Editurii de Stat pentru Literatură şi Artă, a apărut recent volumul *De la Varlaam la Sadoveanu* — studii despre limba şi stilul scriitorilor. Articolele selecţionate în culegere au fost publicate anterior în diferite reviste de specialitate. Criteriul grupării lor într-un singur volum ţine de succesiunea cronologică a scriitorilor şi are avantajul unei largi perspective istorice asupra evoluţiei limbii romîne literare.

Volumul se deschide cu articolul acad. Tudor Vianu — despre *Stilistica literară şi lingvistică* — articol teoretic şi programatic care priveşte dintr-o perspectivă ştiinţifică stilistica şi metodele ei de cercetare.

Spre deosebire de teoriile care repartizează studiile de limbă literară şi de stil fie lingvisticii, fie literaturii, profesorul Tudor Vianu recunoaşte stilisticii dreptul de a aparţine în aceeaşi măsură ambelor domenii. Cercetării unei opere literare i se cere o aprofundare ştiinţifică bazată pe studiul limbii.

Acest punct de vedere nu este împărtăşit însă de toate studiile publicate în volum. De aceea, o încercare de a clasifica unitar aceste articole, diferite ca metodă de investigaţie, e greu de realizat.

In majoritatea lor studiile sînt dedicate fie analizei limbii literare, şi în acest caz necesită investigaţii de ordin lingvistic, fie stilului scriitorului — accentuînd asupra problemelor literare şi de conţinut. Dintr-o a treia categorie fac parte articolele teoretice, privitoare la concepţiile despre limba literară a scriitorilor. In concluzie, articolele nu îndeplinesc condiţia îmbinării criteriului lingvistic cu cel literar în limitele unei singure cercetări. Astfel, studiile de limbă literară nu au în vedere în mod suficient particularităţile stilistice semnificative ale individualităţii scriitorului. In aceeaşi măsură studiile de stilistică nu insistă asupra fenomenelor lingvistice specifice limbii întregului popor, asupra limbii literare în ansamblu, dovedind o insuficientă capacitate de generalizare a elementelor studiate. Iată de ce e necesară în cercetările de limbă literară, corolarea datelor deţinute prin analiza limbii la un anumit creator, cu limba literară a epocii, pentru a se putea scoate în relief specificul scriitorului în ce priveşte mînuirea normelor limbii literare.

Ţinînd seama de aceste principii, unii cercetători au reuşit să releve fapte preţioase pentru istoria limbii literare. Semnificative în acest sens sînt articolele acad. Al. Rosetti *Limba poeziilor lui Mihail Eminescu,* acad. Iorgu Iordan *Limba „eroilor" lui Ion Luca Caragiale,* Liviu Onu *Observaţii cu privire la contribuţia Cazaniei lui Varlaam la dezvoltarea limbii romîne literare* şi articolul Lidiei Sîrlea *Observaţii asupra limbii şi stilului Ţiganiadei lui Ion Budai Deleanu.* Aceste articole au meritul de a porni de la o metodă de cercetare ştiinţifică asupra faptelor de limbă literară şi de stil, ridicînd prin aceasta valoarea ştiinţifică a volumului.

Apreciind în egală măsură aspectul lingvistic şi literar, şi pornind în cadrul cercetării de la conţinutul operei literare, se va putea trece în toate analizele de limbă literară şi de stil la o metodă de studiu fundamentată pe criterii ştiinţifice. Numai asemenea lucrări vor putea să demonstreze în mod convingător că studiile de stilistică antrenează deopotrivă pe cercetătorii limbii şi ai literaturii. Stilistica începe acolo unde lingvistica şi critica literară se întîlnesc.

Ţinînd seama de larga circulaţie a volumului în mase de cititori, s-ar cere în continuare editarea unor asemenea culegeri de studii de limbă literară şi de stil, privind literatura contemporană, care aşteaptă să fie valorificată din acest punct de vedere. Poezia şi proza noastră actuală ca expresie a literaturii vieţii noi, stă în continua atenţie a maselor largi de cititori care aşteaptă şi opinia stilisticii.

SINZIANA POP

„Tragicii greci"

— antologie —

Din lectura volumului antologic „Tragicii greci" se desprind cîteva preţioase învăţăminte. Maturitatea şi echilibrul teatrului grec, realizate la Sophocle prin conştiinţa nobleţei umane, constituie un merit rar, mai ales dacă ne amintim că tragicii greci au fost iniţiatori, deschizători de drumuri. Se poate reţine de asemenea continua dorinţă de investigare a problemelor noi, caracteristică lui Eschyle şi Euripide. Se poate vorbi chiar de un anume realism la Euripide. In sfîrşit, poate cea mai importantă lecţie a teatrului grec este convergenţa tuturor preocupărilor sale spre om, antropomorfizarea miturilor, într-un cuvînt, umanismul său. In acest sens este grăitoare evoluţia ideii de destin exterior. Atotputernic la Eschyle, resemnîndu-se să dialogheze cu eroul la Sophocle, destinul exterior (înţeles ca resort dramatic) dispare cu totul la Euripide, iar eroul, omul capătă puterea de a-i schimba verdictele. Destinul în tragedia greacă, explicat de Marx ca ridicare a întîmplării la rang de destin, este înfrînt în „lupta grecilor pentru sfărîmarea cerului exterior".

Iniţiativa Esplei de a publica o culegere de traduceri din tragicii greci merită toate laudele. Dar dacă subtitlul de „antologie" justifică faptul că autorii respectivi sînt prezentaţi doar parţial, se pot ridica obiecţii în legătură cu alegerea tragediilor. In cazul lui Euripide, alegerea, greu de făcut, ne pare judicioasă. Este lăudabilă în special traducerea dramei satirice Ciclopul. Din Eschyle, pe lîngă Orestia, prezenţă necesară într-o asemenea antologie, s-a publicat Prometeu înlănţuit. Ar fi fost poate mai indicată includerea tragediei Perşii, singura, păstrată, inspirată de imediata contemporaneitate a lui Eschyle.

Ni se par destul de grave erorile din traducerea lui Eschyle. Făcută pentru scenă, din ea se elimină zeci de versuri (de ex. din „Agamemnon" v. 68—71, 75—82, 104—159, 351—354, 367—399, 437—444, etc.) sau se înlocuiesc unele strofe prin altele. Traducerea lui G. Murnu, foarte izbutită în ceea ce priveşte forţa verbală şi valoarea expresivă, ar fi trebuit completată, aşa cum s-a procedat mai de mult cu traducerea, iniţial lacunară şi ea, a lui Coşbuc din Divina Comedie. Şi dacă lucrul acesta nu s-a putut face, credem că datoria editorului era de a traduce în proză, în notă, versurile care lipsesc.

In ceea ce priveşte traducerea tragediilor lui Sophocle, ea satisface în genere unele cerinţe de fidelitate faţă de original. Atît George Florin, cît şi Dan Botta, păcătuiesc însă adesea prin neclaritate, prin întortocherea expresiilor şi prin „autohtonizare" exagerată.

Pentru a fi înlesnită urmărirea evoluţiei tragediei de la expresia lirică spre acţiune, sugerăm ca la o viitoare ediţie să se scoată în evidenţă deosebirea dintre părţile cîntate, recitate cu acompaniament sau vorbite.

E sigur că antologia de la E.S.P.L.A., valoroasă, în ciuda lipsurilor semnalate, va însufleţi pe eleniştii noştri şi îşi va dovedi rostul ca punct de plecare pentru o traducere a celor mai reprezentative lucrări din opera tragicilor greci.

PAVEL TOMA

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director: acad. Mihai BENIUC

COLEGIUL DE REDACŢIE

Dumitru CORBEA (membru în Comitetul de direcţie); Dan DEŞLIU (membru în Comitetul de direcţie); Mihu DRAGOMIR (membru în Comitetul de direcţie); V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE; Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS; Titus POPOVICI; Tiberiu UTAN; Haralamb ZINCĂ (membru în Comitetul de direcţie).

SCRIITORII SOVIETICI ȘI Congresul al XXI-lea

Alături de limbajul grăitor al cifrelor de control privind dezvoltarea economiei naționale a U.R.S.S. pe anii 1959—1965, stau la loc de cinste problemele creației literare și artistice — fapt care nu poate să nu umple de bucurie inimile celor ce făuresc valorile artei socialiste. Și aceste valori reale se concretizează prin zeci și zeci de volume remarcabile, care și-au dobîndit recunoașterea cititorului de masă din ce în ce mai exigent, din ce în ce mai intransigent, am putea să spunem în criteriile lui de judecată artistică, în gustul lui estetic și bogăția cerințelor spirituale. „Nu încape îndoială — menționează Literaturnaia Gazeta în articolul său de fond Cauza scumpă a literaturii sovietice din 17 februarie 1959 — că asemenea opere ca Soarta unui om de M. Șolohov sau Zări nesfîrșite de A. Tvardovski, opere ce neau pricinuit astăzi o profundă emoție, vor dura vreme îndelungată, fiind documente umane remarcabile despre zilele noastre, despre forța și măreția sufletească a omului contemporan".

Ca un fir roșu se desprinde din cuvîntul scriitorilor care au ținut să-și exprime prin litera scrisă atașamentul integral față de partid și față de cauza culturii socialiste, o adîncă preocupare direcționată spre aspectele concrete, vii, ale contemporaneității. Genul operativ al schiței și al reportajului literar stă în centrul discuțiilor. Aici, un rol de seamă revine presei, revistelor periodice în special, care prin materialul publicistic de înaltă ținută — ca prima etapă importantă în procesul de creare a operelor literare de dimensiuni mai mari — trebuie să oglindească cele mai semnificative aspecte ale realității în mijlocul cărora acționează omul-constructor. La o ședință lărgită a Biroului Uniunii Scriitorilor din R.S.F.S.R., s-au discutat recent modalitățile de a găsi căi și forme noi de activizare a revistelor. Președintele Prezidiului Uniunii R.S.F.S.R., L. Sobolev, a pus accentul pe problema ridicării culturii profesionale a redactorilor și scriitorilor, care își dau aportul de colaborare la reviste, propunerea fiind adîncită și dezvoltată prin exemple concrete de către locțiitorul președintelui, scriitorul S. Mihalkov.

Participarea activă la noile cerințe ale vieții, la sarcinile imediate pe care le trasează în fața întregului popor documentele Congresului, se vădește chiar și prin caracterul de comunicare directă cu cititorul, de confesiune sufletească și de evocare a figurilor de luptători pe fronturile construcției comuniste, pe care-l au articolele semnate de numeroși scriitori în presa cotidiană și periodică. Marieta Șaghinian, în scurta sa profesiune de credință Alături de milioanele de creatori — oameni ai muncii, numește acest sentiment, care însuflețește întreaga colectivitate sovietică „sentimentul frontului" — entuziasmul solidar al participării la bătălia comună. Scriitoarea cheamă pe confrații săi să se dăruiască fără precupețire creației, dăruirea aceasta fiind „un lucru miraculos: cu cît te dăruiești mai mult, cu atîta ți se îmbogățesc forțele".

Vorbind despre patosul epocii actuale, despre procesul grandios de care este cuprinsă țara, Anna Karavaeva reclamă de la mînuitorii condeiului să valorifice în cărțile lor resursele spirituale ale poporului — îmbinarea visului cu energia, a cutezanței cu voința de acțiune, trăsături ce întregesc chipul moral al omului sovietic — constructor al comunismului.

Ceea ce constituie substanța artei sovietice în general, — scrie S. S. Smirnov — este principiul eroismului, ale cărui tradiții revoluționare prezente în viața și psihologia oamenilor, au alimentat cele mai valoroase opere de pînă acum și le găsim cu prisosință în noile romane ca Frații Erșov de V. Kocetov, Bătălia în marș de Galina Nicolaeva, Cutezanța de Ana Kopteaeva sau Cugetări de F. Panferov. Aceasta din urmă conturează în articolul-reportaj Omul — biruitor al naturii (Literaturanaia Gazeta din 12 II 1959) cîteva figuri reale din rîndul lucrătorilor anonimi de pe marile șantiere de construcție, care țin sus steagul brigăzilor comuniste de muncă. Asemenea oameni trebuie să devină prototipuri ale eroului nou în literatura actuală.

Aceleiași teme a omului care sintetizează cele mai alese calități morale și care-și pune energia în slujba progresului științei, tehnicii și culturii este consacrat articolul lui Boris Polevoi Milioane de făuritori publicat în Pravda din 27 I 1959.

Înțelegînd prin noțiunea de contemporaneitate tot ce este arzător, tot ce frămîntă colectivitatea sovietică și cere o rezolvare operativă, scriitorii subliniază că nu orice temă aderentă la „cotidian" la nimicurile nesemnificative și neesențiale ar putea constitui obiectul zugrăvirii în literatură. Dimensiunile adevărate ale realității sociale și psihologice cu sensurile ei proiectate în viitor, iată care trebuie să fie orbita de investigație a scriitorului. Atîtea înfăptuiri ale oamenilor sovietici de recentă dată își așteaptă o întruchipare artistică demnă: construirea sputnicilor și a rachetei cosmice, valorificarea pămînturilor înțelenite, ofensiva tinerilor patrioți pe șantierele din Orientul țării etc. etc. O a doua problemă, derivînd din izvorul primordial al actualității este omul — eroul pozitiv al epocii noastre — care, cu mintea și brațele sale, construiește bazele tehnico-materiale ale societății comuniste, care pe zi ce trece iese învingător în întrecerea cu lumea capitalistă, care va vedea aevea Comunismul și va fi părtaș la bucuriile vieții noi. Această sarcină de creare a eroului pozitiv de tip nou are o profundă semnificație educativă — unul din atributele fundamentale ale literaturii realismului socialist căruia îi închină cuvinte entuziaste scriitorii: Anatoli Sofronov, Mehti Gusein, I. Libedinski, A. Ceakovski, Vera Inber, S. Kojevnicov și alții. Stepan Scipaciov, în Cugetări pe marginea Congresului (Literaturnaia Gazeta din 29 I 1959), conchide că e o datorie sfîntă a prozatorilor, poeților și dramaturgilor sovietici „de a crea opere de înaltă valoare artistică... demne de minunata epocă în care avem fericirea să trăim și să muncim".

În această atmosferă însuflețită, în care se confruntă păreri și gînduri despre destinele literaturii sovietice, scriitorii își manifestă convingerea fermă că numai prin perfecționarea continuă a măiestriei, prin ridicarea nivelului ideologic și critic al creației lor pot fi atinse obiectivele pe care și le propun.

Luînd cuvîntul la Congres în numele tuturor scriitorilor sovietici, poetul Tvardovski a definit în linii clare centrul de greutate spre care converg preocupările frontului literar, expunîndu-și speranța că cel de-al treilea Congres al scriitorilor sovietici, care va avea loc curînd, își va alege fără ocolișuri drept temă principală a dezbaterilor: intransigența și intoleranța față de cărțile slabe, nerealizate, față de literatura defectuoasă scrisă de mîntuială, luînd în discuție, pe de altă parte, problema concordanței dintre conținutul de idei adînc și forma desăvîrșită a operei literare, problema conștiinței și răspunderii profesionale, pentru a fi la înălțimea speranțelor pe care le investesc în scriitori partidul și întreg poporul.

Tamara GANE

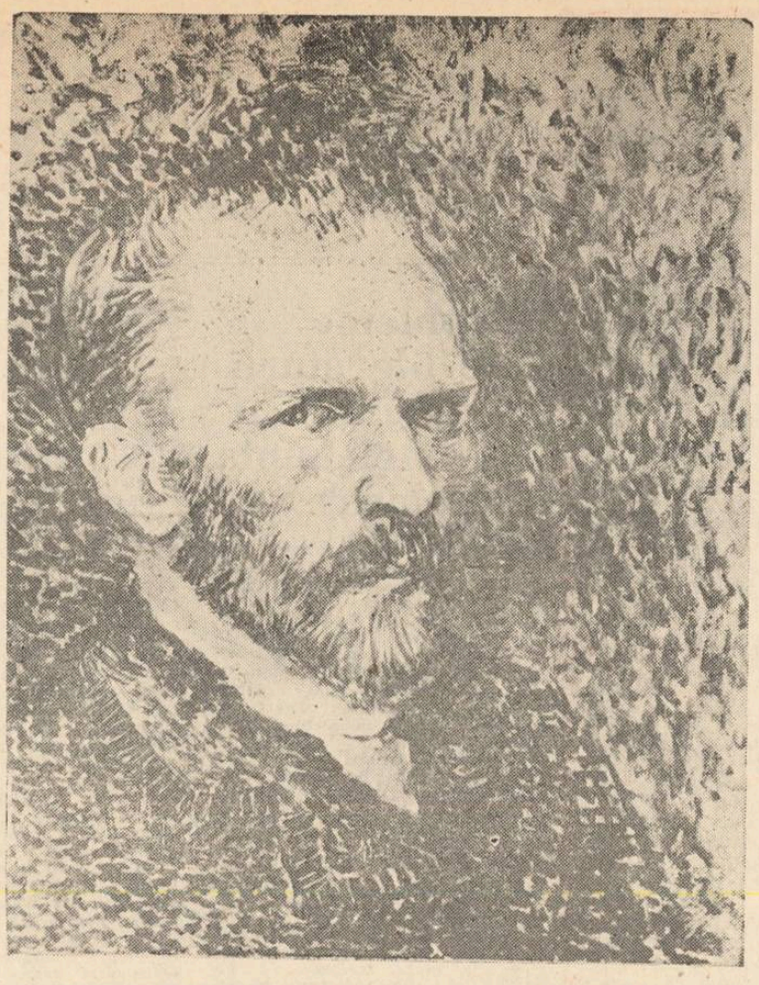

VINCENT VAN GOGH: Autoportret

Unde sînt psihoticii

Freudismul părea să fi fost una din acele trecătoare mode cu care, în lipsă de ceva mai trainic, se delectase pentru un număr de ani occidentalul amator de senzații tari. Părea să fi trecut definitiv timpul cînd arta mai putea fi privită ca sublimare a lui „libido". Iată însă că, într-un număr nu tocmai vechi din Revue française de psychanalyse *(tomul XXII, ian.—febr. 1958) își face loc una din acele impudice, scandaloase analize freudiste care pieriseră cam de mult. Autorul un „cercetător" american, al cărui nume nu merită nici să fie pomenit, pune sub lupa psihanalitică două din pînzele cunoscutului pictor olandez Vincent Van Gogh. Lucrul ne atrage cu atît mai mult atenția, cu cît revista franceză nu face altceva decît să reproducă, tălmăcit în limba lui Voltaire, un articol apărut în urmă cu alți doi ani în* The american imago, *ceea ce sugerează fie că autorul e unul din epigonii remarcabili ai freudismului, fie că „opera" sa e din acelea ce nici o dată nu pot fi popularizate îndestul, fie și una și alta. Fie oricum, devine limpede că, la șaptezeci de ani de la naștere, freudismul tot mai sare pîrleazul în grădinile artei. Este vorba, în articolul cu pricina, despre două pînze cu subiect asemănător. Una dintre ele* Scaunul și pipa *înfățișează în centrul tabloului, văzut dintr-un unghi normal, un scaun obișnuit, pe care stau părăsite o pipă stinsă și o pungă de tutun. Este faimoasa pipă a lui Van Gogh, de atîtea ori zugrăvită, pipa din care meșterul, în ceasul morții a cerut să mai soarbă un fum. A doua pînză,* Fotoliul lui Gauguin, *înfățișează un fotoliu oarecare, simplu, privit din același unghi ca scaunul din tabloul precedent. Pe fotoliu, într-un sfeșnic cum nu se poate mai banal, se află o lumînare aprinsă, iar lîngă ea două cărți. Și o pînză și cealaltă sînt niște naturi moarte în cel mai ortodox spirit expresionist și în stilul caracteristic lui Van Gogh. Oricine le pune alături și le privește, are senzația că scaunul și fotoliul dialoghează sau, dacă vreți, că prin ele dialoghează posesorul scaunului, Van Gogh, și posesorul fotoliului, Gauguin. Simbolica expresionistă lasă fiecăruia dintre noi destul loc pentru interpretări și presupuneri estetice.*

Un freudist, însă, este cu totul altceva decît noi, oamenii. El are nu presupuneri, ci certitudini, rezultate din propria sa simbolică. El interpretează, deci, cu o precizie de aparat: „Pipa și punga cu tutun pe scaunul lui Van Gogh, lumînarea aprinsă și cele două cărți pe fotoliul lui Gauguin sînt simboluri genitale". Ceea ce urmează acestei fraze nu se mai poate reproduce. Pentru a demonstra cele afirmate, autorul trece la detalii scabroase, exprimate atît de nud, atît de direct, încît un om normal nu poate găsi destulă îndrăzneală ca să le repete.

După ce epuizează simbolica obiectelor zugrăvite de pictor, freudistul interpretează psihanalitic și culorile. Citîm și de astădată, atît cît îngăduie bunăcuviința: „Faptul că (Van Gogh) a pictat scaunul său în galben pal, la lumina zilei, pe soare, arată că el încearcă să se identifice cu tatăl și cu energia paternă (...) Totuși, se poate vedea în galbenul pal și o altă semnificație, chiar dacă derivă din galben. Deși inconștientul nu poate fi rațional, se vede că, pentru Van Gogh galbenul pal reprezintă de fapt o anemie a galbenului și sugerează deci, în mod logic impotența, castrarea și incapacitatea de a deveni identic cu tatăl". Așadar, de astă dată, „cercetătorul" american ezită între două soluții, dintre care prima, pur psihanalitică, e mai puțin picantă decît a doua, decît cea în care, făcînd mici concesii logicii și rațiunii, poate ajunge la suprema sublimare a lui „libido". Concluzia finală este de-a dreptul clinică: „Jocul culorilor, adăugat la rivalitatea celor două scaune exprimă tortura artistului: complexul lui Oedip, impotență și teama castrării, atracție homoerotică și refuz, insultă narcisiană, descurajare și furie. Aranjarea carourilor și repetiția ornamentelor în scaunul lui Van Gogh și în fotoliul lui Gauguin sînt reacții de apărare schizoidă imperioasă împotriva conflictelor primejdioase și înspăimîntătoare".

Gravă sentință! Nu ne mai rămîne decît să-l deplîngem pe sărmanul Van Gogh că, mînat de atîtea grele morburi psihice, n-a avut la timp fericirea să încapă pe mîinile celor ce abia azi îi pun diagnosticul. Ce dureros, ce descurajant este să descoperi atît de tîrziu că ciudatul pictor olandez a fost — cum le place freudiștilor să spună — un psihotic! Dacă trăia încoace, în zilele noastre, i s-ar fi aplicat „antrenamentul autogen, metodă de relaxare prin autodecontracție concentrativă", remediu practicat de un alt freudist contemporan nouă.

Așa însă, nu mai e nimic de făcut. Freudiștii înlătură rămășițele lui Van Gogh de pe masa de disecții psihanalitice și anunță o nouă victimă: o doamnă de la Paris a pregătit disecția, în trei volume in-16°, a sărmanului Edgar Allan Poe. O vestește aceeași revistă franceză, într-unul din ultimele numere, pe copertă, cu literă stridentă, la „Noutăți". Numai că noutatea aceasta e, nemărturisit, veche: aceeași autoare, acum douăzeci și cinci de ani, în plină glorie a freudismului, l-a mai disecat odată — e drept că numai în două volume — pe același poet american.

De vreme ce asemenea lucrări apar, s-ar zice că freudismul tot mai are vad în occident. Că nu a fost o simplă modă. În realitate, însă, ne găsim în fața unui mic număr de incorijibili sinistri, organizați la scară internațională. Sărăcia universului lor se vădește în reeditări, în împrumuturi de la o publicație la alta, în circulația a numai cîtorva nume de supraviețuitori ai orgiilor psihanalitice de odinioară.

Puțini ca număr, dar multă zarvă. Multe „congrese". Multă publicitate. Maculatura psihanalitică se strecoară pe unde poate. Și se strecoară bine. De cele două părți ale Atlanticului ea rentează, ca orice tipăritură de scandal, abjectă, monstruoasă. Acum o jumătate de veac, Lenin vorbea despre literatura cu care își hrăneau sufletul „cei zece mii" din Rusia țaristă. Înmulțiți această cifră cu cît trebuie spre a o aduce la volumul Europei occidentale și al celor două Americi și veți înțelege imediat de ce, acolo, rentează să vorbești, cînd într-un singur articol, cînd în trei volume, despre organele genitale ale lui Van Gogh, Gauguin, Poe... Psihanaliștii de azi fac o reverențioasă mustrare nu știu căror prelați catolici că, de mult cîndva, numiseră freudismul „psihologie de privată". Firește, altele sînt acum relațiile dintre catolicism și psihanaliză. Dar, independent de ele, denumirea rămîne.

Tot mai împuținată, secta freudiștilor continuă să facă mare zgomot. Și pentru ce anume? Duc freudiștii cît de cît înainte știința esteticii? Au găsit o nouă cheie creației artistice? Nu. N-au nici ei îndrăzneala s-o pretindă: „Printr-o analiză psihanalitică — se încheie articolul despre scaunele lui Van Gogh —, pătrundem pînă la alegerea particulară a subiectului și a culorilor, pătrundem pînă la sensul compoziției; nu pătrundem însă pînă la geniul care a putut transforma aceste elemente într-o Artă atît de mare". Și atunci? Analiza freudistă a artei nu rămîne decît un exercițiu dezgustător, fără orizont științific, primejdios din punct de vedere social, întemeiat pe asociații obscure între instinctul sexual și izvoarele creației artistice. Profesioniștii acestor exerciții, pe de o parte, fac din „libido" sursa stărilor psihice morbide și, pe de altă parte, fac din artă expresia sublimată a acestei morbidități. Pentru ei, opera de artă izvorăște din nevroze, din psihoze, din penibile refulări și alte complexe psihice întemeiate pe o sexualitate anormală. Pentru ei, scriitorul este un suflet bolnav, un psihotic.

Ar merita o asemenea aplicație freudistă poeții „de avangardă" ai occidentului. Nu fiindcă, în cazul lor, ar fi adevărată. Însăși „arta" acestora are explicații sociale și nu psihotice. Dar fiindcă li se potrivește. Nimic nu apare mai caracteristic psihotic decît creația lor, pornită din zonele subconștientului. Și, ca să dăm psihanaliștilor ce este al psihanaliștilor, psihotici sînt ei înșiși, psihanaliștii, posedați din creștet pînă în tălpi de propria lor morbiditate libido-psihică. Un singur lucru rămîne dureros: că, acolo, nume ilustre ca ale lui Poe, Van Gogh, Gauguin și a altora sînt profanate de atingerea murdară a sectei freudiste.

Mircea BRĂTUCU

Un sculptor al Albaniei noi: ODISE PASKAL

Statuia eliberatorului Albaniei de sub jugul turcesc — reprezentînd un țăran înarmat — m-a impresionat atît de puternic încît făceam ce făceam și căutam să trec din nou prin piața din centrul orașului Korcea. Mi-am arătat dorința de-al cunoaște și de a sta de vorbă cu Odise Paskal autorul monumentului, sculptor cunoscut în țara noastră prin operele prezentate la Expoziția de artă Albaneză care a fost anul trecut în țara noastră. Peste cîteva zile mi l-a prezentat poetul Bubani. Am stat la o cafea. Voiam să știu cum a realizat capodopera de la Korcea. Odise Paskal a început a-mi povesti... Își aducea aminte din copilăria sa, cînd întregul popor albanez cu arma în mînă se ridicase împotriva turcilor. Munții erau plini de haiduci și luptători albanezi. Coborau din munți, coborau în sate și loveau în cotropitori. Populația îi primea cu brațele deschise, cu pîine și sare, cu lacrimi în ochi. Micul Odise a văzut într-o zi pe drumul din fața casei părintești un luptător voinic, cu înfățișare aspră și neînfricată, ars de soare și de vînt, în portul țăranilor din regiunea de sud, din Ostrova. Era cu arma în mînă, cu pletele în vînt, cu privirea de vultur în zbor peste piscurile munților înalți. Chipul acelui luptător îl urmărea pe Odise și în vis. În 1912 Albania și-a recăpătat independența națională, a devenit un stat de sine stătător, cum fusese și cu multe veacuri înainte.

ODHISE PASKAL: Luftetari Kombetar (fragment)

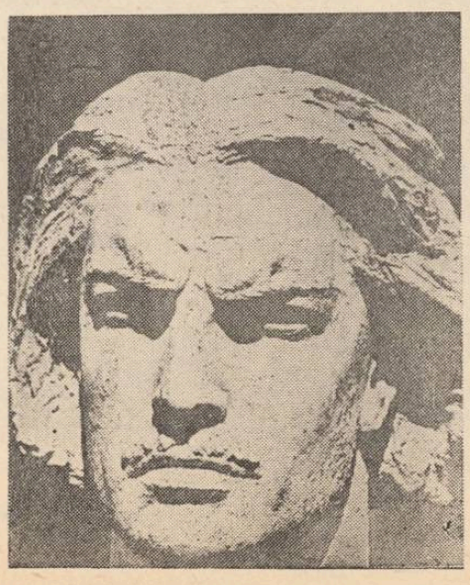

Insă feudalii și capitaliștii albanezi au luat locul turcilor. Viața poporului a rămas tot grea. A rămas Albania în întuneric pînă la statornicirea puterii populare. Odise Paskal n-a studiat pictura și sculptura. El a făcut Facultatea de litere, dar îi plăcea arta. A cutreerat toată Italia. A vizitat numeroase muzee. S-a apucat de pictură. Era convins că paleta și culoarea îl vor împinge spre glorie. Dar s-a lăsat de pictură și s-a apucat de sculptură. Prima lucrare a făcut-o cînd era student la Facultatea de litere din Torino. Venise în vacanță, în regiunea Korcea. Era foamete. Mureau oamenii de foame, cădeau pe drumuri.

A sculptat un țăran bătrîn, care moare de foame. Isprăvise lucrul și privea, se gîndea. Nu știa dacă a făcut un lucru bun. În timpul acesta a intrat la el o fetiță. Fetița a privit pe bătrînul pe care îl sculptase el și a întrebat.

— Ce are? De ce plînge? De ce zace?

— I-i foame, i-a răspuns studentul.

Fetița a plecat fără nici un cuvînt. Peste cîteva clipe s-a întors cu o bucată de pîine în mînă. S-a apropiat de statuia bătrînului și ia spus, întinzîndu-i bucata de pîine:

— Na, ia și mănîncă, moșule...

Cuvintele fetiței i-au dat încredere tînărului sculptor. Fetița văzuse mai bine decît el însuși. Lutul din care era lucrat bătrînul căpătase viață adevărată... Era viața din satul lor, din satele Albaniei feudale, de după primul război mondial.

Cu această încercare a intrat în sculptură Odise Paskal. Cîțiva ani mai tîrziu, edilii din Korcea l-au chemat și i-au cerut să le facă o statuie care să reprezinte eliberarea Albaniei de sub jugul otoman. Primarul i-a cerut să facă statuia unui înger, iar un consilier l-a și văzut pe acel înger cu o ramură de măslin în mînă...

Pe atunci tînărul sculptor nu avea decît 25 de ani. S-a gîndit la tema propusă și, ca din vechi amintiri, i-au apărut în față luptători, pentru eliberarea Albaniei, care aveau pe mîneca hainelor scris: libertate ori moarte. Și-a adus aminte atunci de țăranul acela tînăr pe care îl văzuse în copilărie și al cărui chip nu-l putea uita. L-a purtat cu el prin munții Albaniei, l-a purtat cu el în Italia, pretutindeni.

Patru ani a lucrat tînărul sculptor, zi și noapte. Lui Odise Paskal îi era teamă în ziua inaugurării. Se adunase lume de pe lume. Era plină piața din Korcea. Odise sta cu sufletul la gură. Aștepta clipa în care va fi dezvelit monumentul pe care îl făurise imaginația și mîinile sale.

Munca și strădania nu i-au fost în zadar. Mamele stăteau în fața bronzului și plîngeau. Fiecare vedea în luptătorul neînfricat un fiu, un nepot, o rudă apropiată sau un cunoscut. Puneau flori la picioarele eroului și ziceau:

— Fiul meu cel drag este acesta.

Numai un singur bătrîn a strigat din mulțime, la inaugurare:

— Acesta este Negip Benia! Negip Benia!

Bătrînul s-a pierdut în mulțime. Odise a alergat, a vrut să-l oprească, a vrut să-l întrebe cum arăta Negip Benia. În clipa aceea și-a dat seama că luptătorul pe care-l văzuse pe drum, prin sat, și pe care-l purtase în minte și în inimă, era Negip Benia. În clipa aceea era fericit. Prin chipul lui Benia redase mii și mii de eroi, mii și mii de fii ai Albaniei.

Opera lui Odise Paskal din Korcea reprezintă o culme. O altă culme a urcat artistul cînd i-a redat figura de legendă a marelui Skanderberg. Dar arta lui Odise Paskal are multe culmi, multe vîrfuri, întocmai cum este și țara lui: Albania.

Sculptorul albanez vrea să atingă o nouă culme în artă: să redea și să realizeze un erou al construirii socialiste a Albaniei noi.

Dumitru CORBEA

ascultă înfiorați acest zvon al codrului). Vremea nu trebuie irosită. Tovarăși, vom intra-n apă și vom coborî pe firul apei. Unul însă... (Face o pauză. Se uită în ochii tovarășilor de luptă. Se vede că-i vine greu să hotărască), trebuie să rămîie aici să abată atenția dușmanului asupra sa...

Se lasă o tăcere grea. Se aude lătratul cîinilor. Mihai își croiește drum spre comandant. Ochii lui sînt luminați de febra stranie a omului care se stinge pe picioare. El spune:

— Comandantul nostru are dreptate. Jandarmii vor ajunge aici. Nu le va fi greu să înțeleagă că am coborît pe firul apei... însă urmele mele, adică ale noastre trebuie să ducă-n sus, în pădure.

— Mihai! rostește Tudor îndurerat.

— Tovarăși, eu rămîn. N-are nici un rost... Hai grăbiți-vă.

Tudor ordonă cu vocea sugrumată de emoție:

— Intrați în apă!

Partizanii trec în tăcere prin fața lui Mihai și intră în apă. Tudor a rămas ultimul.

— Mihai!

Ochii celor doi prieteni și tovarăși de luptă se întîlnesc într-o ultimă privire. Tudor îl îmbrățișează.

— Ești un comandant bun, Tudor. Știi să-ți păzești oamenii... Nu-i arunci orbește în foc... Aș vrea, ca după victorie, oamenii să-și amintească cu respect de lupta noastră. (Răzbate lătratul cîinilor). Hai, pleacă... Stai, lasă-mi o grenadă...

Rănitul ia grenada și-l împinge pe Tudor spre apă. Tudor se retrage cu spatele. Dispare.

O clipă, Mihai se uită în jurul său, apoi, în grabă se apucă să „facă urme". Pornește spre apă, o cotește spre dreapta, intră în pădure, face un semicerc, revine la apă. Jocul acesta de-a „urmele" se repetă de cîteva ori cu o înfrigurare din ce în ce mai intensă. In vremea asta, patrula se apropie. Cîinii latră, înnebuniți, trăgînd după ei însoțitorii.

Mihai se pierde în pădure. Aleargă în zig-zag. Efortul pe care-l face este supraomenesc. Vrea din toată inima să învingă, să-și îndeplinească misiunea. Abia se mai ține pe picioare. Merge sprijinindu-se cînd de un copac, cînd de altul. Lătratul cîinilor este din ce în ce mai aproape...

★

Partizanii coboară pe firul apei. Apa le ajunge pînă la genunchi, Gică se împiedică și cade. Fundul albiei este plin de pietroaie. Înaintează și tac. Nu se aud decît pași prin apă și gîfîitul oamenilor. Tudor se uită mereu peste umăr.

★

Mihai mai face un pas. Puterile l-au părăsit. Cade. Se tîrîie. Incearcă să ajungă în spatele unui brad căzut. Ajunge. Bradul devine parapet. Își scoate revolverul, hotărît să se apere. Zărește siluetele unor soldați. Plutonierul Bistriceanu ordonă soldaților să se resfire în linie de trăgători. Impușcăturile se întețesc. O veveriță sare speriată de pe un copac pe altul.

★

Partizanii aud împușcăturile. Se opresc. Gîfîie osteniți. Pornesc mai departe.

★

Revolverul lui Mihai păcăne în gol. I s-au terminat gloanțele. Privește înciudat revolverul. Apoi, îl aruncă. Apucă grenada și așteaptă. Soldații se apropie. Cîinii se smucesc întărîtați. Sînt gata să se arunce asupra partizanului. Mihai trage cu dinții de fitilul grenadei și așteaptă. Zărește veverița și, fără să vrea, zîmbește blînd, copilărește. Deodată, cîinii se aruncă asupra lui. In aceeași clipă, grenada din mîna lui Mihai explodează.

★

Ecoul exploziei se pierde prin văile munților. Partizanii încremenesc. Se lasă o tăcere dureroasă, ca la marginea unei gropi. Buzele lui Tudor rostesc îndurerate:

— Mihai!

Și așa cum stăteau în apă, își scot capelele, în semn de omagiu. Apoi, pornesc mai departe, împovărați de durere.

Firul apei îi conduce într-o poiană. Aici sînt în afară de orice pericol. Soarele e cald, prietenos. Sleiți de puteri, partizanii, unul cîte unul, cad la pămînt. Soarele îi încălzește. Oamenii sînt flămînzi și descurajați. Gică spune visător:

— Ce bună a fost mămăliga de aseară!

Emil se uită încruntat la dînsul; nu-i place să audă vorbindu-se de mîncare.

— Nea Marine, nu mai ai nimic prin raniță aia? întreabă Gică cuprins de-o vagă speranță.

„Aprovizionarea" dă din cap: „Nu!"

★

Tudor are o privire rătăcită. Alevea, îl vede pe Mihai depărtîndu-se. Îi aude ultimele cuvinte: „Ești un comandant bun!" Știi să-ți păzești oamenii... Hai, pleacă! Stai, lasă-mi o grenadă!"

Vorbele acestea îl trezesc parcă din toropeala oboselii și amărăciunii. Descoperă chipurile deprimate ale celorlalți. Ceva dureros i se răsucește în inimă. Incruntat, își cercetează ceasul de mînă.

— Toma!

Glasul comandantului a răsunat într-un fel ciudat, poate sever. Privirile partizanilor se îndreaptă curioase spre Tudor... Toma a înțeles. Aduce aparatul. Și, sub ochii tovarășilor lui, începe să-și lanseze chemarea:

— Allo! Allo! Stejarul! Stejarul! Aici „Stînca"! Cum mă auzi? Trec pe recepție.

„Stejarul" nu răspunde. Toma repetă chemările. Pe neașteptate, după cîteva încercări nereușite, cutia lui Toma prinde glas:

— Allo! Allo! Stînca! Aici „Stejarul"! Te aud foarte bine... Răspunde 81 e lîngă tine? Trec pe recepție...

Publicăm aceste două poezii cu ocazia împlinirii unui an de la moartea regretatului nostru prieten, poetul Ion Gh. Boldici.

ION GH. BOLDICI

Amăgire

Mă-ntreb cum de-au putut să cadă
cînd, iarna încă n-a sosit,
atîtea valuri de zăpadă
pe Bărăganul însorit.

Zorind, eu nu mai simt năduful,
trec peste miriști, prin livezi,
să strîng în mîna caldă pufuI
scînteietoarelor zăpezi.

Dar mă opresc. Cronometrează
necruțătorul pitpalac...
Prin lan mlădie-naintează
culegătoarea de bumbac.

Sopas

Doi tractoriști s-au războit
în crîncenă bătaie
și-ogorul l-au desmiriștit
pe-o arșiță-văpaie.

Lîngă tractoare, din tutun
au prins țigări a-și face;
pe-o brazdă și-au găsit loc bun
să duhănească-n pace.

Sub cap încet și-au potrivit
un snop de grîu drept pernă
și-acum discută liniștit
politica externă.

Ochii lui Toma s-au umplut de lacrimi. Raportează pe un ton înviorat:

Allo! Allo! Stejarul! 81 e lîngă mine — se uită la Tudor. E bine sănătos... N-avem decît o singură pierdere. Trec pe recepție.

— Allo! Stînca! 81 să noteze! 81 să noteze!...

Glasul „Stejarului" este acoperit de o muzică bărbătească care exprimă bucuria regăsirii. Nu vedem decît fața radioasă a lui Toma și mîna lui Tudor care scrie:

«„Stejarul" vă mulțumește pentru toate acțiunile curajoase întreprinse în nordul Moldovei împotriva eșaloanelor hitleriste. Vă mulțumește și vă felicită pentru felul cum ați știut să vă retrageți și să vă păstrați efectivul. Vă veți îndrepta spre Piatra Neamț. Evitați ciocnirile cu dușmanul. La Piatra Neamț...»

Mîna lui Tudor continuă să scrie. Partizanii s-au înghesuit în jurul radistului. Aparatul surprinde chipurile dintr-odată bucuroase ale luptătorilor. Din clipa asta nu mai sînt singuri. Acum au înaintea lor o direcție. „Stejarul" răspunde.

Emisiunea s-a terminat. Tudor se ridică-n picioare. Mușchii feței îi tremură de emoție. Și ceilalți s-au ridicat în picioare.

— Tovarăși, le vorbește comandantul, „Stejarul" ne cere să ajungem la Piatra Neamț pe drumul cel mai scurt... Sîntem din nou soldați ai regimentului 5 Fortificații, spune el bucuros. S-a înțeles...

Partizanii răspund în cor:

— Înțeles, să trăiți, don' locotenent!...

Gheorghe ia poziția de drepți:

— Don' locotenent, dați-mi voie să vă raportez!

— Vorbește!

— P-acilea cresc niște urzici faine... bune de gătit. Zău, don' locotenent, putem să gătim o zeamă minunată... ce n-a văzut Parisul...

— O zeamă, zici? Tudor înghite in sec! Grupă! Drepți! Toată lumea la cules urzici!

„Toată lumea" culege urzici. Numai că nu toată lumea știe care sînt urzicile cele mai bune.

O vatră camuflată pentru fierberea urzicilor. Aici Gheorghe triază buruienile.

— Astea-s bune!

— Și astea-s bune!

Operația asta o face cu toată seriozitatea. Deodată, zărindu-l pe Gică, izbucnește în rîs. Acesta a adus un veston plin de buruieni. E în culmea fericirii. A cules „urzicile" cu frunzele cele mai mari. Gheorghe le cercetează delicat, în derîdere.

— Mă, tu ai cules buruieni, nu urzici.

Gică se desumflă. Incearcă să se apere:

— Imposibil... In mahalaua noastră astea treceau drept urzici de calitate superioară...

Inserează. Foc camuflat. In gamele fierbe zeama. Partizanii stau în jurul focului și, obosiți, urmăresc cum Marin trebăluiește la vatră:

— Incă puțin! spune „Aprovizionarea" gustînd dintr-o gamelă. Strîmbă din nas, dar adaugă: Fainâ! Strașnic! Dacă ar avea și o lecuță de sare... dar nici prea sărat nu-i recomandabil.

Fiecare partizan primește din mîna lui Marin cîte o gamelă. Gamela e privită lung, cu neîncredere. Nimeni nu îndrăznește să se atingă de zeamă. Gheorghe dă semnalul, îndemnîndu-i:

— Mîncați, băieți, nu vă fie teamă! (Apucă lingura, ia o înghițitură, plescăie din limbă). Nu-i rea, zău așa... In copilărie numai zeamă de asta am mîncat și uite acum ce mare am crescut...

Incepe să mănînce cu poftă. Ceilalți, după unele ezitări, îi urmează exemplul. Sînt mult prea înfometați pentru a nu mînca.

Toma a terminat printre primii. Pare mulțumit, liniștit. Trage lîngă dînsul aparatul de care nu se desparte niciodată, face contactul.

Caută la întîmplare un post. Deodată răsună acordurile din ultima parte a simfoniei „Patetica". Valeriu tresare:

— Lasă postul ăsta.

Partizanii se strîng în jurul aparatului. „Patetica" îi fură. Simfonia, munții, flăcările molcome ale focului, cerul înstelat, fețele obosite ale partizanilor, totul se îmbină într-o imagine armonioasă, odihnitoare. Ceea ce-l face pe Valeriu să șoptească:

— Patetica! S-o ascultăm, tovarăși!

★

Partizanii în marș. Fețele lor, pe care aparatul le surprinde rînd pe rînd, exprimă, în ciuda oboselii, o mare încredere. Brusc, vremea se schimbă. Se dezlănțuie o furtună de primăvară. Plouă cu stropi mari. Partizanii merg în acelaș șir indian, înfruntînd ploaia. Sînt uzi pînă la piele. Drumul devine anevoios, unii alunecă, se ridică, merg înainte. In mintea unora, ploaia trezește cîte o amintire. Toma — radistul vede un moment din copilărie... Plouă! Puștiul se bălăcește prin băltoacele din drum. Plouă cu soare... Puștii se fugăresc prin băltoace. Toma aleargă și el chiuind. Alunecă și cade. Se murdărește cu noroi din cap pînă-n picioare. Puștii ceilalți hohotesc. De ciudă, Toma începe să plîngă și să strige: „Mamă! Mamă!"

Toma rîde. Amintirea-l amuză. Rîzînd, cade. Și tot rîzînd se ridică. Nu-i pasă de ploaie.

Tudor se uită peste umăr și zîmbește încurajator oamenilor. Și oamenii îi răspund prin același zîmbet.

Andrei — cercetașul merge în fruntea șirului. Urmărindu-l ai sentimentul că el deschide partizanilor drum prin ploaie. Cercetașul merge și-și amintește... București. O stradă de mahala pustie. A înserat. Plouă. O ploaie caldă de vară. Felinarele luminează pustiul străzii. Doi tineri — Andrei și Mioara — merg îmbrățișați. O singură manta de ploaie îi adăpostește pe amîndoi. Rîd. Nu le pasă de ploaie. Se sărută. El spune:

— Mioara, la ceaiul de astăzi tu ai cîntat un cîntec tare frumos... De unde știi cîntecul ăsta?

Fata zîmbește drăgăstos. Apoi începe să cînte în surdină „Varșoveanca". Andrei fredonează și el....

Partizanii-n marș. Andrei fredonează „Varșoveanca". Cîntecul se transmite din om în om. Acum cîntă tot grupul. Și marșul nu mai pare să fie atît de greu.

★

Au ajuns într-un punct de unde se zărește un rîu, apoi o șosea asfaltată iar dincolo de ea se zărește o cărăruie ce duce din nou în inima munților. Șoseaua trebuie trecută. Dar pe șosea trec mereu camioane militare, motociclete hitleriste, baterii de artilerie.

Plouă. Strînși în jurul lui Tudor, partizanii urmăresc de după o stîncă, circulația de pe șosea.

— N-avem încotro... Trebuie să așteptăm înserarea. Trecem rîul, șoseaua și intrăm din nou în pădure.

Partizanii primesc în tăcere explicația comandantului. Stau înghesuiți unii în alții, căutînd să se încălzească. Urmăresc șoseaua. Trec camioane spre front. Ceva mai tîrziu, trece un convoi de deportați, păziți de hitleriști. Plouă. Deportații sînt în zdrențe.

Partizanii urmăresc îndurerați coloana. Un hitlerist înghiontește un deportat care abia se mai ține pe picioare. Emil sare în sus, gata să-și folosească automatul. Tudor îl oprește la timp:

— Lasă-mă! Se smulge partizanul din strînsoarea comandantului. Dar acesta îl împiedică din nou.

— Ai înnebunit? Lasă jos arma!

Emil lasă să-i cadă arma. Se uită mîniat la Tudor.

— Știi doar destul de bine, intervine și Andrei, că orice ciocnire cu dușmanul trebuie evitată.

Emil tace. Își privește tovarășii pe sub sprîncene. Șoptește vinovat:

— Aș fuma o țigară...

— Parcă nu mai plouă, — constată Valeriu. Băieți, să știți că se schimbă vremea...

Gică vrea să răspundă, dar îl apucă strănutatul. Incearcă să se stăpînească, dar nu izbutește. Strănută, apoi zice:

— Da, da, se schimbă!

Nu mai plouă. In schimb, suflă un vînt rece. Inserează. Partizanii coboară spre rîu. Ajung la mal. Trebuie să treacă prin apă. Sînt uzi, unii dîrdîie de frig. N-au chef să treacă. Atunci, Tudor intră primul. Apa nu-i adîncă. Il urmează și ceilalți. In vremea asta, pe șosea se ivește un camion cu farurile aprinse. Lumina puternică a farurilor cade peste capetele lor. Atunci, partizanii sînt nevoiți să se scufunde în apă. Pericolul a trecut. Ajung la celălalt mal și, unul cîte unul, trec în fugă șoseaua pătrunzînd într-o pădure.

Vîntul suflă din ce în ce mai puternic. E noapte. Cerul s-a înseninat. Marșul continuă prin beznă. In tăcerea nopții, nu se aud decît gîfîiturile oamenilor.

Deodată cineva exclamă:

— O luminiță, tovarăși.

Intr-adevăr, undeva departe, pîlpîie o luminiță. Partizanii se opresc. Fixează punctul de lumină. O clipă, stropul de lumină se stinge:

— Nu-i nici o luminiță, — stabilește Marin. Ni se pare. Avem febră... Sîntem obosiți...

Dar lumina reapare.

— După mine, tovarăși! ordonă Tudor. După o bucată de drum, pe fondul negru al nopții, apare conturul unei case de munte. Luminița de la fereastră continuă să pîlpîie la fel de misterios. Partizanii se apropie de casă, apoi pătrund în curte. Un semn a lui Tudor. Partizanii se opresc. Comandantul se îndreaptă spre ușa casei. Ciocănește de cîteva ori. Ceilalți îl urmăresc cu încordare. De dincolo de ușă, nu se aude nici un răspuns. Ciocănește din nou. Urechea lui Tudor a prins un zgomot. Duce mîna la revolver.

— Deschideți!

Cineva, de dincolo, a crăpat ușa. In același moment Tudor și-a băgat piciorul în deschizătura ușii.

— Nu se cade să intrați — mormăie o bătrînă — sînteți bărbați... O femeie naște.

Tudor e uluit. Invins, își retrage moale piciorul. Spune, mai mult pentru el „O femeie naște!" Cuvintele acestea au fost auzite și de ceilalți partizani. „O femeie naște!" rostește și Gheorghe.

— Ce-am spus eu? Avem febră... Nu-i adevărat... nimeni nu naște la ceasul ăsta...

Bătrîna a ieșit în prag. Iscodește fețele răvășite ale partizanilor, uniformele lor încă ude. In cele din urmă spune:

— Intrați, copii, da' fără gălăgie!

Cameră mare, sărăcăcioasă. Intr-un colț, pe laviță, gravida, acoperită cu o cergă veche, cu privirile țintă în tavan. Partizanii intră unul cîte unul în vîrful picioarelor. Se ghemuiesc într-un colț. Șoptesc între ei ceva. Apoi Andrei și Gheorghe se apucă și despart camera printr-un paravan din foi de cort.

Ceilalți și-au scos lucrurile, le-au pus la uscat. Apoi, frînți de oboseală, adorm îndată. Numai Tudor nu poate să adoarmă. Gîndurile nu-i dau tihnă. Dincolo de paravanul improvizat, femeia geme din ce în ce mai dureros. Fața lui Tudor capătă o expresie stranie. Aude din nou în șoaptă cuvintele rostite de bătrînă. „Nu se cade... o femeie naște" „Nu se cade... o femeie... naște!" Pleoapele-i cad moi peste ochi. Șoaptele pier. Vede:

...o încăpere modestă. Intr-un pat zace o femeie tînără, gravidă, gata să nască. Geme. Tudor e la căpătîiul ei și-i mîngîie părul bogat, încercînd în felul ăsta s-o îmbărbăteze. O moașă trebăluiește prin cameră.

Cineva bate-n ușă. Tudor tresare, cuprins de presimțiri. Bătrîna dă să deschidă ușa. Zărește în prag doi bărbați. Vrea s-o închidă. Dar unul dintre bărbați și-a băgat piciorul în ușă.

— Nu se cade — protestează moașa, o femeie naște.

Tudor s-a ridicat calm de la locul său. Știe că cei doi bărbați au venit să-l aresteze. Agenții au intrat în casă. Tudor se înțelege cu ei din priviri. Își ia pardesiul. Nevasta se uită îngrozită după dînsul. Tudor se apropie de pat. Mîngîie părintește părul femeii, o sărută pe frunte:

— N-o să lipsesc mult, Aurelia...

Ochii Aureliei s-au umplut de lacrimi. El, zîmbindu-i blînd se îndreaptă spre ușă. Agenții îl însoțesc. In coridorul întunecos îi pun cătușele și-l îmbrîncesc. Il vedem pe Tudor străbătînd parcă la nesfîrșit, niște coridoare întunecoase, cu capul sus, cu mîinile prinse în cătușe. Și, deodată în liniștea coridoarelor izbucnește scîncetul unui prunc nou născut. Intunericul se sparge în țăndări.

Tudor deschide ochii. Femeia de dincolo de paravan a născut. Tudor nu se mai poate stăpîni. Se ridică împins parcă de o forță lăuntrică și se apropie de paravan. Privește curios. Ceea ce vede îl atrage și mai mult. Bătrîna așează pruncul lîngă lehuză. Mama, deși obosită, surîde mulțumită boțului de carne din scutece. Tudor trece dincolo de paravan. Bătrîna se uită lung la el, mirată de apariția neașteptată a ofițerului.

— Băiat ori fată? întreabă el.

— Fată.

— Fată?!!

Tudor parcă plutind, se apropie de lehuză. Ii șoptește:

— Să fie într-un ceas bun!

— Mulțumim din inimă...

Tudor e frămîntat. Are ceva pe suflet, ar vrea să mai zică ceva, dar nu știe cum să înceapă.

—Eu — spuse el în cele din urmă — aș vrea... am avut și eu o fetiță o chema Victoria. Aș vrea să fiu nașul copilului dumitale. Aș vrea ca pe fetița dumitale s-o cheme Victoria...

— Victoria?? murmură lehuza. Victoria!Nu-i un nume urît. Victoria! Apoi, adresîndu-se pruncului, zice: Taci, Victorița mamei, nu mai plînge...

Fără să mai spună vreun cuvînt, Tudor ia mîna lehuzei și o duce la buzele sale.

Desene de TIA PELTZ

Bibl. Reg.

Proletari din toate țările, uniți-vă!

luceafărul

REVISTA a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

ANUL II Nr. 7 (18) || 1 APRILIE 1959 || APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII || 16 PAGINI — LEI 1,50

SPRE NOI INFAPTUIRI

de PETRU DUMITRIU

Expunerea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej făcută în fața activului de partid din orașul și regiunea București, cuprinde, printre altele, un pasaj care pe noi, cetățeni ai Republicii Populare Romîne, ne umple de un entuziasm fierbinte. E vorba de acel pasaj intitulat Spre noi înfăptuiri în construirea societății socialiste **în țara noastră. El a umplut de o bucurie tulburătoare pe oricare cetățean al patriei noastre, ce l-a auzit sau l-a citit. Cîți dintre noi nu și-au zis, cîți n-au spus, în convorbiri cu tovarășii lor de muncă:** „Prin urmare, prin înfăptuirea prevederilor planului de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960—1965, poporul nostru va isprăvi în linii mari construirea socialismului!" **Cîte eforturi, cîți ani din viața a milioane de oameni, își găsesc încadrarea în acele cîteva cuvinte simple din expunerea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej! O etapă furtunoasă din istoria țării noastre se va încheia și va începe alta, neasemuit mai frumoasă, aceea a desăvîrșirii construcției socialiste! După nici unsprezece ani de la naționalizarea industriei, iată ce s-a realizat. După nici zece ani de la înființarea primelor gospodării colective și gospodării de stat (pe atunci colectivele se puteau număra pe degetele unei singure mîini), două milioane de familii din cele trei milioane șase sute de mii de familii țărănești au intrat în noua formă de viață a agriculturii socialiste. Poporul nostru trăiește altfel: și viața sa materială și conștiința sa sînt schimbate profund.**

Am cunoscut în uzinele industriei noastre grele, în fața cuptoarelor Martin sau a furnalelor, muncitori, fii de muncitori, care dobîndiseră titlul de inginer; am cunoscut muncitori directori ai unor uzine de mari proporții, președinți de sfaturi populare, miniștri; am cunoscut cu toții asemenea oameni noi ieșiți din mase. Ei întruchipează acele forme noi de viață materială și spirituală. Blocurile de locuințe ce se ridică în București, orașele muncitorești de pe lîngă marile noastre uzine, universitățile deschise fiilor clasei muncitoare, filmele romînești care repurtează primele mari succese în țară și străinătate, cărți ale literaturii noastre noi traduse în zece sau douăzeci de limbi străine, muncitorii și țăranii la teatru sau la concerte simfonice: iată numai cîteva din aspectele vieții noi, socialiste, ce-și face drum și izbucnește năvalnic ca o mare ce și-a rupt digurile.

In clipele acestea cînd cu seriozitate, cu un entuziasm profund, masele se pregătesc să i-e cu asalt aceste noi culmi, tre buie să ne gîndim, așa cum ne învață însăși Expunerea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej **că a existat un popor care a luptat și a suferit în două războaie, un război civil și două revoluții și a muncit vreme de patruzeci de ani pentru ca noi să putem trece la desăvîrșirea socialismului cu un ceas mai repede, cu mai puține sacrificii, în condiții mai ușoare. Acela a fost poporul Uniunii Sovietice, astăzi intrat în faza construirii comunismului și fruntaș al omenirii în lupta pentru comunism, pentru pace, pentru descoperirea spațiilor cosmice. Și mai e un lucru la care trebuie să ne gîndim. Că perspectivele deschise poporului nostru, astăzi largi zări luminoase, au fost pe vremuri doar o luminiță, o „scînteie în beznă" și că această scînteie a fost reprezentată de luptătorii comuniști, avangarda clasei muncitoare din Romînia. Ce s-a realizat de atunci și pînă azi se datorează conducerii maselor populare de către partid, se datorează efortului întregului popor și călăuzirii acestui efort de către partid. Iată, spuse în cîteva cuvinte, — prea sărace pentru tema lor, — conținutul ce se impune noii noastre literaturi și arte socialiste în conținutul său de idei și simțăminte, în patosul său, și romînești în forma moștenită de la Eminescu, Sadoveanu, Arghezi, Grigorescu, Enescu și pe care trebuie s-o continuăm, înnoind-o potrivit vremii, spre a oglindi în chip revoluționar viața societății noastre constructoare a socialismului.**

A. Aslian: *„NU" — 1958*

DUMITRU CORBEA

Ca rădăcina, mugurul și firul ierbii

Plăpînd e firul ierbii crude,
Plăpînd e mugurul de pe castani,
Dar învelișul lor ascunde
Zvîcnirile a mii și mii de ani.

O rădăcină mică și firavă
Cu vremea birule și fierul
Și își croiește drumul său de slavă,
Prietenă cu soarele și cerul.

Ca rădăcina, mugurul și firul ierbii,
Așa ne par, așa ne vin copiii
Și-mpodobesc grădinile ca cerbii,
Ca macii înfloriți ce rîd cîmpii.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN R. P. R. A ÎMPLINIT 10 ANI

PE DRUMUL LUMINOS AL SOCIALISMULUI

de Otilia Cazimir

Sînt dintre puținii scriitori care am făcut parte și din fosta Societate a scriitorilor romîni, *și din* Uniunea Scriitorilor din R.P.R.

In S.S.R. am intrat destul de greu, și felul în care am intrat e destul de semnificativ.

Președinte al S.S.R.-ului era pe atunci Liviu Rebreanu. Nu-l cunoșteam decît din scris. Deși publicasem vreo șase cărți și fusesem premiată de către Comitetul Francez Fémina-Vie Heureuse *și Academia Romînă, nici nu-mi trecuse prin minte că aș putea să intru în S.S.R.*

Ideea aceasta i-a venit președintelui. Și, într-o ședință, m-a propus. Vot secret. Am fost respinsă. Intrigat, Liviu Rebreanu a pus din nou propunerea la vot — de data aceasta la vot nominal. Și am fost aleasă, cu unanimitate de voturi, *membră a S.S.R.*

Mă duceam extrem de rar la ședințe: mă simțeam așa de stingheră acolo! Erau în S.S.R. o seamă de doamne de societate, foarte decorative de altfel, dar cu totul rupte de realitățile vieții și preocupate exclusiv de senzațiile lor subtile, pe care și le etalau pe sute pe pagini „distinse". Am încercat să mă apropii de ele. M-au privit peste umăr: ce căutam acolo eu, care avusesem îndrăzneala să spun, apăsat, că „Străbunii mei cuminți ce dorm în sat. / În țărna melancolicei Moldove"...? *Ce căutam, cînd rochiile mele nu veneau „de chez Patou?..."*

Dar trebuie să recunosc că am găsit în S.S.R. și prieteni buni și drept sfătuitori. Unii au trecut în Uniune, dar mulți nu mai sînt nicăieri. Iar către aceștia gîndul meu se îndreaptă și astăzi cu dragoste și cu recunoștință...

In Uniunea Scriitorilor din R.P.R. am intrat simplu, pe ușile larg deschise și cu fruntea sus. De la început mi s-a încredințat „președinția de onoare" a Filialei Iași, — ceea ce nu era, ca înainte, un simplu titlu de glorie.

Mi-am început munca, noi cei trei pionieri ai noii literaturi ieșene: tov. profesor Gh. Agavriloaiei, tînărul scriitor Ion Istrati și cu mine, într-o odaie de pe strada Cuza Vodă. Au venit apoi și alții să ne ajute și să ne sprijine. Partidul ne-a trimis oameni de nădejde. Și odaia a început a se încălzi de entuziasmul tînăr al celor care se adunau, tot mai mulți, în jurul nostru.

Acolo s-au silabisit primele încercări de literatură nouă, descătușată de vechile canoane burgheze, — de literatură scrisă de oamenii muncii pentru oamenii muncii. Se încingeau discuții. Se ridicau glasuri aprige.

Nu știu dacă atunci, la începutul începutului, lipsiți de îndrumările pe care ni le oferă astăzi Partidul prin Uniunea noastră, am făcut tot ce trebuia să facem. Sînt sigură, însă, că totuși am făcut ceva. Și pentru conștiința mea de om, de scriitor și de cetățean, acest „ceva" înseamnă mult și îmi dă dreptul să pășesc cu fruntea sus alături de tovarășii mei din Uniunea Scriitorilor, — înainte, mereu tot înainte pe drumul luminos al socialismului biruitor.

FRONTUL UNIT AL SCRIITORILOR

de N. Dunăreanu

Făcînd parte din generația scriitorilor care cu mult chin au înființat la 1908 așa-numita Societate a Scriitorilor romîni, îmi permit a da oarecari lămuriri asupra modului cum a luat naștere ea.

Regretatul Emil Gîrleanu care în vremea aceea venise de la Bîrlad și demisionase din armată, a luat inițiativa înființării acestei societăți care să-i pună la adăpost pe scriitori de specula la care erau supuși din partea editorilor.

Odată cu constituirea ei, la care au luat parte: I. Adam, D. Anghel, I. A. Basarabescu, St. O. Iosif, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, N. Dunăreanu și alții, scriitorii s-au văzut înșelați în visurile lor.

Mă gîndesc cu tristețe la viața cumplită pe care au îndurat-o cei mai mulți dintre colegii mei, astăzi dispăruți, și-un sentiment de revoltă îmi inundă sufletul. Cît de aspră și neumană a fost stăpînirea de atunci față de cei mai buni și mai talentați fii ai neamului. Lista celor care și-au sfîrșit zilele prin spitale e prea mare și nu mai pot reda decît pe cîțiva dintre ei: St. O. Iosif, Ion Păun-Pincio, Emil Gîrleanu, Ilarie Chendi, Ștefan Petică, Panait Cerna și mulți alții.

Astăzi scriitorii noștri, datorită condițiilor optime create de guvern și partid, au nu numai garanția că opera lor va fi tipărită în condițiile cele mai favorabile pentru scriitor, dar și bucuria de a fi considerat ca un factor de cultură în noua societate. Numele de scriitor se bucură de-o considerație la care nici prin vis nu le-ar fi trecut foștilor mei tovarăși de breaslă din nefericire plecați dintre noi.

Laolaltă cu noi, generația vîrstnică, care am participat cu peste 50 de ani în urmă la constituirea primei societății a scriitorilor romîni, activează astăzi în frontul unit al scriitorilor din R.P.R. scriitori tineri de mare talent, speranțe și certitudini ale literaturii noastre realist-socialiste. Sărbătorirea a zece ani de la înființarea Uniunii Scriitorilor din R.P.R. constituie pentru toți scriitorii cinstiți un eveniment important. Să înălțăm opere tot mai valoroase inspirate din lupta poporului pentru socialism.

OPERE DEMNE DE EPOCA NOASTRĂ

de Al. Kiriţescu

Să fie adevărat, că împreună cu Alexandru Sahighian îndeplineam, acum 10 ani, cele din urmă formalități pentru alipirea Societății autorilor dramatici romîni *de Uniunea Scriitorilor? Ce repede a trecut vremea! Ritmul în care pulsează azi viața noastră cea nouă! Cam în același timp, asociația soră* Societatea scriitorilor romîni *desăvîrșea o acțiune asemănătoare. Două organisme care-și tîrșeau o existență fără țel și fără semnificație, somnolentă și costelivă — afară de datele sorocite pentru alegerea comitetelor de conducere.*

In afară de cîțiva mari scriitori — moldoveni și ardeleni — care nu călcau cu anii în București — marea masă a minuitorilor condeiului se aglutinau prin cafenelele din Capitală și solicitau — pentru a nu muri de foame — posturi de copiști la Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor.

Politicienii disprețuiau pe scriitori. Brătienii se lăudau că n-au călcat pe la teatrul romînesc.

Hohenzollernii nu știau romînește — cei tineri nu știau decît să înjure ca la ușa cortului. Artă, teatru romînesc? Atunci cînd s-a reprezentat pentru întîia oară comedia mea Gaițele, *directorul de pe atunci al Naționalului, care era și președinte al Sindicatului ziariștilor, a dat premiera în folosul acestei instituții și a invitat și familia regală „să onoreze" spectacolul cu prezența ei. A venit Regina Maria. Revărsată pe marginea lojii regale, cu mînuși albe de piele pînă-n coate, se îndopa cu bomboane de ciocolată și aruncînd rare priviri asupra marei actrițe Sonia Cluceru, mormăia cu gura plină „Mon dieu, comme elle est vulgaire.... comme elle est vulgaire". La instaurarea regimului de democrație populară, Partidul și guvernul clasei muncitoare au decernat admirabilei Sonia Cluceru înaltul titlu de artistă a poporului.*

Amintesc aceasta pentru tînăra generație de scriitori de azi, eu, care am trecut de 70 de ani — un șăgalnic redactor al „Gazetei literare" nu m-a poreclit „veteranul dramaturgiei romînești"? Ca să afle, să compare, să mediteze! In Constituția țării, scriitorul e menționat ca cetățean liber în patria lui liberă, avînd drepturi ca orișice muncitor, dar și îndatoriri la fel, încadrat în splendida falangă a constructorilor socialismului!

Tînăra noastră Uniune a crescut, a sporit în însemnătate și eficiență. Sub o conducere sîrguitoare și vigilentă, urmînd fidel directivele Partidului, a devenit căminul frățesc, alma mater a scriitorilor, de unde pornesc sfaturi, îndemnuri, impulsii. Și-a organizat serviciile, a creat filiale în principalele orașe din țară, face să apară reviste și publicațiuni periodice, organizează adunări de breaslă simpozioane și cercuri literare, în care începătorii își citesc lucrările, sînt discutate... își perfecționează uneltele de muncă artistică, devin scriitori calificați. Din îndemnul Uniunii și cu sprijinul ei, scriitorii — cu deosebire cei tineri — se deplasează pe teren, coboară în mine și urcă la hidrocentralele electrice, la conglomerate forestiere, străbat satele, poposesc la marginea țarinelor răsturnate, la umbra unui tractor. Pătrund în căminele culturale, se amestecă în jocurile de amatori sătești — observă, notează, selecționează. Iar cînd, cu carnetul plin de notițe și cu mintea plină de imagini, se așternpe scris, opera lor nu mai este un exercițiu gratuit, ci capătă valoarea indelebilă a specificului romînesc. Ideile și sentimentele pe care le-au trezit la o viață multiplă, merg la inima noului cetitor. In uriașa și dîrza luptă pe care Partidul o duce pentru culturalizarea maselor de muncitori și de țărani, scriitorul devine un prețuit auxiliar. Ce altă misiune mai nobilă poate rîvni?

Aniversarea unui deceniu de la crearea Uniunii noastre prilejuiește, cum vedeți, meditațiuni pline de bucurie și gînduri de recunoștință pentru Partidul Muncitoresc Romîn. Creatori tineri și vîrstnici, uniți în frontul de nezdruncinat al literaturii realist socialiste, să dăm poporului opere demne de epoca noastră.

CARTEA ÎN CINSTEA LUI 23 AUGUST

Sărbătorirea celei de-a 15-a aniversări a lui 23 August este astăzi în atenţia tuturor scriitorilor. Revistele şi ziarele noastre au publicat numeroase fragmente din lucrările literare aflate pe şantier; care au drept temă lupta comuniştilor pentru eliberarea patriei noastre şi realizările uriaşe obţinute în anii regimului de democraţie populară. Editurile lucrează pentru a tipări înainte de 23 August cărţi de înaltă valoare artistică, ce vor reflecta tumultul viu al contemporaneităţii socialiste. Pentru a da cititorilor noştri o imagine asupra intenselor pregătiri ce se fac în această direcţie, revista noastră iniţiază un ciclu de articole cu titlul „CARTEA IN CINSTEA LUI 23 AUGUST".

Ne-am adresat scriitorului Al. I. Ştefănescu, director al Editurii Tineretului, care a răspuns trimiţîndu-ne articolul:

În Drum spre Lumina Fiparului

Perspectiva tot mai apropiată a măreţei sărbători din acest an — aniversarea a 15 ani de la eliberarea patriei — a mobilizat întregul colectiv de muncă al Editurii Tineretului. Obiectivul nostru principal este de a edita cît mai multe cărţi de înaltă valoare artistică, în care cele două mari principii, partinitatea şi actualitatea, să constituie elementele fundamentale.

Imi îngădui să spicuiesc cîteva din lucrările originale aflate în curs de pregătire, unele sub tipar, multe predate editurii, altele aflate încă pe masa de lucru a scriitorilor.

Să dăm întîietatea ce se cuvine poeziei. In afară de volumul recent apărut al lui Ion Brad Cu timpul meu, mai pregătesc culegeri de poezii Tudor Arghezi, A. M. Sperber, Radu Boureanu, Maria Banuş, Mihu Dragomir, Cicerone Theodorescu, Eugen Frunză, Al. Andriţoiu, George Dan, Ştefan Iureş, Tiberiu Utan. Dintre poeţii tineri sau debutanţi pomenim pe Ion Gheorghe, Leonida Neamţu, Horia Aramă, Florenţa Albu, Mihai Beniuc va inaugura în colecţia „Cele mai frumoase poezii" seria poeţilor comunişti contemporani. Vom tipări o culegere specială închinată tineretului revoluţionar din ţara noastră.

Romanul va fi reprezentat de Bărăgan (2 vol.) de V. Em. Galan, Zilele sănătăminii de Dumitru Radu Popescu, Satul uitat de Lucia Demetrius, Ogoare noi, nunti noi de Asztalos Istvan. Aceste lucrări au toate ca fundal problema transformării socialiste a agriculturii. Constantin Chiriţă, debutant în proza de mari dimensiuni, zugrăveşte problemele industrializării socialiste în amplul roman Intîlnirea. Despre lupta eroică a comuniştilor în ilegalitate vor trata romanele Inimi de oţel de Dumitru Ignea şi Drum de fier de A. Lambrino şi A. G. Vaida. Corneliu Leu va da un roman al intelectualului de tip nou: Noţiunea timpului. O operă singulară în proza noastră, va fi „Cîntec să crească băiatul" (Moreacul) de Traian Coşovei. Despre perioada din jurul lui 23 August 1944 scrie I. Peltz romanul De-a berbeleacul din ciclul Prăbuşiri şi înălţări. Vlaicu Bîrna va publica un roman despre Catarina Varga, iar Marin Mihalache, unul despre luptătorul comunist Godeanu: Sborul soimului. Am mai primit de curînd în redacţie romane de Demonstene Botez, Ştefan Tita, Al. Sever. Fără a fi epuizat lista, reiese limpede că romancierii nostri depun o activitate mai mult decît promiţătoare.

Vom edita numeroase volume de nuvele datorate scriitorilor Marin Preda, Petru Dumitriu, Al. I. Ghilea, Remus Luca, Nicuţă Tănase, Letiţia Papu, Sergiu Fărcăşanu, Ion Istrati, Petru Vintilă, Eugen Mandric, N. Tic, Fănuş Neagu, Theodor Mazilu, Stefan Luca, Sidonia Drăguşanu, Ana Novac, Ion Băieşu, Ion Hobana, Radu Lupan etc.

Co'ecţiile editurii se vor îmbogăţi precum urmează: „Patria Noastră" va însera volume de reportaje literare semnate de Horia Liman (Bucureşti), Brunea-Fox (Constanţa), V. Nicorovici (Epopeea petrolului), M. Zaciu (Oraşe ardelene), Şerbănescu (Timişoara) etc. Colecţia Oameni de seamă va prezenta cărţi despre Sahia (Radu Popescu), Ibrăileanu (Savin Bratú) Eminescu (Zoe Dumitrescu), Kogălniceanu (D. Hîncu), Grigorescu (Barbu Brezeanu), Aristotel (D. Isac) şi altele. Colecţia In jurul lumii va publica însemnări din călătoriile peste hotare ale lui Dumitru Corbea (De peste mări si ţări), carte apărută, Eugen Barbu, Horia Stancu, I. Dănciulescu etc.

Nu am neglijat nici reeditările unor romane valoroase. Vor apărea: Mihail Sadoveanu (Nada Florilor), Titus Popovici (Străinul, ediţie revăzută şi amplificată), Petru Dumitriu (Pasărea furtunii), Francisc Munteanu (Statuile nu rîd niciodată ediţie revăzută), I. Şerbu (Rădăcinile bucuriei, ediţie revăzută), Nicolae Jianu (Cumpăna luminilor, ediţie revăzută), Th. Constantin (La miezul nopţii va cădea o stea), Aurel Mihale (Nopţi înfrigurate, ediţie revăzută şi îmbogăţită), Camil Petrescu (Un om între oameni, vol. II şi III), C. Ignătescu (Mitruţ al Joldii, ediţie revăzută) etc.

Cîteva cuvinte despre lucrările pe care le pregătim în domeniul literaturii pentru copii, care reprezintă un sector important în editura noastră. In primul rînd, vom lansa o nouă co'ecţie Scriitorii patriei povestind copiilor **în care vor apărea Nestor Ureche, Petre Ispirescu, Ion Agîrbiceanu, Zaharia Stancu — Darie (Selecţiuni din Desculţ) şi Marin Preda** Nicolae **(Se'ecţiuni din Morometii). De asemenea, lansăm o colecţie bogat ilustrată cu povestiri din istoria patriei, ale cărei prime lucrări sînt Goarna şi Sirena de George Dan (este vorba de Ştefan Furtună şi de Vasile Roaită) şi o povestire despre 23 August semnată de Vladimir Colin. Eusebiu Camilar prezintă copiilor o amplă istorie a patriei din care va apare primul volum: Pagini de vitejie. Vor publica romane pentru copii Octav Pancu-Iaşi, Gica Iuteş, C. Anton, D. Almaş, Szemler Ferenc. Au apărut Povestiri dunărene de Al. Sahighian. Copiii iubitori de stihuri vor citi pe Tudor Arghezi, Camil Petrescu, Mihai Beniuc, Otilia Cazimir, Marcel Breslaşu, Demostene Botez, Dan Deşliu, Cezar Drăgoi, Mihu Dragomir, Gellu Naum şi pe mulţi alţi poeţi.**

După cum se ştie, Editura Tineretului nu publică doar cărţi de literatură beletristică, ci şi cărţi politice, de ştiinţă, sportive, etc. Dintre acestea, ca lucrări importante, legate de aniversarea eliberării, menţionez: Ce-a dat R.P.R. tineretului, volum colectiv, sintetizînd grija partidului şi a statului pentru dezvoltarea tinerei generaţii, Fabricat în R.P.R., lucrare care descrie avîntul industriei noastre socialiste, 15 ani de luptă comună de Banyai Laszlo, înfăţişînd convieţuirea frăţească romînă-maghiară, Ghidul turistic R.P.R., etc.

Dintre cărţile în limba maghiară, citäm romanele lui Asztalos Istvan, Orban Lajos, Kovacs György, Korda Istvan, nuvele de Nagy Istvan, Balla Karoly, Fodor Sandor, Huszar Sandor, poezii de Szemler Ferenc, Kiss Jenö, Majteny Erik. Vor apărea în limba maghiară volume din creaţia lui Aurel Mihale, Francisc Munteanu, Traian Coşovei, precum şi o lucrare despre frăţia tineretului romîn şi maghiar din R.P.R.

In limba germană, Alfred Margul Sperber, Werner Bossert, Lotte Berg, F. Bullhardt vor publica volume de poezii. Paul Schuster a predat un roman masiv iar B. Millitz cutreieră plaiurile patriei. Vor apărea traduceri din creaţia lui Marin Preda, Aurel Mihale, Petru Vintilă. Un volum special va zugrăvi viaţa liberă a tineretului german din R.P.R.

Desigur, poate nu toate lucrările pomenite vor reuşi să apară pînă la 23 august 1959. Uneori, scriitorii vor întîrzia predarea, alteori, editura nu va reuşi să asigure apariţia în timp util.

De asemenea, nu numai că nu am putut enumera toate lucrările pe care le avem în pregătire, dar sînt sigur că efervescenţa deosebită a şantierului literar din acest an, ne mai rezervă multe surprize plăcute.

Un lucru e foarte limpede: că scriitorii noştri formează un front combativ, unit şi harnic, că lucrătorii din edituri, ca şi muncitorii din tipografii au mult de muncă şi că, mai ales, prin grija părintească a partidului şi a statului democrat-popular, toate lucrările valoroase vor vedea lumina tiparului.

Al. I. ŞTEFĂNESCU

Pentru tineret: cîntece avîntate

Se poate afirma cu toată certitudinea, că în ultimii 12 ani cîntecul revoluţionar de mase a cunoscut reale succese. Cîntece ca: **Steagul Partidului, Măreţ pămînt al Patriei iubite, Hei rup, Sub al păcii stindard, Veniţi cu toţi la lupta pentru pace, Partizanii păcii** şi altele au circulat în toată ţara şi continuă să rămînă în repertoriul formaţiilor corale de amatori de la oraşe şi sate. Acest fapt se datoreşte în primul rînd unor melodii pregnante şi mobilizatoare, iar în al doilea rînd construirii acestora la un grad de largă accesibilitate care a dat posibilitatea preluării cîntecelor de către mase.

In ceeace priveşte textele cîntecelor, mi-aş permite să vă spun că în general acestea se găsesc sub nivelul cerinţelor şi după părerea mea, cea mai mare parte din vină revine poeţilor, care, neglijînd poezia pentru cîntec, au lăsat ca această importantă armă de luptă cultural-ideologică să fie mînuită de aşa zişii textieri. Fără să le negăm unora din ei talentul şi posibilităţile de creaţie, aceştia n-au reuşit să prezinte lucrări de valoare artistică înaltă care să dea posibilitatea creării de cîntece cu adevărat emoţionante.

La rîndul lor — compozitorii au şi ei partea lor de vină care constă pe de o parte în alegerea fără prea mare discernămînt a textelor pentru muzică, iar pe de altă parte, în folosirea pe scară întinsă a procedeului de a scrie întîi muzica şi apoi să i se aplice textul. Consider că dacă nu întotdeauna dar în majoritatea cazurilor acest procedeu a dat rezultate mediocre sau negative. Rămîn la convingerea că ideile literare, imaginile şi fondul emoţional al unei poezii sînt elementele primordiale care generează o melodie bună, un cîntec mobilizator.

Cîntecul de mase trebuie să aibă puţine dar mari calităţi:

— **Să fie simplu** (melodie scurtă, cursivă, pregnantă, ambitus mic, folosind intervale uşor de intonat).

— **Să fie mobilizator** (în construcţia cîntecului să aibă întîietate celulele melodice cu caracter eroic,de luptă, care împreună cu textul poetic să formeze un adevărat mesaj pentru scopul în care a fost creat).

— **Să fie accesibil**, pentru a putea fi executat nu numai de către interpreţi special instruiţi, ci şi de către masele largi. Aci cred că este bine să menţionăm că s-a făcut uneori prea mult caz de acompaniamente diferite (pian, orchestră, etc.) cu aranjamente corale pretenţioase care au împiedicat de cele mai multe ori intrarea cîntecelor în repertoriul artiştilor amatori.

Nu trebuie să uităm că în afară de radio şi de cele cîteva mari ansambluri profesioniste, difuzarea cîntecelor în mase se face prin marea masă de artişti amatori, al căror nivel tehnic de execuţie, nu a atins încă un stadiu prea înaintat, dar care totuşi aduc un foarte important aport în culturalizarea maselor.

De aceia cred că este necesar să folosim prezentarea cîntecelor de mase în formule accesibile: voce cu acordeon, două voci egale, trei şi patru voci mixte. Folosirea soliştilor în cîntecele de mase este bine — pe cît se poate — să fie evitată, întrucît marea majoritate a formaţiilor artistice de amatori nu dispun de solişti de calitate.

In încheierea acestui punct dau ca exemplu cîteva cîntece revoluţionare de mase care, după părerea mea, îndeplinesc toate cerinţele: **Marşul partizanilor sovietici, Marşul partizanilor francezi, Sub al păcii stindard de I. Chirescu şi Hei rup! de M. Vescan, Steagul Partidului de M. Socor.**

Pentru realizarea unor adevărate cîntece revoluţionare de mase, o strînsă colaborare între poeţi şi compozitori este absolut necesară. Modul de colaborare este desigur **ad libitum.**

Propunerea mea este — aşa cum am spus mai sus — ca să se creeze mai întîi poezia pentru cîntec şi apoi melodia lui. Acest mod de colaborare duce **la înlăturarea posibilităţii de a se crea cîntece hibride lipsite de** emotivitate, fade. Cred de asemenea că este necesar ca revistele literare să publice în fiecare număr, poezii pentru cîntece, într-o rubrică special rezervată acestei probleme.

In chipul acesta textul cîntecului va trebui să aibă calitatea literară a unei poezii de sine stătătoare, ceea ce va da posibilitatea creării unui cîntec bun, la care vor concura mai multe forţe componistice.

In sistemul de colaborare dintre creatori şi interpreţi, nu trebuie neglijată vizitarea formaţiilor artistice de amatori de la care se pot trage serioase învăţăminte în ceea ce priveşte valoarea cîntecelor create şi posibilităţilor de execuţie şi interpretare ale maselor.

De asemenea organizarea de documentări pe teren în cupluri de poeţi şi compozitori găsesc că trebuie să stea în atenţia forurilor competente.

In concluzie compozitorii şi poeţii trebuie să lucreze cît mai strîns, mai ales acum cînd ne stau în faţă atîtea obiective: Aniversarea a 15 ani de la eliberare, 500 de ani de la întemeierea Bucureştiului, cel de al VII-lea Festival mondial al tineretului de la Viena şi în mod permanent sarcinile de construire a socialismului în ţara noastră, la care sînt angrenate toate forţele şi în mod special tineretul.

Către acest tineret trebuie să ne îndreptăm creaţia, dîndu-i cîntece avîntate, mobilizatoare, accesibile.

Gh. BAZAVAN

Pe buzele tuturor

Fără îndoială că în domeniul cîntecului revoluţionar („de mase" mi se pare un pleonasm, cîntecul revoluţionar fiind prin definiţie „de mase") s-au înregistrat succese. Fără îndoială, de asemeni, că scriitorii şi compozitorii mai au mult de făcut pentru a creea cîntecele pe care oamenii muncii din ţara noastră sînt în drept să le ceară de la ei.

Despre muzica adesea greoaie, căznită, lipsită de frumuseţe, ar avea de vorbit mai mult şi mai bine compozitorii. Textele, din păcate, nu depăşesc nici ele de multe ori valoarea muzicii pe care o inspiră. Şi e firesc. Dar dacă versurile lipsite de har nu sînt în stare să-l însufleţească nici pe cel dintîi cititor al lor, pe compozitor, cum ar putea ele ajunge la inima celor cărora le sînt adresate?

Sînt convins că nenumărate poezii ale celor mai buni poeţi ai noştri ar putea fi puse pe muzică, devenind adevărate cîntece revoluţionare. Compozitorii ar trebui însă să le cunoască, ar trebui să le cunoască măcar forurile care-i solicită pe compozitori... Cîtă vreme oamenii de la periferia literaturii, care n-au izbutit să se afirme ca poeţi, se vor considera şi vor fi consideraţi autori de cîntece, atîta vreme versurile cîntecelor vor fi lipsite de har, plate... şi vor genera o muzică pe măsură.

Am publicat anul trecut un volum de **Cîntece alese** din opera lui Béranger şi nu mă pot împiedica să recomand exemplul acestui bătrîn poet revoluţionar, care nu a scris decît versuri inspirate din actualitatea epocii lui, versuri destinate a fi cîntate. Multe dintre cîntecele lui Béranger au fost scrise pentru o muzică bine cunoscută cercurilor largi şi s-au împrăştiat astfel cu iuţeala fulgerului. Oare poeţii noştri n-ar putea face acelaşi lucru? Un text politic, grav sau satiric, scris pe o melodie intrată în conştiinţa poporului, s-ar difuza cu altă eficacitate decît un cîntec nou, adesea greu de reţinut datorită unei muzici neinspirate.

Dacă anumite categorii de cetăţeni ai patriei noastre (copii, tineret, ostaşi,. etc) au dreptul să pretindă cîntece scrise anume pentru ele, ni se pare totuşi greşită iniţiativa forurilor care se străduiesc să obţină o riguroasă „specializare" a cîntecelor. Un cîntec al studenţilor va fi cîntat numai de studenţi (şi asta doar cu prilejuri festive!) în vreme ce un autentic cîntec revoluţionar trebuie să fie pe buzele tuturor. Avem nevoie de cîntece despre eroii poporului, de cîntece inspirate din munca noastră de construirea socialismului (din **spiritul** acestei munci) de cîntece referitoare la evenimentele politice internaţionale, de cîntece despre comunism.

Cînd le vom auzi? Şi cînd, mai ales, le vom cînta? Nădăjduiesc că în acest an, în care sărbătorim împlinirea a 15 ani de viaţă nouă.

Vladimir COLIN

In mijlocul maselor

Nu se poate spune că în ultimul timp nu au apărut noi cîntece care să fie preluate în adevăr de mase, acesta fiind scopul lor final. Nivelul artistic, mereu crescînd, al formaţiilor de amatori, cere un ritm de creaţie mai activ şi mai bun, din partea compozitorilor şi poeţilor.

Uneori întîrzierea difuzării cîntecelor, face ca masele să le preia după mult timp de la crearea lor.

Difuzarea, la timp, a acestor cîntece este o problemă de care trebuie să se ocupe mai cu insistenţă, forurile, cărora le revine această sarcină.

In general textele sînt neputincioase în a trata probleme cît mai variate privind preocupările şi activitatea oamenilor muncii. Textele trebuie să fie clare, limpezi, aducînd în conţinutul lor reflectarea realităţilor trăite de muncitori, direct şi sincer.

Dar pentru ca poeţii să dea texte pe care să se scrie o muzică bună trebuie să fie şi buni meşteşugari. Textele fiind strofice, pentru cîntecul de mase, este normal ca, de exemplu, strofa 2, 3 şi poate a patra, să aibă aceeaşi metrică. Compozitorul nu va fi vinovat dacă strofa 2, 3 şi următoarele, nu merg bine pe muzica ce a fost construită pentru prima strofă, etc.

Acesta este un caz frecvent datorită căruia cei mai mulţi poeţi nu sînt preferaţi de compozitori, deşi versurile sînt bune, în sensul că pot fi frumos recitate, dar în nici un caz bine cîntate.

I. Compozitorii şi poeţii să ia contact cu viaţa din fabrici, uzine, ogoare, s-o cunoască îndeaproape, la locul muncii, să cunoască elanul cu care muncitorii construiesc socialismul şi să fie preocupaţi de sarcinile politice actuale.

II. Melodia — decretată ca bază a muzicii, să fie frumoasă, sănătoasă, bine construită, să cîştige inimile oamenilor de la început.

III. Melodia să fie fidelă textului său, căci altfel ea apare formală, şi oamenii simt că nu se potriveşte textului, că nu este convingătoare.

„Formula" aceasta o caută şi Uniunea Compozitorilor de ani de zile, căci compozitorii se plîng că nu au texte bune şi poeţii poate că nu li se scrie muzica, la texte.

Principial, este bine ca poetul să colaboreze cu compozitorul, şi în multe şi cele mai numeroase cazuri, aşa se procedează.

Dar dacă versurile s-au dovedit a fi bune din toate punctele de vedere, nu rămîne decît ca şi compozitorul, la rîndul său, să le facă a fi ascultate de muncitori, cu plăcere, printr-o muzică tot atît de bună.

Da!... o colaborare, între poet şi compozitor este bună, în privinţa construirii unui cîntec cu totul nou, conţinut şi muzică, dar dacă un compozitor s-a hotărît să facă muzică unei poezii de M. Eminescu de exemplu, şi nu-i convin anumite părţi din text... căci muzica sa îl duce în alte mişcări, poate ritmice... nu mai poate colabora cu poetul!

Aci, am vrut să arăt că nu poeţii sînt de obicei cei mai vinovaţi, şi că în trecutul apropiat unii compozitori au „colaborat"

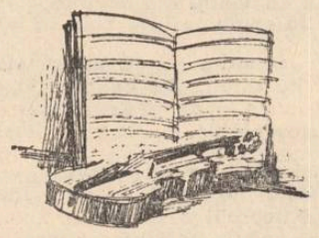

cu poeţii şi au transformat, pur şi simplu, poeziile uneori deja cunoscute.

Este bine ca un cîntec de mase să fie exemplificat, interpretat de unul din cele mai bune coruri şi cu solişti din cei mai valoroşi cînd e cazul, iar pentru realizarea cîntecelor „dorite de mase"... compozitorii să meargă împreună cu poeţii în mijlocul maselor, ca astfel să le cunoască dorinţele, creindu-le cîntece aşa cum vor şi cum simt ele.

Gheorghe DANGA

• Cîteva cuvinte despre succesele obţinute pînă acum în domeniul cîntecului revoluţionar de mase.

• Ce părere aveţi despre textul cîntecelor?

• Care sînt, după părerea dumneavoastră, cerinţele unui adevărat cîntec de mase?

• Ce formule de colaborare între poeţi, muzicieni şi interpreţi propuneţi?

PARTIZANII

de HARALAMB ZINCĂ

Primăvara anului 1944.

Undeva, în munții din nordul Moldovei; către ceasul asfințitului. Răsună împușcături. Se desfășoară o luptă violentă între jandarmii răspîndiți în trăgători și un grup de partizani care-și apără baza atacată prin surprindere. E un moment destul de confuz. Partizanii sînt și ei îmbrăcați în uniforma armatei antonesciene.

Intr-un bordei, Toma — radistul grupului — își lansează cu înfrigurare apelurile:

— Allo! Allo! Stejarul! Stejarul! Aici Stînca! Cum mă auzi? Trec pe recepție.

Tudor, comandantul grupului, îl urmărește cu aceeași înfrigurare. Aude vuietul luptei, ar porni într-acolo, dar răspunsul „Stejarului" e tot atît de important ca și desfășurarea bătăliei. „Stejarul" nu răspunde. Din nou răsună chemările lui Toma:

— Allo! Allo! Stejarul! Stejarul! Aici Stînca! Aici Stînca. Apelul acesta plutește peste vuietul luptei, peste crestele munților, luminate de culorile stranii ale apusului... plutește ca o pasăre nevăzută pe care aparatul o urmărește, pînă cînd...

...O pivniță luminată de un bec puternic. Lîngă radistul „Stejarului", doi tovarăși ascultă cu încordare emisiunea. Auzim glasul neliniștit al lui Toma:

— Baza a fost descoperită... Jandarmii au atacat baza... Ne apărăm... Așteptăm noi ordine... Allo! Allo! Stejarul! Trec pe recepție...

Unul dintre cei doi tovarăși, Moș Chiriță, smulge microfonul din mîna radistului și comunică:

— Allo! Allo! Stînca! și... Tudor, ascultă-mă; retrage-te spre sud... retrage-te spre sud... Grupul trebuie să rămînă intact... Avem nevoie de voi, Tudor...

Se aud împușcături. Moș Chiriță continuă:

— Allo! Allo! Stînca! Stînca...

Crestele înnegurate ale munților din nordul Moldovei. Pe această imagine apare genericul:

„PATETICA"

Munți.

Cei unsprezece partizani mărșăluiesc de multă vreme. Sînt istoviți, înfometați. Au izbutit cu greu să scape de încercuire. Codrul pe care-l străbat este sălbatic. Crengile, ca niște degete lungi, încearcă să-i oprească. Merg unul cîte unul, împovărați parcă. In fruntea lor se află Andrei, unul din cercetașii grupei. E voinic și mai rezistent decît ceilalți.

Tudor se uită mereu, îngîndurat, peste umăr, căutîndu-și parcă tovarășii. Îl dor picioarele și trebuie să facă un mare efort pentru a continua marșul. Mihai — un bărbat înalt și slab, a cărui față este luminată de doi ochi frumoși, inteligenți — abia se mai ține pe picioare. In încăierarea cu jandarmii, a fost grav rănit la brațul stîng. Merge ce merge, se clatină, își adună puterile și iar pornește. Broboane mari de sudoare i-au năpădit fruntea. Rănitul își mușcă într-una buzele. E gata-gata să cadă. Partizanul Valeriu — un fost actor de teatru — îl sprijină.

— O să-mi putrezească brațul! se plînge rănitul.

Valeriu ar vrea să zică ceva, să-l încurajeze, dar buzele-i tremură fără să rostească vreun cuvînt.

Pe neașteptate, cercetașul face un semn „La pămînt"! Partizanii se trîntesc, printre mărăcini, la pămînt și încremenesc locului. Rănitul s-a lovit la braț și vrea să țipe. Valeriu i-a astupat însă gura. La o distanță destul de mică trece prin codru — în același șir indian — o patrulă de jandarmi.

Pericolul trece încet, dar trece. După un timp, cercetașul se ridică prevăzător, scrutează împrejurimile, face un semn „Nici un pericol"!

Partizanii se ridică anevoie. Reiau marșul. Rănitul se sprijină pe Valeriu. Acesta ar vrea să-i aline durerea. Îl întreabă mereu: „Vrei apă"?

Merg... Merg... Pe fețele lor citim o oboseală din ce în ce mai mare. Ajung într-o poiană. Codrul a rămas în urmă ca o frontieră neagră și întinsă. Crestele munților aduc cu crenelurile unei cetăți uriașe. Andrei se oprește și se uită spre comandant. Tudor răspunde printr-un semn. „Rămînem locului". Partizanii fac cerc în jurul comandantului, legîndu-și rănile. Se uită unul la altul, ca într-o mare așteptare.

Marin, responsabilul cu aprovizionarea, întinde un ziar, scoate din raniță o bucată de pîine neagră și o împarte tacticos în unsprezece felii. Aparatul se ridică și surprinde fețele partizanilor. Ochii unora sclipesc de foame, ochii altora privesc cu indiferență. Tudor mestecă între dinți o ramură de mesteacăn și se uită la Marin. Pe „fața de masă" a apărut și puțină sare. „Aprovizionarea" îi invită mulțește la masă. Tudor lasă să-i cadă ramura pe care o morfolea și spune crispat:

— Mie nu mi-e foame.

Pe rînd, oamenii încep să-și întoarcă privirile de la pîine. Totuși, o mînă șovăitoare se întinde să apuce o bucată de pîine. E mîna lui Barbu zis „Taciturnul". Însă privirile celorlalți îl obligă să și-o retragă.

Atunci, „Aprovizionarea" scoate dintr-o tabachere bătrînească o țigară groasă, răsucită, dintr-un petic de ziar. Văzînd țigara, oamenii se lasă la pămînt. Marin întinde țigara aprinsă rănitului.

— Cîte două fumuri, spune Marin grijuliu.

Rănitul trage două fumuri și ochii i se aprind de mulțumire.

— Hai, mai trage încă unul! îl îndeamnă Marin, dar rănitul refuză.

Fiecare fumează în felul său: unul nervos, altul cu sețe; unul se înecă, altul slobozește „covrigei".

A venit și rîndul lui Tudor să fumeze. Trage cu furie din țigară. Ar mai trage un fum, însă... întîlnește ochii lui Valeriu. Îi întinde acestuia țigara, apoi face un semn lui Toma. „Ia aparatul și vino după mine"! Toma îl ascultă.

Tudor și Toma se retrag. Radistul își lansează chemările:

— Allo! Allo! Stejarul! Aici „Stînca", „Stînca"! Cum mă auzi? Trec pe recepție.

„Stejarul" nu răspunde, spre marea durere a celor doi partizani.

A coborît întunericul. Cei doi se reîntorc. Partizanii au adormit. Dorm ghemuiți unul în altul, acoperiți cu foi de cort. Rănitul geme din somn. Atunci, Tudor ia o batistă, toarnă peste ea apă din bidon și aplică batista udă peste buzele uscate ale lui Mihai. Acesta a deschis ochii. Cei doi prieteni se privesc. Mihai ar vrea să-l întrebe ceva. Ghicindu-i gîndul, Tudor oftează:

— „Stejarul" nu răspunde...

Pleoapele rănitului s-au lăsat, acoperindu-i luminile privilor. Ostenit, șoptește mai mult pentru sine:

— Imi putrezește brațul...

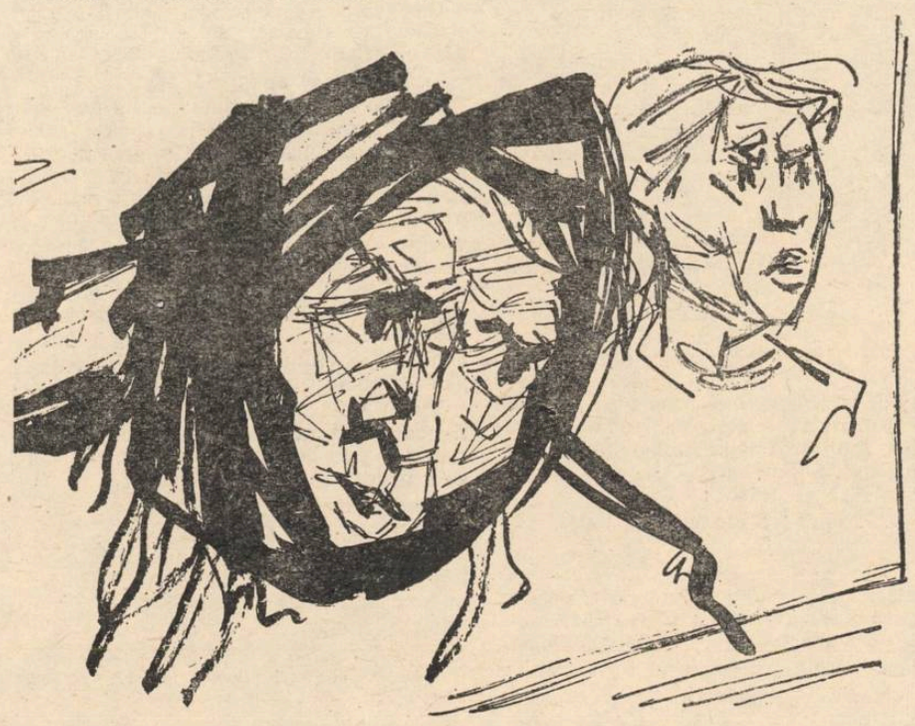

★

In plin marș. Merg în aceeași ordine. Numai că, de astă dată, cel care conduce „șirul indian" este Barbu, cel de al doilea cercetaș al grupului.

Merg înainte. Fiecare molfăie cîte o bucată de pîine neagră. Lui Mihai îi este din ce în ce mai rău. Valeriu continuă să-l sprijine. Rănitul bolborosește:

— Dacă am avea un topor...

— Prostule! îl repede Valeriu înspăimîntat de imaginea toporului.

Tudor, așa cum îi este obiceiul, se uită mereu peste umăr, căutîndu-și grupa. Îi auzim gîndurile: „Poate ar trebui să ne oprim... Să rămînem locului... Să ne odihnim... Nu, nu se poate... Trebuie să cîștigăm timp... să ne depărtăm de vechea bază... Dar încotro?

Își ridică privirile de parcă acolo, în depărtare, ar găsi răspunsul de care are atîta nevoie. La o distanță de zece ori cincisprezece metri îl vede pe Barbu.

Intunecat la față, mustul de foame, cercetașul scrutează atent tufișurile. Pe neașteptate, de undeva se ivește o căprioară. Mecanic, ridică mîna, semnalizînd „Stop!" Ceilalți, neștiind despre ce este vorba, se opresc gata de luptă. Barbu cuprins de o bucurie nebunească, duce arma la ochi.

Tudor zărește gestul și vrea să strige: „Stai! nu trage!" Prea tîrziu. Impușcătura a detunat puternic, iar ecoul ei s-a pierdut departe, departe. Căprioara rănită însă a scăpat, luînd-o la fugă în desișul pădurii. Barbu, înțelegîndu-și parcă greșala, așteaptă vinovat apropierea tovarășilor săi.

Tudor se repede mînios la dînsul:

— Ce-ai făcut? De ce ai tras?

— ...

— N-auzi, te-ntreb de ce-ai tras?

— Era o căprioară, răspunde Barbu, ținîndu-și ochii-n pămînt. N-am vrut... Nu știu cum s-a întîmplat... Mi-e foame... Mi-e tare foame. Am vrut să fac rost de ceva carne... Mi-a scăpat... Mi-a tremurat mîna... Și pentru Mihai am vrut — mai adăugă el cu o voce stinsă.

Derutat, Tudor se uită la Mihai. Rănitul a închis ochii. Își mușcă buzele, încercînd astfel să-și stăpînească gemetele. Totuși, Tudor trebuie să ia o hotărîre. Ordonă:

— Andrei, treci în locul lui Barbu (către Barbu). Ce dracu! dacă împușcătura a fost auzită?

★

— Am auzit împușcătura din direcția nord-vest, don'le plotonier major! raportează un jandarm.

Plutonierul cercetează harta. Intreabă:

— Ai auzit bine, soldat?

— Bine, don' plotonier!

Plutonierul major Bistriceanu scrutează crestele munților. El comandă o patrulă mixtă, formată din jandarmi și vînători de munte. Patrula este întărită și cu cîțiva cîini polițiști.

— Spre nord-vest, care va să zică!!! Bineee!

★

Cercetașul Andrei s-a oprit. In fața lui se deschide o vale nu prea largă, dar plină de flori. Pe coasta dealului se zărește o casă săracă de munte. Andrei îi face semn comandantului să se apropie. Toți ceilalți îl urmează.

Tudor cercetează prin binoclu casa descoperită de cercetaș; casa pare să fie pustie; în ogradă, nici un semn de viață.

— Să coborîm... zice Andrei înțelegînd frămîntarea comandantului — o să ne odihnim și, cine știe, poate o să găsim și ceva de-ale gurii...

Partizanii coboară valea, printre flori. Mihai rupe cîteva flori pe care le miroase cu nesaț.

★

Casa nu este pustie. O țărancă bătrînă și fiul ei, fugit de pe front, văd prin fereastră apropierea unui grup de soldați romîni conduși de un ofițer și se îngrozesc.

— Mămucă, tresare fiul.

Bătrîna tace.

— De-amu sînt pierdut, mămucă.

Incremenită de durere, bătrîna își face semnul crucii.

— Nu-ți fie teamă... Treci de te ascunde.

— Mămucă!

— Hai, nu pierde vremea (Il împinge). Du-te...

Se uită la icoane și-și face din nou semnul crucii. Doamne apără-mi băiatul...

★

Grupul de partizani a intrat în ogradă. Aproape automat, Gheorghe și Gică se desprind din grup și trec sentinele. Ceilalți se îndreaptă spre cele două bănci care încadrează o masă construită primitiv din lemn de mesteacăn. Unii se așează istoviți pe bancă, alții pe iarbă. Mihai s-a întins pe iarbă. Continuă să miroase în neștire florile și să privească adîncul cerului.

Urmărit de privirile încurajatoare ale tovarășilor săi, Tudor bate-n ușă. După un timp, ușa se deschide încet, șovăitor, scîrțîind. In prag, se ivește bătrîna, care abia izbutește să-și stăpînească neliniștea!

— Săru' mîna, măicuță! o întîmpină Tudor.

— Bună să-ți fie inima, don'le ofițer.

— Măicuță, mi-s ostașii flămînzi... N-ai putea să ne dai ceva de-ale gurii? Plătim, măicuță

Bătrîna iscodește fețele negre ale soldaților. Apoi, îl zărește pe rănit. Urmărind-o, Andrei îi șoptește lui Toma: „Acum o să înceapă să bocească...

— Sînteți multe guri — spune bătrîna ușor înduioșată — iar eu îs femeie săracă... văduvă de război....

Andrei se încruntă. „Ce ți-am spus"?

— Vă pot pune de-o mămăligă — continuă bătrîna, contrazicînd părerea lui Andrei... Da' vă mai pot da și niște ceapă.

Valeriu izbucnește:

— Doamne, o mămăligă adevărată!...

— Așteptăm, măicuță, sîntem rupți de foame...

Soarele cobora spre asfințit. Tudor îngenunchiază lîngă Mihai. Cei doi prieteni se privesc lung. Rănitul îi șoptește:

— Cangrena se întinde... Nu mai pot... Imi putrezește brațul...

— Ar trebui să-ți schimbăm pansamentul, dar...

— Știu, murmură Mihai cu buzele crăpate de vînt și febră... Mai bine ai ordona să mi se taie brațul...

Tudor se uită înspăimîntat la el și-i acoperă gura cu palma sa mare.

★

Gheorghe stă de veghe în spatele casei. Pe neașteptate, aude un zgomot. Tresare. S-a înșelat ori nu?! Zgomotul se repetă. Partizanul își pregătește arma și se îndreaptă spre șură. Cel din șură — dezertorul — aude pașii străinului. Pașii se apropie. Vrea să se ascundă mai bine sub niște paie, dar nu mai are cînd. Ușa se deschide. Rămîne încremenit. La început, Gheorghe nu vede nimic. Deodată, tresare. Un picior încălțat într-un bocanc militar se trage încet, ca un șarpe, sub niște paie. Gheorghe ridică încet arma. Dezertorul, simțind primejdia, sare-n picioare:

— Stai, nu trage!

★

Bătrîna răstoarnă pe masă o mămăligă cît roata carului de mare. Aburii gîdilă ațîțător nările partizanilor. Aceștia se pregătesc să înfulece. In clipa asta, Gheorghe îl împinge pe dezertor. Bătrîna scoate un țipăt de spaimă și se aruncă la picioarele lui Tudor:

— Indurare, domnule ofițer, îndurare! Nu mi-l luați... e singurul meu sprijin...

— Mamă! încearcă dezertorul s-o liniștească.

— Indurare, domnule ofițer. (Își face semnul crucii și vrea să-i sărute picioarele). Indurare!

Tudor ridică pe bătrînă cu blîndețe.

— Fie-vă milă de bătrînețele mele!

— Se răcește mămăliguța, don-locotenent, șoptește Toma, înghițindu-și saliva.

— De pe ce front ai dezertat, întreabă Tudor prefăcîndu-se sever.

— De la Iași

Partizanii zîmbesc între ei.

Bătrîna plînge și se roagă:

— Indurare!

— Soldat Gheorghe Beuran.

— Da, să trăiți don'le locotenent!

— Tu ce zici, mă, că doar tu l-ai înhățat...

— Eu, ce să zic?! Apăi, eu zic să-l iertați, don' locotenent, e țăran prost de-al nostru... N-are minte prea multă.

— Să-l iert, zici?

— Iertați-l, răsună glasurile celorlalți partizani.

— Dar mai repede — șoptește Toma — că se răcește mămăliga.

— Bine, băieți, n-am văzut nimic... nu știu nimic...

— Să vă dea domnu' multă sănătate... viață lungă (îi face semn fiului s-o șteargă din casă). Și poftiți la masă, că se răcește mămăliga...

Gheorghe îl sfătuiește pe dezertor:

— Altă dată să-ți faci o ascunzătoare mai bună... Dacă dădeau jandarmii peste tine, atunci, ce te făceai?..; Țăran prost ce ești...

Dezertorul intră în casă. Se apropie de fereastră și pîndește. Bănuiește ceva. Prea a scăpat ieftin.

Partizanii înfulecă mămăligă, ceapă, beau apă dintr-o cană. Valeriu lăcrămează din pricina cepei, dar nu scoate o vorbă.

★

Noaptea. Partizanii și-au făcut culcușul sub cerul înstelat. Au adormit, după cum le este obiceiul, unul în altul. Tudor nu poate să doarmă. Veghează zbaterile lui Mihai. Brusc, înspăimîntat parcă de ceva, rănitul deschide ochii mari și se ridică în capul oaselor. Tudor se ridică și el. Șoptește:

— Mihai...

— Aș vrea să trăiesc... să apuc ziua victoriei...

— Ai să trăiești.

— Minți! N-am să trăiesc... Sînt lucid...

— Intotdeauna ai fost un tovarăș calm și lucid... Hai, culcă-te!

— Aș fuma o țigară.

— Și eu... hai, dormi... mîine în zori pornim mai departe.

— Incotro?

— Nu știu. Postul C. C.-ului nu răspunde.

Mihai se întinde, gemînd. Tudor se întinde și el. Inchide ochii.

— Sinceritatea mă sperie, mai spune rănitul.

— Iar pe mine luciditatea ta.

Adorm amîndoi, unul în altul.

★

In zorii zilei, partizanii pornesc la drum. Bătrîna și fiul îi văd cum urcă, printre flori, dealul ce duce spre pădure.

— Mamă, ăștia nu-s soldați.

— Da' ce-s maică? întreabă bătrîna uimită.

— Or fi... cred c-or fi partizani, mămucă, răspunde dezertorul speriat de propriile sale cuvinte.

— Partizani, zici?! Doamne, păi aș fi putut să le mai dau și o leacă de brînză.

★

Marșul este din ce în ce mai istovitor. Se opresc la cîte un izvor și-și răcoresc fruntile. Prilej pentru Gică să spună: „Apă avem! Ne mai lipsește puțină cafea, puțin zahăr, puțină frișcă!"... „Și-un ibric!" îl completează Toma.

Mărșăluiesc. Cărăruie de munte. Drumul îl deschide cercetașul Andrei. Deodată, de pe înălțimea pe care a ajuns, zărește în depărtare patrula mixtă condusă de plutonierul Bistriceanu. Incă puțin și s-ar fi ciocnit pe neașteptate. Face un semn. „Stop"! Tudor se duce în grabă la el. Cercetașul îi întinde binoclul. Fața comandantului devine și mai obosită. Caută o soluție. Situația-i grea. Scoate harta și-o cercetează cu înfrigurare. Partizanii așteaptă încordați ordinul lui.

— După mine, tovarăși! Marș forțat!

Coloana este condusă de comandant. Se abat din drum și pătrund în codru. Tudor se folosește de hartă și busolă. Luca îl sprijină pe Mihai. Patrula mixtă, însoțită de cîini, este pe urmele partizanilor. Se aude lătratul îndepărtat al cîinilor.

Intr-un tîrziu, ajung la o apă de munte. Se opresc. Tudor cercetează harta: „Oare să nu mai existe nici o scăpare?" îi auzim noi gîndul.

Da, așa ar părea. Apa poate fi trecută — nu e prea adîncă — dar, dincolo, pe celălalt mal, se înalță peretele unui munte. Cu mișcări încete, de om obosit, Tudor se așează pe o piatră. Presimțind apropierea unor clipe grele, partizanii fac cerc în jurul comandantului. Privirile lor întreabă: „Oare nu mai există nici o scăpare?" Tudor le cercetează fețele vlăguite, înțelege glasul privirilor lor și gîndește: „Băieții au încredere în mine. De atîta amar de vreme luptăm împreună! Așteaptă cuvîntul, ordinul meu... Iar eu... Trebuie să existe o scăpare!"

Cercetează din nou harta, împrejurimile. Apoi zice:

— Există o singură soluție: să-i păcălim pe urmăritori. (Vîntul aduce lătratul cîinilor. Toți

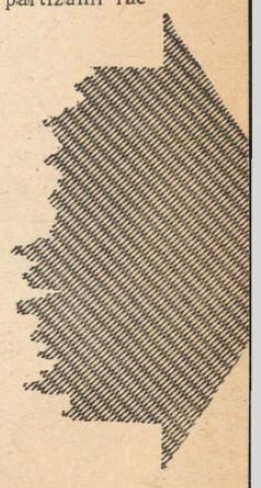

*) *Fragment din scenariul literar „Patetica".*

mențiuni critice

perpessicius despre

ZAHARIA STANCU:
Rădăcinile sînt amare (III)

De unde vine nesațul acesta de cunoaștere și inepuizabilul dor de ducă, ce fac din Darie un temperament prin excelență peregrinar, nimeni n-a intuit-o mai lucid și n-a exprimat-o cu mai multă dîrzenie ca însuși eroul autobiografic al lui Zaharia Stancu, într-una anume din multele meditații cu care împodobește textura singurului crîmpeiu ce cunoaștem din Desculț II și care nu este altul decît prea frumosul poem liric Florile pămîntului. Trimis de boerul cu ochiul de sticlă, Arizan, la care argătea, să ducă o scrisoare în Bucureștii ocupați de trupele nemțești în timpul primului război mondial, Darie ia, în tovărășia lui moș Oprișor, care-l va duce la Giurgiu, drumul ocolit al Dunării și în timp ce luntrea schimbă una după alta zările ca pe tot atîtea vitralii miraculoase ce-i stîrnesc imaginația, băețandrul care se și visa luîndu-se la trîntă cu „balaurul" metropolei, își rememorează din copilărie, un dialog cu maică-sa, ce-l îndemna să cunoască și prin sine, nu numai din cărți, și munții, și marea și corăbiile. „Am să mă duc să văd cu ochii mei, mamă", răspundea copilul, dar nu se dusese, și acum Darie nădăjduia să-și împlinească făgăduința, însoțind-o de cîteva gînduri, ce alcătuesc totodată și unul din cele mai juste autoportrete ale scriitorului, dublat de calitatea de exponent al clasei sale: „Se afla în noi toți, și poate mai ales în mine, din pricina firii pe care o aveam, aprinsă și iscoditoare, un fel de dor de ducă, neostoit. Poate că prin ochii mei mai voiau să vadă lumea largă părinții, moșii și strămoșii care fuseseră prin lege domnească prinși de un petec îngust de pămînt și siliți să muncească veacuri dearîndul, din tată în fiu, așa cum prin guna mea, mai curînd înrăită decît rea, dar dîrză și deopotrivă de îndîrjită, voiau să-și țipe suferințele pe care le îndurase și nădejdile pe care nu apucaseră să și le vadă împlinite... Dorul acesta de ducă, înăbușit, strivit, mă alunga mereu pe drumuri".

Și ele sînt, aceste drumuri, și multe și pitorești și semnificative și dacă nu ne-ar stînjeni spațiul și nu ne-ar mustra stiva tomurilor, care-și așteaptă rîndul, ne-ar fi plăcut să-l însoțim pe Darie, umblînd hai-hui pe drumurile bucureștene, pe la diversele lui gazde și-n tovărășia atîtora dintre interesanții săi tovarăși de boemă, de literatură și de ziaristică. Pictorul Iuga Dioclețian, care-l duce la grotesca înmormîntare a colecționarului de artă Bordea, mecenatele lui Luchian și-l introduce în salonul de poezie al bătrînului poet Coresi, (absent din „tabloul persanajelor"), marele maestru al ditirambilor; spiritualul caricaturist Rață; acrimoniosul scriitor Schimbașu; poetul și mai tîrziu ziaristul Norocel Tăunosu, dimpreună cu fratele său siamez Onufrie Butaru, sanguinarul ideolog Balbus Mierlă, legionarul, cinicul pamfletar Căpușă, patronul de gazetă Stelian Protopopescu, etc, etc. alcătuesc o galerie din cele mai bogate, ale cărei prototipuri mai mult de unul dintre cetitori le vor identifica cu lesniciune și-n zugrăvirea căreia Zaharia Stancu a pus și adevăr și satiră. Uneori autorul cedează prea mult anecdoticei, legendelor și dă în caricatură, chiar șarjă, precum în cazul lui Coresi-Macedonski, după cum alteori e prea generos, căci deși episodul precupețului de pește din fața Globului își are rostul lui biografic și e cu osebire amuzant („pește vînd, pește strig"), felul cum Stelian Protopopescu vorbește lui Nedelcovici, care sub amenințarea licenției va trebui să aducă un reportaj senzațional în procesul asasinării Tiei Cudalbu, întrece cu mult agramatismul personajului. Însă, indiferent de micile rezerve, pe care fiecare cetitor e liber să le formuleze, din motive pur subiective și numai pentru că i se pare a fi identificat prototipul, luată în totalitatea ei fauna aceasta, care a populat menajeria politică și intelectuală a Bucureștilor dintre cele două războaie mondiale, e surprinsă în notele ei caracteristice, ce s-ar cere, evident, inventariate și din numărul cărora nu vom reține decît epigramele cu care Zaharia Stancu țintește în presumțioasa „genialitate" a artiștilor. Însă nici aceste drumuri bucureștene, ce alcătuiesc dimpreună cu cele din Omida, substanța principală a romanului, nici toate celelalte, reale sau imaginare, prin lume sau prin vastele grădini publice, în care Darie și-a adăpostit nu odată boema, („Barbara cînta un cîntec pe care l-am auzit la Lodz în vagabondările mele prin lume") stă scris într-unul din capitolele viitoarelor volume și-n însemnarea aceasta, sugestivă ca un vers, se oglindește întreg Darie, nu pot fi, din păcate, scotocite. De aceea le cumulăm pe toate în ghemul de drumuri care duc la campania electorală din 1946, despre care am mai amintit și aceasta pentru că ne îngădue să concentrăm (să comprimăm, ar fi cu mult mai propriu) toate observațiile cîte spațiul mai îngădue în marginea multelor aspecte ale romanului. Și-n primul rînd despre acea predilecție a romancierului pentru dialogul moral, pentru apolog, din care Zaharia Stancu a făcut un procedeu, o manieră, egală poate numai topicii sale particulare, care i-a marcat scrisul mai cu seamă în Desculț și din care un procent, cu mult mai scăzut, mai stărue și-n Rădăcinile... Două-trei exemple: „Purta lavalieră și o pălărie cu margini mari. Și mustață subțire purta"; „Era umbrită strada. De umbrele bătrînilor castani era umbrită"; „Mitraliera latră întețit. Ca o cățea turbată latră"; „Meschine erau întrebările. Și cele mai multe din ele nătînge erau"; „Unii... plînseră lacrimi adevărate. Alții, lacrimi de crocodil plînseră" (toate din volumul II) — și cine ar putea spune că dissimetria aceasta a verbului, ce pare la prima vedere un simplu capriciu, cu care cetitorul de obște nu se împacă dintru început, nu exprimă, totuși, o anume nuanță afectivă de care scriitorul e conștient și care ține de charta libertăților lui stilistice? Gramaticii, de altfel, un Brunot de pildă, au constatat, fără de uimire, variațiunile acestea de topică în limbile, precum latina, obicinuite să pună verbul la sfîrșit. Atunci, s-ar putea oare ca și ceeace ni se pare nouă procedeu și manieră, folosirea oarecum excesivă a dialogului moral, să fie nu numai justificată, ceeace e foarte firesc, dar și să fie acceptată și autentificată de preferințele cetitorilor? N-ar fi exclus. De pildă: cînd, după atacul din pădure, în care Țigănuș, activistul, primește un glonte în genunchi, care-i va aduce amputarea piciorului, iar Iftode Gînj, răpus de adversari, zace fără de viață pe șaua de oblîncul căreia atîrnă vrednica ce împușcase și cu care se mîndrea, convoiul, dimpreună cu Bosoancă și Cosîmbescu, legionarii travestiți în călugări, capturați și trudind din greu pe jos, prin noroaie, înaintează spre Teliu, unde e reședința județenei și unde vom face cunoștința cu numeroase ipochimene politice, de tranziție și de tranzacție, saboțori înveterați, precum prefectul Bușulenga, doctorul Darvari, Mosorel Bărbuță, delegatul centrului, acest demn emul al inspectorului Teofil Stînjenel, excrocul care a excrocat pe Grunz — ce e mai firesc ca Darie, în clipa cînd soarele răzbate prin norii vineți, atenuînd tristețea peisagiului și amortisînd întrucîtva tumultul inimii și al întîmplărilor, să se transpună în copilărie și în deprinderile ei retrospective? „Mă uitai la soare și mă dureră ochii. Soarele, cîmpul, smîrcul treziră în mine băețandrul cîrn care fusesem. Odată cu băețandrul se treziră și obiceiurile lui. Începui să vorbesc iar cu căluțul. Îi spusei etc., etc.". Dialogul ce urmează nu e lipsit de gînduri serioase, chiar grave, deoarece Darie se pricepe să-i împrumute căluțului, ca-n basme, cele mai subtile din reflecțiile lui. Apoi Darie își reia meditația de unul singur, și cele ce spune (I, 208—212) despre iubirea de oameni ce l-a călăuzit toată viața și despre ura, fără de care izbînda pentru care, în calitate de candidat, bate drumurile desfundate ale Moldovei de Jos, în această deosebită campanie electorală din 1946, n-ar fi cu putință, s-ar cuveni transcrise, atît pentru justețea lor, cît și pentru înalta lor ținută literară, turburată doar de o nouă intervenție a căluțului, căruia Darie îi dă din nou cuvîntul, ca să povestească de vremea cînd și inima omului avea aripi. Personal, amestecul acesta de monolog interior și de fabulă, oricît de ingenioasă, mi se pare întru totul factice. Și apoi, dacă ar fi o singură dată. Însă: razele de soare, ce înviorează mușcata din fereastră în plină iarnă, cînd Darie întors la Omida își începe, sub scutul acesta simbolic, lunga și excepționala sa confesiune, dialoghează. Inima Marișcăi Balint, această admirabilă figură de luptătoare (vă mai amintiți patetic-fulguranta scenă, de sobrietate zguduitoare, cînd Ilie Bunea, gardianul temniței din Satu Mare, sărută, prin mica ferestruică de control, degetele nefericitei captive?), prinsă în amintirile celor doi bărbați ce-o iubiseră, dialoghează. Inima lui Oroș, secretarul județenei de partid din Teliu, de ale cărui înalte calități civice campania electorală mărturisește și a cărui fermitate în fața torturilor lui Grunz smulge admirația, trezită din dezgustul pentru Neaga, soția sa și delatoarea tovarășilor săi de luptă, la vederea Iovcăi Silei, frumoasa bulgăroaică pe care Grunz, bestialul erotoman, înnebunit de împotrivirea fetei o va ucide, inima aceasta a lui Oroș, dialoghează. Și mai ales dialoghează păianjenul din celula lui Oroș, pe care acesta și-l face prieten și-l hrănește cu bulzuri de pîine, pînă în momentul în care inspectorul Orbescu i-l ucide, ceeace-i va aduce o binemeritată corecțiune, dar în acelaș timp și punerea în lanțuri a lui Oroș. Nu e nevoie să apelăm nici la Fabre, nici la Niculăiță Minciună, nici la cutare naturalist specializat în arahnide pentru a înțelege, a simpatiza și a admite prietenia aceasta dintre un om și un păianjen. Sînt păianjenii melomani? se întreba unul dintre naturaliștii aceștia și răspunsul era îndoielnic. Din parte-ne, am crede că da, căci în momentul cînd inspectorul Orbescu îrumpe în celula lui Oroș, acesta cînta cît îl ținea gura. Însă, indiferent de justețea observației, scena e de o fericită invenție, cîtă vreme de pe urma ei inspectorul Orbescu, sigisbeul și apoi consoarte Mamiței, cu care va fugi în București, cunoaște și bătaia unui deținut, nu numai pe a șefului său, încornoratul inspector Grunz. (In treacăt, și de amuzante efecte de vodevil scena de încornorat din casa avocatului Inocențiu Geza). Și cîtă vreme, mai ales, la capătul ei asistăm, (la sfîrșitul volumului III), la una din cele mai emoționante confruntări ale sufletului omenesc, din multele, cu care bogat nuanțatul talent al lui Zaharia Stancu n-a fost de fel zgîrcit în romanul său. Presupun că ați citit romanul și că ați admirat eroismul cu care Rafira, mama lui Oroș, munteanca din Condor, această surori gemenă a Vitoriei Lipan, eroina Baltagului, munteancă și ea, nu cruță nicio o osteneală ca să vie în ajutorul fiului ei, sau cel puțin să-l vadă. Ceeace se și întîmplă în momentul cînd, jefuită de tot ce-i mai rămăsese, casa de lemn din Condor, pe care i-o înghite nesățiosul și necinstitul avocat Claudiu Pap, cumnatul hîrbarului preot Coriolan Bold, unul mai conturat ca celălalt din lumea aceasta specifică de hulpavi afaceriști. I se îngăduie să-și vadă fiul întemnițat, în urma tîrgului dintre avocat și Grunz, și-n prezența acestuia. Întîlnirea dintre fiu și mamă se petrece într-o simplitate și biblică și de tragedie antică, și e mult prea elocventă în aspra ei grandoare, ca să nu mi se îngădue s-o citez, în această cronică, așa de săracă în citate, și tocmai în această parte, în care formulasem cîteva rezerve în privința tehnicei: „Grunz se dădu la o parte. Și în pervazul ușii, înaltă și puternică și vînjoasă ca munții în care crescuse, se iscă, ținînd fruntea sus, cu chipul plin de liniște, Rafira. Oroș făcu un pas către ea. Lanțurile sunară. Se opri. Îi căută ochii. Zîmbi și spuse: — „Îmi pare bine că ai venit să mă vezi, mămucă. Țucu-ți mîna, mămucă. Țucu-ți inima, mămucă..." Rafira tăcu. Intră în celulă și tăcu. Grunz reapăru în pervazul ușii. Privi. Rafira se frînse de mijloc. Sărută lanțurile dela mîinile lui Oroș. Apoi îngenunche. Și sărută lanțurile dela picioarele lui Oroș. Se ridică și tăcu. Își sărută fiul. Și-i sărută, pentru întîia oară în viața ei, adînc, adînc de tot, buzele. Și nu se miră că buzele fiului ei ardeau ca flăcările focului. Nu se miră". (III, 395).

Or, în fața unei scene de atît de patent lacrimală umanitate, ce mai prețuiesc bietele noastre rezerve? Aproape că am fi dispuși să renunțăm la ele. Cînd mă gîndesc însă că Oroș e fiul Rafirei, al cărui suflet bărbătesc și neînduplecat l-a moștenit, și toate acțiunile lui politice așa fi atestă, îmi zic că, totuși, păstrînd prietenia păianjenului și chiar întreaga tematică a dialogului, monologul interior ar fi fost cu mult mai indicat, atît în cazul acesta, cît și-n toate celelalte cazuri, cînd eroii se adîncesc în propriile lor labirinturi. Omul care stă de vorbă cu sine însuși nu dialoghează niciodată — oricît de paradoxal ar putea să pară aceasta. Darie, e drept, păstrează obiceiul acesta, așa cum însuși o mărturisește, din copilărie, însă întrebarea este dacă, ajuns romancier și încă unul de vigoarea și opulența epică a Rădăcinilor..., n-ar putea să sacrifice într-o oarecare măsură ceva din predispoziția aceasta, așa zicînd, fabulistică. Personal o doresc. Dacă nu de alta, cel puțin pentrucă din cauza ei am rătăcit drumul și l-am părăsit pe Darie înainte de a fi ajuns la Temeiu, în satul bogătanilor, unde aș fi dorit să admirăm împreună extraordinara artă cu care Zaharia Stancu, și într-o scenă de un rar homerism, își dezarmează adversarii și din lupi turbați, cum se vestiseră, îi preface în mieluși. Încît nu-mi rămîne altceva de făcut, decît să sfîrșesc tot cu o moralitate și adresîndu-mă cetitorului, să-i spun: nu te încrede în cronicarul literar niciodată. E o proastă călăuză. Ispitește scripturile, cum spunea mare'e cronicar de altădată, desfată-te, după propria d-tale fantezie, cu tot ceeace verva, și lirică și epică, a lui Zaharia Stancu îți dăruiește din belșug și vei ajunge singur la încheerea că Rădăcinile sînt amare reprezintă una din marile victorii ale romanului nostru contemporan.

cronica literară

de I. D. Bălan

Cititorul de literatură română contemporană îi datorează incontestabil lui V. Em. Galan posibilitatea și plăcerea de a cunoaște într-o lumină originală aspecte ale vieții socialiste, frămîntări adînci și ciocniri puternice, capabile să schimbe fizionomia morală a oamenilor, care au loc în zone sufletești puțin accesibile scriitorilor comozi și timizi. Înzestrat cu un remarcabil simț al noului, îndrăgostit de farmecul unic al construirii socialismului, V. Em. Galan evită locurile comune, ocolește căile bătătorite și deci nefertile pentru artă, fuge de expresia plată, fără a căuta să braveze în ciudățenii stilistice, cunoaște profund și variat viața, îi respectă legile obiective, pe care niciodată nu le mutilează în tiparul vreunei prejudecăți. Galan e unul din acei scriitori ale căror creații le aștepți cu nerăbdare și încredere, cu convingerea certă că afli ceva nou, că te încîntă, că-ți place și-ți folosește. Cele șase nuvele, înmănunchiate în volumul De la potop încoace, *firește, în proporții inegale, confirmă încă odată impresiile noastre despre acest remarcabil prozator.*

Umorul tonic, ironia discretă, sarcasmul reținut din schițele Alegeri, Marin, ...ca scaiul *și mai ales din* A cincea roată la căruță, *înviorează simțitor paginile volumului. Se demască oportunismul și lingușirea, demagogia searbădă și flecăreala pedantă, înveșmîntate cu hainele principialității* (Alegeri), *se satirizează mentalitatea retrogradă, deprinderile sociale reprobabile, rămășițe ale vechii orînduiri, care se mai agață de astfel de vicii ca înecatul de-un pai* (...ca scaiul). *Avînd o mare mobilitate psihică, sub aparența unei înșelătoare monotonii, umorul lui Galan e variat, nuanțat în funcție de natura subiectului. Astfel în schița* Marin *și în* A cincea roată la căruță *ne întîmpină, aproape cu exclusivitate, umorul tonic de care pomeneam, întovărășit de o discretă simpatie pentru naivitatea unora dintre eroi dar și de o undă de necruțător sarcasm față de perfidia altora. Chirică din* A cincea roată la căruță *elev al unei școli comerciale, trimis pe teren într-o echipă de achiziționare, neținînd seama de realitățile vieții, urmînd buchea cărții învățate în clasă, se mișcă puțin comic, stîngaci și e mereu ispitit să cadă în greșeală. Apreciază oamenii superficial, după aparențe, se entuziasmează prea repede și se descurajează prea ușor; o vigilență exagerată îl face bănuitor față de toată lumea, nu numai față de excrocii Dron I. Vasile, Ică S. Löwe și Netea P. Ilie, membri și ei ai echipei de achiziționare. Întîmplările și situațiile nu sînt lipsite de comic, nu odată Chirică ne apare înfățișat în lumina unui remarcabil umor reconfortant.*

Galan are tot timpul o viziune clară, dialectică a destinului personajelor. În alte condiții de viață tînărul cinstit, entuziast. Chirică, izbindu-se de piedicile și cursele unor atari neoameni, putea să se piardă cu ideaurile năruite în obișnuit și mediocritate, cu convingerea inutilității acțiunilor cinstite.

În noile condiții sociale, și-n viziunea realist-socialistă a scriitorului, tînărul găsește repede sensul adevărat al vieții. Comunistul Turcu care muncește cumpătat, în spirit partinic, îi lămurește sensul adînc al lucrurilor, îl ajută să se maturizeze, să devină om nou în toată puterea cuvîntului.

V. Em. Galan:
De la potop încoace

Nota optimistă, încrederea în puterea morală a omului nou, constituie unele din caracteristicile esențiale ale scrisului lui V. Em. Galan.

Scriitorul, deși înfățișează hazliu unele momente, nu uită nici o clipă de gravitatea și intensitatea luptei care se duce. Niciodată rîsul său nu se consumă gratuit, în afara obiectivului social vizat și nu rămîne fără finalitate. Umorul nuanțat din schițele lui Galan dă contur personajelor, reliefează natura situațiilor, sporește sentimentul autenticității, luminează fondul psihic al eroilor și creează atmosferă specifică.

Critica literară într-un consens unanim, a apreciat, pe drept cuvînt, că nuvela La răzeși *este piesa cea mai bună a volumului și poate una din cele mai reprezentative, pentru specie, din întreaga literatură română contemporană. Aici umorul face loc unei tonalități grave, unor ciocniri dramatice, surde inițial, dar răsunătoare mai tîrziu, cînd revolta mocnită ani în șir explodează, cînd conștiințele oamenilor cinstiți, aflate în superstiții și prejudecăți, se trezesc la glasul activistului de partid, ajuns pînă-n Vadul Vechi.*

Nuvela aceasta e pe de o parte istoria zuinței și priceperii personale. Chiaburul din nuvela lui Galan se îmbogățește prin crime, prin hoții, exploatînd situațiile economice grele din vremea secetei, exploatînd prejudecățile și superstițiile oamenilor din Vadul Vechi, urmărindu-și cu o stăruință diabolică planurile, umilindu-se și amenințînd strategic: „Ca să vie odată aici, în sat la el, cu trei cai buni, și să se apuce de arat, Iosub Prisăcaru își lăsase nevasta să se spînzure, își lăsase copiii să fugă în lume, se despărțise cine știe cum de-o femeie pe care și-o credea ibovnică, trăise doi ani ascunzîndu-și firea, umilindu-se, călcîndu-și pe inimă ceas de ceas... Se pregătise cu o înverșunare vecină nebuniei, și, chiar dacă ar fi vrut, pe semne că n-ar fi putut să se oprească la jumătatea drumului" *(p. 42—43).*

*Fostul său argat, Ion Dohotaru, naratorul acțiunii ni-l înfățișează pe Prisăcaru la Iași, avînd harabaua lui cu trei cai buni, ducîndu-și viața în grajdul unui birjar scăpătat, strîngînd cu o lăcomie și zgîrcenie rară bidoane cu bani. La oraș, la Iași, relațiile dintre Prisăcaru și Dohotaru nu par a fi dintre stăpîn și slugă; Dohotaru, un flăcăiaș de 19 ani, în consideră pe Prisăcaru, țăran ca și el, venit aci să muncească, să-și cîștige o bucată de pîine. Înfățișînd lucrurile astfel, autorul și-a creat o minunată posibilitate de-a spori intensitatea conflictului, de-a adînci dramatismului acțiunilor, de a contura evolutiv cele două personaje, unul căzînd, altul ridicîndu-se, unul dezumanizîndu-se pînă la animalizare, altul umanizîndu-se pînă la a ajunge comunist. Setea de înavuțire, de putere, îl aduce pe Iosub Prisăcaru în satul Vadu Vechi alcătuit din trei „neamuri bătrîne", „trei tulpini vechi": Lup, Mogoș, Tunsu. Răzeșii din Vadu, oameni mîndri, fuduli de răzășia lor pînă la orbire, înțepeniți în tradiții patriarhale, cu un orizont mărginit, circumscris la vatra satului — „Ieșeau din cătun doar bărbații — și numai pentru armată... Iosub Prisăcaru și Zamfir cumnatu-său, bărbatul Măriei, erau singurii vădeni — și poate cei dintîi de la întemeierea cătunului încoace — care-și părăsiseră satul ca să-și caute norocul „prin robime" în loc să „aștepte întoarcerea vremilor", stînd pe loc ca toți Mogoșii, Tunșii și Lupii dinaintea lor" *(pag. 49) — îi oferă un bun teren de înavuțire.*

În jurul lui Iosub se țese mitul omului posesor al unei comori. Aproape tot satul, înnebunit de acest miraj, devine un fel de Zaharia Duhu din romanul lui Cezar Petrescu și nopți în șir, oamenii scormonesc pămîntul ca să descopere comoara. Singurul care știa adevărul era Ion Dohotaru, dar nebunia avea o forță atît de uriașe încît el însuși, în ciuda propriei rațiuni, într-o noapte sapă împreună cu iubita lui, Anița Pușcașu, în pîntecul împietrit al pămîntului, după miraculoasa comoară. Seceta stăruie, foametea-i amenință cu moartea pe oameni, chiaburul exploatează fiecare situație. Terorizează satul, se bucură ca un descreierat de îngrozitoarea nenorocire, care-i va spori veniturile: „Nu-s vremuri pentru oricine — îi spune cu satisfacție într-o zi sorei sale, soția comunistului Zamfir Hrițcu. Așa-i! Cui scoate pîine-n toamna asta, îi pune dumnezeu mîna în cap pe-o viață întreagă. Pîinea-i la preț, acuma! Vine foametea, nu pricepi? Du la Iași, toamna asta, o căruță de pîine, și-i vinde-o pe un car de aur! pe două! pe trei! pe oricîte!... Vine foametea, Marie; foametea! *(p. 18).*

Animat de astfel de planuri, iese la semănat; pămîntul e ca piatra, se ară greu, înspăimîntător de greu; era o muncă de iad, care a ucis cai și a sleit puterile oamenilor. Cele două pagini (40—41) consacrate descrierii aratului, într-o viziune mitologică, sînt pagini de antologie, unice, poate, în literatura noastră. Toate episoadele nuvelei converg spre a ilustra teribila dezumanizare a chiaburului. Acum și Ion Dohotaru îl privește ca atare, îl urîște, îl disprețuiește și se hotărăște să se răzbune. C.A.R.S.-ul trimite ajutoare oamenilor printr-un comunist anonim, care prin devotamentul și abnegația lui lasă o impresie de neuitat în sufletul cititorului. Ajutoarele intră în mîna chiaburului, care-l ucide bestial pe comunist. Pînă la urmă, vădenii își pierd încrederea în mitul comorii chiaburului și se îndreaptă către acei care într-adevăr le vor binele. Deși activistul comunist e înfrînt fizic, nuvela ilustrează convingător forța partidului, triumful ideilor sale, care se bazează necontenit pe legătura cu masele.

În nuvela lui Galan figurile comuniștilor, moșul Aniței Pușcaș, Zamfir Hrițcu, activistul anonim, nu stau prea mult în centrul acțiunii, dar radiază atîta forță și lumină încît fiecare mișcare sufletească a oamenilor, fiecare gest, fiecare acțiune, se leagă într-un fel sau altul de munca lor. Galan e un scriitor partinic și acest lucru se simte din tot ce creează, transpare din atmosfera operei sale, din felul în care sînt rezolvate cele mai încîlcite probleme de viață. E mult zbucium, multă trăire, mult material de viață în această remarcabilă nuvelă.

Dar parcă uneori ai sentimentul că tehnica povestirii la persoana întîia împietează asupra desfășurării acțiunii, reduce din capacitatea nuvelei de a zugrăvi obiectiv zone sociale mai întinse, unilateralizează anumite aspecte ale vieții, care în realitate sînt răspîndite pe un fundal social mai cuprinzător și mai complex. Dar poate împlinirea a ceea ce cerem noi ar fi dus la altceva, ar fi dus la un roman și autorul nu și-a propus acest lucru.

Oricum, nuvela La răzeși *e o realizare remarcabilă și întregul volum constituie un succes dintre cele mai grăitoare ale literaturii noastre realist socialiste.*

GENERAȚIA LUI 23 AUGUST

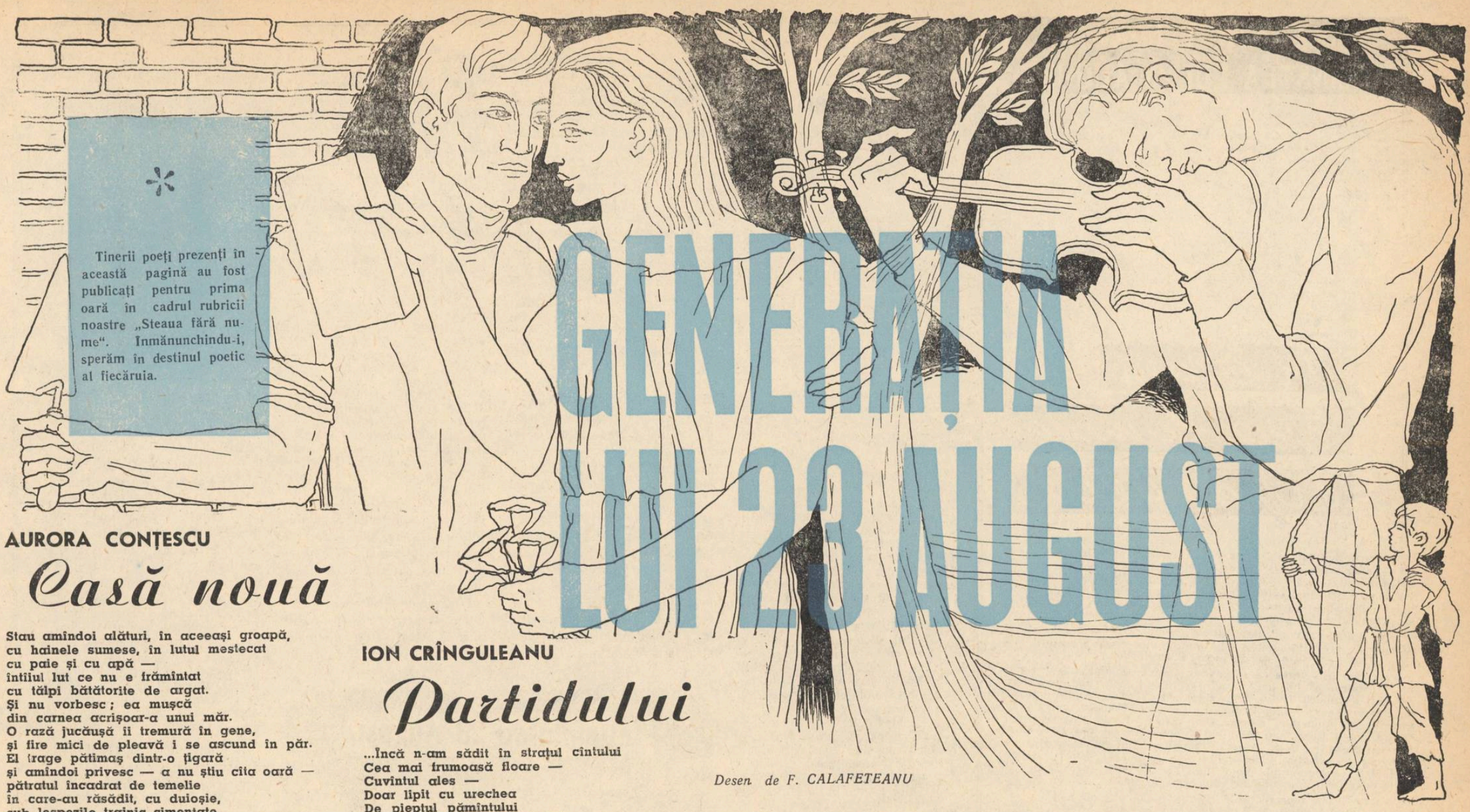

Desen de F. CALAFETEANU

Tinerii poeți prezenți în această pagină au fost publicați pentru prima oară în cadrul rubricii noastre „Steaua fără nume". Inmănunchindu-i, sperăm în destinul poetic al fiecăruia.

AURORA CONȚESCU

Casă nouă

Stau amîndoi alături, în aceeași groapă,
cu hainele sumese, în lutul mestecat
cu paie și cu apă —
întîiul lut ce nu e frămîntat
cu tălpi bătătorite de argat.
Și nu vorbesc ; ea mușcă
din carnea acrișoar-a unui măr.
O rază jucăușă îi tremură în gene,
și fire mici de pleavă i se ascund în păr.
El trage pătimaș dintr-o țigară
și amîndoi privesc — a nu știu cîta oară —
pătratul încadrat de temelie
în care-au răsădit, cu duioșie,
sub lespezile trainic cimentate,
ceva din ei, un sîmbur mic și dur,
voința de-a răzbi în libertate,
ca mugurul tenace și obscur
care-și croiește drum din lut spre soare
atras de nesecata lui chemare.

De-acuma, zidul va urca ușor,
oricît de sus vor vrea, spre cerul nalt,
spre nopțile albastre, de cobalt,
ca și acest tulburător fior
făcut din fericire și putere
ce le aleargă sprinten prin artere,
atît de asemănător
cu aripa întinsă pentru zbor.

Și-și văd alevea casa — casa lor :
un cub strălucitor ca tras cu-o riglă,
cu-acoperiș cărămiziu, de țiglă,
pe care-l vor cuprinde, ca brațe îndrăgostite,
ghirlande viorii de clematite.

De pe peretele-ndreptat spre răsărit,
acolo unde chiar din prima zi,
va poposi
întîia rază, prin perdelele subțiri,
le va zîmbi, din ramă, poza lor ca miri.
Și leagănul copilului care-o să vie
va avea loc pe-aici pe undeva,
iar glasul lui va face să vibreze
ca o cutie
de vioară pătratul negru și tăcut acum,
închis ca-ntr-un chenar, în temelie.

Aici, într-un sertar numai al lui,
va sta tutunul blond ca părul primei fete
iubite. Ca al miresei blonde din perete.
Primul desen, naiv, stîngaci și strîmb
al fiului ce se va naște
și primul lui briceag și prima praște,
și toate amintirile ce-acuma-s numai vise,
vor sta, acolo, în sertar, închise.
Și toate umilințele ce-acuma-s doar năluci,
își vor topi amara lor otravă
aici, în lutu-amestecat cu pleavă,
cu visuri, cu sudoare și cu rouă
din care-o să se 'nalțe casa nouă.

Și chiar așa au să se prindă de uluci
ghirlandele subțiri de clematite :
ca brațele unei îndrăgostite !

AL. I. ZĂINESCU

Tinerețe

Sărutul tău aprinde-mi-l pe frunte
Și părul mi-l răsfiră. E poate greu de fum.
Neodihnit ca vîntul din cîmpuri către munte
Am luat în spate zorii și colb în tălpi, pe drum.

Ce dulci-s lîngă-o sondă miresmele de floare !
Și aerul ce tare-i, și-i de vibrații plin...
Am fost acolo unde în jerbe curge soare,
Metale dezghețate în rîuri de lumini.

Răsfiră-mi părul negru. E poate greu de fum,
Aprinșii fulgi de zgură mi s-au răcit pe frunte.
Zvîcnirea tinereții o simți cum suie, cum
În fruntea-ncinsă bate ca un șuvoi de munte ?

ION CRÎNGULEANU

Partidului

...Încă n-am sădit în stratul cîntului
Cea mai frumoasă floare —
Cuvîntul ales —
Doar lipit cu urechea
De pieptul pămîntului
Am ascultat bătaia inimii lui,
Reculeș.

Încă anii mei, douăzeci împliniți,
N-au trecut de-ajuns prin furtuni
Și neliniști ;
Doinitori și plini de înalte credințe
S-au încrustat pe trunchiuri de fag,
Au rămas prin cîmpii și ariniști.

Dar sub soarele tău
Neclintit din amiază
Inima în mine — frenetic —
Aripile-și bate ;
Într-o zi am s-o simt cum pulsează
Cîntec măreț
Pe strune de nimeni mîngîiate.

Atunci...
Doar atunci voi fi mulțumit
C-am putut să-ți dărui cuvîntul ales :
Cea mai frumoasă floare —
Vis împlinit —
Voi pune-o în buchetul de maci
Pentru tine cules !

ION ȚUGUI

Cu pași calmi

Cu pași calmi se depărtează de mine
copilăria,
Rămîn în urmă, mult în urmă, ulițele,
Îngropate între gardurile de nuiele,
Și nopțile cu neobișnuitele stele...

Pe unde-mi aruncam odinioară sulițele
Au mai rămas, poate, urmele tălpilor mici,
Toba din piele de oaie pentru trezit arici,
Și arme de toate calibrele...

Buturuga din șopru a mai tocit-o săcurea
Streșinele casei s-au înnoit,
Drumul ce mi l-a-ntins cîndva pădurea,
E pustiu, de buruiene năpădit.

Anii m-au dus spre-o altă lume
Mult mai bogată ;
Mi-am luat spadă și-s gata de luptă.
Războiul în care nu curge sînge, l-am primit
Ca albina ce-așteaptă ivirea florilor,
Apoi lacomă din nectar se înfruntă...

E lupta ce-i cere omului oriunde
Măsurarea puterilor în pasul vremii...
Nu-i lupta pentru averi, nici aur...
E cea mai dîrză luptă pentru a pune
O fărîmă din suflet, din vis
În neprețuitul tezaur...

CONSTANTIN ABĂLUȚĂ

Poem despre Donca Simo

În noaptea despărțirii
mîinile pruncului erau albe și tremurătoare
ca două petale de lună —
bucuria lor îți atingea fața
pe care frumusețea se stinsese prea timpuriu
ca o flacără tăiată de ape-otrăvite.

Și-n zori trebuia să pleci !

Învăluită în umbră, fața lui dragă
ai fi vrut cu tine s-o iei,
lîngă piept s-o ascunzi ca pe-un dor —
ca pe-un cîntec cu brazi și izvoare.

Ai fi vrut,
și-n zori trebuia să pleci...

Și amintirile, amintirile acestea care nu-ți
dau pace,

Desen de LIVIU POPA

amintirile care se scutură ca frunzele, ușor,
și-ți lasă pe umeri poverile lor posomorîte.

În zori trebuie să pleci !

Și umbrele,
umbrele acestea pe care singurătatea
le desenează pe pereți !
Oare sînt singură —
aceasta să fie singurătatea ?
Umbra leagănului
este alt leagăn mare cît o barcă,
ba poate mai mare — în el trebuie să încapă
toți copiii lumii,
toți copiii pe care mamele lor îi lasă singuri,
fiindcă trebuie să plece, să le cîștige copilăria,
fiindcă trebuie să le apere surîsul,
pămîntul naivității.

Da ! în zori trebuie să pleci !

Ți-ai mai privit odată copilul,
ochii, mîinile tale au mîngîiat
ochii și mîinile lui. Apoi
ai plecat.

Zorii alergau — cai iuți — peste lume...

CONSTANȚA BUZEA

Bucurie

Am alergat
Să împresor clădirea albă, nouă,
De-aproape cu privirile ;
De-aproape i-am mîngîiat tencuiala scăldată
de rouă.
Mi-am oglindit chipul în apele fiecărui geam,
Am aprins toate becurile în plină zi. Căutam
Să cuprind în minte, interioare
Viitoare.
Obișnuite colțuri intime,
Al meu, al lui unde-o să migălească la rimă
Ca să le-arunce-n mulțime —
Buchete de flori...

Toate sînt noi
Și comutatorul, și soba de teracotă și clanța.
...Amintirile le-am lăsat la ușă,
La poartă —
Copilăria mea sărmană și goală ca o păpușă
De ghips,
E rece, e moartă...

Încă n-am adus covoarele
Și-alunec pe parchet ca pe gheață.
Afară, în casă, în mine a răsărit soarele,
Visurile au prins viață !
Aerul e transparent și proaspăt.
Proaspete
Sînt și florile din coșul țigăncii din piață —
Toate vor străluci în glastrele mele.
Aici unde-am să pun masa
Îmi vor fi neprețuite oaspete.

Cine îmi bate în geam ?
Un deget de ram...
Cine urcă scările ?
Ai cui sînt pașii care se-apropie-ncet ?
— Bucuria își tremură nările
Ca un cerb în brădet.

DUMITRU ALEXANDRU

Fiece pas

Deschisă-i calea. Ziua cea de azi
E-n mers. Spre mîine n-am pornit în pripă.
Tu cel rămas în urmă ai să cazi
Ca fulgul mort desprins de pe aripă.

Deschisă-i calea. Am pornit la drum.
Azi zarea nu se zbate-n baionete,
Nici cerul între aripi mari de fum —
De vin din cupa zorilor mi-e sete.

Drumeț spre mîine fără de popas,
Trecutu-l las pierdut printre ruine.
Apropiind de comunism un pas,
Fiece pas m-apropie de mine.

TUDOR ION OPRIȘ

În nopți senine

Simțind în nopți senine
Cum cîntă infinitul
Și-și cetluiește-n cifre
Luminile rotate,
Pitagora, din număr
Ciopli o zeitate
Să-nfățișeze lumii
Simbolic, mărginitul.

Am năruit din tronul
Lui, numărul, divinul,
Alt chip i-am dat
Și altei meniri l-am hărăzit :
Să ne-nsteleze gîndul
Cu care-am îndrăznit
Să sfredelim natura,
Să ne croim destinul.

El cetluiește astăzi
O nouă armonie
Ce crește-n ritmul muncii
Și-n muzica plămadei,
În pulsul electronic
Și-n mugetul cascadei
Trimise să strunească
Sălbatica stihie...

Și cifrele ce cîntă
În comunistul plan
Purtînd ca o sămînță
Tulpinile de fapte,
Vor înălța prin stele
În anii ăștia șapte
Nemărginirea forței
Și-a visului uman...

Modalități reportericești

E un fapt cu care sîntem cu toții de acord că vremea noastră regenerează reportajul, îl investește cu atribute majore, îi sporește funcțiunile social-politice, plasîndu-l printre genurile literare cele mai eficace, mai operative, mai legate de practica construirii socialismului. Reportajul devine tot mai mult un „seismograf" — după cum spunea Geo Bogza — al vieții noastre noi. E așa dar un lucru firesc că în ultimii ani tot mai mulți scriitori, mai cu seamă tineri, practică reportajul cu hărnicie și folos, fiind cronicarii entuziaști ai revoluției care schimbă necontenit fața țării și fizionomia spirituală a oamenilor.

După cît ne putem bine da seama, tocmai aceste elemente noi, de esență, au făcut să sporească mult sfera de cuprindere a reportajului. S-a mărit considerabil aria tematico-ideologică a reportajului nostru, capătă ascuțime și o tot mai mare putere de investigație în realitate. S-au înmulțit de asemenea și modalitățile specifice de expresie a reportajului. Mi se pare util ca experiența nouă acumulată în acest domeniu să fie dezbătută. Pot fi sintetizate idei, stabilite jaloane care să concretizeze experiența bună. E necesar ca după o interesantă efervescență reportericească, după o etapă de experiențe și avînt — deși e încă primăvară! — „să ne numărăm bobocii". Lucrul nu mi se pare prematur. Dimpotrivă. Atari schimburi de păreri ar impulsiona, ar dinamiza și mai mult activitatea reportericească în cadrul mișcării noastre literare care își propune ca principal țel să reflecte actualitatea.

Ar fi binevenit un asemenea schimb de idei, cu atît mai mult cu cît reportajul ca gen bine conturat și consacrat ca atare are în general o tradiție relativ mică și mai ales foarte mică în privința practicării lui în condițiile construirii socialismului.

In această ordine de idei îmi exprim opinii despre cîteva modalități reportericești. Ideile de față mi-au fost furnizate de practica activității de reporter și de cititor al reportajului.

Dintre modalitățile reportericești folosite în vremea din urmă aș distinge la prim tur de orizont reportajul — portret, reportajul-povestire (sau cel cu acțiune), reportajul-cronică, reportajul-poem. reportajul-miniatură etc... Pentru că aceste denumiri sînt apriori și n-au o circulație curentă, e dificil să fie identificate cu înțelesurile cu care au fost învestite, fără a da explicații mai ample și la obiect.

Prin reportajul-portret *înțeleg o lucrare reportericească ce își propune să schițeze prin cîteva linii de portret chipul moral și fizic al unui om, surprins pe o anume treaptă a evoluției lui, într-o anume situație semnificativă pentru destinul lui. Nu e altceva decît o succintă radiografie umană făcută cu posibilitățile reportajului, în scopul de a configura prin cîteva trăsături pe un om al zilelor noastre. Pentru un prozator ele sînt personajele în miniatură ale unui viitor roman. Modalitatea aceasta mi se pare foarte potrivită pentru a face investigații, în destinele contemporanilor. Pentru a exemplifica, amintesc că cele mai multe din reportajele cuprinse în cartea lui Vasile Nicorovici despre Hunedoara folosesc această modalitate (vezi destinul lui Victor Pall, de pildă) ori unele capitole din cartea* Hotarul Soarelui *de Horia Liman.*

Prin reportajul-povestire *(poate impropriu numit așa) înțeleg nararea unei acțiuni cu mijloacele reportajului: verva, abordarea deschisă a problemelor. oralitate, intervenția directă a autorului pe parcurs, etc. Această modalitate reportericească a apărut, după cîte îmi dau seamă, în vremea din urmă, reprezentînd o ingenioasă conjugare între posibilitățile prozei epice și cele specific reportericești. Cea mai bună propagandă pentru această modalitate mi se par lucrările lui Valentin Ovecikin, care se bucură de aprecierea unanimă a opiniei publice sovietice. Pe această linie interesante experiențe fac tinerii scriitori Nicoale Țic, Dionisie Șincan și alții.*

In cazul reportajului-poem *specificitatea se poate mai greu defini prin cîteva fraze. Cea mai nimerită definiție mi se pare opera reporterească a lui Geo Bogza. (Vezi reportajele sale scrise în anii din urmă, ca* Porțile Măreției, Către minerii noului ev, Laudă toamnei, Primăvara în Carpați, *etc). Cu toate acestea modul în care se practică la noi reportajul-poem prezintă o seamă de elemente noi, interesante. In această ordine de idei eu cred că, fără a subaprecia de fel marea strălucire la care a ridicat reportajul maestrul Bogza, influența modului său specific de expresie nu e atît de tiranică, după cum se afirmă adesea. Fără îndoială opera bogziană eclipsează, dar nu împinge pe reporterii noștri pînă la imitație servilă (în afară de puține excepții). Multe din lucrările lui Traian Coșovei și ale lui Eugen Barbu constituie o bună mărturie despre elementele de noutate cu care a fost îmbogățit genul. Ceea ce supără încă în multe din lucrările care se scriu în această manieră este lirismul excesiv, artificios, lacrimogen, care diluiază ideile, sentimentele menite să aibă semnificații majore.*

Reportajul-cronică, *modalitate reportericească întrebuințată mai puțin în vremea din urmă, își propune să abordeze fenomenele vieții noastre noi pentru a le urmări pe planuri mai vaste. Intr-un fel aici se îmbină mai multe formule, reclamînd, spre deosebire de celelalte, și preocupări de ordin compozițional. Incercări care se apropie de o asemenea modalitate ar fi volumul de reportaj* Oameni și stînci *de Dionisie Șincan și* Lauda tinereții *scris de subsemnatul. Aceste două cărți își propun să reînsufletească, să developeze o seamă de situații, de acțiuni, de figuri de eroi, reprezentative pentru viața șantierului de muncă voluntară* Bumbești-Livezeni *și respectiv* Salva-Vișeu. *E acesta un fel de reportaj monografie, fără a rămîne însă pe treapta constatărilor. Solicită un asemenea reportaj acțiune, ciocniri dramatice, oameni în mișcare, într-un cuvînt poate constitui minereul unei lucrări de proză de amploare. Ar fi interesant să se abordeze reportajul-cronică, pentru a răspunde unor imperioase necesități actuale. Un bun reportaj ce ar cuprinde biografia de zece ani a unei gospodării colective ori a unei uzine ridicată în anii aceștia, e chiar ceea ce înțeleg eu prin reportajul-cronică.*

In sfîrșit, unii afirmă că în zilele noastre nu se mai practică reportajul faptului divers. Afirmația mi se pare fără temei. Se scrie și în zilele noastre un reportaj al faptului divers. Dar e totuși nepotrivit să-l numim așa. Calitativ el se distinge față de reportajul faptului divers, așa cum s-a consacrat el între cele două războaie. Le-aș numi reportaj-miniatură. *Mai precis: reportajul care își propune să înfățișeze un loc de muncă concret, ilustrîndu-i semnificația cu ajutorul unui grupaj de amănunte, de fapte diverse disparate, care exprimă caleidoscopic lucruri esențiale. Adică fapte aparent fără însemnătate, sînt înfățișate în complexa lor corelație și reciprocitate, pentru a defini întregul. In sprijinul acestei modalități amintesc reportajul lui Eugen Barbu* Bucureștiul nopțile, *acela al lui Petru Vintilă* Reportaj la salvare și urgență, *ori majoritatea reportajelor scrise de talentatul Romulus Rusan de la Cluj. Pentru care dintre aceste modalități e cu deosebire receptiv cititorul contemporan? Cred că pentru oricare din ele (și pentru altele neamintite aici).*

Reporterul trebuie să folosească modalitatea cea mai potrivită temei, în funcție de temperamentul și preferințele sale. Important e ca sondajul făcut cu ajutorul reportajului să meargă la esența fenomenelor, să zugrăvească realitatea cu talent și să ajute la afirmarea noului, militînd pentru ideile de luptă ale partidului.

Pop SIMION

Brigăzi artisitice, dansuri și țitere

Cînd, deunăzi, așteptam în satul Peret, împreună cu membrii formațiilor artistice ale căminului, sosirea la concursul intercomunal a tinerilor din satele Albești, Belitori, Dulceni și Dulceanca, niciunul dintre noi n-a spus:

— Vin cei de la căminul din Belitori, Albești etc, ci:

— Vine satul Albești; vine satul Dulceni...

Vorbele noastre spuneau un adevăr care depășea emoția de moment a așteptării. La concurs se prezentau într-adevăr satele, examenul cultural-artistic era al lor, al maselor, al tuturor vîrstelor, al colectiviștilor și țăranilor muncitori ca și al intelectualilor din comuna respectivă. Un cămin putea arăta ceva deosebit la concurs, numai în măsura în care avea să reflecte o activitate continuă, strîns legată de viața nouă a satului, o preocupare consecventă în promovarea talentelor din rîndul masei, în descoperirea și folosirea aspectelor originale din folclorul local — dans, muzică, poezie, instrument muzical. Examenul la care veneau satele se anunța deosebit de greu. După cum orientarea generală a formațiilor venite la concurs avea să spună un cuvînt serios despre munca de îndrumare a casei raionale de cultură din Roșiorii de Vede.

La concursul intercomunal din Peret, a fost promovată drept cea mai bună echipă de dansuri, aceea din satul Belitori, pe care avem nădejdea să o întîlnim și în faza concursului pe țară. Reușita s-a datorat, în bună măsură, orientării echipei spre folclorul local, alegerii pieselor celor mai reprezentative: dansurile repezi, cu strigături. Interpreții, tineri colectiviști și țărani muncitori s-au mișcat cu naturalețe, impetuos, dovedind virtuozități care n-au lăsat un singur moment impresia că e vorba de „dansuri învățate". Nu același lucru s-a întîmplat cu echipele din celelalte comune (Peret, Albești, Dulceni, Dulceanca) unde instructorii de dans n-au fost la fel de sensibili la repertoriul local, la adîncirea lui, la folosirea tinerilor dansatori în ceea ce cunosc ei și îndrăgesc mai mult. Nu criticăm cultivarea altor dansuri decît a celor locale, dar ocolirea repertoriului apropiat, familiar interpreților, are repercursiuni serioase asupra receptivității la temele din afară. E semnificativ faptul că echipele care au înregistrat insuccese, au fost acelea care aveau în compoziția lor prea puțini tineri colectiviști și țărani muncitori. Dovadă că și munca de atragere a interpreților, ca și orientarea în repertoriu, n-a ținut seamă de mase și de creațiile ei favorite.

Dacă satul Belitori s-a impus prin dansuri, satul Dulceanca și-a adus nota sa originală prin cei trei tineri, foarte tineri, țiterași. Le mențin numele de țiterași, așa cum li s-a spus la concurs. Instrumentele lor însă, abia că se înrudeau cu țitera. Sînt o creație locală, cioplite chiar în Dulceanca, din două-trei bucăți lungi de scîndură și încheiate rudimentar de vreun tîmplar al satului; sau poate de înșiși țiterașii. Lemnul grosolan a dat sunete neașteptat de limpezi din coardele subțiri atinse de cei trei tineri. Au cîntat toți trei împreună și așa cum stăteau aplecați asupra mesei unde-și așezaseră instrumentele, parcă mînuia fiecare o rindea cîntătoare. Corul lor de rindele a cucerit sala din Peret prin melodiile populare cîntate (minus melodiile din „Vagabondul" care nu-și aveau locul).

Corul din Peret, reputat adversar al celor mai bune coruri de cămin cultural din regiunea București nu și-a desmințit numele. Cor pe patru voci, format din 120 de persoane, remarcabil armonizat, s-a dovedit și prin marele număr de tineri colectiviști care-l alcătuiesc și prin repertoriul actual interpretat, corespunzător exigențelor culturii de masă din etapa prezentă.

Celelalte coruri au ridicat serioase probleme în fața juriului, în ceea ce privește orientarea lor: compoziția formațiilor foarte săracă, repertoriul învechit

Acolo unde căminele au căutat să răspundă aspirațiilor maselor spre cultură, succesele n-au întîrziat să vină. Lăudabilă pentru concurs a fost prezența celor trei brigăzi artistice de agitație din Peret, Belitori și Albești. Brigada din Peret poate fi folosită drept model în raionul Roșiorii de Vede, pentru felul cum și-a înțeles rolul. A interpretat un text adecvat, specific genului de brigadă, scris în vers popular, cu frumoase note de veselie, mobilizator prin însuflețirea cu care a popularizat oamenii de frunte ai comunei, pe comuniști și pe colectiviști.

Dansurile din comuna Belitori, corul și brigada din Peret, țiterașii din Dulceanca ne-au apărut ca niște adevărate solii ale culturii și artei de masă din Roșiorii de Vede.

Ștefan BĂNULESCU

Datoriile scriitorului față de artiștii amatori

Pentru prima oară iau contact nemijlocit cu manifestările artistice de amatori. Știam că există o mare mișcare culturală de mase, că întreaga țară adăposteșe case de cultură și cămine culturale, care duc o activitate neobosită. Auzisem despre concursuri, citisem în gazete articole care consemnau activitatea artiștilor amatori, văzusem pe străzile Capitalei în cîteva rînduri pîlcuri de oameni îmbrăcați în costume naționale din diferite regiuni ale țării. Am jinduit, — acesta este termenul potrivit — am jinduit să văd manifestările acestor echipe. Înainte cu trei ani am asistat la o asemenea manifestare care a fost deosebit de măreață. Se încheia al III-lea Concurs pe țară al activității echipelor artistice de amatori, prilej fericit de a pătrunde în mijlocul acestor minunați oameni plini de talent.

I-am cunoscut pe scenă și de la om la om. Am cunoscut istoria lor, a echipelor, a brigăzilor, a formațiilor. Sînt muncitori, gospodine, cetățeni ai cartierului. Sînt colectiviști, țărani muncitori. După ceasurile de muncă în fabrici, pe ogoare sau la ei acasă oamenii aceștia vin de-a dreptul la repetiții. Vin pentru dragostea de frumos, pentru dragostea de cultură, pentru raza de lumină care le pătrunde în inimă și în suflet. Iată-l, bunăoară, pe tînărul Slavu Gheorghe din satul Leordeni. E muncitor, are 19 ani. N-a mai fost la teatru. Inainte cu două săptămîni de data concursului i se propune să ia locul unui interpret care s-a îmbolnăvit în piesa Intr-o seară de toamnă de Ștefan Tita, să-l interpreteze pe Rizea.

Tînărul Slavu se apucă de treabă. Învață și transpiră. Dați-mi cu ceva în cap... spune la repetiții mînios împotriva lui însuși că merge greu... Să-mi intre slovele în cap... Eu îl joc pe ăsta... pe Rizea... Trebuie să-l joc... Vreau să-l joc. Și l-a jucat. A uitat și de defectul de dicțiune, care pesemne din pricina emoției nu s-a mai simțit, interpretînd un Rizea uman și plin de simțire.

Astăzi căminul cultural e inima satului. In el zvîcnește viața lui, spre el se îndreaptă atît tineretul cît și cei vîrstnici. Prin piesele de teatru, prin dansuri și coruri se duce o acțiune educativă de mase orientînd poporul spre țeluri înalte. Noi scriitorii avem datoria să dăm miilor de echipe de amatori din țară, piese bune, inspirate din realitatea imediată, știind că mesajul lor va opera în sufletele a mii și zeci de mii de ascultători, prefaceri temeinice. Cunosc localități în care lucrări avînd ca temă problemele țărănimii muncitoare au determinat înscrierea multora în colective sau întovărășiri. In felul acesta scriitorii militează într-un front larg pentru construirea socialismului.

Ceea ce m-a impresionat cu osebire la concursurile pe Capitală a fost sectorul păpușăresc pe care Casa de creație îl promovează pe linia vechilor noastre tradiții.

In mai puțin de un an și jumătate, sub îndrumarea Casei de Creație, s-au înjghebat în diferite cartiere ale Capitalei nenumărate echipe de păpușari amatori. Cu o dăruire fără egal păpușarii amatori au devenit scenografi, regizori, creatori de păpuși, mînuitori și textieri. Cunoscînd realitățile cartierului lor le-au oglindit cu spirit și vioiciune în scenete. Au subliniat realizările obștești, au satirizat delăsarea și și-au exprimat aspirațiile. In ce măsură aceste spectacole sînt iubite și gustate de public s-a văzut la concurs unde sala a fost literalmente asaltată de spectatori.

Din masiva desfășurare artistică de amatori, pe care am urmărit-o, s-a desprins luminos și puternic, devotamentul maselor pentru patria socialistă, pentru partid și dorința lor de a grăbi ritmul marilor prefaceri și de a releva prin artă, toată frumusețea vieții pe care o zidim cu entuziasm și încredere neclintită.

Ioana POSTELNICU

PROBLEME ACTUALE ALE CULTURII DE MASE

SUTŐ ANDRÁS

VIN NOU...

Viața noastră literară a luat un nou avînt.

Fruntașii ei, în diferite interviuri prilejuite de Anul nou, promiteau noi cărți. Poetul, care pe vremuri era de-o credință cu Schopenhauer, și anume că **„e frumos să privești lucrurile de la distanță de nu e frumos să pătrunzi în intimitatea lor"**, își îndreaptă acum privirea spre peisajele țării, spre șantierele de construcție și începe să cînte munca, resorturile ei cele mai diferite. Chiar și acela care pînă în prezent admira în apa vieții doar propria-i frumusețe și deșteptăciune iese din nepăsare și începe să privească atent în jurul său. Liniștitelor clipe ale căminului călduț le-au luat locul vîltorile luptei, dînd celui ce le trăiește forțe proaspete, ce se manifestă în versuri cu putere mobilizatoare. Dacă se mai găsea printre noi cîte-un poet care să nu vadă mai departe de vîrful nasului, acuma, frecîndu-se la ochi, privește satelitul în repede zbor către soare. Iată că tînărul meu prieten, estetul, îmi povestește cu multă căldură în vorbă, că și-a cumpărat bocanci, că pleacă la sate să cunoască țăranul, să-i știe gîndul și bucuriile. In primul moment desigur că va căuta s-o întîlnească pe Jagus a lui Reymont, pe Zsuzsika lui Móricz Zsigmond, dar cînd va da cu ochii de eroinele colectiviste ale ui Asztalos István, cu ac de viespe pe limbă, amintirilor literare li se vor adăuga noi experiențe ce vor fi de real folos esteticianului.

Huszár Sándor s-a întors de pe un șantier de construcții. Poetul Kányádi ne vestește în versurile sale că la chemarea Uniunii Scriitorilor a plecat spre satul său natal. Pe Kiss Jenö l-a apucat dorul drumeției, cîntat în cîteva admirabile poezii. In satul natal al lui Létay Lajos se vor întîlni scriitori și oameni din colectivă. Iar Székely János își încheie mărturisirile publicate în numărul din decembrie al revistei Igaz Szo, astfel: **„Ce adevăr caut eu? Adevărul - asupra procesului de creație; felul cum să-mi perfecționez mijloacele artistice spre a cînta clasa muncitoare. De aceste adevăruri trebuie să țină seama cu toată priceperea, cu tot talentul orice creator ce se apropie sincer și cu credință de popor. Caut, deci, asemenea adevăruri simple, le caut, le am mereu în vedere și mă simt din adîncul sufletului legat de ele".**

Realitatea și puterea adevărului l-au îndemnat pe Székely János să vorbească așa.

O echipă a colegilor noștri romîni bătătorește satele din Bărăgan, întîlnind pe cîmpul bătăliei pentru colectivizarea totală eroii din romanele, povestirile și versurile lor. Am înșirat numele de mai sus la întîmplare. Cîte individualități, atîtea cîntece, sarcini și răspunderi, dar în numele vechiului adevăr, se impune o concluzie, și anume că numai legătura strînsă cu realitatea poate aduce roade bogate și tocmai de aceea scriitorii au ales drumul cel mai greu, dar și cel mai sigur; că artistul nu trebuie privit ca atare decît prin prizma a ceea ce a luat din contemporaneitate, iar contemporaneitatea la rîndul ei, cere întruchiparea artistică a marilor prefaceri sociale.

Scriitorii și poeții se străduiesc să oglindească în opera lor adevărul. E bine știut că nu-l pot descoperi decît acolo unde se înfăptuiește cu trudă, speranțe și vise: în uzine și pe ogoare. Ei merg, deci, pe un drum bun. Spre locurile de unde izvorăște arta. Și eu rămîn la părerea că atunci cînd partidul i-a sfătuit pe scriitori să-și întindă corturi pe șantiere, să viziteze fabrici și gospodării colective, a vrut să le îndrepte privirea spre frumosul din artă, adică să le îndrume pașii spre viața noastră revoluționară. Aceasta e condiția esențială a unei opere durabile. Iar cuvîntul partidului e chemare la realitate, îndemn și — aș putea spune — o poruncă. Voința care înfăptuiește opera literară și care este legată de chemarea istorică a clasei muncitoare și înfăptuirile ei, — aș considera-o ca un imperativ al vieții noastre noi, propriu realismului nostru socialist. Cu deosebirea că un creator de artă nu este victima voluntară sau involuntară a acestei voințe, nu e ca o teacă pe care o roade sabia, ci un luptător conștient, imprimînd realității sensurile revoluției, iar revoluția lasă urme adînci în sufletul creatorului și îl ajută să-și ducă la bun sfîrșit opera.

Cu noi experiențe și noi învățăminte pornesc scriitorii noștri la drum. Evenimentele din ultimii ani ne-au arătat că e necesar să apărăm și mai dîrz, față cu dușmanii noștri politici și literari, idealurile realismului socialist și învățătura leninistă privitoare la literatura partinică. Timp de trei ani am asistat la multe cazuri de rătăciri, și mărturie ne-au fost ideologiile ce preparau contrarevoluția din Ungaria, că ruperea de partid și de viață duce la dezertări în tabăra dușmanilor. Háy Gyula, Howard Fast, Déry Tibor și alții, au adeverit destul de grăitor că pîngărirea realismului socialist, că exagerarea din răutate a unor aspecte negative din viața noastră, sînt arme în mîini dușmane. Acești scriitori, dintre care unii au făcut zgomot în jurul lor negînd îndrumările partidului în literatură, au primit apoi, cu surprinzătoare temeneli, instrucțiunile dușmanului de clasă.

Ne-a servit ca învățătură **idilismul**, încununînd pe cei slabi de înger cu cununi de iederă și, asemănător, **negativismul** care încearcă să despodobească frunțile eroilor noștri de meritatele cununi de laur.

Drept învățătură ne-au fost versurile născute din false modestii, bune ca hîrtie de evantai și satirele prin care unii încercau să schimonosească prezentul.

Dar cea mai temeinică învățătură o tragem totuși din faptul pozitiv și anume: acea literatură care este scrisă după îndrumările partidului, avînd ca metodă realismul socialist, **nu poate fi abătută din drumul ei, de nici o presiune revizionistă.**

Așa e literatura noastră!

Cei ce o scriu, modești dar plini de talent, cutreieră acum drumuri neexplorate. Și cine pornește asemeni lui Columb, ca el se întoarce: cu noi regiuni ale sufletului în port-hartă.

După o lipsă de subiecte de scurtă durată, le-am auzit roind iarăși în mine. Și iată-mă în peregrinări pe ogoare, pe ulițele satului, unde maică-mea mă primește cu brațele deschise, spunîndu-mi dojenitor: **„Rar dai pe acasă, dragul meu, și uite cîte s-au schimbat!"** In adevăr, un mesteacăn înalt străjuiește acuma la poartă. Pe coasta dealului, pustie altă dată, rodește via. Altoiul adus dintr-un sat vecin a prins în pămîntul sterp, s-a întărit, a ieșit la viață, — și mi se amintește că-i vremea culesului. Tata, îndreptîndu-se de șale, îmi povestește cu mîndrie cum a îmblînzit pustietatea sălbatecă, plină de bălării. Apoi, începe să pregătească butoaiele pentru vin.

Aici fierbe noul meu vin!

De aici nu plec niciodată cu tolba goală.

MIHAI NEGULESCU

Vatra oțelului

De departe m-au întîmpinat
Turlele și coșurile sure:
Las în urmă cel din urmă sat..
Și-aș fugi spre ele, prin pădure

Cavaleri cu stemă n-am văzut
Galopînd semeț spre bătălie —
Veacul meu i-a astrucat în lut,
Sub șosele, sub oțelărie..

Oameni simpli vin acum din deal
Spre titani de fier cu mari artere,
Arătînd în capăt de Ardeal
Alt fel de noblețe și putere

Nimbul roșu de oțel topit
Luminează pîn'la țărmul mării;
Oameni simpli, oameni de partid,
Plămădesc aici tăria țării!

CÎNTAREA ROMÎNIEI

REȘIȚA-HUNEDOARA

„... fierul numai prin foc se îmlădie, se netezăște și se face strălucitor."

ALECU RUSSO: Cîntarea Romîniei.

Atacul a durat șase ore!

De mu'tă vreme mi-am pus în gînd să înfățișez cititorilor biografia senzațională a unei șarje de oțel. Mă gîndeam să stau lîngă o echipă de topitori un schimb întreg și să notez clipele patetice, momentele superbe în măreția și eroismul lor nedisimulat, în care cinci oameni, combinînd în cantități ciclopice fontă lichidă, fier vechi și dolomită, dau viață oțelului fără de care ar fi de neconceput miile de unelte civilizatorii de la acul de cusut ce-ți alunecă printre degete, pînă la uriașa locomotivă Pacific, de la degetarul cît o alună, pînă la carcasa marilor nave transoceanice.

Și iată-mă în sfîrșit la Reșița, așteptînd să intru în schimbul din noaptea de 4 spre 5 martie 1959, eu însumi ca un muncitor vechi, cu faimoasa echipă a prim-topitorului Vasile Mocea. De cu ziuă am primit biletul de intrare la oțelărie și cu toate că nu eram un străin prin partea locului, emoționat ca și întîia oară, m-am dus să fac recunoașterea terenului.

Oricît ar fi ziua de senină în momentul elaborării unei șarje de oțel, pe o arie de cîteva hectare strălucirea zilei e de o mie de ori mai puternică și hala uriașă scînteiază întocmai ca o protuberanță solară. Trecînd de la un capăt la celălalt al oțelăriei, în vuietul asurzitor, mă gîndeam uimit și fericit, tulburat și plin de curiozitate că peste cîteva ceasuri aveam să stau aci un schimb întreg, martor și copist al uneia din cele mai senzaționale întîmplări pe care-o văzusem vreodată. Nu vreau să-mi împodobesc fruntea cu o aureolă pe care nu o merit, dar atunci, în ceasurile acelea premergătoare uluitoarei mele documentări, mi-am simțit inima strînsă de emoție și mărturisesc că eram ca un soldat înaintea unei lupte grele și patetice.

M-am plimbat apoi ceasuri întregi pe străzile marii cetăți industriale cu un sentiment de mîndrie și neliniște că oamenii pe lîngă care treceam știau că în noaptea aceea care se apropie lent și implacabil, aveam să dau un examen greu, aveam să cîștig o nouă și uluitoare experiență de viață. Dar oamenii nici nu bănuiau măcar cît de emoționat eram. In orașul nou din Lunca Pomostului, străzile erau pline de copii ce se jucau. Femei plecau la piață după cumpărături. Intr-una din vitrinele marelui magazin universal o fată blondă, într-un halat de clot negru, cu guler alb ca o elevă, aranja niște pălării și costume bărbătești. Prin ușa larg deschisă a unui restaurant, venea pînă în stradă (ca o reclamă vie și ațîțătoare) un picant miros de cîrnăciori prăjiți. Am intrat. Ce bună mi s-a părut berea la Reșița. Lîngă mine, la o masă beau bere cîțiva muncitori. Pe unul îl chema Vasile. Așa-i spuneau ceilalți. La ceasul acela încă nu-l cunoșteam pe prim-topitorul Vasile Mocea. M-am gîndit că poate era Vasile Mocea, iar eu stăteam la o halbă de bere alături și numai eu știam că în noaptea aceea destinele aveau să ne țină unul lîngă celălalt un schimb întreg. Am ieșit din restaurant. Am ajuns la piață. Plugari de pe la Va'iova și Apadia vindeau nuci, mere, brînză și carne de miel. „Nu, nu cumpăr nimic. Nu sînt de pe aici" am răspuns unui țăran care mă îmbia să văd ce miel grozav avea. Am intrat într-o tutungerie. Am cumpărat trei pachete de țigări să am peste noapte. Lîngă mine cineva a cumpărat un loz în plic. A cîștigat 25 de lei. Am încercat și eu, dar n-am cîștigat. Debitantul mi-a spus: „puneți vă rog hîrtia la coș". Am ieșit din tutungerie. De dimineață cineva de la redacția gazetei locale mi-a spus că dacă ar fi vineri, aș putea vedea o ședință de cenaclu literar. Dar nu era vineri. Am intrat la un film. Era ora 4 sau 5 după amiază. Seara la 9 aveam întîlnire cu un redactor de la ziarul local care știa unde stă Vasile Mocea și care mi-a făgăduit că mă va duce acolo. S-a lăsat seara. Nu mai era mult pînă la orele 9. Nu mai era mult nici pînă la 11, cînd trebuia să intru în schimbul de noapte la oțelărie. Bineînțeles ca reporter. Dar pe biletul meu de intrare stătea scris acest text nițel cam aspru și definitiv: „Declar că în caz de eventual accident întîmplat pe teritoriul Uzinei sau în atelierele C.M.R. nu voi avea nici o pretenție față de C.M.R." Oare și asta să fi contribuit la sentimentul că documentarea plănuită va fi altfel decît celelalte? A venit redactorul pe care-l așteptam. Mi-a spus că tovarășul Vasile Mocea stă în colonia Sînziana la numărul 91. Am început să urcăm pe un drum desfundat de roțile camioanelor de mare tonaj, prin spatele Oțelăriei și Furnalelor. Era întuneric beznă. Dar acolo jos, în spatele nostru, se zărea un lac imens și tumultos, o fantastică jerbă de lumini scînteietoare. Am ajuns.

— Aici stă Vasile Mocea.

Am intrat într-o bucătărie. La Mocea era în vizită un prieten, Cîmpeanu D-tru, de la oțelăria specială din Mociur, cu nevasta-sa și fetița. Sînt vecini. Așa e între vecini. Dar Mocea dormea încă în odaia de alături. Era nouă și un sfert. Vasile Mocea trebuia să se scoale la zece fără un sfert. Nevastă-sa a pus ceasul să sune la ora aceea. Mai aveam de așteptat. Priveam plin de curiozitate în jur. Deasupra sobei de gătit, pe zid, un desen cusut pe o pînză. Pe el era scris un dicton feminist și gospodăresc: „Bucătăria fără femeie e ca lacătul fără cheie". Fetița lui Mocea se juca pe o canapea cu fetița lui Cîmpeanu. Îmbrăcau o păpușă cu gesturi pline de grație. Cîmpeanu a început să povestească cum e la el la oțelăria din Mociur.

— Nu e ca la Mocea. La Mocea e mai greu...

Nici n-am băgat de seamă ce repede a trecut vremea. Ceasul a început să sune. Am tresărit, înțelegînd că soneria aceea era de fapt un semnal și pentru mine. Din odaia alăturată s-a auzit un așternut de pat foșnind. A apărut și Mocea. Așa mi l-am și închipuit. Svelt și înalt cu mîini mari ca niște răngi de fier. M-am prezentat. I-am spus pentru ce am venit. M-a ascultat în tăcere, cu un surîs ușor în colțul gurii. Apoi, măgulit dar și încurcat a răspuns:

— Dacă-i așa, n-am încotro.

A început să se îmbrace. Și-a tras bocancii în picioare. A băgat de seamă că nevastă-sa n-a pus țuică pe masă. Bem cîteva păhărele, mici cît găoacea de ou. Cîmpeanu plescăie din limbă și remarcă zîmbind:

— E grozavă, măi țuicomicina asta!

— De ce nu te-ai mutat în Lunca Pomostului? îl întreb pe Vasile Mocea.

— Mi-au dat acolo un apartament, dar îmi place aici mai mult, pentru că am curte și grădină. Vara mînc cartofi, ceapă, ardei și roșii puse de mine. Parcă au alt gust.

— Ținem și porc, adaugă soția lui Mocea, un argument în plus pentru casa asta din colonia Sînziana.

In sfîrșit plecăm. Mocea și-a luat în servietă un colțuc de pîine cam de-un kilogram și cîteva felii de carne prăjită. Lui Cîmpeanu, care nu-i în schimbul de noapte, îi spune la plecare, cu un reproș glumeț:

— Noroc vecine, dar să știi că ăla nu-i om care doarme noaptea.

Mocea și-a sărutat nevasta pe obraz. Apoi s-a aplecat peste patul fetiței care a adormit și a sărutat-o în somn. Am plecat ca doi ortaci care fac drumul acela de obicei împreună. La poarta uzinei arăt biletul de intrare. Mocea a luat dintr-un sertăraș jetonul lui și l-a introdus în ceasul de pontaj. Am reținut numărul jetonului: 3454.

Nici n-am băgat de seamă cînd am ajuns în hala oțelăriei, pe platforma din fața cuptoarelor. M-am reîntîlnit acolo cu un vechi cunoscut, cu prim-topitorul Jemănaru Adam.

— Eu „topesc" la 5.

Vasăzică lucra și el în schimbul de noapte.

22,45: Au sosit și ceilalți ortaci din echipa lui Vasile Mocea: Jemănaru Ion (e frate cu Adam, dar mai tînăr), Capră Dumitru, Loghin Dumitru și Bălan Florea. Cei din echipa care trebuiau să plece la orele 23, s-au apucat să curețe locul din fața uriașului cuptor. Mă uitam la Vasile Mocea cum se pregătea de lucru. Pe piciorul stîng își legase o jambieră dintr-o pînză moale și groasă, ca de sac. Și-a pus și un șorț din aceeași țesătură. Și niște mănuși mari ca pentru mîinile unui gigant. Toate acestea erau de asbest. Așa cum stătea, cu ochelarii de cobalt pe frunte, îl asemuiam, nu știu de ce, cu pilotul unui pescador în largul mării, în preajma unei furtuni teribile. Furtuna era acolo în cuptorul dogoritor. Fusese încărcat la orele 22, deci cu puțin timp înainte de a sosi noi aci. Incărcarea a început la 21,15 și s-a terminat la 22,00. Mă uitam printr-un gemuleț de cobalt la clocotul înfricoșător al tonelor de metal lichid și mă gîndeam ce bine ar fi dacă aș avea norocul să văd elaborarea unei șarje rapide.

23,05: Vasile Mocea s-a oprit la tabloul de comandă așezat la vreo zece metri în fața cuptorului. Iar a „schimbat gazul", cu mîinile pe manete, cu privirea încordată spre cele trei uși ale cuptorului, urmărind suflul teribil, de tăria unui taifun, al gazului incandescent.

M-am apropiat de el, ca să-l întreb:

— O să dăm o șarjă rapidă?

Cuptorul mistuie cu nesaț șuvoiul de fontă care se revarsă, alb ca laptele, din oala imensă

Am spus „să dăm", dar el nu s-a mirat și a răspuns evaziv:

— Să vedem. Nu-mi place cum a încărcat schimbul celălalt.

Vasile Mocea nu și-a părăsit calmul, dar observam că de la o clipă la alta devenea ca argintul viu, clocotitor așa cum era însuși oțelul pe care-l prepara. Din pricina vuietului neostoit, glasul lui era impetuos și puternic, de o gravitate care impunea celorlalți un răspuns mut, dar prompt și rapid. Dacă stam la zece pași de el, nici nu înțelegeam ce anume striga, arătînd cu brațul într-o direcție sau alta, ca un comandant care-și însuflețea unitatea în toiul unui atac formidabil. Dar ceilalți, îl înțelegeau într-o clipă și îi vedeam într-un cerc rapid ca într-un dans african, aruncînd cu lopețile pe ușile cuptorului var, sau dolomită, sau mangan.

0,07. Am început să pricep și eu strigătele lui Vasile Mocea. Adineaori a cerut fontă și macaraua pe care scria „Pobeda" (cuvînt scris cu creta, ca un nume de glorie al acelui mastodont de oțel) a și adus în bot un jghiab pe care-l depune ușurel la una din gurile cuptorului. După cîteva minute, altă macara s-a apropiat cu o căldare enormă de fontă lichidă. De la 15 ori 20 de metri înălțime, dintr-o cabină cît un canton de cale ferată, macaragiul a condus căldarea ca pe-o pasăre de foc, apoi a aplecat-o ușor peste jghiab și fonta a început să curgă șuvoi de foc și de scîntei. Ușa cuptorului, cu canatul ei ridicat mi s-a părut gura lui Setilă din poveste. In fața mea uriașul a înghițit aproape 30 de tone de fontă incandescentă.

0,40: Lopata pe care a apucat-o Vasile Mocea se numește „crugnă". Cu ea se mestecă fiertura de oțel. Văpăile ca niște limbi de balauri se repezeau atît de aproape de Vasile Mocea, încît aveam impresia că n-a scăpat fără arsuri. Fața lui Vasile Mocea strălucea de o sudoare abundentă și mi se părea că pe obrazul acela curg uleiuri grase și fierbinți.

0,55: — Hai, proba! am auzit de data asta limpede strigătul de tunet al lui Vasile Mocea. A și ridicat „lingura" dar trebuie să știți că această unealtă nu seamănă cu lingurile pe care le folosim acasă. „Lingura" lui Vasile Mocea are o coadă de vreo șapte ori opt metri și e grea de cîteva zeci de kilograme. Mocea o mînuia (mi se părea mie) cu ușurința unui halterofil. A turnat întîi din oțel pe o tablă metalică, apoi restul într-un recipient. Loghin a alergat cu „proba" la laborator. După vreo zece minute s-a întors cu un bilețel. Mocea l-a citit și l-a înfipt într-un cui, la tabloul de comandă.

1,30. Din nou strigătul lui Mocea: hai, proba! M-am dus după Loghin la laborator. El a rămas afară, în fața unui geam ca un ghișeu de bancă. Eu am intrat în laborator. Proba a fost retopită în niște retorte cît un capac de toc rezevor și laboranții au urmărit reacțiile (extrem de rapide) la niște vase comunicante cu termometre. Unul dintre ei a scris ceva pe un formular și l-a dat lui Loghin.

— E încă prea tare oțelul, mi-a spus laborantul. Are carbon prea mult.

M-am întors pe platformă.

1,45. Murim de foame aici! iar a strigat Vasile Mocea. Aduceți minereu! El însuși, cu lopata în mîini, a început să încarce dintr-o grămadă minereu în troaca unei macarale care aștepta cuminte ca un pachiderm cu trompa întinsă la pămînt. Macaraua și-a ridicat apoi trompa și vîrînd-o pe gura cuptorului a răsucit-o, deșertînd minereul.

— Acum-ai bine, a conchis Vasile Mocea mulțumit.

S-a așezat apoi pe un scăunel lîngă tabloul de comandă, și a început să mănînce pîine cu friptură rece.

2,05:

— Ai copii? m-a întrebat Mocea.

— Am un fecior de patru ani.

— Păi să ne facem cuscri, a răspuns Mocea, răzînd cu mare poftă.

Am vrut să-i spun că mi-ar place să-mi știu copilul ginerele unui oțelar, dar el s-a ridicat în picioare, și-a coborît ochelarii de cobalt pe ochi și s-a uitat atent, pătrunzător la cuptor. Apoi i-a spus lui Jemănaru Ion să ridice ușa de la mijloc și s-a apropiat la doi pași de gura aceea înfricoșătoare, ca un vînător la pîndă, cu brațul stîng îndoit la înălțimea frunții, parcă ar fi ținut un scut imaginar. Intr-un tîrziu i-a făcut semn lui Jemănaru să lase canatul în jos.

Nu știu ce-a văzut el în clocotul acela neostoit, dar cînd s-a întors lîngă mine, îi luceau ochii într-un fel atît de deosebit și de copilăresc, încît mă așteptam la o știre extraordinară.

— Intr-un ceas îi dăm drumul!

2,10: Vasile Mocea a ocolit cuptorul, în partea cealaltă, ca să vadă cum stă jghiabul de scurgere. La vreo zece metri sub noi, în hala de turnare, aștepta chiar sub jghiab o oală cît turla rotundă a unei biserici. Mai încolo, era tras un șir de vagoane platformă cu zeci de lingotiere pe ele. De acolo, cineva i-a făcut semn lui Mocea. Mi-a spus:

— Ii vezi cum așteaptă oțelul? Cum își așteaptă vînătorii prada.

2,50: La ora asta s-a mai făcut o probă. Loghin s-a întors cu bilețelul de la laborator, ținîndu-l ca pe o telegramă cu o veste deosebită. Mocea a citit cifrele însemnate pe bilețel, apoi a spus simplu: gata! „Gata" acesta, am înțeles eu imediat, însemna că Jemănaru se duce împreună cu Bălan Florea și deschide șticul cu aparatul de oxigen. „Șticul" e „dopul" care ține oțelul în cuptor. Cum îl deschizi, oțelul irumpe ca o stranie lavă albă din acest vulcan construit de geniul omului.

3,00: orele 3! S-a dat drumul șarjei. Oțelul a început să curgă în oala aceea uriașă. Echipa întreagă s-a adunat aci să vadă acest spectacol magnific. Au trecut șase ore de la încărcarea cuptorului și oțelul a „fiert" cum trebuie. Am avut așadar prilejul să fiu martor la elaborarea unei șarje rapide și, dracu să mă ia, dar mă gîndeam la lucrul acela superb, plin de mîndrie, ca și cum aș fi contribuit și eu cu ceva la performanța echipei lui Vasile Mocea. Ieri dimineața văzusem pentru prima oară panourile din oțelărie, panourile pe care muncitorii siderurgiști scriseseră că în loc de 30.000 de tone de oțel peste plan, vor să producă în acest an 40.000 de tone. Ieri dimineața cifrele acelea nu reprezentau pentru mine mai mult decît o metaforă, nu mi le puteam imagina în toată forța lor materială concretă. Mi-a fost deajuns să petrec o noapte la oțelărie, să văd atacul tenace al echipei lui Vasile Mocea ca să am dintr-odată revelația a ceea ce înseamnă tona, mia de kilograme de oțel. Și încă odată, mai presus de toate, am avut sentimentul că am descoperit și că am urmărit în procesul intim și patetic al muncii, pe omul nou al erei socialiste.

Petru VINTILĂ

Post scriptum: La ora 3,15 echipa lui Vasile Mocea a început să arunce în cuptor dolomită și cocs. La 4,45 a fost gata noua încărcare a cuptorului. La 4,50 Vasile Mocea și-a schimbat cămașa udă leoarcă și a îmbrăcat un trening. Tot atunci mi-a spus: „cine doarme, nu poate să fie fruntaș". Tot atunci l-am întrebat dacă are vreo decorație. Nu, mi-a răspuns, dar am aflat pe urmă de la Jemănaru Ion că Vasile Mocea e decorat cu Ordinul Muncii clasa întîia. La ora 7 și 5 minute, la una din porțile uzinei, la despărțire, Vasile Mocea mi-a spus:

— Scrie acolo că ținem neapărat să cîștigăm întrecerea cu Hunedoara.

După douăzeci de minute, în ultimul vagon al cursei muncitorești Reșița-Caransebeș, un bărbat cam între două vîrste, micuț de statură, cu ochelari, nebărbierit, cănit pe față de cărbuni, se lupta cu somnul. Se vedea că era istovit și pînă la urmă a adormit. In vis îl vedea pe Vasile Mocea, care spunea cuiva zîmbitor:

— Care doarme, ăla nu poate să fie fruntaș..

Fecunditate

La Hunedoara, am văzut în amurgul lui 4 martie, o casă așteptînd. Pe cărămizile roșii, se scrisese cu var: 71. In jurul ei, o urmăreau — împreună cu mine — două case, numerele 75, 76, 30 de ferestre, 18 oameni, 36 de ochi. Blocul 71 era gol, nou, curat, în amurgul care se rotea odată cu fumul etern al Hunedoarei peste OM[1]). Un om al pazei civile, — în mantaua cafeniu-roșcată — se învîrtea în fața intrării, înarmat cu o pușcă, în așteptare, purtînd în buzunarul interior al mantalei — lista noilor locatari, cu numărul apartamentului repartizat și, probabil, spațiul pentru semnătură în dreptul fiecărui nume. Pe dreapta, cum urcai scările și intrai în bloc, — gura de incendiu cu sticla geamului fixată, cu furtunul bine încolăcit, curat, impunînd de la primul pas, prima urare cu totul copilăroasă în spontaneitatea becurilor. In pereți așteaptă prizele; în vestibuluri, — contoarele luminii electrice, să-și înceapă mișcarea lor în jurul soarelui. Printr-un geam deschis, se aude șuvoiul de apă al unui robinet într-o bucătărie. Deodată în fața blocului și a paznicului apare din senin o fată în cizme strigînd: Marișca. Șuvoiul de apă și nici un răspuns. Incăodată Marișca și un brrr al gnomului să-și liniștească gloaba. Blocul 71 așteaptă pe Marișca. Urc cu privirea de-a lungul celor trei etaje, cu ferestre fără perdele deocamdată, cu balcoane pustii; Marișca nu a venit. Sus, la ultimul balcon, pe o sfoară, cîteva intimități infantile, puse la uscat înaintea mobilării apartamentului, probabil, — ca un prim semn al vieții, ca un preludiu la fecunditatea spre care în seara de martie blocul se precipită, cu cheile și ușile sale, cu fasunguri, prize și

Un moment important: Mocea ia proba de oțel. Poate garanta de pe-acum că șarja va fi bună.

ei: pentru totdeauna să rămîi încolăcit așa! Pe urmă, pe uși — cărți de vizită metalice: „fam. Spanache", sau nume scrise provizoriu cu creionul, Moga (sau Mogu) Vasile, — cocserie. Sus, la etajul II se aude o legătură de chei zornăind, o ușă se deschide. E, în primul rînd, așteptarea „broaștelor" de la uși, așteptarea cheilor să se răsucească în „broască". Undeva, peste zornăitul de chei, un rîs al unei femei, învăluind tot, scări, balustrada de ciment pe care nu a alunecat încă nici un copil, ușile încuiate, pînă la paznicul de jos. In fața blocului, urmărit de locatarii de la 75 și 76, aproape toți cu mîinile încrucișate la piept, în soarele care se pierde, — apare un camion pe roți nesigure, clătinîndu-se prin noroi, tras de o gloabă îmboldită de un camionagiu pitic, cu o față urîtă, picioare strîmbe, — înfățișare pe care o iau deseori în feerii gnomii ajutători ai forțelor binelui. Pe platforma camionului — mobilă bună, un studio de gust, fotolii așijderea. Departe, în fund, doi oameni, o femeie și un bărbat, călcînd atent prin noroi, purtînd în mîini un geam, un tablou — care mai captează soarele în apus, — un scaun. Brrr, articulează gnomul către gloabă, și după aceea așteaptă și el odată cu paznicul care-și mută pușca de pe un umăr pe altul, căutînd în buzunar lista. Blocul așteaptă. Cei doi se apropie cu soarele stingîndu-se în sticlă. In camere așteaptă în tavan firele electrice, negre; așteaptă lămpile. Fasungurile, albe, cu armătura lor metalic-gălbuie, așteaptă înșurubarea contoare, cu o femeie care rîde, cu studioul acesta elegant care se descarcă din camion, în timp ce pe cer încep să apară stelele și șarjele.

Cele 22 de apartamente ale lui 71 sînt primele date în folosință anul acesta la Hunedoara. Vor mai fi pînă la 1 Mai 132, și după aceea, încă 600[2]). Vor mai fi încă 600 de așteptări, 600 de balcoane, 600 de chei și asta se înscrie pe aceleași spirale ale fertilității, ca 600 de semințe verificate într-un laborator, acum, în martie. Primăvara sîntem obsedați de fecunditatea solului și a omului. Un plug, o brazdă-n pămînt, semințe, cîmpul fumegînd în soare, începînd germinația. Există însă un domeniu nou de fecunditate, — acela al blocurilor într-un omé: încărcarea unui apartament, germinația unei prize în perete, așteptarea unui bec de către un fasung, a unei chei de către o ușă vopsită proaspăt.

Noaptea, 5 spre 6 martie, la orele 23,20, am intrat în cuptorul nr. 2 al oțelăriei noi. O încăpere largă, cuprinzătoare, în care se poate intra foarte bine un dormitor, să zicem, spațios, chiar și mai mult decît un dormitor spațios. De duminică 1 martie, cuptorul e în reparație planificată; sînt deci 5 zile decînd aici nu mai clocotește oțelul la 1.520 de grade. Căldura e, totuși, înăbușitoare, păstrată de cărămizile bolții, de cărămizile sfărîmate pe jos, de praf, mai ales de psihic: ideea că aici, unde mă învîrtesc prin praf, ciocnindu-mă de unul, de altul, din cei 50 de oameni concentrați în repararea vetrei, că aici s-a desfășurat realitatea aceea fantastică numită oțel, amplifică la maximum căldura. Aspir lung, închid ochii, pentru că aici nu e atît de observat, cît de captat, inhalat, — aerul, suflul energiei-mamă, din care descind casele, oméul, pînă și penițele cu care se scriu actele de viață și de moarte la ofițerul stării civile de la sfatul popular; și în exagerarea clipei, pe care nu o evit, îmi trece prin minte că în cuptorul de 185 de tone, nou, inaugurat anul trecut, mă aflu la izvorul vieții, pe tărîmul focului perpetuu al materialismului naiv. Izvorul vieții miroase apăsător a praf, a mult, mult praf încins. Ies din cuptor.

— Ești în grafic cu reparația? Pavel Ioan, maistrul șamotor, secretarul de partid de la repararea cuptoarelor industriale — îmi răspunde prin descoperirea unui zîmbet superior:

— Sînt. In 6 zile terminăm. Aș vrea să depășesc graficul, dar nu știu dacă am să pot.

— De ce?

— Păi, Reșița...

— Nu, de ce nu ai să poți?

— Am băieți împrumutați de la alte secții, de la încărcare și descărcare. Ăștia-s necalificați. La un om al meu lucrează doi necalificați. Nu prea au conștiință — ca să spun așa. De cînd sînt secretar de partid, am problema asta...

— De cînd ești?

— E, sînt patru ani... Noi lucrăm cu material scump — și-mi arată cu capul cărămizile de crom-magnezită — dumneata știi ce-i asta? Aur. Dacă o spargi cum nu trebuie, dacă la șlefuire dai nu știu cum cu ciocanul, pierdem și ce facem. Oțelul începe de la cărămizile astea... Știi ce înseamnă să ai o vatră bună?

Cuptorul expiră pînă la noi căldura prafului său încins; e o căldură încordată, animalică, încărcată de biologic, în care se presimt evenimente vitale capitale. Fecunditatea miroase aici a praf încins. In așteptare, prin cărămizi, prin vatră, care știam că sugerează casa, printr-un fir subteran, al rodniciei, cuptorul se leagă de blocul 71. Un fluierat scurt de locomotivă, din hala de turnare și uruitul macaralei; de la balustrada din spatele cuptoarelor, urmăresc apropierea „oalei" de 200 de tone cu șarja de la cuptorul 3; dacă n-ați văzut o oală de 200 de tone plină cu oțel, planînd peste o hală, nu puteți înțelege cum adjectivele clasice „imens", „uriaș", „impresionant", plezn esc supuse la prea marea presiune a realității și rămîne expresiv doar numeralul impus de tehnica modernă: o oală de 200 de tone! Un tren al c.f.u.-ului așteaptă, tras pe liniile halei; pe platformele vagoanelor sale așteaptă lingotierele — forme paralelipipedice, în care se toarnă din oală oțelul. Lingotierele așteaptă, oala se apropie, din nou moment de suspensie în care ideea fecundității se strecoară îndărătnică în cuget. Și deodată, cu forța marii fertilități, oțelul curge în forme, însoțit de jerbele superbe de scîntei. Ne trebuie anul acesta 1.300.000 de tone de oțel, conform sarcinii trasate de partid, în expunerea din noiembrie a tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej. 1.300.000 de tone de oțel. 1.300.000 de tone împărțit la 200 egal 6.500 de „oale". Plus 60.000 de tone peste plan — angajamentul Hunedoarei, mărit de două ori în decursul a două luni, de la 16.700 la 40.000, la 60.000. Plus Reșița, — 30.000 peste plan. Oala se descarcă; oțelul încremenește paralelipipedic în lingotiere, trecînd în sfîrșit spre un roșu mai uman. Acum laminorul așteaptă trenul cu lingouri și ciclul fecundității, din așteptări, încărcări, descărcări, împliniri, se prelungește în noapte, spre cifra obsedantă care măsoară mai exact decît adjectivul, — 1.300.000!

Ciclul cuptorului de oțel, științific vorbind, e încărcarea, topirea și afinarea. In încărcare, două elemente sînt fundamentale, fierul și fonta. Lîngă cuptorul de oțel, furnalul de fontă e axiomatic. Angajamentul Hunedoarei sînt 20.000 de tone fontă peste plan. La orele 1,45, urc spre platforma de descărcare a furnalului 6 de 450 metri cubi; urc pe o scară lungă de metal, în timp ce la stînga pe două benzi automate, corfele cu minereu și cocs alunecă, în sus, în jos, în procesul, obsedant la Hunedoara, de încărcare[3]). Pe platforma de descărcare domină echipa lui Tîrnăuceanu, flăcăi impunători ca statură, cu mișcări sălbatice în mînuirea rîngilor. Peste 2—3 minute, se descarcă. Rina — jghiabul lung de cîțiva metri, mai lung decît cel al cuptorului de oțel, care duce de la știc la oală, — rina așteaptă. Jos, sub platforma de descărcare, oalele așteaptă fonta. Tîrnăuceanu e un om la 24 de ani, cel mai tînăr prim-topitor de fontă, înalt, agil sub îmbrăcămintea greoaie, — pîslari butucănoși, apărătoare, ca portarii de hochei, la pantaloni, mănuși imense, — care mai păstrează copilăria doar în privirea albastră a unei fețe prea puțin citadinizată. Lîngă el, maistrul de schimb, Cișmaș, pare un bacalaureat timid, orășan îmbujorat, cu ochelari, ceva de prieten al lui Schubert din „Casa cu trei fete". Tîrnăuceanu se crăcănează peste rină și destupă șticul, lovind besmetic; unealta are, pentru profan, aspectul unui pickhamer. La 1,55 fonta năvălește pe rină și în cîteva secunde începe să curgă în oală cu jerbe mai puțin festive decît ale oțelului; oamenii se aliniază de-a lungul jghiabului, urmărind-o, inhalînd-o. Tîrnăuceanu se postează la aparatele prin care supraveghiază debitul fontei; privește erupția printr-o vizieră tăiată în metal; îi văd ochii fixați nemaipomenit pe șuvoiul de fontă orbitor, îmi răspunde la cîteva întrebări fără să se întoarcă; se ridică fum pe platformă, da, Tîrnăuceanu e utemist, chipurile tuturor se pierd, mai rămîn cîteva strigăte, cîteva siluete, mai ales una, a lui Dop Marin, diabolice. Pe fruntea lui Tîrnăuceanu apar boabe de sudoare care încep să se prelingă spre ochi, atingînd firele sprîncenelor, ușor, calm, una cîte una. Bobul de sudoare captează lumina fontei, atîrnă deasupra pleoapei o secundă, greu, încărcat de gînduri și pică în ochi. Tîrnăuceanu îl primește și deschide iar ochii, cînd din dreapta, începe să se urle nebunește. Tîrnăuceanu sare pe platformă. Cișmaș după el, — fonta s-a blocat la mijlocul jghiabului; sus, la gură continuă să curgă; jos deasemenea, atît cît mai ajunge, continuă să se precipite spre oală, dar la mijloc a încremenit, formînd rapid o crustă cu vine mari, bine articulate, negre. Atacată din dreapta și din stînga cu rîngile, crusta rezistă. De o parte și de alta a rinei toți au chipurile congestionate, ochii măriți la fantastic, sudoarea curgînd pe buze, pe bărbie. Cișmaș își potrivește mereu ochelarii pe nas și dă ordine. Pericolul ia proporții și ceea ce-i mai înspăimîntător e neputința de a opri curgerea fontei din furnal. Neputință? Tîrnăuceanu se urcă dintr-un pas pe pereții jghiabului, ia o rangă lungă și lovește cu sete sub crustă, sub fonta blocată. Lovește de zece ori, de 14 ori, de nu știu cîte ori pînă deblochează fonta; aruncă ranga, revine la vizieră gîfîind și reglează mai departe aparatele. Cișmaș îmi explică:

— E un lucru obișnuit la noi. Totu-i de la zgura necurățată pe jghiab de schimbul dinainte. Mi-era teamă să nu curgă pe brațul drept al rinei. Atunci ar fi fost...

Și în clipa aceea, sare de lîngă mine pe platformă, căci fonta a pătruns pe brațul drept. Strigă: pămînt! dați cu pămînt! Tîrnăuceanu repetă și el: pămînt — și trei oameni încep să arunce cu bulgări de pămînt să stăvilească fonta. E o mișcare primitivă mai ales dacă te gîndești la automatizarea furnalului, ceva din bătăliile comunei preistorice în care fiarele erau alungate cu pietre. Ei și? Principalu-i să învingem, să avem fontă, de perfecționat vom perfecționa totul — și Cișmaș ștergîndu-se de sudoare cu mîneca hainei îmi explică, înduioșător de stîngaci, că oamenii au reușit, dar am avut noroc că și descărcarea era pe sfîrșite. Tîrnăuceanu nu părăsește viziera. Lumina fontei joacă în sudoarea lui. Sudoarea miilor de ani fără de care nu putem face nimic. Fonta curge în oală și oțelăria o așteaptă.

Ajung la oțelăria veche nr. 1 și surprind fontă încărcîndu-se la cuptorul 2. Ciclul fecundității continuă. La ora aceasta laboratorul anunță că proba de la cuptorul 5 al lui Dumitru Șerban, are 110 carbon. Prost. Extrem de prost. Pînă la 25 carbon mai sînt cîteva ore, șarja va dura, nu glumă, și Stînea — mîna dreaptă a lui Șerban — dă cu lopata de pămînt. Cuptorul 5 e un cuptor celebru, dar astănoapte după cum mi se plînge Șerban, nu poate să-mi arate nimic. Luni intră în reparație și pînă luni uite-l ce prost trage, să-ți vină nebunia. D-ta știi de cînd durează șarja asta? Nici nu vreau să-ți spun. Cînd e bun cuptorul am două șarje pe schimb! Dar azi are pe dracu. Nu trage, topește greu, oricît îi dai abia mișcă. Hei, — și Șerban dă cu lopata de pămînt și-și fluieră oamenii la aruncare. Stînea, utemist la 27 de ani, Sergiu, membru de partid la 29 de ani, oameni tineri asemănători ca statură, viguroși, de-o forță calmă, chipuri armonioase, mai ales Sergiu care e grec — și-un bătrînel surprinzător — Bekesi, de 24 ani în uzină, figură senină, fără complicații. La orele 2,50 încep să arunce var și zgură sudată în cuptor, unul după altul, după fiecare lopată aruncată ridicînd mîna în dreptul ochilor. Pe urmă se adună în camera de comandă, lîngă Șerban care dirijează arderea, presiunea. Bekesi se duce lîngă cuptor, acolo e mai cald. Sergiu taie ardelenește slănină cu pîine. Aș putea pleca, tot nu am să prind celebrele șarje a'e lui Șerban citate de cîteva ori în „Scînteia". Dar oamenii aceștia există și în afara unei șarje întîmplător păcătoase. Tac toți trei iritați, Șerban e bolnav: îl dor gîtul, urechea, stomacul. Ce dracu a dat în mine? — și privește cuptorul, acele aparatelor, fără să cedeze. Are 27 de ani, e comunist, Bekesi a fost unul din cei ce-au dat referințe. A, Bekesi... A, Bekesi e cineva, aprobă tăcut Sergiu mestecînd și înghițind. Șerban e departe de forța țărănească a lui Tîrnăuceanu. E subțiratic, puțin adus, cu un mers care acuză un ușor platfus, fața prelungită, albă, nițel asimetrică, nematurizată, deși omul a trecut prin armată ca mecanic de bord în aviație și are și-un copil de trei luni; pare mai mult întors în sine, dar astănoapte toate sînt pe dos la el și poate mă-nșel. Cert e că omul, în calitate de comunist, a inițiat ideea măririi indicelui de utilizare al cuptoarelor; cu cîteva zile în urmă într-o ședință propusă de el, Șerban a analizat inconstanța indicilor, — de la 4,40 tone de oțel pe metru pătrat de vatră, s-a ajuns și la 6,18 tone pe metru pătrat. Trocurile cu fier vechi se încarcă prost, sub greutate, fonta vine deseori rece, necorespunzătoare. Totul pornește de la încărcare. Și în timp ce la Reșița, s-a ajuns la 7,15 tone pe metru pătrat. Șerban a hotărît ca la ei, la 5, indicele să fie ridicat și stabilizat la cel puțin 5,30 tone pe metru pătrat. Dar astă seară are pe dracu. Incă o probă la orele 3,30. Prost. De la 110, carbonul a scăzut abia la 90. Șerban cere din nou aruncare. Din nou șir indian, din nou hîrșîitul lopeților în zgură, din nou brațul ridicat în dreptul ochilor care caută încăpățînați în cuptor, două secunde, o secundă cît mîinile aruncă lopata, — ce are, ce-l doare, ce vrea? Se întorc toți patru la camera de comandă și tac multă vreme, întrerupți doar de soneria care anunță inversarea automată a focului în cuptor. Bekesi mă întreabă cît e ceasul. 3,40. Sîntem mîine, glumesc obosit și-mi aduc aminte că azi e 6 martie. Unde erai de 6 martie 1945, tovarășe Bekesi? El mă privește dînd din cap, ca și cum ar depune ciment la fundamentul amintirilor, să nu alunece:

— Eram aici... iar dă din cap... adică la Deva, la manifestație să-l dăm jos pe primar, colonelul Traian Popa. Pregătise soldații și noi manifestam sub nasul lor. (Aceeași mișcare). Era reacțiune (la fel) era ceva... Dar și noi eram cineva. Adică nu mai ne era frică, că în timpul bombardamentului, în '44, să fi văzut cum alergam din uzină,ca iepurii, pînă acasă, la Răcăștie, eu sînt din Răcăștie... La 6 martie nu mai ne temeam la Deva.

— Cînd ai intrat în partid?

— In '45.

Definitiv consolidat în retrospecție, tace — și ceilalți trei, la comanda tărăgănată a lui Șerban, se duc să dea un iț — adică să mai încerce odată oțelul. Sînt agasați la maximum. Bekesi rămîne la butoane, ridică ușa cuptorului, Sergiu vîră lingura și toarnă oțelul pe placa din fața cuptorului. Rahat. Oțelul nu prinde; trebuie să prindă pe placă, să facă gaură acolo, să nu-l mai poți deslipi de-acolo; Stînea îl ia pe lopată și-l joacă în derîdere ca pe-o plăcintă. Dar toate astea îi îndîrjesc și încep un iureș neașteptat, înfrigurat. La 4,40 mai dau o probă, care se-ntoarce cu 50 carbon. Din nou ițuri, din nou decarbonizări, din nou probe, — pînă ce Ghiță Stînea se trage în cabina de comandă strîngîndu-și mîna dreaptă cu cea stîngă:

— Ce ai?

— Mi-a înnebunit mușchii... și-mi indică lingura de oțel, încă roșie, incandescentă, aruncată de-o parte, după luarea probei. Ai crede că-i o jucărie, dar mi-a înnebunit mușchii. Și-l avem și pe Șerban bolnav. De pe bancă, privește prin ochelarii prinși la șapcă jocul oțelului în cuptor; îi cer ochelarii, — și mi-i dă cu șapcă cu tot. Simt pe frunte sudoarea lui acumulată în șapcă. Prin ochelari descopăr cuptorul; în lumina albăstruie văd bășicile oțelului clocotind, distincte, fără măreție orbitoare. Stînea își freacă ochii și-mi cere șapca. Intîrzie o clipă și-l întreb „ce-a mai văzut în ultimul timp". Nimic. Cîteva filme. In Hunedoara nu prea vine altceva, nu prea avem[4]). Oțelul clocotește albăstrui, Stînea așteaptă ochelarii ca să se arunce din nou alături de Șerban și eu mă gîndesc ce dăm acestor ochi care în fiecare noapte obosesc după ochelarii albăstrui, convorbind cu oțelul. Ce le dăm? Cele mai frumoase balete din București, cele mai bune piese, cele mai bune filme, tot ce-i mai frumos în artă și încîntare, abia ar fi suficiente pentru că datoria față de acești ochi e imensă, sau mai exact e de 6.500 de ori o oală cu oțel de 200 de tone. Dar „Macul roșu" la care visează un fost ghiftar, nu a fost niciodată în Hunedoara și ochii lor așteaptă să fie fecundați de marea artă, de marile frumuseți.

Bang, bang, bang — toaca întrerupe orice meditație adiacentă. 5,50.

— Ce facem tovarășe Bekesi?

— Gata, șarjă.

— A durat... Greu...

— A fost mai greu la Deva în '45... Acum e mai bine...

— Dar nu batem Reșița...

— O să vedem după reparație.

Bekesi rămîne la cabina de comandă. Alerg în spatele cuptorului să văd destuparea șticului. Rina așteaptă. Oala așteaptă. Sergiu se apleacă și lovește în știc, vîră o vergea tare; nimic. Oa'a așteaptă. Sergiu mai lovește odată, cere ceva lui Stînea, se apleacă din nou spre știc. Sudoarea îi curge pe gît strălucitoare, bob cu bob. Fiecare bob așteaptă oțelul, lumina lui. Și în sfîrșit oțelul începe să ardă pe rină, să umple oala, să aureoleze pe Sergiu, bobul de sudoare, curs pe fața unui om pentru îndeplinirea unei sarcini de partid.

Radu COSAȘU

1) Se pronunță omé și înseamnă Orașul muncitoresc.

2) Știre din ziarul „Uzina noastră": În luna ianuarie s-au înregistrat 139 de căsătorii la starea civilă a orașului.

3) Incărcarea furnalelor cu cocs se făcea mai de mult cu vagonete împinse de ghiftari. Muncă neagră, aspră. Am cunoscut un fost ghiftar la Hunedoara în '48, M. N., azi corespondent regional al Radiodifuziunii; locuiește într-un bloc construit de brigadieri, printre care se număra, citește atent „Război și pace" și e pasionat după balet. A văzut de două ori „Macul Roșu" la București și socotește că-i prea puțin.

4) Vezi „Contemporanul", reportajul lui Ilie Purcaru, despre activitatea culturală în Hunedoara. Au fost obiecții serioase în oraș. Se pot discuta unele afirmații cu privire la cenacluri, unele cifre, unele aprecieri. In ansamblu însă e așa cum a spus Purcaru.

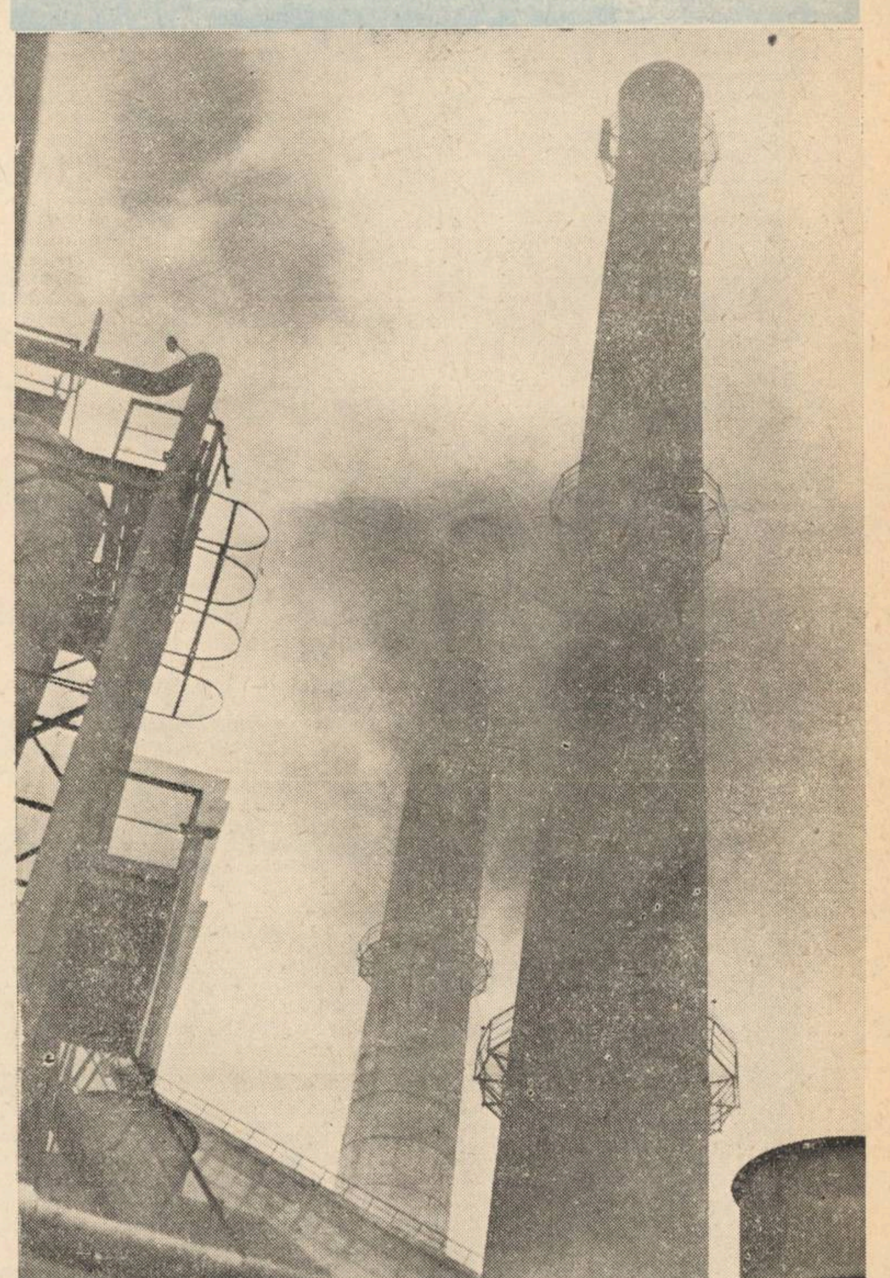

Nori de fum ce se destramă-n zare, și coșuri, nenumărate coșuri, care se pierd în înaltul cerului, — iată cu ce te întîmpină, încă de departe, Hunedoara. Fotografii de I. GIUCA

Priviți! Fonta a fost zămislită. De-acum încolo, în slujba omului...

Călătorie în REPUBLICA POPULARĂ UNGARĂ

La centenarul Petőfi din iulie 1949 am avut prilejul să vizitez Budapesta, dar n-am stat decît cîteva zile şi astfel fusesem lipsit de ocazia de a cunoaşte mai de aproape poporul maghiar. Din acea călătorie însă, păstrasem amintirea oraşului minunat prin aşezarea lui, în care Dunărea se ia parcă la întrecere cu blocuri de munţi spre a da un pitoresc unic acelei mari capitale cu vechi şi monumentale edificii.

Dar călătoria de trei săptămîni din octombrie trecut, a delegaţiei de scriitori din care am făcut parte, mi-a dat posibilitatea să cutreer Ungaria şi să mă bucur nu numai de privelиştile deosebite ale multor oraşe cu străvechi urme de cultură — ca de pildă Seghedinul, această aşezare, cu rădăcini în veacul al XI-lea, îmbrăţişată de „Tisa cea blondă", cum spun maghiarii — ci să cunosc oamenii Ungariei, acei oameni care, eliberaţi ca şi noi de stăpînirea unui trecut greu, înalţă azi, în patria lor, monumentul culturii noi socialiste.

La Seghedin am asistat la o serată literară închinată prieteniei romîno-maghiare, serată care a adunat un public numeros şi entuziast. Manifestaţia pentru prietenia dintre ţările noastre a fost revelatoare pentru noi — şi oriunde am avut contact cu maghiarii acest spirit a domnit.

Posedam în biblioteca mea o carte despre pictura maghiară : „Les révolutionnaires de la peinture hongroise" *), pe care o cercetasem cu interes. La Budapesta am avut ocazia, vizitînd Galeria naţională de pictură, să-l cunosc pe autorul volumului, Pogany Gábor, în persoana directorului Galeriei. Convorbirea cu el a fost instructivă pentru noi, Pogany dîndu-ne ample relaţii asupra tendinţelor din plastica maghiară contemporană. Pogany mi-a spus că el consideră necesar un schimb de plastici între ţările noastre, pentru ca acest schimb să ducă la cunoaşterea directă a experienţelor artiştilor celor două ţări pentru o mai bună orientare către realismul socialist, tot aşa cum mai ales cunoştinţa făcută de noi, romînii, cu scriitorii maghiari, fie vizitîndu-i la redacţiile revistelor, fie cînd am fost primiţi la clubul lor, a avut darul, prin schimburile de idei, să arate nevoia unei mai strînse legături între scriitorii celor două popoare pentru o mai trainică legătură de prietenie între popoarele noastre.

Pe cînd ne aflam la Kecskemét, oraş cunoscut prin livezile şi podgoriile lui, unde se ţinea festivitatea anuală populară „Hirös napok" (zile vestite), am avut bucuria să ne vedem adunaţi laolaltă scriitori din cîteva democraţii populare, anturaţi cu dragoste de către publicul venit la festivitate. Szabo Pal a vorbit acolo despre călătoria lui în Romînia, descriind cele văzute în Dobrogea, convorbirile lui cu colectiviştii şi prieteniile pe care le-a legat în ţară la noi.

Cu Szabo Pal făcusem cunoştinţă la Bucureşti. Luasem masa cu dînsul la un restaurant unde orchestra cîntase din obişnuinţă cîntece ungureşti şi romîneşti, lucru care-i impresionase foarte mult pe Szabo Pal şi pe soţia sa. La Budapesta, ne-am bucurat amîndoi, de revedere. Invitaţi acasă la el, în jurul unor pahare de vin şi la minunata lui cafea (cineva spunea că la dînsul se bea cea mai bună cafea şi nu era de fel exagerat), am stat ceasuri întregi de vorbă cu întreaga lui familie, animaţi cu toţii de acelaşi spirit care face pe oameni să se iubească pentru că se cunosc mai bine şi să alunge toate rămăşiţele prejudecăţilor, dacă întîmplător le mai au. Mai tîrziu, la recepţia de la ambasada noastră, retraşi într-un ungher împreună cu un tălmaci, Szabo Pal îmi declara :

— E nevoie de un schimb amplu de scriitori între ţările noastre, cu o durată de şedere mai lungă, pentru a da

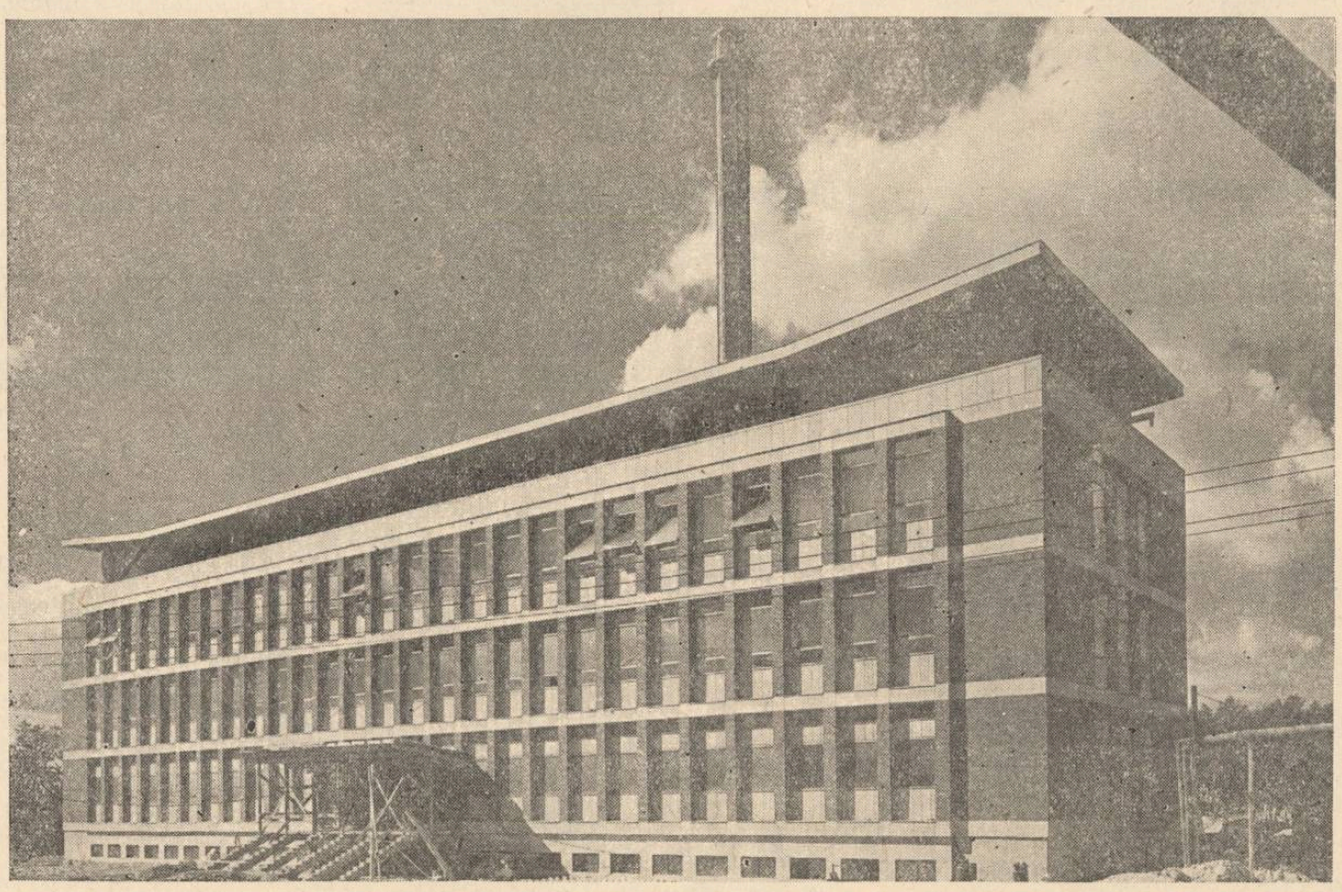

Clădirea reactorului atomic construit cu ajutorul sovietic în apropierea Budapestei

la iveală lucrări mai mari decît simplele articole cu care răspundem astăzi. Impresiile culese din bogatele realităţi ale celor două ţări, vor putea crea un umanism care-i va face pe maghiari şi pe romîni să se preţuiască mai bine şi să se iubească mai mult. Avem nevoie de dragoste între noi spre a fi uniţi în faţa duşmanilor...

Sînt cuvinte izvorîte ele însele din dragoste, aceeaşi dragoste cu care am fost întîmpinaţi pretutindeni, nu numai în rîndurile intelectualilor, ci şi a oamenilor simpli pe care i-am cunoscut în uzine sau la cooperativele agricole şi cărora noi le-am răspuns cu aceeaşi efuziune, pentru că veneam în numele acestor legături dorite de întregul nostru popor. Dar sînt cuvinte care dovedesc înţelepciune şi această înţelepciune am întîlnit-o şi la alţi oameni care simţeau la fel nevoia unităţii dintre ţările socialiste.

La recepţia de la Ambasadă am stat de vorbă, într-o atmosferă amicală, cu cîţiva actori de la teatrul Madách, interpreţi ai piesei lui Mihail Sebastian „Steaua fără nume". Suflul cald şi frăţesc care a domnit între noi, convenţia prietenească pe care am încheiat-o cu directorul teatrului, actorul Ladányi Ferenc interpretul lui Miroiu din „Steaua fără nume"), căruia i-am lăsat cîteva piese romîneşti, urmînd să primim din partea lui pe cele ungureşti verificate pe scene, dovedeau de asemeni nevoia de a întări prietenia dintre popoarele noastre.

De altfel, pe linia aceasta, teatrală, trebuie să mai semnalez că la teatrul Petőfi se joacă, interpretată de un mănunchi de actori valoroşi, „Scrisoarea pierdută". Aceste fapte adaugă un element în plus la strîngerea unor legături pe care le dorim deopotrivă şi noi şi maghiarii.

Cu aceeaşi frăţească prietenie am fost primiţi la Cooperativa agricolă „Gheorghe Dozsa" de la Koppánymonostor — la graniţa cu Cehoslovacia. În casa lui Szalay Iozsef, îngrijitor de cai, familia întreagă s-a strîns în jurul nostru, îmbiindu-ne cu vin, întrebîndu-ne despre viaţa ţăranilor noştri, iar Szalay Iozsef povestindu-ne el însuşi, apoi, despre binefacerile regimului care i-a ridicat pe el şi pe-ai lui la rangul de oameni liberi şi le-a dat posibilitatea să-şi înalţe o casă, să-şi cumpere mobilă, etc.

Şi pe cînd plecam, după ce vizitasem bogata gospodărie colectivă, preşedintele Muzits Iozsef, ne-a spus :

— Povestiţi acolo, în ţara dvs. că tot ceea ce aţi văzut aci, este condus de foştii servitori ai grofului.

Era mîndria şi încrederea poporului în forţele sale care l-au adus — călăuzit de lumina roşie a drapelului socialist — la demnitate şi bunăstare.

Am avut multe alte întîlniri, pe care spaţiul restrîns nu ne îngăduie să le redăm pe larg : cu colectiviştii de la Szatymaz, cu muncitorii de la Sztálinváros, cu cei de la fabrica de maşini şi vagoane din Győr, etc., şi pretutindeni am fost întîmpinaţi cu interes, cu dragoste, cu nepreţuite dovezi spontane de amiciţie. Un destin comun uneşte popoarele noastre eliberate de sub acelaşi jug şi lupta împotriva vicisitudinilor se duce cu aceleaşi arme. Aceste lucruri sînt foarte importante — şi în R. P. Ungară, ca şi la noi, se ţine seama de ele.

La Şantierele navale din Csepel, şantiere care poartă numele tov. Gh. Gheorghiu-Dej, am fost primiţi cu multă însufleţire. E o uzină cu trecut revoluţionar şi aci ne-am dat seama mai bine de forţa clasei muncitoare şi de importanţa ei deosebită, atunci cînd este animată de internaţionalismul proletar.

Deputatul Lajos Balogh, turnător şef la şantiere, om care a vizitat România, ne-a vorbit cu patos despre ţara noastră şi despre metalurgiştii pe care i-a cunoscut la Uzinele „Timpuri Noi" din Bucureşti. Din cele ce spunea el, ca şi sudorul Barabas Imre, reieşea cu tărie ideia comunităţii statelor socialiste strîns unite sub flamura internaţionalismului proletar, pentru a păstra marile cuceriri revoluţionare. Este spiritul care a stat la temelia tuturor întîlnirilor noastre, oriunde ne-am aflat, conştienţi şi unii şi alţii de necesitatea luptei în comun.

Mărturii de solidaritate şi dragoste ne-a fost dat să mai întîlnim şi la dezvelirea monumentului de la Debreţin, o impresionantă marmoră datorită sculptorului Kocsis Andras, reprezentînd o femeie romîncă îndurerată dar demnă ; monumentul slăveşte memoria ostaşilor romîni săvîrşiţi din viaţă în lupta pentru eliberarea Debreţinului. Festivitatea a fost emoţionantă, a adus lacrămi în ochii mulţimii venită să slăvească memoria celor căzuţi. E temelia de sînge pe care s-a clădit o prietenie.

Versurile închinate de Dan Deşliu acelei clipe care cinstea amintirea luptătorilor pentru triumful libertăţii, constituie înflăcăratul răspuns al delegaţiei noastre de scriitori romîni aflată atunci în Ungaria.

Al. ŞAHIGHIAN

Poporul maghiar veghează. Gărzile muncitoreşti sînt gata să dea o nimicitoare replică celor ce ar încerca să se atingă de cuceririle socialismului.

DAN DEŞLIU

Cavatina de ziuă

Dimineaţa pe Dunăre joacă pîcle subţiri
destrămate de valuri :
jupîniţe de abur, străvezii amintiri
de la luna pierdută pe romantice dealuri...

Ştimele nopţii cu plete de fum
către zare fac semne...
Între Buda şi Pesta fluviu-şi cată de drum
sub vastele poduri cu arcade solemne —

O mie şi una de sălcii se leagănă lin
peste-albastre oglinzi călătoare...
În zorii de toamnă, un turn acvilin
zvîcneşte spre soare.

Ce blînd, ce uşor a venit
aurora aceasta în străvechea cetate !
Abia de-o rază slabă săgetate,
nălucile nocturne pieriră-n asfinţit...
Oare de ce mai fierbe şi se zbate
Dunărea-n albia ei de granit ?

Pe dealurile Budei

Pe dealurile Budei — toamna asta besmetică
îşi face de cap, cum văd eu :
dănţuie-n verzile văluri, mereu...
La urma urmelor, cine-o-mpiedică ?

Şi zefirul abia mai adie,
mlădios, visător,
parcă s-ar duce la cununie,
parcă singur nu ştie
de cine i-e dor...

Lungit la soare
printre faţadele austere,
asfaltul se lasă călcat în picioare
c-un fel de plăcere...

Pietonii din Buda, din Pesta,
surîd în vînt, nedumeriţi puţin :
ce-o fi cu ciudatul acesta
octombrie aprilin ?

Eu trec pe sub schele pătate de var,
mă uit la vitrine, la arbori, la toate
femeile frumoase, în asfinţitul clar...
...La rănile de schije, în calcar,
încă nevindecate...

Acolo, la etaj,
aici, pe chei,
aici, lîngă vechea statuie,
au tras într-ai mei,
i-au ars pe ai mei
de vii — pe cîţi dintr-ai mei,
cin' să ştie să spuie...

Ei sînt departe-departe şi foarte
aproape de noi, totdeauna :
s-au dus doar pîn-acolo unde-asfinţeşte luna,
doar pînă-n moarte...

Bătrînii mei, neîmblînziţii mei !
Aici, la umbra zidului,
v-au fulgerat prin inimi plumbii grei,
v-au pîrjolit gheţoasele scîntei,
voi, credincioşi de-apururi poporului, partidului !
Poate-n octombrie acesta
umblaţi cu mine, prin Buda, prin Pesta...
De aceea-i zarea fără nici o petică
şi zefirul abia mai adie
şi pe coline, primăvărie,
îşi face de cap toamna asta besmetică...

TRADUCERI ROMÎNO-MAGHIARE

Pare de necrezut şi totuşi e adevărat : două popoare, care de la formarea lor au trăit împreună şi au fost şi sînt vecini, totuşi nu şi-au cunoscut reciproc valorile culturale, frumuseţile, sufletele care năzuiau spre aceleaşi scopuri. Clasele dominante care subjugau atît poporul romîn cît şi popoarele din jur ştiau foarte bine că apropierea şi cunoaşterea reciprocă ungaro-romînă le-ar fi dăunat. De aceea, boierii romîni, nemeşii maghiari, şi mai apoi burgheziile respective ridicaseră odinioară între popoarele acestei părţi din Europa zidurile reci şi întunecoase ale urii şi vrajbei. Dar timpul nu stă pe loc...

Republica Populară Ungară sărbătoreşte anul acesta, în aprilie, a paisprezecea aniversare a eliberării sale de către Armatele Sovietice. Eliberarea patriei noastre şi a ţării vecine şi prietene nouă de către armatele celei dintîi ţări socialiste din lume a creat posibilitatea de a se lichida şi în Romînia şi în Ungaria dominaţia burghezo-moşierimii, pentru ca în sfîrşit aceste două ţări să devină stăpîne pe soarta lor. Fără aceste schimbări n-ar fi fost posibilă înlăturarea vechilor neîncrederi şi a vrajbei, n-ar fi fost posibilă apropierea dintre popoarele noastre.

Cei aproape 12 ani care au trecut de la iscălirea convenţiei culturale romîno-maghiare au dat roade bogate. Desigur, nu este lucru uşor ca într-un deceniu să lichidezi tot ceea ce nu s-a făcut timp de secole. Cu ce să începi prezentarea bogăţiilor tale, care parte a sufletului să ţi-o prezinţi prietenului ca să te cunoască mai repede, mai bine ? Ce să oferi mai întîi : poezia populară, arta populară, literatura clasică sau munca penelului marilor pictori, dramaturgia sau ansamblurile ? Talentul şi hărnicia celor două popoare au creat valori literare, monumente care se situează pe cele mai înalte culmi ale creaţiei artistice. Entuziasmul de azi creează noi valori de seamă.

Dacă la pornire au existat întrebări şi dubii în privinţa felului în care trebuie pornit la drum, realizările dintr-o parte şi alta, în perspectiva anilor ce s-au scurs, sînt mai mult decît îmbucurătoare.

Enumerarea constituie firesc o evidenţă exactă şi un indiciu. Dar nu exprimă nici pe departe valoarea reală în ceea ce priveşte apropierea, cunoaşterea, respectul reciproc care s-au dezvoltat dintr-o parte şi alta, datorită schimburilor culturale.

Nu mai întîlnim azi situaţia de altă dată cînd poporul ungar nu auzise încă de Eminescu, de Creangă, de Caragiale şi cînd pentru poporul romîn Arany sau Pötofi, Móricz sau Jokai erau nume necunoscute. Amintirea numeroaselor lupte comune, duse în trecut de fiii cei mai buni ai celor două popoare, e astăzi mereu vie în mintea poporului maghiar ca şi în mintea poporului romîn. Dacă vom menţiona fie chiar şi sumar traducerile apărute în cele două ţări vom vedea saltul făcut.

Munca de traducere se duce în aşa fel încît să acopere pe cît posibil toate epocile şi genurile. Cititorul din R.P. Ungară are azi la îndemînă o culegere din cele mai semnificative poezii populare romîneşti, iar poezia clasică românească e prezentă în primul rînd prin Eminescu şi Coşbuc. Proza clasică românească e cunoscută printr-un volum de scrieri alese din N. Bălcescu, prin „Amintiri din copilărie" şi „Poveşti" de Creangă şi prin „Basmele" lui Ispirescu. Există de asemeni un volum de traduceri din Vlahuţă. Sînt traduse operele lui Caragiale în trei volume, pe lîngă volumul de „Schiţe" care a apărut mai de mult. Literatura noastră dintre cele două războaie mondiale şi cea contemporană sînt foarte larg difuzate în R.P. Ungaria. Operele marelui Sadoveanu sînt tot mai cunoscute. Pînă în prezent au apărut „Mitrea Cocor", „Nada florilor", „Venea o moară pe Siret", un volum de „Nuvele", „Fraţii Jderi", în traduceri dintre cele mai izbutite. Pe lîngă „Răscoala" lui Rebreanu, au mai apărut: un volum de „Nuvele" de Gala Galaction, un volum de „Nuvele" de Al. Sahia, „Jurnalul unui medic" de G. Ulieru. Din operele contemporanilor au apărut romane de Z. Stancu, „Valea hoţilor" de E. Camilar, „Bijuterii de familie" şi „Vînt de martie" de P. Dumitriu (în 1959 va apare „Cronica de familie"), „Vin apele" de A. Mihale şi un volum de nuvele ale prozatorilor noştri contemporani. În viitorul apropiat vor apare dintre lucrările prozatorilor noştri contemporani lucrări de P. Dumitriu, „Ciocîrlia" de Fr. Munteanu, „Setea" de T. Popovici, „Moromeţii" de M. Preda.

În domeniul teatrului s-au făcut de asemenea paşi importanţi. Pentru scenele din R. P. Ungară s-au tradus piese de teatru de Caragiale, Sebastian, H. Lovinescu, Davidoglu şi alţii.

Literatura maghiară care în trecut a fost — cu rare excepţii — necunoscută cititorului romîn, în aceşti ani s-a bucurat de o preţuire deosebită. În decursul deceniului trecut s-a tradus mult la noi din limba maghiară. Au fost tălmăciţi în primul rînd cei mai mari poeţi maghiari. După un volum de poeme de Arany se pregăteşte în prezent un nou volum bilingv. Poezia marelui revoluţionar Petőfi a apărut într-un volum de poezii alese, iar marele poem „Ianoş Viteazul" îl găsim într-o altă culegere. A apărut o parte din opera poetică a lui Vörösmarty. Poezia lui Endre Ady şi Jozsef Attila, atît de apropiaţi nouă prin problemele care i-au frămîntat, o avem acum la dispoziţie în volume de traduceri, şi aceşti doi poeţi sînt prezenţi la noi, azi, şi prin traduceri din opera lor în periodicele literare. A apărut o culegere de poezii contemporane maghiare.

Nu mai puţin bogată e prezentarea prozei maghiare. Începînd cu scriitori deveniţi clasici ca M. Jókai, Kalaman Mikszath şi mai ales Zsigmond Moricz cu „Cel din urmă haiduc", „Haiducul îşi joacă murgul", „Rubedenii" şi un volum de „Opere", apărute în parte în colecţia clasicilor universali. De un mare succes s-a bucurat la noi Béla Illés cu „Rapsodia Carpaţilor" şi „Eliberarea".

S-au tradus multe şi au fost prezentate pe scenele romîneşti cîteva dintre cele mai importante lucrări ale dramaturgiei clasice şi contemporane maghiare ca unele piese de Vörösmarty, I. Eötvös, Gardonyi, piesa „Fii bun pînă la moarte" de Móricz, piesa clasică a lui Jozsef Katona — „Bank Ban", „Ludas Matyi" de Mihaly Fazekas, „Marele bijutier" de Frigyes Karinthi, „Cavalerul Mut" de I. Heltai, „O mie de ani" de Ferenc Karinthy, „Învăţătoarea" de S. Bródy, „Fiul meu" de Sandor Gergety şi altele.

Enumerarea s-ar putea continua. S-ar putea aminti de schimbul romîno-maghiar de mari interpreţi instrumentişti şi dirijori, de succesele obţinute la expoziţiile care au fost organizate, de turneele ansamblurilor artistice şi teatrale.

Toate acestea sînt o importantă contribuţie în cunoaşterea noastră reciprocă şi constituie un puternic ajutor în opera pe care cele două partide marxist-leniniste o depun pentru prietenia dintre cele două ţări ale noastre.

Eforturile comune n-au rămas fără rezultate. În cursul anului trecut, în nenumărate sate, aşezări, oraşe ale Ungariei, pe unde armatele romîneşti au trecut cîndva alături de armatele sovietice, eliberînd prin lupte pămîntul Ungariei din ghiarele fascismului, s-au ridicat monumente şi statui întru glorioasa pomenire a jertfei ostaşilor romîni care cu preţul sîngelui lor au contribuit la făurirea zilei de 4 Aprilie.

Jertfa adusă de poporul romîn cauzei eliberării Ungariei se bucură de recunoştinţa întregului popor frate maghiar şi de aceea colaborarea culturală tot mai largă dintre popoarele noastre va spori neîncetat în lupta noastră comună pentru socialism.

Matei GALL

*) „Revoluţionarii picturii ungare".

ATLAS LIRIC

CUBA

Nicolas Guillen

Elegie Cubană

Poetului chilian
Angel Cruchaga Santa Maria

Cuba, palmieri de vînzare,
vise mereu sfîşiate,
aspră hartă de zahăr şi — uitare...
Cerb cu priviri curate,
din codru-n alt codru şi-n altul, mereu hăituit,
o să găseşti codru-n care să-ţi poţi linge-n pace
sîngele coastelor tale sfărîmate?
Pe mîniosul abis
al neobositului tău piept cu rîpi sfîşiate,
m-aplec şi simt lugubra bătaie
a apelor fără de somn,
simt orice bătaie, oricare,
la fel unei mări în sistolă,
la fel unei mări în diatsolă,
la fel unei mări concentrice,
o mare ce-n ea însăşi bate.

Le ştiu toţi, toţi le-au văzut:
mulatrele cu umeri de mahon,
ghitarele cu pîntec de mulatre
o spun într-una, toţi le-au văzut
nopţile-n port,
unde, sub nesfîrşitul cer de tablă,
pluteşte — un vas cu pînze, mort.

O ştiu toba şi crocodilul,
şoferii, cel ce-i mai mare
la vamă, turistul cu chipul plin de mirare
şi temeritate;
o ştie şi butelia, şi ea,
pe fundul căreia se-neacă o stea;
au învăţat-o toţi, toţi au văzut-o:
şi strada c-un copil bătrîn de-un veac,
şi romul, barul, roza, marinarul
şi-o ştie şi femeia, ce trece acum tîrziu
avînd înfipt în piept pumnalul de rachiu.

★

Cuba, văd trestia-ţi de zahăr, grea de chin,
gemînd şi înălţîndu-se, înfricoşată,
prelunga-ţi trestie, prelungă, la fel ca un prelung
suspin.
De-acest văzduh împrejmuit,
respir greu fumul acru — al incendiului tău:
iată-i, scoţîndu-şi coarnele,
mai înainte de-a se risipi-n scîntei mărunte,
pe micii diavoli, pe care-i invită
şi-i strînge la un loc ambiţia cu nesfîrşita-i goarnă.
Iată-l, cu negru-i praf de puşcă drept vestmînt,
pe junele cu lasa-i dinamită,
ce-asasinează surîzînd plecat,
iată-l şi pe cacicul tunător, măruntul Jupiter,
un mandarin gras mandatat,
ce explodează de odată, suind, suind de zor
şi-atunci cînd strălucirea-i îţi pare mai adîncă,
echilibrist pe vîrful unui nor,
se prăbuşeşte, ay! de odată, se prăvale,
sfărîmîndu-se de stîncă,
cadavru fără de linţoliu, cadavru fără cuvîntare.
Şi iată-l pe mîncăul cel avar,
cu ghiara şi copita în leşuri cufundat,
şi generalul greu de trese, galonat,
care-a suit Olimpul şi-un glonţ n-a tras măcar;
şi doctorul cu tidva de mucigai murdară
ce spatele şi-ntoarce mereu la primăvară...

Afară e vecinul.
El are telefonul şi are submarinul.
El are o flotă barbară, o flotă
barbară. Are un munte de aur scăpărător,
un foişor şi un cor
de vulturi şi un nor de soldaţi
orbi, surzi, înarmaţi,
de frică şi ură. (Drapelele lor năclăite
de sînge împrăştie crunte miazme
fiziologice, împiedicînd înseşi muştele
în zborul lor;) afară-i vecinul,
înconjurat de fiare nocturne
trimiţîndu-şi ambasadori,
carne de vită-n conserve, pugilişti,
convoaie, gloanţe, cătuşe — armatori,
efebi onanişti,
roţi pentru centrale, sobe ce fumegă
de pe acuma, încălţăminte cu piele dură,
chewing-gum, tutun blond, petrol,
cicloane, variaţii de temperatură,
şi — se-nţelege, nu-i de mirare —
trupe de infanterie marină,
pentru că să tragi cu arma-i, uneori, treabă
folositoare.
Şi pe-urmă, pe-urmă? Satul cel orb, rupt
pînă-n zare,
ce-şi varsă-n drum fantomele
pleznite de-al vătafului gîrbaci,
şi-oraşul frînt, fără de ţeluri,
oraş de **smokinguri** la **club**, sau celălalt oraş de
care se agaţă,
lent înecîndu-l, febrele, spitale
în care mor visînd la viaţă
bieţi oameni cu proiecte de-animale.

★

Şi asta-i tot? — răsună
voci după voci ce-ntr-una se adună.
E-aici Juan Descalzo. Viaţa-ntreagă,
din noaptea lui, sperat-a-n ziua dragă.
E-aici Juan Montuno,
cu mandolina-i de suspine vegetale,
un cînt: multiplu, şi-unul.
E aici Juan Negro, frate
cu Juan Blanco, mîini împreunate.
Aici sînt cei numiţi Juan Pueblo
sîngele nostru, — sîngele nostru împrăştiat,
şi fără de hotare:
sînt eu cu cîntul meu,
eşti tu cu roza-n floare
şi tu eşti, cu-al tău zîmbet,
şi tu, cu a ta privire
şi eşti chiar tu cu plînsul
şi lacrima, oricare,-i o spadă-n strălucire.

★

Vorbeşte Juan Pueblo, spune:
Marti,* înaltule, îmbrăţişează-ţi steaua ta albastră.
Cuvîntul tău suprem să taie ceaţa.
Aprinde focul sacru, sus, pe munte.
Vorbeşte Juan Pueblo, spune:
— Maceo ** de metal, secure amică,
tu, trăznet, clopot şi oglindă,
înaintezi rănit, şi pasu-ţi rosu mă călăuzeşte.
Un nou Peralejo *** — ar putea iar s-aprindă
cu flacăra lui aspră
nu pielea-mbătrînitului leu îmblînzit
ci-aripa păsării, de sînge beată,
care din piscul Nordului revarsă
doar moarte, viermi şi moarte, cruci şi moarte,
doar plînş şi moarte, moarte şi morminte,
microbi şi moarte, moartea-n baionete,
doar şei de cai cu moarte, doar moarte şi
potcoave,
moartea prin arme secrete,
moartea celui rănit şi-nsingurat,
moartea flăcăului cu verdea lui coroană,
moartea clopotarului nevinovat;
întrevăzuta moarte, prevestită,
şi încercată-n Las Vegas,
cu avioanele-n cascade şi bombele lor oarbe.

★

Vorbeşte Juan Pueblo, spune:
— De-abia făcurăm calea jumătate,
şi mersul nostru, vai, fu la pămînt,
sinistră lovitură porni să se abată,
sinistră, să ucidă curatul nostru-avînt.
Însă copilul ce şi-a întîlnit
părintele doar într-un nume scris
pe-o piatră, nu a moştenit
loar lanţurile, nu, ci poartă-n el,
şi inima-i metalică: o floare
de bronz lucind pe pieptu-i neclintit.
Solar şi-ncununat
de roze ce răzbună,
de strălucirile lor înarmat,
eroicul copil reîncepe vechea cale:
în rîpi, în zidul vechi, în metereze,
se-afundă spada şi despică, grea,
şi-ncepe-n noapte focul curat să lumineze.
Maceo împăcat stă-n luminile-i viteze.
Şi-mbrăţişează-naltul Marti albastra-i stea.

In romîneşte de
EUGEN JEBELEANU

---

* José Marti: **scriitor luptător pentru libertatea poporului cuban. Născut la 1853, a murit eroic, în timpul războiului pentru independenţa Cubei, la Dos Rios (1898).**

) Antonio Maceo: **erou al poporului cuban. General al armatei cubane de eliberare în timpul războiului pentru independenţă. Născut la Santiago de Cuba la 1848, moare luptînd eroic cu prilejul luptelor de la Punta Brava (1896).

***) Peralejo: **localitate din Cuba în care generalul Maceo i-a înfrînt pe ocupanţii spanioli, la 13 iulie 1895.**

Regino Perdoso

Fratelui meu negru

Negrule, frate negrule,
astăzi trăieşti în mine: vorbeşte,
negrule, frate negrule.
Astăzi trăiesc în tine: cîntă, dar!
În glasul meu e glasul tău,
în glasul meu e gîlgîitul sîngelui tău:
iată de ce aparţin rasei tale.
Negrule, frate negrule,
cel mai puternic, cel mai trist,
cu inima neasemuit de plină de cîntece şi lacrimi!
De eşti stăpînul cîntecului,
e pentru că în nopţi adînci ţi-a dat pădurea sălbaticele-i ritmuri;
şi fluviile şi-au deschis comorile de lacrimi
şi-ţi dăruiră plînsul,
negru fiindcă aşa te-a făcut foamea, nu rasa.

Tu ai trăit liber pe pămîntul acesta,
ca arborii şi vietăţile pădurii,
ca soarele, ca fluviile tale,
obrazul rotund era un hohot de rîs sub'naltele ceruri.
A trebuit să ai parte de bici
ca-n trup să ţi se-aprindă mînia arzătoare
cuprins de-a plînsului dogoare,
cîntai.

Negrule, frate negrule,
atît de puternic în durere, încît plînsul ţi-l cînţi!
Bogaţii, ca să se desfete,
te-au prefăcut în jucărie.
Şi la Paris şi la New-York şi la Madrid şi la Havana,
se fabrică un fel de bibelouri,
păpuşi pentru export, păpuşi mari, negre;
şi, ca pe măscărici te cumpără şi te plătesc,
şi cu sudoarea ta ei fac negoţ,
Durerea ta o cumpără şi-o vînd:
tu rîzi, te dărui şi dansezi.

Dacă ai iubit, cîndva,
dacă iubeşti, barbar ţi-e trupul;
dacă-ai strigat vreodată,
sau numai de trăieşti, e de-ajuns: sălbatecă ţi-e rasa.
De ce să fie oare-aşa?
Din pricina culorii pielii? Din pricina culorii?
Nu, nu din pricina culorii,
ci pentru că asupra ta apasă blestemul rasei,
frate exploatat.

Negrule, frate negrule,
o clipă maraca să tacă;
ia aminte,
priveşte,
ascultă la Scottsborough, la Scottsborough,
printre bocetele celor prinşi în cătuşele spaimei,
dorinţele tulburătoare ale oamenilor,
rîsetele oamenilor,
durerile şi chinurile înfrăţite ale oamenilor tuturor raselor.

Negrule, frate negrule,
cerneşte-ţi o clipă banjoul...
Să nu fim decît negri?
Să nu fim decît cîntece şi-atît?
să nu fim decît rumbă, petreceri, negri, trupe de comedianţi?
să nu fim decît sunet şi culoare?
doar sunet şi culoare?

Ia aminte,
ascultă,
priveşte spre Scottsborough, spre Scottsborough;
iată: în veşmînt de piele neagră,
trec oameni care sîngerează,
negrule, frate negrule,
frate de chin mai mult decît de rasă,
negru din Jamaica şi din Haiti, din Statele Unite, din Havana,
tu eşti durerea căreia-i zăreşti
prin negrele ferestre, culoarea verde, de banană crudă,
a exploatării...

Ascultă Scottsborough, la Scottsborough...
Glasul tău de chin şi răzvrătire dăruieşte-ţi-l lumii întregi,
şi domoleşte-ţi stăvechea maraca.

În romîneşte de **DAN GRIGORESCU**

Emilio Ballagas

Elegie pentru Maria Belén Chacón

Maria Belén, Maria Belén, Maria Belén,
Maria Belén Chacón, Maria Belén Chacón,
Maria Belén Chacón,
coapsele tale se legănau
din Camagüey la Santiago
din Santiago la Camagüey.

In al rumbelor cer
n-o să-ţi mai fie dor de lumină,
ţie, constelaţie curată.

Ce cîine şi-a-nfipt colţii în plămînii tăi,
Maria Belén Chacón, Maria Belén Chacón?...
Ce cîine şi-a-nfipt colţii în plămînii tăi?

N-a fost un cîine, o, n-au fost cîini,
ci lungile zile de foamete ce-şi
înfipseră colţii-ascuţiţi şi metalici, —
veninul din aburi în zorile umede
aprinsu-ţi-au, — flăcări! — plămînii,
Maria Belén Chacón, Maria Belén Chacón!...

Atunci, dimineaţa,
te-au dus, îmbrăcată frumos, în sicriu de nuiele,
cu castanietele tale tăcute
şi cu plămînii tăi sfîşiaţi.
Cui îi mai arde acuma de dans!
Pe-Andrés, negrul cu braţe puternice,
cine să-l însufleţească?

Clipind, pietricelele-n maluri de mlaştini
n-or să te vadă, nicicînd secerînd
trestii de zahăr, încovoiată...

Eu n-am să mai tresar
zărind coapsele tale rotunde şi sprintene,
constelaţia ta curată, —
şi n-o să-ţi mai fie dor de lumină
în cerul castanietelor.

Maria Belén Chacón, Maria Belén Chacón,
Maria Belén, Maria Belén,
cu coapsele tale legănătoare
din Camăguey spre Santiago...
din Santiago spre Camagüey.

In romîneşte de
TIBERIU UTAN

Cintio Vitier

Cuvintele fiului risipitor

— fragment —

Mă bucur cînd îl văd pe dulgher
venind cu uneltele,
cu o gravitate blajină întipărită pe faţă.
Mă bucur cînd îl văd pe mecanic,
sau pe constructorii duri şi tăcuţi.
Mă bucur cînd îi văd cum înalţă clădirile,
cum ştiu să trăiască într-o sfîntă tovărăşie
cu materia şi proporţiile.
Muşchii li-s sprinteni şi privirile clare,
mîinile lor sînt familiarizate
cu miezul lucrurilor, cu alcătuirea lor intimă,
ştiu cînd se răzvrătesc, cînd se bucură.
Ei sînt copii ai mizeriei, înălbiţi de pulbere,
şi totuşi, privesc senini înainte
pentru că realitatea e viaţa lor.
In lumea imensă,
printre profeţi şi constelaţii,
ei sînt singurii care merg, merg înainte,
cufundaţi într-o tăcere numai a lor,
purtînd pe umeri o povară umilă,
o povară meschină, dar mai curată decît oricare alta.
Munca lor îi absoarbe şi-i secătuieşte,
dar în clipa celei mai mari încordări,
eu am văzut o pilpîire suavă
cum îi învăluie, cum le destinde feţele,
cum îi eliberează uşor de moarte.

In romîneşte de IOANICHIE OLTEANU

POEȚI FINLANDEZI
LUPTĂTORI PENTRU LIBERTATE

Cititorul care privește harta Europei și își oprește o clipă privirea asupra Finlandei, va socoti poate că puțin cunoscuta țară nordică reprezintă prin izolarea ei o lume idilică cu oameni liniștiți și harnici, netulburați de grijile zilnice ale vieții.

Realitatea este cu totul alta. Neiertătoarea expolatare capitalistă, cu toată gama ei variată, începînd de la salariile scăzute, șomaj, teroarea polițienească care sfîrșește de obicei cu detențiunea îndelungată a forțelor progresiste, se exercită și în lumea nordică din plin.

In aceste condiții, poeții care s-au alăturat mișcării muncitorești finlandeze au devenit mesagerii protestului năvalnic al poporului și totodată cîntăreții lumii noi spre care aspiră. De la Kössi Kahatra și Kössi Ahmala pînă la Joel Lehtonen, Sillampää, Ilmari Kianto, Pentti Haanpää, Toivo Pekkanen, care trăiesc în zilele noastre, asistăm la definirea unei mișcări literare finlandeze bogate, puse în slujba clasei muncitoare. Animatorii cei mai perseverenți ai frontului literar progresist finlandez sînt scriitorii Arvo Turtiainen și Elvi Sinervo).*

Primul poet amintit s-a născut în anul 1904, într-o suburbie a orașului Helsinki, tatăl său fiind un luptător activ în cadrul mișcării socialiste. Format în spiritul luptei pentru dreptate și libertate, Arvo Turtiainen devine un înflăcărat militant pentru pace, un adversar neîmpăcat al celor care împingeau Finlanda spre război. Mesajul luminos al poetului se definește de la început. Atît volumul de versuri de debut „Cotitura" (1936) cît și romanul „Pumnul de fier" (1937) sau culegerea de versuri „Pierdut pe sub nori" (1939), indică atașamentul neclintit al scriitorului pentru clasa muncitoare. Dar exprimarea curajoasă a ideilor și sentimentelor poetului nu putea rămîne nesancționată de stăpînitori. Ani de închisoare și lipsă de editori, — așa i-a răspuns burghezia, acestui scriitor care nu și-a trădat niciodată convingerile politice și literare. Volumele de versuri „Mă întorceam în căminul meu" (1944), „Cîntec în cercul de piatră și fier" (1945) și jurnalul „Omul nr. 503/42", însumează amintirile sumbre din închisoare, cînd poetul gîndea la o altă organizare a lumii.

Publicate de editura partidului comunist finlandez, versurile lui Arvo Turtiainen capătă o largă circulație, bucurîndu-se de adînca prețuire a cititorilor, prețuire care îi aduce în 1956 premiul național pentru literatură.

Incursiunea, fie ea chiar sumară în cadrul operei poetului, ne va da prilejul să punem în lumină mesajul mobilizator, patriotismul profund al scrierilor sale. In poezia „Pentru clasa mea", bunăoară, care are un evident caracter programatic, Arvo Turtiainen se declară deschis un cîntăreț al clasei muncitoare, simțindu-și prezența peste tot „unde pumnul osos se ridică luptînd pentru pîine și salariu", unde oamenii visează să făurească „o lume nouă". Cu o ironie amară, scriitorul precizează în „Poezia mea" că poate versurile sale „au supărat pe unii și pe alții", dar aceasta este singura modalitate de a plăti dușmanilor „povara poporului său". Din întreaga creație lirică a lui Arvo Turtiainen se degajă optimismul robust și tenacitatea revoluționară. Deosebit de semnificativă, din acest punct de vedere, este poezia „Cotitura", scrisă în 1936. „Ridică-ți capul, tu cel care aștepți / nu mai ofta, femeie, din cauza viitorului / Nu te mai îndoi, scepticule cu priviri neliniștite / Cotitura va veni". Indemnul adresat de scriitor altora are aceeași semnificație etică și pentru sine însuși. Inchisoarea, izolarea și privațiunile materiale nu i-au macerat voința, nu i-au diminuat încrederea în viitor, dimpotrivă: „M-au aruncat în închisoare, neghiobii / Dar acolo m-au transformat în sabie și fulger strălucitor / în mîna luptătorilor pentru libertate. („M-au aruncat în închisoare"). Increderea lui Arvo Turtiainen în viitor izvorăște din convingerea supremă, exprimată în „Cîntecul de mîine al omenirii", cîntecul viitorului, cînd nu vor mai fi zei și împărați, ci milioane de oameni, uniți sub același steag, vor intona imnul erei comuniste.

Ca și Arvo Turtiainen, Elvi Sinervo, fiica unui tinichigiu din Helsinki, născută în 1912, are o activtate literară foarte variată, cultivînd în același timp poezia, povestirea, romanul și teatrul. In 1937, scriitoarea publică primul volum de povestiri despre viața muncitorilor din periferiile orașului Helsinki; în 1944 apare volumul de poezii „Norii" care însumează impresiile poetei din închisoare; în 1946 apare romanul său cel mai valoros „Monstrul", iar 1953 piesa „Lumea este încă tînără", care are un vădit caracter antirăzboinic.

Poezia scrisă de Elvi Sinervo se caracterizează prin discreție și profundă finețe a sentimentelor. Faptul acesta nu diminuează, bineînțeles, caracterul militant al liricii sale, accentuindu-i doar specifica feminitate, care trece ca un fior plin de duioșie prin întreaga creație a poetei. Deosebit de semnificativă mi se pare „Casa părintească". Căminul părintesc este pentru poetă „foșnetul rochiei mamei,/ covoarele vărgate de pe scară, masa roșietică și dulapul/ de ale cărui uși copiii nu aveau voie să se atîrne". Dar poeta nu se limitează la această viziune firesc idilică. Ea ne introduce discret în crudele realități. Casa părintească este în același timp „grija din ochii și mîinile mamei,/ tristețea degetelor care plăteau chitanțe de amanet/ cu bani care nu ajungeau nici odată".

Adversitatea scriitoarei față de lumea stăpînitorilor samavolnici, izolarea de viața plină de vicii, este exprimată în versuri penetrante, cu o profundă rezonanță lirică, cum sînt cele din „Bucuria mea". „Apăsarea și-a făcut loc în sufletul meu, / eram un sclav cenușiu, un venetic,/ nicăieri acasă, / nici la iubitul meu, / nici la copilul meu, nici la fratele meu".

Izolată de stăpînitorii odioși, Elvi Sinervo este profund atașată de popor. De aceea poezia sa nu capătă niciodată accente depresive, nihiliste. Versurile sacadate dur ca niște lovituri de ciocan din „Noi sîntem poporul", sînt ilustrative: „Scrieți-vă discursurile / negociați, licitați, înșelați/ Poporul nu poate fi vîndut sau înșelat / Noi sîntem poporul".

Creația literară a lui Arvo Turtiainen și Elvi Sinervo constituie încă o patetică pledoarie pentru pace, progres și libertate. Ea se încadrează cu cinste în patrimoniul literaturii universale, care exprimă ideile înaintate ale epocii noastre.

Romul MUNTEANU

*) Comentariile și versurile reproduse din cei doi poeți au la bază ediția germană îngrijită de Fr. Ege, apărută în 1956 la Berlin, în editura „Neues Leben".

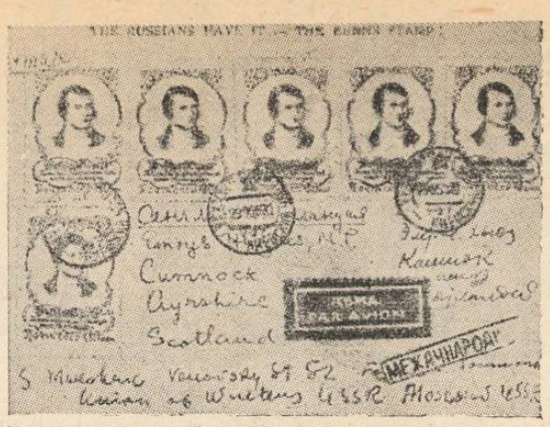

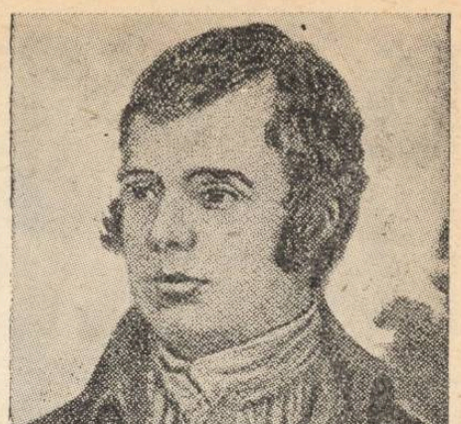

TRADIȚIE BRITANICĂ

„Dintre poeții din trecut, nouă (celor de azi — N. tr.) ne sînt de folos în primul rînd cei ce au fost, la vremea lor, poeți ai viitorului. Ei se vădesc a fi contemporani cu noi și sînt într-adevăr părtași la viața noastră, independent de faptul că oasele lor au putrezit de mult în pămînt".

Fraza de mai sus îi aparține lui S. Marșak, cunoscutul traducător sovietic al marelui poet englez Robert Burns, de la a cărui naștere se împlinesc anul acesta două secole. In articolul din Literaturnaia Gazeta **(nr. 25/1959) consacrat acestui bicentenar, Marșak, după ce-i pune la dispoziție cititorului cîteva foarte prețioase informații despre opera și viața celebrului bard scoțian, menționează în încheiere un amănunt extrem de revelator în ce privește popularitatea lui Burns în rîndurile poporului englez: „Cînd citești și recitești mereu aceste versuri și poeme scrise în veacul al XVIII-lea, îți dai seamă de ce scoțienii, închinînd un pahar întru pomenirea iubitului lor poet național, de multe ori nici nu-i rostesc numele, ci spun scurt, simplu:** To the Immortal Memory ! **(Nepieritoarei amintiri!)". S. Marșak și-a consacrat o bună parte din viață — trei decenii și jumătate — nobilei munci creatoare de a-l traduce pe Burns în rusește (după cum ne informează A. Elistratova în** Pravda' **55/1959), an de an completînd și desăvîrșind tălmăcirile acestea, așa încît azi Robert Burns este bine cunoscut și drag maselor de cititori sovietici din toate regiunile Uniunii Sovietice. De altfel, chiar și înainte de Marea Revoluție din Octombrie, optimistul cîntăreț al libertății, Burns, avusese parte să fie tradus nu odată în rusește. In prima jumătate a secolului XIX, alături de o tălmăcire în versuri făcută de Ivan Kozlov, se cunoaște și reușita încercare a lui Lermontov de a transpune în rusește adîncul lirism al poeziei lui Burns. Belinski l-a situat pe Burns alături de Shakespeare. Taras Șevcenko, în prefața la Cobzar vorbește cu deosebit entuziasm de Burns. Turghenev îl numește „șipot pur de poezie", revista** Sovromennik **condusă de Nekrasov, le vorbește de multe ori cititorilor săi despre Robert Burns. In timpul puterii Sovietice au mai tradus apoi din opera lui Burns și T. Scepkin—Kupernik, E. Bogrițki, etc. Versurile lui Burns i-au inspirat pe compozitorii D. Kabalevski, D. Șostakovici, G. Sviridov, l-au inspirat pe un maestru al artei grafice sovietice cum este V. Favorski. Intr-un cuvînt, dragostea, admirația de care se bucură în U.R.S.S. creația marelui scoțian e imensă, ca și în Anglia, ca și în restul civilizației contemporane, ceea ce, evident, este o reală pricină de mîndrie pentru poporul englez.**

In timpul recentei vizite a lui Harold Macmillan în U.R.S.S., la Moscova, în sala Ceaikovski, a avut loc o seară artistică închinată lui Robert Burns. Serata fusese organizată de Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S., împreună cu Uniunea Societăților sovietice de prietenie și legături culturale cu țările străine, Societatea „U.R.S.S.-Marea Britanie", Comitetul sovietic de apărare a păcii și Ministerul Culturii din U.R.S.S. Deschisă de A. A. Surkov, președintele Societății „U.R.S.S.-Marea Britanie", serata s-a bucurat de prezența a foarte numeroase personalități proeminente din viața culturală și politică sovietică. Primul ministru al Angliei, H. Macmillan, a trimis, cu această ocazie, celor adunați la sărbătorirea bicentenarului nașterii lui Burns, o misivă: „Cu mare interes am aflat că Societatea „U.R.S.S.-Marea Britanie" împreună cu alte importante organizații literare și culturale sovietice au convocat în astă seară, în sala Ceaikovski, o adunare consacrată poetului Robert Burns. Aceasta este într-adevăr o mărturie a stimei de care se bucură marele poet scoțian din partea poporului sovietic. Ca scoțian ce sînt, l-am citit și l-am iubit pe Burns toată viața mea pentru spiritul lui ager, pentru muzicalitatea limbii lui și, mai presus de orice, pentru nețărmurita lui încredere în valoarea și capacitatea personalității umane. Fie-i gîndul veșnic viu în amintirea noastră și a generațiilor viitoare".

Și este ! Cum să nu fie viu gîndul lui, cum să nu ni-l simțim noi contemporani pe acest mare poet, cînd îl auzim și azi, mereu, cîntînd: „Veni-va ziua, suna-va ceasul / cînd rațiunii și cinstei/ Pe fața-ntregului pămînt îi va veni rîndul/ Să stea în frunte. / Și pe lîngă toate astea / Vă mai pot spune una :/ Fi-va odată ziua/ Cînd cît vezi cu ochii/ Toți oamenii vor fi frați !"

Toate bune și frumoase, dar...

Dar tradiția e tradiție, iar tradiția britanică e mai tradiție decît orice tradiție.

Deputatul laburist Emrys Hughes a ridicat nu prea demult, în Camera Comunelor, o problemă: să se emită în Anglia timbre poștale cu chipul poetului național englez Robert Burns. In legătură cu această propunere, ziarul Manchester Guardian **a și scris că nu e prima dată în Anglia cînd opinia publică cere să se emită asemenea fel de timbre, iar ministerul poștelor refuză, susținînd că el nu are dreptul, conform tradiției, să tipărească decît timbre poștale cu chipul „suveranului ce domnește în prezent". Propunerea făcută de E. Hughes a fost deci respinsă. Intr-un ziar scoțian apăru atunci facsimilul pe care-l reproducem, așa cum l-au reprodus apoi și** Manchester Guardian **și** Inostrannaia Literatura: **fotografia plicului în care S. Marșak i-a trimis prin poștă lui E. Hughes o scrisoare. Plicul e francat cu timbre sovietice care poartă portretul lui Burns.**

„Rușii au timbre cu chipul lui Burns!" scria gazeta scoțiană deasupra respectivei fotografii, protestînd împotriva tiranicei tradiții burgheze engleze.

Filateliști ! Cu toate acestea, nu deznădăjduiți: fără îndoială că — vorba lui Burns — „fi-va odată ziua", „suna-va ceasul" cînd totuși, veți putea așeza odată și odată, în colecțiile voastre, alături de timbrele sovietice cu chipul lui Burns, și timbre engleze cu chipul acestui poet de renume mondial.

Aurel LAMBRINO

„Sverige-Rumänien"

O muncă inteligentă și utilă pentru apropierea suedo-română și pentru prezentarea în adevărata lumină a străduințelor de lucruri din țara noastră, o duce stăruitor și de ani de zile Asociația pentru prietenia suedo-română **din Stocholm. Organul acesteia, periodicul** Sverige-Rumänien, **redactat de Eric Y Jansson a ajuns la nr. 60, și, dacă judecăm după numărul din ianuarie 1959, aduce o largă și comprehensivă imagine nu numai a pitorescului țării noastre, dar și a transformărilor ei pe drumul construirii socialismului.**

Astfel, între coperți care prezintă iarna în munți și muzeul dr. Minovici, cuprinsul, editat pe hîrtie de cretă, este consacrat uzinelor Reșița, Hunedoara, Griviția Roșie și Electroputere, insistîndu-se în egală măsură asupra aspectelor pur industriale, cît și asupra vieții noi a muncitorilor. Scriitorul Henry Peter Matthis — care ne-a vizitat de cîteva ori țara — face o prezentare a lui Vlahuță și Delavrancea și traduce o schiță a celui dintîi. Urmează reportaje despre festivalul Enescu, despre Institutul romîn de folclor, interviuri cu tov. Gaston Marin și Horia Hulubei asupra cercetărilor nucleare în Romînia și articole consacrate prezenței muncitorilor metalurgiști și delegațiilor comerciale romîne sosite în Suedia, precum și numeroase informații privind țara noastră.

Scriitorii Karl Otto Zamore, Ragna Rogeby și H. P. Matthis, schimbînd, la reîntoarecere în Suedia, impresii despre țara noastră

UN „RAPHAEL" MODERN

Arta Renașterii nu se putea plînge pînă acum de lipsă de popularitate în țările capitalului. Marele business american a pus-o pe „Gioconda" să facă reclamă comercială:

„De ce zîmbește Mona Lisa ?

— A băut koka-kola" — răspundea nătrușnica lozincă.

Intr-o vreme, o societate care patrona cîteva maternități din Marea Britanie reproducea celebrul tablou al lui Raphael cu inscripția: „Dacă micul Isus s-ar fi născut în maternitățile noastre, ar fi fost și mai frumos".

Dar arta clasicilor i-a plictisit pe „iubitorii de artă" din occident. Deunăzi, ziarul englez Times **publica o scrisoare în care autorul se întreba plin de revoltă:**

„Domnule,

De ce nimeni n-a îndrăznit pînă acum să înfiereze stupiditatea pictorilor care au întruchipat personajele biblice în costumele epocii Renașterii Italiene ?"

„Rezon, a ripostat ziarul. Noi respectăm și încurajăm contemporaneitatea". Iată, un artist englez, respectiv Arthur Fretwell, a pictat pentru biserica Sf. Fecioară din Mansfield, Nothinghamshire, din Anglia, cinci pînze, printre care Fuga în Egipt, în care Sfînta Familie poartă haine moderne. Maria are părul coafat „poodle", iar Iosif este îmbrăcat sportiv.

Mai poate cineva reproșa Marii Britanii că nu are „Raphaelii" ei ?

D. L.

Un roman sovietic închinat poporului nostru: MĂRȚIȘOR...

Interesul și dragostea pe care oamenii sovietici le nutresc pentru țara și poporul nostru, manifestate în atîtea prilejuri, și-au găsit expresia și în literatura Țării Socialismului. După voluminosul roman al lui M. Alexeev Soldații, *a cărui acțiune se petrece în mare parte pe teritoriul Romîniei în zilele din ajunul și de după măreața eliberare de la 23 August 1944; după nuvela* Te salut tovarășe *de I. Strehmin, inspirată din evenimentele aceleiași perioade; după culegerea de schițe și povestiri* Pe sub stelele Balcanilor, *aparținînd tînărului scriitor ucrainean Mihail Ceabanivski, ce descrie multiplele procese de înnoire a vieții în Republica Populară Romînă, editurile au publicat o nouă carte închinată realităților din patria noastră. E vorba de romanul lui B. Griaznov* Mărțișor. *Autorul ei, ziarist și ofițer în Armata Sovietică în anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei, a fost martor ocular și părtaș la evenimentele pe care le-a descris în cartea sa.*

Zugrăvind o pagină zbuciumată și de mare importanță istorică din viața poporului romîn, scriitorul sovietic a înfățișat cîteva destine umane tipice, în care s-au reflectat procesele esențiale ale epocii. Oamenii se găsesc la o răscruce, viața veche se năruie, alta nouă mijește în zori. Unii înțeleg mersul istoriei, alții rămîn surzi la chemările ei. Unii se trezesc la o existență nouă, alții se prăbușesc odată cu lumea veche pe care o apără. Inaintarea victorioasă a Armatelor Sovietice spre granițele Romîniei face pe mulți să-și pună problema drumului pe care-l au de ales și ascute totodată și mai mult ura pe care poporul romîn o nutrește împotriva fasciștilor și a propriilor săi exploatatori. Această ură clocotește în sufletul ostașilor de pe front, a muncitorilor în uzine, a țăranilor care trudesc pe moșii, a tuturor oamenilor cinstiți care-și văd patria pîngărită. Comuniștii ca muncitorul Iulian Rusu, învățătorii Matei Juca și Jana Kovaci, sabotează mașina de război germană și duc o intensă muncă de lămurire a oamenilor cinstiți, făcînd să sporească rîndurile luptătorilor antifasciști. Odată cu armistițiul de la 23 August 1944, activitatea lor devine și mai vie, îndreptată spre construirea vieții din țară pe baze noi, democrate.

Victoriile Armatei Sovietice, discuțiile purtate cu ofițerul sovietic prizonier Potapov, sfaturile lui Matei Juca trezesc conștiința de luptă a soldatului Gheorghe Gnati. Destinul acestui fost argat, care ajunge un om conștient, un luptător convins împotriva fascismului, un ofițer devotat al Patriei sale eliberate, este caracteristic pentru drumul nou pe care pornește poporul romîn după 23 August 1944.

Asemenea lui Gheorghe Gnati, își cuceresc o viață liberă, cu adevărat omenească sora lui, Adriana, și muncitorul Lotar Sîrbu.

Formarea conștiințelor, călirea luptătorilor nu se face dintr-odată și autorul nu a schematizat nici procesul dezvoltării lui Gheorghe Gnati, nici pe cel al Adrianei.

Scriitorul a zugrăvit cu mult succes chipurile de comuniști, de luptători ilegaliști. Desigur că tradiția și experiența literaturii sovietice în această problemă i-au fost de un real ajutor. Subliniind ca o trăsătură comună, generală comuniștilor, energia, dîrzenia, hotărîrea de luptă, devotamentul față de Partid, Griaznov a fixat biografii și caractere bine individualizate și în același timp profund tipice.

Adînc legat de popor, de țara sa, ne apare învățătorul Matei Juca; dragostea caldă cu care îl înconjoară nu numai tovarășii săi de luptă și muncă, dar și toți oamenii cinstiți care-l cunosc, izvorăște din respectul pentru înțelepciunea, omenia, spiritul său de dreptate și este cea mai grăitoare dovadă a legăturii indisolubile dintre mase și partid.

Complicată și dramatică este viața Janei Kovaci. In familia bogatului negustor Dumitru Kovaci, ciocnirile epocii pătrund năvalnic și împart pe membrii ei în două tabere antagonice. Inteligentă, cu dragoste pentru oamenii din popor, urînd nedreptatea și exploatarea, Jana se alătură lui Matei Juca și devine unul din ajutoarele sale cele mai active. Cu ajutorul ei este prins agentul gestapoului Horia Hapa; ea îl salvează de la moarte pe ofițerul sovietic Potapov; plecată pe front, ea este aceea care demască și pedepsește pe fratele său, Emil, devenit spion al nemților. Spre deosebire de Jana, sora ei, Hilda, educată într-un spirit de ură și dispreț pentru popor, nu vrea să înțeleagă mersul vremii, se lasă antrenată de Emil în acțiunile lui dușmănoase și, cînd își dă seama de greșeala săvîrșită, e prea tîrziu.

Unul din personajele interesante ale romanului este generalul Cornel Tomescu, vechi prieten al lui Matei Juca, un om cinstit care-și dă seama de caracterul criminal al războiului antisovietic și caută să grăbească, pe cît poate, dezastrul final al cotropitorilor. Simpatia față de mișcarea democrată se vădește din atitudinea binevoitoare pe care o are față de Gheorghe Gnati

Și prin problemele pe care le dezbate și prin eroii pe care-i înfățișează, romanul lui Griaznov închinat poporului nostru și luptei sale pentru eliberare și viață nouă, rămîne un document prețios al prieteniei sovieto-romîne, care ar trebui cît mai curînd făcut cunoscut în traducere romînească maselor largi de cititori din țara noastră.

Tatiana NICOLESCU

DIN TRE SUTE DE CATARGE...

P. FIOLINI: Despre uriașul manuscris pe care ni l-ai trimis, d-ta declari singur că „este nepublicabil", învitîndu-ne să descoperim „cauzele". Efectele sînt, însă, atît de puternice, încît nu mai este nevoie să le cunoaștem și originea. Este, totuși, păcat că îți consumi realele calități de versificație pe asemenea distracții fără fond. Dintre catrene, reținem această auto-prezentare, alături de care orice comentariu este inutil:

Ce e talentul oare? Un dar e, din Eden,
Ce crește-n poet aștri ca în grădină
crinii —
Vezi cît talent transpiră chiar dintr-un
biet catren
Semnat P. Fiolini?

Sincer vorbind, n-am văzut.

GHEORGHE CHERA: Faptul că tovarășii de la „Flacăra" au socotit că povestirea d-tale este realizată, dar te-au sfătuit s-o trimiți la altă revistă, ar fi trebuit să-ți dea de gîndit. Este o anume naturalețe în povestire, dar nu mai mult.

GEO MAICANESCU: Drama „fetei de la canton" ne-au făcut să surîdem:

Insă trenul nu oprește
Și e greu așa,
Din viteza ce gonește
Să privești la ea.
Nu știu însă precis data
Cînd s-a petrecut,
Că trenul a oprit și fata
A și dispărut.
De atunci, cînd trenul zboară
Pe lîngă canton,
Nimeni nu mai iese-afară
La geam din vagon.

Pînă atunci, deci, se găseau oameni care „să iasă afară"... la geam?

FLOAREȘ CARMEN: Ești încă prea robită de lecturi. *„Glossa"* încearcă să se adapteze unui conținut nou, dar rămîne tributară ilustrului model eminescian. *„Pe malul Bistriței"* se datorește influenței lui Alecsandri. Ca exerciții, ambele sînt indicate. Așteptăm, însă, să te depășești.

ION D. ICHIM: Faptul că ți-ai adăogat, lîngă semnătură, titlul „poet de tineret" ne-a făcut să citim cu mai multă atenție cele trimise. Se mai cunosc cazuri cînd spectatori romantioși s-au îndrăgostit de actrițe de cinematograf, dar nu cunoșteam încă un poem pe această temă:

Am plecat din sala mare
Unde mi te cunoscui,
Și în freamăt de simțire
Repetam: „Lili... ea-i... nu-i..."
Al în film se prezentase
Și în al meu suflet lin.
Chipul doar se imprimase,
Iar în gînd ea, cu trup fin.

Bineînțeles, o asemenea iubire era sortită decepțiilor:

Dar ce decepție oare, mă cuprinse într-o
zi
Cînd primii vestea cea sobră, că tu tînără
murii.
Eram aspru la sprîncene și ochi grei am
aruncat
În străfundul vieții mele, să văd dorul
de-a-ncetat
Chiar dacă tu ai plecat.

Urmele se șterg cu greu:

Lăsîndu-mă-n întristarea cea nedreaptă
și amară
Ce în toată viața poate, îmi va rămîne
mintea bizară.

Finalul aduce oarecare consolare:

O, te-am adorat, se poate, numai că-n
film te-am văzut,
Dar cred că-n realitate capul mi l-așî fi
pierdut...

Astfel de pasiuni se plătesc scump...

VIORICA MUREȘAN: Așteptăm altceva, cel puțin la nivelul celor pe care le-am publicat.

NELU CĂTĂNESCU: Evident inimoase, încercările d-tale n-au ieșit încă din zona locurilor comune. Desprindem cîteva versuri promițătoare:

Pe-naltul unde doar gîndul lin plutea,
iscoditoarea mînă comunistă
A-ntins, năvalnic, umbra peste-o stea,
Trecînd în zbor, prin pulberea-ametistă.

GABRIEL DIACONESCU: Este foarte bine că l-ai citit atît de atent pe Whitman, dar lectura te urmărește prea îndeaproape, deocamdată. Oricum, tonul general al încercărilor ne îndeamnă să așteptăm și altceva.

SORANA DORIAN: Povestirea e prea naivă, ca și versurile dealtfel. Să așteptăm, deci, surprizele viitorului.

MARGARETA MOLDOVEANU: Ideea din *„Sîntem poeți"* este plină de frăgezime. Dacă n-ar avea ton de romanță, versurile ar cîștiga mult. Și dece atîtea „lacrimi și suspine" la vîrsta d-tale?

VAL VULCAN: D-ta singur vorbești despre *„neintegrarea în prezent"* a încercărilor trimise. Ce să mai spunem noi?

DANA D. B.: Versurile au oarecare corectitudine, dar poteca pe care mergi este demult cunoscută. Nu putem, deci, răspunde la întrebarea atît de categorică pe care ne-ai adresat-o. Mai trimite.

PUIU CRIȘ: Cele mai multe dintre încercările trimise suferă de exagerarea debitului verbal. Puțină economie n-ar strica. In *„Odihna"* sînt imagini reușite:

...soarele mi-a suflat jar în ureche
Și m-a trezit,
făcînd haz de gluma lui
străveche.
— Hei! Bătrîne neghiob!
i-am strigat,
Ai dai în mintea copiilor?
Vezi mai bine de-ncălzitul cîmpiilor,
Că s-apropie culesul viilor!
Și m-am întors pe partea cealaltă,
supărat.

Continuă, deci, să cultivi imaginea, renunțînd la discursurile cam bombastice din alte încercări, și sperăm că vei obține rezultate frumoase.

E. BINESCU: Teoriile d-tale asupra „luptei ne-ncetate" sînt prea de tot originale:

Cel mai izbitor exemplu —
gen de luptă ne-ncetată
Il oferă o furnică australiană. Iată:
Dacă-i despărțită-n două
are loc o vie luptă
Intre părți (anterioară
și posterioară). Ruptă
Jumătatea cea din urmă
se repede-n capul care
Cu-ale sale fălci o prinde.
Ea se apără cu mare
Indîrjire și cu acul ei „sențeapă".
Lupta ține
Cam o jumătate oră, pînă cînd apar
în fine
Alte cîteva furnice să-și răpească
noua hrană.
Lupta lor simbolizează existența
ca icoană...

Ne întrebi: „să mai insist să mai fac versuri?" Dacă vrei să ții seamă de sfatul nostru — nu.

VIOREL SAVIN: Spunînd că una dintre încercările d-tale este doar o imitație după un tipar reprobabil, nu ne-am referit la o anume poezie pe care ai fi avut-o drept model, ci la influența anacronică a semănătorismului. In manuscrisele trimise mai recent bîntuie teribilismul. Iarna, văzută ca o *„femeie nebună"* care *„rage ca sute de tigri în furie"* nu reprezintă nimic. Tigrii nu trăiesc în țările cu iarnă, și comparația este goală de conținut.

HENRIETTE AVRAM: Trebuie să pornești un război necruțător împotriva diminutivelor! „Copăcei", „steluțe", etc., toate aceste alintări sărăcesc ideea poeziei.

ION BODROSIAN: Ne-a reținut atenția mai ales *„Iubire nouă"*, în care se simte o energie autentică. Imaginile sînt deocamdată adunate cam la întîmplare și suferă de exagerare, dar viziunea de ansamblu este interesantă. Puțin disciplinat, versul ar suna firesc, proaspăt, realizîndu-ți ideile curajoase și atît de contemporane. Ireci cam prea nepăsător peste rime, neînțelegînd că nu pot răbda nici ele să fie chinuite la infinit! Reținem cîteva strofe:

Dă-mi brațul ei de ape, mai rece decît
ghiața,
Să-i mîngîi unduirea și pielea în sărutări,
S-o înfior cum valul mă-mbie dimineața
Să fac din stropii veșnici cele mai dure
scuturi.

Tu fii perfecțiunea ce nicio piatră-n lume
Și nicio poezie nu pot ca să o dea,
Inalță-te din marea involburată-n spume
Și fruntea s-o desmierde a norilor perdea.

Dă-ți fruntea-n palma noastră, căldura
să ne-o simți,
Și munca în torente să duduie prin
istmul
Ce naște-n clipă anul, și marginile
strîmți
Le sfarmă, ca să intre gigantul,
Comunismul

Multă, multă muncă, și urmărește atent desfășurarea imaginilor.

DUMITRU CEPANARU: Sînt multe promisiuni. Poate ar fi bine să încerci o disciplinare a versului, care, în prezent, curge cam fără matcă. Reținem o poezie și te rugăm să ne mai trimiți.

GEORGE CRISTEA NICOLESCU: Lupta împotriva locului comun este grea (deoarece ni se pare mereu că descoperim ceea ce de fapt este demult știut), dar absolut necesară, în special perioadei de început. Un poet care are *„inima ghitară"* sună a tango de acum un sfert de veac (în tangourile de astăzi nu găsești nici măcar o asemenea imagine), iar o poezie *„dulce și minunată"* nu nai este poezie. Indepărtează cu stăruință toate aceste flori vestejite și încearcă să continui linia din *„Cîntecele Oltului"*.

G. T. ARDELEANU: Schimbarea anotimpului nu înseamnă, în cazul d-tale, originalitate. *„Pe strada mea e iarnă iar"* rămîne tot tango. Intrebările pe care ni le adresezi au căpătat demult răspuns. *„Ca să devii artist trebuie neapărat să cînți realitatea și actualitatea? Altceva nu te poate inspira, bunăoară imaginația, iluzia?"* Cercetează și d-ta operele marilor scriitori și vei găsi rezolvarea. Imaginația pornește și revine tot la realitate, ca un avion al cărui zbor are un început, decolarea, și un sfîrșit, aterizarea. Cînd nu mai poate ateriza, avionul este pierdut.

TIBERIU V. IANCU: Ne-a interesat îndeosebi *„Murmurul străzii"*. Deocamdată, însă, versurile au multe impurități (prozaisme, unele locuri comune, imagini vagi). Se cere o muncă intensă, și rezultatele nu vor întîrzia să se arate.

BETI IOSIF: Față de cele trimise anterior, sînt slabe. Așteptăm altceva.

VICTORIA ANA TĂUȘAN: Am reținut numai *„Tinerețe"*.

LENIȚI MUNTEANU: Din păcate, n-am putut alege nimic. Ultimele manuscrise vădesc orientarea către tematica pe care ne-am propus s-o promovăm, cu toate forțele noastre. Așteptăm, deci, convinși că reușita nu este departe.

STELIAN FETELCA: Imagistica se menține proaspătă, dar am dori și versuri care să spună mai mult. Iți publicăm *„Rezervorul"* și așteptăm altele.

DUMITRU SANDU: Socotești că menirea poeziei este să afle *„ce-s misterele-n stihii?"*. Cu asemenea idei nu vei reuși să creezi versuri, ci un perpetuummobile de confuzii.

CONST. ROMAN: Ai preferință pentru cazurile bizare, dar nu reușești să le domini. Schițele au calități de stil. Mai trimite-ne.

~

CÎNTECELE OLTULUI

Cîntecele Oltului călăresc pe valuri
Călăresc în tropot zi și noapte;
Cînd sînt obosite
Se opresc la maluri,
Cîntece și valuri.
Valurile-ngînă-o doină liniștită
Și trec mai departe
Cu același cîntec
Zi și noapte.

Dar parcă mai altfel treceau altădată,
Mai trist, mai tulbure parcă.
Copilăria mea le știe pe toate
Și-a scăldat în ele picioarele goale, odată,
Și-a rănit inima tînără.
Pe valurile-acelea
Ca frunzele-argintate ale toamnei
Se scurgeau lacrimi —
Lacrimile oamenilor.

Cîntecele Oltului călăresc pe valuri,
Călăresc în tropot
Zi și noapte.
Imi las picioarele goale în jos pe maluri, în
valuri,

O, valurile-acestea!
Le sorb înviorarea dulce,
Imbătător de dulce,
Și le ascult cîntecele
Aduse de departe și de-aproape —
Cîntecele Oltului bătrîn.

Mă las purtat pe-aripele-i albastre
Și trec în rînd cu oamenii,
Pe-aripele-i albastre,
Departe,
Mai departe,
Spre Pontul Euxin.

GEORGE CRISTEA NICOLESCU

~

TINEREȚE

Aș vrea să trec peste ulucii
De întrebări din jurul meu,
Fără habar să cînt mereu,
Ca merii din livezi, și nucii.

Un pas de-ncerc, m-atîne-o zare,
Un susur de izvor, o ciută,
Cînd vine vîntul de sărută
Ciudatul tremurat de floare...

La porți de-adîncă-nțelepciune
Dezleg minune cu minune
Plătind cu anii mei tribut,

Și nu-i regret, — chiar de mă doare
Sfioasa dragoste chemare
Ce într-un cîntec s-ar fi vrut...

VICTORIA ANA TĂUȘAN

~

ÎNVĂȚAȚI, ÎNVĂȚAȚI, ÎNVĂȚAȚI

Mă urc spre gîndirea lui Lenin, din greu.
Ce nesățios de ozon este sufletul meu
Și respiră ca trudiții, de apă-nsetați,
Și adulmec imboldul: învățați, învățați,
învățați.

Am învățat s-adun cum la școală copiii:
de la unu cu unu fac doi
ajungînd pînă la miliarde, al cărui puhoi
poate să însemne orice. Pentru noi, oamenii.

Și-am învățat să și scad: atîtea miliarde de
oameni
minus atîția dușmani este egal cu —
Niciodată omenirea nu va mai arde.

Invăț să înmulțesc propriile-mi puteri cu ale
acelor ca mine
Și-nvăț să țes din ele, caldă ca o inimă
îndrăgostită, ziua de mîine.

Impărțirea am învățat-o cînd eram mică,
Și cînd mama împărțea fiecărula dintre noi
Sfertul lui de pîine în două: la prînz și seara.
Impărțirea am învățat-o în timp de război.

Azi,
nu mai dăm din două sferturi mici de
pîine-ntre noi,
zdrențele nopții de mult le-am zvîrlit la gunoi,
și-am învățat să împărțim
bucuria planurilor gata cu ani înainte
cu izul ei de pîine fierbinte.

Astfel
pipăi cu înfrigurare și ploșenie
valurile mării de timp, le pătrund frămîntarea
și-nfrîngerea
valurile pămîntului meu bătrînesc
gătit cu flori roșii.

Zorii-mi luminează cartea și citesc, și citesc.
Astfel,
ascult,
în simfonia revoluției,
prăbușirea vieții de cîine
a omului.
Ascult,
acordurile odei lui mîine
de care, după-o zi de muncă ne simțim
legănați.
I-adulmec imboldul. Auziți:
învățați, învățați, învățați.

MARIA FRUMUȘANU

~

ZBOR

Noi din pămînt crescut-am:
iarbă,
vînt,
furtună.
Acum ne-așteaptă-n tremur universul...
Pe cine-l sperie înaltul, zborul,
rămînă-n paginile timpului, — trifoi uscat.
Ci noi,
Scăpați săgeată din arcul istoriei,
țîșnim în sus
să-nfigem, flacără cu licăriri albastre,
visul nostru-n alte lumi și spații;
zilelor, ce le cioplim asemeni
vorbelor și gîndurilor noastre,
să le prindem flori de constelații
la piept și-n păr!

DUMITRU CEPĂNARU

~

DIN GRĂDINA ACEASTA

Din grădina aceasta furam cînd eram copil
Cele mai dulci cireșe.
Cămașa și astăzi mi-e roșie, de parcă
Inima mi-am șters-o de sîn.
In grădina cu cireșe dulci s-a înălțat, de mult,
Sînt patruzprezece ani de atunci,
Un monument atît de roșu,
De parcă inima mea, sîngerînd, l-a dăltuit.

Azi trec pe lîngă aceeași grădină,
Cireșul nu-l văd...
Pe marmoră numele celor căzuți le citesc,
le citesc și tac.

Cireșul nu-l mai văd...
Dar cei căzuți vor trăi de-apururi.
Priviți! ochii lor sînt vii și țintesc,
Prin fiecare nume,
spre lume.

DORIN VLĂDOIU

~

REZERVORUL

Poc, poc, poc, bate ciocanul, trilul muncii,
melodia...
Nitul, rumen ca un june, își desface pălăria.
Se prind tablele ca-n horă, dirijor nituitorul,
Și se vede ca în basme cum se-naltă rezervorul

Poc, poc, poc, bate ciocanul, ține struna
contragiul,
Cu vibrare de vioară, sfredelește fin burghiul...
Gata e,cît o cetate, în pîntec un tren încape,
Setoase locomotive vin la dînsul să s-adape.

STELIAN FETELCA

~

ANEMARIA GHIȚĂ: Desprindem cîteva versuri din *„Focuri de tabără"*:

Ne-o cînta ciobanul cu-al lui fluier
Doina, din frămîntul omenesc,
Mierla va-ngîna prelungu-i șuier,
Buha va țipa neomenesc.

Mai sînt sclipiri, prețioase pentru vîrsta d-tale, dar ai încă multe de făcut. Imprietenește-te mai strîns cu gramatica.

SERGIU ADAM: Versificație cursivă, și nu numai atît. Dacă ar fi mai puține flori și căprioare, ar fi mai bine. Tratează temele mai bărbătește. Așteptăm.

MARGARETA IONAȘCU-PRESURĂ: Nu oricine meditează poate să și scrie meditații. Ale d-tale nu sînt lipsite de interes, ca probleme, dar nu sînt convertite în poezie. In rest, prea multă atmosferă de romanță. (Nu disprețuim romanța, dimpotrivă, dar, cerînd o maximă simplitate, este foarte greu de realizat. Ceea ce întîlnim în general sub acest nume sînt doar versuri sarbede care împrumută atmosfera romanței.)

DORIN VLADOIU: Ești în evident progres. Reținem *„Din grădina aceasta"*.

HRISTEA SEVERIAN: Modul în care te recomanzi merită să fie cunoscut:

In Parnasul poeziei așî voi
să mă strecor
Incărcat de strălucirea
unui vers nemuritor;
Făurit-am din imagini
nava mea fermecătoare
Și-am lansat-o spre „Luceafăr"
ca să-mi ducă o scrisoare.

Dacă ești, într-adevăr, „încărcat de strălucirea unui vers nemuritor", nu mai poate fi vorba despre „strecurat", poți intra pe poarta principală! Cît despre conținutul „scrisorii", d-ta îl apreciezi singur:

Vă prezint spre mărturie
încercări de poezie!
Izvorite pur și simplu din ilustra-mi
fantezie!

Ne depășește, și ca atare nu ferim să ne pronunțăm.

PETRE CRISTEA MĂLUREANU: Poezia trebuie să-l cîștige pe cititor, sau să-l intereseze, chiar de la primele versuri, în așa fel încît să-l facă să judece cu argumentele utilizate de poet. Dacă, în chiar timpul lecturii, atenția nu este captată și cititorul poate face reflecții asupra *altor* posibilități de a argumenta poetic, înseamnă că poezia are cîteva valențe libere. Numai în felul acesta există o identificare a cititorului cu poetul și cu cît sînt mai mulți cititorii care au sentimentul acestei identificări, cu atît poezia este mai eficace. Dacă, sfîrșind lectura, cititorul descoperă că, de fapt, argumentele poetice sînt propriile lui argumente, și concluziile sînt propriile lui concluzii, deși pînă atunci nu-i erau, încă evidente, poezia și-a atins scopul. Și dacă acești cititori sînt oamenii construcției socialismului, poetul a îndeplinit comanda socială, identificîndu-se cu masa și identificînd masa cu poezia.

Mai trimite-ne.

MARIA D. MARIA: Socoteam că este superfluu a mai demonstra că nu putem analiza toate lucrările primite. N-am *„pîndit"* pe nimeni *„pentru ca să-l prindem cu ceva"*, ci am căutat să arătăm care sînt slăbiciunile stadiului actual al scrisului d-tale. Pentru că te consideri *„nedreptățită"* și ceri să *„supunem aprecierii cititorilor"* poezia *„Farul"*, ale cărei versuri *„sînt netăgăduit bune"*, o facem încercînd să o analizăm:

E farul năerilor risipiți
Și al scafandrilor porniți
Să culeagă perlele mărilor mele
Căzute-n adînc din zborul spre stele.

Inăbușite în cochilii de cleștar
Porniseră în zbor de Icar
Iluziile mele în stol
Lăsîndu-mi sufletul gol,
Fără să știu a cui e vina
Că-n urma lor s-a stins lumina.

Ca și la strofa citată într-un număr anterior, ideea este confuză, imaginile de asemenea. Icar simbolizează temeritatea, dorința de a cuceri înălțimile, nu se poate spune despre el că a pornit *„cu sufletul gol"*. Dimpotrivă. După cîte se pare, d-ta afirmi că, punînd în setea de a atinge un punct cît mai înalt în *„zborul spre stele"* toate resursele sufletești, sufletul s-a... golit. Contradictoriu. Tocmai o astfel de năzuință îmbogățește omul. Dar poate că este vorba despre deziluzii. In cazul acesta ce sînt *„năerii"* și *„scafandrii"* care mai caută *„perlele"*, din moment ce *„în urma lor s-a stins lumina"*? (In paranteză, scafandrii nu se ghidează niciodată după faruri). Chiar imaginea unor perle, închise în cochilii de cleștar(?), zburînd spre stele, este neclară. Poate că ideea este aceasta: am avut iluzii, le-am pierdut, dar le caut cu îndîrjire, și le voi regăsi pînă la urmă. Se poate, dar încearcă și d-ta să controlezi dacă, în versuri, ideea este clară.

VASILE PAUN ALINESCU: Cele patru *„imagini rustice"* au plasticitate dar, din păcate, n-au profunzime. Mai trimite.

FLORIN IONESCU: Nici nu era cazul să te descurajezi! Versurile trimise sînt, însă, prea idilice. Așteptăm altceva.

ȘERBAN FOARȚĂ: In încercările d-tale, de fapt variații pe aceeași temă, (*„Flăcări"*, *„Prăpădul"*, *„Arde oceanul"*) sînt prea multe urlete, răcnete, nămeți, coloși, fum, etc. Aglomerarea aceasta produce un efect formal, și cam obosește. *„Evocare"* este bine scrisă. Mai trimite.

BOGDAN POPESCU: Ne-ai obișnuit cu lucrări mai aproape de publicare...

PAULA TIBERIU: Ne ceri să-ți spunem părerea despre caracterul personajelor din piesa d-tale. Caracterul personajelor n-ar fi prea rău (de fapt sînt doar două personaje), dar intriga este nesusținută, iar finalul, lăsat pe seama viitorului, nu poate satisface pe nimeni. Trebuie să găsești un lanț de întîmplări, conducînd la rezolvarea conflictului, nu poți repeta aceeași întîmplare de cîteva ori, chiar dacă personajele respective ar dori-o.

AL. CONSTANTINESCU: Sînt interesante, dar locul lor firesc este la o revistă ce se adresează celor mici.

NICU ROTUNDU: Povestirea d-tale nu este, de fapt, decît descrierea sumară a unei bătăi. Boierul bătînd un țăran a fost întîlnit în multe pagini, dar literatura nu se mărginește la atît.

ILIE FREAMĂT: Nu orice amintiri sînt și literatură.

RADU NEGURĂ: Scenariul pare a fi interesant, dar credem că ar fi mai nimerit să te adresezi direct studioului *„București"*, sau unui regizor de desene animate.

ION MIHULIN: Povestea sergentului Mihu şi a caporalului Dragomir poate că este adevărată, dar aşa cum este scrisă nu reprezintă decît schiţa unei poveşti simpliste de aventuri. Nu este deajuns un revolver şi un spion pentru a crea tensiune dramatică, se mai cer personaje, o intrigă, o construcţie artistică, etc.

M. LEGA: Astfel de compuneri nu au nimic comun cu literatura: *„Venise primăvara. Pe dealurile aşezate împrejurul amicului port începuse să se aştearnă covorul verde de iarbă, ce le da un colorit viu, profilîndu-le pe albastrul orizontului într-un minunat tablou al naturii."* Am transcris rîndurile, deoarece avem mulţi corespondenţi care ne trimit astfel de pagini, sperînd într-un destin literar.

CORNELIU IONESCU: Afirmi că *„tema este luată din actualitate"*, dar ne descrii o casă *„ce pare chilia părăsită a unui sihastru"*, în care stăpîneşte *„lucirea făcliei de seu"*. Şi încă nu în cine ştie ce văgăună, ci la marginea unui tîrg. Pare mai curînd influenţa lecturii vreunui roman uitat de acum un secol, în fascicole, bineînţeles.

IOAN LIMBEANU: Scris curat, reportajul d-tale pluteşte, totuşi, în generalităţi. Observaţiile sînt sărace şi, cîte sînt, sună cunoscut.

V. M. SASSU: Lectura (extrem de anevoioasă, din pricina caligrafiei capricioase) nu ne-a lămurit asupra intenţiilor d-tale. Evocarea este făcută cu emoţie, dar rămîne neconcludentă: ce ai urmărit? Pare o filă luată la întîmplare dintr-o lucrare mai mare.

CORNELIU OMESCU: O povestire fără un subiect închegat este ca o cameră fără ferestre: te înăbuşi în ea.

N. BART: Amuzantă, pînă la un punct, schiţa *„O buruiană"*. Dar finalul nu spune nimic, din păcate. Merită să te mai ocupi de ea.

VICTORIA PIRVU: Personajul central este mulţumitor conturat, dar prea întrebuinţaţi stilul telegrafic! Mai ales a doua jumătate pare un exerciţiu de propoziţii simple. Mai trimite-ne.

D. I. LUCHIAN: Am citit cu multă atenţie cele două caiete. Ştii să povesteşti, dar nu în scris. Hazul sau durerea întîmplărilor prin care ai trecut se pierde, din pricină că personajele sînt cam toate la fel, iar fragmentele se termină brusc şi neconcludent. Nu este suficient, de exemplu, să afirmi că un personaj oarecare şi-a luat pedeapsa pentru nedreptăţile comise, se cere ca şi cititorul să simtă momentul respectiv. Nu ştim, deci, ce fel va arăta proiectatul d-tale roman *„Stele prin întuneric"*. Te-am sfătui să iei legătură cu filiala din Iaşi a Uniunii scriitorilor şi, pe cît se poate, să participi la cenaclul de acolo.

SAVA IONESCU: Scene disparate, nelegate artistic într-o imagine unitară.

Claudiu Lisovschi, Bucureşti; *Florescu I. Cezar*, Bucureşti; *V. Marghita, Ploeşti; Şerban Broască*, Ciucea-Brăila; *Ion Murgeanu-Zorleni*, Bogdana-Vaslui; *Mihail Ştefan Pintea; Pleşa Maria*, Şanţuri-Săcele; *Iorga Dan Găgeanu*, Galaţi; *Pavel Mihail Russu*, Oraşul Stalin; *A. Lungu; Al. I. Dumitrescu*, Sura mică-Sibiu; *Lucreţia N; Mihail Caraiman; Lucian Bădescu*, Alexandria; *Vasile Cojocariu*, Gura Humorului; *Atanasiu Drăghici*, Sibiu; *G. Tanu*, N. Bălcescu-Medgidia; *Costin Monea; Costel Cristea*, Bucureşti; *E. Diurpaneu*, Blaj; *Ştelian Brînduş*, Codlea; *Ioan Ghiur*, Arad; *G. Noian*, Rădăuţi; *Dumitru Dogaru*, Caracal; *Florin Manea*, Bucureşti; *Ieronim D. Ichim*, Iaşi; *Gh. Boghiu*, Bucureşti; *Wlade Puk*, Cluj; *Pasăre A. Phoebus*, Bucureşti; *Ion Marinescu*, Chitid-Hunedoara; *Vasile Tămîianu*, Baia-Mare; *Em. Gîdea*, Calafat; *Const. Diaconescu*, Galaţi; *Ioan Vasa*, Ciacova-Timişoara; *Grigore Roşianu*, Sibiu; *Iancu Valeriu*, Medgidia; *Garofiţa Dumbrăveanu*, Năsăud; *Mihai Pielmuş*, Turnu Măgurele; *M. Iordache*, Tîrgu-Ocna; *Vasile M. Pătrig*, Craiova; *Victoria Dumitru Ionescu*, Craiova; *Moş Oarcă*, Oraviţa; *Mihail Costin*, Bucureşti; *Toly N. Covali*, Bucureşti; *Al. Cojocaru, Bucureşti;* Rositta, *Iaşi; B David*, Bucureşti; *Ştefan Gorue*, Medgidia; *Gr. Olariu*, Bucureşti; *I. I. Ionişor*, Bucureşti; *Sîrbu Ilie; Dumitru Dovleac*, Bucureşti; *Ilie D. Virgil*, Craiova; *Corneliu Pricop*, Suceava; *Ioan Iancu Lefter*, Albeşti-Vaslui; *Natalia C.* Bucureşti; *Gill Mioreanu; Veronica Bîrcă*, Sibiu; *B. Tatiana; Melinte Şerban*, Copşa Mică; *N. Meianu*, Bucureşti; *Doru Zlătaru*, Bîlca-Rădăuţi; *Constantin Amzoi*, Craiova. *Mircea Nicolaescu*, Bucureşti; *Ana Ungureanu*, Cărpiniştea-Ploeşti; *Elena Cerhănic*, Sighet.

Deocamdată nu.

Ion Leancă; Sava Ionică, Cîndeşti-Focşani; *G. Drăgănescu*, Chiselet-Oltenita; *Radu Felecan*, Bacău; *Puiu Săndulescu; Lucian Bolcaş; Petru Musta*, Arad; *Neron Aurel*, Breaza; *Mihail Grosariu*, Reşiţa; *Doru Scărlătescu*, Vatra Dornei; *Aristică Băghină*, Turnu Severin; *G. Hîncu; Hagi Gabriel*, Bucureşti; *Ionel D. Bărboiu*, Cazaci-Tîrgovişte; *Vasile Dumitrescu*, Săbăceni-Rădăuţi; *G. Dăncilă; Cristian Simionescu*, Hlipiceni-Suceava; *I. Drăgănescu*, Urziceni; *Victor Motanu*, Bucureşti; *Ion Alexandru Angheluş; Constant Nicola*, Vaslui; *Ionel Bucovineanu; A. Macovei*, Borşa; *Constantin Voiculescu*, Cluj; *N. Titu*, Ploeşti; *Artur Nituleanu; Sandu Tacu*, Bîrlad; *V. N. Stoian*, Bucureşti; *Vladimir Delasagna*, Bucureşti; *F. Mihăescu*, Piteşti; *Paul Nistorescu; Emilian Rădulescu*, Craiova; *Pompiliu Ghinescu*, Galaţi; *Ion R. Teleormăneanu; Petre Manolache*, Mangalia; *Victor Nistea; Victor Val*, Sînnicolaul Mare-Timişoara; *I. Corneliu*, Bucureşti; *Mihail Ecovoiu*, Sandra-Timişoara; *P. Argintaru*, Roman; *Ion Putneanu*, Hunedoara; *Traian Raicu; I. Gorin*, Oraviţa; *Nelu Tocaciu; Mareş Popescu*, Bucureşti; *Cornel Colceriu*, Sighişoara; *V. Vlad*, Turda; *Clement Antonovici*, Suceava; *L. Tăricel*, Bucureşti; *Iulian I. Popescu*, Reşiţa; *M. Cuşmir*, Bucureşti; *Roxana Dan*, Bucureşti; *Ion Ghemainaru*, Haţeg; *M Alaiu*, Timişoara; *Cristian Babeş*, Bucureşti; *Alex. Moldovanu*, Bucureşti; *Doina Cîrligelu*, Bucureşti; *Badea Savin*, Craiova; *N. Baroană; H. G. Mugur*, Oradea; *A. Toride*, Curtea de Argeş; *Emil Gandian*, Bucureşti; *I. Nicolau; George Olănescu*, Lupeni; *N. Arcadiu*, Bucureşti; *Aurel Butnaru*, Iaşi; *Petrică M. Vlad*, Curcani-Oltenita (nu e nevoie să mai trimiteţi şi sub alte pseudonime); *Octavian Georgescu*, Cluj; *Ana Oltescu*, Tîrgovişte; *Ştefan Constantin*, Ploeşti; *Roxana Sorescu*, Bucureşti; *Florin Dumitrescu*, Bucureşti; *Constantin Viţelaru*, Sînnicolaul Mare; *B. C.*, Bucureşti; *Camil Poenaru*, Craiova; *Traian Raicu*, Bucureşti; *I. Aurescu*, Zeletin.

Mai trimiteţi.

Mihu DRAGOMIR

Şezătorile noastre

Continuîndu-şi seria şezătorilor sale, vineri 20 martie, „Luceafărul" prin redactorii săi Dan Deşliu, Mihu Dragomir, Teodor Balş şi Niculae Stoian, a fost oaspetele tinerilor cercetători de la Institutele Academiei R.P.R. Cu multă căldură au fost primite îndeosebi poeziile inedite ale poetului Dan Deşliu închinate constructorilor de pe marile şantiere ale ţării.

Miercuri 25 martie poeţii Dan Deşliu, Mihu Dragomir, Neculai Tăutu şi Teodor Balş s-au întîlnit în cadrul unei şezători organizată de revista noastră cu elevii Şcolii medii nr. 10 „Zoia Kosmodemianskaia" din Capitală.

Cenaclul „Nicolae Labiş"

O interesantă şedinţă a cenaclului „Nicolae Labiş" de pe lîngă Uniunea Scriitorilor a avut loc duminică 15 martie. Numeroşii participanţi au discutat mai întîi cîntecele închinate tineretului semnate de Ion Brad, Florenţa Albu, Nichita Stănescu şi Niculae Stoian. Deosebit de preţioase au fost în acest sens contribuţiile compozitorilor Gh. Bazavan şi Teodor Bratu.

Nuvela Ningea în Bărăgan a tînărului prozator Fănuş Neagu care s-a citit după aceea s-a bucurat de unanima apreciere a celor prezenţi.

Dezbaterile care au urmat au întărit şi mai mult, de data aceasta cu argumente, impresia remarcabilă produsă de nuvelă asupra ascultătorilor.

Schimb de experienţă între cercuri literare studenţeşti

Cercurile literare din institutele bucureştene de învăţămînt superior desfăşoară o susţinută activitate. Cercul literar George Coşbuc al Universităţii C. C. Parhon, numără peste cincizeci de membri, cel al Institutului Medico-Farmaceutic este de asemeni destul de numeros. La Institutul Politehnic, studenţi de la cele mai diferite facultăţi au înfiinţat, cu un an în urmă, cercul literar G. Topîrceanu. Anul acesta şi aici prin grija Comisiei Culturale a Consiliului Orăşenesc al Uniunii Asociaţiilor Studenţilor, activitatea cercului a devenit mai vie, atrăgînd noi prieteni ai literaturii. In Amfiteatrul Al. Odobescu de la Facultatea de Filologie a Universităţii C. I. Parhon a avut loc duminică 15 martie o şedinţă de lucru neobişnuită. Studenţii de la Universitate au primit vizita colegilor lor de la Institutul Politehnic care s-au interesat de problemele ce se dezbat în cadrul Cercului literar G. Coşbuc, de mtedodele de îndrumare a celor ce încearcă să scrie. S-au citit lucrări aparţinînd atît membrilor cercului literar de la Universitate cît şi de la Politehnică. Participanţii la discuţii foarte numeroşi, au apreciat talentul deosebit de care au dat dovadă poeziile citite de tov. Fetcu Lucia, studentă a Facultăţii de mecanică — Institutul Politehnic. Observaţii interesante s-au făcut şi pe marginea lucrărilor tovarăşilor Constantin Rizea (Institutul Politehnic) şi N. Oancea (Universitatea C. I. Parhon). S-a remarcat în primul rînd străduinţa membrilor ambelor cercuri de a oglindi în chip artistic probleme majore ale vieţii noastre contemporane de pe poziţiile partinităţii comuniste. Discuţiile au fost purtate în spiritul unei înalte ţinute teoretice. In cadrul lor poetul Mihu Dragomir, invitat la această întîlnire, a intervenit prin unele precizări şi indicaţii preţioase.

Asemenea schimburi de experienţă sînt cît se poate de utile şi ele lărgesc mult orizontul discuţiilor, aprecierilor, corectează greşelile ivite în activitatea cercurilor literare. E bine de asemeni că activitatea cercurilor literare studenţeşti se bucură de sprijinul şi îndrumarea directă a Consiliului Orăşenesc al Uniunii Asociaţiilor Studenţilor.

HORIA LIMAN

Incze-baci

Pe Incze-baci l-am cunoscut încă înainte de a-l vedea. Mi s-a vorbit atît de mult despre el, pe meleagurile Tîrgului-Secuiesc, încît adese ori mi s-a întîmplat să încerc a-l prinde în vîrful peniţei, nerăbdător să scap de obsesia puternicei lui solicitări.

— Ai auzit de Incze-baci?... Trebuie neapărat să treci pe la el. In '40, după dictatul de la Viena, l-a înfruntat pe comandantul unităţii horthyste care a ocupat raionul nostru. Ştii cum l-a făcut? Pînă şi soldaţii lui se prăpădeau de rîs. Se adunase toată comuna pe şosea. Dar nu ca să-i primească cu flori. Secuii au memorie bună. Ei au suferit sub toate stăpînirile şi s-au răsculat împotriva tuturor stăpînirilor trecute. In 1562, şi în 1580, şi în 1848... Trebuie să-ţi aminteşti că ei au fost alături de Mihai Viteazul şi împotriva lui Báthori. Iar în 1848 au dat jos clopotele de la biserici şi, în oraş la Tg. Secuiesc, sub comanda lui Gábor Áron, au făurit şaizeci şi patru de tunuri, cu care au rezistat armatelor habsburgice pînă la venirea trupelor lui Bem.

Insoţitorul meu, învăţător de felul lui, avea — se vede bine! — o deformare profesională. De aceea l-am întrerupt, fără exces de politeţe.

— Toate acestea sînt, firească, interesante, ba chiar emoţionante, dar cum rămîne cu Incze-baci?

— Ah! Da, desigur, voiam mai întîi să te introduc în atmosferă...

— In atmosfera lui Mihai Viteazul?

— Nu, în aceea a dictatului de la Viena. O să vezi imediat legătura. Va să zică, în fruntea unităţii horthyste se afla un locotenent. Stătea ţeapăn în şeaua unui cal bălan şi înfrunta mulţimea adunată în marginea comunei. — Hei, cum îi zice satului vostru?

Dar oamenii nu scoteau o vorbă. Rămăseseră nemişcaţi, îngrămădiţi în mijlocul drumului, revărsaţi pe clinurile din stînga şi din dreapta şoselei, ca şi cum ar fi voit să opună stavilă trupei înarmate. Numai Inczebaci, care se nimerise la vreo patru paşi de calul locotenentului, se scărpina de zor către şolduri.

— Ce te scarpini, mîrlane? a strigat comandantul încruntat.

— Apăi m-au năpădit păduchii, domnu general, a răspuns bătrînul, în hazul soldaţilor.

— Romînii sînt vinovaţi, că nu v-au făcut baie.

— Drept e, baie nu ne-au făcut, dar nici păduchi nu ne-au lăsat. Aştia au venit singuri.

— Cum adică?

— Apăi să vedeţi, domnu general, unii călare, alţii pe jos. Că aşa e unde nu-s păstori: ciinii ies la drumu' mare.

Se pare că abia atunci a înţeles ofiţerul unde bătea bătrînul. Şi de unde nu se impacientase de loc cînd l-a ridicat în grad, a început deodată să urle: — Să nu cîrtiţi! Să nu călcaţi legile cele noi! Auziţi, mîrlanilor?!

— Auzit, domnu general. Cum o să le călcăm? Că doar cei mici d-aia sînt lăsaţi de Dumnezeu: ca să cunoască şi să respecte toate legile. Cei mari n-au asemenea îndatoriri, că doar ei le fac Şi cum sînt şi multe, nu au timp nici să le ţină minte.

Mi se păruse cam extravagantă povestea şi am întrebat, puţin jenat, dar foarte sceptic: — Dar cum a suportat locotenentul o asemenea conversaţie fără să riposteze mai violent?

Insoţitorul meu m-a bătut pe umăr, amuzat: — Vezi, ţi-am spus că te introduc în atmosfera dictatului de la Viena. Locotenentul ştia, pe semne, că secuii nu i-au iubit nu numai pe boierii romîni, dar nici pe grofii maghiari sau pe nobilii din Viena habsburgilor. El smucea zăbala calului pe care-l călărea, ca să nu se repeadă în mulţimea adunată, dar mai cu seamă făcea eforturi să se-nfrîneze pe sine însuşi. Horthyştii ştiau că secuii n-o să se-mpace nici cu jugul cel nou — şi încercau să le intre în voie. Cel puţin la început. Că pe urmă, şi-au mai dat ei arama pe faţă.

Pe învăţătorul de prin părţile Harghitei nu l-am mai întîlnit, de-atunci. Dar chipul pitoresc a' bătrînului din Caşinul Nou mă urmărea cu insistenţă, în peregrinările mele prin Regiunea Autonomă Maghiară. Incze-baci! Incze-baci! Grozav mi-ar fi plăcut să-l schiţez în rama unei foi de hîrtie, aşa, ca să mă eliberez. Dar noi, reporterii, avem — întocmai ca şi învăţătorii — o deformare profesională: pentru a scrie despre un om, trebuie neapărat să respirăm, fie chiar şi în goana unei clipe, ceva din aerul lui, să-i surprindem un gest, o trăsătură unică, revelatoare, care să ne apropie aşa cum vibraţia unei viori aruncă puntea de aur a dragostei între interpret şi auditoriul său vrăjit.

„Ai auzit de Incze-baci?" Intrebarea aceasta m-a întîmpinat în repetate rînduri, prin satele aruncate în Valea Pîrîului Negru ca şi în desişul pădurilor secuieşti. La Comandău, în inima munţilor, la gura de exploatare Ghiurca, am aflat muncitori romîni şi secui pe care furtuna anului '40 nu i-a despărţit. Oameni aspri ca vînturile ce se-ncaieră aici cu pădurea, cu stîncile. Aspri, dar înţelepţi. Ei au ştiut să deosebească bobul de grîu, de neghina cea otrăvită.

— Linia de frontieră, p-aici trecea, îmi povestea brigadierul Pandele. Cînd au venit grănicerii horthyşti, după dictat, de partea cealaltă au rămas numai vreo douăzeci-treizeci de familii. Au încercat ei, fasciştii, să ne-nvrăjbească, dar nu ne-am schimbat banii. Doar aici am crescut şi am muncit cu toţii, împreună am îndurat lipsuri şi umilinţi, şi tot boieri erau şi cei ce-au venit în '40 din Ungaria cu ocupaţia. In patru ani, nu s-a clintit un fir de păr, din frăţia celor de la Comandău. Aţi fost cumva pe la Caşinul Nou? Nu aţi fost? Dacă treceţi p-acolo, întrebaţi de Incze-baci. Il cunoaşte toată comuna. După dictat, cînd au venit trupele maghiare de ocupaţie, le-a ieşit înainte şi l-a batjocorit pe comandant — un căpitan sau aşa ceva — de rîdeau şi soldaţii.

— Vitele unde vă sînt? s-a răţoit hothystul, înălţîndu-se în pinteni.

Dintre toţi sătenii, numai Incze-baci i-a vorbit, aşa, scărpinîndu-se după ureche, cum îi este obiceiul: — Pe imaş.

— O să avem nevoie de ele, a strigat comandantul.

— Dar de oameni nu aveţi trebuinţă? I-a luat în batjocură Incze-baci.

Căpitanul s-a încruntat încă mai tare: — Nu mîncăm oameni,

— Nici noi, dobitoace, a spus bătrînul. Noi sîntem un sat de vegetarieni. Aşa că o să ne-nţelegem... dacă o să ne mai vedem. Dar pînă atunci, domne comandant, puneţi-vă chipiul pe cap.

Căpitanul, să-l sfîşie cu privirea, nu alta.

— De ce să-mi pun chipiul?

— Vedeţi dumneavoastră, ca să mergi drept, ai nevoie nu numai de picioare, ci şi de cap.

— Babă flecăreaţă! a strigat comandantul şi a dat pinteni calului, de nu s-a mai văzut.

— Dar ce fel de om e Incze-baci, tovarăşe Pandele? am întrebat atunci, incitat la culme.

— Apăi cum să spun? Om bun. Dar cu secuii nu iese omu nicicum la cale. Are spusa lui, de nici nu ştii de unde să-l iei, dacă nu-l cunoşti bine.

Şi am luat drumul Caşinului Nou, ca să-l cunosc.

Trebăluia prin ogradă, cînd am deschis poarta, şi părea că nu se sinchiseşte de noi.

— Bună ziua, Incze-baci.

— Bună, o fi.

Bătrînul aduna nişte vreascuri într-un coşuleţ. M-am grăbit să-i iau mica povară din mînă, dar m-a oprit cu un gest moale: — Nu, că e prea greu pentru dumneavoastră. Sînteţi doar de la oraş.

— Glumeşti, Incze-baci.

M-a privit de jos în sus, înălţîndu-şi capul nins pe care-l ţine cu greutate pe umerii plecaţi. Sînt peste optzeci de primăveri de cînd se scutură salcîmii în drumul lui — şi cu toate acestea, bătrînul are un spiriduş în ochii mici, de parc-ar vrea să se ţină numai de şotii.

Sigur că glumesc.

Gura rotundă, uşor întredeschisă sub mustaţa colilie, parcă dă să rîdă cu o crudă voluptate. Şi cum intrase şi şoferul după noi, l-a întîmpinat cu o grimasă mucalită: — Ei, ai legat bine caii? Să nu fugă.

Işi rumegă şotiile cu satisfacţie şi îşi ascunde spiriduşul din ochii de viezure, nu cumva să-l prindem.

— Tot tînăr ai rămas, Incze-baci. Iţi sînt tari mădularele.

A răspuns un chicotit de ştrengar.

— Da, desigur, tînăr. Numai cîte-odată mi se cam întîmplă să umblu dormind. Ştii ceva? Aşa tînăr cum mă vezi, mă cam tem că mi-ar trebui pensie la sectorul şaptsprezece.

— Ce fel de sector e ăsta?

— Ah! da, sînteţi de la oraş, n-aveţi de unde şti. In comuna noastră sînt şaişpe sectoare. Al şaptsprezecelea, care să fie, dacă nu cimitirul?

— Cum se poate, Inczebaci? Tocmai dumneata? Las-că mai ai destul timp, pînă atunci. Cîţi dinţi ţi-au rămas, din treizeci şi doi?

— Nici unul. Dar cum gingiile s-au întărit, pot să mănînc şi piele de porc. E drept, aş vrea să mai trăiesc încă nouăsprezece ani, să împlinesc suta. Ştii de ce? Pentru că e bine să te bărbiereşti singur. E mai prost cînd te bărbiereşte popa, că-ţi ia banii.

— Nu te ai bine cu el?

— De loc. Se uită la mine urît, de parcă i-aş fi dator. Numai ce nu-mi spune: „Cînd te hotărăşti odată să mori?" Eu însă mă fac că nu pricep. Şi trăiesc mai departe. Ştii ce mi-ar place? Să-l mai fac să aştepte pînă împlinesc suta şi atunci să mor peste noapte, ca să nu-i plătesc nimic... Dar hai să bem cîte un pahar de vin. Cum spuneţi dumneavoastră, la Bucureşti? Sîngele roşu al lui Bacus face graiul şi cugetele mai sprintene. Şi sufletul îl spală, uneori, de păcate.

Se pornise şi piuiă ca un vrăbioi. Nu mai vorbea decît el. Despre anii cînd s-a vînturat pe la Brăila, pe la Bucureşti. A lucrat ca salahor zilier la construcţii. Astăzi da, mîine ba. Pînă la urmă, s-a săturat de mizerie şi a revenit în comuna natală. Mai cu seamă un boier, un antreprenor l-a determinat să rupă cu viaţa de pînă atunci.

— Era deştept, nu zic ba. Dar înainte de a deschide gura, i se scurgea mintea prin călcîie. Trebuia pus acolo un cap. Al dracului m-a chinuit, tîlharul!

Il întreb candid: — Dar în timpul războiului ai fost la Bucureşti?

— Nu, am fost aici. In '40, după cedarea Ardealului, a venit o unitate maghiară pînă la hotarul comunei. In fruntea ei stătea călare un ofiţer tînăr, chipeş şi trufaş, cu mustăcioară răsucită ca o codiţă de purcel. Numai funduliţă roşie îi lipsea, să nu-l deochi. „Bătrîne, m-a întrebat, unde duce drumu' ăsta?" Eu m-am uitat la el, de la pinteni pînă la chipiu. „Nicăieri", i-am spus. „Cum, nicăieri"? „Păi trebuie să mergeţi dumneavoastră pe el, că el n-o să vă ducă". Era sîcîitor ca un purece şi tot mă iscodea.

— Dar de ce nu vrei să-mi spui unde duce drumu'?

I-am răspuns: — Aţi auzit vorba aia: „Răul pleacă pe jos şi se-ntoarce călare"?

— Da, bătrîne.

— Ei bine, astăzi toate sînt cu josu-n sus. Aşa că s-ar putea ca răul să plece călare şi să se-ntoarcă pe jos. Că doar omul ştie cînd porneşte, dar nu ştie şi cînd se înapoiază. Aşa şi cu drumurile: nu ştii niciodată unde duc.

Trebuia să-l vezi pe ofiţer. Luase foc. „Ce tot îndrugi acolo la prostii, bătrîne?" Dar nu ştiu cum, odată s-a potolit, că rîdeau soldaţii cu burta pînă-n nas. Şi parcă i s-a uns gurita cu miere. Il aud, netam-nesam:

— Dar porci ai?

—Doi, măria ta.

— Şi unde sînt?

— Acasă, unde să fie? Porcii mei nu intră în ogradă străină. Sînt bine crescuţi.

— Şi nu ţi s-a-ntîmplat nimic, Incze-baci?

Bătrînul şi-a scuturat încet capul acoperit de nea şi a chicotit înfundat.

— S-au pitulat ei sub Hitler, ca să nu-i plouă, dar s-au făcut ciuciulete. Să mi se fi-ntîmplat ceva? Nu mi-e teamă mie de filfizoni de ăştia. In timpul primului război mondial, am luptat în armata kaizerului şi am ajuns pînă în Franţa, la Ierusalim.

— Dar Ierusalimul nu-i în Franţa, Incze-baci.

Tăcere scurtă. Parcă simţi că mintea îi rătăceşte, hoinăreşte, plăsmuieşte. Bătrînul se loveşte cu mîna peste frunte, surîzînd.

— Sfinte Cristoase, eu notasem într-un carnet, toate locurile pe unde am trecut. Dar spre sfîrşitul războiului s-a făcut Uniunea Sovietică şi, de bucurie, am pierdut carnetul. S-a întîmplat şi altora la fel, dar de necaz. Mai ales în ultimul război, s-au pierdut cu ghiotura, carnete cu fel de fel de planuri, de socoteli. O fi rămas fără el şi filfizonu' ăla din '40 cu mustaţa ca o codiţă de purcel. Că uitasem să vă spun: avea un carnet în care scria că musai să ocupe Moscova.

Am rîs cu toţii şi ne-am ridicat. Părea obosit, bătrînul. Şi apoi, tot vorbind şi vorbind, se cam cernuse nisiparniţa vremii şi asfinţise ziua.

— Nu mergi cu noi la Bucureşti, Incze-baci?

Florin Mugur

PORTRET

lui G. P.

Copiii nu-l prea iau în serios.
Ii bagă greieri prin buzunare.
Se joacă mult cu mîinile lui mari,
cu mîinile lui
care-au zidit cîte-o casă
la capătul fiecărui drum,
cu mîinile lui
care-au sculptat cîte-o silabă
la fiecare dintre poveştile noastre.
Poveştile noastre despre construcţii
şi despre stele...
Copiii nu-l prea iau în serios.
Cînd îl trîntesc, se supără grozav:
rămîne-n iarbă dezolat şi vesel...

Şi e mîhnit că nu ştie să spună poveşti.

Poveştile sînt mărturisiri de iubire
şi-i greu să le rosteşti cu glas tare.
Poveştile trebuie şoptite pe-ntuneric:
ca fluturii de noapte,
ameţesc la lumină şi fug,
lovindu-se de colţurile-odăilor.

Copiii-l iubesc totuşi:
au ghicit că ştie multe poveşti.
I se uită în ochi,
pînă află totul i se uită în ochi —
şi-apoi îşi spun poveştile singuri.

Poveştile noastre despre construcţii
şi despre stele...

RELIEF

Un tratat de istoria literaturii romîne

Intr-un articol recent din *Contemporanul,* academicianul G. Călinescu a adus o veste cu adevărat îmbucurătoare: s-au început lucrările preliminarii în vederea realizării unui tratat de istoria literaturii romîne. Este o lucrare amplă, importantă, pe care toți o așteaptă cu nerăbdare.

Fără îndoială, sarcina redactării unui tratat de istoria literaturii romîne este o sarcină urgentă. Dar ar fi o mare greșală să încercăm să recuperăm timpul pierdut pînă acum prea repede, să uităm că un asemenea tratat, cu adevărat științific, se realizează pentru prima oară în țara noastră și că, în consecință, el nu poate fi dus la bun sfîrșit fără o serie de lucrări preliminarii care cer timp.

Una din aceste lucrări este, cum s-a spus, periodizarea. O periodizare stabilită pe baze științifice, marxist-leniniste, este de cea mai mare însemnătate. Ea este și scheletul și temelia unui tratat de istoria literaturii romîne, căci ea în fond determină structurarea materialului în lucrare.

Periodizării i se adaugă însă altceva, de asemenea foarte însemnat: fixarea tipului de istorie a literaturii pe care vrem să o realizăm. Cu cîțiva ani în urmă, în Uniunea Sovietică s-a discutat îndelung, într-o consfătuire foarte largă (consemnată amplu în Izvestia Akademii Nauk) această problemă. Se punea, adică, problema dacă este mai just, mai folositor, mai bine să se aleagă tipul de istorie literară devenit oarecum clasic, care e constituit dintr-o succesiune de monografii mai mici sau mai mari despre diverșii scriitori, întreruptă din cînd în cînd de capitole care să prezinte mișcarea social-politică și literară a epocii ce urmează, sau e cazul să se prefere un tip de istorie literară care s-ar strădui să reconstituie procesul amplu, complex, uneori contradictoriu, dar totdeauna în mișcare și dezvoltare, al literaturii. Se înțelege, acest din urmă tip, după cum s-a și spus, are dezavantajul că fărîmițează unitatea unui scriitor, care nu mai poate fi aflat în întregimea lui laolaltă, într-un capitol anume consacrat. Dar acest tip are în schimb avantajul de a reface mai fidel procesul de dezvoltare al literaturii în ansamblul ei și de a pune în lumină cum, prin fiecare operă a sa, prin fiecare revistă ce a scos-o, prin fiecare îndrăzneală în realismul său, prin fiecare inovație în mijloacele sale de expresie, prin influența generală ce a exercitat-o un scriitor a contribuit la dezvoltarea literaturii întregi și reprezintă un factor constitutiv al acestei literaturi. Căci, în definitiv, un tratat de istoria literaturii ar trebui să fie nu un „breviar" care dă pe scurt ceea ce pe larg ar trebui să găsești în monografiile ample ale fiecărui scriitor, pe care noi nu prea le avem, ci trebuie să fie tocmai ceea ce nu dă nici fiecare monografie în parte, nici toate puse una peste alta, adică: *istoria literaturii,* istoria dezvoltării fenomenului literar din lungul timpurilor în țara noastră. Așa cum istoria, fără să excludă studiile monografice asupra atîtor figuri foarte importante din ea, a încetat de mult să mai fie alăturarea, suma biografiilor și operelor oamenilor ei mari, ci ceea ce știm astăzi cu toții că este, cred că e timpul să încercăm să facem ca și istoria literaturii să fie ceea ce numele o arată, iar nu o alăturare și o sumă de mici monografii, eventual legate între ele prin mici capitole de circumstanță, ci ceva mai mult și mai complex decît atît.

Firește, am expus un punct de vedere — și el nu este numai al meu. In Uniunea Sovietică s-a discutat îndelung această problemă. Nu e bine să pornim la construirea unui tratat științific fără să ne-o punem — cu atît mai mult cu cît în momentul de față în Uniunea Sovietică sînt în curs de publicare două ample istorii ale literaturii ruse și sovietice în mai multe volume (ambele sub auspiciile Academiei de Științe U.R.S.S.), fiecare ilustrînd cîte una din cele două concepții amintite mai sus. După tipul istoriei literare concepută ca o suită de monografii alternate cu capitole conținînd priviri de ansamblu asupra epocii și mișcării literare s-a construit monumentala *Istorie a literaturii ruse,* în zece volume, începută încă înainte de război și terminată în 1958, la care au colaborat specialiști ca: D. Blagoi, Em. Alekseiev, V. Bursov, I. Elsberg, A. Dementiev, etc. Aceeași concepție se află și la baza *Istoriei literaturii sovietice,* în două volume, în curs de publicare. Dimpotrivă, *Istoria literaturii ruse,* în trei volume, din care primul a apărut în 1958, alcătuită de un colectiv sub conducerea lui D. Blagoi, urmărește procesul de desfășurare a literaturii în ansamblul fenomenelor ce o constituiesc. De altfel, din practica specialiștilor sovietici se pot scoate foarte interesante sugestii în discutarea problemelor unei istorii a literaturii noastre, în legătură cu care îmi rezerv a reveni. Deci, și această problemă a tipului de istorie literară la care se cuvine să ne oprim, trebuie înscrisă printre cele ce se cer discutate în prealabil, cu atît mai mult cu cît stabilirea unui plan analitic al tratatului este în funcție de concluzia la care se ajunge în această chestiune.

Și mai este încă ceva. In articolul care ne-a împărtășit vestea elaborării acestui tratat, pe care-l salutăm cu căldură, se vorbește de o comisie de proiect, care va discuta proiectul și care *„se va metamorfoza în grupul colaboratorilor".* Îmi îngădui să sugerez însă o etapă pe drumul acestei metamorfozări. După părerea mea, comisia ce s-a constituit ar trebui să fixeze jaloanele tuturor lucrărilor (inclusiv cele amintite pînă aici și considerate prealabile) în vederea realizării unui anteproiect de plan de lucru de ansamblu. In lucrările acestei comisii vor trebui, firește, folosite discuțiile sovietice purtate cu privire la redactarea unui tratat de istoria literaturii și experiența sovietică în acest domeniu, cum și eventualele discuții pe această temă din țările de democrație populară.

Acest anteproiect elaborat, trebuie însă îmbogățit și îmbunătățit sub toate aspectele și aceasta nu se poate face decît pe baza unei discuții largi. E nevoie să se convoace pentru aceasta o consfătuire a specialiștilor din întreaga țară. La consfătuirea aceasta, pe baza unui studiu serios, prealabil al tuturor celor ce lucrează pe tărîmul istoriei literare, pe baza unei discuții temeinice, adînci, se va putea definitiva planul de lucru de ansamblu (o revistă, tematica celor mai necesare studii sau monografii, colective de lucru, planul tratatului, etc) și se vor putea stabili termene. Va rămîne firește apoi ca acea comisie inițială, înainte de a trece la redactarea tratatului, să coordoneze și să controleze, într-un chip concret ce se va stabili, desfășurarea lucrărilor și respectarea termenelor, luînd măsuri atunci cînd împrejurările o vor cere.

Cred că numai pe baza acestei largi consultări, pe baza unei largi, dar bine coordonate, pentru a nu duce la haos, colaborări (ceea ce nu înseamnă însă un exagerat de mare număr de redactori la tratat, întrucît pînă acolo sînt imens de multe operații de îndeplinit), pe baza unui spirit larg de colectiv, folosind toate experiențele, toate forțele de muncă din acest domeniu, istoricii literari din țara noastră, avînd în fruntea lor pe cei mai de seamă, pe cei mai cu experiență, se vor putea încadra în ritmul elanului creator general și vor putea dărui patriei noastre, în sfîrșit, atît de mult așteptatul tratat de istoria literaturii romîne.

G. C. NICOLESCU

Un important articol de îndrumare

Indrumată și condusă permanent de ideologia înțeleaptă a partidului clasei muncitoare, arta și literatura nouă din patria noastră se dezvoltă din ce în ce mai înfloritor pe drumul realismului socialist. In repetate rînduri s-au făcut simțite grija și preocuparea partidului pentru dezvoltarea bunurilor spirituale, pentru ridicarea nivelului cultural al celor ce muncesc, pentru crearea unei literaturi cu un bogat conținut de idei și sentimente, exprimat într-o înaltă formă artistică. Articolele teoretice, articolele de sinteză și îndrumare, publicate în revista Lupta de clasă *sau în ziarul* Scînteia, *analizele judicioase, concrete, a unor lucrări artistice, sau a unor studii și reviste de specialitate au constituit nu odată, ajutoare substanțiale date scriitorilor, criticilor și lucrătorilor din domeniul artei și literaturii. De curînd, numărul din 22 martie 1959, al ziarului* Scînteia, *prin articolul de fond intitulat* „Literatura să pătrundă în miezul actualității!", *vine din nou, în sprijinul scriitorilor, apreciindu-le rezultatele, arătîndu-le că* „procesul legării tot mai active a literaturii de temele actualității este un rezultat al muncii educative a partidului, al luptei sale ferme împotriva influențelor ideologiei burgheze, pentru promovarea metodei realismului socialist". *Totodată, articolul, pe baza unei analize concrete a realității, sezisează faptul că literatura rămîne uneori în urma vieții, înfățișînd și unele fenomene care erau caracteristice cu ani în urmă, dar care astăzi nu mai constituie elementul esențial pentru viața și literatura noastră.*

Articolul relevă faptul că în structura societății noastre, sub conducerea partidului s-au petrecut acte profund revoluționare, care au schimbat mult chipul omului și-al țării. Au apărut oameni noi în toate sectoarele vieții: industrie, agricultură, în rîndurile intelectualității, mult mai bogați sufletește decît aceia pe care-i înfățișează unele opere literare. Viața socialistă cîștigă din ce în ce mai mult teren; în agricultură nu mai sîntem în faza înjghebării primelor gospodării colective, au trecut deatunci zece ani, și peste cincizeci la sută din țărănimea noastră a pornit pe drumul socialismului. Intelectualii nu mai sînt în faza frămîntărilor de la început de drum, ei contribuie din plin, cu tot devotamentul și priceperea la construirea noii lumi. Clasa muncitoare „în anii de cînd a devenit clasă conducătoare în stat, a trecut printr-un puternic proces de călire, de ridicare a capacității ei politice și tehnice, de dezvoltare și lărgire a conștiinței ei socialiste".

Articolul din Scînteia *subliniază faptul că* „viața s-a dezvoltat cu mult mai rapid și este cu mult mai complexă, mai bogată, mai interesantă, decît a putut s-o cuprindă pînă acum, creația literară".

Arătînd rolul Uniunii Scriitorilor în legătura creatorilor cu viața, articolul conchide:

„Efortul de a cunoaște mai bine pe oamenii muncii, de a le înțelege viața și preocupările, va da posibilitate scriitorilor de talent să creeze noi cărți valoroase, care sînt așteptate, dorite, cărțile necesare și emoționante ale timpului nostru".

De asemeni, editorialul ziarului Scînteia *subliniază rolul deosebit și sarcinile de mare răspundere ce revin publicațiilor literare, criticilor și redactorilor din edituri în promovarea promptă și eficace a literaturii de actualitate.*

Scriitorii și revistele literare, printre care și Luceafărul, *vor fructifica învățăturile partidului, socotind legătura cu actualitatea o datorie de onoare, principala lor sarcină.*

Revista Romînă

Revista Romînă este unul dintre mesagerii cei mai prețuiți ai literaturii noastre peste hotare. Cele mai valoroase opere ale poeților, prozatorilor și dramaturgilor romîni contemporani găsesc în paginile publicației la care ne referim, ospitalitatea meritată; fragmente însoțite de competente comentarii și prezentări sînt prezentate cititorilor de limba franceză, rusă, engleză, germană. Tot aici sînt recenzate cele mai importante apariții editoriale din Republica Populară Romînă; articole semnate de fruntași ai vieții noastre culturale dezbat problemele acute, puse de activitatea scriitorilor și artiștilor romîni de azi. Primul număr pe 1959, în limba franceză, al *Revistei Romîne (Revue Roumaine)* se prezintă în condiții grafice noi, extrem de atrăgătoare. Inviorarea paginilor revistei nu ține însă numai de acest aspect. E vorba de caracterul cu totul nou din punctul de vedere al alcătuirii ei, de conținutul însuși al materialelor înserate. Trebuie remarcată în primul rînd preocuparea redacției de a oferi cititorilor străini o imagine amplă și completă asupra actualității noastre literare și artistice, asupra problemelor de creație realist socialistă ce caracterizează viața culturală din patria noastră. Trei din cele mai importante opere apărute în ultima vreme: *Surîsul Hiroshimei* de Eugen Jebeleanu, *Rădăcinile sînt amare* de Zaharia Stancu și o nuvelă din volumul *De la potop încoace* de V. Em. Galan sînt traduse în fragmente ilustrative sau în întregime *(La răzeși)* însoțite de minuțioase prezentări în limba franceză. Cititorul străin ia astfel cunoștință de problemele puse de fiecare dintre cele trei cărți, de caracterul creațiilor prezentate, precum și de informațiile bibliografice privind fiecare scriitor în parte.

Centenarul Unirii Țărilor Romîne este sărbătorit printr-un articol semnat de Demostene Botez și prin tipărirea în versiunea franceză a povestirii lui Creangă: *Moș Ion Roată și Unirea (Le Père Ion Roata et l'Union).* Mihu Dragomir semnează un articol: *Eternelle jeunesse* în care sînt dezbătute probleme puse de Expunerea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej la Plenara din noiembrie a Comitetului Central al P.M.R. Caracterul eseistic al acestui articol, ca și acela al însemnărilor intitulate *Glorie omului* (Gloire a l'homme) de Lucia Demetrius, închinate succeselor oamenilor sovietici în cucerirea spațiului cosmic, le fac deosebit de atractive, de vii.

După cum se poate vedea, *Revue Roumaine* ne oferă un tablou reprezentativ al preocupărilor noastre spirituale, al valorilor afirmate de cultura noastră nouă, socialistă.

Partea critică, deosebit de variată și substanțială începe printr-un articol al lui Teodor Vîrgolici pe marginea împlinirii a 450 de ani de la apariția *Liturghierului* lui Macarie. Poetul Eugen Jebeleanu vorbește cititorilor francezi despre Eminescu în ultima ediție, într-adevăr sărbătorească. Dan Hăulică, I. D. Bălan, Valeriu Rîpeanu, Traian Stoica, Gh. Achiței, comentează ultimele cărți apărute. Interesante articole privind problemele reportajului și ale artei traducerii semnează Victor Bîrlădeanu și Mihnea Gheorghiu. Rubrica *Arts* înserează note pe marginea *Expoziției Floricăi Cordescu* (de Paul Constantin), a studiului lui K. H. Zambaccian: *Corneliu Baba,* precum și articolul: *Nouvelles compositions Roumaines* de Mihai Rădulescu.

Numărul 1 al *Revistei Romîne* se prezintă atrăgător, interesant, reușind să oglindească multilateral probleme din cele mai importante ale vieții noastre culturale. Incontestabil, prin acest număr conducerea și colectivul redacțional al revistei a obținut un remarcabil succes în a populariza valorile noastre culturale socialiste peste hotare.

T. R.

Omagiu meritat

Nici Geo Bogza și nici Jules Perahim nu mai au nevoie de o recomandare. Și ne amintim că alăturarea acestor două nume, prin prefața primului la „Proverbele" celui de al doilea, a marcat în egală măsură un pas important atît în eseistica plastică cît și în grafica noastră. Bogza interpret plastic a dat strălucire unui gen ilustrat pe vremuri de T. Arghezi, iar gravurile lui Perahim, mustind de imaginație și umor, au cristalizat cu o tehnică îndrăzneață, sagacitatea înțelepciunii populare.

Ne dăm seama că nu toată lumea a fost sensibilă la arta lui Perahim, că unii și-au pus întrebarea dacă fizionomiile și situațiile lui sînt într-adevăr comice și dacă se poate trage o linie între expresia ridiculă a proverbului interpretat mecanic și uritul propriu zis. După cum alții au putut vedea în interpretarea lui Bogza un aport pur intuitiv, o explicație din interior a unei arte care se voia exponenta experienței sociale. Oricum ar fi însă, succesul de public al gravurilor expuse ca și epuizarea rapidă a tirajului prefațat constituiau un indice al ecoului întîlnit.

Iată de ce o deosebită satisfacție ne provoacă reproducerea în numărul din februarie 1959 al revistei sovietice de mare prestigiu Inostrannaia Literatura, **a 17 din gravurile lui Perahim însoțite de introducerea lui Bogza. Luînd în considerație faptul că un asemenea spațiu nu se acordă în general, în această publicație, decît marilor artiști ai vremii de față, gestul manifestă și o aleasă prețuire a țării noastre, capabilă să pună în circulație valori artistice de talie universală. O asemenea prețuire (ca și, de pildă, publicarea recentă a Setei lui Titus Popovici) este în măsură să întărească încrederea creatorilor noștri de artă în propriile lor forțe și în eficiența realismului socialist.**

M. N.

O interesantă comunicare academică

Centenarul morții lui Alecu Russo a prilejuit o seamă de articole și conferințe interesante. S-a scos în evidență în deosebi, rolul înflăcărătului scriitor în realizarea acelui moment politic și cultural cunoscut în istorie sub numele de revoluția de la 1848. Scriitorii revoluționari pașoptiști au inaugurat într-un fel în istoria literaturii noastre încă dintru începuturile ei moderne tradiția artistului cetățean, luptător pentru idealurile naționale și sociale ale epocii. Comunicarea profesorului universitar Alexandru Dima despre Alecu Russo, ținută joi, 5 martie, crt., în aula Academiei R.P.R., cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la moartea scriitorului, a scos în evidență în primul rînd, democratismul lui Alecu Russo contribuția sa la înfăptuirea revoluției de la 1848 și a Unirii Țărilor Romîne. Al. Dima, eminent cercetător al operei lui Alecu Russo, a dezvoltat apoi o seamă de probleme cum ar fi concepțiile estetice ale lui Alecu Russo, „tradiționalismul său" pe seama căruia istoria literară burgheză a făcut mult caz. Al. Dima a arătat că **„Tradiționalismul lui Alecu Russo nu s-a confundat nici cînd cu un paseism categoric, cu fața întoarsă obtuz de la prezent sau viitor".** Dovadă: activitatea sa de scriitor militant. Asta nu trebuie însă să ne facă să trecem cu vederea serioasele sale erori ideologice, amara nostalgie pentru un eden patriarhal, aproape biblic, un anume regret pentru o armonie socială care n-a existat decît în imaginația sa.

Comunicarea profesorului universitar Al. Dima a constituit o nouă contribuție științifică la înțelegerea mesajului progresist mereu viu și actual al scriitorului legat de luptele și aspirațiile poporului din timpul revoluției de la 1848 și a Unirii Țărilor Romîne.

Cu același prilej au mai luat cuvîntul și academicienii Tudor Vianu și Panaitescu-Perpessicius care au dezbătut interesante probleme privind aportul lui Alecu Russo la dezvoltarea literaturii romîne și locul lui în epoca respectivă.

G. A.

Contemporanul și tinerii poeți

O inițiativă valoroasă — una dintre atîtea! — a revistei Contemporanul *o constituie, fără îndoială, rubrica* Pe aripile poeziei. *Poetul începător poate avea plăcuta surpriză să-și găsească numele nu la poșta redacției, ci de-a dreptul în pagină, sub versurile sale (dacă a trimis versuri!). In numărul 9 din martie a. c. o întreagă coloană a fost generos oferită tinerilor poeți Ion Crînguleanu, Mihail Filimon, C. Drăgnescu și Valentin Munteanu. Versuri scrise cu talent mai semnează în aceeași pagină și Ilie Constantin. Toate poeziile sînt inspirate din viața nouă a satelor.*

Participarea Contemporanului *la acțiunea de încurajare a tinerilor talente — acțiune ce a luat în ultima vreme adevărate proporții în majoritatea publicațiilor de cultură — nu poate fi decît salutată. Prețuirea de care se bucură din partea cititorilor săi va crește și mai mult.*

I. MARA

Cînd privești prea repede...

In cronica închinată comediei originale Partea leului **de C. Teodoru, jucată pe scena Teatrului de Stat din Orașul Stalin, Mihnea Gheorghiu** întreabă: „Ce sens are totuși velurul roșu de pe platou într-un decor care reproduce nemijlocit realitatea?"

Sîntem în măsură să răspundem acestei întrebări: Nu a existat, chiar la spectacolul vizionat de cronicarul „Contemporanului", decît o draperie de pînză (nicidecum velur) de culoare roz-violacee (nicidecum roșie), care avea drept scop să mascheze ridicarea și coborîrea zugravului Luigi în timpul piesei, fapt imperios cerut de desfășurarea acțiunii.

Cum întrebarea lui Mihnea Gheorghiu se află la sfîrșitul cronicii, ea pare să arunce o lumină nu tocmai plăcută asupra atenției cu care cronicarul a urmărit spectacolul respectiv.

ILIE ILIESCU

Ambiguitate

Comentînd concertul simfonic popular din seara zilei de marți, 3 martie a.c. cronicarul *Informației Bucureștiului,* Radu Gheciu, în nr. 1733 din 5 martie, în loc să informeze sau să lămurească *„publicul începător"* în ale *muzicii grele* cu privire la evenimentul muzical care constituie obiectivul *Cronicii* sale, seamănă nedumerire și derută prin ambiguitatea afirmațiilor.

Mai întîi aflăm că o asemenea manifestare a *„suscitat interes"* și *„a repurtat un deplin succes, dovedindu-și utilitatea"* apoi unele referiri despre *„remarcabila tehnicitate a orchestrei, precum și faptul că în componența programului intrau lucrări bine cunoscute"* care *„au făcut ca execuția să se ridice deasupra*

unei bune medii (!) iar primejdia concertului „de serviciu" să fie ocolită. Adresînd în continuare cîteva laude mălițioase la adresa conducerii Filarmonicii pentru justa alegere a programului, sezisînd judicios (sic) faptul că *„majoritatea auditoriului cunoștea de mult lucrările executate",* cronicarul conchide surprinzător că *„o anumită oboseală s-a făcut simțită și nimeni nu va putea spune despre acest concert că se înscrie printre cele mai strălucite realizări ale orchestrei și ale dirijorului".*

Intrebarea care se pune este următoarea: cum a fost concertul, bun sau rău? A fost un succes sau un insucces? Are nevoie oare publicul cititor de asemenea cronici *„șaradă",* ca cea a tov. Radu Gheciu?

RAMIRO STOICESCU

Unui vînător de greșeli

Anglistica pare de mai multă vreme apanajul exclusiv al lui Alf Adania. Oricine încearcă, oricît de timid, să vorbească despre ceva scris în limba lui Shakespeare, riscă replica sa rapidă, care face inventarul pe puncte al greșelilor comise. Anglistica e un rezervat în care n-are voie să vîneze decît colaboratorul *Contemporanului.*

Dacă Alf Adania n-ar dispune de reale cunoștințe în acest domeniu, faptul că se rezumă de atîtea ori să se afirme numai ca vînător de greșeli ar fi explicabil. Dar cum nu este cazul, per-

severarea dumisale devine surprinzătoare și lasă mai totdeauna impresia că, în parcul său exclusiv, nu vede pădurea din cauza copacilor.

Ne-au venit în minte aceste idei citind în n-rul 10 al revistei amintite articolul *Copii de pripas și „genii absolute".* Și ne-am întrebat ce ar spune autorul, Alf Adania, dacă în loc să reliefăm informația, judiciozitatea lui și nervul cu care este scris, ne-am mărgini, de pildă, să menționăm că d-sa traduce *„The Northern Star"* cu *„aurora boreală"* (în loc de „Steaua polară" cum trebuia) *sau „recent fiction"* cu *„romanul contemporan"* (în loc de *„epica recentă",* cum era mai propriu), etc.?

Traduttore traditore

De curînd, Direcția Difuzărit filmelor a prezentat spectatorilor bucureșteni, noul și excelentul film sovietic Voluntarii, *o ecranizare a romanului în versuri cu același nume al cunoscutului poet sovietic Evgheni Dolmatovski.*

Cum era de așteptat, filmul cuprinde, în afara „Cîntecului voluntarilor comsomoliști", numeroase versuri ce alcătuiesc, de fapt, un fel de interesant comentariu liric. Este izbitoare însă discordanța dintre textul rusesc al versurilor și traducerea literală, și aceea destul de palidă, semnată de Iphigenia Robescu. Era necesar ca traducerea să păstreze forma originală a versurilor (ritmul și rima).

Asemenea neglijențe sînt cu atît mai inexplicabile cu cît în atari împrejurări, traducerea a fost totdeauna versificată.

Rămîne să credem că acesta nu e decît un incident întîmplat, pe semne, numai din dorința D.D.F.-ului de a prezenta spec-

tatorilor cît mai repede poemul cinematografic despre romantismul luptei comsomoliștilor.

A. A. I.

P. S.

Vizionarea pateticului film sovietic naște în mod firesc întrebarea: de ce pînă acum, romanul Voluntarii, *unul din remarcabilele succese ale poeziei sovietice din ultimii ani, nu a apărut în traducere romînească? E de datoria redacției Cartea Rusă, din Editura de Stat pentru Literatură și Artă, să dea răspunsul cuvenit.*

Apropieri hazardate

Sub titlul Un nou dramaturg, Tribuna *din 10 ianuarie semnala cititorilor săi piesa lui Paul Everac* Poarta. *Operativitatea săptămînalului clujan ne-a bucurat — trecuseră puține zile de la apariția Vieții romînești, care conținea cele patru acte ale debutantului — și am urmărit cu interes rîndurile semnate Dan Valeriu.*

Desigur, după cum arată semnatarul notei „aproape nimic în literatură nu este eminamente original" *și Paul Everac a frecventat* Moromeții. *Numai că tînărul cronicar aduce întru dovedirea acestei apropieri, paralele cari nedumeresc.*

„Inchipuiți-vă — *ne spune el* — pe bătrînul Moromete scăpat de „fonciire" ajuns printr-un miracol pînă în zilele noastre cu lotul întreg, neciopărțit, sporit chiar prin mijloace frauduloase. Cam așa arată Stancu, țăran chiabur și personaj central în *Poarta."*

Ilie Moromete, după cum știam era mijlocaș, ba chiar tipul reprezentativ al țăranului mijlocaș cinstit. Deci nu putea scăpa de fonciire și nu putea ajunge pînă în zilele noastre cu lotul neciopărțit datorită acelei legi foarte severe care se cheamă lupta de clasă și care nu admite miracole nici măcar de dragul exegeților literari... Și apoi cum să ni-l închipuim pe Ilie Moromete sporindu-și lotul prin mijloace frauduloase? .....Ce vreți voi de la mine, nenorociților? Să ies la drumul mare și să fefuiesc? Să iau viță omului din bătătură și să mă țin de procese ca Tudor Bălosu? Asta vreți voi?', strigă el în momentul de supremă cumpănă. De altfel Dan Valeriu poate găsi, răsfoind cartea lui Marin Preda, nenumărate dovezi ale cinstei și omeniei bătrînului Moromete.

Or, Stancu Vărateu, eroul lui Paul Everac, e un chiabur înrăit. A luat de la vii și de la morți. Intriga piesei purcede de la o cumpărătură necinstită. A înșelat, a furat, a obijduit și o mai face cînd și unde poate.

Dar ca să urmărim mai departe spusele criticului „Același instinct de proprietate, mutilîndu-i viața intimă — *(lui Moromete ca și lui Stancu Vărateu n. n.).* Același aer de pater familias necruțător, feroce, stăpîn pe soartă, și gîndurile micului clan ce-l are în subordine".

Dar instinctul de proprietate nu i-a mutilat măcinînd lui Ilie Moromete viața. Pămîntul, averea n-au constituit niciodată pentru el scop în sine. Nu și-a vîndut cinstea pentru pămînt (mărturie stau raporturile sale cu Aristide) nu și-a închircit sufletul pentru avere (dovadă purtarea sa față de Tugurlan). Spre deosebire de Stancu, care ține la unitatea familiară pentru a păstra averea, care-și căsătorește fetele din interes și își exploatează feciorul și ginerii, Moromete încearcă să-și stringă copiii în jurul său (mai trebuie spus că-i iubește) pentru a se apăra.

Pînă la acest punct al argumentației se putea crede că Dan Valeriu nu-l cunoaște bine doar pe Ilie Moromete, dar a citit atent piesa lui Paul Everac. Căci dacă Moromete nu putea scăpa cu lotul neciopărțit, pînă în zilele noastre, datorită legilor sociale și firii sale, dacă ținea la familia sa și pofta de pămînt nu i-a mutilat sufletul, Stancu Vărateu e și descurcăreț și necinstit și crud stăpînitor peste ai săi. Deci asociația respectivă nu numai că stă sub semnul absolutei gratuități, dar vine să ne întărească părerea că Dan Vale-

riu ori citește prea repede și nu înțelege, ori citește încet și tot nu înțelege...

Din această dilemă nu poate să iasă...

I. I.

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an;
Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"

Bibl. Reg.

Proletari din toate țările, uniți-vă!

luceafărul

REVISTĂ a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

ANUL II Nr. 8 (19) • 15 APRILIE 1959 • APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII • 16 PAGINI — LEI 1,50

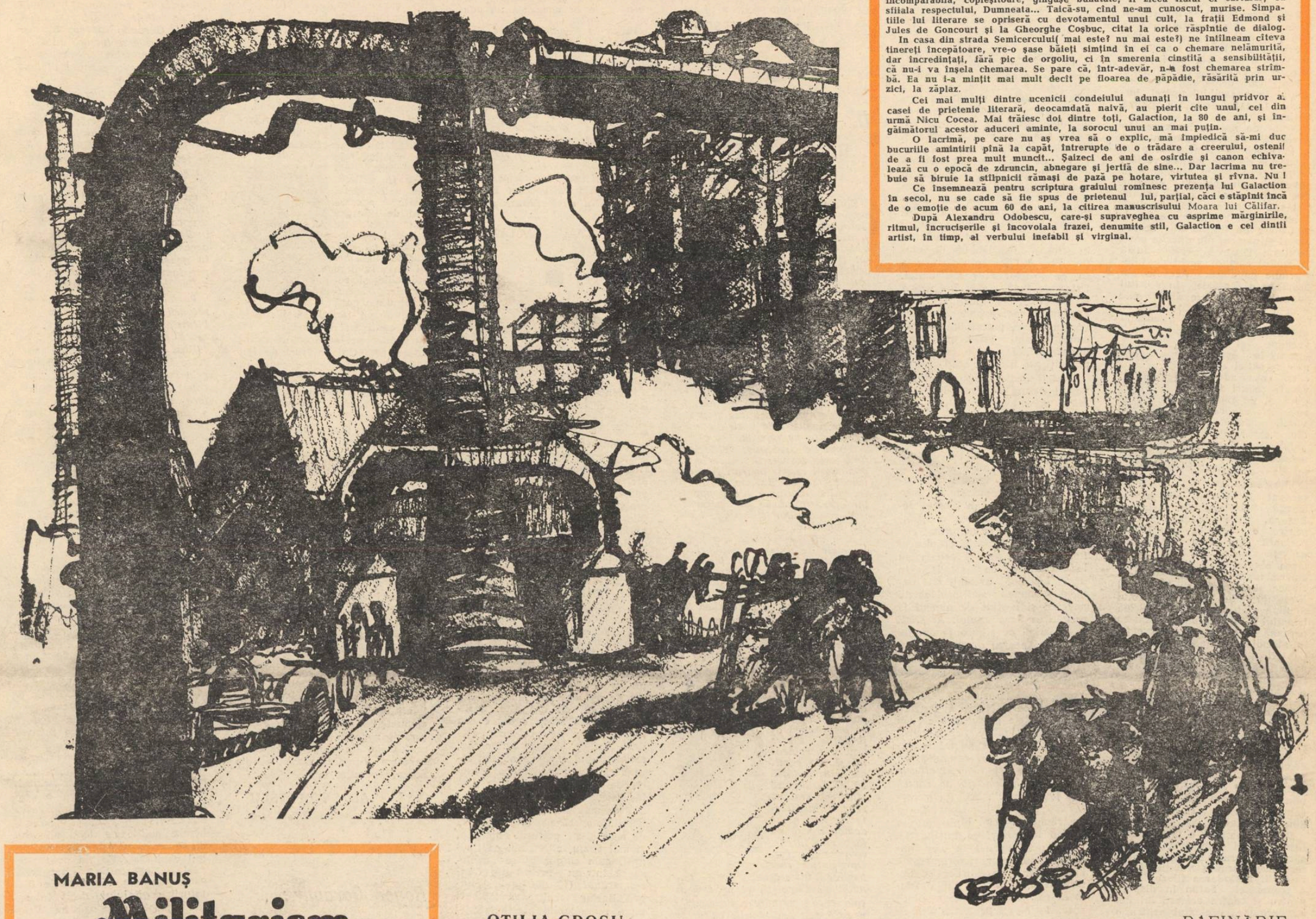

OTILIA GROSU — RAFINĂRIE

MEDALION

Gala Galaction

de TUDOR ARGHEZI

Gala Galaction împlinește vîrsta de 80 de ani...

Nu știu dacă de prea multe ori cîte doi din contemporanii noștri pot să-și spuie că s-au cunoscut acum 60 de ani și că prietenia le-a durat senină, credincioasă și nestingheritâ, 60 de ani. Noi, Galaction și mai jos iscălitul, aducem această simplă mărturie pentru noi, ca doi plugari vecini, întîlniți primăvara pe brazdă și aprinzîndu-și unul de la celălalt luleaua. În luleaua sufletului nostru mai stă vie în mahorcă, o fărîmă de aur de jar.

Ne-am cunoscut în căminul lui, așternut cu scoarțe și cu perdelele atîrnate în ferestre, năframe de borangic. Săteancă teleormăneană, maică-sa, de-o incomparabilă, copleșitoare, gingașe bunătate, îi zicea fiului ei cărturar, cu sfiiala respectului, Dumneata... Taică-su, cînd ne-am cunoscut, murise. Simpatiile lui literare se opriseră cu devotamentul unui cult, la frații Edmond și Jules de Goncourt și la Gheorghe Coșbuc, citat la orice răspîntie de dialog.

In casa din strada Semicercului(mai este? nu mai este?) ne întîlneam cîteva tinerețî începătoare, vre-o șase băieți simțind în ei ca o chemare nelămurită, dar încredințați, fără pic de orgoliu, ci în smerenia cinstită a sensibilității, că nu-i va înșela chemarea. Se pare că, într-adevăr, n-a fost chemarea strîmbă. Ea nu i-a mințit mai mult decît pe floarea de păpădie, răsărită prin urzici, la zăplaz.

Cei mai mulți dintre ucenicii condeiului adunați în lungul pridvor al casei de prietenie literară, deocamdată naivă, au pierit cîte unul, cel din urmă Nicu Cocea. Mai trăiesc doi dintre toți, Galaction, la 80 de ani, și îngălmătorul acestor aduceri aminte, la sorocul unui an mai puțin.

O lacrimă, pe care nu aș vrea să o explic, mă împiedică să-mi duc bucuriile amintirii pînă la capăt, întrerupte de o trădare a creerului, ostenit de a fi fost prea mult muncit... Șaizeci de ani de osîrdie și canon echivalează cu o epocă de zdruncin, abnegare și jertfă de sine... Dar lacrima nu trebuie să biruie la stîlpnicii rămași de pază pe hotare, virtutea și rîvna. Nu!

Ce însemnează pentru scriptura graiului românesc prezența lui Galaction în secol, nu se cade să fie spus de prietenul lui, parțial, căci e stăpînit încă de o emoție de acum 60 de ani, la citirea manuscrisului Moara lui Călifar.

După Alexandru Odobescu, care-și supraveghea cu asprime mărginirile, ritmul, încrucișerile și încovoiala frazei, denumite stil, Galaction e cel dintîi artist, în timp, al verbului inefabil și virginal.

MARIA BANUȘ

Militarism

BERLIN VEST

Văd o vitrină,
Un șir de vitrine
Strălucitoare.
In vitrină văd un căruț de copil.
Nu orice fel de căruț — un landou,
Mare, alb, lăcuit,
In landou —
Un copil.
Nu orice fel de copil.
Unul gras,
Sanguin,
Plin
Cu fosfat
Și cu vitamine.

Nu-mi dau seama prea bine
Ce e aici.
Poate să fie orice:
O expoziție tehnică,
O maternitate,
Un laborator.
Totul e nou,
Strălucitor,
Cromat,
Extra-plat,
Polimerizat,
Vitaminizat
Activizat,
Radio-activizat
Americanizat

Chiar și landoul,
Albul landou,
E din masă plastică;
Și plăpumioara,
Și danteluțele,
Și jucăria — o zvastică,
Un zurgălău,
Care atîrnă deasupra
Și face bing-bang,
Cînd fătul întinde lăbuțele
Și vrea s-o apuce.

Imi dau seama
Că totu-i de primul rang
Și excelent desvoltat:
Pruncul, landoul, aparatajul.
La asta contribuie desigur
Și reflectoarele
Și mirajul,
Și S.U.A.
Și vitaminele
Și polimerii.

Nu e nici un motiv să mă sperii.

In cărucior
Nu e nimic altceva
Decît un copil,
Gras,
Poate nițel prea gras,
Reflectat într-un milion de vitrine.

Și totuși nu știu prea bine,
Ceva se întîmplă aici, în laborator.
Copilului i se întîmplă ceva,
Ceva îngrozitor.
I-au dat din ceva prea mult.
Poate deaceea se umflă,
Și crește așa,
Și-mbobocește,
Și se ramifică,
Se revarsă,
Peste căruț,
Peste vitrină.
Nu-i mai văd fața.
E o tulpină zemoasă,
Plină de flori,
Numai fistule,
Numai tumori,
Numai guri deschise
Și guri,
Și creșcături.
Un polip în mișcare,
Un cancer flămînd,
Reflectat într-un milion de oglinzi
Strălucitoare,
Așezate în rînd,
Un rac uriaș,
Cu un milion de brațe,
Cu un milion de picioare,
Un polip în mișcare,
Mărșăluind,
In rînd, în rînd, în rînd...

Atenție! țip.
Săriți!
Monstrul crește!
Monstru-a crescut!
Ardeți, tăiați, mistuiți
Pînă la capăt stîrpiți
Militarismul polip
Morbul acut.

Procesul muncii la baza operei educative

Semețele probleme ale făuririi unui nou stat și unei noi societăți utilizînd substanțialele forțe înaintate ale trecutului și mai cu seamă vulcanica declanșare a celor populare de astăzi în marșul lor triumfal spre viitor — includ, în mod necesar, preocupări fundamentale cu privire la contribuția hotărîtoare a tinerei generații în desfășurarea procesului social-istoric. Trăim nu o oarecare epocă indiferentă a evoluției societății, ci una decisivă pentru soarta omenirii și nu e cu putință să nu ne întîmpine în pragul ei întregul complex al sarcinilor educative pe care le impune realitatea însăși. Străvechea imagine a torței transmisă cuminte din generație în generație ia astăzi aspectul unui incendiu uriaș care va transforma în scrum toate rezistențele trecutului și va căli oțelul semeț al viitorului.

Misiunea educării tineretului nu mai putea apărea deci ca o oarecare preocupare obligatorie încadrată întîmplător, ca o datorie fadă, printre problemele statului, așa cum se întîmpla adesea în pedagogia și politica vechilor regimuri. Se poate spune, fără prea multă aproximație, că acțiunea educativă impusă cu totul obiectiv de către nevoile stringente ale noii societăți în dezvoltare, a trecut pe un plan principal.

Desigur grija pentru creșterea tinerelor generații n-a încetat să se manifeste din primul moment al făuririi statului nostru democrat popular. Revoluția culturală, isbucnită acum un deceniu, se desfășoară continuu lărgindu-și sistematic obiectivele și adîncindu-le pe baza experienței imediate ce se cumulează de la sine, clipă de clipă. Dar ceea ce s-a produs în ultimul timp, prin ampla și răsunătoarea manifestare a celei de a doua conferințe pe țară a Uniunii Asociațiilor Studențești, onorată cu prezența celor mai de seamă factori ai partidului și guvernului și îndrumată de cuvîntarea programatică a tov. Gh. Gheorghiu-Dej, a însemnat nu numai o subliniere necesară a unei linii mai vechi, ci și o nouă precizare a adevăraților factori ai educării tineretului și a rolului său major în construirea statului nostru.

S-a precizat cu fermitate baza umanist-socialistă a înriuririi educative: însușirea filozofiei și economiei politice marxist-leniniste ca și a realizării ei concret istorice. Orizontul ideologic se extinde astfel dincolo de toate tipurile trecute ale umanismului, înrădăcinîndu-l în masa celor ce muncesc și care făuresc — prin strădania și elanul lor — bunurile materiale și spirituale cele mai de preț ale vieții. Pe un asemenea fundal etic și politic, se pot înălța cu îndrăzneală schelele noii societăți, depășind anterioarele creații ale istoriei. Întreaga teorie izbucnită însă din cuprinsul larg și variat al realității, din observarea strictă a legilor ei evidente, duce însă din nou spre aceeași realitate pe o cale firesc întoarsă.

Spre a sprijini într-adevăr în mod creator rezolvarea problemelor complexe ale producției industriale și agricole, ridicarea productivității muncii în toate domeniile, actualizarea imensului depozit de virtualități ale solului și spiritului național, solidaritatea strînsă și continuă cu practica alcătuiește un comandament esențial. De aci, recenta hotărîre cu privire la îmbunătățirea învățămîntului seral și fără frecvență, un complex de măsuri care exprimă în fond necesitatea contactului permanent cu procesul muncii în așa fel încît orice învățătură și orice teorie să se întemeieze pe o activitate productivă din uzină, mină, gospodărie agricolă colectivă etc. Anticul mit al lui Anteu își are desigur aci o strălucită aplicație din moment ce capacitatea teoretică a omului crește în măsura în care atinge cît mai des pămîntul activității practice. Procesul educativ începe astfel de fapt nu pe băncile școlii, ci în galeriile minei, în halele uzinei, pe întinsul ogoarelor reavene și cînd adolescentul sau tînărul va pătrunde în sălile de curs, el nu va mai avea impresia că s-a rătăcit într-o lume stranie de cifre și idei abstracte, menite a-l dezorienta, ci doar că a pășit într-un nou atelier în care se pune ordine și se limpezesc țelurile acțiunilor anterioare cu scopul de a le perfecționa și mai rodnic.

Toate încercările susținute încă de vechea mentalitate a izolării de realitate, sînt în acest fel sortite să se frîngă în mod automat și orice tendință spre abstractizare se va stinge înainte de a îndrăzni să se afirme.

Noua școală va fi pentru tineret un organism viu, va fi o altă față a vieții, o reflectare conștientă și îndrumătoare a ei spre a-i realiza — cu și mai mare vigoare — virtualitățile. Ca totdeauna, și de data aceasta, în măsura în care va pătrunde în mase, ideea solidarizării continue a procesului educativ cu cel al muncii efectiv-productive va deveni o forță materială care va aduce o contribuție hotărîtoare la făurirea societății de mîine.

AL. DIMA

o seamă de cuvinte

Triumful înțelepciunii

Retipărirea operei maestrului Sadoveanu într-o ediție, unică prin proporție, a ajuns la lucrările publicate în anii apropiați de vremea noastră, mai precis între 1938 și 1940.

Tematica disparată, unitară numai în ansamblul operei, împiedică în cazul de față o analiză unitară.

Ochi de urs se înserează în **povestirile duioase „umanitare" și în evocările cinegetice pline de poezie de prin locurile vecine,** cu Apa Frumoasei, Morminte în **povestirile cu subiecte citadine din viața murdărită de venalități sub ocrotirea eticii de clasă a burgheziei,** Vechime **e o înmănunchiere de însemnări despre locuri și oameni din diferite părți de țară,** Divanul persian **intră în rîndul cărților vechi de înțelepciune populară. Aceasta din urmă, e o fantezie în spiritul povestirilor orientale din O mie** și una de nopți, **un travesti ce îți dă însă necontenit senzația autenticului. In** vechime **și pe** urmă **în evul** mediu, **astfel de** cărți **erau ade**vărate **coduri de** etică **și de** filozofie **asupra** vieții, **adunate** din **experiența** îndelungată **a** maselor, **într-un** fel **de culegeri** folclorice **care au** generat **la rîndul lor o în**treagă **literatură în Asia și** Europa. **Ele dădeau lecții** pentru **o conduită** morală **superioară sau cum s-ar spune la noi: învățături. Se** făcea **elogiul rațiunii și se pro**slăvea **marea virtute: înțelep**ciunea. **Povestirile cu împăratul** Kira, **fiul său Feria și filozoful** Sindipa **sînt pledoarii ce afirmă** triumful **înțelepciunii la curtea** persană **în ciuda inconsecvenței în atitudini a împăratului. Dacă** Les lettres persannes **erau un mod de a face legală critica moravurilor societății franceze,** Divanul persian **poate fi considerat ca o aluzie la vremea întunecată și** plină **de trădări a anului 1940, în care înțelepciunea populară nu era sub nici un fel ascultată de guvernanții timpului. Nu e nici o exagerare, însă atunci cînd conducătorii politici ai statului burghez au început să folosească fățiș pistolul și lagărul de exterminare, cartea lui Sadoveanu venea ca răspuns și ca o atitudine protestatară.**

Divanul persian **e un colocviu între sfetnici și împărat pe tema sprijinirii permanente a conducătorului pe armele voinții și ale rațiunii. Perindarea filozofilor și a frumoasei Satun în disputa pentru și contra uciderii lui Ferid formează pretextul pentru o înșiruire de maxime dezvoltate în scurte povestiri. Știut este că povestirea orientală nu-i altceva decît o succesiune de pilde, una mai frumoasă ca alta, cu poante morale ascunse, cu o continuitate narativă pe care o au numai producțiile folclorice de acest fel.**

In celelalte volume, pretextele sînt în amintirile vînătorului și pescarului de care se leagă cîntecele pămîntului patriei și viața oamenilor simpli cu dramele și bucuriile lor.

Culi Ursachi, paznicul terenurilor de vînat de la Apa Frumoasei e un nefericit. Îi moare soția și calul, durerea îl prostește, moș Mitre stă în păpurișurile Dunării ca un insulat înțelept, o țigancă Romica în acest decor însorit de Mediterană e o pasională, ca și Carmen, Sandu e un haiduc și un hoț ascuns aici. In Vechime **însemnările sînt fie în legătură cu o vizită la Sîmbătă, fie la Histria, la Iași, în Deltă sau la Rădășeni. Scriitorul urmărește prin peisaj, omul și diversitatea locurilor, pătrunde în optica creației populare, vroind să cuprindă tot ce este mai frumos și mai emoționant pe acest pămînt. Pretutindeni omul este elementul primordial al povestirii sadoveniene.**

Notele **Profirei Sadoveanu care însoțesc fiecare volum, aduc ca întotdeauna ceva nou sau foarte puțin cunoscut și amănunte interesante, furnizînd un material care va fi de o deosebită utilitate exegetului critic ori istoricului literar.**

MARIN BUCUR

●

Devotamentul artistului militant

Pionier al literaturii sovietice, A. Serafimovici este înfățișat astăzi cititorului romîn de o reprezentativă culegere care selectează cîteva din cele mai valoroase povestiri create de cunoscutul autor al *Torentului de fier* de-a lungul a patru decenii. Antologia reușește să contureze imaginea unui scriitor legat puternic de soarta poporului său pe care l-a slujit cu devotamentul artistului militant. Povestirile lui Serafimovici dovedesc încă o dată că răspunsul imediat la problemele actualității este una din condițiile esențiale ale durabilității operei literare. Stăpînind arta sobrietății, a exprimării concise, sigure, generatoare de înalte emoții artistice scriitorul sovietic, apropiat prin tematică și modul de realizare al unor povestiri de marele său contemporan Maxim Gorki, așează în centrul lucrărilor sale omul simplu: rob supus încă unei orînduiri nedrepte; sau lucid și îndrăzneț, luptător convins pentru sfărîmarea cătușelor seculare; în sfîrșit, după izbînda Revoluției din 1917, stăpîn pe soarta sa, constructor al socialismului. Este de fapt calea pe care a străbătut-o, cu eforturi ce au zguduit lumea, proletariatul din vechea Rusie, pornit din întunecimea iadului țarist spre zorii dezrobitori, din ce în ce mai apropiați, ai noii societăți.

Copilul Senka (eroul unei povestiri datînd dinainte de 1897: *Micul miner)* petrece cele trei zile de sărbători în mina umedă și întunecoasă, renunțînd de timpuriu la ceea ce ar fi trebuit să se cheme *copilăria* sa; totul pentru o bucată de pîine în plus la masa mizeră a familiei înfometate. Luptele organizate ale proletariatului rus — în 1905 — demonstrînd maturizarea conștiinței de clasă a muncitorimii, își găsesc în Serafimovici cronicarul fidel. In cartierul Presnaia au loc ciocniri de stradă. In urma lor sînt arestați trei oameni ai muncii; scriitorul asistă nevăzut și neștiut de nimeni la pregătirea asasinatului. Arestații merg calmi cu siguranța omului ce moare pentru o cauză dreaptă. Și liniștea aceasta neobișnuită, înfiorătoare, liniștea care însoțește de obicei moartea, care o precede și îi urmează, este atotstăpînitoare. Nu se aud parcă nici gloanțele pătrunzînd carnea vie, nici strigătele celor uciși. Scriitorul notează numai la capătul unei pagini zguduitoare: *„Pe zăpada ce răsărea alburie în păienjenișul nopții au rămas trei pete negre".* Atît! *(In cartierul Presnaia).* Convingerea nestrămutată că lupta nu se poartă în zadar, că înfrîngerile vremelnice cuprind în ele sîmburele viitoarelor victorii, stă la baza tuturor povestirilor lui Serafimovici, inspirate din zbuciumată realitate a primei revoluții ruse. In *Morți pe străzi* fiul unui bătrîn zugrav cade ucis, dar fața lui *„radiază încă energie tinerească, hotărîre și curaj înșufletit".* Netrebuind să-l recunoască, dînd dovadă de o uimitoare putere de stăpînire, bătrînul tată privește reținut cadavrul fiului său (nu-i șoptește decît scriitorului: *„Ați văzut... fiul meu")* abia cînd se îndepărtează dă frîu liber mîniei răzbunătoare: *„N-am mărturisit că-i fiu-meu,... dar n-are a face... Nu-i nimic... Ne-om răfui noi"...* Totul sugerează ideea reluării luptei și cele două episoade din timpul marii revoluții, fără a cuprinde aspecte cruciale care au hotărît mersul istoriei, sînt semnificative tocmai pentru contribuția omului simplu la uriașa răsturnare a vechii orînduiri. O firavă fată culege informații din tabăra albilor; prinsă de aceștia este executată; fata moare fără gesturi inutile, avînd certitudinea că victoria finală nu este departe. Cuvintele scriitorului acordă finalului valoare simbolică: *„Și, pînă au luat-o de acolo ochii ei cenușii cu gene stufoase, au privit fără încetare spre cer, spre cerul aspru și amenințător de octombrie". (Două morți).*

Aflată undeva, la granița netrasată precis dintre povestire și reportaj, dar mai apropiată de acesta din urmă, ciclul *Prin stepele Donului,* surprinde mlădițele noului în ceea ce au ele mai semnificativ: țăranii așteaptă cu nerăbdare tractoarele; acestea sosesc tocmai cînd ei se așteptau mai puțin; bucuria e însă nestăvilită, colectivizarea în multe sate, se înfăptuiește în masă; lupta împotriva chiaburilor e încă la ordinea zilei.

Acestea au fost unele din problemele anului 1931 în U.R.S.S.; multe din ele sînt astăzi actuale pentru țara noastră; de aici, dubla valoare a acestor pagini pentru noi.

Maestru al simplității revelatoare, al conciziunii, inspirat de viața de luptă a poporului său, A. Serafimovici a închis în episoadele povestirilor sale frămîntările unei lumi care s-a zbătut să ajungă la lumină, și a ajuns.

TIBERIU AVRAMESCU

●

D. Corbea: DE PESTE ȚĂRI ȘI MĂRI

Notele de drum din Uniunea Sovietică, Republica Democrată Germană, Italia, Grecia, Egipt și Bulgaria, ne fac să cunoaștem o latură nouă a personalității lui Dumitru Corbea; călătoria aceasta „peste mări și țări" nu a constituit pentru scriitor o excursie cu caracter distractiv, ci putința de a cerceta la fața locului condițiile de viață și cultura popoarelor vizitate. Drumețul sensibil este în același timp și un istoric documentat, cunoștințele sale în această direcție fiind aplicate în mod creator atunci cînd descrie caracteristicile țărilor, orașelor și monumentelor cercetate. Aceasta dă notațiilor sale multă ascuțime și prospețime, însușiri de bază ale cărții la care ne referim.

Demn de subliniat în același timp este caracterul educativ al volumului recent apărut. Autorul urmărește spiritul de luptă și tradițiile militante ale popoarelor, prezentîndu-le în perspectiva concepțiilor științifice, marxist-leniniste.

Aria atît de variată din toate punctele de vedere a călătoriilor sale din Mediterană pînă la Leningrad, îi oferă autorului o imagine complexă a popoarelor și moravurilor pe care ni le zugrăvește expresiv. D. Corbea investighează lucid, dar narațiunea este plină de patos și lirism. Contrapunînd prezentul trecutului, autorul evidențiază, cu o deosebită pregnanță noul în toate domeniile de activitate umană. Nu lipsesc nici investigațiile de istorie comparată. Cînd ni se înfățișează afinitățile dintre limba ucraineană și cea romînă, afirmîndu-se că ucrainienii sînt cei mai apropiați sufletește de noi, ni se demonstrează pe larg cîte lucruri comune avem. Dar datele respective interesează nu numai pe lingviști, ci pe toți aceia care urmăresc influențele reciproce și schimburile culturale dintre popoare.

Itinerariul mediteranean e pentru Dumitru Corbea prilej de a prezenta tradiția de luptă, păstrată nu numai de oameni, dar legată și de numeroase relicve istorice. Contemplînd, la Neapole, munții din regiune, autorul își amintește că în acești munți s-a adăpostit Spartacus cu luptătorii lui; plimbîndu-se pe insula Ischia, scriitorul evocă figura lui Cicero, surghiunit, cu veacuri în urmă, pe aceste meleaguri.

O adevărată pagină antologică e aceea în care ne e zugrăvit orașul Pompei, distrus și îngropat sub lavă de erupția Vezuviului. Impresionat în mod deosebit de tot ce s-a petrecut ca fenomen cultural și politic în bazinul mediteranean, D. Corbea subliniază ceea ce a însemnat cultura elenică pentru eleni și în general pentru lumea întreagă. Dar călătorul nu se mărginește să-și exprime pur și simplu admirația față de monumentele istorice sau față de natură, ci are o fermă atitudine critică, atunci cînd întîlnește aspecte sociale reprobabile. Impresiile despre Egipt sînt revelatoare în această direcție. Avem un tablou în aqua forte a felului cum amprenta trecutului apasă încă viața actuală, deși autorul constată încheierea unei constiințe naționale și sociale în rîndul poporului egiptean. Vorbind despre acțiunea nefastă a capitalismului parazitar și descompus, autorul scrie cu virulență un adevărat pamflet.

Vizita în Republica Democrată Germană îi evocă atrocitățile săvîrșite de hitleriști, pe care autorul le înfierează, precum înfierează distrugerea de către americani a unui oraș ca Dresda, o mîndrie a lumii, din punct de vedere edilitar și cultural.

Portretele oamenilor întîlniți, zugrăviți de autor în culori realiste, sînt deasemeni remarcabile.

Volumul îmbină atracția unui emotiv ghid cultural și artistic cu acela al unei călăuze sociale și politice.

CAMIL BALTAZAR

●

Eugen Barbu: OAIE ȘI AI SĂI

Recenta carte a lui Eugen Barbu constituie un pas hotărîtor spre romanul nostru muncitoresc. *Oaie și ai săi* e de fapt un volum de nuvele, dar tematica, personajele care uneori trec dintr-o nuvelă într-alta, prefigurează o compunere mai vastă. In centrul ei se găsește proletarul exploatat în trecut, plin de ură împotriva capitalismului, grevistul de la S.T.B. sau de la Regie *(Truda),* luptătorul comunist de la Grivița *(Tereza)* sau din timpul regimului antonescian *(Un om bătrîn, La lumina lunii)* și muncitorul de azi, stăpîn al propriului său destin *(Casa nouă, Munca de jos, Oaie și ai săi).*

Atras altădată de tenta naturalistă *(Groapa)* Eugen Barbu se relevă acum un înzestrat pictor al mediului muncitoresc, văzut de aproape, cu familiaritate, cu căldură, cu dragoste. Scriitorul știe să schițeze din cîteva linii portrete de proletari, ateliere sordide și case igrasioase, reconstituind ceea ce numim atmosferă; el are viziunea scenelor de masă, a mulțimilor desfășurate, a marilor înfruntări dintre lucrători și patroni. Cunoscîndu-și bine eroii, alături de care și-a petrecut copilăria, și mai tîrziu, cîțiva ani ca tipograf, cum singur ni se confesează într-un articol din *Contemporanul* (13 martie 1959), Eugen Barbu realizează tablouri de o remarcabilă plasticitate și adîncime psihologică. Nu poate fi uitat eroismul comunistului Mareș care izbutește să scape de sub rafalele ucigătoare ale jandarmilor *(La lumina lunii),* nici figura brăzdată de suferință, dar atît de umană a Terezei *(Tereza).* Arde în oamenii aceștia o flacără pe care n-au reușit s-o stingă nici comisarii sau plutonierii bătăuși ca Niculcea din *Oaie și ai săi,* nici foamea, nici pușcăriile. E flacăra încrederii în victorie, în ziua eliberării de fascism și de exploatare.

De un subtil simț psihologic dă dovadă Eugen Barbu în nuvela *Munca de jos,* unde printr-o interferare a planurilor se obțin și interesante efecte de construcție. Monologul interior al eroului (linotipistul Antonică) e punctat de grele aduceri aminte sumbre episoade ale existenței sale din trecut, menite să pună în evidență și mai pregnant acel cult al muncii care l-a însuflețit întotdeauna, dar care a dobîndit azi înțelesuri noi. Prin bogata sa viață interioară în care se înfruntă fondul său de muncitor cinstit cu rămășițele moralei burgheze, Antonică e una din figurile cele mai umane ale cărții lui Barbu. Alături de el, pe aceeași treaptă valorică, se situează eroii din nuvela *Oaie și ai săi.* Aflăm aici o sinteză a calităților amintite ale scriitorului și în același timp un succes incontestabil al prozei noastre actuale.

Pe Oaie, biet acar într-o stație amărîtă, îl surprind evenimentele revoluționare de după 23 August 1944, la o vîrstă înaintată. Experiența unor lungi ani de mizerie l-a făcut circumspect și temător. Anumite abuzuri, săvîrșite în timpul reformei agrare de către vechile autorități burgheze rămase în unele posturi de conducere, sădesc în sufletul său neîncredere. Toate acestea sînt de natură să-i încetinească procesul de clarificare politică. Curînd însă el își va învinge îndoielile și rezervele. Comuniștii din gară îi ajută pe țărani să-și capete grîul confiscat de jandarmi. E un grăitor act de dreptate care-l aduce pe Oaie alături de fiul său Zamfir, devenind conștient de drumul pe care l-a parcurs el ca muncitor ceferist, de la umilința de altă dată la *considerația* de azi, cum îi place să zică, răsucindu-și o țigare din tutun calitatea I-a.

In *Oaie și ai săi* se mișcă oamenii vii, pe care-i vedem cum evoluează, fiecare potrivit specificului său social: ceferiștii Furdui, Boancă, Basolică, își cuceresc după lupte grele, condiția demnității, în vreme ce jandarmul Niculcea, bătăușul și aferistul de ieri, cîrciumarul Marin Pîrlirie, ca și toți ceilalți foști stăpîni alunecă tot mai jos, sîșiați de o penibilă spaimă de ură contra puterii muncitorești.

Nuvela lui Barbu învinge prin autenticitatea destinelor umane, prin fiorul vieții pe care îl respiri din fiece pagină. Memorabilă rămîne imaginea trenului *Foamea* cu acele strigăte sinistre ce anunțau parcă apocalipsa lumii vechi; memorabile figurile comuniștilor care-i salvează pe țăranii năpăstuiți, memorabil acest Oaie, tip mucalit, al cărui sarcasm obține în final subtile accente patetice.

AL. SĂNDULESCU

●

Roger Garaudy: LIBERTATEA

Ideile de libertate și necesitate au fost timp de milenii subiect preferat al gînditorilor. Intreaga istorie a filozofiei oferea în această privință aspectul unei galerii de vechituri pe care viața le-a scos din uz și istoria le-a făcut de nerecondiționat. Filozoful francez Roger Garaudy a avut curajul de a relua această temă în lumina concepției marxist-leniniste și a practicii oferite pe de o parte de construirea socialismului în U.R.S.S., pe de altă parte de fascizarea marilor puteri capitaliste. Și acest curaj s-a concretizat într-o teză masivă, de aproape șase sute de pagini, cu bogată bibliografie și cu un generos subsol de note explicative. Traducerea acestei teze susținute la Moscova cu strălucit succes (la numai un an după ce prezentase filozofilor compatrioți la Sorbonna o altă teză despre Teoria materialistă a cunoașterii), *ne este oferită foarte oportun azi de către* Editura Politică.

Fără îndoială că locul susținerii acestei teze n-a fost întîmplător ales. Răspunzînd obrăzniciei unui ziarist reacționar, Garaudy declară: „Materialismul ne învață că, pentru a studia un fenomen oarecare, cel mai bun lucru este să-l studiezi acolo unde există și se dezvoltă. De exemplu, pentru a studia criminalitatea infantilă, ar fi nimerit să se aleagă Statele Unite. Studierea problemei libertății nu se putea face mai bine decît în țara în care adevărata libertate înflorește pentru prima oară în istoria lumii". *Este vorba deci despre o noțiune dezbrăcată de denaturările și deformările suferite, de sensul supunerii efective chiar cînd legislațiile au decretat drepturi formale; este vorba de un concept prea mult speculat în domeniul abstractului și prea puțin cîntărit în lumina luptei de clasă; și, în sfîrșit, în ultima vreme, devenită lozincă imperialistă,* „libertatea" *s-a dovedit simplu cal de bătaie împotriva socialismului. Garaudy concepe ca sarcina centrală a lucrării sale demascarea minciunilor despre libertate, obiectiv esențial al luptei pentru pace.*

Prima parte a lucrării încearcă să găsească în întreaga istorie a gîndirii umane, de la concepțiile extrem-orientale și pînă la filosofii post-artistotelici, de la teocrația lui Thoma de Aquino și pînă la idealismul german și posteritatea lui Hegel, răspunsul la întrebarea: care e puterea omului asupra naturii, asupra societății și asupra sa însăși, precum și modul în care această putere se cristalizează în general în concepția sa despre lume și, în special, în filozofia sa despre libertate.

Partea a doua, închinată rezolvării marxist-leniniste a problemelor libertății și necesității, arată cum, la mijlocul sec. al 19-lea, datorită apariției unei clase în luptă directă cu natura prin muncă, și capabilă să pună capăt oricărei forme de exploatare, s-au creat condițiile unei schimbări radicale și în filozofie. Noua forță istorică, independentă și stăpînă pe viitor, era chemată să dezumfle falsa problemă: „este omul liber sau nu?" *și a căutat insistent răspunsul la întrebarea* „ce se poate face ca oamenii să devină mai liberi?" *Marxism-leninismul a oferit în cele din urmă soluția nu numai gnoseologică dar și sociologică a problemei.*

Semnificația istorică a democrației burgheze face obiectul celei de a treia părți. Sînt atent examinate atît mecanismul înlăturării maselor populare de la conducerea statului cît și înăbușirea posibilităților de emancipare a muncitorilor. Sînt apoi inventariate exemplele caracteristice ale fascizării statului în Statele Unite, Marea Britanie și Franța, paralel cu lamentabilele încercări burgheze de a produce o filozofie creatoare din punctul de vedere al libertății. Numai marxism-leninismul, prin legea concordanței relațiilor de producție cu caracterul forțelor de producție, dă singura cheie a problemei libertății. „Majoritatea exploatată nu poate să se elibereze politicește decît eliberîndu-se economicește de sub jugul capitalist. Ea nu poate depăși „democrația" burgheză, care este una din formele dictaturii capitalului, decît înlocuind această dictatură cu dictatura sa proprie, pentru a sfărîma o dată cu mijloacele de exploatare ale burgheziei și mijloacele ei de înșelăciune și constrîngere".

Ultima parte este deci în mod logic consacrată dictaturii proletariatului. Centrîndu-și cercetarea pe ideea că „libertatea începe în momentul în care sîntem în stare să dorim cu pasiune realitatea nouă pe cale de a se naște și de a crește, închinîndu-i toate forțele ființei noastre și acceptînd pentru ea orice renunțări", *Garaudy examinează temeiurile social-filozofice ale dictaturii proletariatului, trasează tablouri cuprinzătoare ale industrializării socialiste și colectivizării agriculturii în U.R.S.S., arată raporturile dintre constituția sovietică și dezvoltarea omului, pentru a sfîrși cu un capitol despre necesitate și libertate în perioada de trecere de la socialism la comunism. Numai folosirea în Uniunea Sovietică a legilor necesității obiective a dus la crearea condițiilor unei libertăți fără mîncluni. Iar din momentul în care activitatea conștientă a oamenilor a devenit hotărîtoare,* „s-a accelerat nu numai ritmul istoriei, ci însuși ritmul evoluției naturale, dat fiind că omul eliberîndu-se antrenează după sine întreaga natură".

Concluziile acestea ale lui Garaudy sînt, de bună seamă, filozofice. Filozofia marxistă se verifică însă prin practică. Și într-adevăr, ce ar putea confirma mai strălucit finalul acestei cărți scrise cu cel puțin cinci ani în urmă, decît epocalele victorii din ultimii ani ale științei sovietice, care au deschis omului drumul cosmosului, precum și prevederile septenalului care pregătește realizarea celui mai înalt nivel de trai din lume?

M. ROȘCA

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director: **acad. Mihai BENIUC**

COLEGIUL DE REDACȚIE

Dumitru CORBEA (membru în Comitetul de direcție); **Dan DEȘLIU** (membru în Comitetul de direcție); **Mihu DRAGOMIR** (membru în Comitetul de direcție); **V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE; Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS; Titus POPOVICI; Tiberiu UTAN; Haralamb ZINCA** (membru în Comitetul de direcție).

GALA GALACTION

80 de ani
de la nașterea lui

Cronicar al veacului său

Studiul de sinteză asupra operei lui Gala Galaction ne lipsește încă. Il vom aștepta mult ? Iată o întrebare ce cată a-și afla răspuns în anii viitori, cînd retipărirea operelor sale capitale se va fi încheiat și cînd cititorul va vrea să aibă în mînă acea călăuză prin universul unei creații diverse și contradictorii. Dar astăzi studiul acesta este încă în faza dezideratului. Intr-un fel înțelegem această absență. Dacă, cititor atent, te pierzi din nou în mirajul operei lui Galaction, ce are, precum munții și cîmpiile acestei țări, darul de a-ți releva mereu noi și neștiute frumuseți, înțelegi parcă dificultatea de a tălmăci și explica tot ce a creat într-o laborioasă viață un pasionat al condeiului. Pentru că Galaction ne-a lăsat o operă în care fuzionează — uneori aliaj indestructibil — tendințe și direcții etice aflate la antipod, soluții active de viață cu altele ce nu pot fi acceptate, idealuri confirmate de evoluția istorică și altele dovedite a fi utopice.

Dar, din tot acest amalgam, istoria noastră literară va delimita cu multă precizie cele două mari și impunătoare filoane care au dat viață adevărată operei sale și i-au inoculat seva trăiniciei. A fost mai întîi torentul venit din solul țării, crescut din aceste meleaguri, îmbogățit necontenit de mii și mii de firicele nevăzute, ce nu reprezintă altceva decît amărurile, necazurile, aspirațiile și dorurile oamenilor simpli. In mijlocul lor, oameni de o nestrămutată dîrzenie sufletească, de o neînduplecată conduită morală, neiertători, aprigi, știind să răsplătească nedreptatea, a crescut Galaction, iar moștenirea lor s-a transmis cu atîta vigoare și trăinicie, încît îi recunoaștem pecetea strălucitoare dealungul întregii sale opere. Dar singur, acest filon n-ar fi rezistat intemperiilor vremii, n-ar fi rezistat poate doctrinei teologice cu toate corolarele ei, dacă în anii tinereții, scriitorul nu ar fi cunoscut ideologia socialistă, dacă nu s-ar fi dovedit sincer receptiv la ideile noi care circulau atunci în rîndul tineretului nostru. Urmărea cu ardoare disputa artă pentru artă — artă cu tendință, aducea la internat, ascunse sub manta — **Criticile** lui Gherea — încă din liceu el și amicii lui se considerau **„...socialiști și partizani ai lui Gherea"** exclamînd cu mîndrie **„...dreptatea, avîntul, viața și viitorul erau cu noi"**. A scris despre acești ani cu înfocare, arătînd necontenit cît de mult datorește el ideilor socialiste și ce amprentă puternică, de neșters, au lăsat asupra lui. **„Am crescut în adierea acestor nobile fanfare. Am învățat de pe băncile primelor clase secundare, că poetul adevărat este un profet..."** A frecventat adunările și manifestațiile socialiștilor și s-a înfierbîntat de dorurile spre mai bine ale proletarilor muncii și ideii: **„Am văzut POEZIILE lui Vlahuță în mîinile unui vizător, participant la întrunirile socialiste din sala Sotir. Autorul trecea, cu drept cuvînt, ca unul dintre profeții fericirilor viitoare, pasionat așteptate de proletariatul și de tineretul anilor 1880—1890".**

A fost un scriitor militant nu numai în operele sale de largă respirație, romanele „Papucii lui Mahmud", „Doctorul Taifun", „Roxana", nuvelele „Gloria Constantini", „De la noi la Cladova", „Lîngă apa Vodislovei", care desbăteau problemele morale și sociale proprii anilor respectivi, dar și în activitatea sa publicistică. Ziaristul Galaction, poate anul din cei mai străluciți din cîți cunoaște literatura noastră, a fost un pătimaș militant în slujba ideilor de dreptate și egalitate socială. A fost un acuzator al unor vremuri și a unor oameni nedemni, lipsiți de o elementară probitate morală. A fost procurorul sever și neînduplecat al lumii burgheze. Pamfletar fără a cultiva un arsenal de cuvinte răsunătoare și fără duritățí de expresie a rostit simplu adevăruri cutremurătoare și a lovit cu biciul mîniei sale îndreptățite ipocrizia, venalitatea burgheză, cupiditatea, politicianismul scabros, rapacitatea claselor suspuse, imoralitatea și inconștiența lor. N-a mers pe ocolite și n-a scăpat nici un prilej pentru a desena conturul tragic al societății în care adevăratele valori erau călcate în picioare. Citiți articolele sale despre Eminescu, Caragiale, Macedonski, Vlahuță, Trădem, Emil Gîrleanu. Citiți mai ales admirabilul **Birtașul Dobrogeanu - Gherea** usturător pamflet la adresa politicianismului mîrșav din anii aceia și veți recunoaște în toate aceste pagini sentințele fără drept de apel pe care Galaction le-a rostit la adresa unei societăți muribunde. Sînt uneori numai simple constatări enunțate lapidar ce vor să denunțe un adevăr sau paragrafe ample de o ironie dureroasă, dar pot fi citate astăzi și date de exemplu pentru clarviziunea cu care Galaction — cel ridicat din mijlocul poporului și cel crescut sub influența ideilor socialiste — a depistat racilele vremii sale. Pentru că a văzut cangrena socială și nedreptatea uriașă a timpului, Galaction a căutat căile de îndreptare, a vrut să fie profetul vremilor viitoare. Acestea sînt cele două mari ipostaze ale personalității sale: **acuzator și profet**. Din dragostea aceasta, pentru **„cei mai mulți, cei mai buni, cei mai nedreptățiți dintre noi !"** a crescut în anii aceia această dublă și unică în același timp atitudine. De aceea, a privit **„cu drag și cu admirație"** pe neînfricatul luptător al proletariatului I. C. Frimu, căruia îi spunea **„Scump prieten, inimă fierbinte și suflet de apostol ! Ai voit să mîntuiești pe frații tăi, ai voit binele poporului, ai voit să potrivești cu rîndeaua de tîmplar sublim nodurile și scrîșnelile blestematei trupine sociale !"** S-a apropiat de socialism, pentru că a fost totdeauna un adînc iubitor al poporului, al norodului în suferință și aceasta l-a ferit de marile păcate și îngustimea de vederi a clerului. S-a ridicat adeseori cu mult deasupra concepției de resemnare creștină și renunțare și a devenit tribun al luptei pentru o altă lume deși nu-i întrevedea clar înfățișarea, deși căile de acțiune nu le cunoștea întotdeauna prea bine. În sufletul său s-a petrecut marea dramă de a nu fi fost pe deplin luptător și făclier, de a nu fi putut da **„înregimentarea"** sa, după cum singur mărturisește. S-au zbătut în inima sa două concepții contradictorii ; împăcarea cu destinul și acțiunea pentru schimbarea lui. Realitatea a fost mult mai puternică, faptele și evenimentele vremii l-au solicitat pe el cel rămas mereu credincios poporului și idealurilor tinereții. Și cînd în 1917, în răsărit s-au ivit zorile noii lumi, Gala Galaction a fost unul din scriitorii care au militat deschis, în acei ani, sub steagul proletariatului. El a spus deschis : **„...simțim cum se înalță spre cerurile dreptății din oceanul social, viitoarea societate socialistă ! O așteptăm, o chemăm, sperăm în așezările ei mai echitabile și predicăm entuziasmul salutar !"**. Sînt rînduri scrise în 1919. Și tot în acești ani de maximă apropiere de clasa muncitoare, sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, Gala Galaction a salutat întrunirile, luptele și demonstrațiile proletariatului și a cerut scriitorilor să dea o **„literatură pentru cei mulți și dornici"**.

El a chemat alte vremuri și a întrevăzut apropiata victorie a clasei muncitoare : **„Proletariatul romînesc merge înainte în cete de sute de mii de oameni, spre țelul precis și sigur. Biruința este de partea lor".**

Și de aceea, cînd a sosit **„ora mult așteptată"** cum numește Gala Galaction printr-o splendidă imagine actul de la 23 August, cel ce a stat tot timpul pe baricadele demnității, progresului, umanității, pe pozițiile de luptă ale poporului a putut spune fericit : **„Ora mult așteptată a sosit într-o noapte cînd inimile noastre se strîngeau de teamă și casele noastre se năruiau...**

A sosit după o cale lungă, printre ruine, printre morminte și printre tunurile fumegînde... A sosit !...

Fă-te epocă, fă-te veac, oră mult așteptată !".

Exemplul lui Galaction ; exemplu de cinste, de integritate sufletească. Cronicar al veacului său, prezent în actualitate și tocmai prin aceasta mare scriitor. Gala Galaction ne face să ne gîndim și mai mult la rosturile și datoriile mînuitorilor condeiului. Datoria de a nu obosi, de a te ști mereu în slujba poporului, în slujba vieții active. Gala Galaction a rămas mereu prezent pe tribunele vieții, a rămas mereu încrezător în triumful omului, a forțelor păcii și luminii.

Cît de vibrante și mereu actuale sînt cuvintele sale scrise în 1955 :

„Cred în pacea în toată lumea. Cred în puterea irenică a poeziei și a artei. Cred în idealul marilor profeți de ieri și de azi ! Cred că lumea noastră își va găsi voința și energia de a se întruni la un suprem areopag al înțelepciunii și al umanității !"

Pentru toate acestea, poporul îl prețuiește și îl cinstește pe slujitorul său devotat.

V. RÎPEANU

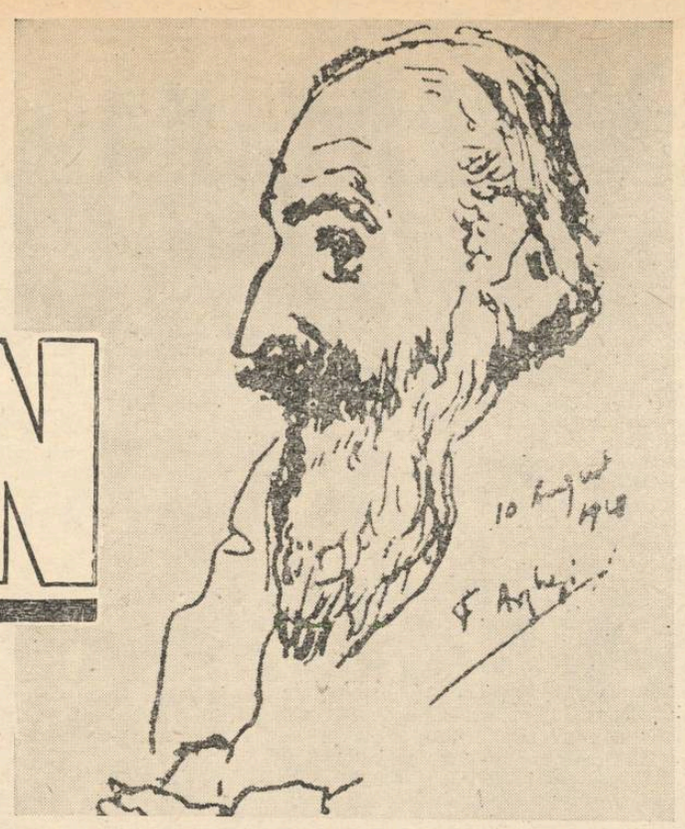

Scriitorul văzut de TUDOR ARGHEZI

O excursie cu Gala Galaction

Cu părintele Gala Galaction m-am înțeles și m-am împrietenit după ce ne-am cunoscut mai bine. Acum 13 ani, într-o dimineață, m-a întrebat :

— Corbeo, nu vrei să mergi cu mine la Cernica ?

— Merg !

De la început mi-a dat cîteva indicații. La Cernica locuia și un mitropolit. Eu nu avusesem de-a face cu mari fețe bisericești și mă codeam, spunîndu-i că n-aș intra în casa mitropolitului.

— Corbeo, tu să te uiți la mine ce fac, și să faci și tu la fel.

— Mă tem, părinte, mă tem să nu spun vreo necuviință... Sînt ateu, nu cred în dumnezeu...

— Mitropolitul are o vastă cultură, măi, și nu s-ar supăra, dar mai bine ar fi să taci...

Gafa am făcut-o de cum am intrat la înalta față bisericească : eu nu i-am sărutat mîna mitropolitului, cum a făcut-o părintele Gala Galaction. Și doar mă uitasem bine ce face el... Dar mitropolitul, om cult, nu s-a supărat. A fost chiar bucuros de oaspeți. Am vorbit împreună, am vizitat mînăstirea, via.

Pînă la Cernica am aflat o mulțime de lucruri de la venerabilul meu prieten. Mi-a vorbit de poetul Anghel, de nenorocirea care-l lovise la sfîrșit. Apoi mi-a vorbit de tinerețile lor, a lui, a lui N. D. Cocea, a lui Anghel și a lui Tudor Arghezi.

La ei boema și romantismul se înfățișa cu totul sub alte forme. Se duceau de exemplu la mînăstiri și furau cranii. Fiecare poet sau prozator nu-și dorea, nici mai mult nici mai puțin, decît să aibă pe masă cel puțin două cranii omenești. Craniile le aduceau aminte că sînt muritori de rînd, cu toate că visurile lor erau de nemuritori. Noaptea, aprindeau lumînările în cranii, zicînd că e mai poetic și mai ales ziceau că-i inspiră...

Părintele Galaction și Nicu Cocea îl vizitau pe Tudor Arghezi la Cernica. Bineînțeles se duceau pînă acolo pe jos, căci în tramvaiul tras de cai nu aveau loc, și chiar dacă ar fi avut loc nu-i ducea decît cel mult un kilometru, căci Bucureștiul, pe vremea aceea, se întindea de la Podul de piatră și pînă la Mihai Vodă. Nu erau case nici în Parcul Domeniilor, nici în Cotroceni, și nici în multe locuri pe care astăzi s-au ridicat palate. Erau gropi și dudău în Parcul Domeniilor. Erau pustii Cotrocenii.

Nicu Cocea și Gala Galaction se duceau încărcați cu bunătăți la Cernica. Fiecare se ducea cu cîțiva harbuji, pîini și alte bunătăți. Se așezau sub stejarul cel bătrîn, de pe malul iazului, citeau versuri, își spuneau povești și își aduceau aminte de toate. Se certau pentru idei și principii și se trezeau recitînd versuri sau comentînd cărțile apărute.

— Ne-a legat, pe toți trei, o prietenie mare, adevărată. Ne-am înțeles unii pe alții. Toți trei avem principii și concepții umaniste despre viață și societate.

Îmi plăcea să-l ascult vorbind pe părintele Gala Galaction.

— Vedeți voi, iaca de ce, m-am apropiat de comuniști. Eram socialiști de tineri. Așa eram socotiți. Tot ce am scris, în tot cursul vieții mele, am scris pentru o viață mai bună, mai dreaptă.

Nu știu de ce îmi amintesc toate astea, azi, cînd venerabilul meu prieten, Gala Galaction, a împlinit 80 de ani...

Dumitru CORBEA

În primăvara vieții

Este în Gala Galaction încă din începuturile scrisului său un spirit protestatar față de oficialitate și față de convenționalismele burgheze. Chiar revista Zig-zag *din 1896, pe care o scotea la placa litografică cu cîțiva colegi de învățătură, reprezintă o atitudine* ostilă *liniei dogmatice în care se predau cursurile de literatură de la „Sf. Sava", liceu obligat prin excelență „personalităților liberale". Revista liceenilor de-atunci se îndrepta spre cenaclul lui Macedonski, acest reprezentativ poet antimonarhic, ostracizat și continuu prigonit de vîrfurile burgheziei. Grigore Pișculescu, recenzînd volumul* Excelsior, *în numărul din 1 ianuarie 1896 al* Zig-zag-*ului scria :*

„Cu toate că ne-am încrucișat de multe ori drumurile — prilejuri cu care îmi făceam totdeauna plăcerea de a-l saluta — niciodată n-am îndrăznit să-l privesc drept în ochi, salutările mele erau respectuoase și plecate.

Acum vreo lună însă, cînd l-am reîntîlnit, întîmplarea a vroit să ne găsim față în față și în scăpărarea cîtorva clipe, mi s-a părut — o simplă anacroză a articolului acestuia — o figură superb distinsă. O figură a cărei limpiditate de trăsături, noblețe de expresie, frumusețe de ansamblu, constituiesc manifestarea văzută a existenței unei înalte sensibilități, ecoul în forme al armoniei sufletului de poet — al acestui suflet în care o combinare de gînduri revine simfonic frîntă în regularitatea ritmului în care o stare comună psihică e colorată fantezie — a acestui suflet în care totul e melodie și ordine.

Auzisem deseori vorbindu-se de D. Macedonski și de opera sa, dar de rău în majoritatea cazurilor ; și cum nu-l citisem, natural a fost o vreme cînd am avut în privința-i cu totul alte păreri decît cele pe care le am acum".

Redacția Zig-zag-*ului era în casa elevului Grigore Pișculescu, din strada Semicercului 5. Acolo se întruneau o mînă de colegi de învățătură și vîrstă : Tudor Arghezi, N. D. Cocea, încercat de vicisitudinile vieții și cu o școlaritate întreruptă, A. Șarenga, Mihai Pașcanu, Popescu-Dufu, Iuliu Dragomirescu, Boțulescu, N. Petrescu-Comnen, etc., citind operele scriitorilor timpului, printre care ale lui Emil Zola, Fedor Dostoievski, Eminescu, Anatole France, Verlaine, Paul Adam, comentîndu-le, discutînd compozițiile lor literare, și publicînd în periodicele de stînga, mai ales în* Adevărul. *Frecventau sfioși casa lui Gherea din strada Polonă, audiau ședințele cercurilor socialiste de la Sotir, citeau* Adeverul ; *concomitent, se alăturau boemei lui Macedonski. Și-n acel cenaclu tineresc, căruia, peste ani i s-a alăturat învățătorul visător Vasile Dumitrescu-Demetrius, s-a cimentat una dintre cele mai rodnice prietenii din literatura română : Tudor Arghezi, Gala Galaction, V. Demetrius și N. D. Cocea.*

In fruntea Liniei drepte, *din care au apărut numai cinci numere și în paginile căreia Gala Galaction a început* Scrisorile către Simforoza, *purtătorii noilor daruri se prezentau astfel la 15 aprilie 1904 :* „Noi dăm artei, în concepțiune universală și multiplă, zona superioară ; dar de la ea pînă la noi cești preocupați într-o climă mai relativă și brutală se stratifică destule convențiuni, care să ne încurce condeiul ca un bumbac. Acest bumbac ce pare din depărtare nori încărcați cu belșug, mîncat în cantități surprinzătoare, tăvălit în zahăr — porții — ne-a lăsat loc să năzuim la aprinderea lui totală. E un ideal pentru toată viața. Răbdarea și hotărîrea sînt cu noi. Pentru ce orizontul atît de senin să fie spurcat, ci nu senin ?"

Aug. Z. N. POP

N. TONITZA: „Omul unei lumi noi"

PORTRETE

În seria magistrală a *Figurilor contimporane*, pe care prin 1912 le desena Iser, se află și un portret al părintelui Galaction. E o lucrare condusă cu energia imperioasă proprie artei lui Iser ; întretăierea fulgerată a două urme de creion scrie pe obraz sugestia unui volum în muchii ; și, grea, linia cioplește lespedea unei mîini puternice. Figura toată are un accent ferm : creștetul ascuțit, barba dreaptă. Simți bine că liniștea modelului nu este moliciune. Și nu te miri că atunci, prin 1912, condeiul omului care șade calm în portretul acesta a iscat în nuvela romînească o răsucire inedită de pasiune.

Dar să mai zăbovim lîngă desenul lui Iser. Fiindcă, privindu-l, gîndul nostru se va găsi împresurat de încă alte înțelesuri, pe care le vădește existența lui Gala Galaction. Iată, de-asupra ochilor țintiți drept înainte, sprîncenele stufoase stau înălțate parcă a uimire. Peste chipul acesta zămislit din linii tari plutește duhul unei întrebări. Să fie oare pentru că omul din portret „pare (...) nedumerit de propria sa ființă" ? Asta am citit în comentariul lui P. Locusteanu, care, în revista *Flacăra* și apoi în albumul editat în 1913, însoțea, precum o ramă pretențioasă și niței obraznică, desenele lui Iser. Dar nu, întrebarea care-l stăpînește aici pe scriitor nu privește lăuntrul ființei sale sufletești, ci e îndreptată în afară. Cu ochi care cată departe, Gala Galaction seamănă mai degrabă a interoga sfinxul istoriei : nedumerirea lui îmbrățișează vremea strîmbă în care-i era dat să viețuiască. Căci aruncîndu-și privirile jur-împrejur, pînă în colțurile afunde de țară prin care-l mînau îndatoririle slujbei sale, scriitorul dădea mereu peste nedreptate. Sub nu știu cîte fețe, în osebite locuri, îl întîmpinau mizeria și pătimirea celor mulți. Odată străbătea niște drumuri mocirloase, într-un ținut frumos și nefericit, unde din loc în loc, sfidînd sărăcia țăranilor, se iveau trufașe, în chip de adevărate castele, locuințele proprietarilor. Și în satul în care poposise au venit la dînsul oamenii, să i se jeluie că neamul lor sărman e supus și acestei nebănuite vexațiuni : la ei, învățătorul are cîrciumă și, în loc să facă școală, copiii sînt siliți să vîndă în prăvălia cîrciumarului. Autoritățile îi țin partea, plîngerile lor nu le-au luat în seamă ; a fost o anchetă și n-a schimbat nimic. După ce i-au povestit durerea lor și l-au rugat fierbinte să-i ajute, oamenii s-au dus. Iar scriitorul, rămas singur, a lăsat capul pe masă și a lăcrămat : „O, sărmani amăgiți ! Ce putere, ce trecere credeți că am eu !" Era în stare, cel puțin, „să zgîrie" „egoismul masiv" al stăpînitorilor ? *„Mă simțeam nevoiaș, zdrobit, pierdut, ca într-un fund de prăpastie, pe cînd de-asupra mea tronau coloși de piatră, într-o temută îmbrățișare de solidaritate și de sfidare. Cum să urci pînă acolo, cum să poți să răcnești măcar, să se audă acolo sus, suferința și desnădejdea celor ce răctie cu unghiile fundul acestei văi !"* Dar Gala Galaction se înșela. Căci nu știa încă să vadă cealaltă solidaritate, a celor mulți, mai tare decît zidurile potrivnice : solidaritatea care nu imploră, ci impune, cucerind. De aceea, bunătatea lui simțea rotindu-se asupră-i umbra neputinței. Ceva din starea aceasta de suflet a prins Camil Ressu, într-un desen remarcabil care datează din 1915 ; pe chipul scriitorului, în ochii și pe buzele lui, portretistul ne-a lăsat să zărim nu știu ce candoare tristă, nu știu ce mîhnire.

Dar îi era sortit inimii generoase a scriitorului să îndure și priveliștea unor zile de mai aspră, de mai dezonorantă mizerie. Războiul din 1916 trecuse, lăsînd în urma lui o dîră imensă de suferințe ; Gala Galaction recunoștea în preajma sa „icoane și fiori de tragedie care rup cumpătul cel mai robust și te răstoarnă". Sînt vorbe ce aparțin unuia din articolele pe care, în 1919, scriitorul le-a publicat în gazeta *Socialismul :* acolo unde semnătura sa era vecină cu aceea a lui Tonitza. Căci *Siluete*(le) *de o clipă* pe care le așternea îndurerat Galaction se întîlneau, cîteodată chiar pe aceeași pagină, cu desenele politice, de indiscutabilă virulență, pe care le aducea pictorul. Iar numele lor s-au prins atunci, prin 1919 și 1920, pentru totdeauna laolaltă în portretul de aleasă calitate coloristică pe care i l-a pictat Tonitza. Gala Galaction stă, în această superbă efigie, concentrat, cu ochii parcă închiși, ai zice refuzînd să mai vadă spectacolul mizeriei ; ...pe care totuși îl vede, pentru că sufletul său vibrant îi strigă într-una să se aplece spre cei apăsați și umiliți. Spre invalizii de război care cerșesc, nenumărați, în această vară a lui 1919, pe calea Victoriei, spre copiii flămînzi care umblă pe drumuri, orfani fără căpătîi, în indiferența vinovată a autorităților. Dar, evocînd jalea acestor năpăstuiți, glasul scriitorului nu e pătruns numai de milă și de duioșie ; ci lasă auzită indignarea unui luptător, care clamează patetic : „Impărțiți altfel bunătățile pămîntului, (...)ucideți balaurul cu mii de capete al capitalismului..." Un luptător care nu se sfiește să denunțe ipocrizia oficială, fie, între altele, și aceea care a dictat minciunile roze de tipul idilismului semănătorist. Căci iată, de pildă, aceste rînduri, apărute în numărul din 13 octombrie 1919 al *Socialismului,* care nu-mi amintesc să fi fost semnalate în ultima vreme : *„Artiștii noștri burghezi, inconștient și adorabil fătarnici, au fabricat o țărănime convențională, bună ca pîinea caldă, voioasă la muls ca o oaie și sentimentală și uitătoare de răul îndurat și iertătoare ca Genoveva de Brabant".* Omul care dădea la iveală aceste gînduri lucide, are, în tabloul lui Tonitza, un cap aspru. Cu sprîncenele înălțate împungător, mai mult decît întreabă, el mustră. Un fel de gravă, aproape aprigă deciziune îi stăpînește fizionomia. Insă o deciziune care așteaptă să treacă îndată în act. Căci iată o impresie cărei nu i te poți sustrage cînd privești portretul : deși poza modelului e perfect calmă, el pare să iasă cumva din tablou, să ne vină drept în față. Lucrul nu e nici efectul unui relief sezisant, și nici nu izvorăște numai din punerea în pagină ; ci e, mai degrabă, urmarea perspectivei de jos în sus pe care-a adoptat-o pictorul ; a faptului că linia orizontului e foarte joasă, și distanța, contrasă în tablou, de la ea pînă la primul plan, apasă cumva asupra acestuia : adică asupra modelului. Detalii doar de ordin tehnic ? Dimpotrivă, aici trebuie să citim o metaforă. Mai ales că opera lui Tonitza își declară limpede intențiile simbolice. Să privim, așadar, coșurile de fabrică pe care pictorul le-a rînduit la orizont ; panglica lor de fum filfîie alegoric și în atîtea din desenele politice ale lui Tonitza. Indărătul figurii lui Galaction, portretistul n-a așezat un peisaj : i-a dat drept sprijin însuși viitorul ; l-a împins spre noi, în tablou, dacă se poate spune așa, cu forța viitorului. De aceea, chipul acesta sever adună în el o categorică certitudine: pentru că acum scriitorul aude „puterea celor mulți", care „se ridică, se zbate, clocotește". Cînd se gîndea, cu cîțiva ani în urmă, prin 1913, la prefacerile revoluționare, la cei care le prezic, scriitorul își repeta cu îndoială această vorbă biblică : „Cine știe ce spune proorocul ?" Iată, acum, la lumina proaspătă a Revoluției din Octombrie, iubitorul de oameni care fusese întotdeauna Galaction a înțeles „ce spune proorocul" ; a devenit el însuși profet al unor prefaceri curajoase : „Omul unei lumi noi", cum și-a botezat Tonitza portretul. Acum, în anii 1919—20, scriitorul a dezlegat întrebarea ce-i stătuse atîrnată, vreme îndelungă, de-asupra conștiinței. I s-a lămurit sensul veacului : „Biruința este de partea lor", a proletarilor ; „dreptatea lor e soră cu stelele nemuritoare".

Dar aveau să mai treacă decenii, pînă ce dreptatea aceasta să ni se arate în sfîrșit victorioasă. Cînd i-a ieșit în întîmpinare, în zilele care au venit odată cu August 23, scriitorul avea căutătura pătrunzătoare și bună și chipul unui patriarh : așa cum l-a înfățișat, de data aceasta într-un ulei, vechiul său prieten Iser. Masiv, cu fața pierdută într-o barbă mare, albă, Gala Galaction șade într-un jilț. Dar, sprijinindu-se gospodărește cu mîinile, îl vezi parcă gata să se ridice : ca să-i ajute pe asupriții de ieri în strădania lor liberă, ca să desfășoare — cum s-a și întîmplat în acești ani de după 1944 — o largă activitate cetățenească. Sau ca să se trudească, sol vrednic înfășurat în hlamida unei bătrînețe venerabile, spre acel „suprem areopag al înțelepciunii și al umanității" pe care, într-un articol scris cu cîțiva ani în urmă, îl visa și îl socotea cu putință. Acolo unde ar fi rostit solemn și simplu această mărturisire : „Cred în pacea a toată lumea".

Dan HĂULICĂ

CRONICA DRAMATICA

„IN VALEA CUCULUI" de Mihai BENIUC

(Teatrul Național din București)

Mihai Beniuc nu se dezice nici atunci cînd temporar părăsește tărîmul versului. Dimpotrivă în teatru sau proză aduce în tonalități noi și cu mijloacele specifice genurilor respective, aceeași pasiune fierbinte pentru actualitate și mersul nostru înainte spre socialism. Dar la Mihai Beniuc dezbaterea pe plan artistic a problemelor actualității se conjugă într-un aliaj perfect cu permanenta definire a rosturilor majore ale artei noi și a menirii ei sociale. De aici pornește, credem noi, și farmecul cu totul inedit și turburător al primei sale creații dramatice: dintr-o îmbinare perfect artistică a acestor două planuri ce au stat mereu la baza creației lui Beniuc și-au generat lucrări de mare și nepieritoare artă. Mihai Beniuc nu și-a propus *In Valea Cucului* să aducă în fața spectatorilor numai un episod semnificativ și plin de învățăminte prețioase din realitatea imediată a zilelor noastre, ci să și demonstreze ce anume datorii îi revin scriitorului situat pe pozițiile de luptă ale clasei muncitoare și operei create de el în complexul fierbinte de evenimente al actualității. Nu trebuie să așteptăm căderea cortinei asupra ultimei scene pentru a ne da seama că Mihai Beniuc precizează în permanență și cu evidență, dar fără ostentație didacticistă și moralizatoare, componentele etice și artistice ale teatrului în anii de construcție a socialismului. A fost unul din obiceiurile preferate ale poeților dramatici din toate vremurile, cîți au privit arta scenei ca avînd o finalitate constructivă și înrîuritoare asupra omului, această permanentă stabilire a menirii ce trebuie să o aibă piesa de teatru. Mihai Beniuc nu dislocă din țesătura piesei, anume fragmente cu caracter teoretic. Rosturile teatrului, așa cum trebuie el să fie, armă de luptă în mîna maselor, pildă vie de învățătură: „toate le înțelegi mai bine ca-n viață, apoi te întorci mai luminat acasă" sînt definite de Mihai Beniuc pe cuprinsul celor trei acte, dar nu prin simple aserțiuni lipite intrigii, ci încorporate organic acțiunii, conflictului și personalității eroilor. Ideea pe care piesa lui Mihai Beniuc o acreditează artistic este tocmai încrederea pe care masele o acordă artei militante și forța ei extraordinară, mobilizatoare și demascatoare, atunci cînd ea pornește din realitățile concrete de viață, cată să le dea un răspuns și reușește într-adevăr să aducă o soluție întrebărilor existente într-un moment dat. Vom observa deci că Mihai Beniuc, scriind o piesă de acută actualitate, scrie în același timp într-o perfectă îngemănare și „arta poetică" a dramaturgiei noi. Și trebuie să recunoaștem că autorul reușește admirabil atît din punctul de vedere al consecvenței ideilor, cît și al tehnicii artistice. Mai întîi: Mihai Beniuc fixează prin replicile a patru personaje (Toma Căbulea, Cătița, Cătărig și Bădescu) care anume sînt cerințele unui teatru partinic ce poate avea o influență eficace asupra maselor și mai precis ce așteaptă oamenii muncii de la creatorul de artă, răsturnînd optica îngustă viciată din pricina înțelegerii stereotipe a unor legi artistice, asimilate bucheresc de scriitori fără contact cu viața (vezi aici personajul Eduard Forțian). Plecînd de aici, Mihai Beniuc a scris o comedie de la care spectatorul pleacă mult îmbogățit sufletește, cu noi și prețioase cunoștințe despre lumea și viața noastră de astăzi, o comedie care unește vorba de spirit, de o foarte bună calitate cu o finalitate etică evidentă, comunicată aceasta din urmă însă pe calea glumei („Omul învață de la teatru" spune Cătița) pricepe asistînd la cele trei acte ale piesei, cît de perfide sînt uneltirile dușmanului și crimele de care se servește el („Vede care sînt dușmanii și hoții și devine mai vigilent" spune în continuarea replicii de mai sus tot Cătița).

Piesa lui Mihai Beniuc plecînd de la o observație îndelungă și atentă a realității, a faptelor, elaborate într-un proces de creație artistică, la valoarea lor generală și simbolică, nu țintește obiective lăturalnice, ci întreprinde o operă de educație colectivă, adresîndu-se maselor largi cu țeluri precise și bine determinate („Tot poporul devine mai vigilent. Se deschid o mie de ochi. Și o mie de ochi văd mai bine"), iar oamenii buni sau răi, se recunosc în eroii piesei (sinteze cu multă pricepere artistică lucrate), desfășurarea acțiunii avînd astfel farmecul inalienabil al deplinei autenticități („Și să facem să se vadă ca-n oglindă" spune Toma Căbulea), iar piesa urmărește să aducă partea sa de contribuție prin această ascuțire a vigilenței oamenilor muncii și prin exemplul oferit de figura luminoasă a lui Toma Căbulea, la preîntîmpinarea manevrelor celor ce se află potrivnici vieții noi („Noi să facem teatru și să strigăm înainte de a fi ei gata: (dușmanii n. n.) „Mărgeaua" — spune Toma Căbulea. Dar Mihai Beniuc, cum arătam, a făcut aici operă de artă, a distilat din realitate (după cum mărturisește și în program) oameni, fapte, întîmplări, conflicte, alegînd pe cele caracteristice și esențiale, fără a se depărta însă de la adevărul vieții. (Tipicul te privește pe dumneata, noi venim cu adevărul" spune activistul Cătărig scriitorului Eduard Forțian). In această îngemănare perfectă dintre arta poetică și realizarea operei propriu-zise, noi recunoaștem una din acele trăsături definitorii pentru personalitatea artistică a lui Mihai Beniuc. De aici pornesc și celelalte însușiri ale piesei, amintite de noi din păcate numai în treacăt fără posibilitatea unor argumentări. Și aceasta deoarece *In Valea Cucului* este o lucrare dramatică ce-ți solicită atenția din diferite puncte de vedere. Am vorbit despre patosul militant partinic al acestei piese, despre modul convingător cu care autorul demonstrează triumful noului, chiar atunci cînd momentan forțele reacțiunii reușesc să înnoade „o țesătură, o urzeală cu rădăcinile pe sub pămînt", cum spune Toma Căbulea. Și din acest punct de vedere, cu prisosință pilduitor mi se pare chipul personajului central al piesei. Erou pozitiv de comedie pentru lumea satului nou, pînă acum dramaturgia noastră nu realizase unul cu un profil memorabil. Toma Căbulea ni se pare a fi primul și, deși construit aparent pe unele coordonate tradiționale ale literaturii noastre, fiind adică — așa cum s-a mai spus — hîtru, mucalit, inteligent și ager la minte, el este ca personaj literar absolut nou, reprezentînd o reacție împotriva modului neosemănătorist de a mai vedea încă omul de la țară. Toma Căbulea este un țăran angajat în lupta pentru socialism. Istețimea și agerimea sa, fosforescența sa intelectuală, bunul său simț, perspicacitatea și curajul său — trăsături ce au fost subliniate în unele cronici publicate pînă acum — sînt puse conștient și deliberat în slujba idealurilor partidului și îndreptate deschis împotriva dușmanului. Deși, de la început pînă la sfîrșit, el nu părăsește tonul mucalit, deși simulează tot timpul gluma și o privire hîtră asupra vieții, el știe să desghioace în adîncime faptele și să dibuie cu pătrundere firele lor ascunse. Toma Căbulea e un luptător pentru socialism, cu toată înfățișarea lui mucalită. Ceea ce a reușit Mihai Beniuc să releve aici este faptul că viața nouă triumfă la sate datorită acestui sprijin nelimitat de care masele largi de oameni ai muncii (întruchipați de Toma Căbulea și apoi în intensități deosebite de ceilalți eroi pozitivi ai piesei) îl acordă politicii partidului și știu cum să acționeze pentru a curma răul din temelii.

Desen de SILVAN

Valoarea piesei lui Beniuc în contextul dramaturgiei noastre actuale este de primă importanță. Piesă agitatorică, piesă cu caractere pregnant desenate (ne-am oprit numai asupra lui Toma Căbulea din pricina spațiului restrîns). Piesă cu valoare educativă scrisă cu o cuceritoare vervă *) și cu știință a mișcării scenice, *In Valea Cucului* este, pentru a parafraza ce spunea cu mulți ani înainte Camil Petrescu, nu numai un strălucit examen de autor dramatic ci și o piesă ce va rămîne.

Drumul ei spre mase a început în mod fericit pe scena unui teatru slujit de cîțiva mari actori. Nu am vrea să reluăm și noi elogiile îndreptățite ce s-au adus acestei distribuții mînuite cu atîta pricepere de un încercat regizor de comedie: Sică Alexandrescu. A observat oricare spectator că artistul poporului Vasiliu Birlic a fost un țăran autentic, că profunzimile acestui text de comedie și-au găsit tălmăcirea scenică adecvată. Am avut bucuria să asistăm la un joc interiorizat bazat pe subtile nuanțări ale replicii. Din restul distribuției remarcăm de asemenea, pe Al. Giugaru, Silvia Dumitrescu-Timică, Niky Atanasiu, Natașa Alexandra, Marcel Anghelescu, Ileana Iordache și creația remarcabilă a Elenei Sereda care a știut să redea farmecul și naturalețea cuceritoare a Cătiței. Actriță tînără de mari resurse, Elena Sereda se află de la un rol la altul în plin progres.

E greu să apreciezi fiecare prezență din piesă. Noi am vrea să spunem că în afara unor mici excepții, distribuția a avut o armonie și un echilibru — ce am vrea să o întîlnim cît mai des. Ne-au nedumerit și pe noi decorurile stilizate, imobile, reci, care „n-au jucat" și nu s-au mulat pe trupul piesei. Au rămas tot timpul în afara acțiunii.

★

Am asistat la două spectacole cu *In Valea Cucului*. Ambele cu săli pline, au captat de la început atenția publicului care s-a menținut trează pînă la ultima cădere de cortină. Sala participa din plin la mersul acțiunii. S-a rîs din belșug, s-a aplaudat frenetic. Imaginea oamenilor de pe scenă a rămas în inimile spectatorilor.

Ce-și poate dori mai mult un autor dramatic?

Valeriu RÎPEANU

---

*) Unii cronicari au redus problema **„caracterului popular"** al piesei la vorbele de duh, maximele și snoavele aflate în vorbirea personajelor. Este aci o înțelegere unilaterală. **„Caracterul popular"** al piesei lui Beniuc rezultă, așa cum implicit am încercat să arătăm din întreaga concepție asupra rostului artei (concepție ce este a poporului), din modul de a vedea figura țăranului nou, de a-i înțelege caracterul și țelurile sale. **„Caracterul popular"** al piesei lui Beniuc ține deci de concepția intimă a piesei, de intuirea perfectă a sufletului și dorințelor țărănimii noastre muncitoare în etapa actuală de luptă și nu de simple formule lexicale.

LINGVISTICA ȘI FILOLOGIE

DICȚIONARUL LIMBII ROMÎNE MODERNE

Vladimir STREINU

S-a spus cu oarecare dreptate despre epopei, că genul le-ar fi evoluat în romanul modern, ceea ce a dat iluzia dispariției lor; mai adevărat este însă că epopei continuă să apară sub forma dicționarelor lingvistice. Că un roman, oricît de cuprinzător este o epopee, afirmația rămîne metaforică, în timp ce, din situația epopee = dicționar, dispare orice intenție figurativă. Esența străvechiului gen narativ, disociată de materialitatea eroilor-indivizi, se regăsește fără pierderi în dicționarele lingvistice.

Deschizînd astfel Dicționarul Limbii Romîne Moderne, luăm cunoștință fragmentar, dar cu putința recompunerii fragmentelor de întreaga istorie a poporului romîn; de la absența unei organizații administrative proprii din arhaic, cînd se recunoșteau între ei, înțelegîndu-și unitatea, numai prin limba comună (ceea ce a făcut ca la ei singuri cuvîntul limbă să însemneze și popor) de la confesiunea lor inițială, de o vîrstă cu limba și oarecum dată, care a deslocuit statutul juridic roman și i-a ținut locul veacuri în șir (cuvîntul lege ajungînd din cauza aceasta să însemneze și religie, de la constituirea lor pe feude regionale, zise „țări", cînd războaiele dintre ei erau doar conflicte între feudali, chiar cele duse împotriva unor puteri invadatoare urmărind exclusiv apărarea feudei (de unde cuvîntul moșie a luat abuziv înțelesul de țară), de la toate acele stări istorice, cîte a înghițit trecutul, ca stăpîniri succesive, invazii și băjenii, penetrații pașnice și conlocuiri de secole cu alte seminții și, trecînd prin breslele corporațiilor meșteșugărești (numite turcește isnafuri), prin organizarea capitalistă pe ideea de proprietate individuală, pînă la întocmirile socialiste de azi pe ideea de muncă și proprietate colectivă, nu este vîrstă și împrejurare de viață a poporului romîn despre care să nu ne povestească prescurtat unul sau mai multe cuvinte din noul dicționar.

Așadar, epopeile moderne sînt scrise de lexicografi; numai că ei le scriu cu ajutorul unui sistem de semne proprii, un fel de simboluri ca și matematice, care leagă între ele cuvintele privite ca valori rezumative ale istoriei, ale psihologiei populare, ale concepției despre lume etc... Căci cuvîntul tratat lexicografic este, față de evenimentele și stările totdeauna colective, pe care le povestește, ca logaritmul unei cifre incomode. Dar acești logaritmi ai vieții, ai civilizației materiale și deopotrivă ai culturii unui popor, cărora le zicem îndeobște cuvinte, nu sînt semne moarte; unele în adevăr înțepenesc definitiv, rămînînd lipite ca niște fosile de stări, care, producîndu-le, au și dispărut; cele mai numeroase și mai semnificative însă, aparținînd „fondului principal" al limbii, au în ele o putere vie, o mobilitate a înțelesului și a formei, care, expunîndu-le la unele accidente deformante, nu le sustrag totuși legilor lingvistice și astfel ele își împlinesc un destin, cunoscut numai de lingviști. Iar destinul cuvintelor e povestea propriu-zis lexicografică, cu care se ocupă dicționarele.

Autorii de pînă acum în această materie, fără să fie prea numeroși, sînt destui ca să putem stabili cîteva tipuri; unii sînt tendențioși, latinizanți sau slavizanți, ca Laurian-Massim sau Cihac, monumentali ca singurul Hașdeu și, la un nivel mai practic, ca Sextil Pușcariu, alții — cu bună metodă obiectivă ca Tiktin și mai puțin Damé, didactici și de largă folosință ca Lazăr Șăineanu și mai cu seamă Candrea. Ceea ce îi unește este punctul de vedere istoric, după care cuvintele ni se fac cunoscute de la sensul originar către cel contemporan.

Față de lucrările lor, Dicționarul Limbii Romîne Literare Contemporane (4 vol. Academia R.P.R., Institutul de Lingvistică din București, 1955—1957) întoarce tratarea lexicografică de la sensul actual la cel originar, fără să noteze etimologiile (cum nu le notase, dintre vechi, nici Damé). Schimbarea punctului de vedere a fost legitimă. Colectivul de autori, condus de prof. D. Macrea, își începea lucrul după ce societatea romînească trecuse printr-o revoluție proletară, care l-a obligat să clarifice mai întîi noțiunile revoluționare; limba și-a adăugat cuvinte noi sau numai sensuri noi la cuvinte vechi, încît procedarea colectivului, propunînd întîi sensul actual și mergînd apoi către sensul de origină, cum s-ar merge în susul unei ape, era cum nu se poate mai îndreptățit. Niciodată lexicografia romînă n-a trăit efectiv un moment mai genetic.

Dicționarul Limbii Romîne Moderne (1 vol., 1958, colectiv de autori sub aceeași conducere, cu „colaborarea parțială" a prof. acad. Iorgu Iordan), cum bine se înțelege și bine face, păstrează aceeași ordine de sensuri, de la actual la etimologic. El nu este însă numai o copie la scară redusă a celui anterior. E o ediție în adevăr prescurtată; dar adăugită totuși, suma cuvintelor din ea depășind cu „aproape 1000" cele 50.000 de titluri din dicționarul în patru volume, și remarcabil ameliorată prin însumarea tuturor observațiilor juste, pe care le-a provocat primul dicționar. În sfîrșit, peste toate, noua lucrare satisface mai cu seamă nevoia de a se cunoaște etimologia cuvintelor „pe care publicul de la noi a fost totdeauna dornic să o cunoască" și însoțește, fapt tot atît de profitabil, explicarea termenilor concreți cu aproape „3000 ilustrații și o serie de planșe, pentru ca aceste noțiuni să poată fi mai ușor reprezentate și înțelese", ceea ce face ca tipul lucrării să se asocieze cu acela, îndeosebi, al dicționarului Candrea. Ne aflăm deci în fața unui fapt de cultură, efortul colectiv de elaborare neputînd fi ajuns cu nici o laudă. Colectivul de autori, cu opera lor comună, ajută, instruește și cultivă pe orice cititor, la orice treaptă de cultură ni l-am închipui. Sensul unor cuvinte fundamentale, privind anumite funcțiuni ale conștiinței, sînt pe deplin și exemplar clarificate conform ultimei și celei mai nediscutate științe. Astfel:

„INTUIȚIE, intuiții, *s. f.* 1. *Capacitatea conștiinței de a descoperi, pe cale rațională (în mod spontan), adevăruri (pe baza experienței și a cunoștințelor dobîndite anterior).* 2. *(În filozofia idealist-subiectivă) Capacitatea de contemplare lăuntrică, datorită căreia s-ar putea cunoaște adevărul fără participarea activității raționale a conștiinței și fără ajutorul experienței. — Fr.* INTUITION *(lat. lit.* INTUITIO —ONIS)".

E sigur totuși că ediții ulterioare, profitînd de unele observații care fără îndoială se vor face în timp, așa cum s-au făcut asupra dicționarului în patru volume, spre folosul recunoscut al urmatorului, vor înainta apreciabil pe scara gradată infinitesimal a perfectibilității. De aceea o critică în cel mai exact spirit de colaborare cu merituoșii autori este, pentru orice cititor, obligația dintîi, pe care o comandă însăși calitatea lucrării.

Am propune astfel pentru ceea ce ar mai putea deveni dicționarul, atașarea la colectiv a unui scriitor-filolog. Căci, să nu se supere nici un lingvist și deci nici un lexicograf, lingvist nu însemnează numaidecît și filolog; nici scriitor nu însemnează numaidecît și filolog. Colaboratorul de ultimă lectură, la care ne gîndim, ar trebui să aparțină prin simțul limbii categoriei unui Mihail Sadoveanu, care, alături de Eminescu, Creangă și Caragiale, este unul dintre marii filologi ai limbii romîne. Acest colaborator, rudă cît de îndepărtată a scriitorilor prenumiți, n-ar lăsa nesemnalată cîte-o explicație sau definiție de termen, din care lipsește limpezimea deplină, cîte un sens neînregistrat sau cîte o etimologie mai ciudată. Cuvîntul dialectică în sensul 2, înseamnează: „metodă de cercetare opusă metafizicii, care, bazîndu-se pe legile obiective ale naturii, ale societății și ale gîndirii, privește fenomenele ca fiind în strînsă legătură și în condiționare reciprocă, într-o permanentă mișcare și dezvoltare, cu treceri prin salturi de la o calitate la alta, ca rezultat al contradicțiilor interne și al luptei dintre contrarii". Singurul pronume relativ al definiției („...opusă metafizicii, care...") s-ar crede că stă în relație cu substantivul imediat anterior, cu „metafizică" și nu cu inițialul „metodă", la care e logic să se refere. Eroarea e cu atît mai posibilă cu cît lipsește o virgulă utilisimă între „metodă de cercetare" și „opusă metafizicii", sau, dacă nu lipsește, atunci trebuia scris: „metodă de cercetare opusă metafizicii și care...", spre a zădărnici aberația că metafizica s-ar baza pe legile obiective ale naturii etc., etc... Scriitorul filolog, la care ne gîndim, ar simți că expresia a avea ceva la activul său nu conține ideea de „a fi autorul unei acțiuni grave", ci, dimpotrivă (chiar dacă uzul ar fi pe cale să devină acesta) a fi săvîrșit o acțiune meritorie. Redactorul respectiv se va fi gîndit de sigur la expresia „a avea ceva la pasivul său" și, prin substituirea frecventă de înțeles între termeni conecși, eroarea s-a putut produce. Dar unul din sensurile cuvîntului crosnă, mai puțin cunoscut, e lămurit ca „maldăr de obiecte așezate în ordine", deși maldăr, la locul potrivit din același dicționar se trece cu înțelesul cel mai propriu de „cantitate mare de lucruri (în dezordine); grămadă, morman". Popularul cirig (mai curînd regionalul) este un „instrument care servește la depănarea pe mosoare sau pe țevi a sculelor așezate pe vîrtelniță". Cine zice, fără să-și zgîrie simțul lingvistic, scule de lînă", zicere tot atît de greșită ca „sculuri de dulgher", nu e un filolog. Deci: „...depănarea ...sculurilor așezate pe vîrtelniță", așa cum de altfel se vede în același dicționar la cuvîntul scul, al cărui plural este corectul sculuri ca și la sculă, al cărui plural este tot atît de corectul scule. Mai adăugăm cuvîntul jărăgai care, la sensul al doilea, înseamnă: „senzație de arsură pe gît și pe esofag", deși, dacă „gît" (popular) nu e sinonim cu „esofag", în acest caz imposibil „arsura pe gît" se cheamă arsură propriu zisă, opăreală, spuzeală etc... numai „jărăgai" nu. Cercetarea în sondă, pe care am făcut-o, ne-a dus la rezultate numeroase, care, fie că se încadrează în categoriile de mai sus, fie că reprezintă alte categorii, cum ar fi absența unor cuvinte sau numai sensuri (cunoscute îndeajuns spre a fi menționate), făceau necesară lectura finală a acelui filolog cu simțul genuin al limbii, cu o anume știință a frăgezimilor verbale, fără de care lexicografia este ce este.

Dar să examinăm inovația cea mai de seamă a noului dicționar față de cel în patru volume, adică indicarea procesului de constituire a cuvintelor, proveniența lor, deci etimologia. Popularului a (se) aciua i se dă după Densușianu și Candrea, etimonul latin (tot popular) accubiliare, netradus (vom reveni asupra nevoii de traducere), care înseamna „a (se) culcuși, a(—și) găsi culcuș"; Hașdeu îl derivă din acquiere" a(se) odihni", Philippide — din accellare „a (se) ascunde", urmat de Pușcariu întocmai, și e destul ca să se vadă că avem de-a face cu o etimologie neclară. Nici un lingvist (în afară de Tiktin întrucîtva: „man räth, spune el theils auf lat. Quiere..., theils auf aci"), nu crede așadar că ar putea fi vorba de o formație strict romînească din aci, printr-o bine cunoscută schimbare a funcției gramaticale. Formația propriu romînească e însă mai acceptabilă, neopunîndu-i-se mai nimic, în afară de tendința automată la derivarea dintr-un verb latin. Oricum, era cazul să se declare etimologia controversată, dacă nu să se admită constituirea deplină din aci. Aceasta n-ar fi izbit simțul și poate nici „știința" limbii cît le izbește pe amîndouă etimologia cuvîntului căpcăun; după noul dicționar, termenul se constituie în cadrul limbii romîne, provenind din cap + cîine (după grec. kinokefalos). Mai prudent, Pușcariu notează: „pare a fi traducerea paleoslavului risoglavu = grec. kinokefalos", iar Tiktin declară proveniența necunoscută: „unbek /annt/" și adaugă: „căpcin ist Volksetymologie". Lăsîndu-ne, într-o astfel de împrejurare, conduși mai puțin de știință și mai mult de sentimentul limbii, putem coincide cu autorii dicționarului nou asupra formației romînești, dar nu după un model străin, Tiktin avînd dreptate cînd socotea varianta capcin drept „etimologie populară". Căpcăun derivă dintr-un fond lingvistic onomatopeic, care, exprimat mai întîi interjecțional prin hap și dezvoltat în a hăpăi, a putut prin repetarea interjecției (hap-hap) să formeze pe hapcă (magh. hapsi „lacom" și bulg. hapka „îmbucătură, bucată" nu spun nimic împotrivă) și din acesta să iasă căpcăun, fără nici o piedică de ordin semantic sau fonetic; iar în privința desinenței, inițial adjectivale, ea e binecunoscută în limba noastră, fie ca-un, fie ca — und (v. căscăund) reflex îndepărtat al adjectivelor latinești terminate în — undus (fecundus, furibundus, verecundus). E probabil dar că în procesul formativ nu poate fi vorba de nici un cap și de nici un cîine, imagini ulterioare formării cuvîntului și datorite, cum bine vedea Tiktin, etimologizării populare. Totuși, autorii au crezut că pot decide cu ferminate.

Alteori însă, ei sînt ezitanți pînă la renunțarea cu totul la orice etimologie. Cuvîntul acătării e lăsat, fără nici o mențiune, să plutească în aer ca un funigel verbal. Redactorul, urmînd tot pe Densușeanu și Candrea, care nu l-au înregistrat printre „elementele latine ale limbii romîne", nu l-a putut identifica nici în slavă, maghiară sau altă limbă și l-a lăsat fără nici o etimologie. Dar Hașdeu, propunîndu-l congener cu cutare și atare îi naște din lat. eccu-talem și la fel procedează Tiktin, notînd că forma actuală (venit din Moldova) pare o etimologie populară (a cătării = vrednic de a fi privit), pentru ca Pușcariu să-i declare etimologia „necunoscută", examinînd totuși unele ipoteze. Ce se putea face într-o asemenea situație? Se putea lua punctul de vedere al lui Hașdeu, cum a făcut Tiktin, sau se putea respinge, cum a făcut Pușcariu cu precizarea „etimologie necunoscută", dar suprimînd chestiunea și aruncînd termenul în vînt, într-un dicționar ce-și zice îndeosebi etimologic, aceasta nu e o formulă. Etimologia, vorba lui Hașdeu, e o știință „aproximativă" în cazul cel mai bun, așa că nu îi pretindem certitudini de fier, totuși unele indicații nu sînt niciodată de prisos. Și indicațiile strict necesare sînt: arătarea etimonului celui mai probabil, asupra căruia au convenit într-un fel lingviștii anteriori, preferarea unei soluții, dacă există mai multe, cu adaosul „etimologie nesigură" sau „obscură" și, cînd chestiunii nu i s-a dat de nimeni nici o dezlegare, mențiunea clară „etimologie necunoscută". Orice altă procedare e științific expusă obiecțiilor.

La același capitol al originii cuvintelor, dicționarul nou distinge greu între ceea ce limba noastră a împrumutat de la latină și de la franceză cam în același timp. Fiind evident că termeni ca a calcifia, a contraria, a lichefia, au fost luați din franceză (calcifier, contrarier, liquéfier), este oare tot atît de evident că a clarifica, a clasifica, a simplifica, a panifica le-am luat din sau după aceeași limbă (clarifier, classifier, simplifier, panifier) și nu din latină? Spunem, poate, simplificăm, clasificăm după simplification, classification, panification? De ce nu zicem atunci și lichefiăm după liquéfaction? E de crezut dar că, asemenea cazuri (foarte numeroase și la care se adaugă nu mai puținele substantive cu terminația în -tate și -ență) ne aflăm în fața sau a unor împrumuturi curat latine, sau a unor forme impuse sugestiei franceze de însăși structura latină a limbii noastre. Împrumutul direct francez, pare exclus. De ce a dirige cu derivatul lui dirigent, (folosit îndeosebi de transilvănenii latinizanți sau latinizați, ca și numai de unii oameni de carte din restul țării) este, întocmai ca a dirija, provenit din fr. diriger și nu din lat. dirigere, din care, în afară de vechiul a drege, am avea doar pe a dirigui?

Felurită de asemenea este conduita față de etimonul cuvintelor; aparținînd altor limbi, mai întotdeauna latinei sau slavei, uneori e tradus, mai frecvent nu se traduce. Că e folositor ca metoda să rămînă unitară, nu mai încape îndoială, dar absența traducerii, dispensabilă — să zicem — numai dacă radicalul și derivatul romînesc au același sens, dă loc la confuzii. Neologismele acces[1] și acces[2], primul însemnînd „posibilitatea de ajungere (undeva), cale, intrare (ușoară), trecere", iar al doilea — „criză, stare acută, paroxism (al unei maladii)", tratate în dicționar separat, cum se și cuvenea, au rădăcina comună lat. accessus. Nedîndu-i traducerea, se sugerează cititorului o eroare. Accessus[1] (de la accedo, „apropiere, ajungere, intrare") și accessus[2] (de la accendo, „aprindere, înflăcărare") sînt numai întîmplător omonime, nu unul și același cuvînt. Era, prin urmare și util pentru cititor și științific pentru lucrare să se fi adăugat sensul particular al rădăcinilor omonime.

Nevoia traducerii este tot atît de evidentă la cuvintele, al căror înțeles, de la stadiul etimologic la cel actual, se dedă la unele acrobații. Căci nu rareori cuvintele ajung la înțelesul cel mai neașteptat. Aghiuță, ca să dăm un exemplu de bună tratare, este după Hașdeu, ca și după dicționarul de azi, diminutivarea romînească (e de presupus o antifrază) a grec. aghios, care însemna „sfînt"; fără traducerea originii grecești, care ni se dă de data aceasta, cititorul n-ar avea de unde cunoaște darea peste cap a sensului ca însuși Aghiuță. Aceeași nevoie se simte, deși mai puțin, la cuvinte ca nemernic; mai puțin, fiindcă diferența de înțeles de la un stadiu la altul nu este atît de discrepantă, dar și pentru că autorii au notat ca ultim sens romînesc înțelesul etimonului slav. Cu toate acestea, nimic n-ar fi stricat („superflua non nocent") ca la termenul de origină, slavul namernik, să se fi alăturat traducerea „călător, străin, om fără adăpost"; evoluția la „ticălos, om rău" ar fi fost mai bine înțeleasă, mai ales dacă cititorul l-ar fi pus în paralelă cu evoluția lui mișel („mizer, sărac" și apoi „ticălos, nemernic").

Simțul limbii, ca facultate ajutătoare, dar nu dispensabilă, a științei lexicografice, aduce foloase chiar etimologiei. Știința singură sfătuiește, de exemplu, ca verbul a lipăi să fie notat cu două înțelesuri: „1. a face un zgomot caracteristic, mergînd desculț sau în papuci. 2. (despre cîini) a bea apa cu zgomot" și să i se arate ca origină onomatopeea lip-lipa. Sentimentul limbii însă distinge: sensul al doilea nu este al verbului onomatopeic a lipăi, ci al eterogenului a limpăi (de la limbă, formație romînească), cuvînt neînregistrat. Alteori avem situația inversă: sensurile aceluiași cuvînt sînt despărțite și puse sub titluri proprii. A alcătui înseamnă „a forma, a compune" etc. și vine din magh. alkotni, cu același înțeles; a se alcătui[2], înseamnă „a cădea la învoială, a se înțelege" și vine din magh. alkudni (a se tocmi, a se tîrgui"). Deși autorul deosebirii etimologice, pe care dicționarul de azi o adoptă, este însuși Pușcariu, cuvîntul nu rămîne mai puțin unul și același, cu un sens propriu și altul figurat. Dacă va fi intervenit un alt cuvînt în procesul de formație al lui alcătui, acela nu e magh. alkudni, din care avem pe regionalul a se alcăzi (v. Pușcariu), ci vreo derivație din lat. quantus (rom. cît), cum propunea Lexiconul de la Buda și cum Hașdeu admitea în parte. Dovadă indirectă că presupusul alcătui[2] este numai sens reflexiv și figurat al lui alcătuit[1], avem în fr. composer, it. comporre și engl. to compose, care au avut de asemenea un vechi sens figurativ „a se învoi", rămas azi numai ca „a ajunge la o înțelegere cu creditorii". Tot magh. alkudni a intervenit pentru ca și acestea să-și ia accepția figurată? Fiind dar foarte probabil că a alcătui a dezvoltat din sine și pe teritoriul romînesc sensul „a se învoi", fapt identificabil și în alte limbi, despărțirea sensurilor lui pe titluri deosebite irită simțul limbii. Și chestiune tot de sensibilitate verbală este etimologizarea (după Pușcariu) a lui vioară[1] (=limpede, în expresia „apa vioară" sau „limpede vioară") prin lat. (pop). vivula („care înviorează") întocmai ca și vioară[2], instrument muzical. „Apă vioară" este însă apa limpede „cum e vioara sau vioreaua", apă care, limpede fiind și reflectînd de aceea albastrul cerului a putut fi comparată coloristic cu „vioreaua", iar în acest caz, singur posibil, etimologia exactă se află în lat. viola ca pentru vioară[2] („viorea, violetă").

Dar să încheiem. O metodă mai acurată privind etimologizarea și un simț al limbii mai gingaș vor face ca Dicționarul Limbii Romîne Moderne, să fie opera de lexicografie romînească nu numai cea mai căutată cum și este de pe acum și pe bună dreptate, dar cea mai indiscutabilă. Așa cum se află, lucrarea reprezintă un foarte necesar instrument de cultură și ideologie nouă, rezultat important de muncă și știință, adăugîndu-se „la activul" Institutului de Lingvistică din București. Pentru a doua oară în zece ani, (prima dată fiind în cele patru mari volume anterioare), avutul întreg al limbii romîne se inventariază fără accidente fatale și faptul devine cu totul semnificativ, dacă îl raportăm la noile condiții politice, care făcîndu-l posibil nasc speranța că însuși dicționarul-tezaur al limbii romîne, rămas la începutul literei B de la Hașdeu și la sfîrșitul literei L de la Pușcariu, va fi în fine dus pînă la capăt.

GEORGE LESNEA

Partidului

Partidul e-n toate : E-n cele ce sînt
Şi-n cele ce mîne vor rîde la soare;
E-n holda întreagă şi-n bobul mărunt,
E-n pruncul din leagăn şi-n omul cărunt
E-n viaţa ce veşnic nu moare.

El sfarmă ce-i putred, înfrînge ce-i greu,
Cînd steagul cel roşu foşneşte şi cîntă;
Aşterne al păcii senin curcubeu;
E-n inima care zvicneşte mereu
Şi-n sufletul care s-avîntă.

Partidul e-n toate : Iubeşte ce-i bun;
E-al lui viitorul cu forţa lui multă;
El pluguri va face din ţeava de tun;
In faţa lui munţii cei mari se supun
Şi vremea de dînsul ascultă !

El căi neumblate deschide umblînd
Cu cei ce urmează o nouă poruncă.
Şi fără de preget noi oameni crescînd,
Mereu înainte, mereu înălţînd,
E-a celor ce luptă prin muncă.

Partidul e-n toate : E trainic făgaş
Ce duce spre cea mai înaltă dreptate;
In el adevărul îşi are sălaş;
E sabia care loveşte-n vrăşmaş
Şi mîna ce vindecă toate.

Şi cînd, spulberînd pe mişei şi tirani,
In mersul spre ţinta ce n-are zăbavă,
El tot mai puternic se-nalţă prin ani ;
In cor de voinici muncitori şi ţărani,
Cîntăm azi Partidului : Slavă !

NICOLAE ŢAŢOMIR

Aşa ca niciodată

E miezul nopţii. Luna alunecă-n iatac
Pe apele oglinzii plutind ca o făptură
Atent ca un ceasornic la propriul lui tic-tac.
Bat trudnic cumpănita poemului măsură.

Cu tainice retorte şi flăcări viorii
In aurul din ritmuri topesc mereu imagini,
Ca-ntr-un inel explozii de diamante vii,
Să scapete în umbra lăsată peste pagini.

Deodată, filfiitul... Din vis sau dincotro ?
In jilţ, doar amintirea. Trag repede oblonul.
Cu sumbra presimţire a corbului lui Poe,
Doar pulsului din tîmple îi mai aud ron-ron-ul.

Şi, iată, pe statuia Minervei din iatac
Se lasă — negru — corbul vecin cu niciodată.
Cu ochi de fosfor, tace. Eu, presimţindu-l, tac.
Cu ciocul şi cu ghiara lung inima mi-o cată.

Sînt singur. Ochii lacomi neliniştea mi-o sorb.
Sînt singur, dar puternic. Uneltele-nroşite
Din jarul poeziei le săgetez spre corb,
Incendiindu-i pana aripei împietrite.

Nemaiputînd să zboare, îl prind ca pe un pui
Golaş şi anacronic de pasăre hoinară,
Ii şterg de sînge ciocul înfipt în suflet — cui —
Şi-l zvîrl cu-nverşunare, în bezna lui, afară.

Trăgînd zăvorul uşii, înseninat mă ntorc
La vechile-mi retorte şi flăcări violete —
Rotundelor imagini substanţa să le-o storc,
Incredinţînd-o ritmic zăpezii din caiete.

Dar cînd îmi urc privirea spre locul unde-a stat
Acel ce „niciodată" îmi croncănise-o clipă,
Ceva ciudat şi straniu mă-nvăluie treptat
Deşi nu văd nici corbul, nici neagra lui aripă.

S-aude-un troznet cosmic pe-un vast meridian
Departe-n fundul lumii şi-al nopţii planetare
Şi-o pîlnie imensă din funduri de ocean
Îşi cască gura neagră şi lacomă spre soare.

Otrăvuri distilate curg — parcă — pe gîtlej
Şi-n piept plesnesc atomii — ca pe cărbuni castana.
Mă răsucesc în mine ca-n praf uscatul vrej,
Şi caut oxigenul şi nu-i mai aflu vrana.

Şi totuşi pe statuia Minervei din iatac
Nu-i nici un corb de smoală vecin cu niciodată.
Nu-i bine să fiu singur cu versul prea sărac
Cînd strania prezenţă lung inima mi-o cată...

Ci moartea vrînd să mîie, ca pasărea lui Poe,
Acolo, pe statuia atomică a Crimei,
Din jarul poeziei zvîrl flăcări încotro
Simţ fiara cum se mişcă spre cerul Hiroshimei.

Deschid fereastra-n noapte. Cetatea-i trează. Strig
Vecinii să m-audă şi omenirea-ntreagă.
Eu singur n-am putere în moarte să înfig
Pumnalul de lumină al vieţii ce mi-i dragă.

Iar strigătul acesta spre Om, prin noaptea grea,
Cetatea-n zări mi-l duce pe unda lui rotată...
Şi bat la uşa lumii şi lumea-n uşa mea
Aşa ca niciodată, aşa ca niciodată !

Deodată, pe manetă şi pe volan — inele
Din pumnii strînşi. Cuţite metalice-n monom...
Din haturile moarte de mult, tăcutul om
S-apropie puternic în fronturi paralele.

O amplă geometrie de-oţele bate tacte.
Septembrie — sub mirişti — tresare-n contratimp.
Şi pe linţoliul galben de pămătuf şi ghimp
Cad brazde răsturnate în negre cataracte.

In codru, ruperi repezi de-aramă. Omul peste
Intinsul sterp s-avîntă spre roditor liman —
Şi, presimţind arome şi unduiri de lan,
Porneşte la asaltul tristeţilor agreste.

Sub ritmurile dure, septembrie s-afundă
In inima ţărinei să nască-un nou april.
Mă-ntind precum un cîntec şi tremur ca un tril
De primăvară naltă în toamna asta scundă.

AUREL BUTNARU

Bicaz

Miros de dinamită în jur pluteşte încă
Şi-nmărmuriţi stau brazii în vastele întinderi,
Dar neläsînd naturii momente de destinderi,
Perforatoare sapă mereu în miez de stîncă.

Sub bolta în severe arcade împlinite,
Se reculeg ecouri din clipele fugare,
In partitura vremii armonizînd suite
Cu puls de anonime eforturi creatoare.

SORIN STOIAN

Iubita

Din ce împărăţie ai poposit la mine ?
De unde-i rîsul dulce cu zvon de mugur crud ?
Eu îndrăgeam pădurea şi-n ploi diamantine,
Cocorii-n unghi de zare, vîslind uşor spre sud...

Mă îmbătam cu cîmpuri de soare fulgerate,
Şi lăudam recolta şi truditorii ei,
Furnalele înalte — ţigări de foi ciudate,
Livezile de aur cu sîni de mere grei.

Şi ai venit la mine cînd toamnele albastre
Au nins atîta cîntec pe drumuri de poveşti
Şi-n părul tău de smoală cu pulbere de astre
Eu mi-am culcat obrazul şoptindu-ţi: „cine eşti ?"

Din ce împărăţie ai poposit la mine,
In pumni cu apă vie şi poruncindu-mi : „bea" !
De-mi pare orice clipă poem de violine,
Şi parc-aud izvorul în bulgării de nea.

Steaua roşie

Prin noian de vreme grea,
In mulţime subjugată
Toţi călătoreau spre-o stea
Şi dorită şi visată.

Şi-acum steaua e aici,
Peste inimi, peste frunte.

A făcut din slabi, voinici,
Şi din şes făcut-a munte.

Cerul tot i s-a supus,
Stelele-o privesc plecate ;

Decît toate-i mai presus
Şi mai trainică-i ca toate.

Luminează-al lumii mers
Vajnic şi primăvăratic.
Săgetînd în univers
Cu cinci colţuri de jăratic.

FLORIN MIHAI PETRESCU

Forjorii

Temperaturi înalte, brusc, aerul-au secat.
In sala căptuşită cu straturi de căldură
Ciocanul pneumatic răsună sacadat
Şi lupta cu metalul forjorii începură.

Cuptoarele-s încinse cu flăcări de balaur,
Dar ei, mai tari ca frigul şi arşiţa-n deşert,
Preschimbă minereul în revărsări de aur
Sub lovituri solemne — finaluri de concert.

Şi dincolo de clipa toridă ca un soare
Şi zbaterea de şarpe-n incandescent metal,
Oprit lîngă forjori ca la un ţărm de mare
Văd umbra lor cum creşte pe-al veacului fundal !

HORIA ZILIERU

Mîndrie

E-un ceas cînd simt în mine tărie de metal
şi laud frumuseţea pămîntului natal.

Şi e-n mîndrie, parcă, avîntul din viori
ce-au fost cîndva în codrii un paltin foşnitor.

Pornit pe căi de ţară, aud mocanii mei
cum se ţălesc cu munţii trufaşi cu piept de stei,

pe cînd, în jur, prietini, în reavăne colori
şi-n ritm de basm, evocă pămînturile lor.

Dar eu vrăjit de clipă, văd munţii mei urcînd
cu piscu-n stema ţării — şi mă trezesc cîntînd...

Poem de toamnă

Vibraţia cîmpiei îşi cerne sonata
Şi-o vastă acalmie pluteşte-n funigei.
Herald al primăverii, sfios de tînăr ce-i,
Un om stă-n încordare, ca-n arcu-ntins — săgeata.

Subtil insinuantă, pe glezna lui natura
Se-ncolăceşte leneş precum un şarpe rău.
Din sălcii plîngătoare şi putrezit dudău
Septembrie — trist crainic — îşi făureşte-armura.

Sosirea pescadorului

Acolo unde marea urcă-n cer
Şi cerul iar în mare se
cufundă
Se deslueşte vag un punct
stingher
Tăind a zării linişte profundă.

E ca o aripă de pescăruş
Peste tăceri de orizonturi clare,
Trezind asemeni unui fin arcuş
O muzică ce creşte-n înserare.

Pescarii au trudit şi nopţi şi zile
Să strîngă bogăţia mării-n vas,
Cutreierînd tăcerile de mile
Gîndind la ţărmu-n urma lor
rămas.

Şi pescadorul, încărcat şi greu
De peştii argintii, se-ntoarce-n
radă
Pe valuri care-şi torc mereu,
mereu,
In vîrf cununi de spumă şi
zăpadă.

CONSTANTIN SCRIPCĂ

Cîntecul ploii

Aud, se cern deasupra lumii
ploi calde, binefăcătoare
dînd viaţă nesecată lumii
din stropii de azur şi soare.

Cad stropii limpezi în ţărînă,
se-nsufleţesc păşuni aride
şi flaute din nou înginä
căci ploaia asta nu ucide.

Şi-n stropii clari de briliante
în strălucirea ploii, caldă,
ca nişte luminoase plante
copiii creştetele-şi scaldă...

Privesc cum ploi tîrzii
se-ndeamnă
la geamurile care-asudă ;

respir fluidul lor de toamnă
ca pe-un parfum, din haina-mi
udă.

Şi-ascult şi ploi de primăvară
umflînd piraiele sub gheaţă ;
ca un simbol mă înfioară,
ca o renaştere măreaţă...

Privesc cum se-ndirjeşte firea
sorbind din ploile bogate :
voi nu le veţi schimba menirea
minţi oarbe, minţi întunecate !

Nu ucigaşul foc năpraznic
ci ploi de viaţă, ploi de
grîne, —
azi conştiinţa noastră-i paznic
al celor ce s-or naşte mîine !

opt poeţi ieşeni

*

In cadrul pregătirilor mai ample, închinate sărbătoririi celei de a XV-a aniversări a eliberării, revista „Luceafărul" a invitat un grup de poeţi ieşeni, de la cei mai în vîrstă pînă la cei mai tineri, să alcătuiască acest mănunchi de cîntece.

Le transmitem cititorilor, odată cu promisiunea unor alte pagini asemănătoare, din alte părţi ale ţării, în numerele viitoare.

*

ANDI ANDRIEŞ

Tată de ce

Sînt un om vesel, prietenii mei.
Rîsul la mine-i şi pîine şi apă.
In inima mea, ca în vatră scîntei,
poate oricînd veselia să-ncapă.

Sînt un om vesel, căci zilele mele
nu mă apasă pe gînduri şi zbor...
Totu-i firesc : fericire şi stele,
muncă, izbînzi, căutări, viitor.

Tata sau poate bunicu-mi spunea
cum tinereţea-i scăldase-n durere.
Astăzi sorbim — generaţia mea —
viaţa lipsită de lacrimi şi fiere.

Iată de ce veselia sireapă
scapără-n inimi nalte scîntei.
Rîsul la mine-i şi pîine şi apă.
Sînt un om vesel, prietenii mei.

ALEXANDRU LUNGU

Mestecenii

Cineva a spus acestor oameni :
— fiți îndărătnici, necruțători și puternici,
nu stați la îndoială în luptă cu natura,
nu vă temeți de roadele durității,
fiți brutali acolo unde sălbăticia naturii o cere,
dar oricît de înverșunați veți fi
niciodată să nu uitați gingășia și visul !

Cineva a spus acestor oameni :
— Construiți din piatră și ciment,
mînuiți consistența luminoasă și dură a marmorei,
înălțați ziduri de beton
și păduri viguroase de oțel,
dar oricît de grea v-ar fi munca,
să nu uitați niciodată visul și gingășia !

Și oamenii au ascultat.

Iată, aici ochii mi se bucură
de violența majestoasă și binefăcătoare a betonului
pe pajiștea cerului înălțîndu-și geometria severă,
de încleștarea solemnă și rece a oțelului
domesticit în întinse păduri de aceste uzine
dar în peisajul auster,
cu foială încordarea înverșunată a muncii,
oamenii nu uită să surîdă și să viseze.

Și semnul cel mai simplu
oglinda cea mai limpede a gingășiei
îmi pare acum,
printre zidurile de beton
lîngă siluetele macaralelor —
firul acesta de argint
subțire fosnind în văzduhul construcției,
ca o geană de lumină și o melodie abia auzită din îndepărtatele stepe,
mesteacănul suav al Rusiei
sădit de oameni din loc în loc,
atît cît să aducă în inimi freamătul visului
și să înalțe privirea spre cerul albastru.

Cel care a spus oamenilor
să nu uite niciodată visul și gingășia
a fost Lenin.

Și oamenii, iată, și în felul acesta —
sădind cu grijă mestecenii subțiri de argint,
l-au ascultat.

Simple, mobilizatoare inspirate din actualitate

Ne aflăm într-un moment de... efervescență. După o perioadă de cîțiva ani, în care timp ne-am preocupat îndeosebi de realizarea unor lucrări corale mai complexe — domeniu în care am și obținut o serie de succese — atenția compozitorilor se îndreaptă actualmente din nou spre cîntecul de mase de cea mai largă accesibilitate. Menționez însă că și în acest răstimp au apărut multe cîntece de mase bune, cum ar fi : **La luptă și unire** de Ion Chirescu pe versuri de Valeriu Bora, **Mai sus tineret,** de Dumitru Bughici, pe versuri de Stela Fericeanu și Maria Brailov, **Cîntec de pădure** de Laurențiu Profeta, pe versuri de Vlaicu Bîrna, **Zbori suveică** de Hilda Jerea, pe versuri de Violeta Zamfirescu, **Muncitori, biruitori** de Vasile Timiș, pe versuri de Rusalin Mureșanu, și altele.

In clipa de față un număr mare de compozitori sînt antrenați în munca de creare a unor cîntece de mase, simple, mobilizatoare, strîns legate de actualitate. Și, fiți siguri, în scurt timp vom avea noi cîntece de tineret, cîntece inspirate din munca șantierelor, din lupta pentru transformarea socialistă a agriculturii, etc. Aceasta, desigur, cu ajutorul poeților.

Are cea mai mare importanță. Intr-un cîntec de mase, textul primează muzicii. Înțelegerea adîncă a mesajului unei poezii bune și sezisarea inteligentă a tuturor potențelor artistice cuprinse în ea, conduc întotdeauna spre realizarea unui bun cîntec. Bineînțeles că rămîne ca un factor determinant talentul și în egală măsură meșteșugul artistic al compozitorului.

In cîteva cuvinte : textul cîntecului de mase trebuie să fie înainte de toate scurt — 3-4 strofe — concis și clar în exprimare, simetric în construcție și realizat cu maximum de economie a mijloacelor poetice — așa cum de altfel i se cere și muzicii. Apoi, să fie oglinda unui crîmpei din viața bogată a poporului nostru.

Despre calitățile artistice necesare unui bun cîntec de mase — atît în ceea ce privește textul cît și melodia — s-a mai spus și nu aș vrea să repet cele deja arătate chiar în cuprinsul acestei pagini.

Fac doar o singură remarcă : autorii de cîntece trebuie să intuiască dorințele maselor, aspirațiile lor cele mai acute într-un moment dat și să le exprime clar în cîntecul „așteptat".

Prind repede și trainic tocmai aceste cîntece care oglindesc în chipul cel mai complet aspirațiile de care am vorbit.

Sînt multe și fiecare poate da bune rezultate. Consider însă că în momentul de față, dacă vrem să facem să bată un vînt proaspăt în creația noastră și — ceea ce este și mai important — dacă vrem să contribuim în mod eficace cu arta noastră la ridicarea nivelului cultural al maselor populare, este indicat ca în grupuri mici, poeți și compozitori, să facem mai dese și mai multe deplasări pe teren. „Practica" pe care, de pildă, ar face-o un poet și un compozitor timp de 2-3 săptămîni pe un șantier, într-un centru industrial, pe lîngă o echipă artistică a unei gospodării agricole colective, s-ar solda, sînt sigur, cu crearea multor cîntece mai bune și mai apropiate oamenilor muncii.

Theodor Bratu

Cîntece de luptă și muncă

I. S-au înregistrat succese frumoase atît în domeniul creației cîntecului de mase, cît și în ceea ce privește prezentarea lui în public. Contribuția lui la mobilizarea și educarea oamenilor muncii este deosebită.

Aceste succese sînt evidente, mai ales în domeniul cîntecului patriotic, al cîntecului despre partid, patrie și pace. **Măreț pămînt al patriei iubite** de I. Chirescu (versuri Eugen Frunză), **Patriei iubite** de M. Neagu (versuri L. Cernăianu), **Grivița Roșie** fragment din **Lupta Partidului** de Gh. Bazavan (versuri de Dan Deșliu și Mălina Cajal), **Steagul Partidului** de Matei Socor (versuri M. Beniuc), **Sub al păcii stindard** de Ion Chirescu (versuri de M. Banuș), **Drag îmi e bădița cu tractorul** de I. Vasilescu (versuri de G. Ionașcu), **În Bucureștiul iubit** de M. Vescan (versuri St. Iureș și I. Hobana) și multe altele sînt cîntece de largă circulație, mult apreciate de artiștii amatori și instructorii acestora, de ascultătorii concertelor corale.

N-aș putea trece, însă, cu vederea faptul că avem puține cîntece despre uzină și despre viața nouă a satului, despre muncă în general despre tineret și mult mai puține cîntece pentru studenți și elevi.

Poate că și asupra tematicii cîntecelor de masă ar trebui să reflecte mai mult. Mai multă varietate, mai mult „colorit" și mai puține „generalități" n-ar strica de loc cîntecului de masă ! Emoția și bucuria estetică pot fi simțite de creatori în toate sectoarele de construcție economică și socială ! Cu fața spre omul nou și munca lui creatoare !

Aș mai avea de reproșat faptul că unele cîntece de masă sînt artificioase. Socot că o mai largă preluare a bogatelor motive folclorice ar îmbogăți — melodic — mult cîntecul de mase. In acest sens este instructiv exemplul unor vechi cîntece muncitorești revoluționare.

Cu ocazia aceasta aș vrea să exprim dorința dirijorilor și a artiștilor amatori de a cînta mai des cîntece de mase semnate de maeștrii Ion Dumitrescu, Paul Constantinescu, etc.

II. Majoritatea textelor citate sînt succese incontestabile ale cîntecului de mase. Valoarea lor artistică asigură cîntecului de mase o mare putere de emoționare (împreună cu melodia), de convingere. Dar din păcate sînt și cîntece care nu se bucură de astfel de privilegii. Fie că sînt „generale", declamative, cîteodată goale de conținut, fie că obligă la încălcări ale limbii, ele nu reușesc să transmită nici idei, nici imagini izbutite, nici emoții.

III. Să aibă melodie, multă simplitate și expresivitate, sinceritate, putere de emoționare și convingere și, pentru aceasta, de mobilizare ; să respire larg și să fie luminos. Și „textul" să fie **poezie** cu conținut bogat de idei.

IV. In primul rînd cred că ar fi nimerită organizarea unei acțiuni asemănătoare celei a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.: scriitorii la sate. Cu alte cuvinte, s-ar putea lansa lozinca : poeții și compozitorii în mijlocul artiștilor amateri. De ce ? Pentru că în felul acesta mișcarea artistică de amatori ar căpăta un sprijin și stimulent neprețuit, iar creatorii, participînd la concursurile artiștilor amatori (două se desfășoară acum : cel al așezămintelor culturale de stat și cel al sindicatelor), la repetițiile și spectacolele acestora, ar simți nemijlocit care sînt cîntecele de mase pe care le așteaptă interpreții și ascultătorii.

Mă gîndesc, în același timp, că ar fi necesar ca tirajele de tipărituri — în această direcție — să fie mărite și nu știu dacă nu s-ar putea ca Editura muzicală să difuzeze prin Casa Creației Populare „**exemplare de popularizare**".

Pentru sărbătorirea lui 23 August, pentru sărbătorirea a 500 ani de la intrarea în istorie a orașului București, așteptăm de la creatori cîntece de bucurie pentru realizările obținute, cîntece de luptă și muncă pentru tineret, cîntece pentru gărzile muncitorești, cîntece muncitorești înflăcărate, cîntece despre partid și patrie, cîntece despre frumusețile și viața orașului București.

Vasile Negreanu
Directorul Casei de Creație Populară din București

Poeții și compozitorii să meargă la sate

1. Cîntecul revoluționar de mase s-a putut dezvolta după 23 August 1944, datorită condițiilor optime create de regimul de democrație populară care i-a înlesnit pătrunderea în masele largi.

Avîntul cu care s-a pornit la înfăptuirea atîtor acte și cuceriri măreți i-a dat aripi, a pătruns larg în sufletul poporului, contribuind la mobilizarea forțelor sale pe drumul construirii socialismului.

Mișcarea culturală a cuprins masele largi din țară. Formații artistice au răsărit în fiecare sat. Artiștii țării noastre au contribuit la formarea repertoriilor necesare ansamblurilor sătești.

Totuși nu s-a reușit complet fiindcă multe cîntece n-au viețuit decît puțin, ele fiind uitate cu timpul. Cauza poate fi găsită — fie în textul care n-a fost mobilizator, fie în melodia care n-a fost suficient de accesibilă.

Unele cîntece de mase n-au putut să ajungă în repertoriul formațiilor corale sătești din cauza tehnicii savante în care au fost prezentate.

2. Multe din textele cîntecelor abia se pot memora neavînd o închegare logică, un conținut sezisabil, imagini clare.

Textul trebuie să fie plin de conținut, într-o formă simplă, încît cel ce-l cîntă și cel ce-l aude să fie stăpînit de sentimentul năvalnic al dragostei de patrie, de muncă, de construcție a socialismului, de pace.

3. Cîntecul de mase să aibă o melodie care să fie prinsă ușor să stăruie-n permanență asupra tuturor, să-nflăcăreze, să dea avînt mulțimilor și să dăinuie cît mai mult.

Cîntecul de mase trebuie să cuprindă o arie cît mai largă, țara toată, încît ori unde s-ar întîlni oameni ai muncii, să-l poată cînta de îndată.

Pentru realizarea unor asemenea cîntece de masă, trebuie să se conceapă o acțiune de perspectivă. In școala elementară, medie, etc. să se introducă obligatoriu cîntecele apreciate ca atare, să se mențină concursurile actuale. Repertoriul acesta să treacă apoi la căminele culturale, colțurile roșii, casele de cultură. Să se dea putința tuturor formațiilor corale de a-l însuși, pornind de la execuția pe-o voce, două, trei.

Să se țină seama de creațiile poporului, pe care compozitorii să le folosească — selectînd filonul lor artistic, amplificîndu-l în emoția lor creatoare.

4. Poeții și compozitorii să meargă la sate, unde și-ar putea verifica creațiile în practica însușirii lor de formații modeste, conduse de dirijori amatori — cu mult suflet, dar cu mai puțină pregătire. Asistînd, îndrumînd astfel pe acești iubitori ai muzicii, ar ieși-n evidență toate dificultățile — fie legate de reținerea și înțelegerea textului, fie de melodia care n-are „pe vino-ncoace", n-are priză, sau are o armură greoaie, prea savantă, cu tot felul de succesiuni, greoaie — producînd derută în auditoriul muzical și multă casnă în pregătire. De aci, necesitatea de-a alcătui un repertoriu în mai multe variante — specifice diferitelor formații corale — unele în pregătire, în dezvoltare, altele maturizate.

Dacă fiecare compozitor și poet s-ar interesa de cîteva formații corale amatoare și s-ar

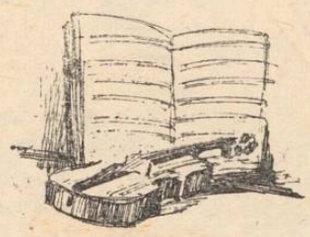

simți legați sufletește de ele s-ar ajunge la o înviorare, la o permanentă muncă de culturalizare a satelor — care cunosc acum măreața epocă de transformare socialistă a agriculturii.

Stancu R. Nedea
director al Căminului Cultural satul Drăghiceanu raionul Giurgiu

Cunoașterea profundă a vieții

Cei care au luat cuvîntul pînă acum, compozitori, poeți sau activiști culturali au adus puncte de vedere extrem de prețioase în elucidarea acestei probleme. Ce-ar mai fi de adăugat ? Desigur problemele se pot detaila. Desigur fiecare idee conținută în aceste răspunsuri, poate furniza materialul unui amplu articol. Părerea mea este că un adevărat cîntec revoluționar de mase nu poate fi conceput fără o cunoaștere profundă și multilaterală a vieții poporului nostru, a minunaților constructori ai socialismului.

Un adevărat cîntec revoluționar de mase, care să fie așa cum spunea un participant la discuție „**pe buzele tuturor**" trebuie să înțeleagă năzuințele noastre fierbinți, să le tălmăcească cu mijloace melodice cît mai expresive. Nu știu dacă se pot da rețete sau sfaturi, dar există în orice caz cîteva adevăruri fără de care un cîntec revoluționar de mase nu se poate concepe.

Noi tinerii am dori acele cîntece pe care să le fredonăm zi de zi, să le simțim apropiate, să ne însuflețească în muncă, să ne dea avînturi noi, să le simțim izvorîte din preocupările și din entuziasmul nostru. Am dori acele cîntece cu texte mustind de seva poeziei, cu melodii care să contamineze prin frumusețea și prin bogăția lor pe toți cei ce muncesc. Am dori acele cîntece care să spună în cîteva strofe marile adevăruri și marile dorințe ale epocii noastre. Multe din aceste cîntece s-au scris, ele au și fost amintite aci. Dar socotim că datoria compozitorilor și poeților este de a nu se opri la realizările obținute pînă acum ci de a se strădui să ne dea lucrări din ce în ce mai bune și mai valoroase.

Exemplul cîntecelor de masă sovietice ne stă în față. Ele au devenit bunuri ale milioanelor de oameni din lumea întreagă, tocmai prin bogatul lor conținut de idei, prin melodiile lor generoase. Dar compozitorii și poeții noștri nu pot scrie asemenea cîntece decît dacă își înțeleg menirea lor de activiști culturali, dacă merg în mijlocul maselor, dacă se contopesc cu năzuințele lor, dacă reușesc să le dea grai într-un limbaj simplu, armonios.

Mihail Nicolae
Student — Institutul Politehnic București

Întîmpinînd 23 August

CÎNTECUL REVOLUȚIONAR DE MASE

- **Cîteva cuvinte despre succesele obținute pînă acum în domeniul cîntecului revoluționar de mase.**
- **Ce părere aveți despre textul cîntecelor ?**
- **Care sînt, după părerea dumneavoastră, cerințele unui adevărat cîntec de mase ?**
- **Ce formule de colaborare între poeți, muzicieni și interpreți propuneți ?**

NU SIMPLU SPECTATOR !

Existau în unele expoziții de artă plastică din anii trecuți piese înfățișînd cu lux de amănunte vaci de diferite rase. Unele erau chiar bine desenate. Depășeau caracterul de afiș. Autorii reușiseră cîte ceva și în ceea ce privea lumina și în ceea ce privea culoarea. Poltroneria însă, începea atunci cînd domniile lor căutau să dea un caracter politic acestor studii de vaci, cu ajutorul titlurilor.

Cum de mi-am amintit acestea într-o discuție despre reportaj ? ...Am să încerc să mă justific :

De mai multă vreme, circulă întemeiata părere că reportajul este pentru scriitor ceea ce pentru ceilalți oameni de artă este „studiul". Dar exact ceea ce se cheamă studiu : adică și școală și exercițiu și documentare și, eventual, detaliu dintr-o viitoare operă.

Studiul însă, prezintă un interes pur personal. Este o activitate particulară a artistului, în vederea elaborării operei. Publicul nu este obligat nici să-l înțeleagă și nici să trăiască în fața lui emoții artistice. Autorii acelor vaci a căror prezență a fost „politizată" prin titlu, făcuseră de fapt niște studii după natură. La nivelul acesta pînze'e lor puteau fi cît se poate de onorabile.

Se pune întrebarea dacă avea rost ca ele să fie expuse. Nu.

Aceeași întrebare ne-o punem de multe ori în legătură cu cîte un reportaj literar care-și propune să vorbească despre aspecte ale vieții noastre de azi. Autorul se deplasează într-un loc interesant și face o seamă de notații, schițe de decor, portrete care „nu pot să nu meargă" pentru că tema e „grasă", adică simplul fapt că vorbești despre un punct de pe noua hartă a țării garantează curiozitatea cititorului.

Pe cititor îl interesează, de exemplu, să afle noutății despre Bicaz, să știe cine sînt cei care vor face relonul la Săvinești sau să înțeleagă cum se obțin la Fundulea peste 8.000 kg porumb la hectar. O află, bineînțeles și din ziare, dar de ce să nu-i fie spuse lucrurile și frumos, într-un limbaj literar ?... Atunci i se oferă descrierea amănunțită a mustăților personajului, de la care se sare la culoarea ciudată pe care o avea cerul în ziua aceea, la cea mai izbutită comparație dintre un malaxor și mărunțaiele pămîntului, la o regească risipă de amănunte în legătură cu cine știe ce piesă și la o informare sumară asupra indicilor de plan (deoarece nu e literar să insiști asupra cifrelor), pentru ca intrînd pînă la brîu în bogăția de sentimente trăite de autor față de modul în care răsare acolo luceafărul de seară, să ajungi la concluzia certă că totul e bine și lucrurile merg înainte într-un mod dialectic.

Foarte posibil ca toate aceste elemente luate separat, să fie deosebit de interesante pentru autor. Notîndu-le, el a început să le întrevadă locul sau rostul în opera sa literară.

Publicul însă, ascultă piesa de concert și nu exercițiile de digitație ale pianistului.

Iar volumele de reportaj care au apărut cu abundență anul trecut au dovedit în mare măsură că reportajul literar este un gen de sine stătător, cu o singură condiție : aceea de a depăși faza contemplativă, de a deveni, trecut prin gîndirea abstractă, operă de artă.

Reporterul nu poate fi un simplu spectator care înregistrează aspecte izolate ale vieții. El le trece prin conștiința sa, le organizează, descoperă problematica ce stă la baza lor. Pentru că aspectele complexe ale vieții noastre nu pot fi înfățișate concludent decît prin problematica lor.

Intuind, descoperind și formulînd problemele epocii, se poate scrie într-adevăr reportaj interesant. O problemă de viață are întotdeauna logica ei care te obligă să treci de la simplele notații la o construcție și la o concepție unitară a reportajului.

De altfel, destule reportaje apărute în ultima vreme arată că în mod treptat se trece de la acel gen hibrid de studii și notații personale, la adevăratul reportaj literar care este un gen de sine stătător. Interesant tocmai prin faptul că ridică și elucidează o problemă, iar valoarea lui politică nu mai constă în simplul fapt de a fi abordat o temă majoră.

Corneliu LEU

A ajuns și în satul Horia, Decretul pentru lichidarea rămășițelor oricăror forme de exploatare a omului de către om în agricultură, în scopul ridicării nivelului de trai al țărănimii muncitoare și al dezvoltării construcției socialiste.

PRIMĂVARĂ în sat la HORIA

«Tot lucrul lasă sămînța sa prin care din nou se naște: din tulpina bătrînă și putredă a fagului încolțesc vlăstare tinere și vioaie; așa din robie se naște slobozenia, din neorînduială, iese rînduiala...»

ALECU RUSSO: Cîntarea Romîniei

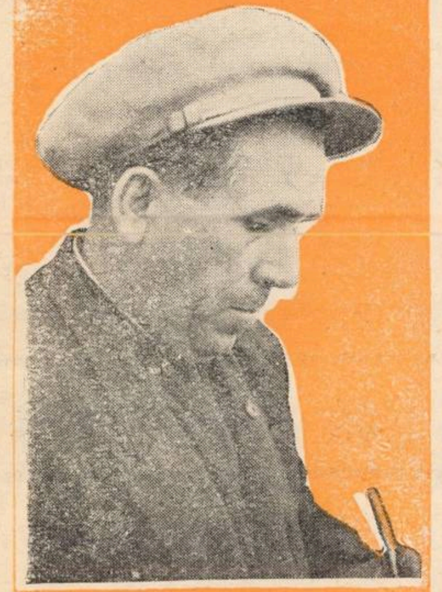

MARIN VLASCEANU
organizator de partid

VASILE COJOCARU
președintele Sfatului popular

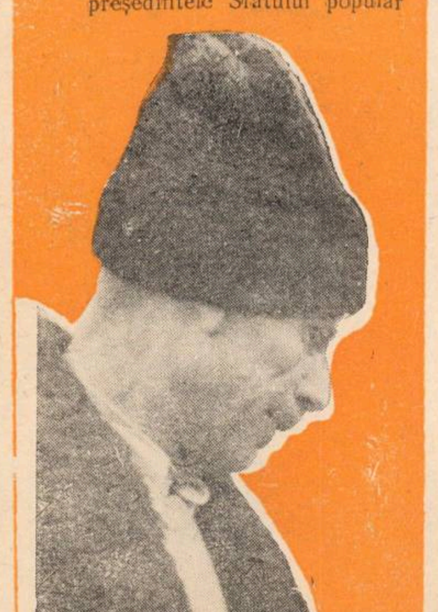

ION TOMA zis și GALAGEA

Sar din somn cu senzația că mă aflu undeva la marginea pămîntului și că din clipă în clipă trebuie să se petreacă ceva fabulos, nemaipomenit. Încă nu s-a luminat de ziuă. Zorii de ianuarie sînt albaștri, fluizi cum e cerneala. Se aud niște chiote îndepărtate, ciudate, și-o muzică nedeslușită de țambale și viori, apoi sunetele se amestecă deodată cu clinchetul viu al zurgălăilor din coama cailor, cu zuruitul metalic al roților unor căruțe care se zdruncină prin zgrunțurii înghețați ai șoselei din fața S.M.T.-ului. Și cînd chiotele izbucnesc din nou întîi scurte și repezi, apoi altele mai prelungi, tărăgănate, aproape guturale, caut un punct de reper în realitate:

— O fi vreo nuntă!...

S-a trezit și Florica, tovarășa mea de cameră.

— Nu e nici o nuntă, mormăie ea somnoroasă. Pleacă flăcăii la recrutare.

Abia acum chiotele acestea stranii capătă un anumit sens, o rezonanță definită. Exprimă mult mai mult decît veselia nuntașilor care se întorc în zori. Au o notă gravă majoră... Pleacă flăcăii la recrutare, și chiotul e ca un fel de vestire a puterii, de laudă a semeției bărbătești. Țîngăii de ieri de-alaltăieri cu trei fire de mustață sub nas, intră în rîndul obștei. Chiuie ca să se afle că de astăzi trebuie luați în seamă. Și... codanele n-au avut somn bun în noaptea asta.

De la etajul unu mă uit pe fereastră în Bărăgan. Dincolo de liziera de salcîmi argintie de promoroacă, unduiește lin cîmpia pînă sub țărmul înfocat al orizontului. De acolo o să răsară soarele peste marea nesfîrșită a brazdelor sub care germinează grîul de toamnă.

★

La S.M.T. există un club prin care poți să întorci și-un camion de mare tonaj. Păcat că are pe ușă un lacăt solid și ca să fie încălzit, trebuie făcută o reparație la zidul care răspunde cu sobele din sala de mese. Biblioteca e vraiște, există și o vioară cu călușul rupt și corzile defecte. (De fapt vioara e a tovarășului Nițu, contabilul principal). Mai este și un șah cu piesele cam desperechiate.

Locțiitorul directorului, agronomul șef, e un tînăr foarte înalt, foarte slab care devine și foarte ursuz cînd aude cu ce scopuri am venit pe-aici prin S.M.T. De două zile zugrăvește într-o frumoasă culoare vernil, ferestrele, dulapurile și în fine mobilierul birourilor mohorîte. Tace politicos, mestecînd imperturbabil în căldărușa cu ulei verzuliu și tușește din cînd în cînd semnificativ. „Noi, hm! nu ne mai vedem capul de treburi... sîntem în plină campanie de reparații și 'mneaei!... hm!...

Singura mea rază de speranță, singura oază a neliniștei mele este tovarășul Marin Vlăsceanu, instructorul organizator de partid. Numai el mă ascultă atent, numai el mă încurajează... Îi sînt atît de recunoscătoare, că-l urmăresc ca o umbră. Cizmele lui pline pînă la carîmbi de noroi, șapca și rubașca lui de molton albăstriu îi dau celor cincizeci de ani pe care-i are și staturii lui scunde și pătrate, un aer romantic revoluționar. Cînd sînt lîngă el, încep să cred în viitor... Cred c-am să izbutesc chiar în cele mai complicate probleme cum ar fi de pildă: să scot măcar două vorbe la trei zile din gura agronomului șef, să-l fac pe tovarășul Oneață, administratorul, să ia lacătul de pe ușa clubului și să-l încălzească măcar odată pe lună cu un bon de douăzeci de kilograme de lemne și în fine „să smulg" sindicatului 270 de lei pentru a putea cumpăra cinci muzicuțe (fie și fără schimbător...).

Cîteodată stau și mă gîndesc de ce m-am agățat de problema muzicuțelor? Nu știu de ce, dar cred că muzicuțele astea vor salva situația. Dacă sindicatul o să investească un capital în brigada artistică, o să mai poată sta indiferent față de munca culturală? Nădăjduiesc că nu, mai ales că am doi aliați puternici, pe Bacă și pe Matache, elevi tractoriști din anul III și virtuoși ai muzicuței.

Îl pîndesc zilnic pe președintele sindicatului, la ieșirea din atelier, nu-l las nici să se spele pe mîini de unsoare, și încerc să pun „problema muzicuțelor". Dar tovarășul Marin Florea a luat tactica agronomului șef. Cînd mă vede se retrage îndărăt în atelier, ori taie pieziș de-a dreptul prin noroi în direcție opusă. Și dacă se întîmplă minunea să-l prind pe coridorul strîmt și nu mai are nici o ieșire salvatoare, tace.

(Sînt sigură că atunci cînd nu sînt de față conducerea S.M.T., agronomul șef, contabilul șef, președintele sindicatului și chiar inginerul mecanic pe care nu l-am văzut pînă acuma la față, mă poreclesc „tovarășa cu muzicuță").

Numai tovarășul Marin Vlăsceanu e de partea mea. Are și el necazuri. A lipsit cincizeci și cinci de zile din S.M.T. și toate trebuie gospodărite de la capăt. O mie și una de probleme.

De ce nu s-au ținut lecțiile de învățămînt politic? De ce nu s-a adus încă echipamentul nou elevilor? De ce zac la bază pufoaicele și bocancii? Ce-i cu masa asta slabă la cantină? Nu e carne la abator! Dar ce-i cu porcii din gospodăria anexă? I se spune ceva despre un proiect de vînzare a porcilor S.M.T.-ului la O.R.A.C.A. și de cumpărare de sămînță pentru lotul S.M.T.

— Fă-le o poezie tovarășă! hotărăște el neînduplecat Vindem porci la O.R.A.C.A. și elevii tractoriști mănîncă ciorbă lungă cînd au 7,50 îndemnizație de stat pe zi?

Caut hîrtie de desen, creion roșu și albastru și mă apuc să-l iau la rost pe Mișu, responsabilul cantinei. Deși nu-i singurul vinovat, îi trag o „Sorcovă". Ospătărița mi se plînge că unii elevi tractoriști n-au astîmpăr pînă sînt serviți la masă, taie și împung bunătate de mușamale noi, verzui cu floricele. La orice mustrare răspund cu măgării. La gazeta de perete apare o „Sorcova-morcova, supa, ciorba otova" dedicată responsabilului cantinei și o „masă a măgarilor". A doua zi mîncarea e ceva mai gustoasă, mușamalele intacte și mai multă disciplină la masă.

Vreau să văd cum arată dormitoarele elevilor tractoriști (vreau să aflu ce mai spun băieții despre proiectul cu brigada artistică). Simt că administratorul a căzut de atîta alergătură, umblă ca la sită și cînd ne poftește la dormitoare, e amețit de oboseală. Într-adevăr mare curățenie. Podelele sînt date proaspăt cu motorină, cearceafurile sînt albe sub pături, numai sobele scot fum gros și-o căldură subțire. Și becurile lipsesc. Unul din becuri a fost „subtilizat" pentru a fi negociat probabil la vreuna din cele șase-șapte gospodării care au norocul să fie vecine cu S.M.T. și să fie deci și electrificate.

O mulțime de probleme! Dar ceea ce mă bucură este că băieții abia așteaptă să vină la brigada artistică iar Bacă și Matache mă întreabă ce-am făcut cu muzicuțele. Ah, muzicuțele!

★

Presimt că a început o săptămînă de muncă încordată. Evenimentul cel mai de seamă din viața țăranilor muncitori din comuna Horia pare că se apropie cu pași mai repezi decît primăvara.

Din comunele învecinate răzbat vești bune. Grăsanii, Sudiții, Lehliu-sat, vor să intre cu toții laolaltă în G.A.C. Și noi la Horia ce facem? O să rămînem ca o insulă în mijlocul oceanului. Ce fel de insulă? Și ca totdeauna „în frunte comuniștii", comuniștii din Horia vor să-și spună hotărît cuvîntul. Se fac pregătiri febrile pentru plenara organizației de bază.

Afară e un pui de geruleț strașnic. Camera instructorului Vlăsceanu seamănă cu reședința unui stat major. Se pune la punct strategia și tactica bătăliei apropiate pentru cucerirea de noi poziții de înaintare în socialism.

Soba îndopată cu lemne de salcîm și cărbuni, aruncă pe rază de un metru pătrat o căldură amețitoare care începe să ne dezghețe nasurile și mîinile roșii. O să tragem masa de la fereastră în acest metru pătrat și o să ne apucăm de lucru. Pe masă și pe prichiciul ferestrei sînt cîteva vrafuri de cărți din domenii care au darul să mă uluiască. Iată „proza" lui Heine și „Mecanica tractoarelor", Lenin „Ce-i de făcut" și ultimele numere din Probleme externe, Schițele lui Caragiale cu coperțile ferfeniță între cîteva zeci de broșuri despre transformarea socialistă a agriculturii. Tovarășul Vlăsceanu alege (așa cam vreo zece) din acestea din urmă și mi le pune în față. Din unul din buzunarele de la piept scoate „Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej", și se apucă să-și întocmească cuvîntul pe care trebuia să-l rostească diseară la ședința plenarei comuniștilor din Horia. Conspectează uimitor de repede și mă supraveghează binevoitor pe deasupra ochelarilor cum mă documentez asupra unor probleme, cum ar fi de pildă „Ce este fondul de bază al G.A.C.". Mă documentez temeinic în timp ce el răsfoiește ultimul număr din „Probleme externe" pentru informarea politică pe care trebuie s-o țină în fața muncitorilor din S.M.T. Ușa se deschide și se închide mereu, intră de fiecare dată cineva cu cîte o problemă urgentă de rezolvat: un elev care trebuie să plece la recrutare chiar a doua zi, un tractorist care vrea să știe cum trebuie făcută cererea de primire în rîndul candidaților de partid și altul cu o problemă gravă: a schimbat pe furiș motorul de la tractorul lui cu motorul altui tractor. Îl cheamă Ciobanu, n-are mai mult de 18 ani și mai că nu plînge. Își smiorcăie nasul înnegrit de fum și-și mototolește șapca mai s-o facă bucățele, bucățele... El n-a vrut altceva decît să-i meargă tractorul „ca ceasu'" în campania de primăvară. La urmă intră unul val-vîrtej. Miron Nicolae, mecanic agricol. De ce nu-i vin ziarele, mă rog? Păi el e abonat și la „Scînteia tineretului" și la „Steagul Roșu". Lucrează într-un vagon izolat, nici difuzorul, nici ziarele nu-i vin? Ce? Pe el nu-l interesează ce se petrece pe lume? Și dinții și ochii îi sclipesc de indignare pe fața înegrită de fum.

— Să te ocupi tu de ziare de-acum înainte, îi răspunde tovarășul Vlăsceanu și brusc se întoarse spre mine și mă ia în primire:

— Ai auzit, tovarășă? Să faci o poezie despre problema asta cu ziarele pentru gazeta de perete!

Apoi trimite răspuns să vină Decu cu mașina de scris. Trebuiesc bătute materialele. Și scoate din alt buzunar al hainei, o hîrtie împăturită în patru și mi-o întinde cu-un aer misterios.

— De asta ce zici?

Am în mînă un concept de cerere de intrare în G.A.C.

Subsemnatul... de bună voie și nesilit de nimeni cer...

Și bucuros ca un copil își lovește palmele, se trage ghiduș de ureche...

— Să ții minte! Iei parte la un eveniment istoric!

Îl privesc emoționată. Da, iau parte la un eveniment istoric... Un meșter cismar la vîrsta de cincizeci de ani, erou necunoscut din primele rînduri ale frontului pentru construirea socialismului la sate...

Vine să ne ia la plenară președintele Sfatului, tovarășul Cojocaru Vasile. De la prima vedere moldoveanul acesta voinic și bălan mi-a cîștigat inima. „Moldovenii între ei!" ne tachinează instructorul, care-i oltean. Dar președintele se fălește:

— Mă rog frumos, noi moldovenii sîntem oameni de bază (Începe de la Unirea Țărilor Romîne) și ca suprem argument se laudă că și tovarășul Gheorghe Gheorgiu-Dej e moldovean. Mă umflu și eu în pene odată cu dînsul și pînă la urmă discuțiile se încheie tot cu „Unirea".

Cojocaru Vasile e de meserie mecanic auto. Activist de partid din 1947 are o experiență vastă în munca la sate. De cinci ani e președinte de sfat popular în raionul Lehliu și numai de un an a venit la Horia. Familia, soția și cele două fetițe, sînt la București, el „mă rog frumos" rămîne neclintit la postul lui: întărește alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare. Aveam să mă conving curînd cît îl prețuiesc horeenii și cum le-a cîștigat această prețuire și încredere. Căminul cultural din Horia (la care mai sînt de făcut lucrări de interior, ca să fie dat în folosință în primăvara asta) a avut o poveste lungă. A stat cinci ani cu cărămizile de temelie, deși s-a demolat în vederea construirii lui, conacul fostei moșierițe Zoia Atanasova. În răstimpul acesta materialul a dispărut fără urmă (după expresia horeenilor s-a luat pe degete) s-au schimbat cam vreo șapte președinți de sfat pînă cînd a venit muncitorul Vasile Cojocaru și căminul s-a ridicat în cîteva luni, așa cum există astăzi. E un fapt care sare în ochi și unui străin, dar mi-te horeenilor? Că e gospodar, președintele ăsta străin, asta le place, asta le trebuie.

Înainte de-a veni el, îmi spune țața Victoria (vicepreședinta sfatului și deputată), pe ușa sfatului puteau să intre și gîștele părintelui Lăpușneanu! Ne rîdeau în nas vecinii! Nici tu gard, nici tu prispă ca lumea, la noi. La noi, ca la nimeni. Și el ne-a ajutat să ne spălăm obrazul de rușine. Ne-a spălat un obraz, acuma mai avem pe celălalt de spălat. O să ni-l spălăm noi, nu ne mai apucă primăvara așa, să știi, tovărășico!... Că noi ăștia, horeenii, am fi putut fi astăzi gospodării cei mai de frunte din tot raionul. Noi am mai muncit odată să ne facem gospodărie colectivă. În '52. Da ne-au mîncat capu dușmanii! Că n-am fost uniți, am fost numai treizeci de familii. A ținut pînă la seceriș și s-a stricat tot rostul nostru. Numai rău ne-a mers de-atunci, și cu căminul și cu electrificarea... N-ai văzut? Stîlpii ceia care stau pe-o rînă îmi frig inimioara cînd îi văd... Și gropi am săpat și izolatori am cumpărat, da dacă s-a stricat rostu gospodăriei noastre, cum era să ne meargă? În sus spre lumină? De unde, am căzut îndărăt cu nasu-n pămînt. Da acu nu ne mai lăsăm. Șapte capete o să ne crească în locul ăluia prost care ni l-au mîncat dușmanii!

Mă uit la țața Victoria, țărancă muncitoare din Horia. Are o fețișoară necăjită de copil îmbătrînit, dar ochii îi scînteiază de un foc lăuntric, care-o înfrumusețează și-o întinerește. Mă cheamă pe la dînsa pe seară. Îi văd gospodăria. Are o căsuță de cărămidă roșie, cu cerdac, încă netencuită și înțeleg cît chin se ascunde în fiecare din cărămizile astea, că aici în zidurile astea modeste și-a îngropat ea tinerețea. Are cinci copii și se uită la fiica sa cea mai mare, ca la o cadră a tinereții ei trecute. Prin fata asta o să-și trăiască ea acuma toate visurile, toate bucuriile rîvnite. Florica a învățat carte. E absolventă a școlii de ucenici agricoli de la G.A.S. Lița și maică-sa e sigură „c-o să aibă multă treabă fetișoara în gospodăria noastră colectivă". Ai dreptate, țața Victoria...

Plenara se ține la școală. Abia încăpem în băncile copiilor. Stau între țața Victoria, Nicula și văduva de război Nica Dobrița (tot deputată).

Dobrița e înaltă, mlădie ca o trestie. Are un obraz smead cu pielița gingașe ca piersica, straniu de frumos, ca un chip de icoană bizantină. Nu pare să aibă treizeci de ani, cum mi s-a spus. Băiatul ei are acum paisprezece ani. Era în leagăn cînd Dobriței i-a venit știrea că bărbatu-său e dat dispărut pe front. Abia împlinea un an de cînd era nevăstuică.

Cuvîntul acesta „a dispărut pe front" o fi venit atît de pe neașteptate, că floarea speranței n-a mai avut cînd să se veștejească cu-ncetul, focul durerii a mistuit-o dintr-odată, a rămas acolo carbonizată, întipărită adînc în biata ei inimă. Așa se face că Dobrița încă îl așteaptă pe bărbatu-său: „a dispărut pe frontul antifascist și cine știe... s-o fi rătăcit prin cele țări străine și-i cale lungă pînă acasă...".

— Băiatul i-l ține cumnatu, fratele lui bărbatu-său, la școală la București. (Cumnatul e muncitor într-o fabrică din Capitală).

Acuma, c-a rămas singură s-a lipit de părinți că-s bătrîni și le duce tot greul la munca cîmpului. Da... muncește! Tare îi i-e drag să muncească, să-i umble mîinile mai repede ca gîndurile, că dacă n-ar fi sfînta muncă, ar înnebuni omul de urît. Incolo ce să facă?... Așteaptă, că tot o veni „el" într-o zi... Da. Așa-i spune ei inima să aștepte... Numai cu cererea de intrare în gospodăria colectivă nu știe, să mai aștepte, ce să facă? S-a sfătuit și cu președintele și de asta se tot frămîntă. Părinții, de, ca bătrînii, zic că-i destul că sîntem întovărășiți. Zic să mai aștept, că altfel nu-mi fac acte de tot pămîntul pe care-l avem. Așa zic, să aștept.

— Ce să aștepți Dobriță?

Tace și ochii ei verzui, prelungi, ca două peruzele, se umbresc de neliniște... Bărbia începe să-i tremure ușor și deodată mi se destăinuie în șoaptă, cu glasul muiat fierbinte:

— Așa... m-aș tooot duuce! M-aș tot duce înainte să nu mă mai uit îndărăt!...

— Atunci, du-te Dobriță, du-te și nu te mai uita îndărăt, turturica mea...

Lucrările plenarei se desfășoară într-un ritm vertiginos. Discuțiile se duc în jurul apropiatei campanii de primăvară, se rostesc cifre în legătură cu planul de însămînțări a celor două întovărășiri din comună, 23 August și 1 Mai, care însumează peste trei sute de familii. Se vorbește despre legea nr. 6 în rîndul țărănimii muncitoare și de exemplul rău al unor întovărășiți față de cei 85 de individuali care stau de-o parte. Unii sînt numai cu numele în întovărășire: de pildă, Nica Dobrița n-a însămînțat [illegible] comun. Dobrița tresare și la colțul ochiului îi apare scînteia unei lacrimi. Murmură: „Am să-i las și intru cu ce-i al meu"!

Toate chestiunile organizatorice care privesc munca celor două întovărășiri converg dintr-odată spre problema centrală, înființarea unei gospodării agricole colective în comuna Horia. Primele cereri iscălite sînt primite cu aplauze. Cererea nr. 1 este a tovarășului Jicu Scărlătescu, președintele întovărășirii „23 August". Secretarul organizației de bază P.M.R., Nicolae Paraschiv, țăran mijlocaș, ține să semneze cererea în fața plenarei.

Țața Victoria se sucește, se învîrtește și pînă la urmă se ridică în picioare. Avea și dînsa cererea iscălită... Da așa-i femeia. „Ar fi putut să se spună că-i tot nr. 1, da lasă... fie și numărul trei, să tragă după dînsa încă trei sute treizeci și trei deodată, să fie de-acu' într-un ceas bun cu noroc!" Are o moară țața Victoria asta, se miră nea Niculae Paraschiv, care a primit de curînd funcția de morar.

— Las' că moara macină grăunțe de aur, îi ia președintele apărarea.

În sală e un murmur continuu, degeaba privește tovarășul Marin Vlăsceanu, cînd pe deasupra, cînd pe dedesubtul ochelarilor care-i stau pe vîrful nasului. Sînt multe întrebări de pus și oamenii îs nerăbdători să le afle răspunsul. Două întrebări sînt „Chestiuni arzătoare la ordinea serii!"...

Acum dacă facem colectivă, cum rămîn cei care au însămînțat grîu de toamnă? Și cei care și-au plătit impunerea la stat pe 1959 să rămînă mai prost decît cei răi platnici? Să rămînă în pagubă și ceilalți să beneficieze de scutirea impozitelor? Nu este ceva, o lege care să facă dreptate?

Instructorul se ridică și lămurește cum o să beneficieze cei care au însămînțat grîul de toamnă. Este un avantaj de zile muncă și cu cei care-au plătit impunerea, e limpede că vor primi banii îndărăt.

Vorbește Ivănescu Dan agronomul șef al S.M.T.-ului. Vorbește și încă mult, cu căldură, despre sprijinul pe care este dator S.M.T. să-l dea horeenilor. 3 K.D. și 3 Universala vor fi la dispoziția G.A.C. Horia, iar brigada a VI-a de tractoriști va fi compusă din tinerele vlăstare ale comunei, absolvenți ai școlii de trei ani și cursurilor de 9 luni de la S.M.T. Feciorii vor munci cu și mai multă dragoste ogoarele unite ale părinților lor. Nu se va mai lucra ca în anii trecuți pe tarlale mici, muncind pe tarlale mari, compacte, se evită deplasările în gol și deci irosirea de timp și carburanți.

Tovarășul Marin Vlăsceanu spune, în încheiere, că ar vrea să fie primit peste cîțiva ani în comuna Horia, așa cum îl primesc țăranii colectiviști din raionul Slobozia, unde a fost nașul multor G.A.C. Vrea să fie naș și la Horia... Pe urmă n-are decît să vină primăvara și să-i cînte cucul în fața în pădurea Groasa, cînd or fi și salcîmii înfloriți.

Mă gîndesc la o mulțime de lucruri deodată. Cum o fi în pădurea Groasa cînd cîntă cucul și înfloresc salcîmii? Cum e posibil ca acești țărani care se despart cu greu de plugul lor cu cai, se încăpățînează să știe „ezact" ce tip de tractoare le va repartiza S.M.T. pentru muncile de primăvară, cîte K.D. și cîte Universale?

Marin Vlăsceanu le vorbește despre consfătuirea de la Constanța și despre colectiviști „milionari"... cele trei lămpi de gaz pîlpîie și fumegă pe masa prezidiului. Lumina lor palidă și tremurătoare aruncă umbre și penumbre mișcătoare pe peretele din față unde se află harta raionului Lehliu. Iată un contrast, o pată de întuneric, amintind de trecut... Nu de mult am văzut pata asta de întuneric înconjurată de un mic cerculeț roșu. Un om mărunt și negricios cu părul încărunțit timpuriu la tîmple, cu obrajii brăzdați de două cute severe privește din cînd în cînd cerculețul acesta, care nu înseamnă pentru dînsul un sat oarecare, ci o redută de înaintare în lupta pentru construirea socialismului la sate. E primul secretar al raionului de partid. Semnalul de înaintare a fost dat, detașamentele de comuniști dau asaltul... un asalt tăcut, anevoios, cu care cîștigă milimetru cu milimetru conștiința țăranului. În ziua victoriei aceste lămpi de gaz vor fi învelite în uitare și în pînza păianjenilor din podul școlii. Un pici dintr-a-ntîia se va înălța în vîrful picioarelor și cu un gest îndrăzneț va întoarce comutatorul: lumina lui Ilici va străjui între trecut și viitor...

★

A sosit și clipa cînd președintele sindicatului mi-a ieșit în cale și mi-a spus să fac o chitanță de primire a douăsuteșaptezeci de lei. Imediat am plecat la București.

Întoarcerea la Horia a fost triumfală: cinci muzicuțe argintii concert „C" și una bas, coarde și călușuri pentru vioară, o culegere de cîntece pentru tineret cu notele respective. În sfîrșit serile de repetiții.

Matache și Bacă sînt cu repertoriul formației de muzicuțe. Bacă are aptitudini multiple. Odată cînd o să avem o orchestră ca aceea a G.A.S. Caragiale de la Lehliu, el o să fie baterist. Are un îndrăcit simț al ritmului. Deocamdată încearcă să-l rivalizeze pe Marcel Marceau... Mimează peripețiile unui șofer ciubucar și bețivan care-și împotmolește camionul într-un șanț. Rădulescu, tehnician de mașini agricole te topește cînd cîntă „Dealu-i deal și valea-i vale" iar Moloiu Florin ne uluiește cu doina lui de dragoste. Se iscă desigur și mici nemulțumiri „să cînți la cor? Asta-i rol?" Băieții vor monoloage satirice, scenete umoristice.

★

Ultimul iepure, care a căzut cu ultimul foc tras, în ultima zi de încheiere a vînătoarei de iarnă era destinat să dea cinei noastre din seara asta un aer sărbătoresc...

În încăperea strîmtă și scundă care este de fapt cabinetul președintelui Sfatului popular din Horia, focul din godinul de tuci s-a stins de mult și lampa de gaz a filat așa de tare, că acuma aerul e rece și neprimitor. „Miroase a sărăcie", (după expresia tovarășului Vlăsceanu). Mă apuc să șterg sticla de lampă. Meticulozitatea cu care îndes bucățele de hîrtie în sticla de lampă îl fac pe președinte să se posomorască și mai mult și să smulgă cu-o înciudare vădită scamele fitilului. Instructorul Vlăsceanu pare cel mai liniștit dintre noi, atîta că mi-a cerut pînă acum două țigări, el care susține că fumatul e o prostie fără nici un rost.

Dar nici cînd lampa arde cu lumină egală cuviincioasă în cuiul de lîngă fereastră și cînd dinspre sobița de tuci vine o dogoare plăcută, frunțile noastre nu se descrețesc. Nimeni n-are chef de vorbă. Vasile Cojocaru, umblă în dulap și scoate de-acolo o legăturică. O strachină cu bucăți de friptură de iepure și-un dărab de mămăligă călduță încă.

N-am mîncat de dimineață, de dimineață ne-am tot gîndit la friptura asta muiată în mujdei de usturoi și acum o mîncăm fără poftă, cu noduri, cu simțămîntul clar că mîncarea asta e un lux pe care n-avem voie să ni-l permitem.

Trei zile am pregătit adunarea sătească a întovărășirilor, de dimineață pînă seara totul a fost pus la punct în cele mai mici amănunte și pînă la urmă adunarea a fost dată peste cap. Nu s-a putut ține, majoritatea întovărășiților n-au venit „de frică" să nu se pună problema înființării gospodăriei colective... „Astăzi copiii s-au ținut scai pe uliță după Nicolae Paraschiv secretarul organizației de bază,

— Asta carevasăzică, o fi o laudă pentru mine, se frămîntă secretarul, dar de ce n-au venit la adunare oamenii?

De ce tocmai astăzi s-au găsit să se ducă la tîrg, după butuci la pădure, ori la măcinat?

Cine-a învățat-o pe Aurica lui Lache Precup să strige după Vasile Gheorghe:

— Vino-ncoace colectivistule că ești bun să-ți rup gîtul.

— **Noi știm cine-a învățat-o!** mormăie președintele întovărășirii 23 August, Jicu Scărlătescu. De-acum se cheamă c-am început lupta. Mîine trebuie ținută neapărat adunarea. Dacă n-o ținem mîine înseamnă că le întindem dușmanilor să pălmuiască obrazul satului! Ne-am săturat de rușine... A venit vremea să ne urnim din loc.

La Grăsani s-au făcut patru sute de cereri pînă acum. La Ștefănești s-a ținut adunarea generală a G.A.C. Și noi? Iar să stăm pe loc? Eu mă bizui pe oameni. Îi cunosc. Oamenii vor. Dușmanii nu vor, ei s-așează de-a curmezișul drumului nostru, cei care s-au dus la Bărăganul în timpul rebeliunii din 1940 să tragă în muncitori... Cei care ne-au fărîmat „gospodărioara" noastră în '52... Lor nu le place nici căminul nostru cultural, nici tractoarele S.M.T. și nici ogorul nostru fără haturi. Trebuie să ne unim împotriva lor, noi sîntem cei mai mulți...

★

Adunarea întovărășiților din 23 August s-a ținut a doua zi. La sfîrșitul săptămînii, echipele de lămurire făceau un bilanț: peste treizeci de cereri de înscriere în G.A.C. S-a pornit dezghețul... Gospodari de frunte ca Monta Vasile, Moise Gheorghe, Moise Vasile, Gheorghe Alexandru Mocanu, Mitu Bîrsan stau în capul listei. Președintele Sfatului, Vasile Cojocaru, doarme cîte trei ceasuri pe noapte. Oamenii au nevoie de el. „Am trecut azi noapte pe la două prin sat și luminile erau aprinse pe la case. Oamenii se sfătuiesc, se frămîntă, n-au liniște, ce facem? Sînt atîtea întrebări. Mătușa Ioana lui Pocriș a alergat în ciorapi pe uliță, la cinci dimineața, după președinte: l-a întrebat în numele ei și-al moșului, cum o să fie cu bătrînii la colectivă? Îi primește și pe ei? E adevărat că baba Mița Poloșanca s-a înscris? Da' cum o să fie cu înmormîntarea, pentru cine n-are feciori, ai? Ion Toma căruia toți îi spun nea Ion Gălăgea, țipă mai tare decît toți: „Mergem prea încet!" Ne-au luat-o babele înainte. Is bune și ele, nu zic... Poate c-o să creștem și păsări. Tușa Floarea are mînă bună, încălzește oul în palmă și ciocnește puiul, dar crescătoria mai tîrziu. Deocamdată să ne vedem la casă nouă... Ce așteaptă cei care și-au dat feciorii la școala de tractoriști? Să vină feciorii să-i urnească din loc... cu tractorul? Trebuie făcut un program pentru comitetul de inițiativă, să ducă muncă de lămurire cu tinerii căsătoriți. Aștia ce așteaptă? Să mergem două sute după unul singur și să-l aducem după noi în colectivă!" Și cu femeile? Ce ne facem cu femeile! Astea-s pacoste mare pe capul omului! Chiva lui Spirache a sărit să smulgă cererea din mîna lui bărbatu-său. Dar el tot a iscălit-o! E paznic de G.A.S. și-i om deștept... Știe ce-i colectiva!

Merg cu echipa s-o văd pe Chiva lui Spirache. Iese pe prispă și țipă la noi.

— Ce-ați mai venit ghea? Ce mai vreți? Dau devorț de-al meu! Așa să știți. Dau devorț că de trei zile n-a mai dat pe-acasă. Și-n glas îi tremură și ciudă și remușcare ascunsă.

— Păi dacă îl pălești așa de rău cu gura, Chivă!

— Și pe cine o să iei, tață Chivă? șuguiesc eu. Fiică-sa cea mare se umflă de rîs după ușă. Maică-sa n-o vede. S-a aprins ca un foc de paie și cînd plecăm, s-a produs un armistițiu:

— Să se înscrie toți ca unul, pretinde Chiva. De ce să rîdă unul și altul că intrăm în colectiv, că sîntem sărîntoci?

— Las' să rîdă cine știi tu Chivo, că noi dac-o să intrăm pe toți o să-i facem să plîngă.

O problemă pe care-o pun gospodarii este măritișul fetelor. Li s-a suflat în ureche că dacă intră cu pămîntul în colectivă o să le rămînă fetele nemăritate. Ce zestre o să le mai dea? Vin la președinte cu cererea și vor aprobare să iscălească numai cu o parte din pămînt, cu un cal din doi și fără căruță (zestrea fetei!). Jicu Scărlătescu vine însă cu argumentul cel mai zdrobitor. Nimeni nu poate să spună că nu-i printre gospodarii de frunte. N-are și el trei fete? Are. Ei bine, el intră cu tot pămîntul, cu tot inventarul agricol și cu căruța cu caii. În curînd o să facă nunta fetii celei mari, o mărită cu-un flăcău colectivist din Săpunari. Și dacă Grăsanii și Sudiții și cei de la Ștefănești și din toate satele din jur se pregătesc de inaugurarea gospodăriei, atunci înseamnă că n-ai să afli decît gineri colectiviști. Așa că problema zestrei e asigurată. Gospodăria o să se apuce să parceleze locuri de casă pentru tinerii însurăței. Tinerii căsătoriți au și ei o îndoială. Cum or să-și termine casa abia începută, dacă vin în G.A.C. Aici tovarășul Vlăsceanu e tare cu răspunsurile: în carnețelul lui există niște cifre exacte asupra sutelor de case pe care și le-au clădit colectiviștii din regiunea Constanța, cîte aparate de radio și cîte biciclete și-au cumpărat. Mai vin în ajutor și codanele. N-au fost ele la horă la Săpunari? Ehei cum îs îmbrăcate fetele colectiviștilor și ce ciorapi de „Nailoc" poartă în picioare!

S-ar putea face și inaugurarea G.A.C. Horia, duminica ce vine. În total sînt înscrise 348 de brațe de muncă, 507 hectare de pămînt, 120 de cai, un trior, 72 de căruțe, 62 de pluguri, 20 de grape, 4 prășitori, 2 semănători... Dar gospodarii nu sînt mulțumiți, nu-i rabdă inima să-i lase pe unii încăpățînați care stau și se tot chitesc cînd pe-o parte cînd pe alta; „mergeți voi înainte, că noi venim pe urmă!" „Aha, vreți să veniți la masă-ntinsă de-a gata! La greul începutului să tragem noi, și plăcintele să le mîncați voi?" Echipele de lămurire se duc să-i tragă pe îndărătnici, care de fiecare dată se ascund după fustele nevestelor.

Sanda lui Anghel îmi spune indignată:

— Dau mereu vina pe muieri: nu vrea muierea! Da' eu nu cred că nu vor muierile! De-o viață-ntreagă stau cu nasu-n oalele de pe vatră, cu cîte cinci plozi pe lîngă ele, trag din greu cu sărăcia și cum încearcă să zică, măi omule, mai lasă duhanul și M.A.T.-ul că jap una peste gură: Tu n-ai cuvînt, muiere. Și-acuma? Ehehei! Nu mă lasă nevasta! Nu cred și pace bună!

Sînt pe cele patru ulițe, anumite uși care nu se deschid cînd vin echipele. Alte uși sînt deschise, focul arde în vatră, furca și fusul plin pe jumătate stă aruncat în grabă între velințele patului. În casă nici țipenie. Țața Victoria se ține de pozne cînd găsește case din astea fără stăpîn. Bălașei i-a ascuns toporul într-un butoi, papucii i-a aruncat într-un cotlon și păcat că n-a avut creion și hîrtie că-i lăsa și o scrisorică... Papucii ți-au luat-o înainte Bălașă dragă... Au venit după noi! Te așteptăm cu nerăbdare!

★

Zilele trec vertiginos. Nici nu ne mai dăm seama, cum de-am pășit spre jumătatea lui februarie. Nimeni nu mai are aici la Horia rațiunea timpului. Acum totul se măsoară cu numărul cererilor de G.A.C. La distribuirea gazului se aude cam așa: hei, individualule, ți-a venit rîndul... Ce mai aștepți? Ori te-ai învățat mereu cu coada? Dar și îndărătnicii sînt cuprinși de aceeași febră... N-o spun fățiș, dar tot se dau de gol. Vin pe furiș după ce înserează și citesc panourile de onoare ale înscrișilor. Cîte cereri în plus pe ziua de azi? Dimineață găsim nenumărate bețișoare de chibrit... Ehei, cine citește oare panourile noaptea la lumina chibritului?

Tovarășul Vlăsceanu îmi poruncește să fac poezii și caricaturi pentru cei îndărătnici. Vin vești de la București că e epidemie de gripă. Acuma echipele de agitație află că „unii" s-au îmbolnăvit și-au plecat la spital la București.

Bolnavi de boală individuală, tovarășă! le pune președintele diagnosticul. Lucrez două zile la caricaturi. Și-o trec pe tușa Mița Poloșanca, colectivistă (și pricepută la descîntece de deochi) să le zică de pe panou un descîntec celor deochiați de boală individuală.

„Bolnavii" plecați la București, la spital, apar după numele lor întreg, cu falca legată jucînd o sîrbă cu strigături: Tot pe loc, pe loc, Facem chiaburimii joc...

Iată echipa de agitație formată din Leța Victoria îmbrobodită în șalul ei cărămiziu cu franjuri, nea Ion Gălăgea, gata de harță, sanitarul, feciorul lui Stancu (colectivist), utemista Ilinca, tehniciană agricolă, cu buclele ei roșcate, obrazul de copil al directorului școlii, Mușat și în mijloc cel mai înalt și mai impunător, nea Tolea, contabilul Sfatului.

Tușa Leana, nevasta lui Ion Ivan, întîmpinîndu-i din prag:

— Nu-i acasă ghea! E plecat la pădure!

Tovarășu Decu uitîndu-se pe fereastră:

— Ieși nea Ioane, că te-am văzut.

De sub pat nea Ion Ivan luptîndu-se cu niște cloști:

— Fă Leano, au plecat? că mă ciupesc cloștile sub pat.

Cloștile cu gîturi întinse spre el:

— Clonc! Clonc!

Dimineața Ion Ivan vine c-o falcă în cer și cu una în pămînt la președinte:

— Aveam de gînd să vin cu cererea... Unde-i tovarășa ceea care m-a poznat, să-i spui eu o vorbă... (Am avut grijă să nu fiu pe acolo!).

S-a pornit dezghețul la Horia!

Simt că se apropie primăvara în Bărăgan. Soarele de dimineață e un imens diamant orbitor și aerul are o puritate și-o tărie îmbătătoare. Zăpada se duce văzînd cu ochii, sticla gheții adăpostită prin șanțurile ulițelor, pe sub podețe, se subțiază cu pocnete mici și surde, și pîrîiașele susură tainic și ascuns, îngrămădindu-se în băltoace rotunde, străvezii și scînteietoare. Noroiul vîscos de pe uliță crește peste noapte, frămîntat de rutierele S.M.T.-ului care aduc la centrele mecanice ultimele mașini agricole cu toaleta gata, pentru marea sărbătoare a campaniei de primăvară. În ziua în care trebuie să mă întorc la redacție mă încearcă un simțămînt greu, apăsător, al despărțirii de satul Horia și de oamenii lui. Treizeci de zile am așteptat împreună primăvara și acum cînd s-o întîmpin, plec.

★

N-am liniște. Mi-am reluat munca cea obișnuită de toate zilele și tot cu gîndul la Horia mă trezesc. La București nu se simte primăvara. Nu, nu se simte. Cer legătura telefonică cu Lehliu care-mi dă Sfatul. La Sfat nu-i decît Tolea. Glasul lui mi se pare o armonie de sunete și culori. Ghicește ce trebuie să-mi spună:

— Încă patruzeci de cereri! În fie care zi mai vin altele. Pe data de 8 martie inaugurarea!

★

Pe scările raionului de partid, prim-secretarul raionului Lehliu, umblă cu pași mari de colo pînă colo, nerăbdător și neliniștit, ca un tată grijuliu care așteaptă primul țipăt al pruncului său nou născut. Atîta că-i vorba de trei gemeni deodată... (Tot de gemeni are parte în ultimul timp!) Astăzi se inaugurează G.A.C. Munca-Lehliu, Făurei și Horia.

Dar de ce nu vin artiștii? (Maria Lătărețu cu orchestra).

Doi tovarăși de la cinematografie sînt în mare dilemă: „Unde-o să fie mai frumos?" „La Horia, la Horia!" caut să-i sugestionez. Numai prim secretarul e impanțial și drept ca un părinte față de pruncii săi.

— Dar știți, așa, mai spectaculos unde-o să fie? insistă cei doi.

Cînd autobuzele cu artiștii așteptați se arată pe șosea, ne repezim în mașina noastră.

Pregătirile pentru inaugurarea G.A.C. „Munca" sînt aproape gata. Zăbovim puțin. (Aș vrea ca și Maria Lătărețu și orchestra și cinematografia și toată strălucirea dimineții de martie să fie astăzi la Horia).

★

Da, la noi la Horia e cel mai frumos, chiar dacă cinefilii au găsit că nu-i spectaculos. Pe gărdulețul școlii de jur împrejur tremură ca niște mici torțe, stegulețele roșii de hîrtie. Ca un cîrd gălăgios de vrăbii copiii se îmbulzesc peste tot de n-ai pe unde să mai treci. De pe ulițele însorite și svîntate ca-n palmă răzbate un freamăt viu, sărbătoresc. Sînt două nunți deodată doar! Horeenii nuntesc cu viața cea nouă, fata președintelui gospodăriei, Jicu Scărlătescu, se cunună cu flăcăul colectivist din Săpunari. Urările de fericire pentru tinerii însurăței curg din belșug, nenumărate, ca și carafele cu vin roșu. Ochii nuntașilor, sclipesc de voie bună. Cineva mă caută prin mulțime și mă îmbie la joc. Chiuie și bate din călcîie o sîrbă înfocată „ca la Horia" și rîde și-mi spune cu mulțumire:

— Uite-așa să mă „poznezi" tovarășă! Nu sub pat cu cloștile!

Țața Victoria mă strînge de mînă...

— Ai văzut? Ai văzut c-a fost pe voia noastră? Numai zece la sută au rămas afară! Da' cine-i cu inima curată din codașii ăștia, or să meargă după noi... Iacă, utemistul ăla, Ionică alde Tudor a adus cererea în ziua inaugurării. Pînă mîine s-o gîndi altul... Mai ciocnește un păhărel și mă-ntreabă visătoare:

— Da' de caii săpunărenilor ce zici? Ai, ai, ca niște smei! Unde se află pe la noi cai de ăștia? Și camionul e-al lor. Cică l-au cumpărat astă toamnă! Ai naibii săpunărenii! Da' lasă că-i ajungem noi din urmă...

Simt că oamenii nu mă mai privesc ca pe-o străină. Și asta înseamnă ceva!

Pionierii au dăruit fiecăruia din membrii prezidiului inaugurării cîte un ghiocel. Privesc corola invoaltă, gingașă, de-un alb argintiu ca zăpezile Bărăganului. E un ghiocel neobișnuit. Instructorul Vlăsceanu și președintele Vasile Cojocaru îl poartă la rever, ca pe o medalie a muncii lor, ca pe un simbol al anotimpului care va germina secerișul pe tarlaua de o mie șase sute de pogoane a horeenilor.

Gica IUTEȘ

Echipa de lămurire și agitație stă de vorbă cu Chiva: „Să dai divorț de sărăcie, Chiva!"

Fotografii: D. MOLDOVEANU

În marginea satului: Stațiunea de Mașini și Tractoare „Horia"

TEODOR BALȘ

COLECTIVIZARE

Cum umblă Bărăganul cale lină
urcînd pe dealuri viile la soare,
rămîn în urmă ochiuri de răcoare,
cu-ncremenite cumpeni de lumină.

Și peste vasta-ntindere de ape
cu spume inspicate de azur,
miraje mișcătoare prind contur
din arșițele cerului de-aproape.

Și-adesea, de pe nave călătoare,
coboară brigadierii pîn-la brîu
în gălbeneala apelor de grîu,
cu buzele uscate de dogoare.

Și înotînd pe marea clătinată,
de cumpăna fîntînii cînd se-ating,
oglinzile din ochiu-adînc se sting
și ciutura se lasă sărutată.

Și iar pornesc combainele în larg
spre bănuita zare de salcîmi;
din cîmp se trage liniștea-n fîntîni
și valurile-n grîul copt ce sparg.

Cînd se întoarce soarele în sat
un om străbate mările de aur
înspăimîntat de-acest imens tezaur
ce-neacă locul lui însingurat...

mențiuni critice • perpessicius despre

CICERONE THEODORESCU: Oameni și dragoste

N-aș vrea să trec drept delator, însă cum aș putea scrie despre tînărul meu prieten, poetul Cicerone Theodorescu, fără să mă refer la anii aceia îndepărtați ai debutului său, pe care, întîmplător, îl cunosc și care s-a dovedit unul din cele mai generoase din istoria lirismului nostru contemporan. Cei treizeci de ani, cîți ne despart de cele două sonete (**Grădina publică** și **Zori de baltă**), ce tipărea în octomvrie 1926 și cu care-și începea constanta și bogata sa carieră poetică, nu sînt totuși, raportați la numărul volumelor și la diversitatea pluricordă a talentului său, chiar așa de mulți, dovadă, între altele, însuși acest ultim volum **Oameni și dragoste**, atît de armonios în arhitectonica variatelor lui planuri și atît de tineresc în siguranța cu care trece de la un ritm la altul și de la o temă la alta. Căci, neîndoios, poeții nu îmbătrînesc niciodată, oricît ar cocheta, pentru a folosi o imagină a poetului nostru, „**cu tîmplele florifere**", pentru că nici ambrozia și nici apele castaliene, nu-și desmint vreodată virtuțile. Îmbătrînesc, desigur, criticii, dacă nu cumva erau bătrîni de-a gata, în clipa chiar cînd destinul i-a menit unui oficu atîta de ingrat. Însă istoria literară e altceva. Știință a indiscrețiilor biografice, prin excelență, sensibilă cu osebire la întîii pași pe nisip ai scriitorului, istoria literară se silește să descifreze din însăși sigiliile acestea nesigure, pe care nu odată simunul anilor le acoperă, căile de viitor ale poetului, încîntată ori de cîte ori descoperă în stihul său în tema de juneță una din constantele evoluției lui ulterioare. Am exagera, firește, dacă am susține că poetul nostru are anume predilecții pentru formele fixe, de vreme ce pe atunci practica sonetul, iar astăzi rondelul. Și nu numai am exagera dar am și greși cu astfel de simplificări, cîtă vreme Cicerone Theodorescu este, se știe, unul dintre cei mai sträluciți tălmăcitori ai lui Maiacovski, acest spărgător al ritmurilor tradiționale, iar volumul de față folosește, cu egală virtuozitate, și terțina, și rondelul și alexandrinul clasic, și arabescurile, pe cît de capricioase pe atît de sugestive, ale versului liber. N-am greși însă dacă am vorbi de o anume preferință pentru motivele marine, atît de frecvente în poezia lui Cicerone Theodorescu și din care volumul de față oferă o excelentă serie de inscripții, gravate în dublă terțină. Marea a fost și a rămas unul din idolii cei mai statornici ai poeziei lui Cicerone Theodorescu și dacă poeziile sale de debut o folosesc ca pe un decor oarecum de sezon, ea nu este totuși mai puțin prezentă, fie și în atributele ei cît de schițate. Personal însă, și dincolo de considerente de istorie literară, îi sînt, tînărului poet de acum treizeci și doi de ani, îndatorat cu o gratitudine, căreia astăzi abia îi dau expresie. La un an aproape de la debutul său din 1926, mai precis în august 1927, eram cu două luni înainte ca redactoratul meu, hărțuit la tot pasul de-a lungul a doi ani încheiați, să ia sfîrșit, primeam, dimpreună cu alte două poeme, toate excelente, un sonet, datat Balcic 1927, din care transcriu terținele, și despre al cărui sens consolator nu e nevoie să mai insist: „**Dans, muzică de jazz izbind pereții — Parodiată, isbucnirea vieții; — Și-n timp ce îndrăgostiții pleacă după — Lectura universului stelar, — Un tînăr, ce cu versuri se ocupă — Citește Universul Literar**".

Dar amintirile, nu fac o cronică, chiar dacă, în cazul de față, ele desmint metafora faimosului știh al lui Dimitrie Anghel: „**Vai, amintirile-s ca fulgii, pierduți, uitați, în cuiburi goale**". De aceea, oarecare metodă nu strică. A spune lucrurile pe șartul lor, e cu mult mai preferabil, cînd, mai cu seamă, substanța nu lipsește și greutatea stă în a alege și a elimina. Nenumărate sînt aspectele cîte solicită pe cetitor în poezia lui Cicerone Theodorescu, fie ele de ordin tehnic, fie de cel tematic. Noi le vom reduce la trei, sacrificîndu-le, din necesitate, pe celelalte, dar îngăduindu-le să se insinueze, într-o formă sau alta, cînd prilejul se ivește. Unul din caracterele fundamentale ale poeziei lui Cicerone Theodorescu este acela al actualității politice, în feluritele ei ipostaze. După un stagiu oarecare în subterana vrăjită, ca o altă Scărișoară de ghiață a Munților Apuseni, printre columnele de cleștar ale unei poezii de superbă interioritate, poetul răzbește la lumina de afară, în iureșul străzii și în volbura războiului și contactul cu realitatea aceasta, trepidantă și dramatică, face din anahoretul claustralelor meditații și din speologul grotelor misterioase, un artist cetățean. Procesul, evident, nu e nici izolat, nici întîmplător. El reflectă istoria noastră contemporană, cu paginile ei de durere și de mîndrie și poate fi urmărit și la alți poeți, din generații comune, de pildă, un Mihai Beniuc, un Eugen Jebeleanu. Cît de puternică e adeziunea poetului la lupta aceasta împotriva întunericului, ce vigoare, uneori și cîtă duioșie, alteori, aduce în zugrăvirea ororilor de război și a fascismului, nimic nu o ilustrează cu mai multă fermitate ca însăși titlurile și mulțimea plachetelor de poezie, cîte a tipărit între 1946 și 1953, de la **Cîntece de galeră** pînă la **Un cîntec din ulița noastră**, trecînd prin **Focul din amnar**, cu imaginile lui hermetice, dar atît de conforme cu apocalipsa ce trăiam, prin **Calea Griviței, C.F.R.** și **Din toamna lui 39**, publicat în 1949. Însăși descoperirea lui Maiacovski și transpunerea lui în poeme de o prestigioasă rezonanță valahă, dovedește cît de organic se petrecea inițierea poetului nostru în secretele poeziei militante. Desigur, nu toate aceste subiecte, fie ele din anii cei negri, fie din cei de după 23 August, peste nădejdile de pace și de înfrățire ale cărora au coborît atîția nori grei și atîtea spaime, sînt deopotrivă de ingenios executate. Cicerone Theodorescu e unul din cei mai abili meșteșugari ai stihului și ai poemului, și de aceea și libertățile și constrîngerile îi sînt la fel de familiare. Dacă unele poeme suferă de prolixitate, altele, dimpotrivă, strălucesc prin concizione, prin linia impecabilă a conturului, prin perfectul mulaj dintre intenție și realizare. În ordinea aceasta, mi-ar plăcea să pot trece la exemple și să citez, de pildă, dintre imaginile de război, una din **Cîntece de galeră**, acel **Moment de seară**, cu povestea calului, izbit de schije, și agonizînd atît de omenește și alta din **Un cîntec...**, poemul **Generalul nostru** (pe care-l reia și-n volumul de față, în varianta mult șlefuită **Balada despre micul general**), cu povestea copilașului, fericit în jocurile lui războinice, dar prins sub zidul prăvălit de bombardamente, cu coiful de hîrtie și cu pantofiorii fără de hodină, care înaintează mereu în amintirea poetului, să le citez, spuneam, pentru a sublinia sobrietatea cu care Cicerone Theodorescu izbutește să comunice emoții dintre cele mai intense, grefate pe întîmplări, în aparență insignifiante. Astfel de poeme se înscriu, așa cum piesele de teatru, clasice, în repertoriu, în antologiile de totdeauna ale lirismului nostru și Cicerone Theodorescu a judecat bine cînd le-a anexat volumului său din 1955, **Versuri alese**. Și cum bine a făcut și cu o altă poemă, **Cîntec pentru nevastă**, una din cele mai extinse, numără 313 versuri, pătimind de oarecare dilatație, dar despre care cu greu s-ar putea spune că e prolixă, atît de constant se menține, în ciuda nisipului ce-l pîndește din loc în loc, fluidul de bună dispoziție a baladistului și care, prin jovialitatea ritmului și prin optimismul robust pe care-l respiră, constituie nu numai una din cele mai elocvente, dar și una din cele mai ingenioase și mai izbutite poeme antirăzboinice, pentru protecția căminului și a familiei („**Ce dezmierd — Nu vreau să pierd — ce mi-e drag — Nu las în prag — Ce iubesc — Nu irosesc**"). Excesului acesta de arpegii, ce uneori poate simula prolixitatea, iar alteori viciază poeme, ca cele din ciclul **De vorbă cu un tînăr**, închinate muncii socialiste, cari, în ciuda bunelor intenții, nu depășesc nivelul reportagiilor versificate, Cicerone Theodorescu le-a impus de timpuriu, și aceasta vorbește în deajuns despre intuițiile sale critice, frîna formelor fixe, a rondelului, în primul rînd, din care se întîlnește un bun număr și-n acest volum și după aceea a terținelor duble, atît de propriu intitulate: **Lumea într-un strop de rouă**. Cu cît de puțin, în aparență, se poate mulțumi poezia, de nicăieri nu se vede mai limpede ca din aceste mici boabe de rouă, ale terținelor duble, capabile să reflecte cerul întreg și-n cercul îngust al cărora cele șase valuri minuscule se multiplică la infinit ca undele energiei nucleare în atomul dezagregat. Clare în litera inscripțiilor lor, terținele acestea duble păstrează, totuși, în lespedea lor netedă un grăunte de mister, o geană de umbră, prin lentila căreia pătrunzi dincolo, în vis, și aceasta e poezia — cum se poate deduce din întîiul exemplu (**Insecte-n chilimbar**), cu care se și deschide ciclul: „**Desăvîrșire de lumină, viață! — Te tulbură neliniștea haină, — Călușul morții, cîlții ei de ceață? — O, mai tîrziu ce limpede apar — Punctînd desăvîrșirea de lumină — Insectele intacte-n chilimbar**". Rondelul, în schimb, e, pentru Cicerone Theodorescu o armă. Nu o spadă, cum însuși recunoaște în rondelul liminar al ciclului **Cocoși de tablă** din volumul său **Un cîntec din ulița noastră**, și cu atît mai puțin spada înveninată a lui Laertes, cît o floretă pe garda căreia sînt săpate ironii și sarcasme, pe care o mînuiește cu grație și care sfîșie cîteva din măștile ipocriziilor contemporane. Rondelul lui Cicerone Theodorescu are un pronunțat caracter polemic, săgețile lui țintesc în primul rînd moravuri literare din republica confraților săi și întru aceasta nu contravine vechilor tradiții, galice înainte de toate, care, paralel cu linia galantă și sentimentală a rondelurilor lui Charles d'Orléans sau Clement Marot, au cunoscut-o și pe aceea polemică și epigramatică a unui Voiture, Chapelle și ceilalți. Cînd autorul **Nopților** și al **Umbrei de dincolo de Styx**, am numit pe Alexandru Macedonski, s-a dedicat la bătrînețe rondelului, ne-am fi putut aștepta să-l vedem plătindu-și toate polițele, cîte adunase în chinuita lui viață, cu eleganță firește, căci toate biletele de bancă practică ornamentul grafic, însă nu mai puțin cu vîrf și-ndesat. A fost altminteri. Cele mai frumoase rondeluri macedonskiene cîntă rozele și porțelanurile japoneze, iar cînd se hotărăște pentru confesiune, Macedonski scrie, cu umilitate, unul din cele mai emoționante texte din orgolioasa sa carieră poetică: „**Cînd am fost ură am fost mare — Dar astăzi cu desăvîrșire — Sunt mare, căci mă simt iubire — Sunt mare, căci mă simt uitare**". Și cu toate că rondelul **Dacă fiind iubit...** din volumul de față pare parafaza **Rondelului meu** al lui Macedonski, ca o dovadă că naltele spirite comuniază, Cicerone Theodorescu nu se abate de la linia pe care a impus-o rondelului său, pe care o reprezintă cu strălucire grupul de rondele din **Oastea zburătoare**, al căruia singur titlu spune îndeajuns și din care ne-ar fi plăcut să citățm și să le însoțim de comentarii, rondelurile: **Unei cititoare de poezie** și **În plapoma-i de referate**.

Ne interzicem însă și această plăcere, așa cum am înăbușit și regretul de a nu fi putut transcrie și insista cum s-ar fi cuvenit, în marginea unui poem întrutotul revelator, în planul poeziei politice, **Memento** din seria **Cîntecelor de galeră**, pe care Cicerone Theodorescu l-a inclus în antologia sa (pag. 34) și care reprezintă, cu toată exiguitatea lui, unul din cele mai patetice, dar și poetice, în același timp, proteste pe care, autentic strănepot de Prometeu înlănțuit de coasta Carpaților, poetul nostru l-a clamat în tristul veac al fiascismului. Renunțări, totuși, necesare, oricît de dureroase, ca să putem spune fie și cîte un cuvînt numai, cînd totul ar pretinde răgaz și spațiu, despre alte două aspecte, nu mai puțin fundamentale, ale poeziei lui Cicerone Theodorescu, reprezentate din plin în volumul de față și care sînt: elegia de dragoste și poezia căminului, în sensul lui cel mai larg, în care s-ar cuprinde și poezia pentru cei mici și pentru care, după Victor Eftimiu, Cicerone Theodorescu ni se pare unul dintre cei mai înzestrați. Elegiile acestea sînt strînse în ciclurile **Verile tinere** și ele aduc, fiecare în parte și toate laolaltă, o briză din melancolia iubirilor apuse, ceva din melodia „**trestiilor languroase**" prin care adie zefirul amintirilor, o picătură din misterul iubirilor întrevăzute și nerealizate (**o, toi, que j'eusse aimé — o toi, qui le savait**) din grota de azur cernit a poemului baudelairian, **A une passante**. Dar cine și-ar îngădui ireverența să prefere melodiei în sine, comentariul ei? Anette Kolb vorbește dumnezeește despre Mozart și André Suarès așijderea, însă cu cît mai celeste sînt simfoniile: „**Dar verile trecute sînt azi în pămînt, — Tanagre, plăpînde, poate oale-ulcele — Le sap și le pipăi, le curăț, le zvînt, — Le-aleg la lumină, să nu mă înșele. — Trece-o stea căzătoare ca un semn de-ntrebare, — Ca un salt, ca o pîndă, ca o cobra flămîndă — Îmi surîd celelalte, liniștitoare, — Dar privirea-mi aleargă după ea, tremurîndă**". Dar minunata elegie de extensie, **Călătorii**, subdatată 1930, cu uraganul ei de cinerară sentimentalitate romantică („**Dar că nu te-am uitat numai tu nu vei rîde. — E-ntr-atît de știut și de adevărat — Că mă doare**" etc. etc. ?), ce își așteaptă și azi compozitorul, cu toate sugestiile recitativului ei? Cît despre poezia căminului, ce dogorește cu binefăcătoarea-i căldură în ultimele cicluri, **Odă familiei** și **Lîngă o inimă tînără**, ale volumului, ce altceva îmi rămîne de făcut, decît să zmulg inima, încă vibrîndă, acelei magnifice poeme **Izbăvire**, din pragul întîiului ciclu: „**Te căutam pe-o oglindă bătrînă, — Luciu al vechilor mele năluci — Și tu erai lîngă mine, fîntînă — A însetărilor dulci...**" și să vă invit să-i ascultați bătăile. Întoarcerea fiului risipitor e una din legendele cele mai duioase ale Bibliei.

Dar oare, cîți ani, spuneam, c-ar fi trecut de cînd tînărul meu prieten, poetul Cicerone Theodorescu își începea lunga și statornica sa carieră lirică? Parc-a fost ieri. Nu; poezia n-are vîrstă.

cronica literară

Pop Simion: Paralela 45°

de I. D. Bălan

In vremea din urmă, mai ales, reportajul literar pare a fi specia cea mai cultivată și mai îndrăgită de publicistica noastră. Nu e ziar și revistă, nu e scriitor tînăr, și uneori chiar mai vîrstnic, care să nu-și fi încercat cu dăruire, măcar odată, pana în cronica emoționantă a acestor ani de construcție socialistă.

Nu e modă trecătoare sau o acțiune de circumstanță. E un gest firesc, organic al scriitorilor noștri, participanți activi, alături de întregul popor, la această operă grandioasă.

E expresia unui înalt patriotism, e semnul unei nemărginite prețuiri pentru munca eroică a poporului, e convingerea că istoria o făuresc creatorii de bunuri materiale și spirituale. E mărturia unei indestructibile legături dintre artist și vremea sa, dintre opera de artă și actualitatea imediată. De aceea reportajul a adus în ultima vreme în literatura noastră o remarcabilă înviorare, a adus prospețimea și sentimentul intens al vieții. Sînt reportaje atît de prompte și de apropiate de realitate încît, parcurgîndu-le, n-ai sentimentul că descifrezi din pagină chipul oamenilor, că le citești din rînduri vorba sau că cineva îți descrie portul și viața lor. Nu! Te simți printre ei, îi vezi vii mișcîndu-se la muncă, unii mirosind a glie reavănă, alții a petrol sau cărbune; unii în halate albe în laboratoare, alții căniți în dogoarea furnalelor și-n adîncul minelor. Le-auzi vorba hotărîtă, îți răsună-n urechi ca și cînd ai fi la un pas de dînșii. În fine, te simți în mijlocul celei mai tumultoase realități. Firește nu în toate reportajele ne întîmpină aceeași autenticitate — unele sînt inexpresive și plictisitoare, dar oricum multe se arată remarcabile și ne îndreptățesc să așteptăm de la autorii lor marea proză a literaturii noastre realist socialiste. Cu atît mai mult cu cît cronicarii istoriei noastre contemporane sînt în general tineri și foarte tineri, departe de imaginea cronicarului gîrbovit, cu plete lungi brumate de vreme, retras într-o odăiță sau într-o chilie ca să încifreze din amintiri chipul epocii sale. Cronicarul reporter de azi se cade să fie un călător neobosit, un observator atent, un scriitor harnic al celei mai stringente actualități; altfel viața, galopînd puternic, îi fuge mereu înainte, lăsînd în urmă umbre și ecouri, construcții însuflețite de elanuri, dar nu sufletul propriu zis al constructorilor, care neobosit nu se oprește nicicînd, mergînd spre viitor, chemat mereu de alte idealuri.

Pop Simion, unul dintre cei mai harnici și mai talentați reporteri tineri, a străbătut țara „de la hotarul ei de apus, din cotul Banatului pînă la poalele mării" călătorind pe o importantă nervură geografică, paralela 45°, „după împrejurări, pe jos, cu căruțele țăranilor, ori călare, cu mașina și cu avionul, cu droșca patriarhală, șalupa, ori cu bicicleta", consemnînd observațiile și impresiile sale, într-un volum de reportaje, intitulat ingenios Paralela 45°.

Urmînd drumul amintitei paralele, reporterul întîlnește în cale bătrînul oraș de piatră Oravița, „copleșit de o somnolență aproape patriarhală", emoționîndu-se în fața celui dintîi teatru ridicat pe pămînt românesc; vizitează orașul de cărbune Anina, și orașul lui Hercules; în zona Jiului se impresionează în fața pădurilor de castani și în fața acelui monument istoric, artistic și religios care este străvechea mănăstire Tismana; admiră frumusețea ei românești de la Tîrgu-Jiu. Intră în zona petrolului oltenesc, trece în zona Oltului și-a Argeșului, în aceea a petrolului prahovean, pentru a poposi în cele din urmă în zona de lut a Bărăganului și-n aceea a Deltei, cu care prilej scrie un minunat capitol intitulat Trandafir însîngerat.

Înțelegînd că „vremea noastră regenerează reportajul — cum însuși mărturisea în numărul precedent al Luceafărului — îl investește cu atribute majore, îi sporește funcțiile social-politice, plasîndu-l printre genurile literare cele mai eficace, mai operative, mai legate de practica construirii socialismului", *Pop Simion nu se lasă furat de pitorescul în sine al unor locuri și al unor oameni, nu consemnează mecanic ca un stenograf ceea ce vede și ceea ce aude; o impresie puternică, o descoperire surprinzătoare îl îndeamnă să răscolească documente, să întrebe oameni, să cerceteze fapte, să deducă logic, să realizeze asociații interesante, să le închege pe toate în succinte și sugestive monografii. În acest sens, însă, intenția și dorința nu se traduc întotdeauna în realizări meritorii, rămînînd uneori la niște comentarii seci și puțin inspirate. Vagul liric și jongleria metaforică îi displac rene, prin frumusețea pînă la un punct dramatică poate fi dezvoltată într-un minunat capitol de roman. Oameni asemeni minerului deputat în Marea Adunare Națională Constantin Cazacu, care „prin tinerețea, energia, maturitatea, curajul, dreptatea și înțelepciunea sa" înfrumusețează orașul de cărbune, Aninoasa, sau asemeni comunistului Scînteie Nicolae care-și expune viața pentru salvarea bunurilor poporului, asemeni ziaristului Florea Gheorghe, uitat într-un orășel de provincie care muncind cu „modestie, sîrguință și trudă lasă negru pe alb cronica vie a petrolului din Oltenia cuprinsă în patru pagini de ziar tipărit", sînt figurile preferate de tînărul reporter. În astfel de oameni descifrează el măreția morală a epocii noastre, poezia fermecătoare a muncii socialiste, în fine, viitorul poporului nostru, profundele transformări care au avut loc. Așa cum se arăta, însă, într-o notă din Scînteia, reporterul uneori „nu subliniază care este forța ce stă la baza acestor transformări, nu scoate în relief îndrumarea și conducerea de către partid a luptei pentru socialism", ceea ce scade din valoarea realistă a lucrării sale.*

Fără a face exces de lirism și poezie, Pop Simion este un cîntăreț al peisajului românesc în toată frumusețea lui naturală sau creată de munca oamenilor. Sensibilitatea sa vibrează în fața pădurilor de castani ca și în fața munților și apelor ca și-n fața Bărăganului, în adîncul minelor de cărbune sau în străfundul salinelor ca și înaintea imensității apelor din Deltă.

Observator fin și atent al mediului și al oamenilor, reporterul încheagă tablouri izbutite făcînd incontestabil dovada unui real talent descriptiv. Ocolim exemplele pe teme de peisaj tradițional și încercăm să ne susținem afirmația cu un scurt fragment consacrat peisajului modern dintr-o salină: „O lume de sare. O lume în care poți să respiri, să te miști în voie. O lume cu florile și arborii ei, dacă vreți — flori și arbori ciudați — scrișî pe fondul alb al pereților de liniile sure și sinuoase ale straturilor; o lume cu cerul ei curat, pe care strălucesc discret, reținut, ca niște steluțe, cristalele de sare, ce aruncă lumini poliedrice sub ninsoarea becurilor de o mie de volți. Strălucesc aceste stele ca niște rubine, ca niște smaralde. Și această lume strălucitoare și albă se propagă — mi se pare — necontenit în oamenii care lucrează aici, le împrumută atributele apropiate luminii: buna dispoziție, optimismul, comunicativitatea, rîsul și bucuria, sentimentul prieteniei, simțul umorului și al glumei și înclinația spre visare". (pag. 68).

Stilul Paralelei 45° *e degajat, limpede, sobru și totuși plin de poezie. Uneori fraza se desfășoară amplu, în ritm de prozopoem (vezi* Torțele tîmpului), *alteori reținut și simplu ca-ntr-o relatare obișnuită. Vocabularul e variat și bogat, fără abuzuri inutile de forme arhaice, dialectale sau neologiste. Pop Simion se arată un bun cunoscător de limbă românească. Totuși uneori, o anumită grabă, sau o anumită oboseală împinge expresia stilistică pe un teren comun, mai puțin expresiv. E păcat că pe alocuri, după pasaje admirabile, de o reală frumusețe stilistică, reporterul așterne în grabă o propoziție mult prea comună și șterșă, în semn de concluzie, ca de pildă „Și pentru viitorul acestui loc asta înseamnă enorm" (pag. 15). Aici se cerea o formulare magistrală, aforistică, în stare să fixeze în conștiința cititorului prin ineditul ei, conținutul întregului pasaj. Atributul abstract și vag:* enorm, teribil („Umple deci solul românesc cu aceste teribile plante ale industriei noastre" — pag. 46) *sărăcește de concretețe și plasticitate imaginea artistică.*

Deși în întreg volumul n-am întîlnit decît un singur cuvînt nepotrivit în țesătura frazei, îl semnalăm întrucît se încadrează într-un fenomen general, față de care trebuie să fie atenți scriitorii. Se vorbește la pag. 21, în capitolul Orașul lui Hercules *despre faptul că după cucerirea Daciei „în scurt timp romanii captează izvoarele termale și construiesc băi, locuințe, hanuri și temple"* Cuvîntul han *sună aici strident, nefiresc și nu poate da senzația autenticității, dată fiind proveniența lui tîrzie în limba română și originea sa turcească.*

Dar renunțînd la mărunțișuri șicanatoare, să ne întoarcem la ceea ce este esențial în această valoroasă lucrare, reafirmînd încă odată bogatul ei conținut și frumoasa ei realizare artistică.

Paralela 45° *de Pop Simion este una din cele mai izbutite realizări ale genului.*

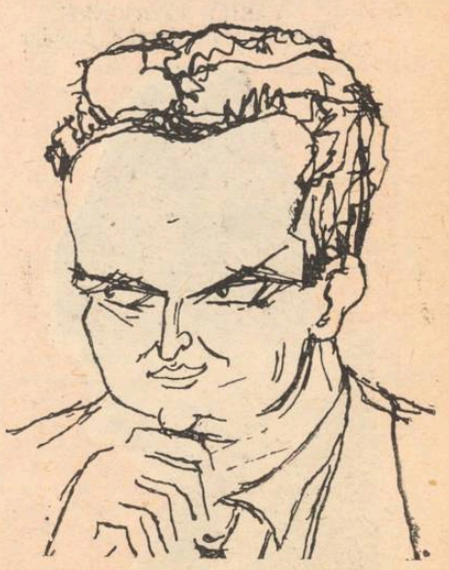

Desen de SILVAN

ATLAS LIRIC JAPONIA

Kei Tanno

Bomba cu hidrogen și țăranii

Din veac iubesc țăranii ogoarele natale,
Orezării smălțate de-a soarelui văpaie.
Iată-i, muncind, sub ploaie, în largile mantale,
Cu capetele-ascunse sub pălării de paie.

Ei știu că dinspre mare, cu vînturile-odată,
O ploaie — aducătoare de moarte a venit,
Dar mîna, mai departe, pe sape e-ncleștată;
Din sufletul lor simplu, orezul a rodit.

Și „ploaia înstelată" *) pe satele de munte,
Intr-una se revarsă, prin ceață, pic cu pic —
Țăranii stau în cîmpuri, sub semnul morții crunte,
Și tac, nu spun nimic.

Chiar dacă beau această ucigătoare apă,
Șuvoaiele-nstelate ce din fîntîni se scurg,
Ogoarele, cu rîvnă, le ară și le sapă,
Zi după zi, de-a rîndul, din zori pînă-n amurg.

Cu-asemenea tărie, să credeți în pămînt,
Și faceți să se curme a morții-amenințare,
Luptînd sub steagul păcii de-apururea ne-nfrînt
Salvați pe truditorii tăcuți de pe ogoare!

In romînește de TAȘCU GHEORGHIU

*) „Ploaia înstelată" — astfel sînt denumite în Japonia precipitațiunile radioactive.

Țusaka Motoi

Vizitiul morții

Nu știu acceleratul acesta unde-l duc —
M-am învățat cu bezna și goana ca tîlharii.
Spre granițele nopții, scrîșnind, pornesc de-aici
In fiecare noapte cam douăzeci de trenuri,
Sunîndu-și peste lume sirena desnădejdii.
Cu ochii triști, soldații se-nghesuie-n vagoane, —
Eu n-am urît pe nimeni, eu nici nu îi cunosc
Pe oamenii aceștia-n mantale țipătoare,
Dar — vizitiu al morții — acum îi duc spre iad.
Nu doarme nimeni, cine-ar fi să doarmă
In așteptarea orelor de groază!
Sub tîmple-mi clocotește-o întrebare:
Din care cabinete glaciale,
Ce fiare au trimis cumplite-armate
Oameni străini și pașnici să ucidă?
Prin noapte trenu-acesta-l duc spre iad,
Albe fîșii — fantoma celor morți
Plutesc în urma noastră, ne urmează:
Cu aripi negre, larg desfășurate,
Își crește umbra frontul coreean.
Cîți din soldați se vor topi în ceață,
Cîți nu se vor întoarce-acasă, cîți
Își vor ucide frații din Coreea,
Și oare cîți vor supraviețui?
Cum de-am ajuns eu, cum de am ajuns
Să fiu părtașul bandei de tîlhari?
Eu vreau să duc doar lemne, cărbune vreau să duc
Adînca bătrînețe aș vrea să mă găsească
Slujind numai vieții și țelurilor ei, —
Vreau să conduc doar trenuri cu veseli călători
Ce flutură la geamuri flori albe de cireș.

Tokio, 1950.

In romînește de TIBERIU UTAN

Kodama Kagai

Sînge, lacrimi, inimi...

Aici sîntem în țara numită Kai, nu Rin,
Și totuși struguri strașnici, aici, la noi se coc
Și dau un vin mai roșu ca cel mai roș rubin,
De foc îi e mireasma și prețul lui e foc.
Dar omenescul sînge nu are preț la noi;
Ca șipurile goale sînt oamenii de goi.

De vei răzbi prin trudă, vei da de un cleștar,
Ce-și joacă-n zare ape lucioase, străvezii:
Numai în om lumina căta-vei în zadar.
Nicicînd nu seacă roua sub muntele Fudji
In boarea-i luminoasă e totu-nvestmîntat,
Dar ochii nu au lacrimi, doar plînsul a secat.

Vai, în întreaga țară Yamato, sfînt pămînt,
Doar pe meleagul nostru, nici lacrimă de dor,
Nici suflete voioase și limpezi nu mai sînt.
Măcar să-și cînte cucul al sîngelui izvor,
Măcar măceșii-n floare să arză purpurii,
De nu mai arde sînge în oamenii cei vii.

In romînește de MARIA BANUȘ

Icida Ackhi

Fiertura de soia

Iată, aud cum răsună,
în încăperea de jos,
clinchetul ceștilor, al bețișoarelor,
rîsul bărbatului și al femeii.
Se parte că cina e-n toi.
Am să termin de cusut
și-am să m-așez la masă și eu.
Mi-e foame și mie.
Dar gîndul că tu ești în temniță
Imi strînge gîtlejul.
Doi ani au trecut de cînd am rămas
sub tavanul cel scund,
în odaia strîmtă cît rogojina.
Stau mereu aplecată și cos
și mi-e silă și de fiertura
pe care o-nghit în singurătate.
Așa trăiește femeia ta.
Iți scriu, dar scrisorile mele nu te ajung.
Plîng cîteodată.
O, de-aș putea să pun la foc
fiertura de soia
pentru bărbat,
cum face femeia din încăperea de jos!
O, de-aș putea să ți-o-ntind cu mîinile mele!
Știu că ești tare,
chiar dacă ei ți-au furat
și ochiul cel limpede-al soarelui,
și mireazma pămîntului reavăn.
Eu, femeia ta,
jur soțului, fratelui meu de luptă,
jur c-am să-ți gătesc
o minunată fiertură de soia
și-am să ți-o torn cu mîinile mele
în ceașca ta ce ți-e dragă.
N-am îndoieli.
Așa o să fie.
Aștept ziua aceea.
Știu că nu-s singură.
Multe femei așteaptă,
ling-aceeași fiertură de soia.
Iți jur — am să aștept.

In romînește de MARIA BANUȘ

Josano Kan

Ploile de primăvară

Cad mii și mii de ace, mii și mii
De cuie lungi, subțiri și străvezii,
Necontenit cu-aceeași răpăială.
E-o ploaie rea, cu duhul otrăvit
Ce-n țara noastră de la Răsărit
Aduce molimă și putrezeală.

S-așterne ploaia pe-negrite-olane,
Pe garduri vechi, pe casele sărmane
Ce seamănă cu niște închisori.
Pe la ferestre pune gratii dese
Și în văzduh subtile mreje țese
Cu fire toarse răsucit din nori.

Prin grinzi și mobile se-mbracă
În timpul nopții ca-ntr-o promoroacă,
Chiar și-un tartaj, un clin de evantai.
Cum pui pe-un lucru mîna ți-o tragi cuprins de silă
Parc-ai atinge-n umbră o reptilă.
Se-așează pretutindeni un strat de mucigai.

Cum ai închis obloanele, în casă
De sub podele-a și-nceput să iasă
Miros de putregai străvechi. Te-ndoaie
Din șale lîncezeala. Nici în pat
Nu poți să te-odihnești și-asculți cum bat
In geam, de veacuri parcă, stropi de ploaie.

Iar dacă ieși din casă și pornești
Cu botfori pîn-la șold, vînătorești,
Haihui ca un călugăr din tagma călătoare,
In capitala noastră nu vei face
Un pas fără să intri în băltoace
Stropindu-te din cap pînă-n picioare.

In romînește de AL. PHILIPPIDE

Iosana Akiko

Dragul meu, nu-ți da viața!

(Fratelui înrolat în armata care asedia Port-Arthur)

Frate, frate, nu-mi pot opri plînsul.
Dragule, nu-ți da viața!
Ca să mori ai venit, ca ultim născut al mamei?
Ca să mori, ai adus lumină familiei noastre?

Nu, nu părinții au pus
baionete în mîna fiului lor, să omoare pe semeni!
Nu te-au crescut,
ca să-ți dee porunca: să pieri, dar ucide!

. . . . . .

Împăratul nu se duce el însuși pe cîmpul de luptă.
Nu pornește-n atac în fruntea coloanei.
Dacă el e alesul inimilor,
cum poate crede

că e o virtute să verși sîngele oamenilor, ca apa,
să alergi după jertfe în cîmp, ca o fiară,
să cazi împlinind asemenea porunci.
Dragule, nu-ți da viața!

Frate, amintește-ți că peste mare, departe,
singură, în văduvie,
albită de griji și necazuri,
te-așteaptă mama în casa pustie.

. . . . . .

Soția-și petrece vremea jelind.
Iți mai aduci aminte în fumul războiului
bucuria zilei de nuntă?
Fericirea n-a durat nici o primăvară.

Frageda ei iubire-ai uitat-o
atît de repede-n marșul de luptă?
In cine să-și afle sprijin, de nu în tine?
Dragule, nu-ți da viața!

In romînește de VERONICA PORUMBACU

Sigheharu Nakano

Cîntecul

Nu mai cînta!
Nu mai cînta florile stacojii,
aripele libelulelor,
adierea zefirului,
părul aromat al femeii,
Nu mai cînta!
Uită tot ce sună ușor,
toate minciunile frumoase,
toate tristețile inutile,
Uită-le!

Numai cîntecul care țîșnește din inimă,
numai visele care vindecă inima,
numai lucrurile care înalță sufletul,
fără de care pămîntul e pustiu și viața săracă,
iată drumul cîntecelor tale!
Cîntecul tău să oglindească atacul dușmanilor,
dar și lovitura ta curajoasă.
Cîntecul tău să-și facă aripi spre soare
chiar din înfrîngeri și umiliri.
Cîntă în gura mare numai cîntecul luptei noastre!
Oamenilor cu care treci umăr la umăr
adu-le cîntece fierbinți
care să le oțelească inima.

In romînește de EMIL MANU

Desene de F. CALAFETEANU

Plînge în bără

de FĂNUȘ NEAGU

În anul 1949, în ziua de lăsata secului, Chivu Căpălău s-a sculat tîrziu. Dormise somn greu, de plumb, din pricină că seara se îmbătase cu dascălul satului pînă la nesimțire. Dascălul se abătuse pe la el să-i spună că popa Răgălie se ține să-i facă vînt din consiliul parohial, fiindcă i-a ajuns la ureche că Onică, băiatul cel mic al lui Căpălău, trăiește cu Vica, nevasta lui Babalete. Mai rău ca păgînii, doamne ferește!

Desteptîndu-se, Căpălău a dat iar pe gît o moșoaică de vin — cui pe cui se scoate — și a strigat după feciori să-i judece ca pe hoții de cai, dar nu era niciunul pe aproape. Se gîndea, în vreme ce-și trăgea cismele în picioare, că vorbele ce se vînturau prin lume nu erau lipsite cu totul de adevăr. Babalete, slab de minte de la naștere, nu găsise femeie decît într-un sat la patruzeci de kilometri de Suligatu. Vica nu-l plăcuse, după cum nu-l plăcuse nici o fată de prin împrejurimi, dar avea un copil din flori — o batjocorise, pe cînd se afla la plug singură, primăvara, feciorul unui chiabur care acum mucezea în închisoare și taică-su o silise, pisînd-o în bătăi, să se ducă după băiatul cel mare al lui Căpălău. Alde Căpălău au adus-o cu sania într-o noapte, după bobotează. La o săptămînă după ce-a venit la ei, i-a murit copilul și n-a vrut să-l mai primească pe Babalete în pat, îl punea să doarmă pe jos, lîngă sobă. Nu era cununată cu Babalete, Căpălău vroia s-o țină așa o lună, s-o vadă cum se poartă și cît îi poate capul și pe urmă să facă formele la sfatul popular.

„E cu ochi și cu sprîncene de ce s-a îndrăcit așa muierea", își zise Căpălău, în ziua de lăsata secului, și ieși în prag unde văzu că viscolul, pornit înainte de miezul nopții, se întețise. Gardul de mărăcini de la livadă fusese aruncat peste cotețul cîinelui din coasta porumbarului. Magazia, grajdul și perdeaua oilor aproape că nu se mai vedeau; vîntul le înfășa în scutece albe.

Cu fața ascunsă în gulerul cojocului, Căpălău intră în troianul din fața ușii, afundîndu-se în el ca într-o grămadă de pleavă și trecu la bucătărie unde Nadoleanca, într-o rochie de barchet pătată de sosuri și unsori, cu picioarele vîrîte în niște bocanci vechi, militărești, făcea pregătiri pentru petrecerea de la noapte cu finii și cumetrii.

Căpălău cununase și botezase în fiecare an, căci pentru un naș o cununie sau un botez e o nimica toată, ce cheltuiește în zilele nunții scoate mai tîrziu cu vîrf și îndesat, fiindcă în Suligatu e obiceiul din bătrîni ca de sărbătorile mai însemnate de peste an, finii să vie cu plocoane la naș — zece perechi de găini și trei de curci în tot anul, plus carpetele și tișlaiferele ce se dau pe colac de lăsata secului, de paști și de crăciun.

Și-apoi Căpălău era om cu stare și nu refuza pe nimeni. E drept, nu fusese trecut în categoria chiaburilor, căci pămînt avea puțin, șapte hectare, dar se ocupa cu negustoria și scotea bani și din piatră seacă...

— Bine că te-ai sculat, îi zise femeia cînd îl văzu în pragul bucătăriei. S-aduc să-mi tai curcanul. Am fiert apă să-l jumulesc, dar n-am găsit pe nimeni să mi-l taie.

Vorbind, Nadoleanca se aplecă și svîrli un lemn în foc. Era bătrînă, mărunțică, groasă, cu fața tuciurie. Pe vîrful nasului îi atîrna un neg cît bobul de fasole.

— Da alde fii-tu unde sînt? întrebă Căpălău. Au plecat să vînture satul și vin deseară la petrecere?!... Sigur, urmă el, pufnind pe nări, la treabă ne îndemnăm mai greu, dar la băutură ne așezăm în capul mesei și nu ne mai scoală omul nici cu parul.

Era limpede ca lumina zilei că pe Căpălău îl rîma la inimă să facă scandal. „Așa-i el după băutură, îl rîcîie greața la lingurică", se gîndea Nadoleanca și cum făcuse toată viața ei, cînd bărbat-său se găsea în toane rele, aștepta resemnată, cu umerii căzuți, ploaia de înjurături și bruftuiala ce trebuia să urmeze.

— N-auzi ce zic, se răsti Căpălău, unde-s băieții?

— Onică, răspunse Nadoleanca, e plecat la gîrlă să spargă două copci în ghiață și să bage minciocul... Poate-i pică vre-un baboiaș. Iar celălalt e afară, bușește într-o buturugă.

— Dacă e afară, de ce nu l-ai chemat pe el să-ți taie curcanul?

— Nu vrea. Zice că-i e milă.

— Milă? Bine, dau eu cu ochii de el. Îi arăt eu ce e aia milă. Te pomenești că tot din milă îl lasă pe Onică să se ție după Vica.

Nadoleanca păli. Știa acum de unde-i vine supărarea lui Căpălău și se gîndea cu groază la clipa cînd Onică pe care-l iubea mai mult decît orice pe lume, va da ochi cu taică-su. Fără să scoată o vorbă se înfofoli în grabă cu eșarfa de lînă, ieși în viscol și se întoarse ținînd în brațe curcanul pe care-l îndopau de două săptămîni cu grăunțe și mămăligă caldă.

Căpălău luă pasărea, o întinse cu gîtul pe prag și repezi toporișca cu sete. Sîngele țîșni stropind pervazul ușii și peretele.

— Cheam-o pe Vica să răzuie sîngele, zise omul. Și vedeți nu risipiți fulgii că vă trebuie să umpleți perne.

Cînd se aplecase îl cuprinsese dintr-odată un val de ameteală. Buza de jos, răsfrîntă, scrijelată de brici, îi tremura bătrînește.

Nici Vica nu era acasă. Plecase cu Onică la rîu să-l ajute. Căpălău își ciupi mustața nervos, cu două degete. Era înalt, ciolănos, cu obrajii surpați și cu ochii verzi, înfundați.

— Zi așa, s-a dus să-l ajute pe Onică, făcu el strîmbîndu-se. Da de ce nu-l ajută pe Babalete, a?! Tu, căpățînă seacă ce ești, nu vezi că putoarea numai după Onică se ține! Am adunat-o după drumuri și acum ne face de rîsul lumii. Ce zici dac-o fac pachet și-o trimit la tat-su, plocon de lăsata secului?!

Nadoleanca tăcea. Căpălău, se vedea bine, o provocase în nădejdea că ea o să scape o vorbă în apărarea lui Onică sau a Vicăi, ca să-și verse apoi tot năduful în spinarea ei. Bănuia că Nadoleanca o îndrăgise pe Vica, fiindcă o îndrăgise și Onică. Dar văzînd-o că nu deschide gura, Căpălău căută o lingură și se apucă să leorpăie lacom ciorba rămasă de ieri.

În clipa aceea intră Babalete aducînd lemne pentru foc. Urechile-i mari, cît foaia de lipan, nu-i încăpeau în căciulă. De mult ce șezuse în viscol degerase și scutura mereu din cap ca un cal nehățuit care se muncește să lepede căpițeaua. Era lung, mult mai lung decît taică-su, lat în spete, vîrtos, și avea gura largă, iar mîinile musculoase îi atîrnau pînă la genunchi.

— Mă, îl întrebă Căpălău, știi unde ți-e muierea? Știi sau nu știi?

Babalete nu-i răspunse. Se așeză pe un scaun și apucă în palmă talpa unei cisme pe care o crestase cu toporul.

— S-a rupt, scînci el cu voce groasă, sucindu-și într-una laba. Am scăpat toporul în ea și s-a rupt.

— Of, că prost te-a mai făcut mă-ta! îi zise Căpălău. Nu ești bun de nimic. Cîrpă, asta ești! Du-te mă la gîrlă, acolo-i muierea ta, înfinge-i bine mîna în ceafă și bag-o cu capul în copcă. Să-i dai drumul cînd se face țifoaie de apă.

Crezînd că așa o să-l domolească pe Căpălău, Nadoleanca îl luă pe Babalete de mînă și-l împinse binișor pe ușă afară.

— Isprăvește buturuga, băiete... Imi trebuie lemne...

— Sigur, sări Căpălău, trimite-l în viscol, dă-l afară că-i prost. Lasă-l să degere, *Babaletele!*

Il chema Niță, dar îi ziceau și-n casă Babalete, fiindcă așa-l poreclise satul.

Peste puțin, sătul și ușurat de damful beției, Căpălău trecu și el în curte să îngrijească de vite. Dădu grăunțe oilor într-un uluc de lemn, le pipăi pe pîntece pe cele care așteptau să fete, socotind cîte zile o să mai treacă pînă le-a sosi sorocul, și aduse de pe rampa magaziei o furcă de salcîm, lungă de un stînjen și jumătate, cu care încearcă să ridice gardul livezii dărîmat de vînt.

Dar orice făcea era cu gîndul numai la Onică și la Vica și furișa priviri spre vraniță, spre poarta cea mare care se deschide pe o roată de fier, să-i vadă cînd se întorc de la rîu.

Lui Căpălău îi plăcea să creadă, și la asta se gîndea acum, că lumea din sat îl respectă pentru virtute. Nu se îndoia că ăsta era darul cu care-l înzestrase dumnezeu de la naștere și a-l arăta satului despuiat de virtute, ca pe-un știulete de porumb trecut prin machină, cum vroia să facă popa Răgălie, era ca și cînd i-ai fi dat brînci de malul gîrlii. Și de ce? Fiindcă Onică s-a încurcat cu Vica, cu femeia pe care el i-o hărăzise lui Babalete. „Ei nu, își zise Căpălău, astăzi or să vadă că și-au făcut de dragoste cu buruieni de urît". Trecuse multe cu vederea muierii ăsteia tinere: o lăsase să meargă să cînte la căminul cultural, ca să nu zică lumea că se împotrivește noii orînduiri, o lăsa și duminica să caște gura cu vecinele la conferințele pe care le țineau învățătorii sau vre-un inginer venit de la oraș, dar acum, gata, sosise timpul să pună rînduială în casa lui.

Tocmai cînd cugeta astfel, Vica, albită de viscol, intră fuga în curte, cu minciocul într-o mînă și cu tîrnăcopul în cealaltă, ocoli fîntîna cu colacul îngroșat de gheață și pieri în bucătărie. Căpălău nu părăsi lucrul numaidecît, întîrzie clipa răfuielii pînă ce Vica avea să se desmorțească.

Intrînd în bucătărie, Vica îmbrățișă soba și-o rugă pe Nadolenca să-i descheie cureaua cu care se încinsese peste cojoc.

— Aoleu, zise ea dîrdîind, e un spulber devale la gîrlă că te dă peste cap. Dacă nu era Onică să m-ajute n-aș mai fi urcat vadul niciodată, înțepeneam acolo.

— Unde-i el acum? întrebă Nadoleanca speriată.

— Cine? Onică? S-a dus pe maidanul din dosul morii să dea cîinii în jujău... N-am făcut nimic, să știi, n-am prins nici o coadă de pește.

— Slavă domnului, răsuflă ușurată Nadolenca, bine că n-a venit... Tat-su umblă să-l frîngă în bătăi... Vorbind, bătrîna rîcîia cu unghia pe geam să se uite în curte... Și tu, urmă ea, ferește-te să dai ochi cu Chivu. E foc și pară. Du-te în odaia voastră și încuie-te acolo că e jurat să nu te lase teafără. Du-te repede pînă nu prinde de veste că te-ai întors.

— Bine, mă duc, răspunse Vica — și mai înainte ca Nadoleanca să se poată împotrivi îi prinse capul în palme privind-o o clipă în ochi, luminos, cu dragoste și recunoștință, apoi o sărută pe obraz, tocăit, și se repezi la ușă.

Era însă prea tîrziu. Căpălău se și afla în prag și cînd Vica încercă să se furizeșe pe lîngă el, îi puse mîna în piept și-o aruncă pe pat.

— Ce ai, bre, strigă femeia, ai înebunit? și sări în picioare, tremurînd de încordare. Ochii ei albaștri, alungiți, învăpăiați de clocotul sîngelui, scînteiau dușmănos. Avea obrajii îmbujorați de ger și de sub broboada de lînă adusă pe după umeri și legată la spate, îi scăpă o șuviță din părul blond care i se lipise de frunte. Nu se temea de Căpălău. Îndurase prea multe bătăi de la taică-su ca să-i mai fie frică de unul care-i arată pumnul. Și-apoi n-avusese niciodată respect față de Căpălău. Își dăduse seama din prima zi că atît cît va sta în gospodăria Căpălăilor nu va fi decît o vită de povară.

— Nebun, zici? făcu Căpălău. Tu-ți luna și înălțarea mă-ti! Sînt eu nebun că te întinzi tu cu Onică și pe Babalete îl culci noapte de noapte pe jos lîngă sobă?! Ei, să știi, am să te judec astăzi ca pe Isus Christos!

— Chivule, îndrăzni Nadoleanca cu glas rugător, mai încet că te-aud vecinii, omule. Oi, doamne dumnezeule, în casa asta nu e chip să treacă o zi fără scandal.

— M-aud vecinii? îi întoarse Căpălău vorba. Nu zău, ți-e rușine de vecini?! Ei, bine, ieși afară și ia-l la goană dacă e vreunul să stea sub gard, — și-i dădu brînci pe ușă, cu atîta putere, încît bătrîna căzu mototol dincolo de prag.

Vica simțea că se înăbușe. Făcu un pas înainte și-i strigă lui Căpălău în nas:

— Judecă-mă, hai judecă-mă, că bună tovărășie am mai făcut eu cu Babalete al dumitale. Eu am băgat boii și el plugul. Alta mai proastă nu găseai.

— Ia te uită, nerușinata, ce vorbe-i ies din gură! făcu Căpălău lărgind brațele și rotind capul să ia de martori pereții, tavanul înegrit de fum și dincolo de el, cerul.

În aceeași clipă, pe neașteptate, Vica îl împinse cu cotul în coaste și-și făcu loc s-o șteargă afară, să fugă să se închidă în odaie. Atîta îndrăzneală și sînge rece îl uluiră pe Căpălău, încît o vreme înțepeni cu brațele pe jumătate ridicate în aer, cu ochii holbați și gura căscată. Așa ceva nu se mai pomenise în casa lui. „O omor!" strigă el și se repezi furios pe urmele femeii, dar la ușă se împiedică de Nadoleanca, ghemuită lîngă prag, ca o pasăre neagră doborîtă de vînt. Uită de Vica și se năpusti asupra neveste-si. O înșfăcă de umeri și o izbi de perete să-i sară dinții din gură, strigind ca scos din minți:

— Adună-i boarfele și aruncă-o în drum cu ele! Să plece din casa mea! Să n-o mai văd aici!

Bătrîna, năucită, da într-una din cap că așa va face. Limba nu și-o putea mișca. O simțea în gură ca pe o bucată de lemn. De spaimă se făcuse și mai mică decît era.

În cele din urmă, Căpălău îi dădu drumul, se întoarse în bucătărie, luă o moșoaică și coborî în pivniță să scoată vin. Ca să se liniștească, avea nevoie să bea. Coborînd dădu peste Babalete, lungit pe jos, sugînd la canea. Căpălău încălecă pe pieptul lui și-l bătu pînă obosi.

★

Onică era pe maidanul din dosul morii și habar n-avea despre cele ce se petreceau acasă.

De lăsata secului, în Suligatu, ca și în multe sate din Bărăgan, e obiceiul să se dea cîinii în jujău, iar noaptea, să se aprindă focuri pe movile și flăcăii să strige *olelie*, să strige adică numele fetelor rămase nemăritate și să spună lumii ce beteșuguri au. Pe alocuri nu sînt iertate nici femeile cu bărbat, bănuite că ar călca strîmb.

În anul acela, președintele sfatului popular, care în tinerețe a slujit la stîna unui chiabur unde a îndrăgit cîinii, afișase încă din primele zile ale lunii februarie un anunț în răspîntia satului.

A se da cîinii în jujău este un obicei barbar care nu mai încadrează. Cine îl ține mai departe se amendează cu lei 25 (douăzeci și cinci). Banii se varsă pentru reconstruirea căminului cultural

Onică și Dănilă Biș, prietenul lui cel mai bun, nelipsiți în fiecare an de lăsata secului de pe maidanul din dosul morii, citind anunțul cu pricina, au făcut rost de bani și au plătit, — asta ca să nu le pună nimeni bețe în roate mai tîrziu. Iar în săptămîna următoare, au momit cu mămăligă caldă șapte javre, pe care le-au închis într-un șopron ruinat din apropierea locului unde aveau să fie chinuite spre desfătarea adunăturii de gură cască.

Inainte de prînz, cînd Onică ajunse la colțul gardului ce desparte curtea morii de livada de caiși a dascălului, în jurul salcîmului pletos din mijlocul maidanului țopăiau rîzînd vreo zece flăcăi. O spuză de copii, înveniți de frig, se roteau pe lîngă ei, atenți să nu le scape nici o mișcare. Cu toate că vîntul se juca cu zăpada — o spulbera, o ridica în vîrtejuri și iar o presăra darnic peste lume, — erau de față și vreo opt femei îngrămădite la adăpost, sub gard. Alături de ele, stînd pe vine, un moșneag pîcîia din lulea și vorbea cu o fetiță de doisprezece ani, a referentului cu starea civilă, care tîrîse după ea, de zgardă, un cotei cu botul negru. Vroia să-l dea în jujău fiindcă-i stricase toate jucăriile cumpărate de taică-su de la Brăila.

Dezbrăcîndu-se de cojoace, Onică și Biș ochiră în salcîmul bătrîn o cracă groasă, la o înălțime de cinci metri și aruncară odgonul pe după ea. Apoi făcură semn unui flăcău din ceată să dea fuga să scoată un cîine din șopronul din apropiere. Biș, punînd mîna pe cîine, îl legă de două ori peste mijloc, și-i întinse lui Onică un capăt al frînghiei pe care acesta trebuia să-l țină bine și să-l tragă numai atunci cînd i s-o spune. Lumea făcuse roată în jurul lor. Biș chiui odată prelung și Onică smuci odgonul, mulgîndu-l în palme, pînă cînd cîinele, urlînd ca niciodată în viața lui, ajunse să se bălăbănească deasupra oamenilor, încovrigîndu-se de durere. Il legănară așa în sus și în jos de cîteva ori, apoi îl lăsară să cadă în zăpadă. Biș știa să-i suie repede sau încet, să-i facă să se învîrtească sau să-și încovoaie trupul chinuit. Erau cîini care atunci cînd ajungeau la craca pe care aluneca odgonul se repezeau înebuniți s-o muște. Pe aceștia, cei doi flăcăi îi coborau numaidecît și-i slobozeau, știind că de-acum n-or mai călca oameni străini prin curtea cui îi hrănește. Dar celor care nu făceau altceva decît să scheaune, printr-o smucitură dibace, Onică și Biș, le smulgeau legătura de peste mijloc și-l lăsau să cadă de sus încît îi lua sughițul cînd se izbeau de pămînt.

Biș avea și el două potăi pe care le trîntea în fiecare an cît putea mai tare, dar tot n-ajungea să le facă să latre la om.

— Ce vreți, zicea el, ăștia sînt jurați să moară în jujău.

În curînd viscolul se iuți și mai mult. Vîntul prăvălindu-se din înălțimi peste pridvorul de lemn al morii și peste clopotnița bisericii, aflată în apropiere de moară, se repezea năuc în cîmpie, întinzînd flamura albă pînă în hotarul celălalt al Bărăganului. Cînd ajungea la șirul de plopi de pe malul rîului, ale căror ramuri se împleteau între ele ca ochiurile unui năvod, se umfla și se ridica în ceruri fierbînd.

Mușul cu luleaua, copiii și femeile plecară de mult, cînd Biș îi pofti pe flăcăi să meargă cu el la unul Ene Lelea care-i datora o vadră de vin. Onică întîrzie puțin să strîngă odgonul, apoi se înfășură bine cu fularul și-o luă la fugă după ei, dar la colțul gardului, frate-su Babalete îi tăie calea și i se atîrnă de brat.

DIN TRE SUTE DE CATARGE...

IULIAN I. POPESCU: Pentru a putea constata progresele credem că trebuie să mai aşteptăm un timp.

ION ANGHENE: Toate încercările sînt de calibrul acestei strofe:

Hai cu mine, hai încet,
Şi în lume să fugim,
Tu poetă, eu poet,
Amîndoi să ne iubim.

Cum să le mai comentăm?

MARY AL. MARINI: In *„Concert"* sînt unele note promiţătoare. Celelalte, însă, nu sînt decît exerciţii de versificaţie.

VICTOR PEIA: Sentimente onorabile, dar nu versuri. N-am înţeles mai nimic din povestire: vorbeşti despre un prizonier, dar descrii doar momentul primirii ordinului de concentrare. Este numai un fragment?

NICOLAE VOICU: O poezie nu poate fi o enciclopedie a sentimentelor omeneşti. Mulţumeşte-te să duci un singur gînd pînă la capăt. Posibilităţi se întrevăd uneori, ca, de pildă, în versurile.

Nu sînt rază superbă de soare,
Dar gîndul m-aşează cu oameni la masă.

IOANA PODARU: Traducerea nu este edificatoare. In *„Cornul"* sînt accente de poezie:

Cornule, primeşte-mă sub cetini
Şi îţi cerne floarea-n părul meu.
Noi am fost şi-om rămînea prieteni,
Buni, şi înfloriţi, şi tari, mereu.

Mai trimite-ne.

B. CRISTIAN: Pînă acum nu avem cunoştinţă de un asemenea concurs.

NELLU HOROTAN: Glosa nu este numai o dovadă de virtuozitate, se cere să aibă măcar o idee. Celelalte încercări au paloarea oricăror locuri comune. Mai multă atenţie la proprietatea cuvintelor: o stradă nu poate conţine... alei.

WLADE PUK: Este foarte greu să extragi humorul din epigramele d-tale:

Am observat că la polul nord
Pinguinii au idei aparte,
Fiindcă căzură de acord
Să poarte şi... pene mentolate.

N-am găsit (în afară de cacofonie) nimic.

OPREA GEORGESCU: Multe influenţe, de la poeţi vechi şi noi. Pînă se va desluşi glasul propriu e nevoie de multă, multă muncă. Abilitate în catrene. Avem impresia că stilul „oral" nu te serveşte, de aceea încearcă să-l eviţi.

C. PANĂ: O sfătoşenie cam confecţionată. O singură imagine adevărată ar spune mai mult.

GH. TĂNĂSESCU: Credem că poţi mai mult. Nu te grăbi, sau, conform zicalei, grăbeşte-te încet.

ANA MAICAN: Sînt presărate idei şi imagini preţioase printre rînduri, dar încă nu ştii să le pui în valoare. Un singur exemplu: E sugestiv versul *„aur avem cu lopata, de-l vîntură flăcăi"*, dar cînd începe explicaţiile (*„e aurul holdei noastre"*, *„şi lunci, şi iaz, şi codru, şi livezi"*, *„şi vite, herghelie, şi zecile de cară"*, etc., etc.) imaginea se diminuiază, şi poezia sucombă sub prozaismul inventarului. D-ta porneşti de la imaginea iniţială în jos. Ar fi trebuit să te menţii măcar pe treapta cîştigată, dacă nu reuşeai să o duci mai departe. In poezie, astfel de explicaţii se notează întotdeauna cu minus. Înlătură-le, deci, şi, cînd vei socoti că ai reuşit, mai trimite-ne.

P. VLAD VLADIMIRESCU: Am luat act de obiecţiile aduse obiecţiilor noastre, dar rămînem, deocamdată, la e.e.

CEZAR FLORESCU: Cu tot tragicul situaţiei descrise, versurile despre Dante şi Beatrice trezesc zîmbetul:

Căci într-o zi Florenţa se îmbrăcă în doliu
Iar floarea lui vestită zăcea într-un fotoliu...

EM. PAODĂ: Oarecare îndemînare, dar d-ta trăieşti pe altă lume! *„In zgomot de cristale sparte / Am adormit, aseară, frînt"*, etc. Altceva nu auzi în jur?

I. DOINESCU: Ici-colo, mici insule ale unor versuri mai izbutite, într-un ocean de vorbărie.

THEODORA NICOARĂ: Scrise destul de îngrijit, paginile trimise nu sînt, totuşi, literatură, ci o compunere, meritorie, de şcoală.

GH. VULEVANU: Imaginile nu sînt susţinute pînă la capăt. Desprindem o strofă mai grăitoare:

Îţi luminase viaţa opaiţul din grindă
Cu seul mucalit, sau lămpile cu gaz,
Ori luna, prin băşica lipită de privaz,
Urcîndă fără vlagă pe bolta cea lividă.

In general, versurile sînt la primul condei, care nu este totdeauna şi cel mai inspirat.

V. NISTEA: Cele mai multe ar fi nimerite pentru texte de cîntec.

LUŢAŞ VALERIU: Pentru a-l cînta pe Eminescu se cere să-l fi citit, măcar, ca lumea...

GHEORGHE CONSTANTIN: Atmosfera patriarhală din versurile d-tale nu se potriveşte de fel cu viaţa de azi a satului nostru. N-ar strica să te mai duci printre ţărani, ai afla mai multe teme poetice decît în lecturi.

ARSENA VALENTINA POPESCU: Idei juste plus versificare nu înseamnă poezie. Mai este nevoie măcar de o imagină poetică.

GEORGE DIENESCU: D-ta ne scrii: „E drept că problema majoră, construirea societăţii socialiste, trebuie să fie oglindită în munca de zi cu zi a poeţilor, dar cred că nici asemenea versuri nu trebuiesc uitate..." Un exemplu de „asemenea versuri":

Şi-n această sfîntă pace
Numai eu mai trimit dorul,
Ca să vadă-acum ce face
Puişorul.

Nu e mai bine să fie uitate? Celelalte încercări sînt, e drept, stăpînite de idei sănătoase, dar nu sînt versuri.

HORIA POIANĂ: Chiar glumele de prost gust trebuie să aibă puţin umor. D-ta n-ai.

L. MĂRGĂRITESCU: Şi melancolia cere autenticitate. In încercările d-tale pare contrafăcută. Cum se întrevede, însă, oarecare îndemînare, te rugăm să ne mai trimiţi, bineînţeles reflectînd mai serios asupra tematicii.

ŞTEFAN IBĂNESCU: Eşti pe drumul cel bun!

ŞTEFAN GEORGE (şi alţii): Nu primim colaborări constînd în careuri de cuvinte încrucişate.

ILIE COSTACHE: Ai nevoie de mult exerciţiu, dar, pentru aceasta, nu te sfătuim să versifici, aşa cum ţi-ai propus... „Istoria romînilor sub Mihai Vodă Viteazul" de N. Bălcescu! In forma în care se găseşte, cartea este foarte bună. Transcrie în vers gîndurile, sentimentele, d-tale.

GABRIEL VOIVOZEANU: Ne ceri „anumite sfaturi". Iată unul dintre ele: nu mai parodia pe marii noştri clasici, în genul:

Multe flori sînt primăvara
Pe toţi pomii din livadă,
Oare cîte vor fi acelea
Care rodul o să-şi vadă?

ST. N. STERIAN: Punem răutăţile din scrisoare pe seama nerăbdării. Tocmai pentru că nu aruncăm nici un manuscris la coş răspunsurile sînt date cu întîrziere. Versurile au oarecare energie, dar, din păcate, utilizează prea multe locuri comune. Mai trimite-ne.

PETRU MUSTA: Incă un efort!

ŞTEFAN STĂTESCU: Reţinem o poezie. Celelalte, în curînd.

TIBERIU CHRISTESCU: Cu toată ironia din finalul scrisorii, ai totuşi dreptate! Versurile vădesc un oarecare progres, dar n-au atins încă limita publicării.

I. R. TELEORMĂNEANU: Aproape în toate poeziile te referi la debutul d-tale. El va veni, însă, fără să-l cînţi. Lasă auto-contemplarea şi încearcă sentimente mai tonice.

ARISTICA BĂGHINĂ: Rondelul ni s-a părut mai reuşit. Epigramele, însă, folosesc poante consumate, sau nu folosesc deloc.

LILIANA DOROBANŢU: Sentimentul care ţi-a inspirat poezia te cinsteşte, dar trebuie să mai lucrezi mult. Ia legătură cu un cenaclu literar.

CONST. ZABOLOTEANU: Cu toate cunoştinţele enigmistice, n-am putut descifra în întregime manuscrisul trimis. Dacă se poate, retrimite-ni-l, dactilografiat.

ÎN COLECTIV, PRIMĂVARA...

Trece noaptea peste cîmp desculţă.
Îi miroase părul a tutun.
Luna, cît o roată de căruţă,
s-a oprit în plopul de pe drum.

Fruntea ei de galbenă lămîie
a sculat toţi cîinii din ogrăzi.
Noaptea joacă drumul în călcîie,
şi-şi aruncă stelele pe străzi.

Mi s-a-nfipt în geam să mă deştepte:
— „Scoală, bre, că-i primăvară-n sat".
Luna-şi zvîrle sulniţele drepte,
drept în somnul meu întîrziat.

M-am sculat şi am ieşit afară.
Zorile mijeau pe după deal.
Martie, c-un sac la subţioară,
aduna zăpada din Ardeal.

Lîngă el, în fote noi şi ie,
primăvara cu genunchii goi,
alerga sprintară pe cîmpie
cu coiţa doldora de ploi.

Şi venea, grăbită, pe cărare
agăţîndu-şi fustele în duzi.
Printre crengi, o aşchie de soare
îi zvînta, trecînd, obrajii uzi.

Şi îi strig, cum se suia pe boltă,
c-un arnici de nori în juru-i, tiv:
— „Hai să scoatem, soro, o recoltă
pentru cel mai tînăr colectiv!".

ŞTEFAN STĂTESCU

UIMIRE

Am văzut pe cer cum alerga o stea,
I-am făcut cu mîna şi-am strigat:
Universul este-n palma mea!

Licărind din gene tot mereu,
Steaua mea s-a dus şi-a revenit.
Azi ţin universu-n pumnul meu!

A. GÎDEA

UN OM DE „TREABĂ"

...Se spune-adesea despre dînsul
Că-i bun de pus într-o cutie,
Ca un tablou e de cuminte
Şi de nimic nu vrea să ştie.

Serviciul, munca şi acasă,
In viaţă doar atîta ştie.
Se spune-adesea despre dînsul
Că-i bun de pus într-o cutie.

Dar vremea l-a lăsat în urmă
(Căci n-a simţit nimic într-însul),
Şi-aceeaşi rece parodie
Că-i bun de pus într-o cutie,

Se spune-adesea despre dînsul.

ARISTICĂ BĂGHINĂ

ÎN ZIUA ACEEA

Peste tranşeea prelung sărutată
de buzele gerului,
în ziua aceea
rătăcea soarele — iluzorie pată —
monedă uitată
în punga săracă a cerului.
Moartea pîndea din răchiţi,
ne vedea osteniţi,
istoviţi,
şi-n rîsul ei nebun,
îşi scuipa, prin gurile negre de tun,
măsele şi dinţi.
Răsturnaţi în tranşei,
aşteptam metalul încins
să ne-mprăştie-n ţărnă memoria
— dintre duşmani, cel mai de ne-nvins —
care se-ntorcea prea ades la copii şi neveste,
ca un cîine mereu alungat de străini,
şi-mbrăcată-n toate culorile din înflorite grădini,
se depăna în urmă, peste
albul zăpezii şi albul pădurii de ţeste.

Şi totuşi, în ziua aceea,
cînd deasupra tranşeelor,
sărutate de buzele gerului,
rătăcea soarele — iluzorie pată —
monedă uitată
în punga săracă a cerului;
în ziua aceea,
plămădită-n pelin
şi-n venin,
visele zburau din tranşei clandestin
spre azi...

ŞTEFAN IBĂNESCU

FLOREA CULCEA: Logica d-tale îmbracă forme de o rară plasticitate:

Şi atunci raţiune-ai bleagă,
Nu mai face doi cartofi.
Instinctul raţiunea o leagă
Fedeleş, şi-o culcă-n pantofi.

Sfaturile medicale sînt oricînd binevenite:

Mai bine este să te sperii
Decît să fii nepăsător,
Să laşi microbii în puzderii
Să-ţi umble-n corp de capul tor.

E bine la prima apariţie a bolii
Să te prezinţi la medic,
Şi să-i spui: domne doctor, n-aşi vrea
să mă-mpiedic
Şi haina vieţii să mi-o roadă molii...

Sîntem întru totul de acord.

ANGHEL GIDEA: Cam fragmentare. Reţinem, totuşi, *„Uimire"*.

VALERIU SIRBU: Multă sensibilitate şi simţ al cuvîntului:

Din viaţă ţîşnesc cuvintele, grelele,
Ce joacă pe cîmpul hîrtiei ca ielele.
Cîntecele mele, firave cum sînt,
Se iscă din adînc de pămînt.
N-au veşnicia clipei şi-a orelor
Dar clocotesc de viersul doinei şi-al horelor.
Nu-s perle întinse-n şiragu-armoniei
Ci-s smulse cu sapa de pe-ntinsul cîmpiei.

Mai trimite-ne.

GH. ANDREI: Aşteptăm mai mult de la d-ta.

GRIGORE ULECAN: Mulţi poeţi au admirat luna, dar la d-ta e o adoraţie fără precedent:

Afară frig şi ger, era îngrozitor.
Uitîndu-mă la boltă admirator,
Lucind acestea toate
De-ţi era mai mare dragul, poate.
Pe marea boltă se-ntindea
Luna, chiar o admirabilă stea,
Dar luna nu era întreagă
Ci pe jumătate, boltă dragă!

Gheorghe Ostroveanu, *Craiova;* I. Galavan, *Arad;* Barbu Marian, *Vulpeni-Balş;* T. Popescu, *Bucureşti;* V. A., *Brăila;* I. Neagu, *Iaşi;* Vasile Coban, *Arad;* Dumitru Sandu, *Bucureşti;* D. L. *Iaşi;* S. Văleanu, *Bucureşti;* Silviu Măţăeanu, *Piteşti;* Gh. Chera, *Panticea-Cluj;* Ion Stegaru, *Birlad;* M. M., *Bucureşti;* Vasile Cîmpeanu, *Seini-Baia mare;* I. Vlad, *Bucureşti;*

Octavian Cerchez, *Deva;* George Burbioşanu, *Burluş-Curtea de Argeş;* I. Intîrziatu, *Alexandria;* Ilie Silvestru, *Oradea;* Gh. Avasiloaie, *Broşteni-Suceava;* Sandu Teodor, *Bucureşti;* Zizi Popescu, *Bucureşti;* Viorel Dinu, *Drăgăşani;* Traian Nicolau, *Bucureşti;* Liviu Sabău, *Căşei-Cluj;* Constantin Bădescu, *Independenţa-Călăraşi;* Nicuşor Georgescu-Răcoveanu, *Calafat;* Marius Sinu, *Sibiu;* Taţian Boariu, *Timişoara;* Ioan Rusu, *Bucureşti;* Ioana Borcan, *Balş-Craiova;* Constantin Ciubotaru, *Vereşti-Suceava;* Egon Stavăr, *Codlea;* Mihai D. Dumitru, *Medgidia.*

Deocamdată nu.

C. Lupea, *Cluj;* Stelian Bacordia, *Iaşi;* Virgil Popescu, *Tîrgovişte;* Dan Cheţa, *Bucureşti;* Suzana Vrînceanu, *Bucureşti;* Mircea Vaida, *Brad;* Stelian Brînduş, *Cisnădie;* Constantin Iovan Surcel, *Galicea mare;* Ioan Gh. Micu, *Oraşul Stalin;* Hera Senin, *Bucureşti;* Rusu Alexandru-Stupini, *Codelea;* Ioan Ghiur, *Arad;* Mihail Bălăşoiu, *Bucureşti;* Manea Florin, *Bucureşti;* Cezar Florescu, *Bucureşti;*

C. Daneţ-Cedan, *Bucureşti;* Ion Călin; Mircea Popescu, *Caracal;* Mayer K. Weinberg, *Tulcea;* Petru Nodiş, *Fălticeni;* M. Timişanu, *Sînnicolaul mare;* Ion Alexandru Angheluş, *Huşi;* Florin Varduca, *Bucureşti;* M. Profiriu; E. Vedea, *Bucureşti;* Petru Sîrb, *Curtici;* Cornel Vlădoianu, *Codlea;* Constantin Nastac, *Bucureşti;* Ion V. Crudu; Gabriel Vlad, *Bacău;* Victor Val, *Sînnicolaul mare;* A. D. Mitru, *Bucureşti;* Paul Nistorescu, *Craiova;* Alexandru Rogoz, *Bucureşti;* Gheorghe Cristofor, *Cluj;* Nicolaie Filimon, *Sebeşul-Sebeş;* Alex. Cristea, *Bucureşti;* Nicolaie Cota, *Beiuş;* Hristu Papagheorghe, *Constanţa;* Radu Vasile, *Drăgăşani.*

Mai trimiteţi

Mihu DRAGOMIR

Cuvinte potrivite

ORIZONTAL:

1. — Fiul cerului şi al mării (Eminescu). — Esenţa geniului (R. Rolland).
2. — „Dintre toţi muzicienii pe care i-am cunoscut, îl socotesc ca fiind cel mai complet, deoarece avea cele mai largi vederi, iar în creaţiile sale artistice atingea culmile perfecţiunii" (Pablo Casals). — Esenţa eternului (Tudor Arghezi).
3. — Sol bemol. — Luceafărul poeziei noastre.
4. — Bardul de la Mircesti. — Ţese. — Sfiit.
5. — Numele celor ce-şi pun întreaga putere de creaţie în slujba poporului. — Demon, în mitologia slavă.
6. — Cel mai puternic astru al poeziei contemporane. — Mică planetă.
7. — Taras Sevcenco. — Prima operă a realismului socialist. — Interjecţie.
8. — Pronume. — Ale lui Arghezi sînt negre.
9. — Culoarea zorilor crescînd, victorioşi (Nina Cassian). — Muza poeţilor ce cîntă drumurile prin cosmos.
10. — Stele fără nume.

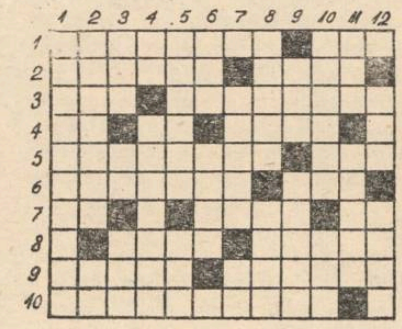

VERTICAL:

1. — Unul din atributele fulgilor de zăpadă din poezia „Lidice" (Eugen Jebeleanu).
2. — Impărăţia stelelor şi ducefericilor. — Sfîrşitul lui Hyperion...
3. — Do bemol la lăutari. — Galben unguresc. — „Cînd mă găsesc în pisc, primejdia o caut şi o..." (Tudor Arghezi).
4. — Pictor flamand (sec. XVII). — Povîrniş.
5. — Adjectiv demonstrativ. — Teapă.
6. — Vis albastru al naturii (G. Topîrceanu). — Azimă.
7. — Demonstrativ moldovenesc. — Sufix participial.
8. — Marginea mării cu fundul puţin adînc. — Cognomenul poetului latin Virgiliu.
9. — Arborele lui Eminescu. — Vînător (băn.).
10. — Flori şi ramuri cu frunze împletite, în arhitectură. — „Şi căi de mii de... treceau..." (Eminescu).
11. — Fiinţă fabuloasă, la Ariost. — „Durerea cîntătoare şi glasul fericirii pe pămînt". (pl. — M. Beniuc).
12. — Cel romînesc, al lui Beniuc, joacă.—Imn în onoarea lui Apollo.

Sfinx

STEAUA fără NUME

ION BUTNARU

Făgăraş

Uu stol de nori, marame scămoase, rănţuite
Plutind pe munţi, le şterge cheliile de var
Şi-n luncă Oltul trîndav, balaur terţiar,
Işi scarpină de maluri ventuzele lichide.

Miresmele de cetini vărsate peste vale
Roţindu-se în falduri uşoare şi curate
Învăluie oraşul şi turnurile sale
Cu-o pojghiţă verzuie de vis şi puritate.

Tăcerea toropită de noapte şi răcoare
Rănită de vuirea oraşului trezit
Se-nghesuie buimacă în umede fuioare
In lespezi şi-n arcade şi-n pomi şi-n infinit.

Nostalgic adîncită în timp şi-n reverie
De veacuri, doar cetatea şi-a amuţit talanga
De parcă îl aşteaptă şi astăzi ca să vie
Pribeag, trădat de nobili, Mihai şi Doamna Stanca.

Dar urma prigonit-a viteazului voievod
S-a preschimbat cu timpu-n castani şi trandafiri
Incendii vegetale din sînge şi din glod
Să ocrotească-n parcuri întîile iubiri.

Sfidînd grandoarea rece-a zidirilor greoaie
Semeţ se-nalţă-alături un cinematograf
Acolo unde, vara, prin troscot şi gunoaie
Se-nvîrtejeau spirale bezmetice de praf.

Oraşu-ntreg de-o vreme e-mpestriţat de schele
Se-nalţă din paragini coloşii de beton
Şi noaptea parcă-n ceruri anemicele stele
Invidiază aştrii domesticiţi de om.

In Combinatul Chimic, modeşti şi temerari
Chimiştii înconvoaie materia enormă
Şi modelîndu-i miezul teribil şi primar
Ii toarnă răzvrătirea-n tipare şi în forme.

Aşa, fărîmiţată şi-nchisă-n creuzete
Pe nimeni nu-nspăimîntă înfrîntele-i dezastre.
Din veşnicia brută ce fierbe-n eprubete
Se naşte elixirul eternităţii noastre.

Partidului

De n-ar fi fost, prieteni, partidul să-mi deschidă
Priveliştea Comunei cu-naltul ei senin
Aş fi rămas o larvă dospind în crisalidă
Gelatinoasa drojdie de patimi şi venin

Şi chiar dacă vreodată cu-aripele mînjite
M-aş fi zbătut afară anemic şi hilar
Din temniţa îngustă-a tristeţilor coclite
Aş fi rămas doar flutur de noapte, solitar.

Orbecăindu-mi tragic pe marginea genunii
In cercuri somnolente bezmeticul desen
Mi-aş fi rănit aripa în cioburile lunii
Adulmecîndu-i luptei vitalul oxigen.

Dar m-a cuprins fierbinte văzduhul vieţii mele
Şi simt întîia oară că-s om şi că exist.
Columb, cu-ntreg văzduhul acesta în vîntrele,
Vreau să sărut cu ochii tărîmul comunist.

gan...

— Ce-i cu tine? întrebă Onică. Unde dracu ţi-ai pocit mutra aşa? Ai căzut?

— M-a prins tata la butoiul cu vin.

— Ei, lasă, unde dă tata creşte. Hai să mergem.

Babalete însă nu-şi descleşta degetele de pe braţul lui. Strîngea de parcă vroia să-i rupă mîna din umeri. Onică se înfipse bine pe picioare şi smuci, dar celălalt era mai tare.

— Vica, zise Babalete. Şi repetă: Vica.

Onică se sperie. Îi veni în minte că Babalete îl urmărea de mult cum se ţine după Vica şi-l cuprinse frica. Faţă de Babalete era mai mic cu un cap. Trupul lui firav, osos, mustaţa abia mijită, ochii căprii, obrazul spînatec, îţi arătau limpede că nu trecuse de mult pragul a douăzeci de ani. Vru să strige după Biş, dar acesta era de acum departe, în spulberul care înneca lumea.

Babalete însă nu venise cu gînduri rele. Trăgea de Onică să-l ducă acasă fiindcă aşa-i poruncise Vica. Ce se întîmplase? După ce se săturase bătîndu-l, Căpălău îl trimisese pe Babalete în curte să se frece bine cu zăpadă pe faţă şi după aceea să vină în pivniţă. I se făcuse milă de el. „L-am bătut degeaba, se gîndea, ce-i el de vină dacă-i prost? Să-l omor dacă-i prost? Pe ălălalt trebuie să pun parul". Şi din ce bea, din aia se înduioşa şi-l mustra pe Babalete că n-are inimă de bărbat, că nu se vede, nu se cunoaşte c-a supt ţîţă la mă-sa pînă la şapte ani. De ce se lasă jucat pe degete de muiere? Că e prost? In privinţa prostiei nu mai încape nici o îndoială, e prost, dar ia să pună mîna pe nevastă, s-o lungească cu burta la pămînt, şi s-o bată cu hăţurile unde-i carnea mai moale, să vedem atunci mai calcă pe alături şi mai zice că e prost? He-he, toate se cuminţesc cînd le faci să doarmă o lună numai pe burtă... Cît despre Onică, nici o teamă, asta-i treaba lui, a bătrînului. O să-l adune la casa lui cu fată de om gospodar... „O să-ţi fac şi ţie cununie cu acte-n regulă şi-o să-i leg şi lui bolovanul de gît". După a treia moşoaică băută, Căpălău a vrut să ştie de cînd nu şi-a mai mîngîiat Babalete nevasta.

— De mult. De cînd a venit la noi, că n-am acte.

Auzind aşa ceva, Căpălău l-a luat pe Babalete de la spate şi l-a dus la Vica. Dar ea n-a vrut să le deschidă.

— Nu pot, a zis, că mă primenesc, sînt goală.

— O să-ţi ajute Babalete să-ţi tragi cămaşa, că eşti a lui. Pentru el te-am adus.

— Nu-s cu cununie.

— He, he, rîse Căpălău înapoia uşii, făcînd cu ochiul lui Babalete, eşti pe încercate, ştiu. Intîi să vedem ce şi cum, şi pe urmă actul. Şi acum hai jos zăvorul şi ia-ţi bărbatul în culcuş, la căldurică.

— Ba du-l la paie pe Babalete şi bagă-l în culcuşul căţelei. Acolo să stea.

Căpălău, băut cum era, se făcu vînăt-albastru de mînie, şi începu a buşi cu piciorul în tăblia uşii.

— Te-nvăţ eu cum să vorbeşti, paceauro! Te-nvăţ eu, pucioaso, cum să te porţi. Ţi-arăt eu cine-i stăpîn în casa asta.

— Poţi să buşeşti pînă mîine, îi strigă Vica îndîrjită. Poţi să dai şi cu toporul, tot nu-ţi deschid.

Căpălău turba. Vroi chiar să se repeadă să ia toporul, dar în clipa următoare se răzgîndi: uşa era nouă, cu tăblii duble, îl costase o groază de parale, cum s-o fărîme?!

— Ei, lasă, strigă, că tot ieşi odată afară. Nu-mi scapi tu, nici-o grijă. Îl luă pe Babalete şi-l puse de strajă în prag: stai aici pîn-o fi să iasă; cînd dă să iasă, pune mîna pe ea şi fărîmă-i oasele, pilaf s-o faci, mama ei! Şi el, nebun de furie, plecă în viscol să se răcorească; nervii lui, întinşi să plezniască, jinduiau după limpezime.

Vica ştia că are putere asupra lui Babalete, că o privire de-a ei face să-i îngheţe sîngele în vine, aşa că după ce se depărtă Căpălău, crăpă uşa, fără teamă şi-i spuse lui Babalete, ducînd un deget la buze:

— Du-te de-l cheamă pe Onică. E de vale, la moară. Spune-i să vină aici. Hai, du-te — şi-l împinse afară pe uşa din faţă, ca să nu-i observe bătrînul...

Ajungînd acasă, Onică îl puse pe Babalete să intre pe poarta cea mare, în timp ce el se furişă în sală, prin grădiniţă, şi de acolo în tindă.

In gospodăria lor, viscolul dezlănţuit făcuse prăpăd. După ce dărîmase gardul de mărăcini de la livadă, luase într-o opintire şi vîrful unei căpiţe pe părîngă. Din jumătatea rămasă în picioare zburau mereu pale prin curte ca şomoioagele de scîntei dintr-un acoperiş în flăcări. Căpălău clocotea şi cînd îl văzu pe Babalete ţipă la el să aducă tăvălugul pe piatră cu care se treieră orzul şi să-l arunce în mijlocul căpiţei pe care mai urcase şi el o buturugă. Babalete, care nu uitase păruiala din pivniţă, dădu fuga în şopron şi înhăţă în braţele puternice tăvălugul ce cîntărea cît o piatră de moară.

Onică socoti că nu e bine să se arate acum în faţa bătrînului. In toanele în care se găsea Căpălău, nu era de mirare să ia furca de fier s-o repeadă în el. Doar de-atîtea ori zvîrlise după el cu ce-i căzuse sub mînă. Chivu Căpălău nu-şi iubea feciorii. La Babalete nu se uita nici cu spatele, iar pe Onică îl muncea ca pe o slugă. Tot pămîntul, cele şapte hectare, cădea în grija lui Onică, el îl ara, îl semăna, îl secera şi-l culegea. Căpălău rar ieşea la cîmp. Cînd nu era plecat după ale negustoriei, se preumbla prin sat, cu mîinile la spate, mirosind în toate părţile, ca un vulpoi, şi sufla tare pe nări, din pricina polipilor, încît toată lumea-i zicea „Sforn". „Iar se plimbă Sforn. A mînat robul pe cîmp şi el numără paiele pe uliţă".

Onică socoti că ceva totuşi trebuia să facă, să aibă acoperire mai tîrziu, aşa că potrivi scara la gura podului şi se urcă cu lopata s-arunce zăpada pe care o băgase vîntul prin deschizăturile acoperişului. De Vica uitase.

Dar ea îl auzi urcînd. Şi nu pricepu de ce nu intrase la ea. Frica, gîndi ea. Îi e frică de ta-su. Onieă parcă-i un argat în crutea asta. Îl chemase ca să-i citească o scrisoare pe care-o purta în sîn de cîteva zile. Scrisoarea era de la o verişoară de-a ei care muncea pe un şantier din Brăila.

„Draga mea verişoară, amărîtă şi necăjită, doresc ca rîndurile mele să te găsească sănătoasă. Ieri a venit mama pe le mine, şi mi-a spus că alde unchiu te-a dat după unul care nu-ţi e drag, c-ai plecat din sat şi că ţi-a murit copilul. Vai, vai, vai, cît ţi-a fost dat să înduri, verişoară dragă. Da eu judec că numai tu eşti de vină, că puteai să vii aici şi eu te ajutam să-ţi faci un rost. Eu sînt aici ospătăriţă, servesc pe cei de mănîncă la cantină, şi asta înseamnă că sînt cum era înainte un chelner, dar nu mai e ca pe vremuri, cînd te striga unul de la o masă, hei, chelner, şi tu să te duci şi să rabzi tot ce-ţi zice şi să nu te superi dacă te ciupeşte. La cantină, aici, sîntem patru fete, curat îmbrăcate, ne purtăm grijuliu cu toată lumea, şi nimeni nu ne zice o vorbă de ocară. Leafa e bună şi dacă muncim cumsecade luăm şi primă. De-aia zic, verişoară dragă, că dacă o duci greu să vii aici şi eu am să te ajut. I-am şi povestit de tine secretarului de la UTM şi el a zis că dac-o să vii, îţi dă şi el o mînă de ajutor.

Inchei şi te sărut cu drag, a ta verişoară, Silica...".

„Trebuie să mă duc eu la Onică", îşi zise Vica, deschizînd uşa şi aruncînd o privire în tindă. Nu era nimeni pe-aproape şi atunci urcă scara proptită de gura podului.

— Ce cauţi aici? făcu Onică speriat. Dacă vine cineva şi ne prinde? Hai, se rugă, du-te înapoi în odaie. Spunea Babalete că tata e pus pe scandal.

Vica clătină din cap şi se aşeză într-o margine pe un sac de fasole. In pod era cald. Pînze de păianjen se legănau în aerul îmbîcsit de praf şi pătruns de un miros dulceag de mucegai. Il urmărea pe Onică cum lucrează, cum azvîrle zăpada pe gura podului şi aduna boabe de struguri stafidite, rămase din ciorchinii puşi de cu toamnă la păstrare, şi le mînca. Terminîndu-le, luă dintr-un săculeţ sămînţă de cînepă, amară la gust şi începu s-o ronţăie. Se mişca în umbră, fără zgomot, cu ochii-n pămînt, furişînd cînd şi cînd o privire spre băiat.

Onică se opri odată să se odihnească şi auzi vîntul care vuia ca o jordie rotită deasupra capului. Se uită spre Vica, ea sta cu spatele spre el, şi-l duru că era aşa nepăsătoare. Lăsă lopata şi se apropie de ea în vîrful paşilor. O cuprinse în braţe, pe neaşteptate, şi-i dădu capul pe spate, apăsîndu-şi gura pe buzele ei groase. Dar se opri deodată speriat. Jos, Nadoleanca se certa cu Căpălău că nu i-a adus paie să ardă soba şi aluatul pentru pîine s-a dospit, dă afară din covată. Onică vru să se depărteze de gura podului, dar Vica îl ţinu strîns de cojoc, lîngă ea.

— Mi-a spus maică-ta că vor să te însoare. După ce l-am trimis pe Babalete să te cheme, a venit la mine şi mi-a spus că bătrînul s-a hotărît la treaba asta. Adică eu să rămîn cu Babalete şi tu cu cine ţi-o fi soarta.

— Prostii, zise Onică, cum poţi să-i crezi?! Au vrut să te sperie.

Dar tremura şi vocea îi trăda tremurul. Se vedea bine că se teme.

— Nu-s prostii, Onică. Dacă bătrînul aşa a hotărît, nu mai e scăpare... Şi eu cu Babalete nu mai stau. Toate cîte le-am răbdat la voi, numai pentru tine le-am răbdat. Acuma trebuie să plec.

— De ce? făcu Onică. Doar tot aicea sînt şi eu.

— Nu, zise Vica, aşa nu se mai poate. Eu am să plec, Onică.

— Vezi, şi tu vorbeşti prostii, o mustră Onică.

— Cu Babalete nu mai stau, răspunse Vica. Şi-apoi, zic aşa, c-am slugărit destul aici. C-aici toţi sînt slugile lui tat-tu. Şi mie nu-mi mai trebuie să fiu slugă.

Onică nu ştia ce să-i răspundă. Îi mîngîia fruntea lată, fierbinte, îi trecea uşor degetele peste ochii albaştri cu gene moi, lungi şi se gîndea, căuta să-şi închipuie ce are să fie mai tîrziu. Era adevărat ce spusese Vica. In casa lor singurul care poruncea, era Căpălău, ceilalţi puneau capul în pămînt şi îndeplineau totul orbeşte. El, cel puţin, niciodată nu fusese în stare să se împotrivească bătrînului. Totdeauna i-a lipsit îndrăzneala, curajul. Şi nu înţelegea nici el cum se-ntîmplă asta, fiindcă nu-l iubea pe Căpălău, dimpotrivă, pe măsură ce creştea, simţea cum coclesţe în el ura împotriva lui ta-su din partea căruia nu avusese niciodată o bucurie.

— Ştiu, zise Vica, de parcă i-ar fi citit gîndurile, cînd e vorba să ai de-a face cu taică-tu te faci mic, cît un gîndac. Asta aşa era, şi Onică nu se supără. Se apropie de ea, îi răsturnă capul pe spate şi o sărută din nou. Simţea în palme, pe buze, în tot trupul, împotrivirea, lupta care se dădea în femeie, îi auzea bătăile inimii răspîndindu-se în sînge ca un ţipăt, ca o chemare pentru care el n-avea un răspuns, nici măcar o şoaptă de alinare. Işi zicea că e mult mai bine să tacă, să nu se mai gîndească la nimic.

Cînd coborî şi ieşi în curte se întîlni cu Babalete care-l aştepta, cu un rînjet prostesc să-i spună dacă Vica o să-l mai culce noaptea jos, dacă...

— Du-te dracului! îl repezi Onică aşezîndu-se cu faţa în bătaia vîntului, ca să se răcorească.

De la bucătărie, Căpălău îl văzu pe geam şi ieşi în prag.

— Unde ai fost mă, îl întrebă. Ai jupuit cîini?

Era numai cu flaneaua pe el şi vorbea liniştit, rar, lăţind cuvintele. Liniştea aceasta era ceea ce îl speria pe Onică mai rău. Dacă l-ar fi primit cu înjurături şi pumnii ridicaţi ar fi sperat să scape numai c-o chelfăneală. Aşa nu mai încăpea nici o îndoială că soarta lui fusese hotărîtă. „Vrei nu vrei, gîndi el făcînd haz de necaz, bea Onică aghiazmă".

— Am fost în pod, răspunse, am dat jos zăpada pe care a băgat-o vîntul.

— Da? Bine... Să ştii că deseară trimit peţitori la fata lui Lache Trufaşu. Mîine mergem la vedere şi poate c-o şi aducem aici.

Onică îrecea între degete o floare. Pe semne că fusese prinsă în părul Vicăi. Cînd băgă de seamă ce face, aruncă în vînt petalele zdrobite şi plecă să se culce în podul cu fîn. Nu-i trebuia să vadă nimic, nici să audă pe nimeni. Îi era de ajuns vorba care i se rotea în minte, repede, ca bătăile într-o toacă şi tot aşa de obositoare: peţitori, peţitori, peţitori.

★

Odată cu coborîrea nopţii, viscolul s-a potolit, s-a lăsat gerul. In cerul aburit, fără urme de nori, licăreau stele mici, mai mult verzi decît galbene.

Căpălău, neclintit în hotărîrea de a-l însura pe Onică, plecase peste drum, cu o sticlă de rachiu în buzunarul hainei, la vecinul Niculai Giuga care îi e fin lui Lache Trufaşu, şi după obicei, petreceau noaptea de lăsata secului împreună, ca să-l roage să lege el vorba despre încucerire, urmînd ca a doua zi, pe trezie, să se întîlnească toţi, alde Căpălău şi alde Trufaşu şi să facă împăcăciunea. Se întoarse acasă puţin afumat, izbind cu putere în pămînt bastonul cu ţintă în vîrf, ca să nu alunece. Arăta de departe că-i tare mulţumit de treaba ce-o pusese la cale. Vecinul Neculai Giuga primise cu dragă inimă s-o peţească pe fata lui Lache Trufaşu, găsind că împerechere mai potrivită ca asta nu se făcuse de mult în sat. Băiatul, cine nu-l ştie, e fecior de oameni gospodari, ascultător şi bun de muncă, iar fata nu-i de loc urîtă, are zestre bunişoară şi, judecînd-o după mă-sa, nu-i din neamul celor care să-ţi toarne la copii cu nemiluita. Unul, doi cel mult, şi gata, s-a oprit. Altele — anul şi găvanul.

Cît timp lipsise taică-său, Onică dăduse jos din pod cimpoiul şi cavalul şi şezuse mai mult pe afară ca să n-o întîlnească pe Vica. Nu putea să-i îndure privirea aţintită pe el. „De ce taci, spuneau ochii ei, ţi-e frică de bătaie? Scuipă-l în faţă! Iudă, asta e tat-tu!", dar Onică se prefăcea că nu vede şi nu înţelege.

Intorcîndu-se, Căpălău îi luă la zor pe Vica şi pe Babalete să plece l-alde naşu-su cu colac.

— Staţi un ceas, maxim două şi vă întoarceţi, că aici e tămbălăul mare.

Vica şi Babalete s-au dus dincolo în casă, să se îmbrace, iar Căpălău l-a chemat pe Onică să-i arate cavalul care avea o crăpătură la vrană.

— Mă băiatule, îi zise, dacă auzi pe cineva că taie un viţel să-mi spui să mă duc să iau un maţ în care să-l învelesc. După ce se usucă maţul pe el, cavalul e ca şi nou, ba şi mai bun... Hei, o făcu el atentă pe Nadoleanca, vezi şi dă motanul afară că dă cu botul prin farfuriile cu piftie... Auzi, mă, cum îţi spuneam, dacă afli că s-a tăiat un viţel...

— Aud, că n-oi fi surd, răspunse băiatul cu ochii în pămînt.

— Vezi, îl ameninţă bătrînul, n-o lua razna că iar stricăm căruţa. Şi de-abia am dres-o.

Din drum se auzi un şuerat lung şi Onică ieşi afară. Vica însoţită de Babalete, îmbrăcat în haine negre de postav dat la piuă, c-o floare de muşcată în buzunarul de sus al hainei pe care-o bătea mereu cu două degete, rîzînd prosteşte, veni la bucătărie să ia coşuleţul de surcele în care se găsea un colac rumen, cît o roată de căruţă şi tişlaiferul, să le dăruiască lui Dumitru Caraiman care se legase să-i cunune. Femeia purta o rochie vişinie de stofă, strîmtă în talie, cu mîneci bufante. Fiind ger, luase şi cojocul şi pe deasupra se înfăşurase şi cu şalul.

— Ia te uită ce împoşcată e! se miră Nadoleanca. Ai pus pe tine tot ce ai.

— E frig, răspunse Vica.

— Gata, le zise Căpălău, petrecere frumoasă şi nu uitaţi ce v-am spus. Iar tu — şi-l ciocăni pe Babalete în tîmplă — să nu care cumva să le săruţi mîna l-alde fina cînd te întorci că-ţi sucesc gura la ceafă.

La poartă, cei doi dădură peste Onică şi peste Dănilă Biş.

— Bună seara, alde Babalete, le ură Biş, aţi plecat cu colac la Caraiman? Bravo vouă mă, să-l beţi zdravăn că-i hoţ bătrîn — şi se trase alături de gard să le facă loc. Onică o prinse pe Vica de mînă, strîngînd-o tare, să-i fărîme degetele, şi o privi cu plăcere cum se strîmbă de durere.

— Petrecere frumoasă, Onică, spuse Vica, şi cu bine!

— Cu bine, răspunse Onică.

— Frumoasă muiere, Vica asta, îi spuse Biş în urmă, lui Onică. Zău aşa, frumoasă! Babalete, săracul, dacă ar avea puţină minte în devlă, ţi-ar rupe hodoloanele.

— Ţine-ţi gura mă, se supără Onică, sau n-ai ce face?

— Păi n-am, fiindcă mă ţii aici să-ngheţ cînd ar fi trebuit să fiu la marginea satului. In noaptea asta, frăţioare, o să-i strig un *olelie* să se ducă buhu ca de popă tuns.

— Pîlnie ai?

— Este om care s-o aducă.

— Păi atunci să mergem, propuse Onică.

Cu mîinile înfundate în buzunare, Biş se întoarse spre Onică, mic şi îndesat, şi-şi sticli în întuneric ochii de pisică.

— Mă Onică, tu nu dai un vin?

— Dau, zise Onică, da treci pe sală să nu te vadă tata — şi-l băgă pe Biş în balconul acoperit cu geamlîc în care, pe vremea iernii, îngrămădiseră napi, cartofi, ceapă, tufe de ardei smulse din grădină după ce-a dat bruma şi războiul de ţesut, laolaltă cu multe alte lucruri, iar el trecu la bucătărie şi luă o moşoaică s-o umple cu vin.

Nadoleanca veni după el în pivniţă. Era neliniştită.

— Of, dragul mamei, se văicărea ea, să nu faci vre-o prostie că mă bagi în mormînt. M-am chinuit de cînd am dat în pămînt şi-mi ziceam că măcar acum la bătrîneţe să am şi eu parte de un trai mai liniştit, de un strop de bucurie...

După ce băură vinul, Onică şi Biş tăiară prin linia cu vii a satului şi ajunseră repede pe movila de pe care vroiau să strige *olelie*. Cinci flăcăi îi aşteptau în jurul unui foc, hrănit cu uscături de salcîm. Ceata fusese mai mare, dar se despărţise în două. După obicei, o parte din ei trebuiau să tabere pe movila din apropierea grădinilor de zarzavat şi să răspundă la strigările celor de aici. Trecerea prin sat a cetei a doua dura cam de o jumătate de ceas şi se făcea cu multă zarvă.

Nu departe de movilă se zăreau două umbre omeneşti.

— Mă, întrebă Biş, cine-s ăia de colo, i-aţi văzut?

— Da, e Marin Cîţu cu frate-su.

— Aha, sacul şi petecul, rîse Biş.

In fiecare an, de lăsata secului, Marin Cîţu care avea trei fete nemăritate, împreună cu frate-su, se ţinea scai pe urmele flăcăilor, ca să le apere pe-alde fii-sa de ocară. Nu izbutea însă altceva decît să se facă de rîs.

Peste puţin timp, în partea cealaltă a satului, răsări o flacără roşie. Era semnalul că ceata a doua ajunsese la locul fixat.

Dănilă Biş, neîntrecut în isprăvi de felul celei de acum, trase o duşcă de vin din sticla ce-o purta în buzunar şi luînd pîlnia în formă de bucium, pe care i-o întinse unul din flăcăi, îşi încercă puterile strigînd în ea:

„Olelie lie,
fete fără cununie..."

Jos în sat, oamenii adunaţi la petrecere lăsau mîncarea şi băutura pe masă şi ieşeau afară să asculte. Bărbaţii, încălziţi de băutură şi îmbrăcaţi mai gros se avîntau pînă în uliţe, schimbau o vorbă cu vecinii, cereau sau dădeau o ţigară şi rîdeau în hohote de născocirile flăcăilor. Le părea bine că băieţii au prins vreme frumoasă. După ce se potolise viscolul, în aerul îngheţat, vibrînd de limpezime, strigătele celor de pe movile răsunau pînă departe peste sat.

Femeile, bătrîne şi tinere, se înghesuiau în balcoane chicotind. Nu găseai una care să fi rămas în casă, fiindcă asemenea petrecere nu se pomeneşte decît o dată pe an. Cîte una din cele care nu se ştiau cu sufletul curat, aşa cum le-ar fi plăcut să-l aibă în clipele acelea, simţea cum arde cămaşa pe dînsa, năduşea şi sub limbă şi se ruga lui dumnezeu s-o ajute să treacă cu bine şi hopul acesta.

Pe movilă, Biş îşi urma treaba în linişte, înşirînd cu glas sonor numele de pe lista întocmită cu ceata de flăcăi dimineaţa, în casa lui Ene Lelea, la un pahar de vin.

„Olelie lie,
Lumea vrea să ştie
Ce-are fata lui Ghisas?"

De pe cealaltă movilă, aflată în coasta grădinilor de zarzavat, un alt flăcău răspundea numaidecît, strigînd într-o pîlnie la fel cu aceea a lui Biş:

„Are muci, da n-are nas".

Acasă, Oana lui Ghisas îşi înfundă în perne nasul mic cît un nasture şi vărsa lacrimi amare.

Strigările cu *olelie* nu ţineau niciodată mai mult de un ceas. Pînă la urmă se găseau cîte unii mai ţîfnoşi care să-i pună pe goană pe flăcăi.

In timp ce Biş striga, Onică se tăvălise pe jos, lîngă foc, fără să simtă frigul, privind în jurul lui cu ochi mari, neajutoraţi. Se gîndea la Vica. Chipul ei trist, aşa cum îi apăruse astăzi după întoarcerea lui Căpălău de la vecinul Neculai Giuga, îl chinuia, nu-i ieşea din minte. Tristă, femeia i se părea şi mai frumoasă. Sta tolănit, privea în foc, şi-o vedea pe Vica. Işi mută atunci privirile în cîmpia albită de lună şi învăluită departe într-o piclă fumurie, ţesută de ger, dar şi acolo tot pe Vica o vedea. Se făcea că femeia păşeşte încet, ducîndu-se către linia de vii a satului, şi-l ţintea cu ochii ei albaştri a căror colţuri erau ascunse în umbre viorii. „De ce taci, îi strigau ochii, de ce taci?"... Ca să scape se suci cu faţa în sus şi se uită la o stea mică, galbenă, cît o măciulie de mac. Pe nesimţite steaua împrumută chipul femeii şi-i aruncă din înălţimi aceleaşi vorbe: „de ce taci?"...

Onică sări în picioare şi-l prinse pe Biş de braţ.

— Dă-mi drumu, mă, zise Biş, că vreau acuma să-i strig una gestionarului de la cooperativă să mă ţină minte cîte zile o avea. L-au prins alaltăieri vînzînd nişte batice cu preţ mai mare decît trebuia. I s-a înfundat.

— Strig-o pe-a lui Lache Trufaşu.

— Eşti nebun, se smuci Biş. Ce, vrei să te joace Trufaşu în picioare?! Aia-i fată mare, mă.

— Atunci dă pîlnia s-o strig eu.

— Mă Onică, se răsti Biş, ţi-ai pierdut minţile?

— Strig-o.

— Nu, se încăpăţînă Biş. Am s-o strig pe alta.

Şi duse pîlnia la gură.

Olelie lie,
Cine pe Vica n-o ştie?
Şi iarba de pe cîmpie
Şi floarea de păpădie
Şi cărarea din lăstar,
C-aşa muiere mai rar...
Că se ţine cu cumnatu
Ştie subsemnatu
Da n-o ştie şi bărbatu.
Olelie lie,
Dumnezeu să-l ţie.

Căpălău cu Nadoleanca şi cu toţi musafirii ieşiseră pe balcon încă din clipa cînd zăriseră focurile pe cele două movile şi se prăpădeau de rîs ori de cîte ori Biş puneau mîna pe pîlnie. Dar cînd strigarea din urmă le pătrunse în urechi se uitară unii la alţii înspăimîntaţi şi parcă nu le venea să creadă că trăiesc aevea. Nadoleanca izbucni în hohote de plîns şi cumetrele se repeziră numaidecît s-o ducă în casă, ocărînd cum le venea la gură pe cel de cutezase să se atingă de-o casă cinstită. Hohotele ei au fost ca o pală de vînt cu gheaţă care i-a trezit pe toţi. Buimăceala din prima clipă făcu loc furiei. Căpălău se repezi şi smulse un par din gard şi-i strigă unuia dintre fini să apuce furca de fier, după care o porni în goană spre marginea satului. Troienii se ţineau lanţ ca într-un ţinut nisipos. Căpălău credea că şi Onică e amestecat în treaba aceasta, şi de aceea striga mereu: „îl omor, eu l-am făcut, eu îl îngrop" — şi-şi grăbea finul.

Dar cînd ajunseră ei la movilă, Onică şi Biş nu mai erau acolo, fugiseră în sat, căci Biş, după ce-o strigase pe Vica, se scuzase în felul următor faţă de Onică:

— Am strigat-o, mă, fiindcă eşti moale ca o cîrpă. Mi-ai spus de-aîtea ori că ţi-e dragă, şi nu faci nimic s-o scoţi din casa voastră. Acuma trebuie s-o iei şi să pleci, altfel îţi pune Căpălău capul pe butuc.

— Unde să plec?

— Unde? Intrebi şi tu ca prostul. Du-te la Brăila, e acolo un şantier. Au mai plecat şi alţii din sat acolo. Pleci aşa cum eşti. Pleci acum — şi-l împinse pe Onică pe drumul dinspre sat.

Luînd-o pe ulicioare dosnice şi avînd grijă să nu stîrnească în drumul lor cîinii, băieţii nu se opriră pînă la casa lui Dumitru Caraiman, luminată ca de nuntă. In sală, sub umbrar, Babalete în capul gol, striga şi da din mîini, în vreme ce alde Caraiman se învîrteau în jurul lui, căutînd cu vorbă blîndă să-l liniştească şi să-l bage în casă.

Dintre salcîmii unde şedeau ascunşi, Onică şi Biş cercetau cu atenţie casa, fără ca ei să poată fi zăriţi dinăuntru. Şi cînd bătrînul Caraiman, friguros, trecu în odaie să se încălzească, Biş se apropie repede de gard şi-o strigă pe nevasta lui Caraiman.

— Ce s-a întîmplat, dadă, aici? De ce face ăla tărăboi? Ce-a păţit?

— I-a fugit nevasta, vai de capul lui! A pierdut-o pe Vica şi parcă nu mai are cap. Ci-că l-a adus pîn-aici în poartă, şi-aici i-a spus: uite, ia colacul şi du-l lui Caraiman să-l mănînce sănătos. Eu, cică, plec, mi-e de-ajuns, m-am săturat pînă-n gît de voi. De ei, de Căpălăi, adică. Şi el, tontălăul, a lăsat-o.

— Ce să-i faci dadă, zise Biş, se mai întîmplă şi d-astea. Bună seara — şi se întoarse peste drum ca să-i spună vestea lui Onică, dar acesta auzise desluşit, dintre salcîmi, fiecare vorbă a femeii şi o pornise de unul singur, prin mijlocul uliţei, pe drumul gării.

— Prost mai e doamne! vorbi Biş privind în urma lui. Trebuie să mă duc să înham caii la sanie, că altfel nu mai prinde el trenul cît e lumea.

Desen de TEODOR DAN

RELIEF

PROFILURI LITERARE *)

ALECU IVAN GHILIA

Alecu Ivan Ghilia este un moldovean, adică un romantic, adică un sentimental. Cine cunoaște cărțile sale apărute înaintea **Cuscrilor** nu poate să aibe în această privință dubiu. Primul său volum **Frații Huțulea** este dominat de o puternică notă de lirism, ca și volumul de reportaje intitulat, luați seama, **Cîntece de drumeție.** După cîte ne certifică aceste cărți, Alecu Ivan Ghilia reacționează liric în fața realității. El este amorezat de potecile singuratice care se pierd în depărtare, de cărările zburdalnice care șerpuiesc prin fînețele înflorite, ori sub umbra tremurătoare a sălciilor, toropite de mirosul amar al pelinului; el simte fiorul drumurilor nesfîrșite ale cîmpiei, lungi ca dorul și obositoare ca deșteptarea. Într-un cuvînt, Ghilia, este copleșit de culorile, sonurile și mirosnele realității care-l tulbură și-l atîță pînă acolo că aceste creații explodează pînă la urmă în poeme în proză ori în vaste tablouri picturale. Căci nu este un simplu detaliu biografic faptul că după absolvirea școalei normale din Sendricanii Dorohoiului, Alexandru Ivan — Ghilia fiind numele satului natal — urmează cursurile institutului de artă plastică, mai întîi la Iași și apoi la București. Dar ca orice moldovean care se respectă în **„dulcea capitală a Moldovei"** a scris versuri. Între aceste două muze — pictura și poezia — s-a împărțit dragostea adolescentină a lui Alecu Ivan, iubindu-le pe rînd, și părăsindu-le, pentru a reveni din nou cu căință. Pînă la urmă, socoate că în proză ar putea să-și împace cele două pasiuni. Și lucrările citate sînt compuse atît de un pictor cît și de un poet.

Dar romantismul lui Ghilia nu ține numai de maniera artistică. Provenit dintr-o familie de țărani săraci, firea sa emotivă a rămas cu o afectivitate deosebită față de dramele oamenilor umili.

Dar dacă n-ar fi publicat romanul **Cuscrii**, Ghilia ar fi rămas un excelent prozator liric, cum are atîția școala moldovenească, la care totdeauna se admiră latura poetică, dulceața și incantația suavă a cuvintelor, puterea de evocare a oamenilor și întîmplărilor, dar față de care există totdeauna suspiciuni în ceea ce privește capacitatea de obiectivare, vorbindu-se cu dreptate despre sentimentalism, despre carențele tentativelor la proza pură.

Alecu Ivan, realizînd cum s-a constatat în critica literară un roman, a rămas însă și în **Cuscrii** un romantic, chiar dacă nu mai întîlnim deslănțuirea frenetică a senzațiilor, acestea fiind astîmpărate, disciplinate, ajungîndu-se pe alocuri, la observația calmă, liniștită a unui clasic. Atmosfera din roman e tipic sadoveniană. Oamenii tac, copleșiți de cîte o durere înăbușită, atît Petre Istrate, cît și Ion Airine au cîte un „secret" al existenței lor, în care și-au pus amprenta crudele realități sociale din trecut. Ghilia demonstrează însă că lupta pentru socialism vindecă vechile suferințe morale, dînd o turnură optimistă existenței acestor oameni. Materialul tematic oricum, era amenințat de pericolele sentimentalismului care face navagii la unii autori moldoveni contemporani. Ghilia a reușit să scape de aceste primejdii, datorită, mai întîi, tensiunii dramatice a fabulei romanului smulsă din cea mai vie actualitate. Închipuiți-vă: gospodăria colectivă este gata să ia ființă, cînd în sat, sosește ca instructor de partid un carierist, Costin Marchidan. În realizarea țelurilor sale ariviste se folosește de mijloace antipartinice ca: intimidarea, șantajul. Venind în conflict cu Petre Istrate își desfășoară gama aptitudinilor sale demagogice și răzbunîndu-se îl trece la chiaburi. Căci sensul **Cuscrilor** este tot unul romantic. Ghilia se apropie totdeauna cu sfiiciune și venerație față de ceea ce constituie puritate sufletească, cinste și are o repulsie, aproape fizică, împotriva a ceea ce constituie neadevăr, nedreptate. Subiectul romanului său, chiar așa e construit. Înfrîngerea lui Costin Marchidan dovedește că societatea noastră este prin esența ei ostilă a tot ceea ce constituie minciună și falsitate, — Ghilia reliefînd, după cum am mai spus, semnificația de ordin etic a transformărilor socialiste.

Am subliniat romatismul prozatorului deoarece nu cred că ancorarea în domeniul romanului cere pur și simplu reprimarea virtuților poetice ale autorilor. Este vorba de altceva. Romantismul intră ca un element structural în metoda realismului socialist. Problema e ca această concepție romantică să se supună trăsăturilor obiective ale realității, să nu le edulcoreze în sens melodramatic. Bunăoară, modul în care este desenat destinul personajului Maftei Izvoreșteanu respiră deplină obiectvitate. Ghilia privește în complexitatea trăsăturilor sale tragi-comice pe acest mijlocaș care în momentul ofensivei colectivizării nu găsește altceva mai bun de făcut decît să rîvnească a deveni chiabur. Scena în care Izvoreșteanu își alungă fiul, adept al colectivei, este descrisă cu lipsa de sentimentalism a unui Rebreanu. Altfel se întîmplă în cazul familiei lui Petre Istrate, ori a lui Costin Marchidan. În primul exemplu, romancierul prea se înduioșează de întîmplările personajelor, ajungînd pînă acolo că nu el le domină, ci este dominat. Ileana Istrate, spre pildă, sucombă, artistic, sub atîtea caracterizări poetice. Situația e diametral opusă în celălalt caz, al lui Costin Marchidan. Dacă în primele scene autorul se menține în marginea strictei obiectivități, în alte episoade, mai ales în partea a doua a romanului, în ura sa față de tipuri ca Marchidan-junior, împinge pe personaj la gesturi și acte incredibile. Eroul prea se demască ușor, prea își dezvăluie cu facilitate concepțiile individualiste. Autorul, în cazurile citate nu și-a putut struni simpatiile ori antipatiile sale, pentru a fixa destinele eroilor în coordonatele lor sociale obiective. Sînt acestea dovezi ale luptei pe care o duce Ghilia chiar cu propriul său temperament sentimental.

Al. I. Ghilia face parte dintre scriitorii care au crescut și și-au format personalitatea în anii puterii populare. De aceea el nici nu poate să scrie despre altceva decît despre evenimentele zilelor noastre. Și, așa după cum am văzut, în schițele, reportajele, ori romanul **Cuscrii** vibrează problemele actualității, se consemnează cu pasiune procese ale construcției socialiste. Harnic și cu multă exigență față de scrisul său, viitorul ar putea să ne rezerve surprize plăcute în evoluția lui Al. I. Ghilia. O singură sugestie aș avea de făcut: după cum primul satelit artificial al soarelui s-a folosit de mișcarea de rotație a pămîntului pentru a se lansa în spațiul cosmic, tot așa, Ghilia trebuie să se bizuie totdeauna, — în încercarea sa de a găsi un drum personal care să nu fie strivit de tradiția înaintașilor — pe însăși energia fenomenelor realității noastre contemporane. Deoarece procesele construcției socialiste sînt cu totul inovatoare și ele acordă caracterul inedit al artei zilelor noastre în comparație cu arta trecutului.

*) Insemnarea de față se încadrează într-o suită de articole despre prozatorii tineri. În numerele viitoare vom încerca să schițăm profilurile literare ale lui Pop Simion, Nicolae Tic, Corneliu Leu s.a.

AL. OPREA

500 de spectacole — 190.000 spectatori

La începutul lunii aprilie secția română a Teatrului de Stat din Oradea a prezentat cel de al 500-lea spectacol de la înființarea el. Format în majoritate din actori și regizori tineri, acest inimos colectiv, cunoscut și publicului bucureștean, a jucat de la 26 noiembrie 1955 data primului spectacol și pînă în aprilie, nu mai puțin de 28 de piese, dintre care, fapt lăudabil, 16 aparținînd scriitorilor romîni clasici și contemporani. Dramaturgia de actualitate a fost bine reprezentată. Destul să menționăm că aci au văzut lumina rampei: Mielul turbat *și* Rețeta fericirii *de Aurel Baranga,* Ziariștii *de*

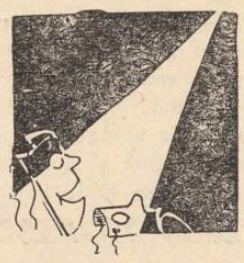

Al. Mirodan, Inima noastră *de Valeriu Luca,* Poveste din pădurea aurie *de Valentina Avrigeanu, două piese într-un act de Horia Lovinescu, etc. Un remarcabil succes au obținut și piesele sovietice înscrise în repertoriu, care au prilejuit spectacole de mare ținută artistică:* Liceenii, Invazia, Tinerețea părinților, Aristocrații. *Din literatura noastră realistă, teatrul a jucat* Dezertorul *de Mihail Sorbul și* Ion Anapoda *de George Mihail-Zamfirescu.*

Cîteva cifre statistice ne-ar arăta cît de bogată este activitatea dusă la Oradea: din cele 500 de spectacole prezentate numai de secția română, 105 s-au desfășurat în centrele muncitorești și comunele din regiune cu participarea a peste 190.000 spectatori.

După cît sîntem informați de secretariatul literar, pînă la sfîrșitul actualei stagiuni, la secția română a Teatrului de Stat din Oradea vor mai avea loc următoarele premiere: Unchiul Vania *de Cehov,* Ochiul babei *de George Vasilescu.* Antigona *de Sofocle. De acord cu dorința tinerilor și talentaților regizori Dan Alexandrescu și Radu Penciulescu, care au depus o muncă entuziastă și demnă de laudă în cadrul acestui teatru, de a prezenta publicului capodopere ale literaturii clasice universale și lucrări dramatice inspirate din operele marilor noștri scriitori, ne întrebăm însă de ce totuși aceste ultime luni nu ne vor aduce pe scena Teatrului de Stat din Oradea și un spectacol cu o piesă originală?*

Dorim Teatrului de Stat din Oradea noi succese în activitatea sa, fiind siguri că repertoriul stagiunii următoare va fi orientat cu precădere spre acele piese care reflectă tumultul construirii socialismului în țara noastră.

Repetiții, deplasări, pregătiri

3915 de muncitori și țărani au participat la spectacolele prezentate de Teatrul de Stat din Orașul Stalin în luna martie în sălile cluburilor sindicale ale căminelor culturale din Zărnești, Hălchiu, Feldioara, Tohani, Rîșnov, Zizin. Actorii teatrului au jucat piese inspirate din actualitate: **Partea leului, Mielul turbat, Nota zero la purtare, Indoiala** etc. Semnalăm exemplul Teatrului de Stat din Orașul Stalin care pentru luna în curs programează asemenea deplasări cu piese originale la Prejmer, Bod, Săcele, Rupea, Codlea și în alte orașe și sate ale regiunii.

★

De curînd, același teatru a organizat un schimb de experiență cu Teatrul Maghiar din Sf. Gheorghe. Actorii din Orașul Stalin au prezentat la Sf. Gheorghe **Domnișoara Nastasia** de George Mihail-Zamfirescu, spectacol de mare succes care a înregistrat pe scena teatrului peste o sută de spectacole în mai puțin de un an de zile. Actorii din Sf. Gheorghe au prezentat în Orașul Stalin **Doctor fără voie.**

★

Pe scena teatrelor din provincie se repetă intens piese originale. La Iași Valeriu Moisescu va pune în scenă **Poarta** de Paul Everac. Distribuția cuprinde pe Margareta Baciu și George Popovici, artiști emeriți, Constantin Protopopescu, Elena Foca și alții. În momentul cînd apar aceste rînduri, Naționalul ieșean a și prezentat comedia **Partea leului** de Constantin Teodoru. Direcția de scenă aparținînd lui N. Al. Toscani, decorurile și costumele Dan Nasta.

Frumoasă inițiativa Teatrului Național din Iași de a vizita cu turneele sale orașele Bîrlad, Fălticeni, Pașcani, Tg. Neamț (în luna martie). S-au prezentat **Angelo, tiranul Padovei** și **Căsătoria.** De ce nu și o piesă originală inspirată din actualitate?

★

O premieră pe țară va avea loc la mijlocul lui mai pe scena Teatrului de Stat din Pitești. Este vorba de **Moș Teacă** de Alexandru Kirițescu ce va fi prezentată în regia lui Virgil Sacerdoțeanu. După cîte se pare autorul **Gaițelor** rezervă spectatorilor săi o nouă surpriză. Demn de relevat este faptul că Teatrul de Stat din Pitești a înscris în repertoriul său comedia lui C. Teodoru **Partea leului** și **Poarta** de Paul Everac. Dintre piesele originale se mai află în repertoriu și **Afaceriștii** de Tudor Șoimaru.

★

Încep pregătirile pentru stagiunea viitoare. Credem că a sosit și timpul. La Teatrul de Stat din Orașul Stalin se desfășoară lecturile preliminare. S-a citit piesa **Pensiunea Brănești** de Costel Ionescu, scriitor din localitate, se va face lectura unei noi piese de Lucia Demetrius și se va studia o piesă sovietică.

Așteptăm vești în acest sens și de la celelalte teatre din țară.

Consecvență

V. Ionescu recenzentul din „Steaua", al cărții de poeme a lui Garcia Lorca, apărută în traducere românească, se crede dator să explice în vreo pagină și jumătate ce semnificație are poezia marelui scriitor spaniol: **„Ca în orice poezie bună, și aici concretul e impregnat de atmosfera subtilă a cugetării și a lirismului, de o tonalitate afectivă unică".** Cam la asemenea nivel se prezintă și restul considerațiunilor sale, de fapt un preambul abil folosit pentru a distruge apoi traducerea în românește. Recenzentul pornește de la ideea preconceptă că tălmăcirea lui Lorca: **„trebuie să solicite atenția și măiestria unor condeie mai inspirate".** Cînd pornești de la asemenea premize, nu este greu să desființezi cu ușurință o trudă apreciată pozitiv de presa noastră literară. V. Ionescu dă dovadă și de lipsă de onestitate atunci cînd citează două versuri denaturînd sensul lor. Era normal ca traducătorul să merite blamul nostru dacă ar fi scris: **„Un cîntec pentru mîine care să muște /, viitorului adormitelor lacuri".** Ar fi fost de-a dreptul absurd. Numai că aceasta nu e versiunea lui Teodor Balș, ci a lui V. Ionescu, pentru că în volum stă în loc de **„muște" „miște"** în loc de **„adormitelor", „adormitele",** ceea ce trebuie să recunoaștem că nu e același lucru. În aceeași recenzie V. Ionescu spune că s-ar fi așteptat ca Teodor Balș să fie „un bun cunoscător al limbii spaniole" și „un frecventator mai vechi al poetului iberic". Să luăm întîi cu cea de-a doua obiecție. Nu poate ști de cîtă vreme frecventează un traducător pe poetul din care tălmăcește și este mai mult decît regretabil să insinuezi asemenea lucruri. În ceea ce privește „buna cunoaștere" a limbii din care se traduce, un exemplu ne stă chiar numărul din „Steaua" în care apar obiecțiile mai sus, număr în care la pag. 65—66, același V. Ionescu, traduce nici mai mult nici mai puțin decît o poezie din limba... japoneză. Oare o cunoaște, și încă „bine"?

„Discul", o cronică necorespunzătoare

„Gazeta Literară" *a luat inițiativa lăudabilă de a publica cu regularitate o cronică a discului. Nu știm bine cine este anonimul* „amator" *ce semnează rubrica respectivă, însă păcat că revista se adresează unui* „amator" *în materie și nu cuiva competent, unui specialist. O cronică a dis-*

cului trebuie să cuprindă cu necesitate o referire la interpretare și una la realizarea tehnică, *la* sonorizare, *la* calitatea auditivă *a înregistrării. Tocmai aceste atribute esențiale ale discului, scapă din vederile cronicarului, care se întrece în a înșira banalități răsuflate. Alteori spune tot*

Desen de TIA PELTZ

„Concurs literar în cinstea lui 23 August"

CONSILIUL NAȚIONAL AL FEMEILOR DIN R.P.R. și REVISTA „LUCEAFĂRUL" anunță concursul de poezii, schițe, nuvele și piese de teatru într-un act „FIGURI DE FEMEI DIN PATRIA NOASTRĂ ÎN LUPTA PENTRU CONSTRUIREA SOCIALISMULUI", cu următoarele premii: premiul I, 9.000 lei; premiul II, 6.000 lei; premiul III, 3.000 lei; precum și trei mențiuni a 2.000 lei fiecare.

Concursul este deschis tuturor oamenilor muncii. Vor fi luate în considerație numai lucrări nepublicate.

Lucrările scrise în limba română sau în limbile minorităților naționale se vor trimite, pînă la data de 15 iunie 1959, pe adresa revistei noastre (București, Bulevardul Ana Ipătescu 15) cu specificația: pentru concursul de creație literară. Lucrările vor fi bătute la mașină în trei exemplare, la două rînduri și vor fi însoțite de o notă cuprinzînd: numele și pronumele autorului, profesia de bază, ocupația actuală, adresa exactă, nr. de telefon. Lucrările vor fi selecționate de un juriu format din reprezentanți ai Consiliului Național al Femeilor din R.P.R. și ai revistei „Luceafărul".

Criterii?

Ziarele au anunțat faptul că la Teatrul Tineretului se organizează în fiecare Joi și Sîmbătă matinee speciale cu preț redus pentru școlari. Între 21 martie și 12 aprilie (timp de trei săptămîni) au fost programate șase spectacole, trei cu **Înșir-te mărgărite** și alte trei cu **David Copperfield.** După cum se vede nici o piesă de actualitate, nici o piesă care să contribuie la educarea tineretului în spiritul moralei comuniste și a dragostei de patrie.

De fapt, dacă urmărim mai atent programul acestor matinee la Teatrul Tineretului, vom observa frecvența cu care sînt programate numai cele două piese. Nu le negăm valoarea. Dar Teatrul Tineretului are imperioasa datorie să ofere elevilor, piese educative de actualitate, piese cu un mesaj cetățenesc evident.

De ce nu se programează în primul rînd **Tînăra Gardă,** atît de iubită de tineretul nostru? De ce nu se programează și **Vodă Cuza și Unirea,** lucrare dramatică ce evidențiază pregnant rolul maselor în făurirea actului de mare importanță istorică, piesă străbătută de un fierbinte patriotism?

Am fi curioși să știm cam ce criterii stau la baza organizării acestor matinee? Dacă există vreun criteriu, bineînțeles!

Cam repede

Folositoare inițiativa cinematografiei de a prezenta în cadrul jurnalelor de actualități muzeele Capitalei. Din păcate, spectatorul nu poate afla elementele esențiale care să-l poată îndruma efectiv.

Se prezintă un muzeu bucureștean și ni se înfățișează din unghiuri destul de inexpresive cîte un tablou de Grigorescu, Petrașcu, Luchian, Tonitza, Ciucurencu, dar fără să se spună nimic despre profilul colecției (artă clasică sau contemporană) despre ce anume va afla aici cu precădere vizitatorul, despre istoricul ei, despre piesele cele mai prețioase. Pe scurt, lipsește acea succintă caracterizare neapărat necesară.

Simpla perindare a unor pînze (credem că nu cele mai interesante și mai semnificative) nu spune mare lucru spectatorilor. În cele cîteva minute s-ar putea cere unui critic de artă să alcătuiască un text concis documentat care să orienteze cu precizie și să insufle dorința celor ce asistă la respectivul „jurnal" să viziteze muzeul respectiv.

Uu „colocviu muzical" confuz...

În revista „Flacăra" **nr. 11 din 14 martie 1959, Liviu Maior publică trei interviuri cu Tiberiu Brediceanu, Alfred Mendelsohn și Tiberiu Olah sub titlul** Colocviu muzical. **Scurtul preambul ce însoțește discuțiile cu susnumiții compozitori cuprinde și unele afirmații confuze, spre a nu le spune eronate. Aflăm astfel — după Liviu Maior — că „prima suită românească cu program" a fost compusă abia în anul 1924 de Mihail Jora, iar prima operă „modernă" i-a aparținut lui Sabin Drăgoi în 1926. Numărul suitelor cu program din istoria muzicii noastre dinainte de 1924 este atît de mare, încît nota de față ar căpăta proporțiile unui adevărat articol (dacă am înșira toate titlurile). Despre operele românești moderne amintim că Eduard Caudella, Mauriciu Cohen-Linaru, Robert Cremer, Dimitrie Cuclin, Iosif Paschil, George Stephănescu, Teodor Fuchs, Constantin Dimitrescu etc., ne-au lăsat lucrări valoroase, deschizînd drumul maiestrului Sabin Drăgoi. Și fiindcă Liviu Maior nu cunoaște exact creația marelui nostru folclorist, precizăm că prima sa operă („Năpasta" după I. L. Caragiale) a fost scrisă nu în anul 1926, ci în 1927 și reprezentată la 30 mai 1928 pe scena Operei Române din București.**

De ce „Taina albă?"

O revistă gen „magazin" **fără fragmentul săptămînal din romanul foileton e greu de conceput. Și nu un roman oarecare, ci unul — parcă obligatoriu — de aventuri sau științifico-fantastic, cu o permanentă tensiune a fabulației, care să-l facă pe cititor să aștepte cu nerăbdare:** „urmarea din numărul viitor".

Revista noastră Magazin **a ținut — cum era de așteptat — să se încadreze în limitele genului. Fiecare săptămînă ne aduce fragmentul din romanul foileton. Mirare produce însă alegerea. S-a ales, după nu știm ce criterii, romanul** Taina albă **al lui**

I. Popper apărut acum trei ani, despre care opinii competente afirmau că denaturează profilul real al personalității evocate, (eminentul savant romîn de reputație mondială, Emil Racoviță), roman care — lucru știut — nu se numără printre reușitele de prim ordin ale romanului de aventuri. Nu era mai bine să se fi publicat un roman inedit, și mai bun? Și doar de la apariția revistei s-au tipărit la noi cel puțin cîteva romane de aventuri excelente care puteau fi publicate mai întîi în foiletonul Magazinului. **Cînd oare dacă nu e o taină o să putem citi în** Magazin **doritul roman inedit?**

Revista preferă mereu linia minimei rezistențe?

CITITOR

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an;
Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"

150 de ani de la naştere

N. V. Gogol

în romîneşte

Printre scriitorii clasici ruşi a căror operă a găsit un larg ecou în Romînia, bucurîndu-se de multă dragoste din partea poporului nostru, trebuie citat la loc de frunte N.V. Gogol.

Creaţia marelui satiric rus, care a biciuit fără cruţare racilele Rusiei autocrate şi feudale, ale acestei împărăţii a „sufletelor moarte", a devenit cunoscută în ţara noastră la începutul celei de a doua jumătăţi a secolului trecut. Momentul iniţial al acestui proces îl putem situa pe la 1860, cînd aflăm prima traducere dintr-o scriere a lui Gogol în limba romînă. E vorba de un scurt fragment din Insemnările unui nebun **apărut în** Foiţa de istorie şi literatură, **scoasă la Iaşi de B. P. Haşdeu. In această perioadă, apar ca popularizatori ai lui Gogol la noi scriitori romîni de seamă: Odobescu, Cezar Boliac sau Eminescu. Se publică şi se joacă pe scenă prelucrarea lui Petru Grădişteanu** Revizorul general **(1874) după celebra comedie** Revizorul, **cunoscută de autorul romîn în traducerea franceză a lui Prosper Mérimée.**

Introducînd unele aluzii la moravurile politice, la demagogia parlamentară din Romînia burghezo-moşierească, Grădişteanu păstra în linii esenţiale dezvoltarea intrigii şi substanţa caracterelor din piesa rusească, ceea ce a îngăduit să se transmită spectatorului romîn mesajul viguros critic al comediei gogoliene. Cezar Boliac, în ziarul său Trompeta Carpaţilor, **sublinia cu satisfacţie nota de critică socială a** Revizorului general **şi îndeosebi demascarea putredelor moravuri politice şi a aparatului administrativ. Spectacolele la Iaşi cu aceeaşi piesă (1876) au prilejuit foarte interesanta şi documentata cronică dramatică a lui Mihail Eminescu, „Comedia franceză şi comedia rusească", în care marele nostru poet afirmă cu hotărîre superioritatea comediei ruseşti — comedie cu un înalt conţinut de idei — asupra celei franceze, şi subliniază răspicat realismul creaţiei lui Gogol. „Gogol — spune el — e după unii cel mai original, după alţii cel mai bun autor rusesc. Lucrul stă însă altfel; el şi-a înrădăcinat în minte viaţa reală a poporului rusesc, tipurile sale sînt copiate după natură, sînt oameni aevea, precum îi găseşti în tîrguşoarele pierdute în mijlocul stepelor căzăceşti..."**

Citînd de asemenea comedia Revizorul general **ca şi originalul rusesc după care s-a făcut prelucrarea, Odobescu în** Pseudokyneghetikos **vorbeşte cu multă căldură despre o altă operă a lui Gogol, despre romanul istoric** Taras Bulba, **pe care îl recomandă entuziast cititorului romîn şi din care şi traduce un foarte scurt fragment, tabloul stepei noaptea.**

Incep să apară în curînd tot mai dese şi mai numeroase tălmăciri din scrierile N. Gogol. In 1876 ziarul Timpul **publică** Mantaua **şi** Taras Bulba, **care se tipăreşte în 1883 într-o nouă versiune, în volum separat; în 1885 în** Romînia liberă **apare** O noapte de mai, **în 1886** Tribuna **din Sibiu publică sub titluri schimbate** Vii **şi** Cum s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nichiforovici. **In 1895 revista** Vatra **traduce** De noaptea Sf. Ion, **iar în 1898 se tipăreşte în volum** Războinarea îngrozitoare. **In 1899 apare traducerea piesei** Căsătoria **şi a nuvelei** Memoriile unui nebun.

La începutul sec. XX, acţiunea de traducere şi popularizare a operei lui Gogol în Romînia se înteţeşte ca o consecinţă a apariţiei şi dezvoltării mişcării muncitoreşti la noi. Revizorul **se traduce în trei versiuni (1904, 1905 şi 1909) cea mai bună fiind ultima, a scriitorului N. Dunăreanu;** Suflete moarte **apare în 1905, apoi într-o nouă tălmăcire în 1909; de asemenea** Nevsky Prospekt **(1909),** Portretul **(1909), etc. Apar în versiuni romîneşti noi** Taras Bulba **(1908),** Mantaua **(1909),** Cum s-au certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nichiforovici, Portretul **(1910), apoi ciclul** Serilor **în cătunul de lîngă Dikanka în ziarul** Romînul **din Arad şi o nouă versiune a** Sufletelor moarte **(1912). Cu ocazia sărbătoririi centenarului de la naşterea scriitorului (1909), au apărut în traducere şi scrierile sale mai puţin cunoscute şi chiar neterminate ca** Viaţa, Hatmanul, Prizonierul **etc. Astfel că, în preajma lui 1917, aproape toată opera lui Gogol, cu excepţii minime, era accesibilă cititorului romîn în limba sa maternă. Marea majoritate a traducerilor fuseseră publicate în ziare şi colecţii ieftine, populare** (Lumen, Minerva, Biblioteca pentru toţi) **ceea ce le punea cu adevărat la dispoziţia maselor largi de cititori.**

Alături de aceste numeroase traduceri, un alt factor care contribuie în acei ani la popularizarea operei lui Gogol în Romînia sînt reprezentaţiile piesei Revizorul. **In octombrie 1909, spectatorul romîn a avut prilejul să aplaude la „Teatrul Naţional" din Bucureşti nemuritoarea comedie gogoliană interpretată de cei mai buni actori ai vremii, în frunte cu I. Brezeanu şi Petre Liciu. Reprezentaţiile** Revizorului **au prilejuit nenumărate comparaţii, asemuiri, paralele cu stările de lucruri din Romînia, cu sublinieri îndeosebi în presa progresistă şi democratică. De pildă, N.D. Cocea afirma deschis: „Comedia aceasta satirică a lui Gogol, deşi scrisă pentru Rusia de-acum aproape o sută de ani, îşi are valoarea ei satirică şi acum şi nu numai în Rusia dar şi în multe alte ţări printre care e bine să numărăm şi dulcea noastră ţară".**

Dar opera lui Gogol era un aliat preţios şi în lupta dată de literatura romînă de atunci pentru afirmarea, întărirea şi dezvoltarea realismului critic. Critica progresistă, legată de mişcarea muncitorească în lupta ei împotriva artei pure sau împotriva şcolilor decadente, a apelat nu odată la pilda lui Gogol. Să ne gîndim numai la articolul lui Dobrogeanu Gherea: Idealurile sociale şi arta **sau al lui Raicu Ionescu-Rion:** Literaturile decadente. **Iar Mihail Sadoveanu, amintindu-şi de vremea cînd era încă elev la liceu la Iaşi, spune: „...Am fost un timp răpit de înaltele culmi ale artei lui Nikolai Gogol. Priveghiurile ukrainiene... Iar marocul de la Sorocinţi, Taras Bulba, Suflete moarte,** mi-au dat bucurii durabile. **Cărţile lui au fost pîinea şi sarea mea într-o vreme cînd aceste bunuri necesare fiinţei mele fizice îmi lipseau cu desăvîrşire"...**

In perioada dintre cele două războaie, traduceri din proza scriitorului rus apar destul de puţine şi sînt în genere reeditări ale vechilor tălmăciri. In schimb, comediile sale se joacă destul de frecvent (mai ales Revizorul), **se bucură de succes şi trezesc interesul opiniei publice şi literare.** Revizorul

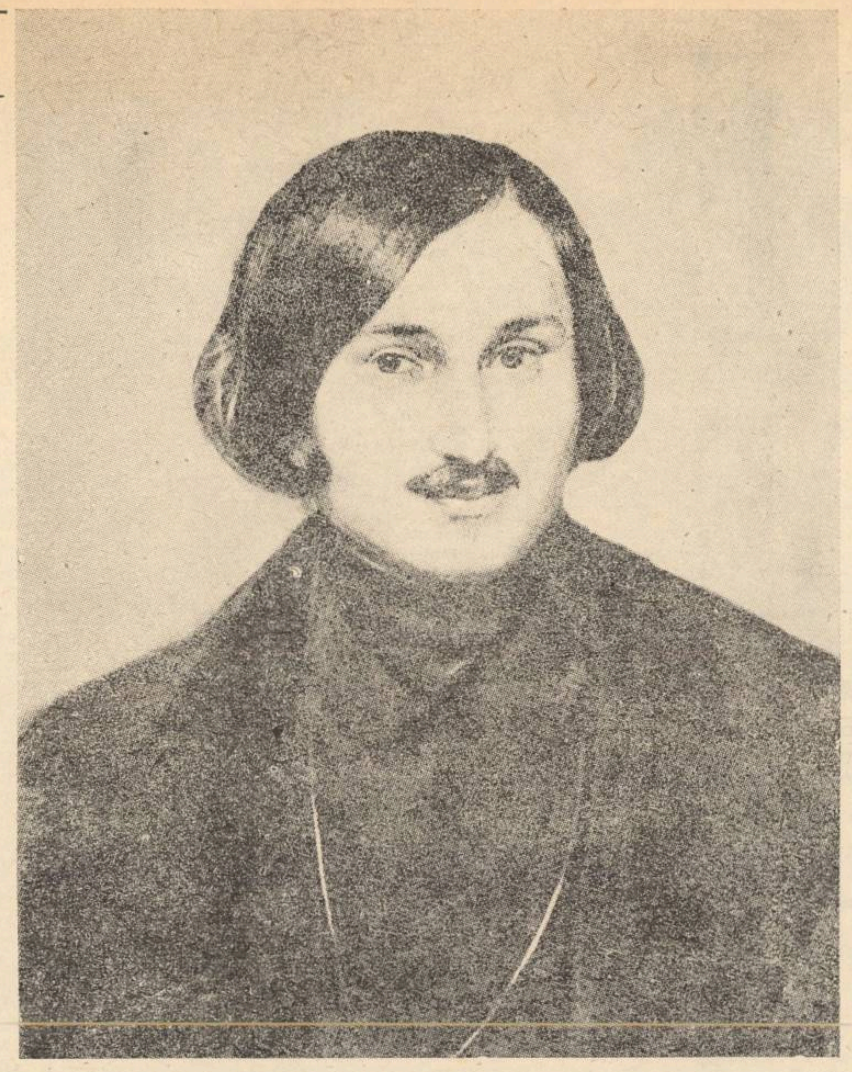

se joacă la Cluj în stagiunea 1919/1920, în 1922 se reprezintă la Bucureşti, în 1924 la Bucureşti şi la Cluj, în 1926/27 şi 1928/29 la Iaşi. In 1930, piesa se joacă din nou la „Teatrul Naţional" din Bucureşti, după care urmează un lung turneu prin provincie, în 1938/39 la Iaşi, în 1939 şi 1943/44 din nou la Bucureşti. Căsătoria **s-a reprezentat în 1925 la Bucureşti, în 1926 la Bucureşti, Craiova şi Cluj, în 1928/29 la Iaşi. In 1933/34 s-a jucat pentru prima oară pe o scenă romînească la Iaşi piesa** Jucătorii de cărţi. **Aceste spectacole au prilejuit realizarea unor mari creaţii de către artişti renumiţi ai teatrului romînesc. (V. Maximilian în rolul lui Hlestakov, I. Sîrbu, în rolul lui Podkoliosov etc.) ca şi afirmarea unor talente regizorale ca Victor Bumbeşti (Bucureşti) şi Sică Alexandrescu (Cluj). Şi în acelaşi timp reprezentaţiile** Revizorului **au însemnat biruinţi în lupta pe care teatrul realist clasic, cu un înalt conţinut de idei şi reală valoare artistică, o dădea împotriva asaltului pieselor decadente, formaliste, reacţionare sau chiar bulevardiere.**

După eliberarea ţării noastre de către Armatele Sovietice, la 23 August 1944, un rol de seamă a revenit — în cadrul revoluţiei culturale — literaturii ruse clasice şi printre cei mai de seamă reprezentanţi ai ei, lui N. V. Gogol. Creaţia scriitorului rus capătă la noi o prospeţime şi o strălucire nouă. Incep să apară şi se tipăresc mereu traduceri cu adevărat ştiinţifice şi artistice din scrierile lui Gogol, semnate de scriitori ca Tudor Arghezi, Eusebiu Camilar, C. Ignătescu, Al. O. Teodoreanu, Lucia Mantu. Importanţa operei lui Gogol a fost relevată de nenumărate ori, mai ales cu prilejul centenarului morţii sale (1952), de fruntaşi ai vieţii noastre literare, ca Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Mihai Beniuc, V. Em. Galan, Ion Marin Sadoveanu, Petru Dumitriu etc. Piesele scriitorului rus (Revizorul, Căsătoria, Jucătorii de cărţi) **se bucură de un mare succes, reprezentate fiind pe scenele teatrelor din Capitală şi din oraşele de provincie.**

Ca o încununare a acestui îndelungat şi rodnic proces de cunoaştere, de familiarizare cu opera lui Gogol, a venit deci elogioasa apreciere pe care oamenii de teatru şi spectatorii sovietici au dat-o reprezentaţiilor Revizorului **cu prilejul turneului la Moscova al „Teatrului Naţional" din Bucureşti, în toamna anului 1958.**

Tatiana NICOLESCU

O comoară

Ne duceam cîndva la şcoală cu ghiozdanul în spate, eram de-o şchioapă. Pentru noi, studioşi tîrgoveţi nevîrstnici de odinioară, învăţătoarea sau învăţătorul înfăţişau pe-acea vreme neatinse culmi de gîndire şi înţelepciune umană. Mai tîrziu, adolescenţi, trecuţi în sfîrşit de pragul copilăreştilor revelaţii cotidiene, descopeream zilnic, gravi şi comici, alte americi vechi de cînd lumea: cărţi rare, amănunte de istorie, biologia; şi, printre toate acestea, folclorul — ca presimţirea vagă a unor dimensiuni emancipate de coordonatele oraşului în care ne născusem şi-n care trăiam.

Viaţa s-a schimbat, se schimbă mereu, viaţa nu stă în loc. Viaţa azi în ţările noastre socialiste şi-a sporit conştient viteza de înaintare cam cît, să zic, de la marfar la expres. Tot trenuri, dar fiecare cu viteza lui. In Romînia de altă dată, moşierească şi burgheză, grosul cărturărimii călătorea iavaş-iavaş toată viaţa-n marfar sau personalori şi accelerat spre o jinduită culme a unei singure civilizaţii omeneşti şi nici nu bănuia măcar, de multe ori, c-ar mai fi pe faţa pămîntului cîţi şi cîţi alţi munţi ai inteligenţei şi artei umane, dintre care unii mai uriaşi, — civilizaţii mai milenare.

Li Ghiu Bo, descendent dintr-o familie nu înstărită, şi-a petrecut copilăria în Keson (Kaghen) capitala de pe-atunci a Coreei. De mic îi minuna cu talentul lui pe toţi cei ce-l cunoşteau:

„Rîd florile dar glas nu au,
Plîng păsările şi totuşi lacrămi în ochii lor nu vezi".

Stihuri de felul acesta scria Li Ghiu Bo pe la 11 ani. A murit la 74. Astăzi, opera sa, **„Culegeri de scrieri ale poetului coreean Li-sanguk"** (Li grădinarul) cuprinzînd 53 de volume, constituie una din cele mai preţioase comori culturale moştenite de poporul coreean de la înaintaşii săi. Urmînd cu deplină încredere justa linie politică a Partidului Muncii din Coreea şi a guvernului republicii, tineretul ţării ca şi întreaga intelectualitate coreeană studiază necontenit creaţia lui Li Ghiu Bo şi soarbe din ea puteri noi pentru lupta din ce în ce mai dîrză a ridicării şi înfloririi patriei.

Căci ceea ce în primul rînd rîvnise Li Ghiu Bo, de tînăr pînă la adînci bătrîneţe, tocmai aceasta a fost: întărirea şi înălţarea poporului truditor. Fără îndoială contemporanii, azi, nu pot să nu vadă limitele acestui poet în ce priveşte concepţia sa despre lume şi societate. El a trăit în plină feudalitate asiatică, limitele lui sînt determinate de limitele de gîndire ale epocii căreia îi aparţine, dar — şi asta-i cel mai important — sînt mult mai puţin determinate de acele proprii clasei căreia îi aparţinea el prin naştere.

„Pînă şi familiile celor bogaţi se înspăimîntă cînd vin ani de secetă,
Dar atunci ţăranii săraci de pe moşii cu ce se vor hrăni?

Şi totuşi, ianbanii, aristocraţimea, zilnic beau pînă la vomitare,
Beau de s-aprind ca focul în obraji".

Dezgustul pe care i-l stîrnesc asupritorii, exploatatorii, îl face pe poet să înţeleagă şi mai limpede misiunea istorică a celor ce muncesc. Iată-l vorbind în numele ţăranilor:

„Cînd înotăm pe cîmp prin ploaie
sîntem atît de plini de noroi, că nici nu mai avem înfăţişare omenească,
dar, boierule, nu căta aşa dispreţuitor din bogata-ţi casă la noi
căci viţa nobilă din care te tragi şi avuţia — noi ţi le-am durat, cu braţele, muncind.
Cum dă pe muncele colţul verde al orezului,
slujbaşii din reşedinţa de judeţ se şi pornesc să strîngă birurile.
Bun e traiul în ţara noastră, graţie celor ce lucrează pămîntul,
dar de ce ni se frîng oasele atunci şi ni se smulge carnea de pe trup?"

Li Ghiu Bo a scris vreo opt mii de lucrări poetice, mai mari sau mai mici. Unele dintre poemele lui epice, de pildă „Regele Tonmen", sînt celebre şi ar merita şi la noi o dată un studiu aprofundat. Inflăcăratele versuri scrise de Li Ghiu Bo în perioada cînd ţara sa era cotropită de duşman, înţeleptele (şi... **actualele!)** lui idei în poeziile unde vorbeşte despre armonia dintre conţinut şi formă, cu precăderea conţinutului **(„Ce poate fi mai rău în strădania de a scrie frumos? / E nevoie să munceşti mult ca să desăvîrşeşti forma. / Dar dacă, alergînd după frumuseţe, pierzi firul interior, / atunci se pierde şi adevăratul înţeles al poeziei...")** toate acestea sînt de fapt pentru mulţi dintre noi revelaţii, redescoperiri ale lumii celei largi. Pînă mai ieri mulţi dintre noi nici nu bănuiam c-ar fi existat cîndva pe lume şi un asemenea mare poet, un asemenea poet coreean, vestit artist patriot de-acum 800 de ani, venerat şi azi de poporul său.

A. LAMBRINO

Aici şi-a petrecut adolescenţa Li Ghiu Bo.

„SCRIITORII ŢĂRILOR DE DEMOCRAŢIE POPULARĂ"

Culegerea de articole astfel intitulată şi editată de Institutul de literatură universală „A. M. Gorki" din Moscova, culegere din care au apărut pînă acum două volume, face parte desigur dintr-o serie cu caracter periodic, care ilustrează activitatea sectoarelor respective de cercetare ştiinţifică ale Institutului. Studiile şi articolele dedicate scriitorilor celor mai reprezentativi din ţările de democraţie populară, sînt menite să facă cunoscută în Uniunea Sovietică mişcarea literară din aceste ţări, reliefînd varietatea formelor şi mijloacelor de creaţie posibile prin însuşirea metodei realismului-socialist.

La stabilirea sumarului, s-a convenit a se lua, ca obiect de analiză, atît scriitorii mari ai epocii noastre, a căror operă se realizează în timp înainte, dar şi după eliberarea ţării respective, noua lor creaţie fiind concludentă în privinţa dezvoltării actuale a literaturii, cît şi scriitori care s-au dezvoltat integral numai după eliberare. Îi vedem astfel alături pe Go Mo-Jo, Igor Neverli, Dimitrie Dimov, Maria Maierova, M. Sadoveanu, Mihai Beniuc, Petru Dumitriu ş.a., studiile fiind semnate de S. Artemiev, S. Potapova şi Jurii Cojevnicov.

Deoarece se adresează unui public care pentru prima dată ia cunoştinţă îndeaproape de fiecare din aceşti scriitori, lucrările trebuie să aibă o altă ţinută decît în ţara de baştină a autorilor, şi de aceea se dau note biografice, şi se introduc în carte anumite referinţe oarecum didactice: rămînînd numai la analiza operei, cititorul nu ar înţelege mare lucru. Fiecare din lucrări are, cu toată omogenitatea vederilor în această privinţă, un stil aparte. Sadoveanu este prezentat printr-un calendar literar, insistîndu-se asupra ultimelor sale lucrări; lui Petru Dumitriu, pentru că e scriitor tînăr, i se face portretul prin analiza operei; iar lui M. Beniuc, i se consacră un studiu sintetic, pe axele principale, înglobînd biografia şi opera sa într-o unitate. Pentru noi, toate aceste lucrări au aceeaşi importanţă ca şi înseşi lucrările specialiştilor din ţară, întru cît provin din pana unor oameni bine informaţi în problemele literaturii romîneşti, familiarizaţi cu literatura şi limba romînească, adevăraţi mesageri ai culturii noastre la Moscova, specialişti prin care noi comunicăm cititorilor sovietici realizările noastre beletristice.

Prezentarea într-o limbă străină a unui scriitor, prin intermediul studiului critic, e un lucru dificil, căci cititorul străin este foarte puţin sau deloc informat despre opera respectivă, criticul trebuind să-l pregătească prin comentarii, rezumate, citate şi trimiteri. Operînd astfel, criticul străin trebuie să insiste asupra specificului operei comentate, să facă în primul rînd o expunere tematică şi să lase mai puţin loc analizelor de stil şi de meşteşug, care, venind dintr-o prelucrare artistică a materialului lingvistic, ar putea fi înţelese mai curînd de cititorii care cunosc limba de origine în care a fost scrisă opera.

In această privinţă, studiul lui I. Cojevnicov, cercetător asiduu al literaturii noastre, şi căruia îi datorăm recunoştinţă pentru eforturile şi elanul cu care răspîndeşte în traducere operele literare romîneşti şi în deosebi căruia îi datorăm recunoştinţă pentru traducerile din Eminescu, este ilustrativ. După ce expune toată opera unui scriitor, criticul se opreşte asupra acelor lucrări care reprezintă mesajul scriitorului, adică se opreşte la ceea ce este caracteristic; şi aici, privindu-l cu ochii noştri familiarizaţi cu poezia lui Beniuc, ni se pare că Iurii Cojevnicov a intuit întreaga gamă lirică a poetului „de pe Crişuri". Ideea în jurul căreia Iurii Cojevnicov dezvoltă compoziţia este, numind-o în termen gherist, „a poetului cetăţean", urmărind modul cum a evoluat conştiinţa sa de apărător şi de luptător pentru drepturile poporului, de la revolta individuală şi fără orizont, la chemarea deschisă şi fermă a comunistului. Beniuc este privit în ambianţa culturii romîneşti din Ardeal şi a tradiţiei literaturii maghiare şi germane, primind ceva din suflul romantic al lui Petöffi şi Heine. „Beniuc a perceput foarte bine tradiţia romînească şi occidentală a poeziei şi în aceeaşi vreme a ieşit ca un îndrăznet inovator, încercînd să găsească noi expresii în consonanţă cu epoca". Temperamentul revoluţionar i-a uşurat poetului apropierea şi integrarea în frontul literaturii realist-socialiste: „orientarea revoluţionaro-romantică a poeziei lui Beniuc l-a legat de viaţa poporului şi i-a îndreptat creaţia pe drumul larg al realismului socialist". Intr-adevăr, criticul demonstrează cum, după eliberare, poetul şi-a îmbogăţit expresia lirică, cum atitudinea sa cetăţenească a devenit mai categorică, cum s-au maturizat concepţiile sale de luptător, cristalizîndu-se în etica unui poet comunist. Expunerea lui Cojevnicov este dovada unei percepţii clare şi sigure, într-o formă concisă şi simplă, dovedind informaţii bogate de istorie literară şi dezinvoltură de specialist. Ea ne interesează cu atît mai mult, cu cît se resfrînge în sensibilitatea unui popor, în a cărui istorie a poeziei există cea mai bogată tradiţie şi experienţă de luptă revoluţionară. Poate că unele referinţe şi identificări în lirica revoluţionară şi intimă sovietică l-ar fi ajutat pe critic să-i determine, prin comparaţie, fizionomia artistică.

Acelaşi lucru e valabil şi pentru studiile din primul volum, care nu pot fi total izolate de literatura rusă şi sovietică. Unele procedee de literatură comparată sînt bine venite în asemenea lucrări, orientîndu-l mai repede pe cititor, prin echivalentul lor, oricît de aproximativ ar fi el, din literatura proprie. Cercetătorii sovietici ai literaturii romîne, printre care se numără, alături de Iurii Cojevnicov şi cunoscuta specialistă a relaţiilor culturale romîno-ruse, E. M. Dvoicenko — autoare a unor temeinice studii de istorie literară—concretizează prin activitatea lor ştiinţifică sentimentele de prietenie pe care le au oamenii sovietici faţă de creaţia poporului nostru.

Marin BUCUR

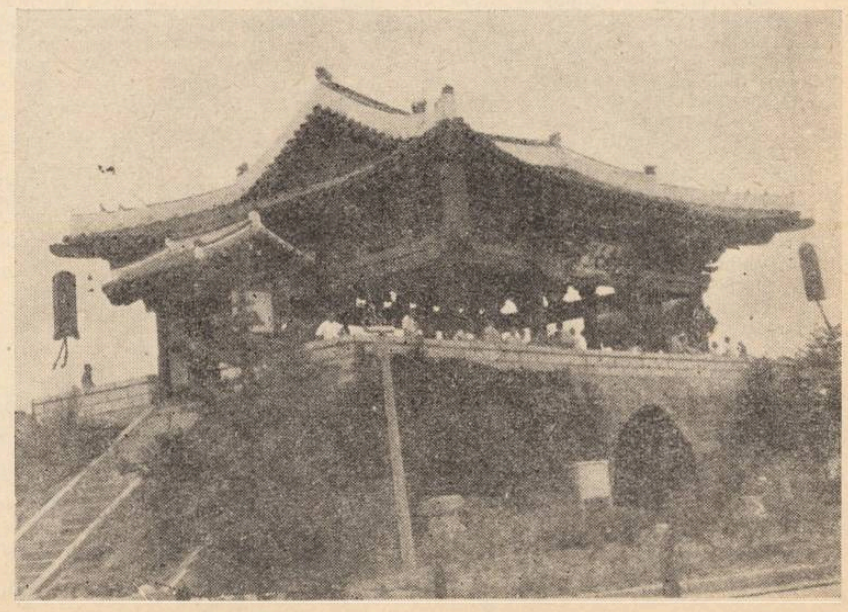

o seamă de cuvinte

Prozatorii Contemporanului

Estetica maioresciană făcuse eforturi susținute pentru a-și răspîndi tezele idealiste, reacționare. Contemporanul, *prin strădania lui Gherea, va opune direcției maioresciene o Direcție cu adevărat nouă, fundamentată pe tezele materialismului istoric, afirmînd cu tărie superioritatea științifică a esteticii marxiste, valorile artei și literaturii angajate, cu netă tendință socială.*

Contemporanul *s-a bucurat de un imens prestigiu în epocă. Tezele estetice materialiste și idealurile socialiste cîștigă tot mai mulți aderenți și literatura revistei, chiar dacă e de multe ori modestă, continuă tradițiile luptătoare ale pașoptiștilor, indică entuziast și curajos drumul artei militante, reflectînd traiul mizer al „bieților năpăstuiți", lupta lor pentru o viață mai bună.*

Proza Contemporanului, *adunată cu ceea ce are ea mai reprezentativ în volumul apărut recent la E.S.P.L.A., oglindește bogat aceste trăsături. Inegalitatea socială ocupă un loc însemnat în preocupările colaboratorilor revistei socialiste. Suferințele omului simplu, nefericirea umilitului, a asupritului sînt înfățișate în tonuri variate, creionînd realist aspecte din realitatea vremii. Sofia Nădejde, luptătoarea perseverentă pentru emanciparea femeii, va zugrăvi, nu rare ori izbutit, zbaterile omului sărman. O văduvă lipită pămîntului asistă neputincioasă la moartea unicului copil, după care istovită de trudă, suferință și mizerie moare, în casa neîncălzită în care* „nu mai rămăseseră decît două lăițe pustii și o poliță goală pe care se zărea o bucată de mămăligă înfloritâ de mucegai". (Schițe din viața de la țară). *O țărancă tînără este silită de sărăcie să-și pără-sească fetița angajîndu-se să alăpteze pentru* „500 de lei proști pe an, un cit de rochie, un bariz, o pereche de papuci și alte daruri" *odrasla boieroaicei din sat, interzicîndu-i-se brutal posibilitatea de a-și vedea copila — care o previne cinic stăpîna —* „dacă a muri, mare pagubă... o nevoiașă mai puțin pe lume" (Două mame). *Proza lui Păun-Pincio înfiorată de lirism evocă de asemenea satul cu lumea lui istovită de exploatare și întunecime spirituală. În satul lui Pincio* „sărăcia și lipsa au tot sporit; le-au scurs sătenilor vlaga și farmecul vorbei" *și acum tăcut, parcă golit de viață a izgonit undeva departe hora și cîntecul, făcînd loc plînsului și suspinului scrîșnit.*

Viața muncitorimii, în general mai puțin oglindită în paginile revistei, nu va fi însă total neglijată. În Spirea *Șt. Bassarabeanu (Victor Crăsescu) surprinde convingător mediul muncitorilor pescari din bălțile Dunării. Pescarii, lipsiți de bărci și unelte, muncesc la negustorul Milanos, care se pricepe de minune să-i scoată mereu datornici. Spirea, pescar priceput, cu suflet pur și mintea luminată înfigheabă un zavod la care pescarii, muncind în tovărășie, scapă de exploatarea hrăpărețului negustor. Spirea va fi însă ucis de oamenii fostului stăpîn, pescarilor rămînîndu-le ca exemplu soluția indicată de tovarășul lor. Chiar dacă soluția lui Spirea amintește de utopismul lui Cernîșevschi din* Ce-i de făcut, *profilarea ei semnifică pilduitor depășirea realismului critic.*

Tembelismul cazon, moravurile agresive ale unei ofițerimi abrutizate și vidată de omenesc a constituit tema preferată a lui Bacalbașa, Paul Bujor, etc. Neîntrecutul Moș Teacă *a creat lui Bacalbașa pe atunci o meritată celebritate.*

Nefericirea, tragedia femeii în societatea burgheză va alimenta tematic proza lui Constantin Mille și nu mai puțin a lui Traian Demetrescu. Prostituata, victimă a unei societăți strîmb întocmită, va fi sincer deplînsă în schițele și nuvelele lui Mille, străbătute de o duioasă undă de umanitarism. Romanul lui Mille Dinu Milian *are ca model* Jacques Vingtras *al lui Jules Vallès. Primul roman autobiografic românesc,* Dinu Milian, *creează un tablou critic al lumii intelectuale din acea vreme, zugrăvind colorat împrejurările în care a luat naștere mișcarea socialistă ieșeană.*

Volumul apărut la E.S.P.L.A. (cu o documentată prefață semnată de Zoe Dumitrescu) prilejuiește lectorului tînăr cunoașterea unei literaturi ignorată, nedreptățită de critica și istoria literară burgheză.

Z. ORNEA

I. Păun-Pincio: VERSURI, PROZĂ, SCRISORI

Creația literară a lui Păun-Pincio se întinde pe o perioadă atît de scurtă (prima poezie e publicată în toamna anului 1888, ultima în iarna lui 1894), încît ar fi, desigur, impropriu să se vorbească despre „etapele" străbătute. Dar cercetarea operei sale impune o constatare: o dată cu apropierea poetului de pozițiile clasei muncitoare, poezia și însemnările sale în proză cîștigă în profunzime și în putere de expresie; versul se eliberează tot mai mult de influența eminesciană, manifestată mai cu seamă în elementele ei exterioare. Păun-Pincio încearcă necontenit să evadeze din atmosfera dezolantă care-l înconjura. *„Nici trecutul nu-mi mai place... ce să fac în cimitiru-i?" (Amorțire).*

Tristețea versurilor sale e adesea pricinuită de cauze majore. *Vae soli* e concludentă în această direcție. E protestul (ce-i drept, lipsit de energie) al creatorului condamnat la izolare, de o societate îngustă. Incetul cu încetul, poezia lui Pincio capătă un contur tot mai precis. Tonul elegiac nu e eliminat pe de-a-ntregul dar el primește o valență nouă: conștiința certă a cauzei — acestei tristeți. Inegalitatea între oameni *(Pe stradă)*, suferința celor mulți și obidiți, puterea tiranică a celor bogați *(Te-afunzi mereu)*, apar drept izvoarele principale ale suferinței omenirii.

Pînă și elementele naturii devin purtătoare ale protestului poetului, ale dorinței sale de îndreptare a unei societăți rău alcătuite (*Vîntule*). Nu e o simplă coincidență faptul că toate poeziile citate mai sus au apărut în publicații ca *Evenimentul literar, Contemporanul, Adevărul, Munca științifică și literară,* a căror aderare la ideile și la lupta proletariatului din țara noastră e cunoscută.

Curățind treptat zgura deceptionismului de factură postemineseiană. Păun Pincio ajunge la exprimarea limpede a idealului de primenire a societății, de pace și dreptate *(Intîi mai)*. In general, poezia sa demonstrează forța cu care acționează influența clasei muncitoare asupra unui talent real, receptiv la chemările epocii.

Scrierile în proză sînt și mai concludente. Create și publicate în cursul anului 1894, cînd aderiunea sa la mișcarea muncitorească era un fapt împlinit de mult, ele conțin un mesaj și mai limpede. Protestînd împotriva nenumăratelor aspecte ale exploatării și nedreptății practicate în societatea burgheză, scriitorul relevă cîteva tablouri zguduitoare ale vieții celor împilați. Clasa stăpînitoare e prezentată în cîteva trăsături incisive, reliefîndu-se ridiculul și hidoșenia *(In piață)*. Desigur, viziunea lui Pincio e limitată; în primul rînd de ideile narodniciste cărora cercul *Contemporanului* i-a rămas tributar într-o mare măsură. Scriitorul își îndreaptă atenția aproape exclusiv asupra țărănimii, neglijînd aspectele majore ale luptei de clasă ce se desfășoară la orașe, unde proletariatul în plină dezvoltare își revendica cu hotărîre drepturile. Această limitare a orizontului lui Păun-Pincio nu șterge marile merite ale poetului care s-a apropiat de cei mulți, a exprimat ura împotriva exploatatorilor.

Studiul substanțial al lui Ion Vitner care precede volumul recent apărut la E.S.P.L.A., fixează convingător locul lui Păun-Pincio în literatura română. Ediția îngrijită de Andrei Rusu, folosind un bogat material critic, pune la îndemîna cititorului și a cercetătorului opera literară a unuia din primii poeți care și-a pus întreaga putere de muncă, întregul talent, în slujba clasei muncitoare. Existența sa, scurtă, dar patetică, se înfățișează ca un model și ca un simbol.

DAN GRIGORESCU

Antologia poeziei albaneze

După o perioadă relativ scurtă de la apariția volumului *Nuvele albaneze* E.S.P.L.A. oferă cititorilor o antologie din cele mai reprezentative pagini ale poeziei poporului prieten.

Incepînd din a doua jumătate a sec. al XV-lea, cînd apar primele texte literare în limba albaneză, scriitorii duc o rodnică activitate pentru promovarea limbii naționale. In secolele XVII-XVIII poezia își croiește drum larg; Ibrahim Nezimi s-a impus prin lirica sa luminoasă, optimistă. Hasan Zyko Kamberi și Jul Variboba, aducînd în lucrările lor puternice accente de protest social, devin exponenții luptei poporului pentru eliberarea sa de sub dominația otomană.

Adevărata înflorire a literaturii albaneze începe în sec. al XIX-lea. Acum, ia naștere și se dezvoltă literatura modernă albaneză care poate fi periodizată în 3 mari etape: prima etapă, pînă în 1912, corespunde marilor bătălii pentru scuturarea jugului otoman, cea de a doua, pînă în 1944, luptei împotriva regimului profascist al lui Ahmed Zogu și a cotropitorilor fasciști italieni, iar cea de a treia începe cu eliberarea țării continuîndu-se în zilele noastre. In sec. al XIX-lea dezvoltarea literaturii albaneze a cunoscut două mari centre ale culturii — unul în Albania propriu-zisă, iar celălalt în sînul emigrației din sudul Italiei (Calabria). Jeronim de Rada (1814—1903) poet, estetician, filozof autorul *Rapsodiei albaneze* — prima culegere de cîntece populare albaneze — se înscrie ca promotor al literaturii realiste și profund patriotice. O altă figură proeminentă a literaturii emigranților din Italia, garibaldian și poet de mare intensitate epică este Gavrill Dara I Ri (1826—1885). Alături de el trebuie să pomenim de Zef Serembe (1843—1901) care nu-și tipărea niciodată versurile, dăruindu-le în manuscris prietenilor. Adevăratul întemeietor al poeziei albaneze moderne este considerat Naim Frashêri (1846-1900), maestrul al cuvîntului, scriind în toate genurile, autorul unui poem epic în 22 de cînturi *Istoria lui Scanderbeg* (1898) tipărit inițial ca și întreaga sa operă în Romînia, în tipografia *Lumina* special înzestrată pentru imprimarea în limba albaneză. Naim Frashêri înseamnă pentru literatura albaneză ceea ce e pentru noi Eminescu. Andon Zako Cajupi (1866—1930) este autorul primelor elegii albaneze.

Anii primului război mondial, ocuparea țării de forțele străine, dictatura lui Zogu au creiat condiții ostile, nepriincioase dezvoltării literaturii. Dintre poeții acestei perioade întunecate cităm pe: Philip Shiroka (1859—1935) autorul volumului *Glasul inimii* pe Ndre Mjeda (1866—1937) cunoscut ca maestru al sonetului, pe Asdreni (1872—1945) autorul unor poezii de o remarcabilă factură socială, pe Fan S. Noli cu poeme anti-feudale și anti-turcești, traducătorul în albaneză al lui Shakespeare. Trecerea la poezia militantă o realizează Migjeni (1911—1938) pseudonimul lui Milos Djerdj Nicola — care aduce pentru prima dată în poezia albaneză tipul muncitorului. In volumul său *Versurile libertății* se evidențiază elementele realismului socialist. In 1930 apar în numeroase orașe albaneze, organizații comuniste, iar în 1941 ia ființă partidul comunist albanez. In anii luptelor de eliberare națională (1938—1944) majoritatea scriitorilor s-au alăturat poporului albanez. Intrînd în rîndul partizanilor, mulți dintre ei au căzut în luptă. Printre aceștia se numără tînărul poet Qemal Stafa (1921—1942), membru al Comitetului Central al Partidului Comunist Albanez, organizatorul revistei ilegale *Chemarea libertății.*

După eliberarea Albaniei, scriitorii progresiști au îmbrățișat metoda realismului socialist, creind opere valoroase, naționale în formă și socialiste în conținut. Este cazul să amintim opera lui Dhimiter Shuteriqi, poet, prozator, critic literar, cunoscut la noi prin volumul I al trilogiei *Eliberatorii.* Antologia de față oferă un spațiu larg tinerei generații de poeți care alături de generația maturizată în luptele de eliberare națională aduce un imn de slavă poporului, partidului muncii, devenind o armă eficace pentru apărarea cuceririlor revoluționare ale clasei muncitoare din Albania. Dintre poeții contemporani se disting: Aleks Caçi, Fatmir Gjata, Llazar Siliqi, Mark Gurakuqi, Alexander Banushi, Zisa Cikuli și alții.

Prin caracterul ei popular, militant, de un sănătos optimism, poezia albaneză reușește să transmită cititorului romîn un mesaj înflăcărat, oferind prilejul cunoașterii mai bine a poporului frate, cu care sîntem legați prin rădăcini istorice comune, prin lupta de zi cu zi pentru construirea unei vieți noi, socialiste.

GEORGE SANDA

Béla Illés. MOARA DE VÎNT

Scriitor fecund și multilateral Illés Béla s-a făcut cunoscut pe plan european prin cărți de mare răsunet, care i-au atras aprecierile favorabile din partea unor mari scriitori printre care se numără și mare'e său admirator Romain Rolland. E rară, la Illés Bé'a, o pagină care să nu fie autobiografică. Și tocmai în aceasta constă marea forță agitatorică a creațiilor sale. Aspectul memorialistic (însemnări zilnice, note de front, etc.), uneori în limbajul familiar reportajului literar, caracterizează și schițele, nuvelele și micul roman — propriu zis o nuvelă de proporții mai mari — Anii de ucenicie, cuprinse în volumul Moara de vînt apărut la Espla, în colecția Meridiane. „Nuvela Moara de vînt am scris-o chiar în linia întîi, pe frontul de la Voronej, și a apărut pentru prima oară într-un ziar de campanie, la două-trei ceasuri după întîmplarea scrisă de mine", notează autorul în prefața la volumul de Nuvele alese, Budapesta, 1951, amintindu-și tragicele ceasuri de încleștare petrecute în 1942. La fel de prompt, Illés Béla consemnează ad-hoc tot ce i se pare demn de scris, specificînd, fără excepție, anul creației: Cazul lui Gödény Dénes, 1943; Partizanul maghiar, 1944. Plină de haz, dar și de gust amar, este mărunta întîmplare a unor figuranți de cinematograf, concediați din pricina revendicărilor pe care le formulează în împrejurări de-a dreptul năstrușnice (Samson și Dalila), întîmplare trăită de autor în timpul emigrației sale la Viena, după căderea Republicii Sovietice Maghiare. Schița își are semnificația ei, prin realismul cu care e surprins un aspect în aparență neînsemnat al grevelor muncitorești din Viena acelor ani.

Alături de miniaturile cuprinse în volum, din care am amintit cîteva, întinsa nuvelă autobiografică Anii de ucenicie, scrisă în 1929, oferă cititorului — pe lîngă plăcerea de a descifra în viața bogată în fapte a eroului acestei scrieri, un tînăr muncitor, sensurile adînci ale ratiunii de a lupta pentru o idee înaltă, cu rădăcini profund umane — și satisfacția de a fi dobîndit o imagine veridică a unor evenimente mai puțin cunoscute, petrecute în imperiul austro-ungar zguduit de primul război mondial; iar mai presus de toate satisfacția de a parcurge adevărate pagini de istorie din scurta dar tumultuoasa viață a Republicii Sovietice Maghiare, pe care Illés Béla a trăit-o intens, ca membru al Comitetului Militar Revoluționar, organizator al regimentului de muncitori din suburbia budapestană Ujpest, și participant, în calitate de comandant al forțelor armate din Ujpest, la luptele Republicii Sovietice pe fronturile ceh și romîn. Anii de ucenicie este, în același timp, și un document valoros, răspunsul concret la chemarea pe care un alt scriitor de seamă, Krúdy Gyula, a formulat-o, într-un articol din 18 aprilie 1919, vizînd un mare gol în literatura maghiară: „Trebuie scrisă, în sfîrșit o carte despre proletarul care pînă astăzi, dacă a îndrăznît să-și spună cuvîntul, a fost zvîrlit în temniță. Să ascultăm dreptatea lui, dreptatea pe care era silit să o scrie pe zidurile închisorilor, căci altfel nu putea s-o spună".

Astăzi, cînd o bună parte din schițele și nuvelele scriitorului sînt cunoscute în numeroase țări, volumul de povestiri Moara de vînt vine să întregească imaginea pe care cititorii din țara noastră și-au făcut-o asupra lui Illés Béla omul și scriitorul, într-un moment în care clasa muncitoare din întreaga lume a sărbătorit 40 de ani de la instaurarea Republicii Sovietice din Ungaria anului 1919.

CONST. OLARIU

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director: acad. Mihai BENIUC

COLEGIUL DE REDACȚIE

Dumitru CORBEA (membru în Comitetul de direcție); Dan DEȘLIU (membru în Comitetul de direcție); Mihu DRAGOMIR (membru în Comitetul de direcție); V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE; Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS; Titus POPOVICI; Tiberiu UTAN; Haralamb ZINCA (membru în Comitetul de direcție).

Pentru Concursul „Iubiți Cartea"

Revista Luceafărul va publica în fiecare număr, la rubrica O seamă de cuvinte, comentarii speciale asupra volumelor indicate în bibliografia concursului Iubiți cartea, cu dorința de a veni în sprijinul participanților la această largă întrecere culturală.

★

Marin Preda: MOROMEȚII (ed. II)

Acum cîțiva ani cînd a apărut prima ediție a romanului Morometii de Marin Preda, s-a vorbit de un eveniment literar. Era într-adevăr un eveniment și nu întîmplător critica s-a străduit să stabilească locul pe care această carte îl ocupă în ansamblul literaturii noastre în general, favoare acordată foarte rar autorilor contemporani. De-atunci, cititorii i-au conferit lui Moromete, eroul lui Marin Preda, dreptul la starea civilă; tragicul țăran din Cîmpia Dunării, omul cu principii solide de cinste și umanitate și lipsit de noroc, ne convinge prin soarta lui vie, de ruina inevitabilă la care condamnase capitalismul pe țăranii muncitori din țara noastră.

In ce constă forța cărții lui Preda, de unde vine puterea ei de convingere, au lămurit-o în parte și vor mai lămuri-o criticii. Autenticitatea ei e incontestabilă și am avut prilejul să mă conving de asta oarecum în sens invers, adică fiind nevoit să compar oamenii cu personajele și nu cum se întîmplă de obicei, să compari personajele cu oamenii. Nu strică să notez aici un fapt: cînd am citit întîi Morometii, impresiile au fost contradictorii. Admiram arta autorului, știința lui meticuloasă în crearea și analiza tipurilor, și mă nedumereau o serie de amănunte esențiale. Cunoșteam destul de bine țăranul ardelean și-mi venea greu să concep ca țăranul dunărean să fie altfel; mă gîndeam firește la trăsăturile morale fundamentale și nu la formele exterioare de viață; nu-mi era la îndemînă, cînd căutam să împac într-o imagine unitară atîtea contradicții, cîte îl caracterizează pe Moromete. Mi-am spus: Moromete e o realitate istorică, poate a fost acest țăran, crescut strîmb sub bătaia vînturilor acelei societăți strîmbe; a fost, dar urmele lui vor mai fi dăinuind pe undeva, iar cum aceste urme eu nu le cunoscusem, înclinam spre alternativa că ficțiunea a trecut departe de baza reală. Candoare și cruzime (vezi scena de la secerat, cînd flăcăii mai mari ai lui Moromete își opăresc gura cu fasolea), naivitate și șiretenie (povestea cu vînzarea salcîmului și achitarea unei părți din impozit), asprime și duioșie (întoarcerea acasă de la premierea lui Nicolae), etc. Nu sînt adeptul caracterelor liniare — nici nu cred că există astfel de caractere — dar atîta întortochere mă nedumerea.

De fapt, Preda avea dreptate. Țăranul său e real, mai bine zis, pentru perioada istorică pe care o fixează romanul, personajul e tipic, el nu numai că este caracteristic pentru categoria socială respectivă, ci contribuie chiar la definirea epocii. Ciudățenia structurii lui morale era determinată pe de o parte de echilibrul nestabil în care se situase, tinzînd să scape de ruină pe căi cinstite, iar pe de altă parte de propriul său caracter — în care trăsătura dominantă nu cred că e optimismul incorijibil, ci mai curînd optimismul crispat al omului în care disperarea de lungă durată și profundă, nu mai găsește altă formă de manifestare. Moromete are de ales între recunoașterea și acceptarea fatalistă a înfrîngerii (indiferent dacă personal ar rezolva-o prin sinucidere sau alt gest extrem) și între iluzie; Moromete alege iluzia și de aici „optimismul" său atît de ciudat și atît de amar (la urma urmii chiar tragic, dacă se poate spune astfel). Moromete e prea inteligent ca să nu știe că nu poate lua taurul de coarne, că loviturile brutale prin care legile sociale și economice ale capitalismului acționează asupra sa, nu pot fi evitate printr-o răfuială directă; el știe că e singur și izolat și n-a ajuns încă la nivelul de conștiință de unde să întrezărească posibilitatea unei alte răfuieli cu capitalismul. Această cramponare de o iluzie despre care nu se poate să nu-și dea seama că e o iluzie mi se păruse mie nefirească pentru psihologia țărănească.

Azi Moromete s-a schimbat, după cum s-a schimbat și societatea noastră. El intră în gospodăria colectivă; i s-a oferit soluția, la problema atît de încurcată a destinului său de om și a înțeles-o și a acceptat-o. Reflexiile profunde care l-au determinat să apuce pe acest drum, nu le cunosc de la Marin Preda, ci ca să spun așa, de la sursă.

Acesta era și faptul pe care voiam să-l consemnez, cu prilejul apariției noii ediții a Morometilor. Avînd prilejul să stau astă iarnă o lună de zile într-un sat din Cîmpia Dunării, am putut să-mi dau seama că Marin Preda are dreptate. Așa arăta vremea despre care scrie el în Cîmpia Dunării, așa arătau oamenii acelei vremi, acestea erau dramele lor.

Condițiile s-au schimbat. „Fonciirea" nu mai există, proprietatea particulară asupra pămîntului își trăiește ultimii ani, nu mai există nici băncile cu jaful lor sistematic; regimul democrat-popular a rezolvat problema traiului și pentru țărănimea muncitoare. Oare Moromete mai există? Există și l-am întîlnit în ipostazele lui contemporane.

Am povestit într-un reportaj, cîteva episoade din luna petrecută astă iarnă printre țăranii din Cîmpia Dunării. Printre altele a fost revelatoare pentru mine verificarea — pe viu, ca să zic așa — a tipologiei lui Marin Preda. Ceea ce determina tragismul vieții acestor țărani nu mai există, a dispărut — logic și firesc — și tragismul. Caracterele însă n-au dispărut; condițiile de viață sînt în transformare, oamenii de asemenea, sînt însă anumite lucruri ce țin de firea, de structura intimă a acestor țărani, care-i deosebește de alți țărani din altă parte de țară; firea luminoasă, istețimea, pofta nesecată de discuții, veșnica dispoziție glumeață, ironia și autoironia lui, o sumă de trăsături de caracter pe care am izbutit să le descifrez și să le raportez la Morometii; toate acestea sînt și acum, și garantează și tipologic și caracterologic autenticitatea cărților lui Marin Preda despre țărani. Gazda la care am locuit, în răstimpul cît am stat la țară, era un om de șaizeci și cinci de ani, inteligent și foarte bine informat cu privire la colectivizarea agriculturii, pe care o privea cu toată seriozitatea și l-am ascultat într-o seară expunîndu-mi cu o bogăție neașteptată de argumente superioritatea economiei agrare socialiste, iar argumentele nu erau numai de ordin economic, ci și moral și social și politic: omul era un asiduu cititor de ziare și cărți și un pasionat al discuției, presărată cu glume și ironii și prelungită cît se poate. Și acest om, la vremea aceea, încă nu-și înaintase cererea de intrare în colectivă, pe care o avea scrisă în sertarul mesei, și mi-a spus că va intra după ce va veni echipa de agitatori să-l lămurească. E o apucătură de Moromete. Omul însuși era un Moromete.

Intre caracterul omului și sistemul de relații (personale, sociale, economice) în care trăiește există întotdeauna un proces de influențare reciprocă. In satul lui Moromete, sistemul de relații dintre oameni e destul de amănunțit redat. Studiind cartea, poți reconstitui aproape pînă la capăt, viața de fiecare zi a unui sat din Cîmpia Dunării în preajma celui de al doilea război mondial. Acest sistem de relații s-a modificat substanțial. Relațiile economice și sociale sînt azi cu totul altele, iar relațiile personale dintre oameni au suferit și ele transformări profunde. Ar fi pasionant de stabilit un raport între starea de azi și cea de ieri a acestui sistem de relații, el ar oglindi progresul incontestabil realizat și în acest domeniu în țara noastră.

Moromete are o părere deosebită despre demnitatea omenească și în ce-l privește luptă mult să și-o apere. In epoca sa e firesc să lege apărarea demnității sale de apărarea proprietății sale și a unității familiei; acestea par a fi condițiile obligatorii ale demnității. El nu vede sau se preface că nu vede că multe alte condiții asigură păstrarea demnității umane; una însă o vede și o știe și acest fapt joacă un rol serios în tragedia vieții lui; e vorba de cinste, de conștiința sa pe care o vrea — cu orice risc — să și-o păstreze nepătată. Acest respect pentru demnitatea umană, m-a impresionat și cînd am citit cartea și acum, cînd i-am cunoscut mai îndeaproape pe țăranii din această parte de țară. Și era unul din argumentele pe care gazda mea mi le expunea în demonstrarea superiorității vieții în gospodăria colectivă, ceea ce mi-a adus aminte de un alt erou al lui Preda, de Ilie Barbu.

N-am urmărit în aceste cîteva rînduri să analizez romanul lui Preda, ci doar să transcriu cîteva reflexii prilejuite de recenta apariție într-o nouă ediție, considerînd că n-ar fi inutile.

REMUS LUCA

Unele aspecte ale literaturii noastre peste hotare

Numărul relativ mare al centrelor universitare italiene, unde se studiază limba şi literatura romînă, este un semn că aici se găseşte un teren prielnic cultivării literelor noastre. Unii dintre scriitorii noştri sînt traduşi, alţii comentaţi. Sînt şi învăţaţi italieni progresişti, dornici să ne cunoască.

In bogatul Dizionario Letterario-Valentino Bompiani (Milano 1950—1957) s-a făcut loc şi unora dintre scriitorii noştri clasici. Avem în faţă o enciclopedie a tuturor culturilor din lume, care înmănunchiază literaturile din toate timpurile, de la vechile texte de învăţătură şi ritual ale Egiptului şi Chinei pînă la capodoperele literare contemporane. N-a rămas bibliotecă vestită în vreun colţ al globului care să nu fi fost răscolită, pentru ca dicţionarul să apară cît mai împodobit explicativ, cu documente, facsimile, frontispicii, reproduceri de picturi în culori, sculpturi celebre, miniaturi rare şi desenuri originale. Din cele opt volume de peste o mie de pagini fiecare, unde ne sînt prezentate operele pe scurt, un volum este dedicat personajelor care au căpătat în conştiinţa omenirii faima popularizării. Aici îşi găseşte locul poezia, filozofia, ştiinţa, arta plastică, muzica. Se mai adaugă la acestea încă trei volume cu autorii — Dizionario biografico degli autori.

Intr-o lucrare de asemenea proporţii, sîntem îndeaproape interesaţi de felul cum este privită literatura noastră. Şi cu atît mai mult ne atrage luarea aminte, cu cît aici şi-au dat obolul atîţi învăţaţi italieni şi străini. Nu e vorba de o carte trecătoare, care uneori poate să amuţească odată cu zgomotul zilei, ci de o publicaţie pretenţioasă ce se adresează tuturor popoarelor. Mai mult, ideea editorului italian a stîrnit vîlvă şi în Franţa, pentru a se alcătui şi aici un dicţionar literar „fruit d'une collaboration franco-italienne" *). Astfel se tipăreşte şi la Paris în 1955: Laffont-Bompiani-Dictionnaire des oeuvres, cu un cuvînt introductiv de André Maurois, iar în 1957 un: Dictionnaire des auteurs. In esenţă, editura franceză foloseşte materialul dicţionarului italian, cu unele modificări. Aşa că ceea ce se gîndeşte despre noi în aceste dicţionare, se răspîndeşte în lumea întreagă.

*)rod al unei colaborări franco-italiene.

Din cele ce se vor nota mai jos, se desprinde şi rolul precumpănitor pe care l-au avut în orientările critice de peste hotare, istoriile noastre literare burgheze, de mult depăşite.

Se vede însă că secţia pentru limba şi literatura romînă de la „Bompiani", nu a izbutit să înregistreze întrutotul cele mai reprezentative opere. Rămînem surprinşi că, atunci cînd se încearcă explicarea poeziei lui Eminescu, această explicare e căutată în opere care, de pe nici o poziţie de gîndire, nu ating adîncimea artei poetului, în timp ce poezii de toţi cunoscute ca fiind caracteristice, sînt ocolite.

Este adevărat că se fac unele observaţii cu privire la Scrisoarea a III-a, dar în mod cu totul idealist. Celelalte Scrisori nici măcar nu sînt amintite. Luînd în discuţie poemul Luceafărul, comentatorul nu vrea să coboare în realitatea pe care o înfruntă poetul. In această realizare artistică nu s-a văzut o capodoperă a literaturii universale, ci doar un „poemetto" care, prin „puritatea de concepţie şi echilibrul de formă, e una dintre cele mai bune opere ale lui Eminescu".

Preocuparea de a se înfăţişa un Eminescu visător, încîntat de lumi fantastice, stăpîneşte în toate observaţiile critice. Alteori, cînd realitatea artistică e prea combativă, se tace. In cazul poemului Impărat şi proletar pînă şi titlul a părut prea categoric; sfiala de a se pomeni o operă care înfierează întreaga orînduire capitalistă este evidentă. In schimb se insistă asupra Sărmanului Dionis şi asupra lui Făt Frumos din lacrimă, creîndu-se impresia că preferinţele poetice ale lui Eminescu ar fi în lumea ireală.

Interpretîndu-se O scrisoare pierdută a lui Caragiale, nu s-a respectat întregime adevărul artistic: Caţavencu este înfăţişat ca socialist, iar Cetăţeanul turmentat ca maniac. Acestor tendinţe le-am răspuns cu altă ocazie (Una lettera smarita, în Belfagor, Firenze, martie, 1958).

Acum ceva în legătură cu „Dicţionarul biografic al autorilor" care completează pe cel literar. Indiscutabil, s-a depus o muncă încordată şi conştiincioasă pentru a se reconstitui viaţa scriitorilor. Se adevereşte că în Italia problemele noastre culturale sînt dezbătute mult şi mai atent decît în Franţa de pildă, unde, deşi s-a folosit materialul italian, lipsesc: Golescu, Bălcescu, Odobescu, pentru a apărea însă, Matei Caragiale şi... Teodor Speranţia.

In ediţia italiană sînt prezentaţi mai întîi cronicarii moldoveni, Miron Costin, Neculce, Cantemir, iar cei munteni sînt omişi. Ne-a mirat trecerea cu vederea a învăţatului Stolnic Constantin Cantacuzino, instruit la Padova. Dintre scriitorii ardeleni sînt amintiţi doar Maior şi I. Budai-Deleanu. Şirul scriitorilor continuă cu Dinicu Golescu, C. Negruzzi, Alecsandri, Bălcescu, Filimon, Odobescu, Creangă, Coşbuc, Duiliu Zamfirescu, Al. Davila, Sandu-Aldea, D. Pătrăşcanu, Delavrancea. Ne pare însă rău că, lîngă atîta sîrguinţă, se alătură şi o serie de lipsuri. In nici un fel nu poate fi îndreptăţită prezenţa numelui Carmen Silvei printre scriitorii noştri. Ea n-a însemnat nimic în literatura noastră, oricît a căutat să-şi impună singură numele printre contemporani. Sînt uitaţi cu desăvîrşire Grigore Alexandrescu, Alecu Russo, Kogălniceanu, Boliac, D. Bolintineanu etc. Nu se aminteşte niciunul dintre scriitorii Contemporanului, după cum iarăşi nu s-a făcut nici o menţiune despre Haşdău, Şt. O. Iosif, P. Cerna, Al. Vlahuţă, Hogaş, Goga, Rebreanu etc. Sadoveanu, consacrat în fruntea unei jumătăţi de veac literar, este şi el ocolit, trecîndu-se cu vederea bogata operă a acestui mare scriitor, care ar face cinste oricărui popor.

Despre literatura de după 23 August 1944, orientată spre realismul socialist, nu se spune nimic.

Este adevărat că editorul a avut grijă să acopere prezenţa sau absenţa unor scriitori, spunîndu-ne că orice enciclopedie este „rezultatul unei judecăţi critice şi orice judecată este în mod necesar personală şi relativă". Dar raţionamentul critic, ori cum ar fi el, trebuie să se sprijine pe fapte, pe adevăruri incontestabile.

Nu mergem mai departe cu observaţiile.

Cînd ştim cît de greu este să surprinzi însuşirile creaţiei unor artişti ca Eminescu sau Caragiale, citiţi nu în original, ci în traducere, sîntem datori să intervenim pe toate căile pentru a restabili prestigiul nostru artistic, între celelalte literaturi ale omenirii. Traducerile oricît de credincioase ar fi, neputînd da în vileag esenţa artei, intervenţia interpretărilor noastre critice este absolut necesară.

De aceea, sîntem bucuroşi, că Uniunea Scriitorilor din R.P.R., pe cît ştim, a intrat în legătură cu editura Bompiani, care s-a şi grăbit să-şi arate dorinţa unei strînse colaborări cu noi, spre a se ajunge la o prezentare cît mai dreaptă şi mai completă a literaturii romîne peste hotare.

Leon DICULESCU

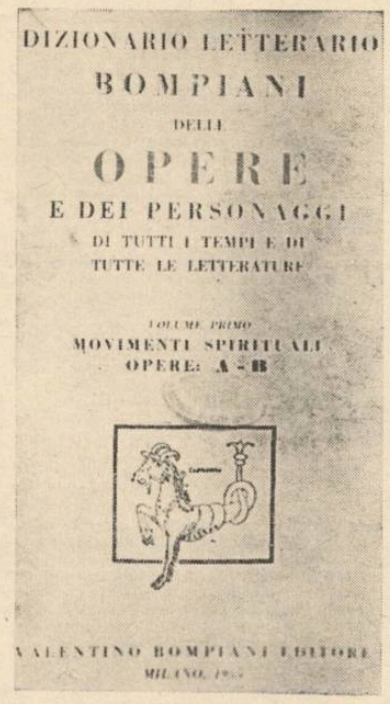

Intre preistorie şi diversiune colonialistă

Cine nu ştie că subiectul romanelor burgheze este, de predilecţie, amoros? Dragoste în doi sau în triunghi, dezinteresată sau remuneratorie, fericită sau neîmpărtăşită, senzuală sau eterică — oricum, numai să nu lipsească. Cititorul de clasă, cu nervii zdruncinaţi de încurcate probleme, de întrebările fără răspuns ale prezentului, de mersul tot mai prost al afacerilor, se narcotizează, în orele de literatură, cu romane de dragoste. Fabulaţiile pe cea mai „eternă" temă a artei burgheze îl fac să uite. Şi numai dumnezeu ştie ce teribil simte el nevoia de a uita.

Scriitorii şi editorii, orientîndu-se ca nişte giruete în direcţia din care bate vîntul cererii, produc, comercial, în consecinţă. Din publicaţiile bibliografice occidentale se desprinde tocmai de aceea, o constatare, un simptom: publicul atlantic a pierdut gustul poeziei. Nu se mai confecţionează visări, fiindcă nu se mai cumpără. Se confecţionează însă intens, debordant, romane. Fiecărui volumaş de versuri, apărut ca din greşeală, cine ştie cînd şi neobservat, îi corespund, concurente, cîte cincisprezece şi cîte douăzeci de romane, „de dragoste", cele mai multe, „de senzaţii tari" celelalte, „de uitare" în toate cazurile.

Ei bine, iată că pe o asemenea piaţă, recent, a avut curajul să apară un om, domnul R.A.Costins, cu două romane, nici de dragoste, nici de senzaţii tari, şi, după cîte toate, inspirate amîndouă dintr-o lume moartă: din... preistorie!

Cum se explică asemenea ciudăţenie? Să fi găsit autorul un alt mod de „a uita"? Ar fi o explicaţie cam trasă de păr. Mai repede aş zice că probabil, trebuie să fii om de ştiinţă, biolog şi arheolog de profesie, iar scriitor de romane numai ocazional, cum e dumnealui, ca să te înşeli atît de grosolan asupra legii de fier a cererii şi ofertei literare. S-ar explica, astfel, cum a avut autorul puterea să ducă pînă la capăt, una după alta, două cărţi, **La Tribu de Schess** şi, în prelungirea ei, **Le Fils de Schess**, în care nu oferă cititorului nici amor, nici senzaţii tari şi, drept aceea, nici rîvnita uitare. Explicaţia asta e mai de crezut. Se ştie doar că, în literatură, diletanţii o cam iau peste mirişte. Dar iarăşi zic: dacă ţinem seama că dumnealui reînvie nu preistoria în general, ci una anumită, a Africii, mai precis a Sudanului, ar fi mai de crezut că în perfectă bună ştiinţă s-a abătut din drumul mare, pentru a realiza ceea ce, pînă acum, nu realizase nimeni încă: primul roman inspirat din preistoria africană. Ar putea deci, să fie aceasta explicaţia. Se ştie doar că istoria literară îi consemnează totdeauna pe deschizătorii de drumuri şi cu atît mai mult, pe unul a cărui strădanie coincide atît de fericit, cu deşteptarea la viaţa naţională, liberă, a sudanezilor, a Africii întregi.

Că o fi neştiinţa, că o fi ghimpele gloriei, toate acestea nu sînt decît presupuneri. Esenţial este că romanele există şi îşi îndeplinesc rostul lor.

Cu suficientă imaginaţie, ajutată şi de luminile arheologiei pe care o profesează, autorul a reuşit să înfăţişeze viaţa cînd aventuroasă şi nesigură, cînd romanţioasă şi atrăgătoare, a viteazului Schess şi a tribului pe care l-a condus, el mai întîi, fiul său după aceea. Tribul lui Schess a ajuns pe pămînturile fierbinţi ale continentului african, migrînd din Asia. Este, cum arată autorul, un trib de origină „negro-asiatică". In miezul povestirii stau întîmplări dintre acelea ce vor lăsa dîre adînci, hotărîtoare pentru o mare perioadă de timp, în existenţa colectivităţii. Desfăşurarea lucrurilor începe de la o luptă, purtată prin vecinătăţile de nord. Odată cu alte trofee, cade în captivitatea războinicului trib o femeie deosebit de frumoasă, înzestrată şi cu mari calităţi sufleteşti şi intelectuale. Dar cea mai izbitoare trăsătură a captivei Mé-Glah este că, printre atîţia negro-asiatici, pielea ei e de culoarea fildeşului. Frumoasă şi iscusită, ea cucereşte inima conducătorului şi-i devine curînd soţie. Mai apoi va influenţa gîndirea acestuia, a întunajului său, şi, în cele din urmă, a întregului trib, căruia îi dăruieşte religia sa, adoraţia Soarelui, şi impresionantele practici rituale legate de noul cult, transformîndu-i fundamental mentalitatea, ridicînd-o pe o treaptă superioară. Iar din unirea viteazului cu înţeleapta vine pe lume un moştenitor, Schess-Glah, în care virtuţile părinteşti au să se contopească.

Şi uite-aşa, datorită unei femei providenţiale şi unui conducător excepţional, existenţa tribului, pînă atunci supusă tuturor vicisitudinilor, se consolidează, pe ultima filă a primului volum. Prilej, pentru cititorul care căutase uitare, să mediteze. Impărtăşeşte fără rezerve demonstraţia subînţeleasă că nu numai istoria, ci şi preistoria este creată de marile personalităţi. Dar numai atît e puţin, prea puţin ca să-l mulţumească. Constată că a cumpărat un narcotic cu desăvîrşire slab. Ba, pe alocuri, a avut efect contrar. L-a enervat. De unde pînă unde ideea năstruşnică de a o uni pe alba Mé-Glah cu un tip ca Schess, şi negru şi asiatic? Altceva, mai convenabil, nu se putea găsi? De pildă: Mé-Glah, în prima noapte promisă lui Schess, îi împlîntă acestuia pumnalul în inimă şi, cu ajutorul oamenilor cîştigaţi între timp de partea sa, pune stăpînire pe trib. Sau altă soluţie asemănătoare. Cît despre Schess-Glah, progenitura, corcitura, era mai bine nici să nu fi fost. Nu-i inspiră decît dezgust, nu-i trezeşte decît indignare.

Inceputul romanului de-al doilea nu pare nici el mai entuziasmant decît sfîrşitul celui dintîi. Tribul trece din nou prin vremuri tulburi, de nesiguranţă. Poftim! ca şi cum astea îi lipseau cititorului de pe meridianul Greenwich. Conducător, în vremea de faţă, este Schess-Glah, care se arată hotărît să ducă mai departe, în ciuda tuturor greutăţilor, opera părintească. Mult prea dinastică, pentru nişte preistorici, soluţia ereditară a şefiei, dar cititorul, chiar fără a-l simpatiza pe moştenitor, i-o trece autorului cu vederea, dat fiind că nu se putea altfel: din fiinţa albei Mé-Glah trebuie să rezulte, în definitiv, un exemplar omenesc mai acătării decît turma negro-asiatică din juru-i. Preistoria se continuă în lupte. Schess-Glah se dovedeşte şi viteaz şi isteţ, trecînd aşa, dintr-o peripeţie într-alta, pînă ce, în deşerturile nordice, ajunge faţă în faţă cu tribul din care, cîndva, făcuse parte mama. Acu-i acu! Cititorul simte punctul culminant. Îşi ţine o clipă răsuflarea. Ce va face Schess-Glah? Va porni la luptă împotriva propriilor sale rude, sau, ascultînd de glasul sîngelui, se va întoarce printre ai săi? Cornelian nod dramatic, pe care autorul îl dezleagă simplu, fără ezitare: nici aşa, nici aşa, ci... prietenie între cele două triburi. Mai mult decît atît — aici e lovitura de maestru nu numai a lui Schess-Glah, dar şi a autorului: tribul matern îşi oferă ajutorul împotriva unor temuţi duşmani, împotriva „negrililor" care, adăpostiţi prin păduri greu de pătruns, unde conviţuiau cu gorilele, puneau necontenit în primejdie traiul celor din tribul lui Schess-Glah.

Formidabil! exclamă fără să vrea cititorul, surprins de dezlegare, dar mai ales de transparenţa pe care, instantaneu, o capătă toate întîmplările, toţi eroii, începînd de la unirea albei, frumoasei, înţeleptei Mé-Glah cu războinicul negro-asiatic Schess, strămoşul sudanezilor. Sublime cărţi! Măreţe prin simboluri, prin ceea ce sugerează, prin ceea ce dovedesc. Ar trebui să le citească fiecare sudanez. Poate, citindu-le vor înţelege strănepoţii de azi ai lui Schess şi Schess-Glah lîngă cine trebuie să se aşeze: lîngă negrilii din pădurile Africii sau lîngă noi, cei albi? Poate citindu-le, îşi vor da seama sudanezii că, aşa cum contactul cu albii i-a înnobilat pe ei, ridicîndu-i pe o altă treaptă omenească, tot aşa pe negrili, traiul în comun cu gorilele i-a scos din condiţia umană, tîrîndu-i în jos, spre animalitate. Mai cred ei, sudanezii, că se pot alia cu astfel de turme pseudo-omeneşti, cu duşmanii lor încă din preistorie, împotriva cui? Impotriva celor mai evoluaţi oameni, împotriva rudelor lor albe! Aşa înţeleg ei moştenirea sfîntă lăsată de Schess şi de Schess-Glah? Nu mai găseşte la ei nici un ecou mîndria din străbuni? Îşi dau coate cu negrilii?

Incălzit pînă la alb, cititorul capătă aripi: nu se poate să nu se ivească, totuşi, un Schess-Glah al zilelor noastre, care să reînvie strămoşeasca ură, să-şi cheme tribul la arme şi, ajutat de întregul Apus, să stingă duhul răzmeriţei negre din Cead şi din Congo, din Uganda şi din Kenia.

Cititorul atlantic căutase uitare. Dar, în locul ei, i s-a oferit un dram de speranţă. In locul narcoticului, un tonifiant. A venit un arheolog, romancier de ocazie, să i-l dea. Şi, dacă nu poate găsi uitare, numai dumnezeu ştie ce teribil simte el nevoia de a spera. Chiar dacă dramul acela de speranţă e, vorba poetului, mult mai slab ca boaba spumei.

Mircea BRĂTUCU

SINISTRUL RINJET

A fost scurtă perioada hibernării. Fiarelor li s-a părut probabil frigul prea puţin aspru. Au ieşit tiptil din vizuină şi au plecat după pradă ca în „timpurile bune". Pentru că în Republica Federală Germană scriitorii fascişti nu mai trebuie să se teamă.

S-a sculat din hibernare Hans Grimm, autorizat propagator al hitlerismului. Şi acum rînjeşte sinistru. A editat şi o carte: De ce, de unde — dar încotro?... *Filozofia lui e simplă şi expusă transparent. Căci nu e bine să fim ipocriţi. Iată un pasaj din această carte: „Sarcina vremii noi a rămas totuşi identică celei apărute în viziunea cam utopică a lui Hitler". Şi se adaugă un mărinimos apel la înţelegerea unor reacţii... fireşti: „Ce ar zice americanii şi englezii, dacă, în locul unui stat comunist, Cehia ar putea să fie şi astăzi un protectorat german, poate sub cehul Hacha, sau sub Herr von Neurath, chinuit la Spandau?"*

Mai explicit vorbeşte un personaj din romanul Fii pierduţi de *Erich Dwinger: „Dacă vreţi să vă salvaţi —* Moscoviam esse delendam" *(Moscova trebuie nimicită). Aceasta este o exclamaţie. In* Anii necruţători, *Werner Beumelburg formulează propunerea directă: „Războiul împotriva Rusiei comuniste apare ca un prilej ideal pentru reconcilierea întregii emisfere occidentale", şi, în acest sens, „Hitler nu a fost altceva decît executorul năzuinţelor comune europene".*

E firesc ca discipolii celui dispărut să evoce cu nostalgie ultimul război mondial. A cotropit Germania fascistă teritoriile altor ţări, aducînd foamete, mizerie, moarte? A împînzit ea Europa cu lagăre de concentrare, în care au fost exterminaţi milioane de oameni? Da' de unde! Nu a trăit războiul cine susţine astfel de păreri: conflictele armate ale Germaniei au fost... o aventură romantică. Ce epocă măreaţă pentru afirmarea virtuţilor cavalereşti! Trebuie să recunoaştem, ofiţerii lui Hitler au dovedit cu prisosinţă aceste virtuţi! Campania împotriva Franţei? Spiritual, Ettighofer în cartea sa 44 zile şi nopţi *o denumeşte „un grandios eveniment turistic"..., „o excursie în masă a bărbaţilor care nutreau dorinţa arzătoare să cunoască în fine Franţa".*

Războiul a fost poate chiar o idilă, iar soldaţii nişte lăncieri, bărbaţi ideali pentru o naţiune. Psihologia acestui lăncier e caracterizată astfel de Werner Beumelburg în romanul său Anii necruţători: *El nu acţionează din ură, nici din răzbunare, nici din dragoste pentru război, nici din veneraţia pentru Führer. El nu-şi frămîntă creierul nici cu lupta de clasă, nici cu Weltanschaung... el se mulţumeşte pe deplin cu războiul total". Şi un alt scriitor, generalul Guderian, se alătură acestor elogii, socotindu-i pe respectivii lăncieri, superiori soldaţilor din armatele inamice antihitleriste. In memoriile sale, modest, le aduce următorul omagiu: „Intr-adevăr, nu trebuie să vă fie ruşine de faptele voastre. Voi aţi fost cei mai buni soldaţi!"*

Dar nu cumva glorioşii cavaleri au fost înfrînţi pînă la urmă? Se pare că această constatare, deşi enunţată în treacăt, nu scapă agerelor minţi ale scriitorilor de care ne ocupăm. Cine poate fi vinovat însă, dacă nu întîmplarea, un concurs de împrejurări nefericite? După Dwinger, Hitler ar fi „cedat" victoria în est, datorită unor greşeli făcute de el. Guderian atribuie această culpă unor „intemperii catastrofale". E şi logic aşa. Căci „în timpurile naziste, lucrurile au fost ideale şi ca făcute pentru victorie". Cu admiraţie scrie Henrich Eisen în romanul lui Gara Ruskinaia nu răspunde: *„Ce tineret minunat avea Reichul lui Hitler, — nici invidia n-o poate contesta — un tineret, care era aţintit numai către un ideal luminos şi un ţel grandios!"*

De ce au pierit deci aceste vlăstare eroice? Din prea multă bunătate. Nu zîmbiţi, căci scriitorul Dwinger ne indică el însuşi cauzele dezastrului: „umanitatea distrugătoare a rasei". Fasciştii au fost prea blînzi — iată tragedia! Şi mai există un vinovat. In primul rînd „nenorocita născocire a luptei de clasă, care cu decenii în urmă a fost transportată din Anglia de germanul — evreu Karl Marx şi care a zguduit cel mai puternic Germania. Ea a împins Germania la catastrofă". Şi din nou ajungem la esenţa problemei. Hans Venatier, în romanul lui, Maiorul şi taurii, *avertizează în privinţa „pericolului roşu". Deţinuţii eliberaţi din lagărele de concentrare ar fi comis tîlhării, jafuri şi orori, încît nu rămîne o altă soluţie decît să se restabilească situaţia anterioară. „In temniţă cu această bandă!" strigă un personaj. Adică, de ce mai aşteptăm şi nu pornim la revanşă? E totuşi cam multă nerăbdare. Şi atunci, din precauţiune, mai întîi trebuie exaltat sacrificiul înaintaşilor: Hitler, Himmler, etc. Grimm ne anunţă cu evlavie că cei executaţi la Nürnberg au murit — „pentru Germania şi nimic altceva". Nu cumva să le aduceţi vreun reproş acestor martiri. Ca să nu existe nici un dubiu, răspicat, Dwinger declară: „Iar conducătorii fascişti, în toţi aceşti doispreceze ani, au fost, cu unele mici excepţii, oameni de onoare în adevăratul sens al cuvîntului".*

Priviţi sinistrul rînjet al fiarei. Cu ce nerusinare se reabilitează fărădelegile fascismului! Criminalul îşi expune principiile, îşi absolvă complicii executaţi, face şi glume... Cine-i permite?

Oare nu se pregăteşte, sub stăpînirea lui Adenauer, o nouă variantă a agresivităţii teutone? De indignarea popoarelor, care au cunoscut bine „cavalerismul fascist" ar trebui să ţină seama guvernul federal. De ce se plimbă în libertate aceste canalii?

S. DAMIAN

Ca Adolf Hitler?
Desen de E. M. LANG din „Süddeutsche Zeitung"

urmare din pag 3

— Nu. Măcar o jumătate de ceas de mişcare. Face bine. Tare n-aşi mai dormi noaptea asta acasă. Ah, dacă ar fi venit omul acela pe care-l aşteptam. Aşa e mai prost, trebuie să-l caut eu...

Peste citeva zile, într-o dimineaţă, Dumitrana plecă de acasă foarte de dimineaţă. Işi completase un buletin de identitate în alb, unul din acele blancuri folosite de partidul comunist în epoca aceea, pe numele de Sava Ion, de meserie vopsitor, cu un domiciliu pe o stradă din marginea Bucureştiului, şi-i spusese Inei că dacă nu se întoarce pînă la prînz, să părăsească imediat casa, indicîndu-i un loc vechi de întîlnire, cunoscut numai de ei doi. Pe ceilalţi, pe Mareş şi pe Niculescu nu trebuia să-i caute cu niciun chip. In cel mai rău caz putea fi folosită Tereza a cărei adresă femeia o cunostea.

Se despărţiră în linişte, ca totdeauna, privindu-se fără un cuvînt, cîteva minute. Bărbatul o sărută scurt pe obraz, îi răvăşi părul de pe frunte, şi îşi aşeză pe cap bascul pătat de uleiuri. Era îmbrăcat într-o salopetă peticită şi luase la subţioară scara lui scurtă şi uşoară. In săculeţele de pe şold avea cutii de vopsele, pensule, un ciocan, o mistrie şi cîteva unelte de zidar. Femeia îl mai îmbrăţişă odată şi închise repede uşa în spatele său. Dumitrana străbătu grădina neîngrijită, privi răsadurile amorţite de căldură, cu crizanteme pălite, pămîntul albicios, fără sevă şi faţada galbenă a casei.

Era 8 de dimineaţă sau mai devreme. Soarele ardea foarte puternic. Undeva, spre centrul oraşului se aglomerau nori, o pîclă alburie la care zidarul privea cu speranţă. Se opri lîngă gard, cîţiva metri mai departe de casa lui şi se uită la nişte liliac trecut, cu frunzele negrecafenii, carbonizate de arşiţă. Strada era pustie. Dincolo de gardul de lemn în faţa căruia se oprise se auzea la radio vocea unui cîntăreţ de tangouri. Trecu o birje hodorogită. Grăbi paşii. Poate ar fi fost mai bine să fi plecat înainte de 7, îşi spuse, dar omul pe care trebuia să-l găsească nu se scula atît de devreme. Avea o ocupaţie nedesluşită, se trezea tîrziu.

Străbătu o stradă umbroasă, lungă şi dreaptă. In locul acela căzuseră foarte puţine bombe. Curţile erau intacte. In geamuri sclipeau raze de soare, se auzeau chiar voci înăbuşite de femei. După un sfert de ceas ajunse în piaţa Sfîntul Gheorghe. Treceau rar tramvaie, numai cîte un singur vagon, pentru securitate şi cîte un taxi. Oamenii mergeau grăbiţi, atenţi la balcoanele de deasupra trotuarelor, cu o teamă instinctivă să nu fie striviţi de vreun zid gata-gata să se prăbuşească. Strada era plină de grămezi de cărămizi, acoperite încă de moloz, de stîlpi puternici de lemn care susţineau cîte o faţadă, de bile rotunde aruncate sub portalurile intrărilor incendiate. Mirosea ca pretutindeni în oraş a incendiu, a fum şi apa zăcută pe piatră.

Dumitrana se uită la cîteva vitrine jalnice, pline de praf, cu geamurile sparte pe jumătate şi înlocuite cu bucăţi de placaj şi în cele din urmă se hotărî să intre într-o iaurgerie. Ceru un pahar de lapte şi întrebă pe patroana ospătăriei, cît face, plătind pe loc. După ce bău puţin, i se adresă din nou, strîngîndu-şi sacul şi sculele mai lîngă el:

— Nu ştiţi pe cineva care ar putea să-mi ducă un bilet, sus la etajul 4?

Femeia dădu din umeri:

— Sînt singură, n-am pe cine să las în prăvălie...

— Bine, nu-i nimic, spuse bărbatul şi bău laptele cald, acru, cam cu dezgust, ridicîndu-se în cele din urmă şi dînd bună ziua. Afară, pe trotuar, căută din ochi un copil, un om fără ocupaţie, dar nu se vedea nimeni. Pe lîngă el trecură cîţiva bărbaţi grăbiţi. Se apropia un sergent şi Dumitrana se hotărî dintr-odată. Intră în gangul clădirii şi căută scara cunoscută. Mai fusese aici de cîteva ori. Ştia că clădirea are 5 etaje şi nu-i rămînea decît să urce pînă sus, la ultimul şi să încerce să-şi dea seama ce se întîmplase cu legătura lui. Scările erau răcoroase şi întunecate. La primul etaj, uşa era deschisă şi o femeie spăla duşumelele. Mirosea a leşie. Dumitrana urcă mai departe. Coborî un domn îmbrăcat în haine de doc, cu o servietă de piele la subţioară. Ii făcu loc. Se grăbi cît se putu să ajungă pe platforma etajului al patrulea. Printr-un geam spart intra soarele, numai cît să lumineze o bucată de perete murdar. Rampa şubredă scîrţîia. Se opri de cîteva ori şi începu să fluiere uşor un cîntec oarecare. De sus, de deasupra lui se auzeau glasuri de femei. Nu-i era frică. Se gîdea numai că o astfel de vizită era foarte nepotrivită, dar omul pe care-l căuta trebuia neapărat să fie găsit pentru că era vorba de lucruri foarte importante. Se auzea un plînset înăbuşit.

Cînd ajunse în faţa uşii pe care o căuta, văzu că e dată de perete şi că dincolo de un prag ardeau cîteva lumînări. Ii veni să rîdă pentru că prea era caraghios, dar se stăpîni. Işi scoase basca pătată şi se închină. O femeie îmbrăcată în negru îl întrebă curioasă:

— Il cauţi pe domnul Petrescu?

— Nu. Dar ce s-a întîmplat?

Vestibulul în care-l primea de obicei omul său, în scurte vizite, era plin de rudele proaspătului răposat. Dinăuntru venea dogoarea lumînărilor aprinse.

— A murit ieri după prînz, îi spuse femeia

— Ei, cum aşa, că bombardament n-a fost...

— Inima. La 4 încă trăia, era vesel, a stat de vorbă cu noi, tocmai rîdea, spunea că dacă scapă şi de bombe, o să trăiască o sută de ani.

Dumitrana nu o asculta. Privea dincolo de pragul vestibulului îngust. Mobila veche, bătrînească fusese trasă într-o parte şi pe o masă într-un coşciug văzu faţa palidă atît de cunoscută. Işi mai făcu o cruce şi spuse încet:

— Dumnezeu să-l ierte!

Era atît de absurd că-i venea să fugă în goană pe scări. Se gîndi că poate între hîrtiile mortului, rudele vor descoperi unele lucruri ciudate, dar n-avea ce să facă. Femeile (erau vreo patru) se uitau la el, de fapt îi părea bine că în încăperea în care se afla mortul nu se găsea nici un bărbat şi una îl întrebă, fără motiv, mai mult din amabilitate:

— Dar dumneata pe cine căutai?

— Pe domnul Năstase Dumitru, inventă la iuţeală un nume, de la etajul 5...

— Domnul Năstase? se miră altă femeie. Nu stă nici un Năstase aici, că eu cunosc pe toată lumea...

Dumitrana se uită la ele:

— Nu e aici numărul 78?

(Ştia bine că se afla la numărul 76).

— Nu, ai greşit dumneata, vezi alături...

— Scuzaţi-mă!

Işi scoase iar basca şi porni încet pe scări, nedumirit, de întîmplare. In stradă se mai uită odată la tăblita de email albastru, bătută în faţa intrării. Nu putea să greşească. Cel mai prost lucru era faptul că trebuia să înnoade nişte fire foarte complicate şi acum nu prea era vreme de pierdut. Grăbi paşii, deşi nu ştia prea bine încotro trebuia s-o apuce. Căldura îi uscase gîtul. Se opri în faţa unei tarabe cu limonadă şi ceru un sirop. Işi potrivise scara, sub umăr, ca de obicei, şi bău lacom, cu înghiţituri mari, lichidul dulceag, nu prea rece.

„Merge al dracului, după lapte", gîndi şi în clipa aceea simţi că e privit cu insistenţă. Lăsă paharul pe marginile căruia mai rămăseseră urme de spumă şi porni liniştit pe trotuarul nu prea aglomerat. Omul care-l fixase nu era singur. Nu-l cunoştea. In fracţiunea aceea de secundă, zidarul îşi aminti de toate chipurile celor ce-l urmăriseră pînă atunci. Traversă strada lată, auzi un clopot de tramvai aproape de el şi în clipa următoare fu pe scara de lemn a unui vagon. Era obişnuit cu manevra aceasta. Privi de pe platforma îngustă chipurile urmăritorilor. Nu mai era nici o îndoială, erau doi agenţi.

Dar ce legătură aveau toate aceste lucruri? Ei nu se aflau întîmplător acolo, în apropierea casei omului său. Poate îl filaseră pe Petrescu, poate habar nu aveau că murise, că sta întins acum pe o masă cu lumînări aprinse la cap. Era de-a dreptul caraghios. Privi uşor în spate peste umăr. Agenţii alergau după vagonul de tramvai. Zidarul le vedea feţele asudate. In spate mai era unul pirpiriu care fluiera întors cu faţa spre un trotuar. Urmăritorii căutau o birje sau un taxi. Strada avea porţiuni sparte de bombe. „Ah, de ce nu sună sirenele acum? se gîndi Dumitrana. O alarmă ar produce puţină înghesuială". Tramvaiul îşi încetinise mersul. Trebuia să coboare. Il despărţeau cam 200 de metri de agenţi. Se lăsă uşor pe lîngă spatele vagonului galben şi în clipa următoare auzi un claxon. Ţîşni spre trotuar. Din spate, un glas bărbătesc înjura grosolan. Căută din ochi. O femeie se uită aiurită la el. O izbise cu cotul. Nu vezi, boule! spuse. Eşti om bătrîn. Ii veni să rîdă. Se auzeau fluiere. Mulţimea privea nedumerită. Urmăritorii îl arătau cu mîna. Trebuia să intre repede undeva. Mai făcu cinci sau şase paşi şi găsi un gang. Era răcoare. Se auzea iar vocea cîntăreţului de tangouri. Găsi repede rampa lucioasă a scării. Se obişnuise cu întunericul. Urcă încet, pisiceşte. Dacă avea să-l întrebe cineva pe cine căuta, avea să spună iar numele acelui Năstase de adineauri. Dar cum dracu de nu-i văzuse? Stătuseră desigur dincolo de geamul unei prăvălii de peste drum. Un filaj ca lumea aşa se face. Cu mai mulţi, cu semnale, cu pînde fixe. Trase cu urechea în jos. Se auzeau glasuri. Aici! Aici a intrat. Apoi un tropot grăbit. Se afla la etajul 3 al unei clădiri necunoscute şi nu ştia cît mai putea să urce. Se opri şi privi în sus. Incă două etaje. Mai urcă unul, reţinîndu-şi respiraţia. Găsi o uşă deschisă. Vru să bată, dar se răzgîndi. Dincolo de ea, o altă uşă. Inchisă. In dreapta, un balcon cu grilajul metalic rupt la un bombardament, numai o platformă de ciment scrijelat de schije. Alături, cîteva ferestre acoperite cu placaj, oarbe. Noroc cu radioul care acoperea zgomotele de jos. Privi dincolo de extremitatea balconului: gol haotic între două blocuri cu faţadele cenuşii, mîncate de ploi. Jos, la 20 de metri adîncime, o ladă de gunoi în care scurmau cîteva pisici. O salcie crescută anapoda, subţire, încercînd să-şi ridice crengile de sus, spre cer, în acest loc fără soare, o sfoară de rufe, cîteva cămăşi ţepene şi acoperişurile din jur, mult prea jos, ca să poată sări. Se auzeau gîfîiturile urmăritorilor. Incă două secunde şi era pierdut. Se lipi de zid şi îi auzi. Lăsaseră probabil pe cineva jos. Erau numai doi. Mergeau desigur pînă la ultimul etaj şi de acolo aveau să coboare în cîteva minute. Se uită la ferestrele deschise. Se afla lipit de una din ele, cu spatele la palier. Din casă, o femeie alarmată de glasurile agitate de pe scări, ieşi şi întrebă speriată: Cine este? In clipa următoare, Dumitrana privi în interiorul unei camere întunecoase, mirosind a mîncare. Găsise ce-i trebuia. Lăsă sacul lui cu scule lîngă zid, alături de scara scurtă, sări şi fu înăuntru. Smulse de pe spătarul unui scaun o haină de vară, uşoară şi albă, căutînd şi perechea de pantaloni pe care o găsi alături. „Dacă o să am timp vreodată, o să i-o înapoiez. N-am ce face; caz de forţă majoră".

Ajuns iar pe balcon, svîrli basca şi se desbrăcă de salopeta pătată de ulei, aruncînd-o la picioare. Işi trase pantalonii repede şi îşi puse haina uşoară de doc, încheind-o la un nasture. Se strecură pe lîngă uşa care dădea spre palier. Femeia care ieşise din odaia de lîngă el urcase cîteva trepte, întrebînd pe cineva ce se întîmplase? Se strecură uşor pe lîngă zid, în aşa fel încît să nu fie văzut în spirala scării şi coborî repede. Avea noroc că plecase de acasă încălţat cu nişte sandale uşoare de pînză. Cînd ajunse deasupra intrării, la etajul 1, auzi vocea unui agent întrebînd:

— Ce dracu, nu l-au găsit? Pipăi instinctiv buzunarele hainei străine pe care o luase şi găsi numai o hîrtie de 5 lei, mototolită. Sus, se deschideau şi se închideau cu zgomot uşile. Trebuia să coboare. In buzunarul de la piept al hainei, dădu de o pereche de ochelari. Şi-i puse repede la ochi şi coborî. Lentilele lustruite îi aşezară o ceaţă uşoară pe ochi. Cînd ajunse jos, în faţa uşii, abia desluşi două chipuri de bărbaţi. Spuse repede:

— Vă cheamă şeful sus. Nu pe unul în salopetă, cu o scară îl căutaţi?

— Da.

— A urcat acum 5 minute pe lîngă mine.

Agenţii se năpustiră pe trepte. Pe trotuar, afară, aştepta cel cu fluierul. De unde ieşiseră atîţi?

Dumitrana îi spuse şi lui acelaşi lucru, dar nu putu să-i vadă ochii curioşi care se fixaseră pe sandalele lui moi de pînză, pătate de uleiuri. O clipă, agentul bănui ceva. Haina curată, călcată bine, contrasta cu sandalele vechi, pline de praf. Se năpusti după ceilalţi, urcă puţin şi fluieră dintr-odată, lovindu-şi fruntea cu palma:

— El era! Cheamă pe şef, ne-a dus!

Se făcu iar o larmă scurtă şi de sus se auziră tropăituri. Dumitrana îşi spuse: „Trebuie să fiu liniştit, să nu mă pripesc. Acum trebuie să dispar. Ah, unde să găsesc o stradă aglomerată? Vru să traverseze, dar se răzgîndi. Nu-şi scoase ochelarii. In clipa următoare, auzi în spate paşii urmăritorilor. Acum, haina albă îl prefăcuse într-o ţintă vie. Mai merse repede cam zece paşi şi îşi smulse ochelarii. Vedea din nou ca lumea şi căută o intrare cu multe uşi. Se afla în faţa unei prăvălii. Intră pentru că nu mai avea ce face. Străbătu magazinul pînă la mijloc. Căută o scară şi o găsi. Era înghesuială şi asta-i convenea. Urmăritorii se aflau acum la uşă. Cineva strigă tare:

— Nu mai iese nimeni! Pe unde este o altă ieşire? Se produse o larmă scurtă şi zidarul urcă patru sau cinci trepte. Se trezi faţă în faţă cu un bărbat gras şi chel, desbrăcat de haină, numai în cămaşe care-l întrebă:

— Pe cine căutaţi?

— Sînt comisarul Năstase (îi veni să rîdă iar, dar se stăpîni şi făcu un gest vag spre rever). Spune-mi pe unde este altă ieşire?

— Pe aici, pe aici, făcu funcţionarul magazinului slugarnic. Mai urcară cîteva trepte şi ajunseră pe un coridor. Prăvălia avea numai un etaj şi asta era prost. In faţa unei scări de serviciu înguste, care cobora într-o curte interioară, zidarul îl opri:

— Bine, mulţumesc.

Privi curtea mică. Cea de a doua ieşire dădea spre un gang. Afară se vedea strada luminată de soare şi trecătorii grăbiţi. In spate era numai un zid înalt, de netrecut. Dacă îl aşteptau la uşa magazinului era pierdut. Se auziră iar glasurile urmăritorilor tot mai aproape şi se hotărî. Trebuia să iasă.

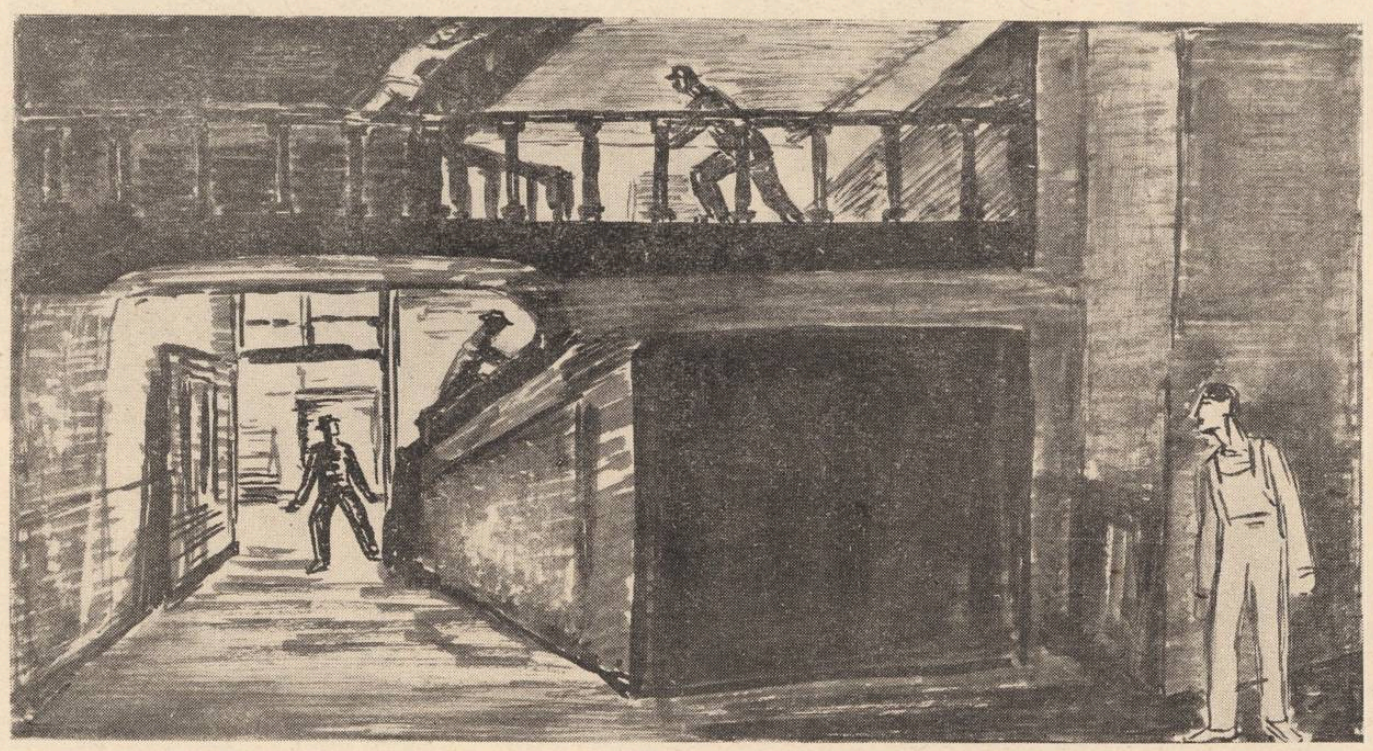

Desene de TEODOR DAN

Preludiu

Nici măcar o înfiorare de vînt nu se simte în aer. Pe podul din fundul grădinii trece un tren cu multe vagoane — cîte oare? — şi numai locomotiva e luminată. „Trenul fantomă" — rîde Ana şi nu ştie de ce în seara aceasta totul e frumos şi pur şi mai presus de toate, adevărat. Zgomotul făcut de o motocicletă o trezeşte brusc. Nu, nu e asta, trece spre casă familia Damian. Ce femee rea e soţia lui Damian! De cîte ori o aude vorbind în vreo şedinţă a comitetului de femei, Anei îi vine să-i strige: „Da' mai taci madam' Damian", ca unei negustorese guralive. Face întotdeauna un efort să-i spună „tovarăşă". Cînd vine la bibliotecă, la Ana, madam Damian îi cere cu voce şoptită, complotînd puţin, „o carte cu dragoste" şi rîde gros: „da' să nu mă spui lui Costel", de parcă lectura unei „cărţi cu dragoste" ar echivala, în mintea ei, cu o infidelitate faţă de soţul său, Costel. Dacă ar vedea-o acum madam Damian! Dacă ar şti madam Damian de ce se află ea, la ora asta, în curte...

A doua motocicletă îşi vesteşte sosirea printr-o lumină mare, care inundă şoseaua. „Să fi venit, sare Ana, alergînd la portiţă înainte de a se convinge, da, neapărat trebuie să fi venit". Nu se înşeală. Oprit mai în umbră Moldoveanu întorcea capul spre portiţă. Nu coboară de pe motocicletă.

— Scuză-mă, am întîrziat cu predarea schimbului.

— Ceva încurcături?

— Nu, schimbul lui Spiridon s-a certat cu dispecerul. Nu-i venea să creadă lui Spiridon că am turnat mai mult decît schimbul lor. Vedetă!

— Şi voi?

— L-am luat. Demonstrat matematic.

Ana urcă în şea, înainte de a porni Moldoveanu anunţă:

— Aş vrea să mergem spre Surduc. (Şi explică în continuare: „N-am încercat încă motocicleta pe un drum mai greu. De asta... dacă vrei... spre Surduc)...

— Da, cel mai nimerit e numai spre Surduc.

Moldoveanu ambreiază grăbit.

De fapt Ana bănuia de la început că vor merge spre Surduc, fiindcă în altă direcţie i-ar fi văzut prea multă lume şi ştia că Moldoveanu asta a vrut să spună cu neîndemînatica lui explicaţie, şi era sigură că, la rîndul lui, Moldoveanu înţelesese că ea a aprobat nu atît ruta, cît prudenţa propusă de el. De ce prudenţa?

Cele cîteva sute de metri de asfalt au fost străbătute în mare viteză. Începe drumul greu, hîrtopit.

— Nu te zdruncină?

— Nu.

Luminile şantierului au rămas în urmă. Motocicleta trece acum prin sate adormite şi în conul de lumină al farului apar, dispărînd aproape în aceeaşi clipă, căsuţe mici de lemn, stoguri de fîn, cîte un cîine care, somnoros şi speriat, nici nu apucă să asvîrle două-trei lătrături după motocicletă.

— Unde sîntem?

— Nu ştiu.

Nici Ana nu vrea cu tot dinadinsul să ştie. Dar simte nevoia să vorbească, să anime într-un fel sau altul tăcerea, întunericul potopit de stele, drumul acesta care nu se ştie unde duce şi cînd se va sfîrşi. Moldoveanu accelerează viteza.

Spatele lui lat o apără de vîntul stîrnit de viteza motocicletei. Ana îşi schimbă locul în şea, lăsînd o distanţă nefirească între ea şi Moldoveanu. Cele cîteva mişcări făcute pentru asta îl sezisează:

— Ce s-a întîmplat?

— Nimic.

— Ţi-e frig?

— Nu.

— Stai dreaptă.

— Bine.

Ca să-i audă cuvintele, dar mai ales ca să-i dea răspunsurile, Ana se aplecă foarte aproape de faţa lui. „Sînt atîtea gesturi între noi, gîndeşte ea, şi totul e de o simplitate uluitoare. Ziua, şi între lume, totul s-ar modifica, ar căpăta alte nuanţe, dar aici"... Îi e frig, dar nu se mai apropie de Moldoveanu. Ar vrea să-i ceară o ţigară (în grabă, schimbîndu-se pentru neaşteptata plimbare cu motocicleta, îşi uitase ţigările în buzunarul pardesiului) dar se simte deodată intimidată, singură sub cerul foarte înalt şi unica realitate i se pare această călătorie fără ţintă precisă, fără timp. Prostii! Undeva, pe şantierul lăsat de mult în urmă, există totul: şi o casă a ei şi o casă a lui Moldoveanu şi oamenii care îi vor saluta mîine pe fiecare în parte, şi telefoane (tovarăşul inginer Moldoveanu? Nu, nu-l găsiţi în birou. E de dimineaţă pe blocul 12) şi scrisori şi planuri de muncă („dacă nici luni nu vine Ştefan la examinare îl scot din comisie") şi cîte altele, cîte altele.

— Oprim.

— Bine. Unde sîntem?

— Nu ştiu. Să căutăm un indicator dacă ţii neapărat să afli.

— Nu. Sîntem AICI.

— Ai fantezie. Fumezi?

— Voiam să-ţi cer de pe drum o ţigară. Mulţumesc.

— Pentru puţin. Nu ţi-aş fi dat. Nu e voie de fumat pe drum.

De abia acum bolta plină de stele se desluşeşte întreagă şi copleşitoare. Nici o altă lumină pe pămînt, nici o fereastră veghind tîrziu, nici măcar o casă prin apropiere cu contururile ei întunecate. Ana şi Moldoveanu stau de o parte şi de alta a motocicletei, fumînd tăcuţi, fără să se privească. Intre ei totul e nesigur încă şi se tem de cuvinte, nici ei singuri nu înţeleg prea bine de ce sînt aici, nimic n-a fost hotărît dinainte.

Ana:

— Cînd încep să cadă stelele?

— La 11 august. Atunci a fost prima ploaie de stele.

— Azi sîntem în 16?

— În 16, da.

„Totul ar putea începe de la stele", gîndeşte Ana şi surîde.

— De ce rîzi?

— Nu. Mă gîndeam la cer.

— Şi eu (şi, desigur în plus): Să mai ţină aşa măcar două-trei săptămîni. Dacă încep ploile...

Şi iar tăcere. Ţigările scad, undeva cîntă un cocoş, depărtat şi răguşit.

— Să mergem.

Ana înţelege: înapoi. Drumul a durat atît şi pînă aici. Şi a fost aşa. Incearcă să-şi prindă privirea la ceva. Nimic precis în întunecime. Cînd Moldoveanu reaprinde farul se zăresc, puţin mai departe, chiar la poalele pădurii, confundîndu-se aproape cu brazii, doi stîlpi telefonici. Ana simte că nu i-ar mai recunoaşte mîine şi-i pare rău. Stîlpii n-au nimic neobişnuit, nici măcar o pată de catran mai altfel decît atîţia alţii, cîţi sînt înşiraţi pe drum. Şi se enervează. Pe urmă, făcînd cale-ntoarsă, îşi aminteşte din nou de stîlpii foarte corecţi dar fără supărare. Într-un fel îi pare bine că s-a întîmplat aşa. Dacă ar fi avut un punct de reper cît de mic, revăzîndu-l cîndva, la lumina zilei, s-ar fi întristat poate, observînd cît de neînsemnat e, sau ce vecinătate are, poate vreo casă urîtă, cocoşată de vreme. Aşa, e bine. Drumul a ţinut pînă „acolo" (acum cîteva minute locul popasului se numea încă „aici") o oprire necunoscută şi neconsemnată, pe ruta şantier — Surduc. Se armonizează perfect cu toată atmosfera serii. Şi cînd Moldoveanu o întreabă:

— Nu ţi-e frig?

Răspunde rîzînd:

— Nu.

Tita CHIPER

Bibl Rep.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

luceafărul

REVISTA a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R. • ANUL II Nr. 9 (20) • 1 MAI 1959 • APARE LA 1 și 15 ALE LUNII • 16 PAGINI — LEI 1,50

MUNCA ELIBERATĂ

de acad. TUDOR VIANU

Cele șapte minuni ale lumii, după o sistematizare grecească tîrzie, Piramidele Egiptului, Grădinile suspendate ale Semiramidei și zidurile uriașe ale Babilonului, Colosul care străjuia portul din Rhodos, statua lui Jupiter Olympianul, templul Dianei din Efes și mormîntul regelui Maussolos din Halicarnas, au fost înfățișările lumii care au izbit mai puternic imaginația popoarelor antice. Nu este oare semnificativ că atunci cînd au vrut să grupeze laolaltă toate aspectele văzute, capabile să provoace gradul suprem al uimirii, oamenii nu le-au ales din creațiile naturii, ci din acele ale civilizației materiale și ale artei? Bolta înstelată, oceanul tălăzuitor dincolo de coloanele lui Hercule, peșterile cimeriene, culmile neguroase ale Caucazului, oceanul urlător către ultima Thule, întreaga desfășurare a naturii imense sau deslănțuite, înspăimînta sau strivea pe omul vechi, în timp ce produsele muncii, prin reprezentarea puterii însumate din efortul colectiv al maselor omenești, năștea în sufletul lui acea uimire amestecată cu veneratie, sentimentul minunilor realizate de om. Natura poate fi temută, dar numai omul poate fi admirat în operele lui. Omului i se adresa deci cîntarea lui Sofocles, în Antigona: „Lumea este plină de minuni, dar nimic nu este mai minunat ca omul. Aleargă cu vîntul în pupă de-a lungul mării înălbite, peste valurile mugitoare și zeitatea neînvinsă, deapururi neistovitul pămînt, purtător de semințe, este în fiecare an răscolit de fierul plugurilor, la care înhamă caii".

Ce gîndeau însă masele sclavagiste despre munca lor, ne-o arată limbile vorbite de ele. Munca, în grecește ponos, în latinește poena, înseamnă și caznă, chin. Acel care trăia numai din munca lui era apoi pentru reprezentanții aristocrațiilor antice un banausos. Platon, înfățișătorul cercurilor nobiliare ale Atenei, arăta dispreț acelora care neputîndu-se consacra filosofiei, artei și conducerii statului, erau robiți de munca lor. În zadar Hesiod, țăranul beoțian, vestise cu secole înainte că „munca nu aduce nimănui rușine" și că rușinoasă este numai trîndăvia, disprețul pentru muncă stăruiește în toate documentele literare ale vremii, ieșite din cercurile care, neluînd parte la efortul colectiv al muncii, înțelegeau numai să-l exploateze și să-l folosească.

Oamenii au călătorit departe, pe uscat și pe mări, și au ajuns a cunoaște întregul chip al planetei noastre, i-au scormonit adîncurile și au scos la lumină toate bogățiile ascunse în ele, au acoperit pămîntul cu holde nesfîrșite, cu grădini îmbălsămate, au asvîrlit poduri peste fluvii, au străpuns munții, au tăiat drumuri, au zidit orașe împodobite cu palate, cu monumente de artă. Rezultatele muncii sînt nesfîrșite; civilizația este totalitatea lor. Dacă într-unul din locurile arheologice, devenite atît de numeroase în țara noastră, ridici din brazdele pămîntului răvășit un ciob de oală, afli în el amintirea unui om care a muncit odată. Nu este nevoie însă să mergi atît de departe. Tot ce ne înconjoară în satele și orașele locuite de noi și tot ce ne ajută să trăim și să ne bucurăm de viață, utilul și frumosul, ce ne este necesar și ce ne prisosește, sînt deopotrivă produsele muncii omenești. Ba mai mult decît atît. Oamenii au ajuns să vorbească, atunci cînd muncile comune au creat și nevoia comunicării dintre ei. Dacă oamenii gîndesc cu claritate, dacă așteaptă efectele care izvorăsc din cauze, dacă grupează lucrurile în clase generale, în noțiuni, și pe acestea le leagă în judecăți, toate mijloacele și toate procedeele inteligenței au apărut din lupta omului cu materia, din pornirea de a o stăpîni și de a o conforma după nevoile lui. Ne-a arătat-o Marx în Capitalul: „Munca este mai întîi un act care se petrece între om și natură. Omul îndeplinește el însuși, față de natură, rolul unei puteri naturale. Forțele cu care este înzestrat corpul său, brațele și picioarele, capul și mîinile sale, omul le pune în mișcare, pentru a-și apropia materia și a-i da o formă utilă vieții lui. Dar în timp ce, prin această mișcare, lucrează asupra naturii exterioare și o modifică, omul modifică și propria lui natură, dezvoltînd facultățile adormite în el".

Dar deși întreaga civilizație a omului și chiar însușirile lui mai înalte sînt produsele muncii, acestea n-au putut atinge toate posibilitățile lor. S-au opus două motive, pe care dezvoltarea societății a ajuns să le lămurească. Mai întîi nu toți oamenii au participat la procesul muncii, o parte din ei trăind din efortul prestat de alții. Pe de altă parte, într-o lungă epocă, oamenii n-au fost pătrunși de conștiința valorii și demnității umane a muncii. Ceva din disprețul sau, cel puțin, din nesocotirea muncii, ca forță constitutivă a civilizației, s-a transmis de la exploatatorii muncii sclavagiste pînă în epocile moderne. Se înțelege că dacă toți oamenii ar fi luat parte la opera de stăpînire a naturii și dacă toți aceștia ar fi lucrat cu conștiința nobleții menirii lor, rezultatele civilizației ar fi fost și mai generale și mai înalte. Socialismul înlătură, în momentul de față, aceste două cauze ale întîrzierii civilizației, desființînd exploatarea, chemînd pe toți oamenii la activitate creatoare și înzestrîndu-i pe toți cu înalta conștiință a misiunii lor în muncă. Din acest punct de vedere se poate spune că socialismul reprezintă cea mai adîncă transformare morală pe care omenirea a trăit-o vreodată. Ea se datorește apariției clasei muncitoare pe arena istoriei care, condusă de partidele sale de avangardă, a instaurat, pe aproape jumătate din glob, noua orînduire, socialismul, în care munca a devenit o chestiune de onoare. Roadele acestor uriașe transformări le putem vedea zilnic, sub ochii noștri și în cuceririle clasei muncitoare de la noi, condusă de Partidul Muncitoresc Romîn.

Ne putem închipui acel timp, poate nu prea îndepărtat, cînd toți oamenii punînd facultățile, pregătirea și energia lor în slujba creației colective, cu mîndrie pentru rolul ce le revine în viața societății și cu iubire pentru opera întreprinsă, vor descătușa întregul dinamism al muncii, vor schimba fața lumii în țările lor și o vor înălța pentru toate împreună. Din gruparea entuziastă a tuturor oamenilor în jurul temelor creației, se pot spera și alte rezultate, ușor de întrevăzut de pe acum. Căci dacă, în lungul trecut al omenirii, calitățile intelectuale ale ființei umane s-au dezvoltat din lucrarea de transformare creatoare a materiei, noile relații de muncă, obținute de socialism, vor modifica și tipul ei moral, înzestrînd-o cu simțirea solidarității față de întreaga omenire muncitoare și cu iubirea păcii, adică a acelei rînduieli în legăturile dintre popoare, prielnice, ba chiar indispensabile faptei de creație.

Sînt gînduri asupra cărora este potrivit să medităm în ziua sărbătorească a muncii, în ziua de 1 Mai.

MIHU DRAGOMIR

Cîntec în mai

Un cîntec în mai: din sputnicul meu,
din clocotul mulțimii revărsate,
din continentul negru, urnit din somnu-i greu,
din proaspătul vînt peste sate —

Un cîntec în mai: pe struna de fier
a schelelor vibrînd peste orașe,
pe struna reactorului ce-nscrie pe cer
desprinderea planetelor din fașe —

Un cîntec în mai: în bobu-ncoltit
și-n jocul cravatelor roșii,
în cheile muntelui încărunțit
ce-și îngenunche la zăgaz coloșii —

Un cîntec în mai: pe file de nori,
pe file de străzi și ogoare,
cînd tonul îl dă, printre sori,
planeta mea roșie proorocitoare —

Un cîntec în mai: din freamăt de steag,
din ramul de piersic și rîsul de fată,
din salcia nouă înfiptă în prag,
din stînca-n tunel detunată —

Un cîntec în mai: un cîntec avid
s-aducă aproape ce-i încă departe,
e singurul cîntec, un cînt de partid,
un cînt comunist fără moarte.

Fotografie de ION JALBĂ

Trăiască 1 Mai,
ziua solidarității internaționale
a celor ce muncesc!

TEATRU LA BAIA MARE

Cronica DRAMATICĂ

Considerații preliminare

Am poposit pentru două zile la Baia Mare, pe la mijlocul lunii aprilie. De la început trebuie să mărturisim: situația actuală a teatrului din Baia Mare nu-i prea strălucită. Cauzele? In cîteva cuvinte numai, fără pretenția de a pune degetul pe rană, am enumera aici cîteva. Mai întîi fluctuația permanentă de cadre actoricești și regizorale. Cu Teatrul din Baia Mare cîțiva eminenți reprezentanți ai tinerei generații de regizori Horea Popescu, Mihai Dimiu, Miron Niculescu au realizat spectacole de înaltă ținută. Dar fiecare a mers după aceea în altă parte. Au lăsat aici desigur învățăminte prețioase, amintiri frumoase, etc., dar teatrul n-are nici pînă acum un prim director de scenă. Singurul regizor Petre Meglei este tînăr și nu poate face față unui repertoriu atît de divers și mereu în primenire. Pe de altă parte, regizorii din alte orașe vin, montează o piesă, uneori în timp record. (Domnișoara Nastasia *și* Vinovați fără vină *s-au repetat simultan în aceeași direcție de scenă în mai puțin de o lună!). Realizările rămîn astfel singulare și nu oferă premizele unui crescendo în muncă. Lipsește și secretarul literar, de aceea, depistarea pieselor pentru alcătuirea repertoriului este mult îngreunată. Teatrul nu organizează acțiuni pentru formarea gustului public și pentru educarea artistică a tineretului din oraș. Nu sînt matinee pentru școlari și tinerii muncitori, nu se organizează conferințe, nu se popularizează suficient de atractiv spectacolele. Există talente, există entuziasm, există dragoste de muncă și mai ales pasiune pentru teatrul epocii socialiste, al actualității. De la începutul stagiunii și pînă acum s-au prezentat* Minierii *lui Davidoglu,* O chestiune personală *de Stein,* Domnișoara Nastasia *de G. M. Zamfirescu,* Partea leului *de C. Teodoru,* Vinovați fără vină *de Ostrovski, urmează să intre în repetiție o piesă de actualitate. Teatrul întreprinde*

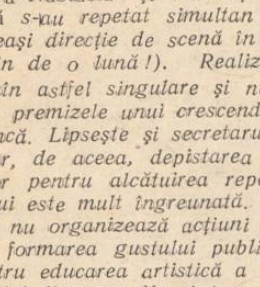

permanente deplasări în orașele și satele din regiune. Sînt vizitate localități unde pînă acum nici n-a pătruns teatrul, unele situate la ore multe de capitala regiunii. Actorii sînt așteptați peste tot cu drag.

Numai în primul trimestru al acestui an au venit la spectacolele din regiune 8500 de oameni. Se face — ca și la alte teatre din țară — treabă bună și serioasă în această direcție. Există toate premizele pentru a se realiza lucruri frumoase, dar așa cum spuneau actorii, lăsați deoparte de critica dramatică, nu știu nici ei dacă ceea ce fac... fac bine sau nu. Doresc schimburi de experiență. Nu i-ar supăra și nici înspăimînta critica, dar vai! puțini din cei îndreptățiți să o facă suportă oboseala a cincisprezece ore cu trenul...

Partea leului

Partea leului vine să pună cîțiva piloni la consolidarea comediei noastre actuale. O vedem continuînd. **În valea Cucului, Mielul turbat** și **Ziariștii. Partea leului** nu-i numai o fabulă, nici o piesă de tîlcuri ascunse, nici de simboluri greu penetrabile. Autorul dezvăluie cu claritate fizionomia morală a personajiilor de la primele replici și apoi pe parcursul a trei acte le urmărește această facultate dominantă în toate întruchipările ei. Pe scurt, avem de-aface cu personalități constituite, care își desfășoară calitățile și defectele într-o ciocnire bine prinsă de autor și cu mult nerv scenic redată. Unica perspectivă în care sînt prezentate personajele nu-i un defect, ci din contra, o calitate a acestei piese ce vrea să-și facă foarte precise intențiile și să arate din capul locului cu cine anume are de-aface spectatorul. Astfel stînd lucrurile, surpriza nu mai rezidă în dezvăluirea cutărei sau cutărei trăsături caracterologice autorul le subliniază din prima scenă ci în modul de rezolvare a înfruntării ce va avea loc între eroii piesei. Satira e tăioasă și autorul merge direct la țintă, fără ocolișuri. Vom avea deci un Bartolomeau Moțoc, excroc de profesie, hoț abil, cu îndrăzneală, activînd fără pic de jenă pentru a da lovituri „în stil mare" și un Pompilian poltron, pungaș, dedat la furtișaguri mărunte, nerespingînd însă nici tentația unor lovituri mai „grase". Bine prinse și bine nuanțate momentele prin care cele două exemplare ale acestei faune, pregătesc „**loviturile**" și caută a induce în eroare vigilența factorilor de răspundere de pe șantierul respectiv.

Ceea ce aduce piesa prețios este nu numai satirizarea vehementă a unor deprinderi reprobabile și profilurile dezgustătoare ale celor doi care apar aici în toată nemernicia lor, dar și demonstrarea convingătoare a faptului că demascarea hoților și delapidatorilor nu-i rodul unei întîmplări ci a acțiunii conștiente și vigilenței oamenilor muncii. De aceea apar aici cîteva personaje pozitive interesant schițate (cel mai cuceritor este zugravul Luigi) ce aduc în scenă cuvîntul hotărît de cinste și integritate morală al celor ce muncesc. Și ei sînt conștienți și resping tentațiile criminale ale celor doi, însă din păcate aici modul sumar de a construi personajele pare a fi mai ales în cazul inginerului Varlaam, al meșterului Dima și al „tovarășei" Sanda un defect. Adică am spune noi, autorul rezolvînd bine din punct de vedere teatral demascarea hoților prin introducerea în acțiune a ofițerului de miliție Ștefan alias Pavel Balaban, și-a concentrat mai puțin atenția asupra celorlalte personaje pozitive. Acțiunile lor sînt deci mai mult subînțelese și ne apar evidente în special în finalul bine construit. Rămîn însă figurile bine prinse ale zugravului Luigi, inginerului Sava și Pavel Balaban. Din păcate în această piesă solid construită cu prezențe bine determinate, chiar dacă nu mereu pînă la capăt desemnate cu aceeași precizie, s-au mai infiltrat și reminiscențe ale unui desuet mod de a realiza comedia. Ne gîndim anume la Valentina, personaj fără semnificații, introdus în acțiune pentru a condimenta piesa cu scene picante, care rămîn pînă la urmă de o calitate îndoielnică și par străine de mesajul major al comediei.

Ceea ce surprinde însă la un debutant este știința deosebită a construcției. „Partea leului" nu are fisuri și elemente previzibile. Logica de desfășurare a piesei este într-adevăr remarcabilă și ne recomandă un autor înzestrat. Replica este concentrată, bine subliniată. E o comedie lucrată cu multă economie de mijloace și grijă lăudabilă pentru a ține trează atenția spectatorului, chiar dacă pe parcurs mai întîlnim episoade parazitare (vezi idila Sanda — Pavel Balaban).

In orice caz C. Teodoru a scris o comedie al cărui mesaj pozitiv trece rampa. Oamenii noi învinș și își demonstrează convingător cinstea și chiar dacă regretăm lipsa de adîncime a unora din eroii pozitivi, ne despărțim rîzînd de cei întruchipînd vestigiile moralei burgheze.

Teatrul din Baia Mare ne-a prezentat un spectacol închegat și omogen. Nu spunem că regia lui Petre Meglei nu putea da dovadă de ceva mai multă inventivitate, dar ea s-a menținut în limitele unei corectitudini ce n-a adus prejudicii textului. Spectacolul are însă nerv, este lucrat cu acuratețe și, mai ales, a fructificat rolurile generoase ale piesei. Din păcate nu i-a estompat fisurile (vezi cazul Valentinei), ostentativ și zgomotos adusă în scenă și nu s-a îngrijit ca linearitatea unor personaje să nu șocheze (vezi cazul meșterului Dima).

Doi actori ne-au reținut în primul rînd atenția: Costin Iliescu, un excelent interpret al lui Bartolomeu Moțoc, cu morgă, aplomb, îndrăzneală. A sezisat specificul personajului și a evoluat cu siguranță de-a lungul celor trei acte. Este un actor de serioase resurse, de aceea s-a ferit de a da personajului o notă ridicolă, arătînd prin jocul său cît de pernicioase sînt asemenea specimene. Ștefan Iordănescu s-a achitat cu succes de un rol dificil: Pompilian. Căutînd a ocoli șarja și prinzînd specificul hoțului incurabil, dornic de mici învîrteli dar vizînd mereu cu teamă parcă, cîștiguri mai grase. N-a pedalat pe comicul de situație și a realizat bine atît momentele de panică ale excrocului cît și cele de satisfacție și de încredere în acțiunile combinate cu Bartolomeu. Ion Siminie în Luigi a avut o prezență demnă de apreciat. S-a mișcat cu multă vervă, și a cîștigat prin naturalețea și lipsă de afectare simpatia publicului ca de altfel și Ion Săsăran în rolul inginerului Sava. Ar trebui să elimine unele „**falseturi**" din voce și gesturile cîteodată inutil precipitate. Personajul va căpăta astfel mai multă adîncime. Cu pondere și siguranță Hanibal Teodorescu, a realizat un Pavel Balaban care nu și-a trădat adevărata identitate decît la momentul oportun. Mai reținem — în ciuda sărăciei textului — pe Larisa State-Vasiliu (Sanda) și într-o oarecare măsură pe Mircea Chirvăsuță (meșterul Dima). Nae Popescu s-a achitat corect de o partitură ce nu i-a oferit mai mult.

Un spectacol pe care l-am aplaudat sincer alături de cei prezenți în sală.

Domnișoara Nastasia

Cu o seară înainte am asistat la spectacolul cu **Domnișoara Nastasia.** Comedia tragică a lui George Mihail Zamfirescu a făcut din 1957, data reluării ei în repertoriu și pînă acum, o lungă călătorie prin țară: București, Orașul Stalin, Turda, Brăila, Arad și acum în urmă Baia Mare.

Spectacolul de aici datorat regizorului Ion Deloreanu s-a caracterizat prin măsură, sobrietate, dorința de a aduce soluții noi și de a merge mai departe pe linia sublinierii unor amănunte semnificative. S-au eliminat stridențele textului, în special cele naturaliste și mai puțin cele melodramatice (se plînge totuși prea mult). Dar cel mai merituos fapt este desigur strădania regizorului și întregului colectiv de a reliefa cu pregnanță caracterul profund uman al personajelor. Din acest punct de vedere spectacolul este demn de remarcat. Apoi, am mai reținut și grija pentru a elimina carențele textului, ținînd de o anumită notă siropoasă prin imprimarea unui ritm mai viu și mai bine susținut, mai puțin în scena cîrciumii.

Acestea fiind calitățile predominante ale spectacolului, reținem strădania actorilor de a realiza roluri de mare amplitudine, nu însă pe o linie spectaculoasă și ostentativă. Am admirat în primul rînd creația actriței Ioana Rodica Dianu, o domnișoara Nastasia admirabilă, mai ales în momentele de poezie și gingășie. A avut mult farmec și finețea cerută de rol, cu toate precipitările și nervozitățile de expresie care s-au făcut evidente mai ales spre final. Ștefan Iordănescu în Ion Sorcovă merită aceleași cuvinte de sinceră laudă ca și partenera sa. Bunătatea, blîndețea și resemnarea lui Ion Sorcovă, și-au găsit un interpret inteligent, cu posibilități de a nuanța subtil toate sugestiile rolului. Nae Popescu a fost un Vulpașin „om" frămîntat de dorința ridicării din mocirlă deși sacadat și uneori imprecis în replică, dar s-a integrat concepției generale a spectacolului și a avut un final care a emoționat sala. Am mai reținut din restul distribuției pe Hanibal Teodorescu (Ionel) care n-a șarjat dar poate a fost prea serios, pe Dănuț Florin Radu (Luca Lacrimă) care ne-a infirmat părerea ce-o aveam pînă acum că rolul nu poate fi jucat decît în travesti, Pușa Protopopescu (Niculina), Vasile Grădinaru (Pascu), Simion Salcă (Haimanaua). Decorurile ambelor spectacole (Ileana Krajnik) lucrate cu acuratețe, dar insuficient de sugestiv scenice. Regia tehnică (Valentin Munteanu) ingenioasă, slujind textul.

Pe scurt: la Baia Mare se joacă teatru de calitate.

Valeriu RÎPEANU

Chipuri de actori

CONSTANTIN RAMADAN

Un actor cu adevărat popular nu primește aplauze numai pentru că este interpretul, oricît de magistral, al unor roluri; numai pentru că ani de-a rîndul, seară de seară, trupul și gesturile sale s-au înfășurat în fantoma cîte unui personaj, mereu altul; pentru că pe obrazul său s-a lăsat, rînd pe rînd, aripa atîtor suflete străine, plămădite din cuvinte. Iată, actorul pe care mulțimea spectatorilor îl iubește nedezmințit, e azi un avar, mîine un ticălos perfid, altădată, să zicem, un bon-om încîntător. Insă, din sutele de osebite roluri, publicul reconstituie un anume tip uman, care nu coincide cu niciuna din aceste măști: dar se întrevăd în mai toate. Nu e, simplu, figura cotidiană, obișnuită, a omului, ci tot un personaj, ieșit din osîrdia actorului; un personaj, dacă se poate spune, latent.

Constantin Ramadan, care a fost mulți ani numele cel mai popular al teatrului ieșean, purta după sine, pe scenă, această umbră, mai vastă decît ființa concretă a rolurilor interpretate. Cineva i-a spus „un Charlot autohton"; și o asemenea caracterizare, înalt omagială, avea în vedere tocmai tipul de umanitate, modestă, umilită, dar generoasă și bună, ce se închega îndeobște din rolurile sale. Insă căldura sufletului nu și-o exhiba uniform, emoția, ascunsă discret, nu-i dădea acea alură tremurătoare, niței fragilă, pe care-o ia uneori comicul sensibililor. Umorul său mărturisea nu știu ce secretă certitudine. Mi-l amintesc, într-o dramatizare a lui Ivan Turbincă; nu voi putea niciodată să uit accentul de senină, cuceritoare nepăsare, cu care viețuia pe scenă ostașul jovial; cu care înșela moartea. Multă vreme, pentru mine Ramadan a însemnat Ivan Turbincă, adică omul care, fără șiliciune, dar și fără trufie, voios, întinde curse morții. Și mi s-a părut firesc ca mai tîrziu, în anii din urmă ai vieții sale, să-l văd jucînd, în nu știu cîte piese sau filme, roluri de eroi pozitivi: acela, de pildă, al bătrînului Ion Lepădat, pe care îl întruchipa cu atîta firesc, încît țăranii, de pe unde se turna filmul „In sat la noi", nu-i ziceau altfel decît „moș Ion"; iar la plecare, gazda, uimită că-l află în port orășenesc, îl mustrase cu sinceritate: „Nu-ți stă bine, moș Ioane, în hainele astea!" Descoperi în astfel de vorbe naive, desprinse parcă dintr-o anecdotă, mai mult decît o laudă la adresa actorului care a fost Ramadan în filmul cutare; este aici o intuiție a tipului uman, realmente popular, pe care-l configurau mai toate înfăptuirile acestui original artist.

El înțelegea, însă, ca puțini alții, nevoia de a se feri de fixațiunile manierei. „In toate celelalte profesiuni — declara într-un interviu mai vechi — trebuie să înveți și apoi să persiști. In teatru, dimpotrivă, trebuie să uiți mereu ce-ai fost, să fii permanent altul". Această normă fundamentală a meșteșugului actoricesc, o observa cu un scrupul niciodată relaxat, totdeauna exemplar. Stăpîn pe o experiență scenică de cîteva decenii, pe o infailibilă siguranță, de mare actor, el trăia totuși apropierea spectacolului cu sufletul proaspăt al unui debutant; ceasuri întregi, înainte de a urca sub luminile rampei, Ramadan se simțea inapt pentru orice altă activitate. Avea o rară, neascunsă ambiție de artă; și nu mi-l pot închipui, nici în anii începuturilor, zicîndu-și în chip de scuză, că e încă tînăr. „Nu există artist tînăr și artist bătrîn", gîndea exigent dînsul; dar, indiferent de vîrstă, există unii care sînt actori și alții care-s doar „funcționari dramatici". Astfel de reflexiuni înțelepte cristalizaseră în alchimia clocotitoare a unei vieți de neostenită dăruire: această viață care, după aproape 40 de ani de teatru, s-a frînt brusc, la 25 martie 1958, cînd moartea l-a răpit scenei, fără să izbutească însă a-l smulge din memoria și inima noastră.

Dan HĂULICĂ

ARTIȘTII AMATORI

Repertoriu de actualitate

Arta românească a cunoscut, în anii din urmă, succese răsunătoare, atît în țară cît și peste hotare, impunîndu-se astfel atenției întregii lumi. Faptul acesta dovedește, odată mai mult, nivelul ridicat la care au ajuns artiștii noștri, în condițiile create de regimul de democrație populară, dar — în același timp — demonstrează cu evidență calitatea publicului spectator, ale cărui exigențe sporesc neîncetat, solicitînd artiștilor o perfecționare continuă.

Restrîngînd discuția doar la sfera teatrului (dar cu concluzii valabile și pentru celelalte ramuri ale artei), trebuie să spunem că unul din factorii care au contribuit la această creștere calitativă este și mișcarea artistică de amatori. Din rîndurile echipelor de amatori s-au ridicat elemente deosebit de dotate, care, completîndu-și studiile artistice pe băncile Institutelor și Școlilor de Artă, sînt astăzi slujitori de încredere ai teatrelor de pe tot cuprinsul țării.

Dar, — mi se pare — aportul precumpănitor pe care-l aduc formațiunile de amatori în vasta operă de culturalizare este tocmai pregătirea maselor de spectatori, formarea și întreținerea gustului pentru teatru. Mile de artiști amatori, inițiați în toate tainele și frămîntările procesului de creație al unui spectacol, devin ei înșiși un public avizat, exigent, cu capacitate de înțelegere, pentru care reprezentanția teatrală nu însemnează un simplu divertisment, o distracție, ci o înaltă școală morală, cetățenească și patriotică.

Una din problemele principale ce se cere a fi precizată din capul locului, în activitatea teatrului de amatori, este aceea a repertoriului.

De curînd, aflîndu-ne în cadrul unui colectiv de amatori la fixarea repertoriului, propunerea de a se alege cîteva piese într-un act a fost întîmpinată cu oarecari rezerve, cu răceală de către componenții echipei. Preferința colectivului mergea — am aflat ulterior — către o piesă „mare", în trei sau patru acte. Desigur, nu este nimic reprobabil în această preferință. Dar cînd piesa „mare" vizată de toți, este Extemporalul, aspectul lucrurilor se schimbă.

Repertoriul formațiunilor de amatori trebuie să cuprindă după părerea noastră — lucrări de actualitate, piese inspirate din realitatea patriei și a vremii noastre. Și iată de ce:

Mișcarea artistică de amatori trebuie să aibă, înainte de toate, un pronunțat caracter agitatoric. Prin forța împrejurărilor, componenții echipelor artistice sînt mai aproape de tematica actualității; problemele legate de realitățile social-politice din patria noastră sînt înseși problemele de viață ale oamenilor muncii, sînt înseși problemele de viață ale artiștilor amatori.

Lipsa de stăpînire completă a mijloacelor artistice de expresie ce se capătă printr-un studiu științific, îndelungat și continuu, poate fi însă suplinită de însăși autenticitatea artiștilor amatori, de cunoașterea și înțelegerea profundă a realităților reprezentate. Această lipsă de stăpînire completă a mijloacelor artistice de expresie, va ieși mai stăruitor în evidență în acele piese care cer o anumită interpretare pentru a reliefa sensul exact al problemelor și aspectelor înfățișate.

In felul acesta, există pericolul ca mișcarea de amatori să nu-și atingă scopul major propus, rezumîndu-se, formal, la satisfacerea unor veleități individuale de a interpreta cutare rol, sau de a monta cutare spectacol.

Socotim că predilecția colectivelor de amatori pentru lucrările străine sau românești apărute între cele două războaie — lucrări valoroase, desigur, dar care ridică unele greutăți chiar teatrelor profesioniste, regizorilor și actorilor cu îndelungată experiență — nu-și găsește temei nici în prejudecata „succesului comercial, de public", nici în spatele așa zisei piese „economicoase" cu decoruri și personaje puține. Aceste sînt criterii prea puțin artistice! Fără a nesocoti calitățile unor colective, credem că este mai sănătos a se lăsa în seama teatrelor profesioniste sarcina valorificării operelor clasice și realist-critice ale literaturii dramatice, în adevărata lor lumină — cu experiența și măiestria necesară, astfel încît publicul să poată desprinde fără greș sensul exact al acestor lucrări, făcîndu-și o imagine nealterata asupra creatorilor lor.

Pentru a răspunde atît imperativului agitatoric al artei, cît și condițiilor specifice teatrului amator, se impune o concentrare a strădaniilor către repertoriul de actualitate. Este suficient să amintim Noi cei fără de moarte de M. Davidoglu, Oaspetele din faptul serii de H. Lovinescu, Tîrgul inimilor de T. Vornic și atîtea alte piese într-un act, datorite condeielor inspirate ale scriitorilor noștri fruntași. De asemeni stau la dispoziția colectivelor de amatori izbutitele și instructivele piese într-un act ale scriitorilor sovietici Ulianschi, Niculin, Olșanschi și alții, scrise special pentru formațiunile teatrale muncitorești și colhoznice. Echipele artistice mai de mult constituite și deci cu o experiență mai bogată pot avea în vedere și piese în trei sau patru acte, dar menținîndu-se pe linia unor preocupări majore: Anii negri de A. Baranga și N. Moraru, Împărăția lui Machidon de T. Vornic și I. Postelnicu, Cumpăna de L. Demetrius, Mielul turbat de A. Baranga, sau Makar Dumbrava de Korneiciuc, Așa va fi de Simonov, Prietenii ei de Rozov și altele.

Este locul a spune aici că nu credem utilă reprezentarea în cadrul colectivelor amatoare a acelor piese care, în aceeași vreme, dețin afișul teatrelor profesioniste locale. Formațiunile de amatori trebuie să folosească experiența actorilor și regizorilor de profesie, să-și însușească de la ei elementele meșteșugului și artei teatrale.

Grija deosebită asupra repertoriului, condiționată de înțelegerea profundă a rostului, a misiunii formațiunilor artistice de amatori, va însemna o contribuție eficientă la opera de culturalizare, la construirea societății socialiste.

Val SĂNDULESCU

Un spectacol de ținută artistică

Datorăm mult mai mult artiștilor amatori decît ne datoresc ei nouă. Ei sînt într-ale teatrului inițiatorii spectatorilor noștri și fervenți propagandiști ai acestei arte în mijlocul maselor. Am primit deci cu plăcere inițiativa redacției de a viziona și a scrie despre o echipă artistică de amatori. Mi s-a indicat să văd Ultimul tren de Eugen Mirea și Kovacs György în interpretarea lucrătorilor din comerț și cooperație. Intr-o sală de 300 de locuri, surprinzător de echilibrată, discret ornamentată și plină de lumină avea să se joace Ultimul tren de îndată ce cortina de pluș colorată odihnitor se va ridica. Un gong, lumina se stinge în sală treptat și cu precizie, reflectoarele își anunță prezența pe cortină — mă rog ca la teatru — alt gong și cortina descoperă — tot ca la un teatru bun — un decor sumar dar sugestiv al scenei balconului din povestea nefericiților tineri din Verona. N-aș putea spune că acest prolog al Ultimului tren ne-a mulțumit la nivelul general al spectacolului, întrucît Julieta (Ana Elefterescu) și mai puțin Romeo — alias Imre Szabo (Ion Cristescu) ne-au cam supărat auzul. Am surprins însă o mînă sigură și pricepută în realizarea — cu economie de mijloace și printr-o mișcare adecvată — a atmosferei din culise, lucru ce nu e ușor „pe teatru". Această măsură este datorată de ani neobositului îndrumător și pionier pasionat al acestei formații de artiști amatori, Ștefan Pană. Datorită priceperii sale, spectacolul are claritate, ideile textului se detașează precis și parcă anume pe înțelesul oricărui spectator. In acest fel piesa are finalitate, iar mesajul ei — demascarea șovinismului și lupta împotriva lui— pătrunde pe spectator. Nu pot să analizez pe parcurs această pricepere, dar vreau să subliniez și să-i spun tovarășului Pană ca și întregului colectiv că aplaud:

1) Grija pentru text. Nimic din acele penibile justificări prin cuvinte a oricărei acțiuni scenice, nimic din adăugirile ad-hoc, la care apelează uneori și actorii profesioniști. Textul este respectat integral.

2) Faptul de a se cere actorilor sarcini numai la nivelul posibilităților lor. (O singură excepție în spectacol: intrarea Didei — act. II)

3) Dicție surprinzător de mulțumitoare.

4) Cunoașterea rolurilor. (Am auzit suflerul o singură dată).

Despre amatori se spune de circumstanță și evaziv „bravo, aveți elan". Elanul vostru constă în dragostea cu care vă dăruiți orele libere unei minunate îndeletniciri. Dar jocul vostru nu e un joc de elan, ci e un joc de certitudine, de siguranță ce tinde spre economie în mijloace și firesc. Pe linia acestei tendințe aplaud în primul rînd pe tov. David Reitman (Tiberiu Vlad) care dovedește multă vigoare realizînd veridic și niciodată șarjat un personaj odios de meschin. Ion Argintescu (Marius Pap) are o voce și o sobrietate surprinzătoare. Elena Jori (Claudia) multă sensibilitate și mai cu seamă o minunată apariție scenică. Păcat că ține să fie tot atît de frumoasă și la urmă după ce anii și durerile i-au săpat atîtea urme. Mariana Vlădescu (Augusta Vlad) a transpus corect intențiile autorilor de a întruchipa o mamă nefericită, resemnată, produs tipic al mentalității și condițiilor de viață burgheze. O partitură grea a avut de susținut Speranța Cocioreanu (Elisabeta Szabo). Atît grima cît și ținuta au dus la rigiditate.

Trei interpreți cu reale calități nu s-au putut ridica totuși la nivelul personajelor încredințate: Ștefan Radof (Barabaș) denotă simț al umorului, dar nu are greutatea cerută de rol, datorită și faptului că e prea tînăr, Ion Megarache (Aladar Apéthy) deși are vigoare și simț al ritmului șarjează minimalizînd personajul și importanța sa în piesă, Ion Cristescu (Imre Szabo) ar trebui să fie mai reținut și pentru a convinge, mai puțin retoric.

Pe scurt un spectacol de ținută artistică. Am invita și pe alți colegi ai noștri și regizori să meargă pe strada Șelari. Ar avea unele lucruri de învățat.

Horea POPESCU

Eugen BARBU

clipe grele

Fragment din romanul

Şoseaua Nordului

Inainte de jumătatea lunii august, într-o seară prăfoasă, uscată, printr-o barieră a Bucureştiului intra o motocicletă BMW de 350 cm. cu cauciucurile cam desumflate, plină toată de noroi, condusă de un om oacheş, slab, îmbrăcat într-o cămaşe cu mîneci scurte, pătată de sudoare. In ataş dormita un bărbat cam de 50 de ani, cu părul tuns foarte scurt, albit pe la tîmple, cu o faţă obosită, mahmur ca după o beţie, cu obrazul ascuns într-o scurtă de pînză de vînt, plină de colb. Motocicleta venea de la Craiova după un drum de cîteva ore şi cine s-ar fi uitat mai bine la ea, s-ar fi întrebat cum de reuşise să străbată o astfel de distanţă, pentru că părea gata-gata să se desfacă în bucăţi.

Ajuns într-un bulevard lateral, vehiculul opri. Strada era pustie la ora aceea, o lungă linie de asfalt muşcat pe alocuri de bombe, cu trunchiuri rupte de copaci prăbuşiţi, cu frunzişul ucis, uscat pretimpuriu, risipit în marginea trotuarelor. Omul din ataş coborî, scoase cîteva hîrtii pe care i le întinse celui de pe şa şi după un salut, motocicleta porni mai departe.

Cădea seara. Incepea o noapte plină de spaime, de aşteptare încordată pentru cei rămaşi în oraş. Prin curţile părăsite cîte un locatar uitat de dumnezeu stropea cu furtunul florile rare, pălite de arşiţă. Aerul se umezea puţin, părea mai proaspăt, dar numai cîteva clipe pentru că pe urmă în nările omului îmbrăcat în scurta kaki de pînză de vînt stăruia iar mirosul aspru de moloz şi de fum vechi, de zid udat cu furtunul la incendii.

Dumitrana nu se grăbea. Umbla cu pas uşor, fără să privească în urmă. După un sfert de ceas intră într-o curte plină de pomi: mai mulţi gutui încărcaţi cu fructe ca nişte clopote galbene (gutui sălbatici care se culeg devreme) şi după ce rămase puţin lîngă poartă, prefăcîndu-se că priveşte un răsad de crizanteme, intră într-o casă ridicată abia cu 10 ani în urmă, o casă galbenă, oribilă, cu faţada stropită cu ciment peste care se aruncase varul colorat ca miezul ouălelor. Locuia aici de cîtva timp, sub un nume fals şi abia în seara asta cînd umbrele nopţii făceau şi mai nesuferită culoarea zidului, îşi dădu seama că stătuse pînă atunci într-o casă urîtă. In vestibulul rece, mobilat numai cu un cuier cu patru braţe, ca nişte coarne, cu o litografie ieftină pe un perete, sub tabloul de consum al electricităţii se opri puţin, îşi scoase scurta încinsă de căldura de peste zi şi-o agăţă în vîrful de lemn din apropiere. Era foarte obosit şi se privi în treacăt într-o oglindă aflată în camera de alături, o odaie strîmtă, zugrăvită în albastru, în mijlocul căreia se afla o masă de şase persoane şi un pat pe o margine. Aprinse lumina: două becuri palide, fără strălucire. Trase perdeaua de camuflaj şi se aşeză pe un scaun şi aşteptă să audă paşii nevestei. De cînd se ştia, la ei în casă aşa fusese totdeauna: uşile deschise vraişte, aşa încît să poată intra oricine. De altfel, ca orice familie ce se mută deseori, schimbînd cartierul şi străzile, nu aveau decît cîteva lucruri hîrjite la atîtea schimbări de locuinţă.

Dumitrana privi vitrina sărăcăcioasă în care se aflau cîteva pahare de sticlă şi după aceea se aşeză pe un scaun. In momentul acela intră femeia.

— Bună seara, spuse cu un glas uşor. Ai venit demult?

— Acum am picat.

Dumitrana o privi lung cu ochi obosiţi, fără să se ridice, căutînd să ghicească ce se petrecuse acasă în lipsa lui.

— Cum a fost?

El nu-i răspunse. Scoase tabacherea ieftină cu închizători coclite de aramă şi cînd termină de răsucit o ţigare o chemă mai aproape cu un gest al mîinii mari şi bătucite.

— A întrebat cineva de mine cît am lipsit?

— Nu, nimeni.

Bărbatul îi văzu faţa asudată şi părul umezit ce-i cădea pe frunte.

— Ce-a făcut băiatul ăla, Niculescu, a adus?

— A adus. Am trimes mai departe.

— Altfel cum se simt?

— Se plictisesc. Mareş pare foarte nerăbdător.

— Bine, bine.

— Au întrebat cînd mai dai ocnii cu ei.

Ţigarea se deslipise. Hîrtia galbenă, groasă, abia înmuiată între degetele zidarului, se uscase şi fu nevoie s-o mai umezească încă odată. Femeia i-o luă şi i-o umezi stîngaci cu limba. Apoi i-o întinse:

— Poftim! E bine?

— Da.

După aceea îşi lipi obrazul de palma lui aspră.

— Ei, ce e? Ce e? întreabă Dumitrana cu o bucurie stăpînită.

— Mi-a fost frică.

— Nu-i chiar atît de uşor!

Işi aprinse ţigarea cu o brichetă grosolană de alamă, o brichetă de vînător cu flacără mare, mirositoare ce nu se stinge la vînt. Odaia se umplu de un fum iute.

— Băieţii trebuie să mai aştepte puţin, o să ne vedem mai rar.

Trase în piept, aruncă privirile în jur

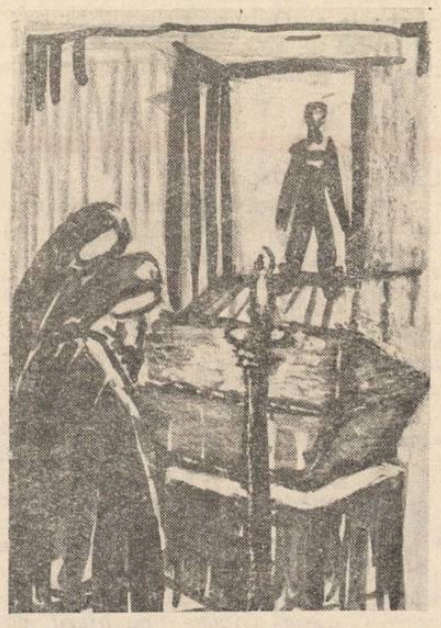

şi spuse repede: Ştii la ce mă gîndeam acum?

— De unde să ştiu?

— Că stăm într-o casă foarte urîtă. Aşa se întîmplă totdeauna, parcă-i un făcut. Croitorul are haine urîte, cizmarul: pantofii scîlciaţi. Eu care am construit toată viaţa case pentru alţii, trebuie să stau într-o haraba ca asta...

Ina rămase lîngă el, pe podele, cu capul pe genunchii lui, ţinîndu-i o mînă.

— Nu mi-am dat seama, spuse cu puţină dezamăgire şi îndoială.

— Da, e foarte urîtă. E o casă făcută de un şmecher din ăştia de antreprenori pentru care cîştigul a fost primul scop. Eu ştiu ce materiale s-au băgat aici şi cît au costat...

— Ce ne pasă nouă? Noi sîntem chiriaşi, atît. N-o să murim aici.

— Vezi bine că da.

Femeia aştepta să audă ce făcuse la Craiova, dar lăsă să mai treacă puţin timp.

— Spui că ce ne pasă nouă? Imi plac casele frumoase, oraşele frumoase. Cînd totul este frumos în jurul tău viaţa ţi se pare altfel. Prostii! se certă, apoi se răzgîndi: la drept vorbind, nici mobila noastră nu-mi place! Ar trebui să ne cumpărăm ceva ţeapăn, nu ştiu dacă mă înţelegi. Ceva de nuc sau de stejar...

— Ce te-a găsit acum? Cînd vom avea bani, sigur că da, dar...

Dumitrana se uită la ea, mirat că nu e lăsat să vorbească.

— Sigur că atunci. De ce nu mă laşi să visez puţin?

— Uite că am să te las, îngădui femeia, lipindu-şi din nou obrazul de palma lui.

— O mobilă făcută parcă cu toporul. Ceva ţărănesc. Un dulap în care poţi să joci dacă ai chef şi nişte scaune grozave să nu scîrţîie cînd cazi ca din pod pe ele, nu-i bine?

— Ba da.

— Ei, şi pe urmă, un pat lat şi mare, să pot încăpea şi eu în el, să poţi adormi de-acurmezişul.

Ina îl opri.

— Ajunge. Uiţi că ne mutăm cam des?

— Trebuie. Poate te plictiseşte treaba asta, dar n-am ce-ţi face. Cînd te-am luat de nevastă ţi-am spus ce te aşteaptă...

— Mi-ai spus. Nu sînt plictisită, parcă-mi place şi mie. Ţii minte pe prima proprietăreasă? Cea din Vitan?

Bărbatul se gîndi puţin.

— Au fost atîtea! Bătrînica surdă şi pisăloagă?

— Da. Cea care avea patru nepoate nemăritate... Cred că în casa aceea mi-a plăcut cel mai mult să stau. Eram şi mai tineri.

— E adevărat. Cîţi ani au trecut de atunci?

— Poate 10. Sau mai puţini. Sau mai mulţi...

— Imbătrînim...

Femeia îi privi tîmplele, faţa posomorîtă şi mîinile mari. Nu se schimbase prea mult. Abia dacă sub gura plină i se mai săpaseră cîteva cute.

— Nu e adevărat. Tu eşti acelaşi...

— Şi tu.

Dumitrana trase un fum de ţigare şi femeia îi simţi răsuflarea puternică mirosind a tutun ieftin. Era mai în vîrstă decît ea. Avea 48 de ani, nu se mai putea numi un om tînăr. Şi Ina începea să capete tot mai mult chipul unei femei ce suferise mult şi se maturiza. Nu se întrebase niciodată pentru ce o luase de nevastă? Pentru că era frumoasă sau pentru că avea o graţie de om tînăr, mai mult vesel decît trist, o copilă zburdalnică care cu 10 ani în urmă iubise pe un altul.

— Spune-mi ce-i cu Mareş? întrebă bărbatul pe neaşteptate fără să ştie de ce.

Ea ghici la ce se gîndise şi dacă ar fi vrut să-i ascundă ceva, s-ar fi prefăcut că nu pricepe şi ar fi spus că şederea atît de îndelungată în odăiţa studentului îl scosese din sărite pe mecanic. Işi privi bărbatul drept în ochi şi-l întrebă la rîndul ei:

— Ştiai?

— Da. Te mai iubeşte?

— Nu cred. O iubeşte pe femeia aceia. Dar de ce mă întrebi?

Ţigarea ardea între degete. Bărbatul o strivi într-o scrumieră de metal, aflată pe masa de lîngă el.

— Noi trăim anapoda, Ina. Nu prea avem timp. Şi la drept vorbind: ce astea-s probleme? Mi-a fost teamă să te trimet acolo, ţi-o spun drept. El e tare necăjit. Şi lumea asta care-i atît de mică! Tu l-ai iubit?

— Da. Dar altfel decît pe tine. Eram amîndoi aproape nişte copii. Lipeam afişe pe ziduri şi ne jucam de-a v-aţi ascunselea. Cînd am aflat că l-au închis, am fost foarte nenorocită. Eram hotărîtă să-l aştept, să-l caut. Pe urmă te-am întîlnit pe tine. Te văzusem şi mai înainte la mitinguri. Spune-mi a fost rău că am primit să mă mărit cu tine cînd m-ai întrebat dacă nu vreau să stăm împreună?

— Nu, nu cred. Poate că dacă l-ai fi aşteptat, viaţa lui ar fi fost altfel...

Tăcură amîndoi cîteva clipe.

— Cîteodată vieţii nu poţi să i te împotriveşti. La început nu te iubeam cît îl iubisem pe el. Mi-era frică de tine. Erai mai în vîrstă. Mai puternic. Parcă mă striveai. Poate tocmai asta mi-a plăcut cel mai mult după aceea. Ţie îţi reuşeşte tot ceea ce faci. Crezi că e întîmplător că nu te-au prins decît odată?

Bărbatul o mîngîie uşor pe păr.

— Sînt mai norocos, atîta tot. Sau am dat peste nişte copoi mai proşti.

Işi aduse aminte numaidecît: Spui că nu m-a căutat nimeni?

— Nimeni.

— Totuşi trebuia să întrebe cineva de mine...

Se ridică şi se plimbă de cîteva ori în jurul mesii.

— Nu-mi place ce se întîmplă. E prea multă primejdie şi prea nu se iveşte nimic.

— Crezi?

Dumitrana nu-i răspunse. Se uită pe fereastră.

— Au mai trecut avioane?

— Au fost două bombardamente. Unul de zi şi unul de noapte.

— Pe aici au căzut bombe?

— Nu. E un cartier liniştit. Rar au lovit. Ce se aude?

— Situaţia este destul de confuză. Nu în ceea ce ne priveşte pentru că noi ştim ce avem de făcut, dar sîntem siliţi să ne alăturăm unor tipi foarte şireţi. Există cîţiva oameni care vor cu orice chip să scoată castanele din foc cu mîinile comuniştilor.

Era îngrijorat se vedea bine, nu numai oboseala îl făcea bănuitor.

— Se duc tratative secrete în vederea unui armistiţiu, dar peste capul nostru. Vor să isprăvească cu porcăria lor de război cu aerul că n-au fost amestecaţi şi dacă s-o putea să fim lăsaţi deoparte, deşi sîntem singurul partid care a luptat cu arma în mînă împotriva nemţilor...

— E ceea ce mi-a spus şi Niculescu. A venit de la Brăila cu un ministru. Se vorbea despre nişte tratative duse la Cairo...

— E adevărat.

Bărbatul îşi mai aprinse o ţigare după ce o bătu bine de capacul tabacherei de tablă.

— Ai să-mi afumi casa, spuse Ina fără să pară totuşi supărată.

— Ce să-ţi fac! Tutunul ăsta e iute ca un rachiu. Nu-mi plac lucrurile fără gust.

— Şi?

Intrebarea fusese pusă într-un anumit fel.

— Am predat totul.

— E ceva nou?

— Da. Peste cîteva zile vom trece la insurecţia armată. In casă se mai află ceva?

— Nu. Am dus totul încă de acum două zile.

— Bine-ai făcut.

Ina îi apucă din nou mîna.

— Pari nemulţumit. De ce?

— Nu ştiu. La ultima întîlnire au fost cam mulţi. Nu-mi place înghesuiala.

— Nu se putea altfel.

Dumitrana se gîndi puţin, îşi privi ţigara abia aprinsă şi spuse rar:

— De fapt erau şase. Pe trei dintre ei, nu-i cunoşteam de loc.

— Şi ai vreo bănuială?

— Nici una.

— Atunci?

— Legăturile noastre sînt foarte bune. Totul poate să meargă strună, dar sînt prea mulţi oameni băgaţi în treaba asta. E vorba de vieţi preţioase. Asta ispiteşte. Cu cît e vorba de o acţiune mai mare, cu atît creşte răspunderea fiecăruia.

Se întunecase bine. Abia îşi mai vedeau feţele. Era destul de cald. Nu bătea nici o undă de vînt. Oraşul părea mort. Nu trecea nici un vehicul. Rar se auzea cîte un pas grăbit şi furişat pe sub garduri.

— Prea multă linişte, prea multă linişte! spuse bărbatul. In astfel de nopţi, pe front, inamicul îşi pregăteşte atacul, sapă tranşeie, se strecoară printre linii...

— Doar nu sîntem pe front.

— Ba da. Pretutindeni în lume astăzi sînt fronturi.

— Ar trebui să-ţi fac ceva de mîncare. Nu ţi-e foame?

— Nu prea. La oboseală mare, mîncarea nu este cel mai bun lucru.

— Atunci de ce nu te culci puţin?

— Sînt ostenit, dar somn nu-mi este.

Femeia se uita stînjenită la el.

— Nu te supăra pe mine. Nici nu te-am supărat.

Avea pe chip o îndoiosare gravă. O strînse în braţe lîngă el, ca pe o fiinţă mică şi caldă.

— Ţin foarte mult la tine, zise după aceea încet şi ea simţi mirosul de tutun al gurii lui, un miros bărbătesc ce-i plăcea foarte mult. N-am însă timp să ţi-o spun, poate mai încolo, vom vedea...

Rîse puţin, parcă şi cu puţină tristeţe.

— Lasă prostiile, îl certă ea.

— Nu sînt prostii. Dragostea are legile ei vechi. N-o să le schimbăm noi. De multe ori te-am părăsit, am dormit lîngă tine ca un străin, deşi sînt bărbatul tău, dar eram obosit, o ştii bine.

Ina îl sărută sălbatic pe gură şi rămase cîteva minute lipită de el, cu lacrimi pe obrazul palid.

— Taci, nu mai spune nimic.

Avea un trup pietros, fierbinte de femeie în puterea vîrstei şi bărbatul o aduse mai lîngă el...

Nu aprinseseră lumina. Stăteau unul lîngă celălalt, cu umerii lipiţi.

De afară venea o boare uşoară. Perna de sub cap era fierbinte. De aici, de pe pat se vedea dreptunghiul ferestrei deschise, un dreptunghi indigo de aer punctat cu lumini mici şi schimbătoare. Lîngă gardul înalt de piatră foşneau frunzele gutuilor şi dacă s-ar fi ridicat în coate, bărbatul ar fi văzut fructele acelea ciudate, ca nişte clopote, lucind uşor în lumina săracă a nopţii fără lună. Undeva, în vecini, se auzea scurgerea unei guri de cişmea. Apa cădea neîntrerupt pe o suprafaţă tare, poate pe pavajul unei curţi. Cînd nu mai băgai de seamă zgomotul, liniştea nopţii devenea exasperantă.

Lîngă el, Ina aţipise puţin. Era dezvelită şi sub cearşaful alb stătea inert trupul ei mic, abia respirînd. Bărbatul îi privi braţele lungi şi îşi aduse aminte îndulosat că în urmă cu vreo trei ani rămăsese însărcinată şi că trebuise să facă un avort. Şi el şi ea ţineau foarte mult să aibe un copil şi poate l-ar fi avut, dacă în perioada aceea, n-ar fi fost atît de hăituiţi. Nopţi întregi stătuseră de vorbă întrebîndu-se ce le rămînea de făcut. In situaţia lor de atunci era destul de greu ca Ina să fi purtat sarcina atîtea luni. Trebuiau străbătute drumuri lungi, în provincie. Aveau de cărat unele materiale, trebuiau să fie pregătiţi în orice clipă să lupte, să cadă sau să încerce să scape. După 3 luni, femeia se hotărîse. Nu-i spusese nimic. Se dusese singură la doctor şi se întorsese abia seara, sfîrşită, cu dureri surde în trup. Dumitrana înţelesese. Despre lucrul acesta nu vorbiseră decît foarte tîrziu, peste vreo doi ani, cînd el îşi dăduse seama că Ina nu mai rămăsese însărcinată.

— Crezi că ai să mai poţi să faci vreodată un copil? o întrebase neliniştit.

— Da, îi răspunsese ea cu atîta lipsă de convingere, încît bărbatul tăcuse.

Timpul trecea şi între ei rămînea mereu punctul acesta negru, amintirea dureroasă a zilei cînd Ina se întorsese acasă, zdrobită, obosită, zăcînd după aceea multă vreme în pat.

Femeia se trezi simţind că e pîndită în întuneric.

— Nu dormi? îl întrebă.

— Nu. Nu mi-e somn.

— Vrei să aprind lumina?

— Nu. Stăm aşa. Nu e bine?

— Ba da. Te gîndeai la ceva?

— Nu ştiu, cred că nu. Sînt foarte obosit, dar o să-mi treacă.

— A fost mama ieri pe aici. A întrebat de tine. La ei au bombardat alaltăieri. Au murit o mulţime de oameni. Voia să ştie de la mine cît o să mai dureze pacostea asta de război şi i-am spus că habar n-am...

Dumitrana îi apucă umărul fierbinte şi o trase încet pe pieptul său gol, mîngîindu-i încet tîmplele.

— E bolnavă şi obosită. A muncit destul.

— Cît o fi ceasul? întrebă femeia.

— Aproape 10.

— Am adormit puţin...

— Da.

— Tot nu ţi-e foame?

— Ba, parcă...

— Să mă scol să-ţi dau ceva?

— Mai încolo, mai stai lîngă mine...

Simţea nevoia să aprindă iar o ţigare, dar nu se mişcă.

— Nu eşti în apele tale, zise femeia tîrziu.

— M-aş duce să mă plimb puţin.

— Dacă vrei! Eu am să pregătesc masa. Dar să nu pleci prea departe.

continuare în pag 4

mențiuni critice

perpessicius despre

LIDICE ȘI HIROSHIMA

Există, pentru a folosi plastica expresie a lui Amiel, un minut floral al lecturilor și **Surîsul Hiroshimei,** ultimul poem de o atît de armonioasă unitate lirică și grafică, al lui Eugen Jebeleanu, se bucură din plin de această favoare. Cei patrusprezece ani aproape de cînd, în august 1945, raiul nipon de la Hiroshima, a cunoscut ravagiile primei bombe atomice, pe deoparte și conferința pentru încetarea experiențelor cu arme nucleare de la Geneva, ale cărei lumini intermitente vor dura, să sperăm, pînă la urmă, acea punte de înțelegere la care o umanitate greu încercată nu pregetă să aspire, pe de altă parte, acordă poemului lui Eugen Jebeleanu una din cele mai adaptate cutii de rezonanță, subliniindu-i odată cu farmecele și înalta lui semnificație etică și politică. Rareori o lectură va fi fost de o mai acută actualitate ca aceasta. Prin frumusețea severă a liniilor și prin sobrietatea ornamentației, **Surîsul Hiroshimei** nu e numai unul din cele mai impresionante dintre cenotafele cîte poeții au ridicat, dealungul veacurilor, multimilor martire, dar și pledoaria cea mai elocventă, cu care un poet cetățean se prezintă la scaunul de judecată al noroadelor. Mărturie, cu atît mai convingătoare cu cît folosește straiul de purpură și aur al poeziei, poemul lui Eugen Jebeleanu e departe de a fi gestul izolat al unei conștiințe artistice, îndurerate. El se înscrie, cu luminozitate, pe linia acelor continui puncte de foc, cu care poetul lui **Lidice,** autorul **Poeților libertății** și cronicarul ultimelor trei decenii **Din veacul XX** au stigmatizat, rînd pe rînd, excrescențele imorale ale unei societăți, bolnavă pînă în măduva oaselor.

Contemporan cu cel puțin două războaie, Eugen Jebeleanu a trăit din belșug injustițiile și anomaliile unui veac din cele mai sanguine. Recitiți seria lui de reportagii din 1937 **Viața în contraste** (retipărită în volumul **Din veacul XX**) și vă vor cutremura și astăzi miasmele **„erei cavernelor"** și toate acele planșe, săpate cu apă tare, ale cîmpului lui Cocioc, față de care movila de gunoi a leprosului Iov din Biblie e doar un convențional peisaj idilic; recitiți numeroasele articole pe care Eugen Jebeleanu le-a închinat vieții de mizerie, morții mizerabile și amintirii neconsolate a unor victime premature ca Alexandru Sahia și Bogdan Amaru; recitiți minunatul său poem **Ceea ce nu se uită** din 1944, pe care l-am salutat la timpul său, ca pe una dintre multele cupe amare de cucută, pe care poezia biografică le-a turnat de la **Chatterton**-ul lui Alfred de Vigny și pînă astăzi: **„Nimic niciodată — e tot ce ați dat — Tinereții noastre scuturate de figuri, — Clătinată de foame ca marea-ntre diguri, — subțire și slabă ca o umbră de vînt, — Purtîndu-și inima-n pumni ca pe-o flacără, — O inimă sfîșiată și fără cuvînt — Printre bijuteriile voastre care țipă și scapără. — Inima noastră îngropată de voi — de mult, la Capul Bunei Speranțe"** și recitiți, după aceea și uneori alternativ, atît poemele lui de pace și de luptă cît și toate acele comentarii, în cari verbul său incandescent a prelungit ecourile cîtorva din vocile revoluționare ale trecutului, fie de la noi, fie din lumea largă.

Nu e mult timp de cînd scriam, și tot în acest loc, despre **Poeții libertății,** antologia, în care Eugen Jebeleanu a strîns lamura tălmăcirilor sale, legate de marile suferințe ale omenirii, tînjind după libertate și-mi amintesc să fi stăruit, dincolo de orice proporție, în marginea traducerilor sale din Victor Hugo și a multelor și generoaselor intervenții umanitare ale magului de la Guernesey. Citam, cu prilejul acela, cîteva rînduri din discursul ce Victor Hugo rostise la centenarul morții lui Voltaire, în care vedeam una din cele mai patetice condamnări ale războiului și sînt încîntat, astăzi, să aflu, în paginile compactului său volum **Din veacul XX,** în care Eugen Jebeleanu a adunat o parte din activitatea sa ziaristică, gînduri înrudite, ce s-ar fi cuvenit poate rememorate cu acel prilej. **„Victor Hugo, soldat al libertății și al păcii"** se intitulează unul din acele articole, dense de informație și evocative prin excelență, în care citatul hugolian și comentariul cronicarului se întrețes tot timpul, comunicîndu-și sevele și ecoul. Denunțînd cursa înarmărilor și fluturînd prin fața muritorilor de rînd binefacerile cîte ar decurge dintr-o convertire pașnică a bugetelor de război, Victor Hugo scria, în ritmul accelerat al elocventelor lui perioade, rînduri ca următoarele, despre a căror oportunitate este inutil a mai stărui: **„Dacă în cei treizeci și doi de ani din urmă această sumă gigantică de o sută douăzeci și opt de miliarde ar fi cheltuită în aceste scopuri... știți la ce s-ar fi ajuns? Fața lumii s-ar fi schimbat! Istmurile ar fi tăiate, fluviile adîncite, munții străpunși, drumurile de fier ar împînzi ambele continente, negotul de pe toate mările pămîntului ar fi sporit de o sută de ori, și n-ar mai exista nicăieri nici pustii, nici coaste sterpe, nici mlaștini; s-ar clădi orașe, acolo unde nu există de cît pustietăți; s-ar deschide porturi acolo unde nu sînt decît stînci; Asia ar fi redată civilizației, Africa ar fi redată omului; bogății ar izvorî de pretutindeni, din toate părțile globului prin munca tuturor oamenilor și mizeria s-ar sfîrși".** Adevăruri profetice, cărora Eugen Jebeleanu le răspundea în 1952, cu ecoul unei glose, deopotrivă de fervență: **„Minunată viziune! Sublimă viziune hugoliană — sete a oamenilor buni și cinstiți de totdeauna, țel al eroilor umanității, spaima ticăloșilor, a tiranilor, a exploatatorilor de totdeauna și de pretutindeni!"**, variantă într-un fel, a crezului său de totdeauna, pe care poetul l-a slujit cu tenacitate și căruia într-un articol programatic din primul număr al **Flacării,** pe vremea cînd mișcarea mondială a păcii nu ieșise încă din scutecele bunelor intenții, îi imprima un țel și un contur, din cele mai ferme: **„Împotriva flacării războiului,** scria Eugen Jebeleanu la 4 ianuarie 1948, **noi împrăștiem reverberațiile flacării călăuzitoare spre limanul lumii prospere, împăcate și juste, de mîine".**

Însă: cu toată semnificația protestatară, **Surîsul Hiroshimei** este, în acelaș timp și mai presus de toate, un produs al imaginației creatoare și el se cere judecat ca atare, după legile ce-i sînt hărăzite, nu, desigur, sub un clopot de sticlă, sustras gravitației pămîntului, însă nu mai puțin cu diligență și la adăpost de întîmplătoare surprize. Și înainte de a vorbi de poemul în sine, un cuvînt despre cele ce semnalam dintru început, cînd vorbeam de armonioasa unitate, lirică și grafică, a volumului. Așa cum se prezintă, construit din mari lespezi de marmoră, în care versurile lui Eugen Jebeleanu, gravate ca tot atîtea poeme votive, transmit posterității unul din cele mai sguduitoare seisme, nu numai ale Japoniei dar și ale umanității, **Surîsul Hiroshimei** este, grație planșelor, cu care pictorița Florica Cordescu însoțește textul, una din cele mai izbutite experiențe din istoria cărții de artă de la noi. Cu toate că de o veche tradiție, ce urcă cu multe veacuri în urmă, pe vremea primelor noastre tipărituri, ilustrația cărții literare nu s-ar putea spune că figurează printre capitolele excedentare ale artei grafice de la noi, în ciuda de multe ori a necontestatelor talente, ce nu ne-au lipsit. Numai că ilustrația izbutită a unei cărți purcede, în primul rînd, de la interpretare și interpretarea ideală e rezultatul unui proces complicat în care, pe lîngă dar înnăscut și vocație, se cere și afinitate și aplicație continuă și maximă asimilare. Singur graficianul care trăiește deopotrivă cu poetul, așa cum actorul se instaurează în rolul imaginat de dramaturg, toată gama variatelor lui sentimente va izbuti să dea o imagine adecvată, pe care contextul să nu o respingă. Urmăream, deunăzi, în **Les lettres françaises** reproducerea cîtorva din planșele cu cari Bernard Buffet a ilustrat **Călătoriile** imaginare ale lui Cyrano de Bergenac și cată să spunem că firele acelea de păianjen și țevile de nai, al căror secret și pictorița Florica Cordescu îl cunoaște, ni s-a părut printre cele mai apte să ne transmute în regatele soarelui și lunei, pe unde fantezia extravagantului călător s-a rătăcit. In fond totul se reduce la capacitatea de a crea atmosfera conformă textului, ceea ce se poate realiza în felurite moduri, mai mult, acelaș ilustrator își poate schimba stilul de la text la text. Din cîte mi-aduc aminte altul e stilul, deși creionul același, cu care Gustave Doré ilustrează **Divina Comedie** și altul stilul aceluiași din **Contes drolatiques** de Balzac. Așa cum, pentru a vorbi despre ale noastre, planșele cu cari Florica Cordescu a ilustrat romanul lui Zaharia Stancu, deși satirice în majoritatea lor, diferă de stilul în care Aurel Jiquidi a ilustrat pe Caragiale și cu totul altul stilul și atmosfera planșelor din **Surîsul Hiroshimei.** Fie că e vorba de capul acela de Janus de pe copertă, de o grație tulburătoare, ce cu un ochiu plînge și cu celălalt surîde (imaginile poemului sînt întrutotul sugestive: **„C-un ros obraz la fel cu fața lunii — și cellalt ca de fildeș însorit"**), fie că e vorba de planșele ce ilustrează visele torturate: al pescarului bătrîn, al omului-cal, al oceanului răzvrătit, al zgîrie-norilor profilați pe placa turnantă a cronometrului fatidic și chiar de planșa cu osebire pitorească ce încheie volumul și în care o vegetație luxuriantă și de tropice irumpe din cenușa orașului jertfit (și din nou versurile par tăiate din diamant: **„Ca dintr-un trandafir de scrum fierbinte — Se-naltă Hiroshima peste lume"**) — în oricare din viziunile acestea dantești, Florica Cordescu a picurat cel puțin un strop de neliniște și de halucinare, din marea apocalipsă, ce se abătu cu patruzprezece ani în urmă, peste paradisul nipon al Hiroshimei. A fi izbutit să sugereze, în imagini de o puternică originalitate și de variate simboluri, fie cadrul social, fie atmosfera de groază și dezolare, pe care poemul le-a rezolvat cu resursele complexe ale verbului și compoziției, este dovada hotărîtoare a succesului.

Despre poemul însuși, ar fi multe de spus și de bunăseamă, că vom fi departe de a le putea epuiza. Deși admirator fără de reticență al lui Victor Hugo, poezia protestatară a lui Eugen Jebeleanu nu are nimic din retorismul hugolian. Și nu numai în micul poem **Lidice** din 1950, în care actul de bestială demență hitleristă, ce se cunoaște, este evocat cu discreție în vestigiile muzeului suplinind un întreg sat, ras de pe fața pămîntului și unde un singur emistih ține locul epitafului (**„Pustietate. Corbi. Pomi arși și vîntul — Sub noi, un sat întreg și-avea mormîntul"**), dar nici chiar în acest vast oratoriu, de o arhitectură îndelung meditată, care este **„Surîsul Hiroshimei"** și-n care filmul documentar și requiemul se suportă și se susțin, completîndu-se. Lamentația însăși, threnosul funerar se desfășoară în ritmul elegiac al rugăciunilor, cu care Francis Jammes ne-a fermecat tinerețea, cum se poate deduce din următorul **„cîntec de pomenire pentru morții neștiuți"**, ale căror suspine înăbușite nu mi-aș îngădui să le trec sub tăcere: **„Oh, pomeniți-i, pururi pomeniți-i — pe morții neștiuți din Hiroshima: — pe gîrbovul pescar ce-și împletise — un nou năvod făcut din ochi de soare — prin care — petalele Oceanului sclipeau — ca niște violete parfumate; — pe omul-cal, căzut în fața casei — în clipa-n care surîzînd spre prunci — le arăta un animal ciudat — o veche bicicletă cumpărată — spunînd: „Cu ea, mai pot s-alerg un veac"; — pe mamele ucise lîngă leagăn — pe cei uciși în vreme ce munceau; — pe fata, care peste-un sfert de oră — și-ar fi văzut logodnicul, plecat — de patru ani pe front și-ntors rănit; — pe cei nefericiți ce se rugau — în templele cu umbre de izvoare; — pe pruncii care nu s-au mai întors — din școli și ale căror șorțuri mici — ce-acum se leagănă în vînt, orfane — cu mult mai triste-s decît însăși moartea... Oh, pomeniți-i; pururi pomeniți-i pe morții neștiuți din Hiroshima...**" Cît despre episodul crucial al poemului **Noaptea soarelui,** chiar dacă nu reînvie spaimele din cea de a 16-a zaceală din Apocalipsul Sf. Ioan Teologul, cu revărsarea celor șapte cupe ale mîniei cerești, ce înnecă pămîntul în sînge și-n ruine, nu face mai puțin apel la acele imagini, capabile să înfioreze (**„Ca un pumnal, ce sfîșie o piele — un avion alunecă pe cer"**) și mai ales, precum în imaginea finală, la simbolul torțelor, pe care oamenii arzînd le înalță în aer, ca să reîlumineze soarele. Pentrucă deși dramă sumbră a unei incinerări colective, **Surîsul Hiroshimei** este, în concepția poetului Eugen Jebeleanu, un apel la solidarizare universală, la condamnarea fără de apel a războiului nuclear. In jertfa aceasta, poetul vede o răscumpărare. **„Și toate, împreună se înalță — peste cenușă ca un nimb al vieții"** sînt două din versurile cîntului final și ele evocă destinul pasării Phoenix, renăscută din propria ei cenușă. Din Pompeiul acoperit de lava Vezuviului, arheologii au făcut un impresionant panopticum fără de viață. Coventry, Stalingrad și Hiroshima au fost doborîte de mîna omului, însă tot mîna omului le-a reclădit, reeditînd, într-o versiune modernă, mitul lui Amphion, reconstructorul Thebei.

cronica literară

de I. D. Bălan

D. Th. Neculuță, primul nostru poet proletar

Apariția și afirmarea clasei muncitoare ca principala forță motrice în cadrul dezvoltării societății a solicitat interesul viu al unor scriitori, a dus la lărgirea universului poetic și la îmbogățirea sferei tematice a multora dintre ei. Muncitorului agricol pe care-l cîntase un Cezar Bolliac, de pildă, în literatura română din perioada pașoptistă, i s-a adăugat, după deceniul al șaptelea al veacului al XIX-lea, imaginea proletariatului, a lucrătorului de la oraș, cu multele lui nevoi și suferințe. Firește, a trebuit, însă, să treacă ani pînă cînd muncitorul să apară în literatură în adevărata lui semnificație istorică: luptător dîrz pentru cauza clasei sale și nu un umil resemnat, înfățișat în lumina unui filantropism sentimental, învăluit într-o compătimire vagă. A trebuit mai ales să apară un poet el însuși proletar care să cunoască din interior viața, idealurile, lupta muncitorilor. Un poet care să muncească, să simtă, să lupte în rîndurile clasei sale. Acesta a fost D. Th. Neculuță, a cărui poezie, prin caracterul ei revoluționar, nu numai demască ci și acuză cu o nereținută ură proletară pe exploatatori, sugerînd muncitorimii imaginea viitorului mai luminos, fără exploatarea și împilarea omului de către om.

Intr-un moment greu pentru clasa muncitoare, trădată de socialiștii „generoși", Neculuță, rămas alături de I. C. Frimu, credincios proletariatului, intuiește pătrunzător situația și scrie versuri mobilizatoare, înlăturînd deprimarea și oboseala, chemînd curajos masele populare la luptă:

„Nu plînge! Dă-ți suflet, cu fire voinică,
Te-avîntă-nainte pe valuri în spume.
N-ai teamă de neagra furtună, n-ai frică,
Oricîte talazuri oceanul ridică
In calea ta Lume!

Răcnească furtuna de furie suptă,
Și geamă ca iadul din basme oceanul,
Tu dă-te cu totul nădejdii și luptă,
Si cîntă prin noapte de fulgere ruptă
Cătîndu-ți limanul.

(Spre țărmul dreptății)

Versul său simplu și limpede ca firul de apă din creierul munților, desprins adesea din izvorul veșnic viu al poeziei populare, țese într-un tablou realist imaginea vieții celor mulți și obidiți într-un regim de batjocură și cruntă exploatare:

Tot muncești sărman popor,
Tot muncești... Și-al muncii spor
Ți-l răpesc dușmanii.
Tu te crezi bătut de sorți
Și ca vita rabzi și porți
Pe-al tău gît tiranii.

(Martiri și călăi)

Indurerat de strîmba orînduire, poetul nu imprimă totuși versului său accente pesimiste; durerea se transformă în ură, ura-n revoltă, revolta-n speranța că prin luptă cei asupriți vor ajunge pe „țărmul dreptății":

O, popor, tu ești trudit...
Iar mișeii ți-a-ngrădit
Drumul la Dreptate.
Dar nădejdea să nu-ți pierzi,
Ține-te ca brazii verzi
Cînd furtuna-i bate!

O atare poziție e proprie luptătorului revoluționar împlîntat în practica luptei sociale și înarmat cu ideologia proletariatului. Și Neculuță a fost un astfel de luptător.

„M-am născut revoluționar, — *mărturisea el odată prietenului său Alecu Constantinescu* — sînt în mine ura atîtor generații proletare izvorîtă din crimele și răutatea istorică a claselor suprapuse".

Neculuță, poet proletar, și-a gîndit versurile în ritmul ciocanului ce bătea calapodul și ca lui Hans Sachs, în viziunea lui Richard Wagner din Maeștrii cîntăreți din Nürnberg, „talpa-i ținea loc de hîrtie". *Dragostea de artă și poezie l-a urmărit peste tot, chiar în cele mai grele ceasuri de muncă istovitoare, încît credem că poetul romîn ar fi putut semna cu seninătate replica lui David din opera lui Wagner pomenită mai sus:*

„Șnurul" în ceară de-l răsucesc,
Eu tot la „rime" mă gîndesc!
De-n toc bat ținte
Cînd unici, cînd mari,
îmi vin rime-n minte
cînd surde, cînd tari.

Deși în aspectele ei formale, în elementele prozodice, poezia lui Neculuță e sensibil tributară clasicilor, mai cu seamă lui Eminescu și Coșbuc, în ceea ce privește conținutul ei protestatar și poziția sa ideologică, el marchează punctul cel mai însemnat atins în istoria poeziei romînești de factură proletară.

Ca și alți poeți proletari, de pildă metalurgistul Iosef Șarvari, atît de pe nedrept uitat, care-și definea crezul poetic de pe ferme poziții de clasă:

„Eu nu cînt măreția orgiilor galante
La cari pontifii zilei se scaldă în nectar,
Nu-mi pîngăresc privirea pe goliciuni bacante,

nerale a proletariatului în lupta de eliberare: „....voi / cînta pe-a lirei coarde / Zbuciumul etern al lumii, focul / lacrimii ce-o arde".

Cu prilejul sărbătorii internaționale a oamenilor muncii, ne oprim puțin cu gîndul asupra poeziilor lui D. Th. Neculuță din volumul Spre țărmul dreptății, *prefațat și îngrijit de Mihu Dragomir. Prin seriozitatea științifică cu care a fost alcătuit, prin corectarea unor lecțiuni greșite ale altor cercetători, prin stabilirea, pe bază de documente inedite, a biografiei scriitorului, atît de lacunară, și prin descoperirea unor texte necunoscute, cercetările poetului Mihu Dragomir prilejuiesc o cunoaștere mai bogată și mai unitară a întîiului poet proletar din literatura noastră.*

Istoria literară burgheză n-a făcut nici o considerație, n-a spus nici un cuvînt despre opera poetică a lui D. Th. Neculuță. Prejudecata străveche, în virtutea căreia cizmarul trebuie să-și vadă de ghetele sale, convenea de minune estetizanților și reacționarilor. Regimul democrat popular stabilind adevărul și dreptatea în atîtea domenii, i-a adus aprecierea cuvenită și poetului despre care I. C. Frimu spunea că „și-a dat necurmat tributul său pentru trezirea muncitorului". Opera i-a apărut în mai multe ediții; i-au fost consacrate studii și articole, iar Academia Republicii Populare Romîne l-a ales membru post mortem al ei, alături de alți mari nedreptățiți.

Autodidact, Neculuță și-a cîștigat cu indicibile greutăți o certă cultură generală, artei noi, realiste și luptătoare, în care artistul are un ideal social bine precizat; căci, zice Neculuță: „Nu mai încape îndoială că un artist trebuie să aibă neapărat un ideal comun cu al unui politician sincer și convins, de pildă, sau cu al oricărui alt luptător care își are ca ideal mersul înainte al omenirii". *Gîndind în spiritul esteticii materialiste Neculuță consideră că „arta nu este decît o zugrăvire exactă (citește realistă n.n.) a lumii dinafară, dar o zugrăvire măiastră, așa încît ceea ce a produs artistul să fie un colț adevărat de lume și viață".*

Consecvent cu atari principii de estetică progresistă, Neculuță a înfățișat în poezia sa un colț adevărat de lume și de viață. In limpezimea versurilor lui vibrează chipul îndurerat al țării și-al poporului său, murmură jalea doinelor noastre, înțînată de foșnetul frunzelor din codru:

Pe deal, în pacea lină,
Incepe-a plînge doina! De-atît alean e plină,
Că toate-n lume ascultă la glasu-i stînd uimite...
Ca o suflare sfîntă, pe văile-adormite
Duios și trist se varsă plîngînd în pacea serii!

. . . . . .

In ea-i noian de jale, din lumi de mai demult...
In ea amar de veacuri mereu își toarn-aleanul
Norodul dat robiei! In cîntul ei, sărmanul,
Ca un vulcan își varsă din inimă pojarul
Cînd îi răpune truda, durerea și amarul!

(Inserare)

Se tînguie vîntul ca un geamăt al celor în suferință, dospește durerea revolta și fulgere de mînie proletară despică întunecimea veacului de asuprire, făcînd să răzbată zorii nădejdilor în mai bine. In poezia sa stăruie peste tot omenia populară, dragostea pentru cei ce muncesc, disprețul pentru acțiunile huliganice, naționaliste și șovine, mînia împotriva exploatatorilor. Un fierbinte sentiment al internaționalismului proletar stringe într-un singur mănunchi toate coordonatele poeziei sale:

Să ne-nfrățim, noroade! / La ce alt urît vierme în suflet ne-ar mai roade? / Să ne-nfrățim!... Pămîntul în sine pare-a plînge / Că-l tot udăm cu lacrimi și-l tot pătăm cu sînge...

Meritul esențial al lui Neculuță în istoria noastră literară stă în faptul de a fi fost primul cîntăreț proletar al proletariatului. Prin el universul tematic al poeziei românești cucerește zone noi, cîștigă noi orizonturi, deschise către vremea noastră socialistă. Tabloul proletariatului exploatat este sfîșietor și capătă o incontestabilă forță demascatoare:

Muncim din greu și pe-ntrecut
Să vă sporim averea,
Căci, rînd pe rînd cum v-a plăcut,
Din forța noastră v-ați făcut
In contra forței noastre scut
Precum avut-ați vrerea.

Muncim bătuți și înjurați
In lanțul vrerii voastre.
De mici copii ne ferecați,
Cu munci de iad ne-mpovărați
Și rîdeți voi cei ne-nduratți
De plîngerile noastre!

Cruzimea voastră de păgîni
Pe drumuri ne aruncă
Cînd sîntem bolnavi ori bătrîni,
Căci vi-s mai dragi ai voștri cîini
Ca noi, cînd ni s-au dus din mîini
Puterile de muncă.

(Cor de robi)

In poezia Unei proletare, *Neculuță cu o remarcabilă clarviziune cheamă la luptă deschisă, îndemnînd la alungarea amăgirilor despre bunătatea exploatatorilor:* Rupe vălul amăgirii ce ai mintii ochi îi leagă, / Inimă ce plîngi în chinuri, gînd bătut de-al grijii vînt, / Nu uita că numa-n lupta ce-a cuprins o lume întreagă / Vei gusta, luptînd eroic, mîngîierea pe pămînt!

Neculuță a fost, așa dar, un poet al clasei sale muncitoare, un cîntăreț al suferințelor poporului și al nădejdilor lui de mai bine. De aceea astăzi, cînd clasa muncitoare prin partidul ei este în fruntea cuceririlor revoluționare ale poporului personalitatea și opera lui ne sînt cu atît mai scumpe și mai apropiate.

TIBERIU UTAN

La Ulianovsk

Incercam să desprind în nisip
urmele paşilor lui de copil
împletite cu paşii pescarilor, —
dar urmele se pierduseră pe Volga în sus,
fără întoarcere, odată cu cîntecele edecarilor.

Mînia din acele cîntece a rămas
în glasul lui Lenin, tîrziu, peste ani,
de cîte ori vorbea despre duşmani.

Incercam să găsesc un copac
în umbra căruia citea liceanul
legănat de căutări şi vise,
«copacii sînt alţii, nu sînt cei de atunci» —
pădurea îmi zise.
Ploaie fecundă de raze
soare-aprilin împrăştia peste creasta pădurii...

Gîndul lui Lenin are de-a pururea forţa
înnoitoare-a naturii.

Incercam să reţin un crîmpei
din primăvara ce mă-nfăşura
în şalul ei de ierburi şi de flori —
primăvara din Ulianovsk îmi era familiară
parcă o întîlnisem de sute de ori
de-a lungul depărtărilor şi vremii...

Primăvara aceea amintea
zîmbetul luminos de pe chipul lui Lenin.

VERONICA PORUMBACU

„Me-hua"

scrisă pe muntele unde au fost împuşcaţi o sută de comunişti într-o noapte.

Au izbucnit ca flăcările, flori :
„Me-hua", un simplu nume coreean,
Pe lîngă-albastrul tare, de ocean,
trec raze peste roşele viori

şi-acoperă-amintiri care mai dor :
un greu covor de schije de pe munţi
cu zîmbet grav de uriaşi cărunţi
— cicatrizat surîs, neiertător

In faţa lui, o sută au căzut
sub o rafală... Şi pămîntul mut
tot sîngele, în noapte, l-a primit,
ca florile redîndu-l însutit.

mai mult să le-nroşească decît ieri
cu sînge cald, viteaz de luptători.

Cînd treci pe lîngă purpura din flori
memoriei tributul sfînt să-l ceri.

OCTAVIAN PALER

Dimineaţă de sărbătoare

Dimineaţa salută oraşul
cu salve solemne de lumină.
Şi oraşu-i răspunde...

Parcă toate sirenele flutură steaguri sonore,
parcă toate ploile de primăvară cad nevăzute, de-odată,

parcă ecourile tuturor paşilor noştri
şterg tăcerile din cupola albastră
şi ascultăm tulburaţi
cum orele istoriei bat...

...Răsună salve solemne.

Uriaşe pocale cu vinuri albe, solare,
se ciocnesc în înalturi.

Răsună salvele...

Şi trecem pe sub ecourile lor, în coloane,
ca pe sub un arc de triumf.

Salve solemne
bat la porţile viitorului,
bat în aurul visului,
bat la porţile comunismului...

DEMOSTENE BOTEZ

„Geniul libertăţii" *)

E întîi mai. In „Place de la Bastille"
Eroii libertăţii dorm în scripte.
Nimic din scena marii tragedii,
Cu ziduri groase şi drapele-nfipte.

E dimineaţă...
Răsărit de soare
Cu fastu-i grandios al majestăţii,
Pe unde-a fost odată închisoare,
Insingurat stă „geniul libertăţii".

Stăpînul cosmicei împărăţii
Statuei îi aprinde-aureola
Şi parcă-n ziua asta ochii-s vii
Şi ar mustra din ceruri metropola.

Cu galicul curaj de totdeauna
Intinde aripi ca în vechiul vis
Şi geniul libertăţii zboară-ntr-una
Chemînd pe muncitorii din Paris.

*) *In vîrful coloanei înalte, ridicată pe locul unde a fost închisoarea Bastiliei, e statuia „geniul libertăţii", în bronz aurit.*

Desen de F. CALAFETEANU

GICA IUTEŞ

Anotimp la Osviecim

Acolo la Osviècim
adînc, în cîrngul de mesteceni
tac în jilţul rădăcinilor vii
bătrînii cu bărbi fumurii
cu enormii lor pîslari de cenuşă,
pruncii gunguresc în scutecul zăpezii,
privindu-te cu ochii corolelor de brînduşă.
Copiii, care erau zburdalnici ca iezii,
cu ciufuri cîrlionţate bălaie
acum nu mai ies din cuvîntul bunicii
ci stau cuminţi, ca după baie —
primeniţi în rochiţa rîndunicii...
Dar mamele nu au hodină :
Cine asmute din nou a groazei jivină ?
Cine vrea să măsoare în perimetri de sîrme ghimpate.
ogoarele Sileziei abia arate şi semănate ?
şi părul lor se sbate neliniştit în vînt,
ca o iarbă ciudată de foc,
se clatină, se clatină, peste pămînt.
Ca un fluviu cu matca mereu în alt loc
curge incandescent
vuind ca un torent
îngrozitor şi subteran
din mlaştinile Solei, din meridian în meridian.
Atunci, atunci, în şarjele de la Nova Hutta
se săvîrşeşte miracolul fecund şi tăcut
şi soarele răsare peste Osviecim ca un scut.

DAN DEŞLIU

Grevă în Brooklyn

Sub cerul greu de ploaie, de pîcle şi penumbre,
în zorii de aramă coclită şi de fier,
veghiau pe cheiul mohed, ca nişte păsări sumbre
pe-un ţărm pierdut în ceaţă, departe-n Finister.

Titanicele braţe se odihneau în fine,
— o insulă în largul eternei vijelii —
lăsînd să doarmă-n docuri mari somnii de oţeluri marine
încremenite lîngă pontoanele pustii.

Işi aprindeau agale un capăt de ţigare,
tăcuţi, ca în tranşeie — ai mării proletari,
flăcăi cu feţe aspre şi dăltuite-n sare,
bătrîni cu mersul moale al urşilor polari.

Din zări, la adierea neliniştitei brize,
îi măsurau cu-n aer semeţ şi suveran
cetăţile bancare, granitice banchize,
prin negurile toamnei plutind pe Manhattan.

Iar ei fumau alene pe baricada mută,
privind pe sub sprîncene tărîmul celălalt,
aşa cum cercetează ostaşii o redută
în ultimele ore — nainte de asalt.

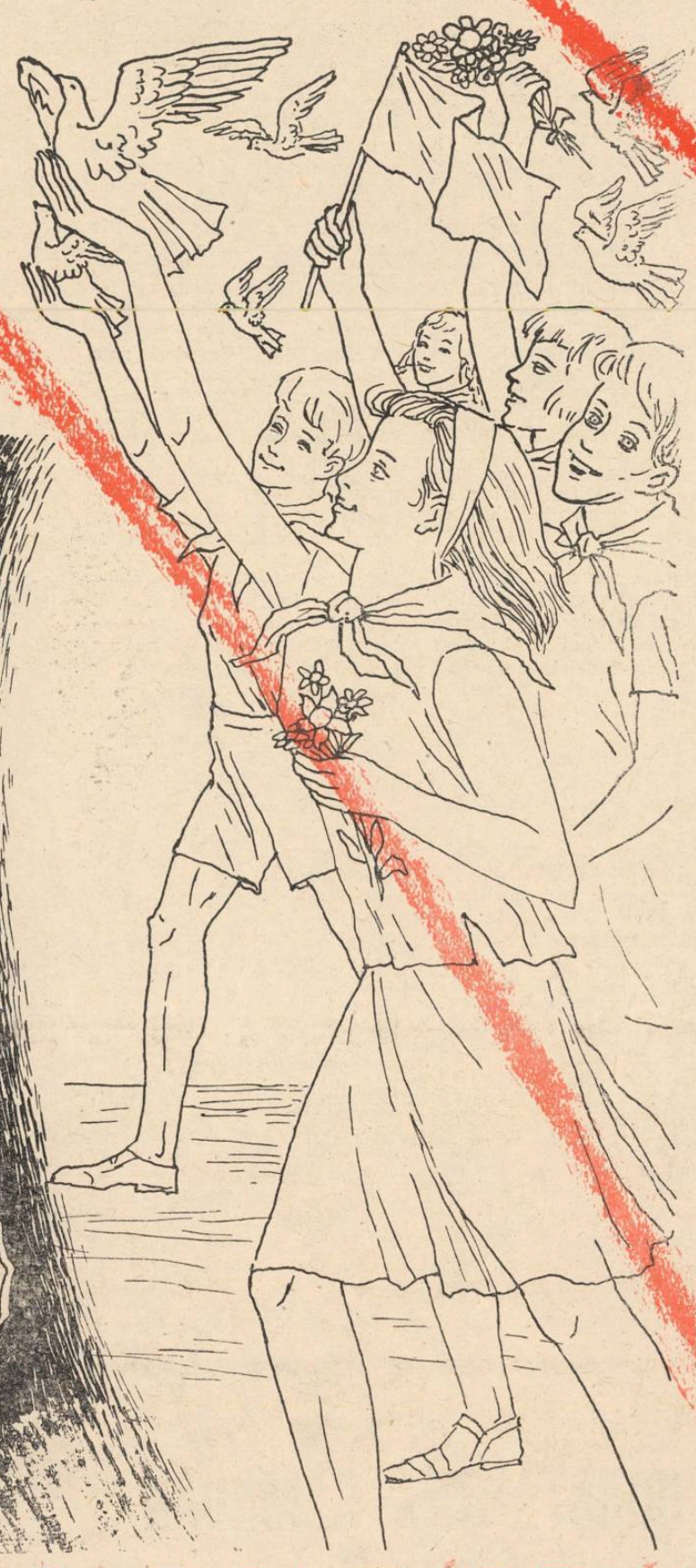

EUGEN FRUNZĂ

Nu, de trei ori!

Vînăt oraşul, mucede bolţi...
Veghează o fată sub teiul din colţ —
Şi curge atîta de trist
Rinul de aur.

Şade copila sub teiul bătrîn
Şi strînge o neagră placardă la sîn —
Copila cu ochii de ied,
Gräthe sau Lotte...

Plouă mărunt. Amurgu-i tîrziu.
Eu vin de departe şi fata n-o ştiu —
Hai spune-mi, unchiaşule Rin,
Mica-i poveste !...

— „Iată : bunicul a fost grădinar
Şi teiul de sus — un fraged lăstar,
Dar coif de paradă şi-a pus
Juncherul Wilhelm.

Goarne sunară... Mă uit înapoi :
Bunicul căzu în primul război —
Şi poate că-n floarea de tei
Plîngea nepoata...

Sînge şi lacrimi — anii curgeau,
Bogaţii plezneau de bogaţi ce erau —
Şi ghiara în zări şi-a înfipt
Adolf, turbatul.

Teiul crescuse cu basme în el,
Dar tatăl căzu în al doilea măcel —
Eh, pruncul abia învăţa
Numele tatii !...

Mama n-a plîns. Mama şi-a pus
Tăcută, năframa — şi-n noapte s-a dus...
Şi n-a mai văzut-o de-atunci
Nimeni pe lume...

Asta-i povestea. Şi-o spun tuturor :
Prieteni, se-adună iar groaznicul nor
Şi tobele-n vînătul burg
Bat furioase !"...

Rinul tăcu. Străin, în amurg,
Mă uit în apele triste cum curg —
Şi plouă atîta de mult
Peste morminte...

Şade copila sub teiul bătrîn
Şi strînge o neagră placardă la sîn —
Citiţi-o : „Nu de trei ori,
Domnule Conrad !"

Fată germană, tu strigăt bălai,
Fii dîrză în luptă şi teamă să n-ai —
Luceşte, pe-aproape, o stea
Şi pentru tine.

MERIDIANE

VICTOR TULBURE

La o despărţire

Spre Puşkino, sub înstelatul cer,
Oh ! săniile cum alunecau !
Obrajii tăi se-mbujorau de ger
Şi zurgălăi sunau, sunau, sunau.

Eu n-am uitat bogatele ninsori
Peste pădurea de molifţi şi pini,
Nici ochii tăi atît de visători
Si-atîta de senini, senini, senini.

Cum aşi uita cărările de nea,
Troienile prin care-abia te vezi
Şi mîna-ţi ghemuită într-a mea
Si calmele, de sus, zăpezi, zăpezi, zăpezi.

Toţi anii mei, ca nişte zurgălăi,
La pragul amintirei tale-i sun.
Prietenă, batista-n pumnii tăi
Mai flutură...
Drum bun ! Drum bun ! Drum bun !

ION BRAD

Coloană mîndră...

Cînd mai hohoteau încă ultimele guri de război
Şi pămîntul gemea în trezire amară,
Veneau pe lume copiii Germaniei noi,
In mai, în furtunoasa primăvară.
Pionerii lui Thälmann de azi, inimoşii,
Înfloreau ca merii, ca perii, ca apricoşii.

Soarele negru-al fascismului se înecase-n amurg
Insîngerînd Berlinul, cu umeri căzuţi, de ruine.
Dar dincoace de Poarta Brandenburg,
In zorii limpezi, iată, coloană mîndră vine
Sînt copiii Germaniei noi, inimoşii,
Izbucniţi ca merii, ca perii, ca apricoşii.

Şi-au luat de mînă părinţii şi merg în şuvoi
Solie lumii noastre, în zarea de lumină.
Cine să-ntoarcă fluviul acesta -napoi ?
Cine să scuture fruntea de floare în tină ?
Cîntă copiii Germaniei noi, cîntă mereu, inimoşii,
Înfloriţi ca merii, ca perii, ca apricoşii.

Către o nouă înflorire a cîntecului revoluționar de mase

In numărul din 1 martie 1959 revista Luceafărul *a deschis o largă anchetă în rîndurile compozitorilor, poeților, dirijorilor pe tema:* Cîntecul revoluționar de mase. *Inchinată celei de a 15-a aniversări a eliberării patriei noastre, această anchetă urmărea să aducă în dezbatere cîteva din problemele actuale de maximă importanță din domeniul cîntecului de mase, să prilejuiască un schimb constructiv de păreri, să încerce a da un nou impuls creației compozitorilor și poeților noștri.*

Din răspunsurile primite și publicate în cele patru numere, se pot desprinde cîteva coordonate principale ce preocupă în momentul de față pe toți cei ce lucrează la crearea și răspîndirea în mase a acestor cîntece.

După cum s-a văzut, compozitorii și poeții noștri au realizat în anii regimului de democrație populară un însemnat număr de lucrări cu un bogat conținut educativ și politic străbătute de un fierbinte patos revoluționar, accesibile, îndrăgite de masele largi, cîntate de tineri și vîrstnici, intrate în fondul de aur al tezaurului nostru muzical. Indru-

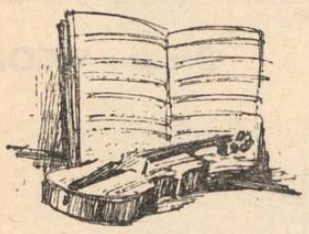

mările partidului au fost urmate de cei mai talentați dintre poeții și compozitorii noștri, care au colaborat strîns pentru a realiza acele cîntece care plecînd de la aspirațiile și năzuințele maselor, le-au însuflețit în efortul grandios al construirii socialismului. Sînt destul de cunoscute aceste cîntece, pentru a le mai numi, ele au fost amintite de mulți participanți la discuția noastră și socotim că exemplul lor trebuie să stea mereu viu în fața tuturor creatorilor.

În același timp, s-a arătat că față de avîntul uriaș al muncii pentru construirea socialismului, față de exigența mereu crescîndă a oamenilor muncii, față de elanul mereu mai sporit al tineretului nostru, stadiul actual al creației pe acest tărîm nu este cel satisfăcător. Poporul nostru muncitor așteaptă de la compozitori și poeți cîntece de mase care să slăvească noile lor biruințe, să-i însoțească în marile bătălii pe frontul construcției socialismului. Toți participanții la discuție au recunoscut că, pentru a crea cîntecele cerute și dorite de mase, compozitorii și poeții trebuie să cunoască îndeaproape viața muncitorilor și a țăranilor, să aibă un contact permanent cu realitatea. Aceasta este condiția esențială pentru a putea scrie un adevărat cîntec revoluționar de mase: legătura efectivă, de zi cu zi, cu poporul muncitor. Din tumultul de viață al uzinelor și al ogoarelor se vor ivi cîntecele care vor flutura pe buzele tuturor. De aici trebuie să începem: de la o cunoaștere adîncă a vieții, de la studierea atentă a cerințelor poporului, de la integrarea în munca lui creatoare. De aci rezultă ca niște corolare firești atributele unui cîntec educativ, mobilizator, străbătut de ritmul eroic al zilelor noastre, mai întîi textul. S-a condamnat cu asprime, în majoritatea intervențiilor la discuție, lipsa de poezie a textelor, ușurința cu care sînt confecționate de către unii textieri nepricepuți, versuri care nu emoționează, scrise greoi, cu imagini plate, stereotipe, banale. Textul trebuie să fie o poezie de sine stătătoare, dar o poezie de înaltă valoare artistică, să poată fi accesibil, dinamic, mobilizator, ușor de memorat. Din fiecare vers trebuie să respire suflul înnoitor al zilelor noastre, fiecare vers trebuie să emoționeze, să aducă idei și îndemnuri noi. Textul și muzica nu pot fi despărțite, așa cum s-a și arătat. Ambele trebuie să constituie o preocupare majoră, atît pentru poeți cît și pentru compozitori. De aceea, un adevărat cîntec de mase nu se poate concepe fără o melodie accesibilă, apropiată de sursele folclorice, o melodie ce se adresează inimilor și le cucerește spontan.

Cei circa douăzeci de participanți la discuția noastră au detailat aceste cerințe elementare și au arătat uneori pe larg multe alte condiții absolut necesare realizării unui cîntec de mase. Socotind juste toate aceste propuneri, noi ne alăturăm celor ce au arătat că un cîntec revoluționar de mase trebuie să fie mobilizator, pătruns de năzuințele poporului nostru în drum spre socialism.

Am vrut ca discuția noastră să aducă un aport cît de modest, la marea întrecere pe care compozitorii și poeții o desfășoară în cinstea celei de a 15-a aniversări a eliberării patriei noastre.

Să dăm oamenilor muncii cîntece avîntate, înnaripate, care să slăvească mărețele cuceriri obținute sub conducerea partidului în acest răstimp! Să răsune în cîntecele scrise pentru 23 August bucuria și entuziasmul unui popor liber, recunoștința lui față de partidul comuniștilor și hotărîrea de a lupta fără preget pentru a desăvîrși opera de construire a socialismului în patria noastră.

Întîmpinînd 23 August

CÎNTECUL REVOLUȚIONAR DE MASE

Mihai Beniuc

E roșie cravata mea ca focul

E roșie cravata mea ca focul
Cum e și roșul steag pe șantier.
In lumea muncitoare-mi este locul
Și nu privi că-s mic — sînt pioner!

Cravata mea cea roșie mă-ndeamnă:
„La-nvățătură fii neobosit!"
Eu știu că cei ce-au semănat în toamnă
La anul vor avea și de cosit.

Cu goarna și cu toba la paradă
Eu trec în Mai sub cerul luminos,
Dar iată, și pe cîmpul plin de roadă
Adun la spice vara, bucuros.

Cu-ntreg detașamentul, fără teamă,
In marșul vieții sprinteni am pornit
Iar mîine dacă patria ne cheamă
Lupta-vom pentru ea nebiruit.

Partidului ce-n viață ne-ndrumează
Salut voios cu toții i-am adus;
Jurăm sub steaua noastră pururi trează
Drapelul roșu să-l purtăm mai sus.

Refren

Sînt tînăr oștean în veacul leninist
Gata mereu, fără zăbavă,
Cravata mea-i din steagul comunist
Bucată din eterna-i slavă.

Dragoș Vicol

Tînăr și roșu arminden

Lasă-mă, frunză, să caut
Flautul, proaspătul flaut.
Vreau să te cînt pretutindeni
Tînăr și roșu Arminden!...

Uite-l crescut curcubeu
Peste cîmpie și ape.
Scoate țiței și cărbuni
Setea luminii s-adape!

Uite-l în firul de grîu
Și în răcoarea fîntînii:
Leagă în șesul mănos
Rodul și mirosul pîinii!

Uite-l sub steaguri și-n flori
Țara-n profir s-o îmbrace,
Dă tinerețe și-avînt
Dorului nostru de pace!

Lasă-mă, frunză să caut,
Flautul, proaspătul flaut.
Vreau să te cînt pretutindeni
Tînăr și roșu Arminden!

Ion Brad

Pasărea măiastră

Sus pe vîrful munților,
Nalților, Carpaților,
Lîngă fruntea marelui,
Soarelui, slăvitului,
Cîntă-o pasăre măiastră,
Cîntă fericirea noastră.

Cînd se uită-n răsărit,
Larg Moldova a-nflorit
Și cu steaguri pe uzine,
Și prin sate cu lumini.
Cînd spre Dunăre se-nclină
Îi rîd ochii de lumină.

Dunărea nu-i bici, nici frîu —
Dobrogii-i de aur brîu.
Bărăganul, marele,
Și-a umplut hambarele.
Dîmbovița pe-nserate
Scaldă noile palate.

In Ardeal, sub roșul steag,
Neamuri, trei, cîntă cu drag.
Hunedoara — flori de foc
Și-a încins pe la mijloc.
Cînd o hațegană joacă
Țara în oțel se-mbracă.

Teodor Balș

Inchinare

Inchin sub ram de tei
In vii, la Murfatlar,
Dobrogei un pahar
Și oamenilor ei.

Sub cerul de bazalt
Hotarele ei sînt
Topite în pămînt
Sub lănci de grîu înalt.

Doar Dunărea sclipind
Îi taie malul drept,
Pe umedul ei piept
Amurguri răstignind.

Iar deltei ce-i înșiră
Păduri de stuf pe-aproape
Cu degete de ape
Îi lunecă pe liră.

Paharul plin închin
Pescarilor ce-n zori
Vîslesc după comori
Pe-albastrul cîmp marin.

Pe drumuri fără glod
Furtunile străbat
Imensul cîmp sărat
Să-l treacă prin năvod.

Inchin din nou acum
Acelor ce-au făcut
In inimi la-nceput
Gospodăriei drum.

Voi, neștiuți eroi,
Dragi activiști, ce-ați dus
Cuvîntul ce l-a spus
Partidul pentru noi.

Violeta Zamfirescu

Tu sat de azi

Departe, mugurii-n livezi
Se-aprind plăpînzi, privind la stele;
In zarea care-abia o vezi
Se-aud fierari lovind caiele.

Pe-aproape ape-albastre-n crîn
Își joacă unda să nu-mbete,
Pe drumuri largi ce-n sat s strîng
Se pierd cîntînd brigăzi de fete.

E pragul serii; luna-i sus
Și vîntul tace-n grîul verde
Spre cuib și pasărea s-a dus
Și dorul meu spre sat se pierde.

Pe holdă-i grîul tot plivit
Se lasă rouă și răcoare,
De muncă brațu-i ostenit
In zări au țipit tractoare.

In holdă-s visuri omenești
E munca, flacăra mîndriei
Ce-o dobîndești cînd rotunjești
Hambarele gospodăriei.

REFREN

Tu sat de azi te-nalți luptînd
Un lan să fie țara noastră
Belșug de poamă și de gînd
Ari pînă-n marginea albastră.

Tu, sat de astăzi, mîndru sat,
Ce tînăr ți se-aude cîntul.
Cîntăm pe cel ce ne-a-nvățat
De zări să rezemăm pămîntul.

Ion Petrache

Pîinea verii

Mustește vinul soarelui în lan
Și lanu-i beat de roade și de vise
Se coace-n el poemul unui an
Și-n el încep poemele nescrise.

Ca un mosor își deapănă încet
Mătasea aurie o combină
Iar vrăbiile-n ritm de menuet
Smerite-n fața boabelor se-nclină.

Șoptește-n grîu miracolul-mplinit
Al vorbelor din toamnă semănate
Și soarele ce urcă spre zenit
Ca un agitator le știe toate.

Iar oamenii-și zîmbesc cu ochii mari.
Parcă se văd pentru întîia oară.
Cu brațele lor largi de făurari
Au plămădit o pîine cît o țară.

Petre Ghelmez

Sub steaua lui August

Aici unde stînca țîșnește-n lumină
Și Bistrița-și taie în cremene vad,
Visat-am ziua de astăzi, senină
Prin negre tranșee sub cetini de brad.

Prin flăcări și sînge, sub ceruri ursuze,
Cu hoarda fascistă luptînd îndîrjit,
Trecut-am năvalnic prin ploi de obuze
Sub steaua lui August condusă de Partid.

Ostașul sovietic prieten și frate,
Ne-a fost spre izbîndă, tovarăș de drum
Și-adus-am pe creste zori noi — libertate —
Salvîndu-ne țara din flăcări și scrum.

Nicolae Nasta

Foșniți, nesfîrșite ogoare

Foșniți, nesfîrșite ogoare
La margini umbroase de sat.
Dați inimei mele vibrare
Din cîntecul vostru curat.

Mîini noi vă-mbrățișează-n smaralde,
Ierni albe v-au dat așternut,
Vin zorii în voi să se scalde
Și nopți să adoarmă, tăcut.

Foșniți sub întinderi albastre,
In piept, basm de aur să strîng —
Și-n leagănul șoaptelor voastre
Să zbor ca o pasăre-n crîng.

Din prima zi a Comunei

Academicianul Petre Constantinescu-Iași a dat bogate referințe asupra ecoului Comunei din Paris în Romînia (Studii, *4, 1951, Nr. 1, p. 27—51). Periodice ardelenești informau încă înainte de 18 martie 1871 asupra pregătirii mișcării comunarde:* Albina *din 25 februarie comunică* „La Paris se fac încercări de răscoale ultra republicane"; *anterior,* Federațiunea *din 15 februarie blamase regimul burghez mereu provocator:* „Adunarea Națională de la Bordeaux (care în ședința din 17 februarie va da puteri executive lui Thiers) își face de cap". Gazeta Transilvaniei *la 27 februarie relată că* „demonstrațiile din Montmartre și Belleville s-au prefăcut în revolte", *acuzînd la 14 martie,* „provocarea armatei la noua insurecțiune". Romînulu *lui C. A. Rosetti publică cele dintîi vești asupra Comunei la 18 martie;* „Insurgenții au cuprins ospelulu orașului și au proclamat comuna. Comitetulu centrale a dat doue proclamațiuni prin care a trădatu Francia va fi gonitu, elu (comitetulu) își va depune mandatulu în mînile poporului ca să stabilească adevărata republică ...Nu putem decît să fim îngrijiți de rezultatele ce vor avea evenimentele, așteptînd cu ansietate sciri noue și mai detaiate... Azimîine garda națională va trece la insurgenți... Este un adevărat războiu civil".

Și alte ziare au reprodus telegrame și relatări din presa apuseană.

Telegrama ce tipărim a fost expediată ministerului nostru de externe din sursă oficială, exprimînd — se-nțelege — punctul de vede al „guvernului" contra-revoluționar refugiat în palatul lui Ludovic al XIV-lea. Dar elementele ce conține informează direct asupra luptelor dintre forțele muncitorești franceze tot mai impetuoase și rezervele unitare împuținate de care mai dispunea Thiers, lupte de cartier, pe baricade, în care atacul proletariatului atrage forțe ostășești, pe altele le respinge sau le împuținează, face prizonieri generali reacționari și capturează tunuri și

O telegramă necunoscută

muniții de la forțele regimului burghez, zis al „apărării naționale". Ea a fost expediată la București în prima zi a Comunei (18 martie 1871), după ce în bezna nopții de 17 către 18 martie, „micul om" Thiers trimisese batalioane militare în cartierele muncitorești ale Parisului Montmartre, Belleville, Antoine pentru a răpi prin surprindere proletariatului, organizat de Garda Națională, armamentul răspîndit pe cap de om populației civile și, în special, tunurile procurate de republică numai pe banii muncitorilor înșiși. Telegrama este transmisă prin Berlin — dovadă a sursei sale: guvernul din Versailles, care pactizase cu trupele cotropitoare ale lui Bismarck, și e retransmisă cu numeroase greșeli de limbă prin Brașov.

Publicăm textul telegramei în traducere romînească:

Transmisă de Oficiul Brașov
Presentată... la... Oficiul Berlin
No. present 1100 *gr. t...*
Data 19 mart. 1871
Ora, 3 *minute* 30, *timp* D *(imineața)*
No sosirei 5723.
Data 20 mart 1871
Ora 1 *timp.* S *(eara).*

TELEGRAMĂ
Oficiul București
Ministrul Afacerilor Străine
București

Paris 18 martie ora șase seara. Situația mereu agitată. Nesiguranță. Autoritatea militară și-a retras trupele. Cartierele mărginașe au spirit ridicat de combativitate. Generalul Faron a reușit să se despresureze după ce-a străbătut trei baricade. Soldații au fost siliți să folosească baioneta. Lipsesc știri. Un general și alți ciținva prizonieri trebue să se găsească la palatul roșu. Calul ofițerului de stat major sfîrtecat prin lovituri de baionetă. Generalul Patural rănit. Se construesc baricade în Montmartre, Belleville, cartierul Antonie. Armata a capturat patruzeci de tunuri din Montmartre. Astăzi de dimineață răsculații și-au luat înapoi cinci tunuri fără ciocniri. Noutăți: proclamația guvernului adresată către gărzile naționale din Paris; (Ziarul) Action *răspîndește zvonul absurd că guvernul pregătind lovitura de stat ar avea altă țintă decît salvarea republicii.*

Măsurile luate erau neapărat necesare, voindu-se a se lichida Comitetul răsculaților, ai cărui membri, aproape cu toții necunoscuți populații, nu reprezintă decît doctrine comuniste și expun Parisul și Franța mormîntului.

Garda națională și armata s-au ridicat deopotrivă pentru a apăra patria republicană.

Proclamația Picard invită gărzile naționale să se înarmeze pentru a restabili regimul legal și a salva republica de anarhie.

Comp*(ania* Telegr*(afică)*
Pentru conformitate,
Luca

Eroica luptă a comunarzilor află ecou în scrisul unor poeți reprezentativi din ultimul pătrat al secolului al XIX-lea: Constantin Mille, Gheorghe din Moldova, Traian Demetrescu, Alexandru Toma. Și înaintea lor, Eminescu. Precum arată o agendă a sa de student la Viena (azi Manuscrisul român 2291 *din Biblioteca Academiei R.P.R.), el și-a notat numeroase lucrări documentare și în plus presă referitoare la Comuna din Paris, în jur de care grupează bibliografie economică și politică socialistă.*

Martor al încercării infructuoase de Comună vieneză, Eminescu scrie Impărat și proletar *la care lucrează patru ani și-n care, precum a arătat acad. Tudor Vianu, în prima parte, discursul proletarului dezvoltă negațiile suprastructurii burgheze după* Manifestul Partidului Comunist *(1848), de Marx și Engels, iar în partea a doua evocă în imagini de măreție clasică luptele de stradă ale muncitorilor francezi conștienți, bărbați, femei, tineri și bătrîni, împotriva regimului capitulard, trădător și exploatator din 1871.*

In diferite locuri pe teritoriul patriei noastre se găsea la această dată emigranța revoluționară bulgară, în fruntea căreia activau organizat Hristov Botev, Luben Karavelov, Vasilii Levski și alții. Din 20 aprilie 1871 datează Simbolul de credință al Comunei bulgare, *redactat la Galați și semnat de poetul revoluționar Hristov Botev, care în același an edita la Brăila ziarul* Duma:

„Cred în singura și comuna forță a întregii omeniri care face bine. Și într-o organizație comunistă a societății care salvează toate popoarele de oprimarea seculară și de suferințe, prin muncă frățească, prin libertate și egalitate. Și în spiritul luminos și dătător de viață al națiunii, care întărește inimile și sufletele tuturor oamenilor care luptă pentru succesul și triumful comunismului prin revoluție. Și într-una și indivizibilă patrie a tuturor oamenilor și folosirea în comun a tuturor bunurilor materiale, mărturisesc un singur comunism luminos, vindecătorul tuturor relelor societății. Aștept deșteptarea popoarelor și ordinea comunistă ce va veni în toată lumea". *(art. cit.)*

Botev expediase muncitorilor parizieni la 30 martie, tot din Galați, următoarea telegramă de adeziune comunardă:

Paris
Comité de la Commune
Salutions fraternelles et cordialles de la part de la Commune bulgare.
Revolutionaires émigrés
Botiof, Popov

Textul telegramei comunicată de noi e o fărîmă din materialul imens aflat în țara noastră privind revoluția din 18 martie 1871, despre care Lenin (Opere. *vol 17) scria:* „Cauza Comunei este cauza revoluției socialiste, cauza deplinei eliberări politice și economice a oamenilor muncii, este cauza proletariatului mondial. Și în acest sens ea este nemuritoare".

Augustin Z. N. POP

„TĂT BĂNATU-I FRUNCEA"

După un ceas de zbor pe deasupra cîmpiilor și dealurilor oltene, avionul pătrunde în albăstrimile proaspete și nefirești boltite peste munții Retezatului și Cernei. Răcoarea înălțimilor ne smulge din picoteală înviorîndu-ne, de parcă am fi sorbit apă rece dintr-un șipot montan. Pînă și motoarele capătă alt glas: mai plin și mai pur ca și cum s-ar întîlni în el ecourile de jos cu rezonanțele de cleștar ale marilor înălțimi.

Zburăm prin tăriile în care împărătesc vulturii și privim panorama policromă și polimorfă de jos: din verdele și galbenul munților țîșnesc reflexele roșii ale acoperișurilor îngrămădite pe firul de argint al apelor, furnale liliputane fumează cenușiu, văi lungi și întortochiate își taie drum spre cîmpii, piscuri semețe din care erup vulcane de ceață alunecă pe sub noi, păduri învălurate tremură parcă în seninul primăvăratec...

De-aici, din munții aceștia începe țara Banatului, vestită prin bogățiile ei, de milenii. Munții, coborînd din nord să îmbrățișeze Dunărea între Cazane și Baziaș, poartă în inimile lor fier, cărbune, marmoră, aur și izvoare tămăduitoare; cîmpiile Mureșului, Begăi și Bîrzavei zămislesc pîinea și vinul; Dunărea peștele și mana, iar codrii aurul verdre al lemnului...

In Țara Banatului oamenii se îndeletnicesc de milenii cu siderurgia — dovadă minele și cuptoarele de fier daco-romane identificate pe alocuri; de milenii oamenii cunosc strălucirea aurului... (Se spune că însuși bătrînul Homer citează Reșița în „Iliada" pomenind de „Cracul de aur" al exploatărilor de aur ale agatîrșilor, de la Dognecea); de milenii oamenii ară pămîntul și strivesc strugurii... Și, milenii, pămîntul acesta a fost robit, odată cu adîncurile și văzduhurile, odată cu oamenii... Robii au ridicat furnale și cuptoare, au scobit drumuri negre spre inima adîncurilor, au desțelenit șesuri, pentru traiul fericit al nemeșilor și împăraților habsburgici, pentru regii și bancherii Romîniei. Pe valea Bîrzavei la vila Klause și la Castelul din Săvîrșin, se desfășura sarabanda nebună a aurului smuls din pumnii și inima țării, și zvîrlit acum de mîinile regelui și ale lui Auschnitt și Malaxa în jocurile fascinante ale ruletei...

In munți, în ocne, la furnale și cuptoare, oamenii se zbăteau într-o continuă și teribilă încleștare cu elementele: cu focul, cu oțelul incandescent, cu șuvoaiele, cu piatra.

Peste robi se profilau vechile flăcări ale rugului pe care a fost ars Gheorghe Doja, cu fruntea încununată de o coroană de foc... Iobagul conducător de răscoală, de altă dată, poruncea din neființă urmașilor săi — să rupă lanțurile robiei și lanțurile sunau scuturate de mîinile care făureau oțelul!... Iar frunzele pădurilor și vuietul vîntului strecurau în inimi balada lui Iovan Iorgovan cel care a ucis, în vremi de legendă, balaurul care stăpînea munții cu mușcătura lui otrăvită și robise fata rătăcită în păduri:

Iovan Borgovan
Braț de buzdugan.
Sabia scotea,
In vînt o-nvîrtea,
Pe șarpe-l lovea,
Trupu-i zdrumica,
Dărabe-l făcea..

Balada lui Iovan Iorgovan a răsunat veacuri la rînd pe plaiurile Banatului. Pentru că balaurul continua să trăiască în alte ipostaze: de mare industriaș, de stăpîn de păduri și ocne de fier întinzîndu-și tentaculele înmînușate pretutindeni.

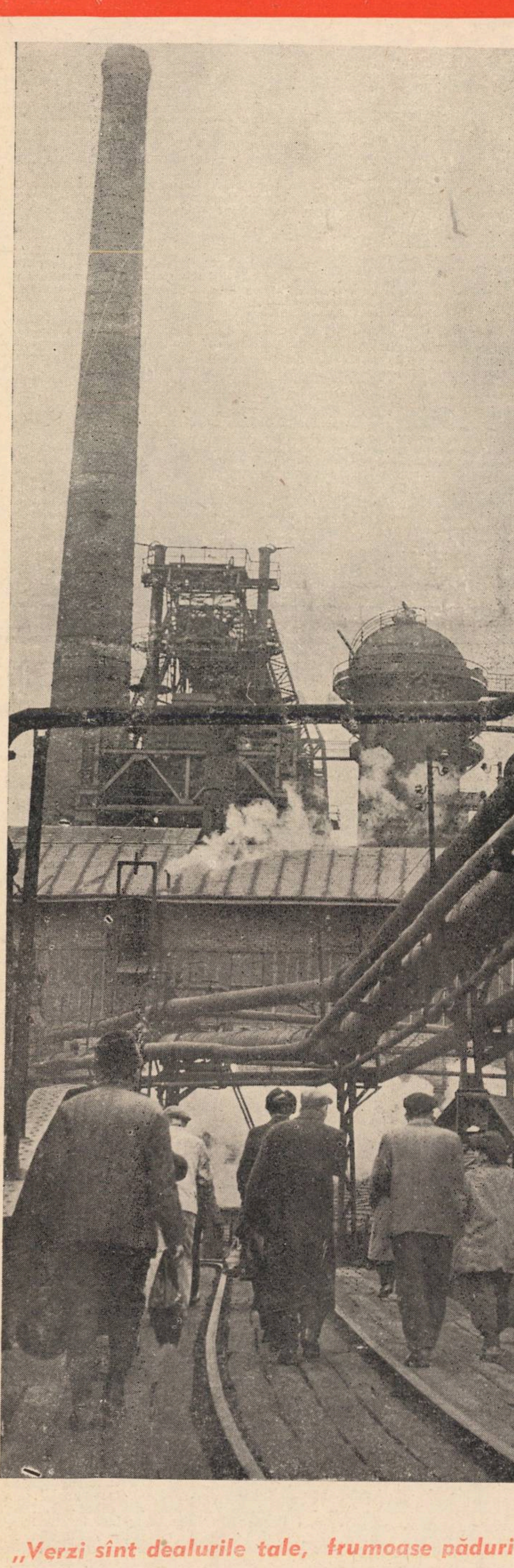

Dimineață reșițeană

Spune balada că de fapt — în bătălia cu Iovan Iorgovan — capul șarpelui a scăpat, s-a ascuns într-o peșteră rea slobozind de-acolo niște muște otrăvitoare care:

Mare rău făcea
Căci caii mușca,
Boii otrăvea,
Plugurile-oprea...

Numai că acum, balaurul schimbase „peștera rea" pe palate, iar „muștele" cu care împînzise țara erau îmbrăcate în uniformă de jandarmi și înarmate pînă-n dinți... Alți Iovan Iorgovani, cavaleri ai libertății, născuți din norod, s-au ridicat să cucerească bogățiile și pămînturile pentru cei mulți. Unii au căzut amestecîndu-și oasele cu cele ale luptătorilor din veac! Printre ei se numără conducătorul de partizani Ștefan Plavăț, ucis de fasciști în timpul celui de al doilea război mondial, și inimosul țăran Lazăr Cernescu — cel ce visa ogoarele fără hotare ale socialismului — omorît bestial în 1949 de niște rămășițe ale criminalei gărzi de fier...

Au căzut mulți, și mai mulți au putrezit în închisori, dar pămîntul acesta ca și întregul pămînt al țării, s-a smuls din lanțuri și și-a dezvelit brazdele și rănile să le pătrundă soarele, soarele acesta nou care înflorește caișii și coace grînele, care cheamă spre înălțimi furnalele Reșiței, care mîngîie smochinii de la Lovrin și arginteaza turlele Timișoarei... pe al cărei aeroport aterizează în clipa aceasta avionul nostru...

Orașul de pe Bega

Așezată în inima cîmpiei bănățene, străbătută de apele canalului Bega peste care se arcuiesc poduri de stiluri diferite, presărată cu nenumărate parcuri și grădini de flori, Timișoara este unul dintre cele mai vechi și cele mai frumoase orașe ale țării. Ingrămădeala arhitectonică, lupta sufocantă pentru fiecare metru pătrat de spațiu, urbanistica rigidă specifică marilor orașe, lipsesc aici. Timișoara e un oraș care face risipă de spațiu în avantajul parcurilor și straturilor de flori, în avantajul bulevardelor largi și al piețelor deschise, în avantajul perspectivei. Văzută din avion Timișoara dă impresia unei uriașe grădini presărate cu palate și biserici, nici decum a unui oraș presărat cu grădini. Străbătută cu piciorul sau vîslind pe Bega, Timișoara te cucerește cu aerul de prietenie, de familiaritate, care se degajă de pretutindeni. Te invită la fiecare pas să contemplezi un monument, să străbați aleile unui parc, să urmărești lunecarea unei ambarcațiuni pe Bega, să spui „servus" tuturor celor pe care îi întîlnești, după obiceiul localnicilor, și să te supui ritmului egal pe care îl are viața aici...

Poate că cel mai atrăgător sector al orașului este piața Operei. Două monumente de artă o domină: clădirea operei, monument istoric și, față în față cu ea, minunata construcție a catedralei ortodoxe. Perspectiva e tulburătoare. „Poarta" operei, sobră, severă, așteaptă parcă întoarcerea unor oștiri medievale, în timp ce turlele catedralei se proiectează pe fondul pur al cerului strălucindu-și în albastru argintăriile. Intre cele două monumente se întinde covorul policrom al unui uriaș spațiu de flori. De-o parte și de alta linii de tramvai și clădiri moderne, magazine, birouri, restaurante, cofetării.

Dacă adăugăm peisajului biserica veche cu turn turcesc din preajma Catedralei, precum și clădirile care păstrează încă ceva din specificul arhitecturii medievale, putem reconstitui în mare, frămîntata istorie a orașului.

Dar Timișoara nu se rezumă la atît. Orașul parcurilor și al florilor, al monumentelor de artă și al blocurilor moderne care îl înfrumusețează mereu, are un revers: cel industrial și cultural-științific. Există aici o puternică industrie metalurgică, electrotehnică, textilă, chimică, de materiale de construcții, de bunuri de larg consum.„Industria Metalurgică Bănățeană", „Tehnometal", „Electromotor", „Bumbacul", „Nikos Beloianis", „Ștefan Plavăț", „Solventul", „Ocsko Terezia", „Electro-Banat", iată cîteva dintre uzinele și fabricile care livrează zilnic produse de toate felurile și asigură existența a zeci de mii de muncitori...

Cele mai multe sînt creații ale regimului actual. Cele vechi au fost reamenajate și reutilate, modernizate.

Pentru continua dezvoltare a industriei din oraș și regiune, la Timișoara a luat ființă o Bază a Academiei R.P.R., bază în care activează cei mai de frunte profesori și cercetători ai Institutului Politehnic. Un însemnat număr de muncitori din fabricile și uzinele orașului au urmat sau urmează cursurile Politehnicii. Mulți ocupă astăzi posturi de răspundere. Numai la fabrica Electromotor există 17 ingineri proveniți din muncitori...

Cine coboară astăzi în cartierele muncitorești ale Timișoarei, printre care unele, ca Ronațul de pildă, s-au ridicat în anii noștri, își poate da seama pe viu ce înseamnă „salariul social". Blocurile muncitorești, străzile noi, cluburile, policlinicile, cinematografele, magazinele, autobuzele și tramvaiele care leagă cartierele de centru, sînt expresia palpabilă a acestui salariu în care se învestesc beneficiile de astăzi ale întreprinderilor și parte din bugetul statului. Salariul social se plătește în egală măsură tuturor și romînilor și maghiarilor și germanilor și sîrbilor, și funcționarilor și savanților și artiștilor și vatmanilor și măturătorilor de stradă. Acest salariu social a dat timișorenilor trei teatre: romîn, german și maghiar, operă, filarmonică de stat, ansamblu artistic sîrbesc, ziare în limba romînă, maghiară, germană și sîrbă, reviste literare, de asemeni, institute: politehnic, pedagogic, de medicină, de agronomie, studio regional de radio, școală specială de muzică, filiale ale uniunilor de scriitori, compozitori și artiști plastci și atîtea altele.

Adăugați la toate acestea și vrednicia bănățeanului care nu poate trăi fără să știe că „Tăt Bănatu-i fruncea!" și veți înțelege și mai bine cît s-a transformat Timișoara în ultimii unsprezece ani și cît de frenetică este viața ei...

Timișoara, orașul parcurilor și înfrățirii, orașul uzinelor fremătătoare și al poeticelor escapade nautice pe Bega, așezat în inima cîmpiei bănățene, este unul din cele mai fecunde izvoare de bogății ale țării...

Drumuri prin cîmpie

Drumuri prin cîmpia bănățeană, pe sub tei umbroși, printre ogoare fără margini, prin lumina generoasă a primăverii, cît de tulburătoare sînteți!... Drumuri spre șesurile Gătaiei, unde nu mai există pămînt sugrumat în haturi, drumuri spre vestitele podgorii de la Miniș, Mădărat, Bacova sau Teremia Mare, unde vinul se bea bătrînește din ulcele de lut, drumuri spre Lovrin unde freamătă livezile de smochini și unde citrușii năzuiesc să se îmbăștineze pe pămîntul nostru crescuți în grădini subterane, drumuri spre Sîn-Nicolaul Mare, ori spre Jimbolia, pe care dintre voi să drumețesc?... Toate duceți spre pîine și vin și inimă bună... Toate duceți spre pămînturi și oameni, spre sate cu sufletul larg și primitor...

...Drumurile toate mi-au întins mîinile să mă ia cu ele. Și am pornit într-o dimineață cu cer de peruzea. M-am urcat în cel dintîi tren ce pornea spre cîmpie: Timișoara-Cenad.

In tren am cunoscut un om, un bărbat voinic, spătos, cu un clop mărunt în vîrful unei clăi de păr negru, ca pana corbului.

— Incotro? am întrebat.

— La milionarii din Biled...

Am zîmbit încurcat. Nu știam: glumește sau vorbește serios.

— Dumneata rîzi, dar ei au și mașină la scară, pe crucea mea. Le dă mîna; au aproape trei milioane fond de bază... Te joci cu trei milioane?...

I-am mărturisit, nedumerit totuși, că nici prin cap nu-mi trece să mă joc cu trei milioane și omul a urmat:

— Știi dumneata că au scos 3500 kg. de porumb la hectar, că au 4 autocamioane, peste 700 de oi, 200 de porci, 3000 de ha. pămînt și acareturi gospodărești de nu le mai poți ține socoteala? Știi? Nu știi, dar eu știu...

— Și cine-s milionarii ăștia? am întrebat eu plin de curiozitate.

Omul m-a privit ciudat și-a izbucnit:

— Parcă ai trăi pe altă lume... Cine să fie? Oamenii din Biled, țărani ca mine...

Am dat din cap a înțelegere și omul s-a potolit.

— Eu nu-s din Biled, dar mă duc acolo cu un interes... Avem și noi colectivă în sat, da-i tînără și fără experiență... De aceea mă duc la Biled să văd ce și cum, să luăm învățătura... desluși omul, dîndu-și clopul mic cît un cuib, pe ceafă.

Discuția cu omul acela pornit în schimb de experiență, m-a făcut să iau hotărîrea de a poposi și eu în satul acela de milionari. Am încercat să mi-l închipui și nu știu de ce nu puteam vedea decît mașina aceea „de la scară" băgînd spaima în gîște și purceii de pe uliți.

Cînd am ajuns la Biled, tovarășul meu s-a făcut nevăzut. Eu am pornit-o spre centru tăind parcul pionierilor și ieșind în șoseaua principală. Și deodată mi s-a dezvăluit înaintea ochilor — un adevărat oraș cu clădiri masive, cu copaci pe marginea șoselei cu trotuare, cu o biserică impunătoare — ca o catedrală — în centru. Tot pe centru: restaurant, ofetărie, două școli — romînă și germană — cinematograf.

Pe marginea trotuarelor, piste pentru biciclete... Cred că n-am văzut în viața mea atîția bicicliști ca în Biled. Unii se duceau la cîmp alții după felurite treburi prin sat. Pînă și țîncii de-o șchioapă pedalau de zor pe triciclete pe sub coroanele bogate ale copacilor de pe marginile șoselii.

Mi-am amintit de tovarășul meu din tren: „Te joci cu trei milioane?"... Avea dreptate și de lucrul acesta mi-am dat mai bine seama cînd l-am întîlnit pe... președintele milionarilor, pe Savin Bec, un om bine legat, voinic și mustăcios. M-a primit în biroul său elegant de la „Administrația gospodăriei agricole colective" și mi-a istorisit:

— Ne-am înființat acum șapte ani... Aveam atunci fond de bază doar două sute și ceva de mii lei... In acești șapte ani însă, am atins aproape trei milioane... Nu vorbesc de valoarea averii noastre mobile și imobile... Ține seama că în acești șapte ani am și construit foarte mult și ne-am și mărit parcul zootehnic... Păi da, am clădit cinci hambare cinci pătule mari, trei maternități pentru scroafe, patru grajduri, remize, șere, cîte și mai cîte. Avem oi, păsări, vaci de rasă, un întreg complex de ateliere... Intr-un cuvînt, sîntem milionari... Ce vrei, anul trecut am ridicat valoarea zilei muncă la circa 10 kg. cereale pe zi, plus 12 lei bani gheață... N-am socotit aici legumele, zarzavaul, laptele, brînza și zahărul.

...Am ieșit apoi să văd gospodăria, cîmpul întins ca o apă verde, să văd covoarele tarlalelor de grîu și porumb, să văd ogoarele de sfeclă de zahăr și de tutun, crescînd sub soarele primăverii. Am trecut pe la grajduri, unde rumegau peste optzeci de vaci de rasă, pe la ocolul oilor, pe șantierul de construcție al gospodăriei unde se ridică niște noi remize și un turn de apă pentru aprovizionarea grajdurilor.

Mai tîrziu am ospețit-o pe brigadiera Bușa Elisabeta, cea care a numărat 418 zile muncă în anul precedent.

Bușa Elisabeta e o femeie destul de tînără și e șefa unei brigăzi legumicole. Gospodarii au ales-o și deputată în sfatul popular. Mă uit prin casă: e curată ca un pahar. Covoare pe jos, covoare pe pereți, sticlării, radio. Gazda e îmbrăcată într-un taior impecabil și o bluză albă de mătase. Mă servește cu dulceață și vin. Imi face o socoteală cît a cîștigat anul trecut. Mult, foarte mult.

— Ce-ați făcut cu produsele și cu banii? întreb din curiozitate.

Elisabeta Bușa zîmbește.

— De toate... Ne-am cumpărat și o motocicletă. Avem și eu și soțul meu pasiunea excursiilor.

Am plecat încercînd să-mi închipui cum va arăta Biledul mîine. Și-l vedeam oraș în toată firea.

In aceeași seară m-am întîlnit la restaurant cu fostul meu tovarăș de drum. Era trudit, prăfuit, dar vesel. Și-a tras scaunul mai aproape de mine și a scos din curea un carnețel și-un creion bont.

— Mi-am însemnat lucruri de preț... Păi ăștia-s agronomi în toată firea, nu țărani... Bine-am făcut venind aici. Ce știi dumneata, te pui cu milionarii? Auzi, cică au vîndut statului anul trecut 120 de tone de grîu, 250 tone porumb, 3500 tone de floarea soarelui, 100.000 litri de lapte... Anul ăsta cică or vinde și mai mult!...

A cerut un pahar de „vinars" și a început a-mi istorisi molcom:

— Avem și noi colectivă în sat... Și scîrțăie nu știu de ce. Acu, poate i-om da noi de beteșug... Am prins eu ceva învățătură de la ăștia de-aici... Ingăduie să ciocnesc pentru milionari.

Am ciocnit.

Tovarășul meu de drum și-a dat clopul cît un cuib pe ceafă și a bătut cu pumnul în masă:

— Musai să ne facem milionari și noi! Gata! Te pui cu milionarii?...

...Era în ajun de 1 Mai. In restaurantul în care ne aflam se făceau pregătiri pentru masa comună a gospodarilor de a doua zi. Cinci porci tăiați, un camion de butoaie de bere, curcani fripți, vin.

— Rămîneți la noi tovarăși, ne-a îmbiat președintele, venit să vadă cum merg pregătirile. Rămîneți să ciocnim un pahar împreună în cinstea viitorului.

...Am primit poftirea bucuroși, amîndoi. Păi cum? Te pui cu milionarii?!...

Muntele de marmoră

Urcăm spre Ruschița, un sat rătăcit undeva în munții Poiana Ruscă. Drum de munte, obositor, dar plin de inedit turistic. Văi și poeni, păduri de fagi și de carpeni urcă împreună cu noi spre Muntele de Marmoră. Denumirea are în ea ceva de basm, de ireal. Ceva tulburător ca o ispită. Imi vine greu s-o dezbrac de hiperbolă, s-o aduc la proporții reale, pentru că nici nu-mi pot închipui cum ar putea arăta acest munte de marmoră, iar peisagiul — piscuri și păduri, pîraie și poteci — nu-mi dă nici un semn. Abia cînd ajungem în sat descopăr cele dintîi indicii: satul e înflorit cu rondouri de marmoră, casele au trepte de marmoră, șoseaua e mărginită cu bucăți de marmoră, iar cărările pardosite cu zgură de marmoră...

Mai sus, pe creste, cariera. Muntele de Marmoră își desface aici cu generozitate sînul. O generozitate prefăcută. Drumul spre bogăția albă e adevărată bătălie, o încleștare aprigă, periculoasă. Muntele știe acest lucru. De aceea poate își deschide adîncurile rîzînd ironic de parcă ar zice: „Incercați, bieți muritori, încercați"...

De fiecare dată însă muntele se înșeală. Pietrarii, acești oameni cu un aer permanent de adîncă preocupare, știu să vorbească cu marmora. Știu să-i citească nervurile și undele albastre sau trandafirii, știu să se coboare în vasta aulă săpată în inima muntelui pînă la o adîncime de 120 de metri și știu să disloce blocuri albe pe care macaralele le scot la lumină ca dintr-o fîntînă fără fund.

Aici, în vasta aulă săpată în munte din pisc spre adîncuri, cu pereți ametitor de înalți, susținuți de colonade uriașe, cu terase în înălțime, cu cerul albastru deasupra, — smulgerea unui bloc de marmoră e o adevărată ofensivă. Niște mașini cu cinci dălți de oțel special taie în munte. In jurul lor pietrarii urmăresc încordați procesul. Marmora nu are voie să se știrbească, nu are voie să se disloce inegal, nu are voie să aibă spărturi sau crăpături. Odată smuls, blocul e purtat cu atenție spre cioplitori. Aceștia îi dau un profil cît mai armonios. Pe urmă macaralele îl trec prin zarea de aur de deasupra aulei și-l coboară la poalele carierei la niște mașini speciale de dimensionat, șlefuit și tăiat. Unele blocuri sînt despicate în plăci de către niște gatere ciudate.

De aici de lîngă mașinile acestea marmora își ia drumul spre atelierele sculptorilor, spre marile construcții, spre zările lumii. Marmora de Rușchița împreună cu mozaicurile venețiene și marmora granulată obținută din resturi și firimituri măcinate are faimă mondială. E cerută în Europa, în America, în Africa. In Italia exportăm cantități considerabile. Marmora roz, care se mai găsește doar în Portugalia, e cerută cu insistență de sculptorii de pretutindeni. Pe marmoră de Rușchița a sculptat marele Brîncuș, în marmoră de Rușchița a fost imortalizat chipul lui Petőffi la Budapesta.

Mă întrebam privind mîinile pietrarilor și cioplitorilor: Oare știu oamenii aceștia cîtă artă se încrustează pe blocurile, pe „placajele" pe care ei le smulg pămîntului și le trimit în zările lumii? Mă uitam cu cîtă abnegație, cu cît eroism și cu cîtă migală muncesc ei în inima muntelui și cu cîtă mîndrie mîngîie blocurile albe și trandafirii înaintea drumului lor în depărtări.

Nu m-am putut răbda să nu-l întreb pe unul dintre ei, pe un meșter bătrîn ca vremea.

— Păi cum să nu știm? Știm prea bine. De asta ne și străduim. Noi facem începutul...

David Lăpugean e pensionar de mulți ani, dar nu vrea să părăsească muntele de marmoră. Nu-l poate părăsi. S-a învățat să-și închipuie că în palmele lui se întîlnesc meridianele lumii și că în clipa cînd ele nu s-ar mai întîlni el n-ar mai însemna nimic...

Minunata poezie a creației își are unul din izvoare aici, la Ruschița, în mîinile bătrînului pietrar...

Cetatea de foc...

Am juns la Reșița noaptea, pe ploaie. Cînd am coborît din tren mi s-a arătat dintr-odată, arzînd puternic în văzduh, o flacără ca o torță uriașă olimpică, cu reflexe albăstrii. Flacăra ardea undeva deasupra orașului-uzină, sfichiuind întunericul și dînd străluciri ciudate boabelor de ploaie, de parcă acolo se nășteau și se sfărîmau curcubeele pămîntului...

— E flacăra de control a cuptoarelor, mi-a explicat cineva.

Un semn al arderii nepotolite și neîntrerupte al uriașelor focuri care nasc oțelul... O emblemă a cetății de foc... Acest nou nume de „Cetatea de foc" i l-au dat Reșiței poeții. Și Reșița și-l merită cu prisosință. Mi-am dat seama de asta a doua zi, cînd am ieșit să văd orașul, orașul care îmbrățișează uzina și se lasă, la rîndu-i, îmbrățișată de ea. Deși e un oraș modern, în care totul e calculat, prevăzut, în care străzile au ceva din forfota marilor orașe, iar oamenii se poartă îmbrăcați după ultimile jurnale de modă, Reșița are totuși ceva care-i îndreptățește botezul cu poeticul nume de „Cetatea de foc" — marea și eroica bătălie a oamenilor cu elementele, cu focul și oțelul. E o bătălie epopeică, neîntreruptă, care are o tradiție de sute de ani. Populația Reșiței numără peste 40.000 de locuitori. Jumătate muncesc în combinatul metalurgic. Cealaltă jumătate nu poate fi socotită în afara combinatului. O constituie soțiile, mamele, copiii, intelectualii, artiștii. Viața și ocupațiile lor se încadrează perfect în viața combinatului. Combinatul e prezent peste tot: în inima orașului, în instituțiile lui, în Teatrul de stat și-n Școala populară de muzică, pe terenul sportiv și-n visurile de dragoste ale fetelor. Insăși Casa de cultură e un combinat al artei populare în care se întîlnesc, obișnuit, oțelarii cu copiii lor, cu familiile lor, cu artiștii lor. Artiștii teatrului de stat, — majoritatea veniți din alte orașe — au devenit și ei cetățeni ai „Cetății de foc" s-au naturalizat în toată puterea cuvîntului. Succesele oțelarilor și turnătorilor îi umplu și pe ei de mîndrie, ca și pe toată lumea orașului, ca și cum și ei ar avea partea lor de contribuție în realizarea lor. Și, de fapt și-o au, așa cum toată lumea Reșiței și-o are...

Am intrat în oțelărie și m-a izbit dintr-odată vuietul uriașelor macarale și viscolul milioanelor de scîntei țîșnind din pîlniile de turnare a oțelului în forme. Cîteva clipe n-am putut vedea decît incandescența cuptoarelor și zborul greoi al oalelor de oțel fluid, prinse în ghiarele monștrilor de fier. Oamenii erau atît de mici, atît de neînsemnați, atît de umbriți de giganții care forfoteau rulînd pe niște șine suspendate, cu țipete stridente de clopot și scîrșnete înfundate, încît mi se părea că nu-i văd. Fluviul de oțel fierbinte curgea neîntrerupt, flăcările cuptoarelor dogoreau năpraznic, milioanele de scîntei scăpărau viscolind prin hala uriașă. Totul se supunea parcă unei puteri de titan nevăzut și neînduplecat.

Stăteam înmărmurit în fața acestei uriașe deslănțuiri de forțe și elemente, îngrămădite acolo în hala aceea înaltă și puse să se încaiere, să se bată pentru a se distruge și a se transforma în folosul oamenilor, cînd în preajma cuptoarelor răsună un glas puternic:

— A cincisprezecea mie!...

A fost un strigăt care a dominat pentru cîteva clipe zgomotul infernal al halei. Un strigăt care a făcut ca în întreaga hală să izbucnească după aceea urale și fluturări de șepci. Și oamenii, oamenii aceia mărunți și neînsemnați, s-au desprins de lîngă linguriere și vagonete, au sărit din cabinele macaralelor revărsîndu-se ca un flux spre platoul cuptoarelor.

— A cincisprezecea mie de tone peste plan în întrecerea cu Hunedoara! mi-a strigat la ureche inginerul, un tînăr mărunt și subtiratic.

O victorie a Reșiței întregi, o victorie a industriei siderurgice. In numai cîteva clipe, pe platoul cuptoarelor s-a înălțat un steag, în numai cîteva clipe pe platoul cuptoarelor s-au ivit flori... Și-n numai cîteva clipe Reșița întreagă știa vestea și arbora și ea steaguri, în vreme ce o fată în salopetă scria pe panoul de onoare numele fruntașilor: Adam Jemănaru, prim topitor; Iosif Focht, prim topitor; Vasile Mocea, prim topitor; Matei Stubuca, prim maistru, Ion Bodescu, prim topitor, Ion Mașca, Gheorghe Prundeanu.

In clipele acelea, oamenii oțelăriei mi-au apărut dintr-o dată în toată splendoarea lor eroică, stăpînind și strunind uriașa bătălie a elementelor. M-am uitat în sus, la plafonul halei și am văzut alți oameni muncind deasupra cuptoarelor și a macaralelor să ridice mai sus, pe schelele de oțel, acoperișul. Erau constructorii chemați să lărgească și să înalțe Cetatea de foc, s-o facă mai puternică, mai maiestoasă... Careva dintre ei a strigat către cuptorari:

— Sînteți buni de cinste!

— Sîntem...

...Am ieșit din oțelărie însoțit de Constantin Untan, fost oțelar, astăzi activist sindical. Am pornit să ne plimbăm, să schimbăm impresii, gînduri. Constantin Untan mi-a mărturisit că ar vrea să se facă gazetar, că-i place nespus meseria aceasta.

— Aș vrea să scriu despre Reșița, care se dezvoltă mereu. E greu să-ți închipui vre-o construcție mare din țară fără aportul Reșiței...

...Intr-adevăr, a scrie despre Reșița e o treabă minunată. „Cetatea de foc" care împlinește curînd 200 de ani este al doilea mare centru siderurgic al țării, după Hunedoara.

An de an Reșița crește, se lărgește, se modernizează. Noi secții și mașini intră în funcțiune, noi cartiere, „noi orașe" cum li se spune, se ridică pe locurile virane.

Viitorul gazetar, Constantin Untan, m-a dus apoi în Lunca Pomosului, hăt la vale pe apa Bîrzavei. Am călătorit cu unul din zecile de autobuze elegante care străbat zilnic Reșița de la un capăt la altul. Aici, în fosta Luncă, se ridică astăzi un oraș nou. Un oraș cu zeci de blocuri, cu străzi largi asfaltate, un oraș modern. Blocurile sînt locuite de oțelari, de turnători, de laminoriști, de electricieni, de mecanici, de ingineri, de funcționari. Un oraș care s-a ridicat în cîțiva ani și care se mărește mereu. Un oraș care a alungat vînturile și pustiurile unei lunci și le-a înlocuit cu clădiri maiestoase, cu oameni, cu copii și lumini. Un oraș pe care oțelarii l-au visat, dar nu i-au putut avea altădată. Acum însă îl au. Un vis împlinit, dar și o răsplată...

Ne-am plimbat pe străzile largi, simetrice, printre copiii și tinerii ieșiți să se plimbe. Se înserase. Luna întîrzia undeva în munți. In schimb, peste Cetatea de foc ardea flacăra aceea cu reflexe albăstrii.

Povestea Bîrzavei

Bîrzava taie în două Cetatea de foc... Țîșnită de undeva dintre ceruri albastre și culmi verzi, trece pe sub flamurile de fum ale Reșiței, pe lîngă Bocșa Romînă și se lasă apoi domolită în șesurile Gătaiei, dînd peisajului industrial o notă de inedită poezie campestră. Dar Bîrzava prezintă și altceva decît un element al peisajului. Apele ei prezintă o forță și acest lucru n-a fost neglijat. Bîrzava colaborează cu oamenii „Cetății de foc" în bătălia pentru oțel și fontă. Bîrzava are, deci, ca și „Cetatea de foc", povestea ei... Am aflat-o de la inginerul Andrei Mălăiescu, șeful secției hidrotehnice a Combinatului metalurgic. E un om scund, dar bine legat, comunicativ, jovial. Se pare că cea mai mare pasiune a sa este aceea de a descrie, cu hărți, cu planuri directoare, cu schițe făcute la moment drumul și povestea Bîrzavei.

— De treizeci de ani mă muncesc cu ea. Am nevoie de 1700 litri pe secundă de la ea pentru nevoile uzinei: alimentări de cazane, răciri de cazane energie electrică și apă potabilă. Așa că vă dați seama cît de prețioasă ne este această zburdalnică și capricioasă Bîrzavă.

— Și ați reușit s-o... convingeți?

Inginerul Mălăiescu rîde:

— Desigur. Am adus în albia ei toate izvoarele, toate pîraiele! Am captat pentru ea Neva și Timișul, printr-un sistem de canale, i-am schimbat cursul, am construit tunele și conducte, baraje de acumulare, mărindu-i mereu debitul. Și i-am dat și de lucru pe parcurs: să pună în mișcare două centrale electrice: la Văliug și la Grebla, care ne furnizează curentul electric.

Am fost în susul Bîrzavei a doua zi, să-i văd vadurile noi de beton, întreaga rețea de 80 canale, conductele forțate, castelele de apă, căderile de la Văliug care mișcă turbinele Francis și cele Pelton, bazele, apoi stațiile de pompare și distilare de la Reșița, labirintele care o duc la furnale și cazane cu foșnet de valuri năvalnice și furioase.

Pe Bîrzava, devenită un vrednic tovarăș de muncă al oamenilor locului, o găsești muncind pretutindeni: la furnale, dar și la fabrica de motoare electrice; la cazane, dar și la fabrica de locomotive, bricheți, poduri... Sus spre izvoare, cresc în apele ei păstrăvi, iar la Bocșa Mică o turbină, o fabrică de cherestea și una de gudron. Mai la vale, în șesurile Gătaiei, udă ogoarele de grîu și porumb. Și pe deasupra, canalizează „Cetatea de foc" și alte așezări turnîndu-și argintul în pahare de cristal...

...De treizeci de ani Bîrzava „muncește" la porunca omului. De treizeci de ani Bîrzava a intrat în istoria „Cetății de foc", alături de atîtea generații de oțelari, — iar de zece ani Bîrzava se străduiește să țină pas cu dezvoltarea marelui combinat care-i cere tot mai mult, tot mai mult.

Epilog

Dintre toate regiunile țării, Banatul are cea mai eterogenă populație. Trăiesc aci romîni, maghiari, sîrbi, germani, bulgari, evrei, fiecare cu tradițiile lor, cu obiceiurile lor, cu limba lor. Lumea satelor e un adevărat mozaic de stiluri arhitecturale, costume, de temperamente. Alături de pitoreasca risipire de văi și livezi a satului romînesc, geometrica și sobra așezare a satului german, ori cea severă, interiorizată a gospodăriei maghiare.

Petrecerile duminicale sau serbările de recoltă întîlnesc strălucirea bogată a costumului romînesc, cu cizma cu carîmbi creți a ungurului și fusta largă a unguroaicei, cu salbele și panglicile multicolore ale sîrboaicei și bulgăroaicei și cu pantalonii strîmți și cămașa albă a germanului.

Există în viața acestor oameni deosebiri destule. Fiecare naționalitate are școlile ei, cămine culturale, ziarele și revistele ei, bisericile și obiceiurile ei. Și totuși între ele există astăzi o comuniune de interese, de vederi, există o indestructibilă prietenie. Felurile de viață se amestecă și se influențează reciproc. Toți laolaltă, oamenii aceștia au pornit asaltul de cucerire al viitorului. O fi el Banatul „fruncea", dar asta încă nu e de ajuns. Bătălia pentru socialism continuă. Țăranii vor să smulgă pămîntului mai mult grîu, mai mult rod, vor să trăiască și mai bine, de aceea luptă pentru colectivizarea întregei regiuni. Industria se lărgește, se dezvoltă mereu, vestind noi și noi succese: la Arad, important centru al industriei textile și de vagoane, se fabrică mașini unelte tot mai moderne, la Bocșa Romînă, mașini agricole, la Timișoara motoare electrice, Caransebeșul a pornit și el pe drumul industrializării. Lugojul, bătrînul leagăn al muzicii corale romînești, a devenit prin înființarea școlii populare de artă și a corului „Ion Vidu" o pepinieră de talente muzicale, coregrafice, pentru teatrele de operă din țară, și mai ales pentru opera din Timișoara.

Dezvoltîndu-și spiritul creator, exercitîndu-și din plin dreptul de conducere a treburilor obștești, oamenii aceștia construiesc mereu, cu sete, cu hotărîre, cu abnegație.

Nenumărate construcții noi, în care se cuprind locuințe individuale, blocuri muncitorești, instituții de cultură, baze sportive, se dezbracă zilnic de schele și mortar. Geologii sondează pămîntul în căutarea de noi comori, minerii și oțelarii sărbătoresc zilnic noi izbînzi. Toate acestea nu se fac însă la semnul unei baghete magice, ci printr-o muncă îndîrjită și clocotitoare care poartă pecetea eroismului colectiv. O nețărmurită dragoste de pămînt și o nestăvilită sete de mai bine îi însuflețește pe oameni. Gîndul că uzinele lor, fabricile lor nu produc — așa cum produceau acum douăzeci de ani — armament și muniții, ci mașini și unelte pașnice, le dă încredere, putere și avînt!...

...Este acest pămînt al Banatului un leagăn al frumuseților și cîntecului... Vechi castele și biserici dăinuie pe plaiurile sale. Castelul Huniazilor, castelul Nako, biserica din Ofsenița, cetatea și castelul Bohuși de la Siria, Săvîrșinul, vorbesc veacurilor despre munca și suferințele oamenilor săi. Dar vorbesc și despre bucuriile lor... Astăzi toate le aparțin.

Sarea — vinul — și frumusețile Săvîrșinului care erau cîndva ale regelui sînt ale lor... A lor e vila Klause — de pe apa Bîrzavei, ale lor sînt minunatele peșteri din Caraș și piscurile Semenicului cu splendidele lui cabane turistice, a lor bogăția apelor Dunării pornind de la Baziaș, ale lor sînt Ocnele de Fier și minunatele locuri de odihnă și tămăduire Herculane și Mehadia, ale lor întinsele pămînturi robite cîndva de grofi și nemeși!

Răsună pămîntul Banatului de cîntece! De la Lugoj, de la Chizătău, unde corul plugarilor a împlinit 100 de ani, pînă în buza Dunării și piscurile Zărandului, sute de mii de oameni cîntă. Sute de coruri conduse de dirijori țărani ca Sepi Ion de la Bodo sau Moise Dumitru de la Gruni ridică imn de slavă libertății și luminii, alături de vechi formații ca cea din Lugoj — corul „Ion Vidu" — condus, pe vremuri de Ion Vidu, iar azi de inimosul profesor și compozitor Dumitru Stan.

Leagăn al muzicii corale romînești, Banatul a dat vrăjitori ai cîntecului ca Ion Vidu, Tiberiu Brediceanu, Sabin Drăgoi, Filaret Barbu. Pe meleagurile sale s-a născut Bela Bartok.

Fii ai săi sînt icarul Traian Vuia și marele poet Lenau. Ai săi sînt Victor Vlad de la Marina, șugubăț poet în grai bănățean și sculptorul în viață Romulus Ladea...

Pămînt al Banatului, pun urechea pe iarba ta, pe piscurile tale, pe ogoarele tale înfrățite și-ți aud inima bătînd... Bate puternic, viu, cum bat inimile oamenilor care-și cioplesc fericirea...

Partidul a descătușat energia oamenilor tăi, i-a dat sens și perspectivă; Partidul este marele arhitect, marele creator al grandioaselor dimensiuni ale viitorului; Partidul a făgăduit și făgăduiește energia, talentul și setea de frumos și util a oamenilor tăi, pe calea creației socialiste.

Mai sînt multe de făcut în orașele și satele tale. Inginerii nu prididesc cu proiectele, deputații, muncitorii, țăranii și intelectualii, străbat drumurile să afle și să-și însemne dorințele și nevoile oamenilor spre a le preface în fapte. Mai sînt de ridicat blocuri și instituții, mai sînt de tăiat drumuri și de asfaltat șosele, mai sînt de arcuit poduri peste ape, mai sînt de desțelenit și de unit pămînturi și conștiințe. Bogății necunoscute își dorm somnul geologic; rîuri își mînă apele la vale așteptîndu-și ziua revărsării peste șesuri în sisteme de irigații.

Reșița și Aradul cer spațiu, cer lărgime să-și înmulțească furnalele și coșurile; copiii cer mai multe grădini și parcuri, mai multe creșe și școli...

Iți aud, pămînt al Banatului, inima bătînd. Bate puternic, viu, cu nestăvilită încredere în marele freamăt al creației!...

Dragoș VICOL

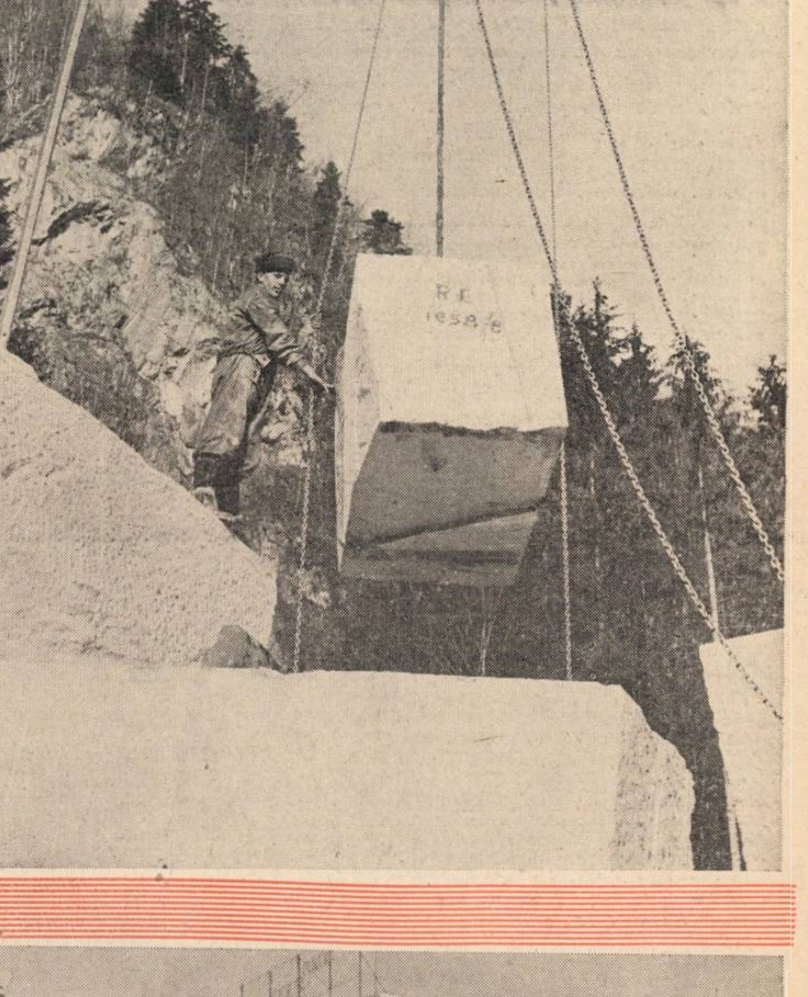

Rușchița... Blocul de marmoră a fost zmuls adîncurilor. Curînd va trece la mașinile care-i vor da dimensiuni și-l vor șlefui...

Și clădirea Operei de Stat din Timișoara a căpătat, în anii noștri, un profil nou...

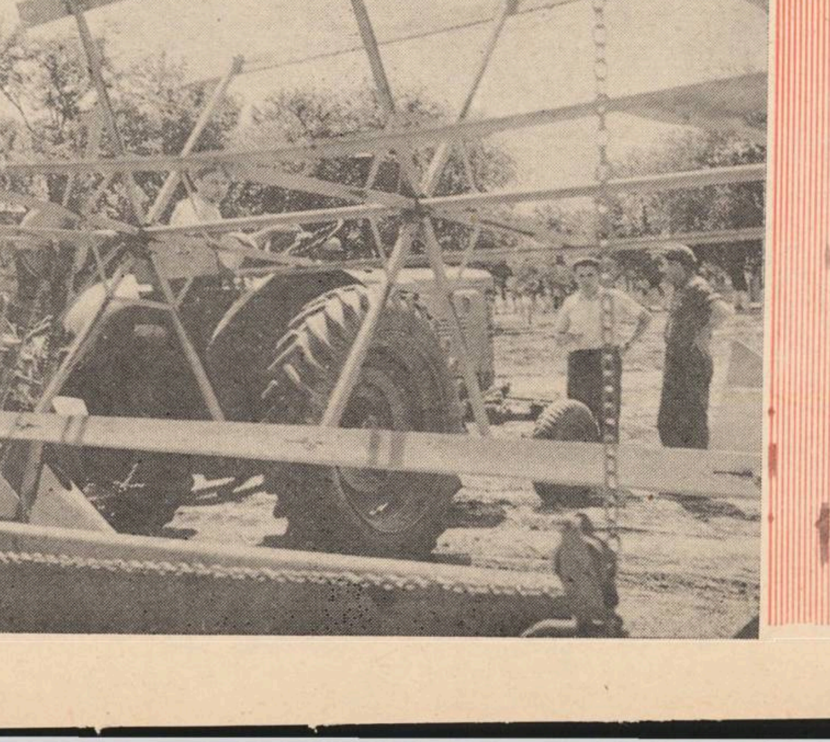

La G.A.S. Șandra, raionul Sinicolaul Mare, mecanizatorii își pregătesc din timp mașinile pentru noua recoltă.

„Verzi sînt dealurile tale, frumoase pădurile și dumbrăvile spînzurate de coastele dealurilor, limpede și senin ceriul tău. Munții se înalță trufași în văzduh; rîurile ca brîie pestrițe ocolesc cîmpurile..."

ALECU RUSSO: Cîntarea Romîniei.

Traduceri din Creangă

Fişa traducerilor din opera lui Ion Creangă, adaosă considerabil prin acţiunea regimului de democraţie populară, este impunătoare.

Numai pînă în 1950, se tradusese în germană Harap Alb *(1910, trad. prof. dr. G. Weigand), în engleză* Moş Nichifor Coţcarul *(1921 trad. Lucy Byng), din nou în germană* Capra cu trei iezi *(1928, trad. Anita Dimo-Pavelescu), din nou în engleză* Amintiri din copilărie *(1930, trad. Lucy Byng), în franceză* Poveşti *(1931, trad. Stanciu Stoian şi Ode de Chateauvieux), în italiană* Amintiri din copilărie *(1932, trad. A. Silvestri-Georgi), în polonă* Poveşti *(1933, trad. Konstancya Mayzlowna), în portugheză* Amintiri din copilărie *(1947, trad. Victor Buescu şi Antonio R. Marsinho) şi din nou în franceză* Amintiri din copilărie *(1947, trad. Ives Auger).*

După 1950 intervine acţiunea sistematică a statului nostru democrat-popular, opera lui Creangă traducîndu-se în toate limbile popoarelor prietene şi înconjurătoare. Dintre limbile europene se are în vedere încă odată franceza cu Opere alese *(1955, trad. Elena Vianu) şi, cum comunică o informaţie în ultimele săptămîni, Creangă se şi află tradus chiar în Orientul cel mai depărtat pentru vietnamezi, coreeni şi mongoli. Iar, în afară de aceasta, o iniţiativă particulară se semnalează încă o dată în italiană cu* Poveşti *(1955, trad. Anna Colombo).*

E sigur dar că nici un alt scriitor romîn n-a atins cu opera lui puncte geografice mai exterioare. Scriitor de o particularitate ca şi intransmisibilă faţă de ceea ce se înţelegea cam în grabă prin „literatură universală", succesul lui de audienţă la englezi, italieni, mongoli şi vietnamezi putea fi socotit ca imposbil. Şi totuşi adevărul este altul şi chiar cel contrar. Căci, deşi scriitor romîn şi se poate adăuga în chip semnificativ spre a i se vedea mai bine orientarea, scriitor moldovean, nemţean şi humuleştean, scriitor deci de un localism presupus ca aproape izolator, Creangă e citit azi pretutindeni, după cum ni se afirmă, cu cea mai spontană participare. Lui însuşi situaţia aceasta, dacă i-ar fi putut trece cîndva prin minte, i s-ar fi părut glumeaţă.

Cultivînd un localism ca şi absolut, prin care totuşi a ajuns să se înscrie în universal, Ion Creangă închipuie tipul de scriitor opus acelora, care speră o glorie mai largă prin adoptarea unei limbi de circulaţie internaţională. Experienţa s-a făcut şi rezultatele se cunosc. Nici D'Annunzio, nici Rilke şi nici, de la noi, Macedonski nu s-au afirmat ca scriitori mari decît în limba maternă şi nu în cea franceză pe care au adoptat-o temporar. Cazul lui Creangă ne învaţă că efectul literar în străinătate se obţine prin altceva decît prin exprimarea proprie în limbile respective, sau într-o limbă mai cunoscută acolo. Scriitorul a răspuns la antipozi prin vatra părintească.

Chiar particularităţile lui linguistice, alături de interesul acelora de ordinul pitorescului, au fost, credem, tot atît de decisive în succesul literaturii sale. Materiale etnologice, interesante numai ca atare, se găsesc în orice colecţie de folclor; ceea ce cititorul de oriunde găseşte numai în Creangă este o identitate de scriitor formată mai cu seamă din valori stilistice.

In adevăr nimeni ca el n-a stilizat mai efectual oralitatea complexă, de tip rapsodic, a poveştilor populare; în stilul nici unui alt scriitor (în afară de poate al lui Caragiale, aplicat însă altui fond omenesc) nu există dublul plan, scriptic şi în acelaşi timp vocal, care de cele mai multe ori, prin divergenţă dusă pînă la contrastul antifrazei, creează un fel de metaforă a umorului, specifică lui Creangă. Scriitor şi actor totodată, fraza lui e bine înţeles scrisă, dar este mai ales jucată vocal pe un registru de intonaţii, în cuprinsul căruia cuvintele pot căpăta chiar sensuri contrare. Ca în limbile extrem orientale unde cuvintele au atîtea înţelesuri cîţi moduli de intonaţie li se aplică, glasul povestaşului moldovan e plin de asemenea „semanteme" (cum le spun lingviştii) nescriptice şi ele singure îi susţin identitatea. Iar excelenţa traducerilor se asigură numai prin punerea lor în vedere. Nu putem zice că traducerile de pînă acum, cîte cunoaştem, n-au ţinut seama de mai toate formele oralităţii lui Creangă. E dintr-odată remarcabil că traducerile Elena Vianu şi Anna Colombo modelează în material lingvistic, respectiv francez şi italian, cu toată dexteritatea acel stil gratuit sporovăitor, dezvoltat din firea „vorbelor de clacă". Numai în această direcţie i se află lui Creangă specificitatea şi adîncimea.

Altfel un element de oralitate cu semnificaţii profunde, neurmărit îndeajuns de traducători, ni se pare felul scriitorului de a-şi împăna povestirile cu zicale. Nu e vorba de proverbele înseşi, ci de formula cu care sînt introduse. Creangă zice, de exemplu: „Vorba ceea: sînt cinci degete la o mînă şi nici unul nu seamănă cu altul" *sau* „vorba ceea: fiecare pasăre pe limba ei piere" *sau* „vorba ceea: mai aproape sînt dinţii decît părinţii" *sau mereu* „vorba ceea: zidurile au urechi..." *Chiar dacă, rareori, modifică într-un fel oarecare formula de introducere, cuvîntul* „vorbă" *apare de cele mai multe ori ca o constantă plină de semnificaţie, ceea ce îi dă caracterul ei adevărat de precipitat verbal al unei filozofii a vieţii.*

Dicţionarele în privinţa aceasta sînt de puţin ajutor. După Tiktin „vorbă" *are trei grupe de înţelesuri: 1.* „Reden, Rede, Gerede, Gesprăch. *2.* Wort. *3.* Sprichwort", *iar după* Dicţionarul Limbii Romîne Literare contemporane *(4 vol.) ca şi după recentisimul* Dicţionarul Limbii Romîne Moderne *(1 vol.) unsprezece:* „*1.* Cuvînt. *2.* Spusă, zisă. *3.* Vorbire: expunere, istorisire. *4.* Convorbire, conversaţie, discuţie, taifas; neînţelegere, sfadă, ceartă. *5.* Mod, fel de a vorbi, *6.* Zicală, zicătoare, proverb, expresie. *7.* Sfat, învăţătură, îndemn, poruncă, părere, convingere, hotărîre. *8.* Făgăduială, promisiune, angajament, cuvînt dat. *9. (mai ales în construcţie cu verbele „a fi", „a avea").* Tocmeală, tîrguială, înţelegere, învoială, *10.* Zvon; veste, ştire, informaţie, bîrfeală, clevetire, calomnie. *11.* Grai, limbă". *Intr-adevăr,* „vorba ceea" *ca expresie şi rost se menţionează la o anumită grupă de sensuri. Dar în discuţie este acel sens al ei, care a şi dat naştere altei expresii şi anume* „povestea vorbei", *unde* „vorbă" *nu însemnează numai* „zicală, zicătoare, proverb, expresie", *ci oarecum totalitatea proverbelor.*

Lipseşte din dicţionare, cu alte cuvinte, tocmai valoarea stilistică pe care „vorbă" *o dobîndeşte prin constanţa cu care Creangă o repetă.*

Iar cînd traducătorii dau formulei orale de introducere a proverbelor echivalenţe variate ca: „Ein Sprichwort sagt", „nach einem alten Spruch haben", „ein Spruch sagt", „du kennst ja jenen Spruch *(trad. Anita Dimo-Pavelescu) sau* „Ben dice il proverbio", „ma c'e un vecchio detto", „ha ragione il proverbio", „sapete che come si dice", „come dice il proverbio" *(trad. A. Silvestri-Giorgi) sau* „As the proverb says", „as the sayng goes", „the proverb says", „we qouted the sayng', „as the proverb runs", „as the sayng has is", „but a proverb says", *sau în sfîrşit* „on a beau dire", „comme on dit", „comme on le dit", „ne connais-tu pas le diction", „on le dit bien", „comme qui dirait", „vous connsissez le dicton", „vous connaissez sans doute le dicton" *(trad. Elena Vianu), cînd traducătorii, zicem variază atît de jucăuş formula de introducere, se pierde fără îndoială valoarea repetării ei* ne varietur.

Stereotipia în cazul de faţă, departe de a fi un neajuns, cum probabil vor fi socotit traducătorii, se electrizează în cele din urmă cu o putere de sugestie esenţială operei lui Creangă; prin fixitate ea dă indicaţia profundă a unei doctrine imuabile, deşi orală, la care povestitorul se referă continuu ca să se autorizeze continuu. Experienţa milenară a poporului e un corpus de înţelepciune şi cînd Creangă, prin zicale sau unele expresii idiomatice, se autorizează de la acest corpus ca de la o realitate supra-individuală, el face un act de modestie clasică. Conştiinţa unui clasicism folcloric (tot atît de real în tipicitatea lui ca şi clasicismul cult) ni se comunică prin „vorba ceea" mai înainte de a lua cunoştinţă de situaţia întîmplătoare care o reclamă ca să se „legalizeze".

Este adevărat că primul traducător italian, Silvestri-Giorgi, variază mai puţin decît alţii formula în discuţie. Realizînd într-o măsură stereotipia necesară prin „dice il proverbio" *sau* „ben dice" *(dice bene)* il proverbio", *el se sprijină în adevăr pe un singur cuvînt; dar are cuvîntul* „proverb" *în orice unitate frazeologică ar fi cuprins energia de sens şi deci valoarea stilistică din* „vorba ceea"? *Ar trebui pentru aceasta o echivalenţă strict orală şi în acelaşi timp un climat cultural de oralitate cum în occidentul european e greu de găsit. Presupunem de aceea că traducerea lui Creangă e poate mai înlesnită în limbile de cultură scriptică mai recentă şi rămîne spre paguba noastră că nu putem cunoaşte direct asemenea traduceri.*

Vladimir STREINU

DIN TRADIŢIILE LITERATURII NOASTRE REALIST-SOCIALISTE

ERA NOUA

I.

Numai trei numere au apărut din *Era nouă*, una dintre publicaţiile legale pe care *„Partidul reuşeşte să* (le) *editeze la Bucureşti"* [1]), în 1936: trei numere, alcătuind în total un volum de vreo patru sute de pagini. Dar această revistă, care a vieţuit doar din februarie pînă în aprilie 1936, lasă o impresie de soliditate, cum n-am încercat la lectura multor periodice; şi căutîndu-i analogii în trecut, te simţi îndreptăţit să te opreşti asupra celei mai ilustre şi mai bogate în ani din cîte publicaţii de spirit materialist au fost cîndva la noi: asupra *Contemporanului* de la 1881. Apropierea pare, de bună seamă excesivă, dacă ne gîndim la ecoul pe care, în răstimpul sourt al existenţei ei, l-a putut avea revista. Dar s-a desfăşurat acolo, în paginile *Erei noi*, un efort de cultură a cărui semnificaţie şi energie se impun categoric. Un efort de-a integra datele cunoaşterii şi ale reflecţiei în perspectiva coherentă a unei vaste unităţi; de a gîndi solidar aspectele realului, fragmentele care se ţin unul de altul, precum feliile unui fruct imens. Vechea revistă ieşană, *Contemporanul*, îşi propunea să difuzeze achiziţii cît mai variate ale ştiinţei moderne, unele de un interes teoretic major, altele de o utilitate practică imediată; să arate publicului *„cum priveşte ştiinţa contemporană lumea"*; şi cine străbate paginile ei face o adevărată excursie enciclopedică: *Ce ştim despre lume, De unde vine grindina?, Originea fiinţelor vieţuitoare, Despre bacilul Koch* etc. Date de cultură culese din osebite domenii aduce şi *Era nouă*; şi citează fapte ştiinţifice neîndoielnice. Insă mai mult decît un gînd informativ, descoperi aici necontenit gestul unei sinteze: voinţa de a face demonstraţia unei metode şi a unei concepţii. Nu mai e vorba, simplu, precum se întîmpla în anii 1881—1891, de a vesteji obscurantismul, de a convinge publicul să asculte glasul autorizat al ştiinţei şi de a-l familiariza cu rezultatele cercetării ştiinţifice; ci e vorba de a arăta că în secolul nostru o asemenea cercetare a lumii nu poate fi deplin fructuoasă, decît dacă se sprijină *„pe baza largă a materialismului dialectic"*. Formularea aceasta, prinsă între semnele citării, am extras-o din declaraţia-program a *Erei noi;* din scurtul *Cuvînt înainte* sub care citim — singura dată cînd însoţeşte vreun material al revistei — numele lui N. D. Cocea, gazetarul curajos care-şi asumase răspunderea legală a publicaţiei, figurînd pe frontispiciul ei ca director. *„Ne luăm sarcina să tratăm în mod ştiinţific — pe baza largă a materialismului dialectic — toate problemele ideologice ale vremii noastre"*. E un angajament explicit, pe care revista l-a avut mereu în faţă.

Virtuţile unei metode de cunoaştere se cer probate în practica însăşi a explicaţiei. Acest lucru, l-a încercat *Era nouă:* să înfăţişeze materialismul dialectic nu în ordinea unui curs sistematic, ci în concretul existenţei lui; să-l arate oarecum *în acţiune*. De aceea, în revistă nu precumpăneau articolele de speculaţie generală; dimpotrivă, mult mai numeroase erau paginile cu un caracter mai special, acelea de pildă închinate unor analize economice: *Rentabilitatea în agricultură, Situaţia economică a Germaniei la începutul anului 1936, Aspecte din agricultura românească.* Sînt studii gîndite cu rigoare, crescute din examenul atent al statisticilor; dar nu par niciodată răzleţe de miezul teoretic al revistei. Cei care scriau aici ştiau să preţuiască deschis, acolo unde o aflau, documentarea sîrguincioasă; dar ştiau de asemenea să arate că adunarea de material ştiinţific nu trebuie să fie *„un scop în sine"*; aşa cum era, de pildă, pentru sociologii care, la noi, urmau direcţiile profesorului D. Gusti. Insuficienţa fundamentală a unei astfel orientări pozitiviste e criticată cu limpezime, în numărul 2 al revistei, într-un articol de Şt. Voicu. Se semnalează acolo însemnătatea monografiilor întreprinse de Institutul Sociologic Romîn. Dar li se atrage lucid atenţia cercetătorilor că mişcarea de monografie sociologică ascunde în ea o abdicare pernicioasă: *„pentru sociologia noastră oficială, (...) această mişcare reprezintă în fapt retragerea din centrul terenului larg al sociologiei, renunţarea de a cerceta cauzele adînci ale dezvoltării şi schimbărilor realităţilor sociale româneşti, ca şi mărturisirea incapacităţii de a explica legile fundamentale de evoluţie ale acestor realităţi"*. De ce? Pentru că *„ştiinţele sociale îşi au rădăcina în viaţa socială şi au inevitabil un caracter de clasă"*. Iar realităţile pe care le relevă investigaţia conştiincioasă a sociologului *„sînt în conflict cu interesele claselor conducătoare"*. De aceea, şcoala gustiană se eschivează de la obligaţia unei interpretări cuprinzătoare a materialului documentar. De aceea, *„rupe cercetările monografice de întreg complexul vieţii sociale româneşti"*. Ea *„refuză să mai gîndească, de teamă că cercetarea realităţilor o va sili să gîndească dialectic"*. E aici, indicată sigur, raţiunea pentru care o anume ştiinţă îşi interzice a respira în orizonturi larg teoretice: acea ştiinţă care crede, aşa cum declara la noi sociologul Traian Herseni, că *„filozofia (...) îi poartă nenoroc"*; nevăzînd că ceea ce îi poartă nenoroc este servitutea sa faţă de lumea vechiului; că, pentru a dobîndi întîlesul lor întreg, faptele înseşi cer să fie prinse în reţeaua reflexiunii filozofice.

Faptele, din care *Era nouă* nu pierdea prilejul să extragă o lecţie *politică* totdeauna netă, totdeauna dreaptă. Ea declarase la apariţie — şi nici n-ar fi putut face altfel — că nu va fi *„un nou organ de luptă politică"*; ci *„o publicaţie de analiză şi sinteză ştiinţifică, în domeniul economic, filozofic, social şi cultural..."* Dar acest profil respectabil, pe care revista şi la hotărît dintru început, nu implica sacrificiul atitudinii combative. Dimpotrivă, tocmai fiindcă se rezema pe un aparat temeinic de fapte, adevărul luptei de clasă se rostea aici mai răspicat, mai convingător. Ţîşnea cîteodată, din certitudinile analizei ştiinţifice, cu impetuozitatea unor formule de manifest. Să citim de pildă, în numărul 2 al revistei, aceste fraze dintr-un articol tratînd despre „structura proprietăţii agricole a ţării noastre" în 1936: un articol al lui Mircea Bălănescu, bizuit chiar pe mărturiile, pătrunzător interpretate, ale recensămîntului oficial:

„Concluzia celor scrise pînă acum se impune aproape de la sine.

ŢĂRĂNIMEA ARE NEVOIE DE PAMINT.

Cer pămînt cei un milion şi jumătate de proletari agricoli de astăzi.

Cer pămînt suficient cei aproape trei milioane gospodari agricoli pentru a duce viaţă omenească".

Studiul economic s-a prefăcut, aşadar, în revendicare deschisă. Şi-ţi vine în minte, străbătînd astfel de rînduri, definiţia lui Lenin: *„Politica este expresia concentrată a economiei"*.

Articolul din care am împărtăşit cîteva fraze are, tot, un sens polemic; nu spune doar, pur şi simplu, care e adevărul: ci o spune *împotriva* minciunilor interesate, întreţinute de lumea exploatatoare. *„Afirmaţiile ideologilor burghezi, cîntăreţii armoniei sociale, că la sate, prin Reforma agrară, s-a spus ultimul cuvînt, constituie nu numai o mistificare grosolană a situaţiei reale, dar arată şi dorinţa de a scoate de la ordinea zilei o problemă acută, de ordin economic, social şi politic, care ar putea da din nou multă bătaie de cap claselor posedante"*. Nu e singura dată cînd *Era nouă* îşi propune să risipească iluzii şi reputaţii falacioase. Iată în discursurile lor, fîhrerii de sinistră memorie se lăudau că regimul hitlerist *„a înviorat economia"* Germaniei. Un articol informat, de Petre Năvodar, vine, chiar în numărul 1 al revistei, să explice pe baza statisticilor cum e obţinută această „bunăstare". Da, în primii ani de guvernare nazistă a crescut cu aproape 200 la sută venitul capitalului financiar: în primul rînd prin investiţii neproductive, precum armament şi construcţii militare. Şi cum e sprijinit exportul? Pe spinarea consumatorului intern, care e silit să plătească preţuri sporite la principalele articole alimentare. Dar riscăm, poate, transcriind mai departe cîteva din ideile acestui articol, să transformăm prezentarea de faţă într-un expozeu de economie politică; ceea ce nu ni se întîmplă decît pentru că am voit să punem în lumină un lucru ce ni se pare foarte important: anume, că *Era nouă* n-a îndreptat împotriva fascismului, precum alte publicaţii democratice, doar argumente de ordin mai degrabă umanitar şi sentimental; l-a condamnat dintr-o perspectivă ştiinţifică, marxistă, lămurindu-i fără echivoc *esenţa socială;* şi-a avertizat cititorii asupra travestiului demagogic la care recurgeau naziştii, atunci cînd îşi însuşeau cu nerusinare unele din simbolurile şi parolele de raliere proprii socialismului; atunci cînd ţipau că mişcarea lor profund reacţionară înseamnă o revoluţie. In *Era nouă* am citit, într-un articol tradus din franţuzeşte, admirabila, lapidara caracterizare care urmează: *„fascismul, această contrarevoluţie preventivă"*.

Dar nu vom epuiza lesne şirul avertismentelor, matur gîndite, pe care revista le-a adus împotriva fascismului. Avertismente, menite să-i ferească pe intelectuali de confuzii nefaste: aceea, de pildă, între filozofia marxistă a practicii şi activismul preconizat de mussolinianul Giovanni Gentile: acest *„activism subiectiv"*, capcană pentru tinerii din rîndurile micii burghezii, *„corespunde exact cerinţelor politicii imperialiste"*; el *„se opune (sau vrea să se opună) necesităţii istorice obiective, căreia ar vrea să-i scape, după cum capitalismul încearcă, cu ajutorul fascismului, să oprească cursul istoriei"*. Şi iată acum, din numărul 1 al revistei rînduri aspre denunţînd falsul prestigiu cu care un romancier astăzi fugar peste graniţe, Mircea Eliade, se silea să împodobească tineretul dreptei româneşti: pe *„huliganii"*, pe care-i arăta *„frondeuri, negatori ai tuturor valorilor de pînă la ei"*. Dar nu, protestează Miron Radu Paraschivescu, este aici *„un neadevăr; fiindcă HULIGANII adevăraţi această plebe derutată pe care o prezintă viaţa universitară, nu sînt nişte NEGATORI, nişte distrugători de valori. Ei se sprijină, dimpotrivă, pe cele mai fetide valori burgheze"*.

Citatul acesta aparţine unui articol ce lovеşte, cu o anume vervă usturătoare în obsedaţii de moarte, în discipolii lui Heidegger. Celor care-şi făceau din angoasele lor un orgoliu, Miron Radu Paraschivescu le spune franc: lupta de clasă se afirmă *„pînă şi-n problemele morţii"*; conştiinţa acută a morţii nu e proprie omului în genere şi nu-l înobilează: ci însoţeşte *„burghezia în declin, fascizată"*. Astăzi aceste simple şi inatacabile adevăruri ne-au devenit familiare; climatul nostru etic şi-a încorporat definitiv substanţa lor sănătoasă. Dar să ne gîndim ce reprezentau ele atunci, în anii cînd ideologi sumbri, din nefericire ascultaţi, de speţa unui Spengler „demonstrau" că optimismul înseamnă laşitate; ce ajutor pentru conştiinţele cinstite erau paginile *Erei noi,* de unde se desprindea constant o încredere fermă în viaţă şi în viitor; unde se vădea că tabăra optimismului e proletariatul. Adică acea parte a societăţii care *„reprezintă* — cum spune *Cuvîntul înainte* al revistei — *interesele vitale şi culturale ale omenirii. Progresul acestei clase coincide cu progresul general al umanităţii. Ideea asupra lumii a proletariatului industrial este obiectivă — faţă de ideologia falsă şi sterilă a lumii capitaliste care e condamnată la moarte"*. Să-i fim recunoscători, deci, *Erei noi* şi pentru aceasta: pentru a fi susţinut în oameni convingerea că optimismul e în ordinea realităţii obiective, a istoriei.

Dan HĂULICĂ

Al IX-lea congres internaţional de lingvistică romanică

Portugalia a avut cinstea, în primăvara acestui an, de a fi locul de întîlnire a peste 400 de lingvişti din diverse ţări, întruniţi în vederea desfăşurării celui de al IX-lea congres internaţional de lingvistică romanică. Congresul s-a ţinut între 31 martie şi 4 aprilie, la Lisabona şi la Coimbra.

Hotărîrea de a alege Portugalia pentru această întîlnire internaţională s-a luat la ultimul congres de lingvistică romanică, ţinut la Florenţa, în 1956, cînd s-a invocat, printre altele, ca justificare pentru această alegere, faptul că Portugalia era una dintre ţările de limba romanică în care nu se ţinuse încă un congres al romaniştilor.

Data congresului a coincis cu centenarul întemeierii Cursului superior de litere (1859) — căruia i-a succedat actuala Facultate de litere — şi cu sărbătorirea celei de a suta aniversări a naşterii lui José Leite de Vasconcellos, filolog, etnograf, numismat şi arheolog, personalitatea cea mai de seamă a şcolii de romanistică portugheză, cere numără, printre reprezentanţii ei, învăţaţi ca: Adolfo Coelho, David Lopes, Carolina Michaëlis de Vasconcellos, Manuel de Paiva Boléo, Armando de Lacerda, Luis F. Lindley Cintra, José Pedro Machado ş.a., care au adus o contribuţie valoroasă la dezvoltarea acestei ramuri a romanisticii.

Lucrările congresului au început la Lisabona; capitala Portugaliei, scăldată de apele minunatului estuar al Tagelui, este un oraş în contraste, cu o populaţie zgomotoasă şi în care s-a îmbinat vechiul cu modernul. In acest oraş întîlneşti pitorescul vechiului port, cartiere cum este celebra Alfama — labirint cu străzi întunecoase, cu acoperişurile caselor atît de apropiate, încît cu greu pătrunde soarele, — dar şi pieţe spaţioase, împodobite cu monumente impunătoare ca acelea ale lui Alfonso de Albuquerque şi al lui Vasco da Gama, precum şi largi artere regulate — mărginite de case în diverse culori, printre care predomină verdele, galbenul şi rozul, — ale oraşului modern.

Congresul s-a deschis în localul noii Facultăţi de litere a cetăţii universitare, printr-o şedinţă solemnă la care au luat cuvîntul prof. Gustavo Cordeiro Ramos, preşedintele Institutului de Inaltă Cultură, prof. Manuel de Paiva Boléo, preşedintele comisiei de organizare a congresului şi prof. Francisco Leite Printo, ministrul educaţiei naţionale; acesta, salutînd pe congresişti, a insistat între altele, în cuvîntarea sa, asupra necesităţii aplicării metodelor ştiinţei moderne, — a teoriei informaţiei — în studiul limbii.

La congres au participat romanişti de seamă din diverse ţări: G. Rohlfs (Münchcn), A. Monteverdi (Roma) — membri în comitetul de onoare al Congresului; E. Alarcos-Leorach (Oviedo), Manuel Alvar (Granada), A. Badia Margarit (Barcelona), W. Bahner (Leipzig), M. Brahmer (Varşovia), K. Baldinger (Heidelberg), Andreas Blinkenberg (Aarhus), profesorul danez care a vizitat anul trecut ţara noastră, Z. Czerny (Kracovia), M. Delbouille (Liège), Pierre Gardette (Lyon), Z. Hampejs (Praga), M. Leroy (Bruxelles), Harri Meier (Bonn), Bruno Migliorini (Florenţa), Stanley M. Sapon (Ohio), G. Straka (Strassbourg), C. Tagliavini (Padova), A. Tierbach (Berlinul democrat), St. Ulmann (Leeds), B. E. Vidos (Nijmegen) ş.a.

Cea mai numeroasă delegaţie a fost aceea a ţării gazdă, — fapt care s-a resimţit şi în lucrările congresului (numărul relativ mare de comunicări asupra problemelor de lingvistică portugheză); dintre ţările de democraţie populară, R.D.G. a avut numărul cel mai mare de participanţii (8), urmată de R.P.R. (4), Polonia (3) şi Cehoslovacia (1).

Delegaţia R.P.R. a fost alcătuită din acad. Iorgu Iordan, şeful delegaţiei şi acad. Al. Rosetti (din partea Academiei R.P.R.), prof. D. Macrea (din partea Universităţii „Victor Babeş"-Cluj), conf. B. Cazacu (din partea Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti) care au prezentat toţi comunicări la lucrările congresului. Acad. Iorgu Iordan a avut cinstea de a prezida, într-una din zile, lucrările unei secţii şi a fost desemnat pentru a lua cuvîntul, în numele congresiştilor la recepţia dată de municipalitatea oraşului Lisabona, în „Sera nece" a parcului Eduard al VII-lea.

O dare de seamă amănunţită a lucrărilor expuse la congres este greu de făcut, dat fiind numărul mare al comunicărilor şi varietatea lor. Ar fi fost bine ca lucrările congresului să se fi deschis prin prezentarea în şedinţele plenare, a cîtorva referate care să prezinte stadiul actual al cercetărilor în anumite domenii ale lingvisticii romanice şi care să supună dezbaterilor problemele controversate ale disciplinei noastre. Din acest punct de vedere, desigur că lucrările congresului anterior de la Florenţa (1956) ca şi acelea ale ultimului congres internaţional de lingvistică de la Oslo (1957), au fost mai fructuoase tocmai fiindcă desfăşurarea discuţiilor a fost axată pe cîteva teme fundamentale, de actualitate.

O statistică a lucrărilor prezentate la congres arată că majoritatea comunicărilor au fost din domeniul dialectologiei (consacrate în special elaborării atlaselor lingvistice, problemei limitei dintre graiuri, a nivelării diferenţelor dialectale etc.); de o atenţie deosebită s-a bucurat, de asemenea, studiul limbii textelor literare, al stilisticii şi al lexicologiei. Pentru orientarea lucrărilor congresului pare semnificativ faptul că problemelor teoretice li s-a consacrat un număr destul de redus de comunicări (4); în general s-ar putea afirma că privite în ansamblu, în comparaţie cu lucrările ultimului congres internaţional de lingvistică romanică de la Florenţa, comunicările prezentate acum s-au situat pe linia lingvisticii tradiţionale (puţine comunicări în care să se aplice metodele cercetării structurale, predominarea foneticii faţă de fonologie etc.)

In penultima zi a congresului s-a ţinut şedinţa plenară a „societăţii de lingvistică romanică"; cu acest prilej, în numele delegaţiei R.P.R. acad. Al. Rosetti a propus ca viitorul congres să se ţină la Bucureşti. Propunerea a fost susţinută în mod călduros de prof. C. Tagliavivi (Padova) şi G. Rohlfs (Münchcn) şi sublinţată, prin aplauze vii, în special din partea reprezentanţilor Spaniei şi ai Americii latine. In aceeaşi şedinţă s-au făcut încă două propuneri: una din partea prof. Harri Meier, pentru Bonn şi alta din partea prof. E. Schüle, pentru Elveţia. Biroul societăţii fiind incomplet (două treimi din membri absenţi), s-a căzut de acord ca hotărîrea definitivă să se ia ulterior de birou, după consultarea în scris, a tuturor membrilor societăţii.

Lucrările congresului s-au încheiat la Coimbra — oraş supranumit „Atena Portugaliei", cu una dintre cele mai vechi universităţi din Europa (secolul al XIV-lea), care numără printre foştii ei studenţi şi pe Luis de Camoens, celebrul autor al epopeei naţionale portugheze Os Lusiadas (Lusiadele).

Spre deosebire de Lisabona, a cărei notă specifică rezultă în bună parte din caracterul ei de metropolă comercială şi cosmopolită, trăsătura dominantă a Coimbrei se desprinde din fizionomia universitară a oraşului: numeroasele librării, mulţimea studenţilor care păstrează, pînă astăzi, uniforma tradiţională, vechile colegii, monumentele şi muzeele, toate contribuie la crearea impresiei că te afli într-un centru tradiţional de viaţă culturală şi artistică.

Conduşi de Luis Reis Santos, profesor de istoria artei la Facultatea de litere din Coimbra, congresiştii au vizitat, între altele, vechea catedrală şi facultăţile de litere şi de medicină; în „Sala dos Capelos" a vechei universităţi s-a ţinut şedinţa de închidere a congresului.

In cuvîntarea în care a prezentat un scurt bilanţ al congresului, secretarul comisiei de organizare, Dr. Luis F. Lindley Cintra, a remarcat contribuţia delegaţiei R.P.R. la desfăşurarea lucrărilor, menţionînd volumul Recueil d'études romanes (publicat de Academia R.P.R.) în care sînt cuprinse 27 de lucrări ale cercetătorilor romîni, elaborate cu prilejul celui de al IX-lea congres internaţional de lingvistică romanică. De altfel, faptul că delegaţia R.P.R. a reuşit să se prezinte la congres cu un bogat volum de comunicări tipărite a fost viu comentat de participanţi, cu atît mai mult cu cît, în Italia, de abia anul acesta s-a publicat primul volum al lucrărilor congresului, care s-a ţinut în 1956 la Florenţa.

In numele congresiştilor străini, profesorul Angelo Monteverdi (Roma), membru în comitetul de onoare al congresului a mulţumit gazdelor pentru organizarea lucrărilor, pentru ospitalitatea acordată şi pentru variatele manifestări culturale şi artistice organizate în cinstea congresiştilor (concertul de muzică portugheză clasică şi modernă, expoziţia consacrată memoriei lui José Leite de Vasconcellos, recitalul de dansuri şi de cîntece populare, spectacolul teatral cu piese din repertoriul lui Gil Vicente, creatorul teatrului portughez, etc).

După încheierea lucrărilor, alături de alţi congresişti, delegaţia R.P.R. a vizitat, între altele, în curs de o zi, ruinele vechiului oppidum roman Conimbriga, vestita mînăstire Batalha, construită în aşa numitul „stil manuelin", mînăstirea cisterciană unde se află mormîntul lui Ines de Castro („regina moartă"), Nazaré una dintre localităţile tipice ale coastei portugheze, a cărei populaţie de pescari păstrează pînă astăzi un costum pitoresc (femei îmbrăcate cu fuste multicolore, marinari care poartă tradiţionalul fes regional, etc).

In general, se poate spune că congresul a fost un prilej pentru schimbul de vederi în ştiinţă, pentru informarea reciprocă în diferite domenii ale linguisticii romanice, pentru crearea şi strîngerea legăturilor dintre oamenii de ştiinţă, din diverse ţări, care doresc prietenia şi pacea între popoare.

Prin participarea sa la lucrările congresului, delegaţia romînă şi-a adus contribuţia nu numai la strîngerea legăturilor pe plan cultural, dar şperăm că a putut contribui şi la creşterea prestigiului ştiinţei româneşti peste hotare, făcînd cunoscute dezvoltarea şi nivelul actual al romanisticii din ţara noastră.

B. CAZACU

Hai la lupta cea mare

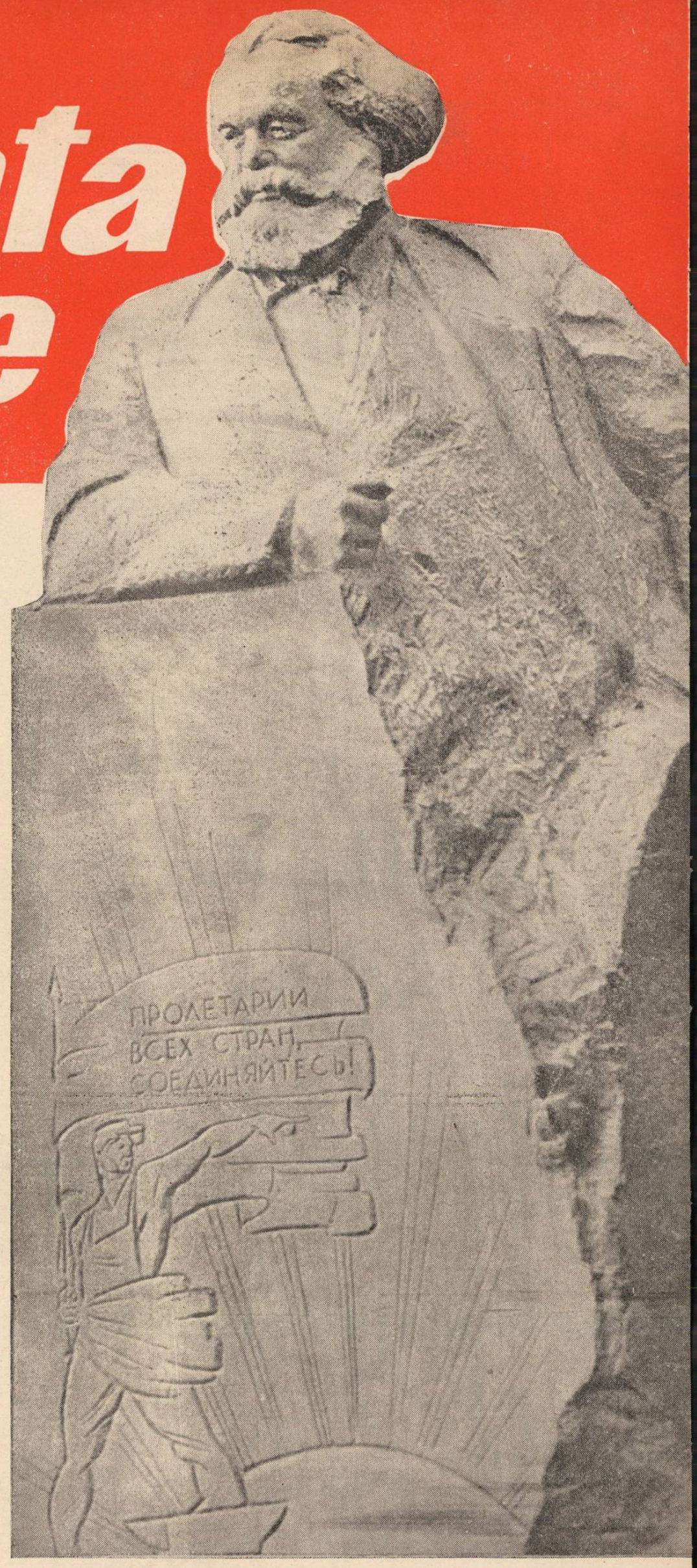

T. Rudenco

Privesc din Doftana

Privesc din Doftana prin gratii de fier
Departe în zare un petec de cer,
E cerul sub care, închisă şi ea,
Se mistuie-n chinuri tovarăşa mea.

Puternici şi tineri şi plini de avînt
Cerut-am noi muncă şi-un loc pe pămînt.
Dar nu ne lăsară ciocoii pe noi
Şi-n lupta cea grea am căzut amîndoi.

Acum stau în fiare bătut şi flămînd.
Ea zace bolnavă abia răsuflînd.
Călăii ne-omoară în ghearele lor,
Să nu ne întorcem 'napoi la popor...

Ah! spargeţi-mi zidul şi lanţul sfărîmaţi,
Să zbor ca un şoim peste-nalţii Carpaţi.
Să-mi strîng iar în braţe tovarăşa mea
Şi iar să m-avînt în lupta cea grea.

Doftana, 1937

Mihail Golodnîi

Cîntecul lui Şciors

Trec de-a lungul ţărmului
Oştile şirag,
Comandantul saltă-n şea
Sub un roşu steag.
Feşile-i înfăşură
Capul sub chipiu
Şi pe iarbă picură
Sînge purpuriu.

„Călăreţi, de-ai cui sînteţi?
Şi prin foc şi fum
Cine-i cel ce v-a condus
Şi-i rănit acum?“
„Fii de robi, din luptă grea
Teferi ne-am întors
Şi sub steagul lumii noi
Ne conduce Şciors.

Foamea, frigul, caznele,
Toate le-a-ndurat,
Dar în luptă sîngele
Nu-n zadar l-a dat.
Noi făcurăm pulbere
Duşmanul puhoi, —
Inimi dîrze, tinere,
Gloria-i cu noi“.

Cade-n roua stepelor
Soarele-n amurg,
Ţărmu-i plin de linişte,
Valurile curg.
Saltă călăreţii-n şea,
Bat copite, bat,
Steagul roşu flutură-n
Vînturi ne-ncetat.

In romîneşte
de IOANICHIE OLTEANU

Stăpînii pămîntului

(Cîntec revoluţionar chinez)

Sus, ai pămîntului stăpîni!
Cu ale noastre aspre mîini,
Născut-am din a noastră vlagă
Lumea — întreagă!
Ciocan şi plug pe-acest pămînt
Creat-au toate cîte sînt.
Şi tot ce muncii se supune
E-a braţelor noastre minune!

Clădim oraşe şi şantiere,
Şi apelor le dăm putere!
Prin muncă-i doar învingător,
Şi-n veci trăieşte un popor!

Pămîntul cu-ale lui comori,
Al cui e oare, trudtori,
E timpul să vi le luaţi!
Voi, cei bogaţi,
Puterea voastră de pe-acum,
Se face pulbere şi scrum!
Va stăpîni pe-acest pămînt
Al muncii paşnice drept sfînt.

Grădină-i viaţa-n primăvară,
De roade plină-ntreaga ţară!
Şi-n fabrici, mine şi ogoare
Poporu-şi taie drum spre soare!

In romîneşte de TAŞCU GHEORGHIU

Cîntec despre Joe Hill

(S. U. A.)

Joe Hill mi-a apărut în vis
Cum îl păstrăm în gînd:
— Dar ai murit, Joe Hill, am spus.
— Eu n-am murit nicicînd!

— Sînt zece ani de cînd te-au prins
Şi pieptul ţi-au străpuns!
— Nu poţi ucide-un cîntăreţ,
Rîzîndu-mi, a răspuns.

Prin streang, prin glonţ, n-or izbuti
Pieirii să mă dea;
Frăţia muncitorilor
E nemurirea mea!

Cînd muncitorii vor porni
La ultimul atac,
Joe Hill va fi în rînd cu noi,
Nemuritor în veac.

In romîneşte
de DAN GRIGORESCU

Cei patru generali*)

(Cîntec revoluţionar spaniol)

Vor fi 'nălţaţi în ranguri,
Vor fi 'nălţaţi în ranguri,
Vor fi 'nălţaţi în ranguri,
Măicuţă dragă,
Cei patru generali cu gîtu-n streanguri,
Cei patru generali cu gîtu-n streanguri.

Puente de los franceses[2])
Puente de los franceses
Puente de los franceses
Măicuţă dragă,
Fasciştii hrăpăreţi n-or să te calce,
Fasciştii hrăpăreţi n-or să te calce.

Miliţia vitează,
Miliţia vitează,
Miliţia vitează,
Măicuţă dragă,
Cu străşnicie îi va sta de pază,
Cu străşnicie îi va sta de pază.

În romîneşte de NICULAE STOIAN

1) Referire la cei patru generali rebeli care s-au ridicat împotriva Republicii Spaniole în 1936.

2) Pod situat la una din intrările în Madrid.

Pentru că pielea mi-i neagră

(Cîntec negru)

Sub bolţi de viţă
Bogatule te-nfoi,
Eu sub arşiţă
Pe sapă mă-ncovoi.
Pentru că pielea mi-i neagră.

Te-mbuibi la masă,
Iar eu flămînd şi gol;
Tu porţi mătasă,
Eu — ruptul „overall“
Pentru că pielea mi-i neagră.

Strîng roade grele,
Mănînc ce-n bliduri laşi.
'Ţi-nalţ castele,
Dar ce-am eu drept sălaş?
Pentru că pielea mi-i neagră.

Un an mă chinui
Şi viaţa-mi jefui crunt.
Dar tot tainu-i
Un biet cîştig mărunt.
Pentru că pielea mi-i neagră.

Dar şi pisica
Înfige ghiara-n leu;
Nu ştiu ce-i frica,
Mai bine lupt din greu.
Pentru că pielea mi-i neagră.

In romîneşte de GEORGE DAN

Steagul roşu

(Cîntec revoluţionar italian)

Popor, porneşte-n marş, începe-atacul,
E roşu steagul, e roşu steagul!
Popor, porneşte-n marş, în lungi şiraguri,
Sub roşii steaguri,
Vom triumfa!

Refren

Flamura roşie va triumfa,
Flamura roşie va triumfa,
În drum spre comunism vom triumfa
Şi să trăiască libertatea vom striga!

Popor, porneşte-n marş, mînia creşte
Cin' nu munceşte, cin' nu munceşte,
Popor, porneşte-n marş, muncitoreşte,
Cin' nu munceşte
Nu va mînca.

Refren

Porniţi voi, muncitori, voi, glorioşii
Sub flamuri roşii, sub flamuri roşii!
Porniţi, voi, muncitori, victorioşii,
Drapele roşii
Vor flutura!

Refren

In romîneşte de ROMULUS VULPESCU

Cîntecul partizanilor francezi

Prietene, — auzi negri corbi filfiind peste ţară?
Prietene, — auzi, ţara-n lanţ geme surd: o legară!
Ohe, partizani, muncitori şi voi ţărani, sună-alarma;
Cu moartea, în zori, pedepsi-vom pe duşmani, şi cu arma!

Din mine urcaţi. din păduri veniţi, fraţi şi tovarăşi.
Din ascunzători, puşti cu plumbi necruţători, scoateţi iarăşi!
Ohe, patriot, la uzină, fii atent: e păzită;
Ohe, sabotor, bagi de seamă ce-i în lăzi: dinamită!

Noi rupem cătuşi, noi deschidem larg uşi de-nchisoare,
De ură cuprinşi, de mizerie împinşi, de teroare.
Sînt ţări pe pămînt unde poţi dormi visînd viitorul;
Aici, pe viteji, marşul, lupta îi ţin treji, şi poporul.

Aici ştii ce faci şi-apeşi pe trăgaci: deschizi focul.
Tu cazi secerat, se ridică alt soldat, îţi ia locul.
De sînge duşman, drumurile, mîine-n zori, vor fi ude,
Tovarăşi cîntaţi, libertatea-n noaptea grea vă aude!

Prietene, — auzi, ţara-n lanţ geme surd: o legară!
Prietene, — auzi negri corbi filfiind peste ţară?

In romîneşte de ROMULUS VULPESCU

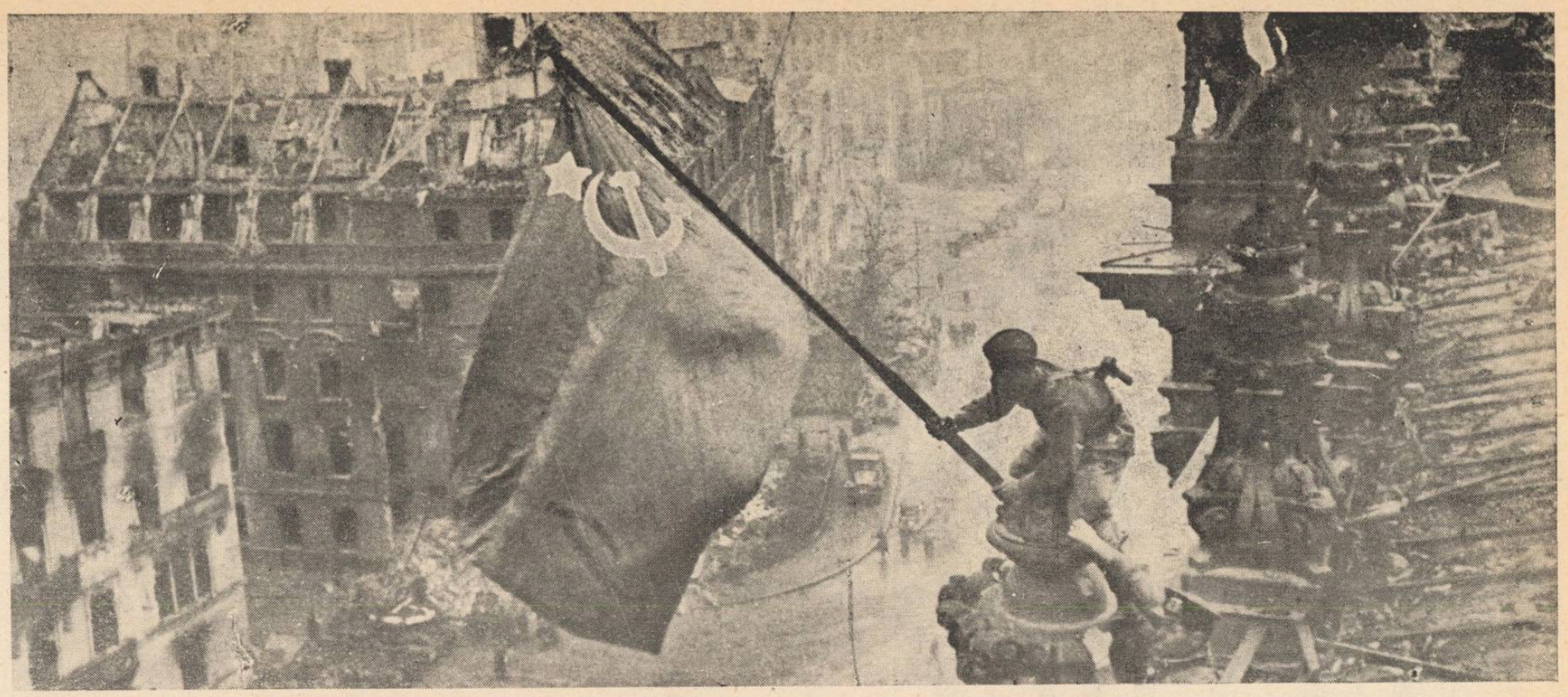

Drapelul sovietic flutură pe Reichstag.

INTRE 1 ŞI 9 MAI 1945

Din jurnalul de război al scriitorului VSEVOLOD VIŞNEVSKI

Ca atîţia alţi scriitori sovietici, Vsevolod Vişnevski s-a aflat pe front încă din prima zi a izbucnirii Marelui Război pentru Apărarea Patriei.

Jurnalul în care el a notat zi de zi evenimentele la care a participat este cuprins în volumele 3 şi 4 ale „Operelor" sale.

Redăm mai jos cîteva fragmente din acest jurnal, referitoare la împrejurările care au determinat căderea Berlinului şi încetarea operaţiilor pe frontul occidental. Martor ocular, Vişnevski notează sobru dar emoţionant momente istorice care, după atîţia ani, îşi mai păstrează şi prospeţimea şi patetismul.

30 aprilie 1945

Mîine e 1 Mai ! O, cum aş mai vrea ca Moscova să salute în această zi căderea Berlinului !

Plecăm înapoi. Se spune că, în sfîrşit, ai noştri au ocupat definitiv o parte din Reichstag.

PRAVDA din 29 aprilie a comunicat că Divizia a 8-a de Gardă a ocupat 15 sectoare din Berlin.

Curînd vom pleca la Moscova ! Victoria deplină se apropie ! Mă simt înaripat ! Am luat parte pînă la capăt . . .

Aşteptăm la ora patru dimineaţa ordine referitoare la Berlin.

Ciuikov ne cheamă de urgenţă !

Evenimente istorice ! Ne prezentăm . . .

1 Mai 1945

ORA 2,30

Am sosit la Ciuikov.

— Deocamdată aşteptaţi, ne spune.

Ne plimbăm prin cameră . . . Sîntem agitaţi... Stau de vorbă cu Ciuikov.

Aşteptăm CAPITULAREA la ora 4 dimineaţa.

ORA 3,55

Trebuie să sosească reprezentanţii armatei germane. Pregătim comunicatele.

Intră generalul de infanterie Krebs, noul şef de stat major al trupelor terestre germane.

KREBS: Vă fac o declaraţie strict confidenţială : sînteţi primul străin căruia îi comunic că Hitler *s-a sinucis la 30 aprilie.*

CIUIKOV : Ştim.

KREBS : Conform testamentului führerului . . . . *(Citeşte testamentul lui Hitler şi declaraţia doctorului Goebbels).* Scopul acestei declaraţii este să se găsească o soluţie convenabilă pentru popoarele care au suferit cele mai mari jertfe în cursul războiului. Documentul poate fi transmis comandamentului dumneavoastră.

CIUIKOV : În acest document e vorba numai de Berlin, sau de întreaga Germanie ?

KREBS : Sînt împuternicit să vorbesc în numele întregii armate germane. Împuternicit de Goebbels.

CIUIKOV: Voi raporta mareşalului.

KREBS : O primă întrebare: tunurile vor înceta tirul în timpul tratativelor ?

(Krebs este împuternicit să întrerupă temporar acţiunile de luptă şi repetă că n-a comunicat încă nimănui moartea lui Hitler).

CIUIKOV *(ridică receptorul):* Dă-mi legătura cu mareşalul... A venit generalul de infanterie Krebs. Este împuternicit de autorităţile germane să ducă tratative cu noi. Confirmă că Hitler s-a sinucis. Rog să se raporteze tovarăşului Stalin că puterea a fost preluată de Goebbels, Bohrman şi amiralul Doenitz (conform testamentului lui Hitler). Krebs este împuternicit să ducă tratative de armistiţiu. Propune să se înceteze operaţiunile militare în cursul tratativelor. Îl întreb îndată. *(Către Krebs):* cînd s-a sinucis Hitler ?

KREBS : Astăzi, la ora 15,50. Scuzaţi, ieri . . .

CIUIKOV *(repetă) :* Ieri, la 15,50. De pace ? Nu, despre asta n-a spus încă nimic. Îl întreb imediat. Da, am înţeles. *(Către Krebs):* mareşalul vă întreabă dacă e vorba de capitulare.

KREBS: Nu. Există alte posibilităţi.

CIUIKOV *(repetă mareşalului) :* Spune că există alte posibilităţi pentru stabilirea păcii. Nu. Aît guvern s-a adresat aliaţilor şi caută alte mijloace. Dacă Krebs ştie? Nu l-am întrebat. *(Krebs devine atent).* Ei n-au legături cu aliaţii. Krebs e împuternicit să ducă tratative numai cu U.R.S.S. *(Ciuikov ascultă indicaţiile mareşalului).* Da . . . Da . . . E împuternicit de Goebbels, actualul cancelar. Bohrman a rămas preşedintele partidului. Spune că sîntem primii cărora ne-a comunicat moartea lui Hitler şi testamentul. Dumneavoastră, tovarăşe mareşal, şi mie. *(Pauză).* Întrebaţi Moscova ? Aştept la telefon. Am înţeles. Krebs nu e împuternicit, dar poate să discute. Bine.

(Stau la dreapta lui Ciuikov şi notez totul pe carnetul său).

Am înţeles, tovarăşe mareşal ! Îl întreb. Şi cu ceilalţi ? Am înţeles, am înţeles. *(Către Krebs):* Putem duce tratative cu dumneavoastră numai în cazul capitulării necondiţionate faţă de U.R.S.S., S.U.A. şi Anglia.

ORA 4,40

Generalul insistă din nou asupra armistiţiului temporar.

KREBS: Doar temporar. *(Krebs vorbeşte ruseşte).* Nu am posibilitatea să duc alte tratative. E în interesul dumneavoastră să discutaţi cu noul guvern al Germaniei. Eu, domnilor, sînt numai un parlamentar, nu pot răspunde pentru întreg guvernul.

CIUIKOV : Propunerea mea e clară.

KREBS: Guvernul german e cu mîinile legate. *(Rîsete).* Dumneavoastră sînteţi cei puternici, o ştim tot atît de bine ca şi dumneavoastră.

CIUIKOV : Da, ştim, şi *trebuie* să ştiţi şi dumneavoastră. E inutil să mai luptaţi şi să pierdeţi oameni. Aş vrea să vă întreb : ce sens mai are împotrivirea dumneavoastră ?

KREBS: Vom lupta pînă la ultimul om.

CIUIKOV : Aştept capitularea deplină.

KREBS: Nu.

(In cameră se află generali sovietici, calmi, Krebs şi un tînăr ofiţer german, translator. Pe masă se află o hartă imensă a Berlinului).

KREBS : În cazul capitulării necondiţionate, noi nu vom mai exista juridiceşte ca guvern.

CIUIKOV : Unde-i generalul Kleist?

KREBS : Lipseşte din Berlin.

(Pauză ... Aşteptăm).

CIUIKOV *(ridică alt receptor) :* Cum staţi ? Fără rezistenţă ? Am înţeles. N-au venit parlamentari ? Aşteptaţi. Neapărat. Foarte bine. *(Către Krebs):* După mine, garnizoana dumneavoastră capitulează.

KREBS : Unde ?

CIUIKOV : Peste tot.

KREBS : Fără ordin ?

CIUIKOV : Ai noştri înaintează, ai dumneavoastră se predau.

(Nu se mai aud împuşcături).

KREBS : Poate că sînt numai cazuri izolate.

CIUIKOV : Nu cred.

(Krebs roagă să fie informat asupra situaţiei generale. Se aduce un ziar din ziua aceea. Ciuikov citeşte comunicatul agenţiei „Reuter" cu privire la trădarea lui Himmler).

KREBS: Ja-a-a !*).

(Ciuikov citeşte mai departe răspunsul aliaţilor şi confirmarea lui de către guvernul sovietic).

KREBS : Himmler nu era împuternicit să facă acest pas. Ne temeam de asta. Himmler nu ştie că führerul s-a sinucis.

CIUIKOV : Dar cred că staţiile de radio germane au funcţionat ! *(Krebs se arată surprins).* Himmler a indicat prin radio punctele tratativelor separate cu aliaţii.

KREBS : E o măsură izolată, pe alte baze.

(Se aduce un manifest german. Ciuikov citeşte afirmaţia că Hitler se găseşte la Tiergarten).

KREBS : Minciună !

CIUIKOV : Pînă nu faci foc, nu iese fum.

(Pauză. Atmosferă încărcată).

Notez mereu. Mi-a obosit mîna... O pauză... Aşteptăm să sune telefonul. Atmosfera e încordată. Aşa-i istoria : într-o casă străină, la o masă străină, învingătorii discută cu inamicii înfrînţi. Toate astea au ceva apăsător. Încercările lui Krebs de a lega discuţia nu au succes...

CIUIKOV : Aţi fost tot timpul la Cartierul general ?

KREBS: Am fost şeful secţiei de instrucţie. Am fost la Moscova înainte de mai 1941, l-am înlocuit pe ataşatul militar de acolo, iar apoi am fost şeful Statului Major al grupului de armate din Răsărit.

CIUIKOV : Unde aţi fost în timpul operaţiei de la Stalingrad ?

KREBS : Pe frontul central, la Rjev.

CIUIKOV : In general, Stalingradul a fost cam „neplăcut."

KREBS : Da, teribil. Cu asta au început nenorocirile noastre. Aţi fost comandantul corpului de la Stalingrad ?

CIUIKOV : Nu, eram comandant de armată.

KREBS : Am citit o carte despre Stalingrad. Cine sînteţi dumneavoastră ?

CIUIKOV : Ciuikov !

KREBS : Ciu-i-kov ? Ach, Tchuikov ! Oh!

(Pauză îndelungată).

CIUIKOV : De ce s-a sinucis Hitler ?

KREBS : Înfrîngerea militară... Poporul german şi-a pierdut nădejdea de viitor. Führerul a înţeles marea jertfă a poporului.

CIUIKOV : Cam tîrziu.

(Se aduc comunicate proaspete. Ciuikov e mulţumit).

CIUIKOV: Poate că rezolvăm într-un fel. Să aranjăm o legătură telefonică cu doctorul Goebbels ?

*) Da-a-a ! (în lb. germană).

KREBS : Aş fi foarte fericit, *Jawohl* *) Atunci aţi putea şi dumneavoastră vorbi cu doctorul Goebbels. Sînt gata . . . Sper că pînă se va lua o hotărîre definitivă, să ajute şi asta la ceva.

CIUIKOV : Va să zică, forţele principale sînt la Meklenburg, iar la Berlin se găsesc Goebbels şi Bohrman, care îndeplinesc voinţa führerului.

KREBS : Da, vor să pună capăt războiului, dar după ce veţi recunoaşte guvernul, creat conform voinţei führerului.

CIUIKOV : Adică nici pace, nici război.

KREBS : Sînt de acord să încetăm focul în sectorul unde se dau lupte.

CIUIKOV : Curios. Noi n-am pus asemenea condiţii.

KREBS : Eu însă aş vrea să facem totul cît se poate de repede ca să nu se ivească un nou guvern ilegal.

CIUIKOV : Ai noştri tot vor porni la asalt. Cine o să mai ştie care şi ce guvern e acolo ?

KREBS : Tocmai de asta solicităm armistiţiul.

CIUIKOV : Capitulaţi !

. . . . . .

2 mai 1945

ORA 6.

Ni se comunică telefonic apariţia unei delegaţii trimise de Goebbels . . .

(Soseşte delegaţia formată din patru oameni).

CIUIKOV : Aduceţi-i aici !

(Intră trei civili, dintre care doi cu paltoane cenuşii, unul numai în haină (ce eleganţi !) şi un soldat, cu cască şi cu un steag alb în mînă).

CIUIKOV : Soldatul poate să iasă... Cu ce vă pot fi de folos ? *Was wollen Sie?*) — *Berlin zu retten***)*

(Delegaţia îi înmînează o scrisoare, într-o mapă roz. Ciuikov o citeşte. E linişte. Sînt de faţă tovarăşii Pojarski, Vainburg, Tkacenko şi eu).

CIUIKOV : Cînd s-a sinucis doctorul Goebbels ?

—Aseară, la Ministerul propagandei.

CIUIKOV : Unde e cadavrul ?

— A fost ars.

CIUIKOV : Mi se pare suspect.

— Goebbels s-a sinucis. L-au încinerat aghiotantul şi şoferul său.

CIUIKOV: Unde se găseşte acum Krebs, şeful Statului Major general, care a dus aseară tratative cu noi, din însărcinarea lui Goebbels ?

— Nu ştim. Noi cunoaştem un nou şef, general EINSDORF.

CIUIKOV : Cunoaşteţi condiţia noastră, capitularea necondiţionată ?

— Da. Asta şi avem în vedere.

CIUIKOV : Bine ! Îl puteţi aduce aici pe domnul Fritsche.

— Mă întorc şi îi conduc personal pe doctorul Fritsche şi pe generalul Einsdorf. *(Cere un post de radio ca să anunţe poporului capitularea).*

CIUIKOV : Trupele au primit ordinul să capituleze ?

— Asta depinde de comunicarea dumneavoastră.

CIUIKOV : Vom comunica prin radio la Charlottenburg, în apropiere de Reichstag. (Sună). Alo, vă rog cu mareşalul. Alo ! vorbeşte Ciuikov. Alo !

(Afară se luminează. Pauză).

CIUIKOV *(către delegaţi):* Domnul Fritsche ştie că garnizoana Berlinului a început să se predea ?

— Cînd am plecat noi, nu ştia.

CIUIKOV : Trupele capitulează acum în întregime.

— Nu sîntem la curent.

CIUIKOV : Vă întreb : vor executa trupele ordinele lui Fritsche ?

— Numele lui constituie o garanţie, atît în Germania cît şi la Berlin. Vă roagă să-i permiteţi să vorbească la radio Berlin.

(Sună un telefon).

CIUIKOV *(ridică receptorul):* Tovarăşe Varenikov, a venit o delegaţie din partea doctorului Fritsche, cu o scrisoare pentru mareşal, în care se arată că Goebbels a murit, iar generalul Weidling, comandantul corpului 56 de blindate, a început capitularea. Îl aştept la mine. Fritsche vrea să facă poporului german şi Berlinului o declaraţie la radio. *(Pauză).* Tovarăşe mareşal, vă raportează Ciuikov. A venit la mine o delegaţie cu o scrisoare . . . V-o citesc : *„Aşa cum aţi fost înştiinţaţi prin generalul Krebs, Goering, fostul cancelar, nu mai poate fi găsit. Doctorul Goebbles nu mai trăieşte. Eu, ca unul dintre cei rămaşi în viaţă, vă rog să luaţi Berlinul sub scutul dumneavoastră. Numele meu vă este cunoscut."* Cere permisiunea să vorbească la radio. Cere îndurare în numele poporului, şi posibilitatea să lucreze pentru binele omenirii. Semnează *„Doctor Fritsche, director în Ministerul Propagandei."* Şi generalul Weidling se predă. Eu am răguşit de tot. Îi dau receptorul lui Pojarski. *(Pojarski repetă textul scrisorii doctorului Fritsche. Intră un membru al Consiliului Militar).*

CIUIKOV *(ia receptorul) :* Unde-i generalul Krebs ? Se zvoneşte că s-ar fi sinucis şi el. Cine e comandantul lor la Berlin ? Generalul Weidling. Urmează să vină la mine. Ca prizonier. *(Spre germani):* Cine mai e la conducere, în afară de Fritsche ?

— Nu mai e nimeni dintre funcţionarii superiori.

CIUIKOV : Dar Bohrman unde-i ?

— Parcă era în cancelaria lui Hitler, dar acolo s-a produs o explozie de gaz. Şi familia lui Goebbels a pierit acolo.

CIUIKOV : Generalul Weidling va fi curînd aici. Să trimit după Fritsche ? Am înţeles. Da. Să iau sub ocrotire oraşul şi prizonierii ? Am înţeles. Da. Pot să le transmit şi lor aceasta ? Trec la acţiune. Aşa. Aud. Acţionez.

. . . . . .

ORA 7,57

Mă doare mîna de atîta scris. Eu personal cred că Hitler s-a putut împuşca, socotind că astfel va deveni un erou naţional german, iar Goebbels, poate şterge urmele. Dar unde sînt ceilalţi reprezentanţi ai O.K.W.-ului ?

Trupele germane se predau. Probabil că mulţi se vor îmbrăca în haine civile.

Ciuikov ne propune să luăm micul dejun. Weidling scrie . . . E un dezastru pentru el cît se poate de vădit ! Comentăm cu jumătate de glas evenimentele. In cameră se află Sokolovski, Ciuikov, Pojarski, membru al Consiliului Militar şi eu.

CIUIKOV *(către Weidling):* Aveţi poate nevoie de ajutorul D-voastre ?

WEIDLING : *O, ja !*

Intră un brunet voinic cu monoclu, cu o cărare ireproşabilă şi cu mănuşi cenuşii. Îi dau un creion. Mulţumeşte. Mapa cuprinzînd scrisoarea lui Fritsche şi alte hîrtii se află la Ciuikov. Documente istorice !

Nemţii se sfătuiesc între ei. Weidling se ţine cu mîna de cap dar scrie. E obosit, poartă ochelari, are părul şaten lins, pieptănat peste cap. Se sfătuieşte din nou cu şeful Statului său Major.

SOKOLOVSKI : Şi aşa, tovarăşe Vişnevski, se termină cel de al doilea război mondial.

EU : Da, se termină. . .

. . . . . .

ORA 11,30

Aghiotantul raportează—a sosit Fritsche într-o maşină militară . Ne strîngem grup.

Intră Fritsche — poartă un palton cenuşiu şi ochelari. Citeşte nişte hîrtii, din mers. Se aşează fără a scoate o vorbă. fraducătorul se aşează lîngă el... Aşteaptă... Ai noştri sînt ocupaţi cu treburile lor, primesc rapoartele serviciului de informaţie.

SOKOLOVSKI *(intrînd şi adresîndu-i-se lui Fritsche):* Ne interesează ca la Berlin să fie linişte. Acelora care se tem de soarta lor le putem asigura protecţia.

FRITSCHE : Organele germane de poliţie au fugit, dar ele pot fi adunate la loc.

SOKOLOVSKI : Poliţia nu ne interesează. Ea va fi trecută în rîndurile prizonierilor de război. Ne interesează funcţionarii, administraţia. Le vom asigura protecţia. Nu vor avea de suferit nici un prejudiciu. E clar ?

FRITSCHE : Nu înţeleg. Cine, unde, poate pricinui prejudicii ? Cine va îndrăzni să se dedea la excese ?

SOKOLOVSKI : Şi unii ostaşi izolaţi de-ai noştri, şi populaţia germană şi unele elemente militare germane ar putea da dovadă de cruzime faţă de voi, pentru acţiunile gestapoului şi alte acţiuni asemănătoare.

FRITSCHE : *Ia, möglich*)...*

SOKOLOVSKI : Am prevăzut totul. Există un comandant al oraşului Berlin, generalul Berzarin. Există comandanţi raionali. S-au luat toate măsurile. Aveţi alte dorinţe ?

FRITSCHE : V-am scris o scrisoare în calitate de ultim reprezentant de răspundere al guvernului. Am scris această scrisoare pentru a preîntîmpina o vărsare de sînge.

SOKOLOVSKI: Înţelegem gestul D-voastră constrîns de împrejurări.

FRITSCHE: Aş fi vrut să difuzez acest document şi să iau legătură cu Doenitz.

SOKOLOVSKI : Documentul D-voastră a fost trimis mareşalului, iar în ce priveşte alte probleme nu sîntem împuterniciţi, în special în ce priveşte legătura D-voastră cu Doenitz. Urmează să primim răspunsul şi veţi fi poate poftit la o convorbire. Cine din ceilalţi mari funcţionari a rămas la Berlin ?

FRITSCHE : Nu ştiu.

SOKOLOVSKI : Ei atunci — am terminat.

FRITSCHE : Unde trebuie să stau ?

SOKOLOVSKI: Aci. Aşteptaţi răspunsul.

(Fritsche este condus afară. Sîntem foarte bănuitori — nu este oare un om de paie ? Intră Ciuikov : „Ei, unde se află acest Fusche sau cum îi spune ? Sokolovski povesteşte convorbirea cu Fritsche).

CIUIKOV : Ostaşii noştri păzesc instituţiile guvernamentale. Încă la ora 10 dimineaţa Doenitz s-a adresat armatei şi poporului : *el preia conducerea* şi continuă lupta pînă la capăt împotriva bolşevismului, precum şi împotriva englezilor şi americanilor dacă ei îl vor împiedica. Dar nu ne temem de el — nu-l ţine cureaua. *(Ride).* Doenitz l-a numit pe Himmler trădător. Astfel Berlinul a capitulat separat. Să fi intrat Hitler în ilegalitate ? În general i-am nimicit. Ce prăbuşire la ei şi ce disensiuni politice dacă Goebbels a vrut să se dea cu noi. *(Rîsete).*

(Ciuikov controlează prin telefon dacă a fost cucerit Reichstagul).

CIUIKOV *(către noi):* În centru se mai aud împuşcături. Reichstagul a fost incendiat de nemţi.

(Controlează cum stau treburile la cancelaria Reichului. Intră Beleavski).

SOKOLOVSKI : Cine a incendiat Reichstagul ?

BELEAVSKI : Au avut loc lupte acolo, nu au capitulat cu toţii de îndată.

(Sună telefonul : unităţi ale armatei de gardă a lui Ciuikov s-au întîlnit cu armata de şoc a lui Kuznefov).

GALADJEV : Se termină războiul.

CIUIKOV : Da, vom fuma pipa păcii.

. . . . . .

Ei, astăzi la Moscova se vor trage salve de tun — ceva cu totul neobişnuit !

Ce mare bucurie va fi în U.R.S.S. Vor fi poate manifestări, poporul se va veseli ! Era timpul !...

Conducerea germană se destramă. Mai există fără îndoială unele focare de împotrivire dar, după capitularea Berlinului, vor cădea şi Breslau şi alte oraşe. Documentul lui Weidling trebuie publicat pentru nemţi pe scară largă, cît mai degrabă.

Totul este atît de simplu... Un fel de simţămînt straniu al terminării războiului. Nu există starea deosebit de solemnă pe care o aşteptam de pe urma căderii Berlinului, a victoriei. A fost străbătut un drum prea lung şi prea greu !

Se ridică imediat o nouă sarcină deosebit de grea — de a pune totul în ordine, de a restabili totul.

. . . . . .

Ciuikov se duce să se bărbierească. Galadjev, Pronin, Semenov şi Skosîrev vorbesc despre munca ce urmează a fi depusă în unităţi, despre necesitatea de a sărbători victoria, de a-i lăsa pe oameni *să se destindă.*

CIUIKOV *(intră) :*

— Unde este Blanter ? Ah, dacă ar executa un marş al gărzii !

Generalii îşi amintesc de ziua de 15 aprilie, — începutul luptei pentru Berlin... Discută ce impresie va produce asupra lumii întregi vestea căderii capitalei Germaniei.

. . . . . .

Soldaţii glumesc :

— Războiul s-a terminat !

— De ne-am plimba acum prin Berlin !

Mă aflu într-o stare de supraîncordare: sînt numai voinţă şi nervi. Simt o durere insuportabilă în mînă, aproape un spasm. Scriu aproape neîntrerupt de două zile.

A fost cucerit Berlinul !... Stau şi mă gîndesc cum să descriu acest eveniment. Trebuie publicat un reportaj în *Pravda,* dar ce poate să încapă în 7—8 pagini ?

Imi iau rămas bun de la tovarăşi, mulţumesc pentru cinstea şi încrederea care mi s-a acordat.

*) Da, se poate.

*) Desigur.
*) Ce doriţi? (în lb. germană).
**) Să salvăm Berlinul (în lb. germană).

Vsevolod Vişnevski pe bordul unui vas de război.

DIN TRE SUTE DE CATARGE...

ANTON COSTINESCU : Intre faptul că am respins poezii atemporale şi cel de a fi afirmat că „articolul de ziar versificat nu este „poezie", nu vedem nicio contradicţie, sau un „cerc vitios" cum spui d-ta. Una nu este leacul celeilalte, cum s-ar putea părea ci, de fapt, două variaţii pe aceeaşi temă : necunoaşterea adevăratei poezii a timpului nostru. Pentru a scrie versuri atemporale, ca şi pentru a versifica ideile unui articol de ziar, nu se cere decît o singură calitate : să ştii să versifici, ceea ce, trebuie să recunoaştem, nu reprezintă decît pe departe, şi numai formal, poezia. Cerc vicios este pentru cel care nu vede soluţii decît în cele două posibilităţi, ocolind tocmai domeniul poeziei reale, autentice, izvorîtă din cunoaşterea multilaterală a vieţii. De versificat poate învăţa aproape oricine, dar pentru a pătrunde în sensurile adînci ale realităţii, pe calea imaginei artistice, se cer calităţi deosebite, adică ceea ce se numeşte talent, iar dezvoltarea lui se face printr-o muncă încordată şi de lungă durată. De la vaga stare de contemplare pînă la descoperirea unor sensuri revelatorii este o distanţă lungă, pe care este obligat s-o parcurgă orice poet conştient de forţa socială a poeziei. Nu sîntem, deci, adepţii poeziei de divertisment, ci a poeziei care să spună oamenilor cîte frumuseţi nedescoperite sînt în jurul lor.

IULIU COMAN : Ideea (forţa omului înfrîngînd orice adversităţi) pîlpîie destul de timidă în *„Vas în furtună"*. O reţinem, totuşi, deoarece versurile au plasticitate şi energie. Celelalte încercări sînt bucăţi neînchegate în mozaicul abia bănuit. Mai trimite-ne.

MIHAI SOCODOREANU : Nu vedem nimic greşit în faptul că, după ce ne-ai trimis o poezie, ai mai reflectat asupra ei şi ai refăcut-o. Dimpotrivă. Pe lîngă spirit autocritic, aceasta dovedeşte şi dorinţa de a lucra cu seriozitate, ceea ce ne bucură. Deocamdată, însă, versurile nu ne satisfac.

Să luăm un exemplu :

Imi place să-mi înec privirea-n soare,
Atunci cînd gîndurile, albe
se întrec alene,
Cînd ceaţa printre brazi abia se cerne,
Iar soarele îşi fulgeră sabia
. . . . . *în apele clare.*

Intr-un peisaj însorit puternic, există, deci, şi ceaţă !

Şi cu toată ceaţa, apele sînt clare, iar soarele „îşi fulgeră sabia" ! Elementele imaginei nu se îmbină între ele.

FLORENTIN DIMA : Cînd spui: *Mi-e drag să-nalţ schele / cu slovele mele/ şi vise s-anin la catarg*", exprimi o idee justă. Nu putem, însă, să fim de acord cu versurile : *„Nu-mi pasă / că-o mînă hidoasă / pîndeşte să prindă în cleşte / al zilelor mele şirag"*. Nepăsarea este o atitudine condamnabilă în orice domeniu, cu atît mai mult în privinţa temei pe care ai atacat-o. Nu te lăsa în voia spontaneităţii.

DOREL SCHOR : De ce ne scrii atît de rar ? Publicăm *„Spital"* şi aşteptăm să ne mai trimiţi.

ION IERONIM : Mîna este destul de sigură, dar am dori şi o tematică mai fermă.

LAURENTIE ARSA : Deocamdată sînt izbucniri sinciere, dar netrecute în imagine.

ALEXANDRU BALANESCU : Prima strofă este mai închegată:

M-am născut în vreme de război
Ca un fruct amar de pom sălbatic —
In bătăi de vînturi şi de ploi,
Colo sus pe pantă, singuratic.

Din păcate restul nu se mai menţine la acest nivel.

ŞTEFAN CONSTANTIN: Aşteptarea prea lungă oboseşte sau enervează. ştim, dar unele plante înfloresc greu, la cîţiva ani odată, şi faptul nu le oboseşte. Versurile d-tale au oarecare corectitudine, din care aşteptăm să ţîşnească acel neprevăzut care, chiar stîngaci exprimat, înseamnă poezie. Unele versuri par greu de respins, la prima vedere :

Foşneşte timpul din clive
Ca nişte aripe
De veşnicie şi de mătasă.
Picle de borangic
peste Postăvaru se lasă
Şi peste Piatra Mare.
Miroase a ozon şi a răcoare,
A sănătate şi a poveste.

Totuşi, curgerea mai departe a poeziei, pe acelaşi plan, are ceva monoton, pe lîngă ecoul arghezian. Nu îndemînarea lipseşte, ci adîncimea ideilor poetice. Vom mai aştepta, deci.

ROXANA SORESCU : Sînt unele idei promiţătoare :

E cîntecul mîinilor ce frămîntă
metalele,
E cîntecul oţelului vibrînd,
E strigătul uneltei, liberînd
Mîna ce zeci de ani muncit-a blestemînd.

Te descurci, însă, deocamdată, cu greu printre versurile citite. Aşteptăm altceva.

PETRE VLAD : Desprindem cîteva strofe a căror linie ar trebui, credem, s-o urmezi :

In tine sînt eu, însetatul flămînd,
Lăstarul mizeriei pure,
Din mlaştini sordide, grînare crescînd
Şi sonde — ciudată pădure.
In undele-ţi repezi, izvor cristalin,
Mai iute-i ca peştilor zborul
Aripa-mi deschisă spre zorii ce vin
Plantînd în prezent viitorul.
In pulsul tău bate, cu inima mea,
Iubirea a zeci de popoare.
Etern, pretutindeni, cu tine m-aşi vrea,
Drapel dus în mîini muncitoare.

Dacă şi în celelalte încercări s-ar simţi aceeaşi energie , stadiul actual ar fi categoric şi îmbucurător depăşit.

GH. TĂNĂSESCU : E frumos cînd spui : *„cîntînd tractoarele vor scrie în cifre mari recolte viitoare"*, — dar, în general, te mulţumeşti să faci afirmaţii fără ajutorul imaginei poetice. Lucrările par scrise în grabă. Cîntăreşte mai mult valoarea cuvîntului.

PETRU NODIŞ : E o mare învolburare în încercările trimise. Alături de versuri promiţătoare se îngrămădesc improprietăţi supărătoare. Ce înseamnă *„ardoarea noastră de ciclon"* ? Dar *„umanitarul fapt sublim"* ? Dar *„impedimente netrecute de vreun profet sau marţial"* ? Toate acestea vin în contradicţie cu strofe pline, ca :

Intr-o mireasmă de dumbravnic
Să-mi prind arpegiul despletit
Din struna suflului năvalnic,
Să-l trec în suflet, am dorit.

Preferăm această cale, şi nu ne îndoim că şi d-ta o vei prefera.

ŞTEFAN IBĂNESCU : De data aceasta, cu toate sclipirile, versurile sînt neînchegate. Nu te supăra, dar, avînd un nivel mediu al exigenţelor faţă de toţi corespondenţii, cerem, totuşi, de la fiecare în parte, conform propriilor calităţi. De la d-ta cerem mai mult.

TIBERIU CRISTESCU : Exact ca mai sus.

ANTONIA MAICAN : *„Balada scitică"* (titlul este impropriu) conţine frumuseţi, dar şi facilităţi. După ce spui :

De aceea locu-i tăcut şi plin de înfiorare
Sufletul celor care-au iubit nu moare
Trăieşte în ierburi şi stîncă.
De aceea, poate, roadele toamnei
sînt atît de parfumate
Ca parfumul florilor uitate
In noaptea adîncă

nu mai ai voie să compari stelele cu nişte . . . peruzele, sau să constaţi că peste ape au căzut... franjurile şalului nopţii. Mai trimite-ne.

IOAN CRUDU : Din febra multelor poezii, am reţinut „Urcuş", ca o promisiune. Indicaţii ? Scrie mult şi trimite-ne numai ceea ce consideri cu adevărat realizat.

F.B. — Craiova : Doreşti să „identificăm" lipsurile versurilor d-tale. Iată-le, fără comentarii :

Iar dacă astăzi a ei gură
Va spune cumva că nu-i plac,
Atunci înfierbîntat de ură
Voi pune zilelor capac
Că n-am de ce călca pămîntul
Atuncia cînd nu sînt iubit,
Şi eu doresc, vă dau cuvîntul,
Să mor acum şi chiar subit.

SUZANA VRINCEANU : Se cunoaşte că ai un contact intim cu versurile, nu lipseşte nici îndemînarea, dar *„sfîşierea sufletului"* nu prea rimează nici cu vîrsta, nici cu năzuinţele d-tale. Nu este cumva un reflex al anumitori lecturi ? Şi în timp ce d-ta cînţi iarna, comparîndu-te cu florile tîrzii de toamnă, afară e atîta primăvară . . .

REŞIŢA

Ascult cuprins de pace la zgomotele serii
La zumzetul uzinei ce pe ecranul zării
Îşi profilează chipul de uriaş balaur —
Înghite jar şi varsă din sîn un val de aur.
Şi cum Birzava cîntă, în murmuru-i la vale,
O salutare scumpă măreţelor furnale...
Încet, încet, topită s-afundă seara-n noapte,
Pe cînd aci, pămîntul e ziuă mai departe.

IULIAN POPESCU

SEMNELE VREMII

Cad spinii sărăciei sub brăzdare
Tractorul muşcă ţelina flămînd.
În noaptea asta cît va fi de mare
Răzoare o să mestece pe rînd.

La colectivă-i mare bucurie :
Azi a venit şi ultimul stingher.
Sărind pîrleazul zării, aurie
Şi luna rîde, plină, de pe cer.

Culeasă pe a beznelor lopată
Din asfinţitul ce i-a fost cuptor,
Stă ca o pită rumenă-n covată
Parcă vestind belşugul viitor.

IOAN CAZAN

URCUŞ

Pe-aici trecut-au în galopuri cerbii
Croindu-şi calea spre-argintii izvoare,
Şi au lăsat pe flăcările ierbii
Dîre prelungi de sînge şi de soare.

Pe-aici îmi zămislesc şi eu urcuşuri
Mai zvelte decît tropotul de cerb,
Şi-mi cîntă zarea slobode arcuşuri
Iar eu alerg spre culmile ce fierb.

IOAN CRUDU

VAS ÎN FURTUNĂ

Valuri veneau peste proră
Sfărîmîndu-se-n cioburi albe, reci
Şi se închidea zarea sonoră
Peste toţi douăzeci !

Inimile noastre se opreau în piscul,
Înalt cît noaptea, ieşit din mare,
Cum se opreşte vulturul pe obeliscul
Din piaţă, dăltuit în înserare.

Apoi cădeam... Ca din ceasuri de vise
cădeam
Spre adîncul peştilor scînteietori ;
Izbucniţi din nou spre înalt nu ştiam,
Printre ape plutim, printre nori ?...

Dar cabluri nevăzute ne legau, vibrînde,
Ne chemam între noi pe nume : O ! cum
răsună,
Peste teamă şi valuri înfrînte
Numele noastre-n furtună !

IULIU COMAN

SPITAL

Aici totul e alb ca-ntr-o ţară a zăpezii..
Plafonul ţintuit de zeci de priviri,
Pereţii, paturile—albe.
Şi oamenii,
Oamenii ce alină durerile oamenilor
Au halatele albe
Curate ca gîndul.

Aici domneşte albul şi liniştea,
Aşteptarea, speranţa, lupta.
Aşteptarea şi lupta celor din paturile albe
Aşteptarea şi lupta oamenilor cu halate
albe.

Un om a fost adus cu salvarea...
Va trăi ? va renaşte fărîma de viaţă ?
Oamenii-n alb au veghiat peste noapte.
N-au vorbit de loc sau numai în şoapte
Şi s-au înţeles din priviri.
Şi au închis ochii abia spre dimineaţă
Cînd ochii celui adus cu salvarea
S-au deschis şi-au zîmbit.

Au zîmbit şi ochii oamenilor în halate albe
Şi ochii oamenilor din paturile albe
Care-au uitat de suferinţa lor
Şi au adăugat împărăţiei albului
O noapte albă.

DOREL SCHOR

N. PĂDURARU : Scrisoarea e amuzantă, dar nu e mai bine să-ţi întrebuinţezi humorul în schiţe ? Aşteptăm.

DAMIAN NICOLAIE : *„In noaptea aceea"* se prezintă, după refacere, mai organizată, dar încă nu ne poate satisface, din pricina multelor repetiţii, care nu se rezolvă, în final, aşa cum ne aşteptam.

GEORGE NAGEOREANU : Cu mai multă lectură şi stăruinţă asupra versului, ai putea da lucrări bune. Nu părăsi, însă, simplitatea şi claritatea acestor versuri :

Eu nu-s poet de meserie,
Să-i toarne-n vers nemuritor.
Ce focul sufletului ştie
Să-l toarne-n vers nemuritor.

Ar trebui să iei legătură cu cercul literar din Reşiţa.

IULIAN POPESCU : Ca şi în celelalte manuscrise, se vede o pasiune adevărată pentru poezie. Reţinem „Reşiţa". şi te rugăm să ne mai trimiţi.

ANEMARIA GHIŢĂ : Ai găsit, în melodiile populare, prospeţimea pe care o căutai :

Firicel de grîu mărunt,
lacrimă de moş cărunt,
susuraş lin de izvoare,
doruleţ de faţă mare.
gungurit de turturea,
ce gîndiţi de ţara mea ?

Nu părăsi acest drum, dar încearcă şi alte forme de vers.

VALERIU MILIUTIN: In *„Lumea de aur"* sînt, într-adevăr, accente de poezie :

Avîntîndu-se în camioane
Grîul este de aur.
Sudoarea ce sclipeşte pe fruntea
este de aur.
Inimile oamenilor acestora sînt de aur
Şi bat cu sunete de aur.
Totul este de aur,
Şi totul aleargă înainte
Numai prin aur,
Spre zorile de aur
Ale comunismului.

Acel „ceva" care ţi se pare că lipseşte celorlalte poezii este tocmai imaginea centrală, care să adune toate ideile şi versurile într-un tot.

V. RUSU : Portretul amicului d-tale este foarte grăitor :

Aveai şi alte neplăceri
In urma unor slăbiciuni,
Pe Lola, de, tu o iubeai,
Dar la „Armata" tot ţineai.
Cînd pe teren bătea „Progresu"
Iar eu îţi aduceam reproşu,
Tu repede te agitai
Şi pe arbitru judecai.
Da, fotbalu te pasiona
Deşi tu nu îl prea jucai,
Tu pe Tătaru-l adorai
Şi de la meciuri nu lipseai.

Credem că l-ai judecat prea aspru !

VICTOR GEORGE : Versificare abilă, dar nu mai mult, deocamdată.

A. TORIDE : Auto-ironia este subtilă, dar finalul poeziei vine din altă direcţie. Refăcută, s-ar putea utiliza.

GHEORGHE CONSTANTIN : Foloseşti toamna, plumbul, icterul, tăcerea şi amurgul „ca să nu banalizezi tema, ca lucrarea să nu devină maladivă şi flegmatică !" Nu crezi că ar fi mai indicat să foloseşti faptul de viaţă ?

SABIN IONESCU : Conturezi un subiect. Reliefezi conflictul. Lucrarea nu interesează.

OLIMPIA MARCU : Am reţinut lucrarea.

Iulian Popa, *Cluj ;* Alexandru Dumitra, *Craiova;* Veronica B., *Sibiu;* Ungureanu Gheorghe, *Sînicolaul Mare ;* Gheorghe Oprişan, Ionel Georgescu, *Oraşul Stalin ;* Pia Chiriac, *Constanţa;* D. Furtună, *Suceava;* Pădureţ Gheorghe, *Călan ;* Ioan Pascu, *Timişoara;* Tene Florin Sandu, *Drăgăşani;* Gh. D. Blăjan, *Curtea de Argeş;* Anatol Ghermanschi, Lucian Millis, Virgil Later, *Bucureşti ;* Cristian Simionescu, Gaby Melinescu, A. D. Mitru, G. Suciu, Stel Gorenega, Constant Nicola, M. Dănău, Pop Augustin, *Bucureşti;* Ion Dinescu, *Bucureşti;* Vasile Topală, *Afumaţi;* Jora Alexe, S. S. Dincu, Vicenţiu Donose, *Vaslui;* Ioan Rusu, *Galaţi;* Vasile Buţan, *Oneşti-Bacău;* Felix Mogoş, *Piteşti ;* Florin Ionescu, *Bucureşti ;*

MAI TRIMITEŢI

Nicu Rotundu, *Alba Iulia;* Victor Berbeleu, *Piatra Neamţ;* Gheorghe Constantin, *Craiova;* Ion Velicu, *Timişoara;* Alexandru Ceacîru, *Satu-Mare;* V. D. Andriescu, Vintilă Teodorescu, *Bucureşti;* Ion R. Teleormăneanu, *Alexandria;* Mihai Preda, *Urşi;* Grigore I. Pruteanu, *Bucureşti ;* Lică Olt, *Caransebeş,* G. Simescu, *Tulcea ;* Vasile Cordoş, *Arad ;* C. Iliescu, *Mediaş;* Const. Bărbulea, *Arad;* Gh. Andrei, *Bucureşti ;* Gh. Bozu, *Reşiţa;* Santa Victor Dornişeanu, *Timişoara;* L. N., *Sinaia;* Ion Borcea, *Slănic-Ploeşti ;* Dan Tipuriţă, *Bucureşti;* Ion Sipoş, *Rodiu-Turda ;* Andrada Eridan, *Cornurile-Cricov ;* C. Leontin-Jii, Olimpia Lepădatu, *Bucureşti ;* Emilia Bran, Gh. Ghilimber, *Cîmpulung-Muscel;* A. Vîlcereanu, *Tg. Mureş;* Vasile Chiriţă, *Bacău ;* Valeriu Luţaş, *Satu-Mare;* Al. Cojocaru, *Buşteni;* Anaely Hamar, *Turnu-Severin;* A. M. *Buziaş-staţiune;* M. P. Cernişov, Iacob Mihai, *Ciumuleşti-Fălticeni;* A. Leonhardt, *Dîrste;* Ion M. Poenaru, *Cluj;* Constantin Gh. Constantin, *Chiscani-Brăila;* Mihai Corghedean, *Cluj ;* Gh. Nistor Ungureanu, *Larga-Novaci ;* Radu Negoran, Vasile Lobonţ, *Beiuş ;* Maria T. Ursu, *Mediaş ;* V. Al. Man, Al. D. Milas, Simion Savu, Flavia Trăilescu, *Turnu-Severin ;* P. V., *Fălticeni;* E. Preda, *Bacău;* St. Schwartz, *Peciul nou;* Cornel Drăgulescu, *Ploeşti;*

Em. N. Costandy, *Calafat;* G. Iordache, T. Popescu, *Bucureşti;* O. P. Gelu, *Armăşeşti-Urziceni;* C. Enache, *Caracal;* Ana Vîlcereanu, *Ploeşti;* I. Nicolau, *Bucureşti;*

DEOCAMDATĂ NU

Mihu DRAGOMIR

Cuvinte potrivite • Cuvinte potrivite • Cuvinte potrivite • Cuvinte potrivite

Intre fond şi formă

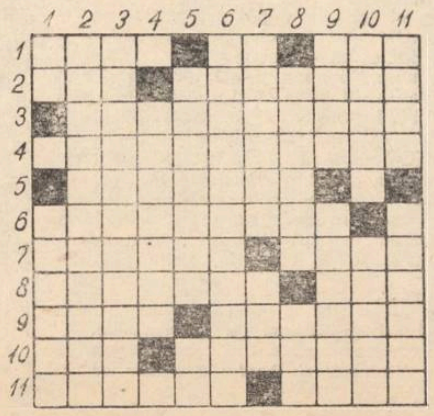

ORIZONTAL : 1. — Una din formele frînghiei. — Formă de fost. — Formă prescurtată a ciripitului. 2. — Se spune de obicei cînd obrazul e în formă. — Numai de formă (masc. pl.). 3. — Stricare de formă. 4. — Indivizi ce atentează numai la formă. 5. — Cu forma gata. 6. — Idolatrizarea formei. 7. — Uniforme medievale. — Una din formele lui Ali. 8. — Jignită în fond. — Nici prea prea, nici foarte foarte... 9. — Lumină în formă liniară. — Contratematică. 10. — Altă formă de frînghie. — Cercetat în fond şi formă. 11. — În fond, pierdere. — Continent cu toate formele de relief.

VERTICAL : 1. — Formă a tăcerii. — Meşter care, schimbînd forma, schimbă şi fondul. 2. — Zadarnic s-a încercat să i se schimbe forma. 3. — Adus la aceeaşi formă. 4. — Formă chimică. 5. — Naşteri de forme. — Ser concentrat. 6. — O formă care de multe ori te opreşte să ajungi la fond. 7. — Continuaţi. — Formă de prezent. — 8. — Imbracă uneori formele femeilor. — Formă de poezie. 9. — Senatorul virtuţii romane. — Se pune numai de formă în borş. 10. — Popor antic. — Formă de a te odihni. 11. — Forme la figurat. — Scrisă în formă de poezie.

Sfinx

STEAUA fără NUME

Florin Victor Costinescu

Fără de tine

Pasul meu n-ar fi călcat pe fertile pămînturi,
Aripile gîndului meu ar fi bătut în zadar.
N-ar fi fost pieptul meu sălaş noilor cînturi
Fără de tine, partid făurar.

Fără de tine mîinile mele n-ar fi sădit în
grădini seminţele bucuriei
Iar la prînz n-aş fi tăiat pîinea din obştescul
hambar.
Mama mi-ar fi deplîns naşterea şi macii
veştejiţi ai copilăriei
Fără de tine, partid făurar.

Anotimpurile ar fi trecut pe lîngă mine cu
chipul palid şi şters,
Pecinginea întunericului m-ar fi strîns cu
braţe de fiară, avar.
De pe clapele inimii n-ar fi zburat — hulub
— primul vers
Fără de tine partid făurar.

Fără de tine timpul m-ar fi purtat pe drumuri
silhui,
Mi-ar fi fost departe semenii precum astăzi
gîndul cel trist.
De la tine am înţeles că spre livezile
luminii cale nu-i
Decît calea ta, stegar comunist.

Ogor nou

La marginea satului, pe baltă, ţineau
broaştele şezători
Pînă cînd luna somnoroasă pornea
să se culce.
Stelele sidefii îşi oglindeau faţa suavă
şi dulce
In apa galben-verzuie, pînă în zori.
Pe-aici timpul trecea cu paşi cam nepăsători..
Ţinţari şi friguri, glod şi tărînă
Işi duraseră pe-aici casa bătrînă
Pînă cînd omul cu tîrnăcopul şi lopata
S-a ridicat şi i-a spus bălţii : gata.
E timpul ca vîntul să unduiască pe-aice
Fremătătoare lanuri de spice.
Iar glasul omului multiplicîndu-se în ecou
A prevestit naşterea ogorului nou.

Petre Anghel

Drum spre sat

— Hai, podare, du-mă peste apă,
Sau trimite-mi luntrea — ştiu s-o mîn,
Că mă due în satul meu la sapă
Şi mi-e dor să-ncarc un car cu lîn.

— Hai, podare şi mă trece riul,
Ţi-oi plăti ca orice trecător,
Că mă duc în sat să secer grîul,
Şi să umblu iar desculţ mi-e dor.

C-am umblat pe drumuri citadine
Cu Pegasu-mi leneş şi moliu
Şi mi-e dor de-o doină şi de tine.
— Hai, podare, du-mă peste riu !

Dar rămîne noaptea nemişcată
Şi chemarea mi se pierde-n cer.
Luna doar, discretă, îmi arată
Peste apă arc imens de fier.

Horia

— Moment istoric 1785 —

La Bălgrad noaptea-i neagră ca tristul
veac habsburgic,
Cetatea stă la pîndă cu ochi de cucuvăi.
Suspină parcă-n beznă un jalnic cînt liturgic
Ce se revarsă-n murmur pe dealuri şi
prin văi...

La Bălgrad noapte-i tristă ca un orfan
al sorţii
Dezamăgit, ce capu-şi apleacă sub topor.
Dar clocotă ecoul prin şanţurile morţii.
Cutremurînd cetatea : „Eu mor pentru
popor !"...

TATAKIS

O pagină nemuritoare de groază și măreție din infernul de la Makronisos

de KOSTAS ANAFIOTIS

●●

In plin pîrjol al războiului civil — 1946—1949 — neofascismul grec, sprijinit și de spiritul mackarthyst al „aliaților" — patroni americani, a născocit în Grecia, țara martiră, un „loc — cavernă" de torturi medievale, un adevărat post de inchiziție : insula Makronisos. Și înăuntrul acestui infern au fixat un al doilea loc de tortură : „Talpa iadului", faimoasa S.F.A.

Insula Makronisos s-a prăbușit cîndva sub gemetele miilor de luptători torturați și de propriile ei păcate. Ea s-a năruit sub anatema grecilor de pretutindeni și sub strigătul și blestemele lumii întregi. Dar înainte de a o dărîma lupta și indignarea unanimă a popoarelor, a zdrențuit-o și a biruit-o legendarul eroism, rezistența supraomenească și credința de granit a unui fiu al Partidului Comunist Grec, din sînul miilor de eroi de la Makronisos : Tatakis. Pentru că Tatakis a fost un om și totodată un simbol. Era excepția individuală și în același timp dinamica concentrare a unui fenomen colectiv : eroismul sutelor și miilor de luptători comuniști. Fiecare din ei a luptat și a biruit la Makronisos ; fiecare din ei s-a dovedit un „Tatakis" mic sau mare. Iar Tatakis, modest, în acel tranșeu de primă linie al onoarei și al luptei, era cea mai înaltă notă în gama sublimă a acestui eroism în masă ; el concretiza condensarea și corolarul rezistenței colective împotriva bestialei samavolnicii fasciste ; el însemna înfruntarea supraomenească a torturii trupești ; Tatakis întruchipa proiectarea luminoasă a credinții de luptă și de exaltare împotriva morții.

Din această pildă nemuritoare a unui luptător neuitat al Partidului, partid care a dat naștere unor asemenea străluciți eroi, schițez aci doar cîteva succinte creionări, drept inscripție omagială pe mormîntul lui neconoscut și în cinstea aniversării celor 40 de ani glorioși ai Partidului care l-a născut și îl deplînge.

★

1948—1949. Războiul civil pe care l-au impus Greciei „aliații" străini, se află la punctul său culminant. Pămîntul vechii Elade înoată în șinele vărsat de plutoanele de execuție și de valul asasinatelor puse la cale de către trădători. Deasupra țării îndoliate bîntuie teroarea, samavolnicia și moartea. Iar undeva, în faimoasa insulă Makronisos, în îngrozitorul lagăr hitlerist patronat de americani, sute și mii de oameni, ostași, ofițeri și cetățeni, luptători ai poporului, îndură o înfricoșătoare teroare : începînd cu foametea și cu setea, cu frigul și cu arșița și terminînd cu „celulele de înnebunire", dublate de așazisele „posturi de reintremare".

Cu cele cîteva sute de deținuți înnebuniți în urma schingiuirilor, pretinsele „batalioane de reeducare" ale A.E.T.O.-ului și ale V.E.T.O.-ului ca și cele ale Secției a IV-a de jandarmerie se află într-o dracească întrecere în privința metodelor de torturare și în născocirea mijloacelor de exterminare a deținuților politici neînarmați. Intîietatea însă pe această scară a bestialității și în măiestria schingiuirilor, o deține mereu „strategica vale" de la Makronisos, care poartă denumirea de S.F.A.

Aci erau deținuți în momentul acela circa 5000 de adepți ai stîngii și ostași democrați care „trebuiau să cedeze oricum". Iar „să cedeze" însemna : „să semneze cu orice preț declarația" (de renunțare la convingerile lor politice).

Pentru atingerea acestui scop, conducerii S.F.A.-ului îi trebuia un impresionant și totodată înfricoșător spectacol de tortură. Un fel de „grand guignol" desfășurat în jurul răsunătorului nume al unui deținut, nume care să îngenunchie sufletește masa celorlalți arestați, zguduind întreaga Makronisos, astfel încît simpla rostire a cuvîntului S.F.A. să încremenească pe oameni și să curme orice rezistență. Acesta era ambițiosul plan al conducătorilor S.F.A.-ului.

După punerea la cale a „spectacolului", a fost aleasă și victima. Supliciul va consta într-un „stat în picioare zi și noapte pînă la moarte" ! Iar omul ales spre a fi supus acestui supliciu : Tatakis. Țelul ? Să semneze Tatakis „declarația", să cedeze, pentru ca astfel, înfrînți, să cedeze apoi toți cei care se împotriveau iscălirii acestei declarații de renegare a crezului lor politic.

Ofițer cunoscut al marinei comerciale, trăgîndu-se din breasla muncitorimii marinărești, comandantul de vapor Tatakis era unul dintre comuniștii cei mai de vază. El reprezenta într-adevăr un „nume" ! Cedarea, adică iscălirea de către el a declarației, ar fi constituit o mare izbîndă pentru căpeteniile S.F.A.-ului de la Makronisos. Un plan, un calcul precis și totodată satanic, studiat cu măiestria provocătoare și cu sadismul hitlerist al temnicerilor de la S.F.A. Numai că au greșit. Au greșit cu alegerea Omului, a Comunistului Tatakis și, din această cauză, planul lor s-a năruit într-un mod răsunător. Mai mult : el s-a întors împotriva acelora care îl născociseră, îngrozitorul supliciu preschimbîndu-se în temelia unei măreți victorii și în apoteozarea încă a unuia dintre conducătorii-eroi ai P.C.G.

Curajul lui Tatakis a devenit un îndemn la luptă pentru poporul care l-a născut, iar numele lui, un titlu de onoare și de bravură pentru partidul care l-a crescut.

Veșnică Memorie și Slavă să-ți acopere mormîntul, nemuritorule tovarăș și mare frate !

★

Pe țărmurile din imediata apropiere a lagărului S.F.A.-ului, în fața nesfîrșitei așezări cu corturile miilor de ostași deținuți și sub privirile altor sute de oameni, a început torturarea lui Tatakis. Acesta încărcat cu toate lucrurile (cuverturi, îmbrăcăminte, gamelă, etc.) a fost mai întîi cufundat în mare pînă la gît, apoi scos și postat acolo pe țărm, ca o coloană „în picioare", nemișcat, între doi paznici înarmați pînă în dinți. Ordinul era clar : „în fiecare dimineață și în fiecare seară să fie cufundat în marea înghețată, iar în restul orelor din zi și din noapte, să stea în picioare, pînă ce va semna sau va muri".

Stînd în picioare s-ar usca... în picioare s-ar odihni... și tot de-a-n-picioarelea ar și dormi... Numai la ora mesei ar avea dreptul să se așeze jos, doar cinci minute, ca să-și mănînce mîncarea... și nimic altceva ! Era interzis oricui să se apropie de el ; nimeni n-avea voie să adreseze nici un cuvînt paznicilor săi. In schimb, toți „turnătorii" de la S.F.A., toți schingiuitorii și „demnitarii" se puteau perinda prin fața lui ca să-l provoace, să-l înjure și să-l „atingă", cum poftea fiecare. Iar el trebuia să rămînă acolo nemișcat, mut și surd la toate injuriile și provocările, la toate josniciile călăilor și schingiuitorilor lui. Și le îndura eroic pe toate, în tăcere, fără să cricnească, ca o coloană de marmoră. Fără un cuvînt de nemulțumire, fără un glas de protest, fără să schițeze măcar cel mai mic gest de împotrivire. Nici un cuvînt, căci Tatakis știa bine un lucru : aci el dădea o crîncenă bătălie nu numai pentru persoana și onoarea lui de luptător, ci ca să ajute și să întărească sufletește și pe ceilalți frați ai săi. Să spele și să ferească de murdăria „declarației" pe miile de ostași și cetățeni deținuți, tovarăși cu el în această bătălie pentru popor și partid, o bătălie pentru onoarea și măreția idealurilor sale comuniste, pentru onoarea și gloria P.C.G. care lupta în afară pentru libertatea și demnitatea poporului.

Și iată, a început supliciul, răstignirea de nedescris a unui „crucificat" fără cruce, țintuirea fără ținte și căluțe a unui înlănțuit pe stînca de schingiuire înceată, prometeică...

A trecut prima zi. A trecut a doua zi. A treia. Apunea o zi și răsărea alta. Trecea o noapte și se înopta... iarăși. Și Tatakis era mereu, mereu acolo : în picioare, încărcat cu bocceaua lui, fără o clipă de odihnă, fără o clipă de somn.

Tot așteptau „conducerea" și schingiuitorii ca el să cedeze a doua, a treia zi. Au așteptat a patra, a cincea... a șasea zi. Așteptare zadarnică. Trupul comandantului continua să stea mereu acolo în picioare, nemișcat, între cei doi paznici care, în zadar îl păzeau ca nu cumva să se așeze jos. Aveai impresia că el însuși păstra cu sfințenie ordinul ; n-a încercat niciodată să stea jos. Nu a adresat nici un cuvînt paznicilor lui.

Și atunci... pe de o parte călăii au început să devină nerăbdători și nervoși deoarece Tatakis întîrzia să cedeze, iar, pe de altă parte, inimile miilor de deținuți fremătau de bucurie ascunsă, constatînd că eroul rezistă neclintit la postul său.

Cum ai putea însă descrie un supliciu ce nu se vede cu ochiul și nu se aude cu urechile ? Scriu aici : „au trecut primele șase zile IN PICIOARE". Dar e cu totul altceva, cititorule, să simți, să pătrunzi ceea ce înseamnă fiecare zi, fiecare ceas și fiecare clipă a acestui cuvînt : IN PICIOARE, dacă tu însuți nu ai o nemijlocită reprezentare a faptului : dacă nu ai încercat, tu însuți, fie și măcar o dată în viața ta, să stai numai o zi și o noapte în picioare, nemișcat, fără o clipă de odihnă. Insist aici numai asupra acestui IN PICIOARE lăsînd de o parte toate celelalte : să fii ud pînă la piele și să te usuci „în picioare" ; să porți în spate atîta greutate, să te ghiontească, să te maltrateze, să te batjocorească în fiecare clipă orișicine...

Cum îndură tacit Tatakis acest supliciu ? Ce simte el în fiecare ceas, în fiecare clipă ? Răspunsul la toate aceste cumplite întrebări nu l-ar putea da decît numai un biolog care ar fi totodată și genial scriitor, sau un jurnal scris de propria mînă a eroului.

Unul dintre șefii schingiuitori ai S.F.A.-ului, faimosul Kothras, s-a apropiat într-o zi de Tatakis, ca să-și bată joc de calvarul său. A intrat în vorbă cu el. Și atunci s-a auzit un dialog uluitor și rămășagul cel mai straniu, pe viață și pe moarte :

— Pariezi cu mine, mă, Tatakis, că vei semna declarația ? își întrebă călăul victima. El reprezenta moartea care cerea mai întîi sufletul înainte de a lua viața...

S-ar putea spune că, la Auschwitz și la Buchenwald, asasinii erau mai „umani". Ei exterminau pe ostatecii antifasciști direct, fără a le cere în prealabil să-și schimbe credința. Îi omorau în masă, cu ajutorul gazelor sau al mitralierelor. Făceau din ei săpun, îngrășăminte sau substanțe pentru „cercetările biologice" ale călăilor, profesori ai hitlerismului. Aici, la Makronisos, îl asasinau lent și metodic, pretinzîndu-le simultan sufletul, cerîndu-le să-și renege crezul. Le cereau „sufletul... pe tavă" înainte de a le cere capul. Aceasta era Makronisos.

Victima însă se numea Tatakis și Tatakis era un luptător comunist. El privi cu dispreț la chipul călăului său și deslușì în el unealta abjectă, care execută orbește porunca stăpînirii ; și lui Tatakis i se făcu milă de zdreanța umană din fața lui ; știa că acest călău este și el sărac și își va pierde simbria.

— Nu, Kothra, nu pariez ; ești sărac și mi-e milă de tine... căci vei pierde pariul.

La auzul acestor cuvinte, schingiuitorul turbă de mînie. Dădu fuga la colegii săi și „se răzbună" punînd prinsoare cu ei pe o ladă de sticle cu bere. Se lăudă că va înfrînge cerbicia lui Tatakis și îl va face să semneze.

Tatakis însă... „greu de cap", a uitat că știe să scrie și să citească. El nu iscălește declarația și călăul Kothras pierde pariul, făcîndu-se de ocară !

Supliciul continuă. Zilele se succed, una după alta. Se încheie prima decadă și Tatakis pornește spre împlinirea celei de a doua. Supliciul devine o încercare, iar încercarea o dramă și un fenomen care începe să uimească pe toți cei din jurul lui. Tatakis și-a trasat în sinea lui bine de tot „planul" ; și, tăcut, înfruntă supliciul, în ciuda tuturor durerilor și împunsăturilor care îl încingeau din toate părțile. Picioarele lui, ochii lui, brațele lui, trupul lui întreg — toate la un loc, erau o durere din pricina necontenitului stat în picioare, din pricina insomniei și a groaznicei hipertensiuni. Cînd și cum dormea ? Nimeni nu știa nici nu și-o putea închipui : cum să se conceapă așa ceva ?...

Se crăpa de ziuă și se înopta. Toți vedeau acolo, mereu în același loc, ca pe o „stafie" un corp omenesc, permanent în picioare. Impovărat de un balot mare în spate total nemișcat și drept ca un stîlp de marmoră. Aî fi zis că este un Atlas ce duce pe umeri un alt glob pămîntesc : globul celui mai dureros și de neconceput martiriu.

Tot veneau ofițerii să-l vadă și medicii ca să-l „studieze". Tatakis devenise un fenomen de rezistență supranaturală.

Treceau, fără să se poată apropia, deținuții și ostașii, cu frică și cu durere, dar în același timp și cu bucurie ascunsă, ca să se mîndrească cu el, drept răsplată pentru toate batjocoririle și schingiuirile pe care ei înșiși le îndurară și le îndurau din partea acelorași călăi. Iar întreaga insulă Makronisos fremăta și vuia de numele „Comandantului-erou" ; de groaza și măreția supliciului său.

Sau împlinit cele douăzeci de zile și a început a 21-a. Cu ea începea cea de-a treia decadă. „Trupul-stafie" a lui Tatakis se îndrepta acum spre cele 30 zile. Treizeci de zile însemnau o lună întreagă. O lună întreagă fără o clipă de odihnă ; fără să închidă măcar un ochi ; fără un moment de liniște a minții. Toate acestea se preschimbau într-un vîrtej uluitor, infernal, înnebunitor. Cum mai rezista în picioare acel trup ? Ce putere ținea în picioare, cu bocceaua pe spate, acest corp omenesc plin de răni ? Cum mai trăia acea făptură ajunsă numai oase ? Cum se hrănea ? Cum vedea ? Cum gîndea ?

A 25-a... a 28-a... a 30-a zi ! Picioarele lui erau acum doi butuci țepeni, insensibili. Mîinile și trupul, întreaga lui ființă erau un tot buhăit. Capul lui, o mînge de plumb care se lăsa cînd încoace cînd în colo, peste un trup fără simțire. Îi ardeau ochii, îi vîjîiau urechile, îl copleșeau din toate părțile împunsăturile și durerile. Pămîntul pe care sta nemișcat îl îmbia să se tolănească, să se tăvălească și să se frece de țărîna lui, să se afunde într-un somn fără de sfîrșit.

El privea bucata de pămînt ce se întindea în fața lui și dorul hodinei îi amețea mintea. Îl mișca ispita mistuitoare să se aplece, s-o cuprindă cu întregul lui trup sfîrșit. Toate în jurul lui deveniseră o nălucire și un joc al simțurilor lui zguduite de febra oboselii. Iluzii și vedenii îmbinate cu setea de odihnă, setea călătorului prin deșertul african, care nu vede pește tot decît oaze și lacuri cu apă.

Toate în jurul lui nu mai erau decît un imens pat care îl chema să se întindă, să se lungească... și nimic altceva. Toate celelalte : mîncare, bunătăți, dorințe și orice alte gînduri, dispăruseră din mintea lui, numai să se poată lungi o clipă, chiar acolo, sus, pe stînca martiriului unde se află. Doar aîta dorea, atîta visa.

Mai presus însă de acest vis atrăgător, peste toate durerile, înfrigurările și halucinațiile calvarului său tantalic, peste toate acestea se înălța dominator altceva : hotărîrea, „planul" pe care Tatakis și l-a trasat în mintea și inima lui. Hotărîrea neclintită, sprijinită pe uriașa forță care-l menținea, îl îmbărbăta și-l călăuzea în lupta surdă cu schingiuitorii lui. Tatakis era decis să-i învingă, depășind toate marginile rezistenții omenești.

A 31-a... a 32-a zi ! Toate posibilitățile cunoscute ale rezistenții biologice sa-u epuizat de mult. Ele au fost depășite într-o măsură anormală, supraomenească. Supliciul, care la început a pornit ca o încercare, a ajuns un adevărat calvar, pentru ca apoi acesta să devină a genune de o măreție de neconceput.

In trupul, ajuns acum o gangrenă, nu mai trăia decît spiritul eroului. Pe fața-i brăzdată și suptă de sfîrșeală și febră, singure flăcările ochilor lui scînteiau credința nemărginită și neclintita voință de a-și înfringe dușmanii, stăpînind propria lui suferință, prin disprețul durerii pînă la moarte. Iar oamenii, mii și mii de ochi în jur, dușmani și prieteni, rămîneau încremeniți, priveau uluiți minunea.

Silueta de gigant a „trupului drept", care, în ciuda durerii și timpului, continua să se înalțe acolo ca o „stafie mustrătoare" ca o Nemesis răzbunătoare, împotriva S.F.A.-ului, a căpătat conturul unei adevărate minuni, devenind un simbol de groază și de măreție în același timp : a luat dimensiunile unui fenomen supranatural. Făcea impresia că strălucea ca un erou legendar al Binelui, care țîșnise din pămînt ca să pedepsească duhul răului de la Makronisos !...

Pe întreg cuprinsul negrului lagăr nu auzeai vorbindu-se decît de un singur fapt și un singur nume : TATAKIS. Rostit de mîlle de buze ale oamenilor, acest nume l-au dus vînturile și valurile de la Makronisos, trîmbițîndu-l peste tot cuprinsul insulei cernite. A vuit și s-a zguduit întreaga Grecie. „La Makronisos — zicea acest vuiet — un om învinsese iadul S.F.A.-ului" ! Călăii, plini de mînie, amuțiseră ; iar fețele miilor de martiri de pe insulă străfulgerau de bucurie și încredere. Pentru ei, această minune era un izvor de îmbărbătare și le umplea inimile de nădejde.

Iată că se iviră și zorile celei de a 33-a zi a supliciului. Trecu de amiază și cînd ziua se apropie de apus, Tatakis, pe neașteptate, SE AȘEZĂ JOS ! Nu auzea, nu vedea și nu voia să știe nici de paznici și nici de poruncă. Căci el hotărîse, în sinea lui, încă de la început : Voi rezista 33 de zile și, după aceea, am să stau jos. Atît își fixaxe în gîndul lui. Acesta îi era „planul". Poate tocmai pentru ca eroismul său să amintească cele 33 de zile ale unei alte Mari Bătălii a Poporului și Partidului. De aceea a ținut el să înscrie aici, pe această stîncă a luptei fără arme, numai cu sufletul și cu credința, un mic decembrie al său. Nemuritorule Tatakis ! Neuitat fiu al Partidului și al luptei !

— „Tatakis — a răsunat freamătul și vuietul în S.F.A. — a stat jos". Tatakis a dezlegat taina, Tatakis NU A SEMNAT !"

S-au strîns oamenii în jurul lui ; comandanții și ofițerii, schingiuitorii și trădătorii S.F.A.-ului, ca să cerceteze, să afle cum și de ce s-a întîmplat acest lucru. Toți doreau să știe ce l-a determinat pe Tatakis să stea jos.

Și atunci s-a auzit din nou un dialog memorabil și decisiv, eliminatoriu pentru lupta care s-a dat între victimă și călăi :

— De ce ai făcut așa, Tatakis ? — Cu toții se apleacă deasupra lui să audă răspunsul.

Tuturor acestor asasini din apropierea lui, Tatakis le-a dat răspunsul care a dezlegat enigma „minunii" ; răspunsul ce urma să umple de mîndrie inimile fraților lui de suferință ; răspuns ce urma să lămurească, peste timp și spațiu, pe toți :

— Am făcut aceasta ca să dovedesc că un adevărat comunist poate să depășească limitele înseși ale suferinții și rezistenței umane atunci cînd crede și vrea !

Călăilor nu le mai rămînea acum decît cea din urmă cale : asasinarea lui lașe, în ascuns, devreme ce, pe calea luptei bărbătești și deschise, Tatakis îi biruise în văzul tuturor !

★

L-au luat și l-au azvîrlit într-un așa zis cort individual în „văgăuna izolării" ; și, într-o seară, au pornit cu arme automate, cu „bambu-uri" și cu celelalte unelte ca să-și înfăptuiască lașul și odiosul lor gînd. I-au biciuit trupul. I-au zdrobit oasele și carnea cu unelte de tortură și i-au deschis craniul, pînă ce au apărut creerii lui însîngerați. O noapte întreagă a durat orgia schingiuitorilor peste trupul pe jumătate mort al martirului. Timp de o noapte întreagă se auzeau în beznă din înghețata „vale a izolării" geamătul și murmurul sufletului eroului care se sfîrșea !

— „Mor... mor... Mă asasinează mișeii...

Ca vuietul înfurtunat al unei mări de suferință și revoltă, multă vreme ceilalți deținuți ai „izolării" au continuat să audă gemetele, chiar după ce ele se stinseseră. Apoi s-a așternut peste tot tăcerea adîncă a morții ! Tatakis a încetat de a trăi. Trupul lui a murit, zvîrcolindu-se în neasemuitul său martiriu pînă la ultima suflare. El a căzut asasinat mișelește de călăii săi biruiți. Credința lui însă, crezul lui a rămas și va rămîne IN PICIOARE, ca o coloană de marmoră nepieritoare, peste Makronisos, peste întreaga Grecie, peste lumea întreagă.

Știrea morții lui s-a răspîndit ca trăznetul peste întinsul insulei și în toată țara. Vuietul răspîndit asemenea unor trîmbițări apocaliptice, vestea că Tatakis a murit, însă, NU A SEMNAT !

A doua zi dimineață, în fața celor 5000 de deținuți, adunați pentru o ultimă macabră demonstrație de teroare, conducătorii S.F.A.-ului au perindat trupul lui Tatakis în... defilare ; să-l vadă deținuții, să se îngrozească și „să semneze" !...

De pe targa lugubră atîrnau, sfărîmate, mîinile și picioarele eroului, iar prin partea deschisă a craniului se vedeau creerii... groază și teamă a ochilor. Agonie și mînie a sufletelor, ocară și blestem asupra călăilor.

Barbarii asasini se răzbunau pe Tatakis mort, deoarece nu au fost în stare să-l înfrîngă, să-l biruiască viu.

Dar Tatakis NU A SEMNAT și NU A MURIT! El va rămîne totdeauna viu, adînc încrestat în memoria și în inimile milioanelor de oameni din toată țara și din toate colțurile lumii, unde a ajuns numele lui prin eroicul și neuitatul său supliciu ! El va rămîne în marea familie a nemuritorilor eroi ai P.C.G. și ai comunismului mondial. Impreună și alături de Electra și Sukadzides, de Vallianatos și Maltozos, de Fiete Schulze, de Iulius Fucik, de Ilie Pintilie și Filimon Sîrbu. El va sta împreună și alături de Nikos Beloiannis !

Desene de TANASIS FAPAS

MEDALION

CRISTIAN SÎRBU

Cu zece ani în urmă, sfîntul Spiridon, șeful breslei cismarilor pierdea un lucrător harnic și ciudat: Cristian Sîrbu era numit redactor la „Viața Românească". Prețuirea acordată cismarului-poet, era un act firesc al timpurilor noi. Tot din vremea, aceea, una din străzile Bucureștiului poartă numele lui Cristian Sîrbu. Cînd sfîntul Spiridon, în înțelegere cu patronii l-a primit în breasla lui pe băiatul venit dintr-un sat de pe Ialomița, nu știa cu cine va avea de-a face. Nu bănuia în trăsăturile feței mongo'oide, sufletul neliniștit și nostalgic, răzvrătit și caustic al omului dornic de învățătură, de activitate pe alte planuri ale vieții sociale, sufletul poetului de mai tîrziu. Pentru ucenicul cutărui patron, viața tumultuoasă a Capitalei își ramifica drumurile mu'tiple și întortochiate. Copilul care aducea în sufletul său lumina Bărăganului și peisajiile Ialomiței, căuta altceva dincolo de lumea străzii și mahalalei din vremea primului război mondial — și mai tîrziu, pe Acropole, avea să-i spună unui Socrate imaginar: „Înlături bătrîne, aici șade poetul valah Cristian Sîrbu!". Nu poți totaliza fără emoție și respect fișele biografice ale unui om care în condițiile de viață ale Românie burghezo-moșierești, fără nici o altă perspectivă și-a ținut meseria de cizmar ca să trăiască, nerenunțînd la capătul de condei și la petecul de hîrtie care-i stăteau în preajmă printre porloage și pap, printre cuie și chiștoace. Să pingelești pantofii cutărei cucoane și să aduci Bărăganul într-un sonet, să cauți de lucru pe la patroni și să reînvii în versuri peisajul marin, iată o condiție de viață pe care noi, prietenii tineri ai lui Moș Sîrbu, o considerăm astăzi un paradox. Ascultați:

Repauzînd, așa de greu îmi vine,
Ca de acum să-mi ancorez maidanu
Pe-un trepied barbar de cizmărie
Cum l-a numit poetul Topîrceanu.
. . . . . .
Dar o amică foarte veche — foamea,
Mă tot îndeamnă ca să dau uitării,
Delfini, matrozi și doruri de cataarguri
Ce le-am lăsat pe țărmurile mării.

★

Păreri de rău îmi biruie belșugul
De primăveri cu ronduri de lalele
Și socotesc că duc un trai de ocnă
Ce nu prieste visurilor mele.

★

La număr cu bătrînul sîntem patru —
Romîni de jug precum ne-au fost strămoșii!
Mai răzvrătit eu știu vreo două rînduri
Din broșurica imnurilor roșii.

De-aceea citeodată-atelierul
Prin gura mea de cîntăreț aruncă
Sămînța cutezării proletare
In noaptea minții fraților de muncă...

Lucrătorul-cizmar audiază conferințe cu diverse probleme de cultură, citește asiduu, participă la adunări sinidcale și scrie versuri de o f'uență, o luminozitate și o grijă a cuvîntului care trădează talentul remarcabil, sensibilitatea și simțul pentru frumos ca și o nepotolită sete de viață. Sînt atribute care-l caracterizează pe poet și în ziua de astăzi.

Niciuna din cărțile de poezii ale lui Cristian Sîrbu scoase înainte de 23 August 1944, nu poartă firma vreunei edituri. Nu au nici măcar cuprins sau o ținută elementară a unei cărți de poezii. Una nu are nici preț. Sînt amănunte caracteristice pieții literare dintre cele două războaie mondiale și ilustrează cu prisosință condițiile de afirmare a unui talent din lumea clasei muncitoare, clasă pe deasupra căreia se etalau cu ușurință și nerușinare producțiile snobe ale atîtor culturali și patriotarzi ai burgheziei, ale decandenților ori misticilor aparținînd culturii clasei la putere. Poetul-cizmar își aduna suma necesară, ani de-arîndul, plătea hîrtia și manopera unei tipografii oarecare, iar de difuzarea cărților răspundea singur, cu unica satisfacție de a se ști citit de oameni iubitori de poezie realistă în care răzbăteau accentele de revoltă:

Tovarășe, cătușa de la gleznă,
Ca un guzgan cu dinți de fier te roade!
Surîzi! Ești pal ca fulgerul în beznă,
Și fruntea nimb de raze ți-o încheie!
Ce vis trăiești în somn, ce epopee? —
Orașul este plin de baricade
Iar tu prin ploaie deasă de oțele
Te urci cu steagul robilor pe ele.

Titlurile cărților sînt sugestive și aduc în prim plan cu consecvență o problematică socială: Slove desculțe, Pași spre lumină, cu subtitlul Din carnetul unui muncitor, Daruri pentru cocioabe, Neculuță. Poezia lui Cristian Sîrbu comunică o neobosită aspirație spre lumină, spre frumos și dreptate socială. In formația culturală și în condițiile de afirmare a poetului, sînt explicabile și confuziile, șovăielile, îndoielile, uneori expresii fireșt ale unei oboseli organice, alteori influențe ori motive livrești. Iată de ce autorul poemului Neculuță scrie halucinantul poem închinat lui Dostoevski, ori cel închinat lui Panait Istrati în care poetul este extaziat în fața vizionarului și răzvrătitului, al neliniștitului autor al haiducilor.

In 1956, apare la E.S.P.L.A. volumul Dragoste de viață, **tot atunci apare la Editura Tineretului** Cîntece pentru Sanda, **după ce cu șase ani în urmă îi apăruse o culegere restrînsă din volumele anterioare. Fostul șef al breslei cizmarilor nu și-ar mai recunoaște subalternul. Un alt cîmp tematic, o altă mișcare a sufletului, o viață nouă comunică din versurile sale poetul de altădată al** Darurilor pentru cocioabe.

Drumul realizat de Cristan Sîrbu de la cizmarul anonim la individualitatea poetică comunistă este cea mai indicată reprezentare grafică a poeziei noastre cu prilejul zilei oamenilor muncii.

Ion HOREA

RELIEF

Decernarea premiilor Lenin

ÎN DOMENIUL LITERATURII ȘI ARTEI

Comitetul pentru premiile Lenin în domeniul literaturii și artei a decernat premiile pe anul 1959. Premiile au fost decernate: scriitorului cazah **Muhtar Auezov**, pentru romanul „Calea lui Abai"; regizorului de filme **Aleksandr Dovjenko**, (post-mortem) pentru scenariul „Poemul mării"; sculptorului **Aleksandr Kibalnikov** pentru monumentul lui Vladimir Maiakovski din Moscova; dramaturgului **Nikolai Pogodin** pentru trilogia dramatică „Omul cu arma". „Orologiul Kremlinului" și „A treia patetică". Au primit premiul Lenin artistul **Boris Smirnov** pentru interpretarea rolului lui Lenin în spectacolul „A treia patetică" pus în scenă de Teatrul de Artă din Moscova și artistul **Maksim Știauh** pentru interpretarea rolului lui Lenin în filmul „Povestiri despre Lenin". Au primit premiul Lenin compozitorii **Aram Haciaturian** pentru muzica baletului „Spartacus" și **Vasili Soloviov-Sedoi** pentru cîntece populare.

Primele ecouri ale sărbătoririi zileí de 1 Mai în literatura noastră

Clasa muncitoare din țara noastră a sărbătorit ziua de 1 Mai încă din 1890. Poeții și prozatorii ridicați din rîndurile muncitorimii și cei care priveau cu dragoste lupta maselor, au fost cei dintîi care s-au străduit să transpună în game artistice avîntul revoluționar și idealurile de viitor ale acestora. In primul an al sărbătoririi zilei de 1 Mai, în 1890, ziarul Munca *publică în numărul său din 23 aprilie poezia* Versuri improvizate cu prilejul manifestării zilei de 1 Mai *de C. Dumitrescu-Tătaru. Poezia datorată unui autor cu modeste posibilități artistice, are multe naivități de exprimare, dar este edificatoare pentru atmosfera entuziastă a sărbătoririi zilei de 1 Mai din acea vreme:* Haidem frați într-o unire, / Vivat întîi Mai, / Să serbăm într-o-nfrățire / Ziua cea de nemurire, / Dezlegare de robie, / Pentru tot ce-i muncitor.

In anul următor, în 1891, în numărul festiv al ziarului Munca *din 21 aprilie (1 Mai), întîlnim poezia lui Constantin Mille intitulată* Întîi Mai, *în care sărbătoarea muncii e salutată cu același entuziasm. Cu prilejul sărbătoririi zilei de 1 Mai s-au compus adesea și marșuri, care erau cîntate la manifestații, cum ne informează presa vremii. Unul din aceste marșuri, intitulat* Marșul lui 1 Mai, *text de Gh. A. Teodoru și muzica de Gr. Teodosiu, îl aflăm în* Munca *din 12 aprilie 1892. Versurile lui anunțau zorii unei vieți libere și fericite:* Ascultați, ce mîndru cîntec! / Întîi Mai azi a venit, / Vestitorul libertății / Și-unui trai mai fericit.

Menirea istorică a clasei muncitoare de a dărîma lumea putredă a burgheziei și de a construi în locul ei o lume nouă, dreaptă și liberă, este subliniată cu claritate, în versuri mobilizatoare, de către Ioan N. Roman în poezia Primăvara *dedicată* Muncitorilor, *publicată în numărul festiv de 1 Mai al ziarului* Munca *din 19 aprilie, 1892:* Muncitori, lumea cea veche este putredă și pică, / Pe ruina ei o altă lume nouă se ridică, — / Primăvara cea de mîine; / Muncitori, voi sînteți solii lumei noua așteptate, / Unde toți or să găsească partea lor de libertate / Și bucata lor de pîine.

In același număr festiv, de 1 Mai al ziarului Munca *din 1892, se publică și poeziile* 1 Mai *de* Ion Catina *și* Ce s-aude? *de Const. Z. Buzdugan. Interesantă este mai ales a doua, în care întîlnim unul din primele apeluri adresate poeților de a se pătrunde de înaltele idealuri ale clasei muncitoare:* Vin și tu poete, dornic după vremurile șterse, / Și-adăpîndu-ți vechea liră la al noii vieți izvor / Fă din coardele-i în inimi cîntec nou să se reverse; / Vin de cîntă idealul apăsatului popor, / Vin de-l încălzește-n luptă cu dumnezeescu-ți grai / Și salută pe-ntîi Mai!

In proză, ecoul sărbătoririi zilei de 1 Mai îl aflăm prima dată în schița lui Anton Bacalbașa Visul lui 1 Mai, *publicată în ziarul* Democrația socială *din Ploești, în nr. 16, din 19 aprilie, 1892. Autorul narează că în ajunul sărbătorii, a adormit cu gîndul la manifestația de a doua zi. In somn se vede însă participant la o manifestație de 1 Mai după o sută de ani, cînd proletariatul a cucerit victoria deplină, construind o lume cu adevărat liberă și fericită. Redînd cuvîntarea unui tovarăș de la această manifestație, Anton Bacalbașa prevestea vremea pe care o trăim noi astăzi:* „Cum știți, nu mai sînt bogați și săraci... Pămîntul și instrumentele de muncă, odinioară proprietatea unora, sînt azi ale tuturor..."

Lupta revoluționară a clasei noastre muncitoare pentru dărîmarea orînduirii crude și nedrepte și pentru făurirea unei lumi de dreptate și libertate, a avut un viu ecou și în inima marelui nostru dramaturg I. L. Caragiale. Elocvent în acest sens este articolul 1 Mai *publicat în revista satirică* Moftul român *din 1893. Referindu-se la muncitorimea care se aduna în Cișmigiu și manifesta cu prilejul zilei de 1 Mai, I. L. Caragiale scria:* „Intre lumea care se adună astăzi duminică la Cișmigiu și între gazeta asta a noastră este un mare punct comun: și unii și alții luptă pentru aducerea unor vremi mai senine și mai cinstite. Ei au ales calea organizării și a luptelor politice, — noi calea ironiei, a glumei înțepătoare pe socoteala moftangiilor care guvernează lumea. Aceea ce noi distrugem este tot în direcția în care distrug și ei... Salutăm dar pe muncitorii întruniți în Cișmegiu, cu toată dragostea ce merită o clasă care de veacuri întregi suferă mofturile unei mîini de privilegiați — uneori mofturi sinistre sub care se ascund lacrămi și sînge!"

Una din cele mai emoționante poezii, din ultimul deceniu al veacului trecut, în care sărbătorirea zilei de 1 Mai s-a oglindit în imagini pline de simțire, este cunoscuta poezie a lui I. Păun-Pincio Întîi Mai, *apărută în ziarul* Munca, *din 19 aprilie, 1894. I. Păun-Pincio sugera prin versurile sale că năzuințele „oastei proletare" sînt visul luminos al primăverii omenirii:* Intinerită-i firea sub cer de primăvară, / Pe drum se-nșiră o oaste — e oastea proletară, / Nici pîngăriri de arme, nici sarbădă fanfară... / Ci ochii veseli cată: că-n albe slove-i scris, / Pe flamurile roșii, lumina unui vis...

Alături de poezia lui I. Păun-Pincio se înscriu și poeziile Desmoștenitii *de N. Beldiceanu, publicată în numărul festiv de 1 Mai al revistei* Evenimentul literar, *din 1894 și* Muncitorilor *de Traian Demetrescu, publicată în* Adevărul ilustrat, *din 17 aprilie 1895, cu prilejul sărbătoririi zilei de 1 Mai. Traian Demetrescu își exprima astfel credința sa în lumea nouă pe care o va construi clasa muncitoare:* Din idealurile voastre / O, visători flămînzi și goi, / Vor răsări, ca niște astre, / Senine lumi cu oameni noi; / Și-n vremurile acele sfinte / Pămîntul va fi poate rai, / Vor răsuna mai dulci cuvinte / In cîntecile lor de Mai!

Versurile izvorîte din entuziasmul sărbătoririi zilei de 1 Mai conțineau adesea și adevărate îndemnuri revoluționare adresate țărănimii asuprite, chemînd-o la luptă, la acțiuni energice pentru a-și dobîndi libertatea și drepturile încălcate de veacuri. Ilustrativă în acest sens este poezia Țăranilor *de T. Radu, publicată în numărul festiv de 1 Mai al ziarului* Lumea nouă *din 1895.*

Sărbătorirea zilei de 1 Mai, hotărîtă la Congresul Internațional socialiste din 1889, a avut astfel un viu ecou în literatura noastră din ultimul deceniu al veacului trecut.

Tradiția a fost continuată apoi de N. D. Cocea, Gala Galaction, Ion Călugăru și alții, fiind încununată astăzi de creația realist-socialistă a scriitorilor vremii pe care o trăim.

TEODOR VÎRGOLICI

Povestea unui cîntec: „Katiușa"

Nu sînt mulți ani de-atunci; vreo opt sau nouă. Un călător francez, pasionat cercetător al folclorului și etnografiei, zăbovea pe pămîntul torid al Africii. Își nota impresiile, parcurgînd ținuturi cu pămînturi roditoare, cu vegetație luxuriantă, cu bogății ascunse de milenii, în adîncuri. Oamenii, însă, nu erau, decît în mică măsură, părtași la toate aceste daruri ale naturii. Ei trăiau — după cum trăiesc și astăzi — în lipsuri și nevoi, într-o totală neștiință de carte. Toate acestea se petreceau într-o colonie din Africa occidentală franceză.

Călătorul francez, atent la toate manifestările băștinașilor, a fost, la un moment dat, impresionat de o melodie pe care nu o mai auzise pe aceste meleaguri; un cîntec nou, viguros, cu accente înălțătoare, ieșea din piepturile locuitorilor unui trib african. Il cîntau cu voie bună. Il rosteau cuvintele cu gravitate.

Cîntecul nu era din Africa. Venea de undeva, de departe, tocmai din stepele nemărginite ale Uniunii Sovietice, de pe malurile Volgăi, unde, la Stalingrad, ostașii sovietici au înscris o pagină de glorie nemuritoare în lupta împotriva hitleriștilor, pentru libertatea popoarelor. Cîntecul era Katiușa, acea Katiușă, îndemnătoare la luptă, la izbîndă împotriva netrebnicului dușman. Era Katiușa, care a străbătut cu iuțeala fulgerului toate țările Europei, purtînd pretutindeni slava vitejilor ostași ai Uniunii Sovietice.

In armata franceză erau mulți ostași de culoare. Luptaseră eroic, nădăjduind ca după victorie să dobîndească o brumă de libertate și de drepturi. In nopțile senine, cu gîndul la casele lor din îndepărtata Africă, ascultau vrăjiți melodia Katiușei. Incetul cu încetul, i-au deprins cuvintele, le-au înțeles tîlcul. Au îndrăgit Katiușa și-au purtat-o în gînd și-n inimă. Au dus-o apoi, peste țări și mări, acasă, unde în scurtă vreme a devenit familiară.

Călătorul francez asculta și nu-i venea a crede. S-a apropiat de indigeni, i-a întrebat, i-a descusut. Africanii, fără nici un pic de șovăială, afirmau că acest cîntec este al lor, că ei l-au creat, că în cuvintele lui sînt întruchipate dorințele și năzuințele lor. Katiușa se încetățenise la negrii din Africa occidentală franceză. Cîntecul sovietic era simțit de negri ca ceva din propria lor viață, din propriul lor suflet. Nu știau, nu mai știau, cum a ajuns cîntecul pe meleagurile lor. Credeau că ei l-a zămislit. L-au cîntat mereu. L-au adaptat la ritmul specific muzicii lor, la instrumentele lor preferate. In vălmășagul vieții, pe alocuri, i-au mai schimbat și cuvintele. Katiușa a devenit cîntec popular african, o piesă a folclorului unor oameni care luptă și cred în victoria binelui.

...Nu sînt mulți ani de atunci. Ba chiar destul de puțini; aproape cinci. Semnatarul acestor rînduri, iubitor al creației folclorice, hoinărea și el într-o vară pe țărmurile însorite ale Mării Negre. Intr-o zi, pe la orele 6 după prînz, a poposit în apropiere de Tuzla, lîngă niște căruțe în jurul cărora trebăluiau cîțiva oameni; vreo doi erau mai tineri, ceilalți, cam 5 la număr, erau trecuți cu bătrînețile. N-aveau chef de vorbă! Ceva mai încolo, au pornit în pasul cailor spre case. I-am însoțit în sat și-am intrat în vorbă cu ei. Știau multe. Cei mai bătrîni cunoșteau tot felul de cîntece. Le-am însemnat cu grijă și păstram în mine regretul de a nu fi putut nota și melodiile.

Mă pregăteam de plecare, cînd unul dintre cei bătrîni începu să zică și el o cîntare. Cînta Katiușa. O cînta cu sentimentul celui care a creat-o. Era convins că e un cîntec al nostru românesc, zămislit la noi în țară, în focul luptelor, în toiul muncii.

I-am arătat îndoielile mele. Am încercat să-i demonstrez de unde vine cîntecul, istoria lui. Nu l-am putut convinge. Melodia și cuvintele Katiușei, modificate ici și colo, intraseră în folclorul românesc. Bătrînul țăran avea dreptate. M-am convins, în ultima vreme, cînd am aflat că, în multe părți ale țării Katiușa circulă în numeroase variante.

Au trecut ani de cînd un poet și un compozitor sovietic dădeau viață Katiușei. Versurile și melodia înaripată a cîntecului au trecut departe, peste țări și mări. A devenit bun popular. S-a transformat în simbol al speranței, al luptei pentru pace, bună stare și progres.

MITU GROSU

Un scriitor proletar puțin cunoscut

Cu prilejul sărbătoririi zilei de 1 Mai, am socotit potrivită cunoașterea unei lucrări de proză inspirată din truda și lupta muncitorimii de altă dată. Se numește Ioniță Păcuraru, *e scrisă de Al. Ionescu (1862—1929) și publicată în* Adevărul *din 30 martie 1892. Despre Al. Ionescu au scris de curînd (1956) o broșură doi cercetători ai* Institutului de istorie a partidului *în colecția* Figuri de luptători ai mișcării muncitorești din țara noastră. *De meserie tipograf, ca și Petre Ispirescu, autodidact, dovedind reale calități literare în citeva încercări, inițiator și conducător activ în asociațiile profesionale, Alexandru Ionescu a fost în plus unul dintre primii muncitori care au îmbrățișat ideile socialiste. Astfel a ajuns să facă parte din conducerea societăților de tipografi și după întemeierea P.S.D.M.R. din comitetul executiv al partidului muncitorilor. A adus un sprijin susținut mișcării noastre muncitorești de început. Ziarist la publicațiile de breaslă, socialiste și democratice. Alexandru Ionescu a activat în diverse cercuri ale muncitorilor și de studii sociale, a organizat și condus greve, a redactat apeluri și manifeste, a ținut conferințe la întruniri și manifestații muncitorești, a rostit cuvîntări îmbărbătătoare, a fost propus candidat al clubului muncitorilor în alegerile generale din primăvara lui 1891. Pentru toată această activitate de remarcabil luptător pentru cauza clasei muncitoare, a avut de suferit — cum era și de așteptat — măsuri represive atît din partea patronilor cît și a autorităților burghezo-moșierești, dar nu s-a intimidat niciodată și n-a dat înapoi. In ciuda unor limite și confuzii, Alexandru Ionescu n-a trădat mișcarea muncitorească și i-a atacat pe „generoșii" din conducerea partidului trecuți la liberali, în articole vestite ca* Sîntem și rămînem *și* Trăiască socialismul.

E interesant să aflăm că un muncitor înaintat, cunoscînd exploatarea capitalistă pe pielea sa în atelier, a scris despre o întîmplare tipică din viața proletariatului industrial în plină dezvoltare pe atunci la noi. Devin izbitoare viața trudnică, munca istovitoare și nedrept plătită, condițiile de pericol iminent în povestea zguduitoare a pieirii unui muncitor renumit în meseria sa, a unui om minunat și a unui bun soț și tată, Ioniță Păcuraru.

Reproducem aici cîteva fragmente din acest zguduitor document literar.

G. VĂRZARU

Ioniță Păcuraru

— fragmente —

La marginea unui sat în apropiere de Băicoi, într-o căsuță tencuită cu pămînt și împrejmuită cu un gard de nuiele și mărăcini, locuia Ioniță Păcuraru, vestitul săpător al puțurilor de păcură din Băicoi.

Păcuraru era un om ca de vreo 35 de ani, înalt și bine făcut.

Hărnicia și sprintenia lui, făcuse într-un scurt timp ca mai toate satele de primprejur să-l respecte și să vadă într-însul un adevărat fruntaș al lor.

Mai toți sătenii, tineri sau bătrîni, care aveau nevoie de vreun sfat în niscai întreprinderi sau daraveri, toți alergau la Păcuraru.

Sfaturile bine chibzuite și pline de înțelepciune, pe care el le da tuturor cari îl sfătuiau (?), făcuse dintr-însul un adevărat judecător.

Pricinile cele mai încurcate, nimeni nu le putea descurca decît Păcuraru.

. . . . . .

De cinci zile Păcuraru legat peste mijloc cu o funie groasă lucra mereu în fundul puțului al treilea, a cărui adîncime era de aproape 90 de stînjeni. La două din colțurile puțului, niște foale uriașe puse în mișcare de doi oameni, trimiteau aer lui Păcuraru pe niște burlane groase de tinichea.

La gura puțului, un alt lucrător cu o oglindă legată într-un toc de tinichea, reflecta razele soarelui în haosul puțului, răspîndind în fundul său o lumină alburie ca a unui soare electric.

Găleata cu pămîntul săpăturilor lui Păcuraru se ridica mereu din fundul puțului, a cărei frînghie se răsucea necontenit pe vîrtelnița uriașe mînată de un cal.

Păcuraru făcuse săpături adînci în fundul puțului și era aproape de isprăvit.

Deodată un urlet ieși din fundul puțului, ca și cum o surpare s-ar fi produs într-însul. Lucrătorii înspăimîntați săriră deodată în sus și într-o clipă se repeziră la fusul de care Păcuraru era atîrnat.

Se încercară să-l tragă afară, însă funia se întinsese atît de tare, încît părea că e o coardă de vioară.

Cel cu oglinda, vroind să vadă în fundul puțului, îi era peste putință; un fel de fum cald ce ieșea din adîncime, împiedica cu desăvîrșire străbaterea luminii.

Ce se întîmplase? Păcura făcuse explozie și odată cu ea, dărîmase o coloană uriașă de pămînt peste nenorocitul Păcuraru, pe care-l înmormîntase de viu.

★

Vestea întîmplării cu Păcuraru, străbătu ca fulgerul prin satele vecine. Sătenii, femeile și copiii alergau pîlcuri, pîlcuri, la locul cu primejdie.

Femeia lui Păcuraru în culmea disperării sosi într-o clipă. Antreprenorul puțurilor văzînd pe Luxandra, o chemă în cancelarie și se încercă a o liniști promițîndu-i o *recompensă* de 100 lei.

Luxandra, palidă ca turta de ceară, tremura ca varga; lacrimile durerii păreau că nu vor să izvorască din ochii nenorocitei femei.

★

Trecuse o săptămînă de la întîmplarea cu Păcuraru. Luxandra de durere, din femeie vrednică ce era, își pierduse cu totul rostul casei; copiii care altă dată erau curați și îngrijiți, ajunseseră murdari și neboscorodați. Lucrurile prin casă lăsate la voia întîmplării și toate aproape în dezordine. Singura ei preocupare zilnică era de-a aduna în poală surcele și mărăcini, pe care le făcea grămăjoare în bătătură și apoi le da foc.

Uneori se scula în puterea nopții și începea să împodobească lopata sau vreun ciomag cu straiele de sărbătoare ale lui Păcuraru, se uita la ele, rîdea cu hohot, plîngea și iar rîdea, ș-apoi, ca deșteptată dintr-un vis, le strîngea din nou și le așeza în tron.

Femeile din sat spuneau că Luxandra odată cu bărbatul și-a pierdut și mințile.

★

Intr-o seară cînd satul întreg intrase în liniștea sa obișnuită și cînd tăcerea nopții nu era întreruptă decît din cînd în cînd de lătratul cîinilor din sat, Luxandra cu cei doi copii ai săi adormiți în brațe, mergea furișîndu-se spre drumul de la Băicoi.

După cîtva timp, ajunse în dreptul gardului care înconjoară puțurile de păcură de aici. O scîndură lată care era desprinsă, înlesni Luxandrei să-și treacă în curte cei doi copii, ș-apoi se vîrî și dînsa.

Luna care pînă aici se lupta cu niște nori groși, începu a-și asvîrli razele sale argintii peste întunericul pămîntului, Luxandra recunoscu puțul al „treilea" în care zăcea înmormîntat sub păcură și pămînt bărbatul ei.

Se apropie de puț, scoase un oftat și după ce-și sărută cei doi copii, așezați în apropierea puțului, zise:

— Acum, primește-mă Ioniță!

. . . . . .

A doua zi împrejurul gurii puțului, o droaie de săteni aproape muți, pe fața cărora se citea o tristețe adîncă, se minunau de nedreptatea cu care a fost răsplătit Ioniță Păcuraru.

Și dintre toți, moș Trifan, crucindu-se și clătinînd din cap, zise încetișor:

— Iartă-mă, doamne, dar tare mă îndoiesc de tine.

Luceafărul în mijlocul participanților la concursul „Iubiți Cartea"

Lărgindu-și sfera preocupărilor, în ceea ce privește sprijinirea muncii culturale de masă, revista noastră, printr-o seamă de noi inițiative, vine în ajutorul tinerilor care se pregătesc să obțină insigna de Prieten al cărții.

In afara unor prezentări de cărți din fișele concursului Iubiți cartea, *redacția organizează o serie de manifestări sub forma unor ședători urmate de discuții pe teme literare, la care își dau concursul redactorii și colaboratorii revistei. Scopul acestor manifestări este de a stimula și mai mult munca cu cartea; de a fi de un real folos organizațiilor de U.T.M. din întreprinderi, șantiere, școli, de la sate.*

Prima din aceste manifestări a avut loc chiar cu prilejul fazei finale a Întrecerii prietenilor cărții. *Cu această ocazie poeții Mihu Dragomir, Neculae Tăutu, Ion Brad, Violeta Zamfirescu, Teodor Balș și Niculaie Stoian au citit versuri oglindind viața țărănimii noastre în trecut și azi, lupta pentru colectivizarea agriculturii, precum și poezii închinate tineretului nostru și tineretului sovietic, teme ale concursului final.*

O discuție însuflețită a avut loc după aceea, la care au luat parte numerosi concurenți.

La puțină vreme după aceasta, joi 16 aprilie și vineri 17 aprilie, în cinci întreprinderi din capitală, un număr mare de poeți și prozatori au citit din operele lor și au discutat cu tineri participanți ai concursului Iubiți cartea.

La cele cinci întreprinderi, „Clement Gotwald", „Kirov", „Industria Bumbacului B", Atelierele „Constantin David" și „Victoria Socialistă" s-au deplasat scriitorii Dragoș Vicol, Ion Brad, Ștefan Iureș, Gica Iuteș, George Dan, Haralamb Zincă, Petre Solomon, Corneliu Leu, Niculaie Stoian, Violeta Zamfirescu, Petru Vintilă, Florența Albu, Ion Petrache, Valeria Boiculesi, Emilia Căldăraru și Mihai Negulescu.

Inițiativa aceasta a fost bine primită de tineri. Cu toții și-au exprimat dorința de a organiza cît mai multe asemenea manifestări atît în capitală, cît și în țară.

N. STOIAN

CONCURS LITERAR

IN CINSTEA LUI 23 AUGUST

CONSILIUL NAȚIONAL AL FEMEILOR DIN R.P.R. și REVISTA „LUCEAFARUL" anunță concursul de poezii, schițe, nuvele și piese de teatru într-un act „FIGURI DE FEMEI DIN PATRIA NOASTRĂ IN LUPTA PENTRU CONSTRUIREA SOCIALISMULUI", cu următoarele premii: premiul I, 9.000 lei; premiul II, 6.000 lei; premiul III, 3.000 lei; precum și trei mențiuni a 2.000 lei fiecare.

Concursul este deschis tuturor oamenilor muncii. Vor fi luate în considerație numai lucrări nepublicate.

Lucrările scrise în limba română sau în limbile minorităților naționale se vor trimite, pînă la data de 15 iunie 1959, pe adresa revistei noastre (București, Bulevardul Ana Ipătescu 15) cu specificația: pentru concursul de creație literară. Lucrările vor fi bătute la mașină în trei exemplare, la două rînduri și vor fi însoțite de o notă cuprinzînd: numele și pronumele autorului, profesia de bază, ocupația actuală, adresa exactă, nr. de telefon. Lucrările vor fi selecționate de un juriu format din reprezentanți ai Consiliului Național al Femeilor din R.P.R. și ai revistei „Luceafărul".

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an;
Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"

Proletari din toate țările, uniți-vă!

luceafărul

REVISTĂ a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

ANUL II Nr. 10 (21) • 15 MAI 1959 • APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII • 16 PAGINI — LEI 1,50

Salut pământ nou al Dobrogei!

Foto: S. MENDREA

În fața țărănimii colectivizate din regiunea Constanța s-au deschis posibilități nelimitate de mărire a producției, de ridicare a nivelului de trai material și cultural, prin organizarea agriculturii pe temelia muncii unite, a științei și tehnicii moderne.

GH. GHEORGHIU-DEJ

GEORGE DAN

Dobrogea natală

Se trezesc la viață satele Dobrogii!
Nu mai vezi asini și stoluri de stigleți
Ciugulind semințe-n codri de scaieți.
N-auzi sacagiii — triste horologii —

Apa lăudîndu-și la flămînzi drumeți;
Suplu, minaretul amintește hogii...
Holda-nalță astăzi omului elogii;
Zumzăie combaina cîntul noii vieți!

Dobroge natală, cu belșug mă-mpresuri,
Și cu vinul dulce de la Murfatlar;
Coșuri noi de fabrici — parcă roșii fesuri —.

Ciucuri de lumină flutură pe șesuri,
Iar din plăji de aur, oameni, furnicar,
Rîd, privind delfinii arcuiți cum sar.

Lîna de aur a fost găsită

Pornind în patetica și superba lor expediție în căutarea lînii de aur, pînă să ajungă la Colchida, argonauții au urcat și pe Dunăbiu în sus pînă dincolo de Porțile de Fier, după cum au cercetat și țărmii de calcar ai Dobrogei. Dar pe malul de la Tomis, sărac și bîntuit de înfricoșătoare furtuni, argonauții n-au aflat mirifica lînă de aur. De bună seamă că și pe vremea lor, imemorabilă, țărmul acela aspru și neprimitor va fi fost tot așa cum l-a cîntat, jelindu-se de moarte, îndelung simțitorul și nefericitul Ovidiu:

„Nici pomi nu cresc pe-aice, nici vița cea de vie;
Stejari la munte, sălcii pe maluri nu-nverzesc.
De laudă nici marea nu este: fără soare,
In veci de-un vînt sălbatic noianu-i vînzolit.
Oriunde-ntorci privirea, paragină-i pămîntul,
Cîmpie fără margini și fără de stăpîn!“...

Dar și după ce Ovidiu s-a sfîrșit în adîncă durere și singurătate, la aproape două milenii după ce a scris pe tablele cerate întristătoarele lui elegii, țărmul acesta de la Pontul Euxin zăcea în aceeași beznă grea și adîncă. Aproape două mii de ani țăranii Dobrogei au stat, ca pe vremea lui Ovidiu, în bordeie de nuiele și de lut bătut cu maiul, în mijlocul unei naturi aspre despre care s-a spus că nu e numai neprimitoare și vitregă, dar și irremediabil săracă, sortită să rămînă veșnic, între Mare și Dunăre, între cele două uriașe rezervoare de apă, arsă de secetă și pustiită de vînturi. Aici, în 1938, nu erau decît 42 de întreprinderi industriale, mici și neînsemnate, cu o forță motrică totală de numai 7.157 H.P. La aceeași dată nu s-au putut număra decît 119 tractoare și 124 batoze, proprietate bineînțeles a moșierilor și chiaburilor. Aici se recoltau doar 600 kg de porumb și 7—800 kg de grîu la hectar. Jumătate din familiile țărănești nu aveau nici măcar o oaie. Ele trăiau în beznă, în neștiință de carte, în sărăcie lucie.

Nu, aci nu putea fi găsită mirifica, scînteietoarea lînă de aur.

Dar duceți-vă acuma pe străvechile drumuri ale Dobrogei. Ea este întîia regiune din țară colectivizată în întregime. Intre Pontul Euxin și Danubiu ară pe uriașele tarlale aproape 6.000 de tractoare, treieră peste 1.300 de batoze, lopătează ca niște moderne corăbii argonaute 789 de combine și peste 1.500 de secerători-legători.

Lîna de aur a fost găsită.

In vreme ce în anul 1936 un singur sat dobrogean era electrificat, azi scînteiază lampa lui Ilici în 54 de sate. Peste 6.500 de familii de colectiviști au părăsit bordeiele de lut și s-au mutat în tot atîtea case proprii, de cărămidă și piatră. Aproape 7.000 de familii și-au cumpărat aparate de radio.

Lîna de aur a fost găsită.

In 1938, în vechea Dobroge, erau numai 17 biblioteci sătești. Azi sînt 365 de cămine culturale și 311 biblioteci cu multe sute de mii de volume.

Lîna de aur a fost găsită.

In Dobrogea socialistă sînt 1.080.000 de oi, majoritatea cu lînă fină și semifină.

Lîna de aur a fost găsită. Ea strălucește în cei peste 150 de milioane Kw/oră produși anul trecut în această regiune, ea strălucește în turbinele termocentralei de la Ovidiu, în halele fabricii de ciment și ale întreprinderii de utilaj agricol din Medgidia, în halele combinatului de îngrășăminte de la Năvodari, în cele peste o sută de mii de hectare cu cît a crescut suprafața arabilă a regiunii și în cele 3.200 ha cu noi plantații de vie.

Lîna de aur a fost găsită.

S-o vedem de pildă cum arată ea la Comana, într-unul din satele regiunii. Gospodăria „Filimon Sîrbu“ de aici, are: 2.632 hectare de pămînt arabil, 2.200 oi, 400 porci, 195 bovine, 130 cai, 28 stupi, 1.900 păsări, 3 autocamioane. Și în sfîrșit, un buget de peste 2 milioane de lei. Recolte: 1.400 kg grîu și 2.500 kg porumb boabe la hectar. Construcții: 4 grajduri, 3 saivane, 2 magazii pentru cereale, un garaj pentru 4 camioane, un club cu o sală de teatru cu 400 locuri, iar în sat, 40 de case noi.

In viitorii ani, sub conducerea înțeleaptă a Partidului Muncitoresc Romîn, pe pămîntul Dobrogei vor apare mii de noi hectare cu viță de vie și livezi, cu grădini irigate și cu orezării. In viitorii ani grădina nevisată în trecut, frumoasă azi, va cîștiga un însutit adaus de bogăție, de rodnicie și de frumusețe. Lîna de aur a fost găsită. Ea stă în strălucirea nepieritoare a socialismului, ea stă în munca liberă și unită a țărănimii colectiviste, ea stă în puterea crescîndă a industriei socialiste.

L.

o seamă de cuvinte

Nicolae Milescu Spătarul:

„Jurnal de călătorie în China" şi „Descrierea Chinei"

Prin reeditarea Jurnalului de călătorie în China *şi prin apariţia în primă versiune completă la noi în ţară a* Descrierii Chinei *este adus, după afirmaţia lui Corneliu Bărbulescu, îngrijitorul volumelor, un modest omagiu memoriei cărturarului de origină română din secolul al XVII-lea, Nicolae Milescu Spătarul, la 250 de ani de la moartea lui.*

Pentru ţara noastră, numele Spătarului este legat de prima traducere, integrală şi unitară a Bibliei şi de mijlocirea introducerii tiparului în Moldova, la cererea Mitropolitului Dosoftei. Pentru literatura universală, Nicolae Milescu a adus o contribuţie valoroasă prin descrierea Chinei, care a fost declarată de specialistul sovietic I. N. Mihailovski, ca prima descriere literară amănunţită a acestei ţări şi a tuturor regiunilor din Asia, pe unde a trecut pînă să ajungă aici. Valoarea operei sale a fost încă o dată confirmată prin deosebita atenţie care s-a acordat cercetărilor din ultima vreme de la Moscova şi Pekin, în cadrul relaţiilor culturale ruso-chineze, pentru stabilirea datelor precise referitoare la viaţa şi activitatea Spătarului Milescu, la care se adaugă contribuţia preţioasă a cercetătorilor romîni Em. E. Grigoraş, P. P. Panaitescu, Al. Grecu, P. Constantinescu-Iaşi şi alţii.

Cele două volume din opera lui Nicolae Milescu, apărute la noi în 1958, cuprind traducerea completă a Jurnalului de călătorie *şi a* Descrierii Chinei, *conştiincios îngrijite şi prefaţate de Corneliu Bărbulescu, folclorist şi etnograf. Recenzînd* Jurnalul de călătorie în China *(ediţia I, 1956) E. N. Spivakovski, în nr. 2 al revistei* Sovetskoe kitaevedenie *pe anul 1958 (p. 176-180), consideră prefaţa semnată de Corneliu Bărbulescu ca unul din cele mai bine documentate studii monografice despre Nicolae Milescu, din literatura română de specialitate.*

Ambele volume, aşa cum au fost concepute, sînt ediţii ştiinţifice, care cuprind, pe lîngă prefeţe cu bogat material documentar, comentarii textologice, un cuvînt despre ediţie, care defineşte metoda de lucru, multe ilustraţii, hărţi, note despre viaţa lui Milescu cu aprecieri ale străinilor despre activitatea lui, informaţii, comentarii, bibliografii. Textul propriu zis al cărţilor este însoţit de anexe necesare pentru o cît mai completă informare a cititorilor. In afara textului lui J. F. Baddeley din lucrarea în limba engleză Russia, Mongolia, China *(Londra 1919), care stă la baza traducerii* Jurnalului de călătorie *în* Addenda, *a fost reprodusă în întregime traducerea lui G. Sion din 1889, după un manuscris grecesc, despre călătoria în Siberia şi versiunea românească a fragmentului publicat de J. Arseniev în 1896. Pentru* Descrierea Chinei *a fost folosit textul publicat în ediţia de la Kazan în 1910, text îngrijit de savanţii slavonişti ruşi A. I. Iaţimirski, A. N. Alexandrov şi N. F. Katanov, cuprins în volumul* Descrierea celei dintîi părţi a întregii lumi numită Asia în care se află şi împărăţia chineză cu oraşele şi provinciile ei. *In* Addenda *este cuprinsă descrierea fluviului Amur după J. F. Baddeley care nu apare în textul ediţiei de mai sus, dar face parte din* Descrierea Chinei.

Cele două studii ale lui Corneliu Bărbulescu impun de la început prin bogata informare şi abundenta documentaţie. Ele aduc contribuţii valoroase la lămurirea temei, nu numai prin informaţia temeinică, ci şi prin felul judicios al observaţiilor şi claritatea expunerii. Prefaţa la Jurnalul de călătorie *are două obiective. Primul, să urmărească cronologic formaţia şi evoluţia lui Nicolae Milescu, insistînd asupra importanţei excepţionale a personalităţii lui ca erudit şi om de stat; al doilea, să facă un tablou istoric, cu referiri la situaţia politică şi economică din vremea în care a trăit, cuprinzînd în partea ultimă şi anii de domnie ai lui Petru cel Mare, pe vremea căruia Milescu ia parte la asediul Azovului, ca interpret în statul major rus. In prefaţa celuilalt volum, este analizată misiunea lui Milescu ca ambasador al ţarului Alexei Mihailovici la Pekin şi valoarea lui de etnograf, relevîndu-i-se calitatea deosebită de a descrie popoare şi triburi siberiene încă necunoscute pînă la el. Este remarcabilă atitudinea autorului cînd ia în discuţie paternitatea* Descrierii Chinei, *aducînd date noi pentru a demonstra calitatea ştiinţifică a lucrării lui Milescu. Opera este analizată pas cu pas, sînt scoase în relief pasagiile semnificative, sînt explicate, în note, atitudini şi momente de seamă care apar în text, subliniindu-se talentul literar şi vocaţia de scriitor descriptiv a lui Nicolae Milescu.*

Era de dorit însă să fi fost folosite copiile manuscrise aflate în Biblioteca de Stat din Leningrad pentru a avea o ediţie completă a Jurnalului de călătorie, *în lipsa originalului dispărut.*

Dincolo de această observaţie, studiile lui Corneliu Bărbulescu sînt ponderate, supuse la obiect cu o strictete exemplară. Ele reprezintă o valoroasă contribuţie la cunoaşterea operei lui Nicolae Milescu referitoare la China secolului al XVII-lea.

Interesul deosebit pentru cunoaşterea istoriei şi culturii ţărilor asiatice a determinat publicarea operei lui Milescu în diferite limbi. Ţinînd seama de valoarea documentară a celor două lucrări, Institutul de Istorie al Academiei de Ştiinţe din Pekin a luat măsuri să publice o ediţie chineză îngrijită de cercetătoarea Chang-Shao şi un sinolog romîn. In R.S.S. Moldovenească textele lui Milescu au fost pentru prima oară traduse direct din limba rusă de V. Soloviov şi A. Kidel, apărînd în 1956 sub titlul „Siberia şi China", sub îngrijirea lui G. F. Bogaci, cu un articol introductiv semnat de E. M. Russev.

CORNELIA ŞTEFANESCU

●

I. Ludo:

RĂZBOIUL LUI TĂNASE CIREŞ

In ultima sa carte **Războiul lui Tănase Cireş** — I. Ludo, atacă cu vervă şi ascuţită ironie problema superstiţiilor şi a credinţelor deşarte.

In momentul electrificării satului, a totalei lichidări a analfabetismului, în momentul în care ţărănimea muncitoare participă direct la rezolvarea problemelor de interes general ale statului, Tănase Cireş — rămăşiţă demnă de milă a unor vremi apuse — continuă să ducă mai departe războiul început de moşii şi strămoşii lui **„Cu Scaraoschii, cu muma pădurii, cu toate vedeniile şi toate glasurile şi toate semnele cu care necuratul vrea să ne ducă de-a dreptul în iad".** Tănase Cireş a rămas robul acestei lupte pe care o poartă cu încăpăţînare, deşi în unele momente de luciditate, îi observă inutilitatea, în pofida faptului că tineretul pe care ar vrea să-l povăţuiască — lumea care se pîrguie sub soarele noii vieţi — ia în rîs îndărătnicia lui.

Cu toate că a ţinut cu străşnicie toate posturile şi toate sărbătorile de peste an, cu toate acestea, bine tot nu i-a mers. Tănase Cireş şi toţi ai lui au fost şi au rămas nişte calici roşi de boli şi mizerie. Nedumerirea îl face să-şi strige la un moment dat indignarea: **„Păi asta-i dreptate?"** Gîndirea contorsionată a lui Tănase Cireş este în preajma răspunsului firesc. Nu-l află însă. Nici nu insistă de altfel prea mult din frica de realitate. El este un produs, sau mai corect o urmare, a întunericului care se mistuie în lumină. Lumea lui este lumea bordeiului fără ferestre, nescăldat de soare, a mucegaiului ce se topeşte sub razele dogoritoare ale luminii.

Aşa stînd lucrurile, I. Ludo le constată şi le redă cu precizie şi îndemînare. Cu exactitate decurg şi concluziile. Scriitorul îl dă pe Tănase Cireş în seama lumii pentru al judeca. Lumea îl judecat şi judecă toţi **Cireşii** cîţi vor mai fi existînd. Ea îşi caută norocul viu nu în păzirea unor ritualuri, ci în muncă şi în tot ceea ce ştiinţa a făcut şi face ca această muncă să fie mai spornică. Aceasta este lumea noastră, lumea de azi. Lumea lui Tănase Cireş este pe cale de dispariţie. Becul electric, radioul, cartea, spitalul, căminul cultural, tractorul, îi şterg ultimele urme. Torentul de lumină al anilor noştri a îndepărtat negurile. Categoric, Tănase Cireş nu reprezintă decît o jalnică şi chinuită fiinţă ţinută în beznă şi adusă la îndobitocire de regimurile trecute. E un rezultat, o mărturie, ca atîtea de altfel a „grijii" burghezo-moşierimii pentru cei mulţi.

Asupra acestui lucru esenţial, fără îndoială, I. Ludo nu s-a oprit — e de mirare — cîtuşi de puţin. Nici nu-l sugerează măcar. Faptul nu poate fi atribuit numai grabei cu care a fost scrisă şi revăzută cartea. Pentru că se poate constata şi acest lucru. Bunăoară, ni se spunea într-un loc că mama lui Tănase Cireş, înainte de a-l naşte — acum şaptezeci şi trei de ani şi o lună — a **„mai răsfoit odată Visul Maicii domnului — şi după ce a isprăvit, a pus cartea de-o parte"** (pag. 19) — deci ştia să citească — pentru ca numai la cîteva pagini să aflăm că nenorocita femeie **„nu se pricepe la numărat"** (pag. 38) — lucru greu de admis la o ştiutoare de carte. Aici este grabă. In cazul celălalt este vorba sau de o cunoaştere insuficientă a satului de ieri şi de azi sau de bagatelizarea unor stări de lucruri îndeobşte cunoscute. Tănase Cireş laolaltă cu toţi cei prigoniţi care pînă nu de mult nu apucaseră să se bucure de nici unul din bunurile vieţii, afară doar de amărăciune şi împilare, erau ţinuţi sub obroc tocmai pentru a nu întrezări realitatea şi a curma nedreptatea. Acest lucru se cerea în primul rînd evidenţiat. A încheia povestirea şi peripeţiile bătrînului Tănase Cireş prin înfăţişarea lenii de care era bîntuit acesta şi ai săi (cu încercarea de lărgire asupra întregii categorii) pînă nici măturatul gunoiului din bordei ce ameninţă să atingă tavanul sau cîrpitul sumanului şi nădragilor ce-i etalau goliciunea — ocupaţi fiind cu păzirea sărbătorilor ce se confundau cu mai toate zilele anului şi a le explica starea prin această lene, nu însemnează oare a da apă la moară exponenţilor claselor alungate care susţineau sus şi tare că ţăranul romîn îşi datora soarta trîndăviei şi prostiei? Dar nu asta a vrut I. Ludo. Intenţia lui a fost de a face o treabă utilă pe care a realizat-o numai în parte.

GHEORGHE RADU

●

Aurel Lecca:

NAUFRAGIUL

Acţiunea propriu zisă a cărţii Naufragiul *de Aurel Lecca se reduce la cîteva elemente mai însemnate. Sînt descrise peripeţiile vasului* Grafton *şi ale echipajului său, întîmplate în drumul făcut prin anii 1861—1863 de-a lungul Noii Zeelande, pînă la coastele insulei Auckland şi nordul Pacificului. Peripeţiile, în ansamblu, nu sînt extraordinare. Chiar cînd vasul naufragiază, membrii expediţiei reuşesc să transporte pe insulă aproape tot strictul necesar, de la alimente pînă la uneltele şi materialele de construcţie, construind o corabie, cu care se salvează. Descrierea peripeţiilor şi a personajelor ocupă însă un spaţiu mic în economia naraţiunii. Ele constituie în esenţă un pretext, pe osatura căruia autorul brodează un bogat număr de cunoştinţe. Prin aceasta, cartea lui Aurel Lecca poate fi considerată un fel de mică enciclopedie a Pacificului. Cunoştinţele comunicate prin carte aparţin unor domenii vaste şi variate. Ele sînt de natură istorică, geografică, etnografică, geologică, sociologică, biologică şi zoologică. Cititorul poate afla cu exactitate cînd au fost descoperite şi colonizate insulele Pacificului, de către cine, în ce condiţii, poate cunoaşte istoria întemeierii marilor porturi australiene; i se dau amănunte asupra climei, faunei şi florei din Australia, Tasmania, Noua Zeelandă şi insulele din sud; îi sînt prezentate episoade şi evenimente celebre din istoria navigaţiei; se descriu vînători de balene şi rechini; sînt evocate figuri de exploratori celebri, etc., etc. Multe din acestea sînt expuse „cu lux" de amănunte. Ineditul acţionează din plin, prezentînd mai ales cititorilor tineri o lume puţin cunoscută.*

In transmiterea acestor cunoştinţe, în fond de extracţie livrească, autorul a avut de întîmpinat dificultăţi serioase, de natură compoziţională. Le-a rezolvat cu ingeniozitate, reuşind să dea cărţii o structură unitară, armonioasă, prezentînd datele într-o înlănţuire proporţionată, capabilă să incite intens atenţia şi interesul cititorilor. Obişnuit, autorul porneşte iniţial de la un punct concret al itinerariului şi al peripeţiilor, şi de aici, prin analogii, rememorări, evocări documentare sau relatări directe, la obiect, aduce în faţa cititorului o lume puţin cunoscută.

Prin acestea, cartea lui Aurel Lecca intră în zona literaturii, constituind o lectură atrăgătoare, cu valoare educativă şi instructivă.

TEODOR VÎRGOLICI

●

Diego Viga:

CAVALERUL LIBERTĂŢII

In lumea dolarului american o parodiere a vechii teme a lui Don Quijote poate părea la prima vedere naivitate. Cu toate acestea, Diego Viga, în **Cavalerul libertăţii**, reluînd anumite motive cervanteşti, realizează o critică făţişă şi neiertătoare la adresa imperialismului contemporan.

Refugiat din Spania, în semn de nesupunere faţă de guvernul lui Franco, profesorul spaniol Don Alonso y Quijana debarcă în Columbia, în capitala ţării Bogota, cu intenţia de a lupta pentru eliberarea umanităţii de sub orice tiranie. In curînd însă, după primul contact cu susţinătorii capitalului, idealurile sale se lovesc de realitatea practică. Fără a se descuraja şi mai ales fără a înţelege că truda orelor sale de muncă încordată revine cîtorva profitori, îmbogăţindu-i, Don Alonso y Quijano se lasă prins pe rînd de tot felul de afaceri cu aspectul cel mai curat cu putinţă şi cu esenţa cea mai puţin corectă. Inchipuindu-şi că lucrează pentru popor, Don Afonso se lasă exploatat de vicleanul Sancho Perez şi de o ceată de pungaşi întîlniţi acolo. El îşi concentrează energia pentru a fabrica „idei" pe care aducîndu-le în practică realizează o industrie de cauciuc, descoperă o mină de smaragde, construieşte o fabrică de chimicale şi o şcoală şi pune chiar bazele unui ziar local.

După numeroasele „aventuri" petrecute de acest Don Quijote al erei atomice în ţara dolarilor şi după eşecul general pe care îl suferă, Don Alonso e expulzat. Se pare că în acest moment soarta lui se desparte de destinul lui Don Quijote. Cavalerul Tristei figuri moare rostind fraza celebră că **„viaţa nu mi-a fost chiar atît de anapoda încît să las după mine faima de smintit"**. Don Alonso y Quijano preferă expulzarea dintr-o ţară care nu i-a recunoscut vreun merit, în loc să ceară protecţie cîtorva prieteni influienţi. Profesorului Quijano îndreptîndu-se spre Europa îi apare pentru prima dată în mod limpede inutilitatea vieţii lui de pînă acum şi scriitorul pare să sugereze că personajul său se va îndrepta în viitor pe o cale mai limpede. Romanul păstrează, în linii mari, structura şi caracterele operei atît de cunoscute a lui Cervantes. Pînă şi figurile lui Don Alonso şi Sancho Perez sau numele lor au o transparenţă clară. In **Cavalerul libertăţii** e şi o Dulcinee în figura unei morfinomane, o familie grijulie şi o „curte" care-l socoteşte un naiv iremediabil, distrîndu-se pe seama sa, ba chiar speculîndu-i orice idee care ar putea deveni productivă. Dar importantă ni se pare mai ales semnificaţia profesorului Quijano, a intelectualului, care după ce a primit o educaţie nepotrivită, rămîne adîncit în vraiuri de scripte şi ziare, închipuindu-şi că ia parte la viaţa socială dindărătul perdelelor camerei sale supraîncălzite, orb şi surd la prefacerile revoluţionare de pe glob şi de o naivitate politică nepermisă. Nu lipsa de curaj ori de onestitate îl duc la această stare, ci lipsa unei orientări ideologice, legate de practica socială.

V. FETTINGER

●

O CARTE EDUCATIVĂ

In colecţia Miorita *a Editurii Tineretului s-au publicat pînă în prezent producţii folclorice numeroase, culese de unii dintre cei mai buni folclorişti romîni. Cititorii, în special cei tineri, au astfel la îndemînă un material bogat cuprinzînd cele mai multe specii ale geniului popular. In ultimul volum al colecţiei, folcloristul Corneliu Bărbulescu prezintă antologic unele poveşti cu animale pe care le-a extras dintr-un mare număr de reviste şi culegeri folclorice. Piesele scurtei antologii alcătuiesc în ansamblul lor o veritabilă povestire alegorică cu proporţii de mic roman. Fiecare istorioară e aşezată la locul ei, avînd menirea să ilustreze, în fond, virtuţi şi scăderi omeneşti. Pentru că animalele mari şi mici, care populează într-un fel sau altul volumul, sînt în realitate oameni care comit fapte bune sau rele, şi care primesc, ca atare, adeziunea sau repulsia cititorului. Sensul etic al povestirilor este precumpănitor. Stabilindu-se categorii caracterologice, cititorul, fie el şi de vîrstă fragedă, ştie să deosebească ceea ce este bun de ceea ce este rău. Calul, ciinele, pisica, căprita, cerbul, primesc atribute convenabile omului; şarpele, vulpea, lupul, dimpotrivă sînt animale antipatice. Lucrurile însă nu apar schematic. Inteligenţa vulpii, agerimea şarpelui stîrnesc interes şi admiraţie după cum lenea ciinelui sau a pisicii sînt reprobate. Istorioarele prin urmare au o fizionomie proprie, oglindind virtutea şi viciul în raport cu faptele, cu acţiunea.*

Lectura acestor scurte poveşti cu animale îndeamnă la măsură, la pondere. Cumpătarea, modestia, buna chiverniseală, ataşamentul etc. sînt calităţi pe care istorioarele le recomandă direct sau indirect cititorilor. Din fiecare povestire se degajă o normă de conduită în viaţă. Reunirea armonioasă a acestor povestiri în volumul intitulat Lupul pîrcălab *este rezultatul unei cercetări migăloase într-un fond care nu este chiar atît de bogat. Folclorul romîn atît de variat şi de stufos nu are foarte multe poveşti animaliere. Există, însă, multe variante pe aceeaşi temă, ceea ce ridică destule dificultăţi în calea cercetătorului. Cu atît mai mare este meritul îngrijitorului ediţiei, C. Bărbulescu, care a ştiut să aleagă variantele cele mai izbutite. Orînduite într-o schemă tipologică firească, poveştile cu animale din această colecţie alcătuiesc un veritabil univers autohton cu raportări limpezi, neechivoce, în special la viaţa rurală.*

MITU GROSU

●

Pentru Concursul „Iubiţi Cartea"

Revista Luceafărul va publica în fiecare număr, la rubrica O seamă de cuvinte, comentarii speciale asupra volumelor indicate în bibliografia concursului Iubiţi cartea, cu dorinţa de a veni în sprijinul participanţilor la această largă întrecere culturală.

★

Maxim Gorki:

MAMA
(ed. III)

Nu cunosc numărul ediţiilor din romanul Mama, de Maxim Gorki, apărute în original sau în traduceri diferite, nici tirajul fiecăreia dintre ele, dar îmi închipui că este enorm. Romanul se înscrie, indiscutabil, ca una dintre cărţile populare ale epocii noastre şi orice cititor cu experienţă recunoaşte, fără greutate, că se află în faţa unei creaţii de o structură deosebită, ce avea să inaugureze prin prezenţa pe arena literelor (1906) întreaga galerie de tipuri şi construcţii monumentale ale scrisului realist-socialist. Korceaghin, Davîdov, Levinson, într-un fel sau altul, de la Pavel Vlasov pornesc. Pentru prima dată Mama aduce în cîmpul beletristicii imaginea muncitorului revoluţionar, imaginea unei lumi în desfăşurare — imaginea lumii obidiţilor, a „osîndiţilor la foame", din versurile lui Eugen Potier. Ca în orice geneză s-au precipitat aici, — sinteză a unui întreg proces evolutiv, — principalele direcţii ale realismului nou — realismul legat de lupta şi ideologia proletariatului — realismul socialist. Paginile cărţii încifrează nepreţuite învăţăminte pentru orice tînăr revoluţionar. Mama conservă în simboluri vii ceva din atmosfera, avîntul, năzuinţele şi primele deslusiri, ale acelor oameni simpli, făuritori ai istoriei, pe care viaţa, cu preţul unei experienţe dureroase, îi învaţă că istoria ei o fac şi de acest lucru trebuie să fie conştienţi. Mama vorbeşte, veşnic emoţionant, despre întîlnirea cu lupta organizată a viitorilor bolşevici, înfăptuitori ai Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie. Recitesc acum, la a nu ştiu cîta lectură, după un interval de ani, marea capodoperă gorkiană. Figura bătrînei Pelagheea Nilovna Vlasova, prinde iarăşi în ochii mei contur. Intr-o femeie deprinsă să tremure în faţa oricui („M-am gîndit la viaţa mea — Doamne Isuse Cristoase! Pentru ce am trăit eu oare? Bătăi... şi munca... n-am văzut nimic afară de bărbatul meu, n-am cunoscut nimic în afară de teamă... Totul a fost zdrobit în mine, sufletul mi s-a mîniat, a orbit, a asurzit"), Nilovna devine un om care cugetă, un revoluţionar conştient. Teza leninistă potrivit căreia „avîntul spontan al mişcării muncitoreşti nu reprezintă, în fond, altceva decît o formă embrională a acţiunii conştiente", îşi găseşte în personajul gorkian o strălucită confirmare. La Pavel, vin prieteni, vin tovarăşi de aspiraţii, de idealuri, la unii încă confuze. Mama recunoaşte în dialogurile lor, în visurile înfiripate în odăiţa întunecoasă, propriile-i aspiraţii şi simţăminte. Procesul acesta de trezire a conştiinţei revoluţionare a marilor mase muncitoare este urmărit de către Gorki pe coordonate gigantice şi, oarecum, simbolic, întrucît universul relativ mic al realităţii romanului îşi găseşte rezonanţă în întregul avînt contemporan al mişcării muncitoreşti mondiale. In efortul spre ceva mai bun, încă nelămurit deplin, dar mult visat, se căiesc primele caractere masive, ieşite din rîndul clasei muncitoare. In vigoarea lor se simte ceva din forţa invincibilă a proletariatului. Scriitorul urmăreşte resorturile intime ale vieţii interioare, transformările şi perturbaţiile aproape inconştiente dar totuşi determinate de cauze obiective şi îndreptate spre un ţel deasemeni real, obiectiv — formarea conştiinţei de clasă a întregului proletariat. Zbuciumul mamei devine astfel intim cititorului, dezvăluindu-se în toată amplitudinea sa. Ceea ce ne apare acum, la noua citire, mai clar din paginile romanului este extraordinara lui forţă de convingere. Printre altele, metoda realismului socialist se caracterizează prin aceea că literatura şi arta concepută pe poziţiile acestei metode răspunde unei sarcini concrete ale luptei pentru socialism şi comunism, face parte integrantă din lupta clasei muncitoare. Prin Mama, Gorki a răspuns în mod strălucit unei probleme de acută importanţă pentru cauza proletariatului — trecerea acelor muncitori încă neorganizaţi, la lupta organizată împotriva asupririi capitaliste. Evoluţia gîndirii Nilovnei este ilustrativă pentru o întreagă categorie de oameni. Apreciind marea valoare a romanului, Lenin atrăgea atenţia tocmai asupra acestei laturi mobilizatoare, practice, a cărţii lui Maxim Gorki: «cartea e necesară, mulţi muncitori au participat în mod spontan, inconştient la mişcarea revoluţionară, iar acum, citirea romanului „Mama" le va fi de mare folos». „O carte foarte actuală".

GH. ACHIŢEI

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Director: acad. Mihai BENIUC

COLEGIUL DE REDACŢIE

Dumitru CORBEA (membru în Comitetul de direcţie); **Dan DEŞLIU** (membru în Comitetul de direcţie); **Mihu DRAGOMIR** (membru în Comitetul de direcţie); **V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE; Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS; Titus POPOVICI; Tiberiu UTAN; Haralamb ZINCA** (membru în Comitetul de direcţie).

EUSEBIU CAMILAR

COROANA DE FOC

I

— „Șerbi și meșteșugari! a tunat din glas voievodul Ciuci. Inapoi? Dar ați uitat ce vă așteaptă?"

In anii 1514, primăvara, mii de oameni mărșuiau spre cetatea Budei, stîrnind colburile și filfîind flamurile, în toate punctele cardinale, grăbind către locul poruncii, pe sub un văzduh nemilostiv. Se rupseseră din podișul transilvan, ca grămezile de stînci, și se rostolgeau spre puhoaie umane mergînd pe drumul mare necontenit, și necontenit colburile urcau și întunecau soarele, și creșteau și învolburau văzduhul cu cît se adăugau pîlcuri de călăreți și pîlcuri pe jos.

Cum ajungeau la marginea satelor, îi întîmpinau alte cete, și boceau femei și țipau copii, astfel luîndu-și rămas bun de la cei ce se duceau la cetatea Budei, și de acolo în cruciadă, poate tocmai la cetatea fabuloasă Ierusalim! Bărbații se rupeau cu greu de lîngă ai lor, și de pe glie, și rosteau scuipînd cu obidă:

— Nu plîngeți, căci poate vom găsi cuiburi mai calde... Și înainte de a porni să se amestece cu puhoiul, ridicau coasele și furcile, asupra castelelor de pe culmi și dîmburi, urîndu-le să se prăbușească peste stăpînii lor, în mormane de puibere... Și le venea să-și lepede inima, de scîrbă! Iată unde ajunseseră șerbii Ardealului: spre a-și putea răscumpăra libertatea, porneau în drumul viforului, dar era mai bine așa, decît să nu mai aibă în veci nici o nădejde de mîntuire! Clopotele bubuiau, ca la o întunecare a cerului și pămîntului.

Deodată s-au văzut niște care grele cu tunuri. In fruntea lor, venea călare voievodul din Șoimuș, pe nume Ciuci, și în urmă se îndesa mulțimea pămîntenilor.

— Mai repede, Timișane, mai repede! strigau șoimușenii către unul de-al lor, însă acesta nu se putea desprinde din brațele unei femei care plîngea în hohote, rugîndu-l să nu se ducă. Pe urmă, văzînd că nu-l poate înduplека prin lacrimi, femeia s-a lăsat în genunchi, și-l întreba cu amară dojană:

— Știi bine că nu ne-am luat decît de-o săptămînă! De ce mă lași, și pe mîna cui?

Și cum plîngea așa în fața lui, părea mai frumoasă și arăta ca o sfîntă rugîndu-se la picioarele unui zeu de piatră, neînduplecat.

— Astîmpără-te, Ilina! încerca s-o domolească Timișan. Nu vezi? o lume se duce să scape de șerbie, să nu mai fim legați de pămînt, să putem căuta cînd vrem, cuiburi mai calde... Dacă te cumințești și te întorci acasă, am să-ți aduc un șal, din Buda sau din Viena, și o creangă verde de pe Muntele Măslinilor...

Insă, văzînd că Ilina nu se înduplecă, Timișan s-a smucit:

— Cu bine! Auzi? Creangă de pe Muntele Măslinilor...

Apoi, ea l-a ajuns și i-a spus în liniște:

— Văd că nu-i chip, dar de nu mă vei mai găsi, eu nu sînt de vină.

— Cum să nu te mai găsesc? a rîs Timișan, cu gura uscată de spaimă.

— Hai, Ilina! Lasă-l în vînturile și în drumurile lui! au spus alte femei și au apucat-o de subțiori să nu se prăbușească.

— Să nu uiți, striga mai apoi Ilina: nu vreau nici șal, nici creangă, vino tu, sănătos!... Mă voi duce în Zarand, la bunica, și te voi aștepta acolo...

— Las-o, bade, căci și noi ne-am lăsat femeile și odraslele, strigau șoimușenii. Și el întîrzia, amenințînd cu halebarda castelul și așezările Șoimușului. Deodată, voievodul Ciuci s-a înălțat în scări, și înăbușindu-și un strigăt, a poruncit oamenilor să se desfășoare în linie de bătaie. Prin lungul mulțimii în mers a trecut un cutremur, ca prin trupul unui șarpe gigant. S-au strîns ghem, cînd cei din cap s-au oprit și cei din coadă s-au îndesit. Peste o clipă, s-a văzut îndepărtîndu-se de așezările Șoimușului, un pîlc de călăreți. In frunte, unul venea galopînd înspăimîntător de repede:

— Prantner, castelanul!

— Episcopul Țaki! s-au auzit strigătele, în vreme ce călărețiі se apropiau într-o volbură de colb.

— In numele înălțimii sale Ion Zapolia, și în numele markgrafului Georg Brandenburg, a tunat din glas Prantner. Poruncesc șerbilor să se întoarcă! Inapoi la muncă! Vor cruciadă, șerbii din Șoimuș? a reluat castelanul, rîzînd rău. Dacă pînă număr la trei, nu-mi îndeplinesc porunca, îi vom întoarce cu puterea!

Indată, călărețiі s-au repezit în mulțime și cîrduiau oamenii, împungîndu-i în piepturile cailor, dar Timișan a apucat o piatră și a izbit-o drept în coiful castelanului. Acesta s-a cumpănit în șa, uitîndu-se îngrozit la mulțimile amuțite dar gata să-i sfîșie.

— Tot tu, Timișane? a tunat din glas Prantner, stăpînindu-și durerea. Îți voi scoate ochii sau te voi răstigni... Și-apoi, nu uitați, șerbi, că familiile voastre au rămas acasă... a adăugat castelanul, rîzînd îngrozitor de rău.

— Ați binevoit a uita tocmai acest lucru... a adăugat episcopul Țaki, cu glas blînd, plin de milă și adîncă bunăcuviință. Au binevoit să rămînă acasă, mamele, soțiile, copiii și bunicii voștri! Iar unora dintre voi, le-au rămas nevestele tinere cu lacrimi în gene... a adăugat episcopul, uitîndu-se țintă la Timișan. Și după cum știut este, sfînta biserică le poate purifica prin flacără...

Un murmur de groază a trecut printre șoimușeni, în timp ce castelanul rîdea, ștergîndu-și șuvița de sînge ce-i luneca de sub coif, iar episcopul ridica smerit crucea de aur bătută în pietre scumpe.

— Unde-i voievodul Ciuci? a întreba deodată castelanul.

— Aici! a răspuns voievodul, cu un zîmbet de răutate. Fă cale-ntoarsă, castelan Prantner, te sfătuiesc cu binele! Altfel...

— Altfel ce? l-a întrerupt episcopul, cu umilință.

— Altfel, se vor alege din voi oale și ulcele! a adăugat voievodul.

Episcopul Țaki n-a mai avut cînd răspunde, căci bătălia se încinsese și castelanul Prantner își deschidea drum cu spada către voievodul Ciuci. Totul a durat nespus de puțin. Castelanul și episcopul galopau înapoi spre Șoimuș, părăsiți de mercenarii lor, adăugați mulțimii. Timișan gemea cu capul crăpat de spadă și-n auz îi vîjîia parcă, focul înspăimîntător al rugului și dintre flăcări îi făcea semne Ilina... Căci, de bună seamă, Țaki la ea se gîndise pomenind de sfînta biserică și de purificare! Și Timișan a căzut în pulbere, și mulțimile porniseră, și-l striveau de bunăseamă, dacă nu-l aruncau șoimușenii într-un car.

— Hăis, bouleni! a răstit moșul Vasile. Indată, dacă nu ne rămîn ciolanele pe drumuri, veți paște pe Muntele Măslinilor, sau veți roade fîn la ieslea din Betlehem... Ați văzut, frați creștini? De ce să nu ne lase să ne răscumpărăm?

— Să ne răscumpărăm? a răspuns moșul Ion, de la carul al doilea. De ce crezi că ne pofteau înapoi, Prantner și episcopul? De grija că vom pieri? Vezi bine! Fără brațele noastre, le rămîn cîmpiile nemuncite! Eu, a continuat bătrînul, am fost răpit în anii trecuți, 1509, cu toată gloata mea, și dus să muncesc împreună cu toți ai mei, pe domeniile din Lipova...

— Ca pe vite ne fură! a spus moșul Vasile, scuipînd cu scîrbă.

— Oh, vremuri apuse! a oftat moșul Ion, în timp ce pulberile se ridicau mai dese. Unde sînteți, vremuri mari ale voievodului Mateiaș?

— S-au dus vremurile mari! a oftat moșul Vasile. S-au dus, odată cu Ioan de la Hunedoara! Eu am pornit la acest drum, socotindu-mă: „Tot atîta!" Ioan de la Hunedoara nu mai învie și nici Mateiaș crai n-are să-și mai ridice spada! Pe drept oftați după vremurile mari! După cum știi, eu și ai mei am fost răpiți de pe ogoarele slăvitei doamne Beatrice Frangepan...

— Ba bine că nu! îmi aduc aminte! Am auzit că pe pămînturile doamnei Beatrice era mai bine...

— Era, într-adevăr! Soțul ei, Ion fiul lui Mateiaș, moștenise bunătatea de la ai săi. Insă cum a venit cîinele din Brandenburg...

Dar moșul nu și-a sfîrșit cuvîntul, căci mulțimile s-au oprit în fața unei oști mari ivită pe zare.

— In linie de bătălie! La bătălie! veneau porunci din față, și volbura s-a strîns cumplit, apoi s-a desfăcut, s-a răvășit, întinzîndu-se într-o linie de lănci, halebarde și furci, în tot largul șesului potopit de asfințitul soarelui. Și s-a oprit zidul omenesc și aștepta într-o tăcere mare, să iasă o căpetenie, să dea cuvenitele porunci de luptă. Insă, nimeni nu se desprindea din șiruri și oamenii s-au învîrtejit, dîndu-și seama că merg ca stihia și ca stihia vor pieri, dacă nu iese o flamură, o minte de strateg și un braț puternic. In vremea asta, oastea din față venea încet, și se vedeau mulțimi de lănci întinse și mulțimi de spade, și halebardele își plecau capetele cu cît oastea își îndesa pasul. Inainte, venea un călăreț pietros, îmbrăcat în zale și cu chivără, cu calul la pas.

— Brandenburg! s-au auzit strigătele și mulțimea era gata să se întoarcă s-o ia la fugă.

— Șerbi și meșteșugari! a tunat din glas voievodul Ciuci. Inapoi? Dar ați uitat ce vă așteaptă? Inainte, sub porunca mea...

— Inainte! Inainte! au bubuit glasurile și voievodul Ciuci a fulgerat din spadă, pornind în galop.

— In numele puterii mele! răcnea Brandenburg, dar nu s-a mai auzit ce spune, căci bătălia începuse și cumplit fulgerau armele în soarele gata să apună! Insă totul a durat doar cît ropotul unei ploi de vară. Mercenarii lui Georg Brandenburg răcneau iertare, în timp ce markgraful fugea în galop de nălucă, peste mlaștinile cîmpiei, urmărit de pîlcurile voievodului. Apoi mulțimile s-au adunat și s-au rînduit și pulberea se ridica iar. Și venea noaptea.

II.

„Și pe steagurile lor luceau semnele breslelor..."

— Hăis, bouleni, spre Muntele Măslinilor! a rostit după aceea moșul Ion, îndemnîndu-și boii. Vezi, frate? Și lui Brandenburg îi era grijă ca nu cumva să ne căsăpească turcii...

— Eu unul, a spus moșul Vasile, l-am zărit în pîlcurile lui Brandenburg, pe morarul Tertiapars...

— Pe cine? Cum? Tîrța-pîrța?

— Pe Tertiapars, dar fie și Tîrța-pîrța! cum îi spun sameșii pe latinie, celui ce ne ia la moară a treia parte din făină... I-am croit un par în cap. Și cum îți spuneam mai înainte, bine le-a fost celor vechi, la voievozii Ioan și Mateiaș, căci aceștia aveau nevoie de brațul lor, pe cîmpiile isprăvilor cu sabia... Cum a venit însă Brandenburg din Germania, s-a însurat cu doamna Beatrice și nu de dragul ei cît de dragul celor 252 de comune ale Corvineștilor! Așa au început pămîntenii de pe aici sub laba cîinelui. Intr-o noapte, stăpîna noastră, doamna Beatrice, a fost omorîtă de Brandenburg. După aceea au început să curgă angaralele. Cum aude Brandenburg că vor trece oameni cu vite, iese cu călărețiі și-i jefuiește. A îndrăcit și rînduiala pășunatului, nelăsînd vitele oamenilor pe izlazuri. A înmulțit vămile, încît pînă la urmă ajungi la țintă cu sacul sau cu carul gol! Greu slujeam pe la cetăți și mai demult, dar acum și munca asta s-a îndrăcit. Ni se cere să cărăm de zece ori mai multe lemne, de zece ori mai mult pietriș, bolovani și tot ce trebuie la cetăți. Mai mult, a continuat bătrînul. Dacă mai înainte femeile noastre erau nevoite să urce sus la cetăți, să muncească din noapte pînă-n noapte, acum sînt nevoite să urce la cuiburile satanei, în timp de iarnă, desculțe și cu pruncii în brațe... Treabă-i asta? Și apoi, oh doamne, ceea ce mă sperie pînă-n unghii, e furtul de oameni... Stai ziua mare și ari pe cîmp, și deodată vin călărețiі! Te leagă în lanțuri și te duc între caii în galop, pe alt domeniu, mai rău ca pe vite, căci ele cel puțin nu știu gîndi...

— Taman ca la noi la Lipova! a intrat în vorbă altul. Eu unul, fraților, sînt din breasla fierarilor și vă spun că și peste bresle bîntuie același vînt de gheață! De asta ne-am urnit, să mergem la Buda și breasla fierarilor și cărușașii, căci nu mai putem răbda! Dacă se poate răscumpăra libertatea și prin sînge, cu plăcere... Eu unul, a reluat fierarul, am de gînd să mîn caii pînă la Ierusalim, cum mi i-am mînat la anii 1488, cînd s-a sculat Zarandul împotriva domnilor! Ați auzit de asta? Mai țineți minte?

— Oh, vremuri! a spus moșul Ion. Nu mi-i că voi pieri pe cine știe ce cîmp străin. M-am sculat la chemarea clopotului, și mă duc însă mereu mă gîndesc la ai noștri cei rămași acasă. Oare ce o să li se întîmple?

Au tăcut toți și pulberea le intra în guri și-i orbea și mare era tăcerea, numai din cînd în cînd se auzea departe, înainte, un cîntec de jale și toți și-au cunoscut în cîntecul acela singuratec sufletele încărcate de durere. De fapt, melodia nu existase, nimeni n-o alcătuise pînă la acel exod. Acum, izvorîse firesc, ca glas al marilor mulțimi de amărîți revărsîndu-se spre Buda ca un puhoi, prin întuneric și pe sub pulbere. Mergînd necontenit oamenii își ascultau sufletul lor și mergeau urmîndu-și sufletul ce prinsese viață și se înălțase în cîntarea plină de desnădejde. Și gîndurile tuturor se furișau înapoi spre satele părăsite, spre căsuțele sărmane, unde rămăseseră ai lor să-i stoarcă de sînge căpcăunii veacului. Și moșul Ion se gîndea la episcopul Țaki, și parcă-l vedea ridicînd crucea de aur și grăind blînd, în timp ce petrecea spre rugul înălțat pe deal, femei albe de groază care crîcneau împotriva lui Prantner castelanul. Il auzea pe episcop cum citește cu glas înalt și cutremurător, versete din evanghelie, în timp ce trupurile omenești trozneau în flăcări și călăii scormoneau vreascurile întărîndu-le puterea.

Dar bătrînul și-a fugărit vedenia de la sine, căci puhoiul omenesc grăbea printr-o vale largă, grăbea necontenit, și cîntecul singuratec nu mai înceta. Inainte, departe, departe, unii abia deslușeau flamura voievodului Ciuci, care strîngea pîntecul calului în pinteni, grăbindu-l prin valea largă, căci pînă la Buda mai era cale lungă și vreme multă. Și la fluviul omenesc în năboire se adăugau necontenit, pîlcuri înarmate cu coase, furci și halebarde, se adăugau și mercenari stînd în așteptare la hanuri singuratice. Se adăugau șiruri de care, șiruri de căruțe, mulțimi pe jos cu totul neînarmate, decît cu setea de a se răscumpăra din angarale. La Buda aveau să li se dea arme potrivite, încălțări și vestminte, după cum se vestise la chemarea clopotelor. Au mărșăluit și în ziua a noua și în noaptea a noua, și acum drumurile nu-i mai încăpeau și pretutindeni în apropierea lor, clopotele bubuiau, iar pe turnuri și pe clopotnițe filfîiau steaguri cu cruci roșii, semnul extraordinarei transhumanțe. Se vedeau pe maidanele satelor predicatori, grăind înflăcărat, îndemnînd mulțimile să se alăture puhoiului. Cînd și cînd, se vedeau lupte între pămînteni și pîlcuri de mercenari ai nobililor. Se vedeau cînd și cînd, femei încleștate de bărbații lor, se vedeau copii plîngînd după părinții și frații mai mari, porniți în nemaipomenita vînturare. Flamura voievodului Ciuci se plecase, și însuși voievodul arăta mai bătrîn, așa ostenit și acoperit de pulbere. Insă, ca un fluid înviorător a străbătut marasmul, în apropierea Aradului, cînd au auzit clopotele și cînd au sosit voievozii în opinci din Maramureș. Aveau plete inelate și erau în straie de ciobani, bine întemeiați în pîlcuri călări și bine înarmați. Apoi, le-au ieșit înainte cete de călugări cu cruci roșii pe sutane, studenți tocmai din Boemia, adepți ai lui Jan Hus cel ars pe rug. Inspăimîntător vuiau clopotele Aradului, cînd mulțimea a copleșit ulițele ca un fluviu de capete, de lănci, de halebarde și furci, de sulițe, de țăpoaie și de drugi nestrujiți. Ferestrele deschise erau pline de privitori, pline erau de mii de privitori acoperișurile, arborii, turnurile, și fluviul uman trecea într-o tăcere adîncă înainte, pe sub bubuiturile clopotelor. Și se închideau repede atelierele din Arad, și meșterii săreau pe cai și se amestecau în marasm și nu se mai vedeau. Și pe steagurile lor luceau semnele breslelor.

III

„Vă poftesc bun ajuns! a rostit cel din mijloc. Sînt diacul Ion Sanislău!"

Ii apucase de-a binele ziua a douăsprezecea, și erau de mult departe de cetatea Aradului, cînd i-au ajuns cîțiva pămînteni din Șoimuș călări. Ochii lor răspîndeau groază. Unul spunea:

— Castelanul și episcopul au început răzbunările...

Auzindu-l, Timișan a stat o clipă, apoi și-a pierdut cunoștința, în timp ce șoimușeanul istorisea mai departe:

— Cînd s-au încredințat că v-ați îndepărtat destul, ne-au adunat în curtea cetății pe toți cei rămași. Au zăvorît repede porțile. Și în timp ce episcopul citea versete despre nesupunere, rugul se înălța...

Timișan s-a zvîrcolit, s-a apucat de gura tunului din car, apoi a întrebat cu o liniște înspăimîntătoare:

— Dar Ilina?

— Nu știm, frate, nu știm! i-a răspuns, în timp ce Timișan sărea din car, reînviat parcă, de izbitura știrii. O clipă a stat locului, nehotărît: încotro să apuce? Inainte, spre Buda, sau să se întoarcă la Șoimuș? Și fata parcă-i făcea semne desnădăjduite și parcă-i auzea plînsul, în timp ce urca dealul spre rug și episcopul Țaki rostea versete despre mîntuirea sufletului. Și Timișan și-a adus aminte cum Ilina i-a făgăduit că va sta ascunsă la bunică-sa în Zarand, și s-a liniștit, și-a ridicat halebarda din car și s-a amestecat în frămîntul fără alin. Oamenii tocmai se descopereau cu bună cuviință, căci la marginea drumului, lîngă o fîntînă, stăteau doi călugări. Unul din ei, pe nume Avacum, era înalt și pietros și parcă-și tuna ruga de binecuvîntare. Celălalt, pe nume Barnabas, era mic și slab și arunca spre frunțile descoperite stropii de apă dintr-o creangă înmuiată rar într-o strachină mare de lut.

— Inainte! tuna din glas Avacum, în timp ce flamurile și frunțile se ridicau, parcă reînviate de tunetul glasului și de apa din creanga lui Barnabas. Dar s-au bulucit deodată, cînd cei din frunte s-au oprit. Voievodul Ciuci s-a întors în galopul calului și s-a descoperit în fața cuvîntătorului:

— V-am pofti, înalți cuvîntători, să vă rînduiți în fruntea noastră...

— De ce în frunte? a bubuit din glas Avacum. Noi? Dar a pornit și a pornit și Barnabas cu pași mărunței, fluturînd creanga plină de stropi. Strachina cu apă i-o ducea un băiat în sutană, pe semne învățăcel. Și au mers alte zile și nopți, și li s-au adăugat alte mulțimi și acum erau toate punctele cardinale acoperite de pulberile în noian. Ii întîmpinau sate de pe Tisa, și veneau altele din sud, și se istoriseau întîmplări despre luptele cu nobilii, despre așezări omenești trecute prin foc. Deodată, au spart zarea dinspre miază-zi trei călărețiі, și Avacum s-a plecat spre Barnabas:

— Cine-or mai fi și aceste satane ale veacului?

— Intr-adevăr... a cîrîit din glas Barnabas.

— Asta ce-o mai fi? a întrebat voievodul Ciuci, strunindu-și calul și omenirile s-au îndesat strîns, apoi s-au răvășit ca apa în volbură, dintr-un hîrdău prea plin Insă călărețiі au oprit scurt, luîndu-și coifurile de pe cap și plecîndu-se cuviincios în șăi:

— Vă poftesc bun ajuns! a rostit cel din mijloc. Sînt diacul Ion Sanislău din Lipova și vă aduc o veste...

Mulțimile s-au strîns mai tare și acum cuprinseseră în mijloc călărețiі și pe voievodul Ciuci...

— Ce-i? Ce-i? Ce-i?

— Să fie tăcere! a tunat Avacum din glas, în timp ce Ion Sanislău scotea de la piept un sul și-l desfășura în fața

continuare în pag 4

urmare din pag 3

voievodului. Cu cît citea, voievodul Ciuci se făcea alb.

— Vînzare? a întrebat deodată.

— Precum se vede! a răspuns Ion Sanislău. Brandenburg a adunat toți castelanii și au întocmit această plîngere. Mi-au dat-o, s-o duc drept la Buda...

— Nemaipomenit! se mira voievodul Ciuci.

— Frați ai mei! a reluat Ion Sanislău. După cum vedeți, în loc să duc jalba la maimarii țării, v-am adus-o, iar noi ne adăugăm vouă...

— Vă mulțumim! a răspuns voievodul Ciuci și citea pentru a treia oară jalba castelanilor... „Osebit de aceasta, aducem veste că domeniile se vor părăgini din lipsa șerbilor noștri duși în vînarea vîntului! Rugăm deci, să se trimită grabnic oști bine întemeiate, spre a împrăștia șerbii înapoi pe la cetăți și la cîmpiile nelucrate...“ O grijă mare a încrețit fruntea voievodului: ce s-ar alege din toată această omenire, dacă i-ar ataca o oaste bine întemeiată? A poruncit repede oprirea în tabără. A chemat în poruncă studenții husiți din Praga, încercați în lupte, a chemat la sine alți bărbați care-și arătaseră vrednicia în bătăliile cu turcii, și le-a poruncit rînduirea în pîlcuri strînse, după știința vărsărilor de sînge. Șoimușenii au trecut sub flamura lui Timișan, după ce au coborît tunurile din care și le-au șters gurile de pulberi. Din carele fierarilor din Lipova au fost coborîte grămezi de lănci, grămezi de securi, și au fost scoase din alte care, halebarde lucrate de făurarii arădeni. Mii de spade au fost scoase de sub fînul din alte care și în curînd tabăra vuia de poruncile mușt rului. Mulțimea informă de ieri se desfăcuse în pîlcuri aliniate și strînse compact, și au întîrziat trei zile și trei nopți în tabără, săvîrșind necontenit prube de atac și apărare, prube grele de lupte cu spade și corp la corp. Apoi, într-un răsărit de soare, au zărit Tisa și s-au uitat în urmă, departe spre cîmpiile natale, dominate de vedeniile ciclopice ale cetăților.

IV

„A pătruns Mahomed în Belgrad!“

Cu cît treceau dincolo, din murmurul nedeslușit și din vuietul monoton, și din larma în creștere, se deslușea un nume bine cunoscut în acel veac frămîntat:

— Gheorghe Doja...

— Cine?

— Gheorghe Doja!

— Gheorghe Doja? s-a mirat Timișan, întrebînd încă odată de pustnicul Barnabas: chiar Gheorghe Doja?

— Și ce te miri? i-a întors cuvînt mînios pustnicul. Spui, poate, că nu i se cuvine rang de căpetenie a cruciadei?

Timișan i-a pus și alte întrebări, însă Barnabas l-a pleznit cu creanga peste față, și binecuvînta înainte oamenii, în timp ce Timișan sta pironit locului și-i reveneau tot mai vii în amintire întîmplări de la cetatea Belgrad. Parcă-l vedea pe Doja, ieșind prin poarta întredeschisă, să se lupte cu un arap uriaș, buzat și înarmat cu iatagan! Incremenite stăteau oștile crucii la metereze, înlemnite stăteau în jur, cîtă frunză și iarbă, oștile proorocului! Și spada lui Doja s-a încrucișat cu iataganul, și l-a rupt drept în două la prima pălitură... Apoi, după ce s-au potolit gemetele de îndemn la metereze, și după ce prin oștile proorocului a trecut ca un vînt, Doja și-a desfăcut brațele și arapul și-a desfăcut brațele. S-au strîns deodată, au încremenit așa, apoi Doja a înșfăcat dușmanul și l-a săltat în sus, și cînd l-a izbit de pămînt, la metereze au izbucnit răcnete de bucurie, iar prin oștile proorocului a trecut mai repede, vîntul spaimei. Deși abia ieșit din copilărie, Timișan urmase flamura eroului, și prin alte locuri rămase de neuitat în istoria veacului. Pe urmă, Gheorghe Doja s-a dus întru ale sale, fiind dăruit cu domenii și rang de nobil, iar Timișan s-a întors la ale sale, punînd halebarda la ruginit și înșfăcînd sapa șerbiei. Acum, degeaba-l împingeau puhoaiele de oameni, degeaba-l strigau șoimușenii, căci el sta pierdut în amintiri. A pornit parcă într-un vînt, și dorința de a-l revedea pe Doja îl luminase, și-și amintise un vechi cîntec de mercenar:

„A pătruns Mahomed în Belgrad,
Pe calul alb și focos...

Și au continuat pîlcurile din față:

„Dar curînd fugea Mahomed,
Căutîndu-și dinții pe jos...“

După aceea, cîntecul războinic a cuprins încet miile de oameni, numai asprii cuvîntători Avacum și Barnabas amenințau în urmă cu pumnii, să se stingă cîntecul, să se stingă rîsul și veselia, căci doar plecau într-un drum fără întoarcere! Cînta pînă și bătrînul voevod Ciuci, și cînta Ion Sanislău, și cîntau studenții din Boemia, lăsînd cucernicia, fariseilor și celor ce nu mai au inimă într-înșii... Străjile călări trimise înainte și ariergărzile aduceau vești dese, însă le spuneau numai voievodului și chiar cînd veștile erau îngrijorătoare, acesta zîmbea înainte, spre a nu răspîndi spaima. Într-adevăr, înainte, în urmă, și-n amîndouă laturile, străjile vedeau pîlcuri de oști în zale mergînd, sau numai pîndindu-i și retrăgîndu-se în fuga cailor. Unii, au deslușit pe scuturi semnele markgrafului Brandenburg, și pe alte scuturi semnele castelanu. lui Prantner, însă puțin le mai păsa oamenilor, căci într-o dimineață au zărit Dunărea și muntele Sfîntului Gelert și mai apoi turnurile și meterezele cetății Buda. Clopotele bubuiau și mii de flamuri fîlfîiau pe turnuri. Dar cîmpia era acoperită de alte mulțimi, scurse din alte puncte cardinale, și venea dinspre ele un vuiet, ca o ploaie de vară cu grindină.

V

— „Nobili? Putem fi nobili numai din născare...“

Pîlcuri de călăreți săvîrșeau întreceri din galop, din lupta cu lancea, și fulgerau spadele în mijlocul altor pîlcuri călări, și roiau cete de șerbi și chemările copleșeau totul. În mijlocul anahoreților ridicați pe uriașe poloboace, cuvînta unul Laurentie, cu glas cîntător și înalt. Și pulberea stîrnită de cei peste 60.000 de oameni, se ridica asemenea norilor. Din toate și din totul, răbufnea nerăbdarea de a porni mai repede. Însă, cînd s-a deschis poarta cetății și cînd s-a arătat pe cal alb Gheorghe Doja, și cînd trîmbițele au retezat frămîntarea formidabilă, în ghemul inform s-a ivit ca un suflet colectiv, conștiința unității. Porunci repezi făceau rînduială în ghem și în curînd locul a rămas gol, încadrat în patru coloane de oști bine aliniate. Urmat de Grigore, fratele domniei-sale, de Hosu sfetnic de mînă dreaptă, și de anahoretul Laurentie, Gheorghe Doja și-a scos coiful, și după ce și-a făcut scurtă rînduială în pletele roșietice, a pornit să-și vadă oștile în linii. Uralele erau mai tari ca bubuiturile clopotelor. Astfel, după ce s-a uitat zîmbind în miile de ochi ai primei linii, și-n ochii celei de-a doua, Gheorghe Doja nu și-a stăpînit de fel bucuria, deosebind oștile ardelene. Ba, a trebuit să-și fugărească o ceață sărată din ochi, cînd a cunoscut pămîntenii din Secuime, și și-a stăpînit un strigăt de bucurie, cînd l-a văzut pe Timișan... Il cuprinsese un dor aprig după locurile natale, dar și l-a stăpînit, și s-a apropiat de Timișan, și amintirile parcă-l înăbușeau. Iată, în fața lui se aflau prieteni vechi de luptă, se afla țara de baștină, dusă de el în atîtea rînduri sub flamuri, la nemaipomenite isprăvi cu sabia! Omul simplu din ființa lui, îl îndemna să sară din șa, să mîngîie grumajii cailor și coamele, și mirosul iute de

Desene de TIA PELTZ

sudoare să-i aducă aminte de vremuri vechi, de o căsuță bătrînească și de caii aprigi din copilăria lui.

— Ardelenii noștri... spuse Hosu, potopit și el de dorul locurilor părintești.

— Cît de mulți sînt ardelenii noștri... a adăugat Grigore, în timp ce Gheorghe Doja se apropiase de-a binelea de Timișan. Acesta i-a înșfăcat mîna și i-a scuturat-o puternic, și degeaba căuta și el niște cuvinte fierbinți, căci amintirile îl înăbușeau.

— La fapte de vitejie! spunea Doja, în timp ce Timișan abia îngăima, roșu de bucurie:

— La fapte de vitejie, bineînțeles! Ne vei lua sub flamură, Gheorghe Doja?

— Altfel nici nu se poate! le-a răspuns Gheorghe Doja, și oricît voia să treacă înainte, își strunea calul să mai întîrzie, să-și mai vadă o dată, în coloanele ardelene, patria și sufletul de odinioară.

— Pe la noi bate vînt înspăimîntător! spunea Timișan, cu toate baierile inimii deschise. Ne usucă tirania, Gheorghe Doja! Dar... a reluat după o clipă, oare nu ești și domnia-ta nobil, acum?

— Ce vorbă-i asta? s-a mîniat Grigore.

— Întreabă doar din amărăciune, i-a răspuns Hosu.

Gheorghe Doja a stat o clipă pe gînduri, pălit în inimă de vorbele lui Timișan, însă a răspuns rîzînd larg, țărănește, cu toată gura:

— Nobili? Putem fi nobili numai din născare! Averea, frate Timișan și fraților, ne poate da ranguri, dar nu ne poate da noblețe!

Și Gheorghe Doja s-a oprit din rîs, și a stat cîteva clipe grav, și mai apoi se uita lung la pămîntenii Ardealului, și văzîndu-i în zdrențele umilinții și cu ochii duși în fundul capului, glasul i s-a înmuiat mai tare:

— Pune-ți coiful pe cap, Timișane! Descalecă, și strînge-mă pe inima ta...

Și a sărit din șa, și a sărit din șa și Timișan, și uralele au cutremurat liniile de oști, cînd Doja și-a îmbrățișat prin prietenul său, pămîntul natal. Însă, la spatele lor se oprise pîlcul de călugări, și Avacum tuna din glasul lui puternic:

— Nu-i vreme de duioșie, fraților! Lăsați duioșiile și lacrimile bucuriei, femeilor proaste și pruncilor neștiutori!

— Amin! a cîrîit Barnabas, stropindu-l pe Doja cu apă din creangă.

— In vecii vecilor! a adăugat Laurentie.

— Îți aduci aminte? sînt voievodul Ciuci! spunea după aceea bătrînul oștean, înduioșat, în timp ce Doja îl îmbrățișa. Timișan ar fi vrut să-i mai spună multe, să-l întrebe multe, căci grozav îi stăruia în minte Ilina! Ce va fi făcînd, oare, Ilina? Acum, nu-i mai era așa de teamă de soarta ei, căci văzuse cu ochii lui că domnii cei mari au stîrnit exodul sărmanilor, spre moarte sau spre răscumpărare. Castelanul Prantner și episcopul nu mai au încotro, și se vor supune și ei, poruncilor de sus și voinței șerbilor!

Gheorghe Doja, Grigore și Hosu, se îndepărtau în trapul cailor, către linia oștilor din față, bine strînse și îmbrăcate în zale. Erau vechi cavaleri germani, croați, italieni, și o mulțime de studenți husiți tineri. Apoi, după ce a stăruit mult la artilerie, descălecînd și cercetînd tunurile, Gheorghe Doja a sărit în șa și mai apoi tuna din glas în mijlocul careului:

— Oșteni din toate semințiile! Șerbi! Curînd, vom porni să înfruntăm cea mai tare putere a lumii!

Adînc ascultau oștile, în timp ce Gheorghe Doja arăta că-i așteaptă glorie și moarte, însă și una și alta cer eroism. Și eroismul nu vine din stihie, ci din rînduială aspră! Și întrucît neorînduiala unui singur om poate aduce întregii obști pierdere și moarte, pedeapsa va fi dată de toată obștea!

— E adevărat, oșteni, că ura noastră asupra turcilor nu cunoaște margini, dar trebuie să luăm pildă, cum cuceresc și învîng datoria rînduielii! Aveți încredere, că și gloria și pedeapsa, vor fi împărțite numai pe sfînta dreptate...

Însă, pe cînd grăia, prin oști a trecut ca un vînt, liniile s-au cutremurat, și s-au rupt, un strigăt străbătea tot mai stăruitor și mai puternic:

— Neomenie... Neomenie...

Gheorghe Doja a rămas o clipă alb, uitîndu-se cum se apropie de el o ceată de șerbi cu ochii scoși. Îi conduceau alți șerbi, cu urechile tăiate.

— Ce-i, frați? a tunat el din glas în sfîrșit.

— Voi stați și petreceți! a răspuns un șerb, cu înspăimîntătoare dojană. Și iată ce fac în vremea asta nobilii, prin sate!

— Cine? cine a îndrăznit? tuna din glas Avacum.

— Cine? cîrîia glasul speriat al lui Barnabas.

— Cine? întreba glasul înalt al lui Laurentie.

— Nobilii...

A urmat o tăcere de piatră, apoi din șaizeci de mii de piepturi a izbucnit un strigăt:

— Moarte nobililor!...

Avacum se urcase pe primul poloboc și ridicase cîrja înaltă, răcnind și cerînd afurisenie și pierdere prin moarte, tuturor domnilor din lume! Pe polobocul următor, Barnabas în zadar se muncea să scoată din pieptul lui mic, un cuvînt ca tunetul! Și alți șerbi veneau, istorisind despre trageri în țeapă și arderi pe rug, și cu cît veneau veștile, și cu cît glasul oștilor creștea, clopotele Budei tăceau pe rînd, arătînd ruperea nobililor de exodul șerbilor și de plecarea lor în cruciadă.

— Ce facem, Gheorghe? l-a întrebat pe Doja fratele său. Iată, pîlcuri de nobili părăsesc tabăra! Vom trece de partea șerbilor?

— Asta se va vedea! a răspuns Gheorghe Doja și devenise la față pămîntiu și ochii verzi i se întunecaseră.

— Ar trebui, poate, un *consilium*... a adăugat Grigore.

— Hm! *consilium*... a spus Hosu, uitîndu-se la plecarea și mai grăbită a nobililor.

— Un *consilium*? s-a mirat Gheorghe Doja, tresărind din niște gînduri, parcă întorcîndu-se dintr-o furtună. *Consilium*? cu cine?

— Cu nobilii! un *consilium*, să...

— Iată, se răzvrătesc oștile! l-a întrerupt Hosu. Ce facem? Într-adevăr liniile se desfăcuseră mai tare, mai tare se învolburaseră, și vacarmul potopise totul. Cete pe jos se îndepărtau înghesuindu-se, strigînd, în timp ce alte cete, călări, se îndesau și-i striveau:

— Acasă! Acasă! Acasă...

— Ce facem? a întrebat, apropiindu-se repede, un pîrgar din Pesta.

— Dar tu ce crezi, Ambrosius? i-a întors cuvînt Grigore.

— Eu? Cred ce spune căpetenia! Ce spune Gheorghe Doja?

Însă, acesta tăcea înainte. S-a uitat la Ambrosius:

— Ce cred eu, va fi înspăimîntător...

— Acasă! Acasă! Acasă...

— Nobilii ne ucid femeile și copiii...

— Acasă! Acasă! Acasă...

Însă puțini s-au îndepărtat prea mult de locul de adunare. Se întorceau, și se îngrămădeau în jurul căpeteniei, răcnind și împingîndu-se să-și facă loc mai la față, lîngă Gheorghe Doja. Simțeau că fugind spre casă, în stihie, nu vor ajunge cu zile ci vor fi măcelăriți ca haitele, și unică mîntuire și unic adăpost era omul acesta care tăcea însă, tăcea ca mormîntul. El însuși parcă murise și semăna cu un străvechi rege scit, mort și așezat pe cal, înainte de a fi pornit și înmormîntat într-un gorgan...

— Mîntuitorul nostru! Mîntuitorule! strigau și șerbii, și studenții lui Jan Hus, și Ion Sanislău, și voievodul Ciuci, și deodată cînd s-au îngrămădit asupra tuturor secuii, să-și facă loc, Gheorghe Doja a tresărit puternic, a clipit des din gene, ca revenit dintr-o noapte înfricoșetoare:

— Moarte! Moarte nobililor! a strigat, ridicîndu-și securea, și lauzindu-l, mulțimile s-au învolburat mai strașnic, dar au tăcut cînd Gheorghe Doja a ridicat securea a doua oară, spre turnurile și clopotnițele Budei:

— Fugiți la clopote...

VI

— „Băis, bouleni, înapoi spre Muntele Golgothei!“

Cel dintîi val al războinării a potopit oștile nobilimii, și s-a întins pînă departe de cetate, trecînd prin para focului castele și cetățui, și tot ce era nobil și sta în calea primului val. Totul s-a petrecut în răsunetele clopotelor, și poate noaptea aceea a fost unică în veacuri, prin fulgerele spadelor, prin repeziturile securilor și prin sîngele scurs. Au lucrat înspăimîntător de repede securi grele de pădurari și sape mari încă mai mirosind amar a buruiană. Și după această scurtă noapte a patimilor răzbunate, șerbii s-au alinat, cum se alină marea după trecerea uraganului. S-au adunat, mai ștergîndu-și de sînge spadele și securile, și mai avînd în ochi para focului din noaptea unică pînă atunci. Și hramul răzbunării fiind încheiat la Buda, Gheorghe Doja și-a amintit cuvintele rostite peste zi, despre rînduială, adevăratul temei al izbînzilor prin sabie. Deci, a poruncit cu glas aspru, alinierea în cinci coloane bine legate, lăsîndu-le într-o scurtă așteptare. A întemeiat în pripă sfat de război, cu Hosu, cu Grigore și cu Timișan. Cînd s-a înfățișat Ambrosius, l-a privit cu bănuială, întrebîndu-l cum a petrecut noaptea. Fapt este că Ambrosius avea în fire ceva de vulpe, începînd cu glasul mieros și cu mișcările slugarnice, încît, deși Gheorghe Doja îl cunoștea destul, acum îl îndemna inima să nu-și arate planurile viitoare în fața lui. Unde fusese Ambrosius peste noapte? Căci nu fusese nici printre clopotarii războinării, nici printre cei ce lucraseră cu spadele. Grigore îl zărise trecînd Dunărea, dincolo, în Pesta, într-o luntre, și acum Ambrosius arăta că se furișase acasă, de grija copiilor. Oricum, din lipsa altui om de credință, cunoscător al locurilor, Gheorghe Doja l-a împuternicit în rang de căpetenie, a coloanei ce trebuia să țină cetatea Buda sub pază. Apoi, ținînd seama de voința miilor de oameni, a rînduit așa fel coloanele, încît toate să pornească spre ținuturile natale, unde nu-și vor cruța nici dușmanii nici sîngele. Și după încă o privire asupra oștilor, după încă o privire plină de grijă asupra hranei și tunurilor, Gheorghe Doja a stat înlemnit pe calul său, chemînd dintr-o profundă noapte lăuntrică, spiritul războinării. Și cînd a ridicat spada, și cînd și-a făcut vînt înainte, coloanele s-au urnit în tăcere.

— Băis, bouleni, înapoi spre Muntele Golgothei! și-a îndemnat boii moșul Ion, la coada coloanei sale, și a trebuit să-și șteargă ochii, căci plîngea, poate de bucuria întoarcerii acasă...

— Băis, cea! a strigat moșul Vasile. Într-adevăr, înapoi la Muntele Golgothei...

— N-ai făcut bine, Gheorghe! a rostit Grigore, către Doja, uitîndu-se în urmă la coloana lăsată în seama lui Ambrosius.

— Poate! a răspuns Doja. Plecăm la drum lung, și lăsăm foc mocnit sub cenușă...

— Ce-ar fi, dacă ar rămîne lîngă dînsul unul dintre noi? a întrebat Hosu.

— Numaidecît! a adăugat Barnabas, călărind pe-un armăsar uriaș însă blînd ca mielul din Galilea.

— Va rămîne Grigore, fratele meu! le-a răspuns Doja, și cînd fratele i s-a închinat de rămas bun, el abia și-a stăpînit un oftat:

— Poate nu ne mai vedem...

— Cine știe!

— Dacă pier eu și tu trăiești, ai grijă să saluți o dată din partea mea, munții Secuilor! Sădește pe mormîntul părinților un măr...

— Să lăsăm duioșia! a tunat din glas Avacum, și Gheorghe Doja și-a întors capul în urmă, să se mai uite o dată la fratele său, și ochii tuturor jucau într-o ceață sărată. Și în urma lor venea coloana mercenarilor în zale, și mai în urmă studenții din Boemia, și alte pîlcuri, și altele, mii de oameni, mii de lănci, de spade și halebarde. O coloană a ardelenilor urca un deal, drept către Răsărit. Și cumplit se mai bucura Timișan, că lucrurile luaseră această întorsătură neașteptată! Curînd va ajunge la Ilina, și dacă stelele vor fi de partea lui, după răfuiala cu nobilii, și după trecerea lor prin foc și spadă, își va ridica o căsuță, și nici o mie de ani de-ar trăi, nu i-ar fi fost de-ajuns!

— Văd că te bucuri de întorsătură! i-a spus Voievodul Ciuci. Nu te dojenesc, ci te înțeleg și te cred, căci și eu am trecut prin focul iubirilor și prin focul bătăliilor... Dar, Timișane...

Și bătrînul oștean ar fi vrut să-l sfătuiască să-și țină inima, să se învețe de pe acum cu răul, căci drumul lor poate duce la rug sau la Dealul Crucilor! Dar cum să strice bucuria omului, cînd omul are așa de puține bucurii?!

— Nu fac bine că mă bucur, Voievod Ciuci? Cum să nu mă bucur, cînd abia de o săptămînă mă cununasem cu Ilina? Ce-ai face în locul meu, bătrîne?

— M-aș bucura și eu, prietene...

— Oh, Doamne! a oftat Timișan, și asudase, nu atît de dogoarea cerului, cît de prea marea bucurie. Cum ajung, mă reped la bunica ei în Zarand...

Și l-a mai întrebat pe bătrînul voievod, dacă la o adică, va binevoi să-i boteze primul prunc?

— Cu bucurie! a zîmbit voievodul Ciuci. Numai să ai vin bun și mult, și un taraf de lăutari...

— N-ai grijă despre asta, prea cinstite naș! a răspuns Timișan, și nu și-a putut stăpîni un chiot, încît din coloană s-au auzit alte chiote și altele...

Dar bătrînul voievod se întunecase în gînduri, după ce se uitase lung, în urmă, la coloana lui Gheorghe Doja. Acesta arătase cu spada spre Seghedin, după ce dase poruncă lui Laurentie să pornească să treacă prin foc Oradea.

Și mai apoi, pe Gheorghe Doja îl întîmpinau satele marei puste, și coloana se îngroșa zi cu zi. Și în timp ce mărșăluiau noaptea, izbucneau înaintea lor puhoaie de foc și abia se deslușeau în lumină oamenii mărunți cît gîzele, și abia se auzeau strigăte. Uneori, cete de șerbi îi întîmpinau, tîrînd în urma lor nobili legați în funii. Topoarele fulgerau în sus și în jos și capetele se dădeau de-a dura în șanțuri sau se amestecau pe sub miile de picioare ale coloanei.

Setea acelor ceasuri nu se putea asemăna, cu nici o altă sete simțită vreodată de ființa omenească, nu uscase niciodată așa, pînă la ardere și mistuire, ochii, buzele, cerul gurii și inima cuiva.

Însă coloana lui Doja nu a avut sorți buni, cînd s-au desfășurat la atac. Oastea, nu destul de pregătită și nu destul legată prin rînduială, și-a pierdut cumpătul cînd a trecut cavaleria nobililor la iureș. Galopînd cu securea ridicată, Gheorghe Doja a simțit că prea puțini îl urmează. S-a întors scurt, și coloana lui făcuse cale întoarsă, în timp ce artileria nobililor trăznea. Însă, comandantul nu și-a pierdut cumpătul. Știa, din bătăliile vieții lui, că așa se întîmplă la botezul primului iureș, că abia atunci, în lovire cu primul foc, se săvîrșește călirea firii omenești. După ce a făcut rînduială în coloanele răvășite, toți l-au văzut schimbat: era de o neînchipuită și neîndurătoare asprime. A făcut semn din sabie spre răsărit. Și a pornit, între Avacum și Barnabas. Acum îi părea rău că îl trimisese pe Hosu cu o altă coloană, către nordul Ardealului. Avacum tuna din glas, iar Barnabas tăcea pe armăsarul lui uriaș și blînd, și numai din cînd în cînd cînta frînturi de psalmi, ai mîniei împotriva unui Ierusalim pierdut. Și-i întîmpinau alte sate, și clopotele răsunau, și puhoaie de foc, și ruine, arătau că vrajba lucrase cu înmiită mînie. Însă, curînd avea să se învedereze că o nenorocire nu vine niciodată singură. Pe cînd iscoadele trimise de mult la cetatea Cenadului dădeau seamă, arătînd că vor avea de luptat cu oști puternice, conduse de Bathory, pe cînd Gheorghe Doja stătea pe gînduri, doi călăreți au spart zarea dinspre Apus. Încă de departe, s-a văzut pe unul din cai, la spatele călărețului, o legătură, ca un trup omenesc. Cînd s-a oprit, legătura se cutremura cînd și cînd.

— Grigore! a strigat careva, cînd Grigore și-a ridicat coiful să-și șteargă sudoarea.

— Unde e fratele meu? a strigat, arătînd legătura de la spatele lui. Vi l-am adus pe Ambrosius, să dea seamă!

— Ce s-a întîmplat, pe toți dumnezeii? s-a cutremurat Gheorghe Doja.

— Mai bine lumea pierea din prima zi a zidirii ei! a gemut Grigore. Ce fiară a putut da chip de ființă omenească, șerpilor Gheenei? Iată! îndată ce voi v-ați îndepărtat spre Seghedin, nobilii l-au chemat în ajutor pe Ion Zapolia...

— Ion Zapolia... Zapolia...

— Și cînd s-a sunat atacul, Ambrosius, împreună cu pîrgarii, au trecut în rîndurile dușmanilor... Coloana rămasă pe cîmpia Racoș, a fost înfrîntă, pînă la ultimul om înfrîntă... a sfîrșit Grigore și i se cutremurau umerii de plîns.

— Și? Și? Mai departe? a stăruit Gheorghe Doja, galben ca ceara.

— Prinșilor li s-au tăiat capetele. Numai după ce nobilimea s-a săturat de răzbunare, puțini au scăpat doar cu ochii scoși... Oh, frate Gheorghe, frate... a gemut Grigore, însă și-a revenit repede. Nu ne-am lăsat însă! Am stat ascunși, prefăcuți în cerșetori, împreună cu acest frate husit din Praga. Vino mai la față, Jan...

Husitul și-a plecat capul, să nu i se vadă lacrimile.

— După ce au rămas numai străjile pe cîmpul măcelului, împreună cu fratele Jan ne-am furișat pînă în apropierea casei acestei fiare...

Zeci de spade se repeziseră asupra legăturii de pe cal, însă Grigore le-a oprit printr-un semn:

— Încă nu! Și cum pe la miezul nopții fiara venea către cuibul său, clătinîndu-se de beție, între alte fiare, ne-am repezit, și după o bătălie scurtă, fiara a fost răpusă, și v-am adus-o la judecată...

— Așa a fost, deci... a spus Gheorghe Doja, în sfîrșit. Prea bine!

Și dintr-odată, i-a venit în minte Ion Zapolia, Voievodul Ardealului. Simțea bine, că într-o bună zi va sta în față cu el, poate într-o cumplită luptă cu securile. În vremea asta Ambrosius fusese coborît de pe cal și vîrfuri de lănci desfăcuseră sacul.

— Unde mă aflu? a întrebat Ambrosius, alb de groază.

— In mîini de prieteni... a răspuns Grigore, și spadele s-au îngrămădit asupra vînzătorului, însă Gheorghe Doja și-a repezit brațul:

— Opriți! Ambrosius, te afli în mîinile lui Gheorghe Doja!

— Gheorghe Doja? Tu? Gheorghe Doja, în numele mîntuirii, iartă-mă...

Și Ambrosius se zvîrcolea spre picioarele lui, să i le cuprindă, însă Gheorghe Doja s-a ferit repede:

— Dar mi-ai făcut vreun rău, Ambrosius? Pentru ce să te iert, în numele mîntuirii? Ascultați, oșteni: dacă vă atingeți de acest om, plătiți cu capul...

— Ce ai de gînd? s-a mirat Grigore.

— Blestemat fie vînzătorul... tuna din glas Avacum...

— Să poarte crucea chinurilor! a cîrîit din glas Barnabas.

— Iertare! bolborosea Ambrosius.

— Oșteni! a strigat Gheorghe Doja. Ce pedeapsă i se cuvine pentru vînzare?

— Funie!

— Răstignire!

— Ars pe rug!

— Prea ușor, oșteni! a răspuns Gheorghe Doja.

— Fraților! a cîrîit din glas Barnabas, din înălțimea armăsarului. Ce-ar fi să-mi dați porcul acesta mie?

Însă Gheorghe Doja nu s-a mai putut stăpîni. S-a repezit spre vînzător, dar s-a oprit, scrîșnind:

— Scoateți-i un ochi!

— Așa! a icnit, după răcnetul lui Ambrosius. Mîine, pe vremea asta, să-i scoateți și ochiul celălalt. Pe urmă, tăiați-i o ureche! Pe urmă, cealaltă! Apoi un braț... Apoi...

— Sfinte Dumnezeule! gemea Ambrosius. Omorîți-mă!

Însă Gheorghe Doja s-a avîntat în șa, strigînd și galopînd ca-ntr-o vîntoasă:

— La Cenad! La Cenad!

Și văzduhu' s-a umplut de pulbere...

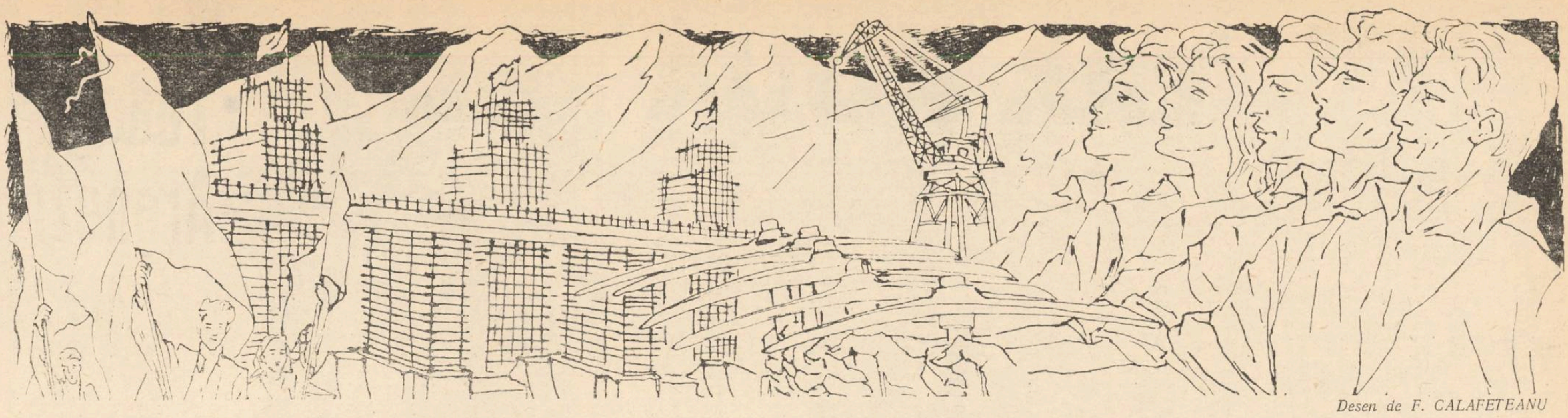

Desen de F. CALAFETEANU

Cuvîntul spus la timp

Vă cer iertare lună, soare, stele,
podoabe permanente-n poezii,
că vă restrîng în stihurile mele
să faceți loc cuvîntului la zi.

Etern strălucitoarelor, fiți drepte :
mesajul vostru nu e prea urgent
și nu pot, dimpotrivă, să aștepte
luminile terestrului prezent.

Cuvîntul, spus la timp, nu în deșert e.
— Lozinci, voi care-ntoarceți viu ecou
nu cer vreunui critic să vă ierte
dacă vi-i straiul rupt pe trupul nou,

n-o să mă cruț să vă aleg cuvinte
prin hudițele limbii dînd ocol.
...Dar dacă n-oi găsi îmbrăcăminte
v-arunc în lume și cu pieptul gol.

Să-mi faceți treabă. Marș ! Din casă-n casă !
La muncitori, țărani. Neobosit.
Să nu-mi veniți cumva, plîngînd, acasă,
spunînd că pe student nu l-ați găsit.

Lozinci, veți ascuți, la plug, cuțite,
veți arde în furnale, peste cocs,
veți împietri puteri nebănuite
în pumnul campionului de box,

voi, mai vîrtos decît caleaua neagră
vă veți lupta cu somnul, peste-un curs,
veți birui furtuni în Marea Neagră
și veți schimba al rîurilor curs,

veți afunda ciocanul în roci dure
mai mult decît masivul compresor,
și veți sădi vreo tînără pădure
duminicile, dînd odihnei spor.

...Plecați într-un concediu ? Și dacă !
Să nu stați pe cuptor. Desfășurați
lozinca „Toată lumea să petreacă !"
Sînt și ursuzi ? „Jos domnii bosumflați !"

Pe tînăr pregătiți-l de plecare
acolo unde trebuie : lansat
în spațiile interplanetare
sau mai încoace, colea, într-un sat.

Oriunde apăreți, veți sta sub arme,
orientat croindu-vă făgaș :
veți exploda în spiritul ce doarme,
veți susura într-unul nărăvaș...

Acum, nu !

Uneori te întrebi dacă nu-i chip să lași
arma jos, lîngă-a păcii comoară,
nu-n „permisie", dar
un ceas-două măcar,
ori așa cum se zice-ntre vechii ostași
cît ai sta să fumezi o țigară.

Poate gaură-n cer nu s-o face (mai știi ?)
Dar pămîntul ! Pe el să nu-l doară.
Cruzii păcii dușmani
te pîndesc de mulți ani
doar vei strînge din umeri și nu-i vei privi
cît ai sta să fumezi o țigară...

Mai tîrziu, în Muzeul războaielor, da,
vor vorbi amintiri. Bunăoară
despre visul visat
să te plimbi nearmat
fără grija că moartea porni-va cumva
cît ai sta să fumezi o țigară !

Poema citadină

Plutind ca pe deasupra machetei, uriaș,
Din ceruri avionul pe-o aripă se-nclină.
Chincit la ferestruică, mi-e zîmbetul lumină
Și totul cîntă imnul întoarcerii-n oraș.

In seri de primăvară scăldate-n ploi subțiri
Sub pașii mei asfaltul ameților dansează.
Beția e cumplită, căci am băut o rază
Și-au fost amestecate viteze și uimiri.

Adeseori hoinarul din mine, pironit
'Naintea unor schele stă ceasuri, stă de gardă.
Prietenul meu vîntul mă suie la mansardă,
Mă-nchipui arhitectul, mă cert, mă felicit.

Uzină : învîrtire frenetică de roți
Rațional stîrnită de-un om cu gesturi calme.
Pămîntul îi încape acestui om în palme.
Separ cinci mii de chipuri și-l regăsesc în toți.

Știu să citesc privirea ferestrelor, deci știu
Cînd sînt îngîndurate, cînd rîd și cînd așteaptă,
Calcanul orb e plin de răbdare înțeleaptă
Să-i dea vecina sprijin și văz, pe mai tîrziu.

Pădurea-mi împrumută simbolurile dragi.
Trec repezi troleibuze cu lungi urechi pe spate,
Dintr-un desiș de piatră deodată pot străbate
Poiana luminoasă a unei piețe largi.

Nu este stradă care să nu fie a mea
Iar amintirea bombei încă și azi mă frige.
Din casnicele fumuri am întărît cîrlige
Și fiecare casă se leagănă de-o stea.

Vedi Napoli...

La Neapole, bătînd asfaltul,
ai vrea s-așterni pe jos oglinzi :
să se restrîngă tot înaltul,
să calci pe cer și să-l colinzi.

Vulcanul doarme fără pază,
nebun cărunt, blînd ucigaș.
Sclavi pompeeni, cuprinși de groază
fac semn modernului oraș.

Larg golful își desface palma
să cadă stelele-n căuș,
clătind în apa lui deavalma,
lumină, pînze, pescăruși.

Străpung acoperișuri roșii
rugina viilor adînci.
Ursuzi călugări, chiparoșii
țin lungi orații peste stînci.

Apoi, orașul mai răsfață
zidiri bătrîne, pante dulci,
sărace străzi, cu multă viață,
pe unde noaptea rar te culci,

iar peste rufe, din balcon,
se ceartă cîteva familii,
trezind din bronzu-i un Bourbon
fost rege-al ambelor Sicilii.

Palatul sultanului

Ce trist era seraiul sub bolțile înalte,
cu lăcătul tăcerii închis peste tumult.
Ca scoica sidefie cu trupul mort de mult,
pustietate scumpă, ce trist era seraiul.

Pe minarete luna s-a răsucit trufașă,
scurt iatagan de aur furat dintre podoabe.
O, cît au plîns odată niște prințese roabe
zărind printre zăbrele, pe minarete, luna !

Smaragde mari cît oul dorm sub cutii de sticlă,
de mediocritate bolnave an de an.
Cîndva, prinzînd egreta pe falduri de turban
hipnotizau privirea, smaragde mari cît oul.

Aici, de calci covorul, țîșnesc din el suspine,
cresc răsuflări încinse de-o crudă desfătare,
răsună daireaua și tobele bat tare,
și-un glas imploră milă aici, de calci covorul...

Intreaga lume moartă un paznic o încuie.
De ai cumva sub gene o lacrimă, s-o ții :
căzînd, s-ar face perlă, sporind în bogății
împărăția jalei ce-a fost Sublima Poartă.

Coloana prăbușită la Atena

Jupiter Olimpianul avea aici un templu,
Statuia colosală aici și-adăpostea.
Coloana prăbușită pe care o contemplu
purtase capitelul chiar sub această stea.

Pe fraged pat de ierburi culcată-i moarta piatră,
severul ordin doric pe care-l umili
cutremurul, frîngîndu-i albeața idolatră
în mulțe și egale și tragice felii.

Zac, întrerupte astfel, lungi canelúri perfecte
care-au răbdat sărutul a două mii de ani.
Stă, peste ierburi crude și cuiburi de insecte,
coloana răsturnată ca un fișic de bani.

O ridicăm în minte — și anticei Ellade
vrem s-o redăm cu gestul mîngîietor și lin
ca care-alături fructul, mărunt și negru, cade
din umbra subțiată a crengii de măslin.

Inscripție

Pentru ca robul, umilit sub mit,
tăcut să sece mări, să sfarme munții,
a trebuit să fie născocit
blestemul biblic „cu sudoarea frunții".

Azi, zîmbetul — chiar ostenit — al zilei,
e splendidul revers
al jalei, al durerilor și-al silei
din veacuri de robie ce le-am șters.

Șosea pe valea Trotușului

De-o parte este satul,
de alta șantierul.
Șoseaua, între ele,
pe lungi fișii de șes,
întinde sfoară dreaptă
ca să măsoare cerul
cu noi măsuri, terestre,
pe-al vremii înțeles.
Tot călătorul cată spre stînga,
să admire
titanica lucrare
a unui Trotuș viu :
mulțimile de oameni
a căror dăruire
sculptează lungul văii
stropit cărămiziu.
Pe cînd în partea dreaptă
scîrțîitoare cumpeni
încremenesc
în satul suind la deal, pieptiș,
căci năpădind șoseaua
peisajul nou irumpe-n
măruntele ferestre,
doi ochi întredeschiși.
Dialogul mut
se frînge cînd trece-autobuzul,
cînd zgomotos coboară
constructori și țărani.
Și se topește-n cîntec,
îmbucurînd auzul,
pe drumurile
care se-amestecă prin ani.
Păduri, păduri de schele,
pe fundul văii, salbe.
Dimensiunea a patra e timpul.
Il zărești.
Sus pe colină rîde
cu ocnițele-i albe
biserica lui Ștefan cel Mare,
la Borzești.

ȘTEFAN IUREȘ

Locul și data nașterii : Iași, 7 mai 1931
Studii : a făcut studiile universitare la București
Debut : Scînteia Tineretului, mai 1949
Colaborări : „Scînteia", „Scînteia Tineretului", „Viața Românească", „Gazeta Literară", „Luceafărul", „Contemporanul", publicațiile pentru copii, etc.
Volume : URMAȘII LUI ROAITĂ (Editura Tineretului, 1953), CUVÎNT DESPRE TINERETE (E.S.P.L.A. 1953), FRUCTE ÎN MAI (Editura Tineretului 1956), ÎN PREAJMA LUI LENIN (Editura Militară 1957)
Sub tipar : PE ACEST PAMÎNT (Editura Tineretului)
Distincții : Laureat al Premiului de Stat ; Ordinul Muncii cl. III ; Diploma de onoare a C.C. al U.T.M.

generația lui 23 august

DIN TRADIȚIILE LITERATURII NOASTRE REALIST-SOCIALISTE

ERA NOUA

(II)

O literatură nouă nu poate prinde ființă altfel decît în comuniune cu ansamblul unei culturi noi; în aderență cu întregul acestei culturi, în relație chiar cu domenii care, aparent, stau față de artă la antipod. Opera literară se ivește într-un climat etic și cultural care s-a constituit și prin contribuția științelor celor mai rebarbativ abstracte. A arăta, să zicem, explicit — cum tăcea Era nouă — în ce sens se putea vorbi în 1936 despre o criză a matematicilor, nu însemna numaidecît a te așeza departe de cercul problemelor care privesc arta. Discutînd destinul științei, discuți însăși condiția omului; și te găsești astfel, fără să vrei, pășind pe drumuri pe care le străbate și meditația estetică. De aceea, un periodic de ample perspective culturale cum a fost Era nouă se rînduiește firesc în lanțul tradițiilor pe care le revendică literatura noastră realist-socialistă.

Cu toate că, în paginile revistei, această nouă și rodnică metodă artistică era adesea prezentată în formule încă vagi, constituind rodul mai degrabă al unor inteligente operații de aproximare, decît al efortului organizat de a defini fenomenul; cu toate că, de asemenea, Era nouă n-a publicat prea multă beletristică. În primul număr chiar, Șomaj fără rasă, narațiunea binecunoscută a lui Sahia, al cărei mesaj e răspicat ca și titlul; în alt număr, o bucată semnată de Ion Călugăru, Pane, dă-mi fata!, unde întîlnim niște sărmani pe care-i năpăstuiește răutatea obtuză a naționalismului. De cîteva ori versuri, unele de Virgil Teodorescu, afirmînd — e drept, cam haotic — deciziunea poetului de a nu se lăsa nici o clipă aruncat „afară din luptă"; de a rămîne mereu „om al clasei" sale, „poet proletar".

Și spicuind la fel în sumarul revistei, vom descoperi, pe lîngă beletristica originală, și traduceri. Două piese, de pildă, din lirica lui Heine, Enfant perdu și celebrul Imn („Eu sînt spada, eu sînt flacăra"), în românește de A. Toma, cărora li se asociază cîteva rînduri redacționale, menite să arate că alegerea unor astfel de versuri nu era nicidecum efectul unui hazard; ci era dictată tocmai de suflul lor combatant, de prezența lui Heine „pe baricadele războiului pentru dreptatea socială".

Traduceri, revista a publicat nu numai din texte poetice. Iată, un articol interesant precum acela al lui Henri Chassagne despre Neo-hegelianismul în Italia, prezent chiar în primul număr al Erei noi, l-am aflat în acea excelentă publicație progresistă care a fost Commune; organul de cultură pe care-l edita, din iulie 1933, Asociația scriitorilor și artiștilor revoluționari, de sub conducerea lui Barbusse și P. Vaillant-Couturier. Căci, spre a spune un „nu" documentat ofensivei ideologice a burgheziei, Era nouă făcea uneori apel și la texte aparținînd mișcării marxiste de peste hotare. Ajunge, dealtminteri, să parcurgi lista volumelor pe care le-a recenzat, ca să înțelegi că revista se voia la curent cu tot ceea ce reprezenta o manifestare pilduitoare în frontul internațional al stîngii; în liniile bătăliei antifasciste, anticapitaliste de pretutindeni.

Și ajunge, de asemenea, să-ți arunci ochii fie și numai asupra sumarului, pentru a putea citi, în planul însuși al revistei, o ordine de bătaie. Un articol, de exemplu, deja pomenit de noi, dovedește lipsa de reale perspective a economiei naziste. Dar un contrast elocvent vine să întărească această concluzie; căci imediat după textul privitor la Germania urmează cîteva pagini, de I. Constantinovski, care stabilesc Bilanțul economic al anului 1935 în U.R.S.S.: un prilej de a vesti „avîntul formidabil al economiei sovietice".

Nu este singura dată cînd realitățile din Țara Socialismului sînt contrapuse în chip semnificativ acelora din lumea imperialistă. Trei articole, purtînd semnătura lui H. Rosenberg, un colaborator cu bune cunoștințe de fizică și matematică, analizează Criza științei. Arată, citînd din magistralele observații ale lui Lenin, că această criză probează odată mai mult, peremptoriu, necesitatea pentru savanți de a gîndi consecvent dialectic; că puterea de cunoaștere a omului nu este amenințată de nici un abandon fatal; dar dacă există un impas, el e propriu numai acelei științe care se lasă prizonieră metafizicii. Și răspunzînd claselor condamnate de istorie, scepticilor care proclamă falimentul cunoașterii, articolele acestea evocau în termeni entuziaști „știința omenească și progresul ei, acolo unde și-a recăpătat libertatea, unde a devenit conștientă de dînsa, de rolul și menirea ei": adică „știința țării socialismului".

A țării uimitoare, în care — declara odată Ehrenburg — „e imposibil să te călăuzești după ziua de ieri; cel ce se călăuzește după astăzi se vede exilat către ieri. Trebuie să te călăuzești după ziua de mîine". Această pregnantă formulare, care sezisează o coordonată fundamentală a realismului socialist, am descoperit-o într-o recenzie de S. Iosifescu, intitulată Ilya Ehrenburg și sensul literaturii noi: un articol care se ocupă de opiniile scriitorului în chestiunea relației dintre individual și social. Silvian Iosifescu respinge aici ironic acuzele aduse lumii sovietice de către apărătorii zeloși ai individualismului. Și, trecîndu-i cuvîntul lui Ehrenburg, pe care-l citează încă odată, transcrie o definiție care se cere neapărat reținută: „Ce este individualismul, decît o criză de nervi a individualității sărăcite și umilite?" Căci deplin realizată e numai personalitatea care trăiește — cum spunea un alt articol al revistei — „în timp istoric"; numai creatorul a cărui operă se vădește „rodită de o conștiință socială, colectivă"; care știe să substituie explorării individualiste a propriului eu, „procesul de largi dimensiuni al investigației sociale". Aceasta e tema mai tuturor paginilor de critică literară din Era nouă: repudierea individualismului, pledoaria convingătoare pentru acordul plenar al artistului cu masele. „Obiectivizarea", pe care revista o reclama de la scriitori, înseamnă tocmai asta: nu neapărat, un anume mod stilistic, o anume factură, „impasibilă", ostilă lirismului; ci intrarea hotărîtă în miezul realității sociale, străduința de a coincide cu sensul dezvoltării ei; de a se insinua în articulațiile ei profunde. Lui George Mihail Zamfirescu i se recunoșteau, de exemplu, într-o recenzie de Adrian (=Eugen) Schileru, resurse de romancier social. Căci de-a lungul cărții — Sfînta mare neruși-nare — pe care i-o discută revista, „este în mod constant prezentă conștiința mizeriei comune, conștiința trăirii sub un același cer, în aceleași condițiuni mizere. Dl. George Mihail Zamfirescu simte colectivul prin toți porii, îl trăiește". Însă aceste aprecieri se însoțesc cu o tranșantă rezervă principală, revelatoare pentru felul strîns în care se puneau problemele realismului la Era nouă: „Cartea care a vrut să zugrăvească mahalaua ne prezintă un lanț de cazuri care de care mai originale, mai stranii, cazuri care se pot petrece într-o mahala după cum se pot petrece tot atît de bine și altundeva, dar care în nici un caz nu închid în ele, nu prind în ele viața mahalalei". Căci „viața mahalalei, ca și viața satului, ca și viața orașului mare de beton și de sticlă, nu trebuie exploatată pentru pitorescul ei, pentru exotismul ei, pentru faptul că s-ar găsi în casele ei cîteva cazuri originale. Scriitorul proletar trebuie în primul rînd să șteargă cuvîntul „pitoresc" din vocabularul și din preocupările lui artistice".

Dar trebuie de asemenea să gîndească realitatea în determinarea ei concretă, în imediatul istoriei; să evite ceea ce i se întîmplă lui G. M. Zamfirescu, ceea ce articolul din Era nouă numește „mitizarea vieții"; „prezentarea vieții ca ceva transcendent, căreia deși îți vine să-i rupi gîtul, totuși nu-i poți face nimic (sau cum zice Dl. George Mihail Zamfirescu: „viața pe care nu poți să te răzbuni")". Oricît de dură în condițiile exploatării, existența e totuși un cîmp de relații care, principial, încap în cadrele explicatoare ale unei experiențe lucide; oricît de vast, rămurișul acestor relații nu-l putem simți — dacă vrem să fim autentic realiști —, de alt ordin decît acela al practicii sociale. Am comentat mai insistent acest pasaj, pentru că el ilustrează, cred, nimerit tipul de critică literară spre care se orientau colaboratorii Erei noi: o critică niciodată iubitoare de analiză mărunt tehnică, impunîndu-și în schimb o anume pondere teoretică; o critică stăpînită, dacă se poate spune așa, de ambiția lăudabilă a problematizării.

A pune probleme, adică a depăși contemplarea strictă a operei: a decola, cu alte cuvinte, îndrăznește din perimetrul limitat al operei, în spațiul vast al vieții. Nu e greu de văzut că paginile de discuție literară publicate în Era nouă sînt și ele, într-un fel, o literatură a acțiunii. Cîteodată tumultuoasă, în fraze chiar nițel dezordonate, cum se înfățișează acel text al lui Radu Popescu, care, la a 70-a aniversare a scriitorului, celebrează exemplul lui Romain Rolland; exemplul evoluției unui intelectual ce și-a înfrînt izolarea individualistă, ca să se încadreze, pînă la urmă, în rîndurile de luptă ale celor mulți.

Dar ar însemna să repetăm lucruri deja spuse, dacă am stărui asupra programului militant care se desprinde din paginile literare ale Erei noi. Să mai poposim doar lîngă frînturile de text care urmează. Sînt dintr-o cronică plastică datorită lui M. R. Paraschivescu; care se întreabă cum să încheie rîndurile pe care i le consacra lui Perahim. „Cum altfel, decît cu o frază a lui Lenin?"; și citează, atunci, în 1936, celebrele cuvinte din Organizația de partid și literatura de partid: „Socialiști, noi demascăm această ipocrizie, smulgem acest văl, nu pentru a obține o literatură și o artă independentă de clasele sociale (ceea ce nu va fi posibil decît în societatea socialistă unde nu vor fi clase), ci pentru a opune unei arte a cărei libertate nu e decît ipocrizie și care e legată, în realitate, de burghezie, — o artă realmente liberă, adică deschis atașată proletariatului". Declarație capitală, după care M. R. Paraschivescu adaugă bătăios, în chip de concluzie: „Da, domnilor! Pictura lui Perahim e pictură de clasă".

Această cronică plastică din numărul 2 al revistei, neprețuită pentru fermitatea ei curajoasă, cuprinde însă și unele supărătoare scăpări istorice și excese. Orice admirator al lui Perahim se va simți, spre exemplu, jenat de o asemenea hazardată evaluare: „Așa cum Dürer a fost în timpul lui un revoluționar, Perahim e astăzi. Cu aceleași mijloace, acest minunat talent continuă — întrecîndu-l în exprimare și în timp — drumul și valoarea interpretativă a pictorului de la Nürnberg". Și, de asemeni, e greu să împărtășești elogiul apăsat adus de S. Iosifescu, într-un articol din numărul 3, psihanalizei și încercarea de a dovedi compatibilitatea freudismului cu ideologia marxistă. Nu e locul aici pentru dezbaterea unei asemenea complicate probleme, pe care evident, n-avem prezumția că o rezolvăm, dacă extragem, din notele lui Antonio Gramsci, această opinie spirituală privitoare la freudism: „S-ar putea spune — scria eminentul comunist italian, parafrazînd o vorbă ce-l privea pe romancierul Paul Bourget — că „inconștientul" începe numai de la nu știu cîte zeci de mii de lire rentă în sus". Să ne amintim, totuși, că Lenin arăta o mefiență neascunsă față de proliferarea teoriilor sexuologice și că vedea în dezbaterea obstinată a acestor probleme o ocupație nepotrivită pentru proletariat; deoarece întrezărea aici — cum notează Clara Zetkin — un efect păgubitor: anume, „chestiunile sexuale și matrimoniale" ar risca, prin astfel de prelungite discuții, „să nu fie înțelese drept parte a principalei chestiuni sociale, și, dimpotrivă, marea chestiune socială ar apărea ea însăși ca o parte, ca un apendice al problemei sexuale".

Să părăsim, totuși, această problemă, precizînd în încheiere un lucru esențial: anume, ne-am înșela grav dacă am socoti că acele cîteva exagerări sau opinii discutabile ce și-au făcut loc în Era nouă, sînt în stare să știrbească meritele însemnate ale revistei. Despre o astfel de publicație, îndrumată îndeaproape de Partid, se cuvine să vorbim întotdeauna cu stimă și recunoștință.

Dan HĂULICĂ

Tudor Arghezi

la 79 de ani

Cînd, cu un an în urmă, pregăteam primul număr al revistei noastre, în fruntea listei de colaboratori s-a înscris firesc numele lui Tudor Arghezi, luat de pe fruntea poeziei românești de astăzi. Emoționați, am bătut la ușa maestrului și, cam încurcîndu-ne în cuvinte, i-am supus rugămintea noastră. A doua zi primeam paginile bătute la mașină și corectate cu literele migăloase, de mînă, din care se împletiseră atîtea versuri știute de noi toți pe de rost. Era neuitata, pentru noi, „Vestire bună", cu îndemnul pe care ni l-am înscris în inimi:

„In raza Luceafărului, *care veghează neîncetat aprins de-asupra călimării, îmi fac o cinstită bucurie să le trimit, după ce au trecut cel puțin două generații și vîrste, tinerilor celor mai noi un mesaj de împrospătare, îndemnîndu-i să creadă discret dar dîrz în chemarea pe care o simt în ei și să se împlinească. Rostul vieții este să te realizezi și să te depășești, fie și orbește. Tinerețea nu merită nici întristare, nici mediocritate. Ea trebuie să țîșnească și să se arunce sus. Cît mai sus!*

Scormoniți, feciori, în adîncuri și scoateți la lumină aurul simțirii. Pentru cinstea voastră și pentru podoaba graiului cu năframă, ai maicii voastre în opinci și catrință".

De atunci, într-un an, Arghezi a fost mereu prezent în paginile noastre, punînd cuvîntul lui de aur alături de al tuturor confraților, vîrstnici și tineri, alături de al „stelelor fără nume" și al celor tipăriți cu literă măruntă la poșta redacției. Obișnuiți cu el în tinerețea fără bătrînețe a marii poezii, nimeni n-a observat că anul acesta, din care poetul ne-a dăruit o mare parte, era cel cuprins între cea de a 78-a și cea de a 79-a aniversare. Și cum am fi putut observa, cînd cuvîntul lui s-a scuturat, definitiv, de apăsarea timpului? Asupra versurilor de mult știute ca și asupra celor apărute în paginile noastre, asupra tabletelor de acum jumătate de veac ca și asupra celor oferite nouă, timpul nu are altă putere decît să le dateze, ele se adună, la fel de vii, în aceeași operă scînteietoare, din care scrisul românesc va avea mereu de învățat.

Înaintînd în vîrstă, Arghezi a întinerit în operă, ajungînd pînă la sevele nemuritoare ale lumii eliberate, prin comunism, de exploatare, întuneric și lipsuri. Sfîrșind Cîntare omului, *el a putut să scrie distihul ce înmănunchează adevărurile aflate după căutări de o viață:*

E timpul, slugă veche și robul celui rău,
Tu, omule și frate, să-ți fii stăpînul tău.

Cunoscînd acest timp, cunoscînd îndeaproape uriașele înfăptuiri ale omului devenit propriul lui stăpîn, poetul a cunoscut și tinerețea veșnică, versul lui integrat limbii românești înmugurind din nou, dînd floare și fruct aromat, din construcția socialismului și pentru construcția socialismului.

Putem oare crede că Arghezi a împlinit 79 de ani? Calendarul ne-o spune, dar calendarul nu este decît un rezultat al arbitrariului. Pentru noi, Arghezi este o prezență clocotitoare, un izvor de energie poetică nesecată, se confundă și dă numele poeziei noastre de azi. Deaceea, luînd act de împlinirea anilor, noi știm că mergem mai departe, alături de el, spre anii din ce în ce mai frumoși pe care și-i pregătește poporul, condus de invincibilul nostru Partid.

L.

Lingvistică și Filologie

UN SCRIITOR-FILOLOG

In comedia de remarcabil și îndreptățit succes In Valea Cucului, Mihai Beniuc aduce pe dramaturgul bucureștean Eduard Forțian la o așezare de Moți, aflată în plin proces de transformare socialistă a agriculturii. Contactul cu lumea țărănească dezorientează pînă la marginea indignării pe acest scriitor de la „centru", a cărui mediocritate parazitează o rețetă literară, reductibilă fără efort la noțiuni (rău înțelese) ca „tipic" și „mesaj". Caricatura, se înțelege, nu atinge cu nimic orientarea sănătos realistă a timpului nostru, ci numai interpretarea ei portativă. Lovindu-se, așa zicînd, de realitatea realismului, ușuraticul dramaturg pînă să învețe ceva din lecția vieții pentru viitorul meșteșugului său, se înfurie, iar focul și-l varsă lateral pe limba regiunii. Și cum se vorbește de arestarea unui pervertitor al scopurilor colective, el aude că „închisorii" i se spune bițiboaică, ceea ce îl face să exclame: „Auziți, vorbă! L-au băgat la biți-boaică!", iar mai apoi, cu mult mai clar: „Bițiboaică!" Pe toți v-aud vorbind de bițiboaică... Nici Academia Republicii Populare Române, cu tot statul ei de salarii, nu se poate descurca în blestematul de jargon din Valea Cucului. Auzi dumneata, bițiboaică!".

Supărarea lui mai adîncă vine, cum am spus, din confruntarea, neașteptată și dezavantajoasă, a naturii proprii, schițată teoretic, cu adevărul vieții țărănești. Totuși, deși știm că necazurile nu-i sînt curat sau excluziv filologice, să ne facem a-l crede. Intr-un fel, în felul său, superficial, el are dreptate. Nici un dicționar nu conține cuvîntul bițiboaică. Nemenționat nicăieri de vreun lexicograf (sau cel puțin nu e de găsit sub această formă în nici un dicționar, nici general, nici special), cuvîntul spune totuși scriitorului-filolog o întreagă poveste. Mai întîi, vorba are, prin abundența și calitatea seriei vocalelor -i-i-o-a-i-ă, un efect estetic bine simțit, ce ține de bufoneria muzicală. E de aceea un cuvînt vesel; nefiind și satiric, aparține clar umorului pur. Ciudat sau oricum rar, de n-ar fi absent, în vocabularul lui Caragiale, ar fi fost desigur cum nu se poate mai la locul lui în acela al lui Creangă; și nici în paginile gîlgîitoare de sinonimie năstrușnică, ale unui Rabelais, nu i-ar fi stat rău.

Vocalele lui, cu figura lor de umor acustic, dezvoltă însă totodată, dar subsidiar, o sugestie îngrijorătoare. Aproape indiferent de sensul cunoscut, căci indiferent cu totul, cum se va vedea, nu poate fi, instinctul nostru de conservare, auzindu-le numai, primește ca un avertisment destul de confuz ca să-l poată limpede articula, dar și destul de înțeles, ca să se ridice la starea de veghe ca o cobra în coadă. Probabil că variația de timbru a acestor vocale trezește undeva în umbrele ființei omului analogia gravă cu serii ca -ă-ă-o-a-i-e sau -i-o-a-i-ă, care, provenind din cuvinte ca măgăoaie și strigoaică, sînt în urechea noastră internă un fel de arpegii ale spaimei. Bițiboaică ar fi așa dar un cuvînt distractiv și alarmant în același timp.

Drept este, pe de altă parte, și mult mai sigur, că oaie sau iroaie, cu toată succesiunea de vocale cam aceeași, nici nu amuză și nici nu înfricoșează pe nimeni. Ar trebui poate să extindem analiza la combinarea lor numai cu anumite consoane? Ne-am pierde fără îndoială în cea mai gratuită subiectivitate, foarte reprobabilă, deși practicată de susținători cunoscuți ai simbolismului fonetic. Posibilitățile unui asemenea formalism grammonțian ni se. și fărîmițează între degete, de cum vom pronunța un cuvînt cît mai asonant, de exemplu, pițigoaică: aceeași serie vocalică și aproape aceeași consonantică ne înveselesc, fără să ne turbure. Aceasta înseamnă numaidecît că analiza muzicală a cuvintelor, cu desconsiderarea sensului lor, este o vanitate formalistă. Concluzia devine cu totul evidentă, dacă ne așezăm din punctul de vedere noțional, sensul însuși dînd timbru și valoare corpului sonor al cuvintelor. Bițiboaică n-ar produce hazul burlesc și, pe un plan mai umbrit, teama, despre care vorbirăm, dacă n-am ști că înseamnă „închisoare". Intocmai ca un cuvînt străin, l-am simți săltînd pe timpane și nu i-am răspunde cu stări sufletești. Cum însă sinonimul temniță alarmează, fără să distreze, vom recunoaște totuși că bițiboaică, în jocul vocalelor și consoanelor de pe spațiul lui fonetic, dispune de o valoare, fie ea și minimă, de sugestie hazlie. Să reținem dar ca estetică a acestui cuvînt, cu drepturi literare de azi înainte, impresia indenegabilă de veselie.

Pe baza ei, vom putea merge mai departe. Fiind vorba, cu adevărat, și de o glumă fonetică, atunci fără îndoială umorul, valoare expresivă, dar și factor de formație, a putut apărea numai în conștiința unora pe care rigoarea închisorii nu-i privea și, mai mult, cărora sancțiunea le satisfăcea sentimentul de justiție. De altfel, toate personajele lui Mihai Beniuc, cîte îl folosesc, minus acel Forțian, sînt energii pozitive în procesul de transformare socialistă a agriculturii și; referindu-se la dușmanii înnoirii economiei rurale, ei rostesc totdeauna cuvîntul cu evidentă jocunditate. Toate acestea, oricît de probabile, nu ne dau însă nici o cunoștință lingvistică. Etimologia cuvîntului e departe de a se lăsa întrevăzută. Și în această privință, de real folos nu ne este nici acel instinct etimologic, despre care lingviștii spun că se declară, la neinstruiți, în așa zisele „etimologii populare". Cu bițiboaică lucrurile stau destul de ciudat; neavînd de unde ști ce etimon s-a modificat prin întrebuințare populară, originea lui continuă să nu ne spună nimic. Ca să se satisfacă, instinctul etimologic apelează la fantezie, iar aceasta asociază cuvinte cam ca în felul poeților, cînd rimează. Este vorba, poate, de lat. pop. bibitivus, rom. beți, v, sufixat augmentativ în beți voi (cum se zice în unele părți ale țării în loc de beți van), dezvoltat apoi în beți voică (loc de izolare al cheflilor scandalagii), iar în cele din urmă, mai expresiv în sens umoristic și mai cuprinzător semantic, bițiboaică? Așa fiind, ar urma să nu lipsească atestările pentru unele forme intermediare și adevărul este că lipsesc. Trebuie dar să renunțăm la derivație, destul de complicată chiar fără necesitatea atestării.

Adevărul e mai simplu. In limba noastră există un cuvînt asemănător ca imagine sonoră: e oltenismul chițiboaică. Deși nu prea răspîndit, unii lexicografi îl cunosc: înregistrat și de Dicționarul invers al Academiei R.P.R. la sufixul—oaică, termenul însemnează (v. Dicț. Acad. Pușcariu: „espèce de bûcher, de cave; ouverture dans le mur, par laquelle on allume un poêle") cămin — vatră, gură de sobă (oarbă). Că regional și poate chiar local, se pronunță bițiboaică și nu chițiboaică, rostirea nu creiază dificultăți. Știind că beci însemnează curent „pivniță" și, metaforic, „închisoare" putem fi siguri că, în dubla pronunțare, avem de a face cu unul și același cuvînt metaforizat ca și „beci", care, cu sensul figurat de „închisoare", e posibil nu numai să fi contribuit la metaforizarea sinonimului său, dar și să-i fi acoperit etimonul prin suprapunere (beciboaică-bițiboaică). Țăranii din Valea Cucului fac deci o imagine, spunînd „gaură în zid" și înțelegînd „arest".

Cu aceasta, n-am aflat mai nimic etimologic. Pușcariu nu dă la chițiboaică nici o indicație a proveniență; arată numai că sinonimul lui este chițimie sau chițumie, a căror origine de asemenea n-o însemnă. Nici Candrea nu ne ajută la mai mult. Iar Tiktin sare peste cuvînt, ca prea special. Dar să-i restituim formația: „închisoare" s-a putut înțelege prin „pivniță", „pivniță" prin „loc strîmt și întunecos", „loc strîmt și întunecos" prin „sobă oarbă", „sobă oarbă" prin „gură de sobă", „gură de sobă" prin „gaură în zid". Nu mai încape nici o îndoială că, avînd nu o singură metaforă, ci un lanț sau poate un mănunchi metaforic, sensul prim al cuvîntului chițiboaică a fost „gaură în zid", „gaură de șobolani, de chițcani sau chițorani". Sinonimele pentru „șobolan" parcă ar spune ceva; în adevăr, etimologia acestora cum nu arată Tiktin (Et. Unbek. [annt, necunoscut]), dar cum tot el, fără să facă vreo legătură, spune pentru a chiți și a chițcăi. (Et. Lautnachamend [imitativ]), este onomatopeea chiț-chiț. Bițiboaică în loc chițiboaică (acesta înrudit și chiar sinonim cu „chițimie" sau „chițumie") are înțelesul originar de „gaură în care chițăe șobolanii" și prin translație, multiplă sau directă, „închisoare".

In textul comediei lui Mihai Beniuc cuvinte tot greu de precizat ca geografia lingvistică (regionalisme sau localisme) și obscure etimologic la prima vedere, mai sînt între altele mișcolănții („combinații, de la a mișca, dar cu o bază din germ. mischen „a amesteca"?) și cușeriță („gușeriță, gușteroaică"?). Scriitorul-filolog le folosește însă pe toate cu un puternic efect. El le dă credibilitate filologică și încadrarea lor într-o vorbire populară vie e un mijloc scriitoricesc dintre cele mai notabile.

Afirmîndu-se ca oameni reali și prin limbă, personajele comediei vorbesc convingător. Ele spun, ca acasă, lepedeu („perdea, cortină"), moimă („maimuță"), lotru („hoț"), raf („șină de roată") luzie („sminteală"), bai („necaz"), grămujdă („fărîmă pic"), noa („ei! eh!"), alduit („biet, sărman"), rudă („oiște, prăjină"), becheș („mintean blănit"), a se îmburda („a se răsturna"), cancen („borcan, cană") tîrnat („pridvor"), mohoandă („momie, sperietoare"), băunătoare („urlătoare"), gudă („cățea"), a se moșcoli („a se înghesui, a se freca"), avizuhă („avestită, samcă, diavoliță"), a vîșca („a cricni"), șod („uricios, ciudat"), broadă (în legătură cu „a brodi, a nimeri" — „întîmplare"?), a dărăburi („a frămînta"), a țivli („a țipa"), măsăriță („față de masă"), stîrvină („putoare?"), istină (în expr. „nu-i istină?" — „adevăr, realitate") și atmosfera lingvistică nu mai dă loc la nici o îndoială.

Din clasa provincialismelor, un interes deosebit stîrnesc acelea, al căror sens rar, dar limpede în context, pare a ieși din inițiativa scriitorului-filolog (sau, oricum, noi nu-l cunoaștem decît de la el). Acestea sînt: săhastru („instruit, știutor"), buleandră („cocoșneață, cioclovină"), ortac („complice"), broadă („întîmplare"). Iar altele, menționabile deopotrivă, provenind din simbioza a doi termeni bine cunoscuți li se adaugă: a se pestrece („a se peste+trece, a se ofili, a-și face inimă rea"), a îmbloboji („a îmbrobodi + a obloji"). Formate prin „telescopare", cum spune cîte un lingvist de azi, acestea, ca și sensurile noi ale celor de mai sus, duc pe cititor către vatra de făurărie a limbii, din care cuvintele și metaforele sfîrîie ca scînteile în direcțiile cele mai neașteptate.

Țăranii din Valea Cucului, dimpreună cu Mihai Beniuc, stau roată în jurul acestei vetre străvechi, cum numai humuleștenii lui Creangă au mai fost văzuți. Ei vorbesc de aceea în proverbe și pilde, fiind gata să adauge, la eventuala supărare a conlocutorului, „nu zic, dar spun", sau „vorba vine", sau, mai tipic, „vorba ceea" și, în neîndrăzneala de a spune lucrurilor pe nume, de a le sugera numai, în conduita lor verbală de a se exprima figurat, folosindu-se mai ales de ziceri comune, e ușor de văzut condiția milenară a asupririi lor. Comunicînd temător și pieziș cu stăpînitorul, țăranul, pînă să se realcătuiască în conștiința de sine ca beneficiar al libertății socialiste, a rămas în vorbire cu mișcarea instinctivă la depersonalizarea prin proverbe. Acest caz de „reflectare" socială în limbaj ni se pare că merită a fi meditat încă; dar să trecem.

Zicale cunoscute ca „a face brici din coada măturii", „a face calea mînzului", „a-i crește scăieți pe la gură", „a pune raful pe cineva", „a trece baba cu colacii", „capul face, capul trage", „a o nimeri ca Irimia cu oiștea-n gard", „a face pulberea praf" ș.a. alternează în gura personajelor lui Mihai Beniuc, cu expresii mai puțin curente ca „a se scărpina pe limbă" (a se căi, a-i părea rău), „a băga ruda-n viespi" (a atîța, a întărîta o situație), „a fi fără cusături" (a nu putea fi descusut, a fi dintr-o bucată), „a se destrăma izmenele pe el de spaimă" (a tremura, a dîrdîi de frică) și altele, care, fie autentic populare, fie create de autorul-filolog în prelungirea spiritului popular, dovedesc contactul neîntrerupt cu matricea limbii. Combinația de cuvinte provinciale, populare, de metafore, expresii și proverbe, departe de a fi un „jargon", adică o limbă coruptă, cum o numește Forțian, e un idiom frunzos, aspru îndeajuns, dar verde și înflorind ca folclor de aproape o mie de ani.

In sfîrșit, dincolo de cuvinte, metafore, expresii și proverbe sau simili-proverbe, se află, cu aceeași semnificație, pildele. Moș Toma Căbulea, figură de țăran istoric, ca să convingă pe învățătorul satului de nevoia demascării politice prin teatru (fiindcă el, ca țăran vechi, știe bine, deși intuitiv, că teatrul trebuie să fie ca și proverbul tot un fel de a spune adevărul aluziv și impersonal) îi spune în felul său cam ce urmează să cuprindă piesa: „Iți spun eu de ce-i vorba. Știi cum fac șerpii mărgeaua? S-adună toți grămadă unii peste alții, se-mpletesc, se sucesc, le curg balele, și pînă la urmă maimarele lor se ridică peste grămadă cu un mărgăritar strălucitor în gură. Cu mărgeaua șarpelui poți omorî pe oricine dacă i-o pui într-un pahar de băutură numai o clipă, cît ai scăpăra din amnar. Dar dacă dai peste șerpi înainte de-a fi ieșit mai marele lor deasupra și strigi: Mărgeaua! deodată se împrăștie toți, care încotro și de speriați ce-s poți călca-n picioare toată adunarea lor generală. Așa fac și pe la noi cîțiva mărgeaua, să ne-o bage după aceea nouă în băutură. Noi să facem teatru și să strigăm înainte de-a fi ei gata: „Mărgeaua!"

Cu mînă de maestru, Mihai Beniuc a desprins pe Moș Toma Căbulea din însăși matca istorică a țărănimii, matcă veche, dar nu mucedă. Vorbind cum s-a vorbit în arhaic, acest unchiaș fermecător, e totuși deschis la mișcarea de îmbogățire a limbii. Cu ușurința și exactitatea, cu care spune proverbe și pilde, el zice de asemenea just, principial, a demasca, sedință, vigilent, colectivă, a naționaliza, etc, și noul vocabular politic, ci răspunde adînc în conștiința lui de agent viu al socializării vieții rurale. Avînd vorba sfătoasă, lungă și înflorită ca David, bunicul lui Creangă, Toma Căbulea este mai cu seamă un Moș Ion Roată al colectivizării, după cum acesta era un Toma Căbulea al momentului Unirii. Amîndoi sprijinitori, cu sfatul și fapta, ai idei de progres în cadrul definiției de epocă, ei reprezintă în literatura noastră perechea simbolică a progresismului țărănesc.

Vladimir STREINU

dobrogea

„Oraşele se întemeiază şi se înfrumuseţează din nou ... oamenii cresc în îndestulare şi se înmulţesc ca năsipul mării ... pămîntul se acoperă de holde aurite"...

ALLECU RUSSO: „Cîntarea Romîniei".

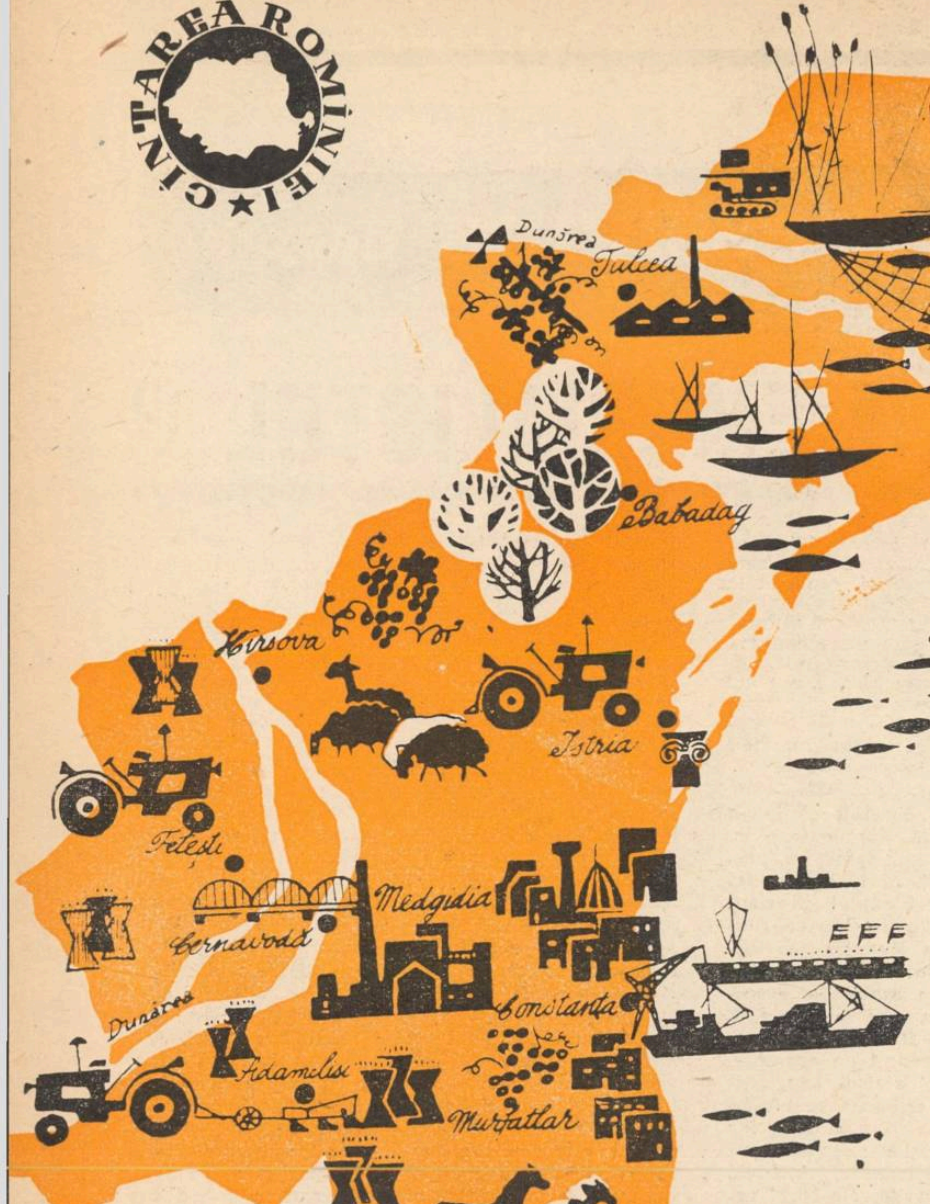

PETRE SOLOMON

In larg

O, răsăritul soarelui pe mare!
Cîte culori se zămislesc aici, şi pier—
Pînă să-nvingă roşia culoare
A zorilor, între pămînt şi cer!

Dar nu e vreme de visat acum,
Căci am intrat în „talian"; pescarii
Deşartă-n lotcă patru-cinci acvarii
Şi o pornesc din nou la drum.

Ne-ntoarcem la cabana de pe mal,
Pe fundul lotcii încă se mai zbate
O cegă: ca un lung pumnal
Zvîcneşte din plăselele-i dinţate.

Ajunşi pe ţărmul unde-a plîns Ovid,
Ne bucurăm de tihna aşteptării,
În urma noastră, soarele-i un blid
Din care curge untdelemnul mării.

1. Preşedintele colectivei din Cobadin, tov. Sabri Emurla, măsurînd adîncimea arăturii efectuate de S.M.T.
2. Dans tătar, în comuna Cobadin.
3. Staţiunea balneară Eforie îşi aşteaptă vizitatorii.
4. Turmă de oi la gospodăria agricolă colectivă „Secerătorul" din com. Topalu, raionul Hîrşova.

●

La fabrica „Cimentul păcii" de la Medgidia, sudorii se-ntrec să-şi încheie munca, înainte de termen, la încă o linie de ciment.

Viitorul a-nceput demult

Acolo aveam eu treabă, în curtea geamiei din Tulcea, adică în clădirea ponosită din curtea geamiei unde, într-o încăpere lăsasem cîţiva oameni destoinici şi nişte pietre rînduite frumos în rafturi — oameni şi pietre despre care auzisem de curînd nişte lucruri surprinzătoare. Inginerul Gheorghe Tulpan din Bucureşti, de la I.S.E.M. îmi spusese:

— Pe şantierul Comitetului Geologic de la Somova (Somova nu e departe de Tulcea), a fost descoperit un nou zăcămînt de baritină. Se pare că un zăcămînt excepţional...

Aşa că mă duceam să-l revăd pe tînărul veteran şi tartor al dealurilor dobrogene, geologul Vasile Bacalu, pe ajutorul său, tehnicianul Aurel Peneş, un sobru şi studios adolescent, care ştiam că visează să ajungă student al Facultăţii de Geologie, pe Dima Ştefan, fost ţăran analfabet pe vremuri, acuma culegător de probe. Şi mă duceam să văd pietrele, acele bucăţi de spaţiu şi de timp condensat, acele cristale închegate în sute de milioane de ani, mostrele acelor pietre grele, acelor pietre fără preţ, pe care geologii şi minerii lor, vînîndu-le, aşa cum unii vînează vietăţi, le scot la suprafaţă, pietrele cu mineralizări de baritină, pietrele *mele*, nu numai ale geologilor; mă îndrăgostisem de ele an-vară cînd, hălăduind pe dealuri, pe la cariere, prin puţuri, suitori şi galerii adînci, le citisem în scoarţele pămîntului biografia veche de cînd lumea şi tot atunci mai aflasem şi cît este de trebuincioasă pulberea de bariu (SO_4Ba), scoasă din ele, în forajele petrolifere şi de exploatări. Pietrele acelea, într-un fel, dacă se poate spune aşa, îi ajutau pe geologi şi pe mineri să-şi ţină făgăduiala pe care cu numai cîţiva ani în urmă o făcuseră către tovarăşii lor, muncitorii petrolişti: „Sîntem convinşi că şi în subsolul ţării noastre am putea găsi baritină. O vom găsi şi nu va mai trebui s-o aducem din străinătate". Era făgăduinţa guvernului către partid care, prin 1950—51, chemase poporul la marea bătălie pentru explorarea masivă şi valorificarea ştiinţifică a bogăţiilor naţionale, era făgăduinţa Comitetului Geologic către guvern şi, în ultima instanţă, ca veriga de jos a unui lanţ uman, făgăduinţa tînărului geolog Bacalu Vasile, abia ieşit de pe băncile facultăţii, către Comitetul Geologic care îi încredinţase comoara ascunsă în pustietatea de pe-atunci şi în sărăcia aparentă, înşelătoare, a dealurilor dobrogene. In vara anului trecut, văzusem noianuri de minereu de baritină, plecînd de la Tulcea spre sondele ţării. Acuma auzisem că doar cu două sau trei săptămîni în urmă, fiinţa unui uriaş zăcămînt fusese descoperită de geologi şi atacată de mineri, un zăcămînt de cei mai mulţi aproape nesperat şi care, după cum se vorbea, adăuga vreo zece-cincisprezece ani de rezerve la celelalte, vechi, socotite şi ele pe o viaţă de douăzeci sau douăzecişicinci de ani.

Numai că ceea ce aveam să văd eu nu erau doar nişte pietre. Poate înţelegînd de la-nceput, poate ceva mai tîrziu (nu mai ştiu) aveam să văd viitorul acelei părţi de nord a Dobrogei: al Tulcei şi-al împrejurimilor ei.

— Ai văzut dealul acela din fund, cînd eram deasupra, pe Muchea lui Slave? m-a întrebat Vasile Bacalu (Muchea lui Slave era creasta dealului prin inima căruia treceam noi acuma, iar sus, afară, văzusem un deal prelung, profilat în zare, în partea opusă bălţii Somovei, dealul Redi). Acolo cred eu că am putea să mai găsim baritină. Am să pun o sondeză, cînd o da brînduşa...

Ascultîndu-l, parcă vedeam cum geologii şi minerii, luni de-a rîndul, după plecarea mea din Tulcea, merseseră prin galeria aceasta, a şaptea (în care şi eu mai fusesem la începuturile ei) şi merseseră numai prin straturi sterile, adică fără baritină, ori dăduseră doar peste cîte o foiţă subţire şi neînsemnată, pînă cînd cei mai mulţi ajunseseră să creadă că niciodată nu vor găsi cu adevărat baritină. Se spune că Bacalu nu s-a îndoit niciodată, nici chiar în clipele cele mai grele, cînd unii îl sfătuiau să oprească înaintarea, nu şi-a pierdut niciodată speranţa, întemeiată pe anumite calcule străine mie, că va găsi baritina undeva, în măruntaiele acestui deal numit Bechir. Fapt este, după cum povestesc şi minerii care au lucrat cu dînsul, că au mers şi au mers prin steril, pînă cînd, pe neaşteptate, la metrul 136, deodată — „ca un balaur", cum ziceau ei — a ieşit din pămînt baritina, piatră dură, piatră grea, care a şi început să se lupte cu perforatoarele, să se bată din răsputeri cu minerii, cu dinamita, cu bucuria, cu voinţa de neînvins a omului. Aşa încolţiseră geologii şi minerii mei, la 30 ianuarie 1959, baritina cea nouă, zăcămîntul de sub Muchea lui Slave. Am mărturia lui Alu Sucri, un tînăr în vîrstă de douăzeci şi patru de ani, fost plugar în Cîşla, astăzi miner, şef de echipă, om harnic şi care nu de mult a trecut cu succes şi examenul de artificier. Atestă şi ajutorul său Gheorghe Manole, tot din Cîşla şi fost plugar (aici, pe aceste meleaguri pînă nu demult populate doar de pescari, ţărani şi ciobani, aici am văzut cu ochii mei şi-am înţeles mai în adîncime procesul prin care au luat naştere şi prin care se împrospătează mereu rîndurile clasei muncitoare în această ţară numită cîndva, jignitor şi tendenţios, eminamente agricolă şi înapoiată).

Aşa am descoperit eu viitorul ţărîmului de miază-noapte al Dobrogei, l-am descoperit în galeria a şaptea, vestita, mergînd şi tot mergînd prin baritină, alături de mineri şi de geologii Bacalu şi Peneş (unul şef şi maistru, celălalt învăţăcelul pe care I.S.E.M.-ul şi Comitetul Geologic îl vor trimite la toamnă la facultate), ascultîndu-i cum dialoghează cu pietrele, cum le ciocănesc, le întreabă ceva şi aşteaptă şi cum ele, îmblînzite de oameni, răspund. Şi l-am mai descoperit în timp ce vorbeam cu fierarul Radu Sava, care ascute burghie şi face scoabe pentru suitori şi pentru armături şi crampoane pentru şinele de vagonete. Ori ascultîndu-l pe Gheorghe Manole, care-mi spunea:

— Taică-meu a adus în toamna asta în pod şase sute cincizeci de kilograme de grîu, o mie patru sute de kilograme de porumb şi patruzeci de vedre de vin bun, pe lîngă bani. De cînd e el ţăran plugar, n-a strîns atîta într-o toamnă!

Unii mineri, alţii colectivişti, cîşlenii, somovenii, îşi plămădeau viitorul. Cu munca lor, cu conştiinţa lor de oameni noi, prin acele meleaguri unde altădată nu hălăduiau decît ciobanii cu oile. Cei dintîi sfredeleau dealurile după minereu de baritină, ceilalţi, deasupra, le sporeau bogăţia vegetală — toţi, laolaltă, alungîndu-le pustietatea.

Mai sus de Cortelu (Cortelu este, vorba cîntecului, la un deal şi-o vale depărtare de Cîşla), nu mult mai sus, dai de o grotă. Vechimea i se pierde în aceleaşi izvoare geologice ale timpului, din care a plecat şi baritina: milioane, sute de milioane de ani. Legenda spune că aici, se culcuşise un zmeu: un zmeu fioros, care, cînd se arăta, cutremura apele şi munţii şi dealurile şi tot ce vieţuia la poalele lor, pînă nu se ştie unde. Dar iată că veni şi-o vreme, după cum tot legenda spune, cînd Făt-Frumos răpuse zmeul, îl spulberă în cele patru vînturi şi nu-i mai rămase zmeului decît numele pe care şi astăzi îl mai rostesc oamenii, cînd se gîndesc la locul acela: Valea Zmeului.

Am fost şi eu la Valea Zmeului şi-am văzut depozitele mari de baritină şi de calcar. Dar mai întîi a trebuit să trec mai pe din vale, pe lîngă carierele de la Cortelu. Acolo, în dreapta, unde astă-vară nu găsisem decît clădirea albă, care, cînd te uitai de jos, din drumul Somovei, răsărea ca un pescăruş uriaş — clădirea albă a atelierului mecanic — acolo am dat în zilele lui februarie peste noi construcţii. Lucrau zidarii într-un zor şi într-un freamăt, de mă uimeau. Se ridicase între timp o lume, un mic univers, care creştea, se lărgea, cum se lărgesc la suprafaţa apei cercurile şi se înmulţesc, unul născîndu-se din celălalt.

Sus, la Valea Zmeului, Intreprinderile Miniere Dobrogea, care, atingîndu-se pe urma geologilor, exploatează zăcămintele de baritină, au nişte depozite de piatră.

Anul trecut, de cînd au început construcţiile, din iunie şi pînă toamna tîrziu, piatra spartă, pentru aceste construcţii, era adusă de departe, cam de la optsprezece kilometri. Preţul ei, la o tonă cu transport cu tot, se ridica ca frumuşel, se ridica la o sută, o sută douăzeci de lei. Preţ scump, destul de scump. Cînd iată, la 28 noiembrie, Comitetul Central al Partidului hotărăşte să se treacă pretutindeni la punerea în valoare a rezervelor interne. Oamenii noştri atunci, vreau să zic: cei de la Intreprinderea Locală de Construcţii — Tulcea s-au sucit, s-au socotit, pînă au descoperit, împreună cu cei de la I.M.D., că piatra sterilă de sus, de la Valea Zmeului, care le rămîne după trierea baritinei extrase la Cortelu, piatra „de-acasă" cum s-ar spune, ar putea să fie foarte bine folosită în locul celeilalte, adusă de departe. Şi cînd au trecut la fapte, au văzut, uimiţi şi bucuroşi, că preţul unei tone scade vertiginos, la treizeci şi cinci—patruzeci de lei. Aceasta este o victorie! Una dintre multele victorii, mai mici, mai mari, şi toate convergînd spre inima creaţiei: socialismul.

Pe urmă, cînd construcţiile vor fi gata, această piatră fărîmată în dinţii de oţel ai vietăţii moderne — concasorul — care trebăluieşte astăzi pentru om acolo unde fiara din vechime, zmeul, lucra împotriva omului, această piatră irosită pînă nu demult, va fi dată pentru drumuri şi şosele. Aşa mi-a spus inginerul miner Popescu Ion, şeful şantierelor de exploatare, un bărbat tînăr, şaten, cu trăsături dîrze, venit din Ardeal şi care abia aşteaptă, cum desigur aşteaptă şi alţii, ca anul acesta să fie gata şi blocurile de locuinţe de la Cortelu, iar el să părăsească Tulcea şi să-şi mute centrul de activitate aici. Şi iată cum, ca un cerc din alt cerc, răsare deodată o nouă perspectivă: aici, la Cortelu, unde niciodată n-a fost nici măcar vre-o urmă de sat, pe aceste meleaguri unde doar oile şi pasărea bălţii treceau, aici la Cortelu, şi minerii şi muncitorii şi colectiviştii şi pescarii Somovei şi inginerii vor avea garsoniere, apartamente, băi cu apă caldă şi, auziţi dumneavoastră: calorifere!, şi vor avea teatru, cinematograf, teren de sport, şi cine ştie ce vor mai avea! Da, în aprilie sau mai, vor începe zidarii să ridice blocuri, după ce vor fi ridicat mai întîi clădirea băilor pentru muncitorii şi funcţionarii uzinei din apropiere...

De fapt viitorul a şi început. Şi simt cum pe meleagurile acestea, care împrejmuiesc străvechea Tulce, pe aceste tărîmuri unde mai demult erau doar întinderi pustii şi dealuri arse de vînturi şi de secetă cumplită, simt cum se adună ceva grav şi sublim, cum o inimă se mută aici ori se naşte acuma, în aceste zile de luptă, o inimă colectivă, puternică, pulsînd energii creatoare peste energii creatoare, infuzînd oamenilor vigoare, încredere, speranţă şi naturii vestminte proaspete şi armonii nebănuite. E nordul Dobrogei, înviorat. E locul unde, ca să zic ca meşterul Eugen Ispir, care şi el trebăluieşte de cîtăva vreme pe-aici, tot pictînd şi pictînd, locul unde începi să găseşti aspectele cele mai variate şi mai complexe ale existenţei şi muncii umane: de la pescari la mineri, de la stufărari la geologi, de la plugari la muncitori industriali, de la marinari şi artişti de tot felul la constructori de case şi de uzine. Simt inima asta, cum bate şi-aici, unde n-a mai fost viaţă adevărată, poate din vremile adînci ale sciţilor, cînd se băteau cu duşmanii...

Ben CORLACIU

Suită pe tema unor capitole de roman

Se află printre conducătorii regiunii Constanţa, un om de statură mijlocie, cu părul aproape alb, cu priviri pătrunzătoare. El are în gesturi o distincţie de diplomat, în comportări o simplitate binevoitoare de unchi şi-n exprimare o precizie de logician.

Omul acesta afirmă cu cea mai mare modestie că el este un practician şi nimic mai mult.

Prin anul 1956, doi teoreticieni din Bucureşti au stabilit la o cafeluţă posibilitatea *ştiinţifică* de abstractizare şi generalizare a fenomenului de cooperativizare din Dobrogea şi şi-au publicat opiniile într-un articol din revista *Probleme economice*.

Teoria acestor doi teoreticieni era formulată deosebit de frumos şi dovedea că autorii ei înţeleseseră deosebit de greşit starea de lucruri. Ei spuneau cam aşa:

„Realizările în ceea ce priveşte cooperativizarea agriculturii în regiunea Constanţa sînt determinate în mod deosebit de condiţiile specifice locale, de faptul că suprafeţele de teren pe care le posedă ţăranii muncitori din regiunea Constanţa sînt mai mari decît în alte regiuni, că o parte dintre ţăranii muncitori de pe aceste meleaguri sînt mai puţin legaţi de pămînt, că braţele de muncă nu sînt suficiente.

Căzîndu-i în mînă articolul cu pricina, omul despre care am vorbit la începutul acestei însemnări a vrut întîi să rîdă, apoi s-a mohorît.

El, omul activităţii organizate, al respectării consecvente a principiilor partidului în practica de zi cu zi, simţea că ceva nu este în ordine.

„Cum adică, oare într-adevăr ţăranul dobrogean e mai puţin legat de pămînt şi merge mai uşor pe calea colectivizării?"

Prin faţa ochilor lui pătrunzători, străjuiţi de sprîncenele care au mai multe fire de păr negru decît creştetul, au început să se perinde figurile activiştilor de partid pe care el însuşi i-a instruit cum să-şi ducă munca, pe care el însuşi i-a controlat cum îşi duc munca şi a căror abnegaţie şi perseverenţă l-au impresionat chiar şi pe el, omul obişnuit cu munca zilnică de teren.

Şi tot prin faţa ochilor lui au început să se perinde imagini disparate din realităţile întîlnite pe teren, realităţi din care a tras atîtea învăţăminte. Nu, nu, articolul celor doi teoreticieni trăda aceste realităţi.

Atunci s-a aşezat la masă şi a început să scrie. Posibil ca la început să nu fi intenţionat decît o scrisoare de răspuns, o scrisoare în care îi invita pe cei doi teoreticieni să vină cu el pe teren să cunoască adevărata faţă a lucrurilor, să vadă cît de mult şi de organizat munceşte activul de partid pentru lămurirea maselor de ţărani şi să se convingă singuri că, mult mai puţin structura proprietăţii şi mult mai mult munca comuniştilor, contează în această uriaşă campanie.

Dar el era atît de convins de ceea ce spunea, avea atît de multe fapte cu care să argumenteze şi cunoştea atît de bine problema, încît i se dezvăluiau mereu noi şi noi laturi ale ei. Şi toate acestea au devenit un articol de douăsprezece pagini de revistă.

Ideea principală a articolului era următoarea: „Elementul hotărîtor, determinant, în a convinge pe ţăranii muncitori de superioritatea muncii în comun cu mijloace mecanizate, este munca politică şi organizatorică bazată pe fapte concrete".

Această idee a căpătat de atunci o adevărată valoare teoretică. Cu toate acestea cu aceeaşi modestie, omul despre care este vorba continua să se considere un practician.

Aş fi curios să ştiu dacă şi cei cu articolul din *Probleme economice* continuă să se considere teoreticieni.

★

Prietenul meu, fotoreporter la *Flacăra*, a primit sarcină redacţională să facă o fotografie sau un montaj de fotografii care să înfăţişeze activitatea unui comitet raional de partid din reg. Constanţa.

Şi-a luat aparatul şi a descins într-o gară dobrogeană. Peste cîteva zile se întorcea la redacţie aducînd următoarea fotografie: cîteva camere prin uşile deschise ale cărora se văd o mulţime de birouri şi scaune goale, fără nici un om.

— Ce-i asta?... Rîzi de noi! s-a zburlit şeful secţiei.

— Nu rîd de loc, a răspuns fotoreporterul, — e cea mai caracteristică fotografie pentru un sediu — toţi activiştii îşi duc munca politică pe teren.

★

Pe pămîntul gospodăriei din Satul-Nou, tovarăşul Dimofte, brigadier de cîmp, tînăr, oacheş, bun la sapă şi bun de gură, îşi îndemna brigada la lucru aşa:

— Haideţi, haideţi, faceţi muncă politică bună!

Prima dată n-am înţeles ce spunea, a doua oară am crezut că glumeşte, a treia oară, văzîndu-l serios, mi-am spus că o fi avînd un tic verbal. A patra oară, însă nu m-am mai putut abţine şi i-am întrebat:

— Cum adică, tovarăşe Dimofte, spui dumneata oamenilor să facă muncă politică atunci cînd ei prăşesc?

— Păi ce, asta nu-i muncă politică? — mi-a răspuns el prin întrebare.

— O fi, da' nu văd cum!...

— Nu vezi cum? Iţi explic eu acuma, tovărăşele: Ai văzut vreodată cîte-o căruţă, două, cu oameni cu priviri cam neîncrezătoare, intrînd pe poarta gospodăriei noastre?... Vin, te cercetează, te-ntreabă, dau din cap, că de, aşa-s ţăranii individuali, ne-ncrezători. Ei bine, dacă la toamnă eu am să mă pot lăuda că în colectivă am scos trei mii de kilograme de porumb la hectar, nu-i asta cea mai bună muncă de lămurire?...

Şi se-ntoarse spre oamenii săi:

— Haideţi, măi, faceţi muncă politică bună!...

★

Tovarăşul I. din Alacop îmi spunea cu oarecare umbră de ruşine în ochii-i oblici, alungiţi în jurul a două boabe de chihlimbar:

— Ehe, aman, aman, tovarăşe dragă, cardaşim[1] al meu, e o veche vorbă tătărească: „proştii nu se seamănă, ci cresc singuri!"... zău că-i adevărată!... Uite, pe prostul de mine nu l-a semănat nimeni. El singur a crescut, aşa, deodată, ca un ciulin din ăla uscat şi înţepător pe care nu l-ar mînca nici cel mai flămînd măgar, pe cel mai golaş deal din cea mai săracă parte a Dobrogei!...

Valhla-billa[2]. Uite, vino în spatele casei. Vezi groapa asta acoperită cu şopron?... Ţin în ea două butoaie cu băuturică aurie din aceea despre care Mohamed-profetul a spus că-i haram şi pe care, cînd o bei, te gîndeşti că mare egoist a fost Mohamed. Vroia să lăsăm vinul nebăut să-l ia soarele, să-l prefacă-n abur şi să-l ridice lui acolo sus, în munţii de pilaf. Ha, ha, ha!... Ia gustă-l! Vezi ce bun e? Via gospodăriei noastre e abia într-al doilea an de rod. Peste încă cinci, ajungem Murfatlarul!...

Hm; şi cînd te gîndeşti că eu nu vroiam să intru. Valhla-billa pe ce-am mai scump!... Aici, în groapa asta m-am ascuns. Ptiu! Aşa cap, adevărat bostan!... Auzi, cardaşim, era aici în sat — adică, mai este, dă-l încolo, c-am să ţi-arăt cît de chiorîş se uită la noi, mai ales de cînd nimeni nu-şi mai pleacă urechea la ce spune el — un mîrză, adică, pe romîneşte un chiabur care, cînd tovarăşii de la partid ne sfătuiau să intrăm în gospodărie, zicea: „bre oameni, bre nu vă-nscrieţi, bre, că e haram, bre, adică păcat — şi Mohamed-profetul se supără şi nu mai apucaţi să mîncaţi nici un bob de orez din munţii lui de pilaf".

— Lasă bre, i-a răspuns cineva, că şi băutura a spus Mohamed că-i haram şi tu bei pînă-ţi uiţi minţile.

— Nu, se-mpotrivea el, la coran scrie că vinul e haram, iar eu... beau numai ţuică... Ha,ha, dragă tovarăşe..., cardaşim al meu, vezi ce pesevenghi era ăsta, şi cum întorcea lucrurile. Numai că eu nu pricepeam atunci. Nu pricepeam şi uite că m-am luat după vorba lui.

„E haram, striga el, să nu staţi de vorbă cu cei care vin să vă spună să intraţi în colectivă!".

Şi eu, prostul, cînd am auzit aşa, am făcut groapa asta aici, am pus nişte saci, am luat o tărtăcuţă cu apă şi am pus-o pe nevastă-mea să clădească deasupra o căpiţă de fîn. „Unde-i bărbatu-tău?" întreba oamenii care vroiau să stea de vorbă cu mine. „E la Medgidia, la panair[3]" răspundea ea.

Ei, panair o zi, panair două zile, panair trei zile!... Stăteam ca paşa şi Merzie a mea îmi aducea cîte un tepsi[4] cu mîncare şi eu eram mulţumit că nu voi cădea în păcat. Numai că într-o zi, era şi vineri, trecu şi ceasul de prînz, cînd muezinul cîntă sus în turnul geamiei şi ceasul de seară, cînd cîntă jos, în faţa uşii geamiei şi Merzie a mea tot nu venea. „Ce s-a întîmplat, mă-ntreb eu... Am pierdut oare şirul zilelor şi-a început Ramazanul[5]?! Cînd, tocmai aud paşi, fînul se dă la o parte şi, aşa cum o ştiu, sfioasă şi supusă, apare Merzie a mea.

— Ce faci Merzie, mă laşi să flămînzesc?

— Dimpotrivă, răspunde ea, şireata, vreau să te fac să ai cît mai mult de mîncare.

— Mai mult, mai puţin, dar unde este tepsi, bre Merzie, bre?...

— Nu mai este tepsi, răspunde ea, ieşi afară din groapă, mănîncă, şterge-te la gură şi pe urmă mergi şi te-nscrie-n gospodărie.

— Cum, bre Merzie?

— Aşa bine. M-ai făcut să mint atîta vreme că nu eşti acasă. Azi dimineaţă au venit din nou oamenii. Au spus, bine, nu eşti tu acasă; dar nu vreau să merg eu să mă plimb cu camionul pînă la Comana? Şi m-am dus, şi-am văzut acolo ce bine trăiesc colectiviştii. N-ai decît să te duci şi tu să vezi dacă nu crezi în cuvîntul meu!...

Da, dragă tovarăşe, cardaşim al meu, şi-am ieşit din groapă, şi m-am dus, şi mi-am dat seama că-n groapa mea prea era întuneric.

— Da? şi, pe urmă?...

— Pe urmă?... Uite, nu vezi? Beau din vinul luat pe zilele muncă.

★

La Medgidia e în tradiţie cel mai mare tîrg de cai. Cel mai mare şi cel mai vechi.

Tîrgul de cai de la Medgidia e mai vechi decît Medgidia.

Medgidia însăşi, e o urmare a lui.

Era un tîrg mare, care apărea în fiecare toamnă în mijlocul stepei cu dropii, acolo unde Balcanii întîlneau roca bătrînă a catenei Himerice, acolo unde drumul dintre Constantinopol şi Kiev era întretăiat de cel dintre Mare şi Dunăre, adică de cel dintre Damasc şi Viena.

Printre căluţii dobrogeni mici, cu urechi scurte şi nări pătimaşe, apăreau arabi pur sînge, cai căzăceşti de stepă şi chiar din cei pe care-i călăreau ostile Engliterei.

Cu timpul, tîrgul acesta s-a pierdut, a rămas de strict interes local.

Şi iată că de vreo cîteva luni, pe platoul lîngă care cimitirul turcesc îşi ridică printre buruieni pietrele teşite ca o turmă de oi cenuşii, apar în fiecare duminică mii de cai. Aria în care aceştia aleargă şi-a recăpătat viaţa, strigătele celor care le-ncearcă sperietura sau ale celor care le demonstrează calmul, răsună iar, mii de crupe strălucesc în soare, mii de coame atîrnă împodobite în fel şi chip, mii de nechezături umplu văzduhul clar. Au venit oare din nou geambaşii levantului? Vînd iarăşi cai cazacii de pe Don? Are domnul Munteniei bir de plătit în aur şi-şi vinde hergheliile?

De sus, de pe platoul ăsta pe care sforăie mii de cai, ţi se deschide perspectiva asupra întregului oraş. In fund, corpurile drepte ale unor hale industriale ridicînd spre cer cîteva coşuri scurte şi negre ca de tun anticar. I.M.U.M.-ul — Intreprinderile Metalurgice de Utilaj din Medgidia — fabrică mai multe tipuri de maşini agricole şi reutilează o bună parte din parcul de tractoare al Dobrogii.

Jos, coşurile I.M.U.M.-ului fumegă, sus se vînd la preţuri derizorii caii.

Şi cînd te gîndeşti că singurul rost pe care-l avea Medgidia era să găzduiască tîrgul de cai!...

★

In Cuza Vodă, fost Docuz-ol ceea ce pe turceşte înseamnă nouă fraţi, era bucurie mare. Luase fiinţă gospodăria colectivă şi se sărbătorea inaugurarea. Petrecerea era în toi. Chiuituri, cîntece, discuţii aprinse.

Intr-o cameră a sediului gospodăriei, cu fruntea lipită de geam am văzut un om îngîndurat. Avea faţa subţire, ochii adînciţi şi barbia deasă, proaspăt rasă, îi dădea feţii o albăstrime aproape metalică. Apoi l-am văzut ieşind afară, în mijlocul celorlalţi.

— Hai noroc, tovarăşe M... îl îmbiau oamenii, cinsteşte cu noi un pahar.

El cinstea, vorbea, dar oricine-şi dădea seama că nu era în apele lui.

— De ce eşti îngîndurat? îl întrebă cineva.

— Eh!... dădu el din mînă: „n-are nici o importanţă".

— Nu zău, insistă cineva, de ce eşti îngîndurat?... Doar ai făcut aici treabă bună. Ai pus pe roate o gospodărie de nădejde. Acum cînd te-ntorci la comitetul raional ai să fii felicitat. Nu-i aşa?!

Omul ridică ochii străjuiţi de mari sprîncene, dădu cu ciudă un pahar de vin pe gît şi exclamă cam fără rost:

— Eh, drace!... sînt prea sentimental!...

Oamenii tăcură cu respect. Nimeni nu-i mai spuse nimic. Dar el îşi dădu seama că gestul trebuia să-l explice.

— Sînt prea sentimental, oameni buni; asta-i... Uite, mi-e greu să mă despart de voi. Acum stau şi-mi amintesc de cîte ori am discutat cu fiecare din voi, de cîte ori m-am certat cu fiecare din voi, de cîte ori m-am împăcat cu fiecare din voi, şi-mi vine nespus de greu să mă despart!... Vedeţi, dumneavoastră sînteţi la începutul unei trebi, eu sînt la sfîrşitul ei. De asta sînt puţin trist, cu toate c-aş avea mii de motive să fiu vesel...

Mai tîrziu, s-a oprit acolo o maşină din aceea de drumuri de ţară, tovarăşul M... s-a suit în ea şi a plecat lăsînd să continue în urma lui veselia.

★

Tovarăşul G. om cu mustăţi mari şi vorbă repezită, cu gesturi calme şi-o încruntătură între sprîncene care dovedea perseverenţă, plecă de la masa îmbrăcată-n roşu, împreună cu toţi cei care făcuseră parte din consiliu; se aşezară pe băncile din sală, printre oameni. Expirase termenul pentru care fuseseră aleşi la cîrma Gospodăriei Agricole Colective „Donca Simo".

Incepură discuţiile la raportul ţinut.

— Ar fi trebuit să facem aşa... spuse cineva.

— Ar fi trebuit să facem aşa... demonstră altul vreo jumătate de oră.

— Şi nici asta n-ar strica dacă am putea s-o facem... luă cuvîntul un al treilea.

Şi aşa mai departe, vreme de multe ceasuri, în vreme ce G... pe locul lui din bancă, putea să fie sigur că oamenii nu mai dădeau doi bani pe ceea ce făcuse el. Numai despre ceea ce trebuia făcut se discuta. Şi multe mai trebuiau făcute!...

Pînă cînd cineva îşi aminti:

— Bine, bine, dar pe cine alegem ca să facă toate astea?...

Toată sala tăcu o clipă mirată. Apoi, din mai multe locuri se auzi:

— Cum, „pe cine"! Pe... G... Evident că pe G... Cine le-ar putea face mai bine ca el?...

★

Colectiviştii din Peceneaga au primit în 1957 pentru fiecare zi muncă produse şi bani în valoare de 44 lei şi în 1960 vor să ajungă la cel puţin 50 de lei.

Se mai ştie că peste 6500 de familii de colectivişti şi-au construit case noi şi aproape 7000 şi-au cumpărat aparate de radio şi iarăşi se mai ştie că la Palazu Mare colectiviştii au o fermă cu vaci care dau pînă la 2600 litri de lapte anual, că la Comana oamenii sînt duşi şi aduşi de la lucru cu camioane şi că sînt atît de bogaţi încît au împrumutat ei gospodăria ca să mai cumpere un camion.

Bineînţeles că, avînd asemenea exemple de bunăstare, oamenii din satele regiunii Constanţa păşesc cu încredere pe porţile gospodăriilor colective.

Cine spune astfel, însă, uită că toate argumentele acestei stări psihologice propice, există astăzi tot datorită muncii neobosite a oamenilor de partid.

Corneliu LEU

1) *Prieten, tovarăş*
2) *Zău, pe cuvînt*
3) *Bîlci*
4) *Tavă*
5) *Postul cel mare*

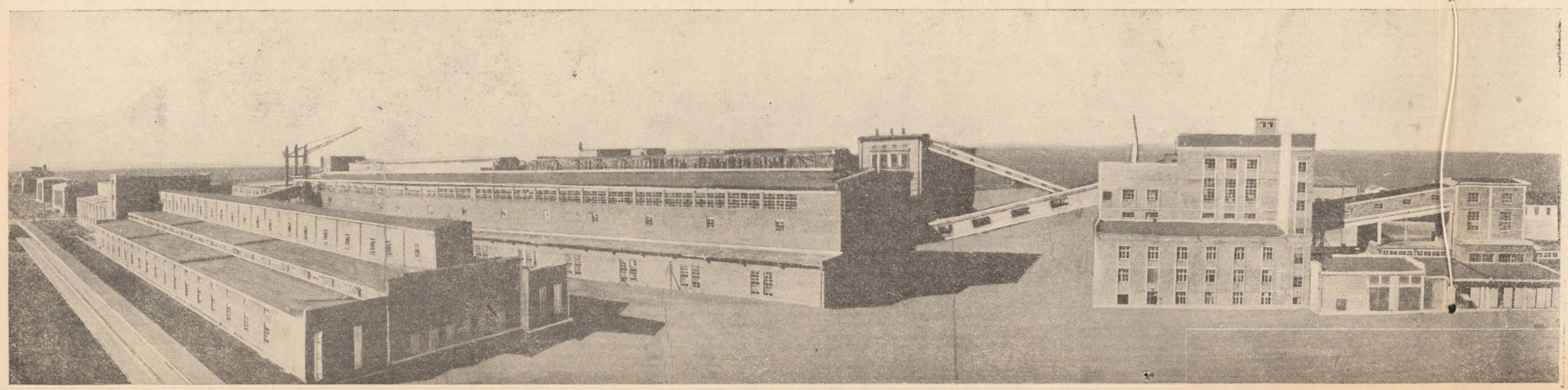

Uzina de acid sulfuric şi îngrăşăminte chimice de la Năvodari.

Consultaţii

Sînt vreo şapte ani de cînd, aproape în fiecare zi spre seară pe la şapte sau opt, Sabri Emurla dă consultaţii. Un copil şi-a scrîntit piciorul. Inainte de-a chema doctorul, mama trece pe la Sabri şi-i povesteşte cu lux de amănunte întîmplarea. „Şi ce mă-nveţi?" „Să-l duci repede la dispensar". „Aşa mă gîndeam şi eu!"... Careva dintre flăcăii din Cobadin vrea să-şi cumpere bicicletă. Cu toate că s-a hotărît de unde s-o cumpere — îi ştie şi marca — flăcăul dă fuga la Sabri. „Ce părere ai, de unde s-o iau? — de la Constanţa... ori să-mi fac un drum la Bucureşti? Şi care marcă ar fi mai potrivită pentru drumurile noastre?" Făcînd apel la cunoştinţele lui despre biciclete — la nevoie consultînd un expert — Sabri îşi spune părerea. Două vecine s-au certat. Hai la Sabri. Preşedintele e în stare să stea cîteva ceasuri cu ele, ca să le împace. Apoi vin brigadierii de cîmp, fiecare cu necazurile lui; vin cei de la ateliere (gospodăria din Cobadin are vreo şapte ateliere) toţi puşi pe-ntrebări; apoi îşi face apariţia mama lui Giuget Abibula. Bătrînica are de discutat o chestiune cu totul intimă şi pretinde să rămînă singură cu Sabri. „Vă rog să ieşiţi — îi invită preşedintele pe cei de faţă — cîteva minute doar, să nu vă supăraţi". Şi bătrînica începe: „Ea s-a gîndit bine, în ultima vreme numai la asta s-a gîndit — şi-o să-i ceară lui Giuget al ei să iasă din gospodărie. Dacă Giuget lucrînd la un loc cu romînii o să bea apă după ei — după ei, care se-nfruptă din carne de porc, o să-şi piardă credinţa... Şi decît să şi-o piardă, mai bine să iasă din gospodărie." Sabri ascultă, liniştit, apoi cînd îi vine rîndul la cuvînt, începe o consultaţie amplă şi documentată despre Coran. Cum e cu carnea de porc şi cu celelalte. „Eu îţi explic Coranul pe baze ştiinţifice", spune el. „Iar eu o să-l scot pe Giuget de la voi" — strigă bătrîna. Cum nu ajung la nici o înţelegere, mama lui Giuget iese trîntind uşa. Intră un brigadier de la construcţii care cere pentru munca de a doua zi, încă şapte oameni. „Şapte, şapte — zice Sabri — de unde? Că-i lipsă de el la cîmp. Să ne gîndim!" Uşa se deschise brusc şi iar apare bătrînica. „Am să-ţi spun ceva, dar să iasă dînsul". Brigadierul de la construcţii se retrage. „Sabri — se roagă bătrîna — ai putea să-l laşi pe-al meu, pe Giuget vreo două zile pe lîngă casă? Are de făcut un gard..." Sabri, om temperat, socotit, îşi ţine rîsul cu greu: Nu, că avem lipsă de el la construcţii. Dar trebuia să-mi spui ce doreşti, nu să mă iei tocmai de la Coran..."

In şapte ani, Sabri i-a dat mamei lui Giuget cel puţin o sută de consultaţii despre Coran. „Şi-o să-i mai dau o sută, spune el, pînă cînd s-o plictisi. Ştiu eu că n-o interesează Coranul, vrea să-l ţină pe Giuget pe lîngă casă, asta-i!" Giuget Abibula, feciorul bătrînei e un om de nădejde, ascultător şi serios. In copilărie a fost cioban. L-au primit în gospodărie cu o condiţie: să înveţe carte. Şi la douăzeci de ani, Giuget s-a văzut cu abecedarul în mînă. Isteţ şi încăpăţînat i-a întrecut repede la carte pe cei de seama lui. Consiliul gospodăriei a hotărît să-l trimită la o şcoală de brigadieri zootehnici. Flăcăul s-a descurcat foarte bine. Intors în gospodărie, a primit muncă de răspundere. De curînd, l-au primit în partid şi toţi sînt mulţumiţi de el. Mai mult decît toţi e mulţumită bătrîna, maică-sa. Dar tot ea îi face şicane — să nu mai vorbim. „Sabri, eu m-am gîndit mai bine, în ultima vreme numai la asta m-am gîndit — şi n-o să-l mai dau voie lui Giuget..." Pentru ca după ce ascultă o consultaţie despre Coran, să-şi arate adevăratele intenţii: „Sabri dă-i voie lui Giuget, două zile..." „Nu, nu vă supăraţi, dar nu se poate..." E de neînţeles aproape cum are Sabri răbdarea s-o asculte mereu. Şi nu numai pe ea, că vin atîţia la el — şi-l iau pe departe, şi-l întorc şi-i cer sfaturi... De obicei, Sabri îşi dă seama de la început încotro bate şi unde vrea s-ajungă omul cu care stă de vorbă. Socoate însă că nu-i frumos să i-o spună de la obraz. Omul se supără, se plînge altora, se supără şi ăia, iese bucluc. Mai bine încet, cu răbdare, pînă cînd oamenii o să priceapă, definitiv, că-i destul de greu să-l tragă pe sfoară. De altfel cei mai mulţi s-au lăsat de şiretlicuri. Ştiu că, oricum, tot n-o să cîştige nimic cu ele. Doar mama lui Giuget mai stăruie: „Sabri, m-am gîndit bine, în ultima vreme numai la asta m-am gîndit..."

Potrivit de statură, osos, cu mers chinuit — Sabri nu îşi trădează, după înfăţişare, calităţile de conducător. (Cînd se pune la „punct" — costum bleumarin, cravată de mătase, pantofi de antilopă, etc. pare ce-l drept, mai degajat, şi parcă mai arătos...) In 1951 cînd a luat fiinţă gospodăria din Cobadin, Sabri avea vreo douăzeci şi şase de ani şi era pirpiriu de tot. Trecuse moartea pe lîngă el de cîteva ori. (Accidente în copilărie, un tifos mai tîrziu...) „Ce faci, bre Sabri?" „Bine — şi du-te la dracu!" Dăduse piept cu reacţiunea anilor patruzeci şi şase, patruzeci şi şapte, fusese pîndit, se pusese preţ pe capul lui. El se interesa de „preţ" şi rîdea. Prin cincizeci a pornit bătălia pentru colectivă. Sabri Emurla a fost ales preşedintele comitetului de iniţiativă. Era omul care prin muncă şi seriozitate cîştigase încrederea tuturor. Primele cereri. Apoi, zeci de oameni care-l sîcîiau la nesfîrşit cu îndoielile lor. Discuţiile se încheiau cam aşa: „Sabri, să vorbim între noi, ca între prieteni ce sîntem... Sabri, cu ce ne garantezi tu că dacă intrăm o să ne fie mai altfel?" Unii au mers pînă acolo cu neîncrederea şi naivitatea, încît i-au cerut să dea în scris că o să aibe grijă de soarta lor, dacă intră. „Eu Sabri Emurla, mă oblig să..." Semna şi le dădea omului hîrtia. A împărţit zeci de asemenea hîrtii. In sinea lui, se amuza. „Ce oameni! Parcă pot eu să-i fericesc, dacă nu vor? Să intre, să lucreze şi-apoi..." La drept vorbind însă, cele mai aprinse discuţii Sabri le-a avut cu frate-său, Pevat. Gospodar şi nu prea, da' altfel chinuit, oropsit, Pevat îşi trecea anii colindînd ţara în căutare de lucru — bineînţeles, o meserie precisă n-avea, — sau făcînd un fel de cărăuşie, cu cele două mîrţoage care-l însoţeau în peregrinări... In gospodărie nu s-a înscris. Socotea că viaţa lui trebuie să se desfăşoare pe drumurile ţării, cum a început. Tot aşa, pînă cînd lui Sabri, om stăpînit de altfel, i-a cam sărit ţandăra. „Adună-te odată la casa ta, eşti însurat, ai copii, adună-te, că de nu!..." Celălalt o ţinea pe-a lui. Relaţiile dintre fraţi s-au înrăutăţit. Penat a trecut la insulte: „Zici să mă -nscriu, ca să-ţi fie ţie bine. Ţi-e teamă că dacă eu, frate-tău, nu intru în gospodărie, o să-ţi spună oamenii ceva şi n-or să te mai vrea preşedinte. Ba o să te dea afară din partid. Cum să mai rămîi în partid, dacă ai un frate vîntură lume?" Sabri nu se temea de nimic. N-avea de ce. Ii dorise lui Penat binele, dar dacă el o lua razna... I-a spus: „Bre Penat, tu eşti neam prost. Mai ai şi alţi fraţi ca tine?" Şi s-au despărţit. După o vreme Pevat s-a adunat de pe drumuri şi a prezentat cererea. (A prezentat-o cînd Sabri era plecat la o şcoală).

Trecut prin multe şi bune şi rele, Sabri s-a învăţat cu oamenii de tot soiul. Ştie cum să-i ia şi să le cîştige încrederea. Cum în multe cazuri vorbele n-au efect, Sabri a pus preţ pe fapte. La înfiinţare, gospodăria număra o sută de familii. Dacă în numai cîţiva ani satul a fost colectivizat în întregime — 714 familii — înseamnă că treburile n-au mers rău de loc.

Uneori, s-au ivit neînţelegeri. Cei care se înscriseseră primii în gospodărie îi luau la rost pe întîrziaţi. Sabri a fost nevoit să dea o dispoziţie: „Fără cîrlieli, că nu-i frumos: Vedeţi-vă de lucru!" Dispoziţia a avut efect şi nu prea. Săptămîni la rînd Sabri a dat consultaţii în legătură cu drepturile pe care le au membrii colectivei, indiferent de vechime.

In consultaţii Sabri n-are egal. Odată însă... Inchipuiţi-vă:

Biroul e plin de oameni. Sabri îi pofteşte să ia loc pe scaune, pe laviţe, care unde nimereşte. Mama lui Giuget Abibula n-are astîmpăr, ea nu s-aşează, cere ca oamenii să iasă din birou, avînd o vorbă cu Sabri. Oamenii ies, iese apoi şi bătrîna, furioasă. Preşedintele n-a admis ca Giuget... Sabri pofteşte oamenii şi începe o discuţie despre construcţiile gospodăriei: Ciocănituri în uşă. Cineva spune: „Iar a venit bătrînica". Rîd toţi. Intră o fetişcană de vreo optsprezece ani, neasemuit de frumoasă, cu o broboadă albă pe umeri. Calcă uşor, parcă nici n-atinge podeaua — e fermecată de ceva, pluteşte... Tăcere. Sabri se ridică şi-i iese în întîmpinare. Cu o voce sugrumată de emoţie, fata îl roagă s-o asculte. El i se oferă. Şi se zăpăceşte: „Ai nevoie de vreun sfat?" Frumuseţea de fată insistă să discute între patru ochi. El nu, nu cumva să creadă oamenii că-s lucruri necurate între ei. In sfîrşit, speriată, fata spune: „Am patru berbeci, aş vrea să-i vînd gospodăriei, se poate?" „Da, o asigură Sabri, se poate, dar de ce-i vinzi?" Fiindcă vreau să mă mărit şi am nevoie de bani!" La care preşedintele se mihneşte: „Dar tu eşti colectivistă, cum de n-ai bani?" „Am eu, dar îmi mai trebuiesc"... „Ce vrei să faci cu ei?" Şi — ce i-o fi venit lui Sabri? — insistă: „Ce? Hai, nu te sfii, spune ce vrei cu ei? Ce?" Fata s-a topit de ruşine. „Vroiam să-i fac un cadou logodnicului dar acuma, dacă au aflat toţi, nu mai are rost..." Şi iese plîngînd vai de ea. Iar Sabri e uluit. Cum de-a putut să fie atît de indiscret? A jignit un om, îşi face probleme, nimic nu-l consolează. Ii spune cuiva: „Fugi după ea, îmbuneaz-o, spune-i să vină cu berbecii, i-i plătim imediat". Apoi, către toţi cei de faţă: „Vă rog să uitaţi ce-aţi auzit, că altfel degeaba-i cadoul!" Şi tot nu-i vine să creadă: Am făcut eu una ca asta? ●

Nicolae ŢIC

mențiuni critice

perpessicius despre

HERZEN, MEMORIALISTUL (I)

În galeria spiritelor revoluționare, care au luminat, cu scrisul lor, tenebrele Rusiei țariste, în primele trei pătrimi ale secolului XIX, figura lui A.I. Herzen își are locul, bine determinat, printre egali. Intr-o scrisoare către Annenkov (datată: Ostende, 7 sept. 1847), Gogol spunea: „Imi scrii în scrisoarea dumitale că ai întîlnit pe Herzen la Paris. Am auzit despre el foarte multe lucruri bune. Oamenii din toate partidele vorbesc despre el ca despre un suflet dintre cele mai nobile. Aceasta este pentru zilele noastre cea mai bună reputație. Cînd am să fiu la Moscova, am să caut neapărat să-l cunosc, dar deocamdată înștiințează-mă ce face, ce-l preocupă mai mult și ce constituie obiectul observațiilor lui". **Iar în scrisoarea din decembrie, același an, către pictorul Ivanov:** „Pe Herzen nu-l cunosc, dar am auzit că este un om nobil și inteligent, deși se spune că crede peste măsură în caracterul binefăcător al progreselor europene de astăzi și de aceea este dușmanul vremurilor rusești de altădată și a obiceiurilor înrădăcinate". — **și cele două texte, completîndu-se, ne introduc dintr-odată în peisagiul de epocă al intelectualității rusești din prima jumătate a veacului trecut.**

Ne aflăm, de fapt, la puțin timp după apariția cărții lui Gogol Pagini alese din corespondența cu prietenii, **care avea să stîrnească atîtea furtuni și, în primul rînd, ciclonul violentului rechizitoriu al scrisorii lui Bielinski, din iulie 1847, document epocal, în care Lenin vedea** „bilanțul activității literare a lui Bielinski" **și** „una din piesele cele mai valoroase ale presei democratice necenzurate, care și-a păstrat și pînă astăzi o vie și imensă importanță". **E documentul, pe care Herzen însuși, în curent cu răspunsul criticului, îl afla** „genial" **dar, în același timp, și propriul lui** „testament" **și-n care se întîlnesc,într-o sinteză din cele mai concentrate, toată verva, toată causticitatea și tot crezul progresist și revoluționar, proprii asprului judecător, care a fost Bielinski. Lui Annenkov** „îngrozit" **de severitatea, ca și de efectele pe cari acest rechizitoriu le-ar fi putut avea asupra lui Gogol, Bielinski îi mărturisea:** „Ce să fac? Trebuie, prin toate mijloacele, să ferim oamenii de un turbat, chiar dacă acela ar fi Homer. Am rănit pe Gogol? Dar niciodată n-aș putea să-l rănesc, în măsura în care m-a rănit el în sufletul meu și-n credința ce-o pusesem într-însul". **Venind din partea autorului** Sufletelor moarte **și al** Revizorului, **noua orientare politică a lui Gogol și misticismul ce pusese stăpînire pe el, Bielinski le socotea o ignobilă trădare. De aici reacția și mai ales virulența ei. Căci publicul, adăuga Bielinski,** „iartă o carte proastă, însă nu una nefastă", **deoarece el vede în scriitori** „singurele călăuze în stare să-l apere și să-l mîntuiască de autocrație, de ortodoxie și de naționalism". **In ce măsură, acum, eroarea lui Gogol ar putea fi privită și sub unghiul acelei** „purități în greșală", **pe care Herzen însuși o invoacă cu un alt prilej, rămîne să vedem cînd vom cerceta, mai îndeaproape, întregul dosar, în lumina acelui prețios document,** Spovedania unui autor, **tipărit în cel de al șaselea volum** (Articole și scrisori alese, **Cartea rusă, 1958) al operelor lui Gogol.**

Un an mai tîrziu, Bielinski își încheia scurta și dramatica lui existență, iar Herzen expatriat de un an în Occident și dezamăgit de eșecul revoluției din 1848, al cărui martor parizian fusese, își revizuia poziția ideologică, retușînd legenda, înregistrată și-n corespondența lui Gogol, după care s-ar fi încrezut prea mult în „caracterul binefăcător al progreselor europene de astăzi". **In 1850, Herzen pregătea pentru tipar, dar apărea un an mai tîrziu, cel de al șaselea capitol** (Panslavismul moscovit și europeismul rus) **din lucrarea sa** Despre dezvoltarea ideilor revoluționare în Rusia, **și-n care poziția sa față de slavofili e formulată în termeni categorici, ce se cuvin cu osebire reproduși:** „Noi nu părăsim prezentul, **spunea Herzen,** refugiindu-ne în trecut, de oarece știm că ultima pagină a istoriei reprezintă însăși realitatea noastră contemporană. Noi nu ne astupăm urechile ca să nu mai auzim gemetele poporului obidit, și avem destul curaj ca să recunoaștem cu inima zdrobită, cît de mult îl pervertește robia; a ascunde aceste constatări curioase nu înseamnă dragoste ci vanitate. In fața noastră e iobăgia, iar noi suntem învinuiți de calomnie: ei ar vrea ca trista imagine a țăranului, jefuit de nobilime și de guvern, vîndut aproape ca o marfă, înjosit și bătut cu vergile, pus în afara legii, să nu ne urmărească ziua și noaptea ca o mustrare de cuget, ca o acuzare. Slavofilii preferă să citească legendele de pe timpul lui Vladimir; ei așteaptă să-l vadă pe Lazăr acoperit nu cu plăgi, ci cu țesături de mătase. Pentru ei și pentru Ecaterina ar trebui să se ridice sate de carton și să se plăsmuiască grădini încîntătoare dealungul drumului de la Petersburg spre Crimeia. Puternicul act de acuzare, pe care literatura rusă îl întocmește împotriva vieții din Rusia, această totală lepădare din adîncul sufletului, de greșelile proprii, această spovedanie în care se simte groaza de trecut, această amară ironie, care te face să te neliniștești pentru prezent, toate acestea la un loc constituiesc speranțele noastre, salvarea noastră, năzuința spre progres, ce există în caracterul rus. Dar care este însemnătatea scrierilor lui Gogol, pentru care slavofilii au o admirație nemăsurată? Există oare scriitori care să fi țintuit mai necruțător decît el la stîlpul infamiei, viața din Rusia?". **Citat cam lung, de bunăseamă, dar care prezintă îndoitul avantaj, că închide într-o strălucită formulare, nu numai poziția ideologică, străbătută de o nobilă sensibilitate, a lui Herzen, dar și recunoașterea, de atîtea ori reluată, a necontestatelor merite ce afla operei lui Gogol și înaintei ei semnificații realist-critice.**

Această sensibilitate, răspicat revoluționară, ce respiră în oricare din paginile sale, Herzen o datorește atît condițiilor istorice cît și propriilor sale condiții biografice. Fiu al unui mare proprietar, nu străin, cu toate că luminat, de practicele unui despotism feudal, propriu epocei, Herzen se simte atras de timpuriu de lumea aceea, ospitalieră, a iobagilor, alcătuind „anticamera" **stăpînului și despre care a lăsat multe și duioase mărturii în scrierile sale și în deosebi în fundamentala sa operă memorialistică,** Amintiri și Cugetări, **din care** „Cartea Rusă" **a tipărit nu de mult un prim și compact volum de peste 600 de pagini. Născut în anul dezastrului napoleonian, 1812, și al incendiului Moscovei, ce i-a luminat cu flăcările lui întîiul drum prin Rusia, atît de fericit, dealtminteri, raportat la drumurile de surghiun siberian, de mai tîrziu, Herzen e un adolescent în 1825, cînd se consumă drama decembriștilor și impresiile dureroase ale momentului aceluia, împletite cu legendele despre 1812, alcătuiesc în sufletul și în memoria lui,** „un fond **cum însuși o spune,** asemănător cu aurul din icoane, pe care chipurile sfinților apar și mai întunecate" **și îi smulg făgăduiala să le răzbune moartea și martiriul. Ceea ce și face, cu întreaga sa operă, de gînditor, publicist și pamfletar, între 1847, anul exilului și 1870, anul morții, în libertate și într-o continuă dăruire de sine, în ciuda, dar poate și ca o răscumpărare, a multelor suferințe familiare, precum, între altele, pierderea soției, în 1852, a acelei suave logodnice din timpul surghiunului siberian, care a fost Natalia Zaharina. Publicațiile ce conduce,** Steaua polară **(Polearnaia Zvezda) și** Clopotul **(Kolokol), editura liberă în limba rusă, din Londra, continua atenție cu care urmărește evenimentele din țară, comentariul cu care le însoțește, chiar dacă, la răstimpuri, ca și Bielinski, ca Turgheniev și atîția alții, se lasă amăgit de aparențe, ecoul pe care intervențiile lui și scrisul său, alături de-al lui Victor Hugo și al celorlalți revoluționari exilați, îl au în opinia publică mondială, fac din Herzen una din personalitățile cele mai generoase și mai influente ale veacului al XIX-lea. Reprezentant al moșierimii progresite, ale cărei vederi generoase, Radiscev avea să le plătească nu numai cu surghiunul, dar și cu viața, Herzen trăiește cu intensitate acea dramă spirituală, proprie veacului și generată, cum atît de just explică Lenin, în omagiul ce-i consacră la centenarul din 1912, de răscrucea istorică, în care** „spiritul revoluționar al democrației burgheze era DEJA pe cale de a dispărea (în Europa), în timp ce spiritul revoluționar al proletariatului socialist INCĂ NU ajunsese la maturitate". **Insă toate contradicțiile și insuficiențele ideologiei lui materialiste, Herzen le suplinește cu devotamentul neabătut ce a închinat idealurilor sale din tinereță și cu lirismul inepuizabil al iubirii sale de oameni și de oamenii obijduiți ai patriei sale în primul rînd.**

Desigur, Herzen a fost gînditorul și filozoful materialist ce se cunosc și căruia istoricul mișcărilor revoluționare din Rusia îi rezervă unul din locurile de frunte. Desigur, el a fost publicistul, pamfletarul și spiritul revoluționar care au frămîntat conștiința publică a veacului XIX, desigur, el a fost romancierul și nuvelistul, pedagogul și criticul literar, cu vederi din cele mai înaintate, ce și astăzi se pot consulta cu folos și încîntare, însă nota dominantă a personalității lui artistice e memorialistica. Despre oricare din lucrările lui, de altminteri, s-ar putea spune ceea ce singur scrie, cînd mărturisește felul cum a început, în 1840, să recitească istoria Greciei și a Romei: „Bineînțeles, m-am apucat de istorie, nu ca de o carte a popoarelor — oglindă a diferitelor evenimente — ci tot ca de un roman, și am citit-o după aceeași metodă, adică apărînd singur în scenă, pe Acropole și în Forum". **Este ceea ce a observat cu justețe însuși editorul englez din 1855, al** Amintirilor și Cugetărilor **cînd scria, influențat poate și de sugestiile autorului însuși:** „Neîndrăznind să trateze pe față teme politice, domnul Herzen și-a exprimat opiniile într-o formă indirectă: uneori, în tratate filozofice, ca bunăoară, Diletantismul în știință, Scrisori despre studiul naturii, Despre dezvoltarea istorică a onoarei, etc., alteori, sub formă de povestiri și nuvele, ca bunăoară, Cine-i de vină?, Insemnările unui medic, Cotofana-hoață, Insemnările unui tînăr". **Este, pentru a ne opri la unul din exemplele citate, ceea ce și cel mai puțin prevenit dintre cetitorii lui Herzen remarcă la lectura frumoasei nuvele** Cotofana-hoață. **Dacă este sau nu adevărat că țarul Alexandru a lăcrămat cetind povestirile vînătorești ale lui Turghniev și că desființarea iobăgiei nu e străină de viziunile și vizuinile cu mujici ale povestitorului, nuvela lui Herzen din 1846,** Cotofana-hoață, **în schimb și cu toată construcția ei degajată și spirituală, este unul din marile texte lacrimale ale literaturei. Rareori o temă, de un dramatism mai uman, ca aceea a înăbușirii unei mari cariere dramatice, pentru că artista e roabă și se refuză bătrînului prinț, proprietarul trupei și teatrului, a stigmatizat mai fără de apel una din monstruozitățile orînduirii feudale. Și aceasta pentru că povestitorul, prezent și «singur în scenă», e însuși el zguduit de marea dramă a iobăgiei. Și este mai cu seamă, ceea ce se desprinde din însăși filele și multe și întesate de umanitate ale acestor** Amintiri și Cugetări, **opera fără doar și poate, cea mai de seamă a scriitorului Herzen.** „Ca să-ți scrii amintirile, **spunea H. în prefața ediției engleze a primei părți, nu trebuie să fii o personalitate remarcabilă, un răufăcător ieșit din comun, un artist celebru, sau un om de stat; e de ajuns să fii pur și simplu un om care are ce istorisi și poate și vrea să expună materialul său de viață". Că Herzen este acel om care are ce istorisi dintr-o viață și dintr-o epocă, bogate în peripeții și-n evenimente istorice și biografice de tot soiul, e de la sine înțeles. Iar despre felul cum expune acest material de viață, despre darurile de mare memorialist cu care însuflețește atîtea din fantomele trecutului,** „jucînd pe propriul său mormînt", **pentru a vorbi în chiar termenii săi, vom avea prilejul să ne convingem dintr-o peregrinare cît de fugară pe sub arcadele vastei păduri.**

cronica literară

de I. D. Bălan

S-a încetățenit la noi ideea că obiectul cronicii literare trebuie să-l constituie în mod exclusiv opera de artă apărută în volum și socotită, cel puțin din punctul de vedere al autorului, ca finisată. Firește, lucrările apărute în volum se cade să steie în primul rînd, în atenția cronicarilor literari, dar pentru deplina eficacitate a criticii credem că nu e de loc neindicat ca în răstimpuri cronica literară să-și îndrepte atenția către șantierul literar, către operele încă în curs de elaborare, discutate în cenacluri sau publicate în unele ziare și reviste. In acest caz sprijinul criticii s-ar face mai mult simțit și rolul ei, în îndrumarea creației beletristice, ar fi incomparabil mai substanțial și mai eficient. Aceasta cu atît mai mult cu cît cei ce participă activ la viața unor cercuri și cenacluri literare își pot da seama că uneori tinerii creatori sînt lipsiți de mijloacele cele mai eficace de îndrumare. Un anume snobism al unora din cei ce încep să creeze, încurajat de un inadmisibil diletantism și subiectivism al cîtorva din oamenii care comentează lucrările debutanților, fără suficient spirit de răspundere, împinge debutul tinerilor pe un drum înfundat, care nu poate duce în nici un chip la arta majoră, politică și cetățenească a realismului socialist. O tematică minoră, desprinsă de viață, livrescă, împrumutată adesea dintr-o poezie care nicicînd nu s-a bucurat de aprecierea cercurilor largi de cititori, ispitește nu odată condeiul încă nesigur al tinerilor care dintr-o neînțeleasă îngăduință a unor reviste se văd totuși publicați și, deci, încurajați pe această cale stearpă care duce inevitabil la insucces și la versificări minore, lipsite de vlagă. Se cultivă de către unii tineri o poezie așazis de sugestie, o poezie a senzațiilor directe și primare, o poezie „modernă" teoretizată și de unii tineri într-o ședință a Cenaclului „N. Labiș" de pe lîngă Uniunea Scriitorilor, uitîndu-se că asemenea versuri nu pot exprima esențe și adevăruri generale, nu pot oglindi în toată complexitatea ei viața revoluționară a poporului nostru. Ori tocmai această oglindire profundă și bogată a vieții este principala sarcină a literaturii noastre, indicată și în Salutul Comitetului Central al P.M.R. la primul Congres al Scriitorilor din R.P.R.: „Partidul — se spunea în acel Salut — cheamă pe scriitori să reflecte în operele lor prin mijloacele specifice artei, realitatea noastră complexă și clocotitoare, să redea în mod multilateral procesul de transformare și înnoire a societății noastre și schimbările profunde pe care acest proces le determină în psihologia, atitudinea morală, viața personală a oamenilor. Scriitorii sînt chemați să înfățișeze în cărțile lor oameni care, biruind greutăți și neajunsuri, înfruntînd natura, schimbă înfățișarea țării noastre și-i înmulțesc bogățiile, să dezvăluie forțele morale care-i îndeamnă la fapte eroice, să zugrăvească procesul de creștere a conștiinței oamenilor muncii, care transformînd societatea, se transformă pe ei înșiși, eliberîndu-se de înrîurirea vechilor deprinderi și moravuri. Numai astfel literatura va putea să-și exercite marea ei acțiune educativă, înnoitoare și să îndeplinească rolul activ pe care trebuie să-l aibă în lupta pentru lichidarea influențelor capitalismului în conștiința oamenilor."*

E de-a dreptul impresionant numărul tinerilor și, aceștia sînt dintre cei mai talentați, care oglindesc în spiritul metodei realismului socialist bogăția vieții noi din patria noastră și transformările profund revoluționare care se petrec în toate domeniile vieții și-n toate ramurile producției. Tocmai această necontenită legătură cu realitatea socialistă a grăbit creșterea unor talente puternice ca Alecu Ivan-Ghilia, Titus Popovici, Ion Lăncrănjan, Corneliu Leu, Pop Simion, Fănuș Neagu, Vasile Rebreanu, Ștefan Luca. D. R. Popescu, Vasile Nicorovici, N. Țic în proză, sau ca Ion Brad, Tiberiu Utan, Ion Horea, Ștefan Iureș, Gh. Tomozei, N. Stoian, Ion Gheorghe și mulți alții, în poezie, mai puțin cunoscuți dar talentați și îndrăgostiți de viața nouă, socialistă a patriei noastre.

Lupta partidului pentru zidirea unei vieți noi, pentru pace și socialism, înfrățirea între popoare pe baza înălțătorului sentiment al internaționalismului proletar, marile șantiere, uzinele și fabricile, transformarea socialistă a agriculturii, fizionomia morală a omului nou, mărețele cuceriri științifice ale Uniunii Sovetice, triumful glorios al leninismului sînt nesecatele izvoare ale creației acestor scriitori — spre norocul lor și al literaturii noastre — încă tineri.

„Trăim în miezul unui ev aprins
Și-i dăm a-nsufleții noastre vamă
Cei ce nu ard însuflețiți ca noi
In flăcările noastre se destramă,

spunea regretatul Nicolae Labiș, definind poziția fermă a tînărului scriitor comunist și sugerînd parcă destinul literar al celor ce nu se integrează în acest șuvoi de artă a vremii noastre socialiste. Cu toate semnalele criticii, întîlnim însă în cenacluri, și chiar publicate în presă, poezii abstracte, încărcate cu un imaginism care nu reflectă nimic esențial din viață, bombastic și desuet, incapabil să exprime ceva din intențiile, probabil lăudabile ale autorilor. Piruetele simbolistice și imagistica țipătoare, goală de viață reală, e departe, ca licuriciul de soare, de ceea ce se cheamă poezie și imagine artistică. Replicînd parcă unor atari poezii, Mihai Beniuc, cu profunda lui capacitate de a intui rosturile majore ale artei, scria anul trecut următoarele versuri:

Imaginea țesută-n poezie
Ca floare-i de mătase pe o iie,
Și rima-i puiul speriat ce cheamă
Prin codru cînd s-a rătăcit de mamă.
Cuvintele sînt flori și frunză
Prin care-și crește gingașă, ascunsă.
Prăsila-i rară pasărea măiatră
Focul nestins din viața noastră

Acest foc nestins din viața noastră se cade să fie sufletul poeziei contemporane. Pe nimeni nu interesează senzațiile primare, traduse în versuri confuze de unii tineri poeți, dintre care cîțiva sînt înzestrați cu un real talent, ca Nichita Stănescu, de atîtea ori criticat și de atîtea ori recidivist în această problemă. Ne interesează însă și am dori ca critica literară să intervină mai activ, fără mănuși și echivocuri pentru îndrumarea tinerilor care stăruie în crearea unei atari poezii, cu atîta îndărătnicie, încît par că-și fac un titlu de glorie copilărească din a fi mereu discutați și pomeniți negativ în articolele de critică literară. Prea des se întîmplă să întîlnim pe-o pagină a unei reviste articole care critică versurile unor tineri poeți ca Nichita Stănescu, Petre Stoica, Gh. Radu Chirovici, Gh. Chivu, Grigore Hagiu, Modest Morariu, ș.a. și pe alta, a aceleiași reviste, poezii de aceeași factură și cu aceeași nefirească orientare. Nu mai dăm exemple. S-au dat prea multe, ca să nu le cunoască toată lumea. Și nici nu vrem să le mai retipărim, le-am populariza fără merit. Așteptăm de la tinerii scriitori să înțeleagă cui se adresează, cui trebuie să placă și să folosească poezia lor. Dorim să-i vedem dezvoltîndu-se în spiritul marii poezii realist-socialiste, cetățenești, politice și agitatorice. Cititorii așteaptă de la poeții tineri o poezie care să le folosească în munca și viața lor, o poezie care să poată fi recitată în fața mulțimilor, o poezie din care să nu fie exclus și devalorizat faptul concret, o poezie a cărei imagine centrală să pornească din viață, din cotidian, din gînduri adînci și simțire intensă și nu din senzații primare, neprelucrate; doar poezia nu-i elementar strigăt instinctual, nu-i cîntat de cocoș sau orăcăit de broască, ci suflet și viață. Pentru a avea preț, arta și literatura trebuie să pornească din viață și să deștepte viață, din suflet și din inimă, pentru a merge la inima și sufletul omului muncitor: „Literatura despărțită de viață — *spunea odată Liviu Rebreanu* — e ca o floare de seră, bolnavă și fără rădăcini. Numai încadrată în toate manifestările vieții, legată indisolubil de ele, literatura împlinește o funcție socială și ca atare poate aspira la dragostea și interesul celor mulți". („Romînia literară" *an III, nr. 89, 6 ian. 1934 p. 1*)

Sîntem încredințați că marea majoritate a tinerilor scriitori angajați în arta realismului socialist sub steagul de luptă al partidului vor înriuri binefăcător pe acei tineri poeți cu reale resurse care mai zăbovesc încă pe cărări ce nu-i pot scoate la limanul artei majore. In această direcție, criticei literare îi revin sarcini de mare răspundere politică care se cer traduse într-o analiză intransigentă a tuturor lucrărilor publicate în paginile periodicelor noastre.

POEZIA — LA INIMA OMULUI MUNCITOR

ATLAS LIRIC

Desen de F. CALAFETEANU

S. Quasimodo

Printre frunzele sălciilor

Și cum puteam noi să cîntăm
cu talpa străinului pe inima noastră;
cu morții părăsiți în piețele tîrgului,
prin bălării înghețate; în țipătul
de miel al copiilor; în urletul negru al mamei
care mergea să-și întîmpine fiul,
răstignit pe stîlpul de telegraf?
Printre frunzele sălciilor, drept legămînt,
și lirele noastre erau spînzurate;
ușure se legănau în vîntul cel jalnic.

Milano, august, 1943

Biată mînă, zadarnic
vicii în pulbere, mort e orașul.
Mort; ultima detunătură
a răsunat în inima Vasului. Privighetoarea
s-a prăbușit de pe antena bisericii,
unde cînta la căderea amurgului.
Nu mai săpați în curte fîntîni:
celor în viață nu mai li-e sete.
Nu vă atingeți de morții atît de roșii, atît de umflați:
lăsați-i în țărna de lîngă vetrele lor:
mort e orașul, e mort.

Tălmăciri de **MARIA BANUȘ**

Giuseppe Ungaretti

Pașii mei zănateci *)

Străzile umblate
— pașii mei zănateci, de robot —
ca într-o vrajă se mișcau cîndva
pe urmele nepotolitei mele goane;
acuma, ele nu mai pot s-alerge
și să se desfășoare-n fața mea
ca-n zilele în care harul vremii
se pogora deasupră-le.
Și semnele schimbării lor
nu mi se-arată, ca odinioară, după placul meu;
sînt vane semnele ce le dădeau în alte zile viață.
Cînd în ferestre sună ceasul amurgului
— dar casele sînt văduvite de veselia de-altădată —
cînd pașii mei doar din obișnuință se opresc,
eu caut întristat, un strop de liniște
în penumbrele tăcute
ce din odăi tihnite se strecoară.
Oricît de caldă-ar fi chemarea vocii
care străbate prin acest peisaj,
niciunul din obiectele prezente
— îmbătrînite ca și mine —
niciunul din cioburile de imagini,
legate de-o-ntîmplare ce-am trăit-o,
nu se întoarce să mă impresoare
și să-mi desferece cuvintele din inimă.

Brațele ce mi se întindeau au cunoscut
(ochii, ochi de carne și de sînge,
sînt învinși de lacrămile-ascunse
și urechea-i asurzită de minciuni)
speranța aceea umilă
ce-l frămînta pe Michelangelo, cel încordat ca arcul,
făcîndu-l, într-o fulgerare de penel,
să fixeze-n zid orice întindere a spațiului.

Nu îngăduim sufletului
să se sfărîme în bucăți.
Din freamătul durerilor de azi,
va crește-o nouă Romă, ca o sămînță tainică,
purtînd în sine cerul cast, cupolă,
supraviețuind febril, în veci neumbrită de nori.

În romînește de **DAN GRIGORESCU**

*) Poemul e scris în anii teroarei fasciste din Italia

Ignazio Butitta

Nu sînt poet

Nu pot să plîng,
mi-s ochii seci,
și inima
mi-i grea ca bolovanul.

De viață-s doborît
și viața m-a uscat, m-a frînt fărîme
ca pe-o căruță de pietriș.

Nu sînt poet;
urăsc privighetoarea, țîrîitorii greieri
și adierea ce alintă iarba
și frunzele desprinse din copaci;
furtunile mi-s dragi, și uraganul,
vîntoasele ce-mprăștie nămeții
și luminează aerul și cerul.

Nu sînt poet;
nu-s pește fără gust, de apă dulce;
eu sînt un pește iute și sălbatic
obișnuit cu mările străfunde.

Nu sînt poet
dacă înseamnă poezie
o lună care-atîrnă, văruind
obrazu-ndrăgostiților lunatici;
mi-i drag doar cornul lunii
cînd străluce
și se resfrînge-n albul ochi de bou.

Nu sînt poet
dar dacă-i poezie
să scormonești cu mîinile în inimi
de oameni care suferă și rabdă
să storci ce-i desnădejde
și lacrimi să țîșnească;

dar dacă-i poezie
să rupi un șireang ce un grumaz sugrumă
și să deschizi luminii ochii orbi
și surzilor auzul să li-l dărui,
să sfarămi lanțuri și cătușe și fiare
și să ridici de jos
pe cel care-a căzut
fără speranță:
(o clipă doar, să-i sar într-ajutor!)...

Dar dacă-i poezie
să chemi de prin cocioabe și bordeie
pe cei pierduți și părăsiți și-nvinși,
și să dai glas ca să aduni țăranii
trudind, încovoiați peste ogorul
sorbindu-le și sînge și sudoare,
pentru-un darab de pîine
și-o mînă de măsline vechi, uscate!
să smulgi din mine de pucioasă
un trup de muritor,
ce se topește mistuit și piere
în grea osîndă iadului de-acolo:
(o clipă doar, să-i sar într-ajutor!)...

Dar dacă-i poezie
să vrei o mie,
să năzuiești o sută de mii, albe,
batiste albe, să usuci toți ochii
roșiți de lacrimi,
să vrei paturi moi
și perne de mătasă
pentru odihna trupurilor frînte
și-a mădularelor îndurerate
a celor ce muncesc fără odihnă,
și, în sfîrșit, să vrei ca-ntreg pămîntul
să fie un covor de flori și frunze
menit a răcori, pe drumuri lungi,
săracilor, picioarele desculțe;
(o clipă doar și sar într-ajutor!)...

Dar dacă-i poezie
să ai o mie
de inimi, și de brațe tot o mie,
să-mbrățișezi măicuțe
de ani de pătimire vestejite,
cu sînii sterpi de lapte
ținînd în brațe pruncul:
un pumn de oase, strîns la pieptul slab;
la pieptul lor de dragoste-nsetat
(o clipă doar, și-i sar într-ajutor!)...
să-mi dați, atunci, un glas puternic, tunet,
căci simt că sînt poet;
să-mi dați, atunci, o flamură de flacări,
toți robii de pe lume, mă urmeze
— torent de cîntece și strigăt —

cu zdrențele 'nălțate sus,
cu zdrențele fluturătoare,
de lacrimi și de sînge ude.

În romînește de **ROMULUS VULPESCU**

Sibilla Aleramo

Ajutați-mă să vorbesc

Ajutați-mă să vorbesc! E-atît de măreț
tot ce-mi tulbură inima,
priveliștea zilelor ce s-anunță bogate,
dragostea vremii ce-așteaptă-nflorirea
și focul aprins și mîndria, pentru suferința de-acum
atît de mare — pe toate, ajutați-mă să vi le spun!

Nu numai în pieptul meu, ci-n altele fără de număr
din imensul cuprins pămîntesc
respiră o-ncredere nețărmurită
a lumii așa cum mîine-o să-arate,
lume-nțeleaptă, umană, tuturor spre dreptate,
surîzător cristal de lumină.

Noi, cei fără de număr, vom plămădi
globul acela limpede, de bucurie,
unde nimănuia n-o să-i fie rușine de propria spiță,
înșelăciuni nu vor mai fi, nici îndoieli, nici măceluri
și munca tuturor o să fie
ca o-nflorire a jocurilor copilăriei.

Dar mărturie moartă nu-i pornirea noastră aspră.
o neamuri de pe-ntreg acest pămînt,
de printre mlaștini și furnale-ncinse, din minele adînci,

o, lume asuprită, modernă și străveche,
voință neclintită-a mîntuirii, o, trezire,
voi, strigătele mîndre, plătite scump cu temnițe și sînge.

cu sîngele vărsat pe caldarîm de toți,
sînge și lacrimi mult mai tari ca piatra —
încrederea trăiește-n inimi vie,
și dragostea de frați, atît de dulce,
în lumea care mîine-o cuceriți.

E-atît de mare — ajutați-mă deci s-o spun -
minunea-acestei înfrățiri de flăcări,
acestei vieți nebiruite, a ideii,
în suferință și în sacrificiu,
ideea-naltă care îi adună
pe toți ce și-au făcut din ea un crez,
pe cei care muncesc atît de greu,

cei ce brăzdează în pămînt arid,
ce-nalță turnuri babiloniene,
încarcă nave, ori străjesc metale,
savanții ce scrutează astre-n zbor,
ori cei care mereu încearcă
în gingașe silabe să supună
și ritmul și cîntarea
eternelor rotiri de anotimpuri.

E-atît de mare — ajutați-mi deci să spun —
tot ce m-apasă nu numai pe mine,
ci încă alte piepturi fără număr
de pe cuprinsul pămîntesc, imens,
încrederea mereu nețărmurită
în zilele ce se vestesc bogate,
lume-nțeleaptă, umană, tuturor spre dreptate
surîzător cristal de lumină,
limpede glob de bucurie și viață.

În romînește de **ION BRAD**

Cesare Pavese

Pămîntul și moartea

Intotdeauna te-ntorci de la mare
cu glasul aspru,
întotdeauna ai privirea stranie
ca ochiurile clare de apă dintre stînci
și fruntea înnegurată
ca un cer încărcat de nori.
De fiecare dată te-ntorci la viață
ca un lucru străvechi
și crîncen, pe care inima
îl cunoaște de mult și-l întîmpină
cu dureroasă crispare.
De fiecare dată e o suferință.
De fiecare dată e moartea.
Intotdeauna
noi am luptat.
Și cine se dăruie luptei
a gustat moartea.
o poartă în sînge.

Ca valurile aceleeași mări
noi avem același glas,
același dureros neastîmpăr
Și viața umilă
sub același biet cer ne-o petrecem.
Intre noi nu-s gîlcevi
și pricini mărunte.
Pentru totdeauna luptei ne-am dat.
Vom lupta, așa dar,
vom lupta mereu
pentru că somnul ne caută rar
în lungile marșuri, umăr la umăr,
pentru că glasul ni-e aspru
și fruntea înnegurată și dură,
pentru că sub același biet cer
ne-am născut pentru asta.
Și dacă unul din noi va cădea,
se va lăsa o noapte nesfîrșită
care nu va fi liniște sau răgaz
și nici ceea ce se numește moarte.
Căci, poate tu nu vei mai fi,
umărul meu îți va căuta în zadar umărul,
dar, atîta timp cît îmi va bate inima,
atîta timp cît îți voi mai putea rosti numele,
lupta cu moartea
nu va avea sfîrșit,
lupta pe viață și pe moarte,
lupta de dincolo de moarte, —
lucru crîncen și nemaipomenit
cum numai marea poate zămisli.

În romînește de **GEO DUMITRESCU**

Umberto Saba

Am avut...

Bătut de-o vijelie blestemată,
stau în această casă primitoare
— liber în fine; de lîngă fereastră
privesc pe cer cum norii deși se duc
și cum sclipește albul corn al lunii
peste Palatul Pitti. Iar îmi pun
vechi întrebări deșarte: De ce mamă,
m-ai fost născut? Ce pot să fac aici,
bătrîn, acum, cînd totul se-noiește,
cînd în moloz trecutul putrezește,
în fața unor nemaipomenite
schimbări? Mă lasă pînă și credința
în moartea ce pe toate le dezleagă.

Aveam o lume-a mea; aveam tărîmuri
unde-mi găseam odihna. Și atîtea
lumini erau acolo că adesea
eu însumi luminam. Îți amintești,
tu, cel mai bun și drag dintre prieteni,
tu, ca un fiu iubit al meu, de care
nu știu de mai trăiești, nici unde, -ncît
te cred prizonier pe-acest pămînt,
zdrobit de mîna dușmană? Rușinea
mă chinuie pentru puțina hrană
de sub acest acoperiș schilod.
Netrebnicii fasciști mi-au luat tot.

O casă-aveam, și o tovarășă:
pe blînda mea, fermecătoarea Lina.
Trăiește încă, dar spre moarte-nclină, —
și nu de greul anilor! Durerea
mă mistuie, cînd știu că nu-i e dat
în casa ei s-aprindă-n vatră focul
cu vreascuri verzi. De amintirea crudă
a altor vremuri, inima sfărmată
se strînge-n piept sub gînduri ce mă rod.
Netrebnicii fasciști mi-au luat tot.

Aveam o fată, e acuma doamnă,
în ea vedeam tot ce-i mai bun în mine.
Funestul timp găsi că se cuvine
să ne despartă, -ncît ea-n mine vede
rușinea ei, — și-albastrele-i priviri
să le privesc ca-n vremuri nu mai pot.
Netrebnicii fasciști mi-au luat tot.

Aveam un vechi oraș colo-ntre munții
stîncoși și marea lucie. Al meu,
căci m-am născut în el; orașul meu,
căci din pruncie l-am descoperit,
și de Italia-l legai prin cînt.
Ca să trăiesc și eu pe-acest pămînt,
ales-am răul cel mai demn: negoțul
cu cărți bătrîne — pîinea să mi-o scot.
Netrebnicii fasciști mi-au luat tot.

Aveam un cimitir, în care dorm
strămoșii mei și mama mea. Frumos
ca o grădină — a fost. Adesea — ros
de gînduri — îmi aflam în el refugiul.
Exiluri, căutări și îndoieli,
în iarba lui s-au scuturat de rod.
Netrebnicii fasciști mi-au luat tot,
chiar și mormîntul.

În romînește de **H. GRĂMESCU**

TEATRU

CRONICA DRAMATICĂ: LA CONSTANȚA

SURORILE BOGA
de HORIA LOVINESCU

S-ar părea la prima vedere că ultima creație a lui Horia Lovinescu este numai o replică modernă a celor Trei surori de Cehov. Primul act ne-ar putea duce chiar la concluzia pripită și nefondată pe valențele intime ale piesei că autorul Citadelei... a transmutat conflictul cehovian, cu aproximativ o jumătate de veac mai tîrziu, în alte împrejurări social-economice, alt mediu geografic, numai pentru a urmări din punct de vedere biologic și sociologic reacțiile unor caractere în mare parte înrudite. Aceasta nu a stat în intenția lui Horia Lovinescu, care în Surorile Boga a dezvoltat un conflict nou, cu alte soluții, cu alt mod de rezolvare a destinelor omenești. Dar nu este vorba aici numai de distanța în timp pentru că ea singură n-ar explica și rezolva mare lucru și cele cîteva decenii trecute între Trei surori și Surorile Boga n-ar determina numai ele optica cu totul nouă, revoluționară, de înțelegere a vieții și de rezolvare a căutării înfrigurate, proprie eroilor din piesele respective. Explicația acestei profunde și hotărîtoare cotituri în felul de a înțelege viața, o vedem în transformările revoluționare ce au urmat actului de la 23 August și au determinat eliberarea omului de sub povara incertitudinii, a prejudecății și a egoismului, ca o urmare a acțiunii clasei noastre muncitoare condusă de partid.

Optimismul ce înconunează piesa lui Lovinescu, ca o rezultantă firească a acestor componente ce acționează asupra omului, nu este de natură întîmplătoare și nu se datorează unor factori nesiguri, cu totul incidentali și temporari, ci derivă în mod organic, imperios necesar din acțiunea pe care evenimentele revoluționare o exercită asupra omului onest cu o conștiință curată, dornic să-și caute un loc în viață. Dacă în finalul celor Trei surori, Maşa, Irina și Olga privesc spre viitor cu speranța că într-o zi vor ști care e rostul vieții lor, avînd conștiința că „suferințele noastre se vor preface în bucurii pentru cei care vor trăi după noi", cele trei surori din piesa lui Lovinescu au la sfîrșitul piesei certitudinea absolută a fericirii și a demnității umane, cîștigată nu fără durere și suferință, dar definitiv cîștigată. Aici vedem noi prima din cele trei confruntări morale ale piesei lui Lovinescu, aici vedem noi nota diferențială între cele două lucrări: de la incertitudine la deplina certitudine, de la întrebare la afirmare, de la suferință la bucurie. Această încredere nu o dă surorilor Boga decît faptul că toate trei reușesc să trăiască zilele revoluției noastre, să-i înțeleagă sensul, să se angajeze în mersul ei impetuos înainte. Admițînd deci că Surorile Boga este o replică, dar o replică socialistă a celor Trei surori, nu este mai puțin adevărat că, după părerea noastră, Horia Lovinescu a încercat aici să dea și o altă replică. De astă dată pe plan mai restrîns și anume raportat la cadrul literaturii romîne. Primul act într-adevăr ne duce cu gîndul la lumea tîrgurilor patriarhale ale lui Sadoveanu, sau a „orașelor unde se moare" din vasta literatură a lui Cezar Petrescu. Dacă peisajul e neschimbat: aceleași case mici, aceeași gară mică, același tren local, dacă întîmplările par aceleași (intrigi, adultere, scandaluri, plictis etc.) aici însă circulă un curent subteran de natură pozitivă, ce începe să zguduie puternic conștiințele în acești ani de război criminal anti-sovietic. Aici vedem iarăși deosebirea structurală dintre Surorile Boga și creația de pînă acum scrisă pe tema tîrgului de provincie ce o face într-un anume fel, să fie considerată drept răspunsul și rezolvarea tuturor dramelor consumate fără glorie, tacit, dezonorant cu ani înainte. Orașul de provincie e zguduit de exploziile dinamitei viitorului. Orașul patriahal nu mai e patriarhal decît în aparență. In acel moment istoric de mare cotitură, mersul înainte al vieții, apropierea iminentă a marei zguduiri și declanșarea ei, l-a scos din amorțirea și încremenirea lui, conștiințele oamenilor sînt solicitate acum de întrebări ce vor răspunsuri, luări de poziție categorice. Profesorul Mereuță nu mai e un Miroiu ce-și urmărește liniștit „steaua fără nume" pe cerul mirific, problema epitetului în cronica lui Neculce pe care o studiază de ani devine subsidiară în fața tumultului revoluționar. Mai întîi își pune problema chinuitoare și la început de nedezlegat asupra cauzelor războiului și a posibilităților de a realiza fericirea. Detestă violența și naiv, mai crede că poate să-și păstreze bîrlogul în care să creeze în liniște, dar la 23 August, sub influența forțelor muncitorești, ia arma în mînă și trage împotriva hitleriștilor, mai apoi activează în partid, scrie încă articole haotice despre „fericirea" ideală, utopică, dar nu mult după aceea îl găsim printre combatanții pe frontul reconstrucției, al redresării economice, al luptei împotriva secetei și a sabotajului, murind ucis mișelește de o bandă teroristă. Intr-adevăr, orașul patriarhal și-a rupt vraja de minciuni, prejudecăți, și-a destrămat dulcea și inerta nepăsare. Revoluția proletară a făcut ca pe locurile „unde nu s-a întîmplat nimic" să se întîmple fapte mari; transformări hotărîtoare în sufletul și conștiința oamenilor. Horia Lovinescu n-a mers aici la o rezolvare de suprafață, ci la una de profunzime. Căci nu este vorba pur și simplu de elemente evocînd atmosfera unui punct geografic, ci de o schimbare calitativă

Desen de SILVAN

a destinului uman, schimbare petrecută ca urmare a triumfului revoluției noastre; e vorba de acțiunea comuniștilor asupra unor oameni care în alte împrejurări erau sortiți sinuciderii, sau ratării. Dar Horia Lovinescu este dramaturgul, așa cum îl cunoaștem încă din Citadela..., ce preferă sondajul multilateral al sectorului de viață ales ca material dramatic. Dacă Citadela... era istoria destrămării familiei burgheze, Surorile Boga este istoria victoriei omului cinstit. Din Citadela sfărîmată se vor ridica acele elemente cu un fond uman prețios, apt de noi valorificări, iar din Surorile Boga vor cădea peste bord acele elemente cu un fond criminal sau incapabil de a înțelege evoluția societății. Așa fiind, noi vedem cele două piese ca făcînd parte dintr-un ciclu — încă departe de a fi încheiat — privind evoluția țării noastre, simbolizată prin cîteva familii cu colateralii și cercul de relații respective, în anii ce au premers și au urmat lui 23 August. Observați că și construcția dramatică este în mare parte aceeași: un act sau două petrecut înainte de 23 August, unul sau două după. Și aici vom vedea cea de-a treia confruntare a eroilor lui Horia Lovinescu, confruntarea cu ei înșiși, după ce au cunoscut acțiunea clasei muncitoare și a partidului ei. Pentru că și în Surorile Boga fiecare din eroi se confruntă de la un act la altul, fiecare cată a vedea cum au crescut sufletește de la perioadă de timp la alta în focul luptei pentru o altă alcătuire socială.

Din istoria familiei romînești în anii regimului de democrație populară, Horia Lovinescu ne-a dat pînă acum două din componentele acestui ciclu. Nu știm dacă afirmația noastră corespunde intențiilor autorului, dar motivul fundamental comun al celor două piese, problematica morală aceeași, — Surorile completînd ceea ce lăsa deschis Citadela, — ne fac să credem că acesta va fi subiectul predilect al lui Horia Lovinescu și ca să fim sinceri pînă la capăt, și terenul pe care va înflori cu cea mai mare vigoare talentul său. Experiența neizbutită a Hanului de la răscruce ne arată că nu în formele simbolisticii uscate stă adevăratul Horia Lovinescu ci în observația atentă, realistă a vieții sociale, iar posibilitățile sale creatoare se fertilizează numai atunci cînd țîșnesc din solul fecund al realităților patriei noastre, aflată în plin proces de transformare socialistă. De sigur, ciclul rămîne deschis și noi l-am vrea continuat cu prezentarea transformărilor petrecute în mediile muncitorești și țărănești. Pentru că de la Citadela sfărîmată la Surorile Boga, trebuie să remarcăm un spor sensibil, dar încă insuficient în zugrăvirea chipului de muncitor înaintat, de erou comunist. Aici vedem poate, unul din cusururile piesei: spiritul revoluției — așa cum îl numea pe bună dreptate un cronicar în revista Contemporanul — este mai mult subînțeles. Mai mult implicit, deoarece prezența lui Pavel Golea nu este scutită de o anume notă convențională și pe alocuri chiar șablonardă (vezi scena admirării tabloului semnat de Alec Gorăscu și mai ales dragostea pentru Iulia Boga). Dacă eliminăm aceste stridențe, Pavel Golea rămîne un personaj care, chiar dacă nu pe deplin realizat aci, promite să devină eroul central cu o osatură mult mai puternică decît cea de pînă acum, în viitoarea piesă a lui Horia Lovinescu. Ce-i drept, privind plastica personajelor, trebuie să recunoaștem că din sfărîmăturile citadelei, Horia Lovinescu a întrebuințat cîteva cărămizi și în noua sa piesă.

In orice caz, interesant de reținut mai e un fapt: caracterul oarecum închis al Citadelei... a generat o desfășurare scenică să spunem mai concentrică și mai simetrică deși dintr-un punct de vedere parcă mai puțin dramatică; lărgirea frescei sociale prin necesitatea de a creiona imaginea cît mai completă a orașului de provincie, a imprimat în Surorile Boga un alt ritm de desfășurare și chiar dacă acțiunea este mai ramificată, piesa e mai scenică, mai trepidantă.

★

Spectacolul de la Constanța datorat maestrului emerit Val Mugur a sezisat linia potrivită de interpretare a piesei, chiar dacă nu toți actorii au slujit-o așa cum se cuvine. Pornind de la premizele judicioase de înțelegere a lucrării nu ca reflectarea unor simple cazuri particulare, ci ca un tablou al vieții sociale dintr-un anume loc, regia a realizat faptul că evoluția oamenilor nu este rodul hazardului ci al marșului impetuos înainte al forțelor proletariatului condus de partid.

De aceea Val Mugur a avut grijă să aducă în scenă cît mai convingător prezența activistului de partid Pavel Golea interpretat cu adîncime și pasiune de artistul emerit Vasile Crețoiu. Din păcate însă, unele amănunte au scăpat. (Ni se pare, de pildă, neverosimil ca Pavel Golea să stea cu șapca în cap în camera de lucru de la „județeană"). Dar nu-i mai puțin adevărat că am avut de-a face cu o interpretare umană, profundă ce va crește pe măsura rodării spectacolului. Pe aceeași linie s-a mers și în interpretarea rolului celor trei surori, și regizorul a căutat să imprime fiecăreia cîte o notă dominantă de caracter. Am reținut interpretarea plină de farmec a Iolandei Copăceanu (Ioana) (o excelentă actriță) care chiar dacă s-a resimțit de oarecare timiditate în primele momente, s-a dovedit apoi stăpînă pe rol, cu grația, naivitatea și hotărîrea cerută de text. Am fi vrut mai bine accentuate momentelecheie printr-un joc mai interiorizat. Marcela Sassu (Iulia) s-a remarcat prin strădania apreciabilă de a tălmăci cît mai profund textul, reușind să-i nuanțeze sugestiile, deși în momentele de trecere la ironie nemiloasă (la adresa lui Ghighi Mirescu în special) n-a aflat game intermediare, ci a apelat la salturi distonante. Eugenia Gheorghian în loc să imprime eroinei o notă de superficialitate, de ușurătate și naivitate provincială în înțelegerea vieții, i-a imprimat o tentă violent vulgară. Nu a fost astfel prea convingătoare evoluția ei și purificarea finală. Mania Antonova a fructificat cu vervă un rol episodic. Am vrea însă să remarcăm mai ales creațiile cu deosebire lăudabile datorate celor doi tineri actori, Vasile Prisăcaru (Alec Gorăscu) și Mircea Constantinescu-Govora (Radu Grecescu). Aflați, după cîte se pare la primele roluri de mare amploare, cei doi au dovedit nu numai o inteligentă înțelegere a rolului, ci și talente de la care trebuie să așteptăm și alte creații de valoare.

Spectacolul a fost dinamic, iar ideile esențiale s-au desprins cu multă claritate. Noi am admirat grija, tinerețea și talentul cu care a fost lucrat acest text, deși am imputa o anume aglomerare de detalii nesemnificative în actul al III-lea (au trecut pe scenă bicicliști, țigănci cu semințe, flori, un flașnetar — ce imita întru totul pe cel din Două lozuri, — copii, oameni cu afișe etc.).

Am avut convingerea că la Constanța există actori de serioase resurse ce nu se mulțumesc cu realizările lor și consideră că tot ceea ce au înfăptuit nu este de domeniul perfecțiunii, ci apt de noi și permanente îmbunătățiri.

Valeriu Rîpeanu

POGODIN

Am cunoscut trei piese de Pogodin și toate trei, strînse la un loc și privite dintr-o anume perspectivă, mi se par a exprima nu numai drumul unui autor ci, mai mult, drumul unei revoluții.

Intîia piesă: Omul cu Arma, *a fost pentru noi un film, pe urmă de curînd la Municipal, un spectacol. E o piesă dintre cele mai izbutite, despre începuturile revoluției, despre Lenin (cu ea începe trilogia onorată de curînd cu Premiul Lenin) despre un om de pe front care l-a întîlnit într-o zi pe Lenin și a stat de vorbă cu el.* Omul cu arma *este o piesă despre oamenii cu arma; oamenii aceia cu arma care au făurit Revoluția din Octombrie, inaugurînd socialismul.* Omul cu arma *este piesa începutului;*

A doua piesă: Aristocrații. *Am văzut-o la Moscova în regia lui Ohlopkov. Scenă fără scenă, spectatori în față, în spate, în dreapta și în stînga podiumului unde se joacă drama, nici un decor, numai elemente reduse la maximum, adică la minimum, o înțelegere artistică revoluționară a unui text revoluționar. Piesa e scrisă, dacă nu greșim, prin anii '30, adică în perioada cînd Partidul Bolșevic arunca în aer, zguduitor și definitiv, vechile relații sociale; capitalismul era sfărîmat, socialismul învingea... In* Aristocrații *e vorba de foștii aristocrați care sînt, destul de comic, reeducați și îndemnați la muncă de către adevărații — și în bunul înțeles al cuvîntului — aristocrați: „Oamenii cu arma".* Aristocrații *sînt chemați pe un șantier. In locul jobenelor au roabe, în locul papillonului — o casma. „Aristocrații" se obișnuiesc cam greu cu schimbările (sînt unii pe lume care se obișnuiesc cam greu cu schimbările) dar pînă la urmă se obișnuiesc... Este în această piesă — dramă și comedie — a lui Pogodin, întîrit un al doilea moment al procesului revoluționar: „Omul cu arma" a devenit stăpîn de lume și profesor de viață.*

A treia piesă: Sonetele lui Petrarca. *Am văzut-o la Leningrad cu Simonov (actorul mare pe care ni l-a relevat memorabilul film-spectacol* Cadavrul viu) *în rolul principal. E o piesă mai nouă scrisă în anii din urmă. E o piesă de azi, adică din vremea cînd în Uniunea Sovietică „Omul cu arma" construiește comunismul. E o piesă de probleme intime adînc omenești. „Omul cu arma" are părul cărunt, este învingător de mult și împotriva multora, paralel cu munca larg desfășurată a construcției își pune — n-a îmbătrînit „Omul cu arma" la bătrînețe!... — probleme de dragoste...* Sonetele lui Petrarca *este o piesă de iubire și dramă între un om în vîrstă și o fată tînără... Are dreptul „Omul cu arma" la vîrsta părului cărunt, să iubească? Pogodin răspundę că are dreptul, poate chiar datoria... „Omul cu arma" a iubit, iubește și va iubi pînă la capătul vieții...*

Trei piese de Pogodin: o istorie a „omului cu arma".

Al. Mirodan

PROBLEME ACTUALE ALE TEATRULUI

Cu Mihai Dimiu despre provincie, pasiune pentru teatru și tinerețe

Un tînăr scund, ager, cu înfățișare de adolescent. Nervos sub aparențe calme și mereu preocupat. N-are decît 28 de ani (ah, indiscreția) este laureat al unor concursuri artistice și manifestă pentru teatru o pasiune cuceritoare și contaminantă. Lucrează la Sibiu și de curînd a avut premiera cu o piesă de actualitate: „Ultimul tren".

Cum din întîmplare Mihai Dimiu venise în București l-am întrebat ce părere are despre spectacolele capitalei (am inversat după cum vedeți rolurile: cerem „provinciei" părerea despre „capitală").

— Imi plac spectacolele Teatrului Muncipal — sînt interesante și foarte 1959. O conducere care știe ce vrea, actori de calitate îndrumați de regizori de calitate, realizări scenografice novatoare, toți acești factori altoiți pe un repertoriu bine întocmit. Spectacole de ținută, care te bucură și te emoționează.

— Ne-am fi așteptat să vorbiți mai mult despre Teatrul Tineretului. Ce părere aveți despre rolul și menirea lui?

— Insuși faptul că țara noastră are un teatru ce se numește Teatrul Tineretului mi se pare un lucru plin de poezie; numai ascultînd melodia interioară a titlului — simți ceva cald, avîntat și proaspăt de seară aprilină. Din păcate însă actorii plini de har își irosesc sclipiri prin spectacole terne. Pe un repertoriu care adesea frizează desuetul se înșiră spectacole obositor rotunde, cenușii, bătrînicioase, ca niște vechi mătănii fanariote.

Oare în cadrul Teatrului Tineretului e nevoie să se creieze un... studio al tineretului?

Ca acest teatru să-și merite numele nu trebuie să fie deservit precumpănitor de posesori ai unor acte de naștere de la 1925 încoace, ci de oameni ai oricărei vîrste, dar noi, receptivi și pasionați ca niște adolescenți, pentru arta realismului-socialist.

— A venit vorba de adolescență, am vrea să știm părerea dvs. despre tinerii absolvenți ai institutelor de artă și modul în care își aleg viitorul loc de muncă.

— Pe măsură ce primăvara înaintează spre vară, unora li se pare că vine tot viscol și ger: asta e senzația încercată de unii studenți ai facultății de teatru în fața absolvenței. Repartizări în provincie! Inerente! Obligatorii! Unii capitulează: fetele se mărită subit și devin casnice, băieții preferă să se pripășească la radio sau prin figurații de mîna a treia. Unde e pasiunea? De ce facem ani de Institut — ca să devenim oameni de teatru, sau bucureșteni?

Bineînțeles e greu să te desparți de capitală, de miezul fierbinte al vieții artistice, de familie și de rosturile tale; bineînțeles că provincia e încă departe de a fi un rai al creației, — dar pentru început, nicăieri nu-ți poți încerca aripile mai bine decît acolo: în orașul de provincie. In primul rînd simți că acolo e nevoie de tine — și asta te obligă. Increderea oamenilor îți dă răspundere și dorință de a realiza. In provincie de aceea e bine să-ți faci debutul — **pentru că lucrezi.** Nu întîmplător de multe ori prin regiuni tinerii dau soluții mai îndrăznețe decît colegii lor de studenție rămași prin București. La Craiova, Oradea, Galați, toți știu că au făcut teatru de bună calitate proaspeți absolvenți de institut, în timp ce unor colegi ai lor rămași în plin București, numele și meșteșugul le ruginesc pe zi ce trece. Să ne amintim doar că altă dată Victor Ion Popa, Maican, Ion Sava, G. M. Zamfirescu, Sică Alexandrescu și-au pus în provincie temeliile măiestriei; mai nou, Vlad Mugur sau Horea Popescu au făcut multă digitație la teatre din regiuni spre a da excelente concerte în Capitală. Mă bucură că Eva Pătrășcanu, Victor Rebengiuc sau Mircea Albulescu — absolvenți ai ultimilor ani, au izbîndit încă de la început în București, dar atîția colegi ai lor care vegetează de ani și ani în preajma bulevardelor, îmbătrînind zadarnic și prematur alături de distribuții ar trebui să-și dea seama că drumul spre vîrf al Cocăi Andronescu, al lui Petre Gheorghiu, al Sandei Toma sau al Silviei Popovici s-a făcut tocmai mult dincolo de Băneasa.

Poți fi actor sau regizor „de provincie" în rău înțeles al cuvîntului și în plin București; poți fi actor de calitate oriunde pe cuprinsul acestei țări. Vezi uneori spectacole zaharisite chiar lîngă scuter și troleibuz; un spectacol semnat de Radu Stanca sau Gyury Harag și — la o altă generație — de Radu Penciulescu, Dinu Cernescu sau Val Moisescu îți înfățișează limpede o alură de metropolă.

Impărțirea încă persistentă în mentalitatea unora — **„teatru de provincie, actor de provincie"** — opuse și inferioare lui **„teatru de București, actor de București"** e inconsistentă. Cîți dintre fruntașii actuali ai teatrului romînesc nu și-au făcut stagiul inițial departe de Național? Nu factorul geografic dictează calitatea.

— Puteți oare să ne spuneți cîteva cuvinte despre perspectivele ce le oferă provincia unui tînăr creator?

— In provincie e bine că poți experimenta, că ai timp să citești și să te gîndești așa cum studențiia la Institut nu ți-a dat răgazul. La București sînt prea multe lucruri care te distrag, te împrăștie — dincolo ai timp să frămînți idei și să încerci practic. E periculoasă însă provincia prin faptul că nu ai mereu date de comparație, că orice concesie atrage pe alta, că orice lipsă de exigență se întoarce împotrivă-ți. E rău iarăși că munca ta nu e cunoscută dincolo de orășelul în care lucrezi, n-ai cum s-o verifici, n-ai cum să te verifici. Lipsa unei „concurențe" în localitate (prea puține orașe au două teatre), anemia turneelor, regretabilul dezinteres al cronicarilor („e prea departe" etc.) față de orașele fără pîrtie de ski sau vii abundente — fac posibilă pierderea busolei. Nu mai știi precis ce e rău, ce e bine, ce e adevărat nou, ce e vetust.

Cu excepția **Tribunei**, înseși revistele din regiuni **(Steaua, Iașul literar)** neglijează viața teatrală. Am dori ca **Teatrul** să fie mai prompt, iar **Contemporanul, Gazeta literară, Luceafărul** să nu uite că au în provincie cel puțin jumătate din numărul cititorilor. Ar mai fi și altele de spus dar îmi iau îngăduința să dezvolt într-un articol viitor problemele schimburilor concrete ce se pot face între provincie și capitală.

— Am vrea să vorbiți în încheiere despre promovarea literaturii de actualitate.

— Unii regizori nu promovează suficient literatura originală — e adevărat, dar din păcate nici unii dramaturgi nu o promovează: duc lucrări cenușii, difuze și confuze. Personal m-am simțit totdeauna atașat literaturii romînești; din cele nouă spectacole montate în acest început de drum, șapte sînt ridicate pe piese romînești — dintre care numai una nu e scrisă de contemporani: mă întristează totuși că nu se găsesc mai multe piese la nivelul importanței celei de a 15-a aniversări a lui 23 August. Cu toții sperăm ca actualul concurs să aducă o recoltă bună

Teatrul din Sibiu e de ani de zile fruntaș pe țară în ceea ce privește promovarea literaturii originale: spectacole remarcabile — laureat cu premiul de Stat, premii la concursurile tineretului sau ale Decadei au fost obținute tocmai cu ajutorul acestei literaturi. Nu întîmplător în actuala stagiune avem patru premiere cu piese romînești scrise în ultimii doi ani.

Și noi am dori ca această pasiune pentru dramaturgia originală să sporească neîncetat.

Gheorghe Stănescu

Cititorii noștri despre teatru

Cui folosesc asemenea spectacole?

Revista Luceafărul *inaugurează începînd cu acest număr, rubrica intitulată:* Cititorii noștri despre teatru, *în care oamenii muncii din întreprinderi și instituții sînt chemați să-și spună cuvîntul cu privire la spectacolele prezentate de teatrele noastre, să arate ce anume piese și realizări actoricești i-au interesat îndeosebi, ce ar dori să vadă în primul rînd lumina rampei și în același timp să critice manifestările reprobabile. In acest sens am primit din partea tov. Mihai Podea un articol cu titlul:* Cui folosesc asemenea spectacole? *Redacția noastră verificînd cele afirmate în articol, îl publică, atrăgînd în același timp atenția că Teatrul Tineretului a programat în matineele sale pentru tineretul școlar cu insistență* Inșir-te mărgărite *și* David Copperfield, *urmînd în continuare faptul că rostul acestor manifestări este educarea în spiritul moralei comuniste a tinerei noastre generații. Drept care dăm cuvîntul tov. Mihail Podea:*

Este foarte bine cunoscută necesitatea spectacolelor în matineu pentru tineret și copii. Teatrul Tineretului *ar trebui să fie un îndrumător în această direcție. Deși conducerea are formal grije ca în fiecare joi și sîmbătă după amiază să programeze spectacole în acest sens, unii actori ai teatrului, lipsiți de o elementară etică profesională și de respectul cuvenit publicului, fie el chiar și format doar din copii și tineret — prezintă spectacolele într-o atmosferă de blazare și plictis.*

Mă refer în primul rînd la David Copperfield, *aflat pe afișul teatrului de mai multe stagiuni, reprezentat astăzi cu o nouă și tinerească distribuție, fapt care la o primă vedere apare foarte lăudabil.*

(Las deoparte amănuntul că secretariatul literar nici măcar nu s-a străduit să treacă în program numele multor interpreți punînd la dispoziția publicului „arhaicele" programe ale premierei, de unde, de pildă, poți afla că rolul lui Toby este interpretat de Florin Vasiliu, ca vai, surpriză, în actul al III-lea, Toby să fie interpretat de I. Ciprian, a cărui apariție de altfel a fost de un iritant cabotinism).

Ar fi poate puțin dacă aș spune că la acest spectacol s-a îngroșat melodrama pînă la un ieftin prost gust și umorul pînă la grotesc!

Dar ce-i mai neplăcut, este felul în care tinerii actori își debitează rolurile, felul în care suflerul își manifestă prezența pentru a contribui și el la această rapidă și lapidară debitare, existența unor „aparteuri" complet în afara textului sau a decorului așezat într-o rînă, foșnetul continuu al perdelelor, etc...

Mă refer în al doilea rînd, la spectacolul Inșir-te mărgărite. *Mi se pare bizară „noua" concepție a spectacolului, în care se țipă și se vorbește brutal, în care actorii se mișcă grav și în care eliberarea de banal și pătrunderea în domeniul fanteziei sînt cerințele, pare-se, cele mai nelalocul lor.*

Făt-frumos (Al. Ciprian) își rostogolește replicele inexpresiv, preocupat întotdeauna de o altă problemă, înafara rolului, Buzdugan (Gh. Costin) țipă, se agită, nereușind nici un moment să valorifice frumoasele versuri ale lui V. Eftimiu, iar I. Ciprian rămîne în rolul lui Păcală același agresiv Toby — dornic doar să „prindă" sala cu „gaguri" ieftine și de prost gust. Intr-o astfel de „ambianță", seriozitatea Doinei Tufescu, care atinge uneori nuanțe de interpretare specifice basmului, impresionează.

După ce am văzut aceste două spectacole — și trebuie să recunosc că a fost o răbdătoare participare din parte-mi — mă întreb: cui folosesc asemenea matinee? Deschid ele gustul către frumos tinerilor lor spectatori, sau sînt o simplă formalitate?

Frică-mi este că, mergînd pe acest drum, actorii de la Teatrul Tineretului *vor juca piesele în fața unor săli goale. Fiindcă spectacole de felul celor două amintite mai sus nu pot interesa pe nimeni.*

M. Podea

DIN TRE SUTE DE CATARGE...

PETRU SOHAN : Au spirit, dar ating chestiuni prea personale. Mai trimite-ne.

LILIANA RODICA POPESCU : Catrenul flutură o promisiune pe care o dorim certificată de viitoarele lucrări.

BETI IOSIF : De fapt sînt numai crîmpeie lăsate la voia inspiraţiei. Dar inspiraţia nu face decît să adune material poetic, rareori gata prelucrat. Procesul de creaţie se prelungeşte mult după aceea, pînă cînd imaginea iniţială capătă un contur precis, devenind dintr-o tentativă o realizare. Nu trece, deci, de la o poezie la alta pînă cînd n-ai încercat să foloseşti toate posibilităţile oferite de primele asociaţii ce îţi răsar în cale.

GHEORGHE RUDEANU : Desigur, nu eşti d-ta de vină pentru faptul că ai auzit că *„în poezia actuală se obişnuieşte ca nicio strofă să nu aibă aceeaşi structură cu precedenta"*. Poezia trebuie să fie, însă, un mic univers, cu o structură unitară, oricît de diverse ar fi elementele din care este alcătuit. Căutînd ineditul cu orice preţ, unii poeţi încearcă să epateze prin aşa zise inovaţii în formă şi nu este de loc de mirare că descoperă ceea ce s-a descoperit de mult. Vorba lui Eminescu : *„Dragul meu, cărarea asta s-a bătut de mai-nainte!"* Lungind sau scurtînd numărul silabelor din vers, agăţîndu-se de versul liber acolo unde este sau nu este cazul, poeţii respectivi capătă ei înşişi, şi numai ei înşişi, impresia că sînt inovatori. Oricît ai căuta, însă, să modifici ambalajul unei mărfi, numai marfa propriu-zisă va interesa pe consumator. Cine se va bucura că a cumpărat o marfă proastă, într-un ambalaj strălucitor ? Comparaţia nu este, dealtfel, decît aproximativ nimerită. Forma poeziei nu este decît expresia gîndirii poetice, şi dacă gîndirea este desuetă, forma pretins nouă se învecinează cu tristeţea şi ridicolul. Nu te preocupa, deci, de „schimbarea structurii" la fiecare strofă, ci de substanţa imaginei poetice.

ANEMARIA GHIŢĂ : Considerăm că explicaţiile d-tale sînt binevenite şi corespondenţa noastră reintră în făgaşul normal. Dealtfel, ţi-am răspuns şi poeziilor trimise ulterior scrisorii cu pricina. Mai trimite-ne.

C. NICOLA : Într-adevăr, ultimele versuri „aduc ceva în plus faţă de celelalte". Publicăm *„Visele noastre"* şi te rugăm să ne mai trimiţi.

C. MOŢĂŢĂIANU: Pentru început, am ales cîte ceva. Deşi nu doreşti să-ţi răspundem la această rubrică, o facem, publicîndu-te şi invitîndu-te să ne mai trimiţi.

MARIN S. CIUNGU : Ideea poeziei ar fi următoarea : Pe zi ce trece adun tot mai multe amintiri, atît de multe încît încep să mă împiedice în lucrul meu. Aşi vrea să le pot cizela şi să le las urmaşilor, iar eu să mă cufund în ritmul trepidant al construcţiei. Enunţată astfel, ideea are oarecare claritate, deşi rămîne discutabilă. Cum este, însă, rezolvată în imagine ? Pe „firmamentul amintirilor" trece *„un prieten"* care „îndîrjeşte la depănat" pe poet, „explorînd", în acelaşi timp, un „filon" misterios. Semineţele amintirilor năvălesc „neselectate" şi... „decurg la altercaţii". Este vorba şi de „pilonii fără eroziune ai edificiului", etc. Luate din cele patru vînturi, elementele imaginei stîrnesc un nor de praf înecăcios, ideea se pierde, nu rămîn decît vorbe goale, silite la apropieri nefireşti. Oricît de aparent disparate, elementele imaginei trebuie să găsească între ele afinităţi care, legîndu-le, să alcătuiască un tot.

I. MOREL : Intenţii lăudabile, şi atît.

VASILE PETRE FATI : Sînt imagini promiţătoare în încercările trimise :

In oglinzile mării,
Acum,
Cînd măicuţa Dobroge îşi schimbă broboada de lut
Şi casele noi stau lîngă drum
Ca nişte lebede albe
Pe care oamenii le-au aşezat în lacul inimilor,
Acum
In oglinzile mării
Se resfiring chipuri noi,
Şi sondele furînd bogăţia pămîntului,
şi turmele norilor,
Şi ţiglele zării,
Dau bună-dimineaţa
Chipurilor noi,
Comuniştilor...

Cu timpul, vei ajunge să deosebeşti singur între locul comun şi imaginea proaspătă, personală. De unde ai scos însă, ciudata teorie despre „simbolismul realist-socialist" ? Simbolismul, ca şcoală literară, a apus demult, iar ceea ce a avut valabil trebuie căutat nu în teoriile asupra simbolismului, ci în cele mai de seamă realizări ale unor poeţi, realizări care, dealtfel, au depăşit aproape întotdeauna puţinele şi vagile principii simboliste. Realismul socialist, preluînd experienţa *realistă* a literaturii de pînă la el, îşi propune să pună la baza reflectării artistice concepţia cea mai înaintată despre lume, ştiinţa marxist-leninistă, făcînd, astfel, din artă, un factor activ al transformării lumii. Poeţii simboliştii, ca şi orice alţi poeţi, ne interesează mai întîi prin *ce* spun, şi în al doilea rînd prin *cum* spun. Incercările de a ataşa realismului socialist diferite „isme" sînt, de fapt, încercări de a părăsi această metodă. In versurile d-tale se vede, însă, dorinţa de a ţi-o însuşi cît mai profund. Lasă, deci, simbolismul şi caută în viaţa din preajmă imaginile şi tonul viu al versurilor viitoare.

I. CORNELIU : Multă bunăvoinţă, dar şi multe locuri comune.

DAMIAN URECHE : Am reţinut două dintre poezii. Mai trimite-ne. Intrebările din scrisoare se bazează pe impresii profund false. Publicarea este cea mai concretă dovadă a stimei ce purtăm talentului, bineînţeles în măsura în care ne putem da seama de existenţa lui, cu mijloacele noastre limitate.

N. ŢĂRANU : Există şi o corectitudine a versificaţiei care seamănă a monotonie. Cauza, în încercările d-tale, credem că este tonul molcom, de povestire la gura sobei, în timp ce ideile tind spre o exprimare dinamică. Reţinem *„Partidului"*. Mai trimite-ne.

ILIE BOGDAN : Lungul dialog cu moartea conţine accente de un haz irezistibil :

Vreau să ţip ca un smintit,
Dar pierise al meu glas,
Scoţînd doar un horcăit
Ce se pierdea în pampas...

iar finalul este cît se poate de precis :

Şi zicînd acestea, moartea
Se-nălţă în nori de praf,
Iar cu ea s-a dus şi noaptea
Trezindu-mă pe cearceaf...

Restul, cu toate bunele intenţii, este la acelaşi nivel de exprimare.

TRAIAN RAICU : *„Mărturie"* este un mic discurs, cu idei juste, dar fără echivalentul în imagine poetică. Cum nu lipseşte o anumită cursivitate, nu putem răspunde decît tot : mai trimiteţi.

G. DĂNCILĂ : Interesante, dar prea neprelucrate. Ocoleşte simbolurile vagi, subliniate prin iniţiale (*Piine Nouă, Noi Ogoare*). Cu un efort mai susţinut spre modelarea versului, credem că vei obţine rezultate notabile. Mai trimite-ne.

~

PARTIDULUI

De n-ar fi fost să te aud în lume
şi să te simt-nălţîndu-te spre soare
şi-n mine să ţîşneşti, cu revărsare,
izvor adînc, într-un deşert de dune,

m-aş fi topit în focuri de sahare,
tot căutînd, o alintare-anume,
precum drumeţii pier, fără de urme
într-un deşert, sfîrşiţi de însetare.

Dar mi-a fost dat să sorb fîntîna vie,
izvorul tău prin care-am renăscut,
curat ca o poveste din pruncie.

De-aceea azi eu ard sub al tău scut,
de-aceea azi îţi dăruiesc eu ţie
inima mea, cel mai de preţ avut..

NICOLAE ŢĂRANU

~

VISELE NOASTRE

Miez de aur prind visele noastre
pîrguindu-se sub bolta înaltă a frunţii
şi-n freamătul mîinilor viguroase —
prind viaţă,
lumină prind,
şi cîntec.

Ne înconjoară-n primăvară,
tremurîndu-ne-n suflet,
fărîme de culoare,
vigoare,
crîmpeie de fapte,
de pace.

Prind miez de aur
şi aripi de vultur,
în nalturi şi-n lume să zboare
visele noastre,
pe care le creştem la sîn
dăruindu-le lumina,
viaţa,
şi mai cu seamă dăruindu-le
cîntecul nostru
roşu, de pace.

CONSTANT NICOLA

~

HEI, UNDE EŞTI...?

Hei, unde eşti ţigancă care-mi ghiceai în palmă,
Madonă zdrenţăroasă — a visărilor deşarte ?
Sfios, îţi dam minuţa iar tu stringînd-o, calmă,
Imi prevesteai doar boală, mizerie şi moarte.

Tu, înger crud din corturi, stăpîn peste mistere,
De adunai speranţa şi jalea la un loc,
Erai pe-atunci „minunea" care ne da putere,
Ori aspră disperare din funduri de ghioc.

Increzător în toate-ale tale profeţii
Plecam zîmbind arare, dar mai ales plîngînd
Şi, chiriaş al străzii şi-al caselor pustii,
Le tot sorbeam cu teamă rachiul lor în gînd.

Ingrijorată, mama îmi pregătea comîndul
şi mă plîngeau cu grije-nainte cei din jur...
Hei, unde eşti ţiganca, tu, care ani de-arîndul
Iţi ascundeai mînciuna-n argintul scoicii, pur?

...Puternică mi-i palma acum, bătătorită,
şi semnele dintr-însa aceleaşi sînt. Doar zborul
Atîtor ani de trudă făcu neîmplinită
Sinistra-ţi prevestire... Şi-n ele viitorul

Eu mi-l ghicesc azi singur. E-al meu şi-al tuturora.
Şi dacă mai mă-ncearcă o amintire calmă,
E că-ţi surîde astăzi şi ţie aurora,
Ţigancă de-altădată, care-mi ghiceai în palmă.

Cînd ştiu că nu-ţi mai zornăi podoabele de-aramă
Şi ţi-ai deschis fereastra vieţii către soare,
Te caut pretutindeni — ca la o panoramă,
Să-nveşmîntăm trecutul în zdrenţele-ţi murdare.

CONST MOŢĂŢĂIANU

~

ŢIŢEIUL

Artezian, ţiţeiul ţîşneşte ne-ntrerupt.
E odihnit de secoli şi-i dornic de mişcare.
Zăgazurile vremii ce-l sugrumau s-au rupt,
Cu zăngănit de lanţuri căzute la picioare.

Şi-ar vrea ca din strînsoarea conductelor să scape,
Să curgă pe sub soare, izvor de apă vie.
Tractoarele pe cîmpuri zburdînd în herghelie,
Setoase îl aşteaptă, din el să se adape.

~

LACRIMI ALBE

Picură din pomii ninşi de flori
Lacrimi albe, lacrimi vegetale.
Plîns primăvăratic de petale,
Optimist mă tulburi, mă-nfiori.

Lacrimi albe spulberate-n vînt,
Voi ce prevestiţi rodire humii,
Vreau să fiţi în orice colţ al lumii
Singurele lacrimi pe pămînt.

DAMIAN URECHE

~

LUCEAFĂR

Luceafăr de nădejde, racheta a zburat
De pe pămînt spre lună şi tot mai sus, spre soare,
Purtînd cu ea prin cosmos un vis înaripat,
Miresme pămîntene de holde şi de floare.

PETRU MANOLACHE

~

ELEGIA LĂUTARULUI

Lui Barbu Lăutarul

Pe patul ierbii, în ariniştile fără soare,
Printre iezii de-ntunerec care pasc
Cioburi de stea căzătoare,
Tigva ta doarme, roşcată
Ca o gheaţă scîlciată.
Fruntea ei nu mai poate să-şi plece
Cerul rece
Pe struna viorilor
În crişmele roşii ale zorilor.

Lăutare,
Trubadur de fiece seară
Al crişmelor de odinioară
Unde-i frumuseţea ta de altădată
Să zăpăcească vre-o fată,
Unde-i surîsul tău ca o rază de lună
După care se topea Maria, nebună ?
Unde-s nunţile toamnelor aurii
Unde-i vrăjeai pe chefili
Cu glasul tău şopotitor
Ca gura unui izvor ?

Pe patul ierbii, în ariniştile fără soare,
Printre iezii de-ntunerec care pasc
Cioburi de stea căzătoare,
Tigva ta doarme, roşcată
Ca o gheaţă scîlciată.
Dar în golul ei încovoiat peste nevăzutul arcuş,
Din păişul rămas de la treier,
Un greier
Şi-a făcut culcuş.
Şi glasul lui răsună moale
Aducînd, seara, drumeţilor, pe cale,
Amintirea cîntecelor tale,
Cîntecelor tale nescrise-n vre-o carte
Dar fără de moarte.

~

ELEGIA PLOPULUI

Lui Garcia Lorca

Plopule răstignit pe crucile serii,
Pironit cu ţintele tăcerii,
Nu vei mai înfrunta arşiţa verii !
Nu vei mai legăna stelele cerului,
Doina oierului,
Nu vei mai înfrunta săgeţile gerului !
Frunzele tale
Nu vor mai şopti moale
Îndrăgostiţilor, în cale.
Soarele
Nu-ţi va mai săruta picioarele
Din care au muşcat topoarele.
Nu se vor mai adăposti sub tine ţiganii,
Ţăranii,
Ţigăncile zuruindu-şi cerceii şi banii...
Dar sufletul tău va ţîşni prin lăstărişul de la rădăcină
Reîntinerit, spre lumină.

GEORGE IONESCU

~

OCTAV MĂLINEANU : E cam greu să ne ocupăm şi cu hieroglifele ! N-am reuşit să citim decît o mică parte a manuscrisului. Mai trimiteţi, dar citeţ.

I. MAXIMILIAN : Atenţie la termenii pe care-i prinzi din aer ! E mai sănătos să consulţi dicţionarul, pentru a nu da naştere la astfel de afirmaţii :

Iar fierul ce adînc brăzdează
Pe nicovală-i xilofon.

Plug de lemn s-a pomenit, dar xilofon de fier încă nu.

PAVEL MIHAIL RUSSU : Intr-adevăr, versurile d-tale se pretează la recitat, au şi calităţi de versificaţie, dar atît nu este deajuns, după părerea noastră. In general, versifici imagini cunoscute.

IOAN CHIUR : Perseverenţa d-tale este demnă de laudă şi s-ar putea să dea rezultate. Deocamdată, însă, întîlnim locuri obscure, ca în strofa :

In rînduri uniforme parcele de pămînturi
Işi clasifică rostul botezului de an.
Căci seva dă putere şi-o lume încolţeşte
Pătrunsă de intenţii sub negru paravan.

Pentru a numi germinarea, versurile sînt prea chinuite.

IONAŞ NECULA : Intrebărilor d-tale le putem răspunde dînd cuvîntul bătrînului Tolstoi :

„Valoarea unei opere este în funcţie de ceea ce spune artistul, de felul în care o spune şi de măsura în care pune suflet în ceea ce spune. 1) Pentru ca artistul să ajungă să ştie ce are de spus, trebuie să pătrundă taina unor elemente care, deşi sînt proprii întregii omeniri, ea, adică omenirea, nu este încă conştientă de ele. Pentru a-şi însuşi această taină, artistul este dator să se ridice la cel mai înalt nivel al culturii timpului său şi, ceea ce e mai important, să nu trăiască de unul singur, ci să participe la viaţa obştească a omenirii. De aceea, nici ignorantul, nici egoistul nu pot deveni artişti de valoare. 2) Pentru a spune bine ce are de spus (prin cuvîntul „a spune" înţeleg orice formă de exprimare artistică a gîndirii), artistul trebuie să fie stăpîn pe tehnică, s-o mînuiască măiestru. Iar în acest scop, el trebuie să muncească din răsputeri vreme îndelungată, supunînd în mod exclusiv judecăţii sale lăuntrice rodul muncii pe care o efectuiază. 3) Pentru a pune sufletul în ceea ce spune, artistul trebuie să-şi iubească subiectul. Prin urmare, să nu cumva să se apuce de lucruri care-l lasă indiferent şi de care îi este totuna dacă le spune sau nu; să vorbească numai despre acele lucruri pe care nu le poate lăsa neexprimate, pentru care nutreşte o dragoste pătimaşă"

Iată adevăruri de care ar trebui să se pătrundă oricine porneşte pe drumul artei. Şi să se pătrundă cu atît mai mult, cu cît are mai mult talent.

OCTAVIAN ULMEANU : Intenţii frumoase.

N. BOROZIA-POPI : De data aceasta sînt mai puţin reuşite. Aşteptăm.

MIHAIL SOCORODEANU: Versurile sînt simţite, dar prea generale. Ne-am mai spus părerea despre artele poetice şi despre „poezia poeziei". Aşteptăm altceva.

LILIANA POPA : Pentru cei 16 ani ai d-tale, versurile conţin multe promisiuni. Reţinem o strofă din poezia închinată rachetei cosmice :

Puterea e un prunc în faşe,
Un început timid, o poezie,
Dar mîine ea va creşte uriaşe,
Oraşe vom clădi în galaxie.

Ai simţul versului, respiri din plin actualitatea, încît nu mai rămîne decît să te aşterni serios pe muncă. Aşteptăm.

DUMITRU CEPĂNARU : *„Copilăria"*, ca şi *„Ilegalitate"*, suferă de prozaism, deşi, ici şi colo, sînt elemente interesante, Te rugăm să ne mai trimiţi.

NICOLAE STROE : De astă dată, mai puţin inspirate. Reportajul este mult prea telegrafic. Aşteptăm, cu încredere, producţiile viitoare.

VICTOR NISTEA : Deşi sînt şi versuri realizate, n-am putut, totuşi, reţine nimic din ciclul trimis, deoarece poeziile nu sînt suficient de închegate. Avem credinţa că într-un viitor apropiat te vom putea publica.

IOAN MOLDOVEAN: Am citit cu atenţie, după cum ne-ai cerut, voluminosul caiet, care se deschide cu o profesiune de credinţă :

Gîndul de poet
Viu mă răscoleşte,
Eu cînt ţara şi natura
Şi oameni ce muncesţe.

. . . . . .

Cu o frunte gînditoare de poet
M-am aşezat să scriu la masă-ncet.
Ca orişice confrate visător
Să zbor cu gîndul meu nemuritor.

Poeziile de dragoste se sfîrşesc printr-o neplăcută revenire la realitate :

Imbrăcată într-o bluză
De culoare aurie,
Mă privea desmierdătoare
Faţa ei trandafirie.

O cuprinsei iar în braţe,
Pătimaşi ne-am sărutat,
Cînd din visul meu ferice
Mă trezeşte un lătrat.

Un dulău ca un balaur,
După-un iepure gonind,
Traversînd cîmpia verde
Mă trezise hăulind.

Dacă l-aşi fi prins atuncea,
Nu ştiu ce i-aşi fi făcut.
Şi, de-atunci urăsc toţi cîinii
Care visurile-mi rup.

Cît priveşte descrierea horei, merită s-o cităm :

Fete frumoase, cu sîni rotunjori,
Cu feţe roşcate, cum plac la feciori
In rochii-nflorate,, pantofi decupaţi,
Venit-au la horă în ziua de marţi...

Citatele sînt luate aboslut la întîmplare. Pasiunea d-tale merită toată stima, dar mijloacele o trădează radical.

GEORGE IONESCU: Versurile mărturisesc un exerciţiu îndelung, dar nu în gol. Lectura caietului a fost pentru noi o plăcută surpriză. Vers sensibil şi muzical, prospeţime şi proprietate a cuvîntului. Publicăm două dintre poezii şi aşteptăm, cît de curînd, altele.

A. IONAŞCU : Faptul că sînt mai multe concursuri literare în acelaşi timp, credem că vine în ajutorul tinerilor care îşi încearcă forţele în literatură. Desigur că se poate participa la toate concursurile deodată, deşi poate că ar fi mai indicat să te concentrezi asupra unei singure lucrări, cizelînd-o şi participînd, astfel, cu maximum de forţe. Sîntem siguri că la aceste concursuri vor apare nume noi, talente ce se vor impune atenţiei generale. Acesta şi este, de altfel, rostul concursurilor. Vă dorim succes.

VICTORIA ANA IONESCU : Cine pretinde că este deţinătorul unei formule după care se poate depista, cu cea mai mare precizie, cantitatea de talent conţinută într-un manuscris citit pentru prima oară, credem că este pnada unei grave erori. D-ta consideri că ne-ai surprins în flagrant delict de nepricepere, întrucît aceleaşi poezii trimise şi nouă şi la „Contemporanul", au fost apreciate diferit. Desigur, că vei prefera aprecierea cea mai favorabilă, care, din păcate, nu a fost a noastră. Ne face plăcere să ne vedem infirmate părerile, atunci cînd talentul se manifestă indiferent unde, dar din plin. Dacă tovarăşii de la „Contemporanul" au văzut just, şi am fi bucuroşi să fie aşa, părerea noastră negativă nu are de ce să te împiedice a te manifesta. Vom urmări, deci, evoluţia d-tale poetică, cu acelaşi interes ca şi cînd s-ar petrece în paginile noastre.

ION TEMNIC : N-am înţeles supărarea d-tale. Lucrările de proză, fiind într-o cantitate mult mai mare decît se bănueşte, se citesc cu oarecare greutate. Nu vrem să răspundem fără a citi tot ceea ce ni se trimite. Pentru cele cîteva zeci de nume apărute la „mai trimiteţi", de exemplu, înmulţiţi cu media de zece poezii de fiecare. Intîrzierile au, deci, o scuză.

A. BOLOHAN : A fost o întîmplare, şi nădăjduim că nu te-a supărat. Dacă socoteşti necesar, putem da o rectificare. Aşteptăm versuri noi.

PETRE PETRESCU : Reportajul scris „curat" a încetat de mult, după părerea noastră, să mai fie indiciul unei vocaţii deosebite. Astăzi, acest gen de reportaj, în care se relatează corect un fapt grăitor, este scris de mii şi mii de oameni, corespondenţi voluntari, colaboratori la ziarele de uzină şi la gazetele de perete. Este un efect al culturalizării şi al imensei bogăţii de fapte, întîlnite la tot pasul. Deacea, reportajul ieşind din cadrele relatării gazetăreşti, a intrat în literatură, încercînd să-şi găsească un loc propriu. Asimilînd unele elemente ale schiţei, portretului, sau chiar ale nuvelei, reportajul contemporan este o reflectare artistică a vieţii, un fapt literar, deci, şi exigenţa redacţiilor credem că vine tocmai de aici. Stilul are, desigur, un rol important, dar nu principal, deoarece un reportaj „scris frumos" poate fi foarte slab, dacă nu construieşte acea imagine artistică în care să recunoaştem noul vieţii noastre.

Vasile Emilescu, *Oradea;* R. A. Neagoe. *Leordeni;* Ştefan Tascianu, *Făgăraş;* Cezar Florescu, *Bucureşti ;* I. Ciucli, *Mirceşti;* Constanţa Cristea, *Bucureşti;* Mihai M. Gheorghe, *Bucureşti;* S. Bacordia, *Iaşi;* D. Vlăsceanu, *Arad;* I Preciu, *Tg. Jiu;* Mihai B., *Iaşi;* Ion Purdelea, *Podu-Turcului;* Marcela Opriş, *Turda;* Al. Bălănescu, *Tg. Lăpuş;* Aurel Viavgor, *Craiova;* N. Stepan Sălăgeanu, *Timişoara;* Petru Borisov, *Constanţa;* Gh. Opriş, *Bucureşti;* G. Căileanu, *Bucureşti;* M. Profiriu, Ion Murgeanu-Zorleni, *Vaslui;* Florian Cătănici, *Cluj;* Cristian Simionescu, *Hlipiceni-Suceava;* Gabi Melinescu, *Bucureşti;* Ion Pînzaru, *Suceava;* Gh. Crupa, *Piteşti;* Petre Vlad, *Curcani-Oltenita;* Vladimir Focşa, *Roman;* Mia Sora, G. Chirilă, I. Doinescu, *Bucureşti ;* N. Dincă, *Brăila ;* Virgil Dascălu, *Tărtăşeşti-Răcari;* Ioan Chişu, *Vişeu;* I. S. Richter, *Cimpulung-Muscel ;* Octavian Vana, *Baloteşti ; MAI TRIMITEŢI.*

★

Dumitru Dumitrescu, *Bucureşti;* S. Ovidiu, *Bucureşti;* Ion Frăţilă, *Hinova-Turnu Severin;* N. Iordache, *Baia de Arieş;* Gheorghe Ostroveanu, *Craiova;* M. Iordache, *Vilcele-Tg. Ocna;* Roman Viphorenescu, *Bacău;* S. D. Constantin, *Oraşul Stalin;* L. Tăricel, *Bucureşti;* Eusebiu Mihăilescu, *Săcueni;* Mateiaş Pîrjan, *Turnu Severin;* E. Paul, *Bucureşti;* F. V. Dunăreanu, *Galaţi;* Mitică Iovitoiu, *Tg. Jiu;* Ion I. Cernat, Alexandrina Avram, *Cluj;* Teiescu, *Cluj;* D. Udrea, Florian Florin, *Sibiu;* P. Zgură, *Tg. Lăpuş;* Calotescu Narcis, *Curtea de Argeş;* M. Dragodan, *Alexandria;* Mihail Dorobanţu, *Calomfireşti-Tirgovişte;* V. Cordoş, *Arad;* Mihai I. Vasilescu, *Bucureşti;* I.N.N., *Giurgiu;* Nicolaie Moianu, *Ploeşti ;* V. N. Gandrea, Ivan Alexandru, *Curcani-Oltenita;* Geo A. Boitor, *Teiuş;* Nicolaie Buzulatu, *Corabia;* L.N. *Sinaia;* Dumitru Belhea, *Oraşul Stalin;* I. Adăscăliţii, *Iaşi;* Lazăr Nicolae, *Deva;* Constantin Bălănescu, *Bucureşti; DEOCAMDATĂ NU.*

Mihu DRAGOMIR

ION CĂLUGĂRU

Din jurnalul scriitorului — *1944*

Luceafărul publică în acest număr cîteva pagini din Jurnalul lui Ion Călugăru. Sînt însemnările imediate, pe care şi le-a făcut autorul Copilăriei unui netrebnic în zilele eliberării, încercînd să fixeze ceva din febra lor revoluţionară. Sînt notaţiile intime, asvîrlite în fugă, ale unui intelectual legat de lupta clasei muncitoare, aflat în sfîrşit în faţa împlinirii marilor sale aşteptări, cuprins de o intensă bucurie şi totodată de sentimentul imenselor răspunderi, dornic să servească, neştiind încă bine cum, scrutîndu-se interior, prescriindu-şi un program sever de muncă autoeducativă pentru a putea fi într-adevăr la înălţimea ceasului istoric. Rîndurile acestea publicate în preajma sărbătoririi a cincisprezece ani de la eliberarea patriei noastre, sînt un prilej nimerit de amintire a lui Ion Călugăru, scriitorul comunist, plecat dintre noi acum trei ani, tot într-o astfel de primăvară răscolitoare, a cărei lumină el a iubit-o atît.

Cu ce să încep? Cu figura acestui om mărunţel, de o extraordinară vioiciune, în gesturi şi priviri, zbîrlit ca un ariciu în faţa prezenţelor îndezirabile, deschis însă plin de frăgezimi sufleteşti prieteniei autentice? Cu lumea cărţilor lui, cu cîrpacii, băieşii, găzarii, sacagiii, milogii mahalalelor de calici din vechile tîrguri moldoveneşti? Cu foamea de soare, de cîmp înverzit, de aburii pămîntului afînat, a sufletelor crescute în uliţele strîmte, noroioase şi fără lumină ale ghetto-ului?

Sînt multe de spus, dar în acest medalion aş vrea să mă opresc mai ales asupra unui lucru. Există în literatura lui Ion Călugăru, ca şi în literatura altor scriitori, care au stat încă înainte de 23 August 1944 sub influenţa Partidului (Al. Sahia, Geo Bogza, ca să nu numesc dintre ei decît cîţiva prozatori) o căutare vizibilă de depăşire a limitelor vechiului realism, tocmai în vederea exprimării unui mesaglu revoluţionar.

Aspectul acesta merită o atenţie specială, pentru că apropie într-un mod deosebit literatura amintită de epoca noastră şi de experienţele ei pe tărîm artistic, constituind o acţiune de pionierat şi trecerea de la realismul critic la realismul socialist.

Nimic n-ar părea la o primă vedere mai departe de lumea nouă a revoluţiei, ca omenirea pestriţă, izolată, înlănţuită de tradiţiile milenare din cărţile lui Ion Călugăru. Dar în mahalaua calicilor din mizerul tîrguşor moldovenesc, în uliţele întortocheate şi în magherniţele insalubre a intrat într-o zi „lumina primăverii" Armatele roşii au trecut în timpul primului război mondial pe aici, semănînd în suflete un dor de viaţă liberă, întreagă, un dor de spaţii nemărginite. Ciclul autobiografic Copilăria unui netrebnic, Trustul şi Lumina Primăverii, e scris sub semnul acestei amintiri de neuitat. El e un Bildungsroman al dislocării unui univers închis, fără orizont, strivitor şi larvar, sub efectul ideilor Marii Revoluţii din Octombrie. Călugăru dă o imagine de o rară autenticitate a drumului sinuos şi complicat pe care un intelectual ieşit dintr-un astfel de mediu, purtînd în suflet toate acrelile, spaimele, nehotărîrile, aspiraţiile şi revoltele lui vine către socialism. Buiumaş al Ţiprei trece printr-o şcoală aspră, trăieşte mizeria cu ifose din casa părintească, suferă tratamentul umilitor al discriminărilor rasiale în şcoală, plăteşte un tribut greu mirajului înşelător al boemei în cercurile literare, pe care le frecventează. Cunoaşte tot felul de oameni, buni şi răi, cuminţi şi nebuni, îndrăzneţi şi laşi. Învaţă să cunoască mai ales clasa muncitoare şi lupta ei, încă de pe cînd, tînăr „gimnazist", se împrietenise cu cei trei Ghiţă din viaţa sa şi participase la primul „1 mai".

Călugăru urmăreşte cu o mare fineţă evoluţia morală a lui Buiumaş, semnificaţiile ei de ordin tipologic, reconstituind o întreagă lume, care se zbate în necazuri şi nevoi, trudeşte amărît, încearcă scurtele ei clipe de bucurie, hrăneşte speranţe deşarte, cade, se ridică, pentru a cădea iar şi a se ridica din nou cu o încăpăţînată sete de viaţă.

E interesant cum Călugăru, admirator al lui Gorki a căutat permanent în umanitatea aceasta strivită de mizerie şi prejudecăţi, adeseori la marginea declasării, grăuntele de demnitate, profilul omenesc neschimonosit complect de tiparele barbare ale lumii burgheze. Oameni ca golanul Moişă Lungul, ca Şoii Foarfeci, vînzătorul de prăvălie, ca Zelman cerşetorul de la uşa sinagogii din nuvela Luceafărul Morţii, îndărătul zdrenţelor, al trupurilor murdare şi al feţelor de panopticum, ascund un suflet cu scînteieri citeodată tulburătoare. Ei se înrudesc într-un fel cu vagabonzii lui Gorki prin acest spirit rebel, inadaptabil, întors adesea în izbucniri violente de ură la adresa aşazisei lumi cumsecade.

Dar mai mult, Călugăru a fost tentat şi de ideia de a crea eroi pozitivi. În cărţile lui circulă o serie de oameni care constituie pentru Buiumaş modele de existenţă sau exercită asupra sa o atracţie particulară. Semnificativ e că mai toţi sînt luptători revoluţionari de la Mochi Ciucalău, băiatul îndrăzneţ, nesupus, fugit de acasă şi ajuns unul dintre fruntaşii muncitorimii gălăţene, sau la Marici, comunistul din nuvela De la cinci pînă la cinci, pînă la Ştefan Tabacov, studentul comunist bulgar, refugiat la noi după mişcarea septembristă, poreclit din cauza comportării sale ciudate, Ietien Poe sau cei trei Ghiţă, prietenii muncitori din copilărie. E adevărat că aceste figuri n-au destul relief şi nu constituie realizări literare memorabile. Dar Călugăru le acordă un rol însemnat în acţiune şi mai ales în formaţia intelectualului, al cărui drum către socialism îl urmăreşte. Întîlnirea cu Merici în zilele luptelor eroice ale muncitorimii ceferiste, cînd peste întreg Bucureştiul vuia sirena Griviţei, constituie momentul de răscruce din viaţa eroului nuvelei De la cinci pînă la cinci şi chiar miezul ei.

Liniile acestea ale literaturii sale, Călugăru le-a continuat după 23 August, în bucăţile de proză inspirate din bătălia pentru doborîrea fascismului şi instaurarea regimului de democraţie populară. Liniile acestea se regăsesc în romanul Oţel şi Pîine, unde cu un puternic spirit de partid, scriitorul a atacat cel dintîi tema majoră a industrializării socialiste. Călugăru n-a apucat să-şi desăvîrşească opera. Volumul doi al romanului său, la care muncise cu o mare pasiune, adunînd fişe, documentîndu-se, petrecîndu-şi luni întregi printre muncitorii de la Hunedoara, a rămas neterminat, moartea oprindu-i mîna pe masa de lucru.

Alţi scriitori ai eşalonului glorios, din care a făcut parte Ion Călugăru, completează azi ceea ce a început el. Prezenţa lui de pionier pe drumul literaturii noastre realist-socialiste va rămîne însă mereu vie printre ei.

Ov. S. Crohmălniceanu

Sîmbătă 26 august 1944

...Vin de la gazetă. Am scris. N-am dormit acasă. Pentru prima dată, mă surprind făcînd gesturi de om care a ieşit din ilegalitate. Parcă nu-mi vine a crede că sîntem ieşiţi la suprafaţă... Ce zi radioasă! Ce, copilărie... ce, adolescenţă! Cînd vezi smulse cătuşele Teroarei! După amiază, cînd eram la gazetă, tineri care s-au bătut cu legionari... Fierbinţeală. Apoi, cîrduri, cîrduri de patrioţi. Alarmă. S-a bombardat puternic centrul. Am stat pînă la 7½. Mă întind pe divan. Alarmă! Pe loc am şi adormit...

Duminică 27 august

În zorii zilei alarmă. Senin. Răcoare. A fost vreo vară mai frumoasă ca asta? Ion, bietul, îngrijitorul porumbeilor şi al cănăruţului a fost omorît de bombe, în faţă, la Cantacuzino... Se aud avioane. Două, nemţeşti, jos de tot. Le văd din balcon.

La gazetă. Tineretul setos de acţiune. Tîrcolesc o serie de foşti gazetari... Au apărut „Viitorul" şi „Dreptatea". Ies partidele „istorice" la suprafaţă. Îndîrjire împotriva noastră. Am scris... Am întîlnit-o pe văduva lui Ion. După fiecare alarmă se duce la porumbei. Odată mă voi gîndi la figura acestui flăcău din Bistriţa. Împuşcături în noapte. Alarmă...

Luni 28 august

Fost la gazetă. Tineret entuziast. Vinde gazeta. Tineretul universitar şi el conştient că face un lucru de importanţă. La iuteală citesc presa. Şeicaru, scrisoare „de despărţire". Escrocul, şantagistul, trădătorul. Face pe Caton. Seară minunată... F. S. mă conduce acasă, vorbindu-mi despre ea. S-o vedem la acţiune... Circulaţie restabilită.

orele 10 fără 10 seara

Ce zi! Au intrat armatele sovietice în Bucureşti!... În fugă luat o trăsură din str. Latină. S-a mai urcat o fată. Apoi, alţi doi. Pe Moşilor. De la Colentina, zoresc primele tancuri... Băieţi arşi de soare, simpli, trecuţi prin cîte?... Deci iată-i... Obrazuri de copile, bronzate, prăfuite, zîmbesc, rîd... Aştia sînt... Iute spre prefectură: manifestaţie... „Jos Teroarea"... în maşină la tipografie. Scris reportaj Colentina... La „Apărare". Baloturi. Dorm unii pe jos. Unul desculţ. Deţinuţii politici întorşi din lagăre, închisori. La comandament. Pe drum, un sergent cu termen redus se duce să se ofere voluntar pentru Ardeal. Mă întîlnesc cu Tovarăşi... Cu maşina la Colentina. Manifestaţie entuziastă. O zăresc şi pe T. Zice că a venit cu un grup de muncitori, pe jos... Pe drum li se alăturau mereu alţii... De la 12 la 4½. Căldură, soarele dogoreşte, văzduhul vuieşte de urale. Flori, mîini întinse, îmbrăţişări. Lacrimi de bucurie... Pe autocamion. Întrunire. Început de revoluţie. Venit acasă (Remarc că ţin încă în mînă o garoafă roşie pe care mi-a întins-o o fetişcană de pe tanc, însoţită de o jerbă de surîsuri... era toată numai gropiţe...). Acasă scris un reportaj de 20 de pagini. Plecat la gazetă. Nici eu nu ştiu ce e cu mine. Atît de agitat... Printre manifestanţi. Cu dr. B. în drum spre gazetă, discutăm despre Spania, despre presa apărută în lagăr. Băut un lapte bătut... Nu s-a ţinut conferinţa. De pe la 8 trece armata. Întîi tancuri, tancuri.. apoi infanteria purtată. M-am suit într-o casă cu balcon şi m-am întins pe burtă, s-o pot vedea. La gazetă

Vineri 1 septembrie

Cinci ani de cînd ţin acest jurnal şi nici azi nu notez clar, precis, tot ce se întîmplă... Obişnuinţa ilegalităţii, a clandestinismului... (De altfel şi tonul în şedinţe e şoptit, conspirativ...). Trec căruţele ruseşti. Cai voinici. Flăcăi robuşti. Unul, pe trotuar mi se adresează: „mda!... Dar nu-s eleganţi!" (Vezi, asta-i). Obişnuiţi cu parăzile, nu cu armată de ţărani şi muncitori. A înţelege realitatea, a lepăda coaja intelectualismului idealizant. Pe la 10 aseară, mi-a telefonat M. B. Poeta îmi cere o întrevedere. Mă duc să văd vitrinele librăriilor. Acolo, o coadă de topor se fereşte de mine. La gazetă. Colectiv pentru cultură.

Redacţia agitată. S. şi M. par băieţi buni. P. colţos. Plină zi. Trepidantă. La 9 seara nu mai e circulaţie. Dar simţi cum viaţa clocoteşte. Acasă pe jos. M-a condus C. cu soţia. Noapte suberbă... Şi sîntem liberi...

Duminică 3 septembrie

Cinci ani de cînd războiul luase întorsătura serioasă. În clipa asta, prin fereastră văd luna ce spînzură spre miază noapte. Şi trec şuvoaie, nesfîrşite de căruţe... Vorbesc în stradă cu un voluntar sovietic, 19 ani. Erou anonim. După amiază fost sus la partid. Camioane în goană, soldaţii cîntînd cît îi ţine gura. Ah, splendoarea acestor voci bărbăteşti, brăzdînd liniştea oraşului adormit... (Fiecare soldat are cîte o muzicuţă în buzunar...). Şi svonurile antisovietice circulă cu frenezie. (A propos, ce vor deveni toţi svoniştii cînd lucrurile vor intra în normal? Timp dramatice, de verificare a oamenilor, a caracterelor. Sentimente? Da, sigur. (Dar vezi, că se iau pe degete ca polenul de pe flori...). Prieteniile? Da, sigur. Dar mai presus de orice, ideile, obligaţiile faţă de colectivitate. Umanismul nostru nu are nimic de-a face cu aşa zisul umanism burghez. Încep să simt cum vine a avea simţ politic. O văd pe I. Are faţa, picioarele zdrobite de călăi. Cu V. discuţie despre presa locală. În goană spre S.T.B. Masele de muncitori impresionante. Probleme serioase. Notez totul. Ah, să am timp să visez la toate astea! Şi forţa fizică să pot fi prezent pretutindeni. Noaptea răscolesc prin colecţii de ziare. Surîd, pentru că iată ce găsesc scris de mine în presă în mai 1939. (Din jurnalul unui scriitor). Transcriu: ...„Mesajul visului n-a fost adus de literaţi, ci de creatorii tuturor bunurilor vieţii: masele populare. Niciodată masele cînd s-au pornit să schimbe faţa istoriei n-au interzis visul individizilor. Dimpotrivă, au impus individizilor să viseze cît mai mult. Numai nu în plină zi şi în stare de veghe, ci în laboratorii, în uzinele de produs gînduri şi cu condiţia ca din visul specialiştilor să se împărtăşească şi ele. Istoria e şi a visătorilor. Cît priveşte oamenii de acţiune, ei nu sînt decît agenţi executivi. De aceea, strădania şi misiunea lor e citeodată efemeră... Lenin este acela care a pus mîna pe comutatorul vieţii contemporane...". Dar, conchid, trebuie să fiu la 8 la gară.

Luni 4 septembrie

Ce zile însorite, înmiresmate... Se aşează straturile. Nu mai sînt agitat cum eram primele zile şi totuşi... E 7½ seara. Acum am aterizat acasă. Dormit în subsolul tipografiei. Băieţii rîdeau de mine cum dorm covrig (pe masă se doarme grozav). La „Romînia Liberă" conferinţă redacţională. Am luat cuvîntul. Condusă de V. Ochii lui albaştri, molcomi. Dar se simte în el forţă. (E blajină privirea? E miopia?) Scris articolul „Problemele Culturale". Simt că la gazetă se pierde încă timp. Nu-i organizată munca în colectiv. Nu ştim încă a munci. Scriu pe genunchi. Calitativ nu dau randament. De analizat. Soare, lumină... Cam ameţit. Să-mi fie foame? Poate.

Marţi 5 septembrie

A apărut „Luptătorul". Primul meu articol. Semnat Ispir. Fost în Aleea Alexandru. Gărzile patriotice. Început articolul. Discuţie despre disciplină. Zile trepidante, a nu pierde respiraţia. Noaptea — mitraliere. Citit gazetele. Ţigăncuşa cu gura vînătă mi-a dat hîrtie de scris. Simpatie reciprocă. E mîndră de brasarda ei tricoloră... V. mă trimite la întrunire. Tramvaiul tixit. Ruşii au adus voie bună, poftă de viaţă. Cu tramvaiul 26 la S.T.B. Oamenii în aşteptare. Atmosfera febrilă. Foştii legionari (ca şobolanii ieşiţi la lumină) se simt încolţiţi de masa muncitorească. Experienţă deosebit de interesantă. Figura mecanicului Bălan. Oratorii mă captivează: nu ştiu încă să vorbească. Oare, ştiu eu scrie pentru muncitori? (P. D. spunea: trebuie să scrii dinăuntru, nu dinafară... Avea dreptate)... Discutat cu dr. S. despre transformările ce se petrec văzînd cu ochii. Scriu reportajul. Nu sînt mulţumit de el. Obosit. La 3 la redacţie. Scriu alt reportaj. La „Romînia Liberă". Ne vorbeşte tov. P. (teasa).

Joi 7 septembrie

A se înţelege deosebirea între a instala un megafon şi a pune un gînditor, un artist, să vorbească despre o experienţă, ce trebuie să devină un bun comun al poporului... Fost la Conservator. Se repeta o poezie destul de proastă. Vorbit cu B. F. despre un teatru al poporului. Nu prea e clar totul în mintea ei. Dar e om cinstit. La conferinţa redacţională. Agit. prop. central îmi cere să dau poeme! (Ah, visul meu, să scriu poeme...) Atîtea figuri se perindă înaintea ochilor. Ce voi reţine din acest iureş? Caleidoscop. Cu timpul, sedimentîndu-se, esenţialul se va desprinde de la sine. Fost cu T. în str. Parfumului (ciondănit pe drum). Apoi în Slătineanu.

Vineri 8 septembrie

Iată anul de cînd s-a dat în vileag armistiţiul cu Italia. Trezit în zori. Din stradă, un glas ca din butie: „Romînia Liberă" — „Dreptatea". Surîd. Remarc că în ultimele zile mă trezesc surîzînd... T. pune halatul şi fuge în stradă să cumpere gazetele. Mă fură visul... Dar hai, nu a venit încă timpul reveriilor... Dar am uitat să notez: Teribil de emoţionată puternica fascie de lumină a reflectoarelor pe care le aruncă farurile ruseşti. Peste pereţi, pe cer, în noaptea grea, o lumină de acetilen care spintecă bezna. Speranţa mea, speranţa noastră, iat-o...

În zori vine la mine G. să se sfătuiască. A intrat cu cîteva luni în urmă în tineretul patriotic. Se aştepta să pună mîna pe armă. Acum vrea să se retragă. Să se apuce de politehnică: mai util, zice el, decît agitator în fabrică. Am analizat cu dînsul, cu răbdare. Cu toate că mă înfurie egoismul acestui mic burghez, bătrîn la 18 ani. La gazetă, scriu cîteva note mai vioaie. Mi-i dor să scriu cu adevărat. Fost în V. A. Ureche. Casa, părăsită (nemţii au intrat în gură de şarpe) printre ruine. Isvor — ruine. Ceres, ruine. Nu mă impresionează. Vom reface totul. (Mă impresionează iarba crescînd printre pietrele caldarîmului...) Venit frînt de oboseală. T. de asemeni. Iar m-a dus la cinema, să mă destind. Am văzut „Sînge pentru sînge". Sala electrizată. Episod din marea epopee a partizanilor. Mi-a făcut bine. Ori de cîte ori nemţii sînt bătuţi de partizani, sala urlă, aplaudă. Noi cu ei. Am plecat remontat şi m-am dus la încasat cotizaţiile pentru partid. La gazetă, observ că n-am brasarda. Norocul meu, Gh. a găsit-o pe scară. Se descususe.

Vineri 15 sept.

N-am avut timp să mai notez. Fost pe teren. Scris. Văzut mulţi tovarăşi. Probleme mereu noi. Lozincile noastre ţîşnesc din viaţă şi se transformă în viaţă... În Slătineanu. Odăi goale. Nişte fotolii Luis XVI... (Aici a fost Inst. Britanic, apoi sediu nemţesc...) Cunoscut-o pe E. Femeie trecută de 40 de ani. Vitalitate puternică. Ochi splendizi, ca de tigresă. Puternici. Cetit procesul-verbal. Discuţie. Dus în Aleea Alexandru. Pentru hîrtia de care are nevoie gazeta. Băieţii la gazetă m-au primit cu bucurie. Venit P. ca să dea declaraţia despre armistiţiu. Plec cu G. Ne întîlnim cu D. care (pentru ce?) îţi strînge mîna cu amîndouă mîinile... Fost la M. Îşi dă seama că artiştii trebuie să înceapă a munci în meseria lor. Eu de asemenea. Trebuie să ai o forţă de cvart să nu te macine ritmul acesta cînd eşti artist şi sensibil şi emotiv şi cînd ai vrea să scrii, să scrii poeme... Dar să fim serioşi. Care e rostul meu în această epocală perioadă? Pe ce să mă axez? Gazetărie, literatură, poezie, teren? Oh, viaţă, greu te mai pot cuprinde în braţe... (pentru că nu vreau să-mi scape nimic)... Văd în acest moment un convoi de prizonieri nemţi, zdrenţăroşi, dezgustători. Populaţia, mută. Îi judecă cu priviri aspre reci

Sîmbătă 16 sept

Mă uit în acest jurnal. Totul gîfîit, precipitat. Nu mai e timpul analizelor. T. te-a scos din cazemate şi luat pe sus la lucru. Cît am aşteptat aceste zile. Şi acum mă îneacă vorbele, entuziasmul, furia, scîrba, atîtea sentimente ce se împletesc. Peste trei săptămîni de cînd am ieşit din subterane... Întîlnirea cu tovarăşii. Partidul. Cuvîntul „comunist" pronunţat tare. Tipărit şi publicat la lumina zilei. Un necontenit acces de exaltare voioasă. În fugă, observ oamenii. Cu coada ochiului. De deformarea mea profesională n-am scăpat. Dar cînd să notez tot ce observ? Dar literatură visez. Cînd voi scrie cu adevărat? N-ar fi bine să scot o plachetă cu zilele armistiţiului? (noaptea aceia pe străzi...) Trebuie neapărat să fac o anchetă printre publicul cetitor. De vorbit cu muncitorii, ce i-ar interesa pe ei să citească... Indignare. Elementele profasciste nu renunţă de bunăvoie la ceea ce au jefuit. De ce mă enervez? Doar nu mă pregătisem ani de-a rîndul pentru aceste momente? Totuşi adaptarea nu e uşoară. A nu judeca cu nervii şi cu sensibilitatea. A avea capul limpede. Articolul, cam din bucăţi făcut. Care e metoda mea de lucru? Mă izbeşte un fapt. Să spunem că în Germania a apărut un manifest: restaurarea onoarei. Acest fapt trebuie să rămînă central. De adunat în jurul lui toate elementele care exprimă situaţia din Germania (pregătirile lui Himler, o armă de guerilla, cele 12 milioane de străini dezertori, etc.). Cum am lucrat eu?... De ce nu sînt mulţumit de ceea ce dau? Zilele de entuziasm, de ieşire din teroarea dictaturii m-au ameţit. M-am simţit zvîrlit în sus (adică invers cu starea depresiunii) şi ceea ce trebuie să dau scrisului meu, epuizez în viaţa cotidiană... Curentul electric îl captez totul în mine — în loc să-i fac drum spre mulţime... Experienţa de ieri de la „Luptătorul" este concludentă. Am luat plîngerea muncitorilor C.F.R. ca să fac reportajul. Notări pe manuscris. Mi-am dat seama că leneşul mai mult aleargă şi că scumpul... M-am suit în tramvai şi am întins-o la Ateliere. Am stat de vorbă cu ei. I-am privit, i-am simţit. În concluzie: a) a clarifica ceea pot face mai bine, mai potrivit felului meu de a fi. b) a lua contact zilnic cu oamenii; a nu te băga în paperaserie. c) a nu lua atitudine înainte de fi bine chibzuit. d) a nu lăsa să plutească echivocul în ceea ce priveşte politica partidului şi în atitudinea ta faţă de problemele partidului. e) continuă stăpînire de sine. Umoare egală. Impusă. Să înţelegi, fără a participa cu sensibilitatea cînd eşti mai mult decît sensibil...

În măsura în care această autocritică nu va rămîne o gîză înfiptă într-un insectar.

Luni 18 sept.

Lipsuri grele. Masele trebuiesc lămurite asupra greutăţilor. Noi nu ascundem. Nu facem promisiuni. Fiecare pas trebuieşte cucerit. Dar transformările se precipită. Simţi energia acestui popor tînăr. Magnetismul partidului tînăr... Îngrijorare. Speranţe. „Curentul", tipografia lui a trecut la comandamentul rus. Va apare „Glasul nostru". Conferinţă de presă. Scris articol pentru Tribuna. Obosit. Iar n-am astîmpăr. Peste tot. Parcurg kilometri. Fasciştii, legionarii, îşi arată urechile. Şi vor apare (sub alte forme) şi peste zece ani, adică, atîta timp cît capitalismul va mai trăi... A nu ne conduce după sentimentalism „umanitarism" etc. A fi de veghe. Dar mă cam tocesc în şedinţe, conferinţe... mi-e ciudă de timpul pierdut. Discuţie interesantă cu I. Z. Fost la S.S.R. Stafiile prezente. Dezgustători. Venit acasă. Nu prea e mîncare. Cam flămînd. Chemat la „Scînteia". Zboară zilele. Oare mă pot eu ţine de evenimente? Întîlnit pe L. Simt ura pronaziştilor mustind în jur. Agenţii de siguranţă vor căuta ei să se strecoare. Iar îi vine fiecăruia rîndul. Ura lor degeaba şi-o camuflează. Se simte de la o poştă. (Şi ăştia nu te iartă nici după moarte). La „Scînteia" discutat ce trebuie scris. Ni se serveşte o ciorbă strașnică la halbă. Expunerea vie, discuţia de asemeni. Viaţa merge înainte cu paşi uriaşi. La Tribuna. Corectură. Mi-a intrat apă în pantofi. Ce-i şi cu ploaia asta? T. munceşte în moloz. O duce la greu, mă bucur. La „Socec" întîlnit cu C. P. Ce tip de clasic scriitor burghez, speriat de propria lui grăsime. ...La întrunirea artiştilor plastici. Seara, discuţie cu Vania, potcovarul din Odesa căruia jandarmii i-au scos dantura. La 8½ conferinţă redacţională la „Scînteia". Scriu despre Gh. Brătianu. Pt. „Luptătorul" 2 scurte articole. Despre Ilya Ehrenburg. Despre declaraţia unui plutonier care a asistat la execuţiile Curţii Marţiale Tiraspol sub nazişti. Cînd voi găsi răgazul să gîndesc, să adîncesc? Eu nu sînt un abil. Ceea ce scriu din propriul meu impuls iese bine. Nici ca gîsca prin apă nu pot trece prin viaţă... În tipografie întîlnit cu un tovarăş cu care am curăţat rahatul din haznalele antonesciene. Ne-am adus aminte cu bucurie de optimismul acelor zile... înmiresmate...

Duminică 8 oct.

La 8 dim. pornit cu T. la A.N.E.F. Mare meeting. Întîlnesc, zăresc pe toţi tovii. Salutări, strîngeri de mînă. Zeci de mii de oameni. Slabi social-democraţii. Titel ridicul. Crescîndă experienţa noastră. (Şi ce forţă de mobilizare!) Ce înseamnă a avea înţelegerea situaţiei politice! Înveţi mereu. Cerul vast, drapele (de unde avem atîtea?) de un roşu grav. (De ce grav?) După amiaza toată scriu. Da, şmecherii. Nu vor capitula uşor. Dar vor fi pedepsiţi. Toţi acei ce-şi aplică propria lor linie, crezînd că excesul de zel poate fi confundat cu devotamentul, vor cădea unul după altul (se desprind de pe cracă...) chiar dacă unii au calitatea de a cădea în picioare, chiar la munca „de jos"... Chiar în acest răstimp de două luni, falsificatorii s-au şi împins în faţă. Vorbesc de falsificatorii de valori. Nici o grije. Revoluţia îi va prinde în măturoi...

Nu se poate ţine serios jurnalul în aceste zile. Articolul despre Ehrenburg a plăcut. Scris două articole despre cele două demonstraţii. Apoi, Ma... şi voluntarii. Stăpînim strada. La manifestaţia din Piaţa Naţiunii îl întîlnesc pe R. M. Ce splendizi ochi albaştri, limpezi. Şi ce calm e el! E un om curat.

Vineri 13 oct.

Manifestaţie. S-a tras în piaţa palatului. S-a manifestat pentru Rominia liberă. Venit în grabă acasă să-mi fac bocceluţa. Trebuie să plec la Cluj. Nu mai notez altceva. Doar un singur lucru: trebuiesc învăţate pe de rostul cuvintele lui Gorki. „Cel mai bun prieten şi sfătuitor al omului care trăieşte în mijlocul preocupărilor înalte şi este călăuzit de aspiraţii mari, este insuccesul"...

RELIEF

Congresul Scriitorilor Sovietici

Un eveniment de uriaşă importanţă

Congresul Constructorilor Comunismului, aşa cum a fost denumit chiar în timpul dezbaterilor cel de al XXI-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, a deschis pentru toate domeniile de activitate, perspective grandioase. Oamenii de pe toate meridianele globului au privit în zilele Congresului, spre Moscova, cu încrederea că de acolo se vor ivi nepreţuite învăţăminte, ce vor da zborului către viitor al omenirii un avînt încă necunoscut şi pentru mulţi poate nebănuit. Ce a însemnat Congresul Constructorilor Comunismului, bilanţ victorios al realizărilor popoarelor sovietice pe tărîmul economiei, al dezvoltării bunei stări materiale a oamenilor muncii şi a cuceririlor neasemuite pe planul culturii s-a văzut cu prisosinţă.

Ecourile lui internaţionale au confirmat prestigiul mondial al statului sovietic şi trăinicia indestructibilă a orînduirii socialiste. S-au dezbătut aici, pe larg, sarcinile deosebit de importante, de mare răspundere în lupta pentru construirea desfăşurată a comunismului, pe care le au toţi cei ce lucrează în domeniul ideologiei. S-a arătat în rezoluţia Congresului că se cere: „Intărirea muncii ideologice educative a partidului, ridicarea conştiinţei comuniste a oamenilor muncii şi, în primul rînd a tinerei generaţii, educarea lor în spiritul atitudinii comuniste faţă de muncă, al patriotismului sovietic şi al internaţionalismului; lichidarea rămăşiţelor capitalismului în conştiinţa oamenilor, combaterea ideologiei burgheze".

Neîndoios, un rol măreţ revine frontului scriitoricesc, a acelor mînuitori ai condeiului, aparţinînd tuturor generaţiilor, care prin operele lor s-au angajat să oglindească în toată plenitudinea epoca noastră glorioasă de construire a unei vieţi noi. Avîntul grandios al economiei sovietice, dezvoltarea epocală a mijloacelor de producţie, progresele ştiinţei care au transformat visurile cele mai îndrăzneţe în realitate, au creat condiţiile unei înfloriri nemaicunoscute a artei şi literaturii realismului socialist. Neîncetat, literatura sovietică s-a îmbogăţit cu opere de valoare universală, relevînd nemărginitele posibilităţi pe care metoda de creaţie realist-socialistă le oferă scriitorilor. Covîrşitoarea importanţă mondială a literaturii sovietice este astăzi un fapt binecunoscut. Cuceririle ei în toate genurile fac astăzi obiectul admiraţiei şi interesului oamenilor cinstiţi de pretutindeni. Calomniatorii şi denigratorii, revizioniştii de toate nuanţele, care încearcă sub felurite pretexte să minimalizeze succesele literaturii sovietice, sînt zdrobiţi sub realitatea faptelor. Neîncetat, oricît s-ar strădui duşmanii artei socialiste să nege acest fapt, literatura sovietică se îmbogăţeşte cu opere remarcabile prin suflul uman, prin mesajul lor înaintat, prin capacitatea de a însufleţi masele şi a le deschide perspectivele viitorului. Decernarea premiilor Lenin în literatură şi artă a arătat încă odată preţuirea de care creatorii bunurilor spirituale se bucură din partea poporului şi a statului socialist. O răsplată, dar şi un îndemn spre noi succese. De fapt, cel de al III-lea Congres al scriitorilor sovietici, care se va deschide în ziua de 18 mai la Moscova, prin dezbaterea problemelor fundamentale ale literaturii realist-socialiste va fi nu numai o trecere în revistă a realizărilor de pînă acum obţinute sub îndrumarea înţeleaptă a partidului, ci şi un prilej de discutarea creatoare a principiilor teoretice şi practice ale esteticii marxist-leniniste. Importanţa mondială a acestui congres spre care se îndreaptă atenţia tuturor scriitorilor ce vor să facă din arta lor o parte integrantă a cauzei celor ce muncesc, va sta, aşa cum arată şi Muhtar Auezov, laureat al Premiului Lenin, în faptul că el va sintetiza „TEORETIC fenomenul literar dintre cele două congrese. Experienţa noastră de creaţie trebuie să ducă la o generalizare filozofică a drumului parcurs".

Congresul scriitorilor sovietici va aduce, desigur, în discuţie aceste probleme teoretice ale esteticii marxiste şi va extrage pe baza învăţăturilor filozofiei comuniste, concluziile cele mai potrivite pentru munca de viitor a scriitorilor angajaţi în marea bătălie de construirea unei noi lumi. De aceea scriitorii cinstiţi de pretutindeni acordă acestui Congres o importanţă excepţională: el va trasa pe baza indicaţiilor partidului care anume sînt sarcinile ce stau în faţa creatorilor în această epocă de mare avînt revoluţionar, de zidire a comunismului. Scriitorii noştri, angajaţi, sub conducerea partidului, pe drumul glorios al luptei pentru triumful socialismului, aşteaptă cu deosebit interes lucrările acestui congres ce va prilejui un nesecat izvor de învăţăminte pentru activitatea lor viitoare.

Însuşirea şi aplicarea concluziilor pe marginea dezbaterilor ce vor avea loc, va fi una din datoriile de onoare ale scriitorilor noştri, dornici să contribuie, cu tot talentul lor, la opera măreaţă în care poporul nostru este angrenat în construirea socialismului.

Scriitorii noştri, care au învăţat necontenit şi pînă acum din bogatul tezaur al literaturii sovietice, salută cu însufleţire şi entuziasm Congresul scriitorilor sovietici.

Invitaţie la incandescenţă

îşi intitulează Paul Georgescu marginaliile la **Tragedia Optimistă** de Vsevolod Vişnevski, publicate în **Gazeta literară** nr. 8/1959. Pornind de la analiza concretă a cunoscutei capodopere a dramaturgiei realist socialiste, autorul formulează o seamă de observaţii şi concluzii privind revoluţionarismul artei noi, caracterul novator al metodei noastre de creaţie. Paul Georgescu remarcă în primul rînd **romantismul revoluţionar** care străbate acţiunea piesei. Pentru a defini această noţiune de bază a realismului socialist, criticul procedează la o enumerare succintă a principalelor deosebiri dintre romantismul propriu-zis aprogresist (nu-i putem avea în vedere nicicum pe romanticii retrogrizi, mistici) şi romantismul revoluţionar — categorie nouă apărută pe arenele literaturii odată cu concepţia despre lume şi viaţă a proletariatului — marxism-leninismul. In **Invitaţie la incandescenţă**, se arată pe bună dreptate, că **„In romantismul revoluţionar (şi în general în realismul socialist) viitorul nu e o fugă de prezent, ci depăşirea lui în sensul propriu, locul în care posibilul devine real, deci un prezent mai îndepărtat. Scriitorul luminează din realitate aspectele care conţin în ele viitorul şi care sînt mai reale decît realul. El vede deci, realitatea ca o devenire neîncetată în care viitorul e o etapă, aşa cum şi prezentul e o etapă necesară. Prezentul nu mai e un bloc omogen care trebuie acceptat sau respins ca atare, ci o dualitate nuanţată, compusă din trecut şi viitor. Idealul nu mai e ceva opus realului şi situat undeva în afara istoriei (la începutul sau la sfîrşitul istoriei), ci el se află în prezent ca posibilitate, afirmat şi negat, chemat şi respins".** Analiza continuă, dezvăluind noi sensuri ale piesei lui Vişnevski. Se stăruie îndeosebi asupra caracterului cu totul aparte al piesei, ca realizare de factură nouă în dramaturgia realist-socialistă, asupra faptului că în concepţia materialist istorică **„Istoria nu e o îngrămădire de fapte, nici un relativ permanent, nici o evoluţie lineară, mecanică, ci necesitatea nu e o forţă misterioasă care s-ar impune din afară ca o forţă tragică. Vechea tragedie se anulează. Prin necesitatea înţeleasă, viitorul este eternitatea regăsită în real".**

Invitaţie la incandescenţă este un articol care prin problematica sa şi prin comentariile inteligente şi de profunzime pe marginea uneia din capodoperele dramaturgiei realist socialiste, formulează unele concluzii teoretice deosebit de interesante, pe care autorul ar trebui să le dezvolte în studii şi articole viitoare.

Program util

Secretariatul Teatrului de Stat din Oradea ne-a trimis caietul-program al celei de-a 6-a premiere din acest an: Unchiul Vanea **de Cehov. Ne-a impresionat de la bun început ţinuta grafică, aleasă şi sobră, pentru care muncitorii tipografi (nu se menţionează întreprinderea poligrafică la care e tipărit programul), merită cuvinte de sinceră laudă. Ne-a impresionat însă, şi mai mult faptul că secretariatul literar a pornit de la principiul că un caiet-program nu trebuie să fie un simplu pretext de etalare a fotografiei actorilor, ci un instrument ştiinţific de informare şi introducere a spectatorului în universul operei respective. Spectatorul va afla, pe lîngă un scurt istoric al elaborării şi reprezentării piesei, urmat de cîteva sumare date biografice, extrase din părerile lui Stanislavski despre teatrul cehovian, o fişă biografică a principalelor personaje cu succinte autocaracterizări, apoi „cuvinte" despre autor spuse de Gorki, Ermilov, Stanislavski, scurte citate caracteristice din opera lui Cehov şi o cronologie a vieţii şi operei scriitorului.**

O asemenea iniţiativă merită să fie semnalată şi, cred, că şi celelalte teatre din ţară trebuie să se îngrijească de apariţia unor caiete-program de ţinută educativă.

V. R.

1.000.000 de spectatori

Zilele trecute am primit din partea Teatrului de Stat din Petroşani o ştire ce ni se pare deosebit de semnificativă.

Spunea ştirea respectivă: **In aprilie 1959, la spectacolul prezentat în faţa minerilor din Brad, Teatrul de Stat din Petroşani a înregistrat 1.000.000 de spectatori în cel de-al 3312-lea spectacol** al său.

1.000.000 de spectatori într-o regiune în care altădată nu putea fi nici cel puţin vorba de un teatru stabil. 1.000.000 de spectatori dintre care cei mai mulţi nici nu văzuseră pînă acum un ansamblu de artă profesionist. Pentru că un fapt este demn de reţinut şi dat ca exemplu: Teatrul din Petroşani şi-a luat angajamentul, în septembrie 1956, să meargă în **„25 de sate din regiunea Hunedoara, în care nici un teatru profesionist nu prezentase vreun spectacol".** Pînă acum au fost vizitate 27 de asemenea comune, spectacolele fiind primite peste tot cu entuziasm.

La începutul lunii aprilie, Teatrul şi-a luat angajamentul de a merge prin toate cele 8 raioane ale regiunii Hunedoara pînă la mijlocul lunii mai. La sfîrşitul acestui turneu, teatrul va înregistra un număr de 102 comune, în care a prezentat spectacole cu piese romîneşti şi sovietice.

Dorim ca valorosul colectiv din Petroşani să ducă mai departe acţiunea patriotică şi semnalăm această muncă plină de abnegaţie.

TEATROFIL

Un fapt pe săptămînă

Doi scriitori, Eugen Frunză şi Ion Mihăileanu, susţin de la o vreme cu regularitate, primul în paginile Romîniei Libere, **celălalt în** Gazeta Literară, **o rubrică oarecum neobişnuită:** Un fapt pe săptămînă. **Condeiul încearcă să atragă atenţia asupra ştirii sau evenimentului extern care s-a dovedit a fi mai semnificativ în respectiva unitate de timp.** Un fapt pe săptămînă aduce de obicei cititorilor spre lectură un mic pamflet anti-războinic, un comentariu viu de politică internaţională, o tabletă, aş zice, dacă termenul nu ar fi impropriu pentru orice altă pană în afară de cea a lui Tudor Arghezi, care i-a şi dat naştere. Literatura se angajează astfel direct în marea operă de educare şi îndrumare cotidiană a conştiinţei publice spre ţelurile păcii, prieteniei între popoare şi socialismului. Intre pamfletul extern, gen ziaristic, şi între ceea ce susţinătorii rubricei de la cele două gazete oferă săptămînal, survin o seamă de similitudini. Nu importă dacă balanţa atîrnă mai mult spre gazetărie sau spre ceea ce numim beletristică. Efectul iniţiativei semnalate rămîne, oricum valoros şi pilduitor. Viaţa internaţională contemporană, cu această succesiune trepidantă de întîmplări, fapte şi situaţii, pe care o cunoaştem, impune în mod inevitabil o anumită selecţie, o anumită dezvăluire a adevăratelor sensuri, adeseori abconse, pierdute în noianul de ştiri mai mult sau mai puţin rău voitoare ale presei reacţionare din occident, în zvonurile şi atitudinea calomnioasă a duşmanilor noştri. Firească că e de datoria oricărui scriitor să lămurească concret, să diferenţieze adevărul de minciună din fiecare veste importantă, din fiecare eveniment diplomatic deosebit. O simplă ştire cu privire la pregătirea psihologică belicoasă, revanşardă a militariştilor din Germania occidentală sau declaraţiile iresponsabile ale unor conducători N.A.T.O. capătă prin comentariul sarcastic scris de pe ferme poziţii partinice a poetului Eugen Frunză sensul real, impus de dialectica istoriei, învăluindu-se în ridicol. Am citit într-un număr recent din** Gazeta literară, **ceva despre** Misiunea cardinalului Agagianian **— trimis papal în ţările orientului să întocmească** „frontul unic al religiei"**împotriva** „ateismului şi comunismului" **şi mi-au revenit în memorie o seamă încercări anterioare ale reacţiunii catolice de a stimula războiul, de a împinge oamenii spre vrăjmăşie, începînd cu acele cruciade devenite de pomină prin „eroismul" cavalerilor înrolaţi sub semnul crucii, şi terminînd cu acţiunile relativ mai recente ale lui Mussolini. Dintr-o ştire aparent amuzantă, ea ne-a apărut dintr-odată odioasă şi sortită condamnării popoarelor. In general, în presa noastră pamfletul anti-imperialist, armă atît de puternică a presei comuniste, constituie încă o prezenţă rară. Exemplul celor două publicaţii şi al celor doi scriitori cred că ar trebui urmat şi de alţii.**

GH. ACHIŢEI

O emisiune reuşită

Cam zgîrcită cu producţiile originale (şi facem această remarcă deoarece ne-am fi aşteptat ca scenariul Casa de piatră *difuzat luna trecută, aşa cum a dat curaj spectatorilor, să dea curaj şi colectivului de redactori, regizori, organizatori), televiziunea noastră şi-a ridicat prestigiul tocmai printr-o emisiune de dimineaţă, emisiunea pentru sate.*

Spunem aceasta, deoarece în ciuda prea multelor programe televizate fără o prea riguroasă selecţie, dînd impresia de rezolvare improvizată a alcătuirii programelor, emisiunea pentru sate a obţinut o frumoasă realizare ecranizînd fragmente din însemnările doctorului Ulieru.

Dacă mai ţinem seama şi de faptul că această ecranizare semnată de Al. Stark şi Corneliu Armaşu s-a bucurat de o desfăşurare dramatică bine ritmată, că pasajele au fost alese cu competenţă evidenţiind tocmai elementele de critică socială, iar regia a utilizat mijloace cît se poate de telescenice, putem afirma că atît telespectatorii de la sate, cărora le era adresată emisiunea, cît şi ceilalţi telespectatori, au avut motive să fie mulţumiţi.

Am dori ca şi pe viitor televiziunea să ne dea cît mai multe prilejuri de mulţumire, devenind un adevărat for de valorificare a tradiţiei noastre culturale şi a celor mai bune producţii artistice ale actualităţii.

TELESPECTATOR

Poezie ?

In ciuda îndelungatelor şi îndreptăţitelor mustrări aduse de critica noastră literară, revista Steaua *Nr. 2 (februarie 1959) publică din nou trei poezii semnate Petre Stoica. Spunem „din nou", referindu-ne la înclinaţia certă pe care revista o vădeşte pentru un anumit gen de poezie: facilă, apolitică şi fără substanţă şi, legat de aceleaşi atribute, la poezia pe care autorul amintit o cultivă cu perseverenţă de la debut şi pînă în clipa de faţă.*

Didactic, problema s-ar elucida în felul următor: apolitismul în poezie îmbracă două forme: poezia apolitică netă şi poezia apolitică mascată. Asupra primei nu stăruim. Cea de a doua avînd aceleaşi caracteristici se subtilizează în diferite procedee: titluri ca Muncă patriotică, Colectivizare *şi altele de felul acesta, sau de regulă o lipitură în final care se referă vag la „ceva din actualitate".*

Poezia lui Petre Stoica a îmbrăţişat succesiv ambele forme ale apolitismului, părînd să se stabilească la ultima.

In volumul său de debut, poetul spunea cu sinceritate: („poema" fiind scurtă ne permitem s-o citäm în întregime):

Iată, a trecut şi vara.
Cu capetele plecate
Holdele de floarea soarelui
Parcă sînt tepele lui Vlad Tepeş

Intr-o fază mai recentă acelaşi apolitism se vrea mascat (vezi Steaua *Nr. 2).*

In poezia Singur în cîmp *ca pretext pentru o suită de imagini neremarcabile, superficiale şi lipsite de sensibilitate, se aduce în primul şi ultimul vers vorba despre un cantonier care, deşi trăieşte singur* „în casa de piatră", *este* „veşnic şi veşnic alături de oameni".

In poezia O locomotivă *poetul se întreabă cu nostalgie:*

Unde sunt, unde
Stîlpii de telegraf ?

(Presupunem că pentru sunt *poetul are dispensă de la regulile ortografice !) şi continuă:*

De-atîtea ori, atîtea ori
Copiii o salutăm cu sepci
aruncate spre cer,
. . . . . .
pretutindeni alerga, pretutindeni
alerga neobosită
călători să ducă veşti şi mărfuri
să ducă
. . . . . .
ca de-atîtea ori, de-atîtea ori.

Apolitismul este disimulat din nou:

Stă acum într-o hală unde
muncitorii
vin spre ea şi-o înconjoară cum
odată curioşii
dintr-o gară depărtată.
Parcă aude: aici o piesă nouă e
necesară
acolo alta.

Din cînd în cînd ne surprinde cu mărturisiri graţioase ca aceasta:

Grăbit vine rîul, are glas limpede
— cît de mult
îmi place glasul lui: are gleznе
subţiri
Şi cînd acesta se rostogoleşte de
pietrele mari şi rotunde"

imaginea îl turbură atît încît o subliniază prin repetiţie:

de pietrele mari şi rotunde

(„Mori de apă")

Ideia este desuetă, forţată şi vulgarizatoare. Avînd revelaţia civilizaţiei, poetul se războieşte cu morile... de apă.

Cum spuneam, e trist că după repetate mustrări, astfel de poezii se mai pot întîlni şi, vai !, destul de des în paginile revistelor noastre.

BIANCA DUMITRAŞCU

P.S. „Pe rînd (muncitorii) o privesc, atent ca stăpînul ei semafoarele verzi şi roşii".

(„O locomotivă").

După un astfel de exemplu ne permitem să atragem respectuos atenţia poetului că normele gramaticale sînt impuse riguros chiar şi acelora care convorbesc cu muzele.

CONCURS LITERAR

IN CINSTEA LUI 23 AUGUST

CONSILIUL NAŢIONAL AL FEMEILOR DIN R.P.R. şi REVISTA „LUCEAFARUL" anunţă concursul de poezii, schiţe, nuvele şi piese de teatru într-un act „FIGURI DE FEMEI DIN PATRIA NOASTRĂ IN LUPTA PENTRU CONSTRUIREA SOCIALISMULUI", cu următoarele premii: premiul I, 9.000 lei; premiul II, 6.000 lei; premiul III, 3.000 lei; precum şi trei menţiuni a 2.000 lei fiecare.

Concursul este deschis tuturor oamenilor muncii. Vor fi luate în consideraţie numai lucrări nepublicate.

Lucrările scrise în limba romînă sau în limbile minorităţilor naţionale se vor trimite, pînă la data de 15 iunie 1959, pe adresa revistei noastre (Bucureşti, Bulevardul Ana Ipătescu 15) cu specificaţia: pentru concursul de creaţie literară. Lucrările vor fi bătute la maşină în trei exemplare, la două rînduri şi vor fi însoţite de o notă cuprinzînd: numele şi pronumele autorului, profesia de bază, ocupaţia actuală, adresa exactă, nr. de telefon. Lucrările vor fi selecţionate de un juriu format din reprezentanţi ai Consiliului Naţional al Femeilor din R.P.R. şi ai revistei „Luceafărul".

Despre originalitate

Sînt cu totul fireşti la un tînăr poet frămîntările şi căutările care preced şi însoţesc descoperirea timbrului propriu, a individualităţii sale creatoare sau, altfel spus, a originalităţii. Şi devine tot mai clar pentru cei mai mulţi dintre ei, că aceste căutări, în vremea noastră, nu trebuie să se orienteze pe albia experienţelor formale, ci pe aceea a oglindirii atotcuprinzătoare a realităţilor noi, că adevărata originalitate o găseşti plasîndu-te în miezul timpului tău, în cea mai imediată actualitate. Aceste gînduri mi-au revenit văzînd în „Tribuna" nr. 12, semnătura Anei Blandiana sub o poezie intitulată **Colectivizare.**

Cu cîtva timp în urmă, citisem în aceeaşi publicaţie la rubrica destinată cenaclurilor literare şi sub aceeaşi semnătură interesanta poezie **Originalitate.** Nu fără stîngăcii, e drept, dar cu multă sinceritate, prospeţime şi chiar talent, poeta îşi exprima convingerea că singura originalitate cu putinţă ţi-o oferă poezia ancorată în actualitate, poezia prefacerilor din ţara noastră, adică ceea ce noi toţi înţelegem prin poezie politică. Am căutat deci, în această din urmă poezie, în **Colectivizare,** o confirmare a rodniciei drumului pe care a apucat poeta şi nu mică ne-a fost surpriza citind o poezie facilă, atemporală de cea mai autentică factură. Aflăm că poeta călătoreşte cu trenul, iar cîmpia aleargă spre ea **„dezmăţată"** şi plînge căci nu vrea să fie sfîşiată de **„haturi fără sens/ c-o doare, o doare"** şi că ea (cîmpia) nu ştie că poeta vine să înveţe pe oameni **„să fie fericiţi".** La atît se reduce marea semnificaţie a colectivizării, marea revoluţie în conştiinţe pe care o reprezintă şi, probabil, asta înseamnă originalitate.

Ana Blandiana se află la primele ei poezii publicate; de aceea multora exigenţele noastre li se pot părea exagerate. Inceputul nu este niciodată ferit de unele greşeli pe care vremea poate să le înlăture. Intrebarea însă e alta. De unde a învăţat poeta că aceasta înseamnă poezie politică, de unde a învăţat să scrie astfel ? S-ar putea ca modelul să-l fi găsit uneori chiar în **Tribuna,** în poeziile pe care **Lupta de Clasă** le socotea, pe drept cuvînt, atemporale, intimiste şi apolitice. Poate de la Miron Scorobete, care, în **Cîntec fredonat,** după ce ascultă împreună cu iubita primele tunete, declară: **„Vom simţi în jur, pînă departe Bătălia vastă, neîntreruptă A colectivizării."**

(Ciclul **Echinox**) rezolvînd astfel problema **„politizării"** poeziei.

Sau de la Gh. Chivu care cîntă **„terasamentul cu ochi de cicoare** (şi care exclama odată: **„iată omul ce natură veselă are/ s-a ridicat în două picioare şi a rămas aşa").**

E regretabil acest lucru cu atît mai mult, cu cît se imprimă această **„originalitate"** şi asupra proaspeţilor colaboratori, a începătorilor care lipsiţi de experienţă şi de alte îndrumări pot apuca pe un drum greşit.

Ana Blandiana, cu ajutorul tovarăşilor săi de cenaclu, din Oradea, citind mai mult şi mai atent din poeţii noştri contmporani, va reuşi să înveţe care este poezia epocii noastre.

Cît despre restul poeziilor din **Tribuna** nr. 17, remarcăm versurile tinerilor poeţi hunedoreni Constantin Clemente **(Planeta roşie)** şi Dorin Mînăştureanu **(Seara).** Sperăm că aceştia vor continua să meargă pe drumul bun pe care au pornit şi nu ne vor da ocazia să facem constatări ca cele de mai sus.

EUGEN BUZOIANU

N. HILOHI: „Lecţie în limba maternă" (Şcoala tătară din Cobadin).

REDACŢIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAŢIA: Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an;
Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"

BERTOLT BRECHT

Ansamblul berlinez

Teatrul întemeiat de Bertolt Brecht, atît de reputatul „Berliner Ensemble", va fi în curînd printre noi. După turnee triumfale la Moscova sau la Paris, la Londra sau la Viena, la Köln sau la Varşovia, va fi dat şi publicului românesc să cunoască realizările unei dramaturgii şi unui stil de joc care au stîrnit admiraţia sau interesul întregii lumi. Iar oamenii noştri de teatru, care au apelat abia recent la opera lui Brecht, vor avea ocazia unei verificări şi poate a unei încurajări de a face pe viitor mai mult loc, în repertoriul lor, autorului „Măicuţei Curaj". Pentru că, la trei ani după moartea lui Brecht, şi după ce teatrul său a întrunit adeziunile nu numai ale publicului din lagărul socialist (şi, în primul rînd, din Uniunea Sovietică şi China), ci şi din Franţa sau Japonia, din ţările scandinave sau Italia, din Statele Unite sau din Germania occidentală, apropierea noastră de una din cele mai puternice şi interesante experienţe teatrale ale vremii este încă şi precară şi timidă.

Condus de Brecht şi, după moartea acestuia de soţia şi principala sa colaboratoare, Helene Weigel, „Berliner Ensemble" a pus în primul rînd în scenă lucrările întemeietorului său. Trebuie să se precizeze însă un lucru: nu era vorba de un *teatru personal,* de o companie teatrală proprie. „Berliner Ensemble" este un teatru de stat nu numai prin existenţa lui bugetară, dar şi prin ţelul urmărit. Dar conducerea artistică, în asentimentul forurilor culturale conducătoare, pune accentul pe dramaturgia lui Brecht pentru valorile ei novatoare şi sociale. Asta nu înseamnă că marele repertoriu, clasic sau contemporan, îi rămîne străin. Goethe sau Gorki, Ostrowski sau Molière, Pogodin sau Becher, Synge sau Hauptmann, Lo Ding sau Seghers, Sofocle sau Strittmatter au înregistrat, pe scena de pe *Shiffbauerdamm,* puneri în scenă şi succese remarcabile atît în rîndurile specialiştilor ispitiţi de căutările artistice ale regisorilor, cît şi ale unui public nou, ale marelui public. Acestui public de muncitori şi ţărani, de soldaţi şi funcţionari, i-a pus Brecht la dispoziţie nu numai fotolii ieftine, ci şi experienţe temerare. Soarta a surîs celui îndrăzneţ, iar sălile arhipline, a căror capacitate de înţelegere n-a fost subestimată, s-au dovedit la nivelul aşteptărilor.

Scenă din „Mutter Courage"

La 11 ianuarie 1949, cînd, după întoarcerea din emigraţie, Bertolt Brecht şi Helene Weigel au prezentat prima lucrare a „Ansamblului berlinez", „Măicuţa Curaj şi copiii ei" spectatorii au remarcat pe cortină faimoasa imagine a porumbelului lui Picasso. De mai bine de un deceniu, simbolul nu a desminţit deviza trupei, ci, cu timpul, pasărea păcii a devenit şi întruchiparea gîndurilor înaripate a idealurilor sociale înalte care animau pe toţi membrii ansamblului, de la director la maşinist. Vorbindu-se despre teatrul lui Brecht se pune în general prea mult pedala pe vestitul „efect V" (*Verfremdungseffekt,* efect de *înstrăinare,* tradus, nu ştim de ce, la noi şi în Franţa, ca efect de *distanţare).* Dar se insistă prea puţin asupra unui element nu numai mai important, dar chiar hotărîtor pentru munca „Ansamblului berlinez". Dacă Marx ajunsese la concluzia că rostul filozofiei nu mai este numai să interpreteze lumea, ci s-o schimbe, Brecht era animat de credinţa că menirea teatrului nu este numai de a interpreta viaţa, ci de a o transforma, de a o transforma în mai bine. Astfel concepută, munca „Ansamblului berlinez" era pusă în slujba societăţii în transformare, în slujba noului, a revoluţiei, a socialismului. Efectul „V" este în definitiv, o problemă de tehnică scenică, dar revoluţia socială este în teatrul lui Brecht o problemă de fond, problema esenţială şi caracteristică. Acest lucru nu poate fi pierdut nici o clipă din vedere.

Concepţia aceasta îl stăpînea atît de mult pe Brecht, încît a afectat chiar modul său de a considera elementul fundamental al teatrului, textul literar. „Opera scriitorului nu este mai sacrosanctă decît adevărată" — spunea el, fără să se teamă că alunecă spre paradox. „Teatrul nu este în slujba scriitorului, ci a societăţii". Căutînd deci *adevărul* în opera scriitorului şi modalitatea de a-l face *de folos* colectivităţii, Brecht cît a trăit (şi „Ansamblul berlinez" actualmente) şi-a permis o anumită libertate faţă de text. Ea nu trebuieşte interpretată ca o denaturare, chiar dacă nu se află pe linia ortodoxiei faţă de cuvîntul imprimat şi presupus *ne varietur.* Astfel, înscenînd prima versiune a lui „Faust" (*„Urfaust"*), Brecht a adăugat un prolog propriu. Altă dată a contras două drame, „Blana de biber" şi „Cocoşul roşu" de Hauptmann, într-una singură şi a introdus ca personaj principal un muncitor pe care autorul „Ţesătorilor" nu-l prevăzuse. Sau a transformat „Preceptorul curtean" de Lenz (contemporan teatrului goethean) pînă a face din el un protest împotriva servilismului faţă de burghezie. In „Cercul de cretă caucazian" (unde, ca autor, dispunea de text) a introdus măşti, ca să sublinieze pregnanţa deosebirilor dintre eroii pozitivi şi cei negativi (Ion Sava, al nostru, cu măştile din „Machbeth", n-a fost deci un izolat...) In „Mama" lui Gorki a introdus ilustraţii cinematografice. In „Ofiţerul recrutor" de Farquhar, cîntece, aşa numitele „Song"-uri. La „Eroul occidentului" de J. M. Synge a colaborat cu balade proprii. In majoritatea cazurilor a uzat de muzică de scenă, uneori de mare calitate, ca în cazul compozitorilor Kurt Weill sau Hans Eisler.

Desigur că atitudinea aceasta oarecum insolită ar putea provoca nedumerire şi a stîrnit chiar proteste. Acestea n-au venit totdeauna numai din partea dreptei. Şi în lagărul socialist, semnele de întrebare au fost frecvente şi se adăugau comentariilor discutabilului „efect V". Dar ceea ce nu s-a putut nega lui Brecht şi „Ansamblului berlinez", este că şi-au atins ţelul, că au făcut din teatrul lor o şcoală socială, că s-au încadrat în frontul revoluţiei. Lucrul acesta a fost pe de-antregul înţeles nu numai în Berlinul democrat, ci şi la Moscova, unde „Mutter Courage" a ridicat în picioare auditoriul vrăjit. Firească, la Londra sau la Paris, un public mai puţin omogen (sau omogen în măsura în care-şi poate permite bilete scumpe) dar destul de pretenţios, a văzut printr-o prizmă specială repertoriul şi tehnica „Ansamblului berlinez". Dacă i-a asigurat totuşi nepreţuitele aplauze, era pentru că valoarea artistică a spectacolelor era de numai foarte rar întîlnită calitate. Şi, în această privinţă, se cuvin cîteva explicaţii şi precizări.

„Ansamblul" este într-adevăr un ansamblu, adică un colectiv perfect sudat, în care o concepţie unitară asupra jocului face din fiecare actor, chiar mut şi care „poartă tava", un element indispensabil al efectului. Fără îndoială că, în această privinţă, trupa lui Brecht este îndatorată şcolii lui Stanislavski şi în oarecare măsură, şi lui Max Reinhardt. In virtutea principiului brechtian al înstrăinării" (salt al distanţării, cum pare a se fi încetăţenit la noi), actorul trebuia să ocupe un dublu rol: acela al interpretului *(Zeigender)* şi acela al interpretatului *(die dargestellte Personn).* Ca în cazul cinematografului, unde imperfecţia ochiului nu sezisează individualitatea fiecărei fotografii din cauza vitezei desfăşurării filmului, şi în cazul interpretărilor „Ansamblului berlinez" imposibilitatea dedublării spectatorului a făcut aproape imposibilă găsirea unei soluţii de continuitate între actor şi eroul său. Spectatorul l-a trăit pe erou şi nu pe interpret.

Un al doilea element, care îl desparte pe Brecht de cei doi dramaturgi citaţi, este locul care se acordă, la punerea în scenă, decorului şi recuzitelor. Depărtîndu-se pe cît posibil de *reproducerea realităţii,* a tins cu deosebire spre *sugerarea* ei. Din această cauză a recurs întotdeauna la un minim de elemente, fără ca prin aceasta să meargă spre stilizare, spre simplificare geometrică, cum a mers, de pildă, un alt remarcabil om de teatru german, Piscator. Mijloacele expresioniste i-au fost deasemenea străine lui Brecht, în faza postbelică, deşi a cochetat cu ele în tinereţe („Tobe în noapte" 1923 sau „Opera de trei parale", 1928). In „Mutter Courage" de pildă, numai căruţa hodorogită umple scena complet goală, iar mizeria războiului de 30 de ani este sugerată de o semi-cortină, cu desene şi texte poate nu prea depărtate de spiritul decorului în care Shakespeare juca la „Globe". Mijloacele acestea, indiscutabil *realiste* dar *minimale* şi de adîncă forţă sugestivă, ar trebui să dea de gîndit şi oamenilor noştri de teatru care, economisind mijloacele de expresie, ar reduce şi „prozaicul" preţ de cost al spectacolului.

Cu asemenea mijloace şi animat de spiritul pe care l-am subliniat, „Ansamblul berlinez" a montat un repertoriu vast şi împrospătat an de an, care a mers de la „Vassa Jeleznova" lui Gorki la „Jeana d'Arc" a Annei Seghers, de la „Don Juan"-ul lui Molière pînă la „Domnul Puntilla şi sluga sa Matti" de Brecht, de la „Antigona" lui Sofocle (deşi intitulată „model 1948"), la „Bătălia de iarnă" a lui Johannes Becher, de la „Ulciorul spart" al lui Kleist pînă la o piesă populară chinezească, „Ziua eruditului Wu". Sînt aproape trei ani de la moartea lui Brecht, dar trupa sa a continuat să transmită măreţul său mesaj umanist. E un mesaj care mai rezervă surprize, pentru că manuscrisele încă necercetate ale autorului „Vieţii lui Galilei" (pe care o vom viziona la Bucureşti) însumează nu mai puţin de două sute de mii de pagini, printre care desigur şi foarte mult teatru.

M. ROŞCA

„Am fost crescut ca fiu al unor
oameni cu stare
Părinţii mi-au pus guler scrobit
M-au deprins să fiu servit
Şi m-au învăţat arta poruncii.
Dar
Cînd m-am ridicat şi am privit
în juru-mi,
Oamenii clasei mele nu mi-au
plăcut;
Nici să fiu servit
Şi nici să poruncesc — nu mi-a
plăcut.
Şi mi-am părăsit clasa,
Îndreptîndu-mă spre oamenii de
rînd..."

Bertolt Brecht

BERTOLT BRECHT SAU DESPRE ARTA EMOŢIEI DELIBERATE

Amintind undeva că Darwin, în *Expresia frămîntărilor emotive la om şi la animale,* regreta faptul că studiul expresiei ar fi atît de dificil deoarece „cînd sîntem martorii unei profunde emoţii, simpatia noastră este în aşa măsură provocată încît uităm sau nu mai sîntem în stare să observăm cu atenţie", Brecht precizează că artistul este acela căruia „îi revine sarcina de a încarna stări de profundă emoţie în aşa fel încît *martorul,* spectatorul, să rămînă capabil să le observe".

Dacă potrivit concepţiei tradiţionale, emoţia artistică este necesară, numai prin intermediul ei putîndu-se realiza *catharsis*-ul aristotelic, purificator, conform teoriei brechtiene a *distanţării,* care are în vedere, în primul rînd, înţelegerea raţională, sau (dacă vreţi să nu ne îndepărtăm prea mult de terminologia aristotelică), purificarea prin raţiune a emoţiei (şi nu invers), aceasta din urmă este repudiată ca dăunătoare. Condiţia prealabilă a acestui „efect al distanţării" (*Verfremdungseffekt*) este de a debarasa scena şi sala de orice „magie", şi de a nu da naştere nici unui cîmp hipnotic... Publicul nu este nici „încălzit", printr-o dezlănţuire de temperament, nici subjugat, printr-un joc al muşchilor încordat; pe scurt nu se încearcă situarea publicului în transă, nici nu i se dă iluzia că s-ar afla în faţa unei acţiuni naturale şi spontane. Tendinţa publicului de a se lăsa antrenat — spune mai departe Brecht — într-o asemenea iluzie, va trebui neutralizată prin mijloacele artistice pe care tehnica distanţării le pune la îndemînă. Cu ajutorul *efectului distanţării.* emoţia este adusă sub razele, uneori reci, dar totdeauna luminoase ale raţiunii. Emoţia artistică va fi rezultatul firesc al unei convingeri raţionale prealabile, căci fără proba de foc a raţiunii ea nu va putea fi admisă în Parthenonul artei.

In consecinţă, teatrul epic, nonaristotelic, va ocoli, prin toate mijloacele de care dispune (regizorale, actoriceşti şi chiar scriitoriceşti), seducţia emotivă a scenei asupra sălii. Actorul epic nu va mai trăi rolul ci doar îl va *povesti,* îl va relata cu toată fidelitatea şi în toată complexitatea sa, *citind* cuvintele şi gestica proprie personajului întrupat, dar se va feri totodată de orice participare afectivă la destinul eroului respectiv. Jucînd, el are în permanenţă aerul să spună că ceea ce se înfăţişează astăzi aici, nu *se petrece* acum ci *s-a petrecut,* cîndva, în împrejurări pe care încercăm să le reproducem, cu scrupulozitatea omului de ştiinţă, spre a le supune judecăţii d-voastră. Nu emoţia spectatorului este urmărită, ci trezirea spiritului său critic. Cu alte cuvinte, teatrul pare să fie un fel de laborator dramatic, unde dezbaterile minţii şi inimii omeneşti sînt reproduse pentru a fi analizate.

Mai mult. Pentru a evita orice influenţare emotivă a spectatorului şi a-l *distanţa* cît mai mult de ceea ce se relatează pe scenă, actorul este ţinut, nu numai să nu adere (sincer sau simulat) la destinul personajului întrupat, dar să ia, cînd este cazul, o atitudine critică, să-şi exprime adică, dezacordul cu acţiunea acestuia, incitînd spiritul spectatorului care, cu atît mai puţin este chemat să se identifice eroilor piesei. Se realizează parcă în felul acesta, un subtil dialog al scenei cu sala, în care actorul este întotdeauna în avans, un fel de schimb de opinii asupra faptului ce se experimentează. Ecourile acestei convorbiri vor răsuna îndelungă vreme după căderea cortinei, sub forma unui monolog interior în sufletul spectatorului profund tulburat.

Cine a văzut spectacolele cu *Mutter Courage,* date de Naţionalul din Iaşi sau mai recent *Puştile Teresei Carar* şi fragmentele din *Teroarea şi groaza celui de al treilea Reich* ale Naţionalului bucureştean, (în montări care, n au răspuns în întregime prescripţiilor brechtiene, lipsindu-ne astfel în parte de posibilitatea de a cunoaşte în totalitatea lor, valenţele acestui original stil teatral), şi-a putut da seama, cît de adîncă şi generală este *emoţia* artistică a spectatorilor. Intr-un articol *Forţa şi slăbiciunea teatrului lui Brecht,* B. Zahava mărturiseşte despre fluidul emotiv propagat în sala cufundată într-o tăcere mormîntală la reprezentaţiile date de *Berliner Ensemble* în Uniunea Sovietică. Este adevărat însă că este vorba de o emoţie, am putea spune cerebralizată.

Vasăzică, în pofida unor intenţii teoretice proclamate împotriva sensibilităţii şi cu toate precauţiunile luate, emoţia artistică se declară cu o intensitate adeseori mai mare decît în mod obişnuit. Ceea ce dovedeşte că nu există stări emoţionale sau raţionale pure (cel puţin în universul artei), ci stări sufleteşti care afectează în întregime persoana umană. Iar adevărul, oricît de ştiinţific ar fi el, este emoţionant şi te poate face să plîngi sau să strigi în gura mare cu nestăpînită bucurie: Evrika!

Scenă din piesa „Viaţa lui Galilei"

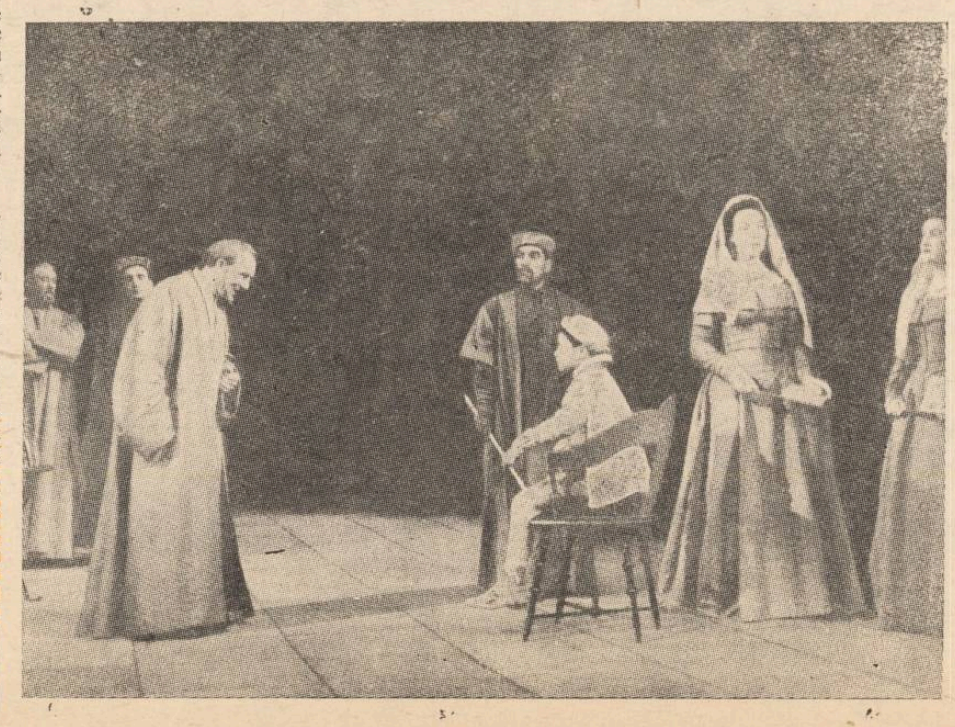

De altfel, se poate că Brecht însuşi a revenit asupra intransigenţei sale antiemoţionale iniţiale. „Respingerea tehnicii — „rolului simţit" nu rezultă din respingerea emoţiei, după cum nici nu duce acolo... Dar o dramaturgie nonaristotelică este datoare să supună unei critici prudente emoţiile a căror naştere vrea să o provoace". Este respinsă doar emoţionarea cu orice preţ, fără discernămînt, care poate contamina şi deci influenţa negativ o sală neprevenită (ca în cazul fascismului, care a speculat atît de mult latura iraţională a emoţiei, stîrnind, fără îndoială revolta lui Brecht). De aceea este absolut necesară, în prealabil, o selecţie a emoţiilor artistice, pentru a evita captarea emotivă a unei conştiinţe adormite şi pentru a provoca o acută trezire a conştiinţei populare. Iar o dată conştiinţa trezită, teatrul (oricît s-ar strădui anumite spirite reacţionare) nu mai poate fi decît, în adevăr, o tribună a ideilor înaintate. Aci se cuvine subliniat cu două linii caracterul didactic şi democratic — militant al artei teatrale brechtiene.

In vederea selecţiei raţionale a emoţiilor artistice, a elaborat Bertolt Brecht teoria *efectului distanţării,* avînd la bază o adevărată tehnică a *deliberării emoţiei.*

Această poziţie reactualizează întrucîtva *Paradoxul asupra comedianului,* al lui Diderot, care propunea de asemenea o detaşare sau, în limbaj brechtian, *distanţare* afectivă a actorului faţă de rolul interpretat, necontestînd de loc eficacitatea emoţiei asupra spectatorului. Pe cînd Brecht, acest strălucit cavaler al raţiunii, merge mai departe, după cum am văzut, extinzînd contestaţia enciclopedistului francez dincolo de scenă, în sală, în inima spectatorului.

In timp ce Diderot repudiază sensibilitatea actorului pentru că ar stînjeni emoţia artistică a spectatorului iar Brecht o înfierează tocmai pentru că ar provoca-o cu prea multă uşurinţă, Stanislavski, considerînd că emoţia artistică a spectatorului nu poate fi determinată decît prin intermediul unei emoţii autentice, recomanda actorului să elaboreze cu ajutorul sensibilităţii controlate, pe scenă, emoţia artistică respectivă. Iar pentru că actorul nu poate lua o personalitate „în chirie" i se pune la îndemînă o tehnică, prin care sentimente străine pot fi *lucid* însuşite.

Acestei reproduceri putem să-i spunem — împreună cu Brecht — „citare" şi să o curăţim de orice element emoţional; dar, şi în acest caz, prin specificul său artistic, va fi generatoare de emoţii, la care poate nici nu va renunţa întotdeauna. Dovadă că însuşi Brecht a lăsat o portiţă deschisă „trăirii". „Cu toate acestea — spune el — în efortul său de a prezenta personajele şi comportamentele lor, actorul nu este obligat să renunţe în mod absolut la acest mijloc" (rolul simţit, n.n.)

De unde urmează că şi în domeniul mijloacelor de interpretare, *de elaborare* a emoţiei artistice, cele două modalităţi pot să interfereze, existenţa lor nefiind incompatibilă, iar teatrul epic şi dramatic pot coexista foarte bine.

Atunci cînd Stanislavski spune că, pentru a interpreta „inspirat" un rol, actorul trebuie să încerce în prealabil o acomodare la comportamentul personajului respectiv, la început prin exerciţii fizice nenumărate, *copiind* manifestările exterioare ale emoţiei, adică elementele externe prin care aceasta se „citează" pe ea însăşi, nu are în vedere tocmai „citarea" integrală a eroului? Sau, cînd Brecht repudiind iraţionalismul emotiv profesat de fascism, elaborează o tehnică a cerebralizării emoţiei, în timp ce Stanislavski, fără să încerce dizolvarea ei într-o retortă a intelectului, o menţine în permanenţă sub controlul raţiunii, nu apare limpede că drumurile deosebite ale acestor două genii duc spre un ţel comun?

In orice caz, atît teoria rolului *trăit* cît şi teoria *efectului distanţării,* prin accentul aşupra elementului raţional pe care-l pun fiecare din perspectivă proprie (discret la Stanislavski şi ostentativ la Brecht) acreditează ideea că arta actorului, fie că este trăire autentică sau simulată, fie că este simplă „citare" rămîne, prin excelenţă o artă a emoţiei deliberate. Cu deosebire că la Stanislavski, deliberarea este necesară identificării actorului cu personajul, iar la Brecht, dimpotrivă, distanţării lui.

Octavian BARBOSA

CEL DE-AL III-lea CONGRES AL

SALUTUL C. C. al P. C. U. S.

Comitetul Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice salută cu căldură pe delegaţii celui de al III-lea Congres Unional al scriitorilor din U.R.S.S. şi pe toţi scriitorii aparţinînd literaturii multinaţionale sovietice.

Dragi tovarăşi ! Congresul scriitorilor sovietici s-a întrunit în vremuri minunate, cînd patria noastră socialistă a păşit într-o nouă perioadă de dezvoltare, perioada construirii desfăşurate a societăţii comuniste, perioadă în care întregul popor sovietic traduce în viaţă cu entuziasm măreţul program de înflorire şi avînt continuu al economiei şi culturii socialiste, de creştere a bunăstării oamenilor muncii — program adoptat de Congresul al XXI-lea al P.C.U.S. In ţara noastră devine realitate visul de veacuri al oamenilor celor mai înaintaţi şi mai curajoşi.

Programul istoric al construcţiei desfăşurate a comunismului prevede nu numai un progres, nemaiîntîlnit ca amploare, în domeniul economiei, ştiinţei, tehnicii, culturii, dar şi în domeniul educării omului nou, omul societăţii comuniste. Comunismul se construieşte de către oameni ; cu cît va fi mai înaltă conştiinţa milioanelor de oameni, cu atît vom merge înainte cu mai mult succes. In opera nobilă de educare comunistă a oamenilor muncii, artei şi literaturii le revine un rol extrem de important. In faţa scriitorilor sovietici se ridică sarcina de onoare de a participa activ la formarea fizionomiei spirituale a omului viitorului, constructor al unei vieţi noi. Ei sînt chemaţi să însufleţească oamenii în lupta pentru comunism, să-i educe în spiritul ideologiei comuniste, să sădească în ei înalte calităţi morale, intransigenţa faţă de ideologia şi morala burgheză.

Inalta menire a scriitorilor sovietici este de a dezvălui veridic şi clar frumuseţea faptelor eroice în muncă ale poporului, grandoarea şi măreţia luptei pentru comunism, de a deveni propagandişti pasionaţi ai planului septenal, de a semăna bucuria şi energia în inimile oamenilor sovietici, de a extirpa rămăşiţele capitalismului din conştiinţa oamenilor, de a ajuta la înlăturarea a tot ce împiedica mersul nostru înainte. Pe această cale va creşte măreaţa artă a erei comuniste, — arta ideilor mari, a sentimentelor fierbinţi şi a pasiunilor majore, artă capabilă să însufleţească milioane şi milioane de constructori ai comunismului spre noi fapte măreţe.

In educarea tinerii generaţii, literatura are un rol de mare răspundere. Tineretul are nevoie de cărţi atractive care să-l educe în spiritul ideologiei comuniste, în spiritul devotamentului neţărmurit faţă de patria socialistă, al perseverenţei şi dîrzeniei în atingerea ţelului, cărţi care să dezvăluie munca plină de romantism a muncitorilor, colhoznicilor, intelectualilor, care să trezească dragostea faţă de creaţie şi iniţiativă. Cititorii tineri aşteaptă cartea care să le fie un prieten de nădejde al tinereţii, un învăţător şi un sfătuitor.

Literatura comunismului trebuie să fie o literatură măreaţă nu numai ca bogăţie de conţinut ideologic, dar şi ca perfecţiune artistică. Marile idei au nevoie de o mare măiestrie, caracterele eroice de o demnă întruchipare artistică. Poporul are nevoie de literatura care-l educă şi-l învaţă pe om prin imagini artistice veridice şi frumoase, care-l îmbogăţeşte din punct de vedere spiritual, îi lărgeşte orizontul, îi desvăluie creşterea conştiinţei oamenilor în procesul construcţiei comunismului. Societatea noastră are nevoie îndeosebi de o literatură în care temele actuale să cunoască o întruchipare artistică luminoasă.

Una din cele mai importante sarcini în condiţiile actuale este desăvîrşirea măiestriei, creşterea serioasă a exigenţei faţă de calitatea artistică a lucrărilor literare. Adevărata măiestrie se dobîndeşte pe baza legăturii indestructibile a scriitorului cu viaţa poporului.

Victoria totală şi definitivă a socialismului în U.R.S.S., epoca noastră eroică a construirii comunismului, deschid perspectivele cele mai largi pentru o înflorire nemaiîntîlnită a creaţiei artistice. Viaţa poporului sovietic — care prin munca sa eroică transformă pămîntul, descoperă imense bogăţii naturale, construieşte noi centre industriale, creează un belşug de bunuri materiale şi spirituale, perfecţionează neîncetat tehnica, şi a trecut cu curaj la cucerirea cosmosului — oferă scriitorilor un tezaur inepuizabil de idei, teme şi imagini.

Viaţa ne demonstrează cu o incontestabilă elocvenţă rodnicia principiilor creatoare ale realismului socialist, care dezvăluie veridic şi concret-istoric conţinutul esenţial al epocii noastre — înaintarea societăţii spre comunism.

Comitetul Central al P.C.U.S. remarcă cu satisfacţie că în lupta împotriva ideologiei burgheze şi a atacurilor revizioniste, scriitorii sovietici au dovedit fermitate şi maturitate ideologică, demonstrînd încă o dată că sînt strîns uniţi în jurul Partidului Comunist, că sînt devotaţi poporului sovietic.

Acordînd o înaltă preţuire rolului literaturii şi artei în viaţa spirituală a societăţii, considerîndu-i pe scriitori drept ajutoare de nădejde, partidul nostru i-a criticat deschis şi sincer şi i-a îndreptat pe cei care au manifestat şovăieli, pe cei care au comis greşeli. Critica principială, determinată de grija pentru literatură, pentru destinul creator al artistului, a dat rezultate pozitive. Şi de acum înainte Partidul Comunist va manifesta o grijă permanentă pentru dezvoltarea literaturii şi artei sovietice. Inalta principialitate a artistului credincios marxism-leninismului, legătura sa cu viaţa poporului, înţelegerea legilor şi perspectivelor grandioase de dezvoltare a societăţii sovietice — toate acestea sînt chezăşia succeselor în creaţie ale scriitorilor sovietici. Forţa dătătoare de viaţă a literaturii sovietice rezidă în legătura ei indestructibilă cu politica Partidului Comunist, care exprimă interesele fundamentale ale poporului.

Tema nobilă a internaţionalismului, a solidarităţii frăţeşti a oamenilor muncii, a creşterii şi consolidării sistemului socialist mondial, a luptei popoarelor împotriva imperialismului, pentru menţinerea şi întărirea păcii, sînt teme care dobîndesc o tot mai mare însemnătate pentru literatură.

Sistemul socialist mondial a păşit în etapa hotărîtoare a întrecerii economice cu sistemul capitalist. In faţa întregii omeniri, socialismul a desfăşurat steagul păcii şi al muncii, al creării condiţiilor pentru eliminarea războaielor mondiale din viaţa societăţii, un program de atingere a celui mai înalt nivel de trai al maselor populare. In această luptă, datoria scriitorilor sovietici este ca alături de toţi scriitorii progresişti din lume să participe şi mai activ prin creaţia lor la lupta forţelor lumii noi a cărei victorie este istoricească, inevitabilă.

Forţele reacţionare şi agresive ale imperialismului, care-şi trăieşte apusul, se străduiesc ca prin toate mijloacele să împiedice mersul înainte al omenirii, creşterea forţelor socialismului, încearcă să înăbuşe mişcarea de eliberare naţională din ţările coloniale şi dependente. In acest scop, ele folosesc mijloace ideologice, economice, politice şi militare, ameninţă omenirea cu un nou război mondial. Sarcina profund umana a literaturii, care răspunde intereselor tuturor popoarelor, este de a demasca esenţa antipopulară a imperialismului, politica sa agresivă, încercările pline de falsitate ale ideologilor burghezi de a polei realitatea capitalistă. Datoria sfîntă a literaţilor sovietici este ca, prin forţa cuvîntului lor artistic, să slujească lupta măreaţă pentru pace şi prietenie între popoare, educarea tineretului nostru şi a întregului popor în spiritul dragostei fierbinţi faţă de patria socialistă, al hotărîrii de a apăra oricînd cuceririle istorice ale socialismului.

Scriitorii sovietici sînt chemaţi ca şi de acum înainte să întărească neîncetat prietenia şi colaborarea frăţească cu scriitorii din ţările lagărului socialist, cu toţi scriitori progresişti a căror creaţie slujeşte cauza eliberării omului muncii de sub jugul naţional şi social, să sprijine prin toate mijloacele arta realistă, opusă artei formaliste lipsite de idei.

Activitatea Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S. trebuie să fie orientată spre dezvoltarea şi înflorirea continuă a literaturii, spre unirea forţelor creatoare ale scriitorilor sovietici, spre consolidarea unităţii lor ideologice, în numele sarcinilor măreţe şi de răspundere ce se ridică în faţa literaturii sovietice în perioada construirii desfăşurate a comunismului în ţara noastră. Principala îndatorire a Uniunii Scriitorilor sovietici şi a fiecărui artist al cuvîntului este de a se îngriji zilnic de educarea tinerelor forţe ale literaturii, de a ajuta creşterea unui tineret talentat.

Niciodată pînă acum oamenii de literatură şi artă nu au avut un număr atît de mare de cititori, auditori şi spectatori. Ziarele, radioul, televiziunea şi cinematograful sînt tribune cu caracter de masă, prin care cuvîntul scriitorului este ascultat simultan de milioane de oameni.

A trăi şi a munci pentru popor, pentru binele său, este chemarea cea mai înaltă a scriitorului sovietic.

Comitetul Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice este încredinţat că scriitorii sovietici vor crea noi lucrări valoroase, care să oglindească în mod demn măreţia minunatei noastre epoci şi urează glorioşilor noştri scriitori mari succese în creaţie.

RĂSPUNSUL CONGRESULUI SCRIITORILOR SOVIETICI la SALUTUL C.C. al P.C.U.S.

Noi, scriitorii, ne-am întrunit în această sală curînd după istoricul Congres al XXI-lea al partidului, în primul an al marelui septenal, cînd se traduce în viaţă ceea ce a prevăzut în mod inspirat părintele partidului nostru — Lenin.

Realizările mari cer eforturi mari. Noi ştim cum, învingînd toate greutăţile, neprecupeţindu-şi forţele, munceşte poporul sovietic, constructor al comunismului, Partidul Comunist, Comitetul lui Central leninist. Iar nouă, scriitorilor, ni se cere un singur lucru : să fim ajutoare demne ale partidului şi poporului. Dar această unică cerinţă este şi cea mai severă, deoarece ne-o adresăm nouă înşine: este cerinţa minţii noastre, a inimii noastre, a conştiinţei noastre comuniste.

Atenţia pe care partidul o acordă Congresului nostru, literaturii noastre ce se creează în 63 de limbi, nu reprezintă doar o apreciere a realizărilor, ci este şi un îndemn de a munci mai bine. Este exprimarea încrederii în forţele şi în capacitatea noastră care, în epoca construirii desfăşurate a comunismului, trebuie să se desfăşoare şi ele pe frontul cel mai larg, pentru sprijinirea şi consolidarea a tot ceea ce este nou şi frumos, a tot ceea ce s-a născut şi continuă să se nască în lupta împotriva vechiului care şi-a trăit traiul, în lupta a tot ceea ce a învins şi continuă să învingă din ce în ce mai hotărît în viaţa societăţii noastre şi în lumea spirituală a omului.

Faptul că noul nu învinge întotdeauna uşor, este tocmai aspectul interesant al vieţii noastre pline de lupte şi victorii grele ; de aceea este frumos omul sovietic, luptător şi constructor, omul cu caracter bolşevic, adevărat erou pozitiv nu numai al literaturii noastre, ci al timpului nostru, omul căruia pentru lupta şi munca sa îi va fi recunoscătoare întreaga omenire, fără excepţie.

Sîntem mîndri că partidul, în salutul adresat Congresului nostru, ne-a numit ajutoarele sale de nădejde şi îi promitem că şi în viitor vom fi ajutoare de nădejde ale partidului în toate acţiunile sale nobile şi măreţe închinate fericirii poporului de pe pămîntul nostru natal şi popoarelor de pe întreaga planetă.

Fiind mîndri de acest titlu deosebit de înalt pentru noi scriitorii, promitem partidului să nu uităm niciodată că acest titlu nu este numai un titlu de onoare, deoarece el presupune muncă, să nu uităm că ajutor de nădejde poate fi doar un maestru în creaţia sa, că un ajutor de nădejde este omul care munceşte cu abnegaţie, omul gata oricînd să ajute partidul acolo unde este nevoie, pe schelele şantierului de necuprins al comunismului.

In critica părintească directă şi justă, pe care partidul a făcut-o unora dintre noi pentru îndreptarea greşelilor şi rătăcirilor, noi, scriitorii, am simţit întotdeauna grija sa faţă de literatură şi încrederea în forţele noastre, în dorinţa noastră sinceră de a merge pe calea indicată de partid, de a fi ajutoarele lui adevărate.

Un ajutor de nădejde al partidului va munci acolo unde e greu, acolo unde e complicat, acolo unde există primejdii, unde construind comunismul, se întîmplă să te întîlneşti faţă în faţă cu duşmanul.

Astfel au ajutat partidul în focul războiului şi pe schelele şantierelor cei mai talentaţi şi valoroşi oameni ai literaturii noastre, considerînd lupta pentru ideile marxism-leninismului o cauză a propriei lor vieţi. Astfel înţelegem şi noi datoria şi răspunderea noastră în faţa partidului şi poporului.

Iar în munca noastră avem un exemplu de urmat. Acest exemplu de muncă plină de abnegaţie şi talent pentru binele poporului, exemplu de luptă principială şi curajoasă pentru triumful ideilor comunismului ne este dat zi cu zi de mii de activişti de partid, începînd cu primul secretar al Comitetului Central, Nikita Sergheevici Hruşciov, adevărat muncitor neobosit, care a făcut sub ochii noştri, în aceşti ani, atît cît altul n-ar fi putut face nici în decursul vieţii unei întregi generaţii.

Sîntem sincer impresionaţi de felul cum Nikita Sergheevici Hruşciov a vorbit aici cu noi, analizînd profund şi prieteneşte problemele noastre. A vorbit cu noi sincer, direct şi simplu, aşa cum se vorbeşte cu tovarăşi de muncă.

Făgăduim partidului că vom urma exemplul lui şi vom participa cu toate forţele la crearea noii societăţi, la educarea omului nou. Considerăm aceasta lucrul cel mai important şi mai minunat în munca noastră.

Făgăduim partidului că îi vom urma exemplul, pretutindeni unde va fi nevoie, în numele victoriei cauzei comuniste, şi vom critica deschis şi fără teamă, folosind mijloacele artei, tot ceea ce împiedică înaintarea societăţii noastre spre comunism, formele învechite, rămăşiţele capitalismului în conştiinţa oamenilor.

Făgăduim partidului că îi vom urma exemplul măreţ şi vom folosi cuvîntul artistului, publicistului şi criticului pentru a da o ripostă nemiloasă tuturor încercărilor directe sau indirecte ale revizioniştilor şi ale adversarilor făţişi ai socialismului de a ponegri trecutul, de a denigra prezentul şi de a semăna neîncredere în viitorul culturii noastre socialiste.

Fiind conştienţi de forţa de înrîurire mereu crescîndă a artei în condiţiile dezvoltării impetuoase, materiale şi spirituale, a societăţii noastre, făgăduim partidului, ca, toţi laolaltă şi fiecare în parte, să muncim perseverent pentru a educa o nouă generaţie de scriitori devotată cauzei comunismului, legată trainic de viaţa poporului, gata să ia pe umerii săi măreţul viitor al literaturii noastre.

Noi, scriitorii sovietici, educaţi de partid în spiritul slujirii poporului, nu sîntem singuri pe lume ; alături de noi luptă, pentru aceleaşi idealuri, scriitorii din ţările socialiste frăţeşti. Este o mare fericire pentru noi că avem asemenea fraţi întru aceeaşi cauză.

Impreună cu noi luptă pentru pace toţi scriitorii progresişti ai lumii şi noi apreciem eforturile lor care, adesea, pretind numeroase jertfe şi mult curaj.

Apreciind năzuinţele nobile ale tuturor scriitorilor care caută o cale spre un viitor mai bun al omenirii, ne mîndrim că literatura noastră — realist-socialistă, multinaţională, în plină dezvoltare, puternică prin partinitatea ei, prin legătura strînsă cu poporul — este o literatură cu totul nouă prin trăsăturile ei şi a cărei bază de dezvoltare o constituie de multă vreme ajutorul reciproc frăţesc, adevăratul internaţionalism.

Dorim să transmitem aici, astăzi, dragostea şi recunoştinţa noastră întregului partid, reprezentat de Comitetul lui Central leninist, şi să-i spunem că vom îndreptăţi înalta lui încredere prin muncă, inspiraţie, măiestrie, prin fapte !

Trăiască marele nostru popor, constructor al comunismului !

Trăiască Partidul nostru şi Comitetul lui Central leninist !

Trăiască comunismul care aduce popoarelor fericire şi pace !

Al III-lea Congres al Scriitorilor din U.R.S.S.

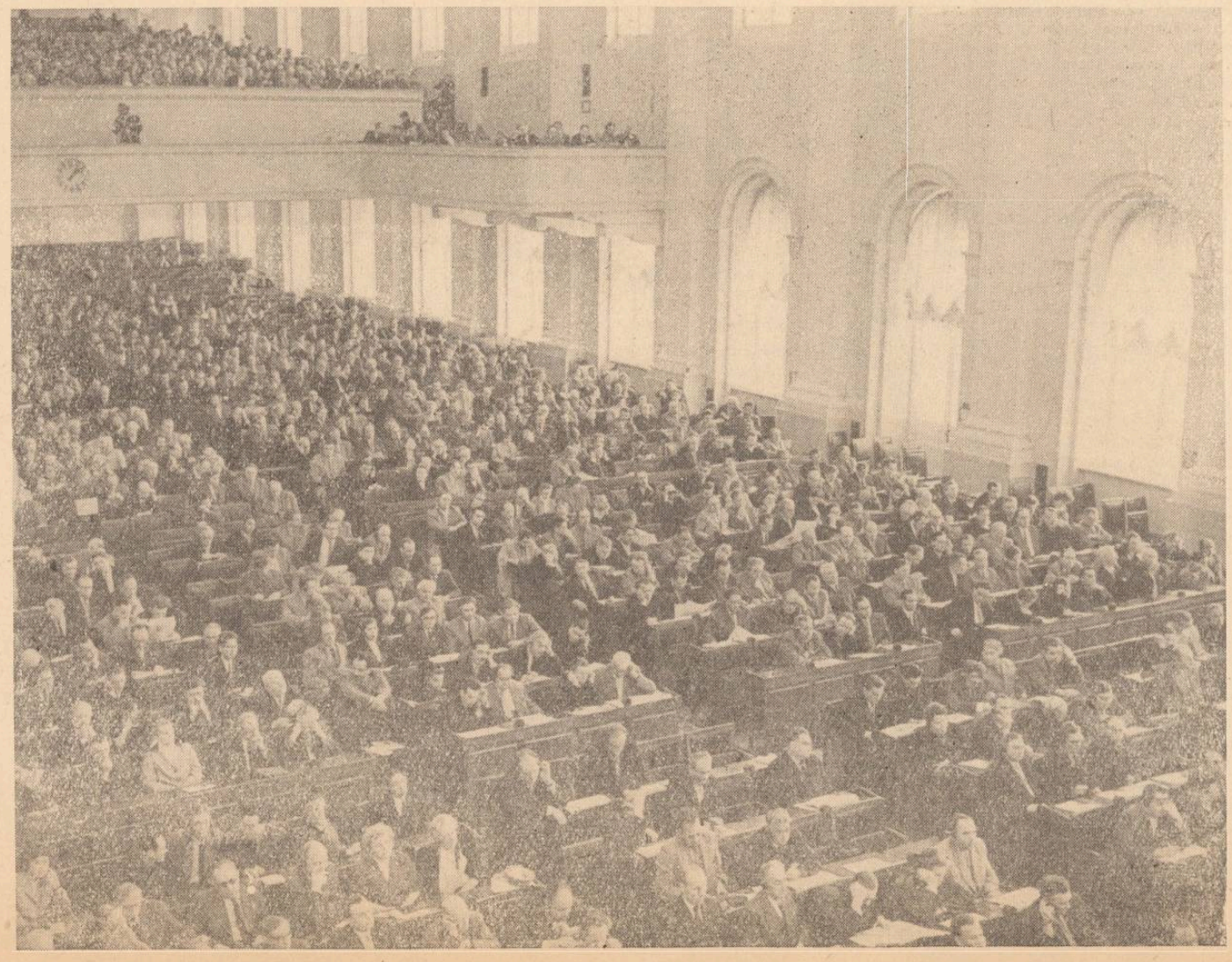

Sala în timpul Congresului

ȘTEFAN LUCA

BUTONUL

Bătrînului i se urî de unul singur, încă de-a doua zi. Către seară întîrzie o vreme la cotețul de porci. Sfărîmă în palmă boboloațele de tărîță ne-ndeajuns de fierte, amestecate în lături, privi cu încintare cum se bat godacii să hăpăie, împingîndu-se unul pe altul, vîrîndu-și și ritul și picioarele dinainte în troacă, apoi împrăștie dintr-un ciur vechi cîteva grăunțe la păsări, certîndu-se cu cocoșul roșcat:

— Știe sfîntul ce fel de cocoș îi fi și tu. Altul lasă găinile să ciugulească întîi. Tu, roșcatule, le faci pe dos, te-ndeși, alungi puii. Hușș...

Și se pomeni că nu i-a mai rămas, pînă către amiază nimic de făcut. Își aprinse o țigară. Și le răsucea singur, încă de cu seara, pe colțul mesei, după un tabiet de mulți ani stabilit. Operația o lungea cît putea. Înainte o făcea mai repede, dar de cînd nu mai ieșea pe cîmp, la lucru, o prelungise, așa cum de fapt încerca să prelungească tot ce avea de făcut peste zi, ca să-și umple cu ceva timpul. Neavînd cu cine vorbi, se-ntîlegea cu porcii, se certa cu cocoșul roșcat, îl apostrofa pe dulăul legat de lanț, lîngă grajd.

În casă intra rar și cu oarecare ferealâ. Nu mai semăna cu casa veche, deși feciorul său Vasile nu-și clădise încă una nouă. Pentru cea nouă îngrămădise în șopru lemnărie, cărămizi și o parte din țigle, așteptînd primăvara. Pe dinafară casa nu se schimbase. Pereții, gîrbovi de ani, ferestrele mici și numele bătrînului, Gheorghe Chindriș, scris deasupra ușii, toate erau neschimbate, ca-nainte cu 50 de ani cînd o ridicase. O durase din văiugi, cumpărase trestie și o acoperise. Doi ani a tot clădit la ea. Undeva, în lada din tindă, într-un puiuc, sînt frumos păturite chitanțele cu care s-a plătit de datorii pe locul de casă și loc, vreme de mulți ani, la banca din oraș. Pe atunci era tînăr, înalt și mustăcios, purta plete și chiuia la petreceri:

Părul meu nu treb'e tuns
Numa' pieptănat și uns...

Își aducea aminte cu plăcere de anii tinereții, de prietenii de-atunci. Ar fi povestit, dac-ar fi aflat cui, întîmplări vechi. Prilej nu nimerea, iar feciorul său n-avea timp să-l asculte, căci pleca de dimineața, la sediu, ori pe tarlale, se-ntorcea la amiazi, înbuca în fugă și nu-l mai vedeai pînă seara de loc.

Isprăvi țigara. O aruncă strivind-o cu vîrful bocancului. Cu treaba asta, o dată făcută, nu-i mai rămînea alta decît să intre în casă, să mai pună pe foc și să se așeze. O-bosise și-i era frig.

Dar mai ales i-era urît. Ce să facă în casă! Fecioru-su înlocuise, rînd pe rînd lucrurile, mobilele, schimbase rostul încăperii. Bătrînul depănă în gînd: întîi a luat-o din loc canapeaua de sub geam, de unde-i plăcea să se uite pe uliță. O urmase lada cea mare, cu capacul greu, pe timpuri mîndria nevestei. Nu i se mai cunoșteau florile încrustate pe ea, se spălăcise culoarea de castană, se înnegrise. După aceea, plecase polița de deasupra cuptorului. Și ca și cînd s-ar fi înțeles între ele, își luă rămas bun și masa, se desfăcu și cuptorul, scaunele călcară supuse încheind convoiul. Feciorul podise casa cu scîndură albă, adusese altă masă pătrată, lustruită ca oglinda, care se desfăcea, șase scaune tot în culoarea castanei coapte, un șifonier cu trei uși, sub geam stăpînea un pat larg. N-aveai unde te mișca. Bătrînul nu se putuse obișnui cu noua înfățișare a odăii. Nu-i era îngăduit să arunce țigara jos, nu-i era la îndemînă cu scaunele noi. Își păstrase, încăpățînat, scăunașul vechi și deși nu-i plăcea soba cea nouă de tuci, neagră, care trona în locul vechiului cuptor, acolo-și petrecea serile.

★

Dar întîi de toate, sosise în casa lor înaintea patului, a dulapului, a dușumelei și a tuturor celorlalte, o cutie dreptunghiulară de lemn, care cînta. Și de la bun început bătrînul se împrietenise cu această cutie, care avea două butoane în față și care se puteau răsuci. Se obișnuise s-o audă vorbind dis-de-dimineață, luminînd ușor în întuneric cu beculețele ei de după sticla verzuie, plină de slove colorate, printre care se mișca o liniuță albă. O asculta întreaga zi. Ca s-o audă lăsa usa deschisă.

— Ți-l las deschis, tată. Dar să nu te atingi de el.

Adevărul e, că bătrînul nu s-ar fi atins de aparatul de radio să-l fi picat cu ceară. Avea un soi de teamă respectuoasă față de butonii rotunzi zimțați pe margini ca niște ochi ciudați, față de sîrmele încîlcite care se legau la spate de alte două „șmecherii"; una ca un vas de sticlă, cu capac smolit, plină cu plăcuțe și vitriol, cealaltă alcătuită din baterii așezate ca soldații. Dar toate astea, pe lîngă bucuria că-i umple întreaga zi, cu cîntece, cu vorbe, nelăsîndu-l singur, erau o nimica toată.

— Lasă-l, măi, Vasile. Îmi mai ține de urît.

— Știi, nu de alta, tată, dar dacă se mișcă numai un pic sîrmele, sau scapă una și n-o pui bine, zboară toate lămpil.e Se ard bateriile.

— Păi, să nu zboare, băiete. Să steie la locul lor.

Pe de altă parte, bătrînul ar fi dorit nespus să-i dea el singur drumul o dată. Să-ntoarcă, el cu mîna lui, butonu, cum vedea că face Vasile. Pîndea, atent, la toate mișcările feciorului, dornic să țină minte cum lega acesta sîrmele, cum plimba liniuța albă pe sub sticla cu litere colorate, cum potrivea să se audă limpede de-ți venea să crezi că cineva a intrat în odaie si-ți vorbește...

Cineva venise în odaia lor și-i vorbea, iar lui, bătrînului Gheorghe Chindriș asta-i era destul să nu se mai simtă singur, destul să creadă că cineva stă la sfat anume cu dînsul. Nu încăpea îndoială, credea bătrînul, că din cutia aceea, glasul are știre că-n Merișor, bătrînul Chindriș, om la optzeci de ani, se plimbă prin ogradă îngrijind de porci, de galițe și trebăluind la una alta, îl ascultă și-i mulțumește.

Era singura schimbare din casa lor cu care se obișnuise repede. Seara, așezat pe scăunașul lui cu trei picioare, își apleca ușor capul pe umărul drept, închidea pe jumătate ochii, lăsîndu-se legănat de ginduri. Restul îl umplea de sfială, pășea ca pe ouă, în odaia care se făcuse mică, între masa, scaunele, șifonierul și patul care cereau într-un glas o altă casă, așa cum își clădiseră în ultima vreme.

Erau, de asemenea, ceasuri cînd bătrînului i se părea că nici satul nu și-l mai cunoaște. Se pomenea că-i dă bineț cîte-o fetișcană:

— Bună ziua, moș Gheorghe.

— Bună să-ți fie inima. Da'tu a cui ești?

— A lui Nicoară Schiopul. Din ulița Venculuí.

— Să fii sănătoasă.

A lui Nicoară Schiopul. Păi, stai un pic, își aduna bătrînul gîndurile, Nicoară Schiopul? O fi feciorul lui Cătănuță. Ăsta a avut trei. O fi cel mic. Așa-i, așa-i. De-o seamă cu Vasile al meu.

Vremea trece și tace. Iaca, fata-i bună de măritat. Cum îi mai jucau ochii-n cap. Da' ce uliță o mai fi și-n Venc. I-auzi? Să-l întreb pe Vasile. Află că e o uliță și-n Venc, că satul s-a-mpins către tău, înghițind moara, că mai este o uliță către Tablă și alta Sub Pădure.

— Știi, măi Vasile. Cătănuță ăsta, bătrînul, cînd am fost amîndoi în Galița, s-o prins că trece un iaz, înghețat tun, numa în cămașă, ismene și desculț. Afurisit om, avea spiriduș în el.

Și-ncepea să-i povestească. Feciorul, asculta pînă la jumătate, cunoscute și răscunoscute întîmplări din cătănia bătrînului gîndindu-se la ale lui, ca pînă la urmă să dea drumul radioului. Bătrînul amuțea, își apleca pe umăr capul...

Prietenia cu cutiuța vorbitoare nu se legase chiar atît de ușor. Vasile o adusese de la oraș, o instalase, trase o sîrmă de pe casa acoperită cu trestie și stuf, printr-o gaură sfredelită în pervazul ferestrei.

— Ei tată, avem și radio.

Vreo cîteva zile, bătrînul ocoli colțul unde, de pe o măsuță joasă, rotundă, se răspîndea în toată casa glas de om necunoscut. Pînă cînd într-o bună zi, se cîntă un cîntec de pe la ei, apoi auzi altele, care-i aduceau aminte de tinerețe. Auzea vești din lumea largă. Se vorbise și de satul lor.

Auzise el și înainte de radio, de cinematograf, nu era el un om chiar atît de neumblat, dar acum se simțea bătrîn, nu-l mai chemau ca altădată să altoiască, să pună spînz în urechea porcilor, să-și deie cu părerea în felurite pricini, iar cîmpul îl vedea tot mai rar. Mintea însă i se păstrase limpede. Anii, numai pe ei, nu i-a putut minți.

Cutiuța cu butoane, zimțate pe margini, ca doi ochi ciudați îi deveni cu timpul cel mai apropiat prieten. Înlocuia într-un fel nepoții, care urmau să-i vină mai tîrziu dacă n-a avut noroc mai repede, îi aduceau aminte de toate și-i umpleau inima bătrînă de pace și încîntare, părîndu-i rău că nu s-a putut bucura mai demult de dînsa.

Feciorul ghicise legătura dintre bătrîn și cutiuță, în sinea lui era voios că poate în acest fel să-și ajute tatăl. Destule nenorociri au trecut peste

ȘTEFAN LUCA

BUTONUL

Adevărul e, că bătrînul nu s-ar fi atins de aparatul de radio să-l fi picat cu ceară. Avea un soi de teamă respectuoasă față de butonii rotunzi zimțați pe margini ca niște ochi ciudați, față de sîrmele încîlcite care se legau la spate de alte două „șmecherii"; una ca un vas de sticlă, cu capac smolit, plină cu plăcuțe și vitriol, cealaltă alcătuită din baterii așezate ca soldații. Dar toate astea, pe lîngă bucuria că-i umple întreaga zi, cu cîntece, cu vorbe, nelăsîndu-l singur, erau o nimica toată.

— Lasă-l, măi, Vasile. Îmi mai ține de urît.

— Știi, nu de alta, tată, dar dacă se mișcă numai un pic sîrmele, sau scapă una și n-o pui bine, zboară toate lămpil.e Se ard bateriile.

— Păi, să nu zboare, băiete. Să steie la locul lor.

Pe de altă parte, bătrînul ar fi dorit nespus să-i dea el singur drumul o dată. Să-ntoarcă, el cu mîna lui, butonu, cum vedea că face Vasile. Pîndea, atent, la toate mișcările feciorului, dornic să țină minte cum lega acesta sîrmele, cum plimba liniuța albă pe sub sticla cu litere colorate, cum potrivea să se audă limpede de-ți venea să crezi că cineva a intrat în odaie si-ți vorbește...

Cineva venise în odaia lor și-i vorbea, iar lui, bătrînului Gheorghe Chindriș asta-i era destul să nu se mai simtă singur, destul să creadă că cineva stă la sfat anume cu dînsul. Nu încăpea îndoială, credea bătrînul, că din cutia aceea, glasul are știre că-n Merișor, bătrînul Chindriș, om la optzeci de ani, se plimbă prin ogradă îngrijind de porci, de galițe și trebăluind la una alta, îl ascultă și-i mulțumește.

Era singura schimbare din casa lor cu care se obișnuise repede. Seara, așezat pe scăunașul lui cu trei picioare, își apleca ușor capul pe umărul drept, închidea pe jumătate ochii, lăsîndu-se legănat de ginduri. Restul îl umplea de sfială, pășea ca pe ouă, în odaia care se făcuse mică, între masa, scaunele, șifonierul și patul care cereau într-un glas o altă casă, așa cum își clădiseră în ultima vreme.

Erau, de asemenea, ceasuri cînd bătrînului i se părea că nici satul nu și-l mai cunoaște. Se pomenea că-i dă bineț cîte-o fetișcană:

— Bună ziua, moș Gheorghe.

— Bună să-ți fie inima. Da'tu a cui ești?

— A lui Nicoară Schiopul. Din ulița Venculuí.

— Să fii sănătoasă.

A lui Nicoară Schiopul. Păi, stai un pic, își aduna bătrînul gîndurile, Nicoară Schiopul? O fi feciorul lui Cătănuță. Ăsta a avut trei. O fi cel mic. Așa-i, așa-i. De-o seamă cu Vasile al meu.

Vremea trece și tace. Iaca, fata-i bună de măritat. Cum îi mai jucau ochii-n cap. Da' ce uliță o mai fi și-n Venc. I-auzi? Să-l întreb pe Vasile. Află că e o uliță și-n Venc, că satul s-a-mpins către tău, înghițind moara, că mai este o uliță către Tablă și alta Sub Pădure.

— Știi, măi Vasile. Cătănuță ăsta, bătrînul, cînd am fost amîndoi în Galița, s-o prins că trece un iaz, înghețat tun, numa în cămașă, ismene și desculț. Afurisit om, avea spiriduș în el.

Și-ncepea să-i povestească. Feciorul, asculta pînă la jumătate, cunoscute și răscunoscute întîmplări din cătănia bătrînului gîndindu-se la ale lui, ca pînă la urmă să dea drumul radioului. Bătrînul amuțea, își apleca pe umăr capul...

Prietenia cu cutiuța vorbitoare nu se legase chiar atît de ușor. Vasile o adusese de la oraș, o instalase, trase o sîrmă de pe casa acoperită cu trestie și stuf, printr-o gaură sfredelită în pervazul ferestrei.

— Ei tată, avem și radio.

Vreo cîteva zile, bătrînul ocoli colțul unde, de pe o măsuță joasă, rotundă, se răspîndea în toată casa glas de om necunoscut. Pînă cînd într-o bună zi, se cîntă un cîntec de pe la ei, apoi auzi altele, care-i aduceau aminte de tinerețe. Auzea vești din lumea largă. Se vorbise și de satul lor.

Auzise el și înainte de radio, de cinematograf, nu era el un om chiar atît de neumblat, dar acum se simțea bătrîn, nu-l mai chemau ca altădată să altoiască, să pună spînz în urechea porcilor, să-și deie cu părerea în felurite pricini, iar cîmpul îl vedea tot mai rar. Mintea însă i se păstrase limpede. Anii, numai pe ei, nu i-a putut minți.

Cutiuța cu butoane, zimțate pe margini, ca doi ochi ciudați îi deveni cu timpul cel mai apropiat prieten. Înlocuia într-un fel nepoții, care urmau să-i vină mai tîrziu dacă n-a avut noroc mai repede, îi aduceau aminte de toate și-i umpleau inima bătrînă de pace și încîntare, părîndu-i rău că nu s-a putut bucura mai demult de dînsa.

Feciorul ghicise legătura dintre bătrîn și cutiuță, în sinea lui era voios că poate în acest fel să-și ajute tatăl. Destule nenorociri au trecut peste

ruind pe drumul ce ducea la gară. Clătină din cap, înciudat că băiatul nici de formă nu l-a chemat să meargă cu el, și-aduse apoi aminte că tot n-ar fi avut cine îngriji de casă, îi dădu dreptate:

— Ce să caut între ei. Ei cu-ale lor, noi cu ale noastre. Nici așa nu-i rău.

Ceva nu i se păru însă la locul său, în ograda cea veche, cu șoprul plin de cărămizi și cherestea, cu dulăul tolănit lîngă ușa grajdului, cu purceii care grohăiau somnoroși și sătui în coteț.

Era prea mare tăcerea. Neobișnuită. Se auzeau niște ciocănituri, ca într-un stilp de lemn, oameni care se îndemnau:

— Ține bine!

— Hai, încăodată!

— Heei!

Călcînd alene, spre fundul ogrăzii, bătrînul pricepu că tăcerea care domnea, vine din casă.

Bătrînul se opri. Zise:

— Eh, nu-i mult, două zile...

Și dori nespus de mult ca aceste două zile să treacă repede, s-audă din nou glasul feciorului său la poartă, strigîndu-l.

★

Ca toți bătrînii, dormea puțin. Se scula cu noaptea în cap. Ieși în curte. O-găină cîrîi în coteț. Din capul satului, ca din mari depărtări răzbătu un cîntec vesel de cocoș. Vremea era geroasă, cerul senin, spuzit de stele, fără lună. Se șterse pe picioare, intră în odaie, bîjbîi după chibrituri pe colțul mesei, aprinse lampa și căută din ochi o cană să bea apă. Pentru vîrsta lui bătrînul se ținea încă bine. Nu-l durea nimic și umbla drept.

Dădu cu ochii de aparat și avu o tresărire copilărească. Nu era aci feciorul. Ar fi putut încerca să aprindă singur aparatul. Făcu un gest, ca și cum ar fi vrut să pună mîna pe butonul din stînga. Rămase cu ea întinsă în aer. Arătătorul, pe care-l îndoise puțin ca să apuce cercul zimțat de ebonit, se îndreptă încet.

Uitase de care buton răsucea întîi feciorul. Și doar știa, știa, doar urmărise cu lăcomie tot ceea ce meșterea Vasile. Dar de unde să știe acum? Cel din stînga? Ori cel din dreapta?

Își privi degetele cu luare aminte. Erau groase, cu pielea zbîrcită, înnegrită. Unghia degetului mare și-o crestase cu securea, mai demult, crescînd la loc diformată. Nu se prea potrivea cu luciul butonului de ebonită, care aducea mai mult ca oricînd cu un ochi.

Toată dimineața se sfărmă să ghicească de care buton răsucea întîi feciorul. Nu izbuti.

Un copil, care veni să-i ceară cîteva chibrituri, întrebat ce-i atîta vuiet pe ulița din sus, îi răspunse că se bagă niște stîlpi în pămînt.

— Bagă electrică, moș Gheorghe!

— Cum zici?

Dar băiatului îi scăpărau călcîile peste drum.

— Ahă — făcu bătrînul. — Zicea și Vasile c-o bagă. Păi, de mine...

Își aduse aminte că băiatul se hotărîse să tragă și la ei electrică, dar numai în casa cea nouă.

★

Pe la amiazi privind mai atent aparatul, ghici, fără să se fi silit, fără putință de îndoială. De cel din stînga. Din partea aceea îl pornea Vasile. Din acel moment i se înșurubă în inimă dorința de a-l auzi cîntînd pornit de mîna lui. Și cînd se gîndea c-o să audă iar cîntece și vorbe răsunînd, nu mai putea sta locului. Se mișca încoace și-ncolo prin odaie, întorcîndu-se mereu spre aparat.

A treia zi dimineața nu mai putu răbda. Se culcase de seara mînios că purcelul cel negru, cu ștergar pe burtă, se arătase mai puțin vioi ca de obicei, ocărîse cocoșul și uitînd să dezlege dulăul, acesta nu mai contenise cu lătratul, ca tocmai bine cînd bătrînul a ațipit să se apuce de urlat. I-au trebuit mai bine de două ceasuri să ațipească din nou.

Se sculă din nou cu noaptea-n cap, îmbucă un colț de pită, rămas de la cină, bău o cană mare de apă, înghițind rar, respirînd adînc, cu zgomot, cînd o goli. Hotărî să-ncerce orice ar fi. Dacă s-a poticni, își va lua cîrja și-o să facă un drum la învățător.

Și nu se mai grăbi. Nerăbdarea pierise. În locul ei se-nstăpîni liniștea. Făcu întîi ocolul ogrăzii, găsi cuvinte de mîngîiere pentru dulău:

— Ce-i vinovat cinele? Vrea și el să-și facă slujba...

Fumă o țigară, mătură în odaie, puse pe foc și de-abia după ce își aduse scăunașul, se apropie de aparat. Îl privi atent. Făcu întîi cîteva încercări din degete, apropiindu-l pe arătător de degetul gros cu unghia vătămată, mormăind:

— Și așa, electrică. S-o facă și p-aia... Eh, Cătănuță, s-o fi măritat fata din Veanc.

Răsuci ușor degetele, înainte de-a prinde butonul. Atingerea-l făcu să-și retragă mîna pentru o clipă. Tuși, se aplecă înainte. I se păru că ceva nu-i cum trebuie, că mîna i se mișcă prea greu. Se ridică și aruncă cojocul de blană de oaie de pe umeri, și-și apropie iar degetele de ochiul rotund, zimțat, care parcă-l ademenea.

Apucă mai strîns. Întoarse spre stînga. Nu mergea.

— Aha, spre dreapta trebuie întors.

Dar atunci se petrecu pozna la care nu se gîndise. Strînse prea tare, cu desnădejde. Și rămase cu butonul în mînă. În locul acestuia rămase o vergea scurtă, cu un fel de scobitură în mijloc. Iar dinlăuntrul butonului căzu un șurub subțire și o lamă mică, galbenă.

Și ca un făcut, în aceeași clipă auzi voci în curte.

Se-ntorcea feciorul de la nuntă.

Bătrînul încremeni. Împinse la o parte scaunul. Își luă cojocul între umeri, bombănind:

— Chiar acum a trebuit să pice. Să-mi fi dat răgaz baremi să trec pe la școală.

Iar de fapta lui îi fu rușine, ca unui copil. Ieși din ogradă. O luă spre cotețul de porci. Se făcu întîi că nu-l aude pe fecior. Apoi răspunse-n silă:

— Viu îndată. N-am slobozit porcii.

Dar se întoarse tîrziu, necăjit, întrebîndu-se:

— Da' dacă l-am stricat de tot și-mi zice c-or zburat.

★

În casă nimic nu arăta că s-ar fi știut ceva. Feciorul sta la masă, nora căuta ceva în cămară.

— Hai, tată — făcu Vasile. Ți-am adus ceva de la nuntă.

Turnă în pahare. Bătrînul se așeză, tăcut, pe scăunaș. Bău fără să zică nimic.

Pe masă zări însă un alt aparat. Ceva mai mic. Cu marginile rotunjite, cu luciu gălbui. Gemulețul cu litere colorate era în dreapta, un alt pătrat de pînză gălbuie în stînga, iar în mijloc, între butoane, avea niște clape albe cum văzuse la acordeoane. Erau patru la număr.

Vezi, tată, ăsta-i cu electrică.

Bătrînul îl privi lung pe fecior. Zise:

— Poate să fie. Al meu...

Vasile zări butonul căzut, bănui ce s-a petrecut. Deschise dulapul. Legă acumulatorul. Cercetă la urmă de tot butonul. Rise. Bătrînul însă nu-l urmărea. Sta cu țigara aprinsă uitînd să tragă din ea. Scrumul căzu pe podea.

Și-n minutul următor ceea ce el nu mai aștepta, se petrecu. Odaia se înecă în cîntec.

După un sfert de ceas, umblînd fără rost prin ogradă, bătrînului îi păru rău de-un singur lucru. Că se va despărți încă de un obiect drag din odaie. A fost primul care a intrat în odaia lor, dînd semnalul de plecare canapelei, poliței și celorlalte. Se gîndi să i-l ceară feciorului. Chiar dacă n-o să-l mai puie la cîntat. Cui îi mai trebuie? Dar se apropie cu stîlpii și de ulița lor.

Feciorul plecase în sat cu ale lui. Aparatul îl lăsase însă deschis... cînta.

RADU CÎRNECI

Nucul

Nucul atinge cu vîrful bolțile cerului'naîte,
Grele frunzișuri fac pat razelor lunii, și stele
Scutură-argint, poleind nucile desghiocate,
Care cad la pămînt liniștea nopții rănind-o

Ceața subțire ca visul țese în juru-i maramă
Greerii toamnei spun versuri veșnice ca veșnicia...
Tac și ascult cum se culcă sevele-n trunchiuri și-n ramuri.
Galbene frunze cum plîng doruri devreme uscate.

Și mi-amintesc, mi-amintesc, nu voi uita niciodată
— O, amintirile dor, iar uneori sîngerează —
Cum m-am suit, — în cît timp? — pînă în vîrful semeț.
Din uriașul pahar, cum am băut necuprinsul.

Da, am băut, și am plîns, zările roșii ca rana,
Se zvîrcoleau, vîlvătăi, pragul luminii arzîndu-l;
Fratele mic rămas jos, mă întreba cu sfială:
— Ce e departe, departe, spune ce vezi departe?

— Ce e departe, departe?... Roșie-i zarea, de pară,
Trîmbe de fum, vălătuci, berzele morții în vaer,
Ha să fugim, să fugim, zarea s-apropie, vine
Hai să fugim!...

Nucule, tu, uriaș, toate acestea pieiră...
Păsări albastre, ca zarea, cuiburi făcură și pui,
Care zburat-au înalt, chiar mai înalt decît tine,
Și au vîslit neoprit, spre fericirea visată.

Iată-mă, iar am venit, pasăre-am fost, călătoare;
Cît am umblat... Am văzut visuri pe-aripi înălțate
Seve pămîntul suind proaspete-n trunchiul livezei,
Iar peste toate, cîntînd, omul stăpîn, luptătorul

Lasă-mă iar, să privesc pînă departe pămîntul,
Ochii să-mi satur, adînc, cerul să-l sorb în privire,
Și legănîndu-mă-n vîrf, stele să mîngîi, iar ele,
Raze,cunună să-mi pună, viselor mele drept nimb.

Schiță sau reportaj literar?

de ION GRECEA

Mai circulă încă concepția greșită a unor „autori" lipsiți de elementare cunoștințe teoretice și practice care ajung să situeze reportajul literar pe-o treaptă inferioară schiței sau lucru mai grav confundă una cu alta.

Într-adevăr, există unele elemente comune ambelor specii literare, (subliniez că reportajul literar este totuși o specie literară în ciuda unora care pledează pentru eliminarea lui în afara sferei literaturii beletristice) elemente comune care analizate pripit duc la concluziile de mai sus. Însă a vedea numai elementele comune și a le neglija pe celelalte care deosebesc schița de reportaj, înseamnă a comite o mare eroare. Avînd ca bază realitatea obiectivă, scriitorul poate crea situații pe care nu le-a întîlnit în timpul documentării directe sau indirecte, situații ce pot exista însă, pe care practica le poate confirma, îndreptățind justețea viziunii sale artistice. Reporterul utilizează și el imaginea artistică pentru reprezentarea realității, însă această imagine se referă strict la obiect, la faptul despre care scrie. Reporterul nu are dreptul să „inventeze" situații, întîmplări, evenimente care nu s-au petrecut, nu are dreptul să „creeze" imaginea unor realități viitoare cît vreme premizele acestor realități nu există azi sau dacă există nu au perspective viabile. Este drept că și el ca și scriitorul poate recurge la fantezie pentru a evidenția importanța subiectului, veridicitatea lui.

Și reporterul ca și scriitorul are în centrul creației sale artistice omul, făuritorul bunurilor materiale, omul ca principal erou literar. Scriitorul însă, pentru realizarea schiței sau nuvelei sale studiază diferite caractere întîlnite în cercetarea realității, selecționează — în vederea evidențierii ideii de bază a creației trăsăturile esențiale ale oamenilor cunoscuți și le întruchipează în personajul ce capătă viață de-alungul paginilor. Reporterul selecționează și el, însă cu scopul de a afla cel mai reprezentativ erou pentru creația sa artistică, omul care întruchipează cel mai potrivit ideia centrală a reportajului, om care să existe în realitate. Reporterul nu are dreptul să „creeze" eroul, el are datoria să redea cu fidelitate caracterul celui despre care scrie, să nu deformeze realitatea și să-i atribuie eroului calități și defecte inexistente.

Am făcut aceste cîteva observații nu pentru a pleda în favoarea uneia sau alteia din cele două specii literare — schița și reportajul literar — ci pentru a spune că amîndouă pot servi cu aceeași eficiență reprezentarea artistică și convingătoare a actualității socialiste din patria noastră.

Faptul care-i determină pe unii neavizați să subaprecieze reportajul în raport cu schița, sau să-i atribuie calități inferioare acesteia, este acela că citesc — și din păcate nu rare ori — unele pretinse reportaje în care autorii lor relatează banalități, lucruri nesemnificative, lipsite de importanță și interes pentru cititor. Desigur, nu trebuie recurs la elemente „senzaționale" în alegerea subiectelor pentru reportaj — practică proprie gazetăriei burgheze — dar datoria reporterului este de a remarca în realitate acele fenomene ce pot fi generalizate, a căror esență reprezentată artistic poate constitui un factor educativ, mobilizator, și edificator pentru vremurile noastre. Sînt unele reportaje care au un caracter strict informativ și nu se deosebesc deci prea mult de articolul de ziar (din acestea se pot citi zilnic în Informația Bucureștiului) și cărora unii le lipesc cu ușurință eticheta de „reportaj literar". Cred că nu-i nevoie să recurg la argumente prea complicate pentru a dovedi deosebirea dintre reportajele informative din ziarul sus amintit (care totuși au meritul lor în relatarea unor fapte cotidiene) și reportajele literare semnate de Geo Bogza, Horia Liman, Traian Coșovei, Pop Simion, V.Nicorovici, Victor Vîntu, Radu Cosașu, Ștefan Bănulescu, Corneliu Leu și mulți alții ale căror nume le întîlnim mai des în revistele literare.

Dar există și reportaje în care eroii sînt prezentați unilateral, schematic, cu preocupări majore numai în ceace privește procesul muncii, neglijînd total și voit celelalte aspecte ale vieții lor particulare. O asemenea îngustime în optica reporterului, fără îndoială că dă naștere la creații neveridice, lipsite de convingere, care pun sub semnul întrebării chiar seriozitatea autorului respectiv. Fiindcă nimănui nu-i este permis să sărăcească realitatea obiectivă de complexitatea laturilor ei, cu atît mai mult cu cît este vorba de un reportaj în care raportul realitate-reprezentare artistică trebuie să fie realizat în proporții echivalente. Pe bună dreptate, Nicolae Țic în articolul său Eficiența reportajului publicat în unul din numerele trecute ale revistei Luceafărul consemna în final corelația ce trebuie să existe între viața eroului și fapta ce săvîrșește el, demnă de relevat în publicistică. Interdependența fenomenelor este o lege a dialecticii care nu poate fi neglijată de reporter atunci cînd își propune să zugrăvească realitatea obiectivă.

Schiță sau reportaj literar? Ce pot să scriu mai potrivit, cu mai mulți sorți de izbîndă? Iată întrebarea ce și-o pune poate fiecare creator de literatură atunci cînd se află în fața faptului de viață nud întîlnit în realitate. Gorki acorda aceeași importanță amîndurora și activitatea sa publicistică și scriitoricească demonstrează elocvent aceasta. El situa reportajul literar între esseu și schiță, apropiindu-l mai mult de schiță tocmai datorită unor elemente comune speciei, elemente pe care am încercat să le arăt mai sus.

Schiță sau rportaj? Oricum se va hotărî respectivul condeier, ambele specii, prin eficiența lor pot servi în egală măsură reprezentarea artistică a realității contemporane și ele trebuie să stea în atenția tuturor scriitorilor tineri și vîrstnici.

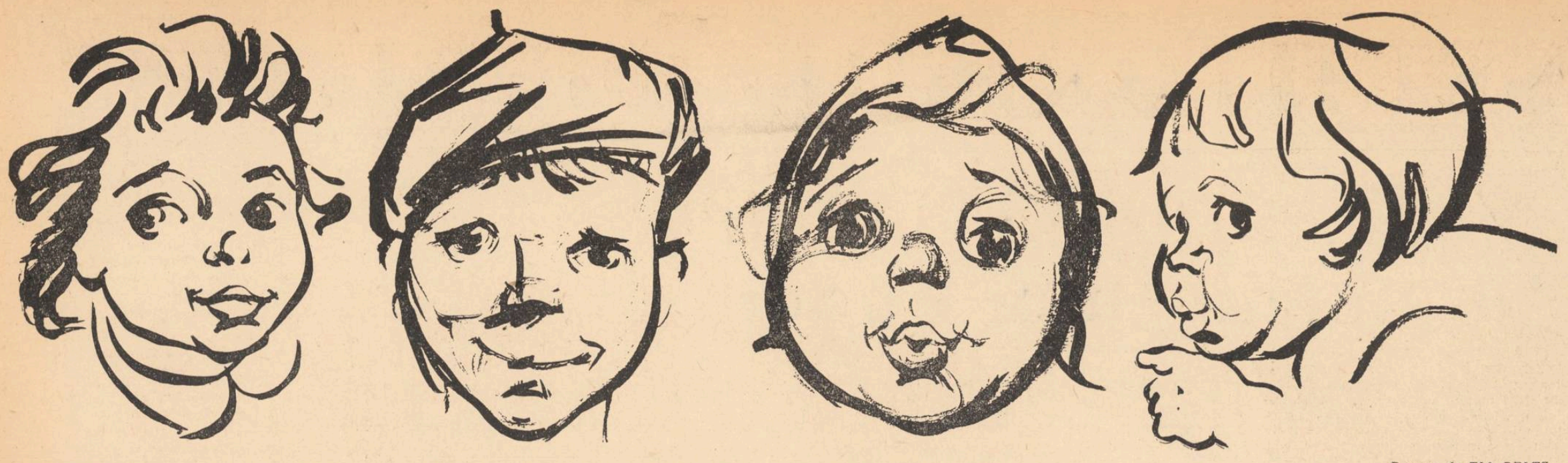

Desene de TIA PELTZ

Ceea ce se cuvine...

de OCTAV PANCU-IAȘI

Medicul ne asigură că nu avem nici un motiv de îngrijorare :

— Băiatul e răcit. Două-trei zile în casă, aspirine și ceaiuri fierbinți.

Respirarăm ușurați — ne chinuiserăm toată noaptea cu pușiul ; făcuse febră mare, aiurase — îi mulțumirăm medicului și-l poftirăm („dacă nu vă reținem și dacă vă face plăcere") să ia un ceai cu noi.

Acceptă (fără „vai, de ce ? nu vă deranjați...").

Trecurăm în camera alăturată, ne așezarăm la masă, și pînă cînd soția mea avea să pregătească ceaiul, discutarăm, sărind de la una la alta, despre vreme, (bineînțeles !) programul de televiziune, (cu spirit critic) recenta medalie de aur a Murfatlarului (cu voluptate), patinaj, (cu indiferență), racheta interplanetară, (cu entuziasm, gălăgioși), un film, nu-mi amintesc care, (tot gălăgioși, dar cu mai puțin entuziasm)...

In timp ce vorbea, medicul răsfoia un caiet găsit pe masă — „caietul de abecedar" al băiatului — îi îndrepta pe rînd și cu răbdare colțurile bîrligate ale filelor, surîdea din cînd în cînd, descoperind un „purcel" sau un cuvînt scris anapoda. Imi replica ceva cînd, pe neașteptate, întorcînd o nouă filă a caietului, avu o tresărire și tăcu brusc. Se rezemă de spetează scaunului, privindu-mă cîteva clipe cu ochii săi cenușii și obosiți, apoi, îmi întinse caietul. Privii pagina la care se oprise și nu înțelesei nimic. Pe ea erau scrise trei cuvinte : „Ene are mure". Atît.

— Mda... (dar ce voia să înțeleagă prin acest „mda" habar n-aveam). Sigur... (de ce „sigur" ?) E o propoziție... (ca și cum cineva ar fi putut crede că era un urs alb). Și mă uitam spre ușă, făgăduind soției să renunț la fumat, să nu mai beau decît apă, să mă rad de trei ori pe zi, dacă ar avea inspirația să intre cu ceaiul în clipa aceea. Dar minunea nu se întîmplă. In schimb, fără altă introducere îl auzii pe medic :

— Eram în primăvara lui 45 mobilizat la un spital din apropierea frontului, în Ardealul de Nord. După operații și injecții și pungi cu ghiață și tuburi cu oxigen, în puținele clipe de răgaz, împărțeam răniților scrisorile primite de acasă. Socoteam pe bună dreptate plicurile albastre și galbene, cărțile poștale scrise cu creionul chimic și începînd invariabil cu „doresc ca rîndurile mele să te găsească... " drept un medicament miraculos, pe care, de cîte ori aveam ocazia, îl administram cu rezultate excelente. Plecam dimineața la vizită cu scrisorile în buzunarul halatului. Mă așezam pe marginea patului unui rănit : „Te doare ?", „Rău, dom' doctor. Și sora aia zice că nu mai aveți morfină". „Dă-o dracului de morfină. Sora nu șue : mai avem, dar pentru tine am alt medicament". Și-i dădeam scrisoarea. In ziua aceea nu mai avea nevoie de nimic. Seara îl întrebam cum se mai simte : „Mai bine, dom' doctor. Nevasta-mi scrie că, la împărțire, ne-au dat și nouă șase prăjini în luncă..." Dar să n-o lungesc... Intr-o zi, am găsit printre scrisorile care mă așteptau să le împart, una al cărei plic se pierduse. Era o filă de caiet pe care, cu litere strîmbe și colțuroase se aflau scrise trei cuvinte : „Ene are mure". Nimic mai mult. Ce căuta Ene ăsta cu mure'e lui printre scrisorile primite pe adresa unui spital de front, nu mă puteam lămuri și nu mă lămuriră, nici primii ostași cărora le arătasem hîrtia. Unul zise : „Ene are mure ? Frumos din partea lui. Aș mînca și eu niște mure...". Altul : „La noi, pe coastă, e un tufăriș de mure, mari cît nucile, zău !" Altul : „Lui fiu-meu tot Ene îi zice. Acu' trebuie să fie mare. Nu l-am mai văzut din 41, vedea-și-ar Hitler streangul să și-l vadă !" Un singur om, un învățător grav rănit, reușise să ne dezlege misterul. „E scrisoarea unui băiețel sau a unei fetițe din clasa întîi. Abia a învățat să scrie cîteva litere. Din ele nu i-au ieșit decît cuvintele „Ene are mure..." Dar eu știu cum trebuie să fie citită scrisoarea asta". Și cu ochii umeziți de lacrimi, ne-o citi așa : „Dragă tăticule, acum am șapte ani și învăț și mi-e dor de tine și sînt mîndru că-i bați pe dușmani și-i alungi din țară și-o să te întorci și-o să ne fie bine"... N-am să uit niciodată ochii învățătorului acela care ne-a tradus pe limba noastră, a celor care ne despărțiserăm de mult de copilărie, care nu mai puteam fi copii, ce'e trei cuvinte... „Ene are mure"...

Am reținut atenția cititorului cu povestirea medicului pentru că mi-am permis ca aceste modeste rînduri despre copii să fie rodul unei observații făcute mai puțin cu ochii scriitorului și mai mult cu ochii aceia pe care medicul îmi mărturisea că nu-i va putea uita.

„Ce bine-i să fii mare!"

Discuție între doi pușți în curtea unei vile din Sinaia. Sînt veniți la odihnă cu părinții lor, muncitori la Uzinele „1 Mai" din Ploești. (Tatăl unuia dintre pușți, a celui blond, cu nasul julit, a colindat în ultimii ani trei continente. Acum se află în concediu, după ce timp de șase luni montase niște sonde „fabricat în R.P.R." în India. Fiul purta pe ciuful blond o tichiuță albă, ca a lui Nehru). Am tras cu urechea la discuțiile pușților, tolănit într-un fotoliu de paie împletit, cu un ziar în față, prefăcîndu-mă că citesc.

— Eu am șase ani.

— Și eu tot șase.

— Hai să ne jucăm de-a cine-i mai mare.

— Hai !

Aici, îmi închipuiam că se vor apropia unul de altul și se vor măsura. Eroare...

— Eu mă încalț și mă spăl singur.

— Și eu mă încalț singur. Nu mă spăl singur, dar pantalonii mi-i închei singur.

— Eu, cînd cad, nu plîng niciodată și nu țip. Ieri cînd am căzut am zis „nu-i nimic, se-ntîmplă !"

— Mie mi-a făcut injecție și cînd m-a înțepat, mama a făcut „vai" și eu am întrebat-o de ce a făcut „vai", că dacă a făcut „vai" pentru mine, nu trebuia...

— Odată, la noi a mai rămas pe-o farfurioară o singură plăcintă. Eu am trecut de un milion de ori pe lîngă ea, dar n-am atins-o nici măcar c-un deget.

— Pe mine m-a trimis mama să duc bunicului o farfurie cu gogoașe și cu toate că bunicul stă departe, pe altă stradă, n-am lins nici una...

— Atunci amîndoi sîntem la fel de mari. Nu e așa că e bine să fii om mare ?

Da, dragii mei, e grozav de bine să fii om mare ! Pare un paradox ceea ce aș vrea să vă spun, dar din fericire, numai pare : ca voi să puteți fii oameni „mari", părinții voștri găsesc vreme și răbdare să mai fie copii. E aici o compensație pe care le-o dă din plin astăzi viața pentru copilăria lor pierdută, dar nu-i numai atît. Învățîndu-vă pe voi cum anume să vă jucați ca să vedeți dacă sînteți mari, ei au strecurat în joaca aceasta, încetul cu încetul, cu dragoste și cu pasiune, și ceva foarte serios despre care niște oameni și mai serioși scriu în cărți că se numește „educație comunistă"

Un băiat trist...

— Și totuși... insist, după ce mi-a spus de cîteva ori „n-am nimic, vi se pare".. de ce ești necăjit ? Ce ți s-a întîmplat ?

— E o poveste...

Ascult povestea în Camera Pionerilor a unei școli din Bacău. Mi-o spune un băiat de vreo doisprezece ani, slăbuț, tuns ca-n palmă, căruia în adunările pionerești (nu zîmbiți !) colegii i se adresează cu „tovarășe președinte" (e președintele detașamentului). Văd după „botul" pe care-l face că dacă nu toate, măcar cîteva dintre corăbii i s-au dus la fund, îl întreb de mai multe ori ce are și-mi răspunde de fiecare dată fără să mă privească : „n-am nimic, vi se pare". Acum s-a decis să-mi spună. Sînt curios.

— E o poveste... repetă... n-o s-o înțelegeți... („o să mă străduiesc" — îmi spun). Detașamentul clasei noastre e în întrecere cu cel al clasei paralele la strînsul fierului vechi. Prima etapă a întrecerii s-a încheiat și am cîștigat noi. Și încă am cîștigat, cum se spune la ciclism, „degajat". Am strîns mai mult decît ei cu o mie și cinci sute de kilograme. E ceva, nu ?

— Firește...

— Prima etapă s-a încheiat ieri. Și astăzi am primit un bilețel de la președintele detașamentului lor. Știți ce-mi scrie ?

— Vă felicită, probabil.

— Da, dar cum !

Dintr-un buzunar (dintr-un singur buzunar !) scoase un dop, după el o gumă, — și în ordine după gumă : o batistă, o oglinjioară, o piele de praștie, un căpăcel de la o sticluță de cerneală, o bilă și în sfîrșit, un bilet mototolit pe care mi-l întinse să-l citesc.

Redau din memorie, fără denaturări, sper, conținutul biletului :

„Ei, ești mulțumit ? Acum o să umbli cu nasul pe sus și o să spui la toată lumea că voi sînteți grozavi și că noi am pierdut."

Impăturesc biletul și i-l înapoiez.

— Ei, ce spuneți ? mă iscodește.

— Mă interesează ce spui tu...

Face un gest de lehamite :

— Nu spun nimic. Sînt trist... Cum se poate să creadă el că pot fi mulțumit pentru că au pierdut. Ce are în cap ? Fier vechi, sau ce ?

Nu știu de ce, dar nu-mi vine să-l mîngîi pe creștet și să-i spun : „Lasă, dragul meu, înveselește-te ! O să treacă... O să se lămurească el ce fel de om ești tu !"

Deși cred că n-o să mă înțeleagă, îmi vine să-i strîng mîna ca unui tovarăș de vîrsta mea și să-i doresc : „Fii de fiecare dată cînd viața te va pune în asemenea situații, trist. Pentru noi toți, pentru tot ce așteptăm de la voi, copii, tristețea aceasta a ta e o bucurie fără margini...

„Noroc c-a venit ploaia"

Am scris cu mai mulți ani în urmă o poveste — poate că a-ți întîlnit-o — „Povestea băiețelului de pe gard". De fapt, „am scris" nu corespunde întru totul realității. Am „transcris" e mai corect. Am transcris povestea unei fetițe.

Ploua torențial, după o săptămînă de secetă. Ploaia m-a prins undeva, pe o stradă la marginea Bucureștiului. M-am adăpostit sub streașina unei case. Lîngă mine, un nod de om negricios, cu codițe și cu un bumb de nas, îmi zise cu o satisfacție demnă de un agronom :

— Noroc c-a venit ploaia !

Și fără s-o descos îmi povesti în ce constă „norocul".

— In capătul străzii noastre e un gard. Un gard de scînduri. Odată a trecut pe-acolo un băiețel și a desenat cu creta pe gard alt băiețel. Și a mai trecut pe-acolo un băiețel și a văzut că băiețelul de pe gard nu are cămașă și pantaloni. „Asta nu se poate", a zis el. „Toți copiii au cămașă și pantaloni". Ca să nu-i fie frig, i-a desenat el, cu creta, cămașă și pantaloni. Pe urmă a mai trecut o fetiță și a văzut că băiețelul de pe gard n-are cu ce se juca. „Asta nu se poate", a zis ea. „Toți copiii se joacă". Și i-a desenat un balon. Am trecut și eu pe-acolo și l-am văzut pe băiețelul de pe gard singur, singurel. „Asta nu se poate" am zis. „Copiilor nu le place să fie singuri". Și cu creta, i-am desenat un cățel. Toți care treceau pe-acolo spuneau : „Uite ce băiețel drăguț !" Dar s-a întîmplat ceva... A trecut pe acolo un băiat de pe altă stradă și i-a desenat o limbă scoasă afară din gură. Noroc c-a venit ploaia și l-a șters pe băiețelul de pe gard...

De unde să știe micuța mea tovarășă de sub streașină că ploaia era în ea, în ochii ei învățați să deosebească frumosul de urît. Sper să nu-l supăr pe Arthur Miller, îngăduindu-mi să-l parafrazez : întîlnim la noi din zi în zi mai mulți „copii care aduc ploaia !"

Tradiție

Un grup de țigănuși în Floreasca.

— Și voua vă cere învățătorul să aveți în fiecare zi batistă ?

— Te cred. La noi asta a intrat în tradiție...

Tradiție... tradiție... Unde am mai întîlnit recent acest cuvînt legat de copii și de școală ? Unde ? Unde ? A ! Imi amintesc...

(La Dormstadt, în R.F.G., învățătorul Johannes Schwanke a apărut pe banca acuzaților pentru că-i snopea în bătaie pe elevi. Ultima sa victimă, un elev de opt ani, a fost bătut atît de crunt încît a murit pe loc, în clasă. Pedeapsa pentru ucigaș ? Achitarea ! — Da, ați citit bine. — Motivul ? Intrucît pedepsele corporale în școli au o tradiție de două sute de ani, ele nu intră în sfera de interes a codului penal...)

— Și voua vă cere învățătorul să aveți în fiecare zi batistă ?

— Te cred. La noi asta a intrat în tradiție !

Experiență de viață

Cîteodată mă distrez (împotriva recomandărilor pedagogilor) să-i încurc pe copii cu întrebări „încuietoare".

Spune-mi — mă adresez unui băiat care mă conduce, după o consfătuire, pe aleile Palatului pionierilor — cum te descurci într-o asemenea situație : dați teză și colegul tău de bancă, bunul tău prieten, n-a învățat și încearcă să tragă cu ochiul la caietul tău. Dacă nu-l lași, prietenul cel mai bun va lua o notă proastă și asta, desigur, te va durea și pe tine ; dacă îl lași, acoperi o faptă necinstită. Te-ai întrebat vreodată cum ai proceda ?

Răspunsul vine prompt :

— In catalogul clasei noastre nu există nici o notă mai mică de șapte. Nici un repetent, nici un corijent. Nu m-am întrebat niciodată cum aș proceda în situația de care vorbiți.

Surîd, amintindu-mi de o veche caricatură apărută în „Krokodil" înfățișînd pe pușiul unui scriitor pentru copii adresîndu-i-se tatălui : „Eh, tăticule, dacă aș avea eu talentul tău și experiența mea de viață... ce cărți bune aș scrie pentru copii !"

Ceea ce se cuvine

Călătoresc spre Arad și am ca tovarăș de compartiment un învățător tînăr dintr-o comună de lîngă Brad, el însuși fiu de moț. Se exprimă deosebit de pitoresc, e în glasul lui o melodie fermecătoare, încît îl ascult cu emoție dar și cu teama pe care o încerc la un concert ca nu cumva cineva (unul dintre cei cel puțin zece gutunăriți prezenți în permanență în sala Ateneu'ui) să tușească tocmai cînd mi-e lumea mai dragă.

Nu mă încumet, scriind aceste rînduri, să-i redau graiul. Îi notez una din povestiri, gazetărește :

— Reușisem astăvară după o muncă de o lună de zile, să bat casă de casă și să înscriu la școală pe toți copiii de moț care au împlinit șapte ani. In septembrie a început școala și nu m-am trezit cu nici un absent. Dar după două zile văd că deschide ușa un năpîrstoc („cu clop de paie și cioareci") care vine la mine și-mi spune : „Am venit să mă scriți la clasa întîi". „Dar cine te-a trimis ?" „M-o trimis partidu' !" „No, bine, îi zic, dacă te-o trimis partidu' fi binevenit, treci în bancă, învață și crești mare ca să-i mulțumești că te-a făcut om".

Ceea ce se cuvine, acum, de întîi iunie, de ziua lor, să le urăm și noi tuturor puilor noștri.

NICULAE STOIAN

Ești prea copil...

Ești prea copil — mustrat sînt nu odată —
Și o să ai ca mîine-un sfert de veac ;
Nici chiar mîndria gravă de-a fi tată,
Nu-i poate fi copilăriei leac.

La tot ce-ți scoate viața înainte
Ai veșnic un răspuns definitiv
Și din gramatică nu mai știi minte
Decît același grad superlativ.

Nici cu nevasta nu scap de dojană.
Cînd plec de-acasă-același veșnic sfat :
Tramvaiele să nu le iau din goană
Și pietrele, pe străzi, să nu le bat.

Dar parcă poți să-i faci oricărui placul ?!
De-i primăvară, brotăceii-n cor
Mă cheamă să mă dau de-a berbeleacul,
Ghețușu-i iarna fermecat covor.

Doar fiul meu e singurul ce n-are
In contra mea atari prejudecăți.
Necaz i-e doar pe simpla întîmplare
Că mie-mi cresc și barbă și mustăți,

Altfel, nimic a ne opri nu poate,
Să nu ne-ncăierăm ca doi curcani.
De bună seamă, are el dreptate,
Copilul meu zburdalnic, de trei ani.

GELU STOICESCU

Fiului meu

Senin, în viață, urci din treaptă-n treaptă
Spre zile fericite, spre mai bine,
Și nu știi azi că Mîine te așteaptă
Și că și-a pus nădejdile în tine...

Proletari din toate țările, uniți-vă!

luceafărul

REVISTĂ a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

Anul II Nr. 11 (22)
1 iunie 1959
Apare la 1 și 15
16 pag. lei 1,50

CONGRESUL SCRIITORILOR SOVIETICI

Cuvîntul tovarășului Mihai BENIUC

primul secretar al Uniunii Scriitorilor din R. P. R.

Dragi tovarăși,

Scriitorii din R. P. Romînă aduc Congresului al III-lea al scriitorilor sovietici un salut frățesc. Urările noastre cele mai calde pentru scriitorii sovietici pe drumul creațiilor îndrăznețe, acum cînd popoarele sovietice au dat în lături porțile istoriei, deschizînd orizonturi pentru cele mai frumoase visuri ale umanității și marcînd întîii pași gigantici în comunism!

In septenalul ce a stîrnit entuziasmul oamenilor muncii din toată lumea și a tuturor iubitorilor de pace și progres, scriitorii sovietici, pe acest drum avîntat, vor zugrăvi cu forța însuflețitoare a cuvîntului ceea ce tovarășul Nikita Hrușciov demonstrează la Congresul al XXI-lea a P.C.U.S., în cifre convingătoare pe care oamenii sovietici au și început să le transpună în realitatea măreață a faptelor.

Noi, scriitorii din Romînia, prin ceea ce scrisul nostru are mai nou, mai caracteristic epocii în care trăim, căutăm, urmînd calea propriilor noastre tradiții, să răspundem acelorași idealuri ca și dv. In țara noastră, acum 15 ani, odată cu doborîrea dictaturii fasciste și prin eliberarea noastră de sub apăsarea cotropirii hitleriste, prin lupta comună a armatei și poporului romîn și a armatelor sovietice, a început o epocă nouă în toate domeniile vieții, inclusiv al culturii. Scriitorii noștri s-au înrolat în această luptă chiar de la început, în primele rînduri. Rolul activ pe care-l îndeplinesc scriitorii din Romînia în revoluția socialistă nu poate fi închipuit fără îndrumarea partidului clasei muncitoare, fără ideologia marxist-leninistă, precum și fără cunoașterea literaturii și fără ajutorul scriitorilor sovietici. Scriitorii sovietici sînt bine cunoscuți în Romînia. In cei 15 ani care au trecut de la eliberarea Romîniei, editurile noastre au scos în traducere romînească (în afară de operele scriitorilor clasici ruși), peste 2.500 de titluri ale literaturii sovietice, al căror tiraj total numără peste 30.200.000 de exemplare. Două cărți sovietice de om! Cărțile sovietice le poți întîlni pretutindeni — și, în primul rînd, ele se găsesc în inima milioanelor de cititori tineri și bătrîni, muncitori, țărani și cărturari.

Confruntarea trecutului întunecat cu prezentul fericit și cu viitorul încă și mai minunat, în lumina idealurilor socialismului, caracterizează literatura romînă de azi. Cei mai reprezentativi dintre scriitori și totodată cei mai pătrunși de idei democratice au adăugat la dragostea de țară și la respectul pentru tradițiile noastre populare și clasice încrederea și devotamentul față de clasa muncitoare, față de idealurile ei de luptă revoluționară în spirit leninist și prin aceasta în operele lor noi a apărut o dimensiune de idei necunoscută înainte: perspectiva viitorului socialist construit de un popor liber.

In literatura noastră se dă o mare bătălie pentru calitate, pentru expresivitate artistică. Direcția ei principală o constituie tematica contemporană, iar ritmul sporit al construcției socialiste în toate domeniile face ca imaginea realității reflectate în literatură să fie mai puțin conturată și mai puțin colorată decît înseși faptele oamenilor muncii. Pentru ca această imagine să capete toată strălucirea, scriitorul trebuie să fie, desigur, solid ancorat în realitate. Dar, mai trebuie o grijă continuă pentru dezvoltarea multilaterală a personalității sale, a stilului său propriu, pentru ca tot ceea ce este schematic, șters și cenușiu, să nu mai găsească loc în operele noastre. Această preocupare pentru personalitatea scriitorului, mai ales în ceea ce-i privește pe tineri, trebuie să fie mereu pe primul plan.

In această perioadă de timp, scurtă ca număr de ani, dar bogată în fapte, scriitorii din Romînia au stat strîns în jurul partidului și au căutat să slujească cu cinste poporul prin cuvîntul lor, combătînd orice manifestări ale dușmanului — fie intern, fie extern.

Revizionismul nu găsește crăpături prin care să se strecoare în rîndurile noastre.

Lupta continuă a partidului, an de an, zi cu zi, împotriva manifestărilor ideologiei dușmane n-a lăsat teren prielnic pentru buruienile reacționarismului și ale revizionismului. Fermitatea pozițiilor noastre pe drumul realismului socialist se va menține numai prin luptă necruțătoare. Posturile de radio reacționare din lumea capitalistă, precum și fițuicile imunde ale cercurilor dușmane țării noastre acordă scriitorilor din Romînia o atenție deosebită, înjurîndu-i ziua și noaptea pentru că pun în centrul creației lor actualitatea și partinitatea. In continuare vorbitorul s-a referit la rolul și sarcinile presei literare în combaterea ideologiei dușmane, a defăimătorilor literaturii realismului socialist. Literații noștri trebuie să se angajeze pe arena internațională a discuțiilor și să răspundă la nivel internațional oricăror atacuri ce s-ar aduce cauzei noastre. De altfel, noi toți, scriitorii devotați ai realismului socialist și toți scriitorii progresiști din lume, trebuie să constituim un neînduplecat front unitar, căci numai astfel ne putem aduce deplin aportul în apărarea cauzei păcii și a progresului. Să facem ca în toată lumea să se simtă unitatea și solidaritatea noastră. Noi, scriitorii din Romînia, hotărît și definitiv am ales acest drum.

Conștienți de invincibilitatea lumii socialiste, noi facem ca în literatura noastră să răsune glasul unui popor de 18 milioane de oameni, cu o străveche și strălucită artă populară, înaintînd azi victorios pe drumul socialismului, glasul muncii libere și al păcii popoarelor. In acest glas, în cîntul lui, este nețărmurită dragoste de viață.

Nici o operă literară, fie ea scrisă în limba în care vorbeau între ele muzele, cum ziceau cei vechi; aibă ea vraja cîntecului lui Orfeu, care îmblînzea fiara și făcea să umble pădurile; întruchipeze-se ea prin imagini care depășesc în frumusețe și strălucire tablourile lui Rafael și ale lui da Vinci; dacă nu respiră din ea dragostea de om, dragostea de viață, atunci ea nu pătrunde în inima oamenilor și nu rămîne. Iar dragostea de viață și de om în timpul nostru nu mai poate fi despărțită de dreptul omului de a nu-i fura nimeni munca și de nevoia sa de a se instaura definitiv pacea între popoare.

Această dragoste nouă, această omenie pămîntească, pentru care a luptat „cel mai uman din oameni", cum numea Maiakovski pe Lenin, țîșnește ca dintr-un izvor din literatura sovietică.

Am venit să salutăm congresul dv., chiar aici, lîngă acest izvor de viață nouă și vă urăm deplin succes în lucrările dv. pentru ca de la izvor să ne întoarcem și noi acasă cu ulcioarele pline.

A. A. Surkov prezintă Congresului raportul „Sarcinile literaturii sovietice în construcția comunistă".

VERONICA PORUMBACU

Momente muzicale

I

Fata își plimbă mîna pe clape
și cîntă și cîntă
și notele-s poate
perle căzute
din mînă de înger...

Fata se suie, coboară pe clape.
Notele-s clare, proaspăt aproape:
le culege din zbor
le adună ușor
într-o muzică nouă.

Fata își plimbă mîna pe clape.
Norii-și deschid cenușiile pleoape,
soarele rîde,
pomii-și desfac mai larg, la un semn,
lira de ramuri...

II

La congresul mamelor, s-a auzit imprimat pe disc corul unei școli din Hiroșima, distrusă în bombardamentul atomic.

Am auzit îngeri cîntînd —
nu în muzica sferelor.
nu în vis,
Pe discul negru,
din șanțuri minuscule,
aripile albe-au deschis.
Melodia cîntată
a fost odată —
și-au fost odată copii...
Dar nu mai sînt
și nu va mai fi
nici pulberea lor —
numai glasul...

In jurul discului negru,
închizîndu-și aripile albe,
cîntă un cor de copii
și Vremea, ca o lacrimă grea,
pe obrazul pămîntului mut
luneca, luneca...

III

Fata mea, fata mea,
ți-aș da, de-aș putea
stele
înșirate-n mărgele
și luna-ntre ele
și pacea..

Fata mea, fata mea,
singură ce ți-aș putea
dărui
într-un veac, într-o zi?
Cum te-aș putea ocroti?

Fata mea, fata mea,
mamele lumii-mpreună-ți pot da
stele
înșirate-n mărgele
și inima lor între ele
și pacea...

MAIAKOVSKI

Condus de Cicerone Theodorescu în poezia lui Maiakovski, cititorul se simte copleşit de impresia sumă a unei operativităţi lirice fulgerătoare. Operă de tip unic, ea se comunică prin cuvinte-proiectile, prin versuri pîrîitoare ca o mitralieră, prin poeme care sînt tot atîtea guri de foc, de calibru neobişnuit, în continuă deflagraţie. Poezia lui Maiakovski acţionează bubuitor, cu descărcări totale, asupra temeliilor înseşi ale lumii şi spectacolul ei rupe pe om de legături anterioare, aducîndu-şi-l. In nici o conştiinţă estetică nu mai rămîne loc pentru altceva. Cititorul se dedă la o adevărată luptă, ca să nu uite că e vorba totuşi de o traducere şi mai cu seamă că traducătorul este Cicerone Theodorescu.

In adevăr, ce putea să favorizeze pe poetul nostru în izbînda sa de-a dreptul uimitoare de a fi traducătorul lui Maiakovski ? El fusese poet binecunoscut de densităţi filologice, ceea ce i-a fructificat cu prisosinţă în propria-i poezie, fiind azi unul dintre cei mai meşteri mînuitori ai versului bătut pe nicovală şi la cald şi la rece ; a devenit apoi, printr-o orientare hotărîtă a inspiraţiei către problematica socială, poetul nou, căruia îi datorăm spaţiul liric familial, deosebit în totul de ceea ce cunoaştem de la un Francis Jammes sau Tudor Arghezi şi asociabil poate numai cu lirismul conjugal de la un Coventry Patmore ; este în sfîrşit pe cale să-şi reverse bunătatea inimii de părinte ocrotitor asupra tuturor copiilor unui cartier muncitoresc, premise fragede, care se pot vedea, prin poezia generosului părinte-cetăţean, cum se alcătuiesc în fericitul silogism al vieţii de mîine. Dar nu e locul să se stăruiască mai mult asupra poeziei lui Cicerone Theodorescu ; trăsăturile ei sumare, puse alături de marile explozii maiakovskiene, sînt suficiente să arate că instrumentul de lucru a trebuit, traducînd pe confratele sovietic, să-i treacă prin dilataţii incredibile, deşi pe deplin convingătoare în rezultate.

Şi atunci chestiunea de principiu : în raporturile de natură de la traducător la poetul tradus, e nevoie, cum se crede îndeobşte, de o aşa-zisă congenialitate a firii ? Nu cumva, mai necesară succesului, este diferenţa de natură sau, orişicum, distanţa de la unul la altul ? Cazul Cicerone Theodorescu-Maiakovski dă de gîndit în sensul că scriitorii neînrudiţi se traduc între ei mai cu uşurinţă. E numai aparent paradoxal că din Byron, nu Puşkin, congenerul şi emulul său, ar fi tradus mai exemplar, că traducătorul german ideal pentru Shakespeare nu Schiller putea fi, după cum Carducci prefera să semene cu Horaţiu, decît să-l traducă. Poeţilor afinii le vine mai la îndemînă să se întreacă şi chiar să se imite tacit, dar de tradus, ei consimt în regulă generală să lase treaba pe seama celor de o natură diferită, dacă nu opusă. Fără să zicem că ar fi vorba aici chiar de acea lege a creaţiei prin compensare, conduita traducătorilor cade orişicît sub una din incidenţele ei, fie aceasta şi foarte îndepărtată.

De altfel însuşi Maiakovski, ca să nu mai amintim de nimeni altul, afirmă în felul său, că „distanţa" faţă de evenimentul reflectat e mai propice chiar reflectării creatoare, ceea ce, deşi pe alt plan, înseamnă de fapt acelaşi lucru. Despre creaţia poetică, el spune astfel : „Schimbarea planului faţă de acela în care s-a produs un fapt precum şi distanţa (faţă de acel fapt n.n.) sînt obligatorii. Aceasta nu înseamnează desigur că poetul trebuie să se pună pe aşteptat ca timpul să treacă ; dar trebuie să biciuiască el timpul, să înlocuiască încetineala timpului printr-o schimbare a locului, să puie timpul pe fugă în imaginaţie, în aşa fel ca într-o singură zi să treacă un secol. Pentru operele mici, acest transfer poate şi trebuie să se întîmple artificial (de altfel aşa se şi întîmplă). E bine a începe să scriem versuri despre 1 Mai, să zicem în decembrie, cînd în adevăr ne cuprinde o dorinţă nebună de acel Mai" **(Cum se fac versurile, 1926).**

Dar oricum ar fi, fapt este că Cicerone Theodorescu a dat literaturii noastre un Maiakovski copleşitor ca putere a tropilor, a ritmului şi a idealului său socialist. Comparaţia cu Elsa Triolet **(Maiakovski,** Vers et Proses, 1952) e mereu în favoarea traducătorului romîn. Şi puterea de recreare a combativităţii lirice maiakovskiene a putut fi cunoscută la noi nu numai subiectiv, prin lectura directă a traducerii, dar şi obiectiv, prin masiva producţie a poeţilor noştri care, mai toţi, în ultimii cincisprezece ani, şi-au putut aprinde torţele, mai mari sau mai mici, de la incendiul poetului sovietic.

Ceva paralel ca valoare şi exemplu propagator s-a mai întîmplat doar cu traducerea lui Zaharia Stancu din Esenin **(Serghei Esenin, 1934) :** cum avem azi de înregistrat, la majoritatea poeţilor momentului, o gesticulaţie lirică Maiakovski, am avut atunci gesticulaţia rurigenă Esenin şi faptul, în amîndouă împrejurările, n-a fost decît spre cîştigul lirismului epocii, asfixiat în bună măsură de unele modele occidentale. Contribuind amîndoi la părăsirea atitudinii poetice vechi şi adoptarea alteia noi, mai liberă ca mişcare şi respiraţie, ei au dat poeţilor timpului impulsul, a cărui pereche străină se află numai în traducerea lui Léo Bazalgette din Walt Whitman (Feuilles d'herbes, 1910), care de asemeni provocase între poeţii francezi orientarea nouă numită „unanimism".

Creaţia lui Maiakovski comunicată nouă de Cicerone Theodorescu, e de o convergenţă revoluţionară absolută. De la concepţia de viaţă combativă şi pînă la cuvîntul-proiectil, trecînd intermediar prin imaginea şi ritmul „în cascadă", totul proclamă lichidarea formelor milenare de existenţă şi înlocuirea lor cu forma unică de convieţuire socialistă. Revoluţia lui literară se susţine pe pilonii ideologiei marxist-leniniste.

Ca istorie internă însă, personalitatea i s-a constituit mai întîi din revoltă artistică. Propunîndu-şi „a discredita vechea poetică" („acel meşteşug arhaico-poetic" sau „muceziturile poetice"), el declara : „Ura noastră permanentă, principală, întreşte mediocritatea mic-burgheză cu romanţele şi mîrîielile ei critice". **(Op. cit.) ;** admira pe un Saşa Ciornîi pentru „antiestetismul lui înveselitor", selecta dintre pictori pe Holbein „care detesta stilul drăguţ", respingea muzica lui Rahmaninov ca „plictiseală sonorizată" şi colabora entuziast cu Burliuk la **Palmă spiritului public (Eu însumi,** Autobiografie, 1928). El a fost deci, de cu vreme, din chiar ajunul primului război mondial, un anti-estetist turbulent şi focos în felul futuriştilor, de la care rămîne poate cu ceva din orientarea la tehnica modernă, dar mai cu seamă în felul lui Whitman şi al lui Rimbaud, acesta fiindu-i adevăratul semen. Cu poetul faimosului **Bateau ivre** şi al prozelor electrice din **Les Illuminations** şi **Une saison en Enfer,** Maiakovski avea comun intoleranţa faţă de convenţia literară, atitudinea pamfletară, puterea cuvîntului, viteza phisologică, precum şi dinamismul revoluţiei (artă nouă — societate nouă). Destul de adesea, exprimarea li se şi ciocneşte. Fraze lirice ca „eu, creator a tot ceea ce e sărbătoresc", „a tăia versurile după ţipete", „ucideţi vechiturile", „vom măscoci roze noi", „daţi-ne forme noi", eu, fără domiciliu, cu amîndouă mîinile în buzunarele sfîşiate, mergeam cu ochii mari deschişi", „am recreat fraze după tiparul ţipetelor", „viaţa... să nu mai fie decît delir", „nu mai pot vorbi, nu mai ştiu", „a da dintr-o lovitură toate drepturile cetăţeneşti unei limbi noi", „a da reguli de acţiune" etc... etc. apar în chip necesar, la amîndoi poeţii, ca expresii aproape identice ale aceluiaşi clocot sufletesc.

LINGVISTICĂ ŞI FILOLOGIE

Dar paralela nu poate fi dusă mai departe, cu toate că textele combativ sau numai vizionar sociale, cum abundă în Maiakovski, nu lipsesc nici din Rimbaud. „Acest viitor, scria poetul francez, va fi materialist, după cît vedeţi. Veşnic pline de **Număr** şi de **Armonie,** aceste poeme (ale viitorului n.n) vor fi făcute să rămînă... Arta eternă îşi va avea funcţiunile sale, de îndată ce poeţii sînt cetăţeni. Poezia nu va mai ritma acţiunea ; ea va fi **înainte !" (Scrisoarea către Paul Demeny,** 15 mai 1871). Şi totuşi, chiar dacă nu uităm participarea lui ca voluntar la lupta Comunei din Paris sau unele declaraţii către amici : „Averile vor fi rase, amara invidie şi admiraţia stupidă vor fi înlocuite de armonia liniştită, de egalitate, de munca pentru toţi... Vor cădea orgoliile individuale", „republica mea ideală este comunistă şi se întemeiază pe suprimarea banului şi pe organizarea unicei munci necesare vieţii" (E. Delahaye, Rimbaud, 1923), încă n-am putea simetriza pînă la capăt desfăşurarea acestor două destine de poeţi. Momentul istoric îi deosebeşte pînă la imposibilitatea de a-i mai asocia. In timp ce voluntarul Comunei din Paris, cu scurta lui experienţă de foc, literară şi socială, încheiată, devine explorator şi comerciant de toate spetele prin ţinuturile Ugandei, Maiakovski, aflîndu-se în condiţii istorice mai prielnice, îşi dezvoltă antiestetismul de tinereţe nu numai în vizionarism social şi „experienţă" a luptei, ci în marxism-leninism, într-o metodă şi o concepţie materialist-istorică despre lume, ceea ce îi dă şi o estetică nouă.

Pentru el, prima condiţie a poeziei va fi „existenţa în societate a unei probleme, a cărei soluţie să nu fie imaginabilă decît printr-o operă poetică", cu alte cuvinte „comanda socială" sau „cunoaşterea precisă... a dorinţelor clasei tale..." ; „trebuie făcută praf povestea artei apolitice" **(Op. cit.).** Rezultă din toate acestea că diagrama personalităţii lui Maiakovski porneşte din antiestetism şi ajunge la practica poeziei, concepută ca formă specială de luptă în cadrul luptei proletariatului. Momentele devenirii lui interne se succed aşadar într-o relativă ordine iniţială, putînd fi — scurt timp — deosebite, pentru ca între 1920, anul marelui poem **150.000.000,** şi 1930, aceleaşi momente să se implice fără putinţa de a mai fi seriate. Epocii acesteia îi aparţin versurile :

Uitaţi-i
pe poeţii schelălăind la lună
Azi
altă cîntare răsună.

*

Doar lupta decide ! Ea-i judecător
Cu nurcile —
arta leşinată din fire
Cu bluzele —
arta din viitor.
(150.000.000)

*

...stăpînindu-mă, eu calc
cu pasul greu
chiar pe gîtlejul
cînteculului meu.
Eu sînt agitator...
Auzi,
posteritate,
Glasul lozincilor sub care te vei bate !

*

La mine versurile
sînt ca oştile-n paradă,
le-adun în front,
le desfăşor pe stradă,
grele ca plumbul,
sînt atîtea şire
gata de moarte
şi de nemurire.

*

mori versul meu,
ca un staş
glotaş,
aşa cum au murit mulţimi
de anonimi
...dar la asalt fruntaşi !
(In gura mare)

Deşi aparent retorică şi chiar gazetărească (fapt binecunoscut autorului însuşi : „Poetul liric, ştiu, va strîmba din nas, / iar criticul cravaşe mi-ar trage, mi-a mai tras : / —Dar unde-i sentimentul ? Asta-i oratorie... / Nu-i poezie... E gazetărie"), poezia lui Maiakovski e fără goluri, unitară, şi articulată în sine ca un silogism. Convergenţa ei absolută operează deopotrivă prin imagine şi ritm. Cu imaginile maiakovskiene funcţionale şi uriaşe, sîntem la depărtarea maximă de „imaginismul" industrios şi decorativ al şcolarilor lui Esenin. „Florile noi" născocite de el vor fi „capitale — cu pieţele petale..." ; ca să răspundă probabil tot lui Esenin, în a cărui poezie natura e pusă să se împotrivească maşinismului (o vacă ia în coarne locomotiva), el vede „coşuri de fabrică luînd cerul în coarne" ; iar la moartea lui Lenin, noaptea căzută peste marea criptă nu e noapte, ci „sumedenii, ce plîng pentru Lenin, de negri din Statele Unite". Opusă gratuităţii, adică desfătării, imaginea dobîndeşte puterea de a susţine ideea utilităţii sociale ca în memorabilele versuri :

Versul meu
— care-n muncă mi-e fructul —
va ieşi la vedere
printre anii — morman,
cum răzbeşte printre straturi
dur,
greoi
grosolan
— lucrat de robii Romei —
apeductul.
(In gura mare)

Cît despre ritmul poeziilor lui Maiakovski „iambii şi troheii", cum spune poetul însuşi, nu sînt preocuparea lui ; cînd, rareori, îi ia în considerare, face o concesie lui Puşkin v. **Jubileu,** trd. franc. Elsa Tr). Altfel, după L. I. Timofeev, ne aflăm în faţa unui „reformator al versului rus" care „introduce noi principii de versificare şi organizare a ritmului", creînd versul „în cascadă" sau „pe trepte". **(Literatura sovietică rusă,** trad. rom. 1951). Tehnica versificaţiei lui conţine însă un prea mare număr de implicaţii filologice, ca să poată vorbi despre ea un necunoscător al limbii originale.

Vladimir Streinu

A. KIBALNIKOV : Statuia lui Maiakovski. Fragment. Bronz, 1958

140 ANI DE LA NAŞTERE

UN MARE PATRIOT

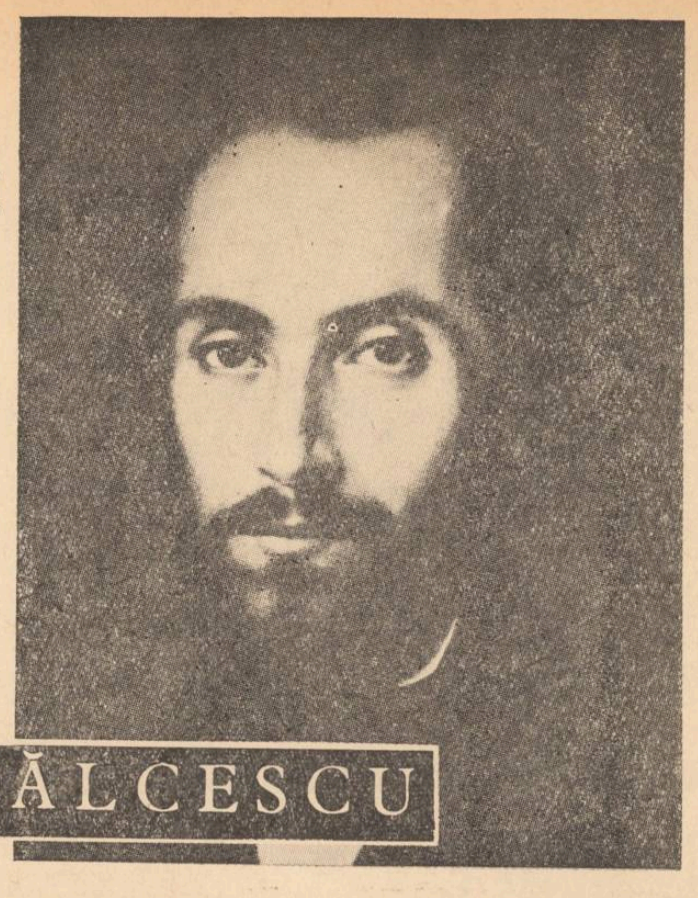

N. BĂLCESCU

Implinirea a 140 de ani de la naşterea (1819) marelui patriot revoluţionar democrat Nicolae Bălcescu, conducătorul ideologic şi politic al revoluţiei de la 1848 din Muntenia, ne oferă încă odată prilejul evocării acestei figuri proeminente, cea mai luminoasă a generaţiei paşoptiste şi cea mai aproape de ideile pe care astăzi noi le împărtăşim şi le promovăm în lupta noastră de zi cu zi pentru o viaţă mai bună.

Om al faptei înainte de toate, Bălcescu este prezent, încă din anii primei sale tinereţi, în inima evenimentelor contemporane. Abia împlinise 20 de ani, cînd, spre sfîrşitul anului 1840, „teribilul an 1840, despre care se proroceau fel de fel de grozăvii — cum povesteşte I. Ghica, — ba c-o să ne frigă ziceau unii, ba c-o să ne fiarbă ziceau alţii", **îl găsim pe Bălcescu, alături de Murgu, Marin Serghiescu-Naţionalul, Telegescu, Sotir Ţăranu etc., amestecat în conspiraţia condusă de tînărul şi îndrăznetul boier Mitică Filipescu. Anii de surghiun prin mînăstiri nu-l înspăimîntă însă pe tînărul „complotist", sancţionat astfel ca şi ceilalţi participanţi la conspiraţie, ci, dimpotrivă, odată botezul revoluţionar primit, îl determină să se avînte cu şi mai multă hotărîre în lupta politică şi culturală. Participă, alături de Eliade, Gr. Alexandrescu, Bolintineanu, Bolliac, Goleştii ş.a. la constituirea** Asociaţiei literare **(1843), înfiinţează (tot în 1843), împreună cu Ion Ghica şi Christian Tell, societatea** conspirativă Frăţia, **care, după cum ştim, avea de scop să pregătească lupta revoluţionară şi care avea deviza** „Dreptate şi frăţie" **înscrisă mai apoi de revoluţionari pe steagul mişcării de la 1848 ; ia parte, între 1844 — 1845, ca secretar, la lucrările** „Societăţii literare", **prezidată de Iancu Văcărescu,** „societate" **care, îndărătul activităţii ei oficiale de încurajare şi promovare a literaturii naţionale, avea drept scop nemărturisit să uneltească împotriva regimului.**

Tînărul istoric de numai 25 de ani gustă un moment din bucuria succesului stîrnit de apariţia primei sale lucrări mai importante Puterea armată..., **dar fără a se lăsa stăpînit de orgoliu, fără înfumurare, cu seriozitatea extraordinară care de pe acum îl caracteriza, porneşte să-şi dezvolte concepţia materialistă despre societate, vizibilă destul de accentuat încă din această primă lucrare. Găsim, într-adevăr, în această operă documentată de tinereţe a marelui nostru istoric o serie de elemente care ne servesc la stabilirea orientării şi evoluţiei ideologice a scriitorului. Lucrarea îi oferă mai ales ocazia lui Bălcescu să-şi arate concepţia lui asupra felului cum trebuie tratată istoria, concepţie pe care o vom vedea dezvoltîndu-se şi în alte scrieri. El stabileşte de la începput — ca şi M. Kogălniceanu, dar cu mai multă vigoare decît acesta — că istoria unui popor constă în istoria instituţiilor sociale, a ideilor, sentimentelor, obiceiurilor, culturii şi comerţului acelui popor.**

Starea socială a muncitorilor plugari **este a doua descriere după** Puterea armată... **(la studiul despre armata din Ţara Românească, Bălcescu dăduse şi o continuare :** Puterea armată în Moldova) **în care se îndeplineşte programul lui Bălcescu de a studia societatea şi instituţiile noastre vechi. Se spusese şi se altii că istoria nu trebuie să fie numai a regilor şi a domnilor, dar Bălcescu este cel dintîi la noi care, consecvent cu aceasta, întreprinde o istorie a ţăranilor, a** „muncitorilor plugari" **cum îi numeşte el. Tratînd problema originii proprietăţii agrare la noi, Bălcescu e cel dintîi care caută să dovedească, prin istorie, că drepturile marilor proprietari constituie o uzurpare şi că pămîntul se cuvine ţăranilor.**

Bălcescu nu e însă omul care să se înfunde în hîrţoage — fie acestea oricît de pasionante pentru el — fără să aplece urechea la larma care se ridică tot mai puternic în jurul său. Aflîndu-se la Paris, unde venise să studieze documente, să scotocească bibliotecile în căutarea cărţilor şi însemnărilor care vorbeau şi despre trecutul poporului său, el întîmpină revoluţia de la 1848, de acolo, „minunata revoluţie ce va schimba faţa lumii", **cum scrie el, cu entuziasm şi cu emoţie. Convins că sunase ceasul deslănţuirii revoluţiei în Ţara Românească, el hotărăşte să se înapoieze în patrie.**

Rolul lui Bălcescu în revoluţia munteană de la 1848 a fost, după cum se ştie, dintre cele mai importante. Greşelile săvîrşite însă de majoritatea celorlalţi au fost mult prea mari, ca el, flacăra revoluţiei, să poată ţine piept, aproape singur, intrigilor, acţiunilor de compromis, încercărilor de diluare a nobilelor idei revoluţionare. După o luptă grea, se vede în curînd aproape izolat, cei mai mulţi conducători revoluţionari împărtăşind punctul de vedere moderat al lui Eliade şi mergînd pe linia compromisului de clasă cu oamenii vechiului regim.

La Paris, unde este silit după înfrîngerea revoluţiei de la 1848 să ia calea exilului, Bălcescu publică în franţuzeşte, fără s-o semneze, lucrarea extrem de documentată, de o logică impecabilă şi de o vervă satirică necruţătoare la adresa boierimii, Question économique des Principautés danubiennes, **al cărui răsunet a fost imens. Insuşi Karl Marx avea s-o utilizeze în** Capitalul, **vol. I din 1867, este adevărat, indirect, prin intermediul francezului Elias Regnault, care, tipărind în 1855, o lucrare asupra** Istoriei politice şi sociale a principatelor dunărene, **folosită de Marx, transcrisese pagini întregi din opera lui Bălcescu, fără a indica însă sursa, poate şi pentru că, după cum am mai spus, Bălcescu o publicase în franceză fără s-o semneze.**

Intr-adevăr, amprenta personalităţii lui Bălcescu e covîrşitoare în lucrare. Cuvintele lui, iscate de mîrşăvia boierimii acaparatoare faţă de ţărănimea redusă la mizerie, sînt de o duritate nimicitoare cum numai Bălcescu putea scrie :

„Cauza mizeriei lor a fost întotdeauna boierul ; boierul este un cap de meduză, care poartă spaima şi dezolarea, ori în ce parte şi-ar întoarce privirile".

Simţindu-şi sfîrşitul aproape, ros tot mai mult de boala de piept, căpătată în închisoare, Bălcescu lucrează cu pasiune înzecită la opera sa fundamentală Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul, **începută încă de prin 1846, dar pe care nu va izbuti din păcate s-o termine, moartea (la 29 noiembrie 1852) întrerupînd opera pe la începutul celei de a cincea cărţi (din cele şase proiectate), la capitolul al 33-lea.**

Prin Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul **(titlul este concludent pentru concepţia istorică a lui Bălcescu : nu-i vorba de istoria lui Mihai, ci de a românilor în timpul domniei lui Mihai Viteazul), Bălcescu voia să demonstreze — şi a reuşit mai mult decît Kogălniceanu — că adevărata istorie nu trebuie să se ocupe numai de oarecare persoane privilegiate, ci** „să ne arate poporul romîn cu instituţiile, ideile, sentimentele şi obiceiurile lui în deosebite veacuri".

Opera lui Nicolae Bălcescu în care arde flacăra celui mai cald şi curat patriotism se confundă cu viaţa lui de continuă înaltă tensiune, patetică, după cum viaţa lui se contopeşte în paginile vii a'e operei lui scrise şi nescrise.

Vigoarea neobişnuită cu care opera aceasta reflectă aspiraţiile maselor din ţările romîne ale veacului trecut, sătule de exploatare şi dornice să se elibereze din lanţul iobăgiei, a apreciat-o cu deosebire partidul clasei muncitoare, poporul nostru muncitor, intelectualitatea noastră de astăzi care l-au ales pe Bălcescu, această măreaţă figură de luptător din trecutul nostru zbuciumat, membru post-mortem al Academiei R.P.R. Şi tot ca un omagiu al zilelor noastre închinat personalităţii excepţionale a lui Bălcescu trebuie socotită evocarea vieţii şi acţiunilor lui de militant neobosit al ideilor mari şi generoase în operele scrise de pe poziţii materialiste ale lui Eugen Jebeleanu — poemul Bălcescu — **şi Camil Petrescu : drama cu acelaşi titlu şi amplul roman de puternică reconstituire a vieţii unui om şi a unei epoci** Un om între oameni.

Emil Boldan

SCRIITORILOR DIN U.R.S.S.

Inalta menire a scriitorului epocii noastre

Cel de-al treilea Congres al scriitorilor din U.R.S.S., care s-a desfăşurat între 18 şi 23 mai la Moscova, în Marele Palat al Kremlinului, cu participarea a peste 500 de delegaţi, reprezentînd toate literaturile naţionale din marea ţară a socialismului, a constituit un eveniment de excepţională importanţă pentru viaţa culturală din întreaga lume şi pentru continua dezvoltare a artei viitorului.

Prin bogata participare a scriitorilor, aparţinînd tuturor literaturilor surori ale Uniunii Sovietice, Congresul a demonstrat în tot răstimpul celor şase zile, cît au durat lucrările sale, legătura indisolubilă dintre creatorii tuturor popoarelor sovietice strîns unite în jurul Partidului Comunist şi Guvernului Uniunii Sovietice.

Documentele celui de al III-lea Congres al scriitorilor din U.R.S.S. au subliniat încă odată grija deosebită pe care Partidul Comunist al Uniunii Sovietice o acordă dezvoltării literaturii şi artei, creatorilor care înţeleg să facă din scrisul lor o armă eficace de luptă în marea bătălie pentru construirea comunismului. Aşa cum spunea A. A. Surkov în prima parte a raportului său: „Puternici, datorită sprijinului pe care ni-l acordă partidul, vom putea să trasăm la Congresul nostru, în urma unor largi discuţii, calea cea mai scurtă şi cea mai sigură spre crearea unor opere cu un înalt nivel artistic, care să ajute activ partidul în educarea comunistă a oamenilor muncii".

Atenţia deosebită pe care Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, în frunte cu Comitetul său Central, o acordă înfloririi literaturii realismului socialist s-a manifestat strălucit şi cu acest prilej. Salutul Comitetului Central al P.C.U.S., adresat Congresului şi calda cuvîntare a tovarăşului N. S. Hruşciov au dat o înaltă apreciere realizărilor obţinute pînă acum de scriitorii tuturor literaturilor naţionale ale U.R.S.S., indicînd totodată sarcinile de onoare ce revin creatorilor pentru a fi la înălţimea uriaşelor realizări, obţinute de oamenii sovietici pe tărîmul industriei, agriculturii, ştiinţei şi tehnicii. Pentru că, aşa cum se arată în Salutul C.C. al P.C.U.S., „A trăi şi a munci pentru popor, pentru binele său, este chemarea cea mai înaltă a scriitorului sovietic".

Iar Nikita Sergheevici Hruşciov, vorbind despre înfăptuirile grandioase ale poporului sovietic, spunea în cuvîntarea sa un adevăr de o covîrşitoare importanţă: „slujirea poporului este cea mai înaltă menire a scriitorilor. Nu există fericire mai mare pentru om decît viaţa în colectiv, munca împreună cu colectivul şi conştiinţa faptului că munceşte pentru binele societăţii din care face parte, pentru binele poporului".

Adîncirea creatoare a îndatoririlor ce revin scriitorilor în sensul slujirii cu pasiune a intereselor celor mai arzătoare ale poporului, iată una din problemele majore, care au făcut obiectul discuţiilor celor ce-au luat parte la Congres. De la tribuna Congresului s-au rostit adevăruri adînci, s-au exprimat sentimente înălţătoare, s-au proiectat idealurile măreţe ale artei realismului socialist, s-a conturat luminosul profil moral al cetăţeanului şi scriitorului sovietic, s-a subliniat rolul hotărîtor al literaturii sovietice în opera de formare a fizionomiei spirituale a omului viitorului. „In opera nobilă de educare comunistă a oamenilor muncii — se spune în Salutul Comitetului Central al P.C.U.S. — artei şi literaturii le revine un rol extrem de important. In faţa scriitorilor sovietici se ridică sarcina de onoare de a participa activ la formarea fizionomiei spirituale a omului viitorului, constructor al unei vieţi noi. Ei sînt chemaţi să însufleţească oamenii în lupta pentru comunism, să-i educe în spiritul ideologiei comuniste, să sădească în ei calităţi morale, intransigenţa faţă de ideologia şi morala burgheză".

Din lucrările Congresului s-au desprins cu claritate căile de dezvoltare ale literaturii realist-socialiste, posibilităţile ei multiple de înflorire pe solul atît de bogat şi de fertil în fapte măreţe al realităţii sovietice.

Legătura permanentă, organică şi indisolubilă a scriitorului cu epoca măreaţă de construire desfăşurată a societăţii comuniste este chezăşia succeselor viitoare ale literaturii sovietice. Toate documentele Congresului au fost străbătute de patosul contemporaneităţii, scriitorii angajîndu-se a fi, aşa cum se spunea în Raportul prezentat de A. A. Surkov: „...cronicarii măreţelor fapte ale poporului, propagandişti activi ai ideilor comunismului. Contemporaneitatea constituie astăzi principala cerinţă politică, artistică, estetică". In cuvîntul lor participanţii la dezbateri s-au declarat în unanimitate de acord cu acest imperativ al epocii noastre. Oglindirea multilaterală a vieţii de azi, crearea de chipuri inspirate din viaţa de fiecare zi, care prin exemplul lor să contribuie la educarea comunistă a tineretului şi a întregului popor, este una din trăsăturile esenţiale ale literaturii sovietice. Tovarăşul N. S. Hruşciov a insistat în cuvîntarea sa asupra rolului educativ al eroilor pozitivi, definind, în cîteva cuvinte, cerinţele fundamentale ale zugrăvirii veridice a acestor personajii atît de îndrăgite de masele de cititori: „...oameni aşa cum sînt în viaţa reală — în lupta şi munca pentru afirmarea noului".

Sintetizînd menirea artei revoluţionare, datoria ei de a anticipa viitorul, de a ajuta în mod efectiv la construirea comunismului şi la călirea unor pilduitoare caractere de luptători, Nikita Sergheevici Hruşciov spunea: „oamenii trebuie educaţi pe bază de exemple bune, calea spre viitor trebuie deschisă prin arătarea elementelor pozitive din viaţă.

Forţa exemplului este o mare forţă, tovarăşi!"

Literatura realismului socialist reflectă realitatea în spiritul neîncetatei deveniri dialectice a istoriei, condamnînd, odată cu poporul şi timpul, fenomenele negative, racilele trecutului, rămăşiţele capitalismului în conştiinţă. Ea relevă totodată cu hotărîre elementele caracteristice ale timpului de mîine, germenii viitorului.

Numeroşi vorbitori au stăruit îndeosebi asupra uneia din cele mai importante probleme, care a făcut obiectul dezbaterilor: măiestria artistică.

Ei au subliniat că bogăţia tematică şi de idei a literaturii sovietice îşi găseşte expresie numai într-o înaltă ţinută artistică. S-a combătut cu hotărîre platitudinea, superficialitatea, lipsa de exigenţă, spunîndu-se clar că scriitorii sovietici sînt hotărîţi să devină primii în lume „nu numai în ce priveşte bogăţia conţinutului, ci şi în ceea ce priveşte măiestria artistică".

Partidul a cerut scriitorilor să dea opere care să înfrunte veacurile, să emoţioneze necontenit generaţiile, să fie în permanenţă bunuri preţioase în tezaurul cultural al omenirii. S-au arătat exemplele luminoase ale acelor scriitori sovietici, care au creat lucrări literare ce vor însoţi întotdeauna pe oamenii muncii în drumul lor impetuos spre culmile luminoase ale comunismului. Literatura sovietică se poate mîndri cu numeroase asemenea opere, astăzi de circulaţie universală.

„Trebuie să căutăm să creăm cărţi bune, ca ele să trăiască mult şi să facă bucurii oamenilor", a spus N. S. Hruşciov.

Problema calităţii operei de artă a stat în centrul preocupărilor Congresului. Salutul Comitetului Central al P.C.U.S. arăta că „Literatura comunismului trebuie să fie o literatură măreaţă nu numai ca bogăţie de conţinut ideologic, dar şi ca perfecţiune artistică. Marile idei au nevoie de o mare măiestrie, caracterele eroice de o demnă întruchipare artistică".

Măiestria artistică rămîne însă indisolubil legată de cunoaşterea profundă, variată, a vieţii poporului, a problemelor majore puse de construirea comunismului. Ideea legăturii permanente a scriitorilor cu viaţa a străbătut ca un fir roşu toată activitatea Congresului, stăruindu-se asupra necesităţii ca artiştii să participe intens la munca eroică de fiecare zi a construirii comunismului. S-a subliniat continuu necesitatea ca scriitorii să pătrundă în miezul fierbinte al faptelor de viaţă, să cunoască îndeaproape viitorii eroi ai operelor lor. Numai prin această necontenită legătură cu viaţa, numai printr-o cunoaştere deplină a omului nou, a bogăţiei sale sufleteşti, reflectată în toate faptele sale, scriitorul poate porni la crearea unor lucrări de valoare demne de epoca glorioasă a construirii comunismului. De aceea s-a insistat asupra modului în care tinerii scriitori pot creşte în condiţiuni optime pentru a realiza operele aşteptate de la ei. Statul socialist a pus la îndemîna celor ce păşesc pe tărîmul literaturii mijloacele cele mai eficace de manifestare a posibilităţilor artistice. Dar în acelaşi timp s-au combătut „condiţiile de seră", artificiale, care s-au creat uneori tinerilor scriitori, împiedicîndu-i să cunoască îndeaproape viaţa, să rămînă în permanenţă legaţi de suflul viu al contemporaneităţii. S-a constatat de asemeni lipsa de exigenţă manifestată uneori cu privire la creaţia tinerilor, arătînd cît este de dăunătoare această atitudine dezvoltării lor viitoare. Tovarăşul Hruşciov vorbind despre marea încredere pe care Partidul Comunist al Uniunii Sovietice o acordă tineretului, a spus la tribuna Congresului:

„...Daţi-i scriitorului începător posibilitatea să-şi dezvolte talentul prin propriile lui forţe".

Desigur o asemenea înaltă preţuire obligă pe tinerii creatori să înveţe în permanenţă de la viaţă, să-şi călească forţele în contactul nemijlocit cu realitatea, cu lupta poporului pentru zidirea comunismului. Dezbaterile Congresului aduc o lumină nepreţuită pentru creaţia tinerilor îndemnîndu-i să participe continuu la viaţa tumultuoasă din mijlocul căreia au pornit, la exigenţa sporită faţă de propria creaţie, cu pasiune arzătoare în reflectarea marilor probleme ale vieţii contemporane. Scriitorii tineri au înţeles că au datoria să-şi dezvolte aptitudinile în spiritul moralei comuniste, al tradiţiilor literaturii realist-socialiste. Ei ştiu acum că debutul lor nu mai este o chestiune pur personală, un motiv de bucurie individuală, ci că ochii a milioane de oameni privesc cu grijă şi încredere spre cei ce vor duce mai departe glorioasele cuceriri ale literaturii sovietice. De aceea problema schimbului de mîine al literaturii sovietice a stat în atenţia Congresului, aflîndu-şi rezolvări de o excepţională însemnătate.

Un grup de scriitori din Azerbaidjean, într-una din pauzele Congresului. (De la stînga la dreapta): *Ahmed Djamil, Ilias Efendiev, Rasul Rza, Mehti Husein, Ali Hêliev, Osman Sarvelli, Mirza Ibrahimov şi Suleiman Rustam.*

O răspundere deosebită revine criticii literare, care are datoria să analizeze cu îndrăzneală şi pasiune pe baza principiilor esteticii marxist-leniniste, fenomene care evidenţiază ceea ce este cu adevărat valabil şi nou, combătînd totodată facilul, artificialul, nesemnificativul. Interpretarea unilaterală şi denaturată a realităţii trebuie să găsească răspunsuri prompte, principiale, răspicate din partea celor ce le revine sarcina să îndrume publicul cititor.

Duşmanii socialismului, revizioniştii de tot soiul şi-au făcut o meserie din a calomnia literatura realismului socialist. Critica literară şi estetica leninistă au datoria să combată şi să zdrobească atari încercări. Ele trebuie să generalizeze experienţa metodei de creaţie realist-socialistă, metodă vie, dialectică, ce se dezvoltă odată cu dezvoltarea fenomenului literar. Sarcina criticii este să urmărească acest proces îndrumîndu-l pe căile sale obiective de dezvoltare.

Chiar dacă duşmanii realismului socialist şi-au văzut spulberate iluziile în faţa frontului unit al scriitorilor comunişti, atacurile lor nerămînînd decît jalnice şi neputincioase tentative de a discredita arta nouă, bogată în conţinut şi realizare artistică, nu înseamnă că estetica şi critica marxistă trebuie să se autoliniştească. Combaterea revizionismului contemporan în literatură şi artă rămîne o sarcină permanentă a esteticii marxist-leniniste. Nici un moment nu trebuie slăbită vigilenţa împotriva tendinţelor de infiltrare a ideologiei străine. In acelaşi timp, critica literară trebuie să manifeste aceeaşi pasiune pentru actualitate, ca şi beletristica. Cunoaşterea vieţii şi a învăţăturii marxist-leniniste trebuie să fie şi pentru critic izvorul aprecierilor sale: „Criticul poate cunoaşte natura fiecărui fenomen artistic particular, legătura lui cu arta în general, numai atunci cînd are o viziune generală asupra artei.

Problemele teoriei literaturii trebuie să se afle permanent în centrul atenţiei noastre. Realismul socialist ne apare ca o generalizare a întregii munci creatoare. El este steagul de luptă sub care ne îndreptăm spre noi culmi ideologico-artistice".

Literatura sovietică este o literatură angajată în slujba celor mai înalte idealuri ale umanităţii: socialismul şi comunismul. Patosul păcii şi al comunismului străbate cele mai reprezentative realizări ale sale. Oamenii sovietici aşteaptă fiecare nouă operă de artă cu nestrămurită încredere, ştiind că în ea îşi vor găsi reflectate frămîntările lor zilnice, viaţa intimă şi preocupările obşteşti. A. A. Surkov menţiona faptul că oamenii sovietici aşteaptă de la scriitori „opere literare inteligente, perfecte din punct de vedere artistic, capabile să-i înalţe pe oameni sub raport ideologic şi moral, să le trezească interesul pentru lucruri noi, să-i dezvolte din punct de vedere etic şi estetic".

Raportul lui A. A. Surkov şi dezbaterile care i-au urmat au cuprins o bogăţie extraordinară de probleme de importanţă vitală pentru dezvoltarea literaturii, probleme ce nu pot fi rezumate într-un spaţiu restrîns ori chiar numai enumerate succint. O importanţă mare a fost acordată problemelor povestirii, ale schiţei şi publicisticii literare ce au menirea să oglindească operativ temele arzătoare ale construcţiei comuniste. S-au arătat succesele obţinute în această direcţie tocmai prin promovarea curajoasă a noului, prin angajarea concretă a scriitorilor în faptele cotidiene. Congresul a dat o deosebită atenţie artelor înrudite: teatru, cinematograf, radio şi televiziune arătînd că ele sînt genuri de artă de sine stătătoare, cu particularităţi şi legi proprii. S-au amintit succesele obţinute pe tărîmul dramaturgiei, menţionîndu-se numele multor scriitori sovietici de seamă, care au creat lucrări dramatice de mare valoare. Aceste opere îmbină acţiunea exterioară cu evoluţia psihologică a personajului. Raportul lui A. A. Surkov s-a oprit asupra necesităţii diversităţilor de forme pe care dramaturgia, ca de altfel toate genurile literaturii contemporane, trebuie să le manifeste tot mai mult. Raportul lui A. A. Surkov a dat o deosebită apreciere dezvoltării artei cinematografice sovietice, ajunsă astăzi printre cele mai preţuite din lume.

Problemele literaturii pentru copii au stat şi ele în atenţia Congresului. In Raport s-au arătat succesele obţinute, insistîndu-se asupra necesităţii ca beletristica destinată copiilor să aducă tipuri de eroi veridici ai comunismului, caractere autentice, pilduitoare, muncitori, savanţi, militari. Literatura pentru copii trebuie să insufle pasiune pentru activitatea creatoare, optimism şi dragoste nestrămurită pentru Uniunea Sovietică.

Raportul a insistat asupra necesităţii generalizării experienţei bogate a tuturor literaturilor frăţeşti din marea familie a popoarelor sovietice.

Remarcabile sînt şi succesele obţinute de istoricii literari din toate republicile Uniunii Sovietice. Elaborarea unor lucrări de importanţă mondială, cum ar fi Istoria literaturii ruse, a criticii ruse şi a unor literaturi de peste hotare, editarea unor mari antologii şi a unor traduceri din capodoperele literaturii universale — iată numai cîteva dintre aceste realizări.

Lucrările Congresului şi-au extins mult sfera preocupărilor analizînd dezvoltarea actuală a literaturii mondiale. Literatura ţărilor de democraţie populară — aşa cum se arată în Raport — cucereşte alături de literatura sovietică tot mai mult preţuirea universală. Lucrările scriitorilor romîni: Zaharia Stancu, Petru Dumitriu, Titus Popovici, au fost amintite ca succese de seamă, ca opere care oglindesc problemele construirii socialismului în ţara noastră.

A fost remarcată creşterea numărului scriitorilor din ţările capitaliste, a căror operă se situează pe poziţii progresiste. De asemeni, lărgirea relaţiilor prieteneşti dintre scriitorii sovietici şi scriitorii din întreaga lume a primit o apreciere pozitivă din partea Raportului.

Faptul că la lucrările Congresului au participat invitaţi din patruzeci de ţări, care au adresat saluturi pline de dragoste scriitorilor sovietici, demonstrează limpede ataşamentul celor mai buni creatori de pe tot întinsul globului faţă de literatura constructorilor comunismului.

Scriitorii de pretutindeni au privit Congresul cu sentimentul că dezbaterile creatoare, purtate aici, vor constitui un pas important în propria lor creaţie.

„Am venit să salutăm Congresul dumneavoastră, chiar aici, lîngă acest izvor de viaţă nouă şi vă urăm deplin succes în lucrările dumneavoastră, pentru ca de la izvor să ne întoarcem şi noi acasă cu ulcioarele pline" — a spus în cuvîntarea sa acad. Mihai Beniuc, prim secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R. Imaginea poetului Mihai Beniuc simbolizează de minune sentimentele tuturor celor care au participat sau au urmărit prin presă mersul Congresului.

Intr-adevăr cel de-al treilea Congres al Scriitorilor din U.R.S.S. a fost un fericit prilej de învăţăminte creatoare pentru toţi creatorii angajaţi pe drumul luptei pentru comunism.

Literatura sovietică îndrumată necontenit de partid va merge spre culmile desăvîrşirii.

Congresul a demonstrat încă odată unitatea de nezdruncinat a frontului literar sovietic care cuprinde în rîndurile sale pe scriitorii tuturor generaţiilor şi ai tuturor popoarelor din marea familie a statului sovietic. Increderea în forţa invincibilă a partidului, în triumful cauzei comunismului şi a păcii a străbătut de la început pînă la sfîrşit lucrările Congresului.

Mărturisindu-şi recunoştinţa pentru îndrumarea pe care neîncetat partidul o dă creatorilor, în răspunsul Congresului la Salutul Comitetului Central al P.C.U.S. scriitorii sovietici s-au angajat: „Făgăduim partidului că vom urma exemplul lui şi vom participa cu toate forţele la crearea noii societăţi, la educarea omului nou. Considerăm aceasta lucrul cel mai important şi mai minunat în munca noastră.

Făgăduim partidului că îi vom urma exemplul, pretutindeni unde va fi nevoie, în numele victoriei cauzei comuniste, şi vom critica deschis şi fără teamă, folosind mijloacele artei, tot ceea ce împiedică înaintarea societăţii noastre spre comunism, formele învechite, rămăşiţele capitalismului în conştiinţa oamenilor".

Aprofundarea creatoare a tezaurului de învăţăminte cuprinse în lucrările Congresului va fi pentru scriitorii din patria noastră de un nepreţuit ajutor. Dezvoltînd bogatele tradiţii ale literaturii noastre realiste şi militante, străbătută de o puternică dragoste pentru omul muncitor, scriitorii de astăzi îmbogăţiţi cu învăţătura marxist-leninistă şi experienţa luminoasa a literaturii sovietice, îndrumaţi de Partidul Muncitoresc Romîn vor da noi şi valoroase opere, inspirate din actualitatea socialistă, din lupta milioanelor de muncitori şi ţărani pentru construirea noii societăţi.

Luceafărul

mențiuni critice

perpessicius despre

HERZEN, MEMORIALISTUL (II)

Primul volum din opera memorialistică, Amintiri și cugetări, a lui A. I. Herzen, cuprinde întîiile trei părți, ce se întind între 1812 și 1839 și în care sînt povestite evenimentele cîte s-au depănat în anii copilăriei, ai universității și ai surghiunului sîberian pînă la strămutarea prizonierului la Vladimir pe Kliazma, în 1838, cînd se și căsătorește cu Natalia A. Zaharina, logodnica ce-l aștepta de patru ani încheiați. Din tot acest material imens, redactat în răstimpuri diferite, dar definitivat în anii reculegerii și ai amurgului, în prima ediție londoneză din 1860, și de a cărei „unitate" Herzen însuși era convins, ne vom limita, cum e și firesc, la cîteva episoade, dintre cele mai caracteristice, dar care au darul să revele cîte o față a personalității lui artistice. La drept vorbind, facultatea dominantă a scriitorului Herzen și a acestor Amintiri și Cugetări în primul rînd, este, dintru început chiar, nevoia de confesiune, de spovedanie, sub specia adevărului. „E cert că, în fiecare lucrare pe care o scriu, îi spunea din surghiun, de la Viatka, în 1836, aceleiași logodnice, vreau să văd o parte din viața sufletului meu. Dorința mea e ca totalitatea acestor lucrări să alcătuiască un fel de hieroglife ale biografiei mele, pe care nu le va înțelege mulți — dar oamenii adevărați le vor înțelege. Fie ca emoțiile ce m-au copleșit să-și găsească expresia în tot felul de povestiri unde totul este plăsmuire, dar care se bizuie pe adevăr". Cînd mai tîrziu, la un sfert de secol de la aceste rînduri juvenile, punea o ultimă mînă în redactarea ediției din 1860, gîndul lui nu era altul. Desigur, încercările exilului, culminînd cu pragul funest din 1852, al morții soției sale, aveau să imprime acestor amintiri un caracter de mai gravă meditație, o dilatare a perspectivei, o explorare infinit mai adîncă decît aceea din anii tinereții. Straturile și substanța sînt, negreșit, aceleași, însă accentul e altul și alta, mai ales, interpretarea. Hieroglifele despre care vorbise, în urmă cu douăzeci și cinci de ani, erau de astădată descifrate, și-n operația aceasta, cu osebire delicată, Herzen se dovedise iscusitul arheolog al propriilor sale cetăți îngropate. Este ceea ce însuși spune, cu acea înaltă cunoaștere de sine și cu acea proprietate a metaforei, ce-i sînt proprii, cînd în prefața din 1860, înfățișa procesul acesta de sublimare al simplelor amintiri de tinerețe, în care se văd doar „urmele vieții", în cuvintele: „...(a trebuit) să treacă multă vreme pentru ca unele amintiri să se cristalizeze în cugetări curate ca lacrima și pline de tristețe, care nu pot să aducă nici o bucurie, dar sînt trecute prin conștiința mea. Fără aceasta, poate să existe sinceritate, dar nu poate fi ADEVĂR!"

Unul din episoadele cele mai impresionante ale „amintirilor" lui Herzen este acela consacrat casei părintești și în deosebi tatălui său, al cărui portret în mărime naturală constituie una din piesele cele mai complexe din galeria de figuri originale, cu care literatura tuturor veacurilor și meridianelor a îmbogățit grădina lui Dumnezeu. A spune că în portretul acesta răzbat cîteva din umbrele întunecate ale portretisticei balzaciene dimpreună cu unele izuri de feudalitate mucegăită, ce urcă din hambarele și lăzile cu avuții putrede ale romanului lui Gogol, înseamnă totuși a escamota. Dacă, așa cum afirmă Thibaudet, critica își trage o bună parte a sevei din altoiul asemănărilor, sînt și cazuri cînd comparațiile nu rezolvă nimic. Ca și-n viață, adevărata creație literară reprezintă un exemplar unic și ireversibil. Și încă! De oarece nu e vorba aici numai de un portret, pictat de dragul modelului și în care Herzen ar fi izbutit ca puțini alții. Căci toate aceste toane ale unui moșier ursuz, misantrop la extrem, sicîitor, la care disprețul de semeni se exercită pe variate game, dau mai mult decît suma trăsăturilor particulare, ce intră în compunerea lui. Cît e vorba de atmosfera aceea iritantă și plictisitoare, pe care personajul acesta cazanier și tabietliu o degajă prin toți porii și care învăluie nu numai vechea casă ruinată, căreia Ogariov, poetul și fratele de cruce al lui Herzen îi dedică o prea duioasă elegie, dar și întreaga ambianță umană, în frunte cu copilul și adolescentul Herzen, osîndiți să pătimească în mediul acesta. Vorbind de „plictiseala cumplită de-acasă (ce) este din zi în zi mai greu de îndurat", Herzen adaogă că dacă firea lui vioaie pe deoparte, prietenia cu Ogariov și perspectivele vieții studențești pe de altă parte nu i-ar fi stat într-ajutor, ar fi trebuit sau „să-și ia lumea în cap, sau să se stingă pe încetul". Și cu toate acestea, în ciuda atîtor dovezi de inimiciție, dintre care cea mai dură este severitatea cu care bătrînul întîmpină romantica căsătorie a fiului său, încă prizonier, Herzen nu pregetă, dacă nu să scuze, cel puțin să justifice purtarea dușmănoasă și plină de bizarerii a tatălui său. Bătrînul e un dezamăgit, care și-a pierdut de mult încrederea în oameni. El e produsul „a două elemente cu desăvîrșire opuse: secolul al optsprezecelea și felul de viață din Rusia, la care se mai adaogă și un al treilea element cît se poate de propice pentru dezvoltarea pandaliilor — trîndăvia moșierească". Și studiul lui Herzen merge în adînc, oprindu-se fie la conflictul dintre politefsirea, cum ar fi zis Conaki, occidentală și simplitatea felului de viață rusesc, fie la reconstituirea biografiei tatălui său. Retras în sine însuși, în strîmtul țarc al egoismului său tiranic și „inamic al întregii lumi", bătrînul putea să vorbească, ca un adînc cunoscător, de sufletul omului, ca de „un abis, (în care) nimeni nu poate să știe ce se petrece în inima altuia". Și totuși cît de emoționantă e compasiunea cu care Herzen schițează izolarea și agonia bătrînului, uitat în una din camerele casei ruinate: „...Uneori, scrie H. la finele capitolului respectiv, treceam în vîrful picioarelor prin fața cabinetului lui. Îl vedeam cufundat în jețul adînc aspru și incomod, înconjurat de potăile de care nu se despărțea niciodată, și jucîndu-se singur-singurel cu băiețelul meu care împlinise pe atunci trei ani. Aveam impresia că mîinile crispate și nervii amorțiți ai bătrînului se înviorau în prezența copilului și, în timp ce cu mîna lui de muribund atingea leagănul, părea că își găsise însfîrșit odihna după necurmatul zbucium, după necontenita luptă și amărăciune în care se ținuse neclintit".

Peste tabloul acesta atît de sumbru, al casei părintești, în consonanță dealtminteri, cu alte atîtea tablouri, deopotrivă de sumbre, dintre cari s-ar fi cuvenit să ne oprim la o dramă ca aceea a deportării copiilor evrei, secerați de boli și siliți să facă pe jos drumul dintre Perm și Kazan, sau la drama familiei Passek și la eroismul bătrînei Passek, supraviețuind atîtor morminte, cu scena aceea intens lacrimală a mizerului menaj al lui Vadim, fiul cărturar pe care-l răpun subnutriția și tifosul, urmări ale sălbaticului autocratism al țarului Nicolae, peste tristul spectacol al imoralității cinovnicilor, deopotrivă de cinici, de intoleranți și de venali, fie dincoace, fie dincolo de Urali, din gloata cărora Gogol a putut extrage nu numai pe Hlestakov, revizorul, dar și un simbol de grandoarea lui Cicikof, latifundiarul sufletelor moarte — Herzen a sădit cîteva oaze luminoase, ce înviorează cu primăvara luxuriantelor lor vegetații, imensa și mohorîta Sahară a Rusiei țariste, de către mijlocul veacului trecut. În rîndul lor se situiază episoadele Ogariov și Natalia A. Zaharina și, în rînd cu ele, dar dominîndu-le, însăși personalitatea generoasă și revoluționară a lui Herzen, gînditorul și memorialistul. Apariția vlăstarelor revoluționare pe trunchiurile bătrîne și vlăguite de sevă e un fenomen, pe care nu numai botanica dar și sociologia îl conosc în egală măsură și care ține de înseși tainele dialecticei biologice, de veghe cu tezele și antitezele ei, în oricare din cotloanele vieții. „Comemorîndu-l pe Herzen, spunea în omagiul său din 1912 Lenin, noi vedem limpede trei generații, trei clase care au activat în cadrul revoluției ruse. Mai întîi nobilii și moșierii, decembriștii și Herzen. Cercul acestor revoluționari este restrîns. Ei sînt foarte departe de popor. Dar opera lor n-a dispărut. Decembriștii l-au trezit pe Herzen, iar Herzen a desfășurat o agitație revoluționară." Nobili și moșieri au fost în Rusia veacului al XIX-lea și Radiscev, și Turghenev, și Herzen și Tolstoi; vlăstare ale protipendadei în ipostaza ei progresistă au fost la noi, cărturarii generației de la 1848, cu Bălcescu și Kogălniceanu în frunte, sau neamul Goleștilor, cu atît de luminații lor înaintași, Dinicu și Iordache Golescu. Iar despre urmările binefăcătoare ale acțiunilor lor vorbește istoria. Celelalte două oaze, spuneam, sînt Ogariov și Natalia Zaharina. La dreptul vorbind ei sînt chiar geniile tutelare ale memorialisticei lui Herzen. Dedicația din 1860, iscălită cu pseudonimul literar al lui Herzen, Iskandar, e, într-un anume fel, categorică: „În această carte, spunea H., se vorbește îndeosebi despre doi oameni. Unul din ei nu mai este; doar tu, prietene, ai mai rămas și de aceea ție îți aparține de drept cartea de față." Și adevărul este că prietenia dintre Ogariov și Herzen este vrednică de pomenire și că ei îi închină memorialistul unele din cele mai pure dintre filele cărții sale. Felul cum ia naștere această prietenie, întîmplătoare, ca și accidentul ce era să coste viața preceptorului neamț al orfanului Ogariov, de la întîiile reticențe ale adolescenților pe care hazardul îi pune față în față și pînă la deplina comuniune, a jurămîntului de pe dealul Vorobiovî, pun în lumină afinitățile politice și literare ce trebuiau să-i apropie și să-i unească și constituie unul din cele mai emoționante omagii aduse prieteniei însăși. Lecturile continui din Schiller, pentru care Herzen mărturisește și mai tîrziu, în anii maturității, același entuziasm juvenil („...acum cîteva luni, glosează într-o notă, i-am citit fiului meu „Wallenstein", o operă titanică! Cine nu-l mai gustă pe Schiller, ori a îmbătrînit, ori a devenit un pedant, ori i s-a uscat sufletul"), se întrețes tot timpul cu mărturia aceleași idealuri politice, luminate de jertfa decembriștilor. Și cu tot caracterul său oarecum romantic, ba chiar livresc, scena jurămîntului de pe dealul Vorobiovî, la ora amurgului și în fața grandiosului peisagiu, pe locul unde începuseră să se ridice fundamentele, apoi abandonate, ale catedralei arhitectului Witberg, această altă victimă a țarismului, nu e lipsită de căldură, chiar de măreție și capabilă, cum mărturisește Herzen, să-l emoționeze și-n crepusculul vieții: „Soarele cobora pe boltă; sclînteiau cupolele; la poalele dealului se întindea pînă în zare, cît vedeai cu ochii, orașul; ne învălui adierea răcoroasă a vîntului; o vreme am stat așa, sprijinîndu-ne unul de celălalt. Apoi, pe neașteptate, ne-am îmbrățișat, și am jurat, acolo, sub ochii întregii Moscove, să ne închinăm viața luptei pe care o alesesem". Acestea se petreceau în 1827, la vîrsta, respectiv, de 14 și 15 ani și cele ce aveau să urmeze, surghiunul amîndurora, exilul, lupta politică, ideologică și literară, au confirmat din plin elanurile adolescenții. „Cicatricele cu care ne-am ales ne fac cinste" afirmă Herzen și titlul acesta de noblețe li se cuvine fără de vreo contestare, mai mult, cu un sentiment de retrospectivă duioșie. Fotografiile au această virtute și ediția prezentă, de la Cartea Rusă din Amintiri și Cugetări, include cîteva fotografii de o mare candoare, asupra cărora zăbovești ca-n fața unor ferestre magice. Un Ogariov la vîrsta de 17 ani, seranc și numai nevinovăție, un Herzen puțin timp după întoarcerea siberiană, cu pruncul în brațe, altul decît frumosul desen, schițat de Witberg, în surghiun și reprodus în Marea Enciclopedie Sovietică (vol. 11), — abia de-ți vine să crezi că tot ei sînt și-n imaginea celor doi moșnegi, de-o identitate aproape geometrică la chip, în boiu, în ținută și-n costum dintr-o fotografie de la 1861, reprodusă tot acolo. În schimb fotografia Nataliei A. Herzen, după un desen în creion italian de la 1848, (din aceiași ediție), cu ochii aceia imenși, de o tristețe nevindecată, răspunde întru totul imaginei pe care cetitorul și-o face, urmărind rînd cu rînd, și cu inima în lacrimi, romanul tinerei orfane și logodnice, din care prințesa tutoare încearcă să facă obiectul unui tîrg nupțial. N-ai zice că îngerul acesta de pază, care plîngea tot timpul și pe care singur sufletul roabei Sașa, această tragică victimă a iobăgiei, îl înțelegea, divinizîndu-l, e una și aceiași cu tînăra, răzvrătită și fermă, din scena consiliului de familie, cînd urmează să aibă loc tîrgul și care raporta tînărului ei logodnic din surghiun: „...Tu încerci să mă convingi, dar, dragul meu, nu este nevoie, și eu știu să întorc spatele acestor scene îngrozitoare, josnice, unde mă tîrăsc ca pe un cîine în lanț. Chipul tău veghiază asupra-mi; n-ai de ce să te temi pentru soarta mea; tristețea, durerea chiar sînt o binecuvîntare și mi-au călit sufletul atît de tare, încît atunci cînd ai se le pui capăt are să mă doară, pentrucă or să se deschidă rănile". Rînduri admirabile, pe care nu le egalează, în intensitatea emoției, decît crîmpeele de epistolă, ce Herzen reproduce din corespondența Sașei către Natalia și despre cari, din nefericire, din pricina lipsei de spațiu, nu ne e cu putință să scriem, așa cum nu putem scrie nici despre romantioasa căsnicie a deportatului și despre frenezia tinerei perechi, amintind prin atîtea detalii, de fericire intimă, de întîlnirea venețiană dintre Alecsandri și Elena Negri, dintr-o epocă vecină, și care se află consemnată în „Jurnalul inedit" al poetului. Cum nu putem scrie — tot din pricina spațiului restrîns — nici despre procesul tinerilor revoluționari sau despre ingenioasele stratageme polițiste ale cinovnicilor din Viatka, despre metoda corecțiunii de două lulele, atît de idilică totuși, raportată la sălbaticele metode ale inspectorului Grunz în „Rădăcinile sînt amare", despre figura legendară a d-rului Haas, reeditînd în alt plan episodul samaritean, al furtului candelabrelor, din „Mizerabilii" lui Victor Hugo și despre cîte altele...

Iată un Herzen cu totul diferit de revoluționarul generos sau doctrinarul materialist, așa cum ni l-au transmis Victor Hugo (și mă gîndesc la substanțialul studiu „Herzen și Victor Hugo" al profesorului N.N. Condeescu), Gherea sau Ștefan Petică, un Herzen dens de viață și de experiență, ale cărui Amintiri și Cugetări se înscriu printre lucrările cele mai de seamă ale memorialisticei universale.

cronica literară

Petru Vintilă:
Linia vieții

de I. D. Bălan

Uneori, tonul cronicilor literare, de ce n-am spune-o, e luat nu numai după un diapazon, realizat din criteriile cele mai științifice de apreciere, ci și după un zgomot tulbure, împletit din unele prejudecăți și impresii vagi, nefondate pe o lectură directă și atentă a operei supusă judecății critice. Așa se explică, probabil, faptul că nu odată creații valoroase se epuizează din librării, bucurîndu-se de interesul viu al cititorilor, într-o inadmisibilă indiferență a criticii literare, în timp ce unele încercări mediocre — în sensul etimologic al cuvîntului — deslănțuie polemici și dezbateri ample, care crează confuzii și exasperează cititorii. Vechiul dicton latin habeant libelli sua fatum *exprimă încă, atît de nimerit, soarta, în fața criticii, a volumului de nuvele* Linia vieții *de Petru Vintilă. Din vina nimănui, aș spune, volumul acesta, cuprinzînd nuvelele* Pămîntul, Seceta, Mărirea și decăderea Păunei Varlam *(I, II),* Linia vieții, *deși a făcut obiectul unor recenzii și cronici literare, a trecut prin fața criticii ca un școlar cu nota zece la purtare prin fața consiliului profesoral. N-a stîrnit discuții, n-a pus probleme, n-a iscat divergențe de opinii, n-a solicitat intervenția autorului pentru limpezirea lucrurilor.*

Proza lui Petru Vintilă e simplă și clară, firește, dar nu toate apele limpezi sînt lipsite de adîncimi. În străfundul acestei limpezimi cititorul atent poate descifra profilul artistic original și interesant al unui valoros și harnic nuvelist contemporan. Petru Vintilă e un vechi gazetar și reporter, înzestrat cu spirit de observație și cu un pronunțat simț artistic. Cunoașterea locurilor și a oamenilor, a proceselor profund revoluționare care s-au petrecut în toate straturile sociale, pe scurt experiența vieții de reporter, dă nuvelisticii sale o puternică notă de autenticitate, de prospețime și adevăr, care cuceresc din capul locului. Contactul multilateral și îndelung cu viața nouă a oamenilor a lărgit simțitor sfera sa tematică, l-a ferit pe autor de unilateralitatea simplistă, care dacă nu-i totdeauna menită a sărăci, e în orice caz capabilă oricînd să creeze monotonie. Autorul se mișcă firesc, cu dezinvoltură în mediul rural ca și-n cel urban, în problematica psihologică a țăranului ca și-n aceea a micului burghez sau a intelectualului.

Într-un fel, cele cinci nuvele ale volumului, prin construcția lor, prin faptul că unele personaje secundare într-o nuvelă devin principale într-alta, împlinînd semnificațiile ideologice ale întregii acțiuni, pot fi concentrate în două și discutate ca atare, fiecare prin potențele-i epice, constituind de fapt, embrionul unui singure opere. Pămîntul și Seceta ar putea forma o amplă nuvelă; Mărirea și decăderea Păunei Varlam (partea întîia și a doua) împreună cu Linia vieții, *mai aprofundată pe alocuri, ar putea realiza un adevărat roman. Cu Pămîntul și Seceta sîntem în primii ani de după eliberare. Moșierii își păstrează încă pămînturile, prefecții sînt nemotenii de-ale lor, partidele istorice pun la cale manifestații și se mai cred chemate să conducă destinele statului. Țăranii n-au pămînt, sînt zdrențuiți și înfometați. O sărăcie exasperantă le răscolește spiritul revoluționar, pe care munca de educare a partidului îl va canaliza spre o luptă organizată.*

În comuna Valoșești se înființează o celulă de partid, compusă din invalidul din primul război mondial Florea Gh. Iovan, din Sofica, nevasta sa, și din țăranii săraci: Marin Rudașcă, Andrei Vedea și mecanicul morii, Gheorghe Vasile. E un moment greu, străbătut însă de un înălțător romantism revoluționar. Într-o luptă aprigă cu boierul Mihai Valoșescu și cu fiii acestuia, unelte oarbe ale reacțiunii, țăranii, în frunte cu comuniștii din sat, ajutați și îndrumați de județeana de partid, trec la împărțirea pămîntului. În această bătălie, Petru Vintilă a izbutit să descifreze cu talent figuri de țărani luptători și de muncitori activiști de partid, zugrăvind totodată într-un chip remarcabil alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea săracă, luptătoare, sub conducerea partidului, pentru împlinirea unui vis milenar. Înfățișată firesc, proiectată pe coordonate istorice mai vechi, alianța aceasta ne apare frățească, izvorîtă din legile obiective ale vieții. În toiul bătăliei de clasă se conturează caractere tari, călite în vechi suferințe, ca acela al lui Florea Gh. Iovan de atîtea ori anchetat și chinuit de siguranță, se intensifică și se rezolvă drame, se limpezesc poziții ideologice. Sub presiunea și amenințarea foametei din nuvela Seceta, *Stan, fiul lui Florea Gh. Iovan, se împrumută la chiabur de bani pentru a cumpăra porumb din Banat. Gestul tulbură profund pe bătrînul Iovan, om demn, antrenat într-o intransigentă luptă de clasă.*

Viața satului, în zugrăvirea căreia Petru Vintilă se arată un iscusit meșteșugar. Conversațiile țăranilor la cîrciumă, aparent naive, în fond, pline de inteligență și spirit, foarte concrete și totuși parcă brodate pe-un fantastic de basm, discuțiile lor cu Stan, despre luptele din Tatra, la care participase acoperindu-se de glorie, amintirile despre război, în fine, toată mișcarea frămîntată a psihologiei colective din timpul ședinței, în care e ales primar țăranul muncitor Oneț Pavel, sînt observate cu finețe și exprimate artistic într-o atmosferă de o neștirbită autenticitate. Există în primele două nuvele pagini de adevărată antologie; am cita, în acest sens, momentul grav, dureros, solemn ca o ceremonie, al tăierii unei vițe bolnave într-un vagon, prilej pentru autor de-a defini tipuri, de-a evidenția oamenia și filozofia adîncă a țăranului simplu, de-a generaliza anumite realități sociale. Legătura ancestrală, intrată în baladă și-n basm, dintre țăran și vita cu care a muncit alături, dragostea pătimașă pentru ea, ca pentru un membru al familiei, participarea sa la suferințele ei, este admirabil înfățișată.

„Stăpînul ei i-a strigat lui Stan:

— Frate, mai trage odată că n-a murit!

Văzînd apoi că Stan n-are de gînd să mai dea nici o lovitură, a îngenunchiat lîngă vită cuprinzîndu-i gîtul în brațe și strigînd ca un vrăjitor ciudat:

— Ieși! Ieși! Ieși!

Lui Stan îi țiuiau urechile. Nu mai auzea decît acest cuvînt poruncitor și rugător în același timp, aspru și duios, ca o chemare și ca un cîntec. Nu știe de ce strigă așa stăpînul vitei și întrebarea asta îl chinuia. Apoi a auzit pe cineva, spunînd ca un observator neutru și plictisit:

— Destul, mă, nu vezi că i-a ieșit?

— Ce să iasă?

— Sufletul! I-a ieșit sufletul!"

Îndurarea țăranului, sporită de superstiții și prejudecăți, nu e pentru Petru Vintilă un prilej de a etala scene naturaliste ci un mijloc de a defini caractere, de prezintă o clasă, o mentalitate; în mărirea ei se înalță o lume și în declinul ei se prăbușește, în virtutea legilor implacabile ale istoriei. Spirit pragmatic și voluntar Păuna Varlam e o arivistă, o fătarnică, o vicleană fără scrupule, în care se deșteaptă cu o putere mistuitoare, dorința de-a deveni putredă de bogată. Fostă soție de tambur, dezertor în tabăra fasciștilor, se căsătorește pentru îndeplinirea scopului, cu un cojocar văduv, bogat, șchiop, slăbit și îmbătrînit. Temperament aprins, lipsită de măsură, întreține relații imorale cu calfa soțului, se căsătorește în cele din urmă cu el, pierde averea și se agață apoi disperată de un birjar cu o brumă de avere. Prăbușirea ei este inevitabilă. Noua morală socialistă n-o mai îngăduie, căile alese de ea pentru a realiza bunăstarea sînt înfundate pentru totdeauna. În nuvelele acestea ca și-n Linie vieții, *mediul mic burghez cu orizontul lui mărginit și meschin, cu atmosfera lui îmbîcsită și apăsătoare trăiește intens, stîrnind oprobiul necruțător al cititorilor.* Linia vieții *este povestea regăsirii unui om condamnat pieirii în mediul lui inițial. Fiica Păunei Varlam, Sabina despre care, în viziunea ei de față mic burgheză, maică-sa credea că e în stare să cînte la pian „mai frumos decît Strauss", împuindu-i capul cu tot soiul de prostii, — după cîteva aventuri la care o împinsese însăși mentalitatea mediului în care s-a format, găsește drumul cinstit al vieții, al realizării prin muncă, devenind învățătoare într-un sat. Ideea nuvelei și o bună parte din realizare ni se par deosebit de interesante. Totuși o anume grabă în rezolvarea conflictului, pedalarea insistentă pe unele amănunte pitorești, nesemnificative, o notă melodramatică, pe alocuri chiar siropoasă și lacrimogenă, n-au putut-o feri de o oarecare superficialitate și de anume rezolvări schematice. Dintre multele personaje ale acestei nuvele se impun în mod deosebit figurile unor oameni noi, cu principii etice sănătoase ca muncitorul ceferist Onu Petre, doctorul Matei și inginera, prietena Sabinei Varlam. Păcat numai că prezența lor e cu totul episodică și nu se integrează suficient de organic în desfășurarea acțiunii destinată din pricina unor episoade de așa zisă „atmosferă" fără valoare artistică. Socotim că autorul va trebui să mai revină asupra nuvelei pentru a extrage din materialul faptic toate valorile lui intrinsece. N-ar fi exclus să ne întîlnim atunci cu un foarte interesant roman, inspirat din construirea socialismului pe care Petru Vintilă este capabil să-l scrie cu condiția de a fi întotdeauna exigent cu propria sa creație.*

Prin Republica Federală Germană

File de jurnal

Eugen Frunză

La hotar — privind spre răsărit

Barieră de lemn... Ca în visele stranii
Doar timpul se-aude cum trece în zbor;
Aici, la răspîntii — străin călător —
Eu stau răzimat între două Germanii.

E noapte aici... Şi doarme pe pîntec
Balaurul negru în veacul apus.
Dar dincolo : zorii ! O, farmec nespus !
Dar dincolo, iată : sclipeşte un cîntec.

Ciudat : să revii din auroră în noapte
Şi-apoi să priveşti îndărăt, ca din hău,
Pămîntul şi cerul şi soarele tău
Şi steagul de purpur pe grînele
coapte...

O creangă de măr, mlădie, se-nclină,
S-apleacă de-asupră-mi, de dincolo,
blînd...
Şi frunzele sună, atinse de vînt,
Şi creanga îmi pare că face lumină.

Stradă

Un felinar... O fată sub umbrelă...
Şi peste drum : iankeul — santinelă.

El — îmbuibat ; ea — cu stomacul gol.
Stau nemişcaţi şi muţi, ca un simbol.

Şi plouă cenuşiu, pe inimi plouă,
Pe pietre şi moloz, pe casca nouă...

Aici, în toiul nopţii berlineze,
Strigoii dorm în cîrje şi-n proteze

Şi firme cu neon, sub cer, scălîmbe,
Se leagănă pe zidurile strîmbe...

Eu trec încet. Tristeţea o măsor
Cu paşii grei — un Faust rătăcitor.

Aş bate-n cer cu pumnii: „Hei, băiete,
Pe unde-o fi Germania lui Goethe ?

Nu e pe-aici ? Ori a fugit de ploaie
Prin noaptea ca un plîns de
cucuvae ?"...

Un felinar... O fată sub umbrelă...
Şi peste drum: iankeul — santinelă.

Mă uit în jur. E totul surd şi ciung.
Şi strada-mi pare un sicriu prelung.

In casa lui Krupp

Am intrat în casa lui Krupp,
în saloanele sumbre
cu imense podele —
covoare, gobelinuri,
severe portrete-n ulei :
bunici, străbunici, împăraţi,
şi Berta cu degete groase
prinse-n inele.

Treceam prin casa lui Krupp —
şi de-aici
am zărit cu uimire
prin perdeaua subţire
cîmpiile lumii
licărind, încă roşii de sînge,
şi negre cărări răsfirate
spre cimitire.

Treceam prin casa lui Krupp,
ca prin ţevi de tun
prin lungi coridoare...

Şi frigul venea
din pereţi, din tablouri,
din timp şi aduceri aminte,
sau poate un crivăţ bătea
dinspre morminte.

Am ieşit din casa lui Krupp...
Mă conduse în curte
ghidul slăbuţ,
ca un pastor ascet...
Ploaia prinsese să cearnă...
— V-a plăcut, nu-i aşa, ca poet ?
— Ca poet — i-am răspuns —
am să fiu indiscret :
mă gîndeam, domnul meu, ca poet,
la... palatul de iarnă.

Noapte în Ruhr

In hotelul din Ruhr,
înalt şi diform —
voiam să adorm.
Jos, la parter,
tăcu saxofonul...
Dar în odaia de-alături,
strident,
la mijlocul nopţii,
sună telefonul.

Vai, prea moderne,
făloase clădiri,
fiţi blestemate !
Şi voi — pereţi prea subţiri !...
Alături,
un domn cu glasul sonor
tuna-n receptor.

Cine vorbea ?
Cine sunase ?
Doar tema o ştiu :
la ceasul acesta tîrziu
domnul discută afaceri bănoase.
— „Halo, 7.000 !
Nici un pfenig în plus !...
Şapte mii şi o sută...
şi două"...
Disputa e grea.
Şi domnul se roagă,
se plînge, se ceartă...
Şi glasul se-aude în camera mea.
ca o trîmbiţă spartă.

Lugubră e noaptea
în hotelul din Ruhr —
şi lumea din jur :
o neagră tarabă.
Şi umblă strigoii
cu burţi de samsari...
Şi-afară, sub ropotul ploii,
se clatină, leneş, un felinar...
Şi toate îmi par
ca întoarse din veac
dintr-un roman de Balzac.

Mai şuieră domnul o sumă
în receptorul supus :
— „opt mii !
Nici un pfenig în plus"...
. . . . . .

O, gîndule,
ia-mă de-aici şi du-mă
lin, ca un duh, pe fereastră,
s-adorm lîngă Dunărea noastră !

Totuşi

O mînă pe cruce,
alta pe jungher
pentru liberul curs de opinii !
S-au închinat stimaţii domni
la cer,
democrat-creştinii —
şi-au interzis partidul comunist
întru slava lui Hitler
şi Crist.

De-atunci magistraţii lui Krupp
şed iar în fotolii
ţepeni şi snobi
şi judecă iar fără prihană...
Ei caută să ferece iar
în dosare,
neghiobi,
istoria contemporană.

Vai, tristă şi ultimă-n veac
amăgire !...
Dintr-un taxi
văzui într-o zi cu soare sărac
o sută de căşti poliţiste
gonind în neştire...
Să rupă goneau
de pe ziduri,
să smulgă din mîini
nişte foi comuniste.

A rîs şoferul :
— Ha, ha, porcii cu cască...
Apoi a tăcut.

Ochea, pieziş, prin oglindă,
să mă ghicească...
— Sînteţi de pe-aici ?
— Nu... Bukarest !
Atunci s-a întors, o clipă,
spre mine :
— Imi pare bine !
Ştiţi, un nou manifest...

Spre libertate

Au coborît.
Şi stau, sfioşi amîndoi,
în gara din est.
Şi pare că-aşteaptă...

Bărbatul e-nalt, cu tîmplele ninse,
iar puştiul, alături,
cu părul vîlvoi
şi bălai ca secara coaptă...

O, lungi către viaţă călătorii,
de nimeni descrise !
Undeva,
nebăgate în seamă,
visuri căzură ucise —
şi drumuri chemau spre liman,
pîndite de lotri şi moarte,
către hotarul german
care desparte
două, dar una şi-aceiaşi,
şi-atît de departe
una de alta
Germanie...

Acuma stau pe peron
— tată şi fiu —
în zorii-albăstrui...
Stau amîndoi, două speranţe,
de viaţă gata.
Şi puştiul rîde cuiva,
nu ştiu cui —
parcă ar spune :
— „Vedeţi !
De mult ne gîndeam
eu şi cu tata"...

Intoarcere

Viteză, tovarăşe,
mină !
Ard stelele roşii-n amurg...
Molohul în urmă rămîne !
Cu inima-n flăcări parcurg
distanţa ce mă desparte
de poarta Brandenburg.

Salut, tărîm desrobit,
poporule liber,
stăpîne !
Vreau să respir însfîrşit
aerul proaspăt şi tare
al lumii de mîine.

Cu voi prieteni,
am să închin
aici, în largul pămîntului meu,
paharul cu stele şi vin !
Pentru voi am să beu,
pentru versul lui Goethe şi Heine,
pentru flautul lui Mozart
şi geniul lui Marx,
pentru focul din ochii lui Lenin
arcuind peste vremi curcubeu.

Am să închin un pahar
pentru izbînzile voastre
şi marea frăţie
am s-o slăvesc
şi vom rosti împreună : pace,
şi vom rosti împreună : unire !
Şi-am să vă cînt, la despărţire,
un cîntec al meu,
romînesc.

Ştiu,
lupta e grea,
şi colcăie iar în apus
sub căştile noi
buboaiele timpului dus...

Dar strugurii mari şi dulci
se vor coace curînd
pentru meşterul faur...
Şi veţi întinde masa
de la Oder la Rin
şi veţi frînge voioşi
din aceeaşi pîine de aur...

Trăiască dar steagul ce ne-a unit
spre adevăr
şi victorie,
umăr la umăr,
front de granit !
Şi timpului nostru
nemaitrăit
veşnică glorie !

Desen de F. CALAFETEANU

Profiluri literare

Pop Simion

Curios ! Mulți prozatori tineri ardeleni cultivă în scrierile lor nu atît trăsăturile operelor lui Slavici și Rebreanu, cît pe ale autorilor moldoveni. În locul observației reci, ori voit plate, lipsite de valori poetice se agreează stilul înfiorat de ascunse vibrații lirice — trădînd un temperament sentimental — și aplicațiile către șlefuirea expresiilor. Dintre aceștia fac parte și Pop Simion.

In primele sale povestiri deși întesate cu cuvinte dialectale ardelenești, ca să zic așa, moldoveniza. Exista un anume ritm molcom, un stil ușor înflorat. Schița Iarnă țărănească începea astfel : „E bolnav bietul Pașca Simion. Bag seama nu-l pot tămădui doctorii și prafurile farmaciilor, nici descîntecele, nici pămîntul, nici cerul". In aceeași schiță notațiile psihologice sînt acoperite de expresii metaforice ca bunăoară compararea gîndurilor eroului cu stoluri de păsări ciudate ș.a. Vizita pe care o face Pașca într-o primă zi de primăvară ogorului său capătă proporții de simbol. „Infipt cu picioarele lui mari... era ca o statuie albă și mare ivită în mijlocul pămînturilor". Dar chiar și în reportajele cuprinse în volumul Paralela 45, unde întîlnim o cu totul altă tonalitate artistică, găsim dovezi ale filonului liric despre care pomeneam. Un exemplu. In reportajul Gazetar de provincie făcînd portretul unui entuziast și anonim confrate, își strunește cu greutate sentimentele, pentru ca în final, acestea să izbucnească într-o declarație patetică : „vorbind despre omul acesta, eu, gazetar, trebuie să salut cu tot respectul și admirația făpturii mele pe acești anonimi, statornici și generoși gazetari de provincie". Dar s-ar putea să greșesc și să nu fie vorba aici de forța de fascinație a literaturii moldovenești, ci de înrudirea psihologică despre care spunea Mihail Sadoveanu într-o conferință, că ar exista între locuitorii Moldovei și cei ai Ardealului de Nord. (Pop Simion s-a născut și a copilărit, undeva, pe lîngă Baia Mare).

Reportajele lui Pop Simion cuprinse în cartea Paralela 45 pun într-o lumină adevărată trăsăturile personalității sale creatoare. Inclinația către un ritm domol, static se dovedește ceva accidental sau o poză literară falsă. Trăsătura sa fundamentală este dimpotrivă aceea a unui caracter tumultos, dinamic. Simți în reportajele sale nerăbdarea, febrilitatea în comunicarea gîndurilor și simțămintelor. In Floarea meseriei după ce descrie destinul unui fierar devenit inginer cu o înaltă calificare, termină precipitat : Salut în feciorul fierarului pe comunistul entuziast, pe inginerul de înaltă calificare, pe poetul fără cărți de poezie, și mă grăbesc să-l zugrăvesc pe hîrtie". Căci Pop Simion este un pasionat. Nu-i vorba de o simplă trăsătură temperamentală. Cei mai frumoși ani din adolescență și i-a petrecut respirînd mirosul de cerneală și de șpalt, proaspăt tras la tipografie, din redacția unui ziar regional. După absolvirea Școlii de literatură a lucrat într-una din redacțiile Radiodifuziunii. A avut fericirea de a vedea cu ochii lui, de a studia la fața locului importantele acte ale revoluției noastre socialiste. El a scris despre ținuturile Olteniei, altă dată sterpe, înapoiate din punct de vedere economic, astăzi adăpostind o masivă zonă a petrolului românesc. Pop Simion a asistat la procesul de colectivizare totală din regiunea Constanța, ș.a.m.d. Prea frumoase și prea emoționante au fost clipele pe care le-a trăit pentru a le descrie cu indiferență ori apatie. De aceea reportajele sale par încărcate cu o substanță explozivă, fiecare rînd vibrează de pasiunea reporterului față de trepidantele fenomene umane și sociale din țara noastră. Bunăoară în reportajul amintit Floarea meseriei, relatează cu o voce înăbușită de emoție condițiile de muncă pe care le au muncitoarele din fabrica de relon de la Săvinești, care, pentru a nu afecta cu ceva firele de o finețe extraordinară sînt obligate să-și „cultive" simțul tactil, dînd o deosebită îngrijire mîinilor : „muncitoarele noastre — se spune — vor avea mîini fine ca acelea care se plimbă pe clapele pianului, ori pe corzile harpei la marile concerte. Ele, lucrătoarele noastre, vor elimina din preocupările lor spălatul dușumelei cu sodă și perie de sîrmă ; dereticatul prin casă îl vor face purtînd mănuși de material plastic, iar la întîlnirile de dragoste își vor oferi fără sfială mîinutele mici ca să le sărute bărbații".

Această pasiune și febrilitate a reporterului explică și conflictul care se simte în reportajele sale între idee și expresie. Adică, în mintea sa se precipită o sumedenie de gînduri care nu găsesc imediat cuvintele necesare. El nu este ceea ce se cheamă un stilist, nu creează cu ușurință, nu-i vin pe loc pentru o singură idee nu știu cîte expresii. Am impresia că pentru Pop Simion scrisul nu e, ca să spun așa, o desfătare ci aproape un chin. Scrie greu, anevoios. Și cîteodată din superficialitate pentru a scăpa mai repede de sarcina sa dificilă, apelează la un stil gazetăresc, uscat. Atunci însă cînd duce eroic, pînă la capăt, munca de a exprima cu ascuțime ideile sale, ajunge la imagini viguroase, țîșnite ca magma unui vulcan în plină erupție. Spre pildă iată descripția interiorului unei mine de sare unde printre expresii verbale obișnuite, uzate, răzbat epitete energice, eclatante : „O lume de sare. O lume în care poți să respiri, să te miști în voie. O lume cu florile și arborii ei, dacă vreți — flori și arbori ciudați — scriși pe fondul alb al pereților de liniile sure și sinuoase ale straturilor : o lume cu cerul ei curat, pe care strălucesc discret, reținut, ca niște stelițe, cristalele de sare, ce aruncă lumini poliedrice sub ninsoarea becurilor de o mie de volți. Strălucesc aceste stele ca niște rubine, ca niște smaralde. Și această lume strălucitoare și albă se propagă — mi se pare — necontenit în oamenii care lucrează aici, le împrumută atributele apropiate luminii : buna dispoziție, optimismul, comunicativitatea, rîsul și bucuria, sentimentul prieteniei, simțul umorului și al glumei și înclinația spre visare..."

S-a spus că volumul Paralela 45 ar conține în germene schițe, nuvele, ba chiar și romane. Nu știu dacă reportajele lui Pop Simion au nevoie să fie apărate cu argumente din afara specificului reportajului. Un lucru este însă cert : activitatea jurnalistică a lui Pop Simion i-a dat posibilitatea să culeagă multe pepite care prelucrate pot să dea naștere unor ample oglinzi de aur în care să se reflecte procesele unice ale revoluției noastre socialiste. Nuvela Șopîrla, apărută de curînd în Gazeta literară, asupra căreia nu putem să ne oprim din motive de spațiu, constituie o dovadă. Mărturiile gazetărești ale lui Pop Simion — martor ocular la importante evenimente din istoria nouă a poporului nostru — se transformă în mărturii scriitoricești, și unde deficiențele creațiilor de debut sînt înlăturate, ajungîndu-se la o expresie artistică superioară, surprinzătoare prin suflul de autenticitate al observației.

AL. OPREA

Căutări creatoare și experiențe sterile

Semnăturile tinerilor la rubricile de poezie ale revistelor sînt tot mai numeroase. Mulți dintre cei ce publică frecvent în periodice au debutat în ultimul an sau cu doi ani în urmă. A discuta în bloc producția lor nu e ușor, întrucît fiecare poet, dacă nu fiecare poezie, ridică probleme specifice, dat fiind că avem de-a face cu autori aflați încă în stadiul dibuielilor, susceptibili celor mai diferite influențe și în scrisul cărora te întîmpină, la tot pasul tendințe contradictorii. Un fapt e, în orice caz, evident : tinerii poeți sînt animați de dorința de a cînta viața nouă a patriei noastre, de a surprinde în versurile lor freamătul actualității. Poezii rupte de prezent, atemporale, apar mai rar în reviste. Realizarea unor opere de reală valoare artistică pe teme actuale este condiționată, bineînțeles, pe lîngă talent, de cunoașterea realității, de capacitatea scriitorului de a descifra sensurile, sugestiile poetice, bogatele semnificații pe care le conțin fenomenele contemporane. Iată poezia Citesc aceste cifre de Constantin Ilie. Cifrele de control ale planului septenal sovietic îi sugerează poetului viziunea viitoarelor peisaje ale țării ce construiește comunismul :

„Citesc aceste cifre de control / —Vast furnicar pe coale / și-mi pare că-aud șuier albastru de petrol / Și grîne vălurind domoale. / Citesc aceste cifre, le-aud sunînd în gînd / Și-mi pare / Că văd orașe albe zvîrlite din pămînt / Lumini fără de număr călătorind pe mare".

In numărul său pe ianuarie Viața Românească publică, între altele, poezia lui Aurel Storin Orașul Victoria — în care semnificația construirii unui oraș nou este comunicată în chip original. Poetul relevă, anume, ce înseamnă pentru orașul Victoria faptul de a nu avea trecut. Trecutul, pentru cei ce și-au trăit o parte a vieții în timpul orînduirii burgheze, se confundă cu un cortegiu de mizerii și umilințe, cu „dughene meschine de zaraf", cu „visuri mari, ucise-n zori", cu „arta ce se vinde pentru bani". De asemenea realități orașul nostru n-a avut și nici nu va avea vreodată parte.

Exemplele de natură să demonstreze cum adîncirea temelor contemporane, exploatarea resurselor de poezie ascunse în ele, duce la înfăptuiri lirice remarcabile ar putea fi înmulțite. Cred însă că, fiind vorba despre poeți în plină formare, e mai util a semnala anumite deficiențe, anumite primejdii ce amenință scrisul unora dintre ei.

In sforțările lor de a produce lucrări cît mai originale, inspirate din viața de azi, tinerii poeți experimentează o diversitate de modalități și procedee lirice. Preferințele multora dintre ei se îndreaptă spre poezia de descripție și evocare și, adesea, în reviste, putem citi pasteluri relevabile pătrunse de suflul epocii contemporane. Florența Albu, spre exemplu, reușește în Sărbătoare să evoce sugestiv priveliști ale Bărăganului de azi :

„La noi în Bărăgan / prin oceane de grîu / navighează transatlanticul combainei /, la noi e soare mult / și zare multă / și oameni mulți, și maci, și cîntec mult !". Iar în Satul vine la oraș, aceeași poetă cîntă emanciparea satului, înfățișînd țărani ce aduc în Capitala țării cu mașina țărînă și miresme de Bărăgan :

„Acum satul vine la oraș cu mașina / aduce pe roate țărîna Bărăganului / și, cum pare, împodobit cu spice de grîu și cu flori de mac, / cînd trece prin cartierul meu, lasă în urmă miresme tari / de pămînt, de grîu și de soare !".

Florența Albu a publicat însă și poezii care impun altă apreciere. Iată, spre exemplu, Asfaltatorii. Aflăm că asfaltatorii au ajuns pe o anumită stradă „din marginea orașului". Poezia se menține la consemnarea muncii asfaltatorilor sub aspectul ei cel mai exterior cu putință. E o „amiază fierbinte", ce „izbește în pietre, în zid", încît „nervii pămîntului se ascut pînă la incandescență, / sub soarele zilei, / sub smoala asfaltului".

Ce idee poetică se desprinde din asemenea înregistrări ? Poezia nu dezvăluie nimic mai mult decît materialitatea unui fapt oarecare, decît niște mișcări fizice încadrate într-o foarte vagă schiță de peisaj.

Un fervent cultivator al pastelului este și tînărul poet clujean, Negoiță Irimie. Unele din poeziile lui ca de pildă Peisaj cu sonde, vădesc o fină sensibilitate, o incontestabilă capacitate de a plăsmui imagini expresive. Altele, în schimb, trădează — ca în cazul Florenței Albu — superficialitatea, slaba preocupare pentru elaborarea artistică a materialului furnizat de realitate, graba de a publica. Bucățile din ciclul Itinerar spre sud, bunăoară, rămîn simple însăilări de aspecte minore ale unei munci grandioase în realitate. Poetul produce descripții cuminți, face reportaj versificat, fără aripi : „Inspăimîntate, stîncile spre cer. / Au prins deodată un ciudat înoaier / Iscat de-un tînăr artificier / Ce-azvîrle piscuri de granit în aer. / Perforatoare mușcă-n piatră dură / Și-această geologică armură / Spre cerul clar în țăndări se aruncă / Și drumul trece aspru peste stîncă". Pe alocuri, versurile se împotmolesc într-un prozaism chinuit : „Trezit e numai inginerul-șef. / Schițează planul noului său drum / Și liniile -nerucișînd acum / Brodează — parcă-n noapte un gherghef".

O altă modalitate poetică, practicată frecvent de o seamă de tineri, este aceea care utilizează larg de reflecție, de comentariul liric. Și pe această cale ca și pe aceea a descripției meditative, s-au obținut și se obțin rezultate demne de consemnat. Nichita Stănescu, bunăoară, în poezia sa Unui fascist, reușește, prin intermediul unor reflecții cu caracter general-filozofic, să transmită ideea superiorității infinite a forțelor păcii, în care se exprimă viața însăși, asupra tenebroaselor forțe agresive.

„Teme-te ! / Sub mîinile noastre / cresc noile orașe / ca mareele / sub lună. / Teme-te! / mîinile care știu vibrația / și dansul pe ziduri al mistrei / va ști și oțelul albăstrui al armelor, / dacă te clintești / împotrivă-ne".

Cînd însă reflecția și comentariul nu conțin idei poetice care să reliefeze mai pregnant înțelesul anumitor fenomene din realitatea contemporană, ci expun considerații minore, exterioare temei atacate, situația e dezolantă. Sub semnătura lui Nichita Stănescu se pot citi, din cînd în cînd, versuri de o factură curioasă. Poetul se exersează în executarea de broderii verbale, de dantele metaforice cu caracter livresc în jurul unui fapt din realitatea prezentă, fără legătură cu acel fapt. Lansarea rachetei sovietice spre lună, bunăoară, îi inspiră tînărului poet Ritmuri pentru bucurie — încărcate de imagini ca acestea : „Bucuria a crescut în noi ca arcul zării", „In noaptea asta, somnul s-a desprins de pe frunți / fără sunet, căzînd peste lespezi" ; „Cerule, oierule (?) aburinde (?) cerule ;" „clătinatele oglinzi / între gene (?) să ne-ntinzi...". In poezia citată, ca și în altele, construirea unor metafore cît mai stranii devine pentru poet scop în sine, ideea rămînînd doar un pretext, un prilej de demonstrare a virtuozității stilistice. Dar oare realizează tînărul poet într-adevăr, frumuseți de stil deosebite ? Iată o strofă din Ritmuri pentru bucurie :

„O, de-aș putea, munților -nalți, / mărilor mari, / spune-o-aș / ca pe-un chiot de Călușari, / ca pe-o strigătură din Ouaș".

Tercînd cu vederea inconsistența versurilor, cum să apreciem acel cacofonic „spune-o-aș" plasat în mijlocul frazei ? Uneori, versurile poetului devin — tocmai din exces de stilizare, — de-a dreptul de neînțeles, precum această strofă eliptică din Roșu și negru ce se voiește o evocare a luptelor din 1933 de la Griviță :

„Se auzea prin ganguri cutremurată iarnă ! / amplificat de beznă întinsă și la pîndă / cum țipătul sirenei la nesfîrșit răstoarnă / încrucișii drugi de gheață și neaua tremurîndă".

Inclinația spre ermetism, spre stilul contorsionat, spre imagistica pretențioasă, este proprie și altor poeți (și nu numai dintre cei tineri). Pentru Petre Stoica, spre exemplu, oțelarii sînt „pacea", „imnul pădurilor" (?) „Nilul tuturor continentelor". „Dincolo de lumina ochilor" acestora „mari păsări veghează" (?) și „cînd vîntul adie / șoapte lunecate pe buze ciumate, / războaie cerînd, vulturii vă zboară din ochi, / rotindu-se peste grilajul degetelor (!) pătate de sînge". Petre Stoica a demonstrat că poate fi original, interesant, și în alt mod decît compunînd șarade.

Există, precum se vede, la poeții aflați încă la începuturile activității lor, ca și la cei formați, o preocupare constantă de a aborda tematica actualității. Manifestările de evazionism sînt izolate, ele tind să dispară cu totul. Tinerii poeți cîntă realitatea socialistă, caută să dea o expresie lirică frămîntărilor contemporane, aspirațiilor celor ce muncesc. Sforțările multora din ei nu rămîn fără rezultat. Ele sînt încununate de succes în măsura în care poeții reușesc să pătrundă înțelesul adînc, frumusețea interioară de neasemuit a proceselor ce se petrec astăzi în viața ce-i înconjoară. Uneori, dintr-o insuficientă cunoaștere a vieții sau, pur și simplu, din graba de a se vedea cît mai repede tipăriți, anumiți tineri publică versuri ce reflectă numai laturile exterioare ale unor fenomene actuale, nu izbutesc să transmită pulsația vie a realității în plină transformare, să releve semnificațiile unor fapte caracteristice. Se pot citi în reviste poezii ce se mențin la descripția plată, la fotografierea unor aspecte din realitate, poezii serbede, lipsite de vibrație. Unii tineri poeți recurg la încercări de înfrumusețare convențională a imaginilor realității noastre prin încărcarea versurilor cu tot soiul de zorzoane stilistice menite să ia vederea. O asemenea practică trădează incapacitatea de a descoperi în viața însăși izvorul frumuseții artistice. Neîncrezători în poezia vieții, anumiți poeți tineri și mai vîrstnici, profesează o poezie de artificii, de virtuozități formale, apelînd la imagini livrești, exersîndu-se în confecționarea unor figuri de stil ce denotă, în cel mai bun caz, ingeniozitate, dar care în cuprinsul poeziilor cresc alături de idee, de sentiment, formînd o vegetație parazitară. Nu se poate spune că, pînă acum, critica s-ar fi dezinteresat de scrisul tinerilor poeți. Ovid S. Crohmălniceanu a publicat articole pe această temă în Luceafărul și Gazeta literară. Astfel de articole au apărut de asemenea în Tribuna semnate de I. M. Aldan, Ion Oarcăsu etc. E necesară însă o dezbatere mai largă, care să analizeze sub diferitele ei aspecte nu numai lirica tînără, dar în general poezia noastră. Un rol de seamă în îndrumarea creației literare, în creșterea și formarea tinerelor talene revine, în chip firesc, redacțiilor. Este bine că în Tribuna, bunăoară, apar articole ce iau în discuție unele deficiențe existente în versurile tinerilor poeți, dar cum se împacă asemenea luări de atitudine principiale cu faptul că în această revistă văd lumina tiparului foarte multe poezii slabe, confuze, ancorate cu totul formal în actualitate ? In loc să-și ofere coloanele cu atîta generozitate producților stîngace, școlărești, n-ar proceda oare mai înțelept redacția dacă ar discuta mai mult cu autorii, dacă ar analiza mai amănunțit decît o face poeziile insuficient realizate, ce i se oferă spre publicare, în cuprinsul unei „poște a redacției" ? Observația se aplică, în mai mare sau mai mică măsură și altor publicații. O atenție mult mai mare decît pînă acum trebuie să acorde creației tinerilor Uniunea Scriitorilor. Ar fi timpul ca secția de poezie a Uniunii să pună capăt pasivității în care se complace în prezent, să organizeze discuții, să găsească forme cît mai variate de îndrumare a creației. Nici un efort nu trebuie precupețit, în vederea creării și stimulării unei poezii, unei literaturi, care să meargă în pas cu viața în plină transformare revoluționară a țării noastre.

Dumitru Micu

CONSTANTIN NISIPEANU

PRIVIGHETOAREA

E seară...
Adie un vînt plăcut
și-mi aduce-n cameră
un parfum de flori
pe care-l beau din cupa
de cristal a înserării...

Privesc pe geam,
și-l deschid larg...
In fața casei mele, s-a așezat
într-un bătrîn copac stufos
o privighetoare
tăcută și îngîndurată...

— De ce nu cînți tu,
vioară scumpă și iscusită ?
De ce nu cînți tu,
flautul meu fermecat ?
Poate ți-ai lăsat puișorii
flămînzi și golași,
în vre-un cuib depărtat
de oraș, și-ți tremură inima
pentru ei, sau te-mbată
parfumul trandafirilor mei ?

— Prietene om,
meșter fără asemănare !
cîntecele mele s-au învechit,
sînt uzate și săracăcioase,
ca niște haine roase de molii...
Nu mai îndrăznesc
să-mi rostogolesc glasul
în inima ta luminoasă !
Ia privește în jur...
Ce nou și măreț e totul !

Toamna trecută, pe cînd
frunza veștedă mă îndemna
către o altă țară,
pomul ăsta, în care-am avut
cuibul meu vară de vară,
era într-un crîng...
Mi-am pierdut zile și nopți
să-l regăsesc, și-am dat de el
aici, între aceste case
al căror hotar
numai din nori îl zăresc !

In jurul copacului meu
se înalță acum un oraș
cu parcuri prin care te pierzi
și cu străzi atît de largi
și frumos luminate...

Cum aș putea să mai cînt,
cîntecele mele, săracăcioase
și neînsemnate, cînd
meșteri zidari, cățărați
aproape de cer,
au strîns mistria pe inimă
și de-atunci
au făcut-o să cînte
atît de înălțător și de duios,
încît pîrîul ce șerpuiește
la vale, printre stînci colțuroase
de munte, se oprește din mers
ca să asculte cîntecul...

Cum aș putea să mai cînt,
cînd flautul și lăuta,
fură cîte puțin, și numai
așa, ca din zbor,
din cîntecul dulgherului,
neîntrecut cîntător
și cînd mistria ungînd
cărămizele cu mortar,
scoate un cîntec atît
de sublim și de rar...

Cum aș putea să mai cînt,
cînd prietenosul și plăcutul vînt
aduce vești de departe
că toamna și-a înhămat telegarii
și că-n curînd va fi la fruntarii ?
O tristețe amară mă cuprinde iar,
pentru că va trebui să plec
tocmai acum cînd în urechi
am prins cîte ceva de la zidar,
de la dulgher și de la betonist...

Omul, în țara care m-așteaptă,
este îngîndurat și trist,
arar i se luminează obrazul...
și-ar vrea să-i cînt
cîte ceva de pe-aici
să-i mai treacă necazul !
Dar pot eu, o pasăre
atît de plăpîndă,
să mă țin de oamenii aceștia,
atît de uriași,
ce clipă de clipă, au cîte-o izbîndă
și care, pînă să-nvăț eu un tril,
ei construiesc un oraș ?
Și înțeleapta privighetoare
a devenit iar tăcută și gînditoare...
Vîntul i-adusese vești triste...

După ce și-a filfîit aripile,
a zburat de pe creangă...
S-a rotat deasupra copacului
și prin fața ferestrei mele
ca și cînd m-ar fi salutat
și s-a dus,
s-a dus către stele...

Tîrziu, după ce s-a topit
în nori, mi-am dat seama despre
măestria gingașei privighetori
care, din modestie spunînd că nu
poate,
îmi cîntase tot ce de la dulgher
și de la zidar, învățase !...

Electrificare

Valea ardea într-o efervescență de lumină trandafirie. Părea o dîră uriașă de spumă pe care răsăritul o injectase cu purpură. De pe Bătrîna și de pe Negovanul, zorile rupeau boboci de ceață care se avîntau în sus ca puful de păpădie. Deasupra lor, ridicați în întîmpinarea soarelui, se învîrteau într-o scaldă de aur doi vulturi. Pentru ei marele act al răsăritului se înfăptuise.

Urmăream de pe o stîncă această invazie de lumină care se strecura peste tot asemeni unei armate victorioase în marș. Nu-i putuse scăpa nici mușchiul pe care călcam. O încartiruise bietul în boabele de rouă, grele acum de o povară neașteptată.

De la o stînă din apropiere se desprinseseră deodată patru cîini și un ciobănaș. E drept că acesta din urmă nu merita diminutivul, dar nu știu de ce am impresia că Grigorescu și Miorița l-au legat atît de strîns de noțiunea aceasta, încît nu poate fi gîndită altfel decît cu riscul de a o cufunda într-un prozaism searbăd. Așa că, voi păstra diminutivul fără intenția de a aluneca în idilism. De altfel nici n-aș putea fiindcă „ciobănașul" meu era sur pe la tîmple și, deși se rezema în bîtă, în cingătoare nu mai avea un fluier, ci o carte mototolită din „Biblioteca pentru toți". O „Esopie" pe care o ferea modest de privirile mele, răspunzînd unei întrebări ce nu i-o pusese nimeni.

— Ei, ne mai uităm și noi pe unde nu ne-or lăsat alt'dată domnii. Apoi întrebă: n-ai o țigară, tovarășe?

I-am întins pachetul:

— Ia mai multe!

— Mulțam frumos, numa' pîn-a deschide aici la Dudaș, la colonie...

Era de la o stînă cooperatistă din vale, de la Rășinari, de peste munte, de peste cremenea aceea violetă, îmbrăcată acum în coiful de aramă al dimineții și care se chema Bătrîna. Venise încet, săltînd în mușchiul moale ca și cum ar fi jucat un dans într-o scenă coregrafică din vechea Eladă a nimfelor și a faunilor. Cîinii îl urmăriseră tăcuți pînă la o bucată de drum, apoi se opriseră sprijinindu-se cuminți în cozi și scrutîndu-mă cu privirile să prindă dacă nu cumva încing cu stăpînul lor vreo luptă.

Văzînd că nu-mi iau ochii de pe fîșia aceea de ceață roză care se strecura pe la poalele stîncilor și pădurilor, pînă hăt departe, în văile unde se desghioca răsăritul, ciobănașul își scutură cojocul pe umeri și mă întrebă prietenos:

— Știi cum îi spunem noi la valea asta?

A zîmbit, apoi, convins că mă pune la o încercare grea. La rîndul meu, am zîmbit și mai tare, gîndind ce decepționat o să rămînă cînd o să vadă că sînt cel puțin tot atît de bun cunoscător al locurilor acestora ca și el. In ochi prinseră să-i joace ielele florilor. Mă fascinau. Ca să ies de sub mirajul lor, am răspuns oarecum înciudat:

— Sigur că știu, ce gîndești dumneata că eu sînt căzut din Lună? Asta-i Valea Sadului.

Și-a scuturat cojocul pe celălalt umăr, a tras din țigară de cîteva ori, pînă ce a isprăvit-o, apoi a zîmbit iarăși:

— Vezi, se cunoaște că n-ai umblat de mult pe aici. Acum, de cînd cu hidrocentrala asta, noi îi spunem altfel.

Am strîns din umeri, convins că omul meu vrea să-mi joace o farsă, dar el a răspuns cu toată seriozitatea:

— Da, acum îi spunem Valea Luminii, să știi dumneata. Ii spunem așa, pentru că aici se fabrică lumina de v-o trimit la Sibiu pe sîrme.

Valea Luminii! M-am necăjit puțin că n-am avut eu intuiția „intelectuală" a acestei metafore, dar pe urmă m-am resemnat. Așa cum de altfel trebuie să se resemneze fiecare poet, oricît de viguros, în fața geniului poporului care a putut să cuprindă în zece cuvinte acel macrocosmos de frumusețe cu care începe „Miorița":

Pe-un picior de plai
Pe-o gură de rai...

Etalonul munte

Hotărît să iau lumina de la izvoarele ei, cum ar fi spus desigur „ciobănașul" de pe creastă, pe care l-am lăsat în paza mioritelor și a cîinilor, am coborît la Gîtul Berbecului în găvanul de stîncă împădurită care închide lacul de acumulare. E o masă de apă verde, întunecată, vale de piatră, lungă de sute de metri, în care pădurile de pe margini și-au scurs toată clorofila.

Sadul tînăr, pestriț de spumă, își afundă cu generozitate de adolescent apele albe în acest hău de umbră lichidă din care nu va mai ieși decît după ce va învîrti cu puterea a mii de cai, paletele celor două turbine ale hidrocentralei din Sădurel.

Dar, pentru ca să capeți această putere trebuie să te disciplinezi, să te-ncingi în baraj de beton, să te lași măsurat de semafoare, să intri în priză ca într-o capcană și apoi, gîtuit într-un tunel de aducțiune, să accepți să cazi de la sute de metri înălțime ca un bolid de lavă incandescentă. E foarte greu să ajungi lumină. Și Sadul știe aceasta, de aceea acceptă fără crîcnire toate caznele la care îl supun niște uriași mai uriași decît munții. Niște uriași care n-au nimic din înfricoșătoarea statură a lui Polifem, ci numai grația, dibăcia și stăruința lui Ulise. L-am întîlnit pe unul din ei îndată ce m-am apropiat de baraj. Il cheamă Ion Weiss și e „monitorul general" al lacului. El își zice simplu: baragist. Are misiunea de a citi de trei ori pe zi: la opt dimineața, la unu și la cinci după amiază pe bara de nivel, buna purtare a apei și a raporta telefonic uzinei. E foarte exigent, nu tolerează nici exuberanță juvenilă, nici depresiune bătrînească. El pretinde cu strășnicie lacului un anumit nivel de cumințenie și sancționează orice abatere. Iși petrece timpul filozofînd cu păstrăvii, ori plimbîndu-se pe cărăruia strîmtă de pe margine, pieptănînd din cînd în cînd așchiile de lemn care se anină în pletele verzi ale apei ce dau năvală printr-un grătar de fier, într-o hrubă subterană.

— Iată priza prin care intră apa în canalul de aducțiune. L-au săpat tuneliștii pe sub muntele ăsta. Și-mi arată cu coada greblei coasta muntelui sub care a fost săpat tunelul, ca și cum mi-ar fi arătat un mușuroi de furnici. De bună seamă, omul acesta, trăind atîția ani aici, a pierdut simțul dimensiunilor. Zîmbesc.

— Știți, coboară pînă deasupra uzinei și de acolo cade în turbină printr-o conductă specială. Lucrarea a ținut din '49 pînă-n '55 și a avut ce pușca la ea meșterul Ion Bobinceanu, minerul.

Cînd ajungem la baraj prinde să mă minuneze pieptul de beton masiv, care stăvilește fără putință de a fi zdruncinat herghelille de cai putere ascunși sub oglinda calmă și odihnitoare a lacului.

— Aș, face tovarășul Weiss, baragistul, ăsta nici nu-i „propriu-zis" un baraj. E doar un „bastardou" de deviere a apei. Și mișcă ușor dintr-un umăr ca și cum ar fi vrut să spună: ia, acolo, un fleac, ce știi dumneata.

Atunci n-am mai putut răbda:

— Ascultă tovarășe, dar ce numiți dumneavoastră aici un baraj? Și mă gîndeam din ce în ce mai insistent, că oamenii aceștia, jucîndu-se mereu cu apele și cu munții, trebuie să-și fi pierdut etalonul cu care sîntem noi obișnuiți să măsurăm lumea și l-a împrumutat pe acela al titanilor.

M-am simțit prins ușor de umăr și l-am auzit pe Weiss spunîndu-mi:

— Coborîți vă rog pe-aici și stați de vorbă jos pe șantier cu excavatoriștii ăia, ori cu inginerul șef și atunci o să știți la ce spunem noi „propriu-zis" un baraj. Pe mine mă iertați, eu îi musai să rămîn sus. Și s-a întors cu grebla pe spate să stea mai departe de vorbă cu păstrăvii ori să-și pieptene mireasa lui cu pletele verzi.

In fața mea se întinde un fund de căldare cenușie, imensă, cu pereții de piatră, în care cineva a aruncat parcă laolaltă ca în turbinca năzdrăvanului Ivan, vagoane cu schelete albe de brad, barăci sulemenite cu catran, excavatoare cu gîturi de girafe, locomotive pitice, motoare scăldate în uleiuri lucioase, și fierbinți. Oamenii se mișcă încoace și încolo. Soarele a prins să curgă de-a lungul pereților de cremene și acum amenință să umple toată văgăuna. Cobor puțin intimidat, în forfota aceasta inundată treptat de lumină și mă apropii de un bărbat în puterea vîrstei pe care mi-l închipui că ar avea timp să stea puțin de vorbă cu mine. Deodată aud pe cineva strigînd:

— Arde!

Zeci de glasuri repetă scurt:

— Arde, arde!

Intr-o hală a uzinei Electroputere Craiova

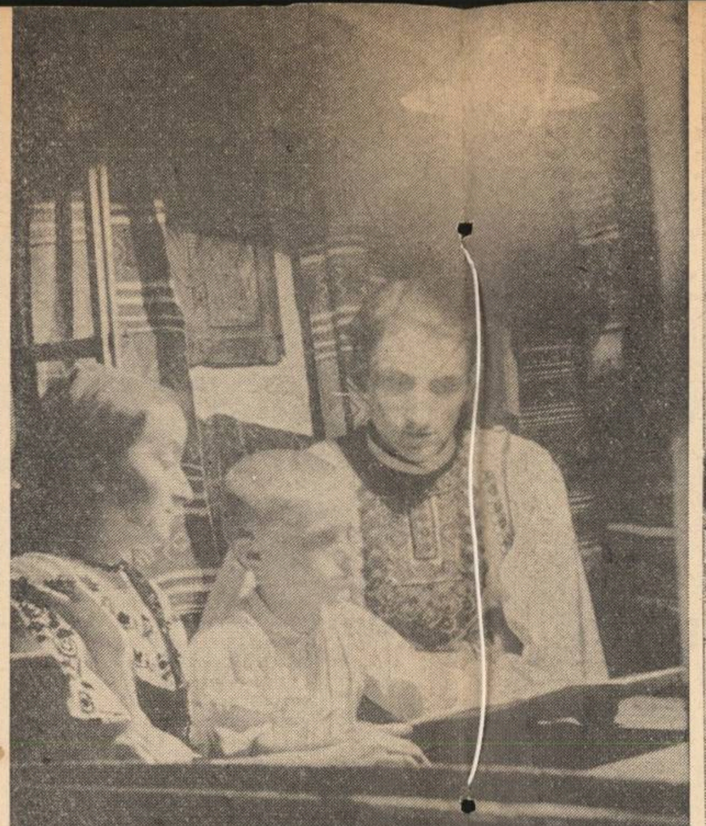

In casa acestei familii, lampa lui Ilici își revarsă lumina;

...Curînd de tot, va străluci și-n satul acesta.

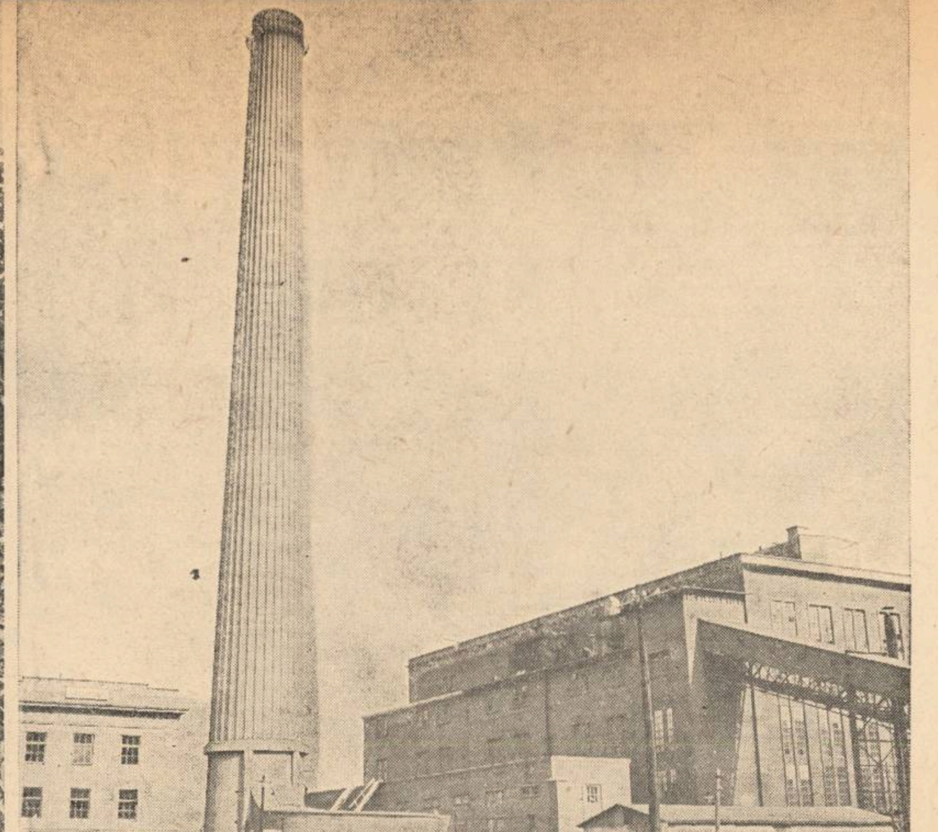

Termocentrala de la Paroșeni

Mă uit să văd fum, să văd panică. Nimic din toate acestea, ci doar o mișcare mai grăbită a oamenilor spre adăposturi. In cîteva clipe rămîn singur printre excavatoare, căutînd cu ochii, zadarnic, stihia fumului. Simt că cineva mă prinde de mînă și mă trage spre el:

— Veniți, veniți repede. Și, bănuindu-mi nedumerirea, adaugă: Pușcăm, pușcăm cu dinamită.

Era tovarășul Ion Marcu, secretarul organizației de bază. Un om în vîrsta înțelepciunii, un comunist la vîrsta tuturor potențelor creatoare. Ne retragem sub streașina unei barăci lîngă inginerul șef Mircea Petrulean, care-și rotește privirile vioaie peste întreg șantierul să vadă dacă nu cumva a rămas vreun om „descoperit". Apoi, maistrul Ambrozie Crișan, de la săpături-baraj, declanșează electric cele o sută de pușcături simultane, apăsînd pe un comutator. Undeva, în spatele nostru, muntele cu măruntaiele sfîrtecate, răcnește sălbatic de durere, înfiorînd hăurile albastre de deasupra. Pămîntul gîlgîie, se zbate sub noi și apoi se domolește treptat ca o fiară înjunghiată din care s-a scurs tot sîngele. Așchiile de piatră se lovesc în aer unele de altele, pulverizîndu-se în împușcături mărunte.

Explozia a fost violentă, dar scurtă. Aerul se așterne iar domolit peste păduri. Ieșim de sub ascunzătoare și pornim cu toții într-acolo.

— Aici vom ridica barajul cel mare, îmi explică inginerul șef, cam pînă acolo. Vrem să facem ceva în care să se simtă și la noi, la Sadu, respirația majoră a epocii pe care o trăim.

Tovarășul Marcu descrie un semn rotund cu mîna, ca și cum ar fi vrut să netezească stîncile și spune simplu:

— In căldarea asta vrem să turnăm șase milioane jumătate metri cubi de apă. Are să vină cam pînă colo. Și-mi arată pe coastă, cabana smolită, cu obloane verzi la ferestre, unde se află postul de comandă al șantierului. Fac ochii mari și reflectez:

— E colosal!

— Ei, colosal?! mă admonestează comunistul Ion Marcu. Noi lucrăm aici cu etalonul munte. Ar fi colosal dacă am da creasta asta într-o parte, dar... n-avem nevoie.

Și dac-ar avea nevoie? Ei, atunci ar veni mai întîi meșterul Crișan Ambrozie — pușcașul — care ar detuna zimbrul de cremene de i s-ar vedea prin crăpături toate mileniile bătrînești și ale geologiei. Ar veni pe urmă mecanicul Pola Giuseppe cu concasoarele, ar măsura namila cu ochii și ar asmuți ușor cățeii lui de oțel:

— Pe el, măi!

Și cățeii lui, bine dresați la treburi de astea pe Valea Drăganului și la Bumbești-Livezeni, ar face ferfeniță muntele. După aceea, domol, cu țigara în colțul gurii, mecanicul de locomotivă Marinescu Simion s-ar apucă să-l care oasele, făcute țăndări, cine știe unde ca să le amestece Edenak Carol cu ciment și să le facă beton, să ridice cu ele baraj pe care să se culce norii. Și, desigur, la urmă ar veni să tragă concluzii inginera Gerthrude Fleischer, o Lorelei mică, blondă, energică, îmbrăcată în pantaloni care, uitîndu-se în sus s-ar scărpina în cap cu colțul echerului și ar exclama decepționată:

— Ce dracu? nici ăsta încă nu-i un baraj cum visez eu.

Salonul lui Jupiter

Las în urmă lacul de acumulare, șantierul pe care forfotesc echipele lui Bucur Muntoiu și Gheorghe Lăudatu (ce nume predestinate!) și, pe-o drezină care fulgeră pe șine cobor spre uzina din care kilowații, împachetați în sîrmă, sînt trimiși pe stîlpi de fier la Sibiu.

Mi se pare că părăsesc o lume de giganți în care dimensiunile nu mai sînt pămîntești, ci acelea care guvernează planetele uriașe ca Jupiter sau Neptun. Motiv cu atît mai întemeiat să-mi pară și mai liliputante stațiile Dudaș și Panta Mare, unde drezina în lupta cu frînele țipă din toate roțile că nu vrea să se oprească și unde impiegații îndărătnici îi ies înainte ca toreadorii, cu stegulețe roșii în mînă, silind-o să capituleze în lupta cu frînele.

Dudaș, colonia care adăpostește cei trei sute de muncitori ai șantierului de la Gîtul Berbecului, pare un orășel suspendat, construit de imaginația unui arhitect bizar. Barăcile albe aruncă în jos, printre copaci, ochiade sfioase. La Panta Mare jgheaburile „Ifetului" nu mai poartă lemne. Treaba asta o fac acum funicularele de la Dudaș. Ele au rămas doar să aducă în vadul secătuit al Sadului sîngele proaspăt și alb al izvoarelor.

Cînd ajunge la Sădurel, în scoica largă de piatră în care se ridică hidrocentrala, rîul își cîștigă din nou puterea miilor de cai prădați de uriașii care m-au înfricoșat mai sus. Aici dimensiunile au rămas impresionante doar în cracul de pantalon al conductei, care a străpuns cu bărbăție cazonă cerul. Incolo, raporturile dintre om și construcție au redevenit cele obișnuite.

In verdele sumbru al pădurilor, uzina are o explozie albă de tencuială care miroase încă a crud. Țarcul ogrăzii, strîns în chenar de fier cenușiu, geme de sîrme, de transformatori și de stîlpi pe care se coc în soare ciorchinii de bachelită ai izolatorilor. In paradisul acestei grădini cu copaci de beton și oțel, omul a mușcat de mult din mărul cunoașterii și acum fabrică fulgere pe contul lui. Mai înțelept însă decît Jupiter, el nu le aruncă la întîmplare, ci le face s-alerge pe potecuțe de aramă acolo unde vrea el.

Iată că din matca unde dorm liniștite trăznetele, se desprind trei sîrme și o iau peste munți, sprijinindu-se din sută în sută de metri de bote de fier uriașe. Se poticnesc și se ridică mereu ca un alergător grăbit să cîștige o cursă cu obstacole. Deasupra lor străjuie subțirel „firul de gardă".

— Ii spunem așa, pentru că-l întrebuințăm ca un fel de paratoner pentru celelalte trei — îmi explică tehnicianul Ion Diu, care are bunăvoința să mă conducă prin Olimpul acesta unde mișună kilowații.

— Dar oamenii unde sînt? îl întreb eu.

— Omul, poate vreți să spuneți, mă corectează el. Fiindcă e vorba de unul singur: de șeful de tură. Acum, de pildă, e Vasile Roșculeț. El e „jupiterul" Văii Sadului astăzi. El comandă fulgerele și tot el le distribuie. Și, ca orice „zeu" e omniprezent în uzină. Vreți să-l vedeți la turbine și generatoare? Poftiți!

Mă conduce în hala imensă. Turbinele au un uruit surd, înfricoșător, care-ți dă mereu senzația unui cataclism deluvian. Alături de ele, generatoarele, gemînd surd și continuu, nasc mereu volți și amperi. Mă uit să-l văd pe Roșculeț.

— Unde-i?

— Prin telecomandă, Roșculeț e pretutindeni azi în uzină, îmi spune Ion Diu, refinîndu-și un zîmbet.

E tare plăcut la vorbă acest oltenaș tînăr, smead, puțintel la trup. Și tare multe mai știe. A absolvit doar Școala medie de electricitate din Craiova și am impresia că a „tocit" două facultăți de electrotehnică deodată. Are și un fel simplu de a vorbi despre volți, wați și amperi, încît te miri cum dracu tu i-ai înțeles atît de greu și i-ai uitat atît de repede. E un produs al școlii noi, socialiste și asta se vede cale de-o poștă prin dragostea lui nesfîrșită pentru profesiunea aleasă, pentru felul aproape orgolios de a vorbi despre hidrocentrala de la „Sadu V", pe care o deservește.

Cînd îmi deschide sus, la cel de-al treilea etaj, ușa de la sala de comandă, îmi spune glumind:

— „Salonul lui Jupiter".

Un om așezat la o masă citește un ziar. E singur în toată această imensă citadelă a luminii. In fața lui, cele trei panouri metalice, cu beculețe verzi și roșii, cu manete nichelate, cu ceasuri electrice, cu zeci de indicatoare, pare masa de comandă a unui transatlantic uriaș. Il salutăm. E puțin plictisit. De ce?

— Dă-o-ncolo de treabă, tovarășe! Aparatele astea au o precizie de mă scot din sărite. Niciodată nu greșesc nimic. Uite, de pildă, telelimnigraful ăla care măsoară de aici din „birou" de la mine nivelul apei sus la Gîtul Berbecului. Nici n-apucă unda să obosească și el îmi și strigă: Scade, scade, fii atent! Păi treabă-i asta? Intru în tură la șase dimineața. Tovarășul pe care-l schimb raportează: „Totul e în ordine". La unsprezece trebuie să observ și eu că totul merge bine. La plecare la fel. Credeți-mă, au făcut sovieticii — că de la ei le-avem — niște aparate de-ți iau toate grijile de pe cap.

— Și nu e bine?

— Ba e foarte bine, numai că stau toată ziua și citesc jurnalul. Credeți-mă, tovarășe, nici eu nu mai știu ce sînt: muncitor, inginer-șef ori director general. Și încheie mucalit: Să știți că am să întreb mîine la cadre.

Imi pare foarte rău că tov. Roșculeț nu e mulțumit cu postul pe care-l deținea odată Jupiter Tonans pe Olimp și ies sub cerul fără prihană de afară. Sadul, nu mai știe dacă saltă peste pietre apă ori lumină, atîta soare se prăvale în el. Și aleargă nebunește. Parcă vrea să se ia la întrecere cu cealaltă lumină care, sus, pe sîrme, curge cu viteza a patruzeci de mii de sputnici pe secundă.

De o parte și de alta a rîului, reptilele coaselor foșnesc șuierînd în iarba coaptă. Lung și deșirat, ca Lăți-Lungilă din poveste, satul Rîul Sadului s-a întins peste aproape patru kilometri de șosea. Pe semne toate casele vor să se ițească la ferestrele uliței. Puțin mai la vale, spumele rîului se sting în lacul de la „Sadul II", unde vechea hidrocentrală, modestă și tăcută, se mulțumește să mai arunce trei sîrme pe stîlpii care duc la Sibiu cei șapte mii șapte sute de kilowați încărcați pe rampa de la Sădurel. De aici, matca Sadului, sărăcită de apă, se tîrîie leșinată de căldură, cu butoaiele pietrelor indecent dezgolite, pînă în preajma comunei Sadu, unde începe iar să-și adune turmele risipite ale valurilor și să zburde ca Anteu cînd îl scăpa din brațe Hercule.

Trenulețul forestier merge mai departe pînă la Tălmaci, umplînd șesul cu miros de rășină proaspătă de pe Cindrel, Negovanul ori Bătrîna. Dar stîlpii pe care curge lumina o iau către zecile de fabrici, de școli și de ateliere din Sibiu, trecînd darnici și peste Cisnădia textiliștilor.

Nu știu dacă știți cum a fost înainte Valea Sadului. Dacă însă acum a devenit Valea Luminii, s-ar putea ca între ieri și azi să fie tocmai deosebirea dintre noapte și zi. Și, ca un omagiu adus acestei cuceriri a primului nostru deceniu socialist, am căutat să scriu rîndurile acestea numai la soarele adus în becul de pe masa mea de lucru tocmai de acolo, din fantastica Vale a Luminii.

Aurel Călinescu

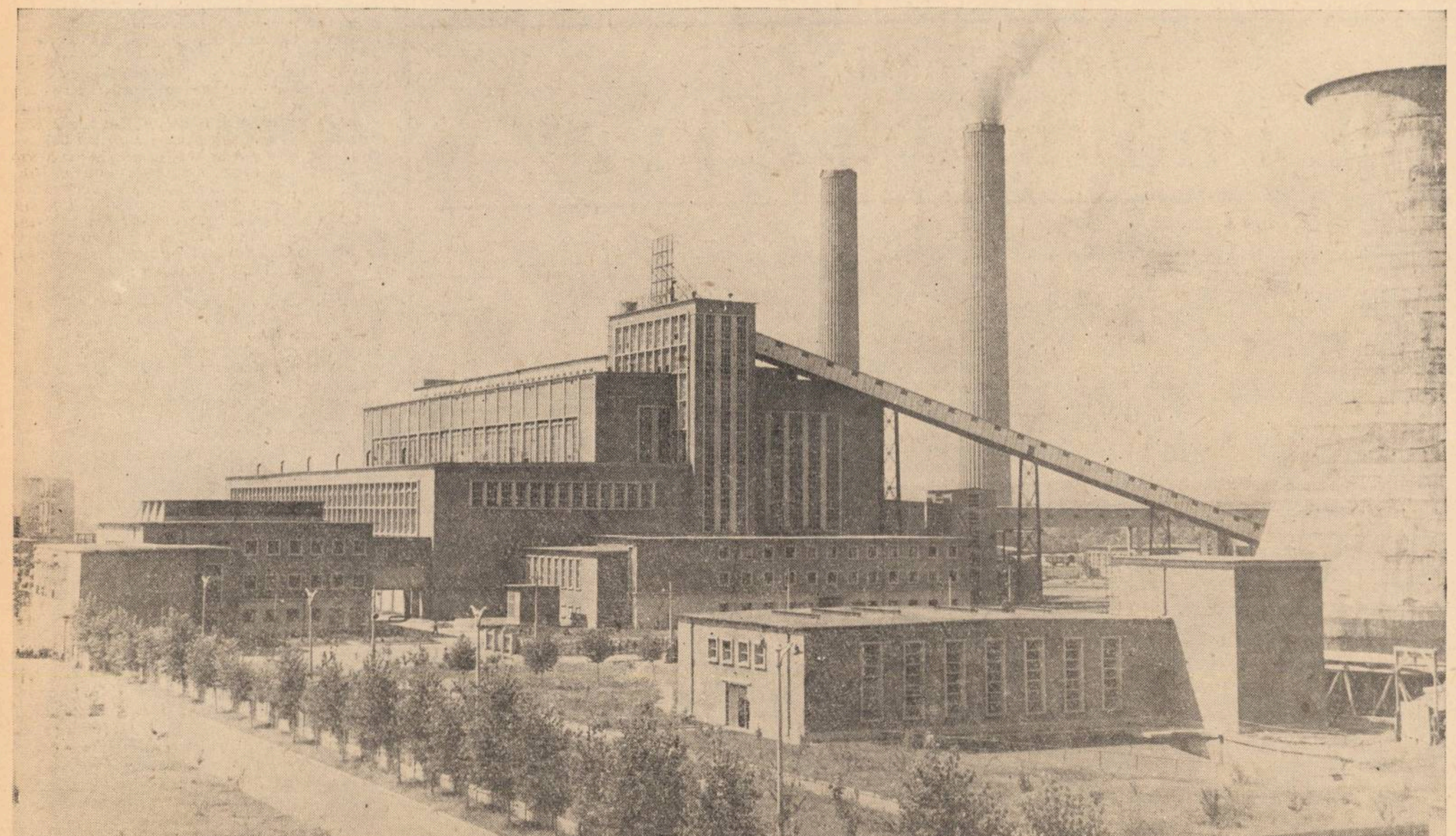

Termocentrala de la Doicești

Doicești

Rezonanța socială a termocentralei electrice din Doicești, construită în anii 1950—1952 a fost atît de puternică în primii ani ai Republicii, încît imaginea localității căpătase în mințile noastre proporțiile unei capitale. Imaginea aceasta devenise intimă fanteziei noastre eliberate — atît de puțin solicitată în materie de construcții sociale și democratice, vaste, în perioada dintre scrisoarea lui Neacșu din 1521 și tableta lui Arghezi, „Baroane" din 1943; sau, mai bine zis, între turcii — pe care primul document de limbă romînă îi semnala că iar se apropie — și între fasciștii — cărora înalta artă a blestemului arghezian le vestea sfîrșitul.

N-a fost falsă imaginea de nouă capitală atribuită localității Doicești.

Electrificarea țării — pe care Doiceștii o reprezintă — a apărut în primii ani ai Republicii ca un punct cardinal în geografia prefacerilor socialiste, după noțiuni ca: naționalizarea industriei, colectivizare, reforma învățămîntului...

Văzusem Doiceștii fără termocentrală, prin 1944, de la fereastra unui vagon de tren.

Trenul a stat un minut în Doicești și un minut îți era deajuns ca să consumi peisajul din jur și să-i descifrezi puținele și săracele taine.

Un terasament înalt de cale ferată călca satul pe la mijloc.

Priveai din tren în creștetul caselor dărăpănate și aveai sentimentul că satul e strivit de înălțimea terasamentului, această mică punte a civilizației care trecea străină prin Doicești, fugind departe, lăsînd în urmă satul nemișcat, fixat parcă pentru totdeauna într-o înapoiere de neclintit.

Cîteva sonde se înălțau pe dealurile din jurul Doiceștilor. O parte din ele erau sonde părăsite, sonde moarte. Ca și cum amorțirea sondelor ar fi vrut să aducă dovada că orice încercare de industrie prin partea locului e urmărită de o tristă fatalitate. Ca și prăvăliile, sondele erau proprietate particulară. Avea proprietarul o prăvălie și o sondă la Doicești, putea avea, dacă nu o mină de cărbuni întreagă, în satele vecine Șotînga și Mărgineanca, — cel puțin o parte din dreptul la proprietatea ei. Și minele mici de turbă, trecute din proprietar în proprietar, rămîneau mereu la fel de mici, cu pereți care se prăvăleau în voie, cu aer infect, unde besna se unea perfect cu mocirla.

Calendarul cu data de 1944, pe care minerul întors acasă de la mina primitivă, îl vedea prins pe peretele odăii sale scunde și igrasioase — era o absurditate istorică. Printr-o inversiune diavolească de sensuri, nu munca și viața primitivă a minerului păreau anacronice pentru 1944, ci calendarul prins în perete putea fi învinuit că a ieșit de sub tipar cu aproape un secol mai devreme.

Minutul trecea, trenul se punea în mișcare, localnicii se uitau la tren cum fuge de ei, cum piere învăluit în fum.

Calea ferată trecea prin Doicești, alergînd mai departe, lăsînd în stînga și în dreapta ca în niște gropi lungi și veșnice, casele dărăpănate.

Vechiul turn al Chindiei din Tîrgoviște trona mut, solemn, peste istoria moartă a locurilor.

Valea fără amurg

Intr-o noapte de septembrie din anul trecut, venind dinspre Tîrgoviște, mi s-a deschis dintr-odată în față o vale imensă, o vale albă, inundată de lumină fără asfințit. M-am uitat în jur cu sentimentul că am descoperit un tărîm nou: valea fără amurg a Doiceștilor, sub lumina impunătoarei termocentrale electrice, arăta o natură înfloritoare; livezile și viile coborau dinspre dealuri spre terasamentul de cale ferată, ca și cum ar fi vrut să răstoarne în fața călătorului belșug de roade; sondele luminate în noapte, se înălțau deasupra prunilor, nucilor și salcîmilor, cu silueta lor gravă. Casele Doiceștilor, înșirate de-a lungul terasamentului înalt formau o aleie de ferestre luminate care priveau spre trenurile ce veneau și plecau continuu, salutînd cu familiaritate acești mesageri cotidieni ai civilizației. Casele însele ale Doiceștilor, cu ferestrele lor sclipind de lumină, păreau că încheagă un imens parc de trenuri oprite în Doicești ca într-o capitală. Noul oraș cu blocurile sale de locuințe spațioase, domina valea fără amurg, copleșind terasamentul îngust de cale ferată care șerpuia negru, anevoios, printre dealurile grele de lumină, de construcții noi, de sonde. Valea fără amurg cuprindea în marginile luminilor ei, localitățile Șotînga și Mărgineanca, cu minele și minerii lor. Termocentrala strîngea totul în jur ca în orbita unui soare.

Un soare locuit de oameni: înapoia pereților imenși de cristal ai termocentralei se zăreau muncitori roind pe scări și coridoare, cu calm, cu siguranță, familiarizați cu focul veșnic pe care-l stăpînesc și-l răspîndesc spiritualizat în lumină electrică prin razele firelor prinse de stîlpii masivi ai liniilor de înaltă tensiune.

Pînă la ridicarea termocentralei, toate elementele locurilor din jurul Doiceștilor, erau rupte, izolate unele de altele, uitate, cu existența letargică. Nimic nu lega într-o ființă unică elementele naturii și odată cu ele și destinele oamenilor. Rîul Ialomița curgea stingher, fără să aibă ceva comun cu existența și scopul ultim al minelor de cărbuni. Sondele se înălțau străine de Doicești, minele trăiau ca niște gropi fără legătură cu solul și cu lumina zilei; solul era și el izolat, oamenii din Doicești se aflau în lume undeva, într-un colț părăsit de țară, iar ca istorie erau mult mai puțin definiți decît turnul Chindiei rămas din vremuri apuse.

Termocentrala din Doicești a dat prilejul unei întîlniri epocale între apele Ialomiței și cărbunele locului care, uniți, își trimit puterea — generînd energie electrică — prin liniile de înaltă tensiune ce străbat pînă la marile centre industriale ale țării noastre, căci termocentrala Doiceștilor e conectată prin mii de relee, de fire, cu termocentralele de la Grozăvești, Paroșeni, Sîngiorgiul de Pădure.

Termocentrala e o „universitate industrială" care aduce marele argument că stadiul suprem al elementelor pămîntului e lumina. Iar bunurile civilizației, destinate mulțimilor, — create de munca liberă a colectivității în marile uzine și fabrici socialiste, cu ajutorul energiei electrice — sînt materializări sublime ale luminei, în formele și esențele cele mai adecvate ei, vitezei ei, posibilităților ei de imensă răspîndire.

★

Imaginea de nouă capitală atribuită localității Doicești pentru importanța socialistă a termocentralei sale electrice n-a fost falsă și-și păstrează actualitatea.

Doicești, ca și Paroșeni, Sîngiorgiul de Pădure, prin termocentralele lor construite în anii Republicii, — sînt capitalele noastre electrice. Prin vastele lor rețele interconectate ce cuprind și alte termocentrale și hidrocentrale, — pulsează energie pe o întinsă arie a țării. Pun în mișcare și în siguranță continuă marile întreprinderi siderurgice, metalurgice și de utilaj, unind, ca într-un cor industrial fantastic ritmurile trepidante de muncă și de creație din uzinele Bucureștilor, Hunedoarei, Reșiței, Ploieștilor, Orașului Stalin, din minele Văii Jiului, din șantierele petrolifere de pe Valea Prahovei, din zona Tîrgoviștei sau din alte părți.

Odată cu siguranța pe care o dau clipă de clipă cuptoarelor de înaltă tensiune, furnalelor, turnătoriilor de oțel și fontă, strungurilor, podurilor rulante, pichamerelor ce sparg pereții de cărbune, — capitalele electrice ale Republicii, aduc în același timp în ritmul grandios de creație a țării, combinatele poligrafice, pîrghiile subțiri ale linotipelor și rotativelor masive — luminează în același timp gări, străzi, case de sat și de oraș, săli de spectacole, spitale, biblioteci, institute de cercetări științifice.

Sîngele electric, nevăzut, trimis de capitalele electrice prin miliarde de fire, străbate imense sectoare socialiste de muncă de pe întinsul țării, contopindu-le într-o ființă unică, armonioasă, consolidîndu-le într-un organism viu, uriaș, care-și subordonează existenței sale supreme ultima părticică de activitate creatoare din aceste sectoare. Cetățeanul care muncește la furnal, în fața unui strung, unui linotip sau pichamer, se descoperă astfel ca un creator de prim ordin, indispensabil existenței supreme a organismului țării sale, care nu poate respira în ritmul secolului socialist decît în plina și continua activitate conștientă a muncitorilor săi.

Omul întors de la muncă seara acasă, continuă să se afle, prin scînteia becului electric, care-i luminează chipul copiilor, filele unei cărți sau scala aparatului de radio — pe același uriaș portativ de lumină al țării, veghiat de rețeaua capitalelor electrice.

Iar un om care-și duce munca chiar într-una din capitalele electrice nu poate să fie decît un om dintre cei mai valoroși și cu răspunderi de invidiat: o zi de muncă trăită de un om la termocentrala din Doicești, e o zi de lucru care-și răsfrînge rezultatele în fundamentale domenii de muncă și creație din cele mai mari centre industriale ale țării. O zi de muncă la Doicești e o zi petrecută în întreaga Republică.

Ștefan Bănulescu

MIHAI NEGULESCU

Marea de sub creste

Pecete vremii noastre stau urmele de pași
In piatra și în iarba cărărilor de munte...
Prin dimineți albastre au coborît plutași
In altă încordare viitorile să-nfrunte...
Și au chemat doi umeri de stei ce se-ntîlnesc
Să ia îmbrățișarea betonului deodată;
In inimi avîntate ca-n scuturi se lovesc
Puterile din apa zbuciumată...
In pavăza înaltă șuvoaie s-or opri
Rotindu-se prin fînuri și prin dumbrăvi — în creșteri
Și în căușul dintre 'nălțimi se va-mplini
O mare uriașă cum numai noii meșteri,
Titanii ce din lanțul robiei s-au desprins,
Știură să nuteze...
Ei — neclintirea apei, puternic arc întins,
Vor dezlega-n vîrtejul turbinei să vibreze!
...Simțind în jur suflarea acelei noi făpturi,
Clădirile de bîrne, urnite de-o chemare,
Pornesc din vechea vale spre coame și păduri
Și se opresc pe cline, cu valuri la picioare.
Pămîntul, — martor noii geneze, — flori și ierbi
In pragul dimineții și-acum îl încunună,
Spre iezere albastre se-adună seara cerbi
Și cetina pe boltă ca și-altădată sună;
Ca și-altădată fagii cum cad îi mai asculți,
Zărești arzînd scorușul ce către val se-nclină...
Doar casele-s mai dese, doar oamenii-s mai mulți
Și noaptea peste văi ard brîie de lumină...

AURORA CONȚESCU

Arc de triumf

Cîntă ciocanul, fierăstrăul, cleștile:
prind trup și-aici, în Delta mea, poveștile.

Pe fire-ntinse, sbîrnîind ca strunele,
vin una cîte una-n cîmp, minunile.

Intîi o stea, și altele și altele,
clipesc de jos, spre celelalte, naltele.

Roci cufundate-adînc în somnul erelor,
prind viață în tumultul șantierelor.

Entuziasmu-și gîlgîie fîntînile,
omul își dăruie și inima și mîinile.

Fiece zid durează-o citadelă.
Arc de triumf e fiecare schelă.

Și nuferi mari, de piatră și beton
cresc în decorul plat și monoton.

In purpuriul licăr al ferestrilor,
stau ochi deschiși pe urmele poveștilor

Amurgu-și varsă-n cupa lor, burgundul.
Pe cercevele se usucă grundul.

Din borangicul gliei, saltă spicele,
Canale noi își șerpuiesc panglicele.

Pe Dunăre trec lebede sau vise?
Poemele-au corolele deschise.

E-un țărm vrăjit: preface visu-n fapte,
ca pomii din legendele străvechi,
ce înfloresc și dau rod peste noapte.

Fotografii: N. Săndulescu, S. Mendrea, D. Pretor.

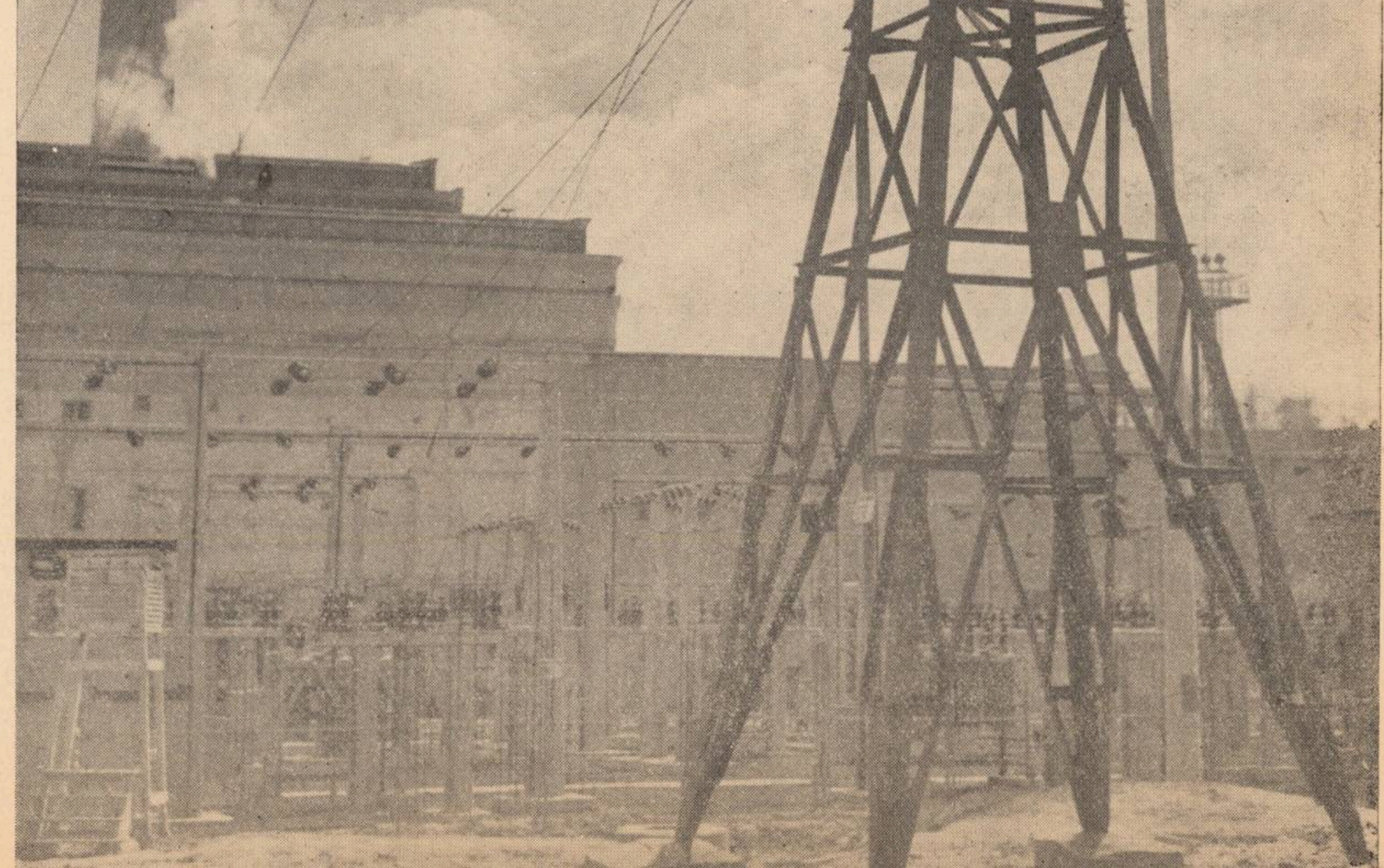

Termocentrala de la Comănești

„...Munca e bogăție vecinică."

ALECU RUSSO: Cîntarea Romîniei.

Trecerea anilor doare, dar nu are altă putere. Cînd, în fiecare seară, ajung la colțul ulicioarei întunecate pe care o străbăteam cîndva, grăbit ca spre o întîlnire de dragoste, pașii mi se opresc, chiar dacă mă gîndesc la altceva, singuri. Știu și ei ceva. Mai ales acum, în mai, în aroma amăruie a castanilor înfloriți, melancolia versului eminescian mi se strecoară în inimă, sfîrșietoare :

Pe aceeași ulicioară
Bate luna la ferești,
Numai tu de după
gratii
Veșnic nu te mai
ivești...

Aici, pe ulicioara năpădită de crengi, locuia un om uscățiv, agitat, totdeauna în curs de a face ceva, niciodată la început, un om cu ochii albaștri, purificați de gîndire, un om care purta un nume modest ca toată persoana lui, Camil Petrescu. Sînt doi ani decînd omul a plecat, și nu voi înțelege niciodată de ce. A plecat supunîndu-se unor legi pe care omenirea va ajunge cîndva să le mai îmblînzească, legi oarbe și tiranice, neașteptînd împlinirea unor chemări închise într-o singură viață. Nevăzînd viețile nenăscute încă, din manuscrise, legea barbară a morții le-a ucis, odată cu omul ce le purta în gîndurile sale incandescente. Am rămas numai cu ceea ce știam pînă atunci. Și, oricît ne-ar durea, nu vom ști despre celelalte nimic, și niciodată.

Există, însă, o operă pe care Camil Petrescu o socotea „definitivă ?" Nimeni, din cîți l-au cunoscut, nu va răspunde da. Știu, ca și alții, cînd plecase, sub pretextul odihnei, pentru a-și aduna versurile într-un volum. Era cuprins de o înfiorare lirică din miezul căreia privea spre versurile scrise de mult spre versurile altuia. Ar fi vrut să le scrie din nou, să scrie altele, să scrie altceva, descoperea la fiecare pas „naivități" de care rîdea, și era mai mult cuprins de dorința de a-și explica prezența lor decît de cunoscuta nostalgie, venită odată cu recitirea versurilor din tinerețe. Vorbea despre cărțile lui ca despre experiențe cărora trecerea anilor le-a arătat cu prisosință cusururile, avea — lucru rar la un creator — poziția critică cea mai exactă, dînd deoparte realizatul de nerealizat, esențialul de ornamental. Așa se și explică, gîndesc, deosebirile atît de mari de la o carte la alta, schimbările de planuri și de metode cerute de dorința permanentă de a se depăși. Intre povestirea largă, „bătrînească" din pricitea biblioteci întregi, se cufunda în studii de istorie, filozofie, economie, se îndepărta uneori atît de mult pe aceste căi aparent secundare încît părea că a uitat de subiectul inițial, pînă cînd, atunci cînd altul ar fi fost extenuat de cercetări, revenea întinerit

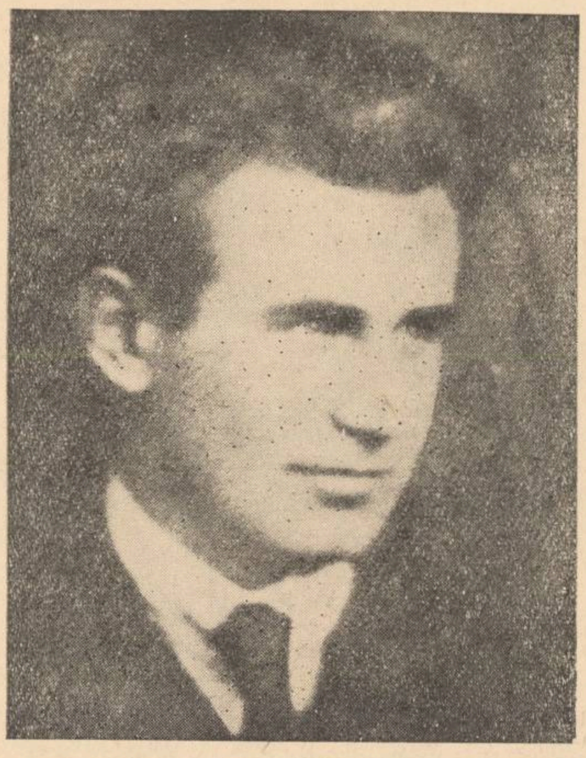

Fotografie din colecția personală a tovarășului Constant Ionescu.

AU TRECUT DOI ANI

mul volum al trilogiei Un om între oameni, și ritmul sacadat, sec, de relatare directă din cel de al doilea volum, este vioiciunea nesecată a lui Camil Petrescu, omul care, după ce a cercetat pînă la extenuare, o față a fragmentului închis în microscop, întoarce lama pe cealaltă parte, și își continuă cercetarea.

Așa și părea odaia lui de lucru : un laborator. Și dacă nu se zărea microscopul, pe masă, el era totuși acolo, și eu îl vedeam. Cînd începea să scrie o carte, mult înainte de a-i fi scris primul rînd, Camil Petrescu încolțea tema pînă cînd i se supunea cu totul, dezvăluindu-și toate tainele. Aduna mormane de fișe, cu răbdarea unui savant încercat în bătăliile tăcute și îndelungate ale laboratoarelor, de migală la opera de creație. Alții au muncit mult scriind. Camil Petrescu a muncit mult pregătindu-și scrisul. Literatura lui este ca o comunicare a cercetărilor anterioare, înapoia fiecărui rînd ghicești o perioadă întreagă de întrebări. O simțim și în masiva operă de dramaturg, și în tulburătoarele lui romane, și în eseuri și în polemicile care i-au adus și faimă, dar și nenumărați inamici. Complex fără să fie complicat, multilateral fără să fie stufos, Camil Petrescu a alăturat talentului rațiunea neiertătoare, creindu-și astfel, un drum propriu și larg în cultura noastră. Pentru un spirit cu o asemenea excepțională pregătire, transformările revoluționare ale societății noastre au însemnat răspunsul după care jinduia, dar nu-l putea găsi. Rolul intelectualului în societate, problemă ce l-a dominat din tinerețe, nu i-a mai apărut tragic și irezolvabil, și tot ceea ce adunase într-o viață s-a fructificat în magistralele pagini ale romanului Un om între oameni. Covîrșitoare frescă istorică, prin ansamblul și detaliile ei, redare palpitantă a revoluție pașoptiste, galerie de tipuri de neuitat, în mijlocul căreia stă nemuritorul Bălcescu, exactă ca un document științific, vie ca un spectacol adus în fața noastră, cartea este, mai presus de toate, posesoarea unui mesaj revoluționar, în care se simte din plin binefăcătoarea influență a ideologiei marxist-leniniste. Ajuns aici, desigur că scriitorul ar fi pornit mai departe și nu putem să ne gîndim fără o strîngere de inimă la paginile pe care ni le-ar fi dăruit acum, cînd geniul său creator căpătase noi perspective, întinerit de concepția despre lume a clasei muncitoare...

Au rămas cărțile, fierbinți de pasiunea întrebărilor. Și a mai rămas imaginea acelui om uscățiv, agitat, totdeauna în curs de a face ceva, niciodată la început, un om cu ochii albaștri, purificați de gîndire, un om care purta un nume modest ca toată persoana lui, Camil Petrescu. Il văd, la masa lui de lucru, îi văd nevăzutul microscop în lama căruia expunea întrebările, și înțeleg că exemplul acestei dăruiri în munca scriitoricească, urmat de noi și generațiile ce ne vor urma, va aduce literaturii romîne opere pline de adevăr, opere care să vorbească tuturor despre eroul în proporție de milioane, care construiește socialismului, și va construi mîine comunismul. Munca pasionată, creatoare, nu te obosește niciodată, ci te întinerește, — acesta este exemplul vieții lui Camil Petrescu, omul care, și fizic, arăta cu douăzeci de ani mai puțin decît avea.

Trecerea anilor doare, dar nu are altă putere. Doare absența lui, dar asupra colțului de bibliotecă în care îi sînt orînduite cărțile, timpul nu are nicio putere. Au trecut doi ani, vor mai trece mulți, dar Camil Petrescu rămîne același, tînăr și fremătînd de viață.

Mihu Dragomir

EXEMPLUL TRAGEDIEI OPTIMISTE

TEATRU

Prezența Tragediei optimiste pe scena Teatrului Național din București se înscrie printre acele mari evenimente care oferă nu numai prilejul unei depline satisfacții artistice dar constituie și un exemplu asupra căruia credem că se cuvine a ne opri mai îndelung. Semnificațiile piesei atît de multiple și însemnate nu pot fi eludate în cadrele unei obișnuite cronici. O simplă trecere în revistă ne-ar crea sentimentul mutilării și superficialității, știrbind valoarea și însemnătatea acestui text. Intr-adevăr dacă am vrea să vorbim despre ce anume înseamnă reprezentarea Tragediei optimiste pe scena primului nostru teatru la nivelul de-a dreptul excepțional despre care vom vorbi mai jos — ar trebui să începem printr-un element ce poate părea oarecum formal și de natură să-i spunem organizatorică, dar pe care îl socotim hotărîtor. Și anume, prezența acestei piese în repertoriul Naționalului care vine să răspundă multor întrebări și multor discuții. S-a vorbit timp îndelungat despre marele repertoriu și despre marile piese ce ar fi cu osebire îndrituite a urca pe scenele celor două săli ale Teatrului Național din București. S-au dat și exemple, s-au răsfoit vechile anale teatrale, s-au amintit iluștrii predecesori, și creațiile lor ce au înfruntat anii. Și parcă totuși întrebarea a rămas într-un fel nedeslușită. Asistînd la reprezentarea Tragediei optimiste îți spui : iată marele repertoriu, iată piesa epocii noastre și a celor viitoare, iată lucrarea dramatică aptă de a da nu numai clipe de înălțare spectatorilor dar și prilejuri de mari creații actoricești. Dar a spune că Tragedia optimistă este încă un pas spre aducerea Naționalului la adevărata sa matcă, la adevăratele sale rosturi, încă ni s-ar părea prea puțin deoarece capodopera lui Vsevolod Vișnevski deschide larg orizonturile către ceea ce ar trebui să fie nu numai repertoriul primei noastre scene în epoca de construcție a socialismului ci și indică pilduitor anume drumuri ce duc la înflorirea dramaturgiei noastre originale. Pentru că Tragedia optimistă rezumă în valorile textului, esența teatrului revoluției, menirea artei dramatice realist-socialiste. Tragedia optimistă așa cum s-a mai spus poate servi drept pildă dramaturgilor noștri. Dar numai celor care frecventează teatrul de inspirație istorică ? Răspunsul cel mai potrivit ar fi, credem : tuturor. Excepționala valoare a acestei piese stă în faptul că ea sparge hotarele dintre istoric, actual și viitor. Scrisă cu prilejul celei de a 15-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, piesa lui Vișnevski este istorică numai prin faptul că își plasează acțiunea cu un număr de ani înaintea elaborării ei, readucînd momente de maximă importanță din evoluția societății socialiste și ale luptei pentru triumful ei. Cînd a scris Vișnevski această piesă, faptele relatate de el erau într-adevăr intrate în domeniul istoriei ; oamenii sovietici sdrobiseră resturile căpeteniilor anarhiste și ale celor ce au dus la moarte pe femeia comisar, din armonica lui Alexei răsunau acum deplin cîntece de voioșie. Tragedia optimistă nara evenimente petrecute cu mulți ani în urmă. Și totuși atunci cînd s-a reprezentat prima dată, ca și acum, cînd peste alt însemnat număr de ani, o ascultăm noi, nu cred ca vreun spectator să o fi simțit-o altfel decît ca pe piesă profund și nemijlocit actuală. Aici e punctul esențial ce comportă însă o atentă și îndelungată discuție. Piesa lui Vișnevski este și va fi de o actualitate mereu nedesmințită, datorită patosului extraordinar cu care sînt dezbătute aici marile probleme ale revoluției și, deci, ale omului contemporan cu revoluția. Intitulîndu-și piesa Tragedia optimistă, Vișnevski nu construia un sonor joc de cuvinte, ci determina însuși sensul existenței eroice a omului comunist angajat în lupta revoluționară pentru zidirea unei noi societăți. Sensul acesta ascendent este însuși sensul revoluției socialiste, al înălțării omului pe culmile vieții și ale gloriei prin luptă eroică. Spectatorul, chiar dacă are inima sfîșiată văzînd destinul cumplit al celui mai drag personaj, își dă seama că nu este martorul unei înfrîngeri. Ci, dimpotrivă, este sigur că asistă la apoteoza victoriei, la triumful cauzei comuniste. Ultimele cuvinte ale femeii-comisar, salutul tovarășilor săi îndurerați, ne arată că cei care rămîn în viață sînt hotărîți ca să nu precupețească nici un efort pentru triumful cauzei socialismului. Moartea eroului nu face ca piesa să aibă un sfîrșit deprimant.

Exemplul Tragediei optimiste, stă tocmai în modul convingător și profund artistic în care autorul reliefează triumful comunismului, triumful revoluției proletare. Și de aici și permanenta ei actualitate, de aici acest sentiment de a te considera în mod indisolubil contemporan cu eroii piesei, pe care l-am avut toți cei ce am asistat la reprezentarea Tragediei optimiste. A fi contemporan pe deplin cu personajul, a simți că tu spectator anonim trăiești din plin faptele ce se petrec la cîțiva metri de tine, și participi intens la acțiunea piesei, iată ce reușește să realizeze Tragedia optimistă. De aici vine emoționantul ei caracter agitatoric. Tragedia optimistă ne arată că adevăratul teatru agitatoric este teatrul marei arte, teatrul ce poate stîrni entuziasmul și oferi pilde. A denumi o piesă : piesă agitatorică înseamnă a-i conferi mari calități, înseamnă a vorbi despre ea ca despre una din marile victorii ale artei socialiste ce se adresează omului cu intenția de a-l influența și a-i înfățișa perspectivele viitorului. Tragedia optimistă răspunde din plin acestei mari cerințe. Exemplul ei arată clar că temele mari ale construcției socialiste cer tonuri eroice.

Trebuie remarcată atenția deosebită a teatrului care s-a străduit să prezinte această piesă la nivelul importanței sale. Traducerea lui Tudor Șoimaru a reliefat concentrarea și adîncimile textului, subliniind valoarea de maximă parcă, a fiecărei replici atît de bogată în nuanțe. Spectacolul s-a bucurat de concursul unor redutabile forțe actoricești, folosind însă și cîteva elemente tinere în roluri de primă mînă. Traducere, regie, joc actoricesc, decoruri, totul a concurat pentru a da acestui text tălmăcirea scenică cea mai proprie. Vlad Mugur cum spuneam, a sezisat valențele eroice ale textului. Subliniind deci patosul revoluționar și efervescența extraordinară a piesei, a mers pe linia unui spectacol în care nuanțele cele mai fine ale interpretării nu s-au pierdut, solicitînd interpreților o pătrundere adîncă în carnea personajelor. Am avut astfel eroi cu un contur sufletesc bine desenat, individualități distincte ce s-au remarcat prin această lăudabilă dorință de a se apropia cît mai mult de profunzimile textului. Dar în același timp regizorul a reușit să dea imaginea grandiosului și măreției comuniste, a tensiunii revoluționare la care se petrece piesa. Și pentru această deplină penetrație între elementul eroic ce caracterizează întreaga piesă și subtilele nuanțe psihologice ale fiecărui personaj, regia și interpreții merită laude. Marcela Rusu a avut desigur de înfruntat o partitură dificilă în rolul femeii-comisar. A intuit însă admirabil complexitatea personajului și cu o siguranță proprie artistului de real talent, a creat un personaj complex în fiece moment, un tip de erou comunist ce însuflețește masele prin felul său uman de a fi și le conduce spre victorie. Căldura cu care Marcela Rusu a interpretat personajul a fost într-adevăr remarcabilă și nu a diminuat cu nimic hotărîrea și dîrzenia de care a trebuit să dea dovadă. Rolul femeii-comisar va rămîne în cariera sa artistică unul din momentele cele mai însemnate. După cum același lucru trebuie să-l spunem și despre Florin Piersic, interpretul lui Alexei, rol jucat cu o știință remarcabilă, cu o pondere demnă de admirat și mai ales cu o artă uimitoare în a grada evoluția personajului spre adevărata înțelegere a vieții. Eminentul actor Toma Dumitriu a fost de asemeni magistral în rolul „căpeteniei anarhiștilor". Cuvintele rostite cu tîlc, tăcerile și privirile cu adînci înțelesuri, au explicat cum, atîta timp căpetenia a putut ține sub stăpînire masa marinarilor, dar și dificultățile imense ce le avea de învins femeia comisar. Din distribuția numeroasă noi am vrea să mai amintim creațiile la un înalt registru artistic ale actorilor : V. Moldovan, C. Rautchi, Gr. Pavel, G. Cozorici, Mircea Constantinescu, etc.

Decorurile lui Perahim ingenioase, au oferit posibilitatea unei interpretări dinamice, agitatorice, de perspectivă, așa cum cere textul.

★

Concluzia : un spectacol într-adevăr excepțional care face deosebită cinste celor ce au lucrat pentru realizarea lui. Un spectacol așa cum am dori să vedem mereu.

Valeriu Rîpeanu

CASA MEMORIALA GEORGE BACOVIA

Vizitatorii casei memoriale Bacovia, lăsînd poarta zăplazului, după ce urcă cele cîteva trepte, ajung în prima încăpere, altădată hol. Aici, pe peretele din dreapta, sus, privirea întîlnește, în mari cadre, chipul mamei poetului, în costumul vremii, cu albastrul ochilor, împrumutat fiului. E mulțumită : previziunea ei, n-o înșelase. In alt cadru, de aceeași mărime, tatăl, avînd barba frumos aranjată, ca de boieraș, pieptănat cu cărarea pe la mijloc, pare acum mai îndulcit. Nu mai are căutătura aspră, ca atunci cînd își dojenea copilul.

La stînga ușii, cam la înălțimea ei, se află o fotografie înfățișîndu-l pe poet în momentul cînd întinde brațele unui vizitator, ca pentru „bucuros de oaspeți". Cine a călcat pragul casei, știe cît de afectuos era primit. Zîmbind, gazda îți pogora în mîini cerul ochilor săi. Lîngă această fotografie, o alta : poetul cetind... (Cu ea se deschide ediția mai nouă îngrijită de Eugen Jebeleanu). În prelungire, ochii ți se opresc pe chipul Agathei Grigorescu, soție devotată, „Doamna mea", cum îi plăcea soțului să-i spună, poetă ea însăși.

Vitrina de sticlă dinspre acest perete zumzăie de amintiri. Sînt aici relicve aducîndu-ni-l în fața pe copilul de pe ulițele orașului natal și din zăvoiul umbros din împrejurime. Pe învățăcelul din clasele primare, silitor la învățătură. Ne este reînviată vremea din temnița liceului. Primii pași în viață, cu o diplomă (ce ironie !) de avocat. Sînt dezgropate, aici, întîiele pagini, publicate la vîrsta de 16 ani, omagii adresate maeștrilor sau afectuoase dedicații închinate prietenilor. Apoi, hîrtii oficiale, cărți, reviste, manuscrise...

Iată, pe o hîrtie îngălbenită de vreme, „certificatul de absolvire al cursului primar din Bacău". Sus, în colț, cu cerneală violetă, mențiunea : „La 25 august 1894 s-a înscris la gimnaziul din Bacău".

Liceeanul vădea aptitudini deosebite la desen, muzică și (cine ar crede ?) la gimnastică. Cea dintîi distincțiune : o medalie frumoasă, păstrînd pe luciul ei, neșters de timp, tremurul de emoție al mîinii. Pe-o față descifrăm inscripția „Societatea științifică și literară Tinerimea Romînă". Jur împrejur, maxima „Labor improbus omnia vincit". Pe revers se poate citi „Medalia elevului G.D. Vasiliu. Drept distincție pentru desenul după natură 1899". Era premiul întîi pe țară acordat elevului din clasa VI-a de liceu.

Ce-l va fi îndemnat pe tînărul bacalaureat să urmeze dreptul cînd nu avea nici o înclinare spre disciplina acestei științe ? Poate îndemnul dat de părinți, grijulii la viitorul odraslei lor. Mîndria numai a tatălui, poate, să-și aibă familia în mare vază. După licență i s-a eliberat junelui poet certificatul de liberă practică.

Insă demonul creației îl urmărea pe aspirantul la bară, cu puterea ce l-a întors pe Baudelaire din drumul impus spre Indii. Cu intensitatea care l-a făcut pe Ady Endre să evite cariera de pretor, sau pe Esenin să se desprindă, în ciuda voinței alor săi, de lîngă lanul de secară din Reazani...

Iată-l deci, pe Bacovia aplecat zi și noapte trudnic, asupra foii de hîrtie. Vizitat la el acasă, în orașul natal, de Macedonski. De atunci ni se păstrează o ediție din **Excelsior,** veche, avînd schițat pe copertă chipul autorului de către discipolul posesor, după cum văzurăm, al medaliei pentru desen... Cărțulia asta i-a fost talisman viața întreagă. Lîngă **Excelsior,** revista **Orizonturi noi,** deschizîndu-se cu articolul închinat de Bacovia lui Macedonski și o poezie, în facsimil, a acestuia. O răsfoim, gîndindu-ne la modestele și atît de grelele începuturi ale tînărului visător din lunca de la Bacău.

Bacovia s-a ferit să lase hîrtii cu urmele scrisului său. Totuși, ne-a mai rămas cîte ceva... Un carnețel cu grafie măruntă în creion și nespus de multe ștersături. Cîteva ciorne ale unor poezii mai vechi. Caietul, subțire, în care se păstrează ciornele viitoarelor stanțe burgheze. Altul, mai mare, cuprinzînd bucăți din **Plumb** și **Scîntei galbene.** Sau manuscrisul redactat îngrijit și numerotat, al prozei **Dintr-un text comun.** Pagina volantă a poeziei scrisă la moartea lui Ștefan Petică, semnată G. Andronic. Și, proaspătă, o autobiografie. Dar iată și un șpalt : corecturi la volumul de poeme în proză **Bucăți de noapte.** Intr-o parte a raftului, întîlnim un exemplar din **Cu voi** (1930) prezentînd adnotări și dese intervenții mai la fiecare pagină. In vecinătate, volumul **Plumb,** ediție princeps, cu o dedicație afectuoasă domnișoarei Agatha Grigorescu.

In rafturile vitrinei se pot vedea, apoi, cărți și reviste. Majoritatea din ele cuprind traduceri din poezia lui Bacovia. Un volum în limba germană de Franyo Zoltan, unde, în afară de Bacovia, se găsesc tălmăciri din Eminescu, Vlahuță, Coșbuc, Cerna, Camil Petrescu, Minulescu, Stamatiad, Isac ș.a. Iată și **Viața Romînească** (un număr din 1938). In sumar avînd bucățile „Plomb, „Lacustre", „Bruine", „Fanfare" și „Crepuscule d'hiver". Alte pagini în italienește, engleză sau maghiară. Apoi tălmăcirile mai recente purtînd semnăturile H. Juin, Franyo Zoltan și Kiss Jenö.

★

Bacovia a fost răsplătit cu diverse înalte distincții. Strălucește între ele Ordinul Muncii clasa I-a, semnul de gratitudine al Partidului Muncitoresc și al Guvernului R. P. R. la împlinirea vîrstei de 75 de ani. Decorația i se înmînase poetului în cadrul neuitatei sărbătoriri de la Casa Scriitorilor în noiembrie 1956.

Lîngă decorații, Carnetul de membru al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Iar printre mulțimea de relicve stau presărate, flori pe o pajiște verde, schițe și desene reprezentînd membri ai familiei.

★

Deasupra vitrinei șade în repaos, fărîmată, vioara lui Bacovia. Adeseori se retrăgea lîngă geam și, în amurguri ce picurau tristeți, cînta... Lîngă vioară un relief în bronz: F. Mendelsohn. Compoziții muzicale (în manuscris) de G. Bacovia. Colecții de note pe versuri de-ale lui. Pe peretele acestei vitrine străjuiește portretul poetului pictat de Coman

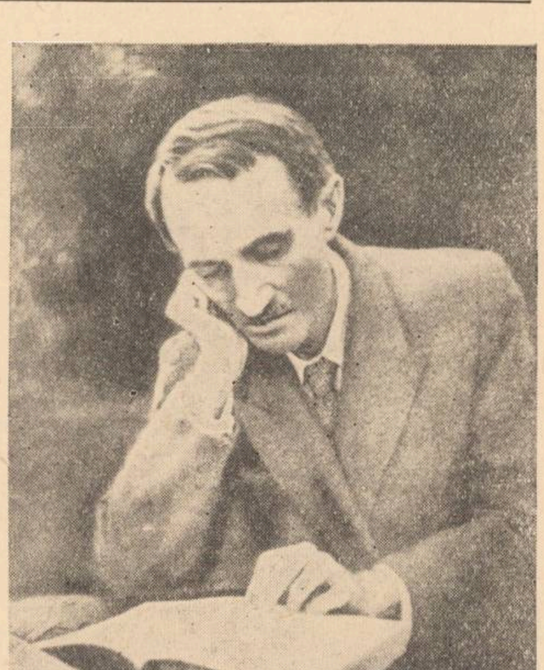

Ardeleanu, iar jos, pe piedestal, o statuetă, opera sculptorului N. Crișan.

★

Ca să ajungi în camera poetului treci prin sufragerie, unde la masa mare și rotundă amfitrionul se întreținea cu musafirii. Incăperea în care lucra Bacovia, petrecîndu-și bună parte din viață aici, e mică, o chilioară sumar mobilată. Masa de scris (pe ea ultima fotografie și călimara). Un mic fotoliu. Patul. Un dulăpior. În rafturile lui, cărți. Pe dulap, deșteptătorul încremenit la ora 8 și 10 minute... In rest, o vastă oglindă rezemată pe dușumea. Soba de teracotă albastră.

Pe pereți, fotografii de-ale poetului în mijlocul familiei. Casa în care s-a născut. Liceul din Bacău. În altă parte, un grup de redactori ai revistei „Cronicarul". Tot poetul (în acuarelă) de Medy Dinu. Un basorelief în gips, lucrarea sculptoriței Maria Vasilovici Grigorescu.

Pe taburet se află la dispoziția celor ce vizitează casa, registrul cu semnături. Transcriem, în traducere, textul maghiar :

„Profund emoționat privesc la relicvele marelui poet. Ele mi l-au apropiat așa de mult pe cel ce nu l-am văzut decît în sicriu. Cu neuitate amintiri plec de aici și smerit mă înclin înaintea măreției poetului.

Kiss Jenö

București, 30 august 1958".

E prinosul postum al poetului clujean, tălmăcitor, împreună cu alții de felurite graiuri — al operei de Bacovia.

Dar citești și alte impresii. Multe, căci multă lume cercetează lăcașul acesta unde sălășluiește poezia și amintirea celui ce a creat-o.

Petre Pascu

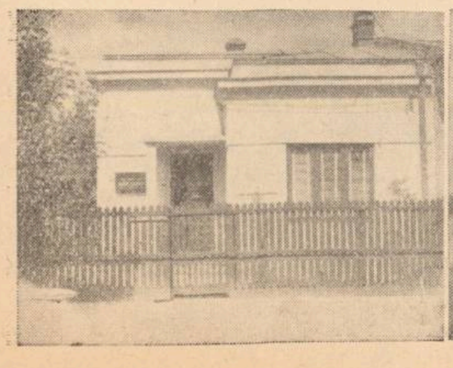

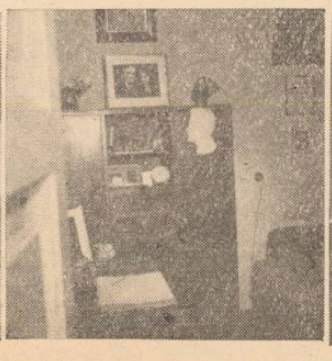

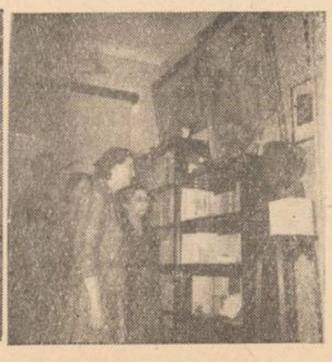

Fațada casei memoriale.

Camera de lucru a poetului.

In holul casei.

ATLAS LIRIC

R. S. S. ARMEANA

Desen de LIVIU POPA

Gheham Sarian

In întîmpinarea comunismului

E-n zare comunismul. Răsare. Radiază.
Chiar de pe-acum căldură şi-mparte strălucire.
Acum e-n zori ; ca mîne eterna lui amiază
Statornic va cuprinde întreaga omenire.

Îl chiamă mari uzine şi fabrici sorocite
Să dea mereu sporite produse noi. Îl cer
Colhoznice ogoare cu roade înzecite,
Cîmpii şi văi şi fluvii şi munţii pîn'la cer.

Vibrînd de-apropierea luminii lui supreme
Prind şinele să cînte prin stepe-ndepărtate
Pe unde omul trudnic robit fu multă vreme
Iar astăzi steagul muncii se-nalţă-n libertate.

Ne ponegresc duşmanii şi uneltesc mişelnic :
Noi însă le răspundem aşa cum se cuvine.
Sîntem călîţi în luptă şi ştim că, ne'ndoielnic,
Puternic, comunismul, cu paşi gigantici, vine.

Cînd va sosi, eu, poate, m-oi odihni-n pămînt,
In pîcla funerară a somnului cel mare ;
Dar chiar şi-atunci ţărîna-mi va tresări-n mormînt
La glasul lui năvalnic, la vasta lui chemare.

Şi-atunci, prieteni care cunoaşteţi gîndul meu,
Să-i spuneţi că în viaţă mi-am împlinit menirea,
Că i-am purtat lumina în inimă mereu
Şi că, demult visîndu-l, i-am proslăvit venirea.

In romîneşte de AL. PHILIPPIDE

Aşot Graşi

Brazii Kremlinului

Ca un perete-albastru stau brazii la Kremlin,
Solemni şi mîndri, buni ostaşi de pază,
Invidiaţi de plopii din Sudul meu senin,
Ce freamătă pe Arax în amiază.

Din miazănoapte pinii cu trunchiul ros de vînt
Se-ntorc spre ei, privind peste omături.
O, cît ar vrea copacii întregului pămînt
Să li se-aşeze-acestor brazi alături !

Treziţi în toiul nopţii de salvele de tun,
Înfioraţi de brusca scăpărare,
Ei au văzut cum jerbe de foc se suprapun,
Zvîrlite pînă-n cer de proiectoare.

Ei au văzut în Ziua Victoriei venind
Prin faţa lor, în surele mantale,
Vitejii-ntorşi din luptă-n măreţul lor perind
Înconjuraţi de flori şi de urale ;

Cei ce-n Berlin intrară şi-aduseră prinos
Iubitei patrii slavă şi mîndrie,
Acei pe care-ntregul popor victorios
Eroi o să-i numească pe vecie...

Albaştrii brazi salută, foşnind din crengi abia,
Mulţimea care vine de departe,
Păşind spre mausoleul lui Lenin, ca să stea
O clipă lîngă cel fără de moarte.

Iar eu, venit din vechiul, pietrosul meu Lori
Cutremurat în faţa lor de vrajă,
Acestui cîntec simplu ce soartă-i pot dori,
Decît să stea cu brazii-n flanc, de strajă ?

In romîneşte de IOANICHIE OLTEANU

Eghişe Ciarenţ

Dimineaţa

Un ochi din neguri aprig mă priveşte,
Dar răsăritul în curînd va creşte ;
Pe pragul nopţii se destramă ceaţa
Şi uşa mi-o deschide Dimineaţa.
M-am zmuls din somn cu zorile odată
Şi-am stat să văd, prin pîcla-mprăştiată,
Cum liniştit de-asupra casei noastre
Se-nalţă fumul în şuviţe-albastre.
Ce bine e, cînd ştii că te aşteaptă
O grije-naltă şi-o cărare dreaptă.
Sînt lungi şi grele căi în faţa mea :
Eu voi porni pe calea cea mai grea.

Urmîndu-mi drumul spre limanul vieţii,
Privesc hotarul aspru-al tinereţii,
Şi de mă-ncearcă uneori sfiala,
Înfrîng în mine teama şi-ndoiala,
Ca tot ce-am făurit să strălucească,
Cum străluceşte-ntinderea cerească.
Toţi cei ce-au fost îmi vin acum în minte,
Porunca lor mă-ndeamnă înainte,
Şi-o umbră scumpă sufletului meu,
Coboară să m-ajute unde-i greu.

O, ani ai tinereţii răzvrătite !
Voi, nopţi de aşteptări nesăbuite
Şi zile petrecute-n nepăsare,
De toate mă despart cu-nduioşare.
Voi arunca paharu-amărăciunii,
Să-ntîmpin cu surîsu-nţelepciunii :
Şi dimineaţa faptei îndrăzneţe,
Şi cea din urmă zi din tinereţe.

In romîneşte de TUDOR MAINESCU

Nairi Zarian

Odă limbii armene

Să preamărim, prieteni, în cîntec, graiul nostru,
El, spada noastră, apa cea clară, graiul nostru !

Din munţii-nalţi, din inimi, din veacurile-afunde,
Ţîşneşte viu şuvoiul de-a pururi, graiul nostru !

In el şi glasul celor care-au căzut răspunde,
El ne-a veghiat în leagăn pruncia, graiul nostru !

Lui Horenaţi, căruntul, lui Tumanian şi mie
El, spadă luminoasă, oţel viu, graiul nostru.

Dar fără steaua care străluce purpurie
Pierdută caravană-ar fi fost, graiul nostru.

Secat-au multe ape-n arşiţe de pustiu,
Ci-n glorioasă mare se varsă graiul nostru !

Eşti frate azi cu graiuri viteze ! Şi mai viu
Lumină dai şi-nalte îndemnuri, grai al nostru !

Să preamărim, prieteni, în cînt, deci, graiul nostru,
El, spadă luminoasă, oţel viu, graiul nostru.

In romîneşte de GEO DUMITRESCU

Aram Arman

Cîntec soarelui

Vrînd soarele să-ntîmpin, în zori spre munţi plecai ;
mai dormita pădurea-n solemnă neclintire,
şi-am spus : e timpul, soare, întreaga strălucire
şi bucuria-ntreagă cîntării să le-o dai.

De dragul tău cîmpia cea plină de belşug
la poale părăsind-o am ostenit spre tine,
trimite ploi de raze, în cetini să anine,
fă cîntecul în inimi să ardă ca un rug.

...Cu soarele alături în nesfîrşit păşeam
şi îmi veghea poteca un nour alb de vară
iar crestele, de-odată cu mine, se-nălţară,
mă-apropiam de soare prin fiecare ram.

Ce-am dăruit ţărînei, în vremuri, — vis şi dor
şi cîntecu-mi de pace, — le-am regăsit în soare,
iar cîntecul acesta îl ascultau popoare,
explozia solară-l purta biruitor.

Cuvîntul ţării mele parcă brăzda tăria
furtuna risipind-o, înscris pe roşul disc.
Şi mă-nălţam de-odată cu munţii, ca din pisc
Să-mi fie auzită în patru zări solia !

In romîneşte de TIBERIU UTAN

Avetik Isaakian

Un crez de foc

Un crez de foc mi-a fost pe lume spadă :
Increderea în oameni şi în viaţă, —
Şi mi-a fost viaţa toată o baladă,
Şi soarele mi-a strălucit pe faţă.

Neobosit mi-a alergat piciorul
Pe drumurile lumii înainte,
Şi mi-a sunat în cîntec viitorul
Şi măreţia libertăţii sfinte.

La fel şi azi bat drumul către zare ;
Cu brazde-adînci mi-e fruntea-ncununată ;
Ci ele spun de-o stinsă-ndurerare,
De lupte şi victorii totodată.

In romîneşte de H. GRAMESCU

Silva Kaputikian

Pe orice drum...

Te-ai dus... dar sufletul meu ştie,
Nu-i despărţire pentru noi.
Ştiu, umbra mea o să se-aţie,
Pe orice drum vom fi tot doi.
Eu casă-ţi sînt, îţi sînt şi cale,
Duci chipul meu pe unde treci.
Pătrund în gîndurile tale
Şi alta n-are loc în veci.
Orice privire de femeie
Ar întîlni privirea ta,
Tot ochii mei or să-ţi scînteie,
Şi-n faţă pururi îţi vor sta.
Oricîte voci să te-mpresoare
Tot vocea mea vei auzi,
Voi fi în crengi desmierdătoare
Şi-n ochii nopţilor tîrzii.
Cîndva, acasă, într-o seară,
Ai să te-ntorci, să-ţi aminteşti ;
Voi fi şi fumul de ţigară
Şi raza stelei din ferești.
De-aş fi la orice depărtare,
Te-ajung şi inima-ţi ating.
La geamul tău sînt numai boare
Şi — vifor, geamul ţi-l împing.
În clipa ta pătrund şi-n casă,
Eu, Vijelia, voi sufla,
Voi răscoli hîrtii pe masă,
Şi poate-ntreagă viaţa ta.
Şi astfel n-ai să poţi uita.

In romîneşte de MARIA BANUŞ

Ovanez Şiraz

Inima

Poporului armean eu fiu îi sînt
Şi îl iubesc ca nimeni pe pămînt.
Dar s-a născut din inima ta mare
Popor rusesc, în lume, bunul soare.

Tu inima, din pieptul despicat
Ţi-ai aruncat-o-n cerul depărtat
Să lumineze lumea din înalt ;
De-aceea-i soarele atît de cald.

In romîneşte de TEODOR BALŞ

Mesia Eschigian

Romîniei

Poetului armean venit să vadă
Pămîntul tău, livadă cu livadă.
De cînd la tine-n casă ca prieten bun a mas
Atît de-apropiată şi dragă i-ai rămas.
Veneam de pe tărîmuri armene, depărtate,
Dar vorbele iubirii mi le-am adus pe toate.
Şi ţara mea departe oricît ar fi rămasă
Pe-aceste bărăgane mă simt la mine-acasă.
Cîndva pe-aceste locuri găsise adăpost
Poporul meu prin lume pierdut şi fără rost,
Şi Dunărea cu ţărmul cîmpiei dimpreună
Orfanilor, părinte le-a fost, şi mamă bună,
Iar nou-născuţii acestor pămînturi îşi dădură
Intreaga lor lumină din inimi şi căldură,
Şi dau acum aceeaşi putere creatoare
Cu fiii tăi alături zidirii viitoare.
Spre tot ce-aud şi ochiul îmi vede-n zarea-naltă
De-atîta bucurie simt inima că-mi saltă,
Şi dau cîntării mele nerăbdătorul glas;
Atît de apropiată şi dragă mi-ai rămas !

In romîneşte de ION HOREA

Laureat al Premiului Lenin

N. POGODIN

Proiectîndu-se pe fundalul uriaşelor construcţii socialiste ale Uniunii Sovietice, opera dramatică a marelui scriitor sovietic N. Pogodin ilustrează viaţa nouă a primului stat socialist din lume, şi reflectă un proces de însemnătate mondială: punerea în mişcare a măreţelor idei ale comunismului.

Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie şi faptele glorioase din timpul războiului civil, precum şi etapele construirii socialismului în Uniunea Sovietică, s-au reflectat în pagini nemuritoare în operele unor scriitori de mare valoare: C. Treniov, Vs. Visnevski, V. Ivanov, B. Lavreniev, Bil Beloţercovski, A. Sofronov, A. Corneiciuc şi alţii.

Am cunoscut, datorită unor piese ca: Liubov Iarovaia, Tragedia optimistă, Trenul blindat, Caracter moscovit, Macar Dubrava, Platon Crecet, *etc., viaţa clocotitoare, intensă, caracteristică noii realităţi socialiste; am cunoscut personaje noi, nemaiîntîlnite, caractere şi eroi de o factură cu totul neobişnuită. Studiind însă opera dramatică a lui N. Pogodin, în totalitatea ei, îi descoperim o calitate în plus şi anume: conturul clar al operei finite.*

Astăzi, după ce a scris A treia patetică, *piesă care încheie ciclul trilogiei sale despre Lenin, putem spune că N. Pogodin şi-a definit propriile-i legi dramatice — legi care nu au nimic comun cu vechile canoane ale teatrului burghez, aşa cum nici societatea nouă socialistă nu are nimic comun cu cea burgheză. Susţinînd cu tărie că materialul de viaţă este acela care dictează şi impune dramaturgului construcţia dramatică a piesei şi structura personajelor sale, problema formei a devenit pentru N. Pogodin o problemă profund ideologică; el în mod conştient şi-a supus creaţia legii armoniei dintre conţinut şi formă şi a militat pentru ca „profunzimea conţinutului de idei şi grija pentru desăvîrşirea artistică să formeze neapărat un singur tot."*

Drumul parcurs de N. Pogodin în creaţia sa, reflectă poziţia lui în viaţă, concepţiile sale ideologico-artistice şi spiritul partinic care l-a călăuzit.

Primele sale piese s-au născut şi au crescut în tumultul şi încleştarea primelor planuri cincinale; ele sînt consacrate temei muncii socialiste şi constructorilor noii societăţi, şi dezvăluie procesul dezvoltării conştiinţei socialiste la oamenii sovietici.

Poziţia lui N. Pogodin în această perioadă se reflectă nu numai în piesele sale: Ritmul, Poemul despre topor, Prietenul meu *şi* Aristocraţii. *Din articolele sale sau din convorbirile avute cu tinerii dramaturgi, consacrate problemelor dramaturgiei, aflăm şi mobilul lăuntric care-i însufleţeşte creaţia şi secretul izbînzilor sale.*

Aflîndu-se mereu în prima linie de foc, N. Pogodin surprinde oameni şi fapte în starea lor incandescentă, momentele de maximă tensiune, contrastele acute, coloriturile stridente şi cîntarea maşinilor puse în mişcare de milioane de muncitori. Ritmul interior al primelor sale piese este cu totul neobişnuit; poate de aceea produceau ele acea impresie de „haotic". Dacă însă înţelegi esenţa fenomenelor tratate de autor, atunci îţi dai perfect seama că există o ordine superioară în aparenta dezordine, o unitate perfectă între idee şi exprimarea ei, între concepţia spaţială şi realizarea ei. Trilogia despre Lenin scrisă în cursul a cincispreze ani, şi care cuprinde piesele: Omul cu arma, Orologiul Kremlinului *şi* A treia patetică, *defineşte în modul cel mai clar sistemul de gîndire al lui N. Pogodin, concepţia sa despre lume, viziunea pe care o are el asupra evenimentelor istorice şi universul său poetic. Este neîndoelnic faptul că N. Pogodin şi-a construit întregul edificiu al trilogiei sale despre Lenin avînd clară, în conştiinţa sa, perspectiva trecutului, a prezentului şi a viitorului. În lumina acestei perspective, chipul lui Lenin apare în adevăratele sale proporţii, măreţia acestei figuri găsindu-şi un cadru corespunzător în literatura dramatică sovietică. Pogodin ştie să cînte ca un poet viaţa, ştie să rîdă chiar cînd te poartă spre culmile pateticului, sau cînd te duce pe aripile avîntate ale eroicei revoluţionare, iubeşte oamenii şi se înflăcărează pentru faptele lor, e mîndru de omul sovietic, de conducătorii lui şi de patria sa.*

Distins cu Premiul Lenin, scriitorul N. Pogodin primeşte această înaltă distincţie nu numai pentru trilogia pe care a scris-o, nu numai pentru piesele închinate construirii socialismului, dar şi pentru faptul că el întruchipează tipul scriitorului-cetăţean, al acelui scriitor conştient de faptul că teatrul este o tribună de educaţie politică, un scriitor care îşi cunoaşte nobila misiune de educator, comunist, de cetăţean şi de patriot.

Dina Cocea

M. O. AUEZOV

Laureat al Premiului Lenin

„Prin nemuritoarele-i opere pătrunse de seva poeziei populare kazahe şi de seva poeziei clasice ruse, Abai este, pentru generaţia noastră, un fenomen uimitor. În istoria poporului său, Abai se înalţă aşa cum se înalţă în munţi cedrul cel cu îmbelşugată coroană", — spune într-o monografie din 1954 doctorul în ştiinţe filologice Muhtar O. Auezov, recent laureat cu premiul Lenin pentru romanul său „Drumul lui Abai"

Din munţii Cinghiz, regiunea Semipalatinsk, undeva pe la nord de lacul Baikal, e drumul de mii de kilometri pînă la Moscova; dar, cînd te gîndeşti, drumul acesta, în spaţiu, e aproape floare la ureche faţă de cel străbătut în timp, în numai cîteva decenii, de R.S.S. Kazahă care înainte de 1917 zăcea cufundată în plin întuneric feudal oriental, iar azi, înfrăţită cu celelalte popoare ale U.R.S.S., a trecut la construcţia desfăşurată a comunismului. Fiu al lui Kunanbai, care era şeful tribului nomad Tobîkît din munţii Cinghiz, vestitul poet kazah Abai Kunanbaev (1845—1904) — scrie Auezov, al cărui bunic, Auez, prieten din copilărie cu Abai, a fost totodată şi un bun tovarăş de luptă al poetului — Abai Kunanbaev a militat toată viaţa pentru strînsă prietenie între poporul kazah şi marele popor rus, a luptat consecvent, perseverent, împotriva asupririi şi obscurantismului de pe vremea sa, şi pentru progres.

Se aflau pe-atunci în regiunea Semipalatinsk, surghiuniţi de regimul ţarist, unii reprezentanţi ruşi ai intelectualităţii democrat-revoluţionare, partizani ai ideilor lui Cernîşevski şi Dobroliubov. Tineri încă pe-acea vreme, un E. P. Mihaelis, Şelgunov, Leontiev ş.a. se împrieteniseră cu iluministul poet kazah Abai, căruia îi ardea sufletul să-şi izbăvească de împilare şi neştiinţă, poporul. „Studiază cultura şi arta rusă! Ea este cheia vieţii. Dacă o stăpîneşti, mai uşoară îţi va fi viaţa..." — a scris mai tîrziu Abai în „Gaklia" (Poveţe), una din celebrele lui cărţi. Şi mai departe: „Învaţă de la ruşi binele, învaţă cum să lucrezi şi să dobîndeşti prin muncă cinstită mijloacele de trai. De vei izbuti să înveţi acestea, le vei transmite poporului şi astfel îl vei apăra de asuprire..."

Cel dintîi şi mai de seamă izvor de inspiraţie al lui Abai era poezia populară kazahă. În acelaşi timp însă, el a studiat şi popularizat în patria sa şi marile creaţii ale literaturilor tadjikă, azerbaidjană şi uzbeká. Excelent cunoscător şi discipol al clasicilor Orientului: Firdusi, Nizami, Saadi, Navoi, Fizuli — Abai Kunanbaev a tradus de asemenea din Puşkin, Lermontov, Krîlov, ba şi din Goethe şi Byron, cunoscuţi lui prin intermediul limbii ruse. Întreaga-i intensă activitate obştească şi întreaga-i uriaşă operă poetică, el şi le-a pus în slujba poporului său şi anume în slujba ridicării, înfloririi poporului său cu ajutorul poporului rus. Se poate spune că Abai a fost pentru acea epocă un poet revoluţionar, chiar dacă el — date fiind condiţiile istorice de odinioară în ţara sa, unde clasa muncitoare încă nu apăruse — nu a văzut clar, pînă la capăt, dezvoltarea ulterioară, spre socialism, a luptei dîrze pe care o ducea. Ura lui faţă de conservatism, faţă de exploatare şi de ignoranţă, nemărginita lui dragoste de popor şi de cultură, fac din acest bard cea mai luminoasă figură de patriot kazah în a doua jumătate a secolului trecut.

Îndată după marele Octombrie, începe şi activitatea literară a lui Mahtar Auezov, care la moartea lui Abai era băieţaş de 12-13 ani. Cîteva piese de teatru, actuale şi azi în patria sa, mai multe lucrări în proză, — şi apoi romanul în 4 volume „Drumul lui Abai" distins anul acesta cu Premiul Lenin.

„Abai" — recunoaşte Auezov într-un interviu acordat luna trecută revistei „Literaturnaia Gazeta" — şi-a cîştigat milioane de prieteni, milioane de cititori, căci şi el — eroul romanului — „a tins totdeauna din tot sufletul spre oameni, şi-a căutat prieteni..." Măestria şi justa concepţie politică a lui Auezov au înlesnit considerabil cunoaşterea, înţelegerea, preţuirea operei lui Abai, nu numai în R.S.S. Kazahă, ci — cum spune Auezov — „pe întreg imensul întins al noii patrii" — a acestor doi mari literaţi.

Iar acum, Muhtar Auezov intenţionează să încheie munca la o nouă carte: un roman cu temă culeasă din clocotitoarea viaţă contemporană, sovietică, un roman „despre oamenii pe care i-a visat Abai şi care azi îl înţeleg şi-l iubesc".

„Doresc foarte mult să scriu o carte în care pornind de pe diverse planuri şi înmănunchindu-se ca să formeze un tot, destinele unor întregi colective, destinele unor familii ca şi ale oamenilor luaţi în parte, să răsune triumful intonînd cîntecul vremii noastre.

A. Lambrino

Laureat al Premiului Lenin

A. P. DOVJENKO

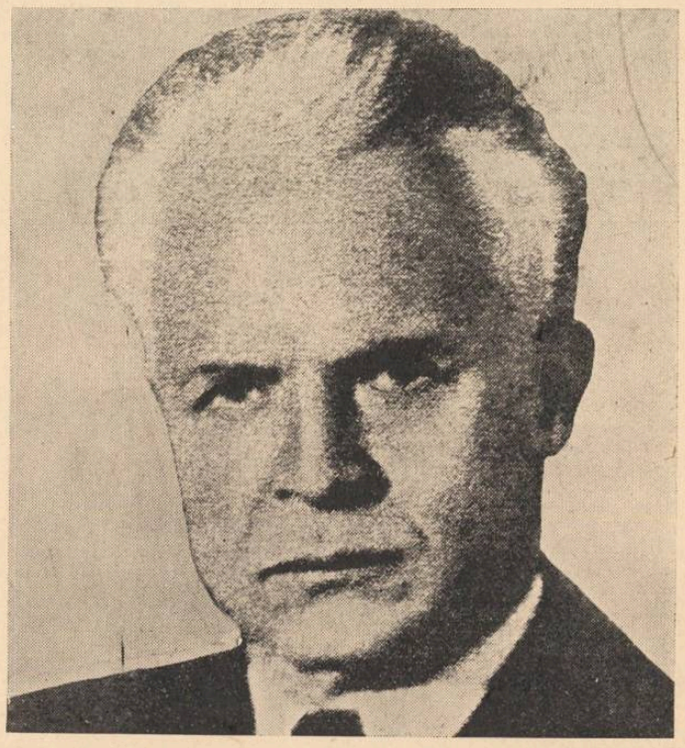

A fost un poet...

A fost un poet al imaginilor cinematografice înscrise pe marile ecrane ale lumii.

Titlurile poemelor lui? „Zvenigora", „Arsenal", „Pămînt", „Ivan", „Verograd", „Sciors", „Miciurin", „Poemul mării".

Şi-a cîntat contemporanii. Le-a cîntat faptele.

L-a cîntat pe Sciors, erou al vremurilor lui, partizan şi comandant de oaste revoluţionară, om frumos şi viteaz, generos şi iluminat de conştiinţa cauzei poporului, îndrăzneţ şi cumpătat cînd trebuie.

L-a cîntat pe Vasili, conducătorul primului tractor intrat într-un sat ucrainean odată cu colectivizarea. Filmul „Pămînt" — „cîntec al vieţii noi", cum spune subtitlul — este un poem al omului simplu, al luptei lui pentru o altă viaţă, al bucuriei de a trăi altfel, al înfrăţirii omului cu natura stăpînită, al triumfului vieţii. Într-un sat este adus un tractor. Începuse colectivizarea. Vasili conduce noua maşină, simbol al progresului, al schimbărilor revoluţionare şi al prăbuşirii bogaţilor. Fiul unui chiabur îl omoară pe Vasili, şi întreg satul îl urmează pe tractorist pe ultimul drum. Pămîntul a rodit din belşug. Natura forţată de munca omului a fost generoasă.

În sat, o femeie naşte un copil. Viaţa continuă. Viaţa triumfă. În cimitir, în vreme ce pămîntul îl primeşte pe Vasili, ucigaşul cuprins de remuşcări se tăvăleşte, încercînd parcă să se ascundă în pămînt. Dar pămîntul, generosul pămînt nu-l primeşte.

L-a cîntat pe noul constructor din anii de după război, i-a cîntat generozitatea şi influenţa asupra naturii pe care o transformă. În stepă, în sudul Uniunii Sovietice, apare o mare. Natura, sub mîna omului, se schimbă. Preşedintele colhozului, dintr-un sat care în curînd va dispărea, are ideea să-i convoace pe toţi cei ce au plecat în lume să vină să-şi ia rămas bun de la locurile copilăriei, pentru că în curînd satul se va muta pe malul mării celei noi. În ziua hotărîtă, din cele patru colţuri ale întinsei ţări se adună muncitori, ingineri, şoferi, militari, colhoznici, scriitori, pictori, funcţionari. Prilej de amintiri, dar şi de constatare că dacă oamenii plecaţi ocupă locuri diferite în stat, nici cei rămaşi acasă nu sînt în urmă. Satul acesta reprezintă în mic Statul sovietic.

Un pictor fixează într-un tablou vechiul sat. Este trecutul. Peste cîtăva vreme pe malul mării răsărite în mijlocul stepei, se va ridica noul sat. Este prezentul. Contrastul trecut-prezent este permanent în „Poemul mării". Oamenii vechi nu vor să-şi părăsească izbele. Oamenii noi îi ajută să înţeleagă. Oamenii vechi se gîndesc cu tristeţe la dispariţia satului. Oamenii noi îşi iau rămas bun de la trecut şi se duc spre viitor. Contrastul acesta şi pe oamenii aceştia i-a cîntat Dovjenko în „Poemul mării". „Ceea ce mă pasionează — spunea regizorul sovietic cu puţină vreme înainte de a muri — este tinereţea, viaţa actuală, oamenii simpli. Nu există în istorie o etapă mai eroică decît a noastră, nici prin amploarea evenimentelor, nici prin forţa lor dramatică, nici prin adîncimea semnificaţiilor... Cît mă priveşte, rămîn, sînt partizanul, cavalerul problemelor contemporane. Niciodată nu abordăm suficient viaţa noastră cea de toate zilele".

„Poemul mării", distins cu Premiul Lenin, deşi realizat de un grup de colaboratori, după dispariţia regizorului, conform cu scenariul lăsat, este ultimul film al lui Dovjenko.

Este un cîntec al omului, adresat omului.

Este un poem al frumuseţii omului nou.

Pentru că Dovjenko, a fost un poet.

A fost un poet al naturii, al pămîntului, al vieţii, al revoluţiei.

G. Macovescu

A. N. HACIATURIAN

Laureat al Premiului Lenin

Transmisia de la Praga a concertului Filarmonicii noastre mi-a dat prilejul să ascult din nou — a cîta oară! — mereu prospăta, interesanta, plină de surprize, frumoasa simfonie a II-a de Haciaturian. Şi mi-am adus aminte, cu această ocazie, că nu demult compozitorul — atît de mult cîntat şi preţuit în întreaga lume — a fost distins cu Premiul Lenin. Faptul acesta este deosebit de semnificativ. Poporul a iubit întotdeauna pe cei ce s-au apropiat de sufletul şi de viaţa lui, şi i-a răsplătit.

În statul socialist, conducerea o are în mîinile sale însuşi poporul şi poporul nu-şi uită oamenii lui adevăraţi, ale căror suflete sînt adînc împlîntate în viaţa poporului din care s-au desprins. Născut şi crescut pe meleagurile primului stat socialist din lume, Haciaturian aparţine fără îndoială, poporului sovietic, constructor al comunismului, popor din mijlocul căruia s-a ridicat, dar el aparţine totodată şi lumii întregi. El este unul dintre cei mai mari compozitori ai contemporaneităţii, iar noi putem fi mîndri, pe de o parte că sîntem contemporanii săi, iar pe de altă parte, că-i putem recunoaşte această calitate.

Refractar curentelor bolnave ale ideologiei burgheze, Haciaturian stă ferm pe poziţiile esteticii marxist-leniniste, arătînd lucru acesta atît în operele sale, cît şi în discuţii, comentarii, cronici, etc. Iată ce spune el într-un articol publicat în „Sovetskaia kultura"

„În ultimii ani am călătorit mult prin Europa, m-am întîlnit cu mulţi compozitori străini, am ascultat creaţiile lor, am discutat cu unii din ei despre căile de dezvoltare ale artei muzicale din epoca noastră. În toate ţările am întîlnit maeştri de talent, profund devotaţi poporului lor, culturii lor naţionale. Combătînd rutina academică seacă, denaturările artei pe alocuri „abstracte", la modă, aceşti compozitori îşi caută căi proprii de creaţie. Simţind profund pulsul muzicii moderne, înrudirea sa spirituală cu poporul, cu tradiţiile şi cultura lui, cei mai buni compozitori creează opere realmente inovatoare, care îmbogăţesc arta muzicală contemporană. Dar am avut prilejul să ascult şi opere de alt fel. În Occident există orientări de creaţie străine, după părerea mea, adevăratului progres muzical. Această artă ruptă de viaţă, lipsită de conţinut, avînd la bază calcule aritmetice reci, nefiind înţeleasă nici chiar de muzicieni calificaţi, nu are nici un fel de trăsături naţionale.

Atunci cînd atingem, fie chiar şi în linii generale, problema dezvoltării muzicii contemporane, trebuie să spunem cîteva cuvinte despre problema inovaţiei. Reprezentanţii aşa numitei „arte de avangardă" din occident înţeleg de obicei prin inovaţie exclusiv căutarea unei forme noi care neagă în parte normele şi tradiţiile artistice, stabilite de veacuri. În concepţia lor, noul în artă este în primul rînd o experienţă liberă, urmărind afirmarea unor norme noi, cîtodată cu totul arbitrare, de „asociere a sunetelor". După părerea mea, adevărata inovaţie a artistului constă în a exprima într-un mod propriu epoca sa, în a găsi forme precise şi convingătoare de redare a unui conţinut nou".

Iată în puţine cuvinte, o întreagă teorie. Dealtfel Haciaturian este nu numai compozitor, ci şi profesor, educator al atîtor generaţii de tineri, cărora le îndrumează paşii pe căile destul de spinoase ale artei noastre muzicale.

În compoziţie, el a atins adevărate culmi, abordînd genuri principale: uvertură, concert, simfonie, balet etc. Frumoasele sale concerte de vioară, pian şi violoncel, adevărate pietre de încercare pentru solişti, au devenit tot atît de familiare publicului nostru ca şi concertele de Beethoven, Brahms sau Ceaikovski. Muzica celor două balete — „Gayaneh" şi „Spartacus" — ne este cunoscută, deşi ele nu au fost încă reprezentate pe nici una din scenele noastre.

Dacă am vrea să caracterizăm în cîteva cuvinte muzica lui Haciaturian, am spune: melodie caldă, plină de intonaţii populare, prezentată într-un limbaj muzical colorat şi uşor de înţeles; armonii interesante, adesea îndrăzneţe; ritmuri variate, vioaie, exuberante; orchestraţie strălucitoare. În general muzica sa este străbătută de un puternic suflu optimist, sănătos, iar prin caracterul ei popular se impune cu uşurinţă maselor largi de ascultători.

Haciaturian este un compozitor încă tînăr. Puterea sa creatoare ne este mult necesară şi aşteptăm de la dînsul opere tot mai valoroase. Sufletul omenesc are nevoie de muzica distinsului compozitor Aram Haciaturian şi se va simţi întotdeauna mîngîiat ascultînd muzica sa.

D. D. Botez

DIN TRE SUTE DE CATARGE...

TUDOREL LUNGU: Palide imitații după Eminescu și Alecsandri. Ai tendința de a folosi cuvintele pe alături de sensul lor adevărat, uneori creezi cuvinte forțate (*„portal castelic"*). Să-ți amintim cuvintele lui Gorki: „În tinerețe, am căutat și eu să născocesc cuvinte noi. Cauza acestei năzuințe naive era elocința juriștilor — a avocaților și procurorilor. Mi se părea curios că „binele" și „răul" se învesmîntă în cuvinte deopotrivă de frumoase, că acuzatorii și apărătorii oamenilor folosesc cu egală iscusință unul și același vocabular. Eram ridicol în strădaniile mele de a scorni „cuvinte proprii" cu care mîzgăleam caiete întregi. Era și asta una din „bolile copilăriei". Mulțumesc realității, acest medic bun, care m-a tămăduit grabnic".

Misticismul neguros din unele versuri este total străin de atmosfera zilelor noastre. Cu cît te vei debarasa mai repede de el, cu atît vei putea vedea mai limpede în jur. Și invers.

ION CRIȘAN: Versurile elevului d-tale sînt, deocamdată, neconcludente. Schița conține unele observații interesante, dar și multe naivități. Să mai încerce.

SIMON AJARESCU: Multe versuri remarcabile, care dovedesc un talent autentic, în plină formație. Nu este vorba numai de expresivitatea unor imagini, ci de unghiul din care privești realitatea, și de un dinamism intern al imaginilor. Fragmentul pe care îl reproducem este grăitor în această privință și așteptăm, cît de curînd, să-ți putem publica alte versuri. Se impune, însă, o observație, pe care sperăm că nu ne-o vei lua în nume de rău. In căutarea expresivității, forțezi de multe ori cuvîntul, dînd o notă de neautentic, dăunătoare lirismului. Astfel: *„temperaturi de vară / fructifică ciorchinul revanșei: versul meu"*. E mult prea întortocheat. Apoi: *„fluxează omenirea"*, *„valențe de apogeu astral"*, *„mască giocondică"*, etc., etc. Folosire abuzivă de forme inverse: *„chema-mă"*, *„punu-mă"*, *„inverziu-l"*, etc. Cantitatea lor îngreuiază lectura. Vorba lui Eminescu: „ce mai rău o incifrează cel ce vrea a descifra". Clocotul ideilor și sentimentelor din versurile d-tale trebuie lăsat liber, numai atunci va cuceri cu adevărat pe cititor. Iți vom da ca exemple cîteva din propriile d-tale versuri, clare și pline de idei:

Dunăre,
bați valuri cu ecouri de consoane,
bați valuri cu ecouri de vocale
în marginea-mi lăuntrică, la fel
ca-n orizontul marginilor tale.

★

In proaspăt și-n devreme s-a prefăcut
tîrziul...

★

Atomul, ca o floare gîndită se
desface...

★

In juru-acestui bordei unic, horește
zarea
Și soarele rămîne mai mult de-asupra
gliei,
Iar valurile Volgăi sînt mai melodioase,
In semn că-ncepe marea bilină a
Rusiei...

Dorim cît mai multe asemenea versuri în poeziile pe care le așteptăm cu încredere.

ANEMARIA GHIȚĂ: De data aceasta, parcă nu ți-am mai recunoscut versurile...

M. ECOVOIU: Este o pîlpîire în unele versuri:
Primele raze sfioase, calde, nu mă
întreabă
și pătrund pînă în sufletul meu...
dar în continuare („vestind o primăvară nouă cu parfum îmbătător") se intră în marele loc comun al primelor încercări. Poate mai tîrziu...

GEORGE BIRLIȘANU: Ne ceri păreri asupra „unui început de nuvelă" de trei pagini. Părerea noastră este să o termini și apoi ne vom putea pronunța.

PETRU SĂPLĂCAN: Pentru început, foarte bine! Dacă spontaneitatea, pe care ni se pare că se bazează tot ce ne-ai trimis, nu te va tîrî spre simplă versificație, vei reuși să te apropii tot mai mult de poezie. Păstrează, însă, aceste constatări directe, naive în sens bun, cu care ai început:

Hei, timpul nostru-i tare nărăvaș!
(Vezi, azi de-ai fi tu, meștere
Manole!)
Nici nu mai știi cînd naște un oraș
Cu blocuri mari, gigantice cupole.

Și nu uita propriul d-tale îndemn:

Zău, nu-i ușor să fii astăzi poet,
Să fii tu vremii tale-apărătorul.
De vrei să porți un grad pe epolet
Examenu-i: zbor lung cu reactorul!

Iți publicăm *„Indemn"*, și te rugăm să ne mai trimiți.

MIRCEA POPESCU: „Greva călăului" este prea de tot artificială, ca și cealaltă schiță, dealtfel.

IRINA SĂRULEANU: O poezie închinată luceafărului, și care debutează cu:

Tu care lucești ca un pașă-ntre stele

nu prea are sorți de izbîndă.

~

PARTIDULUI

Iți aduc acuma cîntecul meu
Din brazdele care s-au sărutat:
Iți aduc acuma cîntecul meu
Despre visul purtat de tine prin noapte
Și împlinit în spicele coapte
Care se rotesc în valuri de ocean
Străbătînd întineritul Bărăgan.
...Din vasta lor melodie
Am împletit cîntecul acesta,
Și ți-l dăruiesc ție.

ANGHEL GIDEA

~

PERSEVERENȚĂ

Ce tumultos se zbat sub pleoape visele,
Căutînd prin păienjenișul genelor să
răzbească afară!
Ce repede pier ele cînd deschizi nesățios
ochii,
Și ce brutal îți izbești privirea de tavanul
mat
Care te desparte de cer!
Insă tu vrei să-ți vezi visele cu ochii larg
deschiși,
Și atunci pui mîna pe daltă, rigla, creion
sau arcuș
Incercînd să le dai formă materială.
Cît de stîngace întruchipări îți apar în față,
Și cît de sărate sînt lacrimile primului
insucces!
Dar tu vrei cu tot dinadinsul
Să-ți vezi visele cu ochii larg deschiși,
Să-ți vezi visele făurite de mîna ta.
Și atunci, mestecînd în fălci gustul amar al
înfrîngerii
Incepi din nou cu începutul.
Tu vrei să-ți vezi visele cu ochii larg
deschiși!

LUCIAN BOLCA

~

IUBIREA CÎNTĂ-N APE...

Iubirea cîntă-n ape și în cascade noi
Și vîrf de vîrf se leagă cu arc de apeducte,
Albinele își poartă muncitorescul roi,
Uzinele naturii vor da mai multe fructe!

Pădurile se mișcă în viitor mereu,
Puieții se ridică lîngă tulpina groasă.
La nemurirea asta din jur, și tu și eu
Sîntem chemați de visul plecat, ca noi,
de-acasă.

Vezi? Dunărea aleargă spre mare ne-ncetat
Cu valurile-albastre de-atîta viitor.
Și ea la nemurire de-asemeni ne-a chemat
Înțelegînd urcușul acestui dublu zbor.

Primordiala sete de a cunoaște mersul
Și cîntecul sirenei, toropitor colind,
Și farmecul pe care îl are universul
Ne-au înălțat în cerul al șaptelea, iubind!

SIMON AJARESCU

~

ÎNDEMN

Trage aprig, trage clopotare
Pîn' ți-oi face eu cu mîna semn!
Azi e ziua cea de-nmormîntare
A trăirii plugului de lemn.

La prohodul ăsta o să vină
Hăituite turme de juncani,
De plăvanii mîndri din uzină
Coboriți în vetre de țărani.

Vor veni și babele minciunii:
Doftoroaie, vracii ursitori
Să vestească iar sfîrșitul lumii,
Ca sfîrșitul biblicei Gomori.

Dar nu-ți pese de nătîngi ca dînșii
Cînd în sate-i chiot înzecit,
Cînd azi rîd cu hohote chiar plînșii
Ce trudeau pe plugul învechit.

Am zvîrlit opaițul, feștila,
Carul ostenelii l-am zvîrlit,
Straița pribegiilor, umila
Și toiagul rupt și scorojit.

E prohod, dar e și sărbătoare,
Două lumi se-nfruntă la un semn.
Pentru vechea, trage clopotare,
Pentru lumea plugului de lemn!

PETRU SĂPLĂCAN

~

CONSTANT NICOLA: Deși izolată, îți atragem atenția asupra unei imagini în care elementele componente se contrazic, în loc să se îmbine firesc:

Creanga sufletului încărcată de vise
pure și vii ca apele
se-apleacă peste gîndul din carte
domol pîrguindu-l.

Gîndul poate fi asemuit unui fruct, dar nu poate fi pîrguit de... o apă, în afară de faptul că, după cum începe strofa, firesc ar fi ca visele să se pîrguiască (din moment ce le așezi pe o creangă). Imaginea *creangă-vis-ape* lîngă *gînd pîrguit* nu rezistă.

In rest, exerciții onorabile, dar nu mai mult.

TRAIAN DORGOȘAN: Am reținut *„Filonul roșu"*. Celelalte par mai vechi. Mai trimite-ne.

ION SEBASTIAN RICHTER: Faptul că d-ta, tînăr strungar, te-ai înscris la cursul fără frecvență al școlii medii, îți va folosi nu numai în poeziile pe care le vei scrie, și pe care le așteptăm. Menționăm, deocamdată, *„Eu sînt izvorul"*, dorindu-ți respectarea promisiunilor poetice.

TR. AVIANU: Ne scrii: „trimițîndu-vă cele de față cred totuși că m-am pripit". Așa-i. Credem, însă, că trebuie să mai încerci.

LUCIAN BOLCAȘ: Am reținut poezia trimisă, pe care o și publicăm, deși am fi dorit un vers mai disciplinat. Mai trimite-ne.

GHEORGHE VUNVULEA: Un oarecare progres se constată, dar mai ai cîte ceva de făcut pînă la desprinderea de țărm.

PETRE VLAD: Sînt strofe care merită atenție:

Satul îmbrăcat în straie noi
s-a gătit cu flori de liliac
și rotindu-și ochii după noi
parcă tot se scuză: Ce să fac?

sau versuri disparate:

„adie mireasmă de april omenesc"

Dar, în general, poeziile par scrise în goana inspirației, nerevăzute, imaginile mai realizate sînt năpădite de locuri comune și prozaisme. Se cere un efort serios de triere, și te rugăm să-l faci.

M. PROFIRIU: Eroina schiței d-tale poate purta orice nume, nu în aceasta stă problema participării la concurs. Versurile sînt slabe.

ARISTICĂ BAGHINĂ: Rondelurile sînt corecte, dar cam lipsite de nerv. Unele epigrame merg.

P. FIOLINI: N-am avut de fel intenția să „te dăm gata", am citat doar un catren în care te prezentai. Cine ne scrie trebuie să se aștepte oricînd că îi vom cita unele versuri, în răspuns. Altfel corespondența n-ar mai avea rost. Scriind versuri ca:

Nu-s inginer de suflet. Sînt ziler.
Al sufletului peisaj mirific
Azi încă nu-l pot descifra, dar sper
Că reușesc curînd să mă calific

d-ta întrunești suficiente speranțe, și nu faptul că n-am fost de acord cu un manuscris te va putea opri din drum. Noi așteptăm „calificarea", și regretăm că un om de spirit, ca d-ta, se poate supăra de o neacceptare.

In privința „rimelor inedite", credem că le acordi prea multă importanță. Eminescu a creat astfel de rime, deschizînd și pe această cale un drum nou, dar n-a făcut-o cu intenția de a epata. Să citățm din acad. G. Călinescu: „Rămînînd dar hotărît că ultimele două silabe sînt întîi de toate cozile ideilor din vers iar nu podoabe independente, și că ele sînt mai însemnate pentru poziția lor decît pentru rimă, Eminescu nu putea fi un căutător de rime din preocupări muzicale". Sau: „Gîndul de a-și alcătui un dicționar de rime, de aci pornește, de la dorința de a găsi la trebuință partea de cuvînt utilă logicei sintactice, fără a fi nevoit să dividă fraza. Dicționarul nu urmărea rima bogată, ci aducerea la rimă a oricărui cuvînt". Rime de genul *ploscă — recunosc că* — pe care d-ta ne ceri să le citățm, „pentru a le putea revendica oricînd paternitatea" — sînt, prin ele însele, doar jucării de versificație. Putem oricînd să lungim lista „rimelor inedite" și să improvizăm, de exemplu:

Pe unde ești, poete, au te-ai pierdut
în cosmos?
Da, am zburat în noapte, pe lîngă
lună Cosmo-s!
. . . . . .
Ce dans nebun ești, zînă, de am o
mînă-n ipsos?
— Sînt dansul nou, atlantic, să știi
că eu Calypso-s!

Dar, cu aceasta nu ne-am apropiat cu nimic de domeniul poeziei.

De aceea, apreciind talentul d-tale de versificare, așteptăm să te pronunți în poezie. Nu rimele se citesc, ci versurile.

TOMA COCIȘIU: Vom mai publica articole pe această temă.

BETI IOSIF: Le-am reținut pentru un număr viitor. Mai trimite-ne.

ION TIMOTEI: Promisiunile încep să se împlinească. După cum vezi, versurile „merită oarecare atenție", și le publicăm. Mai trimite-ne.

NICOLAIE VOICU: Este greu să se vadă un progres după numai cîteva săptămîni, important este faptul că te menții pe aceeași linie de promisiuni. De aceea, așteptăm.

ANGHEL GIDEA: Spațiul ne oprește să reproducem tot ceea ce ni se pare promițător. Sîntem siguri că și corespondenții noștri înțeleg aceasta. De aceea am reținut, dintre poeziile trimise, *„Partidului"*, deși meritau și alte versuri lumina tiparului. Poate le vom publica într-un număr viitor, dacă nu cumva ne vei trimite, pînă atunci, lucrări mai bune.

T. N. COVALI: *„Autocritica"* d-tale este valabilă, ca fond, dar rezolvată prea puțin poetic. Așteptăm să prindă viață angajamentul;

...din viață slovele desprind,
din fier, din grîu, din lut sau din
cărbune.

TRAIAN RAICU: Versurile sînt corecte, entuziasmul este sincer, singura piedică este, deocamdată, multimea imaginilor comune. Sperăm că le vei depista singur.

C. ROMELIU: Sînt imagini interesante, dar poemul este lungit. Trimite-ne mai multe lucrări, pentru a ne putea face o părere mai întemeiată.

VICTORIA ANA TĂUȘAN: Observăm oarecare nesiguranță în ultimele versuri, iar unele teme sînt reluate prea mult. Reținem *„Miez de vîrstă"*. Mai trimite-ne.

Temistocle Timur, *Cîmpulung;* Ionel Mircea Pansev, *Bacău;* I. Pisică, *Orașul Stalin;* Gh. A. Elian, *București;* S. Bacordia, *Iași;* I. Corneliu, *București;* Claudiu Lisovschi, *Timișoara;* M. Timișanu, Mihai Socorodeanu, *Arad;* Traian Oancea, *Aldești;* Al. Pădureanu, *Balotești-Snagov;* N. Dincă, *Brăila;* C. Danet-Cedan, *București;* Cristian Simionescu, Doru Sărlătescu, *Vatra Dornei;* V. Voitovici, *Dorohoi.*

Nicolae Buzdugan, București; *Tiuța Podolearu,* Pitești; *Cătălin Delaputna,* Caracal; *Valeriu Cernea,* Topliță; *Suzana Vrînceanu,* București; *Ion Negescu,* București; *Liviu Stupcanu,* București; *Tene Florin Sandu, Drăgășani; Vînătoru Nic.,* Lupeni; *Vasile Vasilescu, V. Val,* Sînicolaul Mare; *Octavian Carpian, Ionel Beldianu, Gogu Alboi, Al. Corozel,* Lugoj; *E. Theodorescu,* București; *Chirică Rodica, Codreanu Ion,* Reșița; *Nina Stoicescu, Gabi Melinescu,* București; *Copăceanu Mihai,* Iași; *Hodovanski Lia,* Rădăuți; *I. Ciugli,* Pașcani; *Mihai Filimon,* Petelea; *Emil Georgescu,* Tg. Ocna; *V. Vlad,* Turda; *Popescu Iulian,* Reșița;

MAI TRIMITEȚI.

Adam Leana, Comănești; *Ion M. Costache,* Dobra; *Ștefan Gh.,* București; *Ioan Chișu,* Vișeu; *Titus Nădrag,* Făgăraș; *Costea Niculae,* Reg. Stalin; *C. Lucian,* București; *Gh. Popescu, Florescu I. Cezar,* București; *Nicolau Traian, Gh. Ostroveanu,* Craiova; *Romulus Drăgan,* București; *Ioan Ghiur, Dobrian Gh.,* Sebeș; *Carmen Georgescu, Moroianu N., Nicușor Racoveanu,* Calafat; *Raiu Sofia,* Liești; *Gabriel Vlad, Rusu Alexandru,* Stupini; *G. C. Stegaru, I. M. Neagu,* Huși; *I. Ionel,* Cîmpina; *I. N. N., Papagheorghe Hristea,* Constanța; *Jurcă Gh., Șuna Borza; Lakatos Demeter, Mitică Lăcătușu, Vasile Dumitru,* Săbăoani; *Petre Brad,* Oradea; *Madan A.,* Cluj; *Florea Gh.,* Galați; *Bidun Teodor,* București; *Dorina Răducu,* Călărași; *Neagu Gh.,* Podul Turcului; *Silvia Rad, Margareta Dimitriu,* Cîmpina; *I. Mihăilescu,* București; *Velea Alexandru,* București.

DEOCAMDATĂ NU.

Mihu Dragomir

~

FILONUL ROȘU

In hală,
mirosul fontei incandescente și-al zgurei
Un ciocan ce vibrează ritmic tăcerea.
(Imi potrivesc după el vibrațiile inimii
și zvîcnetul ritmic al sîngelui,
ciocănindu-mi sub tîmplă).
Prin geamul larg, soarele.
Și oamenii —
schimbul întîi...

Macaraua, cu scrîșnet metalic,
se-apropie...
Se-apleacă, se-nclină, ceaunul,
filonul se scurge-n tipare
arzînd.

Turnătorul,
cu brațe, cu-obrazul
de zgură.
Pe frunte-n broboane, sudoare.
In artere, sîngele — fontă topită.
Și-n scînteia ce palpită
în pupilele ochilor, —
viitorul.

Și timpul gemînd,
se scurge, răpus, în tipare.
Filonul roșu.
Pe frunți, în broboane, sudoare.
Schimbul va veni în curînd, —
Comunismul.

TRAIAN DORGOȘAN

~

MIEZ DE VÎRSTĂ

Aceasta va fi să se-ntîmple:
Riurile gîndului vor curge
mai domoale
sub tîmple,
vor cobori înspumate
din strînsoarea de stînci
spre necuprinse cîmpii,
și vor fi
limpezi pînă-n străfunduri
și adînci,
tulburător de adînci!...

VICTORIA ANA TĂUȘAN

~

SPORT

Rubrica de față își are istoricul ei. Nu odată ni s-a reproșat: „Sînteți o revistă plină de tinerețe destinată tineretului și tocmai din paginile voastre să lipsească „Sportul"! Uitați-vă la Contemporanul cum...". Reproșul cel mai serios însă l-am primit din partea secției de propagandă a U.C.F.S.-alui care, fără prea multe discuții, ne-a retras permisele verzi. Dojana aceasta prietenească o socotim îndreptățită. Așadar, începînd cu numărul de față, trecem la fapte... sportive. De la bun început trebuie să recunoaștem că nu vom izbuti să fim prea operativi: Luceafărul *apare bilunar. Ne vom strădui însă să găsim rubricii noastre o formulă care să satisfacă cerințele cititorilor noștri.*

Prima constatare

Sportul te înviorează. Dacă-l practici, te înviorează. Dacă nu-l practici și asiști la practica altora, efectul este aproape același. Un meci frumos de fotbal te face să tresalți, te captivează, te determină să trăiești intens fiecare acțiune, fiecare fază. Cred că de aici se trage și interesul maselor publice pentru această ramură sportivă. Mie personal îmi place freamătul tribunelor, mai cu seamă cînd acest freamăt este stîrnit de caracterul captivant al întîlnirii. La o piesă de teatru te mai poate încerca somnul. La unele filme poți dormi chiar bine de tot. Niciodată însă, nu mi-am putut închipui că somnul ar putea să se strecoare prin tribunele stadionului. Convingerea aceasta mi-a fost zdruncinată de recentele întîlniri fotbalistice: (Rapid-Dinamo-Bacău, Dinamo-U.T.A., Rapid-Progresul). M-a uimit la un moment dat liniștea tribunelor. Liniștea era într-atît de adîncă, încît l-am simțit pe „Moș Ene trecîndu-mi pe la gene". Aveam chiar senzația că spectatorii au venit să asiste la tragerea la sorți a celor patru biciclete și nu la cele două meciuri de fotbal. Penibilă senzație. Liniște pe teren, liniște-n tribune! Noroc de arbitru. Fluierul său, precum și unele greșeli, au avut darul să mai învioreze puțin spectatorii adormiți. Simptomul trebuie să ne pună pe gînduri. Urmărind jocul echipei Rapid (cu Dinamo-Bacău) ne-am întrebat pe unde, prin ce haltă și-o fi pierdut rapiditatea această garnitură feroviară alcătuită numai din „compartimente" tinere? Să spunem că antrenamentul nu-l poate învăța pe jucător să tragă la poartă, dar nici măcar să alerge în viteză nu-l poate învăța? Presa sportivă ar trebui să se seziseze. „Luceafărul" propune un raid-anchetă la orele de antrenament ale echipelor noastre de fotbal.

In concluzie, repet: Moș Ene (a nu-l confunda cu cel de la Dinamo) a început să apară pe la meciurile de fotbal. Să-l izgonim pînă nu se înstăpînește atît în tribune, cît și pe teren.

A doua constatare

Nu de mult, pe cînd mai semna cronica sportivă în paginile Contemporanului, *dramaturgul Al. Mirodan încerca să aducă în discuție o paralelă între artă și sport. Pe atunci nu-i prea dădeam dreptate. Intr-un cuvînt, paralela dramaturgului mi s-a părut ci îi mai mult îndrăzneață decît bazată pe studierea concretă a fenomenului sportiv. Insă, după vizionarea unui alt cupiaj, am început să privesc altfel spusele fostului cronicar. Au evoluat în acea duminică, pe stadionul „23 August" patru echipe bucureștene. Urmărindu-le jocul, am deslușit o singură problemă.*

Sportul (arta) presupune talent, personalitate, stil, concepție. Am căutat aceste particularități ale sportului în meciurile de fotbal din cuplajul ce a avut loc. Doar au apărut pe stadion patru echipe frumoase! Deci s-ar fi cuvenit ca din primele minute ale partidelor să distingem patru personalități sportive (mă refer la echipe), patru stiluri și tot atîtea concepții de joc. Din păcate, am distins echipele nu prin concepția jocului practicat, ci mai cu seamă, prin culorile frumoase ale tricourilor. Patru echipe bucureștene, — aceleași calități, aceleași defecte. Dacă n-am cunoaște realitatea, am fi înclinați să credem că cele patru formațiuni sînt pregătite de unul și același antrenor. Absența unei concepții, a unui stil de joc, duce la uniformitate, la mediocritate; mai duce și la irosirea zadarnică a forțelor. Pe teren se aleargă mult și cînd trebuie și cînd nu trebuie. Jucătorii se înghesuie unii în alții, ca la „grămadă". (Uneori Ene parcă-i lipit de Anghel și invers). Unii jucători după ce au alergat în viteză, opresc mingea, se uită la ea cu milă, apoi încep să-și aprite coechipierul și, după ce în sfîrșit îl găsesc, trimit mingea în picioarele adversarului. Există o mare irosire de energie, fără ca ea să fie întotdeauna necesară. Și acum un alt exemplu: în timpul meciului C.C.A.-Dinamo, cei din echipa cvmatei și-au adus dintr-odată aminte că au avut cîndva o concepție și un stil de joc. Au trecut atunci la cîteva combinații periculoase și au marcat. Insă aducerea aminte a ținut cît lumina unui fulger.

Avem în fotbal multe talente și încă de mare viitor (Oprită, Dinulescu, Anghel, Todor etc. etc.). Se cere însă cu aceste elemente o muncă răbdătoare și perseverentă de altfel ca și în artă. Ajungem în mod firesc, la problema antrenorului și a antrenamentelor. Este de datoria antrenorului să seziseze individualitatea jucătorului, s-o dezvolte, s-o formeze, ca apoi pe baza acestor individualități să elaboreze stilul și concepția de joc a întregii echipe. Așteptăm.

Intretimp propunem Intreprinderii de stat Loto-Pronosport să acorde premii de încurajare acelor jucători care vor trage puternic pe poartă și, bineînțeles, o vor nimeri.

Haralamb Zincă

P.S. Rugăm cititorii să ne comunice părerile în legătură cu noua noastră rubrică. Ii mai rugăm să ne mai comunice ce-ar dori să găsească în aceste comentarii bilunare. Așteptăm.

H. Z.

John Dos Passos nu mai crede în America!

Presa literară americană este unanimă în a recunoaşte că The Great Days, *ultima carte a scriitorului american John Dos Passos, este un roman de o dezolantă mediocritate. Nimeni nu mai regăseşte aici elanul din* Manhattan Transfer *sau din trilogia* S.U.A. *Părerile criticilor literari de la* The New Yorker, Time *şi* Newsweek, *cunoscute reviste de dreapta, conţin în afară de o puternică doză de sentimentalism şi unele adevăruri amare cu privire la evoluţia spirituală a scriitorului. John Dos Passos, scriitorul pasionat al anilor 1920—1925, are astăzi 63 de ani. El nu mai crede în America. Aceasta, după ani de îndelungate căutări şi experienţe. John Dos Passos este primul mare scriitor al Americii, care declară cu ostentaţie: „America a obosit!"*

Eroii din The Great Days, *ca şi autorul lor, sînt într-adevăr osteniţi de viaţă. Ei nu-şi mai regăsesc acel suflu necesar la care să-şi adape pasiunile şi credinţa în viitorul Americii.* The Great Days, *roman revelator pentru evoluţia ideilor lui John Dos Passos, trădează în acelaşi timp neliniştea intelectualilor americani cu privire la viitorul ţării lor. Ce păcat, însă, că totul se reduce la denunţarea acestei stări de spirit proprie intelectualilor americani de după război!*

Eroul principal, Ronald Lancaster, este un ziarist de 59 de ani, odinioară celebru, astăzi un om care şi-a pierdut credinţa sa politică. Folosind procedeul întoarcerii în timp, John Dos Passos istoriseşte viaţa lui Ronald Lancaster, care ia parte la numeroase evenimente cruciale pentru destinul omenirii. Iată-l acreditat pe lîngă Societatea Naţiunilor, la Londra, în timpul abdicării lui Eduard al VIII-lea, apoi în oraşul morţii atomice, Hiroshima, apoi pe Elba, în ziua cînd armatele sovietice şi americane dau mîna, apoi la procesul de la Nürenberg etc. Şi, deşi eroul cunoaşte din plin amărăciunea celui de al doilea război mondial, conţinutul povestirilor sale despre ororile războiului rămîne îngust, acţiunea romanului e palidă.

Dacă eforturile scriitorului de a sublinia criza morală a intelectualului american de după război, reprezintă un incontestabil merit al cărţii, multe din cele ce debitează Ronald Lancaster în cele 400 de pagini ale romanului nu rămîn în picioare. Deşi îşi avertizează cititorii că orice asemănare dintre eroii acestui roman şi unele persoane în viaţă sau decedate este o simplă coincidenţă, Dos Passos apelează totuşi la intervenţia unui personaj autentic şi anume a unui mare scriitor englez. Curînd după intrarea în război a Statelor Unite, ziaristul american cunoaşte la Londra pe H. G. Wells. In discuţia avută cu Ronald Lancaster, scriitorul englez îşi exprimă convingerea că britanicii vor cîştiga războiul, dar că aceasta va fi ultima lor victorie. Din acest moment, personajul lui John Dos Passos este departe de a semăna cu adevărata personalitate a scriitorului englez. H. G. Wells a fost un mare umanist, care a militat pentru apropierea dintre popoare, pentru pace. Cu toate greşelile sale, H. G. Wells nu poate fi acuzat de a fi fost „cîntăreţul veacului de aur al Americii", aşa cum îl consideră John Dos Passos.

Intr-adevăr, în urma discuţiei cu H. G. Wells, ziaristul revine în S.U.A. cu o obsesie: confidenţa pe care i-a făcut-o la despărţire scriitorul englez: „Dacă voi americanii nu găsiţi mijlocul de a suporta greutatea lumii capitaliste, sîntem pierduţi!" Acest strigăt disperat, atribuit de John Dos Passos lui H. G. Wells are însă un efect contrariu nu numai asupra lui Ronald Lancaster, ci şi asupra cititorilor. Jeremiada lui John Dos Passos arată cel mult slăbiciunea sistemului capitalist condamnat de istorie. Spre regretul lui Dos Passos şi al tuturor teoreticienilor „trăiniciei lumii capitaliste", Lancaster este în cele din urmă învins în lupta pe care o dă cu el însuşi. Eşafodajul pe care îşi clădise încrederea sa în viitorul Americii se năruie. Cel mai bun prieten al său, Roger Thurloe, secretar de stat în Ministerul Apărării şi unul din organizatorii războiului rece împotriva U.R.S.S., speriat de eşecul politicii americane, se sinucide. Ronald Lancaster încearcă în acel moment viziunea prăbuşirii Americii...

Aşa după cum sensul adevăratei personalităţi a scriitorului englez îi scapă lui John Dos Passos, tot astfel îi scapă şi semnificaţia „măreţelor zile". Zilele acele, ale luptei popoarelor din lumea întreagă împotriva fascismului, sînt lipsite de freamătul sincer al unei participări directe, de combatant. Pentru Ronald Lancaster, zilele măreţe în care omenirea s-a eliberat de coşmarul barbariei fasciste n-au nici o semnificaţie deosebită. Dacă în faţa urnelor cu cenuşă din Hiroshima, Lancaster nu este decît un turist, ziaristul pare adînc mîhnit în faţa distrugerilor provocate de război în Berlin. El n-are însă ochi pentru ruinele Londrei, iar nimicirea oraşelor franceze şi sovietice îl lasă nepăsător.

Apropiat cercurilor conducătoare din S.U.A., John Dos Passos este un fel de barometru literar al liniei politice americane. In povestirile eroului său despre ţări şi popoare, John Dos Passos excelează mai ales în a exalta virtuţile unui popor în dauna altuia. Locuitorii din Filipine — afirmă el — sînt convinşi că sînt yankei de origină; femeile din Londra socot femeile americane drept nişte fiinţe extraordinare; şi aşa mai departe. Această optică îngustă a scriitorului face ca lipsa de perspectivă a intelectualului american să dispară în grămada de amănunte inutile şi supărătoare. Personalitatea lui John Dos Passos se relevă astfel odată mai mult contradictorie şi pătimaşă. Pe de o parte, un negativism politic, rezultat firesc al politicii cercurilor conducătoare americane, pe de altă parte un şovinism neaşteptat şi cu nimic scuzabil, care nu onorează de loc creaţia realist critică a scriitorului, din anii de după primul război mondial.

G. Cuibuş

Acorduri pentru un nou „Horst Wessel"

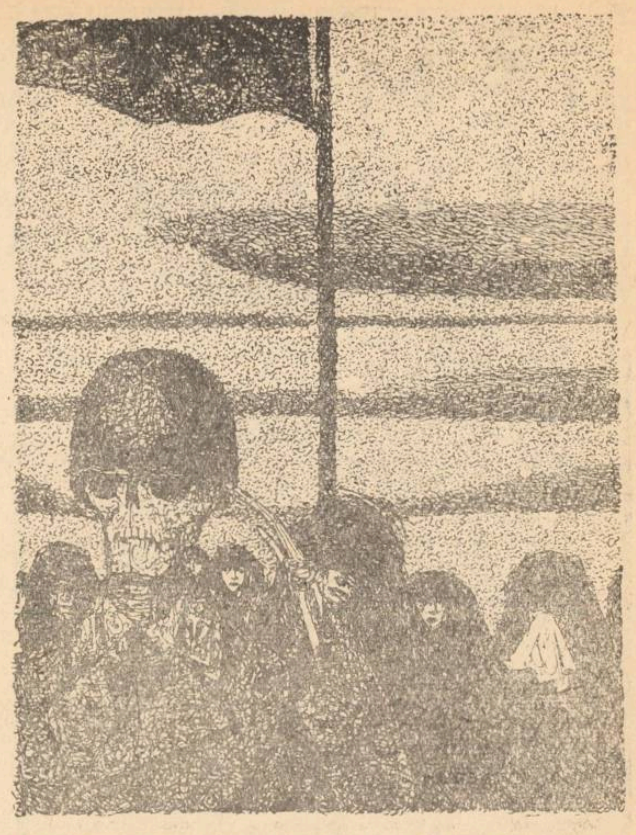

Karl Erich Müller: „Pentru onor!" Litografie. 1958.

Cine ar îndrăzni să nege că Statele Unite fac parte din „lumea liberă"? Opreşte cineva capitalul să-şi sporească nelimitat dividendele? Stăvileşte vreo lege mizeria celor peste cinci milioane de şomeri? Liberi, democraţii sută în sută, să sărbătorească din cînd în cînd cîte un Little Rock. Liberi, alţi credincioşi, să dinamiteze periodic cîte o sinagogă. Ce să mai spui despre libertatea de exprimare? Cine are cu ce, scoate o fiţuică. Toate elucubraţiile găsesc editor. E drept că activităţile „antiamericane" sînt sancţionate. Dar, de astfel de delicte nu se fac vinovaţi decît cei de teapa lui Charlie Chaplin. Nici „disprețul faţă de Congres" nu trece nepedepsit. Dar cîţi au temeritatea să calce pe urmele unui Arthur Miller?

Beneficiind de asemenea libertate, fostele organizaţii naziste, dizolvate la intrarea Americii în război, au început să apară iar, ca ciupercile după ploaie. „Dreptate pentru Germania" este lozinca lor şi atîtarea la un nou război — activitatea de fiecare zi. Nu e vorba, firește, de o Germanie unită, demilitarizată, denazificată, paşnică şi democrată. E vorba de Germania, aşa cum au conceput-o Hitlerii şi Rosenbergii şi aşa cum se străduiesc s-o refacă Adenauerii şi Straussii. E Germania care visează „Drang nach Osten" şi construieşte uzinele de gazare.

Pentru o astfel de Germanie a „Herrenvolk"-ului perorează neostenit şi „Liga germano-americană a cetăţenilor din statul Illinois". Organul ei este Deutsch-amerikanische Bürgerzeitung **şi el se străduieşte din toate puterile să împace opinia publică americană, cu fărădelegile naziste. În concepţia Ligii şi a oficiosului ei, toate crimele ar fi nu numai scuzabile, dar şi justificate logic de „istoricele" ţeluri urmărite de cel de al III-lea Reich. Fără s-o spună în mod expres, concluzia impusă de argumentele** Bürgerzeitung-**ului este că, pregătindu-se pentru un nou război sau dezlănţuindu-l, Statele Unite n-ar putea să se comporte mai uman decît Germania nazistă...**

Şi pentru a spulbera „legendele", pentru a lua apa de la moara celor ce au „deîaimat" hitlerismul, ziarul germano-american citat şi-a asumat nobila sarcină de a reabilita umanismul nazist. Printre altele, i s-a părut deosebit de oportun să pună lucrurile la punct în ceea ce priveşte faimoasele cuptoare de la Auschwitz şi Belsen, de la Maidanek sau de la Treblinka. Cifra de circa 12 milioane de victime, mărturisită de cartotecile din Varşovia, ar fi „mult exagerată". Ba, pentru a dovedi pînă unde a mers exagerarea, se fac chiar precizări. Anume, că numărul victimelor din Polonia, Cehoslovacia, Germania, Franţa, U.R.S.S., Ungaria, Belgia, Olanda, etc., s-ar reduce în definitiv la 170.000 gazaţi. Unde este deci crima, domnilor? Unde este adevărul adevărat? Bieţii hitleriştii nu s-au făcut deci vinovaţi de prea mare lucru. Ce înseamnă această bagatelă de 170.000 de „suboameni"? De ce insultaţi zadarnic „poporul" german? De ce lăsaţi să planeze pe nedrept asupra lui faima unor fărădelegi imaginare?

Deutsch-amerikanische Bürgerzeitung **din 4 septembrie 1958 a găsit cifra de mai sus în materialul revanşard propovăduit sistematic de revista vest-germană** Deutsche Hochschullehrerzeitung. **Dar aceasta din urmă nu indică, la rîndul ei, sursa informaţiilor. Asemenea procedeu i se pare prea meschin. Conform cunoscutului adagiu hitlerist, dovezile n-au nici o importanţă; importantă este numai afirmaţia categorică. Nu arăta oare biblia nazistă, neuitatul** Mein Kampf, **că o minciună repetată de o sută de ori poate deveni adevăr? O minciună neonazistă, repetată şi poate amplificată la infinit de nenumăratele societăţi „germano-americane" din Statele-Unite nu poate genera ea oare un nou „adevăr" pentru opinia publică transatlantică? Şi, în definitiv, de ce s-ar emoţiona aceasta din urmă atît de mult? Parcă cifra indicată de** Deutsche Hochschullehrerzeitung **se deosebeşte prea mult de aceea a populaţiei japoneze sacrificate la Hiroshima şi Nagasaki?**

Dacă cifrele acestea sînt într-adevăr apropiate, comparaţia nu poate fi dusă chiar pînă la capăt. Cei puţin organizatorii marilor măceluri atomice n-au avut şi neobrăzarea să organizeze valorificarea comercială a victimelor lor, aşa cum au procedat naziştii. Nu ştim dacă opinia publică americană este prea lămurită în această „chestiune tenebroasă" — cum o califică imunda publicaţie din Illinois. Ar fi bine însă, dacă faptele culese (şi redate cu o răceală obiectivistă înspăimîntătoare) de un cercetător din Germania occidentală, Reimund Schnabel, într-o carte editată la Frankfurt pe Main şi intitulată Macht ohne Moral. Eine Dokumentation über die S.S. **(Putere amorală. Documente despre S.S.) ar ajunge pe o cale sau alta, dar mai ales cît mai curînd cu putinţă, la cunoştinţa cititorilor americani de rînd.**

Printre documentele culese cu eforturi şi migală de Schnabel, cel mai uluitor şi care caracterizează singur regimul şi oamenii ce i-au dat naştere, este unul care reproduce calculul profitului de pe urma fiecărui gazat şi cremat, şi care constituie, după toate probabilităţile, principiul moral fundamental al instituţiei lagărelor naziste. Îl reproducem în extenso:

„Venitul zilnic al muncii internatului	6 mărci
Costul mîncării	0,60 mărci
Consumul hainelor	0,10 mărci
Viaţa medie a deţinutului: 9 luni — 270 zile deci venit total	1431 mărci
Venit realizat din utilizarea raţională a cadavrelor: 1) dinţi de aur, 2) haine, 3) obiecte de valoare, 4) bani, din care se scad 2 mărci pentru incinerare, total	200 mărci
VENIT TOTAL pe 9 luni	1631 mărci

La acestea se adaugă venitul realizat din valorificarea oaselor şi cenuşei".

Cu alte cuvinte, fiecare deţinut ucis aducea economii celui de al III-lea Reich nu mai puţin de 1631 mărci, adică 45.240 lei antebelici. Mai precis, cele 12 milioane de victime au îmbogăţit maşina de război germană cu aproximativ 19.572.000.000 mărci. Înmulţiţi şi aceste miliarde cu 40 (echivalenţa în lei la acea epocă) pentru ca să vă daţi seama de fantasticul proporţiilor: 782.880.000.000 lei.

Ce înseamnă această aproape incredibilă cifră? Că lagărele de exterminare au fost, în definitiv, pe lîngă o uriaşă crimă, şi o strălucită afacere comercială. Ce ar spune oamenii de afaceri americani de azi dacă ar afla de proporţiile acestui încă neîntrecut „business"? Nici petrolul lui „Standard Oil", nici bananele lui „United Fruit", nici oţelul lui „Betlehem Steel", nici maşinile lui „General Motors", nici chimicalele lui „Du Pont de Nemours" n-ar putea concura prea uşor „marfa" atît de neaşteptat valorificată de „supra-oamenii" S. S.-işti.. Dar, ce admirabilă invitaţie la exemplu pentru „lumea liberă"!

E drept că trustmenii transatlantici n-ar trebui să preia, nemijlocit, moştenirea exemplului nazist. In această privinţă, fiţuicile de teapa lui Burgerzeitung **se grăbesc să liniştească emoţiile afaceriştilor cu nervi prea sensibili. Reichul domnului Adenauer, în schimbul unor noi investiţii, ar putea prelua, el, sarcina acestor „treburi murdare". Ajunge numai ca, peste ocean, să se închidă ochii (şi gurile indiscreţilor) asupra celor ce se petrec sub regimul de la Bonn: remilitarizarea şi reînvierea elementelor revanşarde, ofensiva reacţiunii împotriva forţelor democrate, campania pentru revizuirea frontierelor europene, împînzirea Bundeswehrului cu foşti S.S.-işti, a justiţiei — cu foste unelte hitleriste şi, paralel, lansarea fumului camuflant al „dreptăţii pentru Germania" şi sincronizarea militaristă a literaturii şi a propagandei oficiale sau neoficiale în favoarea unui Drang nach Osten „moral".**

Despre francezi, în general, se spune (desigur pe nedrept) că nu ştiu geografie. Despre americanul de pe stradă, se afirmă, cu tot atît temei, că n-ar fi tare la istorie. Dar, dacă Mariana este acum mai mult decît convinsă că orice marş spre răsărit înseamnă neapărat şi invazia Franţei, unchiul Sam încă nu a conchis neapărat că orice război, pornit de o Germanie revanşardă, va face din Statele Unite o victimă a agresiunii. Pentru a hrăni îndoielile acestuia, pentru a tulbura judecata simplă a omului de rînd, publicaţiile de teapa lui Deutsch-amerikanische Bürgerzeitung **răspîndesc otrava coloanei a cincea: mai întîi, reabilitarea criminalilor şi bagatelizarea crimelor, apoi, încurajarea revanşei, pentru ca, la momentul oportun, inamicul dinlăuntru să dea mîna cu cel din afară. Pledînd pentru lagărele morţii, ligile germano-americane de categoria celei din Illinois, pledează implicit şi pentru justificarea unor crematorii transatlantice. Eventualii constructori învaţă acum arhitectura la Bonn.**

V. Dascălu

TEATRUL LUI EUGÈNE IONESCO ŞI PASIUNEA ABSURDULUI

Am terminat lectura primului volum din teatrul lui Eugène Ionesco cu sentimentul apăsător pe care îl simţim în general după terminarea unei vizite într-un spital de boli nervoase. Asasini „romantici", nevropaţi, sefiili în stare de delir liric, obsedaţi, masochişti, femei-monstru cu două sau trei nasuri şi nouă degete la o mînă, fantome, locuinţe invadate de bureţi, cadavre care cresc în camerele de lucru ale unor scriitori, iată lumea care populează universul dramaturgiei lui Eugène Ionesco.

Predilecţia scriitorului pentru cazurile clinice, considerate în fond normale, potrivit metodei sale de relevare a contradicţiilor prin necontradicţii şi a necontradicţiilor prin contradicţii, se întemeiază pe o anumită concepţie despre artă, dacă se pot numi aşa mărturisirile literare, incoerente şi pline de bravadă, pe care le face autorul în diferite împrejurări. Deosebit de semnificativ din acest punct de vedere, mi se pare articolul „Expérience du théâtre" publicat în *La Nouvelle Nouvelle Revue Française* (1958). Incercînd să clarifice motivul pentru care s-a apucat să scrie piese de teatru, E. Ionesco apreciază că cel mai important este disprețul pentru dramaturgia existentă. Corneille i se pare lui Ionesco plictisitor, Marivaux este lipsit de valoare, Musset, mărunt, Hugo provoacă rîsul cu dramele sale sîngeroase, Dumas e sentimental, O. Wilde e superficial, Ibsen greoi, Strinberg, nepriceput, Cocteau e facil, Pirandello, depăşit etc. In felul acesta, cu foarte mici excepţii, aproape toate valorile recunoscute ale literaturii universale sînt aruncate la lada cu gunoi a istoriei, pionierul „teatrului viitorului" rămînînd unul singur: Eugène Ionesco. De altfel afirmaţia aceasta, care nu păcătuieşte prin lipsă de modestie, este reluată de autor într-un mod mult mai clar în *„Victimes du devoir"*, piesă în care cititorul ia printre altele cunoştinţă şi de programul literar al scriitorului. Incercînd să-i explice agentului de poliţie că nu este autor dramatic, Nicolas precizează că, în fond, nici nu mai este nevoie de demonstrat, „deoarece noi îl avem pe Ionesco şi Ionesco ne ajunge".

Exasperat de „lipsa de magie" a teatrului vechi şi contemporan, Ionesco se străduieşte să schiţeze jaloanele „teatrului viitorului". Lumea teatrului este lumea mitului, a visului şi a ficţiunii, lume care, după mărturisirea autorului, ar conţine mult mai mult adevăr decît realitatea însăşi, prea îngustă şi prea săracă. Urmărind cu precădere efecte, teatrul trebuie să le îngroaşe pînă la grotesc şi caricatură, totul trebuind împins pînă la paroxism, deoarece teatrul profesat de Ionesco trebuie să fie teatrul „violenţei comice şi dramatice".

Desfiinţînd graniţele dintre real şi ireal, Ionesco anulează şi diferenţele dintre genurile literare. Unele piese ale sale se numesc „comedii tragice", altele „tragedii comice", iar altele „pseudo-drame" sau „farse tragice". Amestecul tragicului cu comicul este justificat de autor prin faptul că comicul e prin esenţă absurd, iar tragicul, care relevă lupta absurdă împotriva destinului, se converteşte în mod firesc în comic.

Obsedat de aceste principii, care, în fond, nu aduc nimic nou în istoria mişcărilor literare de avangardă, Ionesco le vehiculează cu un zel vrednic de o cauză mai bună, duritatea violenţelor de limbaj fiind strîns legate de reacţiunea publicului.

Expresia cea mai caracteristică a concepţiei lui E. Ionesco despre artă rămîne însă opera sa. Acţiunea pieselor dramaturgului francez se petrece în general în mediul familial, eroii săi reprezentînd figuri şterse de mici burghezi. Inocenţi şi blînzi în aparenţă, eroii lu Eugène Ionesco sînt cu toţii inoculaţi cu germenele unei nebunii latente, pe care cauze cu totul minuscule o fac să evolueze cu o rapiditate uluitoare.

Menajul din farsa tragică *Scaunele* pare liniştit şi idilic. Soţul are 95 de ani, soţia 94 şi moartea nu se vesteşte. Doar banalitatea sufocantă pare a tulbura din cînd în cînd existenţa bătrînului plutonier major. Se face seară. Semiramis aprinde lampa cu gaz. Amuzamentul cotidian începe de 75 de ani la fel, cu recitarea unei istorioare care face mare plăcere consoartei. Dar povestea-ritual e tulburată de reflecţiile bătrînei soţii, care îşi aminteşte că „scumpul" ei, cu talentele sale multilaterale, ar fi putut ajunge general, doctor, preşedinte de republică, dar... a lipsit ambiţia. Incîntat peste măsură de generozitatea tardivă a soţiei, modestul pensionar socoate că are de transmis omenirii un mesaj măreţ înainte de moarte. Sînt convocaţi astfel episcopi şi chimişti, violonişti şi preşedinţi, negustori şi proletari, militari şi condeieri. In cele din urmă vine şi regele, şi emoţia celor doi bătrîni nu mai are limite. Bineînţeles că totul se produce pe planul ficţiunii. Pe scenă sînt doar cele două personaje prinse în jocul obsesiei lor crescînde şi o mulţime de scaune goale pentru invitaţi. Cînd vine oratorul (fictiv) care are misiunea să transmită mesajul celebru, cei doi bătrîni se aruncă pe fereastră, considerînd că şi-au împlinit datoria faţă de umanitate. Precizăm însă, că oratorul este mut, iar discursul e compus dintr-o suită de sunete desarticulate. Amănuntul nu e întîmplător. El are rolul de a confirma o anumită concepţie nihilistă, prin care se sugerează că după această viaţă, fie ea meschină sau eroică, nu mai rămîne nimic.

Demenţa colectivă, absurditatea existenţei, nihilismul reprezintă fundalul general al pieselor lui Ionesco. Amedeu, din piesa cu acelaşi titlu, trăieşte de 15 ani în casă cu cadavrul iubitului soţiei pe care îl ucisese poate din gelozie, poate din alte motive sau poate nu-l ucisese el. Dar cadavrul creşte mereu, ameninţă să străpungă pereţii şi *Amédée*, obsedatul, de hotărăşte, incitat de soţie, să-l arunce în Sena într-o noapte cu lună. Inconjurat de agenţii poliţiei, eroul nu este însă prins, fiindcă datorită unei forţe miraculoase se înalţă spre ceruri, şi se volatilizează în timp ce rostea lozinci umanitare, spre regretul soţiei care vedea cum cele două replici scrise de genialul soţ în 15 ani nu vor mai duce niciodată la realizarea unei capodopere finite...

Procesul de contaminare a nebuniei este împins şi mai mult spre grotesc în *Victimele datoriei*. Domnul Choubert citeşte ziarul şi discută cu soţia măsurile noi introduse de guvern datorită unei anumite legislaţii. Intre timp apare timidul agent de poliţie care doreşte s-o întrebe pe „portăreasă" dacă numele fostului locatar Mallot se scrie cu un singur *t* sau nu. Dar cum femeia lipseşte, domnul Choubert se oferă să clarifice chestiunea. Şi aşa începe o adevărată şedinţă de psihanaliză. Pus să mănînce pînă i se vor astupa toate cavităţile gîndirii, d-nul Choubert înfulecă docil pentru a-l regăsi în minte pe Mallot. Alienarea e însă molipsitoare, şi ea îi cuprinde şi pe agent şi pe Madeleine. Nicolas, ultimul personaj lucid care apare în scenă, îl ucide pe poliţist, revoltat de felul în care acesta îl maltrata pe Choubert, dar cuprins de spiritul datoriei (cităţi nebuniei) continuă îndoparea amicului său şi toţi strigă în cor pînă la aflarea adevărului.

Convins că în teatru totul este permis, începînd de la materializarea fricii sau a anumitor „prezenţe interioare" pînă la animarea decorurilor, obiectelor şi concretizarea simbolurilor, Eugène Ionesco nu aduce nici un element substanţial nou, care să dea o puternică amprentă personală dramaturgiei sale. Vechea recuzită din literatura onirică, suprarealistă este pusă din plin la contribuţie. De aceea cînd criticii s-au simţit obligaţi să sublinieze noutatea teatrului lui Ionesco, s-au limitat la aşa zisele lui invenţii de limbaj. Preocupat însă de procesul de dezagregare a eului şi de disoluţia personalităţii umane, Eugène Ionesco se pare că nici n-a ambiţionat să creieze tipuri. Personajele sale materializează doar stări elementare de conştiinţă ca frica, vidul sufletesc, teroarea timpului care trece, ratarea. Simboluri ale etapelor alienării sau ale absurdităţii existenţei, expresii ale banalităţii brutale, aceste automatisme psihice nu sînt individualizate uneori nici măcar prin nume proprii, specifice. In *Jacques sau supunerea*, personajele se cheamă Jacques-fiul, Jacques-tatăl, Jacques-mama, Jacques-bunicul şi bunica, Roberte I, Roberte II, Robert-mama, Robert-tata. Insuşi limbajul îşi pierde, în aceste condiţii, funcţia sa socială normală de vehiculare a ideilor, devenind un simplu joc gratuit, o expresie a obsesiilor de care personajele încearcă să se elibereze.

Lectura sau vizionarea pieselor lui Eugène Ionesco echivalează, după cum spuneam la început, cu spectacolul sumbru prilejuit de vizitarea unei clinici de boli mintale. Fiecare dintre personajele scriitorului francez este un demn client al spitalelor de boli nervoase, fiecăruia i se poate întocmi o interesantă fişă de studiu. Cît despre autor, cu cele două-trei obsesii ale sale, inclusiv frica ce-i creează veşnice insomnii (*v. France Observateur* 4 dec. 1958), să nu mai vorbim.

Mai trist este însă faptul că ni se spune că publicul cititor se regăseşte şi se recunoaşte în teatrul lui Ionesco((v. Prefaţa de J. Lemarche); şi mai puţin măgulitoare este afirmaţia prin care Guy Dumur, îl califica pe Ionesco, nici mai mult nici mai puţin, decît „le miroir du monde", aşadar oglinda lumii, imaginea universului.

Sumbru certificat de existenţă pentru omenire, dureroasă lipsă de responsabilitate pentru cei care se simt obligaţi ca în numele „noului" în artă, să răstoarne tabla de valori a culturii, ridicînd halucinaţiile demente la rangul de creaţie artistică, şi asasinatul — la nivelul faptului cotidian firesc.

Romul Munteanu

RELIEF

TEMELE ŞI VIAŢA

de SILVIAN IOSIFESCU

Faptele de literatură sînt încăpăţînate. Cea mai fugară comparaţie scoate în relief stadiul nou, tot ceea ce aduce realismul socialist în tematică. De oriunde am porni — de la noua poziţie ideologică, de la înţelegerea şi construirea personajului literar ori de la teritoriul tematic, se evidenţiază aprofundarea realismului, odată cu noua lui calitate, cu perspectiva revoluţionară. Nu se pot discuta temele făcîndu-se doar statistica lor. Şi aici, deosebirea faţă de trecut e în special de atitudine.

Trecînd de la curtea regală ori de la conacul micului nobil de ţară, la bursă, ori la tribunalul de comerţ, literatura veche păstra cîteva coordonate principale. Munca urma să fie considerată un blestem. Condiţiile istorice sînt diferite, dar mizeria ţăranilor zugrăviţi de La Bruyère, e foarte asemănătoare cu aceea a muncitorilor din Timpurile aspre al lui Dickens, sau din Germinal al lui Zola. Tot astfel, în literatura noastră, minerii lui Agîrbiceanu nu pot avea faţă de munca istovitoare făcută pentru patron mai mult ataşament decît tîlharii din Manoil. Între această atitudine şi tematica muncii libere care se dezvoltă în socialism e aceeaşi deosebire de eră socială, ca şi între ierarhizarea bazată pe naştere sau avere şi libera exercitare a aptitudinilor individuale. De aceea Gorki s-a oprit asupra muncii — a desemnat-o ca temă centrală a realismului socialist. Ea implică complexe schimbări în mentalitatea şi relaţiile umane. Realismul socialist realizează astfel şi prin îmbogăţirea tematică ceea ce regăsim în modurile succesive de a înţelege şi construi personajul: cuprinderea mai intimă a realităţii în diversitatea ei concretă şi în esenţa ei. Drumul cunoaşterii este infinit în ambele ei forme — artistică şi ştiinţifică. Cunoaşterea nu e lineară pentru că nu se realizează prin autodezvoltare. Şi în artă, ca şi în ştiinţă, progresul sau regresul cunoaşterii depinde de contradicţiile din baza socială şi de consecinţele lor ideologice. Apusul unei clase se întovărăşeşte cu tendinţa de a frîna cunoaşterea. Ne lovim mereu de consecinţele iraţionalismului propagat într-o infinitate de variante de ideologia burgheză în imperialism. Dar urmărindu-şi drumul în spirală, cu reveniri şi salturi, cunoaşterea filozofică trece de la materialismul antic la cel mecanic, apoi la materialismul dialectic. Cu o mare varietate istorică şi locală, regăsim drumul ascendent în artă, de la antichitate la clasicism, la romantism, la realismul critic, la realismul socialist. Specificul cunoaşterii artistice face ca fiecare pas înainte în cunoaşterea relaţiilor esenţiale ale realului să se întovărăşească, să implice un progres corespunzător în localizare, în individualizare.

În acest sens se înţelege lărgirea tematică pe care o aduce realismul socialist în genere şi pe care romanul o potenţează cu mijloacele-i specifice. Nu e doar superioritate aritmetică. După 1870, naturaliştii francezi şi-au propus să treacă în revistă cît mai variate aspecte ale realităţii, au introdus în literatură vînzători la tejghea, spălătorese, măcelari. La un scriitor ca Zola, cu idei sociale generoase care s-au limpezit treptat, o asemenea extindere a tematicii răspundea simpatiei pentru omul umil, apăsat şi exploatat — pentru minerii în grevă din Germinal sau pentru vînzătorii din magazinul lui Octave Mouret, angajaţi la început de sezon şi azvîrliţi în stradă cînd au devenit inutili. Dar în cadrul programului naturalist, înmulţirea temelor devine un fel de inventar fastidios al realităţii, un inventar degradat prin lipsa de semnificaţie. Perspectiva realismului socialist şi noul rol al muncii face interesant orice aspect al activităţii umane, descoperindu-i noblеţea. Pretutindeni, la scara respectivă, munca liberă pune probleme majore, solicită iniţiativa şi demnitatea omului, fie că e vorba de pescarii lui Petru Dumitriu, de şoferii lui Ribacov, de mulgătoarele Verei Panova. Extinderea tematică nu mai e inventarierea particularului, ci nuanţarea, îmbogăţirea laturii concrete a cunoaşterii artistice, care însoţeşte inseparabil progresul în generalizare.

În acelaşi sens trebuie înţeleasă şi aprecierea diferenţială a importanţei temelor. Realismul socialist nu elimină nimic din realitate. Dar pentru că nu face inventar naturalist, stăruie asupra temelor centrale. Sîntem la antipodul ierarhizării şi normării clasice care pornea de la modelul antic. La ideea de ierarhizarea temelor în realismul socialist contribuie şi tipicitatea realistă şi spiritul de partid. Dacă literatura în ansamblul ei ar fi orientată mai mult spre trecut, dacă ar fi orientată spre probleme şi aspecte periferice, imaginea de ansamblu ar fi falsificată, nereprezentativă. Literatura nefiind numai oglindă, ci şi factor activ, spiritul de partid al scriitorului se concretizează în interesul pentru aspectele majore ale contemporaneităţii. Firește că nu trebuie concepută simplist, această problemă vitală a literaturii noi — nu trebuie mărunţită, vulgarizata în liste de teme care ar urma să fie toate acoperite.

Rolul nou dobîndit de tematica muncii creează o nouă etapă în procesul de diferenţiere a romanului. Şi în acest sens, e o impingere mai departe, o accentuare a realismului. Vechiul realism a urmărit o cît mai strictă diferenţiere socială şi geografică. Acordînd muncii locul pe care-l deţine efectiv în existenţa umană în genere şi, mai ales, locul fundamental pe care-l ocupă în construcţia socialistă, realismul socialist surprinde nenumăratele faţete ale activităţii cotidiene. Cu precizarea adesea repetată şi adesea uitată că obiectul principal şi în viaţă şi în literatură rămîne omul, că tema centrală nu e descrierea procesului tehnologic, ci omul în procesul muncii, cu eforturile, gîndurile şi aspiraţiile lui.

Realismul socialist ierarhizează temele, tocmai pentru că surprinde mai adînc esenţa realităţii şi pentru că urmăreşte să sporească puterea operei de a influenţa, de a educa. Temele contemporane, temele majore ale construcţiei socialiste trebuie să-şi găsească locul corespunzător. Zbaterea hamletiană poate exista şi în realitatea noastră ca un aspect secundar, exprimînd greutatea de transformare sau stagnarea unor anumite categorii de personaje. La proporţii reale, prezenţa ei în literatură e justificată, în măsura în care e pusă în contrast cu sensul general al dezvoltării. Însoţindu-l pe George Teodorescu spre noul lui ţel în viaţă, Titus Popovici s-a oprit adesea şi asupra zbaterilor lui Suslănescu. Dar tendinţa insistentă a vreunui scriitor de a prefera hamletici, ar fi condamnabilă, ar falsifica structura tematică a literaturii.

Pentru scrierile dintre cele două războaie e caracteristică discrepanţa între tematica dominantă şi faptele din realitate. În anii războiului şi după prima revoluţie proletară victorioasă, multe scrieri — dar nu şi cele mai bune, căci tot atunci au scris Sadoveanu, Arghezi, Rebreanu — se mărgineau în proză la soliloc steril ori la scolastica psihologică, în care şi-a risipit pătrunderea Gib Mihăescu, iar în poezie, la jocul ermetizant, care căuta „nadirul", antipodul realităţii. E repercutarea pe plan tematic a îndepărtării de realism, ce caracterizează o mare parte din literatura acelei epoci.

Ierarhizarea temelor înseamnă deci fidelitatea superioară a literaturii faţă de viaţă. Interpretarea ei ca o eliminare de preocupări şi teme pe care viaţa le cunoaşte, ca o sărăcire, este, pînă la urmă, doar altă încercare de a calomnia umanismul socialist.

Expoziţia Iulian Olariu

Iulian Olariu este mai întîi de toate un artist pasionat şi harnic. Un om care-şi iubeşte arta cu o dăruire rar întîlnită, lucrează fără preget şi nu socoteşte că ceea ce a rămas în urma penelului său este de domeniul perfecţiunii. El manifestă o profunzime de gîndire care îl face să caute neîncetat noi şi noi modalităţi de reflectare a realităţii socialiste. Iulian Olariu este un îndrăgostit de viaţa noastră nouă, de temele mari ale construcţiei socialiste, de oamenii aceştia admirabili, stăpîni pe munca şi soarta lor. Faptul ne apare evident, privind expoziţia sa, deschisă de curînd în sala din Calea Victoriei. Rod al unor îndelungi documentări şi a unei cunoaşteri atente a vieţii oamenilor muncii din locurile natale sau din alte regiuni ale ţării, expoziţia aduce crîmpeie de viaţă autentică, redate plastic cu mijloacele unui artist matur interesat în primul rînd de simplitatea şi deplina accesibilitate a mesajului său.

Iulian Olariu aşează în centrul preocupărilor sale omul. Dar omul nou, stăpîn pe forţele naturii, învingător, dominînd maşinile şi uneltele. În această postură ne sînt înfăţişaţi oţelarii din compoziţia intitulată Şarja, văzuţi în dimensiuni monumentale, sau faurii din lucrarea cu acelaşi nume proiectaţi în tonuri de legendă. Privind aceste gravuri, ai certitudinea că artistul este un îndrăgostit de activitatea constructorilor socialismului, cărora le acordă rolul predominant în lucrările sale, pe care îi vede nu ca simple elemente decorative introduse ad-hoc în compoziţie, ci ca factori esenţiali ai vieţii. Iulian Olariu nu indică sumar prezenţa umană, pierzînd-o în detalii de atmosferă. Pe el îl preocupă în primul rînd adîncirea expresiei şi a trăsăturilor caracteristice ale oamenilor, elementele decorative fiind doar un fundal care evidenţiază şi mai mult măreţia muncitorilor şi ţăranilor din zilele noastre. Pentru că nu este vorba aici de o formală aşezare în prim plan a personajelor, ci de modul în care artistul ştie să definească personalitatea eroilor din compoziţiile sale, să releve prin detalii artistice, bogăţia lor spirituală. Ni se pare şi nouă, aşa cum s-a mai remarcat, că portretul de oţelar este unul din cele mai izbutite din întreaga expoziţie. Privind cu încredere înainte spre viitor, visînd parcă, dar avînd în acelaşi timp în ochi o dîrzenie şi o hotărîre de neclintit, chipul oţelarului domină zarea; el sintetizează nobilele trăsături morale ale muncitorului de astăzi. Comun tuturor lucrărilor este cum spuneam, limbajul plastic foarte accesibil, impresionant tocmai prin puritatea şi lipsa de afectare a stilului, prin tendinţa de a exprima cît mai clar şi cît mai convingător sentimentele unui artist ce-şi împlîntă creaţia sa în solul fertil al actualităţii. Iulian Olariu reţine din lumea reală numai elementele semnificative, înlăturînd amănuntele banale, greoaie, lipsite de grai artistic, ca adversar înverşunat ce este al preţiozităţilor inutile şi al efectelor gratuite.

Aşa se şi explică interesul viu cu care a fost întîmpinată această expoziţie de public şi critica plastică. Cei care au privit gravurile şi monotipurile lui Iulian Olariu, au înţeles mesajul acestui artist pasionat şi şi-au exprimat dorinţa ca autorul Oţelarului, al Şarjei şi al Întoarcerii de la cîmp să continue a reflecta realităţile noastre noi, chipurile de muncitori constructori ai socialismului. Mergînd pe drumul acesta, Iulian Olariu va realiza o deplină înflorire a realelor şi vastelor sale resurse creatoare.

GHEORGHE STĂNESCU

O nouă rubrică în revista „Teatru"

Inaugurînd o nouă rubrică Portrete şi mărturii, **revista „Teatru" şi-a extins analiza asupra unor aspecte însemnate ale vieţii noastre artistice.**

Rubrica urmăreşte să fixeze în cadrul unor articole de sinteză ecoul frămîntărilor novatoare pe care arta realist-socialistă le solicită creatorului de tipuri umane şi rezultatul lor asupra procesului de creaţie.

Al. Popovici şi V. Negrea **creionînd profilul regizorului Sică Alexandrescu şi actorilor C. Antoniu şi Eugenia Popovici, nu se mulţumesc să consemne numai datele vieţii lor artistice. Reducîndu-se numai la aceste detalii, rubrica nu ar fi adus un aport original şi nu şi-ar fi dovedit utilitatea. Caracteristic acestor portrete este tocmai faptul că analiza se referă în mod substanţial la procesul intim de creaţie, disecînd amănunţit fiecare element component. Imaginea creatorului creşte astfel prin intuirea şi relevarea specificului măiestriei fiecărui creator al acelui mod de-a înţelege, de-a vedea şi de-a reda oamenii din viaţă, propriu individualităţii artistice respective. De-abia după ce s-a fixat acest specific, se întregeşte imaginea cu date biografice, amănunte revelatoare, etc.**

În dorinţa de a consemna într-un mod cît mai complex coordonatele contemporane ale procesului teatral de creaţie, revista a mai iniţiat la aceeaşi rubrică mărturiile în care actorul însuşi (cum a fost cazul lui Jules Cazaban) îşi analizează evoluţia artistică, semnalînd factorii determinanţi în creşterea personalităţii sale artistice şi cotitura hotărîtoare în creaţia sa odată cu însuşirea metodei realist-socialiste.

Tot în mărturii intră şi discuţiile care tind să dezvăluie procesul de gîndire al creatorilor. Într-o asemenea discuţie, V. Silvestru, a descoperit adevărate comori în concepţia despre viaţă şi artă a artistului Radu Beligan.

Valoarea acestei rubrici constă deci în faptul că urmărind să contureze personalitatea unui creator, se pot trage concluzii asupra evoluţiei în general a oamenilor noştri de teatru, asupra problemelor care-i frămîntă acum. În strînsă legătură cu actualitatea, aceşti germeni de istorie contemporană nu pot fi urmăriţi decît cu un deosebit interes.

A. IOAN

Matinee literare

Teatrele din Capitală au luat iniţiativă în cursul acestei stagiuni de a prezenta matinee literare destinate în special tineretului. Semnalăm ca poziţivă activitatea depusă de Teatrul Naţional „I. L. Caragiale", care organizează bilunar asemenea matinee de poezie ce cunosc o vie afluenţă de public şi interesează din ce în ce mai mult masele largi de spectatori. Precedate de conferinţe ample şi documentate privind opera primilor noştri poeţi, a scriitorilor paşoptişti, a lui Vasile Alecsandri (va mai urma încă o conferinţă despre Vasile Alecsandri şi două închichinate lui Mihail Eminescu) prezentate de scriitori critici şi istorici literari cum ar fi acad Panaitescu-Perpessicius, acad. Mihai Beniuc, Emil Boldan, Paul Cornea, Teodor Virgolici, I. D. Bălan şi însoţite de lecturi din opera respectivilor poeţi. Realizate de actori de frunte ai teatrului şi de tinere talente, ele contribuie în mod efectiv la cunoaşterea vieţii şi operei marilor creatori progresişti din trecut.

Iniţiativa trebuie continuată în cursul stagiunii viitoare cînd încă de la începutul ei se pot organiza asemenea matinee săptămînale închinate nu numai poeţilor dar şi dramaturgilor noştri privind, însă, şi literatura noastră actuală. Am sugera chiar iniţierea unui ciclu de asemenea conferinţe care să înfăţişeze istoria dramaturgiei noastre. De asemenea, credem că ar fi necesar ca respectivele conferinţe cu exemplificările de rigoare, să fie repetate în marile întreprinderi, şcoli şi instituţii. De asemeni, organizaţiile U. T. M. din Capitală ar putea de comun acord cu teatrele să asigure desfăşurarea acestor matinee experimentale pentru grupuri de tineri din raioanele respective.

Şi Teatrul Armatei organizează asemenea manifestări. Criticii Andrei Băleanu, Ion Marin Sadoveanu, G. C. Niculescu, au vorbit despre momente din istoria teatrului romînesc. Trebuie spus că fragmentele alese spre exemplificare nu sînt cele mai reprezentative.

Am vrea să întrebăm însă de ce asemenea obiceiuri nu au intrat încă în atenţia Teatrului Municipal, Teatrului Giuleşti şi mai ales a Teatrului Tineretului.

Premiere în asalt

La sfîrşitul stagiunii, o adevărată avalanşă de premiere ţîşneşte din afişe, surprinzînd spectatorul bucureştean sub razele primăverii: Richard al III-lea, Tragedia optimistă, Aristocraţii, Mutter Courage, Ferestre deschise, Tudor din Vladimiri, Surorile Boga, Cidul, Cyrano, Puntila, Britanicus, Partea leului etc., etc.

Asalt. Ceea ce nu s-a realizat toamna şi iarna (firesc, anotimpuri mai propice desfăşurării teatrale) se precipită într-un final grăbit, spre a evita probabil analogia cu lipsa de... final a unei cunoscute simfonii de Schubert.

Faptul în sine trădează carenţe serioase. În primul rînd, deficienţele pornesc de la oscilaţiile în jurul repertoriului; hotărîrile s-au luat pripit, în ultima clipă. Munca pentru obţinerea unor piese originale nu s-a dus nici treptat, nici organizat. Teatrele au „găsit" piese într-un tîrziu, făcîndu-şi astfel o „trenă" incomodă pentru sezonul estival. Au mai fost introduse şi piese în sistemul „peste plan" ceea ce a încurcat desfăşurarea normală a procesului de producţie în teatru.

E deci o deficienţă care, pornind de la conducerile teatrelor se împarte în mod „echitabil" cu întreg consiliul artistic respectiv. Pentru înlăturarea acestui sistem nu există alte soluţii decît: o justă şi principială planificare a repertoriului, o împărţire riguroasă a datelor premierelor, o distribuire valorică a pieselor pe diversele etape ale stagiunii, astfel încît să nu se întîmple ca publicul să fie privat de a asista la lucrări dramatice valoroase din pricina... căldurii estivale.

În procesul de producţie, munca în asalt nu are de obicei rezultate prea bune. Nu dorim de loc să se întîmple un fenomen asemănător pe scenă, dar oricum, atrag atenţia pentru viitor.

AL. P.

Articol binevenit

În numărul din 22 mai a.c. al Contemporanului *se publică un articol privind programele de sală ale teatrelor din Bucureşti. Subliniindu-se succesele obţinute în această direcţie, se arată însă modul în care unele secretariate literare neînţelegînd faptul că un program de sală are datoria să contribuie la educarea spectatorului şi la informarea lui, prezintă diferite caiete lipsite de seriozitate, alcătuite într-un spirit neştiinţific cu denaturări grosolane privind interpretarea operei scriitorilor, lipsite de o elementară informaţie. Cele spuse în articolul redacţional al* Contemporanului *sînt pe deplin juste şi ne asociem întrutotul conţinutului său. Publicarea lui este binevenită şi sperăm ca secretarii literari, în urma unui serios examen autocritic să înfăţişeze publicului nu pagini amorfe cu fotografiile spectaculoase ale artiştilor şi cu schiţele de costume etalate pe pagini întregi (consum nepermis de hîrtie şi cheltuială inutilă) ci programe din care spectatorul să poată învăţa. Iniţiativa revistei* Contemporanul *trebuie extinsă în sensul că o atenţie deosebită se cade dată modului cum se alcătuiesc caietele-program tipărite de teatrele din provincie.*

TEATROFIL

CONCURS LITERAR IN CINSTEA LUI 23 AUGUST

CONSILIUL NAŢIONAL AL FEMEILOR DIN R.P.R. şi REVISTA „LUCEAFĂRUL" anunţă concursul de poezii, schiţe, nuvele şi piese de teatru într-un act „FIGURI DE FEMEI DIN PATRIA NOASTRĂ ÎN LUPTA PENTRU CONSTRUIREA SOCIALISMULUI", cu următoarele premii:

Proză — **premiul I, 9000 lei; premiul II, 6000 lei; premiul III, 3000 lei şi 3 menţiuni a 2000 lei fiecare.** Teatru — **premiul I, 5000 lei: premiul II, 3500 lei; premiul III, 2000 lei şi 2 menţiuni a 1000 lei fiecare.** Poezie — **premiul I, 3000 lei; premiul II, 2000 lei; premiul III, 1000 lei şi 3 menţiuni a 500 lei fiecare.**

Concursul este deschis tuturor oamenilor muncii. Vor fi luate în consideraţie numai lucrări nepublicate.

Lucrările scrise în limba romînă sau în limbile minorităţilor naţionale se vor trimite, pînă la data de 15 iunie 1959, pe adresa revistei noastre (Bucureşti, Bulevardul Ana Ipătescu 15) cu specificaţia: pentru concursul de creaţie literară. Lucrările vor fi bătute la maşină în trei exemplare, la două rînduri şi vor fi însoţite de o notă cuprinzînd: numele şi pronumele autorului, profesia de bază, ocupaţia actuală, adresa exactă, nr. de telefon. Lucrările vor fi selecţionate de un juriu format din reprezentanţi ai Consiliului Naţional al Femeilor din R.P.R. şi ai revistei „Luceafărul".

O nedumerire

Am răsfoit publicaţia *Cărţi noi* tipărită de Direcţia difuzării cărţii (pe luna aprilie). Întîmplător, mă opresc mai întîi asupra prezentării celor două volume din operele lui Liviu Rebreanu, recent editate la E.S.P.L.A. Încă de la primele rînduri mi s-a părut că asemenea fraze am citit aidoma şi altundeva. Am mers însă mai departe, zicîndu-mi că bănuiala încă nu e certitudine. Cum însă pe măsură ce parcurgeam textul bănuiala se convertea în convingere, am alergat la cele două volume şi am constatat într-adevăr că *prezentarea* lor era o parte din studiul lui Ov. S. Crohmălniceanu, care le însoţeşte. Mă uit atunci, nerăbdător, la sfîrşit să văd dacă se menţionează ceva. As!... Fără a pune măcar citatul între ghilimele, autorul „prezentării" termină cu o candoare infantilă cu menţiunea că *„Criticul literar Ov. S. Crohmălniceanu publică un amplu studiu introductiv asupra vieţii şi operei marelui prozator romîn".*

Ca să mă conving de consecvenţa unei astfel de *„metode"* în *„prezentări"* îmi arunc ochii şi peste cea consacrată ultimului volum din proza lui Vlahuţă: *Nuvele, schiţe, articole* (E.S.P.L.A. 1959). De la început şi pînă la sfîrşit am recunoscut pasajiul din prefaţa semnată de Pompiliu Marcea, fără ca, bineînţeles, să fie pus între ghilimele şi fără a se menţiona măcar că volumul este însoţit de o prefaţă.

Şi m-am întrebat atunci dacă alcătuitorii prezentărilor de la *Cărţi noi* sînt dispensaţi de etica elementară a cîtărilor

I. COLIBAŞI

Ceva despre „poetizarea ştiinţifică"

Zilele trecute mulţi din cititorii revistei Ştiinţă şi tehnică, *locuitori ai Oraşului Victoria, au trebuit în mod dureros să ajungă la constatări asemănătoare. Articolul* Oraşe noi pe harta ţării, *semnat de Alexandru Rusu — aspirant în ştiinţe geografice a provocat serioase nedumeriri. Am văzut pe feţele oamenilor expresia neîncrederii în cele spuse despre alte localităţi — cînd despre oraşul lor erau scrise lucruri care nu corespundeau adevărului. Se afirmă, de pildă, că oraşul posedă „un frumos palat de cultură, de curînd terminat, magazine, restaurante, spitale, şcoli, — toate sînt legate de combinat printr-o alee asfaltată". Oraşul Victoria nu are pînă acum un palat de cultură. Magazinele, restaurantele despre care vorbeşte textul — cele situate pe respectiva alee asfaltată — abia acum sînt în construcţie. Autorul confunda în primul rînd palatul de cultură din Oraşul Victoria cu palatul administrativ care se afla într-adevăr pe poziţia indicată. În al doilea rînd, atunci cînd spune că „palatul de cultură este într-o febrilă activitate", uitînd că anterior îl luase drept palat administrativ, face referiri — iarăşi probabil — la clubul combinatului care există, dar care în nici un caz nu poate fi luat drept palat de cultură.*

Fantezia autorului anticipează oarecum realitatea şi atunci cînd se afirmă că Oraşul Victoria „deja are 10.000 de locuitori". Am verificat informaţia la forurile competente şi mi s-a dat o cifră care nu depăşeşte cu mult pe cea de 6.000.

Nu ştiu care e adevărul în privinţa celorlalte oraşe despre care se vorbeşte în articol, dar oamenii din „Victoria" nu aveau o impresie prea bună despre fantezia autorului. Realitatea se cere respectată şi noi nu avem nici un interes să „poetizăm" stări de lucruri prezente care să nu semene cu înfăţişarea lor pe care cititorii o cunosc, mai ales cînd e vorba de date geografice precise, uşor identificabile de către oricine. Cuvîntul scris pierde astfel din prestigiul său recunoscut.

G. RESTEI

Catrene

Unui caricaturist căruia i se reproşează că se cam „inspiră".

Văd privind caricatura
c-au exagerat niţel
căci nu seamănă de fel
semnătura.

Lîngă mormîntul unui umorist.

Deşi el nu mai poate să-i audă
Confraţii trec şi nu rostesc nici „pîs"
însă gîndesc: Da, a murit de ciudă
că cititorii n-au murit de ris!

ATANASIU ATLAS

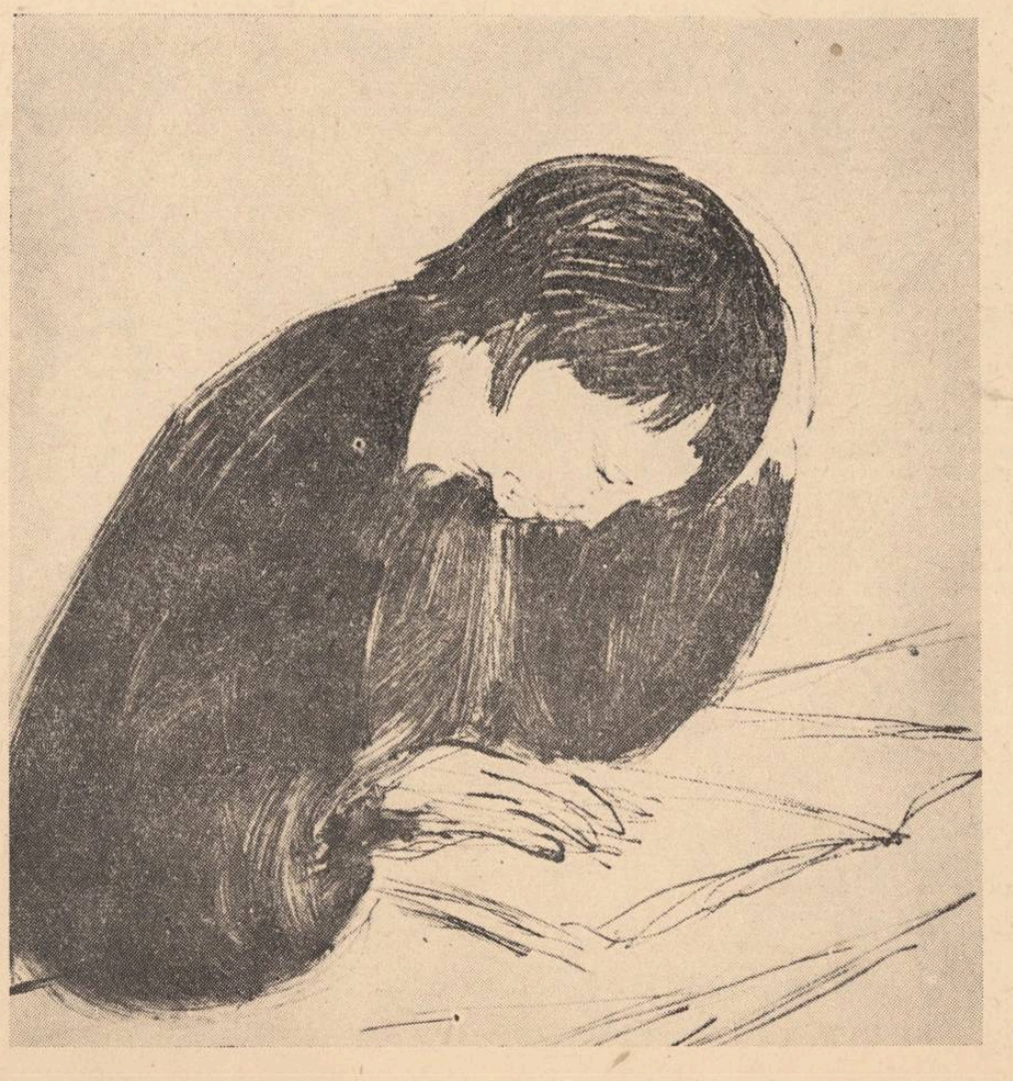

IULIAN OLARIU — Copil citind

REDACŢIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAŢIA: Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an;
Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"

Proletari din toate țările, uniți-vă!

luceafărul

REVISTA a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

ANUL II Nr. 12 (23) • 15 IUNIE 1959 • APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII • 16 PAGINI — LEI 1,50

EMINESCU

de EUSEBIU CAMILAR

Membru corespondent al Academiei R.P.R.

Despre cel mai mare poet al nostru, au scris și au vorbit în lungul timpului, atîția admiratori și atîția istorici literari de înaltă rutină, au vorbit și mulți oameni care nu prea au mare legătură cu cercetarea științifică; dar tot despre Eminescu au vorbit și au scris mulți, numai dintr-o profundă iubire față de viața și opera lui, — și eu unul îndrăznesc să mă număr printre aceștia. Deci, rîndurile de mai jos trebuiesc judecate ca atare, — un omagiu mai mult adus celui pe care l-a omagiat, îl omagiază și-l va omagia, întreg poporul romîn...

Geniile creatoare se nasc din multe ere de zbucium ale popoarelor, după cum fluviile care fertilizează globul își trag puterea din adîncimile geologiei. Credem că Eminescu a sintetizat în poeme experiența, durerile și bucuriile vechi ale poporului nostru, și i-a dat prilej să-și vadă în ele măreția și puterea creatoare. Generații multe se vor mai răsfrînge în oglinzile statuare luminate de raza Luceafărului și multe generații și-l vor imagina și-l vor iubi pe Meșterul cu fața galbenă de insomnii și cu ochii obosiți ca de zeu murind...

Afirmăm că Eminescu s-a călătorit din Ipoteștii Botoșanilor, cu neînchipuit de bogatul tezaur, adunat din inima proaspătă și nesecată pururi, a simplității. Munca oamenilor, tradițiile, basmele, lucrările izvoarelor natale, codrii și răsăriturile de lună, toate aveau să primească într-un tîrziu, măsură de stanțe unice prin armonie, dăltuite de o iscusință cum nu se mai aflase în zestrea creatoare a poporului romîn! Nu ni-l putem închipui pe Eminescu, altfel decît nespus de tînăr.

★

Eminescu s-a născut și a trăit în mijlocul pămîntenilor, mult timp. După cum știut este, încă din copilărie culcușul acestei lumi nu i-a fost totdeauna primitor și cald. A pribegit și în carele actorilor ambulanți, parcă în căutarea unei himerice Nirvane. Unii dintre contemporani l-au văzut într-un grajd din Giurgiu, dormind într-o iesle, unde în clipele de răgaz de la treburile rîndășiei cîlea Cronicarii și cărțile de învățătură ale lui Sakiamuni-Budhda. Vesel uneori ca vîntul cel nestăvilit, alteori trist și întunecos, mulțumindu-se deseori cu nimic, alteori nemulțumit de toate, acest hyperion al poporului romîn avea să urce într-o traiectorie uimitoare, pe deasupra timpurilor, să nu-l ajungă și să nu-l întreacă nimeni. Ochii lui de zeu tînăr priveau într-o măreție statuară, dîra traiectoriei către monumentele de dincolo de timpuri. Așa arăta Eminescu, cînd a scris „Venere și Madonă".

„Venere, marmură caldă, ochi
de piatră ce scînteie,
Braț molatec ca gîndirea
unui împărat poet..."

și așa l-au cunoscut contemporanii pe acest neliniștit prometeic, alcătuit din furtuni cutremurătoare, din seninătăți de nirvană și din întunecimi compacte! A trăit totul, pînă la durere, și pe toți zeii! cum mint biografii lui „idealiști" cînd încearcă să ni-l arate izolat în apăsătoarea solitudine a lumii... Cum și cît a participat Eminescu la viața contemporaneității, ne-o dovedesc îndeosebi Scrisorile **demascatoare!**

Au prezentul nu ni-i mare?
N-o să-mi dea ce o să cer? /
N-o să aflu între-ai noștri
vreun falnic juvaier? / Au la
Sybaris nu sîntem lîngă capișteа spoielii, / Nu se nasc
glorii pe stradă și la ușa cafenelii? / Panglicari în ale
țării, care joacă ca pe funii, /
Măști cu toate de renume din
comedia minciunii? / Au de
patrie, virtute, nu vorbește liberalul, / De ai crede că viața-i e curată ca cristalul?

. . . . . .

Și oare, însingurare și izolare demonstrează poezia „Viața"?

Colo, lîngă lampă, într-un
mic iatac, / Vezi o fată care
pune ață-n ac; / Fața ei e
slabă, de-o paloare crudă, /
Ochii ei sînt tulburi, pleoapele
asudă, / Degetele repezi poartă acul fin; / Ea își coase
ochii într-un tort de in;

. . . . . .

Negustoru-și pune pînzele-nainte, / Lucrul scump și harnic
unor ceasuri sfinte, / El are
briliante pe degete groase /
Din nopțile celor care pînza-i
coase.

Dar oare poezia Împărat și proletar **nu demonstrează apropierea marelui poet, de mulțimea truditoare a orașelor și că nu era de fel străin de toate ideile mari ale timpului? Izolare însemnează versurile acestea?:**

„De ce uitați că-n voi e și
număr și putere? / Cînd vreți,
puteți prea lesne pămîntul
să-mpărțiți, / Nu le mai faceți
ziduri unde să-nchid-avere, /
Pe voi unde să-nchidă, cînd
împinși de durere / Veți crede
c-aveți dreptul și voi ca să
trăiți".

. . . . . .

Sdrobiți orînduiala cea crudă și nedreaptă, / Ce lumea
o împarte în mizeri și bogați!
/ Atunci cînd după moarte
răsplată nu v-așteaptă, / Faceți ca-n astă lume să aibă
parte dreaptă, / Egală fiecare,
și să trăim ca frații!"

Opera lui Eminescu ne va fi totdeauna exemplu de legătură cu realitatea. Și-a dat seama de forța lui creatoare, încă de la început, după cum și-a dat seama deplin de valoarea lui.

Nu putem accepta ideea izolării lui Eminescu, decît sub o unică formă: aceea a disprețului său față de meschinăria lumii contemporane:

Trăind în cercul vostru strîmt
Norocul vă petrece,
Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor și rece.

Să ni-l închipuim deci pe semizeul ipotestean, proaspăt ca o brazdă de pămînt, aducînd în cercul „serafic" al „Junimii", ecourile vînturilor și ale cîntecelor de țară, prospețimea ploilor și pădurilor, și aducînd în larga lui inimă aspirațiile oamenilor simpli și buni, odată cu dangătele clopotelor în amurg, glasurile nespus de dulci ale fluierelor și țilingilor, murmurele rîurilor și izvoarelor, — și tot ce alcătuia țara atît de frumoasă chiar și în nefericirea ei.

★

Opera lui Eminescu ne stă în față, carte deschisă pururi, învățîndu-ne legile aspre ale creațiunii artistice, ceea ce uneori poate fi tot una cu o creațiune a lumii. El, Nemuritorul, nu doar a scris, ci a oficiat, în fața monumentului fără de moarte, al Frumosului și Binelui. Cartea aceasta pururi deschisă ne sfătuiește să nu stăm:

„Privitori ca la un teatru", —

ci să ne dăm necontenit tributul tuturor puterilor noastre, pentru fericirea Patriei, pe care el, Nemuritorul, a iubit-o cum nu pot mărturisi pe deplin cuvintele...

Nu ni-l putem închipui pe Eminescu altfel decît nespus de tînăr. Și așa este, căci mereu își retrăiește și își va retrăi vîrsta de aur, cu toate generațiile poporului romîn, după cum Energia e tînără mereu, în toate vîrstele elementelor!

M. Onofrei — MIHAIL EMINESCU (sculptură)

NINA CASSIAN

NOAPTEA

O stradă pe care mergeam
noaptea.
Cu nici o lumină la geam
noaptea.

Pe ziduri, lozinci de partid,
noaptea.
Știam doar că punem la zid
noaptea!

Un zîmbet de taină și-apoi —
noaptea.
In noi era ziua în toi,
noaptea.

Lumina născută-n asalt
noaptea,
Azi, cerul ni-l face înalt,
noaptea.
Inalt, fără seamăn de-nalt!

NU RĂSADURI PLĂPÎNDE

de acad. MIHAI BENIUC

Dacă bine-mi amintesc, poetul Tvardovski a spus la al III-lea Congres al scriitorilor sovietici că pentru scriitor greutățile nu vor înceta nici în comunism. Această afirmație a fost primită cu aplauze, deși adevărul este că nici un scriitor nu se prăpădește cu firea ca, după ce a trecut prin chinurile facerii cu opera sa, să se izbească de greutățile obținerii certificatului de naștere și de cetățenie, trudă citeodată mai lungă decît cea a facerii. Dar așa e meseria noastră. Trebuind să înfruchipăm cu meșteșugul cuvîntului nou, deci ceea ce n-a mai fost, trebuie să ne silim să facem și un loc sub soare nouălui. Le-o spun aceasta scriitorilor tineri, căci noi bătrînii știm că drum în literatură fără greutăți nu se poate. Ba aș putea chiar spune că dacă e fără greutăți începe să fie suspect. Numai operele mediocre, cenușii, trec netulburate înainte, căci ele nu ridică probleme de nici un fel, decît al dreptului la cetățenie literară. Dar cum mai devreme sau mai tîrziu ele tot pierd acest drept, nici această problemă nu este importantă decît atunci cînd mediocritatea năpădește literatura ca buruiana cîmpul de porumb.

De fapt, de la primele cuvinte ce le-am așternut pe hîrtie m-am gîndit la porumb. La tinerii scriitori și la porumb. Puteam să încep chiar cu aceasta, dar cititorul ar fi fost luat prea pe nepregătite. La Congresul al III-lea al scriitorilor sovietici, în marea sa cuvîntare, tovarășul Hrușciov a povestit o întîmplare cu un agronom, care, ca să-i facă plăcere tovarășului Hrușciov, a pus niște răsad de porumb, crescut în seră, frumos și înalt, alături de porumbul semănat obișnuit. Firește că răsadul întrecea cu mult firele crescute de-a dreptul din pămînt. Nu e bine, i-a spus tovarășul Hrușciov, răsadul acesta nu va avea rezistența porumbului crescut mai încet și natural, dar pregătit pentru intemperii. In acest exemplu se ascunde o adîncă înțelepciune, care-i interesează mai ales pe tinerii noștri scriitori. Firește că solul nostru literar, în condițiile construirii socialismului, prezintă condiții cu totul prielnice pentru dezvoltarea talentelor. Dar dacă aceste talente ajung prea repede la o pseudomaturizare, datorită unei excesive cocoloșiri în seră, există primejdia de a crește ființe neviabile și mai ales incapabile de a rezista la greutăți. Chiar unii scriitori tineri au vorbit la noi de pericolul „profesionalizării" pretimpurii. Există acest pericol, chiar pentru cei mai talentați tineri. Succesul obținut citeodată prea ușor, critica binevoitoare și uneori prea între amici, condițiile materiale bune, pe care le poate atinge la noi un scriitor, toate acestea pot provoca amețeala gloriei, boală mortală a creației artistice.

Eu am mărturisit în diferite rînduri că ori de cîte ori dau ceva publicității simt fiorii debutului și neliniștea începătorului. Unul din cei ce-mi trimit scrisori mi-a și făcut o morală pe această chestiune. „Singur recunoașteți că vă simțiți un debutant. Cum se face atunci că prima piesă de teatru v-a și jucat-o Teatrul Național? E drept aceasta? Unui debutant să i se joace, iar eu să stau cu 29 piese de teatru refuzate!" Și totuși acesta-i adevărul. Am scos vre-o douăzeci de volume de versuri. La fiecare am avut emoțiile de la „Cîntece de pierzanie", primul, în anul 1938. Nici unul din cele ce au urmat n-a fost refuzat. Totuși mi-au rămas emoțiile și sfiala în fața publicului. Și totuși am crescut cu acest public, m-am gîndit la el cînd am scris, nu mă desprind de el, încerc să-i înțeleg ritmul inimii, să-i cunosc gîndurile și să răspund cerințelor lui. De ce? Pentru că pînă acuma el e acela care niciodată nu mi-a făcut greutăți, el a dovedit cea mai mare sensibilitate la ceea ce este nou și m-a primit, atunci de exemplu cînd o parte din critică, mai cu mănuși, mai fără, mai pe față, mai pe ocolite, mă lua în primire.

Noul va fi totdeauna luat în primire de apărătorii vechiului sau de cei ce se sperie de schimbări, oricare ar fi ele. Astfel de apărători și de sperioși vor exista totdeauna și scriitorul tînăr trebuie să știe că fără o bogată experiență de viață, fără încăpățînare și răbdare, fără gîndul la aceia pentru care scrie, marile mase populare, nu va răzbi. Noul se naște prin luptă și, pe tărîm literar, autorul dă lupta pentru nou.

Dar un lucru trebuie să mai știe scriitorul tînăr: anume, că poporul este receptiv la nou, și mai ales într-o țară ca a noastră, unde partidul oamenilor muncii promovează și inițiază noul, în slujba celor ce muncesc. Nici partidul, însă, nici poporul nu iubesc moleșeala, ci hărnicia, destoinicia și lupta. Iar să ajungi la nou, la frumos, la viu fără luptă, fără înfrîngerea greutăților este cu neputință. Deci cu partidul, cu poporul spre idealurile leniniste, iată singurul drum al scriitorului de azi.

Acest adevăr, reieșit din dezbaterile Congresului al III-lea al scriitorilor sovietici, mi s-a părut nespus de important și țin să-l împărtășesc în primul rînd scriitorilor tineri. Nu le doresc să fie răsaduri plăpînde, oblojite în straturi calde, ci stejari crescuți în furtună.

o seamă de cuvinte

„Biblioteca Școlarului"

În sistemul nostru de educație și învățămînt prin funcțiile ei polivalente, literatura deține un loc primordial. Textul clasic (aici și cu sensul de „acela care se studiază în clasă") participă azi la ora de limba romînă, ca și la cea de istorie, înviorează lecțiile de gramatică și le concretizează pe cele de psihologie, însoțindu-l pe elev la masa de lucru ca și în ceasurile de odihnă. Eminescu sau Caragiale au devenit profesorii magistrali ai unei înalte școli de educație patriotică și cetățenească. A studia opera lor nu mai înseamnă doar parcurgerea conștiincioasă a unui capitol de manual. Citindu-l și recitindu-l pe Eminescu descoperi tainele unui uriaș univers, în care palpită aspirațiile cele mai generoase ale sufletului nostru popular ; văzîndu-l pe Caragiale (căci eroii săi trebuiesc neapărat văzuți !) te umpli de ură față de meschinăria și ridicolul, de impostura și venalitatea lumii de Trahanachi și Cataveni, triste simboluri ale unor vremuri apuse.

Opera clasicilor e așadar o școală care nu trebuie absolvită, ci frecventată. Ea constituie o permanență a generațiilor și în primul rînd a tinerei generații. Vîrsta marilor entuziasme, cînd se formează caracterul uman, cînd înmuguresc năzuințele și virtuțile, cinstea, eroismul, dragostea de popor, e mai mult ca oricare alta o vîrstă a literaturii.

De aceea se impune o grijă deosebită pentru asigurarea unor ediții de clasici cît mai corespunzătoare cu setea de cunoaștere, cu visurile mărețe ale tinerilor noștri de azi. În această direcție o însemnată contribuție o aduce colecția Biblioteca școlarului ce apare la Editura Tineretului.

Inițiată cu ani în urmă colecția care pune la îndemîna școlii operele scriitorilor clasici, a fost în ultima vreme reprofilată. O metodă nouă, stă acum la baza colecției Biblioteca școlarului. Volumele recent apărute (C. Negruzzi, N. Filimon, B. P. Hașdeu) sînt însoțite nu numai de prefețe foarte sistematizate, potrivit necesităților didactice, dar și de tablouri bio-bibliografice unde se consemnează lapidar evenimentele cele mai importante ale epocii și ale vieții scriitorului. De asemeni, util și interesant ni se pare capitolul-anexă al Aprecierilor critice, adică al opiniilor emise despre scriitor în cursul anilor. Toate aceste modificări inovatoare aduse colecției sînt în măsură s-o facă și mai proprie menirii sale inițiale : aceea de a răspunde exigențelor programei școlare. Volumele amintite ca și cele ce urmează să apară (Neculce, Bolintineanu, Gr. Alexandrescu, Ghica, Alecsandri, Russo, Caragiale, Slavici, Delavrancea, Coșbuc, Topîrceanu, Sahia) ca și faptul că de îndrumarea colecției se ocupă un om de competența istoricului și criticului literar, Silvian Iosifescu, îi asigură Bibliotecii școlarului o popularitate susținută.

Problemele esențiale care vor trebui să preocupe și mai departe editura (inclusiv colaboratorii) rămîn totuși acelea privitoare la alegerea textelor și la redactarea prefețelor. Cercetînd cele trei volume apărute, nu putem spune, în genere, decît lucruri bune asupra conținutului lor. Poate că, dată fiind influența pe care a primit-o C. Negruzzi din partea literaturii ruse, volumul său de Pagini alese ar mai fi putut cuprinde și cîteva traduceri și Imitații. Ne referim la Șalul negru de Pușkin și la Satire și alte poetice compuneri de Antioh Cantemir. La fel de util ar fi fost pentru volumul Hașdeu un fragment din monografia istorică Ion Vodă cel Cumplit unde marele erudit, în ciuda unor exagerări juvenile, dovedește o înțelegere progresistă a politicii antiboierești dusă de aprigul domn moldovean.

Dar spiritul critic al editurii credem că e necesar să se îndrepte în aceiași măsură și către modul de alcătuire al prefețelor. De conținutul acestora depinde călăuzirea entuziasmului de care vorbeam, de aprecierile lor judicioase, marxist-leniniste, de înalta ținută științifică, depinde succesul, eficacitatea pedagogică a colecției Biblioteca școlarului.

Metoda adoptată de editură, care constă în împărțirea prefeței în capitole speciale despre viața și opera scriitorului, ni se pare fără îndoială cea mai potrivită. Considerăm că astfel se vor înfățișa elevilor studii sistematice, care să ușureze simțitor procesul lor de instrucție. Prefețele semnate de Zoe Dumitrescu și Nicolae Sorin, respectiv la volumele C. Negruzzi și B. P. Hașdeu, sînt din acest punct de vedere bine echilibrate, reușind să nu spargă sinteza necesară celor 20 de pagini. Prezentîndu-l pe Hașdeu, — poetul, prozatorul, dramaturgul, istoricul și folcloristul — și trebuind să se descurce în fața unui material enorm — N. Sorin respectă totuși o anumită unitate, care menține mereu în prim plan personalitatea scriitorului. O nuanțare mai precisă și mai accentuată a ideilor critice ar fi făcut din prefața lui N. Sorin un bun îndrumar al analizei literare în școală. Autorul rămîne încă dator cu analiza compexă a dramei Răzvan și Vidra, unde nu se subliniază îndeajuns latura de critică socială și, în altă parte, cu unele considerații mai explicite privitoare la alunecările șovine ale lui Hașdeu abia menționate.

Bucurîndu-se de o concepție parcă și mai unitară prefața semnată de Zoe Dumitrescu la volumul C. Negruzzi e remarcabilă prin caracterizarea limpede, succintă, deci înzestrată cu reale calități pedagogice. (Mai ales în capitolul consacrat nuvelei Alexandru Lăpușneanu). Surprinde lipsa unui amănunt important : data de naștere a scriitorului, ce se cuvenea indicată măcar cu aproximație.

Prefața care ne-a provocat uneori îndoieli asupra metodei generalizată de editură pentru colecția Biblioteca școlarului este aceea semnată de Domnica Stoicescu la volumul Scrieri alese de N. Filimon. Deși nu i se poate reproșa nimic grav în legătură cu orientarea generală a interpretării, autoarea demonstrînd spirit critic și evidente calități analitice, (de exemplu capitolul despre Jurnalul de călătorie), credem totuși că greșește atunci cînd își împarte și subîmparte prefața în o mulțime de capitole și subcapitole. Și aceasta nu pentru că am fi contra sistematizării ,ci pentru că în cazul prefeței la N. Filimon, sistematizarea folosită excesiv, duce la o fărîmițare a materialului, care cu tot „capitolul" de un sfert de pagină din final (Locul lui N. Filimon în literatura romînă) nu izbutește să refacă sinteza.

Domnica Stoicescu a adus în discuție un material informativ și de analiză foarte interesant (menționăm încă o dată Jurnalul de călătorie !) care însă își scade valoarea din pricina metodei prea mult legată de o schemă preconcepută.

Corectîndu-și asemenea deficiențe în mare parte inerente începutului de drum Biblioteca școlarului aflată acum într-o nouă etapă, cu un plan ca acela din care am spicuit cîteva titluri, va cunoaște o dezvoltare continuă.

„Biblioteca școlarului" ar trebui să aibă și ea o frecvență regulată. Elevii o așteaptă cu ardoarea lor tinerească și să fim bucuroși că avem în ei pe cei mai nerăbdători lectori.

AL. SĂNDULESCU

Istoria universală
(Vol. I)

În Editura Științifică a apărut nu de mult traducerea volumelor I și II din Istoria universală editată de Academia de științe a U.R.S.S. Lucrarea concepută în 10 volume — dintre care în U.R.S.S. au și apărut primele patru — are menirea de a prezenta cele mai importante evenimente și principalele etape din istoria omenirii, începînd cu timpurile cele mai vechi și pînă în epoca noastră. Primele două volume sînt consacrate istoriei comunei primitive și a lumii antice (pînă în secolele IV—V ale erei noastre), volumele III și IV — istoria evului mediu (sec. V — mijlocul sec. XVII), volumele V—VII — istoriei moderne (de la revoluția engleză din sec. XVII pînă la Marea Revoluție din Octombrie) și ultimele trei volume — istoriei contemporane, inclusiv cel de al doilea război mondial. Baza teoretică a Istoriei Universale o constituie concepția materialist-dialectică despre lume, singura capabilă să explice dezvoltarea societății și în virtutea căreia pot fi puse în lumină momentele cruciale din istoria omenirii și să fie înfățișate în mod complet procesul universal progresiv al dezvoltării sociale în întreaga sa unitate și varietate.

Primul volum tratează despre cele mai vechi epoci din istoria omenirii, începînd cu orînduirea comunei primitive și pînă la mijlocul mileniului I î.e.n. Lucrarea este împărțită în 4 părți cuprinzînd 29 de capitole.

În partea I-a a lucrării (capit. I—III) se înfățișează prima formă de organizare a societății omenești, comuna primitivă și anume perioada de dezvoltare și perioada de înflorire. Baza orînduirii comunei primitive a constituit-o proprietatea colectivă asupra mijloacelor de producție. În timpul comunei primitive, omul s-a răspîndit aproape pe întreg globul și a pus bazele progresului în domeniul culturii materiale și spirituale. Dezvoltarea societății omenești s-a făcut însă într-un ritm lent. În mod sistematic sînt expuse etapele prin care a trecut omenirea și anume epocile veche și tîrzie a pietrei (paleoliticul inferior și superior) precum și epocile mijlocie și nouă a pietrei (mezolitică și neolitică).

Una dintre cele mai interesante probleme este aceea a apariției exploatării și a societății împărțite în clase antagoniste, în care o mînă de asupritori se opunea masei celor asupriți. Aceasta este explicată în mod științific în partea II-a a lucrării (capit. IV—VIII) care cuprinde descompunerea comunei primitive și apariția primelor state sclavagiste. În mileniul IV î.e.n. a început trecerea de la epoca de piatră la epoca metalelor, eveniment însemnat în istoria omenirii. Cam în aceeași perioadă s-au pus treptat bazele agriculturii și ale creșterii vitelor ca ramuri speciale ale economiei ; tot acum apar meseriile, orașele și se dezvoltă schimbul. Creșterea productivității muncii și apariția plusprodusului au creat condiții favorabile descompunerii comunei primitive și apariției proprietății private. Aceste fapte au făcut ca societatea să se scindeze în clasa sclavilor și clasa stăpînilor de sclavi și să apară astfel în mileniul al III-lea î.e.n., societăți omenești împărțite în clase, eveniment de seamă în istoria omenirii. Primele societăți și state sclavagiste au apărut în văile fluviale din regiunea subtropicală nordică — în valea Nilului și în Mesopotamia unde triburile locale au putut crea încă din epoca neolitică o agricultură bazată pe irigație ajunsă la un grad înalt de dezvoltare.

În mileniul al II-lea î.e.n. omenirea a obținut noi succese în dezvoltarea forțelor de producție. Bronzul capătă o largă răspîndire ca material pentru confecționarea uneltelor de muncă. Se dezvoltă agricultura, creșterea animalelor și meșteșugurile, se perfecționează mijloacele de transport etc. Istoria omenirii din această perioadă descrisă în partea III-a a lucrării (capit. IX—XVIII) este istoria dezvoltării societății în Egipt, Asia, India, în bazinul Mării Egee și în China. Nu se neglijează nici dezvoltarea societății omenești din bazinul Dunării, nordul Italiei, centrul și nordul Europei, peninsula Iberică etc. Pe baza unor izvoare scrise cît și a monumentelor istorice importante, autorii atestă existența unor uriașe răscoale ale păturilor de jos și a unor războaie civile care zguduiau statele sclavagiste. Sînt expuse de asemenea și războaiele sistematic purtate acum de clasele dominante dintr-o serie de țări în scopul jafului și acaparării de sclavi. O deosebită importanță se acordă culturii, mai ales că în această perioadă s-au pus bazele creării alfabetului care avea să se răspîndească apoi la toate popoarele europene și la unele popoare asiatice. Tot acum ia naștere și scrierea chineză.

În partea a IV-a a lucrării (capit. XIX—XXIX) autorii tratează despre statele sclavagiste din Orientul Antic și din Europa în prima jumătate a mileniului I î.e.n. În această perioadă s-au obținut noi succese în dezvoltarea forțelor de producție, mai ales în urma dezvoltării metalurgiei fierului. Dezvoltarea procesului istoric în țările din Orient a dus la agravarea antagonismelor de clasă, la slăbirea luntrică a celor mai vechi state și de aici la apariția unor mari puteri. În mai multe state din Grecia, victoria oamenilor liberi, de rînd, în lupta împotriva aristocrației sclavagiste și a sclaviei din cauza datoriilor a făcut să ia naștere noi relații sclavagiste de tip clasic și democrația sclavagistă. Cultura cunoaște în această perioadă o mare amploare. Se dezvoltă cunoștințele științifice, apar primele teorii materialiste care intră în luptă cu religia, se crează monumentale opere literare și artistice etc.

Primul volum al Istoriei Universale se încheie cu un tabel sinoptic asupra conținutului lucrării, cu o bibliografie a principalelor lucrări și izvoare folosite și un indice de numiri geografice și etnografice. Istoria dezvoltării formațiunii sclavagiste și a perioadei de declin formează conținutul volumului II.

Tratarea științific-riguroasă, sistematizarea clară a etapelor prin care a trecut societatea omenească și înfățișarea evenimentelor importante într-o lumină nouă, pe baza învățăturii marxist-leniniste, fac ca lucrarea să constituie un succes însemnat al istoriografiei sovietice care s-a străduit să lichideze astfel o lacună existentă în prezentarea tabloului general al dezvoltării istorice a vechilor popoare mari și mici. Prin aceasta se distinge de toate publicațiile din străinătate de același gen în care sub o formă sau alta rolul istoric al popoarelor din Orient era minimalizat și imensa lume a triburilor era prezentată drept obiectul pasiv al civilizației apusene.

Lucrarea fiind de o deosebită importanță — o adevărată frescă a societății omenești — se impune ca Editura Științifică să grăbească și apariția celorlalte volume tipărite în U.R.S.S. Al doilea volum a și apărut.

I. RUSĂNESCU

O nouă antologie

Cînd, acum mai bine de trei decenii, — după alte încercări sterile — apăru o antologie a poeților romîni ai vremii, evenimentul a fost semnalat cu speranță că volumele de acest fel se vor înmulți. Oferind datele reprezentative, grupîndu-le în jurul unei teme, înlăturînd risipa de timp pe care o implică cercetarea minuțioasă a periodicelor — antologiile serios construite constituie un mijloc de selectare, în diverse domenii ale culturii, a ceea ce merită să înfrunte timpul.

Dar încercării de care vorbeam, i-au urmat în trecut experiențe cu rezultate minore. Ideea antologiilor de proporții a prins viață odată cu începutul revoluției culturale, încît în cadrul culturii noastre socialiste numărul lor sporește necontenit. E suficient să amintim realizări temeinice ca *Antologia literaturii populare*, *Antologia poeziei romînești*, apoi culegeri — dintre care unele reclamă întregiri — ca *Poeții Contemporanului*, *Prozatorii Contemporanului*, *Din literatura lui 1907* și altele.

Centenarul unirii Țărilor romîne a readus în actualitate impresionante frămîntări politice și sociale din epoca în care masele populare și intelectualii luminați au pus temeliile unui stat romîn unitar. Amploarea acțiunilor destinate reconstituirii pe toate planurile a marilor evenimente legate de ideea „unirii" e cunoscută.

Cu prilejul centenarului, o nouă antologie, — *Mărturii despre Unire* — s-a adăugat seriei de lucrări antologice din ultimii ani. Depistarea din periodice și volume a paginilor literare semnificative, legate de actul unirii, presupune o acțiune de cercetare din cele mai intense. Se cuvine deci a sublinia minuțiozitatea cu care alcătuitorul ediției, Virgiliu Ene, a cules — din surse foarte împrăștiate — cuprinsul celor cinci sute de pagini.

Sistematizarea conținutului unei antologii poate urma criterii variate : alfabetic (după numele autorilor citați), cronologic, tematic. Firește, aceste criterii se pot combina și în cadrul aceleiași lucrări. Virgiliu Ene a optat pentru criteriul alfabetic. Volumul *Mărturii despre Unire* e despărțit în două mari secțiuni, — *Versuri* și *Proză* — iar autorii se înșiruie în succesiune alfabetică.

Criteriul alfabetic, de data aceasta, antrenează deficiențe. Așa, Iancu Văcărescu cel ce-a scris *Marșul romînesc* de la 1829 apare la sfîrșitul secțiunii „*versuri*" — unde-l rînduiește alfabetul — deși accentele lui poetice sînt cu mult premergătoare unirii. După *24 ianuarie* de G. Ranetti, evocare din 1909, urmează *La patrie* de A. Sihleanu, din 1855. Datele se intervertesc, în așa fel, încît evenimentele nu mai apar în procesul de evoluție istorică, adică în ambianța epocii respective. Tot așa în secțiunea „proză", episodul *Peste 50 de ani* (1909), de I. L. Caragiale, apare înaintea evocărilor despre Ion Roată, datorite lui I. Creangă. Amintirile lui N. Gane (1901) preced paginile lui M. Kogălniceanu, scrise cu cîteva decenii mai înainte. Comedia cu cîntece *Cinel-Cinel* a lui Alecsandri, deși în mare parte scrisă în proză e adăugată la sfîrșitul versurilor bardului.

Gruparea cuprinsului potrivit criteriului tematico-cronologic, — în aceleași două secțiuni de „*versuri*" și „*proză*" — ar fi dus la o imagine mai stringentă a ansamblului, chiar dacă numele unor scriitori s-ar fi repetat de mai multe ori. Deoarece mesajele și proclamațiile lui Al. I. Cuza nu se încadrează în domeniul literaturii, acestea puteau fi grupate într-un capitol separat.

Faptul că în *Mărturii despre Unire* nu au putut intra decît paginile mai importante este explicat și în „*nota editorului*", de la sfîrșitul antologiei. E drept că poeții citați acolo puteau fi omiși, fără pierderi. Meritau să figureze însă fragmente din programele unor reviste unioniste, scrisoarea lui V. Alecsandri și C. Negri către Bălcescu, elocventa epistolă a lui V. Alecsandri către fratele său Iancu, în legătură cu alegerea de la Iași, și altele. Vibrantul discurs al lui Vasile Boerescu care a contribuit la alegerea lui Cuza și ca domnitor al Munteniei se cerea de asemenea reprodus. În sfîrșit, un capitol consacrat folclorului pe tema unirii Țărilor romîne ar fi ilustrat reflectarea marelui eveniment de acum un veac în creația populară orală.

Cine parcurge paginile antologiei *Mărturii despre Unire*, descoperă fapte măreț și avînt patriotic. Nu lipsesc nici amănunte care revelă dezorientarea celor ce considerau unirea ca un fenomen miraculos. Chiar după o jumătate de veac de la unire asemenea interpretări mai aveau credit. În poemul istoric *Carmen saeculare* (1909), D. Anghel și Șt. O. Iosif vorbeau de o „*Unire, forță oarbă, o tainică chemare*".

E mult prozaism în versurile lui G. Crețeanu, N. Nicoleanu și ale altora. Energicului Cezar Boliac frumoasa patrie îi pare o „*brunetă părăsită*".

Cu emoție pot fi descoperite în *Mărturii despre Unire* versuri devenite populare ca *Plugușorul* lui G. Sion : „*Mîine anul se-nnoiește, Plugușorul se pornește...*" Ori versuri ca acelea din *Țara mea*, tot de G. Sion, pe care le-au cîntat multe generații de școlari. Nu e apoi edificator cuvîntul „*progresist*", — atît de frecvent folosit astăzi — utilizat de D. Bolintineanu într-un articol în legătură cu alegerea lui Cuza în Moldova ? : „*Majoritatea este națională și progresistă, alesul ei nu putea să fie altfel*"... În alt loc, același poet vede în Al. I. Cuza un „*boerocton*", adică un ucigător de boieri.

Notițele biografice consacrate scriitorilor mai puțin cunoscuți, indicarea izvoarelor de unde au fost reproduse textele, explicarea unor termeni puțin cunoscuți, unificarea ortografiei în spiritul normelor actuale conferă prețioaselor *Mărturii despre Unire* garanția unei prezentări conștiincioase. Un studiu introductiv — în locul prefeței prea succinte — ar fi adus clarificări în privința raporturilor dintre literatura consacrată unirii și evenimentul respectiv.

Alcătuirea antologiei *Mărturii despre Unire* reprezintă rezultatul unor eforturi serioase. Contribuția lui Virgiliu Ene merită laudă.

CONST. CIOPRAGA

Pentru Concursul „Iubiți Cartea"

Mihail Șolohov :
PĂMÎNT DEȘELENIT
vol. I, ed. VII-a

Romanele lui Șolohov au un caracter oarecum finit. Fiecare epuizează, într-un fel, esența socială a lumii înfățișate. Sînt alți scriitori care-și preumblă personajele preferate dealungul tuturor cărților scrise. Zadarnic va căta cititorul să afle amănunte despre existența posterioară a lui Grigori, știindu-l încă viu. Destinul său s-a terminat odată cu sfîrșitul celui de-al patrulea volum din Pe Donul liniștit, *prin acea definitivă întoarcere acasă, singur și înfrînt. Nu mai are importanță ce se va întîmpla după asta cu el. Pentru societate rămîne un om sfîrșit. Că nu i-a fost dat să moară fizic e o problemă de dialectică a fabulației, de construcție, o soluție artistică, dacă vreți. Grigori a strălucit pe fondul unei realități sociale concrete și odată cu dispariția ei personajul nu mai interesează istoria. Universul deschis prin victoria strălucită a forțelor revoluționare este de esență superioară. În peisajul nou, sufletul secătuit al eroului — omul care, cum ar zice Slavici, a fost „cînd cu vremea, cînd împotriva ei", va mai dăinui poate, dar pentru noi amănuntul nu prezintă interes decît doar ca o simplă curiozitate epică. Un scriitor german a avut odată năstrușnica ideie de a și-l imagina pe Ulisse după întoarcerea la preocupările casnice, unde credincioasa Penelopa îl așteptase, îndărătnică, atît amar de timp. Fiul lui Laerte din Ithaca se simțea stingher și orice ar fi făcut nu era pe măsura sa, nu i se potrivea așa încît autorul simți nevoia să-l pună iarăși pe Ulisse pe drumuri, dar asta însemna o parafrazare a lui Homer, căci ce putea fi spus mai frumos despre Ulisse, despre rînduielile gentilice din Grecia antică, față de* Odisseia.

După terminarea lecturii Pămîntului deșelenit *simți neapărat nevoia intimă de a găsi legături între această carte și restul creației șolohoviene. Care dintre figurile prezente aici pot fi recunoscute ? Tipologiile sînt aceleași : cazaci din părțile unde cu ani în urmă și-au risipit vlaga Melehovii, dar problematica momentului e alta, de aceea alții-s și oamenii. Temperamental aduc foarte mult cu cei din Tatarski. Obiceiurile, gospodăria, prezintă iarăși asemănări. Nu putem însă identifica pe nimeni dintre cunoscuții noștri. Anii scurși au modificat mult înfățișarea socială a satului căzăcesc. Sîntem în perioada colectivizării în masă și a lichidării clasei chiaburești. Pămînt deșelenit ca subiect nu e decît istoria nașterii unui colhoz, în condițiunile împotrivirii disperate a ultimelor rămășițe capitaliste. Mobilul principal al romanului îl formează alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. Prezența în satul Gremeaci-Log a muncitorului Semion Davidov — unul din „cei 25.000" trimiși să întărească munca la țară, capătă pe lîngă importanța reală în cadrul acțiunii lucrării și una simbolică. La Gremeaci-Log, ca și în toate colțurile țării se pun bazele noii agriculturi socialiste. Revoluția în agricultură are particularitățile sale. Pentru Uniunea Sovietică specific este faptul că ea a fost „săvîrșită de sus, din inițiativa puterii de stat, cu sprijinul direct de jos, al maselor de milioane de țărani, care luptau împotriva robiei chiaburești pentru o viață colhoznică liberă" (V. V. Gura : Viața și opera lui Șolohov, București, Cartea Rusă, 1957). Ori, tocmai prin aceasta rolul conducător al comuniștilor din sat iese și mai pronunțat în relief. Alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare devine astfel chezășia victoriei socialismului la sate.* Mama (1906) *de Maxim Gorki este primul roman în care țărănimea e privită ca un aliat al proletariatului revoluționar. Chipul lui Ribin, semnificativ în ce privește forța țărănimii, cu slăbiciunile cunoscute : inconsecvența, răzvrătirea anarhică, premerge pe cel al lui Makar Nagulnov.*

Deși Pămînt deșelenit *impune memoriei foarte multe nume care la rîndul lor sînt tipuri devenite, prin uzură, proverbiale (Davidov, Razmiotnov, Nagulnov, Maidanikov etc.), principalul personaj al cărții rămîne totuși mulțimea.* Pămînt deșelenit *este un roman al scenelor de masă. Mi se pare că la criticul sovietic L. I. Timofeev, dacă nu și în altă parte, am găsit formulată ideea că spre deosebire de construcțiile tradiționale, unde evenimentele din viața particulară a eroilor constituie baza narațiunii, realismul socialist solicită scriitorului impunerea pe prim plan a evenimentelor de valențe incomparabil mai largi, a evenimentelor sociale, așa încît evoluția personală a individului apare ca un efect al activității lui sociale. Pămînt deșelenit, în ori ce caz confirmă acest adevăr. Personajele se definesc în atmosfera încordată a ciocnirilor dintre forțele noului și cele ale vechiului, cu prilejul formării colhozului. Sfîrșitul acțiunii ne înfățișează nu numai un salt istoric calitativ, ci și un salt de conștiință. Satul este mult mai matur, conducătorii săi așijderi. Experiența dobîndită cu prilejul marii cotituri cunoscute de noi, inspiră încredere pentru viitor, optimism. Viața nu poate fi înfățișată veridic decît pe coordonatele sale istorice, evolutiv. Primele capitole ne introduc într-un ținut arid, o pustietate rece de cîmpie, toamna, (scrutată atent de către Davidov — în drumul spre Gremeaci) și se termină primăvara cînd firele gingașe de grîu, des ca peria, dădeau întinderii o înfățișare tinerească. ...Pămîntul deșelenit promite roade, urmînd ca al doilea volum, anunțat de multă vreme, să completeze imaginea satului Gremeaci-Log în devenirea sa. Despre importanța cărții pentru mîile de activiști de partid, de țărani muncitori, de intelectuali ai satelor noastre, vorbesc cu prisosință știrile tot mai numeroase, citate și peste hotare, privitoare la numărul cititorilor, la cazurile autentice de ajutor în opera de socializare a agriculturii, precum și cele șapte ediții apărute pînă acum în limba romînă.*

GH. ACHIȚEI

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.
Director : **acad. Mihai BENIUC**
COLEGIUL DE REDACȚIE

Dumitru CORBEA (membru în Comitetul de direcție) ; **Dan DEȘLIU** (membru în Comitetul de direcție) ; **Mihu DRAGOMIR** (membru în Comitetul de direcție) ; **V. Em. GALAN ; Silvian IOSIFESCU ; Aurel MIHALE ; Mihai NOVICOV ; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS ; Titus POPOVICI ; Tiberiu UTAN ; Haralamb ZINCA** (membru în Comitetul de direcție).

Interviul luceafărului

Prin acest interviu revista noastră începe o serie de convorbiri cu personalități din conducerea diverselor sectoare de activitate ale statului nostru. Convorbirile au ca obiect principal reliefarea faptului că în întreaga ei complexitate, viața nouă, deci actualitatea, oferă scriitorilor un bogat și divers izvor de inspirație. Prin aceste interviuri năzuim să răspundem nu numai dorinței scriitorilor, ci și unei doleanțe a cititorilor care vor să se dezbată în presa literară problemele legate nemijlocit de oglindirea artistică în proză și poezie, în dramaturgie și film, a vieții noi pe care o trăiește poporul nostru, a luptei sale neostoite pe care o duce sub conducerea înțeleaptă a Partidului Muncitoresc Romîn pentru construirea socialismului.

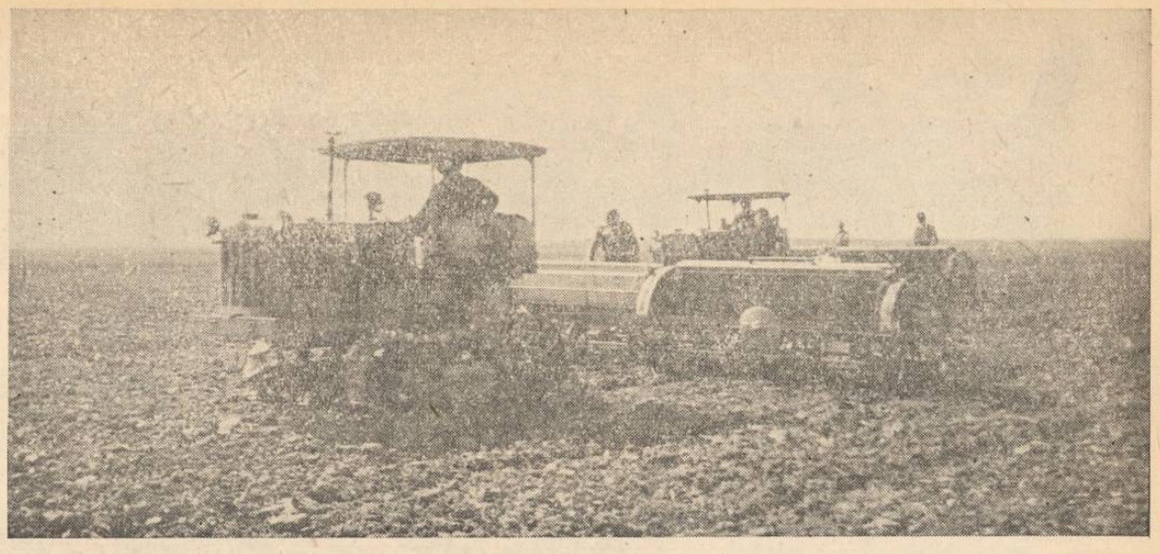

Insămințări la Gospodăria Agricolă Colectivă din comuna Grădiștea, raionul Feteşti

Transformarea socialistă a agriculturii în Regiunea Constanța

De vorbă cu tovarășul VASILE VÎLCU

prim secretar al Comitetului Regional P. M. R. Constanța

Tovarășul Vasile Vîlcu ne-a vorbit mai întîi despre modul în care țărănimea muncitoare din regiunea Constanța a păşit pe calea agriculturii socialiste.

După Congresul al II-lea al P.M.R. și mai ales după consfătuirea de la Constanța a țăranilor și lucrătorilor din sectorul socialist al agriculturii, din primăvara trecută, construcția socialistă la sate a luat în întreaga țară un puternic avînt.

La mai puțin de un deceniu de la plenara C.C. al P.M.R. din 3-5 martie 1949, țărănimea muncitoare din regiunea Constanța a păşit pe calea agriculturii socialiste. Astăzi peste 104.700 familii de țărani muncitori lucrează uniți cele aproape 600.000 ha. teren. Aceasta constituie o victorie de seamă obținută în această parte a țării — altădată înapoiată din punct de vedere industrial-agrar — de țărănimea muncitoare sub conducerea organizațiilor de partid.

Drumul către gospodăria colectivă nu a fost ușor. La fel ca și în celelalte regiuni ale țării și în regiunea noastră a trebuit să luptăm cu greutățile inerente începutului, cu concepțiile înapoiate ale unor țărani muncitori, cu acțiunile de împotrivire ale elementelor dușmănoase, care prin diferite mijloace urmăreau frînarea mersului nostru înainte.

Mu'ți dintre țărani au ajuns aci după îndelungate șovăieli. Dacă n-ar fi fost exemplul viu al primelor gospodării colective (create în 1949) și al celorlalte care au luat ființă în răstimpul celor aproape 10 ani, firește că rezultatele ar fi întîrziat. O grijă însă a constituit-o preocuparea permanentă de întărire economico-organizatorică a gospodăriilor, și drept urmare, în toată regiunea au devenit vestite rezultatele bogate obținute de acestea. Un mare răsunet l-au avut și veniturile realizate de G.A.C. prin creșterea animalelor și dezvoltarea culturilor tehnice și legumicole. Venitul realizat în anul trecut a crescut cu peste 48 la sută față de 1956.

Cititorii noștri doresc să cunoască modul în care crește nivelul de trai al țărănimii muncitoare din regiunea Constanța, ca urmare a faptului că a păşit pe drumul socialismului.

Cele mai mari schimbări s-au petrecut în viața colectiviștilor. Schimbările înnoitoare ale bunăstării se pot vedea pretutindeni în satele regiunii noastre. Astăzi mii de colectiviști și-au făcut case noi, și-au instalat lumină electrică, și-au cumpărat mobilă, aparate de radio, biciclete și alte obiecte la care nici nu puteau visa în trecut. Peste 23.000 de familii, adică cca. 25 la sută din numărul total al familiilor de colectiviști locuiesc în case noi, aproape 20.000 au aparate de radio, peste 15.000 familii și-au electrificat casele și alte multe mii de colectiviști și-au cumpărat mobilă, biciclete, motociclete, mașini de cusut etc. Alături de case'e noi mulți și le-au refăcut pe cele vechi. Acoperișul din stuf a fost înlocuit cu țiglă, satele se pietruiesc, se fac trotuare, străzi.

În satele regiunii au fost ridicate numeroase lăcașuri de cultură și sănătate. Acum nu mai există în regiunea noastră, nici cel mai îndepărtat cătun să nu aibă cămin cultural nou construit sau în curs de construcție.

Aceste succese au fost posibile datorită condițiilor create de partid și guvern.

Vă rugăm să ne vorbiți și despre înzestrarea tehnică a agriculturii din această regiune.

Dacă în timpul burghezo-moșierimii în Dobrogea nu existau decît 114 tractoare și acestea ale chiaburilor și moșieri'or, azi cele 33 S.M.T.-uri și 56 G.A.S.-uri din regiunea noastră dispun de 6.189 tractoare, 2.000 combine și alte mii de mașini și unelte agricole. Despre cadre de tehnicieni, nici vorbă în trecut. Azi regiunea noastră are peste 345 cadre cu pregătire superioară și medie ce muncesc în agricultură. Nu există azi petec de pămînt care să nu fie folosit.

Asupra acestei probleme vă rugăm să ne dați cîteva amănunte.

În 1938 însă din totalul suprafeței arabile a fostului județ Constanța, doar 68,8 la sută era lucrat, iar în fostul județ Tulcea doar 28,1 la sută. Azi dimpotrivă, țărănimea muncitoare în frunte cu comuniștii realizează lucruri pe care numai omul liber, numai ace'a care vede perspectiva dezvoltării poate să le înfăptuiască.

Au fost redate agriculturii în toamna anului trecut peste 25.000 ha. prin asanări, drenări etc., la care au participat peste 60.000 colectiviști. În regimul burghezo-moșieresc nici vorbă nu putea fi de irigații. Cu excepția cîtorva grădini chiaburești din centura orașelor, restul nimic.

În această primăvară au fost irigate peste 17.000 ha. deja 14.000 ha. au și fost amenajate pentru irigații, iar viitorul va însemna continuarea pe scară din ce în ce mai largă a acestei activități pentru rezolvarea problemei apei în regiunea Constanța (ce constituie problema nr. 1 pentru agricultura din această regiune).

Colectivizarea agriculturii regiunii, a creat condiții favorabile de folosire a marilor posibilități de creștere a producției vegetale și animale, de ridicare a nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii.

Organizarea socialistă a întregii suprafețe agricole a regiunii, a creat condițiile dezvoltării unei agriculturi superioare, științifice, în măsură să înlăture efectele climei din această parte a țării și să dea posibilitatea folosirii raționale a tuturor suprafețelor agricole, în vederea obținerii unor producții mari.

Prin unirea loturilor mici în tarlale întinse s-a cîștigat o suprafață de peste 6.000 ha. teren și s-a înlăturat astfel focarul de dezvoltare a dăunătorilor.

Odată cu creșterea suprafeței agricole a regiunii au crescut și suprafețele cultivate cu cereale. Astfel în 1958, 73 la sută din suprafața agricolă a regiunii a fost ocupată cu cereale din care numai cu grîu și secară 32 la sută, în timp ce în 1938 doar 7,3 la sută din suprafață era cultivată cu grîu.

După aceea, tov. Vasile Vîlcu ne-a dat cîteva amănunte privind modul în care a crescut producția medie la hectar.

Odată cu extinderea suprafețelor de cereale, datorită măsurilor agrotehnice aplicate, a crescut considerabil și producția medie la ha. Numai la grîu producția este de aproape 3 ori mai mare ca cea realizată înainte de război.

Cu toată seceta din anul trecut producția marfă la grîu a crescut la aproape 90.000 tone față de 69.000 tone în 1957, cînd procentul de colectivizare abia trecea de 50 la sută.

Gospodăriile colective care au ținut seama de indicațiile unei agriculturi raționale, au obținut în anul trecut, deși secetos, recolte de grîu între 1.400 și 2.000 kg. la hectar. Cele mai mari producții de grîu au obținut G.A.C.-urile din raionul Feteşti care au obținut o producție medie de 1.341 kg. la ha., urmate de cele din raionul Hîrșova și Negru Vodă.

Interviul nostru s-a oprit asupra planului de dezvoltare a agriculturii pe perioada 1958-1960 și perspectivelor ce se deschid colectiviștilor din regiunea Constanța în acest răstimp.

Principalul obiectiv ca rezultat al colectivizării a fost ca pe baza unui studiu temeinic al condițiilor pedoclimaterice și economice să organizeze o agricultură rațională, la un nivel superior. Un prim pas în această privință l-a constituit întocmirea planului de dezvoltare a agriculturii pe perioada 1958-1960.

Potrivit planului de zonare a agriculturii în regiunea Constanța și în urma analizei condițiilor concrete din fiecare gospodărie în parte, s-au stabilit pe fiecare raion și gospodărie ramurile agricole, care alături de cereale vor cunoaște o puternică dezvoltare în următorii ani.

Plenara C.C. al P.M.R. din noiembrie 1958 a trasat lucrătorilor din agricultură sarcina de a spori simțitor suprafețele cultivate cu sfeclă de zahăr și floarea soarelui, precum și producția la ha. la aceste culturi, astfel încît să se asigure din producția internă necesitățile sporite de consum de zahăr și ulei ale populației.

În regiunea noastră sînt condiții prielnice pentru dezvoltarea acestor culturi. Prin aplicarea consecventă a măsurilor agrotehnice, prin extinderea irigațiilor se pot obține 60.000 kg. de sfeclă de zahăr la ha. și chiar mai mult și cel puțin 3.000 kg. de floarea soarelui. De asemeni, vor cunoaște o puternică dezvoltare viticultura și pomicultura.

În regiunea noastră sînt suprafețe întinse care pot fi valorificate cu un înalt randament prin plantarea cu viță de vie. Viticultura și pomicultura vor lua o mare extindere în raioanele Hîrșova, Tulcea, Adamclisi și bazinul Murfatlar. Într-un viitor apropiat în regiunea Constanța se vor planta 60.000 ha. de viță de vie nobilă.

Consolidarea economico-organizatorică a G.A.C.-urilor, dezvoltarea puternică a producției cerealiere și a celorlalte ramuri agricole a făcut să sporească ritmul de creștere a acumulărilor și ca atare să realizeze reproducția pe scară tot mai mare.

În anii 1957-1958, fondul indivizibil al G.A.C. din regiune a crescut de la 170 milioane la 215 milioane lei, revenind în medie 47.850 lei la 100 ha. în 1958 față de 32.000 lei în 1957.

L-am rugat pe tov. Vasile Vîlcu să ne vorbească despre organizarea muncii în G.A.C. din regiunea Constanța.

Una din problemele esențiale ale ridicării nivelului conducerii gospodăriei agrico'e colective este îmbunătățirea continuă a organizării muncii.

Experiența de pînă acum a multor G.A.C. arată că cea mai bună formă de organizare a muncii în G.A.C. este brigada complexă care cuprinde ramura vegetală și animală. Pînă anul trecut de pildă G.A.C. Făcăeni avea 16 brigăzi permanente la 4.200 hectare teren, o fermă cu 122 de vaci, o fermă cu peste 3.200 oi, creșătorie de păsări și altele. Anul trecut gospodăria colectivă a organizat 4 brigăzi complexe în locul celor 16 brigăzi permanente. Brigada complexă cuprinde între 250 și 300 brațe de muncă, o suprafață de 240 ha. de teren agricol, 42 de atelaje, o fermă de animale precum și o brigadă de tractoare de la S.M.T. Făcăeni.

Această nouă formă de organizare a activității G.A.C. înlătură fărîmițarea suprafețelor în prea multe sole, evită risipirea mijloacelor de producție și a brațelor de muncă, precum și risipirea de zile muncă prin retribuirea multor brigadieri care nu lucrează direct în producție.

Problemele noi ce se pun în fața agriculturii socialiste din regiunea noastră, cer pricepere de a organiza și conduce opera de ridicare continuă a producției agricole, vegetale și animale, folosirea mai deplină a forței de muncă, a măsurilor agrotehnice și a tehnicii moderne.

Ne interesează de asemeni modul în care au crescut cadrele de conducere din gospodăriile colective.

Transformarea acestor posibilități în realitate depinde în cea mai mare măsură de capacitatea cadrelor de conducere ale gospodăriilor colective.

Pentru aceasta pînă la sfîrșitul anului 1960 vor fi școlarizați cca. 140 președinți de G.A.C., 700 brigadieri de cîmp, peste 200 de brigadieri horticoli și 120 de brigadieri zootehniști etc.

Din inițiativa comitetului regional de partid, începînd cu anul școlar 1959-1960 se vor organiza lunar la raioane cursuri, unde se vor preda timp de 2 ani lecții legate de tehnica nouă din agricultură, de conducerea și organizarea marii producții agrico'e socialiste.

La Gospodăria Agricolă Colectivă „1 Mai" din comuna Ciocîrlia de Jos, raionul Constanța

La aceste cursuri, organizate asemănător universităților populare, vor participa președinți de G.A.C., brigadieri, secretari de organizații de bază, instructori teritoriali, ai comitetelor raionale de partid etc.

În prezent acordăm o deosebită atenție ridicării de cadre cu pregătire agricolă medie și superioară, din rîndul co'ectiviștilor tineri și al fiilor de colectiviști. Hotărîrea C.C. al P.M.R. și Consiliului de Miniștri al R.P.R. privind îmbunătățirea învățămîntului seral și fără frecvență de cultură generală și superior, creează cele mai prielnice condiții pentru formarea de ingineri și tehnicieni bine pregătiți pentru participarea la opera de ridicare continuă a agriculturii socialiste.

La sfîrșitul interviului l-am rugat pe tov. Vasile Vîlcu să ne vorbească despre modul în care literatura a ajutat muncii de transformare socialistă a agriculturii.

În lupta pentru transformarea socialistă a agriculturii o contribuție de seamă a adus și propagarea la sate a culturii și literaturii, a operelor de artă și literatură care oglindesc efortul oamenilor muncii pe acest tărîm.

Folosind variate forme de propagandă, casele de cultură, căminele culturale și colțuri'e roșii din G.A.C. au făcut cunoscută experiența Uniunii Sovietice și a țărilor de democrație populară în construirea socialismului la sate.

Lucrări ale scriitorilor sovietici și romîni au fost citite de mii de țărani colectiviști sau au fost prezentate recenzii în serate literare organizate în acest scop.

Nenumărate nuvele și romane constituie astăzi cărți de căpătîi și ele pot fi găsite în casele țăranilor colectiviști. Romane ca: Pămînt desțelenit de M. Șolohov, Mitrea Cocor de M. Sadoveanu, Setea de Titus Popovici, Bărăgan de V. Em. Galan sau nuvela Desfășurarea de Marin Preda, au ajutat țărănimea muncitoare să înțeleagă foloasele agriculturii socialiste, le-au arătat cum trebuie să lupte pentru a-și făuri o viață fericită.

Dacă în multe din aceste romane întîlnim fenomenul social-politic al luptei pentru transformarea socialistă a agriculturii, luat din diferite regiuni ale țării noastre, nu-i mai puțin adevărat că desfășurarea acestui fenomen în regiunea noastră nu este oglindită încă în literatură. Reflectarea luptei pentru transformarea socialistă a agriculturii în regiunea Constanța ar ajuta țărănimea muncitoare din alte regiuni ale țării să înțeleagă că acest proces este o luptă care apare sub diferite aspecte, îmbrăcînd variate manifestări — fie în luptă cu dușmanul de clasă, fie în transformarea conștiinței țărănimii muncitoare.

Și nu puține aspecte poate oferi această luptă dusă în perioada formării de gospodării agricole colective, sau în prezent în perioada întăririi și consolidării economico-organizatorice a acestor gospodării socialiste.

Iată de ce consider că scriitorii noștri pot găsi în realitatea regiunii Constanța elemente multiple și variate, care scot în relief noul, oamenii noi care făuresc o viață nouă, socialistă, pe aceste meleaguri.

STELIAN FILIP

Pe-ntinsele pămînturi

Septembrie, 1957

Cu satu-ntreg, țăranii veniseră la sfat...
(Se scuturau salcîmii în satele Dobrogii).
Purtînd prin stepă vestea, zefiru-naripat
Părea un roib din basme care și-a rupt dîrlogii.

Priveam cum zeci de nume se leagă pe hîrtie
Și unda nerăbdării alunecă pe frunți.
Porneau țăranii casă cu altă temelie
În toamna-mbujorată de soare și de nunți.

...Tîrziu, cînd luna plină plutea peste arțari
Și, liniștiți, vecinii fumau în bătătură,
Pe-ntinsele pămînturi, călcînd cu pașii mari,
Dobrogea mea trecuse la marea cotitură.

●

RUSALIN MUREȘANU

Cînd trec vîslind...

Cînd trec vîslind și strecurat prin deltă
Prin trestii mari ce zarea o străpung
Ca unui zeu mi se închină lung
Danuabiana bogăție sveltă.

De mii de ani foșnind ni se închină
Inaltul stuf adăpostind bîtlani
Și-abia acuma, după mii de ani
Ii înțelegem înclinarea lină:

Vrea să ne fie prieten bun și frate
Război să-l facem pentru gînd curat,
Pe cîmpul lui de alb imaculat
Să-i dăm în seamă gîndurile toate!

Ni se închină trestia zglobie
Și pe-nclinarea ei, ca într-un vis
Văd fluturarea filei de hîrtie
Ce-așteaptă primul vers să fie scris.

ÎNTR-O NOAPTE DE MAI

de

MIHAI NOVICOV

Aveam și eu în tinerețe un „prieten de liceu". In clasa a VII-a ne-am împrietenit. N-am să vă explic ce înseamnă un prieten în ultima clasă de liceu, cînd cu un picior mai ești încă în copilărie. Adolescența e crudă, nerecunoscătoare... Atunci — era în 1930 — parcă a început să ne fie nesuferit orășelul în care petrecusem cei mai buni ani ai vieții...

...Dar asta n-are nici o legătură cu întîmplarea. Vroiam să spun că datorită atmosferei de neliniște și așteptare, ca în preajma oricărei cotituri în viață, în clasa noastră s-au închegat în acel an multe prietenii noi. Simțeam nevoia să revizuim parcă totul, pînă și prieteniile... Cine știe? Și tocmai atunci m-am împrietenit cu Boris Bîtcă, un băiat cu cinci ani mai în vîrstă decît mine, și cu care, în aparență, nu prea aveam ce împărți.

Bîtcă ăsta era un tînăr cam răsfățat și, de felul său, nu se prea avea bine cu învățătura. Tatăl său, profesor de fizico-chimice la Școala Normală, era un om stimat de tot orașul, dar sever. Îl pedepsea des pe Boris și destul de aspru... Dar cu cît îl bătea mai mult, cu atît băiatul se îndîrjea să nu-i facă pe plac. Îl ajuta și maică-sa, care-l răsfăța nebunește. Pe scurt, Boris ăsta înainta greu din clasă-n clasă, — iașa se explică faptul că eram colegi acuma.

Pînă în clasa a șaptea nici nu mă observase... Bună ziua, la revedere și atît... Dar în clasa a șaptea deodată... Uitasem să spun — tată-său murise cu cîteva luni înainte, rămăsese doar cu maică-sa și trăiau liniștiți, dintr-o pensie bunicică și, după cum vă închipuiți, Boris scăpase de sub orice autoritate. Înflorea, cum se zice... Și fiind noi în ultima clasă, autoritățile școlare ne tratau cu mai multă îngăduință... Atunci, nu știu cum și de la ce, lui Boris i-a venit ideea să devie protectorul și mentorul meu...

Fiind ca vîrstă cel mai mic din clasă eram adesea obiectul unor batjocuri... La drept vorbind, principalul vinovat eram eu... Nu-mi dădeam seama că trebuie să mă resemnez în situația de mezin și mă încăpățînam cu tot dinadinsul să fac tot ceea ce făceau colegii mei mai vîrstnici... Adică procedam exact pe dos decît trebuia.

Într-o seară, era pe la sfîrșitul lui septembrie, tocmai începuse anul școlar, ultimul nostru an școlar, ne-am adunat în grădina publică. Eram mulți. Băieți și fete. Poezia mai degrabă versificația era pe atunci ultima mea descoperire și o crîncenă pasiune... Scriam zilnic cîte un poem cu metafore încîlcite.

Eram solicitat să declam tare, cu gesturi, mă lăsam ușor antrenat și deobicei tocmai atunci cînd ajungeam pe culmile lirismului, eram întrerupt de cîte o glumă brutală... In seara aceea declamam ultima mea „capodoperă" „Trandafirul" — un amestec grotesc de teribilisme și platitudini ce se încheiau cu descoperirea că de fapt întregul univers se află condensat în frumusețea trandafirului... Cînd să ating apogeul, unul dintre rivalii mei se așează tiptil în patru labe la spatele meu, și altul se apropie din față ca să mă împingă. Și asta tocmai în momentul în care natura și umanitatea întreagă trebuiau să se închine în fața trandafirului... Grupul de băieți și fete, gustînd anticipat furia mea, se prăpădea de rîs. Nu înțelegeam de ce rîd toți... Deodată cineva strigă la spatele meu.

— De ce vă bateți joc? Poezia e foarte frumoasă.

Am înțeles dintr-o privire din ce situație neplăcută scăpasem. Cît de mirat eram însă să recunosc în acela care dintr-odată întorsese situația în favoarea mea pe Boris Bîtcă. Pînă atunci nu-l auzisem vreodată să aibă preferințe literare. Acum însă perora plin de convingere.

— Poezia asta nu poate s-o înțeleagă fiecare, dar dacă nu înțelegeți de ce vă hliziți?

Aproape cu forța m-a smuls din mijlocul grupului și ne-am plimbat amîndoi pînă noaptea tîrziu. De-atunci a început să-mi facă „instrucția". De fapt „filozofia vieții" pe care o împărtășea era extrem de simplistă. Nu mă încumet să reproduc acum toate cuvintele sale dar în rezumat erau cam acestea:

— Niciodată nu trebuie să te lași să fii comandat de alții, caută să comanzi tu. dacă nu poți, retrage-te... e mai bine decît să devii ridicol... Nu căuta societatea acelora care îți sînt superiori, caută să te impui acolo unde măcar dintr-un punct de vedere poți să-ți afirmi superioritatea... Să nu faci niciodată impresia că ai nevoie de cineva, așteaptă ca acest cineva să aibă nevoie de tine...

Mai tîrziu, ori de cîte ori mă gîndeam — iar astăzi povestirea mă obligă să mă gîndesc din nou — nu puteam înțelege ce-a făcut să ne împrietenim atît de mult? Se spune că extremitățile se atrag... Asta se potrivește, și nu se potrivește... Mama lui a spus odată invers: că, în ciuda aparențelor, noi am fi foarte asemănători și a dat ca exemplu: slăbiciunea de caracter... Nu știu... trebuie să ținem seama și de atmosfera specifică tinereții în care prieteniile se leagă adesea fără controlul rațiunii. In sfîrșit de ce s-o lungim? Pentru ceea ce urmează e important că de la un timp ne-am obișnuit să fim mereu împreună. Ce făceam toată ziua? In primul rînd învățam... Se apropia bacalaureatul și dorința aprigă a fiecăruia dintre noi era să-l trecem de prima dată... Apoi jucam cărți — sau în doi sau cu altcineva. Cînd nu învățam și nu jucam cărți, ne plimbam, mai rar singuri, mai des cu fete, sau în grup cu alți băieți... Lui Boris îi mai plăcea să mă introducă în secretele aventurilor sale romanțioase. El era prieten întotdeauna cu trei-patru fete în același timp, dar, evident, fără ca ele să știe...

La un moment dat drumurile noastre s-au cam despărțit... Am plecat la Iași, să studiez, iar el a rămas acasă... Dar în prima vacanță ne-am revăzut tot atît de prieteni! Cîte nebunii n-am făcut noi în această primă vacanță!...

Intorcîndu-mă la Iași, după vacanța de Crăciun, am intrat în vălmășagul vieții studențești... Am fost ales secretar al cercului teritorial și tot atunci am luat primul contact cu U.T.C.-ul. Viața aceasta nouă m-a cucerit dintr-odată, fără să scadă în mod corespunzător interesul pentru vechile pasiuni și distracții. Peste toate acestea trebuie însă să trec, în măsură în care nu interesează subiectul povestirii. Vă rog să rețineți doar faptul că de aici au început și primele mele neînțelegeri cu Bîtcă... Mici neînțelegeri mai fuseseră între noi, nu există prietenie fără certuri, însă pînă atunci fuseseră doar explozii de moment, cîteodată foarte violente, acum, însă, apăruse ceva nou...

Intors acasă în vacanța de Paști, m-am grăbit să împărtășesc în mod firesc prietenului meu acele lucruri noi și minunate pe care le-am descoperit. Eram atît de plin de impresii și doream atît de mult să mă destăinui cuiva... In prima seară am fost la el și povesteam... povesteam... Eu eram entuziasmat, generos, aproape exaltat... Bîtcă rămînea însă rece și indiferent. Imi tot dădea zor: „Ai bani pentru un pocheraș?... Apoi a mormăit ceva. De ce mă laud atîta cu isprăvile mele studențești? Ca să-mi dovedesc superioritatea? Că sînt secretar? Ei și? El mă știa mai modest, asta i-a plăcut la mine... se vede că lașul m-a stricat...

Am înțeles... nu era greu... Vorbind cu atîta entuziasm de viața studențească, atingeam brutal o rană deschisă, nevindecată: aceea că el rămăsese acasă. De atunci, preferam să nu-i vorbesc nimic lui Bîtcă despre viața studențească, să nu vorbesc nici altcuiva în prezența lui, ceea ce nu se putea întotdeauna.

Desen de F. CALAFETEANU

O singură dată a adus el vorba despre treburile mele studențești. Era într-o vară, în a doua vară de studenție, cînd treceam din anul II în anul III, cînd și el, Bîtcă, reușise să-și aranjeze treburile și se pregătea să plece în toamnă la Iași.

— Ascultă, mi-a spus, am auzit că acolo, la Iași, tu te-ai făcut comunist...

— Eram întotdeauna, i-am răspuns.

Bîtcă a zîmbit îngăduitor:

— Știu, dar înainte, astea erau doar exaltări copilărești, acum am auzit că ești activ, că ai intrat în niște organizații secrete.

— Asta nu se spune.

— Vasăzică tu crezi că bolșevicii au dreptate...

— Da...

— Să știi că eu nu sînt de părerea ta... pentrucă sîntem prieteni, trebuie să ți-o spun...

— Și ce? parcă asta ne împiedică să fim prieteni?

— Nu, dar am vrut să știi...

Eram sincer convins că nimic nu poate clătina prietenia noastră. De cum a venit la Iași însă, au început să se iște între noi certuri, și din ce în ce mai serioase.

Aveam atunci un cămin teritorial destul de mare, unde locuiau vreo douăzeci și cinci de studenți. Bîtcă și cu mine ne-am aranjat, firește, în aceeași cameră. Zile întregi ne plimbam împreună, eu îi arătam Iașul... Ne-am urcat în Turnul Goliei, am șezut ploși în umbra teiului lui Eminescu, am ascultat Hora Unirii în Piața Palatului. Erau ultimele zile ale lui octombrie, însă vremea era caldă și însorită... Noi eram tineri, sănătoși, optimiști.

Odată cu noiembrie au venit ploile și cursurile. Nu ne vedeam cu zilele, dat fiind că aveam programe diferite... Intr-o seară... De fapt din aceea seară se trage totul... Eu ședeam la masă și lucram ceva, cînd deodată ușa s-a trîntit cu zgomot în lături și Boris Bîtcă a apărut în prag, beat, cu paltonul pe umeri și ghitara în mînă.

Eram obișnuit cu asemenea apariții pentru că de fapt, de ce s-o ascund? — nu numai lui Bîtcă, dar și nouă tuturor ne cam plăcea să conversăm cu Bachus, mai ales toamna, cînd turburelul ajungea la Iași patru lei chilul... Așa încît nu prea l-am băgat în seamă, ci l-am rugat doar să se culce pentru că am de lucru... Insă Boris părea că este prea bine dispus. A aruncat paltonul pe pat, a tras un taburet lîngă mine, s-a așezat alături și a reînceput să zdrăngăne ghitara. Mă enerva... cînd deodată... să nu vă mirați că reacția s-a produs cu întîrziere. sînt cam afon și a trebuit să treacă vreo cinci minute pînă să-mi dau seama că melodia pe care o zdrăngănea e cea a imnului studențesc fascist.

— Ce-i cu tine? Ai căpiat?...

El zîmbea prostește... Avea un zîmbet pe jumătate protector, pe jumătate zeflemitor. Adică: ce știi tu? Atunci abia am observat în reverul hainei insigna A.S.C. Am sărit ca ars:

— Te-ai înscris la ăștia?

— Ei și? Trebuia să-ți cer voie?

— Cum de ai putut face așa ceva?

— Dar tu m-ai întrebat cînd te-ai înscris la comuniști? Tu la comuniști, eu la fasciști, nu-i același lucru?

Zdrăngănea într-una din ghitară.

Am adunat întreaga elocvență de care am fost capabil pentru a-i arăta că nu e același lucru, că fasciștii sînt dușmanii omenirii, că sînt barbarii secolului XX, că mîinile lor sînt mînjite cu sînge... El mă asculta cu îngăduință, zîmbind și zdrăngănind din ghitară. Din cînd în cînd răspundea:

— Dar eu cred că nu e așa... că au dreptate... și apoi acum așa e moda... Dacă vrei să ajungi...

L-am lăsat în pace, consolîndu-mă cu gîndul că e beat și că voi relua discuția a doua zi. Dar nici cînd nu era băut nu puteam ajunge la vreun rezultat. Îi plăcea să mă încuie cu aceeași frază, pe care o repeta aproape stereotip:

— Cînd ți-am spus că nu aprob intrarea ta la comuniști, ai răspuns că asta nu poate influența prietenia noastră. De ce atunci faci atîta caz că eu m-am înscris în A.S.C.? Nici asta nu trebuie să influențeze prietenia noastră...

Am încercat să-mi dau seama dacă are totuși convingeri politice, și cu tristețe am constatat că are, deși de argumentat nu prea știa să argumenteze. Mi s-a părut chiar că fasciștii l-au atras printre altele și prin primitivismul lozincilor lor. Orizontul lui politic se reducea aproape tot la două atitudini rigide, de neclătinat: antisemitismul și anticomunismul. De ce era antisemit, nu știu! La liceu eram obișnuiți cu toții să nu facem deosebire între evrei și creștini... Nu făcea nici el... Avea prieteni evrei, și prietene... De unde l-a apucat antisemitismul la Iași? Nu știu. Cred că dintr-un fel de snobism, sau poate au ieșit la iveală niște prejudecăți atavice, sau poate cinismul lui era de vină? Nu prea înțelegeam, cu atît mai mult cu cît Bîtcă abia la Iași a dat drumul sentimentelor pe care pînă atunci, fie că le ascunsese, fie că pur și simplu n-avusese prilejul să le exteriorizeze. Acum îmi răspundea: „Tii cu bolșevicii, cu ăia care ne-au ars conacul? Vrei să vie și aici mîrlanii la putere?...

Și ca să nu transformăm prietenia într-o nesfîrșită ceartă, am hotărît să nu mai discutăm între noi politică... Și totuși nu ieșea nimic bun. Politică nu mai discutam, dar aproape că nici nu mai vorbeam. Ce puteam să facem împreună? Cărți eu nu mai jucam și nici bani nu aveam pentru așa ceva. De învățat nu puteam învăța împreună, pentru că nu mai eram colegi, apoi Bîtcă nici nu învăța, n-avea timp pentru așa ceva... Mergeam uneori împreună la niște cunoștințe... Rar se întîmpla să nu se iște acolo și o discuție politică. Atunci, invariabil, eu mă pomeneam într-o tabără, Boris, în alta. Dacă mergeam împreună la cinema și întorcîndu-ne acasă comentam filmul, nu știu cum, dar totdeauna ajungeam la politică... Și despre masa de la cantină dacă discutam, despre vremea rea și mersul trenurilor, tot la politică ajungeam.

Rău, bine, totuși prietenia noastră ținu cît ținu, pînă cînd am fost arestat prima dată și am stat cîteva săptămîni la Galata. Cînd am ieșit, căminul era aproape pustiu. Il devastase Siguranța în noaptea cînd ne-a arestat... Chiar a doua zi, cei mai cu stare, speriați, au fugit să-și caute gazde în oraș. Au rămas puțini, cercul nu mai avea bani. Intr-un cuvînt, după paști, fiecare a trebuit să-și caute locuință în oraș.

In luna mai, U.T.C.-ul a organizat o mare împrăștiere de manifeste. Fasciștii își intensificaseră atacurile pogromiste și era vorba să începem o acțiune vastă de organizare a unor echipe de autoapărare. Terenul trebuia pregătit printr-un manifest. Eu, împreună cu un alt utecist, lucrător la Uzinele Textila, dacă nu mă-nșel, am primit în seama noastră un cartier studențesc, de la Păcurari pînă-n strada Florilor. Se găseau atunci în acea parte a Iașului și vreo 2—3 cămine teritoriale a cîte 3—4 camere și multe case unde stăteau în gazdă cîte 6—8, și chiar mai mulți studenți. De aceea, pentru acest cartier, ni s-a dat un număr mai mare de manifeste adresate studenților, și am fost sfătuiți, totodată, să nu risipim hîrtiile în curți, ci să le introducem în camere, aruncîndu-le prin geamurile deschise, strecurîndu-le pe sub uși, etc. Am lucrat bine. Ploua puternic, și asta ne-a ajutat. Către ora 12 rămăseseră din tot pachetul vreo 20 de manifeste. Atunci mi-a venit ideea să rămîn singur.

— Tu poți să te duci — am spus tovarășului meu — lasă-mi pachetul. Este pe-aici un cămin mai mare, cu un geamlîc. Am să lipesc pe geamlîc vreo 3 bucăți, din astea cu lipici, iar pe celelalte am să le împart mîine în universitate.

Zis și făcut. Tovarășul mi-a strîns mîna și s-a mistuit în noapte. Eu am intrat în curtea căminului, m-am strecurat pe lîngă geamlîc... Ușa era deschisă, înăuntru — nimeni. Oare dormeau toți? Ori plecaseră? Mi-am adus aminte că era sîmbătă și probabil erau la vreo serată. Asta mi-a dat curaj. M-am hotărît să lipesc manifestele chiar înăuntru, pe perete. Nu m-a deranjat nimeni, dar cînd să ies, am auzit vorbă și gălăgie la poartă. Se întorceau cu toții, grămadă, după cît se părea. Nu, nu trebuia să mă întîlnesc cu ei! Am luat-o spre fundul grădinii. Cînd am ajuns aproape de gard, am și auzit strigătele: Cine a fost aici? Ce-i cu porcăria asta? Ce? Nu-i de-ajuns că ne arestează pe ei? Vor să ne aresteze și pe noi? Cîțiva s-au împrăștiat prin curte, pesemne să mă caute (adică pe cel ce lipise manifestele), pentru că și-au dat seama că sînt proaspăt lipite și deci făptașul era încă pe aproape. Situația era destul de proastă. Nu-mi rămînea altceva de făcut decît să sar peste gard. Am sărit, nimerind într-o curte necunoscută. Cînd să mă ridic însă de jos, a izbucnit un lătrat înnebunitor. M-am lungit pe pămînt. Cîinii au amuțit. Dar cum încercam să mișc un deget măcar, lătratul reîncepea. După cum vedeți, nimerisem din lac în puț. Turna cu găleata. Eram ud ciuciulete. De plecat nu puteam să plec. Lătratul cîinilor se prea poate că atrăsese atenția vreunui agent. Lungit pe jos, înghețat, cercetam terenul: curtea nu era prea mare. Nu departe se vedea strada. Casa ocupa aproape tot locul. Intre ea și gardul de scînduri era o potecă strîmtă. Cei dinăuntru dormeau pesemne toți, căci nu se vedea nicăieri lumină. Cîinii nu erau în curtea asta, ci în cea vecină. Din partea lor nu era deci nici un pericol, dar dacă o luam spre stradă, nu puteam să nu-i stîrnesc. Totuși, trebuia să mă încumet. Cînd deodată am auzit din stradă lipăitul regulat al pașilor unui om care se plimbă. Cine putea să se plimbe pe o vreme ca asta? Nu era nici un dubiu — un agent. Eram, deci, descoperit! Agentul, însă, nu știa în care curte sînt și mă aștepta în stradă. Trebuia să întreprind ceva. Pentru moment m-am hotărît: cînd pașii agentului se vor îndepărta la o distanță suficient de mare, o voi lua la goană în spre stradă, iar acolo dă-i bătaie. Am așteptat încordat. Acum! Pașii nu se mai auzeau de loc. M-am smucit... Și iar parcă cineva m-a trîntit jos. Cîinii au ridicat o hărmălaie atît de asurzitoare, lătrau cu atîta înverșunare, încît aveam impresia că vor aduce aici, lîngă mine, nu numai pe agent, dar și întreaga mahala. Și într-adevăr, foarte aproape de mine, într-un geam din spatele casei s-a aprins o lumină. Cineva a început să întrebe la geam: Cine-i acolo? Am tresărit. Era o voce cunoscută. Am întors capul și... Probabil că ați ghicit că am zărit în pătratul de lumină al ferestrei pe prietenul meu, Boris.

L-am chemat încet. Cîinii lătrau turbați, dar nu-mi mai păsa.

— Boris, mă Boris, dă-mi drumul înăuntru...

S-a bucurat cînd m-a văzut:

— Ce-i cu tine? Ești ud pînă la piele; hai, intră repede...

Pe mine însă cu totul altceva mă preocupa.

— Ascultă, i-am spus (vorbeam înfrigurat) vrei să mă ajuți?

— Dacă pot...

— Să ascunzi ceva...

— Ce?

— Un pachet...

Erau manifestele. Am scos pachetul.

— Ce-i înăuntru? Manifeste?

— Da!

— Dă-mi să văd... Să citesc...

— Nu e timp... Agenții pot să vie din clipă în clipă...

— Dar unde să le ascund?

— N-are importanță... La tine n-o să caute... In sobă... sau, stai!

Ochiul meu de „conspirator încercat" a și zărit că, într-un colț, o scîndură de la dușumea se cam bălăbănește. Am apucat repede cleștele de la sobă și am încercat s-o ridic. Mergea... In cîteva secunde pachetul era în siguranță.

Zîmbeam fericit. Zîmbea și Bîtcă.

— Mă, caraghios mai ești!

— Ascultă, l-am întrebat, stai singur aici?

— Nu, cu un coleg.

— Și unde e?

— A plecat acasă pentru cîteva zile...

— Foarte bine... Dacă vine siguranța, spune că noi amîndoi stăm aici... Bine? Acum dă-mi o pijama... Așa... hainele ude aruncă-le sub pat...

El se executa aproape mașinal. Eu eram atît de enervat, încît nu putea să nu mă asculte...

Presupunerile mele s-au adeverit. Peste cîteva minute am auzit din lătratul cîinilor, apoi niște voci de partea cealaltă a casei... O femeie țipa ascuțit ca să acopere hărmălaia: „Mai sînt niște studenți în spate"...

Au apărut doi agenți. Ne-au întrebat dacă n-am văzut pe cineva strecurîndu-se dinspre căminul gălățenilor. Bineînțeles, le-am spus că n-am văzut nimic. Am fost foarte politicoși, au fost și ei politicoși, și totul s-a rezolvat în cîteva minute.

După plecarea lor, m-a apucat un rîs nebunesc. Rîdea și Boris, molipsit de rîsul meu. In sfîrșit, săturîndu-mă de rîs, am început să mă pregătesc de plecare.

— Unde pleci pe timpul ăsta? Dormi la mine... n-ai declarat că stai aici? Fac un ceai cu rom... Am un ro-o-om!

Boris a făcut foc în sobă, a atîrnat hainele mele alături, pe două scaune, a făcut ceaiul, a scos de undeva niște pîine, ouă fierte, cîteva felii de salam.

— Dacă-i bal, bal să fie...

La început ne simțeam foarte bine. Bîtcă m-a pus să-i povestesc cum e la închisoare, cît am stat, m-a întrebat dacă n-am nevoie de ceva. Mi-a povestit și el tot felul de noutăți deacasă unde fusese de curînd, mi-a transmis salutări de la Natalia și Tinca și alte stăpîne ale inimilor noastre din adolescență... Intr-un cuvînt de mult nu ne mai simțisem atît de bine împreună.

Pînă cînd, la un moment dat... Uitasem să spun că în tot timpul ăsta, eu am băut mai mult ceai, iar Bîtcă — rom. Nu s-a îmbătat, dar ochii au început să-i sticlească.

— Dă-mi să citesc și eu manifestul.

— Care manifest?

— Ala de l-ai ascuns.

— Ce te interesează? Tu doar ești contra.

— Tocmai de aceea.

— De ce? Ca să ne certăm...

— N-ai încredere?

Eu tăceam.

—Păi dacă ai avut încredere să te ascunzi la mine, de ce n-ai încredere să mi-l dai să-l citesc...

Am încercat să schimb vorba, dar Bîtcă nu se lăsa. Cînd se încăpățîna, i se înroșea vîrful nasului. Dă-mi și dă-mi...

N-am avut încotro. Am scos pachetul de sub dușumea și i-am întins un exemplar. S-a așezat la masă și a început să citească cu voce tare... Și pe măsură ce citea, ochii îi scăpărau mai tare de ură.

...Singura clasă consecvent revoluționară e clasa muncitoare. Numai în unire cu muncitorii, studenții vor putea să cucerească revendicările lor... Sub conducerea clasei muncitoare...

— Cum asta?! Să mă conducă pe mine unul care nici de citit nu știe bine să citească? Fișcă Șchiopul, ce venea în fiecare luni să ne cureță dușumelele, să mă conducă pe mine, sau Avrum văcsuitorul de la colț? Asta vreți voi? Asta vrei tu? Ca în Rusia? Să iasă și aici omul pește. rii să distrugă civilizația?

Numai puteam răbda!

— Boris, tu știi foarte bine că toate poveștile astea cu oamenii pești sînt minciuni inventate pentru cei proști.

— Dar uite, că eu le cred! Na! Sînt prost? Zi! Sînt prost?

— Nu ești prost, dar nu știi să judeci...

— Bine că știi tu...

Pînă la urmă a început să mă înjure. Atunci am ridicat și eu glasul:

— Ascultă, dacă m-ai salvat din mîinile Siguranței, crezi că ai dreptul să mă jignești? Asta nu e cinstit!

Bîtcă a tăcut și m-a privit atent...

— Ai dreptate, a spus, în loc să ne bucurăm de revederea noastră am început să ne certăm... Hai să bem mai bine... A turnat fiecăruia cîte un păhărel de rom... Ultimul rom... Am cioc nit și am băut...

— Nu-i mai bine așa? a spus Bîtcă.

— Mai bine, am consimțit eu.

— Dar nu mai e rom... Mă duc să mai aduc...

Am încercat să-l opresc... Nu e nevoie, hai să ne culcăm... Cum să plece pe o asemenea ploaie? Bîtcă însă nu și nu! A deschis geamul... Uită-te... a stat ploaia... A îmbrăcat un fulgarin peste pijama, și-a încălțat doar pantofii, și dus a fost.

Mie, după atîtea emoții, paharul de rom mi-a produs amețeală. M-am întins în pat și am încercat să mă gîndesc la Bîtcă... Nu puteam să-l înțeleg... Oare cînd se bucura văzîndu-mă nu știa că sînt comunist? Dar era suficient să citească cele cîteva fraze din manifest ca să-l apuce furia... De ce nu vine? Luptam cu somnul... Am țipit... Deodată, parcă am auzit cîinii lătrînd... Am sărit din pat și m-am uitat la ceas... Era ora trei... Boris plecase de mai bine de o oră. O bănuială a început să mă sfredelească. Să plec... Trăgeam hainele încă ude pe mine... repede, repede... Degeaba!

Intîi au intrat cei doi agenți. După ei, Bîtcă.

— Asta e, a spus, arătîndu-mă pe mine. Apoi s-a întors cu fața la perete.

— Poftim cu noi, m-au invitat agenții.

Bîtcă stătea mereu cu spatele spre mine și nu și-a întors capul, măcar odată.

După arestare, am fost judecat și condamnat la doi ani închisoare...

Pe Bîtcă nu l-am mai întîlnit. Dar poate că tot ne vom mai vedea...

GENERAȚIA LUI 23 AUGUST

Ora sirenelor

Deapănă pe roate un tramvai tăcerea.
Așternut cu umbre-i caldarîmul gol.
Palidă de veghe, mistuindu-și mierea,
Inuiil își joacă luna vechiul rol.

Deșteptată-n ritmul orelor grăbite,
O sirenă cheamă zorile pe cer;
Blocurile albe — stupuri adormite —
Își topesc tăcerea-n umbrele ce pier.

Jerbele sonore se-mpletesc în aer...
Se deschid spre soare fagurii flămînzi,
Viața-și toarce firul faptelor din caer,
Ziua-și țese pînza norilor izbînzi.

Ca un fluviu-și duce-n valuri iuți tăria
Către larg, poporul marilor zidiri;
Vremea noastră-și poartă-n umeri
drepți mîndria
Și e rupt din soare focul din priviri.

Merge-n ritmul muncii patria întreagă.
Forțele genezei, strînse-n pumnii grei,
Din materii moarte forme vii încheagă
Și din visuri, fapte pentru epopei.

Drumurile toate duc spre împlinire...
Drumurile toate freamătă sub pași...
Fluturați sirene, steaguri de profire;
Trece-n marș armata marelui oraș!

Intîlnire cu marea

Uzina a rămas departe...
Dar glasul ei de bun rămas
In ritmul valurilor sparte
Il urmărește pas cu pas.

Il răvășesc chemări profunde
Și pilpîiri de aur cresc,
Se joacă soarele în unde
Ca un balaur chinezesc.

El stă furat de-azur și soare
La țărm cu gîndul risipit...
Ca spanul, șerpuind din mare
Un val spre el s-a răsucit.

Răsar din spuma dantelată
Iubiri cu chip tulburător.
Pe plajă a trecut o fată;
De soare s-a lipit un nor.

El stă și numără în șagă
La țărmuri cîte valuri pier,
Iar fata-ncearcă să culeagă
Din mare un căuș de cer.

Cu strălucîri de-oțel și nalbă
Ii joacă trupu-n valul șui
Și-i pare fata mării albă
Strunjită de privirea lui.

Il chinuie întîia oară
Un miez de soare-n gînd aprins
Și parcă-n strune de vioară
Ii cîntă marea dinadins.

ION PETRACHE

Rapsodul

Să te cobori în inimi căutînd
Ca într-un beci cu vinuri tari și rare,
S-alegi esențe de la fiecare
Și la lumină să le-aduci pe rînd.

Să-ți joace-n palmă unde rubinii
Spre fruntea vieții cînd închini paharul,
Să-ți dărui fiecăruia nectarul
Și omenia la ospăț s-o-mbii.

Să-ți fie nervii harfe și viori
Vibrînd prelung la glasul vremii tale,
Să-ți fie termometre sociale
Poemele și zbor de meteori.

Să fii rapsodul forței omenești
Și visul să ți-l sprijini pe binale,
Și-n șarjele ce spumegă-n furnale
Izvorul poeziei să-l găsești.

Partidul te-a creat ca să creezi
Din fontă și beton armat poeme
Și mii de sonde să plantezi în vreme
Și-n suflete grînare și livezi.

Să-ți fie gîndul fagure de foc,
Să fii întîiul sol al dimineții.
Și-n toate ofensivele vieții
Să fii în fruntea grupului de șoc.

Directorul uzinei

Zorile neobosit te-ajung
Strunjind planuri, neștiut de nime.
Ieri aveai în grijă doar un strung,
Astăzi ai în grijă o mulțime.

Ani ți-au nins pe tîmple, dar ca-n mai
Muguri plini de visuri te îmbie.
Ieri de-un singur fiu te îngrijeai,
Astăzi însă te-ngrijești de-o mie.

Stau băieții aplecați pe strung...
Ii cunoști decînd erau de-o șchioapă.
Vuietul mașinilor prelung
La ureche-ți bate ca o apă.

Anii tăi în toate și-au lăsat
Urma de magnet a amintirii
Și ades îi cauți tulburat
Să-i aduci în pajiștea privirii.

Și te simți în fapte-ntinerind,
Inima ți-e-n fiece mașină
Și pe tîmple-n anii de argint
Parcă ninge viața cu lumină.

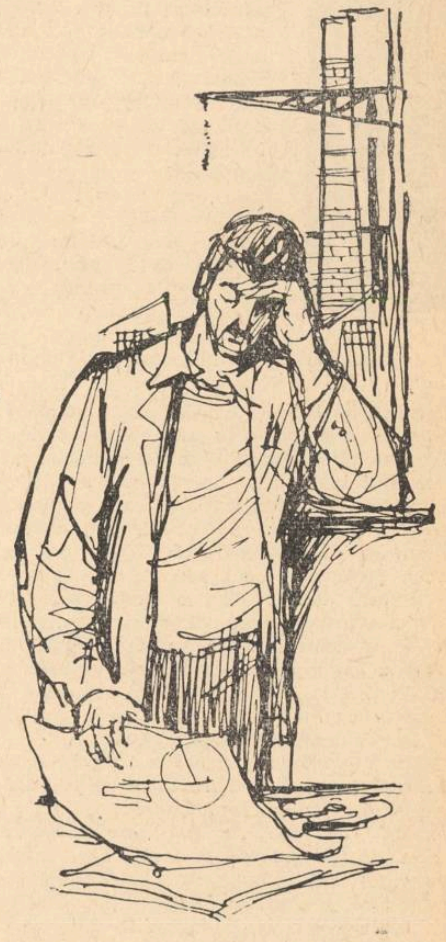

Desene de VAL MUNTEANU

Dialectica

Visuri are fiecare om
Semănate-n țarinile vieții.
Primăvara, fiecare pom
Dă tribut de sevă tinereții.
Fiecare ceas aduce-n noi,
Cu zvîcniri de viață, viitorul.
Fiecare strop lăsat de ploi
Se-mplinește adăpînd ogorul.
Lauri poartă-al muncii noastre țel,
Cîte-o culme-i fiece amiază,
Fiecare șarjă de oțel
Soare nou și pămîntesc mimează.
Dă lumină fiecare șut
Implîntat în bezna de cărbune,
Orice zbor în universul mut
E o explicabilă minune.
Orice plan de stat e-un arhitect
Cu gîndirea proiectată-n vreme,
Imn de pace-i orice nou proiect,
Orice creșă-i ciclu de poeme.
E-un miracol fiecare om
Ce-nvingînd s-a depășit pe sine, —
Și-ntrupat în fiece atom
E conflictul dintre rău și bine.
Și așa, e-ntregul univers
Contradicții, sensuri și mișcare,
Iar dinamul timpului în mers
E partidul clasei muncitoare.

Ștafeta

Cărbunii mei în spuză nu au mocnit nici cînd,
Văpăi mi-aleargă-n sînge și se-mpletesc în gînd;
Din ele-și face vîntul de primăvară coarde —
Că viața mea de cîntec și de iubire arde.
Și la lumina-i tare cu irizări sonore
In galaxia vremii văd stelele majore,
Iar mîinii mele-i place să le cuprindă-ades,
Să pipăie în ele adîncul înțeles
Ce stă-n incandescență ca fructul într-o floare
Și-apoi să-l strig în lume și să-l învăț să
zboare...
Și sufletul de-mi este de doruri mari aprins
E c-am simțit tăria oțelului încins.
Lumini de mă îmbie, nu-s năluciri de stele,
Ci-ntruchipată-n soare privirea țării mele.
Și visurile aripi îmi dăruiesc să zbor
Căci m-a trimis Partidul ștafetă-n viitor.
El flori din fier și-unelte să fac m-a învățat —
Și cîntecul lăutei ca pe un vin curat
Să-l sorb, să prind putere și-n lume să doinesc
Tot zbuciumul și dorul și visul omenesc.
Au cine nu-i cunoaște azi pe părinții mei
Cînd temelia lumii se sprijină pe ei?
In stihuri dacă strungul adeseori îl chem,
E c-am strunjit la dînsul întîiul meu poem.
Cu lauri drept răsplată, eu gîndul nu-mi încarc,
Nu sînt decît săgeată și timpul îmi e arc.
Iar cea mai scurtă cale spre-al clasei mele țel
Eu o străbat cu versuri de foc și de oțel.
Și alegînd din gînduri și fapte, țes drapele,
Poporul meu să-și afle izbînzile în ele,
Apoi purtat de visuri spre noi ținuturi zbor
Căci m-a trimis Partidul ștafetă-n viitor.

Muncitori la Ateneu

Ce dulce adiere în suflet se strecoară?
Din ce grădină lacrimi de mac și lăcrămioară
Imi picurară-n suflet miresmele lor vii?
De unde tulburarea iubirilor tîrzii?
Infiorări de-amurguri necunoscute parcă
Și legănări de valuri ce nu vor să se-ntoarcă
Și plete lungi de lună scăldate-n unde moi
Și pași pierduți în ierburi și regăsiți apoi
In noaptea-nmiresmată a florilor de crîn...
Și glasurile-ascunse și vii, de unde vin?
Cuvintele nespuse și pline de-nțeles
Cu fire scumpe-n suflet minuni aveau țes
Și-atîtea adevăruri ce le știam de mult
Pentru întîia oară înfiorat le-ascult.
Chiar mîna ta muncită cu viața laolaltă
Imi pare altfel astăzi cînd tăinuit tresaltă,
Lumini îmi par că joacă pe firele-ți cărunte
Și sensuri noi descopăr în brazda de pe frunte.
Deși cu tine-alături îmbătrînesc senin
Iubirea noastră veche cu muguri noi ți-o-nchin.
Imi freamătă în suflet o strună de vioară
Cum freamătă caisul în orice primăvară
Și îmi aduce-n clocot ecouri și stihii
Ce mi-au brăzdat auzul cîndva, printre urgii.
Sînt zbuciumări cumplite ce le presimt venind...
Făclii ascunse-n vreme în brațe mă cuprind,
E tinerețea poate cu pas proptit în glie
Și aripi mari de visuri croite din tărie,
Sau e furtuna poate stîrnită din genuni
De-mi răscolește gîndul crescut printre furtuni?
Ii recunosc tăișul din fulgere purces,
Chemarea de lumină ce i-am urmat-o-ades
O simt cum mă străbate ca un curent fierbinte
Și neuitate clipe îmi trec pe dinainte.
E uriaș cortegiu de jertfe și eroi
Care sfidîndu-și moartea trăiesc și azi prin noi.
De unde se revarsă atîtea vieți în mine
Și cine mă cuprinde acum în brațe? Cine
Din inima-i aprinsă cu vin de foc mă-mbie
Și-mpărtășit îmi pare că sînt cu veșnicie?
E-n g'asul său natura cu zbucium omenesc...
Din trupul său de cîntec, stejari de gînduri
cresc...
Il recunosc, titanul cu fruntea grea de roade
Ce-a strîns în sine duhul truditelor noroade...
Il văd cum poartă stînca durerii pe grumaz
Și cît îi strălucește de aprig ochiul treaz.
In clipa de tăcere, pecetluind sfîrșitul
I-am regăsit puterea în mine, dezrobitul.

. . . . . .

Te-ai perindat adesea neștiutor pe-aici
Și nu-ndrăzneai desigur privirea să-ți ridici
Spre marile coloane, ce te-nfruntau de sus
Și care pentru tine n-aveau nimic de spus.
Și totuși pentru tine s-au zbuciumat vibrînd
Cu harfe mari de viori, de dragoste și-avînt
Toți zeii-acestui templu închis și profanat
Ce-n tine-și recunoaște stăpînu-adevărat.

CRONICA DRAMATICĂ

ACTUALITATEA ŞI TEATRUL DE INSPIRAŢIE ISTORICĂ

Capitolul din raportul prezentat de A. A. Surkov în cadrul celui de-al treilea congres al scriitorilor din U.R.S.S. referitor la *„artele înrudite"* adică teatrul, cinematografia, televiziunea şi radioul, ce sînt considerate pe drept cuvînt: *„genuri de artă de sine stătătoare avînd particularităţi şi legi proprii"*, — conţine o analiză multilaterală şi profundă a problemelor ce stau astăzi în faţa dramaturgiei. Raportul dezleagă în urma unei analize succinte, întrebările esenţiale ce şi le pun şi autorii noştri dramatici în etapa actuală, arătînd că *„trebuie să sprijinim fiecare lucrare pornind de la particularităţile şi legile genului, ţinînd seamă de stilul şi înclinaţiile autorului, trebuie să stimulăm căutările creatoare îndrăzneţe ale dramaturgilor"*.

Pornind de la aceste principii sănătoase de înţelegere a operelor de artă, vom privi şi noi cele două piese scrise şi reprezentate cu prilejul Centenarului Unirii, aparţinînd a doi dramaturgi cu experienţă care au manifestat o deosebită predilecţie pentru teatrul de evocare istorică şi comedia satirică. Tudor Şoimaru şi Mircea Ştefănescu s-au adresat acestei epoci nu din dorinţa de a realiza o simplă reconstituire a faptelor petrecute atunci, ci cu intenţia lăudabilă de a demonstra pe calea artei faptul că Unirea a fost realizată prin lupta maselor populare. Pentru că, aşa cum spunea tovarăşul Chivu Stoica în cuvîntarea rostită la şedinţa jubiliară a Marei Adunări Naţionale: *„Unirea Ţării Româneşti cu Moldova reprezintă o verigă importantă în lanţul luptelor seculare duse de poporul nostru pentru împlinirea idealurilor sale de independenţă naţională, de înălţurare a asupririi şi exploatării, de făurire a unei vieţi luminoase pentru toţi cei ce muncesc"*. Privită din această perspectivă, singura ştiinţifică şi adevărată, Unirea Ţărilor Romîne îşi regăseşte măreaţa ei însemnătate. Ea nu mai poate fi deci socotită rezultanta unor discuţii de cabinet, aşa cum atîta vreme s-a străduit să demonstreze, chipurile, istoriografia burgheză. Faptele consemnate de documentele timpului, de ziare, de scrisori, amintiri, rapoarte diplomatice, relatări ale martorilor oculari, dovedesc categoric că, aşa cum spunea şi tov. Chivu Stoica în cuvîntarea citată: *„Marele făuritor al Unirii Ţărilor Romîne a fost poporul muncitor, masele de ţărani şi orăşeni"*. Deci a evoca evenimentele ce au dus la realizarea Unirii impune unui scriitor al realismului socialist reliefarea în primul rînd a acţiunii maselor populare, a acelor oameni care s-au jertfit în anii respectivi, a strămoşilor celor ce construiesc azi socialismul. In cadrul dramaturgiei noastre, orientată în mod sănătos spre reflectarea problemelor celor mai acute ale actualităţii, aceste două piese ocupă un loc de seamă, subliniind continuitatea tradiţiilor de luptă ale poporului nostru. Pentru că tov. Chivu Stoica sublinia în cuvîntarea sa: *„Printre glorioasele tradiţii de lupte ale poporului romîn, Unirea de acum un veac a Ţărilor Romîne ocupă un loc de cinste"*. Din acest punct de vedere ştiinţific se poate scrie o piesă actuală despre Unire.

Intitulîndu-şi piesa *Povestea Unirii,* Tudor Şoimaru a intenţionat cu bună ştiinţă să accentueze asupra caracterului ei de evocare, pe baza acelor elemente istorice intrate în fondul moral al poporului nostru, prin povestiri, legende sau cîntece şi pe care oamenii simpli le-au transmis de-a lungul generaţiilor şi le-au păstrat cu sfinţenie în ciuda asupririi boiereşti şi a încercărilor de a se calomnia şi a se denigra însemnătatea actului Unirii. Toate aceste elemente retopite în ţesătura celor patru acte ne-au dat posibilitatea să asistăm la o evocare plină de farmec a Unirii realizată în spiritul imaginii pe care poporul a păstrat-o despre anul 1859 şi făuritorii actului de la 24 ianuarie. Aici de fapt găsim şi elementul de maximă rezistenţă al piesei: în regruparea acestor luminoase imagini ale oamenilor simpli despre Unire, în evocarea unor scene, pe care toţi le cunoaştem, dar care totdeauna ne trezesc în inimă un sentiment de adîncă emoţie. Tudor Şoimaru a realizat momente de o mare sobrietate şi frumuseţe artistică. Chiar dacă uneori adevărul istoric nu se respectă ad literam, locul unde au fost rostite anumite cuvinte sau unde apar în scenă anumite personaje, sau zilele în care s-a luat o anumită hotărîre, rămîne totuşi un fapt indiscutabil, că Tudor Şoimaru a realizat unele caractere autentice şi situaţii veridice, subliniind cu precădere modul în care masele populare au înfăptuit într-adevăr în acţiunea lor dîrză, Unirea Ţărilor Romîne.

Tudor Şoimaru este cunoscut ca un autor dramatic cu reale înzestrări pentru teatrul satiric. Să ne gîndim la *Afaceriştii* — virulentă demascare a orînduirii capitaliste — şi la *Furtună în Olimp* — usturător pamflet artistic antirăzboinic. Condeiul satiric al lui Tudor Şoimaru se face simţit şi în ultima sa piesă. Alecu Balş, Nicolae Vogoride, Iordache Lambrino, sînt văzuţi din acest unghi şi prezentaţi cu neîndurare. Este lăudabil faptul că autorul nu i-a transformat în caricaturi şi a căutat să arate cît de îndîrjită şi de odioasă a fost opoziţia clasei boiereşti, duşmană de veacuri a oamenilor simpli, trădătoare din totdeauna a patriei, faţă de acest act de importanţă naţională. Am mai vrea să amintim faptul că în confruntările dintre cele două tabere, Tudor Şoimaru a reliefat cu pregnanţă superioritatea şi frumuseţea morală a luptătorilor pentru Unire şi caracterul meschin şi josnic al boierimii conservatoare.

Evocările dramatice ale lui Mircea Ştefănescu, apreciate, sînt caracterizate prin mult farmec poetic, printr-un suflu liric ce învăluie desfăşurarea acţiunii şi dă lucrărilor sale o notă romantică.

In ultima lui piesă, imaginea lui Cuza se înfăţişează din cîteva momente de reală frumuseţe: apreciem în mod deosebit finalul şi scena în care colonelul Cuza îşi prezintă demisia, lui Vogoride. Spectatorul reţine cîteva din calităţile acestui domn patriot: integritatea, cinstea sa ireproşabilă, o demnitate rar întîlnită, curajul şi mai ales dragostea nepărmurită faţă de oamenii simpli, de ţăranii care l-au impus ca domn al noului stat. Sînt momente de-a dreptul emoţionante şi spectatorul trăieşte sentimente alese, învaţă să-i iubească pe aceşti oameni care au înţeles năzuinţele poporului şi să urască monstruoasa coaliţie ce a uneltit şi a realizat detronarea omului care, ascultînd pe cît îi permiteau concepţiile şi vederile sale, dorinţele poporului, a căutat să-i uşureze suferinţele şi să-i îmbunătăţească soarta. Din acest punct de vedere, piesa are un mesaj actual şi patriotic şi reuşeşte să încălzească inimile spectatorilor.

Dar vrem aici să ne manifestăm dezacordul în legătură cu o problemă ce pare că a scăpat celor ce au scris pînă acum despre piesă. Socotim anume că insistenţa asupra aventurilor amoroase ale domnitorului Cuza, ce au fost colportate insistent de-a lungul anilor, bine înţeles într-o formă deformată şi calomnioasă de cei ce vroiau să arunce asupra lui o umbră neplăcută, putea fi evitată. „Umanizarea" unui personaj istoric nu se poate în nici un chip realiza prin etalarea acestor amănunte neplăcute care dau o imagine falsă asupra lui. Nu aici trebuiesc căutate limitele personalităţii sale, care nu trebuiau în nici un fel ocolite. Ele îşi au explicaţia, în aparteneţa lui Alexandru Ioan Cuza la o anumită clasă socială, în posibilităţile sale limitate deci, de înţelegere a problemelor ce se ridicau atunci în faţa ţării. Literatura de evocare istorică realist-socialistă are datoria să smulgă aureola mistică şi nimbul de sfinţenie, pe care vechea istoriografie şi literatură o lăsase asupra unor personalităţi din trecutul nostru. Dar ea are datoria să ni le prezinte în adevărata lor lumină, raportîndu-le la condiţiile specifice epocii respective. A sublinia limitele unei personalităţi cum a fost Alexandru Ioan Cuza nu înseamnă a aduce pe prim plan micile slăbiciuni omeneşti, ci a vedea faptul că Alexandru Ioan Cuza, cum era şi firesc, nu s-a putut ridica la o înţelegere mai largă a istoriei, decît îi permiteau vederile sale burghezo-democrate, ceea ce a făcut ca bunele sale intenţii să nu poată trece în domeniul faptului, decît în mică măsură.

Nouă ni se pare însă că atît Mircea Ştefănescu cît şi Tudor Şoimaru — acesta din urmă în primele scene ale actului I şi în actul IV au insistat prea puţin asupra caracterului eroic al acestor evenimente, dînd o amploare nejustificată elementelor de fast şi decor. Sînt prea multe baluri, soarele, crinoline, evantaiuri, decolteuri, prea multe femei frumoase, prea multă muzică săltăreaţă şi jucăuşă, care din păcate acoperă uneori în acordurile ei vesele, cadenţele eroice ale marşului ţărănesc spre Bucureşti în zilele de 22 — 24 ianuarie, acoperă entuziasmul meseriaşilor şi al muncitorilor din Capitală şi sunetul cuţitelor tabacilor care, după cum se ştie, au realizat Unirea. In ambele piese există ce-i drept, momente pline de avînt, dar am fi vrut mai multă incandescenţă şi mult mai bine relevat aspectul dramatic al luptelor pentru Unire. Am fi aşteptat o pedală mai susţinută asupra gamei eroice ce a caracterizat din plin această epocă. In felul acesta mesajul patriotic al pieselor ar fi fost şi mai bine reliefat.

Maestrul emerit al artei Sică Alexandrescu a realizat un spectacol demn de interes. Trebuie să remarcăm că atenţia a mers în special spre acele scene în care se dezbăteau marile probleme ale istoriei poporului nostru, şi nu spre acelea în care se discută dacă Doamna Elena Cuza trebuie sau nu să înfieze copilul nelegitim al lui Alexandru Ioan. Am avut impresia că regia s-a simţit stînjenită de aceste pasaje şi nu le-a putut salva de la indiferenţa publicului. Dar Sică Alexandrescu a condus bine momentele patetice semnalate de noi şi a armonizat ingenios un ansamblu din care i-am reţinut în primul rînd pe: Costache Antoniu, un interpret ideal al lui Moş Ion Roată, din păcate avînd o partitură prea săracă; Niki Atanasiu, care a reliefat cu multă vigoare caracterul odios al lui Vogoride; Marcel Anghelescu, în Kogălniceanu, inteligent, inimos, patriot, plin de dragoste faţă de popor. La un nivel lăudabil s-au prezentat: Dina Cocea, Cella Dima, Marietta Deculescu, Nicolae Brancomir, Şerban Iamandi. Din păcate, Constantin Bărbulescu în rolul lui Cuza s-a agitat, a declamat grandiloc-vent, dar n-a avut adîncimea suficientă.

La Iaşi, spectacolul regizat de Miron Niculescu, a fost net superior celui realizat în Bucureşti, la Teatrul Tineretului, cu aceeaşi piesă. Miron Niculescu, deşi uneori, a făcut concesii unui stil facil prin ilustraţii muzicale nepotrivite, totuşi a apăsat cu bună ştiinţă asupra patosului ce trebuia să-l degaje această piesă. Spectacolul a fost unitar, a avut un ritm viu, deşi l-am văzut într-un moment cînd începuse să obosească; finalurile de act au fost excelent lucrate, iar ideea acţiunii maselor, în făurirea Unirii, s-a desprins cu pregnanţă. Intuind just calităţile piesei, Miron Niculescu le-a pus în primul rînd în valoare, ajutat de o echipă de actori, din care i-am reţinut pe: Ion Schimbinschi, Ion Lascăr, Valeriu Burlacu şi în special pe Constantin Sava, Mihail Grosariu, Neculai Veniaş şi Ştefan Dăncinescu. Un spectacol de reală valoare, servit de cîteva talentate elemente actoriceşti ale Teatrului Naţional din Iaşi.

Valeriu Rîpeanu

CUZA VODĂ
de Mircea Ştefănescu
Teatrul Naţional din Bucureşti

POVESTEA UNIRII
de Tudor Şoimaru
Teatrul Naţional din Iaşi

●●

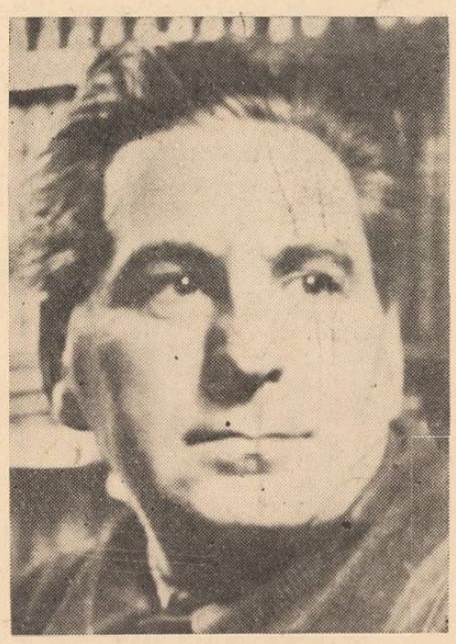

FERICITA TINEREŢE

Academicianul G. Călinescu la 60 de ani

Sărbătorim şaizeci de ani de la naşterea academicianului G. Călinescu, cu sentimentul că nu salutăm o vîrstă, un anume fragment de timp, oricît de bogat în fapte şi semnificaţii, ci o valoare a culturii româneşti. Căci spiritele mari nu se măsoară cu anii. Existenţele lor se îndreaptă cu poporul către luminile viitorului, rămînînd într-o tinereţe fără bătrîneţe... Cine ştie oare vîrsta ciobanului care a oftat Mioriţa? Cine ştie anii lui Făt-frumos, tînărul care-a vegheat din veacuri plămădirea acestui popor şi care astăzi, tot tînăr, construieşte cu el socialismul? Nimeni! Şi nimeni n-ar avea nevoie de aceasta. Ceea ce ar fi de ştiut este secretul tinereţii lor.

Academicianul Călinescu a găsit cheia secretului. Părerea mea — *spune undeva domnia-sa* — rămîne însă că tinereţea se învaţă şi că prin urmare strălucită este acea tinereţe la care ai ajuns prin maturitate. *Strălucită tinereţe are astăzi, la 60 de ani, George Călinescu!*

Printr-o uimitoare muncă şi pricepere, acad. Călinescu a dat culturii noastre o remarcabilă operă de istoric literar. El a clădit în cinci volume, închinate vieţii şi operei marelui poet „monumentul cel mai impunător care s-a ridicat pînă astăzi lui Eminescu", *cum observa odată Garabet Ibrăileanu. El l-a cuprins într-o formulă originală pe Creangă şi a orînduit judicios scara de valori a istoriei noastre literare. Spirit mobil şi fecund, George Călinescu a abordat cu un remarcabil succes toate genurile literare. Poet înnăscut cu sensibilitate şi imaginaţie bogată, plin de graţie şi candoare, prozator cu vocaţie, înzestrat cu un excepţional simţ de observaţie şi de construcţie epică, aşa cum se arată în romanul* Enigma Otiliei, *spirit enciclopedic în toată puterea cuvîntului, critic* „care simte plăcere a descoperi frumosul, fiind totdeauna înapt de a minţi", *cum singur caracteriza, cu vreo doi ani în urmă, menirea criticului, istoric literar de o copleşitoare erudiţie, profesor eminent, cetăţean activ în munca de construire a socialismului, ca deputat în Marea Adunare Naţională, şi director al Institutului de Istorie literară şi folclor al Academiei R.P.R., personalitatea sa e atît de bogată încît merită stima şi aprecierea noastră.*

Intotdeauna ferm împotriva cosmopolitismului, conştient de valoarea culturii pe care a creat-o poporul romîn de-a lungul generaţiilor, acad. Călinescu a afirmat cu intransigenţă necesitatea de a fi mîndri de ceea ce s-a înfăptuit pe planul activităţii spirituale.

In lumina acestei credinţe capătă semnificaţii mai adînci însăşi activitatea sa de istoric literar şi de intelectual patriot.

„Propriuzis, — *spunea domnia sa odinioară într-o Cronică a mizantropului* — noi sîntem o ţară cu o cultură foarte înaintată, dar lumea nu ne crede şi noi nu încercăm să dovedim.

A face bilanţul literaturii noastre, a cîntări şi a stabili valorile, a studia amănunţit toate rezervele noastre intelectuale, a le consemna în opere temeinice, iată datoria intelectualului. A citi cu orgoliu, a se documenta, a se pune în situaţia de a răspunde oricărui străin: avem valori temeinice care sînt acestea şi acestea, iată datoria cititorului. Nu există mare civilizaţie fără acest fel de mîndrie documentară".

Intelectual legat de popor, cu o veche atitudine democratică, după Eliberarea patriei, acad. G. Călinescu şi-a pus tot talentul său creator, toată puterea lui de muncă în cauza apărării păcii şi construirii socialismului. Patriot sincer şi cinstit a vestejit cu verva sa ironică pe duşmanii ţării şi pe apatrizi, a închinat în Cronica optimistului *ţinută în revista* Contemporanul, *adevărate imnuri partidului şi muncii eroice a poporului. A prezentat în cărţi imaginea de neuitat a unor ţări prietene, pe care le-a vizitat.* Kiev, Moscova, Leningrad, *e o mărturie a admiraţiei sale pentru marea ţară a socialismului, iar* Am fost în China nouă *este o adevărată monografie închinată ţării de şase sute de milioane de locuitori.*

Trăind o strălucită tinereţe la care a ajuns prin maturitate, acad. Călinescu a continuat să cerceteze pînă la zi, de pe poziţii realist socialiste, literatura noastră actuală, dînd studii de o nepieritoare frumuseţe.

Revista „Luceafărul", dorindu-l printre colaboratorii săi, îi urează totodată academicianului G. Călinescu aceeaşi tinereţe matură, activitate rodnică pentru înflorirea culturii noastre realist socialiste şi pentru binele poporului din care face parte.

I. D. Bălan

VERONICA PORUMBACU

LUCEAFARUL în graiurile lumii

Astrele tac, sau vorbesc în muzica universală. Sînt văzute, aşa cum se roteşte pămîntul, din cele patru colţuri ale zării. Luceafărul are pentru noi graiul mai bogat, mai amplu, al lui Eminescu. Şi dacă la moartea lui pretimpurie, poporul îl iubea ca pe un poet naţional, sensul major al valorii sale a continuat să frămînte generaţii întregi de interpreţi, iar cunoscut peste hotarele ţării şi ale limbii noastre a fost abia după moarte. Cele cîteva tălmăciri germane ale Mitei Kremnitz, publicate în timpul vieţii, erau departe de a da o idee a colosului de la Ipoteşti. Inainte de eliberare s-au făcut ici-colo încercări de transpunere în alte limbi, din opera celui mai mare poet romîn. Intre hotarele ţării, în germană (Alfred Margul Sperber, Richter şi alţi scriitori în limba lui Goethe, care trăiesc la noi); în maghiară, de poeţi ca Aprily Lajos sau Dsida Ienö Szemlér Ferenc, Franyó Zoltán, Kiss Jenö etc. Peste hotare, traducerile franceze apărute din entuziasmul unor profesori universitari ca Louis Barral, mărturiseau dragostea pentru poetul romîn, dar nu puteau transmite neasemuita lui scînteiere. Cele cîteva poeme tipărite în Anglia de Emily Pankhurst, au trezit admiraţia lui Bernard Shaw, care le-a prefaţat încă în 1930: „Dac-aş fi unul din acei editori tineri — scria el — care au o tipografie proprie, care scormonesc imposibile cărţi vechi şi scot din ele ediţii noi, m-aş năpusti asupra acestei uluitoare cărţi..." Şi după ce-l compară pe Eminescu — pictural cu Delacroix — şi muzical cu Berlioz, — el încheie scrisoarea către traducătoare: „Inştiinţează-mă ce şanse ai avut cu acest moldovean care a scos sfîrşitul secolului XIX—XX din mormînt..."

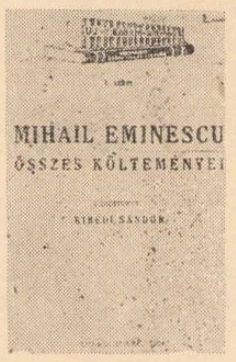

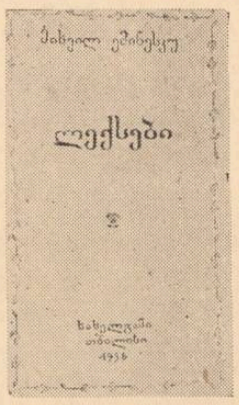

Dar puntea de aur între inimi ca şi între popoare nu se aruncase încă prin traducerea masivă a lui Eminescu. Abia după victoria asupra fascismului, oamenii din ţări osebite s-au putut privi şi mai aproape în ochi, au avut răgazul, şi nu numai dorinţa de a se cunoaşte, de a-şi descoperi durerile şi aspiraţiile comune, cărora le-au dat grai poeţii. Nu întîmplător, la centenarul naşterii Luceafărului nostru, apărea la Moscova prima culegere din opera sa. Au urmat tălmăciri ucrainiene şi gruzine, iar peste un deceniu, a apărut un volum masiv, adunînd un buchet de poeţi ca Leonid, Martînov, Ana Ahmatova, Mihail Svetlov, Margareta Aligher, Jurii Kojevnikov şi alţii, care îl revelau pe Eminescu celor două sute de milioane de oameni sovietici. Traducerile în ţările de democraţie populară s-au intensificat: interesului pe care l-au manifestat faţă de poezia lui Eminescu atîţia scriitori îndrăgostiţi de versul Luceafărului, i s-a adăugat activitatea Uniunii Scriitorilor din R. P. Romînă, care şi-a înscris printre scopurile sale cele mai apropiate sprijinirea acţiunilor menite să-l facă tot mai cunoscut lumii şi iniţierea altor acţiuni în această direcţie. In Bulgaria e aşteptată o carte masivă a poetului, în limba maghiară a apărut, în coeditare cu edituriile budapestane, un volum în care poeţii din pustă îşi dau mîna cu cei din Transilvania, pentru a face cunoscută în graiul lui Petöfi opera Luceafărului. La Praga, poetul Vilem Zavada a terminat recent o amplă culegere eminesciană, iar în Slovacia, Ivan Krasko a tipărit o alta. In depărtata Chină se află în pregătire un volum de o sută de poezii; în Franţa, Hubert Juin a tradus în vers liber Luceafărul, Scrisoarea III-a, Impărat şi Proletar, şi, pentru prima dată în altă limbă decît aceea în care a fost scrisă, Memento mori, concentrata noastră Legendă a secolelor, văzută de un evocator liric, plin de amărăciune în urma sugrumării idealurilor populare paşoptiste.

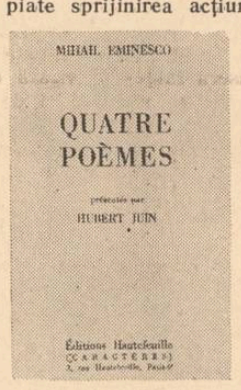

In Italia, Asociaţia de prietenie Italia-Romînia pregăteşte mai multe acţiuni pentru acest an comemorativ al marelui nostru poet.

In Grecia, poeta contemporană Rita Bumi-Papa a publicat cîteva traduceri din opera lui Eminescu în „Jurnalul poeţilor" pe care-l conduce la Atena. La poalele Olimpului, glasul Luceafărului a coborît din muzica sferelor.

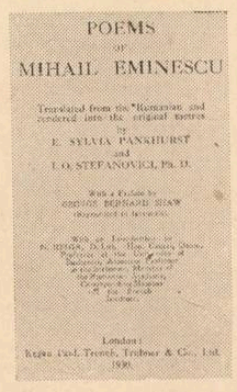

Şi poate înadins am lăsat la urmă un volum care mi-e atît de aproape pentru că am asistat — s-ar putea spune — la naşterea lui; e vorba de traducerea în spaniolă a lui Rafael Alberti şi a Mariei Teresa Leon. In călătoria prin Europa de acum patru ani, poetul amarelor despărţiri de ţara natală şi a Reverinirilor imaginare la tinereţe, la marea şi ţărmul de care a trăit departe, ca emigrant al războiului civil spaniol — a fost mişcat de soarta tragică a Luceafărului — asemănătoare într-un fel cu a romanticului său conaţional Becquer — de timbrul latin al poeziei sale, de farmecul ei muzical, de adîncimea de gîndire şi puterea emoţională a versurilor. Prin intermediul unor traduceri literale în franceză, avînd în mînă un volum romîn din care au învăţat să citească, cu prietenii noi cîştigaţi la Uniunea Scriitorilor şi cu o adevărată devoţiune pentru cauza prieteniei între popoare pe calea sublimă a poeziei, Rafael Alberti şi Maria Teresa Leon au trudit doi ani, pentru ca versurile lui Eminescu să răsune în toate ţările care înţeleg graiul Cidului.

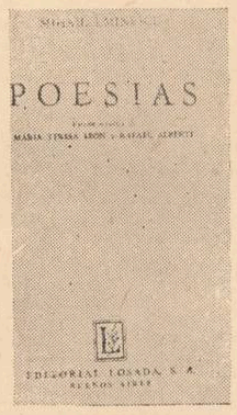

Şi mi se întîmplă uneori, seara, cînd stelele îşi încep drumul lor sclipitor pe boltă, să-mi imaginez pe harta lumii cîteva reflexe terestre ale Luceafărului: îi aud pe marii prieteni spanioli, adunînd mereu alţi iubitori ai poeziei sale, la seri literare ce-i sînt dedicate; aud în îndepărtatul şi mult coloratul Pekin sunetele pentatonice care îi marchează versul, îl aud legănat în limba lui Puşchin, şi atunci mi se pare că din slava sa nemuritoare Luceafărul nostru pogoară în mări şi se reîntrupează nu doar ca „un mort frumos cu ochii vii", ci ca un etern viu, etern fierbinte mesaj de pace şi prietenie.

„E poezia unui mare vizionar, o poezie inegalabilă prin forţa şi sensibilitatea ei. In ea palpită inima uriaşă a poporului romîn".

(Göran Björkman, Introducere la traducerea în norvegiană a cîtorva poezii ale lui Alecsandri şi Eminescu, 1920).

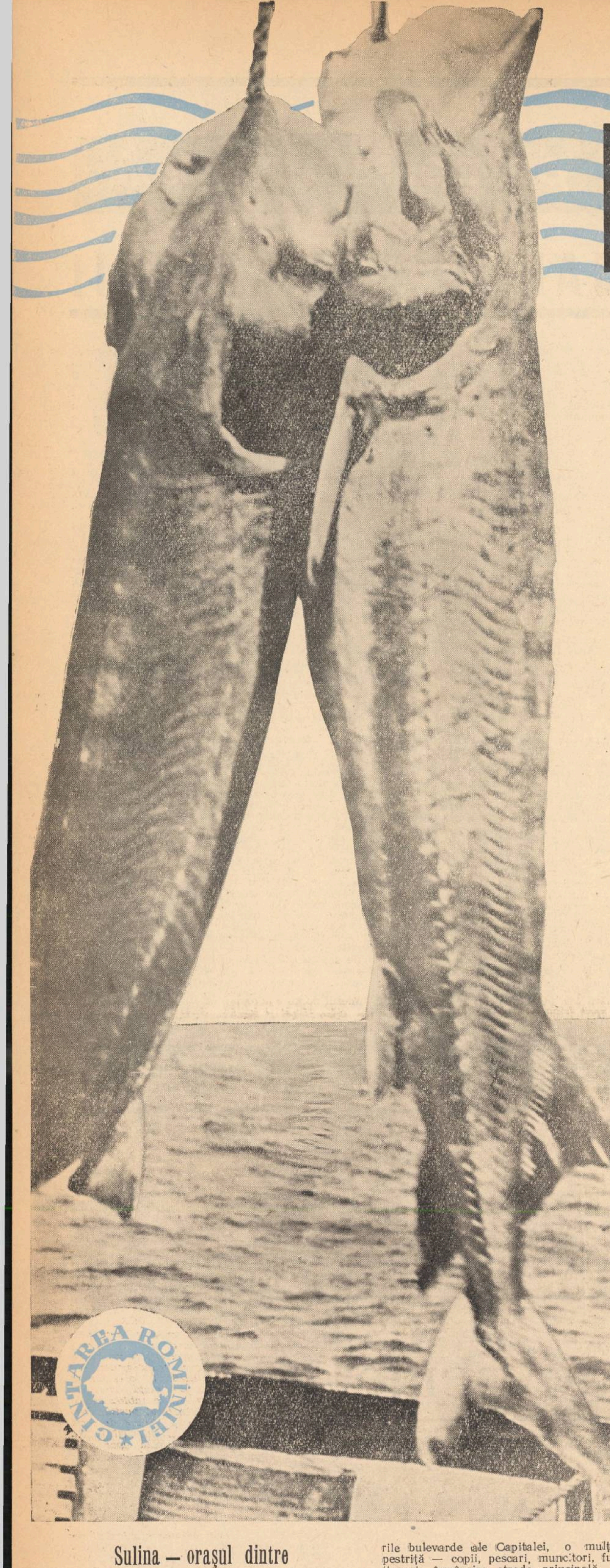

LA STURIONI – PE MAREA NEAGRĂ

Ești frumoasă, ești avuțită... o, țara mea...

ALECU RUSSO: „Cîntarea Romîniei"

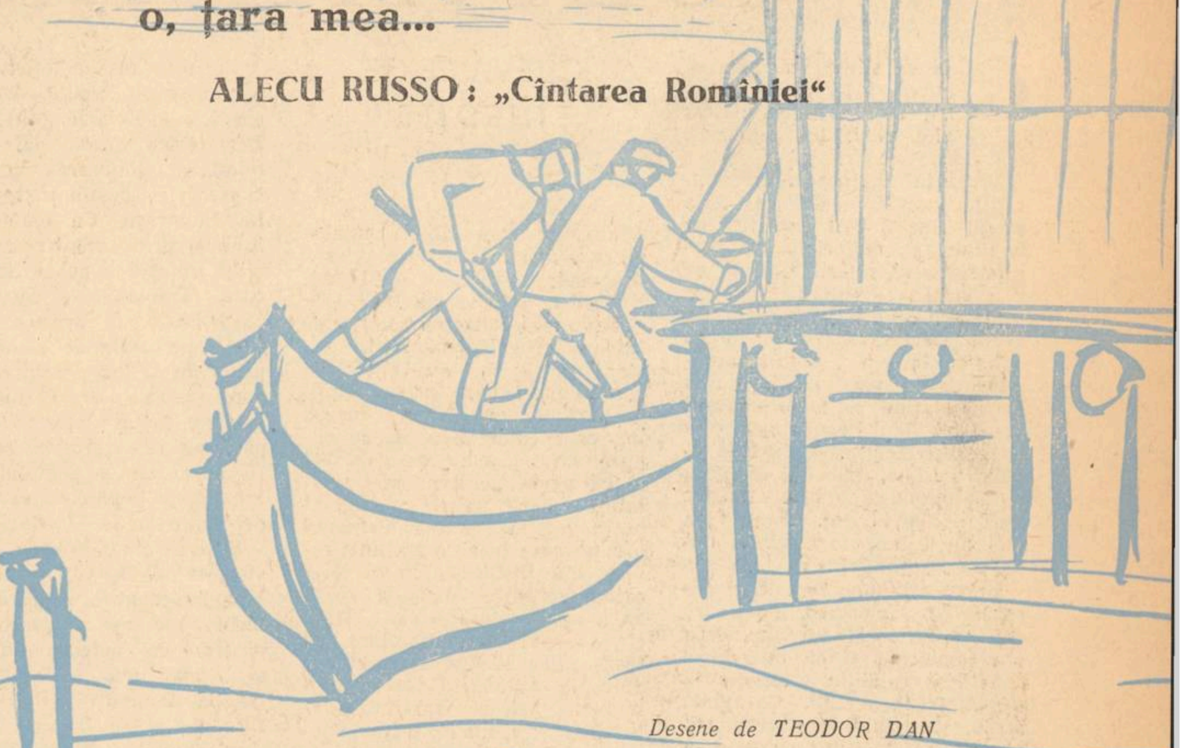

Desene de TEODOR DAN

Sulina – orașul dintre deltă și mare

După o călătorie de 2.860 de kilometri în care a cunoscut cele șase porți — din Bavaria pînă în coasta Măcinului — Dunărea, ostenită de drum, își deschide evantaiul uriaș al deltei, împărțindu-și apele într-un păinjeniș de brațe și canale pierdute în marea împărăție a stufului. Este ultimul popas pe care-l face înaintea întîlnirii cu marea.

Venind de la Tulcea spre Sulina, în preajma orașului și-a mării, apele mai fac două coturi mari, ultimul lîngă foișorul de apă al uzinei, lunecînd molatec între malurile joase.

La sfîrșitul marii călătorii, Dunărea își poartă asfaltul lichid prin fața ultimei așezări omenești — Sulina — unde pentru prima dată simte briza sărată a mării.

Sulina se deschide spre mare, întinzîndu-se pe noile pămînturi sedimentate cu grijă, necontenit, de aluviunile marelui fluviu. Vechile case de lemn și de lut au pierit aproape cu totul. Dărăpănături răzlețe, pe cale de dispariție, mai întîrzie ici și colo. Orașul nou a trecut de ele, în urmărirea fluviului care își prelungește malurile în mare, cu o încăpățînare surdă, vrînd parcă să-și întîrzie sfîrșitul.

Am coborît în port în dupăamiaza unei duminici de mai, însorită. Cheiul era plin de oameni, veniți în întîmpinarea cursei de Galați. Ca în zilele de odihnă pe marile bulevarde ale Capitalei, o mulțime pestriță — copii, pescari, muncitori, funcționari, împînzise strada principală, paralelă cu cheiul.

Am trecut prin acest zid viu de oameni, cotind pe o stradă care pornea perpendicular de la chei spre deltă. Căutam o cunoștință „veche", pe directorul întreprinderii piscicole, Zaiț, pescar din Jurilofca. Îl cunoscusem astă toamnă, la Sfîntul Gheorghe, într-o călătorie tîrzie prin deltă. Eram zgribulit de frig și obosit, cu ochii plini de culorile fantastice ale deltei bîntuită de toamnă, cînd mi-a fost prezentat pe întuneric, sub constelația Vizitiului, pe podețul cu picioroange de lemn ce leagă pontonul de mal. Mi-a strîns mîna puternic. Nu-i distingeam fața umbrită și mai mult de șapcă, în schimb i-am văzut umbra de urs așternută la picioare. Aproape de miezul nopții, în jurul unei mese, pe vasul Razelm, i-am ascultat depănînd amintiri din Jurilofca natală.

„Prin '45 am fost ales primar. Eram primul primar comunist al Jurilofcăi.

Nu prea mă pricepeam eu prea bine. Știam însă una și bună: e svaboda *) și trebuia să veghez ca svaboda să fie. Mai greu a fost cu șareta. Primăria avea o șaretă și un vizitiu. Primarii dinainte umblau numai cu ea. Dar cum să umble Zaiț, săracul, cînd era mai jerpelit ca vizitiul? Și-apoi cine ne-ar fi văzut n-ar fi știut care-i primarul și care-i vizitiul..."

Azi, fostul primar este director, priceput și bun organizator, iubit de pescarii care-l ascultă ca pe unul de-ai lor.

*) libertate.

Pe el îl căutam acum. Nu era acasă. Plecase de cu seară la Sfîntul Gheorghe, după treburile întreprinderii. Am coborît scările casei cu etaj, am străbătut grădina și am pornit spre hotel. Pe ulița care se pierdea în stufărișul deltei, venea o armonică singuratecă urmărind amurgul.

M-am abătut pe la întreprindere să aranjez ieșirea în larg pentru a doua zi. Contabilul șef — un om voinic, primitor și deschis — m-a întîmpinat la poartă și m-a dat în primirea inginerului Scuturoiu Dorel, un tînăr tîrgoviștean de vreo 24 de ani.

— Mîine la cinci ieșim în larg. Vine cuterul și vă ia de la hotel...

Sună curios, dar în Sulina așa e; cuterul te ia de la hotel. Marele bulevard lichid trece prin fața hotelului...

La taliene

M-am trezit cînd motorul cuterului s-a oprit sub fereastră. Într-o clipă am coborît, buimăcit de somn, în aerul crud al dimineții. Nu răsărise încă soarele. O ceață subțire luneca peste ape. Am sărit pe puntea plină de rouă.

Motoristul, Timofte Radu, a coborît în pîntecele cuterului, marinarul Sucov Moise, subțirel și suplu, cu mișcări de pisică sălbatecă, a desfăcut parîma, sărind cu ea pe bord și am pornit spre larg.

Coada înspumată a silajului se desfăcea în unghi, tremurînd spre maluri. Casele rămîneau în urmă, pe cheiul adormit. Am trecut de farul vechi, peste care, de altfel, a trecut și uscatul și orașul. El marca în 1926 hotarul cu marea. Astăzi, hotarul a pătruns în mare cu cîțiva kilometri. Dunărea e un creator perseverent și iscusit. Cară mii de kilometri pasta lichidă a pămîntului măcinat din măruntaiele continentului, ca să-l depună aici, la gură, furîndu-i mării spațiul, milimetru cu milimetru.

Ajungem în satul pescarilor, înșirat pe limba lată de pămînt din dreapta. Aici forfota zilei a început de mult. Pescarii au plecat în larg încă de la trei, la taliene.

Au rămas doar cabanele cu ferestrele deschise, plasele întinse pe viselci la uscat și cherhanaua.

Înaintăm ușor pe marele bulevard străjuit de digurile în care, din loc în loc, apar „portițele" ca niște supape deschise spre cele două „băi" marine, la nord și la sud.

Ceața s-a destrămat, orizontul se luminează încet, colorîndu-se în trandafiriu.

Apele mîloase ale fluviului sînt neliniștite; se apropie de sfîrșitul marii lor călătorii și se opintesc parcă, îndărătnic, să întîrzie clipa contopirii cu marea, care de fapt a început undeva, în adîncuri. Se petrece acolo, ascunsă, o luptă surdă, înverșunată, pe care o bănuim după frămîntarea care străbate la suprafață. Dunărea cedează greu, după o luptă acerbă, pînă cînd extenuată, piere în imensitatea oarbă a apelor sărate.

Trecem pe lîngă foișoarele de piatră ale „farurilor de ceață". Cochetele turnuri de piatră au ceva de scoică în jocul luminii solare. Noaptea, pe lună, par două scrumbii uriașe, împietrite în coade, pe ape.

Orizontul se aprinde. Un incendiu marin depărtat izbucnește din valuri, împroșcînd cerul. Umbrele pier înecate în șeile valurilor. Crestele lor sîngerate roș togolesc către țărm miliarde de lalele roșii, cu potirele sparte.

Din orizontul nestatornic se ivește marginea unui atol de rubin. Crește tot mai rotund și mai plin, ud leoarcă, picurînd peste valuri stropi mari de lumină.

Marea își schimbă culorile în portocaliu și galben verzui. O clipă doar; valurile aduc din urmă, ori din străfunduri, alte culori smălțuite, verzui și albastre cu solzi de lumină.

Începe un joc uimitor al nuanțelor cu mii de reflexe sidefii, aurite de soare, pe care fiece val îl schimbă și-l spală, săltîndu-l pe creste.

În bărci, pescarii fumează în picioare, cu fețele ude de roua marină, privind răsăritul. Citesc horoscopul zilei în jocul luminii, în șerpuirea înșelătoare a orizontului nestatornic.

— Ce spune marea? țip la ei de la pupă.

— A dormit fără vise, se aude răspunsul. Va fi pace pe ape...

★

Dincolo de capătul digului, cuterul face un ocol larg spre baia sudică. Apele mării se limpezesc tot mai mult legănîndu-se sub cerul albastru sticlos. Țărmul ne lunecă-n dreapta depărtat, abia bănuindu-i conturul. În urma noastră se pierde satul pescarilor și digul. Doar farul mai plutește pe ape un timp, ca un plop singuratec sub cer.

O hulă ușoară mărește tangajul. Smolite, cu botul în vînt, tăind valurile, bărcile se leagănă bete. Prinse una de alta, la o lungime de coardă, se urmăresc săltînd peste valuri, lunecînd între crestele lor, dispărînd sub evantaiele sclipitoare de spumă. Par trei delfini de catran trași de cuter, cu boturile strînse-n frînghiile ude.

Un cormoran vîslește spre sud planează și apoi coboară undeva, pe ape.

E primul semn; talianu-i pe-aproape. Peste cîteva clipe se-arată și capetele cipeților.

Tovarășul Danilov Lefterie, căpitanul, dă cuterului o rotire ușoară, ocolind talianul. Ultima barcă din șir se desprinde, bătînd valurile cu trei perechi de vîsle lungi ca niște aripi. Se-ndreaptă săltînd spre talianul străjuit de o barcă singuratecă, priponită de cipeți. În ea, un singur pescar; e straja care alungă cormoranii hrăpăreți, jefuitorii peștelui prins în capcană. Stă ziua întreagă acolo, el singur și marea, zburătăcind păsările acelea negre cu ciocurile albe și gîturile lungi, răpitoare vestite ale peștelui captiv.

— Nu ți-e urît ziua-ntreagă? îl întrebai mai tîrziu.

N-a-ntors capul spre mine; și-a răspuns parcă lui.

— Cînd e marea cu tine și-i stai grănicer...

★

Ultima barcă s-a desprins și ea plecînd la „scuturat", la **voliu**, în limbaj pescăresc. Aplecați peste barcă, cu mușchii încordați, cu pieptul proptit în scîndura smolită, pescarii scot plasele grele, ca niște pungi uriașe, trăgînd peștii vii peste bord. Scrumbiile albastre, hamsiile, mărunțișul argintat al mării, chefali și stavride, trec rînd pe rînd prin mîinile lor, din primăvară pînă toamna tîrziu.

Lupta grea cu vîntul și valurile, cu peștii și plasele, nu cunoaște stagnare.

Cu mîinile ude, crăpate de sare, cu fețele tăiate de vînt, vîslind fără preget, dau ocol talianului golindu-l de pești. Cînd sfîrșesc voliul, cuteru-i duce înapoi la cherhana. Încă de pe drum încep sortatul peștelui. Operația continuă la cherhana, în coșurile de nuiele împletite, unde sînt aleși pe mărimi și pe neamuri.

Teodorov Haralambie

Femeie din deltă

Iosif Ciumarenco

Barbu Paula

O muncă fără preget, grea dar frumoasă, făcută cu dragoste, cu gîndul la milioanele de oameni care, în schimbul peștelui, trimit pescarilor plase și plute, cisme înalte de cauciuc și pufoaice, vele și pîine, cămăși și haine, mobilă și cărți...

Iată de ce nu m-a surprins mulțimea de nume și poze de la panoul fruntașilor în fruntea cărora exemplul comuniștilor era grăitor.

Varabiev Artiom, Varnavici Fiodor și Varobiev Ștefan, Butilchim Ihim, Teodorov Vasile, Pușcaru Nichita, Danilov Lefterie și mulți alții, figurau acolo, în primele rînduri ale întrecerii socialiste pentru viața omenească pe care n-au gustat-o și n-au bănuit-o odinioară, cînd cherhanagii hrăpăreți îi mînau spre larguri fără unelte, fără material de protecție, fără cutere, lăsîndu-i să se lupte din zori pînă noaptea tîrziu, cu valurile și furtuna, cu vîntul și nenorocul.

Bruma de pește pe care o prindeau era plătită prost, copiii le rămîneau înfometați, iar ei datori acelorași cherhanagii care țineau și băcănia și brutăria și otrava butoiului...

Și nu era an în care mulți dintre ei să nu plece în larg pentru totdeauna, lăsîndu-și femeile și pruncii într-o așteptare mută pe mal, cu ochii goi și secați de lacrimi. Pescarii rătăciți pe mările moarte din fund nu mai găseau calea spre casă, spre familia rămasă pe drumuri.

Amărăciunea mării creștea din amărăciunea lacrimilor fără sfîrșit.

Cînd și cînd, la taliene, se mai întorcea cîte un pescar aruncat de mare, cu ochii sparți de sare și părul plin de alge...

Plase și plase...

De la cherhana pînă aproape de farul vechi e „satul" pescăresc.

Biroul, dormitoare de vară, ateliere, teren de sport, magazii, șoproane, bazinul de iarnă al ambarcațiunilor și malul plin de bărci smolite, trase la mal ori răsturnate pe spate ca niște foci uriașe întinse la soare, dau locului aspectul unei tabere militare din spatele frontului.

„Biroul" e o cameră simplă, cu mese de brad simple, cîteva hărți prinse în peretele de scîndură, pe care plutesc cercuri roșii — talienele — în marea de sineală. Aici e comandamentul brigăzilor de coastă și de larg. În fața clădirii, lîngă treptele de lemn, o tablă neagră consemnînd tăria și direcția vîntului. Indicații de luptă laconice: 11 mai 1959. Vînt: N.—N.E. Forța: 6—7.

Pescarii în drum spre bărci se opresc o clipă, citesc, clatină nemulțumiți din cap văzînd direcția vîntului — și pleacă mai departe, îndîrjiți.

— Parcă te-ar plăti careva să sufli tot în buză.

Un om voinic, înalt, cu mîinile înfipte în buzunare, vorbea cu vîntul. Ochii verzui-albaștri priveau pe sub cozorocul șepcii spre larg. Fața cu trăsături hotărîte era tatuată de vînturi și sare. Sprîncenele se-ncruntară strîngîndu-se la rădăcina nasului.

— ...Iar o să ne-alungi peștele!...

Dialoga cu vîntul. Un dialog care continua pe tăcute, în mimică și priviri, cu scurte răbufniri sonore.

Sta pironit locului, fără balans, ca un vas greu, de tonaj.

Era Haralambie Teodorov, șeful secției „mare" a întreprinderii piscicole Sulina.

S-a rupt încet din loc, plecînd peste cîmp la cherhana.

Vîntul de sud, păstorul scumbiilor, adormise pe ape...

★

Între atelierul mecanic și magazie este o cameră mare, luminoasă, ca o sală de clasă a unei școli elementare, cu 3 bănci răzlețe, pline de sfori și reloane și o grupă de fete. Pe stacheta de lemn și pe jos, atîrnă plasele noi, în timp ce mîinile dibace împletesc, împletesc fără oprire, legînd ochiurile egale într-o liniște de mînăstire. Pereții-s albi, plasele albe, basmalele fetelor albe, lumina topită pe geamuri tot albă, ca spuma mării. Fetele leagă ochiuri, milioane de ochiuri, în plasele albe, într-o tăcere albă.

În fața dormitoarelor (curate și rînduite de gospodarul de serviciu), terenul de volei. Plasa verde, prinsă de stîlpi, mirosind a pește și-a alge, așteaptă pescarii din larg. Au împletit-o din plasele rupte. Noaptea, doar luna trece ca o minge albă, aruncată de mare spre deltă...

Pe iarba crudă dintre barăcile-dormitoare și șopronul unde se impregnează plasele cu azurinol stau întinse plasele ude, scoase din mare, ori cele proaspăt impregnate. Verdele lor metalic suprapus pe iarba scăpată prin ochiuri este atît de puternic că pajiștea pare arsă de secetă deși tremură crudă și tînără în briza de nord-est.

De lîngă năvoadele întinse pe iarbă începe o adevărată pădure de plase spînzurate pe viselcile paralele care înaintează pînă la marginea țărmului, acolo unde micile golfuri, săpate în pămînt cît să încapă botul bărcilor, se țin lanț.

În marginea sudică a istmului, lîngă șopronul de impregnare, de unde începe nisipul mărunt al plajei, o altă plasă, ruginită, fixată în blocuri de ciment îngropat, își întinde rețeaua pustie, departe, de-a lungul țărmului.

Întinsă de fasciști în timpul războiului, înțesată de mine, capcana prin care odinioară străbătea curentul electric, a rămas singură și neputincioasă.

O plasă sinistră, rigidă, relicvă a războiului, rătăcită între plasele moi, pescărești, ca un memento al zilelor cînd țărmul era pustiu, apele minate, pescarii șomeri ori deportați în lagăre bîntuite de tifos, rînjește pustie la marginea mării.

Încinsă de mărăcini și buruieni, mîncată de rugina sărată a apelor, ce se-ntind pînă la ea, plasa morții e moartă...

În dormitorul de lîngă viselci masa e-n toi. Strînși ciotcă în jurul tăvii plină de peștele abia scos din ceaun, pescarii mănîncă tăcuți, tăind cu custuri ascuțite din pîinea gustoasă și proaspătă. Morunul fiert, ciopîrțit, aburește și-ți frige buricele degetelor. Îl treci prin saramura din strachina pusă alături și-apoi îl înfulieci grăbit. Ridichea de lună îi dă gust mai picant.

Se mănîncă încet, într-o liniște-adîncă, în care străbate doar vuietul mării, abia murmurînd. Pînă la ciorba fierbinte ce-așteaptă, o gură de vodcă te-ndeamnă din nou.

Începe apoi un ospăț mai viol. Doar linguri întinse-n castroane auzi și buze sorbind. Nu-i zeamă mai bună pe lume să-ntreacă această teribilă ciorbă fierbinte! O cină-n cabană, în jurul mesei de lemn, te urmărește o viață întreagă.

★

Satul pescarilor are în el ceva straniu. Cu patru decenii în urmă, aici era fund de mare. Și parcă tot fund de mare-a rămas și acum, deși Dunărea harnică și-a împins malul mult mai departe.

Barăcile par niște scoici și plasele, plasele verzi, întinse, pe ierbi și viselci, pretutindeni, alge, liane și mușchi. Și aerul nu-i parcă aer ci mîl, un mîl aerian prin care oamenii trec înotînd.

Oamenii! Ce ciudați sînt oamenii aceștia harnici și buni, cu ochii ca apele mării, trăind între plase și pești, cu obrazul adînc tatuat de vînturi și sare, crescuți în picioare, ca niște trunchiuri de sălcii.

Femeile vin uneori pînă-aici, lunecînd peste ape, becațe pe Dunărea lină...

Marea, la gurile Dunării, seara

Puntea cuterului e înțesată de oameni și mărfuri. Peste colaci de frînghie Sizal, peste scînduri, printre butoaie și coșuri, o lume pestriță, de la pupă pînă la proră, a-ncremenit în visare.

Cuterul e din Sfîntul Gheorghe, o „Taka", deosebit de celelalte cutere întîlnite pînă acum, prin „foișorul" de fier fixat la provă. De aici pescarul-vînător, urmărește delfinii, sprijinindu-și de bara rotundă de fier carabina în pîndă.

Vînătoarea de delfini este o preocupare nouă a pescarilor noștri de larg. N-am avut o asemenea tradiție. Pe vremea cherhanagiilor veroși, setoși de cîștiguri mari și ușoare, fără investiții de capital, pescarii n-aveau unelte moderne, nici cutere și, mai ales, nu aveau arme. Le-ar fi dat coșmaruri negustorilor de oameni și pești, gîndul că robii lor au arme de foc... Și poate că nu se temeau zadarnic; vînătoarea n-ar mai fi început în larg, împotriva delfinilor, cînd la gurile Dunării, la marginea Deltei, rechini fioroși, ieșiți pe uscat, devorau fără milă și fiertura ceaunului, sănătatea vlăguită a pescarilor, furîndu-le munca și banii.

Astăzi, industria peștelui creată în anii puterii populare, deschide mari perspective pescarilor. Și ei au simțit acest lucru direct, acum cînd nu mai sînt robii de mare mînați de foame în larg, vlăguiți, dormind cu pumnii încleștați pe rame, vîslind ne-ncetat.

Acum îi duc și-i aduc, de la zeci de mile de coastă, cuterele puternice, scutindu-i de o muncă fizică extenuantă. Uneltele noi și moderne, cartea pătrunsă la ei, școlile nou înființate, ajutorul oamenilor de știință, ihtiologi, geografi, meteorologi, care-i învață tainele mării, curenții și peștii care trec prin adîncuri, le-au pus în valoare inteligența, puterea de muncă, le-au dat demnitatea de oameni ai patriei noi, socialiste.

Pescarii nu mai sînt robii de mare ci pescari, muncitori în marea armată a muncitorilor țării, conducători politici, învățători, directori, ingineri.

Stăpîni la ei acasă, ei înșiși conducători ai metropolei caviarului, mărgăritarele negre ale sturionilor apelor noastre.

Și acum vînători de delfini, pe cuter, în larg. Vechi lupi de mare, stăpînitori ai furtunilor dezlănțuite, ucenici pasionați ai vînătoarei cu arma...

Pe un astfel de cuter, „Taka" 15, e un mecanic slăbuț, argint viu, îndrăgostit al vînătoarei de larg, un adevărat agitator.

Delfini sînt destui, spunea el. Totu-i să-i prinzi la „pășcut"... Atunci îi încingi, îi grupezi și faci „portiță". Turma strînsă grămadă, zăpăcită, nu mai știe să fugă spre larg; ochești bine și apeși pe trăgaci, arunci cangea și-l tragi la bord. „Purceii"-s cuminți după-aceia.

A coborît la motor să-i dea drumul în plin și apoi, stînd turcește pe punte, zise iar:

— De-am avea la cutere **echie** *), ca bulgarii, ne-am mișca mult mai iute și-am întoarce în loc. Cîți am prinde, atunci! Vezi, eu cred că o să avem în curînd; cînd tractoarele umblă prin plauri...

Vom avea, Vanghelie Marcopol; vom avea tot ce vrem și visăm!

★

Marea e liniștită. O hulă abia simțită onduleaza bărăganele nesfîrșite de apă. O ceață subțire de lumină, colindă peste liniștea apei, ridicată din torentul de soare lichid.

— Delfinii! a șoptit un bătrîn, punînd streașină mîna la ochi.

Puntea cuterului s-a înviorat; treziți din visare oamenii s-au ridicat în picioare urmărind joaca-n lanț a turmelor de delfini ce-au început să apară de pretutindeni.

Sar din ape, arcuiți, cocoșați, și se-afundă iar săgetînd pe sub valuri zeci de metri ca să sară din nou. Un superb joc de torpile vii și elastice ne-nconjoară acum, într-un cerc uriaș. Din ce praștii marine-au scăpat?

Urmărind saltul lor țîșnit din adînc și destins pe sub apă, simt în ochi fulgerări de lumini.

Desfăcuți ca o horă ruptă, au fugit, după o oră de joc îndrăcit, în larg, la „pășcut", lăsînd în urmă o dîră lungă de spumă...

★

Marea s-a liniștit din nou. Soarele scapătă încet spre delta care și-a împins în zare o buză lungă, vineție. Linia orizontului începe să se dubleze în larg.

În răsărit, apele liniștite, ușor încrețite, par o cîmpie desmiriștită sub ploaie. Stau cu fața scăldată-n amurg. Simt în spate marea cum se-ntunecă și îngheață.

În singurătatea țărmului depărtat se profilează cîteva clădiri, un prepeleac și sîrmele de telegraf trase pe cerul tivit de nori subțiri. E *Cișla Vădanei*.

Soarele se ascunde sub feregeaua subțire a unui nor. Marea și-a schimbat uluitor culoarea. Densă, abia unduind, pare un mîl lichid și rece. Doar un con de lumină, gata să se stingă, își înfige vîrful în coasta pescadorului.

*) cîrmă cu pîrghie.

Marea s-a-ncrețit de frig. Culorile intră în apă. În răsărit cerul capătă vinețiul prunei. Ca niște jaloane ale umbrelor înserării apar cipeții talienelor. În copca lor se prinde ultima dîră de miere a luminii, topindu-se încet în mîlul mișcător. Norul, pleoapă vînătă căzută peste soare, arde pe margini. În răsărit, fierul topit al mării alunecă-n ceață.

Lîngă un talian depărtat, patru siluete subțiri de bărci leagănă umbrele pescarilor.

Marea se-nviorează o clipă în reflexe de verde metalic.

Taliene, taliene, taliene... Bărci, contururi de cărbune, și umbrele pescarilor ieșiți la voliu. Trag frînghiile ude scuturînd plasele-n bărci. E voliul de seară.

Prin copca unui talian ceresc se ivește jumătatea discului roșu al soarelui. Încet, încet, iese rotund și alunecă-n deltă să tulbure stuful. O limbă de foc mai aleargă, subțire, peste ape. S-a stins..

Apa începe să se tulbure; marele fluviu este pe-aproape. Ne-ntîmpină. Departe, spre sud-vest, se contureză țărmul nisipos al insulei Sahalin, alergînd 8 kilometri la gura fluviului largă, neîndiguită.

Cuterul face un cerc enorm înfingîndu-se apoi pieptiș în gura balaurului galben.

— Aici, la **strelcă**, îmi explică bătrînul care zărise delfinii, cînd bate vîntul din larg sau de la miază-noapte, valurile fac „capace" și îneacă bărcile. Mulți pescari a înghițit, pe vremuri, gura asta nesătulă!...

Înaintăm, pe brațul Sfîntu Gheorghe, cu stiletul subțire al lunii atîrnat peste sălcii. Din mînerul de-argint i s-a desprins un giuvaer lucitor: luceafărul de seară.

Printre sălcii și ostroavele împădurite, clipesc în înserare luminile caselor albe. Ici, colo, din ulița satului paralelă cu malul, ulicioarele scurte dau buzna în ape pe picioare de lemn. Se opresc apoi brusc, între sălcii și stuf. De pe podețele lor cîte-o femeie se-apleacă într-o mișcare legănată și sigură, furînd cîte-o găleată de apă din fluviu. Ia cobilița pe umeri, cumpănește gălețile și se-ntoarce pe podețul de lemn către sat, unduind în mers ca trestia-n vînt.

Acostăm la ponton odată cu luna...

Sfîntu Gheorghe — satul fără fîntîni...

Sat de pescari, cu o uliță lungă, paralelă cu fluviul, înecîndu-se-n smîrcuri. Din ea se desprind zeci de ulițe spre deltă și fluviu, cu scurte canale înfipte în coaste, peste care poți trece cu barca, trăgînd de frînghia priponită pe mal, în țăruș.

Casele noi și curate, ca niște pahare, cu dungi colorate pe poale și prispele -nalte să stea peste ape primăvara cînd vin apele mari. Prin curți, gutui înfloriți și straturi de flori. Și flori în ferestre zîmbind prietenos. Lumină electrică, radioficare, grădini îngrijite. Și apă de Dunăre. Satul nu are fîntîni. Apa e mult mai aproape: la capătul ulițelor scurte grăbite spre Dunăre.

În centru, imensul palat cultural, cu sală de teatru și cinematograf de 500 de locuri și un labirint de săli pentru cor și ping-pong, bibliotecă, săli de șah și lectură, grădiniță, etc.

Clădit acum vreo trei ani, acest monument cultural e mîndria întregului sat de pescari. Aici, vezi seara tineretul cîntînd, jucînd șah sau citind, alături de cei vîrstnici, veniți de la larg. Pe o uliță nisipoasă (de altfel aici nu există pavaj și trotuar, ci nisip, doar nisipul adus de ape), aproape de capătul ei, a apărut și un nou „cartier" de vile cochete care amenință să inunde tot satul...

Sfat popular — ca-n oricare sat — sediul întreprinderii piscicole și căpitănia „portului" — cum nu e ori unde — brutărie și școală, alimentară, bodegă și un „golf" care intră pînă în spatele crîșmei, în sat, e tot ce se vede la un prim tur de orizont. Dincolo, peste Dunăre, e cherhanaua modernă, sînt ghețăriile îngropate în pămînt, o fabrică de gheață artificială abia începută și laboratorul modern unde găsești caviar...

Lîngă ponton, în coasta unei ghețării părăsite, aproape de golf, e instalat, la parterul vilei în renovare a fostului cherhanagiu, chioșcul farmaceutic, unde o tînără oachesă în halat alb, venită din Bărăgan, Marieta Ghinescu, își face cu drag, departe de casă, datoria de soră. Dispensarul e dincolo, în sat.

După marile înecuri și anii stinși în mizerie, plin de țînțari, izolat la gura Dunării, satul Sfîntu Gheorghe, metropola caviarului, se arată ca un nufăr alb la marginea deltei și-a mării. În anii noștri, satul se schibă la față; devine orășel.

Doar iarna, cînd apele Dunării îngheață, cufundat în alb „hibernează", departe de lume, ca-n epistolele de acum două mii de ani ale exilatului Ovidiu:

Dar chiar și Istrul care, ca Nilul plin de trestii,
Se varsă-n marea largă prin tot atîtea guri.
Cînd geru-ncremenește albastrele talazuri
Sub coperiș de gheață își mînă apa lui:
Pe unde-au mers corăbii, se merge cu piciorul
Și-auzi sunînd copita pe rîul înghețat...

Și totuși pescarii și la vreme de iarnă sparg copci în talazu-ncremenit de ger și pescuiesc, cară blocuri de gheață în culcușul de fîn pentru vară, își repară uneltele.

Viața continuă intens în trecătoarea -ncremenire a naturii.

★

Pe inginerul Burada l-am cunoscut seara, pe uliță. Sfătuia cu pescarii, mărunțel și plinuț, cu umbra scăzută dominată de grupul de umbre din jur. Moldovean așezat, cu vorbă domoală, chibzuită, făcea planul de bătaie pentru a doua zi. Cu o seară înainte, un singur talian, înghițise 7 tone de scrumbii albastre! Numai scrumbii! Pescarii mai păstrau încă febra victoriei. Nu au pomenit, de cînd știau ei, atîtea scrumbii într-o plasă. Satul întreg strîns în uliță, lîngă uzina electrică, comenta și cînta.

La sturioni

Era încă noapte cînd convoiul de bărci a ieșit în larg, tras de cuter. Briza rece mă făcea să-mi strîng trenciul. Era ud. În spatele meu, lîngă pupă, zăcea un teanc de carmace și plute strînse cu grijă. Vîslele se odihneau scoase din cuie. Frînghia lungă, agățată de cuter, biciuia valurile ca o coardă întinsă. De botul pupei, o altă frînghie se ducea-n urmă, trăgînd alte bărci, peste valuri, zorit. Formînd un unghi cu noi, deschis în urmă, cu vîrful ancorat de pupa cuterului, un alt șir de bărci săltau într-un joc îndrăcit. Valurile sparte, aruncate în sus, ne plouau ne-ncetat. În picioare, cu căciula întoarsă, trasă pe frunte, legănîndu-se în ritmul bărcii, Darie Gavril cerceta marea. La pupă, ghemuit, strîns colac ca un melc, celălalt pescar al brigăzii a 14-a, Ciumarenco Iosif, își îndesase șapca pe cap și dormea. Pe fața rotundă i se prelungeau dîre subțiri de apă sărată.

Radu Timofte

După răsăritul soarelui, bărcile din urmă s-au desprins la distanțe mari, una cîte una. Ajunseseră la lave*). Altele, cu vela în vînt, porneau mai departe, dispărînd sub orizontul împroșcat de valuri. Ultimii ne-am desprins noi.

Eliberat de povară cuterul a făcut un cerc larg și s-a întors.

După o gustare de scrumbii, începe lucrul. Darie trage la rame, încordat, arcuindu-se înainte și destinzîndu-se pe spate, cu vîslele în apă, înfipte adînc. Barca se mișcă încet, săltată de valuri, de-a lungul lavei, în timp ce Iosif, în picioare, la provă, controlează lava udă ridicînd-o din mare, descurcînd carmacele și plutele. Cînd și cînd, cîte un cîrlig se înfige în pîntecul bărcii. Îl desprinde cu **bahorul** (o cange de vreo 2 metri) și iar începe trasul frînghiei prin mînă. Trei kilometri de frînghie și mii de cîrlige sînt săltate din apă și iar coborîte. Se lucrează într-o tăcere lungă, încordată. Cînd și cînd Darie, cu capul întors peste umăr, privește departe, la plutele legănate de valuri. Nu se-arată nimic. Plutele albe și verzi nu-s trase sub apă...

*) Șire de carmace.

Iosif rupe tăcerea spunîndu-mi ceea ce de fapt simțisem și eu:

— Cînd este ceva la **cîrligi** e lava aproape; cînd nu este însă, lava e lungă, lungă...

Și iarăși începe tăcerea-ncordată și lungă. Nu se aude decît scîrțîitul lopeților în cuiele bărcii, zvîcniturile și gîfîitul ritmic al lui Darie și pleoscăitul apei sub burta bărcii.

Îi întreb dacă au copii. Fiecare are cîte patru. Iosif, mai vorbăreț, îmi întoarce întrebarea:

— Dumneata ai?

— Eu? Nu... Darie, scurt:

— Nici n-are timp; dacă stă pe teren...

— La noi, zice Iosif, se prinde repede. Peștele are vitamin...

— Și funcționarii care vin aici fără pleacă cu... completează Darie.

Voia bună ne-a întrerupt-o tot el:

— Albește la carmace! Era semnalul de alarmă de mult așteptat, care înseamnă, în limbaj pescăresc, pește prins în cîrlige.

Mișcările au căpătat un ritm febril. Peaproape, pluta joacă sub apă. Darie trage la rame opintit, de parcă toată imensitatea mării s-a prins la pupă. Iosif controlează zorit frînghia, aplecat peste barcă. Am ajuns. Darie aruncă ramele în barcă și se duce la provă. Cocoțat la pupă, în echilibru, sînt numai ochi.

— Pui de morun! Trag amîndoi frînghia. Morunul se zbate îndîrjit, cu ultimele puteri. Cu un gest sigur, Iosif îi înfinge mîinile puternice în urechi, în timp ce Darie îl desprinde din cîrlige cît ai clipi. N-am văzut cînd l-au zvîrlit în barcă, prăbușindu-se peste el. Puiul de morun, de-un metru și ceva, s-a mai zbătut un timp; apoi a început să horcăie, ca un om înjunghiat. Nu luai seama cînd o cegă, cu botul lung de nață, se prăvăli peste el. Butoni mari, colorați îi încheiau pe sub coaste albul burții înstelat. Cei doi pescari n-aveau timp de pierdut. Aplecați peste barcă se luptau c-un morun măricel. Barca se zbătea între valuri, aplecată pe-o rînă.

— Treci pe stînga-n balans! țipă Darie scurt, trăgînd iute bahorul. Aș fi vrut să mă uit cum se-înfige bahorul... N-a fost chip. Trebuia să m-aplec peste marginea bărcii săltată în aer. Atîrnam ca un sac, cu mîinile-n jos, atingînd crestele valurilor. Sîngele îmi năvălea în ochi și în tîmple, zvîcnind puternic. Am stat așa pînă ce mîna grea a lui Darie m-a prins de guler și m-a tras, ca pe moruni, în barcă.

★

De trei ore săltam peste valuri de-a lungul lavei. Iosif schimbă perimetrele cu cele aduse de la baracă, înădind kilometri de carmace unse și ascuțite proaspăt, în timp ce Darie, agățînd în vîrful bahorului mănunchiurile de frînghii și cîrlige, bate apa mării, îndîrjit, să le spele, aplecîndu-se peste barcă, cu genunchii proptiți în scîndura smolită.

De trei ore bate marea cu cîrlige, ca femeile la albitul pînzei, pe prundul gîrlei. Sub cămașa udă mușchii lucrează încinși, ca pistoanele sub presiune. Aleargă în sus și în jos, fără preget strîngîndu-se ghem sau întinzîndu-se gata să plesnească. Cînd și cînd se oprește, își șterge fruntea cu dosul palmei, măsoară c-o privire firul lavei peste valuri și începe din nou.

Mă-ntrebam uimit de unde găsesc atîta energie oamenii aceștia, ce resort sufletesc îi ține, la barăci, zile-n șir, anu-ntreg, să ascută cu pila, migălind, cele 300.000 de cîrlige, să schimbe carmacele săptămînal și să bată apa mării cu frînghii, pe soare sau pe ploaie, pe vreme bună sau pe furtună...

— Ca să poți să prinzi pește sculele trebuie gospodărite, aranjate. **Și cînd totul e-al tău, nu e greu...**

Da, cînd totul e-al tău, nu e greu!

★

După 12 ore ne întoarcem din larg. Ciorba fierbinte ne așteaptă în ceaun, la barăci. Mi-e o foame cumplită!

După o zi la carmace poți să dormi neîntors...

★

Miezul nopții e-aproape. La barăci, lîngă foc, stăm tăcuți și fumăm. Delta doarme. Din ea dă năvală spre noi păpurișul, ca-n junglă.

Pe viselcile înalte, liane atîrnînd, par carmacele-ntinse la lună. Sub podețul de lemn clipocesc bărci în somn. Pe Dunăre, în jos, pe sub sălcii și stuf, stele mici, tremurînd, se preling către mare. Trec pescarii la strelci*). Felinarele aprinse curg pe ape încet. Cîte-un cîntec șoptit se aude trecînd și se pierde topit către vuietul mării.

Cine-a spus lîngă noi: „de-ar fi pace mereu", amintindu-mi de-o plasă de fier împletit, de pe buza de țărm dintr-un sat pescăresc? Amintindu-mi dorința fierbinte a acestor pescari ce nu vor să le stea lîngă prag plasa sîrmei ghimpate, nici pe ape plutind, fără strelci și cipeți, mine pline cu moarte!

★

Sate vechi de pescari reîntoarse la viață! Oameni tari ce-ați înfrînt cerbicia și marea! A pătruns și aici viața nouă, fierbinte; a pătruns și în voi suflul epocii mele. Comuniști s-au născut și pe-aceste meleaguri, cei mai buni dintre voi, stînd în primele rînduri, poarta larg deschizînd comunistelor ere!

Teodor Balș

*) Plase de pescuit scrumbii, cu un „cap" plutitor, întinse pe lățimea Dunării și trase de bărci.

mențiuni critice • perpessicius despre ROMANUL UNEI EDIȚII

Nici cărțile de școală, nici edițiile, cîte circulau cu jumătate de veac în urmă, din clasicii noștri, nu practicau autografele. Moda s-a instaurat mult mai tîrziu. Și nu le practicau nici scriitorii în viață, ce poposeau la răstimpuri pe scena teatrului din tîrgul nostru de la Dunăre, să ne citească din operele lor și cîte unul să conferențieze. Admirația noastră era mai discretă. Stilourile nu se născociseră încă și oaspeții șezătorilor literare puteau să părăsească fără de riscuri lăcașul Euterpei. Aplauzele cu care întîmpinaserăm inegalatele inflexiuni ale dicțiunii lui Mihail Sadoveanu, litania psalmodiată a alexandrinilor lui Iosif și misterul tulburător, din *Moartea narcisului,* în gunguritul de hulub refulat al lui Dimitrie Angel ajungeau entuziasmului nostru. Singurul autograf cu care ne mîndream și cu a cărui reproducere prefecționată ne îndeletniceam, era al dascălului nostru de literatură, distinct caligrafiat sub nota maximă și cu cerneală roșie, pe teza de trimestru. Muzele nu ne vizitaseră, pînă la ora aceea, dar bunele opinii ale profesorului și, mai ales, comuniunea ce ne îngăduiam prin intermediul cărților, cu marii meșteri ai verbului și euritmiei, ne făceau să le bănuim prezența prin apropiere. Nici astăzi n-am uitat emoția acelei clipe, cînd dascălul nostru de latină ne socotise vrednic să tălmăcim în versuri cutare satiră din Horațiu. Insă excesul acela de onoare l-am declinat.

Intîiul meu contact cu grafia eminesciană urcă pe vremea primului an de studenție, cu aproape jumătate de veac în urmă și el nu este străin nici de climatul universitar, nici de faza, oarecum evoluată, prin care trecea fenomenul eminescian. Impulsul, evident, nu putea veni nici de la profesorul Ovid Densușianu, eminentul romanist ce ne iniția și-n tainele noilor literaturi romanice, nu numai ale filologiei, nici de la Ion Bianu, eruditul editor, dimpreună cu Nerva Hodoș, al *Bibliografiei vechi românești,* nici de la Dimitrie Evolceanu, robit criticei de text a ultimei ediții din Lucrețiu și nici de la Ion Bogdan, luminatul slavist, ale cărui elegante prelegeri de paleoslavă aduceau atîta farmec inedit în preocupările noastre, încît la sfîrșitul unicului an obligator ne despărțeam cu regrete. Ceea ce nu era cazul cu celălalt unic an obligatoriu al profesorului Dimitrie Onciul, această replică dilatată de Hephaistos, cu deprinderi jupiteriene, pe care fascicolele litografiate ale cursului său de Istoria Românilor îl suplineau, mai adesea, cu eficacitate. Profesor de estetică și de literatură era criticul Mihail Dragomirescu, maiorescian renegat, la ora aceea, fost redactor, pe vremuri al *Convorbirilor literare* și la timpul acela, director al *Convorbirilor critice,* revista în care aplicațiile lui seminariale se desfășurau pe multe pagini. Dacă de Titu Maiorescu, așa cum se întîmplă în multe căsnicii intelectuale, divorțul se datora unor capricioase nepotriviri de caracter, de Gherea, în schimb, și de toată critica materialistă, în oricare din întrupările ei, îl despărțeau adînci deosebiri de structură. Mihail Dragomirescu era un fanatic al estetismului integral pe care nimic din ce era străin de stricta operă de creație nu-l interesa. Putea mult și bine să țișnească Pallas Athena într-un moment de supremă congestie, cu coiful și armele scînteietoare din teasta olimpianului Zevs, profesorul nostru nu vroia să știe și nu vroia s-audă nimic, nici de migrena meteorologică pe care învățații o asimilaseră fulgerului, nici de alte explicații adiacente. Pentru el, singură statuia, așa cum o înmărmurise sculptorul divin, interesa și ea își ajungea sie-și. Din intransigența aceasta purced nu numai erorile, dar și întîmplătoarele lui acte de curaj. Campania ce a purtat în apărarea unei piese a lui Ranetti Roman, de a cărei înaltă valoare dramatică era pătruns și pe care se străduia să o smulgă din vîltoarea luptelor politice, nu compensa însă excesele sistemului său tricotomic din *Teoria poeziei,* cu care a torturat atîtea serii de studenți, ofilind tot atîtea elanuri critice și care toate pornesc din abstracția și inumana idolatrie a dogmatismului. Și totuși, vîlva pe care tipărirea postumelor eminesciene chiar și în condițiile imperfecte și provizorii în care se urma de cîțiva ani o produsese și nu mai puțin apariția în 1908 a primei ediții din poezile lui Eminescu despre care autorul ei, Ion Scurtu, nu greșea socotind-o „critică", ca și în 1910, completarea acesteia în volumul *Lumină de lună,* titlu pe nedrept contestat, cu toate că postum, impuseseră profesorului o îndulcire a atitudinei lui ridige. Artistul acela incomparabil, căruia el îi închina lamura prelegerilor sale, trudise, așa dar, din greu la opera sa și a lua cunoștință de caznele supraumane ale creatorului, torturat pe deasupra și de o societate contemporană mașteră, începea să fie o obligație nu numai pentru omul de pe stradă, dar și pentru pontiful catedrei universitare. Cu Ion Scurtu și cu edițiile sale, critica de text eminesciană lua ființă și în felul acesta un nou imperativ categoric se schița : *primatul manuscriptului.* Este ceea ce a rîvnit toată viața Ibrăileanu, ale cărui lungi și laborioase cercetări închinate edițiilor din Eminescu nu sînt, în totalitatea lor, decît tocmai expresia acelei sete nestinse de adevăr, după care, de bunăseamă suspină și astăzi, în timp ce peripatetizează în compania confratelui său bucureștean, pe cărările adumbrite ale dumbrăvilor elisee. Ibrăileanu n-a apucat să vadă manuscriptele lui Eminescu, ceea ce nu l-a oprit să formuleze atacuri dintre cele mai violente la adresa editorilor. Așa cum avea să le formuleze și profesorul nostru și nu mai puțin șefa sa de lucrări Constanța Marinescu, prima femeie doctor a catedrei și autoarea acelei teze din 1912 consacrată *Postumelor* lui Eminescu, despre ale cărei imperfecții Ion Trivale și-a spus cuvîntul pe cît de dur pe atîta de autorizat și care nu reprezintă, luată în bloc, altceva decît o continuă harță cu editorii anteriori, pe care-i pune la contribuție. Acestor circumstanțe conjugate, se datorește, de bună seamă și hotărîrea profesorului nostru de a cunoaște mai îndeaproape manuscriptele eminesciene de la Academie ; așa se face că încă din primul an de universitate am luat, în compania unui restrîns număr de colegi, drumul către ceea ce hiperbolicul nostru coleg de mai tîrziu, Barbu Lăzăreanu, avea să numească „departamentul manuscriptelor" și care era abia o biată sală de lectură cu cîteva locuri, numărate pe degete. Am copiat atunci, din manuscriptul acela cartonat de Iași, în care violetul predomină, poemul de inspirație populară *Fata în grădina de aur,* prim pretext, din basmul lui Kunisch, al *Luceafărului,* unul din cele mai caligrafice manuscripte, și care pune atît de puține probleme de transcriere. Ce se va fi ales de caietele acelea ale noastre și la ce ar fi putut sluji o muncă improvizată ca aceea, executată fără control și mai ales fără de perspective, e lesne de presupus. Nici noi, nici profesorul nostru nu promiteam cariere de editori. De altminteri, în ce măsură lecțiile acelea aveau să converteaască la respectul manuscriptului pe titularul catedrei și pe colaboratoarea sa, s-a și văzut în ziua cînd și unul și altul, puși în situația de a imprima culegeri din poezia lui Eminescu s-au crezut îndreptățiți să retușeze, după propria lor fantezie.

Trecuseră, de la fericitele timpuri ale studenției, douăzeci și trei de ani cînd, în toamna lui 1933, urcam din nou scările către același departament al manuscriptelor, ce aveau în curînd să-și strămute sediul în vasta hală de hangar din noua clădire în beton a Bibliotecii. Deocamdată ne primea același fotoliu, ceva mai lustruit, același custode, oleacă mai albit și același vrej de glicină atîrnînd în fereastră. Numai sufletul meu era altul. Presimțeam, oare, pericolele pe care această călătorie de lungă escală mi le rezerva ? N-aș crede. Imaginea galerei, pe care eroul molieresc o invoca, ori de cîte ori își blestema zilele, nu m-a ispitit niciodată. Și pe bună dreptate. Deoarece nimic din ce se face cu dragoste nu obosește, și manuscriptele au această virtute. Cînd, la puțin timp după aceea, făceam, în aceeași sală, cunoștința lui Constantin Botez, a cărui ediție critică, cu sistemul ei de variante statistic, ce nemulțumea pe Ion Bianu, abia ieșise de sub tipar și-l auzeam vorbind de uzura ochilor în urma a patru ani de continuă frecventare a manuscriptelor, revelația nu izbutea să mă sperie. Și-apoi, ostrovul în care poposisem era, raportat la jungla de care scăpasem, un adevărat paradis, în care m-aș fi dorit eternizat. Marile cariere sînt, nu odată, opera hazardului și cariera mea de editor (presupunînd că era una) născuse sub o zodie surîzătoare. Trăia prin anii aceia, în Bucureștii tuturor aventurilor, un editor neastîmpărat, expert în lansarea romanelor de tiraj și căruia îi căzuse la inimă să se îmbogățească din editarea, într-un singur volum, a întregii opere eminesciene, pe care trebuia să-l aibă gata cel mai tîrziu de semicentenarul morții poetului, în 1939. De fapt, ceea ce omul nostru ar fi voit să poată realiza cu ajutorul unui complice, era să retipărească, într-un tiraj impresionant, ediția-ceaslov, pe două coloane, din 1914, de la Iași, din care poseda un exemplar cu care ținea să convingă și pe care-l punea la dispoziția cui era dispus să-l retușeze, pe ici pe colo, în părțile neesențiale. Pentru aceasta oferea un stipendiu pe șase luni, pe care urma să și-l reție din drepturile de autor, iar la capătul izbînzii, văzînd și făcînd, mai promitea și-o căsuță. Cine a făcut treizeci de ore de curs, pe săptămînă, la două catedre și alergînd de la una la alta, a răspuns și obligațiilor de redacție și ceasurilor necesare foiletonului, va înțelege. Perspectiva unui concediu și a unei munci, alta decît aceea automatizată, proprie învățămîntului secundar din acea vreme, m-a detreminat și dacă neastîmpărul editorului, pentru care „integral" a fost de la început sinonim cu „urgent" avea să ducă la rezilierea contractului și la recuperarea pînă într-o centimă a stipendiului avansat, viitorul și stăruința în lucrul început aveau să-mi rezerve unele din cele mai suave delicii din viață. A fi peregrinat mai bine de un sfert de veac pe drumurile întortochiate ale labirintului eminescian și a nu fi răzbit încă la lumina zilei nu e o întîmplare din cele comune. Insă la fel cu Daedal, arhitectul, și eu mi-am făcut aripi și dacă n-am poposit încă în Sicilia, pot să afirm că peisagiile interioare suplinesc cu prisosință pe cele de afară și că răscumpără din plin captivitatea. Satisfacția de a putea smulge din pasta împietrită a hîrtiei o rădăcină, nemaidescifrată, încîntarea de a putea ajunge după lungi ocoluri și la capătul atîtor răscruci, la firul cel mai firav al filiațiilor, ca la izvorul de argint al pădurii, plăcerea de a putea înfrînge orgoliul și mîndria de a putea stoarce îndoielii *(dubito, ergo sum,* n-a decretat filozoful ?) supremele certitudini și, mai presus de toate, fericirea de a putea da viață inanimatelor resturi, așa cum maica zănaticului Lemminkäinen dă viață rămășițelor fiului ei, după ce le-a greblat în cascada Manalei, toate aceste geste, nebănuite, și petrecîndu-se în întuneric, fără de glorie, nici rapsod, ca-ntr-o Kalevală a cîrtițelor — cine le-ar putea spune ?

Dar timpul, ca și pămîntul în veșnica lui rotație, nu stă pe loc. Unul după altul, au alternat anotimpurile și anii s-au scurs cu regularitatea firelor de nisip din clepsidră. An de an, castanii și-au aprins candelabrele și apoi și le-au stins; an de an, salcîmii și-au fluturat pe dinaintea ferestelor năframele parfumate și mireasma lor dulce amară s-a insinuat cu aceeași indiscreție și-n pagina de manuscript și-n inima mea ; an de an, cireșul nipon din grădina lui Akademos și-a reînoit kimonoul roz de petale, așa oum an de an, filacăra nestinsă dinăuntrul labirintului eminescian a continuat să ardă. Pentru ca astăzi, după un sfert de veac și mai bine să ne aflăm abia trecuți de borna întîiilor cinci tomuri. Ne este oare și nouă dat să reeditâm strădania fabulosului Sisiph ? Dacă în prefața celui de al treilea tom, apărut acum trei lustruri, asemuiam destinul edițiilor nerealizate, pe care atîția bravi exploratori le-au presărat, ca pe tot atîtea trofee pierdute, pe stepa unei jumătăți de veac, mormintele faraonilor din Valea Regilor, ale căror sarcofagii continuau să-și refuze secretele, tot acolo însă, ne plăcea să înfruntăm superstițiile, încumetîndu-ne să desenăm fundamentele viitorului edificiu. Ritmul în care aceste ziduri se înalță nu poate mulțumi pe nimeni și pe noi mai puțin ca pe oricare altul. Insă cele două tomuri ale *Postumelor* apărute după 23 August, cel de-al șaselea volum, al „literaturii populare", aflat în faza definitivării, ca și toate acele săpături, cîte s-au efectuat în celelalte sectoare dovedesc că drumul a fost bun și că deciziunea nu lipsește. Și încă nu e totul. Căci truda noastră ar fi zadarnică dacă, paralel cu solicitudinea înaltelor foruri, ea nu s-ar inspira încontinuu din elanul creator, propriu culturii zilelor noastre.

cronica literară

Mihai Beniuc :
Cu un ceas mai devreme

de I. D. Bălan

O etică înălțătoare comunistă, respiră din toate versurile poeziei lui Beniuc. Pe coordonatele lor se împlinește profilul moral al omului nou, al luptătorului pentru pace, pentru socialism, pentru cucerirea viitorului. In acest profil moral aprecierea timpului joacă un rol de prim ordin. Căci nimeni, niciodată n-a apreciat mai adînc, cu nuanțe filozofice sociale, politice, artistice, implicînd noțiunea de timp. Exemplificăm la întîmplare : „Nu mai sînt eu tînăr, sînt bătrîn deacum", / „Cîți aveam pe atuncea ? douăzeci doar anii" / „Cincizeci am acuma și-s toți de hîrtie" / „...tot mai sînt eu tînăr" / „vîrsta mea căruntă" / „Cine-a zis de mine că-s bătrîn" / „poezia-i tînără și-acum" / „Iată ne-am oprit pe banca / Unde-am stat întîia oară" / „...Pare-se tot într-o seară", / „...spre toamnă", / „prea curînd uitate" / „Așa-i că nu e mult pînă diseară ?" / „Și vai ce mult e pîn' la primăvară" / *etc., etc. Elevele-s pentru poet* „primăveri miniaturâ". *Ne oprim aici, socotind deajuns de probante astfel de citate.*

Marile probleme ale existenței, sensul vieții, rostul omului în societate, atitudinea în fața morții, dragostea, munca, raportul dintre generații, istoria însăși, își găsesc înțelesuri luminoase pe această coordonată fundamentală, pe acest puternic sentiment al timpului. Atitudinea față de timp e atitudinea față de viață, într-un caz filozofică și-n celălalt etică. Beniuc nu e stăpînit de spaima caracteristică unor romantici în fața vremii care trece făcînd din oameni niște jucării stricate, niște valori fatal perimabile, sub dintele neiertător al timpului.

Evocînd printr-o suită de admirabile comparații varietatea felurilor obișnuite de-a ne trăi zilele, care toate duc la moarte și uitare, poetul afirmă trăirea unor zile aparte, care salvează existența de moarte :

Eu însă-s omul zilelor de foc
Cu steagul proletar în mînă joc.
De tine nici că-mi pasă, hîdă moarte !
De negura-ți dincolo, mai departe,
Eu văd venind și ziua mare, bună,
Cînd lumea va fi toată doar Comună.
(Ziua cea bună)

mai cuprinzător această imensă bogăție decît comuniștii ; pentru omul comunist timpul nu înseamnă bani, ca pentru economistul burghez, ci viață, visuri realizate. S-a arătat de-atîtea ori faptul că în întrecerea pașnică a socialismului cu capitalismul, timpul este un factor hotărîtor, e însăși activitatea noastră. De aceea în lumina eticii noi, atît de prezentă în volumul de versuri al lui Mihai Beniuc, ideea că timpul nu poate fi risipit, nu poate fi omorît, stăruie pretutindeni.

Am bucurat pe mulți, dar nu destui,
Am supărat, dar nu așa cum trebe,
Iar zilele-mi, cămile mari cu ghebe,
Din cînd în cînd pieriră prin deșert
Și niciodată nu pot să mi-o iert,
Cînd n-a fost în folosul nimănui.
(Prag)

Un mare savant, Claude Bernard, spunea odată că „a pierde timpul e o crimă ca oricare alta". *Și cîtă dreptate avea ! Cît adevăr exprimă vorbele lui pot aprecia doar constructorii socialismului și ai comunismului, care, apreciind la maximum valoarea timpului, i-au făcut o împărțire nouă, un alt calendar, în cadrul căruia se petrece un proces de înnoire de o uimitoare măreție :*

Lumina trece-n ani și fapte,
Oricîte cinci ori cîte șapte,
Iar faptele — hidrocentrale,
Flori, colective, cîntec, școale,
Atom răzbit în carapace
Mișcare largă pentru pace,
Avînd în spații necuprinse
Și sori domestici și căldură,
Livezi cu bucurii nestinse
Și pîine pentru orice gură.

E o splendidă imagine a vremii socialiste, în care pulsează sufletul omului comunist și prometeicele lui fapte.

Dacă în regimul vechi de exploatare un poet ca Nekrasov putea spune cu dreptate că fiecare zi care trecea era ucigașa unui vis, un poet al veacului socialist poate spune cu aceeași dreptate că scurgerea fiecărei zile e împlinirea unui vis.

Această stare de fapt ar putea ispiti la idilism, la o viziune edenică a construirii socialismului. Mihai Beniuc nu vede însă realizarea idilică a năzuințelor socialiste. Nimic nu poate fi mai străin de un temperament vulcanic, de luptător neînfricat al proletariatului și al poporului său, ca idilismul, moleșeala și inactivitatea fudulă. Spiritul poetului e într-o permanentă fierbere și incandescență, ceea ce-i solicită în poezia Roditorii ani *o comparație asemănătoare cu a lui Goethe, cînd, sexagenar, scrisese la Marienbad versuri menite a-l măsura cu Etna, vulcanul în stare să se îmbujoreze încă de lumina aurorei. In nota autobiografică din poezia lui Beniuc se proiectează simbolic și un aspect al istoriei zbuciumate a poporului nostru :*

Cutremure mari, uragane grozave
Mi-au desenat relieful prin ani
Și iată am rămas ca Etna
Cu poalele verzi, palmieri, portocali,
Cu zăpezi ce-mi învăluie crestetul,
Dar clocotind încă de lavă fierbinte
Și rumenind cu scîntei
Intinderea nopții.

Așadar frecvența cu care revine ideea îmbătrînirii, „Nu mai sînt eu tînăr, sînt bătrîn de-acum" *nu ne lasă nicidecum imaginea unui poet copleșit de jalea bătrîneții. Structural nu e nimic elegiac în aceste versuri. E mai degrabă gestul plin de frumusețe morală al omului înțelept de la țară, care, în plinătatea puterilor fizice și stăpîn pe o bogată experiență de viață, se încearcă cu flăcăii la coasă sau la joc, începîndu-și acțiunea cu rara modestie spirituală a vorbelor* „ei, eu îs bătrîn dragii mei, nu mai pot mare lucru", *dar care iese mereu primul și la muncă și la joc, făcînd dovada unei vajnice tinereți. Această nouă dimensiune a liricii lui Beniuc, hrănită dintr-o interesantă filozofie a timpului, își are, poate, unul din izvoarele sale tocmai în creația artistică a poporului. Am arătat spre începutul acestei cronici că Mihai Beniuc folosește undeva o metaforă revelatoare, pentru a cînta frăgezimea și frumusețea copilărească a elevelor, implicată bineînțeles, în noțiunea de timp :*

Primăveri miniatură,
Muguri dulci cu botul roz,

și ne-a venit în minte imaginea primăverii în mitologia poporului nostru, pe care o voi cita din Mitologia românească *de Marcel Olinescu :*

„Primăvara e o femeie tinerică, cu boiu plăcut, dar cam suchietă, căci stă îmbrăcată și încălțată pe o bucată de pămînt cu o dungă de iarbă verde și alta de pămînt uscat, încă neînverzit, iar printre ele, o dungă de apă și una de glod. In mijlocul acestui glod este un pom în floare, dar de-abia înmugurit". *(p. 347).*

Poezia Elevele, *de care e vorba, se deschide cu tabloul unei zile de toamnă somnoroasă, cu cerut ponosit, cu un anume pustiu dezolant, în care trandafirilor le e parcă lene să-nflorească. E foarte puțină mișcare și foarte puțină viață ; doar un cîine vagabond e prezent în tablou pentru a-i sublinia parcă apăsătorul pustiu. Timpul gol în evenimente și sărăcit de viață pare a chema triști și neliniști în sufletul poetului. Dar dintr-odată, apar, apoi, elevele, simbol al tinereții, al bucuriei de a trăi :*

Toate poartă sub bărbie
Roșii maci, dar și-n obraz
Și surîsul lor te-mbie
In tristețe să nu cazi.

Apelul la tinerețe, permanenta jovialitate a spiritului, e un tonic împotriva caducității. Omul rămîne tînăr cît timp se poate răbda ca tînăr. Poate iubi, poate munci, se poate mișca tinerește, cîtă vreme are tinerețea sufletului. Poeții mari au rămas veșnic tineri, prin dragostea de viață, prin înnoirea permanentă a spiritului, prin dragostea de om. Fiecare zi, dacă o trăiești împreună, intens, cu contemporanii tăi și în slujba colectivității, e un strop de apă vie, care va stărui ca o eternitate. Purtînd amprenta marilor gînditori, noul volum al lui Mihai Beniuc, reia, cu mîndria îndreptățită a omului socialist, celebrul final faustian, în care fericirea individuală se realizează în timp, în perspectiva fericirii colective, atunci cînd mulțimile nevoiașe izbutesc să facă fertile niște pămînturi pline de mlaștini :

Aș vrea să văd asemenea devălmășie
Să locuiesc cu liberul popor, pe liberă cîmpie.
Acelei clipe aș putea să-i spun, întîia oară :
Rămîi, că ești atîta de frumoasă !
Căci urma zilei mele pămîntene
Nici în eoni nu poate să dispară.
Și presimțind o fericire, ce înaltă se-nfiripă,
Eu gust acum suprema clipă.

Suprema clipă pentru Mihai Beniuc este clipa comunistă. Implinirea acestei clipe, în viziunea poetului o vom discuta în numărul viitor.

Note de drum

MONGOLIA

zilelor noastre

Mai de mult, am aflat din cărți ca cele ale lui Marco Polo, ale lui G. Rubroeck, N. Milescu-Spătaru, Régis Huc și ale altora de o Mongolie pînă la care se călătorea din Europa, luni și luni de zile, cu caznă. Era o țară sinistră, în care bîntuiau vînturi nebune și geruri năstrușnice, în care făceau ravagii foametea și molimele și din care, pe temeiuri ca acestea, pornit-au prin secoli migrațiuni crunte de noroade ce-au îngrozit și băștinașii de pe piaiurile noastre.

Am avut recent cinstea ca, în cadrul unei delegații culturale, condusă de tov. Octav Livezeanu, vice-președinte al Institutului Romîn pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea, să întreprind o călătorie deosebit de instructivă în R.P. Mongolă.

Avionul cu care am plecat de pe aeroportul Băneasa, un comod și elegant aparat tip I.L. 14 — a decolat la orele 9 și jumătate dimineața, luîndu-și zborul printre scame subțiri de ceață. Peste trei ore și jumătate, am aterizat la Kiev, iar de-aici, după o escală de 40 de minute, am pornit mai departe spre Moscova. Trei ore și ceva mai tîrziu, scoborîm lent pe pista aeroportului Vnukovo. In capitala Uniunii Sovietice am poposit pînă a doua zi după masă cînd ne-am continuat drumul, urcînd la orele 17 pe bordul uriașei și ultra modernei aeronave TU-104. Abia am suit la 9.000 metri, realizînd o viteză de 950 km. la oră, cînd afară a prins să se întunece. Înăuntru, confortabil instalați în fotolii căptușite cu piele, servim gustări, ori răsfoim reviste și ziare. Inainte de a ajunge la Omsk, stevardeza așează masa, anunțîndu-ne că afară temperatura e de minus 50 de grade. Cinăm în tihnă, urmăriți de-afară, din înaltul văzduhului, de-o lună somnolentă, singura care ne privește pe fereastră, iar peste puțin, oprim la Omsk. După o jumătate de ceas, timp în care avionul a fost realimentat cu combustibilul necesar, ne urmăm calea și străpungem noaptea siberiană pentru ca după trei ore să aterizăm la Irkutk. Ceasul de la aero-gară arată 23,30, ceea ce înseamnă că, deși plecînd de la Moscova, am parcurs peste 6.500 km. în numai 6 ore, la noi în țară abia apunea soarele. Zăbovim la aeroport vreo cinci ore, după care, cu un avion chinezesc obișnuit, ne îndreptăm spre inima Asiei Centrale. Trecem peste lacul Baical care e înghețat bocnă, zburăm peste munții îmbrăcați cu omături tărcate ici colo cu nisip negru, spulberat din deșertul Gobi, și, în mai puțin de două ore, biruind un vîrtej cenușiu de nisip, aterizăm la Ulan Bator drept de-amiază. Ne potrivim ceasurile după ora locală, dîndu-le un avans de 6 ore față de București și fixîndu-le astfel la 12, coborîm. După călduroasa primire ce ni se face, urcăm în mașini și ne zorim spre oraș, străbătînd o șosea asfaltată. Pe drum, întîlnim lungi caravane de cămile cu care elevii se întorc de la școală. Intîlnim de asemeni și ageri călăreți care galopează pe cai mici, iuți, părosi, iar mai departe ne încrucișăm cu autocamioane încărcate cu piei, ori ne ferim de sprintene căruțe cu două roate și, după ce parcurgem 15 km., înaintea ochilor ni se înfățișează orașul.

Situat la o altitudine de 1.300 m., pe un platou străjuit jur-împrejur de munții Or, capitala țării ne face deîndată impresia unei așezări europene. Ici, colo, din înalte și semețe coșuri, se resfiră fuioare de fum de la combinatele de conserve, de pielărie și de lapte, de la fabrica de bomboane și paste făinoase și surîd alb, în soarele sclipitor și rece sute și sute de blocuri. Intrarea în oraș se execută pe un modern pod de beton durat peste apa înoremenită a rîului Tola și numit de mongoli „Podul păcii". Imediat pe dreapta străzii se întinde stadionul sportiv, proaspăt construit, cu tribune circulare avînd o capacitate de 15.000 locuri, răsare apoi clădirea Bibliotecii de Stat, școala medie nr. 1 zidită cu 4 caturi și mai peste tot, dintre stivele cu cărămizi ale șantierelor, se ridică schelete de macarale metalice.

Oprim în piața imensă din centrul orașului unde e statuia ecvestră a lui Suhe Bator — erou al poporului mongol și conducător, împreună cu H. Cioibalsan, al revoluției populare mongole din 1921 și al Partidului Popular Revoluționar Mongol — mișelește asasinat ulterior de către agenți ai reacțiunii clericale budiste. In partea de nord a pieții, lîngă mausoleul lui Suhe Bator și al mareșalului H. Cioibalsan, e situat palatul Consiliului de miniștri, iar la stînga, e clădirea nouă a Teatrului de stat și a Operei. Tot în plin centru se orînduiesc Teatrul de estradă și Circul de stat, Universitatea „H. Cioibalsan" care numără 200 de studenți, studioul cinematografic, sala sporturilor, clădirea Marelui Hural Popular, Palatul Pionierilor și altele. La hotel „Altai", unde sîntem găzduiți, se nimerește să fim cazați la camera nr. 326. E o odaie încăpătoare și curată, cu parchet proaspăt lustruit și cu covoare de iută, fiind mobilată cu două paturi, cu canapea și fotolii, cu-n birou, o garderobă și dispunînd în plus de telefon și aparat de radio. Dacă, în ciuda soarelui orbitor de-afară și-a cerului de-un albastru curat, termometrul nu ar coborî pînă la minus 30 de grade, te-ai crede nu undeva în Extremul Orient, ci altundeva, în quasi-inima Europei. Acest simțămînt ne este întărit de bunele impresii pe care ni le furnizează vizitele pe care le facem la diferite instituții de stat, spectacole vizionate la teatru și la operă și intensa circulație de pe străzi, ori animația din magazine.

Oraș cu o populație care se cifrează la peste 150.000 locuitori, deși ca întindere doar jumătate cît are bunăoară Iașul, Ulan Bator posedă numeroase autobuze și taxi-uri „Volga" conduse — în genere — de femei, muzee, școli, uzine, șantiere, — toate mărturisind cu prisosință sprijinul multilateral și dezinteresat, de care capitala, ca de altfel întreaga țară, se bucură, în cel mai înalt grad din partea Uniunii Sovietice, precum și din partea altor state socialiste.

Intr-adevăr, monarhie feudală pînă în 1921, Mongolia era în trecut o țară dintre cele mai înapoiate din lume, populată de nomazi, crescători de vite aflați în robia sîngeroasă a imperialiștilor străini și a feudalilor naționali. După secole întregi de asuprire, răsunetul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a trezit și poporul mongol, astfel încît, în 1921, se înfăptuiește victoria revoluției populare. De-atunci încoace, urmînd învățătura leninistă, partidul popular revoluționar mongol conduce poporul din succese în succese pe făgașul construcției socialismului.

Cu toate că greutățile au fost deosebit de mari și deși și azi mai există o anume populație care, chiar în jurul capitalei, mai trăiește în iurte, e evident că în toate domeniile vieții economice și culturale din Mongolia s-au obținut realizări considerabile. Dintr-o țară agrară, R.P. Mongolă s-a transformat într-una industrială-agrară, urmînd ca, pînă în 1960, volumul republican al producției industriale globale să crească cu 52 la sută în comparație cu 1957. In cadrul actualului trienal (1958—1960), vor mai fi organizate 58 S.M.T.-uri, iar gospodăriile de stat pentru creșterea animalelor și cooperativele agricole vor fi înzestrate cu peste o mie de tractoare și mii de alte mașini agricole. In ce privește numărul de animale pe cap de locuitor, R.P. Mongolă se situează pe primul loc în lume, la populația țării, care se ridică la un milion, existînd peste 30 milioane de vite. E de notat, de asemenea, că peste mai puțin de doi ani, combinatul industriei „Cioibalsan" din Ulan Bator va livra anual 1.500.000 fuse de piele, iar fabrica textilă, care se clădește cu ajutorul R.P. Chineze, va produce anual 1.200.000 m. țesături din lînă de oaie, cămilă, etc.

Dacă la toate aceste date fugare am adăuga faptul că din 1957 s-a introdus învățămîntul obligatoriu de 7 ani la orașe și din fiecare zece mii de locuitori 1.200 învață, iar din aceștia aproape 60 sînt studenți la medicină, la științele naturii, la filologie, la pedagogie, la Institutul economic și că la Ulan Bator există 30 de catedre universitare cu circa 200 cadre didactice, pregătite mai ales în U.R.S.S., e lesne de observat că de la Mongolia lui Ghinghis-Han și a lui Batii-Han, de la Mongolia vestită cîndva doar prin pustiul Gobi și pînă la Republica populară a zilelor noastre e o distanță ca de la cer la pămînt!

Despre toate acestea, și încă despre multe altele, mi-am putut da seama stînd îndelung de vorbă și cu scriitorii mongoli cărora, într-una din primele zile ale sosirii mele la Ulan Bator, le-am făcut o vizită. La sediul Uniunii Scriitorilor Mongoli, aflat în palatul prezidențial al Consiliului de miniștri, m-au primit tovarășii D. Tarba și C. Cimid, secretari ai Uniunii. Actuala organizație scriitoricească s-a întemeiat în 1929, fiind însă la început, pînă prin 1937, un cerc literar condus de cunoscutul poet T. Damdisuren și mai apoi de poetul D. Natagdorj, pentru ca din 1948, după întîiul Congres național ai oamenilor de litere, să devină un organism puternic, numărînd aproape o sută de membri. In prezent, împreună cu Ministerul culturii, Uniunea editează o revistă săptămînală, **Cultură și literatură**, care a ajuns în al patrulea an de apariție. In afară de acestea, se mai tipăresc revista literară bilunară **Toc** și periodicul politic cultural **Tuia**, iar trimestrial se publică un almanah literar destinat mai ales promovării creației artistice a tineretului. De altminteri, în afară de poeți ca cei deja pomeniți mai sus și de D. Senge, președinte al Uniunii, de P. Rincon și alții vreo cîțiva, marea majoritate a scriitorilor aparține generației născute odată cu victoria revoluției populare. Adepți ai metodei leniniste a realismului socialist, operelor lor, editate în tiraje variind între 8.000 și 20.0000 exemplare, reflectă din ce în ce mai pregnant noile realități ivite în viața poporului mongol. Astfel, prozatorul, poetul și dramaturgul D. Senge pregătește un nou roman inspirat din activitatea întreprinsă în gospodăriile agricole de stat, iar S. Testendib, al treilea secretar al Uniunii, scrie o carte consacrată colectivizării. Teme noi sînt abordate și de scriitori ca T. Gaisav, T. Namdac, D. Purevdorj, B. Vanghen, ș.a. Avîntul continuu al literaturii noi, aflate pe drumul realismului socialist și conduse de partidul revoluționar popular, face ca în prezent să apară în R.P. Mongolă circa 30—40 titluri de cărți de beletristică pe an. Cele mai multe din lucrările nou tipărite sînt viu discutate în cele 35 cercuri literare cîte există în întreaga țară și sînt intens popularizate, de asemenea, în rîndul tuturor oamenilor muncii. Din mănunchiul unora din cele mai recente și mai izbutite poezii mongole, pe care, în traducere brută, le-am putut obține în timpul ședерii mele la Ulan Bator, mi-am îngăduit să tălmăcesc doar cîteva și a le înfățișa astfel, cu scuzele de rigoare, și cititorilor din patria noastră. Sînt versuri care, adăugate la fugarele mele notații de călătorie sper să întregească imaginea Mongoliei contemporane în care oamenii sînt azi călăuziți spre inteligența creatoare, zidind eroic și cu ardoare o viață, nouă, socialistă.

Ion Istrati

DAȘIDORJIIN NAȚAGDORJ

Mama mea

Cu-a stepelor mongole avuție, mamă,
Mi-ai înfășat fericea mea pruncie, mamă;
Cu-a tale albe mîini, cu glas de treagăn,
mamă,
M-ai adormit în dulce cînt de leagăn,
mamă!
Și-a tale vorbe înțelepte, mamă,
Mi-au fost și-mi sînt întîile precepte,
mamă!

In romînește de ION ISTRATI

ȚENDIIN DAMDINSUREN

Mongolia

În verde straі ni-i țara ales înveșmîntată,
Iar de sub cușme albe de sclipitoare nea
Pietroșii munți Hangai încinși ți se arată
Cu rîuri alb-albastre, bătute-n peruzea.

Prin cheiuri ponorîte trec vitele-n buluc
Și plaiurile-s ninse de sute de cirezi
Și veseli sînt păstorii în urma lor de-i vezi
Cînd seara la ocoale le mînă și le-aduc.

Cu flori de purpur, roșii, cusută ni-i cîmpia
Și darnică-i pășunea pe naltele podișuri
Întinsurile țării respiră rodnicia
Și-s pietre prețioase ascunse-n grohotișuri.

O, vesela mea țară, o, țara mea de stepe
Azi avîntat ți-i zborul și dîrză străduința,
Iar drept acesta parcă mai lesne poi pricepe,
Că și mai fără margini îți este năzuința!

Pe broticii covoare brodate cu gazon
Se desenează fabrici și blocuri rîd în soare.
Iar auriul Gobi, deșert ieri, monoton
E azi o vastă mare brăzdată de tractoare.

Cînd ceru-i ca paharul și codrii torc răcoare.
Pe oablele costișe pasc oile în turme.
Tot mai ferice-i viața cea nouă, înfloritoare,
Iar din ce-a fost odată tot mai puține urme.

Mongolie străbună, bătută de năpraznе,
Ești astăzi în putere, în plină primenire.
Căci de la ham prin secoli, cînd tras-ai car de cazne,
Pășești acum voioasă pe drum de fericire.

Mongolul și cu rusul azi buni prieteni sînt
Și simțămîntu-acesta ni-i cel mai scump tezaur.
Mai rar o altă țară pe-acest întins pămînt
Ca tine perlă rară, Mongolie de aur!

In romînește de ION ISTRATI

Discuție despre Nadom

— Acolo are loc Nadom-ul, îmi explică însoțitorul meu, tînărul poet mongol Țădăndorj, arătîndu-mi în depărtare conturul unui orășel ce pare să fie pustiu.

Nadom! Ce rezonanță stranie! Îl rog pe șofer să se abată din drum. Îmi satisface rugămintea și, curînd, mașina oprește în inima acestei ciudate localități. Am senzația că am nimerit dintr-odată în lumea fantastică a unui basm. Totul în jurul meu este frumos, colorat, tainic, pustiu și încremenit. Îmi spun, nu știu de ce, că trebuie să existe o oră de noapte, cînd totul prinde să se însuflețească pe neașteptate. Curios, întreb:

— Și ce este Nadom-ul?

— O sărbătoare, îmi zîmbește poetul.

— O sărbătoare!!

— Da! Ce te miri așa? O sărbătoare care are loc în fiecare an.

De cîte ori Țădăndorj zîmbește știu că trebuie să-mi scot carnetul de însemnări și să trec în el tot ce-mi va spune.

— Nadom-ul, începe să-mi explice poetul, este o străveche sărbătoare sportivă a poporului nostru. Este ceva în genul jocurilor olimpice. Însuși cuvîntul Nadom *înseamnă jocuri și, mai exact — trei jocuri bărbătești — luptele, tragerea cu arcul, călăria. Trei sporturi îndrăgite de poporul mongol. Letopisețele, legendele povestesc că încă de mult... de mult de tot, poporul prețuia voinicia, stăpînirea de sine, agerimea ochiului, rezistența fiilor săi.*

Nadom-ul se organiza în cinstea unor evenimente deosebite. Pe vremuri, sărbătoarea era cunoscută sub denumirea de „Marele Nadom al celor șapte dinastii" (e vorba de cele șapte dinastii feudale care-și împărțeau teritoriul Mongoliei de nord) și avea loc din trei în trei ani. Participa pe atunci un număr fix de concurenți — 1088. Către sfîrșitul secolului al XIX-lea, Marele Nadom a început să aibă loc în fiecare an. Numărul concurenților rămînînd de fiecare dată același.

Întrecerile erau pasionante și aveau pitorescul lor. Învingătorilor, adică celui mai puternic luptător, celui mai ager trăgător cu arcul, celui mai iute călăreț, li se acordau premii și titluri de onoare. Apoi învingătorii erau sărbătoriți în fața mulțimii venită din toate colțurile Mongoliei.

Veneau la Nadom veteranii celor trei sporturi, cîndva campioni slăviți ai Mongoliei și urmăreau cu înfiorare întrecerile celor tineri. Cei mai buni dintre concurenți erau aleși drept continuatori ai tradițiilor lor. Veteranii îi felicitau în fața poporului, apoi le dăruiau costumele lor acoperite de gloria multor victorii.

De totdeauna învingătorii s-au bucurat de-o mare simpatie. Pe vremuri, exista obiceiul de-a se dălțui în piatră cîteva cuvinte în onoarea celor mai buni trăgători cu arcul. O asemenea piatră, datînd din secolul al XIII-lea, povestește despre viteazul Isunk care, de la o distanță de peste patru sute de metri și-a trimis în țel toate săgețile. Apoi, celor mai buni călăreți li se închinau statuete sculptate în prețiosul lemn de santal. Tot în cinstea învingătorilor, rapsozii populari compuneau cîntece de slavă ce se răspîndeau în întreaga Mongolie. Multe din aceste cîntece se păstrează și astăzi și pot fi auzite în frumoasele zile ale Nadom-ului.

Nobilii feudali, precum și clerul budist, se străduiau să folosească această sărbătoare în scopul preamăririi lui Djebdjundamb — capul clerului budist. Tot ceea ce se făcea în aceste zile de sărbătoare trebuia să oglindească puterea și strălucirea dominației feudale. Concurenții și învingătorii trebuiau să facă plecăciuni în fața feudalilor și a călugărilor. Unui luptător arat (iobag) îi era interzis să învingă concurenții ce reprezentau clerul budist. Însă poporul, în ciuda mizeriei și a umilințelor la care era condamnat, socotea Nadom-ul ca o sărbătoare a sa. Fiii lui erau de drept cei mai puternici, cei mai ageri, cei mai buni călăreți. Și nu odată, concurenții iobagi, sfidînd rînduielile feudale și religioase, îi întreceau pe reprezentanții acestora.

În anul 1921, la 11 iulie, Suhe Bator proclama victoria definitivă a revoluției populare mongole. Un an mai tîrziu, la aceeași dată, aniversarea victoriei revoluției s-a transformat într-o sărbătoare Nadom. Locul marei serbări a fost ales de însuși Suhe Bator. Au participat la această primă mare serbare în cinstea Revoluției populare ostașii Armatei de eliberare. Suhe Bator — fiind și el un foarte bun călăreț — a arătat participanților măiestria sa de cavalerist. Din ziua aceea, Nadom-ul s-a transformat dintr-o sărbătoare „a celor șapte dinastii feudale", într-o mare sărbătoare a întregului popor muncitor al Mongoliei. Nadom-ul mai este sărbătorit prin sate, prin aimacuri, iar Marele Nadom se desfășoară în împrejurimile Ulan-Batorului, pe locul unde ne găsim noi în clipa de față, încheie însoțitorul meu...

Am notat tot ce mi-a relatat Țădăndorj. Cîteva întrebări îmi stăruie în minte.

— Spuneai că învingătorilor li se acordă titluri. Ce fel de titluri?

— De pildă celui cu șase victorii consecutive i se acordă titlul de „Vultur", celui cu șapte pînă la nouă victorii, i se acordă titlul de „Elefant", apoi cel de „Leu"...

— Și care-i titlul cel mai mare?

— Marele și invincibilul gigant al Mongoliei.

— Călăreților li se acordă aceleași titluri?

— Nu, zîmbește poetul, călărețul-învingător este purtat prin fața tribunelor, adică face turul de onoare, se strigă catrene de slavă, iar spectatorii îi toarnă cumis în cap...

— Dar celor care participă la tragerea cu arcul?

— La tragerea cu arcul participă echipe de cîte 12 oameni. Fiecare trăgător are dreptul la 20 de săgeți, pe care le trage în patru rînduri. Învingătorii, adică cei care se califică pe locul unu și doi, primesc titlul de „Mergenov" — cel mai bun ochitor din Mongolia.

— Și nu i se toarnă cumis în cap?

Am izbucnit în rîs, amîndoi.

Aprilie e pe sfîrșite. Pe aici e frig. Suflă un vînt rece. Mă plimb prin orășelul pustiu al Nadom-ului și încerc să-mi făuresc imaginea marei și interesantei sărbători.

Haralamb Zincă

DIN ULTIMII ANI

CÎTEVA TEXTE INEDITE

●

Cînd se sfîrşea noaptea de miercuri 15 către 16 iunie 1889 firul de mătase al vieţii lui Eminescu s-a rupt.

Viaţa lui Eminescu, în condiţiile muncii încordate la ziarul Timpul e o împletire de neajunsuri materiale, de neînţelegere şi suferinţă. Cel ce şi-a închiriat puterile intelectuale conservatorilor a fost un artist proletar, răsărit din mijlocul răzeşimii şi poporului muncitor de la ţară, copilărit la sat, şcolărind pe unde apucase şi cu tot soiul de neajunsuri ce l-au împiedicat să-şi încheie oficial studiile, muncind din greu şi cîştigîndu-şi pîinea neagră încă de la 14 ani. Viaţa i-a fost un „lanţ de dureri" din partea burgheziei.

Luînd atitudine împotriva părerilor lui Maiorescu, după care cauza suferinţelor lui Eminescu era înnăscută şi că mizeria a constituit condiţia consimţită a genialei lui creaţii, Caragiale scria în ziua înmormîntării poetului: „Acest Eminescu a suferit de multe, a suferit şi de foame. Da, dar nu s-a încovoiat niciodată: era un om dintr-o bucată şi nu dintr-una care se găseşte pe toate cărările.

Generaţii întregi or să suie cu pompă dealul care duce la Şerban Vodă, după ce vor fi umplut cu nimicurile lor o vreme, şi o bucată din care să scoţi un alt Eminescu nu se va mai găsi poate.

Să doarmă în pace necăjitul suflet!".

Ce tînăr, amintindu-şi, în însoritul iunie de-acum şaptezeci de ani, de ostenelile, de exploatarea îndurată şi de zădărniciile vieţii poetului, de himerele şi de splendorile comornicului său liric, nu i-ar fi identificat în propriile-i versuri nenorocitul destin în condiţiile societăţii în care a trăit!

Un vis ce îşi moaie aripa-n amar
'Astfel trecut-ai de-al lumii hotar

sau l-ar fi asociat în frîntura de livret din Peer Gynt, fredonate în gorgoane triste, de te miri ce fată cu „mîini subţiri şi reci":

Biet suflet sărac, răpus de alean
Soarta te trimite-napoi în ceaţă şi noian.

★

In 1887 Veronica Micle se mută la Bucureşti. Îşi căsătoreşte cele două fiice şi dorinţa ei era de-acum să ajute pe Eminescu să se însănătoşească, rupîndu-l din mediul mizer de la Botoşani şi aducîndu-l în capitala ţării, unde nădăjduia ca prietenii comuni de la Junimea, ridicaţi în vîrfurile ierarhiei politice, să-l sprijine medical şi material.

Poeta locui la început în Bucureşti, pe strada Dreaptă nr. 5 şi din anul următor pe strada Soarelui nr. 11 bis (astăzi strada Theodor Aman), aşa cum specifică în propria-i caligrafie reversurile scrisorilor sale şi unele epistole dintre 1888—1889. N. Petraşcu (Icoane de lumină, III, p. 41) îşi aminteşte de „căsuţa modestă de lîngă biserica catolică, aşezată în colţul străzii „Manea Brutaru" cu strada „Banului", unde din puţine lucruri aranjase un mic interior curat, cochet şi femeiesc, în tot ce cuvîntul acesta are mai gentil şi mai specific".

In acest 1887 îi apăruse în editura I. Haimann volumul Poesii şi printre primele exemplare unul fu expediat la Botoşani lui Eminescu, cu o dedicaţie de încredinţare a iubirei ei:

Scumpului meu Mihai Eminescu
ca o mărturisire de neştearsă dragoste
Veronica Micle
Bucureşti 6 Februarie 1887.

Traian Demetrescu istoriseşte într-un articol publicat în Revista Olteană, an II (1889), p. 399 că lectura primei ediţii a poeziilor „veroniene" îi făcuse impresia „unui freamăt de pădure vag şi auzit de departe" şi că poeta „a avut mai mult inimă decît spirit, a cugetat puţin, a simţit mult". Personal o cunoscuse în redacţia unei reviste din Bucureşti, în al cărei salon Veronica Micle îl vizită cu o admiratoare a sa. „Vîrsta ei se arată a fi înaintată, cu toate astea păstra încă un aer dulce de voluptate, iar în ochi reflexul vioi al unei imaginaţiuni aprinse, umbrită de o tristeţe uşoară şi nestatornică". Tradem citise şi el în acea seară. Poeta l-a felicitat şi dintr-una într-alta, venind vorba despre Eminescu, Tradem o văzu „că tresări şi păru că vru să înlăture această convorbire, dar, aproape instinctiv, începu să-mi vorbească tocmai despre el, — aşa cum un fanatic ar vorbi de Dumnezeul lui. Şi din toate acele cuvinte înţelesei nesfîrşita ei admiraţiune şi iubire pentru marele poet, care, poate o visa, din cînd în cînd."

La începutul lui aprilie 1888 Veronica Micle se repezi la Botoşani şi-l convinse pe Eminescu să vină la Bucureşti, „pentru sănătate şi mijloc sigur de existenţă". Harietta rămînea cu impresia că poeta „are gust să fie doamna Eminescu".

Eminescu în ultimul lui popas bucureştean nu şi-a dobîndit nici însănătoşirea şi nici n-a putut măcar să-şi cîştige existenţa. La 3 februarie 1889 era internat pentru ultima oară. Prietenii din Iaşi se interesează şi de data aceasta despre el. Cer ştiri şi insistă cînd răspunsurile întîrzie. Unei asemenea intervenţii informative îi răspunde Veronica Micle prin următoarea scrisoare inedită:

10 aprilie (1889)

Mult Stimate Domn.

Mulţumindu-vă pentru graba ce-aţi pus a-mi răspunde vă rog să ertaţi întîrzierea scrisorii mele provenită din causa unei mici indisposiţiuni. Regret că nu vă pot (da) alte datalii despre starea lui Eminescu de cît eele pe care le găsesc şi eu prin jurnale, şi aceasta... din causă că nu ştiu unde se află internat, la Mărcuţa sau la Şuţu. Indată însă ce voiu afla precis unde să află, voiu căuta să-l văz, de şi drept să vă spun îmi este destul de dureros a mă duce să-l văd într-o casă de sănătate. — Lumea m-au acusat de lipsă de simţire şi de umanitate faţă de Eminescu. — Sunt lucruri mai pre sus de puterile cuiva, vă mărturisesc sincer, nu pot să-l văd lipsit de minte, eu care am cunoscut pe Eminescu în cea mai splendidă epocă a vieţii sale intelectuale. Şi aşa sunt fără nici o lege şi fără nici un D(umne)zeu, — să-mi rămîie cel puţin acel al poesiei, care pentru (mine) s-a fost întrupat în fiinţa lui Eminescu.

Eartă-mi degresiunea ce am făcut fără voie.

Cordială salutare
VERONICA MICLE

Epistola este emoţionantă în mărturisirea finală, care concordă cu relatarea lui Traian Demetrescu, citată mai sus. E, totodată, timbrarea credinţei supreme în destinul şi poezia lui Eminescu. Cu toate vicisitudinile prin care trecuse viaţa ei şi împotriva apăsărilor sub care Eminescu se năruia, din 1883 intrat în agonie intelectuală, precauţia de a nu chinui printr-un reflex memorial pe pacientul din str. Plantelor, şi printr-o justă interiorizare, ea păstrînd retrospectiva capacităţii spirituale a poetului, toate acestea o împiedică să revadă pe Eminescu la „Caritas".

Şirurile finale rămîn oricum, strigătul de lebădă pentru sfîrşitul amîndorora, şi pe care istoria literară va trebui să-l păstreze ca apoteoză din partea celui mai iubit suflet pentru marele damnat: „Şi aşa sînt fără nici o lege şi fără nici un dumnezeu, — să-mi rămîie cel puţin acel al poesiei, care pentru mine s-a fost întrupat în fiinţa lui Eminescu".

Aceasta la 10 aprilie 1889.

In dimineaţa de 16 iunie, copleşită de amintirea unei reflecţii a lui Eminescu, Veronica apucă tocul pentru ultimul ei poem: Ce n-ar da un mort din groapă pentru-un răsărit de lună, fixat pînă la urmă la titlul Raze de lună — Lui.

Pe Traian Demetrescu îl impresionase straniul poem scris chiar în dimineaţa morţii lui Eminescu, fără ca Veronica să fi aflat despre deces decît la amiaza acelei zile. Versurile ei au apărut pe pagina a 2-a a ziarului Romînia din 20 iunie 1889, despărţite doar printr-o bară de reportajul înmormîntării poetului.

La 4 august închidea ochii şi Veronica Micle la Văratec, după un şoc apoplectic.

★

Aducem din chiar după-amiaza de 18 iunie 1889 o imagine veridică a drumului din urmă al lui Eminescu către Cimitirul „Şerban Vodă" — Bellu.

Este un desemn în tuş datorat lui Jiquidi — tatăl, fixînd momentul opririi cortegiului funebru în faţa Universităţii din Bucureşti. In centrul desemnului se află carul mortuar sărăcăcios, racla poetului, coroanele şi jerbele de flori din partea presei, din partea societăţii studenţeşti „Unirea", din partea redacţiei Fîntîna Blanduziei, etc. In urma dricului se observă (mergînd pe jos) Mihail Kogălniceanu, Toderiţă Rosetti, fratele Elenei Cuza, Titu Maiorescu, Lascăr Catargiu, gazetarul Grigore Ventura, care şi rostise cuvîntarea la biserica Sf. Gheorghe, Tr. Demetrescu, nedespărţitul prieten Alexandru Chibici-Rîvneanu, doctorul Neagoe şi tineri din redacţia Fîntînii Blanduziei. Cortegiul se profilează peste peisajul palatului Şuţu (actuala clădire a Muzeului de Istorie a Bucureştilor) şi al statuii lui Eliade Rădulescu, înconjurată în 1889 de arborescenţe viguroase. In faţa soclului lui Eliade Rădulescu sînt înfăţişaţi numeroşi copii cu capul descoperit, aduşi de un dascăl venerabil (greu de precizat care dintre apropiaţii lui Eminescu).

C. Jiquidi, Cortegiul înmormîntării lui Eminescu *(sîmbătă, 18 iunie 1889)*

Acolo, în faţa Universităţii, profesorul Dimitrie August Laurian omagie în cuvinte vibrante convingerile democratice ale poetului şi expuse muncile gazetăreşti excesive sub care omul s-a năruit:

„Cît despre ţărănime, Eminescu era un entusiast. Iar faţă cu nedreptăţile ce le vedea în unele localităţi, el devenea socialist. Simţirea lui de poet se impresiona repede şi din graiul său ieşeau accente de revoltă...

Traiul lui şi munca lui i-au slăbit însă puterile de rezistenţă faţă cu neajunsurile. Intr-o zi a căzut biruit.

Dar legile firii sînt neînblînzite. Acum nu mai avem dinaintea noastră decît un cadavru în care a trăit o comoară de gîndiri. Materia îşi urmează prefacerea sa în nesfîrşit"...

Desemnul fixează momentul cînd cortegiul porneşte mai departe din faţa Universităţii vechi către Calea Victoriei, după ce şi studentul botoşenean Gheorghe Calmuschi, pe care Jiquidi îl schiţează în primul plan, îşi rosti bunul-rămas funebru în numele tineretului studios.

E singurul document grafic, din cîte cunoaştem, asupra înmormîntării lui Eminescu.

Aug. Z. N. Pop

●

Veronica Micle despre Eminescu (fragmentul final al scrisorii din 10 aprilie 1889) — Bibl. Acad. R.P.R.

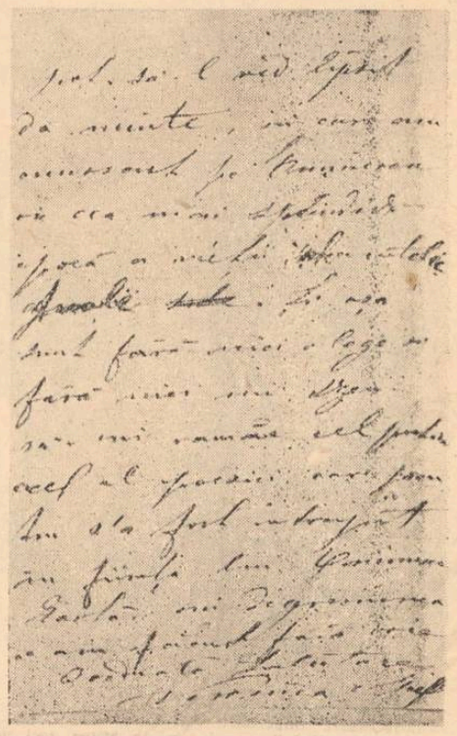

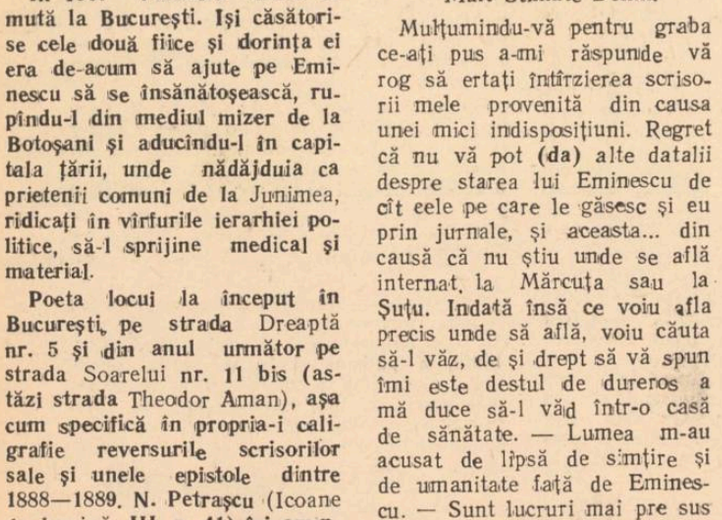

Dedicaţia Veronicăi Micle pe volumul său Poesii *(1887), dăruit lui Eminescu*

LINGVISTICĂ ŞI FILOLOGIE

Vocabular eminescian

Odată cu o concepţie de viaţă, expresă sau implicită, poezia propune şi un stadiu al dezvoltării limbii. Poeţii, în sensibilitatea lor verbală, sînt filologi activi, iar critica, dacă tinde în adevăr să le interpreteze „mesajul", se vede adusă deasemenea la examinarea materialului filologic. Poet mare să nu fi actualizat o virtualitate a limbii, din cîte geniul ei conţine embrionar, nu se cunoaşte de la Virgiliu pînă la Maiakovski şi mai încoace.

Eminescu face parte din seria, ca să zicem aşa, fără serie a acestora. El este cel mai mare poet postromantic al lumii şi, dacă nu toată lumea îi înţelege limba, aceasta nu schimbă nimic din situaţia lui unică. El şi-a pus cititorii în faţa unei opere, care, avînd în sine un centru determinabil şi o rotunzime generată de legi interne, li se comunică prin imagini verbale de o indefectibilă coerenţă, imagini care „răsar" şi „apun", ca să reapară, pe acelaşi spaţiu liric, cu mişcări de „rotire şi cădere", după mecanica fără greş a corpurilor cereşti. Replică de apă a cerului înstelat, această operă este chiar documentul teoriei reflectării în artă, la scară cosmică.

Vocabularul eminescian, primind culoarea nucleului solar în jurul căruia gravitează, are puterea de a ne conduce în alcătuirea intimă a poetului. Notînd simplu cuvintele-substantive (pînă la litera L inclusiv), dar notîndu-le numai pe cele frecvente *) în chip remarcabil, obţinem tabloul: *adînc, adevăr, amar, amor, an, apă, argint, aur; braţ, buză; cal, cale, cap, cărare, cer, cînt, cîntare, cîntec, codru, cuvînt; demon, dor, drum, durere; farmec, fată, fecioară, femeie, fereastră, foc, frunte; geană, gînd, gîndire, glas, glorie, grijă; haină, haos; inimă; înger, întunecime, întuneric, înţeles; joc; lac, lacrimă, lature, lege, linişte, lină, luceafăr, lume, lumină, lună.*

E dela sine înţeles că, trecînd peste semnificaţia lor mai adîncă, am putea zice prea bine că deosebirea faţă de vocabularul altor poeţi este destul de neaparentă. Abia dacă *adînc, amar, cap, demon, frunte, geniu, gînd, gîndire, haos, întunecime, lume* (aceasta revenind de 166 de ori, cu sensurile: *univers, existenţă, omenire, societate, popor, mulţime)* dau ideea, după care ele n-ar fi de găsit cu aceeaşi frecvenţă în limba lui Alecsandri-arcadianul, a lui Macedonski-italistul, a lui Coşbuc-horaţianul bucolic sau a prometeicului Arghezi. Şi e de ajuns ca să se poată afirma că istoria poeziei, în cuprinsul fiecărei limbi, e nu numai o serie de imagini ale lumii, dar şi o succesiune de valuri (cîteodată adevărate talazuri) lexicale, care se produc, se gonesc şi se resorb întocmai ca valurile mereu noi pe faţa unei mări vechi.

Dar frecvenţa cuvintelor, ca să vedem cu totul limpede unde conduce, are nevoie de sprijinul specificităţii. Căci *a fi, a avea, a face* (ne mai vorbind de instrumente gramaticale ca *unde, cum, de, peste, către,* etc, etc), deşi cu un indice statistic incomparabil mai mare decît *a gîndi, a visa, a adormi,* nu au la Eminescu nici adiere din valoarea de sugestie a acestora. Incît, vrînd să ajungem prin cuvinte la miezul lirismului eminescian, să ne lăsăm în voia acelora şi specifice ca valoare şi remarcabile ca frecvenţă.

Reducîndu-le dar volumul la scara cea mai practică, extragem următoarele puţine cuvinte, pe care le împerechem cu antonimele corespunzătoare, adăugîndu-le şi unora şi altora în parantez, indicele de frecvenţă. Astfel:

seară (16) — *dimineaţă* (3)
noapte (101) — *zi* (56)
lună (79) — *soare* (30)
nor, umbră (100 + 37) — *senin* (21)
întuneric, întunecime (13 + 2) — *lumină* (54)

Compararea cifrelor frecvenţii (proporţional aceleaşi chiar în paralela familiilor de cuvinte, adică a structurilor derivative, şi neschimbate de asemenea pe grupe de sensuri identice sau apropiate, adică pe structuri sinonimico-analogice, situaţia nefiind alta nici în privinţa organizării „acordurilor', adică a structurilor muzicale, pe vers, strofă şi poem — cum nu avem acum posibilitatea să arătăm) induce mintea cititorului dacă nu la aţipirea conştiinţei individuale, oricum la aspectul nocturn al existenţii.

Numai perechea ultimă *(întuneric — lumină)* pare a se împotrivi sugestiei celorlalte. Dar e simplă aparenţă. La Eminescu, *lumină* are de mult mai puţine ori sensul de strălucire diurnă, fiind folosit mai totdeauna în referire la sorginte luminoase în obscuritate *(luminare, faclă, stea, luceafăr, lună),* iar calificativele, care o însoţesc familiar (lumină *moale, dulce, blîndă, lină)* toate fi sînt puse cu rost de abajururi, mijloace clare de diminuarea intensităţii. De la cuvîntul izolat pînă la structurile lexicale cele mai felurite, vocabularul lui Eminescu sugerează conduita retragerii din lumina crudă, a întunecării şi solitudinii meditative. Lista antonimică propusă, deşi neînsemnată numericeşte, prin convergenţa în sens nocturn a indicelor, exprimă culoarea percepţiei poetice.

Şi în adevăr, după studii cît de aprofundate şi felurite ca metode de cercetare, Eminescu rămîne un mare poet al nopţii ca Novalis, cu care împarte şi simbolul „florii albastre", ca Hölderlin, cu care aspiră şi la sinteza omului modern cu antichitatea elină, şi ca mulţi alţi romantici, cu care se acordă în aceeaşi mişcare lirică. După interpretările critice de pînă acum, nici multiplicarea, fie direct asociativă, fie metaforică, a retragerii din lumină în retragere din societatea burgheză, din conştiinţa de sine şi chiar din categoria existenţii, nu-l separă de o anumită estetică a epocii. Unii poeţi romantici mai întîi neagă: e gestul după care îi identificăm. Ajutaţi de cîte un filozof idealist, frate bun cu aceşti romantici, ei neagă în cele din urmă realitatea obiectivă, poezia devenindu-le un cîntec al caducităţii universale.

Dar n-a vorbit de ajuns critica veche despre toate acestea? Şi nu conţine vocabularul lui Eminescu decît indicaţii tanatologice? Statistica frecvenţelor poate fi din nou interesantă. Astfel cuvîntul *moarte* revine în opera lui lirică de 67 de ori, în timp ce *viaţă* e folosit de 137 de ori. Este adevărat că în indicele al doilea trebuie făcută o reducere apreciabilă, fiindcă adesea *viaţă* ţine de sintagme sau contexte sinonimice cu *moarte* („lipsă de viaţă", „fără viaţă" etc.), ceea ce sporeşte indicele acestuia, iar în al doilea rînd, cuvîntul se întrebuinţează tot atît de adesea metaforic, ceea ce îi reduce încă o dată indicele propriu. Scăderea însă nu-i scoboară frecvenţa sub cea arătată de antonimul-pereche, încît urmează ca şi cuvîntul *viaţă,* potrivit procedării de pînă acum, să fie considerat în semnificaţia lui cel puţin egală cu a antonimului *moarte.*

Sugestia dezvoltată de noul cuvînt merge în direcţie opusă faţă de indicaţiile romantismului individualist. Disocierii de lume i se opune ca o „negaţie a negaţiei' asociarea, participarea şi entuziasmul. Cu ce se asociază Eminescu? la ce participă? şi ce îl entuziasmează? Cuvinte de mare frecvenţă şi tot specifice, ca şi vocabularul caducităţii şi al extincţiei, sînt *veac* (57, fără *secol), veşnicie* (10, fără *eternitate), codru* (66), *pădure* (33), *lac* (15), *apă* (52), *mare* (57, fără *ocean), stea* (80 fără *astru), luceafăr* (21), *lună* (79, cuvînt sugestiv în sens şi nocturn şi etern). Cu ele trecem din ordinea efemeră a vieţii, comentată cu exces, la ordinea eternă, plan al sumelor existenţii. Tristeţii individualiste, neagră algebră a tuturor negaţiilor romantice, îi răspunde codrul etern: „Ce mi-i vremea, cînd de veacuri / Stele-mi scînteie pe lacuri, / Că de-i vremea rea sau bună, / Vîntu-mi bate, frunza-mi sună; / Şi de-i vremea bună, rea, / Mie-mi curge Dunărea. / Numai omu-i schimbător, / Pe pămînt rătăcitor, / Iar noi locului ne ţinem, / Cum am fost aşa rămînem: / Marea şi cu rîurile, / Lumea cu pustiurile, / Luna şi cu soarele, / Codrul cu izvoarele". Versurile cumulează, după cum se observă dintr-odată, chiar cuvintele discutate şi le declară semnificaţia, pe care o au în opera întreagă.

Altundeva, acelaşi codru, văzut ca regn vegetal, e înconjurat de speţe de flori şi nu de specimene („Neamuri mii îi cresc sub poale") şi priveghează de asemenea animalele pădurii şi celelalte vietăţi mai mărunte tot ca speţe: „Lună, Soare şi Luceferi / El le poartă-n al lui herb, / Imprejuru-i are dame / Şi curteni din neamul *Cerb.* / Crainici, iepurii cei repezi / Purtători îi sînt de veşti, / Filomele-i ţin orchestrul / Şi isvoare spun poveşti. / Peste flori ce cresc în umbră. / Lîngă ape pe potici, / Vezi bejănii de albine, / Armii grele de furnici..." Individul îşi pierde conturul şi deci izolarea în existenţa-sumă a regnurilor şi a speţelor, care, dimpreună cu astrele, niciodată absente, afirmă perenitatea vieţii. Ne aflăm nu în singurătatea individuală, ci în societatea formelor colective ale existenţii. Tonusul vital e altul şi alta — culoarea percepţiei poetice. Nici un cuvînt nu mai tînguie, toate proclamă asocierea, participarea şi entuziasmul. Mai este poezia naturii simplă descripţie, oricît de magistrală sau numai cadru pitoresc de refugiu pentru giugiuliri erotice? Dincolo de aceste aspecte, cu care ne-a cam obosit critica veche, dăm de bucuria însumării, de adeziunea efemeridei omeneşti la plenitudinea vieţii în timpuri eterne *) Şi numai o voinţă de deformare sau lunecări regretabile, pot face ca prin aceste „tipuri eterne" să se înţeleagă devitalizatele idei platoniciene sau chiar entelechiile aristotelice. Căci sumele existenţii, pentru Eminescu, sînt nu fantasme ideative, ci realităţi unanime, cu un relief tot atît de concret ca şi formele individuale, de care le desparte numai permanenţa.

O altă serie de frecvenţe lexicale orientează atenţia în aceeaşi direcţie. E vorba de cuvintele care numesc aspecte ale artelor: *marmură* (27, fără *piatră, statuie, sculptor), muzică, cînt, cîntare, cîntec* (69, fără *simfonie, armonie), poezie, vers* (17 fără *poet, poem, ritm, limbă),* termenii de pictură fiind mai puţin notabili. Vocabularul artelor presară lirismul eminescian cu posibilităţi de eternitate. Condiţia efemeră a poetului tinde neîncetat la convertirea în „marmură de Paros" sau în „vers adonic". Semnificaţia noului tablou de frecvenţe constă în anularea, printr-o nouă „negaţie a negaţiei", a labilităţii vieţii individuale. Ca şi viaţa în speţe, creaţia artistică ajută pe individ să se depăşească prin sentimentul eternităţii artei.

In opera lui Eminescu sînt aşa dar două sensuri lirice: unul depresiv individualist, altul unanim, vital şi stenic, amîndouă fiind arătate distinct prin grupuri proprii de cuvinte, precum şi prin structuri verbale corespunzătoare. Fundamentale deopotrivă, nici unul nu colorează singur lirismul eminescian. In continuă alternanţă, ele se confruntă pe spaţiul operei întregi, al cîte unui poem sau chiar în cuprinsul aceluiaşi vers, cu un contratimp dialectic, care oglindeşte în mişcarea lui schema dialecticii materialiste. Pentru a doua oară, poezia lui Eminescu este astfel documentul reflectării în artă.

Dacă însă de atîtea ori un cuvînt era de ajuns ca să răspundă cu dezvoltările lui structurale, pînă într-unul dintre cele două sensuri, vocabularul simplu nu mai poate indica şi momentele intersectării lor. Acestea rămîn pe seama unor sintagme specifice, perechi de cuvinte, peste care nici un cititor n-a putut trece. Ce sînt acele expresii ca „farmec dureros", „dulce jele" şi „dureros de dulce" (ca să nu mai amintim şi treptele formării lor) decît ecoul verbal dublu în care fuzionează sensurile fundamentale. Căci liniile de forţă ale lirismului eminescian nu numai se confruntă de pe un diptic de sensibilitate, ci se cheamă, merg una către alta şi se articulează în antimonii expresive, care, după nomenclatura vechilor Retorici, constituiesc *oximoronul* de bază al poeziei lui Eminescu. A vedea în aceste acte reflexe ale stilisticii lui, semnul unei pervertiri doloriste, a crede cu alte cuvinte că ne aflăm în faţa unui poet înclinat la voluptatea suferinţii şi la suferinţa voluptăţii, cum sînt îndeosebi romanticii germani, înseamnă a trece cu uşurinţă, dacă nu peste dialogul simbolic dintre Cătălina şi Hyperion, oricum peste elanul de însumare al efemerului în sempitern, peste afirmaţia vieţii în tipuri unanime.

Cu aceste apropieri de poezia lui, am ţinut noi să întîmpinăm cei şaptezeci de ani de la moartea lui Eminescu; dar, dîndu-ne seama cît de sumare şi nevoit vagi vor părea, îi întîmpinăm mai ales cu speranţa că un critic tînăr, stăpîn pe învăţătura timpului nou, va desluşi în curînd, ipostază cu ipostază, dialectica internă a operei poetului, dezvelind de sub înşelările criticii vechi sau numai de sub interpretările de epocă, adevărul epocii noastre.

Vladimir Streinu

*) Frecvenţa se poate stabili după fişele *Dicţionarului limbii poetice a lui Eminescu,* aflate la Inst. de Lingv., din Bucureşti, al Academiei R.P.R.

*) E de observat că poezii ca *Floare Albastră, Freamăt de Codru, Revedere, Povestea Codrului, Povestea Teiului, Călin* ş.a. sînt construite pe cîte un dialog: forma pieritoare şi forma permanentă de a exista se chestionează neîntrerupt, invitaţia la viaţă fiind astfel subliniată şi stilistic. Procedeul, prin frecvenţa lui, susţine puternic impresia generală de vivacitate.

DINTRE SUTE DE CATARGE...

FLORENTINA DIMA: Cursive, dar încă la suprafață.

TRAIAN MÜLLER: Am reținut una dintre poezii, pentru prospețimea sentimentului. Mai trimite-ne.

GHEORGHE BORTAȘ: Impulsurile sînt nobile, dar realizarea lasă mult prea mult de dorit. Exprimări greoaie, aglomerări nepoetice de verbe, etc.:

Și dacă pacea o manifestăm
Să nu se creadă c-o cerșim
În caz contrar tot noi mai știm
Și altfel de luptă să purtăm.

Ne scrii că poezia face parte „dintr-un volum în curs de pregătire", intitulat *„Pas în pas cu mersul vremii"*. Sfatul nostru este să nu te grăbești, alcătuind volume, pînă cînd nu reușești să alcătuiești cîteva poezii.

E. SCHWARTZ: Incercările d-tale au ecouri de romanțe care și-au pierdut demult orice bază reală:

Iubesc un lăutar ce are gînd pribeag
Și sufletul mi-e plin de-această taină
Trec zilele și nopțile-n șirag
Și port în gînd un lăutar pribeag.

Aceeași atmosferă și în celelalte poezii.

DUMITRU SANDU: Procedeul unora este cam următorul: scriu chilometri de rugăminți, jură că numai la tine găsesc înțelegere și, apoi, cînd, respectînd adevărul cel mai elementar, îți exprimi și o părere negativă despre încercările lor literare, devin brusc violenți, și răsfoiesc dicționarele pentru a găsi cele mai cumplite insulte pentru cel pe care pînă atunci îl adulau. Poate aceasta contribui la progresul procesului de creație? Pe cît de ușor, pe atît de neprincipial este să declari drept bun ceea ce efectiv nu este, numai pentru a-ți asigura simpatia cuiva. Din fericire, cazurile respective nu sînt prea numeroase.

PETRE VLAD: Un singur calificativ, bine plasat, este cu mult mai grăitor decît o înșirare de genul: *„Juribunzi și scirnavi acefali muritori"*. Dacă ai pornit de la o comparație, se cere să-ți respecți propriul punct de plecare, altfel ajungi să scrii: *„meduze... mercenare"*, ceea ce este greu admisibil. In general, în ultimele versuri se vede efortul de a îmbogăți expresia, dar nu în sensul cel mai bun, ci printr-o aglomerare de termeni bombastici, realizînd un patos fals. Așteptăm altceva.

MIHAI SOCORODEANU: In privința imaginei discutate, s-ar putea să aveți dreptate, dar, în cazul acesta, poate că versurile n-au fost suficient de clare. In ultimele poezii trimise sînt și versuri notabile:

Florile păcii răsăriseră
printre șenile de tancuri.
Florile care înfloresc și dăinuie
peste veacuri...

Sînt, însă, prea multe repetiții, în rest. Mai trimite-ne.

NELU BAROANĂ: In șuvoiul de versuri pe care ni l-ai trimis recent, sînt și cîteva sclipiri, dar totul este atît de brut, încît nu se poate alege nimic. Ar trebui să-ți cîntărești mult mai atent tendința spre versificație. Și, apoi, ce idee este de a semna cu titlul de „tînăr poet al poporului"? Un astfel de titlu nu poate fi atribuit decît de opinia cititorilor. Citește mult și scrie cu migală. După aceea va veni și timpul cînd vei putea cere să ți se trimită „remunerarea dreptului de autor conform H.C.M. 632/957", dorință care se vădește a fi, acum, prematură.

TIBERIU CRISTESCU: Ești în evident progres. *„Rachetei cosmice"* începe promițător:

Rachetă roșie, tu, soare nou pe boltă,
Simbol măreț al erei comuniste,
In săritura-ți felină și involtă
N-au fost zăgazuri care să-ți reziste.
Ai spart tăcerea ancestrală ca de vis
Și-n goana anilor-lumină pe minut
Din ghețurile siderale ai trimis
Spre vechea Terâ, omenesc salut.

Finalul scade, însă, ca intensitate artistică, deoarece, de fapt, ai consumat ideea în primele două strofe. Am reținut alte două poezii și te rugăm să ne mai trimiți.

AL. CONST. POPESCU: Lucrările trimise pentru concursul de astă iarnă al Consiliului Național al Femeilor sînt preluate de comisia concursului anunțat în revista noastră. Nu ne amintim să fi primit poezia asupra căreia ne atragi atenția în scrisoare.

AUTOBIOGRAFIE

M-am născut odată
Cu primele lovituri ale ciocanului
Strivind mîinile întinse
Deasupra bogățiilor țării.
Mîini fine cu unghii lăcuite.

M-am născut odată
Cu primele scînteieri ale secerii
Retezînd buruienile.
Buruienile verzi lipicioase
Cu pielea de șarpe, la pipăit.

M-am născut odată
Cu primele revărsări de pămînturi
pornite spre uriașul fluviu al colectivizării
Pe care pluteau, corăbii cu pînze fumurii,
Tractoarele venite din Uniune.

Și astăzi parcă mă nasc iar
Din fiecare tonă de beton turnată
La Bicaz, la Hunedoara,
Din întîiele flori de cais
Desfăcute-n lumina albastră a serii.
Pufoase și albe flori de cais.

TINERETE

Simt alergînd, năvalnici, prin vine
Toți telegarii singelui — cei douăzeci —
Bătînd neîncetat în placa frunții
Cu ritmurile galopate pe poteci.

Și i las să zburde din nord la miază-zi,
Spre Reșița, aprinse drumuri îi petrec
Iar la Bicazu-ndiguit, din zi în zi,
Îi încunun cu clipele ce trec.

Se-avîntă pe cărări subțiri de munte,
Pe plutele șirag legate îi cobor,
Spre țărmul verde-al mării, să înfrunte
Tălăzuirea valului ciocotitor.

Și nu pot spune cînd am să-i opresc
Din supla arcuire de lirism,
Ci simt că mii de aripe le cresc
În zborul lor măreț spre comunism.

TIBERIU CRISTESCU

OCHII COPILĂRIEI

Ochii copilăriei îmi sînt încă vii...
Prin sita lor mi-am văzut mama plînsă,
Cînd și a-ndoliat degetul, cu a doua
verighetă
Trimisă din front.
Cu ei am văzut inima mamei,
Mușcată mereu de dureri și neliniști,
Zdrobită de pietrele-ncercării
Care zburau de-avalma peste noi...
Cu ei am văzut coasa războiului
Ce-și ascuțea clonțul pe oameni,
Și-i arunca în șanțuri ca hîrtiile murdare
Împrăștiate de vînt.
Cu ei am văzut pămîntul ce singera
Ca o inimă...
Cu ei am plîns moartea tatălui,
Rana țării, adîncă,
Și-am plîns cu ei de bucurie: Eliberarea.

OCTAVIAN VANA

PLOAIE DE MARTIE

Intîi zorii limpezi, apoi s-a-nnegurat
din senin,
Norii au trăznit chiotul primăverii...
Și merii, înviorați de sevă și ploaie,
Au sîngerat bruma mugurilor!

Mari stropi m-au plesnit pe pleoape,
Primul fulger mi-a incendiat fața...
Parcă aș fi un mugure înflorat
Plin de sevă așteptînd împlinirea!

TRAIAN MULLER

FRĂȚIE

Calc în tăcere drumul cu colbul gros
și moale,
Ecoul moare-n față sub pașii mei strivit,
O liniște solemnă domnește peste vale
Și vîntul se oprește din goana lui, smerit.

Din freamătul dumbrăvii se-aude o poruncă:
Să nu tulburi tăcerea eroului căzut!
Iar iarba primăverii ce mîngîind se culcă
O inimă sărută, îmbrățișată-n lut.

Cîmpie roditoare, o, spune-mi tu, iubito,
Din ce cătun venit-a, din ce oraș sau sat,
Și mi s-au stins pe glie și-n sînge mi-a
sfîntit o
Doi ochi ce-n unda Volgăi lumina și-au
scăldat?

Amurgul pe Tîrnave, i-a stins sub lunge gene
Doi ochi ce-au ars odată în tinerescul jar,
Le-a îngropat lumina în țarini tîrnăvene
Și scînteierea caldă, senină de cleștar.

Cu vîrful baionetei adînc, adînc săpată,
Pe fruntea pietrei sale o slovă doar citesc,
E slova veșniciei: cuvîntul scump de frate
Adînc săpat în piatră în graiul romînesc.

CORNEL STANCIU

ZIUA

Sură, cu mîinile albe —
S-a prelins pe sub poală de munte.
Mi-a pătruns în livadă,
Și-a lins noaptea de pe fructe.
Tăcerea, ce fu după gratii
S-a spart într-un ochi de lumină.
Livada e-n mîinile albe
Augustă și plină.

DRUMURI

E mai greu să cobori
Pe pîrtia 'naltă,
Decum te-ai urcat.
Fruntea ți-o vezi aplecată.
Pe cînd, la urcare,
E n 'nalt!

RECONSTRUCȚIE

Ziua se uită la mine
Cu ochi de rubine:
Car prafuI din străzile toate —
Vînturîndu-l, departe.
Ce grea îmi pare amiaza
Urcată-n spinare,
Cu raza...
Numai zilele știu cîte știu
Cum am scos un oraș,
Din sicriu.

ODIHNA

Capul mi se rostogolea, tăiat
De somnul călău.
Înjunghiatele stele cădeau,
Roind în juru-mi din hău.
Batozele nopții, treierau mierea
Rămasă din ziuă pe cîmp.
Numa n vinele neatinse de somn
Se scurgea, ritmic,
In liniștea roșie, tăcerea.

BETI IOSIF

PLOAIA

Peste această grădină a mea,
Veneau secete mari, de-mi usca
Poamele inimii de-abia înverzite,
Veneau secete mari, grindini și cîte...

Peste această nevăzută grădină,
Se zbengulau hulubii albi spre soare.
Pluteau, pluteau și căutau lumină.
Anii mei rătăceau în pustiuri lunare.

Rătăceau neștiuți. Copleșitoare amieze,
Plimbau peste gînd seceta, seceta mare.
Ochii mei căutau zadarnic geneze,
Peste tot seceta, seceta, dogoritoare...

A venit, ploaie de primăvară,
Bucuria semenilor, cuvîntul partidului,
Eu parcă m-am născut a doua oară,
Grădina mea coace fructele bețșugului.

DOREL STĂNESCU

TREPTE

Treptelor dăltuite de o mînă iscusită
de sculptor, în aurul veacurilor
Unde urcați, treptelor?

Dar voi treptelor, săpate în mulți
ani de cumpănă,
Unde vă avîntați cu pașii desculți?
Dar voi treptelor roșii ale rachetelor,
sputnicilor, trepte de foc și speranțe
Spre ce țel urcați?

Și mi-a răspuns: Leninismul!
— Ducem omenirea pe unicul țel,
COMUNISMUL!

BORISOV PETRU

STELIAN FETELCA: De data aceasta ni s-au părut mai puțin realizate. Mai trimite-ne.

GEORGE MIRCEA: Versurile denotă o mînă exersată, dar le dorim mai aproape de preocupările revistei noastre.

FLORIN IONESCU: Ideea poeziei este interesantă, și merită să te ocupi de ea. Deocamdată, însă, este tratată cam grăbit.

CORNEL STANCIU: Am reținut *„Frăție"* și, poate pentru unul dintre numerele viitoare, *„Steaua comunistă"*. Mai trimite-ne.

VICTORIA ANA TĂUȘAN: Te rugăm să treci pe la redacție.

VASILE BUȚAN: Mai aproape de realizare ni s-a părut *„Deprinderi"*. Sînt, însă, stîngăcii (ce vor fi depășite cu vremea, sîntem siguri) care deocamdată stînjenesc proprietatea expresiei.

Dealul m-a-nvățat să sui
alpinist în viață ca pe-un munte...

Intelegem imaginea, dar „dealul care te învață să te sui pe munte" sună ca „lacul care te învață să străbați marea". Am dat numai un exemplu, se pot da mai multe. Mai multă grijă în construcția imaginilor.

MATEI IOANIȚIU: Este foarte greu să stăpînești, dintr-odată, toate complexele probleme pe care le pune construcția unui roman. Credem că răspunsul cel mai indicat l-a dat Maxim Gorki:

„Scriitorii n-ar trebui să-și înceapă activitatea cu romane de mari proporții. Acestui obicei îi datorăm noi faptul că se tipărește atîta maculatură literară. Trebuie să-ți faci ucenicia scriind mici povestiri; așa au procedat aproape toți marii scriitori din Apus și de la noi. Povestirea te învață să faci economie de cuvinte, să-ți rînduiești materialul într-o ordine logică; ea cere un subiect limpede și o tematică concretă. Dar cînd i-am propus unui scriitor talentat să-și mai tragă răsuflarea și să nu mai scrie romane ci povestiri, el mi-a răspuns: „Nu, povestirea e un gen prea dificil". Cum s-ar zice, un tun ar fi, chipurile, mai ușor de fabricat decît un pistol".

PETRU BORISOV: Faptul că ești conștient de munca pe care urmează s-o depui, te onorează. Vom fi bucuroși să constatăm rezultatele. Deocamdată publicăm una dintre poezii, și așteptăm altele.

DOREL STANESCU: Așteptarea a fost, poate, prea lungă, dar fără voia noastră. La capătul ei, îți publicăm o poezie și te rugăm să ne mai trimiți.

BETI IOSIF: Miniaturile d-tale sînt, de multe ori, rezultatul unei gîndiri susținute și de aceea reușești să spui mult în puține versuri. Publicăm și de data aceasta cîteva, și te rugăm să ne trimiți un „transport" mai consistent.

P. ARGINTARU: O undă de poezie există, desigur, în încercările d-tale:

Nu vreau să-mi fie gîndul val străveziu
Plutind ca o boare spre azurul cîntat.
Mi-l doresc mai bine nor frămîntat
De-al vîntului timp, scînteind purpuriu.

Am dori, însă, și altceva decît mărturisiri de credință. Majoritatea versurilor trimise sînt din această categorie și faptul împiedică, socotim, dezvoltarea talentului d-tale.

ACHIM POPA: O revistă literară nu se sperie de cantitatea manuscriselor primite spre consultare sau publicare. Citirea lor, ca și răspunsurile respective, fac parte din rațiunea de a fi a unei reviste. Mulțimea corespondenților poate, doar, întîrzia răspunsurile. Există, însă, și o categorie de corespondenți, bine și repede cunoscuți de mai toate redacțiile, care avînd, nu se știe cum, enorm de mult timp liber, îl întrebuințează pentru elaborarea unor nesfîrșite compoziții pretins literare cu care chinuie, la scurte și bine precizate intervale, toate revistele. De la un astfel de corespondent primim, de pildă, cîte 4—5 nuvele uriașe pe lună, scrise ilizibil și mai ales nepublicabil. După cum există oameni pe care întîlnindu-i te înspăimîntși instinctiv, știind că te vor imobiliza ore întregi, cu depănarea ucigătoare a unor banalități socotite de importanță vitală, tot astfel apariția unui plic voluminos cu un anume scris cunoscut te paralizează, cunoscîndu-i anticipat conținutul. D-ta crezi că se pot găsi mijloace pentru a scăpa de grafomani. Te implorăm, comunică-ni-le și nouă. Noi, încă, nu cunoaștem asemenea mijloace...

OCTAVIAN VANA: *„Ochii copilăriei"* — pe care nu știm s-o mai fi primit — are calități, drept care o și publicăm. Versuri bune sînt și în celelalte poezii.

ARSENE MARINESCU: D-ta crezi că ai făcut o descoperire epocală, deoarece „după doi ani de trudă" ai reușit să creezi „un nou gen de formă fixă". In ce constă „noul gen"? Să-ți dăm cuvîntul: „Ritmul poate fi iambic sau trohaic, nu mă interesează. Ceea ce mă interesează este ca să aibă 13—14 silabe, iar versurile să fie dispuse în felul următor: strofe de cinci versuri, primul vers să rimeze cu jumătatea celui de la treilea, prima jumătate a celui de al doilea să rimeze cu a doua jumătate a celui de al treilea, al patrulea să nu fie împărțit în jumătăți, iar al cincilea în trei treimi, care să rimeze, respectiv, cu primul vers, al doilea, și al patrulea". In felul acesta, crezi că „se obține o muzicalitate nouă". Și mai important pare faptul că strofa următoare este repetarea primei strofe, cu schimbarea numai a primului vers, a treia strofă cu schimbarea versului al doilea, etc. De ce, ne permitem să întrebăm, în cazul acesta, prima strofă este numai de cinci versuri? Dacă era de zece, realizai, fără prea mare bătaie de cap, o poezie mult mai lungă, cu mijloace foarte economice. Oricum, atîta vreme cît cunoaștem numai partea „teoretică" a descoperirii d-tale, și nu avem încă o mostră de „noua formă fixă", nu ne putem pronunța. Credem însă, că arta poetică nu are nevoie de asemenea exhibiții.

Liuba Sevcenco, *Constanța*; M. Bălescu, *Pitești*. C. Sultana, Victor Peia, *București*; Petru Nodiș, *Fălticeni*; Emilian Brădet, *Cîmpulung*; Silvia Rad, *București*; Petre Cristea Mălureanu, *București*; Ștefan Malmare, *Calafat*; *Mai trimiteți.*

Gh. Fragheor, *București*;

Deocamdată nu.

Mihu Dragomir

SPORT

BOX LA LUCERNA

Unii, printre care și mulți cronicari sportivi, cînd aud pronunțîndu-se cuvîntul „box", afișează un zîmbet disprețuitor, ce vrea să însemneze: „Lasă-ne, dom'le cu sportul ăsta!" Aceștia nu pot să suporte nici măcar de departe imaginea ringului. Sîntem convinși că la mijloc nu este vorba decît de o simplă prejudecată. In mintea unora, boxul este asociat cu tabloul sîngeros al unor încăierări de tavernă. Fără îndoială că o asemenea părere își are originea în natura boxului profesionist ce s-a practicat în trecut și care se mai practică și astăzi pe o scenă foarte largă în țările capitaliste. Intr-adevăr, consecințele inumane ale boxului profesionist nu pot decît să ducă la repudierea acestui sport.

Boxul amatorilor, însă, are la bază o altă concepție și, după părerea noastră, reabilitează sportul cu mînușî readucîndu-l în familia marilor competiții îndrăgite de spectatori. Boxul, prin însăși natura sa este un sport bărbătesc. este, așa cum se spune de foarte multe ori, arta de a lovi adversarul cît mai mult și cît mai puternic, apărîndu-te în același timp de contraloviturile acestuia. Și-n box, ca și-n celelalte ramuri sportive, se cere talent, forță, gîndire și mult... mult antrenament. Un pugilist perfect stăpînește o gamă variată de lovituri — ofensive și defensive —precum și o mare viteză în acțiune. Sportul romînesc se poate mîndri cu un număr mare de boxeri talentați, bine pregătiți și care, nu odată, au făcut față cu cinste unor grele întîlniri internaționale. Avem și cîțiva antrenori remarcabili — Ion Popa, Lucian Popescu, C-tin Nour, I. Chiriac. Grupul acesta de antrenori s-a ocupat intens, metodic, în vederea pregătirii lotului de boxeri ce avea să reprezinte patria noastră la campionatele europene de la Lucerna. In ultima vreme am asistat și noi la cîteva întîlniri de selecție. Am constatat cu plăcere seriozitatea cu care candidații se pregăteau pentru marea întrecere europeana. Antrenorii, la rîndul lor, au dat dovadă de multă exigență. In loc de zece au fost selecționați opt boxeri înzestrați și bine pregătiți. Nimeni, nici o clipă nu și-a închipuit că cei opt reprezentanți vor putea cuceri vreodată cele opt titluri europene. Totuși speranțele iubitorilor de box s-au îndreptat mai cu seamă către Dobrescu și Negrea și mai puțin către Mihalic. Nu cred să mai fi existat suporter care să nu fi sperat într-o comportare cît mai demnă a reprezentativei noastre. In parte, băieții și-au făcut datoria. In acest sens am dori să menționăm și noi cîteva observații.

Mariuțan, greul lotului, a fost scos din luptă chiar de la prima întîlnire de către un adversar inferior. De ce oare? După părerea noastră, Mariuțan, deși participă pentru a doua oară la campionatele europene a fost și rămîne un boxer fricos. El prinde curaj numai atunci cînd simte că are în spate faimoasa galerie bucureșteană. Și tot în legătură cu Mariuțan mai avem în vedere încă o problemă — aceea a greilor din boxul nostru. La această categorie, avem doar trei boxeri mai răsăriți — Ciobotaru, Füdesz și Mariuțan. In tot cursul anului, cei trei se întîlnesc în tot felul de competiții ca într-o mică și plăcută familiuță. Se mai bat, se mai menajează. In general însă, duc un trai liniștit. Se cuvine deci ca într-un timp scurt, Federația să se ocupe de ridicarea și formarea de noi boxeri la categoria amintită mai sus.

Ne pare rău de soarta lui Mircea Dobrescu la Lucerna. El este unul dintre cei mai buni boxeri romîni (bineînțeles, atunci cînd nu încearcă să lovească cu capul). Titlul european îl asaltează de foarte multă vreme. Și, de fiecare dată, arbitrajul îl nedreptățește. Cel puțin așa ne comunică de fiecare dată trimișii noștri speciali. Ne întrebăm, oare să fie numai vina arbitrajului? Așteptăm din partea celor care au asistat la campionatele de la Lucerna o explicație temeinică, dar, mai cu seamă, una obiectivă.

Rezultatul obținut de Linca nu ne uimește. In ultima vreme antrenorii de club s-au cam jucat cu greutatea și categoria acestuia. Cînd îl obligau să slăbească, cînd îl puneau să se îngrașe. De fapt selecționerii, n-au pus prea multă bază pe forma boxerului, cît pe experiența sa. Nicolae Linca este doar deținătorul unui titlu olimpic! Trebuie însă s-o spunem fără ocol că boxul său în ultimele întîlniri bucureștene nu ne-a prea încîntat. In ring, Linca e dezlînat, nervos, fără stil, aruncă pumnii în vînt, la întîmplare. Ce-i drept, dacă-și nimerește adversarul și-a asigurat victoria. Totuși, aceste calități sînt insuficiente unui boxer pentru a face față unui campionat european.

In schimb, evoluția lui Mihalic ne-a produs o reală bucurie. Deși foarte tînăr, a cucerit cîteva victorii de prestigiu ce l-au adus în semifinalele campionatului. El ne-a îndreptățit așteptările. Mihalic deține o gamă variată de lovituri, de eschive, dar, mai cu seamă, știe să gîndească în ring. Păcat că are un pumn slab. In acest sens antrenorii ar trebui să-l ajute ceva mai mult. Tehnica lui Mihalic plus un pumn zdravăn ar aduce boxerului satisfacția multor victorii. Nu ne îndoim că la Olimpiada din Italia. Mihalic va avea de spus un cuvînt greu.

Mult, mult de tot, ne-a îndurerat înfrîngerea lui Negrea în finalele de la Lucerna. Semigreul nostru este un pugilist de valoare. Cunoaștem puțini boxeri care să privească antrenamentul cu seriozitatea lui Gh. Negrea. El desfășoară cu o perseverență uimitoare un antrenament riguros, eficace, științific, iar în clipa plecării la Lucerna, specialiștii declarau că semigreul nostru se află într-o formă deosebită. Ceea ce a fost întrutotul adevărat. Negrea a fost singurul boxer din lot care a ajuns în finale, singurul care a avut de apărat centura de campion european pe anul 1957. Și acest singur boxer a fost învins de Pietrizikowski și încă prin knock-out. Cum de s-a putut întîmpla una ca asta? Răspunsul nu este atît de simplu. In ceea ce ne privește, noi credem în valoarea boxerului Negrea. De altfel, el a făcut tot ce i-au permis puterile. Atunci? Cauza înfrîngerii lui Negrea trebuie căutată nu în ringul de la Lucerna, ci în cel de la București. Noi sîntem de părere că boxerului nostru i s-au organizat în ultimii ani foarte puține întîlniri internaționale cu adversari de valoare europeană. Intîlnindu-se mereu în compania lui Ghețu Velicu, Petre Zaharia, O. Cioloca, iar, în ultima vreme, în aceea a lui Ciobotaru, orizontul boxerului Negrea s-a îngustat. El a fost lipsit de experiența marilor întîlniri In concluzie, propunem Federației de box să organizeze pentru unii boxeri ca Mihalic, Mariuțan și Negrea cît mai multe întîlniri internaționale Nu este vorba de întîlniri între reprezentativele a două țări, ci de întîlniri limitate la anumiți boxeri. De ce nu l-am invita pe Pietrizikovski la București? De ce nu i-am oferi lui Negrea o posibilitate de a se revanșa?

Așteptăm!

Haralamb Zincă

EMINESCU ȘI GENERAȚIA CONSTRUIRII SOCIALISMULUI

de MIHU DRAGOMIR

Cînd, în poezia La portretul unui poet, Veronica Micle își scria naiva confesiune de dragoste, nu putea să bănuiască, desigur, că versurile ei vor inaugura o glorioasă carieră în poezia românească, atașîndu-se nu numai biografiei celui mai mare poet român, dar stînd și la unul dintre cele mai pure izvoare de inspirație și dezbatere literară :

Și-acum mă-ntreb eu : simțirea adîncă
Cum de se naște pentru-un portret ?
Căci nu văzusem ochii tăi încă
Știam atîta că ești poet !

Portretul celui ce pătrunsese, pe atunci, în conștiința Veronicăi Micle, era al lui Eminescu, cel ce avea să devină, în conștiința generațiilor următoare, prototipul însuși al poetului.

Nu peste prea mulți ani, în 1885, cînd tragedia eminesciană se precipita către sfîrșit, aceeași mînă scria una dintre cele mai clare mărturii de devoțiune, închizînd și o apreciere de valoare de o cutremurătoare adîncime :

Vîrful nalt al piramidei ochiul meu abia l-atinge...
Lîngă-acest colos de piatră vezi tu cît de mică sînt
Astfel tu-n a cărui minte universul se răsfrînge,
Al tău geniu peste veacuri rămînea-va pe pămînt.

Acum, cînd peste mormîntul lui s-au scuturat de 70 de ori florile telului iubit, ne dăm mai bine seama cîtă pătrunzătoare intuiție i-a dat Veronicăi Micle iubirea.

Căpătînd, cu fiecare lectură, chiar reluată a suta oară, sensuri noi și profunde, contopit cu milenara și veșnic tînăra înțelepciune populară, Eminescu a născut în fiecare dintre noi întrebări și a indicat răspunsuri. Tot ce are autentic poezia noastră, de după el, îi datorează infinit, cărările poetice cele mai personale tot din el se deschid, scrisul lui este o alma mater a poeziei și artei noastre. Realizînd tinerețea fără bătrînețe și viața fără de sfîrșit jinduită în basme, poezia eminesciană abia pornește în cucerirea lumii și dacă astăzi se pronunță undeva, la celălalt capăt al pămîntului, numele lui, el este sinonim cu al poporului nostru, așa cum Dante este sinonim cu poporul italian, Pușchin cu poporul rus, Hugo cu poporul francez.

Răspunzînd unei invitații făcute de elevii liceului „Mihai Eminescu" în 1936, Camil Petrescu scria cîteva rînduri pline de miez : „De zece ani patronează liceul ce-i poartă numele, dar de 50 de ani cultura românească. Întrebarea care se pune, cu un asemenea geniu, este : care Eminescu patronează liceul, care este crezut cel adevărat în lumea scrisului românesc, și care e cel pe care-l vor descoperi cu siguranță generațiile de mîine abia".

Într-adevăr, fiecare generație a descoperit noi valori în opera poetului, iar noi, prima generație dintre cele „de mîine" la care se referea Camil Petrescu, avem propria noastră imagine, pe care vom încerca s-o schițăm, oprindu-ne la cîteva dintre coordonatele ei.

Ca orice poet de geniu, Eminescu este o permanență și, în același timp, o interpretare a fiecărei epoci, ca în banala dar sugestiva comparație cu fluviul, unul întotdeauna, dar mereu altul. Figura lui este, pentru noi, aceeași ca în versurile citate ale Veronicăi Micle, și în același timp mult mai bogată în nuanțe. Opera lui a cîștigat imens în prestigiu și în cunoaștere. Oare numai prin trecerea timpului ? Desigur, trecerea timpului a adaos mult valorii, dar saltul înregistrat în ultimii zece ani este cu mult prea categoric pentru a-l pune doar în socoteala indiferentei scurgeri a vremii. Eminescu este tipărit, an de an, în atîtea zeci de mii de exemplare, încît, adunîndu-le, ajungem, în numai opt ani, la irealul număr de aproape jumătate de milion ! Oamenii care îl solicită într-o asemenea măsură au, desigur, nevoie de el, se regăsesc în el, îl este necesar ca aerul. Ce anume găsesc în această operă ? Ce reprezintă Eminescu pentru conștiința epocii noastre, pentru generația construirii socialismului ?

Revolta socială

Cu mulți, mulți ani în urmă, în unele case de muncitori se putea vedea un portret al lui Ștefan Gheorghiu, sub care erau tipărite versurile :

Zdrobiți orînduiala cea crudă și nedreaptă
Ce lumea o împarte în mizeri și bogați !

Mișcarea muncitorească asociase, în mod firesc, figura unuia dintre neobosiții ei agitatori, vestit pentru patosul convingător al cuvîntărilor sale, cu versurile din cuvîntarea nu mai puțin vestită a proletarului zugrăvit de Eminescu. Oricîte răstălmăciri încerca oficialitatea burghezo-moșierească, poezia lui Eminescu era receptată de mulțimea cititorilor fără alterările criticilor interesați. Poporul interpretează prin prizma intereselor populare, și aceste interese nu greșesc niciodată. Oricît s-au străduit unii, ca Maiorescu, să i prezinte pe Eminescu drept un poet „eterizat", sau drept „cel mai nepăsător om ce și-l poate închipui cineva", el rămînea pentru cei mulți autorul unor sentințe poetice de nezdruncinat :

De ce uitați că-n voi e și număr și putere ?
Cînd vreți, puteți prea lesne, pămîntul să-mpărțiți.

Un puternic șuvoi de critică și răzvrătire socială străbate poezia eminesciană, de la Junii corupți la Inger și demon și Împărat și proletar, de la Scrisoarea III la Viața. Privind, societatea timpului, cu ochii mari și adînci, atît de bine cunoscuți de noi, din portrete, Eminescu nu s-a sfiit să-și „politizeze" poezia, închinînd gravele cadențe ale versului său eroilor Comunei din Paris :

Și-astfel căzurăți mîndri, ne-nduplecați de moarte
Eroi ai păcei lumei, popoare salutînd
Nu din vuirea sombră a armei detunînd
Trecu din gură-n gură și veacuri or s-o poarte
Ideea mare, scumpă, a păcei pe pămînt.

Școala veche, mai ales, s-a trudit din răsputeri să înlăture din largul perimetru al poeziei eminesciene acest șuvoi social. Nevoită, totuși, să i explice prezența, se pierdea în afirmații despre faptul că poetul trăia „aproape exclusiv în lumea ideilor generale", și că, în consecință, problematica lui socială nu are niciun corespondent concret.

Cît de concretă era această problematică, generația noastră o vede din plin, astăzi, cînd proletarul a zdrobit, și în țara noastră, orînduirea cea crudă și nedreaptă, și cînd planeta sovietică duce flamura roșie în cosmos. Milioane de oameni care iau acum, pentru prima oară, ca urmare a revoluției culturale, contact cu poezia eminesciană, găsesc în latura ei socială expresia unor sentimente pe care le-au încercat din plin, nu din cărți, pînă mai ieri. Femeia muncitoare, chemată astăzi să și spună un cuvînt greu în conducerea treburilor obștești, nu are nevoie de nicio exegeză critică pentru a pătrunde în adevărul poeziei Viața, de pildă. Cei ce au înfăptuit atîtea transformări revoluționare în țara noastră se regăsesc în imaginile grandioase ale genialului nostru poet :

Din nou prin glorii calcă cu fața înzeită,
Cu faclele nestinse, puterea-i împietrită,

POPORUL ÎMPĂRAT.

Răzvrătirea încă neclară, a poetului, dragostea pătimașă pentru mulțimea asuprită, credința în „ideea mare, scumpă, a păcei pe pămînt", înfierarea tiraniei și a exploatării, — și-au găsit expresia cea mai directă în lupta biruitoare a poporului, condus de partidul clasei muncitoare. Depășind cu mult speranțele lui cele mai curajoase, poporul liber de astăzi poate privi, pentru prima dată, spre „orînduiala cea crudă și nedreaptă" ca spre un trecut pentru totdeauna zdrobit, și aceasta leagă și mai strîns cîntecul poetului de ființa întregului popor. Astăzi trăim, pentru prima dată, timpul dorit de el cînd, pe o treime din glob,

...crește tot ce-n lume menit este să crească.

Imaginea patriei

Unul dintre sentimentele cele mai pregnante pe care le încercăm astăzi, este sentimentul descoperirii și cunoașterii profunde, multilaterale, a țării. Descoperim în fiecare zi cîte ceva nou, un colț de țară pierdut între munți și ape devine leagănul unei hidrocentrale uriașe, cutare sat, al cărui nume nu-l știau decît băștinașii și vecinii apropiați, ajunge pe buzele tuturor, adăpostind construcția unui combinat de importanță internațională, milioane de oameni străbat țara, poposind în splendide stațiuni de odihnă răspîndite în întreaga țară. Harta afumată pe care am privit-o în cei patru ani de școală primară a căpătat relief, punctele orașelor s-au populat, petele nemișcate ale mării au început să foșnească. Omul care se născuse, trăia și murea într-un sat sau tîrg oarecare, nepărăsindu-l decît sub imperiul unor cataclisme, ca războiul, a dispărut. O generație tînără a pornit, la îndemnul și sub conducerea partidului să supună și să fructifice milenara tăcere a naturii, străpungînd munții la Salva-Vișeu sau la Bumbești-Livezeni, construind magistralele uriașe, clădind orașe noi, împădurind cu sonde platouri adormite, cutremurînd delta sub huruitul biruitor al tractoarelor. Munca de șantier, sportul, taberele de pionieri, puzderia de școli, radioul, excursiile muncitorești, au adus țara în fața fiecăruia, și frumusețile știute doar din auzite, ca printr-un abur, au devenit palpabile, adevărate. Acest sentiment inedit, de o covîrșitoare frumusețe, datorat exclusiv muncii de construcție a socialismului, își cerea expresia poetică sublimă pe care omul zilelor noastre a aflat-o, fără prea multe căutări, în Eminescu. În el găsim și „codrii de aramă" și „întinsele ape" și „orașul furnicar" și „prispa cea de brazde" și locul „pe care norii au urzit o umbră fină, ruptă de mișcări de valuri / ca de bulgări de lumină", și salcîmii ce „se scutură de ploaie și de vînt", și „plopii fără soț", și apa care „sună somnoroasă", și „mișcătoarea mărilor singurătate" și „sara pe deal" și „bruma peste vii" și tot ceea ce, în formule de neuitat, sintetizează însăși ființa țării noastre. Aceasta este, credem, și explicația faptului că imaginile au intrat în vorbirea de toate zilele, însoțind în chipul cel mai firesc descoperirea țării de către adevărații ei stăpîni. Ceea ce toți ceilalți poeți nu pot decît împreună, în Eminescu se află adunat și pus la îndemîna tuturor. Eminescu este, el însuși, o antologie a frumuseților țării noastre.

De la cel care, în urmă cu aproape un veac, descoperea singur cadențele înfiorate ale întregului patriei sale, pînă azi, cînd poporul însuși, eliberîndu-se, își descoperă și își înfrumusețează patria, este un proces lung și dureros, eroic și fecund, a cărui împlinire ne-a fost dat s-o trăim.

In Eminescu găsim, plămădită într-o melodie unică, toată întinderea și esența acestor ținuturi pe care astăzi le ridicăm la o viață nouă. Iar tonul uneori tînguios al versului eminescian este, parcă, ecoul silitei lui însingurări, natura țării, cîntată de el,aștepta, parcă, brațele noastre înoitoare, descoperirea țării de către poporul ei a dus și la descoperirea unor noi frumuseți în versurile celui ce o cîntat-o, ca nimeni altul, abia presimțind imensul auditoriu de astăzi.

Poetul dragostei

Ca poet al dragostei, Eminescu a fermecat și va fermeca toate generațiile. Iubirea cîntată de el, de o puritate morală desăvîrșită, întruchipează culmile spre care au rîvnit toți îndrăgostiții lumii. Acad. G. Călinescu scria : „Dacă Eminescu e atît de iubit și înțeles de toți, aceasta se datorește elementarității lui adînci în virtutea căreia e cel mai mare poet de iubire al nostru" (Opera lui M. E. IV, 130). Dar ce aflau în versurile lui de dragoste epocile trecute, și ce aflăm noi? Maiorescu, care se exprima totdeauna exact, credea că poezia lui este la fel de apreciată de către „toate cucoanele, de la Palat pînă la mahala la Tîrchilești" Mai tîrziu, N. Iorga, rezumînd programul semănătorist, întrebuința aproape aceeași formulă, vorbind despre o literatură asupra căreia să cadă și „lacrima înaltei, bogate doamne, și a sătencei". Încercînd să unească antagonisme ireductibile, cei doi critici nu înțelegeau că, în afara unui minimum de necesități, cititorii exprimînd cei doi poli ai societății nu puteau avea nimic comun. A scrie o literatură care să satisfacă ambele cerințe însemna a scrie o literatură contradictorie, în esența ei, inexistentă în fapt, deoarece nu poate exista o literatură care să aparțină celor „două culturi" din cadrul fiecărei culturi naționale. Posibilă, și în același timp profund realistă, era numai literatura care surprindea ambele laturi, dar nu încercînd să le contopească, — împăcînd ceea ce este de neîmpăcat, ci privindu-le în raportul lor dialectic. Ambele aceste laturi există în poezia de dragoste a lui Eminescu, dar în relația lor reală de antagonism.

Întîlnim, într-adevăr, și chipul femeii „de la palat" în versurile eminesciene, ca și al femeii nealterate sufletește. Poezia lui de dragoste nu este o lume a armoniei pure, ci, sfîșiată de căutări dureroase, opune mereu raționamentul superficial năzuinței spre marea împlinire. Două linii categorice străbat poezia de dragoste a lui Eminescu : lirismul de cea mai nobilă esență și satira amară sau revoltată. Ele nu reprezintă numai moduri ale aceleiași atitudini, ci două atitudini distincte, față de două lumi distincte. O cercetare cît de sumară demonstrează faptul, la prima vedere surprinzător, dar profund adevărat, că una este femeia lirismului uneori aproape de împlinire, și alta este aceea a disprețului, urii sau resemnării. În femeia ce înlocuiește dragostea cu un joc frivol și savant de salon, se poate recunoaște cu ușurință „doamna de la palat" :

Și cînd dama cochetează cu privirile-i galante,
Împărțind ale ei vorbe într-un crai bătrîn și-un fante...

sau :

...Tu întreab-o bunăoară —
O să-ți spuie de panglice, de volane și de mode,
Pe cînd inima ta bate ritmul sfînt al unei ode.

De cîte ori revine, Dalila aduce aceeași sărăcie sufletească, a „lumii bune" :

„...s-o vezi înconjurată de un roi de pierde-vară,
Cum zîmbește tuturora cu gîndirea ei ușoară,
S-auzi zornetul de pinteni și foșnirile de rochii ?
Pe cînd ei sucesc mustața, iară ele fac cu ochii ?

Dragostea, pentru această femee se rezumă, vulgar, la o „curtenire" :

„Tu ceri o curtenire
In glumă — și dorești
Să-ți spun a mea iubire
In versuri franțuzești."

Este femeia

„Cu masca ei de ceară, și mintea ei deșartă,
Cu-nfricoșate patimi în fire de copilă,
Cu fapta fără noimă, cînd crudă, cînd umilă,
A visurilor proprii eternă jucărie ..."

Portretul acestei „doamne de la palat", pictat pînă în cele mai mici amănunte, chiar vestimentare, este total opus femeii alături de care dragostea își recapătă dimensiunile adevărate. Cadrul în care este căutată se schimbă :

„Eu te cer de la izvor
De la codrul cel de brazi
De la vîntul ce lovi
Bălsămînd al meu obraz."

Dincolo de lumea „curtenirii", a „volanelor și panglicilor" apare chipul adevărat al femeii iubite :

„Se întreabă trist izvorul :
Unde mi-e crăiasa oare ?
Părul moale despletindu-și,
Fața-n apa mea privindu-și,
Să m-atingă visătoare
Cu piciorul ?"

Portretul revine, cu stăruință, încărcat de culorile poeziei și credințelor populare :

„Dîndu-și trestia-ntr-o parte
Stă copila aplecată,
Trandafiri aruncă roșii
Pesta unda fermecată.

Ca să vadă-un chip, se uită
Cum aleargă apa-n cercuri,
Căci vrăjit de mult e lacul
De-un cuvînt al sfintei Miercuri.

Ca să iasă chipu-n față,
Trandafiri aruncă tineri,
Căci vrăjiți sînt trandafirii
De-un cuvînt al sfintei Vineri".

Implinirea dragostei eminesciene este marea liniște, încărcată de gînduri, în doi, departe de lumea saloanelor, în aromele amețitoare ale naturii :

„Amîndoi vom merge-n lume
Rătăciți și singurei,
Ne-om culca lîngă izvorul
Ce răsare sub un tei.

Adormi-vom, troeni-va
Teiul floarea peste noi,
Și prin somn auzi-vom bucium
De la stînele de oi.

Nimic comun între acest tablou și „zornetul de pinteni și foșnirile de rochii". Pentru Eminescu, în „lumea bună" dragostea este eticheta aplicată unui surogat nedemn, sentimentul pur și profund fiind căutat acolo unde „toate basmele s-adună". De aceea, printre atîtea antiteze celebre, găsim și poemul intitulat „Codru și salon", în titlul căruia se închide o imagine antitetică și grăitoare a concepției lui despre dragoste. Acad. G. Călinescu avea, deci, dreptate cînd, cu un sfert de veac în urmă, releva, ca unul dintre tablourile cele mai reușite ale lui Eminescu, postuma „văduvioara tinerică" :

Pe cînd arde focu-n vatră
Lupii urlă, cînii latră,
Iar ea toarce din fuior
Legănînd cu un picior
Albia c-un copilaș
Adormit și drăgălaș
Alb ca felia de caș.
Și ea zice-ncetișor :
— Nani, nani puișor,
Dormi, drăguțe, dormi în pace,
Că la vară eu ți-oi face
Sub cel tei bătut de vînt
Așternutul la pămînt.
Vîntul că va aromi,
Iară tu vei adormi,
Vor pătrunde stelele
Toate rămurelele...

Să mai comparăm acest tablou de „codru", cu unul de „salon" ? Inutil. In saloane

...femeia, ca și lumea, e o școală
Unde-nveți numai durere, înjosire și spoială.

Sînt două imagini reprezentînd două lumi, și între ele este deosebirea indicată de Eminescu în primele strofe ale magnificului poem Panorama deșertăciunilor :

Una-i lumea-nchipuirii cu-a ei visuri fericite,
Alta-i lumea cea nevea, unde cu sudori muncite
Te încerci a stoarce lapte din a stîncei coaste seci...

Realizarea dragostei ținea, pe vremea lui, mai mult de „lumea-nchipuirii" și poate de aceea în momentele de maximă corespondență sufletească între îndrăgostiți se așternea o liniște paradisiacă :

Vom visa c-un vis ferice,
Ingîna-ne-vor c-un cînt
Singuratece izvoare,
Blînda batere de vînt ;
Adormind de armonia
Codrului bătut de gînduri,
Flori de tei de-asupra noastră
Or să cadă rînduri-rînduri...

Această liniște a clipelor de efemeră realizare nu reprezintă, însă, în poezia eminesciană, decît o tînjire perpetuă către realizarea totală, și nenumărații cititori se regăseau în ea cu același sentiment de neîntregire. Pare că, pînă la noi, îndrăgostiții se jertfeau ei înșiși pe altarul acestui zbucium poetic, întrezărind o clipă ceea ce societatea nu le permitea să aibă în întregime. Existența „doamnelor de la palat", a căror morală pervertită trecea drept gust subțire, barierele sociale, cu urmările lor firești de prejudecăți, ce se ridicau în calea dragostei, ipocrizia legăturilor de tot felul ce făceau din căsnicia burgheză un mormînt al dragostei, supuneau inimile curate la o existență tragică, în care aspirațiile eminesciene mai mult dureau decît vindecau.

Satira eminesciană se îndrepta împotriva concepției, demult trecută în practică, pe vremea lui, după care dragostea era

...un lanț
ce se-mparte cu frăție între doi și trei amanți

lovind, astfel, în pervertirea proprie societății burgheze. „Manifestul comunist" demascase total această stare de fapt, arătînd că „burghezia a sfîșiat vălul de sentimentalitate ce acoperea relațiile familiale și le-a redus la o simplă relație bănească".

Cît mai existau, încă, școlile în care se învăța „numai durere, înjosire și spoială", Eminescu era privit, cu aparentă și netrainică dreptate, ca un poet „pesimist", în dragoste, după versurile lui de dezgust și amărăciune, inspirate de existența femeii din „lumea bună". Versurile celelalte rămîneau descrierea unei posibilități pierdute în imposibilul social.

Numai revoluția socialistă putea descătușa izvoarele pure ale poeziei eminesciene, sfărîmînd stîncile care-i ședeau în cale și lăsîndu-le să se reverse, fecunde, peste întinderile spre care năzuiau.

Eliberată de condițiile materiale înjositoare, începînd, deci, să se elibereze și de prejudecăți, dragostea începe să se definească din ce în ce mai mult, ca un sentiment pur și liber. Tinerețea nu mai cunoaște obstacolele deosebirii de stare materială, este conștientă că „își poate permite cele mai îndrăznețe visuri, cu încrederea că vor fi împlinite", așa cum spunea tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej. Îndrăgostiții, lucrînd cot la cot pe același șantier, uzină sau universitate, sînt și se privesc ca egali, — și iată de ce epoca noastră este prima care nu numai admiră, ci se regăsește întrutotul în poezia de dragoste a lui Eminescu .

Dintr-o năzuință, această armonie a devenit realitate.

Privind cu un zîmbet lumea apusă a „panglicelor și volanelor" epoca noastră se recunoaște în Diana, nu în Dalila, iar ceea ce părea pesimism rămîne doar sarcasmul genial al poetului care ne-a păstrat ca într-un insectar, iubirea femeilor cu „obrazul de ceară" și căreia tot el i-a opus vitalitatea care, azi, dă adevăratul chip al dragostei ; așa cum îl întîlnim în clocotul tonic al muncii noastre, așa cum îl putem întîlni pe orice șantier :

Și de-a soarelui căldură
Voi fi roșie ca mărul,
Voi desface de-aur părul
Să-ți astup cu dînsul gura.

Misoginismul sau pesimismul erotic al lui Mihail Eminescu nu este decît repulsia față de accepția vulgară a dragostei în „lumea bună".

Sculptură de I. IRIMESCU

Patrie și patriotism

Atîta vreme cît sentimentul național era călcat în picioare de către proprii noștri exploatatori, ca și de capitalismul internațional, patriotismul îmbrăca de cele mai multe ori o formă de protest, de apărare, rămînînd, în cea mai mare măsură, o energie latentă ce-și aștepta descătușarea. Prin revoluție, patriotismul socialist, cîștigînd în substanță, a ridicat întreg poporul la marile valori morale ale internaționalismului proletar, devenind unul dintre temeiurile vieții noastre noi, — și ce om nu este mîndru de locul pe care și l-a cîștigat patria noastră în viața internațională, cine nu-și simte inima bătînd mai repede văzînd, zi de zi, cum, lăsînd cu pași de uriaș înapoierea materială a trecutului, ne avîntăm spre culmile civilizației ? De la plugul de lemn la reactorul atomic, de la colibele de stuf la gigantul combinat de celuloză, de la plutăritul străbun la hidrocentrala de la Bicaz, este nu distanța celor 15 ani ce au trecut, ci distanța dintre două lumi, de la capitalism la socialism. În aceste condiții versurile lui Eminescu îndreptate împotriva dușmanilor patriei, capătă într-adevăr valori noi :

Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, rîul, ramul,
Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este.
Dușmănit vei fi de toate, fără-a prinde chiar de veste !

Astăzi, „tot ce mișcă-n țara asta" înseamnă un uriaș organism de valori morale și materiale, cu atît mai mult cu cît facem parte dintr-o familie care își întinde puterea de aici pînă la Pacific. Acest „tot ce mișcă" reprezintă nu numai rezistența și vitalitatea unui popor dornic să trăiască în libertate, ci forța concretă, decurgînd din înaltul nivel atins și mereu depășit de construcția socialistă. Din fraza lui Mircea

N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid

a rămas vibrația sentimentului căruia noi i-am adăugat corespondentul contemporan al puterii materiale. Victor Tulbure a exprimat în modul cel mai propriu acest adevăr, atunci cînd, punînd alături carabina și versurile eminesciene, exclamă :

Cu ele-am stat de veghe la Dunărea bătrînă,
de parcă două arme aș fi ținut în mînă.

Devenit, dintr-un sentiment de apărare, o forță activă, patriotismul epocii noastre înglobează firesc poezia lui Eminescu, și nu la nivelul protestatar al generațiilor trecute, ci la intensitatea de sentiment care nu este decît reflexul marilor succese ale construcției socialiste.

Există, însă, o relație mai intimă decît aceea de la versurile manifeste ale lui Eminescu la sentimentele noastre patriotice. Eminescu s-a integrat el însuși în noțiunea de patrie. În nucleul originar al acestui sentiment există, astăzi, un proton care se numește Eminescu. Oricît am pătrunde de adînc, lăsînd de-o parte pe rînd componentele secundare, conceptul de patrie va păstra, pînă la urmă, ființa lui, de care nu ne putem dispensa fără a sărăci ființa noastră. El s-a înscris pentru totdeauna pe harta patriei noastre, ca o Dunăre sau un pisc al Carpaților, și după cum boltim poduri peste Dunăre sau sfredelim munții, aducînd străvechimii lor sensul nostru comunist, tot așa cîntăm sau murmurăm versurile lui, în nelimitata noastră înaintare spre comunism.

Limba eminesciană

S-a vorbit și se va mai vorbi mult despre limbă, minunata limbă eminesciană. Scriitori mari am mai avut și avem. Dar foarte puțini au reușit să satisfacă toate exigențele, scriind o adevărată limbă poetică. O astfel de limbă trebuie să fie purificată și totuși plină de sevă. Vorbită și în același timp literară. Simplă și totuși de o rară plasticitate. Familiară și totuși extrem de muzicală. Dintre acești puțini, Eminescu este în frunte. Elogiul adus lui Eminescu de marele nostru Sadoveanu insistă aproape numai asupra acestor calități. „Măiestrie poetică, armonie, îmbogățire de vocabular, noutatea expresiei, reluarea motivului popular pe un plan superior artistic, adîncime, iată ce a realizat Eminescu în mai puțin de două decenii".

Or, astăzi asistăm la un proces de clarificare a celor mai mici amănunte ale limbii și impresionantul efort al științei lingvistice, din ultimii ani, tradus în opere de prima mînă (reforma ortografiei, dicționare etimologice, atlase lingvistice, gramatici etc.) nu este decît urmarea marii frămîntări ce se petrece sub ochii noștri în întreaga țară. Astăzi limba tinde spre unitate mai mult decît oricînd pînă acum, tocmai din cauza marilor prefaceri sociale care ridică la lumina culturii milioane de oameni. In Eminescu, aceste noi contingente de intelelectuali ce nu vor înceta să crească, găsesc limba cea mai aleasă, capabilă să exprime cele mai fine nuanțe și în același timp esența gîndirii noastre.

Iată, deci, cîteva dintre temeiurile pentru care socotim că Eminescu este astăzi atît de iubit. Generațiile ce ne vor urma vor găsi, fără îndoială, noi valori în nemuritoarea lui operă, unele poate în continuarea sentimentelor noastre pe care am încercat să le definim, altele pe coordonate noi pe care istoria de mîine ni le ascunde încă. Oricum, poezia și figura lui Eminescu, intrate în țesătura de fond a sufletului poporului nostru, vor dăinui cu tăria unei conștiințe relevate în toată amploarea ei. La 70 de ani de la moartea sa tragică, Eminescu este mai viu ca oricînd.

„...Am citit din nou Impărat și proletar *și* Strigoii *și celelalte poeme. Dacă aș fi unul din acești tineri editori, proprietari de mașini de tipărit, care dezgroapă cărți vechi și imposibile, scoțîndu-le în ediții bibliofile, m-aș repezi pur și simplu la cartea aceasta uluitoare... Dacă ai găsi un Delacroix (tînăr) și un editor (tot tînăr) și o tipografie ! Nici o ediție prozaică, stil Macmillan-Murray-Constable nu va atinge nota cea justă. Ar fi nevoie de muzica lui Berlioz..."*

(Din scrisoarea adresată de G. B. Shaw, traducătoarei în engleză a **Poeziilor** lui Eminescu, 1929).

„Eminescu e o glorie a Rominiei și a întregii lumi. Prin poezia lui Eminescu, poporul român a adus o mare contribuție în tezaurul cultural al omenirii".

(Dimităr Polianov, la sărbătorirea centenarului Eminescu, 1950).

„Vedem cît este de mare acest român, înzestrat cu o profundă solidaritate umană, unindu-se cu poporul său vers cu vers, durere cu durere ; inima lui a urmat drumul care le-a fost hărăzit lui Victor Hugo în Franța și lui Mickiewicz în Polonia și lui Petőfi în Ungaria... „Primăvara omenirii" cîntă în versurile lui așa cum a cîntat și în cele ale lui Espronceda și ale lui Shelley".

(Maria Teresa Leon și Rafael Alberti în prefața traducerii în spaniolă a **Poeziilor** lui Eminescu, Buenos Aires 1958).

„Lirica lui minunată, plină de dragoste pentru viață, pentru natură, pentru popor, nu este numai o podoabă a poeziei românești. Poeți ca Eminescu devin un bun sacru și al altor popoare. Eminescu nu poate rămîne străin altor popoare și în primul rînd popoarelor Uniunii Sovietice... Numele lui Eminescu va fi un far pentru viitoarele generații de poeți".

(G. N. Leonidze, cuvîntarea rostită la centenarul lui Eminescu).

MAREA FAMILIE A REPORTERILOR

de EUGEN BARBU

In recentul său raport la Congresul scriitorilor sovietici, A. A. Surkov a spus între altele : „Legătura permanentă, indisolubilă cu poporul, a fost și rămîne principala trăsătură specifică a literaturii noastre. In anii victoriilor și în anii încercărilor grele literatura noastră a fost întotdeauna apropiată de popor. De aceea, profesiunea de scriitor este iubită de popor, este respectată în societatea noastră".

După acest citat mi se pare inutil să mai semnalez similitudinea situației scriitorilor noștri, legați de asemenea de clasa muncitoare, de constructorii socialismului. Revista Luceafărul întreține încă de mult o discuție despre reportaj, în care după cum se vede s-a amestecat și subsemnatul. Ce legătură există între cuvintele poetului sovietic și problemele reportajului în republica noastră, veți vedea numaidecît.

Ca unul care a început să scrie mai întîi în „odaia lui de plută" și abia mai tîrziu a coborît în mijlocul lumii înflăcărate pe care o ignora, trebuie să spun că nici un gen literar nu este pentru un scriitor, o școală mai bună decît reportajul, gen ce permite într-o largă măsură o confruntare permanentă cu contemporanii.

Sînt aproape cinci ani de cînd am început această dulce și grea ucenicie. Uneori o declar în gura mare că, iubitor de variație, o să părăsesc literatura-fulger, literatura făcută pe genunchi, literatura schelelor, a macaralelor, a șantierelor. Pînă acum n-am reușit să mă țin de cuvînt și nici nu sînt semne că mă voi ține, ceea ce nu va fi se pare nici spre paguba mea, nici a literaturii. Dar nu despre mine voiam să vorbesc.

Odată cu instaurarea puterii populare, în Romînia s-a produs un reviriment al reportajului. Cu înaintași iluștri pe care n-o să-i pomenesc aici, pentru că o fac destul de des criticii literari, genul acesta, singurul care permitea denunțarea crimelor sociale ale burgheziei în țara noastră, luase o desvoltare destul de mare. După 23 August 1944, nu mai era vorba, firește numai de a desgropa fărădelegile guvernanților trecutului ci și de a înfățișa în pagini proaspete imaginea unor oameni noi, educați de comuniști, de a face după puterile fiecăruia portretul muncitorilor eliberați de sclavia capitalistă.

Nu era un lucru ușor. S-a căzut în excese. Orice început presupune destule greutăți și s-au găsit oameni care au văzut totul în roz, producînd cum era fatal, o literatură neconvingătoare. In felul acesta, inconștient, se bagateliza efortul extraordinar făcut de comuniști pentru ridicarea din nimic a țării. Clădirea unei hidrocentrale devenea sub pana unui cronicăraș grăbit, o faptă aproape supranaturală. Pînă la basmele noastre populare nu era decît un pas. Atunci s-au auzit glasuri arătînd că ridicarea unei fabrici, de pildă, nu are nimic mistic în ea, că nu giganți racolați din cine știe ce coclauri săvîrșesc fapte de eroism de neînchipuit, ci niște oameni ca mine, ca dumneata, ca alții. Esența eroismului, pentru că aici era vorba numai de eroism, o constituie trezirea conștiinței celor ce muncesc. Atît. Oul lui Columb.

S-a constatat deci că reporterul trebuie să aibă mai întîi răbdare, pe urmă talent și după aceea să scrie. Echipele de frenetici descoperitori de nemaipomenite chichițe de producție s-au împuținat și pe teren, ca să spunem așa, au rămas numai cei mai răbdători, cei cu un ochi neadormit. Și slavă Domnului, material se găsea pentru că istoria țării noastre nu cunoaște o epocă mai dinamică și mai plină de fapte eroice. Realizările muncitorilor din republica noastră și-au găsit cîntăreții și nu există azi în Romînia ziar sau revistă care să nu ofere un spațiu consistent reportajului.

Problema rămîne pentru scriitori, în ce măsură acțiunile din schițele și reportajele lor, sînt sau nu artistice ? Unii au spus, și poate pe bună dreptate : prea multă frunză în pagini, prea mult decor. Avem nevoie de fapte nude, de eroismul în stare pură. Nimic de zis. Prea multă literatură în jurul unui fapt este ca o garnitură de dantelă inutilă. Trebuie simplitate, sobrietate, dar, adăugăm noi, nici sărăcirea literelor nu ajută prea mult. Este cu mult mai convingător să citești o știre laconică în Scînteia : „Tovarășul X a făcut cutare". Faptul desgolit de orice adjectiv impresionează prin proporții, dar atunci cînd povestirea lui e îmbrăcată în mantia strălucitoare a literaturii capătă semnificații sociale.

Conducînd o secție de proză a unei reviste literare, mă lovesc mereu de un tînăr foarte bine intenționat de altfel, care are aerul că e persecutat. Și în discuțiile între patru ochi și în ședințele redacționale am căutat să-i explic că un reportaj literar (și bine ar fi ca toate reportaje'e să fie literare, pentru că de reportaj, pur și simplu, nu prea are nevoie nimeni) cere, așa cum se ghicește și din asocierea celor două cuvinte... puțină literatură, adică posibilitatea celui ce citește de a desprinde semnificații din fapte simple ; observarea din partea scriitorului a faptului emoționant, (nu la genul vulgar) adică nașterea bobului de diamant din picătura de sudoare omenească. Tînărul reporter se duce pretutindeni unde e trimes și bine face, dar temperamentul său furtunos îl trădează. Se cunoaște faptul că astăzi oricine merge în absolut orice colț al țării poate să găsească un lucru care să-l impresioneze, un lucru demn de a fi relevat. S-a creat prin socialism spiritul sportiv aș zice al performanței pe plan social. Cutare oraș vrea să paveze luna asta mai multe străzi decît alt oraș. Președintele Sfatului Popular din X a ridicat cu ajutorul contribuției cetățenești un nou Cămin cultural. Faptul în sine este, cum am spus, demn de laude. Dar pe un literat nu știrea în sine îl interesează, ci mecanica sufletească a realizatorilor, ce anume i-a împins să ridice acele ziduri foarte necesare. Reporterul grăbit se duce, vede, se miră și scrie : Am fost în orașul sau comuna. După un drum care a fost așa și așa (aici urmează impresii, conversații din tren perfect nesemnificative) am dat cu ochii de tovarășul Ionescu, să zicem. Tovarășul Ionescu are fruntea lată, ochii verzi și vorbește peltic. Perfect pînă aici. Domnia sa ne-a condus printre schelele noului cămin cultural (aici, cu puțină, chiar foarte puțină imaginație se introduce o figură de stil, cam sterpezită ca o prună ciupită de brumă pretimpurie). Noul cămin cultural este o încăpere de atîți pe atîți metri pătrați. In final ni se mai descrie încă odată drumul, apusul soarelui din acele locuri și chiar cîte o vorbă de duh, corectată stîngaci de stenograful amator. Punct. Nu, ăsta nu e reportaj ! E ca și cînd din cauza copacilor nu vezi pădurea. Cu asemenea reportaje sînt de părere ca revistele noastre literare să isprăvească. Trebuie inventivitate, trebuiesc părăsite șabloanele și proza lungă și plicticoasă. Cel ce ridică fabrici și orașe, omul sîrguincios ce învață noaptea după orele de muncă, merită într-adevăr o literatură mai bună, o literatură în care să se recunoască. Sîntem pentru reportajul literar. Moarte platitudinii, cuvintelor goale ca jucăriile pentru sugari !

★

In a doua parte a acestui prea lung articol, aș vrea în puține cuvinte să mă ocup de cîțiva reporteri pe care critica noastră furată de multiple preocupări, îi cam uită și-i ignoră pe nedrept. Așa cum am spus, despre ctitorii reportajului în Romînia n-am să scot nici un cuvînt. Ei au fost lăudați îndeajuns și rîndurile mele nu le-ar mai ajuta prea mult. De altfel, așa cum stă bine acestui gen tînăr, el este ilustrat din ce în ce mai bine de tineri.

Anii din urmă au scos la iveală talente noi și numele unui V. Nicorovici, Pop Simion, Traian Coșovei, Ștefan Bănulescu, Camil Baciu sînt demult cunoscute cititorilor. Se fac ici și colo, încercări timide de către neprofesioniști cum ar fi unii poeți (părerea mea este că reportajul este tributar poeziei) și, așa cum s-a încercat într-o vreme la „Gazeta literară", chiar de către critici. (Pe cînd, Mihail Petroveanu, Georgeta Horodincă și Vicu Mîndra un reportaj despre „Grivița Roșie"?) Nu sînt singurul care cere criticilor să vină alături de reporteri în uzine și pe șantiere și abia după aceea să scrie despre cărțile citite. Fără o legătură strînsă cu viața comentatorilor romanelor și reportajelor noastre, o obiectivitate perfectă a opiniilor critice, nu poate fi garantată. Oare nu mi s-a spus într-o cronică scrisă într-un moment de indispoziție de Savin Bratu că a mă ocupa de viața unor fotbaliști din zilele noastre, este o încercare fără glorie ? Intrebîndu-l la rîndul meu pe critic dacă a călcat vreodată pe stadion, mi s-a răspuns cu seninătate că nu.

In sfîrșit, să ne întoarcem la reportaj. Tovarășul Surkov pomenea în raportul său la Congresul recent de la Moscova că : „publicisticei scriitoricești i se deschid uriașe perspective de desvoltare. Publicistica este indisolubil legată de fiecare zi din istoria literaturii noastre. Să ne amintim doar de activitatea publicistică a lui M. Gorki. Publicistica a avut un rol uriaș în anii primelor planuri cincinale. Publiciștii au înscris o pagină cu adevărat eroică în istoria literaturii noastre..."

Este vorba de o publicistică artistică de bună seamă. In legătură cu observarea măruntă a vieții de toate zilele a muncitorilor noștri, trebuie salutată inițiativa „Gazetei literare" de a ține de cîtva timp o rubrică intitulată „Contemporanii". Ce vor să ilustreze coloanele dedicate unor oameni înaintați ai epocii noastre ? Că lîngă noi trăiesc și gîndesc contemporani care ajută drumului înainte făcut de țara noastră în anii puterii populare. Și, spre onoarea și a inițiatorilor și a celor ce au colaborat la rubrica susnumită, salut de aici pe H. Rohan (e vorba de pagina dedicată „Echipei 53") care a reușit cu un talent deosebit să ne înfățișeze chipurile a doi geologi. Modul de prezentare a eroilor mi se pare cu totul original și după cîte știm ciclul va fi continuat.

Nemulțumit de formula obișnuită, reporterul a găsit un mijloc fericit de a ni-i face cunoscuți pe cei doi soți ce muncesc cu devotament și paginile sale pot constitui un model foarte bun pentru cei ce iubesc genul dificil ilustrat la noi atît de strălucit de Geo Bogza.

Dar nu numai H. Rohan trebuie amintit. Iată că în ultima vreme nume ca Petru Vintilă, Radu Cosașu, E. Mandric, C. Leu, N. Țic s-au impus cititori'or. Cu o pană vie, cu o viziune primenită, surprinzînd cu precizie realitatea cei numiți aduc o contribuție destul de mare, acestei cronici strălucite a zilelor noastre.

Este bine să semnalăm criticilor că marea familie a reporterilor crește cu fiecare ceas.

E drept oare ?

In presa noastră există un obicei vechi și apreciat de cititori: a se însera periodic în paginile revistelor și ziarelor „*Cronica*" referitoare la diferite activități artistice și obștești : cronica teatrală, literară, științifică, etc. N-am văzut însă nicăieri să se publice cu regularitate și o cronică a activității educative cu pionierii. Aș vrea să mă înșel, dar mi se pare că nici *Scînteia tineretului* nu se ocupă de această importantă activitate social-educativă. Și rău face...

Se întîmplă chiar ca unele publicații în loc să sprijine activitatea acelor care se străduie să facă mai bogată viața copiilor, o minimalizează, tratînd-o cu un dispreț cu totul inexplicabil. Așa a procedat, de pildă, *Contemporanul* publicînd articolul *Sprijin nesemnificativ* în care se bagatelizează spectacolul *Racheta lui Tudorică* realizat de secția artistică a Palatului Pionierilor cu participarea unor actori de la *Teatrul Tineretului*.

Am asistat și eu la acest spectacol și trebuie să recunosc că am plecat stăpînit de cu totul alte sentimente decît acelea pe care le afișează autorul notei de la *Contemporanul*. Dumnealui nu i-a plăcut nimic din ceea ce a realizat modesta trupă, formată în majoritate din copii între 9 și 13 ani. Textul piesei „*e destul de facil*" scrie D-sa, iar lipsurile lui „*în loc să fie estompate, au fost, dimpotrivă, mult îngroșate în spectacol*".

Recunosc că în cele ce urmează nu voi face cronica literară și nici teatrală. Nici prin gînd nu-mi trece să înscriu piesa *Racheta lui Tudorică* (autorii : Jak Fulga și H. Nicolaide) în rîndul „*marilor realizări*" ale dramaturgiei noastre. Piesa e totuși amuzantă. Tudorică, un copil cam șmecher și încrezut, dar cititor pasionat al lui Jules Verne, el însuși autor al unor „*invenții*" entuziasmat de aventurile temerare ale eroilor autorului preferat, ajunge la concluzia că ar fi în stare să construiască și el o rachetă cu care să ajungă, împreună cu alți copii ai cartierului..., în lună. Iluzia „*complotiștilor*" e întreținută de bunicul unora dintre ei, care îi ajută să construiască faimoasa navă interplanetară, într-un garaj părăsit. Bunicul vede în aceastăispravă o preocupare utilă, în măsură să canalizeze neastîmpărul și energia debordantă a copiilor... Totul merge strună pînă cînd se află că șirengarii au furat de la un vechi vînător o cantitate apreciabilă de praf de pușcă... Are loc un adevărat consiliu de familie, și totuși călătoria în lună nu se contramandează. Inainte de plecare bunicul sosește în persoană în garaj, se bea vișinată în sănătatea călătorilor, motorul se aprinde, explozibilul ia foc, se aude o detunătură puternică, lumina se stinge și... actul doi începe în lună... Copiii fac cunoștință cu un număr de „lunatici" în frunte cu președintele, în vîrstă de 350 ani și sînt introduși treptat în obiceiurile vieții selene... De fapt e vorba de o farsă ce li se joacă de către părinți... Faimoasa vișinată era în așa fel pregătită încît copiii să adoarmă imediat, praful de pușcă fusese dinainte înlocuit cu un inofensiv foc de artificii... Apoi „*racheta*" a fost transportată cu un camion la „*Ciorogîrla*" și aruncată acolo cu botul în jos... După cum era de prevăzut totul se termină cu „*descoperirea*" adevărului, nu fără unele peripeții usturătoare mai ales pentru Tudorică, care se simte vinovat în fața altora și rușinat...

Nu se poate spune că autorii au realizat bine acest subiect, destul de darnic și promițător ; caracterele copiilor sînt schițate destul de sumar și superficial, acțiunea pe alocuri trenează, și chiar eficiența educativă a piesei s'ăbește din cauza unor scăpări supărătoare. De pildă, mobilul care-i determină pe copii să *creadă* în invenția lor nu este bine reliefat (astăzi doar nici un copil de șapte ani nu e în stare să creadă că se poate ajunge în lună cu cîteva kilograme de praf de pușcă). De asemenea nu este clar nici scopul educativ al farsei... copiilor nu li se demonstrează că, dorul lor de aventură, mai precis că, curiozitatea lor poate fi satisfăcută și pe pămînt, chiar în apropierea Bucureștiului... Dar dincolo de toate acestea piesa place, îi antrenează pe copii și-i învață cîteceva, în primul rînd pentru că e o piesă despre ei, o piesă în care ei se recunosc, își recunosc preocupările, frămîntările și năzdrăvăniile lor... Oare multe alte piese de acest gen avem noi ? După știința mea — niciuna.

Colectivul dramatic de la Palatul Pionierilor lucrează în condițiuni grele. Copiii pot fi adunați pentru repetiții foarte rar, în afară de duminică, doar odată pe săptămînă și încă după școală, cînd atenția lor cu greu poate fi concentrată... Apoi trebuie coordonat jocul lor cu cel al actorilor maturi... Scena teatrului de la Palat nu e amenajată pentru spectacole complicate. Și totuși colectivul respectiv de la Palat, ajutat de Teatrul Național și Teatrul Tineretului, lucrînd cu un spirit de abnegație remarcabil a reușit să înjghebe o activitate permanentă care s-a și soldat cu rezultate mai mult decît remarcabile, mai ales în ceea ce privește jocul copiilor... Cine știe dacă printre prietenii lui Tudorică nu se află și un viitor Costache Antoniu sau Marcel Anghelescu ?

Alta era marea supărare a entuziaștilor de la Palatul Pionierilor : pînă nu de mult ei nu puteau oferi copiilor decît basme și feerii.. Sînt bune și acestea, mi-au explicat tovarășii, dar să ne credeți, copiii s-au săturat de basme și feerii, copiii vor să se vadă pe scenă, să afle ceva și despre ei...

...Și iată că doi autori, au adus în dar copiilor această piesă despre ei, iar mai mulți actori de la Teatrul Tineretului au ajutat ca acest dar să se împlinească...

Iar *Contemporanul* nu găsește nimic altceva de făcut decît să blameze de la un cap la altul întreaga această activitate. E drept oare ?

Nu există o activitate mai nobilă decît educarea copiilor. Acestei activități se dedică, lucrînd cu mult avînt numeroși profesori și educatori de la Palatul Pionierilor din București și de la casele pionierești din alte orașe. N-ar merita oare să fie ajutați și de presă ? In acest scop fac o primă propunere concretă : „Luceafărul" și „Scînteia Tineretului" să inițieze o cronică regulată a activității cu pionierii.

M. N.

Decada culturii BIELORUSE

de V. DASCĂLU

„Eu aș vrea să știe
'Ntreaga omenire :
Unde fost-au mlaștini,
Azi e fericire".

Aceste patru versuri ale lui Ianka Kupala, bardul național al Bielorusiei, cristalizează cu maximum de simplitate transformările pe care patruzeci de ani de regim sovietic le-au adus ținutului cu peste patru mii de lacuri și aproape nouă sute de rîuri, poporului care, după secole de lupte zbuciumate pentru eliberarea națională și socială, a ajuns în pragul comunismului.

Ținutul acesta întins, cu cei peste opt milioane de locuitori ai săi, ținut pe care primele două decenii ale secolului nostru l-au prins atît de rămas în urmă, cu bogăția apelor irosită, cu păduri depășind un sfert din suprafața teritoriului, cu cîmpii mănoase lucrate primitiv, cu un subsol bogat dar neexploatat, cu o importantă faună, nevalorificată, a ajuns azi o puternică republică industrial-agrară. Mașinile-unelte și tractoarele, automobilele, motocicletele sau produsele textile ieșite din uzinele ei circulă azi pe piața mondială iar producția industrială pe cap de locuitor a depășit în multe sectoare pe aceea a unor vechi țări industriale ca Anglia sau Franța, Germania occidentală sau Japonia.

Trebuie citite versurile poetului bielorus Pavliuk Trus pentru a avea o imagine sugestivă a peisajului satului bielorus dinainte de revoluție, pierdut printre mlaștinile generatoare de molimi și înecat în mizeria generatoare de superstiții. „Nu sîntem oameni, sîntem din Polesia" spuneau țăranii bielorusi, chinuiți de foame și de sărăcie. Trebuie citite amintirile poetului bielorus Petro Glebka, care apucase un singur opaiț în satul său natal, sat al unor tăietori de lemne. Și apoi trebuie să luăm versurile lui Iakub Kolas, ale lui Petrus Brovka, ale lui Maxim Tank sau ale lui A. Kulešov, pentru ca să cunoaștem adevărata față a vieții noi.

Patru decenii de socialism au asanat peste patru sute de mii de hectare de mlaștini, colhozurile de milioane au luat locul fostelor aglomerări rurale, mizere, școlile și spitalele s-au alăturat stadioanelor și instituțiilor cultural-educative. Atunci vom înțelege de ce cuvîntul simplu : „fericire", utilizat de Kupala, nu este o formulă vagă, ci concretizează satisfacția milioanelor de bielorusi care se bucură din plin de toate condițiile materiale necesare dezvoltării unei vieți luminoase.

Pe acest fundament al construcției materiale s-a înfăptuit și revoluția culturală. Deceniile de socialism se traduc azi prin 2 academii de științe și 11 teatre, prin 25 institute de învățămînt superior și 288 ziare, prin peste 100 de școli tehnice și medii speciale, prin mii de biblioteci și peste 50.000 studenți.

E un bilanț rapid și sumar, dar cu atît mai impresionant cînd îl raportăm la vechile stări de lucruri. Și totodată un exemplu frapant de perspectivele pe care socialismul le deschide țărilor înapoiate, de într-ajutorarea hotărîtoare ce caracterizează marea familie a popoarelor sovietice.

Acestei revoluții culturale i-au fost consacrate în țară la noi, anul acesta, între 7—16 iunie, „zilele culturii și artei bieloruse". E pe de o parte expresia interesului pe care poporul romîn îl poartă vieții și culturii popoarelor sovietice (și care l-a tradus în ultimii ani prin decadele R.S.F.S. Ruse, R.S.S. Ucrainiene și R.S.S. Moldovenești) și pe de altă parte, o manifestare de înaltă apreciere a realizărilor obținute în timp atît de scurt de poporul bielorus atît de harnic și de înzestrat.

Această decadă a contribuit la o mai bună cunoaștere a valorilor artistice și culturale bieloruse și a fost un îndemn la o mai mare familiarizare cu poezia lui P. Trus sau a lui M. Cearot, a lui V. Dulovka și a lui P. Pancenko, cu teatrul lui K. Ciornîi și a lui K. Krapiva, cu muzica, cu plastica, cu dansul popular. Simpozioanele și conferințele, serile de poezie sau de muzică, reprezentațiile Ansamblului de stat de cîntece și dansuri din R.S.S. Bielorusă, filmele, expoziția de artă plastică, traducerile publicate în ziare și reviste au făcut să se cunoască mai bine și să se apropie și mai mult popoarele noastre. Iar „Zilele culturii și artei romînești" care vor fi sărbătorite în curînd în Bielorusia vor constitui mărturia relațiilor frățești și a colaborării ce caracterizează raporturile de la popor la popor în cadrul comunității noastre socialiste.

Aceste raporturi sînt oglinda acelorași străduințe și a unuia și aceluiași drum spre construirea unei vieți noi, în pace și bună stare. Ele sînt destinate să sporească și să se întărească, pe măsura edificării socialismului în țara noastră, pe măsura în care septenalul deschide Bielorusiei vastele perspective ale comunismului.

Culegătoarele de in S. Grosu și M. Tarasevici

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 17.07.99 ; Abonamente : 9 lei — 3 luni ; 18 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ;
Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"

Finlanda

ATLAS LIRIC

Arvo Turtiainen

Răspîntia

Haos, scrîşnire de dinţi a fiarei flămînde şi şuie,
neagră genune în care pîinea nu creşte nici cînd,
grotă-nghetată în care mîna-nlemneşte-aşteptînd
sub lespedea liniştii, grea, care numai linişte nu e.
Aşa se numeşte-acest timp.
O auzi pe femeea care oftează,
pe omul ce-aşteaptă şi-ntreabă de ce e aşa?
Tu spune-le dar că-i aproape răscrucea,
întinde-le mîna şi poartă-i prin ţara-n care pătimesc,
le-arată pămînturi fecunde şi văi unde pîinea se coace
şi-ntreabă-i: de ce flămînzesc?
Şi-arată-le bolţi de ciment pe-a oraşelor zare,
înalta pace a maşinilor în nopţile nemişcătoare,
oţelul dur cu fulgerări albastre,
şi spune-le: iată-le, sîngele şi nădejdile voastre!
Şi du-i în noaptea adîncă ce-nvăluie mina,
să afle, să ştie de-apururi:
din beznă se urcă de-asupra viaţa, lumina!

Tu, cel ce aştepţi,
descleştează-ţi mîinile încremenite-n nemişcare,
ridică-ţi fruntea,
nu mai ofta, femee, spre-a viitorului depărtare,
nu te-ndoi, ne-ncrezătorule, cu ochii-n tulburi ape:
răspîntia-i aproape!
E-n sîngele tău, în gîndurile tale, aci:
răscrucea va veni!
Ea încolţeşte-n vreme,
în brazda roditoare a timpului însămînţat
cu albele grăunţe ale unui „mîine" luminat.

In romîneşte de GEO DUMITRESCU

Armas Aïkia

Viaţa

Un veac de viaţă-n pribegie
Sau doar prin temniţi şi flămînd
tot, cînd sfîrşitu-ar fi să vie,
tot m-ar durea că mor curînd.
Vieaţă, plină de minune
fărîmă-a-naltei veşnicii!
Cînd ai să mori, tu din genune
la luptă n-ai să mai învii...
Adînc, din inimă, mi-i graiul:
Odihna-n viaţă nu-i un ţel.
De-ţi este fără luptă traiul,
Pedeapsă-ţi faci şi chin din el.
In lături răul! Să ne fie
Mai bună viaţa pe pămînt,
Ca nimeni, ros de vîtregie,
să nu se-ascundă în mormînt;
Ca toate bombele să piară,
şi-ntunecimi, şi trai din greu —
şi-a vieţii inimă, sprinţară,
mai tînără s-o simţi mereu.

In romîneşte de BEN. CORLACIU

Kössi Kaatra

Măcinaţi, sclavi!

In moara suferinţei, tot mai adînc, mereu
măcinaţi, sclavi, măcinaţi!
Vă macină necazuri, pînă şi firul vieţii
vi-l macină mărunt, şi ridurile feţei,
şi şalele strîmbate,
şi sîngele din vine măcinat e
pînă în ceasul morţii —
şi-acela vine greu...

Tot mai adînc în moară, într-una mai adînc
măcinaţi, sclavi, măcinaţi!
Voi măcinaţi pentru stăpîni
şi rîsete şi pofte, şi bucurii meschine
şi măduva din oase, şi sîngele din vine;
jefuitorul — traiul şi-l are sterp şi rău,
iar cheia bucuriei —
o ţineţi voi în mîini.

Tot mai adînc în moară
durerea să rămînă,
măcinaţi, sclavi, măcinaţi!
De se opreşte-o clipă, numai o clipă moara
şi nu se-nvîrte piatra, moartea le dă tîrcoale, —
cînd zgomotu-i se-opreşte — secătueşte viaţa,

In voi e toată forţa, hai daţi-i zor, hai daţi-i, —
Vai —
măcinaţi într-una pentru alţii!

In romîneşte de TIBERIU UTAN

Katri Vala

Bărbat

Un copil se juca pe ţărm,
aproape de soare,
de fericire şi rîs,
între oraşele mici
peste care era suzeran.
Şi mîna lui însemna în nisip
numele tuturor bunilor prieteni;
dar în piatră a săpat cuvîntul „BĂRBAT"
Că era un cuvînt mare şi-ncărcat de mister,
Marea inundă ţărmul,
şi spală nisipul cu numele prietenilor,
şi spală urma oraşelor mici.

Şi copilul creşcu,
şi marea suferinţelor
inundă inima lui,
şi spală toată fericirea şi tăria dintr-însa,
şi toate numele şi toate dezamăgirile,
şi aruncă peste ele piatra din copilărie
pe care stă scris cuvîntul: BĂRBAT.

In romîneşte de VERONICA PORUMBACU

Elvi Sinervo

Casa părintească

Casa părintească: rochia mamei foşnind,
covoarele vărgate pe scară,
masa de lemn roşcat şi dulapul cu uşile lui
de care n-aveam voie să ne-atingem.

Casa părintească e murmurul liniştii în aer
cînd toţi sînt la şcoală
şi rămîi singură.
(Totuşi, parcă s-aud şoapte. Cine să fie
dacă nu-i nimeni acasă?)

Casa părintească e mama şi purtarea faţă de tata
(lucru despre care nu se vorbeşte,
dar e prezent în fiecare clipă).
Tata e frumos şi ştie tot ce-i pe lume;
îi străluceşte-n priviri un steag roşu
şi-ajunge cu visul pînă la nori.
Dar vine deznădejdea şi-i povîrneşte fruntea pe
masa din bucătărie
(banii, banii care nu ajung niciodată).

Casa părintească e, înainte de orice, mama,
grija ce se citeşte în ochii ei şi se transmite
mîinilor
cînd plăteşte chitanţele de amanet
şi numără cu degetele triste banii
(care nu ajung niciodată).

Casa părintească e gingăşia în căutare,
micile răutăţi, cuvinte grele,
amărăciunea crescîndă din ochii surorilor
şi plecarea din cuibul
în care niciunul nu l-a înţeles pe celălalt.

Casa părintească nu se poate preţui,
nu se poate cînta.
Te poţi doar gîndi la ea în tăcere,
fiindcă există şi n-o poţi uita.

In romîneşte de IOANICHIE OLTEANU

Kirsi Kunnas

Cîntec de dimineaţă

Se-nalţă-n ceruri stînca sumbră,
cu umerii-mbrăcaţi în umbră
de pini încremeniţi în fald.
Prin neguri lunecă uşoare
pe lacul, limpede smarald,
un roi de ostroave plutitoare.
Un val îşi lasă, adormit,
pe plajă visul despletit.

Fug liniile tremurate,
priveşte cum de noi fug toate
ca umbra paşilor tăi moi
fug toate liniile de noi.
Dar umbrele se strîng subţiri,
în paşii mei şi în priviri.
Unde-ai plecat? Nu eşti aici?
De ce
nu strigi?

Stînca,
pădurea, te-aşteaptă.
Negura cade cu părul fluturînd
cu braţele-ntinse în vînt —
ca păsări ostroavele lunecă
peste lacul ce fumegă,
florile de noapte
se-nchid,
lacul aşteaptă.

Eşti poate vîntul,
ascunsa lui şoaptă,
ploaia ce va cădea în curînd
de numele tău murmurînd.
Ca vîntul te-apropii, uşoară —
arborii se înfioară...

In romîneşte de TAŞCU GHEORGHIU

Karin Alm

Drumul

Drumul suie pieptiş; mă opresc, fără glas,
Măsurînd, ostenită, cîte-n urmă-au rămas.

Din celulă scrutez zarea-ntinsă, adîncă:
unde, drumul urca pe sub creste de stîncă.

Ce sălbateci erau munţii dîrji, de granit,
Cînd spre-naltul hotar al zăpezii-am suit!

Un hotar nevăzut astăzi viaţa-mi desparte;
Tu ajuns-ai în vîrf, valea-i jos, e departe.

Povîrnişul de piatră azi ţîşneşte spre soare...
Peste sîrme ghimpate, trandafirii în floare

Se apleacă în vis... Strîng petalele moi
Şi, pe rînd, le lipesc de obrajii-amîndoi.

Mă opresc să măsor cîte-n urmă-am lăsat:
Intr-o singură viaţă, multe vieţii mi s-au dat.

Vreme lungă-am umblat printre zvelţi trandafiri:
Aerul rar, din munţi, mai uşor îl respiri.

1941

In romîneşte de DAN GRIGORESCU

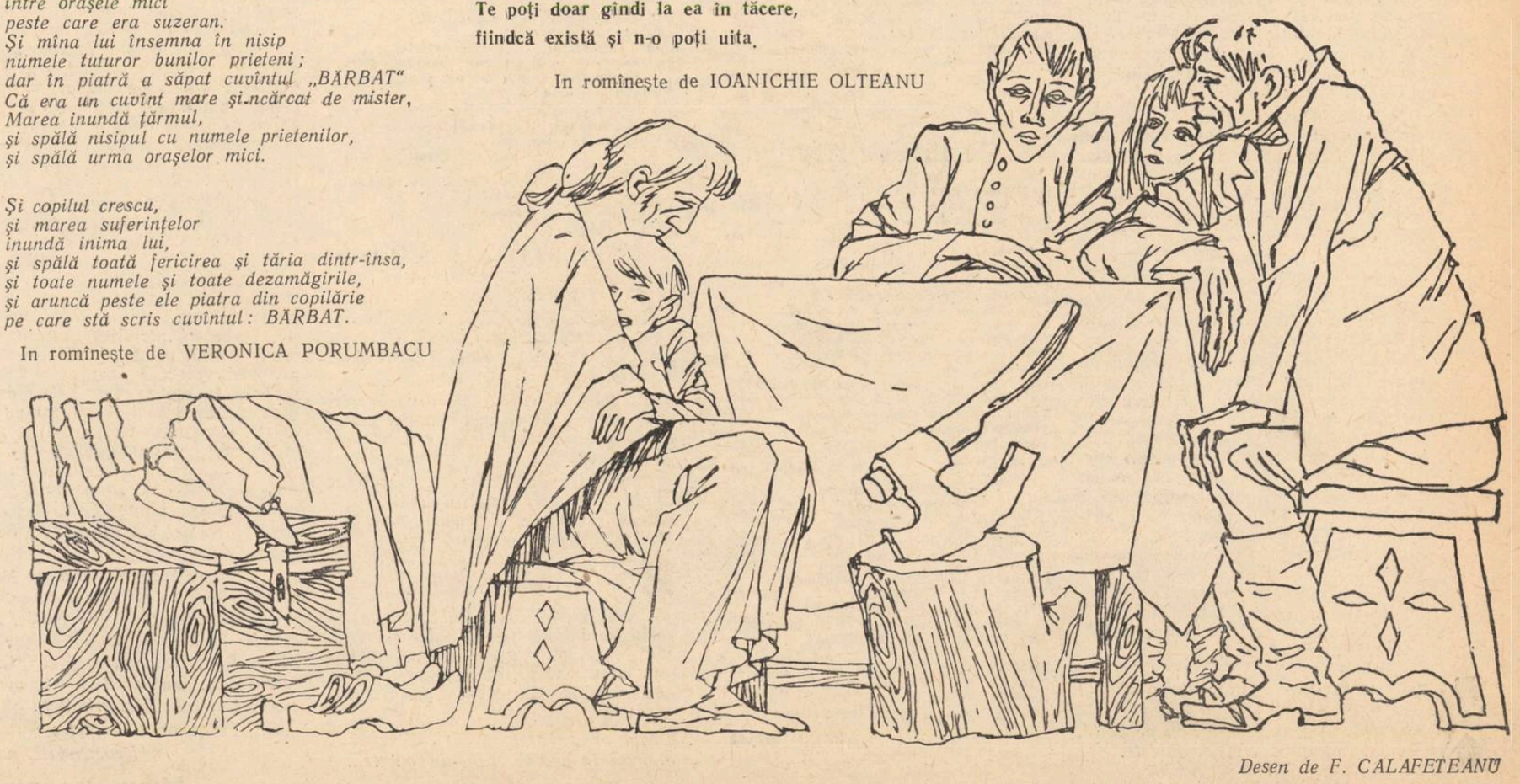

Desen de F. CALAFETEANU

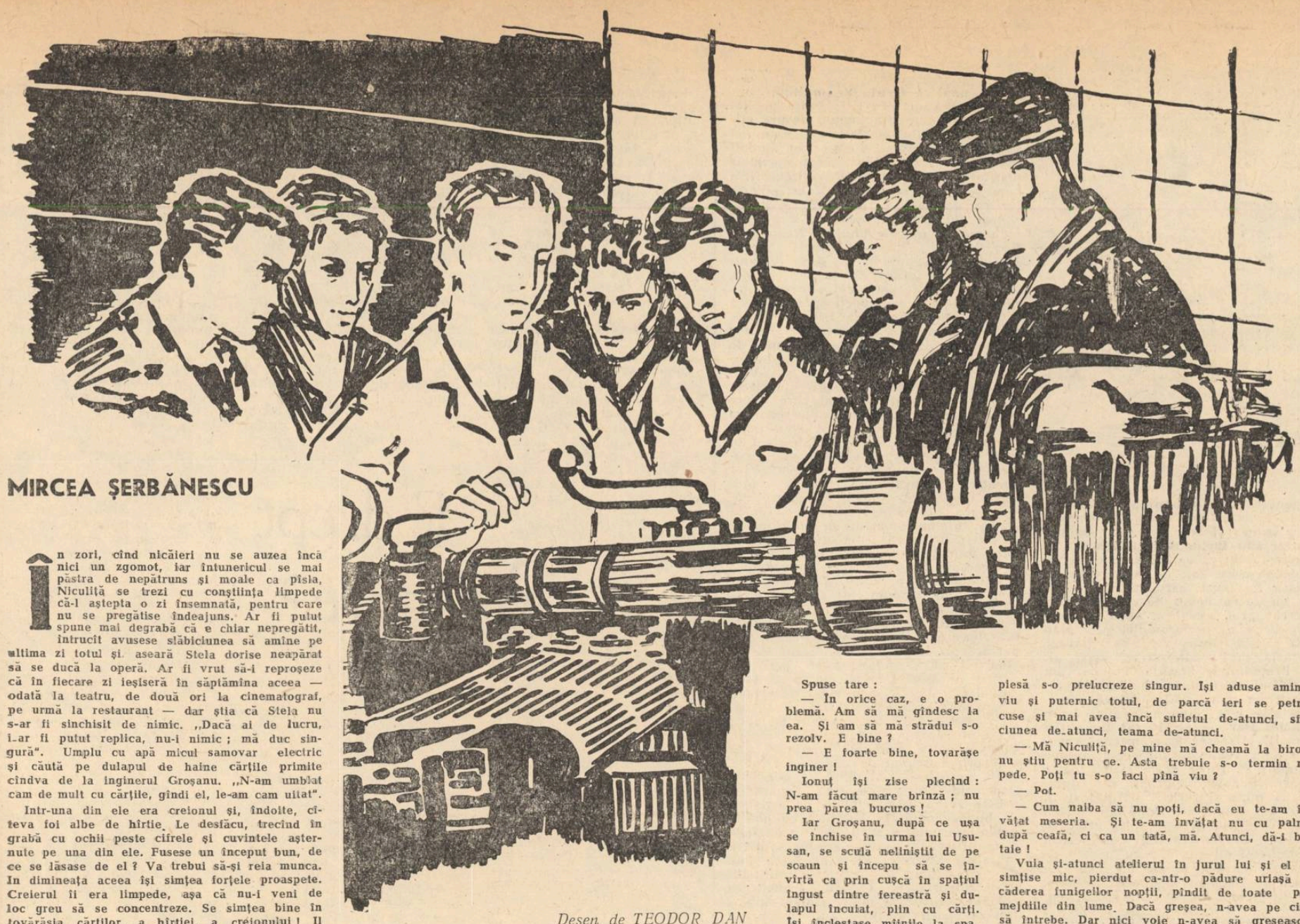

UN SCHIMB de EXPERIENȚĂ

MIRCEA ȘERBĂNESCU

Desen de TEODOR DAN

În zori, cînd nicăieri nu se auzea încă nici un zgomot, iar întunericul se mai păstra de nepătruns și moale ca pîsla, Niculiță se trezi cu conștiința limpede că-l aștepta o zi însemnată, pentru care nu se pregătise îndeajuns. Ar fi putut spune mai degrabă că e chiar nepregătit, întrucît avusese slăbiciunea să amîne pe ultima zi totul și aseară Stela dorise neapărat să se ducă la operă. Ar fi vrut să-i reproșeze că în fiecare zi ieșiseră în săptămîna aceea — odată la teatru, de două ori la cinematograf, pe urmă la restaurant — dar știa că Stela nu s-ar fi sinchisit de nimic. „Dacă ai de lucru, i-ar fi putut replica, nu-i nimic ; mă duc singură". Umplu cu apă micul samovar electric și căută pe dulapul de haine cărțile primite cîndva de la inginerul Groșanu. „N-am umblat cam de mult cu cărțile, gîndi el, le-am cam uitat".

Într-una din ele era creionul și, îndoite, cîteva foi albe de hîrtie. Le desfăcu, trecînd în grabă cu ochii peste cifrele și cuvintele așternute pe una din ele. Fusese un început bun, de ce se lăsase de el ? Va trebui să-și reia munca. În dimineața aceea își simțea forțele proaspete. Creierul îi era limpede, așa că nu-i veni de loc greu să se concentreze. Se simțea bine în tovărășia cărților, a hîrtiei, a creionului ! Îl ajutau să-și concretizeze gîndurile, pentru ca în adevăr în fața tovarășilor săi să aibă ce spune. E sigur că oamenii îi vor pune întrebări. Și el va trebui să le răspundă nu așa, oricum, la întîmplare, ci ca un adevărat Ususan, ca un Ususan care cunoaște strungul pînă în cele mai ascunse colțuri ale lui...

— Niculiță ! se auzi strigat ; ce faci acolo?

— Scriu ceva.

Stela se rezemă într-un cot, cu un umăr dezgolit, alb și rotund ca un măr. Părul îi luneca într-o parte, bogat și greu. Era frumoasă ca niciodată și-i privea lung, luminos.

— Nu vii lîngă mine ?

— Mă așteaptă o zi grea. Și însemnată.

— Și pentru ziua asta grea te porți ca un uricios ?

— Trebuie să vorbesc astăzi ceva în fața oamenilor..

Niculiță se așeză la masă, hotărît să termine ceea ce începuse. Păcat însă că nu se mai putu bucura de liniștea dinainte. Și de limpezimea aceea de mai înainte. „N-are decît să se supere! își zise el, privind-o pe nevastă-sa care se bosumflase. Eu știu ce m-așteaptă ! Nu mă pot lua după capul ei ! Dacă nu înțelege nici atîta !" Cugeta sicîit, reușind doar cu greu să se concentreze asupra lucrului. Alături bolborosea acum samovarul. Îl supăra și trase firul din priză.

...Apropiindu-se ora plecării la fabrică, Niculiță porni la drum fără să fi mîncat ceva și fără să primească de la Stela răspuns la salut. Dormea ? Sau se prefăcea numai ?

Ieșind din cameră, îl găsi în bucătărie pe Ionuț punîndu-și șapca. Dădu bineț. Fratele cel mare îl privi scurt, cu o privire severă si zise ca de obicei :

— No, hai !

Ca-n fiecare dimineață, de ani de zile, ei merseră unul lîngă celălalt pe vechiul lor drum și, oricine i-ar fi văzut, n-ar fi putut crede că-ntre ei s-ar fi schimbat ceva. Dar Niculiță începu îndată ce se depărtară de casă :

— Nene, vreau să-ți spun ceva. Dar să nu fie cu supărare. M-am gîndit mult, dar nu se poate altfel.

Ionuț tăcea mohorît. Parcă nici n-asculta. Niculiță nu mai putea da îndărăt, deși se așteptase la o reacție oarecare, oricare alta, nu însă tăcerea aceasta dușmănoasă.

— Stela e femeie tînără, urmă el. N-are experiență. Nu-i place să stea degeaba. Și nici mie nu-mi place s-o văd fără lucru, stînd cu mîinile-n sîn și cu gîndurile aiurea. Am hotărît să se ocupe cum trebuie de gospodărie. De azi o să facă mîncare pentru ea și pentru mine. Vă mulțumim frumos pentru grija pe care ne-ați arătat-o și dumneata și nana Iconia ; eu știu cît vă datorez la amîndoi. Dar nu se poate altfel...

Ionuț continua să tacă mohorît.

— E femeie tînără, repetă Niculiță, și dacă nu face nimic, începe s-o bată cine știe ce gînduri și bănuieli și traiul nu mai e trai, se otrăvește. Te rog foarte mult să înțelegi situația noastră...

Ionuț tăie aerul cu brațul, aspru și repezit de parc-ar fi dat cu toporul :

— Uite ce, Niculiță. E destul. Faceți ce știți. Nu e numai femeia. Mai sînt și celelalte. Ai nesocotit toate sfaturile mele. Și-ai să fii folosit pînă la urmă împotriva mea. Schimbul ăsta de experiență spune multe. Îți doresc din toată inima să reușești, dar odată și-odată tot ai să-ți aduci aminte de vorbele mele. Va fi prea tîrziu. Am fost o familie strînsă, uite, ca degetele de la mînă. Dar s-a terminat...

— De ce te-ai supărat așa de rău pe mine, nene ? N-am cerut decît puțină înțelegere...

— Te-am și înțeles. Ai fost ca și copilul meu, dar de azi încolo eu unul mi-am luat mîinile de pe tine. Nu pentru că m-am supărat, cum zici tu, ci pentru că te înstrăinezi de noi. Interesele altora sînt mai presus pentru tine. Asta e ! Două capete nu încap într-o căciulă. Să mă ia naiba dacă încap. Și-acum, am terminat. Gata. Ne-aud și ne văd oamenii...

Fratele cel mare găsise în el puterea să si rîdă.

În ziua aceea, își făcu de lucru mai mult în birou, ca și cînd ar fi vrut să se închidă în dosul pereților din geam mat. Știa că-n secție se fac pregătiri pentru schimbul de experiență de la ora trei si că Serafin Baba făcea agitație printre strungari. Geamurile oarbe îl fereau să le vadă pe toate, dar glasul metalic al megafoanelor, care anuntau același lucru, patrundea pînă la el. „Să vedem, să vedem cîți or să vină"! polemiză el cu vocea care-i pătrunsese strident în timpane. Tot zgomotul și mișcarea erau inutile. dacă el, Ionuț Ususan nu punea umărul. Și el nu voia să-l pună. Nu voise de la început. Ba, dimpotrivă, împinsese în direcție contrară. Se va vedea acum care pe care ! Reușise ceea ce era mai greu : să schimbe ziua inițială, alegînd-o pe aceasta, cînd se plăteau salariile și cînd toți aveau capetele în altă parte. Ionuț era sigur că schimbul de experiență se va ține. Dar cîți vor veni ? Aici e aici ! își zise el și ieși din birou, cu gîndul să se ducă la turnătorie.

Îl văzu printre strungari pe Barabaș ; îl ocoli pe departe. Era mai bine să plece din secție. Președintele comitetului de întreprindere se ocupa personal de schimbul de experiență ; acuș va veni și Ignea. E mai bine să se ducă... Îl cuprinse amărăciunea. „M-am străduit să pun rînduială în secție și iată că acum mă dau la o parte ! Își vîră toți nasul în secție. De ce ? De ce nu l-au ascultat și pe el ? Ce naiba, doar nu sînt un nimic ? Am făcut secția fruntașă ! Și cînd am luat-o în primire, era codașă ! Ehei, dacă n-ar fi fost Ionuț Ususan!"... Gîndurile i se învălmășeau, umplîndu-l de tristețe.

Și totuși, își reveni el ; și totuși nimic nu s-ar alege de toate metodele astea noi, de tăierea rapidă, adîncă, sau mai știu eu cum, dacă piesele ar veni de la turnătorie sau de la forjă, cu mai puțin adaus de material. Și-a susținut de-atîtea ori părerea acesta și nimeni nu l-a ascultat. Maistrul de la turnătorie i-a arătat cît ar fi de greu să se realizeze acest plan. Dar la formă ar fi fost posibil dacă ar fi avut o presă mai mare.

— Atunci ar ieși la iveală cu adevărat cîtă dreptate am avut ! murmură Ionuț, oprindu-se dezorientat în fața forjăriei ; prin ușa deschisă îi văzu pe muncitorii de-aici goi pînă la brîu, pîrjoliți de focul cuptoarelor. Parcă erau de bronz. Trebuie să fac ceva ! cugetă el hotărît. Un Ususan nu-și poate lăsa planurile baltă cu una cu două.

Îi răsări în minte un nume : inginerul Groșanu. Îl cunoștea bine, de pe vremea cînd fusese inginerul-șef al F.M.T.-ului ; de la-nceput, adică de cînd fuseseră și salahori și zidari și montori. Era păcat că un om de valoarea lui era ținut pe „tușă", cum se spune. Hotărî să se ducă la el.

— La mine ai venit, tovarășe Ususan ? îl primi Groșanu, privindu-l ca dintr-o îndepărtare.

— La dumneata. Vreau să vorbim ceva.

— Credeam că m-ați uitat cu toții. Ce mai faci ? Sănătos ? Despre schimbul de experiență?

— Nu. În altă treabă. Ehei, tovarășe inginer, unde-am fi fost noi astăzi, dacă ai fi rămas mai departe...

— Lasă, nea Ususane, nu-i nevoie. Te rog eu, stai mai bine jos și spune-mi care-i treaba.

Glasul lui Groșanu tremurase a emoție și din îndepărtarea de unde-l primise pe strungar, devenise acum apropiat și prietenos. Ionuț se așeză pe un scaun.

— Acum, între noi putem vorbi omenește. Te știu eu, tovarășe inginer, nu-s mulți ca dumneata. Tovarășe inginer, dacă i-ați ajuta pe strungari ați face lucru mare. Am venit la dumneata cu inima deschisă. Eu am tot spus unde-am putut, dar n-am găsit înțelegere. Mă gîndesc acum că e nevoie de ceva concret. Și asta numai un om ca dumneata poate.

— Te-ascult, nea Ususanule și, dacă-mi stă în puteri, mă pun în mișcare. Despre ce-i vorba?

— Piesele pe care le primesc strungarii au foarte mult adaus de material. Ele sînt aproape întotdeauna de două ori mai grele decît cele prelucrate. Nu s-ar putea face ca acest adaus să fie mai subțire ? Asta-i întrebarea. Și eu zic că se poate. Am dreptate, sau nu ?

— S-ar putea să ai.

— Nu așa : s-ar putea. Am, e sigur că am.

— Dar cu vechiturile noastre e greu.

— Păi tocmai asta e. La turnătorie e mai greu, deși și acolo s-ar mai putea face cîte ceva. Dar la forjă se poate la sigur !

— La forjă, zici ? întrebă pe gînduri Groșanu, care-și mișca nervos degetele pe masă.

— Dumneata, tovarășe inginer, le știi mai bine ca mine ! De-aceea am și venit. La naiba, ne cunoaștem de mult și cred că înțelegi altfel lucrurile. Alții ne cer nouă, strungarilor, altceva ; să dăm producție și chiar depășire. Dar așa nu se poate.

Groșanu se întreba : Ce interes l-o fi mînat pe Ususan ăsta la mine ?

Spuse tare :

— În orice caz, e o problemă. Am să mă gîndesc la ea. Și am să mă strădui s-o rezolv. E bine ?

— E foarte bine, tovarășe inginer !

Ionuț își zise plecînd : N-am făcut mare brînză ; nu prea părea bucuros !

Iar Groșanu, după ce ușa se închise în urma lui Ususan, se sculă neliniștit de pe scaun și începu să se învîrtă ca prin cușcă în spațiul îngust dintre fereastră și dulapul înculat, plin cu cărți. Își încleștase mîinile la spate, frămîntîndu-și nervos degetele. Ar fi o idee ! își zicea. Ar fi o șansă. O șansă unică de care m-aș putea folosi ! Nu trebuie s-o scap din mînă ! Și se opri deodată în loc, își umflă pieptul și zise tare :

— Ei bine, n-o s-o scap !...

Ionuț Ususan reveni în secție cu puțin înainte de ora trei. Lucrul încetase. Strungarii care se înapoiau de la spălător își luau din dulăpioare hainele de oraș. Nu mai intră în biroul cu geamuri mate. Era curios să vadă cîți vor rămîne. Pe lîngă el trecu Damaschin. Din mers își îmbrăca haina, atît era de grăbit.

— Unde, Damaschine ?

– O-ntind, meștere. Nu-i cu supărare ? Își sublinie insinuarea cu pleoapa pe care și-o zbătu vesel peste ochi. Imi iau banii și... Dar dacă zici.

— Fă cum vrei, naiba să te ia !

Îi întoarse spatele ; ăsta-i cîrpaci, n-ai ce face ! Nimic nu-l interesează. Numai banii. Și-o să se ducă drept la bufetul de lîngă gară, ca să dea „vamă" acolo. Îi era necaz pentru ca ceilalți, cei mulți, strungarii cei buni, nu se grăbeau de loc să plece. Cei care se fofilaseră la fel cu Damaschin erau asemeni acestuia — cîrpaci. Și-n Ionuț încolți atunci un sentiment de rușine. Pe cine se bazase și el ! Cineva îl salută. Era unul din schimbul de după amiază.

— Ce-i, mă, ai și șosit ? mormăi el.

— Nu vreau să pierd experiența !

Incepeau să se adune oamenii în jurul strungului lui Niculiță. Se vedeau capete peste și printre mașini : directorul, inginerul-șef Rădulescu, Ignea... Veniră și dădură mîna cu oamenii, puseră întrebări, glumiră. Niculiță aștepta emoționat.

— Așa tovarăși ! zise directorul. Cine cronometrează, tovarășe Boraboș ?

— Tovarășul inginer Groșanu. Unde e ?

— Aici. Sosesc îndată. Iată-mă.

— De la ziar n-a venit nimeni ? întrebă în șoaptă Ignea.

— Pînă acuma nu. Am lasat vorbă la portar, explică președintele comitetului de întreprindere. Le-am telefonat și ieri și azi de trei ori. Dacă nu, tot ia note Oprișor.

Lui Niculiță, vorbele îi ajungeau în urechi învălmășite și-i pătrundeau în inimă ca un vuiet, care cînd era mai aproape cînd mai departe. Asemenea emoție mai încercase cu ani în urmă, cînd Ionuț îi dăduse pe mînă prima piesă s-o prelucreze singur. Își aduse aminte viu și puternic totul, de parcă ieri se petrecuse și mai avea încă sufletul de-atunci, sîiciunea de-atunci, teama de-atunci.

— Mă Niculiță, pe mine mă cheamă la birou, nu știu pentru ce. Asta trebuie s-o termin repede. Poți tu s-o faci pînă viu ?

— Pot.

— Cum naiba să nu poți, dacă eu te-am învățat meseria. Și te-am învățat nu cu palma după ceafă, ci ca un tată, mă. Atunci, dă-i bătaie !

Vuia și-atunci atelierul în jurul lui și el se simțise mic, pierdut ca-ntr-o pădure uriașă la căderea funigeilor nopții, pîndit de toate primejdiile din lume. Dacă greșea, n-avea pe cine să întrebe. Dar nici voie n-avea să greșească. S-ar mai fi putut uita în ochii lui nenea Ionuț ?

Cînd frate-său a revenit s-a putut uita în ochii lui. Și după ce-a cercetat-o, a cercetat-o atent, a măsurat-o, a pipăit-o, după ce a dat drumul strungului să vadă dacă nu-i stricat, Ionuț a întrebat aspru :

— Mă, n-ai greșit cumva ?

— Nu, nene.

— Nu te-a ajutat nimeni ?

— Nu, nene.

— Atunci, vino-ncoa' să te trag de urechi, mă strungarule ! Naiba să mă ia dacă nu te-am făcut strungar.

Niculiță cel de azi privi cu ochii umezi spre Ionuț cel de azi. Nu ședea departe, dar era mohorît și nu vorbea cu nimeni. De ce nu se uita acum la el, să-i facă un tainic semn de încurajare, sau să-l îndemne din privire : „No, hai Niculiță !" Și-n acea clipă vuietul se depărtă, stingîndu-se parcă în depărtare. Niculiță tresări. Să nu-i simtă nimeni emoția ! Își privi strungul : „Să te văd Victoriță, acum să te văd ! Să fii tare, cuțitule. să nu mă faci de rușine !"

Întinse mîinile asupra mașinii.

— Dă-i drumul ! auzi un glas.

Și motorul zumzăi dulce, ca un roi de albine. Cuțitul intră adînc în metal. Adînc și firesc, sub emulsia care curgea ca arama topită. Nu se mai auzea alt zgomot. Dacă s-ar fi uitat, Niculiță i-ar fi văzut pe toți cu gîturile întinse și pe Groșanu, urmărind concentrat cronometrul pe care-l ținea în palmă. Dar el nu-și lua ochii de la cuțitul care tăia, tăia într-una. Ar fi putut să se rupă ? Nici gînd. Doar s-a folosit de-atîtea ori de el. Secundele treceau mărunt și repede. Se închegau ciocanele minutelor...

— Gata ! strigă cineva, cu vocea schimbată, cineva care ar fi putut să fie Baba.

Niculiță scoase piesa cu mișcări line și o măsură atent. O puse de-o parte și luă altă bucată de fier.

— Patru minute și treizeci de secunde, auzi ca de departe un glas care semăna cu al lui Groșanu.

Niculiță cufundat în sine își amintise tocmai atunci de strungarul tîrgoveștean ce avea în mișcările sale un calm mingîietor asemănător gestului cu care alinți un copil ; nu cumva se pripea față de acela ; nu se pripea cumva împotriva voinței sale de a-și îndeplini munca lin și armonios, ca un om sigur de sine, liniștit, netulburat ? Apăsă ușurel maneta ; motorul zumzăia tot dulce, cuțitul tăia tot adînc sub emulsia care avea culoarea aramei.

— Patru minute și zece secunde, anunță inginerul Groșanu.

— Care e timpul vechi ? se interesă directorul.

— Treizeci și cinci de minute, zise careva dintre strungari.

— Așa e, întări altul.

Se auziră șoapte, vorbe, cineva țiții mirat și chiar în ureche în timp ce punea o altă piesă, cineva respira adînc. Termină cam în același timp și această strunjire. Își înălță bustul și privi în jur. Era mîndru. Nu mai avea emoții. Înțelegea că izbîndise. Toți parcă mai așteptau și altceva de la el. Ionuț privea încruntat drept înainte.

— Hai, tovarășe Niculiță, îl îndemnă ușurel Ignea ; povestește-ne cum e cu metoda asta, cum ai ajuns la ea...

— Da. Adică, tovarăși, am primit într-o zi un ziar. Nu sînt bun să vorbesc. Nu mă pricep. Eu la strung... Și acolo am citit despre metoda Kolesov. Un articol. Spunea de-o „geometrie nouă a cuțitului". Chiar așa scria „geometrie nouă". Și timpi noi. Dar nu știam cum să fie poziția aceea nouă. M-aș fi lăsat de ea dacă nu mi-ar fi rămas ca un cui în creier ceva ; spunea acolo că metoda poate fi de folos la orice strung, cu orice turație. Și-atunci m-am gîndit : „Păi „Victoriță" adică mașina mea să nu facă față ? Sigur că poate. E mașină nouă, de la noi din țară. Bună mașină..."

Vorbea greu, poticnit. Lucrul la strung fusese o jucărie ; toate mișcările de-atunci îi erau intrate în sînge, în mușchi, în nervi, adînc de tot, în măduva oaselor ; s-ar fi putut scula și noaptea și le-ar fi făcut precise, neclintite, chiar și-n beznă... Dar să vorbească ? Nu era tot una ; ideile de azi dimineață le mai avea încă limpezi în cap. Ar fi putut scoate hîrtia pe care scrisese gînduri frumoase. Dar începuse și așa. Se încurca. Se agăță de-o altă idee, care i se lumina deodată înainte ca o poiană plină de soare într-o pădure întunecată. Se gîndi la carte și la creion.

— Adică, nu puteam ajunge în nici un chip la geometria aia nouă. Da-n nici un chip ! le-am socotit că trebuie să citesc. Am pus mîna pe creion. Am făcut ceva calcule. Dar mai întîi am aflat cum au fost strungurile la începutul începuturilor. Cum era la egipteni și la romani și la ruși. Acum a pătruns în ele electricitatea. Și-o să pătrundă mai mult. Cum să spun ? Electricitatea e cu butoane. Fără butoane nu se poate. Nici acordeonul nu poate. Strungarul să umble pe butoane ca și acordeonistul.

O undă de rîs trecu peste ascultători, dar pe el îl treceau sudorile. Gîndul i se întunecă. Își trecu mîna peste tîmplă. Reluă despre altceva :

— Chiar și după ce am fixat o geometrie nouă, cuțitul mi se rupea. A trebuit s-o iau de la capăt. Am fugit iar la carte și la creion. Și nu m-am oprit pînă ce nu am izbutit. Vreau să spun că la strunguri se pot aplica multe metode noi, multe și bune, însă trebuie găsite. Asta am vrut să spun.

Cei din jur aplaudară.

Ochii se ațintiau asupra lui strălucitori, sau curioși, veseli sau întrebători. Numai Ionuț privea întunecat drept înaintea sa. Niculiță își adună cu palma boabele de sudoare de pe obraji. Ceafa îi era udă. Își fixă privirea pe strung. Îl auzi pe director :

— Foarte bine, tovarășe Ususan, ai vorbit destul de lămurit. Am înțeles și eu care nu-s strungar, ci nituitor. Dar nu ne-ai arătat dacă ai fost ajutat și de cine, dacă ai avut de întîmpinat greutăți, ce anume și de la cine. Sau poate că ai lucrat singur ?

— Singur, tovarășe director !

— Atunci am înțeles bine, zise directorul, dar Niculiță adăugă imediat :

— Am fost ajutat, tovarășe director. Doar avem aici strungari buni. Cu tovarășul Baba am folosit metoda de tăiere rapidă. Tovarășul Ionuț...

— Nu-i adevărat ! rosti scurt fratele cel mare. Eu nu am nici un merit.

— Ba da, strigă cu înflăcărare Niculiță. Cine m-a făcut strungar ?

— N-o mai lua de la Adam și Eva !

Asprimea brutală din vocea lui îl lovi drept în inimă.

— Într-un fel l-ai ajutat, interveni directorul zîmbind. Așa cum a și spus fratele dumitale. Pentru mine e clar. Dar la spune-mi tovarășe, n-ai cerut nimănui ajutor ? Nu te-ai adresat chiar nimănui ?

— Nu.

Inginerul Groșanu îngălbeni. Își privea insistent cronometrul din palmă.

— Stați puțin ; vă rog, tovarăși. Aici e nevoie de o lămurire, interveni Ignea. Noi așa eram informați că a dat sprijin cabinetul tehnic. Nu-i așa, tovarășe Baraboș ?

— Ba da. Tovarășul inginer Groșanu a scris asta într-un raport.

Inginerul Groșanu simți că toți ochii se ațintesc asupra lui. Vorbi cu modestie.

— N-a fost, firește, cine știe ce. Cabinetul tehnic i-a pus la dispoziție cîteva cărți. Recunosc că nu e prea mult...

— Ei tovarășe Ususan, cum rămîne atunci ? întrebă directorul.

Niculiță răspunse privindu-l drept în față :

— Da, mi-a dat cărți. Eu i-am cerut și altceva. Dar, ați văzut că m-am descurcat și singur.

— Da, se vede foarte bine. Se vede foarte bine că n-ai fost ajutat cum trebuie. Pîrghiile noastre, organizația sindicală, cabinetul tehnic, n-au funcționat cum trebuie. Altă dată vom analiza și cauzele. Deocamdată, în numele conducerii, te felicit și-ți urez succes în munca de viitor. Iar celorlalți vă urez să urmați exemplul tovarășului Ususan, care e un exemplu bun, foarte bun...

Directorul îi întinse mîna peste strung și Niculiță îi simți puterea și căldura.

Schimbul de experiență se terminase. Niculiță dori din adîncul inimii să rămînă singur. Ionuț plecase de mult. Pentru prima dată plecau unul fără celălalt de la fabrică. Și tocmai azi ar fi vrut Niculiță să meargă spre casa alături de Ionuț, umăr la umăr, cum au mers întotdeauna.

*) Fragment din romanul în manuscris „Familie unită"